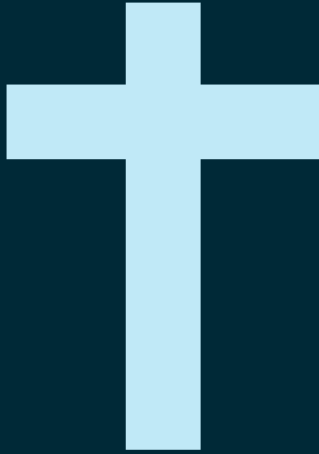

MARO KINDENI KAWA
ŊGUA

The New Testament and Psalms in the Sio Language of Papua
New Guinea

MARO KINDENI KAWA NGUA
The New Testament and Psalms in the Sio Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Sio long Niugini

copyright © 1995 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sio

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
21a9f7d3-4b3e-512c-ab21-eb25ed7aef4f

Contents

FRT	1
Wāngiņa Paneāņa kâ	2
Matai	90
Malaka	138
Luka	166
Yoane	216
Pâri Tamâta	252
Rom	296
1 Korin	320
2 Korin	342
Galesia	357
Efesus	365
Pilipai	373
Kolosi	379
1 Tesalonaika	385
2 Tesalonaika	390
1 Timoti	393
2 Timoti	400
Titi	405
Pilemon	408
Hibru	410
Yamesi	428
1 Petero	434
2 Petero	441
1 Yoane	445
2 Yoane	451
3 Yoane	452
Jut	453
Zo Muli	455
Ņgua Kanaņo	479

**MARO KINDENI KAWA
NĠGUA**
**The New Testament and
Psalms in the Sio Language of
Papua New Guinea**
**Nupela Testamen long
tokples Sio long Niugini**

MARO KINDENI KAWA NĠGUA
The New Testament and Psalms in the Sio
Language of Papua New Guinea
[xsi]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1996 The Bible League

Print publication, 1996 by The Bible League
Print version ISBN: 0 86893 347 3

Web version
© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.
<http://www.Wycliffe.org>

<http://pngscriptures.org>

<http://www.ScriptureEarth.org>

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim

kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nat-ing.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Pepa Taitu-Taitu Njanzi

Sio NĠgua[tab]NĠgua Mbwanbwana[tab]Lalau

WĀNGIṅJA PANEĀṅJA KĀ

Kinzi Isrel ṅgu timbunzi Daviti, ṅga tamāta pinde simo muṅgani lâ, ande sisia wāngiṅja kie-kie ṅana sikai nonja pa Maro Kindeni ku sipanea i. Zo pinde siwawa i, aṅga zo pinde kawanzi ndaṅge papa, aṅga zo pinde situla nenzi kalo-tawana pwataki, aṅga zo pinde sipatula nenzi kiesaka papa, aṅga zo pinde ilonzi makisa ṅana malia kie-kie sikai ṅinde, aṅga zo pinde situla ṅgua tu Kirisi ma muli imâ ipāṅga (Wāngiṅja 2, 8, 16, 22-24, 40-41, 45, 68-69, 72, 89, 102, 118). Maro Kindeni ilo tu kinda ma kalonda ṅgere ṅana i kawa ṅgua rârâni ku toka muli. Itu kinda ma tamarerea i simbo nâ, ku kalonda ṅgere ṅana vetâṅja arara muṅga iveta pa kinda. Ambo taveta mine, ande nenda ndekâṅja ma ipāṅga ṅjalae.

1

Kinzi tamāta rua nenzi vetâṅja

¹ Ambo tamāta tonje tini pwāka ṅana ipaloṅjo pa kinzi tamāta sakamao nenzi ṅgua, ambo i tini pwāka ṅana ipono muli pa kinzi kiesaka tamwatanzi nenzi ṅgua, ambo i tini pwāka ṅana isaṅona kinzi tamāta ṅinde uru siporo ṅgua pavaligiṅja pa Yova Kindeni, ande tamāta ṅinde ikura tu indeka.

² Tamāta ṅinde ilo ara ndo ṅana Yova Kindeni ne ṅgua tukuṅja kâ, aku i nde kari wa mbo wa uru kalo ṅgere sono ṅana ṅgua tukuṅja ṅinde kâ. ³ Tamāta ṅinde itogo kâi tonje imandi lââ pwali. I uru ipula kanaanjo ikura zo zo, aku ne lau uru ṅgâla-ṅgâla tia ndo. Vetâṅja rârâni iveta nde uru ipāṅga ara nâ.

⁴ Aṅga kinzi tamāta sakamao nde simo mine tia. Kinzi simandi kaika tia ndo. Kinzi sitogo gawura lawea itapala kala ilâ. ⁵ Mine nde Yova Kindeni ma ipare nia sono panzi tamāta sakamao. Kinzi kiesaka tamwatanzi ma sikura tu simo kinzi Yova Kindeni ne tamāta, ande tia. ⁶ ṅana tu Yova Kindeni uru ikea ṅananzi i ne tamāta. Taitu kinzi tamāta sakamao ma naonzi tia lâ.

2

Maro Kindeni ipatea Koipu ṅjalae

¹ Mana mana ṅana kinzi tinikoa ṅgu, a? ṅana sâ kâ ṅga kinzi sipa ṅgua ṅana siveta paraṅja kâ, a? ṅana sâ kâ ṅga siveta ṅgua pāṅja kaa kaa mine, a?

² Kinzi ṅgu ṅinde nenzi koipu ṅjalajala siluku ṅana paraṅja kâ. Kinzi nenzi tamāta mbâna-mbâna sipasau tu siroto nzâla ṅana siṅgoloa paraṅja kuku Yova Kindeni tava Koipu ṅjalae ṅinde i muṅga ipatea. ³ Kinzi situ ṅgua mine tu, “Yova Kindeni kuku ne koipu ṅjalae rua nde sipa wâlo kaika lâ kinda

tininda lâ, andeta kala ṅine kinda ma tapu wâlo mbutukunāṅja ṅinde ututu.”

⁴ Andeta Maro ṅjalae, ina uru isaṅona koipu ṅjalae ne saṅonāṅja nia lâ samba lawea, ande iṅeleanzi wa iveta “a” panzi wa.

⁵ ṅineṅga i wisi nâna ṅjalae panzi kala itu ṅgua kaika panzi. Aku Maro ṅjalae ne wisi-nâna ṅinde iveta rurunja ṅjalae ṅinde panzi.

⁶ Aku Maro ṅjalae iporo mine tu, “Muṅgani naṅja apatea tamāta ṅinde tu ma imo Koipu ṅjalae, aku naṅja warakāṅgu ao i imo Saion tuu kulu, nanenṅu tuu sapāṅja ṅinde.”

⁷ Aku Koipu ṅjalae ṅinde nde iporo tu, “ṅine naṅja ma atula Yova Kindeni kawa ṅgua pwataki. Muṅga Yova Kindeni ipai naṅja mine tu, ‘Noko nde naṅja natunṅu. Kala ṅine naṅja amo noko tama.’” ⁸ Aku Yova Kindeni kala ipai naṅja mine tu, “Ambo noko ma kuno pa naṅja, ande naṅja ma tamāta rârâni nenzi tâno alano, aku noko ma pwai poe pa nia ndoni. ⁹ Noko ma pwai poe kaika ndo panzi tamāta rârâni, aku ma kupunzi pwapwataki, itogo tamāta ipu kulo pwapwataki kala punu-punu nâ ikeno.” Yova Kindeni iporo ṅgua mine pa naṅja koipu ṅjalae.

¹⁰ Mine nde miki koipu ṅjalajala rârâni kaloṅjo nanenṅu ṅgua ṅine sono, aku kapakatona warakami nemi vetâṅja sono ndo. ¹¹ Miki ma kamege ṅana Yova Kindeni kâ, aku kapanea i ṅa tava ilomi rurunja. ¹² Miki ma kapare tukumi ndue lâ i kie tini laiti. Tia ma i wisi nâna walele nâ pami, aku ma izavarumi ku naomi tia lâ. Aṅga tamāta ea kinzi uru silâ pa Yova Kindeni tu ma ikea ṅananzi, ande i ne nzâmba ara ikeno panzi.

Lâ mboyo tamāta ino pa Maro Kindeni tu ma ipu tini kaika papa i

Daviti isia wāngiṅja ṅine, lâ zo ṅinde ikâwa ṅana i natu Apsalom kâ.

3

¹ Yova Kindeni, nanenṅu kazâṅja tamāta sipāṅga kambwanjenzi rârâ ṅinde! Kinzi simandi ṅana siveta kenzi sakamao pa naṅja.

² Kinzi siporo ṅgua ṅana naṅja kâ mine tu, “Maro Kindeni ma ivila i tia.” ³ Taitu nenzi ṅgua ṅinde nde mao tia. Yova Kindeni, noko kutogo nanenṅu maramunja mine. Noko ma kumuṅga pana ṅana apole paraṅja kâ. Noko nâ uru kupu tini kaika pa ilonṅu kaloṅgu, ṅana naṅja akura tu amandi kaika kâ. ⁴ Naṅja uru asarâwa pa Yova Kindeni tu ivila naṅja. Aku i imo tamwata ne tuu sapāṅja kulu ku ipaloṅjo pa nanenṅu nonja.

⁵ Yova Kindeni uru ikea ṅanana ikura mbo mbo. Mine nde lâ zo ṅana naṅja akeno kenonja nia, ande naṅja uru akeno utu lâ lee mbwale pwataki, ṅineṅga amandi sânda kilo. ⁶ Kinzi kazâṅja tamāta kambwanjenzi tamāta-tamāta siṅge naṅja mbwalii lâ, taitu naṅja ṅandai aruru ṅananzi ṅga.

⁷ Yova Kindeni, kumandi nga! Nanenju Maro Kindeni, kumâ kuvilana! Noko uru kupunzi nanenju kazâna tamâta rârâni pâta lâ, kala nenzi kaika njana sipole naja kâ ande ikeno panzi tia. ⁸ Yova Kindeni, noko simbo nâ uru kuvilanzi ne tamâta njana sipole paraña kâ. Noko uru kuveta kie ara nâ panzi tamâta njinde sipono muli pano.

4

Lâ mbo tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ipu tini kaika papa i

Daviti isia wânjinja njine

¹ O Maro Kindeni, noko uru pwea njana. Mine nde kupaloŋo pa nanenju noŋa! Muŋga noko pwai naja piti lâ kazâna ilo. Kala njine naja ano pano tu kuo ne wisi-wisi imâ pana ku kutambira taja pa nanenju noŋa.

² Anja miki tamâta nja, miki ma kayaula naja njânju ikura zo njapia kilo, a? Miki ma ilomi koŋa pa njua kaa kaa wa kapono muli pa mâsi lajeŋa wa ikura zo njapia kilo, a? ³ Miki kalomi njgere sono nja; Yova Kindeni nde ipateanzi tamâta pinde pa i tamwata, kinzi njinde uru sipono muli pa i. Mine nde lâ zo ndia naja ano papa i, ande i uru ipaloŋo pa nanenju noŋa. ⁴ Ambo miki wisimi nâna, ande kapakatona sono nja. Tia ma kaveta kiesaka. Lâ zo ndia miki kakeno nemi kenonja nia, ande ara njana miki ma kalomi njgere sono, aku kawami buu nâ. ⁵ Ara njana miki ma kao patarawâna sono nâ ilâ pa Yova Kindeni, aku kao nemi kalo-tawana ilâ mao papa i nâ.

⁶ Tamâta rârâ uru ilonzi pa mbaliŋa nâ, kala sikai noŋa mine tu, “Ea ikura tu ivilama kamo ara kilo, a? O, Yova Kindeni, kalo sukâna njanama!” ⁷ Lâ zo njana kâpwa ipânja maria lâ tâno ilo, ande kinzi tamâta njinde uru sindeka. Taitu muŋgani noko kuo ndekâna njalae tina lâ naja ilonju, aku ndekâna njine ipole nenzi ndekâna kaa njinde ndo lâ. ⁸ Yova Kindeni, noko simbo nâ uru pwatona naja kala amo ara nâ. Naja aruru njana sâ tonje tia. Mine nde lâ zo njana naja alâ akeno nanenju kenonja nia, ande naja uru akeno walele ku akeno tu lâ.

5

Tamâta ikai noŋa pa Maro Kindeni tu ma ikatona i

Daviti isia wânjinja njine

¹ Yova Kindeni, kupaloŋo pa nanenju noŋa. Naja ilonju malia ndo; mine nde kutambira taja pa nanenju tiŋa. ² Nanenju Koipu Njalae, nanenju Maro Kindeni noko, naja ano pano tu kuvilana, aku kupaloŋo pa nanenju sarawâna. ³ Yova Kindeni, naja uru amâ pano ikura mboyo mboyo, aku noko kupaloŋo pa nanenju noŋa.

Nanenju noŋa uru imâ pano itogo nanenju patarawâna mwasina. Naja akai noŋa pano lâ, njineŋa ao tiniŋu pa noko tu kuvilana.

⁴ Maro Kindeni, noko njandai kundeka njana vetâna potomule nja. Mine nde kinzi tamâta sakamao sikura tu simo noko tini laiti, ande tia. ⁵ Tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, kinzi njinde sikura tu simandi noko nao, ande tia. Noko tini pwâka ndo njanazi kiesaka tamwatanzi. ⁶ Noko kuzavarunzi kinzi lajeŋa tamwatanzi, aku noko pwai kazâna njalae tina panzi tamâta ea uru sikai lajeŋa wa sipunzi tamâta pâta simâte wa.

⁷ Taitu noko tini mwasa ndo pa naja ikura zo rârâni. Mine kala naja akura tu amâ pano lâ noko ne luma sapânja, aku apare tukunju pano awânji awawano. ⁸ Yova Kindeni, kinzi kazâna tamâta situ siyaula naja. Mine nde naja ano pano tu kugagati ilonju kalonju, njana naja ma aveta ikura noko ne pateâna mine. Kutula noko ne nzâla sono njinde pa naja, njana naja ma apono muli sono pano. ⁹ Nanenju kazâna tamâta nenzi njua rârâni nde sono tia ndo. Kinzi ilonzi ndo tu ma sizavarunzi tamâta. Kinzi kawanzi nde itogo matera tamâta nenzi kuru mwasina, kawa maa nâ ikeno, njana tu kinzi uru siporo njua mona-mona palajeŋa rârâ njana siyaulanzi tamâta kâ. ¹⁰ Maro Kindeni, naja ilonju tu noko ma kuonzi tamâta njinde lâ njua nia, njineŋa kupare nia panzi. Naja ilonju tu nenzi ilokalo potomule njinde ma iyaula warakanzi. Kinzi uru tananzi kaika pa noko, aku siveta kiesaka rârâ njinde. Mine nde naja ilonju tu noko ma kusokinzi silâ simo malawae ndo njanano.

¹¹ Anja tamâta ea uru simâ pa noko tu ma pwea njanazi, ande kinzi njinde rârâni ma sindeka. Kinzi ma wisinzi ara, aku ma siwânji wânjinja ndekâna kâ. Naja ano pano tu pwatonanzi sono, kinzi njinde ilonzi ndo keno pano. Noko uru kuveta kie ara ndo panzi; mine kala kinzi sindeka njalae. ¹² Yova Kindeni, noko uru kuveta kie ara ndo panzi tamâta ea sipono muli pa noko ne njua. Noko ne wisi-wisi njinde nde itogo tamâta njinde nenzi maramuja mine.

6

Tamâta ilo malia kala ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wânjinja njine

¹ Yova Kindeni, noko ma wisi nâna ku kumbita naja ndimo! Mao nâ, noko wisi nâna, taitu naja ano pano tu kupare nia pa naja ndimo. ² Yova Kindeni, nanenju kaika nde ikâwa ilâ lâ. Mine nde kalo sukâna njanana! Naja tiniŋu ndoni pââsâ lâ, aku ilonju tu noko ma kuveta tiniŋu ara kilo.

³ Naŋa ilonŋu nde malia ndo. Andeta Yova Kindeni, noko ma kupaloŋo pa nanenŋu noŋa ku kuvilana lâ zo ndia, a? ⁴ Yova Kindeni, kulele nao pana ku kuvilana ŋa! Noko ilo ndo keno pa naŋa ikura zo rârâni. Mine nde naŋa ano pano tu kutiŋgi mateŋa piti pana. ⁵ Tiambo kinzi mateŋa tamâta sikura tu kalonzi ŋgere ŋana noko kâ, tiya? Tia ndo. Lâ mateŋa nianzi, tamâta tonŋe ikura tu ipanea noko ŋa, ande tia. Mine kala ano pano tu kuvilana.

⁶ Naŋa amo ata nâ lee walonŋu ndoni marumbu lâ. Naŋa matâŋgu sulu indu indue isusulu na nanenŋu kenonja nia ikura mbo mbo. Mine nde naŋa kulonŋu kulânda nde lââ sakoa lâ. ⁷ Nanenŋu kazâŋa tamâta nde siveta kenzi sakamao pa naŋa. Mine kala naŋa amo atata nâ. Naŋa matâŋgu poa lâ, kala akura tu amora nia sondo, ande tia.

⁸ Ayo, miki tamâta sakamao, miki kakâwa kalâ! Yova Kindeni ilonŋo nanenŋu tiŋa marumbu lâ. ⁹ Naŋa asarâwa pa Yova Kindeni tu ma kalo sukâŋa ŋanana, aku i ilo ara ŋana nanenŋu noŋa ŋinde. ¹⁰ Yova Kindeni ma ipolenzi nanenŋu kazâŋa tamâta rârâni, aku kinzi ma siruru ku ma mainzi ŋalae. I ma iŋaranzi walele nâ, kala kinzi ma sikâwa pwapwataki silâ.

7

Tamâta ilo malia kala ikai noŋa pa Maro Kindeni

Daviti isia wāngiŋa ŋine, lâ zo ŋinde i ilo malia ŋana tamâta tonŋe ne vetâŋa, i ŋa tu Kus.

¹ Yova Kindeni, nanenŋu Maro Kindeni noko, naŋa amâ pa noko ku ano pano tu pwea ŋanana. Kuvilana, aku pwai naŋa piti lâ kinzi tamâta uru sitaŋgula naŋa ŋinde mbaunzi ilo. ² Tia ma kinzi sikai naŋa alâ pa nia bilimu, ŋineŋga ma sizavaru naŋa ndo lâ, itogo mbwâmbwa saka “leve” uru iveta panzi tamâta mine.

³⁻⁴ Yova Kindeni, nanenŋu Maro Kindeni noko, ambo nanenŋu soki tâ ikeno pana, ambo naŋa muŋga aveta kenŋu sakamao pa tamâta tonŋe tâku, akai laŋeŋa pa ŋiŋg-nambwe tonŋe tâku, aveta vetâŋa soki kaa nâ pa nanenŋu kazâŋa tamâta tonŋe tâ; ⁵ ambo mine, ande ara ŋana kinzi kazâŋa tamâta ma sitaŋgula naŋa lee sikaina kaika lâ. Ara ŋana kinzi ma kenzi nâ sipale naŋa sizavaruna ndo lâ, aku ara ŋana ma sipile karaenŋu ikeno kaa nâ lâ tâno kulu. Andeta naŋa ŋandai aveta vetâŋa mine ŋga.

⁶ Yova Kindeni, naŋa ilonŋu tu noko ma kumandi sânda ku pwai nâna panzi nanenŋu kazâŋa tamâta. Kumandi ku pwai kazâŋa panzi tamâta ŋinde uru wisinzi nâna ŋalae tina pa naŋa. Maro Kindeni, noko kuporo kaika lâ tu tamâta ma siveta vetâŋa sondo ndo panzi tininzi pinde. Mine kala naŋa

ano pano tu kupagagati tamwata ku kuvilana! ⁷ Noko uru kusaŋona koipu ŋalae ne saŋonâŋa nia lâ samba lawea. Naŋa ilonŋu tu noko ma kugonanzi tamâta rârâni simâ taitu ku kuonzi simandi noko nao. ⁸ Yova Kindeni, noko uru kumandi lâ ŋgua nia ku kulea sondo pa tamâta rârâni nenzi vetâŋa. Noko kusama tu naŋa aveta vetâŋa soki tonŋe tia. Mine nde naŋa ano pano tu kutula ŋinde pwataki panzi nanenŋu kazâŋa tamâta lâ ŋgua nia. ⁹ Maro Kindeni, noko ne vetâŋa rârâni nde sondo ndo. Noko kusama tamâta rârâni nenzi ilo-kalo wa ilonzi wa marumbu lâ. Mine kala naŋa ano pano tu kutoto kinzi tamâta sakamao nenzi vetâŋa potomule ŋinde, aku kuveta kie ara panzi tamâta ea uru sipaveta kuku vetâŋa ara.

¹⁰ Naŋa kalonŋu tawana tu Maro Kindeni i nde nanenŋu maramuŋa. I uru ivilanzi tamâta ea sipaloŋo pa i kawa ŋgua. ¹¹ Maro Kindeni ne pareŋa-nia nde sondo ndo. Ikura zo rârâni i uru wisi nâna panzi kiesaka tamwatanzi. ¹² Ambo kinzi tamâta sakamao mine ma sipalele ilonzi kalonzi tia, ande Maro Kindeni ma iwawa ne pila kazâŋa kâ. I itike ne temba kala iluku lâ ŋana paraŋa kâ. ¹³ I inziu ne silâwa ku mata ruru ndo, ŋineŋga ikai ne temba kâki ku irae temba ŋana ipanenzi tamâta sakamao kâ.

¹⁴ Opopo, kinzi tamâta sakamao uru kalonzi ŋgere ŋana vetâŋa kiesaka kie-kie nâ. Kinzi simo sitogo vetâŋa potomule rârâni tamanzi, aku kawanzi laŋeŋa nâ ikura zo zo. ¹⁵ Kinzi sisale tâno wewe ŋalae ŋana sikainzi tamâta kâ. Taitu kinzi warakanzi patanzi sindue silâ wewe ŋinde ilo. ¹⁶ Mine kala nenzi vetâŋa potomule nde iyaula kinzi warakanzi lâ. Kinzi mbaunzi nâ iveta nâna pa warakanzi.

¹⁷ Mao nâ, Yova Kindeni ne vetâŋa rârâni nde sondo ndo. Mine nde naŋa kawāŋgu ndaŋge papa i. Naŋa ma awāŋgi wāŋgiŋa paneāŋa kâ pa Yova Kindeni âta Tamwata.

8

Maro Kindeni kilala ipāŋga nia yo ikura nia ndoni mine tu i ŋa nde ŋalae ndo

Daviti isia wāngiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, maka nema Maro ŋalae noko, kinzi tamâta rârâni lâ tâno ndoni simora noko ne walo ŋalae ipāŋga nia yo panzi. Kinzi simo sipanea noko ŋa, aku nenzi paneāŋa ŋinde ikâki ilâ lee ipāŋga samba lawea. ² Aku kinzi lâlu kiri-kiri kala uru sipanea noko ŋa mine nâ, aku nenzi paneāŋa ŋinde nde itogo ŋgumbi kaika ŋana ipono noko ne kazâŋa tamâta nzalanzi.

³ Yova Kindeni, naŋa matâŋgu kâki alea pa nia maa, niani ndaina noko nia ndoyo kupulia ipāŋga lâ. Naŋa amora nzimona tavanzi pitu rârâni ŋinde noko muŋga kuonzi

simo nianzi nianzi. ⁴ Naņa amora kelekele ņinde lâ, ņineņa akasoņano lâ warakāngu ilongu mine tu, “Maka tamāta nde sâ kala noko uru ilo ņanamā. Maka nde kelekele kaa nâ; mine nde mana mana ņana noko uru pwatonama, a?” ⁵ Andeta noko muņgani kuo maka kamo kelekele rārāni kulunzi, kala maka kamo noko simbo nâ kalo. Noko kuveta maka kakai koipu, aku kusuka maka ņama kâki lâ. ⁶ Noko kupatea maka ņana kakai poe pa kelekele rārāni noko muņga kupulianzi sipānga ņinde. Noko kuonzi kelekele rārāni simo maka tamāta kaloma marumbu lâ. ⁷ Mao nâ, noko pwainzi lama wa, bulmakao wa, simbi rārāni simo dugu ilo wa, ⁸ sii rārāni wa, iņa rārāni wa, aku kuonzi kelekele rārāni ņinde simo maka kaloma.

⁹ Yova Kindeni, maka nema Maro ņalae noko, kinzi tamāta rārāni lâ tâno ndoni simora noko ne walo ņalae ipānga nia yo panzi.

9

*Tamāta kawa ndaņge pa Maro Kindeni
ņana i ne vetāņa rārāni kâ*

Daviti isia wāngiņa ņine

¹ Yova Kindeni, naņa ilongu ndo tu aporo ndaņge ņalae pa noko. Naņa ma aporo atula ņgua panzi tamāta ņana vetāņa ņalajala rārāni noko muņga kuveta ņinde. ² Naņa kalongu ņgere ņana noko ne vetāņa ņinde kâ, kala awāņgi wāngiņa tava ndekāņa ņalae. Yova Kindeni āta Tamwata, naņa ma awāņgi wāngiņa paneāņa kâ pa noko, ³ ņana tu noko kumandi lâ nanenģu kazāņa tamāta naonzi, kala sikāwa silâ. Kinzi patanzi sindue aku sipamateteu. ⁴ Lâ zo ņana noko kulea pa nanenģu kazāņa tamāta nenzi vetāņa lâ ņgua nia, ande noko kuveta vetāņa ņinde sondo ndo. Mine nde noko kutula pwataki lâ kinzi naonzi tu nanenģu soki toņge tia. ⁵ Noko kupa ņgua lâ ņana kupare nia panzi tinikoa ņgu. Noko kuzavarunzi tamāta sakamao ņinde kala naonzi tia lâ, aku tamāta toņge ma kalo ņgere kilo ņana kinzi kâ, ande ma tia. ⁶ Noko kuzavarunzi kazāņa tamāta kala naonzi tia ndo lâ. Mine nde kinzi ma sikura tu sikai kazāņa pa maka kilo, ande tia. Yova Kindeni, noko kuzavaru nenzi lawea ņalajala marumbu lâ, aku tamāta rārāni nde kalonzi kapa ņananzi lâ.

⁷ Aņa Yova Kindeni nde imo koipu ņalae ikura zo zo. I iluku lâ ņana ipare nia panzi tamāta kâ. ⁸ I uru ikai poe sondo ndo panzi tamāta ņgu ndoni. Aku i ne māsī ņana ipare nia panzi tamāta kâ nde ipakura kuku nenzi vetāņa. ⁹ Tamāta pinde nenzi walo nde ņalae koņa tia, kala nenzi kazāņa tamāta uru siveta kenzi sakamao panzi. Taitu Yova Kindeni uru ikeka ņananzi tamāta ņinde. Lâ zo

ndia malia ipānga panzi, ande kinzi uru silâ simuna i tini laiti, kala simo ara nâ. ¹⁰ Yova Kindeni, ambo tamāta toņge itu imâ pano, ande naņa asama tu noko ma kupu muli pa tamāta ņinde tia ndo. Mine kala tamāta ea sisama noko kilala sondo, ande kinzi ņinde rārāni ma kalonzi tawana noko mao nâ.

¹¹ Miki kaloņo ņga; Yova Kindeni imo koipu ņalae lâ Saion lawea! Miki ma kawāņgi kapanea i kasuka ņa kâki, aku kat-apāri panzi tamāta ņgu ndoni ņana vetāņa ņalajala i muņga iveta ņinde. ¹² Yova Kindeni ilo ņananzi tamāta ņinde uru sikai nāna koa tia nâ, aku ipono taņa ņana nenzi tiņa kâ, ande tia. I uru ipare nia pa tamāta ea iveta soki panzi.

¹³ O Yova Kindeni, kalo sukāņa ņanana! Kumora ņga; nanenģu kazāņa tamāta siveta kenzi sakamao ndo pa naņa. Naņa ano pano tu pwaina piti lâ mateņa ne nimbu ilo. ¹⁴ Ambo noko ma kuvila naņa mine, ande naņa ma akura tu amandi Jerusalem lawea ne ņgumbi nzāla kawa, ku ma apaneano at-apāri panzi tamāta ņana vetāņa rārāni noko muņga kuveta pa naņa ņinde. Naņa ma amo andeka nâ, ņana tu noko pwaina piti lâ kazāņa ilo. ¹⁵ Muņga kinzi tinikoa tamāta sisale tâno wewe ņalae ņana sitatau maka kâ. Andeta kinzi warakanzi patanzi sindue silâ wewe ņinde ilo. Kinzi sio nimbu ņana sikale maka kaika kâ, andeta nimbu ņinde nde ikai kinzi warakanzi. ¹⁶ Kinzi tamāta sakamao ņinde siveta kelekele ņana iyaula maka, andeta kelekele ņinde ipalele ku izavaru kinzi warakanzi. Mine nde Yova Kindeni kilala ipānga nia yo tu i uru ipare nia sondo panzi tamāta.

¹⁷ Tamāta ea sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ande kinzi tamāta sakamao ņinde rārāni nde soka nzāla ņinde ilâ pa mateņa nianzi nâ. ¹⁸ Andeta Maro Kindeni ma kalo kapa ņana isuka kinzi sugorai tamwatanzi, ande ma tia. Kinzi tamāta ņinde uru sio tininzi pa Maro Kindeni tu ma ivilanzī, aku nenzi māsī ņinde ma ilâ kaa nâ, ande tia.

¹⁹ Yova Kindeni, kumâ ņga! Noko ma kusāu panzi tamāta tu taņanzi kaika pano ndimo. Naņa ilongu tu noko ma kuonzi tinikoa tamāta simandi noko nao lâ ņgua nia, ņineņa ma kupa ņgua ņana pareņa-nia kâ panzi. ²⁰ Yova Kindeni, naņa ilongu tu noko ma kuveta ruruņa ņalae panzi. Kutula pwataki panzi tu kinzi nde tamāta nâ, kala simo noko kalo.

10

Tamāta ikai noņa pa Maro Kindeni tu ma ivila i

¹ Yova Kindeni, ņana sâ kâ ņga noko kumo malawae ndo ņana naņa kâ, a? Naņa amo sakamao ndo; ņana sâ kâ ņga noko kupavea ņanana, a?

² Kinzi tamāta sakamao uru sipasuka warakanzi tininzi ku siveta kenzi sakamao panzi sugorai tamwatanzi. Naṅa ilonṅu tu kinzi ma patanzi sindue wewe ilo, wewe ndainani kinzi warakanzi muṅga sisale ṅana sikainzi tamāta kā. ³ Kinzi tamāta sakamao uru kawanzi pakāe siporo ṅana ilo-kalo potomule ṅinde ikeno ilonzi kalonzi. Kinzi ilonzi yosi ṅana mbaliṅja kie-kie. Kinzi uru siporo ṅgua sakamao pa Yova Kindeni wa sipu mulinzi papa wa. ⁴ Kinzi tamāta sakamao situ kinzi warakanzi nā nde tamāta ṅalaṅjala. Kinzi tininzi pwāka ndo ṅana Maro Kindeni kā. Kinzi situ i nde maro kaa nā. ⁵ Mbaliṅja kie-kie ikeno panzi, kala simo sindeka nā. Kinzi sizizāla ndo ṅana Maro Kindeni ne māsi ṅana ipare nia panzi tamāta kā. Kinzi uru siveta “a” pa nenzi kazāṅja tamāta. ⁶ Kinzi siporo lā ilonzi mine tu, “Naṅa amandi kaika nā; sā tonṅe ikura tu ipono nzalāṅgu, ande tia. Malia tonṅe ma ikura tu isānda naṅa kulunṅu, ande tia ndo.” ⁷ Ikura zo rārāni kinzi uru siporo ṅgua sakamao wa ṅgua lanṅa wa ṅgua ṅana itu ruruṅa panzi tamāta pinde wa. Kinzi ilonzi ndo ṅana siporo wisi-nāna ne ṅgua sakamao panzi tamāta pinde. ⁸ Kinzi tamāta sakamao uru simuna simo lawea ilo, ku sio ṅananzi tamāta ara ṅana sipunzi pāta simāte kā. Kinzi simuna ku sititike sio ṅananzi tamāta pinde ṅana sizavarunzi kā, kinzi ṅinde nenzi walo ṅalae koṅa tia. ⁹ Kinzi simo simuna nā, itogo mbwāmbwa saka “leve” uru imuna lā ne ṅgānza ilo mine. Kinzi sio ṅananzi sugorai tamwatanzi lee sikainzi kaika lā nenzi nimbu. Nṅineṅga silaenzi silā. ¹⁰ Kinzi tamāta sakamao nenzi kaika nde ṅalae tina. Mine kala kinzi sitawanzi sugorai tamwatanzi ndue ndo lā ku sipolenzi lā. ¹¹ Kinzi uru siporo lā ilonzi mine tu, “Maro Kindeni kalo kapa ṅana nanenṅu vetāṅa kā. Ipono tamwata nao lā, kala ikura tu imora sā tonṅe tia.”

¹² Mao nā, kinzi tamāta sakamao uru siveta vetāṅa mine. Mine nde Yova Kindeni, kumandi ṅga! Maro Kindeni, kuzavarunzi tamāta ṅinde ndo lā. Kalo ṅgere ṅananzi tamāta ara ṅinde uru simo sikai nāna. ¹³ Kinzi tamāta sakamao sipu mulinzi pa noko lā, aku uru siporo lā warakanzi ilonzi tu, “Maro Kindeni ma ipare nia pa naṅa ṅana nanenṅu vetāṅa soki kā, ande ma tia.” Kinzi nenzi ilo-kalo ṅinde nde ara tia ndo. ¹⁴ Mao nā, noko uru kumora kinzi tamāta sakamao nenzi vetāṅa. Noko kusama lā ṅana nāna wa malia ṅinde kinzi tamāta ara uru sikai, aku ikura zo zo noko ilo ara nā ṅana kuvilanzi. Ikura zo rārāni noko uru kuvilanzi sugorai tamwatanzi wa kinzi tamāta nenzi kaika tia wa, kinzi ṅinde sipauwo warakanzi lā noko mbau ilo. ¹⁵ Mine nde naṅa ano pano tu kutawa kinzi

kiesaka tamwatanzi nenzi kaika ndue ndo lā, aku kupare nia panzi ṅana nenzi vetāṅa soki rārāni lee, ikura lā zo ndia kinzi ma sipile nenzi vetāṅa soki ṅinde.

¹⁶ Yova Kindeni imo koipu ṅalae, ma imo mine ku imo nā. I ma isokinzi tinikoa tamāta lā i ne tāno, aku ma naonzi tia ndo lā. ¹⁷ Yova Kindeni, noko ma kupaloṅo panzi tamāta uru sikai nāna ṅinde nenzi noṅa, aku ma kupu tini kaika pa ilonzi kalonzi. ¹⁸ Noko ma kupaloṅo pa kinzi sugorai tamwatanzi nenzi tiṅa, aku ma kupaloṅo pa kinzi tamāta uru sikai malia ṅinde nenzi tiṅa tona. Noko ma kuveta kie sono nā panzi. Mine kala kinzi tāno tamāta ma sikura tu siveta ruruṅa panzi kilo, ande ma tia.

11

Tamāta ne kalo-tawana ikeno sondo pa Maro Kindeni

Daviti isia wāngiṅja ṅine

¹ Naṅa kalonṅu tawana tu Yova Kindeni ma ikatona naṅa. Mine nde noko tamāta ṅai, ṅana sā kā ṅga noko kupai naṅa mine tu, “Pwāwa kulā pa tuu, itogo sii iruru ku ikāwa ilā walele nā mine. ² Pwāwa kulā, ṅana tu kinzi tamāta sakamao simuna simo nia kondoma. Kinzi sitike nenzi temba lā, ku sisaṅa silāwa sirae silea pa kinzi tamāta ara tu ma sipanenzi kā. ³ Kinzi tamāta sakamao sizavaru vetāṅa ara rārāni. Mine nde tamāta ara ma ikura tu iveta sā tonṅe tia.” Ayo, noko tamāta ṅai, ṅana sā kā ṅga noko kuporo ṅgua kapa-kapa mine pa naṅa, a?

⁴ ṅana tu Yova Kindeni imo tamwata ne luma sapāṅa ilo. I imo ikai koipu lā samba ilo, aku i mata uru ilea panzi tamāta rārāni. Isama ṅana vetāṅa rārāni siveta ṅinde. ⁵ Yova Kindeni uru ilea pa tamāta rārāni nenzi vetāṅa, kinzi saka wa ara wa. I tini pwāka ndo ṅananzi tamāta ṅinde sivaligi i tamwata ne ṅgua tukuṅa. ⁶ I ma isupwa yāē tava mira ndimoro imbe indue lā kinzi tamāta sakamao kulunzi, itogo karāzi mine. Aku i ma isupwa lawea kaika ilā panzi ṅana iveta kelekele rārāni ṅgāla-ṅgāla lā. Mao nā, Yova Kindeni ipatei tu vetāṅa mine ma ipāṅga panzi tamāta sakamao.

⁷ Yova Kindeni tamwata uru iveta vetāṅa sondo nā, aku i tini mwasa pa vetāṅa arara rārāni. Kinzi tamāta ara ma simo kuku i.

12

Tamāta ikai noṅa pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wāngiṅja ṅine

¹ Yova Kindeni, kuvila maka ṅga! Tamāta ara tonṅe imo ṅai, ande tia. Muṅga tamāta pinde sipono muli pa noko, andeta kala ṅine kinzi ṅinde nde naonzi tia lā. ² Tamāta rārāni

uru sikai lanjeŋa panzi tininzi pinde. Kinzi uru siporo ŋgua kaŋa mona-mona panzi ŋana silanjenzi kâ.

³ Yova Kindeni, naŋa ano pano tu kupono kinzi tamâta uru siporo ŋgua mona-mona kaa kaa ŋinde kawanzi, kinzi ŋinde simo nâ sipasuka warakanzi tininzi. ⁴ Kinzi tamâta ŋinde uru siporo mine tu, “Kelekele ndia maka iloma papa, ande maka kawama nâ kaporo ŋgua, aku kakai kelekele ŋinde rârâni. Maka warakama nema ŋgua uru isukama; mine kala maka ma kapalonjo pa tamâta tonje tia.”

⁵ Andeta Yova Kindeni iporo mine tu, “Kinzi tamâta sakamao uru siveta malia panzi sugorai tamwatanzi, aŋga kinzi tamâta ara uru sikai malia wa nâna wa, kala simo sita nâ. Mine kala ŋine nâ naŋa ma alâ panzi. Kinzi uru sino pa naŋa tu ma navilanzi, kala naŋa ma akea ŋananzi.”

⁶ Mao nâ, Yova Kindeni uru iveta ikura ne ŋgua pâŋa rârâni. I ne ŋgua rârâni nde ara ndo, itogo mira “silva” kinzi simomo lâ yââ ilo, kala zuzuli ndo.

⁷⁻⁸ Yova Kindeni, kinzi tamâta sakamao simo sikura nia ndoni, aku tamâta rârâni sindeka nâ ŋana vetâŋa potomule kâ. Mine nde maka kano pano tu pwatonama sonde. Pwea ŋanama ikura zo rârâni, ŋana kinzi tamâta sakamao ma sikura tu sizavaru maka tia.

13

Tamâta ikai noŋa pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, noko ma kalo ŋgere kilo ŋana naŋa lâ zo ndia, a? Tiambo noko ma kalo kapa ŋana naŋa kâ ikura zo rârâni, a? Noko ma kupavea ŋanana ikura zo ŋapia kilo, a? ² Naŋa ilonjo malia ndo, aku ikura kari wa mbo wa naŋa kalonjo sukâŋa nâ. Naŋa ma amo mine ikura zo ŋapia kilo, a? Nanenju kazâŋa tamâta ma sipole naŋa ikura zo ŋapia kilo, a?

³ Yova Kindeni, nanenju Maro Kindeni, naŋa ano pano tu kupalonjo pana ku kusâu pa nanenju noŋa. Noko ne walo kaika kulua naŋa kilo. Tia ma naŋa alâ pa matenja nianzi.

⁴ Naŋa tiniŋu pwâka tu nanenju kazâŋa tamâta ma siporo ŋgua ŋana naŋa kâ mine tu, “Maka kapole i marumbu lâ”. Ambo kinzi ma simora naŋa patana andue, ande ma sindeka nâ, aku naŋa tiniŋu pwâka tu vetâŋa mine ma ipâŋa pana.

⁵ Andeta naŋa kalonjo tawana tu noko ne tini-mwasa uru imâ pana ikura zo rârâni. Naŋa ma andeka nâ, ŋana tu noko ma pwai naŋa piti lâ kazâŋa ilo. ⁶ Mao nâ, naŋa ma awâŋi apanea Yova Kindeni ŋa, ŋana tu i uru iveta kie ara ndo pa naŋa.

14

Kinzi tamâta nenzi vetâŋa sakamao

Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Kinzi tamâta kapa-kapa uru siporo lâ warakanzi ilonzi mine tu, “Maro Kindeni nde maro kaa nâ”. Kinzi tamâta ŋinde nde tamâta sakamao ndo. Kinzi uru siveta vetâŋa potomule nâ. Tamâta tonje uru iveta vetâŋa ara nâ, ande tia. ² Yova Kindeni imo samba ilo, aku i mata ndue ilea pa kinzi tamâta. I itu isama mine: tiambo tamâta pinde simo tava ilo-kalo ara, tiya? Tiambo tamâta pinde ilonzi tu ma simo kuku i, tiya?

³ Andeta tia. Kinzi rârâni sipile nzâla ara marumbu lâ. Kinzi rârâni nenzi vetâŋa nde kie taituni, kinzi nde tamâta sakamao ndo. Tamâta tonje uru iveta vetâŋa ara nâ, ande tia ndo kanaŋo.

⁴ Yova Kindeni ne ŋgua ikeno mine tu, “Tiambo kinzi tamâta ŋinde nenzi ilo-kalo tia tâ. Kinzi rârâni uru siveta vetâŋa sakamao. Kinzi sizavarunzi nanenju tamâta, itogo sika kâpwa mine, aku uru sikai noŋa pa naŋa tia ndo.” ⁵ Andeta kinzi tamâta ŋinde ma siruru pâta kanaŋo, ŋana tu Maro Kindeni uru imo kunzi tamâta ea sipono muli pa i ne ŋgua. ⁶ Kinzi sugorai tamwatanzi ilonzi patea tu ma siveta vetâŋa ara pinde, andeta kinzi tamâta sakamao uru sipono nzalanzi. Taitu Yova Kindeni uru ikea ŋananzi sugorai tamâta ŋinde.

⁷ Naŋa ilonju tu Yova Kindeni ma isupwa kindia Isrel ŋgu nenda Yautâŋa Tamâta iyoka pa Saion Tuu indue imâ. Mao nâ, Yova Kindeni tamwata ma iyoka pa Saion imâ, ku ma ivilanzi Yakopu ne vâsa ŋgu tu simo ara kilo. Aku lâ zo ŋinde kinzi ma sindeka ŋalae tina.

15

Maro Kindeni ilo tu kindia ma taveta vetâŋa sonde

Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, tamâta mana ikura tu iyoka ilâ noko ne luma sapâŋa ilo. Tamâta mana ikura tu imo Saion Tuu kulu, noko tamwata ne tuu sapâŋa ŋinde.

² Maro Kindeni iporo ŋgua taulo imâ mine tu, “Ambo tamâta tonje ipaveta kuku Yova Kindeni ne ŋgua tukuŋa rârâni, ambo iveta vetâŋa ara ikura zo zo, ambo iporo ŋgua mao nâ, ande tamâta ŋinde ma ikura tu ilâ luma sapâŋa ilo. ³ Ambo tamâta tonje tini pwâka tu isowe ŋgua lanjeŋa ilâ i tini pinde tininzi, ambo i tini pwâka tu iveta soki panzi ninambwe wukale, ambo i tini pwâka tu itu tamâta lagananzi, ande tamâta ŋinde ma ikura tu ilâ luma sapâŋa ilo. ⁴ Ambo tamâta tonje uru tini piti ndo ŋananzi tamâta ŋinde Yova Kindeni ipu muli panzi lâ, aku i uru

isuka kinzi tamâta uru sipono muli pa Yova Kindeni njinde njanzi kâki, ande tamâta njinde ma ikura tu ilâ luma sapâja ilo. Lâ zo ndia tamâta mine ipa ngua njana iveta vetâja tonje, ande i uru iveta vetâjani ndaina. ⁵ I uru isâu panzi i tini pinde tu sikai mbumbu saje i, aku lâ zo ndia kinzi situ njana, ande i ikai mbumbu kambwane ndainani nâ sajenzi. Ambo tamâta pinde situ sipu i tini, kala siko lâ mbumbu njana imandi ngua nia ku iporo ngua lajeja njananzi tamâta pinde munja siveta vetâja soki tia, ande i ma iveta mine tia ndo.

Tamâta ea sipaveta kuku vetâja arara njinde, ande kinzi njinde ma sikura tu simandi kaika ikura zo rârâni.”

16

Tamâta kalo tawana kala ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wânjina njine

¹ Maro Kindeni, naña ano pano tu pwa-tonana. Naña amâ pa noko tu ma pwea njanana. ² Naña aporo pa Yova Kindeni tu, “Nanenju Maro Njale, kekeleke arara ndia ikeno pa naña, ande njinde rârâni iyoka noko nâ mbau ilo imâ pana.” ³ Maro Kindeni ne tamâta kinzi nde tamâta ara ndo, aku naña andeka nâ tu amo kunzi. ⁴ Anja tamâta pinde uru sipalilu silâ njana siwânji panzi maro lajeja kâ. Kinzi njinde uru sisânda malia rârâ kulu. Naña ma alâ taitu kunzi tamâta njinde njana aveta patarawâja kâ, ande ma tia. Aku naña ma awânji apatu kinzi nenzi maro njanzi, ande tia ndo.

⁵ Noko simbo nâ kumo nanenju Maro Kindeni, aku noko uru kuveta kie ara ndo pa naña. Noko uru kutula nzâla pana, aku nanenju via nde ikeno noko mbau ilo. ⁶ Noko kuwae kekeleke ara ndo pa naña. Mao nâ, kekeleke njinde nde ara pâta lâ.

⁷ Naña apanea Yova Kindeni ja, njana tu i uru ikai poe sondo pana. Ikura mbo mbo i io ilo-kalo ara nâ lâ ilonju kalonju njana ipananana. ⁸ Ikura zo rârâni naña apasama tu Yova Kindeni imo tiningu laiti. I imo naña tiningu pa wia kâ njana ivilana. Mine nde sâ tonje ikura tu iveta ruruja pa naña, ande tia. ⁹ Mine kala naña ilonju ndeka ndo, aku kawânju ndanje papa i. I uru ikatona naña sondo ndo, kala amo ara nâ. ¹⁰ Njana tu Yova Kindeni, noko ma kusâu pa mateja tu ikai naña kaika kâ, ande ma tia. Naña uru apono muli sondo pa noko, aku noko ma kupile karaenju isâmbu lâ kuru ilo, ande tia. ¹¹ Noko tamwata ma kutula nzâla pa naña njana akai via mao kâ. Noko kumo kuna, kala ndekâja nde ipipi ndo lâ ilonju. Mao nâ, noko kuveta naña ilonju ndeka ikura zo rârâni.

17

Tamâta ara ne noña

Daviti ikai noña njine

¹ Yova Kindeni, kupalono pa nanenju sarawâja. Naña amandi noko nao atogo tamâta sondo ndo. Naña kawânju lajeja tia ndo. Mine nde naña ilonju tu noko ma kupalono pa nanenju noña. ² Naña ilonju tu noko ma kulea sondo pa nanenju vetâja, aku kutula pwataki lâ ngua nia tu nanenju soki tonje ikeno pana tia. ³ Ilo-kalo ndia ikeno naña ilonju kalonju, ande njinde noko kusama lâ. Ambo noko ma kumâ pa naña lâ mbo njana pwai samâja pana, ande noko ma kumora tu ilo-kalo potomule ikeno pa naña, ande tia. ⁴ Tamâta pinde uru siporo ngua sakamao, andeta naña njandai aveta mine nga. Naña apono muli sondo pa noko kawa ngua, aku apu mulingu pa kinzi nanzare tamwatanzi nenzi vetâja. ⁵ Ikura zo zo naña uru ayoka noko ne nzâla, aku naña kenju nde kaika nâ.

⁶ Maro Kindeni, noko uru kupalono pa nanenju noña. Mine kala njine naña ano pano. Kutambira taña sondo pa naña kawânju ngua, aku kuveta pana ikura nanenju noña njine. ⁷ Naña ilonju tu noko ma kutula ne tini-mwasa njale njinde kilala pwataki. Noko uru kuvilanzi ne tamâta, kinzi njinde simâ pano tu simuna njananzi nenzi kazâja tamâta. ⁸ Naña ano pano tu pwa-tonana, itogo tamâta ikatona i tamwata mata mine. Kuvea naña sondo, itogo tatareko tina igogonzi natu simo mbani kalo mine. ⁹ Kuvea naña njananzi tamâta sakamao, kinzi njinde situ sizavaru naña ndo lâ. Kinzi sikai kazâja njale pa naña, kala simâ sinje naña mbwaliu lâ.

¹⁰ Kinzi kalonzi sukâja njananzi tamâta pinde tia ndo. Kinzi uru kawanzi pakâe sipasuka warakanzi nâ tininzi. ¹¹ Kinzi sitangula naña lee, kala njine simâ sinje naña mbwaliu lâ, aku sio njana sipu naña pâta kâ. ¹² Kinzi sitogo mbwâmbwa saka “leve” putole ipu kala imuna io njana simbi tu ma ipu ika kâ. ¹³ Yova Kindeni, kumâ kupara kunzi nanenju kazâja tamâta, aku kupunzi ndue! Pwai ne pila kazâja kâ, aku kumâ pwai naña piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo! ¹⁴ Yova Kindeni, kusuja mbau ndue ku pwaina piti lâ kinzi mbaunzi ilo. Kinzi simo sitogo mbaliña warakanzi lâ tâno njine kulu. Naña ilonju tu noko ma pwatu nenzi vetâja sakamao kulu panzi, ikura noko munja kupatea tu ma kuveta mine, aku kuveta nâna mine nâ panzi tamâta njinde natunzi-timbunzi tona. ¹⁵ Anja naña aveta vetâja soki tia, aku muli nga naña ma amandi noko nao. Lâ zo njana naña ma amandi sânda kâ, ande naña ma

amo kuno, aku ŋinde ma iveta ilonġu ndeka ŋalae.

18

Maro Kindeni uru ivila kindā ŋana tapole kazāŋa kā

Yova Kindeni ne wurāta tamāta Daviti isia wāngiŋa ŋine, lā zo ŋinde Maro Kindeni ikai i piti lā Saulo mbau ilo wa kinzi kazāŋa tamāta mbaunzi ilo wa.

¹ Yova Kindeni, naŋa ilonġu ndo ikeno pa noko! Noko uru walo kaika kulana. ² Yova Kindeni uru ikea ŋana naŋa kā. I imo itogo mira ŋalae naŋa uru amuna tini mwasina, aku imo nanenġu Yautāŋa Tamwata. Naŋa amo i tini laiti, kala kinzi kazāŋa tamāta sikura tu sizavaru naŋa, ande tia. Maro Kindeni ikea ŋanana, aku imo itogo nanenġu maramuŋa mine. Mao nā, i ne kaika ikatona naŋa lā kazāŋa ilo. ³ Nanenġu paneāŋa ilā pa Yova Kindeni! Naŋa asarāwa papa i tu ivilana, kala ikaina piti lā kinzi kazāŋa tamāta mbaunzi ilo. ⁴ Muŋga mateŋa nao sondo imā pana, aku zavaruŋa ipole naŋa itogo tū ilaŋa ipole tamāta mine. ⁵ Lā zo ŋinde mateŋa ne wālo ilita naŋa kaika lā, aku mateŋa imā ipāŋga tiningu laiti. ⁶ Mine nde naŋa kalonġu loko ŋalae tina, kala asarāwa pa Yova Kindeni. Naŋa ano pa nanenġu Maro Kindeni tu ma isukana. I imo ne luma sapāŋa ilo, aku ilonġo nanenġu sarawāŋa. I ipalonġo pa nanenġu naŋa.

⁷ Ninenġa Maro Kindeni ivila naŋa mine; i wisi nāna kala iveta tāno ririŋo ŋalae ku iveta tuu duvi iyoka yāti taulo. ⁸ Ninenġa māsi ŋalajala kie-kie ipāŋga tāno kulu. Mundo tava yāa ŋalae wa mira ndimoro nde ipāŋga tuu ŋalajala ilonzi ku iyāti imā. ⁹ I tamwata ipu nia maa pwataki ku indue imā, aku take-take māmāŋga ikeno i kie kalo. ¹⁰ I isaŋona kelekele via kā tonġe kumbu, aku ŋinde ikai i ilou walele nā imā. Lawea ikai i pāa pāa imā, itogo sii uru ilou walele mwasina. ¹¹ I ipatura tini lā kondoma ŋalae, aku ipavea lā take-take ŋalae tonġe ilo, io māmāŋga ku ipāŋga togo karāzi mine. ¹² Loloa salaga-salaga imuŋga papa imā, aŋga mira “ais” tava yāa mela-mela nde ipu take-take māmāŋga ŋinde pwataki ku imbe ndue. ¹³ Ninenġa Yova Kindeni isarāwa kaika lā samba tini, itogo mbamba ipu mwasina. Yova Kindeni āta Tamwata kawa ne sarawāŋa ipāŋga lā. ¹⁴ I irae ne temba ku silāwa nā ipanenzi ne kazāŋa tamāta, kala sikāwa silā. Mao nā, i loloa nā ipanenzi, aku sikāwa pwapwataki silā. ¹⁵ Yova Kindeni, lā zo ŋinde noko wisi nāna ŋalae tina kala kumbitanzi ne kazāŋa tamāta. Noko kumbana koroani ku kuveta tāno ikeno tū kalo ŋinde ipāŋga māsa-māsa lā, aku tāno ne duvi ipāŋga nia yo.

¹⁶ Lā zo ŋinde naŋa atogo tamāta imb-watuke lā tūi geza-geza ilo, andeta Maro Kindeni, inani uru imo samba ilo, ande isuŋa mbau ndue isaŋa naŋa kaika ku ita-pana akāki amā. ¹⁷ Mao nā, itapa naŋa piti lā kinzi kazāŋa tamāta kaika ŋinde mbaunzi ilo, kinzi ŋinde uru wisinzi nāna pa naŋa. Kinzi nenzi kaika ipole nanenġu kaika ndo lā, andeta Maro Kindeni ivilana. ¹⁸ Zo saka-mao nde isaŋa naŋa kulonġu lā, aku lā zoni ndaina kinzi simā tu sipara kuna. Andeta naŋa amarerea Yova Kindeni, kala amo ara nā. ¹⁹ I ikatona naŋa lā. Mine nde naŋa anġenġe ŋana kazāŋa ŋinde kā. I ilo ara ndo pa naŋa, aku ŋana duvi ŋinde kā i ivilana.

²⁰ Naŋa uru apaveta kuku vetāŋa rārāni Yova Kindeni ilo papa ŋinde. Mine kala i uru iveta kie ara nā pana. Naŋa aveta vetāŋa soki tonġe tia, aku ŋana duvi ŋinde kā Yova Kindeni io ne wisi-wisi imā pa naŋa itogo nanenġu vetāŋa ara ne kulu mine. ²¹ Naŋa apono muli sondo pa Yova Kindeni ne ŋgua tukuŋa. Naŋa ŋandai aveta vetāŋa soki ŋana apu mulinġu pa nanenġu Maro Kindeni ŋga. ²² Naŋa ilonġu pa i ne ŋgua tukuŋa rārāni, aku naŋa ŋandai alaŋa apole i ne tukuŋa ŋinde ŋga. ²³ I isama tu naŋa aveta vetāŋa soki tonġe tia, aku naŋa apu mulinġu pa kiesaka ne vetāŋa marumbu lā. ²⁴ Naŋa ilonġu ikeno mbāra-mbāra lā i nao. Mine nde iveta kie ara pa naŋa, itogo nanenġu vetāŋa ara ne kulu mine. ²⁵ Yova Kindeni, tamāta ea sipono muli mao pa noko, ande noko uru kuveta kie ara nā panzi, ikura munga kupa ŋgua tu ma kuveta mine. Tamāta ea sipaveta kuku vetāŋa ara, ande noko uru kuveta vetāŋa sondo ndo panzi. ²⁶ Tamāta ea simo ilonzi mbāra-mbāra lā noko nao, ande noko uru kuo ne wisi-wisi ilā ŋalae tina panzi. Aŋga tamāta ea sipaveta kuku laŋeŋa ne māsi kie-kie, ande noko uru pwatu nenzi vetāŋa ŋinde kulu taulo panzi. ²⁷ Noko uru kuvilanzi tamāta ea sipatawa warakanzi tininzi. Aŋga tamāta ea sipasuka warakanzi tininzi, ande noko kutawanzi ndue ndo. ²⁸ Yova Kindeni, noko tamwata nde nanenġu sināla. Nanenġu Maro Kindeni uru isinala kondoma ŋine itura naŋa, kala kondoma ŋinde ikāwa ilā. ²⁹ Noko uru walo kaika kulua naŋa. Mine nde naŋa akura tu apolenzi nanenġu kazāŋa tamāta. Nanenġu Maro Kindeni uru ivilana. Mine nde naŋa akura tu alaŋa apole nenzi lawea ne ŋgumbi ŋalae.

³⁰ Maro Kindeni ne vetāŋa rārāni nde ara ku sondo ndo. Ambo i ma ipa ŋgua ŋana iveta vetāŋa tonġe, ande i ne ŋgua ŋinde nde mao kanaŋo. I imo itogo maramuŋa mine panzi tamāta rārāni simā pa i tu ma ikea ŋananzi. ³¹ Yova Kindeni simbo nā nde maro mao. Kinda nenda Maro Kindeni i simbo nā imo itogo mira ŋalae kindā tamuna tini. ³² Inani uru kaika ilua naŋa, aku lā zo ndia

naña atu ayoka nzâla, ande i uru ikatona naña sondu ndo. ³³I iveta naña kenju kaika, itogo wiki kie mine. Lâ zo ndia naña ayoka nia tuu, ande isuka naña kala patana tia. ³⁴I uru ipanana naña njana paraña ne mâsi kâ. Mine kala naña akura tu arae temba kaika ndo. ³⁵Yova Kindeni, noko uru pwea njana ku pwaina piti lâ kazâja ilo. Noko ne walo kaika ivila naña sondu lâ. Noko ne wisiwisi iveta naña njangu ipânja njalae. ³⁶Noko uru pwatona naña nzalânju. Mine nde kinzi kazâja tamâta njandai sikai naña kaika nga. Aku naña njandai patana lâ nia zuli-zuli nga.

³⁷Naña apalilu atangulanzu nanenju kazâja tamâta lee akainzi kaika lâ. Naña apwarea tia lee ikura lâ zo naña ayaula kinzi ndo lâ. ³⁸Naña apunzi ndue ndo, kala sikura tu simandi kilo tia. Kinzi simâte lâ naña naonju. ³⁹Noko tamwata walo kaika kulana njana apara kunzi nanenju kazâja tamâta. Noko tamwata kusuka naña, kala apolenzi lâ paraña ilo. ⁴⁰Noko kuvetanzi nanenju kazâja tamâta sikâwa sipalilu silâ. Naña azavarunzi tamâta uru wisinzi nâna pa naña njinde kala sipamateteu. ⁴¹Kinzi sisarâwa pa tamâta tonje tu ma imâ isukanzi, taitu tamâta tonje isukanzi nde tia. Kinzi sino pa Yova Kindeni, andeta ipalojo pa nenzi nonja tia. ⁴²Naña azavarunzi ndo lâ, kala sipânja sitogo tâno gawura lawea itapala kala nao tia lâ mine. Naña apunzi kazâja tamâta njinde ndue lâ ku kenju nâ apalenzi, itogo tamâta kie nâ ipale nziña ikeno nzâla tini mine.

⁴³Yova Kindeni, kinzi taña-kaika tamwatanzi nde sikai kazâja pa naña lâ, andeta noko kusuka naña kala sipole naña tia. Noko kuo naña akai koipu kinzi tinikoa ngu. Munja naña azizâla njananzu ngu pinde, andeta kala njine kinzi tamâtani ndaina nde simo kalonju. ⁴⁴Kinzi tamâta lâ lawea malawae nde silonjo naña parinângu kala sipono muli pa nanenju ngu. Kinzi simâ pa naña ku tininzi ruru sipare tukunzi ndue lâ kenju tini laiti. ⁴⁵Kinzi njinde rârâni nenzi walo nde ikâwa njananzu. Kinzi siruru pâta ku sipile nenzi tenjo kaika simâ pa naña ku siporo tu, "Noko ne kaika kala kupole maka."

⁴⁶Yova Kindeni imo via nâ! I itogo mira njalae naña uru amuna tini mwasina, aku nanenju paneâja ilâ pa i nâ. Maro Kindeni nde nanenju Yautâja Tamwata, aku naña ma apanee i asuka njâ kâki. ⁴⁷I simbo nâ ivila naña kala apolenzi nanenju kazâja tamâta. I simbo nâ ionzi tinikoa ngu simo kalonju. ⁴⁸I simbo nâ uru ivila naña. Mine nde nanenju kazâja tamâta sikura tu sipole naña nde tia. Mao nâ, Maro Kindeni, noko simbo nâ kuvila naña lâ paraña ilo kala apunzi nanenju kazâja tamâta ndue. Noko pwea njana, kala kinzi nanzare

tamwatanzi sikura tu sipu naña pâta amâte, ande tia. ⁴⁹Mine nde naña ma kawânju ndanje pano lâ kinzi tinikoa ngu naonzi. Naña ma awângi apaneano asuka noko njâ kâki. ⁵⁰Yova Kindeni ipatea naña Daviti tu akai koipu, aku i uru ivila naña kala apole paraña. I tini mwasa ndo papa ne pateâja tamâta naña, aku i ma tini mwasa mine nâ panzi nanenju vâsa njinde ma sipânja muli-muli sikai niânju.

19

Kelekele rârâni Maro Kindeni ivetanzu sipânja lâ, ande kelekele njinde itula i kilala pwataki

Daviti isia wânjina njine

¹Nia maa uru itula Maro Kindeni kilala pwataki pa kinda tu i nde ara ku ara ndo. Kelekele rârâni simo âta njinde situla i ne vetâja ara kilala pwataki pa kinda. ²Kari kari itula Maro Kindeni kilala njinde pwataki, anja mbo mbo kala itula i kilala ndainani nâ pwataki kilo. ³Mbo nga kari kawanzi tia. Mine nde kinzi njandai siporo njua itogo kinda tamâta nenda njua mine. Kinda takura tu talonjo kananzi, ande tia. ⁴Taitu nenzi sarawâja ilâ isala nia ndoni lâ tâno kulu, aku tamâta lâ lawea ndoni silonjo nenzi njua njinde.

Maro Kindeni ipa luma tonje lâ nia maa njana kari ma imo ilo, ⁵aku ikura mboyo mboyo kari uru ipile ne luma njinde ku iyâti imâ pa nia yo tava ndekâja. Mao nâ, kari ilo ara nâ ku iyâti imâ njana iveta ne wurâta ikura zo zo. ⁶Kari uru ipânja pa samba warika pa mbwera kâ, aku iparuse ilâ lee ilâ pa njanje pinde. Aku kelekele tonje ikura tu imuna njana kari mata ne nâna kâ, ande tia.

⁷Yova Kindeni ne njua tukuja nde sondu ndo, aku tukuja njinde uru walo wasaseki ilua kinda. Ara njana kinda ma kalonda tawana Yova Kindeni ne njua. I kawa njua njinde uru ipanananzu tamâta, kinzi njinde nenzi ilo-kalo njalae konja tia. Mine kala nenzi ilo-kalo ipânja njalae ndo. ⁸Yova Kindeni ne tukuja nde ara ndo, aku tamâta ea sipono muli papa, ande kinzi njinde uru ilonzi ndeka nâ. Yova Kindeni ne njua tukuja nde sondu ndo, aku itula ilo-kalo ara ndo pa kinda. ⁹Ara njana kinzi tamâta ma sipanea Yova Kindeni sisuka i njâ kâki ikura zo zo. Yova Kindeni ne pateâja rârâni nde sondu ndo, aku i ne vetâja rârâni nde mao kanaanjo. ¹⁰Kinzi tamâta uru ilonzi pa mira ara "gol". Taitu Yova Kindeni ne njua tukuja nde kelekele ara ndo, ipole mira "gol". Aku Yova Kindeni ne tukuja i kanja mona-mona ndo, ipole sipa sinji ara ne mona-mona. ¹¹Noko ne njua tukuja njinde ipanana noko ne wurâta tamâta naña sondu ndo. Naña apono muli pa noko ne tukuja,

aku ṅana duvi ṅinde kā noko uru kuveta kie ara ndo pa naṅa.

¹² Andeta naṅa kalonṅu loko ṅana ṅine kā; tamāta tonṅe ikura tu isama i tamwata ne vetāṅa soki rārāni kilala, ande tia. Yova Kindeni, zo pinde naṅa aveta vetāṅa soki pinde, andeta azizāla ṅana. Mine nde naṅa ano pano tu kuzavaru vetāṅa soki ṅinde ne muso piti lā ilonṅu. ¹³ Andeta zo pinde naṅa taṅāṅu kaika, kala aveta vetāṅa pinde naṅa nanayoni asama kilala tu ṅinde nde vetāṅa soki. Naṅa ano pano tu kupono ne wurāta tamāta naṅa nzalāṅu, ṅana naṅa ma akura tu aveta vetāṅa soki ṅinde tia. Naṅa tiniṅu pwāka tu vetāṅa soki mine ma ikai poe pa naṅa. Ambo noko ma kusuka naṅa ṅana apu muliṅu pa vetāṅa soki kā, ande naṅa ma amo ilonṅu mbāra-mbāra lā noko nao, aku kiesaka ne vetāṅa sakamao ma ikeno pa naṅa tia.

¹⁴ Yova Kindeni, noko kutogo mira ṅalae naṅa uru amuna tini mwasina, aku noko kumo nanenṅu Yautāṅa Tamwata. Mine nde naṅa ilonṅu tu nanenṅu ṅua ndoni wa ilokalo ndoni ma imo itogo kekeleke ara ndo lā noko nao.

20

Kinzi situ Maro Kindeni ma isuka koipu ṅalae ṅana ipole paraṅa

Daviti isia wāngiṅa ṅine

¹ Koipu ṅalae, lā zo ndia malia ipāṅga pano ku iveta noko kalo loko, ande maka kano pa Yova Kindeni tu ma ivilano. Maka kano tu kinda timbunda Yakopu ne Maro Kindeni ma ikeka ṅanano. ² Maka kano tu i ma io ne pavilāṅa iyoka ne luma sapāṅa ikeno Saion tuu kulu ṅinde imā pano. ³ Maka kano tu i ma kalo ṅgere ṅana noko ne patarawāṅa rārāni, aku ma ilo ara ṅana noko ne patarawāṅa ṅinde simomo lā yāa.

⁴ Kelekele ndia noko ilo papa, ande maka kano pa Maro Kindeni tu i ma kelekele ṅinde rārāni ilano. Aku wurāta wa vetāṅa ndia noko ilo tu kuveta, ande maka kano tu i ma isukano ṅana kuveta kā. ⁵ Mine kala lā zo ṅana noko ma kupole paraṅa kā, ande maka ma kandeka, aku ma kapanea nenda Maro Kindeni kasuka i ṅa kākai. Maka kano pa Yova Kindeni tu ma ipaloṅo pa noko ne noṅa rārāni.

⁶ Kala ṅine naṅa asama tu Yova Kindeni uru isuka ne koipu ṅalae, koipu ṅinde i tamwata ipatea lā. I imo ne lawea sapāṅa lā samba ilo, aku uru ipaloṅo pa koipu ṅalae ne noṅa. I io i tamwata ne walo kaika imā ṅana isuka koipu ṅalae kā. Mine nde koipu ṅalae ikura tu ipole paraṅa rārāni. ⁷ Tamāta pinde kalonzi tawana tu nenzi kareta kaika ma ivilanzi lā paraṅa ilo, aṅga pinde nde kalonzi tawana tu nenzi “hosi”

ma sivilanzi. Taitu maka nde kaloma tawana tu nema Maro Yova Kindeni ne walo kaika ṅinde nā ma ivilama lā paraṅa ilo. ⁸ Tamāta ea kalonzi tawana tu nenzi kareta wa “hosi” ma ivilanzi, ande kinzi ṅinde ma patanzi. Aṅga maka nde ma gaga-tima kamandi kaika.

⁹ Yova Kindeni, maka kano pano tu kuvila koipu ṅalae tu ma ipole paraṅa kā. Maka nema sarawāṅa imā pano. Kupaloṅo pa maka ṅga!

21

Maro Kindeni ivila koipu ṅalae, kala koipu ṅalae ipanea i

Daviti isia wāngiṅa ṅine

¹ Yova Kindeni, koipu ṅalae indeka nā, ṅana tu noko walo kaika kulua i lā. Noko kuvila i ṅana ipole paraṅa kā. Mine nde i ilo ndeka nā. ² Kelekele ṅinde i ilo papa, ande ṅinde noko kulua lā. Noko kupaloṅo pa i ne noṅa. ³ Noko kumā papa i ku kelekele arara kulua lā. Noko kuo loki-loki “gol” lā i kulu ṅana itula pwataki tu i imo koipu ṅalae. ⁴ Muṅga i ino pano tu ma via luandongo kulua, aku noko kusāu papa kala kusenṅe mbwera rārā lā zo ṅine i imo via. ⁵ Noko kuvila i, aku ṅana duvi ṅinde kā i ṅa ipāṅga ṅalae ndo. Noko walo kaika kulua i, kala imo koipu ṅalae ara ndo. ⁶ Ikura zo rārāni noko uru kuveta kie ara ndo papa i. Noko kumo kuku i, aku ṅinde iveta i ilo ndeka ṅalae. ⁷ Yova Kindeni Walo Tamwata, koipu ṅalae ne kalo-tawana ikeno pa noko. Aku Yova Kindeni, noko ilo ndo ikeno papa i ikura zo zo. Mine kala koipu ṅalae ma imandi kaika mine ku imo nā.

⁸ Noko mbau nā ma pwainzi ne kazāṅa tamāta rārāni kaika lā. Kinzi tamāta ṅinde ilonzi sakamao pano, andeta noko ma kusaṅa kinzi rārāni kaika lā. ⁹ Muli ṅa, lā zo ṅinde noko ma kumā kupāṅga, ande noko ma kuzavarunzi ne kazāṅa tamāta ndo lā, itogo yāa ṅalae kana kelekele ku nao tia lā mine. Mao nā, Yova Kindeni, noko ma wisi nāna ṅalae tina, aku ma kupunzi ndue ndo. Aku yāa ma kananzi ndo lā. ¹⁰ Noko ma kupunzi ne kazāṅa tamāta ṅinde natunzi rārāni simāte, aku nenzi vāsa muli-muli rārāni kala ma naonzi tia mine nā. ¹¹ Ambo kinzi situ simā taitu ku sipa ṅua ṅana siveta soki pano, ande kinzi ma sikura tu siveta sā tonṅe tia. ¹² Noko ma kurae temba ku silāwa nā kupanenzi, kala ma sipalilu sikāwa pwapwataki silā.

¹³ Mao nā, Yova Kindeni imo tava ne walo kaika. Maka ma kawāṅgi kapanea noko ṅa ṅana noko ne vetāṅa kaika ṅinde.

22

Tamâta ita ŋana ne malia kâ, ŋinenja kawa ndanje pa Maro Kindeni

Daviti isia wāngija ŋine

¹ Nanenju Maro, nanenju Maro, ŋana sâ kâ ŋa noko kupile naŋa, a? Ŋana sâ kâ ŋa noko tini pwâka tu kuvilana, a? Ŋana sâ kâ ŋa noko kulonjo nanenju tiŋa tia, a? ² Maro Kindeni, naŋa asarâwa pano lâ kari, taitu noko kupalonjo pa nanenju nonja tia. Naŋa asarâwa pano lâ mbo, andeta nanenju nâna keno mo ŋai yo. ³ Andeta Maro Kindeni, noko nde Sapâŋa Tamwata. Noko uru kusanjoŋa koipu ŋalae ne sanjonâŋa nia, aku maka Isrel ŋu kapaneano. ⁴ Munja maka timbuma kalonzi tawanano. Kinzi nenzi kalo-tawana uru ikeno pano, kala noko pwainzi piti lâ kazâŋa ilo. ⁵ Kinzi sikai nonja sisarâwa pano, kala noko pwea ŋananzi. Kinzi kalonzi tawana tu noko ma kuvilanzi, aku nenzi kalo-tawana ŋinde ilâ kaa nâ, ande tia.

⁶ Anja naŋa nde atogo tâno ne mwâta-mwâta kaa nâ. Naŋa ŋandai tamâta mao ŋga. Kinzi tamâta rârâni ilonzi sakamao pa naŋa ku sipu mulinzi pana. ⁷ Tamâta rârâ simora naŋa, aku kinzi ŋinde rârâni siporo ŋgua pavaliginja pa naŋa wa siveta “a” pana wa sirurua kulunzi pana wa. ⁸ Kinzi siporo tu, “Noko kalo tawana Yova Kindeni. Mine nde mana mana ŋga ivila noko tia, a? Ambo Yova Kindeni tini mwasa pa noko, ande ŋana sâ kâ ŋga i ŋandai ikaino piti lâ kazâŋa ilo, a?”

⁹ Andeta Maro Kindeni, nia ndoyo, lâ zo ŋinde nana ipagugwana apâŋga lâ, ande nokoni pwea ŋanana kala apâŋga amo ara nâ. Aku lâ zo muŋgâŋa ŋinde naŋa amo suu tini yo, ande noko tamwata pwatanana, kala amo ara mine nâ. ¹⁰ Nanayoni, lâ zo ŋinde nana ipagugwana, aku amo lee apâŋga lâ zo ŋine, ande nanenju kalo-tawana ikeno pa noko simbo nâ. Ikura zo rârâni naŋa amo viâŋgu lâ tâno kulu, ande noko kumo nanenju Maro Kindeni ku kumo nâ. ¹¹ Kala ŋine malia isânda naŋa kulunju lâ, aku tamâta tonje imo ŋana ivila naŋa kâ, ande tia. Mine nde noko ma kupile naŋa ndimo.

¹² Kinzi kazâŋa tamâta rârâ sinje naŋa lâ, sitogonzi bulmakao tamâne mine. Kinzi nenzi kaika nde ŋalae ndo, itogo bulmakao tamâne ŋgoi nenzi kaika mine. ¹³ Kinzi simandi ŋana sizavaru naŋa kâ, itogo mbwâmbwa saka “leve” isunja kawa kaika ku inzarja kawa ŋana ika simbi kâ. ¹⁴ Nanenju walo ndoni nde marumbu ndo lâ, itogo lââ imalinji lâ tâno kulu kala nao tia lâ. Naŋa tukâŋgu ne sinjenja ndoni nde pââsââ lâ. Naŋa ilonju nde mbariri lâ, itogo lona ŋinde yââ kana kala ipâŋga itogo lââ mine. ¹⁵ Naŋa ŋandolâŋgu mâsa-mâsa ndo lâ, aku

memelâŋgu nde ipasipa lâ kawâŋgu. Noko tamwata nde kupile naŋa kulâ lâ, kala laiti ŋana ma amâte kâ. ¹⁶ Kinzi tamâta sakamao simo sinje naŋa, itogo mbwâmbwa sinje ŋgoa ŋgoi mine. Kinzi niŋonzi nâ sisowe naŋa mbalaunju wa kenju wa. ¹⁷ Naŋa tukâŋgu ndoni ipâŋga nia yo lâ. Nanenju kazâŋa tamâta ŋinde matanzi silea pa naŋa, aku sindeka ŋana akai nâna mine. ¹⁸ Kinzi sipagui paguiŋa tonje ŋana sipatea tu tamâta ea ma ikai nanenju pasawanja. Mine kala siwae nanenju pasawanja, aku sikai nenzi nenzi.

¹⁹ Mine nde Yova Kindeni, noko ma tini piti mine ŋana naŋa kâ ndimo! Nanenju Pavilâŋa Tamwata noko. Kumâ walele nâ kuvilana! ²⁰ Kinzi kazâŋa tamâta situ ma pila nâ sisowe ŋana amâte. Pwai naŋa piti ŋga! Kinzi sikaika sitogonzi mbwâmbwa mine. Pwatona nanenju via ara ŋine! ²¹ Kinzi situ sizavaru naŋa, itogo mbwâmbwa saka “leve” ika ŋgoa mine. Kinzi simo sitogonzi bulmakao ŋgoi situ kulunzi tando nâ ma sisowe naŋa, aku naŋa akura tu apavila warakâŋgu, ande tia. Pwai naŋa piti lâ kinzi mbaunzi ilo!

²² Ŋinenja naŋa ma atula ŋgua pwataki panzi niŋgu-nambwe ŋana mâsi ŋalanjala noko muŋga kuveta ŋinde. Lâ zo ŋana kinzi sipasau tu siwâŋgi pano, ande naŋa ma alâ amo kunzi apaneano mine nâ. ²³ Naŋa ma aporo panzi mine tu, “Miki tamâta ŋine uru kapono muli pa Yova Kindeni, miki ma kapanea i nâ! Miki Yakopu ne vâsa ŋgu, miki ma kasuka i ŋa kâki! Miki Isrel ŋgu, miki ma kamege ŋana i kâ! ²⁴ Ŋana tu i ŋandai tini pwâka ŋana kinzi sugorai tamwatanzi nenzi malia wa nâna wa, ande tia. I ŋandai uru ipu muli panzi ŋga. I uru ipalonjo pa nenzi nonja.”

²⁵ Yova Kindeni, lâ zo ŋana noko ne tamâta ma sipasau ŋana siwâŋgi pano, ande naŋa ma apanea noko simbo nâ ŋa ŋana vetâŋa rârâni noko munga kuveta ŋinde. Naŋa ma ao patarawâŋa imâ pano lâ kinzi tamâta uru sipoŋo muli pano ŋinde naonzi, ikura muŋga apa ŋgua tu ma aveta mine. ²⁶ Yova Kindeni ma ivilanzi sugorai tamwatanzi, kala kinzi ma sika lee kapwanzi pupuro ndo. Aku tamâta ea kinzi uru silâ pa Yova Kindeni, ande kinzi ŋinde ma sipanea i ŋa. Naŋa ilonju tu Yova Kindeni ma ivetanzi simo ara nâ ikura zo zo. ²⁷ Kinzi tamâta ŋgu rârâni lâ tâno ndoni ma kalonzi ŋgere ŋana Yova Kindeni kâ, aku ma sipanea i sisuka ŋa kâki. Mao nâ, kinzi tamâta ŋgu ndoni ma sipalele ilonzi kalonzi ku ma sipare tukunzi ndue lâ i nao. ²⁸ Ŋana tu Yova Kindeni imo koipu ŋalae, kala ikai Maro panzi tamâta ŋgu ndoni.

²⁹ Tamâta pinde sipasuka warakanzi tininzi, andeta kinzi ŋinde rârâni ma sisama i

kilala, ku ma sipare tukunzi ku siwâŋgi siwawa i. Kinzi tâno tamâta rârâni ma sipanea i ŋa. ³⁰ Kinzi tamâta kala simo lâ zo ŋine, ande nenzi vâsa muli-muli ma siveta wurâta papa Yova Kindeni. Kinzi ma siloŋo Maro Njalae parina. ³¹ Kinzi tamâta ŋinde nde sipâŋga tâno kulu tia yo. Taitu lâ zo ŋana ma sipâŋga simo vianzi kâ, ande kinzi ma siloŋo pâri mine tu, “Muŋgani Maro Njalae tamwata ikainzi ne tamâta piti lâ kazâŋa ilo.”

23

Maro Kindeni uru ikatonanzi ne tamâta

Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni nde imo nanenŋu katonâŋa tamâta. I ikatona naŋa itogo lama nenzi katonâŋa ikatonanzi lama mine. Mine nde naŋa aroto ŋana kekelele tonje tia. ² I uru ikai naŋa alâ pa nia pinde unza ara keno, ŋana naŋa ma aka wa apwarea wa. Aku i uru ikai naŋa alâ pa lââ ara kala anu tona. ³ I uru walo wasaseki ilua naŋa, aku ikaina alâ pa nzâla ara, ikura muŋga ipa ŋgua tu ma iveta mine. ⁴ Yova Kindeni, ambo naŋa ma ayoka nia sakamao tonje kondoma ŋjalae itura ndo lâ, ande naŋa ma aruru ŋana sâ tonje tia, ŋana tu noko kumo kuna. Naŋa asama tu noko uru kusaŋa katonâŋa ŋana lama kâ ne tukâla lâ mbau ilo. Mine nde naŋa wisinŋu puu ndue, ŋana tu noko ma pwea ŋanana.

⁵ Noko kuveta kâŋa-nuŋa ŋjalae pa naŋa lâ nanenŋu kazâŋa tamâta naonzi. Noko kupaliŋi samimi ara lâ kulunŋu, ŋana itula pwataki tu noko ilo ara pana. Aku noko kuwuwu waini ara lâ nanenŋu kâmba ilo lee pipi ipâŋga. ⁶ Yova Kindeni, naŋa asama tu noko ne vetâŋa ara tava ne wisi-wisi nde ma ikeno pa naŋa ikura zo rârâni naŋa ma amo viâŋgu, aku naŋa ma amo ara mine lâ noko ne luma ilo ku amo nâ.

24

Maro Kindeni i nde koipu ŋjalae taituni

Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Tâno ndoni ande Yova Kindeni nâ ne, aku kekelele rârâni ikeno tâno kulu ande i ne tona. Aku tamâta rârâni kala simo i ne tona. ² Naŋa tu nia ndoyo Yova Kindeni isau tâno kâki tâi geza-geza kulu, aku inŋunu tâno duvi imandi tâi ŋgini.

³ Tamâta mana ikura tu ikâki ilâ Yova Kindeni ne tuu kulu, aŋga tamâta mana ikura tu ilâ Yova Kindeni tamwata ne luma sapâŋa ilo. ⁴ Ambo tamâta tonje uru inŋenŋe ŋana vetâŋa potomule kâ, ambo i imo tava ilo mbâra-mbâra, ambo i ipu muli pa mâsi ŋana iwâŋgi ipaneanzi maro lanjeŋa wa mâsi ŋana itoto ne ŋgua pâŋa wa, ande tamâta mine ikura tu ikâki Yova Kindeni ne tuu kulu ku ilâ i ne luma sapâŋa ilo.

⁵ Maro Kindeni imo kinzi tamâta mine nenzi Pavilâŋa Tamâta, aku i ma iveta kie ara nâ panzi. I ma iporo ŋgua panzi mine tu, “Miki nemi soki tonje ikeno pami tia”. ⁶ Kinzi tamâta mine uru silâ pa Maro Kindeni. Kinzi ilonzi tu silâ simandi kinda timbunda Yakopu ne Maro Kindeni nao.

⁷ Mine nde miki tamâta ndai, miki kalâ kakai luma sapâŋa ŋinga ne nzâla kawa piti. Kalâ kaveta nzâla ŋinde kawa maa ŋjalae, ŋana koipu ŋjalae taituni ma ikura tu ilâ luma sapâŋa ilo. ⁸ Koipu ŋjalae taituni ŋinde, ande ea. ŋinde nde Yova Kindeni tamwata. I ne walo kaika nde ŋjalae ndo, aku ipole paraŋa rârâni. ⁹ Miki tamâta ndai, miki kalâ kakai luma sapâŋa ŋinga ne nzâla kawa piti. Kalâ kaveta nzâla ŋinde kawa maa ŋjalae, ŋana koipu ŋjalae taituni ma ikura tu ilâ luma sapâŋa ilo. ¹⁰ Koipu ŋjalae taituni ŋinde, ande ea. ŋinde nde Yova Kindeni, i Walo Tamwata. I simbo nâ nde koipu ŋjalae taituni.

25

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ikai poe papa wa ikatona wa

Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, kala ŋine naŋa ano pano. ² Nanenŋu Maro Kindeni, naŋa kalonŋu tawana noko nâ. Mine nde naŋa ano pano tu kuvilana. Ambo noko ma kuvilana tia, ande nanenŋu kazâŋa tamâta ma siŋelea naŋa, aku ma mainŋu. ³ Andeta naŋa asama tu tamâta ea kinzi sio nenzi kalo-tawana imâ pa noko, ande kinzi ŋinde ma sikai maŋeti ŋana nenzi kalo-tawana ŋinde kâ nde tia, ŋana tu noko ma kuvilanzi. Aŋga tamâta ea taŋanzi kaika pa noko koa tia nâ, kinzi ŋinde nâ ma mainzi, ŋana tu nenzi walo ma ivilanzi tia.

⁴ Yova Kindeni, naŋa ilonŋu tu noko ma kupananana ŋana apaveta kuku noko ne vetâŋa ara, aku ilonŋu tu noko ma kutula ne nzâla pana. ⁵ Noko kumo nanenŋu Yautâŋa Tamwata Maro Kindeni. Mine nde kupananana ŋana apono muli pa vetâŋa ndia noko kupatepa panzi ne tamâta tu ma siveta. Ikura zo zo naŋa uru ao tiniŋgu pa noko tu kuvilana. ⁶ Yova Kindeni, naŋa ano pano tu kalo ŋgere kilo ŋana ne wisi-wisi tava ne tini-mwasa, aku kuvila naŋa kilo. Siŋgani lâ, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ŋine, ande noko uru kuo ne wisi-wisi wa tini-mwasa ŋinde ilâ panzi ne tamâta. ⁷ Yova Kindeni, nanayoni, lâ zo ŋinde naŋa limoa yo, ande naŋa aveta kiesaka wa vetâŋa potomule wa. Naŋa ano pano tu kuzavaru kiesaka ŋinde piti lâ tiniŋgu. Noko ne tini-mwasa wa wisi-wisi uru ikeno mine ku imo nâ. Mine nde naŋa ano pano tu pwatonana.

⁸Yova Kindeni i nde ara tamwata wa wisi-wisi warika wa. Mine nde i ipanananzi kinzi kiesaka tamwatanzi ṅana vetāṅja ndia i ilo tu kinzi ma sipaveta kuku. ⁹I uru ikai poe panzi tamāta ea sipatawa warakanzi tininzi. I ipanananzi ṅana ne nzāla ara kā. ¹⁰Yova Kindeni ilo ndo keno panzi tamāta rārāni ṅinde sipaveta kuku i ne ṅgua pāṅja wa ne tukuṅja wa. Aku i uru iveta panzi ikura i muṅga ipa ṅgua tu ma iveta mine. ¹¹Yova Kindeni, kiesaka rārā ṅinde nde ikeno tininṅu. Naṅa ano pano tu kuveta ikura ne ṅgua pāṅja mine, aku kuzavaru nanenṅu kiesaka rārāni piti. ¹²Tamāta ea kinzi sipaveta kuku Yova Kindeni ne ṅgua, ande i ma itula nzāla ara panzi tamāta ṅinde rārāni. ¹³Kinzi ma simo ara ndo ikura zo zo, aku nenzi vāsa ma sikatona tāno ṅine. ¹⁴Tamāta ea kinzi simege ṅana Yova Kindeni ku simo i kalo, ande i imo kinzi tamāta ṅinde rārāni ninzi-nambwe. I uru itula pwataki panzi tu i ne ṅgua pāṅja muṅgāṅja ṅinde nde mao kanaṅo. ¹⁵Ikura zo zo naṅa uru ao tininṅu pa Yova Kindeni tu ivilana, aku ikai naṅa piti lā kazāṅja ilo.

¹⁶Yova Kindeni, naṅa ano pano tu kupaloṅo pana ku kuo ne wisi-wisi imā pana, ṅana tu naṅa simboṅgu nā amo, aku kinzi kazāṅja tamāta siveta kenzi sakamao pana. ¹⁷Naṅa kalonṅu loko nā. Naṅa ano pano tu kuveta wisinṅu puu ndue, aku kutingi malia kie-kie ṅine ilā malawae ṅanana. ¹⁸Kinzi siveta kenzi sakamao pa naṅa, kala ilonṅu malia ndo. Naṅa ano pano tu kalo ṅgere ṅanana ku kuzavaru nanenṅu kiesaka piti lā tininṅu. ¹⁹Kumora ṅga; nanenṅu kazāṅja tamāta kambwanṅenzi ṅalae ṅinde, aku ilonzi sakamao ndo pa naṅa. ²⁰Naṅa ano pano tu pwea ṅanana ku pwaina piti lā kazāṅja ṅine ilo. Ambo noko ma kuvila naṅa ṅana apole paraṅja kā, ande naṅa ma akai maṅeti tia. Naṅa amā pano tu amuna noko tini laiti. ²¹Naṅa kalonṅu tawana noko nā, aku uru aveta vetāṅja ara wa aporo ṅgua mao wa. Mine nde naṅa ano pano tu pwea ṅanana.

²²Maro Kindeni, pwainzi ne ṅgu Isrel piti lā malia kie-kie rārāni ṅine ilo!

26

Tamāta sondo ne noṅa

Daviti isia wāngiṅja ṅine

¹Yova Kindeni, naṅa uru aveta vetāṅja ara, aku nanenṅu kalo-tawana nde imā mao pa noko nā. Mine nde ano pano tu kutula ṅgua pwataki lā ṅgua nia mine tu naṅa nde tamāta sondo, nanenṅu soki tonṅe tia. ²Yova Kindeni, naṅa ilonṅu tu noko ma pwai samāṅja pana ṅana nanenṅu vetāṅja rārāni. Aku naṅa ilonṅu tu noko ma kulea sondo pa ilonṅu wa nanenṅu ilo-kalo tona. ³ṅana tu noko ne tini-mwasa uru ikai poe

pa naṅa ikura zo rārāni. Noko uru kuveta ikura ne ṅgua pāṅja rārāni, aku māsi ṅinde itula nzāla pa naṅa. ⁴Naṅa uru asaṅona kunzi laṅeja tamwatanzi tia ndo. Naṅa amo tininṅu piti ndo ṅananzi tamāta ṅinde uru siporo ṅgua kie tonṅe, aṅga ilonzi ikeno piti. ⁵Naṅa tininṅu pwāka ndo ṅana asaṅona kunzi kiesaka tamwatanzi, aku uru anṅenṅe ṅananzi tamāta sakamao. ⁶Yova Kindeni, lā zo ṅana naṅa atu alā pa noko ne patarawāṅja nia ṅana awāṅgi pano, ande naṅa uru apua mbaunṅu muṅga lā ṅga, ṅana atula pwataki tu nanenṅu soki tonṅe tia. Naṅa aveta mine lā, ṅineṅga ayoka akarerea patarawāṅja na kunzi noko ne tamāta. ⁷Mao nā, naṅa awāṅgi wāṅgiṅja ṅana atu ndanṅe pano, aku aporo atula ṅgua panzi tamāta ṅana vetāṅja arara rārāni noko muṅga kuveta ṅinde.

⁸Yova Kindeni, naṅa ilonṅu ndo keno pa noko ne luma sapāṅja, niani ndaina noko kumo kala tamāta simora noko kilala ara ṅinde pwataki. ⁹Mine nde lā zo ṅana noko ma kuzavarunzi kinzi kiesaka tamwatanzi, ande naṅa ano pano tu noko ma kuzavaru naṅa tona ndimo. Lā zo ṅana noko ma kupunzi pāta sipamateteu, ande noko ma kupu naṅa tona ndimo. ¹⁰Ikura zo zo tamāta ṅinde siveta vetāṅja sakamao. Kinzi mbumbu silanzi tamāta pinde sipu tininzi ṅana siveta potomule panzi tamāta pinde. ¹¹Andeta naṅa warakāṅgu uru aveta vetāṅja ara. Mine nde naṅa ano pano tu kuo ne wisi-wisi imā pana, aku pwaina piti lā kazāṅja ilo! ¹²Naṅa uru amandi kaika lā nia papata, aku sā tonṅe ikura tu izavaruna, ande tia. Lā zo ṅana noko ne tamāta ma sipasau ṅana siwāṅgi pano, ande naṅa ma amo kunzi apanea Yova Kindeni ṅa.

27

Tamāta ne paneāṅja ilā pa Maro Kindeni

Daviti isia wāngiṅja ṅine

¹Yova Kindeni i nde nanenṅu sināla, aku ina imo nanenṅu Pavilāṅja Tamwata tona. Mine nde naṅa ma aruru ṅana tamāta tonṅe tia. Yova Kindeni taituni uru ikeā ṅanana. Mine nde naṅa ma tininṅu ruru tia ndo. ²Lā zo ndia kinzi tamāta sakamao simā pana ṅana sipu naṅa pāta amāte kā, ande nanenṅu kazāṅja tamāta ṅinde ma sisāsa ku ma patanzi sindue. ³Ambo zugu tamāta ṅgu ṅalae ma simā sinṅe naṅa lā, ande naṅa ma aruru ṅananzi tia ndo. Ambo kinzi situ sipara kuku naṅa, ande ara, nanenṅu kalotawana ma ikeno pa Yova Kindeni nā.

⁴Muṅga naṅa ano pa Yova Kindeni tu ma iveta vetāṅja taitu nā pa naṅa, aku ilonṅu ndo tu i ma iveta vetāṅjani ndaina. Naṅa ilonṅu tu i ma isāu pa naṅa, kala naṅa ma akura tu amo i ne luma ilo ikura zo rārāni amo viāṅgu. ṅineṅga naṅa ma apanea i

mine tu, “Noko nde ara tamwata!”, aku naṅa ma ano papa i tu ma ikai poe pana. ⁵ Lā zo ndia malia kie-kie itu ipāṅga pa naṅa, ande i ma ikea ṅanana. I ma ivea naṅa lā ne luma sapāṅa ilo, kala ma amo ara ndo. I ma io naṅa lā mira ṅalae tonje kulu, aku kazāṅa tonje ma ikura tu isānda kulunṅu, ande ma tia. ⁶ Mine kala naṅa ma apolenzi nanenṅu kazāṅa tamāta ku apunzi ndue ndo, kinzi ṅinde muṅga simā sinje naṅa. Naṅa ma andeka asarāwa kawāṅgu ṅalae aveta patarawāṅa lā Yova Kindeni ne luma sapāṅa ilo. Naṅa ma awāṅgi wāṅgiṅa paneāṅa kā papa i.

⁷ Yova Kindeni, lā zo ndia naṅa ma asarāwa pano, ande naṅa ilonṅu tu noko ma kalo sukāṅa ṅanana ku kupaloṅo pa nanenṅu noṅa. ⁸ Muṅga noko kupai naṅa mine tu, “Kumā pa naṅa ku kuwāṅgi pana”. Mine nde Yova Kindeni, naṅa mā amā pano. ⁹ Taitu lā zo ṅana naṅa amā pano, ande noko ma kupavea tamwata ṅanana ndimo. Noko uru kuvila naṅa ikura zo zo, aku naṅa amo noko ne wurāta tamāta. Mine nde ano pano tu noko ma wisi nāna pana ku kusoki naṅa ndimo. O Maro Kindeni, nanenṅu Yautāṅa Tamwata noko. Mine nde naṅa ano pano tu noko ma kupile naṅa wa kupu muli pana ndimo. ¹⁰ Ambo naṅa nana wa mama wa ma sipu mulinzi pa naṅa, ande Yova Kindeni ma ikatonana. ¹¹ Mine nde Yova Kindeni, kupanana naṅa ṅana vetāṅa ndia noko ilo tu naṅa ma apaveta kuku. Nanenṅu kazāṅa tamāta kambwanjenzi rārā simo. Mine nde ano pano tu kuo naṅa alā pa nzāla ara. ¹² Nanenṅu kazāṅa tamāta simandi ṅana siporo ṅua laṅeṅa ku situ rurunṅa pana. Noko ma kupile naṅa kala alā tamāta ṅinde mbaunzi ilo, mine ndimo.

¹³ Naṅa kalonṅu tawana mine: lā zo ṅine naṅa amo viāṅgu, ande naṅa ma amora Yova Kindeni iveta kie ara panzi ne tamāta. ¹⁴ Mine kala miki tamāta, miki ma kalomi tawana, aku kao tinimi pa Yova Kindeni tu ma imā ivilami. Kamandi kaika ṅa! Miki ma ilomi malia ndimo. Kalomi tawana kaika, aku kao tinimi pa Yova Kindeni tu ma imā ivilami.

28

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wāṅgiṅa ṅine

¹ Yova Kindeni, nanenṅu pavilāṅa tamāta noko, naṅa asarāwa pano. Kupaloṅo pa nanenṅu tiṅa. Ambo noko ma kupono taṅa ṅana nanenṅu noṅa kā, ande naṅa ma amāte. ² Naṅa asarāwa pano tu kalo sukāṅa ṅanana ku kuvilana. Kupaloṅo pa nanenṅu noṅa ṅine. Naṅa naonṅu pa noko ne luma sapāṅa asuka mbaunṅu kāki akai noṅa pano.

³ Mine nde Yova Kindeni, lā zo ṅana noko ma kupare nia panzi tamāta sakamao, ande naṅa ano pano tu noko ma kupare nia mine pa naṅa tia. Kinzi tamāta sakamao ṅinde uru siveta kiesaka nā. Kinzi uru siporo ṅua kaṅa mona-mona panzi tininzi ṅinde, taitu ilo-kalo sakamao nā nde ipipi lā ilonzi kalonzi. ⁴ Naṅa ilonṅu tu noko ma pwatu tamāta ṅinde nenzi vetāṅa sakamao kulu itaulo panzi, ipakura kuku vetāṅa potomule kinzi muṅga siveta ṅinde. Kupare nia sakamao panzi, ikura nenzi kiesaka rārāni ṅinde. ⁵ Kinzi ilonzi tu Yova Kindeni ne māsi nde kaa nā, aku ilonzi tu kekele ṅinde i nia ndoyo ivetanzi sipāṅga lā, ande ṅinde nde kekele kaa nā tona. Mine nde i ma izavarunzi ndo lā.

⁶ Paneāṅa ilā pa Yova Kindeni, ṅana tu i ipaloṅo pa nanenṅu noṅa. ⁷ Yova Kindeni i simbo nā walo kaika ilua naṅa, aku ina imo nanenṅu maramunṅa. Mine nde nanenṅu kalo-tawana ikeno kaika papa i. Yova Kindeni uru ivila naṅa, aku io ndekāṅa ṅalae ikeno ilonṅu. Mine nde kawāṅgu ndanṅe awāṅgi wāṅgiṅa paneāṅa kā papa i.

⁸ Yova Kindeni uru walo kaika ilanzi ne tamāta. Aku ikatona wa ivila koipu ṅalae tona, tamāta ṅinde i muṅga ipatea. ⁹ Mine nde Yova Kindeni, naṅa ano pano tu kuvilanzi ne tamāta rārāni, aku kuveta kie ara panzi tamāta ṅinde noko kupateanzi lā tu simo noko ne ṅu. Pwatonanzi sondo ndo, itogo lama nenzi katonāṅa tamāta uru ikatonanzi lama mine. Pwea ṅananzi ikura zo zo.

29

Kinda taloṅo Maro Kindeni ne sarawāṅa lā karāzi ṅalae ilo

Daviti isia wāṅgiṅa ṅine

¹ Miki kekele rārāni ṅinde kamo tava nemi kaika lā samba ilo, miki kapanea Yova Kindeni ṅa. Kaporo katula pwataki tu i nde ara tamwata, aku i ne walo nde kaika ndo. ² Kapanea Yova Kindeni katula pwataki tu i ṅa nde ṅalae ndo. Miki ma kawāṅgi ku kawawa i, ṅana tu i nde sapāṅa ku zuzuli tamwata.

³ Yova Kindeni isuṅa kawa, aku sarawāṅa ṅinde ne ndunṅani nde ilā ikura tāi ndoni. Maro Kindeni, i ara tamwata, ande isarāwa kawa ṅalae, itogo mbamba ipu mine, aku ne sarawāṅa ṅinde ne ndunṅani nde ilā isala tāi kulu ikura nia ndoni. ⁴ Yova Kindeni ne sarawāṅa nde kaika ṅinde, aku ṅinde itula i kilala pwataki tu i ṅa nde ṅalae ndo. ⁵ Yova Kindeni iporo, aku i kawa ṅua ne sarawāṅa ṅinde ilā imbware kāi matapuru ṅalaṅala imandi Lebanon tāno ṅinde nukinuki. ⁶ I iruruanzi Lebanon tuu ṅalaṅala kala sisosonṅa itogo bulmakao natu uru

isonṅa mine. Mao nâ, iveta Hermon tuu isonṅa kâki, itogo bulmakao natu isonṅa mine. ⁷Yova Kindeni ne sarawāṅja ilâ isinala nia itogo loloa salaga-salaga mine. ⁸I kawa ṅgua iveta nia bilimu ririṅo. I iveta Kedens nia bilimu imo ririṅo nâ. ⁹Yova Kindeni ne sarawāṅja ilâ itirianzi kâi ṅjalajala, aku iveta kâi rârâni launzi yauru ndue. Aku kinzi tamâta rârâni simo i ne luma sapâṅja ilo ṅjinde nde sisarâwa kwanzi ṅjalae mine tu, “Paneāṅja ilâ pa Yova Kindeni!”

¹⁰Yova Kindeni imo koipu ṅjalae, aku ikai poe pa tâi geza-geza ndoni. I imo koipu ṅjalae, ma imo mine ku imo nâ. ¹¹Aku inani uru walo kaika ilanzi ne tamâta tona. I uru iveta kie ara panzi, aku ivetanzi simo tava wisinzi pisi nâ.

30

Tamâta kawa ndanṅe ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wāṅgiṅja ṅjine

¹Yova Kindeni, muṅga noko pwai naṅa piti lâ kazâṅja ilo. Noko pwea ṅjanana; mine nde nanenṅu kazâṅja tamâta sikura tu sipu naṅa ndue ku siṅjeleana, ande tia. ṅjana duvi ṅjinde kâ naṅa apaneano asuka noko ṅa kâki. ²Yova Kindeni, nanenṅu Maro Kindeni noko, lâ zo ṅjinde pukonṅa ikai naṅa kaika lâ, kala naṅa ano pano tu kusukana. Aku noko kuveta naṅa tiningu ara kilo. ³Yova Kindeni, lâ zo ṅjinde naṅa apoko ṅjalae, kala laitii ṅjana amâte kâ. Andeta noko kutiṅgi matera piti ṅjanana. ṅjinde itogo naṅa ayoka lâ nzâla ṅjinde ilâ pa matera nianzi, andeta noko via kulua naṅa kilo.

⁴Mine nde miki Yova Kindeni ne tamâta, naṅa ilonṅu tu miki ma kawāṅgi wāṅgiṅja paneāṅja kâ papa i. Kalomi ṅgere ṅjana vetâṅja rârâni Yova Kindeni Sapâṅja Tamwata muṅga iveta ṅjinde, aku kawami ndanṅe papa. ⁵I uru wisi nâna ikura zo mbwana-mbwana nâ, andeta i ilo pa kindi kala iveta kie ara nâ pa kindi ikura zo rârâni tamo viānda lâ tâno kulu. Mao nâ, zo pinde matânda sulu ma irere ndue lâ mbo, andeta ndekâṅja imâ ipāṅga pa kindi lâ mbwale pwataki.

⁶Muṅga naṅa amo ara ndo, kala apandekâna aporo mine tu, “Kelekele tonṅe ikura ṅjana iyaula naṅa kâ, ande tia ndo”. ⁷Yova Kindeni, lâ zo ṅjinde noko kuveta kie ara ndo pa naṅa, aku kusukana amandi kaika, itogo luma mira mine. Naṅa ilonṅu pateva tu naṅa amo ara nâ, andeta muli ṅga noko kupavea tamwata ṅjanana, ande kala aruru ṅjalae tina.

⁸Maro ṅjalae, lâ zo ṅjinde naṅa asarâwa pano. Naṅa ano kaika pa noko tu ma kuvilana. Naṅa aporo mine tu, ⁹“Ambo naṅa ma amâte, ande ṅjinde ma ivila noko mâsi mana, a? Ambo naṅa ma alâ pa matera nianzi,

ande vetâṅja ara ndia ma ipāṅga, a? Tiambo matera tamâta sikura tu sipanea noko ṅa, a? Tiambo kinzi sikura ṅjana siporo situla pwataki tu noko uru kuveta kie ara panzi ikura zo zo, a? Tia ndo! ¹⁰Mine nde Yova Kindeni, kupaloṅo pa naṅa ku kalo sukâṅja ṅjanana! Yova Kindeni, kumâ kuvilana ṅga!”

¹¹Lâ zo ṅjinde, naṅa amo awāṅgi wāṅgiṅja kalo-kalo kâ. Andeta noko kusoki kalolokoni ṅjinde piti lâ, ku kuveta naṅa awāṅgi tava ndekâṅja nâ. Muṅga naṅa amo atogo tamâta ika mâsa ku ita ṅjana ninambwe tonṅe ne matera kâ. Andeta muli ṅga noko kulele nanenṅu tiṅa ṅjinde ku kuveta ilonṅu ndeka mao. ¹²Mine kala naṅa ma kawāṅgu buu nâ tia ndo. Naṅa ma awāṅgi wāṅgiṅja paneāṅja kâ pa noko. Yova Kindeni, nanenṅu Maro Kindeni noko, naṅa ma atu ndanṅe pano ikura zo rârâni.

31

Tamâta kalo tawana Maro Kindeni kala ikai noṅa papa

Daviti isia wāṅgiṅja ṅjine

¹Yova Kindeni, naṅa amâ pano tu ma pwatonana. Noko ma kusâu panzi kazâṅja tamâta tu ma sipole naṅa ku siveta manṅeti pana, mine ndimo. Noko nde vetâṅja sondo warika. Mine nde ano pano tu pwaina piti lâ kazâṅja ilo. ²Kupaloṅo pa nanenṅu noṅa, aku kumâ walele nâ kuvilana! Noko kumo kutogo mira ṅjalae naṅa uru amuna tini mwasina. Pwea ṅjanana, itogo tenṅo kaika ikeke ṅjana tamâta lâ paraṅa ilo. ³Mao nâ, noko kutogo nanenṅu munâṅja nia mine, aku noko uru pwea ṅjanana. Pwai poe pana ku kutula nzâla pana, ikura noko muṅga kupa ṅgua tu ma kuveta mine. ⁴Kinzi kazâṅja tamâta nde sio nimbu ṅjana ikai naṅa kaika kâ. Mine nde ano pano tu pwatonana, ṅjana tu noko kumo nanenṅu munâṅja nia. ⁵Naṅa ao warakāṅgu lâ noko mbau ilo. Mine nde pwai naṅa piti lâ kazâṅja ilo. Yova Kindeni, noko simbo nâ nde Maro mao.

⁶Noko uru wisi nâna panzi tamâta ea siwāṅgi panzi maro laṅeṅa. Anṅa naṅa nde ma kalonṅu tawana noko nâ. ⁷Noko tini mwasa pa naṅa ikura zo zo. Mine nde naṅa ma amo andeka nâ. Noko mata kumora nanenṅu malia ṅjine lâ, aku noko kusama tu nanenṅu kazâṅja tamâta siveta vetâṅja sakamao kie-kie pa naṅa. ⁸Nanenṅu kazâṅja tamâta situ sikai naṅa kaika, andeta noko ṅandai kusâu panzi ṅjana siveta mine ṅga. Noko kuvilana kala amo ara nâ.

⁹Andeta Yova Kindeni, kala ṅjine naṅa ilonṅu malia ndo. Mine nde naṅa ano pano tu kalo sukâṅja ṅjanana. Naṅa amo ata nâ, kala matāṅgu nde poa lâ. Naṅa tiningu ndoni nde pāāsââ lâ. ¹⁰Naṅa ilonṅu malia ṅjalae tina, aku kalo-lokoni ṅjine itu itoto

nanengu via ipāṅga mbwana-mbwana nā. Nanengu tiṅa ṅine nde iyaula naṅa ndo lâ, kala akura tu amo zo luandondo, ande tia. Malia kie-kie ikai naṅa kaika lee walonṅu tia lâ. Mao nâ, naṅa tukāṅṅa rârâni nenzi walo nde marumbu ndo lâ. ¹¹ Nanengu kazāṅa tamâta rârâni nde uru sivaligi naṅa. Andeta kinzi nâ tia; nanengu mete kala ilonzi sakamao ndo pa naṅa, aku niṅgu-nambwe nde tininzi pwāka ndo ṅanana. Lâ zo ndia naṅa atu ayoka nzâla, ambo kinzi simora naṅa ayoka amâ panzi, ande sikāwa silâ. ¹² Kinzi tamâta rârâni nde kalonzi kapa lâ ṅana naṅa kâ, itogo tamâta kalonzi kapa ṅana tamâta tonṅe imâte muṅgani lâ. Naṅa atogo kulo tonṅe mâtâ pwapwataki kala tamâta sitambira lâ. ¹³ Naṅa alonṅonzi kazāṅa tamâta rârâ siporo ilonzi ṅuru-ṅuru. Kinzi situ siveta rururū ṅalae tina pa naṅa. Kinzi sipasau lâ taitu ku sipa ṅgua ṅana siveta kenzi sakamao pana. Kinzi situ sipu naṅa pâta amâte.

¹⁴ Andeta kalo loko. Yova Kindeni, nanengu kalo-tawana ikeno pa noko nâ. Nanengu Maro Kindeni kala noko. Mine nde naṅa wisinṅu puu ndue. ¹⁵ Noko uru pwatona naṅa ikura zo rârâni. Naṅa ano pano tu pwaina piti lâ nanengu kazāṅa tamâta mbaunzi ilo, kinzi ṅinde uru siveta kenzi sakamao pa naṅa. ¹⁶ Kalo sukāṅa ṅana ne wurâta tamâta naṅa! Noko ne tini-mwasa uru ikeno panzi ne tamâta ikura zo rârâni. Mine nde naṅa ano pano tu pwaina piti lâ kazāṅa ilo. ¹⁷ Yova Kindeni, naṅa asarāwa pano tu kuvilana. Ambo noko ma kuvila naṅa, ande naṅa ma akai maṅeti lâ nanengu kazāṅa tamâta naonzi tia. Naṅa ilonṅu tu noko ma kusae kawanzi ku kuonzi silâ pa matera nianzi. ¹⁸ ṅana tu kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi ku sitalea ṅgua sakamao lâ tamâta pinde tininzi, kinzi ṅinde uru siveta vetāṅa ara. Mine nde naṅa ilonṅu tu noko ma kutoto kinzi lanṅa tamwatanzi ṅinde nenzi ṅgua.

¹⁹ Maro ṅalae, naṅa asama tu noko uru kuveta kie ara ndo panzi tamâta ea simege ṅanano kala siwāṅgi pano. Kinzi tamâta rârâni sisama tu noko uru pwatonanzi tamâta ea kalonzi tawana noko kala simâ pano. ²⁰ Noko uru kuveanzi tamâta sondo ṅinde lâ noko tini laiti. Mine nde kinzi kazāṅa tamâta sikura tu sizavarunzi kâ, ande tia. Noko uru pwea ṅananzi. Mine nde nenzi kazāṅa tamâta nenzi ṅgua sakamao ikura tu iyaula ilonzi kalonzi, ande tia.

²¹ Paneāṅa ilâ pa Yova Kindeni, ṅana tu i ne tini-mwasa ikeno pa naṅa ikura zo! Muṅga, lâ zo ṅinde kinzi kazāṅa tamâta sinṅe naṅa ku simandi ṅana sizavaruna, ande i itula ne tini-mwasa ṅinde pwataki lâ, kala naṅa amo ara nâ. ²² Yova Kindeni, lâ zo

ṅinde naṅa tiningu ruru, aku ilonṅu pateaa tu noko kujara naṅa lâ, kala amo malawae ṅanano. Andeta naṅa asarāwa pano tu kuvilana, aku kupalonṅo pa nanengu ṅoṅa.

²³ Miki Yova Kindeni ne tamâta, miki ma tinimi mwasa ndo papa i. I uru ikea ṅanāṅa tamâta ea simo i kalo. Aṅga tamâta ea kinzi sipasuka warakanzi tininzi, ande ipare nia sondo panzi, ikura nenzi vetāṅa soki ṅinde. ²⁴ Miki tamâta ṅine uru kao tinimi pa Yova Kindeni tu ma iveta kie ara pami, ande miki rârâni kapu kaika pa warakami ilomi kalomi, aku kamandi kaika.

32

Tamâta ipatula ne kiesaka pa Maro Kindeni, kala Maro Kindeni izavaru ne kiesaka piti

Daviti isia wāṅgiṅa ṅine

¹ Ambo Yova Kindeni ikai kiesaka piti lâ tamâta tonṅe tini ku izavarunzi i ne vetāṅa potomule rârâni piti, ande tamâta ṅinde ikura tu indeka ṅalae. ² Ambo tamâta tonṅe ipu muli ndo pa lanṅa ne mâsi, aku Yova Kindeni ipatea tu i ma kalo ṅgere kilo tia ṅana tamâta ṅinde ne kiesaka kâ, ande tamâta ṅinde ikura tu indeka ṅalae.

³ Muṅga, lâ zo ṅinde naṅa ṅandai apatula nanengu kiesaka pwataki papa Yova Kindeni nga, ande naṅa amo ata nâ ikura zo zo. Mine kala naṅa tiningu ndoni nde pâasâ lâ. ⁴ Yova Kindeni, lâ zo ṅinde noko mbau nâ kupu naṅa ikura kari wa mbo wa. Nanengu walo nde ipilena ku ilâ lâ, itogo unza kari kana kala ṅgâla-ṅgâla ndo mwasina. ⁵ Andeta muli ṅana naṅa apatula nanengu kiesaka pwataki pa noko. Naṅa ṅandai avea nanengu vetāṅa sakamao tonṅe nga. Naṅa ilonṅu pateaa mine tu, “Naṅa ma apatula nanengu kiesaka rârâni pwataki pa Yova Kindeni.” Naṅa ilonṅu malia ṅana nanengu kiesaka ṅinde kâ. Mine kala naṅa apatula lâ, ṅineṅga noko kuzavaru nanengu kiesaka piti, ku kuveta ilonṅu kalonṅu ipāṅga ara kilo.

⁶ Mine nde lâ zo ndia malia itu ipāṅga panzi tamâta ṅinde uru sipono muli pa noko, ande ara ṅana kinzi ma sino pano. ṅineṅga lâ zo ṅana malia itu ipāṅga ṅalae tina panzi, itogo lââ pondi kâki ku imâ ṅana ipatukunzi mine, ande malia ṅinde ma ikura tu izavarunzi, ande ma tia. ⁷ Yova Kindeni, noko nâ kumo nanengu munāṅa nia. Noko uru pwatonana, kala malia tonṅe ṅandai ipu naṅa ndue nga. Lâ zo ndia malia itu ipāṅga pana, ande noko pwea ṅanana. Mine nde naṅa kawāṅgu ṅalae awāṅgi apaneano.

⁸ Yova Kindeni iporo mine tu, “Naṅa ma apananano sondo, aku ma natula nzâla pano. Naṅa ma akatonano wa akai poe

pano wa. ⁹Kupalongo pa naṅa kawāṅgu ṅgua nā. Noko ma kumo kutogonzi bulmakao ndimo. Kinzi bulmakao ilonzi kalonzi tia. Mine nde tamāta uru sio ‘aini’ lâ vi-gunzi ilo ku sitapa ravenṅa ṅana kinzi ma sipalongo panzi. Ambo kinzi ma siveta mine tia, ande kinzi bulmakao ma soka potomule nā.” ¹⁰ Malia rârâ ṅinde ma ipāṅga panzi tamāta sakamao, andeta ikura zo zo Yova Kindeni ilo ndo keno panzi tamāta ea kalonzi tawana i, aku ikatonanzi sondo.

¹¹ Mine nde miki tamāta ṅine uru kaveta vetāṅa ara, miki ma ilomi ara ku kandeka ṅana vetāṅa arara Yova Kindeni muṅga iveta pami ṅinde. Miki tamāta ṅine kaponi muli papa i, miki rârâni ma kawami kâki kandeka ku kapanea i ṅa.

33

Tapanea Maro Kindeni tasuka i ṅa kâki

¹ Miki tamāta ṅine uru kaveta vetāṅa ara, miki rârâni kandeka ku kapanea Yova Kindeni ṅana vetāṅa rârâni i muṅga iveta ṅinde. Miki ṅine uru kaponi muli pa Yova Kindeni, miki rârâni kawāṅgi kasuka i ṅa kâki, ṅana tu ṅinde nde mâsi ara.

² Miki kawami ndange kawāṅgi wāṅgiṅa kapanea Yova Kindeni. Kara wāṅgu kiritiri wa ṅalajala wa, aku kawāṅgi wāṅgiṅa papa i. ³ Miki kawāṅgi wāṅgiṅa wasaseki pinde papa i. Kara wāṅgu sondo ndo ku kawāṅgi ara nā. Miki rârâni kandeka ku kasuṅa kawami kâki.

⁴ ṅana tu Yova Kindeni ne ṅgua rârâni nde mao kanaṅo, aku i uru iveta vetāṅa rârâni sondo ndo. ⁵ Yova Kindeni indeka ṅana iveta kie ara panzi tamāta, aku i ilo ara nā ṅana ipare nia sondo panzi tamāta rârâni, ikura nenzi vetāṅa mine. Aku ikura zo zo i ne tini-mwasa ilâ isala nia rârâni lâ tâno ndoni.

⁶ Nia ndoyo Yova Kindeni iporo ṅgua, aku i kawa ṅgua ṅinde nā ivetanzi kari wa nzi-mona wa pitu sipāṅga samba tini. Iporo lâ kawa nā, aku kelekele rârâni ṅinde ipāṅga pa āta. ⁷ Igonanzi tâi rârâni ku ionzi lâ nia taitu nā, itogo tamāta itai lââ lâ kulo ilo mwasina. I io tâi geza-geza lâ nia sondo. ⁸ Mine kala miki tamāta rârâni kamo tâno kulu, miki kamege ṅana Yova Kindeni kâ. Miki rârâni kapare tukumi ndue lâ i nao. ⁹ ṅana tu nia ndoyo iporo ṅgua, aku i kawa ṅgua ṅinde nā iveta tâno ipāṅga. Iporo lâ kawa nā, aku ndainani nā kelekele rârâni sipāṅga lâ. ¹⁰ Mao nā, ikai poe pa kelekele ndoni. Lâ zo ndia kinzi tinikoa tamāta simâ taitu ku sipa ṅgua ṅana siveta vetāṅa pinde, ande Yova Kindeni uru iveta nenzi ṅgua pāṅa ṅinde ilâ kaa nā. Kinzi sipa ṅgua, andeta isae nzâla ṅananzi, kala sikura tu siveta vetāṅa ṅinde tia. ¹¹ Andeta sâ ma ikura tu iveta Yova Kindeni ne ṅgua pāṅa ilâ kaa nā, a? Tia

ndo! I ne ṅgua pāṅa ma ikeno kaika mine ku imo nā. Ambo i ilo patewa tu ma iveta vetāṅa tonṅe, ande i ne ilo-kalo ṅinde ma ikeno mine ku imo nā.

¹² Ambo tamāta ṅgu tonṅe ma sipono muli pa Maro Kindeni ku simo i kalo, ande ṅgu ṅinde sikura tu sindeka ṅalae. Kinzi tamāta ṅinde i muṅga ipateanzi pa i tamwata, kinzi ṅinde ma sindeka pāta. ¹³ Mao nā, Yova Kindeni imo samba ilo, aku i mata indue imâ imoranzi tamāta rârâni. ¹⁴ I imo koipu ṅalae lâ i tamwata ne lawea, aku i mata indue imâ imoranzi tamāta rârâni simo tâno kulu. ¹⁵ I tamwata iveta tamāta rârâni ilonzi kalonzi, ande kala isama lâ ṅana vetāṅa rârâni kinzi siveta. ¹⁶ Ambo koipu ṅalae tonṅe ne zugu tamāta kambwanṅenzi rârâ simo, ande ṅinde ikura tu isuka koipu ṅinde ṅana ipole paraṅa kâ, ande tia. Ambo zugu tamāta tonṅe imo tava ne walo kaika, ande ṅinde ikura tu isuka i ṅana ipu ne kazâṅa tamāta ndue kâ, ande tia. ¹⁷ Aku mine nā, ambo tamāta tonṅe kalo tawana tu i ne “hosi” ma isuka i ṅana ipole paraṅa kâ, ande i ne kalo-tawana ṅinde ma ilâ kaa nā. Kinzi “hosi” nenzi kaika ṅalae ikura tu ivilanzi zugu tamāta nde tia. ¹⁸ Taitu miki kaloṅo ṅga; Yova Kindeni uru ikatonanzi tamāta ea simege ṅana i kâ, kinzi ṅinde kalonzi tawana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni. ¹⁹ I ikea sondo ndo ṅananzi tamāta ṅinde. Mine kala nenzi kazâṅa tamāta sikura tu sipunzi pāta simâte, ande tia. Ambo nia putole, ande i ikatonanzi, kala simâte tia.

²⁰ Mine nde kindu uru tao tininda pa Yova Kindeni tu ma imâ ivila kindu. I nde nenda Pavilāṅa Tamwata, aku i imo itogo nenda maramuṅa mine. ²¹ I uru iveta kie ara nā pa kindu, aku ṅinde iveta ilonda ndeka. I nde Sapāṅa Tamwata, aku ṅana duvi ṅinde kâ kindu kalonda tawana i. ²² Yova Kindeni, maka kao tinima pa noko tu kumâ kuvilama. Maka kano pano tu kuo ne tini-mwasa imâ imo kuma ikura zo rârâni.

34

Maro Kindeni uru ivilanzi ne tamāta

Daviti isia wāṅgiṅa ṅine, lâ zo ṅinde ilaṅe Koipu Abimelek tu i ipāṅga kapa lâ, kala Abimelek ipile i ku ilâ lâ.

¹ Naṅa ma kawāṅgu ndange papa Yova Kindeni ikura zo zo. Naṅa ma amo apanea i asuka ṅa kâki. ² Yova Kindeni iveta kie ara pa naṅa lâ. Mine kala naṅa ma awāṅgi awawa i. Miki tamāta ea kamo tava malia, miki ṅinde katambira tarjami pa nanengu ṅgua ṅine ku kandeka nâ! ³ Ara ṅana miki ma katula Yova Kindeni kilala pwataki kuku naṅa tu i nde Maro ṅalae. Kindu ma tagogo kawāṅda tasuka i ṅa kâki.

⁴ Muŋga naŋa ano pa Yova Kindeni tu ma ivilana, aku ipaloŋo pa nanenŋu noŋa. I ikai ruruŋa rārāni piti lâ ilonŋu, kala ŋine naŋa amo ilonŋu pisi nâ. ⁵ Tamâta pinde uru simo tava malia kie-kie. Andeta lâ zo ŋana kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yova Kindeni, ande ilonzi ndeka nâ. Kinzi ma sikai maŋeti ŋana nenzi kalo-tawana ŋinde kâ, ande tia ndo, ŋana tu Yova Kindeni ma ivilanzi. ⁶ Kinzi simo ara tia ndo, andeta sino papa Yova Kindeni, aku ipaloŋo pa nenzi noŋa. I ivilanzi ku ikainzi piti lâ nenzi malia rārāni ilo. ⁷ Yova Kindeni ne aŋelo uru ikatonanzi tamâta ea siruru ŋana i kâ, aku ikeka ŋananzi lâ kazâŋa ilo.

⁸ Yova Kindeni uru iveta kie ara ndo pa kinda. Ambo miki warakami ma kalâ kamo i kalo, ande miki kamo ma kasama Yova Kindeni kilala pwataki tu i nde ara ndo. Tamâta ea simuna i tini laiti, kinzi ŋinde sikura tu sindeka ŋalae. ⁹ Miki Yova Kindeni ne tamâta, miki kamâ kapare tukumi ndue lâ i nao. ŋana tu tamâta ea kinzi sipaveta kuku i kawa ŋgua, kinzi ŋinde ma siroto ŋana kelekele tonŋe tia. ¹⁰ Kinzi mbwâmbwa saka "leve" nenzi kaika nde ŋalae tina, andeta zo pinde kanzi simbi tia, kala putole ipunzi. Andeta Yova Kindeni uru irombonzi tamâta ea sipaveta kuku i kawa ŋgua. Mine kala kinzi siroto ŋana kelekele ara tonŋe tia.

¹¹ Mine nde miki lâlu wukale, miki kamâ katambira taŋami sondo pa nanenŋu ŋgua. Naŋa ma apananami ŋana kamege ŋana Yova Kindeni ku kamo i kalo. ¹² Tiambo miki ilomi tu ma kamo ara nâ, tiya? Tiambo miki ilomi tu ma kamo viami tava ndekâŋa nâ ikura zo luandongo, tiya? ¹³ Ambo ilomi tu ma kamo mine, ande nzâla ikeno mine: miki ma kapile mâsi ŋana kaporo ŋgua sakamao wa ŋgua laŋeŋa wa; ¹⁴ miki ma kapu mulimi pa vetâŋa sakamao, aku kapono muli pa vetâŋa ara nâ; aku miki ma kakai wurâta kaika ŋana kamo ilomi kalomi taitu kinzi tamâta rārāni.

¹⁵ Yova Kindeni uru ikeka ŋananzi tamâta ea sipaveta kuku vetâŋa ara, aku ipaloŋo pa tamâta mine nenzi noŋa. ¹⁶ Taitu Yova Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta ea uru siveta vetâŋa sakamao. Mine kala lâ zo ŋana kinzi ŋinde ma simâte, ande kinzi tamâta ma kalonzi ŋgere ŋananzi kilo, ande ma tia.

¹⁷ Tamâta pinde uru sipaveta kuku vetâŋa ara, aku lâ zo ndia kinzi ŋinde sino papa Yova Kindeni, ande ipaloŋo panzi ku ivilanzi ŋana nenzi malia rārāni. ¹⁸ Tamâta ea kinzi simo tava ilonzi malia, ande Yova Kindeni imo kinzi tininzi laiti. I uru ivilanzi tamâta ea ilonzi pateva tu malia ma ipunzi ndue ndo.

¹⁹ Malia kie-kie uru ipâŋga panzi tamâta ara, andeta Yova Kindeni ivilanzi sondo

kala malia ŋinde ikura tu ipunzi ndue, ande tia. ²⁰ Yova Kindeni uru ikatona kinzi tamâta ara tininzi ndoni. Mine kala kinzi tukanzi tonŋe ma mbwaranuki tia ndo.

²¹ Andeta vetâŋa sakamao kie-kie ma ipunzi tamâta sakamao simâte. Yova Kindeni ma iyaulanzi tamâta ea uru sikai kazâŋa panzi tamâta ara. ²² Mao nâ, Yova Kindeni uru ikai kinda i ne tamâta rārāni piti lâ kazâŋa ilo. Tamâta ea imâ papa i tu ma imuna i tini laiti, ande Yova Kindeni ma izavaru tamâta ŋinde tia ndo.

35

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wāngiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, naŋa ano pano tu pwai kazâŋa panzi tamâta ŋine kala sikai kazâŋa pa naŋa, aku kupara kinzi tamâta ŋine kala sipara kuku naŋa. ² Pwai ne maramuŋa kâki tava paraŋa ne kelekele pinde, aku kumâ kuvilana! ³ Pwai ne ua wa kavasi wa kâki, ku kumâ kupara kinzi tamâta ŋine sitaŋgula naŋa. Ambo noko ma kuveta mine, ande naŋa ma asama tu noko kumo nanenŋu Pavilâŋa Tamwata.

⁴ Nanenŋu kazâŋa tamâta ŋinde situ sipu naŋa pâta amâte. Naŋa ilonŋu tu noko ma kupunzi wa kuveta maŋeti panzi wa. Kinzi sipa ŋgua tu ma sizavaru naŋa. Naŋa ilonŋu tu noko ma kupono nzalanzi ku kuŋaranzi sikâwa pwapwataki silâ. ⁵ Yova Kindeni, naŋa ilonŋu tu noko ne aŋelo kinzi ma siŋaranzi tamâta sakamao ŋinde, itogo lawea itapala gawura mine. ⁶ Naŋa ilonŋu tu noko ne aŋelo ma sitaŋgulanzi kala sikâwa silâ nzâla kondoma ku zuli-zuli ndo. ⁷ Naŋa ŋandai aveta vetâŋa soki tonŋe pa kinzi ŋga, andeta sivea nimbu ŋana siyaula naŋa kâ. Kinzi situ sikai naŋa kaika. Mine kala sisale tâno ne wewe ŋalae tonŋe tu ma patana andue ilo. ⁸ Mine nde naŋa ilonŋu tu noko ma walele nâ kupâŋga panzi ku kuveta wisinzi motutu, ŋinenŋa kuzavarunzi marumbu lâ. Naŋa ilonŋu tu nimbu ŋinde kinzi sio ŋana ikai naŋa kaika kâ ma ikai kinzi warakanzi nâ. Naŋa ilonŋu tu kinzi warakanzi ma patanzi sindue wewe kinzi muŋga sisale ŋinde ilo, ku ma sipayaula ndo. ⁹ Naŋa kalonŋu tawana tu Yova Kindeni ma iveta ikura nanenŋu noŋa mine, kala naŋa ma andekana i nâ. Lâ zo ŋinde naŋa ma ilonŋu ara ndo, ŋana tu i ivila naŋa. ¹⁰ Aku naŋa ilonŋu ndoni ma atu ndaŋe ŋalae papa Yova Kindeni. Naŋa ma aporo mine tu, "Maro Kindeni, maro tonŋe irerege kuku noko nde tia. Lâ zo ndia kinzi tamâta kaika situ siveta kenzi sakamao panzi tamâta ŋinde nenzi kaika ikeno panzi tia, ande noko uru pwea ŋananzi. Noko kupono nzâla ŋananzi

mbaliṅja warakanzi, kala sikura tu siveta malia panzi sugorai tamwatanzi, ande tia.”

¹¹ Kala ṅine kinzi laṅeṅja tamwatanzi simandi lā ṅgua nia ku sitalea naṅja ṅana vetāṅja soki pinde, andeta naṅja ṅandai aveta vetāṅja soki ṅinde ṅga. ¹² Naṅja uru aveta keṅgu ara nā panzi nanenṅu kazāṅja tamāta, aṅga kinzi nde siveta kenzi sakamao ndo pa naṅja. Mine kala naṅja ilonṅu nde malia ndo. ¹³ Mao nā, nanenṅu vetāṅja nde piti ndo ṅana kinzi nenzi vetāṅja kā. Muṅga pukonṅa ikainzi, aku kalonṅu sukāṅja ṅananzi kala apita lalava rāṅe-rāṅe. Naṅja andi kaika ṅana kāpwa kā, ṅana atula nanenṅu kalosukāṅja pwataki. Lā zo ṅinde naṅja akai noṅja pano tu ma kuvetanzi tininzi ara kilo, aku nanenṅu noṅja ṅinde ṅandai ṅgua kaa nā ṅga. ¹⁴ Ambo pukonṅa kie mine ma ikai niṅgunambwe tāku naṅja tata tā, ande naṅja ma akai noṅja kie taituni pano, itogo noṅja ṅinde naṅja akai pano ṅananzi nanenṅu kazāṅja tamāta ṅinde. Lā zo ṅinde naṅja ayoka naonṅu tundu, itogo tamāta tonṅe tina imāte lā kala ita ṅana mwasina. Naṅja ilonṅu malia ndo, kala amo ata nā. ¹⁵ Andeta muli ṅga naṅja asānda malia kulu, aku kinzi silā taitu ku sindeka nā. Kinzi siṅge naṅja mbwaliu lā ṅana siveta “a” pa naṅja. Naṅja ṅandai asama kinzi kilalanzi ṅga, taitu kinzi simo siponda ṅgua sakamao imā tininṅu. ¹⁶ Kinzi sivaligi naṅja ku siveta maṅeti ṅjalae ṅinde pana. Kinzi wisinzi sakamao ndo pana, aku naonzi kaika silea pa naṅja. ¹⁷ Maro ṅjalae, noko tamwata kumora nenzi vetāṅja sakamao ṅinde, andeta noko ṅandai kuvila naṅja ṅga. Noko ma kumo nā ikura zo ṅapia kilo, a? Naṅja ano pano tu pwaina piti lā mbaunzi ilo. Kinzi sitogo mbwāmbwa saka “leve” mine, aku situ sipu naṅja pāta amāte. Mine nde ano pano tu kuvilana! ¹⁸ Ambo noko ma kuvila naṅja, ande naṅja ma kawāṅgu ndaṅge pano lā noko ne tamāta ṅgu rārāni naonzi. Mao nā, naṅja ma amandi noko ne ṅgu nenzi pasauṅa ilo ku ma asuka noko ṅa kāki.

¹⁹ Tamāta pinde simo sikai kazāṅja pa naṅja koa tia nā. Noko ma kusūṅ panzi tu sitawa naṅja ndue ku sindeka, mine ndimo. Naṅja tininṅu pwāka tu kinzi ma ilonzi ara ṅana nanenṅu malia kā. ²⁰ Kinzi ṅandai uru siporo ṅgua mwasa ṅga. Kinzi siporo ṅgua laṅeṅja kie-kie ilā panzi tamāta arara ṅinde uru naonzi mwasa nā panzi tininzi pinde. ²¹ Kinzi kawanzi pakāe-pakāe siveta “a” pana ku sitalea naṅja mine tu, “Mao nā, maka warakama kamora noko kuveta māsi sakamao pinde.”

²² Andeta Yova Kindeni, noko tamwata kumora nenzi vetāṅja ṅinde marumbu lā. Mine nde noko ma kusae kawa ndimo. Maro ṅjalae, naṅja tininṅu pwāka tu noko ma kumo malawae ṅana naṅja kā. ²³ Noko nde nanenṅu Maro Kindeni; nanenṅu Maro

ṅjalae noko. Naṅja ano pano tu kumandi sānda ku kumā kuvilana. Kumandi ku kuporo kusuka nanenṅu ṅgua. ²⁴ Maro Kindeni, nanenṅu Maro Kindeni noko. Noko ne vetāṅja rārāni nde sono ndo. Mine kala naṅja ano pano tu kuvilana, aku kuporo kutula pwataki tu naṅja aveta vetāṅja soki tonṅe tia. Noko ma kusūṅ panzi tu siṅelea naṅja ndimo. ²⁵ Naṅja tininṅu pwāka tu kinzi ma siporo ṅgua pa warakanzi mine tu, “Kala ṅjaina. Muṅga kinda ilonda patea tu ma tazavaru i ndo lā, kala ṅine kinda taveta vetāṅjani ndaina!” Noko ma kusūṅ panzi tu siporo ṅgua kaṅja mine ndimo.

²⁶ Kinzi sindeka nā ṅana nanenṅu malia ṅine. Naṅja ilonṅu tu noko ma kuveta maṅeti panzi ku kupolenzi lā. Kinzi sipasuka warakanzi ṅanzi kāki ku situ sitawa naṅja ṅāṅgu ndue ndo. Naṅja ilonṅu tu noko ma kuveta kinzi mainzi ṅjalae, aku kutawa warakanzi ṅanzi ndue ndo lā. ²⁷ Andeta Yova Kindeni, tamāta pinde ilonzi tu naṅja ma apolenzi tamāta ṅinde lā ṅgua nia. Ande kala naṅja ilonṅu tu kinzi tamāta ara ṅinde ma sindeka ku sisarāwa ikura zo zo mine tu, “Tasuka Yova Kindeni ṅa kāki! Ina ilo ndeka nā ṅana ivilanzi ne wurāta tamāta tu simo ara kā.” ²⁸ Aku naṅja kala ma aporo atula pwataki tu noko ne vetāṅja rārāni nde sono ndo, aku ma apaneano asuka noko ṅa kāki ikura kari wa mbo wa.

36

Kinzi tamāta nenzi vetāṅja sakamao

Maro Kindeni ne wurāta tamāta Daviti isia wāṅgiṅja ṅine

¹ Kiesaka ikeno lā kinzi tamāta sakamao ilonzi kalonzi, aku kiesaka ṅinde uru ikai poe panzi. Kinzi simege ṅana Maro Kindeni tia ndo. Kinzi sipu mulinzi papa i. ² Kinzi uru sipandekāna warakanzi ku ilonzi mine tu, “Naṅja nde tamāta ara ndo. Nanenṅu kiesaka nde ipavea nā ikeno. Mine nde Maro Kindeni ikura tu isānda nanenṅu vetāṅja sakamao tonṅe kulu ku io naṅja alā pa ṅgua nia ṅana, ande tia ndo.” ³ Kinzi tamāta ṅinde kawanzi laṅeṅja nā, aku siporo ṅgua sakamao ndo. Kinzi sipu mulinzi pa ilo-kalo ara kala sipile māsi ṅana sipaveta kuku vetāṅja ara kā. ⁴ Lā zo ṅana sikeno sipwarea kā, ande kinzi uru kalonzi ṅgere ṅana vetāṅja sakamao pinde kinzi situ siveta. Kinzi sipaveta kuku vetāṅja potomule nā, aku ṅandai sipu mulinzi pa māsi sakamao ṅga.

Maro Kindeni ne vetāṅja ara

⁵ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa nde ṅjalae ndo, ikāki pa nia maa ikeno āta ṅinde. Aku noko ne māsi ṅana kuveta ikura ne ṅgua pāṅja rārāni kala nde ṅjalae ndo mine nā. ⁶ Noko ne māsi ṅana kuveta vetāṅja ara nā

nde njalae tina, itogo tuu njalaŋala mwasina. Aku noko ne māsi njana kutu kinzi tamāta sondo kā nde njalae ndo, itogo t̄ai geza-geza mine. Yova Kindeni, noko uru pwatonanzi kinzi tamāta wa kinzi ŋgoa-mbwāmbwa wa. ⁷ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nā, aku maka kasama tu njinde nde kekeleke ara ndo. Noko pwea njananzi tamāta njalaŋala wa kinzi sugorai tamwatanzi wa, itogo tatareko tina iveanzi natu simo mbani kalo mine. ⁸ Kāpwa rārā nde ipipi lā noko ne luma ilo, aku noko uru kurombonzi tamāta rārāni. Noko ne vetāŋa ara nde ilā panzi itogo lāā njalae irere ndue mine, aku sinu kala ilonzi ara nā. ⁹ Noko nde via warika, aku noko ne sināla uru isinala maka ku iveta maka kamo sondo nā.

¹⁰ Ikura zo zo noko ilo ndo ikeno panzi tamāta njinde sisama noko kilala sondo. Aku ikura zo rārāni noko uru kuveta kie ara panzi tamāta njinde sipono muli pano. Naŋa ano pano tu kuveta mine ku kumo nā. ¹¹ Tamāta pinde sipasuka warakanzi tininzi ku situ ma kenzi nā sipale naŋa. Kinzi tamāta sakamao situ sisuka mbauzi kākī ku sipu naŋa. Noko ma kusāu panzi tu siveta mine ndimo. ¹² Miki tamāta ŋai, naŋa akai noŋa mine, aku kamora ŋga! Kinzi tamāta sakamao nde patanzi lā kala simo sikeno nā. Kinzi sikura tu sipagagati ku simandi kaika kilo, ande tia.

37

Vetāŋa ndia ma ipāŋga panzi tamāta ara wa tamāta sakamao wa

Daviti isia wāngija ŋine

¹ Noko ma kalo loko njana vetāŋa njinde kinzi tamāta sakamao uru siveta, mine ndimo. Aku noko ma kupadāda njananzi tamāta njinde uru siveta vetāŋa soki, mine ndimo. ² Njana tu kinzi tamāta sakamao uru simo ikura zo mbwana-mbwana nā, itogo unza wa k̄ai lau wa, kari kana ku ŋgāla-ŋgāla walele nā. ³ Andeta ara njana noko ma kalo tawana Yova Kindeni ku kupaveta kuku vetāŋa ara nā. Ambo noko ma kuveta mine, ande noko ma kumo ara lā t̄ano njinde i muŋga ipatea pano, aku s̄a tonje ma ikura tu izavaruno, ande tia. ⁴ Ambo noko ma kundekana Yova Kindeni nā, ande vetāŋa ndia noko ilo tu i ma iveta pano, ande i ma iveta vetāŋani ndaina.

⁵ Mine nde ara njana noko ma kuo tamwata ne via ilā Yova Kindeni mbau ilo. Ambo noko ma kalo tawana i, ande i ma ivilano mine; ⁶ i ma itula noko ne vetāŋa ara ipāŋga nia yo, itogo kari ne sināla mine. Mao nā, i ma itula pwataki tu noko nde tamāta sondo, itogo kari ikākī imā ŋgini ku isinala nia kaika mine.

⁷ Mine nde ara njana noko ma kumo mwasa nā lā Yova Kindeni nao, aku kumo kuo tini pa i ne pavilāŋa. Ambo tamāta ma siveta vetāŋa sakamao pinde ikura muŋga sipa ŋgua tu ma siveta mine, ande noko ma kalo loko ndimo.

⁸ Noko ma kupu muli pa kalo-lokoni ne vetāŋa wa wisi-nāna ne vetāŋa wa, njana tu vetāŋa kie mine ikura tu ilaŋeno njana kuveta kiesaka. ⁹ Kulojo ŋga; Yova Kindeni ma izavarunzi kinzi tamāta sakamao. Anja tamāta ea kalonzi tawana Yova Kindeni ku sio tininzi pa i ne pavilāŋa kā, ande kinzi njinde ma simo sondo lā t̄ano ara njinde i muŋga ipambwāre tu ma ilanzi.

¹⁰ Kinzi tamāta sakamao simo ikura zo mbwana-mbwana nā. Ambo kinzi tamāta ara ma siroto njananzi lā nenzi lawea ilo, ande kinzi ma sisānda kulunzi tia. ¹¹ Anja tamāta pinde uru sipatawa warakanzi tininzi, aku kinzi njinde ma sikai t̄ano ara njinde. Kinzi ma simo ara ndo, aku kazāŋa tonje ma ipāŋga panzi nde tia.

¹² Kinzi tamāta sakamao sipa ŋgua tu ma sizavarunzi tamāta ara, aku wisinzi sakamao ndo panzi. ¹³ Andeta Maro Njale iŋjeleanzi tamāta sakamao njinde, njana tu i ma muli izavarunzi ndo lā. ¹⁴ Kinzi tamāta sakamao sikai nenzi pila kākī ku sirae nenzi temba njana sipanenzi sugorai tamwatanzi. Kinzi simandi njana sipunzi tamāta njinde uru sipaveta kuku vetāŋa ara. ¹⁵ Andeta nenzi pila njinde ma isowe warakanzi kapwanzi pwataki, aku nenzi temba nde ma mbwaranuki.

¹⁶ Miki kalomi ŋgere njana njine k̄a; tamāta ara tonje ne mbaliŋa kiri-mwata nde ipole kinzi tamāta sakamao rārā nenzi mbaliŋa kie-kie ndoni. ¹⁷ Njana tu Yova Kindeni ma iyaula kinzi tamāta sakamao nenzi kaika, andeta ikea njananzi tamāta ara.

¹⁸ Yova Kindeni ikatonanzi tamāta njinde uru sipaloŋo pa i ne ŋgua ku soka muli. Aku ikura zo rārāni kinzi ma simo ara lā t̄ano njinde Yova Kindeni muŋgani ipatea panzi. ¹⁹ Ambo zo sakamao ma ipāŋga panzi, ande malia tonje ma izavarunzi tia. Lā zo njana nia putole ipāŋga, ande kanzi k̄apwa rārā ma ikeno panzi. ²⁰ Taitu Yova Kindeni ma izavarunzi tamāta sakamao. I ne kazāŋa tamāta kinzi ma naonzi tia lā, sitogo māle wa unza wa. Mao nā, kinzi ma simo sitogo mundo ikeno zo mbwana-mbwana nā, njineŋga nzarana walele nā ku nao tia lā.

²¹ Kinzi tamāta sakamao uru sikai kekeleke saŋenzi tininzi pinde, andeta muli kinzi situ njana kekeleke njinde, nde tia. Anja kinzi tamāta ara sisilikana warakanzi nenzi mbaliŋa tia ndo. Kinzi uru kekeleke rārā silanzi tininzi pinde. ²² Yova Kindeni ne nzāmba ara ikeno panzi tamāta pinde, aku kinzi njinde ma sikai nenzi t̄ano ara. Anja

tamâta pinde, ande Yova Kindeni ipa ngua njana izavarunzi kâ, aku i ma injaranzi tamâta njinde.

²³ Yova Kindeni ikai poe sondo panzi tamâta njine uru sipaveta kuku vetâna ndia i ilo papa njinde. ²⁴ Mine kala lâ zo njana kinzi njinde ma sisâsa lâ nzâla, ande kinzi ma patanzi ku sipayaula, ande tia, njana tu Yova Kindeni isanja mbaunzi kaika.

²⁵ Munja naja tamâta limoa, aku amo lee kala njine naja nde koja lâ. Aku lâ nanenju mbwera ndoni, naja njandai amora Yova Kindeni ipu muli pa tamâta ara tonje nga. Aku naja njandai amora kinzi tamâta ara natunzi simo sugorai ndo kala sino panzi tamâta pinde tu kâpwa silanzi. ²⁶ Ikura zo zo kinzi tamâta ara mine ilonzi panzi tininzi pinde, kala sindeka njana kekeleke silanzi. Yova Kindeni ne nzâmbe ara ikeno panzi tamâta njinde natunzi.

²⁷ Mine nde kulonjo nga; ambo noko ma kupu muli pa vetâna sakamao ku kupaveta kuku vetâna ara, ande noko ma kumo ara lâ tâno ara njinde ikura zo rârâni. ²⁸ Njana tu Yova Kindeni tini mwasa panzi tamâta ea sipaveta kuku vetâna sondo, aku i ma ipilenzi ne tamâta tia ndo. Ikura zo rârâni i ikatonanzi tamâta ea sipaveta kuku vetâna ara. Andeta i ma injaranzi kinzi tamâta sakamao nenzi vâsa. ²⁹ Kinzi tamâta ara ma sikai tâno njinde Yova Kindeni ipatea panzi, aku ma simo ara mine ku simo nâ.

³⁰ Tamâta ara imo tava ilo-kalo ara nâ. Mine kala i uru itula ngua sondo nâ. I kawa ngua rârâni nde sondo ndo. ³¹ I ne Maro Kindeni ne ngua tukuja nde ikeno kaika lâ i ilo. Mine kala i uru iyoka tukuja njinde muli, aku i pata ndue tia.

³² Anja kinzi tamâta sakamao simuna ku sio njanani tamâta ara. Kinzi siroto nzâla njana sipunzi tamâta ara pâta simâte. ³³ Andeta Yova Kindeni ma io tamâta ara tonje ilâ pa kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo, ande ma tia. Lâ zo ndia kinzi tamâta sakamao simandi ngua nia ku sitalea tamâta ara tonje, ande Yova Kindeni ma isâu panzi tu sipole tamâta ara njinde, ande ma tia.

³⁴ Mine nde ara njana noko ma kuo tini pa Yova Kindeni ne pavilâna wa kupalono pa i kawa ngua wa. Ambo noko ma kuveta mine, ande i ma isuka noko njâ kâki, kala noko ma pwura njana pwai tâno ara njinde. Aku lâ zo njana Yova Kindeni ma izavarunzi tamâta sakamao, ande noko mata ma kumora i ne vetâna njinde.

³⁵ Nanenju ngua njine nde duvi mine; nanayoni naja amora tamâta sakamao tonje, i ne kaika njalae njinde. I nde ipolenzi tamâta ndoni kala imo kulunzi, itogo kâi njalae tonje imandi tuu kulu ku ipolenzi kâi pinde rârâni mine. ³⁶ Andeta muli nga naja amo nia njinde kilo, aku tamâta sakamao

njinde nde nao tia lâ. Naja aroto njana i kâ, andeta asânda kulu tia ndo.

³⁷ Andeta ara njana noko ma kalo njere sondo njanani tamâta pinde, kinzi njinde sipaveta kuku vetâna ara kala soki tonje ikeno panzi tia. Kinzi simo tava wisinzi pisi nâ, aku ma simo ikura zo luandondo ku ma sipulianzi nenzi vâsa rârâ. ³⁸ Anja kinzi kiesaka tamwatanzi, ande Yova Kindeni ma iyaula kinzi rârâni ndo lâ. I ma izavarunzi tamâta sakamao kala nenzi vâsa tia.

³⁹ Ambo kazâna ma ipânja panzi tamâta ara, ande Yova Kindeni tamwata ma ikainzi piti. Aku lâ zo ndia malia itu ipânja panzi, ande kinzi silâ pa i tu ike njanani. ⁴⁰ Kinzi kalonzi tawana tu Yova Kindeni ma ikatonanzi. Mine nde i ivilanzi ku ikainzi piti lâ tamâta sakamao mbaunzi ilo, kala simo ara nâ.

38

Tamâta ipoko kala ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wânjina njine

¹ Yova Kindeni, noko ma wisi nâna ku kumbita naja ndimo. Mao nâ, noko wisi nâna, taitu naja ano pano tu kupare nia pa naja tia. ² Noko kupane naja lâ, aku noko ne silâwa isowe kapwânju. Noko mbau nâ kupu naja kala patana andue lâ. ³ Noko wisi nâna pa naja, kala pukonja sakamao ikai tiningu ndoni. Naja aveta kiesaka, aku njana duvi njinde kâ naja karaenju ndoni nde ipayaula ndo lâ. ⁴ Nanenju kiesaka rârâni nde itawa naja ndue ndo lâ. Njinde itogo kekeleke tonje malia ndo naja atu akale, andeta akura tia.

⁵ Naja aveta vetâna soki ndo, aku njana duvi njinde kâ mbwatakâe rârâ ika tiningu, kala wembu rârâ ipânja ku sâmbu ndo. ⁶ Naja ilonju malia ndo, kala akura tu amandi kaika nde tia. Ikura zo rârâni naja kalonju sukâna kala amo ata nâ. ⁷ Naja tiningu nde nâna njalae, itogo yââ mela-mela ne nâna mine, aku pukonja njalae tina ikai naja kaika lâ. ⁸ Noko kuyaula naja ndo lâ, aku nanenju kaika ndoni marumbu lâ. Naja ilonju kurana tia ndo, aku nâna njine iveta naja asarâwa kawânju njalae njinde.

⁹ Maro Njalae, noko kusama lâ njana vetâna njinde naja ilonju tu noko ma kuveta pana. Naja ilonju ita njalae, aku njinde njandai ipavea njanano nga. ¹⁰ Naja wisinju nde iveta pupu kaika nâ, aku walonju ndoni nde marumbu lâ. Naja matânju nde ipânja sakamao, kala njandai amora nia sondo nga. ¹¹ Naja ninju-nambwe sitavanzi nanenju mete kinzi nde tininzi pwâka tu simo tiningu laiti, njana tu pukonja sakamao ikaina lâ. Aku naja seenju kinzi njinde kala tininzi piti njanana mine nâ. ¹² Andeta njinde nâ tia; tamâta pinde situ sipu naja pâta amâte, aku

sio nimbu ṅana ikai naṅa kaika kâ. Kinzi situ ma siyaula naṅa, aku siporo pwataki tu ma siveta kenzi sakamao pana. Ikura zo zo kinzi kalonzi ṅgere ṅana siveta kenzi sakamao pa naṅa.

¹³ Naṅa apāṅga togo tamâta tonḡe taṅa pasâe, aku apono taṅāṅgu ṅana nenzi ṅgua kâ. Naṅa apāṅga atogo tamâta tonḡe kawa pasâe, aku kawāṅgu buu nâ. ¹⁴ Naṅa apāṅga atogo tamâta tonḡe ikura tu ilonḡo ṅgua tia. Mine kala naṅa ṅandai aporo ṅgua taulo panzi ṅga. ¹⁵ Andeta Yova Kindeni, naṅa ao tiningu pa noko. Maro ṅalae, nanenḡu Maro Kindeni noko, noko tamwata ma kuporo ṅgua taulo pana. ¹⁶ Naṅa ano pano tu noko ma kusâu panzi nanenḡu kazâṅa tamâta tu sindeka ṅana nanenḡu malia ṅjine, mine ndimo. Naṅa tiningu pwâka tu kinzi ma simora naṅa patana ku ma simarawa naṅa wa sindeka wa.

¹⁷ ṅana tu laiti ṅana naṅa ma patana kâ, aku akai nâna mine ku amo nâ. ¹⁸ Maro Kindeni, kala ṅjine naṅa apatula nanenḡu kiesaka pwataki pano, aku kalonḡu loko ṅana kiesaka ṅjinde kâ. ¹⁹ Nanenḡu kazâṅa tamâta nde simo tava nenzi walo kaika. Tamâta rârâ ṅjinde nde wisinzi nâna pa naṅa, andeta ṅjinde ne duvi tia. ²⁰ Naṅa aveta kenḡu ara panzi, aṅga kinzi nde siveta kenzi sakamao pa naṅa. Naṅa uru apaveta kuku vetâṅa ara, aku ṅana duvi ṅjinde kâ kinzi sikai kazâṅa pana.

²¹ O Yova Kindeni, noko ma kupile naṅa ndimo! Nanenḡu Maro Kindeni, noko ma kumo malawae ṅanana ndimo! ²² Maro ṅalae, nanenḡu Pavilâṅa Tamwata noko, naṅa ano pano tu kumâ walele nâ ku kuvilana.

39

Tamâta ikai malia kala ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wāṅgiṅa ṅjine

¹ Muṅga naṅa aporo mine tu, “Naṅa ma apakatona warakāṅgu sono ṅana nanenḡu vetâṅa rârâni. Tia ma naṅa aveta kiesaka ṅana aporo ṅgua sakamao kâ. Lâ zo ndia kinzi tamâta sakamao simo naṅa tiningu laiti, ande naṅa ma asae kawāṅgu.” ² Mine nde naṅa kawāṅgu buu nâ, ku aporo ṅgua tonḡe tia ndo. Andeta naṅa aveta mine koa tia nâ. Naṅa ilonḡu ipāṅga malia ndo, ³ aku kalonḡu loko nâ. Naṅa ilonḡu kalonḡu ikai wurâta kaika lee ilonḡu kurana tia ndo. Aku marumbu; naṅa akura tu asae kawāṅgu kilo tia.

⁴ Mine kala naṅa akasorṅa Yova Kindeni mine tu, “Yova Kindeni, naṅa ma amo viāṅgu ikura mbwera ṅapia kilo. Naṅa ma amâte lâ zo ndia. Tiambo nanenḡu via ṅjine ma marumbu walele nâ, tiya? Noko kuporo

kutula ṅjine pwataki nalonḡo. ⁵ Naṅa asama tu noko kupatea zo mbwana-mbwana nâ pa naṅa. Lâ noko nao, nanenḡu zo ṅjine nde kelekele kaa nâ. Mao nâ, maka tamâta rârâni nema via nde kelekele kaa nâ, itogo tamâta tonḡe imbana koroani mbwani taitu nâ lâ kawa.

⁶ Lâ zo ṅjine maka kamo tâno kulu, ande maka tamâta rârâni nde katogo kâi uṅa mine. Maka uru kaveta wurâta ṅalae tina, andeta wurâta ṅjinde ilâ kaa nâ. Maka kag-ona mbaliṅa rârâ, taitu maka kazizâla tu muli ṅga ea ma ikai. Mao nâ, maka katogo kelekele kaa nâ uru nao tia walele nâ.

⁷ Mine nde Maro ṅalae, kala ṅjine naṅa ma ao tiningu pa sâ tonḡe tia. Naṅa kalonḡu tawanano, kala ao tiningu pa noko nâ tu kuvila naṅa. ⁸ Naṅa ano pano tu kuzavaru nanenḡu kiesaka rârâni piti lâ tiningu, ṅana naṅa ma amo ara kilo. ṅjineṅa kinzi tamâta kapa-kapa ma sikura tu siveta ‘a’ pa naṅa kilo, ande tia. ⁹ Naṅa asama tu noko tamwata kuo malia ṅjine imâ ipāṅga pana. Mine nde naṅa ma aporo tia, ma kawāṅgu buu nâ. ¹⁰ Taitu naṅa ano pano tu noko ma kupare nia pa naṅa kilo ndimo. Noko mbau nâ kupu naṅa lee ku laiti ṅana amâte kâ. ¹¹ Maro ṅalae, naṅa asama tu noko uru kuleleanzi tamâta ṅana nenzi kiesaka kâ, aku noko kupare nenzi kiesaka ṅjinde nia panzi. Aku mbaliṅa ndia kinzi ilonzi papa, ande ṅjinde noko kuyaula, itogo nzirika ika lalava ku iveta ipāṅga sakamao mwasina. Mao nâ, maka tamâta rârâni nema via nde kelekele kaa nâ, itogo tamâta tonḡe imbana koroani mbwani taitu nâ lâ kawa.

¹² Yova Kindeni, kupalonḡo pa nanenḡu norṅa, aku kutambira taṅa pa nanenḡu sarawâṅa. Noko ma kupono taṅa ṅana nanenḡu tinḡa ṅjine ndimo, ṅana tu naṅa amo lombo ikura zo tini mwata nâ kuku noko lâ tâno kulu, itogo naṅa timbuṅgu rârâni muṅga simo mine. ¹³ Naṅa ano pano tu kulele nao pa naṅa kilo. ṅjineṅa naṅa ma akura tu andeka kilo lee ikura lâ zo ndia ma napile tâno ṅjine ku naonḡu tia lâ.”

40

Wāṅgiṅa ṅana tasuka Maro Kindeni ṅa kâki

Daviti isia wāṅgiṅa ṅjine

¹ Muṅga, naṅa amo nâ ao tiningu pa Yova Kindeni tu ivila naṅa. Amo lee ṅjineṅa i nao pana kala ipalonḡo pa nanenḡu norṅa. ² Pa zo ṅjinde naṅa amo atogo tamâta imo mbââ ṅalae ilo mwasina, kala amo sakamao ndo. Andeta Yova Kindeni itapa naṅa kâki kala apāṅga amandi tâno kulu kilo. ṅjinde itogo naṅa aloko lâ nia mbariri sakamao ilo, andeta ipasu naṅa piti inḡunu naṅa amandi mira kulu. Mine kala ṅjine naṅa

ayoka kaika kilo. ³ Njinde itogo i io wânjinja wasaseki tonje lâ kawânjgu. Njinde nde wânjinja njana tapanea nenda Maro Kindeni tasuka i nja kâki. Tamâta rârâ ma simora nana apanea Yova Kindeni mine, aku ma simege njana i wa sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i wa. ⁴ Mao nâ, tamâta ea kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yova Kindeni, kinzi njinde ma sindeka. Kinzi tamâta mine uru sipu mulinzi panzi tamâta ea sipasuka warakanzi tininzi ku sipile Maro Kindeni ku siwânjgi panzi maro lanjeja.

⁵ Yova Kindeni, nanenju Maro Kindeni noko, noko munja kuveta vetâna arara rârâ njinde njana kuvila maka kâ. Maro tonje irerege kuku noko nde tia ndo! Aku noko kupatea vetâna arara pinde kilo njana kuveta pama. Opopo, ambo nana atu aporo atula njua pwataki njana noko ne vetâna arara njinde taitu-taitu, ande nana ma akura tia.

⁶ Nana asama tu noko tini pwâka njana simbi wa kâpwa kie-kie njinde kinzi tamâta uru sipatarâwa pano. Aku patarawâna rârâni kinzi uru simomo lâ yââ kulu wa, patarawâna njana izavaru kiesaka piti kâ wa, ande njinde noko tini pwâka njana tona. Andeta nanayoni noko kuveta nana tanjânjgu ipwa kala apalojo pa noko kawa njua.

⁷ Mine kala nana aporo taulo tu, “Maro Kindeni, nana warakânjgu amo njai mbo. Nana amâ apânjga lâ, ikura njua njinde kinzi munja singere lâ pepa tini njana nana kâ. ⁸ Nanenju Maro Kindeni, nana ilonju ndo tu aveta ikura noko ne pateâna mine. Noko ne njua tukuja nde ikeno lâ ilonju kalonju.”

⁹ Yova Kindeni, lâ zo njana noko ne tamâta sipasau njana sipaneano, ande nana uru aporo panzi tu noko uru kuvila maka. Nana njandai asae kawânjgu njga. ¹⁰ Noko uru kuvilanzi ne tamâta, aku nana njandai avea njua njana ne pavilâna njinde njga. Ikura zo zo nana aporo atula pwataki tu noko uru kuveta ikura ne njua pâna rârâni. Nana aporo tu noko tini mwasa panzi ne tamâta ikura zo rârâni, aku noko uru pwatonanzi sondo, ikura munja kuporo tu ma kuveta mine. Lâ zo njana noko ne njua sipasau njana siwânjgi pano, ande nana njandai avea njua njana noko ne vetâna njinde njga.

¹¹ Yova Kindeni, nana asama tu noko ma kupile ne mâsi njana kalo sukâna njana nana kâ, ande ma tia. Noko uru tini mwasa pana, aku noko uru kuveta ikura ne njua pâna rârâni. Mine nde noko ma pwatona nana ikura zo zo.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

¹² Andeta kala njine malia rârâ njinde nde imâ ipânjga pana, kala sinje nana lâ. Nana akura tu asowe malia njinde kambwanjenzi nde tia. Munja nana aveta kiesaka rârâ, aku njinde itawa njana ndue lâ. Mine nde nana

akura tu amora sondo tia. Nanenju kiesaka njinde kambwanjenzi nde njalae tina, ipole kulungu pwau njine kambwanjenzi. Mine kala nana tininju ruru, aku nanenju walo nde ilâ lâ.

¹³ Mine nde Yova Kindeni, kalo sukâna njanana ku pwai nana piti njga! Yova Kindeni, kumâ walele ku kuvilana! ¹⁴ Tamâta pinde situ sipu nana pâta amâte. Nana ilonju tu noko ma kuveta manjeti panzi ku kupolenzi ndo lâ. Kinzi uru sindeka njana nanenju malia njine. Nana ilonju tu noko ma kujaranzi ku kutawa njani ndue lâ. ¹⁵ Kinzi sivaligi nana ku siveta “a” pana. Nana ilonju tu noko ma kuzavarunzi ndo lâ, aku kuveta kinzi mainzi njalae. ¹⁶ Anja tamâta pinde nde uru simâ pano, aku nana ilonju tu kinzi njinde noko ma sindekanano. Noko munja pwainzi tamâta njinde piti lâ kazâna ilo, aku nana ilonju tu kinzi rârâni ma kawanzi ndanje pano ku siporo njua ikura zo rârâni mine tu, “Yova Kindeni nde ara ku ara ndo!”

¹⁷ Ambo taitu nana nde tamâta kaa nâ, aku akura tu apavila warakânjgu, ande tia. Andeta Maro Nalae, nana asama tu noko uru kalo njgere njanana. Nanenju Maro Kindeni, nanenju Pavilâna Tamâta wa nanenju Yautâna Tamâta noko. Mine nde nana ano pano tu kumâ walele nâ ku kuvilana.

41

Pukoja tamâta ne nonja

Daviti isia wânjinja njine

¹ Tamâta ea kinzi uru kalonzi sukâna njananzi sugorai tamwatanzi kala sisukanzi, ande kinzi njinde sikura tu sindeka, njana tu lâ zo ndia malia ma imâ ipânjga panzi, ande Yova Kindeni ma ivilanzi. ² Yova Kindeni ma ikea njananzi ku ikatona nenzi via. I ma ivetanzi simo ara ndo lâ nenzi tâno, aku ma isâu pa nenzi kazâna tamâta tu sizavarunzi, ande ma tia. ³ Lâ zo ndia kinzi tamâta ara njinde sikai pukoja, ande Yova Kindeni ma isukanzi ku ma iveta tininzi ara kilo.

⁴ Nana warakânjgu asama njine kala aporo mine tu, “Yova Kindeni, munja nana aveta kiesaka pa noko. Kalo sukâna njanana, ku kuzavaru pukoja njine piti lâ tininju.”

⁵ Nanenju kazâna tamâta nde ilonzi sakamao pa nana. Kinzi siporo tu, “Ara njana i ma imâte walele nâ ku nao tia lâ.” ⁶ Zo katiņe kinzi nawalanzi pinde simâ sikalele nana, andeta silânje ku siporo njua kaa kaa pana. Kinzi situ silonjo tapârija njana nanenju pukoja sakamao njine, njinenja siyâti silâ ku situ nana ladinânjgu panzi tininzi pinde.

⁷ Nanenju kazâna tamâta rârâni silâ taitu ku siporo njua sakamao njana nana kâ. Kinzi ilonzi tu vetâna sakamao ndo ma iyaula

naņa. ⁸ Kinzi siporo mine tu, “Pukoņa saka-mao nde ikai i kaika lâ. Mine nde i ma kura ñana imandi kilo lâ kenonja nia, ande ma tia. I ma imâte nâ.” ⁹ Aku niŋgu-nambwe sondo, inani muŋga imo ilo taitu kuku naņa ku ika kuna, ande i kala ikai kazâņa pa naņa mine nâ.

¹⁰ O Yova Kindeni, kalo sukâņa ñanana ku kuzavaru pukonja ñine piti lâ tiniŋgu, ñana naņa ma kura tu apare nia panzi nanenju kazâņa tamâta ñinde. ¹¹ Lâ zo ñana noko ma kupaloŋo pa nanenju noņa ku kupono nzalanzi, ande naņa ma asama tu noko ilo ara pana. ¹² Mao nâ, naņa uru aveta ikura noko ne pateâņa mine, aku ñana duvi ñinde kâ noko kuvilana ku kuo naņa amandi noko nao ikura zo rârâni, ma amo mine ku amo nâ.

¹³ Mine nde ara ñana kinda ma tapanea Yova Kindeni tasuka i ña kâki. Ina Isrel ŋgu nema Maro Kindeni. Paneâņa ma ilâ mine nâ papa i ikura zo zo. Mao ku mao kanaŋo.

42

Tamâta imo malawae ñana ne lawea tina, kala ikai noņa

Kinzi Kora ne vâsa ŋgu sisia wângiņa ñine

¹ Ambo wiki tonje imo dugu ilo ku irakonja ñana lââ kâ, ande i ma ilo ndo tu isânda lââ ñalae kulu ñana inu kâ. Maro Kindeni, naņa kala mine nâ ilonju ndo tu amâ amo noko tini laiti. ² Maro Kindeni, noko Via Tamwata, naņa ilonju ndo keno pano, itogo tamâta ñandola mâsa-mâsa kala ilo pa lââ tu inu kâ. Maro Kindeni, naņa ma kura tu amâ amandi noko nao ku awâŋgi pano lâ zo ndia. ³ Ikura zo zo nanenju kazâņa tamâta pinde sivaligi naņa ku siporo mine tu, “Ñana sâ kâ ñga noko ne Maro Kindeni tini pwâka tu ivilano, a?” Mine kala naņa amo ata nâ ikura kari wa mbo wa. Naņa matâŋgu sulu nde itogo nakâŋgu kâpwa mwasina. ⁴ Naņa kalonju ñgere ñana zo ara muŋgâņa ñinde, ku amo ata nâ. Nanayoni naņa uru ayoka kunzi ŋgu ñalae amuŋga panzi akainzi silâ Maro Kindeni ne luma sapâņa ilo. Lâ zo ñinde maka iloma ndeka nâ kala kasarâwa ñalae kawama ndaŋge kawâŋgi pa Maro Kindeni. Ikura kumbwa rârâni maka uru kapasau kawâŋgi papa i.

⁵ Naņa apakasonja warakâŋgu mine tu, “Ñana sâ kâ ñga ilonju malia mine, a? Ñine nde ara tia. Ara ñana naņa ma ao tiniŋgu pa nanenju Maro Kindeni, inani nanenju Yautâņa Tamwata, tu ma ivila naņa. Naņa ma apanea i asuka ña kâki kilo.”

⁶ Andeta kala ñine naņa ilonju malia ndo. Mine nde Maro Kindeni, naņa ma kalonju ñgere kilo ñana noko kâ. Naņa amo nanenju lawea tina tia; naņa amo papa Jordan tâno, nia ñine Hermon Tuu anja Misa

Tuu simandi. Naņa amo ñai kala kalonju ñgere ñanano kilo. ⁷ Noko kusâu pa malia kie-kie tu sipâŋga pana ku sitawa naņa ndue ndo, itogo tâi ne kâla ñalajala sipatuku naņa mine. Mao nâ, ñinde itogo tâi geza-geza ne kâla ikâki ñalae, aku ne nduŋjani nde itogo lââ ñalae irere mira ilo ku isonja ndue.

⁸ Ñinenja naņa kalonju ñgere ñana ñine kâ; ikura kari kari Yova Kindeni uru io ne tini-mwasa ara ñinde imâ pa naņa, anja ikura mbo mbo i ne wângiņa nde ikeno pana. Naņa uru awâŋgi wângiņa ñinde pa Maro Kindeni, inani nanenju via warika, aku wângiņa ñinde nde ipâŋga itogo nanenju noņa mine.

⁹ Maro Kindeni uru ikatona naņa sondo ndo, andeta naņa akasonja i mine tu, “Ñana sâ kâ ñga noko kalo kapa ñanana, a? Ñana sâ kâ ñga noko kusâu panzi nanenju kazâņa tamâta tu siveta kenzi sakamao pana, kala amo tava ilonju malia ndo, a?” ¹⁰ Ikura zo zo nanenju kazâņa tamâta sivaligi naņa ku siporo ŋgua sakamao pana mine tu, “Ñana sâ kâ ñga noko ne Maro Kindeni tini pwâka tu ivilano, a?” Nenzi ŋgua ñinde isowe naņa ilonju itogo silâwa mine, kala atu amâte.

¹¹ Naņa apakasonja warakâŋgu mine tu, “Ñana sâ kâ ñga ilonju malia mine, a? Ñine nde ara tia. Ara ñana naņa ma ao tiniŋgu pa nanenju Maro Kindeni, inani nanenju Yautâņa Tamwata, tu ma ivila naņa. Naņa ma apanea i asuka ña kâki kilo.”

43

¹ Maro Kindeni, tamâta pinde sipu mulinzi pa noko, aku kinzi ñinde ilonzi tu sitawa naņa ndue. Naņa ano pano tu kuvilana ku kusuka nanenju ŋgua. Kuporo kutula pwataki tu naņa aveta vetâņa soki tonje tia. Kinzi tamâta sakamao ñinde nde laŋeņa tamwatanzi. Naņa ano pano tu kuvilana ku pwaina piti lâ mbaunzi ilo.

Tamâta io tini pa Maro Kindeni tu ma ivila i

² Maro Kindeni, naņa uru amâ pano tu amuna ñananzi kazâņa tamâta. Andeta ñana sâ kâ ñga noko kupu muli pa naņa, a? Ñana sâ kâ ñga noko kusâu panzi nanenju kazâņa tamâta tu siveta kenzi sakamao pana kala ilonju malia ndo, a? ³ Naņa ano pano tu kuo ne sinâla tava ne ŋgua mao imâ, ñana itula nzâla pa naņa ku ikaina ayoka sondo pa noko tamwata ne tuu sapâņa Saion, niani ndaina noko uru kumo. ⁴ Maro Kindeni, ñinenja naņa ma alâ pa noko ne patarawâņa nia, ñana tu nokoni nde nanenju ndekâņa ñine warika. Maro Kindeni, nanenju Maro ñalae noko, naņa ma ara wâŋgu awâŋgi wângiņa paneâņa kâ pa noko.

⁵ Naņa apakasonja warakâŋgu mine tu, “Ñana sâ kâ ñga ilonju malia mine, a? Ñine

nde ara tia. Ara ŋana naŋa ma ao tiningu pa nanenŋu Maro Kindeni, inani nanenŋu Yautāna Tamwata, tu ma ivila naŋa. Naŋa ma apanea i asuka ŋa kākī kilo.”

44

Kinzi Isrel ŋgu sino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi

Kinzi Kora ne vāsa ŋgu sisia wāngiŋa ŋine

¹ Maro Kindeni, maka timbuma nde sitapāri pama lā ŋana māsi ŋalaŋala noko muŋga kuveta lā kinzi nenzi zo, lā zo muŋgāna ŋinde. Maka warakama nde kalonŋo tapāriŋa ŋinde lā. ² Kinzi sitapāri tu noko tamwata kusokinzi tinikoa ŋgu lā nenzi tāno, ŋineŋga tānoni ndaina kulanzi timbuma, kala simo sondo lā tāno ŋinde. Kinzi sitapāri tu noko kutawanzi tinikoa ŋgu ndue lā, aŋga kinzi warakanzi nde noko kuvetanzi simo ara nā kala sipāŋga kambwanenzi ŋalae. ³ Kinzi sipara, andeta kinzi warakanzi nenzi temba-silāwa ŋandai isukanzi ŋana sikai tāno ŋinde ŋga. Aku mine nā, kinzi warakanzi nenzi kaika ŋandai ivilanzi ŋana sipole paraŋa ŋinde ŋga. Noko ilo ndo keno panzi; mine kala noko tamwata nā ne walo kaika ipole paraŋa ŋinde.

⁴ Mine kala naŋa aporo tu noko nde nanenŋu koipu ŋalae, aku nanenŋu Maro Kindeni kala noko. Nokoni kupatea tu maka Yakopu ne vāsa ŋgu ma uru kapole paraŋa. ⁵ Nokoni uru kuvila maka ŋana katawanzi nema kazāna tamāta ndue. Noko ne walo kaika nā isukama ŋana kapolenzi tamāta ŋinde situ sipara kuma. ⁶ Nanenŋu temba tava pila ŋalae nde ikeno pana, andeta naŋa ŋandai kalonŋu tawana tu kelekele ŋinde ma ivila naŋa ŋana apole paraŋa kā. Tia ndo! ⁷ Taitu nokoni muŋga kuvila maka kala kapolenzi nema kazāna tamāta. Kinzi tamāta ŋinde ilonzi sakamao pa maka, andeta noko kutawanzi ndue ndo lā. ⁸ Mine nde Maro Kindeni, maka nema paneāna ilā pa noko simbo nā ikura zo zo. Maka ma kawama ndaŋge pano, ma kaveta mine ku kamo nā.

⁹ Andeta mana mana, a? Kala ŋine noko kupu muli pa maka lā, aku kusāu panzi kazāna tamāta tu sipolema. Lā zo ŋana nema zugu tamāta silā ŋana paraŋa kā, ande noko kupile ne māsi ŋana kulā kumo kunzi. ¹⁰ Noko kupile maka lā, kala kakāwa ŋananzi kazāna tamāta, aku sikai nema kelekele marumbu lā. ¹¹ Noko kusāu panzi tu sipu maka pāta kamāte, itogo mbwāmbwa saka sikanzi lama mine. Aku noko kusoki maka ŋana nema tāno, kala kakāwa pwapwataki kalā kamo potomule lā tinikoa ŋgu ŋgininzi. ¹² Noko kuveta tamwata ne ŋgu maka tu kapānga wurāta tamāta kaa nā panzi tinikoa

ŋgu. Tiambo noko kutu maka nde kelekele sugorai nā kala kuveta mine, a?

¹³⁻¹⁴ ŋana duvi ŋinde kā kinzi ŋgu simo nema lawea tini laiti ŋine nde uru siporo ŋgua pavaligiŋa pama. Kinzi siŋealema pāta lā, aku siveta maŋeti nā pama. Lā zo ndia kinzi silonŋo maka parinama, ande kinzi siveta “a” pama wa sirurua kulunzi pama wa. ¹⁵⁻¹⁶ Nanenŋu kazāna tamāta nde ilonzi sakamao ndo pa naŋa, aku simandi naonŋu siporo ŋgua pavaligiŋa wa ŋgua sakamao wa pana. Nenzi ŋgua ŋinde iveta maŋeti ŋalae pana, kala maiŋgu ndo.

¹⁷ Maro Kindeni, ŋana sā kā ŋga vetāna mine ipāŋga pama, a? Maka ŋandai kaloma kapa ŋanano ŋga, aku ŋandai katoto ŋgua pāna ŋinde noko muŋga kuveta kuku maka ŋga. ¹⁸ Maka ŋandai kapu mulima pa noko ŋga, aku ŋandai kalaŋa kapole noko ne tukurŋa ŋga. ¹⁹ Andeta noko kuzavaru maka lā. ŋinde itogo noko kutambirama kamo waloma tia ndo lā kinzi mbwāmbwa saka ŋgininzi. Noko kupilema kala kamo nia kondoma ŋana ndo.

²⁰ Andeta maka nema Maro Kindeni, noko kusama maka kilalama lā. Ambo maka muŋga kaloma kapa ŋanano ku kapare tukuma kano panzi maro laŋeja, ²¹ ande noko ma kusama, ŋana tu noko kusama ilokalo paveāna rārāni ikeno iloma kaloma. Andeta tia. ²² Maka nde kamo noko ne tamāta. Mine kala ikura zo rārāni kinzi sipu maka pinde pāta kamāte. Kinzi siveta kenzi taituni pa maka, itogo siveta panzi lama lā zo ŋana sipunzi pāta ŋana sikanzi kā.

²³ Mine nde Maro ŋalae, kupagagati ku kumandi sānda ŋga! ŋana sā kā ŋga noko pweno nā, a? Kumandi sānda tā! Noko ma kupu muli pa maka ikura zo rārāni ndimo! ²⁴ ŋana sā kā ŋga noko kumuna ŋanama, a? Kinzi tamāta ŋinde siveta kenzi sakamao pama, aku maka kakai malia ŋalae tina. Noko ma kalo kapa ŋana nema malia ŋine kā ndimo.

²⁵ Maka patama kandue tāno kulu marumbu lā, aku karaema nde ikeno nā, katogonzi mateŋa tamāta mine. ²⁶ Maro ŋalae, maka kano pano tu kumā kuvilama! Noko ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nā. Mine nde kumā ku pwaima piti lā kazāna ilo.

45

Wāngiŋa ŋana koipu ŋalae ne pakāeŋa kā

Kinzi Kora ne vāsa ŋgu sisia wāngiŋa ŋine

¹ ŋgua ara rārā nde pipi lā ikeno ilonŋu kalonŋu, kala naŋa atu asia wāngiŋa ŋine pa koipu ŋalae. Tamāta pinde sikura tu singere ŋgua kaŋa ara lā pepa tini, aku naŋa kala aluku ŋana awāŋgi wāngiŋa kaŋa ara mine nā.

²Nanengū wāngiṅja nde mine; Koipu ṅalae, noko tamwata nao wa tini wa nde ara pāta lā. Tamāta tonḡe irerege kuku noko, nde tia. Aku noko kawa ṅgua kilala nde ara ndo. ṅinde itula pwataki tu Maro Kindeni uru iveta kie ara pano ikura zo zo. ³Noko nde walo tamwata. Mine nde naṅa ilonḡu tu noko ma kupa ne pila ṅana paraṅa kā lā kambwanḡe. ṅineṅga kinzi tamāta ma simora tu noko ne walo nde ṅalae ṅinde, aku ma sisama tu noko ne vetāṅja nde ara ku ara ndo. ⁴Noko ṅa nde ṅalae ndo, aku naṅa ilonḡu tu noko ma kusanḡona “hosi” kumbu ku kulā kupara kunzi tamāta ṅinde uru sikai kazāṅja pa ṅgua mao wa vetāṅja sondo wa. Noko ne walo nde kaika ndo; mine nde noko uru kuveta māsi ṅalaṅala kie-kie. ⁵Koipu ṅalae, noko ne silāwa mata ruru ndo, aku ṅinde ikura tu isowe ne kazāṅja tamāta kapwanzi. Mine nde noko kupolenzi ne kazāṅja tamāta ṅinde, kala sipare tukunzi ndue lā noko kie tini. ⁶Maro Kindeni io noko pwai koipu ṅalae, ma kumo mine ku kumo nā. Noko uru pwai poe sondo ndo panzi ne tamāta. ⁷Noko tini mwasa pa vetāṅja sondo nā, aṅga vetāṅja sakamao nde noko ilo papa tia ndo. Mine kala noko tamwata ne Maro Kindeni ipateano tu pwai koipu, aku i ṅoa ṅalae ilano. Koipu tonḡe ṅa ipole noko ṅa, ande tia ndo. ⁸Kinzi muṅga sivala samimi kuwae ara ndo lā noko ne pasawaṅja luandondo rārāni tininzi, aku sisinḡara noko ne luma lā ṅhoa ṅalae “elefan” ne saṅiri. Kala ṅine tamāta pinde simo noko ne luma ara ṅinde ilo ku sira wāṅgu siwāṅgi ṅana siveta noko ilo ndeka. ⁹Koipu ṅalaṅala pinde natunzi taine nde simo noko ne luma ilo sitavanzi taine ṅalaṅala. Aku noko ne taine taipa nde imandī pa noko mbau wia kā tava ne siṅḡara arara. Kinzi muṅga siveta i ne siṅḡara lā mira ara “gol” ṅinde ikeno Ofir tāno.

¹⁰Kala ṅine naṅa atu aporo ṅgua pinde pa noko taine taipa kinzi sipateano pa koipu ṅalae. Noko ma kutambira taṅa sondo pa nanengū ṅgua. Noko ma kupatāpa noko taine piti lā noko ne ṅgu wa noko see taitu ṅinde ṅgininzi. ¹¹Koipu ṅalae imora noko tu noko nde taine ara pāta lā, aku i tini mwasa nā pano. I nde noko ne tamāta ṅalae; mine kala noko ma kupono muli pa i kawa ṅgua nā. ¹²Kinzi tamāta simo Tair lawea ṅinde ma sikai wisi-ara kie-kie simā pano. Aku kinzi mbaliṅja warakanzi kala ma sitogo tu sipu noko mata tona.

¹³Ayo, kala ṅine koipu ṅalae ne taine taipa iyoka ilā koipu ṅalae ne luma ilo, aku kinzi simora i tu i nde taine ara ndo. I nde ipasawa pasawaṅja tonḡe muṅga sisuta lā kaimbo “gol”. ¹⁴Pasawaṅja ṅinde nde ne siṅḡara kie-kie rārā. Kala ṅine sikai taine taipa ṅinde silā pa koipu ṅalae, aku i nuwala

taine taipa kinzi nde soka muli silā. ¹⁵Kinzi sindeka pāta ku ilonzi ara nā, aku soka silā koipu ṅalae ne luma ilo.

¹⁶Koipu ṅalae, noko ma kupulianzi natu tamāne rārā, aku muli ṅga kinzi ma sikai noko timbu muṅḡaṅja ṅinde nianzi. Noko ma kuonzi tu sikai koipu sikura tāno ṅine ndoni. ¹⁷Ikura zo muli-muli, ande nanengū wāngiṅja ṅine ma ivetanzi tamāta rārā tu kalonzi ṅgere ṅanano. Mine nde kinzi ṅgu ndoni ma sipanea noko ṅa sisuka kāki ikura zo zo.

46

Maro Kindeni uru imo kuku kindā

Kinzi Kora ne vāsa ṅgu sisia wāngiṅja ṅine

¹Maro Kindeni uru ikea ṅana kindā kā, aku i tamwata ne walo kaika ilua kindā ikura zo zo. I imo tininda laiti nā, aku lā zo ṅana malia imā ipāṅga pa kindā, ande indeka ṅana ivila kindā. ²Mine kala kindā ma taruru ṅana sā tonḡe tia. Ambo ogigi ma iririṅo tāno kaika, kala tāno ipwa pwawataki aku tuu imbe indue tāi geza-geza ilo, ande kindā ma taruru tia. ³Ambo tāi ma ipu kaika ndo ku ne maka ipāṅga, ambo ne kāla ma isuka kāki imbware ku isapunzi tuu iririṅo tuu duvi, ande kindā ma taruru tia.

⁴ṅana tu lāā ṅalae tonḡe nde irere lā Jerusalem lawea ilo, lawea sapāṅja ṅinde Maro Kindeni āta Tamwata uru imo. Aku lāā ṅinde uru iveta kinzi tamāta sindeka. ⁵Maro Kindeni imo Jerusalem lawea ilo. Mine nde sā tonḡe ikura tu izavaru lawea ṅinde tia ndo, ṅana tu ikura zo zo, lā mbwale pwataki, Maro Kindeni ma ivila ne lawea ṅinde. ⁶Aṅga kinzi tinikoa ṅgu ndoni nde wisinzi motutu kala sisarāwa kawanzi ṅalae, aku kinzi warakanzi sipayaula tava nenzi lawea. Maro Kindeni isuṅa kawa kāki ṅalae ndo, ṅineṅga tāno ikāwa kala nao tia lā. ⁷Andeta Yova Kindeni, ina kaika warika, ande uru imo kuku kindā. Kindā talā tamuna lā timbunda Yakopu ne Maro Kindeni tini laiti, kala tamo ara nā.

⁸Ayo, miki kamā kamora vetāṅja ṅalaṅala Yova Kindeni iveta ṅinde. I iveta māsi kaika ṅalaṅala kie-kie ipāṅga tāno kulu. ⁹I nde ilulu paraṅa lā tāno ndoni. Imbwarenzī temba wa silāwa wa nuki-nuki, aṅga maramuṅja nde irumbianzi lā yāā kana lā. ¹⁰Iporo mine tu, “Miki ma kapara kilo ndimo! Naṅa ilonḡu tu miki ma kasama naṅa kilalāṅgu sondo tu naṅa warakāṅgu nde Maro Yova Kindeni. Kinzi tamāta ṅgu ndoni nde simo naṅa kalonḡu. Naṅa amo akai Maro ṅalae ikura tāno ndoni.”

¹¹Yova Kindeni, ina kaika warika, ande uru imo kuku kindā. Kindā talā tamuna lā timbunda Yakopu ne Maro Kindeni tini laiti, kala tamo ara nā.

47

Maro Kindeni ikai Maro Njalae panzi tamāta ndoni

Kinzi Kora ne vāsa ṅgu sisia wāngiṅja ṅjine

¹ Miki tamāta lā ṅgu ndoni, miki kandeke ku kaponza mbaumi! Miki kandeke ku kasuṅja kawami ṅjalae kawāngi wāngiṅja paneāṅja kā pa Maro Kindeni! ² I nde koipu ṅjalae kaika ndo, aku i uru ikai poe panzi tamāta ndoni simo tāno kulu. Mine nde ara ṅjana kindā rārāni ma tamege ṅjana Yova Kindeni kā, inani Yova Kindeni āta Tamwata. ³ I ivila kindā lā, kala tapolenzi tinikoa ṅgu ndoni. Ionzi ṅgu ndoni simo kindā kalonda. ⁴ Yova Kindeni ilo ndo keno pa kindā. Mine kala nanayoni i tamwata ipatea tāno tonje panzi ne ṅgu Isrel. Kala ṅjine kindā tamo tava ndekāṅja nā lā tānoni ndaina.

⁵ Miki kamora ṅga! Maro Kindeni nde ikāki ilā ne luma sapāṅja ilo kala imo ṅjinde, aku tamāta sindeka ku sisarāwa kaika wa simbana tando wa. ⁶ Ayo, miki rārāni kagogo kawami kawāngi kapanea Maro Kindeni ṅa! Kawāngi pa nenda Koipu Njalae tava ndekāṅja nā! ⁷ ṅjana tu Maro Kindeni imo koipu ṅjalae, aku ikai maro pa tāno ndoni. Miki kawāngi wāngiṅja paneāṅja kā ilā papa i!

⁸ Mao nā, Maro Kindeni imo koipu ṅjalae ku ikai poe panzi tamāta ṅgu ndoni marumbu lā. Isaṅona koipu ṅjalae ne saṅonāṅja nia sapāṅja, aku imo ikai maro. ⁹ Kindā uru taponi muli pa Abraham ne Maro Kindeni, aku tamāta ṅgu ndoni nenzi koipu ṅjalajala nde sipasau simā taitu ku kindā, ṅjana tu kindi koipu ṅjalajala rārāni nde simo Maro Kindeni kalo. I ikai maro ṅjalae ikura tāno ndoni.

48

Saion lawea nde Maro Kindeni ne lawea

Kinzi Kora ne vāsa ṅgu sisia wāngiṅja ṅjine

¹ Yova Kindeni ṅa nde ṅjalae ndo. Kindā ma takāki talā pa Maro Kindeni ne lawea Jerusalem, laweani ndaina ikeno i ne tuu sapāṅja kulu, aku tapanea i tasuka ṅja kāki. ² Saion Tuu ṅjinde nde ara ndo, aku ikāki ilā āta ṅjinde. Kinzi tamāta ndoni simo tāno kulu nde sindeka ṅjana Koipu Njalae ne lawea ṅjinde ikeno Saion Tuu kulu. ³ Maro Kindeni imo ne lawea ṅjinde ilo, aku i uru ikea ṅjananzi ne tamāta lā nenzi kazāṅja tamāta naonzi. Mine kala kinzi simo ara nā.

⁴ Muṅga kinzi koipu ṅjalajala pinde nde silā taitu ṅjana sikai paraṅja pa Saion Tuu. ⁵ Andeta kinzi simā sipāṅga laiti, ṅjineṅga matanzi kāki simora Maro Kindeni ne kaika ikeno pa lawea ṅjinde, aku wisinzi motutu lā. Kinzi siruru pāta kala sikāwa silā. ⁶ Kinzi

siruru pāta lā, aku ilonzi kura tia ndo. Kinzi simo sitogo taine ikai nāna ṅjana ipagugua lālu kā mine. ⁷ Kinzi siruru ndo, sitogo tamāta imo wāngga kulu ku iruru ṅjana kālawea ikāki ku isapu wāngga kaika lā.

⁸ Kindā taloṅjo pāri ṅjana māsi ṅjalajala pinde Maro Kindeni iveta mungani lā, aku kindā warakānda kala tamora i ne māsi ṅjalajala pinde tona. Kala ṅjine kindā tamo Yova Kindeni Walo Tamwata ne lawea ilo. Kindā tamo nenda Maro Kindeni ne lawea Jerusalem ilo, aku tasama tu i ma ikatona lawea ṅjine ikura zo rārāni.

⁹ Maro Kindeni, maka kamā noko ne luma sapāṅja ilo, aku kaloma ṅgere ṅjana noko ne tini-mwasa ṅjinde uru ikeno mine ku imo nā. ¹⁰ Maro Kindeni, noko ṅa ṅjalae nde ikura tāno ndoni. Aku mine nā, kinzi tamāta lā nia rārāni sipaneano, ṅjana tu noko ne māsi ṅjana pwai poe panzi tamāta kā nde sondo ndo. ¹¹ Mao nā, noko uru kupare nia sondo nā panzi tamāta ṅjana nenzi vetāṅja kā. Mine nde kinzi tamāta kala simo Saion lawea wa Juda ṅgu nenzi lawea rārāni wa, ande kinzi ṅjinde sindeka ṅjalae.

¹² Miki Maro Kindeni ne tamāta, naṅja ilonṅu tu miki rārāni ma kalā kakarerea Saion lawea, aku kasowe luma kambwarjenzi, luma kaika ṅjalajala ṅjinde simandi pa lawea ne ṅgumbi mira ṅgaṅje-ṅgaṅje. ṅjineṅga miki ma kasama tu Maro Kindeni nde kaika warika. ¹³ Miki matami kalea sondo pa lawea ṅjinde ne ṅgumbi kaika. Kamora ṅga; ṅgumbi ṅjinde ikāki ilā āta, kala nenda kazāṅja tamāta ma sikura tu silaṅja sipole, ande tia ndo. Ambo miki ma matami kalea pa ṅgumbi ṅjinde, ande miki ma kakura tu katapāri panzi nemi vāsa mine tu, ¹⁴ “Maro Kindeni nde imo nenda Maro Njalae, ma imo mine ku imo nā. I ma ikai poe sondo pa kindā ikura zo rārāni.”

49

Ambo tamāta tonje ilo ṅjalae pa mbaliṅja, ande i ipāṅga kapa lā

Kinzi Kora ne vāsa ṅgu sisia wāngiṅja ṅjine

¹ Miki tamāta rārāni kaloṅjo ṅga. Miki ṅjinde rārāni kamo tāno ndoni, katambira taṅami sondo pa nanenṅgu ṅgua. ² Miki tamāta ṅjalajala wa miki tamāta kaa nā wa, aṅga miki mbaliṅja warakami wa miki sugorai tamwatami wa, miki rārāni kaloṅjo ṅgua ṅjine sondo. ³ Ilo-kalo ara nā nde ikeno ilonṅu kaloṅgu. Mine nde naṅja ma atula ṅgua ara ṅjine pami ṅjana iveta kalo-ṅgere pami. ⁴ Naṅja ma atula ṅgua tambirāṅja pinde pami muṅga lā ṅga. Naṅja ma ara wānggu ku ma atula ṅgua tambirāṅja ṅjinde duvi pwataki pami.

⁵⁻⁶ Tamāta pinde ilonzi ṅjalae koṅja pa mbaliṅja nā. Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi ku siporo tu kinzi nde mbaliṅja

warakanzi. Aku kinzi tamātani ndaina nde siŋge naŋa mbwaliu lā, aku situ siveta kenzi sakamao pana. Andeta naŋa ma aruru ŋananzi tia, ŋana tu tamāta rārāni ma muli simāte. ⁷ Mao nā, kindā tasama tu tamāta toŋge ikura tu mbumbu ilua Maro Kindeni ŋana imo via ikura zo luandondo, ande tia. Aku mine nā, tamāta toŋge ikura tu iko Maro Kindeni ŋana isāu pa ninambwe toŋge tu ma imo via nā, ande tia. ⁸⁻⁹ Ŋana tu kulu ŋana tako tamāta toŋge ne via kā nde ikāki ndo. Mine kala tamāta toŋge ikura tu iko Maro Kindeni ŋana isāu pa tamāta toŋge tu ma ingeŋge ŋana mateŋa ku imo via nā, ande tia ku tia ndo.

¹⁰ Mao nā, kindā tasama tu kinzi ilo-kalo tamwatanzi rārāni nde ma simāte. Aŋga kinzi tamāta ŋinde nenzi ilo-kalo ŋalae koŋa tia, sitavanzi tamāta kapa-kapa, ande kinzi ŋinde rārāni kala ma simāte tona. Kinzi tamāta rārāni taitu-taitu ma sipile nenzi mbaliŋa, ŋineŋga tamāta pinde ma sikai. ¹¹ Muŋga kinzi simo lā warakanzi nenzi tāno, andeta muli ŋga kuru nia ma ipāŋga itogo nenzi lawea sondo ikura zo zo. Kinzi ma simo mine lā niani ndaina ku simo nā.

¹² Ambo tamāta toŋge ŋa nde ŋalae, ande ŋinde ma ikura tu ipono nzāla ŋana mateŋa kā, ande ma tia. I ma imāte, itogo ŋgoa ŋgoi simāte mine.

¹³ Mao nā, vetāŋa kie mine ma ipāŋga panzi tamāta kapa-kapa ŋinde uru kalonzi tawana warakanzi nā kala sindeka kaa nā ŋana nenzi mbaliŋa kā. ¹⁴ Maro Kindeni ipatea tu kinzi rārāni ma simāte, sitogonzi lama mine, aku mateŋa ma ikai poe panzi itogo nenzi katonāŋa tamāta mwāsina. Kinzi karaenzi nde ma sāmbo walele nā lā kuru ilo, aku kinzi tamāta ara ma sindeka ŋana tamāta mine nenzi mateŋa kā. ¹⁵ Andeta Maro Kindeni ma ivila naŋa. I ma ikaina piti lā mateŋa nianzi, aku mateŋa ma ikura tu iliko naŋa kaika, ande ma tia.

¹⁶ Ambo tamāta toŋge ipāŋga itogo mbaliŋa warika mine, aku ikai luma ŋalae tava kekeleke arara nā, ande noko ma wisi motu ku ilo rārā ndimo. ¹⁷ Ŋana tu i ma muli imāte, aku lā zo ŋinde i ma kura tu ikai kekeleke toŋge ilā kuku, ande tia. I ne mbaliŋa ma kura tu iyoka kuku i ilā pa mateŋa nianzi, ande ma tia. ¹⁸ Mao nā, lā zo ŋana i imo via yo, ande i uru ipandekāna ŋana ne via ŋinde kā. Aku tamāta pinde kala uru sisuka i ŋa kākī tona, ŋana tu i imo ara ndo. ¹⁹ Andeta muli ŋga i ma iyoka i timbu muŋgāŋa rārāni mulinzi, ku ma imāte. I ma imo mateŋa nianzi, lā nia kondoma ŋana ndo.

²⁰ Ambo tamāta toŋge ŋa nde ŋalae, ande ŋinde ma kura tu ipono nzāla ŋana mateŋa kā, ande ma tia. I ma imāte, itogo ŋgoa ŋgoi simāte mine.

50

Maro Kindeni ilea pa tamāta rārāni nenzi vetāŋa

Asap isia wāngiŋa ŋine

¹ Maro Kindeni Kaika Warika, ina Yova Kindeni, ande iporo ŋgua. I ne sarawāŋa ilā panzi tamāta rārāni simo nia ndoni lā tāno kulu, kinzi pa mbwera kā wa kinzi pa wāra kā wa. ² Maro Kindeni imo Saion lawea ara ŋinde, aku ne walo isinala nia ndoni lā tāno kulu itogo sināla mine. ³ Kala ŋine kindā nenda Maro Kindeni ŋga imā, andeta i ŋandai nao mwasa ŋga. Yāā ŋalae nde iyoka imunga papa ku ikana kekeleke, aŋga mbilu ŋalae nde inge i lā. ⁴ I nde isarawanzi samba tava tāno tu simā simora i itunzi ne tamāta sondo. ⁵ Maro Kindeni iporo mine tu, “Nanēŋgu tamāta, miki ŋine uru kawāŋgi pa naŋa, miki ŋine muŋga kaveta patarawāŋa pana ŋana itula nenda ŋgua pāŋa pwataki kā, miki kapagona lā taitu ku kamā pana.” ⁶ Maro Kindeni kawa ŋgua ŋinde nde duvi mine; i nde ŋgua-samāŋa tamwata. Nia maa ikeno āta ŋinde itula pwataki tu Maro Kindeni nde vetāŋa sondo warika.

⁷ Maro Kindeni iporo tu, “Nanēŋgu tamāta, miki kalonjo ŋga. Naŋa ilonjo ŋgua pami. Miki Isrel ŋgu, naŋa ma aomi kamandi ŋgua nia, aku ma nasowe ŋgua lā tinimi. Naŋani nde miki nemi Maro Yova Kindeni. ⁸ Naŋa ŋandai aporo tu nemi māsi ŋana kaveta patarawāŋa pa naŋa kā nde māsi soki ŋga. Aku naŋa ŋandai aleleami ŋana patarawāŋa kie-kie miki uru kamomo lā yāā kulu ku kakai kamā pa naŋa ŋga. ⁹ Taitu naŋa ilonjo pa bulmakao tamāne tāku meme toŋge imo nemi ŋumbi ilo, ande tia. ¹⁰ Ŋana tu simbi ŋgoi rārāni simo dugu ilo ŋinde nde naŋa warakāŋgu nā nēŋgu. Aŋga bulmakao ndoni simo tuu rārāni kulunzi ande naŋa warakāŋgu nā nēŋgu tona. ¹¹ Aŋga sii ndoni wa kekeleke rārāni simo vianzi lā leu ilo, kinzi ŋinde rārāni nde naŋa warakāŋgu nā nēŋgu tona. ¹² Ambo naŋa ma putole ipuna, ande naŋa ma aporo atula ŋinde pwataki pami tia, ŋana tu tāno tava kekeleke ndoni ikeno tāno ilo ŋinde nde naŋa warakāŋgu nā nēŋgu. ¹³ Tiambo miki katu naŋa uru aka bulmakao tamāne mbatunzi, a? Tiambo miki katu naŋa uru anu meme seenzi, a? Tia ndo! ¹⁴ Naŋa ilonjo tu miki ma kawami ndaŋge pa naŋa, aku ŋinde ma ipāŋga itogo nemi patarawāŋa mao mine. Aku vetāŋa ndia miki muŋga kapa ŋgua kuku Maro Kindeni āta Tamwata ŋana ma kaveta kā, ande naŋa ilonjo tu miki ma kaveta vetāŋa ŋinde rārāni. ¹⁵ Lā zo ŋana malia itu imā ipāŋga pami, ambo miki ma kasarāwa pa naŋa, ande naŋa ma avilami. Ŋineŋga miki ma kapanea naŋa kasuka ŋāŋgu kākī.”

¹⁶ Anja kinzi tamâta sakamao, ande Maro Kideni iporo ŋgua kaŋa mine panzi; “Nana sâ kâ ŋga miki katula nanenġu ŋgua tukuŋa pwataki lâ kawami, a? Nana sâ kâ ŋga miki katapâri ŋana tukuŋa ŋinde naŋa muŋga alami, a? ¹⁷ Miki tinimi pwâka tu naŋa ma apananami, aku kapu mulimi pa nanenġu ŋgua tukuŋa marumbu lâ. ¹⁸ Miki kaveta mete kunzi nzanzare tamwatanzi rârâni taitu-taitu. Aku miki uru kasaŋona kunzi tamâta ŋinde muŋga sipakâe, andeta kala ŋine sitambira warakanzi tininzi potomule. ¹⁹ Ikura zo zo miki kandeka ŋana kaporo ŋgua sakamao wa ŋgua laŋeŋa wa. ²⁰ Miki kandeka ŋana kasowe ŋgua laŋeŋa lâ taimituami tininzi wa katu lagananzi wa. ²¹ Miki uru kaveta mine, andeta naŋa kawāŋgu buu nâ. Mine kala miki ilomi patewa tu naŋa ilonġu ara ŋana nemi vetâŋa kâ. Andeta tia ndo! Kala ŋine naŋa ambita miki pâta lâ, aku natula nemi vetâŋa potomule ipâŋga nia yo lâ ŋgua nia.

²² Miki tamâta ŋine kala kapu mulimi pa naŋa lâ, miki kalonġo sondo ŋga. Tia ma naŋa azavarumi ndo lâ, ando tamâta tonġe ma ikura tu ivilami tia ndo. ²³ Ambo tamâta tonġe kawa ndaŋge pa naŋa, ande ŋinde ipâŋga itogo i ne patarawâŋa ara ndo, aku patarawâŋa mine isuka naŋa ŋaŋgu kâki. Mao nâ, naŋa ma avilanzi tamâta rârâni uru sipakatona warakanzi nenzi vetâŋa sondo.”

51

Tamâta ino pa Maro Kideni tu ma izavaru ne kiesaka piti

Daviti isia wāngija ŋine, lâ zo ŋinde ŋgua-tulâŋa tamâta Natani imâ papa ku itula Daviti ne kiesaka pwataki tu i iveta sakamao kuku tamâta tonġe kaiwa, i ŋa tu Batseba

¹ Maro Kideni, noko ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nâ. Mine nde naŋa ano pano tu kalo-sukâŋa ŋanana. Noko nde kalo sukâŋa warika; mine kala ano pano tu kuzavaru nanenġu vetâŋa potomule rârâni piti lâ tiningu. ² Kupua nanenġu kiesaka rârâni ne muso piti lâ ilonġu. Kusoki nanenġu vetâŋa potomule rârâni piti, aku kuveta ilonġu ipâŋga mbâra-mbâra ndo.

³ Naŋa asama tu naŋa nde kiesaka tamwatâŋgu. Naŋa akura tu kalonġu kapa ŋana nanenġu vetâŋa potomule kâ, ande tia. ⁴ Nanenġu kiesaka ŋinde, ande naŋa aveta pa noko simbo nâ. Naŋa aveta sakamao lâ noko nao. Mine nde noko kuveta mâsi sondo ku kupole naŋa lâ ŋgua nia. Noko pwatu nanenġu vetâŋa soki ŋinde pana, aku ŋinde nde sondo ndo. ⁵ Mao nâ, nia ndoyo, lâ zo ŋinde nana ipaguguana apâŋga lâ, ande naŋa amo aveta vetâŋa sakamao nâ. Lâ zo ŋinde naŋa amo nana kapwa ilo yo, aku amo lee apâŋga lâ zo ŋine, ande naŋa amo kiesaka

tamwatâŋgu. ⁶ Noko ilo tu naŋa ma apono muli sondo pa noko ne ŋgua mao. Mine nde naŋa ano pano tu kupananana ŋana noko ne ilo-kalo ara kâ.

⁷ Ambo noko ma kuzavaru nanenġu kiesaka piti lâ, ande naŋa ma apâŋga ilonġu mbâra-mbâra. Ambo noko ma kupua ilonġu, ande ŋinde ma ipâŋga zuzuli ku pâne ndo, itogo lââ ne mira ndumu-ndumu mine. ⁸ Naŋa ano pano tu kuo ndekâŋa lâ ilonġu kilo. Mao nâ, noko kutawa naŋa ndue ndo lâ ku pwatu nanenġu kiesaka kulu pana. Andeta kala ŋine naŋa atu andeka kilo. ⁹ Noko ma kulea pa nanenġu kiesaka ŋinde kilo ndimo. Naŋa ilonġu tu noko ma kuzavaru nanenġu vetâŋa sakamao rârâni piti ndo lâ.

¹⁰ Maro Kideni, naŋa ilonġu tu noko ma kuveta ilonġu kalonġu ipâŋga zuzuli ndo. Kuo ilo-kalo wasaseki imâ ilonġu, ŋana naŋa ma akura tu apono muli sondo pano. ¹¹ Naŋa tiningu pwâka tu noko ma kusoki naŋa amo malawae ŋanano. Aku naŋa tiningu pwâka tu noko ma pwai ne Koroani saŋena. ¹² Noko uru kuvila naŋa, aku muŋga noko ne pavilâŋa ŋinde iveta naŋa ilonġu ndeka. Kala ŋine naŋa ilonġu tu noko ma ndekâŋa ŋinde kulua naŋa taulo imâ kilo. Naŋa ano pano tu kusukana ku kugagati ilonġu kalonġu tu ma apono muli pa noko kawa ŋgua.

¹³ Ambo noko ma kuveta mine, ande naŋa ma apanananzi kiesaka tamwatanzi ŋana vetâŋa ara rârâni noko ilo papa ŋinde. Ninenġa kinzi ma sipalele ilonzi kalonzi ku ma sitaulo simâ pa noko kilo. ¹⁴ Maro Kideni, nanenġu Pavilâŋa Tamwata noko. Noko ma kupu naŋa pâta amâte ndimo. Ambo noko ma kalo sukâŋa ŋanana, ande naŋa ma awâŋgi wāngija paneāna kâ atula pwataki tu noko kuveta vetâŋa sondo pa naŋa. ¹⁵ Maro Nalae, ambo noko ma kuvilana, ande naŋa ma aporo pwataki apanea noko ŋa. ¹⁶ Noko ilo tu naŋa ma akai kelekele pinde ku aveta patarawâŋa pano, ande tia. Ambo naŋa ma amomo simbi lâ yââ kulu ku ao imâ pano, ande noko ma kundeka ŋalae koŋa ŋana patarawâŋa ŋinde kâ, ande ma tia. ¹⁷ Andeta Maro Kideni, kala ŋine naŋa ma aveta patarawâŋa kie tonġe pano, aku noko ma ilo ara ŋana. Naŋa ma apatawa warakâŋgu tiningu ku apauwo warakâŋgu amo noko kalo. Naŋa asama tu ambo tamâta tonġe ilo malia ŋana ne kiesaka kâ kala ipalele ilo kalo ku ipatawa tamwata tini lâ noko nao, ande noko ma kupu muli papa i nde tia.

¹⁸ Aku Maro Kideni, naŋa ilonġu tu noko ma kalo sukâŋa ŋananzi Isrel ŋu tava, aku kuveta kie ara panzi. Naŋa ano pano tu kupa Jerusalem lawea ne ŋgumbi mira kâki kilo. ¹⁹ Ninenġa noko ma ilo ara nâ ŋana

patarawâņa sondo njinde maka ma kaveta pano, patarawâņa kie-kie njinde maka ma kamomo lâ yââ. Aku maka ma kapatarâwa bulmakao tamâne lâ noko ne patarawâņa nia tona.

52

Tamâta ea indeka njana vetâņa potomule kâ, ande i nde tamâta kapa

Daviti isia wângiņa njine, lâ zo njinde Doek, ina Idom lawea warika, ilâ pa Saulo ku ipai tu Daviti imo Abimelek ne luma ilo.

¹ Noko tamâta kaika ndaina, njana sâ kâ nja kupasuka tamwata tini ku kundeka koa tia nâ njana vetâņa potomule njinde munja kuveta panzi Maro Kindeni ne tamâta, a? Maro Kindeni uru iveta ikura i ne njua pâņa rârâni. ² Noko lajeņa tamwata, noko ne njua nde itogo pila mata ndo, aku njinde uru izavarunzi tamâta. Ikura zo rârâni noko ilo tu ma kuyaulanzi tamâta pinde. ³ Noko njandai ilo pa vetâņa ara nja, aku noko njandai ilo tu kuporo njua mao nja. Noko ilo tu kuporo njua lajeņa nâ. ⁴ Noko kawa lajeņa! Noko ilo pa njua ndia uru iyaulanzi tamâta pinde.

⁵ Andeta kuloņo nja; Maro Kindeni ma izavaru noko ndo lâ. I ma ikaino kaika ku ma injarano njana noko ne luma kâ. I ma izavaru noko ndo lâ, kala noko ma kumo via lâ tâno njine kulu kilo, ande ma tia. ⁶ Tamâta pinde uru siveta vetâņa ara, aku kinzi njinde ma simora mâsi mine ipânja pano ku ma siruru pâta. Kinzi ma siņeleano ku ma siporo tu, ⁷ “Kamora nja, tamâta ndai tini pwâka tu Maro Kindeni ma ikea njana i kâ. I kalo tawana tu i tamwata ne mbaliņa ma ivila i, aku i kalo tawana tu vetâņa sakamao nâ ma iveta i imo sondo.”

⁸ Anja naņa nde amo atogo i, ande tia ndo. Naņa kalongu tawana tu Maro Kindeni ne tini-mwasa ma ikeno pa naņa ikura zo rârâni. Mine nde amo ara nâ, atogo kâi “oliv” tonje imandi Maro Kindeni ne luma sapâņa tini laiti mine. ⁹ Maro Kindeni, noko kuvila naņa lâ. Mine kala ikura zo rârâni naņa ma kawângu ndanje pano, aku ma amandi noko ne tamâta naonzi ku ma apane noko nja aporo tu, “Maro Kindeni iveta kie ara ndo pa naņa”.

53

Kinzi tamâta nenzi vetâņa sakamao

Daviti isia wângiņa njine

¹ Kinzi tamâta kapa-kapa uru siporo lâ warakanzi ilonzi mine tu, “Maro Kindeni nde maro kaa nâ”. Kinzi tamâta njinde nde tamâta sakamao ndo. Kinzi uru siveta vetâņa potomule nâ. Tamâta tonje uru iveta vetâņa ara nâ, ande tia. ² Maro Kindeni imo samba ilo, aku i mata ndue ilea pa

kinzi tamâta. I itu isama mine: tiambo tamâta pinde simo tava ilo-kalo ara, tiya? Tiambo tamâta pinde ilonzi tu simâ papa i, tiya? ³ Andeta tia. Kinzi rârâni sipile nzâla ara marumbu lâ. Kinzi rârâni nenzi vetâņa taituni, kinzi nde tamâta sakamao ndo. Tamâta tonje uru iveta vetâņa ara nâ, ande tia ndo kanaņo.

⁴ Maro Kindeni imora njine kala iporo mine tu, “Tiambo kinzi tamâta njinde nenzi ilo-kalo tia tâ. Kinzi rârâni uru siveta vetâņa sakamao. Kinzi sizavarunzi nanenju tamâta, itogo sika kâpwa mine, aku uru sikai noņa pa naņa tia ndo.” ⁵ Andeta tini nâ kinzi ma siruru pâta kanaņo. Munja kinzi njandai sisama rururņa kie mine nja. Njana tu Maro Kindeni ma izavarunzi ne tamâta kinda nenda kazâņa tamâta marumbu lâ. I ipu muli panzi lâ, ku ma ipolenzi ndo lâ.

⁶ Naņa ilonju tu Maro Kindeni ma isupwa kinda Isrel nju nenda Yautâņa Tamâta iyoka pa Saion Tuu indue imâ. Yakopu ne vâsa nju Isrel ma sindeka njalae tina lâ njinde zo Maro Kindeni ma ivilanzi ne tamâta kala ma simo ara kilo.

54

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângiņa njine, lâ zo njinde kinzi Zip lawea warakanzi silâ pa Saulo ku sipai tu, “Daviti nde imuna imo maka nema tâno”.

¹ Maro Kindeni, noko Walo Tamwata, naņa ano pano tu kuvilana! Kumandi tava ne kaika njalae njinde ku pwai naņa piti lâ kazâņa ilo. ² Maro Kindeni, kupaloņo pa nanenju noņa. Kutambira taņa sondo pa naņa kawângu njua.

³ Kinzi taņa-kaika tamwatanzi nde simâ sipânja lâ, kala situ sikai kazâņa pa naņa. Kinzi uru siveta kenzi sakamao nâ panzi tamâta pinde, aku kala njine kinzi situ sipu naņa pâta amâte. Kinzi ilonzi tu Maro Kindeni nde maro kaa nâ. ⁴ Andeta Maro Kindeni imo nanenju Pavilâņa Tamwata. Mao kanaņo, Maro Njalae uru ikatona naņa ku ivetana amo ara nâ.

⁵ Naņa ilonju tu i ma nâna ilanzi nanenju kazâņa tamâta njinde. Vetâņa sakamao ndia kinzi situ siveta pa naņa, ande naņa ilonju tu i ma iveta vetâņa taituni nâ pa kinzi warakanzi. Maro Kindeni, noko uru kuveta ikura ne njua pâņa rârâni. Mine nde naņa ano pano tu kuzavarunzi kazâņa tamâta njinde ndo lâ.

⁶ Yova Kindeni, naņa ma andeka nâ njana aveta patarawâņa pano. Naņa ma kawângu ndanje njalae pano, njana tu noko ilo pa njua mine. ⁷ Noko pwai naņa piti lâ nanenju malia rârâni ilo marumbu lâ. Naņa matângu amora noko kuzavarunzi nanenju kazâņa tamâta lâ.

55

Tamāta ikai noṅja pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wāngiṅja ḡine

¹ Maro Kindeni, kupaloṅjo pa nanenḡu noṅja. Noko ma kupono taja pa nanenḡu sarawānja ndimo. ² Naṅja ano pano tu kutambira taja pa naṅja kawāṅgu ḡgua, aku kutu ḡgua pana itaulo imā. Malia ḡine iveta naṅja ilonḡu kura tia ndo. ³ Kinzi kazānja tamāta siporo kaika tu ma sizavaru naṅja. Kinzi tamāta sakamao ḡinde nde sitawa naṅja ndue ndo lā, kala ilonḡu putuka ḡjalae. Kinzi siveta malia pa naṅja, aku wisinzi nāna sikai kazānja sakamao pana.

⁴ Naṅja wisinḡu nde ikāki lā, aku tiningu ruru. Naṅja aruru tu ma amāte, aku ḡinde iveta ilonḡu malia ndo. ⁵ Mao nā, naṅja aruru pāta kanaṅjo, aku tiningu ruru ndo. Ruruṅja nde ipu naṅja ndue ndo lā. ⁶ Mine kala naṅja aporo mine tu, “Naṅja ilonḡu tu akai mbaninḡu, itogo sii mbaninzi mine. Nḡinenḡa naṅja ma alou akāwa alā asānda nia tonḡe ḡjana apwarea kā, aku ma amo ara lā nia ḡinde. ⁷ Naṅja ma alou alā pa nia bilimu tonḡe ikeno malawae ḡinde, aku ma amo niani ndaina. ⁸ Naṅja ma alā walele nā asānda nia tonḡe ḡjana apavea warakāṅgu kā, aku ma amuna ḡjana mbilu wa mbamba wa.”

⁹ Naṅja amoranzi tamāta sipara potomule lā lawea ḡjalae ilo. Mine nde Maro ḡjalae, naṅja ilonḡu tu noko ma kuyaula nenzi ḡgua ku kuzavarunzi ndo lā. ¹⁰ Kinzi soka lawea ne ḡgumbi mira ḡjalae kulu ikura kari wa mbo wa, aku vetānja soki kie-kie nde ipipi lā ikeno lawea ne ḡgumbi ilo. ¹¹ Zavaruṅja ne māsi nde ipāṅga ḡjalae lā lawea ilo. Lā nzāla ḡganḡe-ḡganḡe wa pasauṅja nia wa, ande kinzi tamāta kaika uru siveta malia panzi tamāta pinde ku sikai laṅeja panzi.

¹² Aku kinzi siveta malia mine nā pa naṅja tona. Ambo nanenḡu kazānja tamāta simbonzi nā ma siveta “a” pa naṅja, ande naṅja ma ilonḡu malia ḡjalae koṅja tia. Ambo nanenḡu kazānja tamāta simbonzi nā ma sipasuka warakanzi tininzi ḡjana sitawa naṅja ndue kā, ande naṅja ma akura tu tiningu piti ḡjananzi. ¹³ Andeta ninḡu-nambwe, nokoni tamwata kuveta vetānja kie mine pa naṅja, aku ḡine iveta ilonḡu malia ndo. Noko nde naṅja nawalāṅgu ma, aku kinda rua tamḡo nambwe nambwe. ¹⁴ Kinda rua munḡa toka taitu wa tapaloṅjo wa, aku talā pa Maro Kindeni ne luma sapānja tatavanzi tininda pinde. Mine nde ḡjana sā kā ḡnga noko tamwata pwai kazānja pa naṅja, a? ¹⁵ Mao nā, ilo-kalo sakamao nde ipipi lā ikeno nanenḡu kazānja tamāta ḡgininzi. Mine kala naṅja ilonḡu tu kinzi ma sipamateteu walele nā. Naṅja ilonḡu tu kinzi ma vianzi nā silā pa matera nianzi.

¹⁶ Andeta naṅja ano pa Maro Yova Kindeni tu i ma ivila naṅja ku ikaina piti lā kazānja ilo. ¹⁷ Lā mboyo ḡnaṅja yo wa kari imā ḡginini wa lala pararai wa, ande naṅja uru ata pa i ḡjana malia kala itu iyaula naṅja ḡine. Aku i ma ipaloṅjo pa nanenḡu noṅja. ¹⁸ Kinzi kazānja tamāta rārā ḡinde nde sipara kuku naṅja, andeta naṅja ma akai nzimba tonḡe tia, ḡjana tu Maro Kindeni ma ikea ḡjanana ku ma ikaina piti lā kazānja ilo. ¹⁹ Nia ndoyo, aku imā lee ipāṅga lā zo ḡine, ande Maro Kindeni imo Koipu ḡjalae mine ku imo nā. I tamwata ma ipaloṅjo pa nanenḡu noṅja ku ma ipolenzi nanenḡu kazānja tamāta, ḡjana tu kinzi tininzi pwāka tu sipalele ilonzi kalonzi, aku ḡndai siruru ḡjana i ḡnga.

²⁰ Ninḡu-nambwe ḡinde uru ipara kinzi ne mete, aku ḡgua pāṅja i munḡa iveta ḡinde, ande ipu ututu lā. ²¹ I uru iporo ḡgua kaṅja mona-mona nā, andeta nānāo nde ipipi lā ikeno i ilo. I ne ḡgua uru iveta ninambwe kinzi wisinzi pisi nā, andeta i ne ḡgua ḡinde nde ḡjana iyaulanzi kā, itogo pila mata ruru ndo mwasiṅa.

²² Malia kie-kie nde uru ipāṅga pa kindi. Ambo noko ma kuo malia ḡinde lā Yova Kindeni mbau ilo, ande i ma ikale malia ḡinde pano, ku ma ipu tini kaika pa noko ilo kalo. I ma isāu pa sā tonḡe tu iyaulanzi tamāta ḡine uru sipono muli papa i, ande ma tia. ²³ Andeta Maro Kindeni, noko ma pwainzi laṅeja tamwatanzi ḡinde uru sipunzi tamāta pāta simāte, aku ma kutambiranzi sindue silā pa matera nianzi. Kinzi tamāta sakamao ḡinde nenzi zo ḡjana simo vianzi lā tāno kulu kā nde ma marumbu tia yo yo, andeta kinzi ma sipamateteu. Anḡa naṅja warakāṅgu ma ao nanenḡu kalotawana ilā sondo pa noko nā ikura zo rārāni.

56

Kalo-tawana tamāta tonḡe ne noṅja ilā pa Maro Kindeni

Daviti isia wāngiṅja ḡine, lā zo ḡinde kinzi Filistia ḡgu sikai i kaika lā Gat lawea.

¹ Maro Kindeni, kinzi kazānja tamāta sitanḡula naṅja ḡjana sipara kuzā. Mine kala naṅja ano pano tu kuo ne wisi-wisi imā pana. Ikura zo rārāni kinzi siveta kenzi sakamao papa naṅja. ² Kinzi sikai kazānja pa naṅja lā mboyo ḡnaṅja lā, aku ilā lee ipāṅga mbo. Kinzi tamāta kambwarḡenzi ḡjalae nde sipasuka warakanzi tininzi ku sipara kuku naṅja.

³ Andeta Maro Kindeni Walo Tamwata, lā zo ndia naṅja aruru, ande naṅja ma ao nanenḡu kalo-tawana imā pa noko nā. ⁴ Naṅja kalonḡu tawana Maro Kindeni. Naṅja uru apanea i ḡja asuka kāki, ḡjana tu munḡa i ipa ḡgua tu ma ivila naṅja. Naṅja kalonḡu tawana Maro Kindeni, kala aruru ḡjana sā

tonḡe tia. Kinzi tāno tamāta ma sikura tu siveta sā tonḡe pa naṅa, nde tia.

⁵ Andeta vetāṅa ndia rārāni naṅa atu aveta, ande nanenḡu kazāṅa tamāta sipono nzalāṅgu kala akura tu aveta tia. Ikura zo zo kinzi siroto nzāla ṅana sizavaru naṅa.

⁶ Kinzi uru sipasau lā nia paveāṅa ku sio ṅanana, ṅana ma sipu naṅa pāta amāte kā.

⁷ Maro Kindeni, naṅa ilonḡu tu noko ma kupare nia panzi ṅana vetāṅa soki kinzi siveta ṅinde. Naṅa ilonḡu tu noko ma wisi nāna panzi ṅgu ṅinde ku kutawanzi ndue ndo lā. ⁸ Noko kusama tu naṅa ilonḡu malia ndo, kala amo ata nā. Mao nā, noko kusowe naṅa matāṅgu sulu ṅine kambwanḡenzi lā, aku noko kalo sukāṅa ṅana ṅinde rārāni taitu-taitu.

⁹ Maro Kindeni, naṅa asama noko kilala tu noko nde nanenḡu Pavilāṅa Tamwata. Mine nde muli, lā zo ṅinde naṅa ma asarāwa pano, ande naṅa asama tu noko ma kusokinzi nanenḡu kazāṅa tamāta sikāwa pwapwataki silā. ¹⁰ Naṅa kalonḡu tawana Yova Kindeni, inani muṅga ipa ṅgua tu ma ivilana. Mine nde naṅa uru apanea i ṅa asuka kāki. ¹¹ Naṅa kalonḡu tawana Maro Kindeni, kala aruru ṅana sā tonḡe tia. Kinzi tāno tamāta ma sikura tu siveta sā tonḡe pa naṅa, nde tia.

¹²⁻¹³ Maro Kindeni, noko pwai naṅa piti lā kazāṅa ilo marumbu lā, kala naṅa ṅandai amāte ṅga. Noko kuvila naṅa lā, kala kinzi kazāṅa tamāta sikura tu sipole naṅa, nde tia. Mine nde Maro Kindeni, naṅa ma apono muli pa noko nā, aku ma ayoka noko ne sināla nā ilo lee ikura zo rārāni amo viāṅgu. Aku vetāṅa ṅinde naṅa apambwāre lā tu ma aveta pano, ande naṅa ma aveta vetāṅani ndaina tava. Aku naṅa ma ao nanenḡu patarawāṅa imā pano, ṅana itula pwataki tu naṅa kawāṅgu ndanḡe ṅalae pano.

57

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wāṅgiṅa ṅine, lā zo ṅinde Saulo itanḡula i kala ilā imuna lā ṅḡānza ilo.

¹ Maro Kindeni, naṅa amā pa noko tu ma pwatonana. Mine nde ano pano tu kalo sukāṅa ṅanana. Lā zo ṅana naṅa amo noko tini laiti, ande naṅa amo ara nā, itogo tatareko natu sipavea simo ara lā tinanzi mbani kalo mine. Mine nde naṅa ilonḡu tu ma amo mine lee ikura lā zo ndia kazāṅa ṅine ma marumbu lā. ² Naṅa asarāwa pa Maro Kindeni āta Tamwata tu ma ivila naṅa. Ina uru iveta kie ara pa naṅa. ³ I imo samba ilo, aku i ma ipaloṅo pa nanenḡu noṅa ku ma ikaina piti lā kazāṅa ilo. I ma ipolenzi tamāta ṅinde situ sizavaru naṅa. Maro Kindeni ma itula pwataki tu i ilo ndo ikeno pa naṅa ikura zo rārāni, aku i ma itula

pwataki tu i uru iveta ikura ne ṅgua pāṅa mine.

⁴ Naṅa amo kinzi tamāta sakamao ṅgininzi. Kinzi nde sitogo mbwāmbwa saka “leve” ṅinde uru sio ṅananzi tamāta tu ma sikanzi kā. Kinzi niṅonzi nde mata-mata ndo, itogo sagawu wa ua wa, anḡa memelanzi nde itogo pila mata ndo mwāsina.

⁵ O Maro Kindeni, naṅa ilonḡu tu noko ma kuveta māsi tonḡe ipāṅga samba tini, ṅana itula noko kilala pwataki tu noko tamwata nde kumo Maro ṅalae. Naṅa ilonḡu tu noko ma kuveta ne walo kaika ipāṅga nia yo panzi tamāta ndoni simo tāno kulu. ⁶ ṅana tu nanenḡu kazāṅa tamāta nde sio nimbu tu sikai naṅa kaika kā. Mine nde malia ṅalae itu ipu naṅa ndue ndo. Kinzi sikale tāno wewe ṅalae sipono nzalāṅgu ṅana ma patana andue ilo kā. Andeta naṅa ṅandai patana ṅga. Kinzi warakanzi patanzi sindue wewe ṅinde ilo marumbu lā.

⁷ Mine nde Maro Kindeni, nanenḡu kalotawana nde ikeno kaika pa noko nā. Mao nā, naṅa kalonḡu tawanano sondo ndo, aku naṅa ma awāṅgi apanea noko ṅa asuka kāki. ⁸ Lā mbone-mbone nā, naṅa ma apagagati warakāṅgu amandi sānda lā kenonḡa nia, aku ma ara nanenḡu wāṅgu. Naṅa ma awāṅgi wāṅgiṅa mine lee mbwale pwataki.

⁹ Maro ṅalae, naṅa ma amandi kinzi tinikoa ṅgu naonzi, ku ma kawāṅgu ndanḡe pa noko. Naṅa ma awāṅgi wāṅgiṅa paneāṅa kā pano lā tamāta ṅgu rārāni ṅgininzi. ¹⁰ ṅana tu noko ne tini-mwasa nde kiri-mwata tia ndo. ṅinde ikeno mine ku imo nā, aku ne keru nde ilā ikura lā nia ma ikeno āta ṅinde. Ikura zo zo noko uru kuveta ikura ne ṅgua pāṅa rārāni, aku māsi ṅinde nde ṅalae ndo, ipole take-take ikeno samba tini ṅinde.

¹¹ O Maro Kindeni, naṅa ilonḡu tu noko ma kuveta māsi tonḡe ipāṅga samba tini, ṅana itula noko kilala pwataki tu noko tamwata nde kumo Maro ṅalae. Naṅa ilonḡu tu noko ma kuveta ne walo kaika ipāṅga nia yo panzi tamāta ndoni simo tāno kulu.

58

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu i ma ikai kazāṅa panzi tamāta sakamao

Daviti isia wāṅgiṅa ṅine

¹ Miki tamāta ṅalaṅala, tiambo miki uru kaporo ṅgua sondo lā ṅgua nia, a? Tiambo miki uru kalea sondo pa tamāta nenzi ṅgua rārāni ku kaveta kemi sondo panzi, a? Tia ndo kanaṅo! ² Ikura zo zo miki uru kalomi ṅgere ṅana kaveta vetāṅa sakamao nā. Aku miki kamandi kaika ṅana kazavarunzi tamāta lā nia ndoni. ³ Kinzi tamāta sakamao uru sipile nzāla ara ikura nenzi mbwera rārāni. Nia ndoyo, lā zo

ṅinde tinanzi sipaguguanzi sipāṅga lâ, aku simo lee sipāṅga koṅjâ lâ, ande kinzi kawanzi laṅeṅa nâ. ⁴ Kinzi nenzi ṅgua nde itogo mwâta saka kawa sulu mwasina. Aku tin-inzi pwâka tu siloṅo ṅgua ara, kala sipono taṅanzi. ⁵ Kinzi sitogo tamâta taṅa pasâe mine. Ambo i tini pinde ma sisarâwa papa tu imâ, ande i ma imâ tia, ṅana tu iloṅo kawanzi ṅgua tia.

⁶ Maro Kindeni, naṅa iloṅgu tu noko ma kuzavarunzi tamâta sakamao ṅinde. Yova Kindeni, kinzi sitogo mbwâmbwa saka “leve” uru imo ikai kazâṅa nâ. Mine nde ara ṅana noko ma kumbware niṅonzi kupasu piti lâ kawanzi ilo. ⁷ Naṅa iloṅgu tu kinzi ma naonzi tia lâ, itogo lââ irere ilâ tâno ilo ku mâsa-mâsa lâ mine. Naṅa iloṅgu tu noko ma kie nâ kupalenzi kunukianzi, itogo tamâta inuki unza kala ṅgâla-ṅgâla lâ. ⁸ Naṅa iloṅgu tu noko ma kuyaulanzi ndo, itogo ṅgola imâte ku isâmbu lâ paulo kulu mine. Naṅa iloṅgu tu kinzi ma sipâte itogo lâlu tonḡe imâte lâ tina kapwa ilo mine.

⁹ Maro Kindeni ma izavaru kinzi tamâta mine walele nâ, itogo tamâta ilamo leu mine. I ma wisi nâna ṅalae tina panzi, ku ma itambiranzi itogo tamâta itambira meme mine. ¹⁰ Mao nâ, Maro Kindeni ma ipare nia panzi kiesaka tamwatanzi. Kinzi ma sipamateteu, aku seenzi ma ilâ isala nia ndoni. Kinzi tamâta ara ma simora ṅine, kala ma simo sindeka nâ. ¹¹ Nṅineṅga kinzi tamâta ma siporo tu, “Mao nâ, Maro Kindeni uru kulu ara ndo ilanzi tamâta ṅinde sipono muli papa i. Mao nâ, Maro Kindeni imo, aku ionzi tamâta rârâni silâ ṅgua nia ṅana nenzi vetâṅa kâ.”

59

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ike a ṅana i kâ

Daviti isia wāṅgiṅa ṅine, lâ zo ṅinde Saulo isupwanzi tamâta pinde silâ pa Daviti ne luma ṅana sipu pâta imâte.

¹ Nanengu Maro Kindeni, naṅa ano pano tu pwaina piti lâ nanengu kazâṅa tamâta mbaunzi ilo. Naṅa ano pano tu pwea ṅanana, ṅana kinzi ma sizavaru naṅa tia. ² Pwaina piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo. Kuvila naṅa, ṅana kinzi ma sikura tu sipu naṅa pâta amâte, ande ma tia.

³ Kumora ṅga, kinzi simuna ku sio ṅana sipu naṅa pâta amâte kâ. Kinzi tamâta kaika nde sipagona lâ ku ilonzi taitu situ siyaula naṅa. Andeta naṅa ṅandai aveta kiesaka tonḡe tâku vetâṅa potomule tonḡe ṅga. ⁴ Yova Kindeni, nanengu vetâṅa soki tonḡe tia, taitu kinzi sipalilu simâ ṅana sipara kuku naṅa. Naṅa ano pano tu kumâ walele nâ ṅana kuvila naṅa kâ! ⁵ Yova Kindeni, noko Maro Walo Tamwata, aku Isrel ṅgu nema

Maro Kindeni kala noko. Kumâ walele ku kuzavarunzi tinikoa ṅgu ṅinde rârâni. Kinzi uru sio ninzi-nambwe silâ nenzi kazâṅa tamâta mbaunzi ilo; mine nde noko ma kalo sukâṅa ṅananzi ndimo. Naṅa ano pano tu kupare nia panzi tamâta sakamao ṅinde.

⁶ Ikura mbo mbo kinzi sitaulo simâ pa lawea ilo, aku ilonzi ṅuru-ṅuru soka potomule lâ lawea ne ṅgumbi mira ṅgaṅe-ṅgaṅe, sitogonzi mbwâmbwa niṅonzi ṅerere mine. ⁷ Yova Kindeni, kuloṅo ṅga; kinzi nenzi ṅgua nde sakamao ndo, itogo pila mata ruru ndo mwasina. Andeta kinzi siporo pa warakanzi tu, “Ea ma ikura tu iloṅo kindâ, a?” ⁸ Andeta Yova Kindeni, noko uru kuṅeleanzi pâta ṅana nenzi ṅgua kaa kaa ṅinde. Noko kuveta “a” panzi tinikoa ṅu rârâni.

⁹ Noko simbo nâ uru walo kaika kulua naṅa. Mine nde Maro Kindeni, naṅa amâ pa noko simbo nâ tu ma amuna ṅananzi kazâṅa tamâta. ¹⁰ Nanengu Maro Kindeni ilo ndo ikeno pa naṅa ikura zo rârâni, aku i ma imâ ivila naṅa. I ma isâu pa naṅa tu amora i ipolenzi nanengu kazâṅa tamâta. ¹¹ Maro ṅalae, noko kumo kutogo maka nema maramuṅa mwasina. Andeta naṅa tiningu pwâka tu noko ma kupasusu ṅana kupunzi kazâṅa tamâta ṅinde pâta sipamateteu. Ambo noko ma kupunzi walele nâ, ande nanengu ṅgu ma muli kalonzi kapa ṅana noko ne pavilâṅa ara ṅinde. Mine nde naṅa ano pano tu kuṅaranzi tamâta ṅinde pwapwataki soka potomule silâ lee, ṅineṅga kuzavarunzi ndo lâ. ¹² ṅana tu ikura zo zo kinzi nenzi ṅgua itula kilalanzi pwataki tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi. Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, aku naṅa iloṅgu tu nenzi mâsi ṅinde ma iyaula warakanzi, itogo viâṅa ikainzi iṅa mine. Ikura zo zo kinzi siporo ṅgua laṅeṅa wa ṅgua ṅana siyaulanzi tamâta pinde wa. ¹³ Mine nde ara ṅana noko ma wisi nâna panzi ku kupunzi pâta sipamateteu. Naṅa iloṅgu tu noko ma kuzavarunzi tamâta sakamao ṅinde ndo lâ. Ambo noko ma kuveta mine, ande tamâta rârâni ma sisama tu noko Maro Kindeni kumo maka Isrel ṅgu nema Koipu ṅalae, aku noko kala kumo pwai maro panzi tamâta simo tâno ndoni tona.

¹⁴ Ikura mbo mbo kinzi tamâta sakamao ṅinde sitaulo simâ pa lawea ilo, aku ilonzi ṅuru-ṅuru soka potomule lâ lawea ne ṅgumbi mira ṅgaṅe-ṅgaṅe, sitogonzi mbwâmbwa niṅonzi ṅerere mine. ¹⁵ ṅinde itogo kinzi soka silâ wa simâ wa siroto kapwanzi. Ambo kapwanzi pupuro tia yo, ande kinzi ilonzi ṅuru-ṅuru nâ. ¹⁶ Andeta kalo loko, naṅa ma awâṅgi wāṅgiṅa paneāṅa kâ ṅana noko ne walo kaika ṅinde. Ikura mboyo mboyo naṅa ma awâṅgi atula pwataki tu noko ilo ndo ikeno pa naṅa, uru ikeno mine

ku imo nâ. Nana tu lâ zo ndia malia kie-kie imâ ipâŋga pa nana, ande noko uru pwatona nana sondo ndo. Noko kumo kutogo nanenŋu maramuŋa kaika mwasina. ¹⁷ Maro Kindeni, noko simbo nâ uru kupu tini kaika pa nana ilonŋu kalonŋu. Nana amâ pa noko simbo nâ tu amuna njananzi kazâŋa tamâta. Maro Kindeni, noko tini mwasa ndo pa nana ikura zo rârâni. Nana ma awâŋgi apanea noko ŋa.

60

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma isukanzi Isrel ŋu ŋana sipole paraŋa kâ

Daviti isia wângiŋa ŋine, lâ zo ŋinde Isrel sipara kunzi Aram ŋu.

¹ Maro Kindeni, noko kupu muli pa maka marumbu lâ, kala kusâu panzi kazâŋa tamâta tu sipole maka. Noko wisi nâna pa maka kala kuveta mine. Andeta ŋine nana ano pano tu kutaulo kumâ ku kuvila maka kilo. ² Noko kuveta maka nema tâno ririŋo lâ. Noko kundawea tâno kala mbââ ŋalae ipâŋga lâ. Kala ŋine nema tâno nde ipâŋga sakamao lâ. Ara, ŋine maka iloma tu noko ma kuveta tâno sondo kilo. ³ Noko kuo malia kie-kie imâ pa ne ŋu maka. Mine nde maka kakai nâna ŋalae, kala kakura tu koka sondo tia. Njinde itogo noko lââ kaika kulama kanu lâ, aku kapâŋga kadauda ŋalae. ⁴ Anŋa maka pinde nde kamege njanano, aku noko kusona mbila tonŋe itâra ŋana kuvila maka kâ. Maka kakura tu kakâwa njananzi kazâŋa tamâta ku kalâ pa mbila njinde ŋana kamo ara kâ.

⁵ Maro Kindeni, noko ilo ndo keno pa maka, aku ne walo nde ŋalae tina. Mine nde maka kano pano tu kupaloŋo pa nema noŋa ku pwaima piti lâ kazâŋa ilo, ŋana ma kamo ara kâ. ⁶ Maro Kindeni imo i tamwata ne luma sapâŋa ilo, aku iporo tu, “Nana ma apole paraŋa, njeŋga ma andeka ŋana akisi keru lâ Sekem lawea tava Sekot ŋu nenzi nia kawa njinde panzi nanenŋu tamâta. ⁷ Kinzi Ruben ŋu anŋa kinzi Gat ŋu nde nana warakâŋgu nenŋu tamâta, aku kinzi Manase ŋu kala simo nanenŋu tamâta mine nâ. Kinzi Efraim ŋu nde sitogo nanenŋu sambara kaika ŋana paraŋa kâ, anŋa kinzi Juda ŋu nde sitogo koipu ŋalae ne tukâla ŋine uru ikeno nana mbaunŋu ilo. ⁸ Taitu nanenŋu morâŋa ikeno mine njananzi nanenŋu kazâŋa tamâta; kinzi Moap ŋu nde ŋu kaa nâ, itogo kondo nana uru apua mbaunŋu lâ ilo mwasina. Aku kinzi Idom ŋu kala simo ŋu kaa nâ tona, kala nana uru kenŋu nâ apalenzi. Nana apolenzi kinzi Filistia ŋu lâ paraŋa ilo, kala andeka nâ akai lolove.”

⁹ Maro Kindeni, tiambo noko tini pwâka tu pwai nana alâ aparta kunzi ŋu njinde simo lawea ŋalae ilo, laweani ndaina ne ŋgumbi

kaika inŋe mbwalii lâ, tiya? Tiambo noko tini pwâka tu pwai nana alâ aparta lâ Idom nenzi tâno, tiya? ¹⁰ Tiambo noko tamwata kupu muli pa maka marumbu lâ, tiya? Tiambo noko tini pwâka tu kuvilanzi nema zugu tamâta sipole paraŋa, tiya? ¹¹ Maka kasama tu kinzi tamâta nenzi pavilâŋa nde kelekele kaa nâ. Mine kala maka kano pa noko tu kuvilama ŋana kapolenzi nema kazâŋa tamâta kâ. ¹² Mao nâ, ambo Maro Kindeni ma ivila maka, ande maka ma kapole paraŋa. I tamwata ma izavarunzi nema kazâŋa tamâta njinde.

61

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ikatona i

Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Maro Kindeni, kupaloŋo pa nanenŋu sarawâŋa. Kutambira taŋa sondo pa nanenŋu noŋa. ² Nana amo malawae ŋana nanenŋu lawea tina, aku ilonŋu malia ndo. Mine nde nana asarâwa pano tu kuvilana. Pwai nana alâ pa nia paveâŋa tonŋe, ŋana kinzi kazâŋa tamâta ma sikura tu sizavaru nana tia. ³ Nana tu noko simbo nâ uru pwea njanana. Noko simbo nâ kumo nanenŋu maramuŋa kaika. Mine nde nanenŋu kazâŋa tamâta sikura tu sipole nana, ande tia.

⁴ Nana ilonŋu ŋalae tu ma amo noko ne luma ilo ikura zo rârâni. Nana ilonŋu tu amo ara lâ noko tini laiti, itogo tamâta natunzi simo ara lâ tinanzi mbani kalo mine. ⁵ Maro Kindeni, munŋa noko kuloŋo nana aveta ŋgua pâŋa pinde kuku noko. Aku vetâŋa arara noko kupambwâre tu ma kuveta panzi tamâta njinde uru simege njanano, ande noko kuveta vetâŋani ndaina pa nana tava.

⁶ Kala ŋine nana ano pano tu kusenŋe mbwera rârâ ilâ kuku zo njinde koipu ŋalae ma imo via lâ tâno kulu. Nana ilonŋu tu i ma imo mine ku imo nâ. ⁷ Maro Kindeni, nana ilonŋu tu i ma imo koipu ŋalae lâ noko nao ikura zo rârâni. Noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ, aku noko uru kuveta ikura ne ŋgua pâŋa rârâni. Mine nde ano pano tu pwatona i sondo ndo, ikura noko ne ŋgua pâŋa mine. ⁸ Ambo noko ma kuveta mine, ande nana ma kari kari ao patarawâŋa imâ pano, ikura nanenŋu ŋgua pâŋa mine. Aku nana ma awâŋgi apanea noko ŋa ikura zo zo.

62

Maro Kindeni simbo nâ ikatona kindi

Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Nana kalonŋu tawana Maro Kindeni simbo nâ. I simbo nâ ikai nana piti lâ kazâŋa ilo. ² I simbo nâ ikatonana wa ivilana wa.

I simbo nā imo nanenṅu tenṅo kaika. Mine kala kinzi kazāṅja tamāta ma sikura tu sipole naṅa, ande ma tia.

³ Miki tamāta ndai, miki ma kakai kazāṅja pa naṅa ku katu kayaulana ikura zo ṅpasia kila, a? Naṅa amo atogo ṅgumbi siṅga saputi ndue lā, kala walongu tia. Tiambo miki rārāni katu kazavaru naṅa ndo lā, a? ⁴ Naṅa ṅāṅgu nde ṅalae, taitu miki ilomi tu ma katawa naṅa ndue. Miki uru kandeke ṅana ṅgua laṅeṅa nā. Miki kawami nā kaporo ṅgua ara mine tu, “Maka iloma tu Maro Kindeni ma iveta kie ara pano”, andeta ilomi tu i ma iyaula naṅa.

⁵ Naṅa kalonṅu tawana Maro Kindeni simbo nā, ku ao tiningu pa i simbo nā tu ma isukana. ⁶ I simbo nā ikatonana wa ivilana wa. I simbo nā imo nanenṅu tenṅo kaika. Mine kala kinzi kazāṅja tamāta ma sikura tu sipole naṅa, ande ma tia. ⁷ Maro Kindeni simbo nā uru ikai naṅa piti lā kazāṅja ilo, aku i tamwata iveta naṅa ṅāṅgu ipāṅga ṅalae. I imo itogo mira ṅalae naṅa uru amuna tini mwasina. I uru ikea ṅanana. ⁸ Mine nde miki nanenṅu ṅgu, naṅa apaimi tu miki ma kalomi tawana Maro Kindeni ikura zo rārāni. Miki ma kapatula nemi malia wa nemi ilo-kalo ndoni papa i, ṅana tu i imo itogo nenda tenṅo kaika mine.

⁹ Kinzi tamāta rārāni nde sitogo tamāta imbana koroani mbwani taitu lā kawa ku ilā kaa nā. Mao nā, kinzi mbaliṅja warakanzi aṅga kinzi sugorai tamwatanzi nde kelekele kaa nā. Kinzi rārāni nde sitogo kelekele kiri-mwata lawea itapala kala nao tia lā. ¹⁰ Tamāta pinde situ māsi ṅana taveta ruruṅa panzi tamāta kā tava panaweṅa ne māsi nde māsi ara. Andeta miki ma ilomi mine ndimo, ṅana tu ilo-kalo mine nde soki ndo. Mao nā, zo pinde miki ma kakai mbaliṅja, andeta miki ma ilomi tu mbaliṅja ṅinde ikura tu ivilami, mine ndimo.

¹¹ Muṅga naṅa aloṅo Maro Kindeni iporo pwataki tu ina nde walo kaika warika. ¹² Andeta ṅinde nā tia; naṅa aloṅo Maro Kindeni iporo pwataki kilo tu i ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nā. Mao nā, Maro ṅalae, noko tamwata ma kulu kulanzzi tamāta rārāni taitu-taitu, ipakura kuku vetāṅa ndia muṅga kinzi siveta ṅinde.

63

Tamāta ilo tu Maro Kindeni ma imo kuku i, kala ikai noṅa papa

Daviti isia wāngiṅja ṅine, lā zo ṅinde i imo nia bilimu ikeno Judia tāno.

¹ Maro Kindeni, nanenṅu Maro ṅalae noko, naṅa ilonṅu ndo tu apono muli pano. Naṅa ilonṅu ndo ikeno pano, itogo tamāta imo nia bilimu ku irakonṅa ṅalae tina ṅana lāā kā. ² Naṅa ilonṅu tu amora noko kilala tava

ne walo kaika ipāṅga nia yo lā noko ne luma sapāṅja ilo.

³ Maro Kindeni, noko ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nā, aku ṅinde nde kelekele ara ndo, ipole maka tamāta nema via lā tāno ṅine kulu, aku ipole kelekele pinde rārāni tona. Mine kala naṅa apaneanano asuka noko ṅa kākai. ⁴ Naṅa ma kawāṅgu ndaṅge pano ikura zo rārāni naṅa ma amo viāṅgu. Naṅa ma asuka mbaungu kākai akai noṅa pano. ⁵ Lā zo ṅana naṅa amo noko tini laiti, ande naṅa ma ilonṅu ara nā, itogo tamāta ika kāpwa ara lee kapwa pupuro ndo mwasina. Aku naṅa ma awāṅgi wāngiṅja paneāṅja kā pano tava ndekāṅja ṅalae.

⁶ Maro Kindeni, lā zo ṅana naṅa akeno kenonṅa nia, ande naṅa uru kalonṅu ṅgere ṅanano. Naṅa kalonṅu ṅgere ṅanano mine lee mbwale pwataki. ⁷ Nanenṅu vetāṅa ṅinde nde duvi mine; noko kumo nanenṅu Pavilāṅja Tamwata ikura zo rārāni. Naṅa amo noko tini laiti, itogo tatareko natu imuna tina mbani kalo mine, aku andeka nā awāṅgi pano. ⁸ Naṅa asaṅa noko kaika ndindi nā, aku noko ne walo kaika uru ikea ṅanana.

⁹ Tamāta pinde situ sipu naṅa pāta amāte, andeta kinzini ma sisānda kazāṅja kulu ku ma silā pa mateṅa nianzi. ¹⁰ Kinzi ma sipamateteu lā paraṅa ilo, ṅinenṅa kinzi mbwāmbwa ṅgoi ma sika mbatunzi. ¹¹ Aṅga naṅa koipu ṅalae ma andekana Maro Kindeni ṅana i ne pavilāṅja ara ṅinde. Tamāta ea sipa ṅgua lā Maro Kindeni nao, ande kinzi ṅinde ma sindeka ṅalae. Aṅga kinzi laṅeṅa tamwatanzi, ande i ma isae kawanzi.

64

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu ma ikea ṅana i kā

Daviti isia wāngiṅja ṅine

¹ Maro Kindeni, naṅa ilonṅu makisa ndo. Kupalonṅo pa nanenṅu noṅa ṅga! Naṅa aruru ṅnananzi kazāṅja tamāta, kala ano pano tu pwea ṅanana. ² Kinzi tamāta sakamao nde simuna ku sipa ṅgua ṅana siyaula naṅa kā. Kinzi kawanzi pakāe pakāe siveta māsi potomule nā. Naṅa ano pano tu pwatona naṅa sondo.

³ Kinzi tamāta ṅinde nenzi ṅgua nde itogo pila mata ruru ndo mwasina. Nenzi ṅgua sakamao nde nao sondo imā pana, itogo tamāta irae temba ku mata ilea sondo pa tamāta tonge tu ma ipane kā. ⁴ Kinzi simuna lā nia ṅgaṅe ku silāwa nā sipanenzi tamāta ara. Kinzi siruru tia ndo, aku sipanenzi walele nā.

⁵ Kinzi sipu tini-kaika pa warakanzi ilonzi kalonzi ṅana māsi sakamao ṅinde muṅga sipa ṅgua tu ma siveta. Kinzi siporo ṅana

nia pinde sipatea lā ṅana sio nimbu tu ma ikainzi tamāta kā. ṅaku kinzi siporo pa warakanzi mine tu, “Ea ma ikura tu imora kinda, a? Tia ndo!”⁶ Kinzi sipa ṅgua ṅana siveta māsi potomule kā, aku siporo tu, “Kinda tapatea nzāla ara ndo!” Mao nā, kinzi tamāta nenzi ilo-kalo nde ikeno paveāṅa nā.

⁷ Andeta Maro Kindeni ma silāwa nā ipanenzi, aku ma patanzi sindue walele nā. ⁸ Muṅga kinzi tamāta sakamao ṅinde sipa ṅgua tu ma siyaula naṅa, andeta Maro Kindeni ilele nenzi ṅgua ṅinde ku iveta iyaula kinzi warakanzi. Tamāta pinde ma simoranzi ku ma siṅeleanzi wa siruru kulunzi panzi wa. ⁹ Ninenṅa tamāta rārāni ma siruru. Kinzi ma kalonzi ṅgere ṅana māsi ṅinde Maro Kindeni iveta lā, aku ma sitapāri ṅana māsi ndainani nā. ¹⁰ Ara ṅana kinzi tamāta arara rārāni ma sindekana Yova Kindeni ku silā simuna i tini laiti. Ara ṅana kinzi tamāta sondo rārāni ma sipanea i sisuka ṅa kāki.

65

Kinda kawānda ndanṅe tandekana Maro Kindeni

Daviti isia wāngiṅa ṅine

¹ Maro Kindeni, ara ṅana maka ma kalā kamandi Saion Tuu kulu ku kapaneano kasuka noko ṅa kāki. Aku ara ṅana maka ma kaveta vetāṅa rārāni ṅinde muṅga kapa ṅgua tu ma kaveta pano tona,²⁻³ ṅana tu noko uru kupaloṅo pa maka nema noṅa. Aku tamāta rārāni ma kalonzi ṅgere ṅana nenzi kiesaka kā, ku ma simā pano. Maka nema vetāṅa potomule nde itawama ndue ndo, andeta noko kuzavaru nema kiesaka ṅinde piti lā tinima. ⁴ Maka kandeka ṅalae, ṅana tu noko kupatea maka lā kala pwaima kalā kamo noko ne luma ilo. Kelekele arara nā nde ipipi lā ikeno noko ne luma sapāṅa ṅinde ilo, aku maka ma iloma ndeka ṅana kakai kelekele ṅinde kā.

⁵ Maro Kindeni, maka nema Yautāṅa Tamwata noko, noko uru kupaloṅo pa nema noṅa kala kuveta māsi ṅalaṅala kiekie ṅana kuvila maka kā. Andeta maka nā tia; kinzi tamāta simo tāno ndoni ikeno pa tāi tini pinde rārāni, kinzi ṅinde nde sio tininzi pa noko tu ma kuvilanzi. ⁶ Noko ne walo nde kaika; mine nde noko kuonzi tuu ṅalaṅala silā simandi nianzi nianzi. Aku māsi ṅinde itula pwataki tu noko ne walo nde ṅalae ndo. ⁷ Lā zo ṅana kāla-lawea imandi tava ne nduṅeṅani, ande noko kuveta tāi pāti kii lā. Aku noko uru kuveta vetāṅa kie taituni ṅana kupupu kinzi tinikoa ṅgu nenzi taṅa-kaika ndue tona. ⁸ Kinzi tamāta simo tāno ndoni nde simora māsi ṅalaṅala noko kuveta ṅinde, kala wisinzi motutu. Lā tāno

ṅinde ikeno pa mbwera kā, aku ilā lee ipāṅga tāno ṅinde ikeno pa wāra kā, ande kinzi tamāta sindeka ku sisuṅa kawanzi kāki ṅana sipaneano.

⁹ Noko ilo pa tāno; mine kala noko uru kuo karāzi imbe indue, aku kuveta tāno ne siṅi ipāṅga. Maro Kindeni, noko ne lāā nde ṅalae tina, kala kupalini karāzi imbe ndue. Aku noko kuveta kápwa kie-kie ipāṅga tāno ilo panzi tamāta tu sika. Noko tamwata ne pateāṅa nde ikeno mine. ¹⁰ Noko kuo karāzi ṅalae imbe indue pa tāno ṅinde muṅga tamāta sike. Noko kuo karāzi imbe indue ṅana iveta tāno mbariri, aku kuveta kaniṅa mata ipāṅga. ¹¹ Noko kuveta kie ara ndo, kala zo ṅana kaniṅa gonāṅa kā, ande kápwa maria ipāṅga. Mao nā, kelekele arara kiekie nde ikeno pano. ¹² Unza arara nde ipāṅga lā tāno ṅinde kinzi lama uru simo, aku noko kuveta ndekāṅa ipāṅga lā nia tuu kulu. ¹³ Kinzi lama ṅgu kambwanṅeni ṅalae nde simandi nia unza ṅinde, aku kápwa nde ipipi lā nia kawa kawa rārāni. Mine kala kelekele rārāni nde sigogo kawanzi ku sindeka siwāṅgi wāngiṅa paneāṅa kā pa Maro Kindeni.

66

Kawānda ndanṅe tawāṅgi wāngiṅa paneāṅa kā pa Maro Kindeni

¹ Miki tamāta rārāni kamo tāno ndoni, miki rārāni kandeka ku kasarāwa kapanea Maro Kindeni kasuka i ṅa kāki!

² Miki kawāṅgi ku katula i kilala pwataki tu i ṅa nde ṅalae ndo! Kapanea i ṅa kasuka kāki! ³ Kaporo pa Maro Kindeni mine tu, “Maka kamora māsi ṅalaṅala noko kuveta ṅinde, kala wisima motu. Noko ne walo nde kaika ndo; mine nde noko ne kazāṅa tamāta siruru ku sipare tukunzi ndue lā noko nao. ⁴ Mao nā, tamāta rārāni lā tāno kulu nde sipare tukunzi pano ku siwāṅgi wāngiṅa paneāṅa kā sisuka noko ṅa kāki ndo.”

⁵ Mine nde miki kamā kamora vetāṅa rārāni Maro Kindeni munga iveta ṅinde. Iveta māsi ṅalaṅala lā tamāta naonzi, kala wisinzi motutu. ⁶ Iveta māsi mine; iveta tāi ipalele ipāṅga nia māsa-māsa, kala maka timbuma kinzi soka simbwaliu pa tini pinde. Kala ṅine maka kamandi niani ndaina ku kandekana Maro Kindeni ṅana i ne māsi ṅinde kā. ⁷ I ne walo nde kaika, aku ikai koipu ṅalae, ma imo mine ku imo nā. I mata ilea kaika panzi tinikoa ṅgu. Mine nde miki tamāta ṅine uru taṅami kaika papa i, ande miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo.

⁸ Miki ṅgu ṅine ma kapanea maka nema Maro Kindeni kasuka i ṅa kāki. Ara ṅana nemi paneāṅa ṅinde ma ipāṅga nia yo. ⁹ ṅana tu Maro Kindeni ikatona maka Isrel ṅgu

sondo ndo, kala kamo viama nâ. I ŋandai isâu panzi kazâna tamâta tu sipole maka nga. ¹⁰ Maro Kindeni, noko malia kulua maka ŋana pwai samâna pama, itogo tamâta ikai samâna pa mira “silva” ku imomo lâ yââ ilo ŋana ma ipânga zuzulu ndo. ¹¹ Muŋga noko pwaima kaika kalâ viâna ilo, aku kusia malia ŋalae kâki kuluma. ¹² Noko kusâu panzi kazâna tamâta, kala kenzi nâ sipale maka lâ. Maka kakai nâna ŋalae, itogo tamâta tonje yââ ikana tâku lââ pondi kâki ku ipatuku i lâ. Taitu kala zo ŋine noko kuo maka kamo nia ara, kala iloma ara nâ.

¹³⁻¹⁴ Muŋga, lâ zo ŋinde malia imâ ipânga pa naŋa, ande naŋa apambwâre tu ma aveta vetâna pinde pano. Kala ŋine naŋa ma aveta patarawâna pano, ikura nanenju ŋgua pâna mine. Naŋa ma akai simbi amâ noko ne luma sapâna ilo ku ma apatarâwa pano. ¹⁵ Naŋa ma amomo simbi situmbu ŋalanjala ŋinde nâ lâ patarawâna nia. Naŋa ma amomo lama tamâne simbi, aku ne mundo ma ikâki imâ pano. Aku naŋa ma amomo bulmakao simbi tava meme simbi lâ patarawâna nia tona.

¹⁶ Ayo, miki tamâta ea uru kamege ŋana Maro Kindeni kâ, miki ŋinde rârâni kamâ katambira taŋami. Naŋa ma aporo atula ŋgua pami ŋana vetâna rârâni i muŋga iveta ŋana ivila naŋa kâ. ¹⁷ Muŋga naŋa asarâwa papa i tu ma ivilana. Naŋa kawâŋgi kâki awâŋgi wāngija paneāna kâ papa i. ¹⁸ Lâ zo ŋinde, ambo kiesaka ikeno pa naŋa aku naŋa ŋandai ilonju malia ŋana ŋga, ande Maro ŋalae ma ipono taŋa ŋana nanenju noŋa kâ. Andeta tia. ¹⁹ Mao nâ, Maro Kindeni itambira taŋa pa nanenju sarawâna, aku ipalono pa nanenju noŋa lâ. ²⁰ Maro Kindeni ŋandai ipu muli pa nanenju noŋa ŋga, aku i ŋandai ikai ne tini-mwasa ara ŋinde piti ŋanana ŋga. Mine kala nanenju paneāna ilâ papa i.

67

Tawāngi wāngija paneāna kâ pa Maro Kindeni

¹ Maro Kindeni, kalo sukâna ŋanama ku kuveta kie ara pama. Kulele nao pama ku kuvilama!

² Ambo noko ma kuveta mine, ande tamâta rârâni simo tâno ndoni ma sisama noko ne vetâna kilala pwataki, aku ma sisama tu noko uru pwainzi tamâta piti lâ kazâna ilo.

³ Maro Kindeni, naŋa ilonju tu tamâta rârâni ma sipaneano. Ara ŋana tamâta ndoni ma sisuka noko ŋa kâki! ⁴ Naŋa ilonju tu kinzi tinikoa ŋu ndoni ma sindeka ku siwāngi pano, ŋana tu noko uru kumandi ŋgua nia ku pwai samâna sondo ndo panzi tamâta ŋana nenzi vetâna kâ. Noko pwai poe sondo ndo panzi tamâta ŋu rârâni.

⁵ Maro Kindeni, naŋa ilonju tu tamâta rârâni ma sipaneano. Ara ŋana tamâta ndoni ma sisuka noko ŋa kâki!

⁶ Kâpwa arara nde ipânga maria lâ tâno ilo. Maro Kindeni, ina maka Isrel nema Maro ŋalae, ande iveta kie ara ndo pama. ⁷ Mao nâ, Maro Kindeni iveta kie ara ndo pama. Ara ŋana tamâta lâ tâno ndoni ma simege ŋana i kâ.

68

Kinzi Isrel ŋu sindekana Maro Kindeni ŋana i ne pavilāna kâ

Daviti isia wāngija ŋine

¹ Naŋa ilonju tu Maro Kindeni ma imâ walele nâ ŋana isokinzi ne kazâna tamâta sikâwa pwapwataki silâ. Kinzi tamâta ŋinde uru ilonzi sakamao ndo papa i. Ara ŋana kinzi ma sikâwa lâ i nao. ² Naŋa ilonju tu i ma isokinzi piti, itogo lawea itapala yââ ne mundo kala nao tia lâ. Naŋa ilonju tu i ma izavarunzi ndo, itogo yââ isimu sipa sinji ku iveta ipânga itogo lââ mine. ³ Andeta ara ŋana kinzi tamâta sondo ma sindeka lâ Maro Kindeni nao. Ara ŋana kinzi ma ilonzi ndeka nâ sisuŋa kawanzi kâki.

⁴ Mine nde miki ma kawāngi wāngija paneāna kâ pa Maro Kindeni kasuka i ŋa kâki. Ina uru iyoka take-take kulu ilâ wa imâ wa, aku i ŋa mine tu Yova Kindeni. Miki kawāngi papa i ku kandeka lâ i nao. ⁵ Maro Kindeni imo ne luma sapâna ilo, aku inani uru ikatonanzi lâlu mundoro wa taine mwala-mwala wa. ⁶ Kinzi tamâta ea simo simbonzi nâ, ande Maro Kindeni iveta nia sondo panzi ŋana simo ara kâ. I iyautenzi tamâta piti lâ luma sakamao ilo, aku ive-tanzi simo ara ndo. Anja tamâta ea sipu mulinzi papa i, ande ionzi simo nia sakamao.

⁷ O Maro Kindeni, nanayoni noko kumuŋga panzi ne tamâta ku pwainzi soka nia bilimu silâ. ⁸ Pa zo ŋinde tâno iririŋo, ande karâzi ŋalae imbe ndue. Noko nde maka Isrel nema Maro Kindeni, aku vetâna kie mine nde ipânga lâ noko nao, lâ zo ŋinde noko kupatua lâ Sinai tuu kulu. ⁹ O Maro Kindeni, lâ zo ŋinde noko kuo karâzi imbe more-more ŋalae indue pa noko ne tâno, kala tâno ŋinde ipânga ara kilo. ¹⁰ Noko ne tamâta siveta nenzi lawea lâ tâno ŋinde. O Maro Kindeni, ara tamwata kala noko; mine nde noko kurobonzi kinzi sugorai tamwatanzi.

¹¹ Aku muli ŋa Maro ŋalae iporo itula ŋgua pwataki lâ, ŋinenja taine rârâ nde sikai i kawa ŋgua ŋinde silâ situla pwataki mine tu, ¹² “Kinzi koipu ŋalanjala sitavanzi nenzi zugu tamâta nde sikâwa pwapwataki sipalilu nâ silâ!” Taine pinde simo lawea ilo, aku kinzi ŋinde siwae mbaliŋa wa kelekele

ṅinde kinzi tamâne muṅga sikai lâ paraṅa ilo. ¹³ Kinzi siwae sii bâlu tainzi muṅga tamâta siveta lâ mira “silva” tini, aṅga sii ṅinde mbaninzi nde siveta lâ mira “gol” tini kala salaga-salaga. Ambo taitu ṅana sâ kâ ṅga miki tamâta pinde kamuna kamo lama nenzi ṅgumbi ilo, aku miki ṅandai kalâ paraṅa ilo, a?

¹⁴ Maro Kindeni Walo Tamwata nde izavarunzi koipu ṅalaṅala lâ Salmon Tuu kulu, itogo karâzi tava “ais” imbe ndue mine. ¹⁵ Aku tuu tonḡe kala imandi tâno ṅinde tona, sipatu ṅa tu Basan Tuu. ṅinde nde tuu ṅalae tina, aku ne mira ṅalaṅala rârà ṅinde keno. Andeta tuu ṅinde imo ipadâda nâ.

¹⁶ Ayo, noko tuu ṅalae ndai, ṅana sâ kâ ṅga noko kupadâda ṅana Saion Tuu, tuu ṅinde Maro Kindeni muṅgani ipatea tu ma imo kulu, a? Mao nâ, Yova Kindeni ma imo tuu ṅinde kulu ikura zo râràni. ¹⁷ Maro ṅalae iyoka pa Sinai Tuu kulu ku iyoka lee ikâki ilâ ne luma sapâṅa ikeno Saion Tuu kulu ṅinde ilo. Iyoka imuṅga panzi ne zugu tamâta sitava nenzi kareta kaika, kambwanḡenzi tamâta-tamâta. ¹⁸ Maro Kindeni, noko pwâki kulâ tuu ṅinde kulu, aku pwainzi ne kazâṅa tamâta soka muli silâ, kinzi ṅinde muṅga kupolenzi lâ paraṅa ilo ku wâlo nâ kupanzi kaika lâ. Lâ zo ṅinde, kinzi kazâṅa tamâta ṅinde mbaliṅa kie-kie silano. Mao nâ, kinzi tamâta muṅga mbo sipu mulinzi pano ṅinde simo nenzi mbaliṅa imâ pano. Mine nde Maro Yova Kindeni ma imo niani ndaina.

¹⁹ Mine kala nenda paneâṅa ilâ pa Maro ṅalae, inani uru ikale nenda malia ikura zo zo! Maro Kindeni simbo nâ nde imo nenda Yautâṅa Tamwata. ²⁰ Kinda warakânda nenda Maro Kindeni ṅinde nde Maro ṅana iyautenzi tamâta piti lâ kazâṅa ilo. Ina kinda nenda Koipu ṅalae Yova Kindeni, aku inani itingi materḡa piti kala iṅḡeṅḡe ṅana kindâ kâ.

²¹ Mao nâ, Maro Kindeni ma izavarunzi ne kazâṅa tamâta ndo lâ, kinzi ṅinde uru sipono muli pa vetâṅa kiesaka. ²² Maro ṅalae iporo tu, “Nanḡa ma alâ pa Basan tâno wa tâi geza-geza wa, aku ma akainzi kazâṅa tamâta ataulo amâ kilo, ṅineṅḡa ma apunzi pâta sipamateteu. ²³ Kinzi seenzi ma isala nia ilâ, aku miki ma kamora ku kandeka ṅalae. Aku nemi mbwâmbwa ma sinu seenzi lee kapwanzi pupuro lâ.”

²⁴ O Maro Kindeni, nanenḡu Koipu ṅalae noko, noko kupolenzi ne kazâṅa tamâta marumbu lâ, kala tamâta râràni simora noko pwoka kulâ ne luma sapâṅa ilo tava ndekâṅa nâ. ²⁵ Kinzi wângiṅa tamwatanzi nde soka noko muli silâ, aṅga kinzi wângu râṅa tamwatanzi nde soka kinzi mulinzi silâ. Aṅga kinzi taine taipa nde soka kunzi ku sira nenzi wângu kiri-kiri. ²⁶ Kinzi siwâṅḡi mine tu, “Miki Maro Kindeni ne

tamâta kala kapasau kamo taitu ṅai, miki râràni kapanea i! Miki Isrel ṅgu kapanea Yova Kindeni kasuka i ṅa kâki!” ²⁷ Kamora ṅga! Kinzi Benjamin ne vâsa ṅgu nde ṅgu kiri-mwata nâ, taitu kinzi ṅinde simuṅga panzi tinikoa ṅgu râràni silâ. Aṅga kinzi tamâta mbâna-mbâna lâ Juda ne vâsa ṅgu nde sikainzi nenzi tamâta ku soka Benjamin ṅgu mulinzi silâ. Aṅga kinzi tamâta mbwanâṅa lâ Sebulun ne vâsa ṅgu wa Nap-tali ne vâsa ṅgu, kinzi ṅinde soka mulinzi silâ.

²⁸ O Maro Kindeni, maka iloma tu noko ma kutula ne walo kaika pwataki, waloni ndaina noko muṅga kuo pama ṅana ivilama kâ. ²⁹ Kinzi koipu ṅalaṅala nde sisama tu noko kumo Koipu ṅalae, kala sikai nenzi wisi-ara simâ panzi noko ne luma sapâṅa ṅinde ikeno Jerusalem lawea ilo. ³⁰ Maka iloma tu noko ma kumbitanzi Isip ṅgu, kinzi ṅinde sitogo ṅgoa ṅgoi uru imo lââ pwali. Kinzi simo sitogonzi bulmakao tamâne lâ kinzi bulmakao natu ṅgininzi. Kumbitanzi lee ikura lâ zo ndia kinzi ma sipare tukunzi pano ku mira “silva” silano. Maka iloma tu noko ma pwai kazâṅa panzi tamâta ṅinde uru sindeka ṅana paraṅa kâ, aku kusokinzi sikâwa pwapwataki silâ. ³¹ Noko ma kupolenzi Isip ṅgu mine, ṅineṅḡa nenzi koipu ṅalae ma ionzi ne dumui soka silâ pa Jerusalem lawea, aṅga kinzi tamâta ṅinde simo Itiopia tâno kala ma sikai nenzi mbaliṅa simâ pano.

³² Mine nde miki tamâta pa ṅgu râràni kamo tâno ndoni, miki kawâṅḡi pa Maro Kindeni. Kawâṅḡi wângiṅa paneâṅa kâ pa Maro ṅalae, ³³ ina uru iyoka nia maa siṅga ikeno âta ṅinde ilâ wa imâ wa. Miki kaloṅo ṅga; kala ṅine isuṅa kawa kâki ṅalae ndo! ³⁴ Miki râràni kaporo katula pwataki tu Maro Kindeni ne walo nde ṅalae tina. I imo Isrel nenzi Koipu ṅalae, aku uru itula ne walo kaika pwataki lâ nia maa ikeno âta ṅinde. ³⁵ Isrel nenzi Maro Kindeni imo ne luma sapâṅa ilo, aku tamâta râràni nde simeḡe ṅana i kâ. I uru iwaee ne walo kaika panzi ne tamâta. Paneâṅa ilâ pa Maro Kindeni!

69

Tamâta ikai noṅa pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângiṅa ṅine

¹ Maro Kindeni, kuvilana ṅga! Lââ ipondi kâki imâ ipâṅḡa naṅa ndanḡenâṅḡu. ² Nanḡa apale tâno mbariri andue alâ, aku tâno kaika ṅana namandi kulu keno, ande tia. Nanḡa amo tâi geza-geza ilo, aku laiti ṅana ambwatuke kâ. ³ Maro Kindeni, nanḡa amo asarâwa pa noko lee nanenḡu walo marumbu lâ, aku ṅandolâṅḡu mbwendu mâsa-mâsa lâ. Nanḡa ao matâṅḡu ikura zo

luandondo koṅja pa noko tu ma kuvilana, kala matāngu sakamao lā. ⁴ Tamāta rārā sikai kazāṅja pa naṅja koa tia nā. Kinzi kambwanjenzi ṅalae tina, ipole naṅja kulonṅu pwau ṅine kambwanjenzi. Kinzi kazāṅja tamāta ṅinde nenzi walo nde kaika, aku kawanzi lanjeṅja nā sisowe ṅgua lā naṅja tiniṅgu. Kinzi situ ma sizavaru naṅja ndo. Naṅja ṅandai apanawe nenzi kekelele tonṅe ṅga, andeta kinzi siporo kaika kala naṅja warakāṅgu nenṅu mbaliṅja alanzi koa tia nā.

⁵ Maro Kindeni, noko kusama tu nanenṅu ilo-kalo nde soki ndo. Nanenṅu kiesaka ipavea lā noko nao, ande tia. ⁶ Maro ṅalae, noko Yova Kindeni Kaika Warika, ambo noko ma kuvila naṅja tia, ande nanenṅu kazāṅja tamāta ma sipole naṅja. Niṅenṅa kinzi tamāta kala uru kalonzi tawanano ṅinde ma sikai maṅjeti kuku naṅja. Maka Isrel nema Maro Kindeni, naṅja tiniṅgu pwāka tu nanenṅu malia ṅine ma ivetanzi tamāta pinde siporo ṅgua sakamao panzi tamāta ṅinde uru siwāṅgi pa noko. ⁷ Naṅja uru apono muli pano, aku ṅana duvi ṅinde kā kinzi tamāta siporo ṅgua pavaligiṅja pa naṅja, aku siveta naṅja maiṅgu ṅalae. ⁸ Andeta ṅinde nā tia; niṅgu-nambwe wukale simora naṅja nde togo tamāta lā ṅgu tonṅe. Aku naṅja taiṅgutata kinzi kala simora naṅja nde togo tamāta lombo mine. ⁹ Naṅja tu naṅja ilonṅu ndo keno pa noko ne luma sapāṅja, aku ilonṅu ṅalae tina tu luma ṅinde ma ikeno ara nā. Aku lā zo ṅana kinzi tamāta siporo ṅgua pavaligiṅja pa noko, ande nenzi ṅgua soki ṅinde imā ikai naṅja tona. ¹⁰ Mine nde naṅja kalonṅu sukāṅja ṅalae tina, kala apatawa warakāṅgu tiniṅgu ku asāpa ṅana aka kāpwa kā. Taitu kinzi tamāta simora naṅja aveta mine, kala siporo ṅgua pavaligiṅja pana. ¹¹ Aku naṅja asawa pasawaṅja rāge-rāge lā tiniṅgu tona, ṅana itula pwataki tu naṅja akai māṅgu ṅana kalo-sukāṅja kā. Ambo taitu kinzi tamāta simora ṅinde ku siṅjelea naṅja. ¹² Kinzi tamāta sipasau lā ao ṅgini ku situ naṅja ṅguanāṅgu. Tamāta pinde simo nia ṅinde ku sinu lāā kaika sidauda ikura zo zo, aku kinzi ṅinde sisia wāṅgiṅja sakamao sivaligi naṅja.

¹³ Andeta kalo loko, naṅja ma akai noṅja pa noko, Yova Kindeni. Maro Kindeni, noko uru tini mwasa ndo pa naṅja ikura zo zo, aku noko uru kupaveta kuku tamwata ne ṅgua pāṅja ṅana kuvilanzi ne tamāta. Mine kala lā zo ndia noko tamwata kupate, ande naṅja ilonṅu tu noko ma kusāu pa nanenṅu noṅja. ¹⁴ Pwai naṅja piti lā tāno pāpāṅja ṅine. Tia ma naṅja andue alā nziṅja ilo, ku ma naonṅu tia lā. Pwea ṅanana, ṅana kinzi kazāṅja tamāta ma sikura tu sizavaru naṅja tia, aku tāi geza-geza ṅine ma ikura tu ipatuku naṅja tia mine nā. ¹⁵ Noko ma kusāu pa uṅara tu ikai naṅja, mine ndimo. Aku noko ma kusāu pa tāi geza-geza tu ma ipatuku naṅja kala

ambwatuke, mine ndimo. Aku noko ma kusāu pa mateṅja nianzi tu ipanṅando naṅja, mine ndimo. ¹⁶ Yova Kindeni, ikura zo rārāni noko tini mwasa ndo pa naṅja, aku ṅinde nde ara ndo. Mine nde kupalonṅo pa nanenṅu noṅja ṅga! Noko ne kalo-sukāṅja nde ṅalae tina; mine kala kulele nao pa naṅja! ¹⁷ Naṅja nde noko ne wurāta tamāta. Mine kala noko ma kupavea ṅanana ndimo. Naṅja asānda malia ṅalae tonṅe kulu; mine nde ano pano tu kusāu pa nanenṅu noṅja walele nā. ¹⁸ Kumā kumo naṅja tiniṅgu laiti, aku pwaina piti lā nanenṅu kazāṅja tamāta mbaunzi ilo, ṅana ma amo ara kilo.

¹⁹ Noko kusama lā ṅana ṅgua potomule kinzi tamāta ṅinde uru siporo pa naṅja. Noko kusama tu kinzi uru siveta maṅjeti pa naṅja wa sitawa ṅāṅgu ndue wa. Noko mata kumoranzi nanenṅu kazāṅja tamāta rārāni. ²⁰ ṅgua sakamao ṅinde iyaula naṅja ilonṅu kalonṅu ndo lā, kala ilonṅu malia ndo. Naṅja atu tamāta pinde ma kalonzi sukāṅja ṅanana tā, andeta tia. Aku naṅja atu tamāta pinde ma siporo ṅgua ara tā pana ṅana sipu tini kaika pa ilonṅu kalonṅu kā. Andeta tia. ²¹ Aku lā zo ṅana putole ipuna, ande kinzi kāpwa kaṅja makisa nā silana tu aka. Naṅja arakonṅa ṅana lāā kā, andeta kinzi waini sakamao nā silana tu anu.

²² Mine nde lā zo ndia kinzi siveta kāṅjanuṅja ṅalanjala, ande naṅja ilonṅu tu ndekāṅja ne zo ṅinde ma ipalele ku iyaula kinzi warakanzi, itogo nimbu ikai ṅgoa mine. Naṅja ilonṅu tu kinzi ma sikai pareṅja-nia ṅana nenzi vetāṅja potomule kā. ²³ Maro Kindeni, naṅja ilonṅu ndo tu noko ma kuveta matanzi leva-leva, ṅana kinzi ma sikura tu simora kilo tia. Kuyaula kumbunzi to-tononi, ṅana kinzi ma sikura tu simandi kaika kilo tia. ²⁴ Naṅja ilonṅu tu noko ma wisi nāna ṅalae ndo pa kinzi, aku kuyaulanzi. Ara ṅana noko ne wisi-nāna ma ilā panzi ku izavarunzi ndo. ²⁵ Naṅja ilonṅu tu nenzi lawea ma ikeno kaa nā, tamāta tonṅe tia. Noko ma kusāu pa tamāta tonṅe lā ṅgu ṅinde tu ma imo via ndimo. ²⁶ Naṅja tu kinzi siveta kenzi sakamao panzi noko ne tamāta, maka ṅine muṅga noko tamwata kupare nia pama lā. Kinzi siporo ṅgua pavaligiṅja pa maka tamāta ṅine muṅga noko nāna kulama, ande nenzi vetāṅja ṅinde iveta iloma malia ndo. ²⁷ Naṅja ilonṅu tu noko ma kalo ṅgere ṅana kinzi tamāta sakamao ṅinde nenzi kiesaka rārāni taitu-taitu. Noko ma kusāu panzi tu ma simo kunzi noko ne ṅgu, mine ndimo. ²⁸ Ara ṅana noko ma kuzavaru ṅanzi piti lā pepa ṅana via kā tini. Noko ma kuṅgere ṅanzi lā pepa ṅinde kinzi tamāta sondo ṅanzi keno tini, mine ndimo.

²⁹ Anṅa naṅja nde akai nāna ṅalae ṅinde, kala ilonṅu malia ndo. O Maro Kindeni,

pwaina piti lâ kazâŋa ilo, aku kuveta naŋa amo ara kilo.

³⁰ Maro Kindeni, ambo noko ma kuveta mine, ande naŋa ma awāŋgi wāŋgiŋa paneāŋa kâ pa noko. Naŋa ma kawāŋgu ndanĝe pano ku aporo asuka noko ŋa kâki. ³¹ Yova Kindeni, naŋa asama tu noko ma tini mwasa ndo ŋana vetâŋa mine, ŋana tu noko ilo ndeka ŋalae ŋana tamâta nenzi paneāŋa kâ. Aku noko ne ndekâŋa ŋinde ipole ne ndekâŋa lâ zo ndia kinzi tamâta sipatarâwa bulmakao tamâne pano. ³² Tamâta pinde uru sikai nâna wa malia rârâ, andeta lâ zo ŋana kinzi ma simora Maro Kindeni ivila naŋa, ande kinzi ma sindeka. I ne vetâŋa ŋinde ma ipu tini kaika panzi tamâta ŋinde uru sipare tukunzi pa Maro Kindeni. ³³ ŋana tu Yova Kindeni uru ipaloŋo pa kinzi sugorai tamwatanzi nenzi noŋa. Aku i ŋandai kalo kapa ŋananzi ne tamâta ŋinde simo luma sakamao ilo ŋga.

³⁴ Ayo, miki samba wa tâno wa tâi wa, ara ŋana miki rârâni ma kagogo kawami ilâ kunzi kekeleke rârâni simo vianzi ŋinde kawanzi, aku kapanea Maro Kindeni kasuka i ŋa kâki. ³⁵ ŋana tu Maro Kindeni ma ikea ŋana Jerusalem lawea, aku i ma iveta Juda nenzi lawea rârâni kilo. I ma ionzi ne tamâta simo ara kilo lâ lawea ŋinde, aku ma sikai tâno ŋinde ndoni saŋenzi kazâŋa tamâta. ³⁶ Maro Kindeni ne tamâta ŋinde nenzi vâsa ma muli sikai tâno ŋinde, aku tamâta ea ilonzi ndo ikeno pa Maro Kindeni, kinzi ŋinde ma simo tâno ŋinde ikura zo rârâni.

70

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i Daviti isia wāŋgiŋa ŋine

¹ Maro Kindeni, kalo sukâŋa ŋanana ku pwaina piti lâ kazâŋa ilo! Yova Kindeni, kumâ walele ku kuvilana! ² Tamâta pinde situ sipu naŋa pâta amâte. Naŋa ilonĝu tu noko ma kuveta maŋeti panzi ku kupolenzi ndo lâ. Kinzi uru sindeka ŋana nanenĝu malia ŋine kâ. Naŋa ilonĝu tu noko ma kuŋaranzi ku kutawa ŋanzi ndue lâ. ³ Kinzi sivaligi naŋa wa siveta “a” pana wa. Naŋa ilonĝu tu noko ma kuzavarunzi ndo lâ, aku kuveta kinzi mainzi ŋalae. ⁴ Anĝa tamâta pinde nde uru simâ pano, aku naŋa ilonĝu tu kinzi ŋinde ma sindekanano. Noko muŋga pwainzi tamâta ŋinde piti lâ kazâŋa ilo, aku naŋa ilonĝu tu kinzi rârâni ma kawanzi ndanĝe pano ku siporo ŋgua ikura zo rârâni mine tu, “Maro Kindeni nde ara ku ara ndo!”

⁵ Ambo taitu naŋa nde tamâta kaa nâ, aku akura tu apavila warakāŋgu, ande tia. O Yova Kindeni, kumâ walele pa naŋa ŋga! Nanenĝu Maro Kindeni, nanenĝu Pavilâŋa Tamâta wa nanenĝu Yautâŋa Tamâta noko.

Mine nde ano pano tu kumâ walele nâ ku kuvilana.

71

Tamâta koŋa ne noŋa

¹ Yova Kindeni, naŋa amâ pa noko ŋana noko ma pwatonana. Noko ma kusâu panzi kazâŋa tamâta tu ma sipole naŋa kala akai maŋeti, mine ndimo.

² Noko nde vetâŋa sono warika. Mine nde kuvilana, aku pwaina piti lâ kazâŋa ilo. Kupaloŋo pa nanenĝu noŋa, aku kuvilana.

³ Noko kumo kutogo mira ŋalae naŋa uru amuna tini mwasina. Noko kumo kutogo ŋgumbi kaika mine, aku noko uru pwea ŋanana, ŋana tu naŋa amâ pa noko nâ ŋana apavea kâ. Noko simbo nâ pwatona naŋa kala amo ara nâ. ⁴ Nanenĝu Maro Kindeni, pwai naŋa piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo. Kinzi nenzi walo nde kaika, aku nenzi vetâŋa nde sakamao ndo.

⁵ Maro Yova Kindeni, naŋa kalonĝu tawana noko simbo nâ. Nanayoni, lâ zo ŋinde naŋa tamâta limoa yo, aku amo lee ikura lâ zo ŋine, ande nanenĝu kalo-tawana ikeno mine nâ. ⁶ Ikura zo rârâni naŋa amo viāŋgu, naŋa uru amarerea noko simbo nâ. Nia ndoyo, lâ zo ŋinde nana ipagugwana, aku amo lee apāŋga lâ zo ŋine, ande noko pwatona naŋa sono ndo. Mine nde naŋa ma apanea noko ŋa ikura zo rârâni. ⁷ Tamâta rârâ simora vetâŋa rârâni noko kuveta pa naŋa, kala wisinzi motutu. Kinzi sisama tu noko simbo nâ ne kaika ŋalae uru ikea ŋanana. ⁸ Ikura zo rârâni naŋa apanea noko ŋa ku atula noko kilala pwataki panzi ne tamâta.

⁹ Andeta kala ŋine naŋa ŋga koŋa lâ; mine nde noko ma kupile naŋa ndimo. Nanenĝu walo nde marumbu lâ; noko ma kupu muli pa naŋa ndimo. ¹⁰ Kinzi kazâŋa tamâta situ sipu naŋa pâta amâte, aku sipasau lâ sipa ŋgua naŋa siyaula naŋa kâ. ¹¹ Kinzi siporo tu, “Maro Kindeni ipile i marumbu lâ. Ayo, kindi ma tatanĝula i lee takale kaika. Tamâta tonĝe imo ŋana ivila i kâ, ande tia.” ¹² O Maro Kindeni, noko ma kumo malawae ŋana naŋa kâ ndimo. Nanenĝu Maro Kindeni, kumâ walele nâ ku kuvilana! ¹³ Kinzi tamâta ŋinde uru siporo sitalea naŋa. Naŋa ilonĝu tu noko ma kutawa kinzi ndue ku kuzavarunzi ndo lâ. Kinzi situ siyaula naŋa. Naŋa ilonĝu tu noko ma kuveta kinzi mainzi ŋalae.

¹⁴ Anĝa naŋa ma kalonĝu tawana noko ikura zo rârâni, aku ma ao tiningu pa noko tu kuvilana. Naŋa ma apanea noko ŋa ku amo nâ. ¹⁵ Naŋa ma atapâri panzi tamâta ŋana vetâŋa arara ŋinde noko muŋga kuveta pa naŋa. Naŋa azizâla ŋana noko ne pavilâŋa ara ŋinde ne duvi, andeta naŋa ma aporo atula pwataki ikura zo rârâni tu noko

pwai naṅja piti lā kazāṅja ilo. ¹⁶ Maro Yova Kindeni, naṅja ma kalongu ṅgere ṅjana noko ne walo kaika ṅjalae, aku ma amo apaneano. Naṅja ma asuka noko ṅa kāki aporo atula ṅgua mine tu, “Maro Kindeni i simbo nā nde vetāṅja sondo warika.” ¹⁷ Maro Kindeni, nanayoni, lā zo ṅjinde naṅja lālu kiri-mwata yo, ande noko uru kupananana, aku kuveta mine lee imā ipāṅga lā zo ṅjine. Kala zo ṅjine naṅja amo ṅjai yo atula ṅgua pwataki ṅjana noko ne vetāṅja arara ṅjinde. ¹⁸ Kala ṅjine naṅja koṅjalā, aku kulungu pwau sāsāṅja lā. Andeta Maro Kindeni, noko ma kupile naṅja ndimo. Naṅja ilongu tu noko ma kumo kuna, aku naṅja ma atapāri panzi nanenṅu vāsa ṅjana noko ne walo kaika.

¹⁹ Maro Kindeni, noko ne vetāṅja rārāni nde sondo ndo, aku noko parina ṅjinde nde isala nia ndoni ilā lee ipāṅga lā nia maa ikeno āta ṅjinde. Noko muṅga kuveta māsi ṅjalajala kie-kie. Opopo, tamāta tonṅe ipakura kuku noko, ande tia ndo! ²⁰ Noko muṅga kuo malia kie-kie imā ipāṅga pa naṅja, andeta naṅja kalongu tawana tu noko ma kupu tini kaika pa ilongu kalongu kilo. Mateṅja imā ipāṅga tiniṅgu laiti lā, andeta naṅja kalongu tawana tu noko ma pwaina kāki kala ma amo ara kilo. ²¹ Naṅja kalongu tawana tu noko ma kusuka ṅṅgu ipāṅga ṅjalae ndo, aku noko ma kuveta ilongu ara kilo. ²² Mao nā, naṅja ma ara wāṅgu ku awāṅgi wāṅgiṅja paneāṅja kā pa noko. Nanenṅu Maro Kindeni, noko uru kuveta ikura noko kawa ṅgua rārāni, aku naṅja ma awāṅgi atula ṅjinde pwataki. Isrel nenzi Maro Kindeni, noko Sapāṅja Tamwata, naṅja ma ara wāṅgu awāṅgi wāṅgiṅja paneāṅja kā pano. ²³ Naṅja ma andeka ṅjalae asuna kawāṅgu kāki awāṅgi pano. Taitu naṅja ma awāṅgi lā kawāṅgu nā, ande tia ndo. Naṅja ma awāṅgi pano tava ilongu ndo, ṅjana tu noko pwai naṅja piti lā kazāṅja ilo. ²⁴ Tamāta pinde sitogo tu siyaula naṅja, andeta noko kupunzi ndue ku kuvetanzi sikai maṅeti ṅjalae. Mine kala ikura zo zo naṅja ma atapāri panzi tamāta tu noko ne vetāṅja rārāni nde sondo ndo.

72

Tamāta ikai noṅja pa Maro Kindeni tu ma ivila Koipu ṅjalae

Daviti natu Solomon isia wāṅgiṅja ṅjine

¹ Maro Kindeni, naṅja ilongu tu noko ma kupanana koipu ṅjalae ṅjana noko ne vetāṅja sondo kā. ṅNinenṅa i ma isamanzi tamāta sondo lā ṅgua nia. Noko uru kuveta vetāṅja sondo ndo lā ṅgua nia. Mine kala naṅja ano pano tu kupanana koipu ṅjalae ṅjana wurāta ndainani nā. ² ṅNinenṅa i ma ikura tu ikai poe sondo ndo panzi noko ne tamāta, kinzi ṅjinde uru simo sitogo sugorai tamwatanzi mine. ³ Naṅja ilongu tu noko ma kuveta kāpwa

maria ipāṅga ṅtano ilo, aku kuvetanzi ne tamāta rārāni tu ma sipono muli pa noko ne vetāṅja sondo ikura zo rārāni. ⁴ Naṅja ilongu tu koipu ṅjalae ma iveta kie ara ndo panzi sugorai tamwatanzi, aku ma ivilanzi tamāta ṅjinde nenzi kekelekele keno panzi tia. Andeta naṅja ilongu tu i ma izavarunzi tamāta pinde tona, kinzi ṅjinde situ siveta kenzi sakamao panzi tininzi pinde.

⁵ Maro Kindeni, naṅja ilongu tu noko ne tamāta ma siwāṅgi sipanea noko ikura zo rārāni kari tava nzimona ma sipane nia simo ṅjai yo. ⁶ Aku naṅja ilongu tu koipu ṅjalae ma iveta vetāṅja arara nā ṅjana isukanzi tamāta kā, itogo karāzi imbe ndue ṅtano kulu ku iveta kāpwa ipāṅga ara mwasina. ⁷ Naṅja ilongu tu kinzi tamāta ma sipaveta kuku vetāṅja ara nā, ikura zo rārāni koipu ṅjalae imo via yo. Naṅja ilongu tu kinzi ma simo ara nā lee ikura zo rārāni nzimona ma ipane nia imo ṅjai yo.

⁸ Mao nā, i ma ikai koipu ṅjalae panzi tamāta rārāni simo ṅtano ṅjinde ikeno pa mbwera kā, aku ilā lee ipāṅga lā ṅtano ṅjinde ikeno pa wāra kā. I ne tāno ne keri ma imandi lā Yufretis Lāā tini laiti, aku ma ilā lee ikura ṅtano pinde ndoni. ⁹ Tinikoa ṅgu pinde uru simo nia bilimu, aku kinzi ṅjinde ma sipare tukunzi ndue lā koipu ṅjalae nao. Mao nā, i ne kazāṅja tamāta ma patanzi sindue i kie tini laiti, ku ma simo i kalo. ¹⁰ Kinzi tinikoa ṅgu nenzi koipu ṅjalajala ma simora tu i ne kaika nde ṅjalae ndo. Mine kala Spen nenzi koipu ṅjalae tavanzi koipu ṅjalajala simo sia pinde, ande kinzi ṅjinde ma sikai nenzi mbaliṅja kie-kie simā silua i. Anṅa Arabia nenzi koipu ṅjalae tava Itopia nenzi koipu ṅjalae, ande kinzi zira kala ma sikai nenzi mbaliṅja simā. ¹¹ Mao nā, kinzi koipu ṅjalajala rārāni ma sipare tukunzi papa i, aku nenzi ṅgu ndoni ma simo nenda Koipu ṅjalae kalo, ¹² ṅjana tu i uru isukanzi sugorai tamwatanzi rārāni lā zo ndia sisarāwa papa i, kinzi ṅjinde kekelekele keno panzi tia aku nenzi pavilāṅja tamāta tia. ¹³ I uru kalo sukāṅja ṅjananzi tamāta ṅjinde nenzi kaika tia kala simo sugorai nā. I uru ikainzi sugorai tamwatanzi piti lā kazāṅja ilo, kala simo vianzi. ¹⁴ Ambo kinzi tamāta sakamao situ siyaulanzi sugorai tamwatanzi ṅjinde, ande koipu ṅjalae uru ikainzi piti lā tamāta ṅjinde mbaunzi ilo. I tini mwasa ndo panzi, aku i tini pwāka tu kinzi tamāta sakamao ma sipunzi pāta simāte.

¹⁵ Ayo, naṅja ilongu tu koipu ṅjalae ma imo via ikura zo luandongo! Ara ṅjana kinzi tinikoa ṅgu simo Arabia ṅtano ṅjinde ma sikai mira “gol” simā silua i. Naṅja ilongu tu kinzi tamāta ma sino pa Maro Kindeni ikura zo rārāni tu ma isuka koipu ṅjalae. Aku naṅja ilongu tu Maro Kindeni ma iveta kie ara nā papa koipu ṅjalae ikura zo rārāni. ¹⁶ Ara

ŋana kâpwa kie-kie rârâni ma ipâŋga maria lâ tâno ilo, itogo uru ipâŋga lâ Lebanon tâno mine. Aku ara ŋana kinzi tamâta ma sipâŋga kambwanŋenzi walo lâ lawea ndoni, sitogo leu mine. ¹⁷ Naŋa ilonŋu tu koipu ŋalae ŋa ma ipâŋga ŋalae ndo, ma ikeno mine ku imo nâ. Ara ŋana kinzi tamâta ma situ i parina lee ikura zo rârâni kari ma ipane nia imo ŋai yo. Aku ara ŋana kinzi tamâta ŋgu ndoni ma sino pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara taituni pa kinzi, itogo uru iveta pa koipu ŋalae mine. Aku ara ŋana kinzi ma sino tu koipu ŋalae ma imo tava ndekâŋa nâ.

¹⁸ Mine nde tapanea Maro Yova Kindeni tasuka i ŋa kâki, ina Isrel nenzi Maro Kindeni! Ŋana tu i simbo nâ uru iveta vetâŋa arana ŋinde. ¹⁹ I ŋa imo ara ku ara ndo. Tapanea i mine ikura zo rârâni. Ara ŋana i kilala ma ipâŋga nia yo ikura tâno ndoni. Mao ku mao nâ.

²⁰ Jesi natu Daviti ne noŋa rârâni kala imâ imotu lâ ŋjine.

73

Mana mana ŋa kinzi tamâta sakamao uru simo ara nâ

Asap isia wāngiŋa ŋjine

¹ Mao nâ, Maro Kindeni iveta kie ara ndo panzi Isrel ŋgu, kinzi ŋinde ilonzi ikeno mbâra-mbâra. ² Andeta muŋga, nanenŋu kalo-tawana imâ laiti ŋana imbe kâ. Ŋinde itogo naŋa kenŋu apale zuli-zuli sârârâ mine. ³ Ŋana tu naŋa amora tu kinzi tamâta sakamao nde sipâŋga mbaliŋa warakanzi. Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, aku naŋa ilonŋu yosi pa nenzi kelekele.

⁴ Kinzi uru sikai nâna lâ karaanzi, ande tia. Kinzi situmbu ara kala simo ara nâ, nenzi pukoŋa tonge tia. ⁵ Kinzi simo tava malia sitogo kinda mine, ande tia. Malia kie-kie uru ipâŋga pa kinda tamâta rârâni, andeta vetâŋa kie mine uru ipâŋga panzi tamâta sakamao ŋinde, ande tia. ⁶ Mine kala kinzi sindeka kaa nâ ku sipasuka warakanzi tininzi kâki, itogo nenzi siŋgâra ara mwasina. Kinzi uru sizavarunzi tamâta pinde koa tia nâ, aku nenzi mâsi ŋinde ikeno nia yo, itogo nenzi pasawaŋa mwasina. ⁷ Ilo-kalo sakamao nde ipipi lâ ilonzi kalonzi. Kinzi uru siveta vetâŋa potomule kie-kie ndia ilonzi patea tu ma siveta. ⁸ Kinzi siŋeleanzi tamâta pinde, aku sipasule tu ma siveta vetâŋa potomule panzi. Kinzi sipandekâna warakanzi nâ, aku sipa ŋgua tu ma siyaulanzi tamâta pinde. ⁹ Kinzi uru siporo ŋgua pavaligiŋa pa Maro Kindeni, ina imo samba ilo, aku siporo ŋgua potomule panzi tamâta tona. ¹⁰ Opopo, Maro Kindeni ne tamâta pinde sitambira taŋanzi pa kinzi tamâta sakamao ŋinde nenzi ŋgua, aku sindeka ŋana sipono

muli pa ŋgua ŋinde. ¹¹ Kinzi tamâta sakamao uru siporo mine tu, “Maro Kindeni izizâla ndo ŋana kinda nenda vetâŋa, ŋana tu Maro Kindeni âta Tamwata ne ilo-kalo nde ŋalae koŋa tia.”

¹² Kinzi tamâta sakamao kalonzi loko ŋana sâ tonge tia, aku simo nâ sigona mbaliŋa kie-kie rârâ. ¹³ Andeta mana mana, a? Naŋa uru apakatona warakâŋgu sono ndo, kala ilonŋu ikeno mbâra-mbâra nâ. Vetâŋa soki tonge iveta muso pa naŋa, ande tia ndo. Andeta naŋa amora kinzi tamâta sakamao nenzi mbaliŋa kala apakasonŋa warakâŋgu tu, “Tiambo naŋa apakatona warakâŋgu mine koa tia nâ, a?”

¹⁴ O Maro Kindeni, ŋana sâ kâ ŋga noko nâna kulua naŋa ikura kari wa mbo wa. Ŋana sâ kâ ŋga noko pwai kazâŋa pa naŋa ikura mboyo mboyo. ¹⁵ Ambo naŋa muŋga aporo ŋgua pavaligiŋa kaŋa taituni pa noko itogo kinzi tamâta sakamao uru siporo mine, ande ŋinde ma itula pwataki tu naŋa apu muliŋgu panzi noko ne tamâta marumbu lâ. Andeta tia. ¹⁶ Naŋa ilonŋu ikai wurâta ŋalae tina ŋana asama ŋinde ne duvi kâ. Andeta ŋinde ne duvi ipavea ndo ŋanana. ¹⁷ Naŋa amo aroto mine nâ ŋana duvi ŋinde kâ lee, ikura lâ zo ŋinde naŋa alâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo. Ŋineŋga ilonŋu kalonŋu ipâŋga lâ, aku naŋa asama lâ ŋana vetâŋa ŋinde ma muli ipâŋga panzi tamâta sakamao.

¹⁸ Noko ma kuonzi soka nia zuli-zuli ndo, ku ma kuveta kinzi patanzi sindue ku si-payaula ndo lâ. ¹⁹ Noko ma kuzavarunzi walele nâ, aku nenzi mateŋa nde ma sakamao ndo. ²⁰ Kinzi sitogo mbupuleŋa tonge tamâta imbipole lâ mbo. Lâ zo ŋana tamâta ŋinde imandi sânda, ande ne mbupuleŋa ŋinde nao tia lâ walele nâ. Maro ŋalae, muli ŋga, lâ zo ŋana noko ma kumandi tu pwai kazâŋa panzi tamâta sakamao, ande kinzi ma naonzi tia mine nâ.

²¹ Opopo, muŋga, lâ zo ŋinde naŋa ilonŋu makisa ndo wa wisuŋu sakamao wa, ²² ande naŋa azizâla ndo ŋana noko ne vetâŋa kilala. Naŋa ilonŋu kalonŋu pasâsâe ndo, kala amo noko nao atogo ŋgoa ŋgoi, ne ilo-kalo tia mine. ²³ Andeta kala ŋjine naŋa amo noko tini laiti ikura zo zo, aku noko uru kusaŋa mbaunŋu pa wia kâ. ²⁴ Noko kawa ŋgua ara ŋinde uru ikai poe sono pa naŋa, aku muli ŋga noko ma pwaina alâ amo ku noko ku ma kusuka ŋâŋgu kâki. ²⁵ Maro ŋalae, nanenŋu pavilâŋa tamâta tonge imo samba ilo, ande tia; noko simbo nâ. Naŋa ilonŋu ndo ikeno pa noko, aku ŋjine ikura lâ. Mine nde naŋa ma ilonŋu pa tâno ne kelekele tia ndo. ²⁶ Naŋa karaenŋu ne walo tava ilonŋu ne kaika ma marumbu lâ, andeta Maro Kindeni tamwata imo nanenŋu kaika mao. I ma imo kuku naŋa mine ku imo nâ.

²⁷ Mao nā, tamāta ea kinzi sipile noko, ande kinzi ṅinde rārāni ma naonzi tia lā. Noko ma kuzavarunzi tamāta ea sipu mulinzi pano. ²⁸ Anḡa naṅa nde uru amo Maro Kindeni tini laiti, aku ṅinde nde ara ndo. Koipu Nalae Yova Kindeni imo itogo nanenḡu maramuṅa mwasina. Naṅa ma aporo atula i ne vetāṅja rārāni pwataki.

74

Tamāta ikai noṅa pa Maro Kindeni tu ma isukanzi Isrel ṅgu

Asap isia wāṅgiṅja ṅine

¹ Maro Kindeni, ṅana sā kā ṅga noko kupu muli pa maka, a? Tiambo noko ma wisi nāna pa noko tamwata ne lama ṅgu maka ikura zo rārāni, tiya? ² Maka kano pano tu kalo ṅgere kilo ṅana ne tamāta maka. Nia ndoyo noko kupatea maka pa tamwata, aku pwaima piti lā kazāṅja ilo kala kamo noko ne ṅgu. Maka kano pano tu ma kutaulo kumā pa Saion Tuu kilo, nia ṅinde noko muṅḡa kumo, aku kuvilama kilo. ³ Kumā kumora ṅga; maka nema kazāṅja tamāta nde sizavaru kelekele ndoni ikeno noko ne luma sapāṅja ilo marumbu lā. Mao nā, luma sapāṅja nde zavaruṅa ndo lā.

⁴ Noko ne kazāṅja tamāta nde silā noko ne luma ilo, aku simo sikai lolove nā. Kinzi sikai mbila pinde warakanzi kilalanzi ikeno tini, aku sisona tāra luma sapāṅja ilo. ⁵ Kinzi siveta pa noko ne luma sapāṅja itogo tamāta kavasi nā itale kái lā dugu ilo mine. ⁶ Kinzi sikai palaṅja arara pinde muṅḡa tamāta sipare māsi lā tini, andeta kavasi nā sitoto palaṅja ṅinde nuki-nuki. ⁷ Kinzi sizavaru noko ne luma sapāṅja, ṅineṅḡa yāā nā sirumbia ndo lā. Kinzi siveta vetāṅja sakamao ndo ku siveta muso ṅjalae pa lumani ndaina noko muṅḡa kupatea pa tamwata tu ma kumo ṅinde. ⁸ Kinzi ilonzi pateo tu ma sizavaru maka ndo. Mine kala kinzi sirumbia luma sapāṅja rārāni ikeno maka nema tāno kana lā. ⁹ Noko muṅḡa kuveta māsi ṅjalaṅjala kie-kie, andeta kala zo ṅine maka kamora māsi tonḡe tia. Aku noko ne ṅgua-tulāṅja tamāta rārāni kala naonzi tia mine nā. Maka nema malia ṅine ma marumbu lā zo ndia, a? ṅinde nde maka rārāni kasama tia.

¹⁰⁻¹¹ Maro Kindeni, ṅana sā kā ṅga noko tini pwāka tu kuvila maka, a? ṅana sā kā ṅga noko kumo kusarḡona nā, a? Noko ma kusāu panzi kazāṅja tamāta tu ma sijeleano ikura zo ṅapia kilo, a? Tiambo kinzi ma siporo ṅgua pavaligiṅja pa noko ikura zo rārāni, tiya?

¹² Andeta Maro Kindeni, nia ndoyo, aku imā lee ipāṅḡa lā zo ṅine, ande noko kumo maka nema koipu ṅjalae. Noko muṅḡa kupunzi kazāṅja tamāta simo tāno

ṅine mbwani rārā. ¹³ Noko ne walo nde kaika ndo, kala nanayoni nokoni tamwata kupu tāi ṅjalae ipwa pwataki. Aku noko kuzavarunzi iṅa saka ṅjalaṅjala simo tāi ilo ṅinde tona. ¹⁴ Mao nā, nokoni kupu iṅa saka ṅjalaṅjala ṅinde kulunzi pwapwataki simāte lā, ṅineṅḡa kutambira karaenzi ilā pa nia bilimu, kala kinzi mbwāmbwa simā sikanzi. ¹⁵ Aku nokoni kuveta lāā pinde isāko ipāṅḡa tāno kulu ku irere ilā. Anḡa lāā ṅjalaṅjala pinde nde kuvetanzi sipāṅḡa māsa-māsa ndo lā. ¹⁶ Nokoni tamwata kuveta nia pāne wa kondoma wa, aku noko kuonzi kari ku nzimona rua simo nianzi. ¹⁷ Nokoni kuo keri pa tāno ndoni, aku noko kupatea kari ne zo wa karāzi ne zo wa, ikura mbwera mbwera.

¹⁸ Mao nā, noko muṅḡa kuveta māsi ṅjalaṅjala ṅinde. Mine nde Yova Kindeni, ara ṅana noko ma kalo ṅgere ṅana ṅine kā; noko ne kazāṅja tamāta uru sijeleano. Kinzi sitogonzi tamāta kapa-kapa, ilonzi kalonzi tia ndo, aku simo siporo ṅgua pavaligiṅja pano. ¹⁹ Aku kinzi siveta kenzi sakamao ndo pa noko ne ṅgu maka tona. Maka kakura tu kapavila warakama, ande tia. Mine nde noko ma kusāu panzi nema kazāṅja tamāta tu ma sizavaruma ndimo. Maka kano pano tu ma kalo ṅgere kilo ṅana maka kā. ²⁰ Kinzi nzanzare tamwatanzi simuna nā simo nia kondoma rārāni lā tāno kulu. Mine nde maka kano pano tu kalo ṅgere kilo ṅana ṅgua pāṅja ṅinde noko muṅḡa kuveta kuku maka. ²¹ Noko ma kusāu panzi tamāta sakamao tu ma sitawanzi tamāta pinde ndue ku siveta maṅjeti panzi, mine ndimo. Ara ṅana noko ma kuveta nzāla panzi sugorai tamwatanzi tu ma sipanea noko ṅa.

²² Maro Kindeni, kumā kutula pwataki panzi kazāṅja tamāta tu noko ne vetāṅja rārāni nde sono. Kalo ṅgere sono ṅga; kinzi tamāta ṅinde sitogonzi tamāta kapa-kapa, ilonzi kalonzi tia ndo, andeta simo sijeleano ikura kari wa mbo wa. ²³ Noko ne kazāṅja tamāta uru kawanzi pakāe pakāe siporo ṅgua sakamao pa noko. Kinzi sisuṅja kawanzi siveta nduṅeṅja ṅjalae ikura zo zo. Maro Kindeni, noko ma kalo kapa ṅana tamāta ṅinde nenzi vetāṅja, mine ndimo.

75

Maro Kindeni uru itawanzi kinzi tamāta sakamao, anḡa kinzi tamāta ara nde i uru ivilanzi

Asap isia wāṅgiṅja ṅine

¹ Maro Kindeni, maka kawama ndanḡe pa noko. Mao nā, kawama ndanḡe ṅjalae ndo pano. Noko uru kumo kuma, aku kinzi tamāta sipaneano situla ṅgua ṅana vetāṅja arara kie-kie noko muṅḡa kuveta ṅinde. ² Maro Kindeni iporo mine tu, “Naṅa

warakângu apatea to tonje njana ma aonzi tamâta rârâni simandi njua nia. Aku lâ zo njinde, ande naņa ma apare nia sondo ndo panzi. ³ Tâno ma imo ririņo nâ, aku tamâta rârâni sitavanzi kekelele rârâni simo vianzi lâ tâno kulu, kinzi njinde kala ma tininzi ruru nâ. Andeta naņani ma asaņa tâno duvi kaika.

⁴ Naņa Yova Kindeni apainzi tamâta ea uru sipandekâna warakanzi mine tu, 'Miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo.' Aku naņa apainzi tamâta sakamao mine tu, 'Miki ma kapanea warakami niami ndimo.' ⁵ Miki ma kandeka njana warakami nemi kaika wa kapandekâna wa, mine ndimo.' Maro Kindeni kawa njua kala njine.

⁶ Mine nde ea ikura tu iveta wurâta sondo njana isuka tamâta tonje njaka kiwa itawa tamâta tonje njandue wa, a? Kinzi tamâta simo pa mbwera kâ wa kinzi tamâta simo pa wâra kâ wa kinzi tamâta simo nia bilimu wa, ande kinzi njinde sikura tu siveta wurâta njinde sondo, ande tia. ⁷ Maro Kindeni simbo nâ iveta wurâta njinde sondo. Inani nâ imo njua-samâņa tamwata. I uru itawa tamâta tonje ndue, aņa tonje nde isuka kâki. ⁸ Njinde itogo Yova Kindeni isanja kâmba tonje lâ mbau ilo, aku i ne wisi-nâna nde ipipi ikeno kâmba njinde ilo, itogo lââ makisa ndo mine. I ipalini ne wisi-nâna njinde ndue ilâ panzi tamâta sakamao rârâni lee marumbu ndo lâ.

⁹ Aņa naņa nde ma aporo atula Yakopu ne Maro Kindeni parina pwataki ikura zo zo, aku ma amo awângi wângiņa paneâņa kâ papa i. ¹⁰ Inani ma itawa kinzi tamâta sakamao nenzi kaika indue ndo, andeta i ma walo kaika njalae ilanzi tamâta sondo.

76

Maro Kindeni ipole paraņa

Asap isia wângiņa njine

¹ Kinzi Juda ngu nde sisama Maro Kindeni kilala sondo ndo. Kinzi Isrel ngu uru sipanea i sisuka njaka kiwa njalae. ² I ne luma ikeno Jerusalem lawea ilo. I uru imo lawea njinde ikeno Saion Tuu kulu. ³ Lâ niani ndaina, ande i muņgani imbwera kinzi kazâņa tamâta nenzi temba-kula kaika, tava nenzi maramuņa wa pila kazâņa kâ wa. Mao nâ, Maro Kindeni izavaru paraņa ne kekelele rârâni njinde ndo lâ.

⁴ Maro Kindeni, noko njandue njalae ndo, aku ne sinâla isinala nia ndoni. Noko kumo âta ndo, kupolenzi tuu njalanjala rârâni. ⁵ Kinzi zugu tamâta njinde nenzi walo njalae, andeta Maro Kindeni, noko pwai nenzi kekelele arara rârâni saņenzi lâ, aku kupunzi pata sipamateteu. Aku nawalanzi tonje ikura tu ikai ne temba-kula kâki kilo, ande tia. ⁶ Mao nâ, Yakopu ne Maro Kindeni, noko kusuņa kawa kâki njalae lâ,

njineņa zugu tamâta rârâni sitavanzi nenzi hosi rârâni nde sipamateteu lâ, kala sikeno tâno kulu. ⁷ Maro Kindeni, kinzi tamâta rârâni siruru pata njanano. Ambo noko ma wisi nâna kala pwai kazâņa panzi, ande tamâta tonje ma ikura tu imuna njana noko ne wisi-nâna njinde kâ, ande tia ndo. ⁸⁻⁹ Noko kumo samba ilo, aku kupatea pareņa-nia panzi tamâta njinde lâ. Lâ zoni ndaina noko kumandi ku pwainzi tâno njine ne sugorai tamâta rârâni piti lâ kazâņa ilo, njineņa kupare nia pa nenzi kazâņa tamâta. Tamâta rârâni simora njinde ku siruru njalae tina, kala simandi kawanzi buu nâ. ¹⁰ Mao nâ, kinzi tamâta sakamao uru wisinzi nâna njana noko ne pareņa-nia, aņa kinzi tamâta ara nde sindeka njana ku sipanea noko njandue. Noko ne wisi-nâna ingenge njanani tamâta ara, kala kinzi njinde ma siwawano.

¹¹ Miki Maro Kindeni ne tamâta, miki njine muņga kapa njua kuku nemi Maro Yova Kindeni njana kaveta mâsi pinde, ande ara, miki ma koka njua pâņa njinde muli nâ. Aņa miki tinikoa ngu, miki kala ma kamege njana i ku kakai mbaliņa pinde kamâ kalua Maro Kindeni, inani uru ivetanzi tamâta siruru njana i. ¹² I uru itawanzi tamâta mbâna-mbâna njinde uru sipandekâna warakanzi, aku iveta ruruņa njalae panzi tâno ne koipu njalanjala.

77

Tamâta ilo malia kala isarâwa pa Maro Kindeni

Asap isia wângiņa njine

¹ Naņa asarâwa pa Maro Kindeni. Naņa ano papa tu ma ipaloņo pa nanenģu noņa. ² Malia nde imâ ipâņa pa naņa lâ, kala akai noņa pa Maro Njalae. Ikura mbo mbo naņa asuka mbawenģu kâki ano pa i lee mbwale pwataki, andeta wisinģu njandai puu ndue njaga.

³ Naņa kalonģu ngere njana Maro Kindeni kâ, kala aveta kusu lâ. Njana tu naņa kalonģu loko nâ, aku ilonģu malia ndo.

⁴ Maro Kindeni isâu pa naņa tu ma akeno matângu, ande tia. Naņa ilonģu malia ndo. Mine kala akura tu aporo njua tonje tia.

⁵ Naņa kalonģu ngere njana zo ara muņgâņa pinde. Mao nâ, naņa kalonģu ngere kilo njana mbwera muņgâņa njinde. ⁶ Lâ mbo naņa amo ilonģu pangereņa nâ. Naņa ilonģu ikai wurâta rârâ ku apakasonja warakângu mine tu, ⁷ "Tiambo Maro Njalae ma ipu muli pa

maka ikura zo rârâni, tiya? Tiambo i ma iveta kie ara pama kilo tia tâ. ⁸ Tiambo i ma tini mwasa pa maka kilo tia, a? Tiambo i ne njua pâņa njinde nde imbe lâ kala ilâ kaa nâ, tiya? ⁹ Tiambo Maro Kindeni kalo kapa njana i ne mâsi njana io ne wisi-wisi imâ pa maka,

a? Tiambo i ne wisi-nāna nde ikai ne kalo-sukāṅa ṅinde nia, tiya?"

¹⁰ Naṅa kalongu ṅgere mine, ṅineṅga aporo pa warakāṅgu tu, "Oyae, Maro Kindeni āta Tamwata nde ipalele ilo kalo kala tini pwāka tu ivila maka kilo." ¹¹ Andeta Yova Kindeni, naṅa ma kalongu ṅgere kilo ṅana māsi ṅalaṅala noko kuveta lâ zo muṅṅaṅa ṅinde. ¹² Mao nâ, naṅa ma kalongu ṅgere kilo ṅana vetāṅa rârâni noko muṅga kuveta ṅinde.

¹³ Maro Kindeni, noko ne vetāṅa kaika rârâni nde mao kanaṅo ku sondo ndo. Maro laṅeṅa tonge irerege kuku maka nema Maro Kindeni noko, ande tia. Noko kupolenzi kinzi rârâni ndo lâ. ¹⁴ Maro Kindeni, noko simbo nâ uru kuveta māsi ṅalaṅala kie-kie. Muṅṅani noko kutula ne walo kaika panzi tinikoa ṅgu. ¹⁵ Noko muṅga kumandi tava tamwata ne walo kaika ku kuyautenzi ne tamâta piti lâ kazāṅa ilo, kinzi ṅinde pa Yakopu ku Yosepe rua nenzi vâsa ṅgu.

¹⁶ Maro Kindeni, lâ zo ṅinde tâi ndoni tavanzi lââ rârâni nde siruru lâ noko nao. Mao nâ, tâi geza-geza ilâ wa imâ wa, itogo tamâta iruru mine. ¹⁷ Karâzi imbe indue ṅalae ndo, aṅga mbamba nde ipu kaika ṅinde, aṅga noko ne loloa nde salaga-salaga ilâ wa imâ wa ikura nia ndoni. ¹⁸ Noko kuveta mbamba ipu kaika lâ mbilu ṅalae ilo. Loloa nde salaga-salaga nâ kala isinala tâno ndoni, aku tâno tamwata imo ririṅo nâ. ¹⁹ Noko pwoka tâi ṅgini-ṅgini kumbwaluu kulâ. Noko ne nzâla ikeno tâi ilo, andeta tamâta tonge imora noko kie nia, ande tia.

²⁰ Noko kumuṅga panzi ne tamâta, itogo lama nenzi katonāṅa imuṅga panzi lama mine. Noko wurâta kulanzi Mose ku Aron rua ṅana sikai poe panzi silâ.

78

*Maro Kindeni ikai poe panzi ne tamâta
Asap isia wāṅiṅa ṅine*

¹ Miki nanenṅu ṅgu, miki katambira taṅami sondo pa ṅgua ṅine naṅa atu apananami. Kaloṅo naṅa kawāṅgu ṅgua ṅine sondo. ² Naṅa ma aporo ṅgua tambirāṅa nâ pami. Mao nâ, naṅa ma atula ṅgua pinde duvi pwataki, ṅgua ṅinde nanayoni ikeno paveāṅa lee imâ ipāṅga lâ ṅine. ³ Kinda timbunda sitapâri pama ṅana kekelele ṅinde kâ, aku maka kaloṅo lâ. ⁴ Kinda ma tavea ṅgua ṅinde ṅananzi natunda ndimo. Ara ṅana kinda ma taporo pwataki panzi nenda vâsa ṅinde ma sipāṅga muli-muli. Kinda ma tapanea Yova Kindeni tatapâri panzi nenda vâsa ṅana i ne walo kaika tava ne māsi ṅalaṅala muṅga iveta ṅinde. ⁵ Nanayoni Yova Kindeni itu ṅgua tukuṅa panzi Isrel ṅgu, kinzi Yakopu ne vâsa ṅgu. Ipainzi timbunda tu ma sipanananzi natunzi sondo ṅana i ne ṅgua tukuṅa rârâni. ⁶ Mine kala kinzi

tamâta ṅinde natunzi ma sikura tu sipanāna sondo tona, aku kinzi kala ma sikura tu situla ṅgua tukuṅa pa warakanzi natunzi mine nâ. ⁷ Maro Kindeni ilo tu kinda ma tapanananzi natunda mine ṅana duvi ṅine kâ; i ilo tu timbunda nenzi vâsa rârâni kala ma sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i. I tini pwāka tu kinzi ma kalonzi kapa ṅana vetāṅa kie-kie i muṅga iveta ṅinde. I ilo tu kinzi ma sipono muli pa ne tukuṅa ṅinde rârâni. ⁸ I tini pwāka tu kinzi ma sipāṅga simo sitogonzi timbunzi muṅṅaṅa mine. Kinzi timbunzi ṅinde taṅanzi kaika ndo, aku sivaligi Maro Kindeni ne ṅgua. Kinzi nenzi kalo-tawana ṅandai ikeno kaika pa i ṅga, kala ṅandai sipono muli sondo papa i ṅga.

⁹ Kinzi parinanzi nde mine; muṅga kinzi zugu tamâta lâ Efraim ne ṅgu nenzi tembasilâwa nde keno panzi, andeta lâ zo ṅana paraṅa ipāṅga panzi, ande kinzi sikāwa pwapwataki silâ. ¹⁰ Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne ṅgua pāṅa. Kinzi tininzi pwāka tu sipaveta kuku i ne tukuṅa. ¹¹ Kinzi kalonzi kapa ṅana vetāṅa rârâni i muṅga iveta ṅinde. Kinzi kalonzi kapa ṅana māsi ṅalaṅala ṅinde muṅga kinzi warakanzi simora i iveta. ¹² Iveta māsi ṅalaṅala pinde lâ timbunzi naonzi, lâ zo ṅinde kinzi simo Soan lawea lâ Isip tâno. ¹³ Lâ zo ṅinde Maro Kindeni ipu tâi, kala tâi ipwa pwataki mo rua. Iveta tâi ilâ imandi pa pinde, ilâ imandi pa pinde. Nineṅga ikainzi Isrel ṅgu soka ṅgini silâ. ¹⁴ Ikura kinzi kari, ande isupwa take-take tonge iyoka imuṅga panzi ilâ. Aṅga ikura mbo mbo, ande isupwa yââ ṅalae ne mela-mela iyoka imuṅga panzi ilâ mine nâ. ¹⁵ I ipunzi mira ṅalaṅala pwapwataki lâ nia bilimu, kala iveta lââ ipāṅga panzi ṅana ma sinu kâ. ¹⁶ Mao nâ, iveta lââ ipāṅga mira ilo ku iyâti imaliṅi imâ, itogo lââ ṅalae irere dugu ilo mine.

¹⁷ Maro Kindeni iveta kie ara mine panzi, andeta kinzi soka nenzi vetāṅa siṅga muli aku simo siveta kiesaka nâ papa i. Kinzi simo nia bilimu ku taṅanzi kaika nâ papa Maro Kindeni āta Tamwata. ¹⁸ Kinzi mainzi tia; siporo ṅgua kaika pa Maro Kindeni. Kinzi sisarāwa kaika papa tu ma kâpwa ilanzi, kâpwa arara ṅinde kinzi ilonzi ṅalae papa. ¹⁹ Kinzi siporo ṅgua pavaligiṅa pa Maro Kindeni mine tu, "Tiambo Maro Kindeni ikura tu kâpwa ara ilua kindâ lâ nia bilimu, a? ²⁰ Mao nâ, muṅga i ipu mira pwataki ku lââ ṅalae ipāṅga ku irere ndue. Andeta mana mana, a? Tiambo ikura tu puroṅa tava simbi ilua ne tamâta kindâ taka tona, tiya?" ²¹ Yova Kindeni ilonzo nenzi ṅgua ṅinde, aku i wisi nâna ṅalae. I ne wisi-nāna nde ipāṅga ṅalae ndo panzi Isrel ṅgu, itogo yââ mela-mela mine, ²² ṅana tu nenzi kalotawana ikeno papa i tia ndo. Kinzi ṅandai kalonzi tawana tu i ikura ṅana ivilanzi

ṅana simo ara kā. ²³ Andeta Maro Kindeni iporo itu kaika pa nia maa ikeno āta ṅinde, aku ikai samba ne nzāla piti, ²⁴ ṅinenṅa io kâpwa “mana” iyoka pa samba indue imâ. Mao nâ, i samba ne kâpwa ilanzi tamâta tu ma sika. ²⁵ Mine kala kinzi tamâta sika aṅelo kapwanzi. Maro Kindeni kâpwa ṅalae ilanzi, kala sika lee kapwanzi pupuro ndo. ²⁶ ṅinenṅa iveta mbwera ipāṅga lâ nia maa pa mbwera kâ, aku i ne walo kaika ṅinde iveta lawea ṅalae ipāṅga pa nia pinde tona. ²⁷ ṅinenṅa ivetanzi sii rârâ ṅinde silou simâ sindue ṅgininzi itogo karâzi mine. Kinzi sii ṅinde kambwanenzi ṅalae tina, itogo tâno ne gawura mine. Aku kambwanenzi nde itogo paulo ikeno sâwaneka ṅinde tona. ²⁸ Maro Kindeni ivetanzi sii ṅinde simbe sindue lâ Isrel ṅgininzi lâ nia bilimu, kala sikeno nenzi pâla rârâni ṅganje-ṅganje. ²⁹ Mine kala kinzi tamâta sika lee kapwanzi pupuro. Kâpwa ṅinde kinzi muṅga sita ṅana, ande ṅinde Maro Kindeni ilanzi lâ. ³⁰ Kinzi simo sika mine nâ, aku sika marumbu tia yo. ³¹ Andeta pa zoni ndaina Maro Kindeni wisi nâna ṅalae panzi, kala ipunzi ṅgu ṅinde nenzi tamâta kaika sipamateteu, kinzi Isrel ṅgu nenzi tamâta limoa arara ṅinde.

³² Andeta kinzi tamâta simo nâ siveta kiesaka. Maro Kindeni muṅga iveta mâsi ṅalaṅala pinde, andeta kinzi kalonzi tawana i tia. ³³ ṅana duvi ṅinde kâ, Maro Kindeni izavarunzi kala naonzi tia ndo lâ. Izavarunzi walele nâ, kala sipamateteu lâ. ³⁴ Lâ zo ṅana Maro Kindeni ipunzi pinde simâte, ande nawalanzi rârâni nde sipalele ilonzi kalonzi ku sitaolu simâ pa i kilo, aku sikai noṅa kaika papa. ³⁵ Kinzi ilonzi kalonzi ipāṅga, kala kalonzi ṅgere kilo tu Maro Kindeni imo nenzi katonāṅa. Kinzi kalonzi ṅgere kilo tu Maro Kindeni âta Tamwata imo nenzi Yautāṅa Tamâta, kala sipono muli pa i kilo. ³⁶ Andeta kinzi ṅandai sipalele ilonzi kalonzi mao ṅga; kawanzi laṅeṅa nâ sikai laṅeṅa papa i. ³⁷ Kinzi sipu mulinzi pa i kawa ṅgua kilo, aku ṅgua pāṅa ṅinde i muṅga iveta kunzi, ande ṅinde kinzi sipu ututu. ³⁸ Andeta Maro Kindeni i nde kalo-sukâṅa warika. Mine kala izavarunzi kiesaka piti lâ tininzi, aku i ṅandai iyaulanzi ṅga. Itawa tamwata ne wisi-nâna ndue mbwani rârâ, aku i wisi nâna ṅalae koṅa pa kinzi, ande tia. ³⁹ ṅana tu isama kilalanzi pwataki mine tu kinzi nde tamâta nâ. Kinzi sitogo lawea iyoka imâ ku nao tia walele nâ.

⁴⁰ Naṅa aporo ṅguani ndaina kilo; lâ zo ṅinde kinzi simo nia bilimu, ande kinzi taṅanzi kaika papa i ku siveta i ilo malia mbwani rârâ. ⁴¹ Kinzi simo nâ sikai samāṅa pa Isrel nenzi Maro Kindeni, i Sapāṅa Tamwata, kala siveta i wisi nâna ṅalae. ⁴² Kinzi kalonzi kapa ṅana i ne

walo kaika ṅalae, aku kalonzi kapa ṅana zo muṅgāṅa ṅinde iyautenzi piti lâ kazāṅa tamâta mbaunzi ilo tona. ⁴³ Pa zo ṅinde iveta mâsi ṅalaṅala kie-kie lâ Soan lawea, lâ Isip tâno. ⁴⁴ Maro Kindeni iveta mine; ipulia Isip nenzi lââ rârâni ipāṅga see. Mine kala tamâta kanzi lââ ara keno ṅana sinu kâ, ande tia. ⁴⁵ Aku isupwanzi lâṅo rârâ silâ sipāṅga panzi, aku lâṅo simo sikâonzi nâ. Aku isupwanzi piri-piri kala silâ sipāṅga panzi ku siyaula nenzi tâno tona. ⁴⁶ Aku Maro Kindeni isupwanzi ndemu-ndemu kala silâ sipāṅga nenzi tâno ilo, ku sika kâpwa wa kâi bāṅa launzi rârâni. ⁴⁷ I io karâzi ṅalae itogo “ais” mine imbe indue, aku ṅinde iyaula nenzi kâi waini ndoni. Aṅga pisi ṅalae ipāṅga ku iyaula nenzi kâi “fik” tona, kala putole ipunzi. ⁴⁸ I io karâzi ṅalae itogo “ais” mine imbe ndue, aku “ais” ṅinde ipunzi nenzi bulmakao pâta sipamateteu. ⁴⁹ Ipalinzi ne wisi-nâna ṅalae ṅinde ilâ panzi Isip ṅgu, aku isupwanzi aṅelo sikai i ne wisi-nâna ṅinde silâ ku sizavarunzi ndo. ⁵⁰ I wisi nâna ṅalae tina panzi, kala igeranzi tia ndo. I io pukonja sakamao ilâ panzi ṅana ipunzi pâta simâte kâ. ⁵¹ Ipunzi Isip ṅgu natunzi tamâne nzâla-kulu rârâni sipamateteu. ⁵² ṅinenṅa ikainzi i ne tamâta siyâti silâ, aku iyoka imuṅga panzi itogo lama nenzi katonāṅa imuṅga panzi lama mine. Itula nzâla panzi lâ nia bilimu, ku ikea ṅananzi. ⁵³ Ikai poe sondo ndo panzi, kala simo ara nâ. Mine kala kinzi siruru tia. Aṅga tâi nde imâ ipatukunzi nenzi kazāṅa tamâta kala simbwatuke marumbu lâ. ⁵⁴ Ikainzi ne tamâta silâ pa i tamwata ne tâno. Ikainzi silâ pa nia tuu ṅinde muṅgani i tamwata ipole lâ paraṅa ilo. ⁵⁵ Maro Kindeni ne tamâta kinzi soka silâ, aṅga Maro Kindeni nde imuṅga panzi iṅaranzi tinikoa ṅgu piti lâ tâno ṅinde. ṅinenṅa ikisi tâno ne keru panzi Isrel ṅgu rârâni, aku ionzi simo sondo lâ nenzi pâla ilo.

⁵⁶ Andeta kinzi Isrel ṅgu taṅanzi kaika pa Maro Kindeni âta Tamwata, kala siveta i wisi nâna. Kinzi ṅandai sipono muli pa i ne ṅgua tukuṅa ṅga. ⁵⁷ Kinzi sipu mulinzi papa ku siveta vetāṅa potomule, itogo timbunzi muṅga siveta mine. Kinzi sitogo silâwa tonge imwangi kala uru iyoka sondo tia. ⁵⁸ Kinzi siveta patarawāṅa nia pinde panzi maro laṅeṅa, aku nenzi vetāṅa ṅinde iveta Maro Kindeni wisi nâna panzi. Kinzi mbaunzi sipare maro laṅeṅa tainzi lâ kâi tini, kala Maro Kindeni wisi nâna ndo. ⁵⁹ Maro Kindeni imora nenzi vetāṅa ṅinde, aku i wisi nâna ṅalae tina panzi. Mine kala ipu muli ndo pa kinzi Isrel ṅgu. ⁶⁰ Mao nâ, ipile ne pâla ikeno Silo lawea, niani ndaina i tamwata muṅga imo kunzi tâno tamâta, aku ilâ lâ. ⁶¹ Aku isâu panzi kazāṅa tamâta tu sipanawe ṅgua pāṅa ne

sopi, sopi ṅinde uru itula Maro Kindeni kilala pwataki panzi Isrel ṅgu tu i ne walo nde kaika, aku i nde ara ku ara ndo. ⁶² Mao nā, i wisi nāna panzi i tamwata ne ṅgu, kala isāu panzi kazāṅja tamāta tu ma simā sipunzi pāta simāte. ⁶³ Kinzi tamāta limoa nde sipamateteu lā paraṅja ilo. Mine nde kinzi taine taipa sikura tu sikāe kaiwanzi tamāne, ande tia. ⁶⁴ Aku kinzi kazāṅja tamāta sipunzi Isrel nenzi patarawāṅja tamāta pāta simāte lā, taitu patarawāṅja tamāta ṅinde kaiwanzi taine sikura tu sikai kalo-kalo ku sita ṅnananzi, ande tia.

⁶⁵ Nīneṅga Maro Njalae ipagagati tamwata, itogo tamāta ipagagati lā kenonja nia mine. Ipāṅga itogo tamāta kaika tonje inu lāā kaika rārā kala wisi kākī mine. ⁶⁶ Mao nā, Maro Njalae wisi kākī kala ilā ipara kunzi kazāṅja tamāta, aku iṅnananzi sikāwa pwapwataki silā. I ipolenzi ndo lā, kala kinzi mainzi pāta kanaṅjo. Kinzi sikura tu sipara kilo, ande tia. ⁶⁷ Nīneṅga ipu muli pa Yosepe ne vāsa ṅgu, aku i ṅandai ipatea kinzi Efraim ne vāsa ṅgu. ⁶⁸ Andeta ipateanzi Juda ne vāsa ṅgu, aku ipatea Saion Tuu tona, tuu ṅinde i ilo ndo keno papa. ⁶⁹ Nīneṅga i ipa ne luma sapāṅja kākī lā tuu ṅinde kulu, aku iveta luma ṅinde imandi kaika ikura zo rārāni, itogo samba wa tāno mine. ⁷⁰ Aku Maro Njalae ipatea ne wurāta tamāta Daviti, ina muṅga ikai wurāta ṅana ikatonanzi lama kā. ⁷¹ Aku itoto Daviti ne wurāta ṅinde, ku io ikai koipu ṅjalae panzi Isrel ṅgu. Mine kala Daviti ipāṅga tamāta ṅana ikatonanzi Maro Kindeni ne ṅgu. ⁷² Daviti ilo ndo keno pa ne wurāta ṅinde nā. Mine kala ikatonanzi sondo ndo, aku imo nenzi poe tamāta ara ndo.

79

Kinzi Isrel ṅgu sikai nonja pa Maro Kindeni tu ma isukanzi

Asap isia wāṅgiṅja ṅine

¹ Maro Kindeni, kinzi tinikoa ṅgu nde simā sipāṅga noko ne tāno ṅine marumbu lā, kala sipara kuku noko ne tamāta maka. Kinzi siveta māsi sakamao pa noko ne luma sapāṅja, kala luma ṅinde ipāṅga muso ndo. Aku siyaula Jerusalem lawea ndo tona. ² Kinzi kazāṅja tamāta ṅinde sipunzi noko ne tamāta pāta sipamateteu lā, aku sipile karaenzi ikeno tāno kulu. Mine kala kinzi sii wa ṅgoa ṅgoi wa sika noko ne wurāta tamāta ṅinde karaenzi. ³ Kinzi sipunzi noko ne tamāta pāta sipamateteu, kala seenzi imaliṅji ku irere ilā ikura Jerusalem lawea ndoni, itogo lāā irere mine. Andeta tamāta tonje imo ṅana ikeka karaenzi kā, ande tia. ⁴ Tinikoa ṅgu pinde simo nema lawea tini laiti, aku kinzi ṅinde uru siporo ṅgua pavaligiṅja pa maka. Kinzi sinjeleama pāta lā, aku siveta manjeti nā panzi.

⁵ Yova Kindeni, tiambo noko ma wisi nāna pa maka ikura zo rārāni, tiya? Tiambo noko ne wisi-nāna ṅinde ma imo itogo yāā mela-mela mine ku imo nā, a? ⁶ Maka kano pano tu kuo ne wisi-nāna ṅinde ilā panzi tamāta ṅgu pinde, kinzi ṅinde sipu mulinzi pano. Pwai kazāṅja panzi tamāta ṅinde tininzi pwāka tu sikai nonja pano. ⁷ Kinzi ṅgu ṅinde sipunzi noko ne tamāta pāta simāte lā, aku siyaula noko ne tāno ndo lā. ⁸ Noko ma kupare nia pa maka ṅana kiesaka ṅinde maka timbuma muṅga siveta, mine ndimo. Kalo-lokoni nde iveta iloma malia ndo. Mine kala maka kano pano tu kalo sukāṅja walele nā ṅanama!

⁹ Maro Kindeni, maka nema Pavilāṅja Tamwata noko, maka kano pano tu kuvilama. Tia ma kinzi tamāta sivaligi noko ṅa. Pwaima piti lā kazāṅja ilo, aku kuzavaru nema kiesaka ndoni piti lā tinima! Tia ma noko ṅa ipāṅga sakamao. ¹⁰ ṅana tu kinzi ṅgu pinde uru siveta manjeti pama ku sikasonjama mine tu, “ṅga miki nemi Maro Kindeni nde imo ndia, a?” Kinzi sipunzi noko ne wurāta tamāta pāta simāte. Maka iloma tu noko ma kupare nia panzi lā maka naoma ṅana nenzi vetāṅja ṅinde kā. ¹¹ O Maro Kindeni, maka tamāta rārā kamo nema kazāṅja tamāta nenzi luma sakamao ilo. Maka kano pano tu kupaloṅjo pa nema tiṅja. Kinzi kazāṅja tamāta sipa ṅgua tu ma sipu maka pāta kamāte. Taitu noko ne walo kaika nde ṅjalae. Mine nde pwea ṅanama!

¹² Opopo, kinzi kazāṅja tamāta nde siporo ṅgua pavaligiṅja rārā ṅinde pa noko. Mine nde Maro Njalae, maka kano pano tu kupare nenzi vetāṅja sakamao ṅinde itaulo panzi ikura mbwani lima kanaṅjo rua. ¹³ Ambo noko ma kuveta mine, ande noko tamwata ne lama ṅgu maka ma kapanea noko mine ku kamo nā. Aku maka nema vāsa kinzi rārāni kala ma sio nenzi paneāṅja imā pano ikura zo rārāni mine nā.

80

Kinzi Isrel ṅgu sikai nonja pa Maro Kindeni tu ma isukanzi ṅana simandi kaika kilo

Asap isia wāṅgiṅja ṅine

¹ O Isrel ṅgu nema katonāṅja tamāta, kuttambira taṅja pa maka. Noko uru pwai poe papa ne lama ṅgu maka. Kupaloṅjo pa nema nonja ṅga! Noko kumo koipu ṅjalae ne saṅonāṅja nia ṅinde ikeno kinzi aṅelo ṅgininzi.

² Maka kano pano tu kupatua tamwata pa maka Efraim, Benjamin aṅga Manase nenzi vāsa ṅgu. Kutula ne walo kaika ṅjalae ṅinde pama, aku kumā pwaima piti lā kazāṅja ilo!

³ Maro Kindeni, kuveta maka kamo ara kilo. Kalo sukāṅja ṅanama, aku kuvilama ṅana kazāṅja ṅine ma iyaula maka tia kā.

⁴ Yova Kindeni, noko Maro Walo Tamwata,

noko ma wisi nāna ṅana ne tamāta maka nema noṅa kâ ikura zo ṅapia kilo, a? ⁵ Noko kuveta maka kata pāta kala matama sulu irere ndue. Noko kuveta nema tiṅa ṅinde ipāṅga itogo kama kâpwa mwasina. ⁶ Noko kusāu panzi tinikoa ṅu ṅinde simo nema lawea tini laiti, kala kinzi simâ lâ sipara ku sipakawea nema tâno. Opopo, maka nema kazâṅa tamāta situ ladinama wa siṅeleama wa. ⁷ Maro Kindeni Walo Tamwata, kuveta maka kamo ara kilo. Kalo sukâṅa ṅanama, aku kuvilama ṅana kazâṅa ṅine ma iyaula maka tia kâ.

⁸ Maka Isrel ṅu nde katogo noko tamwata ne kâi waini. Munga noko pwai kâi waini ṅinde piti lâ Isip tâno, aku pwai kulâ. ṅineṅga noko kuṅjaranzi tinikoa ṅu lâ nenzi tâno, aku kupau kâi waini ṅinde lâ tânoni ndaina. ⁹ Noko kuyawo tâno ku kuveta nia papa lâ, ṅineṅga kupau lâ. Aku kâi ṅinde mburu-mburu indue ilâ tâno ilo, aku ipāṅga ṅalae ṅinde ku ilâ itura tâno ṅinde ndoni. ¹⁰ Aku kâi waini ṅinde laka nde ilâ ipono Lebanon nenzi tuu wa kâi matapuru ṅalajala rârâni. ¹¹ Kâi waini ṅinde ne laka pinde nde ilâ lee ipāṅga tâi pwali, aṅga laka pinde nde ilâ lee ipāṅga Yufretis Lââ ṅalae.

¹² Mine nde ṅana sâ kâ ṅa noko kuzavaru ṅgumbi ṅinde muṅga ṅiṅe kâi waini ṅinde, a? Noko kuveta mine lâ, kala tamāta rârâni soka nzâla ṅinde nde sipanawe kâi ṅinde kanaṅo. ¹³ Aku kinzi ṅgoa ṅgoi kenzi nâ sipale kâi ṅinde, aṅga kekelele rârâni simo vianzi lâ dugu ilo ṅinde nde uru simâ sika kanaṅo. ¹⁴⁻¹⁵ Maro Kindeni, noko Walo Tamwata, kupalele nao pa maka kilo ṅga! Noko kumo samba ilo; maka kano pano tu mata ndue kumora maka. Pwatona kâi ṅine noko tamwata mbau kaika muṅga kupau kala kuveta ipāṅga ṅalae.

¹⁶ Maka nema kazâṅa tamāta nde sitoto kâi ṅinde piti lâ, ṅineṅga sirumbia lâ yââ. Maka iloma tu noko ma wisi nāna panzi ku kuzavarunzi ndo lâ. ¹⁷ Maka kano pano tu pwea ṅana maka tamāta ṅine noko tamwata muṅgani kupatea pa tamwata. Pwatona ṅu ṅine muṅga noko tamwata kuvetama kapāṅga tava walo kaika. ¹⁸ Ambo noko ma kuveta mine, ande maka ma kapu mulima pa noko kilo tia ku tia ndo. Ambo noko ma kuvilama, ande maka ma kapaneano kasuka noko ṅa kâki.

¹⁹ Maro Yova Kindeni Walo Tamwata, kuveta maka kamo ara kilo. Kalo sukâṅa ṅanama, aku kuvilama ṅana kazâṅa ṅine ma iyaula maka tia kâ.

81

*Kumbwa ṅalae tonṅe ne wāngiṅa
Asap isia wāngiṅa ṅine*

¹ Miki rârâni kandeke ku kapanea nenda Pavilāṅa Tamwata Maro Kindeni kasuka i ṅa kâki! Kawāngi wāngiṅa paneāṅa kâ pa Yakopu ne Maro Kindeni! ² Miki kara wāṅgu ku kambana kauro kie-kie. Kaveta wāngiṅa kaṅa ara nâ ipāṅga. ³ Miki kambana tando lâ zo ṅana nzimona ipāṅga wasaseki wa zo ṅana nzimona ipāṅga ṅalae wa, ṅana itula pwataki tu kumbwa ne zo nde ṅa ipāṅga lâ. ⁴ ṅana tu kindi Isrel nenda ṅua tukuṅa ikeno tu kindi ma taveta mine. ṅinde nde Maro Kindeni ne tukuṅa, ina Yakopu ne Maro Kindeni. ⁵ Nanayoni, lâ zo ṅinde Maro Kindeni ṅngoloa paraṅa lâ Isip tâno, ande i tukuṅa ṅinde ilua kindi Isrel ṅu. ⁶ Lâ zo ṅinde, kindi timbunda kinzi siloṅo tamāta tonṅe kawa iporo ṅua, andeta sisama i kilala tia. Iporo mine tu, “Munga, lâ zo ṅinde miki kamo Isip tâno, ande naṅa akai malia rârâni piti lâ kalami, aku asâu pami tu ma mbaumi piti lâ nemi ṅgâmo malia tini. ⁷ Malia ṅalae tina nde imâ ipāṅga pami lâ, aku lâ zo ṅinde miki kasarâwa pa naṅa. ṅineṅga naṅa akaimi piti lâ kazâṅa ilo, kala kamo ara nâ. Naṅa amo take-take māmāṅga ṅalae tonṅe ilo, aku apaloṅo pa nemi noṅa. Aku muli ṅa miki kalâ lee kapāṅga Meriba Lââ bwalika tini, ṅineṅga naṅa akai samāṅa pami.

⁸ Miki nanenṅu tamāta, kala ṅine naṅa atu aporo ṅua kaika pami. Miki Isrel ṅu, naṅa ilonṅu ndo tu miki ma kalonṅo nanenṅu ṅua ṅine sondo. ⁹ Naṅa tiniṅgu pwāka tu kinzi tinikoa ṅu nenzi maro ma simo ṅginimi. Miki ma kapare tukumi pa tinikoa ṅu nenzi maro laṅeṅa ndimo. ¹⁰ Nanani nâ nde miki nemi Maro Yova Kindeni. Nanani warakāṅgu nâ muṅga ayautemi piti lâ Isip tâno kala akaimi kayâti kamâ. Ambo miki ma kawami nzaṅa, ande naṅa ma kâpwa alami kaka.

¹¹ Andeta tia. Nanenṅu tamāta tininzi pwāka tu siloṅo nanenṅu ṅua. Kinzi taṅanzi kaika nâ kala sipu mulinzi pa naṅa. ¹² Mine kala naṅa asâu panzi tu ma simo siveta taṅa-kaika ne mâsi. Naṅa asâu panzi tu ma siveta vetāṅa ndia kinzi warakanzi ilonzi papa.

¹³ Naṅa ilonṅu ndo tu nanenṅu tamāta ma soka nanenṅu ṅua muli. Naṅa ilonṅu ndo tu kinzi Isrel ṅu ma sipono muli pa naṅa ikura zo rârâni. ¹⁴ Ambo kinzi ma siveta mine, ande naṅa ma walele nâ apunzi nenzi kazâṅa tamāta ndue. Naṅa ma apara kunzi kazâṅa tamāta ṅinde ku ma apolenzi ndo. ¹⁵ ṅineṅga tamāta ea ilonzi sakamao papa naṅa Yova Kindeni, kinzi ṅinde ma siruru pāta ku ma naonzi tundu naṅa kenṅu tini laiti. Aku naṅa ma apare nia panzi ikura zo zo. ¹⁶ Mao nâ, ambo nanenṅu tamāta miki ma kapono muli pa nanenṅu ṅua, ande naṅa ma kâpwa ara ndo alami, kala miki ma

kaka kâpwa mona-mona ṅinde lee kapwami pupuro.”

82

*Maro Kindeni imo Koipu ṅalae
Asap isia wāngiṅja ṅine*

¹ Maro Kindeni nde isaṅona koipu ṅalae ne saṅonāṅja nia ku ikai poe pa pasauṅja ṅalae lâ samba ilo. Ionzi maro laṅeṅja simandi ṅgua nia, ṅineṅja ipatula tamwata ne ilo-kalo pwataki panzi. ² Iporo mine tu, “Lâ zo ṅana miki kaloṅo tamâta nenzi ṅgua lâ ṅgua nia, ande miki kaveta nenzi ṅgua sono tia ndo. Miki uru kavilanzi tamâta sakamao nâ. Miki ma kaveta mine kilo ndimo! ³ Ara ṅana miki ma kavilanzi tamâta ṅinde nenzi walo tia, sitavanzi lâlu ṅinde tamanzi simâte lâ. Ara ṅana miki ma kaveta kemi ara panzi tamâta ṅinde uru sikai malia kie-kie, sitavanzi kinzi sugorai tamwatanzi. ⁴ Kinzi tamâta ṅinde nde simo sugorai ndo, aku sikura ṅana sipavila warakanzi kâ, ande tia. Ara ṅana miki ma kayautenzi piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo.

⁵ Miki ilomi kalomi tia ndo! Miki kapāṅga kapa lâ! Miki uru koka kondoma ilo; mine nde miki kaveta vetāṅja ara tonje panzi tamâta tia ndo. ⁶ Nanayoni naṅja aporo mine tu, ‘Miki nde maro ṅalaja. Nia ndoyo naṅja apuliami kapāṅga lâ. Mine kala miki rârâni kamo katogo naṅja Yova Kindeni âta Tamwata natuṅgu wukale mine.’ ⁷ Andeta miki ma muli kamâte itogo tamâta uru simâte mine. Kinzi koipu rârâni simo vianzi lee ṅineṅja simâte, aku miki nemi via kala ma marumbu mine nâ.”

⁸ O Maro Kindeni, kumâ pwai poe panzi tamâta rârâni lâ tâno kulu! Kinzi tamâta ṅgu rârâni ande noko tamwata nâ ne.

83

*Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ipolenzi Isrel nenzi kazāṅja tamâta rârâni
Asap isia wāngiṅja ṅine*

¹ Maro Kindeni, noko ma kawa buu ndimo. Noko ma tini pwâka ku pwai kusaṅona nâ ndimo. ² Kumora ṅga, noko ne kazāṅja tamâta nde sipagagati ṅana siṅgoloa paraṅja kâ. Kinzi wisinzi nâna nâ pa noko, kala sirurua kulunzi pano. ³ Kinzi sipavea nâ ku sipa ṅgua tu ma sikai kazāṅja panzi noko ne tamâta. Kinzi situ sizavarunzi tamâta ṅinde noko ilo ndo keno panzi. ⁴ Kinzi siporo mine tu, “Ayo, kinda ma talâ tazavarunzi Isrel ṅgu ndo lâ. ṅineṅja tamâta tonje ma muli kalo ṅgere ṅananzi kilo, ande tia.”

⁵ Kinzi nde ilonzi taitu ku sipambwäre tu ma sipavila ṅana sitawa noko ndue. ⁶ Kinzi ṅgu ṅine nde simâ taitu ṅana sikai kazāṅja pano; kinzi Idom ṅgu wa, kinzi Ismael ṅgu

wa, kinzi Moap ṅgu wa, kinzi Hakri ṅgu wa, ⁷ kinzi Gebel ṅgu wa, kinzi Amon ṅgu wa, kinzi Amalek ṅgu wa, kinzi ṅgu ṅinde simo Filistia tâno wa Tair lawea wa. ⁸ Aku kinzi tamâta kaika lâ Siria ṅgu kala silâ taitu kunzi tonja, aku simandi ṅana sisukanzi Loto ne vâsa ṅgu ṅinde.

⁹ Naṅja ano pano tu ma kuveta vetāṅja kie taituni panzi, itogo muṅga kuveta panzi Midian ṅgu mine. Kuveta panzi itogo muṅga kuveta pa koipu ṅalae Jabin kuku i ne zugu tamâta nenzi koipu Sisera rua, lâ Kison Lââ pwali. ¹⁰ Lâ zo ṅinde noko kuzavarunzi lâ Endo lawea, aku karaenzi nde sisâmbu nâ sikeno tâno kulu. ¹¹ Naṅja ilonṅu tu noko ma kuveta vetāṅja kie taituni pa nenzi tamâta mbâna-mbâna, itogo muṅga kuveta panzi koipu rua Orep ku Sep rua mine. Kupolenzi nenzi katonāṅja lâ vetāṅja kie taituni itogo muṅga noko kuveta panzi koipu ṅalae rua Seba ku Salamuna rua mine. ¹² Lâ zo ṅinde kinzi koipu ṅinde siporo mine tu, “Ayo, talâ takai Maro Kindeni ne tâno ara ṅinde pa warakânda nâ.”

¹³ Nanenṅu Maro Kindeni, naṅja ilonṅu tu noko ma kunjaranzi sikâwa pwapwataki silâ, itogo tâno ne gawura ṅinde lawea itapala kala ilâ potomule mine. ¹⁴ Naṅja ilonṅu tu noko ma kuzavarunzi, itogo yââ ikana kâi simandi dugu ilo, aku ilâ ikana leu ṅinde imandi nia ndamwa tona. ¹⁵ Naṅja ilonṅu tu noko ma kuveta vetāṅja kie taituni nâ, aku kuo karâzi ṅalae imbe ndue ku injaranzi ṅgu ṅinde sikâwa pwapwataki. Kusupwa lawea iyoka kaika ndo ilâ panzi ku iveta runuṅja ṅalae panzi.

¹⁶ Yova Kindeni, naṅja ilonṅu tu noko ma kuveta kinzi mainzi pâta. ṅineṅja kinzi ma sisuka noko ṅa kâki. ¹⁷ Naṅja ilonṅu tu noko ma kupolenzi ndo, kala kinzi ma simo siruru nâ ikura zo rârâni. Ara ṅana kinzi ma mainzi ṅalae lee simâte ku naonzi tia lâ. ¹⁸ Ara ṅana noko ma kuveta mine panzi, ṅana tu ṅinde ma itula noko tamwata kilala pwataki panzi tu noko kumo Maro ṅalae. Yova Kindeni âta Tamwata, kutula pwataki panzi tu noko simbo nâ pwai poe pa tâno ndoni.

84

Tamâta ilo ndo keno pa Maro Kindeni ne luma sapāṅja

Kinzi Kora ne vâsa ṅgu sisia wāngiṅja ṅine

¹ Yova Kindeni, noko Walo Tamwata, noko ne luma sapāṅja nde ara ku ara ndo! ² Naṅja ilonṅu ndo tu ma amo noko ne luma ṅinde ilo. Naṅja andeka awāṅgi wāngiṅja paneāṅja kâ pa Maro Kindeni Via Tamwata tava karaenṅu ndoni wa ilonṅu kalonṅu ndoni wa.

³ Yova Kindeni, noko Walo Tamwata, nanenṅu koipu ṅalae noko. Nanenṅu Maro

Kindeni kala noko. Mao nâ, noko ne luma sapâŋa nde ara ndo; mine nde kinzi sii kiri-kiri sindeka ŋana siveta palanzi lâ noko ne patarawâŋa nia tini laiti, aku sikatonanzi natunzi lâ niani ndaina. ⁴Tamâta pinde uru simo noko ne luma ilo, aku kinzi ŋinde kala simo sindeka mine nâ. Ikura zo rârâni kinzi simo siwâŋgi wângiŋa paneâŋa kâ pa noko.

⁵Noko tamwata ne nzâmbé ara ikeno panzi tamâta pinde, aku kinzi ŋinde kala sindeka ikura zo zo. Mine nde ilonzi gagatinzi ŋana sikâki silâ pa Saion Tuu. ⁶Kinzi soka silâ, aku lâ zo ŋana soka nia bilimu, ande nia mâsa-mâsa ŋinde kala indeka ku ipâŋga itogo nia ara lââ uru sâko keve ilo mine. ŋinde itogo karâzi imbe ŋalae ku iveta tâno ŋinde ipâŋga ara kilo. ⁷Kinzi sikâki lee, aku nenzi walo ipâŋga ŋalae. Mao nâ, kinzi ma simandi lâ kinzi maro rârâni nenzi Maro Kindeni nao lâ Saion Tuu kulu.

⁸Maro Yova Kindeni Walo Tamwata, kupalono pa nanenŋu noŋa. Noko Yakopu ne Maro Kindeni, kutambira taŋa sondo pa naŋa! ⁹Maro Kindeni, naŋa ano pano tu kuveta kie ara pa maka nema koipu ŋalae, inani noko tamwata kupatea lâ.

¹⁰Amo naŋa ma akura tu amo noko ne luma ilo ikura kari taitu mai nâ, ande naŋa ma andeka ŋalae tina. Ndekâŋa ŋinde ma ipole nanenŋu ndekâŋa ŋana amo nia arara pinde ikura zo luandondo. Ambo naŋa ma akura tu amandi luma sapâŋa ne nzâla kawa pa nia yo nâ, ande naŋa ma andeka ŋalae ŋana ŋinde kâ, aku ndekâŋa ŋinde ma ipole nanenŋu ndekâŋa ŋana amo kinzi mbaliŋa warakanzi nenzi luma ilo. ¹¹Yova Kindeni ikatona kindâ itogo maramuŋa mine, aku inani uru ikai poe pa kindâ, itogo sinâla mine. I uru iveta kie ara ndo pa kindâ wa isuka ŋânda kâki wa. Tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku vetâŋa ara, ande Yova Kindeni ma isilikana kekelele ara tonŋe ŋananzi tamâta ŋinde, ande tia ndo.

¹²Yova Kindeni, noko Walo Tamwata, tamâta ea kalonzi tawana noko, ande kinzi ŋinde ma sindeka mine ku simo nâ.

85

Tamâta ikai noŋa pa Maro Kindeni tu ma ikatonanzi Isrel ŋgu

Kinzi Kora ne vâsa ŋgu sisia wângiŋa ŋine

¹Yova Kindeni, nanayoni noko kuveta kie ara panzi tamâta simo noko ne tâno. Mao nâ, noko kuvilanzi Isrel ŋgu kala simo ara kilo. ²Noko kuzavaru kiesaka piti lâ ne tamâta tininzi, aku noko ŋandai kupare nia panzi ŋana vetâŋa soki rârâni muŋga siveta ŋinde. ³Muŋga, noko wisi nâna ŋalae panzi, taitu muli ŋga, ande noko kupile ne wisi-nâna ŋinde.

⁴Maro Kindeni, nema Yautâŋa Tamwata, kala ŋine maka kano pano tu kuveta kie ara taituni ndaina pa maka kilo. Noko uru wisi nâna pa maka ku kumo nâ. Kupile ne wisi-nâna ŋinde ŋga! ⁵Tiambo noko ma wisi nâna pa maka ikura zo rârâni, a? Tiambo noko ne wisi-nâna ŋinde ma marumbu tia, a? ⁶Maka kano pano tu kuveta maka kamo ara kilo. ŋineŋga noko ne tamâta maka ma kandekanano kapanea noko ŋa. ⁷Yova Kindeni, maka iloma tu noko ma kutula pwataki tu noko ne tini-mwasa ikeno pama ikura zo rârâni. Pwaima piti lâ kazâŋa ilo.

⁸Ara, kala ŋine naŋa ma atambira taŋanŋu sondo pa Maro Yova Kindeni kawa ŋgua. I ne ŋgua pâŋa ikeno mine, “Ambo nanenŋu tamâta ma sipile mâsi potomule muŋga siveta ŋinde, ande naŋa ma avetanzi simo ara nâ.” I ne ŋgua pâŋa kala ŋine. ⁹Mao nâ, i nde iluku lâ ŋana ikainzi tamâta piti lâ kazâŋa ilo, kinzi ŋinde uru simege ŋana i kâ. ŋineŋga i tamwata ma imo kuku maka tava ne walo kaika ŋalae lâ nema tâno ŋine.

¹⁰Aku lâ zo ŋinde Yova Kindeni ne tini-mwasa ma ipakâtu kuku tamâta nenzi mâsi ŋana soka i ne ŋgua pâŋa muli. Aku kinzi nenzi vetâŋa sondo kuku i ne wisi-pisi rua ma sipatâŋo. ¹¹Mao nâ, kinzi tamâta nenzi mâsi ŋana sipono muli pa Yova Kindeni lâ tâno kulu ma ipakâtu kuku Yova Kindeni ne mâsi ŋana iveta vetâŋa sondo panzi tâno tamâta. ¹²Yova Kindeni ma iveta maka kamo ara nâ, aku kâpwa ma ipâŋga maria lâ nema tâno ilo. ¹³Yova Kindeni ne mâsi ŋana iveta vetâŋa sondo kâ ma imuŋga papa i ilâ, aku ma iveta nzâla sondo papa i tamwata tu ma imâ kâ.

86

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i Daviti isia wângiŋa ŋine

¹Yova Kindeni, nanenŋu kaika keno tia, aku akura tu apasuka warakâŋgu kâ, ande tia. Mine kala ano pano tu kupalono pa nanenŋu noŋa. ²Naŋa uru apono muli sondo pa noko nâ. Mine kala ano pano tu kutingi mateŋa piti iŋgenŋe ŋanana. Naŋa amo noko ne wurâta tamâta, aku kalonŋu tawana noko nâ. Mine nde kumâ kuvilana. ³Nanenŋu Maro Kindeni, naŋa ano pano tu kalo sukâŋa ŋanana, ŋana tu naŋa uru akai noŋa pa noko ikura kari wa mbo wa. ⁴Maro ŋalae, kuveta ne wurâta tamâta naŋa ilonŋu ndeka, ŋana tu naŋa uru akai noŋa pa noko simbo nâ.

⁵Maro ŋalae, noko nde ara tamwata, aku kuzavaru nanenŋu kiesaka piti lâ tiningu. Ikura zo zo, noko tini mwasa ndo panzi tamâta rârâni ŋinde uru sino pa noko. ⁶Yova Kindeni, kutambira taŋa pa nanenŋu noŋa. Naŋa asarâwa pano tu kuvilana. Kupalono

pa nanenḡu sarawāṅja! ⁷ Noko uru kupaloṅo pa nanenḡu noṅja. Mine kala lâ zo ndia malia isānda kulunḡu, ande nanenḡu sarawāṅja imā pano.

⁸ Maro ṅalae, naṅja asama tu maro tonḡe nde iregege kuku noko, ande tia ndo. Noko kupolenzi maro rārāni marumbu lâ. Maro tonḡe ikura tu iveta vetāṅja itogo noko uru kuveta mine, ande tia ndo. ⁹ Nia ndoyo noko kupulianzi tamāta ṅju ndoni sipāṅga lâ, aku muli ṅga kinzi tinikoa ṅju rārāni ma simā sipare tukunzi pano, ku ma sipanea noko ṅa sisuka kâki. ¹⁰ ṅana tu noko ne walo kaika nde ṅalae, aku noko uru kuveta vetāṅja arara kie-kie. Noko simbo nâ nde Maro mao.

¹¹ Yova Kindeni, ambo noko ma kupananana ṅana vetāṅja ndia noko ilo tu naṅja ma aveta, ande naṅja ma apono muli pa pateāṅja ṅinde ikura zo rārāni. Kupanana sonodo, ṅana naṅja ma ao ilonḡu ndo ilâ pa noko wa amege ṅanano wa. ¹² Maro ṅalae, nanenḡu Maro Kindeni noko, naṅja apanea noko tava ilonḡu kalonḡu ndoni. Naṅja ma awawano asuka noko ṅa kâki ikura zo zo. ¹³ Opopo, noko ne tini-mwasa pa naṅja nde ṅalae ṅinde, aku kumo mine ku kumo nâ. Muṅḡa, ande mateṅja itu ikai naṅja, andeta noko kuvilana kala ṅandai amāte ṅja.

¹⁴ Kinzi taṅja-kaika tamwatanzi nde simā sipāṅga lâ, kala situ sikai kazāṅja pa naṅja. Kinzi uru siveta kenzi sakamao nâ panzi tamāta pinde, aku kala ṅine situ sipu naṅja pāta amāte. Kinzi ilonzi tu Maro Kindeni nde maro kaa nâ. ¹⁵ Andeta Maro ṅalae, noko nde kalo-sukāṅja warika wa wisi-wisi warika wa, aku noko uru wisi nāna walele, ande tia. Noko ne tini-mwasa ṅalae ṅinde uru ikeno mine ku imo nâ, aku noko uru kuveta ikura tamwata ne ṅgua pāṅja rārāni. ¹⁶ Kupalele nao pana ku kalo sukāṅja ṅanana! Kuo ne walo kaika imā pa ne wurāta tamāta naṅja ku kuvilana, ṅana tu naṅja uru apono muli pa noko nâ.

¹⁷ Yova Kindeni, naṅja ilonḡu tu noko ma kuveta māsi tonḡe ṅana kutula pwataki pa naṅja tu noko nde ara tamwata. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi kazāṅja tamāta ma sisama tu nokoni kuvila naṅja ku kupu tini kaika pana. ṅineṅḡa kinzi ma mainzi ṅana nenzi vetāṅja soki kâ.

87

Kinzi sindeka ṅana Jerusalem lawea kâ, i ṅa tonḡe tu Saion lawea

Kinzi Kora ne vāsa ṅju sisia wāṅḡiṅja ṅine

¹ Muṅḡani, Yova Kindeni iveta tamwata ne lawea ṅalae imandi ne tuu sapāṅja kulu. ² Lawea rārā nde keno Isrel nenda tāno. Andeta Yova Kindeni ilo ndo ikeno pa Saion lawea, aku i ne morāṅja tu lawea ṅinde ipole lawea pinde rārāni. ³ Mine kala miki tamāta

ṅine kamo Maro Kindeni ne lawea, miki kalonḡo ṅga! Maro Kindeni uru iporo ṅgua arara nâ ṅana miki kâ. ⁴ Iporo mine tu, “Kinzi tinikoa ṅju rārāni ma muli sipaveta kuku nanenḡu ṅgua. Naṅja aporo ṅnanzi tinikoa ṅju ṅinde simo Isip tāno wa Babilon lawea wa Filistia lawea wa Tanis lawea wa Itopia tāno wa. Kinzi ṅinde ma sipāṅga sitogo Saion lawea warakanzi mine, ṅana tu kinzi ma siwāṅgi pa naṅja.”

⁵ Mao nâ, lâ zo ṅinde Maro Kindeni ma itula Saion lawea kilala pwataki mine tu, “ṅine nde tamāta rārāni nenzi lawea tina mao.” Yova Kindeni āta Tamwata, i tamwata ma iveta Saion lawea ipāṅga kaika ndo, ku ma ikai maro panzi tamāta rārāni. ⁶ Yova Kindeni ma iḡere kinzi tamāta pa ṅju ndoni ṅanzi lâ pepa tini, aku ma isenḡe ṅanzi ṅinde ilâ taitu kuku Saion lawea laluna ṅanzi. ⁷ Aku kinzi tamāta ṅinde ma siwāṅgi ku sindeka nâ. Kinzi ma siporo mine tu, “O Saion, maka nema lawea tina mao kala nokoni.”

88

Tamāta isarāwa pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Heman isia wāṅḡiṅja ṅine

¹ Yova Kindeni, nanenḡu Maro Kindeni Pavilāṅja Tamwata noko. Ikura kari kari naṅja asarāwa pano tu kuvilana, aku nanenḡu tiṅja imā pano ikura mbo mbo. ² Kupaloṅo pa nanenḡu noṅja ṅga! Naṅja asarāwa pano tu kuvilana; kutambira taṅja pa naṅja! ³ Malia kie-kie rārā ṅinde nde imā ipāṅga pa naṅja lâ, kala laiti ṅana amāte kâ. ⁴ Naṅja amo atogonzi tamāta ṅinde mateṅja ne zo ṅga imā ipāṅga panzi lâ. Nanenḡu walo ndoni nde ikāwa ilâ lâ. ⁵ Naṅja atogo zugu tamāta tonḡe kinzi sipu pāta imāte lâ, kala sio i karae ilâ ikeno kuru ilo. ṅinde itogo kinzi sitambira karaenḡu ikeno mateṅja tamāta ṅininzi. Naṅja amo atogonzi tamāta ṅinde noko kalo kapa ndo ṅnanzi, kinzi ṅinde noko pwai ne pavilāṅja piti ndo ṅnanzi lâ.

⁶ Oyae, noko kutambira karaenḡu andue alâ mbââ ṅalae ṅinde ilo, aku amo lâmbu ndo lâ nia kondoma. ⁷ Noko ne wisi-nāna itawa naṅja ndue lâ, itogo tāi ṅalae ne kâlala-lawea ilaṅja ipolenzi tamāta mine. ⁸ Noko kusowe ṅingu-nambwe ilonzi kalonzi, kala sipu mulinzi pa naṅja marumbu lâ. Noko kuveta naṅja amo sakamao ndo; mine kala kinzi tininzi pwāka ndo tu ma simo kuna. Malia ṅine ipa naṅja kaika lâ. ṅinde itogo noko kuo naṅja amo luma sakamao ilo, kala akura tu ayāti ku akāwa alâ, ande tia. ⁹ Naṅja ilonḡu malia ndo, kala matāṅgu sakamao lâ. Mine nde naṅja akura tu amora nia sonodo, ande tia.

Ikura zo zo naŋa asuka mbaunġu kâki akai noŋa pa noko tu ma kuvilana. Ambo noko ma kuvilana tia, ande naŋa ma amâte, kala ma akura tu apaneano noko ŋa, ande tia. ¹⁰ Mana mana, a? Tiambo noko uru kuveta mâsi ŋalaŋala pinde ŋana kuvilanzi matenja tamâta, a? Tiambo kinzi sikura tu simo vianzi kilo ku sipanea noko ŋa sisuka kâki, a? Tia ndo! ¹¹ Tiambo kinzi tamâta sikeno kuru nia ŋinde nde sikura tu siporo situla pwataki tu noko ilo ndo keno panzi, a? Tiambo kinzi tamâta simo zavarunja ne lawea ŋinde nde sikura ŋana siporo tu noko uru pwatonanzi sondo, a? Tia ndo! ¹² Tiambo kinzi tamâta simo nia kondoma ŋinde nde sikura tu simora noko ne mâsi ŋalaŋala, a? Tiambo kinzi tamâta muŋga simâte ŋinde nde sikura tu simora noko ne vetâŋa ara pinde, a? Tia ndo!

¹³ Mine nde Yova Kindeni, naŋa asarâwa pa noko tu kuvilana. Naŋa uru ano pano ikura mboyo mboyo. ¹⁴ Yova Kindeni, ŋana sâ kâ ŋga noko kupu muli pa naŋa, a? ŋana sâ kâ ŋga noko kupavea ŋanana, a?

¹⁵ Oyae, nia ndoyo, lâ zo ŋinde naŋa amo limoa yo, aku amo lee apâŋga lâ zo ŋine, ande naŋa amo akai nâna nâ. Ikura zo zo naŋa amo matenja ne nzâla tini laiti. Noko kuveta kie ara tia pa naŋa, kala ilonġu kurana tia ndo. ¹⁶ Noko ne wisi-nâna itawa naŋa ndue ndo lâ. Noko pwai kazâŋa ŋalae tina pa naŋa, ku kuyaula naŋa ndo lâ. ¹⁷ Ikura kari wa mbo wa, noko ne wisi-nâna ŋinde iŋge naŋa mbwaliu lâ, itogo lââ ipondi ŋalae ku ilâ itura nia mine, aku naŋa ambwatuke lâ. ¹⁸ Noko kuvetanzi ninġunambwe rârâni sipile naŋa silâ lâ. Mine kala kondoma simbo nâ ipâŋga itogo nanenġu mete mwasina.

89

Wāngiŋa tonġe kinzi Isrel ŋgu siwâŋgi lâ zo ŋana malia ipâŋga panzi

Etan isia wāngiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ, aku naŋa ma awâŋgi wāngiŋa atula ŋinde pwataki ikura zo zo. Naŋa ma amo nâ aporo atula pwataki tu noko uru kuveta ikura tamwata ne ŋgua pâŋa rârâni. ² Naŋa asama tu noko ne tini-mwasa ŋinde ma marumbu tia ndo. Noko ne mâsi ŋana pwoka ne ŋgua pâŋa rârâni muli ŋinde nde ikeno kaika ndo, itogo samba mine. ³ Muŋgani noko kuporo mine tu, “Naŋa apatea tamâta tonġe, aku apambwâre kaika kuku i lâ. Naŋa apa ŋgua kaika kuku nanenġu wurâta tamâta Daviti. ⁴ Naŋa apai Daviti mine tu, ‘Ikura zo muli rârâni, ande noko ne vâsa pinde ma sikai noko nia ku ma simo koipu ŋalaŋala. Zo ŋana noko ne vâsa

tonġe ma imo koipu ŋalae kâ ma marumbu, ande tia ndo.’”

⁵ Yova Kindeni, kinzi ŋinde rârâni simo samba ilo nde siwâŋgi sipaneano ŋana vetâŋa arara noko uru kuveta ŋinde. Mao nâ, kinzi ŋgu sapâŋa ŋinde siwâŋgi situla pwataki tu noko uru kuveta ikura noko tamwata kawa ŋgua rârâni. ⁶ Yova Kindeni, ea imo samba ilo nde irerege kuku noko, a? Tia ndo. Mao nâ, maro tonġe ipakura kuku noko, ande tia. ⁷ Kinzi maro ŋinde rârâni nde siruru ŋana noko kâ. Kinzi sipare tukunzi ndue lâ noko nao, aku simege ndo ŋanano.

⁸ Yova Kindeni, noko Maro Kindeni Walo Tamwata, tonġe ne walo irerege kuku noko ne walo kaika ŋinde, ande tia. Noko kuveta ikura ne ŋgua pâŋa rârâni mine ku kumo nâ. ⁹ Noko uru pwai poe pa tîi ndoni. Lâ zo ŋana tîi ne kâla ŋalae kâki, ande noko kutawa i ne walo ŋinde ndue kala pâti kii lâ. ¹⁰ Aku noko kuzavaru Rahap* ne walo kaika ŋinde marumbu lâ, ina mwâta saka ŋinde uru imo tîi ilo, aku kuyaula i ndo lâ. Noko ne walo nde kaika ŋinde; mine kala kupolenzi ne kazâŋa tamâta sikâwa pwapwataki silâ. ¹¹ Samba tava tâno nde noko simbo nâ ne. Nia ndoyo noko kupulia tâno tava kelekele rârâni ikeno tâno kulu sipâŋga lâ. ¹² Noko kuveta tâno papa mbwera kâ tava tâno papa wâra kâ. Aku Tabor Tuu ŋga Hermon Tuu nde sindekanano siwâŋgi pano. ¹³ Noko ne walo nde ŋalae tina, ikeno kaika mine ku imo nâ.

¹⁴ Noko kumo koipu ŋalae, aku uru pwai poe sondo ndo panzi tamâta. Aku noko ne pateâŋa rârâni lâ ŋgua nia nde sondo nâ. Noko nde tini-mwasa warika, aku noko uru kuveta ikura noko tamwata ne ŋgua pâŋa rârâni. ¹⁵ Tamâta ea kinzi uru siwâŋgi wāngiŋa paneāŋa kâ pa noko, kinzi ŋinde ma sindeka nâ. Noko tamwata uru pwai poe panzi, itogo sinâla ŋana isinala nzalanzi mine. ¹⁶ Kinzi kalonzi ŋgere ŋana vetâŋa arara noko uru kuveta ŋinde, kala sindeka sipanea noko ŋa sisuka kâki ikura kari wa mbo wa. ¹⁷ Nokoni uru walo kaika ara ŋinde kulua maka. Noko kuo ne wisi-wisi imâ pama, kala kapole paraŋa. ¹⁸ Yova Kindeni, muŋgani noko tamwata kupatea nema katonâŋa tamâta. Maka Isrel ŋgu nema Maro Kindeni, noko Sapâŋa Tamwata, noko tamwata kupatea koipu ŋalae pa maka.

Maro Kindeni ipa ŋgua kuku Daviti

¹⁹ Yova Kindeni, nanayoni noko kutula mâsi tonġe itogo mbupulenja mine panzi ne ŋgua-tulâŋa tamâta, kinzi ŋinde sipono muli sondo pano. Noko kupainzi tu, “Naŋa ao nanenġu pavilâŋa ilâ pa tamâta kaika tonġe

* **89:10:** Lâ Juda nenzi usi, Rahap nde mwâta saka ŋalae. Kinzi uru sisia ŋgua ŋana kiesaka kâ lâ i tini.

lâ. Naġa apatea i lâ tamâta nġininzi ku ao ipānġa imo koipu nġalae. ²⁰ Naġa apatea nanenġu wurâta tamâta Daviti, aku alinġi samimi sapānġa lâ i kulu nġana atula pwataki tu i imo miki nemi koipu nġalae. ²¹ Mine kala nanenġu walo nġinde ma imo kuku i mine ku imo nâ. Nanenġu walo nġinde ma iveta i ipānġa tamâta kaika ndo. ²² I ne kazâġa tamâta kinzi ma sikura tu sipole i, ande tia. Kinzi tamâta sakamao ma sikura tu sipu i ndue, ande tia ndo. ²³ Naġa warakâġġu ma azavarunzi i ne kazâġa tamâta ndo lâ i nao. Tamâta ea ilonzi sakamao pa i, ande naġa ma apunzi tamâta nġinde pata simâte. ²⁴ Naġa ma aveta ikura nanenġu nġua pānġa rârâni, aku ma tininġu mwasa ndo papa i ikura zo rârâni. Naġa warakâġġu ma avila i nġana ipolenzi ne kazâġa tamâta ndoni. ²⁵ Mine kala i ma ikai koipu pa tâno ndoni. ²⁶ Aku Daviti ma iporo pa naġa mine tu, 'Mama, nanenġu Maro Kindeni noko. Noko kumo kutogo mira nġalae naġa uru amuna tini mwasina. Nanenġu Pavilâġa Tamwata kala noko.' ²⁷ Mao nâ, naġa Yova Kindeni ma nġoa nġalae alua i, itogo tamâta iveta pa natu tamâne nzâla-kulu mine. Mine kala i ma imo mbâna-mbâna panzi koipu nġalanġala rârâni simo tâno kulu. ²⁸ Nanenġu tini-mwasa ma ikeno ndo papa i ikura zo rârâni. Nanenġu nġua pānġa ma imo kuku i, aku nġua pānġa nġinde ma keno kaika mine ku imo nâ. ²⁹ Ikura zo rârâni, tamâta tonġe lâ i ne vâsa nġu ma imo koipu nġalae. Samba uru ikeno âta ku imo nâ, aku mine nâ, koipu nġalae tonġe lâ i ne vâsa nġu ma ikatonanzi Isrel nġu ikura zo zo.

³⁰ Taitu miki kalonġo nġa; ambo i timbu wukale kinzi ma tanġanzi kaika nġana nanenġu nġua tukuġa kâ, ku ma sipu mulinzi pa nanenġu vetâġa, ³¹ ambo kinzi ma tininzi pwâka tu silonġo nanenġu nġua, ku silanġa sipole nanenġu nġua tukuġa, ³² ande naġa ma apare nia panzi nġana nenzi kiesaka nġinde kâ. Naġa ma kalonġu nġere nġana nenzi vetâġa soki nġinde kâ, aku ma mbilâo nâ apalilnzi. ³³ Andeta naġa ma apile nenġu mâsi nġana tininġu mwasa ndo pa Daviti kâ, ande ma tia. Aku naġa ma kalonġu kapa nġana nġua pānġa nġinde naġa munga aveta kuku i, ande tia. ³⁴ Naġa ma atoto nanenġu nġua pānġa nġinde utu, ande tia. Aku naġa ma alele nanenġu nġua ipānġa kie tonġe kilo, ande tia ndo. ³⁵ Mine nde nanġani ao warakâġġu nġanġu Yova Kindeni Sapānġa Tamwata ikeno kaika lâ nġua pānġa nġine tini: naġa ma aporo nġua lanġeġa tonġe pa Daviti tia ndo. ³⁶ Ikura zo rârâni, tamâta tonġe lâ i ne vâsa nġu ma imo koipu nġalae. I ma ikai koipu mine ku imo lee ikura zo rârâni kari ma isinala nia imo nġai yo. ³⁷ I ma ikai koipu mine ku imo nâ, itogo nzimona uru imo samba tini ku isinala nia ikura zo zo. Naġa

Yova Kindeni nenġu nġua pānġa kala nġine.”

Kinzi kazâġa tamâta sipole koipu nġalae lâ, kala Isrel nġu simo sipatainġa nâ

³⁸ Andeta Yova Kindeni, kala nġine noko wisi nâna pa koipu nġalae, inani noko kupatea lâ. Noko kupu muli papa, kala kupile i lâ. ³⁹ Noko kutoto nġua pānġa nġinde munga kuveta kuku ne wurâta tamâta. Noko kutambira koipu nġalae ne loki-loki imbe ndue tâno kulu, kala kuveta ipānġa muso ndo. ⁴⁰ Noko kuzavaru i ne lawea nġinde ne nġumbi kaika rârâni kala bururu ndue lâ. Aku i ne luma kaika nġalanġala rârâni nde noko kuzavaru ndo lâ mine nâ. ⁴¹ Mine kala tamâta nġinde soka nzâla silâ, ande kinzi nġinde rârâni sipanawe koipu nġalae ne kelekele. Aku kinzi nġu kala simo i ne lawea tini laidi nġinde, ande kinzi siporo nġua pavalinġiġa papa i. ⁴² Noko kusâu panzi kazâġa tamâta tu sipole i lâ paraġa ilo, aku kuveta ilonzi ndeka ndo. ⁴³ Noko kuzavaru i ne temba-silâwa rârâni, aku lâ zo nġana ipara kunzi kazâġa tamâta, ande noko nġandai kuvila i nġa. ⁴⁴ Noko kutawa i ndue ndo; mine kala ikura nġana imo koipu nġalae kilo, ande tia. ⁴⁵ Noko pwai i ne walo sarġe, kala ipānġa koġa ndo walele nâ. Noko kuveta i ipānġa tamâta kaa nâ, kala ikai maġeti nġalae ndo.

Kinzi sikai noġa pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi

⁴⁶ Ayo, Yova Kindeni, noko ma kupavea tamwata mine ikura zo nġapia kilo, a? Tiambo noko ma kupavea ikura zo rârâni, a? Noko ne wisi-nâna ipānġa nġalae ndo, itogo yââ ne mela-mela mine. Noko ma wisi nâna mine ikura zo nġapia kilo, a? ⁴⁷ Yova Kindeni, naġa ano pano tu kalo nġere nġanana. Maka tamâta uru kamo viama ikura zo mbwanambwana nâ. Noko munga kupuliamia kapānġa, andeta noko ne pateānġa ikeno tu maka rârâni ma kamâte. ⁴⁸ Ea ikura tu itinġi materġa piti lâ ku imo via nâ, a? Ea imo tava ne walo kaika, kala ikura tu inġenġeana nġana materġa nianzi kâ, a? Tia ndo! ⁴⁹ Maro Nġalae, noko uru kuveta ikura ne nġua pānġa rârâni, aku nanayoni noko kupambwâre kuku Daviti tu noko ne tini-mwasa ma ikeno kuku i ku imo nâ. Anġa mana mana, a? Nġua nġinde kanaanġo nde keno ndia, a? ⁵⁰ Maro Nġalae, kalo nġere nġana noko ne wurâta tamâta nġinde kâ. Kinzi tamâta siporo nġua pavalinġiġa papa i, aku naġa ilonġu malia ndo nġana kinzi tinikoa nenzi nġua sakamao nġinde kâ. ⁵¹ Yova Kindeni, noko munġani kupatea koipu nġalae nġinde, andeta noko ne kazâġa tamâta uru siveta “a” papa i. Kinzi soka i muli ku sivaliġi i mine nâ ikura nia ndoni. ⁵² Andeta kinda ma tapanea Yova Kindeni nġa tasuka kâki ikura zo rârâni. Mao ku mao nâ.

90

Ngua ŋana Maro Kindeni ne kaika, aŋga kindâ tamâta nenda via

Mose, ina Maro Kindeni ne tamâta, isia wângiŋa ŋine

¹ Maro Njalae, ikura zo rârâni noko kumo kutogo maka nema luma kaika mine. ² Nia ndoyo, aku ilâ lee ipânga lâ zo muli ndo, ande noko Maro Kindeni kumo ikura zo rârâni ku kumo nâ. Nanayoni, lâ zo ŋinde kinzi tuu sipânga tia yo yo, aku noko ŋandai kupulia tâno ne kelekele rârâni sipânga ŋga, ande noko kumo muŋgani lâ ku kumo nâ.

³ Andeta noko ne pateâŋa ikeno tu tamâta rârâni ma simâte ku sipânga sitogo tâno kilo. Noko kupainzi tamâta rârâni mine tu, “Miki tâno tamâta, miki ma kamâte ku ma kapalele kapânga tâno kilo.” ⁴ Maro Kindeni, noko ne morâŋa nde mine; mbwera tamâta-tamâta (1000) nde itogo kari taitu mai nâ, aku zo ŋinde ilâ walele nâ, itogo nola nâ mine. Mao nâ, ŋinde nde zo mbwana-mbwana nâ. ⁵ Noko uru kutoto tamâta nenzi via kala simâte. Kinzi simo zo mbwana-mbwana nâ, itogo mbupuleŋa mwasina. Kinzi sitogo unza ipânga wasaseki lâ mboyo nâ, ⁶ aku ipânga ŋalae ku ne mâle ipânga. Andeta lala nâ, ŋineŋga unza ŋinde ŋgâla-ŋgâla lâ.

⁷ Maro Kindeni, noko wisi nâna pa maka, aku ŋana duvi ŋinde kâ noko kuzavaruma kala naoma tia lâ. Noko ne wisi-nâna ŋalae ŋinde iveta maka karuru ndo. ⁸ Noko kusama nema vetâŋa potomule rârâni. Aku kiesaka ndia maka kapavea ku kaveta, ande ŋinde noko uru kutula pwataki ipânga nia yo lâ noko nao. ⁹ Noko ne wisi-nâna uru ikeno pa maka ikura zo kiri-mwata ŋine maka kamo viama lâ tâno kulu. Mao nâ, maka nema zo nde marumbu walele nâ, itogo tamâta iveta kusu mbwani taitu nâ. ¹⁰ Maka kamo viama ikura mbwera tamâta ŋato kanaŋo saŋao nâ. Ambo nema kaika ikeno yo, ande maka pinde ma kamo viama ikura mbwera tamâta ŋapa. Andeta maka uru kakai nâna wa kasânda malia rârâ kulu ikura nema mbwera rârâni. Maka nema via ŋine nde marumbu walele nâ, ŋineŋga naoma tia lâ.

¹¹ Maro Kindeni, noko ŋandai kupaliŋi ne wisi-nâna ndoni imâ pa maka ŋga. Ambo noko ma kuveta mine, ande tamâta tonŋe ma ikura tu imo via, ande tia. Mao nâ, lâ zo ŋana maka kaloma ŋgere ŋana noko ne wisi-nâna kâ, ande ara ŋana maka ma karuru pâta ŋanano. ¹² Mine nde maka kano pano tu kupananama, ŋana maka ma kasama sondo mine tu maka kakura tu kamo zo mbwana-mbwana nâ lâ tâno kulu. Ambo noko ma kupananama mine, ande maka ma kakai noko ne ilo-kalo ara ŋinde.

¹³ Yova Kindeni, noko ne wisi-nâna ma imâ mine pa maka ikura zo ŋapia kilo, a? Maka kano pano tu kupile ne wisi-nâna ŋinde, aku kalo sukâŋa ŋana ne wurâta tamâta maka. ¹⁴ Noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ. Maka iloma tu noko ma kuo ne tini-mwasa ŋinde imâ ŋalae pa maka ikura mboyo mboyo. Ambo noko ma kuveta mine, ande maka ma kandeka wa kawâŋgi wa, ikura zo rârâni maka ma kamo viama. ¹⁵ Muŋgani, ande noko malia kulua maka, kala kamo sakamao ikura mbwera rârâ lee imâ ipânga lâ zo ŋine. Taitu kala ŋine maka kano pano tu kuveta maka kandeka nâ ikura mbwera rârâ, kambwanŋenzi iregege kuku mbwera sakamao ŋinde kambwanŋenzi. ¹⁶ Maka kano pano tu kutula ne mâsi kaika pa ne wurâta tamâta maka. Aku kano pano tu kutula ne walo kaika ara ŋinde panzi maka nema vâsa muli-muli tona mine nâ.

¹⁷ Maro Njalae, maka nema Maro Kindeni noko, maka iloma tu noko ma kuo ne wisi-wisi imâ pama, ku kuveta kie ara pama. Maka iloma tu noko ma kuveta nema vetâŋa wa wurâta rârâni ipânga ara nâ.

91

Maro Kindeni uru ikea ŋana kindâ kâ, kala tamo ara nâ

¹ Tamâta ea kinzi Yova Kindeni âta Tamwata uru ikea ŋananzi, ande kinzi ŋinde uru simo Maro Kindeni Walo Tamwata tini laiti.

² Kinzi tamâta ŋinde rârâni ma siporo pa Yova Kindeni mine tu, “Noko kumo kutogo nanenŋu ŋgumbi kaika mwasina, aku noko uru pwatonana sondo nâ. Nanenŋu Maro Kindeni noko; naŋa kalonŋu tawana noko nâ.”

³ Mao kanaŋo, Maro Kindeni ma ikea sondo ŋanano; mine kala nimbu paveâŋa tonŋe ma ikura tu izavaru noko, ande tia. Aku mine nâ, pukonŋa sakamao tonŋe ma ikura tu ikaino, ande tia. ⁴ I ma ikea sondo nâ ŋanano, itogo tatareko tina igogoranzi natu simo mbani kalo mine. Noko ma kupavea sondo nâ lâ Maro Kindeni mbani kalo, kala ma kumo ara nâ. I uru iveta ikura ne ŋgua pâŋa rârâni. Mine kala i ma imo itogo noko ne maramuŋa mwasina, ku ma ikea ŋanano. ⁵ Lâ mbo, ande noko ma kururu ŋana vetâŋa sakamao tonŋe tia. Aku lâ kari, ande noko ma kururu ŋana vetâŋa tonŋe tu ipânga walele nâ ku iyaulano, ande ma tia. ⁶ Aku noko ma kururu ŋana pukonŋa ŋalajala uru ipânga lâ mbo wa vetâŋa sakamao uru ipânga lâ kari ŋana siyaulanzi tamâta kâ, ande ma tia, ŋana tu Yova Kindeni ma ikea ŋanano. ⁷ Mao nâ, ambo tamâta kambwanŋenzi ŋalae ŋinde ma sipamateteu noko

wāngira lā paraṅja ilo, ande Yova Kindeni ma ikeka ṅanano, kala ma kumo ara nā. ⁸ Aku noko tamwata ma kumora Yova Kindeni ipare nia panzi tamāta sakamao ṅana vetāṅja kiesaka muṅga siveta ṅinde.

⁹ ṅinde nde duvi mine; noko uru kulā pa Yova Kindeni ku kupavea ṅana kazāṅja kie-kie kā, aku Yova Kindeni āta Tamwata ikatonano. ¹⁰ Mine nde sâ tonge ma ikura tu izavaru noko, ande tia. Aku zavaruṅja ne māsi tonḡe ma ikura tu imo noko ne luma tini laiti, ande ma tia. ¹¹ ṅana tu Yova Kindeni ma ionzi ne aṅelo tu ma sikatonano ikura nia ndoni. ¹² Kinzi ma mbaunzi nā sisuka noko kâki, kala mira tonḡe ma ikura tu isowe noko kie, ande ma tia. ¹³ Noko ma kie nā kupalenzi mbwāmbwa saka “leve” wa mwāta saka kie-kie wa.

¹⁴ Mao nā, Yova Kindeni iporo mine tu, “Tamāta ea ilonzi ndo keno pa naṅja, ande naṅja ma akainzi ṅinde rārāni piti lā kazāṅja ilo. Naṅja ma akeka sondo ṅananzi tamāta ea sisama naṅja kilalāṅgu sondo. ¹⁵ Lā zo ndia kinzi sisarāwa pana, ande naṅja ma apaloṅjo pa nenzi noṅja. Aṅga zo ndia malia itu ipāṅga panzi, ande naṅja ma amo kunzi. Naṅja ma akainzi piti lā kazāṅja ilo, aku ma aveta ṅanzi ipāṅga ṅalae. ¹⁶ Naṅja ma asenḡe nenzi mbwera luandongo, kala kinzi ma ilonzi ara nā. Naṅja ma atula pwataki panzi tu naṅja nde nenzi Pavilāṅja Tamāta.”

92

Wāngiṅja ṅana tapanea Maro Kindeni ṅa tasuka kâki

Kinda ma tawāṅgi wāngiṅja ṅine lā pwareāṅja ne zo sapāṅja

¹ Yova Kindeni, noko āta Tamwata, naṅja andeka ṅana aporo ndaṅge pa noko wa awāṅgi wāngiṅja paneāṅja kā asuka noko ṅa kâki. ² Ikura mboyo mboyo, naṅja andeka ṅana aporo atula pwataki tu noko ne tini-mwasā ikeno mine ku imo nā. Aku ikura mbo mbo, naṅja andeka ṅana aporo atula pwataki tu noko uru kuveta ikura ne ṅgua pāṅja rārāni. ³ Mao nā, naṅja ma ara wāṅgu awāṅgi wāngiṅja kaṅja ara nā apanea noko ṅa asuka kâki.

⁴ Yova Kindeni, naṅja kalonḡu ṅgere ṅana noko ne māsi kaika kā, aku ilonḡu ara ndo. Noko ne vetāṅja arara ṅinde igagati ilonḡu kalonḡu ṅana awāṅgi wāngiṅja tava ndekāṅja ṅalae. ⁵ Yova Kindeni, noko uru kuveta māsi ṅalaṅjala kaika ndo. Noko ne ilo-kalo nde ṅalae tina, kala ipole maka tamāta nema ilo-kalo. ⁶ Tamāta pinde sizizāla ndo ṅana Yova Kindeni kilala kā, kala sipāṅga sitogonzi tamāta nenzi ilo-kalo tia mine. Kinzi ṅinde sizizāla ṅana ṅine kā: ⁷ Mao nā, lā zo ṅine kinzi tamāta sakamao sipāṅga walele sitogo unza mine, aku kinzi kiesaka tamwatanzi

uru sigona mbaliṅja rārā kie-kie kala simo ara ndo. Andeta muli ṅga, Yova Kindeni ma izavarunzi ndo lā.

⁸ Aṅga Yova Kindeni, noko tamwata nā pwai koipu ṅalae pa kelekele ndoni, ma kumo mine ku kumo nā. ⁹ Maka kasama tu noko ne kazāṅja tamāta rārāni ma simāte, aku noko ma kupolenzi kiesaka tamwatanzi rārāni ku kutawanzi ndue ndo. ¹⁰ Muṅga noko walo kaika kulua naṅja, kala nanenḡu walo ipāṅga ṅalae lā, itogo bulmakao ṅgoi ṅalae ne walo mine. Noko kuveta kie ara pa naṅja, kala amo andeka nā. ¹¹ Naṅja warakāṅgu matāṅgu amora Maro Kindeni izavarunzi nanenḡu kazāṅja tamāta. Naṅja aloṅjo kinzi tamāta sakamao nenzi tiṅja, kala andeka pāta.

¹² Aṅga kinzi tamāta ara ma simo ara ndo, sitogo kâi ipāṅga ṅalae kala ipula kanaṅjo ara mine. Kinzi ma sipāṅga kaika ndo, sitogo kâi matapuru imandi Lebanon tāno mine. ¹³ Kinzi sitogo kâi tamāta pinde muṅga sipau lā Yova Kindeni ne luma tini laiti. Kâi ṅinde uru sipāṅga ara ndo lā nenda Maro Kindeni ne luma sapāṅja ṅinde ne ṅgumbi ilo. ¹⁴ Kâi ṅinde ma simandi ikura mbwera rārā ṅinde, aku ma simo sipula kanaṅonzi. Kinzi ma simandi kaika, ku ma ṅgāla-ṅgāla tia. Kâi ṅinde launzi ma kenza-kenza mine ikura zo rārāni. ¹⁵ Mao nā, Yova Kindeni ma ivilanzi tamāta ara kala ma simo mine, aku i ne pavilāṅja ṅinde ma itula pwataki panzi tamāta tu Yova Kindeni nde vetāṅja sondo warika. I uru ikeka ṅana naṅja kā, aku i ne vetāṅja rārāni nde ara ndo.

93

Maro Kindeni imo Koipu ṅalae

¹ Yova Kindeni imo Koipu ṅalae. I ṅa ṅalae tava ne walo kaika ṅinde nde situra i, itogo koipu ṅalaṅjala nenzi pasawaṅja arara mwasina. Nia ndoyo, inani ipulia tāno ṅine ku iveta ikeno kaika lā, aku sâ tonge ikura tu ilele Yova Kindeni ne vetāṅja ṅinde, ande tia.

² Yova Kindeni, nia ndoyo, lā zo ṅinde kelekele tonḡe ipāṅga tia yo yo, ande noko kumo muṅgani lā. Nanayoni noko kumo koipu ṅalae, aku ma kumo mine ku kumo nā.

³ Yova Kindeni, tāi geza-geza ipu nduṅṅani ṅalae. Tāi ipu kaika ndo ku isuṅja kawa kâki ṅalae. ⁴ Yova Kindeni, noko ne walo nde kaika ṅinde, aku kumo samba ilo pwai koipu ṅalae pa nia ndoni. Tāi ne nduṅṅani ṅinde nde kelekele mota mwata nā, aṅga noko ne kaika ṅinde nde ṅalae tina. Tāi ipu nduṅṅani lā sāwaneka, andeta tāi ne kaika irerege kuku noko ne kaika ṅinde, ande tia, ṅana tu kelekele rārāni imo noko kalo.

⁵ Mao nā, sâ tonḡe ma ikura tu ilele noko ne ṅgua tukuṅja ipāṅga kie tonḡe, ande tia.

Aku mine nâ, noko ne luma nde sapâŋa ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.

94

Maro Kideni ipare nia panzi tamâta rârâni ŋana nenzi vetâŋa kâ

¹ Yova Kideni, noko nde Maro Kideni Pareŋa-nia Tamwata. Kala ŋine naŋa ano pano tu kutula ne wisi-nâna pwataki pa kinzi tamâta sakamao.

² Noko uru kupare nia panzi tamâta rârâni ŋana nenzi vetâŋa kâ. Kala ŋine naŋa ano pano tu kumandi ku kupare nia panzi tamâta ŋinde uru sipasuka warakanzi tininzi. Kutu ŋananzi ikura nenzi vetâŋa potomule mine. ³ Yova Kideni, kinzi tamâta sakamao ma sindeka mine ŋana nenzi vetâŋa potomule kâ ikura zo ŋapia kilo, a? Kinzi nenzi zo ŋapia keno mo ŋai.

⁴ Kinzi kiesaka tamwatanzi ma sipandekâna ku ma sipasuka warakanzi tininzi ikura zo ŋapia kilo, a? ⁵ Yova Kideni, kinzi tamâta sakamao uru sitawanzi noko ne tamâta ndue ndo. Mao nâ, kinzi siveta kenzi sakamao ndo pa noko tamwata ne ŋgu. ⁶ Kinzi uru sipunzi taine mwala-mwala sitavanzi lâlu mundoro simâte, aku sipunzi tamâta simo lombo lâ maka nema tâno ŋine simâte tona. ⁷ Kinzi siporo mine tu, “Yova Kideni ikura tu imora maka, ande tia. Isrel nenzi Maro Kideni nde izizâla ndo ŋana nema vetâŋa kâ.”

⁸ Ayo, miki tamâta kapa-kapa ŋai, ŋana sâ kâ ŋga miki kaveta vetâŋa potomule mine, a? Miki tamâta sakamao, miki nemi ilokalo ma ipâŋga lâ zo ndia, a? ⁹ Mana mana, a? Tiambo Yova Kideni ikura tu iloro nemi ŋgua tia tâ, a? Opopo, i tamwata iveta taŋânda, kala ilonŋomi lâ. Tiambo ikura tu imora nemi vetâŋa ŋinde tia tâ, a? Opopo, i tamwata iveta matânda, kala imorami lâ! ¹⁰ Tiambo i ikura tu ipare nia pa miki tamâta sakamao tia tâ, a? Opopo, i tamwata uru imbitanzi tinikoa ŋgu, kala ma ipare nia pami! Tiambo i ne ilokalo tia tâ, a? Opopo, i tamwata imo tamâta rârâni nenzi pananâŋa, kala i ne ilokalo nde ŋalae ndo! ¹¹ Miki kalonŋo ŋga; Yova Kideni isama tamâta rârâni nenzi ilokalo marumbu lâ, aku isama tu nenzi ilokalo ŋinde ma ilâ kaa nâ.

¹² Andeta Yova Kideni, noko ne nzâmbe ara ikeno panzi tamâta ea noko uru kupanananzi ŋana ne tukunja kâ. ¹³ Noko uru pwareâŋa ara kulanzi tamâta sono mine; mine nde malia kie-kie ikura ŋana isânda kulunzi kâ, ande tia. Kinzi ma sipwarea mine lee, ikura zo muli ŋinde noko ma kupare nia panzi tamâta sakamao. ¹⁴ ŋana tu Yova Kideni ma ipilenzi ne tamâta, ande tia. Mao nâ, i ma ipu muli panzi i tamwata ne ŋgu ŋinde, ande tia ndo. ¹⁵ Aku muli ŋga,

kinzi tamâta uru sikai poe pa ŋgua nia ŋinde ma siveta nenzi wurâta sono kilo. Ŋinenŋa kinzi tamâta sono ma ilonzi ara ŋana ŋinde kâ.

¹⁶ Muŋga, lâ zo ŋinde kinzi tamâta sakamao sikai kazâŋa pa naŋa, ande tamâta tonŋe ivila naŋa, ande tia. Tamâta tonŋe imandi kuku naŋa ŋana ipara kunzi kiesaka tamwatanzi, ande tia. ¹⁷ Lâ zo ŋinde, ambo Yova Kideni ivila naŋa tia, ande nanayoni naŋa ma akeno lâ matera nianzi. Andeta tia. ¹⁸ Lâ zo ŋinde, naŋa ilonŋu patea tu, “Naŋa keŋgu apale nia zuli-zuli, kala ma patana ndue.” Andeta tia. Yova Kideni, noko ne tini-mwasa ikeno pa naŋa ku imo nâ, aku noko kusana naŋa kaika lâ. ¹⁹ Lâ zo ndia naŋa kalonŋu loko wa ilonŋu rârâ wa, ande noko uru kupu tini kaika pa ilonŋu kalonŋu ku kuveta naŋa andeka.

²⁰ Noko kumo piti ndo ŋananzi koipu sakamao, kinzi tamâta ŋinde uru silana sipole ŋgua tukunja ku siveta kenzi sakamao panzi tamâta. ²¹ Kinzi uru silâ taitu ku siroto nzâla ŋana siyaulanzi tamâta arara kâ. Aku kinzi sionzi tamâta pinde silâ pa ŋgua nia, ŋinenŋa sipa ŋgua tu ma sipunzi pâta simâte, andeta tamâta ŋinde ŋandai siveta vetâŋa soki ŋga. ²² Andeta Yova Kideni ikea ŋanana. Nanenŋu Maro Kideni imo itogo mira kaika naŋa uru amuna tini mwasina. ²³ I ma ipare nia panzi tamâta sakamao ŋinde ŋana nenzi vetâŋa sakamao kie-kie kâ. Kinda nenda Maro Yova Kideni ma kalo ŋgere ŋana nenzi kiesaka ŋinde kâ, ku ma izavarunzi ndo lâ.

95

Wângiŋa ŋana tapanea Maro Kideni ŋa tasuka kâki

¹ Miki kamâ ŋga, ma tawâŋgi tapanea Yova Kideni ŋa tasuka kâki! Kinda ma kalonda ŋgere ŋana Yova Kideni Kaika Tamwata, ina nenda Yautâŋa Tamwata, aku ma tawâŋgi wângiŋa papa ku tandeka ŋana i kâ.

² Kinda ma talâ tamandi i nao, aku kawânda ndanŋe papa. Kinda ma tawâŋgi wângiŋa ndekâŋa kâ ku tapanea i ŋa tasuka kâki. ³ ŋana tu Maro Yova Kideni i ne walo nde ŋalae ndo. Ina imo koipu ŋalae tava ne walo kaika ŋinde, aku imo kinzi maro rârâni kulunzi. ⁴ Ina uru ikai poe pa tâno ndoni. Ikaiki poe pa nia rârâni ikeno tâno ilo lâmbu ŋinde, aku inani kala ikai poe pa tuu ŋalaŋala ikâki pa âta ŋinde tona. ⁵ Nia ndoyo ina tamwata ipulia tâno wa tâi wa sipâŋga lâ. Mine kala inani uru ikai poe pa tâno ndoni wa tâi ndoni wa.

⁶ Mine nde miki kamâ luma ilo, ma naonda tundu tapanea Yova Kideni. Nia ndoyo i tamwata ipulia kinda tapâŋga lâ. Mine nde ara ŋana kinda ma talâ tamo

i nao, aku tapare tukunda papa. ⁷ Ina tamwata nde kinda nenda Maro Kindeni. Ina tamwata kala uru ikatona i ne tamâta kinda rârâni, itogo lama nenzi katonâḡa tamâta ikatonanzi lama mine. Mine nde kala ḡine miki ma kapaveta kuku i kawa ḡgua!

⁸ Yova Kindeni iporo tu, “Miki ma kapasakana ilomi kalomi kaika, itogo timbumi muḡḡa siveta lâ Meriba tâno wa Masa nia bilimu wa, mine ndimo. ⁹ Lâ zo ḡinde kinzi simo nia bilimu ḡinde, ande kinzi simo sipulo naḡa ḡana aveta mâsi pinde panzi. Andeta muḡḡani yo kinzi simora nanenḡu mâsi ḡalaḡala pinde pwataki lâ. ¹⁰ Ikura mbwera tamâta rua lâ, ande naḡa tiniḡḡu pwâka ndo ḡananzi tamâta ḡḡu ḡinde. Mine nde naḡa aporo tu, ‘Kinzi ilonzi kalonzi ḡandai ikeno sondo pa naḡa ḡḡa. Ikura zo rârâni kinzi sipu mulinzi pa nanenḡu ḡgua tukuḡa.’ ¹¹ Mine nde naḡa wisinḡu nâna aporo mine tu, ‘Mao kananḡo, kinzi tamâta ḡine ma sikura tu silâ pa nanenḡu pwareāḡa nia tia ku tia ndo!’ ”

96

Maro Kindeni ina Koipu ḡjalae ku ikatonanzi tamâta rârâni

¹ Miki tamâta ḡai, miki kawāḡḡi wāḡḡiḡa wasaseki pa Yova Kindeni! Miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, ara ḡana miki ma kawāḡḡi papa Yova Kindeni.

² Kawāḡḡi pa Yova Kindeni kapanea i ḡa kasuka kâki! Ikura zo zo, ande ara ḡana miki ma kaporo katula pwataki mine tu ina imo kinda nenda Yautâḡa Tamwata. ³ Miki ma kaporo katula panzi tamâta ḡḡu rârâni tu i ḡa nde ḡjalae ndo. Katapâri panzi tamâta simo nia ndoni ḡana vetâḡa ḡalaḡala arara i muḡḡa iveta ḡinde.

⁴ ḡana tu Yova Kindeni ḡa nde ḡjalae ndo. Mine nde ara ḡana kinda ma tapanea i ḡa tasuka kâki ndo. Kinda ma tameḡe ḡananzi maro pinde ndimo. Kinda ma tameḡe ḡana Maro Kindeni simbo nâ. ⁵ ḡana tu kinzi tinikoa ḡḡu nenzi maro rârâni nde kelekele laḡeḡa nâ, kala sikura tu siveta mâsi ḡjalae tonḡe tia. Taitu nia ndoyo Yova Kindeni ipulia samba tava kelekele rârâni simo âta ḡinde. ⁶ Yova Kindeni kilala ipāḡḡa nia yo tu i ḡa nde ḡjalae, aku imo Koipu ḡjalae ara ndo. Kelekele rârâni keno i ne luma ilo ḡinde nde situla i kilala pwataki tu i ne walo nde kaika, aku i nde ara ku ara ndo.

⁷ Miki tamâta ḡḡu rârâni kamo tâno ndoni, miki kapanea Yova Kindeni ḡa. Kaporo katula pwataki tu i nde ara tamwata, aku i ne walo nde kaika ndo. ⁸ Kapanea Yova Kindeni katula pwataki tu i ḡa nde ḡjalae ndo. Kakai patarawāḡa tonḡe ku kamâ i ne luma sapāḡa ilo. ⁹ Miki ma kawāḡḡi kawawa i, ḡana tu i nde sapāḡa ku zuzulî tamwata.

Miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kapatawa warakami tinimi lâ i nao.

¹⁰ Miki ma kaporo katula ḡgua panzi tamâta ḡḡu rârâni mine tu, “Yova Kindeni imo Koipu ḡjalae!” Nia ndoyo ina iveta tâno ikeno kaika lâ, kala sâ tonḡe ikura tu iveta tâno ilâ wa imâ wa, ande tia. Aku muli ḡḡa, lâ zo ḡinde i ma ionzi tamâta rârâni simandi ḡgua nia, ande i ma iveta panzi ikura nenzi vetâḡa mine. ¹¹ Ayo, miki samba wa tâno wa, naḡa apaimi tu miki kandeka ḡḡa! Anḡa tâi tava kelekele rârâni kamo tâi ilo, miki kala kaveta nduḡeḡa kasuka kawami kâki! ¹²⁻¹³ Anḡa tâno tava kelekele rârâni ikeno tâno ilo, miki kala kandeka pâta ḡḡa! Muli ḡḡa, lâ zo ḡinde Yova Kindeni ma imâ ḡana ikai poe panzi tamâta rârâni, ande kelekele rârâni ikeno tâno kulu ma sindeka pâta. Mao nâ, kâi rârâni simandi dugu ilo ḡinde ma siwāḡḡi wāḡḡiḡa ndekâḡa kâ. ḡana tu ina ma ikai poe sondo ndo panzi tamâta rârâni tava vetâḡa mao nâ.

97

Maro Kindeni i nde Koipu ḡjalae

¹ Yova Kindeni imo Koipu ḡjalae! Mine kala miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, ande miki kandeka. Anḡa miki tamâta kamo sia sia, ande miki kala ilomi ara mine nâ.

² Take-take māmāḡḡa tava kondoma ḡjalae nde uru situra i, aku i ne mâsi ḡana ikai koipu panzi tamâta nde ara ku sondo ndo.

³ Yova Kindeni isupwa yââ imuḡḡa papa, aku yââ ḡinde ne mela-mela ikananzi ne kazâḡa tamâta ḡinde muḡḡa sinḡe i mbwalilu lâ. ⁴ I ne loloa nde salaga-salaga ku isinala tâno ndoni. Tâno nde imora ḡinde, kala imo ririḡo nâ. ⁵ Yova Kindeni ikai Maro ḡjalae pa tâno ndoni. Lâ zo ndia i imâ ipāḡḡa laiti, ande tuu siruru ku sipāḡḡa sitogo lââ mine. ⁶ Samba uru itula pwataki tu Yova Kindeni nde ara tamwata, aku tamâta ḡḡu rârâni simora pwataki tu i ḡa nde ḡjalae ndo.

⁷ Anḡa tamâta pinde uru siwāḡḡi sipaneanzi maro laḡeḡa, aku sindekananzi nenzi maro kaa kaa ḡinde. Andeta kinzi tamâta ḡinde rârâni ma sikai maḡeti ḡjalae ndo.

⁸ Kinzi tamâta simo Saion Tuu kulu ḡinde, sitavanzi tamâta simo Juda nenzi lawea ḡalaḡala, kinzi ḡinde siloḡo pâri tu noko kupare nia panzi ne kazâḡa tamâta lâ, kala ilonzi ara ku simo sindeka nâ. ⁹ Yova Kindeni, Maro Walo Tamwata noko, noko pwai poe pa tâno ndoni. Noko ḡa nde ḡjalae ndo, aku noko ḡa ḡinde ipole kinzi maro rârâni ḡanzi marumbu lâ.

¹⁰ Yova Kindeni uru tini mwasa ndo panzi tamâta ea sipu mulinzi pa vetâḡa sakamao. Ina uru ikatonanzi i tamwata ne tamâta, aku ikainzi piti lâ tamâta sakamao mbaunzi

ilo. ¹¹ Yova Kindeni ne sinâla isinalanzi tamâta ea uru sipaveta kuku vetâŋa ara. I io ndekâŋa ilâ panzi tamâta sondo. ¹² Mine nde miki tamâta ñine uru kapaveta kuku vetâŋa ara, miki kandeka ñana Yova Kindeni ne vetâŋa kâ! Kalomi ñgere ñana ñinde kâ, ku kawami ndaŋge kapanea Yova Kindeni ña sapâŋa ñinde kasuka kâki!

98

Maro Kindeni ikai koipu ñalae panzi tamâta ndoni

¹ Miki tamâta ñai, miki kawâŋgi wângiŋa wasaseki pa Yova Kindeni, ñana tu ina iveta vetâŋa ñalaŋala arara nâ. I ne walo kaika nde ñalae; mine kala i tamwata ipole paraŋa lâ.

² Yova Kindeni itula pwataki tu inani ipole paraŋa lâ. Itula pwataki panzi tamâta ŋgu ndoni tu inani ikai kindi piti lâ kazâŋa ilo. ³ I iyoka tamwata ne ŋgua pâŋa muŋgâŋa muli, kala ikura zo zo i uru tini mwasa ndo panzi Isrel ŋgu. I ñandai ipilenzi ñga. Mine kala tamâta rârâni simo tâno ndoni nde simora tu kindi nenda Maro Kindeni ipole paraŋa marumbu lâ.

⁴ Miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kandeka ku kawâŋgi wângiŋa paneâŋa kâ kandekana Yova Kindeni! Kawâŋgi kawami kâki ku kandeka kapanea i ña kasuka kâki! ⁵ Kara wâŋgu ku kawâŋgi wângiŋa paneâŋa kâ pa Yova Kindeni. Kawâŋgi wângiŋa kaŋa ara nâ papa. ⁶ Kambana tando kie-kie ku kasarâwa kandekana Yova Kindeni, inani kindi nenda Koipu ñalae.

⁷ Anŋa tâi tava kelekele rârâni kamo tâi ilo, miki kala kaveta nduŋeŋa kasuŋa kawami kâki. Anŋa tâno tavanzi tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kala kawâŋgi wângiŋa mine nâ. ⁸ Miki lââ ñalaŋala kaponza mbaumi, anŋa miki tuu ñalaŋala kala kagogo kawami kawâŋgi wângiŋa ndekâŋa kâ lâ Yova Kindeni nao. ⁹ Ñana tu muli ñga, i ma imâ ñana ikai poe panzi tamâta rârâni. I ma ikai poe sondo panzi tamâta rârâni tava vetâŋa sondo nâ.

99

Maro Kindeni i nde Koipu ñalae

¹ Yova Kindeni imo Koipu ñalae, kala kinzi tamâta tininzi ruru. I imo koipu ñalae ne sajonâŋa nia ñinde ikeno kinzi anjelo ŋgininzi, kala tâno ririŋo yâti taulo.

² Mao nâ, Yova Kindeni imo Saion Tuu kulu tava ne walo kaika ñalae ndo, aku tamâta ŋgu rârâni nde simo i kalo. ³ Kinzi tamâta rârâni ma wisinzi motutu kala ma sipanea i sisuka i ña ñalae ñinde kâki. Ina Yova Kindeni Sapâŋa Tamwata!

⁴ Koipu ñalae, noko Kaika Tamwata, noko uru tini mwasa ndo ñana vetâŋa sondo nâ. Muŋgani noko kutu ŋgua tukuŋa sondo ndo

pa maka Isrel tamâta ñana kaponno muli papa, aku noko uru pwai poe sondo ndo pama. ⁵ Ayo, miki tamâta ñai, miki kapanea kindi nenda Maro Yova Kindeni ña kasuka kâki! Kalâ kapare tukumi ndue lâ i ne sajonâŋa nia ñinde nao, aku kawawa i. Ina Yova Kindeni Sapâŋa Tamwata!

⁶ Nanayoni Mose ku Aron rua simo Yova Kindeni ne patarawâŋa tamâta, aku Samyuel kala uru ino papa i tona. Kinzi sisarâwa pa Yova Kindeni, aku ipaloŋo pa nenzi noŋa. ⁷ Lâ zo muŋgâŋa ñinde, Yova Kindeni imo take-take ñalae ilo ku iporo ŋgua panzi. Aku kinzi sipono muli sondo pa ŋgua tukuŋa rârâni itula panzi.

⁸ Yova Kindeni, maka nema Maro ñalae, lâ zo ñinde noko kupaloŋo pa nenzi noŋa. Noko kupatula tamwata kilala pwataki panzi mine tu noko uru kuzavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. Andeta mao nâ, noko muŋga kupare nia sondo panzi ñana nenzi vetâŋa soki kâ. ⁹ Mine nde kindi ma tapanea nenda Maro Yova Kindeni ña, tatula pwataki tu i nde Walo Tamwata! Talâ pa i ne tuu sapâŋa, aku tawâŋgi papa i nâ! Ñana tu kindi nenda Maro Yova Kindeni nde Sapâŋa Tamwata.

100

Wângiŋa ñana tapanea Maro Kindeni ña tasuka kâki

¹ Miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kasuka kawami kâki kawâŋgi wângiŋa pa Yova Kindeni!

² Miki ilomi ndeka nâ kapanea Yova Kindeni ña kasuka kâki! Kalâ kamandi i nao ku kawâŋgi wângiŋa ndekâŋa kâ papa i! ³ Ara ñana miki ma kasama ku kaporo pwataki tu Yova Kindeni imo Maro ñalae. Ñana tu muŋgani i simbo nâ iveta kindi Isrel tapâŋga i ne ŋgu, aku ipatea kindi pa i tamwata. Kindi tamo i ne tamâta, tatogonzi lama ŋgu i uru ikatonanzi mine.

⁴ Miki kawami ndaŋge nâ kamâ luma sapâŋa ilo kapanea i. Kaporo ndaŋge papa, ku kasuka i ña kâki ñalae. ⁵ Ñana tu Yova Kindeni nde Ara Tamwata. Ikura zo zo i tini mwasa ndo panzi ne tamâta. I uru iyoka ne ŋgua pâŋa rârâni muli, ma iveta mine ku imo nâ.

101

Koipu ñalae ne ŋgua pâŋa

¹ Yova Kindeni, naŋa ma awâŋgi wângiŋa atula pwataki tu noko uru kuveta ikura tamwata ne ŋgua rârâni, aku noko uru kuveta vetâŋa sondo nâ panzi tamâta rârâni. Yova Kindeni, naŋa ma awâŋgi wângiŋa ñine imâ pano.

² Aku naŋa ma apakatona warakâŋgu sondo ndo ñana nanenŋu vetâŋa rârâni kâ.

Anġa Yova Kindeni, ande noko ma kumâ pa nana lâ zo ndia, a?

Nanġa koipu nġalae ma apaveta kuku vetâġa sondo nâ lâ nanenġu luma ara nġine ilo. ³ Nanġa ma asâu pa mâsi sakamao tonġe tu ma imo naonġu, ande tia ndo. Tamâta pinde sipu mulinġi pa Yova Kindeni, andeta nanġa tiningu pwâka ndo nana nenzi vetâġa nġinde kâ. Nanġa ma tiningu piti ndo njananzi. ⁴ Ilo-kalo soki-soki ma ikeno malawae ndo nana nanġa kâ, aku nanġa ma apu mulinġu pa mâsi sakamao rârâni.

⁵ Nanġa koipu nġalae ma azavarunzi tamâta rârâni uru simo nia nġaġe-nġaġe siporo nġua tale njananzi tamâta pinde. Mao nâ, tamâta ea kinzi uru sipandekâna wa sipasuka warakanzi tininzi wa, ande nanġa ma anġaranzi kinzi nġinde rârâni piti lâ naonġu. ⁶ Taitu nanġa ma ilonġu ara ndo njananzi tamâta nġinde uru sipono muli pa Yova Kindeni. Nanġa ma asâu panzi tu ma simo nanenġu luma ara nġine ilo kuku nanġa. Mao nâ, tamâta ea sipaveta kuku vetâġa ara, ande nanġa ma asâu panzi nġinde tu ma siveta wurâta pa nanġa.

⁷ Andeta nanġa ma asâu pa lanġeġa tamâta tonġe tu ma imo nanenġu luma ilo, ande tia ndo. Ambo tamâta tonġe ma iporo nġua lanġeġa, ande i ma ikura tu imandî naonġu kilo, ande ma tia. ⁸ Ikura zo zo, nanġa ma akai wurâta nġana azavarunzi tamâta sakamao rârâni simo tâno nġine. Nanġa ma anġaranzi kinzi kiesaka tamwatanzi rârâni sikâwa silâ, aku kinzi ma sikura tu sitaulo simâ simo Yova Kindeni ne lawea ilo kilo, ande ma tia.

102

Tamâta ikai malia kala ino pa Maro Kindeni

¹ Yova Kindeni, kupaloġo pa nanenġu nonġa! Nanġa asarâwa pano tu kuvilana. Kutambira taġa pa nanenġu tiġa!

² Lâ zo nġana malia itu imâ ipânġa pa nanġa, ande noko ma kupavea nġanana ndimo. Lâ zo ndia nanġa asarâwa pano, ande nanġa ilonġu tu noko ma kuloġo nanenġu sarawâġa ku kuvilana walele nâ.

³ Nanenġu via nġine nde ilâ walele, itogo yââ ne mundo uru ikeno zo mbwana-mbwana nâ, nġinenġa nao tia lâ. Anġa karaenġu nde nâna ndo, itogo yââ nġalae ikana mine. ⁴ Kinzi sitawa nanġa ndue ndo, itogo tamâta kie nâ ipale leu nġâlâ-nġâlâ mine, aku nanġa tiningu pwâka nġana aka kâpwa kâ. ⁵ Nanġa asama nâna nġalae kala amo asarâwa nâ. Mine nde nanġa tiningu râkirâki ndo. ⁶ Nanġa amo ara tia ndo. Nanġa amo atogo malabogi imo nia bilimu, aku amo atogo sii tonġe uru imo kaa nâ lâ lawea tonġe muġa sizavaru kala tamâta simo tia. ⁷ Nanġa akeno kenonġa nia, andeta matânġu

parenġe nâ. Opopo, nanġa simbonġu nâ amo, atogo sii tonġe isanġona luma kulu âta mine. ⁸ Nanenġu kazâġa tamâta nde siporo nġua potomule pa nanġa ikura kari wa mbo wa. Kinzi siporo nġua pavaliginġa pana, aku kinzini uru sipatu nanġa nġânġu nġinenġa situ nzâmbe sakamao tona.

⁹⁻¹⁰ O, Yova Kindeni, noko nde wisi nâna nġalae tina pa nanġa. Mine nde ikura zo zo nanġa aliġi kââ kâki kulunġu, nġana itula pwataki tu nanġa ilonġu malia ndo. Mao nâ, matânġu sulu indu ndue ikura kari wa mbo wa. Noko pwai nanġa kâki ku kutambirana alâ nia nġaġe, atogo kina mine. ¹¹ Nanġa ma amo viânġu ikura zo mbwana-mbwana nâ, itogo kari indu ku pararai lâ. Nanenġu walo nde marumbu lâ, itogo unza nġâlâ-nġâlâ lâ mine.

¹² Andeta Yova Kindeni, noko kumo koipu nġalae ku kumo nâ. Ikura zo muli rârâni, ande kinzi tamâta ma situla noko parina pwataki. ¹³ Muli nġa noko ma kumandî ku ma kalo sukâġa nġana Saion lawea kâ. Muġa noko kupatea zo tonġe nġana ma kuveta kie ara pa lawea nġinde. Kala nġine zo nġinde nde imâ ipânġa lâ. ¹⁴ Kinzi sizavaru Saion lawea marumbu lâ, andeta noko ne wurâta tamâta nde ilonzi ndo keno yo papa lawea nġinde. Mao nâ, lawea nġinde nde zavarunġa ndo lâ, kala noko ne tamâta kalonzi sukâġa nġana. ¹⁵ Andeta muli nġa tamâta nġu ndoni ma simege nġana Yova Kindeni kâ, aku kinzi koipu nġalanġa rârâni simo tâno kulu ma siruru nġana i ne kaika kâ. ¹⁶ Lâ zo nġana Yova Kindeni ma ipa Saion lawea kâki kilo, ande lâ zoni ndaina i ma itula ne walo kaika pwataki panzi tamâta. ¹⁷ Aku kinzi ma simora tu i ipaloġo panzi ne tamâta nenzi nonġa lâ, kinzi nġinde muġa ipilenzi kala simo sugorai nâ. Mao nâ, i ma tini pwâka kilo nġana nenzi nonġa kâ, ande ma tia.

¹⁸ Nanġa ilonġu tu kinzi tamâta sipânġa muli-muli nġinde ma sipanea Yova Kindeni nġa sisuka kâki mine nâ. Mine nde ara nġana kindâ ma tanġere nġua nġana Yova Kindeni ne mâsi nġalanġa nġinde lâ pepa tini ilâ panzi mine tu, ¹⁹ “Yova Kindeni imo tamwata ne lawea sapânġa ikeno âta nġinde, aku mata indue imâ. Ina imo samba ilo, aku mata indue imâ ilea pa tâno. ²⁰ I ilonġo kinzi tamâta simo luma sakamao ilo nġinde nenzi tiġa. Muġa kinzi kazâġa tamâta sipa nġua tu ma sipunzi tamâta nġinde pâta simâte. Andeta Yova Kindeni iyautenzi piti kala siyâtî silâ.”

²¹⁻²² Mine kala muli nġa, lâ zo nġana kinzi tinikoa nġu rârâni ma sipile nenzi lawea lawea ku silâ sipasau lâ Jerusalem lawea tu siwânġi sipanea Yova Kindeni, ande kinzi ma sisuka i nġa kâki lâ Saion tuu kulu, aku paneâġa ma ikâki pa i lâ Jerusalem lawea ilo.

²³ Oyae, nanġa amo limoa yo, andeta Yova Kindeni iyaula nanenġu kaika marumbu lâ.

Mine nde naŋa akura tu amo viāŋgu zo ŋalae tia. ²⁴ Naŋa ŋandai koŋa ŋga, naŋa tamâta limoa yo. Mine nde noko ma pwai naŋa piti lâ tâno kulu ndimo. Andeta nanenŋu Maro Kindeni, naŋa asama tu noko kumo mine ku kumo nâ. ²⁵ Nia ndoyo, noko kupulia tâno ŋine kala ikeno kaika lâ, aku noko tamwata mbau nâ kupulia samba tava kelekele rârâni simo âta ŋinde tona. ²⁶ Samba tava tâno ŋinde ma muli naonzi tia lâ, aŋga noko Yova Kindeni ma kumo nâ. Mao nâ, samba tava tâno ma muli sakamao lâ, sitogo lalava siŋga râge-râge mine. Aku noko ma pwainzi piti, itogo tamâta ipasea ne pasawaŋa mine, aku ma naonzi tia lâ. ²⁷ Aŋga noko nde kumo mine ku kumo nâ. Noko ŋandai kupalele ŋga, aku noko ne mbwera ma marumbu, ande tia. ²⁸ Maka nde noko ne wurâta tamâta, aku kasama tu maka natuma ma simo ara nâ. Aku noko ma pwatonanzi natuma nenzi vâsa muli-muli mine nâ, aku kinzi kala ma simo ara lâ noko nao.

103

Maro Kindeni tini mwasa ndo pa kinda Daviti isia wāngiŋa ŋine

¹ Naŋa apaneā Yova Kindeni ŋa asuka kâki. Naŋa iloŋgu kalonŋu ndoni apaneā Yova Kindeni ŋa sapāŋa ŋinde asuka kâki. ² Naŋa apaneā Yova Kindeni ŋa asuka kâki. I nde ara tamwata, aku naŋa ma kalonŋu kapa ŋana ŋinde kâ, ande ma tia. ³ Ina kala uru izavaru nanenŋu kiesaka rârâni piti lâ tiningu. Aku lâ zo ndia pukonŋa itu ikai naŋa, ande inani uru isoki pukonŋa ŋinde rârâni piti lâ ku iveta tiningu ara kilo. ⁴ Yova Kindeni uru itingī mateŋa piti kala ingenŋe ŋana naŋa kâ, aku inani uru iveta kie ara ndo pa naŋa mine: i ne tini-mwasa ikeno pa naŋa ikura zo zo, aku i uru kalo sukāŋa ŋalae tina ŋanana tona. ⁵ Yova Kindeni uru kelekele arara nâ ilua naŋa ikura zo rârâni naŋa amo viāŋgu lâ tâno kulu. Mao nâ, ŋinde itogo naŋa amo limoa nâ ikura mbwera mbwera, aku nanenŋu walo ikeno pana ikura zo zo, itogo sii kananāwe ne walo mine.

⁶ Aku Yova Kindeni uru ivilanzi tamâta pinde lâ vetāŋa kie taituni. Kinzi nenzi walo nde ŋalae tia, kala tamâta pinde siveta kenzi sakamao panzi. Taitu Yova Kindeni ivetanzi simo sondo.

⁷ Muŋgani, Yova Kindeni itula ne pateāŋa pwataki pa Mose, aku isāu panzi Isrel tamâta tu ma simora i ne mâsi ŋalajala pinde. ⁸ Mao nâ, Yova Kindeni itula pwataki tu i nde kalo-sukāŋa warika wa wisi-wisi warika wa. I uru wisi nāna walele ande tia, aku i ne tini-mwasa ŋalae ŋinde uru imo mine ku imo nâ. ⁹ I ma ileleanzi ne tamâta ikura zo pinde nâ, aku ne wisi-nāna ma ikeno zo luandongo nde tia. ¹⁰ Kinda

uru taveta kiesaka tava vetāŋa potomule kie-kie, aku Yova Kindeni ikura tu ipare nia sondo pa kinda ku nāna ŋalae tina ilua kinda. Andeta i uru nāna tini mwata nâ ilua kinda. ¹¹ I ne vetāŋa ŋinde nde duvi mine: i tini mwasa ŋalae ndo panzi tamâta ea simege ŋana i kâ. Samba ikeno âta ndo ŋana tâno kâ, aku i ne tini-mwasa nde ŋalae tina mine nâ. ¹² Yova Kindeni uru ikai nenda kiesaka piti ku ionzi simo malawae ndo ŋana kinda kâ, itogo tâno pa mbwera kâ ikeno malawae ndo ŋana tâno pa wāra kâ. ¹³ Aku mine nâ, Yova Kindeni kala tini mwasa ndo panzi tamâta ea simege ŋana i kâ, itogo tamâta tini mwasa ndo panzi natu mine. ¹⁴ ŋana tu nia ndoyo i tamwata ikai tâno ku ipulia kinda tapāŋga lâ. Isama kinda tamâta kilalānda tu nenda walo nde ŋalae tia. Mao nâ, kinda tatogo tâno ne gawura mine. ¹⁵ Kinda tamâta nenda via nde mbwana-mbwana nâ, itogo unza mine. Kinda tatumbu lee ku tamo zo kiri-mwata nâ, itogo unza ne mâle ipāŋga dugu ilo mwasina. ¹⁶ Ninenŋa lawea iyoka ku iveta mâle ŋinde ŋgāla-ŋgāla lâ, kala iyauru ndue ku nao tia lâ walele nâ.

¹⁷ Andeta Yova Kindeni ne tini-mwasa ikeno panzi tamâta ea simege ŋana i kâ, ma ikeno mine ku imo nâ. Aku i uru iveta vetāŋa arara nâ panzi tamâta sondo ŋinde nenzi vâsa muli-muli tona mine nâ. ¹⁸ I iveta mine panzi tamâta ea sipono muli pa i ne ŋgua pāŋa wa sipaveta kuku i ne tukunŋa wa.

¹⁹ Yova Kindeni imo koipu ŋalae lâ samba ilo, aku inani uru ikai poe pa kelekele rârâni.

²⁰ Miki Yova Kindeni ne aŋelo kaika rârâni, miki ma kapanea Yova Kindeni ŋa kasuka kâki, aku kapono muli sondo pa i ne tukunŋa wa kapalonŋo sondo nâ pa i kawa ŋgua wa, ikura uru kaveta mine. ²¹ Aku miki Yova Kindeni ne zugu tamâta kaika, miki ŋinde kamo samba ilo ku kaveta ikura i ne pateāŋa mine, miki kala kapanea i ŋa kasuka kâki! ²² Mao nâ, miki kelekele rârâni ŋine Yova Kindeni nanayoni ipuliami kapāŋga lâ, kala kamo kakura nia ndoni i tamwata uru ikai poe papa, miki ŋinde kapanea Yova Kindeni ŋa kasuka kâki! Naŋa kala mine nâ apaneā Yova Kindeni ŋa asuka kâki!

104

Paneāŋa ilā pa Yova Kindeni, inani nia ndoyo ipulia kelekele rârâni sipāŋga lâ

¹ Naŋa apaneā Yova Kindeni ŋa asuka kâki. Nanenŋu Maro Yova Kindeni, noko ŋa nde ŋalae ndo. Noko kilala nde ipāŋga nia yo tu noko ne walo nde kaika, aku noko nde ara ku ara ndo.

² Yova Kindeni, noko kulita sināla lâ tini itogo tamâta ilita lalava mine. Aku nia ndoyo noko ku nia maa ikeno âta ŋinde,

itogo tamâta ipa luma ne mende kâki mine. ³Aku noko kuveta tamwata ne luma imandi lââ âta njinde kulu. Take-take nde sitogo noko ne kareta mine, anġa lawea uru ikaino kulâ wa kumâ wa. ⁴Noko kuporo kusupwa lawea, aku lawea ikai luewa pano kala ikai noko kawa ngua ilâ. Anġa mbamba ne loloa nde ipāngga itogo noko ne wurâta tamâta mine.

⁵Noko muġani kuo tâno njine imandi kaika, aku tâno nde njana iparuse ilâ wa imâ wa, ande tia ndo. ⁶Aku lâ zo njinde noko kuo tâi itura tâno itogo lalava itura tamâta mine. Mao nâ, lâ zo njinde lââ ituranzi tu ndoni. ⁷Andeta muli nġa noko kuporo kaika pa tâi, aku ikâwa ilâ. Tâi nde ilonjo noko kusarâwa kaika, aku ikâwa ilâ lâ. ⁸Tâi ipilenzi tuu ndoni ku irere indue ilâ nia kawa kawa. Noko kupatea tu tâi ma imo nia nġarje njinde. ⁹Aku noko kuo kerî lâ, aku kundi kaika tu tâi ma ipu kerî njinde utu ndimo. Mine kala tâi ma ikura tu itura tâno ndoni kilo, ande ma tia.

¹⁰Noko kuveta lââ ipāngga tâno ne keve ilo lâ tuu nġinanzi, aku kuo lââ irere indue ilâ nia papata ikura nia ndoni. ¹¹Aku kinzi simbi nġoi rârâni uru sinu lââ njinde. Mao nâ, kinzi sinu lee ikuranzi lâ. ¹²Kâi pinde simandi lââ njinde nġarje-nġarje, aku kinzi sii uru siveta palanzi lâ kâi njinde lakanzi kulu. Kinzi sisaġona kâi lakanzi kulu ku sita indeka nâ. ¹³Noko kusupwa karâzi iyoka pa âta ndo imbe indue imâ tuu kulunzi. Noko kuveta kie ara mine pa tâno, kala tâno indeka nâ. ¹⁴Aku noko kala kuveta unza ipāngga panzi bulmakao tu ma sika kâ. Anġa kelekele kie-kie njinde maka tamâta uru kapau, ande njinde tona noko kuvetanzi sipāngga, kala kaka. ¹⁵Mao nâ, noko kuveta kâi waini ipāngga, kala maka kapale kanaanjo ku kanu waini, aku kandeke nâ. Aku noko kuveta kâi “oliv” ipāngga tona, kala maka kakai ne samimi ku kayoli lâ naoma njana naoma zuli-zuli kâ. Aku noko kuveta kâpwa ipāngga tona, kala maka kaka tu isuka karaema. ¹⁶Nanayoni Yova Kindeni tamwata ipau kâi matapuru sipāngga Lebanon tâno, aku i uru io karâzi njalae imâ njana isukanzi kâi njinde. ¹⁷Kinzi sii uru siveta palanzi lâ kâi matapuru njinde lakanzi kulu. Anġa sii pararâo nde uru siveta palanzi lâ kâi ġâru lakanzi kulu. ¹⁸Kinzi meme nġoi nde simo tuu njalajala kulunzi, anġa kinzi gewo nde simuna simo nia mira.

¹⁹Maro Kindeni, nia ndoyo noko kupulia nzimona ipāngga, aku kupatea tu njinde ma itula zo pwataki ikura nzimona rârâni lâ mbwera mbwera. Aku kari nde uru indue lâ zo sondo njinde noko tamwata kupatea papa. ²⁰Noko kuveta kondoma ipāngga lâ mbo, aku ikura mbo kinzi simbi nġoi nde

siyâti simâ. ²¹Kinzi mbwâmbwa saka “leve” natunzi nde sisuġa kawanzi ku silâ wa simâ wa, siroto kanzi simbi ndia noko tamwata kupatea panzi njinde. ²²Kinzi siroto lee mbwale pwataki, njinenġa sitaulo silâ pa nenzi nġânza nġânza, aku sikeno. ²³Njinenġa mboyo, ande kinzi tamâta simandi sânda ku silâ siveta nenzi wurâta. Siveta wurâta lee kari indue ku lala pararai lâ, njinenġa sipwarea.

²⁴O Yova Kindeni, noko kuveta kelekele kie-kie rârâ! Noko ne ilo-kalo nde njalae kala kuvetanzi kelekele njinde rârâni sipāngga. Kelekele vianzi kâ kie-kie muġa kupulianzi sipāngga njinde nde sipipi ndo sikura nia ndoni. ²⁵Tâi nde njalae ndo, aku iġa tava kelekele pinde kie-kie nde simo tâi ilo, kelekele njalajala wa kiri-kiri wa. Maka kakura njana kasowe kelekele njinde kambwarjenzi kâ, ande tia. ²⁶Wāngga njalajala uru sikâwa tâi kulu silâ wa simâ wa, anġa iġa njalae njinde noko muġa kupulia ipāngga, ande njinde kala imo tâi ilo ku imo ipapatiki indeka nâ.

²⁷Kinzi kelekele njinde rârâni nde uru sio tininzi njana noko nâ tu ma kâpwa kusuanzi lâ zo ndia putole ipunzi. ²⁸Noko tamwata uru kâpwa kusuanzi sika. Noko nâ kurombonzi kala kapwanzi pupuro. ²⁹Lâ zo ndia noko kupu muli panzi, ande kinzi siruru. Anġa zo njana noko pwai koroani saġenzi, ande kinzi simâte ku sipāngga sitogo tâno gawura kilo. ³⁰Andeta noko kumbana koroani kilo kala natunzi simo vianzi. Mine nde noko uru kupulianzi kelekele pinde simo vianzi, aku sikai kelekele muġa simâte njinde nianzi.

³¹Naġa kalonġu tawana tu Yova Kindeni ne walo kaika njinde ma keno mine ku imo nâ. Naġa kalonġu tawana tu i ma indeka nâ njana kelekele rârâni ipulianzi sipāngga njinde. ³²Lâ zo ndia i mata ilea pa tâno, ande tâno ririnjo nâ. Anġa lâ zo ndia isuġa mbalau itaġo tuu tini, ande mundo ipāngga tuu ilo ku iyâti imâ.

³³Naġa ma awāngi wāngija pa Maro Kindeni ikura zo rârâni naġa amo viānggu. Naġa ma awāngi wāngija paneāja kâ pa nanenġu Yova Kindeni lee ikura lâ zo ndia naġa ma amâte. ³⁴Inani uru io ndekâġa lâ ilonġu kalonġu, kala awāngi wāngija paneāja kâ papa i. Naġa ilonġu tu i ma ilo ara nâ njana nanenġu wāngija njine. ³⁵Yova Kindeni, naġa ilonġu tu noko ma kuzavarunzi kinzi kiesaka tamwatanzi rârâni. Naġa ilonġu tu kinzi tamâta sakamao ma naonzi tia lâ. Naġa apanea Yova Kindeni nġa asuka kâki. Miki rârâni kala kapanea Yova Kindeni!

105

Maro Kindeni ikatonanzi ne tamâta

¹ Miki tamāta ŋai, miki ma kawami ndange pa Yova Kindeni, aku katula i kilala pwataki tu i ŋa nde ŋalae. Miki katapāri panzi tinikoa ŋgu rārāni ŋana i ne vetāna ŋalajala kā.

² Miki kawāngi wāngiŋa paneāna kā papa i, aku katula vetāna arara rārāni i muŋga iveta ŋinde pwataki. ³ Miki kandekana Yova Kindeni Sapāna Tamwata. Miki tamāta ea uru kaponi muli pa i, ande ara ŋana miki ŋinde ma ilomi ndeka nā. ⁴ Miki kalā pa Yova Kindeni i Walo Tamwata, ku kamandi i nao ikura zo rārāni.

⁵⁻⁶ Miki Yova Kindeni ne wurāta tamāta ŋine lā Abraham ne vāsa ŋgu, miki kalonjo ŋga. Mao nā, miki Yova Kindeni ne pateāna tamāta ŋinde lā Yakopu ne vāsa ŋgu, miki kalomi ŋgere kilo ŋana Yova Kindeni ne māsi ŋalajala, aku kalomi ŋgere kilo ŋana i ne māsi ŋana ipare nia panzi tamāta sakamao kā tona. ⁷ Yova Kindeni imo kinda nenda Maro ŋalae. Ina uru ikai poe panzi tamāta rārāni simo tāno kulu.

⁸ I ne mbutukunāna muŋgāna ŋinde ma ikeno mine ikura zo zo. I ma iveta ikura ne ŋgua pāna mine ku imo nā. ⁹ Nanayoni ipambwāre kuku Abraham, aku ŋgua pāna ŋinde ikeno pa Abraham natu Isaka tona. ¹⁰ Yova Kindeni ipa ŋgua kuku Isaka natu Yakopu, aku ŋgua pāna ŋinde ma ikeno mine nā ikura zo rārāni. Iveta ŋgua pāna kunzi Isrel ŋgu, aku ŋinde ma marumbu tia. ¹¹ Yova Kindeni ne ŋgua pāna kala ŋine: “Nanja ma Kenan tāno alua miki. Nanja apatea tāno ŋinde tu ma ikeno pa miki tavanzi nemi vāsa ŋgu.”

¹² Mao nā, nia ndoyo Yova Kindeni ne ŋgu ŋinde kambwanjenzi nde kiri-mwata, aku simo tāno ŋinde sitogo lombo mine. ¹³ Lā zo ŋinde kinzi simo sondi tia. Kinzi uru soka silā pa tāno pinde, aku muli ŋga silā pa tāno pinde. Kinzi simo koipu ŋalae tonje ne tāno ikura zo mbwana-mbwana nā, ŋineŋga sipile tāno ŋinde ku silā pa koipu ŋalae tonje ne tāno. ¹⁴ Andeta Yova Kindeni ŋandai isāu panzi tinikoa ŋgu tu ma sizavarunzi ŋga. I itu kaika panzi koipu ŋalajala tu ma siveta soki pa i ne ŋgu ndimo. ¹⁵ Ipainzi tu, “Nanja apateanzi tamāta ŋine tu ma sikai wurāta pa nanja. Miki ma kaveta kemi sakamao tonje panzi ndimo. Miki ma kakai kazāna panzi nanenju ŋgua-tulāna tamāta ndimo.”

¹⁶ Yova Kindeni iveta putole ŋalae ipānga Kenan tāno, tāno ŋine i ne ŋgu simo, aku izavaru kanzi kāpwa rārāni marumbu lā. ¹⁷ Andeta i ilo tu ma ivilanzi ne tamāta. Mine kala muŋgani lā isupwa Yosepe ilā pa Isip tāno imuŋga panzi. Vetāna ŋinde nde ipānga mine; tamāta pinde siko Yosepe sanjenzi tua, aku sikai silā Isip tāno ku iveta wurāta koa tia nā panzi. ¹⁸ Kinzi wālo kaika nā sipa i kie, kala kie nāna. Aku simwali

wālo kaika ku silita lā i ŋandola tona. ¹⁹ I imo mine lee, ŋineŋga vetāna pinde ipānga, aku vetāna ŋinde nde kie taituni itogo Yosepe muŋga iporo tu ma ipānga mine. Mine kala ŋgua ŋinde Yova Kindeni itula pa Yosepe nde ipānga kanojo. ²⁰ ŋineŋga Isip nenzi koipu ŋalae ipalele ilo kalo ku isupwa tamāta tonje ilā iyaule wālo kaika piti lā Yosepe tini. Mao nā, koipu ŋalae ŋinde ikai Yosepe piti lā luma sakamao ilo ku iyāti imā. ²¹ Aku koipu ŋalae ŋinde io Yosepe ipānga tamāta ŋalae. Mine kala Yosepe imo koipu mbāna-mbāna lā Isip tāno. ²² I ne wurāta nde ŋana ikai poe panzi koipu ŋalae ne dumui wa ipanananzi tamāta ŋinde uru situla ilo-kalo pa koipu ŋalae wa.

²³ Aku muli, ŋineŋga Yosepe tama Yakopu kala ilā imo Isip tāno tona. ²⁴ Kinzi simo Isip tāno lee, ku Yova Kindeni ivilanzi tamwata ne ŋgu, kala sipulianzi nenzi vāsa rārā sipānga. Iveta nenzi walo ipānga ŋalae, ipole nenzi kazāna tamāta ŋinde nenzi walo. ²⁵ Mine nde ilele kinzi Isip tamāta ilonzi kalonzi kala sikai kazāna panzi i tamwata ne ŋgu. ŋineŋga kinzi Isip siroto nzāla ŋana siveta soki panzi Yova Kindeni ne wurāta tamāta. ²⁶ ŋineŋga Yova Kindeni ipateanzi ne wurāta tamāta rua, Mose ku Aron rua, aku isupwanzi ŋana sivilanzi i ne ŋgu. ²⁷ Mine kala kinzi rua situla Yova Kindeni ne māsi ŋalajala kie-kie ipānga Isip tāno. ²⁸ Mao nā, lā zo ŋinde Yova Kindeni iveta kondoma ŋalae ipānga itura Isip tāno ndoni, andeta kinzi tanjanzi kaika nā pa i kawa ŋgua. ²⁹ Aku iveta lā ipalele ipānga see tona, kala Isip kanzi iŋa rārāni sipamateteu marumbu lā. ³⁰ Aku ivetanzi piri-piri sipānga kambwanjenzi walo tona, kala sipipi lā sikura tāno ŋinde ndoni. Kinzi silā lee sipipi lā koipu ŋalae tamwata ne luma ilo tona. ³¹ Aku Yova Kindeni iporo ŋgua, ŋineŋga lāŋo wa nipa-nipa rārā ŋinde nde simā sipānga tava, ku silā sikura tāno ŋinde ndoni. ³² Aku i ŋandai io karāzi nā indue pa nenzi tāno ŋga. I io karāzi “ais” tava loloa indue imā ŋana iyaula nenzi tāno. ³³ I iyaula nenzi kái waini wa kái “fik” wa, aku imbware nenzi kái pinde rārāni nuki-nuki tona. ³⁴ Aku i kawa iporo ŋgua, ŋineŋga ndemu-ndemu rārā ŋinde simā sipānga tona. Tamāta tonje ikura tu isowe kambwanjenzi, ande tia ndo. ³⁵ Kinzi ndemu-ndemu sika kekelele rārāni launzi keno, aku sika kāpwa ndoni Isip tamāta muŋga sipau kala ipānga tāno ilo ŋinde tona. ³⁶ ŋineŋga Yova Kindeni ipunzi Isip ŋgu natunzi tamāne nzāla-kulu rārāni sipamateteu.

³⁷ Aku muli, ŋineŋga Yova Kindeni ikainzi Isrel ŋgu sipile Isip ku siyāti silā. I iveta mine; igagati kinzi Isip ilonzi kalonzi, kala sikai nenzi singāra arara “silva” wa “gol” rārāni ku silanzi Isrel ŋgu, kala sikai silā. Kinzi Isrel tamāta rārāni soka ara nā silā,

aku Yova Kindeni ne tamāta tonḡe ipayaula ande tia. ³⁸ Nana tu kinzi Isip ṅgu siruru pāta ṅnanzi Isrel ṅgu. Mine kala lā zo ṅana kinzi simora tu Isrel ma sipilenzi silā, ande ilonzi ndeka nā. ³⁹ Kinzi Isrel ṅgu nde soka silā, aku Yova Kindeni io take-take tonḡe imā ituranzi ne tamāta. Anḡa lā mbo, ande isupwa yāā ṅalae ipāṅga isinalanzi itogo sināla mine. ⁴⁰ Kinzi sino papa ṅana simbi pinde, aku ionzi sii pinde simā, kala i ne ṅgu sika. I samba ne kāpwa ilanzi sika, kala kapwanzi pupuro ndo. ⁴¹ Aku kinzi sirakoṅa ṅana lāā tava. Mine nde iveta mira ṅalae tonḡe tu ipwa, kala lāā imaliṅi irere indue ilā pa nia bilimu, itogo lāā irere dugu ilo mine.

⁴² Mao nā, i kalo ṅgere kilo ṅana ṅgua pāṅa sapāṅa ṅinde muṅga iveta kuku ne wurāta tamāta Abraham. ⁴³ Mine kala ikainzi i tamwata ne pateāṅa tamāta siyāti silā. Kinzi sisuṅa kawanzi ṅalae, aku siwāṅgi ku sindeka nā silā. ⁴⁴ Aku muli ṅga ikai tinikoa ṅgu nenzi tāno ku ikisi kerī panzi i ne ṅgu ṅinde kala simo ndaina, aku isāu panzi tu ma sika kāpwa kinzi ṅgu ṅinde muṅga sipau ipāṅga tāno ilo. ⁴⁵ Iveta mine ṅana duvi ṅine kā: i ilo tu kinzi Isrel ṅgu ma sipono muli pa i ne ṅgua tukuṅa rārāni wa i kawa ṅgua ndoni wa. Tapanea Yova Kindeni ṅa tasuka kāki!

106

Maro Kindeni uru iveta kie ara panzi ne tamāta

¹ Tapanea Yova Kindeni ṅa tasuka kāki! Kawānda ndanḡe pa i, ṅana tu i nde ara tamwata, aku i uru tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rārāni.

² Tamāta tonḡe ikura ṅana itula māsi ṅalaṅala rārāni Yova Kindeni muṅga iveta ṅinde duvi pwataki, ande tia. Aku tamāta tonḡe ne paneāṅa ma irerege kuku i ne vetāṅa ṅinde, ande tia. ³ Kinda tasama tu Yova Kindeni ne nzāambe ara ikeno panzi tamāta ea soka i ne tukuṅa muli ku sipaveta kuku vetāṅa ara ikura zo rārāni. ⁴ Mine nde Yova Kindeni, lā zo ṅana noko ma kuvilanzi ne tamāta, ande naṅa ano pano tu kalo ṅgere ṅana naṅa kā tava. Mao nā, lā zo ṅana noko ma pwainzi piti lā kazāṅa ilo, ande naṅa ilongu tu noko ma pwai naṅa piti tona mine nā. ⁵ Naṅa ilongu tu amora noko ne tamāta simo ara wa sikai kekelele arara wa, aku naṅa atu andeka kunzi noko tamwata ne ṅgu. Noko kupatea maka pa tamwata, aku naṅa atu andekanano kunzi.

⁶ Yova Kindeni, maka kaveta kiesaka, itogo timbuna muṅga siveta mine. Maka kaveta vetāṅa potomule wa māsi sakamao kie-kie. ⁷ Nanayoni, lā zo ṅinde maka timbuna simo Isip tāno, ande kinzi ṅandai kalonzi ṅgere sondo ṅana māsi ṅalaṅala ṅinde noko kuveta panzi ṅga. Noko kutula

pwataki panzi mbwani rārā tu noko tini mwasa ndo panzi. Andeta kinzi kalonzi kapa ṅana ṅinde kā, aku lā zo ṅinde kinzi silā sipāṅga Tāi Niji pwali, ande kinzi taranzi kaika papa Yova Kindeni Walo Tamwata. ⁸ Andeta Yova Kindeni ilo patea tu ma itula ne walo kaika ṅalae ṅinde pwataki panzi. Mine kala ikeka ṅnanzi, itogo muṅga ipa ṅgua tu ma iveta mine, kala ṅandai sipayaula ṅga. ⁹ I iveta mine; i itu ṅgua kaika papa Tāi Niji, kala tāi māsa-māsa lā. Mine nde ikainzi ne tamāta soka māsa-māsa nā lā tāi ilo simbwaliu silā, itogo tamāta iyoka tāno kaika mine. ¹⁰ Mao nā, iyautenzi piti lā tamāta pinde mbaunzi ilo, kinzi ṅinde uru wisinzi nāna panzi. Ivilanzi kala nenzi kazāṅa tamāta sikura tu sizavarunzi, ande tia. ¹¹ Andeta tāi ipatukunzi nenzi kazāṅa tamāta marumbu lā, kala kinzi rārāni naonzi tia lā. ¹² Nṅinenga Yova Kindeni ne tamāta kalonzi tawana i ne ṅgua pāṅa, aku siwāṅgi wāngiṅa paneāṅa kā papa i.

¹³ Andeta kinzi walele nā kalonzi kapa ṅana Yova Kindeni ne vetāṅa ṅinde kā. Aku kinzi ṅandai sio tininzi pa Maro Kindeni tu ma itula ne pateāṅa pwataki panzi ṅga. Kinzi sikai siveta ikura warakanzi nā nenzi ilo-kalo. ¹⁴ Kinzi simo nia bilimu, aku ilonzi ṅalae koṅa ṅana sika kāpwa ara pinde kā. Mine kala siveta soki ku siporo ṅgua kaika pa Maro Kindeni. ¹⁵ Nṅinenga Maro Kindeni isāu panzi, aku kekelele ṅinde kinzi sita ṅana, ande ṅinde ilanzi lā. Andeta iveta pukoṅa ṅalae ipāṅga panzi tona.

¹⁶ Kinzi sipa nenzi pāla kāki simo nia bilimu, andeta tamāta pinde ilonzi ṅuru-ṅuru ṅana Mose kā. Aku mine nā, kinzi sipadāda ṅana Yova Kindeni tamwata ne wurāta tamāta Aron tona. ¹⁷ Mine nde tāno ipwa kawa maa, aku Datan tavanzi Abiram ne ṅgu ndoni nde patanzi indue silā mbāā ilo. Nṅinenga tāno kawa kapu ku itataunzi lā. ¹⁸ Nṅinenga yāā iyoka pa samba indue imā kananzi tamāta sakamao ṅinde muṅga sipono muli panzi Datan ku Abiram rua, kāla sipamateteu lā.

¹⁹ Nṅinenga silā sipāṅga Orep Tuu, ande sikai mira “gol” ku siveta bulmakao tai tonḡe, aku sipare tukunzi papa maro lanḡa ṅinde. ²⁰ Kinzi sipile nenzi māsi ṅana sipare tukunzi pa Yova Kindeni, inani ṅa ṅalae ndo, aku sipare tukunzi pa bulmakao tamāne kaa uru ika leu nā ṅinde tai. ²¹ Kinzi kalonzi kapa ṅana nenzi Yautāṅa Tamwata Maro Kindeni, inani kala muṅga iveta māsi ṅalaṅala lā Isip tāno. ²² Mao nā, ina iveta māsi ṅalaṅala kie-kie lā Isip. Kinzi tamāta simora māsi ṅalaṅala ṅinde iveta lā Tāi Niji, kala wisinzi motutu lā. Andeta kinzi walele nā kalonzi kapa ṅana. ²³ Mine kala Maro Kindeni ilo patea tu ma izavarunzi ne ṅgu. Andeta i ne pateāṅa tamāta Mose nde

imandi nao ku ino papa tu ma ipile ne wisi-nāna ku ma kalo sukāna ŋananzi. Aku Yova Kindeni isāu papa, kala izavarunzi tia.

²⁴ Andeta muli ŋga, ande kinzi Isrel ŋgu tininzi pwāka tu sikai tāno ara ŋinde, ŋana tu kinzi ŋandai kalonzi tawana Yova Kindeni ne ŋgua pāna ŋga. ²⁵ Kinzi sisanŋona nā simo nenzi pāla ilo, aku siporo ŋgua ilonzi ŋuru-ŋuru. Kinzi ŋandai sipono muli pa Yova Kindeni kawa ŋgua ŋga. ²⁶ Mine nde Yova Kindeni itu ŋgua kaika panzi, aku iporo tu ma ipunzi pāta simāte lā nia bilimu. ²⁷ Aku ipa ŋgua tu ma isoki nenzi vāsa sikāwa pwawataki silā simo tinikoa ŋgu ŋgininzi lee, ma sipamateteu lā tinikoa nenzi tāno.

²⁸ Ninenŋa kinzi silā sipānga Peor Tuu, aku sipono muli pa kinzi tinikoa nenzi maro laŋeja, i ŋa tu Bal. Kinzi sika simbi muŋga sipatarāwa papa maro laŋeja ŋinde, andeta maro laŋeja ŋinde ŋandai imo via ŋga. ²⁹ Nenzi vetāna ŋinde igagati Yova Kindeni ilo kalo, kala i wisi nāna ŋalae ŋinde panzi. Mine kala isupwa pukoŋa sakamao ilā ipānga panzi. ³⁰ Andeta Finias imandi ku ipare nia panzi tamāta siveta vetāna soki ŋinde, kala pukoŋa ŋalae ŋinde marumbu lā. ³¹ Kala ŋine kindu uru kalonda ŋgere ŋana Finias ne vetāna sondo ŋinde kā. Aku muli ŋga, ikura zo rārāni, ande kinzi tamāta ma kalonzi ŋgere mine nā ŋana i ne vetāna ŋinde kā.

³² Aku zo tonje kinzi Isrel ŋgu simo Meriba lāā bwalika, andeta siveta Yova Kindeni wisi nāna panzi. Aku ŋana nenzi vetāna soki ŋinde kā, ande malia ipānga pa Mose. ³³ Kinzi siveta Mose wisi nāna ndo. Mine kala i ŋandai kalo ŋgere sondo ŋinenŋa iporo ŋga; ikai iporo nā.

³⁴ Muŋga Yova Kindeni iporo itu kaika panzi tu ma sipunzi tinikoa ŋgu rārāni pāta sipamateteu. Andeta kinzi ŋandai siveta ikura Yova Kindeni kawa ŋgua ŋga. ³⁵ Tia ku Isrel tamāta sipakāe kunzi tinikoa ŋgu tamāta, aku sipono muli pa nenzi vetāna sakamao tona. ³⁶ Kinzi sipare tukunzi panzi maro laŋeja, aku ŋinde iveta Yova Kindeni wisi nāna, kala izavarunzi lā. ³⁷ Opopo, kinzi sipunzi warakanzi natunzi simāte, itogo patarawāna siveta panzi maro laŋeja mine. ³⁸ Mao nā, kinzi sipunzi warakanzi natunzi taine wa tamāne wa simāte. Natunzi ŋinde ŋandai siveta vetāna soki tonje ŋga, taitu kinzi sipunzi pāta ku sio karaenzi ilā pa Kenan tāno nenzi maro laŋeja, itogo patarawāna mwasina. Aku nenzi vetāna sakamao ŋinde iveta tāno ipānga muso lā Yova Kindeni nao. ³⁹ Nenzi vetāna ŋinde iveta kinzi warakanzi sipānga ilonzi muso ndo lā Yova Kindeni nao. Kinzi sipu mulinzi pa nenzi Maro Kindeni, aku silā sipasipa kunzi maro pinde. Mine kala kinzi sipānga sitogonzi nzāla taine mine.

⁴⁰ Mine nde Yova Kindeni wisi nāna ndo panzi ne tamāta. I tini pwāka ndo ŋananzi ne ŋgu. ⁴¹ Ipu muli panzi lā, ku ionzi silā tinikoa ŋgu mbaunzi ilo. Mine kala kinzi simo nenzi kazāna tamāta kalonzi. ⁴² Nenzi kazāna tamāta ŋinde nde siveta kenzi sakamao ndo panzi. Kinzi kazāna tamāta nenzi walo nde kaika, kala sitawanzi Yova Kindeni ne tamāta ndue ndo. ⁴³ Muŋga Yova Kindeni ivilanzi ne tamāta mbwani rārā, taitu kinzi warakanzi ilonzi patewa tu ma sipu mulinzi papa i. Aku nenzi kiesaka ŋinde itawanzi ndue ndo lā.

⁴⁴ Taitu muli ŋga kinzi sisarāwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi, aku ipaloŋo pa nenzi noŋa. I kalo sukāna ŋananzi, ŋana tu kinzi simo sakamao. ⁴⁵ I kalo sukāna ndo ŋananzi, aku kalo ŋgere kilo ŋana ne ŋgua pāna muŋgāna kā. I ilo ndo keno panzi, kala ipalele ilo kalo ku ilele nao panzi kilo. ⁴⁶ Kinzi kazāna tamāta muŋga siveta kenzi sakamao nā panzi Isrel. Andeta Yova Kindeni ŋinenŋa ilulunzi ilonzi kalonzi kala kalonzi sukāna ŋananzi Isrel ŋgu.

⁴⁷ Mine nde maka nema Maro Yova Kindeni, kala ŋine maka kano pano tu kuvilama lā vetāna kie taituni, aku pwaima piti lā kinzi tinikoa ŋgu mbaunzi ilo. Pwaima kataulo kalā pa nema tāno kilo. Ambo noko ma kuveta mine, ande maka ma kawama ndaŋe ŋalae pano, ku ma kandekanano kapanea noko ŋa sapāna ŋinde kasuka kāki.

⁴⁸ Tapanea Yova Kindeni, ina kindu Isrel nenda Yova Kindeni! Tapanea i ŋa tasuka kāki ikura zo zo! Miki tamāta rārāni kawami tu, “Mao nā”. Tapanea Yova Kindeni ŋa tasuka kāki!

107

Kinda tandeka ŋana Maro Kindeni ne vetāna ara kā

¹ “Kinda kawānda ndaŋe pa Yova Kindeni, ŋana tu i nde ara tamwata, aku i tini mwasa ndo pa kindu ikura zo rārāni.”

² Miki tamāta ŋine Yova Kindeni muŋga ikaimi piti lā kazāna ilo, miki rārāni kagogo kawami aku kaporo ŋgua ndaina. ³ Nana tu miki muŋga kamo tinikoa ŋgu nenzi tāno ikeno pa mbwera kā wa wāra kā wa nia ndoni wa, andeta iyautemi piti lā ku ikaimi taulo mā.

⁴ Kinzi pinde muŋga simo nia bilimu ku soka silā wa simā wa, siroto nzāla ŋana ma silā pa lawea tonje tu ma simo ara kā. Andeta sisānda nzāla tonje kulu tia. ⁵ Kinzi putole ipunzi pāta lā, aku sirakoŋa ŋana lāā kā, kala ilonzi malia ndo. ⁶ Malia ikainzi mine lee, ŋinenŋa sisarāwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi, aku ikai malia ŋinde piti panzi. ⁷ Ionzi lā nzāla ara ku ikai poe panzi. Ikainzi soka silā lee sipānga lawea ara tonje, aku

simo ṅjinde. ⁸ Mine nde ara ṅjana kinzi ṅjinde ma kawanzi ndange ṅjalae pa Yova Kindeni, ṅjana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni, aku i uru iveta mâsi ṅjalajala arara panzi tamâta. ⁹ I uru lââ ilanzi tamâta ea sirakoṅja ṅjana lââ kâ. Kinzi sinu, aku ilonzi ara ndo. Anḡa tamâta ea kinzi putole ipunzi, ande i uru kâpwa ṅjalae ilanzi kala sika lee kapwanzi pupuro ndo lâ.

¹⁰ Anḡa kinzi pinde nde simo luma sakamao ilo. Kinzi simo nia ṅjaṅja ndo. Kinzi nenzi kazâṅja tamâta muṅga sipa wâlo kaika lâ tininzi, aku nâna silanzi. ¹¹ ṅjana tu kinzi taṅanzi kaika pa Maro Kindeni kawa ṅgua. Kinzi sipu Yova Kindeni Walo Tamwata ne ṅgua tukuṅja ututu. ¹² Yova Kindeni iveta malia panzi kala simakâsa sikai wurâta ṅjalae ndo, aku ilonzi kura tia ndo. Kinzi patanzi sindue tâno kulu, andeta tamâta tonḡe imo ṅjana isukanzi kâ, ande tia. ¹³ Malia ikainzi mine lee, ṅjineṅga sisarâwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi, aku ikai malia ṅjinde piti panzi. ¹⁴ Yova Kindeni iyautenzi piti lâ nia kondoma ṅjinde ilo, aku ipu wâlo kaika muṅga ikeno tininzi ṅjinde ututu. ¹⁵ Mine nde ara ṅjana kinzi ṅjinde ma kawanzi ndange ṅjalae pa Yova Kindeni, ṅjana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni, aku i uru iveta mâsi ṅjalajala arara panzi tamâta. ¹⁶ ṅjana tu imbware kinzi kazâṅja tamâta nenzi lawea ṅgumbi nzâla “aini” ṅjinde ututu, aku imbware “aini” ipono luma sakamao ne nzâla kawa ṅjinde ututu tona.

¹⁷ Anḡa kinzi pinde nde sipile ilo-kalo ara, kala sikai malia ṅjana kiesaka kie-kie kinzi siveta ṅjinde. Kinzi sipaveta kuku vetâṅja sakamao, kala sisânda nâna kulu. ¹⁸ Mine kala kinzi tininzi pwâka ṅjana sika kâpwa kâ, ande kala laiti ṅjana simâte kâ. ¹⁹ Malia ikainzi mine lee, ṅjineṅga sisarâwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi, aku ikai malia ṅjinde piti panzi. ²⁰ I tamwata iporo ṅgua, aku ṅgua ṅjinde iveta tininzi ara kilo. Iyautenzi piti lâ nâna ilo. ²¹ Mine nde ara ṅjana kinzi ṅjinde ma kawanzi ndange ṅjalae pa Yova Kindeni, ṅjana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni, aku i uru iveta mâsi ṅjalajala arara panzi tamâta. ²² Aku ara ṅjana kinzi ma siveta patarawâṅja, ṅjana itula pwataki tu nenzi ndange ṅjalae ikeno papa i. Aku ara ṅjana kinzi ma sindeka ku siwâṅgi wâṅgiṅja situla i ne vetâṅja rârâni pwataki panzi tamâta tona.

²³ Anḡa kinzi pinde nde sikai wurâta lâ wâṅga ṅjalajala kulu, kala sikâwa tâi geza-geza silâ sikura lawea lawea sikai wurâta ṅjana mbaliṅja kâ. ²⁴ Kinzi tamâta ṅjinde simora Yova Kindeni ne mâsi kilala. Kinzi simora mâsi ṅjalajala iveta lâ tâi geza-geza tini. ²⁵ Mao nâ, kinzi simora Yova Kindeni itu pa lawea, ṅjineṅga lawea ṅjalae imandi ku iveta kâla ikâki ṅjalae. ²⁶ Tâi nde isukanzi

wâṅga ṅjalajala kâki wa itawanzi ndue wa. Mine nde kinzi tamâta simo wâṅga kulu ṅjinde nde siruru tu ma sipayaula, aku kalonzi loko nâ. ²⁷ Kinzi sikâwa sitangenḡe silâ wa simâ wa, sitogo tamâta inu lââ kaika kala idauda mine. Kinzi sisama pâta ṅjana sikai poe pa wâṅga kâ, andeta sikura tu siveta vetâṅja tonḡe ṅjana sivila wâṅga kâ, ande tia. ²⁸ Malia ikainzi mine lee, ṅjineṅga sisarâwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi, aku ikai malia ṅjinde piti panzi. ²⁹ Ipono lawea ṅjalae kala tâi pâti kii lâ, aku kâla imâte lâ. ³⁰ Kinzi simora tu tâi pâti kii lâ, kala sindeka ndo. Aku Yova Kindeni ikainzi silâ sipâṅga lawea ne mâta ṅjinde kinzi ilonzi tu ma sipâti simo ṅjinde. ³¹ Mine nde ara ṅjana kinzi ṅjinde ma kawanzi ndange ṅjalae pa Yova Kindeni, ṅjana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni, aku i uru iveta mâsi ṅjalajala arara panzi tamâta. ³² Lâ zo ṅjana Yova Kindeni ne tamâta ma sipasau tu siwâṅgi, ande ara ṅjana kinzi tamâta ṅjinde ma siporo situla i kilala pwataki tu i ṅja nde ṅjalae ndo. Aku ara ṅjana kinzi ma simandi tamâta mbâna-mbâna naonzi lâ nenzi pasauṅja tona, ku sipanea i ṅja sisuka kâki.

³³ ṅjana tu Yova Kindeni ivetanzi lââ ṅjalajala sipâṅga mâsa-mâsa ndo lâ, aku itu kaika papa lââ tu ma isâko ipâṅga tâno kulu tia kâ. ³⁴ Kinzi tamâta simo tâno ṅjinde nde uru siveta vetâṅja sakamao nâ. Mine nde Yova Kindeni ikai nenzi tâno ara ṅjinde ne siṅi piti, ku iveta ipâṅga tâno ara tia. ³⁵ Andeta Yova Kindeni itu ivilanzi ne tamâta. Mine kala iveta lââ bwalika ipâṅga nia bilimu, aku iveta lââ isâko ipâṅga nia mâsa-mâsa ku irere indue tava. ³⁶ Isâu panzi tamâta ṅjinde putole ipunzi tu ma sikai tâno ṅjinde, kala siveta nenzi lawea ku simo. ³⁷ Kinzi sipau kâpwa tava kâi waini lâ tânoni ndaina, aku kanaṅo ipâṅga maria. ³⁸ Yova Kindeni iveta kie ara ndo panzi ne tamâta. Mine kala sipulianzi nenzi vâsa kambwaṅenzi rârâ sipâṅga, aku iveta nenzi bulmakao sipâṅga kambwaṅenzi walo tona.

³⁹ Andeta muli, ṅjineṅga kinzi kazâṅja tamâta sipolenzi Yova Kindeni ne tamâta lâ paraṅja ilo ku siveta maṅeti panzi. Kinzi siveta kenzi sakamao panzi wa nâna silanzi wa. ⁴⁰ Andeta Yova Kindeni itawanzi nenzi kazâṅja tamâta ndue ndo, ku injaranzi silâ wa simâ wa lâ nia bilimu pinde nzâla keno tia. ⁴¹ Andeta ivilanzi kinzi sugorai tamwatanzi, kinzi ṅjinde muṅga simo sakamao, aku iveta nenzi vâsa sipâṅga kambwaṅenzi walo. ⁴² Kinzi tamâta arara nde simora Yova Kindeni ne vetâṅja mine ku wisinzi ara nâ. Anḡa kinzi tamâta sakamao nde siporo tia, kawanzi buu nâ.

⁴³ Ayo, miki tamâta ea kamo tava nemi ilo-kalo ara, ande ara ṅjana miki ma kalomi ṅgere sondo ṅjana kelekele rârâni ṅjinde kâ.

Miki kalomi ŋgere sono ŋana Yova Kindeni ne tini-mwasa ŋinde uru ikeno pa kinda ikura zo rārāni.

108

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi ne tamāta

¹ Maro Kindeni, nanenŋu kalo-tawana nde ikeno kaika pa noko nā. Mao nā, naŋa kalonŋu tawanano sono ndo, aku naŋa ma awāngi apanea noko ŋa asuka kākī.

² Lā mbone-mbone nā, naŋa ma apaga-gati warakāngū amandi sānda lā kenoŋa nia, aku ma ara nenŋu wāngū. Naŋa ma awāngi wāngiŋa mine lee mbwale pwataki. ³ Yova Kindeni, naŋa ma amandi kinzi tinikoa ŋu naonzi, ku ma kawāngū ndaŋge pa noko. Naŋa ma awāngi wāngiŋa paneāna kā pano lā tamāta ŋu rārāni ŋinini.

⁴ ŋana tu noko ne tini-mwasa nde kirimwata tia ndo. ŋinde ikeno mine ku imo nā, aku ne kerī nde ilā ikura lā nia maa ikeno āta ŋinde. Ikura zo zo noko kuveta ikura ne ŋgua pāna rārāni, aku māsi ŋinde nde ŋalae ndo, ipole take-take ikeno samba tini ŋinde.

⁵ Maro Kindeni, naŋa ilonŋu tu noko ma kuveta māsi tonŋe ipāngā samba tini, ŋana itula noko kilala pwataki tu noko tamwata nde Maro ŋalae. Naŋa ilonŋu tu noko ma kuveta ne walo kaika ipāngā nia yo panzi tamāta ndoni simo tāno kulu. ⁶ Noko ilo ndo keno pa maka, aku ne walo nde ŋalae tina. Mine nde maka kano pano tu kupaloŋo pa nema noŋa, aku pwaima piti lā kazāna ilo, ŋana ma kamo ara kā. ⁷ Maro Kindeni imo i tamwata ne luma sapāna ilo, aku iporo tu, “Naŋa ma apole paraŋa, ŋinenŋa ma andeka ŋana akisi kerī lā Sekem lawea tava Sekot ŋu nenzi nia kawa ŋinde panzi nanenŋu tamāta. ⁸ Kinzi Ruben ŋu aŋga kinzi Gat ŋu nde naŋa warakāngū nenŋu tamāta, aku kinzi Manase ŋu kala simo nanenŋu tamāta mine nā. Kinzi Efraim ŋu nde sitogo nanenŋu sambara kaika ŋana paraŋa kā, aŋga kinzi Juda ŋu nde sitogo koipu ŋalae ne tukāla uru ikeno naŋa mbaunŋu ilo. ⁹ Taitu nanenŋu morāna ikeno mine ŋananzi nanenŋu kazāna tamāta; kinzi Moap ŋu nde ŋu kaa nā, itogo kondo naŋa uru apua mbaunŋu lā ilo mwāsina. Aku kinzi Idom ŋu kala simo ŋu kaa nā, kala naŋa uru keŋgu nā apalenzi. Naŋa apolenzi kinzi Filistia ŋu lā paraŋa ilo, kala andeka nā akai lolove.”

¹⁰ Maro Kindeni, tiambo noko tini pwāka tu pwai naŋa alā apara kunzi ŋu ŋinde simo lawea ŋalae ilo, laweani ndaina ne ŋumbi kaika inŋe mbwāliu lā, tiya? Tiambo noko tini pwāka tu pwai naŋa alā apara lā Idom nenzi tāno, tiya? ¹¹ Tiambo noko tamwata kupu muli pa maka marumbu lā, tiya? Tiambo noko tini pwāka tu kuvilanzi nema

zugu tamāta sipole paraŋa, tiya? ¹² Maka kasama tu kinzi tamāta nenzi pavilāna nde kelekele kaa nā. Mine kala maka kano pa noko tu kuvilama ŋana kapolenzi nema kazāna tamāta kā. ¹³ Mao nā, ambo Maro Kindeni ma ivila maka, ande maka ma kapole paraŋa. I tamwata ma izavarunzi nema kazāna tamāta ŋinde.

109

Tamāta ilo malia kala isarāwa pa Maro Kindeni

Daviti isia wāngiŋa ŋine

¹ Maro Kindeni, nanenŋu paneāna imā pa noko simbo nā. Naŋa ano pano tu kupaloŋo pa nanenŋu noŋa. ² ŋana tu kinzi laŋeŋa tamwatanzi sakamao nde sikai kazāna pa naŋa ku situ ladināngū. ³ Naŋa ŋandai aveta vetāna soki panzi ŋga, andeta kinzi sikai kazāna pana ku sisowe ŋgua sakamao lā tiningū. ⁴ Naŋa uru tiningū mwasa nā panzi ku ano pano tu kusukanzi, andeta kinzini sitalea naŋa. ⁵ Naŋa uru aveta keŋgu ara nā panzi, andeta kinzi sikatu kenzi sakamao imā pa naŋa. Naŋa ilonŋu ndo ikeno panzi, andeta kinzi wisinzi nāna nā pa naŋa.

⁶ Maro ŋalae, kinzi nawalanzi tonŋe iveta malia ŋalae tina pa naŋa. Naŋa ilonŋu tu noko ma kupatepa tamāta sakamao tonŋe tu ma imandi ŋgua nia ku isowe ŋgua lā nanenŋu kazāna tamāta ŋinde tini. ⁷ Naŋa ilonŋu tu noko ma kusānda nanenŋu kazāna tamāta ŋinde ne vetāna soki kulu, aku kupa ŋgua ŋana kupare nia papa i kā. Aku naŋa ilonŋu tu noko ma kumora i ne noŋa itogo kelekele sakamao tona. ⁸ Naŋa ilonŋu tu i ma imāte walele nā, ŋinenŋa tamāta tonŋe ma ikai i nia. ⁹ Naŋa ilonŋu tu i ma imāte, aku i natu kinzi ma sipāngga simo mundoro. Ara ŋana i kaiwa ma imo mwala! ¹⁰ Naŋa ilonŋu tu i natu kinzi ma simo sugorai, nenzi luma tia. Ara ŋana tamāta pinde ma siŋaranzi ŋana nenzi luma ŋinga! ¹¹ Ambo tamāta pinde nenzi mbuku ikeno pa nanenŋu kazāna tamāta ŋinde, ande naŋa ilonŋu tu kinzi ma simā sikai i ne tāno tava ne kelekele rārāni. Naŋa ilonŋu tu kinzi ma sikai mbaliŋa rārāni i munŋa imakāsa ŋalae ŋana ikai ŋinde. ¹² Naŋa tiningū pwāka tu tamāta tonŋe ma io ne wisi-wisi ilā pa tamāta ŋinde, aku tiningū pwāka tu tamāta tonŋe ma kalo sukāna ŋananzi i natu simo mundoro ŋinde. ¹³ Naŋa ilonŋu tu i ne vāsa rārāni ma sipamateteu, aku kinzi tamāta sipāngga muli-muli ŋinde ma kalonzi kapa ndo ŋana tamāta ŋinde ŋa. ¹⁴ Naŋa tiningū pwāka tu Yova Kindeni ma izavaru nanenŋu kazāna tamāta ŋinde timbu munŋāna nenzi kiesaka piti lā tininzi! Aku naŋa ilonŋu mine nā ŋana i tina tona! ¹⁵ Mao nā, naŋa ilonŋu tu Yova Kindeni ma kalo ŋgere ŋana nenzi kiesaka kā ikura zo

rârâni. Ara ṅana i ma ivetanzi tamâta rârâni kalonzi kapa ndo ṅana kinzi ṅgu ṅinde seenzi kâ, ¹⁶ ṅana tu nanenṅu kazâṅa tamâta ṅinde ṅandai io ne wisi-wisi ilâ pa tamâta tonṅe ṅa. I uru iveta kie sakamao panzi sugorai tamâta wa, kinzi tamâta nenzi kelekele tia wa, kinzi tamâta simo tava kalonzi loko wa. I ilinzi lee ipunzi pâta simâte.

¹⁷ I muṅga indeka ṅana ino pa Yova Kindeni tu ma iveta kie sakamao panzi tamâta pinde. Mine nde ara ṅana tamâta pinde ma sino pa Yova Kindeni tu iveta kie sakamao mine nâ pa i tamwata! I tini pwâka tu Yova Kindeni ma iveta vetâṅa ara panzi tamâta pinde. Mine nde ara ṅana Yova Kindeni ne vetâṅa ara ma ikeno malawae ndo ṅana i tamwata mine nâ! ¹⁸ I uru iporo ṅgua sakamao mine ikura zo rârâni, itogo tamâta ipasawa pasawaṅa lâ tini mine. Ara ṅana i ne ṅgua sakamao ṅinde ma ipalele ku izavaru i tamwata! ¹⁹ Naṅa ilonṅu tu i ne ṅgua sakamao ṅinde ma ipâṅga itogo i ne lalava mine. Ara ṅana ṅgua ṅinde ma ilita i kaika ikura zo zo, itogo tamâta ilita wâlo lâ kambwaṅe mine. ²⁰ Mao nâ, naṅa ilonṅu tu Yova Kindeni ma ipare nia mine panzi nanenṅu kazâṅa tamâta, kinzi ṅinde uru siporo ṅgua soki ndo pa naṅa.

²¹ Taitu Koipu ṅalae Yova Kindeni, naṅa ano pano tu kuvilana, ikura noko ne ṅgua pâṅa muṅgâṅa mine. Noko ne tini-mwasa ara ṅinde ikeno pa naṅa ikura zo zo. Mine nde ano pano tu pwaina piti lâ kazâṅa ilo. ²² Naṅa amo sugorai ndo, aku akura tu apavila warakâṅgu nde tia. Naṅa ilonṅu malia ndo. ²³ Tini nâ nde ma naṅa naonṅu tia lâ, itogo kari indue ku lala pararai lâ. Naṅa amo atogo ndemu-ndemu lawea itapala kala ilâ lâ. ²⁴ Naṅa andi kaika ṅana kâpwa kâ ikura zo luandongo, kala tukuṅgu rua nenzi walo tia ndo. Naṅa tiniṅgu râki-râki ndo. ²⁵ Nanenṅu kazâṅa tamâta nde simora naṅa ku siporo ṅgua pavaligiṅa nâ pana. Kinzi sirurua kulunzi pana wa sineleana wa.

²⁶ Nanenṅu Maro Yova Kindeni, kuvilana ṅga! Noko tini mwasa pa naṅa ikura zo rârâni. Mine kala pwaina piti lâ kazâṅa ilo! ²⁷ Yova Kindeni, kutula pwataki panzi nanenṅu kazâṅa tamâta tu noko tamwata simbo nâ kumo nanenṅu Pavilâṅa Tamâta. ²⁸ Ambo kinzi ma sino pano tu kuzavaru naṅa, ande ara. Taitu naṅa kalonṅu tawana tu noko ma kuveta kie ara nâ pana. Naṅa ilonṅu tu noko ma kutawanzi tamâta ṅinde siveta kenzi sakamao pa naṅa. ṅinenṅa noko ne wurâta tamâta naṅa ma ilonṅu ara nâ. ²⁹ Naṅa ilonṅu tu nanenṅu kazâṅa tamâta ma mainzi ṅalae. Ara ṅana maṅeti ma ituranzizi ndo lâ, itogo pasawaṅa mwasina.

³⁰ Andeta naṅa ma aporo kawâṅgu ndanṅe ṅalae pa Yova Kindeni. Lâ zo ṅana i ne tamâta

ma sipasau ṅana siwawa i kâ, ande naṅa ma amandi kunzi apanea i ṅa. ³¹ ṅana tu i uru isukanzi kinzi sugorai tamwatanzi ku ikainzi piti lâ nenzi kazâṅa tamâta mbaunzi ilo, kinzi ṅinde situ sipunzi pâta simâte.

110

Yova Kindeni ipa ṅgua kuku koipu ṅalae i muṅga ipatea ṅinde

Daviti isia wāngiṅa ṅine

¹ Maro Yova Kindeni itu ṅgua pa nanenṅu Maro ṅalae mine tu, “Noko kusanṅona ṅai pa mbaunṅu wia kâ lee, ikura lâ zo ṅinde naṅa ma aonzi noko ne kazâṅa tamâta simo noko kalo.” ² Maro Yova Kindeni imo Saion lawea, aku io noko tu pwai koipu pa lawea ndoni. Ara, pwai poe kaika panzi ne kazâṅa tamâta. ³ Mao nâ, lâ zo ṅana noko kupara kunzi ne kazâṅa tamâta, ande noko ne tamâta ma ilonzi ara tu simâ pano lâ tuu sapâṅa kulu ṅana sivilano. Noko ma pwai walo kaika ikura zo rârâni, itogo mbo mbo mwâka uru ipâṅga unza tini, kala unza ikai walo wasaseki mine.

⁴ Maro Yova Kindeni ipambwâre lâ ku iporo mine tu, “Noko koipu ṅalae ma kumo patarawâṅa tamâta mine ku kumo nâ. Noko kumo patarawâṅa tamâta ṅalae, kutogo Melikisede mine.” Yova Kindeni kawa ṅgua rârâni nde mao kanaṅo, aku i ma ilele ne ṅgua ipâṅga kie tonṅe tia ndo.

⁵ Maro Yova Kindeni uru imandi noko tini laiti ṅana ivilano. Mine kala muli, lâ zo ṅana i ne wisi-nâna ma ipâṅga nia yo, ande i ma ipara kunzi koipu ṅalaṅala, ku ma ipolenzi itawanzi ndue ndo lâ. ⁶ Mao nâ, i ma ipare nia panzi tamâta ṅgu rârâni, ku ma ipunzi tamâta rârâ sipamatetetu. I ma itawanzi koipu ṅalaṅala simo tâno ndoni. ⁷ Koipu ṅalae ma ilâ pa lââ ṅinde irere nzâla ṅgaṅe, aku ma inu. Mine kala i ma ikai walo, ku ma ipole paranaṅa.

111

Tapanea Maro Kindeni tasuka i ṅa kâki

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kâki! Naṅa ilonṅu kalonṅu ndoni aporo ndanṅe ṅalae papa i. Lâ zo ṅana i ne tamâta sipasau tu siwawa i, ande naṅa ma amo kunzi ku ma kawâṅgu ndanṅe mine nâ.

² ṅana tu Yova Kindeni uru iveta vetâṅa arara nâ. Tamâta ea ilonzi ara nâ ṅana Yova Kindeni ne vetâṅa kie-kie kâ, ande kinzi ṅinde rârâni uru kalonzi ṅgere sondo ṅana i ne vetâṅa ṅinde kilala kâ. ³ I ne vetâṅa rârâni situla i kilala pwataki tu i ṅa nde ṅalae, aku i ne walo nde kaika ndo. I uru iveta kie ara ndo panzi ne tamâta, ma iveta mine ku imo nâ.

⁴ Yova Kindeni uru igagatinzi ne tamâta ilonzi kalonzi tu ma kalonzi ṅgere ṅana i

ne vetāṅa arara ṅinde kā. I itu kinzi ma sisama tu inani nde wisi-wisi warika wa kalo-sukāṅa warika wa. ⁵ I uru kāpwa isuanzi tamāta ea simege ṅana i kā. Aku i ma kalo kapa ṅana ṅgua pāṅa ṅinde i muṅga iveta kunzi ne tamāta, ande ma tia. ⁶ Muṅga ikai tinikoa ṅgu nenzi tāno ku ikisi keru panzi tamwata ne tamāta, aku ne vetāṅa ṅinde itula i ne kaika kilala pwataki panzi.

⁷ Mao nā, Yova Kindeni ne vetāṅa rārāni nde mao kanaṅo ku sondo ndo. Mine kala kindā takura tu taponi muli pa i ne tukuṅa rārāni. ⁸ Nanayoni, lā zo ṅinde Yova Kindeni itula ne ṅgua tukuṅa panzi ne tamāta, ande i ne vetāṅa ṅinde ipāṅga mao kanaṅo ku sondo nā. Aku i ne ṅgua tukuṅa ṅinde ma ikeno mine ku imo nā. ⁹ Ina kala iyautenzi ne tamāta piti lā kazāṅa ilo, ku iveta ṅgua pāṅa kunzi. Aku ṅgua pāṅa ṅinde ma ikeno mine ku imo nā. Mao nā, Yova Kindeni ṅa imo sapāṅa ndo; mine nde ara ṅana tamāta rārāni ma siruru ṅana i kā.

¹⁰ Ambo tamāta tonge ilo tu ipāṅga ilo-kalo tamāta, ande i ma imege ṅana Yova Kindeni muṅga lā ṅga. Ina uru itula ilo-kalo arara panzi tamāta ea sipaloṅo pa i kawa ṅgua. Paneāṅa ilā pa i ikura zo rārāni!

112

Kinzi tamāta arara nenzi ndekāṅa

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kāki! I ne nzāambe ara ikeno pa tamāta ea uru imege ṅana i wa ilo ara nā ṅana ipono muli pa i ne tukuṅa wa.

² Tamāta ara ṅinde natu wukale, kinzi ma simo tamāta ṅalaṅala lā ṅgu naonzi. Aku Yova Kindeni ne nzāambe ara ma ikeno panzi tamāta ara ṅinde timbunzi wukale mine nā. ³ Tamāta ara ṅinde see taitu kinzi ma simo mbaliṅa warakanzi, aku i tamwata ne vetāṅa arara ma ikeno ikura zo zo. ⁴ Ikura zo zo, tamāta ara uru kalo sukāṅa ṅananzi tini pinde ku io ne wisi-wisi ilā panzi, aku i ne vetāṅa rārāni nde sondo nā. Mine kala i nde itogo sināla ṅana isinalanzi tamāta arara simo nia ṅaṅa ilo. ⁵ Tamāta ea uru ivilanzi tini pinde ṅana mbumbu kā ku iveta vetāṅa sondo nā ṅana ikai mbaliṅa kā, ande tamāta ṅinde ma imo ara nā.

⁶ Mao nā, ambo tamāta tonge ipono muli sondo pa Yova Kindeni, ande tamāta ṅinde ma imo ara nā. Aku kinzi tamāta sipāṅga muli-muli ṅinde ma siloṅo i parina. ⁷ Ambo tamāta ara mine ma iloṅo pāri tu malia pinde ma imā ipāṅga, ande i ma iruru tia, ṅana tu i ne kalo-tawana ikeno kaika pa Yova Kindeni. ⁸ I ma iruru ku kalo loko ṅana vetāṅa tonge tia. Isama tu Yova Kindeni ma ipolenzi ne kazāṅa tamāta. ⁹ I uru kelekele rārā ilanzi sugorai tamwatanzi, aku ne vetāṅa arara ṅinde ma ikeno ikura zo

zo. I ma imo tamāta ṅalae, aku kinzi tamāta ma sisuka i ṅa kāki.

¹⁰ Kinzi tamāta sakamao simora tu tamāta ara uru imo ara mine, kala simo sipadāda nā. Kinzi wisinzi nāna lee sipayaula ku naonzi tia lā. Aku kelekele ara ndia kinzi tamāta sakamao situ ma sikai pa warakanzi, ande ṅinde ma sikai tia.

113

Kinzi tamāta sindeka, ṅana tu Maro Kindeni iveta kie ara panzi

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kāki! Miki Yova Kindeni ne wurāta tamāta, miki kasuka i ṅa kāki!

² Ara ṅana paneāṅa mine nā ma ilā pa Yova Kindeni lā zo ṅine wa zo muli-muli wa. ³ Mine nde miki tamāta kala kamo pa mbwera kā, aṅga miki ṅinde kamo pa wāra kā, miki rārāni kapanea Yova Kindeni kasuka i ṅa kāki!

⁴ ṅana tu Yova Kindeni imo ikai Maro panzi tamāta ṅu ndoni. I ṅa nde ṅalae ndo, kala ipolenzi kelekele rārāni simo samba ilo.

⁵ Mao nā, tamāta tonge iregege kuku kindā nenda Maro Yova Kindeni, ande tia. Ina imo āta ndo, ⁶ kala nao tundu ṅana imora nia maa wa tāno wa. ⁷ I nao tundu ṅana ivilanzi kinzi sugorai tamwatanzi, aku ikainzi piti lā nia sakamao ilo. Tamāta ea simo sakamao ku sikura tu sipavila warakanzi tia, ande i uru isuka kinzi ṅinde kāki, ⁸ aku ionzi simo rege-rege kunzi i ne ṅgu nenzi tamāta mbāna-mbāna. ⁹ Aku i uru iveta kie ara ndo panzi taine ṅinga tava. Ivilanzi kala sipaguguanzi natunzi, ande kala taine ṅinde sindeka pāta kanaṅo. Mine kala tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kāki!

114

Wāngiṅa ṅana zo ṅinde Maro Kindeni iyautenzi Isrel ṅgu piti lā Isip tāno

¹ Muṅgani, lā zo ṅinde kinzi Isrel ṅgu sipile Isip tāno, lā zo ṅinde Yakopu ne vāsa ṅgu sipile tinikoa ṅgu nenzi lawea,

² ande lā zoni ndaina kinzi Juda ṅgu sipāṅga Maro Kindeni ne ṅgu sapāṅa. Mao nā, kinzi Isrel ṅgu sipāṅga i tamwata ne tamāta. ³ Maro Kindeni ina ipāṅga Tāi Njiji pwali, aku tāi nde ikāwa ilā imandi pa pinde, ilā imandi pa pinde. Njineṅga i ilā lee ipāṅga Jodan Lāā pwali, aku lāā imandi nā. ⁴ Kinzi tuu ṅalaṅala siruru kala sipapatiki sitogonzi meme mine. Aku kinzi tuu kiri-kiri kala sisonṅa pwapwataki sitogonzi lama natu mine.

⁵ Noko tāi ndai, ande vetāṅa ndia ipāṅga pano kala noko pwāwa mine, a? Aṅga noko Jodan Lāā, mana mana ṅga kurere tia, a? ⁶ Aṅga miki tuu ṅalaṅala, ande vetāṅa ndia ipāṅga pami kala kapapatiki katogonzi

meme mine, a? Anja miki tuu kiri-kiri, mana mana nja kasonja pwapwataki kato-gonzi lama natu mine, a?

⁷ Mao nâ, miki kamege njana Maro Kindeni kâ kala kaveta mine. Noko tâno nja, kala njine Maro Nalae imâ ipānga laiti lâ. Mine kala kuririjō nja! Yakopu ne Maro Kindeni nde imâ ipānga lâ; mine nde ara nana noko ma kumo kuririjō nâ. ⁸ Njana tu ina iveta lââ ipānga mira ilo ku iyâti imâ, aku inani iveta lââ isâko mira kaika njalanjala ilo ku irere ndue.

115

Maro Kindeni i simbo nâ nde Maro mao

¹ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno pa maka ikura zo zo, aku noko uru kuveta ikura tamwata kawa ngua rârâni. Mine nde maka ma kasuka noko simbo nâ nja kâki. Maka ma kapasuka warakama njama kâki, ande tia.

² Njana sâ kâ nja kinzi tinikoa ngu uru sivaligi maka ku sikasonjama mine tu, “Miki nemi Maro Kindeni ande imo ndia”, a? ³ Kinzi sizizâla tu kinda nenda Maro Kindeni imo samba ilo, aku i uru iveta ikura tamwata nâ ne pateānja. ⁴ Anja kinzi tinikoa ngu nenzi maro nde kekeleke kaa nâ. Kinzi tamâta nâ sipare maro njinde tainzi lâ mira “gol” wa “silva” tini. ⁵ Kinzi maro lanjeja njinde kawanzi keno, andeta sikura tu siporo ngua kâ, nde tia. Kinzi matanzi keno, andeta sikura tu simora kekeleke kâ, nde tia. ⁶ Kinzi tananzi keno, andeta sikura tu silonjo ngua kâ, nde tia. Kinzi vigunzi keno, andeta sikura tu siŋo kekeleke kuwae kâ, nde tia. ⁷ Kinzi mbaunzi keno, andeta sikura tu sitaŋo kekeleke kâ, nde tia. Aku kinzi kenzi keno, andeta sikura tu soka kâ, nde tia. Kinzi sikura tu sisarâwa wa siveta ndujeja tonje tia. ⁸ Mine nde nana aporo tu kinzi tamâta kala uru sipare maro lanjeja kaa kaa njinde tainzi, ande kinzi njinde nde sirerege kunzi maro lanjeja njinde. Aku tamâta ea uru kalonzi tawana maro lanjeja njinde, ande kinzi kala sipānga kaa nâ, sitogonzi kinzi mine.

⁹ Anja miki Isrel ngu tamâta, miki ma kalomi tawana Yova Kindeni, ina uru ivilami wa ikatonami wa. ¹⁰ Aku miki Yova Kindeni ne patarawānja tamâta lâ Aron ne vâsa ngu, miki ma kalomi tawana Yova Kindeni, ina uru ivilami wa ikatonami wa. ¹¹ Miki tamâta njine uru kamege njana Yova Kindeni kâ, miki ma kalomi tawana i nâ, ina uru ivilami wa ikatonami wa. ¹² Njana tu Yova Kindeni uru kalo ngere njana kinda kâ, aku i ma iveta kie ara nâ pa kinda. Ima iveta kie ara mine nâ panzi Isrel ngu tamâta, sitavanzi Yova Kindeni ne patarawānja tamâta lâ Aron ne vâsa ngu. ¹³ Mao nâ, Yova Kindeni ma iveta kie ara panzi tamâta ea simege

njana i kâ, kinzi tamâta njalanjala wa sugorai tamwatanzi wa.

¹⁴ Nana ilonju tu Yova Kindeni ma iveta natumi sipānga kambwanjenzi walo, aku ilonju tu i ma iveta mine nâ panzi timbumi wukale tona. ¹⁵ Mao nâ, nana ilonju tu Yova Kindeni tamwata ma iveta kie ara ndo pa miki. Ina nia ndoyo ipulianzi samba wa tâno wa.

¹⁶ Samba nde Yova Kindeni simbo nâ ne ninia, anja tâno nde ilua kinda tamâta lâ. ¹⁷ Kinzi mateja tamâta silâ pa warakanzi nenzi lawea, aku sikura tu sipanea Yova Kindeni sisuka i nja kâki, ande tia. ¹⁸ Anja kinda nde tamo viānda yo, aku ma kawānda ndanje pa Yova Kindeni lâ zo njine wa zo muli-muli tona. Tapanea Yova Kindeni tasuka i nja kâki!

116

Tamâta kawa ndanje pa Maro Kindeni, njana tu iveta i tini ara kilo

¹ Yova Kindeni uru ipalonjo pa nanenju sarawānja. Mine nde nana tiningu mwasa ndo papa i. Mao kanojo, i uru ipalonjo pa nanenju noja.

² Ina itambira tana pa nanenju sarawānja rârâni. Mine nde nana ma amo akai noja pa i nâ ikura zo rârâni nana ma amo viāngu.

³ Munja, mateja ne nimbu nde ikai nana kaika lâ. Mine kala nana kalongu ngere njana mateja nianzi, aku njinde iveta nana aruru pâta kanojo. Nana kalongu loko ku ilonju malia ndo. ⁴ Njineja asarâwa pa Yova Kindeni ku apai tu, “Yova Kindeni, nana ano kaika pano tu kuvilana! Tia ma amâte!”

⁵ Nana asama tu Yova Kindeni nde wisi-wisi warika wa vetānja sondo warika wa. Mao nâ, kinda nenda Maro Kindeni nde kalo-sukāja warika. ⁶ I uru ikeke njanani tamâta ea sikura njana sipavila warakanzi tia. Mine nde lâ zo njana kalo-lokoni iveta ilonju malia ndo, ande ina ivilana. ⁷ Kala njine nana wisingu puu ndue kilo, njana tu Yova Kindeni iveta kie ara ndo pa nana.

⁸ Yova Kindeni itingi mateja piti kala injenje njanana lâ. Ipamasi matāngu sulu mâsa-mâsa lâ, aku ikeke njanana. Mine nde malia njandai itawa nana ndue nga. ⁹ Mine kala nana ma ayoka kuku Yova Kindeni ikura zo rârâni nana ma amo viāngu lâ tâno kulu. ¹⁰ Nana kalongu tawana Yova Kindeni. Mine kala munja nana aporo lâ warakāngu ilongu mine tu, “Malia njalae tina itawa nana ndue ndo lâ.” Taitu lâ zo njinde, nana njandai apile nanenju kalo-tawana nga. ¹¹ Lâ zo njinde nana ilonju rârâ kala aporo lâ warakāngu ilongu mine tu, “Tamâta rârâni nenzi ngua pānja rârâni nde lanjeja nâ.” Andeta nanenju kalo-tawana njandai imbe nga.

¹² Opopo, Yova Kindeni iveta kie ara ndo pa naŋa. Andeta naŋa ma akatu i ne vetâŋa ŋinde mâsi mana. ¹³ Ayo, naŋa ma awuwu waini lâ kâmba ilo, ku akai amâ alua Yova Kindeni itogo patarawâŋa mine. Vetâŋa ŋinde ma itula pwataki tu naŋa kawâŋgu ndaŋge ŋalae papa i ŋana ne pavilâŋa ara ŋinde kâ. ¹⁴ Aku lâ zo ŋana Yova Kindeni ne tamâta rârâni ma sipasau ŋana siwâŋgi pa i kâ, ande naŋa ma amo kunzi ku ma aveta ikura nanenŋu ŋgua pâŋa muŋgâŋa mine.

¹⁵ Mao nâ, Yova Kindeni ilo ndo keno panzi ne tamâta. Mine kala ambo tonŋe ma imâte, ande i kalo sukâŋa ŋalae ŋinde.

¹⁶ Yova Kindeni, naŋa amo noko ne wurâta tamâta. Naŋa uru aveta wurâta pano, itogo nana muŋga iveta mine. Noko kutiŋgi matenja piti kala iŋgenge ŋjanana, kala ŋine naŋa amo ara nâ. ¹⁷ Mine nde naŋa ma aveta patarawâŋa pano ŋana itula pwataki tu naŋa kawâŋgu ndaŋge ŋalae pano. Aku naŋa ma ano pa noko tona. ¹⁸ Aku lâ zo ŋana Yova Kindeni ne tamâta rârâni ma sipasau ŋana siwâŋgi pa i kâ, ande naŋa ma amo kunzi ku ma aveta ikura nanenŋu ŋgua pâŋa muŋgâŋa mine. ¹⁹ Yova Kindeni, naŋa ma aveta mine lâ Jerusalem lawea ilo, lâ noko ne luma sapâŋa ne ŋgumbi ilo. Tapanea Yova Kindeni tasuka i ŋa kâki!

117

Paneâŋa ilâ pa Maro Kindeni

¹ Miki tamâta lâ tinikoa ŋgu ndoni, miki rârâni kapanea Yova Kindeni kasuka i ŋa kâki! Miki tamâta kamo tâno ndoni, miki kawawa i!

² ŋana tu i ne tini-mwasa ikeno kaika pa kinda ku imo nâ. Ikura zo zo, ande iveta ikura i kawa ŋgua rârâni. Mine kala tapanea Yova Kindeni tasuka i ŋa kâki!

118

Kinzi kawanzi ndaŋge pa Yova Kindeni ŋana i ne pavilâŋa kâ

¹ Kinda ma kawânda ndaŋge ilâ pa Yova Kindeni, ŋana tu i nde ara tamwata. I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ.

² Mine nde miki Isrel ŋgu tamâta, ara ŋana miki ma kaporo mine tu, “I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ.” ³ Anŋa miki Yova Kindeni ne patarawâŋa tamâta lâ Aron ne vâsa ŋgu, miki kala ma kaporo mine tu, “I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ.”

⁴ Anŋa miki tamâta ŋine uru kamege ŋana Yova Kindeni kâ, miki rârâni kala mine nâ ma kaporo tu, “I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ.”

⁵ ŋana tu muŋga, ande malia ŋalae itawa naŋa ndue lâ. ŋinenŋa naŋa ano pa Yova Kindeni, aku ipaloŋo pa nanenŋu noŋa kala izavaru malia ŋinde piti lâ. ⁶ Naŋa asama tu

Yova Kindeni uru imo kuku naŋa. Mine kala naŋa ma aruru tia ndo, ŋana tu kinzi tamâta sikura ŋana siveta vetâŋa soki tonŋe pa naŋa, ande tia. ⁷ Mao nâ, Yova Kindeni tamwata uru imo kuku naŋa ŋana ivilana. Mine kala naŋa ma amora i itawanzi nanenŋu kazâŋa tamâta ndue ku izavarunzi ndo lâ.

⁸ Ambo kinda kalonda tawana tu kinzi tamâta ma sivila kinda, ande ŋinde nde ara koŋa tia. Andeta kaloŋo ŋga; ambo kinda talâ pa Yova Kindeni tu ikea ŋana kinda kâ, ande ŋinde nde ara ndo. ⁹ Ambo kinda kalonda tawana tu kinzi tamâta ŋalanjala ma sivila kinda, ande ŋinde nde ara koŋa tia. Ambo kinda talâ pa Yova Kindeni tu ikea ŋana kinda kâ, ande ŋinde nde ara ndo.

¹⁰ Nanenŋu kazâŋa tamâta rârâ nde sinŋe naŋa mbwaliu lâ, andeta Yova Kindeni walo kaika ilua naŋa, kala azavarunzi lâ. ¹¹ Kinzi sinŋe naŋa lâ, kala simo pa naonŋu wa muliŋgu wa tiniŋgu pa wia kâ wa tiniŋgu pa ŋâsi kâ. Andeta Yova Kindeni walo kaika ilua naŋa, kala azavarunzi lâ. ¹² Kinzi sinŋe naŋa mbwaliu lâ, itogo wuli-wuli siveta mine. Andeta Yova Kindeni walo kaika ilana, kala azavarunzi lâ. Mao nâ, kinzi sipamateteu walele nâ, itogo yââ kana leu walele nâ ŋinenŋa imâte pusii lâ mine.

¹³ Kinzi kazâŋa tamâta ŋinde sipara kaika ndo kuku naŋa, aku laiti ŋana sipole naŋa kâ. Andeta Yova Kindeni ivilana. ¹⁴ Mine kala naŋa apaimi tu Yova Kindeni tamwata uru walo kaika ilua naŋa. Ina tamwata imo nanenŋu Pavilâŋa Tamâta.

¹⁵ Miki kaloŋo ŋga! Yova Kindeni ne tamâta nde simo nenzi luma ilo ku sindeka wa sikai lolove wa. Kinzi sisarâwa mine tu, “Yova Kindeni Walo Tamwata ivila kinda kala tapole paraŋa lâ! ¹⁶ Mao nâ, Yova Kindeni ne walo kaika nde ŋalae ndo! Yova Kindeni Walo Tamwata ivila kinda kala tapole paraŋa lâ.” ¹⁷ Aku naŋa kala ŋandai amâte lâ paraŋa ilo ŋga. Naŋa ma amo viâŋgu, ku ma atu pâri ŋana Yova Kindeni ne vetâŋa ŋalanjala ŋinde kâ. ¹⁸ Yova Kindeni ipu naŋa pâta lâ, andeta i ŋandai isâu pa materja tu ikai naŋa ŋga.

¹⁹ Mine nde naŋa amandi Yova Kindeni ne luma sapâŋa nao amo ŋai. Miki kakai nzâla piti pana, ŋana naŋa ma ayoka alâ luma ilo ku ma kawâŋgu ndaŋge asuka i ŋa kâki. ²⁰ Yova Kindeni ne ŋgumbi nzâla kala ŋine. Tamâta ea simo ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao, kinzi ŋinde nâ ma sikura tu silâ luma sapâŋa ilo. ²¹ Yova Kindeni, noko kupaloŋo pa nanenŋu noŋa lâ, kala kumo nanenŋu Pavilâŋa Tamwata. Mine nde naŋa apanea noko ŋa asuka kâki.

²² Mira ŋine kinzi tamâta ŋana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipâŋga mira ara ŋana isuka luma ŋgaŋe kaika kâ. ²³ Yova Kindeni

tamwata iveta vetānja njinde ipānja lâ, kala kindā tamora njinde tu ara pāta kanaŋo. ²⁴ Kala kari njine kindā kalonda ngere njana Yova Kindeni ne vetānja njinde. Kindā ma tandeka ku ilonda ara nā papa i.

²⁵ Yova Kindeni, nema pavilānja tamwata noko, maka kano pano tu kuvilama! Kusukama njana nema vetānja rārāni ma ipānja kanaŋo. ²⁶ Kala njine tamāta kala ikai Yova Kindeni ndamwa njinde nde ilā luma sapānja ilo, aku Yova Kindeni itu nzāmbe pa koipu ŋalae njine ikai i ndamwa kala imā. Maka kamo Yova Kindeni ne luma sapānja ilo ku kano pa i tu ma iveta kie ara pa miki. ²⁷ Mao nā, Yova Kindeni nde Maro Ŋalae, aku uru ikatona kindā sondo ndo. Mine nde miki kalā kakai kâi launzi lâ mbaumi ilo, aku kao lae ku koka kalā kakarerea patarawānja nia ku kapanea i.

²⁸ O Maro Kindeni, noko simbo nā kumo nanenju Yova Kindeni, aku kawānju ndanje imā pano. Mao nā, nanenju Maro Kindeni noko, aku naŋa ma aporo atula pwataki tu noko ŋa imo ŋalae ndo.

²⁹ Miki ma kawami ndanje ilā pa Yova Kindeni, ŋana tu i nde ara tamwata. I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nā.

119

Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa nde ara ndo

¹ Tamāta ea kinzi uru sipaveta kuku vetānja sondo nā ku soka Yova Kindeni ne ŋgua tukuŋa muli, ande i ne nzāmbe ara ikeno panzi.

² Nana tu kinzi ilonzi ndo tu sipono muli sondo pa Yova Kindeni kawa ŋgua. ³ Mao kanaŋo, kinzi tamāta njinde sipu mulinzi pa vetānja sakamao rārāni. Kinzi uru siveta ikura Yova Kindeni nā ne pateānja mine. ⁴ Yova Kindeni, nanayoni noko kutula ŋgua tukuŋa rārāni pama, aku kutu ŋgua kaika pama tu maka ma kapakatona sondo njana kaponu muli sondo nā pa ŋgua tukuŋa rārāni. ⁵ Mine nde naŋa ilonju tu aveta ikura noko ne pateānja mine ikura zo rārāni! ⁶ Naŋa asama tu ambo naŋa ma kalonju ngere sondo njana noko ne tukuŋa rārāni, ande naŋa ma maiŋgu lâ tamāta naonzi tia ndo. ⁷ Naŋa ma apanāna njana noko ne pateānja sondo rārāni. Njineŋga naŋa ma apanea noko ŋa asuka kâki tava ilonju mbāra-mbāra ndo. ⁸ Naŋa ma apono muli pa noko ne ŋgua tukuŋa rārāni. Mine kala noko ma kupu muli ndo pa naŋa ndimo!

Tamāta iyoka Maro Kindeni ne tukuŋa muli kala indeka nā

⁹ Ambo tamāta limoa itu ipakatona tamwata ne vetānja njana imo mbāra-mbāra lâ noko nao, ande i ma ipaveta kuku noko ne ŋgua. ¹⁰ Yova Kindeni, naŋa ŋandai ilonju rua-rua ŋga. Naŋa ilonju ndo tu apono muli

pa noko. Mine nde ano pano tu pwai poe sondo pana, aku kupono nzalānju njana naŋa ma akura tu apu mulinju pa noko ne tukuŋa tia kâ. ¹¹ Naŋa tiniŋgu pwāka tu ma aveta kiesaka tonje pa noko. Mine kala naŋa ao noko kawa ŋgua ikeno kaika lâ ilonju kalonju marumbu lâ. ¹² Yova Kindeni, naŋa apanea noko ŋa asuka kâki. Naŋa ano pano tu kupananana njana noko ne pateānja kâ. ¹³ Ambo noko ma kupananana, ande naŋa ma aporo atula tukuŋa rārāni muŋga kulama njinde pwataki. ¹⁴ Mao nā, naŋa ilonju ndeka ndo njana apono muli pa noko kawa ŋgua, aku njinde ipole nanenju ndekānja njana nanenju mbaliŋja rārāni. ¹⁵ Naŋa uru kalonju ngere njana vetānja rārāni noko ilo tu naŋa ma aveta njinde, aku matānju alea sondo pa noko ne ŋgua rārāni. ¹⁶ Naŋa tiniŋgu mwasa ndo pa noko ne pateānja. Naŋa ma kalonju kapa njana noko ne ŋgua njinde kâ, ande ma tia.

Tamāta ilo ndeka njana Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa

¹⁷ Yova Kindeni, naŋa ano pano tu kuveta kie ara pa ne wurāta tamāta naŋa. Ambo noko ma kuveta mine, ande naŋa ma amo viānju nā ku ma apono muli pa noko ne ŋgua. ¹⁸ Pwai ilonju kalonju ne nzāla piti, njana naŋa ma asama sondo njana ŋgua arara rārāni ikeno noko ne ŋgua tukuŋa tini. ¹⁹ Naŋa nde tamāta nā, kala akura tu amo zo luandongo lâ tâno njine kulu, ande tia. Mine nde noko ma kuvea ne ŋgua tukuŋa njana ndimo. ²⁰ Ikura kari wa mbo wa, ande naŋa ilonju ndo tu apono muli pa noko ne pateānja, aku njinde ipānja itogo yāā melamela mine lâ ilonju kalonju. ²¹ Naŋa asama tu noko uru pwai kazānja panzi tamāta ea sipasuka warakanzi tininzi, aku noko ma kuzavarunzi tamāta ea silanja sipole noko ne ŋgua tukuŋa. ²² Anja naŋa apono muli pa noko kawa ŋgua, aku njana duvi njinde kâ kinzi kazānja tamāta siporo ŋgua pavaliginja pana wa siŋeleana wa. Naŋa ano pano tu kupono nzalanzi, njana ma sikura tu siveta mine kilo tia. ²³ Aku kinzi tamāta ŋalanala sipasau ku siporo sipa ŋgua njana siyaula naŋa kâ. Andeta kalo loko, naŋa nde noko ne wurāta tamāta, aku ma kalonju ngere sondo njana noko ne ŋgua tukuŋa kâ. ²⁴ Nana tu naŋa ilonju ndeka nā njana noko kawa ŋgua kâ. Noko ne ŋgua njinde uru ipananana ku ikai poe pana.

Tamāta ilo pateā tu ma ipono muli pa Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa

²⁵ Yova Kindeni, nanenju kazānja tamāta situ sitawa naŋa ndue ndo lâ, kala laiti njana amāte kâ. Naŋa ano pano tu kuvilana ku kupu tini kaika pana, itogo muŋga noko kupambwāre tu ma kuveta mine. ²⁶ Muŋgani, lâ zo njinde naŋa apatula nanenju vetānja

rârâni pwataki pano, ande noko kuporo ŋgua taulo imâ pa naŋa lâ. Kala ŋine ano pano tu kupananana ŋana noko ne pateâŋa kâ. ²⁷ Ambo noko ma kupananana ŋana noko kawa ŋgua duvi kâ, ande naŋa ma kalonŋu ŋgere sondo ŋana noko ne vetâŋa arara rârâni kâ. ²⁸ Naŋa kalonŋu sukâŋa ŋalae tina, kala ilonŋu malia ndo. Mine nde ano pano tu kupu tini kaika pana, itogo muŋga kuporo tu ma kuveta mine. ²⁹ Ambo noko ma pwai poe sondo pa naŋa, ande naŋa ma akura tu anŋenŋe ŋana noko ne nzâla ara ŋinde kâ, ande tia. Mine nde kuveta kie ara pana, ku kupananana ŋana ne ŋgua tukuŋa kâ. ³⁰ Naŋa ilonŋu patea tu ma apono muli sondo pa noko. Naŋa uru kalonŋu ŋgere ŋana noko ne tukuŋa kâ ikura zo zo. ³¹ Yova Kindeni, naŋa uru apaveta sondo ndo kuku noko kawa ŋgua. Mine kala noko ma kupilena ku kusâu panzi nanenŋu kazâŋa tamâta tu siveta maŋeti pana, mine ndimo. ³² Naŋa asama tu noko ma ilo-kalo ŋalae kulua naŋa. Mine nde naŋa ma andeka nâ ŋana ayoka noko ne ŋgua tukuŋa muli.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma itula ilo-kalo ara papa

³³ Yova Kindeni, ambo noko ma kupanana naŋa sondo ŋana ne ŋgua tukuŋa duvi kâ, ande naŋa ma apono muli papa ikura zo rârâni. ³⁴ Kutula ne ŋgua tukuŋa kie ipâŋga nia yo pa naŋa, ŋana naŋa ma apaveta sondo kuku. Ninenŋa naŋa ma ilonŋu ara ndo ŋana apono muli pa noko ne ŋgua tukuŋa ndoni. ³⁵ Naŋa ilonŋu ndeka ndo ŋana noko ne tukuŋa kâ. Mine nde ano pano tu pwai poe sondo pana, ŋana naŋa ma apono muli sondo pa noko ne tukuŋa rârâni. ³⁶ Kupaŋo naŋa ilonŋu kalonŋu, ŋana naŋa ma tiningu mwasa nâ ŋana apaveta kuku noko kawa ŋgua. Tia ma wisingu kâki ŋana agona tâno ŋine ne mbaliŋa nâ. ³⁷ Yova Kindeni, kusukana ŋana apu mulingu pa kelekele kaa kaa rârâni kâ. Naŋa ano pano tu kuveta kie ara pana, itogo muŋga kupambwâre tu ma kuveta mine. ³⁸ Noko uru kuveta ŋgua pâŋa kunzi tamâta ea simege ŋanano. Mine kala naŋa ano pano tu kupono muli pa ne ŋgua pâŋa ŋinde, aku kuvila ne wurâta tamâta naŋa. ³⁹ Naŋa aruru ŋana ŋgua sakamao ŋinde nanenŋu kazâŋa tamâta uru siporo pa naŋa. Mine nde kuvilana! Noko ne tukuŋa rârâni nde arara nâ, ⁴⁰ aku naŋa atu apono muli sondo papa. Noko nde vetâŋa sondo warika. Mine nde ano pano tu via wasaseki kulana.

Tamâta kalo tawana Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa

⁴¹ Yova Kindeni, naŋa ano pano tu pwai naŋa piti lâ kazâŋa ilo, ikura muŋga kupa ŋgua tu ma kuveta mine. Ambo noko ma kuveta mine, ande ŋinde ma itula pwataki

tu noko tini mwasa ndo pa naŋa ikura zo rârâni. ⁴² Ambo noko ma kuvila naŋa mine, ande naŋa ma akura tu aporo ŋgua taulo kilo panzi tamâta ŋinde uru siporo ŋgua sakamao pana, ŋana tu naŋa kalonŋu tawana noko ne ŋgua pâŋa. ⁴³ Mao nâ, naŋa kalonŋu tawana noko ne ŋgua rârâni. Mine kala ano pano tu kupu tini kaika pana, ŋana naŋa ma akura tu atula noko ne ŋgua mao pwataki ikura zo rârâni. ⁴⁴ Ikura zo zo, naŋa ma apaveta sondo kuku noko ne tukuŋa rârâni, ma aveta mine ku amo nâ. ⁴⁵ Naŋa uru apatogo ŋana ayoka noko kawa ŋgua rârâni muli. Mine nde nanenŋu kazâŋa tamâta ma sikura tu sipole naŋa, ande tia. ⁴⁶ Naŋa ma atula noko kawa ŋgua pwataki panzi koipu ŋalajala, aku naŋa ma akai maŋeti ŋana aveta mine kâ, ande tia. ⁴⁷ Yova Kindeni, naŋa ilonŋu ndo ikeno pa noko ne ŋgua tukuŋa. Mine nde ilonŋu ndeka nâ ŋana apono muli papa. ⁴⁸ Naŋa amege ŋana noko ne ŋgua tukuŋa kâ, aku tiningu mwasa ndo papa. Naŋa ma kalonŋu ŋgere sondo nâ ŋana noko ne pateâŋa kâ.

Tamâta kalo tawana tu Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa nde ara ndo

⁴⁹ Yova Kindeni, naŋa ano pano tu kalo ŋgere kilo ŋana ŋgua pâŋa ŋinde noko muŋga kuveta kuku ne wurâta tamâta naŋa. Naŋa ao tiningu pano tu ma kuveta ŋgua pâŋa ŋinde ipâŋga kanaŋo. ⁵⁰ Lâ zo ŋana naŋa asânda malia kulu, ande naŋa wisingu pisi nâ, ŋana tu noko ne ŋgua pâŋa ivilana ŋana amo viâŋgu kâ. ⁵¹ Noko kusama tu tamâta pinde uru siposuka warakanzi tininzi, aku kinzi ŋinde siporo ŋgua pavaligŋa pa naŋa. Andeta naŋa ŋandai apu mulingu pa noko ne tukuŋa ŋga. ⁵² Yova Kindeni, lâ zo ndia naŋa kalonŋu ŋgere ŋana noko ne ŋgua tukuŋa siŋga ŋinde, ande ŋgua ŋinde uru ipu tini kaika pa ilonŋu kalonŋu. ⁵³ Anŋa lâ zo ndia amoranzi tamâta sakamao sipu noko ne ŋgua tukuŋa ŋinde ututu, ande naŋa wisingu nâna ndo. ⁵⁴ Naŋa asama tu naŋa ma amo viâŋgu lâ tâno ŋine kulu ikura zo luandongo tia. Andeta naŋa ma asia wângiŋa kaŋa-kaŋa ŋana noko ne ŋgua tukuŋa kâ, ikura zo rârâni naŋa ma amo viâŋgu. ⁵⁵ Yova Kindeni, ikura mbo mbo naŋa kalonŋu ŋgere ŋanano, aku uru kalonŋu ŋgere ŋana noko ne tukuŋa tona. ⁵⁶ Naŋa uru apaveta kuku noko kawa ŋgua rârâni, aku ŋinde iveta naŋa wisingu ara nâ.

Tamâta ilo ndo keno pa Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa

⁵⁷ Yova Kindeni, naŋa ilonŋu pa sâ tonŋe tia. Naŋa ilonŋu pa noko simbo nâ, kala ŋine apambwâre tu ma apono muli pa noko kawa ŋgua rârâni. ⁵⁸ Mine nde naŋa ano kaika pano tu kuo ne wisi-wisi imâ pana, itogo muŋga noko kupa ŋgua tu ma kuveta mine. ⁵⁹ Naŋa kalonŋu ŋgere ŋana nanenŋu

vetānja kâ, kala njine naŋa apalele ilonġu kalonġu ku apa nġua tu ma ayoka noko ne nġua muli kilo. ⁶⁰ Naŋa ma amo soŋgo, ande tia. Naŋa ma walele nâ apono muli pa noko ne nġua tukuŋa. ⁶¹ Kinzi tamâta sakamao sio nimbū ŋana sikai naŋa kaika kâ, andeta naŋa kalonġu kapa ŋana noko ne tukuŋa kâ tia ndo. ⁶² Lâ mbo ŋgini-ŋgini tamwata, ande naŋa uru amandi sânda ku apaneano, ŋana tu noko ne pateānja rârâni nde sondo ndo. ⁶³ Aku tamâta ea kinzi uru simege ŋanano wa sipono muli pa noko ne nġua tukuŋa wa, ande naŋa amo kinzi tamâta njinde rârâni ninzi-nambwe. ⁶⁴ Yova Kindeni, ikura zo zo noko tini mwasa ndo panzi tamâta rârâni simo tâno ndoni. Mine kala naŋa ano pano tu kupanana ŋana noko ne pateānja kâ.

Maro Kindeni ne nġua tukuŋa nde ara ŋana ivila kindi kâ

⁶⁵ Yova Kindeni, muŋga noko kuveta kie ara ndo pa ne wurâta tamâta naŋa, ikura noko ne nġua pâŋa muŋgâja mine. ⁶⁶ Aku naŋa kalonġu tawana noko ne tukuŋa rârâni. Mine nde ano pano tu ilo-kalo ara kulana, ŋana naŋa ma akura tu apatea kelekele sondo kâ. ⁶⁷ Nanayoni naŋa apaveta kuku vetānja soki-soki nâ. Andeta muli nġa noko kupare nia sondo pa naŋa, kala njine naŋa uru apono muli pa noko ne nġua. ⁶⁸ Noko nde wisi-wisi warika ku ara tamwata. Mine nde ano pano tu kupanana ŋana noko ne pateānja kâ. ⁶⁹ Kinzi taŋa-kaika tamwatanzi situ naŋa ladinġu. Andeta naŋa ilonġu rua-rua tia ndo; naŋa ilonġu ndo tu apaveta kuku noko kawa nġua rârâni. ⁷⁰ Kinzi tamâta njinde nenzi ilo-kalo tia ndo, aŋga naŋa nde ilonġu ndeka nâ ŋana noko ne nġua tukuŋa. ⁷¹ Noko kupare nia pa naŋa lâ, aku njinde nde ara ndo, ŋana tu njinde ipanana naŋa sondo ŋana noko ne pateānja kâ. ⁷² Nanenġu morâŋa nde mine; tâno njine ne mbaliŋa rârâni nde kelekele ara koŋa tia, aŋga noko tamwata ne tukuŋa nde kelekele ara ku ara ndo.

Maro Kindeni ne nġua tukuŋa nde sondo ndo

⁷³ Yova Kindeni, nanayoni noko tamwata kupulia naŋa apâŋga lâ, aku nokoni uru pwea ŋanana. Naŋa ano pano tu kutula ilo-kalo ara pana, ŋana naŋa ma apanâna sondo ŋana noko ne nġua tukuŋa kâ. ⁷⁴ Naŋa kalonġu tawana noko ne nġua pâŋa. Mine kala lâ zo ŋana kinzi tamâta uru simege ŋanano njinde ma simora naŋa, ande kinzi ma sindeka. ⁷⁵ Yova Kindeni, naŋa asama tu noko ne pateānja rârâni nde sondo ndo. Noko uru kuveta ikura ne nġua pâŋa rârâni, aku ŋana duvi njinde kâ noko kupare nia pa naŋa lâ. ⁷⁶ Taitu kala njine ano pano tu kuo ne tini-mwasa ara njinde imâ pa ne wurâta tamâta naŋa ŋana ipu tini kaika pana, ikura muŋga noko kupambwâre tu ma kuveta

mine. ⁷⁷ Naŋa ilonġu ndeka nâ ŋana noko ne tukuŋa kâ. Mine nde kalo sukâja ŋanana, aku kusâu pana tu ma amo viâŋġu. ⁷⁸ Kinzi taŋa-kaika tamwatanzi sisowe nġua lanġeja rârâ lâ tiningu. Naŋa ilonġu tu noko ma kuveta maŋeti panzi ŋana nenzi vetānja njinde kâ. Aŋga naŋa nde ma kalonġu nġere sondo ndo ŋana noko kawa nġua kâ. ⁷⁹ Tamâta ea kinzi uru simege ŋanano ku sisama noko ne nġua tukuŋa, ande naŋa ilonġu tu kinzi njinde ma simâ pa naŋa. ⁸⁰ Ambo noko ma kusukana ŋana apono muli sondo nâ pa noko ne tukuŋa rârâni, ande naŋa ma akai maŋeti lâ nanenġu kazâŋa tamâta naonzi, ande tia.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

⁸¹ Yova Kindeni, naŋa ao tiningu pano tu ma pwaina piti lâ kazâŋa ilo lee, kala ilonġu malia ndo, aku nanenġu walo nde marumbu lâ. Taitu naŋa kalonġu tawana noko ne nġua pâŋa. ⁸² Naŋa amo ao matâŋġu tu ma amora noko kuveta ikura ne nġua pâŋa muŋgâja mine. Ao matâŋġu mine lee, matâŋġu sakamao lâ. Aku naŋa akasoŋano tu, “Noko ma kuveta ilonġu kalonġu pisi kilo lâ zo ndia.” ⁸³ Kumora nġa, naŋa apâŋga atogo kelekele kaa nâ mine. Naŋa amo atogo lââ patu siŋga muŋga kinzi siwuwu lââ lâ ilo, andeta lulu iyaula kala sitambira lâ. Andeta naŋa ŋandai kalonġu kapa ŋana noko ne nġua tukuŋa nġa. ⁸⁴ Mine kala naŋa atu asama njine; naŋa ma ao tiningu mine ikura zo ŋapia kilo, a? Kinzi tamâta njinde siveta kenzi sakamao pa naŋa. Aŋga noko ma kupare nia panzi lâ zo ndia, a? ⁸⁵ Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, aku sipu mulinzi pa noko ne tukuŋa. Kinzi sisale tâno wewe ku situ naŋa ma patana andue ilo, ku ma sikaina kaika. ⁸⁶ Noko ne tukuŋa rârâni nde mao kanaŋo, ma ikeno mine ku imo nâ. Aŋga nanenġu kazâŋa tamâta njinde kawanzi lanġeja nâ, siveta kenzi sakamao pa naŋa. Mine nde naŋa ano pano tu kuvilana! ⁸⁷ Laiti ŋana sipu naŋa pâta amâte kâ. Taitu naŋa ŋandai kalonġu kapa ŋana noko ne nġua tukuŋa nġa. ⁸⁸ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno pa naŋa ku imo nâ. Mine kala ano pano tu pwaina piti lâ kazâŋa ilo. Ambo noko ma kuveta mine, ande naŋa ma akura tu apono muli pa noko kawa nġua rârâni.

Tamâta kalo tawana Maro Kindeni ne nġua tukuŋa

⁸⁹ Yova Kindeni, noko kawa nġua ma imo mine ku imo nâ. Njinde ikeno kaika lâ samba ilo. ⁹⁰⁻⁹¹ Mao nâ, noko kuponno muli pa tamwata kawa nġua ikura zo zo, ma kuveta mine ku kumo nâ. Noko kawa nġua njinde ipulia tâno ipâŋga lâ, aku kuo ikeno kaika lâ ne nia sondo lee ikura lâ zo njine. ŋana tu kelekele rârâni uru sipono muli pa noko kawa nġua. ⁹² Aku naŋa kala aveta

mine nā. Ambo naṅa ilonṅu ndeka ṅana noko ne ṅgua tukuṅa tia, ande nanayoni, nāna noko kulana ṅjine ma ipu naṅa pāta amāte lā. Andeta tia. ⁹³ Noko kawa ṅgua uru ivila naṅa kala amo viāṅgu nā. Mine kala naṅa ma tiniṅgu pwāka ṅana apalonjo pa noko kawa ṅgua ṅjinde, ande tia ndo. ⁹⁴ Yova Kindeni, naṅa nde noko tamwata simbo nā ne tamāta. Mine nde kuvilana ṅga! Noko kusama tu naṅa apatogo ṅana apono muli sondo nā pa noko ne ṅgua ikura zo zo. ⁹⁵ Kinzi tamāta sakamao sipavea lā ku sio ṅanana tu ma sizavaru naṅa kā. Taitu naṅa ma kalonṅu ṅgere ṅana noko ne tukuṅa rārāni. ⁹⁶ Naṅa asama tu noko kuo keru panzi kelekele rārāni, kala ma muli naonzi tia lā. Andeta sā tonṅe ikura tu ipono noko ne ṅgua tukuṅa nao, ande tia.

Tamāta tini mwasa ndo papa Maro Kindeni ne ṅgua tukuṅa

⁹⁷ Opopo, naṅa ilonṅu ndo ikeno pa noko ne ṅgua tukuṅa! Yova Kindeni, ikura kari wa mbo wa, ande naṅa uru kalonṅu ṅgere ṅana tukuṅa ṅjinde kā. ⁹⁸ Noko ne ṅgua tukuṅa nde imo ku naṅa ku ipananana ikura zo zo. Mine kala nanenṅu ilo-kalo ipāṅga ṅalae lā, aku ipole nanenṅu kazāṅa tamāta nenzi ilo-kalo ndo lā. ⁹⁹ Ikura zo zo naṅa uru kalonṅu ṅgere sondo ṅana noko kawa ṅgua kā. Mine kala naṅa asama kelekele kie-kie duvi, aku nanenṅu ilo-kalo ara ṅjine ipole nanenṅu pananāṅa tamāta nenzi ilo-kalo. ¹⁰⁰ Kinzi tamāta kokonja nenzi ilo-kalo nde ṅalae, andeta nanenṅu ilo-kalo nde ipolenzi, ṅana tu naṅa uru apaveta kuku noko kawa ṅgua. ¹⁰¹ Mao nā, naṅa ilonṅu tu ayoka noko ne ṅgua muli nā. Mine nde naṅa uru apu muliṅgu pa vetāṅa potomule rārāni. ¹⁰² Aku Yova Kindeni, noko tamwata uru kupanana naṅa ṅana ne pateāṅa kā. Mine kala naṅa ṅandai kalonṅu kapa ṅana ne ṅgua tukuṅa ṅga. ¹⁰³ Sipa siṅi nde kaṅa mona-mona nā, andeta noko kawa ṅgua nde mona-mona ndo, ipole sipa siṅi kaṅa. ¹⁰⁴ Noko ne tukuṅa ṅjinde uru ilo-kalo ara nā ilua naṅa. Mine nde naṅa tiniṅgu pwāka ndo ṅana māsi sakamao ndoni.

Maro Kindeni ne ṅgua tukuṅa nde itogo kindi nenda sināla

¹⁰⁵ Yova Kindeni, noko kawa ṅgua nde itogo sināla mine ṅana ikai poe pa nanenṅu yokāṅa kā. Sināla ṅjinde uru isinala nanenṅu nzāla rārāni. ¹⁰⁶ Mine nde naṅa apa ṅgua kaika lā tu naṅa ma apono muli mao pa noko ne tukuṅa sondo ṅjinde rārāni, aku ma aveta ikura nanenṅu ṅgua pāṅa mine. ¹⁰⁷ Andeta Yova Kindeni, kumora ṅga! Nanenṅu kazāṅa tamāta siveta kenzi sakamao ndo pa naṅa. Ambo noko ma pwea ṅanana, ikura muṅga noko kupa ṅgua tu ma kuveta mine, ande naṅa ma amo viāṅgu.

¹⁰⁸ Yova Kindeni, naṅa kawāṅgu ndanṅe imā pano itogo nanenṅu patarawāṅa mwasaṅa. Noko ma kupu muli pa nanenṅu ṅgua ṅjine ndimo. Kupanana sondo ṅana noko ne tukuṅa kā. ¹⁰⁹ Kumora ṅga; ikura zo rārāni mateṅa imā ipāṅga naṅa tiniṅgu laiti, andeta naṅa ṅandai kalonṅu kapa ṅana noko ne ṅgua tukuṅa ṅga. ¹¹⁰ Mao nā, kinzi tamāta sakamao sio nenzi nimbu ṅana silita naṅa kaika kā, andeta naṅa ṅandai apu muliṅgu pa noko kawa ṅgua ṅga. ¹¹¹ Noko kawa ṅgua nde itogo wisi-ara noko kulua naṅa mine, aku ṅjinde ma ikeno kuku naṅa ikura zo zo. ṅgua ṅjinde uru iveta ilonṅu kalonṅu ndeka ndo. ¹¹² Mine kala naṅa ilonṅu pateṅa tu naṅa ma ayoka noko ne tukuṅa rārāni muli nā, ikura zo rārāni naṅa ma amo viāṅgu.

Maro Kindeni ne ṅgua tukuṅa iveta kindi tamō ara nā

¹¹³ Yova Kindeni, tamāta pinde kawanzi nā siporo tu kinzi uru sipono muli pa noko, andeta nenzi ṅgua ṅjinde nde lanjeṅa nā. Naṅa tiniṅgu pwāka ndo ṅananzi tamāta ṅjinde, andeta tiniṅgu mwasa ndo pa noko ne ṅgua tukuṅa. ¹¹⁴ Noko tamwata nā kumo kutogo nanenṅu munāṅa nia wa nanenṅu maramuṅa wa. Naṅa kalonṅu tawana noko ne ṅgua pāṅa. ¹¹⁵ Miki kiesaka tamwatami, miki kapile naṅa ku kakāwa kalā! Naṅa atu apono muli pa nanenṅu Maro Kindeni ne tukuṅa. ¹¹⁶ Yova Kindeni, noko kupambwāre tu ma walo kaika kulua naṅa, aku naṅa kalonṅu tawana ne ṅgua pāṅa ṅjinde. Kala ṅjine naṅa ano pano tu kaika ṅjinde kulana, ṅana naṅa ma amo viāṅgu kā. Tia ma nanenṅu kalo-tawana ṅjine ilā kaa nā, ne kanaṅo tia. ¹¹⁷ Andeta naṅa asama tu ambo noko ma kusāṅa mbaunṅu kaika, ande naṅa ma amo ara nā, ku ma apaveta kuku noko kawa ṅgua ikura zo rārāni. ¹¹⁸ Noko uru kupu muli panzi tamāta ea silaṅa sipole noko ne ṅgua tukuṅa. Nenzi ilo-kalo lanjeṅa ṅjinde ma kanaṅo tia ndo. ¹¹⁹ Mao nā, kinzi tamāta sakamao rārāni nde simo sitogo kina mine lā noko nao. Mine kala naṅa tiniṅgu mwasa ndo pa noko ne ṅgua. ¹²⁰ Yova Kindeni, naṅa aruru pāta ṅanano. Naṅa kalonṅu ṅgere ṅana noko ne ṅgua tukuṅa, kala tiniṅgu ruru nā.

Tamāta ipaveta kuku Maro Kindeni ne ṅgua tukuṅa

¹²¹ Yova Kindeni, naṅa uru apaveta kuku vetāṅa ara ku vetāṅa sondo nā. Mine nde noko ma kusāu panzi nanenṅu kazāṅa tamāta tu siveta soki pa naṅa, mine ndimo. ¹²² Naṅa ilonṅu tu noko ma kupambwāre ṅana kuvila ne wurāta tamāta naṅa. Noko ma kusāu panzi tamāta uru sipasuka warakanzi tininzi ṅjinde tu siveta kenzi sakamao pa naṅa, mine ndimo. ¹²³ Naṅa ao matāṅgu tu ma amora noko kumā

ŋana pwaina piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo, ikura munŋa noko kupa ŋgua tu ma kuveta mine. Naŋa ao matâŋgu mine lee, matâŋgu sakamao lâ. ¹²⁴Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ. Kala ŋine ano pano tu kuo ne tini-mwasa ŋinde imâ pa ne wurâta tamâta naŋa mine nâ. Aku naŋa kala ano pano tu kupananana sondo ŋana noko ne pateâŋa kâ tona. ¹²⁵Mao nâ, naŋa amo noko ne wurâta tamâta. Mine nde ano pano tu kutula ilo-kalo ara pana, ŋana naŋa ma asama noko kawa ŋgua ne duvi kâ. ¹²⁶Yova Kindeni, kinzi tamâta silaŋa sipole noko ne ŋgua tukuŋa. Mine kala ŋine nâ kumandi ku kuveta nâna panzi! ¹²⁷Ŋana tu naŋa ilonŋu ŋalae koŋa pa mira “gol” nde tia, taitu naŋa ilonŋu ndo keno pa noko ne ŋgua tukuŋa. ¹²⁸Mine kala naŋa uru ayoka noko kawa ŋgua rârâni muli. Aku naŋa tiniŋgu pwâka ndo ŋana mâsi sakamao rârâni.

Tamâta ilo tu Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa ma ikai poe papa i

¹²⁹Yova Kindeni, noko ne ŋgua nde ara pâta kanaŋo. Mine kala naŋa uru apaveta sondo kuku. ¹³⁰Lâ zo ŋana noko kutula ne ŋgua duvi pwataki panzi tamâta, ande ŋgua ŋinde imo itogo sinâla mine panzi. Mao nâ, noko kawa ŋgua uru itula ilo-kalo ara panzi tamâta ŋinde nenzi ilo-kalo ŋalae koŋa tia. ¹³¹Opopo, naŋa tiniŋgu mwasa ndo pa noko ne tukuŋa, aku ilonŋu gagatina ndo ŋana apono muli papa! ¹³²Mine kala naŋa ano pano tu kuwara nao pana ku kalo sukâŋa ŋanana, itogo uru kuveta panzi tamâta rârâni ŋine tininzi mwasa nâ pano. ¹³³Pwai poe sondo nâ pana, ikura munŋa noko kupa ŋgua tu ma kuveta mine. Noko ma kusâu panzi kiesaka tamwatanzi tu ma sipole naŋa, mine ndimo. ¹³⁴Pwaina piti lâ kinzi tamâta uru siveta kenzi sakamao pa naŋa ŋinde mbaunzi ilo, ŋana naŋa ma akura tu apono muli pa noko kawa ŋgua. ¹³⁵O Yova Kindeni, kuveta kie ara pa ne wurâta tamâta naŋa, aku kumo kuna kupananana ŋana noko ne pateâŋa rârâni kâ. ¹³⁶Noko ne ŋgua tukuŋa nde ara ndo, taitu tamâta rârâ tininzi pwâka ŋana. Mine kala naŋa ata pâta, kala matâŋgu sulu irere ndue itogo lââ mine.

Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa nde sondo ndo

¹³⁷Yova Kindeni, noko nde vetâŋa sondo warika, aku ne pateâŋa rârâni nde ara ku sondo nâ. ¹³⁸Ŋgua tukuŋa rârâni kala kupatea pama ŋinde nde sondo ndo, ma ikeno mine ku imo nâ. ¹³⁹Andeta nanenŋu kazâŋa tamâta tininzi pwâka ŋana noko ne tukuŋa kâ. Mine nde naŋa wisinŋu nâna ndo, itogo yââ mwasina. ¹⁴⁰Ŋana tu noko ne ŋgua pâŋa kilala ipâŋga nia yo tu ŋinde nde ŋgua mao kanaŋo, aku noko ne wurâta tamâta

naŋa tiniŋgu mwasa ndo papa. ¹⁴¹Naŋa nde tamâta kaa nâ, aku kinzi tamâta uru siporo situ naŋa ladinâŋgu. Taitu naŋa ŋandai kalonŋu kapa ŋana noko ne ŋgua ŋga. ¹⁴²Ŋana tu noko ne vetâŋa rârâni nde ara nâ, ma ikeno mine ku imo nâ, aku ne tukuŋa rârâni nde mao kanaŋo. ¹⁴³Kalo-lokoni tava malia kie-kie nde uru ipâŋga pa naŋa, andeta ilonŋu ndeka nâ ŋana noko ne ŋgua tukuŋa kâ. ¹⁴⁴Yova Kindeni, noko kawa ŋgua nde sondo ndo, ma ikeno mine ku imo nâ. Ambo noko ma kutula ilo-kalo ara pa naŋa, ande naŋa ma apono muli papa ku ma akura tu amo viâŋgu.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ikai i piti lâ kazâŋa ilo

¹⁴⁵Yova Kindeni, naŋa ilonŋu kalonŋu ndoni asarâwa kaika pa noko. Kupalonŋo pa nanenŋu noŋa, aku naŋa ma aveta ikura noko ne pateâŋa mine. ¹⁴⁶Kala ŋine naŋa asarâwa pano. Kuvila naŋa, aku naŋa ma apono muli pa noko ne tukuŋa rârâni. ¹⁴⁷⁻¹⁴⁸Ikura mbo mbo, naŋa ŋandai akeno ŋga. Naŋa matâŋgu parenŋe nâ ku kalonŋu ŋgere ŋana noko ne ŋgua pambwareŋa kâ. Mbwale pwataki tia yo, ande naŋa amandi sânda ku ano pano tu kusukana. Naŋa kalonŋu tawana noko ne ŋgua pâŋa. ¹⁴⁹Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno pa naŋa mine ku imo nâ. Mine kala kupalonŋo pa nanenŋu noŋa! Noko nde vetâŋa sondo warika. Mine nde pwea ŋanana lâ nanenŋu kazâŋa tamâta naonzi, ŋana ma amo viâŋgu kâ. ¹⁵⁰Ŋana tu kinzi tamâta sakamao situ siyaula naŋa, aku kinzi ŋinde simâ sipâŋga laiti lâ. Kinzi tininzi pwâka ndo ŋana noko ne tukuŋa. ¹⁵¹Andeta Yova Kindeni, nokoni uru kumo naŋa tiniŋgu laiti, aku asama tu noko ne tukuŋa rârâni nde mao kanaŋo. ¹⁵²Sinŋani naŋa apanâna ŋana noko kawa ŋgua kâ, aku asama mine; noko kupatea tu ŋgua ŋinde ma ikeno kaika mine ku imo nâ.

Tamâta isarâwa pa Maro Kindeni tu ma ivila i

¹⁵³Yova Kindeni, kumora ŋga; nanenŋu kazâŋa tamâta siveta kenzi sakamao ndo pa naŋa. Naŋa ano pano tu pwaina piti lâ kazâŋa ilo, ŋana tu naŋa ŋandai kalonŋu kapa ŋana noko ne tukuŋa ŋga. ¹⁵⁴Kusuka nanenŋu ŋgua lâ ŋgua nia, aku kuyaute naŋa piti! Pwea ŋanana, ikura munŋa noko kupa ŋgua tu ma kuveta mine. ¹⁵⁵Kinzi tamâta sakamao tininzi pwâka tu soka noko ne tukuŋa muli. Mine kala noko ma kuvi-lanzi ku pwainzi piti lâ kazâŋa ilo, ande ma tia. ¹⁵⁶Yova Kindeni, noko ne kalo-sukâŋa nde ŋalae tina, aku noko nde vetâŋa sondo warika. Mine nde pwea ŋanana lâ nanenŋu kazâŋa tamâta naonzi, ŋana ma amo viâŋgu kâ. ¹⁵⁷Tamâta rârâ sikai kazâŋa pa naŋa kala situ siveta kenzi sakamao pana. Andeta

naŋa apu muliŋgu pa noko ne ŋgua mao ŋinde tia ndo. ¹⁵⁸ Lā zo ndia naŋa amoranzi tamāta ŋinde kala muŋga sipu mulinzi pa noko, ande naŋa wiŋiŋgu nāna ndo ŋnanzi, ŋana tu kinzi silaŋa sipole noko ne tukuŋa. ¹⁵⁹ Yova Kindeni, kumora ŋga! Naŋa ilonŋu ndo ikeno pa noko ne ŋgua. Noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nā; mine nde pwea ŋanana, aku naŋa ma amo viāŋgu. ¹⁶⁰ Noko kawa ŋgua kilala ipāŋga nia yo tu ŋinde nde mao kanaŋo. Aku noko ne ŋgua tukuŋa rārāni nde sondo ndo, ma ikeno mine ku imo nā.

Tamāta ilo ndo keno pa Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa

¹⁶¹ Yova Kindeni, kinzi tamāta ŋalaŋala nde siveta kenzi sakamao koa tia nā pa naŋa. Taitu naŋa amege ndo ŋana noko kawa ŋgua nā. ¹⁶² Naŋa ilonŋu ndeka pāta kanaŋo ŋana noko ne ŋgua pāŋa kā, itogo tamāta indeka ŋana ikai mbaliŋa arara kie-kie mine. ¹⁶³ Naŋa tiniŋgu pwāka ndo ŋana vetāŋa laŋeŋa rārāni kā. Anŋa noko ne ŋgua tukuŋa, ande naŋa tiniŋgu mwasa ndo papa. ¹⁶⁴ Ikura kari kari, ande naŋa uru kawāŋgu ndanŋe pano mbwaningū rārā, ŋana tu noko ne pateāŋa rārāni nde sondo ndo. ¹⁶⁵ Mao nā, tamāta ea ilonzi ndo keno pa noko ne tukuŋa, ande kinzi ŋinde rārāni uru simo ara ndo, aku malia tonŋe ikura ŋana itawanzi ndue kā, ande tia. ¹⁶⁶ Mine nde Yova Kindeni, naŋa ao tiniŋgu nā ŋanano tu ma pwaina piti lā kazāŋa ilo, aku naŋa uru aveta ikura noko ne pateāŋa mine. ¹⁶⁷ Naŋa uru ayoka noko kawa ŋgua rārāni muli. Naŋa tiniŋgu mwasa ndo papa ŋgua ŋinde. ¹⁶⁸ Nanenŋu vetāŋa rārāni nde ikeno nia yo lā noko nao. Mine kala noko kusama tu naŋa apono muli pa noko ne ŋgua wa tukuŋa rārāni.

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu ma isuka i

¹⁶⁹ Yova Kindeni, naŋa asarāwa pano tu kuvilana. Kutambira taŋa pa naŋa, aku kutula ilo-kalo ara pana, itogo muŋga noko kupa ŋgua tu ma kuveta mine. ¹⁷⁰ Kupaloŋo pa nanenŋu noŋa ku pwaina piti lā kazāŋa ilo, ikura ne ŋgua pambwareŋa muŋgāŋa ŋinde. ¹⁷¹ Noko uru kupanana naŋa sondo ŋana ne pateāŋa rārāni kā. Mine nde naŋa ma apanea noko ŋa asuka kāki ikura zo zo. ¹⁷² Mao nā, naŋa ma awāŋgi wāŋgiŋa ŋana noko kawa ŋgua ŋinde kā, ŋana tu noko ne tukuŋa rārāni nde ara ku sondo ndo. ¹⁷³ Naŋa ilonŋu pateā tu ma apono muli pa noko kawa ŋgua. Mine kala ano pano tu kuluku ŋana kuvila naŋa ikura zo rārāni. ¹⁷⁴ Yova Kindeni, naŋa ilonŋu ndo tu noko ma kuvilana ku pwaina piti lā kazāŋa ilo. Aku ilonŋu ndeka nā ŋana noko ne ŋgua tukuŋa kā. ¹⁷⁵ Ambo noko ma pwatona

nanenŋu via, ande naŋa ma apanea noko ŋa asuka kāki. Naŋa ilonŋu tu noko ne ŋgua ma ikai poe sondo pa naŋa. ¹⁷⁶ Naŋa anŋenge ŋana nzāla ara kā, itogo lama isapiri kala izizāla ŋana nia kā. Naŋa ano pano tu kumā kuroto ŋana ne wurāta tamāta naŋa, ŋana tu naŋa ŋandai kalonŋu kapa ŋana noko ne ŋgua tukuŋa ŋga.

120

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu ma isuka i

¹ Lā zo ndia malia itu imā ipāŋga pa naŋa, ande naŋa asarāwa pa Yova Kindeni, aku ipaloŋo pa nanenŋu noŋa.

² Naŋa akai noŋa mine tu, “Yova Kindeni, kinzi laŋeŋa tamwatanzi situ sizavaru naŋa. Kuvilana ŋga!”

³ Anŋa miki laŋeŋa tamwatami, miki kalonŋo ŋga; Yova Kindeni ma iveta māsi kaika pami, ku ma ipare nia sondo ndo pami. ⁴ I ma silāwa nā ipanemi, aku ma ilinji yāā lā tinimi.

⁵ Opopo, naŋa amo miki tamāta sakamao ŋginimi kala amo sakamao ndo. ŋinde nde kie taituni itogo naŋa amo kunzi tamāta ŋgoi simo Mesek tāno wa Kedar tāno wa. ⁶ Oyae, naŋa amo zo luandongo koŋa kunzi tamāta ŋine uru ilonzi pa paraŋa nā. ⁷ Lā zo ndia naŋa aporo ŋgua panzi ŋana kamo tava iloma pisi, ande kinzi situ sipara nā.

121

Maro Kindeni i nde kinda nenda Pavilāŋa Tamwata

¹ Naŋa matāŋgu kāki alea pa nia tuu, aroto ŋana nanenŋu pavilāŋa tamāta. Aku apakasoŋa warakāŋgu tu, “Nanenŋu pavilāŋa tamāta nde ma iyoka pa sinia imā.”

² Ninenŋa nanenŋu ilo-kalo ipāŋga tu Yova Kindeni nanayoni ipulia samba wa tāno wa, aku ina simbo nā imo nanenŋu Pavilāŋa Tamwata.

³ I ma mbau piti lā noko tini kala patano kundue, ande ma tia. Noko ne katonāŋa tamāta ŋinde ma ikeno mata tia ndo.

⁴ Kuloŋo sondo ŋga; ina uru ikea ŋnanzi Isrel ŋgu, aku i ŋana mata tutu ku ikeno utu kā, ande tia ndo kanaŋo. ⁵ Mao nā, Yova Kindeni nde imo noko ne katonāŋa tamāta mao. Ina kala uru imandī noko tini laiti ku ikea ŋnanano. ⁶ Mine nde kari ma ikura tu ikana noko tini, ande tia, anŋa nzimona kala ma ikura tu iyaula noko lā mbo, ande ma tia.

⁷ Yova Kindeni ma ikea sondo ndo ŋnanano. Mine kala vetāŋa sakamao tonŋe ma ikura tu izavaruno, ande tia. Ina ma ikatona noko sondo ndo. ⁸ Yova Kindeni ma ikea ŋnanano ikura nia ndia rārāni noko kumo ŋinde, ma iveta mine ku imo nā.

122

Wāngija ŋana sindekana Jerusalem lawea

Daviti isia wāngija ŋine

¹ Kinzi sipai naŋa mine tu, “Ayo, toka talâ pa Yova Kindeni ne luma sapâŋa.” Kinzi siporo mine, kala ilonŋu ndeka ndo. ² O Jerusalem lawea, kala ŋine maka kamâ kapâŋga lâ, aku kamandi noko ne ŋgumbi ilo.

³ Mao nâ, kinzi siveta Jerusalem ipâŋga lawea kaika ku ara ndo. ⁴ Yova Kindeni ne tamâta rârâni uru silâ pa lawea ŋine ŋana siporo kawanzi ndaŋge ilâ pa i, ikura muŋga itu tukuŋa panzi Isrel ŋgu tu ma siveta mine. ⁵ Ikura mbwera mbwera, Isrel ne koipu ŋalae uru imo lawea ŋine, aku isaŋona ŋgua nia ŋana itu tamâta nenzi ŋgua sondo kâ.

⁶ Miki nanenŋu ŋgu, ara ŋana miki ma kano pa Yova Kindeni tu ma ivetanzi tamâta simo lawea ŋine tu simo ara nâ. Miki ma kakai nonŋa mine, “Kinzi tamâta ea tin-inzi mwasa pa Jerusalem lawea, ande naŋa ilonŋu tu kinzi ŋinde ma simo ara nâ. ⁷ ŋana tu naŋa ilonŋu tu kinzi tamâta ma isaŋona sondo ndo lâ Jerusalem lawea ne ŋgumbi ilo, ŋana kazâŋa tonŋe ma ikura tu isânda kulunzi tia. Aku naŋa ilonŋu tu koipu ŋalae tavanzi tamâta mbâna-mbâna rârâni kala ma isaŋona sondo mine nâ.” ⁸ Aku naŋa ilonŋu ŋananzi niŋgu-nambwe wukale wa nenŋu mete kinzi simo Jerusalem lawea tona. Mine nde naŋa ma aporo panzi tamâta ŋinde simo Jerusalem lawea mine tu, “Naŋa ilonŋu tu miki ma kamo ilomi kalomi taitu nâ.” ⁹ Naŋa ilonŋu tu nenda Maro Yova Kindeni ne luma sapâŋa ma ikeno ara nâ. Mine kala naŋa ma ano pa i tu ma iveta kie ara nâ pa Jerusalem lawea.

123

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma kalo sukâŋa ŋana i kâ

¹ Yova Kindeni, noko kumo koipu ŋalae lâ samba ilo, kala matâŋgu kâki akai nonŋa pano.

² Maka nema Maro Yova Kindeni, maka ma kao tinima pano lee ikura lâ zo ndia noko ma kuo ne wisi-wisi imâ pama. Mao nâ, maka ma kao tinima pano, itogo wurâta tamâta uru io tini pa ne tamâta ŋalae tu ma iveta kie ara papa, aku itogo kuleŋa taine kala uru io tini mine nâ pa ne taine ŋalae.

³ Yova Kindeni, kalo sukâŋa ŋanama! Tamâta rârâ situ maka nde sugorai tamwatama, kala simo siveta kenzi sakamao nâ pama. Mine nde kalo sukâŋa ŋanama! ⁴ Mao nâ, muŋgani yo, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ŋine, ande kinzi mbaliŋa warakanzi simo nâ siveta “a” pama. Kinzi sipasuka warakanzi tininzi ku sitawa maka ndue ndo.

124

Maro Kindeni uru ivilanzi ne tamâta

¹ Muŋga, ambo Yova Kindeni ivila kindia tia, ande kindia ma tamo viânda, tiya? Kala ŋine miki Isrel tamâta kaporo katula ŋgua pwataki ŋana ŋinde kâ mine tu,

²⁻³ “Muŋga, lâ zo ŋinde nenda kazâŋa tamâta sipara kuku kindia, ambo Yova Kindeni ivila kindia tia, ande kinzi kazâŋa tamâta ma wisinzi nâna ŋalae tina ku ma sizavaru kindia marumbu lâ. ⁴ Kindia ma naonda tia lâ, itogo uŋara ikai tamâta ilâ pa tâi geza-geza mwasina, aku itogo lââ pondi kâki ku ipatuku tamâta mine. ⁵ Kinzi kazâŋa tamâta ma sizavaru kindia ndo lâ, itogo tamâta imbwatuke lâ lââ ŋalae ilo ku imâte mine. Andeta tia.”

⁶ Mine kala kawânda ndaŋge ilâ pa Yova Kindeni, ŋana tu i ŋandai isâu panzi nenda kazâŋa tamâta tu sizavaru kindia ŋga. ⁷ Kindia takâwa ŋananzi, itogo sii ipatâpa piti lâ kambâru siŋi ku ilou ilâ. Kambâru siŋi ŋinde nde kaika tia, kala takâwa talâ marumbu lâ. ⁸ Nia ndoyo Yova Kindeni ipulia samba wa tâno wa, aku inani simbo nâ imo nenda Pavilâŋa Tamwata.

125

Maro Kindeni ikea ŋananzi ne tamâta

¹ Tamâta ea kinzi uru kalonzi tawana Yova Kindeni, kinzi ŋinde nde sitogo Saion Tuu mine. Sâ tonŋe ikura tu iririŋo tuu ŋinde yâti taulo ande tia, ma ikeno kaika mine ku imo nâ.

² Tuu ŋalaŋala pinde simandi siŋge Jerusalem lawea, aku lâ zo ŋine wa zo muli-muli wa, ande Yova Kindeni kala ma ipâŋga itogo ŋgumbi mine panzi ne tamâta, ku ma ikea ŋananzi mine nâ.

³ Nanayoni ina ikisi tâno ne keru panzi ne tamâta, taitu kala zo ŋine kinzi tamâta sakamao sikai maro pa tâno ŋinde. Andeta kinzi ma sikura tu siveta mine ikura zo rârâni, ande tia. Ambo kinzi ma sikura tu siveta mine, tiambo Yova Kindeni ne tamâta kala ma sipaveta kuku mâsi sakamao mine tâ.

⁴ Yova Kindeni, maka tinima pwâka tu kinzi ma siveta mine. Mine kala kano pano tu kuveta kie ara panzi tamâta arara, kinzi ŋine uru sipono muli pa noko kawa ŋgua. ⁵ Andeta lâ zo ŋana noko ma kupare nia panzi tamâta sakamao, ande maka iloma tu noko ma kupare nia mine nâ panzi tamâta pinde tona, kinzi ŋinde sipu mulinzi pano ku siveta ikura warakanzi nâ nenzi ilo-kalo potomule mine. Aku maka kano pano tu kuvetanzi Isrel tamâta simo ara nâ.

126

Kinzi Isrel tamâta sino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi

¹ Muṅga, lâ zo ṅinde Yova Kindeni ikai maka piti lâ tinikoa nenzi luma sakamao nia, aku ikai maka kataulo kamâ pa Jerusalem lawea kilo, ande maka iloma patea tu ṅinde nde mbupuleṅa nâ. Andeta tia.

² Mine nde maka kaṅele ku kandeka ṅalae, aku kawama kâki kawāṅgi wāngiṅa ndekâṅa kâ. Ninenṅa kinzi tinikoa ṅgu tamâta nde simora ku siporo pa warakanzi mine tu, “Opopo, Yova Kindeni iveta mâsi ṅalajala kie-kie ṅana ivilanzi i tamwata ne ṅgu!”
³ Mao kanaṅo, Yova Kindeni iveta mâsi ṅalajala kie-kie ṅana ivila maka, kala iloma ara ndo.

⁴ Yova Kindeni, maka kano pano tu pwaima piti lâ kazâṅa ilo kilo, itogo muṅga kuveta mine. Noko uru kusupwa karâzi imbe ndue lââ kawa-kawa mâsa-mâsa ilo, kala lââ isâko ipipi lâ kawa-kawa ilo, aku maka iloma tu noko ma kuveta vetâṅa kie taituni pa maka. ⁵ Muṅga, lâ zo ṅinde kinzi tamâta sikai kaniṅa vâsa silâ nenzi tâno ilo ṅana sipau kâ, ande kinzi kalonzi sukâṅa kala simo sipataiṅa nâ. Anṅa lâ zo ṅana kinzi ma sigona kâpwa kanaṅo, ande kinzi ma sindeka ṅalae. Aku maka kala kaloma sukâṅa mine nâ, andeta iloma tu ma kandeka kilo. ⁶ Mao nâ, maka katogonzi tamâta ṅinde muṅga silâ pa nenzi tâno ṅana sipau kaniṅa vâsa kâ, andeta ilonzi tiṅa nâ. Andeta muli ṅga kâpwa ma ipâṅga, kala kinzi ma kawanzi kâki siwāṅgi wāngiṅa ndekâṅa kâ, aku ma sikai kâpwa ṅalae ṅinde sitaulo simâ.

127

*Maro Kindeni nde Ara Tamwata
Solomon isia wāngiṅa ṅine*

¹ Lâ zo ṅana kinzi tamâta sipa luma kâki kâ, ambo kinzi ṅandai sino pa Yova Kindeni tu ivilanzi, ande kinzi siveta nenzi wurâta koa tia nâ. Aku mine nâ, ambo ṅgu tonṅe ṅandai sino pa Yova Kindeni tu ikatona nenzi lawea, ande kinzi yonṅa tamâta sio ṅana lawea ṅinde koa tia nâ. ² Aku mine nâ, tamâta pinde kalonzi kapa ṅana Yova Kindeni kâ, kala simakâsa ṅana sikai mbaliṅa wa kâpwa wa. Ikura zo zo, kinzi sipile kenonṅa nia lâ mboyo ṅana yo, aku sinâna siveta wurâta ṅalae lee mbo. Andeta kinzi siveta mine koa tia nâ. Taitu Yova Kindeni ilo ndo keno panzi ne tamâta, kala lâ zo ṅana sikeno kenonṅa nia yo, ande i uru irombonzi.

³ Tamâta tonṅe natu nde sitogo wisi-ara Yova Kindeni ilua i mine. Mao nâ, kinda natunda sitogo kulu ara i tamwata ipatea pa

kinda. ⁴ Ambo tamâta lâlu ipulianzi natu, ande kinzi ṅinde ma muli sikatona i sondo, itogo zugu tamâta ne silâwa uru ikatona i mine. ⁵ Mao nâ, ambo tamâta tonṅe natu rârâ simo, ande i ma indeka nâ, ṅana tu lâ zo ṅana ne kazâṅa tamâta ma sio i lâ ṅgua nia, ande i natu ṅinde ma sivila i ṅana ipolenzi kâ.

128

Maro Kindeni iveta kie ara panzi tamâta ea uru sipono muli pa i ne ṅgua

¹ Noko tamâta ea uru kumege ṅana Yova Kindeni wa kupono muli pa i ne ṅgua wa, ande i ne nzâambe ara ikeno pano.

² Aku mbaliṅa ndia noko pwai ṅana ne wurâta kulu, ande ṅinde ma ikurano. Mao nâ, noko ma kumo ara nâ, aku ma ilo ndeka nâ. ³ Noko kaiwa taine ma imo noko ne luma ilo itogo kâi waini ara ipula kanaṅo rârâ mwasina. Mao nâ, i ma ipaguguanzi noko natu rârâ, aku kinzi ma siṅge noko ne kâro-kâro mbwaliu lâ, itogo kâi mbimu irumba wasaseki mine. ⁴ Mao kanaṅo, Yova Kindeni ma iveta kie ara mine panzi tamâta rârâni uru sipono muli pa i kawa ṅgua.

⁵ Niṅgu-nambwe, Yova Kindeni imo Saion lawea, aku naṅa ilonṅu tu i ma iveta kie ara mine pa noko. Naṅa ilonṅu tu noko ma kusaṅona ara nâ lâ Jerusalem lawea, ikura zo rârâni noko ma kumo via lâ tâno kulu. ⁶ Naṅa ilonṅu tu noko ma kumo zo luandondo lee, kumoranzi timbu sipâṅga. Aku naṅa ano pa Yova Kindeni tu ma ivetanzi Isrel tamâta simo ara nâ.

129

Kinzi Isrel sino pa Maro Kindeni tu ma izavarunzi nenzi kazâṅa tamâta

¹ Miki Isrel ṅgu, kala ṅine miki ma katapâri ṅana vetâṅa sakamao ṅinde nemi kazâṅa tamâta siveta pami, lâ nia ndoyo lee imâ ipâṅga lâ zo ṅine.

² “Mao nâ, nia ndoyo, aku imâ lee ipâṅga lâ zo ṅine, ande kinzi kazâṅa tamâta simo siveta vetâṅa sakamao ndo pa maka. Andeta kinzi ṅandai sipole maka ṅga. ³ Kinzi uru sipalili maka sakamao ndo, aku mbilâo ive kumbuma karae pwapwataki. Mine nde mbwatakâe luandondo rârâ sipâṅga kumbuma, itogo lââ kawa-kawa ikeno tâno ilo mwasina. ⁴ Andeta Yova Kindeni, ina Vetâṅa Sondo Warika, ande ivila maka ku ipalalana tamâta sakamao nenzi wâlo kaika piti lâ tinima, kala kamo tinima vesa nâ.”

⁵ Mine kala naṅa ilonṅu tu kinzi tamâta rârâni uru ilonzi sakamao pa Saion lawea ṅinde ma mainzi, ku ma sikâwa pwapwataki silâ. ⁶ Ara ndo ṅana kinzi ma simo sitogo unza ipâṅga nia mira mwasina. Unza ṅinde ma ipâṅga wasaseki, andeta ṅgâla-ṅgâla walele nâ. ⁷ Unza ṅinde nde kelekele kaa

nâ. Mine kala tamâta uru silamo nġineġġa sipa wâra ku sikale silâ, ande tia. ⁸ Lâ kaniġġa gonâġġa ne zo, ambo tamâta pinde soka nzâla silâ, ande kinzi uru sisarâwa panzi wurâta tamâta tu, “Yova Kindeni iveta kie ara pano!”. Aku kinzi wurâta tamâta kala siporo nġua kaġġa taituni taulo panzi. Andeta maka tinima pwâka tu tamâta tonġe ma iporo nġua kaġġa mine panzi Saion lawea ne kazâġġa tamâta.

130

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma isuka

i

¹ Yova Kindeni, naġġa ilonġu malia ndo kala asarâwa pano.

² Maro Nġalae, kupaloġo pa nanenġu tiġġa. Naġġa asarâwa pano tu kalo sukâġġa nġanana. Mine nde kutambira taġġa pa nanenġu sarawâġġa! ³ Ambo noko ma kalo nġere nġana maka nema kiesaka rârâni taitu-taitu ikura zo zo, ande ea ma ikura tu inġenge nġana noko ne pareġġa-nia, a? Tia ndo! ⁴ Andeta noko kuzavaru nema kiesaka piti lâ tinima, nġana tu noko ilo tu maka ma kamege nġanano.

⁵ Mine nde naġġa ao tiningu pa Yova Kindeni. Mao nâ, naġġa amo ao tiningu papa i nâ tu ma ivilana, ikura ne nġua pâġġa mine, aku naġġa kalonġu tawana i ne nġua. ⁶ Naġġa uru ao tiningu pa Maro Nġalae nâ tu ma ivilana, itogo kinzi yoġġa tamâta uru mbo mbo sio tininzi pa mbwale pwataki mine. Kinzi ilonzi nġalae tu mbwale pwataki ma imâ walele nâ, nġana ma simo ara.

⁷ Aġġa miki Isrel tamâta, miki kala ma kao tinimi pa Yova Kindeni nâ, nġana tu i ne tinimwasa ikeno mine ku imo nâ. Ikura zo rârâni i ilo ara nâ nġana ikainzi ne tamâta piti lâ kazâġġa ilo. ⁸ Mao nâ, inani ma izavaru i ne tamâta nenzi kiesaka rârâni piti lâ tininzi.

131

Tamâta kalo tawana Maro Kindeni Daviti isia wānġiġġa nġine

¹ Yova Kindeni, naġġa apile mâsi nġana apandekâna warakâġġu kâ marumbu lâ, aku nġandai uru apasuka warakâġġu tiningu nġa. Ilo-kalo pinde nde kaika ndo kala ipole nanenġu ilo-kalo, andeta naġġa kalonġu loko nġana ilo-kalo nġinde kâ, ande tia. ² Mao nâ, naġġa wisinġu puu ndue lâ, kala amo tava wisinġu pisi nâ, itogo lâlu puro-puro wisi pisi nġana imo tina tini laiti.

³ Miki Isrel tamâta, miki ma kao tinimi pa Yova Kindeni nâ, lâ zo nġine wa zo muli-muli wa.

132

Kinzi sindeka nġana Maro Kindeni ne luma sapâġġa kâ

¹ Yova Kindeni, maka kano pano tu kalo nġere kilo nġana Daviti tava malia kie-kie muġġa ipâġġa pa i nġinde.

² Noko nde Yakopu ne vâsa nġu nenzi Maro Kindeni Walo Tamwata, aku maka kano pano tu kalo nġere kilo nġana nġua pâġġa kaika nġinde Daviti iveta kuku noko, aku kuvila i. ³ Daviti ipambwâre mine tu, “Naġġa ma atu kaika nġana alâ nanenġu luma ilo wa akeno nanenġu kenoġġa nia wa. ⁴ Naġġa ma apwarea ku akeno matâġġu tia ndo. ⁵ Naġġa ma aka mâsa mine lee, ikura lâ zo ndia naġġa ma apa luma tonġe kâki pa Yova Kindeni, inani Yakopu ne vâsa nġu nenzi Maro Kindeni Walo Tamwata, nġana i ma imo ilo kâ.”

⁶ Muġġa, lâ zo nġinde maka kamo Betlehem lawea, ande maka kalonġo nġua tu Yova Kindeni ne nġua pâġġa ne sopi sapâġġa nde ikeno nia tonġe. Maka karoto lee kasânda kulu lâ Jar lawea tini laiti. ⁷ Nġineġġa maka kaporo tu, “Ayo, toka talâ pa Yova Kindeni ne luma sapâġġa! Talâ pa i ne saġġonâġġa nia ara nġinde nao, aku tapare tukunda tawâġġi papa i!” ⁸ Yova Kindeni, sopi sapâġġa nġinde itula noko kilala pwataki tu noko nde Walo Tamwata. Maka kano pano tu pwai sopi nġinde kulâ ne luma sapâġġa ilo, aku kumo nġinde ikura zo rârâni. ⁹ Aku maka iloma tu noko ne patarawâġġa tamâta ma sipaveta kuku vetâġġa sondo lâ noko ne luma ilo ikura zo zo. Aku maka iloma tu noko ne tamâta ma sisarâwa tava ndekâġġa nâ.

¹⁰ Yova Kindeni, maka kano pano tu kalo nġere nġana ne wurâta tamâta Daviti kâ. Noko ma kupu muli pa tamâta nġine noko tamwata muġġa kupatea tu ma imo koipu nġalae, mine ndimo. ¹¹ Yova Kindeni, noko kuveta nġua pâġġa kaika kuku Daviti lâ, aku noko nġana kulele ne nġua ipâġġa kie tonġe kilo, ande tia. Noko ne nġua pambwareġġa ikeno mine; “Muli mbo noko ne zo marumba lâ nġa, nġineġġa naġġa ma ao noko natu tamâne tonġe ikai noko nia nġana imo koipu nġalae. ¹² Ambo noko ne vâsa kinzi ma siveta ikura nanenġu nġua pâġġa mine, aku ma sipono muli pa nġua tukuġġa rârâni naġġa ma alanzi nġinde tona, ande noko timbu wukale kala ma muli sikai noko nia mine nâ, ku ma simo koipu nġalanala ikura zo rârâni.”

¹³ Mao nâ, Yova Kindeni ipatea Saion lawea lâ. I ilo tu ma imo ne lawea nġinde ku imo nâ. ¹⁴ Iporo tu, “Naġġa ma amo lawea nġine ikura zo rârâni. Naġġa ilonġu pa lawea nġine, kala ma amo koipu nġalae lâ lawea nġainani nâ. ¹⁵ Naġġa ma amo nġai ku ma arombonzi tamâta nġinde simo Saion lawea, kala kinzi ma siroto nġana kekelele tonġe tia. Mao nâ, naġġa ma kâpwa alanzi sugorai tamâta simo nġine, kala ma kapwanzi pupuro ndo. ¹⁶ Naġġa ma wurâta alanzi Saion ne patarawâġġa tamâta, kala kinzi ma

situla pwataki tu naŋa uru akainzi tamāta piti lā kazāna ilo. Mine kala nanengu tamāta simo Saion lawea ŋine nde ma siwāngi ku ma sisarāwa tava ndekāna nā.

¹⁷ Naŋa ma akai tamāta tonge lā Daviti ne vāsa ŋu, aku ma ao i imo koipu ŋalae lā lawea ŋine. Naŋa apatea i tu ma ikai koipu ikura zo zo, itogo sināla mine. ¹⁸ Daviti ne walo kaika ma ivilanzi tamāta rārāni i uru ikai poe panzi ŋinde, kala ma simo ara nā. Andeta naŋa ma aveta maŋeti ŋalae panzi i ne kazāna tamāta.” Yova Kindeni kawa ŋgua kala ŋine.

133

Ara ŋana kindi ma tamo ilonda taitu nā Daviti ista wāngiŋa ŋine

¹ Ambo Yova Kindeni ne tamāta ma simo ilonzi taitu nā, ande ŋinde ma ara ku ara ndo. ² Māsi mine nde ara ndo, itogo samimi ara ŋinde kinzi muŋga sipalŋi lā patarawāna tamāta Aron kulu. Samimi ŋinde irere indue ipānga ndanŋeni pwau, aku indue ilā ikura ne pasawana luandondo ŋgaŋe. Kinzi tamāta simora ŋinde ku ilonzi ndeka. ³ Mao nā, māsi ŋana tamo taitu tava ilonda taitu nā, ande ara ndo, itogo mwāka ŋinde uru mbo imbe ndue Hermon Tuu kulu wa Saion lawea ne tuu kulunzi wa. ŋana tu Yova Kindeni iveta kie ara ndo panzi tamāta simo Saion lawea, kala ma simo ara mine ku simo nā.

134

Kindi tapanea Maro Kindeni tasuka i ŋa kākī

¹ Miki Yova Kindeni ne wurāta tamāta ŋine uru mbo kaveta wurāta lā i ne luma sapāna ilo, miki rārāni kamā kapanea i kasuka ŋa kākī!

² Miki naomi pa Nia Sapāna Ndo ŋinde, aku mbaumi kākī kano pa Yova Kindeni wa kasuka i ŋa kākī wa. ³ Naŋa ilonŋu tu Yova Kindeni, ina imo Saion lawea, ma iveta kie ara ndo pa miki. Inani nia ndoyo ipulia samba wa tāno wa.

135

Paneāna ilā pa Maro Kindeni

¹⁻² Tapanea Yova Kindeni tasuka i ŋa kākī! Miki Yova Kindeni ne wurāta tamāta ŋine uru kamandi i ne luma ilo, kindi nenda Maro Kindeni ne luma sapāna ŋinde, ande miki kapanea i ŋa kasuka kākī! ³ Tapanea i ŋa tasuka kākī, ŋana tu i nde ara tamwata. Kindi ma tawāngi wāngiŋa paneāna kā papa i, ŋana tu ŋinde ma iveta ilonda ndeka. ⁴ Yova Kindeni ipatea kindi Yakopu ne vāsa ŋu pa i tamwata. Mine kala kindi Isrel tamāta tamo i tamwata ne ŋgu sondo.

⁵ Mao nā, naŋa asama tu nenda Maro ŋalae ne walo kaika nde ŋalae ndo, aku ina ipolenzi maro laŋeŋa rārāni. ⁶ Vetāna ndia Yova Kindeni ilo tu ma iveta lā samba ilo wa tāno kulu wa tāi ilo wa tāi duvi lāmbu wa, ande i ma iveta vetānani ndaina ikura i tamwata nā ne pateāna mine. ⁷ Aku ina kala igonanzi karāzi ne take-take ŋalajala sipānga lā nia ŋgaŋe, aku ina isupwa loloa iyoka tava karāzi indue imā. Ina tamwata uru isupwa lawea ipile ne luma ku iyāti ilā wa imā wa.

⁸ Aku nanayoni, inani kala ipunzi Isip tamāta natunzi tamāne nzāla-kulu rārāni sipamateteu, aku ipunzi nenzi ŋgoa-mbwāmbwa natunzi nzāla-kulu sipamateteu mine nā. ⁹ Aku iveta māsi kaika kie-kie pinde lā Isip tāno ŋinde tona, ŋana ipare nia pa nenzi koipu ŋalae tavanzi i ne sukāna tamāta. ¹⁰ Aku muli ŋga Yova Kindeni izavarunzi tamāta ŋu rārā ŋinde. Kinzi ŋu ŋinde nenzi koipu ŋalajala simo tava walo kaika ndo, andeta ipunzi pāta simāte. ¹¹ Mao nā, Yova Kindeni ipu Amor ŋu nenzi koipu ŋalae Sihon pāta imāte lā, aku ipu Basan ŋu nenzi koipu ŋalae Ok pāta imāte tona. Aku ipunzi ŋu rārāni simo Kenan tāno ŋinde nenzi koipu ŋalajala simāte tona. ¹² ŋineŋga ikai koipu ŋalajala ŋinde nenzi tāno ku ikisi keripanzi ne ŋu Isrel.

¹³ Mine nde Yova Kindeni, ikura zo zo kinzi tamāta ma sisama noko kilala pwataki tu noko nde Maro ŋalae mao. Mao nā, kinzi tamāta ma situla noko parina pwataki ikura zo muli-muli. ¹⁴ ŋana tu Yova Kindeni ma iveta vetāna sondo nā panzi ne tamāta lā ŋgua nia. I ma kalo sukāna ŋana ne wurāta tamāta kindi.

¹⁵ Kindi tasama tu kinzi tinikoa ŋu rārāni nenzi maro nde kelekele kaa nā. Kinzi tamāta nā sipare tainzi lā mira “silva” tini wa mira “gol” tini wa. ¹⁶ Kinzi maro laŋeŋa ŋinde kawanzi keno, andeta sikura tu siporo ŋgua kā, ande tia. Kinzi matanzi keno, andeta sikura tu simora kelekele kā, ande tia. ¹⁷ Kinzi taŋanzi keno, andeta sikura tu siloŋo ŋgua, ande tia. Aku kinzi sikura tu simbana korananzi, ande tia ndo. ¹⁸ Ara ŋana kinzi tamāta uru sipare maro laŋeŋa kaa kaa tainzi ŋinde ma sipānga simo rege-rege kunzi maro laŋeŋa ŋinde. Naŋa ilonŋu tu tamāta ea uru kalonzi tawana maro laŋeŋa ŋinde, ande kinzi kala ma sipānga kaa nā, sitogonzi kinzi mine.

¹⁹ ŋga miki Isrel tamāta, miki kapanea Yova Kindeni kasuka i ŋa kākī! ŋga miki Yova Kindeni ne patarawāna tamāta lā Aron ne vāsa ŋu, miki kala kapanea i ŋa kasuka kākī! ²⁰ ŋga miki tamāta lā Livai ne vāsa ŋu, miki kala kapanea Yova Kindeni ŋa kasuka kākī! Miki tamāta ea uru kamege ŋana Yova Kindeni kā, miki rārāni kapanea

i ña kasuka kâki! ²¹ Mao nâ, miki tamâta kamo Saion Tuu kulu lâ Yova Kindeni ne lawea Jerusalem ilo, miki ñinde kapanea i ña kasuka kâki! Tapanea Yova Kindeni ña tasuka kâki!

136

Kawânda ndanje ilâ pa Maro Kindeni

¹ Kinda kawânda ndanje ilâ pa Yova Kindeni, ñana tu i nde ara tamwata.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

² Kinda taporo ndanje ilâ pa Maro Kindeni, ina ipolenzi maro rârâni.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

³ Kinda taporo ndanje ilâ pa Maro Ñalae, ina kala ipolenzi tamâta ñalañala rârâni simo tâno kulu.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁴ Ina simbo nâ uru iveta mâsi ñalañala.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁵ I ne ilo-kalo nde ñalae ndo; mine kala ipulia samba ipânga lâ.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁶ Ina io tâno imandi lââ kulu.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁷ Ina ionzi sinâla ñalañala sipânga samba tini.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁸ Aku ina io kari tu ikatona mbwale.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁹ Ina io nzimona tavanzi pitu tu sikatona mbo.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹⁰ Ina nanayoni ivilanzi timbunda, kala ipunzi Isip tamâta natunzi tamâne nzâla-kulu pâta sipamateteu.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹¹ Ñinenja ina ikainzi Isrel ñgu sipile Isip tâno siyâti simâ.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹² I tamwata ne walo nde kaika ndo, kala iveta mine.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹³ Aku muli ñga ina ipu Tâi Ñinji kala ipwa pwataki mo rua.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹⁴ Ñinenja ina ikainzi ne tamâta soka mâsa-mâsa nâ lâ tâi ñgini simbwaliu silâ.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹⁵ Andeta ipatuku Isip nenzi koipu ñalae tavanzi ne zugu tamâta sinu lââ kala sipamateteu lâ.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹⁶ Aku ina imunja panzi ne tamâta soka nia bilimu silâ.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹⁷ Ñinenja ina ipunzi koipu kaika ñalañala pâta simâte.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹⁸ Kinzi koipu ñalañala ñinde nawalanzi pinde nde ñanzi ñalae, andeta ipunzi pâta simâte.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

¹⁹ Ina ipu Amor ñgu nenzi koipu ñalae Sihon pâta imâte.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

²⁰ Aku ina kala ipu Basan ñgu nenzi koipu ñalae Ok pâta imâte tona.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

²¹ Ñinenja ikai kinzi koipu ñalañala ñinde nenzi tâno, aku ikisi keri panzi ne tamâta.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

²² Ñinenja tâno ñinde ilanzi ne wurâta tamâta Isrel.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

²³ Kinzi simo lee aku muli, ñinenja nenda kazâja tamâta sipole kinda lâ, andeta i ñandai kalo kapa ñana kinda ñga.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

²⁴ I kalo ñgere kilo ñana kinda kâ, kala ikai kinda piti lâ nenda kazâja tamâta mbaunzi ilo.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

²⁵ Ina uru kâpwa ilanzi kekeleke rârâni simo vianzi.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

²⁶ Mine nde kawânda ndanje ilâ pa Maro Kindeni, inani imo samba ilo.

‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

137

Kinzi Isrel simo tâno tonje ku sipatainja ñana nenzi lawea kâ

¹ Maka kasañona Babilon ñgu nenzi lââ ñgañe-ñgañe, aku kaloma ñgere ñana nema lawea Saion kâ. Mine nde maka kaloma sukâja kala kamo kapatainja nâ.

² Maka kasonanzi nema wânju sitâra lâ kâ simandi wanjirama ñinde lakanzi kulu,

aku kapile keno. ³ Maka kaveta mine ŋana duvi ŋine kâ: kinzi kazâŋa tamâta muŋga sikai maka kaika sioma lâ nenzi tâno ŋinde, aku kinzi ŋinde sipai maka tu, “Kala ŋine miki ma kawâŋgi wângiŋa tonŋe ŋana iveta maka iloma ara kâ. Kawâŋgi Saion ne wângiŋa tonŋe!” ⁴ Opopo, maka kamo kinzi tinikoa nenzi lawea ma! Mine nde maka kakura ŋana kandeka ku kawâŋgi Yova Kindeni ne wângiŋa mâsi mana, a? Tia ndo!

⁵ O Jerusalem lawea, ambo naŋa ma kalonŋu kapa ŋanano, ande ara ŋana Yova Kindeni ma iyaula mbaunŋu, ŋana naŋa ma akura tu ara nenŋu wâŋgu kilo tia. ⁶ O Jerusalem lawea, ambo naŋa ma kalonŋu kapa ŋanano, ambo naŋa ma apile nanenŋu mâsi ŋana andekanano ŋalae tina kâ, ande ara ŋana Yova Kindeni ma iveta ŋandolâŋgu sakamao, ŋana naŋa ma akura tu awâŋgi wângiŋa kilo tia.

⁷ O Yova Kindeni, maka kano pano tu kalo ŋgere kilo ŋana vetâŋa sakamao ŋinde kinzi Idom ŋgu siveta, lâ zo ŋinde nema kazâŋa tamâta sipara kuma ku sipole Jerusalem lawea. Kalo ŋgere kilo ŋana ŋgua ŋinde kinzi simo siporo mine tu, “Kazavaru Jerusalem lawea ndoni! Kazavaru ne luma wa kekelele rârâni marumbuni lâ!”

⁸ Anŋa miki Babilon ŋgu, kalonŋo ŋga; Yova Kindeni ne pateâŋa ikeno tu i ma izavaru miki ndo lâ. Tamâta ea ipare nia pami ŋana vetâŋa sakamao miki muŋga kaveta pa maka ŋinde, ande i ma iveta mâsi ara ndo. ⁹ I ma indeka ŋana ikainzi nemi lâlu puro-puro ku itambiranzi sindue mira kulu sipamateteu.

138

Tamâta kawa ndanŋe pa Maro Kindeni Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, naŋa ilonŋu kalonŋu ndoni aporo ndanŋe imâ pa noko. Naŋa amandi kinzi maro rârâni naonzi ku awâŋgi wângiŋa paneâŋa kâ pa noko. ² Noko tini mwasa pa naŋa ikura zo rârâni, aku noko uru kuveta ikura ne ŋgua rârâni. Aku noko kusuka tamwata ŋa tava ne ŋgua pâŋa ŋinde kâki ndo, kala ipole kekelele pinde rârâni. Mine nde naŋa naonŋu pa noko ne luma sapâŋa, ku apare tukunŋu apaneano asuka noko ŋa kâki. ³ Naŋa asarâwa pa noko lâ, aku noko kupalonŋo pa nanenŋu noŋa kala kuo tamwata ne walo ŋalae imâ pana ku ipu tini kaika pa ilonŋu kalonŋu. ⁴ Aku koipu ŋalanjala rârâni simo tâno ndoni kala silonŋo pâri ŋana noko ne ŋgua tukunŋa kâ. Mine kala kinzi ma sipanea noko ŋa sisuka kâki. ⁵ Kinzi ma siwâŋgi wângiŋa situla noko ne vetâŋa ŋalanjala pwataki, aku ma situla noko

kilala pwataki tona tu noko ŋa imo ŋalae ndo.

⁶ O Yova Kindeni, noko kumo âta ndo, andeta noko kalo ŋgere ŋananzi tamâta ŋine uru sipatawa warakanzi tininzi. Anŋa tamâta ea uru sipasuka warakanzi tininzi, ande kinzi ŋinde sikura tu sipavea ŋanano, ande tia. ⁷ Mao nâ, lâ zo ŋana malia kie-kie ipâŋga pa naŋa, ande noko uru pwea ŋanana kala amo ara nâ. Nanenŋu kazâŋa tamâta wisinzi nâna ŋalae pa naŋa, andeta noko uru kumandi kupara kunzi. Noko ne walo nde kaika ndo; mine nde noko pwai naŋa piti lâ kazâŋa ilo. ⁸ Yova Kindeni ma iveta vetâŋa rârâni ŋinde i muŋga ipa ŋgua tu ma iveta pa naŋa. ŋana tu Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nâ. Mine nde noko ma kupile noko mwasi maka Isrel ŋgu ndimo.

139

Maro Kindeni ne ilo-kalo nde ŋalae ndo Daviti isia wângiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, noko mata kulea sondo pa ilonŋu kalonŋu, kala kusama naŋa kilalâŋgu marumbu lâ. ² Ambo naŋa asanona tâku amandi tâku, ande noko kumora ku kusama nanenŋu vetâŋa rârâni. Noko kumo malawae ŋinde, andeta kusama nanenŋu ilo-kalo rârâni. ³ Ambo naŋa aveta wurâta tâku apwarea tâku, ande noko kumora ku kusama. Nanenŋu vetâŋa rârâni nde ikeno nia yo lâ noko nao. ⁴ Yova Kindeni, ambo naŋa ilonŋu tu aporo ŋgua, andeta aporo pwataki tia yo yo, ande nanayoni noko kusama nanenŋu ŋgua ŋinde marumbu lâ.

⁵ Mao nâ, noko kunge naŋa mbwalii lâ kutogo ŋumbi mwasina, aku noko tamwata uru pwea ŋanana. ⁶ Naŋa ilonŋu ikai wurâta ŋalae ŋana asama noko ne vetâŋa ŋinde duvi kâ. Opopo, noko ne ilo-kalo nde kekelele ŋalae tina, kala akura tu asama duvi tia ndo! ⁷ Mine kala ambo naŋa atu apavea ŋanano, ande naŋa ma alâ pa sinia, a? Naŋa ma akâwa alâ pa nia ndia ŋana noko ma kumorana tia, a? Tia ndo! ⁸ Ambo naŋa ma akâki pa samba lawea âta ŋinde, ande noko kumo niani ndaina. Ambo naŋa ma alâ pa matera nianzi, ande noko kala kumo nia ŋinde tona. ⁹ Ambo naŋa ma alou alâ lee apâŋga nia malawae ndo pa mbwera kâ, tâku alâ amo nia malawae ndo pa wâra kâ tâku, ¹⁰ ande noko ma kumo niani ndaina tona, aku noko ma pwai poe sondo pa naŋa wa kusanŋa mbaunŋu kuvilana wa. ¹¹ Mao nâ, ambo naŋa ma ano pa kondoma tu imâ ivea naŋa, ambo naŋa ma ano pa kari tu ipalele ipâŋga ŋaŋa, ande naŋa ma akura tu apavea ŋana noko kâ, ande tia. ¹² ŋana tu kondoma ikura tu ipono noko mata, ande tia ndo. Kondoma wa mbwale pwataki wa nde kekelele kie taituni lâ noko nao. Mine

nde noko uru kumora nia lâ kari wa mbo wa.

¹³ Yova Kindeni, nanayoni noko tamwata kuveta karaengu ne pinde-pinde ndoni. Noko kuo naŋa apāŋga nana kapwa ilo, aku kusenje tukāŋgu ndoni ilâ taitu. ¹⁴ Noko ne mâsi ŋana kupulia naŋa kâ nde ŋalae tina ku ara ndo. Mine kala naŋa amege ŋanano wa apaneano wa. Naŋa asama tu noko ne vetāŋa rârâni nde ara ku ara ndo! ¹⁵ Nia ndoyo, lâ zo ŋinde naŋa atumbu mwasa-mwasa amo paveāŋa nâ lâ nana kapwa ilo, aku tukāŋgu sipasenge lâ, ande noko kumora ku kusama lâ. ¹⁶ Naŋa nana ipagugua naŋa tia yo, andeta noko mata kumora naŋa lâ. Naŋa apāŋga amo tâno kulu tia yo yo, andeta nanayoni noko kupate naŋenŋu zo ŋana ma amo viāŋgu kâ marumbu lâ, kala kuŋgere zo ŋinde kambwanje lâ pepa tini ikeno lâ.

¹⁷ Opopo, Maro Kindeni, naŋa akura tu asama noko ne ilo-kalo rârâni ŋinde tia ndo! Noko ne ilo-kalo nde ŋalae tina. ¹⁸ Ambo naŋa ma asowe kekeleke rârâni noko uru kalo ŋgere ŋana ŋinde kambwanjenzi, ande kambwanjenzi ŋinde ma ipole paulo rârâni ikeno sâwa ndoni. Lâ zo ŋana naŋa amandi sânda lâ kenonja nia, ande naŋa amo kuku noko yo.

¹⁹ Ayo, Maro Kindeni, naŋa ilonŋu tu noko ma kupunzi tamâta sakamao pâta simâte. Naŋa ilonŋu tu kinzi tamâta kala ilonzi pa paraŋa nâ ŋinde nde ma sipile naŋa ku silâ. ²⁰ Kinzi kazâŋa tamâta ŋinde uru siporo ŋgua pavaligiŋa sakamao pa noko. Mao nâ, kinzi siveta ŋgua potomule kaŋa-kaŋa ŋana siyaula noko ŋa. ²¹ Yova Kindeni, naŋa wisinŋu nâna ndo panzi tamâta ea wisinzi nâna pa noko. Naŋa tiniŋgu pwâka ndo ŋananzi tamâta ea uru sikai kazâŋa pa noko. ²² Mao nâ, naŋa ilonŋu panzi tamâta ŋinde tia ku tia ndo! Naŋa amora kinzi sitogo warakāŋgu nenŋu kazâŋa tamâta mine.

²³ Mine nde Maro Kindeni, naŋa ilonŋu tu noko ma kulea sondo pa naŋa, aku kumora ilo-kalo rârâni ŋine ikeno ilonŋu kalonŋu. Pwai samāŋa pana, aku kutula nanenŋu ilo-kalo rârâni pwataki. ²⁴ Ambo naŋa ayoka lâ nzâla ara tia tâ, ande naŋa ilonŋu tu noko ma kutula ŋinde pwataki pana. Pwai poe sondo nâ pana, aku kuona alâ pa via ne nzâla, ŋana ma amo ara mine ku amo nâ.

140

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ikea ŋana i kâ

Daviti isia wāngija ŋine

¹ Yova Kindeni, pwai naŋa piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo. Kinzi tamâta ŋinde ilonzi tu sipunzi tamâta. Mine kala ano pano tu pwea ŋanana. ² Ikura zo

rârâni kinzi kalonzi ŋgere ŋana mâsi sakamao nâ. Aku kinzi siveta wisi-nâna tava kazâŋa ipāŋga ŋgininzi ikura zo zo. ³ Kinzi nenzi ŋgua nde mata-mata, itogo mwâta niŋo ruru ndo mwasina. Mao nâ, kinzi kawanzi ŋgua uru iyaulanzi tamâta, itogo mwâta saka ikanzi tamâta kala simâte mine.

⁴ Mine nde Yova Kindeni, pwatona naŋa, ŋana kinzi tamâta sakamao ŋinde nenzi walo ma ikura tu ipole naŋa tia. Kinzi ilonzi tu sipunzi tamâta, aku sipa ŋgua lâ tu ma sizavaru naŋa tona. Mine kala ano pano tu pwea ŋanana. ⁵ Kinzi taŋa-kaika tamwatanzi ŋinde nde sipavea ku sio nimbu ŋana sikai naŋa kaika kâ. Kinzi sikalolo kaimbo ku siveta nimbu sio lâ nzâla tu ma sikai naŋa, itogo uru sikai simbi mine.

⁶ Mine nde naŋa asarâwa pa Yova Kindeni mine tu, “Nanenŋu Maro Kindeni kala nokoni.” Yova Kindeni, kutambira taŋa pa nanenŋu nonja, aku kumâ kuvilana! ⁷ O Koipu ŋalae Yova Kindeni, noko kumo nanenŋu Yautāŋa Tamwata kaika. Muŋga, lâ zo ŋinde maka kamo paraŋa ilo, ande noko pwatona naŋa sondo nâ, kutogo nanenŋu maramuŋa mwasina. ⁸ Mine nde Yova Kindeni, noko ma kusâu panzi tamâta sakamao tu ma siveta vetāŋa ndia ilonzi tu siveta, mine ndimo. Kinzi sipa ŋgua ŋana siveta vetāŋa sakamao kâ. Naŋa ano pano tu kupono nzalanzi.

⁹ Noko ma kusâu panzi nanenŋu kazâŋa tamâta tu sizavaru naŋa ndimo. Vetāŋa ndia kinzi siporo tu ma siveta pa naŋa, ande naŋa ilonŋu tu noko ma kulele vetāŋa ŋinde itaulo pa warakanzi nâ. ¹⁰ Naŋa ilonŋu tu noko ma kuzavarunzi. Mao nâ, kusupwa yââ imbe ndue kulunzi! Kutambiranzi sindue silâ mbââ ŋalae ilo ku kusae nzâla, ŋana ma sikura tu siyâti simâ kilo tia. ¹¹ Kinzi tamâta mine uru sisowe ŋgua lanjeŋa nâ lâ tamâta pinde tininzi. Noko ma kusâu panzi tamâta ŋinde tu ma simo ara, mine ndimo. Naŋa ilonŋu tu vetāŋa sakamao ma ipāŋga walele nâ panzi tamâta ŋinde uru ilonzi tu sipunzi tamâta, ku ma izavarunzi ndo lâ.

¹² Yova Kindeni, naŋa asama tu noko uru kuvilanzi sugorai tamwatanzi. Anja tamâta ea nenzi kaika ŋalae koŋa tia kala sikura tu sipavila warakanzi tia, ande noko uru kuveta vetāŋa sondo ndo panzi. ¹³ Mao nâ, kinzi tamâta arara ma sipaneano sisuka noko ŋa kâki. Kinzi ŋinde ma simo kuku noko.

141

Tamâta tonje ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wāngija ŋine

¹ Yova Kindeni, kala ŋine naŋa ano pano. Naŋa asarâwa pano tu kupaloŋo pa nanenŋu nonja. Kumâ walele nâ kuvilana. ² Naŋa ilonŋu tu nanenŋu nonja ŋine ma ikâki pano

itogo mundo ne kuwae ara mwasina. Kari indue lala lâ, kala asuka mbaunġu kâki akai nonġa pano itogo nanenġu patarawâŋa mine.

³ Yova Kindeni, naŋa ano pano tu pwatona naŋa kawāŋġu sondo. Pwai poe pa nanenġu ŋġua rârâni. ⁴ Pwai poe sondo nâ pa ilonġu kalonġu tona. Tia ma ilonġu igagatiŋa ŋana aveta mâsi sakamao wa apakaka kunzi tamâta sakamao aveta kiesaka kunzi wa. Ambo naŋa ilonġu pateu tu ma asanona aka kunzi lâ nenzi kâŋa-nuŋa ŋjalajala, ande naŋa ano pano tu kupono nzalāŋġu.

⁵ Ambo tamâta ara tonġe kalo sukâŋa ŋanana kala ipu naŋa wa itu naŋa sondo wa, ande ŋinde ma ara. Andeta ikura zo rârâni naŋa ano pa Yova Kindeni tu ma itoto kinzi tamâta sakamao nenzi vetâŋa potomule. Naŋa tiningu pwâka ndo tu kinzi tamâta sakamao ma sisuka naŋa ŋŋġu kâki. ⁶ Ara ŋana tamâta pinde ma sikainzi tamâta sakamao ŋinde nenzi koipu ŋjalajala silâ pa nia ndamwa ku ma sitambiranzi sindue. Ninenġa lâ zoni ndaina kinzi ma sisama tu Yova Kindeni kawa ŋġua nde mao kanaanġo. ⁷ Ara ŋana kinzi ma sitambira tukanzi simbe sindue matera nianzi nzâla kawa, itogo tamâta itale kâi ilâ pinde-pinde ku itambira pwapwataki mine.

⁸ Andeta Koipu Njalae Yova Kindeni, naŋa kalonġu tawana noko nâ. Naŋa amâ pano tu ma amuna noko tini laiti. Noko ma kusâu panzi kazâŋa tamâta tu sipu naŋa pâta amâte, mine ndimo. ⁹ Kinzi kiesaka tamwatanzî sio nimbu ŋana sikai naŋa kaika kâ. Naŋa ano pano tu pwea ŋanana, ŋana naŋa ma anġenġe ŋana nenzi nimbu ŋinde kâ. ¹⁰ Naŋa ilonġu tu kinzi tamâta sakamao nenzi nimbu ŋinde ma ikai kinzi warakanzi kaika, anġa naŋa warakâŋġu ma anġenġe ŋana nimbu ŋinde kâ, ku ayoka alâ.

142

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i Daviti isia wāŋġiŋa ŋine, lâ zo ŋinde imuna imo ŋġânza ilo.

¹ Naŋa asarâwa kaika pa Yova Kindeni. Naŋa kawāŋġu kâki ano papa i tu ma ivilana. ² Naŋa ilonġu makisa kala aporo papa i, atula ŋġua pwataki ŋana malia kie-kie rârâni kala ipāŋġa pa naŋa ŋine.

³ Yova Kindeni, lâ zo ŋana ilonġu malia ŋalae tina, ande noko uru pwatonana. Nanenġu kazâŋa tamâta sivea nimbu tonġe lâ nzâla naŋa uru ayoka ŋinde. Kinzi situ ma sikale naŋa kaika kâ. ⁴ Opopo, naŋa matāŋġu ilâ wa imâ wa, andeta amora tu tamâta tonġe imo tiningu laiti ŋana ivila naŋa kâ, ande tia. Tamâta tonġe imo ŋana ikea ŋanana, ande tia. Tamâta tonġe kalo sukâŋa ŋana naŋa kâ, ande tia.

⁵ Mine nde Yova Kindeni, naŋa asarâwa pano tu kumâ kuvilana. Naŋa aporo tu, “Noko tamwata nâ nde nanenġu katonāŋa tamâta. Lâ zo ŋine naŋa amo viāŋġu, ande naŋa ilonġu pa kelekele taitu ŋine nâ; naŋa ilonġu tu noko ma kumo kuku naŋa.” ⁶ Naŋa asarâwa pano tu kuvilana. Kutambira taŋa pa nanenġu nonġa, ŋana tu ilonġu kalonġu nde malia ndo. Nanenġu kazâŋa tamâta kinzi nde tamâta kaika ndo, aku naŋa akura tu apolenzi tia. Mine kala ano pano tu pwaina piti lâ mbaunzi ilo. ⁷ Malia ŋine ikale naŋa kaika lâ, itogo wâlo kaika ikeno tiningu mwasina. Naŋa ano pano tu kupalalana wâlo ŋine piti lâ tiningu, ŋana naŋa ma amo ara kilo kâ. Ninenġa naŋa ma apaneano asuka noko ŋa kâki. Aku noko ne tamâta ma simora tu noko kuveta kie ara pa naŋa, aku kinzi kala ma simandi kuku naŋa ŋana sipaneano.

143

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i Daviti isia wāŋġiŋa ŋine

¹ Yova Kindeni, kupalonġo pa nanenġu nonġa! Kutambira taŋa pa nanenġu tiŋa. Noko ne vetâŋa rârâni nde sondo ndo, aku noko uru kuveta ikura tamwata ne ŋġua rârâni. Mine kala ano pano tu kupalonġo pa naŋa! ² Naŋa asama tu tamâta tonġe imo tava ilo mbâra-mbâra ndo lâ noko nao, ande tia ndo. Mine nde noko ma kuo ne wurâta tamâta naŋa amandi noko ne ŋġua nia ndimo.

³ Kumora ŋġa; nanenġu kazâŋa tamâta itanġula naŋa lee ipolena ku itawa naŋa ndue ndo lâ. Ipa naŋa kaika lâ, aku io naŋa amo nia kondoma, atogonzi tamâta ŋinde simâte mungani lâ. ⁴ Mine kala naŋa ilonġu kurana tia, aku ilonġu kalonġu nde malia ndo.

⁵ Kala ŋine naŋa kalonġu ŋgere kilo ŋana zo muŋġâŋa. Naŋa kalonġu ŋgere ŋana noko ne vetâŋa rârâni, vetâŋa ŋjalajala muŋġa kuveta ŋinde. ⁶ Mine nde naŋa asuka mbaunġu kâki ku ano pano, ŋana tu naŋa ilonġu ndo tu noko ma kumo kuna, itogo tâno mâsa-mâsa ilo ndo tu karâzi ma imbe indue.

⁷ Yova Kindeni, kumâ kuvila naŋa walele nâ, ŋana tu ilonġu kurana tia ndo. Noko ma kupavea ŋanana ndimo. Ambo noko ma kupavea ŋanana, ande naŋa ma amâte ku ma alâ amo matera nianzi. ⁸ Naŋa ao nenġu kalo-tawana ilâ pa noko simbo nâ. Mine nde ano pano tu kuveta nanenġu kalo-ŋgere ipāŋġa ikura mboyo mboyo ŋana noko ne tini-mwasa ŋinde uru ikeno mine ku imo nâ. Nanenġu nonġa imâ pa noko nâ. Mine kala kutula nzâla pana, aku naŋa ma ayoka noko muli. ⁹ Yova Kindeni, naŋa apalilu akâwa amâ pa noko tu ma pwea ŋanana. Pwai naŋa

piti lâ nanenḡu kazāṅa tamāta mbaunzi ilo!
¹⁰ Nanenḡu Maro Kindeni kala noko. Mine nde nanḡa ilonḡu tu noko ma kupananana sondo ḡana apaveta kuku noko ne pateāṅa nā. Kuveta kie ara pa nanḡa, aku pwai poe pana ḡana ayoka nzāla ara nā.

¹¹ Yova Kindeni, nanḡa ano pano kilo tu pwaina piti lâ kazāṅa ilo, ḡana noko kilala ma ipāṅga nia yo. Noko nde vetāṅa sondo warika. Mine nde kutinḡi malia rārāni ḡine piti lâ tininḡu. ¹² Noko ne tini-mwasa ikeno pa nanḡa ikura zo rārāni. Mine kala ano pano tu kupunzi nanenḡu kazāṅa tamāta rārāni pāta simāte. Kuzavarunzi tamāta rārāni ḡinde uru siveta kenzi sakamao pa nanḡa, ḡana tu nanḡa amo noko ne wurāta tamāta.

144

Koipu ḡalae kawa ndanḡe pa Maro Kindeni, ḡana tu ivila i kala ipole paraṅa lâ Daviti isia wāngiṅa ḡine

¹ Nanḡa apanea Yova Kindeni asuka i ḡa kâki, ḡana tu ina kaika tamwata ḡana ikatona nanḡa kâ, itogo mira ḡalae mwasina. Aku ina kala uru ipanana nanḡa sondo nā ḡana paraṅa ne mâsi kâ. ² I nde nanenḡu Maro Kindeni tini-mwasa warika, aku ina uru ikatona nanḡa itogo ḡumbi kaika mwasina. I imo itogo nanenḡu maramunḡa mine, aku nanenḡu Yautāṅa Tamwata kala i. Aku nanḡa kalonḡu tawana tu i ma ikea ḡanana, ḡana tu ina kala uru ipolenzi tinikoa ḡu ku ionzi simo nanḡa kalonḡu.

³ Andeta Yova Kindeni, nanenḡu morāṅa tu maka tamāta nde kekelele kaa nā. Mine nde mana mana ḡa noko uru kalo ḡgere ḡanama, a? Maka katogo kekelele sugorai kaa nā mine. Mine nde ḡana sâ kâ ḡa noko ilo ḡanama, a? ⁴ Maka nde katogo tamāta imbana koroani tini mwata nā mbwani taitu nā lâ kawa. Maka kamo zo mbwana-mbwana nā, katogo kâi uḡa mine.

⁵ Mine nde Yova Kindeni, pwai samba ne nzāla piti, aku kundue kumâ ku kuvilama! Kusunḡa mbau ndue ku kutanḡonzi tuu, aku kuveta mundo ḡalae ipāṅga tuu tininzi. ⁶ Kusupwa loloa salaga-salaga indue imâ inḡaranzi kazāṅa tamāta sikāwa pwapwataki silâ. Noko ne silāwa nā kupanenzi, aku kusokinzi sikāwa silâ. ⁷ Yova Kindeni, nanḡa asakoko amo tâi geza-geza ilo. Kusunḡa mbau indue imâ ku kutapa nanḡa akâki amâ. Kuvilana, ku pwaina piti lâ kinzi tinikoa tamāta kaika mbaunzi ilo. ⁸ Kinzi tamāta ḡinde kawanzi lanḡeṅa nā. Lâ zo ḡana kinzi mbaunzi kâki siporo tu “Maro isama tu nanenḡu ḡgua nde mao nā”, ande kinzi silāṅe nā.

⁹ Andeta Maro Kindeni, kala ḡine nanḡa ma awāṅgi wāngiṅa wasaseki tonḡe pa noko. Nanḡa ma ara wāṅgu ḡalae ku awāṅgi pano.

¹⁰ Nana tu nokoni uru kusuka maka Isrel nema koipu ḡalanḡala ḡana sipole paraṅa kâ, aku nokoni kala uru pwai ne wurāta tamāta nanḡa Daviti piti lâ kazāṅa ilo.

¹¹ Mine kala ḡine nā kumâ kuvilana, ḡana kinzi kazāṅa tamāta ma sikura tu siveta kenzi sakamao pa nanḡa tia. Pwaina piti lâ tinikoa tamāta kaika mbaunzi ilo, kinzi lanḡeṅa tamwatanzi ḡinde. Lâ zo ḡana kinzi mbaunzi kâki siporo tu “Maro isama tu nanenḡu ḡgua nde mao nā”, ande kinzi silāṅe nā. ¹² Maka kano pano tu kuvilama, ḡana tu maka iloma tu natuma tamāne limoa kinzi ma situmbu tava walo kaika, sitogonzi kâi ḡalanḡala mine. Aku maka iloma tu natuma taine kinzi ma sipāṅga ara ndo, sitogo sâmbwe arara ḡinde kinzi sisinḡarana ku sinḡunu ḡana koipu ḡalae ne luma ma imandi kulu kâ. ¹³ Aku maka iloma tu kâpwa kie-kie ma ipāṅga maria lâ nema tâno ilo tona, ḡana kâpwa ne luma ma pipi ndo. Aku maka iloma tu nema lama malakupi ma sipaguguanzi natunzi kambwanḡenzi walo. ¹⁴ Maka iloma tu nema bulmakao kala ma sipaguguanzi natunzi rārâ ḡinde tona. Andeta maka tinima pwâka tu kinzi kazāṅa tamāta ma sipu nema lawea ne ḡumbi mira pwataki ku sikaima kaika kalâ kamo nenzi lawea. Maka tinima pwâka tu kinzi tamāta ma simandi nema lawea ne nzāla ḡanḡe ku sitarāra ḡana kazāṅa nao panzi kâ.

¹⁵ Ambo Yova Kindeni ne nzâmbe ma ikeno mine pa ḡu tonḡe, ande kinzi ma sindeka ḡalae. Mao nā, tamāta ea kinzi uru kalonzi tawana nenzi Maro Yova Kindeni, kinzi ḡinde ma sindeka mine nā.

145

Paneāṅa ilâ pa Maro Kindeni Daviti isia wāngiṅa ḡine

¹ Maro Kindeni, nanenḡu koipu ḡalae, nanḡa ma atula noko kilala pwataki tu noko ḡa nde ḡalae ndo. Nanḡa ma aporo kawāṅgu ndanḡe imâ pano mine ikura zo rārāni. ² Ikura zo zo nanḡa ma kawāṅgu ndanḡe imâ pano. Nanḡa ma apaneano asuka noko ḡa kâki mine ku amo nā.

³ Yova Kindeni i ḡa nde ḡalae ndo, aku ara ḡana kinda ma tapanea i ḡa tasuka kâki ndo. Ina âta tamwata, aku tamāta tonḡe ikura tu isama i kilala sondo, ande tia. ⁴ O Yova Kindeni, kinzi tamāta kala simo lâ zo ḡine nde ma sitapâri panzi natunzi ḡana noko ne vetāṅa arara kâ, aku muli ḡga nenzi vâsa ḡinde kala ma sitapâri mine nā pa warakanzi natunzi. Ikura zo rārāni, kinzi tamāta ma sipaneano mine nā ḡana noko ne vetāṅa ḡalanḡala kâ. ⁵ Kinzi ma situla noko kilala pwataki tu noko ne walo nde kaika ndo, aku kumo pwai koipu ḡalae pa

kelekele rārāni wa nia ndoni wa. Aku naṅa warakāṅgu kala ma kalonḡu ṅgere mine nā ṅana noko ne vetāṅa arara kā. ⁶ Mao nā, kinzi tamāta ma sitapāri ṅana māsi kaika ṅalaṅala noko muṅga kuveta ṅinde, aku naṅa kala ma aporo atula noko kilala pwataki tu noko ṅa nde ṅalae ndo.

⁷ Kinzi ma siporo situla pwataki tu noko nde ara tamwata, aku ma siwāṅgi wāṅgiṅa ṅana noko ne wisi-wisi kā mine tu, ⁸ “Yova Kindeni i nde kalo-sukāṅa warika wa wisi-wisi warika wa. I uru wisi nāna walele tia, aku ne tini-mwasa ṅalae ṅinde ikeno mine ku imo nā. ⁹ Ina kala uru iveta kie ara nā panzi tamāta rārāni, aku i uru io ne wisi-wisi ilā pa kelekele rārāni muṅga ivetanzi sipāṅga ṅinde.”

¹⁰ Mao nā, Yova Kindeni, kelekele vianzi kā rārāni noko muṅga kupulianzi ṅinde nde ma sipanea noko ṅa sisuka kāki. Aku noko ne tamāta rārāni kala ma kawanzi ndanḡe pano. ¹¹ Kinzi ma situla pwataki tu noko kumo koipu ṅalae kaika ndo pa samba wa tāno wa, aku ma sitapāri ṅana noko ne walo kaika ṅinde tona. ¹² Mine kala tamāta rārāni ma sisama ṅana vetāṅa ṅalaṅala kie-kie noko muṅga kuveta ṅinde. Aku kinzi ma sisama tu noko kumo koipu ṅalae kaika tamwata, aku noko ṅa nde ṅalae ndo. ¹³ Mao nā, noko ma kumo pwai maro mine ikura zo rārāni. Noko kumo koipu ṅalae, ma kumo mine ku kumo nā.

Yova Kindeni uru iveta ikura tamwata ne ṅgua pāṅa rārāni, aku i ne vetāṅa rārāni itula pwataki tu i nde wisi-wisi warika. ¹⁴ Tamāta ea sisānda malia kulu, ande i uru ivilanzi tamāta ṅinde rārāni. Aku ina uru ipu tini kaika panzi tamāta ea nenzi walo ṅalae koṅa tia. ¹⁵ Kinzi kelekele rārāni simo vianzi kā ṅinde nde sio tininzi ṅana noko nā tu ma kāpwa kusuanzi, aku noko uru kusuanzi lā zo ndia putole ipunzi. ¹⁶ Nokoni uru kāpwa kulanzi kinzi rārāni taitu-taitu, kala sika lee kapwanzi pupuro lā.

¹⁷ Mao nā, Yova Kindeni ne vetāṅa rārāni nde sondo ndo, aku i ne vetāṅa rārāni itula pwataki tu i nde wisi-wisi warika. ¹⁸ Tamāta ea kinzi uru kalonzi tawana Yova Kindeni mao ku sisarāwa pa i tu ivilanzi, ande ipaloṅo pa nenzi noṅa rārāni. ¹⁹ Tamāta ea simege ṅana i kā, ande i uru kelekele ndia ilonzi papa ṅinde ilanzi. I ipaloṅo pa nenzi noṅa, ku ikainzi piti lā kazāṅa ilo. ²⁰ Ina kala uru ikatonanzi tamāta rārāni ṅine ilonzi ndo ikeno pa i. Anḡa kinzi tamāta sakamao, ande i ma izavarunzi ndo lā. ²¹ Mine nde naṅa ma apaneā Yova Kindeni asuka i ṅa kāki ikura zo rārāni. Anḡa miki kelekele rārāni ṅine i muṅga ipuliami kala kapāṅga kamo viami, ande miki kala kapanea i kasuka i ṅa sapāṅa kāki mine ku kamo nā.

146

Tapanea Maro Kindeni Pavilāṅa Tamwata tasuka i ṅa kāki

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kāki! Naṅa warakāṅgu ma apaneā i ṅa asuka kāki.

² Naṅa ma apaneā i ṅa asuka kāki ikura zo rārāni naṅa ma amo viāṅgu lā tāno kulu. Naṅa ma awāṅgi wāṅgiṅa paneāṅa kā papa nanenḡu Maro Kindeni lee alā apāṅga lā keru.

³ Nanenḡu tamāta, miki kalonḡo ṅga; kinzi koipu ṅalaṅala sitavanzi tāno tamāta ma sikura ṅana sivila miki kā, ande tia. Mine kala miki ma kalomi tawananzi ndimo. ⁴ Lā zo ṅana kinzi ma simāte, ande karaenzi ma ipalele ipāṅga itogo tāno kilo. Aku lā zoni ndaina, vetāṅa ndia kinzi muṅga siporo tu ma siveta, ande ma sikura tu siveta tia.

⁵ Anḡa tamāta ea kalo tawana tu Yakopu ne Maro Kindeni ma ivila i, ande i ma indeka nā, ṅana tu ipasipa kuku ne Maro Yova Kindeni. ⁶ Yova Kindeni ina nia ndoyo ipulia samba wa tāno wa tāi wa, tavanzi kelekele rārāni simo vianzi lā nia ndoni. Aku inani kala uru iveta ikura tamwata ne ṅgua pāṅa rārāni ikura zo zo. ⁷ Tamāta pinde nenzi walo nde ṅalae koṅa tia, kala tamāta pinde siveta kenzi sakamao panzi. Taitu Yova Kindeni uru ivilanzi tamāta ṅinde ku ivetanzi simo sondo. Aku ina uru kāpwa isuanzi tamāta ea putole ipunzi, ku iyautenzi tamāta simo kazāṅa tamāta nenzi luma sakamao ilo ṅinde piti tona. ⁸ Ina uru ivetanzi tamāta matanzi leva-leva simora kilo. Aku ina kala uru ipu tini kaika panzi tamāta ea nenzi walo ṅalae koṅa tia. Mao nā, Yova Kindeni ilo ndo keno panzi ne tamāta, kinzi ṅine uru sipono muli papa i nā. ⁹ Inani kala uru ikeā ṅananzi tamāta lombo mine nā, kinzi ṅinde soka pa lawea pinde simā kala simo nenda tāno. Aku ina kala uru ivilanzi taine mwala-mwala wa kinzi lālu mundoro wa. Anḡa kinzi tamāta sakamao, ande inani uru izavaru vetāṅa ndia kinzi situ siveta.

¹⁰ Kinda tasama tu Yova Kindeni ma imo koipu ṅalae mine ku imo nā. Miki tamāta ṅine kamo Saion lawea, miki nemi Maro Kindeni ma ikai Maro mine ikura zo rārāni. Tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kāki!

147

Tapanea Maro Kindeni Walo Tamwata tasuka i ṅa kāki

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kāki! Ara ṅana kinda ma tawāṅgi wāṅgiṅa paneāṅa kā pa nenda Maro Kindeni, ṅana tu ṅinde nde māsi ara ku sondo ndo.

² ṅana tu Yova Kindeni inḡunu Jerusalem lawea imandi kilo, aku kinzi tamāta ṅinde muṅga nenzi kazāṅa tamāta sikainzi silā pa tāno tonḡe, ande Yova Kindeni ikainzi

sitaulo simâ kilo. ³ Mao nâ, ikainzi sitaulo simâ kilo ku inzuku nenzi mbwatakâe. Anḡa tamâta pinde, ande malia iyaula nenzi ilo-kalo kala simo ara tia ndo. Andeta Yova Kindeni ivetanzi tamâta ṅinde simo ara kilo.

⁴ Ina ipateanzi pitu kambwanjenzi marumbu lâ, aku ipatu kinzi pitu taitu-taitu ṅanzi. ⁵ Mao nâ, nenda Maro ṅalae ṅa nde ṅalae ndo, aku imo tava walo kaika. I ne ilo-kalo ipole kinda tamâta nenda ilo-kalo marumbu lâ. ⁶ Ina kala uru walo ilanzi tamâta ea sipatawa warakanzi tininzi. Anḡa kinzi tamâta sakamao, ande i uru itawanzi ndue ku ipolenzi ndo.

⁷ Mine nde miki kawāngi wāngiṅa paneāṅa kâ pa Yova Kindeni! Kara wāngu ku kawāngi wāngiṅa ilâ pa nenda Maro Kindeni! ⁸ ṅana tu ina uru ivetanzi take-take sipāṅga lâ samba tini, aku isupwa karâzi imbe indue ṅana iveta unza ipāṅga isala nia ndamwa ndamwa. ⁹ Aku ina kala uru kâpwa isuanzi simbi rârâni, aku lâ zo ndia kinzi sii natunzi sisarâwa ṅana kapwanzi, ande inani uru kâpwa isuanzi.

¹⁰ Yova Kindeni ṅandai ilo ndeka ṅana kinzi zugu tamâta ṅinde uru sipandekâna ṅana warakanzi nâ nenzi kaika wa nenzi “hosi” ṅalaṅala nenzi kaika wa. ¹¹ Andeta i indeka ndo ṅananzi tamâta ea uru simege ṅana i kâ, kinzi ṅine kalonzi tawana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni.

¹² Mine nde miki tamâta ṅine kamo Jerusalem lawea, miki kapanea Yova Kindeni kasuka i ṅa kâki! Mao nâ, miki ṅine kamo Saion tuu kulu, miki kapanea nemi Maro Kindeni ṅa kasuka kâki! ¹³ ṅana tu ina iveta Jerusalem lawea ne ṅumbi nâzâla sipāṅga kaika ndo, aku inani uru iveta kie ara nâ panzi tamâta simo ṅinde. ¹⁴ Ina kala isokinzi lawea pinde nenzi zugu tamâta simo malawae ndo ṅana miki nemi tâno kâ, aku iveta kâpwa ara ndo ipāṅga maria lâ nemi tâno ilo, kala miki kaka lee kapwami pupuro lâ.

¹⁵ Andeta ṅinde nâ tia; i itu ṅgua kaika ilâ walele nâ pa tâno, aku tâno ipaloṅo nâ pa i kawa ṅgua ṅinde. ¹⁶ Aku ina uru io wââ indue imâ itura tâno lâ. Aku io mwâka ipāṅga unza tini tona. ¹⁷ Ina uru io karâzi tava mira “ais” kiri-kiri imbe indue. Lâ zo ṅana iveta nia pisi ṅalae ndo, ande tamâta tonḡe ikura tu imo ara, ande tia. ¹⁸ Andeta muli ṅa ina iporo itu ṅgua kaika, aku “ais” ipāṅga itogo lââ mine. Mao nâ, i kawa ṅgua iveta “ais” ipāṅga lââ ku irere ilâ.

¹⁹ Aku mine nâ, Yova Kindeni iporo itula ṅgua pwataki pa Yakopu ne vâsa ṅgu tona. Itula ne ṅgua tukuṅa kie-kie panzi Isrel ṅgu. ²⁰ Andeta i ṅandai iveta kie mine panzi tinikoa ṅgu. Kinzi sizizâla ṅana i ne ṅgua tukuṅa. Mine nde tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kâki!

148

Kelekele rârâni ikeno samba ilo wa tâno kulu wa sipanea Maro Kindeni sisuka i ṅa kâki

¹ Tapanea Yova Kindeni ṅa tasuka kâki! Miki rârâni kamo samba ilo, mikini kala kamo âta ṅinde, ande miki kapanea Yova Kindeni ṅa kasuka kâki!

² Miki anjelo rârâni, miki kapanea i ṅa kasuka kâki! Mao nâ, miki anjelo kaika rârâni, miki kapanea i ṅa kasuka kâki mine nâ! ³ Kari wa nzimona wa, miki kapanea i ṅa kasuka kâki! Anḡa miki pitu rârâni uru kasinala nia, miki kala kapanea i ṅa kasuka kâki mine nâ! ⁴ Noko samba kumo âta ndo, noko kupanea i ṅa kusuka kâki! Anḡa miki lââ kamo âta ṅinde, ande miki kala kapanea i ṅa kasuka kâki mine nâ! ⁵ Ara ṅana kelekele rârâni ṅinde ma sipanea Yova Kindeni sisuka i ṅa kâki, ṅana tu nia ndoyo i tamwata iporo itu ṅgua kaika, aku kinzi sipāṅga kala simo. ⁶ Ina iporo ṅgua, kala kinzi silâ simo nianzi nianzi, ma simo mine ku simo nâ. Io keru panzi lâ, aku sâ tonḡe ikura tu itoto i ne ṅgua tukuṅa ṅinde ututu, ande tia ndo.

⁷ Anḡa miki kelekele rârâni kamo tâno kulu, miki kala kapanea Yova Kindeni ṅa kasuka kâki! Miki inḡa ṅalaṅala wa kelekele kamo tâi geza-geza wa, ⁸ miki karâzi ne loloa wa mira “ais” wa, miki wââ wa mwâka wa, miki mbilu-lawea kaika kala uru kapono muli pa Yova Kindeni kawa ṅgua, ande miki rârâni kapanea i ṅa kasuka kâki! ⁹ Miki tuu ṅalaṅala wa tuu kiri-kiri wa, miki kâi bâṅa wa kâi kamandi dugu ilo wa, ¹⁰ miki simbi bâṅa wa simbi ngoi wa, miki mwâta wa sii wa, ande miki kala kapanea Yova Kindeni ṅa kasuka kâki! ¹¹ Anḡa miki koipu ṅalaṅala wa miki tamâta ṅgu ndoni wa, miki tamâta mbâna-mbâna wa miki katonâṅa rârâni wa, ¹² miki tamâta limoa wa miki taine taipa wa, miki tamâta kokoṅa wa miki lâlu kiri-kiri wa, ande miki rârâni kala kapanea Yova Kindeni ṅa kasuka kâki!

¹³ Mao kanano, miki rârâni kapanea Yova Kindeni ṅa kasuka kâki, ṅana tu i simbo nâ ṅa nde ṅalae, ipolenzi ṅoa ṅalaṅala pinde rârâni. I ne walo nde kaika ndo, aku kelekele rârâni simo samba ilo wa tâno kulu wa, ande kelekele rârâni ṅinde simo i kalo nâ. ¹⁴ Aku i tini mwasa ndo panzi Isrel tamâta, kala ivetanzi sipāṅga ṅgu kaika lâ. Kinzi simo i tamwata ne tamâta. Mine kala kinzi uru sipanea i ṅa sisuka kâki. Tapanea Yova Kindeni ṅa tasuka kâki!

149

Wāngiṅa ṅana tandekana Maro Kindeni

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kâki! Lâ zo ṅana miki Yova Kindeni ne tamâta

kapasau ṅana kawāngi pa i kâ, ande ara ṅana miki ma kawāngi wāngiṅa wasaseki papa.

² Mao nâ, miki Isrel tamâta, miki kalomi ṅgere tava ndekâṅa ṅana Yova Kindeni, inani nanayoni ivetami kapāṅga i ne ṅgu. Miki ṅine kamo Saion lawea, miki kandekana nemi koipu ṅalae! ³ Miki kawāngi wāngiṅa, aku kaki kapanea i ṅa kasuka kâki! Kara nemi wāngu kie-kie, ku kandekana i. ⁴ ṅana tu Yova Kindeni uru ilo ara nâ ṅananzi ne tamâta. Aku tamâta ea sipatawa warakanzi tininzi ku simarerea i, ande i ivilanzi tamâta ṅinde ṅana sipole paraṅa kâ.

⁵ Ara ṅana Yova Kindeni ne tamâta ma sindeka pâta, ṅana tu kinzi sipole paraṅa lâ. Ikura kari wa mbo wa, ande ara ṅana kinzi ma sindeka ku siwāngi wāngiṅa papa i. ⁶ Ara ṅana kinzi ma sisuṅa kawanzi kâki sipanea Maro Kindeni, ṅineṅga sikai nenzi pila ṅana kazâṅa kâ mata ruru ndo ku silâ ⁷ sipare nia panzi tinikoa ṅgu. Kinzi ma situ ṅana ṅgu ṅinde nenzi vetâṅa soki-soki, ku ma sizavarunzi wa sitawanzi ndue ndo lâ. ⁸ Kinzi ma sipa wâlo kaika lâ ṅgu ṅinde nenzi koipu ṅalaṅala tininzi wa nenzi katonâṅa tininzi wa. ⁹ ṅineṅga kinzi ma sizavarunzi ṅgu ṅinde ndo, ikura Maro Kindeni ne pateāṅa mine. Kinzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni ma sipolenzi kazâṅa tamâta mine nâ. Mine nde tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kâki!

150

Tapanea Maro Kindeni tasuka i ṅa kâki

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ṅa kâki! Miki ṅine kala kamo Yova Kindeni ne luma sapâṅa ilo, miki kapanea i! Mao nâ, kapanea i kala uru imo samba lawea kaika ṅinde ilo!

² Ina uru iveta vetâṅa ṅalaṅala kie-kie, aku i ṅa tava ne walo kaika nde ṅalae ndo, ipole kelekele rârâni marumbu lâ. Mine nde miki kapanea i ṅa kasuka kâki! ³ Kambana nemi tando wa kara nemi wāngu kie-kie, ku kapanea i ṅa kasuka kâki! ⁴ Kara nemi wāngu, aku kaki kapanea i ṅa kasuka kâki! Kara nemi wāngu ṅalaṅala wa kambana kauro wa, ku kapanea i ṅa kasuka kâki! ⁵ Kara nemi kondo “aini” kiri-kiri wa ṅalaṅala wa, aku kaveta ne nduṅṅani ipāṅga ṅalae ilâ ṅana kapanea Maro Kindeni ṅa kasuka kâki!

⁶ Miki kelekele rârâni kamo viami, miki kapanea Yova Kindeni ṅa kasuka kâki! Tapanea Yova Kindeni ṅa tasuka kâki!

MATAI Pâri ara ñana Yesu Kirisi kâ Matai ñgere

Ñine nde pâri ara ñana Yesu Kirisi kâ Matai ñgere. Matai nde tonje lâ kinzi pâri tamâta sanjao kananonzi rua, aku i ña tonje nde Livai. I munja iveta wurâta ñana mbumbu kaina kâ panzi Rom, andeta Yesu isarawa i tu ipono muli papa (10:3). Matai ñgere ñgua ñine panzi i nuwala Juda tamâta. Kinzi uru sio tininzi ñana Yautâña Tamâta ñinde Maro Kindeni nanayoni ipa ñgua tu ma isupwa imâ panzi (i ña tu Kirisi), aku Matai itu itula pwataki panzi tu Yesu tamwata nde Kirisi, ina Juda nenzi Koipu Ñalae. Mine kala ñgere ñgua rârâ ñana kinzi ñgua-tulâña tamâta mungâña nenzi ñgua, ku itula pwataki tu Yesu iveta nenzi ñgua ñinde ipânga kananjo.

Yesu Kirisi timbu wukale ñanzi

¹ Kinzi tamâta ñine nde Yesu Kirisi timbu wukale: Yesu nde Koipu Ñalae Daviti ne vâsa, anja Daviti nde Abraham ne vâsa. ² Abraham nde Isaka tama, anja Isaka nde Yakopu tama, anja Yakopu nde Juda wa taitua wa tamanzi. ³ Juda nde Peres ku Sera rua tamanzi. Kinzi rua tinanzi nde Tamar. Anja Peres nde Hesron tama. Anja Hesron nde Ram tama. ⁴ Ram nde Aminadap tama, anja Aminadap nde Nason tama. Anja Nason nde Salmon tama. ⁵ Anja Salmon nde Boas tama; Boas tina nde Rahap. Anja Boas nde Obet tama, anja Obet tina nde Rutu. Anja Obet nde Jesi tama. ⁶ Anja Jesi nde Koipu Ñalae Daviti tama, anja Daviti nde Solomon tama. Solomon tina nde munja imo Uria kaiwa.

⁷ Anja Solomon nde Rehoboam tama, anja Rehoboam nde Abiya tama. Anja Abiya nde Asa tama. ⁸ Anja Asa nde Jehosafat tama, anja Jehosafat nde Jehoram tama. Anja Jehoram nde Usia tama. ⁹ Anja Usia nde Jotam tama, anja Jotam nde Ahas tama. Anja Ahas nde Heskia tama. ¹⁰ Anja Heskia nde Manase tama, anja Manase nde Emon tama. Anja Emon nde Josia tama. ¹¹ Anja Josia nde Jehoiakin wa taitua wa tamanzi. Lâ zo ñinde kinzi Babilon ñgu sikainzi Isrel ñgu sionzi simo Babilon lawea, aku nâna silanzi.

¹² Kinzi Isrel ñgu silâ sipânga Babilon lawea lâ, ñine anja Jehoiakin ipulia Sealtiel. Anja Sealtiel nde Serubabel tama. ¹³ Anja Serubabel nde Abiut tama, anja Abiut nde Eliakim tama, anja Eliakim nde Asor tama. ¹⁴ Anja Asor nde Sadok tama, anja Sadok nde Akim tama. Anja Akim nde Eliut tama. ¹⁵ Anja Eliut nde Eleasar tama, anja

Eleasar nde Matan tama. Anja Matan nde Yakopu tama. ¹⁶ Anja Yakopu nde Yosepe tama, anja Yosepe nde Maria kaiwa. Aku Maria ipagugua Yesu, ina Kirisi, tamâta ñinde Maro Kindeni ipatea tu ivilanzi ne ñgu.

¹⁷ Mine kala Abraham see rârâni imâ ipânga lâ Daviti ne zo, ande kinzi ñinde kambwanjenzi ikura sanjao kananonzi ñapa. Aku Daviti see rârâni imâ ipânga lâ zo ñinde Isrel ñgu silâ simo nâna nia lâ Babilon lawea, ande kinzi ñinde kambwanjenzi kala ikura sanjao kananonzi ñapa mine nâ. Aku lâ zo ñinde simo Babilon lawea, aku ilâ lee ikura lâ zo ñinde Kirisi ipânga, ande kinzi ñinde kambwanjenzi kala ikura sanjao kananonzi ñapa mine nâ.

Maria ipagugua Yesu Kirisi

¹⁸ Pâri ñana Yesu Kirisi tu ipânga tâno kulu mâsi mana, ande mine: i tina Maria, munga sipatea i tu ma ikai kaiwa Yosepe. Andeta kinzi rua sipakâe tia yo, ñine anja Koroani Sapâña iveta mâsi ñalae tonje papa Maria, kala Maria kapwa lâ. ¹⁹ Anja Yosepe, ina tamâne ñinde kinzi munja sipatea tu ma ikai kaiwa Maria, ande i tamâta ara, kala tini pwâka tu iveta manjeti papa Maria. Mine kala itu ipile Maria mwasa nâ. ²⁰ Yosepe nde ilo keno mine yo, ñine anja lâ mbupuleña Maro Ñalae ne anjelo tonje imâ papa. Aku anjelo nde ipai tu, “Yosepe, Daviti ne vâsa noko, noko ma kururu ñana pwai kaiwa taine Maria imâ imo kuno ndimo. Kuloño; munja, Koroani Sapâña lo lâlu ñinde ilâ ikeno Maria kapwa ilo. ²¹ Aku Maria ma ipagugua natu tamâne tonje ipânga. Noko ma kupatu i ña tu Yesu, ñana tu i ma izavaru kiesaka piti lâ ne tamâta tininzi, aku ma ivilanzi tu simo vianzi ku simo nâ.”

²² Mine kala vetâña rârâni ipânga ikura ñgua tonje Maro Ñalae munja io lâ ñgua-tulâña tamâta tonje kawa mine tu, ²³ “Taine taipa tonje, i munja ikeno kuku tamâne tonje tia, ande i ma kapwa, aku ma ipagugua lâlu tamâne. Kinzi ma sipatu lâlu ñinde ña tu ‘Emanyuel’. Noa ñine nde duvi mine tu, ‘Maro Kindeni imo kuku kindi’.”

²⁴ Yosepe nde imbipole marumbu lâ, ñine anja imandi sânda ku iveta ikura Maro Ñalae ne anjelo kawa ñgua mine. Yosepe ikai kaiwa taine Maria imâ imo kuku, ku rua sipakâe. ²⁵ Andeta Yosepe ikeno kuku Maria tia. Kinzi simo mine lee, ñine anja Maria ipagugua lâlu tamâne ipânga. Aku Yosepe ipatu lâlu ñinde ña tu “Yesu”.

2

Kinzi ilo-kalo tamâta soka pa mbwera warika kâ simâ simora Yesu

¹ Maria ipagugua Yesu lâ Betlehem lawea lâ Judia tâno. Pa zo ñinde Herot imo koipu

lâ Judia. Aku lâ zoni ndaina, kinzi tamâta pinde soka papa tâno tonje ikeno pa mbwera warika kâ simâ pa Jerusalem lawea. Tamâta njinde nde sikai ilo-kalo njananzi pitu kie-kie. ² Kinzi simâ sipânnga Jerusalem lâ, njineŋga sikasonja tu, “Lâlu wasaseki tonje ipânnga lâ, i ma muli ikai koipu panzi Juda ngu, ande imo ndia. Maka kamora i ne pitu pa mbwera kâ, kala kamâ tu ma kapanea i.” ³ Koipu Herot nde ilonjo ngu njinde, njineŋga i ilo rârâ. Aku kinzi tamâta rârâni lâ Jerusalem lawea kala ilonzi rârâ mine nâ. ⁴ Njineŋga Herot ipasupwa ilâ panzi Juda nenzi patarawânga tamâta njalanjala rârâni sitavanzani nenzi pananânja tamâta njana ngu tukunja kâ tu simâ. Simâ sipasau lâ, njineŋga Herot ikasonjanzi tu, “Tamâta njinde sisarawa i na tu Kirisi, ande i ma ipânnga lâ lawea ndia.” ⁵ Kinzi nde sipai tu, “I ma ipânnga lâ Betlehem lawea, lâ Judia tâno. Ngua-tulânja tamâta tonje munja ingere ngu lâ pepa tini mine tu,

⁶ “Noko Betlehem lawea lâ Juda nenzi tâno, noko kumo togo lawea kaa nâ lâ kinzi Juda tamâta njalanjala naonzi, ande tia ndo. Noko ne koipu tonje ma ipânnga, aku ma ikai katonânja panzi nanenju ngu Isrel.”

⁷ Herot ilonjo nenzi ngu lâ, njineŋga ipasupwa paveânja nâ panzi tamâta papa mbwera warika kâ njinde tu simbonzi nâ simâ kuku. Simâ lâ, njineŋga ikasonjanzi tu, “Pitu njinde nde ipânnga lâ zo ndia.” Aku situla pitu ne zo pwataki papa. ⁸ Njineŋga Herot isupwanzi silâ pa Betlehem lawea, aku iporo lanjeŋa panzi tu, “Miki kalâ ku karoto sondo njana lâlu njinde kâ. Mambo kasânda lâlu kulu, njineŋga kakai pâri kataulo kamâ pa nana, aku nana kala ma alâ apanea i.”

⁹ Kinzi ilo-kalo tamâta njinde silonjo koipu ne ngu lâ, njineŋga siyâti silâ. Aku pituni ndaina munja simora pa mbwera kâ njinde nde imunja panzi. Pitu iyoka imunja panzi ilâ lee, njineŋga ipâti itâra âta lâ luma lâlu imo njinde kulu. ¹⁰ Kinzi nde simora pitu, ku sindeka pâta kanaanjo.

¹¹ Aku silâ luma ilo, ande simora lâlu ku tina Maria rua. Njineŋga sipare tukunzi papa aku sipanea lâlu njinde. Aku sikai nenzi tânga kawa piti, aku nenzi wisi-ara kulu njalae tina silua; mira ara “gol” wa kâu kuwae ara wa samimi kuwae ara wa silua. ¹² Aku lâ nenzi mbupuleŋa, Maro Kindeni itu kaika panzi tu, “Miki ma kataulo kalâ pa Herot kilo ndimo.” Tia ku kinzi soka nzâla tonje sitaulo silâ pa nenzi lawea kilo.

Yosepe ikainzi lâlu ku tina Maria rua sikâwa silâ pa Isip tâno

¹³ Kinzi ilo-kalo tamâta nde silâ lâ, njineŋga Maro Njalae ne anjelo tonje ipatua pa Yosepe

lâ mbupuleŋa. Anjelo ipai tu, “Noko kumandi, aku pwainzi lâlu ku tina rua kakâwa kalâ pa Isip tâno. Aku kamo ndaina lee ikura lâ zo ndia nana warakânju ma amâ aporo pano kilo nga. Herot ma isupwanzi ne tamâta tu siroto njana lâlu tu sipu pâta imâte kâ.” ¹⁴ Njineŋga Yosepe imandi sânda, aku ndainani nâ, lâ mbo ngini-ngini, ikainzi lâlu ku tina Maria rua, aku sikâwa silâ pa Isip tâno. ¹⁵ Aku Yosepe imo Isip lee ikura lâ zo muli Herot imâte lâ nga. Mine kala ngu tonje munga Maro Njalae io lâ nguatulânja tamâta tonje kawa nde ipânnga kanaanjo lâ. Ngua-tulânja tamâta munjânja njinde ikai Maro Kindeni kawa ku ingere ngu lâ pepa tini tu, “Nana asarâwa pa natunju tamâne, aku iyoka Isip imâ.”

Herot isupwanzi zugu tamâta tu ma sipunzi lâlu rârâ simâte

¹⁶ Kinzi ilo-kalo tamâta nde sitaulo silâ pa nenzi lawea lâ, njineŋga Koipu Herot isama tu kinzi munga silanje i tu ma sitaulo simâ papa. Mine kala Herot wisi nâna njalae tina. Aku i kalo ngere njana ngu kinzi munga siporo njinde, njana pitu ne zo njana ipânnga kâ. Mine kala isupwanzi zugu tamâta pinde silâ pa Betlehem lawea, aku sikura lawea laitii laitii njinde tava. Aku lâ lawea njinde sikainzi lâlu tamâne rârâni nenzi mbwera rua tia yo, aku sipunzi pâta sipamateteu. ¹⁷ Vetânja njinde nde iyoke ngu tonje munga Maro Kindeni io lâ ngua-tulânja tamâta Jeremaia kawa mine tu,

¹⁸ “Kinzi silonjo sarawânja tonje tava tija wa kalo-kalo iveta ndunjeŋa njalae lâ Rama lawea. Rasele ne vâsa nde sitata njananzi natunzi, kala kinzi tamâta silâ kunzi tu siveta ilonzi ara kâ. Andeta sikura tia, njana tu natunzi rârâni nde sipamateteu lâ.”

Yosepe ikainzi lâlu ku Maria rua ku sitaulo simâ kilo

¹⁹ Aku muli, njineŋga Koipu Herot imâte lâ. Njineŋga Maro Njalae ne anjelo ipatua kilo pa Yosepe lâ Isip tâno, lâ i ne mbupuleŋa. ²⁰ Aku anjelo ipai Yosepe tu, “Kumandi sânda, ku pwainzi lâlu ku tina rua kataulo kalâ pa Isrel tâno kilo. Kinzi tamâta munja situ sipu lâlu pâta imâte njinde, ande simâte lâ.” ²¹ Njineŋga Yosepe imandi, aku ikainzi lâlu ku tina rua ku soka silâ pa Isrel tâno.

²² Andeta Yosepe ilonjo ngu tu Arkelaus ikai tina Herot nia, kala imo koipu panzi tamâta lâ Judia tâno. Aku Yosepe iruru njana itaulo pa nia njinde. Njineŋga lâ Yosepe ne mbupuleŋa tonje, Maro Njalae itu kaika tu Yosepe ma ingenje njana nia njinde kâ. Mine kala Yosepe ilâ papa Galilaya tâno. ²³ Ipânnga Galilaya lâ, aku imo lawea tonje, i na tu Nasarete. Mine kala ngu-tulânja tamâta munjânja nenzi ngu njana Kirisi kâ

nde ipângga kanaŋo. Nenzi ŋgua ŋine nde mine, “Kinzi ma siporo tu, ‘I nde Nasarete lawea warika.’”

3

Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata itula ŋgua

¹ Mbwera pinde ilâ lâ, ŋineŋga Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ipângga nia bilimu tonje lâ Judia tâno. I uru itula ŋgua panzi tamâta mine tu, ² “Maro Kindeni ne zo ŋana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipângga laiti lâ. Mine nde miki kapalele ilomi kalomi.” ³ Yoane nde tamâta ŋinde Maro Kindeni munja iporo ŋana lâ ŋgua-tulâŋa tamâta Aisaia kawa mine tu,

“Lâ nia bilimu, sarawâŋa tonje iyoka lâ tamâta tonje kawa imâ mine tu, ‘Kaveta nzâla sondo ŋana Maro Njalee ma imâ kâ.’”

⁴ Yoane nde uru isawa pasawaŋa munja sisuta lâ ŋgoa “kamel” karae, ku ipu ŋgoa karae lâ kambwaŋe. Aku i uru ika ndemu-ndemu tava sipa siŋi togo kâ kaniŋa mwasina. ⁵ Lâ zo ŋinde, kinzi Jerusalem tamâta ŋu njalae sitavanzi Judia tamâta râra anga tamâta lâ lawea lawea ikeno Jordan Lââ tini laiti, ande kinzi ŋinde râràni nde simâ pa Yoane. ⁶ Kinzi sipatula nenzi kiesaka papa, aku ililinsi lâ Jordan Lââ.

⁷ Yoane mata ilâ imoranzi tamâta râra lâ kinzi Parisai ŋu wa Sadyusi ŋu simâ ŋana sikai lââ-liliŋa kâ. Aku Yoane ipainzi tamâta ŋinde tu, “Miki nde mwâta sakamao natunzi! Miki ea ipaimi tu kakâwa ŋana Maro Kindeni ne wisi-nâna, a? ⁸ Miki ŋandai kaveta vetâŋa arara ŋa. Ambo miki ma kaveta vetâŋa ara, ande ŋinde nâ ma itula ilomi pwataki tu miki kapalele ilomi kalomi lâ. ⁹ Miki uru kaporo kaa nâ lâ warakami ŋginimi tu, ‘Abraham nde maka timbuma’, aku lâ ŋgua ŋine miki katu Maro Kindeni ne pareŋa-nia ŋana nemi kiesaka kâ ma iŋenge ŋanami. Opopo, miki kapalâŋe ndo! Naŋa aporo mao nâ pami; Maro Kindeni ikura tu ikainzi mira ŋai ku ivetanzi sipâŋga Abraham ne vâsa, sitogo miki mine! ¹⁰ Kavasi nde ikeno lâ kâi duvi tini. Kâi ndia uru ipula kanaŋo ara tia, ŋinde ma Maro Kindeni iso irumbia lâ yââ kana lâ.

¹¹ Naŋa uru alilimi lâ lââ nâ, aku vetâŋa ŋine itula ilomi pwataki tu miki kapalele ilomi kalomi lâ. Anga tamâta tonje iyoka naŋa muliŋgu mwaŋga imâ, aku i ne walo nde ipole nanenŋu walo. I nde tamâta njalae; mine kala naŋa amo i kalo, atogo tamâta kaa nâ mine. Nanenŋu ara keno ŋana akai i ne kie kâmba atogo i ne wurâta tamâta sugorai mine, ande tia. I ma ililimi lâ Koroani Sapâŋa wa yââ wa. ¹² I ne kâro-kâro keno i mbalau ilo, aku ma ikaro ‘wit’ ne kina itambira lâ. I ma igona ‘wit’ kanaŋo ku io lâ kâpwa ne luma ilo. Anga kina nde ma

irumbia lâ yââ ŋinde uru mela-mela mine ku imo nâ.”

Yoane ilili Yesu

Malaka 1:9-11, Luka 3:21-22

¹³ Lâ zo ŋinde Yesu ipile Galilaya tâno, aku indue imâ pa Jordan Lââ. Imâ pa Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata tu ma ikai lââ-liliŋa lâ Yoane mbau. ¹⁴ Andeta Yoane ilelea i, aku ipai tu, “Ara ŋana noko ma kulili naŋa. Mine nde mana mana anga noko kumâ pa naŋa ŋana alilino.” ¹⁵ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Kupile ŋga. Kinda rua ma taveta ŋine, ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine.” ŋineŋga Yoane isâu papa Yesu ne ŋgua ŋinde.

¹⁶ Yoane ilili Yesu lâ, aku walele nâ Yesu ipile lââ ku ikâki ilâ pa pânŋa pwali. Aku ndainani nâ samba ipwa pwataki, aku Yesu imora Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa itogo bâlu mine indue imâ papa. ¹⁷ Aku sarawâŋa tonje iyoka pa samba indue imâ mine tu, “Naŋa natunŋu kala ŋine. Naŋa ilonŋu ndo keno papa wa ilonŋu indeka papa wa.”

4

Sadana ikai samâŋa pa Yesu

Malaka 1:12-13, Luka 4:1-13

¹ Yesu ikai lââ-liliŋa lâ, ŋineŋga Koroani Sapâŋa ikai Yesu io lâ nia bilimu tonje, ŋana koroani saka nenzi koipu ma ikai samâŋa papa. ² Aku pa zo ŋinde Yesu indi kaika pa tamwata tu ma ika kâpwa tia, kala imo mine lee ikura kari tamâta rua (40) lâ, kala putole ipu pâta. ³ ŋineŋga koroani saka nenzi koipu imâ pa Yesu, aku ipai tu, “Noko kutu Maro Kindeni natu, ande ara, kuporo panzi mira ŋai tu ma sipalele sipâŋga sitogo puroŋa mine.” ⁴ Andeta Yesu iporo taulo tu, “Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Kâpwa nâ ikura tu isukanzi tamâta ŋana simo vianzi kâ, ande tia; ŋgua râràni ipângga lâ Maro Kindeni kawa ŋinde tona ma isukanzi tamâta’.”

⁵ Yesu iporo ŋgua mine lâ, ŋineŋga koroani saka nenzi koipu ikai Yesu ilâ Jerusalem lawea, aku io i kâki imandi Maro Kindeni ne luma sapâŋa mende kulu. ⁶ Aku ipai Yesu tu, “Noko kutu Maro Kindeni natu, ande ara, kusonŋa kundue pa tâno kulu. ŋana tu Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘I ma ionzi ne anjelo tu sikatonano. Kinzi ma mbaunzi nâ sisuka noko kâki, kala mira tonje ma ikura tu isowe noko kie, ande ma tia’.”

⁷ Andeta Yesu ipai tu, “Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Noko ma kuveta samâŋa tonje pa noko ne Maro Njalee Kindeni ndimo’.”

⁸ ŋineŋga koroani saka nenzi koipu ikai Yesu ikâki tuu njalae tonje kulu, aku itula

nia wa lawea ndoni tava nenzi siŋgâra arara papa. ⁹ Aku ipai Yesu tu, “Ambo noko ma kupare tuku ku kutundu kupanea nana, ande nana ma kelekele rârâni njine alano.” ¹⁰ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Sadana, noko pwâwa kulâ! Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Noko ma kutundu kupanea noko ne Maro Njale Kindeni, aku kuveta wurâta papa i simbo nâ.’”

¹¹ Njineŋga koroani saka nenzi koipu nde ipile Yesu ilâ, aku kinzi aŋelo simâ ku sika-tona Yesu.

Yesu iveta ne wurâta muŋga lâ Galilaya tâno

Malaka 1:14, Luka 4:14-15

¹² Pa zo njinde, Yesu ilonjo njua tu kinzi sio Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata imo luma sakamao ilo. Mine kala itaulo ilâ pa Galilaya tâno kilo. ¹³ Ipile Nasarete lawea ku ilâ ipâŋga Kaperneam lawea, aku imo lawea ndaina. Kaperneam lawea ikeno Galilaya Lââ bwalika pwali. Nia njinde nde kinzi Sebulun ngu anga kinzi Naptali ngu nenzi tâno. ¹⁴ Mine kala Yesu iveta ikura njua tonje muŋga njua-tulâŋa tamâta Aisaia iporo lâ. Aisaia muŋga ikai Maro Kindeni kawa ku iporo tu,

¹⁵ “Miki tamâta lâ Sebulun ngu anga lâ Naptali ngu, miki njinde kamo papa Galilaya Lââ bwalika, pa Jodan Lââ tini pinde, aku kamo Galilaya tâno kunzi tinikoa ngu, miki kalonjo; ¹⁶ Kinzi tamâta uru simo kondoma ilo, ande kinzi ma simora sinâla njalae tonje. Mao nâ, kinzi simo nia kondoma, itogo mateŋa nianzi mine. Andeta sinâla njinde ma isinalanzi.”

Yesu isarawanzi tamâta njapa tu sipono muli papa

Malaka 1:16-20, Luka 5:1-11, Yoane 1:35-42

¹⁷ Lâ zo njinde, Yesu imandi njana iveta ne wurâta njana itula njua kâ. I uru itula njua mine tu, “Miki kapalele ilomi kalomi, njana tu Maro Kindeni ne zo njana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipâŋga laiti lâ”.

¹⁸ Zo tonje Yesu iyoka Galilaya Lââ bwalika pwali ilâ, aku mata ilâ imoranzi tai-tua rua, Saimon, i ŋa tonje Petero, kuku i tai Andaria rua. Kinzi rua simo sitambira viâŋa lâ lââ bwalika ilo, njana tu rua uru sikai iŋa njana nenzi mbaliŋa kâ. ¹⁹ Aku Yesu ipainzi rua tu, “Miki rua kamâ kaponi muli pa nana, aku ma apananami njana kakainzi tamâta kâ”. ²⁰ Aku walele nâ kinzi rua sipile nenzi viâŋa ku soka i muli silâ.

²¹ Aku Yesu iyoka ilâ, njineŋga imoranzi tamâta rua, tai-tua rua; Yamesi, i Sebedi natu, anga i tai Yoane. Kinzi rua kala sisaŋona wâŋga kulu kuku tamanzi Sebedi, aku siveta nenzi viâŋa sono. Aku Yesu

isarawanzi rua, ²² aku walele nâ kinzi rua sipile tamanzi imo wâŋga kulu ku soka Yesu muli silâ.

Yesu itula njua ku ivetanzi tamâta tininzi ara tava

²³ Njineŋga Yesu iyoka ilâ ikura nia ndoni lâ Galilaya tâno. I uru ipanananzi tamâta lâ nenzi luma njana pasauŋa kâ ilo. Aku itula pâri ara njana Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ tava, aku ivetanzi pukoŋa tamâta rârâni tininzi ara, kinzi njinde muŋga simo tava pukoŋa kie-kie. ²⁴ Aku Yesu parina nde ilâ isala nia ndoni papa Siria tâno kâ. Mine kala sikainzi tamâta rârâni njinde pukoŋa wa nâna kie-kie ikainzi lâ, ku simâ pa Yesu. Aku sikainzi tamâta njinde koroani saka sipakâe kunzi njinde tona, sitavanzi tamâta njinde uru patanzi wa tininzi ruru njalae wa tukanzi pââsââ wa; kinzi sikainzi tamâta njinde rârâni simâ pa Yesu. Aku Yesu ivetanzi tamâta njinde rârâni tininzi ara kilo. ²⁵ Mine kala tamâta ngu njalae tina lâ Galilaya tâno, anga lâ Lawea Saŋao, anga lâ Jerusalem lawea, anga lâ Judia tâno, anga lâ Jodan Lââ tini pinde, kinzi njinde soka Yesu muli silâ.

5

Yesu itula njua lâ tuu tonje kulu

Luka 6:20-49

¹ Yesu nde imoranzi tamâta ngu njalae njinde simâ papa, njineŋga ilâ ikâki tuu tonje kulu isaŋona. Aku kinzi kalo-tawana tamâta nde simâ papa.

Yesu itula njua njananzi tamâta ma sindeka kâ

² Njineŋga Yesu ipanananzi mine tu, ³ “Tamâta ea kinzi sipasama tu kinzi sikura njana sipavila warakanzi tia, kala sino pa Maro Kindeni simbo nâ tu ma ivilanzi, ande kinzi njinde ma sindeka, njana tu kinzi simo Maro Kindeni ne ngumbi ilo marumbu lâ.

⁴ Anga tamâta ea kinzi sipamorai tu nenzi kiesaka rârâ ikeno tininzi, aku ilonzi malia njana njinde kâ, kinzi njinde ma sindeka, njana tu Maro Kindeni ma iveta ilonzi ara kilo.

⁵ Anga tamâta ea kinzi uru sipatawa warakanzi tininzi, kinzi njinde ma sindeka, njana tu muli Maro Kindeni ma tâno ndoni ilanzi.

⁶ Anga tamâta ea kinzi ilonzi ndo tu sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, kinzi njinde ma sindeka, njana tu Maro Kindeni ma ivetanzi sipâŋga mbâra-mbâra mine nâ.

⁷ Anga tamâta ea kinzi uru kalonzi sukâŋa njananzi tamâta kala sisukanzi, kinzi njinde ma sindeka, njana tu Maro Kindeni ma kalo sukâŋa njana kinzi warakanzi mine nâ.

⁸ Anga tamâta ea kinzi ilonzi ndo tu sipono muli pa Maro Kindeni, aku ilonzi rua-rua

tia, kinzi njinde ma sindeka, njana tu muli kinzi matanzi ma simora i nao.

⁹ Anja tamâta ea kinzi uru silulu tininzi pinde nenzi wisi-nâna wa paranja wa, kinzi njinde ma sindeka, njana tu Maro Kindeni ma ikatonanzi sitogo i natu wukale mine.

¹⁰ Anja tamâta ea kinzi sikai nâna njana sipaveta kuku Maro Kindeni ne pateña, kinzi njinde ma sindeka, njana tu kelekele njinde Maro Kindeni uru ilanzi tamâta ikai maro panzi njinde, ande ma ilanzi kinzi tona.

¹¹ Kinzi tamâta pinde ma sisama tu miki uru kaponi muli pa nana, aku njana duvi njinde kâ ma siporo njua sakamao pami wa siveta malia pami wa sisowe njua lanjeja kie-kie lâ tinimi wa. Ambo mine, ande ara, miki ma kandeka. ¹² Miki ma ilomi ara njana njinde kâ, aku kandeka pâta kanajo, njana tu Maro Kindeni io kulu njalae ikeno indamwami lâ samba ilo. Mao nâ, kinzi munja siveta malia mine nâ panzi njua-tulâna tamâta simo munjâna njinde.”

Kinzi kalo-tawana tamâta sitogo tâi wa sinâla wa

Malaka 4:21-23, Luka 8:16-18

¹³ “Miki nde katogo tâi panzi tamâta rârâni. Ambo tâi ne makisa marumbu, ande vetâna tonge ikeno njana tamâta ma siveta ne makisa ipânja kilo, ande tia. Ambo tâi ne makisa tia, ande ipânja itogo kina mine, kala tamâta uru sitambira lâ tâno kulu, aku kenzi nâ sipale.

¹⁴ Miki nde katogo sinâla panzi tamâta rârâni. Ambo lawea tonge ikeno tuu kulu, ande ikura tu ipavea tia. ¹⁵ Kinzi tamâta uru sisulu sinâla njineja sio lâ kondo tonge kalo, ande tia. Kinzi uru sio sinâla kâki lâ peke kulu, njana ma isinalanzi tamâta rârâni simo luma njinde ilo. ¹⁶ Aku miki kala mine nâ, miki ma kao nemi sinâla yâti njana isinalanzi tamâta rârâni. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi ma simora vetâna arara kala kaveta njinde, aku ma sipanea miki tamami Maro Kindeni, ina imo samba ilo.”

Maro Kindeni ne njua tukuja

¹⁷ “Ambo miki ilomi pateja tu nana amâ tâno kulu njana azavaru Mose ne njua tukuja wa kinzi njua-tulâna tamâta nenzi njua wa, ande miki ma ilomi mine ndimo. Nana tu nana amâ njana aveta njua njinde rârâni ipânja kanajo. ¹⁸ Nana aporo mao nâ pami; njua tukuja ne njereja kiri-mwata tonge ma zavaruja tia ndo lee samba wa tâno ne zo marumbu. Nana tu vetâna rârâni ma ipânja munja lâ nga, ikura njua tukuja iporo tu ma ipânja mine. ¹⁹ Ambo tamâta tonge ipu muli pa njua tukuja kiri-mwata tonge, aku ipanananzi tamâta tu ma sipu mulinzi pa njua tukuja mine, ande tamâta njinde ma imo kaa nâ lâ njua Maro Kindeni ikai maro papa njinde naonzi. Anja

tamâta ea iyoka njua tukuja rârâni muli ku ipanananzi tamâta tu ma soka njua tukuja muli mine, ande i ma imo tamâta njalae lâ njua Maro Kindeni ikai maro papa njinde naonzi. ²⁰ Kinzi pananâna tamâta njana njua tukuja kâ sitavanzi kinzi tamâta lâ Parisai njua, ande kinzi uru simakâsa njana soka njua tukuja muli. Andeta nana apaimi tu ambo miki nemi vetâna arara njandai ipole kinzi nenzi vetâna arara, ande miki ma kakura tu kamo Maro Kindeni ne njumbi ilo, ande tia ndo.”

Yesu itula njua njana wisi-nâna kâ

²¹ “Kinzi pananâna tamâta njana njua tukuja kâ uru sipanananzi tamâta mine, ‘Kinda timbunda munja sikai njua tukuja njine: “Noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo. Ambo tamâta tonge ipu tamâta tonge pâta imâte, ande kinzi ma sikai i ilâ imandi njua nia”.’ Njine miki kasama lâ. ²² Ambo taitu njine nana apaimi tu ambo tamâta tonge wisi nâna pa ninambwe tonge, ande Maro Kindeni ne pareña-nia ikeno papa i. Ambo tamâta tonge iporo njua sakamao papa ninambwe tonge, ande kinzi tamâta njalanala ma situ i sondo. Andeta kalonjo nga; ambo tamâta tonge ipai ninambwe tonge tu, ‘Noko kapal’, ande i ipânja yâa njalae ne mbââ tini laiti.

²³ Mine kala lâ zo ndia noko pwai ne patarawâna kulâ pa patarawâna nia, ambo noko kalo njere njana munja kuveta soki pa ninambwe tonge kala i wisi nâna pano, ²⁴ ande kuo ne patarawâna ndue keno patarawâna nia nao, aku kulâ kuveta njua sondo kuku ninambwe munja lâ nga. Kuveta sondo lâ, njineja kutauro kilo, aku kuo ne patarawâna ilâ pa Maro Kindeni.

²⁵ Ambo tamâta tonge isowe njua lâ noko tini, kala miki rua koka nzâla kalâ pa njua nia, ande walele nâ noko ma kuveta njua sondo kuku i. Tia ma tamâta njinde io noko lâ njua-samâna tamâta mbau ilo, njineja i ma iono lâ sambara mbaunzi ilo, njineja kinzi ma siono lâ luma sakamao ilo. ²⁶ Nana aporo mao nâ; noko ma kumo luma sakamao ilo lee ikura lâ zo ndia noko ma kupare ne mbumbu kulu kinzi sipatea pano njinde marumbu lâ.”

Yesu itula njua njana pakânya yaulânya kâ

Matai 19:3-11, Malaka 10:2-12, 1 Korin 7:1-16

²⁷ “Kinzi pananâna tamâta njana njua tukuja kâ uru sipanananzi tamâta mine, ‘Njua tukuja keno mine: “Noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa ndimo”.’

²⁸ Ambo taitu njine nana apaimi tu, ambo tamâta tonge mata ilea pa taine tonge ku ilo yosi njana, ande lâ i tamwata ilo tamâta njinde iveta sakamao kuku i marumbu lâ.

²⁹ Ambo noko mata ilaneno kala kuveta kiesaka, ande ara njana noko ma kupasiki mata njinde piti ku kutambira ilâ. Ambo noko mata taitu nâ, ande njine nde ara koŋa tia. Taitu kuloŋo nja; ambo noko tini ndoni ku Maro Kindeni itambirano kulâ yââ njalae ne mbââ ilo, ande njinde nde ara tia ndo. ³⁰ Ambo noko mbau tonje ilaneno kala kuveta kiesaka, ande ara njana noko ma kutoto mbau njinde piti ku kutambira ilâ. Ambo noko mbau taitu nâ, ande njine nde ara koŋa tia. Taitu kuloŋo nja; ambo noko tini ndoni kulâ yââ njalae ne mbââ ilo, ande njinde nde ara tia ndo.”

Yesu itula njua njana pakâenja totonja kâ

³¹ “Kinzi pananânja tamâta njana njua tukuŋa kâ uru sipananami tu, ‘Ambo tamâta tonje itu ipile kaiwa taine, ande i ma ingere njua lâ pepa tonje tini ku ilua kaiwa taine, njana itoto pakâenja kâ’. ³² Ambo taitu njine naja apaimi tu ambo tamâne tonje ipile kaiwa taine, andeta taine njinde muŋga iveta sakamao kuku tamâta tonje tia, ande tamâne njinde iveta kaiwa taine njinde ipânja togo taine njana itambira tini potomule kâ. Ambo muli tamâta tonje ikai taine njinde, ande kaiwa tamâne wasaseki njinde iveta sakamao kuku tamâta tonje kaiwa.”

Yesu itula njua njana njua pânja kâ

³³ “Kinzi pananânja tamâta njana njua tukuŋa kâ uru sipanananzi tamâta mine, ‘Kinda timbunda munga sikai njua tukuŋa mine: “Ambo noko kupa njua kuku Maro Kindeni njana ma kuveta vetâja tonje, ande noko ma muli kumbware njua pânja njinde ndimo”.’ Njine miki kasama lâ. ³⁴ Ambo taitu njine naja apaimi tu ambo noko kuveta njua pânja tonje, ande noko ma kusarâwa pa sâ tonje tu iveta njua njinde kaika ndimo. Noko ma kusarâwa pa samba ndimo, njana tu samba nde Maro Kindeni ne sanonânja nia. ³⁵ Aku noko ma kusarâwa pa tâno ndimo, njana tu tâno nde Maro Kindeni ne nia njana io kie lâ kulu kâ. Aku noko ma kusarâwa pa Jerusalem lawea ndimo, njana tu Jerusalem nde Koipu Njalae Maro Kindeni ne lawea. ³⁶ Aku noko ma kusarâwa pa tamwata kulu kâmba tu iveta njua tonje kaika ndimo, njana tu noko pwura njana kuveta kulu pwau njinde ipânja pâne tâku mâmânja, ande tia. ³⁷ Ambo noko ilo tu kuveta njua pânja tonje, ande noko ma kuporo tu, ‘Naja ma aveta mine’, tâku, ‘Naja ma aveta mine tia’. Njinde ikura lâ. Njua ndia noko kusenje lâ tava ne njua pânja, ande njua njinde iyoka pa koroani saka nenzi koipu nâ kawa imâ, ina sakamao tamwata.”

Yesu itula njua njana vetâja soki parenja kâ

³⁸ “Kinzi pananânja tamâta njana njua tukuŋa kâ uru sipanananzi tamâta tu,

‘Njua tukuŋa keno mine: “Ambo tamâta tonje iyaula noko mata, ande ara, noko kala kuyaula i mata. Ambo tamâta tonje imbware noko niŋo, ande ara, noko kala kumbware i niŋo”.’ ³⁹ Ambo taitu njine naja apaimi tu noko ma kupare nia pa tamâta iveta soki pano njinde ndimo. Ambo tamâta tonje iponza noko gawula pinde, ande ara, kupulia gawula pinde kala ilâ papa tu iponza tona. ⁴⁰ Ambo tamâta tonje ikaino ilâ pa njua nia tu ikai noko ne pasawaŋa saŋeno, ande ara, noko ne pasawaŋa kulua, aku ne pasawaŋa luandondo kulua tava. ⁴¹ Ambo Rom nenzi zugu tamâta tonje ikaika pano tu pwale i ne kekeleke ku pwoka kuku ikura nia mbuku taitu, ande ara, pwoka kuku ikura nia mbuku rua. ⁴² Ambo tamâta tonje ino pano tu kekeleke kulua, ande ara, njinde kulua. Ambo tamâta tonje itu ikai kekeleke tonje saŋeno, aku ipaino tu muli i ma itu njana, ande ara, noko ma kupu muli papa i ndimo.”

Yesu itula njua njana tininda mwasa panzi kazâja tamâta

Luka 6:27-36

⁴³ “Kinzi pananânja tamâta njana njua tukuŋa kâ uru sipanananzi tamâta tu, ‘Njua tukuŋa keno mine: “Noko ma tini mwasa panzi noko ne njua, aku wisi nâna panzi ne kazâja tamâta”.’ ⁴⁴ Ambo taitu njine naja apaimi tu noko ma tini mwasa panzi ne kazâja tamâta, aku kuno pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi tamâta ea siveta mâsi sakamao pano njinde. ⁴⁵ Ambo noko ma kuveta mine, ande njinde ma itula pwataki tu noko nde Tamami Maro Kindeni imo samba ilo njinde natu. Njana tu i uru iveta ne kari ikâki imâ âta njana isinalanzi kinzi tamâta saka wa ara wa. Aku i uru iveta karâzi indue imâ panzi tamâta uru soka i ne njua tukuŋa muli wa kinzi tamâta uru sipu mulinzi pa i ne njua tukuŋa tona. ⁴⁶ Ambo noko ma tini mwasa panzi tamâta uru tininzi mwasa pa noko, andeta noko njandai tini mwasa panzi tamâta pinde, ande Maro Kindeni ma kulu ara ndia ilano, a? Opopo, kinzi mbumbu-kainja tamâta sakamao kala uru siveta mine wa! ⁴⁷ Aku mine nâ, ambo noko uru kuporo ‘Kari ara’ panzi ninambwe nâ, ande noko ne vetâja ara imo ndia, a? Opopo, kinzi tinikoa tamâta uru siveta mine wa! ⁴⁸ Noko ma kuveta kie ara nâ panzi ninambwe wa ne kazâja tamâta wa, itogo noko tama Maro Kindeni imo samba ilo uru iveta mine.”

6

Yesu itula njua njana pavilâja kâ

¹ Njine njua Yesu iporo njua panzi kilo mine tu, “Noko kupakatona sondo nja. Noko ma kuveta ne vetâja ara lâ tamâta naonzi, njana

ma simora wa sisuka noko ŋa kâki wa, mine ndimo. Ambo noko kuveta mine, ande noko tama Maro Kindeni imo samba ilo ma kulu tonje ilano, ande tia.

² Ambo noko kutu kelekele tonje kulanzi sugorai tamwatanzi, ande noko ma kuveta ikura tamâta pinde uru siveta, mine ndimo. Kinzi kawanzi siporo ŋgua kie tonje, anġa ilonzi nde keno piti. Kinzi uru sisupwa tamâta tonje imbana tando imunġa panzi. Siveta mine lâ luma ŋana pasauġa kâ ilo wa lâ nzâla wa. Kinzi situ tamâta ma sisuka warakanzi ŋanzi kâki ŋana nenzi vetâġa kâ. Naġa aporo mao nâ pami; kinzi ŋinde ma sikai kulu tonje lâ Maro Kindeni mbau, ande tia ndo, ŋana tu kinzi ŋgu nenzi paneâġa ŋinde nâ ma ipânġa itogo nenzi kulu mwasina. ³ Anġa noko, ambo noko kutu kuvilanzi sugorai tamwatanzi, ande ara ŋana noko mbau nâsi kâ ma izizâla ŋana vetâġa ndia noko mbau wia kâ iveta. ⁴ Mine nde noko ne vetâġa ara ma imo paveâġa nâ. Noko tama Maro Kindeni isama ŋana vetâġa paveâġa kâ, ande kala i ma kulu ilano.”

*Yesu itula ŋgua ŋana noġa kâ
Luka 11:1-4*

⁵ “Aku lâ zo ndia miki kakai noġa, ande miki ma kaveta itogo tamâta pinde uru siveta, mine ndimo. Kinzi kawanzi siporo ŋgua kie tonje, anġa ilonzi nde keno piti. Kinzi ilonzi ndo tu simandi sikai noġa lâ luma ŋana pasauġa kâ ilo wa lâ nzâla pasinjâni wa, ŋana ma tamâta simoranzi kâ. Naġa aporo mao nâ pami; kinzi ma sikai kulu tonje lâ Maro Kindeni mbau, ande tia ndo, ŋana tu kinzi ŋgu nenzi paneâġa ŋinde nâ ma ipânġa itogo nenzi kulu mwasina. ⁶ Anġa noko, ambo noko kutu pwai noġa, ande ara ŋana ma kulâ ne luma kisinja pwataki tonje ilo ku kusae nzâla, ŋineġa simbo nâ pwai noġa pa tama Maro Kindeni. I uru imo nia paveâġa, aku imora vetâġa ndia ikeno paveâġa. Ambo noko ma kuveta mine, ande i ma kulu ilano.

⁷ Aku lâ zo ndia noko pwai noġa, ande noko ma kuveta ŋgua kapa-kapa luandondo itogo kinzi tinikoa uru siveta, mine ndimo. Kinzi ilonzi tu mambo siveta ŋgua luandondo, ande nenzi maro ma sipaloġo pa nenzi ŋgua tâ. ⁸ Anġa noko ma pwai noġa ikura nenzi mâsi ŋinde ndimo. ŋana tu lâ zo ndia noko kuno pa Tama Maro Kindeni tia yo, ande isama lâ ŋana kelekele ndia rârâni ikeno pano tia ŋinde.

⁹ Mine nde miki ma kakai noġa mine; ‘Maka tamama uru kumo samba ilo, noko ŋa imo sapânġa. ¹⁰ Kumo pwai maro ikura nia nia. Noko ne anġelo simo samba ilo nde

uru soka noko ne ŋgua muli; maka iloma tu tamâta rârâni simo tâno kulu ma siveta mine nâ. ¹¹ Kama kaniġa kulama ŋine kari. ¹² Maka nema kiesaka ikeno tinima, andeta kano pano tu kuzavaru ŋinde piti, ŋana tu maka muġa kaveta mine nâ panzi tinima pinde. ¹³ Pwai samâġa kaika tonje imâ pa maka ndimo; pwaima piti lâ koroani saka nenzi koipu mbau ilo. [Noko maro; noko tini walo; noko zuzuli tamwata; noko kumo mine ku kumo nâ. Mao.]” *

¹⁴ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineġa ipainzi tu, “Miki kaloġo ŋġa; ambo tamâta tonje iveta mâsi sakamao pano, andeta noko kuzavaru ne soki ŋinde piti lâ i tini, ande noko tama Maro Kindeni imo samba ilo kala ma izavaru noko ne kiesaka piti lâ noko tini mine nâ. ¹⁵ Taitu kuloġo ŋġa; ambo noko kuzavaru soki ŋinde piti lâ tamâta ŋinde tini tia, ande noko tama Maro Kindeni ma izavaru noko ne kiesaka piti lâ noko tini, ande tia.”

Yesu itula ŋgua ŋana tunġa kaika ŋana kâpwa kâ

¹⁶ “Lâ zo ndia miki katu kaika ŋana kâpwa kâ, ŋana ma kakai noġa kâ, ande miki ma kaveta naomi matami sakamao itogo tamâta pinde uru siveta, mine ndimo. Kinzi kawanzi siporo ŋgua kie tonje, anġa ilonzi nde keno piti. Kinzi uru siveta naonzi matanzi sakamao, ŋana kinzi tamâta ma sisama tu kinzi situ kaika ŋana kâpwa kâ. Naġa aporo mao nâ pami, kinzi ma sikai kulu tonje lâ Maro Kindeni mbau, ande tia ndo, ŋana tu kinzi ŋgu nenzi paneâġa ŋinde nâ ma ipânġa itogo nenzi kulu mwasina. ¹⁷ Anġa noko, ambo noko kutu kaika ŋana kâpwa kâ, ande noko ma kuveta kulu pwau sono wa kupua nao wa. ¹⁸ Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta ma sizizâla ŋana noko ne vetâġa ŋana kutu kaika ŋana kâpwa kâ. Anġa noko tama Maro Kindeni imo paveâġa ŋinde, ande i simbo nâ ma isama. I uru imora vetâġa ndia ikeno paveâġa, ande kala i ma kulu ilano.”

Yesu itula ŋgua ŋana mbaliġa gonâġa kâ

¹⁹ “Miki ma kagona mbaliġa arara lâ tâno ŋine kulu ndimo. Lâ tâno ŋine, ande nzirika wa take kana uru iyaula kelekele, aku kinzi panawe tamwatanzi uru sipu ŋgumbi pwapwataki ku sipanâwe. ²⁰ Anġa miki, ambo miki ma kaveta ikura nanenġu ŋgua mine, ande Maro Kindeni ma iveta vetâġa ara ndo pami lâ samba ilo. Lâ samba ilo, ande nzirika wa take kana ikura tu iyaula kelekele, ande tia; aku kinzi panawe tamwatanzi sikura tu sipu ŋgumbi pwapwataki ku sipanâwe, ande tia. ²¹ Lâ nia ndia

* **6:13:** Nia ndoyo, ŋgua ŋine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipânġa lâ muli nde isenġe ŋgua ŋine ilâ kuku ŋgua ikeno muġa.

miki nemi mbaliŋa arara ikeno, ande miki ma ilomi keno ndo pa nia ŋinde nâ.”

Kinda matânda nde itogo sinâla pa kinda

²² “Kinda matânda nde itogo sinâla pa kinda. Ambo noko mata ara, ande sinâla ma ipane noko ilo ndoni. ²³ Ambo noko mata ŋaŋa, ande noko ilo ndoni ma imo ŋaŋa ndo. Mao nâ, ambo sinâla ikeno noko ilo ŋinde nde ipâŋga itogo kondoma mine, ande kondoma ŋinde ma ŋaŋa ndo.”

Tamâta tonje ikura tu ikai wurâta panzi koipu rua, ande tia

²⁴ “Tamâta tonje ikura tu ikai wurâta panzi koipu rua ande tia, ŋana tu i ma wisi nâna pa tonje, aŋga ma tini mwasa pa tonje. Aku i ma ipono muli pa koipu tonje, aŋga ma ipu muli pa tonje. Miki kakura tu kao ilomi ilâ pa Maro Kindeni, aku kao ilomi ilâ pa mbaliŋa tona, ande tia.”

Yesu itula ŋgua ŋana kalonda loko wa ilonda paŋgereŋa wa

²⁵ “Mine nde naŋa apaimi tu miki ma ilomi paŋgereŋa ŋana nemi via ku kaporo tu ‘Maka ma kaka kâpwa ndia wa kanu lââ ndia’, mine ndimo. Aku miki ma ilomi paŋgereŋa ŋana tinimi kala kaporo tu, ‘Maka ma kasawa pasawaŋa ndia’, mine ndimo. ŋana tu nemi via ŋinde nde kelekele ŋalae tina kala ipole kâpwa, aŋga warakami tinimi kala ipole pasawaŋa mine nâ. ²⁶ Ayo, miki kalomi ŋgere sondo ŋnanzi sii kâ. Kinzi sii uru sipau kaniŋa vâsa, ande tia, aku uru sigona kâpwa kanaŋo sio lâ luma ŋana kâpwa kâ ilo, ande tia. Taitu miki tamami Maro Kindeni, ina imo samba ilo, ande uru kâpwa ilanzi sii ikura zo zo. Andeta Maro Kindeni ne romboŋa pa miki tamâta nde ŋalae tina, ipole i ne romboŋa panzi sii. ²⁷ Aŋga noko ea pwura tu kusenje zo kiri-mwata tonje pa zo ŋine kumo via lâ tâno kulu, a? Tia ndo kanaŋo.

²⁸ Aku mana mana ŋga miki ilomi ŋalae ŋana pasawaŋa kâ, a? Kalomi ŋgere sondo ŋana mâle uru sipâŋga tâno ilo. Mâle ŋinde nde sipâŋga ku sio matanzi mâsi mana, a? Mâle uru siveta wurâta ŋana sisuta warakanzi nenzi pasawaŋa kâ, ande tia ndo. ²⁹ Ambo taitu naŋa apaimi tu mâle ne siŋgâra nde ara ndo, ipole Koipu ŋalae Solomon ne siŋgâra arara rârâni. ³⁰ Unza ŋinde ipâŋga tâno ilo lâ ŋine kari, andeta wurita kinzi tamâta ma silamo ku sirumbia lâ yââ ilo kana. Opopo, Maro Kindeni io siŋgâra ara ndo lâ unza kaa kaa ŋinde tini; mine nde i ma ikatona miki ŋana pasawaŋa tona. Miki nemi kalo-tawana nde mota mwata nâ! ³¹ Mine kala naŋa apaimi kilo tu miki ma ilomi rârâ ku kaporo tu, ‘Maka ma kaka kâpwa ndia, wa kanu lââ ndia, wa kasawa pasawaŋa ndia’, mine ndimo.

³² Kinzi tinikoa tamâta uru kalonzi loko ŋana kelekele ŋinde kâ, kala simo siroto ŋana. Andeta miki tamami Maro Kindeni, ina imo samba ilo, ande isama tu miki kandolo ŋana kelekele kie-kie ŋinde rârâni. ³³ Mine nde miki ma kao ilomi ndo ilâ pa Maro Kindeni tu ikai maro pami, aku kapaveta kuku vetâŋa arara ndia itula pami ŋinde. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma kelekele ndia ikeno pami tia ŋinde ilami tona. ³⁴ Mine kala miki ma kalomi loko ŋana wurita kâ ndimo. Miki ma kakale wurita ne malia tava kari ŋine ne malia ndimo, ŋana tu malia pinde kie-kie ma ipâŋga ikura zo zo.”

7

Yesu itula ŋgua ŋana talea pa tininda pinde nenzi vetâŋa

Luka 6:37-42

¹ “Noko ma kulea pa tamâta tonje ne vetâŋa ndimo. Tia ma Maro Kindeni ilea kaika pa noko tamwata ne vetâŋa mine nâ. ² Mao nâ, Maro Kindeni ma ilea pa noko ne vetâŋa lâ mâsi kie taituni itogo noko kala kuveta panzi tini pinde mine. ³ Mana mana ŋga noko kalo ŋgere ŋana kâi nzileŋa mwata ikeno noko ninambwe mata ilo, aŋga kuz-izâla ŋana kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo, a? ⁴ ŋana sâ kâ ŋga noko uru kupai ninambwe tu, ‘Naŋa atu akai kâi nzileŋa mwata ŋinde piti lâ noko mata ilo’, andeta kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo, a? ⁵ Noko kawa kuporo ŋgua kie tonje, aŋga ilo nde keno piti! Pwai kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo ŋinde piti munja lâ, ŋinenga noko ma pwura tu pwai kâi nzileŋa mwata piti lâ ninambwe mata ilo.”

⁶ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenga isia ŋgua mine tu, “Kelekele sapâŋa, ande miki ma kalanzi mbwâmbwa ndimo. Tia ma sipupulia ku sikami warakami. Aŋga miki ma katambira nemi mbote-mbote arara ilâ panzi ŋgoa ndimo. Tia ma sipale lâ kenzi.”

Yesu itula ŋgua pinde kilo ŋana noŋa kâ

⁷ “Ambo miki kano pa Maro Kindeni, ande i ma ipaloŋo pa nemi noŋa. Ambo karoto ŋana i ne vetâŋa ara, ande ma kasânda kulu. Ambo kapitikina i ne nzâla, ande i ma ikai nzâla piti pami. ⁸ ŋana tu tamâta ea ino pa Maro Kindeni, ande i ma ipaloŋo pa ne noŋa; tamâta ea iroto ŋana i kâ, ande ma isânda kulu; aŋga tamâta ea ipitikina nzâla, ande Maro Kindeni ma ikai nzâla piti papa.

⁹ Ambo noko natu tonje ino pano tu kâpwa kulua, ande noko ma mira tonje kulua, tiya? Tia ndo! ¹⁰ Ambo ino pano tu inja kulua, ande noko ma mwâta saka kulua, tiya? Tia ndo! ¹¹ Opopo, miki nde kiesaka tamwatami, ambo taitu miki uru kelekele ara nâ kalanzi natumi. Mine nde kalomi ŋgere sondo ŋga; miki tamami Maro Kindeni

imo samba ilo, aku indeka ʔana kelekele ara ndo ilanzi tamâta ea sino papa i.

¹² Mose ne ʔgua tukuʔa tava kinzi ʔgua-tulâʔa tamâta muŋgâʔa nenzi ʔgua rârâni nde ipânga kanaʔo lâ ʔgua ʔjine tini: 'Vetâʔa ndia miki ilomi tu kinzi tamâta ma siveta pa miki, ande miki ma kaveta vetâʔani ndaina pa kinzi.' "

Yesu itambira ʔgua ʔana nzâla rua kâ

¹³⁻¹⁴ "Nzâla tonje ilâ pa zavaruʔa nia, aku nzâla ʔjinde nde ʔjalae tina. Mine nde kinzi tamâta ʔgu ʔjalae ʔjinde nde uru soka nzâla ʔjinde. Anja nzâla tonje ilâ pa via nia, aku nzâla ʔjinde nde mota mwata nâ. Mine nde kinzi tamâta ʔgu kiri-mwata nâ sikura tu sisânda nzâla ʔjinde kulu. Ayo, miki ma koka nzâla mota kala ilâ pa via nia ʔjinde nâ kalâ."

Yesu itula ʔgua ʔananzi ʔgua-tulâʔa tamâta lajeʔa kâ

Luka 6:43-45

¹⁵ "Miki kapakatona sondo ʔananzi ʔgua-tulâʔa tamâta lajeʔa kâ. Kinzi uru sitogonzi 'lama' kala naonzi mwasa nâ simâ pami. Ambo taitu kinzi kilalanzi mao nde mine: kinzi sitogonzi mbwâmbwa saka. ¹⁶ Ambo miki ma kalomi ʔgere sondo ʔana tamâta ʔjinde nenzi vetâʔa kâ, ande ma kakura tu kasama ilonzi pwataki. ʔana tu kâi wâka-wâka uru ipula kâi waini kanaʔo, ande tia, anja wâlo mata-mata uru ipula mbimu kanaʔo, ande tia ndo. ¹⁷ Aku mine nâ, kâi ara rârâni nde uru sipula kanaʔonzi ara nâ, anja kâi sakamao nde uru sipula kanaʔonzi sakamao nâ. ¹⁸ Kâi ara ikura tu ipula kanaʔo sakamao ande tia, anja kâi sakamao ikura tu ipula kanaʔo ara, ande tia. ¹⁹ Kâi ndia uru ipula kanaʔo ara tia, ʔjinde ma kinzi sitoto ku sitambira lâ yââ ilo ikana lâ. ²⁰ Kinzi ʔgua-tulâʔa tamâta nde sitogo kâi. Mine kala, ambo miki ma kalomi ʔgere sondo ʔana nenzi vetâʔa kâ, ande miki ma kakura tu kasama ilonzi pwataki.

²¹ Kinzi tamâta rârâ sisarâwa pa naʔa tu, 'Maro, Maro'. Taitu lâ zo muli, kinzi pinde ma simo Maro Kindeni ne ʔgumbi ilo, ande tia. Anja tamâta ea kinzi uru siveta ikura naʔa Mama imo samba ilo ne pateʔa mine, kinzi ʔjinde nâ ma simo i ne ʔgumbi ilo. ²² Mao nâ, muli, lâ zo ʔjinde naʔa ma amâ ʔana apare nia panzi tamâta rârâni, ande kinzi tamâta rârâ ma sisarâwa pa naʔa tu, 'Maro, Maro, maka muŋga kakai noko ndamwa ku katula ʔgua wa kasokinzi koroani saka piti tamâta ilonzi wa kaveta mâsi ʔjalajala rârâ wa!' ²³ Andeta naʔa ma aporo ʔgua ipânga nia yo pa kinzi ʔjinde mine tu, 'Naʔa asama miki tia ndo. Miki nde sakamao tamwatami! Kakâwa kalâ!'"

Yesu isia ʔgua ʔana luma pâʔa kâ

Luka 6:47-49

²⁴ "Mine nde tamâta ea ilonjo nanenju ʔgua ʔjine, aku taʔa mwasa nâ iyoka muli, ande i itogo ilo-kalo tamâta tonje ipa ne luma kâki imandi tâno kaika kulu. ²⁵ Karâzi imbe ʔjalae, aku sakuru pondi kâki, kala lawea iyoka kaika ndo itingji luma ʔjinde yâti taulo. Andeta luma ʔjinde saputi nde nde tia, ʔana tu ne ʔgunu-ʔgunu keno tâno kaika ilo. ²⁶ Anja tamâta ea ilonjo nanenju ʔgua ʔjine, andeta taʔa kaika ku tini pwâka tu iyoka muli, ande i itogo tamâta kapa tonje ipa ne luma kâki imandi tâno mbariri kulu. ²⁷ Karâzi imbe ʔjalae, aku sakuru pondi kâki, kala lawea iyoka kaika ndo itingji luma ʔjinde ilâ wa imâ wa. Ande kala luma ʔjinde saputi ndue, ku ipayaula ndo lâ."

²⁸ Yesu iporo ʔgua rârâni ʔjine panzi marumbu lâ, ande kinzi tamâta rârâni wisinzi motutu ʔana i ne mâsi ʔana ipanananzi kâ. ²⁹ ʔana tu i ʔandai ipanananzi itogo nenzi pananâʔa tamâta ʔana ʔgua tukuʔa kâ uru sipanananzi mine; ipanananzi itogo i tamwata ikai Maro Kindeni ndamwa kala iporo.

8

Yesu iveta tamâta tonje tini saga-saga ipânga mbâra-mbâra kilo

Malaka 1:40-45, Luka 5:12-14

¹ Yesu iyoka tuu ʔjinde kulu indue imâ, aku tamâta rârâ soka kuku silâ. ² Indue lâ, ʔjinega tamâta tonje, i tini saga-saga, nde imâ pa Yesu ipare tuku ku ipai tu, "Maro ʔjalae, ambo noko ilo tu kuveta mine, ande noko pwura tu kuveta naʔa tiningju ipânga mbâra-mbâra". ³ Aku Yesu isurja mbalau ilâ itaʔo tamâta ʔjinde tini ku ipai tu, "Naʔa ilonju tu aveta mine; kala ʔjine nâ noko kupânga mbâra-mbâra!" Aku ndainani nâ pukonja saga-saga ʔjinde marumbu lâ tini, aku tamâta ʔjinde ipânga tini mbâra-mbâra lâ. ⁴ ʔjinega Yesu ipai mine tu, "Kulonjo sondo ʔga; noko ma kutapâri pa tamâta tonje ʔana vetâʔa kala ipânga pano ʔjine ndimo. Kulâ kupatula tini pa patarawâʔa tamâta, aku kuveta patarawâʔa ʔana tini mbâra-mbâra kâ, ikura Mose ne ʔgua tukuʔa itula mine. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta ma sisama tu noko ne pukonja nde marumbu lâ."

Yesu iveta zugu tamâta nenzi koipu tonje ne wurâta tamâta tonje tini ara

Luka 7:1-10

⁵ Yesu iyoka ilâ lee ipânga Kaperneam lawea. ʔjinega Rom zugu tamâta nenzi koipu tonje nde imâ papa ku ino tu, ⁶ "Tamâta ʔjalae, nanenju wurâta tamâta tonje ikai pukonja, kala ikeno luma. Pukonja ʔjinde iveta i tini râki-râki ku tuka pââsââ lâ, aku ikai nâna ʔjalae tina." ⁷ ʔjinega Yesu iporo ʔgua taulo papa tu, "Ara, naʔa ma lâ

aveta i tini ara kilo.”⁸ Andeta koipu njinde ipai tu, “Tamâta ñalae, mine tia. Naña nde tamâta kaa nâ; mine nde mana mana ñga noko kutu kumâ nanenĵu luma ilo, a? Ambo noko ma kuporo lâ kawa nâ, ande nanenĵu tamâta njinde ma tini ara kilo.”⁹ Ñana tu naña kala mine nâ uru aveta wurâta panzi tamâta ñalajala pinde. Aku naña warakânĵu akai poe panzi zugu tamâta ñgu tonĵe. Ambo naña apai tonĵe tu, ‘Kulâ!’, ande ma ilâ. Ambo naña apai tonĵe tu, ‘Kumâ!’, ande ma imâ. Ambo naña aporo pa nanenĵu wurâta tamâta tonĵe tu, ‘Kuveta wurâta ñjine!’, ande i ma iveta.”¹⁰ Yesu ilonĵo Rom koipu ne ñgua njinde, aku i wisi motu. Aku ipainzi tamâta soka kuku i njinde mine tu, “Opopo, tamâta ñai nde tinikoa ma, andeta naña aporo mao nâ pami tu naña munga amora tamâta tonĵe lâ Isrel ñgu ne kalo-tawana iregege kuku tamâta ñjine ne kalo-tawana, ande tia.

¹¹ Mine nde naña apaimi tu kinzi kalo-tawana tamâta rârâ ma soka pa tâno ndoni simâ, aku ma sisarĵona sika kunzi timbunda Abraham, Isaka, ñga Yakopu, lâ zo njinde Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu.”¹² Anĵa kinzi Juda tamâta njinde munga Maro Kindeni isarawanzi tu simo i ne ñgu, ande i ma inaranzi silâ pa nia kondoma. Aku lâ nia njinde kinzi ma sita ñalae ku niĵonzi giri-giri ñana sikai nâna kâ.”

¹³ Yesu iporo ñgua njinde lâ, ñinenĵa ipai koipu njinde mine tu, “Ayo, ñjine nâ noko kutaulo kulâ, aku vetâña njinde ma ipânĵa pano, ikura noko ne kalo-tawana mine”. Aku lâ kari tai ndainani nâ, koipu njinde ne wurâta tamâta njinde tini ipânĵa ara kilo.

*Yesu iveta Petero ana taine tini ara kilo
Malaka 1:29-34, Luka 4:38-41*

¹⁴ Ñinenĵa Yesu iyoka ilâ Petero ne luma ilo, aku mata ilâ imora Petero ana taine ipoko ikeno ne kenonĵa nia, ikai pukonĵa ndamwa nâna. ¹⁵ Yesu ilâ ikai taine njinde mbau, aku ndainani nâ pukonĵa ipile i ilâ lâ. Ñinenĵa taine imandi ku isu kâpwa pa Yesu.

Yesu ivetanzi tamâta rârâ tininzi mbalauanzi ara

¹⁶ Kari indue lala lâ, ñinenĵa kinzi tamâta lâ lawea njinde sikainzi tamâta rârâ njinde koroani saka sipakâe kunzi, aku simâ pa Yesu. Aku Yesu itu kaika panzi koroani saka ku inaranzi, kala sipilenzi tamâta njinde sikâwa silâ. Aku Yesu ivetanzi pukonĵa tamâta rârâni tininzi ara kilo tona. ¹⁷ Yesu ne vetâña njinde nde iyoke Maro Kindeni kawa ñgua tonĵe munga io lâ ñgua-tulâña tamâta Aisaia kawa. Aisaia iporo ñgua mine tu, “I tamwata izavaru nenda pukonĵa kie-kie piti lâ tininda.”

Yesu itula ñgua ñana nenda mâsi ñana taponu muli pa i

Luka 9:57-62

¹⁸ Yesu mata ilâ imora tamâta ñgu ñalae tina simandi sinĵe i lâ, kala ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Kinda ma tambwâliu talâ pa lââ bwalika tini pinde”. ¹⁹ Ñinenĵa pananâña tamâta ñana ñgua tukuña kâ tonĵe nde imâ pa Yesu ku ipai tu, “Pananâña, lawea ndia noko kutu kulâ papa, ande naña kala ma ayoka noko muli alâ”. ²⁰ Andeta Yesu iporo taulo tu, “Kinzi mbwâmbwa ngoi nenzi ngânza nde keno dugu ilo, anĵa kinzi sii nde palanzi keno tona. Anĵa naña Tamâta Natu nde niânĵu tonĵe ñana akeno apwarea kâ, nde tia.” ²¹ Yesu iporo ñgua ñjine lâ, ñinenĵa kalo-tawana tamâta tonĵe ipai Yesu tu, “Maro Ñalae, mwânĵa ñga. Naña ma alâ akea naña mama munga lâ ñga.” ²² Andeta Yesu ipai tu, “Kalo loko. Kinzi mateña tamâta ma sipakea warakanzi nawalanzi. Anĵa noko kumâ, kupono muli pa naña.”

Yesu iporo itu kaika pa kâla-lawea, kala pâti kii lâ

Malaka 4:36-41, Luka 8:22-25

²³ Ñinenĵa Yesu ikâki wânĵa tonĵe kulu kunzi ne pâri-tamâta, aku simbwaliu silâ. ²⁴ Kinzi silâ lee sipânĵa lââ bwalika ñgini, ñinenĵa walele nâ lawea iyoka more-more ñalae aku ne kâla kâki ilinĵi lâ wânĵa ilo. Anĵa Yesu nde ikeno utu lâ. ²⁵ Tia ku kinzi pâri-tamâta silâ sipanĵo Yesu ku sipai tu, “Maro Ñalae, kuvilama tâ! Tia ma tambwatuke ku ma naonda tia lâ!” ²⁶ Ñinenĵa Yesu ipainzi tu, “Miki nemi kalo-tawana nde kiri-mwata nâ! Ñana sâ kâ ñga miki karuru pâta, a?” Yesu iporo ñgua ñjine lâ, ñinenĵa imandi ku itu ñgua kaika pa lawea wa kâla wa. Aku walele nâ lawea imâte lâ, aku lââ pâti kii lâ. ²⁷ Kinzi pâri-tamâta simora ñjine ku ilonzi rârâ, aku sipakasonĵa warakanzi tu, “Opopo, tamâta ñjine nde tamâta mana kala iporo kaika pa kâla-lawea, aku kinzi kala sipalonĵo pa i kawa ñgual!”

Yesu isokinzi koroani saka piti lâ tamâta rua ilonzi

Malaka 5:1-21, Luka 8:26-40

²⁸ Yesu ilâ itoa lâ Galilaya Lââ bwalika tini pinde, lâ kinzi Gadara nenzi tâno. Ñinenĵa tamâta rua simâ sipakâtu kuku Yesu. Koroani saka uru simo kinzi tamâta rua njinde ilonzi, ande kala rua uru simo potomule lâ ngânza ilo lâ kuru nia. Kinzi rua nde sipuli ngoi ndo; mine kala kinzi tamâta sikura tu soka nzâla njinde silâ, ande tia. ²⁹ Ñinenĵa walele nâ kinzi rua sisarâwa kaika mine tu, “Maro Kindeni Natu, noko kutu kuveta mana pa maka. Maro Kindeni ne zo ñana ipare nia panzi ne kazâña tamâta nde ipânĵa tia yo, andeta noko kumâ ñana nâna kulua

maka, a?" ³⁰ Ande n'goa n'gu n'jalae tonje nde simo nia n'jinde, sipan'ju sika simo malawae mwasa. ³¹ Aku koroani saka n'jinde sino Yesu mine tu, "Ambo noko ku'jara maka, ande maka iloma tu noko ma kuoma kalá pa n'goa n'jinde ilonzi."

³² N'jine n'ga Yesu isáu panzi ku ipainzi tu, "Kakáwa kalá!" Aku walele ná koroani saka sipilenzi tamáta rua n'jinde, aku silá n'goa ilonzi. Aku n'goa n'jinde ndoni wisinzi motutu siman'guru sipalilu kaika silá sindue nia ndamwa tonje. N'jine n'ga sison'ga sindue láâ bwalika ilo sinu láâ ku sipamateteu marumbu lá.

³³ Kinzi katon'ña tamáta n'jana n'goa ká simora mási n'jinde, aku sipalilu silá nenzi lawea ilo. Kinzi sitapári panzi tamáta n'jana mási mun'ga ipánga panzi n'jinde. Aku sitapári panzi tona n'jana mási kala ipánga panzi tamáta rua n'jinde koroani saka mun'ga simo ilonzi. ³⁴ Kinzi tamáta ndoni lá lawea n'jinde silon'go pári lá, n'jine n'ga ráráni simá pa Yesu. Sipakátu kuku, n'jine n'ga sino kaika papa tu ma ipile nenzi ninia ku ilá pa nia tonje.

9

Yesu iveta tamáta tonje kie-mbalau sakamao ipánga ara

Malaka 2:1-12, Luka 5:17-26

¹ N'jine n'ga Yesu ikáki wánga kulu ku imb-waliu ilá pa láâ bwalika tini pinde. Ilá lee itoa Kaperneam lawea, lawea n'jinde i uru imo. ² Itoa lá, n'jine n'ga tamáta pinde sikale pukon'ga tamáta tonje simá papa. Pukon'ga tamáta n'jinde kie-mbalau ndoni nde imáte lá, kala ikeno rombe-rombe kulu. Yesu isama kinzi tamáta n'jinde kilalanzi pwataki tu nenzi kalo-tawana ikeno pa i. Mine kala ipai pukon'ga tamáta n'jinde tu, "Natun'gu, noko wisi puu ndue. Nan'ga azavaru noko ne kiesaka piti lá tini."

³ Kinzi panan'ña tamáta n'jana n'gua tukun'ga ká pinde nde silon'go Yesu ne n'gua n'jinde, kala ilonzi n'uru-n'uru siporo pa warakanzi tu, "Yoo, tamáta n'jine nde itu ikai Maro Kindeni nia, kala iporo n'gua ara tia ndo lá Maro Kindeni nao!"

⁴ Yesu isama kinzi ilonzi kalonzi n'jinde lá, kala ipainzi mine tu, "Nana sá ká n'ga ilo-kalo sakamao n'jinde ikeno miki ilomi, a?" ⁵ Mao ná, nan'ga akura tu apai pukon'ga tamáta n'jine mine tu, "Nan'ga azavaru noko ne kiesaka piti lá tini". Aku mine ná, nan'ga akura apai tu, "Noko kumandi sánda, ku pwoka kulá". Ayo, n'gua ndia ma itula nan'gu walo pwataki pami, a?" ⁶ Andeta nan'ga ilon'gu tu miki ma kasama n'jine: nan'ga Tamáta Natu akai Maro Kindeni ndamwa lá tâno n'jine kulu, ikura n'jana azavaru kiesaka piti lá tamáta tininzi tona." Yesu iporo n'gua n'jine panzi lá, n'jine n'ga ipai pukon'ga tamáta

n'jinde tu, "Noko kumandi sánda, pwai ne rombe-rombe aku pwoka kulá pa tamwata ne luma!" ⁷ N'jine n'ga tamáta n'jinde imandi ku iyoka ilá pa ne luma. ⁸ Kinzi tamáta simora mási n'jinde, kala ilonzi rárâ. Mine nde sipanea Maro Kindeni, n'jana tu i ne walo n'jalae ikeno pa Yesu.

Yesu isarawa Matai tu ipono muli papa
Malaka 2:14, Luka 5:27-28

⁹ Yesu iyoka ilá, aku mata imora tamáta tonje, i n'ja mine Matai. Matai nde uru iveta wuráta lá Rom nenzi luma n'jana mbumbu kain'ga ká tonje, kala isan'ona imo lumaní ndaina ilo. Aku Yesu ipai tu, "Noko kumá, kupono muli pa nan'ga." N'jine n'ga Matai imandi ku iyoka Yesu muli ilá.

Kinzi Parisai tamáta silelea Yesu
Malaka 2:15-20, Luka 5:29-35

¹⁰ Aku muli, zo tonje, n'jine n'ga Yesu ilá Matai ne luma ilo ku isan'ona ika kápwa kuku. Ande kinzi mbumbu-kain'ga tamwatanzi n'gu n'jalae sitavanzi kiesaka tamwatanzi pinde, kinzi ráráni simo luma n'jinde ilo sika kunzi Yesu n'gu ne pári-tamáta. ¹¹ Andeta kinzi tamáta pinde lá Parisai n'gu nde simora n'jinde, ande kala sikason'janzi Yesu ne pári-tamáta mine tu, "Wa, n'jana sá ká n'ga miki nemi panan'ña ika kunzi tamáta sakamao n'jana mbumbu kain'ga ká wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa, a?"

¹² Yesu ilon'go nenzi n'gua n'jinde, n'jine n'ga ipainzi tu, "Kinzi tamáta tininzi ara uru silá pa tamáta n'jana ivetanzi pukon'ga ká, ande tia. Kinzi pukon'ga tamáta ná uru silá pa tamáta n'jana ivetanzi pukon'ga ká. ¹³ Andeta Maro Kindeni ne n'gua ikeno lá pepa tini mine tu, "Nan'ga tiningu pwáka n'jana simbi n'jinde miki uru kapataráwa pana. Taitu nan'ga ilon'gu ndo tu miki ma kalomi sukán'ga n'janzi tinimi pinde ku kasukanzi." Ara n'jana miki ma karoto n'jana n'gua n'jinde ne duvi ká. Nan'ga n'andai amá tâno kulu n'jana asarawanzi kinzi vetána ara warakanzi n'ga; nan'ga amá n'jana asarawanzi kinzi kiesaka tamwatanzi."

¹⁴ N'jinde ilá lá, n'jine n'ga Yoane Láâ-Lilin'ga Tamwata ne pári-tamáta pinde simá pa Yesu, aku sipai tu, "Maka uru katu kaika n'jana kápwa ká, n'jana ma kakai no'ja ká, aku kinzi tamáta lá Parisai n'gu kala uru siveta mine tona. Mine nde mana mana n'ga noko ne pári-tamáta uru siveta mási n'jine tia, a?"

¹⁵ N'jine n'ga Yesu itu lá kawanzi aku isia n'gua lá tamwata tini mine tu, "Ambo tamáta tonje itu ikáe ká, ande i ninambwe kinzi ma ilonzi malia lá zo n'jinde i imo kunzi yo, ande ma tia. Taitu muli, lá zo n'jinde kinzi ma sikai pakáen'ga tamáta n'jinde piti lá ninambwe n'gininzi silá, n'jine n'ga lá zoni ndaina kinzi ma kalonzi sukán'ga n'jalae, aku ma situ kaika n'jana kápwa ká."

Yesu isia ngua njana i ne mâsi wasaseki aŋga nenzi mâsi siŋga

Malaka 2:21-22, Luka 5:36-39

¹⁶ Njineŋga Yesu iporo tu, “Kinzi tamâta uru sisaraka lalava wasaseki katiŋe ku sisuta ipono pasawaŋa siŋga râge-râge, ande tia. Ambo siveta mine, ande lalava njana ipono pasawaŋa râge-râge njinde ma ipasangu ku isaraka pasawaŋa kilo, kala ma râge-râge ipwa njalae tina kilo. ¹⁷ Aŋga kinzi tamâta uru siuwu waini waseki lâ ngoa karae patu siŋga ilo, ande tia. Ambo siveta mine, ande waini ma ipondi kâki ku ma iveta ngoa karae patu siŋga ipwa pwataki. Njineŋga waini ma imaliŋi kaa nâ indue lâ tâno kulu, aku ngoa karae patu kala ma ipâŋga sakamao tona. Kinzi tamâta uru siuwu waini waseki lâ ngoa karae patu wasaseki nâ ilo, ande kala ruani ma keno sono.”

Yesu ipaŋo katonâŋa tonje natu taine imandi imo via kilo, aku iveta taine tonje tini ara tava

Malaka 5:21-43, Luka 8:40-56

¹⁸ Yesu iporo ngua njine panzi tamâta marumbu tia yo, ande luma njana pasauŋa kâ ne katonâŋa tamâta tonje iyoka imâ laiti. Ipare tuku papa Yesu ku ipai tu, “Naŋa natuŋgu taine njineni njga imâte lâ. Taitu naŋa asama tu ambo noko ma kumâ kuo mbau lâ i kulu, ande i ma imo via kilo.” ¹⁹ Njineŋga Yesu imandi aku iyoka kuku katonâŋa njinde ilâ, aku Yesu ne pâri-tamâta nde soka kunzi silâ tona.

²⁰ Andeta taine tonje imo ndaina, i uru tini mâta ikai see ikura zo zo lee mbwera saŋao kanaŋo rua lâ. Aku ndainani nâ taine njinde iyoka pa Yesu muli imâ laiti, aku mbau ilâ itaŋo Yesu ne pasawaŋa luan-dondo ngaje. ²¹ I ne vetâŋa njinde nde duvi mine; muŋga i taine ilo pateva tu, “Ambo naŋa mbaungu ataŋo i ne pasawaŋa ngaje nâ, ande ma tiningu ara kilo.” ²² Mine kala mbau ilâ itaŋo Yesu ne pasawaŋa ngaje. Njineŋga Yesu itale ku mata ilâ imora taine njinde, aku ipai tu, “Natuŋgu, noko wisi puu ndue; noko ne kalo-tawana njinde iveta noko tini ara lâ.” Aku ndainani nâ, taine njinde tini ara kilo.

²³ Njineŋga Yesu iyoka ilâ katonâŋa njinde ne luma ilo, aku mata ilâ imoranzi tamâta pinde simbana kauru njana mateŋa kâ, aku imoranzi ngu njalae sita wa siveta nia nduŋeŋa njalae tina. ²⁴ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kaveta mine ndimo! Lâlu taine njine imâte tia; ikeno mata nâ.” Andeta kinzi siŋelea i pâta kanaŋo. ²⁵ Mine kala Yesu ionzi siyâti silâ pa nia yo marumbu lâ, njineŋga ilâ luma ilo kisiŋa pwataki njinde ilo. Aku ikai taine taipa mbau, njineŋga taine imandi

sânda imo via kilo. ²⁶ Aku pâri njinde nde ilâ ikura nia njinde ndoni.

Tamâta rua matanzi leva-leva aŋga tamâta tonje kawa pasâe nde simâ pa Yesu, aku ivetanzi tininzi ara lâ

²⁷ Yesu ipile luma njinde aku iyoka ilâ. Andeta tamâta rua matanzi leva-leva nde sitawa i simâ, aku kawanzi njalae sisasarâwa papa mine tu, “Noko Daviti ne vâsa, kalo sukâŋa njanama!” ²⁸ Yesu iyoka ilâ ne luma ilo, njineŋga tamâta rua njinde simâ papa. Aku Yesu ikasonjanzi tu, “Mana mana; miki rua kalomi tawana tu naŋa akura njana aveta matami ara kilo, tiya?” Kinzi rua nde siporo taulo tu, “Tamâta njalae, maka kaloma tawana mine”. ²⁹ Njineŋga Yesu io mbau lâ kinzi rua matanzi ku ipainzi tu, “Miki nemi kalo-tawana ikeno pa naŋa; mine kala vetâŋa miki ilomi papa njine, ande ma ipâŋga pami mine nâ”. ³⁰ Aku ndainani nâ kinzi rua matanzi pareŋge simora kilo. Njineŋga Yesu iporo itu kaika panzi rua mine tu, “Miki rua ma katapâri pa tamâta tonje njana vetâŋa njine ndimo.” ³¹ Andeta muli, kinzi rua siyâti silâ, njineŋga situla Yesu parina panzi tamâta ikura nia ndoni.

³² Kinzi rua simandi njana sipile Yesu siyâti silâ, njineŋga tamâta pinde sikai tamâta tonje imâ pa Yesu. Koroani saka tonje muŋga ipakâe kuku tamâta njinde, kala iveta i kawa pasâe lâ. ³³ Njineŋga Yesu isoki koroani saka njinde ikâwa ilâ lâ, aku tamâta njinde muŋga kawa pasâe nde iporo ngua kilo. Kinzi tamâta simora mâsi njinde kala wisinzi motutu lâ, aku siporo mine tu, “Opopo, vetâŋa tonje kie mine muŋga ipâŋga lâ kindi Isrel ngininda, ande tia ndo!” ³⁴ Andeta kinzi tamâta pinde lâ Parisai ngu nde siporo ngua pavaligiŋa mine tu, “Yoo, ikai koroani saka nenzi koipu ne walo, kala isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi”.

Yesu kalo sukâŋa njananzi tamâta

³⁵ Yesu iyoka ilâ ikura lawea ndoni ikeno Galilaya tâno. I uru ipanananzi tamâta lâ nenzi luma njana pasauŋa kâ ilo, ku itula pâri ara panzi njana Maro Kideni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku kinzi pukonja tamâta râràni, kinzi njinde simo tava pukonja kie-kie, ande ivetanzi tininzi ara kilo. ³⁶ Yesu mata ilâ imoranzi tamâta ngu njalae simo nia njinde, aku i kalo sukâŋa njananzi, njana tu kinzi walonzi tia ku sikura tu sipavila warakanzi, ande tia. Kinzi simo sitogonzi “lama” ngu, nenzi katonâŋa tamâta tia. ³⁷ Mine kala Yesu itambira njua panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Kâpwa maria ndo keno tâno ilo, andeta wurâta tamâta njana sikai kâpwa kâ nde kambwajenzi mota mwata. ³⁸ Mine nde miki ma kakai nonja kano pa Maro Kideni, ina tâno njine warika,

ɳana ma ionzi wurâta tamâta pinde silâ sisukami ɳana kagona i ne kâpwa ɳinde.”

10

Kinzi pâri-tamâta saŋao kanaŋonzi rua ɳanzi

¹ Yesu isarawanzi ne pâri-tamâta saŋao kanaŋonzi rua simâ, ɳinenɳa i walo kaika ilanzi ɳana sisokinzi koroani saka wa siveta tamâta nenzi pukonja kie-kie rârâni tininzi ara kilo.

² Kinzi pâri-tamâta saŋao kanaŋonzi rua ɳinde ɳanzi ande mine: Saimon, i ɳa tonje Petero, tava i tai Andaria; anja Yamesi, i Sebedi natu, tava i tai Yoane; ³ anja Pilip ku Bartolomyu rua; anja Tomas, anja Matai, i muŋga uru iveta wurâta ɳana mbumbu kainja kâ; anja Yamesi, i Alfius natu, anja Tadius; ⁴ anja Saimon Selot, anja Judas Iskariot, i muli ikai kulu-paŋga ɳana Yesu kâ, ku io i lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo.

Yesu iwae wurâta panzi ne pâri-tamâta saŋao kanaŋonzi rua

Malaka 6:7-13, Luka 9:1-6

⁵ ɳinenɳa Yesu ionzi ne pâri-tamâta saŋao kanaŋonzi rua silâ. Aku ipainzi tu, “Miki ma kalâ pa kinzi tinikoa ɳgu nenzi ninia ndimo, aku kalâ kinzi Samaria ɳgu nenzi lawea ilo ndimo. ⁶ Miki ma koka sondo kalâ panzi tamâta lâ Isrel ɳgu nâ. Kinzi ɳgu ɳinde nde sitogo ‘lama’ ɳgu, sisapiri kala soka potomule siroroto ɳana nzâla kâ. ⁷ Miki kalâ katula ɳgu panzi mine tu, ‘Maro Kindeni ne zo ɳana ikai maro panzi tamâta kâ, ande imâ ipâŋga laiti lâ.’ ⁸ Miki kalâ kavetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo; aku kapaŋonzi mateŋa tamâta wa kavetanzi tamâta tininzi saga-saga ipâŋga mbâra-mbâra wa kasokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi wa. Naŋa muŋga walo kaika alami ɳana kaveta mâsi kie-kie ɳinde, aku miki ɳandai mbumbu tonje kalua naŋa ɳana kakai walo ɳinde ɳga. Mine kala lâ zo ɳana miki ma kaveta mâsi ɳinde panzi tamâta, ande miki ma kakai mbumbu ɳana ndimo.

⁹ Aku miki ma kazeze mbumbu pinde lâ nemi tâja ilo ndimo. ¹⁰ Mao nâ, lâ zo ɳana miki koka kâ, ande miki ma kakai keta wa pasawaŋa rua wa kemi kâmba wa tukâla ɳana yokâja kâ ndimo. Ara ɳana kinzi tamâta ma kelekele ɳinde silua tamâta ea iveta wurâta panzi.

¹¹ Ambo miki koka kalâ lawea tonje ilo, ande miki ma kalâ karoto ɳana tamâta ea lâ lawea ɳinde ma ilo ara pami. Ambo kasânda tamâta kulu, ande miki ma kamo ndaina kuku tamâta ɳinde lee, ikura lâ zo ɳana miki kapile lawea ɳinde kalâ. ¹² Ambo miki kalâ luma tonje ilo, ande kaporo wisi-ara ne ɳgua panzi tamâta simo luma ɳinde. ¹³ Ambo kinzi tamâta simo luma ɳinde ma ilonzi ara

nâ pami, ande kano pa Maro Kindeni tu ma itu nzâmbe panzi. Taitu kaloŋo ɳga; ambo kinzi ilonzi ara pami tia, ande kakai noŋa kilo tu Maro Kindeni ne nzâmbe ma piti lâ tininzi. ¹⁴ Ambo kinzi tamâta rârâni lâ luma tonje tâku lawea tonje nde tininzi pwâka tu sikaïmi kamo kunzi, aku tininzi pwâka tu siloŋo nemi ɳgua, ande miki ma kapilenzi, ɳinenɳa kapamasi kemi tâno gawura piti, ɳana itula nenzi vetâja soki ɳinde pwataki. ¹⁵ Naŋa aporo mao nâ pami; lâ zo muli, Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ɳgua nia. Aku pa zo ɳinde, kinzi tamâta lâ lawea ɳinde ma sikai nâna ɳalae tina, ipole nâna ndia kinzi tamâta sakamao muŋga simo Sodom lawea ɳga Gomora lawea ɳinde ma sikai.”

Malia kie-kie ma ipâŋga

¹⁶ Yesu iporo ɳgua ɳine panzi ne pâri-tamâta lâ, ɳinenɳa ipainzi tu, “Miki kaloŋo ɳga; naŋa aomi kalâ katogonzi ‘lama’ kamo mbwâmbwa saka ɳgininzi. Mine nde miki ma kanɳenge ɳana kazâja kâ, itogo mwâta uru iveta mine; aku kamo naomi mwasa nâ, itogo sii bâlu uru imo mine. ¹⁷ Miki kapakatona sondo ɳga, ɳana tu kinzi tamâta pinde ma sikaïmi kaika ku siomi lâ ɳgua nia, aku ma sipalilimi pâta lâ nenzi luma ɳana pasauja kâ ilo. ¹⁸ Kinzi ma ilonzi tu sitawa naŋa ɳaŋgu ndue, ande kala ma sikaïmi kalâ panzi tamâta mbâna-mbâna wa koïpu ɳalajala wa. Lâ zo ɳinde, miki ma katula pâri ara ɳana naŋa kâ pwataki panzi Juda tamâta wa kinzi tinikoa wa. ¹⁹ Ambo siomi kalâ pa ɳgua nia, ande miki ma karuru ku kalomi loko tu, ‘Maka ma kaporo ɳgua mana’, mine ndimo. ɳana tu lâ zoni ndaina, Maro Kindeni ma itula ɳgua pami tu katula kâ. ²⁰ Aku ɳgua miki ma katula panzi ɳinde nde warakami nemi ɳgua, ande tia. Miki tamami Maro Kindeni ne Koroani Sapâja tamwata ma io ɳgua ɳinde lâ kawami.

²¹ Lâ zo ɳinde, kinzi tamâta ma sio ninzi-nambwe lâ ɳgua nia, aku ma sipunzi pâta simâte. Aku tamâta ma siveta mine nâ pa warakanzi natunzi tona. Anja kinzi lâlu ma sikai kazâja kie taituni panzi tinanzi-tamanzi tava, kala ma sionzi lâ kazâja tamâta mbaunzi ilo tu ma sipunzi pâta simâte. ²² Kinzi tamâta ndoni ma wisinzi nâna ndo pa miki, ɳana tu miki kalomi tawana naŋa. Andeta tamâta ea kalo tawana naŋa kaika lee ilâ ipâŋga lâ keri, ande Maro Kindeni ma via mao ilua i. ²³ Ambo kinzi tamâta lâ lawea tonje ma siveta malia pami, ande kakâwa kalâ pa lawea tonje. Naŋa aporo mao nâ pami; miki ma kaveta wurâta ɳine kakura Isrel nenzi lawea rârâni marumbu tia yo, ɳinenɳa naŋa Tamâta Natu ma amâ.”

Yesu ne pâri-tamâta ma sikai nâna, sitogo i mine

²⁴ Ninenḡa Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Kinzi pepa tamâta nenzi ilo-kalo ḡandai ipole nenzi pananâḡa tamâta ne ilo-kalo ḡga; aku mine nâ, kinzi wurâta tamâta ḡandai simo nenzi tamâta ḡlae kulu ḡga. ²⁵ Mine nde vetâḡa ndia kinzi siveta pa pananâḡa tamâta, ande ma siveta mine nâ panzi i ne pepa tamâta tona; aḡga vetâḡa ndia siveta pa tamâta ḡlae, ande ma siveta mine nâ panzi i ne wurâta tamâta. Ambo kinzi tamâta pinde uru sipatu tamâta ḡlae tonḡe ḡa tu Belsebul (i ḡa tonḡe Sadana), ande kinzi ma siporo ḡgua sakamao ndo ḡnananzi tamâta uru sipono muli papa i ḡinde.

Kinda ma tameḡe ḡana Maro Kindeni simbo nâ

²⁶ “Mine nde miki ma karuru ḡnananzi nemi kazâḡa tamâta ndimo. ḡgua ndia rârâni ikeno paveâḡa, ḡinde miki ma katula pwataki ipâḡa nia yo, ḡana kinzi tamâta ma sisama ḡgua rârâni ne duvi. ²⁷ Mao nâ, ḡgua ndia rârâni naḡa aporo pami lâ nia ḡgaḡe, ḡinde miki ma katula ipâḡa nia yo. Aku ḡgua ndia rârâni mungâ taporo imo ḡḡininda nâ, ḡinde miki ma kamandi lâ luma kulu âta aku kawami ḡlae katula pwataki. ²⁸ Miki ma karuru ḡnananzi kazâḡa tamâta ndimo, ḡana tu kinzi sikura tu sipu karaemi nâ pâta imâte, taitu sikura tu sipu koranami pâta imâte, ande tia. Ambo taitu miki ma karuru ḡana Maro Kindeni, ḡana tu i simbo nâ ikura tu izavaru karaemi wa koranami lâ yââ ḡlae ne mbââ ilo.

²⁹ Miki kasama tu kinzi tamâta uru sikonzi sii kiri-kiri rua lâ mbumbu taitu nâ. Mine nde kasama tu sii nde itogo kekelele kaa nâ. Andeta miki tamami Maro Kindeni uru ikai katonâḡa sondo panzi sii ḡinde. Mao nâ, ambo i ma isâu tia, ande sii tonḡe ma ikura tu imbe ndue ipu tâno, ande tia. ³⁰ Aku mine nâ, Maro Kindeni isama lâ ḡana miki nemi moḡa wa vetâḡa wa. Opopo, kulu pwau ḡpapia keno kulumi, ande isama ḡjine wa! ³¹ Mine nde miki ma karuru ndimo, ḡana tu lâ Maro Kindeni nao, ande miki nde kekelele ara ndo, kapolenzi sii ndoni marumbu lâ.”

Mâsi ḡana tatula nenda kalo-tawana pwataki kâ

³² “Tamâta ea itula ne ilo-kalo pwataki lâ nia yo tu i kalo tawana naḡa, ande muli naḡa kala ma atula ḡgua pwataki papa naḡa Mama lâ samba lawea mine tu, ‘Tamâta ḡjine nde nanenḡu tamâta’. ³³ Aḡga tamâta ea itula ne ilo-kalo pwataki lâ nia yo tu i kalo tawana naḡa tia, ande muli naḡa kala ma atula ḡgua pwataki papa naḡa Mama lâ samba lawea mine tu, ‘Tamâta ḡjine nde nanenḡu tamâta tia’.”

Yesu imâ ḡana iveta kazâḡa ipâḡa

³⁴ “Miki ma ilomi tu naḡa amâ ḡana apupu paraḡa rârâni lâ tâno kulu, mine ndimo. Naḡa ḡandai amâ ḡana apupu paraḡa ḡga.

³⁵ Naḡa amâ ḡana aveta kazâḡa ne mâsi ipâḡa. Mao nâ,

‘Natu tamâne ma ikai kazâḡa pa tama, aḡga natu taine ma ikai kazâḡa pa tina, aḡga lawa ma ikai kazâḡa pa ana. ³⁶ Tamâta see kinzini ma sipâḡa simo i ne kazâḡa tamâta.’

³⁷ Ambo tamâta tonḡe ne tini-mwasa panzi tina-tama ipole ne tini-mwasa pa naḡa, ande i ma ikura tu imo nanenḡu tamâta, ande tia. Aku mine nâ, ambo tamâta tonḡe ne tini-mwasa panzi natu ipole ne tini-mwasa pa naḡa, ande i ma ikura tu imo nanenḡu tamâta, ande tia. ³⁸ Aku mine nâ, ambo tamâta tonḡe tini pwâka tu ikale i ne kâi popole ku iyoka naḡa mulinḡu, ande i ma ikura tu imo nanenḡu tamâta, ande tia. ³⁹ Tamâta ea ilo ḡlae ḡana tamwata ne via lâ tâno kulu, ande i ma ikura tu ikai via mao, ande tia. Aḡga tamâta ea kalo tawana naḡa kala ipatawa tini ku imora tamwata ne via tu kekelele kaa nâ, ande i ma isânda ne via mao kulu.”

Tamâta ikai ne kulu ara

⁴⁰ “Tamâta ea iveta kie ara pa miki, ande iveta kie ara pa naḡa tona. Aku tamâta ea iveta kie ara pa naḡa, ande iveta kie ara pa Maro Kindeni tona, ina mungâ isupwa naḡa kala amâ. ⁴¹ Ambo tamâta tonḡe ilo ara panzi Maro Kindeni ne ḡgua-tulâḡa tamâta, kala iveta kie ara pa tonḡe, ande tamâta ḡjinde ma ikai ne kulu, itogo kulu ḡjinde kinzi ḡgua-tulâḡa tamâta uru sikai mine. Aku mine nâ, ambo tamâta tonḡe ilo ara panzi tamâta ḡjinde uru sipono muli pa Maro Kindeni, ande kala iveta kie ara pa tonḡe, ande i ma ikai ne kulu, itogo kulu kinzi tamâta uru sipono muli pa Maro Kindeni ḡjinde uru sikai mine. ⁴² Naḡa aporo mao nâ pami; ambo tamâta tonḡe ilo ara panzi kalo-tawana tamâta, kala ilinḡi lââ vâra-vâra lâ kâmba ilo ku ilua nanenḡu tamâta tonḡe tu inu kâ, ande Maro Kindeni ma kulu ilua tamâta ḡjinde.”

11

Yoane Lââ-Liliḡa Tamwata isupwanzi ne pâri-tamâta simâ pa Yesu

Luka 7:18-35

¹ Yesu iporo ḡgua ḡjine panzi ne pâri-tamâta saḡao kanaḡonzi rua marumbu lâ, ḡinenḡa ipile lawea ḡjinde ku ilâ pa lawea pinde ikeno Galilaya tâno, ku ipanananzi tamâta ku itula Maro Kindeni kawa ḡgua panzi.

² Aḡga Yoane Lââ-Liliḡa Tamwata nde imo luma sakamao ilo, ande ilonḡo Yesu Kirisi parina tu iveta mâsi kie-kie ḡjinde. Mine

kala Yoane ionzi ne pâri-tamâta pinde silâ pa Yesu, ³ nana ma sikasonja i mine tu, “Tiambo nokoni kala tamâta njinde Maro Kindeni munja ipa ngua tu ma isupwa imâ, tiya?, ma kao tinima nana tamâta tonje.”

⁴ Njineŋga Yesu itu ngua taulo panzi tu, “Miki kataulo kalâ katapâri pa Yoane nana vetâŋa wa mâsi kie-kie miki kalonjo ku kamora njine: ⁵ Kinzi tamâta munja matanzi leva-leva ande simora nia, anja kinzi tamâta munja kenzi sakamao nde soka nzâla silâ. Kinzi tamâta munja tininzi saga-saga nde sipâŋga tininzi mbâra-mbâra lâ, anja kinzi tamâta munja tanjazi pasâe nde silonjo ngua. Kinzi matera tamâta nde simandi simo vianzi kilo, anja kinzi sugorai tamwatanzi nde silonjo pâri ara. ⁶ Tamâta ea ikai nâna nana ne kalo-tawana kâ, anjo i ma imandi kaika ku ipono muli sondo pa nana, ande Maro Kindeni ne nzâmbe ma ikeno papa i.”

⁷ Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne pâri-tamâta njinde nde silâ lâ, njineŋga Yesu iporo ngua panzi tamâta ngu simo kuku i njinde. Ipainzi tu, “Miki munja kalâ pa nia bilimu nana kalonjo Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne ngua, aku lâ zo njinde miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora kuli tonje, lawea itili ilâ wa imâ wa, tiya? Mine tia. ⁸ Mine nde miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora tamâta tonje uru isinja pasawana arara, tiya? Mine tia. Kinzi tamâta uru sisinga pasawana arara njinde nde simo koipu njalajala nenzi luma nâ ilo. ⁹ Mine kala miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora ngua-tulâŋa tamâta tonje, tiya? Mao nâ, miki kalâ tu kamora ngua-tulâŋa tamâta tonje. Andeta miki njandai kamora ngua-tulâŋa tamâta kaa nâ nja. ¹⁰ Mao nâ, kinzi ngua-tulâŋa tamâta munjâŋa nde sikai Maro Kindeni kawa ngua, njineŋga singere ngua nana Yoane lâ pepa tini mine tu,

‘Kulonjo nja; nana ma ao nanenju ngua-tulâŋa tamâta tonje ilâ imunja pano. I ma iveta nzâla sondo pa noko.’

¹¹ Nana aporo mao nâ pami; ikura zo munjâŋa rârâni, ande tamâta tonje imo tamâta njalae kala ipole Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata, ande tia ndo. Ambo taitu miki kalonjo nja; lâ ngu njine Maro Kindeni ikai maro papa, tamâta ea imo kinzi tamâta rârâni kalonzi, ande i imo tamâta njalae, kala ipole Yoane.

¹² Munja, lâ zo njinde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata imandi nana iveta ne wurâta, aku imâ lee ipâŋga lâ zo njine kala tamo njine, ande kinzi kazâŋa tamâta nde sipara kaika ku sitogo tu sipono nzâla nana Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta kâ. ¹³ Mao nâ, singani, aku imâ lee ipâŋga lâ Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne zo, ande Mose ne ngua

tukunja anja kinzi ngua-tulâŋa tamâta rârâni nde situla ngua nana Maro Kindeni ne zo nana ikai maro panzi tamâta kâ. ¹⁴ Aku miki ea ilomi tu kalomi tawana nenzi ngua njinde, ande miki kalonjo nja; Yoane nde ikai Ilija nia, ina ngua-tulâŋa tamâta munjâŋa njinde kinzi siporo tu ma itaulo imâ kilo. ¹⁵ Ambo miki tanjami keno, ande kalonjo ngua njine sondo.

¹⁶ Ayo, nana ma aporo asia ngua mana nana vetâŋa kinzi tamâta uru siveta lâ zo njine. Kinzi nde sitogonzi lâlu kiri-kiri, ilonzi kalonzi soki-soki sisanjona ao njini ku sisarâwa pa nawalanzi tu, ¹⁷ ‘Opopo, maka kambana kouro nana miki ma kakina kinija, andeta miki tinimi pwâka tu kaki. Anja maka kawâŋgi wâŋgiŋa kalokalo kâ, andeta miki tinimi pwâka tu kata.’”

¹⁸ Njineŋga Yesu iporo ngua siâŋa njine ne duvi pwataki panzi tu, “Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata uru indi kaika pa tamwata nana kâpwa wa waini wa, andeta kinzi sivaligi i mine tu, ‘Koroani saka imo kuku i!’” ¹⁹ Anja nana Tamâta Natu uru aka wa anu wa, andeta kinzi sivaligi nana mine tu, ‘Kamora nja, i tamâta nana ika kâpwa wa inu waini njalae tina. Aku iveta mete kunzi tamâta sakamao nana mbumbu kainja kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa!’ Andeta Maro Kindeni uru iwae wurâta sondo ndo panzi ne tamâta, kala miki kamora kanajo pwataki lâ.”

Yesu iporo ngua kaika njananzi tamâta njinde sipalele ilonzi kalonzi tia

²⁰ Yesu munja iveta mâsi njalajala rârâ njinde lâ lawea pinde, andeta kinzi tamâta lâ lawea njinde njandai sipalele ilonzi kalonzi nja. Mine kala Yesu iporo ngua kaika njananzi tamâta njinde mine tu, ²¹ “Oyae, miki tamâta lâ Korasin lawea! Oyae, miki tamâta lâ Bet-saida lawea! Malia njalae tina ma imâ pami! Ambo nana munja aveta mâsi njalajala panzi kiesaka tamwatanzi simo Tair lawea nja Saidon lawea, itogo nana munja aveta lâ miki nemi lawea mine, ande nanayoni kinzi tamâta njinde ma sipasawa pasawana sinja wa sio kââ lâ kulunzi wa, nana itula ilonzi pwataki tu kinzi sipalele ilonzi kalonzi ilâ pa nana marumbu lâ. ²² Andeta nana aporo mao nâ pami; lâ zo nana Maro Kindeni ma ionzi tamâta silâ pa i ne ngua nia, ande kinzi tamâta lâ Tair wa Saidon nde ma sikai nâna, anja miki ma kakai nâna njalae tina! ²³ Anja miki tamâta lâ Kaperneam lawea, miki katu kapasuka warakami tinimi ku kakâki kalâ pa samba lawea, a? Tia ndo! Maro Kindeni ma itambirami kalâ kandue yââ njalae ne mbââ ilo! Ambo lâ nia ndoyo nana aveta mâsi njalajala panzi kiesaka tamwatanzi lâ Sodom lawea, itogo nana munja aveta lâ miki nemi lawea mine,

ande Sodom lawea ma keno mo ŋai yo, ma zavaruŋa tia. ²⁴ Andeta naŋa aporo mao nâ pami; lâ zo ŋana Maro Kindeni ma ionzi tamâta silâ pa i ne ŋgua nia, ande kinzi tamâta lâ Sodom ma sikai nâna, aŋga miki ma kakai nâna ŋalae tina!”

Kinda ma talâ pa Yesu ŋana takai pwareŋa kâ

²⁵ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga ikai noŋa pa Maro Kindeni mine tu, “O, Mama, noko uru pwai maro pa samba wa tâno wa. Naŋa kawâŋgu ndaŋge pano, ŋana tu noko kuveta ilo-kalo ŋinde ŋananzi ilo-kalo tamwatanzi, andeta kutula pwataki panzi tamâta ŋinde nenzi ilo-kalo ŋalae koŋa tia. ²⁶ Mao nâ, Mama, noko ilo patewa tu ma kuveta mine, kala kuveta lâ.” ²⁷ Yesu ikai noŋa ŋine lâ, ŋineŋga iporo panzi tamâta ŋgu mine tu, “Naŋa akai Mama ndamwa marumbu lâ. Tamâta tonge isama Maro Kindeni Natu kilala sondo, ande tia; Mama simbo nâ isama. Aku naŋa Maro Kindeni Natu simboŋu nâ kala asama Mama kilala sondo, tavanzi tamâta ndia naŋa apateanzi tu ma atula i kilala pwataki panzi.

²⁸ Mine nde noko tamâta ea kumakâsa ŋalae tina kala tini pââsâ lâ, ande noko kumâ pa naŋa, aku naŋa ma pwareŋa alano. ²⁹ Kumâ pwai wurâta ŋine naŋa atu alano, aku naŋa ma apananano ŋana kumo nanenŋu tamâta. Naŋa uru akai poe mwasa nâ panzi tamâta, aku uru apatawa warakâŋgu tiningu. Mine nde kumâ pa naŋa, aku noko ilo ma isânda pwareŋa kulu. ³⁰ ŋana tu wurâta ŋine naŋa atu alano, ande wurâta ŋalae koŋa tia. Aku mine nâ, kelekele ndia naŋa alano tu pwale, ande ŋinde ne malia nde ŋalae koŋa tia.”

12

Ŋgua tuŋa kaika ŋana wurâta kaiŋa lâ pwareŋa ne zo sapâŋa

Malaka 2:23-28, Luka 6:1-5

¹ Zo tonge, lâ Juda nenzi pwareŋa ne zo sapâŋa tonge, Yesu tavanzi ne pâri-tamâta soka silâ sipâŋga kâpwa “wit” ne tâno ŋgini. I ne pâri-tamâta nde putole ipunzi, kala sisiki kanaŋo pinde ku sika. ² Andeta tamâta pinde lâ Parisai ŋgu nde matanzi ilâ simoranzi siveta mine, aku sipai Yesu tu, “Wa! Ŋgua tukuŋa ikeno tu kinda ma taveta wurâta lâ zo sapâŋa ndimo. Mine nde noko ne pâri-tamâta silaŋa sipole ŋgua tukuŋa ŋindel!” ³ Andeta Yesu iporo ŋgua taulo panzi tu, “Tiambo miki ŋandai kapono ŋgua ŋana vetâŋa ŋinde timbunda Daviti muŋga iveta, lâ zo ŋinde putole ipu i tavanzi ne ŋgu, a? ⁴ Mao nâ, Daviti ilâ luma sapâŋa ilo, aku mbau ilâ ikai puroŋa ŋinde kinzi patarawâŋa tamâta muŋga sipatarâwa pa Maro Kindeni. Patarawâŋa tamâta ŋalae

puroŋa ŋinde ilua Daviti, ŋineŋga Daviti ika kunzi ne tamâta. Andeta ŋgua tukuŋa ikeno tu kinzi patarawâŋa tamâta simbonzi nâ ma sika puroŋa ŋinde. ⁵ Aku tiambo miki kazizâla tava ŋana ŋgua tukuŋa Mose ŋgere ŋananzi patarawâŋa tamâta, tiya? Kinzi uru siveta wurâta lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo ikura pwareŋa ne zo sapâŋa rârâni. Mine nde silaŋa sipole tukuŋa ŋana zo sapâŋa kâ. Andeta kinzi siveta soki ŋana ŋinde kâ, ande tia. ⁶ Naŋa aporo mao nâ pami; tamâta tonge imo ŋai, ande i tamâta ŋalae, ipole Maro Kindeni ne luma sapâŋa. ⁷ Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Naŋa tiningu pwâka ŋana simbi ŋinde miki uru kapatarâwa pa naŋa. Taitu naŋa ilonŋu ndo tu miki ma kalomi sukâŋa ŋananzi tinimi pinde ku kasukanzi.’ Ambo miki ma kalomi ŋgere sondo ŋana ŋgua ŋinde ne duvi, ande miki ma kasowe ŋgua mine lâ tamâta ŋine tininzi, ande ma tia. Kinzi ŋandai siveta kiesaka ŋana ŋinde kâ. ⁸ ŋana tu naŋa Tamâta Natu akai maro pa pwareŋa ne zo sapâŋa.”

Yesu iveta tamâta tonge mbalau sakamao ipâŋga ara lâ pwareŋa ne zo sapâŋa

Malaka 3:1-6, Luka 6:6-11

⁹ Yesu ipile nia ŋinde, ŋineŋga iyoka ilâ Juda nenzi luma ŋana pasauŋa kâ ilo. ¹⁰ Aku tamâta tonge imo niani ndaina, i mbalau tonge panzukuma lâ. Aŋga kinzi Parisai tamâta pinde simo ndaina, aku situ sio Yesu lâ ŋgua nia. Mine kala sikasoŋa Yesu tu, “Mose ne ŋgua tukuŋa isâu ŋana taveta pukoŋa tamâta tini ara lâ pwareŋa ne zo sapâŋa, tiya?” ¹¹ Ande Yesu itu lâ kawanzi tu, “Ambo miki nawalami tamâta tonge ne ‘lama’ taitu nâ imo, andeta lama ŋinde pata indue mbââ tonge ilo lâ pwareŋa ne zo sapâŋa, ande tamâta ŋinde ma isarŋa ne lama ŋinde ku itapa kâki imâ, tiya? Mao nâ, i ma isarŋa itapa kâki imâ. ¹² Ambo taitu lama nde lama nâ, aŋga lâ Maro Kindeni nao kinzi tamâta nde sipolenzu lama ndo lâ. Mine kala ŋgua tukuŋa isâu ŋana taveta vetâŋa ara lâ pwareŋa ne zo sapâŋa.” ¹³ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga iporo pa tamâta mbalau sakamao ŋinde tu, “Kusowea mbalau.” Tamâta ŋinde isowea mbalau lâ, aku ndainani nâ mbalau sakamao ŋinde ipâŋga ara lâ, itogo i mbalau tonge mine. ¹⁴ Aŋga kinzi Parisai tamâta nde simandi silâ, ŋineŋga sipasau ku sipa ŋgua tu ma sipu Yesu pâta imâte.

Yesu nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta mao

Malaka 3:7-12

¹⁵ Andeta Yesu isama lâ ŋana nenzi ŋgua ŋinde. Mine kala ipile nia ŋinde ku iyoka ilâ. Aku tamâta rârâ soka i muli silâ, ande ivetanzi pukoŋa tamâta rârâni tininzi ara lâ.

¹⁶ Andeta Yesu indi kaika panzi tamâta njinde tu ma situ i parina ilâ panzi tamâta pinde silonjo ndimo. ¹⁷ Yesu iveta mine, ande kala Maro Kindeni kawa ngua munga itula papa ngua-tulâna tamâta Aisaia njinde, ande ipânga kanaŋo. Ngua njinde nde mine;

¹⁸ “Nanja munga apatea tamâta njine tu imo nanenju wurâta tamâta. Nanja tiningu mwasa ndo papa, aku ilonju ndeka njana. Nanja ma ao koranangu ilâ papa i, kala i ma itula ngua panzi tinikoa ngu njana vetânga sondo nanja uru aveta lâ ngua nia. ¹⁹ I njana iporo ipambita kunzi tamâta wa iporo ngua kawa pakâe njalae panzi, ande ma tia. Kinzi ma silonjo i isarâwa lâ nzâla kawa, ande tia. ²⁰ Ambo taumbwa tonje kambwaje sasa mwata, ande njinde i ma imbware nuki ndo, ande tia. Ambo sinâla ne ‘wiki’ tonje yââ kana lâ kala mundo nâ ikâki, ande njinde i ma ipupu imâte puusii kâ, ande ma tia. I ma iveta wurâta mine lee, ikura lâ zo njinde itunzi tamâta râranî sondo marumbu lâ. ²¹ Aku kinzi tamâta papa ngu râranî ma sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i, ku ma sio tininzi njana i ne pavilânga njinde kâ.”

Kinzi siporo tu Yesu ikai wurâta kuku koroani saka nenzi koipu njalae

Malaka 3:22-27, Luka 11:14-23

²² Njine ilâ lâ, njineŋga tamâta pinde sikai tamâta tonje simâ pa Yesu. Tamâta njinde nde koroani saka ipagagara, aku iveta i mata leva-leva wa kawa pasâe wa. Andeta Yesu iveta tamâta njinde tini ara kilo, kala iporo ngua pwataki ku mata imora nia kilo. ²³ Kinzi tamâta ngu njalae simo ndaina, ande matanzi simora Yesu ne mâsi njinde. Kinzi wisinzi motutu lâ, aku sipakasonja tu, “Opopo, tiambo tamâta njine nde timbunda Daviti ne vâsa njinde kala kinda uru tao tininda njana, tiya?” ²⁴ Andeta kinzi Parisai ngu tamâta pinde silonjo ngua njine, aku sipainzi tu, “Tamâta njine ikai koroani saka nenzi koipu njalae Belsebul ne walo (i nj tonje Sadana), kala waloni ndaina isuka i njana isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi.”

²⁵ Yesu nde isama kinzi ilonzi pwataki lâ, ande kala ipainzi tu, “Ambo kinzi tamâta nenzi lawea taitu ma sipwa pwataki simo ngu rua ku sipara, ande lawea njinde ikura tu imo kaika, ande tia. Ambo tamâta tonje natu-timbu ma sipwa pwataki simo ngu rua ku sikai kazânga pa warakanzi, ande kinzi ngu njinde ma sipayaula ndo. ²⁶ Aku mine nâ, ambo Sadana ne ngu ma sipwa pwataki simo ngu rua ku sikai kazânga pa warakanzi, ande i ne ngu njinde ma sipayaula ndo. ²⁷ Ayo, miki kaporo tu koroani saka nenzi

koipu njalae isuka nanja kala asokinzi koroani saka. Andeta miki kalomi ngere sondo njga; miki Parisai nemi tamâta uru sisokinzi koroani saka piti mine nâ! Mine nde ea uru isuka kinzi, a? Miki nemi tamâta nenzi vetânga njinde itula nemi ngua njinde kilala pwataki tu soki ndo. ²⁸ Andeta Maro Kindeni ne Koroani Sapânga uru imo kuku nanja, aku walo ilana njana asokinzi koroani saka. Mine nde miki kasama tu Maro Kindeni ne zo njana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipânga pami marumbu lâ!

²⁹ Tamâta tonje ikura tu iyoka kaa nâ ilâ tamâta kaika tonje ne luma ilo ku ipanawe i ne kelekele, ande tia. I ma ipa tamâta njinde kaika munga lâ nga. Iveta mine, njineŋga ikura tu ikai ne kelekele râranî keno i ne luma ilo njinde marumbu lâ.

³⁰ Tamâta ea ipono muli pa nanja tia, ande i ikai kazânga pa nanja. Anja tamâta ea tini pwâka tu isarawanzi tamâta tu simâ pa nanja, ande i iveta wurâta njana injaranzi tamâta sikâwa pwapwataki silâ.

³¹ Mine kala nanja aporo mao nâ pami; Maro Kindeni ikura tu izavaru kiesaka râranî tava ngua pavaliginja râranî kinzi tamâta siporo papa i njinde piti lâ tininzi. Taitu kalonjo njga; ambo tamâta tonje iporo ngua pavaliginja pa Maro Kindeni ne Koroani Sapânga, itogo kala njine miki kaporo mine, ande Maro Kindeni ma izavaru tamâta njinde ne kiesaka njinde piti tia. ³² Mao nâ, tamâta ea iporo ngua potomule pa Tamâta Natu, ande Maro Kindeni ikura tu izavaru kiesaka njinde piti. Anja tamâta ea iporo ngua potomule pa Koroani Sapânga, ande lâ zo njine wa zo muli wa, Maro Kindeni ma izavaru tamâta njinde ne kiesaka njinde piti, ande ma tia.”

Kâi sakamao uru ipula kanaŋo sakamao nâ

³³ Yesu iporo ngua njine panzi Parisai tamâta lâ, njineŋga ipainzi tu, “Kâi ara ne kanaŋo nde ara, anja kâi sakamao ne kanaŋo nde sakamao. Ambo kinzi tamâta ma simora kâi kanaŋo, ande ma sisama tu kâi njinde nde ara, tiya?, sakamao. ³⁴ Miki nde sakamao tamwatami, katogonzi mwâta saka mine! Miki kakura tu kaporo ngua ara tonje tia ndo! Tamâta kawa ngua nde itula ilo-kalo ndia ipipi lâ keno i ilo. ³⁵ Mao nâ, tamâta ara ne ilo-kalo ara râra nde ipipi lâ keno i ilo, kala i uru iveta vetânga arara. Anja tamâta sakamao ne ilo-kalo sakamao râra nde ipipi lâ keno i ilo, kala i uru iveta vetânga sakamao.

³⁶ Kinzi tamâta râranî zo pinde siporo ngua kapa-kapa pinde. Kala njine apaimi tu lâ zo muli Maro Kindeni ma ionzi tamâta râranî simandi i ne ngua nia, aku lâ zo njinde i ma italeanzi njana nenzi ngua njinde ndoni.

³⁷ Lâ zo ñinde, Maro Kindeni ma iporo panzi tamâta pinde mine tu, 'Noko tamwata kawa ñgua itula pwataki pa nanja tu noko ne soki tonje keno tia.' Anja ma iporo ñgua panzi tamâta pinde mine tu, 'Noko tamwata kawa ñgua itula pwataki pa nanja tu noko ne soki keno'."

Tamâta pinde sino Yesu tu ma iveta mâsi kaika tonje simora
Luka 11:29-32

³⁸ Yesu iporo ñgua ñjine lâ, ñjineŋga kinzi pananâña tamâta ñjana ñgua tukuŋa kâ pinde, sitavanzi tamâta pinde lâ kinzi Parisai ñgu, ande simâ pa Yesu. Aku sipai tu, "Pananâña, maka iloma tu noko ma kuveta mâsi kaika tonje lâ naoma, ñjana ma kamora ku kasama tu Maro Kindeni ne walo ikeno pano."

³⁹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, "Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi ñandai sio ilonzi kalonzi ilâ mao papa Maro Kindeni ñga. Miki kakasoŋa nanja ñjana kamora Maro Kindeni ne mâsi kaika tonje, a? Nanja ma atula mâsi kaika tonje pa miki tia ndo. Maro Kindeni ma itula mâsi kaika taitu nâ pami, itogo muŋga itula pa ñgua-tulâña tamâta Yona mine. ⁴⁰ Muŋga, Yona imo irja ñjalae tonje kapwa ilo ikura kari ñjato lâ; aku nanja Tamâta Natu kala ma amo mateŋa ne kuru ilo ikura kari ñjato mine nâ. ⁴¹ Lâ zo ñjana Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia, ande kinzi tamâta muŋga simo Ninive lawea ñjinde ma simandi ñgua nia ku ma situla miki nemi vetâña soki pwataki, ñjana tu kinzi Ninive tamâta muŋga siloŋo Yona itula ñgua panzi, ñjineŋga sipalele ilonzi kalonzi ndoni ilâ pa Maro Kindeni nâ. Andeta tamâta tonje imo ñjai, aku i nde ipole ñgua-tulâña tamâta Yona. ⁴² Aku mine nâ, lâ zo ñjana Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia, ande koipu taine ñjalae kala nanayoni ikai poe panzi lâ Siba tâno ñjinde, ande ma imandi lâ ñgua nia ku ma itula nemi vetâña soki pwataki, ñjana tu koipu taine ñjinde muŋga iyoka pa nia malawae imâ tu iloŋo timbunda Koipu ñjalae Solomon itula i ne ilo-kalo ara papa. Andeta tamâta tonje imo ñjai, aku i ne ilo-kalo nde ipole Solomon ne ilo-kalo."

Kinda warakânda nâ takura tu tapu mulinda pa kiesaka, ande tia
Luka 11:24-26

⁴³ Njineŋga Yesu itambira ñgua mine tu, "Ambo koroani saka tonje ipile tamâta tonje ilâ, ande i ma ilâ wa imâ wa lâ nia bilimu, iroroto nia tonje ñjana ipwarea kâ. Ambo isânda nia ara tonje tia, ⁴⁴ ande i ma ilo pateo mine tu, 'Ayo, nanja ma ataulo alâ kilo pa luma siŋga ñjinde muŋga nanja amo'. I ma iyoka ilâ, ñjineŋga ma isânda lumani

ndaina, kinzi sitaka wa sisangarana lâ, aku ikeno ilo kaa nâ. ⁴⁵ Njineŋga koroani saka ñjinde ma ilâ ikainzi nuwala koroani lima kanaanzi rua simâ kuku i. Kinzi ñjinde uru siveta mâsi sakamao ndo, sipole i ne mâsi sakamao ñjinde. Aku kinzi rârâni ma silâ luma ñjinde ilo. Muŋga tamâta ñjinde imo ara koŋa tia, andeta zo ñjinde i ma imo sakamao ndo ikura zo zo. Aku mâsi kie taituni ma ipânga panzi tamâta sakamao kala simo lâ zo ñjine."

Ea kinzi nde Yesu tina wa tai wa
Malaka 3:31-35, Luka 8:19-21

⁴⁶ Yesu iporo ñgua ñjine panzi tamâta marumbu tia yo, ñjineŋga i tina wa tai nde simâ sipânga simandi nia yo. Kinzi simâ tu ma siporo ñgua pa Yesu. ⁴⁷ Mine kala tamâta tonje imâ ipai Yesu tu, "Kuloŋo, noko tina wa tai nde simâ sipânga lâ, kala simandi nia yo. Kinzi ilonzi ñgua tu siporo pano." ⁴⁸ Andeta Yesu itu lâ tamâta ñjinde kawa, ku iporo tu, "Nanja nana mao nde ea. Anja nanja taiŋgu mao nde ea kinzi." ⁴⁹ Njineŋga Yesu mbau sili isowe iyokenzi ne pâri-tamâta, aku iporo tu, "Nanja nana wa taiŋgu mao kala simo ñjai. ⁵⁰ Tamâta ea kinzi uru siveta ikura nanja Mama Maro Kindeni imo samba ilo ñjinde ne pateâña, aku soka i muli, kinzi ñjinde nde sitogo nanja nana wa mwanenju wa taiŋgu wa."

13

Ñgua tambirâña ñjana tamâta ilinji kaniña vâsa lâ tâno ilo

Malaka 4:1-20, Luka 8:4-15

¹ Yesu iporo ñgua ñjine marumbu lâ, ñjineŋga ipile luma ñjinde ku iyoka ilâ isanona Galilaya Lââ bwalika pwali, ñjana ma ipanananzi tamâta. ² Andeta tamâta ñgu ñjalae tina nde simâ sipasau pasâe ndo lâ i tini. Mine kala Yesu ikâki wânga tonje kulu isanona. Anja kinzi tamâta ñgu ñjalae nde simandi sâwa. ³ Njineŋga Yesu isia ñgua tambirâña rârâ panzi ñjana Maro Kindeni ne mâsi ñjana ikai maro panzi tamâta kâ. Ipainzi tu, "Miki kaloŋo ñga; tamâta tonje iyoka ilâ ilinji kaniña vâsa lâ tâno ilo.

⁴ Ilinji ilâ, ande kaniña vâsa pinde nde imbe indue nzâla-kawa, aku sii simâ sika marumbu lâ. ⁵ Anja kaniña vâsa pinde nde imbe indue tâno mira-mira. Tâno ñjinde nde matatola koŋa tia, kala mata ipânga walele. ⁶ Andeta kari ikâki imâ ikana. Aku kâpwa ñjinde ne mburu-mburu kaika tia, kala ngâla-ngâla ndo lâ, kala imâte. ⁷ Anja kaniña vâsa pinde nde imbe indue wâlo mata-mata ngiminzi. Aku wâlo mata-mata ñjinde ipânga ñjalae ku ilita, kala kanoŋo ipânga tia. ⁸ Anja kaniña vâsa pinde nde imbe indue tâno ara kulu, aku ipânga ñjalae ku ipula kanoŋo. Pinde ipula kanoŋo tamâta ñjalae taitu (100),

anġa pinde nde ipula kanaanġo tamâta nġato (60), anġa pinde nde ipula kanaanġo tamâta taitu kanaanġo sanġao (30).⁹ Ambo miki tanġami keno, ande kalonġo nġua nġine sonġo.”

Yesu ne mâsi nġana iporo nġua tambirâġna nâ, ne duvi

¹⁰ Yesu iporo nġua nġine marumbu lâ, nġinengġa ne pâri-tamâta simâ papa ku sika-sonġa tu, “Mana mana nġa noko uru kuporo nġua tambirâġna nâ panzi tamâta.”¹¹ Yesu nde iporo taulo tu, “Maro Kindeni itula nġua paveâġna ne duvi pwataki pa miki nġana i ne mâsi nġana ikai maro panzi tamâta kâ. Andeta iveta mine panzi tamâta pinde, nde tia.”¹² Tamâta ea ikai ne ilo-kalo nġana Maro Kindeni ne vetâġna paveâġna, ande Maro Kindeni ma ilo-kalo nġalae ilua i, ma ipipi lâ i ilo. Anġa tamâta ea tini pwâka tu ikai ilo-kalo nġinde, ande Maro Kindeni ma ikai tamâta nġinde ne ilo-kalo tini mwata nġinde sanġe i.¹³ Nanġa uru aporo nġua tambirâġna nâ panzi, nġana tu kinzi matanzi silea, andeta sikura tu simora kekeleke tonġe tia. Kinzi sitambira tanġanzi, andeta silonġo nġua ku sisama ne duvi, nde tia.¹⁴ Nġua-tulâġna tamâta Aisaia munġa ikai Maro Kindeni kawa ku nġgere nġua lâ pepa tini nġana kinzi tamâtani nġaina nenzi mâsi nġana silonġo nanenġu nġua kâ. Inġere nġua mine tu,

“Tamâta nġu nġine ma sitambira tanġanzi, andeta ma sisama nġua duvi kilala tia. Aku kinzi ma matanzi parenġe, andeta ma simora kekeleke tonġe tia,¹⁵ nġana tu tamâta nġu nġine ilonzi nde pasâe lâ, aku tanġanzi ikai pwapwaka nâ nġana silonġo nġua kâ, aku sipono matanzi marumbu lâ. Ambo siveta mine tia, ande ma matanzi simora kekeleke, aku tanġanzi ma silonġo nġua, aku ilonzi ma sisama nġua duvi, ku ma sipalele ilonzi kalonzi simâ pa nanġa, aku nanġa ma aveta tininzi ara kilo’.”

¹⁶ Yesu iporo nġua nġine lâ, nġinengġa ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Anġa miki nde ma kande-ka nâ, nġana tu Maro Kindeni iveta miki matami ikura tu kamora kekeleke, aku iveta tanġami ikura tu kalonġo nġua.”¹⁷ Nanġa aporo mao nâ pami; lâ zo munġâġna, kinzi nġua-tulâġna tamâta rârâ sitavanzi kinzi tamâta rârâ uru soka Maro Kindeni ne nġua muli, kinzi nġinde ilonzi ndo tu simora vetâġna kala zo nġine miki kamora nġine, andeta simora tia. Aku ilonzi ndo tu silonġo nġua kala nġine miki kalonġo nġine, andeta silonġo tia.”

Nġua tambirâġna nġana vâsa liġinġa kâ, ne duvi

¹⁸ Nġinengġa Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Kala nġine miki kalonġo, ma natula nġua tambirâġna nġana tamâta ilinġi kaniġna vâsa lâ tâno ilo nġinde ne duvi pwataki pami.”¹⁹ Tamâta

ea ilonġo nġua nġana Maro Kindeni ne mâsi nġana ikai maro panzi tamâta kâ, andeta iz-izâla nġana nġua nġinde ne duvi kilala, ande tamâta nġinde itogo kaniġna vâsa nġinde imbe indue nzâla-kawa. Sadana imâ walele nâ ku ikawe nġua nġinde Maro Kindeni munġa ipau lâ tamâta nġinde ilo, aku ikai ikâwa ilâ.²⁰ Anġa tamâta ea ilonġo nanenġu nġua nġine aku ikai walele nâ ku indeka, ande tamâta nġinde itogo kaniġna vâsa nġinde imbe indue tâno mira-mira.²¹ Tamâta nġinde ikai nġua nġinde kaika tia. Mine kala i imo tini nâ, anġa muli nġa tamâta pinde simâ, situ malia silua wa siveta kenzi sakamao papa nġana i ne kalo-tawana kâ. Mine kala tamâta nġinde ne kalo-tawana nde imbe walele nâ.²² Anġa tamâta ea ilonġo nanenġu nġua nġine, andeta ilo nġalae nġana tâno ne kelekele, ande tamâta nġinde itogo kaniġna vâsa nġinde imbe indue wâlo mata-mata nġininzi. I ne ilo-kalo nġinde iveta kalo-lokoni papa i nġana igona ne mbalinġa rârâ, kala i uru iveta vetâġna ara pinde, ande tia.²³ Anġa tamâta ea ilonġo Maro Kindeni ne nġua ku isama nġua nġine ne duvi kilala sonġo, ande tamâta nġinde itogo kaniġna vâsa nġinde imbe indue tâno ara kulu. Kinzi tamâta nġinde uru siveta vetâġna ara rârâ, itogo kaniġonzi mine. Pinde siveta vetâġna tamâta nġalae taitu (100), anġa pinde siveta vetâġna tamâta nġato (60), anġa pinde siveta vetâġna tamâta taitu kanaanġo sanġao (30).”

Nġua tambirâġna nġana unza sakamao ipânġa tâno ilo

²⁴ Yesu itambira nġua tonġe kilo panzi tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi nġana ikai maro panzi tamâta kâ, ande itogo tamâta tonġe ilinġi kaniġna vâsa ara lâ ne tâno ilo.²⁵ Ilinġi lâ, nġinengġa mbo tonġe, kinzi tamâta sikeno utu lâ, andeta tâno warika nġinde ne kazâġna tamâta nde imâ, aku ilinġi unza sakamao vâsa ilâ kaniġna nġininzi. Ilinġi lee marumbu lâ, nġinengġa ikâwa ilâ.²⁶ Aku muli, nġinengġa kaniġna nġinde ipânġa kundu ramu aku kanaanġo, andeta kinzi wurâta tamâta matanzi ilâ simora unza sakamao ipagema kuku.²⁷ Aku kinzi wurâta tamâta silâ papa tâno warika ku sipai tu, ‘Ayo, tamâta nġalae, maka iloma pateu tu noko munġa kulinġi kaniġna vâsa ara tâ ilâ noko ne tâno ilo. Andeta mana mana nġa unza sakamao nġinde ipânġa ipagema kuku.’

²⁸ Aku tâno warika ipainzi tu, ‘Nanengġu kazâġna tamâta tonġe iveta nġinde’. Nġinengġa i ne wurâta tamâta sikasonġa tu, ‘Ayo, noko ilo tu maka ma kalâ kamburu unza sakamao nġinde piti ku kasau ilâ taitu, tiya?’²⁹ Andeta tâno warika ileleanzi ku ipainzi tu, ‘Kaveta mine ndimo. Ambo miki ma kakai wurâta nġana kamburu unza sakamao, ande ma kamburu kâpwa ara tona.’³⁰ Mine nde miki

ma kapile ruani sipânnga simandi taitu lee, mambo zo ñana kâpwa gonânga kâ. Nînennga lâ zo ñinde, ande naña ma apainzi nanenngu wurâta tamâta ñana kâpwa gonânga kâ tu, “Miki kalâ kasau unza sakamao ndoni ilâ taitu munja lâ ñga, nînennga walele nâ kapa wâra-wâra ku karumbia kana lâ. Kaveta mine lâ, nînennga kagona kâpwa kanaanjo ilâ taitu, ku kao ilâ nanenngu luma ñana kâpwa kâ ilo.”’

Ngua tambirânga ñana kaniña “mastet” vâsa kâ

Malaka 4:30-32

³¹ Yesu iporo ñgua tambirânga tonje kilo panzi tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ nde itogo kaniña vâsa tonje, i ña tu ‘mastet’. Tamâta tonje ikai mastet vâsa tonje, aku ilâ ipau lâ ne tâno ilo. ³² Mastet vâsa ñandai irerege kuku kâi pinde nenzi kapula ñga; ñinde nde mota mwata. Andeta muli, nînennga kâi ñinde ipânnga ñalae, aku i ne lu-andondo nde ipolenzi kaniña kie-kie ndoni uru sipau lâ tâno ilo. Ipânnga kâi, kala kinzi sii kie-kie uru sipagona simâ sisanõna ne laka kulu.”

Ngua tambirânga ñana “yisi” kâ

Luka 13:20-21

³³ Yesu iporo ñgua tambirânga tonje kilo panzi tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ ande itogo ‘yisi’. Taine tonje ikai yisi ñinde ku igema tona puroña kulo ñalae tonje. Igema lee, nînennga puroña ñinde ndoni ipondi kâki.”

Yesu iporo ñgua tambirânga nâ panzi tamâta ñgu ñgu

³⁴ Yesu iporo ñgua ñinde ndoni panzi tamâta lâ ñgua tambirânga nâ. Itula ñgua tonje duvi pwataki panzi, ande tia; iporo ñgua tambirânga nâ. ³⁵ Aku Yesu ne vetânga ñinde nde iyoke ñgua tonje munja ñgua-tulânga tamâta tonje itula. Ngua-tulânga tamâta ñinde ikai Maro Kindeni kawa ñgua ku iporo mine tu,

‘Naña ma aporo ñgua tambirânga nâ pami. Mao nâ, naña ma atula ñgua pinde duvi pwataki, ñgua ñinde ikeno paveânga lâ zo ñinde naña apulia samba wa tâno wa, aku ikeno paveânga mine lee ikura lâ zo ñine.’

Ngua tambirânga ñana unza sakamao kâ, ne duvi

³⁶ Nînennga Yesu ipilenzi tamâta ñgu ñinde, aku ilâ luma ilo. Nînennga i ne pâri-tamâta simâ papa ku sipai tu, “Kupanana maka ñana ñgua tambirânga ñana unza sakamao ipânnga tâno ilo kâ ñinde ne duvi.”

³⁷ Yesu nde itu lâ kawanzi tu, “Tamâta ñinde ilinj kaniña vâsa ara, ande itogo

Tamâta Natu. ³⁸ Anja i ne tâno ñinde nde itogo tâno ndoni. Anja kaniña vâsa ara nde itogonzi tamâta ñinde Maro Kindeni uru ikai maro panzi. Anja unza sakamao nde itogonzi tamâta ñinde Sadana uru ikai maro panzi. ³⁹ Kazânga tamâta ñinde kala ilinj vâsa sakamao, ande itogo Sadana tamwata. Anja zo ñana sigona kâpwa kâ nde itogo tâno ñine ne zo marumbu. Anja kinzi wurâta tamâta ñana sigona kâpwa kâ nde sitogonzi Maro Kindeni ne anjelo. ⁴⁰ Kinzi wurâta tamâta nde sigona unza sakamao sirumbia lâ; aku lâ zo muli ñana tâno ne zo marumbu kâ, ande kinzi anjelo kala ma siveta mine nâ. ⁴¹ Lâ zo ñinde, naña Tamâta Natu ma aonzi nanenngu anjelo silâ, aku ma sigonanzi kinzi tamâta rârâni uru siveta kiesaka, sitavanzi tamâta rârâni uru siveta tamâta pinde simbe ñana kiesaka kâ. ⁴² Nînennga kinzi anjelo ma sikainzi kiesaka tamwatanzi ñinde rârâni, ku ma sitambiranzii silâ pa yââ ñalae ne mbââ ilo. Lâ nia ñinde, kinzi tamâta ñinde ma sita pâta kanaanjo, aku ma niñonzi giri-giri ñana sikai nâna kâ. ⁴³ Anja kinzi tamâta uru soka Maro Kindeni ne ñgua muli ñinde, ande kinzi ma tininzi sinala nia itogo kari mine, lâ tâno wasaseki tamanzi Maro Kindeni ma muli ipulia ñinde. Ambo miki tañami keno, ande kalonjo ñgua ñine sonde.”

Yesu itambira ñgua rua, ne duvi mine: ambo Maro Kindeni ikai maro pa kindi, ande ñinde nde ara ndo

⁴⁴ Yesu itambira ñgua mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo ñine: zo tonje, tamâta pinde sikai mbumbu rârâ ku sikea lâ tâno tonje ilo. Mbumbu ñinde ikeno lee, nînennga zo tonje, tamâta tonje isânda kulu lâ. Aku walele nâ tamâta ñinde ilâ ku ivea kilo lâ tânoni ndaina ilo. I nde indeka pâta lâ, aku ilâ imbalanja ne kekeleke rârâni ku ikai mbumbu ñana. Nînennga ilâ ku iko tâno ñinde.” ⁴⁵ Aku Yesu itambira ñgua kilo mine tu, “Aku Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo mine: tamâta tonje uru iroto ñana mbote-mbote ara pâta tu iko kâ. ⁴⁶ Imo lee, ku zo tonje, i mata imora mbote-mbote tonje ara matea nâ. Aku ilâ imbalanja ne kekeleke ndoni ku ikai mbumbu ñana. Nînennga ilâ ku iko mbote-mbote ara ñinde.”

Ngua tambirânga ñana viânga kâ

⁴⁷ Yesu itambira ñgua mine tu, “Aku Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo viânga tonje kinzi tamâta pinde sitambira ndue lââ bwalika ilo ku injenzi inja kie-kie. ⁴⁸ Viânga pipi lâ, nînennga sitapa imâ itoa sâwaneka. Nînennga lambunzi ndue sisanõna ku sipateanzi inja ara sigona lâ kondo tonje ilo. Anja inja saka-mao nde sikai silinjilâ. ⁴⁹ Aku lâ zo muli ñana

tâno ne zo marumbu kâ, ande ma vetâja mine nâ ipângâ. Maro Kindeni ne anelo ma silâ sipateanzi kinzi kiesaka tamwatanzi njinde munga simo tamâta ara ngininzi, ku ma sikainzi piti, ⁵⁰ njineŋga ma sitambiranzi silâ pa yââ ŋalae ne mbââ ilo. Lâ nia njinde kinzi tamâta ma sita pâta kanaanjo, aku ma niŋonzi giri-giri ŋana sikai nâna kâ.”

⁵¹ Njineŋga Yesu ikasonanzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kasama ŋgua rârâni njine ne duvi, tiya?” Ande kinzi sisâu papa tu, “Maka kasama lâ.” ⁵² Aku Yesu isia ŋgua panzi mine tu, “Mine kala kinzi pananânja tamâta ŋana ŋgua tukurja kâ njinde ilonzi tu Maro Kindeni ma ikai maro panzi, ande kinzi rârâni sitogo luma tonje warika. I uru ilâ ne luma ilo ku ikai kekelele wasaseki tava kekelele siŋga yâti ipângâ nia yo.”

Kinzi tamâta lâ Nasarete lawea sipu mulinzi pa Yesu

Malaka 6:1-6, Luka 4:16-32

⁵³ Yesu iporo ŋgua tambirâna njinde lâ, njineŋga ipile lawea njinde, ⁵⁴ aku itaulo ilâ pa i tamwata ne lawea tina Nasarete kilo. Ipângâ Nasarete lâ, njineŋga iveta wurâta ŋana ipanananzi tamâta lâ nenzi luma ŋana pasauŋa kâ ilo. Kinzi nde silonjo Yesu iporo ŋgua panzi, aku wisinzi motutu lâ. Kinzi siveta “a” papa ku siporo warakanzi nenzi mine tu, “Opopo! Ilo-kalo wa mâsi kaika ndoni njinde, ande tamâta njine ikai lâ nia ndia, a?” ⁵⁵ Tiambo tamâta njine tama nde nawalânda tamâta njinde uru ipa luma, tiya? Tiambo Maria nde i tina, tiya? Tiambo Yamesi, anja Yosepe, anja Saimon, anja Judas nde i tai kinzi, tiya? ⁵⁶ Tiambo i mwane rârâni nde simo ŋai kuku kindi, tiya? Mine nde ikai ilo-kalo wa kaika njinde lâ nia ndia, a?” ⁵⁷ Kinzi siporo ŋgua mine rârâ, aku sipu mulinzi pa Yesu. Anja Yesu nde ipainzi tu, “Kinzi tamâta simo lawea ndoni nde ilonzi ara pa ŋgua-tulâna tamâta; taitu kinzi tamâta lâ i tamwata ne lawea tina wa i see wakale wa, kinzi njinde ilonzi ara papa i, ande tia.” ⁵⁸ Kinzi tamâta lâ Nasarete lawea sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu, ande tia. Mine kala iveta mâsi kaika rârâ pinde lâ lawea njinde, ande tia.

14

Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata imâte lâ

Malaka 6:14-29, Luka 9:7-9

¹ Pa zo njinde, Koipu ŋalae Herot ikai koipu panzi tamâta simo tâno njinde. Aku Herot ilonjo Yesu parina. ² Mine kala ipainzi ne wurâta tamâta tu, “Opopo, Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata imandi sânda lâ materja nianzi imo via kilo tâ, kala ikai walo ikura ŋana iveta mâsi kaika njinde.”

³⁻⁴ Herot ne ŋgua njine nde duvi mine: munja, i tai Pilip ikai taine tonje, i ŋa tu

Herodias, andeta muli ŋga Herot ikai taine njinde sarje Pilip, aku rua sipakâe. Mine kala Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata uru ilelea Herot mine tu, “Nana sâ kâ ŋga noko pwai taine njinde, a? Mâsi mine nde ara tia ndo!” Herot wisi nâna ŋana Yoane ne ŋgai njine, kala isupwanzi ne zugu tamâta sikai Yoane kaika ku sipa lâ wâlo kaika sio lâ luma sakamao ilo. ⁵ Herot nde ilo tu ma ipu Yoane pâta imâte, andeta iruru ŋnanzi Juda tamâta, ŋana tu kinzi kalonzi tawana tu Yoane nde ŋgua-tulâna tamâta.

⁶ Simo lee ku zo tonje, njineŋga tamâta pinde silâ kuku Herot ŋana sindeka ku sika kâna-nurja ŋalae ŋana i ne zo munga tina ipagugua i kâ. Aku lâ zo njinde, i kaiwa Herodias natu taine ikina kinija panzi tamâta njinde. Aku Herot ilo yosi pa taine taipa njinde. ⁷ Mine kala Herot iveta ne ŋgua pâna kaika papa taine njinde mine tu, “Nana aporo mao pa âta, sâ kekelele tonje noko ilo papa ku kuno nana, ande ma alano.” ⁸ Andeta taine taipa njinde tina io ŋgua pinde lâ natu kawa, kala taine taipa ipai Herot tu, “Noko ma kuo Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata kulu kâmba lâ kondo tonje ilo, aku njine nâ kutula pa nana.”

⁹ Taine iporo ŋgua njine lâ, aku Herot ilo malia ndo. Andeta i ilo ŋana ne ŋgua pâna munga iveta lâ tamâta sisanona sika kâpwa kuku i njinde naonzi. Mine kala isupwanzi ne sambara tu siveta ikura taine ne ŋgua njinde. ¹⁰ Kinzi sambara njinde silâ luma sakamao ilo, aku sitoto Yoane ŋandola utu lâ. ¹¹ Njineŋga sikai Yoane kulu kâmba sio lâ kondo tonje ilo, aku sikai silâ situla pa taine taipa njinde. Njineŋga taine ikai ilâ itula pa tina. ¹² Yoane ne pâri-tamâta silonjo ŋgua tu Yoane ŋga imâte lâ, njineŋga simâ sikai i karae silâ sikea. Sikea lâ, njineŋga sikai pâri silâ siporo pa Yesu.

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 5,000

Malaka 6:30-44, Luka 9:10-17, Yoane 6:1-14

¹³ Yesu ilonjo ŋgua tu Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata nde imâte lâ, njineŋga ikainzi ne pâri-tamâta ku sipile lawea njinde. Aku soka paveâna nâ sikai wânga silâ ku sitoa lâ nia bilimu tonge. Andeta kinzi tamâta ŋgu ŋalae silonjo pâri tu Yesu ikai wânga ilâ pa nia njinde. Tia ku sipile nenzi lawea lawea ku soka nzâla silâ pa nia kala Yesu ilâ papa njinde. ¹⁴ Anja Yesu ilâ lee itoa tina tini lâ, njineŋga mata ilâ imoranzi tamâta ŋgu ŋalae simunja simâ kala simo njinde. Aku i kalo sukâna ŋalae ŋnanzi, kala ivetanzi nenzi pukonja tamâta tininzi ara kilo.

¹⁵ Simo lee, ku kari indue lala lâ, njineŋga Yesu ne pâri-tamâta simâ kuku ku sipai tu, “Wa, kari ŋga indue lala lâ, aku nia ŋganje njine tamâta simo tia. Mine nde kuonzi

tamâta silâ, aku ma siroto ñana nia wa lawea ñana sipako kapwanzi sika.”¹⁶ Andeta Yesu itu lâ kawanzi aku ipainzi tu, “Kinzi ma simo ñaina nâ; miki warakami nâ kasuanzi.”¹⁷ Ande kinzi siporo taulo tu, “Opopo, maka kapwama puroña lima ñga ña rua nâ kala keno pama!”¹⁸ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kakai kâpwa ñinde kamâ ñai kalana.”

¹⁹ Sikai simâ silua Yesu, ñineña Yesu ipainzi tamâta tu lambunzi ndue sisanona unza kulu. Sisanona lâ, ñineña Yesu ikai puroña lima tava ña rua ñinde kâki. Aku Yesu mata kâki pa samba ku kawa ndançe pa Maro Kindeni, ñineña ipwataki puroña ilanzi ne pâri-tamâta, aku siwae panzi tamâta. Aku ña rua kala siwae panzi tona.²⁰ Aku kinzi tamâta rârâni sika lee kapwanzi pupuro lâ. Ñineña kinzi pâri-tamâta sigona kâpwa pinde keno mo ñai yo, kinzi tamâta kapwanzi pupuro kala sika tia, aku ikura ngâmo sanjo kanojo rua ilonzi pipi lâ.²¹ Kinzi tamâne kala sika kâpwa ñinde kambwanjenzi nde ikura 5,000 mine. Aku nenzi taine wa lâlu nde sika kunzi tona.

*Yesu iyoka lââ bwalika kulu
Malaka 6:45-52, Yoane 6:15-21*

²² Sika marumbu lâ, ñineña walele nâ Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu ma sikâki wânga kulu ku simunğa simbwaliu silâ papa lââ bwalika tini pinde. Anğa i tamwata nde itu ionzi tamâta mbo silâ ñga.²³ Yesu ionzi tamâta rârâni silâ lâ, ñineña i simbo nâ ikâki tuu tonçe kulu ñana ikai nonja kâ. Lala pararai lâ, aku Yesu simbo nâ imo tuu kulu.²⁴ Anğa wânga nde ilâ lee ipânğa lââ bwalika ñgini, ñineña lawea ñalae imandi aku kâla itingî wânga kaika. Mine kala kinzi pâri-tamâta simakâsa ñalae ñana sipoe sikundua lawea kâ.²⁵ Simakâsa sipoe lee, ku mbwalembwale kâ, ñineña Yesu iyoka lââ bwalika kulu ilâ panzi.²⁶ Kinzi matanzi ilâ simora Yesu iyoka lââ bwalika kulu imâ panzi, kala tininzi rururu. Siruru pâta ku siporo tu, “Ñine nde barâwe ma!”, aku sitara pâta kanojo.²⁷ Andeta walele nâ Yesu ipainzi tu, “Wa, miki tinimi kaika, karuru ndimo! Ñine nde nanjani warakângu!”

²⁸ Ande Petero itu lâ kawa ku ipai tu, “Maro Ñalae, ambo ñine nde nokoni, ande kupai nanja tu ayoka lââ kulu amâ pano.”²⁹ Aku Yesu ipai tu, “Kumâ!” Ñineña Petero ipile wânga ku iyoka lââ bwalika kulu imâ pa Yesu.³⁰ Petero imâ lee, ñineña mata indue imora kâla kâki ñalae, aku iruru. Ñineña imbwatuke tini mwata lâ lââ ilo. Iruru pâta kala isunja kawa ino Yesu tu, “Maro Ñalae, kuvilana!”

³¹ Aku walele nâ Yesu io mbau ilâ isanja Petero, aku ipai tu, “Opopo, noko ne kalotawana nde mota mwata. Mana mana ñga noko ilo rua-rua, a?”³² Kinzi rua sisonğa

sikâki wânga kulu, aku ndainani nâ lawea kautu lâ.³³ Kinzi pâri-tamâta simo wânga kulu ñinde nde matanzi simora mâsi ñalae ñinde, aku sipanea Yesu sipai tu, “Mao nâ, Maro Kindeni Natu kala nokoni!”

*Yesu ivetanzi pukonja tamâta tininzi ara
lâ Genesaret lawea*

Malaka 6:53-56

³⁴ Ñineña Yesu tavanzi ne pâri-tamâta simbwaliu silâ sitoa Genesaret lawea.³⁵ Kinzi tamâta papa nia ñine sisama Yesu kilala lâ. Mine kala sipasupwa ilâ panzi lawea rârâni ikeno laiti, aku kinzi tamâta lâ lawea ñinde sikainzi nenzi pukonja tamâta rârâni simâ pa Yesu.³⁶ Kinzi sino Yesu tu, “Noko ma kusâu panzi pukonja tamâta ñine tu sio mbaunzi nâ ilâ sitanjo noko ne pasawanja ngançe.” Isâu lâ, aku kinzi pukonja tamâta ea sitanjo Yesu ne pasawanja ngançe ñinde, ande kinzi ñine rârâni tininzi ara kilo.

15

Maro Kindeni ne ngua tukurja ipole timbunda nenzi vetâña sinğa

Malaka 7:1-13

¹ Lâ zo ñinde, kinzi tamâta pinde lâ Parisai ñgu wa kinzi pananânğa tamâta ñana ñgua tukurja kâ pinde sipile Jerusalem, aku sindue simâ pa Yesu. Sisânda Yesu kulu lâ, ñineña sikasonja tu,² “Mana mana ñga noko ne pâri-tamâta silanğa sipole timbunda nenzi vetâña munğânğa, a? Lâ zo ñana sika kâpwa, ande noko ne pâri-tamâta ñandai sipua mbal-aunzi lâ ñga sika.”

³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Mana mana ñga miki uru koka timbumi nenzi vetâña nâ muli, aku kalanğa kapole Maro Kindeni ne ngua tukurja, a?”⁴ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñineña itula nenzi vetâña soki tonçe pwataki mine tu, “Maro Kindeni munğa iporo tu, ‘Noko ma kupalonjo pa tinatama kawanzi ñgua. Ambo tamâta tonçe iporo soki panzi tina-tama, ande kinzi katonânğa ma sipu i pâta imâte.’⁵ Anğa miki uru kapanananzi tamâta ñgua kie tonçe. Miki uru kaporo tu, ‘Ambo tamâta tonçe ne mbaliña keno ñana isukanzi tina-tama, andeta tamâta ñinde ilo patewa tu mbaliña ñinde ma io ilâ pa Maro Kindeni,⁶ ande ara ñana ipu muli panzi tina-tama’. Opopo, miki uru kasâu ñana mâsi soki ñinde, ande kala miki katoto Maro Kindeni ne ngua tukurja utu, aku kasuka warakami nemi vetâña kâki.⁷ Miki kawami kaporo ñgua kie tonçe, anğa ilomi nde keno piti! Ngua-tulânğa tamâta Aisaia munğa ikai Maro Kindeni kawa ku itula miki kilalami pwataki sondo mine tu,

⁸ ‘Kinzi ñgu ñine uru sipanea nanja koa tia nâ lâ kawanzi, anğa ilonzi nde keno pa nanja tia ndo.

⁹ Kinzi uru situla tamâta nâ nenzi ngua tukunja, aku siporo tu, “Maro Kindeni kawa ngua kala njine”. Mine kala sipanea nanja koa tia nâ.”

*Kelekele ndia iveta tamâta ilo muso
Malaka 7:14-23*

¹⁰ Njineŋga Yesu isarâwa panzi tamâta tu simâ kuku, aku ipainzi tu, “Miki kalonjo nanenju ngua, aku kalomi njgere sondu nga. ¹¹ Kelekele ndia iyoka tamâta kawa indue pa kapwa ilo, ande njinde ikura tu iveta muso papa i lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Anja ilo-kalo wa ngua ndia ikeno tamâta ilo nja iyâti pa nia yo, ande njinde nâ ikura tu iveta muso papa i lâ Maro Kindeni nao.”

¹² Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga i ne pâri-tamâta simâ papa ku sipai tu, “Wa, kinzi Parisai tamâta silonjo noko ne ngua njinde, aku ilonzi makisa njana. Tiambo noko kusama njine tia, a?”

¹³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku isia ngua njananzi Parisai tamâta mine tu, “Nanja mama imo samba ilo, aku i ne tâno kala njine. Mine nde kelekele ndia kinzi tamâta sipau lâ i ne tâno njine, ande muli i tamwata ma imburu njinde ndoni. ¹⁴ Mine nde miki kapilenzi Parisai tamâta njinde simo. Kinzi matanzi leva-leva, andeta situ situla nzâla panzi tamâta pinde matanzi leva-leva mine nâ. Ambo tamâta leva-leva tonje itogo tu itula nzâla papa tamâta leva-leva tonje, ande kinzi ruani ma patanzi sindue mbââ ilo.”

¹⁵ Njineŋga Petero ipai Yesu tu, “Ngua tambarâna kala noko kutula panzi Parisai njinde, ande kutula njinde ne duvi pwataki pa maka kalonjo.” ¹⁶ Andeta Yesu ipai tu, “Opopo, miki warakami kala ilomi kalomi ipânja tia yo, a? ¹⁷ Tiambo miki kasama njine tia tâ; kelekele râranî tamâta sika lâ kawanzi, ande njinde indue pa kapwanzi ilo, ku mbusalinzi simbariŋa lâ. ¹⁸ Anja ilo-kalo wa ngua ndia kinzi tamâta siporo lâ kawanzi, ande njinde iyoka tamâta ilonzi nja iyâti pa nia yo. Kelekele njinde nâ ikura tu iveta muso papa tamâta lâ Maro Kindeni nao. ¹⁹ Mao nâ, kinzi tamâta nenzi ilo-kalo sakamao uru igagatinzi njana sipunzi tamâta pâta simâte wa, sipanawe tamâta kaiwanzi wa, sipalulua tininzi potomule wa, sipanawe wa, siporo ngua lanjeŋa wa, situ tamâta laginanzi wa. ²⁰ Vetâna sakamao kie-kie njinde râranî nde iveta muso papa tamâta lâ Maro Kindeni nao. Taitu miki kalonjo nja; ambo tamâta ipua mbalua tia njineŋga ika, ande njine iveta muso papa i lâ Maro Kindeni nao, ande tia.”

*Tinikoa ngu taine tonje kalo tawana Yesu
(Kinzi Juda uru siporo tu ngu njinde nde sitogonzi mbwâmbwa)*

Malaka 7:24-30

²¹ Yesu ipile Genesaret lawea, njineŋga iyoka ilâ pa tâno njinde Tair lawea nja Saidon lawea keno njinde. ²² Ipânja nia njinde lâ, njineŋga Kenan nju taine tonje, i uru imo nia njinde, ande imâ pa Yesu ku isarâwa tu, “Tamâta Njale, noko Daviti ne vâsa, kalo sukâna njanana! Koroani saka tonje ipagagara nja natunju taine lâ, kala iveta malia wa nâna njalae tina papa.” ²³ Andeta Yesu iporo ngua tonje lâ taine njinde kawa, ande tia. Mine kala Yesu ne pâri-tamâta simâ papa ku sipai tu, “Wa, taine njine imo isasarâwa nâ itawa kindi imâ. Kunjara ilâ tâ!”

²⁴ Ande Yesu iporo mine tu, “Maro Kindeni isupwa nja amâ njananzi Isrel nju simbonzi nâ. Kinzi njinde sitogonzi ‘lama’ sisapiri kala soka potomule siroroto njana nzâla kâ.” ²⁵ Njineŋga taine njinde imâ Yesu tini laiti aku ipare tuku papa, aku ino papa kilo tu, “Tamâta Njale, kuvilana!” ²⁶ Njineŋga Yesu isia ngua papa tu, “Ambo sikai lâlu kapwanzi ku siliŋi ilâ panzi mbwâmbwa, ande njine nde ara tia.” ²⁷ Andeta taine ipai Yesu tu, “Tamâta Njale, noko kuporo mao nâ; ambo taitu kinzi mbwâmbwa uru sika kâpwa punu-punu njinde lâlu sika ambo iyauru indue tamanzi nenzi peke kalo.” ²⁸ Njineŋga Yesu ipai taine njinde tu, “Taine, noko ne kalo-tawana nde njalae njinde! Vetâna njine noko ilo tu aveta pano, ande ma aveta.” Aku lâ zoni ndaina, koroani saka ipile taine njinde natu taine ikâwa ilâ, aku natu tini ara kilo.

*Yesu ivetanzi pukonja tamâta râra tininzi
ara kilo*

Malaka 7:31-37

²⁹ Yesu ipile lawea njinde ku iyoka ilâ pa Galilaya Lââ bwalika pwali. Njineŋga iyoka ilâ ikâki tuu tonje kulu isanona. ³⁰ Aku kinzi tamâta nju njalae simâ papa, aku sikai nenzi pukonja tamâta tava simâ kunzi. Sikainzi tamâta pinde kenzi sakamao, anja tamâta pinde matanzi leva-leva, anja tamâta pinde kenzi tuka simwangi, anja tamâta pinde kawanzi siporo ngua tia, anja tamâta pinde nenzi pukonja kie-kie râra tona; sikainzi tamâta râranî njinde simâ sionzi ndue simo Yesu tini laiti. Aku Yesu ivetanzi tamâta njinde râranî tininzi ara kilo. ³¹ Kinzi tamâta nju njalae simora Yesu ne mâsi njinde. Simora tu ivetanzi tamâta njinde kawanzi munja siporo ngua tia, ande siporo ngua kilo; anja ivetanzi tamâta njinde tukanzi munja simwangi, ande tukanzi sondu kilo; anja ivetanzi tamâta njinde kenzi munja sakamao, ande soka kilo; anja ivetanzi tamâta njinde matanzi munja leva-leva, ande simora nia kilo. Mine kala kinzi nju njalae wisinzi motutu, aku sipanea Isrel nenzi Maro Kindeni.

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 4,000

Malaka 8:1-10

³² Njineŋga Yesu isarâwa panzi ne pâri-tamâta tu simâ kuku, aku ipainzi tu, “Nanja kalonju sukânga njananzi tamâta ngu njalae njine, njana tu kinzi simo kuku nanja ikura kari nâto lâ, aku kapwanzi njana sika kâ ande sika marumbu lâ. Nanja tinjingu pwâka tu aonzi soka sitaulo silâ pa nenzi lawea lawea. Tia ma putole ipunzi pâta, aku ma patanzi lâ nzâla.” ³³ Andeta i ne pâri-tamâta siporo taulo tu, “Opopo, nia nja nde nia bilimu ma! Mine kala ma takai kâpwa lâ ndia nga ikura tasuanzi tamâta ngu njalae njine, a?” ³⁴ Ande Yesu ikasonjanzi, “Anja miki nde puroŋa njapia keno pami.” Kinzi siporo taulo tu, “Puroŋa lima kanaanjo rua tava nja kiri-kiri pinde nâ kala keno pama.”

³⁵ Njineŋga Yesu ipainzi tamâta tu lambunzi ndue sisanjona tâno kulu. ³⁶ Njineŋga ikai puroŋa nga nja njinde kâki, kawa ndanje papa Maro Kindeni, ku ipwataki lâ, njineŋga ilanzi ne pâri-tamâta tu siwae panzi ngu. Aku sikai siwae panzi. ³⁷ Kinzi tamâta ngu njinde nde sika kuranzi lâ, njineŋga Yesu ne pâri-tamâta sigona puroŋa wa nja katinje keno njinde lâ ngâmo njalae lima kanaanjo rua ilonzi pipi lâ. ³⁸ Kinzi tamâne kala sika kâpwa njinde kambwanjenzi ikura 4,000. Aku nenzi taine wa lâlu sika kunzi tona. ³⁹ Njineŋga Yesu ionzi ngu njinde silâ. Silâ lâ, njineŋga ikâki wânga kulu ilâ papa Magadan lawea kâ.

16

Kinzi Juda tamâta sino Yesu tu ma iveta mâsi kaika tonje panzi simora

Malaka 8:11-13

¹ Aku muli, zo tonje, njineŋga kinzi Juda tamâta pinde lâ Parisai ngu wa Sadyusi ngu nde simâ pa Yesu tu sikai samânga papa. Kinzi sino tu ma ikai Maro Kindeni ne walo njalae ku iveta mâsi kaika tonje panzi simora. ² Andeta Yesu itu lâ kawanzi mine tu, “Ikura lala lala, ambo miki kamora samba tini kilala tu puro-puro, ande miki uru kaporo tu, ‘Wurita ma karâzi tia’.” ³ Anja ikura mboyo mboyo, ambo miki kamora samba tini kilala tu puro-puro aku take-take mâmânga keno samba tini tava, ande miki uru kaporo tu, ‘Lâ kari njine ma karâzi imbe’. Mao nâ, miki uru kamora nia ma ikeno âta njinde kilala mine, aku kapatea sondo. Andeta kala njine miki kamora vetânga râra pinde, aku vetânga njinde itula vetânga njana ipânga muli njinde kilala pwataki; andeta miki kazizâla njana. ⁴ Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi njandai sio ilonzi kalonzi ilâ mao papa Maro Kindeni nga! Miki kano nanja tu kamora Maro Kindeni ne mâsi kaika tonje, a? Nanja ma atula mâsi kaika tonje pami, ande tia

ndo. Andeta Maro Kindeni ma itula mâsi kaika taitu nâ pami, itogo muŋga itula pa njua-tulânga tamâta Yona mine.” Yesu iporo njua njine lâ, njineŋga ipilenzi ilâ.

Ngua tambirânga njana kinzi Parisai wa Sadyusi nenzi njua soki-soki

Malaka 8:14-21

⁵ Yesu ne pâri-tamâta nde silâ sipânga lâa bwalika tini pinde. Andeta kinzi kalonzi kapa njana sikai kanzi puroŋa njana sika kâ. ⁶ Ande Yesu ipainzi tu, “Miki kapakatona sondo nga. Kapakatona warakami njana kinzi Parisai wa Sadyusi tamâta nenzi ‘yisi’.” ⁷ Njineŋga kinzi pâri-tamâta warakanzi siporo imâ naonzi nâ mine tu, “O, kinda njandai takai puroŋa pinde tamâ nga, kala Yesu iporo njua mine.” ⁸ Andeta Yesu isama lâ njana nenzi ilokalo soki-soki njinde. Mine kala ipainzi tu, “Opopo, miki nemi kalo-tawana nde mota mwata nâ! Njana sâ kâ nga miki warakami kaporo mine tu, ‘Kinda takai puroŋa tia’, a? ⁹ Tiambo miki ilomi kalomi tia tâ! Tiambo miki njandai kalomi ngere njana puroŋa lima njinde nanja muŋga alanzi tamâne 5,000 sika, a? Lâ zo njinde, ande miki kazeze ngâmo njapia ilonzi pipi lâ, a? ¹⁰ Aku tiambo miki kala njandai kalomi ngere njana puroŋa lima kanaanjo rua njinde nanja muŋga alanzi tamâne 4,000 sika, a? Lâ zo njinde, miki kazeze ngâmo njapia ilonzi pipi lâ, a? ¹¹ Nanja muŋga nâ apaimi tu kapakatona sondo njana kinzi Parisai wa Sadyusi nenzi ‘yisi’. Andeta nanja njandai aporo njua pami njana puroŋa nga. Mana mana nga miki kasama njua njine nde duvi sondo tia yo, a?”

¹² Kinzi silonjo Yesu ne njua njine lâ, njineŋga kulunzi kâmba ipwa ku sisama tu Yesu njandai ipainzi tu ma sipakatona njana puroŋa ne “yisi” nga. Ipainzi tu ma sipakatona njana kinzi Parisai wa Sadyusi tamâta nenzi njua soki-soki uru sipanananzi tamâta njinde.

Petero itula Yesu kilala pwataki tu i nde Maro Kindeni Natu

Malaka 8:27-30, Luka 9:18-21

¹³ Yesu iyoka ilâ pa nia pinde ikeno Sisaria Pilipai lawea tini laiti. Ipânga nia njinde lâ, njineŋga ikasonjanzi ne pâri-tamâta mine tu, “Kinzi tamâta uru siporo situ nâto Tamâta Natu nde ea.” ¹⁴ Njineŋga kinzi siporo taulo tu, “Kinzi tamâta pinde situ noko nde Yoane Lâa-Liliŋa Tamwata; anja pinde nde situ noko nde njua-tulânga tamâta Ilija; anja pinde nde situ noko nde njua-tulânga tamâta Jeremaia tâku njua-tulânga tamâta muŋgânga tonje.” ¹⁵ Njineŋga Yesu ikasonjanzi kilo tu, “Anja miki warakami nde katu nanja nde ea.”

¹⁶ Saimon Petero itu lâ i kawa mine tu, “Noko nde Kirisi. Maro Kindeni Via Tamwata Natu kala noko.”

¹⁷ Njineŋga Yesu ipai Petero tu, “Saimon, Yoane natu, Maro Kindeni ne nzâmbe ikeno pano. Njana tu tamâta tonje muŋga itula ŋgua njine pa noko, ande tia. Naŋa Mama imo samba ilo, ande i simbo nâ itula njine pano. ¹⁸ Mine kala naŋa apaino tu, ‘Petero, noko ne kalo-tawana ipâŋga itogo mira mwasina, aku naŋa ma agonanzi nanenju ŋgu aonzi simandi mira njinde kulu. Anŋa materja ne kaika ma ikura tu izavaru ŋgu njinde, ande ma tia. ¹⁹ Noko ma pwai poe panzi tamâta njinde Maro Kindeni uru ikai maro panzi. Aku vetâŋa ndia rârâni noko kundi njana lâ tâno njine kulu, ande Maro Kindeni ma indi njana mine nâ lâ samba ilo. Anŋa vetâŋa ndia rârâni noko kusâu njana lâ tâno njine kulu, ande Maro Kindeni ma isâu njana mine nâ lâ samba ilo.’” ²⁰ Yesu iporo ŋgua njine lâ, njineŋga indi kaika panzi pâri-tamâta tu ma sitapâri pa tamâta tonje tu i nde Kirisi, mine ndimo.

Yesu itula ŋgua njana ne materja wa ne mandija wa

Malaka 8:31-33, Luka 9:22

²¹ Lâ zoni ndaina, Yesu itula ŋgua pwataki panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne pateâŋa ikeno tu naŋa ma alâ Jerusalem. Njineŋga kinzi katonâŋa wa patarawâŋa tamâta njalanjala wa kinzi pananâŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ wa, kinzi njinde ma siveta kenzi sakamao ndo pa naŋa. Aku i ne pateâŋa ikeno tu kinzi ma sipu naŋa pâta amâte. Andeta kari njato lâ, njineŋga i ma ipaŋo naŋa amandi amo viâŋgu kilo.” Aku muli, Yesu iporo ŋguani ndaina panzi kilo mbwani pinde.

²² Petero nde ilonjo ŋgua njine, njineŋga ikai Yesu siyâti silâ pa nia nŋanje, aku ilelea Yesu pâta njana i ne ŋgua njinde kâ. Ipai Yesu tu, “Maro Njalee, mine tia ndo! Maro Kindeni njandai ilo tu vetâŋa mine ma ipâŋga pano nŋa!” ²³ Andeta Yesu ipupulia lâ aku imbita Petero, ipai tu, “Sadana, noko pwâwa kulâ malawae! Noko kutu kupono nana nzalâŋgu. Noko pwoka tamâta nâ nenzi ilokalo muli, kala noko njandai kuporo ŋgua ikura Maro Kindeni ne ilo-kalo nŋa.”

Kinda ma tapatawa tininda ku toka Yesu muli

Malaka 8:34–9:1, Luka 9:23-27

²⁴ Njineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Ambo tamâta tonje ilo tu ipono muli pa naŋa, ande i ma ipatawa tamwata tini ku ikale ne kâi popole iyoka naŋa muliŋgu. ²⁵ Njana tu tamâta ea ilo njalee njana tamwata ne via, ande i ma ikai via mao, nde tia. Anŋa tamâta ea kalo tawana naŋa kala imora tamwata ne via tu kekelele kaa nâ, ande tamâta njinde ma imo via ku imo nâ. ²⁶ Miki kalomi ngere sondo nŋa; ambo tamâta tonje igona tâno ne kekelele rârâni

njineŋga imâte, ande i ne via mao ikeno ndia, a? Aku i ma ikura tu iko tamwata ne via kilo lâ mbumbu njapia, a? Tia ndo! ²⁷ Miki kalonjo nŋa; zo mbwana-mbwana nâ, njineŋga naŋa Tamâta Natu ma akai Mama ne walo njalee, aku ma ayoka pa samba amâ kunzi Mama ne anjelo. Aku lâ zoni ndaina naŋa ma apare nia panzi tamâta rârâni, ipakura kuku vetâŋa ndia muŋga siveta njinde. ²⁸ Naŋa aporo mao nâ pami; miki pinde kala kamo njai ma kamâte tia yo yo, njineŋga miki ma kamora naŋa Tamâta Natu apatua lâ nia yo ku akai maro panzi tamâta lâ tâno kulu.”

17

Yesu tini pasinala ipâŋga kie tonje

¹ Kari lima kanaanjo taitu ilâ lâ, njineŋga Yesu ikainzi Petero, anŋa Yamesi kuku tai Yoane rua, aku sikâki silâ tuu njalee tonje kulu. Aku kinzi njapa simbonzi nâ simo ndaina. ² Njineŋga kinzi pâri-tamâta njato njinde nde simora Yesu tini pasinala, aku ipâŋga kie tonje. I nao nde isinala nia itogo kari mine, anŋa ne pasawanja nde ipâŋga togo sinâla mwasina, ku pâne ndo. ³ Njineŋga Mose ku Iliia rua simâ sipâŋga, aku kinzi pâri-tamâta matanzi ilâ simoranzi ŋgua-tulâŋa tamâta mungâŋa rua njinde simandi siporo kuku Yesu. ⁴ Petero imora mâsi njinde ku ipai Yesu tu, “Maro Njalee, kinda tamo njaina, aku njine nde ara ndo. Ambo noko ilo mine, ande naŋa ma apa pâla njato: noko ne tonje, anŋa Mose ne tonje, anŋa Iliia ne tonje.”

⁵ Petero iporo ŋgua njine marumbu tia yo, njineŋga take-take pâne tonje ipâŋga ku itura kinzi rârâni lâ. Aku kawa tonje ne sarawâŋa iyoka pa take-take ilo imâ mine tu, “Naŋa natunju ara kala njine. Naŋa tiningu mwasa papa wa ilonjo ndeka papa wa. Miki ma katambira tanjami pa i kawa nŋual!”

⁶ Kinzi pâri-tamâta silonjo ŋgua njine lâ, njineŋga sipare tukunzi naonzi tundu pa tâno, aku siruru pâta kanaanjo. ⁷ Njineŋga Yesu imâ tininzi laiti aku mbau ilâ itanjonzi, ku ipainzi tu, “Kamandi sânda nŋa. Miki karuru ndimo.” ⁸ Njineŋga naonzi kâki matanzi simora, andeta simora Yesu simbo mai nâ; take-take nde ilâ lâ, aku tamâta tonje imo kuku Yesu, ande tia.

⁹ Kinzi sipile tuu njinde, aku soka sindue yo, njineŋga Yesu indi kaika panzi tu, “Miki ma katapâri pa tamâta tonje njana mâsi miki kamora njinde ndimo. Andeta muli nŋa, lâ zo njinde Maro Kindeni ma ipaŋo naŋa Tamâta Natu amandi lâ materja nianzi amo viâŋgu kilo, njineŋga katapâri panzi tamâta njana mâsi njinde kâ.”

¹⁰ Njineŋga kinzi pâri-tamâta sikasonja Yesu tu, “Kinzi pananâŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ uru siporo ŋgua njana Iliia mine tu i

ma imâ mun̄ga lâ n̄ga, n̄inen̄ga Kirisi ma imâ. N̄inde nde duvi mana.”

¹¹ Ande Yesu itu lâ kawanzi tu, “N̄gua n̄inde nde mao nâ. Iliã imâ mun̄ga n̄ana iveta kelekele rârâni son̄do. ¹² Taitu kala n̄ine n̄ana apaimi tu Iliã nde imâ lâ, andeta kinzi Juda tamâta sisama i kilala son̄do, nde tia. Aku mâsi sakamao rârâni kinzi situ ma siveta papa, ande siveta lâ. Aku kinzi ma siveta mâsi sakamao kie taituni pa Tamâta Natu.” ¹³ Yesu iporo n̄gua n̄ine lâ, n̄inen̄ga kinzi pâri-tamâta sisama tu Yesu isia n̄gua n̄ana Yoane Lâã-Liliña Tamwata kâ lâ Iliã tini.

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâta limoa ton̄ge ilo

Malaka 9:14-29, Luka 9:37-43

¹⁴ Yesu tavanzi ne pâri-tamâta n̄ato n̄inde sindue silâ lee sipân̄ga kunzi tamâta n̄gu n̄jalae. Sipân̄ga lâ, n̄inen̄ga tamâta ton̄ge imâ pa Yesu aku ipare tuku papa. ¹⁵ Aku ipai Yesu tu, “Tamâta N̄jalae, n̄ana ano pano tu kalo sukân̄ga n̄ana natun̄gu tamâne. Zo pinde ipân̄ga kapa lâ, aku imo sakamao ndo, n̄ana tu i uru pata ndue yâã kulu wa lâã ilo wa. ¹⁶ N̄ana mun̄ga akai i amâ panzi noko ne pâri-tamâta, andeta kinzi sikura tu siveta ipân̄ga ara kilo, ande tia.”

¹⁷ N̄inen̄ga Yesu iporo taulo tu, “Opopo, miki tamâta n̄andai kalomi tawana Maro Kindeni n̄ga. Miki ilomi kalomi wa nemi mâsi nde soki ndo! Ayo, n̄ana ma amo kuku miki ikura zo n̄apia kilo, a? An̄ga nemi ilokalo soki-soki ma iveta n̄ana ilon̄gu malia ikura zo n̄apia kilo, a? Kakai lâlu n̄inde kamâ pa n̄ana!” ¹⁸ Sikai lâlu simâ lâ, n̄inen̄ga Yesu iporo kaika imbita koroani saka imo lâlu ilo n̄inde, aku koroani saka ipile lâlu ku ikâwa ilâ. Aku ndainani nâ, lâlu n̄inde ne pukon̄a marumbu lâ.

¹⁹ Aku muli, n̄inen̄ga Yesu ne pâri-tamâta simbonzi nâ simâ pa Yesu ku sikason̄a tu, “Mun̄ga maka katogo tu kasoki koroani saka n̄inde, andeta kakura tia. N̄inde nde duvi mana.”

²⁰ Aku Yesu ipainzi tu, “Miki nemi kalo-tawana nde mota mwata nâ, kala miki kakura tia. N̄ana aporo mao nâ pami; ambo miki nemi kalo-tawana ma itumbu tini mwata, itogo ‘mastet’ vâsa mine, ande miki ma kakura tu kasupwa tuu ndai mine tu, ‘Noko kumandi ku kulâ pa nia pinde!’, aku tuu ma iyoka ilâ. Ambo miki kalomi tawana Maro Kindeni, ande miki ma kakura tu kaveta vetân̄a kie-kie rârâni. [²¹ Ambo miki ma katu kaika n̄ana kâpwa kâ ku kakai non̄a

kaika nâ, ande ma kakura tu kasokinzi koroani saka sitogo koroani saka n̄inde. Nzâlã ton̄ge keno, ande tia.]* ”

Yesu iporo kilo n̄ana ne mateña wa ne mandin̄a wa

Malaka 9:30-32, Luka 9:43-45

²² Zo pinde ilâ lâ, n̄inen̄ga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta rârâni simâ taitu lâ Galilaya tâno. N̄inen̄ga ipainzi tu, “Kinzi ma sio n̄ana Tamâta Natu lâ tamâta pinde mbaunzi ilo, ²³ aku ma sipu n̄ana pata amâte. Andeta kari n̄ato lâ, n̄inen̄ga Maro Kindeni ma ipan̄o n̄ana amandi amo viân̄gu kilo.” Kinzi pâri-tamâta silon̄o Yesu ne n̄gua n̄ine, kala ilonzi putuka ndo.

Yesu iporo n̄gua n̄ana luma sapân̄ga ne mbumbu kain̄a kâ

²⁴ Zo pinde ilâ lâ, n̄inen̄ga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka silâ sipân̄ga Kaperneam lawea. N̄inen̄ga tamâta pinde, kinzi n̄inde uru siveta wurâta n̄ana sikai mbumbu n̄ana Maro Kindeni ne luma sapân̄ga kâ, ande simâ pa Petero. Aku sikason̄a tu, “Wa, noko ne pananân̄a uru io mbumbu n̄ana luma sapân̄ga kâ, tiya?” ²⁵ Aku Petero isâu panzi tu, “Mao nâ, i uru iveta mine.”

N̄inen̄ga Petero iyoka ilâ luma Yesu imo n̄inde ilo. Petero iporo n̄gua ton̄ge tia yo, andeta Yesu ikason̄a mine tu, “Saimon, noko ilo mana. Ea kinzi uru sio mbumbu ilâ panzi koipu n̄alan̄ala lâ tâno kulu. Tiambo kinzi koipu warakanzi seenzi wa natunzi wa uru sio mbumbu ilâ panzi, tiya?, kinzi tamâta pinde uru siveta mine.” ²⁶ Petero iporo taulo tu, “Kinzi tamâta pinde uru sio mbumbu ilâ panzi.” N̄inen̄ga Yesu ipai tu, “Mine nde koipu see kinzi ma mbumbu silua tia. ²⁷ Taitu kulon̄o n̄ga; ambo kindã ma tao luma sapân̄ga ne mbumbu ilâ panzi wurâta tamâta n̄inde tia, ande ma wisinzi nâna pa kindã. Mine nde kulâ kuo gigi lâ lâã bwalika ilo. Kuveta mine lee, ku gigi ma ikai in̄a ton̄ge. Kutapa in̄a n̄inde kâki ku kunzan̄a i kawa, aku ma kusândã mbumbu ton̄ge ikeno in̄a kawa ilo. Pwai mbumbu n̄inde kulâ, aku kulanzi kinzi tamâta n̄ana luma sapân̄ga mbumbu kain̄a kâ. N̄inde ma ikai nenzi mbuku piti lâ kindã rua tininda.”

18

Ea imo mbâna-mbâna

Malaka 9:33-42, Luka 9:46-50

¹ Lã zo n̄inde kinzi pâri-tamâta simâ pa Yesu, aku sikason̄a tu, “Ea imo mbâna-mbâna panzi tamâta n̄inde Maro Kindeni ikai maro panzi.”

² N̄inen̄ga Yesu isarâwa pa lâlu kiri-mwata ton̄ge tu imâ, aku in̄gunu imandi pâri-tamâta

* **17:21:** Nia ndoyo, n̄gua n̄ine kala ikeno n̄gumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta ton̄ge ipân̄ga lâ muli nde isen̄ge n̄gua n̄ine ilâ kuku n̄gua ikeno mun̄ga.

naonzi. ³ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Nan̄a aporo mao n̄a pami; Maro Kindeni ikai maro panzi tam̄ata ea sitogonzi l̄alu kiri-kiri mine. Mine nde miki kaloŋo n̄ga; ambo miki ma kapalele ilomi kalomi tia, ande miki ma kakuru tu kamo Maro Kindeni ne n̄gumbi ilo, ande tia. ⁴ Ambo tam̄ata ton̄ge ipatawa tamwata tini, itogo l̄alu kiri-mwata n̄ine uru iveta mine, ande tam̄ata n̄inde ma imo mb̄ana-mb̄ana panzi tam̄ata Maro Kindeni ikai maro panzi n̄inde.

⁵ Ambo tam̄ata ton̄ge kalo tawana nan̄a kala iveta kie ara pa l̄alu mota ton̄ge itogo l̄alu n̄ai, ande i iveta kie ara pa nan̄a tona.”

Kinda ma tayaula tininda pinde nenzi kalo-tawana ndimo

⁶ Njineŋga Yesu iporo tu, “Ambo tam̄ata ton̄ge ma iyaula i tini pinde ne kalo-tawana, kala ipu muli pa nan̄a, ande n̄inde nde m̄asi sakamao ndo. Ara n̄ana kinzi nia ndoyo ma sipa mira n̄alae ton̄ge l̄a tam̄ata n̄inde n̄andola t̄a ku sitambira indue t̄ai geza-geza ilo mbo inu t̄ai mbo im̄ate t̄a. N̄ana tu ambo kinzi muŋga siveta mine papa, ande i ma ikura tu iyaula tini pinde n̄inde ne kalo-tawana, ande ma tia.

⁷ Vet̄anja sakamao ma ip̄an̄ga panzi tam̄ata n̄inde uru siveta tam̄ata pinde sipile nenzi kalo-tawana. Mao n̄a, vet̄anja pinde ma ip̄an̄ga panzi tam̄ata ku isowe ilonzi kalonzi n̄ana siveta kiesaka k̄a. Andeta vet̄anja sakamao ndo ma ip̄an̄ga pa tam̄ata ea iveta vet̄anja n̄inde ip̄an̄ga. ⁸ Ambo noko mbalau t̄aku kie ilan̄eno kala kuveta kiesaka, ande ara n̄ana noko ma kutoto n̄inde piti ku kutambira il̄a. Ambo noko mbalau taitu n̄a, t̄aku kie taitu n̄a, ande n̄inde nde ara koŋa tia; andeta muli n̄ga, noko ma kumo via ku kumo n̄a. Taitu kulon̄o n̄ga; ambo noko kie-mbalau rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kul̄a ȳa n̄alae ne mb̄a ilo, ande n̄inde nde ara tia ndo kanaŋo. ⁹ Aku mine n̄a, ambo noko mata ton̄ge ilan̄eno kala kuveta kiesaka, ande ara n̄ana kupasiki mata n̄inde piti ku kutambira il̄a. Ambo noko mata taitu n̄a, ande n̄inde nde ara koŋa tia; andeta muli, noko ma kumo via ku kumo n̄a. Taitu kulon̄o n̄ga; ambo noko mata rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kul̄a ȳa n̄alae ne mb̄a ilo, ande n̄inde nde ara tia ndo kanaŋo.

¹⁰ Miki kapakatona sondo n̄ga! Tia ma miki kamoranzi tam̄ata pinde, nenzi kalo-tawana itogo l̄alu nenzi kalo-tawana mine, aku ma ilomi tu, ‘Kinzi nde tam̄ata kaa n̄a’. Nan̄a apaimi tu l̄a samba ilo, kinzi kalo-tawana tam̄ata n̄inde nenzi an̄elo nde uru simandi nan̄a Mama nao ikura zo zo.”

[¹¹ “Nan̄a Tam̄ata Natu am̄a n̄ana akainzi tam̄ata muŋga sisapiri kala soka potomule n̄inde piti l̄a kondoma ilo.”] *

N̄gua tambir̄anja n̄ana “lama” isapiri Malaka 9:43-50, Luka 15:3-7

¹² Njineŋga Yesu itambira n̄gua panzi ne p̄ari-tam̄ata mine tu, “Miki ilomi mana. Ambo tam̄ata ton̄ge ne ‘lama’ kambwan̄enzi tam̄ata n̄alae taitu (100) simo, andeta lama ton̄ge isapiri ku nao tia l̄a, ande i ma iveta mana. Nan̄a apaimi tu i ma ipilenzi lama n̄gu n̄alae simo tuu kulu, aku ma il̄a mbo iroroto n̄ana lama taitu n̄inde n̄ga. ¹³ Nan̄a aporo mao n̄a pami, ambo iroto n̄ana lee is̄anda kulu l̄a, ande i ma indeka p̄ata ku wisi puu ndue. I ma indeka n̄alae koŋa tia n̄ananzi lama 99 n̄inde n̄andai sisapiri n̄ga; ambo taitu i ma indeka n̄alae tina n̄ana lama n̄inde muŋga isapiri n̄ineŋga is̄anda kulu l̄a. ¹⁴ Aku mine n̄a, miki Tamami imo samba ilo n̄inde nde tini pw̄aka tu kalo-tawana tam̄ata ton̄ge ma ipile ne kalo-tawana ku imo n̄i-aka.”

Vet̄anja ara n̄ana tatu ninda-nambwe sondo n̄ana muŋga iveta soki Luka 17:3-4

¹⁵ Njineŋga Yesu ipainzi ne p̄ari-tam̄ata tu, “Ambo kalo-tawana tam̄ata ton̄ge iveta soki pano, ande kul̄a papa aku simbomi rua n̄a kaporo n̄gua n̄ana kaveta n̄inde sondo k̄a. Ambo i kalo suk̄anja ku iporo tu, ‘Mao n̄a, aveta soki pano’, ande ara, miki rua ma kamo nambwe-nambwe kilo. ¹⁶ Taitu kalon̄o n̄ga; ambo iporo tu, ‘Nan̄a n̄andai aveta soki ton̄ge n̄ga’, ande ara, noko ma pwainzi kalo-tawana tam̄ata taitu t̄aku rua, ikura Mose ne n̄gua tukuŋa mine, aku kal̄a kaporo pa tam̄ata n̄inde kilo. N̄ana tu Mose ne n̄gua tukuŋa ikeno mine tu, ‘Ara n̄ana kinzi tam̄ata rua t̄aku n̄ato ma sisuka n̄gua noko kusowe l̄a tam̄ata ton̄ge tini’. ¹⁷ Ambo noko ma kuveta mine, andeta tam̄ata n̄inde ipatīamo ku iporo kilo tu, ‘Nan̄a n̄andai aveta soki ton̄ge n̄ga’, ande ara, kul̄a kumandi n̄gu naonzi ku kuporo n̄gua n̄ine pwataki panzi silon̄o. Ambo i tini pw̄aka tu ilon̄o n̄gu nenzi n̄gua, ande noko ma tini piti ndo n̄ana i k̄a, itogo uru tini piti n̄ananzi tinikoa wa kinzi tam̄ata sakamao n̄ana mbumbu kain̄a k̄a.

¹⁸ Nan̄a aporo mao n̄a pami; vet̄anja ndia r̄ar̄ani miki kandi n̄ana l̄a t̄ano kulu, ande Maro Kindeni ma indi n̄ana mine n̄a l̄a samba ilo. An̄ga vet̄anja ndia r̄ar̄ani miki kas̄au n̄ana l̄a t̄ano kulu, n̄inde Maro Kindeni ma is̄au n̄ana mine n̄a l̄a samba ilo.

¹⁹ Nan̄a apaimi kilo tu ambo kinzi kalo-tawana tam̄ata rua n̄a ilonzi taitu ku sikai noŋa pa nan̄a Mama imo samba ilo n̄inde tu

* **18:11:** Nia ndoyo, n̄gua n̄ine kala ikeno n̄gumbi ilo [], ande ikeno l̄a pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tam̄ata situ tam̄ata ton̄ge ip̄an̄ga l̄a muli nde isen̄ge n̄gua n̄ine il̄a kuku n̄gua ikeno muŋga.

ma iveta vetâna tonje panzi, ande i ma iveta ikura kinzi rua nenzi noja mine. ²⁰ Nana tu lâ zo ndia kinzi kalo-tawana tamâta njato tâku rua simâ taitu sipasau njana siwângi pa nanja, ande nanja warakângi ma amâ amo kunzi.”

Ngua tambirâna njana wurâta tamâta tonje i kalo sukâna njana nuwala tia

²¹ Lâ zo njinde, Petero imâ pa Yesu ku ikasonja tu, “Maro Njalae, ambo kalo-tawana tamâta tonje uru iveta soki pa nanja, ande nanja ma apile i ne vetâna soki njinde mbwaningü njapia. Ambo nanja ma aveta mine mbwaningü lima kanojo rua, ande njinde ma ikura, tiya?”

²² Andeta Yesu itu lâ Petero kawa tu, “Nanja apaino tu noko ma kuveta mine mbwani lima kanojo rua nâ nde tia; noko ma kuveta mine ikura mbwani tamâta njalae lima (500).

²³ Noko kulojo nga; Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ, ande itogo koipu njalae tonje. Koipu njinde ilo tu i ne wurâta tamâta rârâni ma sikatu mbuku papa i taulo imâ. ²⁴ Kinzi simâ njana sikatu mbuku kâ, njine nga sikai tamâta tonje simâ, i munja ikai mbumbu 10,000 sanje koipu njinde. ²⁵ Tamâta njinde ikura tu ikatu mbuku njinde tia ndo. Mine kala koipu njalae ipainzi ne tamâta pinde tu sikai wurâta tamâta njinde tavanzi kaiwa-natu, aku sionzi silâ pa tamâta njalae tonje tu ma ikainzi njana siveta wurâta koa tia nâ papa. Aku ipainzi tu ma sio tamâta njinde ne luma tava ne kelekele ndoni ilâ panzi tamâta tu siko tona, njana ma sikai mbaliña njana sikatu mbuku kâ.

²⁶ Andeta wurâta tamâta njinde ilonjo ngua njinde, aku ipare tuku lâ koipu njalae kie tini laiti, aku ino mine tu, ‘Kalo sukâna njana, aku kundamwana nga. Muli nga nanja ma atu njana mbumbu ndoni munja akai sanjeno njinde.’ ²⁷ Njine nga koipu njalae kalo sukâna njana ku ipai tu, ‘Akai nanengü mbuku piti lâ noko tini; kuyâti kulâ.’

²⁸ Ayo, njine nga wurâta tamâta ndainani nâ iyâti ilâ pa nia yo, andeta isânda nuwala tonje kulu, i ne mbuku peko mwata nâ ikeno papa. Aku mbau ilâ ikai nuwala njandola kaika, ku ipai tu, ‘Noko ma kutu njana mbumbu rârâni njinde munja mbo noko pwai sanje nanja!’

²⁹ I nuwala njinde nde ilonjo ngua njinde, ku ipare tuku ipai wurâta tamâta njinde mine tu, ‘Kalo sukâna njana, aku kundamwana nga. Muli nga nanja ma atu njana mbumbu ndoni munja akai sanjeno njinde.’ ³⁰ Andeta wurâta tamâta njinde wisi nâna ku io nuwala ilâ luma sakamao ilo lee, mambo ikatu mbuku ikura lâ.

³¹ Kinzi rua nawalanzi pinde simora tamâta njinde iveta mâsi mine, aku ilonzi

kura tia. Mine nde silâ siporo ngua njinde rârâni papa nenzi koipu njalae. ³² Aku marumbu; koipu njinde isarâwa pa wurâta tamâta njinde imâ, aku ipai tu, ‘Noko wurâta tamâta sakamao! Noko munja kuno nanja, aku akai nenju mbuku rârâni piti lâ noko tini. ³³ Mao nâ, nanja munja kalonju sukâna njalae tina njanano. Mine nde njana sâ kâ nga noko njandai kalo sukâna njana noko nuwala kâ, a?’ ³⁴ Njine nga koipu njalae wisi nâna, aku io wurâta tamâta njinde ilâ luma sakamao ilo. Aku ipainzi luma njinde ne wurâta tamâta tu ma nâna silua lee, ikura lâ zo ndia ikatu mbuku rârâni.”

³⁵ Yesu iporo ngua njine lâ, njine nga ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Aku mine nâ, ambo kalo-tawana tamâta tonje iveta soki pano, aku noko tini mwasa papa tia kala kupile i ne vetâna soki njinde tia, ande Maro Kindeni ma iveta mâsi kie taituni pano, ikura koipu njalae njinde iveta papa ne wurâta tamâta mine.”

19

*Yesu iporo ngua njana pakâeja totonja kâ
Matai 5:31-32, Malaka 10:1-12, Luka
16:18, Rom 7:1-3, 1 Korin 7:10-16*

¹ Yesu iporo ngua njine lâ, njine nga ipile Galilaya tâno ku iyoka ilâ pa Judia tâno ikeno pa Jodan Lââ tini pinde. ² Anja kinzi tamâta ngua njalae nde soka i muli silâ. Aku lâ nia njinde Yesu ivetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo.

³ Anja tamâta pinde lâ Parisai ngu nde simâ pa Yesu tu sikai samâna papa. Sipai mine tu, “Kinda nenda ngua tukuña keno njana tamâne tu ambo i tini pwâka njana kaiwa taine kala itu isoki njana duvi ndia, ande ikura. Ayo, ngua tukuña njine nde ara, tiya?”

⁴ Yesu nde iporo taulo tu, “Opopo, tiambo miki njandai kaponi Maro Kindeni ne ngua njinde ikeno lâ pepa tini, tiya? Ngu njinde nde mine, ‘Nia ndoyo, Maro Kindeni Puliâna Tamwata nde ipulianzi tamâta, ku ionzi taine wa tamâne wa.’ ⁵ Aku Maro Kindeni iporo tu, ‘Mine kala tamâne ma ipilenzi tina-tama ku ma ipasipa kuku kaiwa taine nâ, aku kinzi rua ma simo tininzi lâ taitu.’

⁶ Mine nde kinzi njandai simo piti piti nga; kinzi rua ma simo togo ilonzi wa karaanzi taitu nâ. Mao nâ, Maro Kindeni ipanzi rua lâ taitu lâ; mine nde tamâta tonje ma itikianzi piti ndimo.”

⁷ Njine nga kinzi Parisai tamâta nde sipai Yesu mine tu, “Ayo, mine nde njana sâ kâ nga Mose ne tukurja isâu pa tamâne tu ambo ingere ngua lâ pepa tini njana itoto pakâeja kâ, ku pepa ilua kaiwa taine, ande nenzi pakâeja nde totonja lâ, a?” ⁸ Ande Yesu iporo taulo tu, “Miki nde tanja-kaika tamwatami.

Mine kala Mose isâu pami tu kasokinzi kaiwami taine. Ambo taitu muṅgani, lâ nia ndoyo, ande mâsi mine ikeno tia ndo. ⁹ Naṅa apaimi tu, ambo tamâne tonḡe isoki kaiwa taine, andeta taine ṅinde ṅandai iveta sakamao kuku tamâta tonḡe ṅga, ambo tamâne ṅinde ikai taine wasaseki, ande iveta sakamao kuku taine wasaseki ṅinde, kala ilaṅa ipole ṅgua tukuṅa.”

¹⁰ Kinzi pâri-tamâta siloṅo Yesu ne ṅgua kaika ṅinde, ṅineṅga sipai tu, “Ambo tamâne ṅga taine nenzi pakâeṅa ikeno mine, ande ara ṅana tamâne ma imo simbo mai nâ, ikai taine tonḡe tia.”

¹¹ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kinzi tamâta pinde nâ sikura tu sipaveta kuku ṅgua ṅine. Mao nâ, Maro Kindeni muṅga kaika ilanzi tamâta pinde nâ ṅana sipaveta kuku ṅgua ṅine. ¹² Kinzi tamâta pinde sikâe tia. Kinzi pinde nde tininzi sakamao lâ zo ṅinde tinanzi sipaguguanzi, kala sikura tu sipulianzi natunzi tia. Anḡa pinde nde muṅga tamâta pinde sitoto tininzi piti, kala sikura tu sipulianzi natunzi tia. Anḡa pinde nde ilonzi ndo ṅana siveta wurâta pa Maro Kindeni, kala situ kaika pa warakanzi tu ma sikâe tia. Miki tamâta ea kakura tu kapaveta kuku ṅgua ṅine, ande kapaveta kuku.”

*Yesu itu nzâmbé panzi lâlu kiri-kiri
Malaka 10:13-16, Luka 18:15-17*

¹³ Lâ zo ṅinde kinzi tamâta pinde sikainzi lâlu kiri-kiri simâ pa Yesu. Kinzi ilonzi tu i ma io mbau kâki kulunzi ku ino pa Maro Kindeni ṅananzi tâ. Andeta kinzi pâri-tamâta nde sileleanzi tamâta ṅinde. ¹⁴ Anḡa Yesu nde ipainzi pâri-tamâta tu, “Miki ma kasâu panzi lâlu kiri-kiri tu simâ pa naṅa; kapono nzâla ṅananzi ndimo. ṅana tu Maro Kindeni uru ikai maro panzi tamâta ea nenzi kalotawana irerege kuku lâlu kiri-kiri ṅine nenzi kalotawana.” ¹⁵ ṅineṅga Yesu io mbau kâki kinzi lâlu kiri-kiri taitu-taitu kulunzi, ku itu nzâmbé panzi. Iveta mine lâ, ṅineṅga ipile nia ṅinde ku ilâ.

*Tamâta tonḡe ne mbaliṅa rââ
Malaka 10:17-27, Luka 18:18-27*

¹⁶ Zo tonḡe, tamâta tonḡe imâ pa Yesu ku ikasonḡa tu, “Pananâṅa, naṅa ma aveta vetâṅa ara ndia ṅga ikura tu amo viâṅgu ku amo nâ.”

¹⁷ Yesu nde itu lâ kawa mine tu, “ṅana sâ kâ ṅga noko pwasoṅa naṅa ṅana vetâṅa ara kâ, a? Maro Kindeni simbo nâ nde Ara Tamwata. Ambo noko ilo tu kumo via ku kumo nâ, ande noko ma kupaveta kuku Maro Kindeni ne ṅgua tukuṅa.”

¹⁸ ṅineṅga tamâta ṅinde ikasonḡa Yesu kilo tu, “Noko kuporo ṅana tukuṅa ndia.” Ande Yesu ipai tu, “Naṅa aporo ṅana tukuṅa ṅine: ‘Noko ma kupu tamâta pâta ndimo; noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonḡe kaiwa

ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma kusowe ṅgua laṅeṅa lâ tamâta tonḡe tini lâ ṅgua nia ndimo; ¹⁹ noko ma kumege ṅananzi tina-tama ku taṅa mwasa nâ panzi; aku noko ma tini mwasa panzi tini pinde itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.’ ”

²⁰ Aku tamâta ṅinde nde ipai Yesu tu, “Naṅa uru apaveta kuku ṅgua tukuṅa ṅinde rârâni. Anḡa vetâṅa ndia nde naṅa aveta tia yo, a?”

²¹ Aku Yesu ipai tu, “Ambo noko ilo tu kumo tamâta sondo ndo lâ Maro Kindeni nao, ande kulâ kuo ne kelekele rârâni ilâ panzi tamâta tu siko kâ. ṅineṅga mbumbu ṅinde ndoni kulanzi sugorai tamwatanzi. Ambo noko ma kuveta mine, ande noko ma kumo ara ndo lâ samba lawea. Aku kumâ, kupono muli pa naṅa.” ²² Tamâta ṅinde ilonḡo Yesu ne ṅgua ṅinde, aku ilo malia ndo, ṅana tu i nde mbaliṅa warika. Tia ku ipile Yesu ku ilâ.

²³ Ilâ lâ, ṅineṅga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Naṅa aporo mao nâ pami; kinzi mbaliṅa warakanzi ande wurâta ṅalae panzi ṅana simo Maro Kindeni ne ṅgumbi ilo. ²⁴ Naṅa aporo kilo pami tu, ambo ṅgoa ṅalae ‘kamel’ itu itambwa ilâ mbiri kiri-mwata ne maa ilo, ande i ma ikura tu iveta mine tia ndo. Aku mine nâ, ambo mbaliṅa warika itu imo Maro Kindeni ne ṅgumbi ilo, ande ṅinde nde wurâta ṅalae tina!” ²⁵ Kinzi pâri-tamâta nde siloṅo ṅgua ṅinde, ku wisinzi motutu kala sikasonḡa tu, “Ayo, ambo mine, ande ea ikura tu ikai via mao ṅana imo mine ku imo nâ.”

²⁶ Aku Yesu mata ilea ilâ panzi ku ipainzi tu, “Kinzi tamâta warakanzi nâ ma sikura tia; anḡa Maro Kindeni tamwata nde ikura tu iveta vetâṅa rârâni.”

²⁷ Yesu iporo ṅgua ṅine lâ, ṅineṅga Petero itu lâ kawa mine tu, “Opopo! Maka muṅga kapile kelekele ndoni ṅana kapono muli pa noko! Mine nde maka ma kakai kulu ndia.”

²⁸ Aku Yesu ipainzi tu, “Naṅa aporo mao nâ pami; muli, lâ zo ṅinde Maro Kindeni ma ipulia samba wa tâno ipâṅga wasaseki ndo, ande naṅa Tamâta Natu ma amo Koipu ṅalae tava nanenḡu walo wa sinâla ṅalae. Aku lâ zo ṅinde miki pâri-tamâta saṅao kanaanomi rua nde ma kakai poe panzi Isrel ṅgu kambwanenzi saṅao kanaanonzi rua, aku ma kamo katonâṅa panzi. ²⁹ Aku tamâta ea kalo tawana naṅa kala ipile ne luma wa taitua wa mwane wa tina-tama wa natu wa ne tâno wa; ande Maro Kindeni ma itu pa kinzi ṅinde rârâni ṅana ṅinde kâ mbwani tamâta ṅalae taitu (100). Aku muli, i ma via mao ilanzi, ma simo vianzi mine ku simo nâ. ³⁰ Andeta kinzi tamâta rârâ muṅga simo tamâta ṅalaṅala lâ tâno kulu, ande kinzi ṅinde ma muli simo tamâta kaa nâ. Anḡa kinzi tamâta rârâ muṅga simo tamâta kaa nâ

lâ tâno kulu, ande kinzi ñinde ma muli simo tamâta ñalajjala.”

20

Ngua tambirânga ñananzi tamâta pinde siveta wurâta pa tamâta ñalae tonje

¹ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñineŋga itambira ñgua mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ nde itogo tâno tonje warika. Zo tonje, mbwale pwataki lâ, ñineŋga tâno warika ñinde ilâ lawea ilo iroto ñananzi wurâta tamâta pinde tu ma sikai wurâta lâ i ne tâno waini ilo. ² Isânda wurâta tamâta pinde kulunzi lâ, aku ipa ñgua kunzi ñana sikai mbumbu saŋao saŋao ñana nenzi wurâta lâ kari ñinde. Sisâu lâ, ñineŋga tamâta ñalae ñinde ionzi silâ siveta wurâta lâ ne tâno waini ilo. ³ Ayo, kari tai ñato ilâ lâ, ñineŋga tamâta ñalae ñinde ilâ ku mata imoranzi tamâta pinde simandi nenzi lâ ao ñgini, nenzi wurâta tonje tia. ⁴ Aku ipainzi tu, ‘Wa! Miki kalâ kaveta wurâta lâ nanenju tâno waini ilo, aku ma kulu alami ikura nanenju pateânga mine.’ ⁵ Aku silâ. Simo lee, ku kari imâ ñgini, ñineŋga tamâta ñalae ilâ lawea ilo kilo ku iveta mâsi ndaina nô kilo. Lee, ku kari tai ñato kilo ilâ lâ, ñineŋga iveta mâsini ndaina kilo.

⁶ Lee ku lala, kari indue lâ, ñineŋga tamâta ñinde ilâ ku mata imoranzi tamâta pinde simandi nenzi nô simo lawea ilo. Aku ikasonanzi tu, “Wa, mana mana ñga miki kamandi nemi koa tia nô lee, kari ñga indue lâ, a?” ⁷ Kinzi nde siporo taulo tu, “Ñandai tamâta tonje wurâta ilua maka ñga.” Ñineŋga tamâta ñalae ipainzi tu, “Ara, miki kalâ kaveta wurâta lâ nanenju tâno waini ilo.” Aku silâ.

⁸ Aku lala pararai lâ, ñineŋga tâno warika iporo pa wurâta tamâta nenzi katonânga tu, “Kusarâwa panzi wurâta tamâta tu simâ ñana sikai nenzi kulu kâ. Kuwae mbumbu muŋga panzi wurâta tamâta ñinde sipânga muli ndo. Kuveta mine nô kuwae panzi kulâ lee ku marumbu lâ wurâta tamâta sipânga muŋgânga ñinde.” ⁹ Ñineŋga kinzi tamâta kala siveta wurâta ikura kari tai taitu nô ñinde nde simuŋga simâ, aku sikai mbumbu saŋao saŋao. ¹⁰ Mine kala kinzi tamâta ñinde siveta wurâta ikura mboyo wa lala wa ande ilonzi tu ma sikai mbumbu ñalae. Andeta tia; kinzi kala sikai mbumbu saŋao saŋao mine nô. ¹¹ Kinzi simora nenzi mbumbu ñinde, aku wisinzi nâna papa tâno warika. ¹² Aku sipai tâno warika tu, “Wa! Kinzi tamâta ñinde sipânga muli ndo! Kinzi siveta wurâta ikura kari tai taitu mai nô! Anja maka nde kaveta wurâta ñalae lâ mboyo lee imâ ipânga lâ ñine, aku kari kanama pâta lâ! Andeta kinzi ñinde nenzi

mbumbu nde rege-rege kuku maka nema mbumbu ma!”

¹³ Tâno warika nde ilonjo nenzi ñgua ñinde, ñineŋga iporo pa nenzi tamâta tonje mine tu, “Ñingu-nambwe, naŋa ñandai aveta soki tonje pa noko ñga, ñana tu muŋga mboyo noko tamwata kupa ñgua tu ma pwai mbumbu saŋao ñana noko ne wurâta. ¹⁴ Ara, pwai ne mbumbu, aku kulâ. Naŋa ilonju tu mbumbu saŋao alua tamâta kala imâ muli ndo ñinde tona. ¹⁵ Ñine nde keno pa naŋa simbonju nô. Naŋa akura tu awae nanenju mbaliŋa ikura naŋa warakâŋgu nô nenju pateânga mine. Kala ñine naŋa atu aveta kenju ara panzi tamâta ñinde; mine nde ñana sâ kâ ñga noko kupadâda, a?”

¹⁶ Yesu iporo ñgua tambirânga ñine marumbu lâ, ñineŋga iporo tu, “Aku mine nô, kinzi tamâta muŋga simo tamâta kaa nô lâ tâno kulu, ande muli ma simo tamâta ñalajjala. Anja kinzi tamâta muŋga simo tamâta ñalajjala lâ tâno kulu, ande muli ma simo tamâta kaa nô.”

Yesu iporo kilo ñana ne mateŋa wa ne mandinwa wa

Malaka 10:32-34, Luka 18:31-34

¹⁷ Yesu nde ikainzi ne pâri-tamâta saŋao kanaanzi rua, aku sikâki silâ pa Jerusalem lawea kâ. Soka nzâla yo, ñineŋga Yesu iporo ñgua ilâ pa kinzi nô mine tu, ¹⁸ “Ayo, ñine kinda takâki talâ pa Jerusalem. Ma tapânga lâ, ñineŋga tamâta tonje ma io naŋa Tamâta Natu lâ kinzi patarawânga tamâta ñalajjala wa pananânga tamâta ñana ñgua tukuŋa kâ mbaunzi ilo. Kinzi ma sio naŋa lâ ñgua nia, aku ma sipa ñgua tu sipu naŋa pâta amâte. ¹⁹ Ñineŋga kinzi kala ma sio naŋa alâ tinikoa mbaunzi ilo, aku kinzi ñinde ma siporo ñgua pavaligiŋa pa naŋa wa sipalili naŋa wa. Marumbu, ñineŋga ma sipu naŋa lâ kâi popole tini amâte. Andeta kari ñato lâ, ñineŋga Maro Kindeni ma ipaŋo naŋa amandi amo viâŋgu kilo.”

Yesu ne pâri-tamâta rua situ sipânga tamâta ñalajjala

Malaka 10:35-45

²⁰ Yesu iporo mine lâ, ñineŋga Sebedi kaiwa taine ikainzi natunzi rua simâ pa Yesu. Taine ñinde nde ipare tuku pa Yesu ku ino Yesu tu ma iveta vetânga tonje. ²¹ Aku Yesu ikasona tu, “Noko ilo tu naŋa ma aveta mana.” Aku taine ñinde nde ipai Yesu tu, “Naŋa ilongu mine: lâ zo ñana noko ma pwai Koipu ñalae, ande noko ma kupatea natunju tonje ñana isanona noko tini laiti pa wia kâ, anja tonje ñana isanona noko tini laiti pa ñasi kâ.”

²² Ñineŋga Yesu isia ñgua panzi pâri-tamâta rua ñinde mine tu, “Miki rua kazizâla ñana vetânga ñine kala kakasona naŋa ñana. Naŋa ma muli anu lââ makisa ikeno kâmba tonje

ilo. Tiambo miki rua kala kakura tu kanu lââ n̄inde, tiya?" Aku kinzi rua sipai tu, "Maka rua kurama." ²³ N̄inen̄ga Yesu ipainzi tu, "Mao n̄a, miki rua ma kanu lââ makisa kala nan̄a ma anu n̄inde. Ambo taitu pateâna n̄ana tamâta ea ma isan̄ona tin̄jgu laiti pa wia kâ n̄ga pa n̄âsi kâ, ande n̄inde ikeno pa nan̄a tia. Nan̄a mama i simbo n̄a ma iwae san̄onâna n̄ia panzi tamâta ea mūnga ipateanzi n̄inde."

²⁴ Kinzi nawalanzi pâri-tamâta san̄ao nde silon̄o kinzi tai-tua rua parinanzi mine, aku wisinzi n̄ana panzi. ²⁵ Andeta Yesu isarawanzi tu simâ kuku, aku ipainzi tu, "Miki kasama tu kinzi tamâta pinde uru sikai koipu panzi tin̄koka n̄gu, aku kinzi tamâta n̄alan̄ala n̄inde uru siveta malia kiekie panzi n̄gu n̄inde. ²⁶ Andeta mâsi mine ma ikeno miki n̄ginimi ndimo. Ambo tamâta itu imo tamâta n̄alae lâ n̄ginimi, ande nzâla keno mine: i ma imo nemi kulēna tamâta. ²⁷ Aku tamâta ea itu imo mbâna-mbâna pami, ande nzâla keno mine: i ma imo nemi wurâta tamâta kaa n̄a. ²⁸ Nana tu nan̄a Tamâta Natu n̄andai amâ n̄ana kinzi tamâta ma sikai kulēna pa nan̄a n̄ga. Nan̄a amâ n̄ana akai kulēna panzi tamâta, aku ma amâte n̄ana akainzi tamâta rârâ piti lâ kondoma ilo."

Yesu ivetanzi tamâta rua mūnga matanzi leva-leva simora kilo

Malaka 10:46-52, Luka 18:35-43

²⁹ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka n̄ana sipile Jeriko lawea silâ kâ, ande tamâta n̄gu n̄alae nde soka mulinzi silâ. ³⁰ An̄ga tamâta rua nde isan̄ona nzâla n̄gan̄e, kinzi rua matanzi leva-leva lâ. Kinzi rua silon̄o n̄gua tu Yesu n̄ga iyoka imâ, n̄inen̄ga isisarâwa kaika tu, "Maro N̄alae, Daviti ne vâsani noko, kalo sukâna n̄anamal!" ³¹ Kinzi tamâta nde silon̄onzi rua isisarâwa mine ku simbantanzi tu kawanzi buu n̄a. Andeta kinzi rua isisarâwa kawanzi kâki n̄alae mine tu, "Maro N̄alae, Daviti ne vâsani noko, kalo sukâna n̄anamal!"

³² N̄inen̄ga Yesu imandi ku ikason̄anzi tu, "An̄ga miki rua katu nan̄a ma aveta mana pami." ³³ Ande kinzi rua situ lâ kawa mine tu, "Maro N̄alae, maka iloma tu ma matama kamora n̄ia." ³⁴ Aku Yesu kalo sukâna n̄ananzi, kala io mbau lâ kinzi rua matanzi. Aku walele n̄a kinzi rua matanzi ara, aku simora n̄ia. N̄inen̄ga simandi ku soka Yesu muli silâ.

21

Yesu ilâ Jerusalem lawea itogo koipu n̄alae

Malaka 11:1-10, Luka 19:29-38, Yoane 12:12-19

¹ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka lee sipân̄ga Jerusalem lawea tini laiti, aku sipân̄ga lawea ton̄ge ikeno Oliv Tuu wan̄gira,

i n̄a mine Betfasi lawea. Ande Yesu isupwanzi ne pâri-tamâta rua, ² aku ipainzi tu, "Miki rua kalâ pa lawea ndai, ikeno naomi n̄inde. Kalâ lawea n̄inde ilo, aku walele n̄a ma kamora 'donki' malakupi ton̄ge kinzi sisine lâ imandi tava natu. Kayaute wâlo piti aku kakainzi rua kamâ pa nan̄a. ³ Ambo tamâta ton̄ge ikason̄ami tu, 'Nana sâ kâ n̄ga miki rua kaveta mine', ande miki rua ma kapai tu, 'Maro N̄alae ne wurâta ikeno panzi rua. Aku mwan̄ga ma ionzi rua sitaulo simâ kilo walele nâ.' "

⁴ Vetâna n̄inde iveta n̄gua ton̄ge Maro Kindeni mūnga io lâ n̄gua-tulâna tamâta ton̄ge kawa tu ipân̄ga kan̄ajo. N̄gua n̄inde nde mine,

⁵ "Kupainzi tamâta simo Saion tuu kulu tu, 'Kamora n̄ga! Miki nemi koipu n̄alae kala imâ pami. Ipatawa tamwata tini ku isan̄ona donki ton̄ge kumbu. Mao n̄a, isan̄ona donki natu ton̄ge kumbu kala imâ.' "

⁶ N̄inen̄ga pâri-tamâta rua n̄inde silâ lawea n̄inde ilo, aku siveta ikura Yesu mūnga iporo panzi mine. ⁷ Kinzi rua sikai donki tina n̄ga natu tona simâ, n̄inen̄ga silin̄i nenzi pasawan̄a luandondo kâki donki rua kumbunzi. Aku Yesu ikâki isan̄ona. ⁸ N̄inen̄ga tamâta n̄gu n̄alae sisawa nenzi pasawan̄a luandondo piti, ku silalaga lâ nzâla n̄ana Yesu ma iyoka kulu kâ. An̄ga pinde nde sitoto tumba lau ku sikai simâ silalaga lâ nzâla tava. ⁹ Kinzi tamâta pinde soka simūnga pa Yesu, an̄ga pinde nde soka muli, aku râran̄i sindeka ku sisūna kawanzi mine tu, "Paneâna ilâ pa Daviti ne vâsa! Maro Kindeni itu nzâmbe pa koipu n̄alae n̄ine ikai i ndamwa kala imâ. Tapanea Maro Kindeni pa âta!"

¹⁰ Yesu iyoka mine lee ilâ Jerusalem lawea ilo, ande tamâta râran̄i simo lawea n̄alae n̄inde nde sipakason̄a warakanzi mine tu, "Tamâta n̄ine nde ea." ¹¹ Aku kinzi tamâta soka simâ kuku Yesu n̄inde nde sipainzi tu, "N̄ine nde Yesu, ina n̄gua-tulâna tamâta n̄inde kinzi mūnga siporo tu ma iyoka pa Nasarete lawea lâ Galilaya tâno imâ."

Yesu in̄aranzi mbalīna warakanzi lâ Maro Kindeni ne luma sapâna

Malaka 11:15-18, Luka 19:45-47

¹² N̄inen̄ga Yesu ilâ Maro Kindeni ne luma sapâna ne n̄gumbi ilo, aku in̄aranzi mbalīna warakanzi simo sipako kekelele lâ n̄ia n̄inde. Itili peke lâ kinzi tamâta n̄ana sipalulua mbumbu kâ, aku itili pan̄gi lâ kinzi tamâta siveta wurâta n̄ana sipako sii n̄ana patarawâna kâ tava. ¹³ Aku ipainzi tu, "Maro Kindeni kawa n̄gua ikeno mine tu, 'Nanen̄gu luma nde ma kinzi sipatu n̄a tu "Luma n̄ana non̄a kâ" '; an̄ga miki

nde kaveta njine ipângga itogo kinzi nanzare tamâta nenzi munânga nia mine!”

¹⁴ Yesu imo niani ndaina, njineŋga kinzi tamâta matanzi leva-leva wa kenzi pââsââ nde simâ papa, aku ivetanzi tininzi ara. ¹⁵ Andeta kinzi patarawânga tamâta njalanjala wa kinzi pananânga tamâta njana njua tukuŋa kâ nde simora mâsi njalanjala pinde Yesu iveta njinde. Aku silonjonzi lâlu kiri-kiri sis-arâwa lâ luma sapânga ne njumbi ilo mine tu, “Paneânga ilâ pa Daviti ne vâsa!” Mine nde kinzi tamâta njalanjala njinde wisinzi nâna pa Yesu, ¹⁶ kala sikasonja i mine tu, “Wa, noko kulonjo njua njine kinzi lâlu siporo, tiya?” Aku Yesu itu lâ kawanzi mine tu, “Naŋa alonjo lâ. Andeta mana mana nga miki njandai kapono njua-tulânga tamâta njinde ne njua ikeno lâ pepa tini, a? Njua ikeno mine tu, ‘Aku kinzi lâlu kiri-kiri kala uru sipanea noko ŋa mine nâ.’”

¹⁷ Yesu iporo njua njine lâ, njineŋga ipilenzi simo, aku iyâti ilâ pa nia yo. Njineŋga ilâ imo Betani lawea lâ mbo njinde.

Yesu iporo itu kaika pa kâi tonje, kala njgâla-njgâla lâ

Malaka 11:12-14,20-26

¹⁸ Aku mbwale kilo, mboyo nâ, njineŋga Yesu iyoka itaulo ilâ pa Jerusalem lawea kilo, andeta putole ipu. ¹⁹ Yesu mata ilâ imora kâi “fik” tonje imandi nzâla njane, aku iyoka ilâ laiti. Andeta imora tu kanojo tonje keno nde tia; lau nâ keno. Aku Yesu iporo papa kâi njinde mine tu, “Noko ma kupula kanojo kilo tia ndo!” Aku ndainani nâ, kâi njinde njgâla-njgâla lâ.

²⁰ Kinzi pâri-tamâta simora njinde, aku wisinzi motutu lâ. Aku siporo tu, “Mana mana njga kâi njine njgâla-njgâla walele nâ.”

²¹ Andeta Yesu ipainzi tu, “Naŋa aporo mao nâ pami; ambo miki ma kao nemi kalotawana ilâ mao pa Maro Kindeni, aku ilomi rua-rua tia, ande miki ma kakura tu kaveta mâsi mineni, itogo kala njine aveta pa kâi ‘fik’ mine. Andeta njinde nâ tia; ambo miki ma kaporo pa tuu ŋai mine tu, ‘Noko kumandi kupatiki kundue tâi ilo’, ande Maro Kindeni ma iveta vetânga njinde ipângga, itogo miki kaporo mine. ²² Ambo miki kalomi tawana Maro Kindeni kala kakai noŋa papa, ande i ma iveta ikura nemi noŋa mine.”

Kinzi sikasonja Yesu tu ikai ea ndamwa

Malaka 11:27-33, Luka 20:1-8

²³ Njine ilâ lâ, njineŋga Yesu ilâ Maro Kindeni ne luma sapânga ne njumbi ilo, aku ipanananzi tamâta simo njinde. Andeta kinzi patarawânga tamâta njalanjala sitavanzi Isrel ŋgu nenzi katonânga nde simâ papa, aku sikasonja tu, “Wa, noko pwai ea ndamwa kumâ kala kuveta mâsi kie-kie njine, a? Anŋa ea wurâta njine ilano, a?” ²⁴ Ande Yesu itu

lâ kawanzi ku iporo tu, “Ara, naŋa kala atu akasonjami kasonjânga tonje. Ambo miki ma kaporo njua sondo itaulo imâ pa naŋa, ande naŋa kala ma aporo njua pwataki pami njana akai ea ndamwa nga aveta vetânga njine. ²⁵ Nanenŋu kasonjânga nde mine; munja, lâ zo njinde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata iveta wurâta njana illinzi tamâta, ande ea wurâta njinde ilua i. Miki ilomi tu Maro Kindeni wurâta njinde ilua, tiya?, i tamwata nâ ilo patea tu iveta.”

Njineŋga kinzi warakanzi siporo lâ nginginzi mine tu, “Ambo kinda ma taporo taulo tu, ‘Maro Kindeni isupwa Yoane tu iveta wurâta njinde’, ande i ma iporo pa kinda mine tu, ‘Mine kala njana sâ kâ nga miki njandai kalomi tawana Yoane ne njua, a?’ ²⁶ Ambo kinda ma taporo taulo mine tu, ‘Yoane tamwata nâ ilo patea tu iveta wurâta njinde’, ande kinzi tamâta ma wisinzi nâna njalae tina pa kinda. Kinda taruru njanani, njana tu kinzi râ-râni kalonzi tawana tu Yoane nde Maro Kindeni ne njua-tulânga tamâta tonje.” ²⁷ Tia ku kinzi siporo njua taulo pa Yesu mine tu, “Maka kasama tia.” Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Ara, naŋa kala ma aporo njua tonje pami tia njana akai ea ndamwa amâ kala aveta vetânga njine.”

Njua tambirânga njana tamâta tonje natu tamâne rua

²⁸ Njineŋga Yesu itambira njua panzi tamâta njalanjala mine tu, “Ayo, miki ilomi mana. Tamâta tonje imo kunzi natu tamâne rua. Tamâta njinde ilâ pa natu nzâla-kulu kâ, aku ipai tu, ‘Natunju, ma njine noko kulâ kuveta wurâta pa naŋa lâ tâno waini ilo.’ ²⁹ Aku natu ipai tu, ‘Naŋa tiningu pwâka, ma alâ aveta wurâta pa noko nde tia.’ Andeta mwanja, natu njinde ipalele ilo, aku ilâ iveta wurâta. ³⁰ Njineŋga tamanzi kala ilâ pa natu tonje, aku iporo njua mineni papa. Aku natu njinde iporo tu, ‘Ara, mama; naŋa ma alâ aveta wurâta pano.’ Andeta i njandai ilâ iveta ne wurâta nga. ³¹ Mine nde ea lâ tamâta rua njinde ande iveta ikura tamanzi ne pateânga.” Aku kinzi tamâta njalanjala sipai Yesu tu, “Natu nzâla-kulu iveta ikura tama ne pateânga mine.”

Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Naŋa aporo mao nâ pami; kinzi tamâta sakamao njana sikai mbumbu pa Rom kâ wa kinzi nzâla taine wa, ande kinzi njinde simungu pami njana sikai Maro Kindeni ne nzâmbe ara. ³² Njana tu Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata munja imâ pa miki Isrel ŋgu njana itula mâsi sondo Maro Kindeni ilo tu miki ma kaveta njinde, andeta miki njandai kalomi tawana Yoane ne njua njga. Anŋa kinzi tamâta sakamao njana sikai mbumbu pa Rom kâ wa kinzi nzâla taine wa, ande kinzi njinde

silonjo Yoane ne ngua, aku sio nenzi kalotawana ilâ pa Maro Kindeni, kala sipile nenzi vetâja sakamao. Anja miki kamora kinzi kiesaka tamwatanzi njinde nenzi kalotawana njinde, andeta miki kapalele ilomi kalomi ku kalomi tawana Yoane ne ngua, ande tia.”

Ngua tambirâja nana kinzi tamâta sakamao sikatona tâno waini

Malaka 12:1-12, Luka 20:9-19

³³ Njineŋga Yesu ipainzi tamâta njalanjala mine tu, “Miki kalonjo ngua tambirâja tonje. Tamâta tonje ipâu tâno waini tonje aku ipa njumbi njana. Aku iveta wewe lâ tâno ilo, itogo kondo njana sipale waini kapula tu punu-punu kâ, aku ipa pâla njana tamâta ma simo ilo sio njana tâno kâ. Njineŋga io tâno njinde lâ tamâta pinde mbaunzi ilo njana sikatona ku sikai wurâta njana mbumbu lâ tini. Njineŋga tâno warika iyoka ilâ pa nia malawae tonje. ³⁴ Imo lee, aku zo laiti njana kâi waini ma ipula kanaanjo kâ. Njineŋga tâno warika isupwanzi wurâta tamâta pinde silâ pa tâno waini njinde njana sikai waini kanaanjo pinde, ikura munja sipa ngua tu ma silua i. ³⁵ Andeta kinzi tamâta uru sikai wurâta lâ tâno njinde nde sikainzi tâno warika ne wurâta tamâta kaika, aku sipu tonje. Anja tonje nde sipu pâta imâte, anja mira nâ sisia tonje. ³⁶ Njine ilâ lâ, njineŋga tâno warika isupwanzi wurâta tamâta pinde kilo silâ panzi. Kinzi kambwanjenzi nde ipole tamâta munja isupwanzi njinde kambwanjenzi. Andeta kinzi tamâta uru sikai wurâta lâ tâno njinde nde siveta mâsi mine nâ panzi wurâta tamâta njinde.

³⁷ Simo lee ku muli, njineŋga tâno warika isupwa i tamwata natu tamâne ilâ panzi. I itu mine, ‘Kinzi ma simege njana natunju’. ³⁸ Andeta kinzi tamâta uru sikai wurâta lâ tâno njinde nde simora tâno warika natu imâ panzi, aku siporo lâ warakanzi nginginzi mine tu, ‘Wa, tamâta ndai ma muli ikai tama ne mbaliŋa ndoni. Ayo, njine ma tapu pâta imâte, aku ma warakânda takai i ne tâno njine.’ ³⁹ Siporo ngua njine lâ, aku marumbu; mbaunzi ilâ sikai tâno warika natu kaika ku sinjara lâ tâno ilo iyâti ilâ pa nia yo, njineŋga sipu pâta imâte lâ.” ⁴⁰ Yesu itambira ngua njine panzi lâ, njineŋga ikasonjanzi tu, “Ayo, mwanga tâno waini warika ma imâ, njineŋga ma iveta kie mana panzi tamâta njinde munja sikai wurâta lâ tâno njinde.”

⁴¹ Aku kinzi tamâta njalanjala siporo taulo tu, “I ma iyaulanzi tamâta sakamao njinde, ku ma izavarunzi sakamao ndo. Anja ne tâno waini njinde ma ilanzi tamâta pinde njana sikatona kâ. Aku lâ zo njana sikai

kanaanjo kâ, ande ma sigona kanaanjo pinde silua i.”

⁴² Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Tiambo miki njandai kaponon Maro Kindeni ne ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘Mira njine kinzi tamâta njana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipânga mira ara njana isuka luma njanje kaika kâ. Maro Kindeni tamwata iveta vetâja njinde ipânga lâ, kala kinda tamora njinde tu ara pâta kanaanjo.’

⁴³ Mine kala nanja apaimi tu Maro Kindeni ma ipono nzâla njana miki Isrel tamâta njana kamo i ne njumbi ilo, aku ma ikai maro pa tamâta ngu pinde, kinzi njinde uru siveta mâsi ara ikura Maro Kindeni ne pateŋa mine. [⁴⁴ Ambo tamâta tonje pata ndue ku mira njine ipu, ande mira njine ma ipu tamâta njinde karae pwapwataki. Ambo mira njine imbe ndue ipu tamâta tonje kulu, ande mira njine ma izavaru i ndo lâ imâte.]” *

⁴⁵ Kinzi patarawâja tamâta njalanjala anja kinzi tamâta lâ Parisai ngu nde silonjo Yesu itambira ngua mine panzi, aku ilonzi patepa tu ngua njine nde iyoke kinzi warakanzi. ⁴⁶ Mine kala ilonzi tu ma sikale Yesu kaika sio lâ luma sakamao ilo. Andeta siruru njananzi ngu, njana tu kinzi tamâta ilonzi tu Yesu nde Maro Kindeni ne ngua-tulâja tamâta tonje.

22

*Ngua tambirâja nana wainja pakâenja kâ
Luka 14:16-24*

¹ Njineŋga Yesu iporo ngua tambirâja kilo ilâ panzi Isrel nenzi tamâta njalanjala mine tu, ² “Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo koipu njalae tonje iveta wainja njalae papa natu tamâne njana ne pakâenja kâ. ³ Koipu njinde isupwanzi ne wurâta tamâta silâ panzi tamâta pinde i ilo tu ma simâ sika kâpwa lâ wainja pakâenja njinde. Silâ panzi, ku siveta njana sigonwanzi tamâta njine simâ. Andeta tininzi pwâka tu simâ. ⁴ Njineŋga isupwanzi ne wurâta tamâta pinde kilo, aku ipainzi tu, ‘Miki kalâ panzi tamâta njinde nanja munja asarâwa panzi, aku kapainzi tu, “Kalonjo nja! Koipu njalae iveta ne kâŋa-nunja marumbu lâ. I ne bulmakao tamâne pinde anja simbi pinde arara situmbu kambwanjenzi njalanjala, ande maka nja kapunzi lâ. Aku kelekele rârâni vetâja lâ kala ikeno. Mine nde miki kamâ kaka kâpwa lâ wainja njana pakâenja kâ.’”

⁵ Kinzi wurâta tamâta nde silâ siporo ngua mine panzi tamâta njinde, andeta kinzi tanjanzi kaika ku sikâwa pwapwataki silâ.

* **21:44:** Nia ndoyo, ngua njine kala ikeno njumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipânga lâ muli nde isenje ngua njine ilâ kuku ngua ikeno munja.

Tongje nde ilâ ne tâno ilo, anġa tongje nde ilâ iveta ne wurâta nana mbaliġa kâ. ⁶ Anġa kinzi pinde nde sikalenzi wurâta tamâta nġinde kaika ku sikai kazâġa panzi sipunzi pâta simâte lâ. ⁷ Siveta mine lâ, ande kala koipu nġalae nde wisi nâna ndo. Aku ionzi ne zugu tamâta silâ sizavarunzi tamâta nġinde muġġa sipunzi ne wurâta tamâta pâta simâte. Aku sirumbia nenzi lawea kana lâ.

⁸ Nġineġġa koipu nġalae isarawanzi ne wurâta tamâta simâ papa, aku ipainzi tu, 'Waiġa pakâeġġa ne kâġa-nuġġa nde vetâġa lâ kala keno, andeta kinzi tamâta nġinde nâġa muġġa asarawanzi tu simâ, ande kinzi nġinde nde tamâta ara ikura nġana simâ kâ, ande tia. ⁹ Mine nde miki kalâ kakura nzâla nzâla, aku kanonzi tamâta rârâni simo nġinde tu ma simâ nġana waiġa pakâeġġa ne kâġa-nuġġa kâ.' ¹⁰ Iporo mine lâ, nġineġġa kinzi wurâta tamâta nde silâ sikura nzâla nzâla sigonanzi tamâta rârâni simo nġinde, kinzi tamâta saka wa ara wa. Aku kinzi nġinde rârâni simâ luma ilo pipi lâ nġana sika kâġa-nuġġa kâ.

¹¹ Kinzi tamâta simâ sisaġġona lâ, nġineġġa koipu nġalae nde imâ luma ilo tu imoranzi. Andeta mata ilâ imora tamâta tongje nġandai ipasawa pasawaġġa ara nġana waiġa pakâeġġa nġa. ¹² Tia ku koipu nde ilâ papa ku ikasoġġa tu, 'Niġġu-nambwe, nġana sâ kâ nġa noko kumâ nanenġu luma ilo, andeta noko nġandai kupasawa pasawaġġa ara nġana waiġa pakâeġġa kâ, a?' Andeta tamâta nġinde nde kawa buu nâ, iporo nġua tongje tia. ¹³ Nġineġġa koipu ipainzi ne wurâta tamâta mine tu, 'Kakai wâlô ku kapa tamâta nġine kie-mbalau kaika lâ, nġineġġa katambira yâti lâ nia nġanġe, nġana imo kondoma ilo.' "

Yesu iporo nġua tambirâġġa nġine lâ, nġineġġa ipainzi juda tamâta nġalâġġala tu, "Lâ nia kondoma nġinde kinzi ma sita nġalae wa niġġonzi giri-giri nġana sikai nâna kâ. ¹⁴ Miki kalorġo nġa; Maro Kindeni ne sarawâġġa ilâ panzi tamâta rârâ, andeta ipateanzi kinzi pinde nâ, kinzi nġinde kalonzi tawana i mao."

Kinzi sikasoġġa Yesu nġana mbumbu uru silua koipu nġalae Kaisara

Malaka 12:13-17, Luka 20:20-26

¹⁵ Nġine ilâ lâ, nġineġġa tamâta pinde lâ Parisai nġu nde sipasau ku sipa nġua nġana ma sikai samâġġa pa Yesu kâ. Kinzi ilonzi patea tu ambo Yesu ma iporo nġua pinde nġâsi tâ, ande ma sio ilâ pa nġua nia. ¹⁶ Kinzi Parisai tamâta nġinde nde sionzi nenzi pâri-tamâta pinde sitavanzi Herot ne tamâta pinde, aku simâ kuku Yesu. Simâ kuku, nġineġġa siporo nġua mâru-mâru papa mine tu, "Pananâġġa, maka kasama tu noko nde tamâta nġana kuporo nġua mao kâ. Noko nġua mao nâ uru kupanananzi tamâta nġana Maro Kindeni ne vetâġa kâ. Noko uru kuporo nġua kaġġa taituni nâ panzi tamâta nġalâġġala wa kinzi

sugorai tamwatanzi wa. ¹⁷ Mine nde maka iloma tu noko ma kuporo nġua taulo pama. Noko ilo mana; nenda koipu nġalae Kaisara uru iporo kaika tu kinda ma mbumbu talua. Anġa Mose ne nġua tukuġġa isâu tu kinda ma mbumbu nġinde talua Kaisara, tiġġa?"

¹⁸ Andeta Yesu isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki tu sakamao ndo. Mine kala ipainzi tu, "Miki kawami kaporo nġua kie tongje, anġa ilomi nde keno piti. Nana sâ kâ nġa miki kakai samâġġa pa nâġa, a? ¹⁹ Kakai mbumbu tongje uru kao ilâ pa koipu, aku kamâ katula pa nâġa." Kinzi nde sikai mbumbu tongje simâ pa Yesu, ²⁰ nġineġġa ikasoġġanzi tu, "Tai wa nġoa nġine kala ikeno mbumbu tini, ande ea ne." ²¹ Ande siporo taulo tu, "Kaisara ne." Nġineġġa Yesu ipainzi tu, "Mine kala Kaisara ne kelekele, ande miki kalua Kaisara; anġa Maro Kindeni ne kelekele, ande kalua Maro Kindeni."

²² Kinzi silorġo Yesu ne nġua nġine, aku wisinzi motutu. Mine kala sipile Yesu ku silâ.

Kinzi sikasoġġa Yesu nġananzi tamâta simâte lâ nġineġġa simandi simo vianzi kilo

Malaka 12:18-27, Luka 20:27-40

²³ Lâ zo ndainani nâ kinzi tamâta pinde lâ Sadyusi nġu nde simâ pa Yesu. Kinzi nġu nġinde uru kalonzi tawana tu kinzi mateġġa tamâta ma muli simandi simo vianzi kilo tia. Kinzi sipai tu, ²⁴ "Pananâġġa, Mose muġġa iġġere nġua tukuġġa tongje imâ pa kinda mine tu, 'Ambo tamâta tongje i natu tia ku imâte, ambo i kaiwa taine imo nġai yo, ande tamâta nġinde tai ma ikai tua kaiwa, aku kinzi rua ma sipulia lâlu itogo tua kilala mine.' " ²⁵ Siporo nġua nġine lâ, nġineġġa sisia nġua pa Yesu tu, "Ayo, tamâne nzâla-kulu tongje i tai lima kanarġo taitu simo. Nzâla-kulu nġinde ikai kaiwa taine tongje, andeta mwangġa tamâne imâte lâ, aku i natu tia. Mine kala i tai iyoka tua muli ku ikai taine nġinde itogo i kaiwa mine. ²⁶ Andeta i kala natu tia aku imâte lâ. Nġineġġa kinzi rua tainzi kala iveta mine nâ, ikai taine nġinde nġineġġa imâte, aku natu tia. Siveta mine lee, aku kinzi tai rârâni sikai taine taituni nġinde, aku kinzi kala natunzi tia, ku simâte lâ. ²⁷ Kinzi rârâni simâte marumbu lâ, aku muli nġa taine kala imâte. ²⁸ Ayo, lâ zo muli, ambo kinzi mateġġa tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande taine nġinde ma imo itogo ea kaiwa lâ kinzi tai-tua lima kanarġonzi rua nġinde. Noko kusama tu kinzi rârâni muġġa sikai kaiwanzi taine taitu nġinde."

²⁹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, "Opopo, miki kasama Maro Kindeni ne nġua ikeno lâ pepa tini, ande tia. Aku miki kazizâla nġana i ne walo kaika mine nâ. Mine kala miki kaveta nġua palaġġeġġa rârâ. ³⁰ Lâ zo nġana kinzi mateġġa tamâta ma simandi simo

vianzi kilo, ande kinzi tamâta ma simo sitogonzi anjelo lâ samba ilo mine, kala ma sipakâe tia.

³¹ Andeta naŋa atu aporo ŋgua tonje pami ŋana kinzi materja tamâta nenzi mandija kâ. Tiambo miki ŋandai kaponu ŋgua ŋinde Maro Kindeni munga itula pami ikeno lâ pepa tini, a? Iporo ŋgua ŋananzi timbumi, kinzi ŋinde simâte mungani lâ, aku iporo tu, ³² ‘Naŋa Maro Kindeni nde Abraham ŋga Isaka anga Yakopu nenzi Maro Ŋalae.’ Ayo, miki kaloŋo ŋga; Maro Kindeni i ŋandai kinzi materja tamâta nenzi Maro Ŋalae ŋga. I nde tamâta simo vianzi ŋinde nâ nenzi Maro Ŋalae.” ³³ Kinzi tamâta siloŋo Yesu ne ŋgua ŋine, aku wisinzi motu ŋana i ne mâsi ŋana ipanananzi kâ.

Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa ndia ipolenzi tukuŋa rârâni

Malaka 12:28-34

³⁴ Lâ zo ŋinde kinzi tamâta pinde lâ Parisai ŋgu siloŋo pâri tu Yesu iporo ŋgua kanoŋo nâ, aku isae ŋgua ne nzâla ŋananzi Sadyusi ŋgu. Mine kala silâ taitu, ku simâ pa Yesu. ³⁵ Aku nenzi tamâta tonje nde imâ kunzi tona, i muŋga ikai ilo-kalo ŋalae ŋana ŋgua tukuŋa kâ. I ilo tu ikai samâŋa pa Yesu kâ, kala ikasoŋa tu, ³⁶ “Pananâŋa, ŋgua tukuŋa ndia nde ipolenzi ŋgua tukuŋa rârâni Mose muŋga itula pa kinda.”

³⁷ Yesu nde iporo taulo tu, “Noko ma tini mwasa ndo papa noko ne Maro Ŋalae Kindeni, aku kuo noko ilo ndoni wa koroani ndoni wa ilo-kalo ndoni ilâ pa i simbo nâ.” ³⁸ Ŋgua tukuŋa ŋine imuŋga ku ipolenzi ŋgua tukuŋa rârâni. ³⁹ Anja ŋgua tukuŋa iyoka ŋinde muli nde kaja taituni nâ; ‘Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.’ ⁴⁰ Tukuŋa rua ŋine nde sitogo ŋgunu-ŋgunu tina pa Mose ne tukuŋa rârâni wa kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta nenzi tukuŋa rârâni wa.”

Yesu ikasoŋanzi Parisai tamâta ŋana Kirisi kâ

Malaka 12:35-37, Luka 20:41-44

⁴¹ Kinzi Parisai tamâta nde sipasau simo kuku Yesu yo, aku Yesu ikasoŋanzi tu, ⁴² “Ayo, miki ilomi mana; tamâta ŋine Maro Kindeni ipatea tu ivilanzi ne ŋgu, sipatu i ŋa tu Kirisi, ande i nde ea ne vâsa.” Kinzi nde siporo taulo mine tu, “Kirisi nde timbunda Daviti ne vâsa.”

⁴³ Aku Yesu itu lâ kawanzi tu, “Ara mbo, mine nde mana mana ŋga Koroani Sapâŋa itula ilo-kalo pa Daviti kala Daviti ipatu Kirisi ŋa tu, ‘Maro Ŋalae’, a? Ŋana tu Daviti ne ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

⁴⁴ ‘Maro Ŋalae Kindeni itu ŋgua pa nanenŋu Maro Ŋalae mine tu, “Noko kusanona ŋai pa mbaunŋu wia kâ lee,

ikura lâ zo ŋinde naŋa ma aonzi noko ne kazâŋa tamâta simo noko kalo.”

⁴⁵ Miki kamora ŋga. Daviti tamwata nde ipatu Kirisi ŋa tu ‘Maro Ŋalae’. Mine nde mana mana ŋga Kirisi nde Daviti ne vâsa nâ, a?”

⁴⁶ Tamâta tonje lâ ŋgu ŋinde ikura ŋana iporo ŋgua tonje taulo pa Yesu kâ, ande tia. Aku lâ zoni ndaina, kinzi tamâta rârâni ilonzi pateu tu ma sikai samâŋa mine papa Yesu kilo, ande tia.

23

Kinzi Parisai tamâta wa ŋgua tukuŋa tamâta nenzi vetâŋa potomule

Malaka 12:38-40, Luka 20:45-47

¹ Aku muli, ŋineŋga Yesu itula ŋgua panzi tamâta sitavanzi ne pâri-tamâta. ² Ipanzi mine tu, “Kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ sitavanzi tamâta lâ Parisai ŋgu, kinzi ŋinde simbonzi nâ uru situla ŋgua tukuŋa ne duvi pwataki, itogo Mose munga iveta mine. ³ Mine nde ŋgua rârâni situla wa sipananami ŋinde, ande miki ma kaloŋo ku kapaveta kuku. Ambo taitu mâsi wa vetâŋa ndia kinzi uru siveta, ande ŋinde miki ma kapaveta kuku ndimo. Ŋana tu kinzi uru siporo ŋgua rârâ ŋinde, andeta kinzi warakanzi ŋandai sipaveta kuku ŋgua ŋinde ŋga. ⁴ Ŋinde itogo kinzi sinzuku bwali malia ndo, ku sio lâ tamâta kalanzi, kala kinzi tamâta simakâsa ŋalae tina ŋana sikale kâ. Anja kinzi warakanzi ŋandai sio mbalaunzi ilâ ŋana sivilanzi tamâta tu sikale malia ŋinde ŋga. ⁵ Vetâŋa rârâni kinzi uru siveta, ande siveta ŋana ma tamâta simoranzi kâ. Kinzi uru sipa kariga ŋalaŋala ŋana noŋa kâ lâ tininzi, ku sipa wareŋa lu-andondo lâ nenzi pasawaŋa ŋalaŋala ŋgaŋe tona, ŋana sipasuka warakanzi tininzi kâ. Ŋana nenzi mâsi ŋinde kâ, ande kinzi silâŋe tu ilonzi keno pa Maro Kindeni. ⁶ Kinzi ilonzi tu ma sikai saŋonâŋa nia arara lâ tamâta naonzi lâ kâŋa-nuŋa ŋalaŋala nia, aku ilonzi tu sisaŋona mine nâ lâ luma ŋana pasauŋa kâ ilo. ⁷ Kinzi ilonzi ŋalae tina tu tamâta ma simege ŋananzi ku siporo ‘Kari ara’ panzi lâ ao ŋgini, ande ilonzi tu tamâta ma sisarawanzi tu, ‘O, Pananâŋa’.

⁸ Andeta miki kaloŋo ŋga; ambo kinzi tamâta sipatu noko ŋa tu ‘Pananâŋa’, ande ŋinde nde ara tia ndo, ŋana tu tamâta taitu nâ nde miki nemi Pananâŋa, aku miki rârâni nde kamo togo nambwe-nambwe. ⁹ Mine nde lâ tâno ŋine kulu, miki ma kaporo pa tamâta tonje tu, ‘Noko nde tamâta ŋalae kuto-go tamama mine’, mine ndimo. Ŋana tu miki Tamami taitu nâ imo, ande kala imo samba ilo. ¹⁰ Aku mine nâ, ambo kinzi ma sipatu noko ŋa tu ‘koipu’, ande ŋinde nde ara tia ndo, ŋana tu miki nemi koipu taitu

nâ imo, aku i nde Maro Kindeni ne Pateânga Tamâta Kirisi. ¹¹ Tamâta ea imo mbâna-mbâna pami, ande ara njana i ma imo itogo nemi kuleŋa tamâta mine. ¹² Njana tu tamâta ea uru ipasuka tamwata ŋa kâki, ande Maro Kindeni ma itawa tamâta njinde ŋa indue lâ. Anŋa tamâta ea uru ipatawa tamwata ŋa, ande Maro Kindeni ma isuka tamâta njinde ŋa ipânŋa ŋalae.”

Yesu itu ŋgua kaika panzi tamâta uru sikai poe panzi ŋgu

Malaka 12:38-40, Luka 20:47

¹³⁻¹⁴ Yesu nde iporo kilo mine, “Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipânŋa pa miki pananânŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa. Miki kawami kaporo ŋgua kie tonŋe, anŋa ilomi nde keno piti! Mine nde miki uru kapono nzâla ŋananzi tamâta situ simo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo. Miki kapono warakami nemi nzâla njana Maro Kindeni ma ikai maro pami, aku kapono nzâla ŋananzi tamâta njinde tona.

¹⁵ Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipânŋa pa miki pananânŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa. Miki kawami kaporo ŋgua kie tonŋe, anŋa ilomi nde keno piti! Miki uru kalâ kakura nia nia lâ tâi kulu wa tâno tâno wa, njana kasowe tamâta taitu nâ ilo-kalo njana kalo tawana nemi ŋgua. Anŋa lâ zo njana tamâta tonŋe kalo tawanami, ande miki kaveta i ipânŋa tamâta njana lâ pa yââ ŋalae ne mbââ ilo, itogo miki warakami mine. Miki kaveta tamâta njinde ipole miki ndo njana iveta kiesaka kâ.

¹⁶ Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipânŋa pa pami. Miki matami leva-leva, andeta katogo tu katula nzâla panzi tamâta. Miki uru kapanananzi tamâta mine: ‘Ambo tamâta itu iveta ŋgua pânŋa tonŋe, aku isarâwa pa Maro Kindeni ne luma sapânŋa njana isuka ne ŋgua pânŋa njinde kâ, ande ŋgua pânŋa njinde nde mao tia. Mine kala ambo muli i ma imbware ŋgua pânŋa njinde, ande i ne soki tia. Taitu mambo isarâwa pa mira “gol” uru ikeno Maro Kindeni ne luma sapânŋa ilo, ande ŋgua pânŋa njine nde mao, kala i ma imbware ndimo.’ ¹⁷ Opopo, miki nde kapa ndo, aku matami leva-leva nâ! Kelekele ndia ipânŋa ŋalae tina lâ Maro Kindeni nao, a? Maro Kindeni ne luma sapânŋa nde kelekele ara ndo, ipole mira “gol” uru ikeno ilo njinde, njana tu luma sapânŋa iveta “gol” ipânŋa sapânŋa. Tiambo miki kazizâla njana njine kâ, a? ¹⁸ Aku mine nâ, miki uru kapanananzi tamâta tu, ‘Ambo tamâta tonŋe iveta ŋgua pânŋa tonŋe, aku isarâwa pa patarawânŋa nia njana isuka ne ŋgua pânŋa njinde kâ, ande i ne ŋgua pânŋa njinde nde mao tia. Mine kala ambo muli i ma imbware ŋgua pânŋa njinde, ande i ne soki tia. Taitu mambo isarâwa pa kelekele

ikeno patarawânŋa nia kulu njinde, ande ŋgua pânŋa njinde nde mao, kala i ma imbware ndimo.’ ¹⁹ Opopo, miki matami leva-leva ndo! Kelekele ndia ipânŋa ŋalae tina lâ Maro Kindeni nao, a? Patarawânŋa nia nde kelekele ara ndo, ipole kelekele uru ikeno kulu njinde, njana tu patarawânŋa nia iveta kelekele njinde ipânŋa sapânŋa. Tiambo miki kazizâla njana njine kâ, a? ²⁰ Mine kala tamâta ea isarâwa pa patarawânŋa nia tu isuka ne ŋgua pânŋa kâ, ande isarâwa pa patarawânŋa nia tava kelekele ndia ikeno kulu tona. ²¹ Anŋa tamâta ea isarâwa pa Maro Kindeni ne luma sapânŋa tu isuka ne ŋgua pânŋa kâ, ande isarâwa pa luma sapânŋa tava Maro Kindeni tona, ina uru imo luma sapânŋa njinde ilo. ²² Anŋa tamâta ea isarâwa pa samba tu isuka ne ŋgua pânŋa kâ, ande isarâwa pa Maro Kindeni ne saŋonânŋa nia wa Maro Kindeni tona, njana tu ina uru isaŋona nia njinde.”

²³ Yesu iporo ŋgua njine lâ, njineŋga iporo kilo tu, “Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipânŋa pa miki pananânŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa! Miki kawami kaporo ŋgua kie tonŋe, anŋa ilomi nde keno piti! Miki uru kagona kâi lau kie-kie njana iveta kâpwa mona-mona kâ, ku kao lâ wâra saŋao-saŋao, njineŋga wâra taitu-taitu uru kalua Maro Kindeni itogo patarawânŋa mine, aku njine nde ara. Ambo taitu miki kalaŋa kapole ŋgua tukuŋa ŋalae tina njana kaveta kemi ara nâ panzi tamâta wa tinimi mwasa panzi wa kamandi kaika njana nemi kalotawana wa. Ara njana miki ma koka ŋgua tukuŋa ŋalaŋala njinde muli, aku koka tukuŋa kiri-kiri muli tona. ²⁴ Opopo, miki matami leva-leva, andeta katogo tu katula nzâla panzi tamâta! Miki kapono muli pa ŋgua tukuŋa kiri-kiri, anŋa kalomi kapa njana ŋgua tukuŋa ŋalaŋala. Mine kala miki katogo tamâta tonŋe isânda lâŋjo mota mwata lâ kâ lââ ilo ku ikai piti itambira lâ. Andeta i ŋandai imora ŋgoa ŋalae “kamel” ikeno lââ ilo ŋga; mine nde inu ipanando ndoni indue lâ kapwa ilo.

²⁵ Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipânŋa pa miki pananânŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa! Miki kawami kaporo ŋgua kie tonŋe, anŋa ilomi nde keno piti! Miki uru kaveta nemi kâmba wa kondo kumbu tu sipânŋa mbâra-mbâra ndo. Anŋa kâpwa wa lââ miki uru kao lâ ilo, ande njinde miki muŋga kakai lâ nemi vetânŋa potomule wa ilo-kalo sakamao wa. ²⁶ Miki Parisai tamâta nde matami leva-leva ndo! Kaveta ilomi mbâra-mbâra muŋga lâ, njineŋga kapua kondo kumbu tona, njana ruani ma ipânŋa mbâra-mbâra.

²⁷ Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipânŋa pa miki pananânŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa! Miki kawami

kaporo ngua kie tonje, anga ilomi nde keno piti! Miki katogo kuru tonje; kuru kulu pa nia yo kâ nde pâne ndo, aku ara pâta njana tamâta simora kâ. Andeta mateja tamâta tukanzi wa kelekele rârâni sâmbu ndo nde sipipi lâ ikeno kuru ilo.²⁸ Aku miki kala kamo mine nâ. Kinzi tamâta simora karaemi nâ, ku situ miki nde tamâta njana koka Maro Kindeni ne ngua muli kâ. Andeta mâsi lajeja tava mâsi sakamao nde ipipi lâ ikeno ilomi kalomi.”

²⁹ Yesu iporo ngua njine lâ, njineja iporo ngua pinde panzi kilo tu, “Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipânga pa miki pananâja tamâta njana ngua tukuja kâ wa miki Parisai tamâta wa! Miki kawami kaporo ngua kie tonje, anga ilomi nde keno piti! Miki uru kaveta kuru nia ara ndo panzi ngua-tulâja tamâta mungâja, aku kaveta singâra arara nâ kasinjara kinzi tamâta ara nenzi kuru tona, kinzi njinde mungja sipono muli pa Maro Kindeni.³⁰ Aku miki uru kaporo tu, ‘Ambo tu maka kamo mungani, lâ timbuma nenzi zo, ande maka ma kasukanzi njana kakai kazâja panzi ngua-tulâja tamâta ku kapunzi pâta simâte, ande tia ndo!’³¹ Andeta miki nemi ngua ndainani itula warakami kilalami pwataki tu mikini nde kinzi tamâta njinde nenzi vâsa, kinzi njinde mungja sipunzi ngua-tulâja tamâta pâta simâte.³² Ara mbo, mine kala njine miki kalâ, aku vetâja potomule ndia mungja timburi siveta marumbu tia yo, ande njinde miki kalâ kaveta marumbu lâ.³³ Miki nde mwâta sakamao natunzi! Maro Kindeni ma iomi kalâ pa ne ngua nia, njineja ma itambirami kalâ pa yââ njalae ne mbââ ilo. Miki kakura tu kanjenjeana njana i ne parenja-nia njinde kâ, ande tia ndo!

³⁴ Mine kala miki kalonjo sondo nga. Naja ma asupwanzini kinzi ngua-tulâja tamâta wa ilo-kalo tamwatanzi wa pananâja simâ pami. Andeta miki ma kasonanzi pinde sitâra lâ kâi popole tini simâte. Anja pinde nde ma kapalilanzi lâ nemi luma njana pasauja kâ ilo, njineja ma kalinzi sikâwa pwapwataki silâ pa lawea pinde.³⁵ Mine kala Maro Kindeni ma ipare nia pa miki nâ njana kinzi tamâta rârâni simo mungamunga njinde nenzi kiesaka kâ, kinzi njinde mungja sikainzi tamâta arara ku sipunzi pâta simâte. Maro Kindeni ma nâna njalae ilua mikini njana Adam natu Abel ne mateja lâ nia ndoyo, aku imâ lee ipânga lâ zo njinde miki juda tamâta kapu Berekaia natu Sakaria imâte, lâ patarawâja nia nga Maro Kindeni ne luma sapâja ngininzi.³⁶ Naja aporo mao nâ pami; kulu sakamao njana vetâja potomule mungâja njinde rârâni nde ma imâ ipânga pa miki tamâta ngu njine kala kamo lâ zo njine.”

Yesu kalo sukâja njanani tamâta simo Jerusalem

Luka 13:34-35

³⁷ Yesu iporo ngua njine lâ, njineja iporo kilo mine tu, “O, Jerusalem, Jerusalem, miki uru kakai kazâja panzi ngua-tulâja tamâta kala kapunzi pâta simâte. Mao nâ, miki kakainzi tamâta njinde Maro Kindeni isupwanzini simâ pami, aku mira nâ kasianzi pâta ku kapunzi simâte. Ikura zo zo nanja atu agogorami, itogo tatareko tina igogoranzini natu silâ taitu ku isupinanzi lâ mbani kalo mine. Andeta miki tinimi pwâka.³⁸ Mine kala kalonjo nga; Maro Kindeni nde ipile nemi luma sapâja ku ilâ lâ, kala luma sapâja ikeno ilo kaa nâ.³⁹ Naja apaimi tu miki ma kamora nanja kilo tia lee, ikura lâ zo muli njinde miki ma kaporo tu, ‘Maro Kindeni itu nzâmbe pa koipu njalae njine ikai i ndamwa kala imâ.’”

24

Yesu itula ngua tu Maro Kindeni ne luma sapâja ma zavaruja pwapwataki

Malaka 13:1-2, Luka 21:5-6

¹ Yesu ipile Maro Kindeni ne luma sapâja aku iyoka ilâ, njineja ne pâri-tamâta nde simâ kuku. Kinzi situ situla luma arara ikeno nia sapâja njinde papa.² Andeta Yesu ipainzi tu, “Miki kamora luma arara njine, a? Naja aporo mao nâ pami; kinzi ma sipile luma njine ne mira tonje ikeno mira tonje kulu tia ndo. Kinzi ma sisapira rârâni iyauru bururu ndue lâ.”

Yesu iporo njana malia kie-kie ma muli ipânga

Malaka 13:3-13, Luka 21:7-11

³ Yesu ikâki isanona Oliv Tuu kulu, njineja ne pâri-tamâta simbonzi nâ nde simâ papa ku sikasonja tu, “Maka katu kasama njine; mâsi njinde ma ipânga lâ zo ndia. Aku mâsi ndia ma ipânga njana itula pwataki tu noko ne zo njana kutaalo kumâ kilo nde imâ laiti lâ, kala tâno njine ne zo nde laiti njana marumbu kâ.”

⁴ Ande Yesu itula ngua pwataki panzi mine tu, “Miki kapakatona sondo nga. Tia ma tamâta tonje ilanemi.⁵ Nana tu kinzi tamâta rârâ ma simâ sipatu naja njangu ku ma siporo tu, ‘Nanani tamwatângu kala Kiriisi’, ku ma sikai lajeja mine panzi tamâta rârâ.⁶ Aku miki ma kalonjo paraña njalanala ne ndunjeani imâ laiti, aku ma kalonjo ngua njana paraña njalanala pinde ipânga nia malawae tona. Andeta miki ma tinimi ruru ndimo, njana tu njinde ma imâ ipânga, anga zo njalae njana tâno njine ne zo marumbu kâ nde ma ipânga tia yo.⁷ Kinzi tamâta lâ lawea pinde ma simandi sikai kazâja panzi tamâta lâ lawea pinde, anja ngu pinde ma simandi sikai kazâja panzi

ngu pinde. Putole njalae ma ipanga lâ tâno pinde, aku ogigi ma iririyo tâno pinde yâti taulo. ⁸ Mâsi njine rârâni ma ipanga munja, itogo nâna uru ipanga panzi taine kâpwa-kâpwa ku itula tu pagugunja ne zoni nde imâ ipanga laiti lâ.

⁹ Lâ zo njinde kinzi ma sikai miki kaika ku siomi lâ njua nia njana nâna wa malia silami, aku ma sipumi pâta kamâte. Kinzi tamâta rârâni ma ilonzi sakamao ndo njami, njana tu miki kalomi tawana nanja. ¹⁰ Lâ zo njinde, kinzi kalo-tawana tamâta rârâ ma sipile nenzi kalo-tawana, aku ma simandi sikai kazânga wa wisi-nâna njalae tina pa nawalanzi, ku ma sionzi silâ kazânga tamâta mbaunzi ilo. ¹¹ Aku njua-tulânga tamâta lajeja rârâ ma simandi ku ma sikai lajeja panzi tamâta rârâ. ¹² Vetânga potomule ma ipanga more-more njalae tina. Mine kala tamâta rârâ ma sipile mâsi njana tininzi mwasa panzi tininzi pinde kâ. ¹³ Anja tamâta ea ne kalo-tawana ikeno mao pa nanja, kala ipile ne kalo-tawana tia, ande Maro Kideni ma via mao ilua i, kala ma imo via mine ku imo nâ. ¹⁴ Aku kinzi tamâta pinde ma silâ situla pâri ara njana Maro Kideni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ sikura tâno ndoni, kala tamâta rârâni ma silonjo lâ. Njineja zo njalae njana tâno njine ne zo marumbu kâ ma imâ ipanga.”

*Vetânga sakamao njalae tina ma ipanga
Malaka 13:14-23, Luka 21:20-24*

¹⁵ Yesu iporo njua njine lâ, njineja ipainzi ne pâri-tamâta kilo mine tu, “Miki ma kamora vetânga sakamao ndo ipanga iveta muso njalae lâ Maro Kideni ne luma sapânga ilo. Njua-tulânga tamâta munjânga Taneli itula njua pwataki njana vetânga njinde.” (Noko tamâta ea kupono njua njine, ande kalo ngere sondo njana kusama duvi.) ¹⁶ “Pa zo njinde, ara njana kinzi tamâta simo Judia tâno ma sikâwa silâ pa nia tuu. ¹⁷ Ambo tonje imo ne luma mende kulu, ande ara njana i ma indue ku ikâwa nâ ilâ; i ma ilâ luma ilo njana ikai ne kelekele tonje ndimo. ¹⁸ Ambo tonje imo ne tâno ilo, ande i ma itaulo ilâ luma ilo njana ikai ne pasawanja luandondo ndimo. ¹⁹ Opopo, lâ zo njinde kalo-sukânga njalae ma ilâ panzi taine kâpwa-kâpwa wa kinzi taine njinde natunzi simo suu tini yo. ²⁰ Ara njana miki ma kano kaika tu mâsi njinde ma ipanga lâ mâo ne zo tia. Aku mine nâ, ara njana miki ma kano tu mâsi njinde ma ipanga lâ pwarenja ne zo sapânga tia. ²¹ Njana tu lâ zo njinde, malia njalae tina ma ipanga. Nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kideni ipulia samba wa tâno wa kelekele rârâni sipanga lâ, aku imâ lee ipanga lâ zo njine, ande malia kie-kie mine munja ipanga tia ndo. Aku muli kala malia kie-kie mine ma ipanga kilo, ande tia. ²² Ambo Maro Kideni ma

io zo luandondo njana malia kie-kie njine, ande kinzi tamâta rârâni ma sipamateteu marumbu lâ. Andeta Maro Kideni ilo ndo keno panzi tamâta munga ipateanzi njinde, kala ma io zo njinde mbuku taitu nâ.

²³ Pa zo njinde, ambo tamâta tonje ipaimi tu, ‘Kamora njga, Kirisi imo njai!’, tâku ‘Imo ndai!’, ande miki ma kalomi tawana njua njinde ndimo. ²⁴ Njana tu lâ zo njinde, kinzi ‘Kirisi’ lajeja rârâ anja njua-tulânga tamâta lajeja rârâ ma simâ sipanga, ku ma siveta mâsi kie-kie pinde sitogo tu silanjenzi tamâta Maro Kideni munja ipateanzi njinde. Andeta kinzi ma sikura tia.

²⁵ Miki kalonjo njga! Nanja aporo atula vetânga njine pwataki pami lâ, aku mao kanajo, vetânga njine ma muli ipanga. ²⁶ Mine kala lâ zo njinde, ambo kinzi sipaimi tu, ‘Kamora njga, Kirisi imo nia bilimu ndai!’, ande miki ma kalâ pa nia njinde ndimo. Ambo siporo tu, ‘Kamora, Kirisi ipavea imo luma njinde ilo’, ande miki ma kalomi tawana nenzi njua ndimo. ²⁷ Njana tu miki kasama tu zo njana loloa salaga, ande sinâla njinde uru ipanga munja pa wâra kâ, ku ipane nia ilâ walele nâ pa mbwera kâ. Aku nanja Tamâta Natu kala ma ayoka pa samba ilo andue amâ mine nâ. Mine nde kinzi tamâta rârâni ma simora ku sisama.

²⁸ Lâ nia ndia njoga imâte ku karae sâmbu nâ ikeno, ande kinzi sii malabogi uru sipagona lâ niani ndaina.”

*Mâsi rârâni njinde ma marumbu lâ, njineja
Yesu ma imâ ipanga*

Malaka 13:24-27, Luka 21:29-33

²⁹ Yesu iporo njua njine lâ, njineja iporo kilo tu, “Mâsi wa malia njalae tina njine rârâni ma ipanga lâ njga, njineja walele nâ ‘kari mata ma ipanga njana, anja nzimona ma mata ipane nia kilo tia, anja pitu ma simbe piti lâ samba tini, anja samba ne singâra kaika rârâni ma silâ wa simâ wa.’

³⁰ Aku lâ zo njinde, mâsi tonje ma ipanga lâ samba tini njana itula zo pwataki tu Tamâta Natu nga imâ. Aku kinzi tamâta rârâni lâ tâno kulu ma sipatainja nâ. Kinzi rârâni ma simora nanja Tamâta Natu ayoka samba ne take-take kulu amâ apanga tava walo njalae. Kinzi ma simora nanenju sinâla njalae, ande kala ma sisama nanja kilalângu pwataki tu nanja nde Maro Njalae. ³¹ Aku anjelo tonje ma imbana tando njalae ilâ ndunenja njalae tina, njineja nanja ma aonzi nanenju anjelo simâ sigonanzi nanenju tamâta rârâni munja apateanzi njinde. Mao nâ, kinzi anjelo ma silâ sikura nia ndoni lâ tâno kulu njana sikainzi nanenju tamâta rârâni.

*Njua tambirânga njana kâi pâla-pâla itula zo
Malaka 13:28-31, Luka 21:29-33*

³² Miki kalomi ngere ɲana kâi pâla-pâla kâ, ɲana tu ɲinde ma isukami ɲana kasama nanenɲu ɲgua ɲine ne duvi. Lâ zo ɲana kâi pâla-pâla irumba ku lau wasaseki ipânɲa, ande ɲinde miki kasama tu kari ne zo ɲga imâ ipânɲa laiti lâ. ³³ Aku mine nâ, ambo miki kamora mâsi ɲinde rârâni ipânɲa marumbu lâ, ɲinenɲa miki ma kasama tu tâno ɲine ne zo ɲga laiti ɲana marumbu kâ. ³⁴ Naɲa aporo mao nâ pami; kinzi tamâta lâ zo ɲine ma simâte tia yo, ɲinenɲa mâsi rârâni ɲinde ma imâ ipânɲa. ³⁵ Mao nâ, samba wa tâno wa ma marumbu lâ, anɲa naɲa kawânɲu ɲgua nde ma marumbu tia ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.”

Maro Kindeni simbo nâ isama Yesu ne zo ɲalae ɲana itaulo imâ kilo

Malaka 13:32-37, Luka 21:34-36

³⁶ Yesu iporo ɲgua ɲine lâ, ɲinenɲa iporo kilo mine tu, “Tamâta tonɲe isama zo ndia wa kari tai ɲapia naɲa ma ataulo amâ kilo, ande tia. Kinzi anɲelo lâ samba ilo sisama ɲine tia, aku naɲa Maro Kindeni Natu tamwatânɲu kala asama tia. Mama simbo nâ isama. ³⁷ Nia ndoyo, lâ Noa ne zo, kinzi tamâta sizizâla ɲana pondi ɲalae laiti ɲana ipânɲa kâ, aku simo nenzi. Aku mine nâ, kinzi tamâta ma sizizâla ɲana nanenɲu zo ɲana ataulo amâ apânɲa kâ. ³⁸ Mao nâ, lâ zo muɲɲa ɲinde, pondi ɲalae ipânɲa tia yo, ku kinzi tamâta nde simo nenzi, sika wa sinu wa sipakâe wa. Siveta mine ku simo lee, ɲinenɲa Maro Kindeni ipai Noa tu ikâki ilâ wânɲa ɲalae muɲɲa isape ɲinde ilo. ³⁹ Kinzi tamâta ɲinde nde sizizâla ɲana mâsi ma ipânɲa panzi ɲinde, ku simo mine lee, ɲinenɲa pondi ɲalae ipânɲa ku izavarunzi tamâta rârâni marumbu lâ. Ande kala vetâɲa kie taituni nâ ma ipânɲa lâ naɲa Tamâta Natu nenɲu zo ɲana amâ apânɲa kâ. ⁴⁰ Kinzi tamâta rua ma simo nenzi tâno ilo, aku Maro Kindeni ma ikai tonɲe imâ imo kuku, anɲa ma ipile tonɲe imo. ⁴¹ Kinzi taine rua ma simo simomo kanzi puroɲa, aku Maro Kindeni ma ikai tonɲe imâ imo kuku, anɲa ma ipile tonɲe imo. ⁴² Mine nde miki ma kaka mâsa ku kamo nâ, ɲana tu miki kazizâla ɲana zo ndia nemi Maro ɲalae ma imâ. ⁴³ Miki kalomi ngere sondo ɲga. Ambo luma warika isama muɲɲa lâ ɲana kari tai ɲapia lâ mbo panawe tamâta ma imâ, ande i ma ika mâsa, kala panawe tamâta ma ikura tu imâ ipu luma pwataki ku imâ ilo, ande tia. ⁴⁴ Mine nde miki kala kao tinimi ku kamo nâ, ɲana tu naɲa Tamâta Natu kala ma ataulo amâ lâ zo tonɲe miki ilomi patea tu ma amâ tia.”

ɲgua tambirâɲa ɲananzi wurâta tamâta rua, tonɲe ara ɲga tonɲe sakamao

⁴⁵ ɲinenɲa Yesu itambira ɲgua panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Ambo koipu tonɲe

imora ne wurâta tamâta tonɲe tu i tamâta ara, ɲana tu i uru iveta ikura koipu iporo mine, aku ne ilo-kalo nde sondo; ande koipu ma ipatea tamâta ɲinde tu ipânɲa mbâna-mbâna ku ikatonanzi ne wurâta tamâta pinde wa kâpwa ilanzi wa. ⁴⁶ Ambo koipu ɲinde ilâ pa nia malawae tonɲe, ɲinenɲa itaulo imâ ku imora wurâta tamâta ɲinde iveta ne wurâta ara mine nâ, ande wurâta tamâta ɲinde ikura ɲana indeka kâ. ⁴⁷ Naɲa aporo mao nâ pami; koipu ma ipatea wurâta tamâta ɲinde tu ikai poe pa i ne kelekele rârâni. ⁴⁸ Taitu kaloɲo ɲga; ambo wurâta tamâta mbâna-mbâna ɲinde nde tamâta ara tia, ande i ma iporo lâ ilo tu, ‘Nanenɲu koipu ma imo sonɲo, ma itaulo imâ walele tia.’ ⁴⁹ ɲinenɲa i ma imandi ɲana ipunzi wurâta tamâta, aku ma ika wa inu kunzi tamâta pinde uru sinu rârâ ku sidauda ɲinde. ⁵⁰ Ambo mine, ambo koipu itaulo imâ lâ zo tonɲe wurâta tamâta ɲinde ɲandai isama ku io tini ɲana ɲga, ⁵¹ ande koipu ma izavaru wurâta tamâta ɲinde ndo, ku ma io imo kunzi tamâta ɲinde uru kawanzi nâ sipanea Maro Kindeni, andeta ilonzi keno papa tia. Lâ nia ɲinde, kinzi ma sita pâta lâ ku niɲonzi giri-giri ɲana sikai nâna kâ.”

25

¹ ɲinenɲa Yesu itambira ɲgua panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne zo ɲana imâ ikai maro panzi tamâta kâ, ande itogo ɲine: Tamâne tonɲe itu ikai taine tonɲe itogo kaiwa mine. Aku rua nenzi zo ɲana sipakâe kâ nde ipânɲa lâ, kala taine taipa saɲao sikai nenzi lamu ku silâ pa nawalanzi taine ɲinde ne luma. Sipânɲa lâ, ɲinenɲa sisarɲona ku sio tininzi pa pakâeɲa tamwata ɲinde, ɲana tu i ma muli imâ ikai taine, ku rua ma silâ pa tamâne ne luma. Kinzi taine saɲao ɲinde ilonzi tu ma silâ kunzi ku sika kâɲa-nuɲa ɲana nenzi pakâeɲa kâ.

Yesu itambira ɲgua ɲananzi taine taipa saɲao

²⁻⁴ Kinzi taine lima nde ilonzi kalonzi ara koɲa tia, ɲana tu sikai nenzi lamu kaa nâ simâ, aku ɲandai sikai lââ tona ɲga. Anɲa kinzi taine lima nde simo tava ilonzi kalonzi ara nâ, ɲana tu munga siuwuwu nenzi lââ lâ belo ilo ku sikai tava lamu simâ. ⁵ Andeta pakâeɲa tamwata nde imâ walele tia, aku kinzi taine taipa saɲao nde sio tininzi lee matanzi matutu, kala sikeno lâ.

⁶ Sikeno lee, ku mbo ɲgini-ɲgini, ɲinenɲa siloɲo sarawânɲa tonɲe ipânɲa mine tu, ‘Ayo, pakâeɲa tamwata kala imâ lâ, kala miki kamâ kamora ku takai talâ!’ ⁷ ɲinenɲa kinzi taine taipa saɲao nde simandi sânda ku siveta nenzi lamu sondo lâ. ⁸ Kinzi taine taipa lima nenzi lââ tia ɲinde nde sino nawalanzi taine ɲinde tu, ‘Wa, miki lââ nuɲa

mwata kalua maka n̄ga, n̄ana tu maka nema lââ tia, aku laiti n̄ana yââ imâte kâ.’⁹ Andeta kinzi ilo-kalo taine lima n̄inde nde siporo taulo panzi nawalanzi tu, ‘Tia ma! Lââ n̄ine nde ikura maka nâ, ma ikura miki tona, nde tia. Ara n̄ana miki ma kalâ panzi tamâta n̄ana sipako lââ kâ, aku kako ikura warakami nemi nâ.’¹⁰ N̄ine n̄ga kinzi taine lima n̄inde nde silâ n̄ana siko nenzi lââ kâ. Silâ lâ, n̄ine n̄ga pakâe n̄a tamwata imâ ipâ n̄ga. Kinzi taine lima mun̄ga sikai nenzi lââ n̄inde nde silâ kuku, aku silâ luma ilo n̄ana sika wain̄a pakâe n̄a ne kâ n̄a-nun̄a kâ. Silâ luma ilo lâ, n̄ine n̄ga kinzi wurâta tamâta sisae nzâla kaika giri lâ.

¹¹ Aku muli, n̄ine n̄ga kinzi taine lima n̄inde sitaulo simâ, aku sita sisarâwa ku sipai tu, ‘Wa, tamâta n̄alae! Tamâta n̄alae! Kumâ pwai nzâla piti pama n̄ga!’¹² Andeta pakâe n̄a tamwata iporo taulo tu, ‘Nan̄a aporo mao tu nan̄a asama miki tia.’”

¹³ Yesu iporo n̄gua tambirâ n̄a n̄ine lâ, n̄ine n̄ga ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Mine nde miki ma kaka mâsa ku kamo nâ, n̄ana tu miki kazizâla n̄ana zo wa kari tai n̄apia nan̄a ma ataulo amâ kilo.”

N̄gua tambirâ n̄a n̄ananzi wurâta tamâta nato sikatona mbali n̄a

¹⁴ N̄ine n̄ga Yesu itambira n̄gua ton̄ge panzi ne pâri-tamâta kilo tu, “Maro Kindeni ne mâsi n̄ana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo n̄ine: mbali n̄a warika ton̄ge itu iyoka ilâ pa nia malawae kâ. Mine kala isarawanzi ne wurâta tamâta simâ, ku iwae ne mbali n̄a panzi n̄ana sikatona kâ.”¹⁵ I kalo n̄gere n̄ana ne wurâta tamâta taitu-taitu nenzi ilo-kalo wa vetâ n̄a wa, n̄ine n̄ga iwae mbali n̄a panzi. Tamâta ton̄ge nde mbumbu 5,000 ilua, n̄ga ton̄ge nde mbumbu 2,000 ilua, n̄ga ton̄ge nde mbumbu 1,000 ilua. Iveta mine nâ ilanzi lâ, n̄ine n̄ga ilâ.¹⁶ Ilâ lâ, n̄ine n̄ga wurâta tamâta n̄inde mun̄ga ikai mbumbu 5,000 n̄inde, nde iveta wurâta lâ tini, aku mbumbu pagugu n̄alae. Aku ikai mbumbu n̄inde ne kalulu wasaseki pinde ipâ n̄ga lâ 5,000 kilo.¹⁷ N̄ga wurâta tamâta mun̄ga ikai mbumbu 2,000 n̄inde, ande i kala iveta wurâta lâ tini mine nâ. Aku ikai mbumbu n̄inde ne kalulu wasaseki pinde ipâ n̄ga lâ 2,000 kilo.¹⁸ N̄ga wurâta tamâta mun̄ga ikai mbumbu 1,000 n̄inde, ande ilâ iveta wewe n̄alae lâ tâno ilo, aku ikeka tamâta n̄alae ne mbumbu n̄inde lâ wewe ilo ikeno.

¹⁹ Zo luandongo lâ, n̄ine n̄ga kinzi wurâta tamâta nato n̄inde nenzi tamâta n̄alae nde itaulo imâ. Imâ lâ, n̄ine n̄ga iveta n̄gua sondo kunzi n̄ana mbumbu kala mun̄ga ilanzi n̄inde.²⁰ N̄ine n̄ga wurâta tamâta mun̄ga ikai mbumbu 5,000 n̄inde nde imâ ku iporo itula mine, ‘Tamâta n̄alae, noko mun̄ga mbumbu 5,000 kulua nan̄a. Ayo, kumora n̄ga, nan̄a

aveta wurâta lâ tini, kala akai mbumbu kalulu 5,000 kilo tona.’²¹ N̄ine n̄ga ne tamâta n̄alae nde ipai mine tu, ‘Noko nde wurâta tamâta ara ndo. Noko uru kuveta wurâta ara nâ ku pwatona ne wurâta sondo nâ. Noko mun̄ga pwatona nanen̄gu mbali n̄a mota mwata n̄inde sondo; mine kala nan̄a ma wurâta alano tu pwatona mbali n̄a n̄alae tina. Nan̄a ilongu ndeka nâ! Kumâ kundeka kuku nan̄a!’

²² N̄ine n̄ga wurâta tamâta mun̄ga ikai mbumbu 2,000 n̄inde, ande i kala imâ, ku iporo itula mine, ‘Tamâta n̄alae, noko mun̄ga mbumbu 2,000 kulua nan̄a. Ayo, kumora n̄ga, nan̄a aveta wurâta lâ tini, kala akai mbumbu kalulu 2,000 kilo tona.’²³ N̄ine n̄ga ne tamâta n̄alae nde ipai mine tu, ‘Noko nde wurâta tamâta ara ndo. Noko uru kuveta wurâta ara nâ ku pwatona ne wurâta sondo nâ. Noko mun̄ga pwatona nanen̄gu mbali n̄a mota mwata n̄inde sondo; mine kala nan̄a ma wurâta alano tu pwatona mbali n̄a n̄alae tina. Nan̄a ilongu ndeka nâ! Kumâ kundeka kuku nan̄a!’

²⁴ N̄ine n̄ga wurâta tamâta mun̄ga ikai mbumbu 1,000 n̄inde, ande i kala imâ, ku iporo itula mine tu, ‘Tamâta n̄alae, nan̄a asama tu noko uru kalo sukâ n̄a n̄ananzi tamâta tia ndo. Noko uru kugona kâpwa lâ tamâta pinde nenzi tâno, andeta noko mun̄ga kulin̄i kani n̄a vâsa lâ tâno n̄inde ilo, ande tia.’²⁵ Asama n̄ine lâ, ande kala nan̄a aruru, kala akai noko ne mbumbu 1,000 n̄inde alâ aveva lâ tâno ilo. Ande kala n̄ai, pwai noko ne mbumbu 1,000 n̄ine.’²⁶ N̄ine n̄ga ne tamâta n̄alae nde ipai mine tu, ‘Noko nde wurâta tamâta sakamao. Noko wulitia tamwata! Noko kusama tu nan̄a uru agona kâpwa lâ tamâta pinde nenzi tâno, andeta nan̄a mun̄ga alin̄i kani n̄a vâsa lâ tâno n̄inde ilo tia, a?’²⁷ Mine nde n̄ana sâ kâ n̄ga noko n̄andai kuo nanen̄gu mbumbu lâ pinze ilo, a? Ambo noko mun̄ga kuveta mine, n̄ine n̄ga ataulo amâ, ande nan̄a ma akai nanen̄gu mbumbu 1,000 n̄ga kalulu wasaseki pinde tona. Andeta tia.²⁸ Mine kala miki kakai mbumbu 1,000 n̄ine san̄e wurâta tamâta n̄ine, ku kalua tamâta n̄ine mun̄ga ikai mbumbu 10,000.²⁹ N̄ana tu tamâta ea uru iveta wurâta ara pa nan̄a, ande nan̄a ma wurâta n̄alae alua i tu ma iveta, kala i ma imo itogo tamâta n̄alae mine. N̄ga tamâta ea uru iveta wurâta ara tia pa nan̄a, ande nan̄a ma akai wurâta n̄ine san̄e, kala i ma imo itogo tamâta kaa nâ mine.³⁰ Ayo, miki kakai wurâta tamâta sakamao n̄inde ku katambira ilâ pa nia kondoma. Lâ nia n̄gan̄e n̄inde kinzi ma sita pâta ku nin̄onzi giri-giri n̄ana sikai nâna kâ.’”

Tamâta Natu ma itaulo imâ tu ipare nia panzi tamâta rârâni

³¹ Njineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta kilo mine tu, “Lâ zo muli, naŋa Tamâta Natu ma akainzi nanenŋu anjelo rârâni ataulo amâ atogo koipu ŋalae mine, njineŋga naŋa tamwatânŋu ma asañona koipu ŋalae ne sajonâna nia ŋana apare nia panzi tamâta kâ. ³² Naŋa ma agonanzi tamâta rârâni muŋga simo lâ nia ndoni lâ tâno kulu, aku ma simâ simandi naonŋu. Aku ma apateanzi ku awaenzi pwapwataki lâ ngu rua, itogo ‘lama’ nenzi katonâna ipateanzi lama piti simo lâ ngu tonŋe, anŋa ‘meme’ simo piti lâ ngu tonŋe. ³³ Naŋa ma aonzi tamâta njinde muŋga sipono muli pa Maro Kindeni silâ simo pa tiningu pa wia kâ. Anŋa kinzi tamâta muŋga sipu mulinzi pa Maro Kindeni, kinzi njinde ma silâ simo pa tiningu pa nâsi kâ. ³⁴ Njineŋga naŋa Koipu ŋalae ma apainzi tamâta simo pa tiningu pa wia kâ tu, ‘Miki kamâ. Naŋa Mama ne nzâmbe imo kumi, aku i tamwata ma ikai maro sondo pami. Kamâ kakai nzâmbe njine Mama nia ndoyo ipatea pami, lâ zo njinde ipulia samba wa tâno wa. ³⁵ Nzâmbe njine imâ pami, ŋana tu muŋga naŋa putole ipuna, ande miki kâpwa kalana aka. Naŋa arakonŋa ŋana lââ kâ, ande miki lââ kalana anu. Naŋa ayoka lombo amâ pami, ande miki kao naŋa lâ nemi luma ilo. ³⁶ Nanenŋu lalava tonŋe tia, ande miki lalava kalana apita. Naŋa akai pukonŋa, ande miki kakatona naŋa. Naŋa amo luma sakamao ilo, ande miki kamâ kakalele naŋa.’

³⁷ Kinzi tamâta njinde muŋga sipono muli pa Maro Kindeni, ande ma sikasonŋa naŋa tu, ‘Maro ŋalae, lâ zo ndia noko putole ipuno kala maka kâpwa kalano. Aku lâ zo ndia noko kurakonŋa ŋana lââ kâ, kala lââ kalano. ³⁸ Anŋa lâ zo ndia maka kamora noko pwoka lombo kumâ pama, kala kaono lâ nema luma ilo. Anŋa lâ zo ndia noko ne lalava tonŋe tia, kala maka lalava kalano. ³⁹ Anŋa lâ zo ndia maka kamora noko kupoko kala kakatonano, wa kumo luma sakamao ilo kala kamâ kakalele noko.’

⁴⁰ Njineŋga naŋa ma aporo taulo panzi mine tu, ‘Naŋa aporo mao nâ pami: kinzi sugorai tamwatanzi njine nde simo ninŋu-nambwe wukale. Mine nde vetâna rârâni miki muŋga kaveta pa kinzi, ande njinde itogo miki kaveta pa naŋa tava.’

⁴¹ Njineŋga naŋa ma apainzi tamâta simo pa tiningu pa nâsi kâ njinde mine tu, ‘Miki nde tamâta ŋana kakai Maro Kindeni ne pareŋa-nia kâ! Miki kakâwa kalâ pa yââ ŋalae ne mbââ ilo! Maro Kindeni muŋgani io yââ nia njinde panzi Sadana tavanzi ne anjelo, aku yââ njinde ma imâte tia, ma ikana mine ku imo nâ. ⁴² Nâna njine imâ pami ŋana tu muŋga, naŋa putole ipuna, andeta miki ŋandai kâpwa kalana ŋga. Naŋa arakonŋa ŋana lââ kâ, andeta miki ŋandai lââ kalana

ŋga. ⁴³ Naŋa ayoka lombo amâ pami, andeta miki ŋandai kao naŋa lâ nemi luma ilo ŋga. Nanenŋu lalava tonŋe tia, andeta miki ŋandai lalava kalana ŋga. Naŋa akai pukonŋa wa amo luma sakamao ilo wa, andeta miki ŋandai kamâ kakalele naŋa ŋga.’

⁴⁴ Njineŋga kinzi kala ma sikasonŋa naŋa mine tu, ‘Maro ŋalae, lâ zo ndia maka kamora noko putole ipuno wa, kurakonŋa ŋana lââ kâ wa, pwoka lombo kumâ pama wa, kumo kaa nâ ne lalava tia wa, pukonŋa ikaino wa, kumo luma sakamao ilo wa, andeta kakatonano tia, a?’

⁴⁵ Njineŋga naŋa ma aporo taulo tu, ‘Naŋa aporo mao nâ pami; vetâna arara ndia miki tinimi pwâka tu kaveta panzi sugorai tamwatanzi njine, ande njinde itogo miki kaveta pa naŋa tia mine nâ.’ ⁴⁶ Njineŋga pama ma aonzi tamâta njinde silâ ŋana sikai nenzi pareŋa-nia, kala ma sikai nâna ku simo nâ. Anŋa kinzi tamâta njinde muŋga sipono muli pa Maro Kindeni, ande kinzi ma sikai via mao, ma simo ara mine ku simo nâ.”

26

Kinzi tamâta ŋalanŋala sipa ŋgua tu ma sipu Yesu pâta imâte

Malaka 14:1-2, Luka 22:1-2

¹ Yesu nde itula ŋgua njine rârâni pwataki marumbu lâ, njineŋga ipainzi ne pâri-tamâta tu, ² “Miki kasama tu zo rua nâ keno mo ŋai yo, njineŋga kumbwa ŋalae Pasova ma ipânŋa. Njineŋga kinzi ma sio naŋa Tamâta Natu lâ kazâna tamâta mbaunzi ilo, aku ma sisona naŋa atâra lâ kâi popole tini.”

³ Anŋa kinzi patarawâna tamâta ŋalanŋala nde sipasau silâ taitu kunzi Isrel nenzi katonâna lâ patarawâna tamâta kulu-kâmba Kaiafas ne luma. ⁴ Kinzi siporo siroto nzâla ŋana sikai Yesu kaika lâ nia nganŋe tonŋe, ŋana ma sipu pâta imâte kâ. ⁵ Andeta kinzi siporo tu, “Kinda ma taveta njine lâ zo sapâna tia. Tia ma kinzi tamâta wisinzi nâna ku singoloa parana, ku ma sipara potomule.”

Taine tonŋe ipalinji samimi lâ Yesu kulu

Malaka 14:3-9, Yoane 12:1-8

⁶ Njineŋga Yesu ilâ pa Betani lawea, aku imo Saimon ne luma. Saimon nde tamâta tonŋe muŋga ikai pukonŋa saga-saga, njineŋga tini mbâra-mbâra kilo. ⁷ Yesu nde isañona peke tini ŋana ika kâ, andeta taine tonŋe ikai ne mira belo ara tonŋe, samimi kuwae ara pâta keno ilo, ku ikai imâ pa Yesu. Samimi njinde nde kulu ŋalae tina. Aku taine ipalinji samimi njinde lâ Yesu kulu. ⁸ Yesu ne pâri-tamâta nde simora njine ku ilonzi kura tia ndo. Kinzi siporo tu, “Opopo, ŋana sâ kâ ŋga ipalinji samimi njine iyaula kaa nâ, a? ⁹ Ambo kinda muŋga takai samimi njinde talanzi tamâta tu siko tâ, ande kinda ma takura tu takai kulu ŋalae njinde, aku mbumbu njinde

ma talanzi sugorai tamwatanzi. Andeta tia.”

¹⁰ Andeta Yesu isama tu nenzi ilo-kalo mine ikeno panzi, kala ipainzi tu, “Nana sâ kâ anga miki kaveta malia pa taine njine, a? Iveta mâsi ara pâta pa nanja. ¹¹ Kinzi sugorai tamâta ma simo kumi ikura zo zo, anga nanja nde ma amo sonjo kumi, ande tia. ¹² Taine ipaliji samimi njine njana iveta karaengu sondo njana alâ pa kuru nia kâ. ¹³ Nanja aporo mao nâ pami; lâ tâno ndia muli mbo kinzi ma silâ situla pâri ara njana nanja kâ, ande kinzi ma situla vetâna taine njine iveta njinde tona, njana kinzi tamâta ma kalonzi ngere njana i wa.”

Judas ipa ngua tu ma io Yesu lâ kinzi patarawâna tamâta mbaunzi ilo

Malaka 14:10-11, Luka 22:3-6

¹⁴ Njine ilâ lâ, njine ngenja kinzi pâri-tamâta sanjao kanaanjonzi rua nawalanzi tonje, i nja tu Judas Iskariot, ande ilâ panzi patarawâna tamâta njalanjala. ¹⁵ Aku ikasonjanzi tu, “Ambo nanja ma ao Yesu lâ miki mbaumi ilo, ande miki ma sâ kalua nanja.” Njine ngenja mbumbwa tamâta taitu kanaanjo sanjao (30) silua. ¹⁶ Njine ngenja Judas nde ilâ ku iroto zo njana ma io Yesu lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo.

Yesu ika kâna-nunja kunzi ne pâri-tamâta

Malaka 14:12-21, Luka 22:7-18

¹⁷ Njine ngenja zo sapâna njana sika puronja ne yisi tia kâ nga ipânja lâ. Aku kinzi pâri-tamâta nde simâ pa Yesu ku sikasonja tu, “Noko ilo tu maka ma kaveta kekekele sondo lâ nia ndia, njana ma taka kumbwa Pasova ne kâna-nunja.” ¹⁸ Yesu nde ipainzi tu, “Miki kalâ lawea njalae ilo, ku kalâ pa tamâta tonje imo ndai. Kapai tamâta njinde tu, ‘Nema pananâna isupwama njana kaporo ngua pano tu i ne zo nga imâ ipânja lâ. I ma ika kumbwa njine ne kâna-nunja lâ noko ne luma ilo, tava maka, i ne pâri-tamâta.’” ¹⁹ Kinzi pâri-tamâta nde siveta ikura Yesu iporo panzi mine, aku siveta kâna-nunja sondo.

²⁰ Kari indue lala pararai lâ, njine ngenja Yesu isanjona kunzi ne pâri-tamâta sanjao kanaanjonzi rua lâ kâna-nunja nia. ²¹ Kinzi sisanjona sika yo, ande Yesu ipainzi tu, “Nanja aporo mao nâ pami; tamâta tonje lâ miki nginimi ma io nanja lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo.” ²² Kinzi pâri-tamâta nde silonjo ngua njine ku ilonzi malia ndo, ku kinzi taitu-taitu sikasonja Yesu tu, “Maro njalae, tiambo noko kuporo njana nanja kâ, tiya?” ²³ Yesu nde iporo taulo panzi tu, “Tamâta njinde nde io mbau lâ kondo ilo kuku nanja, kala maka rua kaka lâ. Ina ma io nanja lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo. ²⁴ Mao nâ, nanja Tamâta Natu ma amâte,

ikura Maro Kindeni kawa ngua kinzi nguatulâna tamâta munğana singere lâ pepa tini ikeno mine. Andeta vetâna sakamao ndo ma ipânja pa tamâta njinde kala io Tamâta Natu lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo. Ambo nia ndoyo tamâta njinde tina ipagugua i tia tâ, ande njinde ma ara.” ²⁵ Njine ngenja Judas, ina muli ma io Yesu ilâ kazâna tamâta mbaunzi ilo, ande i tamwata ikasonja Yesu tu, “Panânâna, tiambo noko kuporo njana nanja kâ, tiya?” Yesu nde itu lâ kawa tu, “Kala nokoni.”

Yesu wainja ilanzi ne pâri-tamâta

Malaka 14:22-25, Luka 22:19-20, 1 Korin 11:23-34, Yoane 13:12-30

²⁶ Kinzi sisanjona sika yo, njine ngenja Yesu ikai puronja, kawa ndanje pa Maro Kindeni, aku ipwataki ilanzi ne pâri-tamâta. Aku iporo tu, “Miki kakai kaka. Nanja kanaanjonjo kala njine.” ²⁷ Njine ngenja ikai kâmba waini kala mine nâ, kawa ndanje pa Maro Kindeni, ku ilanzi. Aku ipainzi tu, “Miki rârâni kanu waini ikeno kâmba njine ilo. ²⁸ Nanja seenju kala njine. Njine nde Maro Kindeni ne ngua pâna ne kanaanjo. Nanja apaliji njanani tamâta rârâ, njana izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. ²⁹ Nanja aporo mao nâ pami; nanja ma anu waini kanaanjo kilo tia lee, ikura lâ zo njinde Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu. Njine ngenja ma anu waini waseki kuku miki.”

³⁰ Yesu iporo ngua njine lâ, njine ngenja siwânji wânjinja tonje, aku simandi sipile lawea njalae ku siyâti silâ pa Oliv Tuu.

Yesu iporo tu Petero ma ipatimoa i

Malaka 14:26-31, Luka 22:31-34, Yoane 13:31-38

³¹ Njine ngenja Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki ma kamora mâsi njalae tonje ipânja pa nanja lâ njine mbo, ande kala miki rârâni nemi kalo-tawana ma imbe. Vetâna njine iyoke Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘Nanja ma apu lama nenzi katonâna tamâta, ande kala kinzi lama ma sikâwa pwapwataki silâ.’

³² Andeta muli nga Maro Kindeni ma ipanjo nanja amandi amo viânjo kilo, njine ngenja ma ayoka amunja pami alâ Galilaya tâno.”

³³ Yesu iporo mine, andeta Petero itu lâ kawa tu, “Ambo kinzi njine rârâni simora mâsi njalae ipânja pano, kala nenzi kalotawana imbe lâ, ande nanenju kalo-tawana ma imbe mine tia ku tia ndo!” ³⁴ Njine ngenja Yesu ipai Petero mine, “Nanja aporo mao nâ pano; ma njine mbo nâ, tatareko ma ita isunja kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoa nanja mbwani njato tu noko kusama nanja tia.” ³⁵ Andeta Petero iporo kilo pa Yesu tu, “Ambo kinzi situ sipu nanja pâta

amâte kuku noko, ande naŋa ma aporo apatimoa noko mine tia ku tia ndo kanaŋol” Aku kinzi pâri-tamâta rârâni kala siporo ŋgua kanaŋa taituni mine.

Yesu ikai noŋa lâ Getsemani tâno ilo

Malaka 14:32-42, Luka 22:39-46, Yoane

18:1

³⁶ Ninenŋa Yesu ikainzi ne pâri-tamâta silâ sipânŋa tâno tonŋe, i ŋa tu Getsemani, aku ipainzi tu, “Miki kasaŋona kamo ŋai, mbo naŋa alâ ndai akai noŋa ŋga.” ³⁷ Ninenŋa Yesu ikainzi Petero ŋga Sebedi natu rua, aku kinzi ŋato silâ kuku. Ninenŋa Yesu kalo sukâŋa ŋalae tina ku isama ilo malia ndo. ³⁸ Aku ipainzi ne pâri-tamâta ŋato mine tu, “Naŋa kalonŋu sukâŋa ŋalae tina, aku laiti ŋana iyaula naŋa ndo. Mine nde ara ŋana miki ma kamo ŋana ku kaka mâsa kuku naŋa.” ³⁹ Ninenŋa ilâ tini ku ikeno nao tundu lâ tâno kulu, ku ino mine, “O Mama, ambo noko ilo tu kuveta mine, ande naŋa ilonŋu tu noko ma pwai kâmba ŋana nâna kâ ŋine sanŋe naŋa. Ambo taitu noko ma kuveta ikura nanenŋu pateâŋa mine ndimo. Noko ma kuveta ikura noko tamwata nâ ne pateâŋa.”

⁴⁰ Ninenŋa Yesu itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta ŋato kilo, andeta sikeno. Aku ipanŋonzi ku ikasonŋa Petero tu, “Mana mana ŋga miki kakura tia ŋana kaka mâsa kuku naŋa ikura kari tai taitu nâ, a? ⁴¹ Ara ŋana miki ma kao tinimi, ku kano pa Maro Kindeni tu ma isukami ŋana kamandi kaika lâ zo ndia samâŋa imâ ipânŋa pami. Mao nâ, miki ilomi tu kaveta vetâŋa ara, anŋa karaemi nde iveta malia pami.”

⁴² Ninenŋa Yesu ipilenzi ku itaulo kilo, ku ino mine; “O Mama, ambo kâmba ŋana nâna kâ ŋine ikura tu iŋenŋe ŋanana tia, aku noko ilo tu ma anu, ande ara, kuveta ikura noko ne pateâŋa mine.” ⁴³ Ikaikai noŋa ŋine lâ, ninenŋa itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta kilo. Andeta imoranzi sikeno nâ simo, ŋana tu matanzi matutu pâta. ⁴⁴ Mine kala Yesu ipilenzi ku itaulo kilo, aku ikai noŋa kilo. I ne noŋa ŋinde nde rege-rege kuku noŋa ikai muŋŋa ŋinde.

⁴⁵ Ino lâ, ninenŋa itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta, ku ipainzi tu, “Opopo, miki kakeno kamo ŋai yo kapwarea, a? Kalonŋo ŋga! Zo ŋga ipânŋa lâ, kala ŋine kinzi simâ ŋana sio naŋa Tamâta Natu lâ kinzi kiesaka tamwatanzi mbaunzi ilo. ⁴⁶ Ayo, kamandi, ku toka talâ panzi. Kamora ŋga, tamâta ŋana ikai kulu-pânŋa ŋana naŋa kâ, ande kala imâ ipânŋa laiti lâ.”

Judas Iskariot itula Yesu panzi kazâŋa tamâta

Malaka 14:43-52, Luka 22:47-53, Yoane 18:2-11

⁴⁷ Yesu iporo ŋgua ŋine yo, ninenŋa Judas, i nde tonŋe lâ Yesu ne pâri-tamâta sanŋao

kanaŋonzi rua ŋinde, ande imâ ipânŋa lâ. Aku tamâta ŋgu ŋalae tina nde sikai pila ŋana kazâŋa kâ wa kâi mbuku wa soka kuku simâ. Kinzi patarawâŋa tamâta ŋalanjala wa ŋgu nenzi katonâŋa muŋŋa sisupwanzi simâ. ⁴⁸ Ande kulu-pânŋa tamâta ŋinde muŋŋa ipainzi tu ma iveta mâsi tonŋe pa Yesu. Ipainzi tu, “Naŋa ma anzumwa tamâta tonŋe nao, aku tamâta ŋinde nde Yesuni. Miki kakai i kaika.” ⁴⁹ Ninenŋa walele nâ Judas iyoka imâ pa Yesu ku iporo tu, “Pananâŋa, mbo ara.” Aku inzumwa Yesu nao. ⁵⁰ Yesu nde ipai Judas mine tu, “Ninŋu-nambwe, vetâŋa nde kala noko kumâ tu kuveta, ande kuveta walele nâ.” Ninenŋa kazâŋa tamâta pinde simâ, aku mbaunzi ilâ sikai Yesu kaika lâ.

⁵¹ Andeta Yesu ne pâri-tamâta tonŋe mbaunzi nâ ipasu ne pila yâti, ku ipu patarawâŋa tamâta ŋalae ne wurâta tamâta tonŋe, aku pila isalu tarŋa motu piti imbe ndue tâno kulu. ⁵² Andeta Yesu ipai ne pâri-tamâta ŋinde tu, “Noko kulumbwa ne pila taulo kilo tâ! Nana tu tamâta ea kinzi uru sikai pila ŋana kazâŋa kâ, ande pila ma isowe kinzi warakanzi kapwanzi simâte. ⁵³ Opopo, noko kalo ŋgere sondo ŋga! Ambo naŋa ma asarâwa pa Mama, ande ikura tu isupwanzi anŋelo ŋgu ŋalae sanŋao kanaŋonzi rua simâ ŋana sivila naŋa kâ. Tiambo noko kusama ŋine tia, a? ⁵⁴ Taitu kulonŋo ŋga; ambo naŋa ma aveta mine, ande Maro Kindeni ne ŋgua kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta muŋŋa ŋina ŋine lâ pepa tini ŋinde ma ipânŋa kanaŋo tia. Maro Kindeni ne pateâŋa ikeno tu vetâŋa rârâni ŋine ma ipânŋa pa naŋa.”

⁵⁵ Ninenŋa Yesu iporo panzi tamâta ŋgu ŋinde tu, “Nana sâ kâ ŋga miki kakai pila ŋalanjala tava kâi mbuku kamâ ŋana kakai naŋa kâ, a? Tiambo miki katu naŋa nde panawe tamwatânŋu, a? Ikura zo zo naŋa uru asanŋona Maro Kindeni ne luma sapânŋa ilo ku apanananzi tamâta, andeta miki ŋandai kakai naŋa kaika lâ zo ŋinde ŋga. ⁵⁶ Andeta vetâŋa rârâni ŋine ipânŋa lâ ŋana iveta ŋgua-tulâŋa tamâta muŋŋa nenzi ŋgua ipânŋa kanaŋo.”

Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ninenŋa kinzi pâri-tamâta rârâni nde sipile Yesu ku sikâwa silâ.

Kinzi sio Yesu ilâ pa ŋgua nia

Malaka 14:53-65, Luka 22:54,63-71, Yoane 18:12-14,19-24

⁵⁷ Kinzi tamâta ŋinde sikai Yesu kaika lâ, ninenŋa sikai silâ pa patarawâŋa tamâta ŋalae Kaiafas ne luma. Kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ anŋa kinzi katonâŋa nde muŋŋa sipasau lâ kala simo ŋinde. ⁵⁸ Anŋa Petero nde iyoka Yesu muli ilâ, aku imo malawae mwasa. Iyoka ilâ patarawâŋa tamâta ŋalae ne luma ŋinde ne ŋgumbi ilo, aku isanŋona kunzi sambara

tamâta. I ilo tu ma imora vetâna mana ma ipânga pa Yesu.

⁵⁹ Kinzi patarawâna tamâta njalanala anja kinzi tamâta mbâna-mbâna rârâni nde sisarawanzi tamâta pinde simâ tu ma situla nenzi ngua lajeja njana Yesu ne vetâna kâ. Kinzi ilonzi tu ma sisânda vetâna soki ndia munja Yesu iveta tâ, njana sikura tu sipu i pâta imâte kâ. ⁶⁰ Mine kala kinzi tamâta râra nde simâ ku siporo sisowe ngua lajeja lâ Yesu tini. Andeta kinzi njandai situla i ne vetâna soki tonje pwataki nga. Siveta, siveta lee, njineja tamâta rua simâ, ⁶¹ aku siporo mine tu, “Tamâta njine munja iporo tu, ‘Nanja akura tu asapira Maro Kindeni ne luma sapâna piti, njineja anjumu kâki kilo lâ kari njato nâ.’”

⁶² Njineja patarawâna tamâta njalae imandi ku ipai Yesu tu, “Wa, noko tini pwaka tu kuporo ngua tonje lâ kinzi kawanzi, a? Mana mana njana ngua njine kala kinzi sisowe lâ noko tini, a?” ⁶³ Anja Yesu nde iporo ngua tonje tia, kawa buu nâ imandi. Njineja patarawâna tamâta njalae ipai tu, “Lâ Maro Kindeni Via Tamwata njana, nanja aporo kaika tu noko ma kuporo ngua mao nâ. Tiambo noko nde Kirisi, tiya? Tiambo noko nde Maro Kindeni Natu, tiya?”

⁶⁴ Njineja Yesu itu lâ kawa tu, “Nguani kala noko tamwata kuporo lâ, ande mao nâ. Aku nanja apaimi tu lâ zo muli, miki ma kamora nanja Tamâta Natu asajona Maro Kindeni Walo Tamwata mbau pa wia kâ, aku ma kamora nanja ayoka samba ne take-take kulu andue amâ.” ⁶⁵ Patarawâna tamâta njalae nde ilonjo Yesu ne ngua njine, aku marumbu; i wisi nâna njalae kala isaraka tamwata ne pasawana lâ tini, ku iporo mine tu, “Oyae, tamâta njine itu ikai Maro Kindeni nia, aku ngua kala iporo njinde nde sakamao ndo lâ Maro Kindeni nao! Kinda ma tasarawanzi tamâta pinde kilo njana sisowe ngua lâ tamâta njine tini, ande tia. Kala njine nâ iporo ngua pavaligina pa Maro Kindeni, aku miki kalonjo lâ. ⁶⁶ Miki ilomi tu kinda ma taveta mana pa tamâta njine.” Kinzi nde situ lâ kawa mine, “Iveta soki njalae, ande kala ara njana ma sipu pâta imâte.”

⁶⁷ Njineja kinzi sisupwara Yesu nao, ku sinju mbalaunzi sikatu. Anja pinde nde siponza, ⁶⁸ ku siporo tu, “Wa, noko nde Kirisi, a? Mine nde kuporo ngua-tulâna tamâta ne ngua, ku kutula pwataki tu ea ipuno! Kupatu tamâta njine njana tâ!”

Petero ipatimoo Yesu

Malaka 14:66-72, Luka 22:55-62, Yoane 18:15-18,25-27

⁶⁹ Anja Petero nde isajona nia yo lâ luma njinde ne ngumbi ilo. Imo lee, njineja wurâta taine tonje iyoka imâ papa ku ipai tu, “O, noko wa, noko kala munja kumo kuku Yesu

Galilaya tamwata.” ⁷⁰ Andeta Petero iporo ipatiâmo lâ kinzi rârâni naonzi, ku iporo tu, “Nanja asama ngua kala noko kuporo njinde duvi, ande tia.” ⁷¹ Njineja Petero imandi ilâ pa luma ne nzâla kawa ikeno ngumbi tini. Aku wurâta taine tonje kâla imora i, ku ipainzi tamâta simandi laiti tu, “Tamâta njine nde munja imo kuku Yesu Nasarete Tamwata.” ⁷² Andeta Petero ipatiâmo kilo ku iporo mine tu, “Mao pa âta, nanja asama tamâta njinde tia ndo.” ⁷³ Simo tini nâ, njineja tamâta pinde nde simâ ku sipai Petero tu, “Mao kanaanjo, noko nde tonje lâ kinzi nawalanzi. Noko kawa kaja itula noko kilala pwataki lâ.” ⁷⁴ Njineja Petero iporo kaika tu, “Ambo nanja alâje, ande nanja ano pa Maro Kindeni tu ma izavaru nanja; nanja asama tamâta njinde tia ku tia ndo!” Aku walele nâ tatareko tonje isunja kawa. ⁷⁵ Njineja Petero ne kalo-ngere ipânga njana ngua Yesu munja iporo tu, “Tatareko ma ita isunja kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoo nanja mbwani njato mine tu noko kusama nanja tia.” Njineja Petero iyâti ilâ pa nia yo, aku ita pâta kanaanjo.

27

Sikai Yesu silâ pa Pilata

Malaka 15:1, Luka 23:1, Yoane 18:28

¹ Mbwale pwataki lâ, njineja kinzi patarawâna tamâta njalanala anja Isrel ngu nenzi katonâna nde siporo sipa ngua tu ma sio Yesu lâ Rom koipu mbaunzi ilo, tu ma sipu pâta imâte kâ. ² Mine kala sipa Yesu lâ wâlo kaika, ku sikai silâ sio i lâ Pilata mbau ilo, i tamâta njana ikai Rom ndamwanzi ku ikatonanzi tamâta rârâni simo nia njinde.

Judas imâte lâ

³ Judas, ina munja itula Yesu panzi kazâna tamâta, ande ilonjo pâri tu kinzi tamâta njalanala sipa ngua lâ njana ma sio Yesu ilâ panzi Rom koipu tu ma sipu pâta imâte kâ. Njineja Judas ilo ipânga malia ndo, ku ikai mbumbu tamâta taitu kanaanjo saja (30) njinde imâ, ku ilanzi patarawâna tamâta njalanala sitavanzi katonâna taulo kilo. ⁴ Aku ipainzi tu, “Nanja aveta kiesaka, njana tu tamâta kala atula pami njinde, ande i njandai iveta soki tonje nga. Andeta miki kapa ngua tu ma sipu i pâta imâte.” Njineja kinzi situ lâ i kawa tu, “Njine nde maka nema malia nde tia. Malia nde keno noko tamwata nâ tini.” ⁵ Njineja Judas isia mbumbu njinde lâ Maro Kindeni ne luma sapâna ilo, aku ilâ ipa wâlo kaika lâ tamwata njandola, ku isonja indue ipayaula tamwata karae kala imâte lâ.

⁶ Anja kinzi patarawâna tamâta njalanala nde sikai mbumbu njinde ku siporo imâ warakanzi ngininzi tu, “Mbumbu njine nde koa njana tamâta puja kâ. Mine kala ngua tukuja indi kaika tu kinda ma tao mbumbu

njine ilâ itogo luma sapâna ne mbaliña mine ndimo.”⁷ Tia ku sipa ngua tu ma sikai mbumbu njinde ku siko tâno tonje, i ña tu “Kulo-Punja Tamâta Nenzi Tâno”, aku tâno njinde ma ipânnga itogo kuru nia mine panzi tamâta lombo munja soka lawea malawae malawae simo Isrel tâno.⁸ Mine kala sipatu tâno njinde ña wasaseki tu “Tâno See”, aku ñoa njine nde keno mineni lâ zo njine.⁹ Mine kala ngua tonje Maro Kindeni singani io lâ ngua-tulâña tamâta Jeremaia kawa, ande ipânnga kanaanjo. Ngua njine nde mine:

“Kinzi Isrel ngu sipatea tu tamâta ma iko i lâ mbumbu tamâta taitu kanaanjo sarjao (30). Mine nde sikai mbumbu ndainani nâ,¹⁰ aku siko Kulo-Punja Tamâta Nenzi Tâno, ikura tukuña Maro Kindeni munja itula pa nanja mine.”

Yesu imandi Pilata nao

Malaka 15:2-5, Luka 23:2-3, Yoane 18:29-

38

¹¹ Yesu nde imandi Rom nenzi koipu Pilata nao, aku Pilata ikasonja tu, “Noko nde Juda nenzi Koipu Ñalae, tiya?” Ande Yesu itu lâ kawa tu, “Noko tamwata kuporo nguani ndaina.”¹² Njine nga kinzi patarawâña tamâta ñalajala sitavanzini kinzi katonâña nde sisowe ngua kie-kie lâ Yesu tini. Andeta iporo ngua tonje taulo panzi, ande tia.¹³ Mine kala Pilata ikasonja Yesu tu, “Tiambo ngua kala sisowe lâ noko tini njinde, ande kuloño tia tâ, a?”¹⁴ Andeta Yesu iporo ngua tonje tia. Mine kala Pilata ilo rârâ.

Pilata io Yesu tu ma sipu lâ kâi popole tini imâte

Malaka 15:6-15, Luka 23:13-25, Yoane 18:38-19:15

¹⁵ Aku Rom nenzi mâsi tonje nde mine: ikura mbwera mbwera, lâ Juda nenzi kumbwa njinde, ande Pilata uru iyaute tamâta tonje munja imo luma sakamao ilo iyâti ilâ, ikura kinzi Juda tamâta warakanzi nenzi pateâña mine.¹⁶ Aku lâ zoni ndaina, ande nzanzare tamâta tonje imo luma sakamao ilo, i ña mine Barabas.¹⁷ Mine kala kinzi tamâta ngu ñalae nde simâ sipasau lâ Pilata ne luma, njine nga Pilata ikasonjanzi tu, “Miki ilomi tu nanja ma ayaute tamâta ea imâ pami. Nanja ma ayaute Barabas, tiya?, ayaute Yesu, tamâta njine siporo tu i nde Kirisi.”¹⁸ Pilata nde isama tu kinzi tamâta ñalajala sipadâda nâ ñana Yesu kâ, aku ñana duvi njinde kâ sikai i simâ papa.¹⁹ Andeta Pilata isañona ngua nia iporo ngua yo, njine nga i kaiwa nde ipasupwa imâ papa mine tu, “Noko ma kuveta vetâña tonje pa tamâta sondo njinde ndimo. Munja mbo, nanja amora i nao lâ nanenju mbupuleña tini, aku njine iveta nanja ilongu malia ndo.”

²⁰ Ambo taitu kinzi patarawâña tamâta ñalajala anja kinzi katonâña nde sisowe kinzi tamâta ilonzi, kala sisarâwa kaika pa Pilata tu ma iyaute Barabas imâ panzi, ku ma io Yesu tu ma sipu pâta imâte.²¹ Njine nga Pilata ikasonjanzi kilo mine tu, “Miki ilomi tu nanja ma ayaute ea lâ kinzi rua njine imâ pami.” Aku kinzi tamâta sisarâwa mine tu, “Kuyaute Barabas imâ!”²² Ande Pilata ikasonjanzi tu, “Mine nga ma nanja aveta mana papa Yesu, tamâta njine siporo tu i nde Kirisi.” Njine nga kinzi rârâni sisarâwa kaika tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte!”²³ Andeta Pilata ikasonjanzi tu, “Ñana sâ kâ, a? Iveta vetâña soki ndia.” Andeta sisarâwa kaika ndo tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte!”

²⁴ Pilata isama tu i ikura ñana itoto nenzi ngua, nde tia, aku kazâña ñalae nde laiti ñana ipânnga kâ. Mine kala iveta mâsi tonje lâ kinzi tamâta naonzi. Ikai lââ ku ipua tamwata mbau, njine nga iporo tu, “Ambo tamâta njine imâte, ande njinde ma nanenju soki tia. Njinde ma miki warakami nâ nemi soki.”²⁵ Njine nga kinzi tamâta siporo taulo papa tu, “Ara, soki ndia ñana i ne mateña kâ nde ma ikeno pa maka warakama, aku ma ikeno panzi nema vâsa mine nâ!”²⁶ Siporo ngua njine lâ, njine nga Pilata iyaute Barabas imâ panzi. Aku io Yesu lâ zugu tamâta mbaunzi ilo tu ma sipalili pâta munja lâ, njine nga ma sikai silâ sipu lâ kâi popole tini.

Kinzi zugu tamâta sisawa koipu ñalae ne pasawaña lâ Yesu tini, ku siporo ngua pavaligiña papa

Malaka 15:16-20, Luka 23:26-32, Yoane 19:16-17

²⁷ Njine nga Pilata ne zugu tamâta nde sikai Yesu silâ Rom nenzi luma ñana pasawaña kâ ilo. Njine nga sisarâwa panzi nawalanzi zugu tamâta rârâni tu ma simâ sinje Yesu.²⁸ Simâ lâ, njine nga mbaunzi ilâ sikai Yesu ne pasawaña piti lâ tini, aku sisawa pasawaña ñijini tonje lâ tini, itogo kinzi koipu ñalajala uru sipasawa lâ tininzi mine.²⁹ Njine nga simwali wâka-wâka tonje ku sisawa lâ Yesu kulu, aku sio taumbwa tuka tonje ilâ pa mbau wia kâ. Siveta mine lâ, njine nga sipare tukunzi papa, aku siporo ngua pavaligiña papa mine tu, “Oe, Juda nenzi koipu ñalae!”³⁰ Njine nga sisupwara Yesu tini, aku sikai taumbwa tuka munja sio lâ i mbau ilo njinde, aku sipu i kulu mbwaninzi rârâ.³¹ Kinzi zugu tamâta siveta vetâña njinde ndoni sivaligi Yesu lee, njine nga sisawa pasawaña ñijini njinde piti lâ tini, aku sisawa tamwata ne pasawaña lâ tini kilo. Njine nga sikai silâ ñana sipu lâ kâi popole tini imâte.

Kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini
Malaka 15:21-32, Luka 23:33-43, Yoane 19:17-24

³² Kinzi sipile Jerusalem lawea ku soka silâ, ninennga sipakâtu kuku Sairini lawea warika tonje, i nja mine Saimon. Aku kinzi zugu tamâta siveta kaika papa i tu ma ikale Yesu ne kâi popole ilâ kunzi. ³³ Aku silâ lee sipânnga nia ndamwa tonje, i nja mine Golgata. Nja njine nde duvi mine tu, “Kulu Kâmba Nia.” ³⁴ Ninennga kinzi zugu tamâta sigema waini tava lââ makisa pinde, aku silua Yesu tu inu kâ. Aku Yesu itogo nunja mwata nâ, andeta tini pwâka, kala inu tia. ³⁵ Ninennga kinzi zugu tamâta sipu Yesu lâ kâi popole tini. Aku sipagui mira itogo satu mine njana sisama tu ea ma ikai Yesu ne pasawaŋa. Siveta lâ, ninennga siwae i ne pasawaŋa. ³⁶ Ninennga sisanjona niani ndaina, aku sio tininzi njana Yesu tu ma imâte. ³⁷ Aku lâ Yesu kulu âta, ande singere ngua njinde munja sio i ilâ pa ngua nia njana. Singere ngua mine tu, “Tamâta njine nde Yesu, ina Juda nenzi koipu njalae.”

³⁸ Anja lâ Yesu wanjira, ande sisonanzi nanzare tamwatanzi rua tona. Tonje sipu lâ kâi popole tonje tini papa Yesu tini pa wia kâ, anja tonje nde sipu lâ kâi popole tonje tini papa i tini pa njâsi kâ. ³⁹ Aku tamâta pinde soka nia njinde silâ wa simâ wa, sirurua kakalanzi papa ku siporo ngua pavaligiŋa mine tu, ⁴⁰ “Oe, noko tamâta njana kusapira Maro Kindeni ne luma sapânja ku kunjunu kâki kilo lâ kari njato nâ, a? Mine nde kupavila tamwata tâ! Noko kutu Maro Kindeni Natu, ande ara, njine nâ kupile kâi popole ku kundue kumâ!” ⁴¹ Aku kinzi patarawâŋa tamâta njalanja anja kinzi pananâŋa tamâta njana ngua tukunja kâ anja Isrel nenzi katonâŋa, kinzi njinde rârâni kala siporo ngua pavaligiŋa mine nâ papa. ⁴² Siporo tu, “Opopo, i munja ivilanzi tamâta pinde, andeta ikura njana ipavila tamwata kâ, ande tia. I nde Isrel nenzi koipu njalae, a? Mine nde mambo njine nâ ipile kâi popole ku indue imâ, ande kinda ma kalonda tawana i. ⁴³ Mao nâ, i kalo tawana Maro Kindeni, kala uru iporo tu, ‘Nanja nde Maro Kindeni Natu.’ Ara mbo, ambo Maro Kindeni ilo papa i, ande ara njana njaina nâ i tamwata ma imâ ivila i.” ⁴⁴ Aku kinzi nanzare tamwatanzi rua kala sitâra lâ kâi popole simo Yesu wanjira njinde, ande kinzi kala siporo ngua pavaligiŋa kaja taituni nâ pa Yesu.

Yesu imâte lâ

Malaka 15:33-41, Luka 23:44-49, Yoane 19:30-37

⁴⁵ Kari ikâki imâ ngini lâ, ninennga kondoma njalae itura tâno ndoni. Ikeno mine lee lala lâ, ikura kari tai njato. ⁴⁶ Aku kari tai njato lâ, ninennga Yesu isunja kawa njalae kâki isarâwa mine tu, “Eli, Eli, lema sabatani!” Ngua njinde nde duvi mine, “Nenju Maro,

nenju Maro, njana sâ kâ nja kupu muli pa nanjal!” ⁴⁷ Aku tamâta pinde simandi tini laiti nde siloŋo Yesu ne ngua njinde, andeta siloŋo soki, ku siporo tu, “Ayo, isarâwa papa Ilii!” ⁴⁸ Aku walele nâ nenzi tonje ipalilu ilâ ikai nzomo tonje, ku ipatuku lâ waini makisa ilo. Ninennga isenje lâ lumbi-lumbi tonje tini ku isunja kâki ilâ papa Yesu kawa tu ma indomo kâ. ⁴⁹ Ninennga tamâta pinde siporo tu, “Ara, mambo tamora nja. Tiambo Ilii ma imâ ivila i, tiya?” ⁵⁰ Andeta Yesu nde isarâwa kawa njalae kilo, njinennga imâte lâ.

⁵¹ Aku ndainani nâ lalava matatola njalae kala uru itâra Maro Kindeni ne luma sapânja ilo njinde nde ipwa pwataki pa âta ku indue papa lâmbu mo rua lâ. Anja ogigi ririŋo kala mira njalanja sipakâtu warakanzi. ⁵² Aku kuru rârâ kawanzi parenje lâ, aku Maro Kindeni ipanjonzi ne pateŋa tamâta rârâ, kinzi njinde munja simâte ku karaenzi ikeno kuru ilo, ande kala simandi sânda simo vianzi kilo, ⁵³ aku sipile kuru siyâti simâ. Aku muli, lâ zo njinde Yesu imandi imo via kilo, ninennga kinzi tamâta njinde nde silâ Jerusalem lawea ilo, aku tamâta rârâ simo lawea njinde nde simoranzi. ⁵⁴ Aku kinzi zugu tamâta sitavanzi nenzi koipu, kinzi njinde munja sio tininzi pa Yesu tu imâte kâ, ande simora mâsi njinde rârâni. Simora ogigi ririŋo ku simora mâsi kie-kie njinde ipânja lâ, kala siruru pâta. Aku siporo mine tu, “Mao kananjo, tamâta njine nde Maro Kindeni Natu!”

⁵⁵ Aku taine rârâ kala simo nia njinde tona, kinzini munja sipile Galilaya tâno ku soka kuku Yesu sikai kulenja papa. Kinzi taine njinde nde simandi malawae mwasa ku simora mâsi njinde rârâni. ⁵⁶ Aku taine njato nde simo kunzi taine ngu njinde: tonje nde Maria, i Makdala lawea taine; anja tonje nde i nuwaka Maria, ina Yamesi ku Yosepe rua tinanzi; anja tonje nde Sebedi natu rua tinanzi.

Kinzi sio Yesu karae lâ kuru ilo

Malaka 15:42-47, Luka 23:50-56, Yoane 19:38-42

⁵⁷ Kari indue lala lâ, ninennga mbaliŋa warika tonje lâ Arimatea lawea, i nja mine Yosepe, ande imâ ipânja Pilata ne luma. I munja ipono muli pa Yesu. ⁵⁸ Imâ ipânja lâ, ninennga ino Pilata tu ma ikai Yesu karae, njana ma ilâ ikeka kâ. Pilata nde isâu papa ku ipainzi ne zugu tamâta tu Yesu karae ma silua Yosepe. ⁵⁹ Ninennga Yosepe ikai lalava pâne tonje ku ilita lâ Yesu karae. ⁶⁰ Iilita lâ, ninennga ikai Yesu karae ilâ ku io lâ i tamwata ne kuru wasaseki ilo. Kinzi munja siveta kuru njinde lâ nia mira. Ninennga Yosepe itambumbua mira njalae tonje ilâ ipono kuru njinde kawa. Iveta mine lâ, aku ilâ. ⁶¹ Anja Maria, i Makdala taine njinde, kuku nuwaka

Maria rua nde sisanjona kuru njinde nao kala simo.

Kinzi zugu tamâta sio lâ kuru kawa tini

⁶² Yesu nde imâte lâ wurâta lima, lâ zo njinde kinzi Juda tamâta uru siveta kekelele sonde njana pwareâña ne zo sapâña kâ lâ wurita. Aku mbwale kilo, njineŋga kinzi patarawâña tamâta njalanjala sitavanzi tamâta pinde lâ Parisai ngu nde silâ njana siporo ngua pa Pilata kâ. ⁶³ Sipasau kuku Pilata lâ, njineŋga sipai mine tu, “Tamâta Njalae, maka iloma ikai ngua tonje munja lanjeña tamwata njinde imo via yo mbo iporo njine. Iporo mine tu, ‘Kari njo to, njineŋga nanja ma amandi amo viŋgu kilo.’ ⁶⁴ Mine nde maka kano pano tu kuonzi ne zugu tamâta tu sika mâsa ku simandi lâ kuru njinde kawa tini laiti ikura kari njo marumbu lâ. Tia ma ne pâri-tamâta simâ sipanawe i karae silâ tâ, aku ma sipainzi tamâta mine tu, ‘Imandi lâ mateña nianzi imo via kilo!’ Ambo siveta mine, ande ngua lanjeña wasaseki njinde nde ma ipole ngua lanjeña munja iporo njinde.” ⁶⁵ Njineŋga Pilata ipainzi tu, “Ara, miki kakainzi zugu tamâta pinde ku kalâ kaveta kuru sonde, njana tamâta tonje ma ikura tu ipanawe i karae, ande tia.” ⁶⁶ Njineŋga kinzi silâ ku siveta mâsi tonje lâ kuru ne kawa mira tini, njana itula tu tunja kaika keno njana kuru njinde kâ. Aku sionzi zugu tamâta tu simandi lâ kuru njinde kawa tini laiti tona.

28

Yesu imandi sânda imo via kilo

Malaka 16:1-14, Luka 24:1-49, Yoane 20:1-23

¹ Juda nenzi pwareâña ne zo sapâña marumbu lâ nga. Aku wurita kilo, lâ sânda, mbwale pwataki lâ, njineŋga Maria, i Makdala taine, nde ikai nuwaka Maria, aku rua silâ njana simora Yesu ne kuru kâ. ² Andeta walele nâ ogigi ririno njalae tina, njana tu Maro Njalae ne anjelo tonje iyoka pa samba indue imâ pa kuru njinde, ku itambumbua mira piti lâ kuru kawa. Itambumbua piti lâ, njineŋga isanona mira njinde kulu. ³ Anjelo njinde tini nde sinala nia itogo loloa salaga mine, anja ne pasawaña nde pâne ndo. ⁴ Aku kinzi zugu tamâta kala sikatona kuru njinde nde simora anjelo njinde, ku siruru pâta kanaño. Tininzi ruru, aku patanzi sindue sikeno tâno kulu, sitogonzi mateña tamâta mine.

⁵ Njineŋga anjelo nde ipainzi taine rua tu, “Miki rua karuru ndimo. Nanja asama tu miki kamâ tu kamora Yesu, ina munja itâra lâ kâi popole tini ku imâte lâ. ⁶ Taitu i nde imo njai tia; imandi sânda lâ kala imo via kilo, ikura ngua munja iporo njinde. Miki rua kamâ kamora nia kala munja sio karae

ndue ikeno njine. ⁷ Ayo, miki walele nâ kalâ kapainzi ne pâri-tamâta mine tu, ‘Imandi lâ mateña nianzi imo via kilo, kala imunja pami ilâ Galilaya tâno. Miki kalâ ma kasânda i kulu lâ niani ndaina.’ Nanja amâ njana atula ngua njine pami, kala atula pami lâ.”

⁸ Anjelo iporo ngua njine panzi taine rua marumbu lâ, njineŋga walele nâ kinzi rua sipile kuru nia ku sipalilu silâ tu siporo ngua njinde panzi Yesu ne pâri-tamâta. Tininzi ruru, andeta ilonzi ndeka pâta lâ. ⁹ Soka nzâla sipalilu silâ yo, njineŋga walele nâ Yesu tamwata ipakâtu kunzi ku iporo tu, “Maro Kindenî ne nzâmbe imâ pami.” Njineŋga kinzi rua sipare tukunzi papa aku mbaunzi ilâ sikale Yesu kie kaika, aku sipanea i. ¹⁰ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Miki karuru ndimo. Kalâ kaporo panzi ninju-nambwe tu mambo silâ Galilaya tâno, ande ma simora nanja lâ nia njinde.”

Kinzi zugu tamâta nenzi ngua lanjeña

¹¹ Taine rua njinde nde silâ yo, njineŋga kinzi zugu tamâta pinde munja simandi Yesu ne kuru kawa laiti njinde, ande silâ Jerusalem lawea ilo ku sitapâri panzi patarawâña tamâta njalanjala njana vetâña rârâni munja ipânja panzi njinde. ¹² Njineŋga kinzi patarawâña tamâta njalanjala sipasau kunzi Isrel ngu nenzi katonâña, aku sipa ngua tu ma mbumbu njalae tina silanzi zugu tamâta njinde. ¹³ Mbumbu silanzi lâ, njineŋga sipainzi tu, “Miki ma kaporo ngua mine: ‘Lâ mbo, maka kakeno utu lâ, njineŋga Yesu ne pâri-tamâta sipavea nâ simâ ku sikawea i karae silâ lâ.’ ¹⁴ Ambo Rom nemi koipu njalae ilonjo ngua njine, ande maka ma kaveta ngua sonde kuku i, ande kala miki ma kasânda malia tonje kulu, ande tia.” ¹⁵ Mine kala kinzi zugu tamâta sikai mbumbu njinde aku silâ siveta ikura Juda tamâta njalanjala nenzi ngua mine. Aku tapâriña lanjeña njine nde ilâ isala nia lâ, kala lâ zo njine kinzi Juda tamâta pinde uru sitapâri tapâriña ndainani nâ.

Yesu ionzi ne pâri-tamâta tu ma silâ situla pâri ara

Malaka 16:15-18, Luka 24:46-48, Yoane 17:18, 20:21

¹⁶ Aku muli, njineŋga Yesu ne pâri-tamâta sanja kanaño taitu nde soka silâ pa Galilaya tâno. Soka lee sipânja tuu njinde Yesu munja ipainzi tu ma silâ papa njinde. ¹⁷ Aku matanzi ilâ simora Yesu, njineŋga sipare tukunzi papa ku sipanea i. Anja kinzi pinde nde ilonzi rua-rua. ¹⁸ Njineŋga Yesu imâ tininzi laiti, aku ipainzi tu, “Maro Kindenî walo ndoni ilua nanja lâ, kala nanja akai Maro pa kekelele rârâni lâ samba ilo wa tâno kulu wa. ¹⁹ Mine kala miki kalâ kakura nia nia, aku katu pâri ara panzi tamâta simo tâno ndoni, njana kinzi ma kalonzi tawana

naŋa kâ. Kalilinzi lâ Tama ŋa, aŋga Natu
ŋa, aŋga Koroani Sapâŋa ŋa. ²⁰ Aku ka-
panananzi ŋana sipaveta kuku ŋgua rârâni
naŋa muŋga atula pami ŋinde. Mao kanaŋo,
naŋa ma amo kumi ikura zo rârâni lee, tâno
ŋine ne zo marumbu lâ.”

MALAKA Pâri ara ñana Yesu Kirisi kâ Malaka ñngere

Ñine nde pâri ara ñana Yesu Kirisi kâ Malaka ñngere, i ña tonje tu Yoane Malaka (Pâri Tamâta 12:12). Malaka ñandai Yesu ne pâri tamâta ñga, andeta ilo-kalo tamâta pinde situ i imo taitu kuku Petero lâ Jerusalem lawea ku ilonjo ñgua rârâ ñana Yesu ne vetâña wa mâsi wa (1 Petero 5:13). Aku zo pinde Malaka iyoka kuku Paulo ku Banabas rua itula pâri ara panzi tamâta lâ nia pinde (Pâri Tamâta 13:13, 15:38-40). Malaka itula pwataki tu Maro Kindeni isupwa Yesu imâ ñana iveta wurâta papa i, aku ñngere ñgua rârâ ñana mâsi kaika Yesu muñga iveta lâ tâno kulu.

Yoane Lââ-Liliña Tamwata itula ñgua

Matai 3:1-12, Luka 3:1-20, Yoane 1:6-8,15-37

¹ Ñine nde pâri ara ñana Maro Kindeni natu Yesu Kirisi kâ.

² Muñgani, ñgua-tulâña tamâta Aisaia ikai ñgua muñga Maro Kindeni iporo pa Kirisi, ku ñngere lâ pepa tini mine tu,

“Kulonjo ñga; naña ma asupwa nanenju kuleña tamâta tonje ikai naña kawânju ñgua imunja pano. I ma iveta noko nzalani sondo.” ³ “Lâ nia bilimu, sarawâña tonje iyoka lâ tamâta tonje kawa imâ mine tu, ‘Kaveta nzâla sondo ñana Maro Ñalae ma imâ kâ.’”

⁴ Mine kala Yoane Lââ-Liliña Tamwata ipânja nia bilimu, aku itula ñgua panzi tamâta tu ma sipalele ilonzi kalonzi ku silili pâri ara ne lââ, aku Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi.

⁵ Aku kinzi tamâta ñgu ñalae nde soka pa Judia tâno wa Jerusalem lawea wa simâ pa Yoane. Kinzi sipatula nenzi kiesaka papa, kala Yoane ililinsi lâ Jodan Lââ. ⁶ Yoane nde uru isawa pasawaña muñga sisuta lâ ñgoa “kamel” karae, ku ipu ñgoa karae lâ kambwanje. Aku i uru ika ndemu-ndemu tava sipa sinji itogo kâ kaniña mwasina. ⁷ Aku i uru itula ñgua mine tu, “Tamâta tonje iyoka naña mulinju mwanga imâ, aku i ne walo nde ipole nanenju walo. Naña nde tamâta kaa nâ; mine kala naña akura tu atundu lâ i kie tini ku ayaute i kie kâmba ne walo piti, ande tia. ⁸ Naña alili miki lâ lââ nâ, anja i nde ma ililimi lâ Koroani Sapâña.”

Yoane ilili Yesu

Matai 3:13-17, Luka 3:21-22

⁹ Pa zo ñinde, Yesu ipile Nasarete lawea lâ Galilaya tâno ku iyoka imâ pa Yoane, aku Yoane ilili i lâ Jodan Lââ. ¹⁰ Yesu ipile lââ

ku ikâki imâ pa pânja pwali, ñinenja mata kâki imora samba ipwa pwataki ku Koroani Sapâña itogo bâlu mine indue imâ papa. ¹¹ Aku sarawâña tonje iyoka pa samba imâ mine tu, “Naña natunju ara kala noko. Naña ilonju ndo keno pano wa ilonju ndeka pano wa.”

Sadana ikai samâña pa Yesu

Matai 4:1-11, Luka 4:1-13

¹² Aku lâ zoni ndaina Koroani Sapâña ikai Yesu io i lâ nia bilimu tonje. ¹³ Aku imo nia bilimu ñinde ikura kari tamâta rua lâ, aku pa zo ñinde Sadana imâ tu ikai samâña papa. Yesu nde imo nia ñinde kunzi ñgoa ñgoi, ku kinzi anjelo sikatona i.

Yesu iveta ne wurâta muñga lâ Galilaya tâno

Matai 4:12-17, Luka 4:14

¹⁴ Kinzi kazâña tamâta sio Yoane Lââ-Liliña Tamwata imo luma sakamao ilo lâ, aku pa zoni ndaina Yesu iyoka ilâ pa Galilaya tâno, ku itula Maro Kindeni ne pâri ara panzi. ¹⁵ Aku iporo tu, “Zo ñga ipânja lâ. Maro Kindeni ne zo ñana ikai maro panzi tamâta kâ ñga imâ ipânja laiti lâ. Mine nde miki kapalele ilomi kalomi ku kalomi tawana pâri ara.”

Yesu isarawanzi tamâta ñapa tu sipono muli papa i

Matai 4:18-22, Luka 5:1-11

¹⁶ Yesu imo tâno ñinde ku iyoka Galilaya lââ bwalika pwali, ande mata ilâ imoranzi Saimon ku tai Andaria rua. Kinzi rua sita-umbira viâña lâ lââ bwalika ilo, ñana tu rua uru sikai ñja ñana nenzi mbalinja kâ. ¹⁷ Aku Yesu ipainzi rua mine tu, “Miki rua kamâ kaponi muli pa naña, aku ma apananami ñana kakainzi tamâta kâ.” ¹⁸ Aku walele nâ kinzi rua sipile nenzi viâña ku soka i muli silâ.

¹⁹ Aku Yesu iyoka ilâ, ñinenja imora Yamesi, i Sebedi natu, tava tai Yoane. Kinzi rua kala sisañona wânja kulu siveta nenzi viâña sondo. ²⁰ Aku Yesu walele nâ isarawanzi rua, kala sipile tamanzi Sebedi imo wânja kulu tavanzi ne wurâta tamâta, aku kinzi rua soka Yesu muli silâ.

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâta tonje ilo

Luka 4:31-37

²¹ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka silâ sipânja Kaperneam lawea, ñinenja Juda nenzi pwareâña ne zo sapâña ipânja lâ. Mine kala Yesu ilâ ipanananzi tamâta lâ luma ñana pasauña kâ ilo. ²² Kinzi silonjo i ne ñgua ku wisinzi motutu lâ, ñana tu i ñandai ipanananzi itogo kinzi pananâña tamâta ñana ñgua tukuña kâ uru siveta mine ñga; ipanananzi itogo i tamwata ikai Maro Kindeni ndamwa kala iporo. ²³ Lâ zoni

ndaina tamâta tonje imo luma njana pasauja kâ ilo kunzi, i munja koroani saka ipagagara lâ. Aku isarâwa mine tu, ²⁴ “Yesu Nasarete tamwata, noko kumâ njine tu kuveta mana pa maka, a? Tiambo noko kumâ njine tu kuzavaruma, tiya? Nanja asama noko kilala tu noko nde Maro Kindeni ne Tamâta Sapânja.”

²⁵ Andeta Yesu imbita ku ipai tu, “Noko kawa buu nâ, ku kupile tamâta njine pwâwa kulâl!” ²⁶ Njine njanja koroani saka irurua tamâta njinde tini, aku itara kawa kâki njalae tina njinde, ku ipile i ilâ.

²⁷ Aku kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motutu, ku sipakasonja warakanzi tu, “Njine nde vetâja mana. Njine nde njua wasaseki ndo! Opopo, tamâta njine nde tamâta kaika, kala imbitanzi koroani saka ku sipono muli pa i kawa njua!” ²⁸ Mine kala Yesu parina ilâ walele nâ isala Galilaya tâno ndoni.

Yesu iveta Petero ana taine tini ara kilo

Matai 8:14-15, Luka 4:38-39

²⁹ Kinzi sipile luma njana pasauja kâ ku siyâti silâ pa nia yo, aku silâ Saimon ku tai Andaria rua nenzi luma ilo. Anja Yamesi ku Yoane rua kala soka kunzi silâ. ³⁰ Andeta Saimon ana taine ikeno ne kenonja nia, ikai pukonja ndamwa nâna. Aku walele nâ kinzi sitapâri papa Yesu njana i kâ. ³¹ Njine njanja Yesu ilâ pa taine njinde, ikai i mbau ku igagati imandi sânda. Aku pukonja ipile taine njinde, kala i tini ara kilo, kala ilâ isu kâpwa panzi.

Yesu ivetanzi pukonja tamâta rârâ tininzi mbalaunzi ara kilo

Matai 8:16-17, Luka 4:40-44

³² Simo lee ku lala, kari indue kudu lâ, njine njanja kinzi tamâta sikainzi pukonja tamâta simâ pa Yesu, sitavanzi tamâta pinde koroani saka sipagagaranzi lâ. ³³ Aku tamâta rârâni simo lawea njinde nde sipasau lâ luma njinde ne nzâla kawa tini marumbu lâ. ³⁴ Kinzi tamâta njinde nde sikai pukonja kieke, andeta Yesu ivetanzi tininzi mbalaunzi ara kilo, ku isokinzi koroani saka rârâ piti lâ ilonzi wa. Andeta kinzi koroani saka sisama i kilala, kala itu kaika panzi tu ma kawanzi buu nâ.

Yesu iyoka Galilaya tâno itula njua panzi

³⁵ Lâ mboyo njanja yo, ande Yesu imandi iyâti pa nia yo ku ilâ nia njanje tonje, aku ino pa Maro Kindeni imo njinde. ³⁶ Anja Saimon tavanzi ninambwe nde siroto njana i simâ. ³⁷ Kinzi siroto lee sisânda kulu lâ, njine njanja sipai tu, “Wa, kinzi tamâta rârâni nde siroto njanano.”

³⁸ Andeta Yesu iporo taulo panzi tu, “Kinda ma tamo lawea njine nâ tia. Ayo, toka talâ pa lawea pinde keno laiti njai, njana tu nanja atu atula Maro Kindeni kawa njua pa kinzi wa. Nanja amâ njana aveta mine kâ.”

³⁹ Aku iyoka ikura Galilaya tâno ndoni itula njua panzi lâ nenzi luma njana pasauja kâ ndoni ilo, ku isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi tava.

Yesu iveta tamâta tonje tini saga-saga ipânya mbâra-mbâra kilo

Matai 8:2-4, Luka 5:12-14

⁴⁰ Aku tamâta tonje tini saga-saga nde imâ pa Yesu ku ita papa. Tamâta njinde ipare tuku itundu lâ Yesu kie tini ku iporo tu, “Ambo noko ilo tu kuveta mine, ande noko pwura njana kuveta nanja tiningu ipânya mbâra-mbâra.”

⁴¹ Aku Yesu kalo sukâja njana kala isuja mbau ilâ itanjo tamâta njinde tini ku ipai tu, “Nanja ilonju tu aveta mine; kala njine nâ noko kupânya mbâra-mbâra!”

⁴² Aku ndainani nâ pukonja saga-saga njinde marumbu lâ, kala ipânya tini mbâra-mbâra lâ.

⁴³ Njine njanja Yesu itu njua kaika papa, ku walele nâ io i ilâ. ⁴⁴ Aku Yesu ipai tu, “Noko kulonjo sondo njaga; noko ma kutapâri pa tamâta tonje njana vetâja kala ipânya pano njine ndimo. Kulâ kupatula tini pa patarawâja tamâta, aku kuveta patarawâja njana tini mbâra-mbâra kâ, ikura Mose ne njua tukuja itula mine. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta ma sisama tu noko ne pukonja nde marumbu lâ.” ⁴⁵ Andeta tamâta njinde ilâ ku itula vetâja rârâni njinde pwataki, kala tapârinja njinde nde ilâ ikura nia pinde lâ. Mine kala Yesu ikura tu ilâ ipânya tamâta naonzi lâ lawea tonje ilo, ande tia. I imo nia njanje nâ, andeta kinzi tamâta sipile nenzi lawea rârâni ku simâ papa i.

2

Yesu iveta tamâta tonje kie-mbalau saka-mao ipânya ara kilo

Matai 9:1-8, Luka 5:17-26

¹ Zo pinde ilâ lâ, njine njanja Yesu ilâ pa Kaperneam lawea kilo. Aku kinzi tamâta silonjo njua tu i imo luma ilo. ² Mine kala tamâta rârâ sipasau lâ luma njinde, kala nia maa tonje ikeno lâ nzâla kawa, ande tia. Aku Yesu imo itula Maro Kindeni ne njua panzi. ³ Njine njanja tamâta pinde sikai pukonja tamâta tonje simâ papa. Tamâta njinde kие-mbalau ndoni imâte lâ. Aku tamâta njana sindawe pukonja tamâta njinde sikai simâ. ⁴ Andeta kinzi tamâta nde sipasâe ndo lâ, kala sikura tu sikai pukonja tamâta njinde simâ Yesu tini laiti, ande tia. Tia ku sikai sikâki luma Yesu imo njinde kulu, ku sitikia luma ne mende tonje piti. Sitikia mende tonje piti lâ, njine njanja situ pukonja tamâta ikeno rombe-rombe kulu njinde indue Yesu nao. ⁵ Aku Yesu isama kinzi tamâta njinde kilalanzi pwataki tu nenzi kalo-tawana ikeno

pa i. Mine kala ipai pukoŋa tamâta nŋinde tu, "Natungu, naŋa azavaru noko ne kiesaka piti lâ tini."

⁶ Anŋa kinzi pananâŋa tamâta nŋana nŋua tukuŋa kâ pinde nde simo nŋinde, ku ilonzi kalonzi iporo mine tu, ⁷ "Wa, nŋana sâ kâ nŋa tamâta nŋine iporo mine, a? Itu ikai Maro Kindenî nia kala iporo nŋua ara tia ndo lâ Maro Kindenî nao! Noko tamâta tonŋe pwura nŋana kuzavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi tia ndo! Maro Kindenî simbo nâ ikura tu iveta mine."

⁸ Yesu ipasama lâ tamwata ilo kalo tu nenzi ilo-kalo mine nde keno panzi. Mine kala walele nâ ipainzi tu, "Nana sâ kâ nŋa miki nemi ilo-kalo mine keno pami, a? ⁹ Mao nâ, naŋa akura tu apai pukoŋa tamâta nŋine mine tu, 'Naŋa azavaru noko ne kiesaka piti lâ tini'. Aku mine nâ, naŋa akura apai tu, 'Noko kumandi sânda, ku pwai ne rombe-rombe pwoka kulâ'. Ayo, nŋua ndia ma itula nanenŋu walo pwataki pami, a? ¹⁰ Andeta naŋa ilonŋu tu miki ma kasama nŋine: naŋa Tamâta Natu akai Maro Kindenî ndamwa lâ tâno nŋine kulu, ikura nŋana azavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi." Yesu iporo nŋua nŋine panzi lâ, nŋinenŋa ipai pukoŋa tamâta nŋinde tu, ¹¹ "Naŋa apaino tu kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe, ku pwoka kulâ pa tamwata ne luma!" ¹² Aku ndainani nâ tamâta nŋinde imandi ku walele nâ ikai ne rombe-rombe kâki ku iyoka tamâta naonzi ilâ. Mine kala kinzi tamâta râràni wisinzi motutu lâ, aku sipanea Maro Kindenî nŋa siporo tu, "Muŋga kinda tamora mâsi tonŋe irerege kuku mâsi nŋinde, ande tia ndo!"

Yesu isarawa Livai (i nŋa tonŋe Matai) tu ipono muli papa

Matai 9:9-15, Luka 5:27-35

¹³ Nŋinenŋa Yesu ipile nia nŋinde ku ilâ, aku ilâ pa sâwa lâ lââ bwalika pwali. Aku tamâta nŋu nŋalae nde simâ papa, ku itula Maro Kindenî kawa nŋua panzi ipanananzi. ¹⁴ Aku iyoka ilâ, ande mata ilâ imora Livai, i Alfius natu, iveta wurâta lâ Rom nenzi luma nŋana mbumbu kaiŋa kâ isaŋona nŋinde. Aku Yesu ipai tu, "Noko kumâ, kupono muli pa naŋa." Aku imandi iyoka i muli ilâ.

¹⁵ Aku muli, zo tonŋe, nŋinenŋa Yesu ilâ Livai ne luma ilo ku isaŋona ika kâpwa kuku. Aku kinzi mbumbu-kaiŋa tamwatanzi nŋu nŋalae, sitavanzi kiesaka tamwatanzi pinde, nde isaŋona sika kunzi Yesu nŋa ne pâri-tamâta, nŋana tu kinzi tamâta mine rârà uru soka kuku Yesu. ¹⁶ Anŋa kinzi pananâŋa tamâta nŋana nŋua tukuŋa kâ pinde, kinzi lâ Parisai nŋu, ande simora tu Yesu ika kunzi kiesaka tamwatanzi wa kinzi mbumbu-kaiŋa tamâta sakamao wa. Mine kala sipainzi Yesu ne pâri-tamâta tu, "Wa, nŋana

sâ kâ nŋa i ika kunzi tamâta sakamao nŋana mbumbu kaiŋa kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa, a?"

¹⁷ Andeta Yesu ilonŋo nŋua nŋine, ku ipainzi tu, "Kinzi tamâta tininzi ara uru silâ pa tamâta nŋana ivetanzi pukoŋa kâ, ande tia. Kinzi pukoŋa tamâta nâ uru silâ pa tamâta nŋana ivetanzi pukoŋa kâ. Naŋa nŋandai amâ tâno kulu nŋana asarawanzi kinzi vetâŋa ara warakanzi nŋa. Naŋa amâ nŋana asarawanzi kinzi kiesaka tamwatanzi."

Situ kaika nŋana kâpwa kâ

Matai 9:10-15, Luka 5:27-35

¹⁸ Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne pâri-tamâta anŋa kinzi Parisai tamâta nde zo pinde uru situ kaika nŋana kâpwa kâ, nŋana ma sikai noŋa kâ. Mine nde kinzi tamâta pinde simâ sikasoŋa Yesu tu, "Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne pâri-tamâta anŋa kinzi Parisai nenzi pâri-tamâta uru situ kaika nŋana kâpwa kâ. Mine nde nŋana sâ kâ nŋa noko ne pâri-tamâta nŋandai siveta mine nŋa, a?" ¹⁹ Aku Yesu isia nŋua lâ tamwata tini ku ipainzi tu, "Ambo tamâta tonŋe itu ikâe, ande i ninambwe kinzi ma situ kaika nŋana kâpwa kâ lâ zo nŋinde i imo kunzi, ande ma tia. Nana tu pakâeŋa tamwata imo kunzi yo, kala kinzi ma situ kaika nŋana kâpwa kâ, ande tia. ²⁰ Taitu muli, lâ zo nŋinde kinzi tamâta pinde ma sikai pakâeŋa tamâta nŋinde piti lâ ninambwe nŋininzi, nŋinenŋa lâ zoni ndaina kinzi ma kalonzi sukâŋa ku ma situ kaika nŋana kâpwa kâ."

Yesu isia nŋua nŋana i ne mâsi wasaseki, anŋa kinzi nenzi mâsi sinŋa

Matai 9:16-17, Luka 5:36-39

²¹ Nŋinenŋa Yesu iporo tu, "Kinzi tamâta uru sisaraka lalava wasaseki katiŋe ku sisuta ipono pasawaŋa sinŋa râge-râge, ande tia. Ambo siveta mine, ande lalava nŋana ipono pasawaŋa râge-râge nŋinde ma ipasaŋu ku ma isaraka pasawaŋa kilo, kala ma râge-râge ipwa nŋalae kilo. ²² Anŋa kinzi tamâta uru siwuwu waini waseki lâ nŋoa karae patu sinŋa ilo, ande tia. Ambo siveta mine, ande waini ma ipondi kâki ku iveta nŋoa karae patu sinŋa ipwa pwataki. Nŋinenŋa waini ma imaliŋi kaa nâ lâ tâno kulu, aku nŋoa karae patu kala ma ipânŋa sakamao tava. Mine kala kinzi tamâta uru siwuwu waini waseki lâ nŋoa karae patu wasaseki nâ ilo."

Tuŋa kaika nŋana wurâta kaiŋa lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa

Matai 12:1-8, Luka 6:1-5

²³ Zo tonŋe, lâ Juda nenzi pwareâŋa ne zo sapâŋa tonŋe, Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka silâ sipânŋa kâpwa 'wit' ne tâno nŋini. Aku ne pâri-tamâta sisiki 'wit' kanaŋo pinde sika. ²⁴ Andeta kinzi Parisai tamâta

sipai Yesu tu, “Wa! Nguva tukuŋa ikeno tu kindi ma taveta wurâta tonŋe lâ zo sapâŋa ndimo. Mine nde ŋana sâ kâ ŋga kinzi sipu ŋgua tukuŋa utu, a?”

²⁵ Andeta Yesu iporo ŋgua taulo panzi tu, “Tiambo miki ŋandai kapono ŋgua ŋana vetâŋa ŋinde timbunda Daviti iveta, lâ zo ŋinde putole ipu i tavanzi ne tamâta, a?” ²⁶ Lâ zo ŋinde Abalata imo patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ŋalae, aku Daviti ilâ Maro Kindeni ne luma ilo ku mbau ilâ ikai puroŋa ŋinde kinzi patarawâŋa tamâta muŋga sipatarâwa pa Maro Kindeni. Patarawâŋa tamâta ŋalae puroŋa ŋinde ilua Daviti, ŋineŋga Daviti ika kinzi ne tamâta. Andeta ŋgua tukuŋa ikeno tu kinzi patarawâŋa tamâta simbonzi nâ ma sika puroŋa ŋinde.”

²⁷ Nineŋga Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni ŋandai ionzi tamâta ŋana sisuka pwareâŋa ne zo sapâŋa ŋga. Io pwareâŋa ne zo sapâŋa ŋana ma isukanzi tamâta. ²⁸ Mine nde naja Tamâta Natu akai maro pa pwareâŋa ne zo sapâŋa tava.”

3

Yesu iveta tamâta tonŋe mbalau sakamao ipâŋga ara kilo lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa

Matai 12:9-14, Luka 6:6-11

¹ Zo tonŋe Yesu ilâ luma ŋana pasauŋa kâ ilo. Aku tamâta tonŋe imo ndaina, i mbalau tonŋe panzokuma lâ. ² Anŋa kinzi tamâta pinde sio ŋana Yesu kâ. Kinzi situ sisama mine; tiambo i ma iveta tamâta ŋinde tini ara kilo lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa, tiya? Kinzi situ ma sio Yesu lâ ŋgua nia ŋana ŋinde kâ. ³ Aku Yesu ipai tamâta mbalau sakamao ŋinde tu, “Noko kumâ kumandi ŋai.”

⁴ Nineŋga ikasonŋanzi tu, “Mose ne ŋgua tukuŋa isâu pa kindi tu ma taveta vetâŋa ara lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa, tiya?, taveta vetâŋa sakamao. Aku ŋgua tukuŋa isâu pa kindi tu ma tavilanzi tamâta lâ zo sapâŋa tu simo ara, tiya?, tayaulanzi.” Taitu kinzi siporo tia, kawanzi buu nâ.

⁵ Aku i mata kikimbwaki ilea panzi ku wisi nâna. Imora tu kinzi tanŋanzi kaika ndo, kala i ilo malia ŋana ŋinde kâ. Nineŋga ipai tamâta ŋinde tu, “Kusoweewa mbalau.” Isoweewa mbalau lâ, aku mbalau ipâŋga ara kilo. ⁶ Aku ndainani nâ kinzi Parisai tamâta simandi silâ, aku sipasau kinzi Herot ne tamâta. Kinzi silâ taitu sipa ŋgua tu ma siroto nzâla ŋana sipu Yesu pâta imâte.

Kinzi ŋgu ŋalae sipasau lâ lââ bwalika tini laiti

Matai 12:15-16, Luka 6:17-19

⁷ Nineŋga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku sipile lawea ŋinde silâ pa lââ bwalika. Aku tamâta ŋgu ŋalae nde soka kuku i. Kinzi ŋinde nde papa Galilaya tâno, ⁸ anŋa Judia tâno, anŋa Jerusalem lawea, anŋa Idumea

tâno, anŋa Jodan lââ tini pinde, anŋa Tair lawea wa Saidon lawea wa. Kinzi ŋgu ŋalae tina nde siloŋo pâri ŋana mâsi kie-kie Yesu iveta ŋinde, kala simâ papa. ⁹⁻¹⁰ Yesu muŋga ivetanzi pukonŋa tamâta râra tininzi mbalauanzi ara kilo. Mine kala kinzi pukonŋa tamâta râra simâ sinŋe i lâ. Kinzi situ ma sio mbalauanzi ilâ sitaŋo i. Mine kala Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Tamâta ŋgu ŋalae simo ŋai kala sipono naonŋu. Mine nde kao wâŋga tonŋe yâti tu ma nakâki kulu.” ¹¹ Anŋa kinzi koroani saka simora i kilala pwataki, kala situndu lâ Yesu nao sisarâwa mine tu, “Noko nde Maro Kindeni Natu!” ¹² Andeta iporo kaika indi panzi tu ma situla i parina mine ndimo.

Yesu ipateanzi pâri-tamâta saŋao kanaŋonzi rua

Matai 10:1-4, Luka 6:12-16

¹³ Nineŋga Yesu ikâki tuu kulu, ku isarawanzi tamâta pinde i ilo panzi ŋinde tu ma simâ papa. ¹⁴ Simâ lâ, nineŋga ipateanzi tamâta saŋao kanaŋonzi rua tu ma simo kuku i. Ipateanzi tu ma muli isupwanzi silâ situla Maro Kindeni kawa ŋgua, ¹⁵ aku i walo ilanzi sikai i ndamwa ŋana sisokinzi koroani saka piti tona. ¹⁶ I ipatea Saimon ku io ŋoa Petero lâ tini, ¹⁷ aku ipatea Yamesi, i Sebedi natu, tava tai Yoane, ku ipatu kinzi rua ŋanzi tonŋe tu, “Boanesis”. (Ŋoa ŋinde nde duvi mine tu, “Tamâta Sitogo Mbamba Ipu.”) ¹⁸ Aku ipateanzi Andaria, ŋga Pilip, ŋga Bartolomyu, ŋga Matai, ŋga Tomas, ŋga Yamesi i Alfius natu, ŋga Tadius, ŋga Saimon Selot, ¹⁹ anŋa Judas Iskariot, ina ma muli ikai kulu-pânga ŋana Yesu kâ ku io ilâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo.

Kinzi tamâta pinde siporo tu Yesu ikai wurâta kuku Belsebul, ina koroani saka nenzi koipu ŋalae

Matai 12:31-32, Luka 11:14-22

²⁰ Yesu ipateanzi tamâta ŋinde lâ, nineŋga ilâ pa luma kilo. Andeta kinzi tamâta ŋgu ŋalae nde sipasau kuku kilo ku sipono nao, kala Yesu tavanzi ne pâri-tamâta sikura tu sisanŋona sika, ande tia. ²¹ Aku Yesu see kinzi siloŋo pâri ŋana ŋinde kâ, kala simâ tu sikale i kaika kâ. Kinzi siporo tu, “Opopo, ipâŋga kapa lâ.”

²² Anŋa kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ pinde nde sipile Jerusalem lawea sindue simâ, ku sivaligi Yesu tu, “Belsebul, i ŋa tonŋe Sadana, ande ipagagara i lâ. Mine kala ikai koroani saka nenzi koipu ŋalae ŋinde ne walo ku isokinzi koroani saka piti.”

²³ Mine kala Yesu isarawanzi tu simâ kuku, ku isia ŋgua panzi mine tu, “Mana mana ŋga Sadana ma ikura tu isoki i tamwata ne ŋgu, a?” ²⁴ Miki kalomi ŋgere sondo ŋga; ambo kinzi tamâta nenzi lawea taitu ma sipwa pwataki simo ŋgu rua ku

sikai kazâna pa warakanzi, ande lawea njinde ma sipayaula ndo. ²⁵ Ambo tamâta tonje natu-timbu ma sipwa pwataki simo ngu rua ku sikai kazâna pa warakanzi, ande ngu njinde ma sipayaula ndo. ²⁶ Aku mine nâ, ambo Sadana ikai kazâna pa tamwata kala ne ngu sipwa pwataki, ande i ma ikura tu imo tia, nana tu i ne walo ma marumbu lâ. ²⁷ Mao nâ, tamâta tonje ikura tu iyoka kaa nâ ilâ tamâta kaika tonje ne luma ilo ku ikai i ne kelekele, ande tia. I ma wâlo nâ ipa tamâta kaika njinde munja lâ nga. Ambo iveta mine lâ, njineŋga i ma ikai tamâta njinde ne kelekele rârâni keno ne luma ilo njinde marumbu lâ. ²⁸ Naja aporo mao nâ pami; tamâta nenzi kiesaka kie-kie wa ngua sakamao njinde wa, ande Maro Kindeni ikura tu izavaru kiesaka njinde rârâni piti lâ tininzi. ²⁹ Ambo taitu tamâta ea iporo ngua pavaligiŋa pa Maro Kindeni ne Koroani Sapâna, ande Maro Kindeni ma izavaru kiesaka njinde piti lâ tini, ande tia. Tamâta njinde ne kiesaka njinde ma keno papa mine ku imo nâ.”

³⁰ Yesu iporo mine nana duvi njine kâ; kinzi munja siporo tu, “Koroani saka ipagagara i.”

Ea kinzi nde Yesu tina wa tai wa Matai 12:46-50, Luka 8:19-21

³¹ Lâ zoni ndaina Yesu tina wa tai kinzi nde simâ sipânga kala simandi nia yo, ku sipasupwa imâ papa. Kinzi situ i ma imâ imoranzi. ³² Anja tamâta ngu njalae nde sisaŋona sinje i lâ, aku kinzi pinde sipai Yesu tu, “Kuloŋo, noko tina wa tai kinzi nde simâ simandi nia yo kala sisarâwa pano.”

³³ Andeta iporo taulo panzi tu, “Naja nana wa taiŋu wa nde ea kinzi.”

³⁴ Njineŋga i mata ilea panzi tamâta njinde kala sisaŋona sinje i lâ, ku iporo tu, “Naja nana wa taiŋu wa kala simo nja! ³⁵ Nana tu tamâta ea kinzi uru siveta ikura Maro Kindeni ne pateŋa mine, ande kinzi njinde sitogo naja taiŋu wa mwanenju wa nana wa.”

4

Ngua tambirâna nana tamâta ilinji kaniŋa vâsa lâ tâno ilo

Matai 13:1-17, Luka 8:4-10

¹ Zo tonje Yesu imandi kilo nana ipanananzi tamâta lâ Galilaya lâa bwalika pwali. Aku ngu kambwanenji njalae njinde nde simâ sipasau pasâe ndo lâ i tini. Mine kala ikâki wânga tonje kulu isaŋona. Anja kinzi tamâta nde simandi sâwa. ² Njineŋga Yesu iporo ngua siâna rârâ njinde ipanananzi tu, ³ “Miki kalonjo nga. Tamâta tonje iyoka ilâ ilinji kaniŋa vâsa lâ tâno ilo. ⁴ Ilinji ilâ, ande vâsa pinde nde imbe indue nzâla-kawa, aku sii simâ sika marumbu lâ. ⁵ Anja vâsa pinde

nde imbe indue tâno mira-mira. Tâno njinde nde matatola kora tia, kala mata ipânga walele. ⁶ Andeta kari ikâki imâ ikana. Aku kâpwa njinde ne mburu-mburu kaika tia, kala ngâla-ngâla ndo lâ, kala imâte. ⁷ Anja vâsa pinde nde imbe indue wâlo mata-mata njininzi. Aku wâlo njinde ipânga njalae ku ilita, kala kanoŋo ipânga tia. ⁸ Anja vâsa pinde nde imbe indue tâno ara kulu, aku ipânga njalae ku ipula kanoŋo. Pinde ipula kanoŋo tamâta taitu kanoŋo saŋao (30), anja pinde nde ipula kanoŋo tamâta njato (60), anja pinde nde ipula kanoŋo tamâta njalae taitu (100).”

⁹ Aku Yesu ipainzi tu, “Ambo miki tanjami keno, ande kalonjo ngua njine sono.”

Yesu ne mâsi nana iporo ngua tambirâna nâ, ne duvi

¹⁰ Muli nja, ngu njalae njinde nde silâ lâ, njineŋga kinzi pâri-tamâta saŋao kanoŋonzi rua sitavanzi tamâta pinde uru simo kunzi njinde, ande sikasonja Yesu nana ngua tambirâna njinde duvi kâ. ¹¹ Aku Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni itula ngua paveŋa ne duvi pwataki pami nana i ne mâsi nana ikai maro panzi tamâta kâ. Anja kinzi tamâta simo niaka ande silonjo ngua tambirâna nâ. ¹² Nana tu munja ngua-tulâna tamâta Aisaia

in gere ngua lâ pepa tini mine tu, ‘Kinzi matanzi ma pareŋge, andeta ma simora kelekele tonje tia. Aku ma sitambira tananzi, andeta ma sisama ngua duvi kilala tia. Ambo kinzi simo mine tia, ande ma sipalele ilonzi kalonzi, kala Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. Andeta tia.’”

Ngua tambirâna nana vâsa linjiŋa kâ, ne duvi

Matai 13:18-23, Luka 8:11-15

¹³ Aku Yesu ipainzi tu, “Ambo miki kazizâla nana ngua tambirâna njine duvi, ande miki ma kakura tu kasama ngua tambirâna rârâni ne duvi mâsi mana, a? ¹⁴ Kaniŋa vâsa kala tamâta ilinji njinde, ande itogo Maro Kindeni ne ngua. ¹⁵ Kinzi tamâta pinde sitogo vâsa njinde imbe indue nzâla-kawa, nana tu kinzi silonjo Maro Kindeni ne ngua lâ tananzi, andeta lâ zoni ndaina Sadana imâ ku ikawea nguani ndaina piti lâ ilonzi. ¹⁶ Anja tamâta pinde nde sitogo vâsa njinde imbe indue tâno mira-mira. Kinzi silonjo ngua ku sikai walele nâ, aku sindeka nana. ¹⁷ Andeta kinzi sikai ngua njinde kaika tia. Mine kala simo zo mbwana-mbwana nâ, aku muli nja tamâta pinde simâ situ siveta malia panzi ku siveta kenzi sakamao panzi nana nenzi kalo-tawana kâ. Mine kala kinzi nenzi kalo-tawana imbe walele nâ. ¹⁸ Anja kinzi tamâta pinde nde sitogo vâsa njinde imbe indue wâlo mata-mata njininzi.

Kinzi siloŋo ŋgua, ¹⁹ andeta ilonzi ŋalae ŋana tãno ne kelekele, aku ilonzi ŋalae ŋana sigona mbaliŋa rãrã, kala ilonzi yosi ŋana tonŋe-tonŋe rãrã. Aku ilo-kalo ŋinde iveta kalo-lokoni panzi, kala siveta vetãŋa ara pinde tia. ²⁰ Anŋa kinzi tamãta pinde nde sitogo vãsa ŋinde imbe indue tãno ara kulu. Kinzi siloŋo ŋgua ku sikai sipaveta kuku, kala siveta vetãŋa ara rãrã, itogo kanaanŋonzi mine; pinde siveta vetãŋa ara tamãta taitu kanaanŋo sanjao (30), anŋa pinde siveta vetãŋa tamãta ŋato (60), anŋa pinde nde siveta vetãŋa tamãta ŋalae taitu (100).”

Kinda uru tao sinãla lâ peke kulu

Matai 5:15-16, Luka 8:16-18, 11:33-36

²¹ Ninenŋa Yesu ipainzi tu, “Kinda uru takai sinãla ku tao lâ kondo kalo wa peke kalo, ande tia. Kinda uru tao sinãla ikeno peke kulu. ²² Aku mine nã, ŋgua ndia rãrãni ikeno paveãŋa, ŋinde miki ma katula pwataki ipãŋa nia yo, ŋana kinzi tamãta ma sikura tu sisama ŋgua rãrãni duvi. ²³ Ambo miki tanjami keno, ande kalonŋo ŋgua ŋine sono.”

²⁴ Ninenŋa Yesu ipainzi tu, “Ŋgua ndia miki kalonŋo, ande ŋinde miki ma ilomi ipatea sono. Ŋana tu tamãta ea itambira taŋa sono pa Maro Kindeni kawa ŋgua, ande Maro Kindeni ma itula ŋgua ŋinde ne duvi pwataki papa i, aku ma itula ŋgua pinde kilo papa tava. ²⁵ Mao nã, tamãta ea ikai ilo-kalo ŋana Maro Kindeni ne vetãŋa paveãŋa kã, ande Maro Kindeni ma ilo-kalo ŋalae ilua i. Anŋa tamãta ea tini pwãka tu ikai ilo-kalo ŋinde, ande ilo-kalo tini-mwata i muŋga ikai, ande ŋinde Maro Kindeni ma ikai sanje.”

Ŋgua tambirãŋa ŋana kaniŋa kanaanŋo ipãŋa

²⁶ Aku Yesu iporo mine tu, “Maro Kindeni ne mãsi ŋana ikai maro panzi tamãta kã, ande itogo tamãta iliŋi kaniŋa vãsa lâ tãno ilo. ²⁷ Ikura mbo mbo tamãta ŋinde ikeno, anŋa kari kari imandi ku iyoka. Andeta vãsa ŋinde ipãŋa ilã ŋalae mãsi mana; ande tamãta ŋinde isama ŋine tia. ²⁸ Ŋana tu tãno tamwata nã iveta wurãta papa vãsa ku iveta kãpwa ipãŋa. Mata ipãŋa muŋga, ŋinenŋa io lau, aku mwãŋa ŋga kanaanŋo ipãŋa ŋalae itumbua mata. ²⁹ Aku muli ŋga kanaanŋo ŋinde ipãŋa ŋalae lâ, kala tãno warika ŋine isupwanzi ne wurãta tamãta tu sikai nenzi pila silã ŋana sitoto kã. Ŋana tu kãpwa gonãŋa ne zo nde imã ipãŋa lâ.”

Ŋgua tambirãŋa ŋana kaniŋa vãsa mota mwata

Matai 13:31-32, Luka 13:18-19

³⁰ Ninenŋa Yesu ipainzi ne pãri-tamãta tu, “Kinda ma taporo ŋgua mana ŋana tatula Maro Kindeni ne mãsi ŋana ikai maro panzi tamãta kã ipãŋa nia yo. Kinda ma tasia ŋgua

mana ŋana tatula ŋinde pwataki. ³¹ Maro Kindeni ne mãsi ŋinde nde itogo kaniŋa ‘mastet’ vãsa. Mastet vãsa ŋandai irerege kuku vãsa rãrã kinzi tamãta uru sipau lâ tãno ilo ŋga. I nde mota mwata, itogo paulo mine. ³² Tamãta ipau vãsa ŋinde lâ, ŋinenŋa kã mastet ŋinde ipãŋa aku ilã ŋalae tina lâ, aku i ne luandondo ipolenzi kaniŋa kie-kie rãrãni uru sipau lâ tãno ilo. I laka ŋalae ŋinde, kala kinzi sii kie-kie uru sipagona simã sisanjona ne laka kulu.”

Yesu iporo ŋgua tambirãŋa nã

³³ Yesu iporo ŋgua panzi tamãta, ande iporo ŋgua tambirãŋa rãrã mine, ipakura kuku nenzi ilo-kalo ŋinde. ³⁴ I ŋandai iporo ŋgua rãrã ipãŋa nia yo panzi ŋga. Iporo ŋgua tambirãŋa rãrã panzi. Andeta i uru ikainzi ne pãri-tamãta silã pa nia ŋgaŋe, ŋinenŋa itula ŋgua ŋinde rãrãni duvi pwataki panzi.

Yesu itu ŋgua kaika pa kãla-lawea, kala pãti kii lâ

Matai 8:23-27, Luka 8:22-25

³⁵ Aku lâ zoni ndaina, kari indue lala lâ, ŋinenŋa Yesu ipainzi ne pãri-tamãta tu, “Ayo, kinda ma tambwalu talã pa lâã bwalika tini pinde.” ³⁶ Aku sipilenzi tamãta ŋgu ŋalae ŋinde, ku sikãki wãŋa munga Yesu isanjona ŋinde kulu. Aku sikai Yesu tava silã. Anŋa wãŋa pinde nde silã kunzi tava. ³⁷ Andeta lawea iyoka more-more ŋalae ku ne kãla kãki iliŋi lâ wãŋa ilo, aku lâã pipi lâ. ³⁸ Anŋa Yesu nde ikulanda kulãnda tonŋe ku ikeno wãŋa ilo pa muli kã. Mine kala kinzi sipaŋo Yesu ku sipai tu, “Panaanã! Laiti ŋana kinda tambwatuke kã, andeta noko kalo sukãŋa tia tã!”

³⁹ Aku Yesu imandi itu ŋgua kaika pa lawea ku ipai tu, “Kura lâ! Pãti kii lâ!” Aku ndainani nã lawea pãti kii lâ, aku kãla imãte lâ. ⁴⁰ Ninenŋa ipainzi ne pãri-tamãta tu, “Ŋana sã kã ŋga miki karuru pãta, a? Miki nemi kalo tawana nde kiri-mwata nã!”

⁴¹ Andeta kinzi siruru pãta kanaanŋo ku siporo nenzi mine tu, “Opopo, tamãta ŋine nde tamãta mana kala iporo kaika pa kãla-lawea, aku kinzi kala sipalonŋo pa i kawa ŋgual!”

5

Yesu isokinzi koroani saka piti lâ tamãta kapa tonŋe ilo

Matai 8:28-34, Luka 8:26-39

¹ Kinzi silã lee sitoa lâã bwalika tini pinde, lâ kinzi Gerasa nenzi tãno. ² Yesu ipile wãŋa itoa lâ, ŋinenŋa walele nã tamãta tonŋe ipakãtu kuku, i koroani saka ipagagara lâ. Tamãta ŋinde imo potomule lâ kuru nia, kala iyoka pa ŋinde imã. ³ Tamãta ŋinde uru ikeno ngãnza ilo lâ kuru nia ŋinde. Muŋga, kinzi tamãta pinde sipa wãlo kaika lâ i tini, andeta kala ŋine sikura tu siveta

mine kilo, ande tia. ⁴ Muŋga, ikura zo rârâ kinzi sipa i kie-mbalau lâ wâlo kaika. Andeta i uru itaki wâlo kaika nŋinde utu. I nde tamâta kaika ndo, kala tamâta tonŋe ikura tu ikai i kaika, ande tia. ⁵ Ikura kari wa mbo wa, tamâta nŋinde imo kuru nia wa tuu kulu wa, aku uru kawa pakâe ipaive tamwata karae lâ mira tu ma ipayaula pâta imâte.

⁶ Tamâta kapa nŋinde imandi imo malawae, andeta mata ilâ imora Yesu kala ipalilu imâ ku ipare tuku papa. ⁷⁻⁸ Aku Yesu ipai tu, “Noko koroani saka ŋai, noko kupile tamâta nŋine ku pwâwa kulâ!” Andeta koroani saka isarâwa kaika ndo ku iporo tu, “Yesu, Maro Kindeni âta Tamwata Natu, noko kutu kuveta mana pa naŋa, a? Naŋa ano pano lâ Maro Kindeni ŋa tu noko ma nâna kulua naŋa ndimo!”

⁹ Aku Yesu ikasonŋa koroani saka mine tu, “Anŋa noko nde ŋa mana.” Ande iporo taulo tu, “Naŋa nŋaŋgu ‘Zugu Tamwatama’, ŋana tu maka ŋgu kambwanjema ŋalae ndo.”

¹⁰ Aku ino kaika nŋinde pa Yesu tu, “Noko ma kuŋarama lâ tâno nŋine ndimo!” ¹¹ Aku ŋgoa ŋgu ŋalae nde simo nia nŋinde, sipaŋuŋu sika simo nia ndamwa. ¹² Aku kinzi koroani saka sino kaika pa Yesu tu, “Kuo maka kalâ kinzi ŋgoa nŋinde ilonzi.” ¹³ Aku Yesu isâu panzi tu silâ. Aku marumbu; kinzi koroani saka sipile tamâta nŋinde ku silâ ŋgoa ilonzi. Nŋineŋga ŋgoa nŋinde nde wisinzi motutu simaŋguru sipalilu kaika silâ sindue nia ndamwa nŋinde. Nŋoa ŋgu nŋinde kambwanjenzi ipâŋga ikura 2000 mine, aku kinzi rârâni sisonŋa sindue lââ bwalika ilo sinu lââ ku sipamateteu marumbu lâ.

¹⁴ Nŋineŋga kinzi ŋgoa nenzi katonâŋa tamâta nde sikâwa silâ, ku sikai pâri silâ pa lawea ilo wa nia nŋinde ndoni wa. Mine kala kinzi tamâta simâ tu simora mâsi kala muŋga ipâŋga nŋinde. ¹⁵ Kinzi simâ sipâŋga pa Yesu, aku simora tamâta nŋinde, muŋga koroani saka rârâ sipagagara, andeta nŋineŋga ipita lalava ku ne ilo-kalo ipâŋga sondo lâ, kala isaŋona imo. Kinzi tamâta simora nŋine ku wisinzi motutu. ¹⁶ Nŋineŋga kinzi tamâta kala muŋga simora mâsi nŋinde nde sitapâri panzi ŋana mâsi nŋinde ipâŋga pa tamâta nŋinde, ina muŋga koroani saka sipagagara. Aku sitapâri panzi ŋananzi ŋgoa tona. ¹⁷ Nŋineŋga kinzi tamâta sino kaika pa Yesu tu ma ipile nenzi lawea ku ilâ pa nia tonŋe.

¹⁸ Mine kala Yesu ikâki wâŋga kulu. Andeta tamâta nŋinde muŋga koroani saka sipagagara, ande ino Yesu mine tu, “Naŋa ilonŋu tu ma amo kuku noko.” ¹⁹ Andeta Yesu ipai tu, “Tia. Noko kutaulo kulâ panzi noko see, aku kutapâri panzi ŋana vetâŋa rârâni Maro ŋalae iveta pano nŋine. Aku kutula pwataki panzi tu i kalo sukâŋa ŋanano.” ²⁰ Nŋineŋga tamâta nŋinde ilâ, aku iveta wurâta

ŋana itu pâri nŋinde panzi tamâta simo lawea pinde sipatu ŋa tu Dekapolis (nenda ŋgua tu “Lawea Saŋao”). Itapâri panzi ŋana vetâŋa nŋinde Yesu muŋga iveta papa. Mine kala kinzi tamâta rârâni nde ilonzi rârâ.

Yesu ipaŋo katonâŋa tonŋe natu taine imo via kilo, ku iveta taine tonŋe tini ara kilo tava Matai 9:18-26, Luka 8:40-56

²¹ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta sikâki wâŋga kulu ku simbwaliu kilo. Sitoa lâ, nŋineŋga tamâta ŋgu ŋalae nŋinde nde simâ sipasau lâ Yesu tini lâ lââ bwalika pwali. ²² Nŋineŋga tamâta tonŋe, i ŋa tu Jairus, ande imâ ipâŋga. I nde luma ŋana pasauŋa kâ ne katonâŋa tamâta tonŋe. I mata ilâ imora Yesu, ku imâ ipare tuku lâ i kie tini laiti. ²³ Aku ino kaika pa Yesu tu, “Naŋa natuŋu taine taipa nde laiti ŋana imâte kâ. Mine nde kumâ kutaŋo i, aku ma tini ara kilo ku ma imo via.” ²⁴ Aku Yesu iyoka kuku silâ.

Andeta tamâta ŋgu ŋalae nŋinde soka i muli, ku sipatiŋgi nâ. ²⁵ Aku taine tonŋe kala imo ndaina, i uru imora nzimona zo rârâni. I imo mine ikura mbwera saŋao kanaŋo rua lâ, ²⁶ aku kinzi tamâta ŋana sivetanzi pukonŋa kâ rârâ nâna kie-kie silua i ŋana ne pukonŋa nŋinde kâ. Taine nŋinde nde ipile ne mbumbu rârâ panzi, andeta ne pukonŋa marumbu tia, ikeno kaika lâ tini ku imo nâ. ²⁷⁻²⁸ Taine nŋinde ilonŋo Yesu parina lâ, kala i ilo patea tu, “Ambo naŋa mbaungu sili atanŋo i ne pasawaŋa nŋaŋe nâ, ande ma tiningu ara kilo.” Mine kala imâ imo tamâta ŋgu ŋalae nŋinde nŋininzi. Imege ku iyoka pa Yesu muli imâ, ku mbau ilâ itaŋo i ne pasawaŋa nŋaŋe. ²⁹ Nŋineŋga walele nâ i see mâsa-mâsa, ku ipasama tini tu pukonŋa nŋine nde marumbu lâ.

³⁰ Andeta Yesu ipasama tu i ne walo pinde nde ilâ lâ. Mine kala ipupulia ku ikasonŋanzi ŋgu tu, “Ea itaŋo nanenŋu pasawaŋa nŋaŋe.”

³¹ Andeta i ne pâri-tamâta sipai tu, “Opopo, kinzi tamâta ŋgu ŋalae nde sitingŋi noko. Mine nde mana mana ŋga noko pwasonŋanzi tu, ‘Ea itaŋo naŋa’, a?”

³² Andeta Yesu mata imora ilâ wa imâ wa tu isama tamâta ea itaŋo i. ³³ Aku taine nŋinde ipasama lâ ŋana vetâŋa nŋinde kala ipâŋga papa, aku i kalo loko ku tini ruru. Tia ku imâ pa Yesu ku ipare tuku papa, ku iporo pwataki ŋana vetâŋa nŋinde rârâni. ³⁴ Nŋineŋga Yesu ipai tu, “Natungu, noko ne kalo-tawana nŋinde ivetano tini ara kilo. Noko kulâ, aku wisi puu ndue, ŋana tu noko ne pukonŋa nde marumbu lâ.”

³⁵ Yesu iporo ŋgua nŋine yo, nŋineŋga tamâta pinde muŋga soka pa katonâŋa Jairus ne luma kâ nde simâ sipâŋga lâ. Aku sipai tu, “Noko natu nde imâte lâ. Mine nde noko ma kuveta kalo-lokoni papa pananâŋa kilo ndimo.” ³⁶ Andeta Yesu ipalonŋo pa kinzi

nenzi ngua njinde, ande tia. Iporo pa Jairus mine tu, “Noko kururu ndimo. Kalo tawana nanja nâ.”

³⁷ Aku itu kaika panzi tamâta tu ma soka kuku i simâ ndimo. Ikaenzi Petero, nga Yamesi, nga Yamesi tai Yoane, aku kinzi njato nâ soka kuku i silâ. ³⁸ Kinzi silâ lee sipânga katonânga Jairus ne luma, ande Yesu imoranzi tamâta siveta ndujeja njalae wa sita pâta lâ. ³⁹ Aku ilâ luma ilo ku ipainzi tu, “Ayo, njana sâ kâ nga miki kata wa kaveta ndujeja njalae koŋa, a? Lâlu njine njandai imâte nga; ikeno mata nâ.” ⁴⁰ Andeta kinzi sijelea i pâta kanaŋo.

Tia ku ionzi tamâta rârâni siyâti pa nia yo. Njineŋga ikainzi lâlu tina ku tama rua, sitavanzi ne pâri-tamâta njato, aku kinzi njinde nâ soka silâ luma ilo kisiŋa pwataki lâlu ikeno njinde. ⁴¹ Njineŋga isaŋa taine taipa njinde mbau ku ipai tu, “Talita kumi!” Ngua njinde nde duvi mine tu, “Taine taipa, nanja apaino tu kumandi sânda!” ⁴² Aku walele nâ taine taipa imandi ku iyoka. I ne mbwera ipânga ikura saŋao kanaŋo rua mine. Aku kinzi simora mâsi njinde ku wisinzi motutu lâ. ⁴³ Andeta Yesu indi kaika panzi mine tu, “Miki ma katapâri pa tamâta tonje njana mâsi njine ndimo.” Aku ipainzi tu, “Kâpwa pinde kalua taine taipa njine ika.”

6

Kinzi tamâta lâ Nasarete lawea sipu mulinzi pa Yesu

Matai 13:54-58

¹ Yesu ipile lawea njinde aku ilâ pa tamwata ne lawea. Aku i ne pâri-tamâta nde soka kuku silâ. ² Aku lâ pwareânga ne zo sapânga, Yesu ilâ luma njana pasauŋa kâ ilo ku itula Maro Kindenî kawa ngua pwataki panzi tamâta. Kinzi silonjo i ne ngua, aku kinzi rârâni wisinzi motu pâta. Kinzi sipakasonja tu, “Opopo, tamâta njine nde ikai ngua njine lâ nia ndia, a? Anja ilo-kalo njine kala ikeno papa i, ande ilo-kalo mana, a? Mana mana nga iveta mâsi kaika mine, a? ³ Tiambo tamâta njine uru iveta wurâta njana ipa luma kâ, tiya? Tiambo i nde Maria natu, anja i nde Yamesi wa Josis wa Juda wa Simeon tuanzi, tiya? Tiambo i mwane wukale kala simo njai kuku kindi, tiya?” Kinzi siporo ngua mine rârâ, ku sipu mulinzi pa Yesu.

⁴ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kinzi tamâta simo lawea ndoni nde ilonzi ara pa nguatulânga tamâta. Taitu kinzi tamâta lâ i tamwata ne lawea tina wa i see wukale wa, kinzi njinde ilonzi ara papa i, ande tia.” ⁵ Kinzi nenzi kalo-tawana ikeno pa Yesu tiano. Mine kala ikura tu iveta mâsi kaika tonje lâ lawea njinde, ande tia. Andeta io

mbau lâ kinzi pukonja tamâta pinde nâ tininzi, ku ivetanzi tininzi ara kilo. ⁶ Aku Yesu ilo malia njana kinzi tamâta njinde nenzi kalotawana soki-soki njinde. Njineŋga iyoka ilâ pa lawea pinde, ku ipanananzi tamâta njana Maro Kindenî kawa ngua.

Yesu iwae wurâta panzi ne pâri-tamâta saŋao kanaanzi rua

Matai 10:1-42, Luka 9:1-6

⁷ Yesu isarawanzi ne pâri-tamâta saŋao kanaanzi rua tu simâ kuku, njineŋga ionzi rua rua tu ma silâ situla pâri ara. Aku i tamwata ne walo kaika ilanzi njana sisokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi. ⁸ Njineŋga ipainzi tu, “Miki ma kakai nemi tukâla njana yokânga kâ njine nâ koka. Miki ma kakai sâ tonje iyoka tona ndimo. Miki ma kakai kâpwa wa tânga wa mbumbu wa ndimo. ⁹ Miki ma kasawa kâmba lâ kemi, ambo taitu ma kasawa pasawaŋa rua ndimo. ¹⁰ Ambo miki kalâ kapânga lawea tonje ku kalâ luma tonje ilo, ande miki ma kakano luma taituni njinde nâ ilo. ¹¹ Ambo kinzi tamâta lâ lawea pinde tininzi pwâka njanami ku tanjanzi kaika njana nemi ngua, ande ara, kapile lawea njinde, aku kapamasi kemi tâno gawura piti, njana itula nenzi vetânga soki njinde pwataki.”

¹² Yesu iporo ngua njine panzi lâ, njineŋga silâ ku situla ngua mine tu, “Miki kapalele ilomi kalomi.” ¹³ Aku sisokinzi koroani saka rârâ piti lâ tamâta ilonzi tava. Anja kinzi pukonja tamâta rârâ, ande pâri-tamâta sivala samimi lâ tininzi, kala Maro Kindenî ivetanzi tininzi ara kilo.

Yesu Lââ-Liliŋa Tamwata imâte lâ

Matai 14:1-14, Luka 9:7-9

¹⁴ Pa zo njinde, Herot ikai koipu panzi tamâta rârâni simo tâno njinde. Anja Yesu parina nde ilâ isala nia ndoni. Mine kala Herot ilonjo ngua njana Yesu ne pâri-tamâta nenzi vetânga njinde. Kinzi tamâta pinde simora Yesu ne mâsi kaika ku siporo tu, “Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata imandi sânda lâ mateja nianzi imo via kilo, kala walo kaika njalae nde ipânga lâ i mbalau!” ¹⁵ Anja kinzi pinde nde siporo tu, “I nde Iliia.” Anja pinde nde siporo tu, “I nde ngua-tulânga tamâta, itogo kinzi ngua-tulânga tamâta munğânga njinde.”

¹⁶ Andeta Herot ilonjo ngua njine, aku iporo tu, “Opopo, munğa nanja atoto Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata njandola utu lâ. Andeta njine imandi sânda imo via kilo tâ!”

¹⁷⁻¹⁸ Herot ne ngua njinde nde duvi mine; munğa Herot tai Pilip ikai taine tonje, i njane mine Herodias, andeta muli, njineŋga Herot ikai taine njinde saŋe Pilip, aku rua sipakâe. Andeta Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata iporo ngua kaika mbwani rârâ pa Herot ilelea mine tu, “Njana sâ kâ nga noko pwai tai kaiwa, a? Mâsi mine nde ara tia ndo!” ¹⁹⁻²⁰ Herodias ilonjo ngua njine, aku i wis

nâna pa Yoane Lââ-Liliņa Tamwata, kala itu ipu Yoane pâta imâte. Andeta Herot nde imege njana Yoane, aku isama tu Yoane nde tamâta sapâņa kala iveta vetâņa sondo ndo. Mine kala Herot isupwanzi tamâta pinde silâ sikale Yoane Lââ-Liliņa Tamwata kaika ku sipa lâ wâlo kaika, njinenņa sikai silâ sio lâ luma sakamao ilo. Aku Herot ikatona Yoane sondo, aku i tini mwasa nâ njana ilonjo Yoane iporo njua. Andeta lâ zo njana ilonjo Yoane iporo njua, ande i uru ilo rua-rua wa ilo malia tona.

²¹ Andeta muli, njinenņa Herodias isânda nzâla njana Yoane ma imâte kâ. Njinde ipânģa lâ zo njinde Herot iveta kâņa-nuņa njalae njana ne zo tina ipagugua i kâ. Iveta kâpwa njinde panzi tamâta njalanjala uru sisuka i njana wurôta kâ, sitavanzi kinzi zugu tamâta nenzi koipu wa kinzi mbaliņa warakanzi simo Galilaya tâno. ²² Lâ zoni ndaina, Herodias natu taine imâ luma ilo ku ikina kiniņa panzi. Aku kinzi tamâta kala sika kuku Herot njinde nde ilonzi yosi papa taine njinde. Mine kala Herot ipai taine taipa tu, “Sâ kelekele tonģe noko ilo papa kala kuno naja, ande ma naja alano.” ²³ Njinenņa Herot iporo njua kaika tu, “Naja aporo mao pa âta, ambo noko kuno pana njana kelekele tonģe, ande njinde ma nalano. Ambo noko kupai naja tu, ‘Noko kupu ne mbaliņa ndoni pwataki lâ njini ku pinde kulana’, ande ara, naja akura.”

²⁴ Mine kala taine taipa iyâti ilâ ku ika-sonģa tina tu, “Naja ma asarâwa sâ papa.” Aku tina nde iporo tu, “Noko kupai tu, ‘Naja atu akai Yoane Lââ-Liliņa Tamwata kulu kâmba’.”

²⁵ Taine taipa itaulo imâ walele nâ papa Herot, aku ipai tu, “Naina nâ, naja atu noko ma kuo Yoane Lââ-Liliņa Tamwata kulu kâmba lâ kondo ilo, ku pwai kumâ kutula pa naja.”

²⁶ Taine iporo mine lâ, aku Herot ilo malia njalae njinde. Andeta i ilo njana ne njua pâņa muņģa iveta lâ kinzi tamâta sisanģona kuku i njinde naonzi. Mine kala i tini pwâka tu itoto taine taipa njinde kawa njua. ²⁷ Tia ku Herot walele nâ isupwa ne sambara tonģe ilâ tu ikai Yoane kulu kâmba imâ. Aku sambara njinde ilâ pa luma sakamao nia, ku itoto Yoane njandola utu, ²⁸ ku io kulu kâmba lâ kondo tonģe ilo, ku ikai imâ itula pa taine taipa. Aku taine taipa kala itula pa tina. ²⁹ Yoane ne pâri-tamâta silonjo njua tu Yoane njga imâte lâ, kala simâ sikai i karae ku silâ sikea.

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 5,000

Matai 14:13-21, Luka 9:10-17, Yoane 6:5-

13

³⁰ Kinzi pâri-tamâta sanģao kananģonzi rua nde sitaulo simâ sipasau kuku Yesu kilo,

aku sitapâri papa njana vetâņa siveta wa njua sipanananzi tamâta njinde wa. ³¹ Andeta kinzi tamâta rârâ nde silâ wa simâ wa, kala Yesu ne zo njana ipwarea ika kunzi ne pâri-tamâta, ande tia. Mine kala Yesu ipainzi tu, “Ayo, kindâ nâ ma talâ papa nia njane tonģe tamâta simo tia, mambo miki kapwarea njga.” ³² Njinenņa kinzi sikai wânģa silâ pa nia tonģe tamâta simo tia. ³³ Andeta tamâta njua njalae njinde simoranzi ku sisama tu kinzini kala silâ. Tia ku sipile nenzi lawea rârâni ku sipalilu simunģa silâ sikai nia njinde lâ. Aku muli, njinenņa Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde simâ sipânģa. ³⁴ Yesu itoa tina tini, aku mata ilâ imoranzi tamâta njua njalae, aku i kalo sukâņa njananzi, njana tu kinzi sitogo lama njua nenzi katonâņa tia mwasina. Mine kala iveta wurâta njana ipanananzi njua rârâ.

³⁵ Ipanananzi lee kari indue lala lâ, njinenņa ne pâri-tamâta simâ papa ku sipai tu, “Wa, kari njga indue lala lâ, aku nia njane njine tamâta simo tia. ³⁶ Mine nde kuonzi tamâta tu silâ, aku ma siroto njana nia wa lawea njana sipako kapwanzi sika kâ.” ³⁷ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Miki warakami nâ kasuanzi.” Ande kinzi sipai tu, “Opopo, tiambo noko kutu maka ma kalâ kako puroņa lâ mbumbu tamâta-tamâta aku kasuanzi, a?” ³⁸ Njinenņa Yesu ikasonģanzi tu, “Miki kalâ kamora, puroņa njapia keno pami.” Kinzi sisama lâ aku siporo tu, “Puroņa lima anģa iņa rua nâ kala keno pama.”

³⁹ Ande Yesu ipainzi tu, “Kaonzi tamâta sisanģona njua njua sipasenge lâ unza kulu.”

⁴⁰ Kinzi lambunzi ndue sisanģona njua njua, kambwanģenzi ikura 100 wa 50 wa. ⁴¹ Njinenņa Yesu ikai puroņa lima tava iņa rua njinde kâki, aku mata kâki pa samba ku kawa ndanģe pa Maro Kinden. Njinenņa ipwataki puroņa ilanzi ne pâri-tamâta tu siwae panzi tamâta. Aku ipwataki iņa rua kala ku iveta mine nâ, iwae panzi rârâni sika. ⁴² Kinzi tamâta rârâni sika lee kapwanzi pupuro lâ. ⁴³ Sika lâ, aku puroņa wa iņa katiņe keno mo njai yo. Njinenņa Yesu ne pâri-tamâta sigona kâpwa njinde ikura ngâmo njalae sanģao kanaņo rua ilonzi pipi pânģa. ⁴⁴ Kinzi tamâne kala sika kâpwa njinde kambwanģenzi nde ipânģa ikura 5,000 mine.

Yesu iyoka lââ bwalika kulu

Matai 14:22-32, Yoane 6:15-21

⁴⁵ Yesu ipasusuanzi ne pâri-tamâta tu sikai wânģa ku walele nâ simunģa simbwaliu silâ papa lââ bwalika tini pinde lâ Betsaida lawea. Anģa i itu ma ionzi tamâta mbo silâ njga. ⁴⁶ Yesu ionzi tamâta silâ lâ, njinenņa ikâki tuu tonģe kulu njana ikai nonģa kâ.

⁴⁷ Ikaik nonģa lee lala pararai lâ, aku wânģa nde ilâ ipânģa lââ bwalika njini. Anģa Yesu

nde simbo nâ imandi sâwa. ⁴⁸ Aku i mata ilâ imoranzi ne pâri-tamâta simakâsa njalae njana sipoe kâ, njana tu sikundua lawea njalae. Aku mbwale mbwale kâ, njineŋga Yesu iyoka lââ kulu ilâ panzi. Iveta njana ipolenzi kâ, ⁴⁹ andeta ne pâri-tamâta matanzi kâki simora i iyoka lââ kulu, aku situ i nde barâwe, kala sitara pâta. ⁵⁰ Kinzi rârâni simora i aku siruru pâta kanarjo. Andeta walele nâ Yesu ipainzi tu, “Wa, miki tinimi kaika, karuru ndimo! Njine nde nanani warakâŋgul!”

⁵¹ Aku ikâki ilâ wânga ilo kunzi, njineŋga lawea kautu lâ. Aku kinzi wisinzi motu pâta ku ilonzi rârâ. ⁵² Njana tu ilonzi kalonzi njandai ipânga njana puroŋa njinde muŋga Yesu ilanzi tamâta njana. Kinzi kalonzi tawana soki-soki yo.

Yesu ivetanzi pukonja tamâta tininzi ara lâ Genesaret lawea

Matai 14:34-36

⁵³ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku simbwalu silâ sitoa, njineŋga sisine wânga papa lââ bwalika tini pinde lâ Genesaret lawea. ⁵⁴ Kinzi sipile wânga sitoa tina tini, andeta walele nâ kinzi tamâta lâ lawea njinde simora Yesu kilala pwataki lâ. ⁵⁵ Mine kala kinzi sipalilu sikura nia nia silâ, aku sitapâri tu Yesu nga imâ ipânga lâ. Njineŋga sionzi nenzi pukonja tamâta lâ rombe-rombe kulu, aku sikalenzi simâ pa Yesu. ⁵⁶ Aku ikura nia nia wa lawea ndia Yesu ilâ ipânga, ande kinzi uru sionzi nenzi pukonja tamâta lâ ao njini. Aku kawanzi kâki sisarâwa sino kaika pa Yesu tu ma isâu pa nenzi pukonja tamâta tu sitaŋo i ne pasawaŋa njarje. Aku kinzi njinde sitaŋo i ne pasawaŋa njarje, ande kinzi rârâni tininzi ara kilo.

7

Maro Kindeni ne tukuŋa ipole timbunda nenzi vetâŋa siŋga

Matai 15:1-9

¹ Kinzi Parisai ngu sitavanzi kinzi pananâŋa tamâta njana njua tukuŋa kâ pinde nde soka Jerusalem simâ njana sipasau kuku Yesu. ² Andeta matanzi ilâ simora tu Yesu ne pâri-tamâta pinde njandai sipua mbalaunzi muŋga lâ njineŋga sika. ³ (Njine nde duvi mine; kinzi Parisai anga kinzi Juda tamâta rârâni uru sipaveta kuku timbunzi muŋgâŋa nenzi vetâŋa rârâni. Mine kala ambo kinzi ma sipua mbalaunzi sono tia, ande ma sika tia. ⁴ Aku mine nâ, ambo kinzi ma silâ pa nâ nia, njineŋga sitaulo simâ kilo, ambo sipua tinikoa nenzi muso piti lâ mbaunzi wa kâpwa tia, ande ma sika tia. Mao nâ, kinzi sipaveta kuku vetâŋa rârâ siloŋo wa

sikai lâ timbunzi njinde, kala uru sipua kulo-kâmba wa moe-sambure wa.)

⁵ Mine kala kinzi Parisai tamâta sitavanzi kinzi pananâŋa tamâta njana njua tukuŋa kâ nde sikasonja Yesu tu, “Njana sâ kâ nga noko ne pâri-tamâta njandai sipaveta kuku timbunda nenzi vetâŋa, a? Ayo, tinikoa nenzi muso ikeno mbalaunzi yo, andeta sika!”

⁶ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Opopo, nanayoni njua-tulâŋa tamâta Aisaia itula miki kilalami pwataki tu miki kawami kaporo njua kie tonje, anga ilomi nde keno piti. Mao nâ, Aisaia ikai Maro Kindeni kawa ku ingere njua lâ pepa tini mine tu,

‘Kinzi ngu njine uru sipanea nanja koa tia nâ lâ kawanzi, anga ilonzi nde keno pa nanja tia ndo.

⁷ Kinzi uru situla tamâta nâ nenzi njua tukuŋa ku siporo tu, “Maro Kindeni kawa njua kala njine”. Mine kala sipanea nanja koa tia nâ.’

⁸ Miki kapile Maro Kindeni ne njua tukuŋa marumbu lâ, aku ilomi ipaipa kuku tamâta nâ nenzi mâsi.”

⁹ Njineŋga Yesu ipainzi kilo tu, “Mao nâ, miki uru kapu mulimi papa Maro Kindeni ne njua tukuŋa, njana kapono muli pa warakami nemi vetâŋa nâ. ¹⁰ Njana tu Mose muŋga iporo tu, ‘Noko ma kupono muli pa tina-tama kawanzi njua. Ambo tamâta tonje iporo njua soki panzi tina-tama, ande kinzi katonâŋa ma sipu i pâta imâte’. ¹¹ Andeta miki uru kapananzi tamâta njua kie tonje. Miki uru kaporo tu, ‘Ambo tamâta tonje ne mbaliŋa keno njana isukanzi tina-tama, andeta ipainzi tu, ‘Mbaliŋa njine ande ilonju pateu tu ma ao ilâ papa Maro Kindeni, kala ma avilami tia’, ande tamâta njinde iveta soki tia.’ ¹² Opopo, miki kaporo njua soki mine nâ, kala kapono nzâla njana i ma ivetanzi tina-tama sono. ¹³ Mine nde miki kalaŋa kapole Maro Kindeni ne njua tukuŋa, aku koka timbumi nenzi vetâŋa muli nâ. Aku miki uru kapananzi tamâta njana sipaveta kuku vetâŋa soki-soki rârâ mine nâ.”

Kelekele ndia iveta tamâta ilo muso

Matai 15:10-20

¹⁴ Yesu isarawanzi tamâta tu simâ kuku kilo, njineŋga ipainzi tu, “Miki rârâni kaloŋo nanenju njua, aku ilomi pateu sono njana. ¹⁵ Kelekele ndia ikeno pa nia yo njineŋga ilâ pa tamâta ilo, ande njinde ikura tu iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. Anja ilo-kalo wa vetâŋa ndia ikeno tamâta ilo njineŋga iyâti imâ pa nia yo, ande njinde nâ iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao. [

* **7:16:** Nia ndoyo, njua njine kala ikeno njumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipânga lâ muli nde isenje njua njine ilâ kuku njua ikeno muŋga.

16 Ambo miki tanjani keno, ande kalonjo ngua ngua ipilo luma ilo.”*]

17 Yesu iporo ngua njine lâ, njinennga ipilenzi ku ilâ luma ilo. Njinennga i ne pâri-tamâta sikasonja i njana ngua tambirâna njinde ne duvi. 18 Andeta Yesu ipainzi tu, “Opopo, miki warakami kala ilomi kalomi ipânnga tia yo, a? Tiambo miki kasamao njine tia tâ: kelekele ndia ikeno pa nia yo njinennga ilâ pa tamâta ilo, ande njinde ikura tu iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. 19 Njana tu kelekele mine njandai ilâ tamâta ilo ngua. Njinde ma ilâ kapwa ilo nâ, aku muli ma imbarinja lâ.” (Yesu ne ngua njinde itula pwataki tu kâpwa rârâni nde ara njana taka kâ.)

20 Njinennga Yesu iporo kilo tu, “Ilo-kalo wa vetâna ndia ikeno tamâta ilo njinennga iyâti imâ pa nia yo, ande njinde nâ iveta tamâta ilo muso lâ Maro Kindeni nao. 21 Njana tu vetâna sakamao kie-kie iyoka pa tamâta ilo ku iyâti imâ pa nia yo. Mao nâ, kinzi tamâta nenzi ilu-kalo sakamao uru igagatinzi njana sipalulua tininzi potomule wa, sipanawe wa, sipunzi tamâta pâta simâte wa, sipanawe tamâta kaiwanzi wa, 22 ilonzi yosi njana tamâta nenzi kelekele wa, siveta mâsi potomule kie-kie wa, siporo ngua lanenja tava ngua sakamao wa, sipadâda wa, situ tamâta lagananzi wa, siveta vetâna kapa-kapa wa. 23 Mao nâ, vetâna sakamao kie-kie njinde rârâni ipânnga tamâta ilo ku iyâti imâ pa nia yo, aku vetâna mine nde iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao.”

Tinikoa ngu taine tonge kalo tawana Yesu (Kinzi Juda ngu uru siporo tu ngu njinde nde sitogonzi mbwâmbwa)

Matai 15:21-28

24 Yesu imandi ipile lawea njinde, aku iyoka ilâ pa Tair lawea, lâ tinikoa ngu tonge nenzi tâno. Iyoka paveâna nâ ilâ luma tonge ilo, njana tu i ilo tu ma imo simbo nâ ikura zo pinde. Andeta i parina nde isala nia ndoni lâ, kala ikura njana ipavea kâ, ande tia. 25 Aku taine tonge imo nia njinde, i natu taine nde koroani saka ipagagara lâ. Taine njinde ilonjo pâri tu Yesu imâ lâ, aku walele nâ imâ papa ku ipare tuku lâ Yesu kie tini laiti. 26 Andeta taine njinde njandai Juda taine nga; i nde Grik taine, aku ipânnga lâ Fonisia lawea ikeno pa Siria tâno kâ. Taine njinde ino kaika pa Yesu tu ma isoki koroani saka piti lâ i natu taine ilo.

27 Andeta Yesu isia ngua papa tu, “Kinzi uru lâlu kapwanzi silanzi lâlu munja lâ ngua. Ambo sikai lâlu kapwanzi ku siliñi ilâ panzi mbwâmbwa, ande njine nde ara tia.” 28 Andeta taine itu lâ Yesu kawa mine tu, “Tamâta njalae, noko kuporo mao nâ; ambo

taitu kinzi mbwâmbwa uru sika kâpwa punu-punu njinde lâlu sika mbo iyauru indue ngili kulu njinde.”

29 Njinennga Yesu ipai taine tu, “Noko kawa ngua njinde nde ara ndo. Mine nde kutaulo kulâ. Koroani saka nde ipile noko natu ku ilâ lâ.” 30 Aku taine nde itaulo ilâ luma kilo, aku mata ilâ imora natu ikeno moe kulu, ande koroani saka ipile i ku ilâ lâ.

Yesu iveta tamâta kapa tonge iporo ngua kilo

Matai 15:29-31

31 Njinde ilâ lâ, njinennga Yesu imandi ipile Tair lawea, aku ikatona nzâla ilâ pa Saidon lawea ilo. Ipânnga njinde, njinennga indue ilâ pa Galilaya lââ bwalika nganje, aku ilâ ipânnga Dekapolis tâno. 32 Ilâ ipânnga lâ, njinennga kinzi sikai tamâta tonge tanja pasâe wa mela-mela duvi kaika lâ, ku sikai simâ pa Yesu. Aku sino papa tu ma itanjo tamâta njinde njana iveta i tini ara kilo.

33 Mine kala Yesu ikai tamâta njinde simbo nâ sipilenzi ngu njalae ku kinzi rua siyâti silâ. Njinennga Yesu iu mbau sili ilâ tamâta njinde tanja ilo, aku isupwara veli-veli lâ mbau sili tini, njinennga itanjo tamâta mela-mela tona. 34 Njinennga Yesu mata kâki pa samba ku iveta kusu lâ, njinennga iporo tu, “Epata” (ngua njinde nde duvi mine, “Noko kupwa”). 35 Aku ndainani nâ tamâta njinde tanja ipwa aku mela-mela duvi pao, kala iporo ngua pwataki.

36 Yesu indi kaika panzi tamâta tu ma sitapâri pa tamâta tonge njana mâsi njinde kâ ndimo. Andeta tia; kinzi situ pâri njine aku isala nia ilâ. 37 Kinzi pinde silonjo aku wisinzi motutu, kala siporo tu, “Opopo, i ne vetâna rârâni nde ipânnga ara nâ. Mao nâ, ivetanzi tamâta tanjanzi pasâe tu silonjo ngua, anja ivetanzi tamâta kapa tu siporo ngua pwataki.”

8

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 4,000

Matai 15:32-39

1 Pa zo njinde tamâta ngu njalae nde sipasau kilo, andeta kapwanzi njana sika kâ ikeno panzi tia. Mine kala Yesu isarwanzi ne pâri-tamâta tu simâ kuku, aku ipainzi tu, 2 “Nanja kalonju sukâna njalae njananzi tamâta ngu njalae njine, njana tu kinzi simo kuku nanja ikura kari nato lâ, aku kapwanzi njana sika kâ ande sika marumbu lâ. 3 Ambo ma sika tia ku aonzi silâ pa nenzi lawea lawea, ande ma putole ipunzi ku ma patanzi lâ nzâla, njana tu kinzi pinde nde soka papa nia malawae simâ.”

4 Andeta i ne pâri-tamâta siporo taulo tu, “Anja kinda ma takai puronja lâ nia ndia njana tasuanzi tamâta ngu njalae njine, a? Opopo, njine nde nia bilimu ma!” 5 Andeta

Yesu ikasonjanzi tu, “Anja miki nde puroŋa n̄apia ikeno pami.” Ande kinzi siporo taulo tu, “Puroŋa lima kanoŋo rua n̄a kala keno pama”.

⁶ N̄ineŋga Yesu ipainzi tam̄ata tu lambunzi ndue sisanona t̄ano kulu. N̄ineŋga ikai puroŋa k̄aki, kawa ndan̄ge pa Maro Kindeni, ku ipwataki l̄a, n̄ineŋga ilan̄zi ne tam̄ata tu siwae panzi n̄gu. Aku kinzi sikai siwae panzi. ⁷ Anja kanzi iŋa kiri-kiri pinde kala keno tona. Mine nde Yesu ikai iŋa kala, kawa ndan̄ge pa Maro Kindeni, n̄ineŋga ilan̄zi ne p̄ari-tam̄ata tu siwae panzi tam̄ata tona. ⁸ Kinzi r̄ar̄ani sika lee ikuranzi l̄a, n̄ineŋga Yesu ne p̄ari-tam̄ata sigona puroŋa wa iŋa katiŋe keno n̄inde l̄a n̄ḡamo n̄alae lima kanoŋo rua ilonzi pipi l̄a. ⁹ Kinzi tam̄ane n̄inde n̄a kambwawenzi nde ip̄anga l̄a 4,000. N̄ineŋga Yesu ionzi sil̄a. ¹⁰ Aku walele n̄a ik̄aki w̄anga kulu kunzi ne p̄ari-tam̄ata, aku simbwaliu sil̄a papa Dalmanuta t̄ano k̄a.

Kinzi Parisai pinde sino Yesu tu ma iveta m̄asi kaika ton̄ge simora

Matai 16:1-4

¹¹ Kinzi Parisai tam̄ata pinde sim̄a sip̄anga l̄a, aku siporo sipalelea n̄gua kuku Yesu. Kinzi situ sikai sam̄ana papa, kala sino tu ma ikai Maro Kindeni ne walo n̄alae ku iveta m̄asi kaika ton̄ge simora. ¹² Yesu ipasama tu ilo malia, kala iveta kusu l̄a. N̄ineŋga iporo tu, “Nana s̄a k̄a n̄ga kinzi tam̄ata l̄a zo n̄ine sino tu ma simora m̄asi kaika ton̄ge, a? Nana aporo mao n̄a pami, nana ma aveta m̄asi ton̄ge pami tia ndo.” ¹³ N̄ineŋga ipilenzi ku ik̄aki w̄anga kulu kilo imbwaliu papa l̄a bwalika tini pinde.

N̄gua tambir̄ana n̄ana kinzi Parisai wa Herot nenzi n̄gua soki-soki

Matai 16:5-12

¹⁴ Yesu ne p̄ari-tam̄ata kalonzi kapa nana sikai kanzi puroŋa sim̄a, kala puroŋa taitu n̄a ikeno panzi l̄a w̄anga kulu. ¹⁵ Ande Yesu iporo n̄gua kaika panzi tu, “Miki kapakatona sondo n̄ga. Kapakatona warakami nana kinzi Parisai wa Herot nenzi ‘yisi.’” ¹⁶ N̄ineŋga kinzi warakanzi siporo im̄a naonzi n̄a tu, “O, kinda n̄andai takai puroŋa n̄ga, kala Yesu iporo n̄gua mine pa kinda.”

¹⁷ Andeta Yesu isama l̄a nana nenzi ilokalo soki n̄inde. Mine kala ipainzi tu, “Nana s̄a k̄a anja miki warakami kaporo mine tu, ‘Kinda takai puroŋa tia’, a? Tiambo miki ilomi kalomi tia t̄a. Tiambo miki tan̄ami kaika t̄a. ¹⁸ Miki matami keno, andeta kamora n̄inde pwataki tia, a? Anja tan̄ami keno, andeta kaloŋo n̄gua tia, a? Miki kalomi kapa l̄a, a? ¹⁹ Muŋga, l̄a zo n̄inde nana apwataki puroŋa lima awae panzi tam̄ane 5,000, ande k̄apwa katiŋe sika tia n̄inde nde miki kagona l̄a n̄ḡamo n̄alae n̄apia ilonzi

pipi.” Kinzi situ l̄a kawa tu, “N̄ḡamo n̄alae saŋao kanoŋo rua.” ²⁰ N̄ineŋga Yesu ikasonjanzi kilo tu, “Anja l̄a zo n̄inde nana apwataki puroŋa lima kanoŋo rua awae panzi tam̄ane 4,000, ande k̄apwa katiŋe sika tia n̄inde nde miki kagona l̄a n̄ḡamo n̄alae n̄apia ilonzi pipi.” Kinzi siporo kilo tu, “N̄ḡamo n̄alae lima kanoŋo rua.” ²¹ N̄ineŋga Yesu ipainzi kilo tu, “Andeta miki kasama sondo tia yo, a?”

Yesu iveta tam̄ata ton̄ge mata leva-leva imora kilo

²² Kinzi soka sil̄a lee sip̄anga Betsaida lawea, n̄ineŋga tam̄ata pinde sikai nenzi tam̄ata ton̄ge mata leva-leva sim̄a pa Yesu, aku sino papa tu ma itaŋo i nana iveta mata ip̄anga ara kilo. ²³ Mine kala Yesu ikai tam̄ata mata leva-leva n̄inde mbalau, ku kinzi rua sipile lawea siȳati sil̄a pa nia yo. N̄ineŋga Yesu isupwara veli-veli l̄a tam̄ata n̄inde mata, aku io mbau k̄aki l̄a i kulu tava. N̄ineŋga ikasonja tu, “Noko kumora s̄a t̄a, tiya?”

²⁴ Tam̄ata n̄inde nde mata pareŋge ku ipai Yesu tu, “Namoranzi tam̄ata pinde sitogo k̄ai mine, soka sil̄a wa sim̄a wa.”

²⁵ N̄ineŋga Yesu io mbau l̄a i mata kilo, aku tam̄ata n̄inde mata ara l̄a, kala imora pwataki. N̄ineŋga imora kekelele r̄ar̄ani ip̄anga nia yo. ²⁶ Aku Yesu isupwa i il̄a pa ne luma, aku ipai tu, “Noko ma kutaulo kul̄a lawea ilo ndimo.”

Petero itula Yesu kilala pwataki tu i nde Kirisi

Matai 16:13-16, Luka 9:18-21

²⁷ N̄ineŋga Yesu ikainzi ne p̄ari-tam̄ata simandi sil̄a pa lawea pinde ikeno Sisaria Pilipai lawea tini laiti. Soka nz̄ala yo, ande ikasonjanzi tu, “Kinzi tam̄ata uru siporo situ nana nde ea.” ²⁸ Ande sipai tu, “Pinde situ noko nde Yoane L̄aa-Liliŋa Tamwata, anja pinde nde situ noko nde Iliia, anja pinde nde situ noko nde n̄gua-tul̄ana tam̄ata muŋḡana ton̄ge.”

²⁹ N̄ineŋga Yesu ikasonjanzi kilo tu, “Anja miki warakami katu nana nde ea.” Aku Petero ipai tu, “Noko nde Kirisi, Maro Kindeni ne Pateŋa Tam̄ata.” ³⁰ N̄ineŋga Yesu indi kaika panzi tu ma siporo situla i parina pwataki panzi tam̄ata pinde ndimo.

Yesu itula n̄gua nana ne matera wa ne mandija wa

Matai 16:21-23, Luka 9:22

³¹ N̄ineŋga Yesu ipanananzi ne p̄ari-tam̄ata tu, “Maro Kindeni ne pateŋa ikeno tu nana Tam̄ata Natu ma akai n̄ana n̄alae. Aku kinzi katon̄ana wa pataraw̄ana tam̄ata n̄alan̄ala wa panan̄ana tam̄ata nana n̄gua tukuŋa k̄a wa, ande ma sipu mulinzi pa nana, ku ma sipu nana p̄ata am̄ate. Andeta kari n̄ato

lâ, njineŋga Maro Kindeni ma ipaŋo nana amandi amo viângu kilo.”³² Yesu itula ŋgua njine pwataki ipânga nia yo panzi. Andeta Petero ikai Yesu siyâti silâ pa nia njanje, aku ilelea Yesu njana i ne ŋgua njinde kâ.

³³ Andeta Yesu ipupulia lâ ku mata ilea panzi ne pâri-tamâta, njineŋga imbita Petero, ipai tu, “Sadana, noko pwâwa kulâ malawae! Noko njandai kuporo ŋgua ikura Maro Kindeni ne ilo-kalo ŋga; noko pwoka kinzi tamâta nâ nenzi ilo-kalo muli.”

Kinda ma tapatawa tininda ku toka Yesu muli

Matai 16:24-28, Luka 9:23-27

³⁴ Njineŋga Yesu isarawanzi kinzi tamâta tu ma simâ papa i tavanzi ne pâri-tamâta, aku ipainzi tu, “Ambo tamâta tonje ilo tu ipono muli pa nana, ande i ma ipatawa tamwata tini ku ikale ne kâi popole iyoka nana muliŋgu.”³⁵ Nana tu tamâta ea ilo njalae njana tamwata ne via, ande i ma ikai via mao, ande tia. Anja tamâta ea kalo tawana nana tava kawângu ŋgua njine, kala imora tamwata ne via tu kelekele kaa nâ, ande tamâta njinde ma imo via ku imo nâ.³⁶ Miki kalomi njgere sondo ŋga; ambo tamâta tonje igona tâno ne kelekele rârâni, njineŋga imâte, ande i ne via mao ikeno ndia, a? ³⁷ Aku i ma ikura tu iko tamwata ne via kilo lâ mbumbu njapia, a? Tia ndo! ³⁸ Mao nâ, kinzi tamâta uru siveta mâsi potomule wa kiesaka kiekie. Andeta tamâta ea mai njana nana tava kawângu ŋgua, ande muli nana Tamâta Natu kala ma maiŋgu njana i mine nâ, lâ zo njinde nana ma ayoka tava Mama ne walo njalae amâ kunzi anjelo sapâŋa.”

9

Yesu tini pasinala ipânga kie tonje

Matai 17:1-13, Luka 9:28-36

¹ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Nana aporo mao nâ pami. Miki pinde kala kamo njai ma kamâte tia yo yo, ande ma kamora Maro Kindeni ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu tava walo njalae.”

² Kari lima kanaanjo taitu ilâ lâ, njineŋga Yesu ikainzi Petero, nga Yamesi, nga Yoane, aku sikâki silâ tuu njalae tonje kulu. Aku kinzi njapa simbonzi nâ simo ndaina. Njineŋga kinzi simora Yesu tini pasinala, aku ipânga kie tonje. ³ Aku i ne pasawaŋa tini sinala nia, aku pâne ndo. Tamâta tonje lâ tâno kulu ikura tu iveta pasawaŋa pâne mine tia. ⁴ Njineŋga Ilia ku Mose rua simâ sipânga, aku kinzi pâri-tamâta matanzi ilâ simoranzi ŋgua-tulâŋa tamâta muŋgâŋa rua njinde siporo kuku Yesu.

⁵ Petero imora mâsi njinde, ku ipai Yesu tu, “Pananâŋa, kinda tamo njaina, aku njine nde ara ndo. Maka iloma tu ma kapa pâla njato; noko ne tonje, anja Mose ne tonje, anja Ilia

ne tonje.”⁶ Kinzi pâri-tamâta nde siruru pâta lâ, kala Petero ilo iroto ŋgua kala ikai iporo nâ.

⁷ Andeta take-take njalae tonje ipânga ku ituranzi lâ. Aku sarawâna tonje iyoka pa take-take ilo imâ mine tu, “Nana natunju ara kala njine. Nana tiningu mwasa papa i. Miki ma katambira tanjami pa i ne ŋgua.”⁸ Aku walele nâ matanzi ilâ wa imâ wa, andeta simora tamâta tonje tia. Yesu simbo nâ imo kunzi.

⁹ Kinzi sipile tuu, aku soka sindue yo, njineŋga Yesu indi kaika panzi tu, “Miki ma katapâri pa tamâta tonje njana mâsi kala muŋga nâ kamora njinde ndimo. Andeta muli nga, lâ zo njinde nana Tamâta Natu ma amandi lâ mateŋa nianzi amo viângu kilo, njineŋga katapâri panzi tamâta.”¹⁰ Aku kinzi sikai ŋgua njine kaika. Andeta sipakasonja warakanzi tu, “Ŋgua njine iporo tu ma imandi imo via kilo, ande njinde nde duvi mana.”¹¹ Mine kala sikasonja i tu, “Kinzi pananâŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ uru situla Ilia parina tu i ma imâ muŋga lâ, njineŋga Kirisi ma imâ. Njinde nde duvi mana.”

¹² Ande Yesu ipainzi tu, “Ŋgua njinde nde mao nâ; Ilia imâ muŋga njana iveta kelekele rârâni sondo. Mine nde mana mana nga kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta singere ŋgua ikeno lâ pepa tini tu nana Tamâta Natu ma akai nâna njalae, aku tamâta ma siveta kenzi sakamao pana, a? ¹³ Taitu kala njine nana apaimi tu Ilia nde imâ ipânga lâ, aku mâsi sakamao rârâni kinzi situ siveta papa i, ande siveta lâ, ikura ŋgua njinde kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta muŋgâŋa singere ikeno lâ.”

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâta limoa tonje ilo

Matai 17:14-21, Luka 9:37-42

¹⁴ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta njato njinde ku sindue silâ lee sipânga panzi nawalanzi pâri-tamâta, ande simora tu tamâta ŋgu njalae nde sipasau simo kunzi. Aku kinzi pananâŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ pinde nde simo sipawa ŋgua kunzi.¹⁵ Kinzi tamâta rârâni simora tu Yesu nga imâ lâ, aku walele nâ ilonzi igagatinzi ku simandi sipalilu simâ papa.¹⁶ Aku Yesu ikasonjanzi tu, “Miki kapawa ŋgua mana kunzi.”

¹⁷ Aku tamâta tonje iporo taulo tu, “Pananâŋa, nana natunju tamâne tonje koroani saka isae i kawa ku ipagagara lâ, kala nana akai amâ pa noko.¹⁸ Ikura zo rârâ koroani saka njinde ikai i kaika, aku itambira indue tâno kulu. Aku kawa maka ipânga ku niŋo giri lâ, ku tini kaika nâ. Aku nana ano panzi noko ne pâri-tamâta tu ma sisoki koroani saka piti, andeta sikura tia.”

¹⁹ Yesu ilonjo ŋgua njinde ku iporo tu, “Opopo, miki kalomi tawana tia ndo! Nana

ma amo ku miki ikura zo njapia kilo, a? Annga miki nemi ilo-kalo soki-soki ma iveta nanja ilonngu malia ikura zo njapia kilo, a? Kakai lálu kamâ pana!”²⁰ Aku kinzi sikai lálu njinde simâ papa. Andeta koroani saka imora Yesu, ku irurua lálu yâti taulo. Mine kala lálu pata ndue tâno kulu ku pulia mbwaliu mbwaliu, aku kawa maka ipânnga.

²¹ Njinennga Yesu ikasonja tama tu, “I imo mine ikura zo njapia.” Ande iporo tu, “Mungani, i kiri-mwata yo, ande koroani saka ipagagara i.”²² Aku zo rârâ koroani saka njinde itambira i lâ yââ kulu wa lââ ilo wa, itu ma ipu pâta imâte. Ambo noko pwura tu kuvilama, ande kalo sukânja njanama ku kuvilama.”

²³ Andeta Yesu ipai tu, “Nana sâ kê nga noko kuporo tu, ‘Ambo noko pwura’, a? Ambo tamâta tonje kalo tawana nanja, ande vetânja ndia i ilo tu Maro Kindeni ma iveta papa, ande Maro Kindeni ikura tu iveta vetânja njinde rârâni.”²⁴ Aku walele nâ lálu njinde tama isarâwa tu, “Nanja kalonngu tawana, ambo taitu nanenngu kalo-tawana nde peko mwata nâ. Kuvila nanja!”

²⁵ Yesu imoranzi tamâta ngu njalae tina sipalilu simâ. Mine kala imbita koroani saka ipai tu, “Noko koroani saka njana kuveta kawa wa taja pasâsâe, nanja aporo kaika pano tu kupile lálu njine kulâ, aku kutaulo kumâ papa i kilo ndimo!”²⁶ Aku koroani saka njinde itara sakamao ku irurua lálu yâti taulo, njinennga ipile i ilâ. Aku lálu imo itogo mateja mine, kala tamâta rârâ siporo tu, “Opopo, imâte lâ.”²⁷ Andeta Yesu ikai i mbau ku igagati imandi sânda lâ, ku imandi.

²⁸ Njinennga Yesu ilâ luma ilo, aku ne pâri-tamâta simbonzi nâ simâ papa ku sikasonja tu, “Mungâ maka katogo tu kasoki koroani saka njinde piti, andeta kurama tia. Njinde nde duvi mana.”²⁹ Ande Yesu ipainzi tu, “Nonja nâ ma ikura tu isoki koroani saka mine piti. Nzâla tonje ikeno tia.”

Yesu iporo kilo njana ne mateja wa ne mandîja wa

Matai 17:22-23, Luka 9:43-45

³⁰ Kinzi sipile lawea njinde ku soka silâ sipânnga Galilaya tâno ngini. Aku Yesu tini pwâka tu kinzi tamâta ma sisama tu i imo njinde,³¹ njana tu iveta wurâta njana ipanananzi ne pâri-tamâta. Aku ipainzi tu, “Kinzi ma sio nanja Tamâta Natu lâ tamâta pinde mbaunzi ilo, aku ma sipu nanja pâta amâte. Andeta kari njato lâ, njinennga Maro Kindeni ma ipaño nanja amandi amo viângu kilo.”³² Andeta kinzi sisama njua njine duvi kilala tia, aku siruru tu sikasonja Yesu tu ma itula njine pwataki panzi.

Ea imo mbâna-mbâna

Matai 18:1-5, Luka 9:46-48

³³ Kinzi soka silâ lee sipânnga Kaperneam lawea, aku silâ luma ilo. Njinennga Yesu ikasonanzi ne pâri-tamâta mine tu, “Lâ nzâla, ande miki kapawa njua mana.”³⁴ Andeta kinzi kawanzi buu nâ, mainzi, njana tu lâ nzâla kinzi sipawa njua tu ea imo mbâna-mbâna panzi.³⁵ Mine kala Yesu isanjonja ku isarawanzi ne pâri-tamâta sanja kanjonzi rua tu simâ, aku ipainzi tu, “Ambo tamâta tonje itu imo mbâna-mbâna, ande nzâla ikeno mine; i ma imo tamâta rârâni kalonzi, itogo nenzi kuleja tamâta mine.”

³⁶ Iporo mine lâ, njinennga ikai lálu tonje ku ingunu imandi ngininzi. Njinennga ikai lálu kâki isanjonja i kie kulu, ku ipainzi tu,³⁷ “Ambo tamâta tonje kalo tawana nanja kala iveta kie ara pa lálu mota tonje itogo lálu naji, ande i ma iveta kie ara pa nanja tava. Annga tamâta ea iveta kie ara pa nanja, ande iveta kie ara pa nanja nâ tia; iveta kie ara pa Maro Kindeni tona, ina isupwa nanja kala amâ.”

Tamâta ea ikai kazânja pa kindia tia, ande i nde nenda mete

Luka 9:49-50

³⁸ Njinennga Yoane ipai Yesu tu, “Pananânja, maka munga kamora tamâta tonje ikai wurâta njana ipatu noko njaku isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi. Andeta i njandai kindia nawalânda nga. Mine kala maka kandi kaika papa tu ma iveta mine kilo ndimo.”³⁹ Andeta Yesu ipainzi tu, “Miki ma kandi kaika pa tamâta njinde ndimo. Kalomi ngere sondo nga; ambo tamâta tonje ipatu nanja njângu ku iveta mâsi kaika, ande i ma ikura tu iporo isowe njua sakamao lâ nanja tiningu walele, ande tia.”⁴⁰ Njana tu tamâta ea ikai kazânja pa kindia tia, ande tamâta njinde nde kindia nenda mete.⁴¹ Nanja aporo mao nâ pami; ambo tamâta tonje isama tu miki kaponu muli pa nanja, kala ilo pateja tu ma iveta kie ara pami kala ilinji lââ lâ kâmba ilo ilami, ande muli Maro Kindeni ma kulu ilua tamâta njinde.”

Kindia ma tayaula tininda pinde nenzi kalo-tawana ndimo

⁴² “Ambo tamâta tonje ma iyaula i tini pinde ne kalo-tawana kala ipu muli pa nanja, ande njinde nde mâsi sakamao ndo. Ara njana kinzi nia ndoyo ma sipa mira njalae tonje lâ tamâta njinde njandola tâ ku ma sitambira indue tâi geza-geza ilo mbo inu tâi mbo imâte tâ. Njana tu ambo kinzi munga siveta mine, ande i ma ikura tu iyaula i tini pinde ne kalo-tawana, ande ma tia.”⁴³ Ambo noko mbalau tonge ilaneno kala kuveta kiesaka, ande ara njana noko ma kutoto njinde piti lâ. Ambo noko mbalau taitu nâ, ande njinde nde ara konja tia; andeta muli noko ma kumo via ku kumo nâ. Taitu kulonjo njua; ambo noko mbalau rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kulâ yââ njalae ne mbââ ilo, ande

njinde nde ara tia ndo kanaŋo. Sâ tonje ikura tu ipupu yââ njinde ne mela-mela, ande tia. [⁴⁴ Lâ nia njinde nde mwâta-mwâta simo tininzi sikanzi, andeta simâte tia. Anja yââ njinde ma marumbu tia ndo.] * ⁴⁵ Aku mine nâ, ambo noko kie ilaneno kala kuveta kiesaka, ande ara njana noko ma kutoto njinde piti lâ. Ambo noko kie taitu nâ, ande njinde nde ara koŋa tia; andeta muli noko ma kumo via ku kumo nâ. Taitu kuloŋo nja; ambo noko kie rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kulâ yââ njalae ne mbââ ilo, ande njinde nde ara tia ndo kanaŋo. [⁴⁶ Lâ nia njinde nde mwâta-mwâta simo tininzi sikanzi, andeta simâte tia. Anja yââ njinde ma marumbu tia ndo.] † ⁴⁷ Aku mine nâ, ambo noko mata ilaneno kala kupeta kiesaka, ande ara njana noko ma kupasiki mata njinde piti kutambira lâ. Ambo noko mata taitu nâ, ande njinde nde ara koŋa tia; andeta muli noko ma kumo via ku kumo nâ. Taitu kuloŋo nja; ambo noko mata rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kulâ yââ njalae ne mbââ ilo, ande njinde nde ara tia ndo kanaŋo. ⁴⁸ Lâ nia njinde nde mwâta-mwâta simo tininzi sikanzi, andeta simâte tia. Anja yââ njinde ma marumbu tia ndo. ⁴⁹ Njana tu yââ ma ilâ panzi tamâta rârâni, itogo tâi kinda uru taliŋi lâ kâpwa kulu mwasina.

⁵⁰ Tâi nde kekelele ara. Andeta kalomi ngere sonoŋo nja; ambo tâi ne makisa marumbu lâ, ande vetâŋa tonje ikeno njana tamâta ma siveta ne makisa ipâŋga kilo, ande tia. Ara njana tâi ma ikeno nginimi, aku ara njana miki ma kamo ilomi kalomi taitu kunzi nimi-nambwe.”

10

Yesu itula njua njana pakâeŋa totoŋa kâ

Matai 5:31-32, 19:1-9; Luka 16:18, Rom 7:1-3, 1 Korin 7:10-16

¹ Yesu imandi ipile Kaperneam lawea, ku iyoka ilâ pa Judia tâno ikeno pa Jordan Lââ tini pinde. Aku tamâta rârâ nde simâ sipasau kuku i kilo. Mine kala ipanananzi Maro Kindeni kawa njua, ikura uru iveta mine.

² Aku kinzi tamâta pinde lâ Parisai nju nde simâ pa Yesu. Kinzi situ sikai samâŋa papa, kala sikasoŋa tu, “Ambo tamâta tonje itu isoki kaiwa taine, ande njua tukuŋa isâu papa tu ma iveta mine, tiya?” ³ Ande Yesu iporo taulo tu, “Anja Mose itula njua tukuŋa mana pami.” ⁴ Kinzi sipai tu, “Mose isâu njana tamâne tu ambo ingere njua lâ pepa tini

njana itoto pakâeŋa kâ, aku pepa ilua kaiwa taine, ande nenzi pakâeŋa nde totoŋa lâ.”

⁵ Aku Yesu iporo tu, “Miki nde taŋa-kaika tamwatami. Mine kala Mose ingere tukuŋa njinde pami. ⁶ Andeta nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno wa, ande ‘ipulianzi tamâta ku ionzi taine wa tamâne wa’.” ⁷ ‘Mine nde tamâne ma ipilenzi tina-tama ku ma ipasipa kuku kaiwa taine, ⁸ aku kinzi rua ma simo tininzi lâ taitu.’ Mine nde kinzi rua njandai simo piti piti nja; kinzi rua ma simo togo ilonzi wa karaenzi taitu nâ. ⁹ Mao nâ, Maro Kindeni ipanzi rua lâ taitu lâ; mine nde tamâta tonje ma itikianzi piti ndimo.”

¹⁰ Yesu iporo njua njine lâ, njineŋa kinzi sitaulo silâ luma ilo. Ande kinzi pâri-tamâta sikasoŋa Yesu kilo njana pakâeŋa kâ. ¹¹ Aku ipainzi tu, “Ambo tamâne tonje isoki kaiwa taine ku ikai taine wasaseki tonje, ande tamâta njinde iveta sakamao kuku kaiwa taine wasaseki njinde, kala ilaŋa ipole njua tukuŋa. ¹² Aku mine nâ, ambo taine tonje ipile kaiwa tamâne ku ikai tamâne wasaseki tonje, ande taine njinde iveta sakamao kuku kaiwa tamâne wasaseki njinde, kala ilaŋa ipole njua tukuŋa.”

Yesu itu nzâmbe panzi lâlu kiri-kiri Matai 19:13-15, Luka 18:15-17

¹³ Kinzi tamâta pinde sikainzi lâlu kiri-kiri simâ pa Yesu. Kinzi ilonzi tu ma io mbau kâki kulunzi tu ma itu nzâmbe panzi. Andeta kinzi pâri-tamâta sileleanzi. ¹⁴ Yesu imora njinde, ku ilo kura tia, kala ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki ma kasâu panzi lâlu kiri-kiri tu simâ pa naŋa; kaponi nzâla njananzi ndimo. Njana tu Maro Kindeni uru ikai maro panzi tamâta ea nenzi kalo-tawana irerege kuku lâlu kiri-kiri njine nenzi kalo-tawana. ¹⁵ Naŋa aporo mao nâ pami; kinzi lâlu kiri-kiri njine uru ilonzi ndo keno pa naŋa. Ambo tamâta tonje ilo keno mine tia, ande i ma ikura tu imo Maro Kindeni ne ngumbi ilo, ande tia ndo.” ¹⁶ Njineŋa Yesu ikotinzi lâlu lâ kie kulu, ku isuŋa mbau itaŋo kinzi taitu-taitu kulunzi, ku itu nzâmbe panzi.

Tamâta tonje ne mbaliŋa rârâ

Matai 19:16-30, Luka 18:18-30

¹⁷ Yesu imandi ku iyoka ilâ, andeta tamâta tonje ipalilu imâ, ipare tuku papa ku ikasoŋa tu, “Pananâŋa ara, naŋa ma aveta mana nja ikura tu amo viâŋgu ku amo nâ.” ¹⁸ Yesu ipai tu, “Njana sâ kâ nja noko kusarawa naŋa tu ‘ara’, a? Maro Kindeni simbo nâ nde Ara Tamwata. ¹⁹ Noko

* **9:44:** Nia ndoyo, njua njine kala ikeno ngumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipâŋga lâ muli nde isenje njua njine ilâ kuku njua ikeno muŋga. † **9:46:** Nia ndoyo, njua njine kala ikeno ngumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipâŋga lâ muli nde isenje njua njine ilâ kuku njua ikeno muŋga.

kusama ngua tukuŋa rârâni: ‘Noko ma kupu tamâta pâta ndimo; noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonje kaiwa ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma kusowe ngua lanjeŋa lâ tamâta tininzi lâ ngua nia ndimo; noko ma pwai lanjeŋa ku pwai tamâta nenzi kekelele sanzenzi ndimo; aku noko ma kumege njananzi tina-tama ku taja mwasa nâ panzi.’”

²⁰ Aku tamâta njinde ipai Yesu tu, “Pananâŋa, lâ zo njinde nanja lâlu kiri-mwata yo, aku amo lee ikura lâ zo njine, ande nanja uru apaveta kuku ngua tukuŋa njine rârâni.”

²¹ Yesu mata ilea pa tamâta njinde ku tini mwasa papa, kala ipai tu, “Vetâŋa taitu nâ nde noko kuveta tia yo. Noko kulâ, aku kuo ne kekelele rârâni ilâ panzi tamâta tu siko. Njineŋa pwai mbumbu njinde aku kulanzi kinzi sugorai tamwatanzi. Ambo noko ma kuveta mine, ande noko ma kumo ara ndo lâ samba lawea. Aku kumâ, kupono muli pa nanja.”

²² Andeta tamâta njinde ilonjo ngua njine, ku nao mata ipâŋga sakamao, ku iyoka tava ilo malia nâ ilâ, njana tu i nde mbaliŋa warika.

²³ Njineŋa Yesu mata ileanzi ne pâri-tamâta ku ipainzi tu, “Ambo kinzi mbaliŋa warakanzi situ simo Maro Kindeni ne ngumbi ilo, ande njine nde wurâta njalae panzi.” ²⁴ Aku kinzi pâri-tamâta wisinzi motutu njana i ne ngua njine. Andeta Yesu itu ngua kilo ku ipainzi tu, “Miki lâlu kiri-kiri, ambo tamâta itu imo Maro Kindeni ne ngumbi ilo, ande njine nde wurâta njalae tina! ²⁵ Mao nâ, ambo ngoa njalae ‘kamel’ itu itambwa ilâ mbiri kiri-mwata ne maa ilo, ande i ma ikura tu iveta mine tia. Aku mine nâ, ambo mbaliŋa warika itu imo Maro Kindeni ne ngumbi ilo, ande njine nde wurâta njalae tina.”

²⁶ Kinzi pâri-tamâta nde wisinzi motu pâta, kala sipakasoŋa warakanzi tu, “Opopo, ambo mine, ande ea ikura tu ikai via mao njana imo ara mine ku imo nâ.” ²⁷ Aku Yesu mata ilea kaika panzi, ku iporo tu, “Kinzi tamâta warakanzi nâ ma sikura tia; anga Maro Kindeni nde ikura lâ. Mao nâ, Maro Kindeni ikura tu iveta vetâŋa rârâni.”

²⁸ Njineŋa Petero ipai Yesu tu, “Ayo, maka munja kapile nema kekelele ndoni njana kaponi muli pa noko!” ²⁹ Ande Yesu iporo tu, “Nanja aporo mao nâ pami; tamâta ea kinzi ilonzi pa nanja kala silâ situla pâri ara, ambo sipile nenzi luma wa mota-njala wa mwanenzi wa tinanzi wa tamanzi wa natunzi wa nenzi tâno wa, ³⁰ ande Maro Kindeni ma itu kilo panzi njana njinde kâ mbwani rârâ njinde. Mao nâ, lâ zo njana kinzi simo tâno kulu yo, ande kinzi ma sikai luma rârâ wa mota-njala rârâ wa mwanenzi rârâ wa tinanzi rârâ wa natunzi rârâ wa tâno njalae wa. Andeta njinde nâ tia; kinzi

tamâta pinde ma siveta kenzi sakamao ndo panzi tava. Aku lâ zo muli, njineŋa kinzi ma sikai via mao, ma simo ara mine ku simo nâ. ³¹ Ande kinzi tamâta rârâ munja simo tamâta njalanjala lâ tâno kulu, ande kinzi njinde ma muli simo tamâta kaa nâ. Anga kinzi tamâta rârâ munja simo tamâta kaa nâ lâ tâno kulu, ande kinzi njinde ma muli simo tamâta njalanjala.”

Yesu iporo kilo njana ne mateŋa wa ne mandinŋa wa

Matai 20:17-19, Luka 18:31-33

³² Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka nzâla sikâki silâ pa Jerusalem lawea. Yesu nde imbâmba iyoka imunja panzi. Mine kala kinzi pâri-tamâta ilonzi rârâ, anga kinzi tamâta soka mulinzi njinde nde siruru. Njineŋa Yesu ikainzi ne pâri-tamâta sanjo kanaŋonzi rua silâ pa nia njanje kilo, ku iporo panzi njana vetâŋa rârâ nao laiti njana ipâŋga papa i kâ. ³³ Ipainzi tu, “Ayo, kala njine kindâ takâki talâ pa Jerusalem. Aku tamâta tonje ma io nanja Tamâta Natu lâ kinzi patarawâŋa tamâta njalanjala wa pananâŋa tamâta njana ngua tukuŋa kâ wa mbaunzi ilo. Aku kinzi ma sio nanja lâ ngua nia, ku ma sipa ngua njana sipu nanja pâta amâte. Aku muli, njineŋa ma sio nanja alâ kinzi tinikoa mbaunzi ilo. ³⁴ Aku kinzi tinikoa ma siporo ngua pavaligiŋa pa nanja wa sisupwara tiningu wa sipalili nanja lâ, njineŋa ma sipu nanja pâta amâte. Andeta kari njato lâ, njineŋa ma amandi amo viânju kilo.”

Yamesi ku Yoane rua situ sipâŋga tamâta njalanjala

Matai 20:20-28

³⁵ Yesu iporo mine lâ, njineŋa Sebedi natu rua Yamesi ku Yoane rua nde simâ papa ku sipai tu, “Pananâŋa, maka rua katu kaka-soŋano njana vetâŋa tonje, aku iloma tu noko ma kuveta mine pama.” ³⁶ Ande Yesu ikasoŋanzi tu, “Miki rua ilomi tu nanja ma aveta sâ tî pami.” ³⁷ Aku kinzi rua sipai tu, “Mwanja, lâ zo njinde noko ma kupâŋga pwai koipu njalae, njineŋa maka rua iloma tu ma kasoŋona noko tini laiti, tonje pa mbau wia kâ, anga tonje pa mbau njâsi kâ.”

³⁸ Andeta Yesu isia ngua ku ipainzi tu, “Miki rua kazizâla njana vetâŋa njine kala kakasoŋa nanja njana. Nanja ma muli anu lââ makisa ikeno kâmba tonje ilo. Tiambo miki rua kala kakura tu kanu lââ njinde, tiya? Aku miki kakura tu kakai lââ-liliŋa njinde nanja ma muli akai, tiya?” ³⁹ Aku kinzi rua sipai tu, “Maka rua kurama.” Njineŋa Yesu ipainzi tu, “Mao nâ, lââ makisa nanja ma anu njinde, ande miki rua kala ma kanu tona. Aku nanenju lââ-liliŋa njinde, ande miki rua kala ma kakai mine nâ. ⁴⁰ Ambo taitu pateâŋa njana tamâta ea ma isanjoŋa

tinju laiti pa mbaungu wia kâ nga pa mbaungu nâsi kâ, ande njinde ikeno pa nana tia. Maro Kindeni tamwata simbo nâ ma iwae sajonâja nia panzi tamâta ea muŋga ipateanzi njinde.”

⁴¹ Kinzi nawalanzi pâri-tamâta saŋao nde silonjo njine, kala wisinzi nana panzi Yamesi ku Yoane rua. ⁴² Andeta Yesu isarawanzi tu simâ, ku ipainzi tu, “Miki kasama tu kinzi tamâta pinde uru sikai koipu panzi tinikoa ngu, aku kinzi tamâta njalajala njinde uru siveta malia kie-kie panzi ngu njinde. ⁴³ Andeta mâsi mine ma ikeno miki nginimi ndimo. Ambo tamâta tonje itu imo tamâta njalae lâ nginimi, ande nzâla ikeno mine; i ma imo nemi kuleŋa tamâta. ⁴⁴ Aku tamâta ea itu imo mbâna-mbâna pami, ande nzâla ikeno mine; i ma imo wurâta tamâta kaa nâ panzi tamâta rârâni. ⁴⁵ Nana tu nana Tamâta Natu ŋandai amâ njana kinzi tamâta ma sikai kuleŋa pa nana nga. Nana amâ njana akai kuleŋa panzi tamâta, aku ma amâte njana akainzi tamâta rârâ piti lâ kondoma ilo.”

Yesu iveta tamâta tonje mata leva-leva imora nia

Matai 20:29-34, Luka 18:35-43

⁴⁶ Njineŋa kinzi silâ sipânga Jeriko lawea. Soka lee, aku laiti njana sipile Jeriko kâ, aku kinzi pâri-tamâta sitavanzî tamâta ngu njalae nde soka kuku Yesu silâ. Andeta tamâta tonje, i na mine Bartimeus, nde isajona nzâla nganje. I mata leva-leva, kala uru isarâwa mbumbu wa kelekele panzi tamâta. ⁴⁷ Tamâta njinde ilonjo ngua tu Yesu Nasarete tamwata nga iyoka imâ, kala isarâwa kaika tu, “Yesu, Daviti ne vâsa noko, kalo sukâja njanana!” ⁴⁸ Andeta kinzi tamâta rârâ rimbîta sipai tu, “Wa, noko kawa buu!” Andeta isarâwa kawa kâki njalae tu, “Daviti ne vâsa, kalo sukâja njanana!”

⁴⁹ Aku Yesu imandi ku iporo tu, “Kasarâwa pa tamâta njinde tu imâ.” Aku kinzi sisarâwa pa tamâta mata leva-leva njinde ku sipai tu, “Wa, ilo kaika kumandî sânda nga! Isarâwa pano.” ⁵⁰ Njineŋa tamâta njinde ikai ne pasawaŋa luandondo piti, ku walele nâ imandi imâ pa Yesu. ⁵¹ Aku Yesu ikasonja tu, “Noko ilo tu nana ma aveta mana pano.” Aku tamâta mata leva-leva ipai tu, “Pananâja, nana ilonjo tu matângu amora nia.” ⁵² Aku Yesu ipai tu, “Noko kulâ. Noko ne kalo-tawana ivetano ara lâ.” Aku walele nâ i mata ara lâ, ku imora nia. Aku iyoka Yesu muli lâ nzâla ilâ.

11

Yesu ilâ Jerusalem lawea itogo koipu njalae

Matai 21:1-9, Luka 19:28-38, Yoane 12:12-18

¹ Kinzi silâ sipânga Jerusalem lawea tini laiti, aku sipânga Betfasi lawea wa Betani lawea wa, lâ Oliv Tuu waŋgira. Aku Yesu isupwanzi ne pâri-tamâta rua, ² ku ipainzi tu, “Miki rua kalâ pa lawea ndai ikeno naomi njinde, aku kalâ lawea njinde ilo. Aku walele nâ miki ma kamora ‘donki’ natu tonje kinzi sisine lâ imandi. Tamâta tonje muŋga isajona donki njinde kumbu, ande tia. Kayaute wâlo piti, ku kakai kamâ. ³ Ambo tamâta tonje ma ikasonjami tu, ‘Nana sâ kâ nga miki rua kaveta mine, a?’, ande miki ma kapai tu, ‘Maro Njalae ne wurâta nde ikeno papa, aku mwanja i ma walele nâ io taulo imâ kilo.’”

⁴ Njineŋa kinzi rua silâ, aku simora donki natu kinzi muŋga sisine imandi nia yo lâ luma tonje ne nzâla tini. Aku kinzi rua siyaute wâlo piti lâ donki tini. ⁵ Andeta tamâta pinde simandi laiti, aku sikasonjani tu, “Ayo, miki rua kaveta mana nga kayaute donki natu njinde, a?” ⁶ Aku kinzi siporo ngua taulo panzi ikura Yesu muŋga itula panzi mine, aku kinzi tamâta njinde sisâu panzi rua tu sikai donki silâ. ⁷ Njineŋa kinzi sikai donki natu njinde simand pa Yesu. Aku silinji nenzi pasawaŋa luandondo kâki donki kumbu, ku Yesu isajona kulu. ⁸ Anja kinzi tamâta rârâ nde siŋa nenzi pasawaŋa luandondo lâ nzâla. Anja pinde nde silâ tâno ilo ku sitoto tumba lau ku sikai simâ silalaga lâ nzâla tava, njana Yesu ma iyoka kulu kâ. ⁹ Aku kinzi tamâta pinde nde silâ simuŋga panzi, anja pinde nde soka i muli, ande rârâni sindeka sisarâwa tu, “Paneâja pa âta! Maro Kindeni itu nzâmbe pa koipu njalae njine ikai i ndamwa kala imâ! ¹⁰ Mao nâ, Maro Kindeni itu nzâmbe pa tamâta njine kala imâ ikai koipu itogo timbunda Daviti mine! Tapanea Maro Kindeni i âta Tamwata!” ¹¹ Kinzi soka mine lee sipânga Jerusalem lawea, aku Yesu ilâ Maro Kindeni ne luma sapâja ilo ku mata imora ilâ wa imâ wa, ku imora kelekele rârâni keno luma sapâja ilo. Andeta kari nga indue pararai lâ. Mine kala Yesu itaulo ilâ pa Betani lawea kunzi ne pâri-tamâta saŋao kananonzi rua.

Yesu iporo itu kaika papa kâi tonje, kala ngâla-ngâla lâ

Matai 21:18-21

¹² Aku mbwale kilo, njineŋa kinzi simandi sipile Betani lawea ku soka sitaulo silâ pa Jerusalem kilo, andeta Yesu nde putole ipu. ¹³ I mata ilâ imora kâi ‘fik’ tonje imandi malawae mwasa, aku lau njani-njani njalae njinde, kala ilâ laiti tu iroto kanojo. Aku ilâ papa kâi, andeta imora tu kanojo tonje keno tia; lau nâ ikeno, njana tu zo njana ‘fik’ tu ipula kanojo kâ nde ipânga tia yo. ¹⁴ Tia ku Yesu iporo pa kâi njinde mine tu, “Noko ma

kupula kanaŋo kilo tia ndo!” Aku kinzi pâri-tamâta silonjo ne ŋgua ŋinde.

Yesu iŋaranzi mbaliŋa warakanzi lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa

Matai 21:12-17, Luka 19:45-48

¹⁵ Kinzi silâ lee sipâŋga Jerusalem lawea. Aku Yesu ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa ku iŋaranzi mbaliŋa warakanzi simo sipako kelekele lâ nia ŋinde. Itili peke lâ kinzi tamâta ŋana sipalulua mbumbu kâ, aŋga itili paŋgi lâ kinzi tamâta siveta wurâta ŋana sipako sii ŋana patarawâŋa kâ tava. ¹⁶ Njineŋga indi kaika panzi tu ma sikai kelekele kie-kie simâ luma sapâŋa ne ŋgumbi ilo ndimo. ¹⁷ Aku ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno mine tu,

“Nanenge luma nde ma kinzi sipatu ŋa tu, “Kinzi ŋgu ndoni nenzi luma ŋana noŋa kâ” ,

aŋga miki nde kaveta ŋjine ipâŋga itogo kinzi nanzare tamâta nenzi munâŋa nia mine!”

¹⁸ Aku kinzi patarawâŋa tamâta ŋalaŋala ŋga kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ nde silonjo ŋgua ŋjine, kala siroto nzâla ŋana ma sipu i pâta imâte kâ. Andeta kinzi siruru ŋana i kâ, ŋana tu kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motutu ŋana i kawa ŋgua.

¹⁹ Aku kari indue lala lâ, njineŋga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta sipile Jerusalem lawea ku siyâti silâ.

Ambo tamâta tonje kalo tawana mao ku ikai noŋa, ande Maro Kindeni ma ipalongo papa i

²⁰ Aku wurita mboyo, njineŋga kinzi soka silâ, aku simora kâi ‘fik’ ŋjinde tu lau tava mburu-mburu ndoni nde ngâla-ngâla marumbu lâ. ²¹ Njineŋga Petero kalo ŋgere ku iporo tu, “Pananaŋa, kumora ŋga! Nola noko kutu ŋgua kaika pa kâi ŋjine, kala ngâla-ngâla lâ!”

²² Aku Yesu iporo taulo panzi tu, “Miki kao nemi kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni nâ. ²³ Nanja aporo mao nâ pami, ambo tamâta tonje kalo tawana sondo, ku isupwa tuu ŋai mine tu, ‘Noko kumandi kupatiki kundue tâi ilo’, ambo tamâta ŋjinde ilo rua-rua tia, i kalo tawana nâ kala iporo, ande Maro Kindeni ma iveta mâsi ŋjinde ipâŋga, ikura tamâta ŋjinde iporo mine. ²⁴ Ambo miki kano pa Maro Kindeni, aku kalomi tawana ku kaporo lâ ilomi tu, ‘Mao nâ, i ma iveta ikura nanengu noŋa mine’, ande mao nâ, i ma iveta mine.

²⁵ Andeta miki kalonjo ŋga; lâ zo ŋana miki kano pa Maro Kindeni, ambo miki kalomi ŋgere ŋana vetâŋa soki tonje tamâta tonje muŋga iveta pami, ambo miki ma kazavaru tamâta ŋjinde ne soki piti lâ tini, ande miki

Tamami imo samba ilo kala ma iveta mine nâ pa miki. [²⁶ Taitu mambo miki kazavaru tamâta ŋjinde ne soki piti lâ tini tia, ande Tamami imo samba ilo kala ma izavaru nemi kiesaka piti lâ tinimi tia mine nâ.]*

Kinzi sikasoŋa Yesu tu ikai ea ndamwa

Matai 21:23-27, Luka 20:1-8

²⁷ Kinzi soka silâ sipâŋga Jerusalem lawea kilo, aku Yesu ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ŋgumbi ilo. Njineŋga kinzi patarawâŋa tamâta ŋalaŋala wa kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ wa kinzi katonâŋa, ande simâ papa i. ²⁸ Aku sikasoŋa tu, “Wa, noko pwai ea ndamwa kala kuveta mâsi kie-kie mine, a? Aŋga ea wurâta ŋjine ilano, a?”

²⁹ Andeta Yesu ipainzi tu, “Ara, nanja kala atu akasoŋami kasoŋaŋa tonje. Ambo miki ma kaporo ŋgua sondo itaulo imâ, ande nanja ma aporo pwataki pami ŋana akai ea ndamwa ŋga aveta vetâŋa ŋjine.” ³⁰ Njineŋga ikasoŋanzi tu, “Muŋga, lâ zo ŋjinde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata iveta wurâta ŋana ilil-inzi tamâta, ande ea wurâta ŋjinde ilua i. Miki ilomi tu Maro Kindeni wurâta ŋjinde ilua i, tiya?, i tamwata nâ ilo pateu tu ma iveta. Miki kaporo imâ pa nanja ŋga!”

³¹ Andeta kinzi siporo ŋgua lâ warakanzi ŋgininzi tu, “Ambo kinda ma taporo taulo tu, ‘Maro Kindeni isupwa Yoane tu iveta wurâta ŋjinde’, ande i ma iporo pa kinda tu, ‘Mine kala ŋana sâ kâ ŋga miki ŋandai kalomi tawana Yoane ne ŋgua, a?’ ³² Ambo kinda ma taporo taulo tu, ‘Yoane tamwata nâ ilo pateu tu ma iveta wurâta ŋjinde’, ande kinzi tamâta ma wisinzi nâna ŋalae pa kinda.” (Kinzi siruru ŋananzi tamâta, ŋana tu kinzi rârâni situ Yoane nde Maro Kindeni ne ŋgua-tulâŋa tamâta mao.)

³³ Tia ku kinzi siporo ŋgua taulo pa Yesu tu, “Maka kasama tia.” Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Ara, nanja kala ma aporo ŋgua tonje pami tia ŋana akai ea ndamwa amâ kala aveta vetâŋa ŋjine.”

12

Ŋgua tambirâŋa ŋana kinzi tamâta saka-mao sikatona tâno waini

Matai 21:33-46, Luka 20:9-19

¹ Aku Yesu iporo ŋgua tambirâŋa panzi mine tu, “Tamâta tonje ipâu tâno waini tonje, aku ipa ŋgumbi ŋana. Aku iveta wewe lâ tâno ilo itogo kondo ŋana sipale waini kanaŋo tu punu-punu kâ, aku ipa pâla tonje ŋana tamâta ma simo ilo sio ŋana tâno kâ. Aku tâno nde io lâ tamâta pinde mbaunzi ilo ŋana sikatona ku sikai wurâta ŋana mbumbu kâ lâ tini. Njineŋga tâno warika ŋjinde ilâ

* **11:26:** Nia ndoyo, ŋgua ŋjine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipâŋga lâ muli nde isenje ŋgua ŋjine ilâ kuku ŋgua ikeno muŋga.

pa nia malawae tonje. ² Imo lee, aku zo laiti njana waini ma ipula kanaŋo kâ. Njineŋga isupwa ne wurâta tamâta tonje ilâ pa tâno waini njinde njana ikai waini kanaŋo pinde, ikura munja sipa njua tu ma silua i. ³ Andeta kinzi sikai tâno warika ne wurâta tamâta njinde kaika ku sipu pâta lâ, aku sio iyoka mbau kaa nâ itaulo ilâ. ⁴ Njineŋga tâno warika isupwa wurâta tamâta tonje kilo ilâ panzi. Andeta kinzi sipu i kulu pwataki ku siveta kenzi sakamao papa. ⁵ Njineŋga tâno warika isupwa wurâta tamâta tonje kilo, andeta sipu tamâta njinde pâta imâte. Aku isupwanzi wurâta tamâta rârâ kilo mine nâ, andeta kinzi sipunzi rârâni, anja pinde nde sipunzi pâta simâte lâ.

⁶ Isupwanzi ne wurâta tamâta rârâni marumbu lâ. Njineŋga tâno warika kalo njere njana tamâta taitu nâ i njandai isupwa ilâ panzi nja. Njinde nde i natu taituni nâ, aku i ilo ndo keno papa. Mine kala isupwa natu njinde ilâ panzi tamâta uru siveta wurâta lâ tâno waini ilo. I itu mine, 'Kinzi ma simege njana natunju.'

⁷ Andeta kinzi tamâta uru siveta wurâta lâ tâno njinde nde siporo lâ warakanzi nginzi tu, 'Wa, tamâta ndai ma muli ikai tama ne mbaliŋa ndoni. Ayo, njine ma tapu pâta imâte, ande kinda warakânda ma takai i ne tâno njine.' ⁸ Siporo njua njine lâ, aku marumbu; mbaunzi ilâ sikai natu njinde ku sipu pâta imâte. Anja i karae nde sisia yâti tâno njane.'

⁹ Yesu itambira njua mine panzi lâ, njineŋga ikasonjanzi tu, 'Ayo, tâno waini warika ma iveta mana. I ma imâ ku ma izavarunzi tamâta munja siveta wurâta lâ tâno njinde, ku ma tâno njinde ilanzi tamâta pinde njana sikatona kâ.' ¹⁰ Njineŋga Yesu ipainzi tamâta njalanja njinde tu, 'Tiambo miki njandai kaponi Maro Kindeni ne njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

'Mira njine kinzi tamâta njana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipânga mira ara njana isuka luma njane kaika kâ. ¹¹ Maro Kindeni tamwata iveta vetâja njinde ipânga lâ, kala kinda tamora njinde tu ara pâta kanaŋo.'

¹² Yesu iporo njua njine lâ, aku lâ zoni ndaina kinzi tamâta njalanja situ ma sikale Yesu kaika ku sio lâ luma sakamao ilo, njana tu sisama tu Yesu itambira njua njinde iyoke kinzi warakanzi nâ. Andeta siruru njanani tamâta, kala njandai siveta mine nja.

Kinzi sikasonja Yesu njana mbumbu uru silua Koipu Njalae Kaisara

Matai 22:15-22, Luka 20:19-26

¹³ Aku muli, njineŋga kinzi tamâta njalanja sisupwanzi Parisai tamâta pinde sitavanzi

Herot ne tamâta pinde simâ pa Yesu. Kinzi ilonzi pateo tu ambo i ma iporo njua pinde njâsi tâ, ande ma sio i ilâ pa njua nia. ¹⁴ Kinzi simâ pa Yesu ku sipai tu, 'Pananâja, maka kasama tu noko nde tamâta njana kuporo njua mao kâ. Noko uru kuporo njua taituni panzi tamâta njalanja wa kinzi sugorai tamwatanzi wa. Noko njua mao nâ uru kupanananzi tamâta njana Maro Kindeni ne vetâja kâ. Mine kala maka katu kakasonjano mine: 'Noko ilo mana; nenda Koipu Njalae Kaisara uru iporo kaika tu kinda ma mbumbu talua. Ayo, Mose ne njua tukuŋa isâu tu kinda ma mbumbu talua Kaisara, tiya? Ma tako, tiya?'

¹⁵ Andeta Yesu isama kinzi kilalanzi pwataki tu kinzi nde lanja tamwatanzi. Mine kala ipainzi tu, 'Njana sâ kâ nja miki kakai samâja pa nana, a? Kakai mbumbu tonje kamâ ku katula pana.' ¹⁶ Aku kinzi sikai mbumbu tonje simâ. Njineŋga Yesu ikasonjanzi tu, 'Tai wa ŋoa njine kala ikeno mbumbu tini, ande ea ne.' Aku siporo tu, 'Kaisara ne.'

¹⁷ Ande Yesu ipainzi tu, 'Mine kala Kaisara ne kelekele, ande miki kalua Kaisara. Anja Maro Kindeni ne kelekele, ande kalua Maro Kindeni.' Aku kinzi wisinzi motutu njana Yesu ne njua njinde kâ.

Kinzi sikasonja Yesu njanani tamâta simâte lâ njineŋga simandi simo vianzi kilo
Matai 22:23-33, Luka 20:27-40

¹⁸ Njineŋga kinzi tamâta pinde lâ Sadyusi njua nde simâ pa Yesu. Kinzi njua njinde uru kalonzi tawana tu kinzi materja tamâta ma muli simandi simo vianzi kilo, ande tia. Kinzi situ siveta kapa-kapa pa Yesu kala sipai tu, ¹⁹ 'Pananâja, Mose munga ingere njua tukuŋa tonje imâ pa kinda mine tu, 'Ambo tamâta tonje i natu tia ku imâte, ambo i kaiwa taine imo ŋai yo, ande tamâta njinde tai ma ikai tua kaiwa, aku kinzi rua ma sipulia lâlu itogo tua kilala mine.'

²⁰ Siporo njua njine lâ, njineŋga sisia njua pa Yesu mine tu, 'Ayo, tamâne nzâla-kulu tonje i tai lima kanaŋo taitu simo. Nzâla-kulu njinde ikai kaiwa taine tonje, andeta mwanja i tamwata imâte lâ, aku i natu tonje tia. ²¹ Mine kala i tai iyoka tua muli ku ikai taine njinde itogo kaiwa mine. Andeta i kala natu tia, ku imâte. Njineŋga i tai kala iveta mine nâ. ²² Siveta mine lee, aku kinzi tai rârâni sikai taine taituni njinde, ku kinzi kala natunzi tia, ku simâte lâ. Aku muli nja taine kala imâte. ²³ Ayo, lâ zo muli, ambo kinzi materja tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande taine njinde ma imo ea kaiwa lâ kinzi tai-tua lima kanaŋonzi rua njinde. Noko kusama tu kinzi rârâni munja sikai kaiwanzi taitu njinde.'

²⁴ Andeta Yesu ipainzi tu, “Opopo, miki kasama Maro Kindeni ne ngua ikeno lâ pepa tini, ande tia. Aku miki kazizâla njana i ne walo kaika mine nâ. Mine kala miki kaveta ngua palanjeja rârâ. ²⁵ Lâ zo njana kinzi mateja tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande kinzi ma simo sitogonzi ajele lâ samba ilo mine, kala ma sipakâe tia. ²⁶ Andeta naja atu aporo ngua tonje pami njana kinzi mateja tamâta nenzi mandija kâ. Mose munja ingere ngua tapârija njana kâi kiri-mwata yââ kana, andeta miki njandai kapono ngua njinde nja, a? Lâ tapârija njinde Maro Kindeni ipai Mose tu, ‘Naja nde Abraham nja Isaka nja Yakopu nenzi Maro Njalae’. ²⁷ Ayo, ngua njinde itula pa kindu tu Maro Kindeni njandai kinzi mateja tamâta nenzi Maro Njalae nja. I imo Maro Njalae panzi tamâta simo vianzi njinde, njana tu lâ i nao kinzi tamâta rârâni simo vianzi nâ. Opopo, miki nemi ilo-kalo nde soki ndo.”

Maro Kindeni ne ngua tukuja ndia ipolenzi tukuja rârâni

Matai 22:34-40, Luka 10:25-37

²⁸ Njineja pananâja tamâta njana ngua tukuja kâ tonje nde kala imâ, aku ilonzi sipawa ngua. Ilojo Yesu iporo ngua kanaja nâ taulo panzi, kala ikasonja Yesu tu, “Ngua tukuja ndia nde ipolenzi tukuja rârâni.”

²⁹ Ande Yesu iporo taulo tu, “Ngua tukuja taitu nde kala njine: ‘Miki Isrel ngu kaloro! Maro Kindeni nde nenda Maro, aku i simbo nâ nde Maro Njalae. ³⁰ Noko ma tini mwasa ndo pa noko ne Maro Kindeni, aku kuo noko ilo ndoni wa koroani ndoni wa ilo kalo ndoni wa ne walo ndoni ilâ pa i simbo nâ.’ ³¹ Anja ngua tukuja iyoka njinde muli, ande mine: ‘Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.’ Ngua tukuja tonje nde njalae ku ipolenzi rua njine, ande tia.”

³² Aku pananâja tamâta njinde ipai Yesu tu, “Pananâja, noko kuporo njua mao. Mao nâ, Maro Kindeni simbo nâ nde Maro Njalae, aku tonje iregere kuku i, nde tia. ³³ Aku kindu ma tininda mwasa ndo papa i lâ ilonda wa nenda ilo-kalo wa nenda walo ndoni wa. Aku kindu ma tininda mwasa panzi tininda pinde itogo tininda mwasa pa warakânda mine. Ambo kindu ma toka tukuja rua njine muli, ande mâsi njine nde ma ara ndo lâ Maro Kindeni nao, ipole patarawâja ndoni kinzi uru simomo lâ yââ, tava patarawâja kie-kie rârâni.”

³⁴ Yesu ilonjo tamâta njinde iporo ngua ara, itogo kinzi ilo-kalo tamâta uru siporo mine. Mine kala ipai tu, “Laiti njana noko ne kalotawana ipânga sondo kâ.” Aku kinzi tamâta rârâni simege njana Yesu, ku ilonzi pateja tu ma sikai samâja mine papa i kilo, ande ma tia.

Yesu ikasonja njana Kirisi kâ

Matai 22:41-46, Luka 20:41-44

³⁵ Yesu imo Maro Kindeni ne luma sapâja ne ngumbi ilo ku ipanananzi tamâta. Aku ipainzi tu, “Kinzi pananâja tamâta njana ngua tukuja kâ uru siporo tu, ‘Kirisi nde timbunda Daviti natu’. Andeta ngua njinde nde duvi mana, a? ³⁶ Njana tu nanayoni Koroani Sapâja itula ilo-kalo pa Daviti, kala Daviti tamwata iporo tu,

‘Maro Kindeni itu ngua pa nanenju Maro Njalae mine tu, ‘Noko kusanona nja pa mbaungu wia kâ lee, ikura lâ zo njinde naja ma aonzi noko ne kazâja tamâta simo noko kalo.’”

³⁷ Ayo, Daviti tamwata ipatu Kirisi nja tu Maro Njalae. Mine nde mana mana nja kinzi siporo tu Kirisi nde Daviti ne vâsa nâ, a?” Aku kinzi tamâta ngu njalae nde sindeka njana silonjo Yesu ne ngua.

Kinzi tamâta njalajala nenzi vetâja potomule

Matai 23:1-36, Luka 20:45-47

³⁸ Aku Yesu ipanananzi mine tu, “Miki kapakatona sondo njana kinzi pananâja tamâta njana ngua tukuja kâ nenzi vetâja. Kinzi ilonzi tu sisawa pasauja luandondo njana sipasuka warakanzi tininzi kâ, ku soka silâ. Aku ilonzi tu kinzi tamâta ma simege njanani ku ma siporo panzi lâ ao ngini tu, ‘O, tamâta njalae, kari ara!’ ³⁹ Aku kinzi ilonzi tu sisauja lâ tamâta naonzi lâ luma njana pasauja kâ ilo, aku ilonzi pa sajonâja nia arara lâ kâja-nuja njalajala nia tava. ⁴⁰ Kinzi uru sikai lajeja panzi taine mwala, aku sipanawe nenzi luma. Aku kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi ku sikai noja luandondo njana kinzi tamâta ma simoranzi. Andeta muli, lâ zo njinde Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta, ande kinzi ma sikai nâna njalae tina.”

Sugorai taine tonje io ne patarawâja ilâ pa Maro Kindeni

Luka 21:1-4

⁴¹ Yesu isauja patarawâja nia tini laiti lâ luma sapâja ilo, aku mata ilâ imoranzi tamâta sio mbumbu lâ pinze ilo. Aku kinzi mbalija warakanzi rârâ nde sio mbumbu rârâ. ⁴² Andeta njineja sugorai taine mwala tonje imâ ku io mbumbu kiri-kiri rua nâ indue pinze ilo.

⁴³ Njineja Yesu isarawanzi ne pâri-tamâta tu simâ, aku ipainzi tu, “Naja aporo mao nâ pami; sugorai taine mwala njine io mbumbu njalae tina, ipole mbumbu kinzi tamâta rârâni munja sio lâ pinze ilo. ⁴⁴ Njana tu kinzi rârâni nenzi mbumbu rârâ keno panzi, aku sio pinde nâ ilâ pinze ilo. Anja taine njine nde imo sugorai ndo, andeta io ne mbumbu ndoni, kala i ne mbumbu tonje ikeno njana iko kapwa kâ, ande tia.”

13

Yesu itula ngua njana Maro Kindeni ne luma sapânga ma zavarunja pwapwataki
Matai 24:3, Luka 21:7

¹ Yesu ipile Maro Kindeni ne luma sapânga ku iyâti ilâ, njinenga i ne pâri-tamâta tonje ipai tu, “Panânânga, kumora mira njalanjala wa luma arara njai!” ² Andeta Yesu iporo taulo tu, “O, noko kumoranzi luma njalanjala njine, a? Nanja apaino tu kinzi kazânga tamâta ma sipile luma njine ne mira tonje ikeno mira tonje kulu tia ndo. Kinzi ma sisapira rârâni iyauru bururu ndue lâ.”

Yesu iporo njana malia kie-kie ma muli ipângga

Matai 24:4-14, Luka 21:8-11

³ Yesu ikâki isanona Oliv Tuu kulu. Anja Maro Kindeni ne luma sapânga ikeno pa nao. Njine nja Petero, nja Yamesi, nja Yoane, nja Andaria nde simâ papa ku sikasonja tu, ⁴ “Maka katu kasama njine; mâsi njinde ma ipângga lâ zo ndia. Anja mâsi ndia ma ipângga munja njana itula pwataki tu mâsi njalanjala njinde nja nao laiti njana ipângga kâ.”

⁵ Njine nja Yesu itula ngua pwataki panzi tu, “Miki kapakatona sondo nja. Tia ma tamâta tonje ilanemi. ⁶ Njana tu kinzi tamâta rârâ ma simâ ku sipatu nanja njângu, ku ma siporo tu, ‘Nanani tamwatângu kala i’, aku ma sikai lanenja panzi tamâta rârâ. ⁷ Aku miki ma kaloŋo paranja njalanjala ne ndunenani imâ laiti, aku ma kaloŋo ngua njana paranja njalanjala pinde ipângga nia malawae tona. Andeta miki ma tinimi ruru ndimo. Njinde ma imâ ipângga, anja zo njalae njana tâno njine ne zo marumbu kâ nde ipângga tia yo. ⁸ Kinzi tamâta lâ lawea pinde ma simandi sikai kazânga panzi tamâta lâ lawea pinde, anja ngu pinde ma sikai kazânga panzi ngu pinde. Ogi ma iririŋo tâno pinde yâti taulo, aku putole njalae ma ipângga lâ tâno pinde. Mâsi njine rârâni ma ipângga munja, itogo nâna uru ipângga panzi taine kâpwa kâpwa ku itula pwataki tu pagugunja ne zoni nde imâ ipângga laiti lâ.”

⁹ Andeta miki kapakatona warakami sondo nja. Njana tu kinzi ma sikaimi kaika ku siomi lâ ngua nia, ku ma sipalilimi lâ luma njana pasauŋa kâ ilo. Aku ma siŋgunumi kamandi lâ kinzi koipu njalanjala wa tamâta mbâna-mbâna wa naonzi, njana tu miki nemi kalo-tawana ikeno pa nanja. Andeta vetânga njinde nde itogo nemi nzâla njana kaporo katula pâri ara panzi tamâta njalanjala njinde. ¹⁰ Andeta Maro Kindeni ne pateânga ikeno tu kinzi tamâta pinde ma silâ situla pâri ara panzi tamâta simo tâno ndoni munja lâ nja, kala kinzi tamâta rârâni ma siloŋo. ¹¹ Aku lâ zo njana kinzi ma sipa miki kaika njana siomi kalâ pa ngua nia, ande miki ma karuru ndimo, aku kalomi loko njana ngua ndia miki

ma kaporo taulo panzi, mine ndimo. Njana tu Maro Kindeni ma itula ngua pami lâ zo ndainani nâ njana kaporo yâti. Mine nde njandai miki warakami nâ ma kaporo nja; Koroani Sapânga ma itula ngua pwataki lâ kawami.

¹² Pa zo njinde kinzi tamâta ma sionzi ninzi-nambwe silâ kazânga tamâta mbaunzi ilo, njana ma sipunzi pâta simâte kâ. Aku kinzi tamâne kala ma siveta mine nâ panzi natunzi. Aku kinzi lâlu kala ma sikai kazânga panzi tinanzi tamanzi mine nâ, ku ma sionzi silâ kazânga tamâta mbaunzi ilo njana sipunzi pâta simâte kâ. ¹³ Mao nâ, kinzi tamâta rârâni ma wisinzi nâna njalae tina pami, njana tu nemi kalo-tawana ikeno pa nanja. Anja tamâta ea imandi kaika lee zo sakamao njinde marumbu lâ, ande Maro Kindeni ma via mao ilua i, ma imo via mine ku imo nâ.”

Vetânga sakamao njalae tina ma ipângga
Matai 24:15-28

¹⁴ Aku Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki ma kamora vetânga sakamao ndo ipângga iveta muso njalae lâ nia njinde tunja kaika ikeno njana.” (Noko tamâta ea kupono ngua njine, ande kalo ngere sondo njana kusama duvi kâ.) “Pa zo njinde, ara njana kinzi tamâta simo Judia tâno njinde ma sikâwa silâ pa nia tuu. ¹⁵ Ambo tonje imo ne luma mende kulu, ande ara njana i ma indue ku ikâwa nâ ilâ; i ma ilâ luma ilo njana ikai ne kekeleke tonje ndimo. ¹⁶ Ambo tonje imo ne tâno ilo, ande i ma itaulo ilâ luma ilo njana ikai ne pasawanja luan-dondo ndimo. ¹⁷ Opopo, lâ zo njinde kalo-sukânga njalae tina ma ilâ panzi taine kâpwa kâpwa wa kinzi taine njinde natunzi simo suu tini yo. ¹⁸ Ara njana miki ma kano kaika tu mâsi njinde ma ipângga lâ mào ne zo tia. ¹⁹ Lâ zo njinde, malia njalae tina ma ipângga. Nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno wa kekeleke rârâni sipângga lâ, aku imâ lee ipângga lâ zo njine, ande malia kie-kie mine munja ipângga tia ndo. Aku muli kala malia kie-kie mine ma ipângga kilo, nde tia. ²⁰ Ambo Maro Kindeni ma io zo luan-dondo njana malia kie-kie njinde, ande kinzi tamâta rârâni ma sipamateteu marumbu lâ. Andeta i ilo ndo keno panzi tamâta munja ipateanzi njinde, kala ma io zo njinde mbuku taitu nâ. ²¹ Pa zo njinde, ambo tamâta tonje ipaimi tu, ‘Kamora nja, Kirisi imo njai’, tâku ‘Imo ndai’, ande miki ma kalomi tawana ngua njinde ndimo. ²² Njana tu lâ zo njinde, kinzi ‘Kirisi’ lanenja rârâ anja nguatulânga tamâta lanenja rârâ ma sipângga, ku ma siveta mâsi kie-kie pinde sitogo tu silanenzi ku siyaulanzi tamâta njinde Maro Kindeni munja ipateanzi njinde. Andeta kinzi ma sikura tia. ²³ Nanja aporo atula vetânga njine

pwataki pami lâ, aku mao kano, vetânga mine ma muli ipânga. Mine nde miki kapakatona sondu nga.”

Mâsi rârâni njinde ma marumbu lâ, njine nga Yesu ma imâ ipânga

Matai 24:29-31, Luka 21:25-28

²⁴ Njine nga Yesu iporo kilo tu, “Mâsi wa malia njalae tina njinde ma ipânga marumbu lâ, njine nga

‘kari mata ma ipânga naja, nga nzimona ma ipane nia kilo tia. ²⁵ A nga pitu ma simba piti lâ samba tini, nga samba ne singâra kaika rârâni ma silâ wa simâ wa.’

²⁶ Njine nga kinzi tamâta ma simora naja Tamâta Natu amo take-take tonje ngini amâ tava walo njalae, aku ma simora naja kilalangu pwataki tu naja nde Maro Njalae.

²⁷ Lâ zo njinde naja ma aonzi nanenju anjelo silâ sigonanzi nanenju tamâta rârâni munja apateanzi njinde. Mao nâ, kinzi anjelo ma silâ sikura nia ndoni lâ tâno kulu njana sigonanzi nanenju tamâta njinde.

Ngua tambirânga njana kâi pâla-pâla itula zo Matai 24:32-33, Luka 21:29-31

²⁸ “Miki kalomi ngere njana kâi pâla-pâla kâ, njana tu njinde ma isukami njana kasama nanenju ngua njine duvi. Lâ zo njana kâi pâla-pâla irumba ku lau wasaseki ipânga, ande miki kasama tu kari ne zo nga imâ ipânga laiti lâ. ²⁹ Aku mine nâ, ambo miki ma kamora mâsi njinde rârâni ipânga lâ, njine nga ma kasama tu tâno njine ne zo nga laiti njana marumbu kâ. ³⁰ Naja aporo mao nâ pami; kinzi tamâta simo lâ zo njine ma simâte tia yo, njine nga mâsi njinde rârâni ma imâ ipânga lâ. ³¹ Mao nâ, samba wa tâno wa ma marumbu lâ, nga naja kawângu ngua nde ma marumbu tia ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.”

Maro Kindeni simbo nâ isama Yesu ne zo njana itaulo imâ kilo kâ

Matai 24:36-51

³² Njine nga Yesu iporo tu, “Tamâta tonje isama zo ndia wa kari tai njapia naja ma ataulo amâ kilo, ande tia. Kinzi anjelo lâ samba ilo sisama njine tia, aku naja Maro Kindeni Natu tamwatângu kala asama njine tia. Mama simbo nâ isama. ³³ Mine nde kapakatona sondu nga, njana tu miki kasama nanenju zo njana ataulo amâ kilo kâ, ande tia. ³⁴ Njinde itogo tamâta njalae tonje ipile ne luma ku iyoka ilâ pa nia tonje. Aku ipainzi ne wurâta tamâta tu ma sikatona i ne kelekele sondu, njine nga iwea wurâta panzi taitu-taitu. Aku ipai tamâta uru ikatona luma ne nzâla njinde tu ma io tini sondu ndo.

³⁵ Mine nde miki kala kao tinimi sondu ndo, njana tu miki kasama njana zo ndia luma warika ma itaulo imâ kilo, ande tia. Tiambo

i ma itaulo imâ lâ lala tâku mbo ngini-ngini tâku mbwale mbwale kâ tâku mbwale pwataki tâ; ande miki kasama tia. ³⁶ Mine nde kao tinimi sondu ku kamo nâ. Tia ma i imâ walele nâ, aku ma imora tu miki kakeno. ³⁷ Ngua njine naja aporo pa miki, ande kala aporo panzi tamâta rârâni mine nâ tu, ‘Miki ma kao tinimi sondu ku kamo nâ.’”

14

Kinzi tamâta njalanjala sipa ngua tu ma sipu Yesu pâta imâte

Matai 26:2-5, Luka 22:1-2

¹ Ma wurita lâ mbwale mauru, njine nga Juda nenzi zo sapânga njana sika puronga ne yisi tia ma ipânga. Kinzi sipatu kumbwa njinde nga tu Pasova. Aku kinzi patarawânga tamâta njalanjala nga kinzi pananânga tamâta njana ngua tuku nga kâ nde siporo tu, “Kinda ma taveta mana nga ma talanje Yesu ku takai kaika tapu pâta imâte.” ² Andeta kinzi siporo tu, “Kinda ma taveta njinde lâ zo sapânga tia. Tia ma kinzi tamâta wisinzi nâna ku singoloa paranja, ku ma sipara potomule.”

Taine tonje ipalini samimi lâ Yesu kulu

Matai 26:6-13, Yoane 12:1-8

³ Yesu imandi ilâ pa Betani lawea, aku imo Saimon ne luma ilo. Saimon nde tamâta tonje munja ikai puko nga tini saga-saga, andeta njine nga tini mbâra-mbâra kilo. Yesu isaronga peke tini tu ma ika kâ, andeta taine tonje ikai ne mira belo ara tonje, samimi kuwae ara pâta ikeno ilo, ku ikai imâ pa Yesu. Samimi njinde nde kulu njalae tina. Aku taine ipu belo samimi njinde kawa pwataki, ku ipalini samimi lâ Yesu kulu.

⁴ Taitu kinzi tamâta pinde simora njinde ku ilonzi kura tia ndo. Kinzi siporo pa warakanzi tu, “Opopo, njana sâ kâ nga ipalini samimi njine iyaula kaa nâ, a? ⁵ Ambo kinda munja takai samimi njinde talanzi tamâta tu siko tâ, ande kinda ma takura tu takai kulu njalae njinde, aku mbumbu njinde ma talanzi sugorai tamwatanzi. Andeta tia.” Aku simbita taine njinde pâta.

⁶ Andeta Yesu ipainzi tu, “Njana sâ kâ nga miki kaveta malia pa taine njine, a? Iveta mâsi ara ndo pa naja. ⁷ Njana tu kinzi sugorai tamâta ma simo kumi ikura zo zo. Mine kala lâ zo ndia miki katu kasukanzi, ande kasukanzi. A nga naja ma amo songo kuku miki, ande tia. ⁸ Vetânga kala taine ikura tu iveta, ande iveta lâ. Ipalini samimi lâ naja karaenju njana iveta sondu njana alâ pa kuru nia kâ. ⁹ Naja aporo mao nâ pami; lâ tâno ndia muli mbo kinzi ma situla pâri ara njana naja kâ, ande kinzi ma situla vetânga taine njine iveta njinde tona, njana kinzi tamâta ma kalonzi ngere njana i wa.”

Judas ipa ngua tu ma io Yesu lâ kinzi patarawânga tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:14-16, Luka 22:3-6

¹⁰ Njineŋga kinzi pâri-tamâta saŋao kanaanŋonzi rua nawalanzi tonje, i ŋa tu Judas Iskariot, ande ilâ panzi patarawânga tamâta ŋalajala. I itu ma ikai kulu-pânga ŋana Yesu kâ panzi. ¹¹ Kinzi siloŋo ŋgua ŋine ku sindeka pâta, njineŋga sipa ŋgua kaika ŋana mbumbu pinde ma silua i. Njineŋga Judas ilâ ku iroto nzâla tonje ŋana ma io Yesu lâ mbaunzi ilo.

Yesu ika kânga-nuŋa kunzi ne pâri-tamâta

Matai 26:17-24, Luka 22:7-14,21-23, Yoane 13:18-19

¹² Njineŋga zo sapânga ŋana sika puroŋa ne yisi tia kâ nde imâ ipânga lâ. Lâ zo ŋalae ŋinde, kinzi Juda tamâta uru sipunzi lama natunzi pâta simâte, njineŋga sika. Njine nde ŋana iveta kinzi kalonzi ŋgere ŋana kumbwa Pasova ne duvi kâ. Aku Yesu ne pâri-tamâta sikasona i tu, “Noko ilo tu maka ma kalâ kaveta kânga-nuŋa lâ nia ndia ŋana ma taka.”

¹³ Aku Yesu isupwanzi ne pâri-tamâta rua tu silâ, ku ipainzi tu, “Miki rua kalâ lawea ŋalae ilo, aku ma kapakâtu kuku tamâta tonje lâ nzâla, ikale lââ lâ kulo ŋalae tonje. Miki rua koka i muli. ¹⁴ I ma ilâ luma tonje ilo. Njineŋga miki ma kaporo pa luma ŋinde warika tu, ‘Pananânga ne kasonânga nde ikeno mine; ‘Luma ilo kisiŋa pwataki tonje nde keno ndia ŋana ma aka kumbwa ŋine ne kânga-nuŋa kunzi nanenŋu pâri-tamâta ŋai.’” ¹⁵ Njineŋga i ma itula luma ilo kisiŋa pwataki tonje ikeno âta pami, peke tava kekelele ŋana kânga-nuŋa kâ nde ikeno ŋinde. Miki rua kalâ kaveta kâpwa pa kindâ lâ niani ndaina.”

¹⁶ Aku kinzi rua silâ lawea ŋalae ilo, aku simora kekelele rârâni ikeno itogo muŋga Yesu iporo panzi mine. Mine kala siveta kânga-nuŋa lâ ŋinde.

¹⁷ Kari indue lala pararai lâ, njineŋga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta saŋao kanaanŋonzi rua ku silâ sipânga luma ŋinde. ¹⁸ Kinzi nde sisanŋona sika yo, ande Yesu ipainzi tu, “Naŋa aporo mao nâ pami; tamâta tonje lâ miki ŋginimi ma io naŋa lâ kinzi kazânga tamâta mbaunzi ilo. Ande kala tamâta ŋine ika kuku naŋa.” ¹⁹ Kinzi pâri-tamâta nde siloŋo ŋgua ŋine ku ilonzi malia ndo, ku kinzi taitutaitu sikasona Yesu tu, “Tiambo noko kuporo ŋana naŋa kâ, tiya?”

²⁰ Ande Yesu ipainzi tu, “I nde tonje lâ miki saŋao kanaanŋonzi rua. Ande kala tamâta ŋine io mbau lâ kondo ilo kuku naŋa, kala maka rua kaka. ²¹ Mao nâ, naŋa Tamâta Natu ma amâte, ikura Maro Kindeni kawa ŋgua kinzi ŋgua-tulânga tamâta muŋga siŋgere lâ pepa tini mine. Andeta vetânga sakamao ndo ma ipânga pa tamâta ŋine io Tamâta

Natu lâ kinzi kazânga tamâta mbaunzi ilo. Ambo nia ndoyo tamâta ŋine tina ipagugua i tia tâ, ande ŋinde ma ara.”

Yesu waiŋa ilanzi ne pâri-tamâta

Matai 26:26-29, Luka 22:17-20, Yoane 13:12-30, 1 Korin 11:23-26

²² Kinzi sisanŋona sika yo, njineŋga Yesu ikai puroŋa, kawa ndange pa Maro Kindeni, aku ipwataki ilanzi ne pâri-tamâta. Aku iporo tu, “Miki kakai kaka. Naŋa kanaanŋonzi kala ŋine.”

²³ Njineŋga ikai kâmba waini kala mine nâ, kawa ndange pa Maro Kindeni, ku ilanzi, aku rârâni sinu waini lâ kâmba ŋinde. ²⁴ Aku ipainzi tu, “Naŋa seenŋu kala ŋine. Njine nde Maro Kindeni ne ŋgua pânga ne kanaanŋo. Naŋa apaliŋi ŋananzi tamâta rârâ. ²⁵ Naŋa aporo mao nâ pami; naŋa ma anu waini kanaanŋo kilo tia lee, ikura lâ zo ŋinde Maro Kindeni ma ikai Maro panzi tamâta lâ tâno kulu. Njineŋga ma anu waini waseki.”

²⁶ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, njineŋga siwâŋgi wâŋgiŋa tonje, aku simandi sipile lawea ŋinde ku silâ pa Oliv Tuu.

Yesu iporo tu Petero ma ipatimoa i

Matai 26:30-35, Luka 22:31-34, Yoane 13:36-38

²⁷ Njineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki rârâni nemi kalo-tawana ma imbe, ikura Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Naŋa ma apu lama nenzi katonânga, ande kala kinzi lama ma sikâwa pwawataki silâ.’”

²⁸ Andeta muli, Maro Kindeni ma ipaŋo naŋa amandi amo viâŋgu kilo, njineŋga ma ayoka amuŋga pami alâ Galilaya tâno.” ²⁹ Andeta Petero ipai tu, “Ambo kinzi tamâta ŋine rârâni nenzi kalo-tawana ma imbe, ande nanenŋu kalo-tawana ma imbe tia ndo!”

³⁰ Andeta Yesu ipai Petero tu, “Naŋa aporo mao nâ pano; ma ŋine mbo nâ, tatareko ma isuŋa kawa mbwani rua tia yo, ande noko tamwata ma kuporo kupatimoa naŋa mbwani ŋato tu noko kusama naŋa tia.”

³¹ Andeta Petero iporo kaika kilo tu, “Ambo kinzi situ sipu naŋa pâta amâte kuku noko, ande naŋa ma aporo apatimoa noko mine tia ku tia ndo!” Aku kinzi pâri-tamâta rârâni kala siporo ŋgua kaŋa taituni mine nâ.

Yesu ikai noŋa lâ Getsemani tâno ilo

Matai 26:36-46, Luka 22:39-46, Yoane 18:1

³² Njineŋga kinzi silâ sipânga tâno tonje, i ŋa mine Getsemani. Aku Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kasanŋona kamo ŋai, mbo naŋa alâ akai noŋa ŋga”. ³³ Aku ikainzi Petero, ŋga Yamesi, ŋga Yoane, aku kinzi ŋato silâ kuku i. Njineŋga Yesu ilo putuka wa ilo

malia ndo. ³⁴ Aku ipainzi tu, “Nanja kalonju sukâna njalae tina, aku laiti njana iyaula nanja ndo. Mine nde miki kamo njine ku kaka mâsa.”

³⁵ Njineŋga ilâ tini, aku ikeno nao tundu lâ tâno kulu, ku ino pa Maro Kindeni njana nâna njalae njinde laiti njana ipânnga papa i kâ, tu ma ingenŋe njana i kâ. ³⁶ Yesu ikai noŋa mine tu, “O, Mama! Noko pwura njana kuveta vetâŋa rârâni. Mine kala nanja atu noko ma pwai kâmba njana nâna kâ njine sanje nanja. Ambo taitu noko ma kuveta ikura nanenju pateâŋa mine ndimo. Kuveta ikura noko tamwata nâ ne pateâŋa.”

³⁷ Njineŋga Yesu itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta kilo, andeta sikeno. Aku ipanjonzi ku ipai Petero tu, “Saimon, noko pweno, a? Mana mana nja noko pwura tia njana kuka mâsa ikura kari tai taitu nâ, a? ³⁸ Ara njana miki ma kao tinimi, ku kano pa Maro Kindeni tu ma isukami njana kamandi kaika lâ zo ndia samâŋa imâ ipânnga pami. Mao nâ, miki ilomi tu kaveta vetâŋa ara, anŋa karaemi nde iveta malia pami.”

³⁹ Njineŋga Yesu ipilenzi ku itaulo ilâ ikai noŋa kilo. Aku lâ i ne noŋa njinde, ande iporo njua rege-rege kuku ne noŋa munŋâŋa njinde. ⁴⁰ Ikai noŋa lâ, njineŋga itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta kilo, andeta imoranzi sikeno nâ simo, njana tu matanzi matutu pâta. Kinzi simandi sânda, andeta mainzi, kala siporo njua tonŋe pa Yesu tia.

⁴¹ Tia ku Yesu itaulo ilâ ikai noŋa kilo, njineŋga itaulo imâ panzi ne pâri-tamâta ku ipainzi tu, “Opopo, miki kakeno kamo njai yo kapwarea, a? Kura lâ! Zo nja ipânnga lâ. Kamora nja; kala njine kinzi simâ njana sio nanja Tamâta Natu lâ kinzi kiesaka tamwatanzî mbaunzi ilo. ⁴² Ayo, kamandi sânda, ku toka talâ panzi! Kamora nja, tamâta njana ikai kulu-pânnga njana nanja kâ, ande kala imâ ipânnga laiti lâ.”

Judas Iskariot io Yesu lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:47-56, Luka 22:47-53, Yoane 18:2-11

⁴³ Yesu iporo njua njine yo, aku walele nâ Judas, ina tonŋe lâ Yesu ne pâri-tamâta sanja kanaronzî rua, ande imâ ipânnga lâ. Aku tamâta ngu njalae tina nde sikai pila njana kazâŋa kâ wa kâi mbuku wa soka kuku simâ. Kinzi patarawâŋa tamâta njalanjala, anŋa kinzi pananâŋa tamâta njana njua tukuŋa kâ, anŋa kinzi ngu nenzi katonâŋa, ande kinzi njinde munŋa sisupwanzi kala simâ.

⁴⁴ Ande kulu-pânnga tamâta njinde munŋa ipainzi tu i ma iveta mâsi tonŋe pa Yesu. Ipainzi tu, “Nanja ma anzumwa tamâta tonŋe nao, aku tamâta njinde nde Yesuni. Miki ma kakai i kaika ku kakatona sono nâ kakai

kalâ.” ⁴⁵ Mine kala Judas iyoka imâ pa Yesu ku walele nâ iporo tu, “Pananâŋa!”, ku inzumwa i nao. ⁴⁶ Njineŋga kinzi kazâŋa tamâta pinde mbaunzi ilâ sikai Yesu kaika lâ. ⁴⁷ Andeta Yesu ne pâri-tamâta tonŋe nde imandi laiti, ku mbau nâ ipasu ne pila yâti ku ipu patarawâŋa tamâta njalae ne wurâta tamâta tonŋe. Aku pila isalu taŋa motu piti imbe ndue tâno kulu.

⁴⁸ Aku Yesu ipainzi tu, “Nana sâ kâ nja miki kakai pila njalanjala tava kâi mbuku kamâ pa nanja, a? Tiambo miki katu nanja nde panawe tamwatânju, a? ⁴⁹ Ikura zo zo nanja uru asaŋona kumi lâ Maro Kindeni ne luma sapânja ilo, ku amo apananamî, andeta miki nandai kakai nanja kaika lâ zo njinde nja. Andeta ara, njua njinde kinzi njua-tulâŋa tamâta munŋâŋa singere lâ pepa tini, kala njine ipânnga kanaanjo lâ.” ⁵⁰ Yesu iporo njua mine lâ, njineŋga i ne pâri-tamâta rârâni sipile i ku sikâwa silâ.

Tamâta limoa tonŋe ikâwa

⁵¹ Pa zo njinde tamâta limoa tonŋe imo kuku Yesu, ande i ipita lalava pâne tonŋe lâ kambwanje. Andeta kinzi kazâŋa tamâta sikai i kaika, ⁵² andeta iyaute lalava pâne njinde piti lâ kambwanje, ku ikâwa wulo-wulo nâ ilâ.

Kinzi sio Yesu ilâ pa njua nia

Matai 26:57-68, Yoane 18:12-14,19-24

⁵³ Njineŋga kinzi kazâŋa tamâta sikai Yesu silâ pa patarawâŋa tamâta nenzi tamâta njalae. Aku kinzi patarawâŋa tamâta njalanjala rârâni wa kinzi ngu nenzi katonâŋa wa kinzi pananâŋa tamâta njana njua tukuŋa kâ wa, kinzi njinde rârâni nde sipasau lâ simo taitu. ⁵⁴ Anŋa Petero nde iyoka mulinzi ilâ, ku imo malawae mwasa. Iyoka ilâ patarawâŋa tamâta njalae ne njumbi ilo, ku isaŋona kunzi sambara tamâta imwai yâ.

⁵⁵ Aku kinzi patarawâŋa tamâta njalanjala sitavanzi kinzi tamâta mbâna-mbâna rârâni nde sisarwanzi tamâta pinde simâ tu ma situla njua njana Yesu ne vetâŋa kâ. Kinzi ilonzi tu ma sisânda vetâŋa soki ndia Yesu munŋa iveta tâ, njana ikura tu ma sipu i pâta imâte. Andeta kinzi nandai sisânda i ne vetâŋa soki tonŋe nja. ⁵⁶ Njana tu kinzi tamâta rârâ sisowe njua lanjeŋa kie-kie lâ Yesu tini, andeta nenzi njua ndoni nandai kaŋa taitu nja. ⁵⁷ Njineŋga tamâta pinde simandi ku sisowe njua lanjeŋa pinde lâ Yesu tini tu, ⁵⁸ “Maka munŋa kaloŋjo i iporo mine tu, ‘Nanja warakânju ma asapira Maro Kindeni ne luma sapânja njine munŋa kinzi tamâta sipa lâ mbaunzi. Anŋa lâ kari njo nâ ma anŋunu luma wasaseki tonŋe kâki kilo. Andeta luma wasaseki njinde nandai kekeleke kinzi tamâta sipa lâ mbaunzi nja’.” ⁵⁹ Andeta njua kinzi sio yâti njinde ipânnga kaŋa taitu tia, ipânnga potomule nâ.

⁶⁰ Njineŋga patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ŋalae imandi ŋgininzi ku ikasoŋa Yesu mine tu, “Wa, noko tini pwâka tu kuporo ŋgua tonje taulo panzi, a? Mana mana ŋana ŋgua ŋjine kala sisowe lâ noko tini, a?”

⁶¹ Andeta Yesu nde kawa buu nâ, iporo ŋgua tonje tia. Tia ku patarawâŋa tamâta ŋalae ikasoŋa kilo tu, “Tiambo noko nde Kirisi, Maro Kindeni Sapâŋa Tamwata Natu noko, tiya?”

⁶² Njineŋga Yesu iporo tu, “Nanani warakâŋgu kala i. Aku naŋa apaimi tu lâ zo muli, miki ma kamora naŋa Tamâta Natu asanona Maro Kindeni Walo Tamwata mbau pa wia kâ, aku ma kamora naŋa ayoka samba ne take-take kulu andue amâ.”

⁶³ Iporo mine lâ, njineŋga patarawâŋa tamâta ŋalae imandi isaraka tamwata ne pasawaŋa lâ tini ku iporo tu, “Kinda ma tasarawanzi tamâta pinde kilo ŋana sisowe ŋgua lâ tamâta ŋjine tini, ande ma tia!” ⁶⁴ Miki kalonjo ŋgua lâ. Kala ŋjine nâ iporo ŋgua pavaligiŋa pa Maro Kindeni! Miki ilomi mana.” Aku kinzi râranî sipa ŋgua tu, “Iveta soki ŋalae, kala ara ŋana ma sipu pâta imâte.”

⁶⁵ Njineŋga kinzi tamâta pinde sisupwara i, anŋa pinde sikau i mata lâ lalava ku mbaunzi nâ sikatu, ku siporo tu, “Wa! Noko nde ŋgua-tulâŋa tamâta, a? Ayo, mine nde kuporo pwataki tâ; ea ipuno.” Siveta mine lee, njineŋga kinzi sambara sipoponza i kaika, ku sikai silâ.

Petero ipatimoa Yesu

Matai 26:69-75, Luka 22:56-62, Yoane 18:16-18,25-27

⁶⁶ Anŋa Petero nde imo lâmbu lâ ŋgumbi ilo. Njineŋga patarawâŋa tamâta ŋalae ne wurâta taine tonje iyoka imâ. ⁶⁷ Taine ŋjinde mata ilâ imora Petero imwai yââ isanona, aku ilea kaika papa ku iporo tu, “Wa, noko kala munŋa kumo kuku Yesu Nasarete tamwata!” ⁶⁸ Taitu Petero ipatiâmô ku iporo mine tu, “Naŋa asama ŋgua kala noko kuporo ŋjinde duvi tia. Naŋa azizâla ŋana.” Njineŋga Petero iyâti ilâ imandi luma ne nzâla kawa. [Ande tatareko isuŋa kawa.] *

⁶⁹ Njineŋga wurâta taine ŋjinde imora i imandi lâ nzâla kawa, ku iporo kilo panzi tamâta simandi laiti tu, “Tamâta ŋjine nde tamâta tonje lâ kinzi nawalanzi.” ⁷⁰ Taitu Petero iporo ipatiâmô kilo tu, “Mine tia!” Aku simo tini nâ, njineŋga kinzi tamâta simandi laiti ŋjinde nde siporo pa Petero kilo tu, “Mao nâ, noko nde tamâta tonje lâ kinzi nawalanzi, ŋana tu noko nde Galilaya tamwata.” ⁷¹ Njineŋga Petero iporo ŋgua

kaika mine tu, “Ambo naŋa alâŋe, ande naŋa ano pa Maro Kindeni tu ma iyaula naŋa; naŋa asama tamâta kala miki kaporo ŋana ŋjinde tia ku tia ndo!”

⁷² Njineŋga walele nâ tatareko isuŋa kawa [kilo]. † Aku Petero ne ilo-kalo ipâŋga ŋana ŋgua Yesu munŋa iporo tu, “Tatareko ma isuŋa kawa mbwani rua tia yo, ande noko tamwata ma kuporo kupatimoa naŋa mbwani ŋato tu noko kusama naŋa tia.” Aku Petero ita pâta kanaŋo.

15

Sikai Yesu silâ pa Pilata

Matai 27:1-2,11-15; Luka 23:1-7,13-18; Yoane 18:28-40, 19:1-16

¹ Simo lee, ku mbwale pwataki lâ, njineŋga kinzi patarawâŋa tamâta ŋalajala wa kinzi ŋgu nenzi katonâŋa wa kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ wa kinzi tamâta mbâna-mbâna râranî nde sipasau lâ, kala ilonzi taitu ŋana ma sipa Yesu lâ wâlo kaika ku sikai silâ pa Rom nenzi koipu tonje, i ŋa mine Pilata. Aku siveta ikura nenzi ŋgua mine. ² Njineŋga Pilata ikasoŋa Yesu tu, “Noko nde Juda nenzi koipu ŋalae, tiya?” Ande Yesu itu lâ kawa mine tu, “Noko tamwata kuporo ŋguani ndaina.”

³ Njineŋga kinzi patarawâŋa tamâta ŋalajala sisowe ŋgua rârà lâ Yesu tini. ⁴ Aku Pilata ipai Yesu kilo tu, “Opopo, tiambo noko ma kuporo ŋgua tonje taulo tia, a? Kulonjo ŋga; kinzi sisowe ŋgua rârà lâ noko tini.” ⁵ Andeta Yesu iporo ŋgua tonje tia, kala Pilata ilo rârà.

Pilata io Yesu tu ma sipu lâ kâi popole tini imâte

Matai 27:16-26, Luka 23:16-25, Yoane 18:38-19:15

⁶ Aku Rom nenzi mâsi tonje nde mine; ikura mbwera mbwera, lâ Juda nenzi kumbwa ŋjinde, ande Pilata uru iyaute tamâta tonje munŋa imo luma sakamao ilo, ikura kinzi Juda tamâta warakanzi nenzi pateâŋa mine. ⁷ Aku lâ zoni ndaina, tamâta tonje imo luma sakamao ilo, i ŋa mine Barabas. Munŋa i nuwala kinzi simandi sipara kunzi Rom nenzi koipu, aku sipunzi tamâta pinde pâta simâte. ⁸ Mine kala kinzi Juda tamâta simâ pa Pilata ku sino papa tu ma iveta itogo munŋa uru iveta panzi mine.

⁹ Ande Pilata ikasonjanzi mine tu, “Tiambo miki ilomi tu naŋa ma ayaute Yesu, ina Juda nenzi koipu ŋalae, imâ pami, tiya?” ¹⁰ Pilata nde isama tu kinzi patarawâŋa tamâta ŋalajala sipadâda nâ ŋana Yesu, aku

* **14:68:** 68,72 Nia ndoyo, ŋgua ŋjine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipâŋga lâ muli nde isenŋe ŋgua ŋjine ilâ kuku ŋgua ikeno munŋa. † **14:72:** 68,72 Nia ndoyo, ŋgua ŋjine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipâŋga lâ muli nde isenŋe ŋgua ŋjine ilâ kuku ŋgua ikeno munŋa.

ņana duvi ņinde k  kinzi sikai sim  pa Pilata. ¹¹ Andeta kinzi patarawâņa tam ta ņalanjala nde sisowe kinzi tam ta ilonzi kalonzi tu ma sisar wa kaika pa Pilata tu iyaute Barabas im  panzi.

¹² Mine kala Pilata ikasonņanzi tu, “Mine nde naņa ma aveta mana papa tam ta ņine miki kapatu i ņa tu ‘Juda nenzi koipu ņalae’, a?” ¹³ Ande kinzi sisar wa kaika tu, “Kupu l  k i popole tini im tel!” ¹⁴ Andeta Pilata ikasonņanzi tu, “Nņa s  k , a? Iveta vet ņa soki ndia.” Andeta kinzi kawanzi ņalae sisar wa kaika kilo tu, “Kupu l  k i popole tini im tel!”

¹⁵ Pilata itu iveta kie ara panzi tam ta, kala iyaute Barabas il  panzi. Nņeņņa ikai Yesu ku io l  kinzi zugu tam ta mbaunzi ilo. Aku kinzi sipalili i p ta l , nņeņņa siluku ņana ma sipu l  k i popole tini.

Kinzi zugu tam ta siporo ņgua pavaligijņa pa Yesu

Matai 27:27-31, Luka 23:26-32

¹⁶ Nņeņņa kinzi zugu tam ta sikai Yesu sil  Rom nenzi luma ņana pasauņa k  ilo, aku sisar wa panzi nawalanzi zugu tam ta r r ni tu sim . ¹⁷ Aku siveta “a” papa Yesu ku sisawa pasawaņa ņiji tonņe l  tini, nņeņņa simwali w ka-w ka tonņe ku sisawa l  kulu tava. ¹⁸ Nņeņņa mbaunzi k ki siveta ņgua kapa-kapa papa mine tu, “Oe, Juda nenzi koipu ņalael!” ¹⁹ Nņeņņa sikai taumbwa tuka pinde, ku sipu i kulu mbwaninzi r r  ņinde wa sisupwara i tini wa. Aku sipare tukunzi papa ku sipanea i laņeņa tona. ²⁰ Kinzi siporo ņgua pavaligijņa pa Yesu mine lee, nņeņņa sikai pasawaņa ņiji piti l  tini, ku sisawa tamwata ne pasawaņa l  tini kilo, aku sikai sil  tu ma sipu l  k i popole tini.

Kinzi sipu Yesu l  k i popole tini

Matai 27:33-56, Luka 23:33-49, Yoane 19:17-37

²¹ Kinzi soka nz la sil , ande sipakâtu kuku tam ta tonņe, i ņa mine Saimon, iyoka im  ņana il  papa lawea ilo k . Aku kinzi zugu tam ta siveta kaika papa i tu ma ikale Yesu ne k i popole k . Saimon nde papa Sairini t no k , aku i nde Arisande ku Rufus rua tamanzi. ²² Kinzi sikai Yesu sil  lee sip ņa nia ndamwa tonņe, sipatu ņa tu Golgata. Nņa ņine nde duvi mine tu, “Kulu K mba Nia”. ²³ Nņeņņa sikai waini pinde sigema tona l   makisa ņana isama n na tia k , aku silua Yesu tu inu. Andeta inu tia.

²⁴ Nņeņņa kinzi sipu Yesu l  k i popole tini, aku siwae i ne pasawaņa sikai nenzi nenzi. Kinzi sipagui mira itogo satu mine, ņana sisama tu ea ma ikai Yesu ne pasawaņa.

²⁵ Aku l  mboyo, kari tai lima kanaņo ņapa, ande kinzi sipu Yesu l  k i popole tini. ²⁶ Aku l  Yesu kulu  ta, ande singere ņgua ņinde muņa sio i il  pa ņgua nia ņana. Singere ņgua mine tu, “Juda nenzi koipu ņalae”. ²⁷ Anņa l  Yesu wanņira, ande sisonanzi nanzare tamwatanzi rua tona. Tonņe nde sipu l  k i popole tonņe tini papa Yesu tini pa wia k , anņa tonņe nde sipu l  k i popole tonņe tini papa i tini pa ņ si k . [²⁸ Mine nde kinzi ņgua-tul ņa tam ta muņgâņa nenzi ņgua nde ip ņa kanaņo. Nņa ņinde nde mine, “Kinzi nenzi mor ņa tu i imo kinzi nanzare tamwatanzi nawalanzi.”] *

²⁹ Aku kinzi tam ta pinde soka nia ņinde sil  wa sim  wa, sirurua kakalinzi ku siporo ņgua pavaligijņa papa mine tu, “Oe, noko tam ta ņana kusapira Maro Kindeni ne luma sapâņa ku kungunu k ki kilo l  kari ņato n , a?” ³⁰ Mine nde kupavila tamwata t ! Nņe n  kupile k i popole aku kundue kum  t !”

³¹ Aku kinzi patarawâņa tam ta ņalanjala sitavanzi panan ņa tam ta ņana ņgua tukuņa k  ande kala siporo ņgua pavaligijņa mine n . Kinzi siporo im  naonzi n  tu, “Opopo, i muņa ivilanzi tam ta pinde, andeta ikura ņana ipavila tamwata k , ande tia! ³² I nde Kiriisi, Isrel nenzi koipu ņalae, a? Mine nde mambo ņine n  i ma ipile k i popole ku indue im , ande ma kalonda tawana i.” Aku kinzi tam ta rua muņa sipunzi l  k i popole simo Yesu wanņira, ande kinzi rua kala siporo ņgua pavaligijņa kana taituni n  pa Yesu.

Yesu im te l 

³³ Kari ik ki im  ņgini l , nņeņņa kondoma ņalae itura t no ndoni. Ikeno mine lee lala l , ikura kari tai ņato mine. ³⁴ Kari tai ņato l , nņeņņa Yesu isuņa kawa ņalae k ki isar wa mine tu, “Eli, Eli, lama sabatani!” Nņa ņine ne duvi nde mine, “Neņgu Maro, neņgu Maro, ņana s  k  ņga kupu muli pa naņal!” ³⁵ Aku tam ta pinde simandi laiti ņinde nde siloņo Yesu ne ņgua ņine, andeta siloņo soki-soki kala siporo tu, “Kaloņo ņga, isar wa papa Ili!”

³⁶ Aku nenzi tam ta tonņe ipalilu il  ikai nzomo, ku ipatuku l  waini makisa ilo. Nņeņņa iseņņe l  lumbi-lumbi tonņe tini ku isuņa k ki il  papa Yesu kawa tu indomo k . Aku tam ta ņinde iporo tu, “Ara, mambo tamora ņga. Tiambo Ili ma im  ikai i piti l  k i popole tini indue im , t ku tia t ku.” ³⁷ Andeta Yesu nde isar wa kawa ņalae, nņeņņa im te l .

* **15:28:** Nia ndoyo, ņgua ņine kala ikeno ņgumbi ilo [], ande ikeno l  pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tam ta situ tam ta tonņe imo muli nde iseņņe ņgua ņine il  kuku ņgua ikeno muņa.

³⁸ Aku ndainani nâ lalava matatola njalae uru itâra Maro Kindeni ne luma sapânga ilo njinde nde ipwa pwataki pa âta ku indue papa lâmbu mo rua lâ. ³⁹ Aku kinzi zugu tamâta nenzi koipu imandi kâi popole tini laiti njinde nde imora Yesu imâte mine, kala iporo tu, “Mao kanaanjo, tamâta njine nde Maro Kindeni Natu.”

⁴⁰ Aku kinzi taine pinde kala simandi malawae mwasa ku simora mâsi njinde tona. Maria i Makdala lawea taine imo kunzi, tava i nuwaka Maria, ina Yamesi nuwaka ku Josis rua tinanzi, anjga Salomi. ⁴¹ Kinzi taine njato njinde munjga soka kuku Yesu sikai kulelja papa lâ Galilaya tâno. Aku kinzi taine pinde rârâ kala simo kunzi tona, kinzi njinde munjga soka Yesu muli silâ Jerusalem lawea.

Kinzi sio Yesu karae lâ kuru ilo

Matai 27:57-61, Luka 23:50-56, Yoane 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Kari indue lala lâ, njinenjga Yosepe Ari-matea lawea warika nde imâ. I nde tamâta njalae, aku kinzi tamâta mbâna-mbâna uru siporo tu i nde tamâta ara nâ. I kala uru io tini njana Maro Kindeni ne zo njana ma imâ ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu kâ. Aku njinde nde zo njana siveta kekeleke sondo njana pwarenja ne zo sapânga kâ lâ wurita. Mine kala Yosepe ilâ imandi Pilata nao. Iruru tia, ipukâe tu ino Pilata njana ikai Yesu karae ku ilâ ikeka. ⁴⁴ Andeta Pilata nde ilo ruaru, aku iporo tu, “O, i njine nja imâte lâ, tiya?” Aku isarâwa papa zugu tamâta nenzi koipu tu imâ, aku ikasonja tu, “Yesu imâte lâ, tiya?” ⁴⁵ Pilata ilonjo njua lâ koipu kawa tu Yesu imâte lâ, njinenjga isâu pa Yosepe tu ma ikai Yesu karae ilâ ikeka. ⁴⁶ Njinenjga Yosepe iko lalava pâne tonje ku ikai imâ, aku ikai Yesu karae piti lâ kâi popole tini. Njinenjga ilita lâ lalava pâne, ku ikai ilâ io lâ kuru ilo. Kuru njinde munjga siveta lâ nia mira. Aku Yosepe itambumbua mira njalae tonje ilâ ipono kuru njinde kawa. ⁴⁷ Aku Maria i Makdala lawea taine tava i nuwaka Maria, i Josis tina, ande kinzi rua simo ndaina ku simora Yesu ne kuru nia tona.

16

Yesu imandi imo via kilo

Matai 28:1-15, Luka 24:1-49, Yoane 20:1-23

¹ Juda nenzi pwarenja ne zo sapânga nde njga marumbu lâ. Aku wurita kilo, njinenjga kinzi taine njato, Maria i Makdala taine, tava i nuwaka Maria, i Yamesi tina, anjga Salomi, kinzi njato siko samimi wa kekeleke kuwae ara wa njana silâ sivala lâ Yesu karae. ² Lâ sânda, mbwale pwataki lâ, ande kinzi soka silâ pa kuru nia. ³ Soka nzâla silâ,

ande sipakasonja warakanzi tu, “Ea ma ivila kindi itambumbua mira piti kuru kawa.”

⁴ Kinzi soka lee sipânga kuru nia, aku matanzi ilâ pa kuru kawa, andeta simora mira ikeno kawa tia, kala wisinzi motutu, njana tu mira njinde nde njalae tina. ⁵ Njinenjga kinzi silâ kuru ilo, andeta simora tamâta limoa tonje isawa pasawanja pâne indue itura lâ. Tamâta njinde isanjoa papa wia kâ. Aku kinzi taine siruru pâta lâ. ⁶ Andeta ipainzi tu, “Miki karuru ndimo! Nanja asama tu miki kamâ njana kamora Yesu Nasarete tamwata, ina munjga kinzi sipu lâ kâi popole tini. I imandi sânda lâ, kala imo njai tia! Miki kamâ kamora nia kala munjga sio i karae ndue ikeno. ⁷ Ayo, njine nâ miki kalâ ku kaporo panzi i ne pâri-tamâta, tava Petero, mine tu, ‘Yesu imunjga pami ilâ Galilaya tâno lâ. Miki kalâ, ma kasânda i kulu lâ niani ndaina, ikura njua munjga itula pami njinde.’”

⁸ Kinzi taine silonjo njua njine lâ, njinenjga sipile kuru siyâti silâ pa nia yo, aku sipalilu sikâwa silâ. Kinzi siruru pâta ku wisinzi kâki lâ, kala sitapâri pa tamâta tonje tia.

Maria i Makdala lawea taine imora Yesu

[⁹ Lâ sânda mboyoni Yesu imandi lâ matenja nianzi imo via kilo. Aku lâ zoni ndaina ipatua papa Maria, i Makdala lawea taine. Taine njinde nde munjga Yesu isokinzi koroani saka lima kanaanjonzi rua piti lâ i ilo. ¹⁰ Njinenjga Maria ilâ ku itapâri panzi tamâta munjga simo kuku Yesu njinde. Kinzi nde ilonzi malia, kala simo sita nâ. ¹¹ Andeta Maria ipainzi tu, “Yesu imandi lâ, kala imo via kilo! Nanja amora i lâ!” Kinzi silonjo njua njinde, andeta njandai kalonzi tawana njga.

Pâri-tamâta rua simora Yesu lâ nzâla

¹² Njinde ilâ lâ, njinenjga kalo-tawana tamâta rua sipile Jerusalem ku soka nzâla silâ. Andeta Yesu ipalele ipanja itogo tamâta kaa nâ, ku ilâ ipatua panzi rua. ¹³ Kinzi rua sisama i kilala pwataki lâ, njinenjga sitaulo simâ siporo njine pwataki panzi i ne tamâta rârâni silonjo. Andeta kinzi kalonzi tawana kinzi rua nenzi njua njinde, ande tia.

Yesu ionzi ne pâri-tamâta tu ma silâ situla pâri ara

Matai 28:16-20, Luka 24:46-48, Yoane 17:18, 20:21

¹⁴ Aku muli njga, zo tonje, Yesu ne pâri-tamâta sanjao kanaanjo taitu sisanjoa sika, njinenjga Yesu imâ ipatua panzi. Andeta imbitanzi njana nenzi kalo-tawana soki-soki kâ, njana tu kinzi tamâta pinde munjga sitapâri panzi tu kinzi simora Yesu imo via kilo, andeta tininzi pwâka tu kalonzi tawana njua njinde. ¹⁵ Aku Yesu ipainzi tu, “Miki kalâ kakura nia ndoni lâ tâno kulu, aku katu pâri ara panzi tamâta rârâni. ¹⁶ Tamâta ea

kinzi kalonzi tawana kala silili pâri ara ne lââ, ande Maro Kindeni ma ikai kinzi ñinde rârâni piti lâ kondoma ilo ku ma via mao ilanzi. Anğa tamâta ea kinzi kalonzi tawana tia, ande Maro Kindeni ne pareña-nia ma ikeno panzi. ¹⁷ Kinzi ñinde kalonzi tawana, ande Maro Kindeni ne walo ma ikeno panzi ñana siveta mâsi kaika pinde kâ. Kinzi ma sipatu naña ñângu ku ma sisokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi, ku ma siporo ñgua kaña wasaseki kie-kie. ¹⁸ Kinzi ma sikai mwâta saka lâ mbaunzi ilo, aku ma sinu lââ sakamao ñana iyaulanzi tamâta kâ, andeta kelekele ñinde ma iyaulanzi tia. Aku kinzi ma sio mbalaunzi lâ pukonja tamâta tininzi, aku kinzi pukonja tamâta ñinde ma tininzi ara kilo.”

Yesu ikâki samba ilo

Luka 24:49-53, Pâri Tamâta 1:6-11

¹⁹ Maro Yesu iporo ñgua ñine pwataki panzi lâ, ñineñga Maro Kindeni ikai i kâki samba ilo. Aku isañona Maro Kindeni tini laiti pa mbau wia kâ. ²⁰ Ñineñga Yesu ne pâri-tamâta soka silâ sikura nia nia, situ pâri ara panzi tamâta. Aku Maro Ñalae imo kunzi, ku isukanzi ñana siveta mâsi kaika pinde tona. Mine kala i kawa ñgua kilala ipânga nia yo tu ñgua mao kanajo.] *

* **16:20:** Nia ndoyo, ñgua ñine kala ikeno ngumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipânga lâ muli nde isenje ñgua ñine ilâ kuku ñgua ikeno ñmunga.

LUKA

Pâri ara ɲana Yesu Kirisi kâ Luka ɲingere

Ŋine nde pâri ara ɲana Yesu Kirisi kâ Luka ɲingere. Luka nde Juda tamâta tia; i nde Grik tamâta, ku ɲingere ɲgua ɲine ilâ panzi tamâta lâ ɲgu pinde, kinzi Juda tia, ɲana igagati ilonzi kalonzi tu ma kalonzi tawana Yesu. Luka iveta wurâta ɲana ivetanzi pukonja kâ, aku iyoka kuku Paulo itula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ɲgu (Pâri Tamâta 16:11-24). Luka ɲingere pâri ara ɲine, aku muli ɲingere pepa ɲalae tonge kilo ɲana Yesu ne pâri-tamâta nenzi wurâta (kumora Pâri Tamâta). Luka ɲingere ɲgua rârà ɲana Yesu ne kalo-sukâɲa tava ne mâsi kaika, aku itula pwataki tu Yesu imâ tâno kulu ɲana iyaute kinda tamâta lâ ɲgu râràni piti lâ kondoma ilo.

Luka ɲingere ɲgua ɲine ilâ pa tamâta ɲalae tonge, i ɲa tu Tiopilas

¹ O Tiopilas, lâ zo ɲine kinzi tamâta rârà sipatogo nenzi ilo-kalo ɲana ɲingere pâri ara lâ pepa tini kâ. Pâri ara ɲinde nde ɲana vetâɲa râràni Maro ɲalae Kindeni iveta ipâɲga ɲgininda lâ.

² Kinzi ɲingere ɲgua ikura Yesu ne pâri-tamâta munja situla pa kinda mine. Kinzi pâri-tamâta ɲinde warakanzi matanzi simora vetâɲa ɲinde pwataki lâ. ³ Aku naɲa kala akasonja wa apanâna sondo lâ ɲana vetâɲa râràni ɲinde duvi kâ. Mine kala naɲa ilonju pateata tu ma aɲgere ɲgua ɲine sondo nâ pa noko, tamâta ɲalae, ikura munja ipâɲga mine. ⁴ Naɲa aveta mine pano ɲana duvi ɲine kâ; naɲa ilonju tu noko ma kusama tu ɲgua râràni munja sipananano ɲinde, ande ɲgua mao nâ.

Anje Gabriel itula ɲgua pa Sakaria tu Yoane Lââ-Liliɲa Tamwata ma ipâɲga

⁵ Munja, lâ zo ɲinde Herot ipâɲga ikai koipu panzi tamâta simo Judia tâno, ande patarawâɲa tamâta tonge imo nia ɲinde, i ɲa mine Sakaria. Sakaria ipâɲga lâ patarawâɲa tamâta Abaisa ne ɲgu. I kaiwa nde Elisabete, aku kinzi rua nde simo lâ patarawâɲa tamâta munjâɲa Aron ne vâsa ɲgu. ⁶ Kinzi rua simo sondo ndo lâ Maro Kindeni nao, ɲana tu kinzi uru sipono muli pa Maro ɲalae ne ɲgua tukuɲa râràni. Kinzi ɲana silaɲa sipole ɲgua tukuɲa tonge kâ, ande tia. ⁷ Andeta kinzi rua nenzi vâsa tonge tia, ɲana tu Elisabete i niɲga, aku kinzi rua ɲga koɲa lâ.

⁸ Simo lee ku zo tonge, Abaisa ne ɲgu nenzi zo ipâɲga tu ma siveta wurâta tonge lâ Maro Kindeni ne luma sapâɲa ilo. ⁹ Aku ɲgu ɲinde soka nenzi vetâɲa munjâɲa muli, aku

siveta mâsi tonge ɲana itula Maro Kindeni ne pateâɲa pwataki panzi tu tamâta ea lâ kinzi ɲgininzi ma iveta wurâta ɲinde. Aku Sakaria ɲa ipâɲga lâ ɲana i ma ilâ luma sapâɲa ilo, ku ma isulu yââ iveta mundo kuwae ara ikâki ɲana patarawâɲa kâ. ¹⁰ ɲinenja kari tai ɲana sisulu yââ mundo kuwae ara ikâki kâ ɲga ipâɲga lâ, ande kala Sakaria imo luma sapâɲa ilo. Anja kinzi tamâta ɲgu ɲalae nde sipasau simo nia yo ɲana sikai noɲa kâ.

¹¹ ɲinenja Maro ɲalae ne anje tonge ipâɲga ipatua pa Sakaria. Anje nde imandi patarawâɲa nia ɲinde tini pa wia kâ.

¹² Sakaria nde mata ilâ imora anje ɲinde, aku wisi motu lâ, ku iruru pâta kanaɲo.

¹³ Andeta anje ipai tu, “Sakaria, noko kururu ndimo. Maro Kindeni ipalonjo pa noko ne noɲa lâ. Kuloɲo ɲga; noko kaiwa Elisabete ma ipagugua noko natu tamâne ipâɲga, aku noko ma kupatu i ɲa tu Yoane.

¹⁴ Noko ma ilo ara ku kumdeka nâ ɲana natu ɲinde kâ. Aku kinzi tamâta rârà kala ma sindeka ɲana i ne paguguja kâ, ¹⁵ ɲana tu i ma ipâɲga tamâta ɲalae lâ Maro Kindeni nao. I ma inu waini wa lââ kaika ndimo. Aku lâ zo ɲana tina ipagugua i, ande Koroani Sapâɲa ma ipanjo i ndo lâ.

¹⁶ ɲana i ne wurâta kâ, ande kinzi tamâta rârà lâ Isrel ɲgu ma sipalele ilonzi kalonzi itaulo imâ pa nenzi Maro ɲalae Kindeni kilo. ¹⁷ I ma ikai Koroani ɲinde munja ɲgua-tulâɲa tamâta Iliia ikai, aku ma iveta wurâta imunja pa Maro ɲalae. I ma iveta tamâta ilonzi pa natunzi kilo, aku ma iveta kinzi potomule tamwatanzi sipalele ilonzi kalonzi tu ma sipâɲa sitogonzi tamâta ɲinde uru sipono muli pa Maro Kindeni. Aku i ma ivetanzi Maro Kindeni ne pateâɲa tamâta tu simo sondo, kala Maro ɲalae ma imâ ipâɲga ɲgininzi.”

¹⁸ Andeta Sakaria nde iporo taulo pa anje tu, “Ambo tu ɲgua ɲine nde mao, ande naɲa ma asama ɲine kilala mâsi mana. Naɲa ɲga koɲa lâ, anja kaiwâɲgu kala koɲa lâ mine nâ.”

¹⁹ Andeta anje itu lâ kawa tu, “Naɲa ɲâɲgu Gabriel. Naɲa uru amandi Maro Kindeni nao, kala i tamwata isupwana tu aporo pâri ara ɲine pano. ²⁰ Nanenju ɲgua ɲine ma ipâɲga kanaɲo mao nâ, lâ zo ɲinde Maro Kindeni munja ipatea lâ. Andeta noko ɲandai kalo tawana nanenju ɲgua ɲga. Mine kala kuloɲo; noko kawa ma pasâe, aku noko ma kuporo ɲgua tia lee, ikura zo ɲana vetâɲa ɲine ma ipâɲga kanaɲo.”

²¹ Kinzi tamâta ɲgu ɲalae nde simo sio tininzi ɲana Sakaria tu ma iyâti imâ panzi kilo. Andeta zo luandondo ilâ lâ, kala ilonzi rua rua sipakasonja tu, “Mana mana ɲga imo soɲgo lâ luma sapâɲa ilo.” ²² Kinzi sio tininzi lee, ɲinenja Sakaria iyâti imâ pa nia yo, andeta ikura ɲana iporo ɲgua pwataki

panzi, nde tia. Mine kala kinzi nenzi ilo-kalo ipângga tu i munga imora mâsi tonge lâ luma sapânga ilo, njana tu itogo lâ mbalau nâ panzi, andeta kawa nde pasâe lâ.

²³ Sakaria ne zo njana iveta wurâta njana patarawânga kâ nga marumbu lâ, njinennga itaulo ilâ pa tamwata ne lawea kilo. ²⁴ Zo pinde ilâ lâ, njinennga Sakaria kaiwa Elisabete kapwa lâ. Elisabete nde isapana tini njana imo luma ilo nâ, ikura nzimona lima. ²⁵ Aku Elisabete iporo tu, “Maro Njalae kalo sukânga njanana, ande kala njine iveta mine pa nanja njana ikai nanenngu manjeti piti lâ ngu naonzi kâ.”

Anjelo itula njua pa Maria njana Yesu ma ipângga kâ

²⁶ Elisabete kapwa lâ, aku nzimona lima ilâ lâ, njinennga Maro Kindeni isupwa anjelo Gabriel ilâ lawea tonge lâ Galilaya tâno, i nj mine Nasarete lawea. ²⁷ Aku Gabriel ilâ pa taine taipa tonge lâ lawea njinde, i nj mine Maria. Kinzi munga sipatea Maria pa tamâne tonge, i nj mine Yosepe, njana ikai kaiwa kâ. Yosepe nde imo lâ koipu njalae mungânga Daviti ne vâsa ngu. ²⁸ Gabriel nde ilâ pa Maria ku ipai tu, “Ngu pisi imo kuno. Maro Njalae itu nzâmbe ara pano wa imo kuno wa.”

²⁹ Maria ilonjo anjelo ne njua njine, aku ilo rârâ, ku iporo njua imo ilo nâ tu, “Ngu njine nde kie mana.” ³⁰ Andeta anjelo ipai tu, “Maria, noko kururu ndimo. Maro Kindeni ilo ara pano. ³¹ Kuloŋo nga; noko ma kapwa, aku ma kupagugua lâlu tamâne nzâla-kulu ipângga. Noko ma kupatu i nj tu Yesu. ³² I ma ipângga tamâta njalae ndo, aku kinzi ma sipatu i nj tu ‘Maro Kindeni âta Tamwata Natu’. Maro Kindeni ipatea lâ tu i ma imo koipu njalae, itogo i timbu Daviti mine. ³³ I ma ikai koipu njalae panzi Isrel ngu ku imo nâ. I ma ikai maro panzi tamâta ku imo mine ku imo nâ; i ne zo ma marumbu tia ndo.”

³⁴ Andeta Maria nde itu lâ anjelo kawa tu, “Njine ma ipângga mana. Nanja tiningu ndo, aku akai tamâne tonge itogo nanja kaiwânngu, ande tia.”

³⁵ Aku anjelo iporo taulo papa mine tu, “Koroani Sapânga ma imâ pano, aku Maro Kindeni âta Tamwata ne walo njalae ma ipanango noko ndo lâ. Mine kala lâlu sapânga noko ma kupagugua njinde, ande ma sipatu i nj tu Maro Kindeni Natu. ³⁶ Kuloŋo nga; noko see Elisabete nde koŋa lâ, andeta i natu tamâne nde ipângga lâ, kala ikeno i kapwa ilo. Munga kinzi siporo tu Elisabete nde ninga, kala njine i kapwa ikura nzimona lima lâ. ³⁷ Njana tu Maro Kindeni ikura tu iveta vetânga rârâni.”

³⁸ Maria nde iporo taulo tu, “Nanja nde Maro Njalae ne kuleŋa taine kaa nâ. Ara

njana i ma iveta pa nanja ikura noko kuporo mine.” Njinennga anjelo ipile Maria, aku ilâ lâ.

Maria ilâ kuku Elisabete

³⁹ Anjelo ilâ lâ, njinennga walele nâ Maria imandi ku imbâmba ilâ pa Judia nenzi lawea tonge ikeno nia tuu. ⁴⁰ Njinennga Maria ilâ Sakaria ne luma ilo, ku kawa “Kari ara” pa Elisabete. ⁴¹ Elisabete ilonjo Maria kawa kari ara papa, aku ndainani nâ lâlu isonnga lâ Elisabete kapwa ilo. Aku Koroani Sapânga ipanango Elisabete ndo lâ. ⁴² Njinennga Elisabete iporo kawa njalae mine tu, “Maro Kindeni itu nzâmbe njalae tina pa noko, ipole nzâmbe i uru itu panzi taine pinde rârâni. Aku itu nzâmbe mine nâ papa lâlu njine kala ikeno noko kapwa ilo tona. ⁴³ Opopo, nanja nde taine kaa nâ, anga noko nde nanenngu Maro Njalae tina. Mine nde mana mana nga noko kumâ pwalele nanja, a? ⁴⁴ Kuloŋo nga; nanja tanjânngu alonjo noko kawa kari ara lâ, aku ndainani nâ lâlu ikeno kapwânngu ilo njine nde indeka ku isonnga kâki. ⁴⁵ Noko taine kalo tawana tu Maro Njalae ma iveta pano ikura i munga iporo mine. Mine kala Maro Kindeni ne nzâmbe ikeno pano.” Elisabete iporo njua njine.

Maria ne wânggija paneânga kâ

⁴⁶ Njinennga Maria iporo mine tu, “Nanja ilongu apaneana Maro Njalae! ⁴⁷ Mao nâ, nanja ilongu ndoni nde indeka nâ pa Maro Kindeni, ina nanenngu Yautânga Tamwata, ⁴⁸ njana tu i ilo ara pa ne kuleŋa taine nanja, sugorai tainenngu. Pa zo njine wa zo muli-muli wa, kinzi tamâta rârâni ma siporo tu, ‘Maro Kindeni ne nzâmbe imâ pa taine njinde.’ ⁴⁹ Kinzi ma siporo mine, njana tu Maro Kindeni, i Kaika Warika, iveta ne mâsi njalae tina pa nanja. I nj imo sapânga. ⁵⁰ I ne kalo-sukânga imo kunzi tamâta ea uru simege njana i kâ, pa zo njine wa zo muli-muli wa. ⁵¹ I mbau iveta mâsi kaika njalanjala pinde lâ, aku tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, ande injaranzi sikâwa pwapwataki silâ lâ. ⁵² Maro Kindeni ikai koipu njalanjala nenzi walo sajenzi, aku itawanzi ndue lâ. Anga kinzi sugorai tamwatanzi, ande isuka kinzi kâki lâ. ⁵³ Iveta vetânga ara rârâ panzi tamâta njinde ilonzi tu sipono muli papa i. Mine kala kinzi simo ara nâ. Anga kinzi tamâta njinde uru sipamorai tu kinzi nde mbaliŋa warakanzi, ande izavarunzi pwapwataki, kala mbaunzi kaa nâ silâ. ⁵⁴⁻⁵⁵ Maro Kindeni iveta ikura ne njua pânga njinde munga iveta kunzi timbunda wukale, ande kala isukanzi Isrel ngu, i ne wurâta tamâta kinzi. I njandai kalo kapa nga; mine kala i ne kalo-sukânga imo kuku Abraham, aku ma imo mine kunzi Abraham ne vâsa rârâni ku imo nâ.” Maria iporo njua njine.

⁵⁶ Maria imo ndaina kuku Elisabete lee, nzimona ntao ilâ lâ, njineŋga itaulo ilâ pa taine ne lawea kila.

Elisabete ipagugua Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ipâŋga

⁵⁷ Pagugunja ne zoni ŋga ipâŋga lâ, njineŋga Elisabete ipagugua natu tamâne nzâla-kulu ipâŋga. ⁵⁸ Kinzi lawea njinde warakanzi, sitavanzi Elisabete ninambwe wukale kinzi nde siloŋo pâri tu Maro Njalae kalo sukâŋa njalae njana Elisabete, kala Elisabete ipagugua natu ipâŋga lâ. Mine kala kinzi simâ ku sindeka kuku.

⁵⁹ Lâlû ipâŋga lâ, aku imo kari lima kanaanjo rua lâ, njineŋga wurita kilo kinzi sive i karae, ikura Juda nenzi tukuŋa mine. Aku lâlû njinde tina-tama seenzi ilonzi tu ma sio ŋoa Sakaria lâ lâlû tini, itogo tama Sakaria ŋa mine. ⁶⁰ Andeta lâlû tina iporo tu, “Mine tia! Kinda ma tapatu i ŋa tu Yoane.” ⁶¹ Andeta kinzi siporo taulo tu, “Mana mana, a? Njoa njinde munga ikeno noko see tonje tini, ande tia.”

⁶² Njineŋga kinzi sitogo lâ mbalaunzi pa tama, aku sikasonja i tu i ilo pateo ŋoa ndia pa lâlû. ⁶³ Sakaria itogo panzi tu kelekele njana ŋua njereŋa kâ silua, njineŋga injere ŋua mine tu, “I ŋa tu Yoane”. Aku kinzi wisinzi motutu lâ. ⁶⁴ Sakaria injere ŋua njine lâ, aku ndainani nâ i kawa ipwa pwataki ku iporo ŋua kilo, aku ipanea Maro Kindeni. ⁶⁵ Kinzi tamâta lâ lawea njinde nde wisinzi motu pâta, aku pâri njana vetâŋa njinde rârâni kâ nde ilâ isala lawea rârâni ikeno nia tuu lâ Judia tâno. ⁶⁶ Kinzi tamâta rârâ siloŋo pâri njinde, aku ilonzi rârâ siporo tu, “Ayo, mine kala muli ŋga lâlû njine ma ipâŋga tamâta mana.” Kinzi sisama tu Maro Njalae ne kaika imo kuku lâlû njinde.

Sakaria ne wâŋgiŋa paneŋa kâ

⁶⁷ Njineŋga Koroani Sapâŋa ipanando Yoane tama Sakaria ndo lâ, kala itula ŋua pwataki mine tu, ⁶⁸ “Ayo, tapanea Maro Njalae, ina Isrel nenzi Maro Kindeni, njana tu i imâ ipâŋga ŋgininda njana itapa ne ŋgu kindo piti lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo! ⁶⁹ Mao nâ, Maro Kindeni ikai i ne wurâta tamâta Daviti ne vâsa tonje, aku ingunu imo kindo nenda Yautâŋa Tamwata. Aku Daviti ne vâsa njinde ne walo nde njalae tina. ⁷⁰ Nanayoni, Maro Kindeni io ŋua lâ ne ŋua-tulâŋa tamâta sapâŋa kawanzi, kala situla ŋua tu i ma iveta vetâŋa mine nâ. ⁷¹ Aku Maro Kindeni io i imâ njana ikeo njana kindo kâ, aku njana iyaute kindo piti lâ nenda kazâŋa tamâta mbaunzi ilo. ⁷² Maro Kindeni munja ipa ŋua tu ma ivilanzi kindo timbunda, aku ma kalo sukâŋa njanani. Aku iporo tu i ma iveta ikura ne ŋua pâŋa sapâŋa njinde munja iveta kunzi. ⁷³ I munja iporo ŋua kaika

ku ipa ŋua kuku timbunda Abraham mine tu, ⁷⁴ ‘Naja ma akainzi noko ne vâsa piti lâ nenzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo, aku ma apu tini kaika panzi tu ma siruru tia njana siveta wurâta pa naja kâ. ⁷⁵ Mine kala kinzi tamâta njinde ma sikura tu siveta wurâta pa naja, ku ma simo sapâŋa ku sondo ndo lâ naja naonju, ikura zo rârâni simo vianzi lâ tâno kulu.’”

⁷⁶ Sakaria iporo ŋua njine lâ, njineŋga iporo pa natu tu, “Anja noko, naja natunju, muli kinzi ma sipatu noko ŋa tu ‘Maro Kindeni âta Tamwata ne Njua-Tulâŋa Tamâta’, njana tu noko ma kumunja pa Maro Njalae ku kuveta i ne nzâla sondo papa. ⁷⁷ Mao nâ, noko ma kupanananzi i ne tamâta mine tu i ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi, aku i ne vetâŋa njinde ma ikainzi piti lâ kondoma ilo. ⁷⁸ Kinda nenda Maro Kindeni ma iveta mine, njana tu i nde kalo-sukâŋa warika. Mine kala i ma io Yautâŋa Tamwata indue imâ pa kindo itogo samba ne sinâla mine, ⁷⁹ njana ipanenzi tamâta njinde simo kondoma ilo kala siruru pâta njana matera kâ. Aku i ma itula nzâla pa kindo njana tamo ara kuku i kâ.” Sakaria iporo ŋua njine pa natu Yoane.

⁸⁰ Aku simo lee ku muli ŋga, lâlû njinde itumbu njalae lâ, aku Koroani Sapâŋa ilo-kalo ara ilua. Aku i uru imo nia bilimu nâ lee, njineŋga i ne zo njana ipatua lâ kinzi Isrel ŋgu naonzi kâ nde ipâŋga lâ.

2

Maria ipagugua Yesu Matai 1:18-25

¹ Pa zo njinde, Rom nenzi koipu njalae Kaisara Ogastus itu ŋua tukuŋa panzi ne wurâta tamâta tu ma silâ pa tâno ndoni Rom uru ikatona njinde, njana siŋgere tamâta rârâni njanzi kâ. ² Kinzi Rom munja njandai siveta wurâta mine njana siŋgere tamâta njanzi kâ. Aku wurâta njine ipâŋga lâ zo njinde Sairinias ikai Rom ndamwa ku imo koipu lâ Siria tâno. ³ Mine kala kinzi tamâta rârâni simo lombo lâ lawea pinde nde sitaulo silâ pa warakanzi timbunzi nenzi lawea lawea tu ma siŋgere njanzi kâ.

⁴ Aku Yosepe nde see papa Daviti ne vâsa ŋgu kâ. Mine kala ipile Nasarete lawea lâ Galilaya tâno, aku ilâ pa Daviti ne lawea, i ŋa tu Betlehem lawea, lâ Judia tâno. ⁵ Yosepe ikai kaiwa Maria, aku rua silâ Betlehem njana siŋgere njanzi kâ. Kinzi rua njandai sikeno taitu ŋga. Maria tini ndo yo, andeta i kapwa njana natu nzâla-kulu kâ. ⁶ Kinzi rua simo Betlehem yo, njineŋga pagugunja ne zo ŋga ipâŋga lâ. ⁷ Aku Maria ipagugua natu tamâne nzâla-kulu ipâŋga, aku itura lâ lalava ilo, ku inja ndue ikeno bulmakao nenzi

kondo njana kâna kâ ilo. Kinzi simo bulmakao nenzi pâla tonje ilo, njana tu lombombo nenzi luma nde tamâta sipipi lâ.

Kinzi anjelo silâ panzi “lama” nenzi katonâna

⁸ Kinzi “lama” nenzi katonâna tamâta pinde nde simo tâno ilo papa nia njinde njanje-njanje, sikai wurâta njana sikatonanzi lama pa mbo kâ. ⁹ Njineŋga walele nâ Maro Njalae ne anjelo tonje imâ ipatua panzi, aku Maro Njalae ne sinâla nde isinalanzi pâta lâ. Mine kala siruru pâta kanaŋo. ¹⁰ Andeta anjelo ipainzi tu, “Miki karuru ndimo. Kaloŋo nja; naŋa akai pâri ara kala amâ pami, aku pâri ara njine nde njana iveta kinzi tamâta rârâni sindeka nâ. ¹¹ Njana tu njine kari, lâ Daviti ne lawea, ande taine tonje ipagugua miki nemi Yautâna Tamwata, kala ipânga lâ. I nde Kirisi, Maro Kindeni ne Pateâna Tamâta, aku i nde Maro Njalae. ¹² Miki ma kamora nanenŋu njua njine kanaŋo kilala mine; miki ma kamora lâlu puro-puro tonje silita lâ lalava lâ, aku ikeno bulmakao nenzi kondo ilo.”

¹³ Anjelo itula njua mine lâ, njineŋga walele nâ samba ne anjelo nju njalae tina nde simâ sipânga kuku, aku sipanea Maro Kindeni mine tu, ¹⁴ “Paneâna ilâ pa Maro Kindeni imo âta kâ! Wisi-pisi imâ panzi tamâta simo tâno kulu, kinzi njinde Maro Kindeni ilo ara panzi!”

Lama nenzi katonâna silâ tu simora Yesu kâ

¹⁵ Kinzi anjelo nde siporo njua njine panzi lama nenzi katonâna marumbu lâ, njineŋga sipilenzi ku sikâki sitaulo silâ pa samba ilo kilo. Silâ lâ, njineŋga kinzi lama nenzi katonâna nde siporo lâ warakanzi nginanzi mine tu, “Ayo, toka talâ Betlehem, tamora mâsi njine Maro Njalae itula pa kindal!”

¹⁶ Kinzi silâ walele nâ, aku sisânda Maria ku Yosepe rua kulunzi, aku simora lâlu ikeno bulmakao nenzi kondo ilo. ¹⁷ Kinzi simora lâlu lâ, njineŋga silâ ku siporo situla njua rârâni kinzi anjelo muŋga situla panzi njana lâluni njinde kâ. ¹⁸ Kinzi tamâta siloŋo njua kinzi lama nenzi katonâna siporo panzi njinde, aku kinzi rârâni nde ilonzi rârâ. ¹⁹ Anja Maria nde ipa njua njinde ndoni kaika lâ ikeno i ilo kalo. ²⁰ Njineŋga kinzi lama nenzi katonâna nde sitaulo silâ, aku siwâŋgi sipanea Maro Kindeni njana mâsi njalae kinzi simora ku siloŋo njinde, ikura kinzi anjelo muŋga situla panzi mine.

Noa silua Yesu

²¹ Kari lima kanaŋo rua ilâ lâ, aku wurita kilo, njineŋga kinzi siveta ikura Juda nenzi mâsi mine, aku sive lâlu karae. Aku sipatu i nja tu Yesu, njoa njine anjelo muŋga itula

pwataki, lâ zo njinde lâlu njandai ipânga imo tina kapwa ilo nja.

Simeon kuku Ana rua simora Yesu lâ Maro Kindeni ne luma sapâna

²² Simo lee ku kari tamâta rua (40) ilâ lâ, njineŋga Maria ku Yosepe rua nenzi zo ipânga njana siveta patarawâna njana tini mbârambâra kâ, ikura Mose ne njua tukuŋa mine. Mine kala kinzi rua sikai lâlu ku sikâki silâ pa Jerusalem lawea njana siveta patarawâna kâ. Aku kinzi ilonzi tu lâlu ma ikai nzâmba njana muli iveta wurâta pa Maro Kindeni kâ tona. ²³ (Nenzi vetâna njine nde iyoke Maro Njalae ne njua tukuŋa tonje ikeno mine tu, “Kinzi lâlu tamâne nzâla-kulu rârâni, ande ma sikai nzâmba njana muli siveta wurâta pa Maro Njalae kâ”.) ²⁴ Aku rua nenzi patarawâna njinde kala iyoke Maro Njalae ne njua tukuŋa tonje kilo ikeno mine tu, “Noko ma kuonzi sii gugu rua tâku sii bâlu rua, itogo patarawâna mine.”

²⁵ Lâ zo njinde, tamâta tonje imo Jerusalem, i njana mine Simeon. I nde tamâta sonde, aku uru imege njana Maro Kindeni wa ipono muli pa i ne njua tukuŋa wa. Aku i uru io tini njana Maro Kindeni ne Pateâna Tamâta tu ma imâ njana ivilanzi Isrel nju kâ. Koroani Sapâna nde uru imo kuku Simeon. ²⁶ Nanayoni Koroani Sapâna itula njua pwataki pa Simeon tu i ma imâte tia yo, ande i mata ma imora Kirisi, Maro Njalae ne Pateâna Tamâta. ²⁷ Aku lâ zoni ndaina, Koroani Sapâna igagati Simeon ilo tu ma ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapâna. Simeon nde imo nia njinde yo, njineŋga lâlu tina-tama nde sikai Yesu simâ pa luma sapâna njana siveta vetâna ikura Mose ne njua tukuŋa mine. ²⁸ Aku Simeon nde ilâ panzi, aku mbau ilâ ikoti lâlu ku ipanea Maro Kindeni mine tu, ²⁹ “Maro Njalae, muŋga noko kupa njua kuku ne wurâta tamâta naŋa, kala njine nja ipânga kanaŋo lâ. Mine kala naŋa wisingu pisi nâ, aku aluku lâ njana amâ pano. ³⁰ Njana tu naŋa matâŋu amora tamâta njine noko kupatea lâ njana imo maka nema Yautâna Tamwata, ³¹ aku noko kuŋgunu i imandi lâ kinzi tamâta rârâni naonzi lâ. ³² Ina itogo sinâla tonje njua itula noko kilala pwataki panzi tinikoa nju. Aku kinzi tamâta rârâni ma sisuka noko ne nju maka Isrel njana kâki.”

³³ Yesu tina-tama nde ilonzi rârâ njana njua njine Simeon iporo njana lâlu kâ. ³⁴ Njineŋga Simeon itu nzâmba panzi, aku iporo pa lâlu tina Maria mine tu, “Kuloŋo nja; Maro Kindeni ipatea lâlu njine njana ivetanzi tamâta rârâ lâ Isrel nju patanzi sindue, anja njana ivetanzi rârâ simo vianzi. I ma imo itogo Maro Kindeni kilala mine, kala kinzi tamâta rârâ ma sipu mulinzi papa. ³⁵ Mine kala kinzi tamâta rârâ nenzi ilo-kalo ma

ipânnga nia yo. Andeta kalo-sukânga njalae tina ma isowe noko taine ilo pwataki tona, itogo pila mata uru isowenzi tamâta mine.”

³⁶ Aku ngua-tulânga taine koŋa tonje kala imo Jerusalem lawea tona, i ŋa mine Ana. I tama nde Panyuel, aku i nde imo lâ Asa ne vâsa ŋgu. Taine njinde nde koŋa lâ. Nia ndoyo i taine taipa yo, aku ikâe kaiwa tamâne ku imo kuku ikura mbwera lima kanaŋo rua. ³⁷ Njineŋga i kaiwa njinde imâte lâ, aku taine simbo nâ imo lee ikura i ne mbwera tamâta njapa kanaŋo njapa (84). Taine mwala njinde nde uru ipile Maro Kindeni ne luma sapânga, ande tia; ikura kari wa mbo wa i uru itu kaika njana kâpwa kâ ku imo ikai nonja nâ. ³⁸ Aku lâ zo ndainani nâ, taine njinde kala imâ ipânnga panzi Yesu tina-tama. I kawa ndange pa Maro Kindeni, aku iporo itula ngua pwataki njana lâlu njinde kâ panzi tamâta pinde, kinzi njinde uru sio tininzi njana Maro Kindeni tu ma iyautenzi tamâta simo Jerusalem lawea njinde piti lâ kazânga ilo.

Yosepe ku Maria rua sitaulo pa Nasarete lawea

³⁹ Yosepe ku Maria rua siveta vetânga rârâni marumbu lâ, ikura Maro Njalae ne ngua tukuŋa mine, njineŋga sitaulo silâ pa warakanzi nenzi lawea Nasarete kilo, lâ Galilaya tâno. ⁴⁰ Anja lâlu nde itumbu njalae, aku i tini kaika lâ. Aku Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kuku i, kala itumbu tava ilo-kalo sondo nâ.

Yesu ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapânga

⁴¹ Ikura mbwera mbwera, Yesu tina-tama nde uru sikâki silâ pa Jerusalem lawea njana simora kumbwa Pasova kâ. ⁴² Aku simo lee, ku Yesu ne mbwera saŋao kanaŋo rua lâ. Aku lâ mbwera njinde kinzi siveta ikura kumbwa nzalani mine, aku silâ Jerusalem. Aku sikai Yesu iyoka kunzi silâ. ⁴³ Simo lee, ku kumbwa ne zo marumbu lâ, njineŋga Maria ku Yosepe rua sitaulo silâ pa nenzi lawea kilo. Anja Yesu nde ilâ kunzi tia, imo Jerusalem ni. Andeta i tina-tama nde sizizâla njana njine kâ. ⁴⁴ Kinzi rua ilonzi pateo tu Yesu iyoka kunzi tamâta pinde tâ. Tia ku soka lee lala lâ, njineŋga siroto njana Yesu kâ lâ ninzi-nambwe wa seenzi wa ŋgininzi. ⁴⁵ Siroto siroto lee, andeta sisânda Yesu kulu tia. Mine kala wurita kilo kinzi rua sitaulo silâ pa Jerusalem kilo tu ma siroto njana. ⁴⁶ Kinzi rua sipânnga Jerusalem lâ, njineŋga siroto njana Yesu kâ. Andeta tia. Aku wurita kilo, njineŋga sisânda i kulu lâ Maro Kindeni ne luma sapânga ilo. I nde isarjona kinzi pananânga tamâta ŋgininzi, itambira taŋa pa nenzi ngua wa ikasonjanzi ngua pinde tona. ⁴⁷ Kinzi pananânga tamâta siloŋo Yesu ne ngua njinde, ande kinzi rârâni wisinzi motutu njana i ne ilo-kalo wa ngua kanaŋo

iporo taulo panzi njinde wa. ⁴⁸ Tina ku tama rua nde simora Yesu ku wisinzi motutu lâ. Aku tina ipai tu, “Natunju, njana sâ kâ ŋga noko kuveta mine pa maka rua, a? Maka rua tama rua iloma malia ndo, kala kamo kaveta rotoŋa njalae njano.”

⁴⁹ Andeta Yesu nde itu lâ kawa tu, “Mana mana ŋga miki rua kaveta rotoŋa njana naja kâ, a? Tiambo miki rua kazizâla tu nanengu wurâta keno njana amo naja Mama ne luma ilo, tiya?” ⁵⁰ Andeta kinzi rua sizizâla njana ngua Yesu iporo panzi njinde ne duvi.

⁵¹ Njineŋga Yesu iyâti kunzi, aku sitaulo silâ sindue pa Nasarete lawea kilo. Aku ikura zo zo, Yesu taŋa mwasa nâ ipono muli pa kinzi rua nenzi ngua. Aku i tina nde kalo ngere njana ngua njinde rârâni kâ, aku ipa kaika lâ keno i ilo kalo. ⁵² Aku Yesu nde itumbu njalae tava ilo-kalo ara nâ, aku Maro Kindeni wa kinzi tamâta wa nde tininzi mwasa nâ papa i.

3

Yoane Lââ-Liliya Tamwata itula ngua

Matai 3:1-11, Malaka 1:1-8, Yoane 1:6-8,15-37

¹ Koipu Njalae Kaisara Taiberias ikai poe ikura mbwera saŋao kanaŋo lima lâ. Aku lâ zo njinde, Pontius Pilata imo tamâta mbâna-mbâna lâ Judia tâno, anja Herot nde ikai koipu lâ Galilaya tâno, anja i tai Pilip nde ikai koipu lâ Ituria tâno wa Trakonitis tâno wa, anja Lisaniyas nde ikai koipu lâ Abilene tâno. ² Anja Anas ku Kaiafas rua nde simo mbâna-mbâna panzi patarawânga tamâta rârâni. Aku lâ zoni ndaina, Maro Kindeni kawa ngua imâ pa Sakaria natu Yoane, lâ nia bilimu. ³ Njineŋga Yoane iyoka ilâ ikura nia rârâni ikeno Jordan Lââ tini laiti. Aku itula ngua panzi tamâta tu ambo sipalele ilonzi kalonzi, ande Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. Njineŋga Yoane ililinsi lâ lââ. ⁴ Yoane ne wurâta njine iyoke ngua-tulânga tamâta Aisaia ne ngua tonje munja ŋgere lâ pepa tini. Ngua njinde nde ikeno mine tu,

“Lâ nia bilimu, sarawânga tonje iyoka lâ tamâta tonje kawa imâ mine tu, ‘Kaveta nzâla sondo njana Maro Njalae ma imâ kâ. ⁵ Katatau nia kawa kawa, aku kaso tuu wa nia ndamwa ndamwa tu ma sipânnga nia papata ndo. Anja nzâla mwanji mwanji wa nzâla pakakâe wa, ande njinde miki ma kaveta sondo ndo. ⁶ Aku kinzi tamâta rârâni simo tâno kulu ma simora Maro Kindeni ne vetânga njana iyautenzi tamâta piti lâ kondoma ilo.’”

⁷ Kinzi tamâta rârâ nde simâ pa Yoane tu ma ililinsi, andeta ipainzi tu, “Miki nde mwâta sakamao natunzi! Miki ea ipaimi

tu kakâwa njana Maro Kindeni ne wisi-nâna kâ, a? ⁸ Miki njandai kaveta vetâña arara njga. Ambo miki ma kaveta vetâña ara pinde, ande njinde ma itula ilomi kalomi pwataki tu miki kapalele ilomi kalomi lâ. Miki uru kaporo kaa nâ lâ warakami ngingini tu, 'Abraham nde maka timbumba', aku lâ njua njine miki katu Maro Kindeni ne pareña-nia njana nemi kiesaka kâ ma inenge njanami. Opopo, miki kapalânje ndo! Nanja aporo mao nâ pami; Maro Kindeni ikura tu ikainzi mira naji ku ivetanzi sipânnga Abraham ne vâsa, sitogo miki mine! ⁹ Kavasi nde ikeno lâ kâi duvi tini. Kâi ndia uru ipula kanaño ara tia, njinde Maro Kindeni ma iso piti irumbia lâ yââ ikana lâ."

¹⁰ Kinzi tamâta silonjo Yoane iporo njua mine, njine nga sikasonja tu, "Ambo mine, ande maka ma kaveta mana." ¹¹ Aku Yoane itu lâ kawanzi tu, "Ambo tamâta tonje ne pasawaña rua keno papa, ande ara njana pasawaña taitu ma ilua tamâta ne pasawaña tonje tia njinde. Ambo tamâta tonje kâ kâpwa keno papa, ande ara njana i kala ma iveta mine nâ." ¹² Anja kinzi tamâta pinde uru siveta wurâta pa Rom njana mbumbu kaina kâ, ande kala simâ pa Yoane njana ililinsi kâ. Aku kinzi kala sikasonja Yoane tu, "Pananâña, anja maka nde ma kaveta mana." ¹³ Ande Yoane ipainzi tu, "Miki ma kakai mbumbu sondo nâ, ikura nemi koipu nenzi njua mine. Kakai mbumbu pinde kaa nâ sajenzi tamâta ndimo." ¹⁴ Anja kinzi zugu tamâta pinde kala sikasonja Yoane tu, "Anja maka nde ma kaveta mana." Aku Yoane itu lâ kawanzi tu, "Miki ma kaveta rurunja panzi tamâta wa kaveta njua lanjeña panzi njana kakai mbumbu sajenzi ndimo. Miki ma kakai warakami nâ nemi kulu, aku ilomi yosi njana tamâta pinde nenzi mbumbu ndimo."

¹⁵ Kinzi tamâta ilonzi igagatinzi, kala sio tininzi njana mâsi kaika tonje tu ma imâ ipânnga naonzi tâ. Ilonzi iroto, aku siporo imâ warakanzi nâ nginginzi tu, "Tiambo Yoane nde Kirisi, tiya?" ¹⁶ Andeta Yoane itu lâ kawanzi ku iporo pa kinzi rârâni tu, "Nanja alilimi lâ lââ nâ; anja tamâta tonje iyoka nanja mulingu mwanja imâ, aku i ne walo nde ipole nanenju walo. I nde tamâta njalae, ande kala nanja amo i kalo, atogo tamâta kaa nâ mine. Nanenju ara ikeno pana njana ayaute walo piti lâ i ne kie kâmba, itogo i ne wurâta tamâta sugorai ma iveta mine, ande tia. I ma ililimi lâ Koroani Sapâña wa yââ wa. ¹⁷ I ne kâro-kâro keno i mbalau ilo, aku ma ikaro 'wit' ne kina itambira lâ. I ma igona 'wit' kanaño ku io lâ kâpwa ne luma ilo; anja kina nde ma irumbia lâ yââ njinde uru mela-mela mine ku imo nâ." ¹⁸ Aku Yoane itula njua rârâ

pinde panzi tamâta tona, njana igagati ilonzi kalonzi kâ. Aku itula pâri ara panzi tona.

Herot io Yoane lâ luma sakamao ilo

¹⁹ Andeta Yoane uru imbita ku ilelea Koipu Herot, njana tu Herot ipanawe taine tonje, i na tu Herodias. Taine njinde nde Herot tai Pilip kaiwa. Aku Yoane uru ilelea Herot njana vetâña potomule kie-kie pinde munja iveta tona. ²⁰ Njine nga Herot iveta soki njalae tina tonje kilo, njana tu isupwanzi ne tamâta silâ, aku sikai Yoane kaika ku sio lâ luma sakamao ilo.

Yoane ilili Yesu

Matai 3:13-17, Malaka 1:9-11, Yoane 1:31-34

²¹ Munja, lâ zo njinde kinzi tamâta rârâ simâ pa Yoane njana ililinsi kâ, ande Yesu kala imâ papa tu ikai lââ-lilija. Aku Yoane ilili i lâ, njine nga Yesu ino pa Maro Kindeni. Imo ikai nonja yo, njine nga samba ipwa pwataki, ²² aku Koroani Sapâña itogo bâlu mine indue imâ pa Yesu. Njine nga sarawâña tonje iyoka pa samba indue imâ mine tu, "Nanja natunju kala noko. Nanja ilonju ndo keno pano wa ilonju ndeka pano wa."

Yesu timbu wukale

Matai 1:1-16

²³ Yesu ne mbwera ipânnga itogo tamâta taitu kanaño sanjo (30) wanjai, njine nga pa zo njinde imandi njana iveta ne wurâta kâ. Kinzi tamâta ilonzi patewa tu Yesu nde Yosepe natu. Anja Yosepe timbu nde Heli, ²⁴ anja Heli nde Matat natu, anja Matat nde Livai natu, anja Livai nde Melki natu, anja Melki nde Janai natu, anja Janai nde Yosepe natu. ²⁵ Yosepe nde Matatias natu, anja Matatias nde Amos natu, anja Amos nde Nahum natu, anja Nahum nde Esli natu, anja Esli nde Nagai natu. ²⁶ Nagai nde Mat natu, anja Mat nde Matatias natu, anja Matatias nde Semen natu, anja Semen nde Josek natu, anja Josek nde Joda natu. ²⁷ Joda nde Joanan natu, anja Joanan nde Resa natu, anja Resa nde Serubabel natu, anja Serubabel nde Sealtiel natu, anja Sealtiel nde Neri natu. ²⁸ Neri nde Melki natu, anja Melki nde Adi natu, anja Adi nde Kosam natu, anja Kosam nde Elmadam natu, anja Elmadam nde Er natu. ²⁹ Er nde Yosua natu, anja Yosua nde Elieser natu, anja Elieser nde Jorim natu, anja Jorim nde Matat natu, anja Matat nde Livai natu. ³⁰ Livai nde Simeon natu, anja Simeon nde Juda natu, anja Juda nde Yosepe natu, anja Yosepe nde Jonam natu, anja Jonam nde Eliakim natu. ³¹ Eliakim nde Melea natu, anja Melea nde Mena natu, anja Mena nde Matata natu, anja Matata nde Natani natu, anja Natani nde Daviti natu. ³² Daviti nde Jesi natu, anja Jesi nde Obet natu, anja Obet nde Boas natu,

anġa Boas nde Salmon natu, anġa Salmon nde Nason natu. ³³ Nason nde Aminadap natu, anġa Aminadap nde Atmin natu, anġa Atmin nde Arni natu, anġa Arni nde Hesron natu, anġa Hesron nde Peres natu, anġa Peres nde Juda natu. ³⁴ Juda nde Yakopu natu, anġa Yakopu nde Isaka natu, anġa Isaka nde Abraham natu, anġa Abraham nde Tera natu, anġa Tera nde Nahor natu. ³⁵ Nahor nde Seruk natu, anġa Seruk nde Reu natu, anġa Reu nde Pelek natu, anġa Pelek nde Eber natu, anġa Eber nde Sela natu. ³⁶ Sela nde Kainan natu, anġa Kainan nde Arpaksat natu, anġa Arpaksat nde Siem natu, anġa Siem nde Noa natu, anġa Noa nde Lamek natu. ³⁷ Lamek nde Metusela natu, anġa Metusela nde Enoko natu, anġa Enoko nde Jaret natu, anġa Jaret nde Malalel natu, anġa Malalel nde Kenan natu. ³⁸ Kenan nde Enos natu, anġa Enos nde Set natu, anġa Set nde Adam natu, anġa Adam nde Maro Kindeni natu.

4

Sadana ikai samâna pa Yesu

Matai 4:1-11, Malaka 1:12-13

¹ Koroani Sapâna ipanġando Yesu lâ, nġinġa Yesu ipile Jodan Lââ ku itaulo ilâ pa Galilaya tâno. Nġinġa Koroani Sapâna ikai Yesu io lâ nia bilimu tonġe. ² Yesu imo nia bilimu nġinde ikura kari tamâta rua (40) lâ, aku Sadana imo ikai samâna papa. Ikura zo nġinde rârâni Yesu ika kâpwa tonġe tia, kala putole ipu pâta lâ.

³ Nġinġa Sadana ipai Yesu tu, “Noko kutu Maro Kindeni natu, ande ara, kuporo pa mira nġine tu ma ipalele ipânga togo puronġa mine.” ⁴ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Maro Kindeni kawa nġua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Kâpwa nâ ikura tu isukanzi tamâta nġana simo vianzi kâ, ande tia’.”

⁵ Aku Sadana ikai Yesu ikâki ilâ nia tonġe ikeno âta, aku walele nâ itula nia wa lawea ndoni papa. ⁶ Aku ipai Yesu tu, “Ayo, koipu nġalanġala rârâni nenzi walo wa singâra arara nġine, ande ma alua noko. Kelekele rârâni nġine nde muġa Maro Kindeni ilua naġa lâ, kala akura tu alua tamâta ea naġa ilonġu papa nġinde. ⁷ Mine kala, ambo noko ma kupare tuku pa naġa ku kupaneana, ande kelekele rârâni nġine ma nalano.” ⁸ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Maro Kindeni kawa nġua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Noko ma kutundu kupanea noko ne Maro Nġalae Kindeni, aku kuveta wurâta papa i simbo nâ’.”

⁹ Aku Sadana ikai Yesu ilâ Jerusalem lawea, aku io i kâki imandi Maro Kindeni ne luma sapâna mende kulu. Nġinġa ipai Yesu tu, “Noko kutu Maro Kindeni natu, ande ara, kusonġa kundue pa tâno kulu. ¹⁰ Nġana tu

Maro Kindeni kawa nġua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘I ma ionzi ne anġelo tu sikatona noko sondo ndo. ¹¹ Kinzi ma mbaunzi nâ sisuka noko kâki, kala mira tonġe ma ikura tu isowe noko kie, ande ma tia.’”

¹² Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Maro Kindeni kawa nġua ikeno mine: ‘Noko ma pwai samâna tonġe pa noko ne Maro Nġalae Kindeni ndimo’.”

¹³ Sadana iveta ne samâna rârâni marumbu lâ, nġinġa ipile Yesu ku ilâ. Andeta Sadana io tini nġana zo pinde muli mbo ma imâ iveta samâna pinde papa kilo.

Yesu iveta ne wurâta muġa lâ Galilaya tâno

Matai 4:12-17, Malaka 1:14-15

¹⁴ Nġinġa Yesu itaulo ilâ pa Galilaya tâno, aku Koroani Sapâna ne walo imo kuku. Aku i parina nde isala nia ikura nia nia ilâ. ¹⁵ Aku Yesu ilâ ikura lawea lawea ku itu pâri ara ipanananzi tamâta lâ nenzi luma nġana pasaunġa kâ ilo. Aku kinzi tamâta rârâni sisuka i nġa kâki.

Kinzi tamâta lâ Nasarete lawea sipu mulinzi pa Yesu

Matai 13:53-58, Malaka 6:1-6

¹⁶ Aku Yesu itaulo ilâ pa Nasarete lawea kilo. I muġa imo ku itumbu nġalae lâ lawea nġinde. Aku lâ pwareâna ne zo sapâna, ande Yesu ilâ luma nġana pasaunġa kâ ilo, itogo uru iveta mine. Aku imandi lâ kinzi tamâta naonzi nġana ipono Maro Kindeni ne nġua nġereġa pinde ikeno lâ pepa tini panzi. ¹⁷ Kinzi tamâta pinde sikai pepa nġinde muġa nġua-tulâna tamâta Aisaia iġgere, aku sikai simâ silua Yesu. Nġinġa Yesu imazara pepa ku isânda nġereġa nġua tonġe ikeno mine tu,

¹⁸ “Maro Nġalae ne Koroani ipanġando naġa lâ, nġana tu i ipatea naġa tu ma atula pâri ara panzi sugorai tamwatanzi. Isupwa naġa amâ nġana atula nġua mine; ‘Miki tamâta kamo luma saka-mao ilo, ande miki ma kayâti kamâ pa nia yo; anġa miki tamâta matami leva-leva, ande ma kamora kilo.’” Aku isupwa naġa amâ nġana ayautenzi tamâta uru simo ara tia nġinde, ¹⁹ aku isupwana nġana atula nġua tu Maro Nġalae ne zo nġana iveta kie ara panzi tamâta kâ, ande imâ ipânġa lâ.”

²⁰ Yesu ipono nġua nġine pwataki panzi silonġo lâ, nġinġa iviviki pepa kilo ku ilua wurâta tamâta taulo. Nġinġa lambu ndue isanġona nġana ipanananzi kâ. Kinzi tamâta rârâni simo luma nġana pasaunġa kâ ilo nde matanzi silea kaika pa Yesu nâ. ²¹ Nġinġa Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa nġua nġine kala miki kalonġo lâ, ande nġine kari ipânġa kanaanġo mao lâ.”

²² Kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motu njana ngua ara njinde Yesu itula yâti panzi, aku sisuka i nja kâki. Andeta sipakasonja warakanzi mine tu, “Mana mana, a? Tiambo tamâta njine nde Yosepe natu, tiya?”

²³ Mine kala Yesu ipainzi tu, “Mao nâ, miki ilomi tu kaporo ngua siânja itaulo imâ pa naña mine tu, ‘Ayo, noko tamâta njana kuvetanzi pukonja kâ, noko kupaveta tamwata karae sondo lâ nja. Vetânja rârâni kinzi sitapâri tu noko munga kuveta lâ Kaperneam lawea, ande kuveta mine nâ lâ noko tamwata ne lawea tona.’”

²⁴ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Naña aporo mao nâ pami; kinzi tamâta simo lâ ngua-tulânja tamâta tonje ne lawea tina, ande kinzi njinde uru ilonzi ara papa ngua-tulânja tamâta njinde, ande tia ndo. ²⁵ Miki kalonjo nja, naña aporo ngua mao nâ pami; munga, lâ ngua-tulânja tamâta Iliia ne zo, ande kinzi taine rârâ lâ Isrel ngu kaiwanzi simâte lâ kala simo mwala nâ. Pa zo njinde, karâzi imbe tia ikura mbwera njato nja nzimona lima kanajo taitu. Mine kala putole njalae ipânga ikura nia nia ilâ. ²⁶ Andeta Maro Kindeni isupwa ngua-tulânja tamâta Iliia ilâ pa taine mwala tonje lâ Isrel ngu njana isuka i kâ, ande tia. I isupwa Iliia ilâ pa tinikoa taine mwala tonje lâ Sarepat lawea, lâ Saidon tâno. ²⁷ Aku mine nâ, lâ ngua-tulânja tamâta Elisa ne zo, ande kinzi Isrel tamâta rârâ sikai pukonja tininzi saga-saga. Andeta tini saga-saga tamâta tonje lâ Isrel nginini ipânga tini mbâra-mbâra kilo, ande tia. Neman, ina Siria tinikoa ngu tamwata, i simbo nâ tini ipânga mbâra-mbâra kilo.” Yesu iporo ngua mine.

²⁸ Kinzi tamâta kala simo luma njana pasauja kâ njinde ilo nde silonjo Yesu ne ngua njine, aku wisinzi nâna njalae tina. ²⁹ Aku marumbu; kinzi simandi ku sinjara Yesu iyâti ilâ pa lawea njanje. Njineŋga sikai sikâki silâ pa nia ndamwa tonje, lâ tuu njinde nenzi lawea ikeno kulu. Kinzi ilonzi tu ma sitili Yesu ndue njana imâte kâ. ³⁰ Andeta tia; Yesu iyoka nginini, aku iyâti ilâ.

Yesu isiki koroani saka piti lâ tamâta tonje ilo

Malaka 1:21-28

³¹ Njineŋga Yesu indue ilâ pa lawea njalae tonje ikeno Galilaya tâno, i nja tu Kaperneam lawea. Aku lâ pwarenja ne zo sapânja, ande ipanananzi tamâta simo lawea njinde. ³² Kinzi nde wisinzi motutu njana i ne ngua njinde, njana tu ipanananzi itogo i tamwata ikai Maro Kindeni ndamwa kala iporo.

³³ Aku tamâta tonje imo luma njana pasauja kâ njinde ilo tona, koroani saka ipagagara i lâ. Tamâta njinde isurja kawa njalae kâki tu, ³⁴ “Aaa! Yesu, Nasarete tamwata, noko kumâ njine tu kuveta mana

pa maka, a? Tiambo noko kumâ njine tu kuzavaruma, tiya? Naña asama noko kilala pwataki tu noko nde Maro Kindeni ne Tamâta Sapânja!” ³⁵ Andeta Yesu imbiba ku ipai tu, “Noko kawa buu nâ, ku kupile tamâta njine pwâwa kulâ!” Njineŋga koroani saka itambira tamâta njinde pata ndue lâ kinzi nginini, aku iyâti ilâ. Andeta tamâta njinde ikai nâna tonje tia.

³⁶ Kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motutu, aku sipakasonja warakanzi tu, “Njine nde ngua mana. Opopo, i itu ngua kaika panzi koroani saka, itogo i tamwata imo tava ne walo kaika mine, kala kinzi sipalonjo pa i kawa ku sipilenzi tamâta siyâti silâ!”

³⁷ Mine kala Yesu parina ilâ ikura nia nia lâ tâno njinde ndoni.

Yesu iveta Petero ana taine tini ara kilo Matai 8:14-16, Malaka 1:29-31

³⁸ Njineŋga Yesu ipile luma njana pasauja kâ njinde, aku ilâ Saimon ne luma ilo. Andeta Saimon ana taine nde ikai pukonja njalae tonje, kala i ndamwa nâna. Mine kala kinzi sino Yesu tu ma ivila i. ³⁹ Yesu nde ilâ imandi taine njinde tini laiti ku imbiba pukonja njinde, kala pukonja njinde piti lâ tini. Njineŋga walele nâ taine imandi sânda ku isu kâpwa panzi.

Yesu ivetanzi tamâta rârâ tininzi ara kilo Matai 8:17, Malaka 1:32-34

⁴⁰ Kari indue lala lâ, kala pwarenja ne zo sapânja marumbu lâ. Njineŋga kinzi tamâta lâ lawea njinde sikainzi ninzi-nambwe pinde, pukonja kie-kie keno tininzi, aku simâ pa Yesu. Aku Yesu io mbalau lâ kinzi pukonja tamâta njinde rârâni taitu-taitu tininzi, aku ivetanzi tininzi mbalaunzi ara kilo. ⁴¹ Aku kinzi koroani saka kala sipilenzi tamâta rârâ ku sikâwa siyâti silâ. Koroani saka njinde sisunja kawanzi njalae ku siporo tu, “Noko nde Maro Kindeni Natu!” Andeta Yesu imbitanzi ku itu kaika panzi tu ma kawanzi buu nâ, njana tu kinzi sisama i kilala pwataki tu i nde Kirisi, Maro Kindeni ne Pateanja Tamâta.

Yesu itula pâri ara lâ lawea pinde

⁴² Lâ wurita kilo, mbwale pwataki lâ, njineŋga Yesu ipile lawea njinde ku ilâ pa nia njanje tonje tamâta simo tia njinde. Andeta kinzi tamâta nde siroroto njana Yesu kâ. Sisânda i kulu lâ, njineŋga sino papa tu ma imo ndaina kunzi. ⁴³ Andeta Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni ipatea tu naña ma alâ pa lawea pinde tona njana atula pâri ara njana i ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ. Mao nâ, i isupwa naña amâ tu aveta wurâta mine.” ⁴⁴ Aku Yesu ilâ itula pâri ara lâ luma njana pasauja kâ ilo ikura lawea lawea lâ Judia tâno.

5

Petero ikainzi ija rârâ, ikura Yesu kawa mine

Matai 4:18-22, Malaka 1:16-20

¹ Zo tonje Yesu imandi Genesaret lââ bwalika pwali, aku kinzi tamâta rârâ simâ papa njana siloŋo Maro Kindeni kawa njua kâ. Ngu njalae tina nde sipatiŋgi nâ simâ. ² Aku Yesu mata ilâ imora wânga rua sikeno lââ pwali. Wânga warakanzi munga silae toa lââ bwalika pwali, aku sipile wânga njana sipua nenzi viânga kâ. ³ Mine nde Yesu ilâ ikâki imandi wânga tonje kulu. Wânga njinde nde Saimon ne. Aku Yesu ino Saimon tu ma izuwara wânga ndue ilâ ipâti lââ kulu lâ sâwa tini laiti. Njineŋga Yesu isarona wânga kulu, aku iporo ipanananzi tamâta.

⁴ Yesu ipanananzi marumbu lâ, njineŋga ipai Saimon tu, “Miki kakai wânga talâ lââ njgini, aku katambira nemi viânga ndue njana kakainzi ija kâ.” ⁵ Andeta Saimon nde itu lâ kawa tu, “Tamâta njalae, mbo njalae maka kaveta lee andeta kakai ija tonje tia ndo! Andeta noko kuporo mine, ande kala naja ma atambira viânga ndue.”

⁶ Kinzi siveta ikura Yesu kawa mine, njineŋga sikainzi ija rârâ njinde. Mine kala nenzi viânga laiti njana motu kâ. ⁷ Tia ku kinzi sitâla panzi nawalanzi lâ wânga tonje kulu tu ma simâ sivilanzi. Kinzi simâ sipânga lâ, aku sikainzi ija lâ wânga rua ilonzi pipi pânga lâ. Mine kala wânga ruani njinde nde laiti njana simbwatuke kâ.

⁸⁻¹⁰ Saimon Petero tavanzi i nuwala simo kuku njinde, ande simora ija rârâ keno wânga ruani ilonzi, aku wisinzi motu pâta kananjo. Aku Saimon ninambwe rua, Sebedi natu Yamesi ku Yoane rua, kinzi rua kala wisinzi motu mine nâ. Njineŋga Saimon Petero ipare tuku lâ Yesu kie tini ku ipai tu, “Maro Njalae, naja nde kiesaka tamwatângu. Mine nde kupile naja kulâl!” Andeta Yesu ipai Saimon tu, “Noko kururu ndimo; kala zo njine wa zo muli-muli wa, noko ma kuveta wurâta njana pwainzi tamâta kâ.” ¹¹ Kinzi silae wânga rua toa lâ, njineŋga sipile nenzi kekeleke rârâni keno, aku sipono muli pa Yesu.

Yesu iveta tamâta tonje tini saga-saga ipânga tini mbâra-mbâra kilo

Matai 8:2-4, Malaka 1:40-45

¹² Aku zo tonje, Yesu imo lawea tonje ilo, njineŋga tamâta tonje nde imâ papa. Pukoŋa saga-saga nde ikura tamâta njinde tini ndoni. Tamâta njinde mata ilâ imora Yesu, njineŋga ipare tuku, nao tundu pa tâno, aku ino papa tu, “Maro Njalae, ambo noko ilo tu kuveta mine, ande noko pwura tu kuveta naja tiniŋgu ipânga mbâra-mbâra.” ¹³ Aku Yesu nde isuja mbalau ilâ itaŋo tamâta njinde tini, aku ipai tu, “Naja ilongu tu aveta mine. Kala

njine nâ noko kupânga mbâra-mbâra!” Aku ndainani nâ pukoŋa saga-saga marumbu lâ i tini.

¹⁴ Njineŋga Yesu iporo indi kaika papa tu, “Noko ma kulâ kutapâri pa tamâta tonje njana vetânga kala ipânga pano njine ndimo. Kulâ kupatula tini pa patarawânga tamâta, aku kuveta patarawânga njana tini mbâra-mbâra kâ, ikura Mose ne njua tukuŋa mine. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta ma sisama tu noko ne pukoŋa nde marumbu lâ.” ¹⁵ Andeta Yesu parina njine nde ilâ ikura nia nia ilâ. Mine kala kinzi tamâta rârâ njinde simâ njana siloŋo Yesu ne njua kâ. Aku simâ njana Yesu ma izavaru nenzi pukoŋa piti lâ tininzi tona. ¹⁶ Andeta Yesu uru ilâ mbwani rârâ pa nia njanje pinde tamâta simo tia njinde, njana ikai noŋa pa Maro Kindeni kâ.

Yesu iveta tamâta tonje kie-mbalau saka-mao ipânga ara

Matai 9:1-8, Malaka 2:1-12

¹⁷ Zo tonje Yesu imo ipanananzi tamâta, aku kinzi tamâta pinde lâ Parisai ngu sitavanzi pananânga tamâta pinde njana njua tukuŋa kâ, ande sisaŋona kunzi. Kinzi tamâta njinde munga soka pa lawea rârâni lâ Galilaya tâno, aku soka pa Judia tâno wa Jerusalem lawea wa simâ. Aku Maro Njalae ne walo ipaipa kuku Yesu njana ikura tu ivetanzi pukoŋa tamâta tininzi ara kilo. ¹⁸ Njineŋga tamâta pinde sikale tamâta tonje lâ rombe-rombe kulu simâ. Tamâta njinde kie-mbalau ndoni imâte lâ. Kinzi situ sikai simâ luma ilo ku sio lâ Yesu nao, njana Yesu ma iveta i tini ara kâ. ¹⁹ Andeta kinzi tamâta rârâ sipono nia lâ, aku nia tonje maa keno panzi njana sikale pukoŋa tamâta simâ pa Yesu kâ, nde tia. Mine kala sikale sikâki pa luma kulu, aku sikai luma ne mende tonje piti. Sikai piti lâ, njineŋga siti tamâta ikeno rombe-rombe kulu njinde indue Yesu nao lâ kinzi tamâta njgininzi.

²⁰ Yesu isama tamâta njinde kilalanzi tu nenzi kalo-tawana ikeno pa i. Mine kala iporo pa pukoŋa tamâta njinde tu, “Njingu-nambwe, naja azavaru noko ne kiesaka piti lâ noko tini.”

²¹ Andeta kinzi pananânga tamâta njana njua tukuŋa kâ anja kinzi Parisai tamâta nde siporo njua rârâ imo naonzi nâ tu, “Wa, tamâta njine nde ea nga itu ikai Maro Kindeni nia, a? Noko tamâta tonje pwura njana pwai kiesaka piti lâ tamâta tininzi, ande tia ndo! Maro Kindeni simbo nâ ikura njana iveta mine.”

²² Yesu nde isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki lâ, kala ipainzi tu, “Njana sâ kâ nga miki nemi ilo-kalo soki-soki mine keno ilomi, a? ²³ Mao nâ, naja akura tu apai pukoŋa tamâta njine mine tu, ‘Naja azavaru

noko ne kiesaka piti lâ noko tini'. Aku mine nâ, naŋa akura apai tu, 'Noko kumandi sânda, aku pwoka kulâ.' Ayo, ŋgua ndia ma itula nanenŋu walo pwataki pami, a? ²⁴ Andeta naŋa ilonŋu tu miki ma kasama ŋine: naŋa Tamâta Natu akai Maro Kindeni ndamwa lâ tâno ŋine kulu, ikura ŋana azavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi tona." Yesu iporo ŋgua ŋine panzi lâ, ŋinenŋa ipai pukonŋa tamâta ŋinde tu, "Noko kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe aku pwoka kulâ pa tamwata ne luma!" ²⁵ Aku walele nâ tamâta ŋinde imandi, ku ikai ne rombe-rombe muŋga ikeno kulu ŋinde kâki. Aku i kawa ipanea Maro Kindeni nâ ku iyoka kinzi rârâni naonzi ilâ pa ne luma. ²⁶ Kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motu pâta kanaŋo, aku sipanea Maro Kindeni ŋa sisuka kâki lâ âta. Kinzi ilonzi rârâ, aku siporo tu, "Kala ŋine kari kinda tamora mâsi ŋalajala pinde!"

Yesu isarawa Matai tu ipono muli papa Matai 9:9, Malaka 2:13-14

²⁷ ŋinde ilâ lâ, ŋinenŋa Yesu iyoka ilâ, aku mata imora tamâta tonŋe, i ŋa tu Livai (anŋa i ŋa tonŋe Matai). I uru iveta wurâta lâ Rom nenzi luma ŋana mbumbu kaiŋa kâ tonŋe, kala imo lumani ndaina isaŋona. Aku Yesu ipai tu, "Noko kumâ, kupono muli pa naŋa." ²⁸ ŋinenŋa Livai imandi ku ipile ne kelekele rârâni keno, aku iyoka Yesu muli silâ.

²⁹ ŋinenŋa Livai iveta kâpwa ŋalae pa Yesu lâ i tamwata ne luma. Aku kinzi mbumbu kaiŋa tamwatanzi ŋgu ŋalae ŋinde, sitavanzi tamâta pinde nde sisaŋona ku sika kuku kinzi rua. ³⁰ Aku kinzi Parisai tamâta pinde ŋga nenzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ pinde nde simora Yesu isaŋona ika kinzi tamâta ŋinde. Aku siporo ŋgua ilonzi ŋuru-ŋuru sileleanzi Yesu ne pâri-tamâta mine tu, "Wa, ŋana sâ kâ ŋga miki kaka kunzi tamâta sakamao ŋana mbumbu kaiŋa kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa, a?" ³¹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, "Kinzi tamâta tininzi ara uru silâ pa tamâta ŋana ivetanzi pukonŋa kâ, ande tia. Kinzi pukonŋa tamâta nâ uru silâ pa tamâta ŋana ivetanzi pukonŋa kâ. ³² Naŋa ŋandai amâ tâno kulu ŋana asarawanzi kinzi vetâŋa ara warakanzi ŋga. Naŋa amâ ŋana asarawanzi kinzi kiesaka tamwatanzi tu ma sipalele ilonzi kalonzi."

Kinzi situ kaika ŋana kâpwa kâ Matai 9:10-15, Malaka 2:15-20

³³ Kinzi tamâta pinde sipai Yesu mine tu, "Wa, Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne pâri-tamâta uru situ kaika ŋana kâpwa kâ ŋana ma sikai noŋa nâ. Aku kinzi Parisai nenzi pâri-tamâta kala uru siveta mine nâ. Anŋa noko ne pâri-tamâta uru siveta mine tia; ikura zo rârâni kinzi uru sika wa sinu wa." ³⁴ Ande

Yesu iporo itambira ŋgua lâ tamwata tini tu, "Ambo tamâta tonŋe itu ikâe kâ, ande miki kakura ŋana kavetanzi i ninambwe kinzi situ kaika ŋana kâpwa kâ lâ zo ŋinde imo kunzi yo, ande tia. ³⁵ Taitu muli, lâ zo ŋinde kinzi tamâta pinde ma sitikia pakâeŋa tamâta piti lâ ninambwe ŋgininzi silâ, ŋinenŋa lâ zoni ndaina kinzi ma kalonzi sukâŋa ŋalae, aku ma situ kaika ŋana kâpwa kâ."

Yesu itambira ŋgua ŋana i ne mâsi wasaseki anŋa kinzi nenzi mâsi sinŋa Matai 9:16-17, Malaka 2:21-22

³⁶ ŋinenŋa Yesu itambira ŋgua panzi mine tu, "Kinzi tamâta uru sisaraka lalava wasaseki katiŋe ku sikai sisuta ipono lalava sinŋa râge-râge, ande tia. Ambo siveta mine, ande ma siyaula lalava wasaseki, aku lalava wasaseki katiŋe ŋinde ma irerege kuku lalava sinŋa, ande tia. ³⁷ Anŋa kinzi tamâta uru siuwuwu waini waseki lâ ŋgoa karae patu sinŋa ilo nde tia. Ambo siveta mine, ande waini ma ipondi kâki ku ma iveta ŋgoa karae patu sinŋa ipwa pwataki. ŋinenŋa waini ma imaliŋi kaa nâ indue lâ tâno kulu, aku ŋgoa karae patu sinŋa kala ma ipâŋga sakamao tona. ³⁸ Kinzi tamâta uru siuwuwu waini waseki lâ ŋgoa karae patu wasaseki nâ ilo. ³⁹ Aku mine nâ, ambo tamâta tonŋe uru inu waini sinŋa nâ, ande i ma ilo pa waini waseki, nde tia. I ma iporo tu, 'Waini sinŋa nde kana ara, aku ipole waini waseki kana'."

6

Ŋgua tuŋa kaika ŋana wurâta kaiŋa lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa

Matai 12:1-8, Malaka 2:23-28

¹ Lâ Juda nenzi pwareâŋa ne zo sapâŋa tonŋe, Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka silâ sipâŋga kâpwa "wit" ne tâno tonŋe ŋgini. Aku kinzi pâri-tamâta siriki "wit" kanaŋo pinde ku mbalaunzi nâ sisiki karae piti, aku sika. ² Andeta kinzi tamâta pinde lâ Parisai ŋgu nde sipainzi tu, "Wa! Ŋgua tukuŋa keno tu kindu ma taveta wurâta lâ zo sapâŋa ndimo. Mine nde ŋana sâ kâ ŋga miki kapu ŋgua tukuŋa utu, a?"

³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, "Tiambo miki ŋandai kapono ŋgua tapâririŋa ŋana vetâŋa ŋinde timbunda Daviti muŋga iveta, lâ zo ŋinde putole ipu i tavanzi ne tamâta, a? ⁴ Mao nâ, Daviti iyoka ilâ luma sapâŋa ilo, aku mbau ilâ ikai puroŋa ŋinde kinzi patarawâŋa tamâta muŋga sipatarâwa pa Maro Kindeni. Patarawâŋa tamâta ŋalae ikai puroŋa ŋinde ku ilua Daviti ika, ŋinenŋa Daviti ilanzi ne tamâta kala sika. Andeta ŋgua tukuŋa keno tu kinzi patarawâŋa tamâta simbonzi nâ ma sika puroŋa ŋinde."

⁵ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Naŋa Tamâta Natu akai maro pa pwareŋga ne zo sapâŋa.”

Yesu iveta tamâta tonŋe mbalau sakamao ipâŋga ara kilo lâ pwareŋga ne zo sapâŋa

Matai 12:9-14, Malaka 3:1-6

⁶ Lâ pwareŋga ne zo sapâŋa tonŋe, Yesu ilâ luma ŋana pasauŋa kâ ilo aku ipanananzi tamâta. Aku tamâta tonŋe imo ndaina tona, i mbalau pa wia kâ panzukuma lâ. ⁷ Aku kinzi Parisai tamâta ŋa kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ nde simo ndaina kunzi. Kinzi sio ŋana Yesu tu i ma iveta pukoŋa tamâta ŋinde tini ara lâ zo sapâŋa, tiya? Ambo Yesu ma iveta mine, ande kinzi ma sio i ilâ pa ŋgua nia. ⁸ Andeta Yesu tamwata nde isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki lâ. Mine kala ipai tamâta mbau sakamao ŋinde mine tu, “Noko kumandi sânda, aku kumâ kumandi naoma.” Aku imandi sânda ku imandi lâ.

⁹ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Naŋa atu aka-soŋami ŋana Mose ne ŋgua tukuŋa kâ. Ŋgua tukuŋa isâu pa kindu tu ma taveta vetâŋa ara lâ zo sapâŋa, tiya?, taveta vetâŋa sakamao. Aku ŋgua tukuŋa isâu pa kindu tu ma tavilanzi tamâta ŋana simo ara lâ zo sapâŋa, tiya?, tayaulanzi.” ¹⁰ Aku Yesu mata ilea ilâ wa imâ wa panzi tamâta rârâni, njineŋga iporo pa tamâta mbau sakamao ŋinde tu, “Kusowea mbalau.” Tamâta ŋinde nde iveta ikura Yesu iporo mine, aku mbalau ipâŋga ara kilo. ¹¹ Andeta kinzi tamâta ŋalanjala nde wisinzi nâna ŋalae tina, aku sipakasoŋa warakanzi tu, “Ayo, kindu ma taveta mana pa Yesu.”

Yesu ipateanzi pâri-tamâta saŋao kanaanzi rua

Matai 10:2-4, Malaka 3:13-19

¹² Lâ zo tonŋe, Yesu ikâki ilâ tuu tonŋe kulu ŋana ikai noŋa pa Maro Kindeni kâ. Imo ikai noŋa lâ tuu ŋinde kulu lâ mbo lee mbwale pwataki. ¹³ Kari ikâki lâ, njineŋga Yesu is-arâwa panzi tamâta muŋga kalonzi tawana i ŋinde tu simâ kuku. Njineŋga ipateanzi tamâta saŋao kanaanzi rua lâ ŋgininzi, aku io ŋoa lâ tininzi tu i ne pâri-tamâta. ¹⁴ Kinzi tamâta ŋinde ŋanzi mine: tonŋe ŋa Saimon, ande Yesu io ŋoa Petero lâ i tini; anŋa Andaria, i Saimon tai; anŋa Yamesi, ŋa Yoane, ŋa Pilip, ŋa Bartolomyu, ¹⁵ ŋa Matai, ŋa Tomas, ŋa Alfius natu Yamesi, ŋa Saimon Selot, ¹⁶ ŋa Yamesi nuwaka natu Judas, anŋa Judas Iskariot, inani ma muli io Yesu lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo.

Yesu ivetanzi tamâta rârâ tininzi ara kilo

¹⁷ Yesu nde ipile tuu kulu ku indue imâ nia papata tonŋe kunzi kalo-tawana tamâta rârâ. Aku kinzi tamâta ŋu ŋalae tina nde simâ simo kunzi tona, kinzi ŋinde muŋga soka pa Judia tâno, anŋa Jerusalem lawea,

anŋa lawea rua keno sâwa, Tair lawea ŋa Saidon lawea. ¹⁸ Kinzi ŋinde nde simâ ŋana siloŋo Yesu ne ŋgua kâ, aku simâ ŋana i ma izavaru pukoŋa piti lâ tininzi tona. Anŋa kinzi tamâta pinde simo kunzi, koroani saka muŋga sipagagaranzi, aku Yesu isokinzi koroani saka ŋinde piti lâ ilonzi tona. ¹⁹ Kinzi tamâta ŋinde rârâni simâ Yesu tini laiti ŋana sitaŋo i kâ, ŋana tu walo ŋalae uru iyoka pa Yesu iyâti imâ, aku walo ŋinde ivetanzi pukoŋa tamâta rârâni tininzi ara kilo.

Yesu iporo ŋgua ŋananzi tamâta pinde tu ma sindeka, anŋa pinde ma kalonzi sukâŋa

Matai 5:3-12

²⁰ Njineŋga Yesu mata ilea panzi ne pâri-tamâta, aku ipainzi tu, “Miki tamâta ea kapamorai tu kamo kaa nâ lâ Maro Kindeni nao, miki ŋine kandeka, ŋana tu miki kamo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo marumbu lâ. ²¹ Aku miki tamâta ea ilomi ndo tu ma kapâŋga ilomi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande miki ŋine kandeka, ŋana tu Maro Kindeni ma ivetami kapâŋga mbâra-mbâra mine nâ. Aku miki tamâta ea kapamorai tu nemi kiesaka rârâ keno tinimi, kala ilomi malia ŋana, ande miki ŋine kandeka, ŋana tu Maro Kindeni ma ndekâŋa ilami. ²² Muli ŋga, kinzi tamâta ma sisama tu miki nemi kalo-tawana keno kaika pa naŋa Tamâta Natu, ande kala ma ilonzi ikai kazâŋa pami. Mao nâ, kinzi ma sisokimi kamo piti, aku ma siporo ŋgua pavaligŋa pami wa sio ŋoa sakamao lâ tinimi wa. Andeta naŋa apaimi tu lâ zo ŋinde miki ma kandeka nâ! ²³ Ambo kinzi ma siveta mine pami, ande miki kandeka ku ilomi ara ndo, ŋana tu muŋga kinzi tamâta ŋinde timbunzi siveta mine nâ panzi ŋgua-tulâŋa tamâta. Kaloŋo ŋga; miki nemi kulu ŋalae tina nde ikeno samba ilo.

²⁴ Anŋa miki mbaliŋa warakami ŋine uru kapasuka warakami tinimi, opopo, miki kakai nemi kulu marumbu lâ. ²⁵ Aku miki ea tâno ŋine ne ilo-kalo ipipi lâ ilomi, oyae, lâ zo muli miki ma karoto koa tia nâ ŋana ilo-kalo ara kâ. Aku miki ea kandeka nâ ŋana kakai tâno ne kelekele, oyae, muli miki ma kalomi sukâŋa ŋalae tina. ²⁶ Ambo tu kinzi tamâta rârâni ma sindekanami, opopo, kinzi tamâta ŋinde timbunzi muŋga sindekananzi kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta lanjerŋa mine nâ.”

Mâsi ŋana tininda mwasa panzi kazâŋa tamâta kâ

²⁷ Yesu nde iporo ŋgua kilo tu, “Anŋa miki tamâta ea katu katambira taŋami pa nanenŋu ŋgua, ande kaloŋo ŋgua ŋine: Miki ma tinimi mwasa panzi nemi kazâŋa tamâta, aku kaveta kemi ara nâ panzi tamâta ŋinde uru wisinzi nâna pami. ²⁸ Ambo kinzi tamâta pinde ma sisarâwa pa Maro Kindeni tu izavaru noko, ande ara

ņana noko ma kusarāwa pa Maro Kindeni tu iveta kie ara nā panzi. Aku ara ņana noko ma pwai noņa tu Maro Kindeni ne wisiwisi tava ne kie ara ma imo kunzi tamāta ņinde tona. ²⁹ Ambo tamāta tonģe iponza noko gawula pinde, ande ara, kupulia gawula pinde kala ilā papa tu iponza tona. Ambo tamāta tonģe itapa noko ne pasawaņa luandondo saņeno, ande ara ņana noko ma kusāu papa tu ikai noko ne pasawaņa mbwana-mbwana tona mine nā. ³⁰ Ambo tamāta tonģe ino pano tu kelekele pinde kulua, ande ara, ņinde noko ma kulua i. Ambo tamāta tonģe ikai noko ne kelekele saņeno, ande noko ma kuporo kaika papa tu ma itu ņana ņinde kâ, mine ndimo. ³¹ Aku vetāņa ndia rārāni noko ilo tu kinzi tamāta ma siveta pa noko, ande noko ma kuveta vetāņa ndainani nā pa kinzi.

³² Ambo noko ma tini mwasa panzi tamāta uru tininzi mwasa pa noko, andeta noko ņandai tini mwasa panzi tamāta pinde, ande Maro Kindeni ma kulu ara ndia ilano, a? Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi kala uru siveta mine wa! ³³ Aku mine nā, ambo noko kuveta kie ara panzi tamāta ņinde uru siveta kenzi ara pa noko, andeta noko ņandai kuveta kie ara panzi tamāta pinde, ande Maro Kindeni ma kulu ara ndia ilano, a? Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi kala uru siveta mine wa! ³⁴ Aku mine nā, ambo noko kelekele kulanzi tamāta ņinde uru situ ņana kilo, andeta noko ņandai kuveta mine panzi tamāta pinde, ande Maro Kindeni ma kulu ara ndia ilano, a? Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi kala uru siveta mine nā panzi nawalanzi! ³⁵ Taitu noko ma kuveta mine: noko ma tini mwasa ndo panzi ne kazāņa tamāta, aku kuveta kie ara nā panzi. Noko ma kelekele kulanzi, aku ma ilo tu kinzi ma situ ņana kilo, mine ndimo. Ambo noko ma kuveta mine, ande Maro Kindeni ma kulu ņalae ilano, aku ma kumo Maro Kindeni āta Tamwata natu. ņana tu i kala uru tini mwasa panzi tamāta ņinde ņandai kawanzi ndaņģe papa i nga, aku i uru tini mwasa panzi sakamao tamwatanzi mine nā. ³⁶ Noko ma kalo sukāņa ņananzi tini pinde, itogo tama Maro Kindeni uru kalo sukāņa ņananzi tamāta mine.”

Kinda ma talea pa tamāta nenzi vetāņa ndimo

³⁷ Yesu iporo kilo mine tu, “Noko ma kulea pa tamāta nenzi vetāņa ndimo. Ambo noko kuveta mine, ande Maro Kindeni kala ma ilea pa noko ne vetāņa mine nā. Aku noko ma kupare nia panzi tamāta ņana nenzi vetāņa soki muņģa siveta pano, mine ndimo. Ambo noko kuveta mine, ande Maro Kindeni kala ma ipare nia pa noko mine nā. Ambo noko kupile ne mbuku

ņana vetāņa soki tamāta pinde muņģa siveta pano, ande Maro Kindeni kala ma iveta mine nā pa noko. ³⁸ Ambo noko kelekele kusukanzi noko tini pinde, ande Maro Kindeni ma iveta kie ara pa noko mine nā. Mao nā, i ma iveta vetāņa ara rārâ ņinde pano. ņana tu vetāņa ndia noko kuveta panzi tini pinde, ande Maro Kindeni ma iveta vetāņa mine nā pa noko.”

³⁹ Yesu iporo ņģua ņģua ņinģe lâ, ņinģeņa iporo ņģua tambirāņa panzi mine tu, “Tiambo tamāta mata leva-leva ikura tu itula nzāla pa tamāta mata leva-leva tonģe, tiya? I ma ikura tu iveta mine tia, ņana tu kinzi rua ma sizizāla ņana nzāla kâ, aku ma patanzi sindue mbââ ilo. ⁴⁰ Ambo tamāta tonģe uru ipanāna ņana ilo-kalo kâ, ande i ma imo ne pananāņa tamāta kalo nā. Ambo ipanāna lee marumbu lâ, ande i ma ikai ilo-kalo irereģe kuku ne pananāņa tamāta ne ilo-kalo.

⁴¹ Mana mana ņģa noko kalo ņģere ņģa kâi nzileņa mwata ikeno noko ninambwe mata ilo, aņģa kuzizāla ņģa kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo, a? ⁴² ņana sâ kâ ņģa noko uru kupai ninambwe tu, ‘Naņa atu akai kâi nzileņa mwata ņinde piti noko mata ilo’, andeta kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo, a? Noko kawa kuporo ņģua kie tonģe, aņģa ilo nde keno piti! Pwai kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo ņinde piti muņģa lâ ņģa, ņinģeņa noko ma pwura tu pwai kâi nzileņa mwata piti lâ ninambwe mata ilo.”

Tamāta ne vetāņa uru itula i ne ilo-kalo kilala pwataki

⁴³ Yesu iporo kilo tu, “Kâi ara ikura tu ipula kanaņģo sakamao, ande tia. Aku mine nā, kâi sakamao ikura tu ipula kanaņģo ara, ande tia. ⁴⁴ Ambo kinzi tamāta simora kâi kanaņģo muņģa, ande ma sisama tu kâi ņinde nde ara, tiya?, sakamao. Kinzi tamāta uru silâ pa kâi wâka-wâka tu siriki kâi mbimu kanaņģo, ande tia. Aku mine nā, kinzi uru silâ pa wâlo mata-mata tu sikai kâi ‘waini’ kanaņģo, ande tia. ⁴⁵ Tamāta ara ne ilo-kalo ara rārâ nde ipipi lâ keno i ilo kalo. Mine kala i uru iveta vetāņa arara. Aņģa tamāta sakamao ne ilo-kalo sakamao rārâ ipipi lâ keno i ilo kalo. Mine kala i uru iveta vetāņa sakamao. ņģua ndia kinzi tamāta uru siporo, ande ņģua ņinde iyoka pa kinzi ilonzi kalonzi nā iyâti imâ.”

Yesu iporo ņģua tambirāņa ņģana luma pāņa kâ

Matai 7:24-27

⁴⁶ Yesu iporo kilo tu, “ņana sâ kâ ņģa miki uru kapatu naņa ņāņģu tu ‘Maro ņģalae, Maro ņģalae’, andeta miki ņandai kapaveta kuku naņa kawāņģu ņģua, a? ⁴⁷ Tamāta ea imâ pa naņa, aku iloņģo naņa kawāņģu ņģua ku ipaveta kuku, ande tamāta ņinde ne vetāņa

kilala ikeno mine; ⁴⁸ tamâta njinde nde itogo tamâta tonje itu iveta ne luma kâ. Iveta wewe njana sâmbwe nia marumbu lâ, njinennga ingunu sâmbwe indue wewe ilo. Njinennga ikai mira tava tâno kaika ilinji indue ilâ tâno ilo lâ sâmbwe lambu, njana ikai kaika kâ. Iveta mine lâ, aku muli, njinennga sakuru pondi kâki njalae, aku lââ itingi luma yâti taulo. Andeta luma njinde saputi tia, njana tu luma imandi kaika ndo. ⁴⁹ Anja tamâta ea ilonjo naja kawânju njua, andeta ipaveta kuku tia, ande i itogo tamâta tonje iveta ne luma iponda nâ lâ tâno kulu. I njandai ilinji mira wa tâno kaika indue ilâ tâno ilo lâ sâmbwe lambu nga. Aku muli, njinennga lââ itingi luma, aku walele nâ luma njinde saputi ndue ku ipayaula ndo lâ.”

7

Yesu iveta zugu tamâta nenzi koipu ne wurâta tamâta tonje tini ara kilo

Matai 8:5-13

¹ Yesu ipanananzi tamâta lâ, njinennga ilâ Kaperneam lawea ilo. ² Aku tamâta tonje imo lawea njinde, i uru ikai koipu pa Rom nenzi zugu tamâta ngu tonje. I ne wurâta tamâta tonje uru imo kuku, aku koipu nde ilo ndo keno pa ne tamâta njinde. Andeta wurâta tamâta njinde ikai pukonja, aku laiti njana imâte kâ. ³ Koipu nde ilonjo pâri tu Yesu imâ lâ, ande kala isupwanzi Isrel ngu nenzi katonânja pinde tu silâ pa Yesu. I ilo njalae ndo tu kinzi ma sino Yesu tu imâ iveta ne wurâta tamâta njinde tini ara kilo. ⁴ Kinzi katonânja nde simâ pa Yesu, aku sino kaika tu, “Koipu njinde nde tamâta ara ndo. Mine nde ara njana noko ma kuvila i. ⁵ I uru tini mwasa pa kindi Juda tamâta, aku i tamwata munja isukama njana kapa nema luma njana pasauja kâ.” ⁶ Njinennga Yesu iyoka kunzi silâ.

Silâ sipânja luma tini laiti, njinennga koipu isupwanzi ninambwe pinde tu sikai kulenja simâ pa Yesu. Aku sikai koipu kawa sipai Yesu tu, “Tamâta Njalae, noko ma kumakâsa njalae ndimo, njana tu naja nde tamâta kaa nâ, ikura njana noko ma kumâ nanenju luma ilo, ande tia. ⁷ Njana duvi njinde kâ, naja ilonju pateja tu nanenju ara tonje njana naja warakânju ma amâ aporo pa noko, nde tia. Taitu naja kalonju tawana tu ambo noko ma kuporo njua nâ, ande nanenju tamâta njinde ma tini ara kilo. ⁸ Njana tu naja uru aveta wurâta panzi tamâta njalanjala pinde, aku naja warakânju kala akai poe panzi zugu tamâta ngu tonje. Ambo naja apai tonje tu, ‘Kulâl’, ande ma ilâ. Ambo naja apai tonje tu, ‘Kumât’, ande ma imâ. Ambo naja aporo pa nanenju wurâta tamâta tonje tu, ‘Kuveta wurâta njinel’, ande i ma iveta.”

⁹ Yesu ilonjo koipu ne njua njine, aku i wisi motu. Njinennga itale ku iporo njua panzi tamâta ngu njalae soka kuku i njinde mine tu, “Opopo, tamâta njine nde tinikoa ma! Taitu naja aporo mao nâ pami tu naja munja amora tamâta tonje lâ Isrel ngu ne kalotawana irerege kuku tamâta njine ne kalotawana, ande tia ndo.” ¹⁰ Yesu iporo njua njine lâ, njinennga koipu ninambwe wukale njinde nde sipile Yesu ku sitaulo silâ pa luma kilo. Silâ sipânja lâ, ande simora koipu ne wurâta tamâta njinde nde tini ara kilo lâ.

Yesu ipanja taine mwala natu tamâne limoa imo via kilo

¹¹ Zo pinde ilâ lâ, njinennga Yesu ilâ pa lawea tonje, i nja tu Nen lawea. Aku Yesu ne pâritamâta sitavanzi tamâta ngu njalae nde soka kuku silâ. ¹² Yesu nde iyoka ilâ ipânja lawea njinde ne ngumbi tini laiti lâ. Njinennga ipakâtu kunzi tamâta pinde sikale tamâta limoa tonje karae siyâti simâ. Tamâta limoa njinde tina nde taine mwala, aku i natu taituni njine nga imâte lâ. Aku lawea njinde ne tamâta ngu njalae nde soka kuku taine mwala njinde simâ. ¹³ Maro Njalae nde imora taine mwala njinde, aku kalo sukânja ndo njana. Mine kala ipai tu, “Noko kuta ndimo”.

¹⁴ Njinennga Yesu iyoka ilâ tini laiti, aku io mbau kâki lâ rombe-rombe kulu. Iveta mine lâ, njinennga kinzi tamâta kala sikale matenja njinde nde simandi. Njinennga Yesu iporo tu, “Tamâta limoa, naja apaino tu kumandi sânda!” ¹⁵ Aku ndainani nâ tamâta limoa munja imâte njinde nde imo via kilo, kala imandi sânda isanona, aku kawa iporo njua. Njinennga Yesu io i taulo pa tina kilo.

¹⁶ Kinzi tamâta ngu njalae nde simora Maro Kindeni ne kaika njinde, aku kinzi rârani wisinzi motutu. Aku sipanea Maro Kindeni sisuka i nja kâki lâ âta, ku siporo tu, “Opopo, njua-tulânja tamâta njalae tonje ipânja lâ kala imo njininda! Maro Kindeni nde imâ ipânja njana ivilanzi ne tamâta kâ marumbu lâ!” ¹⁷ Njinennga kinzi tamâta njinde nde nzarananzi ku silâ pa Judia tâno wa nia pinde wa, aku situ Yesu parina njinde isala nia ilâ.

Yoane Lââ-Lilija Tamwata isupwanzi ne pâri-tamâta rua simâ pa Yesu

Matai 11:2-19

¹⁸ Yoane Lââ-Lilija Tamwata ne pâritamâta nde silâ sitapâri papa njana vetânja rârani Yesu iveta njinde. ¹⁹ Njinennga Yoane isarawanzi ne pâri-tamâta rua, aku isupwanzi silâ pa Maro Njalae njana sikasonja mine; “Tiambo nokoni kala tamâta njinde Maro Kindeni munja ipa njua tu ma isupwa imâ, tiya?, ma kao tinima njana tamâta tonje.”

²⁰ Yoane ne pâri-tamâta rua njinde simâ sipânja kuku Yesu lâ. Njinennga sipai Yesu tu, “Yoane Lââ-Lilija Tamwata isupwa maka

rua kamâ pa noko njana kakasonjano mine; tiambo nokoni kala tamâta njinde Maro Kindeni munja ipa ngua tu ma isupwa imâ, tiya?, ma kao tinima njana tamâta tonje.”

²¹ Lâ zoni ndaina, Yesu nde iveta wurâta njana izavaru pukonja kie-kie piti lâ kinzi tamâta rârà tininzi, aku iveta wurâta njana isokinzi koroani saka piti lâ tamâta rârà ilonzi tona. Aku ivetanzi tamâta rârà munja matanzi leva-leva nde simora nia. ²² Mine kala Yesu itu lâ Yoane ne pâri-tamâta rua njinde kawanzi mine tu, “Miki kalâ kat-apâri pa Yoane njana vetânga wa mâsi râràni miki kamora ku kaloŋo njine; kinzi tamâta munja matanzi leva-leva nde simora nia, anja kinzi tamâta munja kenzi sakamao nde soka nzâla silâ. Kinzi tamâta munja tininzi saga-saga nde sipânga tininzi mbârambâra lâ, anja kinzi tamâta munja tananzi pasâe nde siloŋo ngua. Kinzi mateŋa tamâta nde simandi simo vianzi kilo, anja kinzi sugorai tamwatanzi nde siloŋo pâri ara lâ. ²³ Ambo tamâta tonje ikai nâna njana ne kalo-tawana kâ, ambo i ma imandi kaika ku ipono muli sondo pa nanja, ande Maro Kindeni ne nzâambe ara ikeno pa tamâta njinde.”

²⁴ Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne pâri-tamâta njinde nde silâ lâ, njineŋa Yesu iporo ngua panzi tamâta ngu simo kuku i njinde. Ipainzi tu, “Miki munja kalâ pa nia bilimu njana kaloŋo Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne ngua kâ, aku lâ zo njinde miki katu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora kuli tonje, lawea itili ilâ wa imâ wa, tiya? Mine tia. ²⁵ Mine nde miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora tamâta tonje uru isiŋga pasawaŋa arara, tiya? Mine tia. Kinzi tamâta uru sitambira nenzi mbumbu njana sisiŋga pasawaŋa wa siŋgâra arara lâ tininzi, ande kinzi tamâta mine uru simo koipu njalanjala nenzi luma ilo nâ. ²⁶ Mine nde miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora ngua-tulânga tamâta tonje, tiya? Mao nâ, miki kalâ tu kamora ngua-tulânga tamâta tonje. Andeta miki njandai kamora ngua-tulânga tamâta kaa nâ nja. ²⁷ Kinzi ngua-tulânga tamâta munjânga nde siloŋo Maro Kindeni kawa ngua, njineŋa siŋgere ngua njana Yoane lâ pepa tini mine tu,

‘Kuloŋo nja; nanja ma ao nanenju ngua-tulânga tamâta tonje ilâ imunja pano. I ma iveta nzâla sondo pa noko.’

²⁸ Nanja aporo mao nâ pami; ikura zo munjânga râràni, ande tamâta tonje imo tamâta njalae kala i nja ipole Yoane nja, ande tia ndo. Ambo taitu miki kaloŋo nja; lâ nju njine Maro Kindeni ikai maro papa, ande tamâta ea imo kinzi tamâta râràni kalonzi, ande i nja njalae ndo, ipole Yoane nja.”

²⁹ (Kinzi tamâta rârà siloŋo ngua njine njana Yoane kâ, ku sindeka siporo tu, “Maro

Kindeni ne vetânga nde sondo ndo!” Aku kinzi tamâta pinde uru siveta wurâta pa Rom njana mbumbu kaiŋa kâ kala siporo ngua kaŋa taituni. Kinzi nenzi ngua njinde nde duvi mine; kinzi munja sikai lââ-liliŋa lâ Yoane mbau. ³⁰ Anja kinzi tamâta lâ Parisai nju wa kinzi pananânga tamâta njana ngua tukunja kâ, ande kinzi njinde munja tininzi pwâka tu Yoane ma ililinzi, aku sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne nzâla ara njinde Yoane munja itula pwataki panzi.)

³¹ Aku Yesu iporo kilo tu, “Ayo, nanja ma asia ngua mana njana vetânga kinzi tamâta uru siveta lâ zo njine. Kinzi nde tamâta mana. ³² Kinzi nde sitogonzi lâlu kiri-kiri ilonzi kalonzi soki-soki sisajona ao ngini ku sis-arâwa pa nawalanzi tu, ‘Opopo, maka kambana kuro njana miki ma kakina kinija, andeta miki tinimi pwâka tu kaki. Anja maka kawâŋgi wâŋgiŋa kalo-kalo kâ, andeta miki tinimi pwâka tu kata.’ ³³ Njineŋa Yesu itula ngua siŋga njine ne duvi pwataki panzi tu, “Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata indi kaika pa tamwata njana ika puroŋa wa inu waini wa. Anja miki nde kavaligi i mine tu, ‘Koroani saka imo kuku i!’ ³⁴ Anja nanja Tamâta Natu uru aka wa anu wa, andeta miki kavaligi nanja tu, ‘Kamora nja, i tamâta njana ika kâpwa wa inu waini njalae tina! Aku iveta mete kunzi tamâta sakamao njana mbumbu kaiŋa kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa!’ ³⁵ Andeta Maro Kindeni uru iwae wurâta sondo panzi ne tamâta râràni, kala miki kamora kanaŋo pwataki lâ.”

Kiesaka taine tonje iyoli Yesu kie lâ samimi

³⁶ Tamâta tonje lâ Parisai nju nde ino Yesu tu ma imâ ika kuku i lâ ne luma ilo. Mine kala Yesu ilâ isajona tamâta njinde ne luma ilo njana ika kâpwa kâ. ³⁷ Andeta taine tonje imo lawea njinde tona, i munja iveta mâsi sakamao kie-kie. Taine njinde iloŋo ngua tu Yesu ika lâ Parisai tamâta njinde ne luma ilo, kala ikai ne samimi, kulu njalae wa kuwae ara wa, aku imâ pa Yesu. ³⁸ Taine njinde imâ imandi Yesu kie tini pa muli kâ, aku imo ita nâ. Aku i mata sulu indu ndue Yesu kie tini. Njineŋa taine njinde ikai taine kulu pwau ku ipu i mata sulu njinde piti lâ Yesu kie tini. Aku inzumwa Yesu kie kumbu, njana itula taine ilo pwataki tu imege njana i kâ. Njineŋa ikai samimi kuwae ara njinde ku iyoli lâ Yesu kie.

³⁹ Anja Parisai tamâta njinde, ina munja ino Yesu tu ma imâ ika kuku, ande imora taine iveta mâsi mine lâ Yesu tini, aku i ilo patewa mine tu, “Ambo tamâta njine nde ngua-tulânga tamâta mao, ande i ma isama taine njine kilala pwataki tu i nde kiesaka taine; andeta isama njine tia.” ⁴⁰ Andeta Yesu isama tamâta njinde ne ilo-kalo pwataki lâ. Mine kala ipai tu, “Saimon, nanja ilonju ngua

tini pa noko”. Aku Saimon nde iporo taulo tu, “Pananaña, noko kutula ne nɗua nɗinde pwataki alonɗo.”

⁴¹ Nɗinɗa Yesu iporo itambira nɗua tu, “Tamâta tonɗe ne mbuku keno pa kinzi tamâta rua. I ne mbuku kala ikeno pa tamâta tonɗe nde ipânɗa lâ mbumbu tamâta nɗalae taitu (100); anɗa i ne mbuku kala ikeno pa tamâta tonɗe nde ipânɗa lâ mbumbu sanɗao nâ. ⁴² Kinzi rua sikura tu situ nɗana tamâta nɗalae ne mbuku nɗinde kâ, nde tia. Mine kala tamâta nɗinde ipile ne mbuku nɗinde. Ayo, noko ilo patewa tu tamâta ndia lâ kinzi rua ma ilo ndo keno pa tamâta nɗinde.” ⁴³ Aku Saimon nde itu lâ kawa mine tu, “Naɗa ilonɗu patewa tu tamâta kala ipile ne mbuku nɗalae tina nɗinde ma ilo ndo keno papa”. Aku Yesu ipai tu, “Noko ne pateâna nɗine nde ara”.

⁴⁴ Nɗinɗa Yesu itale ku mata ilâ imora taine nɗinde, aku ipai Saimon tu, “Noko kumora taine nɗai. Naɗa amâ noko ne luma ilo, andeta noko nɗandai lâa kulua naɗa nɗana apua keɗɗu, ikura kindi Juda nenda mâsi mine. Anɗa taine nɗine nde ipua keɗɗu lâ taine mata sulu, aku ikai taine kulu pwau ku ipu mata sulu nɗinde piti lâ keɗɗu. ⁴⁵ Aku noko nɗandai kunzumwa naɗa gawulânɗu itogo ne mete mine nɗa; anɗa naɗa nanayoni amâ noko ne luma ilo lee imâ ipânɗa lâ nɗine, aku taine nɗine nde itula ne ilo pwataki tu imege nɗana naɗa kâ, kala imo inzumwa naɗa keɗɗu kumbu. ⁴⁶ Aku noko nɗandai pwai samimi ku kuyoli naɗa kulunɗu, ikura kindi Juda nenda mâsi mine. Anɗa taine nɗine nde ikai samimi kulu nɗalae wa kuwae ara wa, aku imo iyoli lâ keɗɗu. ⁴⁷ Mine kala naɗa aporo nɗua pa noko mine: kindi tamora taine nɗine tu i tini mwasa ndo pa naɗa. Mine kala kindi tasama tu Maro Kindeni izavaru taine nɗine ne kiesaka rârâni piti lâ tini marumbu lâ. Ambo tamâta tonɗe ipamorai tu i ne kiesaka mota mwata nâ keno lâ tini, nɗinɗa Maro Kindeni izavaru kiesaka nɗinde piti, ande tamâta nɗinde ma tini mwasa nɗalae korɗa pa Maro Kindeni, nde tia.”

⁴⁸ Nɗinɗa Yesu iporo pa taine nɗinde mine tu, “Maro Kindeni izavaru noko ne kiesaka rârâni piti lâ tini”.

⁴⁹ Kinzi tamâta rârâni kala sisanɗona sika kuku Yesu nɗinde nde silonɗo nɗua nɗine lâ, aku wisinzi motu sipakasonɗa warakanzi tu, “Ayo, tamâta nɗine nde ea nɗa izavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi, a?”

⁵⁰ Nɗinɗa Yesu ipai taine tu, “Noko ne kalo-tawana ikeno pa naɗa; mine kala Maro Kindeni ikai noko piti lâ kondoma ilo lâ. Noko pwoka tawa wisi pisi nâ kulâ.”

8

Kinzi taine pinde uru soka Yesu muli

¹ Aku muli, nɗinɗa Yesu iyoka ilâ lawea lawea ikura nia ndoni, aku itula pâri ara nɗana Maro Kindeni ne mâsi nɗana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku kinzi pâri-tamâta sanɗao kanaanɗonzi rua nde soka kuku i silâ tona.

² Aku kinzi taine pinde, kinzi nɗinde Yesu munɗa isokinzi koroani saka wa pukonɗa wa piti lâ tininzi, ande kinzi kala soka kuku i silâ. Tonɗe nde Maria, i nɗa tonɗe tu “Maria i Makkala Lawea Taine”. Yesu munɗa isokinzi koroani saka lima kanaanɗonzi rua piti lâ i ilo. ³ Anɗa Joana nɗa Susana nɗa kinzi taine rârâ pinde, kinzi kala soka kuku Yesu silâ. Joana nde Kusa kaiwa, ina uru iveta wurâta nɗana ikatona Koipu Herot ne luma kâ. Kinzi taine nɗinde uru sikai warakanzi nenzi mbaliɗa ku sisukanzi Yesu nɗa i ne pâri-tamâta nɗana kekelekele pinde kâ.

Nɗua tambirâna nɗana tamâta ilinɗi kaniɗa vâsa lâ tâno ilo

Matai 13:1-17, Malaka 4:1-12

⁴ Kinzi tamâta nɗu nɗalae tina nde soka pa lawea rârâni simâ pa Yesu kala simo kuku. Nɗinɗa Yesu iporo nɗua tambirâna panzi mine tu, ⁵ “Tamâta tonɗe iyoka ilâ ilinɗi kaniɗa vâsa lâ tâno ilo. Ilinɗi ilâ, aku kaniɗa vâsa pinde nde imbe indue nzâla-kawa; aku tamâta sipale lâ kenzi, aku sii simâ sika marumbu lâ. ⁶ Anɗa kaniɗa vâsa pinde nde imbe indue tâno mira-mira. Aku muli, mata ipânɗa lâ, andeta tâno nɗinde mâsa-mâsa, kala mata ngâla-ngâla ndo lâ, kala imâte. ⁷ Anɗa kaniɗa vâsa pinde nde imbe indue wâlo mata-mata nɗininzi. Aku wâlo mata-mata ipânɗa tona ku ilita, kala kanaanɗo ipânɗa tia. ⁸ Anɗa kaniɗa vâsa pinde nde imbe indue tâno ara kulu, kala ipânɗa nɗalae ku ipula kanaanɗo rârâ nɗinde. Nɗinde itogo kaniɗa vâsa taitu ipula kanaanɗo tamâta nɗalae taitu (100) mine.”

Yesu iporo nɗua nɗine lâ, nɗinɗa iporo kawa nɗalae mine tu, “Ambo miki taɗami keno, ande kalonɗo nɗua nɗine sondo!”

Yesu ne mâsi nɗana iporo itula nɗua tambirâna nâ ne duvi

⁹ Yesu ne pâri-tamâta nde sikasonɗa i nɗana nɗua tambirâna nɗinde ne duvi kâ. ¹⁰ Nɗinɗa Yesu ipainzi mine tu, “Maro Kindeni uru itula nɗua paveâna ne duvi pwataki pa miki, nɗana i ne mâsi nɗana ikai maro panzi tamâta kâ. Anɗa kinzi tamâta simo niaka nde silonɗo nɗua tambirâna nâ. Mine kala ‘Kinzi matanzi silea, andeta sikura tu simora kekelekele tonɗe tia. Kinzi sitambira taɗanzi, andeta sisama nɗua ne duvi, nde tia.’”

*Ngua tambirâna nana vâsa lijijâ kâ ne duvi
Matai 13:18-23, Malaka 4:13-20*

¹¹ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Nguva tam-birâna njinde nde duvi mine: Kaniŋa vâsa njinde nde itogo Maro Kindenî kawa nŋua. ¹² Kaniŋa vâsa njinde imbe indue nzâla-kawa, ande itogonzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindenî kawa nŋua, andeta muli nŋa Sadana imâ ku ikai nŋuani ndaina piti lâ ilonzi kalonzi. Sadana ilo tu, “Tia ma muli nenzi kalo-tawana ma keno pa Yesu, kala Maro Kindenî ma ikainzi piti lâ kondoma ilo ku ma via mao ilanzi”. ¹³ Anŋa kaniŋa vâsa njinde imbe indue tâno mira mira, ande itogonzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindenî kawa nŋua, aku sikai ku ilonzi ndeka nana. Andeta kaniŋa vâsa njinde mbumburunzi nde ikeno tâno kulu nâ; aku kinzi tamâta njinde nenzi kalo-tawana kala kaika tia, kala ikeno zo mbwana-mbwana nâ. Aku muli, ambo samâna kie-kie tâku malia ndia ipânŋa panzi, ande ma sipile nenzi kalo-tawana. ¹⁴ Anŋa kaniŋa vâsa njinde imbe indue wâlo mata-mata nŋininzi, ande itogonzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindenî kawa nŋua, andeta kalonzi loko nana warakanzi karaenzi kâ. Kinzi ilonzi nŋalae nana sigona mbaliŋa rârâ, kala simo siroto nana tonge-tonŋe pinde tu sindeka nana. Aku nenzi ilo-kalo njinde nde inzuku nenzi kalo-tawana, kala siveta vetâna ara pinde itogo kananŋonzi mine, ande tia. ¹⁵ Anŋa kaniŋa vâsa njinde imbe indue tâno ara kulu, ande itogonzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindenî kawa nŋua, ku sikai kaika sipaveta kuku. Kinzi njinde nde tamâta ara sono, aku sisenŋe nenzi kalo-tawana ipânŋa nŋalae. Kinzi simandi kaika lee, njineŋga siveta vetâna ara rârâ, itogo kananŋonzi mine.”

Kinzi tamâta uru sio sinâla lâ peke kulu

Matai 5:15-16, Malaka 4:21-23, Luka 11:33-36

¹⁶ Yesu iporo nŋua kilo mine tu, “Kinzi tamâta uru sisulu sinâla njineŋga sio lâ kulo ilo wa peke kalo, ande tia. Kinzi uru sio sinâla lâ peke kulu, nana tamâta simo luma njinde ilo ma sikura tu simora sinâla njinde. ¹⁷ Aku mine nâ, nŋua ndia rârâni ikeno paveâna, njinde miki ma katula pwatakî ipânŋa nia yo; njineŋga kinzi tamâta ma sisama nŋua rârâni ne duvi. ¹⁸ Mine kala ara nana miki ma kalomi nŋere sono nana nemi mâsi nana kaloŋo nanenŋu nŋua kâ. Tamâta ea ikai ilo-kalo nana Maro Kindenî ne vetâna paveâna kâ, ande Maro Kindenî ma ilo-kalo nŋalae ilua i. Anŋa tamâta ea tini pwâka tu ikai ilo-kalo njinde, ande ilo-kalo tini mwata ndia i ipalânŋe tu munŋa ikai lâ, ande njinde Maro Kindenî ma ikai sanŋe i.”

*Ea kinzi nde Yesu tina wa tai wa
Matai 12:46-50, Malaka 3:31-35*

¹⁹ Zo tonŋe, Yesu tina wa tai wa nde simâ nana siporo nŋua papa. Andeta kinzi tamâta rârâ njinde nde sipasau simo kuku Yesu. Mine kala i see njinde sikura tu simâ Yesu tini laiti, nde tia. ²⁰ Tia ku kinzi tamâta pinde sipai Yesu tu, “Kuloŋo, noko tina wa tai kinzi nde simâ simandi nia yo, situ siporo nŋua pano.” ²¹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Tamâta ea kinzi uru siloŋo Maro Kindenî kawa nŋua ku sipaveta kuku, ande kinzi njinde nde nanŋa nana wa taiŋu wa.”

*Yesu itu nŋua kaika pa kâla-lawea nŋalae,
kala pâti kii lâ*

Matai 8:23-27, Malaka 4:35-41

²² Zo tonŋe, Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Ayo, kinda tambwaliu pa lââ bwalika tini pinde”. Mine kala kinzi sipâki wânŋa tonŋe kulu, aku silâ. ²³ Wânŋa ikâwa ilâ, anŋa Yesu nde mata tutu kala ikeno. Andeta kâla-lawea nŋalae ipânŋa lâ lââ bwalika, kala lââ ipalânŋi lâ wânŋa ilo, aku laiti nana simbwatuke kâ.

²⁴ Tia ku kinzi pâri-tamâta simâ pa Yesu tu sipaŋo, aku sipai tu, “Tamâta Nŋalae, Tamâta Nŋalae, kinda ma tambwatuke!” Yesu nde imandi ku iporo itu nŋua kaika pa kâla-lawea njinde. Njineŋga kâla-lawea nde imâte lâ, kala pâti kii lâ. ²⁵ Njineŋga Yesu ikasoŋanzi ne pâri-tamâta tu, “Mana mana, a? Miki nemi kalo-tawana nde keno ndia.” Kinzi simora mâsi kaika njinde, aku siruru, ku ilonzi rârâ. Aku siporo lâ warakanzi nâ nŋininzi mine tu, “Opopo, tamâta njine nde tamâta mana kala iporo kaika pa kâla-lawea, aku kinzi kala sipaloŋo pa i kawa nŋua!”

*Yesu isokinzi koroani saka piti lâ tamâta
tonŋe ilo*

Matai 8:28-34, Malaka 5:1-20

²⁶ Njineŋga Yesu tavanzi ne pâri-tamâta silâ sitoa lâ kinzi Gerasa nŋu nenzi tâno. Nia njinde nde ikeno pa Galilaya Lââ bwalika tini pinde. ²⁷ Yesu ipile wânŋa ku itoa tina tini, njineŋga tamâta tonŋe lâ lawea njinde nde imâ papa. Nanayoni kinzi koroani saka pinde sipagagara tamâta njinde. Mine kala ikura zo luandondo njinde i ipita lalava tia, anŋa uru imo luma tonŋe ilo, ande tia. I uru imo potomule lâ kuru nia. ²⁸⁻²⁹ Ikura zo rârâ, koroani saka njinde sikai i kaika ndo. Kinzi tamâta pinde uru sio nana i kâ, aku uru sipa i lâ wâlo kaika. Andeta itaki wâlo njinde utu, njineŋga koroani saka siveta i ikâwa ilâ pa nia pinde tamâta simo tia njinde. Tamâta njinde imora Yesu, aku isarâwa ku nao tundu ndue lâ Yesu kie tini. Njineŋga Yesu iporo nŋua kaika panzi koroani saka tu sipile tamâta njinde ku sikâwa silâ. Andeta tamâta njinde isarâwa kawa nŋalae ndo mine tu, “Yesu, Maro Kindenî âta Tamwata Natu, noko kutu kuveta mana pa nanŋa, a? Nanŋa ano pano tu nâna kulua nanŋa ndimo!”

³⁰ Njineŋga Yesu ikasoŋa tu, “Noko ŋa mana.” Aku itu lâ Yesu kawa tu, “Nana ŋaŋgu mine tu ‘Zugu Tamwatama’, ŋana tu maka kambwanjema rârâ kamo tamâta ŋine ilo”. ³¹ Njineŋga kinzi koroani saka sino kaika pa Yesu tu, “Noko ma kusoki maka kalâ pa yâa ŋalae ne mbââ ilo ndimo!”

³² Aku ŋgoa ŋgu ŋalae tonje nde simo nia ŋinde, sipaŋju sika simo nia ndamwa tonje. Aku kinzi koroani saka nde sino Yesu tu, “Kuoma kalâ pa ŋgoa ŋinde ilonzi.” Njineŋga Yesu isâu panzi. ³³ Aku walele nâ kinzi koroani saka nde sipile tamâta ŋinde, aku silâ ŋgoa ilonzi. Aku ŋgoa ŋgu ŋinde ndoni nde wisinzi motutu ku simanguru sipalilu kaika silâ sindue nia ndamwa ŋinde. Aku sisonja sindue lââ bwalika ilo sinu lââ ku sipamateteu marumbu lâ.

³⁴ Kinzi ŋgoa nenzi katonâŋa tamâta nde simora mâsi ŋinde ipânga, njineŋga sikâwa silâ, aku sikai pâri silâ pa lawea wa nia ŋinde ndoni. ³⁵ Njineŋga kinzi tamâta simâ ŋana simora mâsi ndia muŋga ipânga ŋinde. Simâ pa Yesu, aku simora tamâta ŋinde, muŋga koroani saka sipile i ku silâ lâ. I nde ipita lalava lâ, aku ne ilo-kalo ipânga sono lâ, ku isanona imo Yesu kie tini laiti. Kinzi simora ŋinde, aku siruru pâta. ³⁶ Njineŋga kinzi tamâta kala muŋga simora mâsi ŋinde nde sitapâri panzi ŋana mâsi Yesu muŋga iveta pa tamâta ŋinde, inani kala muŋga koroani saka sipagagara, ande kala ŋine ipânga ara kilo. ³⁷ Aku kinzi tamâta rârâni lâ Gerasa tâno nde siruru pâta kanaŋo. Mine kala sino kaika pa Yesu tu ma ipilenzi ku ilâ pa nia tonje. Mine nde Yesu isonja kâki wâŋga kulu, aku iveta ŋana ipilenzi ilâ kâ.

³⁸ Andeta tamâta ŋinde muŋga koroani saka simo ilo, ande ino kaika pa Yesu tu, “Nana ilonju tu ma amo ku noko”. Andeta Yesu io i itaulo ilâ, aku ipai tu, ³⁹ “Noko kutaulo kulâ pa tamwata ne lawea, aku kutula vetâŋa ndoni Maro Kideni muŋga iveta pano ŋana ivilano kâ”. Mine kala tamâta ŋinde ilâ, aku itula ŋgua panzi tamâta rârâni lâ lawea ŋinde, ŋana vetâŋa rârâni Yesu muŋga iveta ŋana ivila i kâ.

Yesu ipaŋo katonâŋa tonje natu taine imandi imo via kilo, aku iveta taine tonje tini ara kilo tava

Matai 9:18-26, Malaka 5:21-43

⁴⁰ Njineŋga Yesu itaulo ilâ pa lââ bwalika tini pinde kilo. Aku kinzi tamâta lâ nia ŋinde nde sindeka nâ, ŋana tu kinzi muŋga simo nâ sio tininzi ŋana i kâ. ⁴¹ Njineŋga tamâta tonje, i ŋa tu Jairus, nde imâ ipânga. I nde luma ŋana pasauŋa kâ ne katonâŋa tamâta tonje. Imâ ipare tuku lâ Yesu kie tini laiti, aku ino kaika papa tu ma imâ ne luma, ⁴² ŋana tu i natu taituni imo ŋinde, andeta pukonja ikai

kala laiti ŋana imâte kâ. I nde taine taipa, ne mbwera ikura saŋao kanaŋo rua lâ.

Mine kala Yesu iyoka kuku katonâŋa ŋinde ilâ. Andeta kinzi tamâta ŋgu ŋalae nde soka kunzi silâ, aku sipasese ndo kuku Yesu. ⁴³ Aku taine tonje kala imo ndaina, i uru imora nzimona zo rârâni. I imo mine ikura mbwera saŋao kanaŋo rua lâ, aku tamâta tonje ikura tu iveta pukonja ŋinde marumbu kâ, ande tia. ⁴⁴ Taine ŋinde iyoka pa Yesu muli imâ laiti, aku mbau ilâ itaŋo Yesu ne pasawaŋa luandondo ŋgaŋe. Iveta mine lâ, aku walele nâ i see mâsa-mâsa, aku ne pukonja ŋinde marumbu lâ. ⁴⁵ Njineŋga Yesu imandi ku ikasoŋa tu, “Ea itaŋo nana.” Ande kinzi rârâni taitu-taitu sipasikia ŋgua mine tu, “Nana tia”. Njineŋga Petero ipai Yesu tu, “Opopo, Tamâta ŋalae, tamâta ŋgu ŋalae nde siŋge noko lâ, aku simandi sipasese ndo lâ noko tini!”

⁴⁶ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Tamâta tonje muŋga nâ itaŋo nana lâ. Nana apasama tu nanenju walo pinde ilâ ŋana ivila tamâta tonje kâ.” ⁴⁷ Njineŋga taine ŋinde isama tu ikura ŋana ipavea kâ, nde tia. Tia ku i tini ruru, aku imâ ipare tuku nao tundu lâ Yesu tini laiti. Aku lâ tamâta rârâni naonzi ipatula i parina pwataki tu i muŋga itaŋo Yesu ne pasawaŋa ŋgaŋe ŋana i taine tini ma ipânga ara kilo kâ. Aku iporo tu, “Nanenju pukonja nde ipilena walele nâ, kala marumbu lâ.” ⁴⁸ Njineŋga Yesu ipai tu, “Natunju, noko ne kalo-tawana iveta noko kupânga ara kilo lâ. Noko kulâ, aku wisi puu ndue.”

⁴⁹ Yesu imo iporo ŋgua ŋine yo, njineŋga tamâta tonje iyoka pa katonâŋa Jairus ne luma imâ, aku ipai katonâŋa mine tu, “Noko natu nde imâte lâ. Mine nde noko ma kuveta kalo-lokoni papa pananâŋa kilo ndimo.” ⁵⁰ Andeta Yesu ilonjo ŋgua ŋine lâ, njineŋga ipai katonâŋa mine tu, “Noko kururu ndimo. Ambo noko ma kalo tawana nana, ande noko natu ma tini ara kilo.”

⁵¹ Njineŋga Yesu ilâ pa katonâŋa ne luma, aku indi kaika ŋananzi tamâta tu ma simo luma ilo kisinja pwataki kuku i ndimo. Aku ikainzi Petero, ŋa Yoane, ŋa Yamesi, sitavanzi lâlu tina-tama, aku kinzi nâ soka kuku i silâ. ⁵² Anja kinzi tamâta rârâni kala simo luma ŋinde ilo nde siveta kalo-sukâŋa ŋana lâlu ŋinde kâ, aku simo sipataiŋa nâ. Andeta Yesu ipainzi tu, “Miki kata ndimo. I imâte tia, ikeno mata nâ.”

⁵³ Andeta kinzi siŋjelea i pâta kanaŋo, ŋana tu kinzi sisama tu lâlu ŋinde nde imâte mao lâ. ⁵⁴ Andeta Yesu isanja taine taipa ŋinde mbau, aku isarâwa mine tu, “Natunju, noko kumandi!” ⁵⁵ Njineŋga lâlu ne koroani nde itaulo imâ papa i kilo, aku walele nâ imandi sânda. Njineŋga Yesu ipainzi tu kâpwa silua lâlu ika. ⁵⁶ Aku lâlu tina-tama nde wisinzi

motutu ndo. Andeta Yesu itu kaika panzi mine tu, “Miki rua ma katapâri pa tamâta tonje njana vetâja njine kâ ndimo.”

9

Yesu iwae wurûta panzi ne pâri-tamâta sanjao kanaanzi rua

Matai 10:1-15, Malaka 6:7-13

¹ Zo tonje Yesu isarâwa panzi ne pâri-tamâta sanjao kanaanzi rua tu simâ, aku i tamwata ne walo kaika ilanzi sikai i ndamwa njana sisokinzi koroani saka tava pukonja kie-kie piti lâ tamâta tininzi, njana ma simo ara kilo kâ. ² Njineŋga isupwanzi silâ njana situla pâri ara njana Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku isupwanzi njana sivetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo tona. ³ Aku ipainzi tu, “Miki ma kakai kelekele tonje ndimo. Kakai tukâla njana kandukela wa keta wa puroŋa wa mbumbu wa pasawaŋa rua rua wa ndimo. ⁴ Ambo miki kalâ kapânŋa lawea tonje, aku kalâ luma tonje ilo, ande miki ma kamo lumani ndaina nâ. Miki ma kalâ luma tonje ilo tia lee, ikura lâ zo ndia miki ma kapile lawea njinde ku kalâ pa lawea pinde. ⁵ Ambo kinzi tamâta lâ lawea tonje ma tininzi pwâka tu sikaimi kalâ nenzi luma ilo, ande miki ma kapile lawea njinde. Aku lâ zo njana kapilenzi kalâ, ande miki ma kapamasi kemi tâno gawura piti, njana ma sisama tu siveta vetâja soki ndo pami.” ⁶ Yesu iporo njua njine lâ, njineŋga kinzi pâri-tamâta soka silâ sikura nia ndoni, aku situla pâri ara wa sivetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo wa.

Koipu Herot itu isama Yesu kilala pwataki

⁷ Rom nenzi koipu lâ nia njinde, i njana tu Herot, nde ilonjo pâri njana vetâja rârâni Yesu uru iveta njinde. Mine kala i ilo rârà, njana tu kinzi tamâta pinde siporo tu, “Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata nde imandi lâ mateŋa nianzi imo via kilo”. ⁸ Anŋa kinzi pinde nde siporo tu, “Ngua-tulâŋa tamâta Ilia nde imâ ipânŋa lâ, kala ipatua lâ nia yo”. Anŋa pinde nde siporo tu, “Ngua-tulâŋa tamâta munŋâŋa tonje nde imandi lâ mateŋa nianzi imo via kilo”. ⁹ Andeta Herot iporo tu, “Tamâta njinde njandai Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata njana tu naŋa munŋa asupwanzi zugu tamâta pinde ku sitoto i njandola utu lâ. Mine kala tamâta njine nde ea kala situ parina tu i uru iveta vetâja kie-kie mine.” Aku i ilo tu imora Yesu.

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 5,000

Matai 14:15-21, Malaka 6:32-44, Yoane 6:5-13

¹⁰ Kinzi pâri-tamâta nde sitaulo simâ kilo, aku sitapâri pa Yesu njana vetâja rârâni munŋa siveta njinde. Njineŋga Yesu ikai kinzi simbonzi nâ, aku sipilenzi tamâta rârâni lâ

lawea njinde ku silâ pa lawea tonje, i njana tu Betsaida lawea. ¹¹ Andeta kinzi tamâta njua njalae sisama tu Yesu ipilenzi ku ilâ lâ, kala simandi soka i muli silâ. Kinzi silâ sipânŋa kuku Yesu lâ, aku Yesu mata imoranzi ku ilo ara nâ panzi. Aku iporo itula njua panzi njana Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ, aku ivetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo tona.

¹² Iveta mine lee lala pararai lâ, njineŋga kinzi pâri-tamâta sanjao kanaanzi rua nde simâ pa Yesu ku sipai tu, “Ayo, kuonzi tamâta njine silâ pa lawea pinde, njana ma siroto kâpwa wa nia njana sikeno kâ, njana tu nia kala tamo njine, ande tamâta simo tia.”

¹³ Andeta Yesu iporo taulo panzi ne pâri-tamâta tu, “Miki warakami nâ kasuanzi”. Ande kinzi sipai tu, “Opopo, maka kapwama rârà ikeno pama, ande tia. Puroŋa lima njana inja rua nâ kala keno pama. Tiambo noko ilo tu maka ma kalâ kako kâpwa panzi tamâta njine rârâni, a?” ¹⁴ Njana tu kinzi tamâne nâ kambwanŋeni ipânŋa lâ 5,000. Njineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kapainzi tu lambunzi ndue sisanjona ku sio njua ngu”.

¹⁵ Kinzi pâri-tamâta siveta ikura Yesu kawa mine, aku sionzi tamâta sisanjona njua njua. ¹⁶ Njineŋga Yesu ikai puroŋa lima tava inja rua njinde kâki, aku mata kâki ilea pa samba, njineŋga kawa ndanŋe pa Maro Kindeni. Njineŋga ipwataki puroŋa tava inja njinde ku ilanzi ne pâri-tamâta tu sikai silâ siwae panzi tamâta. ¹⁷ Kinzi rârâni sika lee kapwanzi pupuro lâ. Njineŋga kinzi pâri-tamâta nde sigona kâpwa pinde kinzi tamâta kapwanzi pupuro kala sika tia njinde, aku njinde ikura ngâmo njalae sanjao kanaanjo rua ilonzi pipi lâ.

Petero isama Yesu kilala pwataki

Matai 16:13-20, Malaka 8:27-30

¹⁸ Lâ zo tonje, Yesu imo nia njanŋe ikai noŋa pa Maro Kindeni, aku i ne pâri-tamâta nde simo kuku. Njineŋga Yesu ikasonjanzi tu, “Kinzi tamâta uru siporo situ naŋa nde ea.” ¹⁹ Aku kinzi situ lâ i kawa tu, “Pinde nde siporo tu noko nde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata, anŋa pinde nde siporo tu noko nde Ilia, anŋa pinde nde siporo tu noko nde njua-tulâŋa tamâta munŋâŋa tonje kumandi lâ mateŋa nianzi kumo via kilo.” ²⁰ Njineŋga Yesu ikasonjanzi tu, “Anŋa miki ilomi tu naŋa nde ea.” Petero iporo taulo tu, “Noko nde Kirisi, Maro Kindeni ne pateânŋa tamâta”.

Yesu itula njua njana ne mateŋa wa ne mandinja wa

Matai 16:21-27, Malaka 8:31-9:1

²¹ Njineŋga Yesu itu njua kaika panzi ne pâri-tamâta tu ma siporo situla i kilala pwataki pa tamâta tonje ndimo. ²² Aku iporo tu, “Maro Kindeni ne pateânŋa ikeno tu

naŋa Tamâta Natu ma akai nâna ŋalae, aku kinzi katonâŋa wa kinzi patarawâŋa tamâta ŋalajala wa kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukunja kâ wa, ande ma sipu mulinzi pa naŋa, ku ma sipu naŋa pâta amâte. Andeta kari ŋato lâ, ŋineŋga Maro Kideni ma ipanjo naŋa amandi amo viâŋgu kilo.”

²³ Ŋineŋga Yesu ipai kinzi rârâni tu, “Ambo tamâta tonje ilo tu ipono muli pa naŋa, ande i ma ipatawa tamwata tini ku ikale ne kâi popole ikura zo zo, ku iyoka naŋa mulingu. ²⁴ Ŋana tu tamâta ea ilo ŋalae ŋana tamwata ne via, ande i ma ikai via mao, nde tia. Anja tamâta ea kalo tawana naŋa kala imora tamwata ne via tu kekeleke kaa nâ, ande tamâta ŋinde ma imo via ku imo nâ. ²⁵ Ambo tamâta tonje igona tâno ne kekeleke rârâni, ŋineŋga i tamwata ipayaula ku imâte, ande i ne via mao ikeno ndia, a? ²⁶ Ambo tamâta tonje mai ŋana naŋa wa nanenju ŋgua wa, ande naŋa Tamâta Natu kala ma mainju ŋana i mine nâ, lâ zo muli ŋinde naŋa ma ataulo amâ kilo. Lâ zo ŋinde, kinzi tamâta rârâni ma simora naŋa kilalâŋgu pwataki tu naŋa nde Maro Ŋalae, aku ma simora Mama ŋga i ne anjelo sapâŋa kilalanzi pwataki tona. ²⁷ Naŋa aporo mao nâ pami; miki pinde kala kamo ŋai ma kamâte tia yo yo, ŋineŋga miki ma kamora pwataki tu Maro Kideni ikai maro panzi tamâta marumbu lâ.”

Yesu tini pasinala ipâŋga kie tonje

Matai 17:1-8, Malaka 9:2-8

²⁸ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, aku sânda taitu ilâ lâ. Ŋineŋga Yesu ikainzi Petero, ŋga Yoane, ŋga Yamesi, aku sikâki silâ tuu tonje kulu, ŋana Yesu ma ikai noŋa pa Maro Kideni kâ. ²⁹ Yesu ikai noŋa imo ndai yo, ŋineŋga i nao pasinala lâ, aku ne pasawana nde ipâŋga pâne ndo ku isinala nia itogo loloa salaga mine. ³⁰ Ŋineŋga ŋgua-tulâŋa tamâta mungâŋa rua, Mose ku Iliia rua, ande simâ sipâŋga. ³¹ Kinzi sipâŋga tava Maro Kideni ne sinâla ŋalae, aku siporo kuku Yesu ŋana i ne zo ŋana ipile tâno ŋine kâ, ŋana tu i ne zo ŋana imâte lâ Jerusalem lawea kâ nde imâ ipâŋga laiti lâ. ³² Anja Petero tavanzi pâri-tamâta rua ŋinde nde matanzi matutu ŋana sikeno kâ. Andeta simandi, aku matanzi ilâ simora Yesu imandi kunzi tamâta rua ŋinde, aku i tini pasinala lâ. ³³ Kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta rua ŋinde nde siveta ŋana sipile Yesu silâ, ŋineŋga Petero ipai Yesu tu, “Pananâŋa, kinda tamo ŋaina, aku ŋine nde ara ndo. Ambo noko ilo mine, ande maka ma kapa pâla ŋato; noko ne tonje, anja Mose ne tonje, anja Iliia ne tonje.” (Andeta Petero ŋandai ilo pateaa sondo ŋineŋga iporo ŋga; ikai iporo nâ.)

³⁴ Petero iporo ŋgua ŋine marumbu tia yo, ŋineŋga take-take tonje imâ ituranzi lâ, kala kinzi pâri-tamâta nde siruru pâta. ³⁵ Ŋineŋga

sarawâŋa tonje nde iyoka pa take-take ŋinde ilo imâ mine tu, “Naŋa natunju kala ŋine; naŋa apatea i lâ. Mine nde miki katambira taŋami pa i kawa ŋgua!” ³⁶ Ŋgua poroŋa ŋine marumbu lâ, ŋineŋga kinzi simora Yesu simbo nâ imo kunzi. Aku lâ zo ŋana soka pa tuu kulu sindue silâ, ande siporo ŋgua pwataki pa tamâta tonje ŋana mâsi ŋinde munja simora ku siloŋo, ande tia.

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâne limoa tonje ilo

Matai 17:14-21, Malaka 9:14-29

³⁷ Mbwale kilo, ŋineŋga Yesu tavanzi ne pâri-tamâta ŋato ŋinde nde sipile tuu kulu ku soka sindue silâ. Ŋineŋga kinzi tamâta ŋgu ŋalae simâ sipakâtu kuku Yesu. ³⁸ Aku nawalanzi tamâta tonje isarâwa kâki mine tu, “Pananâŋa, naŋa ano kaika pano tu kalo sukâŋa ŋana natunju tamâne, ŋana tu natunju taituni kala i. ³⁹ Ikura zo rârâ koroani saka tonje ipagagara i, ŋineŋga walele nâ i uru itara kaŋa sakamao ndo. Koroani saka ŋinde uru iveta i tini ruru ndo wa kawa maka ipâŋga wa. I imo ikai kazâŋa mine pa natunju, aku iveta wurâta ŋana izavaru i ndo lâ. ⁴⁰ Mine kala naŋa anonzi noko ne pâri-tamâta tu ma sisoki koroani saka ŋinde piti lâ natunju ilo, andeta sikura tia.”

⁴¹ Ŋineŋga Yesu iporo lâ i kawa tu, “Opopo, kinzi tamâta kala simo lâ zo ŋine nde kalonzi tawana soki-soki! Miki nemi vetâŋa wa ilomi kalomi wa nde sondo tia ndo! Naŋa ma amo ŋine kumi ku ilonju malia ŋana nemi ilo-kalo potomule ikura zo ŋapia kilo, a? Pwai natu imâ.”

⁴² Lâlu ŋinde nde iyoka imâ ipâŋga Yesu tini laiti, ŋineŋga koroani saka ŋinde itambira i ndue ikeno, aku iveta tini ruru ŋalae tina. Andeta Yesu imbata koroani saka, aku isoki piti lâ lâlu ilo, kala lâlu tini ara kilo. Ŋineŋga Yesu io lâlu itaulo ilâ pa tama kilo. ⁴³ Aku kinzi tamâta rârâni simora Maro Kideni ne walo ŋine, kala wisinzi motutu lâ.

Yesu iporo kilo ŋana ne matera kâ

Matai 17:22-23, Malaka 9:30-32

Kinzi tamâta ŋinde nde ilonzi rârâ ŋana mâsi Yesu iveta ŋinde. Andeta Yesu ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, ⁴⁴ “Miki katambira taŋami sondo ŋana ŋgua ŋine kâ: kinzi ma sio naŋa Tamâta Natu lâ tamâta pinde mbaunzi ilo”. ⁴⁵ Andeta kinzi pâri-tamâta sisama ŋgua ŋine ne duvi, ande tia. Ŋgua ŋine ne duvi nde ikeno paveŋa, kala kinzi ŋandai sisama kilala ŋga. Andeta siruru ŋana sino Yesu tu ma itula ŋine pwataki panzi.

Ea imo mbâna-mbâna

Matai 18:1-6, Malaka 9:33-37

⁴⁶ Zo tonje, Yesu ne pâri-tamâta nde siporo sipawa ŋgua tu ea ma ipâŋga mbâna-mbâna

pa kinzi. ⁴⁷ Andeta Yesu isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki lâ. Mine kala ikai lâlu mota tonje imâ ku injunu imandi i wangira. ⁴⁸ Njineŋa ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Ambo tamâta tonje kalo tawana nanja, kala iveta kie ara pa lâlu mota tonje itogo lâlu ŋai, ande tamâta ŋinde iveta kie ara pa nanja tona. Aku tamâta ea iveta kie ara pa nanja, ande iveta kie ara pa Maro Kindeni tona, ina munja isupwa nanja kala amâ. Nana tu tamâta ea ipamorai tu i nde tamâta kaa nâ kala imo miki rârâni kalomi, ande i imo mbâna-mbâna pami.”

Tamâta ea ikai kazâŋa pa kindia tia, ande tamâta ŋinde nde nenda mete

Malaka 9:38-40

⁴⁹ Yoane nde ilonjo Yesu ne ŋgua ŋine lâ, njineŋa iporo taulo tu, “Tamâta Njalae, maka munja kamora tamâta tonje ikai wurâta ŋana ipatu noko ŋa ku isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi. Andeta i ŋandai kindia nawalânda ŋga. Mine kala maka kandi kaika papa tu ma iveta mine kilo ndimo.” ⁵⁰ Andeta Yesu ipai Yoane mine tu, “Miki ma kandi kaika papa i ndimo. Nana tu tamâta ea ikai kazâŋa pa miki tia, ande tamâta ŋinde nde nemi mete.”

Kinzi Samaria ŋgu tininzi pwâka tu Yesu ma imâ nenzi lawea ilo

⁵¹ Zo laiti lâ ŋana Maro Kindeni ma ikai Yesu ikâki samba ilo kilo. Mine kala Yesu ilo ipa kaika ndo tu ma ikâki ilâ pa Jerusalem lawea kâ. ⁵² Njineŋa ionzi tamâta rua simunja papa silâ pa lawea tonje ikeno Samaria tâno, ŋana ma siveta kekekele sonde panzi ŋana sikeno lawea ŋinde kâ. ⁵³ Andeta kinzi tamâta lâ lawea ŋinde nde sisama tu Yesu itu ilâ pa Juda nenzi lawea ŋjalae Jerusalem. Mine kala tininzi pwâka tu Yesu ma imâ nenzi lawea ilo. ⁵⁴ Kinzi pâri-tamâta rua, Yamesi ku Yoane rua, nde simora kinzi Samaria nenzi tanja-kaika ŋine, njineŋa simâ pa Yesu ku sikasonja tu, “Maro Njalae, mana mana, a? Tiambo noko ilo tu maka ma kasarawa yââ lâ samba ilo tu indue imâ ku ikananzi tamâta ŋinde, tiya?” ⁵⁵ Andeta Yesu ipupulia lâ ku imbitanzi rua ŋana nenzi ilo-kalo ŋinde kâ. ⁵⁶ Tia ku soka silâ pa lawea tonje.

Yesu itula ŋgua ŋana nenda mâsi ŋana taponi muli pa i kâ

Matai 8:19-22

⁵⁷ Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka nzâla silâ, njineŋa tamâta tonje imâ ipai Yesu tu, “Lawea ndia noko kutu kulâ papa, ande nanja kala ma ayoka noko muli alâ”. ⁵⁸ Andeta Yesu iporo taulo papa mine tu, “Kinzi mbwâmbwa ngoi nenzi ŋgânza nde keno dugu ilo, anja kinzi sii nde palanzi keno tona. Anja nanja Tamâta Natu nde

niâŋgu tonje ŋana akeno apwarea kâ, ande tia.”

⁵⁹ Njineŋa Yesu iporo pa tamâta tonje kilo mine tu, “Noko kumâ, kupono muli pa nanja”. Andeta tamâta ŋinde itu lâ kawa tu, “Maro Njalae, mwanga ŋga. Nanja ma alâ akea nanja mama munga lâ ŋga”. ⁶⁰ Andeta Yesu nde ipai tu, “Kalo loko; kinzi matenja ma sipakea warakanzi nawalanzi. Anja noko kulâ kutula pâri ara ŋana Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ.”

⁶¹ Aku tamâta tonje nde ipai Yesu tu, “Maro Njalae, nanja ilonju tu apono muli pa noko. Andeta nanja atu alâ aporo wisi-ara ne ŋgua panzi nanja seengu munga lâ ŋga.” ⁶² Andeta Yesu ipai tu, “Ambo tamâta tonje itu iveta wurâta lâ tâno ilo, andeta ikura zo zo i uru mata ilea pa muli, ande tamâta mine ma ikura tu iveta wurâta pa Maro Kindeni kâ, ande tia.”

10

Yesu ionzi tamâta 72 silâ ŋana situla pâri ara kâ

¹ Aku muli, njineŋa Maro Njalae ipateanzi tamâta 72 kilo, aku ionzi rua rua tu ma simunja papa i silâ. Isupwanzi tu silâ sikura lawea wa nia ndoni i ma muli ilâ papa ŋinde.

² Aku isia ŋgua panzi mine tu, “Kâpwa maria ndo ikeno tâno ilo, andeta wurâta tamâta rârâ ŋana sigona kâpwa ŋinde kâ, ande tia. Mine kala ara ŋana miki ma kano pa tâno ŋine ne Maro Njalae, ŋana i ma isupwanzi wurâta tamâta pinde kala silâ sisukami ŋana kagona i ne kâpwa ŋinde papa. ³ Miki kalâ, andeta kalonjo ŋga; nanja asupwami katogonzi ‘lama’ natu kalâ kinzi mbwâmbwa saka ŋgininzi. ⁴ Miki ma koka mbaumi kaa nâ kalâ. Miki ma kakai nemi tâŋa kiri-kiri ŋana mbumbu kâ wa keta wa kemi kâmba ndimo. Aku lâ zo ŋana miki ma kapakâtu kunzi tamâta lâ nzâla, ande miki ma kamandi ku kaporo ŋgua kunzi ndimo.

⁵ Ambo miki kalâ luma tonje ilo, ande ara, kaporo ŋgua ilâ panzi tamâta simo luma ŋinde mine tu, ‘Maro Kindeni ne wisi-pisi imo kumi’. ⁶ Ambo tamâta tonje lâ luma ŋinde nde ilo ara pami, ande ara, miki nemi ŋgua ŋinde ma keno pa tamâta ŋinde. Ambo tamâta tonje ilo ara pami tia, ande nemi ŋgua ŋinde ma itaulo imâ pa warakami kilo. ⁷ Njineŋa miki ma kamo lumani taitu ndaina nâ, aku kâpwa ndia kinzi sisuami ŋinde, ande kaka wa kanu wa. Njinde nde itogo miki nemi kulu, ŋana tu tamâta ea ikai wurâta, ande ara ŋana i ma ikai ne kulu ŋana. Andeta miki ma kaka wa kakeno lâ luma pinde tona ndimo.

⁸ Ambo miki kalâ lawea tonje ilo, aku kinzi sikaimi kalâ nenzi luma ilo, ande miki ma kaka kâpwa ndia siwae pami ŋinde. ⁹ Aku

miki ma kavetanzi pukonja tamâta rârâni simo lawea njinde tininzi mbalaunzi ara kilo. Aku kaporo katula ngua pwataki panzi mine tu, 'Maro Kindeni ne zo njana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipânnga tinimi laiti lâ'.¹⁰ Andeta kalonjo nja; ambo miki ma kalâ lawea tonje ilo, andeta kinzi tininzi pwâka tu sikaimi kalâ nenzi luma ilo, ande miki ma kalâ kamandi lawea njinde ne nzâla ku kaporo ngua mine tu,¹¹ 'Lawea njine ne tâno gawura ipakâe lâ ikeno maka kema tini, ande maka kapamasi njine piti, njana itula nemi soki kaveta pa maka njine kilala pwataki. Andeta miki kalomi ngere sondo njana njine kâ; Maro Kindeni ne zo njana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipânnga laiti lâ.'¹² Njine nja Yesu ipainzi tu, "Nanja aporo mao nâ pami; lâ zo muli njana Maro Kindeni ma ionzi tamâta silâ pa i ne ngua nia, ande kinzi sakamao tamwatanzi munja simo lâ Sodom lawea ma sikai nâna; anja kinzi tamâta lâ lawea ndia sipu mulinzi pa miki, ande kinzi njinde ma sikai nâna njalae tina."

Kalo-sukânja ndo njananzi tamâta sipalele ilonzi kalonzi tia

Matai 11:20-24

¹³ Njine nja Yesu iporo tu, "Oyae, miki tamâta lâ Korasin lawea! Oyae, miki tamâta lâ Betsaida lawea! Malia njalae tina ma imâ pami! Ambo nanja munja aveta mâsi njalanjala panzi kiesaka tamwatanzi simo Tair lawea nja Saidon lawea, itogo nanja munja aveta lâ nemi lawea mine, ande nanayoni kinzi tamâta njinde ma sipasawa pasawa nja sinja ku sio kââ lâ kulunzi, njana itula ilonzi pwataki tu kinzi sipalele ilonzi kalonzi imâ pa nanja marumbu lâ.¹⁴ Andeta nanja apaimi tu lâ zo muli njana Maro Kindeni ma ionzi tamâta silâ pa i ne ngua nia, ande kinzi tamâta lâ Tair lawea nja Saidon lawea ma sikai nâna; anja miki ma kakai nâna njalae tina!¹⁵ Ayo, anja miki tamâta lâ Kaperneam lawea, miki katu kapasuka tinimi ku kakâki kalâ pa samba lawea, a? Tia ndo! Maro Kindeni ma itambiram kalâ kandue yââ njalae ne mbââ ilo!"¹⁶ Yesu iporo ngua njine lâ, njine nja ipainzi tamâta 72 njinde mine tu, "Ambo tamâta tonje ipaveta kuku miki kawami ngua, ande i kala ipaveta kuku nanja kawânju ngua mine nâ. Ambo tamâta tonje ipu muli pami, ande i kala ipu muli pa nanja mine nâ. Aku tamâta ea ipu muli pa nanja, ande i kala ipu muli pa Maro Kindeni mine nâ, ina isupwa nanja kala amâ."

Kinzi tamâta 72 sitaulo simâ kilo

¹⁷ Aku muli, njine nja kinzi tamâta 72 njinde Yesu munja isupwanzi silâ, ande sitaulo simâ kilo. Aku sindeka pâta kanajo, ku siporo tu, "Maro Njalae, maka munja kapatu noko nja, aku kapainzi koroani saka tu

sikâwa piti lâ tamâta ilonzi. Aku kinzi siveta ikura kaporo mine!"¹⁸ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, "Mao nâ, nanja munja amora Sadana iyoka pa samba ilo imbe indue itogo take-take ne loloa salaga mine.¹⁹ Miki kalonjo nja: nanenju walo kaika alami lâ, njana miki ma kakura tu kapalenzi mwâta saka wa niño-niño wa. Aku walo kaika alami lâ njana kapole nenda kazânja tamâta Sadana ne walo kaika rârâni tona. Mine kala kekelele tonje ikura tu izavarumi, ande tia."²⁰ Andeta miki ma kandeka njalae konja njana kakura tu kasokinzi koroani saka piti, mine ndimo. Miki ma ilomi ndeka njana njine kâ: Maro Kindeni, ina imo samba ilo, ande ingere miki njami ikeno lâ i ne pepa tini marumbu lâ."

Yesu ipanea tama Maro Kindeni

²¹ Lâ zo njinde, Koroani Sapânja iveta Yesu ilo ndeka njalae, kala Yesu ipanea Maro Kindeni mine tu, "Mama, noko pwai maro pa samba wa tâno wa. Nanja apanean, njana tu noko kuvea ilo-kalo njine njananzi ilo-kalo tamâta, aku kutula panzi tamâta simo sitogonzi lâlu kiri-kiri mine. Mao nâ, Mama, noko kupaveta kuku noko tamwata ne pateânja, kala kuveta mine."

²² Njine nja Yesu iporo kilo tu, "Nanja akai Mama ndamwa marumbu lâ. Tamâta tonje ikura tu isama Maro Kindeni Natu kilala sondo, ande tia; Mama simbo nâ isama. Aku nanja Maro Kindeni Natu simbonju nâ kala asama Mama kilala sondo, tavanzi tamâta njinde apateanzi tu ma atula i kilala pwataki panzi."

²³ Njine nja Yesu itale ku iporo lâ nia njanje panzi ne pâri-tamâta mine tu, "Tamâta ea kinzi simora vetânja njine kala miki uru kamora, ande kinzi ma sindeka.²⁴ Nanja apaimi tu munjani, kinzi ngua-tulânja tamâta rârâ anja kinzi koipu njalanjala rârâ nde ilonzi tu ma simora vetânja kala miki uru kamora njine, andeta simora tia. Aku ilonzi tu ma silonjo ngua kala miki uru kalonjo njine, andeta silonjo tia."

Yesu itambira ngua njana Samaria tamâta tonje ivila Juda tamâta (Kinzi Juda nju uru sikai nânâo panzi Samaria tamâta)

²⁵ Zo tonje, pananânja tamâta njana njua tuku nja kâ tonje imandi njana ikai samânja pa Yesu kâ. Aku ikasonja Yesu mine tu, "Pananânja, nanja ma aveta mana nja akura njana amo viânju ku amo nâ."²⁶ Aku Yesu nde ikasonja i taulo mine tu, "Mose munja ingere ngua tuku nja mana. Lâ zo njana noko kupono ngua tuku nja, ande kusama mana."

²⁷ Ande tamâta njinde iporo taulo pa Yesu tu, "Ngua ikeno mine: 'Noko ma tini mwasa mao papa noko ne Maro Njalae Kindeni; aku noko ilo ndoni wa koroani ndoni wa walo ndoni wa ilo-kalo ndoni wa, ande noko ma

kuo njinde rârâni ilâ pa i simbo nâ'. Aku ngua tonje ikeno mine tu, 'Noko ma tini mwasa panzi tini pinde itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.'"²⁸ Aku Yesu ipai tu, "Ngua njine nde ara, aku noko kuporo sondo ndo. Mine kala, ambo noko ma kulâ kuveta mine, ande noko ma kumo via."

²⁹ Andeta tamâta njinde ilo tu ipasuka tamwata tini. Mine kala ikasonja Yesu kilo tu, "Anja ngua tukunja njinde njananzi 'tini pinde' kâ, ande iporo njana ea kinzi."

³⁰ Njineŋga Yesu isia ngua taulo papa mine tu, "Zo tonje, Juda tamâta tonje ipile Jerusalem lawea, aku iyoka indue ilâ pa Jeriko lawea kâ. Andeta kinzi nzanzare tamwatanzi pinde nde simuna simo nzâla nganje. Aku sikai Juda tamâta njinde ne pasawaŋa wa kelekele rârâni saŋe, aku sipu pâta. Kinzi siveta mine lâ, njineŋga sikâwa silâ. Anja tamâta njinde nde ikeno lâ nzâla, aku laiti njana imâte kâ."³¹ Aku lâ zo ndainani nâ, patarawâŋa tamâta tonje kala iyoka nzâlani ndaina indue imâ. Aku mata ilâ imora tamâta njinde ikeno lâ nzâla. Andeta injeŋge njana, ku iyoka nganje nâ ipole ilâ.³² Tamâta njinde ilâ lâ, njineŋga Juda tamâta tonje lâ kinzi Livai ngu ande kala iyoka nzâlani ndaina imâ, aku mata ilâ imora tamâta njinde ikeno lâ nzâla. Andeta i kala mine nâ ipile i ku injeŋge njana, aku iyoka nzâla nganje ilâ.³³ Aku muli, njineŋga tamâta tonje lâ kinzi Samaria ngu ande kala iyoka nzâla ku imâ ipânja niani tamâta ikeno njinde. I mata ilâ imora, aku kalo sukâŋa njana.³⁴ Mine kala iyoka ilâ laiti, aku ikai ne samimi tava waini, ku ipaliŋi lâ tamâta njinde ne nzimba nia, aku inzuku. Njineŋga igagati tamâta njinde kâki ku io i lâ tamwata ne 'donki' kumbu, aku ikai ilâ pa luma njana lombo kâ tonje tu i tamwata ma ikatona kâ.³⁵ Aku wurita kilo, njineŋga i mbumbu rârâ ilua luma njana lombo kâ njinde warika. Aku ipai tu, 'Noko pwatona tamâta njine sondo. Ambo muli noko kutambira tamwata ne mbumbu pinde njana kuvila i kâ, ande ara, lâ zo njana naŋa ma ataulo amâ kilo, ande naŋa ma atu njanano kilo.'

³⁶ Yesu iporo ngua tambirâŋa njine marumbu lâ, njineŋga ikasonja pananâŋa tamâta njana ngua tukunja kâ njinde mine tu, "Noko ilo tu tamâta ea lâ kinzi tamâta njato njinde nde tini mwasa pa i tini pinde njinde kinzi nzanzare tamwatanzi muŋga siyaula."³⁷ Aku tamâta njinde iporo taulo tu, "Tamâta njinde kala kalo sukâŋa njana ku ivila." Njineŋga Yesu ipai tu, "Noko kala kulâ ku kuveta vetâŋa kie taituni mine."

Yesu imo Marta kuku Maria rua nenzi luma ilo

³⁸ Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka silâ, njineŋga Yesu ilâ lawea tonje ilo.

Njineŋga taine tonje lâ lawea njinde, i ŋa tu Marta, nde imâ ku ino Yesu tu ma imo ne luma ilo.³⁹ Aku Marta tai kala imo tona, i ŋa tu Maria. Maria nde ilâ isajona Yesu kie tini laiti, aku itambira taŋa njana iloŋo Yesu ne ngua kâ.⁴⁰ Anja Marta nde ilo tambira njana imbwea kâpwa panzi. Mine kala imâ pa Yesu ku ipai tu, "Maro Njalae, naŋa taiŋgu njine nde ipile naŋa lâ, kala naŋa simboŋgu nâ aveta wurâta njalae tina njana ambwea kâpwa kâ. Noko kalo sukâŋa njanana, tiya? Ambo mine, ande kupai i tu ma imâ ivila naŋa tâ!"

⁴¹ Andeta Yesu nde itu lâ kawa ku ipai tu, "Marta, Marta, noko ilo paŋgerenja wa kalo loko njalae tina njana kelekele rârâ kâ.⁴² Kuloŋo nja; ara njana noko ma ilo njana kelekele taitu nâ. Kelekele njinde nde Maria ilo papa, kala ikai lâ, aku njine nde ara ndo. Mine kala kinda ma takai kelekele ara njine saŋe i kilo, ande tia."

11

*Yesu ipanananzi njana noŋa kâ
Matai 6:9-15*

¹ Zo tonje, Yesu ikai noŋa pa Maro Kindeni lâ nia nganje. Ikai noŋa lâ, njineŋga i ne pâri-tamâta tonje ipai tu, "Maro Njalae, maka iloma tu noko ma kupananama njana kakai noŋa kâ, itogo muŋga Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ipanananzi i ne pâri-tamâta mine."² Yesu nde iporo panzi ne pâri-tamâta tu, "Lâ zo njana miki katu kakai noŋa kâ, ande miki ma kaporo ngua mine: 'Maka tamama, maka iloma tu kinzi tamâta rârâni ma sisama tu noko ŋa imo sapâŋa. Kumo pwai maro ikura nia nia.³ Kama kaniŋa kulama ikura kari kari.⁴ Kuzavaru nema kiesaka piti lâ tinima, njana tu muŋga kinzi tamâta pinde siveta soki pa maka, andeta maka kazavaru njinde piti lâ tininzi. Pwai samâŋa kaika tonje imâ pa maka ndimo.'"

⁵ Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga itambira njana panzi mine tu, "Miki kalomi ngere njana ngua njine kâ: lâ mbo ngini-ŋgini, tamâta tonje ilâ pa ninambwe ne luma, aku ipai tu, 'Njingu-nambwe, kuvila naŋa ku puroŋa njato kulana nja.⁶ Njana tu nanenju mete tonje iyoka nzâla lee, kala munga nâ imâ ipânja lâ nanenju luma. Andeta kânju kâpwa njana alua i kâ, ande tia.'

⁷ Andeta luma warika njinde nde iporo taulo tu, 'Wa, noko kupano naŋa ndimo! Nzâla nde saenja lâ, aku naŋa wa natunju wa kakeno lâ. Naŋa akura tu amandi ku kelekele alano, ande tia.'⁸ Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga ipainzi tu, "Miki kalonjo nja; luma warika njinde ilo tu imandi njana puroŋa ilua ninambwe kâ, ande tia. Ambo taitu ninambwe njinde mai tia ndo; imandi ku imo ipulo nâ. Mine kala luma warika

ma imandi sânda, aku kelekele rârâni ni-nambwe ilo papa n̄inde, ande ma ilua.

⁹ Mine kala naŋa apaimi tu ambo miki kano pa Maro Kindeni, ande i ma ipaloŋo pa nemi noŋa. Ambo miki karoto ŋana i kâ, ande ma kasânda kulu. Ambo miki kapi-tikina i ne nzâla, ande Maro Kindeni ma ikai nzâla piti pami. ¹⁰ Ŋana tu tamâta ea ino pa Maro Kindeni, ande i ma ipaloŋo pa i ne noŋa n̄inde; aŋga tamâta ea iroto ŋana i kâ, ande ma isânda kulu; aŋga tamâta ea ipitikina nzâla, ande Maro Kindeni ma ikai nzâla piti papa.

¹¹ Ambo noko natu tonje ino pano tu iŋa kulua, tiambo noko ma mwâta saka kulua, tiya? Tia ndo! ¹² Ambo ino pano tu tatareko kapula kulua, tiambo noko ma niŋo-niŋo kulua, tiya? Tia ndo! ¹³ Mao nâ, kiesaka nde ipipi ndo lâ miki ilomi, andeta miki uru kelekele ara nâ kalanzi natumi. Aku mine nâ, miki Tamami imo samba ilo n̄inde nde ilo indeka nâ ŋana Koroani Sapâŋa ilanzi tamâta ea sino papa i tu ma ilanzi.”

Kinzi siporo tu Yesu iveta wurâta kuku koroani saka nenzi koipu ŋalae

Matai 12:24-30, Malaka 3:22-30

¹⁴ Zo tonje, koroani saka tonje ipakâe kuku tamâta tonje, aku iveta i kawa pasâe. Andeta Yesu isoki koroani saka n̄inde piti ikâwa ilâ lâ. Mine kala tamâta muŋga kawa pasâe n̄inde nde iporo ŋgua pwataki. Kinzi tamâta simora vetâŋa n̄ine, aku wis-inzi motu ndo. ¹⁵ Aŋga tamâta pinde lâ ŋgininzi nde siporo tu, “Tamâta n̄ine ikai koroani saka nenzi koipu ŋalae Belsebul ne walo (i ŋa tonje Sadana), kala waloni ndaina uru isuka i ŋana isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi.” ¹⁶ Aŋga kinzi pinde nde ilonzi tu sikai samâŋa pa Yesu, kala sikasoŋa i tu ma iveta mâsi kaika tonje, ŋana itula pwataki tu Maro Kindeni ne walo ikeno papa i.

¹⁷ Andeta Yesu isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki lâ, ku ipainzi tu, “Ambo kinzi tamâta nenzi lawea taitu ma sipwa pwataki simo ŋgu rua ku sipara, ande lawea n̄inde ikura tu imo kaika, nde tia. Ambo tamâta tonje natu-timbu ma sipwa pwataki simo ŋgu rua ku sikai kazâŋa pa warakanzi, ande kinzi ŋgu n̄inde ma sipayaula ndo. ¹⁸ Aku mine nâ, ambo tu Sadana ne ŋgu sipwa pwataki simo ŋgu rua aku sikai kazâŋa taulo pa warakanzi, ande i ne ŋgu ma imandi kaika tia ndo. Naŋa aporo ŋgua mine pami, ŋana tu muŋga miki kaporo tu naŋa akai koroani saka nenzi koipu ŋalae Belsebul ne walo, kala akura tu asokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi. ¹⁹ Andeta miki kalomi ŋgere sondo ŋga; miki Parisai nemi tamâta uru sisokinzi koroani saka piti mine nâ! Mine kala ea uru isuka kinzi, a? Miki nemi

tamâta nenzi vetâŋa n̄inde itula nemi ŋgua n̄inde kilala pwataki tu soki ndo. ²⁰ Andeta Maro Kindeni tamwata ne walo ilua naŋa ŋana asokinzi koroani saka piti kâ. Mine kala miki kasama tu Maro Kindeni ne zo ŋana ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu kâ, ande imâ ipâŋga pami marumbu lâ!

²¹ Ambo tamâta kaika tonje isana ne tonje-tonje ŋana kazâŋa kâ lâ mbalau ilo, aku imandi io ŋana ne luma kâ, ande i ne kelekele rârâni ma keno ara nâ. ²² Andeta kalonjo ŋga; ambo tamâta tonje ne walo nde kaika ndo, aku imâ ipara kuku luma warika n̄inde, ande i ma ipole luma warika, ku ma ikai i ne tonje-tonje ŋana kazâŋa kâ uru ikea ŋana i kâ n̄inde saŋe. N̄ineŋga i ma iwae tamâta n̄inde ne kelekele rârâni ilâ panzi tamâta pinde.

²³ Tamâta ea ipono muli pa naŋa tia, ande i uru ikai kazâŋa pa naŋa. Aku tamâta ea tini pwâka tu isarawanzi tamâta tu simâ pa naŋa, ande i iveta wurâta ŋana injaranzi tamâta sikâwa pwapwataki silâ.”

Kinda warakânda nâ takura tu tapu mulinda pa kiesaka kâ, ande tia

Matai 12:43-45

²⁴ N̄ineŋga Yesu itambira ŋgua mine tu, “Ambo koroani saka tonje ipile tamâta tonje ilâ, ande i ma ilâ wa imâ wa lâ nia bilimu, iroroto nia tonje ŋana ipwarea kâ. Ambo isânda nia ara tonje tia, ande i ma ilo patea mine tu, ‘Ayo naŋa ma ataulo alâ kilo pa luma siŋga n̄inde muŋga naŋa amo ilo’. ²⁵ I ma iyoka ilâ, n̄ineŋga ma isânda lumani ndaina, kinzi sitaka wa sisangarana lâ. ²⁶ N̄ineŋga koroani saka n̄inde ma ilâ ikainzi nuwala koroani saka lima kanaanzi rua simâ kuku i. Kinzi n̄inde uru siveta mâsi sakamao ndo, sipole i ne mâsi sakamao n̄inde. Aku kinzi rârâni ma soka silâ luma n̄inde ilo. Muŋga tamâta n̄inde imo ara koŋa tia; andeta zo n̄inde i ma imo sakamao ndo ikura zo zo.”

Tamâta ea kinzi ma sindeka

²⁷ Yesu iporo ŋgua n̄ine yo, n̄ineŋga taine tonje lâ ŋgu n̄inde isuŋa kawa ŋalae kâki pa Yesu mine tu, “Taine n̄inde muŋga ipagugvano wa suu ilano wa, ande i ma indeka nâ!” ²⁸ Andeta Yesu iporo itu lâ kawa tu, “Ara ŋana kinda ma taporo ŋgua mine: ‘Tamâta ea kinzi silonjo Maro Kindeni kawa ŋgua ku sipaveta kuku, kinzi n̄inde ma sindeka nâ.’”

Tamâta pinde simâ pa Yesu, sino tu ma iveta mâsi kaika

Matai 12:38-41

²⁹ Kinzi tamâta rârâ n̄inde nde simâ pa Yesu, aku Yesu ipainzi tu, “Opopo, kinzi tamâta simo lâ zo n̄ine nde kiesaka tamwatanzi. Miki kano naŋa tu ma aveta

mâsi kaika tonje, njana itula pwataki tu Maro Kindeni ne walo kaika ikeno pana. Andeta Maro Kindeni ma itula mâsi kaika taitu nâ pami, itogo munja itula pa ngua-tulânga tamâta Yona mine. ³⁰ Munjani Yona itula Maro Kindeni kilala pwataki panzi tamâta simo Ninive lawea. Aku nanja Tamâta Natu kala ma atula Maro Kindeni kilala pwataki mine nâ panzi tamâta simo lâ zo njine. ³¹ Lâ zo njana Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ngua nia, ande koipu taine njalae njinde munja ikai poe panzi lâ Siba tâno, ande ma imandi lâ ngua nia ku ma itula miki nemi vetânga soki pwataki. Njana tu koipu taine njinde iyoka pa nia malawae njinde imâ tu ilonjo timbunda Koipu Njalae Solomon itula i ne ilo-kalo ara papa. Andeta tamâta tonje imo naj, aku i ne ilo-kalo nde ipole Solomon ne ilo-kalo. ³² Aku lâ zo njana Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ngua nia, ande kinzi tamâta munja simo Ninive lawea njinde ma simandi lâ ngua nia ku ma situla miki nemi vetânga soki pwataki. Njana tu kinzi Ninive tamâta silonjo Yona itula ngua panzi, njine nga sipalele ilonzi kalonzi ndoni lâ pa Maro Kindeni nâ. Andeta tamâta tonje imo naj, aku i nde ipole ngua-tulânga tamâta Yona.”

Yesu isia ngua njana sinâla kâ

Matai 5:14-16, Malaka 4:21-22, Luka 8:16

³³ Yesu nde iporo kilo tu, “Kinzi tamâta uru sikai sinâla sisulu, njine nga sivea lâ nia njanje, ande tia. Aku mine nâ, kinzi uru sikai kondo sipu tundu lâ sinâla njinde kulu njana sivea kâ, ande tia. Kinzi uru sio sinâla lâ peke kulu, njana kinzi tamâta njinde muli simâ luma ilo, ande ma simora sinâla njinde. ³⁴ Kinda matânda nde itogo sinâla pa kinda. Ambo noko mata ara, ande sinâla ma ipane noko ilo ndoni. Ambo noko mata njanja, ande noko ilo ndoni ma imo njanja ndo. ³⁵ Mine nde kupakatona sondo nga. Tia ma sinâla njinde ikeno noko ilo ma ipanga njanja. ³⁶ Ambo sinâla ipane noko ilo ndoni, ande njine nde ara nâ, aku noko ilo pinde ma njanja, nde tia. Njine nga noko ma kumo sinâla ilo, itogo lamu ne sinâla uru ipane noko tini ndoni mine.”

Kinzi Juda tamâta njalanjala nenzi vetânga potomule

Matai 23:13-35

³⁷ Yesu iporo itula ngua njine lâ, njine nga tamâta tonje lâ kinzi Parisai ngu nde ino Yesu tu ma imâ ika kuku i. Mine kala Yesu ilâ tamâta njinde ne luma ilo ku isanjona kânga-nunja ne peke tini laiti. ³⁸ Andeta Yesu njandai ipaveta kuku Juda nenzi mâsi njana illi munja lâ njine nga ika. Aku Parisai tamâta njinde mata imora vetânga njine, aku i wisi motutu.

³⁹ Andeta Maro Njalae Yesu ipai tu, “Opopo, miki Parisai tamâta uru kaveta nemi kâmba wa kondo kumbu tu sipânga mbâra-mbâra ndo. Miki katu vetânga mine ma ivetami kapânga ara ndo lâ Maro Kindeni nao. Njanga lâ miki ilomi, ande mâsi sakamao tava iloyosija ne mâsi nde ipipi ndo. ⁴⁰ Miki nde kapa ndo! Maro Kindeni iveta kekelekele rârâni ikeno nia yo wa kekelekele rârâni ikeno ilo tona. ⁴¹ Mine kala miki kalonjo njanga; ambo miki ma kavilanzi sugorai tamwatanzi njana kekelekele kâ, ande vetânga mine ma itula pwataki tu miki kamo mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao.

⁴² Oyae, miki Parisai tamâta! Lâ zo ndia miki kagona kâi lau kiri-kiri njana iveta kâpwa mona-mona kâ, ande miki uru kao njinde lâ wâra sanjo-sanjo, aku wâra taitu-taitu kalua Maro Kindeni itogo patarawânga mine, aku njine nde ara. Andeta miki njandai kaveta keni ara panzi tamâta njanga, aku njandai kao ilomi ndo ilâ pa Maro Kindeni njanga. Ara njana miki ma kaveta vetânga ara njalanjala njinde wa vetânga ara kiri-kiri pinde tona. ⁴³ Oyae, miki Parisai tamâta! Miki ilomi ndo tu ma kasanjona tamâta naonzi lâ luma njana pasauja kâ ilo. Aku miki ilomi njalae tina tu kinzi tamâta ma simege njanami ku siporo ‘kari ara’ pami ikura nia nia. ⁴⁴ Oyae! Miki katogo kuru kinzi sipakea lâ tâno ilo ku tamâta sizizâla njana, kala soka kulu, kala iveta muso panzi.”

⁴⁵ Pananânga tamâta tonje njana ngua tukuja kâ nde ilonjo Yesu ne ngua njine, aku ipai Yesu tu, “Pananânga, lâ zo njana noko kuporo ngua mine panzi Parisai tamâta, ande noko kusowe ngua sakamao lâ maka tinima tona!” ⁴⁶ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Opopo, miki pananânga tamâta njana ngua tukuja kâ! Miki uru kanzuku mbwali malia ndo ku kao kâki tamâta kalanzi, aku kinzi simakâsa nâ njana sikale kâ. Njanga miki warakami njandai kao mbalaumi ilâ njana kasukanzi tu kakale malia njinde njanga.

⁴⁷ Opopo! Miki timbumi munjânga uru sipunzi ngua-tulânga tamâta pâta simâte lâ, andeta miki kaveta kuru nia sondo panzi ngua-tulânga tamâta munjânga njinde. ⁴⁸ Miki nemi vetânga njine itula warakami ilomi pwataki tu miki ilomi ara nâ njana vetânga njinde miki timbumi siveta lâ. Kinzi munja sipunzi ngua-tulânga tamâta pâta simâte, njine nga miki kaveta kuru panzi tamâtani ndaina! ⁴⁹ Nanayoni, Maro Kindeni isama nemi vetânga njine marumbu lâ, kala itula ne ilo-kalo ara pwataki ku iporo ngua mine tu, ‘Nanja ma aonzi nanenju ngua-tulânga tamâta wa pâri-tamâta wa silâ panzi tamâta njinde. Andeta kinzi ma sikai kazânga panzi nanenju tamâta pinde, aku ma sipunzi pinde pâta simâte.’ ⁵⁰ Mine kala kalonjo njanga; nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia

tâno ipânnga lâ, aku imâ lee ipânnga lâ zo njine, ande kinzi tamâta uru sipunzi ngua-tulânga tamâta pâta simâte. Andeta Maro Kindeni ma ipare nia pa miki tamâta kala kamo lâ zo njine nâ njana kinzi tamâta njinde rârâni nenzi vetânga soki njinde. ⁵¹ Nanja aporo njana nia ndoyo, lâ zo njinde Adam natu Abel imâte, aku imâ lee ipânnga lâ Sakaria ne zo, inani ngua-tulânga tamâta njinde miki Juda tamâta kapu pâta imâte lâ patarawânga nia anja Maro Kindeni ne luma sapânnga nginginzi. Nanja apaimi tu Maro Kindeni ma ipare nia pa miki nâ njana ngua-tulânga tamâta njinde rârâni nenzi matera kâ.

⁵² Opopo, miki pananânja tamâta njana ngua tukunja kâ! Nzâla njana ilo-kalo ara kâ ne 'ki', ande miki kasilikana kaika. Miki warakami tinimi pwâka tu kakai nzâla piti, aku miki kapono nzâla njanani tamâta sitogo tu sikai nzâla njinde piti kâ tona."

⁵³ Yesu iporo ngua njine lâ, njine nja ipile luma njinde ku ilâ. Aku kinzi Parisai tamâta sitavanzi kinzi pananânja tamâta njana ngua tukunja kâ nde wisinzi nâna njalae tina pa Yesu, aku simandi njana sikasonja i kasonjanja kie-kie. ⁵⁴ Kinzi situ ma sitogo i njana iporo ngua pinde soki tâ, njana ma sio i lâ njana nia.

12

Yesu iporo ngua njana kinzi Parisai tamâta nenzi mâsi lanjeja kâ

Matai 16:6-12, Malaka 8:14-21

¹ Kinzi tamâta rârâ njinde, kambwanjenzi tamâta-tamâta, ande simâ sipatingi nâ sio nju lâ simandi. Njine nja Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, "Miki kapakatona sondo njana kinzi Parisai tamâta nenzi 'yisi' kâ. Nanja aporo njana nenzi ngua wa vetânga lanjeja njinde. ² Ngua wa vetânga ndia rârâni ikeno paveânga, njinde Maro Kindeni ma itula pwataki ipânnga nia yo. ³ Mao nâ, ngua rârâni miki munja kaporo lâ nia njanje, ande kinzi tamâta ma silonjo njinde pwataki. Anja ngua rârâni miki munja kaporo mwasa nâ lâ luma ilo, ande miki ma kamandi luma kulu âta ku kaporo katula njinde pwataki panzi tamâta silonjo."

Kinda ma tamege njana Maro Kindeni simbo nâ

⁴ Yesu iporo kilo panzi ne pâri-tamâta tu, "Ninju-nambwe wukale, nanja apaimi tu miki ma karuru njanani tamâta ndimo, njana tu kinzi sikura tu sipu miki karaemi nâ pâta kamâte. Andeta muli, kinzi ma sikura tu siveta vetânga tonge pami, ande tia ndo. ⁵ Mine nde miki ma kamege njana ea, a? Njine nanja ma atula pami: miki ma kamege njana Maro Kindeni simbo nâ, njana tu i ne walo keno njana ipunzi tamâta pâta simâte, aku i ne walo keno njana itambiranzi silâ yââ njalae ne mbââ ilo tona. Nanja aporo mao nâ

pami; miki ma kamege njana Maro Kindeni simbo nâ. ⁶ Miki kasama tu kinzi tamâta uru sikai mbumbu kiri-kiri rua nâ njana sikonzi sii kiri-kiri lima. Andeta Maro Kindeni ilo njanani sii kiri-kiri taitu-taitu. ⁷ Mao nâ, i ilo njanani sii; andeta i ilo ndo ikeno pa miki! Maro Kindeni isama miki kilalami sondo ndo, aku kulumi pwau njapia ikeno kulumi, ande isama njine wa! Mine kala miki ma karuru ndimo."

Mâsi njana tatula nenda kalo-tawana pwataki kâ

Matai 10:32

⁸ Yesu iporo kilo panzi ne pâri-tamâta tu, "Nanja apaimi tu tamâta ea itula ne ilo-kalo pwataki lâ nia yo tu i kalo tawana nanja, ande muli nanja Tamâta Natu kala ma atula ngua pwataki lâ Maro Kindeni ne anjelo naonzi mine tu, 'Tamâta njine nde nanenju tamâta'. ⁹ Anja tamâta ea itula ne ilo-kalo pwataki lâ nia yo tu i kalo tawana nanja tia, ande muli nanja kala ma atula ngua pwataki lâ Maro Kindeni ne anjelo naonzi mine tu, 'Tamâta njine nde nanenju tamâta tia'. ¹⁰ Tamâta ea iporo ngua potomule pa Tamâta Natu, ande Maro Kindeni ikura tu izavaru i ne kiesaka njinde piti. Anja tamâta ea iporo ngua pavaligija pa Koroani Sapânja, ande Maro Kindeni ma izavaru i ne kiesaka njinde piti, ande tia.

¹¹ Lâ zo njana kinzi ma sio miki kalâ kamandi lâ tamâta njalajala naonzi lâ njana nia wa luma njana pasauja kâ ilo wa, ande miki ma kalomi loko ku karoto njana ngua kâ ndimo. ¹² Njana tu lâ zo ndainani nâ, Koroani Sapânja ma ipananami, aku ma itula ngua ndia pami tu ma katula kâ."

Ngua tambirânja njana mbali nja warika ne ilo-kalo kapa

¹³ Tamâta tonge lâ ngu njalae njinde nde iporo pa Yesu mine tu, "Pananânja, nanja mama nde imâte lâ. Mine nde ano pano tu kupai nanja tata tu ma iwae kekeleke rârâni njinde maka tamama ipile keno, ku pinde ilua nanja." ¹⁴ Andeta Yesu itu lâ kawa ku ikasonja tu, "Mana mana, a? Ea ipatea nanja tu amo miki rua nemi ngua-samânja tamâta njana awae nemi kekeleke pami, a?"

¹⁵ Njine nja Yesu ipainzi tamâta rârâni lâ ngu njinde mine tu, "Miki kapakatona warakami sondo nja. Tia ma ilomi yosi njana kakai tâno ne kekeleke kie-kie lâ tinimi. Ambo tu miki warakami nemi kekeleke rârâ njinde keno pami, ande njinde ikura tu ivilami njana kamo ara kâ, ande tia."

¹⁶ Njine nja Yesu itambira ngua panzi mine tu, "Mbali nja warika tonge ne tâno ilo nde kâpwa maria ndo. ¹⁷ Mine kala i tamwata ilo pate tu, 'Ayo, ma njine nde nanja ma aveta mana. Nanenju luma ara tonge njana agona kâpwa rârâni lâ ilo kâ, ande tia. ¹⁸ Ara, nanja

ma asapira nanenğu luma nana kâpwa kâ rârâni, aku ma napa luma nalanjala pinde. Njineŋga nana ma agona kânğu “wit” wa kaniņa kie-kie rârâni lâ luma ninde ilonzi. ¹⁹ Njineŋga ma aporo pa warakânğu mine tu, ‘Asole, kala nje nanenğu kelekele rârâni nana mbwera rârâ kâ nde keno nia nia nâ. Kala nje nde nana ma apwarea, ku ma aveta kâņa-nuņa ku aka wa anu wa, ma andeka mine ku amo nâ.’ ²⁰ Andeta Maro Kindeni ipai tamâta ninde tu, ‘Noko ne ilokalo nde kapa ndo! Kala ma mbo nje nâ noko ma kumâte. Njineŋga kelekele rârâni ninde noko kuo ikeno nia nia lâ, ande ea ma ikai, a?’”

²¹ Yesu iporo nğua nje lâ, njineŋga iporo mine tu, “Vetâņa mine ma ipânğa panzi tamâta ea sigona nenzi kelekele rârâ ikeno pa warakanzi nâ, ku sisilikana nenzi mbaliņa nana Maro Kindeni.”

Yesu itula nğua nana kalonda loko wa ilonda panjereņa wa
Matai 6:25-34

²² Njineŋga Yesu iporo kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Mine kala nana apaimi tu miki ma ilomi rârâ nana nemi via kâ ku kaporo tu, ‘Maka ma kaka kâpwa ndia’, mine ndimo. Aku miki ma ilomi rârâ nana karaemi ku kaporo tu, ‘Maka ma kasawa pasawaņa ndia’, mine ndimo. ²³ Nana tu nemi via nde ipole kâpwa, anğa warakami karaemi nde ipole pasawaņa. ²⁴ Miki kalomi nğere sondo njananzi sii gâgâ kâ. Kinzi sii ninde uru sipau kaniņa vâsa ku sigona kâpwa kanaņa, ande tia. Aku nenzi luma nana kâpwa gonâņa kâ keno, ande tia. Taitu Maro Kindeni uru kâpwa ilanzi sii ikura zo zo. Anğa i ne romboņa pa miki tamâta nde njalae tina, ipole ne romboņa panzi sii. ²⁵ Anğa noko ea ilo nana ne via kâ, kala pwura tu kusenđe zo kiri-mwata tonđe pa zo nje noko kumo via lâ tâno kulu, a? Tia ndo kanaņa. ²⁶ Ambo miki kakura tia nana kaveta kelekele kiri-mwata mine, ande nana sâ kâ nğa ilomi njalae tina nana kelekele pinde kâ, a?’

²⁷ Miki kalomi nğere sondo njananzi mâle uru sipânğa lâ tâno ilo. Kinzi simakâsa koņa nana sipânğa nalanjala, ande tia, aku uru sisuta warakanzi nenzi pasawaņa ninde, nde tia. Ambo taitu nana apaimi tu mâle ne singâra nde ara ndo, ipole timbunda Koipu Njalae Solomon ne singâra arara rârâni. ²⁸ Unza ninde ipânğa tâno ilo lâ nje kari, ande wurita nâ kinzi tamâta ma silamo ku sirumbia lâ yââ ilo. Opopo, Maro Kindeni io singâra ara ndo lâ unza kaa nâ ninde tini; mine kala i ma ikatona miki nana pasawaņa tona. Miki nemi kalo-tawana nde mota mwata nâ! ²⁹ Mine nde miki ma ilomi malia ku kalomi loko tu, ‘Maka ma kaka kâpwa ndia wa kanu lââ ndia wa’, mine ndimo.

³⁰ Nana tu kinzi tinikoa uru kalonzi loko ku simo siroto nana kelekele ninde kâ. Ambo taitu miki tamami Maro Kindeni isama tu kelekele kie-kie rârâni ninde nde keno pami tia. ³¹ Mine kala miki ma kao ilomi ndo ilâ pa Maro Kindeni tu ikai maro pami. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma irombo miki nana kelekele ninde ikeno pami tia.”

Yesu itula nğua nana mbaliņa gonâņa kâ

³² Yesu iporo panzi ne pâri-tamâta kilo mine tu, “Nanenğu ‘lama’ nğu kiri-mwata, miki ma karuru ndimo, nana tu tamami Maro Kindeni ilo patewa tu ma ikai Maro pami. ³³ Mine nde ara nana miki ma kao nemi kelekele rârâni ilâ panzi tamâta tu siko, aku mbumbu ninde kalanzi sugorai tamwatanzi. Aku kalomi tawana tu Maro Kindeni igona kelekele ara ndo pami ikeno lâ samba ilo. Kelekele arara rârâni ikeno samba ilo ninde nde nana marumbu ku nao tia kâ, ande tia. Lâ samba ilo, kinzi panawe tamwatanzi sikura tu sipanâwe, ande tia, aku nzirika sikura tu siyaula kelekele kâ, ande tia. ³⁴ Miki kalonzi nğua; lâ nia ndia nemi mbaliņa arara ikeno, ande miki ma ilomi ndo keno pa nia ninde nâ.”

Yesu itambira nğua njananzi wurâta tamâta ara uru sio tininzi ku simo nâ

Matai 24:37–25:30

³⁵ Yesu iporo kilo ku itambira nğua mine tu, “Ara nana miki ma kapita nemi lalava ku kasulu nemi sinâla, aku kao tinimi ku kamo nâ. ³⁶ Ara nana miki ma kamo katongonzi wurâta tamâta uru sio tininzi nana nenzi tamâta njalae kâ. Ambo tamâta njalae ninde imo waiņa pakâeņa ne kâņa-nuņa lee, njineŋga itaulo imâ kilo ku ipitikina nzâla, ande ara nana kinzi ma sikai nzâla piti walele nâ papa. ³⁷ Ambo tamâta njalae itaulo imâ kilo, aku imoranzni ne wurâta tamâta sikeno tia, aku sio tininzi nana ku simo nâ, ande kinzi wurâta tamâta ninde ma sindeka nâ. Nana aporo mao nâ pami; tamâta njalae ninde tamwata ma ipita lalava nana wurâta kâ, njineŋga ma ipainzi ne wurâta tamâta tu simâ sisanğona kâņa-nuņa ne peke tini laiti. Njineŋga i tamwata ma isu kâpwa panzi. ³⁸ Mao nâ, ambo tamâta njalae itaulo imâ lâ mbo nğini-nğini tâku mbwale-mbwale tâ, aku imoranzni ne wurâta tamâta sika mâsa simo mine, ande kinzi wurâta tamâta ninde ma sindeka nâ. ³⁹ Miki kalomi nğere sondo nana nje kâ: ambo luma warika tonđe ma isama muņa lâ tu kari tai nğapia lâ mbo ma panawe tamâta imâ, ande i ma ika mâsa, nana panawe tamâta ma ikura tu ipu luma pwataki ku imâ ilo kâ, ande tia. ⁴⁰ Aku miki kala ma kao tinimi mine ku kamo nâ, nana tu muli, lâ zo tonđe miki ilomi tu nana

ma amâ tia, ande lâ zoni ndaina nâ nanja Tamâta Natu ma ataulo amâ kilo.”

Ngua tambirânga njanzi wurâta tamâta rua, tonje ara, nga tonje sakamao

⁴¹ Petero nde ikasonja Yesu mine tu, “Maro Njalae, tiambo noko kuporo ngua tambirânga njinde iyoke maka nâ, tiya?, noko kuporo ilâ panzi tamâta rârâni.” ⁴² Njine nga Maro Njalae iporo taulo tu, “Ambo wurâta tamâta tonje nde tamâta ara, njana tu i uru iveta ikura ne koipu kawa ngua mine, aku i ne ilokalo nde sono, ande i ne koipu ma ipatea tamâta njinde tu ipânga tamâta mbâna-mbâna njana ikatonanzi ne wurâta tamâta pinde wa kâpwa ilanji wa. ⁴³ Ambo tu koipu njinde ma ilâ pa nia malawae tonje, njine nga itaulo imâ kilo ku imora wurâta tamâta njinde iveta ne wurâta ara mine nâ, ande wurâta tamâta njinde ma indeka nâ. ⁴⁴ Nanja aporo mao nâ pami; koipu njinde ma ipatea wurâta tamâta njinde tu ikai poe pa i ne kelekele rârâni. ⁴⁵ Andeta kaloŋo nga; ambo wurâta tamâta mbwananânga njinde iporo lâ ilo tu, ‘Aaa, nanenju koipu ma imo songo, ma itaulo imâ walele tia’, njine nga ikai wurâta njana ipunzi wurâta tamâta pinde kâ, aku ika kâpwa njalae tina wa inu lââ kaika rârâ ku idauda wa; ⁴⁶ ambo mine, njine nga koipu ma itaulo imâ lâ zo tonje wurâta tamâta njinde njandai isama ku io tini njana nga, aku koipu ma izavaru wurâta tamâta njinde ndo, ku ma io i ilâ pa nia njinde kinzi tinikoa uru simo.

⁴⁷ Ambo wurâta tamâta tonje isama njana koipu ne ilo-kalo wa ne pateŋa wa, andeta i njandai io tini njana ku iveta ikura pateŋa njinde nga, ande koipu ma ipu wurâta tamâta njinde pâta. ⁴⁸ Andeta kaloŋo nga; ambo wurâta tamâta tonje isama koipu ne pateŋa njinde tia, kala iveta vetânga soki pinde ikura i tamwata nâ ne ilo-kalo, ande koipu ma ipu i mwasa nâ. Njana tu tamâta ea Maro Kindeni kelekele rârâ ilua, ande tamâta njinde kala ma itu njana kelekele rârâ mine nâ. Aku tamâta ea Maro Kindeni kelekele rârâ ilua tu ikatona kâ, ande i ma ilea kaika pa tamâta njinde ne wurâta.”

Yesu imâ njana ionzi tamâta simo pwap-wataki

⁴⁹ Yesu iporo panzi ne pâri-tamâta kilo tu, “Nanja amâ njana atambira yââ lâ tâno kulu, aku ilonju ndo tu yââ njinde ma mela-mela walele nâ. ⁵⁰ Nanja ma muli akai lââ-liliŋa mâsi tonje, aku ma ilonju malia ndo lee ikura lâ zo njinde nanja akai lââ-liliŋa njinde marumbu lâ. ⁵¹ Ambo miki ilomi patea tu nanja amâ njana apupu paraŋa rârâni lâ tâno kulu, ande miki ma ilomi mine ndimo. Nanja apaimi tu nanja amâ njana aonzi tamâta simo pwap-wataki. ⁵² Lâ zo njine wa zo muli-muli wa, ambo tamâta kambwanenji lima simo lâ seenzi taitu, ande kinzi ma sipwa pwataki

simo piti piti. Kinzi njato ma sikai kazânga panzi rua, aku rua kala ma sikai kazânga panzi njato. ⁵³ Kinzi ma sipwa pwataki mine; tamâne ma ikai kazânga pa natu tamâne, anja natu tamâne kala ma ikai kazânga pa tama. Aku taine ma ikai kazânga pa natu taine, anja natu taine kala ma ikai kazânga pa tina. Aku tamâta tonje tina ma ikai kazânga pa tamâta njinde kaiwa taine, anja taine njinde kala ma ikai kazânga pa lawa taine.”

Kinzi sizizâla njana vetânga ma muli ipânga

⁵⁴ Yesu iporo ngua njine panzi ne pâri-tamâta marumbu lâ, njine nga ipainzi tamâta ngua njalae tu, “Ambo miki kamora take-take ipânga pa wâra kâ, ande walele nâ miki uru kaporo tu, ‘Karâzi njana imâ kâ’. Aku mao nâ, karâzi imâ kala imbe ndue. ⁵⁵ Aku mine nâ, ambo miki kamora mbwera tu iyoka kaika, ande miki uru kaporo tu, ‘Njine ma kari ne zo’. Aku mao nâ, kari njalae ipânga. ⁵⁶ Opopo, miki kawami kaporo ngua kie tonje, anja ilomi nde keno piti ndo! Miki uru kamora tâno wa samba ne mâsi kilala mine, aku kapatea sono. Mine nde njana sâ kâ nga miki kazizâla njana vetânga rârâni kala ipânga lâ zo njine, a?”

Ngua tambirânga njana pareŋa-nia kâ

⁵⁷ Yesu iporo kilo mine tu, “Ara njana miki warakami ma ilomi ipatea sono njana vetânga ara wa vetânga soki wa. ⁵⁸ Ambo tamâta tonje isowe njana lâ noko tini, aku miki rua koka nzâla kalâ pa njana nia, ande ara njana noko ma kuveta ngua rârâni njinde sono kuku i walele nâ. Tia ma tamâta njinde io noko lâ njana-samânga tamwata mbau ilo, kala i ma iono lâ kinzi sambara mbaunzi ilo, njine nga kinzi ma siono lâ luma sakamao ilo. ⁵⁹ Nanja apaino tu noko ma kumo luma sakamao ilo lee ikura noko kupare mbuku rârâni kinzi munja sipatea pano njinde marumbu lâ.”

13

Ambo tamâta ipalele ilo kalo tia, ande i ma imâte

¹ Yesu iporo itula ngua njine marumbu lâ, njine nga kinzi tamâta pinde simâ sitapâri papa njanzi Galilaya tamâta pinde. Kinzi Galilaya tamâta njinde munja simo Maro Kindeni ne luma sapânga ilo njana siveta nenzi patarawânga kâ, andeta Rom nenzi koipu Pilata nde isupwanzi ne zugu tamâta silâ panzi, aku sipunzi pâta simâte lâ. Aku kinzi warakanzi seenzi kala ipagema kuku simbi njana patarawânga kâ seenzi.

² Andeta Yesu ipainzi tu, “Tiambo miki ilomi patea tu kinzi Galilaya tamâta njinde nenzi kiesaka nde njalae tina, ipole kinzi Galilaya tamâta rârâni nenzi kiesaka, aku njana duvi njine kâ malia njinde ipânga panzi, a? ³ Tia ndo kanaanjo! Nanja aporo mao nâ

pami; ambo miki ma kapalele ilomi kalomi tia, ande miki rârâni kala ma kamâte! ⁴ Anğa mana mana njananzi tamâta sanjo kanaanzi lima kanojo nato njinde simo Siloam lawea, kinzi njinde munja luma luandondo njalae saputi ndue kulunzi ku ipunzi pata sipamate-teu. Tiambo miki ilomi patewa tu kinzi njinde nde nenzi soki njalae tina, ipole kinzi tamâta rârâni lâ Jerusalem lawea nenzi soki, aku njana duvi njine kâ malia njinde ipanga panzi, a? ⁵ Tia ndo kanojo! Nanja aporo mao nâ pami; ambo miki ma kapalele ilomi kalomi tia, ande miki rârâni kala ma kamâte!”

Ngua tambirânga njana kâi ipula kanojo tia
⁶ Njineŋga Yesu iporo ngua tambirânga mine tu, “Tamâta tonje ipau kâi ‘fik’ kapula lâ ne tâno waini kâ ilo, aku muli, njineŋga ilâ pa tâno njinde njana ikai ‘fik’ kanojo kâ. Andeta kâi njinde ipula kanojo tonje tia. ⁷ Mine kala tâno warika ilâ pa ne wurâta tamâta njinde uru ikatona ne tâno, aku ipai tu, ‘Kulojo nja; ikura mbwera nato lâ, ande nanja uru amâ pa kâi njine tu akai kanojo, andeta ipula kanojo tonje tia. Mine kala noko ma kuso kâi njine piti lâ. Njana sâ kâ nja iyaula tâno lona koa tia nâ, a?” ⁸ Andeta wurâta tamâta nde ipai tu, ‘Tamâta Njalae, kupile imandi mbwera taitu nâ kilo. Nanja ma asau tâno ara tava ngoa take lâ kâi warika tini. ⁹ Ambo tu kâi njine ma ipula kanojo lâ mbwera muli, ande ara ndo. Ambo tu ipula kanojo tia, njineŋga noko kumâ ku kuso piti lâ.’” Yesu iporo ngua tambirânga mine.

Yesu iveta taine tonje tini ara kilo lâ pwareânga ne zo sapânga

¹⁰ Lâ Juda nenzi pwareânga ne zo sapânga tonje, Yesu nde imo ipanananzi tamâta lâ luma njana pasauja kâ ilo. ¹¹ Aku taine tonje imo ndaina tona, koroani saka tonje ipakâe kuku ku iveta pukonja lâ i tini ikura mbwera sanjo kanojo lima kanojo nato lâ. Mine kala taine njinde kumbu tuka nde mwangi ndo lâ, ikura njana imandi sono kâ, ande tia. ¹² Yesu nde mata ilâ imora taine njinde, ku isarâwa papa tu imâ. Njineŋga ipai tu, “Taine, nanja azavaru noko ne pukonja piti lâ tini.” ¹³ Yesu iporo mine lâ, njineŋga io mbau lâ taine njinde kulu, aku walele nâ taine kumbu tuka ipanga sono kilo, aku imandi sono. Aku imo ipanea Maro Kindeni.

¹⁴ Anğa luma njana pasauja kâ njinde ne katonânga tamâta nde wisi nâna, njana tu Yesu iveta taine njinde tini ara lâ pwareânga ne zo sapânga. Mine kala katonânga nde iporo kawa kâki panzi tamâta mine tu, “Zo lima kanojo taitu nde zo njana taveta wurâta kâ. Ambo miki ilomi pa tamâta tonje tu ma izavaru nemi pukonja piti lâ tinimi, ande ara njana miki ma kamâ lâ wurâta ne zo. Andeta miki ma kaveta mine lâ pwareânga ne zo sapânga ndimo!” ¹⁵ Andeta Yesu itu lâ i kawa tu,

“Opopo, miki kawami nde kaporo ngua kie tonje, anğa ilomi nde keno piti ndo! Ikura zo sapânga rârâni, miki rârâni uru kalâ pa ngoa njalanja nenzi luma, njana kayautenzi nemi ‘bulmakao’ wa nemi ‘donki’ wa, aku kakainzi kalâ njana sinu lâ kâ. ¹⁶ Anğa taine njine nde timbunda Abraham ne vâsa, andeta Sadana nanayoni ipaipa kuku i lee ikura mbwera sanjo kanojo lima kanojo nato lâ. Mine kala ara njana nanja ayaute i piti lâ Sadana mbau ilo lâ pwareânga ne zo sapânga!”

¹⁷ Yesu ne kazânga tamâta nde silonjo i ne ngua njine, aku mainzi pata kanojo. Anğa kinzi tamâta rârâni nde sindeka pata njana mâsi ara rârâni Yesu iveta njinde.

Ngua tambirânga njana kanija “mastet” vâsa kâ

Matai 13:31-32, Malaka 4:30-32

¹⁸ Njineŋga Yesu iporo kilo mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ nde itogo sâ. Nanja ma aporo ngua tambirânga mana. ¹⁹ Njinde nde itogo kanija ‘mastet’ vâsa tonje. Tamâta tonje ikai ‘mastet’ vâsa tonje ku ilâ ipau lâ ne tâno ilo. Aku muli nja kanija njinde ipanga njalae itogo kâi mine, aku kinzi sii kie-kie uru sipangona simâ sisanjona ne laka kulu.”

Ngua tambirânga njana “yisi” kâ

²⁰ Yesu iporo ngua kilo mine tu, “Nanja ma aporo ngua tambirânga mana njana Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ. ²¹ Njinde nde itogo ‘yisi’ taine tonje ikai ku igema tona puroja ne kulo njalae tonje. Igema lee, njineŋga puroja njinde ndoni ipondi kâki.”

Ngua tambirânga njana luma ne nzâla mota kâ

²² Yesu nde iyoka nzâla njana ikâki ilâ pa Jerusalem kâ. Aku ilâ lawea kiri-kiri ilo wa lawea njalanja ilo njana ipanananzi tamâta kâ. ²³ Ande tamâta tonje ikasonja i mine tu, “Tamâta Njalae, tiambo Maro Kindeni ma ikainzi tamâta pinde nâ piti lâ kondoma ilo ku via mao ilanzi, tiya?” Njineŋga Yesu itu lâ kawanzi ku itambira ngua mine tu, ²⁴ “Ara njana miki ma kamakâsa njalae njana kakai nzâla mota piti kalâ luma ilo. Nanja apaimi tu kinzi tamâta rârâ ma situ sikai nzâla mota piti silâ luma ilo, andeta ma sikura tia. ²⁵ Aku lâ zo muli, luma warika ma imandi ku isae luma ne nzâla giri lâ. Njineŋga miki pinde ma kamâ kamandi nzâla tini, aku ma kapitikina nzâla ku kasarâwa tu, ‘Tamâta Njalae, pwai nzâla piti pama nja!’ Andeta i ma iporo taulo pami tu, ‘Nanja azizâla njanami. Miki nde koka pa sinia kamâ, a?’

²⁶ Njineŋga miki ma kapai tu, ‘Wa, maka munja kaka wa kanu kuku noko ma,

aku noko munja kumandi nginima ku kupananama.’²⁷ Andeta i ma ipaimi tu, ‘Nanja azizâla njanami. Miki nde koka pa sinia kamâ, a? Miki nde tamâta nana kaveta kiesaka kâ! Miki râ-râni kakâwa kalâ!’

²⁸ Lâ zo njinde, miki ma kamoranzi timbunda Abraham nga Isaka nga Yakopu sitavanzî ngua-tulâna tamâta râ-râni, kinzi njinde ma simo Maro Kindeni ne ngumbi ilo. Anja miki warakami, ande Maro Kindeni ma injarami kamo niaka. Mine kala miki ma kata pâta ku niñomi giri lâ.²⁹ Nana tu lâ zo nana Maro Kindeni ma iveta kâna-nuna njalae tina panzi tamâta njinde i uru ikai maro panzi, ande kinzi tamâta ma soka pa tâno ndoni simâ sisajona nana sika kâ.³⁰ Aku kalonjo nja; kinzi tamâta kala zo njine simo tamâta njalanjala, ande muli ma simo tamâta kaa nâ. Anja kinzi tamâta kala zo njine simo tamâta kaa nâ, ande muli ma simo tamâta njalanjala.”

Yesu kalo sukâna njananzi tamâta simo Jerusalem lawea

Matai 23:37-39, Luka 19:41-44

³¹ Lâ zo ndainani nâ, kinzi Parisai tamâta pinde nde simâ pa Yesu ku sipai tu, “Koipu Njalae Herot itu ma isupwanzi tamâta pinde njana sipu noko pâta kumâte kâ. Mine nde ara njana noko ma kupile lawea njine ku kulâ pa nia pinde.”³² Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Tamâta njinde nde itogo mbwâmbwa saka mine! Miki kalâ ku kapai i mine tu, ‘Kulonjo; kari njine wa mbwale wa, ande nana ma asokinzi koroani saka piti wa avetanzi pukonja tamâta tininzi ara wa. Anja ma mbwale mauru, njine nja nana ma apânga lâ kerî, ikura Maro Kindeni ne pateâna mine.’³³ Mao nâ, kari njine wa mbwale wa mbwale mauru wa, ande nana ma ayoka alâ. Kinzi kazâna tamâta uru sipunzi ngua-tulâna tamâta simâte lâ Jerusalem lawea nâ; kinzi uru siveta mine lâ lawea tonje, ande tia.

³⁴ O, Jerusalem, Jerusalem, miki kakai kazâna panzi ngua-tulâna tamâta kala kapunzi pâta simâte. Mao nâ, miki uru kakainzi tamâta njinde Maro Kindeni isupwanzi simâ pami, aku mira nâ kasianzi pâta simâte. Ikura zo zo nana atu agogorami itogo tatareko tina igogoranzi natu simâ taitu ku isupinanzi lâ mbani kalo mine. Andeta miki tinimi pwâka.³⁵ Mine kala kalonjo nja; Maro Kindeni nde ipile nemi luma sapâna ku ilâ lâ, kala luma sapâna ikeno ilo kaa nâ. Nana apaimi tu miki ma kamora nana kilo tia lee, ikura lâ zo muli njinde miki ma kaporo tu, ‘Maro Kindeni itu nzâmbe pa koipu njalae njine ikai i ndamwa kala imâ!’”

14

Yesu iveta tamâta tonje, i munja tini poa, ande ipânga ara kilo

Matai 12:9-13

¹ Lâ Juda nenzi pwareâna ne zo sapâna tonje, Yesu ilâ Parisai tamâta mbwananâna tonje ne luma ilo tu ika kuku. Aku kinzi tamâta pinde simo njinde tona, aku sio kaika njana Yesu tu ma iveta vetâna soki tâ.² Aku tamâta tonje, i tini poa ndo, ande isajona Yesu nao.³ Yesu mata ilâ imora tamâta njinde, njine nja ikasojanzi Parisai tamâta ma kinzi pananâna tamâta njana ngua tukuja kâ mine tu, “Tiambo Mose ne ngua tukuja isâu pa kindu tu ma taveta pukonja tamâta tini ara kilo lâ pwareâna ne zo sapâna, tiya?”⁴ Andeta kinzi siporo ngua tonje lâ Yesu kawa nde tia, kawanzi buu nâ. Mine kala Yesu mbau ilâ itanjo tamâta njinde tini, aku iveta i tini ara kilo. Iveta mine lâ, njine nja io tamâta njinde ilâ pa nia yo.

⁵ Njine nja Yesu ikasojanzi tu, “Lâ pwareâna ne zo sapâna, ambo miki nawalami tamâta tonje i natu tâku ne bulmakao ma pata indue ilâ mbââ tonje ilo, ande tamâta njinde ma walele nâ itapa i kâki imâ, tiya?”⁶ Andeta nenzi ngua tonje njana situ kilo lâ Yesu kawa kâ, ande tia.

Yesu iporo njana tamâta ipatawa tamwata tini

⁷ Aku Yesu mata ilâ imoranzi tamâta pinde simâ njana sika kâpwa lâ Parisai tamâta njinde ne luma, andeta kinzi simunja simâ sipatingi njana sikai sajonâna nia ara kâ. Mine kala Yesu itambira ngua panzi mine tu,⁸ “Ambo tamâta tonje isarâwa pano tu kulâ njana kuka lâ i ne waija pakâeja kâ, ande noko ma kulâ kusanjona sajonâna nia ara njinde ikeno tamâta naonzi ndimo. Tiambo kinzi munja sipatea sajonâna nia njinde pa tamâta njalae tonje tâ.⁹ Ambo mine, ande luma warika munja isarâwa pa miki rua tu kamâ njinde, ande ma imâ ku ma ipaino tu, ‘Noko sajonâna nia ara njine kulua tamâta nja’. Njine nja noko ma mai pâta, ku ma kutaulo kulâ kusanjona tamâta râ-râni mulinzi.¹⁰ Kulonjo nja; ambo tamâta tonje isarâwa pano tu kumâ njana kuka lâ i ne waija pakâeja kâ, ande ara njana noko ma kulâ kusanjona muli mao. Ambo kuveta mine, ande luma warika njinde ma imâ ku ipaino tu, ‘Njingu-nambwe, noko kumâ pwai nia ara tonje, aku kusanjona tamâta naonzi.’ Ambo iveta mine, ande kinzi tamâta râ-râni kala sika kuno njinde ma simege njanano ku ilonzi ara pano.¹¹ Nana tu tamâta ea uru ipasuka tamwata nja kâki, ande Maro Kindeni ma itawa tamâta njinde nja ndue ndo. Anja tamâta ea uru ipatawa tamwata nja, ande Maro Kindeni ma isuka tamâta njinde nja ipânga njalae.”

Ara njana kinda ma taveta kenda ara panzi sugorai tamwatanzi

¹² Njinejga Yesu iporo pa Parisai tamâta njinde, ina kala munjga isarâwa papa tu imâ ika kuku. Yesu ipai tu, “Ambo noko ilo patea tu ma kuveta waijâ tonje lâ kari tâku mbo tâ, ande noko ma kusarâwa panzi ne mete wa mota-ñjala wa noko see taitu wa kinzi mbaliñja warakanzi tu ma kinzi nâ simâ, mine ndimo. Tia ma muli kinzi kala ma siveta waijâ tonje, aku ma sisarâwa pa noko tu kulâ kuka kâpwa lâ nenzi luma mine nâ. Mine nde kinzi ma sikatu noko ne vetâjâ ara njinde pano, andeta Maro Kindenî ma ikatu njinde pano, ande tia. ¹³ Noko ma kusarâwa panzi tamâta mine tu ma kinzi nâ simâ, mine ndimo. Ambo noko ilo patea tu ma kuveta waijâ ñjalae tonje, ande ara njana noko ma kusarâwa panzi sugorai tamwatanzi, sitavanzi kinzi tamâta tin-inzi pââsââ wa kenzi sakamao wa matanzi leva-leva wa, tu ma simâ sika kâpwa njinde. ¹⁴ Kinzi tamâta mine nde sikura njana sikatu noko ne vetâjâ ara njinde pano, ande tia. Ambo noko kuveta mine, ande kundeka, njana tu muli, lâ zo njana kinzi tamâta kala simo sondo lâ Maro Kindenî nao njinde ma simandi lâ materja nianzi simo vianzi kilo, ande Maro Kindenî ma ikatu noko ne vetâjâ ara njinde pano.”

Ngua tambirâjâ njana kâñja-nunja ñjalae kâ Matai 22:1-14

¹⁵ Kinzi tamâta kala sisanjona sika kuku Yesu njinde nawalanzi tamâta tonje nde ilonjo ñgua njinde, njinejga iporo pa Yesu mine tu, “Maro Kindenî ne nzâmbe ikeno panzi tamâta njinde ma sisanjona sika lâ i ne waijâ ñjalae, lâ zo muli njinde i ma ikai maro panzi tamâta kâ.”

¹⁶ Andeta Yesu itu lâ kawa ku itambira ñgua mine tu, “Tamâta tonje ilo patea tu ma iveta kâñja-nunja ñjalae, aku isarâwa panzi tamâta rârâ tu simâ sika. ¹⁷ Waijâ njinde ne zo ñga ipâñga lâ, njinejga tamâta njinde isupwa ne wurâta tamâta tonje tu ilâ imoranzî tamâta munjga mbo isarâwa panzi tu simâ njinde. Njinejga wurâta tamâta njinde ilâ ku iporo panzi tamâta njinde taitu-taitu mine tu, ‘Noko kumâ ñga; kâpwa rârâni nde vetâjâ marumbu lâ’. ¹⁸ Andeta kinzi tamâta njinde rârâni nde siporo taulo tu ma simâ tia. Tonje nde ipai tu, ‘Nanja munjga nâ ako tâno tonje, aku ilonju tu alâ amora. O, nanja akura tu amâ tia.’ ¹⁹ Anja tonje kala iporo tu, ‘Nanja munjga nâ akonzi bulmakao sanjao njana siveta wurâta kâ, aku ilonju tu alâ atogonzi. O, nanja akura tu amâ tia.’ ²⁰ Anja tonje kala iporo tu, ‘Nanja munjga nâ akâe kaiwâñgu taine. Mine kala nanja akura tu amâ tia.’

²¹ Njinejga wurâta tamâta njinde ikai nenzi ñgua ku itaulo imâ itapâri pa ne tamâta ñjalae. Tamâta ñjalae nde ilonjo ñgua lâ, aku i wisi nâna ñjalae tina. Njinejga iporo pa ne wurâta tamâta kilo mine tu, ‘Noko walele nâ kulâ pa lawea ñjine ne nzâla ñalanjala rârâni wa nzâla kiri-kiri rârâni wa, aku pwainzi sugorai tamwatanzi, sitavanzi kinzi tamâta tin-inzi pââsââ wa matanzi leva-leva wa kenzi sakamao wa, pwainzi tamâta mine tu simâ njana sika kâpwa ñjine kâ.’ ²² Wurâta tamâta nde iveta mine lâ, njinejga itaulo ku ipai tu, ‘Tamâta ñjalae, nanja aveta ikura noko kawa ñgua mine, andeta luma ilo ñandai pipi yo.’

²³ Ande tamâta ñjalae ipai ne wurâta tamâta mine tu, ‘Noko kupile lawea ñjalae, aku kulâ pa nia ñganje-ñganje. Kumandi lâ nzâla wa tâno rârâni keno njinde, aku kuporo kaika panzi tamâta simo njinde tu ma simâ nanenju luma ilo, njana nanenju luma ma ilo pipi ndo. ²⁴ Nanja apaino tu tamâta rârâni njinde nanja munjga asarâwa panzi tu simâ, ande kinzi njinde ma sikura tu sika nanenju waijâ ñjalae ñjine ne kâpwa tini mwata nâ, ande ma tia.’”

Kinda ma kalonda ñgere sondo munjga lâ, njinejga taponno muli pa Yesu

Matai 10:37-39

²⁵ Kinzi tamâta ñgua ñjalae nde soka kuku Yesu silâ. Njinejga Yesu imandi ku ipupulia lâ, aku ipainzi tu, ²⁶ “Ambo tamâta tonje itu ipono muli pa nanja, andeta i ilo ñjalae konja ñnanzi tina-tama wa kaiwa-natu wa tai-tua wa mwane wa i tamwata ne via wa, ande i ma ikura njana imo nanenju tamâta, ande tia. ²⁷ Aku tamâta ea tini pwâka tu ikale ne kâi popole ku iyoka nanja muliñgu, ande i ma ikura tu imo nanenju tamâta, ande tia.

²⁸ Ambo nawalami tamâta tonje ilo tu ma ipa luma wasaseki, ande ara njana i ma isanjona munjga lâ ñga, ku ma kalo ñgere sondo tu i ma itambira mbumbu ñapia njana ipa luma njinde kâ. Ambo iveta mine, ande ma isama tu i ne mbaliñja ikura njana ipa luma njinde marumbu lâ tâku tia tâku. ²⁹ Ambo iveta mine munjga tia, aku ingunu luma ne ngunu-ngunu nâ, andeta muli ikura njana ipa luma njinde marumbu tia, ande kinzi tamâta rârâni ma simora, ku ma siporo ñgua pavaligiñja papa. ³⁰ Kinzi ma siveta ‘a’ papa ku ma siporo tu, ‘Ayo, tamâta ñai ingunu sâmbwe lâ, andeta ikura njana ipa luma marumbu kâ, ande tia.’

³¹ Aku mine nâ, ambo koipu ñjalae tonje ilo tu ilâ ipara kuku koipu ñjalae tonje, ande ara njana i ma isanjona munjga lâ ñga, aku ma kalo ñgere sondo njana paranja njinde kâ. Njinejga i ma isama tu i ne zugu tamâta ñgu sanjao ma sikura tu sinjaranzi koipu ñjalae tonje ne zugu tamâta ñgu kambwanjenzi tamâta taitu tâku tia tâku. ³² Ambo i ilo patea tu kinzi

sikura tu sinjaranzi tia, ande lâ zo njana i ne kazânga tamâta simo malawae yo, ande i ma ionzi tamâta pinde silâ panzi ku ma siporo tu, 'Maka iloma tu kapara kumi tia. Mine kala maka ma kaveta mana nga ma kamo miki nemi mete.'³³ Aku mine nâ, ambo noko tamâta tonje tini pwâka tu kupu muli pa ne kelekele rârâni, ande noko pwura njana kumo nanenju tamâta, ande tia."

Ngua tambirânga njana tâi ne makisa marumbu

Matai 5:13, Malaka 9:50

³⁴ Yesu iporo ngua kilo mine tu, "Tâi nde kelekele ara nâ. Andeta kaloŋo nga; ambo tâi ne makisa marumbu lâ, ande vetânga tonje keno njana kinzi tamâta ma siveta ne makisa ipânnga kilo kâ, ande tia. ³⁵ Ambo tâi ne makisa marumbu lâ, ande ikura njana ivila kaniŋa tu ipânnga ara lâ tâno ilo, ande tia. Aku mine nâ, ambo kinda takai tâi ne makisa marumbu lâ njinde ku tagema tava njoa take ku tao lâ tâno ilo, ande njinde ikura tu ivila kaniŋa ipânnga ara kâ, ande tia. Kinda uru takai tâi kaniŋa mine ku tatambira kaa nâ. Ambo miki tanjani keno, ande kaloŋo ngua njine sonde."

15

Ngua tambirânga njana "lama" tonje nao tia lâ

¹ Kinzi tamâta sakamao pinde uru siveta wurâta pa Rom njana mbumbu kaniŋa kâ, sitavanzi kiesaka tamwatanzi pinde, ande simâ simo Yesu tini laiti njana siloŋo i ne ngua kâ.

² Mine kala kinzi Parisai tamâta nga kinzi pananânja tamâta njana ngua tukuŋa kâ nde siporo ngua nâna lâ warakanzi nâ ngininzi tu, "Opopo, tamâta njine iveta mete kunzi kiesaka tamwatanzi, aku ika kâpwa kunzi tonal!"

³ Mine kala Yesu iporo ngua tambirânga panzi mine tu, ⁴ "Ambo nawalami tamâta tonje i ne 'lama' kambwanenzi tamâta njalae taitu (100) simo, andeta lama tonje isapiri ku nao tia lâ, ande tamâta njinde ma iveta mana. I ma ipilenzi ne lama (99) simandi lâ nia bilimu njinde, aku ma ilâ mbo iroroto njana ne lama njinde lee, ikura isânda kulu lâ nja. ⁵ Aku lâ zo njana isânda ne lama njinde kulu, ande i ma ikai kâki njana ikale lâ kala, ku ma itaulo ilâ tava ndekânga njalae tina. ⁶ Aku muli, lâ zo njana itaulo ilâ pa ne luma kilo, njinenja i ma isarâwa panzi ninambwe wa nuwala simo lawea njinde tu simâ taitu kuku i. Njinenja i ma ipainzi tu, 'Miki ilomi ndeka kuku nanja! Njana tu nanenju lama tonje nao tia lâ, andeta nanja asânda kulu lâ, kala akai taulo amâ kilo!' "⁷ Yesu itambira ngua mine lâ, njinenja ipainzi tu, "Nanja aporo mao nâ pami; ndekânga kie mine nâ uru ipânnga lâ samba lawea lâ zo

njana kiesaka tamâta tonje ipalele ilo kalo ku ipânnga itogo tamâta wasaseki mine. Mao nâ, lâ samba lawea kinzi uru sindeka njalae koŋa tia njanani tamâta uru siporo tu, 'Nanja nde tamâta sonde, ma apalele ilonju kalonju tia'; andeta kinzi sindeka pâta kaniŋo njana kiesaka tamâta tonje ipalele ilo kalo."

Ngua tambirânga njana mbumbu tonje nao tia lâ

⁸ Njinenja Yesu iporo ngua tambirânga kilo panzi mine tu, "Ambo taine tonje ne mbumbu sarjao ikeno, andeta tonje nao tia lâ, ande taine njinde ma iveta mana. I ma isulu sinâla ku ma itaka luma ilo sonde. I ma iroto mine lee, ikura isânda kulu lâ nja. ⁹ Aku lâ zo njana isânda ne mbumbu njinde kulu, ande i ma isarâwa panzi ninambwe wa nuwala simo lawea njinde tu simâ taitu kuku i. Njinenja i ma ipainzi tu, 'Miki ilomi ndeka kuku nanja! Njana tu nanenju mbumbu tonje nao tia lâ, andeta nanja asânda kulu lâ, kala akai taulo amâ kilo!' "¹⁰ Njinenja Yesu ipainzi mine tu, "Nanja aporo mao nâ pami; lâ zo njana kiesaka tamâta tonje ipalele ilo kalo, ande ndekânga kie mine nâ uru ipânnga lâ samba ilo lâ Maro Kindeni ne anjelo ngininzi."

Ngua tambirânga njana tamâta tonje tavanzi natu rua

¹¹ Njinenja Yesu iporo ngua tambirânga kilo panzi mine tu, "Tamâta tonje i natu tamâne rua simo. ¹² Simo lee, njinenja zo tonje, natu pwete-pwete ipai tama tu, 'Mama, nanja asama tu muli noko ma kuwae ne mbaliŋa wa kelekele rârâni pa maka rua tata rua. Andeta nanja ilonju tu ma njine nâ nanenju mbaliŋa wa kelekele njinde ma kula nanja nja.' Njinenja tamanzi iwae ne mbaliŋa wa kelekele njinde rârâni ilâ panzi rua.

¹³ Zo njalae tia, njinenja natu pwete-pwete nde igona ne mbaliŋa rârâni ku ilâ pa nia malawae tonje. Imo nia njinde, njinenja iveta vetânga potomule kie-kie, aku itambira ne mbumbu rârâni marumbu lâ. ¹⁴ I ne mbumbu rârâni marumbu ndo lâ, njinenja putole njalae tina nde ipânnga lâ nia njinde. Andeta i ne mbumbu tonje njana iko kâpwa kâ, ande tia. ¹⁵ Mine kala i ilâ ku ikai wurâta pa tamâta tonje lâ nia njinde, njana ikai mbaliŋa lâ tini kâ. Aku tamâta njinde io i ilâ njana iveta wurâta sakamao njana ikatona i ne njoa nenzi ngumbi njana isuanzi kâ. ¹⁶ Ikai wurâta mine pa tamâta njinde lee, aku putole ipu pâta lâ. Andeta tamâta tonje kâpwa ara ilua i tu ika kâ, ande tia. Mine kala i mata ilâ imora njoa kapwanzi sakamao uru sika njinde, aku ilo papa.

¹⁷ Imo mine lee, njinenja ne ilo-kalo ipânnga, aku isama tu imo sakamao ndo. Aku i ilo pateva tu, 'Nanja mama ne wurâta tamâta rârâni nde kapwanzi rârâ njinde keno panzi.

Anja naŋa nde amo ŋai, aku putole ipuna pāta kanojo. ¹⁸ Kala ŋaina! Naŋa ma ataulo alā pa Mama kilo, ŋinenŋa ma apai tu, “Mama, naŋa aveta kiesaka lâ Maro Kindeni nao ŋga lâ noko nao tona. ¹⁹ Mine kala naŋa nde tamāta ara tia, akura ŋana amo noko natu kilo, ande tia. Noko wurāta kaa nā kulua naŋa, aku ma amo atogo noko ne wurāta tamāta tonje mine.”

²⁰ I ilo patea mine lâ, ŋinenŋa imandi ku iyoka nzāla itaulo ilā pa tama kilo. Iyoka mine ilā lee, aku imo malawae yo. Andeta tama mata ilā imora natu iyoka imā, aku i kalo sukāŋa ndo ŋana. Tia ku tama ipalilu ilā papa, aku iliko wa inzumwa wa. ²¹ Andeta natu ipai tama mine tu, ‘Mama, naŋa aveta kiesaka lâ Maro Kindeni nao ŋga lâ noko nao tona. Mine kala naŋa nde tamāta ara tia, akura ŋana amo noko natu kilo, nde tia.’

²² Andeta tama isarāwa panzi ne wurāta tamāta tu simā, aku ipainzi tu, ‘Wa, miki walele nā kakai nanenŋu pasawaŋa luan-dondo ara ŋinde kamā, aku kasawa lâ i tini. Aku kasawa mbau sili ne singāra ara tonje lâ i mbau sili tona. Aku kao kām̄ba lâ i kie. ²³ ŋinenŋa kalā kakai bulmakao natu ŋinde tini tumbu ara kamā, aku kapu pāta imāte. Kinda ma taka kāpwa ŋalae wa tandeka wa! ²⁴ Naŋa tu itogo naŋa natunŋu ŋine imāte lâ, andeta kala ŋine imo via kilo. Aku isapiri nao tia lâ, andeta kala ŋine kinda tasānda i kulu kilo!’ ŋinenŋa kinzi siveta kāŋa-nunja ŋalae, aku sika wa sindeka ŋalae.

²⁵ Anja tamāta ŋinde natu nzāla-kulu nde imo tāno ilo. Iveta ne wurāta marumbu lâ, ŋinenŋa itaulo imā pa luma kilo. Iyoka imā ku ipāŋga luma tini laiti lâ, ŋinenŋa iloŋo kinzi tamāta simbana kauru ku sikina kiniŋa. ²⁶ Aku isarāwa pa wurāta tamāta tonje tu imā, aku ikasoŋa tu, ‘Mana mana tā.’ ²⁷ ŋinenŋa wurāta tamāta ipai tu, ‘Noko tai nde itaulo imā lâ, kala noko tama ipu bulmakao natu ŋinde tini tumbu ara imāte. Indeka ndo ŋana imora natu itaulo imā kilo ku imo ara nā, ande kala iveta mine.’

²⁸ Natu nzāla-kulu nde iloŋo ŋgua ŋine, aku i wisi nāna ndo. I tini pwāka tu ilā luma ilo kunzi. Andeta i tama iyāti imā pa nia yo, aku ino papa tu ma imā indeka kunzi. ²⁹ Andeta natu itu lâ tama kawa mine tu, ‘Vetāŋa mine nde mana, a? Ikura mbwera mbwera, naŋa uru akai wurāta ŋalae tina pano, atogo noko ne wurāta tamāta kaa nā mine. Naŋa uru apaveta kuku noko kawa ŋgua rārāni. Andeta noko ŋandai “meme” natu kaa tonje kulua naŋa ŋana ma andeka kunzi ninŋu-nambwe ŋga! ³⁰ Anja noko natu ŋine nde izavaru noko ne kelekele rārāni lâ, itambira kaa nā panzi nzāla taine. Kala ŋine itaulo imā kilo, andeta noko kundeka kala kupu bulmakao natu ŋinde tini tumbu ara papa!’

³¹ ŋinenŋa tama itu lâ kawa ku ipai tu, ‘Natunŋu, noko kumo kuku naŋa ikura zo zo, aku nanenŋu kelekele rārāni nde noko ne. ³² Andeta ara ndo ŋana kinda ma tandeka wa ilonda ara wa, ŋana tu itogo noko tai imāte lâ, andeta kala ŋine imo via kilo. Aku isapiri nao tia lâ, andeta kala ŋine kinda tasānda i kulu kilo.’”

16

Ŋgua tambirāŋa ŋana wurāta tamāta tonje ipasusuanzi nuwala tu sikatu mbuku

¹ Yesu iporo itambira ŋgua kilo panzi ne pāri-tamāta mine tu, ‘Tamāta tonje uru iveta wurāta ŋana ikatona mbaliŋa warika tonje ne kelekele rārāni. Andeta kinzi tamāta pinde simā pa mbaliŋa warika ŋinde, aku sitalea wurāta tamāta ŋinde mine tu, ‘Noko ne wurāta tamāta nde uru izavaru noko ne kelekele ilā kaa nā.’

² Mine kala mbaliŋa warika isarāwa pa wurāta tamāta ŋinde tu imā, aku ipai tu, ‘Naŋa aloŋo pāri ŋana noko ne vetāŋa soki pinde kā. Mana mana, a? Ayo, noko kulā, aku kungere ŋgua lâ pepa tini ŋana nanenŋu kelekele rārāni kambwanjenzi noko uru pwatona ŋinde, aku pwai kumā kulua naŋa. Noko ma pwai wurāta kilo ŋana pwa-tona kelekele ŋinde kā, ande tia.’

³ ŋinenŋa wurāta tamāta ŋinde ilo patea ŋgua mine tu, ‘Opopo, kala ŋine naŋa ma aveta mana. Tamāta ŋalae itu isoki naŋa ŋana nanenŋu wurāta kā. Andeta nanenŋu kaika tonje keno ikura ŋana aveta wurāta lâ tamāta tonje ne tāno ilo kā, ande tia. Anja naŋa maingtu tu anonzi tamāta pinde ŋana mbumbu silana. ⁴ Ayo, naŋa ma aveta vetāŋa tonje, ŋinenŋa lâ zo ŋana tamāta ŋalae isoki naŋa ŋana nanenŋu wurāta kā, ande kinzi tamāta pinde ma ilonzi ara ndo pa naŋa, ku ma sikaina amo nenzi luma ilo.’

⁵ Mine kala wurāta tamāta ŋinde isarāwa panzi tamāta taitu-taitu munŋa sikai kelekele pinde saŋe i ne tamāta ŋalae, aku simā papa. Tamāta tonje imunŋa imā, ande wurāta tamāta ŋinde ikasoŋa tu, ‘Noko munŋa pwai nanenŋu tamāta ŋalae ne mbaliŋa ŋapia saŋe naŋa?’ ⁶ Aku ipai tu, ‘Naŋa munŋa akai i ne kái “oliv” siŋi lâ kulo tamāta ŋalae taitu (100)’. ŋinenŋa wurāta tamāta iporo tu, ‘Noko pwai pepa ŋine naŋa munŋa angere mbuku ŋinde kulu lâ tini, aku kusanŋona ku walele nā kungere ne kulu indue ipāŋga kulo tamāta rua kanoŋo saŋao (50) nā.’ ⁷ ŋinenŋa tamāta tonje kala imā ipāŋga papa, aku wurāta tamāta ŋinde ikasoŋa tu, ‘Anja noko munŋa pwai mbaliŋa ŋapia.’ Aku iporo taulo tu, ‘Naŋa munŋa akai i ne “wit” lâ ngāmo tamāta ŋalae taitu (100)’. ŋinenŋa wurāta tamāta ipai tu, ‘Noko pwai pepa ŋine naŋa munŋa angere mbuku

njinde kulu lâ tini, aku kungere ne kulu indue ipânga ngâmo tamâta njapa (80) nâ.

⁸ Iveta mine lee marumbu lâ, aku muli nga mbaliņa warika isânda vetâņa njinde i ne wurâta tamâta iveta. Aku mbaliņa warika ilâ indekana ne wurâta tamâta njinde njana ne mâsi njana ipakatona tamwata tini kâ. Njana tu kinzi tamâta njinde uru soka tâno njine ne ilo-kalo muli, ande kinzi njinde sisama sondo ndo njana sipakatona warakanzi tininzi lâ nawalanzi ngininzi. Anņa kinzi tamâta njinde uru soka sinâla ne ilo-kalo muli, ande kinzi njandai sipakatona warakanzi tininzi sondo lâ tamâta mine ngininzi.”

Yesu itula njua njana tâno njine ne mbaliņa kâ

⁹ Njineņa Yesu iporo tu, “Nanja apaimi tu ara njana miki ma kakai tâno njine ne mbaliņa sakamao, aku kaveta mete kunzi tamâta. Ambo miki ma kaveta mine, ande muli, lâ zo njana mbaliņa njinde ma marumbu kâ, njineņa kinzi tamâta njinde ma ilonzi ara njana simora miki lâ samba lawea. ¹⁰ Tamâta ea uru iveta vetâņa sondo njana ikatona kekelele rua nâ, ande i kala ma iveta vetâņa sondo mine nâ njana ikatona kekelele rârâ. Anņa tamâta ea uru ipanawe kekelele rua nâ i uru ikatona, ande i kala ma ipanawe kekelele rârâ ndia i uru ikatona mine nâ. ¹¹ Ambo miki kakura tia njana kakatona tâno njine ne mbaliņa sakamao, ande ea ma mbaliņa mao ilami njana kakatona kâ, a? ¹² Ambo miki kakura tia njana kakatona tamâta tonje ne kekelele, ande ea ma miki warakami nemi kekelele ilami njana kakatona kâ, a?”

¹³ Wurâta tamâta ikura tu ikai wurâta panzi koipu rua, ande tia, njana tu i ma wisi nâna pa tonje, anņa ma tini mwasa pa tonje. I ma iyoka koipu tonje ne njua muli, anņa ma ipu muli pa koipu tonje ne njua. Miki kakura tu kao ilomi ndo ilâ pa Maro Kindeni, aku kao ilomi ndo ilâ pa mbaliņa tona, ande tia.” Yesu iporo njua njine.

Yesu itula njua njana tukuņa pinde wa Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta

¹⁴ Kinzi tamâta lâ Parisai ngu nde ilonzi ndo keno pa mbaliņa nâ. Mine kala lâ zo njana kinzi siloņo Yesu iporo njua mine panzi, ande naonzi mata sakamao ndo papa. ¹⁵ Andeta Yesu ipainzi mine tu, “Miki uru kalajenzi tamâta tu miki nde tamâta njana kaveta vetâņa sondo nâ. Andeta Maro Kindeni isama lâ njana ilo-kalo njinde ikeno paveâņa nâ lâ ilomi kalomi. Kekelele ndia kinzi tamâta simora tu ara ndo, njinde Maro Kindeni imora tu sakamao ndo.

¹⁶ Muņa, kinzi tamâta pinde situla Mose ne njua tukuņa wa kinzi njua-tulâņa tamâta nenzi njua wa. Siveta mine lee, ikura lâ

Yoane Lââ-Liliņa Tamwata ne zo. Njineņa lâ Yoane Lââ-Liliņa Tamwata ne zo, aku imâ lee ipânga lâ zo njine, ande pâri ara njana Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ nde ilâ isala nia ndoni. Aku kinzi tamâta rârâni simakâsa njalae ndo njana simo Maro Kindeni ne ngumba ilo. ¹⁷ Andeta Maro Kindeni ne njua tukuņa nde kekelele njalae tina. Mao nâ, samba wa tâno wa ma naonzi tia lâ, anņa Maro Kindeni ne njua tukuņa peko mwata tonje ma ikura tu nao tia lâ, ande tia ndo.

¹⁸ Aku njua tukuņa tonje nde ikeno mine; ‘Ambo tamâne tonje ipile kaiwa taine ku ilâ ikai taine wasaseki tonje, ande iveta sakamao kuku taine wasaseki njinde. Ambo tamâne tonje ikai taine tonje, andeta taine njinde muņa imo tamâne tonje kaiwa njineņa tamâne njinde isoki i, ande tamâne wasaseki njinde iveta sakamao kuku taine njinde.’”

Tapârîņa njana mbaliņa warika ku Lasarus rua

¹⁹ Yesu iporo njua kilo mine tu, “Muņa, tamâta mbaliņa warika tonje imo, aku ikura zo rârâni i uru isawa pasawaņa kanaaneti wa pasawaņa njiņi wa, itogo kinzi koipu njalanjala uru sisawa mine. Aku i uru iveta kâņanuja njalanjala ikura zo. I imo ara mine ku imo nâ. ²⁰⁻²¹ Anņa sugorai tamâta tonje kala imo njinde, i nja tu Lasarus. I uru ikeno mbaliņa warika njinde ne luma nzâla kawa tini laiti. I ilo tu ma ikai kâpwa punu-punu mwata tâ imbe indue mbaliņa warika njinde ne peke kalo, njana ma ika kâ. Anņa i ne mbwatakâe mata njinde uru imo see see wa wembu wa, aku ikura i tini ndoni. Mine kala kinzi mbwâmbwa uru simâ sindamalea i ne mbwatakâe lâ memelanzi.

²² Lasarus imo ara tia mine lee, njineņa imâte lâ. Aku kinzi anjelo sikai silâ sio imo kuku timbunda Abraham lâ samba lawea. Aku mbaliņa warika njinde kala imâte lâ, aku kinzi tamâta sikai silâ sikea lâ. ²³ Mbaliņa warika njinde nde ilâ imo mateņa tamâta nianzi, aku imo ikai nâna njalae tina. Andeta i mata ilea kâki, ande imora Abraham imo malawae njinde, anņa Lasarus nde imo ndaina kuku Abraham. ²⁴ Njineņa mbaliņa warika isuja kawa isarâwa mine tu, ‘Mama Abraham, kalo sukâņa njanana, aku kusupwa Lasarus tu ipatuku mbau sili lâ lâ ilô ku imâ ituturu lâ nanja memelâņgu, ambo iveta vâra-vâra mwasa pa nanja nja. Nanja amo yââ nia njine, aku akai nâna sakamao ndo!’

²⁵ Andeta Abraham itu lâ kawa tu, ‘Natunģu, noko kalo ngere sondo njana njine kâ: muņa, lâ zo njinde noko kumo via lâ tâno kulu, ande noko pwai ne kekelele arara nâ, anņa Lasarus nde ikai malia wa nâna wa. Andeta lâ zo njine, ande Lasarus indeka ku

imo ara ndo, anḡa noko nde pwai nāna ḡalae tina ku kumo nā. ²⁶ Andeta ḡinde nā tia. Nia kawa ḡalae tonḡe ikeno maka wa miki wa ḡnininda, itogo keru ḡana ipu kinda utu kā mine. Mine kala kinzi tamāta simo nia ḡine sikura ḡana sipu kawa ḡalae ḡine utu simbwaliu silā pa miki kā, ande tia ndo. Aku mine nā, kinzi tamāta simo nia ḡinde kala sikura tu sipu kawa ḡine utu simbwaliu simā pa maka kā, ande tia.’

²⁷ ḡineḡa mbaliḡa warika ipai tu, ‘Mama Abraham, mine kala ano pano tu kusupwa Lasarus ilā pa naḡa mama ne luma. ²⁸ Naḡa taiḡu lima simo ḡinde. Ara ḡana Lasarus ma ilā iporo ḡgua kaika panzi tu ma sipaveta nenzi vetāḡa sondo kā. Tia ma kinzi kala ma simā simo nia ḡine ku ma sikai nāna ḡalae, itogo naḡa uru akai mine.’ ²⁹ Andeta Abraham ipai tu, ‘Mose ne ḡgua tukuḡa anḡa kinzi ḡgua-tulāḡa tamāta nenzi ḡgua nde ikeno lā pepa tini. Ara ḡana noko tai ḡinde ma sipono ḡgua ḡinde ku sipaveta kuku.’ ³⁰ Ande mbaliḡa warika ipai tu, ‘Mama Abraham, ḡinde ikura tia. Kuloḡo ḡga; ambo tamāta tonḡe imāte lā, ḡineḡa imandi imo via kilo ku ilā iporo ḡgua panzi, ande kinzi ma sipalele ilonzi kalonzi.’

³¹ ḡineḡa Abraham itu lā kawa tu, ‘Kinzi tininzi pwāka tu siloḡo Mose wa kinzi ḡgua-tulāḡa tamāta nenzi ḡgua. Mine kala, ambo tamāta tonḡe ma imāte ḡineḡa imandi imo via kilo, aku ilā iporo ḡgua panzi tā, ande kinzi ma sipalele ilonzi kalonzi, ande tia.’ ”

17

Kinda ma tayaula tininda pinde nenzi kalo-tawana ndimo

Matai 18:1-7

¹ Yesu iporo ḡgua panzi ne pāri-tamāta mine tu, “Vetāḡa kie-kie ma ipāḡa ḡana isowe kinzi tamāta ilonzi kalonzi tu ma siveta kiesaka kā. Andeta vetāḡa sakamao ndo ma ipāḡa pa tamāta ea iveta vetāḡa kie-kie ḡinde ipāḡa. ² Ambo tamāta tonḡe isowe kalo-tawana tamāta tonḡe ne ilo-kalo ḡana iveta kiesaka kā, ande ḡinde nde sakamao ndo. Ara ḡana nia ndoyo kinzi ma sipa mira ḡalae tonḡe lā tamāta ḡinde ḡandola tā, ku sitambira indue tāi geza-geza ilo mbo inu tāi mbo imāte tā. ḡana tu ambo kinzi muḡa siveta mine papa, ande i ma ikura tu itapa ninambwe ḡinde ḡana iveta kiesaka kā, ande ma tia. Mine kala miki warakami kapakatona sondo ḡga.

Kinda ma tazavaru vetāḡa soki ndia tamāta siveta pa kinda ḡinde piti lā tininzi

Matai 18:18-35

³ Ambo tamāta tonḡe iveta vetāḡa soki pano, ande ara ḡana noko ma kulā kuporo ḡgua kaika papa tu ma ipile ne vetāḡa soki ḡinde. Ambo i kalo sukāḡa ku ipalele ilo,

andere ara, kuzavaru vetāḡa soki ḡinde piti lā tamāta ḡinde tini. ⁴ Mao nā, ambo tu iveta vetāḡa soki pa noko ikura mbwani lima kanaḡo rua lā kari taitu, ḡineḡa itaulo imā pano mbwani lima kanaḡo rua ku ipaino tu, ‘Naḡa aveta soki pano, aku kalonḡu sukāḡa ḡana’, ande ara, kuzavaru vetāḡa soki ḡinde piti lā i tini.”

Yesu itula ḡgua ḡana kalo-tawana kā

⁵ Maro ḡalae iporo ḡgua ḡine lā, ḡineḡa i ne pāri-tamāta nde sipai tu, “Opopo, maka nema kalo-tawana nde kaika tia! Ara ḡana noko ma kusukama”. ⁶ ḡineḡa Maro ḡalae itu lā kawanzi tu, “Ambo nemi kalo-tawana ipāḡa mota mwata, itogo kaniḡa ‘mastet’ vāsa mine, ande miki ma kakura tu kasupwa kāi ḡai tu, ‘Noko kupamburu mbumburu, aku kundue kulā kumandi tāi ilo!’, aku kāi ma iveta ikura kawami mine.”

Yesu itula ḡgua ḡana wurāta tamāta ne vetāḡa kā

⁷ Yesu iporo ḡgua kilo mine tu, “Ambo tamāta ḡalae tonḡe isupwa ne wurāta tamāta tu ilā iveta wurāta papa lā tāno ilo tāku ilā ikatonanzi ‘lama’ tā; anḡa lā zo ḡana wurāta tamāta itaulo imā pa luma kilo, ande i ne tamāta ḡalae ma iporo mana. Tiambo i ma ipai tu, ‘Ayo, kumā walele kusaḡona ambo kuka ḡga’, tiya? ⁸ I ma iporo mine tia ndo. Tamāta ḡalae ma ipai wurāta tamāta mine tu, ‘Noko kulā kuveta kāpwa pa naḡa, aku kupita lalava ḡana wurāta kā ku pwai kāpwa kumā kusu pa naḡa ḡga. Naḡa ma aka wa anu muḡa lā, ḡineḡa noko ma kuka wa kunu muli.’ ⁹ Ambo wurāta tamāta iveta ikura tamāta ḡalae ne ḡgua mine, tiambo tamāta ḡalae ma ipanea i ku kawa ndanḡe papa, tiya? Tia ndo! I nde wurāta tamāta kaa nā ma! ¹⁰ Aku miki kala mine nā; ambo miki kaveta wurāta rārāni naḡa alami tu kaveta ḡinde marumbu lā, ande ara ḡana miki ma kaporo mine tu, ‘Maka nde wurāta tamāta kaa nā; maka kaveta nema wurāta nā.’”

Yesu ivetanzi tamāta saḡao tininzi saga-saga sipāḡa tininzi mbāra-mbāra kilo

¹¹ Yesu nde iyoka nzāla ḡinde ilā pa Jerusalem kā, aku iyoka ilā ipāḡa tāno tonḡe ikeno Samaria tāno anḡa Galilaya tāno ḡnininzi. ¹² Ilā lee ipāḡa lawea tonḡe tini laiti. Anḡa kinzi tamāta saḡao, tininzi saga-saga, ande soka nzālani ndaina simā. Kinzi matanzi kāki simora Yesu, aku simandi malawae. ¹³ ḡineḡa sisarāwa kawanzi ḡalae mine tu, “Yesu, Tamāta ḡalae, kalo sukāḡa ḡanama!” ¹⁴ Yesu mata ilā imoranzi, ḡineḡa ipainzi tu, “Miki kalā katula tinimi panzi patarawāḡa tamāta”. Mine nde kinzi silā ḡana siveta mine kā. Soka silā yo, ande tininzi ipāḡa mbāra-mbāra kilo.

¹⁵ Kinzi matanzi ilâ ku simora tu tininzi ipânga mbâra-mbâra lâ. Ninennga tamâta taitu nâ lâ kinzi tamâta saŋao nŋinde nde itaulo imâ pa Yesu. Isarâwa kawa kâki ŋalae tina ipanea Maro Kindenî. ¹⁶ Iyoka mine imâ lee ipânga pa Yesu lâ, nŋinennga ipare tuku nao tundu ndue lâ Yesu kie tini laiti, aku kawa ndanĝe papa. Andeta tamâta nŋinde nde lâ kinzi Samaria nĝu; i Juda tamâta tia.

¹⁷ Yesu mata imora tamâta nŋinde, aku iporo tu, “Ayo, naŋa munga avetanzi tamâta saŋao sipânga tininzi mbâra-mbâra lâ. Anĝa kinzi lima kanarŋonzi nĝa nde simo ndia. ¹⁸ Mana mana nĝa tinikoa tamâta nŋine simbo nâ nde itaulo imâ ku ipanea Maro Kindenî, a?” ¹⁹ Yesu iporo nĝua mine, nŋinennga ipai Samaria tamâta nŋinde tu, “Noko kumandi, aku kulâ. Noko ne kalo-tawana ivetano kupânga tini ara kilo lâ.”

Yesu itula nĝua nana Maro Kindenî ne mâsi nana ikai maro panzi tamâta kâ

²⁰ Zo tonĝe, kinzi tamâta pinde lâ Parisai nĝu nde sikasoŋa Yesu tu, “Maro Kindenî ma imâ ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu lâ zo ndia.” Nŋinennga Yesu itu nĝua lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Maro Kindenî ne mâsi nana ikai maro panzi tamâta kâ nandai kelekele kinzi tamâta sikura tu simora lâ matanzi nĝa. ²¹ Aku tamâta tonĝe ikura nana iporo tu, ‘Kamora, ikai Maro kala imo nĝai’, tâku, ‘Imo ndai’ tâku, ande tia. Miki kaloŋo nĝa; Maro Kindenî nde imâ ikai maro panzi tamâta marumbu lâ, kala imo miki nĝinimi.”

²² Nŋinennga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Muli nĝa, miki ma ilomi ndo tu naŋa Tamâta Natu ma ataulo amâ ku amo kumi kilo ikura zo pinde. Andeta tia. ²³ Lâ zo nŋinde, kinzi tamâta pinde ma sipaimi tu, ‘Kamora, i imo ndai’, tâku, ‘Kamora, imo nĝai’. Andeta miki ma kapalilu kalâ koka mulinzi ndimo. ²⁴ Miki kasama tu lâ zo nana loloa salaga kâ, ande ne sinâla uru ipane nia ilâ ikura nia ndoni lâ samba kalo. Aku mine nâ, lâ naŋa Tamâta Natu nenĝu zo nana ataulo amâ kilo kâ, ande kinzi tamâta rârâni ma simora pwataki ku sisama. ²⁵ Andeta naŋa ma akai nana nĝalae muŋga lâ nĝa, aku kinzi tamâta simo lâ zo nŋine ma sipu mulinzi pa naŋa.

²⁶ Aku lâ zo nana naŋa Tamâta Natu ma amandi nana ataulo amâ kilo kâ, ande vetâna kie taituni ma ipânga, itogo nia ndoyo ipânga lâ Noa ne zo mine. ²⁷ Muŋga, lâ Noa ne zo, pondi nĝalae ipânga tia yo, aku kinzi tamâta nde simo nenzi, sika wa sinu wa sipakâe wa. Kinzi siveta mine ku simo lee, nŋinennga zo ipânga lâ, kala Noa ikâki ilâ wânga nĝalae ilo. Nŋinennga pondi nĝalae ipânga, aku izavarunzi tamâta ndoni.

²⁸ Aku mine nâ, nanayoni, lâ Loto ne zo, ande kinzi tamâta siveta vetâna kie taituni.

Kinzi simo nenzi, sika wa sinu wa sipako wa sipau kâpwa lâ tâno ilo wa sipa nenzi luma wa. ²⁹ Andeta lâ zo nana Loto ipile Sodom lawea ku ikâwa ilâ, ande lâ zoni ndaina nâ, yââ tava mira ndimoro nde imbe lâ samba tini indue imâ itogo karâzi mine, aku izavarunzi tamâta ndoni.

³⁰ Aku vetâna kie taituni ma ipânga lâ zo nŋinde naŋa Tamâta Natu ma ataulo amâ ku apatua lâ nia yo. ³¹ Lâ zo muli nŋinde, ambo tamâta tonĝe imo ne luma mende kulu, ande ara nana i ma indue ku ikâwa nâ, ma itaulo ilâ luma ilo nana ikai ne kelekele kâ ndimo. Aku mine nâ, ambo tamâta tonĝe imo ne tâno ilo, ande ara nana i ma ikâwa nâ, ma itaulo ilâ ne luma ilo nana ikai ne kelekele pinde kâ ndimo. ³² Miki kalomi nĝere sondo nana vetâna nŋinde muŋga ipânga pa Loto kaiwa! ³³ Tamâta ea ilo nĝalae nana tamwata ne via, ande i ma ikai via ma, ande tia. Anĝa tamâta ea kalo tawana naŋa kala imora tamwata ne via tu kelekele kaa nâ, ande tamâta nŋinde ma imo via ku imo nâ. ³⁴ Naŋa apaimi tu lâ zo nana naŋa ataulo amâ kilo kâ, ande tamâta rua ma simo sikeno peke taitu kulu. Aku Maro Kindenî ma ikai tonĝe imâ imo kuku, anĝa ma ipile tonĝe imo. ³⁵ Aku mine nâ, taine rua ma simo taitu sikai wurâta nana siveta puroŋa kâ. Aku Maro Kindenî ma ikai tonĝe imâ imo kuku, anĝa ma ipile tonĝe imo.”

³⁶⁻³⁷ Kinzi pâri-tamâta nde siloŋo Yesu ne nĝua nŋine, ande sikasoŋa mine tu, “Maro Nĝalae, vetâna rârâni nŋine ma ipânga nia ndia.” Nŋinennga Yesu itu lâ kawanzi ku isia nĝua panzi mine tu, “Lâ nia ndia nĝoa imâte ku karae sâmbu nâ ikeno, ande kinzi sii mal-abogi uru sipagona lâ niani ndaina.”

18

Nĝua tambirâna nana taine mwala kuku nĝua-samâna tamâta rua

¹ Nŋinennga Yesu iporo nĝua tambirâna panzi ne pâri-tamâta. I ilo tu ma ipanananzi nana sikai noŋa pa Maro Kindenî ikura zo zo. I tini pwâka tu kinzi ma sikai wulitia nana sikai noŋa kâ.

² Mine kala itambira nĝua panzi mine tu, “Lâ lawea nĝalae tonĝe, ande nĝua-samâna tamâta tonĝe imo. Tamâta nŋinde imege nana Maro Kindenî kâ, ande tia. Mine kala i nandai kalo sukâna nnanzi tamâta nĝa. ³ Aku taine tonĝe kala imo lawea nŋinde tona, i kaiwa imâte lâ, kala imo mwala. Aku ikura zo zo, taine nŋinde uru ilâ pa nĝua-samâna tamâta nŋinde, aku ino tu, ‘Nanenggu kazâna tamâta nde iveta soki nĝalae pa naŋa. Kusukana ku kuveta nŋine sondo pana!’

⁴ Andeta nĝua-samâna tamâta nŋinde nde tini pwâka tu isuka taine nŋinde. Imo mine lee, andeta muli, nŋinennga i ilo patewa mine

tu, 'Naŋa amege ŋana Maro Kindeni kâ, ande tia, aku ŋandai kalongu sukâŋa ŋananzi tamâta ŋga. ⁵ Andeta taine mwala ŋine uru malawa ipulo naŋa ku imo nâ. Mine nde ara, naŋa ma asuka i ku ma aveta ne malia ŋinde sondo papa. Tia ma taine ŋine imâ mine nâ pa naŋa ikura zo rârâni, aku muli naŋa walongu ma marumbu lâ.' "

⁶ Maro Nalae iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga ipainzi ne pâri-tamâta tu, "Miki kalomi ŋgere sondo ŋana ŋgua-samâŋa tamâta sakamao ŋinde ne ŋgua kâ. ⁷ Mao nâ, i nde tamâta sakamao, taitu iveta kie ara pa taine mwala ŋinde. Mine nde miki kasama tu Maro Kindeni, i Ara Tamwata, ma iveta kie ara ndo panzi i ne pateâŋa tamâta, kinzi ŋinde uru sino papa i ikura kari wa mbo wa. I ma iveta nenzi malia sondo panzi; i ma isae nzâla ŋananzi tia ndo. ⁸ Naŋa apaimi tu Maro Kindeni ma iveta nenzi malia sondo panzi walele nâ. Andeta lâ zo muli ŋana naŋa Tamâta Natu ma ataulo amâ kilo kâ, tiambo naŋa ma asânda tamâta pinde nenzi kalotawana ikeno mao pa naŋa, tiya?"

Ŋgua tambirâŋa ŋana tamâta rua nenzi mâsi ŋana sikai noŋa kâ

⁹ Kinzi tamâta pinde simo nia ŋinde, aku uru sipamorai tu kinzi warakanzi nâ nenzi vetâŋa nde ara lâ Maro Kindeni nao, aŋga tininzi pinde rârâni nenzi vetâŋa nde ara tia. Mine kala Yesu iporo ŋgua tambirâŋa ilâ panzi tamâta ŋinde mine tu, ¹⁰ "Tamâta rua soka silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa, ŋana sikai noŋa kâ. Tonje nde lâ kinzi Parisai ŋgu, aŋga tonje nde tamâta uru iveta wurâta pa Rom ŋana mbumbu kaiŋa kâ. ¹¹ Parisai tamâta ŋinde nde imandi, aku kawa kâki iporo ŋgua pa tamwata nâ mine tu, 'O, Maro Kindeni, naŋa kawâŋgu ndanje pano, ŋana tu naŋa ŋandai amo atogonzi tamâta pinde ŋga. Kinzi tamâta pinde uru sipanâwe, aŋga pinde nde uru siveta mâsi potomule, aŋga pinde nde uru siveta sakamao kunzi tamâta pinde kaiwanzi. Andeta naŋa nde tamâta mine tia ndo! Mao nâ, naŋa ŋandai amo atogo tamâta sakamao ndai uru iveta wurâta ŋana mbumbu kaiŋa kâ! ¹² Opopo, naŋa atu kaika ŋana kâpwa kâ ŋana akai noŋa nâ, ikura kari rua lâ sânda rârâni. Aku naŋa uru akai nanenju mbaliŋa rârâni ku agona ikura lâ sanjaosanjo, ŋineŋga taitu-taitu alua noko.'

¹³ Aŋga mbumbu kaiŋa tamâta ŋinde nde imandi malawae, aku i mai tu mata kâki ilea pa samba. Mine nde nao ndue pa tâno, aku iponza tamwata tini mbwani rârâ ku ikai noŋa tu, 'O, Maro Kindeni, naŋa nde kiesaka tamwatâŋgu. Kalo sukâŋa ŋananzi! "

¹⁴ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga ipainzi tu, "Kinzi rua sikai noŋa marumbu lâ,

ŋineŋga sitaulo silâ pa nenzi luma luma. Andeta naŋa apaimi tu mbumbu-kaiŋa tamâta ŋinde, ande i simbo nâ ipâŋga ilo mbârambâra lâ Maro Kindeni nao. Aŋga Parisai tamâta ŋinde ipâŋga mbâra-mbâra mine, ande tia. ŋana tu tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, ande Maro Kindeni ma itawanzi ndue. Aŋga tamâta ea kinzi uru sipatawa warakanzi tininzi, ande Maro Kindeni ma isukanzi kâki."

Yesu itu nzâmbé panzi lâlu kiri-kiri Matai 19:13-15, Malaka 10:13-16

¹⁵ Kinzi tamâta pinde nde sikai natunzi puro-puro simâ pa Yesu tu ma io mbau lâ tininzi ku itu nzâmbé panzi. Andeta kinzi pâri-tamâta simora ŋine, aku sileanzi tamâta ŋinde. ¹⁶ ŋineŋga Yesu isarâwa panzi lâlu kiri-kiri tu simâ papa, aku ipainzi ne pâri-tamâta tu, "Miki ma kasâu panzi lâlu kiri-kiri tu simâ pa naŋa; kaponu nzâla ŋananzi ndimo. ŋana tu Maro Kindeni uru ikai maro panzi tamâta ea nenzi kalotawana itogo lâlu kiri-kiri nenzi kalotawana mine. ¹⁷ Naŋa aporo mao nâ pami; kinzi lâlu kiri-kiri ŋine ilonzi ndo keno pa naŋa. Ambo tamâta tonje ilo ikeno mine tia, ande i ma ikura tu imo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo, ande tia ndo."

Mbaliŋa warika tonje iporo kuku Yesu Matai 19:16-30, Malaka 10:17-31

¹⁸ Tamâta koipu tonje nde ikasonja Yesu tu, "Pananâŋa ara, naŋa ma aveta mana ŋga ma akura tu amo viâŋgu ku amo nâ." ¹⁹ Yesu nde ipai tu, "ŋana sâ kâ ŋga noko kusarawa naŋa tu 'ara', a? Maro Kindeni simbo nâ nde Ara Tamwata. ²⁰ Noko kusama ŋgua tukuŋa rârâni marumbu lâ: 'Noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonje kaiwa ndimo; noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma kusowe ŋgua lanjeŋa lâ tamâta tininzi lâ ŋgua nia ndimo; noko ma kumege ŋananzi tina-tama, aku taŋa mwasa nâ panzi.'" ²¹ ŋineŋga koipu ŋinde ipai Yesu tu, "Ayo, lâ zo ŋinde naŋa lâlu kiri-mwata yo, aku amo lee ikura lâ zo ŋine, ande naŋa uru apaveta kuku ŋgua tukuŋa ŋine rârâni."

²² Yesu ilonjo ŋgua ŋinde, ŋineŋga ipai koipu mine tu, "Vetâŋa taitu nâ nde noko kuveta tia yo. Noko kulâ, aku kuo ne kekeleke rârâni ilâ panzi tamâta tu siko. ŋineŋga pwai mbumbu ŋana ŋinde kâ aku kulanzi kinzi sugorai tamwatanzi. Ambo noko ma kuveta mine, ande noko ma kumo ara ndo lâ samba lawea. Aku kumâ, kupono muli pa naŋa."

²³ Koipu nde ilonjo Yesu ne ŋgua ŋinde, aku i ilo malia ndo, ŋana tu i nde mbaliŋa warika. ²⁴ Yesu mata ilea pa koipu ŋinde, aku iporo tu, "Ambo kinzi mbaliŋa warakanzi situ simo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo, ande ŋine nde wurâta ŋalae panzi. ²⁵ Mao nâ, ambo

ngoa njalae 'kamel' itu itambwa ilâ mbiri kiri-mwata ne maa ilo, ande i ma ikura tu iveta mine tia. Aku mine nâ, ambo mbaliŋa warika itu imo Maro Kindeni ne ngumbi ilo, ande njinde nde wurâta njalae tina!"

²⁶ Kinzi tamâta siloŋo ngua njine, aku sika-sonja tu, "Opopo, ambo mine, ande ea ikura tu ikai via mao njana imo mine ku imo nâ!" ²⁷ Aku Yesu iporo tu, "Vetâŋa ndia kinzi tamâta sikura tu siveta tia, ande Maro Kindeni ikura tu iveta."

²⁸ Njineŋga Petero ipai Yesu tu, "Ayo, maka mungga kapile nema lawea tava nema kekeleke ndoni njana kaponu muli pa noko!" ²⁹ Yesu nde ipainzi tu, "Nanja aporo mao nâ pami; tamâta ea kinzi siveta wurâta pa nanja kala sipile nenzi luma wa kaiwanzi wa mota-njala wa tinanzi tamanzi wa natunzi wa, ³⁰ ande lâ zo kinzi simo vianzi lâ tâno kulu, ande Maro Kindeni ma itu kilo panzi njana njinde kâ mbwani rârâ njinde. Aku lâ zo njana tâno njine ne zo marumbu kâ, ande Maro Kindeni ma via mao ilanzi tona, ma simo vianzi mine ku simo nâ."

Yesu iporo kilo njana ne mateŋa wa ne mandija wa

Matai 20:17-19, Malaka 10:32-34

³¹ Njineŋga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta sanja kananjoni rua silâ pa nia njanje, ku ipainzi tu, "Ayo, kala njine kindi takâki talâ pa Jerusalem. Aku ngua ndoni kinzi nguatulâŋa tamâta mungga siŋgere njana vetâŋa rârâni kinzi tamâta pinde ma siveta pa nanja Tamâta Natu, ande ngua njinde rârâni ma ipânja kanajo mao nâ. ³² Kinzi tamâta pinde ma sio nanja alâ pa tinikoa mbaunzi ilo. Njineŋga kinzi ma siporo ngua pavaligiŋa pana wa siveta pwapwaka pana wa sisupwara tiniŋgu wa. ³³ Aku ma sipalili nanja pâta ku sipuna pâta amâte. Andeta kari njato lâ, njineŋga nanja ma amandi amo viânju kilo."

³⁴ Andeta kinzi pâri-tamâta sizizâla ndo njana ngua rârâni njine ne duvi kâ. Duvi njinde nde ipavea njanani, kala sisama ngua njine kilala sondu, nde tia.

Yesu iveta tamâta tonje mata leva-leva ipânja ara

Matai 20:29-34, Malaka 10:46-52

³⁵ Njineŋga Yesu ilâ lee ipânja Jeriko lawea tini laiti. Aku tamâta tonje, i mata leva-leva, ande imo ndaina isarâna nzâla njanje. Tamâta njinde uru isarâwa panzi tamâta tu mbumbu wa kekeleke silua. ³⁶ Tamâta njinde ilonjoni tamâta ngu njalae tina soka nzâla simâ, aku ikasonjani tamâta pinde mine tu, "Mana mana tâ." ³⁷ Aku sipai tu, "Yesu, i Nasarete tamwata, ande iyoka imâ." ³⁸ Njineŋga tamâta mata leva-leva njinde isarâwa kaika tu, "Yesu, Daviti ne vâsa noko, kalo sukâŋa njanana!"

³⁹ Andeta kinzi tamâta kala soka simungga njinde, ande simbita ku sipai tu, "Wa, noko kawa buu!" Andeta isarâwa kawa kâki njalae tu, "Daviti ne vâsa, kalo sukâŋa njanana!"

⁴⁰ Aku Yesu imâ imandi, njineŋga iporo panzi tamâta pinde tu sikai tamâta njinde simâ. Tamâta mata leva-leva njinde nde imâ laiti lâ, njineŋga Yesu ikasonja tu, ⁴¹ "Noko ilo tu nanja ma aveta mana pano." Ande tamâta njinde itu lâ kawa ku ipai tu, "Maro Njalae, nanja ilonju tu matânju amora nia".

⁴² Aku Yesu ipai tu, "Ara, mata kumora nia. Noko ne kalo-tawana ivetano ara lâ."

⁴³ Aku walele nâ i mata ara lâ, ku imora nia. Aku imandi ku iyoka Yesu muli lâ nzâla ilâ, aku imo ipanea Maro Kindeni. Kinzi tamâta simora mâsi njinde, ande kinzi rârâni kala sipanea Maro Kindeni mine nâ.

19

Yesu ilâ Sakai ne luma ilo

¹ Yesu iyoka ilâ pa Jeriko lawea ilo, njineŋga itu ikatona nzâla kilo ipole lawea ku ilâ.

² Aku tamâta tonje imo lawea njinde, i njana tu Sakai. I uru ikai poe panzi tamâta njinde siveta wurâta pa Rom njana mbumbu kaiŋa kâ. Mine kala i imo itogo mbaliŋa warika mine. ³ Tamâta njinde ilo tu ma ilâ imora Yesu. Andeta kinzi tamâta rârâ nde soka kuku Yesu silâ, anja Sakai nde tamâta kie mbwana-mbwana nâ. Mine kala ikura tu imora Yesu, ande tia. ⁴ Tia ku Sakai ipalilu imungga panzi ngu njalae njinde ilâ, aku ikâki kâi njalae tonje njana imora Yesu kâ. Isama tu Yesu ma iyoka nzâlani ndaina imâ.

⁵ Yesu nde iyoka imâ ku ipânja nia njinde lâ, njineŋga imandi ku mata kâki itandea kâi njinde, aku ipai Sakai tu, "Sakai, kundue kumâ walele nâ, njana tu njine kari nanja ma amo kuno lâ noko ne luma ilo." ⁶ Aku Sakai nde indue imâ walele nâ, aku ilo indeka ndo. Aku ikai Yesu silâ pa i ne luma. ⁷ Andeta kinzi tamâta rârâni simora njine, njineŋga siporo imâ warakanzi nâ ngininzi mine tu, "Opopo, i ilâ imo kiesaka tamwata ne luma ilo!"

⁸ Aku Yesu ku Sakai rua nde silâ luma ilo. Njineŋga Sakai imandi, ku ipai Maro Njalae mine tu, "Maro Njalae, kulonjo nja. Kala njine nanja ma awae nanjgu mbaliŋa rârâni apu pwataki mo rua, aku ma tonje alanzi sugorai tamwatanzi. Ambo nanja mungga alanje tamâta tonje ku apanawe i ne kekeleke tonje, ande nanja ma akatu kekeleke njapa ilâ papa kilo." ⁹ Njineŋga Yesu itu lâ kawa ku ipai tu, "Ayo, tamâta njai nde Abraham ne vâsa mao! Aku lâ njine kari, ande Maro Kindeni izavaru kiesaka piti lâ kinzi tamâta uru simo luma njine tininzi marumbu lâ. ¹⁰ Njana tu nanja Tamâta Natu amâ tu aroto

ņananzi tamāta njinde sisapiri lā kala sizizāla nana nzāla kā, nana akainzi piti lā kondoma ilo. Aku kinzi ma simo vianzi mine ku simo nā.”

Ņgua tambirāņa njananzi wurāta tamāta sanjao

¹¹ Yesu imo Jerusalem lawea tini laiti, kala iporo Ņgua njinde panzi tamāta siloņo lā. Ande kinzi tamāta ilonzi pateā tu Maro Kindeni ne zo nana ikai koipu lā tāno kulu nde nao laiti nana ipāņa kā. Mine kala Yesu iporo Ņgua tambirāņa panzi. ¹² Yesu itambira Ņgua mine tu, “Tamāta njalae tonje itu ilā pa nia malawae tonje, nana kinzi tamāta njalajala ma sipateā i tu ipāņa koipu njalae. Itu kinzi ma siveta mine, njinēņa ma itaulo imā pa tamwata ne lawea kilo, nana ma ikai poe panzi ne Ņgu. ¹³ I ne zo nana ilā kā nde ipāņa lā, njinēņa isarawanzi ne wurāta tamāta sanjao aku iwae mbumbu ‘gol’ panzi, kala sikai nenzi taitu-taitu. Aku ipainzi tu, ‘Miki kakai mbumbu njinē, aku kalā kaveta wurāta lā tini lee, ikura lā zo ndia nana ma ataulo amā kilo.’ Iporo mine lā, njinēņa ipilenzi ku ilā.

¹⁴ Andeta kinzi tamāta lā i ne lawea njinde nde uru wisinzi nana nana tamāta njalae njinde kā. Mine kala sisupwanzi tamāta pinde sikai Ņgua silā pa nia njinde tamāta njalae ilā papa. Nenzi Ņgua nde mine: ‘Maka tin-ima pwāka tu tamāta njinē ma ikai koipu njalae pama’. ¹⁵ Andeta tia; kinzi tamāta lā nia njinde nde sipateā i tu imo koipu njalae. Njinēņa itaulo imā pa ne lawea kilo. Itaulo imā ipāņa lā, njinēņa ipasupwa ilā panzi ne wurāta tamāta munga iwae ne mbumbu panzi njinde tu simā, nana i ma isama tu kinzi taitu-taitu sikai mbumbu kalulu njanzi.

¹⁶ Wurāta tamāta tonje nde imunģa panzi imā, aku ipai tu, ‘Tamāta Njalae, nana aveta wurāta lā noko ne mbumbu “gol” taitu tini, kala njinē nana akai noko ne mbumbu “gol” kalulu sanjao pano.’ ¹⁷ I ne tamāta njalae nde ipai tu, ‘Noko nde wurāta tamāta ara ndo; noko kuveta wurāta ara pāta pa nana. Noko munģa pwatona kekelele mota mwata njinē sono; mine kala nana wurāta alano nana pwai poe panzi tamāta lā lawea sanjao.’

¹⁸ Njinēņa wurāta tamāta tonje kala imā, aku ipai tu, ‘Tamāta Njalae, nana aveta wurāta lā noko ne mbumbu “gol” taitu tini, kala njinē nana akai noko ne mbumbu “gol” kalulu lima pano.’ ¹⁹ Aku i ne tamāta njalae ipai tu, ‘Mine kala nana wurāta alano nana pwai poe panzi tamāta lā lawea lima’.

²⁰ Njinēņa wurāta tamāta tonje kala imā, aku ipai tu, ‘Tamāta Njalae, noko ne mbumbu “gol” taitu kala keno njanzi. Nana munģa alita lā lalava pinde, aku ao ndue ikeno. ²¹ Nana aruru njanano, nana tu noko uru kalo sukāņa njananzi tamāta tia ndo. Ambo kinzi tamāta

pinde sio nenzi kekelele ndue keno, ande noko uru pwai kekelele njinde. Ambo tamāta pinde sipau kaniņa vāsa lā tāno ilo, ande noko uru kugona kāpwa njinde.’

²² I ne tamāta njalae nde ipai tu, ‘Noko nde wurāta tamāta sakamao ndo! Nana noko tamwata ne Ņgua kā, ande ma nana ao noko kulā pa Ņgua nia. Oe, noko kusama tu nana kalonģu sukāņa njananzi tamāta tia, a? Anģa noko kusama tu nana uru akai kekelele kinzi tamāta pinde munģa sio ndue keno lā, aku uru agona kāpwa kinzi tamāta pinde munģa sipau, a?’ ²³ Ambo mine, ande nana sā kā nģa noko njanai kuo nanenģu mbumbu ilā pinze ilo nģa, a? Ambo noko munģa kuveta mine, ande lā zo nana nana ataulo amā kā, ande nana ma akura tu akai ne kalulu tona. Andeta tia.’

²⁴ Njinēņa tamāta njalae ipainzi tamāta simandi laiti njinde tu, ‘Miki kakai mbumbu njinde sanje i, aku kalua tamāta njinde ne mbumbu sanjao keno papa.’ ²⁵ Andeta kinzi wisinzi motu ku siporo taulo tu, ‘Tamāta Njalae, i ne mbumbu sanjao nde keno papa lā!’ ²⁶ Njinēņa tamāta njalae ipainzi tu, ‘Nana apaimi tu tamāta ea kinzi uru siveta wurāta ara pa nana, ande nana ma wurāta njalae alanzi kilo nana siveta kā. Anģa tamāta ea kinzi uru siveta wurāta ara tia pa nana, ande nana ma akai wurāta njinde sanjenzi. ²⁷ Anģa nanenģu kazāņa tamāta njinde munģa tininzi pwāka tu nana ma akai koipu panzi, ande njinē nā kakainzi kamā njanzi, aku kapunzi pāta simāte lā nana naonģu.’”

Yesu ilā Jerusalem lawea itogo koipu njanzi

Matai 21:1-9, Malaka 11:1-10, Yoane 12:12-19

²⁸ Yesu iporo Ņgua tambirāņa njinē marumbu lā, njinēņa iyoka ilā. Aku ikatona nzāla ikāki ilā pa Jerusalem kā. ²⁹ Ilā lee ipāņa lā tuu tonje, i nģa tu Oliv Tuu. Tuu njinde ikeno lawea rua tininzi laiti, njanzi tu Betfasi lawea anģa Betani lawea. Njinēņa Yesu isupwanzi pāri-tamāta rua silā, aku ipainzi tu, ³⁰ “Miki rua kalā pa lawea ndai ikeno naomi njinde, aku kalā lawea njinde ilo. Njinēņa miki ma kamora ‘donki’ natu tonje kinzi sisine lā imandi. Tamāta tonje munģa isanģona donki njinde kumbu, ande tia. Kayaule wālo piti, aku kakai kamā njanzi. ³¹ Ambo tamāta tonje ma ikasonami tu, ‘Nana sā kā nģa miki rua kayaule donki natu njinē, a?’ ande kaporo taulo papa tu, ‘Maro Njalae ne wurāta nde keno papa.’”

³² Yesu isupwanzi rua silā, njinēņa simora kekelele rārāni ikeno itogo munģa iporo panzi mine. ³³ Siveta nana siyaule wālo piti lā donki tini, andeta donki njinde ne katonāņa tamāta nde simā ku sikasonanzi tu, “Ayo, nana sā kā nģa miki rua kayaule donki

natu njine, a?" ³⁴ Aku kinzi rua siporo taulo tu, "Maro Nalae ne wurâta nde keno papa."

³⁵ Njineŋga kinzi rua sikai donki simâ pa Yesu, aku sinja nenzi pasawaŋa luandondo lâ donki kumbu. Aku sisuka Yesu kâki isaŋona kulu. ³⁶ Soka mine silâ, ande kinzi tamâta nde sikai nenzi pasawaŋa luandondo piti ku sinja lâ nzâla, njana Yesu ma iyoka kulu kâ.

³⁷ Iyoka lee ipânga lâ nia njinde nzâla ipole Oliv Tuu ku indue, njineŋga kinzi kalotawana tamâta rârâni sindeka ku sisuŋa kawanzi njalae, aku sipanea Maro Kindeni njana mâsi kaika njalaŋala rârâni kinzi muŋga simora Yesu iveta. ³⁸ Sisarâwa mine tu, "Maro Kindeni itu nzâmbe pa koipu njalae njine ikai Maro Nalae ndamwa kala imâ! Tapanea Maro Kindeni, i âta Tamwata, njana tu iveta kinda tamâta tamo ilonda kalonda taitu kuku i!" ³⁹ Anja kinzi tamâta pinde lâ Parisai ngu nde simo lâ ngu njalae njinde nginzi, aku sipai Yesu tu, "Pananâŋa, kumbitanzi noko ne tamâta njana ngua kala siporo njine tâ!" ⁴⁰ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku iporo tu, "Naŋa apaimi tu ambo kinzi ma sisae warakanzi kawanzi, ande kinzi mira njai ma sikai nianzi ku ma sisarâwa sipanea Maro Kindeni!"

Yesu ita njanani tamâta simo Jerusalem lawea

Matai 23:37-39, Luka 13:34-35

⁴¹ Yesu ilâ lee ipânga Jerusalem lawea tini laiti, aku mata ilâ imora lawea njalae njinde. Aku ita njanani tamâta simo njinde. ⁴² Aku iporo tu, "Opopo, miki tamâta kamo Jerusalem lawea, naŋa ilonŋu tu miki ma kasama njana vetâŋa njine kala ikura tu iveta miki kamo sondo. Andeta vetâŋa njinde nde ikeno paveâŋa, aku miki kakura tu kamora, ande tia. ⁴³ Ayo, kalonjo nŋa; muli nŋa zo tonje ma imâ ipânga, njineŋga nemi kazâŋa tamâta ma simâ sisau tâno njalae kâki siveta ngumbi njalae njana sinje miki kâ. Kinzi ma sinje miki ndo lâ nemi lawea. ⁴⁴ Njineŋga ma sizavaru nemi lawea, aku ma sizavaru miki ndo. Lâ nemi lawea ilo, ande kinzi ma sipile mira tonje ikeno mira tonje kulu, ande tia. Aku malia njinde nde duvi mine; Maro Kindeni ne zo njana imâ ivilami kâ ande imâ ipânga lâ, andeta miki kazizâla njana."

Yesu injaranzi mbaliŋa warakanzi lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa

Matai 21:12-13, Malaka 11:15-18, Yoane 2:13-16

⁴⁵ Njineŋga Yesu iyoka ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ngumbi ilo, aku iveta njana injaranzi tamâta uru simo nia njinde sipako kelekele njana patarawâŋa kâ. ⁴⁶ Aku ipainzi mine tu, "Maro Kindeni kawa ngua ikeno mine, 'Nanenŋu luma ma imo luma njana

noŋa kâ'. Anja miki nde kaveta njine ipânga itogo kinzi nanzare tamâta nenzi munâŋa nia mine!"

⁴⁷ Aku ikura zo zo, Yesu imo ipanananzi tamâta lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa. Andeta kinzi patarawâŋa tamâta njalaŋala anja kinzi pananâŋa tamâta njana ngua tukuŋa kâ, sitavanzi Isrel ngu nenzi katonâŋa, ande simo siroto nzâla njana sipu Yesu pâta imâte kâ. ⁴⁸ Andeta sisânda nzâla tonje kulu tia, njana tu kinzi tamâta rârâni nde ilonzi ndo tu silonjo Yesu ne ngua.

20

Kinzi sikasoŋa Yesu tu ikai ea ndamwa Matai 21:23-27, Malaka 11:27-33

¹ Zo tonje, Yesu imo Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ngumbi ilo, aku ipanananzi tamâta ku itula pâri ara panzi. Andeta kinzi patarawâŋa tamâta njalaŋala anja kinzi pananâŋa tamâta njana ngua tukuŋa kâ, sitavanzi kinzi Isrel ngu nenzi katonâŋa, ande simâ pa Yesu. ² Aku sikasoŋa tu, "Wa, noko pwai ea ndamwa kumâ kala kuveta mâsi kie-kie njine, a? Anja ea wurâta njine ilano." ³ Njineŋga Yesu itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, "Ara, naŋa kala atu akasoŋami kasoŋaŋa tonje. Miki kaporo ngua taulo imâ pa naŋa; ⁴ Munja, lâ zo njinde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata iveta wurâta njana illinzi tamâta kâ, ande miki ilomi tu Maro Kindeni wurâta njinde ilua i, tiya?, i tamwata nâ ilo patea tu iveta."

⁵ Njineŋga kinzi siporo lâ warakanzi nâ nginzi tu, "Ambo kinda ma taporo taulo tu Maro Kindeni isupwa Yoane tu iveta wurâta njinde, ande i ma iporo pa kindu tu, 'Mine kala njana sâ kâ nŋa miki nandai kalomi tawana Yoane ne ngua, a?' ⁶ Ambo kindu ma taporo taulo tu, 'Yoane tamwata nâ ilo patea tu iveta wurâta njinde', ande kinzi tamâta rârâni ma sisia kindu lâ mira, njana tu kinzi kalonzi tawana tu Yoane nde Maro Kindeni ne ngua-tulâŋa tamâta tonje."

⁷ Tia ku kinzi sipai Yesu tu, "Ea wurâta njinde ilua Yoane, ande maka kasama tia." ⁸ Njineŋga Yesu ipainzi tu, "Ara, naŋa kala ma aporo ngua tonje pami tia njana akai ea ndamwa amâ kala aveta vetâŋa njine."

Ngua tambirâŋa njanani tamâta sakamao sikatona tâno waini

Matai 21:33-46, Malaka 12:1-9

⁹ Njineŋga Yesu iporo ngua tambirâŋa tonje panzi tamâta mine tu, "Tamâta tonje ipau tâno waini tonje, njineŋga io tâno njinde lâ tamâta pinde mbaunzi ilo njana sikatona wa sikai wurâta njana mbumbu lâ tini wa. Anja i tamwata nde ilâ lawea malawae tonje, aku imo ndaina ikura zo luandondo. ¹⁰ Imo lee, njineŋga zo njana kâi waini sipula kananjonzi kâ nde ipânga lâ. Njineŋga tâno warika

isupwa ne wurâta tamâta tonje ilâ panzi tamâta njinde uru siveta wurâta lâ i ne tâno waini ilo. I ilo tu kinzi ma waini kanaanjo pinde silua, ikura munja sipa ngua tu ma siveta mine. Andeta kinzi tamâta uru siveta wurâta lâ tâno njinde nde sipu wurâta tamâta njinde, aku sinjara i iyoka mbau kaa nâ itaulo ilâ. ¹¹ Njinejga tâno warika isupwa wurâta tamâta tonje kilo tu ilâ panzi. Andeta kinzi kala siveta mâsi mine nâ papa; sipu wa siveta i sakamao ndo wa, njinejga sinjara iyoka mbau kaa nâ itaulo ilâ. ¹² Njinejga tâno warika isupwa ne wurâta tamâta tonje kilo tu ilâ panzi, andeta kinzi siyaula i ndo, aku sinjara iyâti ilâ pa nia yo.

¹³ Mine kala tâno warika ilo patewa tu, 'Njine ma naja aveta mana. Ayo, naja ma asupwa natunju tamâne ilâ panzi. Naja ilonju ndo keno papa i; tiambo kinzi ma simege njana i tâ.' ¹⁴ Andeta kinzi tamâta uru siveta wurâta lâ i ne tâno njinde nde simora tâno warika natu imâ panzi. Aku siporo lâ warakanzi nâ ngininzi mine tu, 'Wa, tamâta ndai ma muli ikai tama ne mbalija ndoni. Ayo, njine ma tapu i pâta imâte, ande kinda warakânda ma takai i ne tâno njine.' ¹⁵ Siporo ngua njine lâ, aku marumbu. Kinzi sinjara i lâ tâno ilo iyâti ilâ pa nia yo, njinejga sipu pâta imâte lâ."

Yesu itambira ngua njine panzi lâ, njinejga ikasonanzi tamâta njalanjala mine tu, "Ayo, miki ilomi tu tâno warika njinde ma iveta kie mana panzi tamâta njinde munja sikai wurâta lâ tâno njinde ilo. ¹⁶ I ma imâ, ku ma ipunzi tamâta njinde pâta simâte. Njinejga i ma tâno waini njinde ilanzi tamâta pinde njana sikatona kâ."

Kinzi tamâta silonjo Yesu ne ngua njine lâ, njinejga siporo tu, "Mine tia ndo!" * ¹⁷ Andeta Yesu mata ilea panzi, aku ipainzi tu, "Mine nde njana sâ kâ njga Maro Kindeni ne ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

'Mira njine kinzi tamâta njana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipânga mira ara njana isuka luma nganje kaika kâ.'

¹⁸ Ambo tamâta tonje pata ndue ku mira njine ipu, ande mira njine ma ipu tamâta njinde karae pwapwataki. Ambo mira njine imbe ndue ipu tamâta tonje kulu, ande mira njine ma izavaru i ndo lâ kala imâte."

¹⁹ Kinzi pananâja tamâta njana ngua tukuja kâ wa kinzi patarawâja tamâta njalanjala nde sisama tu Yesu itambira ngua njinde iyoke kinzi warakanzi nâ. Mine kala lâ zoni ndaina kinzi simandi ku situ sikale Yesu kaika sio lâ luma sakamao ilo. Andeta siruru njananzi tamâta, kala njandai siveta mine njga.

Kinzi sikasonja Yesu njana mbumbu uru silua Koipu Njale Kaisara

Matai 22:15-22, Malaka 12:13-17

²⁰ Njinejga kinzi patarawâja tamâta njalanjala nga kinzi pananâja tamâta njana ngua tukuja kâ nde sio njana Yesu kâ. Aku sisupwanzi tamâta pinde silâ pa Yesu tu ma sipu i tini njana ngua lanjeja kâ. Kinzi tamâta njinde nde silâje tu tininzi mwasa nâ njana silonjo Yesu ne ngua kâ. Kinzi situ ambo i ma iporo ngua ndia soki tâ, ande ma sikai sio lâ Rom nenzi koipu njale mbau ilo, njana i ma io Yesu ilâ pa ngua nia kâ. ²¹ Kinzi tamâta njinde simâ pa Yesu ku siporo tu, "Pananâja, maka kasama tu noko ne ngua nde sonde, aku noko uru kuporo ngua mao nâ panzi tamâta. Noko uru kuporo ngua kaja taituni nâ panzi tamâta njalanjala wa kinzi sugorai tamwatanzi wa. Aku noko uru kupanananzi njana Maro Kindeni ne vetâja mao kâ. ²² Mine kala noko ilo mana; nenda koipu njale Kaisara uru iporo kaika tu kinda ma mbumbu talua. Mose ne ngua tukuja isâu tu kinda ma mbumbu njinde talua Kaisara, tiya?"

²³ Andeta Yesu isama lâ njana nenzi ngua lanjeja njinde kâ. Mine kala ipainzi tu, ²⁴ "Miki kakai mbumbu tonje kamâ katula pana. Mbumbu tai wa njga njine kala ikeno lâ mbumbu tini, ande ea ne." ²⁵ Kinzi nde siporo taulo tu, "Kaisara ne". Njinejga Yesu iporo lâ kawanzi mine tu, "Mine kala Kaisara ne kelekele, ande miki kalua Kaisara. Anja Maro Kindeni ne kelekele, ande kalua Maro Kindeni."

²⁶ Yesu iporo ngua njine lâ kinzi tamâta râra naonzi, andeta kinzi tamâta njalanjala njinde sikura tu sikai i sio lâ ngua nia njana ne ngua njine kâ, ande tia. Kinzi wisinzi motu njana Yesu ne ngua njinde kâ, kala kawanzi buu nâ.

Kinzi sikasonja Yesu njananzi tamâta simâte lâ, njinejga simandi simo vianzi kilo

Matai 22:23-33, Malaka 12:18-27

²⁷ Zo tonje, kinzi tamâta pinde lâ Sadyusi ngu nde simâ pa Yesu. Kinzi ngu njinde uru kalonzi tawana tu kinzi mateja tamâta ma muli simandi simo vianzi kilo, ande tia. Aku sipai Yesu tu, ²⁸ "Pananâja, Mose munja ingere ngua tukuja tonje imâ pa kinda mine tu, 'Ambo tamâta tonje i natu tia ku imâte, ambo i kaiwa taine imo njai yo, ande tamâta njinde tai ma ikai tua kaiwa, aku kinzi rua ma sipulia lâlu itogo tua kilala mine.'" ²⁹ Kinzi siporo ngua njine lâ, njinejga sisia ngua pa Yesu mine tu, "Ayo, tamâne nzâla-kulu tonje i tai lima kanaanjo taitu simo. Nzâla-kulu njinde nde ikai kaiwa taine tonje, andeta mwanja tamâne imâte lâ, aku i natu tia. ³⁰ Mine kala i tai iyoka tua muli ku ikai

* **20:16:** Yesu ne ngua tambirâja njinde itula pwataki tu Maro Kindeni ipu muli panzi Juda ngu ku itu nzâmbé panzi tinikoa ngu, aku kinzi Juda tamâta silonjo ku wisinzi nâna.

taine njinde itogo i kaiwa mine. ³¹ Andeta i kala natu tia, aku imâte lâ. Njineŋga kinzi rua tainzi kala iveta vetâŋa mine nâ, ikai taine njinde njineŋga imâte, aku i kala natu tia. Siveta mine lee, aku tai rârâni sikai taine taituni njinde, ku kinzi kala natunzi tia, ku simâte lâ. ³² Kinzi rârâni simâte marumbu lâ, aku muli ŋga taine kala imâte. ³³ Ayo, lâ zo muli, ambo kinzi mateŋa tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande taine njinde ma imo itogo ea kaiwa lâ kinzi tai-tua lima kananŋonzi rua njinde. Noko kusama tu kinzi rârâni munŋa sikai kaiwanzi taine taitu njinde.”

³⁴ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Lâ zo njine, ande kinzi taine wa tamâne wa nde uru sipakâe. ³⁵ Anŋa kinzi tamâta njinde Maro Kindeni ipateanzi lâ tu ma simandi vianzi kilo ku simo kuku i lâ zo muli, ande kinzi ŋgu njinde ma sipakâe, ande tia. ³⁶ Nana tu kinzi ma sikura ŋana simâte kilo kâ, ande tia. Mao nâ, kinzi ma simo sitogonzi anŋelo mine. Maro Kindeni ma ipanŋonzi lâ mateŋa nianzi, kala ma simo vianzi nâ. Mine kala kinzi ma simo i natu wukale. ³⁷ Singani Mose kala itula pwataki tu muli ŋga, kinzi mateŋa tamâta ma simandi simo vianzi kilo. Lâ i ne ŋgua tapârîŋa ŋana kâi kiri-mwata njinde yââ kana, ande Mose ingere ŋgua mine tu, ‘Maro Kindeni nde imo Abraham ŋga Isaka ŋga Yakopu nenzi Maro Njalae’. ³⁸ Ayo, ŋgua njinde itula pa kindâ tu Maro Kindeni ŋandai kinzi mateŋa tamâta nenzi Maro Njalae ŋga. I imo Maro Njalae panzi tamâta simo vianzi njinde, ŋana tu lâ i nao kinzi tamâta rârâni simo vianzi nâ.”

³⁹ Kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ pinde nde siloŋo Yesu iporo ŋgua mine, njineŋga siporo tu, “Pananâŋa, noko ne ŋgua nde ara ndo!” ⁴⁰ Aku kinzi tamâta njinde rârâni simege ŋana Yesu kâ, kala ilonzi pateau ma sikasonŋa i ŋana ŋgua tonŋe kilo, ande ma tia.

Yesu ikasonŋanzi tamâta ŋana Kîrisi, ina Maro Kindeni ne pateâŋa tamâta

Matai 22:41-46, Malaka 12:35-37

⁴¹ Njineŋga Yesu ikasonŋanzi tamâta ŋalajala mine tu, “Mana mana ŋga kinzi uru siporo mine tu Kîrisi nde Daviti ne vâsa, a? ⁴² Kalonŋo ŋga; Daviti tamwata munŋa ingere ŋgua lâ wâŋŋiŋa paneâŋa kâ ne pepa tini mine tu,

‘Maro Kindeni itu ŋgua pa nanenŋu Maro Njalae mine tu, “Noko kusanŋona ŋai pa nanŋa mbaunŋu wia kâ lee, ⁴³ ikura lâ zo njinde nanŋa ma aonzi noko ne kazâŋa tamâta simo noko kalo.”’

⁴⁴ Miki kalonŋo ŋga; Daviti tamwata nde ipatu Kîrisi ŋa mine tu ‘Maro Njalae’. Mine nde mana mana ŋga Kîrisi nde Daviti ne vâsa nâ, a?”

Kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ uru siveta vetâŋa potomule rârâ

Matai 23:1-36, Malaka 12:38-40

⁴⁵ Njineŋga Yesu iporo ŋgua panzi ne pâri-tamâta lâ kinzi tamâta rârâni naonzi mine tu, ⁴⁶ “Miki kapakatona sono ŋnanzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ. Lâ zo ŋana sipete kâ, ande kinzi ilonzi koŋa tu sisawa pasawaŋa luandongo lâ tininzi, ŋana itula pwataki tu kinzi nde tamâta ŋalajala. Kinzi nde ilonzi ŋalae tina tu kinzi tamâta ma simege ŋnanzi ku siporo ‘Kari ara’ panzi lâ ao ŋgini. Aku ilonzi tu sikai sanŋonâŋa nia arara lâ tamâta naonzi lâ luma ŋana pasauŋa kâ ilo wa lâ kâŋa-nuŋa ŋalajala nia wa. ⁴⁷ Kinzi uru sikai lanŋeŋa panzi taine mwala, aku sipanawe nenzi luma. Aku uru sipasuka warakanzi tininzi ku sikai noŋa luandongo, ŋana kinzi tamâta ma simoranzi. Andeta muli, lâ zo ŋana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande kinzi tamâta mine ma sikai nâna ŋalae tina.”

21

Sugorai taine tonŋe io ne patarawâŋa ilâ pa Maro Kindeni

Malaka 12:41-44

¹ Njineŋga Yesu mata kâki imoranzi mbaliŋa warakanzi pinde sikai mbumbu simâ, aku sio lâ pinze njinde ikeno Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo, ŋana siveta nenzi patarawâŋa kâ. ² Aku Yesu imora sugorai taine mwala tonŋe kala io mbumbu kiri-kiri rua indue pinze ilo. ³ Njineŋga Yesu iporo tu, “Nanŋa aporo mao nâ pami; sugorai taine mwala njine nde io mbumbu ŋalae tina, ipole mbumbu njinde kinzi mbaliŋa warakanzi rârâni munŋa sio lâ pinze ilo. ⁴ Nana tu kinzi rârâni nenzi mbumbu rârâ keno panzi, aku sio pinde nâ ilâ pinze ilo. Anŋa taine njine nde imo sugorai ndo, andeta io ne mbumbu ndoni, kala i ne mbumbu tonŋe ikeno papa ŋana iko kapwa kâ, ande tia.”

Yesu iporo ŋgua ŋana Maro Kindeni ne luma sapâŋa ma zavaruŋa pwapwataki

Matai 24:3, Malaka 13:4

⁵ Kinzi pâri-tamâta matanzi ilâ silea pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa, aku siporo mine tu, “Kinzi tamâta munŋa sikai mira arara ku sisanŋara lâ luma tini itogo singâra mine. Aku sikai nenzi kelekele arara tona silua Maro Kindeni lâ, njineŋga sisanŋarana njinde itogo luma ne singâra mine.” Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, ⁶ “Nanŋa atu aporo ŋgua pami ŋana kelekele kala miki kamora njine. Zo tonŋe ma muli ipânŋa, aku lâ zo njinde, kinzi ma sipile luma njine ne mira tonŋe ikeno mira tonŋe kulu, ande ma tia. Kinzi ma sitambiranzi mira rârâni njine ndue keno.”

Yesu itula ngua njana malia rârâ ma muli ipângga

Matai 24:4-13, Malaka 13:5-13

⁷ Njineŋga kinzi pâri-tamâta sikasonja Yesu tu, “Pananânja, mâsi kanaŋo njine ma ipângga lâ zo ndia. Aku mâsi ndia ma ipângga muŋga njana itula pwataki tu zo njinde laiti njana ipângga kâ.”

⁸ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Miki kapakatonona sondo nja. Tia ma kinzi sikai lajeŋja pami. Njana tu tamâta rârâ ma simâ ku sipatu naŋa njângu, aku ma siporo tu, ‘Naŋa warakângu kala Kirisi’. Aku ma sipaimi tu, ‘Ayo, zo nja imâ ipângga laiti lâ’. Andeta miki ma kalâ kapono muli panzi ndimo. ⁹ Ambo tu miki ma kaloŋo njua njananzi lawea pinde siveta paraŋa njalae, ande miki ma karuru ndimo. Njana tu vetâja njinde ma ipângga muŋga lâ nja, andeta zo njana tâno njine ne zo marumbu kâ ma ipângga walele tia.”

¹⁰ Yesu iporo njua njine lâ, njineŋga ipainzi tu, “Kinzi tamâta lâ lawea pinde ma simandi sikai kazâja panzi tamâta lâ lawea pinde. Anja kinzi nju pinde ma simandi sikai kazâja panzi nju pinde. ¹¹ Ogigi njalanjala ma siveta tâno ririŋo, aku putole njalae tava pukonja sakamao njalanjala ma sipângga lâ lawea rârâ. Kinzi tamâta ma simora mâsi njalanjala kie-kie ipângga lâ samba tini, aku njinde ma ivetanzi siruru njalae tina.

¹² Andeta vetâja rârâni njinde ma ipângga tia yo, ande kinzi ma sikai miki kaika, ku ma siveta malia pami. Miki uru kalomi tawana naŋa, aku njana duvi njine kâ kinzi ma siomi lâ njua nia lâ luma njana pasauŋa kâ ilo. Njineŋga ma siomi kalâ luma sakamao ilo, ku ma sikaimi singunumi kamandi lâ kinzi koipu njalanjala wa tamâta mbâna-mbâna naonzi. ¹³ Andeta vetâja njinde nde itogo miki nemi nzâla njana kaporo katula pâri ara panzi tamâta njalanjala njinde kâ. ¹⁴ Andeta miki ma kalomi loko muŋga njua njua ndia miki ma kaporo taulo panzi, mine ndimo. ¹⁵ Njana tu naŋa warakângu ma ao njua lâ miki kawami njana kaporo katula panzi, aku naŋa ma ilo-kalo ara alami. Mine kala nemi kazâja tamâta njinde ma sikura tu sileleami ku sitawa nemi njua njinde ndue, ande tia ndo. ¹⁶ Andeta njandai kinzi tamâta njinde simbonzi nâ ma sio miki kalâ kazâja tamâta mbaunzi ilo nja. Miki tinami-tamami wa taimi-tuami wa seemi taitu wa nimi-nambwe wa, kinzi njinde kala ma siomi lâ kazâja tamâta mbaunzi ilo. Njineŋga kinzi kazâja tamâta ma sipu miki pinde pâta kamâte. ¹⁷ Mao nâ, kinzi tamâta rârâni ma wisinzi nâna njalae tina njanami, njana tu nemi kalo-tawana ikeno pa naŋa. ¹⁸ Andeta kinzi ma sikura tu sitapa miki piti lâ Maro Kideni mbau ilo, ande tia ndo. ¹⁹ Ambo miki nemi kalo-tawana ma ikeno

kaika, ande Maro Kideni ma via mao ilami, ma kamo viami mine ku kamo nâ.”

Yesu itula ngua tu muli kinzi ma sizavaru Jerusalem lawea

²⁰ Yesu iporo kilo mine tu, “Lâ zo njana miki kamoranzi kazâja tamâta simâ simandi sinje Jerusalem lawea, njineŋga ma kasama tu zo laiti njana sizavaru lawea njinde kâ. ²¹ Lâ zo njinde, ande ara njana kinzi tamâta simo lâ Judia tâno ma sikâwa silâ pa nia tuu. Aku ara njana kinzi tamâta simo Jerusalem lawea ilo njinde ma sipile lawea ku siyâti silâ pa nia pinde. Anja tamâta ea simo tâno ilo, ande kinzi njinde ma sitaulo silâ lawea ilo ndimo. ²² Njana tu zo njinde nde zo njana Maro Kideni ma ipare nia panzi tamâta kâ. Mine kala i kawa njua rârâni njinde muŋga singere lâ pepa tini, ande ma ipângga kanaŋo. ²³ Aku lâ zo njinde, kalosukâja njalae ma ilâ panzi taine kâpwa-kâpwa wa kinzi taine njinde natunzi simo suu tini yo, njana tu malia njalae ndo ma ipângga lâ tâno njine, aku Maro Kideni ne wisi-nâna njalae ma ipângga panzi tamâta nju njine. ²⁴ Kinzi kazâja tamâta ma sipunzi tamâta pinde pâta simâte. Anja pinde nde ma sikainzi silâ simo sugorai tamâta panzi tinikoa nju lâ tâno ndoni. Aku kinzi tinikoa nju ma siveta kenzi sakamao panzi tamâta simo Jerusalem lawea lee, ikura lâ zo ndia Maro Kideni ma itoto nenzi zo njana siveta mine kâ.”

Mâsi pinde ma imâ ipângga, njineŋga Tamâta Natu ma itaulo imâ kilo

Matai 24:27-31, Malaka 13:24-27

²⁵ Yesu iporo njua kilo tu, “Lâ zo muli, ande mâsi kilala kie-kie ma ipângga lâ kari wa nzimona wa pitu wa tininzi. Kinzi tâno tamâta ma simora tâi ilâ wa imâ wa, ne ndujeŋani njalae tina, aku ma siruru pâta ku ma ilonzi rârâ tona. ²⁶ Kinzi tamâta ma ilonzi putuka njalae tina tu, ‘Kala njine mâsi ndia ma ipângga lâ tâno kulu!’ Kinzi ma ilonzi ruruŋa kala ma naonzi lâma, njana tu samba tini ne singâra ma iyoka marumbuni. ²⁷ Njineŋga kinzi tamâta ma simora naŋa Tamâta Natu amo take-take tonje ngini amâ tava walo njalae, aku ma simora kilalângu pwataki tu naŋa nde Maro Njale. ²⁸ Mine nde lâ zo njana vetâja njinde ma imâ ipângga kâ, ande miki ma kamandi kaika, njana tu Maro Kideni ne zo njana iyautemi piti lâ kazâja njinde ilo, ande imâ laiti lâ.”

Ngua tambirâja njana kâi pâla-pâla itula zo Matai 24:32-35, Malaka 13:28-31

²⁹ Njineŋga Yesu iporo njua tambirâja panzi tu, “Miki kalomi ngere njana kâi pâla-pâla wa kâi rârâni wa. ³⁰ Lâ zo njana kâi rârâni sirumba ku lau wasaseki ipângga, ande miki warakami kakura tu kamora wa kasama tu

kari ne zo nga imâ ipânga laiti lâ. ³¹ Aku mine nâ, ambo miki ma kamora vetâja rârâni njinde imâ ipânga lâ, njineŋga miki ma kasama tu Maro Kindeni ne zo njana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipânga laiti lâ. ³² Naŋa aporo mao nâ pami; kinzi tamâta lâ zo njine ma simâte tia yo, njineŋga mâsi rârâni njinde ma imâ ipânga. ³³ Mao nâ, samba wa tâno wa ma muli marumbu lâ, aŋga naŋa kawângu ŋgua nde ma marumbu tia ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.”

*Ŋgua njana tapakatona sondo kâ
Matai 24:36-51, Malaka 13:32-37*

³⁴ Yesu iporo kilo mine tu, “Miki kapakatona sondo ŋga; tia ma miki kanu lââ kaika potomule ku kadauda, aku ma kalomi loko njana karaemi ne kelekele kâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande nanenŋu zo njana ataulo amâ kilo kâ ma ipânga walele pami, itogo nimbu uru ikainzi simbi walele mine. ³⁵ Njana tu nanenŋu zo njinde ma ipânga panzi tamâta rârâni simo nia ndoni lâ tâno kulu. ³⁶ Mine kala kapakatona sondo ikura zo zo. Aku ara njana miki ma kakai noŋa pa Maro Kindeni tu ma ipu tini kaika pa nemi kalotawana, njana vetâja rârâni njinde ma muli ipânga pami. Ambo miki ma kamandi kaika nâ, ande muli miki ma kakura tu kamandi lâ naŋa Tamâta Natu naonŋu.”

³⁷ Ikura kari kari, Yesu uru ipananzi tamâta lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa. Aŋga mbo mbo, ande i uru iyâti ilâ ikeno lâ tuu tonŋe kulu, i ŋa tu Oliv Tuu. ³⁸ Aku ikura zo rârâni, lâ mbwale pwataki, kinzi tamâta rârâni uru simandi ku silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa njana silonŋo i ne ŋgua kâ.

22

*Judas ipa ŋgua tu ma io Yesu lâ
patarawâŋa tamâta njalanjala mbaunzi ilo*

Matai 26:14-16, Malaka 14:10-11

¹ Juda nenzi zo sapâŋa njana sika puroŋa ne yisi tia kâ, ande imâ ipânga laiti lâ. Kinzi uru sipatu kumbwa njinde ŋa tu Pasowa. ² Aŋga kinzi patarawâŋa tamâta njalanjala wa kinzi pananâŋa tamâta njana ŋgua tukuŋa kâ nde siruru tu kinzi tamâta rârâni ma sipono muli pa Yesu. Mine kala siroto nzâla njana sipu Yesu pâta imâte kâ. ³ Njineŋga Sadana ilâ Judas Iskariot ilo, inani tamâta tonŋe lâ kinzi pâri-tamâta saŋao kanaŋonzi rua. ⁴ Mine kala Judas ilâ panzi patarawâŋa tamâta njalanjala, sitavanzi kinzi sambara uru sikatona Maro Kindeni ne luma sapâŋa, njana iporo ŋgua kunzi. Judas itu iroto nzâla njana io Yesu lâ kinzi mbaunzi ilo. ⁵ Kinzi tamâta njinde nde sindeka nâ njana silonŋo Judas ne ŋgua njinde, aku sipa ŋgua tu ma mbumbu pinde silua. ⁶ Aku Judas isâu pa nenzi ŋgua, njineŋga ilâ ku io tini njana zo ndia ma io Yesu lâ kinzi mbaunzi ilo. Indamwa zo tonŋe mbo kinzi

tamâta ma simo kuku Yesu tia, njineŋga ma itula Yesu panzi tamâta njalanjala.

*Kinzi pâri-tamâta rua siveta kâŋa-nuŋa
njana zo sapâŋa kâ*

Matai 26:17-19, Malaka 14:12-16

⁷ Njineŋga zo sapâŋa njana sika puroŋa ne yisi tia kâ nde imâ ipânga lâ. Lâ zo njalae njinde, kinzi Juda tamâta uru sipunzi lama natu pâta simâte, njineŋga sika. ⁸ Mine kala Yesu isupwanzi Petero ku Yoane rua silâ, aku ipainzi tu, “Miki rua kalâ kaveta kâŋa-nuŋa nia sondo, aku kaveta kumbwa njine ne waiŋa pa kinda njana ma taka kâ.” ⁹ Ande kinzi rua sikasonŋa Yesu tu, “Noko ilo tu maka ma kalâ kaveta kâŋa-nuŋa lâ nia ndia.”

¹⁰ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Kalonŋo ŋga; miki kalâ lawea njalae ilo, aku ma kapakâtu kuku tamâta tonŋe lâ nzâla, ikale lââ lâ kulo njalae tonŋe. Miki ma koka tamâta njinde muli, aku kalâ pa luma njinde i ilâ papa. ¹¹ Aku miki ma kapai luma njinde warika mine tu, Pananâŋa ne kasonâŋa nde keno mine; “Luma ilo kisiŋa pwataki tonŋe ikeno ndia, njana naŋa ma aka kumbwa njine ne kâŋa-nuŋa kunzi nanenŋu pâri-tamâta.” ¹² Njineŋga i ma itula luma ilo kisiŋa pwataki tonŋe keno âta pami, peke tava kelekele njana kâŋa-nuŋa kâ nde keno nia njinde. Miki rua kalâ kaveta kâŋa-nuŋa lâ niani ndaina.”

¹³ Njineŋga kinzi rua silâ, aku simora kelekele rârâni ikeno itogo muŋga Yesu iporo panzi mine. Mine kala siveta kâŋa-nuŋa njinde.

*Yesu ika kâŋa-nuŋa kunzi ne pâri-tamâta
Matai 26:20,26-29; Malaka 14:17,22-25;
Yoane 13:1-17; 1 Korin 11:23-26*

¹⁴ Kinzi siveta kâŋa-nuŋa marumbu lâ, njineŋga kari indue ipânga lâ zo sondo njana sika kâ, aku Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde sisanŋona peke tini laiti. ¹⁵ Njineŋga Yesu iporo tu, “Naŋa ilonŋu ndo tu aka kumbwa njine ne kâŋa-nuŋa kuku miki. Mambo taka marumbu lâ, njineŋga naŋa ma akai nâna. ¹⁶ Naŋa apaimi tu naŋa ma aka kâŋa-nuŋa njine kilo tia lee, ikura lâ zo muli njinde Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu. Lâ zo njinde, ande kâŋa-nuŋa njine ne duvi ma ipânga kanaŋo.”

¹⁷ Yesu iporo ŋgua njine lâ, njineŋga ikai waini ne kâmba, kawa ndanŋe pa Maro Kindeni, njineŋga iporo tu, “Miki kakai kâmba njine ku kapalulua warakami taitu-taitu kanu. ¹⁸ Naŋa apaimi tu naŋa ma anu waini kanaŋo kilo tia lee, ikura lâ zo muli njinde Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu.”

¹⁹ Njineŋga Yesu ikai puroŋa kala, ku kawa ndanŋe pa Maro Kindeni, njineŋga ipwataki ku ilanzi ne pâri-tamâta. Aku iporo tu, “Naŋa kanaŋonŋu kala njine. Naŋa ma apayaula

ņana miki kâ. Miki kaka ņana iveta kalo-
ņgere ipānga pami ņana naņa kâ.”

²⁰ Kinzi sika lâ, ņinenņa Yesu ikai waini
ne kâmba kala iveta mine nâ. Iporo tu,
“Naņa seengu ņine nde ņgua pāņa wasaseki
ne kanaanjo. Naņa apaliņi ņana avila miki
kâ. ²¹ Andeta miki kalonjo; tamâta tonje
itu io naņa lâ kinzi kazâņa tamâta mbaunzi
ilo, aku tamâtani ndaina kala io mbau imo
taitu kuku naņa mbaunjo lâ peke ņine kulu.
²² Mao nâ, naņa Tamâta Natu ma ayoka
nzâla ņine mungani Maro Kindeni ipatea
pana. Andeta vetâņa sakamao ndo ma
ipānga pa tamâta ņine io naņa lâ kinzi kazâņa
tamâta mbaunzi ilo.” ²³ Kinzi pâri-tamâta
silonjo Yesu ne ņgua ņine, aku simo sipaka-
sonja mine tu, “Ayo, tamâta ea ma iveta
vetâņa mine.”

*Kinzi pâri-tamâta sipawa ņgua ņana ea imo
mbâna-mbâna*

*Matai 20:20-28, Malaka 9:33-37, 10:35-
45; Yoane 13:1-17*

²⁴ Aku lâ zoni ndaina, kinzi pâri-tamâta
simandi sipawa ņgua ņana ea imo tamâta
mbâna-mbâna lâ ņgininzi. ²⁵ Andeta Yesu
ipainzi tu, “Kinzi koipu ņalanjala lâ tinikoa
ņgu uru sitawanzi tamâta ndo lâ. Aku ilonzi
tu kinzi tamâta ma sipatu ņanji tu, ‘Koipu
Ara’. ²⁶ Aņa miki ma kaveta mine ndimo.
Ambo tamâta tonje imo mbâna-mbâna lâ
miki ņginimi, ande ara ņana i ma imo itogo i
pwete-pwete mine. Ambo tamâta tonje ikai
poe pami, ande ara ņana i ma imo itogo nemi
kuleņa tamâta mine. ²⁷ Miki kalomi ņgere
ņana ņine kâ: ambo tamâta tonje isañona
ika kâpwa, aņa tamâta tonje isowe kâpwa
ku ikai imâ ilua i, ande tamâta ea lâ kinzi
rua imo tamâta ņalae, a? Naņa apaimi tu
tamâta ņalae nde tamâta ņinde isañona ika.
Aņa naņa nde amo miki ņginimi atogo nemi
kuleņa tamâta mine.

²⁸ Muņa, vetâņa pinde imâ tu ikai samâņa
pa naņa, ande lâ zo ņinde miki kamandi
kaika kuku naņa. Miki ņandai kapile naņa
ņga. ²⁹ Naņa Mama muņa io naņa tu akai
koipu panzi i ne tamâta, aku naņa kala mine
nâ ao miki tu kakai koipu panzi tamâta.
³⁰ Mine kala muli, lâ zo ņinde naņa ma
akai koipu ņalae, ande miki ma kasanjona lâ
nanenģu peke tini laiti ņana kaka wa kanu
kuku naņa. Aku miki ma kasanjona koipu
ņalanjala nenzi sanjona nia, ņana kakai poe
panzi Isrel ņgu sanja kanaanzi rua.”

Yesu itula ņgua tu Petero ma ipatimoa i

*Matai 26:31-35, Malaka 14:27-31, Yoane
13:36-38*

³¹ Ninenņa Yesu ipai Petero mine tu, “Sai-
mon, Saimon, kulonjo ņga; Sadana iporo
kaika tu i ma ikai samâņa pa miki, itogo
kinzi tamâta sirurua kâpwa ‘wit’ ne karae
kina mine. Aku Maro Kindeni isâu papa

lâ. ³² Andeta nanayoni naņa ano pa Maro
Kindeni tu ma isukano, ņana noko ne kalo-
tawana ma imbe tia kâ. Aku muli, lâ zo
ņinde noko ma kupalele ku kutaulo kumâ
pa naņa kilo, ņinenņa ara ņana noko ma
kusukanzi noko ninambwe.”

³³ Andeta Petero ipai Yesu tu, “Maro ņalae,
naņa apaveta sondo lâ ņana alâ luma saka-
mao ilo kuku noko, aku apaveta sondo lâ
ņana amâte kuno mine nâ.” ³⁴ Andeta Yesu
itu lâ Petero kawa tu, “Petero, naņa aporo
mao nâ pano; ma ņine mbo nâ, tatareko
ma ita isurja kawa tia yo, ande noko ma
kuporo kupatimoa naņa mbwani ņato tu
noko kusama naņa tia.”

*Yesu iporo panzi ne pâri-tamâta ņana
malia ma ipānga kâ*

³⁵ Ninenņa Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu,
“Nia ndoyo, naņa asupwami mbaumi kaa
nâ kalâ kaveta wurâta pa naņa. Lâ zo
ņinde, ande miki kakai nemi tâņa mota ņana
mbumbu kâ wa keta wa kemi kâmba wa,
ande tia. Aku lâ zo ņinde, ande miki karoto
ņana kekeleke tonje kâ, tiya?” Ande kinzi
siporo taulo tu, “Maka karoto ņana kekeleke
tonje tia.” ³⁶ Aku Yesu iporo tu, “Andeta
ņainani nâ, ambo noko ne tâņa mota ņana
mbumbu kâ keno, ande pwai kulâ. Ambo
noko ne keta keno, ande pwai kulâ. Ambo
noko ne pila ņalae ņana paraņa kâ keno
tia, ande kuo ne pasawaņa luandondo ilâ
panzi tamâta tu siko kâ, aku pwai mbumbu
ņinde ku kuko pila ņalae tonje. ³⁷ ņana tu
Maro Kindeni kawa ņgua ikeno lâ pepa tini
mine tu, ‘Kinzi tamâta situ i nde kieska
tamwata’. Naņa apaimi tu kinzi tamâta ma
sisona naņa atâra lâ kâi popole tini, ņana
iveta ņgua ņinde ipānga kanaanjo. Mao nâ,
ņgua rârâni ikeno lâ pepa tini ņana naņa kâ,
ande laiti ņana ipānga kanaanjo kâ.”

³⁸ Yesu iporo ņgua ņine lâ, ņinenņa kinzi
pâri-tamâta sipai tu, “Maro ņalae, kumora
ņga. Maka nema pila ņalae rua nde keno
pama.” Andeta Yesu iporo taulo tu, “Kura
lâ”.

Yesu ikai noņa lâ Oliv Tuu

Matai 26:36-46, Malaka 14:32-42

³⁹ Ninenņa Yesu ipile Jerusalem lawea,
ku iyâti ilâ pa Oliv Tuu, ikura uru iveta
mine. Aku ne pâri-tamâta nde soka muli silâ.
⁴⁰ Kinzi silâ lee sipānga nia ņinde lâ, ņinenņa
Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kano pa
Maro Kindeni tu ma isukami ņana kamandi
kaika lâ zo ndia samâņa imâ ipānga pami.”

⁴¹ Ninenņa Yesu ipilenzi ku iyoka ilâ pa nia
tonje ikeno laiti, aku ipare tuku ku ikai
noņa mine tu, ⁴² “O Mama, ambo noko ilo tu
kuveta mine, ande naņa ilonģu tu noko ma
pwai kâmba ņana nâna kâ ņine piti sanje naņa.
Ambo taitu noko ma kuveta ikura nanenģu
pateãņa mine ndimo; noko ma kuveta ikura

noko tamwata nâ ne pateânga.”⁴³ Njineŋga samba ne aŋelo tonge nde imâ pa Yesu ku ipu tini kaika papa.⁴⁴ Yesu nde ilo malia ndo. Mine kala ikai noŋa kaika kilo, aku ilaŋe kuraŋa indu ndue ipu tâno itogo see mine.

⁴⁵ Yesu ikai noŋa lâ, njineŋga imandi ku itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta. Andeta mata ilâ imoranzi sikeno nâ, ŋana tu kinzi kalonzi sukâŋa ŋalae tina.⁴⁶ Mine kala ikasonjanzi tu, “Ŋana sâ kâ ŋga miki kakeno, a? Miki kamandi sânda ku kakai noŋa pa Maro Kindeni tu ma isukami ŋana kamandi kaika lâ zo ndia samâŋa imâ ipâŋga pami.”

Judas io Yesu lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:47-56, Malaka 14:43-50, Yoane 18:2-11

⁴⁷ Yesu iporo ŋgua ŋine yo, ande tamâta ŋgu ŋalae simâ sipâŋga. Aku tamâta tonge ikai nzâla imuŋga panzi. I ŋa tu Judas, aku ina kala tamâta tonge lâ kinzi pâri-tamâta saŋaŋo kanaŋonzi rua. Iyoka imâ Yesu tini laiti ŋana ma inzumwa i nao kâ.⁴⁸ Andeta Yesu ikasonja tu, “Judas, noko ilo tu kunzumwa naŋa Tamâta Natu naongu tu pwai kulu-pâŋga ŋana naŋa kâ, a?”

⁴⁹ Kinzi pâri-tamâta simo kuku Yesu ŋinde nde simora tu vetâŋa ŋinde itu imâ ipâŋga panzi, kala sikasonja Yesu tu, “Maro Ŋalae, noko ilo tu maka ma pila ŋalae nâ kasonzi, tiya?”⁵⁰ Njineŋga nawalanzi tamâta tonge mbau ilâ ipasu ne pila ŋalae yâti ku ipu patarawâŋa tamâta ŋalae ne wurâta tamâta tonge, aku pila isalu i taŋa wia kâ motu piti imbe indue tâno kulu.⁵¹ Andeta Yesu imora ŋine, kala ipai tu, “Kupile tâ!” Njineŋga isuŋa mbau itaŋo tamâta ŋinde taŋa, aku i taŋa ipasenge ipâŋga ara kilo.

⁵² Kinzi patarawâŋa tamâta ŋalanjala sitavanzi kinzi sambara ŋana Maro Kindeni ne luma sapâŋa kâ wa kinzi ŋgu nenzi katonâŋa, kinzi ŋinde nde simâ ŋana sikai Yesu kaika kâ. Andeta Yesu ipainzi tu, “Ŋana sâ kâ ŋga miki kakai pila ŋalanjala tava kâi mbuku kamâ pa naŋa, a? Tiambo miki katu naŋa nde panawe tamwatâŋgu, a?”⁵³ Ikura zo zo naŋa uru amo kumi lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa, andeta miki ŋandai kakai naŋa kaika lâ zo ŋinde ŋga. Andeta zo ŋine nde miki nemi zo, ande kala Sadana ne walo nde ipâŋga nia yo lâ.”

Petero ipatimoa Yesu

Matai 26:57-58,69-75; Malaka 14:53-54,66-72; Yoane 18:15-18,25-27

⁵⁴ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, aku marumbu; kinzi tamâta ŋinde sikai i kaika, aku sikai silâ pa patarawâŋa tamâta ŋalae ne luma. Aŋga Petero nde iyoka mulinzi ilâ, andeta imo malawae mwasa.⁵⁵ Kinzi tamâta pinde nde sisuŋa yââ, aku isarjona luma ŋinde

ne ŋgumbi ilo simwai yââ. Aku Petero nde ilâ isarjona kunzi.⁵⁶ Njineŋga wurâta taine tonge imora Petero imwai yââ, aku mata ilea kaika papa ku iporo tu, “Wa, tamâta ŋine kala muŋga imo kuku Yesu”.⁵⁷ Andeta Petero ipatiâmo ku iporo tu, “Taine, naŋa asama i tia”.

⁵⁸ Simo tini nâ, njineŋga tamâta tonge kala mata imora Petero, aku ipai tu, “O, kinzi nawalanzi tonge kala noko”. Andeta Petero ipatiâmo ku iporo tu, “Tia ndo, naŋa ŋandai i ne tamâta ŋga”.

⁵⁹ Simo lee, kari tai taitu ilâ lâ, njineŋga tamâta tonge kala imora Petero ku ipai tu, “Mao nâ, tamâta ŋine muŋga imo kuku i, ŋana tu tamâta ŋine nde Galilaya tamwata.”⁶⁰ Andeta Petero iporo taulo tu, “Wa, naŋa asama ŋgua kala noko kuporo ŋine ne duvi tia ndo!” Petero iporo ŋgua ŋine yo, aku walele nâ tatareko isuŋa kawa.

⁶¹ Njineŋga Maro Ŋalae itale ku mata ilea pa Petero. Ande Petero kalo ŋgere kilo ŋana ŋgua ŋinde Maro Ŋalae muŋga iporo papa. Maro Ŋalae muŋga ipai tu, “Ma ŋine mbo nâ, tatareko ma ita isuŋa kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoa naŋa mbwani ŋato tu noko kusama naŋa tia.”⁶² Njineŋga Petero iyoka iyâti ilâ pa nia yo, aku ita pâta kanaŋo.

Kinzi siveta “a” papa Yesu wa sipu wa

Matai 26:67-68, Malaka 14:65, Yoane 18:22-23

⁶³ Kinzi tamâta kala simandi sinje Yesu ŋinde, ande siporo ŋgua pavaligiŋa papa wa sipu wa.⁶⁴ Kinzi sikau Yesu mata kaika lâ lalava pinde, njineŋga siporo-kaika papa mine tu, “Wa, noko kuporo ŋgua-tulâŋa tamâta ne ŋgua tâ! Ea ipuno, a? Kupatu tamâta ŋine ŋal!”⁶⁵ Aku kinzi siporo ŋgua soki-soki mine râŋa pa Yesu tona.

Kinzi sinjunu Yesu imandi kinzi tamâta ŋalanjala naonzi

Matai 26:59-68, 27:1; Malaka 14:55-65, 15:1; Yoane 18:19-24

⁶⁶ Mbwale pwataki lâ, njineŋga Isrel ŋgu nenzi katonâŋa nde simâ sipasau, aku kinzi patarawâŋa tamâta ŋalanjala aŋga kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ nde simo kunzi. Njineŋga sikai Yesu silâ sinjunu imandi kinzi tamâta ŋalanjala ŋinde naonzi. Aku sipai Yesu tu,⁶⁷ “Noko kuporo pwataki pa maka ŋga; noko nde Kirisi, tiya?” Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku iporo tu, “Ambo naŋa ma aporo ŋine ipâŋga nia yo, ande miki ma kalomi tawana nanenŋu ŋgua tia.”⁶⁸ Aku mine nâ, ambo naŋa atu akasonjami kasonjâŋa tonge, ande miki kala ma kaporo ŋgua itaulo imâ pa naŋa tia.⁶⁹ Ambo taitu miki kaloŋo ŋga; lâ zo ŋine, aku ilâ lee ikura zo muli-muli, naŋa Tamâta Natu ma asarjona

Maro Kindeni Walo Tamwata mbau pa wia kâ.”

⁷⁰ Njineŋga kinzi tamâta njalanjala rârâni nde sikasonja Yesu tu, “Ayo, tiambo noko tamwata nde Maro Kindeni Natu, tiya?” Aku Yesu ipainzi tu, “Miki kaporo tu nanjani warakâŋgu kala njine, aku njuani njine nde mao.”

⁷¹ Njineŋga siporo tu, “Kinda ma tasarawa tamâta tonje kilo tu imâ isowe ngua lâ tamâta njine tini, ande tia. Njana tu i tamwata kawa iporo ngua soki, kala taloŋo lâ.”

23

Kinzi sio Yesu ilâ pa Pilata ne ngua nia

Matai 27:2,11-14; Malaka 15:1-5; Yoane 18:28-38

¹ Njineŋga kinzi tamâta njalanjala rârâni nde simandi ku sikai Yesu silâ pa Pilata, ina Rom nenzi koipu tonje. ² Sipasau kuku Pilata, njineŋga simandi njana sisowe ngua lâ Yesu tini. Aku siporo tu, “Tamâta njine ne soki nde mine; i uru isowe maka Juda tamâta iloma kaloma njana kamandi kakai kazâŋa kâ. I uru indi kaika pama tu ma kao mbumbu ilâ pa Koipu Njalae Kaisara ndimo, aku uru iporo ngua njana i tamwata kâ tu i nde Kirisi, i koipu njalae tonje.” ³ Njineŋga Pilata nde ikasonja Yesu mine tu, “Noko nde Juda nenzi koipu njalae, tiya?” Aku Yesu itu ngua lâ kawa tu, “Noko tamwata kuporo njuanu ndaina”.

⁴ Njineŋga Pilata ipainzi patarawâŋa tamâta njalanjala tavanzi tamâta ngua njinde mine tu, “Nanja njandai asânda tamâta njine ne vetâŋa soki tonje ngua.” ⁵ Andeta kinzi siporo kaika taulo mine tu, “I uru iyoka ilâ ikura Judia tâno ndoni, aku ikai wurâta njana ipanananzi tamâta njana isowe ilonzi kalonzi kâ. Mao nâ, iveta mine munja lâ Galilaya tâno, kala iveta mine lee imâ ipâŋga lâ lawea njine.”

Pilata io Yesu ilâ pa Herot ne ngua nia

⁶ Pilata ilonjo ngua njine lâ, njineŋga ikasonjani mine tu, “O, tamâta njine nde Galilaya tamwata, a?” ⁷ Pilata ilonjo ngua tu Yesu nde iyoka pa tâno njinde Koipu Njalae Herot uru ikai poe papa. Mine kala io Yesu ilâ pa Herot, njana tu lâ zo njinde Herot tamwata kala imo Jerusalem lawea tona.

⁸ Sikai Yesu silâ pa Herot, aku Herot ilo ndeka ndo, njana tu i munja ilonjo Yesu parina, aku ikura zo luandongo lâ, ande i ilo tu imora i. Isama lâ njana Yesu ne vetâŋa kâ, aku i ilo ndo tu Yesu ma iveta mâsi kaika tonje lâ i nao. ⁹ Mine kala Herot ikai kasonjâŋa rârâ njinde pa Yesu, andeta Yesu kawa buu nâ, iporo ngua tonje taulo, ande tia. ¹⁰ Aku kinzi patarawâŋa tamâta njalanjala nga kinzi pananâŋa tamâta njana ngua tukuŋa kâ nde simâ simandi laiti, aku sisowe ngua kaika lâ Yesu tini. ¹¹ Njineŋga Herot tavanzi ne zugu

tamâta nde siporo ngua pavaligiŋa pa Yesu, ku siveta “a” papa. Kinzi sikai pasawaŋa luandongo ara tonje, itogo koipu njalanjala nenzi pasawaŋa mine, aku sisawa lâ i tini. Njineŋga sio i itaulo pa Pilata kilo. ¹² Aku lâ zoni ndaina, Herot kuku Pilata rua nde siveta mete. Munja, Herot uru ikai nânâo pa Pilata.

Pilata isâu panzi tu ma sisona Yesu itâra lâ kâi popole tini

Matai 27:15-26, Malaka 15:6-15, Yoane 18:39-19:16

¹³ Njineŋga Pilata isarâwa panzi patarawâŋa tamâta njalanjala sitavanzi Juda ngua nenzi katonâŋa anga tamâta ngua njinde, aku kinzi rârâni simâ sipasau. ¹⁴ Sipasau lâ, njineŋga ipainzi tu, “Miki munja kakai tamâta njine kamâ pa naŋa, aku kaporo tu i uru isowe tamâta ilonzi kalonzi njana simandi sikai kazâŋa kâ. Andeta naŋa akasonja i sondo ndo lâ miki naomi njana i ne vetâŋa njinde kâ. Ara, miki kaloŋo nga; naŋa asânda tamâta njine ne vetâŋa soki tonje tia. Naŋa ilonjo pateu tu i munja iveta vetâŋa soki tonje ikura miki ma kao i ilâ pa ngua nia, ande tia. ¹⁵ Aku Herot kala mine nâ, ande i ne ilo-kalo nde taituni. Kala njine Herot io tamâta njine itaulo imâ pa kinda kilo. Miki kamora wa kasama tu tamâta njine njandai iveta vetâŋa soki tonje ikura njana naŋa ma ao i ilâ njana sipu pâta imâte kâ. ¹⁶ Mine nde naŋa ma apalili i lâ mbilâo nâ, aku ma ayaute i ilâ.”

¹⁷⁻¹⁸ Andeta kinzi tamâta rârâni nde sisuŋa kawanzi njalae mine tu, “Kupu tamâta njine pâta imâte, aku kuyaute Barabas imâ pa maka!” ¹⁹ (Barabas nde tamâta tonje munja ikai paraŋa njalae pa Rom nenzi koipu lâ Jerusalem lawea, aku ipu tamâta tonje pâta imâte lâ. Mine kala kinzi sio i lâ luma sakamao ilo.) ²⁰ Andeta Pilata ipainzi kilo tu i ma iyaute Yesu ilâ. ²¹ Andeta kinzi sisasarâwa mine tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte! Kupu lâ kâi popole tini imâte!”

²² Ande Pilata iporo taulo panzi ku ikasonjani kilo tu, “Njana sâ kâ, a? Iveta vetâŋa soki ndia. Naŋa njandai asânda i ne vetâŋa soki tonje ikura njana ma ao i ilâ njana sipu pâta imâte kâ. Mine kala naŋa ma apalili i lâ mbilâo nâ, aku ma ayaute i ilâ.” ²³ Andeta kinzi ilonzi kaika ndo, aku sisuŋa kawanzi njalae njinde pa Pilata tu ma ipu Yesu kâki itâra lâ kâi popole tini. Sisarâwa mine lee, aku nenzi sarawâŋa njinde nde ipole Pilata ne ngua lâ.

²⁴ Mine kala Pilata ilo pateu tu ma iveta ikura nenzi ngua mine, kala ipa ngua tu Yesu ma imâte. ²⁵ Kinzi tamâta munja sisarâwa pa Pilata tu ma iyaute tamâta tonje, ina kinzi Rom munja sio lâ luma sakamao ilo. Inani kala tamâta njinde munja ikai paraŋa

pa Rom nenzi koipu ku ipu tamâta tonje imâte. Mine kala Pilata iyaute tamâta njinde ilâ panzi, aku ikai Yesu io lâ kinzi zugu tamâta mbaunzi ilo tu ma siveta ikura ngu nenzi pateŋja mine.

Kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini

Matai 27:31-44, Malaka 15:20-32, Yoane 19:16-22

²⁶ Kinzi zugu tamâta nde sikai Yesu siyâti silâ, njineŋga sipakâtu kuku Sairini lawea warika tonje, i ŋa tu Saimon. Tamâta njinde nde iyoka pa tâno tonje imâ, aku itu ilâ pa lawea ilo kâ. Andeta kinzi sikai tamâta njinde kaika, aku sio Yesu ne kâi popole kâki lâ i kala, aku ikale ilâ. Ikale kâi popole njinde, aku iyoka Yesu muli ilâ. ²⁷ Kinzi tamâta ngu njalae njinde nde soka Yesu muli silâ tona, aku kinzi taine rârà nde sita wa siveta kalosukâŋa ŋana. ²⁸ Andeta Yesu itale ku ipainzi taine njinde tu, “Miki taine lâ Jerusalema lawea, miki ma kata ŋana nanja kâ ndimo. Ara ŋana miki ma kata ŋana warakami wa natumi wa. ²⁹ Miki kaloŋo nga; mwanga ŋga zo sakamao tonje ma ipanga, aku pa zo njinde kinzi tamâta ma siporo tu, ‘Kinzi taine njinde sikura tu sipagugu tia kala simo nunga, ande kinzi njinde ma sindeka.’ ³⁰ Mao nâ, lâ zo njinde kinzi tamâta ma sisarâwa panzi tuu pinde mine tu, ‘Miki kamâ katura maka ku kaveama!’ ³¹ ŋana tu nanja nde tamâta ara, andeta kala njine kinzi tamâta siveta vetâŋa sakamao mine pa nanja. Mine kala lâ zo muli, ande kinzi ma siveta vetâŋa kie mana pa miki, a?”

³² Anja kinzi zugu tamâta nde sikainzi nzanzare tamâta rua silâ tona, ŋana ma sipunzi rua simâte kuku Yesu. ³³ Silâ lee sipanga nia tonje, sipatu ŋa tu “Kulu Kâmba Nia”, aku lâ niani ndaina kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini. Njineŋga sisonanzi nzanzare tamâta rua njinde sitâra tona. Tamâta tonje itâra lâ kâi popole tonje tini pa Yesu tini pa wia kâ, anja tonje nde itâra lâ kâi popole tonje tini pa Yesu tini pa njâsi kâ. ³⁴ Njineŋga Yesu ikai noŋa pa Maro Kindeni mine tu, “Mama, nanja ano pano tu kuzavaru kiesaka njine piti lâ kinzi tamâta njine tininzi, ŋana tu kinzi sizizâla ndo ŋana vetâŋa kala siveta njine kilala.” Anja kinzi zugu tamâta nde sipagui mira itogo satu mine ŋana sisama tu ea ma ikai Yesu ne pasawana.

³⁵ Kinzi Juda tamâta nde simandi ku sio morâŋa papa vetâŋa râràni njinde. Anja nenzi katonâŋa nde siporo ngua pavaligiŋa papa Yesu mine tu, “Ayo, i munga ivilanzî tamâta pinde. Ambo i nde Kirisi, ande ara ŋana i ma ipavila tamwata tonal!”

³⁶ Aku kinzi zugu tamâta kala siporo ngua pavaligiŋa mine nâ pa Yesu. Kinzi soka simâ Yesu tini laiti, aku sisuŋa waini makisa pinde papa tu ma inu kâ. ³⁷ Aku sipai tu,

“Wa, noko kutu Juda nenzi koipu njalae, ande ara, kupavila tamwata tâ!”

³⁸ Kinzi munga sinjere ngua pinde lâ kâi popole tini ikeno Yesu kulu âta. Ngua njinde nde mine: “Tamâta njine nde Juda nenzi koipu njalae”.

³⁹ Aku tamâta tonje lâ kinzi nzanzare tamâta rua munga sisonanzi sitâra Yesu tini laiti njinde, ande iporo ngua pavaligiŋa pa Yesu tu, “Wa, noko kutu Maro Kindeni ne pateŋja tamâta, a? Mine nde kupavila tamwata, aku kuvila maka rua tona!”

⁴⁰ Andeta i nuwala nde iloroŋo ngua njine, aku imbita mine tu, “Opopo, noko kala pwai nâna kie taituni, itogo tamâta njine ikai mine. Andeta noko ŋandai kumege ŋana Maro Kindeni kâ, a? ⁴¹ Kala njine kinzi sipu kinda rua pâta, ande siveta mâsi sondo pa kinda. Kinda takai nâna ikura vetâŋa sakamao munga taveta njinde. Anja tamâta njine ŋandai iveta vetâŋa potomule tonje ŋga.” ⁴² Iporo mine lâ, njineŋga ino pa Yesu tu, “Yesu, lâ zo ŋana noko ma kupanga pwai Koipu Njalae, ande nanja ano pano tu ma kalo ngere ŋanana.”

⁴³ Njineŋga Yesu iporo tauo tu, “Nanja aporo mao nâ pano; lâ karini ŋaina nâ, ande noko ma kumo kuku nanja lâ samba lawea.”

Yesu imâte lâ

Matai 27:45-56, Malaka 15:33-41, Yoane 19:28-30

⁴⁴⁻⁴⁵ Kari ikâki imâ ngini lâ, njineŋga kondoma njalae itura tâno ndoni, ŋana tu kari mata ipanga ŋana lâ. Kondoma ikeno mine lee lala, ikura kari tai nato. Njineŋga walele nâ, lalava matatola njalae njinde uru itâra Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo, ande ipwa pwataki mo rua lâ. ⁴⁶ Njineŋga Yesu isarâwa kawa njalae njinde mine tu, “Mama, nanja ao koranangu imâ pano tu pwatona!” Iporo ngua njine lâ, njineŋga imâte.

⁴⁷ Aku kinzi zugu tamâta nenzi koipu imandi kâi popole tini laiti, ande imora vetâŋa njinde râràni. Aku ipanea Maro Kindeni ku iporo tu, “Mao kanaŋo, tamâta njine nde tamâta sondo ndo, i ne soki tonje tia lâ Maro Kindeni nao.” ⁴⁸ Aku kinzi tamâta râràni munga simâ ŋana sio morâŋa njinde, ande simora vetâŋa njinde râràni ipanga lâ. Njineŋga siponza kondondonanzi ŋana situla pwataki tu kinzi kalonzi sukâŋa njalae tina, aku sitaulo silâ pa nenzi luma luma. ⁴⁹ Anja Yesu ne mete sitavanzi taine pinde munga soka pa Galilaya tâno simâ kuku i, ande kinzi njinde râràni simandi malawae mwasa, aku simora vetâŋa njinde râràni ipanga pa Yesu.

Kinzi sio Yesu karae lâ kuru ilo

Matai 27:57-61, Malaka 15:42-47, Yoane 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Aku tamâta tonje imo Jerusalem lawea, i ña tu Yosepe. I ne lawea tina nde Arimatea lawea ikeno Judia tâno ñinde. I nde tamâta mbâna-mbâna, aku i imo tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao wa kinzi tamâta naonzi. I munja ileleanzi tamâta ñalajala ñana nenzi ilo-kalo wa vetâña situ siveta pa Yesu ñinde. I uru io tini ñana Maro Kindeni ne zo ñana ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu kâ. ⁵² Tamâta ñinde ilâ pa Rom nenzi koipu Pilata, aku ino papa ñana ikai Yesu karae ilâ kâ. Aku Pilata isâu papa tu ma ikai ilâ. ⁵³ Ñineŋga Yosepe ikai Yesu karae piti lâ kâi popole tini, aku ilita lâ lalava pâne tonje. Ñineŋga ikai ilâ io lâ kuru wasaseki tonje ilo munja siveta lâ mira ñalae tonje. ⁵⁴ Andeta zo ñinde nde Juda nenzi zo ñana sipaveta sondo ñana pwareâña ne zo sapâña kâ lâ wurita. Aku zo sapâña nde laiti ñana ipânga kâ.

⁵⁵ Kinzi taine munja soka pa Galilaya tâno kuku Yesu simâ ñinde, ande soka Yosepe muli silâ tu simora Yesu ne kuru nia. Aku simora Yosepe io i karae ndue keno. ⁵⁶ Kinzi taine ñinde nde simora vetâña ñine lâ, ñineŋga sitaulo silâ pa nenzi luma, aku sikai samimi tava kelekele kuwae ara, ñana ma siyoli Yesu karae. Andeta pwareâña ne zo sapâña ña ipânga lâ. Mine kala kinzi sipwarea, ikura Mose ne ñgua tukunja mine.

24

Yesu imandi imo via kilo

Matai 28:1-15, Malaka 16:1-11, Yoane 20:1-18

¹ Lâ sânda, mboyo ñaŋa yo, ñineŋga kinzi taine ñinde nde sikai samimi tava kelekele kuwae ara munja sigona ikeno ñinde, aku sikai silâ pa kuru nia tu ma siyoli Yesu karae. ² Kinzi sipânga kuru nia lâ, ñineŋga matanzi ilâ simora mira ñalae kinzi tamâta munja sitambumbua ilâ ipono kuru kawa ñinde. Andeta mira ñinde ikeno kuru kawa tia. ³ Tia ku kinzi silâ kuru ilo, andeta simora tu Maro Ñalae Yesu karae ñandai ikeno kuru ilo ña. ⁴ Kinzi ilonzi rârâ ñana vetâña ñine ne duvi kâ. Simo mine yo, ñineŋga walele nâ tamâta rua simâ sipânga sipatua panzi, aku simandi taine ñinde tin-inzi laiti lâ kuru ilo. Kinzi rua nenzi pasawarja nde isinala nia ndo, itogo loloa salaga mine. ⁵ Kinzi taine matanzi simora kinzi rua, aku siruru pâta kanaŋo kala naonzi tundu silea ndue pa tâno. Andeta tamâta rua ñinde nde sikasonanzi tu, “Mana mana ña miki kamâ tu karoto ñana via tamwata lâ materja tamâta nianzi, a?” ⁶ I imo ñai tia! Imandi sânda lâ, kala imo via kilo! Miki kalomi ñgere kilo ñana ñgua

ñinde i munja iporo pami, lâ zo ñinde i imo Galilaya tâno yo. ⁷ Ipaimi tu, “Maro Kindeni ne pateâña ikeno tu kinzi ma sio naŋa Tamâta Natu alâ kinzi kiesaka tamwatanzi mbaunzi ilo, aku ma sipu naŋa lâ kâi popole tini amâte. Andeta kari ñato lâ, ñineŋga ñana ma amandi amo viâŋgu kilo.” ⁸ Kinzi siporo ñgua mine lâ, ñineŋga kinzi taine nenzi ilo-kalo ipânga ñana ñgua ñinde Yesu munja iporo panzi.

⁹ Ñineŋga kinzi taine ñinde sipile kuru nia, aku sitaulo silâ ku sitapâri ñgua ñine ndoni panzi pâri-tamâta sarjaŋo kanaŋo taitu, sitavanzî kalo-tawana tamâta ndoni. ¹⁰ Kinzi taine ñinde nde ñanzi mine: Maria, i Makdala lawea taine, aŋga Joana, aŋga Yamesi tina Maria, aŋga kinzi taine pinde tona. Kinzi taine ñinde silâ sitapâri panzi pâri-tamâta. ¹¹ Andeta kinzi pâri-tamâta ilonzi pateja tu taine ñinde nenzi ñgua nde itogo lawea iyoka kaa nâ mine, aku kinzi ñandai kalonzi tawana ñgua ñinde ñga. [¹² Aŋga Petero nde imandi, aku ipalilu ilâ pa kuru nia. Ilâ ipânga lâ, ñineŋga itundu ndue aku ipambara mata lâ kuru ilo, aku imora tu lalava nâ keno. Ñineŋga itaulo ilâ pa luma kilo, aku i ilo ikai wurâta rârâ ñana vetâña ñinde kâ.] *

Tamâta rua sipakâtu kuku Yesu lâ nzâla ñinde ilâ pa Emeus lawea kâ

Malaka 16:12-13

¹³ Aku lâ zoni ndaina, kinzi kalo-tawana tamâta rua nde soka nzâla silâ pa lawea tonje, i ña tu Emeus. Lawea ñinde nde ikeno malawae mwasa lâ Jerusalem, itogo nia mbuku sarjaŋo mine. ¹⁴ Kinzi rua soka silâ, aku simo siporo ñana vetâña rârâni kala munja ipânga ñinde. ¹⁵ Kinzi siporo ñgua rârâ, aku sipakasonja warakanzi ñana vetâña ñinde duvi kâ. Kinzi rua siporo yo, ñineŋga Yesu tamwata nde iyoka imâ kinzi rua tininzi laiti, aku iyoka kinzi silâ. ¹⁶ Andeta ñinde itogo kelekele tonje ipono kinzi rua matanzi, kala ñandai sisama Yesu kilala sondo ñga.

¹⁷ Ñineŋga Yesu ikasonanzi tu, “Miki rua koka kalâ, ande kaporo ñgua mana.” Iporo mine lâ, ñineŋga kinzi rua simandi. Kinzi kalonzi sukâña ñalae tina, kala naonzi mata ara tia. ¹⁸ Ñineŋga tamâta tonje lâ kinzi rua, i ña tu Kliopas, ande itu lâ Yesu kawa mine tu, “Opopo, lâ zo ñine kinzi tamâta rârâ lâ lawea pinde nde simo Jerusalem lawea, aku kinzi rârâni sisama ñine marumbu lâ. Tiambo noko simbo nâ kuzizâla ñana vetâña kala nola nâ ipânga lâ Jerusalem, a?”

¹⁹ Iporo mine lâ, ñineŋga Yesu ikasonanzi tu, “Vetâña ndia ipânga.” Aku kinzi

* **24:12:** Nia ndoyo, ñgua ñine kala ikeno ñgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipânga lâ muli nde isenje ñgua ñine ilâ kuku ñgua ikeno munja.

rua siporo taulo tu, “Maka rua kaporo njana vetânga njinde nola nâ ipângga pa Yesu Nasarete Tamwata. I nde njgua-tulânga tamâta tonje, aku uru iveta mâsi kaika ku iporo njgua kaika lâ Maro Kindeni nao, anga lâ kinzi tamâta naonzi tona. ²⁰ Andeta kinzi patarawânga tamâta njalanjala sitavanzi njgu nenzi katonânga nde sio i ilâ pa Rom nenzi koipu. Kinzi ilonzi tu i ma ipa njgua tu ma sipu Yesu pâta imâte kâ. Aku sisona i kâki itâra kâi popole tini lee imâte lâ. ²¹ Munja, maka kaloma tawana tu i nde tamâta njine Maro Kindeni isupwa tu iyautenzi Isrel njgu. Andeta imâte lâ, kala kari njato ilâ lâ. ²² Ambo taitu maka nawalama taine pinde nde siveta wisi motu pa maka. Lâ njine kari, mboyo njanja yo, ande kinzi silâ pa kuru nia, ²³ andeta simora Yesu karae ikeno kuru ilo, ande tia. Kinzi sitaulo simâ, aku sitapâri pa maka mine tu, ‘Maka kamoranzi anjelo pinde, aku sipaima tu Yesu nde imandi imo via kilo’. ²⁴ Njinejga maka nawalama tamâne pinde kala silâ pa kuru nia, aku simora kekeleke ikeno itogo kinzi taine munja sitapâri pama mine. Andeta kinzi njandai simora Yesu nao njga.”

²⁵ Njinejga Yesu ipainzi tu, “Opopo, miki ilomi kalomi tia ndo! Miki nemi ilo-kalo ipângga njalae konga tia, kala njandai kalomi tawana kinzi njgua-tulânga tamâta nenzi njgua rârâni njga! ²⁶ Mana mana, a? Tiambo miki kazizâla tu Maro Kindeni munjani ipatea tu Kirisi ma ikai nâna munga lâ, njinejga muli i ma ikâki samba ilo, aku ma imo Maro Njalae.” ²⁷ Yesu iporo njgua njine lâ, njinejga it-ula Maro Kindeni kawa njgua rârâni pwataki panzi rua, njgua njinde Mose anga kinzi njgua-tulânga tamâta rârâni munja singere ikeno lâ. Ipanananzi njana njgua rârâni njinde munja singere njana i tamwata kâ.

²⁸ Kinzi soka mine silâ lee, aku sipângga lawea tonje tini laiti, lawea njinde kinzi rua munja ilonzi pateu tu ma silâ papa. Andeta kinzi rua sisama tu Yesu nde itu iyoka nzâla ilâ nâ. ²⁹ Tia ku kinzi sino i kaika ku sipai tu, “Noko kumâ kumo kuku maka rua. Kari njga indue lâ, aku tini nâ ma mbo.” Mine kala Yesu ilâ luma ilo, aku imo kunzi.

³⁰ Kinzi rua sisanjona njana sika kâ, aku Yesu isanjona kunzi. Njinejga Yesu ikai puronja, aku kawa ndanje pa Maro Kindeni, aku ipwataki ku ilua kinzi rua. ³¹ Iveta mine panzi lâ, njinejga itogo kinzi rua matanzi ipwa, aku sisama i kilala pwataki. Andeta walele nâ Yesu nao tia lâ, aku simora i kilo tia. ³² Njinejga kinzi rua warakanzi nde siporo tu, “Mao nâ, lâ njine kari kinda toka nzâla talâ, aku iporo njgua pa kinda wa ikai Maro Kindeni kawa njgua keno lâ pepa tini ku itula duvi pwataki pa kinda. Aku kinda wisinda mburu kâki lâ njana njgua njinde kâ.”

³³ Kinzi rua siporo mine lâ, njinejga walele nâ simandi ku sitaulo silâ pa Jerusalem kilo. Aku silâ kunzi pâri-tamâta sanjao kanojo taitu sitavanzi nawalanzi tamâta pinde, kinzi njinde kala sipasau lâ simo taitu. ³⁴ Kinzi pâri-tamâta nde sipainzi rua tu, “Mao nâ, Maro Njalae imandi imo via kilo! Ipatua pa Saimon lâ!” ³⁵ Njinejga kinzi rua sitapâri panzi njana vetânga rârâni munja ipângga panzi lâ nzâla. Aku siporo tu, “Lâ zo njana ipwataki puronja kâ, ande maka rua kamora ku kasama i kilala pwataki lâ.”

Kinzi pâri-tamâta simora Yesu

Malaka 16:14, Yoane 20:19-25

³⁶ Kinzi kalo-tawana tamâta siporo njgua njine yo, njinejga Yesu tamwata nde imâ ipângga imandi njgininzi ku ipatua panzi. Aku ipainzi mine tu, “Wisi-pisi imâ pami”. ³⁷ Andeta kinzi simora i ku wisinzi motutu, aku siruru pâta kanojo. Kinzi ilonzi tu simora unjani tonje tâ. ³⁸ Njinejga Yesu ipainzi tu, “Mana mana njga miki wisimi motu ku karuru, a? Mana mana njga miki ilomi rârâ, a? ³⁹ Miki kamâ kamora nanja mbalaungu wa kenju wa. Nanja warakânggu kala amandi miki naomi! Kamâ katarjo tiningu, aku ma kasama. Kinzi unjani njandai mbatunzi wa tukanzi keno, itogo kala njine miki kamora mine.”

⁴⁰ Yesu iporo mine lâ, njinejga itula mbalau wa kie panzi simora. ⁴¹ Kinzi simora ku sindeka ndo, andeta ilonzi kalonzi nde ikai wurâta rârâ. Mine kala kinzi njandai sisama sondu tu Yesu imo via kilo. Njinejga Yesu ikasonjanzi tu, “Miki kapwami tâ keno, tiya?” ⁴² Njinejga kinzi kanzi inja pinde silua. Inja njinde kinzi munja simomo lâ ikeno. ⁴³ Yesu ikai inja ku ika, aku kinzi matanzi simora lâ.

Pâri ara ma ilâ panzi tamâta simo tâno ndoni

Matai 28:18-20, Malaka 16:15-18, Yoane 17:18, 20:21; Pâri Tamâta 1:8

⁴⁴ Njinejga Yesu ipainzi tu, “Munja, lâ zo njinde nanja amo kumi yo, ande nanja aporo atula njgua pami. Nanja apaimi lâ tu njgua ndoni kinzi munja singere njana nanja kâ, ande ma ipângga kanojo. Njua njinde ikeno lâ Mose ne njgua tukunja tini, anga lâ kinzi njgua-tulânga tamâta nenzi pepa tini, anga lâ kinzi wânjinja paneênga kâ ne pepa tini.”

⁴⁵ Yesu iporo mine lâ, njinejga itula Maro Kindeni kawa njgua ikeno lâ pepa tini njinde ne duvi pwataki panzi, njana ma sisama sondu kâ. ⁴⁶ Ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa njgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Kirisi ma ikai nâna munga lâ njga, andeta kari njato lâ, njinejga i ma imandi lâ mateja nianzi imo via kilo. ⁴⁷ Njinejga kinzi tamâta pinde ma sikai i ndamwa, aku ma silâ situla i parina panzi njgu ndoni lâ tâno kulu, njana

ma sipalele ilonzi kalonzi. Ambo kinzi ma sipalele ilonzi kalonzi, ande Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. Wurâta ñine ma imandi muñga lâ Jerusalem lawea.’⁴⁸ Aku vetâña rârâni ñinde, ande miki warakami kamora lâ.⁴⁹ Miki kalojo ñga: muñga, naña Mama ipa ñgua tu ma isupwa Koroani Sapâña imâ pami. Aku tini nâ, ande naña ma asupwa Koroani Sapâña imâ mine nâ. Andeta miki ma kamo Jerusalem lee, ikura lâ zo ñinde Maro Kindeni ne walo ñalae ma iyoka pa samba indue imâ pami.”

Maro Kindeni ikai Yesu ikâki ilâ samba ilo

Malaka 16:19-20, Pâri Tamâta 1:9-11

⁵⁰ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta siyâti silâ, aku soka silâ sipâñga Betani lawea tini laiti. Ñineñga io mbau rua kâki ku itu nzâmbe panzi.⁵¹ Imo itu nzâmbe panzi yo, ñineñga Maro Kindeni ikai i ikâki pa samba ilo, aku ipilenzi ilâ lâ.⁵² Kinzi pâri-tamâta nde sipare tukunzi ku sipanea i lee, ñineñga sitaulo silâ pa Jerusalem lawea kilo. Aku kinzi simo sindeka nâ.⁵³ Aku ikura zo rârâni, kinzi uru silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâña, aku simo sipanea i nâ.

YOANE

Pâri ara njana Yesu Kirisi kâ Yoane ingere

Njine nde pâri ara njana Yesu Kirisi kâ Yoane ingere. Yoane nde tongje lâ kinzi pâri-tamâta sanjao kanaanjonzi rua, aku Yesu ilo ndo keno papa i (13:23, 19:26, 21:7). Yesu imâte lâ ku Yoane imo lee ipânnga konja lâ, njine nginga ingere pâri ara njine njana kinzi tamâta rârâni ma kalonzi tawana Yesu ku sikai via mao (20:30,31). Yoane ingere pepa pinde tava; 1-3 Yoane, anja Zo Muli. Yoane itula pwataki tu Yesu nde Maro Kindeni Natu mao, aku ingere Yesu ne nonja wa njua rârâ lâ pepa tini. Aku Yoane itula pwataki tu tini-mwasa ne vetâja nde kelekele njalae tina pa kinda kalo-tawana tamâta (13-15).

Ngua via ipânnga tamâta

¹ Nia ndoyo, lâ zo njinde tâno ipânnga tia yo, ande tongje imo, i nja tu Nguu. I uru imo kuku Maro Kindeni, aku i nde rege-rege kuku Maro Kindeni.

² Nguu imo kuku Maro Kindeni mine lâ zo njinde lee, kala imo mine ku imo nâ. ³ Maro Kindeni wurâta ilua i njana ipulia wa iveta kelekele rârâni. Mine nde kelekele tongje ipânnga lâ nzâla tongje, ande tia. ⁴ Nguu njinde nde via mao warika, aku viani njinde nde kinzi tamâta rârâni nenzi sinâla. ⁵ Sinâla njinde uru isinala kondoma, aku kondoma ikura njana ipono i kâ, ande tia.

⁶ Maro Kindeni isupwa tamâta tongje imâ, i nja mine Yoane Lââ-Lili nja Tamwata. ⁷ Tamâta njinde imâ njana itula njua panzi tamâta njana sinâla njinde kâ, njana kinzi rârâni ma sikura tu silonjo njua njinde ku kalonzi tawana. ⁸ I tamwata nde sinâla njinde, ande tia. I imâ njana itula njua nâ njana sinâla njinde kâ. ⁹ Sinâla njinde nde sinâla mao, aku indue imâ tâno kulu njana isinalanzi tamâta rârâni.

¹⁰ Sinâla njinde nde imo tâno kulu. I tamwata munja ipulia tâno ipânnga lâ, andeta kinzi tamâta simo tâno kulu nde sisama i kilala pwataki, ande tia. ¹¹ I imâ pa tamwata ne tâno, andeta i tamwata ne ngu ilonzi papa i, ande tia. ¹² Anja kinzi tamâta pinde nde ilonzi papa i, aku kalonzi tawana. Mine kala isâu panzi tamâta njinde tu sipânnga Maro Kindeni natu wakule. ¹³ Kinzi njinde sipânnga i natu wakule lâ vetâja tongje. Kinzi njandai sipânnga itogo tamâta uru sipulianzi natunzi mine. Aku njandai tamâta nenzi pateâja ivetanzi sipânnga mine nja. Maro Kindeni tamwata ivetanzi sipânnga i natu wakule.

¹⁴ Nguu njinde nde ipânnga tamâta, kala imâ imo maka njinima lâ. Maka kamora i kilala ara njinde pwataki tu i nde Tama Maro

Kindeni natu taituni mao kanaanjo, aku Tama ne wisi-wisi tava ne njua mao nde keno njalae ndo papa i.

¹⁵ Yoane Lââ-Lili nja Tamwata nde itula njua pwataki njana i kâ, aku isarâwa mine tu, “Ina kala tamâta njaina nanja munja aporo tu, ‘I ma iyoka nanja mulingu mwanga imâ. I nde tamâta njalae ndo, ipole nanja ndo lâ, njana tu lâ zo njinde nanja apânnga tâno kulu tia yo, ande i imo mungani lâ ku imo nâ.’ ” ¹⁶ I ne wisi-wisi nde njalae ndo. Mine kala i uru iveta vetâja ara rârâ njinde pa kinda rârâni, ma iveta mine ku imo nâ. ¹⁷ Maro Kindeni munja itula njua tuku nja pa Mose, kala njua tuku nja imâ ipânnga pa kinda lâ. Andeta Yesu Kirisi tamwata ikai Maro Kindeni ne wisi-wisi tava ne njua mao ikai imâ, kala njinde imâ ipânnga pa kinda lâ. ¹⁸ Tamâta tongje munja imora Maro Kindeni nao, ande tia ndo kanaanjo. Andeta i natu taituni njinde nde uru imo Tama tini laiti, aku i itula Maro Kindeni kilala pwataki lâ.

Yoane Lââ-Lili nja Tamwata itula njua

Matai 3:1-17, Malaka 1:1-11, Luka 3:1-22

¹⁹ Kinzi Juda tamâta njalanjala lâ Jerusalem lawea nde sisupwanzi patarawâja tamâta pinde simâ pa Yoane Lââ-Lili nja Tamwata, sitavanzi nenzi sukânja tamâta pinde lâ kinzi Livai ngu. Kinzi simâ njana sikasonja i tu, “Noko nde ea”. ²⁰ Aku Yoane njandai ivea njua nja. Ipatula pwataki panzi mine tu, “Nanja njandai Kirisi nja.” ²¹ Njine nginga sikasonja i kilo tu, “Mana mana, a? Tiambo noko nde Ilia, njua-tulânja tamâta mungânja njinde, tiya?” Andeta itu lâ kawanzi tu, “Nanja nde Ilia tia.” Njine nginga sikasonja kilo tu, “Tiambo noko nde njua-tulânja tamâta njinde maka uru kao tinima njana, tiya?” Andeta Yoane iporo taulo panzi tu, “Nanja nde tamâta njinde tia.” ²² Njine nginga sikasonja kilo tu, “Noko nde tamâta mana. Kupatula njua pwataki njana noko tamwata kâ, njana maka ma kakura tu kataulo katapâri panzi tamâta njinde sisupwama kala kamâ.” ²³ Njine nginga Yoane ilo patea njua pinde njua-tulânja tamâta Aisaia munja iporo, aku itu lâ kawanzi tu, “Nanja nde kawa njua ne sarawâja tongje iyoka pa nia bilimu imâ mine tu, “Kaveta nzâla sondo njana Maro Njalae ma imâ kâ’ ” ”

²⁴ Aku kinzi Juda tamâta njalanjala munja sisupwanzi tamâta pinde lâ kinzi Parisai ngu simâ pa Yoane tonja. ²⁵ Aku kinzi Parisai tamâta njinde nde sikasonja Yoane tu, “Kala njine noko kuporo tu noko nde Kirisi tia, anja noko nde Ilia tia, anja noko nde ngua-tulânja tamâta njinde tia. Ambo mine, ande njana sâ kâ nja noko uru kulilanzi tamâta, a?” ²⁶ Ande Yoane iporo lâ kawanzi tu, “Nanja uru allinzi tamâta lâ lââ nâ. Anja tamâta njalae tongje imandi kala imo njinimi, andeta miki kasama i kilala, ande tia. ²⁷ Ina kala

tamâtani ndaina iyoka naŋa mulingu imâ. Naŋa nde tamâta kaa nâ, kala nanenŋu ara ikeno ŋana atundu lâ i kie tini ayaute i kie kâmba ne wâlo piti, ande tia.”

²⁸ Vetâŋa ŋinde rârâni ipânga lâ Betani lawea, ikeno lâ Jodan Lââ tini pinde pa mbwera kâ. Yoane uru ililinsi tamâta lâ niani ndaina.

Yesu nde Maro Kindeni ne lama ŋana izavaru kiesaka piti lâ kinzi tamâta tininzi

²⁹ Aku wurita kilo, ŋinenŋa Yoane mata ilâ imora Yesu iyoka imâ papa, aku iporo tu, “Kamora ndai, Maro Kindeni ne lama kala ŋine! I indue imâ ŋana izavaru kiesaka piti lâ kinzi tamâta tininzi. ³⁰ Ina kala tamâtani ŋaina naŋa munga aporo atula ŋgua tu ma iyoka naŋa mulingu imâ. I nde tamâta ŋalae ndo, ipole naŋa ndo lâ, ŋana tu lâ zo ŋinde naŋa apânga tâno kulu tia yo, ande i imo muŋgani lâ ku imo nâ. ³¹ Naŋa warakâŋgu kala munga asama i kilala sondo tia. Andeta naŋa amâ ku alilinsi tamâta lâ lââ ŋana atula i kilala pwataki panzi Isrel ŋgu.”

³²⁻³³ Yoane iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenŋa itula ŋgua pwataki panzi tu, “Naŋa warakâŋgu kala akura tu asama i kilala sondo, ande tia. Taitu Maro Kindeni, ina munga isupwa naŋa amâ ŋana alilinsi tamâta lâ lââ kâ, ande i nanayoni ipai naŋa tu, ‘Noko ma kumora Koranŋgu indue imâ ku imo tamâta tonŋe tini. Inani kala tamâta ŋine uru ililinsi tamâta lâ Koroani Sapâŋa.’ Aku muli, ŋinenŋa naŋa amora Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa iyoka pa samba indue imâ itogo sii bâlu mine, aku imo i tini. ³⁴ Naŋa warakâŋgu amora ŋinde lâ, kala atula i parina pwataki tu tamâta ŋine nde Maro Kindeni Natu.”

Kinzi tamâta rua kalonzi tawana Yesu

³⁵ Aku wurita kilo, ande Yoane imandini niani ndaina kunzi ne pâri-tamâta rua. ³⁶ ŋinenŋa Yoane mata ilâ imora Yesu iyoka nzâla ilâ, aku ipainzi tu, “Kamora ŋga, Maro Kindeni ne lama kala ŋine!” ³⁷ Kinzi tamâta rua ŋinde nde siloŋo Yoane ne ŋgua lâ, ŋinenŋa sipile i ku soka Yesu muli silâ. ³⁸ Yesu nde itale, aku mata imora kinzi rua soka i muli simâ. Aku ikasonpanzi rua tu, “Miki karoto ŋana sâ tâ.” Ande kinzi siporo taulo tu, “Rabai, noko uru kumo luma ndia.” (Lâ nenda ŋgua, “Rabai” nde duvi mine tu, “Pananâŋa.”) ³⁹ Aku Yesu ipainzi tu, “Miki rua kamâ kamora ŋga.” Kari ŋga indue lala lâ. Aku kinzi rua simo kuku Yesu ikura karini ndaina.

⁴⁰ Aku Saimon Petero tai, i ŋa tu Andaria, ande i nde tonŋe lâ kinzi rua ŋinde munga siloŋo Yoane ne ŋgua, ŋinenŋa sipono muli pa Yesu. ⁴¹ Aku walele nâ, Andaria ilâ isânda tua Saimon kulu, aku ipai tu, “Maka nde kamora Maro Kindeni ne Pateâŋa Tamâta

Mesia lâ!” (Mesia nde ŋoa tonŋe, aŋga i ŋa tonŋe nde Kirisi.) ⁴² ŋinenŋa Andaria ikai Saimon, aku kinzi rua simâ pa Yesu. Ande Yesu mata ilâ imora Saimon, aku ipai tu, “Noko nde Yoane natu Saimon. Andeta kala ŋine kinzi ma sipatu noko ŋa tu Sifas.” (Kinda talele ŋoa Sifas mine tu “Petero”, aku ŋoa rua ŋinde nde duvi taituni mine tu, “Mira”.)

Yesu isarawanzi Pilip ku Nataniel rua tu sipono muli papa i

⁴³ Aku wurita kilo, ŋinenŋa Yesu ilo patea tu i ma ilâ pa Galilaya tâno. Aku ilâ pa tamâta tonŋe, i ŋa tu Pilip, aku ipai tu, “Kumâ, kupono muli pa naŋa, aku toka.” ⁴⁴ Pilip nde Betsaida lawea warika, itogonzi Andaria ku Petero rua mine. ⁴⁵ ŋinenŋa Pilip ilâ pa tamâta tonŋe, i ŋa tu Nataniel, aku ipai tu, “Maka kasânda tamâta tonŋe kulu lâ. Ina kala tamâtani ndaina Mose munga ŋgere ŋgua ŋana lâ ŋgua tukunja ne pepa tini. Aku kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta muŋgâna kala ŋgere ŋgua ŋana i kâ tona. Ina Yesu, i Nasarete tamwata, aku i tama ŋa tu Yosepe.” ⁴⁶ Andeta Nataniel iporo taulo tu, “Yoo, sâ tonŋe ŋana isukanzi tamâta kâ ikura tu ipânga lâ Nasarete lawea tia ndo!” Andeta Pilip nde ipai tu, “Ayo, kumâ kumora ŋga.”

⁴⁷ Kinzi rua silâ, ande Yesu mata ilâ imora Nataniel iyoka imâ papa. ŋinenŋa Yesu iporo itula Nataniel parina pwataki tu, “Kamora ŋga, ŋine nde Isrel tamwata mao kanaanjo! I uru ikai lanenja panzi tamâta tia ndo.” ⁴⁸ Nataniel ilonjo ŋgua ŋine lâ, ŋinenŋa ikasonja Yesu tu, “Mana mana ŋga noko kusama naŋa, a?” Ande Yesu iporo lâ kawa mine tu, “Munga, lâ zo ŋinde Pilip isarâwa pa noko tia yo, ande naŋa amorano kusanjona kâi ‘fik’ kalo.” ⁴⁹ ŋinenŋa Nataniel iporo tu, “Pananâŋa, noko nde Maro Kindeni Natu! Noko nde kinda Isrel ŋgu nenda Koipu ŋalael!”

⁵⁰ Andeta Yesu ipai tu, “O, kala ŋine naŋa aporo ŋgua pano tu naŋa munga amorano kusanjona kâi ‘fik’ kalo, aku ŋana duvi ŋinde kâ noko kalo tawana naŋa, a? Naŋa apaino tu muli ŋga, noko ma kumora mâsi kaika pinde, sipole mâsi ŋine ndo.” ⁵¹ ŋinenŋa Yesu iporo tu, “Naŋa aporo ŋgua mao nâ pami; miki ma kamora samba ipwa, aku ma kamoranzu Maro Kindeni ne anjelo sikâki wa sindue wa pa naŋa Tamâta Natu.”

2

Yesu iveta mâsi kaika tonŋe lâ Kana lawea, kala lâ ipalele ipânga waini

¹ Kari rua ilâ lâ, ŋinenŋa wainja pakâenja kâ ipânga lâ Kana lawea ikeno Galilaya tâno. Aku Yesu tina imo ndaina kunzi.

² Aku Yesu tavanzi ne pâri-tamâta kala simo kunzi tona, ŋana tu munga sarawâna

ilâ pa kinzi tona tu ma simâ sika kâpwa lâ waiņa njinde. ³ Sika lee, aku lââ waini marumbu lâ. Njineņa Yesu tina ipai Yesu tu, “Kanzi waini nde marumbu lâ”. ⁴ Andeta Yesu iporo taulo tu, “Nana, njana sâ kâ njga kuporo njua mine pa naņa, a? Nanenņa zo nde ipânģa tia yo.” ⁵ Njineņa tina ipainzi wurâta tamâta tu, “Ambo iporo njua tonģe tâ pami, ande kalâ kaveta ikura njua njinde.”

⁶ Aku lââ ne kulo mira lima kanaņo taitu nde ikeno nia njinde. Kulo njinde nde njana kinzi Juda tamâta ma sipua mbaunzi tava nenzi kekelele, ikura nenzi njua tukunģa mine. Kulo njinde taitu-taitu ilo ikura lââ patu tamâta njalae taitu (100) mine. ⁷ Njineņa Yesu ipainzi wurâta tamâta tu, “Miki kalinjî lââ lâ kulo ilonzi lee sipipi lâ”. Aku siveta ikura Yesu ne njua mine. ⁸ Njineņa ipainzi tu, “Ara, katai lââ pinde kakai kalâ pa katonâņa njana kânģa-nuņa kâ.” Aku sikai silâ.

⁹ Kinzi silâ sipânģa pa katonâņa njana kânģa-nuņa kâ, njineņa i inu lââ njinde katiņe. Andeta lââ kaņa nde ipalele lâ, kala ipânģa waini mao. Andeta katonâņa njinde nde izizâla tu kinzi muņģa sikai waini njinde lâ nia ndia. Anģa kinzi wurâta tamâta muņģa sitai lââ njinde, ande kinzi simbonzi nâ sisama. Njineņa katonâņa njana kânģa-nuņa kâ nde isarâwa pa pakâeņa tamwata njinde tu imâ, ¹⁰ aku ipai tu, “Kinzi tamâta uru waini kaņa ara silanzi tamâta lombo muņģa lâ njga, aku muli, mambo kinzi lombo sidauda lâ, njineņa kinzi uru sikai waini kaņa ara koņa tia silanzi tu sinu kâ. Anģa noko nde kuveta kie tonģe, njana tu waini kaņa ara pâta nde noko kulanzi tamâta lombo muli ndo.”

¹¹ Yesu muņģa iveta mâsi kaika tonģe, ande tia. Iveta ne mâsi kaika muņģa njine lâ Kana lawea ikeno Galilaya tâno. Aku njana mâsi njine kâ, ande ipatula i tamwata kilala pwataki. Mine kala i ne pâri-tamâta nde kalonzi tawana i.

¹² Njinde ilâ lâ, njineņa Yesu indue ilâ Kaperneam lawea kunzi i tina wa tai wa, sitavanzi ne pâri-tamâta. Aku kinzi simo ndaina ikura zo pinde.

Yesu iņaranzi tamâta sipako kekelele lâ Maro Kindeni ne luma sapânģa

Matai 21:12-13, Malaka 11:15-17, Luka 19:45-46

¹³ Juda nenzi kumbwa njalae Pasova nde imâ ipânģa laiti lâ. Mine kala Yesu ikâki ilâ Jerusalem lawea. ¹⁴ I ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapânģa, andeta mata ilâ imoranzî tamâta pinde simo ndaina siveta wurâta njana sipako bulmakao wa lama wa sii wa. Aku imoranzî tamâta pinde tona, sisajona kâro-kâro tini sikai wurâta njana sipalulua mbumbu kâ. ¹⁵ Mine kala Yesu ipalaki ravenģa tonģe ku iņaranzi tamâta rârâni lâ nia njinde, sitavanzi lama wa bulmakao wa.

Aku ipalinji tamâta njana sipalulua mbumbu kâ njinde nenzi mbumbu wa ipulia nenzi kâro-kâro wa. ¹⁶ Aku iporo njua kaika panzi tamâta uru sikai wurâta njana sipako sii kâ njinde mine tu, “Kakainzi kekelele njine kakâwa kalâ! Miki ma kaveta naņa Mama ne luma ipânģa togo nââ nia mine ndimo!” ¹⁷ Yesu ne pâri-tamâta simora njinde ku kalonzi njere njana njua pinde ikeno lâ Juda nenzi wânģiņa paneânģa kâ pepa tini mine tu,

“O, Maro Kindeni, naņa ilonģu ndo keno pa noko ne luma sapânģa, aku ilonģu njalae tina tu luma njinde ma ikeno ara nâ.”

¹⁸ Andeta kinzi Juda tamâta njalanala nde simâ ku sikasonģa Yesu tu, “Wa, tiambo noko kupamorai tu noko pwai Maro Kindeni ndamwa kala kuveta vetânģa njine lâ luma sapânģa nia, a? Noko ma kutula mâsi kaika ndia pa maka ambo itula pwataki tu noko ne vetânģa njine nde sonde, a?” ¹⁹ Ande Yesu itu lâ kawanzi tu, “Ambo miki ma kasapira luma sapânģa njine, ande kari njato nâ naņa ma apa kâki kilo”. ²⁰ Kinzi siporo taulo tu, “Opopo, kinzi muņģa sikai wurâta njalae tina ikura mbwera tamâta rua kanaņo lima kanaņo taitu (46), njana singunu luma sapânģa njine kâki kâ. Anģa noko pwura tu kupa kâki kilo lâ kari njato nâ, a?” ²¹ Andeta Yesu njandai iporo njua njinde njana Maro Kindeni ne luma sapânģa njga. Isia njua panzi njana i tamwata karae kâ. ²² Aku muli, lâ zo njinde Maro Kindeni ipaņo Yesu imandi lâ mateņa nianzi imo via kilo, njineņa kinzi pâri-tamâta kalonzi njere njana njua ndaina muņģa iporo njinde. Njineņa kalonzi tawana Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini njinde, aku kalonzi tawana Yesu ne njua tona.

Yesu isama kinzi tamâta rârâni ilonzi kalonzi marumbuni

²³ Yesu imo Jerusalem lawea lee, ikura lâ Juda nenzi kumbwa Pasova. Aku lâ zo njinde, kinzi tamâta rârâ simora mâsi kaika pinde iveta lâ njinde, kala kalonzi tawana i. ²⁴ Andeta Yesu ipatula ndo panzi tamâta njinde, ande tia, njana tu isama kinzi tamâta rârâni ilonzi kalonzi marumbuni. ²⁵ I tamwata nde isama lâ njana ilo-kalo rârâni ikeno ilonzi. Mine kala iroto njana tamâta tonģe tu itula njine pwataki papa i kâ, ande tia.

3

Yesu iporo njua kuku Nikoteme

¹ Kinzi Juda nenzi tamâta mbâna-mbâna tonģe imo, i njga mine Nikoteme. I nde tonģe lâ kinzi Parisai njgu.

² Lâ mbo tonģe, Nikoteme imâ pa Yesu aku ipai tu, “Pananâņa, maka kasama tu Maro Kindeni isupwano kumâ njana kupanananzi

tamâta kâ. Ambo Maro Kindeni ivila tamâta tonje tia, ande tamâta njinde ma ikura tu iveta mâsi kaika kie-kie, itogo noko uru kuveta mine, ande tia.”³ Andeta Yesu itu lâ i kawa ku isia ngua papa mine tu, “Nanja aporo mao nâ pano; ambo tamâta tonje ipânnga wasaseki ndo, itogo lâlu puro-puro mine, ande tamâta njinde ma ikura tu imo Maro Kindeni ne ngumbi ilo. Ambo ipânnga wasaseki mine tia, ande i ma ikura tu imo ngumbi njinde ilo, ande tia.”⁴ Nikoteme iporo taulo ikasonja tu, “Opopo, tamâta konja tonje ikura tu ipânnga lâlu puro-puro kilo mâsi mana, a? Tiambo ikura tu itaulo ilâ tina kapwa ilo njana tina ma ipagugua kilo kâ, tiya?”

⁵ Andeta Yesu iporo lâ kawa tu, “Nanja aporo mao nâ pano; ambo lââ tava Koroani Sapânga njandai sipagugua tamâta tonje ipânnga wasaseki, ande tamâta njinde ma ikura tu imo Maro Kindeni ne ngumbi ilo, ande tia. ⁶ Njana tu karaenda uru ipagugua karaenda nâ, anja Koroani Sapânga ipagugua via wasaseki lâ ilonda. ⁷ Njana sâ kâ nga noko wisi motu njana ngua njine nanja munja aporo pano tu, ‘Miki ma kapânnga wasaseki ndo, itogo lâlu puro-puro mine’, a? ⁸ Kalo ngere sondo njana njine kâ; lawea uru iyoka ilâ ikura i tamwata nâ ne pateânga. Noko kulonjo ne ndunjanani nâ; andeta lawea iyoka pa sinia imâ, anja ilâ pa sinia, a? Njinde noko kuzizâla njana. Aku Koroani Sapânga ne mâsi njana ipaguguanzi tamâta sipânnga wasaseki kâ, ande ikeno mine nâ.”⁹ Njine nja Nikoteme ikasonja Yesu tu, “Ngua njine nde duvi mana.”

¹⁰ Ande Yesu itu lâ kawa tu, “Opopo, noko nde Isrel nenzi pananânga tamâta njalae ma! Mine kala mana mana nga noko kuzizâla njana ngua njine ne duvi kâ, a? ¹¹ Nanja aporo mao nâ pano; maka kasama njinde marumbu lâ, ande kala uru kaporo katula njua njana. Aku maka uru katula njua njana vetânga rârâni maka munja kamora njinde. Anja miki nde tinimi pwâka tu kalomi tawana nema ngua njine. ¹² Nanja uru aporo atula njua pami njana tâno ne vetânga kâ, andeta miki kalomi tawana nanenju ngua, ande tia. Mine kala, ambo nanja ma aporo atula njua pami njana samba ne vetânga kâ, ande miki ma kalomi tawana ngua njinde mâsi mana, a? ¹³ Tamâta tonje munja ikâki ilâ samba ilo njine nja itaulo imâ kilo, ande tia. Nanja Tamâta Natu simbonju nâ ayoka pa samba kala andue amâ. ¹⁴ Nia ndoyo, Mose ipa mwâta ‘aini’ tonje lâ kâi tonje tini, njine nja isuka kâki lâ nia bilimu. Aku mine nâ, kinzi tamâta pinde ma muli sisuka nanja Tamâta Natu kâki. ¹⁵ Mine nde tamâta ea kalo tawana nanja ma ikai via mao, ma imo via mine ku imo nâ.

¹⁶ Maro Kindeni ilo ndo kenno panzi tamâta rârâni simo tâno kulu. Mine kala isupwa i natu taituni indue imâ. Mine nde tamâta ea kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande Maro Kindeni ma muli izavaru tamâta njinde, ande ma tia. Tamâta njinde ma imo via ku imo nâ. ¹⁷ Njana tu Maro Kindeni njandai isupwa i Natu nanja andue amâ tâno kulu njana apare nia panzi tamâta njana nenzi kiesaka kâ. Isupwana amâ tu ma akainzi piti lâ kondoma ilo ku via mao alanzi. ¹⁸ Ambo tamâta tonje kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande Maro Kindeni ma ipare nia papa tamâta njinde njana i ne kiesaka kâ, ande tia. Taitu noko kulonjo nja; ambo tamâta tonje kalo tawana tia, ande Maro Kindeni ipa ngua marumbu lâ tu ma ipare nia papa njana i ne kiesaka kâ, njana tu tamâta njinde njandai kalo tawana Maro Kindeni Natu taituni nja. ¹⁹ Maro Kindeni ne vetânga njinde nde duvi mine: sinâla nde ipânnga tâno kulu lâ, kala njine imo naji yo. Andeta kinzi tamâta ilonzi pa sinâla njinde, ande tia. Kinzi ilonzi pa kondoma, njana tu nenzi vetânga nde sakamao ndo. ²⁰ Aku tamâta ea uru iveta vetânga sakamao, ande tamâta njinde ikai kazânga pa sinâla. I ma ilo tu imâ pa sinâla tia, njana tu iruru tu sinâla ma isinala i ne vetânga sakamao ipânnga nia yo. ²¹ Anja tamâta ea uru iveta vetânga ara ndia Maro Kindeni kawa ngua mao itula papa, ande tamâta njinde imâ pa sinâla, njana tu sinâla ma itula i ne vetânga kilala pwataki tu i uru iveta ikura Maro Kindeni kawa njua mine.”

Yoane Lââ-Lili nja Tamwata itula Yesu kilala pwataki

²² Njinde ilâ lâ, njine nja Yesu ikainzi ne pâri-tamâta silâ pa Judia tâno. I imo zo pinde kunzi lâ nia njinde, aku iveta wurâta njana ililinsi tamâta kâ. ²³ Aku Yoane Lââ-Lili nja Tamwata kala iveta wurâta mineni nâ njana ililinsi tamâta kâ. Iveta njine lâ Ainon lawea, ikeno Salim lawea tini laiti, njana tu lââ njalae irere lâ nia njinde. Kinzi tamâta lâ nia njinde uru simâ papa i, kala ililinsi lâ lââ. ²⁴ Pa zo njinde, Koipu Njalae Herot nde io Yoane lâ luma sakamao ilo tia yo. ²⁵ Andeta Yoane ne pâri-tamâta pinde nde simandi sipawa njua kuku Juda tamâta tonje. Kinzi sipawa njua njana Juda nenzi mâsi njana sillili ku sipua kelekele njana siveta warakanzi sipânnga mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ²⁶ Njine nja Yoane ne pâri-tamâta njinde silâ pa Yoane, aku sipai tu, “Pananânga, tamâta tonje munja imo kuku noko lâ Judan Lââ tini pinde pa mbwera kâ, aku lâ zo njinde noko kutula njua njana i kâ. Ayo, kala njine tamâtani ndaina uru iveta wurâta njana ililinsi tamâta kâ, aku kinzi tamâta ndoni nde sipono muli papa i. Kinda ma taveta mana.”

²⁷ Yoane nde itu lâ kawanzi tu, “Tamâta tonje ikura tu iveta vetâna ndia Maro Kindeni ipatea papa i njinde nâ; i ma ikura tu iveta vetâna pinde tia. ²⁸ Mungani miki warakami kalongo ngua njinde aporo pami. Naja munga apaimi tu, ‘Naja ndai Kirisi nga, andeta Maro Kindeni isupwa naja kala amunga papa Kirisi amâ’. ²⁹ Pakâenja taine nde imo pakâenja tamwata nâ kaiwa. Anja pakâenja tamwata ninambwe uru io tini njana pakâenja tamwata njinde. Ambo i io tini lee, njinenja ilonjo pakâenja tamwata kaja, ande i ma indeka nâ, ku ndekânga ma ipipi lâ i ilo. Aku mine nâ, naja kala andeka, aku ndekânga ipipi lâ ilonjo. ³⁰ Maro Kindeni ne pateânga ikeno tu Kirisi nja ma ipânga njalae, anja naja ma apânga amo tamâta kaa nâ.

³¹ Mao nâ, tamâta kala iyoka pa samba imâ njinde nde tamâta njalae ndo, ipolenzi tamâta ndoni. Anja tamâta ea uru imo tâno kulu nâ, ande i nde tânoni tamâta, aku i uru itula ngua njana tâno ne vetânga nâ. Mao nâ, tamâta kala iyoka pa samba imâ njinde nde tamâta njalae ndo, ipolenzi tamâta ndoni. ³² I uru itula ngua njana vetânga wa ngua rârâni i munga imora ku ilonjo njinde. Andeta kinzi tamâta ndai kalonzi tawana i ne ngua nga. ³³ Andeta tamâta ea kalo tawana ngua njinde, ande i ne kalo-tawana itula pwataki tu Maro Kindeni kawa ngua nde mao nâ. ³⁴ Maro Kindeni munga isupwa tamâtani ndaina imâ, aku ina uru itula Maro Kindeni kawa ngua, njana tu Maro Kindeni io ne Koroani Sapânga imâ ipanando i ndo lâ. ³⁵ Tama Maro Kindeni ilo ndo keno pa Natu, aku walo ilua njana ikai Maro pa kekelele ndoni. ³⁶ Mine nde tamâta ea kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande i ikai via mao, ma imo via mine ku imo nâ. Anja tamâta ea ipu muli pa Maro Kindeni Natu, ande i ikai via mao tia. Maro Kindeni ne wisi-nâna njalae tina nde ikeno pa tamâta njinde.”

4

Yesu iporo ngua kuku Samaria taine tonje

¹ Pa zo njinde, kinzi tamâta lâ Parisai ngu nde silonjo pâri tu kinzi tamâta rârâ sipono muli pa Yesu kala ililinsi lâ lââ. Aku silonjo pâri tu kinzi tamâta njinde kambwanjenzi nde ipole ngu njinde sipono muli pa Yoane kala ililinsi njinde.

² Andeta Yesu tamwata ndai uru ililinsi tamâta nga. I ne pâri-tamâta nâ uru sililinsi tamâta. ³ Yesu isama tu kinzi Parisai tamâta silonjo pâri njinde marumbu lâ. Mine kala ipile Judia tâno, aku itaulo ilâ pa Galilaya tâno kilo.

⁴ Aku Maro Kindeni ne pateânga ikeno mine tu Yesu ma iyoka nzâla njinde ilâ kinzi Samaria ngu nenzi tâno ngini. ⁵ Mine kala Yesu iyoka mine ilâ lee, ipânga lâ Samaria

nenzi lawea tonje, i nja mine Sikar. Lawea njinde ikeno tâno tonje tini laiti, aku nia ndoyo Juda timbunzi Yakopu tâno njinde ilua i natu Yosepe. ⁶ Aku lââ ne keve tonje nde ikeno laweani njinde nganje. Singani Juda timbunzi Yakopu isale keve njinde. Aku Yesu nde kie pââsââ lâ, njana tu iyoka nia malawae imâ. Mine kala isanona lââ keve njinde wanjira. Kari nde ikâki lâ, aku imâ ngini.

⁷ Yesu isanona lee, njinenja Samaria taine tonje imâ njana itai lââ kâ. Aku Yesu ipai tu, “Lââ kulana anu nga”. ⁸ (Munga Yesu ne pâri-tamâta rârâni silâ lawea ilo njana sipako kâpwa kâ.) ⁹ Aku Samaria taine njinde nde iporo taulo tu, “Noko nde Juda tamwata, anja naja nde Samaria tainengu. Mine nde mana mana nga noko kuno naja tu lââ alano, a?” (I ne ngua njinde nde duvi mine; Juda nenzi tukuja itu kaika panzi tu ma tininzi piti ndo njana kinzi Samaria tamâta tava nenzi kekelele.) ¹⁰ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Noko kuzizâla njana wisi-ara njinde Maro Kindeni uru ilanzi tamâta. Aku mine nâ, noko kuzizâla njana tamâta njine kilala, ina kala ino pano tu lââ kulua inu. Ambo noko kusama njine, ande noko ma kuno i, aku i ma lââ njana via kâ ilano kunu.”

¹¹ Taine nde ipai tu, “Tamâta njalae, noko ne kâmba keno tia, aku lââ keve njine nde indue ilâ lâmbu ndo. Mine nde noko ma pwura tu pwai lââ njana via kâ njinde lâ ndia. ¹² Tiambo noko kutu noko nde tamâta njalae ndo, kupole timbunda Yakopu, tiya? I munga lââ keve njine ilua maka, aku singani, i tamwata tavanzi natu uru sinu lââ njine, aku uru ilanzi ne bulmakao wa lama wa sinu tona.”

¹³ Andeta Yesu iporo lâ kawa tu, “Tamâta ea inu lââ njine, ande muli ma irakoja kilo; ¹⁴ anja tamâta ea inu lââ njinde kala naja ma alua i, ande muli i ma irakoja kilo tia ndo. Mao nâ, lââ njana via kâ njinde ma ipânga itogo lââ sâko keve ilo mine. Lââ njinde ma imalinsi mine nâ, aku ma via mao ilua i. Mine kala tamâta njinde ma imo via mine ku imo nâ.” ¹⁵ Aku taine nde ipai tu, “Ayo, tamâta njalae, lââ njinde kulua naja anu nga. Aku muli naja ma arakoja kilo tia, aku nanengu wurâta njana ataulo pa nia njine njana atai lââ kâ, ande ma marumbu ndo.”

¹⁶ Andeta Yesu iporo taulo tu, “Kulâ kusarâwa pa kaiwa tamâne, aku pwai kataulo kamâ nja.” ¹⁷ Ande taine ipai tu, “Naja kaiwânju tamâne tia”. Njinenja Yesu iporo tu, “Noko kuporo tu noko kaiwa tamâne tia, aku ngua njinde nde mao nâ. ¹⁸ Njana tu noko kaiwa tamâne mungânga nde kambwanjenzi lima. Anja tamâne kala zo njine noko uru kumo kuku, ande i ndai noko kaiwa mao nga. Mine kala noko ne ngua njinde nde mao nâ.”

¹⁹ Aku taine ilonjo Yesu ne ngua njine ku ipai tu, “Tamâta njalae, kala njineŋa naŋa asama tu noko nde Maro Kindeni ne ngua-tulâŋa tamâta tonje. ²⁰ Nanayoni, maka Samaria ngu timbuna uru sipasau lâ tuu njine kulu njana siwâŋgi kâ. Andeta miki Juda tamâta uru kaporo tu, ‘Jerusalem lawea simbo nâ nde nia sondo njana tawâŋgi pa Maro Kindeni kâ’.”

²¹ Yesu iporo taulo tu, “Taine, ara njana noko ma kalo tawana nanenju ngua njine: muli nga, zo tonje ma imâ ipâŋga, aku lâ zo njinde kinzi tamâta ma siwâŋgi pa Tama lâ tuu njine kulu, ande tia. Aku mine nâ, kinzi ma siwâŋgi lâ Jerusalem lawea, ande tia. ²² Miki Samaria ngu uru kawâŋgi pa Maro Kindeni, andeta miki kasama i kilala sondo tia. Anja maka Juda ngu nde kasama i kilala sondo ku kawâŋgi sondo papa, njana tu nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu Yautâŋa Tamwata ma ipâŋga lâ maka nema ngu. ²³ Andeta zo njinde nga imâ ipâŋga laiti lâ. Mao nâ, zo imâ ipâŋga lâ. Aku lâ zo njinde Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa ma walo ilanzi tamâta njana sisama i kilala mao nâ. Mine nde kinzi ma ilonzi ndo papa i, ku ma sikura tu siwâŋgi sondo ndo papa, ikura i ilo papa mine. ²⁴ Njana tu Maro Kindeni nde koroani, aku i ne Koroani Sapâŋa nâ uru isukanzi tamâta tu ma sisama i kilala sondo wa siwâŋgi sondo papa i wa.”

²⁵ Yesu iporo ngua njinde lâ, njineŋa taine njinde iporo tu, “Naŋa asama tu Mesia (i ŋa tonje Kirisi) ma muli imâ. Aku lâ zo njinde, i ma itula ngua rârâni duvi pwataki pa kindâ.” ²⁶ Yesu nde itu lâ kawa tu, “Nanani tamwatâŋgu kala Kirisi, kala amo ŋai aporo ngua pano”.

²⁷ Yesu iporo mine, njineŋa ndainani nâ kinzi pâri-tamâta nde simâ sipâŋga. Kinzi matanzi ilâ simora Yesu iporo kuku taine njinde, aku wisinzi motutu. Andeta kinzi njandai sikasonja tu, “Noko ilo pa sâ”, tâku “Njana sâ kâ nga kuporo kuku taine njine.”

²⁸ Njineŋa taine njinde nde io ne kâmba ndue keno, aku itaulo ilâ lawea ilo. Aku itapâri panzi tamâta simo njinde mine tu, ²⁹ “Wa, miki kamâ kamora tamâta ndai! Kala njine itula ngua pwataki njana vetâŋa paveâŋa rârâni naŋa muŋga aveta njinde. Tiambo i nde Kirisi, tiya?” ³⁰ Mine kala kinzi sipile lawea ku siyâti simâ pa Yesu.

³¹ Kinzi simâ sipâŋga tia yo yo, njineŋa kinzi pâri-tamâta sipai Yesu tu, “Pananâŋa, maka kano pano tu kuka kâpwa pinde ngal!”

³² Andeta Yesu iporo isia ngua panzi tu, “Nakâŋgu kâpwa pinde keno, andeta miki kazizâla ndo njana.” ³³ Njineŋa kinzi pâri-tamâta sipakasonja warakanzi tu, “Tiambo tamâta tonje muŋga ikai kâpwa imâ ilua i ika tâ, tiya?” ³⁴ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kâŋgu kâpwa nde njine: naŋa amâ njana aveta

ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine, ina isupwana kala amâ. Aku wurâta rârâni i muŋga ilua naŋa tu aveta, ande ma aveta marumbu lâ. ³⁵ Miki uru kaporo tu, ‘Nz-imonâ njapa keno mo ŋai yo. Mambo zo ipâŋga nga, njineŋa kindâ ma takai kaniŋa lâ tâno ilo’. Taitu kala njine naŋa apaimi tu matami pareŋge kalea sondo pa tâno ngal! Zo nga ipâŋga lâ, aku kaniŋa nde kananonzi lâ! ³⁶ Kala zo njine kinzi wurâta tamâta uru sikai mbumbu njana nenzi wurâta kâ, aku uru sigona kaniŋa. Aku kaniŋa njinde ma imo via ku imo nâ. Mine kala tamâta muŋga ipau vâsa lâ tâno ilo njinde ma indeka kuku tamâta igona kaniŋa. ³⁷ Mine kala ngua njine nde mao: ‘Tamâta tonje ipau vâsa lâ tâno ilo, anja tamâta tonje nde igona kaniŋa’. ³⁸ Naŋa asupwami njana kagona kaniŋa lâ tâno ilo, andeta muŋga miki njandai kaveta wurâta lâ tâno njinde ilo nga. Nanayoni kinzi tamâta pinde siveta wurâta kaika papa tâno njinde, anja miki kakai kulu njana nenzi wurâta njinde kâ.” Yesu iporo ngua tambirâŋa njine panzi ne pâri-tamâta.

³⁹ Samaria taine njinde muŋga itapâri panzi tamâta lâ lawea njinde mine tu, “Tamâta ndai itula ngua pwataki njana vetâŋa paveâŋa rârâni naŋa muŋga aveta njinde”. Aku njana taine ne ngua njinde kâ, ande kinzi tamâta rârâ kalonzi tawana Yesu. ⁴⁰ Mine nde kinzi Samaria tamâta pinde simâ pa Yesu, aku sino tu ma imo ndaina kunzi. Aku Yesu isâu panzi, kala imo lawea njinde kunzi ikura kari rua lâ. ⁴¹ Mine kala kinzi ngu njalae silonjo Yesu tamwata kawa ngua, aku kalonzi tawana i. ⁴² Kinzi njinde sipai taine njinde tu, “Maka muŋga kalonjo noko taine nâ ne ngua, aku kaloma tawana. Andeta njineŋa maka warakama kalonjo i tamwata kawa ngua. Mine nde maka kasama tu tamâtani ndaina nde imo Yautâŋa Tamwata pa kindâ tamâta ndoni lâ tâno kulu.”

Yesu iveta koipu tonje ne wurâta tamâta tonje natu tini ara kilo

⁴³ Kari rua njinde ilâ lâ, njineŋa Yesu ipile lawea njinde ku ilâ pa Galilaya tâno. ⁴⁴ Yesu tamwata muŋga iporo ngua mine: “Ambo ngua-tulâŋa tamâta tonje imo i tamwata ne lawea tina, ande kinzi tamâta lâ lawea njinde uru ilonzi ara papa i, ande tia”. ⁴⁵ Yesu iyoka ilâ lee, njineŋa ipâŋga Galilaya tâno. Aku kinzi tamâta lâ nia njinde sindeka nâ njana Yesu imâ imo kunzi, njana tu kinzi muŋga simo Jerusalem njana simora Juda nenzi kumbwa Pasova, ku simora vetâŋa rârâni Yesu iveta lâ Jerusalem lâ zo njinde.

⁴⁶ Zo pinde ilâ lâ, njineŋa Yesu itaulo ilâ pa Kana lawea, lâ Galilaya tâno. I muŋga iveta mâsi kaika lâ laweani ndaina njana iveta lââ ipalele ipâŋga waini. Aku koipu tonje ne wurâta tamâta imo lawea tonje ikeno laiti,

i ŋa tu Kaperneam lawea, andeta i natu tamâne ikai pukoŋa lâ. ⁴⁷ Tamâta ŋinde ilonjo pâri tu Yesu ŋga ipile Judia tâno ku imâ ipâŋga Galilaya tâno lâ. Mine kala imâ pa Yesu, aku ino tu ma indue ilâ Kaperneam lawea kuku, tu ma iveta i natu tini ara kilo. Nana tu natu ŋinde laiti ŋana imâte kâ. ⁴⁸ Andeta Yesu nde ipai tu, “Opopo, ambo miki kamora mâsi kaika kie-kie tia, ande miki tinimi pwâka tu kalomi tawana naŋa”. ⁴⁹ Andeta koipu ne wurâta tamâta ŋinde nde iporo taulo tu, “Tamâta Nalae, kumâ walele ŋga! Tia ma naŋa natunju imâte.” ⁵⁰ Njineŋga Yesu ipai tu, “Ara, kulâ. Noko natu nde tini ara kilo.” Aku tamâta ŋinde kalo tawana Yesu ne ŋgua, kala ilâ.

⁵¹ Tamâta ŋinde ilâ lee, aku wurita kilo, andeta i ŋandai ipâŋga Kaperneam lawea ilo ŋga. Njineŋga i ne sukâŋa tamâta pinde simâ sipakâtu kuku lâ nzâla, ku sipai tu, “Noko natu tamâne tini ara lâ!” ⁵² Njineŋga ikasonjanzi tu, “Anja i tini ara kilo lâ kari tai ŋapia.” Kinzi siporo taulo tu, “Nola, lala ikura kari tai taitu, ande nana ipile i tini marumbu lâ”. ⁵³ Njineŋga tamâta ŋinde kalo ŋgere, aku isama tu lâ kari tai ndainani nâ, ande Yesu muŋga iporo ŋgua tu, “Noko natu nde tini ara kilo”. Mine kala i kalo tawana Yesu, aku i see wakale sitavanzi i ne wurâta tamâta kala kalonzi tawana mine nâ.

⁵⁴ Muŋga Yesu iyoka pa Judia tâno ku ilâ Galilaya tâno, njineŋga iveta mâsi kaika tonje. Kala njine iveta mine nâ kilo.

5

Yesu iveta tamâta tonje tini ara kilo lâ Betesda Lââ Bwalika

¹ Njinde ilâ lâ, aku muli, njineŋga Yesu ikâki ilâ Jerusalem ŋana imora Juda nenzi kumbwa tonje kâ.

² Aku lââ bwalika tonje ikeno Jerusalem lawea ilo, lâ “Lama Nzâla” kawa tini laiti. Anja pâpâta lima ikeno lââ bwalika ŋinde ŋganje. Lâ Hibru ŋgua, ande kinzi sipatu lââ ŋinde ŋa tu Betesda. ³ Kinzi pukoŋa tamâta râra nde uru simo ndaina, sikeno pâpâta lima ŋinde kulu. Kinzi pinde matanzi leva-leva, anja pinde nde kinzi sakamao, anja pinde nde tukanzi pââsââ. [⁴ Kinzi uru sio tininzi pa mâsi tonje tu ipâŋga, ŋana tu zo pinde Maro Nalae ne aŋelo tonje iveta lââ ŋinde isowe, njineŋga pukoŋa tamâta ea imunja panzi ŋana indue ilâ lââ ilo, ande i ma tini ara kilo.] * ⁵ Aku tamâta tonje imo niani ndaina, i muŋga ikai pukoŋa tonje, kala ikura tu iyoka tia ikura mbwera tamâta taitu kanaŋo saŋao kanaŋo lima kanaŋo ŋato (38).

⁶ Yesu mata ilâ imora tamâta ŋinde ikeno nâ imo, aku isama tu i ipoko ikura mbwera mbwera lâ. Mine kala ikasonja tamâta ŋinde tu, “Noko ilo tu ma tini ara kilo, tiya?”

⁷ Andeta pukoŋa tamâta itu lâ kawa tu, “Tamâta Nalae, lâ zo ŋana lââ pazazago, ande tamâta tonje ŋana ikai naŋa ndue iona lâ lââ bwalika ilo, ande tia. Naŋa warakâŋgu atogo tu andue lââ ilo, andeta kinzi tamâta pinde uru simunja pa naŋa sindue lââ ilo.”

⁸ Njineŋga Yesu ipai tu, “Kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe, aku pwoka kulâ!”

⁹ Aku ndainani nâ, tamâta ŋinde tini-mbalau ipâŋga ara kilo, aku imandi, ku ikai ne rombe-rombe kâki, aku iyoka ilâ.

Andeta vetâŋa ŋinde ipâŋga lâ Juda nenzi pwareâŋa ne zo sapâŋa tonje. ¹⁰ Mine kala kinzi Juda tamâta ŋalanjala sipai tamâta ŋinde tu, “Wa, njine nde pwareâŋa ne zo sapâŋa ma! Kinda nenda ŋgua tukuŋa indi kaika tu noko ma kuveta wurâta mine ŋana pwale ne rombe-rombe kâ ndimo.” ¹¹ Andeta tamâta ŋinde iporo taulo tu, “Ambo taitu tamâta kala iveta naŋa tiningu ara kilo ŋinde nde ipai naŋa tu, “Kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe, aku pwoka kulâ.” ¹² Mine nde kinzi sikasonja tu, “Anja tamâta ea ipaino tu pwai ne rombe-rombe ku pwoka kulâ, a?” ¹³ Andeta tamâta ŋinde nde izizâla, ŋana tu kinzi tamâta ŋgu ŋalae nde simo nia ŋinde, anja Yesu nde ipavea ilâ kala nao tia lâ.

¹⁴ Aku muli, njineŋga Yesu ipakâtu kuku tamâta ŋinde lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa, aku ipai tu, “Noko kuloŋo ŋga; kala njine noko tini ara lâ. Kupile ne vetâŋa kiesaka! Tia ma malia ŋalae tonje imâ ipâŋga pano, ipole malia munġanja ŋinde.” ¹⁵ Njineŋga tamâta ŋinde ilâ ku ipainzi Juda tamâta ŋalanjala tu, “Tamâtani kala iveta naŋa tiningu ara kilo ŋinde, ande Yesuni tamwata”.

¹⁶ Tia ku kinzi Juda tamâta ŋalanjala simandi ŋana siveta kenzi sakamao pa Yesu, ŋana tu iveta mâsi kaika ŋinde lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa. ¹⁷ Andeta Yesu ipainzi tu, “Naŋa Mama uru iveta ne wurâta ikura zo zo, aku naŋa kala aveta wurâta mine nâ.”

¹⁸ Kinzi Juda tamâta ŋalanjala silonjo Yesu ne ŋgua ŋinde, aku ilonzi gagatinzi ŋalae tu ma siroto nzâla ŋana sipu i pâta imâte kâ, ŋana tu kinzi situ imbware nenzi ŋgua tukuŋa ŋana pwareâŋa ne zo sapâŋa kâ. Andeta ŋinde nâ tia; iporo ŋgua tu, “Maro Kindeni nde naŋa warakâŋgu Mama”, aku ŋana ŋgua ŋinde kâ, ande Yesu isuka i tamwata ŋa kâki ipâŋga ŋalae, itogo Maro Kindeni ŋa mine.

Maro Kindeni Natu ikai Tama ndamwa kala iveta wurâta

* **54:** Nia ndoyo, ŋgua njine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipâŋga lâ muli nde isenje ŋgua njine ilâ kuku ŋgua ikeno muŋga.

¹⁹ Njineŋga Yesu iporo ŋgua taulo panzi mine tu, “Naŋa aporo ŋgua mao nâ pami; Natu simbo nâ ikura tu ipatea vetâŋa tonje njineŋga iveta, ande tia. Vetâŋa ndia Natu imora Tama iveta, ande Natu ikura tu iveta vetâŋa njinde nâ. Vetâŋa rârâni Tama uru iveta, ande Natu kala uru iveta vetâŋani ndaina. ²⁰ Njana tu Tama ilo ndo keno pa Natu, aku itula vetâŋa rârâni i tamwata uru iveta njinde papa. Aku muli i ma itula vetâŋa njalajala pinde kilo papa Natu njana iveta tona, ipole vetâŋa munġâŋa njinde. Mine kala miki rârâni ma wisimi motutu. ²¹ Tama uru ipanġonzi mateŋa tamâta ku via ilanzi kilo, aku Natu kala mine nâ via mao ilanzi tamâta rârâni njinde i ilo patea tu ma iveta mine panzi. ²² Aku Tama ne wurâta njandai njana imo ŋgua-samâŋa tamwata panzi tamâta njana nenzi vetâŋa njga. I ndamwa ilua Natu njana imo ŋgua-samâŋa tamwata. ²³ Mine kala kinzi tamâta rârâni ma simege njana Natu ku sisuka i ŋa kâki, itogo uru simege njana Tama ku sisuka i ŋa kâki mine nâ. Tama munġa isupwa Natu indue imâ. Ambo tamâta tonje imege njana Natu tia, ande imege njana Tama tia mine nâ.

²⁴ Naŋa aporo ŋgua mao nâ pami; ambo tamâta tonje ma ipaveta kuku nanenġu ŋgua, aku i kalo tawana Maro Kindeni, ina munġa isupwa naŋa kala amâ, ande tamâta njinde ikai via mao marumbu lâ, ma imo via mine ku imo nâ. Aku Maro Kindeni ma ipare nia pa tamâta njinde njana ne kiesaka kâ, ande tia, njana tu tamâta njinde ipile mateŋa nianzi marumbu lâ, aku imbwalii imo via nia lâ.

²⁵ Naŋa aporo ŋgua mao nâ pami; zo nde imâ ipâŋga laiti, ande kala imâ ipâŋga lâ, njana kinzi tamâta njinde uru simo sitogonzi mateŋa tamâta mine, ande ma sipaveta kuku Maro Kindeni Natu kawa ŋgua. Aku kinzi ea sipaveta kuku ŋgua njinde, ande kinzi njinde rârâni ma simo vianzi. ²⁶ Njana tu Tama tamwata nde Via Warika, aku iveta Natu ipâŋga Via Warika mine nâ. ²⁷ Aku i ndamwa ilua Natu lâ njana imo ŋgua-samâŋa tamwata panzi tamâta, njana tu i nde Tamâta Natu. ²⁸ Miki ma ilomi rârâ njana njinde kâ ndimo, njana tu zo tonje ma imâ ipâŋga, aku lâ zo njinde kinzi tamâta rârâni munġa simâte njinde ma silonjo naŋa Tamâta Natu kawâŋgu ŋgua, ²⁹ ku ma sipile mateŋa nianzi ku siyâti silâ pa nia yo. Tamâta ea kinzi munġa siveta vetâŋa ara, ande kinzi njinde ma simandi ku simo vianzi kilo. Anġa ea kinzi munġa siveta vetâŋa sakamao, ande kinzi njinde ma simandi ku sikai vetâŋa njinde ne parenjana.”

Yesu kilala nde ipâŋga nia yo

³⁰ “Naŋa warakâŋgu akura tu apatea vetâŋa tonje njineŋga aveta, ande tia. Mao

nâ, naŋa apateanzi tamâta njana simo vianzi tâku simo vianzi tia tâku, ikura Mama itula pana mine. Aku nanenġu pateâŋa njinde nde sondo ndo, njana tu naŋa njandai aveta ikura warakâŋgu nenġu pateâŋa njga. Naŋa uru aveta ikura Mama nâ ne pateâŋa, ina isupwa naŋa kala amâ. ³¹ Ambo naŋa simbonġu nâ ma atula ŋgua njana warakâŋgu kâ, ande miki ma kalomi tawana nanenġu ŋgua tia. ³² Andeta Mama itula ŋgua njana naŋa kâ tona, aku naŋa asama tu ŋgua rârâni itula njinde nde mao kanajo.

³³ Andeta njinde nâ tia; munġa miki kapupwanzi tamâta pinde silâ pa Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata, aku Yoane kala iporo itula ŋgua mao kaŋa taituni pwataki njana naŋa kâ tona. ³⁴ Naŋa njandai ilonġu tu tamâta tonje ma itula ŋgua pwataki njana naŋa kâ. Taitu naŋa ilonġu tu Maro Kindeni ma iyautemi piti lâ kondoma ilo ku via mao ilami, kala aporo pami njana Yoane ne ŋgua kâ. ³⁵ Yoane nde itogo sinâla pa miki, aku miki munġa kandeka njana sinâla njinde kâ ikura zo mbwana-mbwana nâ.

³⁶ Andeta njinde nâ tia; vetâŋa rârâni naŋa uru aveta njinde kala itula naŋa kilalâŋgu pwataki tona, aku vetâŋa njinde ipole ŋgua njinde Yoane itula njana naŋa kâ. Nanayoni Mama ipatea wurâta pa naŋa tu aveta, kala njine njana amo aveta wurâta njinde yo. Aku wurâtani ndaina uru itula naŋa kilalâŋgu pwataki tu Mama isupwana kala amâ. ³⁷ Mao nâ, Mama isupwana kala amâ, aku i tamwata kala itula ŋgua pwataki njana naŋa kâ marumbu lâ. Miki njandai kalonjo i kawa ŋgua, aku njandai kamora i nao njga. ³⁸ Aku miki njandai kapaveta kuku i kawa ŋgua njga, njana tu inani isupwana kala amâ, andeta miki kalomi tawana naŋa, ande tia.

³⁹ Andeta njinde nâ tia; miki uru kaveta wurâta njalae njana kaponu Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini, njana tu miki katu ma kasânda via mao kulu lâ ŋgua njinde tini. Aku ŋguani ndaina kala itula naŋa kilalâŋgu pwataki tona. ⁴⁰ Andeta miki tinimi pwâka tu kaponu muli pa naŋa, njana kakai via mao kâ.

⁴¹ Naŋa njandai ilonġu tu kinzi tamâta ma sindekana naŋa njga. ⁴² Andeta naŋa asama miki kilalami marumbu lâ. Naŋa asama tu miki ilomi keno pa Maro Kindeni, ande tia. ⁴³ Naŋa akai naŋa Mama ndamwa amâ, andeta miki kapu mulimi pana. Taitu kalonjo njga; ambo tamâta tonje ma imâ pami ku iporo i tamwata nâ ne ŋgua, ande miki ma ilomi ara papa i. ⁴⁴ Maro Kindeni simbo nâ nde Maro Njalae, aku ikura tu indekananzi tamâta pinde. Andeta miki tinimi pwâka tu i ma iveta vetâŋa mao njinde pami. Opopo, miki wa nawalami wa uru kapasuka warakami nâ njami kâki. Mine

nde miki ma kakura tu kalomi tawana nanja ndâsi mana, a?

⁴⁵ Ambo miki katu nanja ma amandi Maro Kindeni nao ku ataleami njana nemi vetânja soki kâ, ande nemi ilo-kalo njinde nde soki ndo! Opopo, miki ilomi tu Mose ma ivilami lâ ngua nia, andeta ina kala tamâtani njana italea miki kâ! ⁴⁶ Ambo miki munja kalomi tawana Mose ne ngua, ande miki ma kalomi tawana nanja mine nâ, njana tu Mose ingere ngua njana nanja kâ. ⁴⁷ Andeta miki kalomi tawana Mose ne ngua tia. Mine nde miki ma kakura tu kalomi tawana nanenju ngua ndâsi mana, a?" Yesu iporo ngua njine.

6

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 5,000

Matai 14:15-21, Malaka 6:32-44, Luka 9:12-17

¹ Zo pinde ilâ lâ, njinenga zo tonje Yesu imbwalii ilâ pa Gallilaya Lââ Bwalika tini pinde. (Kinzi sipatu lââ bwalika njinde nj tonje tu Taiberias Lââ Bwalika). ² Aku kinzi tamâta ngu njalae nde soka Yesu muli silâ, njana tu kinzi munja simora Yesu iveta mâsi kaika njana ivetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo kâ. ³ Njinenga Yesu ikâki tuu tonje kulu kunzi ne pâri-tamâta, aku lambunzi ndue sisaŋona. ⁴ Aku Juda nenzi kumbwa njalae Pasova nde imâ ipânja laiti lâ.

⁵ Yesu mata ilâ ilea panzi tamâta ngu njalae njinde simâ papa i, njinenga ikasonja ne pâri-tamâta Pilip tu, "Kinda ma tako puroŋa panzi tamâta njine lâ nia ndia, njana ma sika kâ." ⁶ Yesu iporo ngua mine pa Pilip tu ikai samânja papa kâ. I tamwata mungani ilo pateu tu ma iveta mâsi kaika tonje. ⁷ Ande Pilip iporo taulo tu, "Opopo, ambo kinda ma tako puroŋa ikura mbumbu 'silva' tamâta njalae rua (200), ande njinde ma ikuranzi ngu njalae njine, ande tia ndo!"

⁸ Njinenga Yesu ne pâri-tamâta tonje, i njana tu Andaria (i nde Saimon Petero tai), ande ipai Yesu tu, ⁹ "Ayo, tamâta lâlu tonje imo njai, aku puroŋa lima anja njana rua nde keno papa. Ambo taitu njinde ma ikuranzi ngu njalae njine tia ndo!"

¹⁰ Andeta Yesu iporo tu, "Miki kapainzi tamâta tu lambunzi ndue sisaŋona". (Unza ara keno nia njinde.) Njinenga kinzi rârani sisaŋona. Kinzi tamâne nâ kambwanjenzi ipânja ikura 5,000 mine. ¹¹ Kinzi sisaŋona lâ, njinenga Yesu ikai puroŋa ndaina, kawa ndanje pa Maro Kindeni, aku iwae panzi tamâta sisaŋona simo njinde. Yesu kâpwa ilanzi ikura ilonzi papa mine. Njinenga ikai inja kala iveta mine nâ.

¹² Kinzi sika lee kapwanzi pupuro lâ, njinenga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, "Miki kalâ kagona kâpwa pinde kinzi sika tia kala ikeno njinde. Tia ma pinde sakamao koa tia

nâ." ¹³ Mine kala kinzi silâ sigona puroŋa njinde kinzi tamâta kapwanzi pupuro kala sika tia njinde. Munja puroŋa lima nâ keno, andeta kinzi sizeze puroŋa katiŋe njinde lâ ngâmo njalae sarjaŋo kanaŋo rua ilonzi pipi lâ.

¹⁴ Kinzi tamâta nde simora mâsi kaika njine Yesu iveta, njinenga siporo tu, "Mao nâ, tamâtani njana nde ngua-tulânja tamâta njinde munja siporo tu ma imâ imo tâno kulu!"

¹⁵ Yesu isama tu kinzi ngu njinde ilonzi tu sikai i kaika ku sio imo nenzi koipu njalae. Mine kala ipilenzi kilo, aku i simbo nâ ilâ pa tuu tonje.

Yesu iyoka lââ bwalika kulu

Matai 14:22-32, Malaka 6:45-52

¹⁶ Kari indue lala pararai lâ, njinenga Yesu ne pâri-tamâta nde sindue silâ pa lââ bwalika pwali. ¹⁷ Njinenga sikâki wânja tonje kulu, aku sipile nia njinde njana simbwalii silâ pa Kaperneam lawea kâ. Silâ lee, aku mbo lâ, andeta Yesu imâ ipânja panzi tia yo. ¹⁸ Andeta lawea iyoka kaika, aku kâla kâki njalae. ¹⁹ Kinzi sipoe lee ikura nia mbuku lima kanaŋo taitu lâ, njinenga matanzi ilâ simora Yesu iyoka lââ bwalika kulu imâ ipânja wânja tini laiti. Aku siruru pâta kanaŋo. ²⁰ Andeta Yesu ipainzi tu, "Wa, miki karuru ndimo! Njine nde nanani warakângu!" ²¹ Njinenga ilonzi pateu tu ma sikai Yesu imo wânju kulu kunzi. Aku walele nâ wânja ilâ itoa nia njinde kinzi situ silâ papa.

Kinzi tamâta siroto njana Yesu kâ

²² Aku wurita kilo, ande kinzi tamâta ngu njalae simo yo lâ lââ bwalika tini pinde munja Yesu imo njinde. Njinenga kalonzi ngere ipânja tu wânja taitu nâ munja ikeno sâwa, aku nola, lâ zo njinde Yesu ne pâri-tamâta sikâki wânja njinde kulu ku silâ, ande Yesu imo kunzi tia. Kinzi pâri-tamâta simbonzi nâ simo wânja kulu. ²³ Njinenga Taiberias lawea nenzi wânja pinde nde simâ sitoa. Kinzi sitoa lâ nia njinde munja Maro Njalae kawa ndanje, njinenga puroŋa ilanzi tamâta sika. ²⁴ Kinzi tamâta nde sisama tu Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde sipilenzi silâ lâ. Mine kala sikâki wânja pinde kulu, aku silâ pa Kaperneam lawea tu siroto njana Yesu kâ.

Yesu nde puroŋa njana via mao kâ

²⁵ Kinzi tamâta njinde silâ lee sitoa lââ bwalika tini pinde. Njinenga sisânda Yesu kulu, aku sikasonja tu, "Pananânja, noko kumâ kupânja nia njine lâ zo ndia." ²⁶ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, "Nanja aporo ngua mao nâ pami; miki njandai kasama mâsi kaika munja aveta njinde kilala kala karoto njanana njana. Miki nola kaka puroŋa lee kapwami pupuro lâ, aku njana duvi njinde kâ miki karoto njanana. ²⁷ Miki ma kamakâsa njana

kakai kâpwa njinde ma muli sâmbu, mine ndimo. Ara njana miki ma kamakâsa njana kakai kâpwa njinde ikura njana ivilami tu kamo viami ku kamo nâ. Nanja Tamâta Natu ma kâpwa njinde alami, njana tu nanja akai Mama Maro Kindeni ndamwa njana aveta mine.”

²⁸ Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga kinzi sikasonja tu, “Anja maka ma kaveta wurâta ndia njana Maro Kindeni ma ilo ara pama mine nâ.” ²⁹ Aku Yesu itu lâ kawanzi tu, “Maro Kindeni ne wurâta nde mine; miki ma kalomi tawana tamâta njine i muŋga isupwana kala amâ.”

³⁰ Njineŋga kinzi sikasonja Yesu kilo tu, “Noko ma kuveta mâsi kaika ndia lâ maka naoma njana ma kaloma tawana noko ne ngua, a? Noko ma kuveta mana. ³¹ Kinda timbunda muŋga sika kâpwa tonje, i ŋa tu ‘mana’, lâ nia bilimu. Ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘I samba ne kâpwa ilanzi tamâta tu ma sika’.”

³² Ande Yesu iporo ngua taulo panzi tu, “Nanja aporo ngua mao nâ pami; puroŋa njinde Mose muŋga ilami nde samba ne puroŋa mao tia. Nanja Mama nâ uru samba ne puroŋa mao ilami. ³³ Maro Kindeni ne puroŋa mao nde tamâtani njine kala iyoka pa samba indue imâ njana via mao ilanzi tâno tamâta.” ³⁴ Njineŋga kinzi sipai Yesu tu, “Tamâta Njalae, puroŋa njinde kulama ikura zo zo.”

³⁵ Aku Yesu iporo tu, “Nanani warakâŋgu nde puroŋa njana via mao kâ. Tamâta ea imâ pa nanja, ande putole ma ipu i kilo, ande tia. Aku tamâta ea kalo tawana nanja, ande i ma irakonja njana lââ kâ kilo, ande tia. ³⁶ Andeta nanja muŋga aporo ngua pami mine tu, ‘Miki kamora nanja lâ, taitu ŋandai kalomi tawana nanja ŋga’. ³⁷ Tamâta ea kinzi nanja Mama muŋga ipatea tu ma ilua nanja, ande kinzi njinde rârâni ma sipono muli pana. Aku tamâta ea ipono muli pa nanja, ande nanja ma apu muliŋgu papa i tia ndo. ³⁸ Nanja ayoka samba andue amâ njana aveta ikura nanja warakâŋgu nenju pateâŋa, ande tia. Nanja amâ njana aveta ikura Maro Kindeni ne pateâŋa, ina isupwana kala amâ. ³⁹ Mao nâ, Maro Kindeni isupwana kala amâ. Aku i tamâta pinde ilua nanja lâ, aku i ne pateâŋa ikeno mine: nanja ma apile tamâta tonje lâ kinzi ŋgu njinde kala ma nao tia lâ, ande tia ndo. Lâ zo muli njana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande nanja ma apaŋonzi tamâta njinde rârâni taitu-taitu, kala ma simo vianzi kilo. ⁴⁰ Nanja Mama ne pateâŋa nde mine: tamâta ea kinzi simora Natu kilala ku kalonzi tawana i, ande kinzi njinde rârâni ma simo vianzi mine ku simo nâ. Aku lâ zo muli njana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande nanja ma apaŋonzi tamâta njinde taitu-taitu, kala ma simo vianzi kilo.”

⁴¹ Kinzi Juda tamâta nde wisinzi nâna njana ngua Yesu iporo panzi mine tu, “Nanani warakâŋgu nde puroŋa njine kala iyoka pa samba indue imâ”. Mine nde kinzi siporo ngua lâ warakanzi nâ ŋgininzi. ⁴² Kinzi siporo tu, “Opopo, tamâta njine nde Yesu, i Yosepe natu nâ! Kinda tasamanzi i tinatama lâ. Mine nde njana sâ kâ ŋga iporo ngua tu i muŋga iyoka pa samba indue imâ, a?”

⁴³ Andeta Yesu ipainzi tu, “Miki ma kaporo ngua nâna mine lâ warakami ŋginimi ndimo. ⁴⁴ Nanja Mama muŋga isupwana kala amâ. Ambo Mama isowe tamâta tonje ilo kalo tia, ande tamâta njinde tamwata ikura tu imâ pa nanja, ande tia ndo. Aku lâ zo muli njana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande nanja ma apaŋonzi tamâta rârâni muŋga simâ pa nanja njinde, aku ma simo vianzi kilo. ⁴⁵ Kinzi ngua-tulâŋa tamâta muŋgâŋa singere ngua lâ pepa tini mine tu, ‘Maro Kindeni ma ipananzi tamâta rârâni’. Aku tamâta ea itambira taŋa ku ipanâna sondo njana Maro Kindeni ne ngua kâ, ande tamâta njinde ma imâ pa nanja. ⁴⁶ Andeta nanja ŋandai aporo tu tamâta tonje muŋga imora Maro Kindeni nao ŋga. Maro Kindeni isupwa nanja kala amâ, aku nanja simbonju nâ muŋga amora i nao. ⁴⁷ Nanja aporo ngua mao nâ pami; tamâta ea kalo tawana nanja ma imo via ku imo nâ. ⁴⁸ Nanani warakâŋgu nde puroŋa njana via mao kâ. ⁴⁹ Muŋga miki tinbumi sika kâpwa tonje, i ŋa tu ‘mana’, lâ nia bilimu. Andeta muli ŋga kinzi rârâni simâte lâ. ⁵⁰ Anja puroŋa njine kala iyoka pa samba indue imâ, ande puroŋa kie tonje, aku tamâta ea ika puroŋa njine ma imâte tia. ⁵¹ Nanani warakâŋgu nde puroŋa njana via mao kâ kala iyoka pa samba indue imâ. Tamâta ea kinzi sika puroŋa njine, ande ma simo vianzi ku simo nâ. Aku puroŋa njine nde nanja kanaanju ŋai. Nanja ao njine ilâ panzi tâno tamâta, njana ma sikura tu simo vianzi kâ.”

⁵² Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga kinzi Juda tamâta simandi sipawa ngua kaika lâ warakanzi ŋgininzi. Kinzi siporo tu, “Mana mana ŋga tamâta njine iporo tu i tamwata kanaanjo ma ilua kindu tu taka, a?” ⁵³ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Nanja aporo ngua mao nâ pami; ambo miki kaka nanja Tamâta Natu kanaanju tia, aku kanu nanja seenju tia, ande via mao ikeno pami, ande tia. ⁵⁴ Anja tamâta ea ika nanja kanaanju wa inu seenju wa, ande tamâta njinde ikai via mao, ma imo via mine ku imo nâ. Aku lâ zo muli njana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande nanja ma apaŋo tamâta njinde imo via kilo. ⁵⁵ Njana tu nanja kanaanju nde kâpwa mao, anja seenju nde nuŋa mao. ⁵⁶ Tamâta ea ika kanaanju wa inu seenju wa, ande tamâta njinde ipaipa

kuku nana, aku nana kala apaia kuku i.
⁵⁷ Mama, ina Via Tamwata, munga isupwana kala amâ, aku i via mao ilua nana lâ. Aku mine nâ, tamâta ea ika nana kanaanjonu, ande nana ma via mao ndainani alua i. ⁵⁸ Njine nde puronja njinde iyoka pa samba indue imâ. Miki timbumi munga sika kâpwa tonje, i na tu 'mana', njinenja simâte lâ. Anja tamâta ea ika puronja njine ma imo via ku imo nâ.” ⁵⁹ Yesu iporo ngua njine ipanananzi tamâta lâ luma njana pasauja kâ njinde ikeno Kaperneam lawea ilo.

Yesu kawa ngua nde via mao ilua kinda

⁶⁰ Kinzi tamâta rârâ munga sipono muli pa Yesu, kala silonjo i ne ngua njine. Njinenja kinzi siporo tu, “Opopo, i ne ngua njine nde malia ndo. Ea ikura tu kalo tawana ngua kaja mine, a?”

⁶¹ Yesu isama tu kinzi tamâta njinde ilonzi mine njana i ne ngua kâ. Mine kala ipainzi tu, “O, ngua njine nde iyaula ilomi kalomi, a?”

⁶² Mine kala, ambo muli miki ma kamora nana Tamâta Natu akâki alâ pa nia njinde nana munga amo, ande lâ zo njinde miki ilomi ma keno mana, a? ⁶³ Maro Kindeni ne Koroani uru via mao ilanzi tamâta. Kinzi tamâta warakanzi nâ sikura tu sikai via njine tia ndo. Nana kawângu ngua nde nzâla njana Maro Kindeni ne Koroani imâ pami njana via ilami kâ. ⁶⁴ Andeta miki pinde njandai kalomi tawana nga.” Nia ndoyo, Yesu isamanzi tamâta njinde taitu-taitu ilonzi marumbu lâ. Isama tu kinzi pinde ma kalonzi tawana i tia, aku isama tu i ne tamâta tonje ma muli io i lâ kinzi kazânga tamâta mbaunzi ilo tona. ⁶⁵ Njinenja Yesu iporo kilo tu, “Nana duvi njinde kâ, ande nana munga apaimi tu ambo Maro Kindeni isowe tamâta tonje ilo kalo tia, ande tamâta njinde tamwata ikura tu imâ pa nana tia ndo.”

⁶⁶ Yesu iporo ngua njine lâ, njinenja kinzi tamâta rârâ sipile i ku silâ. Kinzi munga sipono muli pa i, andeta tininzi pwâka tu soka kuku i kilo. ⁶⁷ Tia ku Yesu ikasonjanzi ne pâri-tamâta sanja kanaanjonzi rua mine tu, “Mana mana, a? Tiambo miki kala katu kapile nana ku kalâ, tiya?” ⁶⁸ Andeta Saimon Petero iporo lâ kawa tu, “Maro Njale, ambo maka ma kapile noko, ande ma kalâ pa tamâta ea, a? Tia ndo. Noko kawa ngua itula nzâla pama njana kamo viama nâ. ⁶⁹ Kala njine maka kaloma tawana noko. Maka kasama tu noko nde Maro Kindeni ne Tamâta Sapânga.”

⁷⁰ Aku Yesu itu lâ kawanzi tu, “Nana warakângu apatea miki sanja kanaanjomi rua lâ. Andeta tamâta tonje lâ njinimi nde Sadana ne tamâta!” ⁷¹ (Yesu iporo ngua njine njana Judas, i Saimon Iskariot natu. I nde tonje lâ kinzi pâri-tamâta sanja kanaanjonzi

rua, andeta muli i io Yesu lâ kinzi kazânga tamâta mbaunzi ilo.)

7

Yesu ilâ Jerusalem lawea njana imora Juda nenzi kumbwa tonje

¹ Njinde ilâ lâ, njinenja Yesu iyoka ilâ pa lawea pinde lâ Galilaya tâno. I tini pwâka tu iyoka lâ Judia tâno. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta munga kalonzi tawanano njinde ma sikura tu simora noko kuveta mâsi kaika pinde. ² Yesu iveta mine lee, njinenja Juda nenzi kumbwa njana simo pâla ilo ikura sânda taitu kâ, nde imâ ipânga laiti lâ. ³ Mine kala Yesu tai kinzi nde simâ papa ku sipai tu, “Ara njana noko ma kupile nia njine ku pwoka kulâ pa Judia tâno. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta munga kalonzi tawanano njinde ma sikura tu simora noko kuveta mâsi kaika pinde. ⁴ Nana tu ambo tamâta tonje itu ipatula i tamwata kilala pwataki panzi tamâta, ande i ma uru ipavea nâ ku iveta ne wurâta, ande tia. Ayo, noko uru kuveta mâsi kaika pinde; mine nde ara njana noko ma kupatua lâ nia yo, lâ kinzi tamâta rârâni naonzi.” ⁵ Yesu tai kinzi siporo ngua mine, njana tu kinzi warakanzi kala njandai kalonzi tawana i nga.

⁶ Mine kala Yesu itu lâ kawanzi tu, “Nanengu zo sondo nde ipânga tia yo. Anja miki warakami nemi zo sondo nde zo rârâni. ⁷ Sâ tonje ikeno njana ivetanzi tâno tamâta wisinzi nâna pa miki kâ, ande tia. Andeta kinzi wisinzi nâna pa nana, njana tu nana uru atula ngua pwataki tu nenzi vetâna nde sakamao ndo. ⁸ Miki warakami nâ kakâki kalâ kamora kumbwa njale. Anja nana nde ma alâ amora kumbwa njinde tia, njana tu nanengu zo sondo nde ipânga tia yo.” ⁹ Yesu iporo ngua njine panzi lâ, aku imo ndaina lâ Galilaya tâno ikura zo pinde.

¹⁰ Yesu tai kinzi nde silâ njana simora kumbwa njinde marumbu lâ, aku muli, njinenja Yesu kala ilâ tona. Andeta i njandai iyoka nia yo lâ kinzi tamâta naonzi nga. Iyoka paveânga nâ ilâ. ¹¹ Kinzi Juda tamâta njalanjala nde sikai wurâta siroto njana Yesu kâ lâ kumbwa njinde. Kinzi sikasonjanzi tamâta pinde tu, “Tamâta njinde imo ndia.” ¹² Anja kinzi tamâta rârâ nde siporo njana Yesu kâ lâ warakanzi nâ njininzi. Kinzi pinde siporo tu, “I nde tamâta ara”, anja pinde nde siporo tu, “I tamâta ara tia. I uru ikai lajerja panzi tamâta.” ¹³ Andeta kinzi rârâni siruru njananzi Juda tamâta njalanjala. Mine kala kinzi njandai siporo nenzi ngua njana Yesu kâ lâ tamâta njinde naonzi nga.

¹⁴ Kari pinde ilâ lâ, aku kumbwa njale njinde ipânga lâ njini. Njinenja Yesu ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapânga, aku imandi njana ipanananzi tamâta kâ. ¹⁵ Kinzi Juda

tamâta njalajala nde wisinzi motutu, ku siporo tu, “Opopo, tamâta njine nandai ipono pepa njana nenda ngua tukuŋa kâ. Mine nde mana mana nga i ne ilo-kalo ipânga njalae mine, a?”

¹⁶ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Nguua kala naŋa uru aporanami njine, ande naŋa warakâŋgu nengu ngua, ande tia. Njine nde Maro Kindeni kawa ngua, ina isupwana kala amâ. ¹⁷ Ambo tamâta tonje ilo patea tu i ma iveta ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine, ande tamâta njinde ma isama ngua naŋa uru apananami njine kilala sondo. I ma isama sondo tu naŋa warakâŋgu nâ njandai apateŋa ngua njine nga. I ma isama tu Maro Kindeni muŋga ipanana naŋa njana ngua njine kâ. ¹⁸ Njana tu tamâta ea ikai ngua lâ i tamwata nâ ilo kalo, njineŋga iporo itula pwataki, ande tamâta njinde iveta mine njana ipasuka i tamwata ŋa nâ. Taitu kalonjo nga; ambo tamâta tonje itu kinzi tamâta ma sipanea tamâta muŋga isupwa i imâ njinde ŋa, ande tamâta njinde nde tamâta njana iporo ngua mao kâ. I ma iporo ngua lanjeŋa tonje tia. ¹⁹ Miki kasama tu singani Mose itula ngua tukuŋa pami. Andeta miki rârâni taitu-taitu uru kalaŋa kapole ngua tukuŋa njinde. Mine nde njana sâ kâ nga miki ilomi tu kapu naŋa pâta amâte, a?”

²⁰ Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga kinzi tamâta siporo tu, “Opopo, koroani saka tonje ipakâe kuku noko! Tamâta ea ilo tu ipu noko pâta kumâte, a?” ²¹ Andeta Yesu iporo ngua lâ kawanzi tu, “Naŋa muŋga aveta mâsi kaika taitu nâ, kala miki rârâni wisimi motutu. ²² Miki uru kavenzi natumi karaenzi lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa, ikura Mose ne ngua tukuŋa itula pami mine. (Andeta Mose njandai imuŋga njana iveta vetâŋa njinde nga. Singani miki timbumi uru siveta mine.)” ²³ Miki kalomi tawana tu Mose ne ngua tukuŋa njana karae-veŋa kâ nde ipole ngua tukuŋa njana pwareâŋa ne zo sapâŋa kâ. Mine kala miki uru kavenzi natumi tamâne karaenzi lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa. Anja nana nde muŋga aveta tamâta tonje tini ndoni sondo lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa. Mine kala njana sâ kâ nga miki wisimi nâna pa naŋa, a? ²⁴ Miki uru kaporo ngua soki walele nâ njana nanenju vetâŋa kâ. Andeta naŋa apaimi tu ma kaveta mine ndimo. Ara njana miki ma kalomi ngere sondo muŋga lâ, njineŋga kaporo ngua sondo nâ njana nanenju vetâŋa kâ.”

Kinzi tamâta ilonzi tu sisama Yesu kilala sondo

²⁵ Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga kinzi tamâta pinde uru simo Jerusalem lawea nde sipakasonja warakanzi tu, “Opopo, tiambo ina kala tamâtani njine kinzi situ sipu pâta imâte, tiya? ²⁶ Andeta kamora nga! Imo

iporo ngua lâ nia yo, taitu kinzi tamâta njalajala nde siporo ngua tonje lâ i kawa tia ndo. Tiambo kinzi ilonzi pateŋa tu i nde Kirisi, tiya? ²⁷ Andeta kinda kalonda tawana tu lâ zo njana Kirisi ma imâ ipânga, ande kinzi tamâta rârâni ma sizizâla njana i ne lawea tina kâ. Anja tamâta njine ne lawea tina, ande kinda tasama lâ.”

²⁸ Yesu nde imo Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ngumbi ilo ku ipanananzi tamâta yo, njineŋga isuja kawa kâki njalae ku iporo tu, “O, miki kasama naŋa kilalâŋgu marumbu lâ, a? Anja miki kasama nanenju lawea tina mine nâ, a? Kalonjo nga; naŋa njandai akai warakâŋgu ndamwâŋgu kala amâ amo njine. Taitu Maro Kindeni, ina isupwa naŋa kala amâ, ande i Mao Tamwata. Miki kasama i kilala tia. ²⁹ Anja naŋa nde asama i kilala sondo, njana tu naŋa muŋga amo kuku i, aku ina isupwana kala amâ.”

³⁰ Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga kinzi tamâta pinde siveta njana sikale i kaika kâ. Andeta sikura tia, njana tu i ne zo sondo njana vetâŋa mine ma ipânga papa kâ, ande ipânga tia yo. ³¹ Anja kinzi tamâta rârâ lâ ŋgu njinde nde kalonzi tawana Yesu. Kinzi siporo tu, “Njine nde Kirisi tamwata, njana tu tamâta tonje ikura tu iveta mâsi kaika rârâ, kambwanjenzi ipole tamâta njine ne mâsi kaika, ande tia ndo.”

³² Kinzi tamâta pinde lâ Parisai ngu nde silonjonzi tamâta siporo ngua mine njana Yesu kâ. Mine kala kinzi patarawâŋa tamâta njalajala sitavanzi Parisai tamâta nde sisupwanzi luma sapâŋa ne sambara pinde tu sikai Yesu kaika kâ. ³³ Njineŋga Yesu iporo tu, “Naŋa ma amo kumi ikura zo mbuku taitu nâ, njineŋga ma apilemi ku alâ pa i njinde muŋga isupwana kala amâ. ³⁴ Miki ma karoto njana naŋa kâ, andeta ma kasânda kulungu tia. Aku miki kakura tu kalâ nia naŋa ma amo njinde, ande tia.”

³⁵ Andeta kinzi Juda tamâta njalajala nde siporo lâ warakanzi nâ ngininzi tu, “Ayo, tamâta njine ma ilâ sinia kala kinda takura tia njana tasânda i kulu kâ, a? Tiambo i ma ilâ kinzi tinikoa ngu nenzi lawea ikeno malawae, kinda seenda pinde simo njinde, aku ma ipanananzi tinikoa, tiya? ³⁶ Iporo tu kinda ma taroto njana i kâ, andeta ma tasânda kulu tia. Aku iporo tu kinda takura tu talâ nia i ma imo njinde, ande tia. Ayo, ngua njine nde duvi mana.”

Yesu itula ngua njana via ne lâa

³⁷ Juda nenzi kumbwa njinde nde laiti njana marumbu kâ, aku kari taitu nâ keno mo ŋai yo. Njineŋga lâ zo njalae njinde, Yesu imandi ku isarâwa kawa njalae mine tu, “Noko tamâta ea kurakonja njana lâa kâ, ande kumâ pa naŋa, aku ma lâa alano kunu. ³⁸ Njana tu

Maro Kindenini kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea kalo tawana naŋa, ande via ne lââ ma isâko lâ tamâta njinde ilo, aku ma irere ilâ.”³⁹ Yesu ne ngua tambirâŋa njine duvi nde mine: kinzi tamâta ea kalonzi tawana i, ande muli kinzi njinde sikai Koroani Sapâŋa. Andeta pa zo njinde, Koroani Sapâŋa nde ilâ panzi kalo-tawana tamâta tia yo, ŋana tu Yesu imo kunzi yo, aku ŋandai itaulo ilâ pa Maro Kindenini ŋga.

Kinzi tamâta sipwa pwataki simo ngu rua

⁴⁰ Kinzi tamâta pinde siloŋo Yesu ne ngua njinde, njinenŋa siporo tu, “Mao nâ, tamâtani ŋaina nde ngua-tulâŋa tamâta njinde kinda uru tao tininda papa!”⁴¹ Aku pinde nde siporo tu, “I nde Kirisi ma!” Anŋa pinde nde siporo tu, “Yoo, tamâta njine nde Galilaya tâno warika, aku Kirisi ma ipâŋga lâ Galilaya tâno tia ndo!”⁴² ŋana tu Maro Kindenini kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu Kirisi ma ipâŋga lâ Koipu Njalae Daviti see, aku ma ipâŋga lâ Daviti ne lawea tina, Betlehem.”⁴³ Mine kala kinzi tamâta sipwa pwataki simo ngu rua ŋana Yesu kâ. ⁴⁴ Kinzi pinde situ ma sikale i kaika. Andeta ŋandai siveta mine ŋga.

Kinzi Juda tamâta ŋalaŋala kalonzi tawana Yesu tia

⁴⁵ Tia ku luma sapâŋa ne sambara njinde nde sitaulo silâ panzi patarawâŋa tamâta ŋalaŋala wa kinzi Parisai tamâta wa. Aku kinzi patarawâŋa tamâta ŋalaŋala njinde nde sikasonŋanzi tu, “Ayo, ŋana sâ kâ ŋga miki ŋandai kakai Yesu kamâ, a?”⁴⁶ Andeta kinzi sambara situ lâ kawanzi tu, “Opopo, tamâta tonŋe munŋa iporo ngua irerege kuku tamâta njinde ne ngua, ande tia ndo!”

⁴⁷ Andeta kinzi Parisai tamâta nde siporo taulo tu, “Wa, tiambo ilaŋe miki wa, tiya?”⁴⁸ Miki kalomi ngere ŋana maka tamâta ŋalaŋala wa maka Parisai ŋgu wa. Maka ea kaloma tawana i, a? Tia ndo!⁴⁹ Anŋa kinzi tamâta ngu njinde ilonzi kalonzi kapa, kala sizizâla ndo ŋana Mose ne ngua tukuŋa kâ. Ara ŋana Maro Kindenini ma izavarunzi tamâta njinde!”

⁵⁰ Andeta Parisai tamâta tonŋe, i ŋa tu Nikoteme, nde imo ndaina kunzi tamâta ŋalaŋala njinde. Ina kala tamâtani ndaina munŋa ipavea ku ilâ pa Yesu. Aku ipainzi nuwala tu,⁵¹ “Kaloŋo ŋga; kinda nenda ngua tukuŋa ikeno mine: ambo kinda ilonda tu tapare nia pa tamâta tonŋe ŋana i ne vetâŋa soki kâ, ande kinda ma taloŋo ngua lâ i tamwata kawa munŋa lâ ŋga, ŋana ma tasama sondo ŋana vetâŋa ndia i munŋa iveta njinde.”⁵²⁻⁵³ Andeta i nuwala tamâta ŋalaŋala nde siporo taulo tu, “O, tiambo

noko kala nde Galilaya tâno warika, a? Kulâ kupono Maro Kindenini kawa ngua ikeno lâ pepa tini njinde sondo ŋga. Njinenŋa noko ma kusama tu Galilaya tâno nde ngua-tulâŋa tamâta mao tonŋe ne lawea tina, ande tia ndo.”

8

[Kinzi sikai taine tonŋe munŋa iveta kiesaka simâ pa Yesu]

¹ Njinenŋa kinzi Juda tamâta njinde nde silâ pa warakanzi nenzi luma. Anŋa Yesu nde ilâ pa Oliv Tuu.

² Aku wurita kilo, mbwale pwataki lâ, njinenŋa Yesu itaulo ilâ pa Maro Kindenini ne luma sapâŋa kilo. Anŋa kinzi tamâta rârâni nde simâ lee sipasau sinŋe i lâ. Njinenŋa isanŋona ŋana ipanananzi kâ. ³ Andeta kinzi pananâŋa tamâta ŋana ngua tukuŋa kâ pinde, anŋa kinzi Parisai tamâta pinde, ande sikai taine tonŋe simâ pa Yesu. Taine njinde nde tamâne tonŋe kaiwa, andeta munŋa kinzi tamâta pinde simora taine njinde iveta sakamao kuku tamâne tonŋe. Mine kala sikai taine njinde simâ, aku sinŋunu imandi lâ kinzi tamâta rârâni naonzi. ⁴ Aku sipai Yesu tu, “Pananâŋa, taine njine nde tamâne tonŋe kaiwa, andeta kinzi simora i iveta sakamao kuku tamâne tonŋe. ⁵ Lâ kinda nenda ngua tukuŋa, ande Mose itu ngua kaika tu kinda ma mira nâ tasia taine mine imâte. Anŋa noko ilo mana.” ⁶ Kinzi situ Yesu ma iporo ngua tonŋe soki tâ, ikura ŋana sikai i kaika ku sio lâ ngua nia. Ambo taitu Yesu nde itundu, aku mbau sili ilâ ingere ngua pinde lâ tâno tini.

⁷ Tia ku kinzi tamâta njinde simo nâ sikasonŋa Yesu. Njinenŋa Yesu nao kâki ku ipainzi tu, “Tamâta ea lâ miki ŋginimi munŋa iveta kiesaka tonŋe tia, ande tamâta njinde ikura tu imunŋa pami ŋana mira nâ isia taine njine.”⁸ Yesu iporo ngua njine lâ, njinenŋa itundu kilo ku ingere ngua pinde kilo lâ tâno tini.

⁹ Kinzi tamâta njinde nde siloŋo Yesu ne ngua njine, aku kawanzi buu nâ. Njinenŋa kinzi rârâni taitu-taitu nde sipile nia njinde ku silâ. Kinzi tamâta konoŋa silâ munŋa, njinenŋa kinzi tamâta lâlu nde soka mulinzi kala silâ mine nâ. Kinzi siveta mine lee marumbu, aku Yesu simbo nâ imo nia ndaina. Anŋa taine nde imandi yo, imo Yesu nao.¹⁰ Njinenŋa Yesu nao kâki kilo ku ikasonŋa taine njinde tu, “Taine, anŋa kinzi simo ndia. Tiambo tamâta tonŋe tia ŋana italea noko, tiya?”

¹¹ Aku taine nde iporo tu, “Tamâta Njalae, tamâta tonŋe ŋana iveta mine, ande tia.” Aku Yesu ipai tu, “Naŋa kala ma atalea tamâta noko, ande tia. Noko kulâ. Taitu njine naŋa

* 8:11: Nia ndoyo, ngua njine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonŋe ipâŋga lâ muli nde isenŋe ngua njine ilâ kuku ngua ikeno munŋa.

apaino tu noko ma kuveta kiesaka mine kilo ndimo.”] *

Yesu nde tâno ne sinâla

¹² Njinde ilâ lâ, aku muli nga Yesu iporo ngua panzi tamâta kilo mine tu, “Nanâ nde tâno ne sinâla. Tamâta ea ipono muli pa nanâ, ande i ma imo tava sinâla nana via kâ, aku ma iyoka kondoma ilo kilo tia.”

¹³ Njine nga kinzi Parisai tamâta pinde nde siporo tu, “Ayo, kala njine noko pwai noko tamwata nâ ndamwa ku kuporo kutula ngua nana noko tamwata kâ. Mine kala noko ne ngua nde kaa nâ.”

¹⁴ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Mao nâ, nanâ atula ngua nana nanâ warakângu kâ. Andeta nanenngu ngua nde mao kanango. Miki kalomi njgere sondo nga; nanâ asama lâ nana nia njinde munnga apile kala amâ amo nâi. Aku mine nâ, nanâ asama lâ nana nia njinde mwannga nga ma alâ papa. Annga miki nde kasama njinde tia. ¹⁵ Miki uru kakai tamâta nâ nenzi ilo-kalo, njine nga kapa ngua nana kapare nia panzi tamâta. Annga nanâ njandai aveta mine nga. ¹⁶ Miki kalonjo nga; ambo nanâ ma apa ngua nana parenjania kâ pa tamâta tonje, ande nanenngu ngua njinde nde sondo ndo, nana tu njandai nanâ simbonngu nâ aveta njine. Nanâ Mama, ina isupwana kala amâ, ande i uru iveta wurâta njinde kuku nanâ. ¹⁷ Miki nemi ngua tukunja tonje ikeno mine: ‘Ambo tamâta rua situla ngua kanâ taituni lâ ngua nia, ande nenzi ngua njinde nde mao’. ¹⁸ Ayo, nanâ atula ngua nana nanâ warakângu kâ, aku Mama, ina isupwana kala amâ, ande i kala itula ngua kie taituni nana nanâ kâ. Mine kala ngua njinde nde mao nâ.”

¹⁹ Yesu iporo ngua njine lâ, njine nga kinzi sikasonja tu, “Annga noko tama imo ndia.” Yesu nde itu lâ kawanzi tu, “Miki kasama nanâ kilalângu tia, aku mine nâ, miki kasama Mama kilala tia. Ambo miki kasama nanâ kilalângu, ande ma kasama Mama kilala tona. Andeta tia.”

²⁰ Yesu iporo ngua njine rârâni lâ Maro Kindeni ne luma sapânga ne ngumbi ilo. Ipanananzi tamâta lâ patarawânga nia njinde kinzi tamâta uru sio nenzi mbumbu ilâ pa Maro Kindeni. Andeta tamâta tonje ikura tu ikale i kaika nde tia, nana tu i ne zo sondo nana vetânga mine ma ipânga papa kâ, ande ipânga tia yo.

Yesu iporo tu kinzi sikura tu silâ nia i ma ilâ njinde, ande tia

²¹ Njine nga Yesu iporo ngua kilo panzi Juda tamâta mine tu, “Nanâ ma apilemi alâ, aku miki ma karoto nana nanâ kâ. Andeta miki

ma kamâte, aku nemi kiesaka ma keno tinimi ku imo nâ. Miki kakura tu kalâ nia nanâ ma alâ njinde, ande tia.” ²² Mine kala kinzi Juda tamâta njalanjala nde siporo imâ warakanzi nâ njinanzi tu, “Iporo tu kindâ takura tu talâ nia i ma ilâ njinde, ande tia. Tiambo i ma ipayaula tamwata karae ku imâte, tiya?” ²³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Miki niami nde tâno njine kala ikeno lâmbu, annga nanâ niângu nde ikeno âta. Tâno njine nde miki nemi lawea tina, andeta tâno njine nde nanenngu lawea tina, ande tia. ²⁴ Nana duvi njine kâ nanâ munnga apaimi tu miki ma kamâte, aku nemi kiesaka ma keno tinimi ku imo nâ. ‘Nanani Warakângu Kala Njine’. † Ambo miki kalomi tawana njinde tia, ande mao nâ, miki ma kamâte, aku nemi kiesaka ma keno tinimi ku imo nâ.”

²⁵ Njine nga kinzi sikasonja Yesu tu, “Noko nde ea.” Ande Yesu iporo taulo tu, “Singani, aku imâ lee ipânga lâ zo njine, ande nanâ uru aporo atula kilalângu pwataki kalonjo lâ. ²⁶ Mine nde nanâ akura tu aporo ngua rârâ nana miki kâ, aku nanâ akura tu apa ngua nana parenjania kâ pami nana nemi vetânga rârâni kâ. Andeta nanâ ma aporo nanenngu ngua nâ tia. I njinde munnga isupwana nanâ kala amâ, ande i Mao Tamwata. Aku ngua ndia rârâni nanâ alonjo iporo njinde, ande nanâ uru atula nguani ndaina nâ pwataki panzi tamâta.”

²⁷ Yesu iporo ngua njine panzi nana i Tama kâ, andeta kinzi sizizâla nana ngua njine ne duvi kâ. ²⁸ Mine kala Yesu ipainzi tu, “Muli nga, ande miki ma kasuka nanâ Tamâta Natu kâki. Aku pa zo njinde, njine nga miki ma kasama tu, ‘Nanani Warakângu Kala Njine’. Aku miki ma kasama tu nanâ njandai uru aveta ikura warakângu nâ nenju pateânga nga. Ngua ndia rârâni Mama ilua nanâ tu atula pwataki, ande nanâ uru atula ngua ndainani nâ. ²⁹ I munnga isupwana kala amâ, aku i uru imo kuna. Ikura zo rârâni nanâ uru aveta vetânga rârâni i ilo papa njinde. Mine kala i njandai ipile nanâ kala amo simbonngu nâ nga.” ³⁰ Yesu iporo ngua njine marumbu tia yo, ande kinzi tamâta rârâ silonjo ku sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i.

Ngua mao ikura tu iyautenzi tamâta piti lâ kiesaka ne nimbu

³¹ Njine nga Yesu iporo panzi Juda tamâta njinde munnga kalonzi tawana i, aku ipainzi tu, “Ambo miki ma kapaveta kuku ngua rârâni nanâ munnga apananami njinde, ande njinde ma itula pwataki tu nemi kalo-tawana nde mao kanango. ³² Mine nde miki ma kasama ngua mao marumbu lâ, aku ngua mao njinde ma iyautemi piti.” ³³ Njine nga

† 8:24: Nia ndoyo Maro Kindeni ipatua pa Mose, aku iporo tu “Nanâ njângu mine; ‘Nanani Warakângu Kala Njine’.” Mine kala Yesu ne ngua njine itula pwataki tu i nde Maro Njalae (Kisim Bek 3:14).

kinzi siporo taulo tu, “Ayo, maka nde Abraham ne vâsa ma! Tamâta tonje munja ikaima kaika ku iveta maka kapânja i ne wurâta tamâta kaa nâ, ande tia ndo. Mine nde njana sâ kâ nja noko kuporo tu njua mao ma iyaute maka piti, a?”

³⁴ Ande Yesu itu lâ kawanzi tu, “Nanja aporo njua mao nâ pami; tamâta ea uru iveta kiesaka, ande njinde itogo kiesaka iveta tamâta njinde ipânja i ne wurâta tamâta kaa nâ, njana tu kiesaka ikale i kaika ndo lâ. ³⁵ Ambo tamâta tonje imo tamâta njalae tonje ne wurâta tamâta kaa nâ, ande i ma imo rege-rege kunzi tamâta njalae njinde see, ande tia. Andeta tamâta njalae njinde natu tamâne nde i see. Mine kala i natu njinde uru imo kuku tama ikura zo rârâni. ³⁶ Ambo nanja Tamâta Natu ma ayaute miki piti, ande miki ma kamo ara ndo. ³⁷ Nanja asama tu miki nde Abraham ne vâsa. Andeta miki kapu mulimi pa nanenju njua marumbu lâ, kala ilomi pateu tu ma kapu nanja pâta amâte. ³⁸ Nanja uru atula njua njana vetâna rârâni Mama munga itula pa nanja njinde. Andeta miki uru kaveta ikura tamami nâ ne njua.”

³⁹ Kinzi Juda tamâta njalanjala silonjo Yesu ne njua njine, njinenja siporo taulo tu, “Wa, maka tamama nde Abraham!” Andeta Yesu ipainzi tu, “Ambo miki nde Abraham ne vâsa mao, ande miki ma kaveta ikura i munja iveta mine. Andeta tia. ⁴⁰ Maro Kindeni munja itula njua mao pa nanja, aku nanja uru atula njuanî ndaina. Andeta miki katu kapu nanja pâta amâte. Opopo, Abraham munja iveta vetâna kie mine tia ndo! ⁴¹ Miki kaveta vetânanî ndaina tamami uru iveta.” Andeta kinzi Juda tamâta njalanjala nde siporo taulo tu, “Maka kapânja lâ nia maa tia ndo! Maro Kindeni tamwata simbo nâ nde maka tamama!”

⁴² Andeta Yesu ipainzi tu, “Nanja munja amo kuku Maro Kindeni, kala njine amo njana. Ambo tu Maro Kindeni nde miki tamami mao, ande miki ilomi ma keno ndo pa nanja. Andeta tia. Nanja njandai amâ njine ikura warakânju nâ nenju pateâna njua. Maro Kindeni isupwa nanja kala amâ. ⁴³ Njana sâ kâ nja miki kazizâla njana nanenju njua duvi kâ, a? Njine nde duvi mine: miki tiniimi pwâka tu kapaveta kuku nanja kawânju njua. ⁴⁴ Miki nde tamami Sadana i natu wukale, aku miki katu kaveta ikura i ne pateâna mine. Singani njinde i uru ipunzi tamâta pâta simâte, kala njine i uru iveta mine ku imo nâ. I ilo keno pa njua mao wa vetâna mao wa, ande tia ndo kanaanjo, njana tu i iporo njua mao tonje tia ndo. Lâ zo ndia iporo njua lajeja, ande iporo njua ikura i kilala mine, njana tu i nde njua lajeja warika. Njua lajeja rârâni tama kala i. ⁴⁵ Anga nanja nde aporo njua mao nâ, aku njana duvi njinde kâ miki kalomi tawana nanenju njua tia.

⁴⁶ Noko ea pwura njana kutula pwataki tu kiesaka tonje ikeno nanja tiniingu, a? Tia ndo! Nanja aporo njua mao nâ; mine nde njana sâ kâ nja miki kalomi tawana nanenju njua tia, a? ⁴⁷ Maro Kindeni ne tamâta rârâni uru sipono muli pa i kawa njua. Anga miki nde Maro Kindeni ne tamâta tia ndo. Mine kala miki uru kapono muli pa i kawa njua, ande tia.”

Yesu itula i tamwata kilala pwataki tu i nde Maro Njalae

⁴⁸ Njinenja kinzi Juda tamâta njalanjala siporo njua pavaliginja pa Yesu tu, “Ayo, maka munja kaporo njua mao kanaanjo njana noko kâ. Noko nde Juda lawea warika tia ndo. Noko nde Samaria tamwata sakamao, aku koroani saka ipakâe kuno!” ⁴⁹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Koroani saka ipakâe kuku nanja tia ndo. Mao nâ, nanja uru asuka Mama nja kâki, anja miki uru katawa nanja njânju ndue. ⁵⁰ Nanja njandai ilonju tu kinzi tamâta ma sisuka nanja njânju kâki nja. Andeta tonje imo, aku i ilo tu kinzi tamâta rârâni ma sisuka nanja njânju kâki. Aku i ne pateâna nde sondo ndo. ⁵¹ Nanja aporo njua mao nâ pami; tamâta ea ipono muli pa nanenju njua, ande i ma imâte tia ku tia ndo.”

⁵² Njinenja kinzi Juda tamâta njalanjala sipai tu, “Oe, kala njinenja maka kasama mao tu koroani saka ipakâe kuku noko! Njana tu Abraham imâte lâ, aku kinzi njua-tulâna tamâta mungâna kala simâte mine nâ. Anga noko kuporo tu tamâta ea ipono muli pa noko ne njua ma imâte tia! ⁵³ Mao nâ, timbunda Abraham imâte lâ. Tiambo noko kupamorai tu noko nde tamâta njalae, aku kupole Abraham, tiya? Aku kinzi njua-tulâna tamâta mungâna kala simâte mine nâ. Ayo, noko kutu noko nde ea, a?”

⁵⁴ Yesu nde itu lâ kawanzi tu, “Ambo nanja ma asuka warakânju njânju kâki, ande nanja njânju ma ikeno kaa nâ. Andeta nanja Mama uru isuka njânju kâki. Miki uru kapatu nanja Mama nja tu, ‘Kinda nenda Maro Njalae Kindeni’. ⁵⁵ Miki kasama i kilala tia ndo, anja nanja nde asama i kilala sondo. Ambo nanja ma aporo tu nanja azizâla njana i kilala kâ, ande nanja ma amo lajeja tamwatânju, atogo miki mine. Andeta tia. Nanja asama i kilala sondo, aku uru opono muli pa i kawa njua. ⁵⁶ Nia ndoyo miki timbumi Abraham isama tu i ma imora nanenju zo njana amâ kâ, aku indeka pâta njana njinde kâ. Njinenja imora zo njinde marumbu lâ, aku i ilo ara ndo.”

⁵⁷ Andeta kinzi Juda tamâta njalanjala nde sipai tu, “Wa, noko ne mbwera tamâta rua kanaanjo sanja (50) tia yo! Mine nde mana mana njua noko munja kumora Abraham, a?” ⁵⁸ Yesu itu lâ kawanzi tu, “Nanja aporo

mao nâ pami; lâ zo ñinde Abraham tina ipagugua i tia yo, ande 'Nanani Warakângu Kala Ñine'." ⁵⁹ Yesu iporo ñgua ñjine, aku marumbu; kinzi Juda tamâta ñalajala mbaunzi ilâ sikai mira tu sisia i pâta imâte kâ. Andeta Yesu ipavea nâ, aku ipile Maro Kindeni ne luma sapâña, ku ilâ.

9

Tamâta tonje mata leva-leva, i parina

¹ Yesu nde iyoka ilâ, aku mata ilâ imora tamâta tonje, i mata leva-leva. I mata leva-leva mine lâ zo muñgâña tina ipagugua i, aku imo mine lee imâ ipângga lâ zo ñinde.

² Aku Yesu ne pâri-tamâta nde sikasonja Yesu tu, "Pananâña, ea iveta kiesaka kala tamâta ñjine tina ipagugua i imo mata leva-leva mine. Tiambo tamâta ñjine tamwata ne kiesaka iveta i imo mine, tiya?, i tina-tama nenzi kiesaka iveta i imo mine."

³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, "I ne kiesaka wa tina-tama nenzi kiesaka wa iveta tamâta ñjine imo mata leva-leva mine, ande tia. I imo mine ñjana duvi ñjine: Maro Kindeni ipatea tu i tamwata ne walo kaika ma ipângga pwataki lâ tamâta ñjine tini. ⁴ Kari nde ikâki lâ, aku ipane nia lâ. Mine kala ara ñjana kinda ma taveta wurâta ikura Maro Kindeni ne pateâña mine. I muñga isupwana ñjana aveta wurâta ñjinde kâ. Kondoma nde imâ ipângga laiti lâ. Ambo kondoma ma imâ ipângga lâ, ande kinzi tamâta ma sikura tu siveta wurâta tia. ⁵ Lâ zo ñjine nanja amo tâno kulu yo, ande nanja nde tâno ñjine ne sinâla."

⁶ Yesu iporo ñgua ñjine lâ, ñjineñga isupwara tâno ku igema tava veli-veli. Igema lâ, ñjineñga iponda tâno ñjinde lâ tamâta ñjinde mata. ⁷ Ñjineñga Yesu ipai tu, "Noko kulâ ku kupua nao lâ Siloam Lââ Bwalika." (Ñjoa "Siloam" ñjine nde duvi mine: "Isupwa".) Mine kala tamâta ñjinde ilâ, aku ipua nao. Aku i mata ara lâ, kala imora pwataki. Ñjineñga itaulo ilâ pa tamwata ne luma.

⁸ Itaulo pa ne luma, ande i ne lawea taitu simora i. Aku kinzi tamâta muñga simora i isañjona nzâla ñganje isarâwa mbumbu panzi tamâta, ande kinzi ñjinde kala simora ku sipakasonja tu, "Tiambo tamâtani ñjana muñga isañjona nzâla ñganje ku isarâwa panzi tamâta tu mbumbu silua, tiya?" ⁹ Kinzi pinde nde siporo tu, "Mao nâ, tamâtani kala ñjine". Anja pinde nde siporo tu, "Mine tia. I nao rege-rege tava tamâtani ñjinde, andeta i nde tamâta tonje." Anja i tamwata iporo pwataki tu, "Nanani kala i". ¹⁰ Ñjineñga sikasonja i tu, "Mana mana ñga noko mata ara lâ."

¹¹ Aku iporo taulo tu, "Tamâta ñjinde sipatu ña tu Yesu, ande ikai tâno ku iveta ipângga mbariri, ñjineñga iponda lâ matângu. Iveta

mine lâ, ñjineñga ipai nanja tu, 'Kulâ kupua nao lâ Siloam Lââ Bwalika'. Mine kala nanja alâ apua naongu, aku ndainani nâ matângu ara lâ, kala amora pwataki." ¹² Ñjineñga kinzi sikasonja tamâta ñjinde kilo tu, "Anja tamâta ñjinde imo ndia." Ande iporo taulo tu, "Nanja asama tia".

¹³ Tia ku kinzi sikai tamâta ñjinde muñga i mata leva-leva, aku silâ panzi Parisai tamâta pinde. ¹⁴ Ñjinde nde pwareâña ne zo sapâña, andeta Yesu iveta tâno mbariri ñjineñga iveta tamâta ñjinde mata ara lâ zoni ndaina. ¹⁵ Ñjineñga kinzi Parisai tamâta kala sikasonja tamâta ñjinde tu, "Noko mata ipângga ara mâsi mana." Aku ipainzi tu, "I iponda tâno mbariri lâ matângu, ñjineñga apua naongu, kala ñjine nanja amora pwataki."

¹⁶ Andeta kinzi Parisai tamâta pinde siporo tu, "Tamâta kala iveta vetâña ñjine nde ilañja ipole ñgua tukurja ñjana pwareâña ne zo sapâña kâ. Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni ñandai isupwa i imâ ñga." Anja kinzi pinde nde siporo tu, "Wa, kiesaka tamâta tonje ikura tu iveta mâsi kaika mine tia ndo!" Mine kala kinzi Parisai tamâta sipwa pwataki simo ngu rua. ¹⁷ Tia ku kinzi sikasonja tamâta ñjinde mine tu, "Noko muñga kuporo tu i iveta noko mata ara lâ, kala kumora pwataki. Mine nde noko ilo mana ñjana tamâta ñjinde kâ." Aku tamâta ñjinde iporo taulo tu, "I nde ñgua-tulâña tamâta tonje".

¹⁸ Andeta kinzi Juda tamâta ñalajala ñandai kalonzi tawana tu tamâta ñjinde muñga mata leva-leva, ñjineñga imora pwataki. Mine kala sipasupwa ilâ panzi tamâta ñjinde tina-tama tu simâ. ¹⁹ Kinzi rua simâ sipângga lâ, ñjineñga kinzi Parisai tamâta sikasonjanzi tu, "Tamâtani ñjana nde miki natumi, tiya? Ambo mine, ande lâ zo ñjinde miki kapagugua i, ande ipângga tava mata leva-leva, tiya? Ambo mine, ande mana mana ñga i mata ara lâ kala imora pwataki, a?"

²⁰ Aku tamâta ñjinde tina-tama nde siporo taulo tu, "Maka kasama tu maka natuma kala ñjine. Aku kasama tu lâ zo ñjinde maka kapagugua i, ande ipângga tava mata leva-leva. ²¹ Andeta vetâña ndia ipângga papa kala i mata ara lâ, ande ñjine maka kasama tia. Aku tamâta ea iveta i mata ara kala imora pwataki, ande kasama ñjine tia wa. Miki kakasonja i tamwata. I ñandai lâlu mota ñga; ikura tu ipatula tamwata parina pami." ²² Tina-tama siporo ñgua mine ñjana duvi ñjine: kinzi siruru ñnananzi Juda tamâta ñalajala. Kinzi tamâta ñalajala muñga sipa ñgua tu ambo tamâta tonje iporo ipatula ne kalo-tawana pwataki tu Yesu nde Kirisi, ande kinzi ma siñara tamâta ñjinde imo ni-aka ñjana nenzi ñgu. ²³ Ñjana duvi ñjinde kâ, ande tamâta ñjinde tina-tama siporo ñgua tu,

“I nandai lâlu mota n̄ga. Miki kakason̄a i tamwata.”

²⁴ N̄inen̄ga kinzi Parisai tamâta sisarâwa pa tamâtani n̄inde mun̄ga mata leva-leva tu itaulo imâ kilo kâ. Imâ ipân̄ga lâ, n̄inen̄ga sipai tu, “Noko ma kupa n̄gua lâ Maro Kindeni nao tu noko ma kuporo n̄gua mao nâ pa maka! Maka kasama tu tamâtani kala iveta noko mata ara n̄inde, ande i nde kiesaka tamwata.” ²⁵ Ande tamâta n̄inde iporo taulo tu, “Tiambo i nde kiesaka tamwata tâku tia tâku. N̄ine nāna asama tia. Taitu nāna asama n̄ine lâ: mun̄ga, nāna matân̄gu leva-leva, kala n̄ine matân̄gu ara lâ.” ²⁶ N̄inen̄ga sikason̄a tu, “Iveta mana pa noko, a? Iveta mâsi ndia kala noko mata ara lâ.”

²⁷ Andeta tamâta n̄inde iporo lâ kawanzi tu, “Opopo, nāna mun̄ga atula n̄gua n̄ine pwataki pa miki kalon̄jo lâ. Andeta miki tinimi pwâka tu kalomi tawana nanen̄gu n̄gua. Mine nde n̄ana sâ kâ n̄ga miki kano nāna tu apatula parinân̄gu pami kilo, a? Tiambo miki kala katu kapono muli pa i, a?”

²⁸ Kinzi Parisai tamâta wisinzi nâna n̄ana i ne n̄gua n̄inde kâ. Mine kala siporo n̄gua sakamao papa ku sipai tu, “Nokoni kala kupono muli pa tamâta n̄inde! An̄ga maka nde kapono muli pa Mose. ²⁹ Maka kasama tu Maro Kindeni mun̄ga itula n̄gua pa Mose. An̄ga tamâta n̄inde, ande iyoka pa sinia imâ, a? N̄ine maka kasama tia.” ³⁰ Andeta tamâta n̄inde nde ipainzi tu, “Ayo, n̄ine nde vetân̄a kie ton̄ge! Tamâta n̄inde iveta nāna matân̄gu ara lâ, andeta miki kazizâla tu iyoka pa sinia imâ! ³¹ Kinda tasama tu Maro Kindeni uru ipalon̄jo pa kiesaka tamwatanzi nenzi non̄a, ande tia. Taitu kalon̄jo n̄ga; ambo tamâta ton̄ge uru ipanea Maro Kindeni ku iveta ikura i ne pateân̄a mine, ande Maro Kindeni ma ipalon̄jo pa tamâta n̄inde ne non̄a. ³² Nia ndoyo nāna apân̄ga tâno kulu tava matân̄gu leva-leva, andeta n̄inen̄ga nāna amora pwataki. Singani, lâ zo mun̄gân̄a Maro Kindeni ipulia samba wa tâno wa, aku imâ lee ipân̄ga lâ zo n̄ine, ande vetân̄a kie mine ipân̄ga pa tamâta ton̄ge tia ku tia ndo. ³³ Ambo Maro Kindeni isupwa tamâta n̄inde tia, ande i ma ikura tu iveta vetân̄a mine tia ndo!”

³⁴ Andeta kinzi Parisai tamâta sipai tu, “Yoo, noko sakamao tina ipaguguano kupân̄ga kumo kiesaka tamwata! Noko ea ipaino tu kupanana maka, a?” Kinzi siporo mine lâ, n̄inen̄ga sin̄jara i n̄ana luma n̄ana pasaūna kâ, aku ikâwa ilâ.

Ambo tamâta kalo tawana Yesu tia, ande i imo itogo tamâta mata leva-leva mine

³⁵ Yesu nde ilon̄jo pâri tu kinzi Parisai tamâta sin̄jara tamâta n̄inde ikâwa ilâ lâ, n̄inen̄ga ilâ iroto n̄ana. Isânda kulu lâ,

n̄inen̄ga ikason̄a tamâtani n̄inde tu, “Noko kalo tawana Tamâta Natu, tija?” ³⁶ Andeta tamâta n̄inde iporo taulo tu, “Tamâta N̄alae, an̄ga Tamâta Natu nde ea. Kutula n̄ine pwataki pa nāna, aku ma kalon̄gu tawana i.” ³⁷ Yesu nde itu lâ kawa tu, “Noko kumora i marumbu lâ. Tamâtani kala n̄ine imandi iporo n̄gua kuku noko.” ³⁸ N̄inen̄ga tamâta n̄inde ipai tu, “Maro N̄alae, nāna kalon̄gu tawana!” Aku ipare tuku lâ Yesu nao n̄ana ipanea i kâ.

³⁹ Aku Yesu ipai tu, “Nāna amâ amo tâno kulu n̄ana atula tamâta nenzi kiesaka ipân̄ga nia yo. Mine kala kinzi tamâta mun̄ga matanzi leva-leva n̄inde ma simora pwataki, an̄ga kinzi tamâta mun̄ga matanzi ara ma matanzi leva-leva.”

⁴⁰ Kinzi Parisai tamâta pinde nde simo Yesu tini laiti ku silon̄jo i ne n̄gua n̄inde. Mine kala sipai tu, “Tiambo noko kutu maka wa nde matama leva-leva, a?” ⁴¹ Aku Yesu itu lâ kawanzi tu, “Ambo miki matami leva-leva, ande pareñ-a nia ma imâ pami n̄ana nemi kiesaka kâ, ande tia. Taitu miki kaporo tu matami ara. Mine kala pareñ-a nia n̄ana nemi kiesaka kâ nde keno mo n̄ai yo.”

10

Yesu imo itogo lama nenzi katonân̄a tamâta ara

¹ Yesu iporo kilo mine tu, “Nāna aporo n̄gua mao nâ pami; nzâla ton̄ge ikeno lama nenzi n̄gumbi tini. Ambo tamâta ton̄ge ikai n̄gumbi ne nzâla n̄inde piti tia, an̄ga ison̄ga n̄gumbi n̄gaje n̄ana ilâ n̄gumbi ilo kâ, ande tamâta n̄inde nde nzanzare tamwata.

² Taitu miki kalon̄jo n̄ga; ambo tamâta ton̄ge uru ilâ pa nzâla n̄ana ilâ n̄gumbi ilo kâ, ande tamâta n̄inde nde lama nenzi katonân̄a tamâta. ³ Katonân̄a n̄ana n̄gumbi ne nzâla kâ uru ikai nzâla piti pa tamâta n̄inde. Aku kinzi lama uru sipalon̄jo pa nenzi katonân̄a n̄inde kawa n̄gua. I uru isarâwa ipatu ne lama taitu-taitu n̄anzi, aku ikainzi siyâti silâ pa nia yo. ⁴ Ikinzi ne lama rârâni siyâti silâ pa nia yo marumbu lâ, n̄inen̄ga i tamwata iyoka imun̄ga panzi. Kinzi lama sisama i kan̄ja kilala. Mine kala kinzi uru soka i muli silâ. ⁵ Kinzi lama ma soka tamâta pinde mulinzi, ande tia. Ambo tamâta ton̄ge isarâwa panzi, andeta i n̄andai nenzi katonân̄a n̄ga, ande kinzi lama ma sikâwa pwapwataki silâ, n̄ana tu kinzi sisama tamâta taitu nâ kan̄ja kilala.”

⁶ Yesu iporo n̄gua tambirân̄a n̄ine panzi Parisai tamâta, andeta kinzi sizizâla n̄ana n̄gua n̄ine ne duvi kâ. ⁷ Mine kala Yesu iporo kilo panzi mine tu, “Nāna aporo n̄gua mao nâ pami; nāna warakân̄gu nde nzâla ikeno lama nenzi n̄gumbi tini. ⁸ Lâ zo n̄inde nāna amâ apân̄ga tia yo, ande kinzi tamâta rârâ simâ panzi lama. Andeta kinzi n̄inde

rârâni nde nzanzare tamwatanzi. Mine kala kinzi lama sipalongo pa kaŋanzi, ande tia. ⁹ Mao nâ, naŋa warakâŋgu nde nzâla ikeno ngumbi tini. Tamâta ea imâ pa naŋa ŋana ilâ ngumbi ilo kâ, ande Maro Kindeni ma ikai i piti lâ kondoma ilo, ku ma via mao ilua. Njineŋga tamâta njinde ma ilâ wa imâ wa, aku ma isânda unza ara ŋana ika kâ. ¹⁰ Andeta nzanzare tamwata uru imâ panzi lama ŋana iveta vetâŋa taitu nâ panzi. I imâ ŋana ipanawenzi wa izavarunzi wa ipunzi pâta simâte wa. Aŋga naŋa nde amâ ŋana via mao alanzi lama kâ, kala ma simo ara ndo. Mao nâ, kinzi ma siroto ŋana sâ tonje tia.

¹¹ Naŋa warakâŋgu nde lama nenzi katonâŋa ara. Lama nenzi katonâŋa ara uru ipaveta ŋana ipile tamwata ne via ku imâte ŋana ivilanzi lama kâ. ¹² Kinzi tamâta pinde uru sikai wurâta ŋana sikatonanzi lama kâ, andeta kinzi nde wurâta tamâta nâ. Kinzi ŋandai lama nenzi katonâŋa tamâta mao ŋga. Mine kala, ambo tamâta njinde simora mbwâmbwa saka imâ ŋana iyaulanzi lama kâ, ande kinzi ma sipilenzi lama ku sikâwa silâ. Njineŋga mbwâmbwa saka ma ikai lama tonje kaika ŋana ika kâ, aku kinzi lama pinde ma sikâwa pwapwataki silâ. ¹³ Kinzi tamâta njinde ma sikâwa mine, ŋana tu kinzi uru sikai wurâta ŋana mbaliŋa kâ. Kinzi ilonzi ndo ikeno panzi lama, ande tia.

¹⁴ Aŋga naŋa warakâŋgu nde lama nenzi katonâŋa ara. Naŋa asama nanenŋu lama kilalanzi lâ, aku kinzi kala sisama naŋa kilalâŋgu. ¹⁵ Aku mine nâ, Mama isama naŋa kilalâŋgu, aku naŋa kala asama Mama kilala. Aku naŋa ma apile neŋgu via ku amâte ŋana avilanzi lama kâ. ¹⁶ Aku nanenŋu lama pinde nde simo nia yo ŋana ngumbi njine kâ. Maro Kindeni ipatea tu naŋa ma agonanzi lama njinde simâ simo ngumbi njine ilo tona. Kinzi lama njinde kala ma sipalongo pa naŋa kawâŋgu ŋgua. Mine kala nanenŋu lama rârâni ma simo ŋgu taitu, nenzi katonâŋa tamâta taitu nâ. ¹⁷ Mama ilo ndo ikeno pa naŋa, ŋana tu naŋa apaveta lâ ŋana apile neŋgu via ku amâte, njineŋga ma amo viâŋgu kilo. ¹⁸ Ambo naŋa ma asâu papa tia, ande tamâta tonje ma ikura tu ipu naŋa pâta amâte, ande tia ndo. Naŋa warakâŋgu ilonŋu pateu tu ma asâu panzi tu sipu naŋa pâta amâte. Naŋa akura tu aveta mine, aku akura tu amandi amo viâŋgu kilo. Naŋa Mama muŋga itu ŋgua kaika pa naŋa tu ma aveta mine.”

¹⁹ Kinzi Juda tamâta nde silonŋo Yesu ne ŋgua njine lâ, njineŋga sipwa pwataki simo ŋgu rua kilo. ²⁰ Kinzi pinde rârâ siporo tu, “Koroani saka ipakâe kuku i, aku iveta ipâŋga kapa lâ. Mine nde ŋana sâ kâ ŋga miki katambira taŋami ŋana i ne ŋgua kâ, a?” ²¹ Aŋga pinde nde siporo tu, “Ambo koroani saka ipakâe kuku i, ande i ma ikura tu iporo

ŋgua kie mine tia ndo. I muŋga iveta tamâta mata leva-leva imora pwataki, aku koroani saka ikura tu iveta mine tia ndo!”

Kinzi Juda tamâta sikai kazâŋa pa Yesu

²² Njinde ilâ lâ, njineŋga Juda nenzi kumbwa ŋalae tonje nde ipâŋga lâ Jerusalem lawea. Lâ kumbwa njinde, kinzi uru siveta kâŋa-nuŋa ku sindeka ŋana zo muŋgâŋa kinzi timbunzi sikai nzâla piti ŋana Maro Kindeni ne luma sapâŋa kâ. Kumbwa njinde uru ipâŋga lâ pisi ne zoni. ²³ Aku Yesu nde imo Jerusalem, ku ipete ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ngumbi ilo, lâ nia tonje sipatu ŋa tu Solomon ne Pâpâta. ²⁴ Njineŋga kinzi Juda tamâta pinde simâ simandi sinje Yesu, aku sikasoŋa tu, “Noko ma kuveta iloma pangereŋa ikura zo ŋapia kilo, a? Noko nde ea. Ambo noko nde Kirisi, ande kuporo ŋgua mao pwataki pa maka kaloŋo.”

²⁵ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Naŋa muŋga aporo njine pwataki pami kaloŋo lâ, andeta miki kalomi tawana tia. Naŋa akai Mama ndamwa, kala uru aveta mâsi kaika pinde. Aku nanenŋu vetâŋa njinde itula kilalâŋgu pwataki. ²⁶ Andeta miki nde nanenŋu lama tia. Mine kala miki ŋandai kalomi tawana naŋa ŋga. ²⁷ Nanenŋu lama uru sipono muli pa kawâŋgu ŋgua. Naŋa asama kinzi kilalanzi lâ, aku kinzi uru soka mulingu. ²⁸ Naŋa via mao alanzi, ŋana ma simo vianzi ku simo nâ. Aku kinzi ŋana naonzi tia kâ, ande tia ndo. Tamâta tonje ikura tu itapanzi piti lâ naŋa mbaungu ilo, ande tia ndo kanaŋo. ²⁹ Naŋa tu naŋa Mama ionzi lama njinde simâ pa naŋa lâ, aku i tamwata ikai maro pa kelekele ndoni. Mine kala tamâta tonje ikura tu itapanzi piti lâ Mama mbau ilo, ande tia ndo. ³⁰ Maka rua Mama rua nde taituni.”

³¹ Kinzi Juda tamâta silonŋo ŋgua njine, njineŋga mbaunzi ilâ sikai mira kilo ŋana sisia Yesu pâta imâte kâ. ³² Andeta Yesu ipainzi tu, “Naŋa muŋga aveta vetâŋa ara rârâ lâ miki naomi, ikura Mama ipatea pa naŋa mine. Ayo, miki kalomi ngere ŋana vetâŋa ara ndia kala kakai mira tu kasia naŋa, a?” ³³ Andeta kinzi siporo taulo tu, “Maka kaloma ngere ŋana noko ne vetâŋa ara tonje tia. Taitu noko muŋga nâ kuporo ŋgua sakamao ndo lâ Maro Kindeni nao. Noko nde tamâta kaa nâ, andeta kuporo tu noko tamwata nde Maro Kindeni. Naŋa ŋgua njine kâ maka kakai mira ŋana kasiano.”

³⁴ Njineŋga Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno nemi ŋgua tukunja ne pepa tini mine tu, ‘Nanayoni naŋa aporo mine tu miki nde maro ŋalajala’. ³⁵ Munga, Maro Kindeni itula ŋgua njine pwataki panzi tamâta pinde, aku ipainzi tu, ‘Miki nde maro ŋalajala’. Aku Maro Kindeni kawa ŋgua rârâni ikeno lâ pepa tini nde mao

kanaŋo, ma ikeno mine ku imo nâ. ³⁶ Aku nia ndoyo, Mama tamwata ipatea naŋa ku isupwana amâ amo tâno kulu. Mine kala lâ zo ŋana naŋa aporo tu, 'Naŋa nde Maro Kindeni Natu', ande ŋana sâ kâ ŋa miki kaporo tu, 'Noko kuporo ŋgua sakamao ndo lâ Maro Kindeni nao', a? ³⁷ Ambo naŋa aveta Mama ne wurâta tia, ande ara, miki ma kalomi tawana nanenŋu ŋgua ndimo. ³⁸ Andeta mao nâ, naŋa uru aveta Mama ne wurâta. Ambo miki tinimi pwâka tu kalomi tawana nanenŋu ŋgua, ande ikeno pami; andeta miki ma tinimi pwâka tu kalomi tawana mâsi kaika ŋinde, ande mine ndimo. Ambo miki ma kalomi tawana mâsi kaika ŋinde, ande ma kasama sondo tu Mama ipaipa kuku naŋa, aku naŋa kala apaipa kuku Mama mine nâ." ³⁹ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenŋa kinzi siveta kilo ŋana sikale i kaika kâ. Andeta Yesu inŋengeana ŋnanzi, aku ilâ lâ.

⁴⁰ ŋinenŋa Yesu imbwalu pa Jodan Lââ tini pinde, aku itaulo ilâ nia ŋinde muŋga Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ililnzi tamâta. Aku imo niani ndaina ikura zo pinde. ⁴¹ ŋinenŋa kinzi tamâta rârà nde simâ papa, aku siporo pa warakanzi tu, "Mao nâ, Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata muŋga iveta mâsi kaika tonŋe tia. Andeta ŋgua râràni Yoane itula ŋana tamâta ŋine kâ, ande ŋgua ŋinde nde mao kanaŋo." ⁴² Aku kinzi tamâta rârà lâ nia ŋinde nde kalonzi tawana Yesu.

11

Lasarus imâte lâ

¹ Tamâta tonŋe imo Betani lawea, i ŋa mine Lasarus. Andeta pukonŋa ikai lâ. Lawea ŋinde nde kinzi taine rua, Maria kuku tua Marta rua, nenzi lawea.

² (Maria nde taineni ndaina ipalinŋi samimi kuwae ara lâ Yesu kie tini, aku ikai taine kulu pwau ku ipu piti.) Aku Lasarus, pukonŋa tamâta ŋinde, ande ina Maria ku Marta rua mwanenzi. ³ Mine kala tai-tua rua ŋinde sipasupwa imâ pa Yesu mine tu, "Maro ŋalae, tamâta kala noko ilo ndo papa ŋine, ande ipoko."

⁴ Yesu nde ilonŋo ŋgua ŋine lâ, ŋinenŋa iporo tu, "Pukonŋa ŋine nde ŋana io i ilâ pa mateŋa kâ, ande tia. ŋine nde ŋana itula Maro Kindeni ne walo panzi tamâta, ŋana ma sipanea i kâ. Aku lâ nzâlani ndaina nâ, ande kinzi ma sipanea Maro Kindeni Natu mine nâ." ⁵ Yesu nde ilo ndo keno panzi Marta ku tai rua, sitava mwanenzi Lasarus. ⁶ Andeta lâ zo ŋinde ilonŋo ŋgua tu Lasarus ipoko, ande Yesu imo niani ŋinde ikura kari rua kilo.

⁷ Kari rua ilâ lâ, ŋinenŋa Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, "Ayo, toka taulo talâ pa Judia tâno kilo". ⁸ Andeta i ne pâri-tamâta sipai tu, "Pananâŋa, nola ŋine nâ, ande kinzi

Juda tamâta situ mira nâ sisia noko pâta kumâte. Andeta kala ŋine noko kulu kulâ pa Judia tâno kilo, a?" ⁹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku itambira ŋgua mine tu, "Tiambo kari tai saŋao kanaŋo rua lâ kari taitu, tiya? Ambo tamâta iyoka lâ kari, ande i uru pata ndue tia, ŋana tu imora tâno ŋine ne sinâla ipane nia. ¹⁰ Taitu miki kalonŋo ŋga; ambo tamâta ŋinde iyoka lâ mbo, ande i uru pata ndue, ŋana tu i ne sinâla tonŋe ŋana imora nia kâ, ande tia."

¹¹ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenŋa ipainzi kilo tu, "Ninda-nambwe Lasarus nde ikeno lâ, ande naŋa ma alâ apaŋo i imandi."

¹² Kinzi pâri-tamâta silonŋo ŋgua ŋine, ŋinenŋa siporo tu, "Maro ŋalae, ambo tu ikeno, ande ŋine itula tu i ne pukonŋa ŋinde nde marumbu lâ, aku ma tini ara kilo." ¹³ Yesu ne ŋgua muŋgâŋa ŋinde nde duvi mine tu Lasarus nde imâte lâ. Andeta i ne pâri-tamâta sizizâla ŋana ŋine kâ. Kinzi situ Yesu iporo ŋana Lasarus tu ikeno mata nâ. ¹⁴ Mine kala Yesu iporo pwataki panzi tu, "Lasarus ŋga imâte lâ. ¹⁵ Aku lâ zo ŋinde imâte lâ, ande naŋa amo kuku tia. Andeta naŋa kalonŋo ŋgere ŋana miki kâ, kala ilonŋu ndeka nâ, ŋana tu ŋine ma iveta miki kalomi tawana naŋa mao kanaŋo. Ayo, toka talâ papa."

¹⁶ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenŋa Tomas, i ŋa tonŋe Didimus, nde ipainzi nuwala pâri-tamâta tu, "Ayo, kindâ râràni ma talâ, ŋana tamâte kuku Yesu."

Yesu iporo tu, "Naŋa warakâŋgu nde mandinŋa lâ mateŋa nianzi, aku naŋa warakâŋgu nde via mao warika"

¹⁷ Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka silâ sipânŋa Betani lawea tini laiti, ŋinenŋa Yesu ilonŋo pâri tu Lasarus imâte lâ, aku i karae ikeno kuru ilo ikura kari ŋapa lâ. ¹⁸ Betani lawea ikeno Jerusalem lawea tini laiti, ikura nia mbuku ŋato mine. ¹⁹ Mine kala kinzi Juda tamâta rârà nde simâ simo kunzi Marta kuku Maria rua, situ siveta rua ilonzi kalonzi ara ŋana mwanenzi Lasarus ne mateŋa kâ. ²⁰ Marta nde ilonŋo pâri tu Yesu iyoka imâ ipânŋa laiti lâ, kala ipile Maria imo luma ilo, ku ilâ tu ipakâtu kuku Yesu lâ nzâla.

²¹ Ipakâtu kuku lâ, ŋinenŋa ipai Yesu tu, "Maro ŋalae, ambo noko muŋga kumo ŋaina, ande naŋa mwanenŋu ma ikura tu imâte tia. Andeta tia. ²² Taitu ŋine naŋa asama tu ambo noko kuno pa Maro Kindeni tu iveta mâsi tonŋe, ande i ma iveta ikura noko ne nonŋa mine." ²³ Yesu iporo taulo pa Marta tu, "Noko mwane ma imo via kilo." ²⁴ Ande Marta ipai tu, "Naŋa asama tu i ma muli imandi, lâ zo ŋinde tâno ne zo marumbu ku kinzi tamâta râràni ma simo vianzi kilo."

²⁵ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, "Naŋa warakâŋgu nde mandinŋa lâ mateŋa nianzi,

aku nanja warakânḡu nde via mao warika. Tamâta ea kinzi kalonzi tawana nanja nḡeneḡa simâte, ande nenzi materja nḡinde nde mao tia, nḡana tu kinzi ma simo vianzi kilo. ²⁶ Aku tamâta ea kinzi kalonzi tawana nanja kala sikai via mao, ande kinzi nḡinde ma simâte tia ndo. Kinzi ma simo vianzi mine ku simo nâ. Noko kalo tawana nḡua nḡine, tiya?”

²⁷ Marta ipai Yesu tu, “Maro Njalae, nanja kalonḡu tawana tu noko nde Maro Kindeni Natu. Noko tamwata kala Kiriisi; Maro Kindeni ipateano tu kundue kumâ tâno kulu nḡana kuvilanzi i ne nḡu.”

Yesu kalo sukâḡa kala ita

²⁸ Marta iporo nḡua nḡine lâ, nḡeneḡa itaulo ilâ ku iporo kawa mwasa pa tai Maria tu, “Pananâḡa nde imâ ipânḡa lâ, kala ikasonḡa nḡanano”. ²⁹ Maria ilonḡo nḡua nḡine, aku walele nâ imandi ku ilâ nḡana imora Yesu kâ. ³⁰ Anḡa Yesu nde imâ ipânḡa lawea ilo tia yo. I imo niani ndaina muḡḡa Marta ipakâtu kuku nḡinde. ³¹ Kinzi Juda tamâta pinde simo luma ilo kuku Maria, aku siveta kalo-sukâḡa kuku. Kinzi nḡinde simora Maria imandi walele nâ ku iyâti ilâ, kala situ i ma ilâ kuru nia nḡana ita kâ. Mine kala simandi ku soka muli silâ.

³² Maria ilâ ipânḡa nia Yesu imo nḡinde, aku mata ilâ imora Yesu. Nḡeneḡa ipare tuku lâ Yesu kie tini, aku ipai tu, “Maro Njalae, ambo noko muḡḡa kumo nḡaina, ande nanja mwanenḡu ma ikura tu imâte tia. Andeta tia.” ³³ Yesu imora Maria ita pâta, aku imoranzi Juda tamâta simo kuku Maria nḡinde kala sita pâta mine nâ. Mine kala Yesu wisi kâki lâ, aku ilo malia ndo. ³⁴ Nḡeneḡa ikasonḡanzi tu, “Miki kao i karae ikeno nia ndia.” Ande kinzi siporo taulo tu, “Maro Njalae, kumâ kumora nḡa”. ³⁵ Nḡeneḡa Yesu mata sulu indue.

³⁶ Kinzi Juda tamâta simora nḡine, aku siporo tu, “Kamora nḡa, i nde ilo ndo keno pa tamâta nḡinde!” ³⁷ Anḡa kinzi pinde nde siporo tu, “I muḡḡa iveta tamâta mata levala nḡinde imora pwataki. Mine nde nḡana sâ kâ nḡa ivila tamâta nḡine tia kala imâte lâ, a?”

Yesu ipaḡo Lasarus imandi imo via kilo

³⁸ Nḡeneḡa Yesu ilo malia ndo kilo, aku iyoka ilâ ipânḡa kuru nia. Kuru nḡinde nde nḡânza tonḡe muḡḡa siveta lâ tuu tini, aku mira njalae tonḡe ikeno nḡana ipono kuru kawa kaika kâ. ³⁹ Aku Yesu ipainzi tu, “Kalâ kakai mira nḡinde piti”. Andeta Marta, i materja tamâta nḡinde mwane, ande iporo taulo pa Yesu mine tu, “Maro Njalae, i karae nḡinde nde ikeno kuru ilo ikura kari nḡapa lâ, aku ne sâmbu njalae, ma kuwae ipânḡa.”

⁴⁰ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Nanḡa muḡḡa apaino tu ambo noko kalo tawana, ande noko ma kumora Maro Kindeni ne walo

njalae. Noko kalo kapa nḡana nanenḡu nḡua nḡinde, tiya?”

⁴¹ Nḡeneḡa kinzi tamâta pinde silâ sikai mira piti lâ kuru kawa. Aku Yesu mata ilea kâki pa samba, aku iporo mine tu, “Mama, nanja kawânḡu ndanḡe pano, nḡana tu noko kupalonḡo pa nanenḡu noḡa nḡine marumbu lâ. ⁴² Nanḡa asama tu ikura zo zo noko uru kupalonḡo pa nanenḡu noḡa. Andeta nanḡa ilonḡu nḡananzi tamâta simandi laiti nḡine. Mine kala nanḡa aporo nḡua nḡine lâ, nḡana kinzi ma kalonzi tawana tu noko kusupwana kala amâ.”

⁴³ Yesu ikai noḡa mine lâ, nḡeneḡa isarâwa kawa njalae tu, “Lasarus, kuyâti kumâl!”

⁴⁴ Nḡeneḡa Lasarus imandi imo via kilo, aku iyâti imâ. Kinzi muḡḡa silita lalava nḡana materja kâ lâ i kie wa mbalau wa nao wa. Mine kala Yesu ipainzi tu, “Kapalalana lalava nḡana materja kâ piti lâ i tini, aku kayaute ilâ”.

Kinzi tamâta nḡalanḡala sipa nḡua tu ma sipu Yesu pâta imâte

⁴⁵ Kinzi Juda tamâta rârà muḡḡa simâ nḡana siveta kalo-sukâḡa kuku Maria, ande kala simora Yesu iveta mâsi kaika nḡinde. Mine nde kinzi rârà kalonzi tawana Yesu. ⁴⁶ Andeta kinzi pinde nde silâ panzi Parisai tamâta, aku sitapâri panzi nḡana mâsi kaika Yesu iveta nḡinde. ⁴⁷ Mine kala kinzi patarawânḡa tamâta nḡalanḡala sitavanzi Parisai tamâta nḡinde nde sisarâwa panzi Juda tamâta nḡalanḡala râràni tu simâ nḡana pasauḡa kâ. Aku siporo tu, “Kinda ma taveta mana. Tamâta nḡinde uru iveta mâsi kanaanḡo nḡalanḡala rârà. ⁴⁸ Ambo kinda ma tasâu papa i nḡana iveta mine kilo, ande kinzi tamâta râràni ma kalonzi tawana i. Nḡeneḡa Rom nenzi koipu ma sizavaru nenda nia sapâḡa, aku ma sizavaru kinda Isrel nḡu tona.”

⁴⁹ Andeta tamâta tonḡe imo nḡininzi, I nḡa tu Kaiafas. I nde imo kinzi patarawânḡa tamâta râràni nenzi tamâta njalae lâ mbwera nḡinde. Aku Kaiafas ipainzi tu, “Miki ilomi kalomi tia kanaanḡo! ⁵⁰ Tiambo miki kazizâla nḡana nzâla tonḡe ikura nḡana ivilami kâ, a? Ara nḡana tamâta taitu nâ ma ikai kinda Isrel nḡu ndamwânda, ku imâte. Tia ma kinzi sizavarunzi tamâta râràni lâ nenda nḡu, kala ma naonda tia lâ.”

⁵¹ Kaiafas tamwata nḡandai ilo patea nḡua nḡinde nḡeneḡa iporo nḡa. I nde imo kinzi patarawânḡa tamâta râràni nenzi tamâta njalae lâ mbwera nḡinde. Mine kala Maro Kindeni itula nḡua pwataki papa i tu Yesu ma muli imâte nḡana ivilanzi Juda nḡu. ⁵² Andeta nḡinde nâ tia; Yesu ma imâte nḡana igonanzi Maro Kindeni ne tamâta râràni simo nia ndoni, nḡana kinzi râràni ma simo nḡu taitu. ⁵³ Mine kala lâ zoni ndaina kinzi

Juda tamâta njalanjala ilonzi taitu simandi tu siroto nzâla njana sipu Yesu pâta imâte kâ.

⁵⁴ Njana duvi njinde kâ, Yesu ipile ne mâsi njana iyoka nia yo lâ kinzi Juda tamâta naonzi. Ipile lawea njinde, aku ilâ pa lawea tonje, i ja tu Efraim, ikeno nia bilimu tonje tini laiti. Aku imo lawea njinde kunzi ne pâri-tamâta.

⁵⁵ Kinzi simo lee, njinennga Juda nenzi kumbwa njalae Pasova nde imâ ipânnga laiti lâ. Mine kala kinzi tamâta rârà lâ lawea lawea nde sikâki silâ pa Jerusalem kâ. Kinzi situ sipaveta warakanzi sondo njana ma sipânnga mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Kinzi uru siveta mine muŋga lâ, njinennga ma simora kumbwa njalae. ⁵⁶ Kinzi njinde siroroto njana Yesu kâ. Kinzi simandi luma sapânja ne njumbi ilo, aku sipakasonja imâ warakanzi nâ naonzi tu, “Miki ilomi mana. Tiambo i tini pwâka tu imâ imora kumbwa njalae, tiya?” ⁵⁷ Anja kinzi patarawânga tamâta njalanjala sitavanzi Parisai tamâta nde muŋga sipainzi tamâta tu ambo tamâta tonje isânda Yesu kulu, ande ara njana tamâta njinde ma imâ iporo njua panzi, njana kinzi ma sikale Yesu kaika kâ.

12

Maria ipalini samimi kuwae ara lâ Yesu kie tini

Matai 26:6-13, Malaka 14:3-9

¹ Kari lima kanaanjo taitu keno mo njai yo njana kumbwa njalae ma ipânnga kâ. Aku lâ zo njinde, Yesu ilâ ipânnga Betani lawea. Lawea njinde nde Lasarus ne lawea, ina tamâtani ndaina Yesu muŋga ipaŋo imandi lâ materja nianzi imo via kilo. ² Aku kinzi tamâta pinde lâ lawea njinde siveta kâpwa njana sindekana Yesu kâ. Marta nde ikai wurâta njana isu kâpwa panzi tamâta kâ, anja Lasarus nde isaŋona kunzi tamâta njinde sika kuku Yesu. ³ Njinennga Maria ikai “belo” mira njalae tonje, samimi kuwae ara keno ilo, ne kulu njalae tina. Ikai samimi imâ ku ipalini lâ Yesu kie tini. Njinennga ikai taine kulu pwau ku ipu piti lâ. Aku samimi kuwae ara njinde nde itura luma ilo ndoni marumbu lâ.

⁴ Andeta Yesu ne pâri-tamâta tonje, i ja mine Judas Iskariot, ande ilelea Maria. Judas nde tamâtani njine ma muli ilo Yesu lâ kinzi kazânga tamâta mbaunzi ilo. Aku iporo tu, ⁵ “Opopo! Ambo kindi muŋga takai samimi kuwae ara njine ilâ panzi tamâta tu siko kâ, ande kinzi ma siko lâ mbumbu ‘silva’ 300. Njinennga kindi ma takura tu mbumbu njinde talanzi sugorai tamwatanzi. Andeta tia.” ⁶ Judas njandai ilo njananzi sugorai tamâta kala iporo njua kaja mine nga. I nde panawe tamwata. I ne wurâta nde njana ikatona mbumbu panzi Yesu ne pâri-tamâta, aku i uru ipanawe mbumbu pinde kinzi sio ikeno njinde.

⁷ Andeta Yesu iporo tu, “Noko ma kuporo mine pa taine njine ndimo. I ikai ne samimi kuwae ara njine kaika lee, ikura lâ zo njinde naja ma amâte aku kinzi ma sio naja karaenju lâ kuru ilo. ⁸ Kinzi sugorai tamwatanzi ma simo ku miki ikura zo zo, anja naja ma amo sonjo kumi, ande tia.”

Kinzi patarawânga tamâta njalanjala situ sipu Lasarus pâta imâte

⁹ Kinzi Juda tamâta njua njalae nde sisama tu Yesu imo Betani lawea, kala simâ simo lawea njinde. Andeta kinzi njandai simâ njana simora Yesu simbo nâ. Kinzi sisama tu Yesu muŋga ipaŋo Lasarus imandi lâ materja nianzi imo via kilo, ande kala simâ njana simora Lasarus tona. ¹⁰ Mine kala kinzi patarawânga tamâta njalanjala siporo sipa njua njana sipu Lasarus pâta imâte tona, ¹¹ njana tu kinzi Juda tamâta rârà kalonzi njere njana mâsi njalae Yesu muŋga iveta pa Lasarus njinde. Mine kala kinzi sipu mulinzi panzi patarawânga tamâta njalanjala, aku kalonzi tawana Yesu nâ.

Yesu ilâ Jerusalem lawea itogo koipu njalae mine

Matai 21:1-9, Malaka 11:1-10, Luka 19:29-38

¹² Njinde ilâ lâ, aku mbwale kilo, njinennga kinzi tamâta rârà silonjo pâri tu Yesu nao laiti njana imâ ipânnga Jerusalem lawea kâ. Kinzi tamâta njinde munga simâ simo Jerusalem njana simora kumbwa njalae. ¹³ Mine kala kinzi sikai tumba lau ku silâ njana sipakâtu kuku Yesu lâ nzâla. Aku isarâwa siporo mine tu, “Paneânga ilâ pa Maro Kindeni! Maro Kindeni itu nzâmbe pa koipu njalae njine ikai i ndamwa kala imâ! Iveta kie ara pa Isrel nenda koipu njalae njine!”

¹⁴ Yesu nde ikai “donki” natu tonje ku ikâki isaŋona kumbu, aku iyoka mine imâ. Aku ne vetânja njinde iyoke Maro Kindeni kawa njua pinde muŋga sinjere lâ pepa tini ikeno mine tu,

¹⁵ “Miki tamâta lâ Jerusalem lawea ikeno Saion Tuu kulu, ande miki karuru ndimo. Kamora njga, miki nemi Koipu njalae nde isaŋona donki natu kumbu imâ.”

¹⁶ Yesu ne pâri-tamâta nde sisama vetânja njine kilala tia. Andeta muli nga, lâ zo njinde Maro Kindeni ipaŋo Yesu imandi lâ materja nianzi imo via kilo, njinennga kinzi pâri-tamâta kalonzi njere njana Maro Kindeni kawa njua njinde ikeno lâ pepa tini, aku sisama tu njua njinde nde njana Yesu kâ. Aku nenzi ilo-kalo ipânnga njana vetânja pinde râràni ipânnga papa i tona.

¹⁷ Kinzi tamâta pinde muŋga simo kuku Yesu, kala simora isarâwa papa Lasarus njinennga ipaŋo imandi imo via kilo. Aku kinzi njinde silâ ku sitapâri panzi tamâta rârà

ņana māsi ņinde k . ¹⁸ Mine kala kinzi ņgu ņjalae nde siloņo Yesu parina tu muņga iveta m si ņjalae ņinde. Aku ņana duvi ņinde k , ande kinzi sil  sipakâtu kuku i l  nz la. ¹⁹ Aņga kinzi tam ta l  Parisai ņgu nde simora ņine, ņineņga siporo im  warakanzi n  naonzi mine tu, “Opopo, kinda takura tu tapono tam ta ņinde nzala, ande tia ndo! Kamora, kinzi tam ta r r ni nde sil  sipono muli pa i marumbuni l !”

Kinzi tam ta pinde l  tinikoa ņgu ilonzi tu simora Yesu

²⁰ Kinzi tam ta ņgu ņjalae nde simo Jerusalem lawea ņana simora kumbwa ņjalae wa sipanea Maro Kindeni wa. Aku kinzi tam ta pinde l  tinikoa ņgu nde simo kunzi. ²¹ ņineņga kinzi tinikoa tam ta ņinde nde sil  pa Pilip. Pilip ne lawea tina nde Betsaida lawea l  Galilaya t no. Aku kinzi sipai tu, “Tam ta ņjalae, maka iloma tu kamora Yesu”. ²² ņineņga Pilip il  iporo ņgua ņine pa Andaria, aku kinzi rua sil  siporo pa Yesu. ²³ Andeta Yesu itu l  kawanzi tu, “Zo ņga im  ip nga laiti l , ņana Maro Kindeni ma itula naņa Tam ta Natu kilalângu pwataki tu naņa nde Maro ņjalae.”

²⁴ Yesu iporo ņgua ņine l , ņineņga itambira ņgua panzi mine tu, “Naņa aporo ņgua mao n  pami; ambo kaniņa v sa ikeno t no ilo tia, ande v sa ņinde ikura tu ipula kanaņo, nde tia. Taitu miki kalonjo ņga; ambo kinzi tam ta sikai v sa ņinde ku sipau l  t no ilo, ande muli ņga v sa ņinde m  ipagugu kanaņo r r . ²⁵ Tam ta ea ilo ndo keno pa tamwata ne via, ande i ne via ņinde ma nao tia l . Aņga tam ta ea ilo tu i tamwata ne via l  t no kulu nde kelekele kaa n , ande i ma ikai via mao, ma imo mine ku imo n . ²⁶ Ambo miki ilomi tu kakai kuleņa pa naņa, ande nz la ikeno mine: miki ma koka naņa mulingu. ņineņga ambo naņa ma amo nia tonęe, ande nanenęu kuleņa tam ta ma simo niani ndaina kuku naņa. Aku naņa Mama ma ņoa ņjalae ilanzi tam ta r r ni uru sikai kuleņa pa naņa.”

Yesu itula ņgua ņana ne mateņa k 

²⁷ Yesu iporo ņgua ņine l , ņineņga iporo kilo mine tu, “Kala ņine nde naņa ilonęu malia. Mine nde naņa ma aporo mana. Tiambo naņa ma aporo tu ‘Mama, kupono nz la ņana n na ņinde kala io nao im  pana’, a? Naņa ma aporo ņgua kaņa mine tia, ņana tu naņa am  amo t no kulu ņana akai n na ndainani n . ²⁸ Mama, kutula noko tamwata kilala pwataki!” Yesu iporo mine l , ņineņga kawa ņgua tonęe ne saraw ņa nde iyoka pa samba indue im  mine tu, “Naņa muņga atula kilalângu pwataki, aku ma aveta mine kilo.”

²⁹ Kinzi tam ta simandi Yesu tini laiti ņinde nde siloņo ņgua ņinde. Kinzi pinde nde

siporo tu, “Ayo, mbamba ipu!”, aņga pinde nde siporo tu, “Anelo tonge iporo ņgua papa i!” ³⁰ Andeta Yesu itu l  kawanzi tu, “ņgua kala miki kalonjo ņinde ņandai ņana isuka naņa ņga. ņinde nde ņana isuka miki k . ³¹ Maro Kindeni ne zo ņana ipare nia panzi tam ta r r ni ņana nenzi kiesaka k , ande im  ip nga laiti l . Aku i ne zo ņana isoki t no ņine ne maro, i ņa mine Sadana, kala im  ip nga laiti mine n . ³² Kinzi ma sisuka naņa k ki, aku l  zo ņinde, ande naņa ma akainzi tam ta l  ņgu ndoni sim  pa naņa.” ³³ Yesu iporo ņgua ņine ņana itula i ne mateņa kilala pwataki.

³⁴ Andeta kinzi tam ta nde siporo taulo tu, “ņgua tonęe ikeno l  nenda ņgua tukunęa ne pepa tini tu Kirisi ma imo via l  t no kulu ku imo n . Mine nde mana mana ņga noko kuporo tu kinzi ma sisuka Tam ta Natu k ki, a? Tam ta Natu nde ea.”

³⁵ ņineņga Yesu itambira ņgua panzi mine tu, “Sin la ma imo yo l  miki ņginimi ikura zo mbwana-mbwana n . Kala ņine miki kamo tava sin la, kala kakura ņana koka nz la kal . Ambo sin la ma imo ku miki tia, ande kondoma ma iturami. Ambo tam ta tonęe uru iyoka kondoma ilo, ande i iziz la tu il  mana. ³⁶ Sin la nde imo kumi yo. Ambo miki ma kalomi tawana sin la, ande miki ma kamo katogo sin la ne tam ta mine.”

Kinzi Juda tam ta r r  kalonzi tawana Yesu tia

Yesu iporo ņgua mine panzi l , ņineņga ipilenzi ku il  ipavea ņananzi. ³⁷ Iveta mine ņana duvi ņine k ; kinzi muņga simora i iveta m si kaika kie-kie ņinde r r ni, andeta kalonzi tawana i tia. ³⁸ Aku nenzi taņa-kaika ņinde iveta ņgua-tul ņa tam ta Aisaia ne ņgua ip nga kanaņo. Aisaia muņga iporo mine tu, “Maro ņjalae, kinzi kalonzi tawana maka nema ņgua, nde tia. Tam ta tonęe isama sondo ņana Maro ņjalae ne walo k , ande tia.”

³⁹ Kinzi sikura tu kalonzi tawana Yesu, ande tia. Aisaia muņga itula ņine ne duvi pwataki mine tu,

⁴⁰ “Maro Kindeni iveta kinzi matanzi levala l , aku iveta tajanzi kaika l . Mine nde matanzi ikura tu simora kelekele, ande tia, aku ilonzi kalonzi ikura tu sisama ņgua ne duvi, ande tia. Kinzi sikura tu sipalele ilonzi kalonzi itaulo im  pa naņa kilo ņana avetanzi sondo k , ande tia.”

⁴¹ Aisaia isama tu Yesu ma im  ip nga muli tava Maro Kindeni ne walo kaika. Mine kala iporo ņgua ņine ņana Yesuni k .

⁴² Aņga kinzi Juda tam ta ņalanala pinde r r  kalonzi tawana Yesu. Taitu siruru ņananzi Parisai tam ta. Mine kala situla nenzi kalo-tawana ņinde pwataki, ande tia.

Kinzi sisama tu ambo nenzi kalo-tawana ma ipânga nia yo, ande kinzi Parisai tamâta ma siparanzi simo niaka njana nenzi njgu. ⁴³Njana tu kinzi Parisai tamâta ilonzi ndo tu kinzi tamâta ma sisuka njanzi kâki. Andeta ilonzi tu Maro Kindeni ma isuka njanzi kâki, ande tia.

Yesu kawa njgua nde njana itula kiesaka pwataki

⁴⁴Yesu iporo kawa njalae yâti mine tu, “Tamâta ea kalo tawana naja, ande i kalo tawana naja simbonjgu nâ tia. I kalo tawana Mama tona, ina isupwana kala amâ. ⁴⁵Anja tamâta ea imora naja, ande imora Mama tona, ina isupwana kala amâ. ⁴⁶Naja amâ amo tâno kulu atogo sinâla mine. Mine kala tamâta ea kalo tawana naja ma imo kondoma ilo, ande tia.

⁴⁷Ambo tamâta tonje ilonjo nanenju njgua, andeta ipaveta kuku tia, ande naja ma asowe njgua lâ tamâta njinde tini, ande tia. Naja njandai amâ amo tâno kulu njana asowe njgua lâ tamâta tininzi njga. Naja amâ njana akainzi piti lâ kondoma ilo. ⁴⁸Ambo tamâta tonje ipu muli pa naja ku ipaveta kuku nanenju njgua tia, ande nanenju njgua ma itula i kilala pwataki. Naja munja atula njgua pwataki, aku nanenju njguani ndaina ma muli itula tamâta nenzi kiesaka pwataki, lâ zo njalae njana tâno ne zo marumbu kâ. ⁴⁹Njana tu naja njandai akai njgua lâ warakânju nâ ilongu njinenja aporo njga. Mama isupwa naja kala amâ, aku nanayoni i tamwata io njgua rârâni lâ kawânju njana aporo atula kâ. ⁵⁰Naja asama tu Mama kawa njgua njine nde ikura tu ivetanzi tamâta sikai via mao, ma simo vianzi mine ku simo nâ. Mine kala njgua rârâni naja aporo njine, ande Mama munja io lâ kawânju njana aporo atula pwataki kâ.”

13

Yesu ipua ne pâri-tamâta kenzi

¹Zo imâ ipânga laiti njana kinzi Juda tamâta ma sika kâpwa njalae njana kumbwa Pasova kâ. Aku Yesu isama tu i ne zo laiti njana ipile tâno njine ku itaulo ilâ pa Tama kilo. Yesu ilo ndo ikeno panzi tâno tamâta rârâni uru kalonzi tawana i, aku i ilo ikeno panzi mine lee i ne zo marumbu.

²Kari njga indue lala pararai lâ, aku Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde sika kâpwa sisaŋona. Andeta Sadana mungani isowe Judas ilo kalo tu ma io Yesu lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo. (Judas nde Saimon Iskariot natu.) ³Yesu isama tu i Tama walo kaika ilua i lâ, kala imo Maro Njalae. Aku mine nâ, isama tu Maro Kindeni munja

isupwa i imâ, aku zo laiti njana i ma itaulo pa Maro Kindeni kilo. ⁴Mine kala Yesu ipile kâpwa ikeno peke kulu, aku imandi. Njinenja ikai ne pasawaŋa luandondo piti lâ tini, aku ikai lalava mota tonje ku ipu lâ kambwaje. ⁵Njinenja ipalini lââ lâ kondo tonje ilo, aku ikai wurâta njana ipua kinzi pâri-tamâta taitu-taitu kenzi kâ. Aku ipu lââ piti lâ lalava mota njinde munja ipu lâ tamwata kambwaje.

⁶Iveta mine imâ lee, njinenja imâ ipânga pa Saimon Petero. Aku Petero nde ikasonja tu, “Maro Njalae, tiambo noko kupânga wurâta tamâta kaa nâ kala kutu kupua naja kenju, a?” ⁷Ande Yesu itu lâ kawa tu, “Noko kuzizâla njana nanenju vetâja njine kilala. Andeta muli njga noko ma kusama kilala pwataki.” ⁸Andeta Petero ipai tu, “Wa, noko ma kupua kenju tia ku tia ndo kanaanjo!” Ande Yesu iporo taulo tu, “Ambo naja ma apua noko kie tia, ande noko ma pwura tu kumo taitu kuku naja, ande tia.” ⁹Saimon Petero ilonjo njgua njine, njinenja ipai Yesu tu, “Maro Njalae, ambo mine, ande noko ma kupua kenju nâ tia. Noko ma kupua mbaunju wa kulunju wa tona.”

¹⁰Andeta Yesu isia njgua papa tu, “Ambo tamâta tonje ilili lâ, ande muso keno i tini tia. Mine kala, ambo ipua kie nâ, ande i ma imo tini mbâra-mbâra. Anja miki nde kamo mbâra-mbâra lâ. Ambo taitu tamâta tonje lâ miki njginimi nde imo mbâra-mbâra tia.” ¹¹Yesu isama tu Judas ma muli io i lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo. Mine kala iporo tu, “Tamâta tonje lâ miki njginimi nde imo mbâra-mbâra tia”.

¹²Yesu ipua kenzi marumbu lâ, njinenja ipasawa tamwata ne pasawaŋa luandondo lâ tini kilo, aku isaŋona peke tini laiti kilo. Njinenja ikasonjanzi tu, “Kala njine naja aveta mâsi tonje pami lâ. Tiambo miki kasama mâsi njinde kilala, tiya?” ¹³Miki uru kasarawa naja tu ‘Pananâja’ wa ‘Maro Njalae’ wa, aku njinde ara, njana tu naja amo nemi pananâja wa Maro Njalae wa. ¹⁴Mao nâ, njana nde miki nemi Maro Njalae wa nemi pananâja wa, andeta kala njine naja apatawa tiningu ku apua kemi lâ. Mine nde ara njana miki kala ma kaveta vetâja mineni nâ, aku kapatawa tinimi ku kaveta vetâja kie taituni panzi tinimi pinde. ¹⁵Naja atula vetâja pwataki pami lâ, njana miki ma kamora ku kalâ kaveta vetâjani ndaina panzi tinimi pinde. ¹⁶Naja aporo njgua mao nâ pami; wurâta tamâta ikura tu ipânga mbwananâja pa i ne tamâta njalae, ande tia. Aku mine nâ, ambo tamâta njalae tonje isupwa tamâta tonje tu ikai i kawa ku ilâ iporo panzi tamâta pinde, ande

* **13:10:** Njine nde duvi mine; ambo kindi kalonda tawana Yesu, ande i iveta kindi tapânga ilonda mbâra-mbâra ndo. Andeta ikura zo zo kindi uru taveta kiesaka, aku Yesu itu kindi ma tapatula kiesaka njinde rârâni pwataki.

kulerŋa tamâta nŋinde ŋa nŋandai ipole tamâta ŋalae nŋinde ŋa. ¹⁷ Kala nŋine nŋa miki kasama mâsi kala naŋa muŋga aveta nŋinde kilala pwataki lâ. Ambo miki ma kapaveta sondo kuku mâsi nŋine, ande miki ma kandeka nâ.

¹⁸ Andeta naŋa nŋandai aporo nŋana miki rârâni taitu-taitu nŋa. Naŋa muŋga apatea miki, aku asama kilalami sondo ndo. Aku naŋa asama tu nŋua tonŋe Maro Kindeni muŋga io lâ timbunda Daviti kawa, ande ma ipâŋga kanaanjo. Nŋua nŋinde ikeno mine: ‘Aku nŋingu-nambwe sondo, inani muŋga imo ilo taitu kuku naŋa ku ika kuna, ande i kala ikai kazâŋa pa naŋa mine nâ.’ ¹⁹ Vetâŋa nŋine ipâŋga tia yo, andeta kala nŋine naŋa aporo atula pwataki pami kaloŋo lâ. Mine nde muli, lâ zo nŋana vetâŋa nŋine ma ipâŋga kâ, nŋineŋa miki ma kalomi tawana tu ‘Nanani Warakâŋgu Kala Nŋine’. ²⁰ Naŋa aporo nŋua mao nâ pami; naŋa uru asupwanzi tamâta pinde silâ, aku tamâta ea ilo ara panzi tamâta nŋinde, ande i ilo ara mine nâ pa naŋa tona. Aku tamâta ea ilo ara pa naŋa, ande i ilo ara mine nâ pa Maro Kindeni tona, ina isupwana kala amâ.”

Yesu itula nŋua tu i ne pâri-tamâta tonŋe ma io i lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:21-25, Malaka 14:18-21, Luka 22:21-23

²¹ Yesu iporo nŋua nŋine marumbu lâ, nŋineŋa i ilo malia ndo. Mine kala iporo pwataki mine tu, “Naŋa aporo nŋua mao nâ pami; miki nawalami tonŋe ma io naŋa lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo.”

²² Iporo mine lâ, nŋineŋa kinzi pâri-tamâta taitu-taitu matanzi sipalea warakanzi. Kinzi nde sizizâla ndo tu iporo nŋana ea. ²³ Anŋa pâri-tamâta tonŋe nde isanŋona Yesu tini laiti. Ina kala tamâtani ndaina Yesu ilo ndo keno papa. ²⁴ Mine kala Saimon Petero isuka nao papa pâri-tamâta nŋinde, aku ipai tu, “Noko pwasonŋa i tu iporo nŋana ea.”

²⁵ Nŋineŋa pâri-tamâta nŋinde iparuse ilâ Yesu tini laiti ku ikasonŋa tu, “Maro Nŋalae, noko kuporo nŋana ea.” ²⁶ Ande Yesu iporo taulo tu, “Naŋa ma akai puroŋa pinde apatuku ndue suu ilo ku alua tamâta tonŋe ika. Inani nde tamâta ndaina kala aporo nŋana.” Nŋineŋa ikai puroŋa katiŋe ipatuku ndue suu ilo aku ilua Judas, i Saimon Iskariot natu.

²⁷ Judas nde ikai puroŋa lâ, nŋineŋa walele nâ Sadana ilâ i ilo. Aku Yesu ipai Judas tu, “Vetâŋa kala noko kutu kuveta, ande kuveta walele nâ.” ²⁸ Kinzi tamâta rârâni sisanŋona peke tini nŋinde nde siloŋo Yesu iporo nŋua mine pa Judas, andeta sisama nŋua nŋinde kilala tia. ²⁹ Nana tu Judas uru ikai wurâta nŋana ikatona mbumbu panzi pâri-tamâta kâ. Mine kala kinzi pâri-tamâta pinde ilonzi tu Yesu isupwa Judas tu ilâ iko kâpwa

pinde nŋana kumbwa nŋalae ne kâŋa-nuŋa tâku ilâ nŋana kekelele ilanzi sugorai tamâta tâ. ³⁰ Judas nde ikai puroŋa katiŋe nŋinde lâ, nŋineŋa walele nâ imandi ku iyâti ilâ. Ande mbo lâ.

Yesu itu nŋua tukuŋa wasaseki panzi ne pâri-tamâta

³¹ Judas iyâti ilâ lâ, nŋineŋa Yesu iporo tu, “Kala nŋine zo laiti lâ nŋana naŋa Tamâta Natu nŋangu ma ipâŋga nŋalae. Aku naŋa kala ma aveta Maro Kindeni nŋa ipâŋga nŋalae mine nâ. ³² Ambo naŋa aveta Maro Kindeni nŋa ipâŋga nŋalae, ande Maro Kindeni tamwata ma walele nâ iveta naŋa Tamâta Natu nŋangu ipâŋga nŋalae mine nâ.

³³ Nŋingu-nambwe wukale, miki katogo nana natungu mine. Andeta zo mbwana-mbwana nâ, nŋineŋa nana ma amo kumi kilo tia, aku miki ma karoto nŋana. Nana muŋga aporo nŋua tonŋe panzi Juda tamâta nŋalanala, kala nŋine aporo nŋuani ndaina kilo pa miki. Miki kakura tu kalâ pa nia nana ma amo nŋinde, ande tia. ³⁴ Kala nŋine nana atu nŋua tukuŋa wasaseki pa miki mine; Miki taitu-taitu ma tinimi mwasa nâ panzi tinimi pinde. Nana uru tinŋgu mwasa nâ pa miki, aku ilonŋu tu miki taitu-taitu kala ma kaveta vetâŋa kie taituni mine nâ, ku ma tinimi mwasa nâ panzi tinimi pinde. ³⁵ Ambo miki taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi tinimi pinde, ande vetâŋa nŋinde ma itula pwataki panzi tamâta rârâni tu miki nde kaponi muli pa naŋa marumbu lâ.”

Yesu itula nŋua tu Petero ma ipatimoa i Matai 26:30-35, Malaka 14:26-31, Luka 22:31-34

³⁶ Nŋineŋa Saimon Petero ikasonŋa Yesu mine tu, “Maro Nŋalae, noko ma kulâ mana.” Yesu nde itu lâ kawa tu, “Nia kala nana ma alâ nŋinde, ande noko pwura tu pwoka mulingu kumâ, ande tia. Mambo muli, nŋineŋa noko ma pwoka mulingu kumâ.” ³⁷ Andeta Petero ikasonŋa kulo tu, “Maro Nŋalae, mana mana nŋa nana akura tia nŋana ayoka noko muli alâ nia nŋinde, a? Nana apaveta sondo lâ nŋana apayaula warakâŋgu nenŋu via ku amâte nŋana avila noko!” ³⁸ Andeta Yesu ipai tu, “Noko kuporo tu ma kupayaula tamwata ne via ku kumâte nŋana kuvila nana, a? Nana aporo nŋua mao nâ pano; tatareko ma ita isunŋa kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoa nana mbwani nŋato mine tu noko kusama nana tia.”

14

Yesu nde nzâla nŋana talâ pa Maro Kindeni kâ

¹ Yesu ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Miki ma kalomi loko ku ilomi rârâ ndimo.

Miki kao nemi kalo tawana ilâ pa Maro Kindeni, aku kalomi tawana naŋa mine nâ.

² Naŋa Mama ne luma nde ilo kisiŋa pwapwataki râ-râ keno, aku naŋa alâ ŋana aveta nia sondo pami. Ambo kekeleke ikeno mine tia, ande naŋa ma aporo ŋgua mine pami, ande tia. Andeta mao nâ, kekeleke ikeno mine. ³ Naŋa ma alâ aveta miki niامي sondo lâ ŋga, ŋinenŋa ma ataulo amâ kilo ku akaimi kamâ kamo kuku naŋa. Mine kala nia naŋa amo ŋinde, ande miki kala ma kamo ndaina kuku naŋa. ⁴ Miki kasama nzâla ŋinde kala ilâ pa nia naŋa alâ papa ŋinde.”

⁵ Andeta Tomas iporo tu, “Maro Ŋalae, maka kazizâla ŋana nia noko kulâ papa ŋinde. Mine kala maka ma kakura tu kasama nzâla ŋinde mâsi mana.” ⁶ Aku Yesu ipai mine tu, “Naŋa warakâŋgu nde nzâla, aku naŋa nde ŋgua mao tamwatâŋgu wa via tamwatâŋgu wa. Kinzi tamâta sikura ŋana silâ pa Mama lâ nzâla tonŋe, ande tia ndo.” ⁷ Yesu iporo ŋgua ŋine pa Tomas, ŋinenŋa ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Ambo miki ma kasama naŋa kilalâŋgu sondo, ande miki ma kasama naŋa Mama kilala mine nâ. Kala ŋine ŋga miki kasama i kilala, aku kamora i marumbu lâ.”

⁸ Andeta Pilip ipai Yesu tu, “Maro Ŋalae, kutula Tama pa maka kamora ŋga. Maka iloma pa ŋinde nâ.” ⁹ Aku Yesu iporo taulo tu, “Pilip, naŋa amo kumi ikura zo luan-dondo lâ, andeta noko kusama kilalâŋgu tia, a? Tamâta ea imora naŋa, ande imora Mama tona. Mine nde ŋana sâ kâ ŋga noko kuporo tu, ‘Kutula Tama pa maka’, a? ¹⁰ Tiambo noko ŋandai kalo tawana tu naŋa apaipa kuku Mama, aku Mama kala ipaipa kuku naŋa, a? Naŋa muŋga akai ŋgua lâ warakâŋgu nâ ilonŋu ŋinenŋa aporo atula pami, ande tia. Andeta Mama ipaipa kuku naŋa, aku iveta tamwata ne wurâta. ¹¹ Ara ŋana miki ma kalomi tawana ŋgua ŋine: naŋa apaipa kuku Mama, aku Mama kala ipaipa kuku naŋa. Ambo miki tinimi pwâka tu kalomi tawana nanenŋu ŋgua, ande ara ŋana miki ma kalomi ŋgere ŋana mâsi râ-râni naŋa aveta ŋinde, ŋana ŋinde ma ipaŋo nemi kalo-tawana kâ. ¹² Naŋa aporo ŋgua mao nâ pami; tamâta ea kalo tawana naŋa, ande i kala ma iveta mâsi kie-kie, itogo naŋa aveta mine. Aku i ma iveta mâsi pinde ipole mâsi naŋa muŋga aveta ŋinde, ŋana tu naŋa ma ataulo alâ pa Mama kilo.

¹³ Miki kapaipa kuku naŋa lâ. Mine kala vetâŋa ndia miki kano pa naŋa tu aveta, ande ma naveta, ŋana tu ŋinde ma iveta Mama ŋa ipâŋga ŋalae. ¹⁴ Mao nâ, miki kapaipa kuku naŋa lâ. Mine kala vetâŋa ndia miki kano pa naŋa tu aveta, ande ma naveta.”

Yesu iporo ipa ŋgua tu ma isupwa Ko-roani Sapâŋa imâ

¹⁵ Yesu iporo ŋgua kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Ambo miki ilomi ndo keno pa naŋa, ande miki ma kapaveta sondo kuku nanenŋu ŋgua. ¹⁶ Aku naŋa ma ano pa Mama, ku Mama ma isupwa Pavilâŋa Tamwata tonŋe imâ pami. Aku Pavilâŋa Tamwata ŋinde ma imo kumi mine ku imo nâ. ¹⁷ Pavilâŋa Tamwata ŋinde nde Koroani Sapâŋa. I uru itula ŋgua mao ŋana Maro Kindeni kâ. Kinzi tâno tamâta sikura tu simora i ku sisama i, ande tia. Mine kala i ma imo kinzi nenzi Pavilâŋa Tamwata, ande tia. Anŋa miki nde kasama i lâ, ŋana tu i uru imo kumi, aku ma imo ilomi. ¹⁸ Naŋa ma alâ, andeta naŋa ma apilemi kamo simbomi nâ, katogonzi mundoro mine, ande tia. Naŋa ma ataulo amâ pami kilo. ¹⁹ Zo laiti lâ ŋana kinzi tâno tamâta ma simora naŋa naonŋu kilo tia. Anŋa miki nde ma kamora naonŋu kilo. Naŋa ma amo viâŋgu kilo, aku ŋana duvi ŋine kâ miki kala ma kamo viami mine nâ. ²⁰ Lâ zo ŋinde, ande miki nemi ilo-kalo ma ipâŋga, kala ma kasama tu naŋa apaipa kuku Mama, aku miki kapaipa kuku naŋa, itogo naŋa kala apaipa kuku miki mine nâ. ²¹ Tamâta ea ikai nanenŋu ŋgua ku ipaveta kuku, ande tamâta ŋinde ilo ndo keno pa naŋa. Aku tamâta ea ilo ndo keno pa naŋa, ande naŋa Mama kala ma ilo ndo keno pa i mine nâ. Aku naŋa kala ma ilonŋu ndo keno pa i, ku ma apatua warakâŋgu papa.”

²² Ŋinenŋa Judas, i Judas Iskariot nuwaka, ande ikasonŋa Yesu mine tu, “Maro Ŋalae, mana mana ŋga noko ma kupatua pa maka nâ, andeta ma kupatua panzi tâno tamâta tia.” ²³ Yesu nde itu lâ i kawa tu, “Ambo tamâta tonŋe ilo ndo keno pa naŋa, ande i ma ipaveta kuku nanenŋu ŋgua. Aku Mama ma ilo ndo keno pa tamâta ŋinde, aku maka rua Mama rua ma kamâ kamo kuku i. ²⁴ Ambo tamâta tonŋe ilo ndo keno pa naŋa tia, ande i ma ipaveta kuku nanenŋu ŋgua tia. Miki kalonŋo naŋa atula ŋgua pami, andeta naŋa ŋandai akai ŋgua ŋine lâ warakâŋgu nâ ilonŋu ŋinenŋa aporo ŋga. Ŋinde nde Mama ne ŋgua, ina isupwana kala amâ.

²⁵ Naŋa amo kuku miki yo, kala ŋine aporo atula ŋgua ŋainani pami lâ. ²⁶ Andeta muli ŋga Mama ma isupwa Pavilâŋa Tamwata ikai naŋa ndamwâŋgu imâ pami. I nde Koroani Sapâŋa. I ma ipananami ŋana nanenŋu ŋgua râ-râni kâ, aku ma ipaŋo ilomi kalomi tu ma kalomi ŋgere kilo ŋana ŋgua râ-râni naŋa muŋga atula pami ŋinde.

²⁷ Naŋa ao wisi-pisi imo miki taitu-taitu ilomi kalomi, itogo wisi-pisi uru imo warakâŋgu ilonŋu kalonŋu mine. Andeta wisi-pisi ŋinde ŋandai irerege kuku tâno ŋine ne wisi-pisi ŋga. Mine nde miki ma kalomi

loko ku karuru ndimo. ²⁸ Miki munja kalonjo nana apaimi tu, 'Nana ma apilemi ku ala, andeta muli, njine nana ma ataulo ama pami kilo'. Ambo miki ilomi ndo keno ma pa nana, ande miki ma kandeka, nana tu nana ala pa Mama, aku Mama na nde ipole nana njangu. Andeta miki ilomi ndandai ikeno mine nga. ²⁹ Vetana rarani njinde nde ipanga tia yo, kala njine atula pwataki pami kalonjo la. Mine kala muli, la zo nana vetana njinde ma ipanga, ande miki ma kalomi tawana nanengu ngua. ³⁰ Nana ma aporo ngua rana kilo pami tia, nana tu tano njine ne maro, i na Sadana, ande ma ima. I ne walo tonje keno nana iveta sa tonje pa nana, ande tia ndo. ³¹ Taitu nana ilonjo tu kinzi tano tamata ma sisama njine; nana ilonjo ndo keno pa Mama. Nana njine ka, nana uru aveta vetana rarani ikura Mama itula pana mine. Mine nde ara, miki kamandi, aku toka."

15

Yesu nde kai "waini" ma

¹ Yesu iporo ngua kilo panzi ne pari-tamata tu, "Nana warakangu nde kai 'waini' ma, anja nana Mama nde tano waini warika.

² Nanengu laka ndia uru sipula kananoni tia, ande Mama itotonzi njinde rarani piti la kai waini tini, aku itambirani la. Anja laka ndia uru sipula kananoni, ande Mama itotonzi njinde rarani sipanga mbwanambwana. Ivetanzi sondo mine nana isukanzi tu sipula kananoni rana. ³ Miki nde kapanga ilomi mbara-mbara marumbu la, nana tu miki uru kapaveta kuku nana kawangu ngua. ⁴ Ambo miki kapaipa kuku nana, ande nana kala ma apaipa kuku miki mine na. Kai waini ne laka tonje simbo na ikura nana ipula kanano ka, ande tia. Taitu miki kalonjo nga; ambo laka ipasipa kuku kai waini, ande laka njinde ikura nana ipula kanano ka. Aku mine na, ambo miki kapaipa kuku nana tia, ande miki ma kakura tu kaveta vetana ara pinde itogo kananoni mine, ande tia.

⁵ Nana warakangu nde kai waini, anja miki nde kai waini ne laka. Tamata ea ipaipa kuku nana, aku nana kala apaipa kuku i, ande tamata njinde ma ipula kanano rana. Ambo miki kapaipa kuku nana tia, ande miki ma kakura tu kaveta vetana ara tonje tia. ⁶ Ambo tamata tonje tini pwaka tu ipaipa kuku nana, ande tamata njinde itogo kai laka kinzi sikai piti ku sitambira la, kala ngala-ngala la. Kinzi uru sigona kai laka ngala-ngala njinde ila taitu, njine nana silinji la yaa ilo kana la. ⁷ Ambo miki kapaipa kuku nana, aku nanengu ngua nde ikeno kaika la ilomi, ande miki ma kano pa Maro Kindeni ikura warakami nemi ilo papa mine, njine nana i ma iveta vetana ndainani

na, itogo miki munja kano papa mine. ⁸ Ambo miki ma kaveta vetana ara rana, itogo kananoni mine, ande nemi vetana njinde ma itula pwataki tu miki kapono muli pa nana la; aku njinde ma igagatinzi tamata ilonzi tu ma sipanea Mama na.

⁹ Mama tini mwasa ndo pa nana, aku nana kala tiningu mwasa ndo pa miki mine na. Ambo miki ma kapaipa kuku nana, ande tini-mwasa ma ipipi la ilomi. ¹⁰ Nana uru apaveta sondo kuku nana Mama kawa ngua rarani. Mine kala i tini mwasa ndo pa nana, ma imo mine ku imo na. Aku mine na, ambo miki kala kapaveta sondo kuku kawangu ngua rarani, ande miki ma kasama tu nana tiningu mwasa ndo pami, ma amo mine ku amo na. ¹¹ Nana ilonjo tu nanengu ndekana ma imo ilomi kalomi, nana iveta nemi ndekana ipanga njalae tina. Mine nde nana aporo ngua njine pami la. ¹² Nana aporo ngua tukuja ima pami mine; Miki taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi tinimi pinde, itogo nana tiningu mwasa ndo pa miki mine na. ¹³ Ambo tamata tonje ipayaula tamwata ne via nana ivilanzi nambwe ka, ande i ne vetana njinde itula pwataki tu i tini mwasa ndo panzi. Aku tini-mwasa kie mine ipole tini-mwasa kie-kie rarani. ¹⁴ Ambo miki kapaveta sondo kuku ngua rarani nana atula pami njinde, ande miki kamo ningu-nambwe.

¹⁵ Nana ma apatu miki nani kilo tu 'nanengu wurata tamata', ande ma tia. Kala njine nana aporo tu miki nde ningu-nambwe, nana tu kinzi wurata tamata ndandai sisama vetana rarani nenzi koipu iveta nga. Andeta ngua rarani njinde nana Mama munja itula pa nana, ande nana atula nguani ndaina pa miki marumbu la. ¹⁶ Miki ndandai kapatea nana nga. Nana apatea miki la, aku asupwami tu kala kaveta vetana ara rana, itogo kananoni mine. Aku kananoni njinde ma ikeno mine ku imo na. Ambo miki ma kano pa Mama la nana njangu tu ma iveta vetana tonje pami, ande i ma iveta vetanani ndaina. ¹⁷ Nana aporo ngua tukuja ima pami mine; miki taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi tinimi pinde."

Kinzi tamata pinde ma sikai kazana panzi pari-tamata

¹⁸ Yesu iporo ngua kilo panzi ne pari-tamata mine tu, "Ambo kinzi tano tamata ma sikai kazana pami, ande kalomi njere sondo nana njine ka: kinzi munja sikai kazana pa nana mine na. ¹⁹ Ambo miki kamo katogonzi tano tamata, ande kinzi ma tininzi mwasa na pami, itogo tininzi mwasa pa warakanzi seenzi mine. Andeta miki ndandai kamo katogonzi tano tamata nga. Nana apateami tu ma kapile tano njine ne vetana wa ilo-kalo wa. Mine kala kinzi tano tamata

uru sikai kazânga pami. ²⁰ Miki kalomi ngere sondo njana ngua tonje nanja munga aporo atula pami mine: wurâta tamâta ikura tu ipânga mbâna-mbâna pa ne koipu, ande tia. Ambo kinzi tamâta pinde muŋga nâna silua nanja, ande ma nâna silua miki mine nâ. Ambo kinzi tamâta pinde muŋga sipaveta kuku nanja kawângu ngua, ande kinzi ma sipaveta kuku miki kawami ngua mine nâ. ²¹ Miki kapaipa kuku nanja lâ. Mine kala kinzi ma siveta kenzi sakamao pami, itogo muŋga siveta pa nanja mine. Kinzi sisama nanja Mama kilala tia, ina muŋga isupwana kala amâ. Aku njana duvi njinde kâ, ande kinzi ma siveta mine pami. ²² Ambo nanja muŋga amâ atula ngua panzi tia, ande pareŋa-nia ma ilâ panzi njana nenzi kiesaka kâ, ande tia. Andeta kinzi siloŋo ku sisama lâ; mine kala pareŋa-nia njinde nde ikeno panzi. ²³ Njana tu tamâta ea ikai kazânga pa nanja, ande ikai kazânga pa nanja Mama tona mine nâ. ²⁴ Nanja uru aveta mâsi kaika njalanjala, aku tamâta tonje ikura tu iveta mâsi mine, ande tia. Ambo nanja muŋga aveta mâsi kaika rârâ lâ kinzi naonzi tia, ande pareŋa-nia ma ilâ panzi njana nenzi kiesaka kâ, ande tia. Andeta kinzi matanzi simora nanenju mâsi kaika njinde marumbu lâ, aku sikai kazânga pa maka rua Mama rua. ²⁵ Nenzi vetânga njinde ipânga njana iveta ngua tonje ikeno lâ nenzi ngua tukuŋa ne pepa tini ma ipânga kanaŋo. Ngua njinde ikeno mine: ‘Kinzi tamâta pinde sikai kazânga pa nanja koa tia nâ’.

²⁶ Andeta Pavilânga Tamwata nde uru imo kuku Mama, aku nanja ma asupwa i imâ pami. I nde Koroani njana itula ngua mao njana Maro Kindeni kâ, aku iyoka pa Mama tini imâ. I ma itula ngua pwataki njana nanja kâ. ²⁷ Aku miki kala mine nâ ma katula ngua njana nanja kâ, njana tu nia ndoyo, lâ zo njinde amandi njana aveta nanenju wurâta muŋgânga, ande miki kamo ku nanja, aku kamo kuna mine lee ikura lâ zo njine.

16

¹ Nanja tiningu pwâka tu miki ma kapile nemi kalo-tawana. Njana duvi njinde kâ, ande nanja aporo ngua njine rârâni pami lâ. ² Muli nga, kinzi ma sijarami kamo niaka njana luma njana pasauŋa kâ rârâni. Andeta njinde nâ tia; zo tonje ma muli imâ, aku lâ zo njinde, ambo tamâta tonje ipu miki pâta kamâte, ande i ma ilo tu iveta vetânga ara lâ Maro Kindeni nao. ³ Kinzi njandai sisama Mama kilala sondo nga. Aku mine nâ, kinzi njandai sisama nanja kilalângu sondo. Mine kala kinzi ma siveta vetânga sakamao mine pami. ⁴ Andeta kala njine nanja aporo pami lâ njana vetânga njinde ma muli ipânga kâ. Mine nde muli, lâ zo njinde kinzi tamâta ma siveta

vetânga njinde pami, ande miki ma kalomi ngere njana ngua njine kala aporo pami lâ.”

Yesu itula ngua njana Koroani Sapânga ne wurâta kâ

“Muŋga, lâ zo njinde miki kapânga tamâta wasaseki njana kaponu muli pa nanja kâ, ande nanja warakângu amo kumi. Mine kala lâ zo muŋgânga njinde nanja njandai aporo ngua pwataki pami njana malia njinde kâ. ⁵ Andeta kala njine nanja ma alâ pa Mama, i munga isupwana kala amâ. Anja tamâta tonje lâ miki nginimi njandai ikasonja nanja tu, ‘Noko ma kulâ mana’. ⁶ Kala njine aporo atula ngua njine pami kalonjo lâ, aku ngua njine iveta ilomi malia ndo. ⁷ Andeta nanja aporo ngua mao nâ pami; ara njana nanja ma apilemi ku alâ, njana tu njinde ma ivilami. Njana tu ambo nanja ma apilemi alâ tia, ande Pavilânga Tamwata ma imâ ipânga pami tia. Andeta nanja ma alâ, njineŋga ma asupwa i imâ pami. ⁸ I ma imâ njana ipaŋo kinzi tamâta ilonzi kalonzi, njana ma sisama sondo tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi, kala siveta vetânga sondo tia. Aku ma sisama tu Maro Kindeni ma ipare nia panzi njana njinde kâ. ⁹ Kinzi njandai sisama nenzi kiesaka kilala pwataki nga, njana tu kinzi kalonzi tawana nanja tia. ¹⁰ Aku kinzi njandai sisama vetânga sondo kilala pwataki nga, njana tu nanja ma alâ pa Mama, aku miki ma kamora nanja kilo tia. ¹¹ Aku kinzi njandai sisama Maro Kindeni ne mâsi njana ipare nia panzi tamâta kâ, njana tu Maro Kindeni ipa ngua lâ tu ma ipare nia pa tâno njine ne maro.

¹² Nanja atu aporo ngua pinde rârâ kilo pami, andeta miki kakura njana kakai ngua njinde kâ, ande tia. ¹³ Andeta lâ zo njana Koroani Sapânga ma imâ, ina kala uru itula ngua mao njana Maro Kindeni kâ, ande i ma ikai poe pa nemi ilo-kalo, ande kala miki ma kasama Maro Kindeni kawa ngua mao njinde rârâni duvi. Andeta i tamwata nâ ma ipatea ngua njineŋga iporo itula pwataki, ande tia. Ngua ndia i munga iloŋo, ande i ma itula nguani ndaina nâ pwataki, ku ma itula ngua pami njana vetânga pinde ma muli ipânga kâ. ¹⁴ Mao nâ, i ma ikai nanja kawângu ngua, ku ma itula pwataki pami. Aku i ne vetânga njinde ma itula kilalângu pwataki tu nanja nde Maro Njale. ¹⁵ Nanja Mama kawa ngua rârâni njinde nde nanja kawângu ngua tona. Mine kala nanja apaimi tu Koroani ma ikai nanja kawângu ngua, ku ma itula pwataki pami.”

Ndekânga nde ma ikai kalo-lokoni nia

¹⁶ Yesu iporo ngua kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Zo tini mwata nâ, njineŋga miki ma kamora nanja kilo tia. Anja muli, zo tini mwata nâ kilo, njineŋga miki ma kamora nanja kilo.” ¹⁷ I ne pâri-tamâta pinde nde siloŋo ngua njine lâ, njineŋga siporo ngua imâ warakanzi nâ ngininzi mine tu, “Yesu iporo

ngua mine pa kinda, andeta ngua njinde nde duvi mana. Iporo tu, 'Zo tini mwata nâ, njinennga miki ma kamora naña kilo tia. Anğa muli, zo tini mwata nâ kilo, njinennga miki ma kamora naña kilo'. Aku iporo ngua tonje tona mine tu, 'Naña ma alâ pa Mama'.¹⁸ Ngua njinde iporo tu 'Zo tini mwata nâ', ande njinde nde duvi mana. Kinda tazizâla ndo njana Yesu ne ngua njinde kâ."

¹⁹ Yesu isama tu kinzi pâri-tamâta situ sikasonja i njana njinde kâ. Mine kala ipainzi tu, "Tiambo miki kapakasonja warakami njana ngua naña munğa aporo pami njinde ne duvi, tiya? Naña munğa aporo tu, 'Zo tini mwata nâ, njinennga miki ma kamora naña kilo tia. Anğa muli, zo tini mwata nâ kilo, njinennga miki ma kamora naña kilo'.²⁰ Naña aporo ngua mao nâ pami; miki ma kata pâta, ku ma kalomi sukânja njalae tina, anğa kinzi tâno tamâta ma sindeka. Mao nâ, miki ma kalomi loko, andeta muli nga kalo-lokoni njinde ma ipalele, aku ma ipânğa ndekânja mao.²¹ Lâ zo njana taine ipagugu kâ, ande isama tu nâna ne zo nde imâ ipânğa laiti lâ, aku njinde iveta i ilo malia. Taitu mambo ipagugua natu lâ, ande i ma kalo njere kilo njana nâna njinde kâ, ande tia. I ma indeka nâ, njana tu natu nde imâ ipânğa tâno kulu.²² Aku miki kala mine nâ; lâ zo njine, ande miki kamo tava ilomi malia nâ. Andeta naña ma amorami kilo, aku pa zo njinde, ande miki ma ilomi ndeka ndo. Aku tamâta tonje ma ikura tu izavaru ndekânja njinde piti lâ ilomi, ande tia.²³ Aku lâ zo njinde, miki ma kakasonja naña kilo njana ngua pinde ne duvi kâ, ande tia. Naña aporo ngua mao nâ pami: ambo miki ma kano pa Maro Kindeni lâ naña njânğu tu ma iveta vetânja tonje, ande i ma iveta vetânja ndainani nâ pami.²⁴ Miki kapaipa kuku naña lâ, andeta miki njandai kano pa Maro Kindeni lâ naña njânğu tu ma iveta vetânja tonje pami nga. Taitu kala njine, ambo miki ma kakai naña mine, ande ma kamora kanajo. Mine kala ndekânja ma ipipi ndo lâ ilomi kalomi."

Yesu nde ipole tâno njine ne walo marumbu lâ

²⁵ Yesu iporo ngua kilo panzi ne pâri-tamâta tu, "Naña munğa asia ngua rârâ pami, andeta muli nga naña ma aveta mine pami kilo, ande tia. Naña ma aporo pwataki atula Mama kilala ipânğa nia yo pami.²⁶ Aku lâ zo njinde, ande naña ma akai miki kawami ku aporo pa Mama, ande tia. Njana tu naña akai nzâla piti pami lâ, kala miki warakami ma kakai naña ilâ sonde pa Mama tamwata.²⁷ Miki ilomi ndo keno pa naña, aku uru kalomi tawana tu naña munğa amo kuku Mama, kala amâ njine. Njana duvi njinde kâ, ande Mama tamwata ilo ndo keno pa miki.²⁸ Nia ndoyo naña amo kuku Mama, kala

apile i ku amâ amo tâno kulu. Kala njine naña ma apile tâno ku ataulo alâ pa Mama kilo."

²⁹ Yesu ne pâri-tamâta nde silonjo ngua njine lâ, njinennga sipai Yesu tu, "Ara, kala njine nga noko kuporo ngua pwataki lâ. Noko njandai kusia ngua pama nga.³⁰ Kala njine maka nema ilo-kalo ipânğa tu noko kusama kekelele rârâni marumbu lâ. Kasonjâna wa ngua ndia ikeno tamâta ilonzi kalonzi, ande noko kusama marumbuni. Mine nde noko uru kuo tini pa tamâta tonje tu iporo ngua pwataki kâ, ande tia. Kala njine maka kaloma tawana tu noko munğa kumo kuku Maro Kindeni, njinennga kumâ kumo njine."

³¹ Andeta Yesu nde itu lâ kawanzi tu, "Oo, kala njine miki kalomi tawana naña mao, a?³² Miki kalonjo nga; zo nga ipânğa laiti lâ, ande kala zo tini nâ kinzi ma sinjara miki rârâni taitu-taitu kakâwa kataulo pa nemi luma. Miki ma kapile naña, kala naña ma amo simbonğu nâ. Andeta njandai amo simbonğu nâ mao nga, njana tu Mama imo ku naña ikura zo rârâni.³³ Naña ilonğu tu miki ma kapaipa sonde kuku naña, aku kamo tava wisimi pisi. Mine kala naña aporo ngua njine pami lâ. Lâ zo njana miki kamo tâno njine kulu, ande malia wa nâna ma imâ ipânğa pami. Taitu ilomi kaika nga; naña apole tâno njine ne walo marumbu lâ!"

17

Yesu ikai naña pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi ne pâri-tamâta

¹ Yesu iporo ngua mine panzi ne pâri-tamâta marumbu lâ, njinennga mata kâki ilea pa samba, aku ikai naña mine tu, "Mama, zo nga ipânğa lâ. Naña ilonğu tu ma njine noko ma kutula noko natu naña kilâlânğu pwataki, aku naña kala ma atula noko kilala pwataki mine nâ.

² Njana tu nia ndoyo noko kupateana njana akai Maro Njalae panzi tamâta ndoni. Mine kala naña via mao alanzi tamâta njinde noko munğa kupateanzi tu ma sipono muli pana. Via njinde nde njana simo vianzi mine ku simo nâ.³ Aku via mao njinde nde duvi mine; tamâta ea kinzi sisama noko Maro Kindeni kilala tu noko simbo nâ nde Maro mao, aku kalonzi tawana tu noko munğa kusupwa naña Yesu Kirisi amâ, kinzi njinde ma sikai via mao, ma simo vianzi mine ku simo nâ.⁴ Wurâta rârâni noko munğa kupatea pana, ande naña aveta njinde marumbu lâ. Aku nanenğu vetânja njinde itula noko kilala pwataki panzi tâno tamâta.⁵ Mama, singani, lâ zo njinde tâno ipânğa tia yo, ande naña amo kuno, aku naña njânğu njalae. Kala njine naña ilonğu tu noko ma njana njalae ndainani nâ kulua naña kilo lâ noko tamwata nao.

⁶ Naña atula noko kilala pwataki panzi tamâta lâ, kinzi njinde noko kupatea lâ tu

ma pwainzi piti lâ kinzi tâno tamâta nginginzi ku kulua naŋa. Munŋa kinzi simo noko ne tamâta, aku kinzini nde kulua naŋa lâ. Aku kinzi uru sipaveta kuku noko kawa nŋua. ⁷ Kala nŋine kinzi sisama tu kelekele ndoni noko munŋa kulua naŋa, ande kelekele nŋinde iyoka noko mbau ilo imâ pana. ⁸ Nana tu nŋua rârâni noko munŋa kutula pana, ande naŋa kala atula nŋua ndainani nâ pa kinzi. Aku sikai sipaveta kuku, kala sisama sondu tu nia ndoyo naŋa amo kuku noko. Kinzi nenzi kalo-tawana ikeno mine tu noko munŋa kusupwana kala amâ. ⁹ Taitu naŋa nŋandai ano pano tu kuvilanzi tâno tamâta nŋa. Ano pano tu kuvilanzi tamâtani nŋaina noko munŋa kulua naŋa, nŋana tu kinzini nde simo noko ne tamâta. ¹⁰ Nanenŋu tamâta rârâni nde noko ne tona. Aku mine nâ, noko ne tamâta rârâni nde nanenŋu tona. Aku kinzi nŋinde uru situla naŋa kilalânŋu pwataki tu naŋa nde Maro Njalae. ¹¹ Kala nŋine naŋa ma amâ pano, aku ma amo tâno nŋine kulu kilo tia. Andeta kinzi ma simo tâno kulu yo. Mine kala Mama, noko Sapâŋa Tamwata, naŋa ano pano tu pwea nŋananzi lâ noko tamwata nŋa kaika nŋinde, nŋana kinzi ma simo ilonzi kalonzi taitu, itogo kinda rua tamo mine. Nia ndoyo noko nŋoa kaika nŋinde kulana lâ. ¹² Munŋa, lâ zo nŋinde amo kunzi yo, ande naŋa akai nŋoa ndainani munŋa kulana nŋinde, aku akea nŋananzi. Naŋa akatonanzi sondu nâ. Mine kala nŋu nŋinde ne tamâta tonŋe nŋandai isapiri ku nao tia lâ nŋa. Andeta tamâta taitu mai nâ, inani tamâta nŋana ilâ pa yââ njalae ne mbââ ilo, i simbo nâ isapiri lâ. Mine kala noko kawa nŋua ikeno lâ pepa tini nŋinde nde ipânŋa kanano lâ.

¹³ Kala nŋine naŋa ma amâ pano. Andeta naŋa ilonŋu tu nanenŋu ndekânŋa ma ipânŋa njalae lâ nanenŋu tamâta ilonzi; mine kala aporo nŋua rârâni nŋine lâ zo nŋine naŋa amo tâno kulu yo. ¹⁴ Naŋa atula noko kawa nŋua pwataki panzi silonŋo lâ. Andeta kinzi tâno tamâta nde sikai kazânŋa panzi, nŋana tu tâno nŋine nde nanenŋu tamâta nianzi mao, ande tia. Aku mine nâ, tâno nŋine nde naŋa niânŋu mao, ande tia. ¹⁵ Naŋa nŋandai ano pano tu pwainzi piti lâ tâno nŋine kulu nŋa. Naŋa ano pano tu pwea nŋananzi, nŋana Sakamao Tamwata ma ikura nŋana izavarunzi tia. ¹⁶ Tâno nŋine nde naŋa warakânŋu niânŋu mao, ande tia. Aku mine nâ, tâno nŋine nde kinzi nianzi mao, ande tia. ¹⁷ Noko kawa nŋua ndoni nde mao kanano. Mine kala naŋa ilonŋu tu noko ma kuo ne nŋua mao nŋinde ipaipa lâ ilonzi kalonzi, nŋana ma sipânŋa noko ne nŋu sondu. ¹⁸ Noko munŋa kusupwana kala amâ amo kunzi tâno tamâta. Aku mine nâ, naŋa kala asupwanzi tamâta nŋinde silâ simo kunzi tâno tamâta. ¹⁹ Naŋa ao warakânŋu nenŋu via

ndoni imâ pano, nŋana avilanzi tu sipânŋa noko ne nŋu sondu.

²⁰ Taitu naŋa nŋandai ano pano tu kuvilanzi nanenŋu tamâta nŋine simbonzi nâ, ande tia. Naŋa ano pano tu kuvilanzi tamâta pinde tona, kinzi nŋinde ma muli silonŋo nanenŋu pâri-tamâta nenzi nŋua, ku ma sio nenzi kalotawana imâ pa naŋa. ²¹ Mama, naŋa ilonŋu tu kinzi tamâta nŋinde rârâni ma simo ilonzi kalonzi taitu, itogo kinda rua tamo mine. Ambo kinzi ma simo ilonzi kalonzi taitu mine, ande kinzi tâno tamâta ma kalonzi tawana tu noko munŋa kusupwana kala amâ. ²² Nanayoni noko walo kaika kulana, aku naŋa kala walo kaika ndainani nâ alua kinzi lâ, nŋana kinzi ma sikura tu simo ilonzi kalonzi taitu, itogo kinda rua tamo mine. ²³ Naŋa apaipa kuku kinzi, aku noko kala kupaipa kuku naŋa mine nâ. Naŋa ilonŋu tu kinzi ma simo ilonzi taitu mao. Ambo kinzi ma simo mine, ande kinzi tâno tamâta ma sisama tu noko munŋa kusupwana kala amâ. Aku ma sisama tu noko tini mwasa ndo panzi nanenŋu tamâta nŋinde, itogo uru tini mwasa pa naŋa mine.

²⁴ Mama, naŋa ilonŋu tu kinzi tamâta noko munŋa kulana nŋinde ma simo kuku naŋa. Naŋa ilonŋu tu kinzi ma simora kilalânŋu pwataki tu naŋa nde Maro Njalae. Mao nâ, nia ndoyo, lâ zo nŋinde tâno ipânŋa tia yo, ande noko tini mwasa ndo pa naŋa kala kupateana tu ma akai Maro Njalae mine nâ.

²⁵ Mama, noko nde Vetânŋa Sondo Tamwata. Kinzi tâno tamâta nŋandai sisama noko kilala sondu nŋa, anŋa naŋa nde asama noko kilala sondu. Aku nanenŋu tamâta nde sisama tu noko munŋa kusupwana kala amâ. ²⁶ Naŋa atula noko kilala pwataki panzi lâ, aku ma amo aveta mine nâ, nŋana tu nŋinde ma ivilanzi tu tininzi mwasa panzi tininzi pinde, itogo noko tini mwasa pa naŋa mine. Aku nŋinde ma ivilanzi tu sipaipa kuku naŋa warakânŋu tona.” Yesu ikai noŋa mine.

18

Judas io Yesu lâ kinzi kazânŋa tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:36-46, Malaka 14:32-42, Luka 22:39-46

¹ Yesu ikai noŋa nŋinde marumbu lâ, nŋinenŋa ikainzi ne pâri-tamâta ku sipile nia nŋinde silâ simbwaliu Kidron Lââ. Tâno tonŋe ikeno pa nia nŋinde, kâi oliv pinde imandi nŋinde. Aku Yesu tavanzi ne pâri-tamâta silâ tâno nŋinde ilo. ² Anŋa Judas, ina tamâta nŋana io Yesu lâ kinzi kazânŋa tamâta mbaunzi ilo, ande isama tâno nŋinde lâ, nŋana tu zo rârâ Yesu uru ipasau kunzi ne pâri-tamâta lâ niani ndaina. ³ Mine kala Judas ikainzi Rom nenzi zugu tamâta nŋu tonŋe, sitavanzi luma sapânŋa ne sambara pinde

munğa kinzi patarawâña tamâta nğalanja nğa kinzi Parisai tamâta sisupwanzi, aku ikainzi silâ pa nia nğinde. Kinzi sisanja sinâla tava tâmba lâ mbalaunzi, aku sikai paranja ne kelekele tona simâ.

⁴ Yesu nde isama lâ nğana vetâña rârâni nao laiti nğana ipânğa papa i kâ. Mine kala iyoka nao sondo ilâ pa ngu nğinde, aku ikasonjanzi tu, “Miki nde kamâ karoto nğana tamâta ea.”
⁵ Ande kinzi siporo taulo tu, “Maka kamâ tu karoto nğana Yesu, i Nasarete tamwata.”

Ninengga Yesu ipainzi tu, “Nanani Warakânğu Kala Nğine.” (Aku Judas, i tamâta nğana ikai kulu-pânğa nğana Yesu kâ, ande imo ndaina imandi kunzi.)
⁶ Kinzi silonjo Yesu iporo tu, “Nanani Warakânğu Kala Nğine”, nğinengga siruru ku siparoko sitaulo, aku patanzi sindue tâno kulu.*

⁷ Nğinengga Yesu ikasonjanzi kilo tu, “Miki nde kamâ karoto nğana tamâta ea.” Aku sipai tu, “Maka kamâ tu karoto nğana Yesu, i Nasarete tamwata.”
⁸ Nğinengga Yesu itu nğua lâ kawanzi tu, “Nanja apaimi tu Nanani Warakânğu Kala Nğine. Ambo miki karoto nğana nanja kâ, ande ara, kapilenzi tamâta nğine silâ.”
⁹ Yesu iporo nğua nğine nğana iveta ne nğua munğânğa tonđe ipânğa kanarjo kâ. I munğa iporo pa Maro Kindeni tu, “Noko tamâta pinde kulua nanja lâ, aku nanja apile tamâta tonđe lâ ngu nğinde kala i nao tia lâ, ande tia ndo.”

¹⁰ Aku pila nğana kazânğa kâ tonđe ikeno pa Saimon Petero. Mine kala i mbau ilâ ipasu pila nğinde yâti ku ipu patarawâña tamâta nğalae ne wurâta tamâta tonđe, i nja tu Malkus. Aku pila isalu tamâta nğinde tanja pa wia kâ motu piti imbe ndue tâno kulu.
¹¹ Nğinengga Yesu ipai Petero tu, “Wa, kulumbwa pila itaulo ilâ pa ne karae ilo nğa! Mana mana, a? Tiambo noko kutu nanja ma anğenđe nğana kâmba nğine Mama ipatea pa nanja tu ma anu, a?”

Kinzi sikai Yesu silâ pa patarawâña tamâta nğalae

Matai 26:57-68, Malaka 14:53-65, Luka 22:63-71

¹² Nğinengga Rom nenzi zugu tamâta nğinde, sitavanzzi nenzi koipu wa kinzi Juda tamâta nenzi sambara wa, nde sikai Yesu kaika ku sipa i mbalau lâ wâlo kaika.
¹³ Nğinengga sikai silâ pa tamâta tonđe, i nja tu Anas. Anas nde Kaiafas ana, anğa Kaiafas nde imo kinzi patarawâña tamâta ndoni nenzi tamâta nğalae lâ mbwera nğinde.
¹⁴ Kaiafas nde tamâtani ndaina munğa ipainzi Juda tamâta nğalanjala mine tu, “Ara nğana tamâta taitu nâ ma ikai kindi Isrel nğu ndamwânda, ku imâte.”

Petero ipatimoo Yesu

Matai 26:69-75, Malaka 14:66-72, Luka 22:54-62

¹⁵ Aku Saimon Petero kuku pâri-tamâta tonđe nde soka Yesu muli silâ. Patarawâña tamâta nenzi tamâta nğalae munğa iveta mete kuku pâri-tamâta nğinde. Mine kala pâri-tamâta nğinde iyoka Yesu muli ilâ patarawâña tamâta nenzi tamâta nğalae ne nğumbi ilo.
¹⁶ Anğa Petero nde imandi nia yo, imo nzâla kawa tini laiti. Nğinengga pâri-tamâta nğinde ilâ iporo nğua pa wurâta taine tonđe imandi io nğana nzâla kâ, aku taine nğinde isâu pa pâri-tamâta nğinde tu ikai Petero imâ nğumbi ilo.

¹⁷ Aku wurâta taine nğinde nde ikasonja Petero mine tu, “Tiambo nokoni kala tamâta ndai ne pâri-tamâta tonđe, tiya?” Andeta Petero iporo taulo tu, “Mine tia. Nanja nğandai i ne pâri-tamâta nğa.”
¹⁸ Aku kinzi wurâta tamâta wa kinzi sambara munğa sisunja yââ. Nia pisi, kala simandi simwai yââ. Mine kala Petero ilâ imandi kunzi imwai yââ.

Patarawâña tamâta nenzi tamâta nğalae io Yesu ilâ pa nğua nia

¹⁹ Kinzi patarawâña tamâta nenzi tamâta nğalae Anas nde imo ikasonja Yesu nğanzzi i ne pâri-tamâta kâ, aku ikasonja nğana nğua Yesu munğa ipanananzzi tamâta nğinde tona.
²⁰ Aku Yesu nde itu nğua taulo mine tu, “Nanja munğa atula nğua panzi tamâta rârâni lâ nia yo. Ikura zo zo nanja apananzzi lâ nenzi luma nğana pasauņa kâ ilo, aku apananzzi lâ Maro Kindeni ne luma sapânğa tona. Mao nâ, nanja apananzzi lâ nia ndoni kinzi Juda tamâta uru sipasau nğinde. Nanja nğandai aporo nğua tonđe lâ nia paveânğa nğa.”
²¹ Mine nde nğana sâ kâ nğa noko pwasonja nanja, a? Kulâ pwasonjanzi tamâta nğinde munğa silonjo nanenğu nğua. Kinzi sisama lâ nğana nğua rârâni munğa aporo atula panzi nğinde.”

²² Yesu iporo nğua mine lâ, nğinengga sambara tonđe, ina imandi imo Yesu tini laiti, ande iponza Yesu nao ku ipai tu, “Wa, noko ea ipaino tu kuvâlīgi patarawâña tamâta nenzi tamâta nğalae mine, a?”
²³ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Ambo nanja aporo nğua tonđe soki tâ, ande ara, kutula nğinde pwataki. Taitu kulonjo nğa; ambo nanja aporo nğua mao, ande nğana sâ kâ nğa noko kuponza nanja, a?”

²⁴ Nğinengga Anas io Yesu ilâ pa patarawâña tamâta nenzi tamâta nğalae tonđe, i nja tu Kaiafas. Andeta kinzi nğandai siyaule wâlo munğa sipa lâ i mbalau nğinde piti nğa.

Petero iporo ipatimoo Yesu kilo tu isama i tia

²⁵ Saimon Petero nde imandi imwai yââ, nğinengga kinzi tamâta pinde sikasonja i tu,

* 18:6: Kumora nğua ikeno lâ Yoane 8:24.

“Tiambo nokoni kala i ne pâri-tamâta tonje, tiya?” Andeta Petero ipatiâmo ku ipainzi tu, “Mine tia. Naŋa nŋandai i ne pâri-tamâta nŋa.”
²⁶ Nŋenŋa patarawâŋa tamâta nenzi tamâta nŋalae ne wurâta tamâta tonje kala imâ iporo kuku Petero. Wurâta tamâta nŋinde ni-nambwe tonje nde tamâta nŋinde muŋga Petero isalu i taŋa piti. Aku ikasonŋa Petero tu, “Tiambo naŋa muŋga amorano kumo kuku Yesu lâ tâno nŋinde, tiya?”
²⁷ Nŋenŋa Petero iporo ipatiâmo kilo mine tu, “Tia ndo kanaŋo!” Aku lâ zoni ndaina, ande tatareko isuŋa kawa.

*Kinzi sikai Yesu silâ pa Pilata
 Matai 27:2,11-14; Malaka 15:1-5; Luka 23:1-7,13-15*

²⁸ Nŋenŋa kinzi Juda tamâta nŋalanjala sipile Kaiafas ne luma, aku sikai Yesu silâ pa Rom nenzi koipu nŋalae ne luma. Zo nŋa imâ nŋana mbwale-mbwale kâ, aku kinzi Juda tamâta tininzi pwâka tu silâ luma nŋinde ilo. Kinzi kalonzi tawana tu ambo ma silâ tinikoa tamâta ne luma ilo, ande nŋinde ma iveta muso panzi lâ Maro Kindenî nao, kala ma sikura tu sika kâpwa lâ kumbwa nŋinde ne kâŋa-nuŋa, ande tia. Mine kala kinzi nŋandai silâ Rom nenzi koipu nŋalae ne luma ilo nŋa; simandi nia yo sindamwa.
²⁹ Mine kala Pilata iyâti imâ panzi ku ikasonŋanzi tu, “Miki katu kao tamâta nŋinde ilâ pa nŋua nia nŋana i ne vetâŋa soki ndia, a?”
³⁰ Andeta kinzi siporo taulo tu, “Ambo i muŋga iveta vetâŋa soki tonje tia, ande maka ma kakai i kamâ pano, ande tia.”

³¹ Nŋenŋa Pilata ipainzi tu, “Ayo, kakai kalâ, aku kaveta papa ikura warakami nemi nŋua tukuŋa.” Andeta kinzi Juda tamâta siporo taulo tu, “Ambo taitu miki Rom nemi nŋua tukuŋa indi kaika pa maka Juda tamâta tu ma kapu tamâta tonje pâta imâte nŋana i ne vetâŋa soki kâ ndimo.”
³² Vetâŋa mine ipâŋga nŋana iveta Yesu ne nŋua tonje ipâŋga kanaŋo. Muŋga Yesu iporo itula i ne matenja kilala pwataki.

³³ Nŋenŋa Pilata itaulo ilâ koipu nŋalae ne luma ilo, aku ipainzi ne zugu tamâta tu sikai Yesu simâ. Yesu imâ ipâŋga lâ, nŋenŋa Pilata ikasonŋa tu, “Noko nde Juda nenzi koipu nŋalae, tiya?”
³⁴ Andeta Yesu ikasonŋa Pilata tu, “Tiambo noko tamwata ilo patea nŋua nŋinde anŋa kuporo, tiya?, kinzi tamâta pinde muŋga siporo situla naŋa parinâŋu pano.”

³⁵ Ande Pilata iporo taulo tu, “Yoo, naŋa nŋandai Juda tamwatâŋu nŋa! Noko tamwata ne nŋu wa kinzi patarawâŋa tamâta nŋalanjala nde sikaino kumâ pana. Noko muŋga kuveta vetâŋa soki ndia, a?”
³⁶ Yesu nde itu lâ kawa mine tu, “Naŋa nŋandai tâno nŋine ne koipu nŋalae tonje nŋa. Ambo naŋa nde tâno nŋine ne koipu nŋalae tonje, ande nanenŋu tamâta ma simandi nŋana paraŋa kâ, aku

tamâta tonje ma ikura tu io naŋa lâ kinzi Juda tamâta nŋalanjala mbaunzi ilo, ande tia. Taitu naŋa amo koipu nŋalae lâ nia tonje.”

³⁷ Nŋenŋa Pilata ikasonŋa kilo tu, “Mine nde mao nâ, noko nde koipu nŋalae tonje, tiya?” Yesu iporo taulo tu, “Noko tamwata kuporo tu naŋa nde koipu nŋalae tonje. Naŋa nana ipaguguana amâ apâŋga tâno nŋine kulu nŋana aporo atula nŋua mao kâ, aku tamâta ea kinzi ilonzi pa nŋua mao, ande kinzi nŋinde uru silonŋo nanenŋu nŋua.”
³⁸ Nŋenŋa Pilata ikasonŋa Yesu tu, “Nŋua ndia nde nŋua mao, a?”

*Pilata ipa nŋua tu ma sipu Yesu pâta imâte
 Matai 27:15-21, Malaka 15:6-11, Luka 23:18-19*

Pilata iporo nŋua nŋine marumbu lâ, nŋenŋa iyâti ilâ pa nia yo kilo ku ipainzi Juda tamâta tu, “Naŋa nŋandai asânda i ne vetâŋa soki tonje nŋa. Mine nde naŋa akura tu ao i lâ nŋua nia, ande tia.”
³⁹ Andeta miki kasama vetâŋa tonje naŋa uru aveta. Ikura mbwera mbwera, lâ miki Juda nemi kumbwa nŋine, ande naŋa uru ayaute tamâta tonje ipile luma sakamao iyâti ilâ. Miki ilomi tu naŋa ma ayaute miki Juda nŋu nemi koipu nŋalae Yesu, tiya?”

⁴⁰ Andeta kinzi sisarâwa kaika mine tu, “Kuyaute i ndimo! Kuyaute Barabas imâ pama!” Barabas nde nanzare tamwata tonje.

19

¹ Nŋenŋa Pilata iporo panzi zugu tamâta, aku sikai Yesu silâ ku sipalili pâta.
² Nŋenŋa kinzi zugu tamâta simwali wâka-wâka tonje ku sisawa lâ Yesu kulu, itogo koipu nŋalanjala nenzi loki-loki mine. Aku sisawa pasawaŋa nŋiji luandongo tonje lâ i tini tona.
³ Kinzi siveta mine lâ, nŋenŋa simâ i tini laiti mbwaninzi râra nŋana siveta “a” papa. Kinzi sipai tu, “Oe, Juda nenzi koipu nŋalae!” Aku siponza Yesu nao tona.

⁴ Kinzi siveta mine lee, nŋenŋa Pilata iyâti imâ pa nia yo kilo, aku ipainzi Juda tamâta mine tu, “Miki kalonŋo nŋa; naŋa ma akai tamâta nŋinde iyâti imâ imandi naomi. Nŋenŋa miki ma kasama tu naŋa nŋandai asânda i ne vetâŋa soki tonje nŋa.”
⁵ Nŋenŋa Yesu iyâti imâ. Aku loki-loki nŋinde kinzi muŋga simwali lâ wâka-wâka nde ikeno mine nâ lâ Yesu kulu, anŋa pasawaŋa nŋiji nŋinde ikeno i tini tona. Nŋenŋa Pilata ipainzi tu, “Miki kamora nŋa, tamâtani kala nŋai.”

⁶ Andeta kinzi patarawâŋa tamâta nŋalanjala wa kinzi luma sapâŋa ne sambara matanzi ilâ simora Yesu, aku ndainani nâ sisarâwa kawanzi nŋalae mine tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte! Kupu lâ kâi popole tini imâte!” Andeta Pilata iporo taulo panzi tu, “Miki warakami kakai ku kapu lâ kâi

popole tini. Naŋa warakânŋu n̄andai asânda i ne vetâŋa soki tonŋe n̄ga!”⁷ Andeta kinzi Juda tamâta situ n̄gua lâ Pilata kawa tu, “Tamâta n̄jine muŋga iporo tu, ‘Naŋa nde Maro Kindenî Natu’, aku maka nema n̄gua tukun̄a ikeno mine tu ambo tamâta tonŋe iporo n̄gua kaŋa mine, ande ma sipu pâta imâte.”

⁸ Pilata ilon̄o n̄gua n̄jinde, aku iruru pâta kanaŋo. ⁹ N̄jineŋa itaulo ilâ koipu n̄jalae ne luma ilo kilo, aku ikason̄a Yesu mine tu, “Noko pwoka sinia kumâ.” Andeta Yesu iporo n̄gua tonŋe taulo pa Pilata, ande tia. ¹⁰ Tia ku Pilata ipai tu, “Mana mana, a? Noko tini pwâka tu kuporo n̄gua taulo pa naŋa, a? Naŋa akura tu ayaute noko kulâ, aku akura tu apuno lâ kâi popole tini kumâte. Tiambo noko kuzizâla n̄jana nanen̄gu walo n̄jine, a?”

¹¹ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Maro Kindenî ipatea tu walo mine ma keno pa noko. Ambo i muŋga ipatea mine tia, ande noko ma pwura tu kuveta vetâŋa tonŋe pa naŋa tia ndo. Mine nde tamâta n̄jinde kala muŋga io naŋa lâ noko mbau ilo, ande i ne kiesaka nde n̄jalae ndo, ipole noko ne kiesaka n̄jine.”

¹² Pilata ilon̄o Yesu ne n̄gua n̄jine, n̄jineŋa ikai wurâta kaika iroto nzâla n̄jana iyaute Yesu ilâ kâ. Andeta kinzi Juda tamâta simo sisarâwa kaika mine tu, “Ambo noko kuyaute tamâta n̄jine ilâ, ande vetâŋa n̄jinde ma itula pwataki tu noko n̄andai Koipu N̄jalae Kaisara ne mete n̄ga! Tamâta ea itu tamwata parina tu i imo koipu n̄jalae, ande tamâta n̄jinde imo Kaisara ne kazâŋa tamâta.”

¹³ Pilata ilon̄o n̄gua n̄jine lâ, n̄jineŋa ikai Yesu iyâti ilâ pa nia yo. Aku i tamwata ilâ isan̄ona lâ n̄gua-samâŋa tamwata ne san̄onâŋa nia, lâ nia tonŋe sipatu n̄a tu “Mira Pâpâta”. (Lâ Hibru n̄gua sipatu nia n̄jinde n̄a tu “Gâbata”). ¹⁴ N̄jinde nde Juda nenzi zo n̄jana siveta kekeleke sono n̄jana nenzi kumbwa n̄jalae Pasova ma ipân̄ga lâ wurita, aku kari nde ikâki lâ. N̄jineŋa Pilata ipainzi Juda tamâta tu, “Kamora, miki nemi koipu n̄jalae kala n̄jine!”

¹⁵ Andeta kinzi sisarâwa kawanzi n̄jalae mine tu, “Kakai ilâ! Kakai ilâ! Kapu lâ kâi popole tini imâte!” An̄ga Pilata nde ipainzi tu, “Ayo, miki ilomi tu naŋa ma apu nemi koipu n̄jalae lâ kâi popole tini imâte, a?” Andeta kinzi patarawâŋa tamâta n̄jalajala siporo taulo tu, “Maka nema koipu n̄jalae tonŋe tia; Kaisara simbo nâ imo nema koipu n̄jalae.” ¹⁶ Tia ku Pilata io Yesu lâ kinzi zugu tamâta mbaunzi ilo, n̄jana ma sipu lâ kâi popole tini imâte kâ.

Kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini

Matai 27:31-50, Malaka 15:20-37, Luka 23:26-46

¹⁷ N̄jineŋa kinzi zugu tamâta sikai Yesu silâ, aku ikale tamwata ne kâi popole iyoka ilâ. Ipile Jerusalem lawea ku iyoka mine ilâ lee ipân̄ga nia tonŋe ikeno laiti, i n̄a mine “Kulu Kâmba Nia”. (Lâ Hibru n̄gua sipatu nia n̄jinde n̄a tu “Golgata”). ¹⁸ N̄jineŋa lâ niani ndaina kinzi sikai tutui n̄jalajala ku sipu Yesu mbalau wa kie wa, n̄jineŋa sisona itâra lâ kâi popole tini. Aku sisonanzi tamâta rua tona. Tonŋe nde itâra lâ kâi popole tonŋe pa Yesu tini pa wia kâ, an̄ga tonŋe nde itâra lâ kâi popole tonŋe pa Yesu tini pa n̄âsi kâ. An̄ga Yesu nde itâra imo kinzi rua n̄gininzi.

¹⁹ Pilata munga ingere n̄gua pinde lâ palanja tonŋe tini, aku kinzi sipu palanja n̄jinde kâki lâ kâi popole tini. N̄gua n̄jinde ikeno mine; “Yesu, i Nasarete Tamwata; Juda nenzi Koipu N̄jalae.” ²⁰ Ingere n̄gua n̄jinde lâ Hibru n̄gua, an̄ga lâ Rom n̄gua, an̄ga lâ Grik n̄gua. Mine kala kinzi Juda tamâta rârâ nde simâ simora aku sipono n̄gua n̄jinde, n̄jana tu nia n̄jinde kala sisona Yesu itâra lâ kâi popole tini, ande ikeno Jerusalem lawea tini laiti. ²¹ Andeta Juda nenzi patarawâŋa tamâta n̄jalajala nde sipai Pilata mine tu, “Noko ma kungere n̄gua tu ‘Juda nenzi Koipu N̄jalae’, mine ndimo. Kungere n̄gua mine tu, ‘Tamâta n̄jine muŋga iporo tu ‘Naŋa nde Juda nenzi Koipu N̄jalae’.” ²² Andeta Pilata iporo taulo tu, “N̄gua kala angere n̄jinde, ande ma ikeno mine nâ. Kala n̄jana.”

²³ Kinzi zugu tamâta sisona Yesu itâra lâ kâi popole tini lâ, n̄jineŋa sikai i ne pasawaŋa rârâni aku siwae ikura mbwali n̄japa. N̄jineŋa kinzi taitu-taitu sikai i ne pasawaŋa pinde. Aku sikai Yesu ne pasawaŋa luandondo tona, andeta simora tu pasawaŋa n̄jinde nde itogo lalava taitu ndo; n̄jinde n̄andai itogo pasawaŋa pinde kinzi sisenŋe lalava pinde rârâ n̄jineŋa sisuta n̄ga. ²⁴ Mine kala kinzi zugu tamâta siporo imâ warakanzi nâ n̄gininzi tu, “Kinda ma tasaraka pasawaŋa n̄jine tia. Kinda ma tapagui mira n̄jana tapatea tamâta ea ma ikai kâ.” Kinzi nenzi vetâŋa n̄jinde nde iyoke Maro Kindenî kawa n̄gua tonŋe ikeno lâ pepa tini, kala iveta n̄gua n̄jinde ipân̄ga kanaŋo. N̄gua n̄jinde nde mine; “Kinzi sipagui paguiŋa tonŋe n̄jana sipatea tu tamâta ea ma ikai nanen̄gu pasawaŋa. Mine kala siwae nanen̄gu pasawaŋa, aku sikai nenzi nenzi.” Mine kala kinzi zugu tamâta siveta vetâŋani ndaina.

²⁵ An̄ga kinzi taine n̄japa nde simandi simo Yesu ne kâi popole tini laiti. Tonŋe nde Yesu tina, an̄ga tonŋe nde Yesu tina tua, an̄ga tonŋe nde Klopas kaiwa, i n̄a tu Maria, an̄ga tonŋe nde Maria, i Makdala lawea taine. ²⁶ Yesu mata ilâ imora tina imandi ndaina kuku pâri-tamâta n̄jinde Yesu ilo ndo keno papa. N̄jineŋa ipai tina Maria mine tu, “Taine, tamâta ndai nde itogo noko natu mine.”

27 Njineŋga ipai ne pâri-tamâta njinde mine tu, “Taine ndai nde itogo noko tina mine.” Aku lâ zoni ndaina, pâri-tamâta njinde ilo patewa tu ma ikatona Yesu tina lâ i tamwata ne luma ilo.

28 Yesu isama tu i nga iveta ne wurâta râranî marumbu lâ. Mine kala iporo tu, “Naŋa arakoŋa ŋana lââ kâ”. Aku Yesu ne ŋgua njinde iveta Maro Kindeni ne ŋgua tonje ipânga kanaŋo, ŋgua njinde kinzi muŋga siŋgere lâ pepa tini ikeno. 29 Kulo tonje ikeno laiti, kinzi muŋga siwuwu waini makisa lâ ilo. Mine kala kinzi zugu tamâta sikai nzomo tonje sipatuku lâ waini makisa njinde ilo, aku siŋenge lâ lumbi-lumbi tonje tini. Njineŋga sisuŋa nzomo njinde kâki pa Yesu kawa tu ma indomo kâ. 30 Yesu indomo waini pinde lâ, njineŋga iporo tu, “Nanenge wurâta râranî nga marumbu lâ.” Njineŋga i nao tundu, aku imâte.

Zugu tamâta tonje ikai ua ku isowe Yesu wanŋira pwataki

31 Zo njinde nde wurâta lima, aku njinde nde Juda nenzi zo ŋana siveta kekeleke sondo ŋana pwareâŋa ne zo sapâŋa ma ipânga lâ wurita. Aku pwareâŋa ne zo sapâŋa njinde nde nenzi kumbwa ŋalae tonje tona. Mine kala kinzi Juda tamâta ŋalaŋala tin-inzi pwâka tu mateŋa tamâta karaenzi ma itâra lâ kâi popole tini lâ kumbwa njinde. Ŋana duvi njinde kâ, kinzi silâ pa Pilata ku sipai tu, “Maka kano pano tu kusupwanzi ne zugu tamâta silâ simbware tamâta kala sitâra lâ kâi popole tini njinde kenzi, ŋana ma simâte walele kâ. Aku kupainzi tu ma sikai tamâta njinde karaenzi piti tona.” 32 Mine kala kinzi zugu tamâta silâ ku simbware tamâta rua kala sitâra kuku Yesu njinde kenzi. 33 Kinzi siveta mine lâ, njineŋga silâ pa Yesu ŋana siveta vetâŋani ndaina papa. Andeta matanzi kâki simora tu Yesu imâte lâ. Mine kala simbware i kie, ande tia. 34 Andeta zugu tamâta tonje mbau ilâ ikai ua, aku isowe Yesu wanŋira pwataki. Aku walele nâ see tava lââ irere ndue lâ Yesu tini. 35 Tamâta tonje mata imora vetâŋa njinde, ande kala njine inani iporo itula ŋgua pwataki ŋana vetâŋa i tamwata imora njinde. Iveta mine ŋana mikî kala ma kalomi tawana. I ne ŋgua njine nde mao kanaŋo, aku i tamwata isama tu iporo ŋgua mao nâ. 36 Vetâŋa njinde ipânga ŋana iveta Maro Kindeni kawa ŋgua tonje ipânga kanaŋo, ŋgua njinde kinzi muŋga siŋgere lâ pepa tini. Ŋgua njinde nde mine;

“I tuka tonje ma mbwaranuki tia ndo.”

37 Anŋa Maro Kindeni kawa ŋgua tonje kala ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Kinzi ma silea pa tamâta njinde muŋga ua nâ sisowe.”

Kinzi sio Yesu karae lâ kuru ilo

Matai 27:57-66, Malaka 15:42-47, Luka 23:50-56

38 Vetâŋa njinde marumbu lâ, aku muli, njineŋga Yosepe, i Arimatea lawea warika, ande ilâ pa Pilata. Yosepe uru ipono muli pa Yesu, andeta iruru ŋananzi Juda tamâta ŋalaŋala, kala uru ivea ne kalo-tawana. Andeta ilâ pa Pilata ku ipai tu, “Ano pano tu kusâu pana ŋana akai Yesu karae alâ”. Aku Pilata nde isâu papa, njineŋga Yosepe ikai Yesu karae ilâ. 39 Aku tamâta tonje kala iyoka kuku Yosepe ilâ, i ŋa tu Nikoteme. Inani tamâta ndaina muŋga ilâ pa Yesu lâ mbo ŋana iporo ŋgua kuku. Nikoteme ikai kekeleke pinde itogo samimi mine, kuwae ara ndo, njinde kinzi muŋga sigema lâ ikeno. Kekeleke kuwae ara njinde ne malia nde ipânga ikura malia tamâta taitu kanaŋo saŋao (30) mine. 40 Yosepe kuku Nikoteme rua sikai Yesu karae, njineŋga silita lalava ara pinde lâ karae tava kekeleke kuwae ara njinde, itogo kinzi Juda tamâta uru siveta panzi mateŋa tamâta mine. 41 Aku tâno tonje ikeno lâ nia njinde Yesu itâra lâ kâi popole tini. Aku kuru wasaseki tonje ikeno tâno njinde ilo. Kinzi muŋga sio tamâta tonje karae lâ kuru njinde ilo, ande tia. 42 Wurita nde Juda nenzi pwareâŋa ne zo sapâŋa, aku kuru njinde nde ikeno laiti. Mine kala kinzi rua sikale Yesu karae silâ ku sio ndue lâ kuru njinde ilo.

20

Yesu imandi imo via kilo

Matai 28:1-15, Malaka 16:1-14, Luka 24:1-32

1 Pwareâŋa ne zo sapâŋa marumbu lâ, aku wurita kilo, lâ sânda mboyo ŋana yo, njineŋga Maria i Makdala lawea taine iyoka ilâ pa kuru njinde. Andeta mata ilâ imora tu mira ŋalae kinzi muŋga sitambumbua ŋana ipono kuru kawa kâ, ande ikeno piti lâ. 2 Mine kala Maria ipalilu ilâ panzi Saimon Petero kuku pâri-tamâta njinde Yesu ilo ndo keno papa njinde. Aku ipainzi tu, “Kinzi sikai Maro ŋalae karae piti lâ kuru ilo, kala maka kazizâla tu sikai silâ sio ndue lâ nia ndia!”

3 Njineŋga Petero kuku pâri-tamâta njinde rua simandi ku silâ pa kuru nia. 4 Kinzi rua sipalilu nâ silâ, andeta pâri-tamâta njinde ipalilu walele nâ kala imuŋga ilâ ipole Petero, aku ipânga muŋga lâ kuru tini. 5 Njineŋga itundu ku ipambara mata lâ kuru ilo, aku mata ilâ imora lalava kinzi muŋga silita lâ Yesu karae njinde. Andeta i ŋandai ilâ kuru ilo ŋga. 6 Anŋa Saimon Petero nde iyoka muli imâ, njineŋga walele nâ iyoka ilâ kuru ilo. Aku mata ilâ imora lalava njinde ikeno kuru ilo. 7 Aku imora lalava tonje tona, njinde kinzi muŋga silita lâ Yesu kulu.

Njinde itogo tamâta tonje munja ilupu lalava njinde ku io ndue ikeno piti lâ lalava pinde.
⁸ Njineŋga pâri-tamâta njinde, ina kala munja ipalilu imâ imandi lâ kuru tini laiti, ande i kala ilâ kuru ilo tona. I mata imora kekelekele njinde lâ, aku i kalo tawana. ⁹ Pa zo njinde, kinzi nenzi ilo-kalo nandai ipânnga njana Maro Kindeni kawa ngua tonje ikeno lâ pepa tini mine tu Yesu ma imandi lâ materja nianzi ku ma imo via kilo.

¹⁰ Njineŋga kinzi pâri-tamâta rua njinde sitaulo silâ pa nenzi luma kilo.

Maria, i Makedala lawea taine, imora Yesu

¹¹ Anŋa Maria nde itaulo imâ lâ, kala imandi nia yo lâ kuru tini laiti, aku imo ita nâ. Imo ita mine lee, njineŋga itundu ku ipambara mata lâ kuru ilo. ¹² Aku mata ilâ imoranzi anjelo rua, nenzi pasawaŋa pâne ndo. Kinzi rua sisaŋona simo niani ndaina munja Yesu karae ikeno njinde. Anjelo tonje nde isaŋona lâ nia njinde munja Yesu kulu ikeno, anŋa tonje nde isaŋona lâ nia njinde munja Yesu kie ikeno. ¹³ Njineŋga kinzi anjelo rua njinde sikasoŋa Maria mine tu, “Taine, noko kuta njana sâ kâ.” Maria nde itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Kinzi sikai nanenŋu Maro Njalae karae piti lâ kuru ilo, kala naja azizâla tu sikai silâ sio ndue lâ nia ndia.”

¹⁴ Maria iporo ngua njine lâ, njineŋga ipulia aku mata ilâ imora Yesu imandi laiti nâ. Andeta Maria isama Yesu kilala tia, aku itu njine nde tamâta tonje. ¹⁵ Njineŋga Yesu ikasoŋa mine tu, “Taine, noko kuta njana sâ kâ. Noko kuroto njana ea.” Maria ilo pateu tu tamâta njinde nde wurâta tamâta njana ikatona tâno njinde kâ. Mine kala ipai tu, “Tamâta njalae, ambo noko munja pwai i karae kulâ ku kuo ndue lâ nia tonje, ande naja ano pano tu kutula nia njinde pwataki pana, aku ma alâ akai.”

¹⁶ Njineŋga Yesu ipai tu, “Maria”. Aku Maria ipulia lâ aku iporo papa lâ Hibru ngua mine tu, “Rabonai!” (Ngua njinde nde duvi mine tu, “Pananâŋa.”) ¹⁷ Andeta Yesu ipai tu, “Noko ma kusaŋa naja tiningu ndimo, njana tu naja nandai ataulo alâ pa Mama nja. Andeta kulâ panzi ningunambwe wukale, aku kupainzi tu naja ma akâki ataulo pa Mama, inani kinzi tamanzi tona. Naja ma ataulo pa nanenŋu Maro Kindeni, inani kinzi nenzi Maro Kindeni tona.”

¹⁸ Njineŋga Maria, i Makedala lawea taine, ande ilâ ku ipainzi pâri-tamâta mine tu, “Naja amora Maro Njalae lâ!” Njineŋga itapâri panzi njana ngua njinde Yesu iporo papa lâ.

*Kinzi pâri-tamâta simora Yesu
 Malaka 16:14, Luka 24:33-49*

¹⁹ Aku lâ karini ndaina, kinzi pâri-tamâta simo taitu lâ luma tonje ilo. Kinzi munja sisae luma njinde ne nzâla kawa giri lâ,

njana tu siruru njanazi Juda tamâta njalanala. Kari indue lâ, njineŋga Yesu imâ imandi ngininzi, aku ipainzi tu, “Maro Kindeni ne nzâmbe imâ pami”. ²⁰ Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga itula nzimba nia ikeno i mbau wa wangira njinde panzi. Kinzi pâri-tamâta simora lâ, aku ilonzi kalonzi ipânnga tu Maro Njalae tamwata imo kunzi, kala ilonzi ndeka ndo.

²¹ Njineŋga Yesu ipainzi kilo tu, “Maro Kindeni ne nzâmbe imâ pami. Mama munja isupwa naja amâ, anŋa njine naja kala asupwa miki kalâ mine nâ.” ²² Yesu iporo ngua njine lâ, njineŋga imbana ne koroani ilâ panzi ne pâri-tamâta, aku ipainzi tu, “Miki kakai Koroani Sapâŋa imâ pami. ²³ Ambo miki kapile tamâta tonje ne kiesaka, ande i ne kiesaka njinde ma piti lâ tini. Ambo miki kapile tamâta tonje ne kiesaka tia, ande i ne kiesaka njinde ma keno papa yo.”

Tomas imora Yesu

²⁴ Lâ zo njinde Yesu ipânnga ipatua panzi ne pâri-tamâta, ande tamâta tonje lâ kinzi saŋa kanaŋonzi rua njinde nde imo kunzi tia. Pâri-tamâta njinde nja tu Tomas, anŋa sipatu i nja tonje tu Didimus. ²⁵ Mine kala i nuwala pâri-tamâta sitapâri papa ku sipai tu, “Maka kamora Maro Njalae lâ”. Andeta Tomas ipainzi tu, “Ambo naja warakânŋu ma amora tutui ne nzimba nia lâ i mbalau tini, ande naja ma kalonŋu tawana miki nemi ngua. Ambo ma alumbwa mbaungu sili ilâ i wangira nzimba nia ilo, ande naja ma kalonŋu tawana. Ambo tia, ande ma kalonŋu tawana tia.”

²⁶ Kinzi simo lee aku kari lima kanaŋo rua ilâ lâ, njineŋga Yesu ne pâri-tamâta simâ taitu simo luma njinde ilo kilo, aku Tomas nde imo kunzi. Kinzi munja sisae luma ne nzâla râranî kawa giri lâ, andeta Yesu imâ ipânnga ku imandi ngininzi, aku ipainzi tu, “Maro Kindeni ne nzâmbe imâ pami”. ²⁷ Njineŋga Yesu ipai Tomas tu, “Kumâ kuo mbau sili imâ nja, aku kumora mbaungu. Aku kumâ kulumbwa mbau sili ilâ wangirânŋu nzimba nia ilo. Opopo, noko ilo rua rua nâ. Kupile njinde, aku kalo tawana naja!” ²⁸ Aku Tomas iporo taulo tu, “Nanenŋu Maro Njalae noko! Nanenŋu Maro Kindeni kala noko!”

²⁹ Njineŋga Yesu ipai tu, “O, kala njine noko mata kumora naja naonŋu lâ, ande kala noko kalo tawana. Anŋa tamâta ea imora naja naonŋu tia, andeta i kalo tawana nâ, ande tamâta njinde ma indeka pâta.”

Pepa njine ne duvi mao

³⁰ Yesu itula mâsi kaika pinde rârà lâ ne pâri-tamâta naonzi simora lâ, andeta ngua njana mâsi wa vetâŋa njinde râranî taitu-taitu nandai ikeno lâ pepa njine tini nja. ³¹ Taitu ngua njana mâsi kaika pinde ikeno lâ pepa njine tini, aku njinde nde duvi mine: njinde

nde njana ipaño ilomi kalomi, njana miki ma kalomi tawana Yesu tu ina kala Kirisi, Maro Kinden Natu. Ambo nemi kalo-tawana ma ikeno pa i, ande miki ma kakai via mao.

21

Kinzi pâri-tamâta pinde simora Yesu kilo

¹ Zo pinde ilâ lâ, aku muli nga Yesu ipânnga ipatua kilo panzi ne pâri-tamâta lâ Galilaya Lââ Bwalika tini pinde. (Kinzi sipatu lââ bwalika njinde na tonje tu “Taiberias Lââ Bwalika”.) Njinde ne tapârînja nde mine;

² Saimon Petero, anja Tomas (i na tonje Didimus), anja Nataniel (i nde Kana lawea ikeno lâ Galilaya tâno njinde warika), anja Sebedi natu rua, anja kinzi pâri-tamâta rua tona, kinzi tamâta njinde rârâni simo nia njinde. ³ Aku Saimon Petero ipainzi nuwala tu, “Nanja alâ mbo aroto inja nja”. Njine nja siporo taulo tu, “Maka kala ma kamâ kuno”. Njine nja sikâki wânnga tonje kulu, aku sikâwa silâ. Mbo lâ, aku kinzi sitambira nenzi viânja ku siroto inja lee, andeta sikai inja tonje tia.

⁴ Siroto lee mbwale pwataki lâ, ande Yesu imâ imandi sâwaneka. Kinzi matanzi ilâ simora Yesu imandi ndaina, andeta sisama i kilala tia. ⁵ Njine nja Yesu isarâwa panzi ku ikasonjanzi tu, “Njingu-nambwe, anja miki kakainzi inja pinde, tiya?” Kinzi nde sisarâwa siporo taulo tu, “Tia ndo.” ⁶ Njine nja Yesu ipainzi tu, “Ambo miki ma katambira viânja indue lââ ilo pa wânnga tini pa wia kâ, ande ma kasânda inja kulu.” Kinzi siveta ikura Yesu ne njua mine, aku viânja ikainzi inja rârâ njinde. Mine kala kinzi sikura tu sitapa viânja kâki imâ pa wânnga ilo, ande tia.

⁷ Njine nja pâri-tamâta tonje, inani Yesu ilo ndo keno papa, ande ipai Petero tu, “Ayo, Maro Njalae imo ndai!” Saimon Petero ilo nja pâri-tamâta njinde ne njua tu njinde nde Maro Njalae, aku walele nâ i ipita lalava lâ tini, ku isonja indue lââ ilo ku irea ilâ tu itoa tina tini kâ. (I munja ikai ne lalava piti njana iveta wurâta kâ.) ⁸ Anja kinzi pâri-tamâta pinde nde sikai wânnga soka Petero muli silâ njana sitoa tina tini kâ. Aku silae viânja njinde inja pipi lâ ilo sikai silâ. Kinzi njandai simo malawae njana tina tini nja. Kinzi simo laiti nâ, ikura nia mbuku taitu mine. ⁹ Kinzi sitoa sâwaneka lâ, njine nja matanzi ilâ simora yââ ikeno. Aku inja pinde ikeno yââ kulu, anja puronja pinde ikeno tava. ¹⁰ Njine nja Yesu ipainzi tu, “Inja kala miki kakai lâ, ande kakai pinde kamâ.”

¹¹ Saimon Petero nde ikâki wânnga kulu ku itapa viânja itoa. Aku inja njalanja rârâ njinde, kambwanjenzi ikura 153 mine, ande pipi lâ viânja ilo. Andeta viânja njandai ipwa pwataki njana.

¹² Njine nja Yesu ipainzi tu, “Kamâ kaka njana.” Kinzi pâri-tamâta nde simege nâ,

aku tonje ikasonja Yesu tu, “Noko nde ea”, ande tia. Kinzi sisama tu njine nde Maro Njalae tamwata. ¹³ Yesu ilâ yââ tini laiti aku ikai puronja njinde piti ilanzi. Njine nja ikai inja kala piti aku ilanzi mine nâ. ¹⁴ Maro Kinden munja ipaño Yesu imandi lâ mate njanzi imo via kilo, njine nja Yesu ipatua mbwani rua panzi ne pâri-tamâta. Aku zo njinde ipatua panzi kilo.

Yesu ipai Petero tu, “Kusuanzi nanenju lama ngu”

¹⁵ Kinzi sika lâ, njine nja Yesu ikasonja Saimon Petero tu, “Saimon, Yoane natu, tiambo noko ne tini-mwasa pa nanja nde mao nâ, aku ipole kinzi tamâta njine nenzi tini-mwasa pa nanja, tiya?” Aku Petero isâu papa tu, “Maro Njalae, noko kusama tu nanja tiningu mwasa ndo pa noko”. Njine nja Yesu ipai Petero mine tu, “Kusuanzi nanenju lama ngu”. ¹⁶ Njine nja Yesu ikasonja Petero kilo tu, “Saimon, Yoane natu, tiambo noko tini mwasa ndo pa nanja, tiya?” Aku Petero isâu papa kilo tu, “Maro Njalae, noko kusama tu nanja tiningu mwasa ndo pano”. Aku Yesu ipai kilo tu, “Pwatonanzi nanenju lama ngu”. ¹⁷ Njine nja Yesu ikasonja Petero kilo mine tu, “Saimon, Yoane natu, tiambo noko tini mwasa pa nanja, tiya?” Petero nde ilo malia, njana tu Yesu ikasonja i mbwani njato tu, “Tiambo noko tini mwasa pa nanja, tiya?”. Aku Petero itu lâ Yesu kawa tu, “Maro Njalae, noko kusama kekelele rârâni marumbu lâ. Noko kusama tu nanja tiningu mwasa pano.” Aku Yesu iporo taulo tu, “Kusuanzi nanenju lama ngu.”

¹⁸ Nanja aporo njua mao nâ pano; nanayoni, lâ zo njinde noko tini limoa yo, ande noko uru kugona tamwata ne kekelele aku pwoka kulâ pa nia ndia noko ilo tu kulâ papa. Andeta muli, noko ma ko nja lâ, njine nja noko ma kusuka mbau kâki, aku tamâta tonje ma ipa wâlo kaika lâ noko tini ku ma ikaino kulâ pa nia tonje noko tini pwâka tu kulâ papa.” ¹⁹ Yesu iporo njua kâna mine njana itula Petero ne mate njanzi kilala pwataki. Isama tu Maro Kinden njana ipânnga njalae njana Petero ne mate njanzi njinde kâ. Yesu iporo njua njine lâ, njine nja ipai Petero tu, “Kumâ, kupono muli pa nanja”.

Njua pinde njana pâri-tamâta njinde Yesu ilo ndo keno papa

²⁰ Petero itale lâ, aku mata ilâ imora pâri-tamâta njinde Yesu ilo ndo keno papa, iyoka kinzi rua mulinzi imâ. Ina kala tamâtani ndaina munja iparuse ilâ Yesu tini laiti lâ kânja-nunja nia ku ikasonja Yesu tu, “Maro Njalae, ea ma io noko lâ kinzi kazânja tamâta mbaunzi ilo”. ²¹ Petero mata imora pâri-tamâta njinde, njine nja ikasonja Yesu tu, “Maro Njalae, anja mana mana njana tamâta njinde kâ.”

²² Andeta Yesu itu lâ Petero kawa tu, “Ambo nanenġu pateâġa ikeno tu i ma imo via lee ikura lâ nanenġu zo ġana ataulo amâ kilo kâ, ande ġine nde noko ne kelekele tia. Kuponu muli pa narġa.” ²³ ġana Yesu ne ġgua ġinde kâ, ande kinzi kalo-tawana tamâta sipaturu ġgua ilâ warakanzi ġġininzi tu pâri-tamâta ġinde ma imâte tia. Andeta Yesu ġandai iporo tu tamâta ġinde ma imâte tia. Iporo mine tu, “Ambo nanenġu pateâġa ikeno tu i ma imo via lee ikura lâ nanenġu zo ġana ataulo amâ kilo kâ, ande ġine nde noko ne kelekele tia.”

²⁴ Pâri-tamâta ġinde itula ġgua ġana vetâġa ġinde rârâni, aku inani kala ġġgere ġgua ġine lâ pepa ġine tini. Aku maka kasama tu i ne ġgua ġine nde mao nâ.

²⁵ Yesu munġa iveta vetâġa kie-kie rârâ ġinde tona. Ambo kinzi tamâta situ siġgere ġgua ġana i ne vetâġa rârâni taitu-taitu kâ lâ pepa tini, ande nanenġu morâġa ikeno mine; pepa lalau ġinde ma ipâġa kambwanġenzi ġalae tina, aku pepa ġinde ma ipole nia ndoni ikeno lâ tâno kulu.

PÂRI TAMÂTA

Kinzi pâri-tamâta nenzi wurâta

Luka ñgere pâri ara ñana Yesu Kirisi kâ, ñinennga muli ñgere pepa ñine ñana itula wurâta ñinde Yesu ne pâri-tamâta siveta lâ zo ñinde Yesu itaulo ilâ samba lawea kilo. Yesu muñga ionzi tu ma silâ sikura tâno ndoni situla pâri ara (Luka 24:45-49). Luka itapâri ñana Petero ne wurâta (1-12) anja Paulo ne wurâta (13-28), aku itapâri ñana malia wa nâna kie-kie kinzi sikai ikura mbwera tamâta taitu kanojo saño ñana situla pâri ara panzi tamâta simo tâno rârâ. Itula pwataki tu Maro Kindeni ne Koroani Sapâña ivilanzi pâri-tamâta, kala sipile nenzi ruruña ku sikai walo ñalae simandi kaika ñana situla pâri ara kâ.

Yesu ipa ñgua tu ma io Koroani Sapâña imâ

¹ O, Tiopilas, nanja muñga angere ñgua lâ pepa tonje tini, aku lâ pepa muñgâña ñinde angere ñgua ñana vetâña rârâni Yesu iveta ku ipanananzi tamâta ñinde.

² Mao nâ, nanjere ñgua ñana vetâña rârâni Yesu iveta lâ nia ndoyo, aku imâ lee ipânnga lâ zo ñinde Maro Kindeni ikai i kâki ilâ samba ilo. Lâ zoni ndaina Yesu iwae wurâta panzi ne pâri-tamâta ñinde muñga ikai Koroani Sapâña ne walo ku ipateanzi. Itu ñgua panzi lâ, ñinennga ikâki samba ilo. ³ Muñga, Yesu ikai nâna lee imâte lâ, ñinennga imandi imo via kilo ku ipatua panzi ne pâri-tamâta. Aku iveta vetâña pinde rârâ panzi tona, ñana ma sisama i kilala tu imo via nâ. Kinzi pâri-tamâta simora Yesu mbwaninzi pinde lee kari tamâta rua ilâ lâ, aku itula ñgua panzi ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai Maro panzi tamâta lâ tâno kulu. ⁴ Zo tonje Yesu imo ndaina kunzi, aku ipainzi tu, “Miki ma kapile Jerusalem ndimo. Kao tinimi ñana kelekele ñinde Mama ipa ñgua tu ma ilami, ikura muñga aporo atula pami mine. ⁵ Nana tu Yoane ililnzi tamâta lâ lââ nâ, andeta tini nâ, ñinennga Maro Kindeni ma ililimi lâ Koroani Sapâña.”

⁶ Mine kala muli, kinzi pâri-tamâta sipasau simâ taitu, aku sikasoña Yesu tu, “Maro ñalae, tiambo lâ zoni ñaina noko ma kuveta kindia Isrel ñgu takai poe panzi ñgu pinde kilo, tiya?”

⁷ Andeta Yesu iporo taulo tu, “Ñine nde miki nemi kelekele tia. Maro Kindeni tamwata ipatea zo pinde lâ, andeta miki ma kakura tu kasama ñinde, ande tia. ⁸ Andeta muli ñga Koroani Sapâña ma imâ pami, aku lâ zoni ndaina miki ma kakai walo ñalae ñinde, aku ma katula nanja parinânngu lâ

Jerusalem lawea, anja lâ Judia tâno, anja lâ Samaria tâno, anja ilâ lee ikura tâno ndoni.”

Yesu ikâki samba ilo

Malaka 16:19-20, Luka 24:50-53

⁹ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinennga Maro Kindeni ikai i kâki pa samba ilo lâ kinzi pâri-tamâta naonzi. Ikâki lee take-take tonje itura i lâ, aku simora i kilo tia. ¹⁰ Yesu ikâki ilâ, ande kinzi simo matanzi silea kâki pa nia maa. Aku ndainani nâ tamâta rua simâ sipânnga ku simandi kunzi, nenzi pasawaña pâne. ¹¹ Kinzi rua nde sipainzi pâri-tamâta tu, “Miki Galilaya tamâta, ñana sâ kâ ñga kamandani ku matami kalea kâki pa nia maa, a? Kala ñine Maro Kindeni itikia Yesu piti sañemi, ku ikai i kâki ilâ samba ilo. Andeta mwanga ñga Yesuni tamwata ma itaulo imâ kilo mine nâ, itogo kala ñine miki kamora ikâki samba ilo mine.”

Kinzi pâri-tamâta sipatea tamâta tonje ñana ikai Judas nia

¹² Ñinennga kinzi pâri-tamâta sipile tuu ñinde, i ña tu Oliv Tuu, aku sitaulo silâ pa Jerusalem lawea kilo. Oliv Tuu ñinde nde ikeno Jerusalem lawea tini laiti (itogo nia mbuku taitu mine). ¹³ Silâ sipânnga lâ, ñinennga silâ luma tonje ilo ku sikâki silâ luma ilo kisiña pwataki tonje ikeno âta. Kinzi uru simo niani ndaina. Kinzi pâri-tamâta ñinde ñanzi nde mine: Petero, anja Yoane, ñga Yamesi, ñga Andaria, ñga Pilip, ñga Tomas, ñga Bartolomyu, ñga Matai, ñga Yamesi i Alfius natu, ñga Saimon Selot, ñga Judas i Yamesi nuwaka natu. ¹⁴ Kinzi pâri-tamâta ñinde sio ilonzi ilâ taitu, aku ikura zo zo kinzi rârâni sikai noña simo luma ñinde. Aku taine pinde wa Yesu tina Maria uru simo kunzi tona, sitavanzi Yesu tai kinzi.

¹⁵ Aku zo tonje, kinzi kalo-tawana tamâta rârâni sipasau lâ nia ñinde, kambwanjenzi ikura tamâta ñalae taitu kanojo tamâta taitu (120). Ñinennga Petero imandi naonzi ku iporo tu, ¹⁶ “Ñingu-nambwe wukale, naporo ñgua tini pami ñana Judas Iskariot kâ, ina muñga itula nzâla panzi kazâña tamâta kala mbaunzi ilâ sikai Yesu kaika. Nanayoni, Koroani Sapâña itula ñgua ipânnga lâ timbunda Daviti kawa, kala Daviti ñgere ñgua lâ pepa tini ñana ñine kâ. Kala ñine Maro Kindeni kawa ñgua ñinde nde ipânnga kanojo lâ. ¹⁷ Tamâta ñinde muñga imo ñgininda ku iveta wurâta kuku kindia.” ¹⁸ (Judas ikai ne vetâña suketa ne kulu, ñinennga iko tâno tonje. Iko lâ ñga, ñinennga i pata ndue tânoni ndaina, ku kapwa ipwa pwataki, kala kapwa ilo ndoni imalinji indue tâno kulu. ¹⁹ Aku muli ñga tamâta ndoni simo Jerusalem lawea nde ilonzi kalonzi ipânnga ñana vetâña ñinde kâ. Mine kala sipatu nia ñinde ña lâ nenzi ñgua tu ‘Akeldama’. Njoa ñine nde duvi mine tu ‘Tâno See’.)

²⁰ Njineŋga Petero iporo tu, “Kinzi muŋga siŋgere ŋgua lâ wâŋgiŋa paneŋja kâ ne pepa tini mine tu, ‘Naŋa ilonŋu tu i ne luma ma ikeno kaa nâ, tamâta tonŋe tia.’

Aku siŋgere ŋgua tonŋe kilo tu, ‘Naŋa ilonŋu tu tamâta tonŋe ma ikai i nia.’
²¹ Mine nde kinda ma tapatea nawalânda tamâta tonŋe muŋga imo kuku kinda ikura zo rârâni Maro Njalee Yesu iyoka ku kinda talâ wa tamâ wa. ²² Ara ŋana tamâta njinde muŋga imo ku kinda lâ zo njinde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata iveta wurâta ŋana ililinsi tamâta, aku imo lee ipâŋga lâ zo njinde Maro Kindeni itikia Yesu piti saŋe kinda ku ikai i kâki samba ilo. Ambo tamâta tonŋe imora vetâja njinde ndoni, ande kinda ma takura tu tapatea i ŋana iveta wurâta kuku kinda ŋana tatula ŋgua pwataki tu Yesu imandi sânda imo via nâ.”

²³ Petero iporo mine lâ, njineŋga sipateanzi tamâta rua. Tamâta tonŋe nde Yosepe, i ŋa tonŋe Basabas, aŋga ŋa tonŋe nde Jastus. Aŋga tamâta tonŋe nde Mataias. ²⁴ Njineŋga sikai noŋa tu, “Maro Njalee, noko kusama tamâta ndoni ilonzi. Mine kala kutula pama tu noko muŋga kupatea tamâta ea lâ tamâta rua njine, ²⁵ ŋana ikai pâri-tamâta ne wurâta, wurâta njinde muŋga Judas ipile ku ilâ pa matenja nianzi, i tamwata ne nia sondo njinde.” ²⁶ Sikai noŋa mine lâ, njineŋga sitambira mira ŋana tamâta pateŋja kâ, aku Mataias ne mira ipâŋga muŋga lâ. Mine kala sio Mataias ilâ kunzi pâri-tamâta saŋao kanaŋo taitu.

2

Koroani Sapâja indue imâ Yoane 7:37-39

¹ Juda nenzi kumbwa njalae Pentikos nde imâ ipâŋga lâ, aku kalo-tawana tamâta rârâni nde sipasau simo luma tonŋe ilo. ² Sisajona simo luma njinde ilo, njineŋga walele nâ nduŋeja njalae itogo lawea kaika mine nde iyoka pa samba indue imâ isala luma njinde ilo ndoni. ³ Njineŋga simora kekelele tonŋe itogo yââ ne mela-mela mine ipâŋga ku ipwa pwapwataki imâ ikeno kinzi rârâni taitu-taitu kulunzi. ⁴ Aku Koroani Sapâja ipipi lâ kinzi kalo-tawana tamâta rârâni ilonzi ku iveta kalo-ŋgere panzi, kala simandi siporo lawea pinde nenzi ŋgua kanaŋa piti piti.

⁵ Lâ zo njinde, Juda ŋu tamâta rârâ nde soka lombo simâ kala simo Jerusalem lawea. Kinzi soka pa lawea lawea lâ tâno ndoni simâ ŋana siwawa Maro Kindeni kâ. ⁶ Tamâta ŋu njinde nde silonjo nduŋeja njinde, kala kinzi rârâ njinde simâ sipasau lâ niani ndaina. Njineŋga kinzi taitu-taitu silonjonzi kalo-tawana tamâta siporo kinzi

tamâta lombo warakanzi nenzi ŋgua sondo, aku wisinzi motu. ⁷ Wisinzi motutu lâ, aku siporo tu, “Opopo, kinzi tamâta kala siporo ŋgua njine, ande Gallilaya tâno lawea warakanzi nâ!” ⁸ Mine nde mana mana ŋga kinda talonjonzi siporo warakânda nenda ŋgua, a? ⁹ Kinda tamâta kala tamo njine nde papa tâno piti piti; kinda tamo pa Patia wa Midia wa Ilam wa Mesopotemia wa Judia wa Kapadosia wa Pontus wa Esia wa ¹⁰ Frigia wa Pamfilia wa Isip wa lawea kiri-kiri pinde lâ Libia tâno ikeno Sairini lawea tini laiti wa Rom lawea wa. ¹¹ Mao nâ, kinda pinde nde Juda see, aŋga pinde nde papa ŋu katiŋe, andeta taponi muli pa Juda nenzi mâsi. Aŋga kinda pinde nde papa Krit sia wa Arebia tâno wa; andeta kinda rârâni talonjonzi siporo warakânda nenda ŋgua kala situla mâsi njalajala Maro Kindeni iveta njinde!” ¹² Kinzi rârâni wisinzi motu pâta lâ, aku ilonzi rârâ. Aku sipakasonja warakanzi tu, “Opopo, mâsi njine nde mana.”

¹³ Andeta pinde siporo ŋgua pavaligiŋa mine tu, “Yoo, tamâta njine sinu waini waseki, kala sidauda!”

Petero itula ŋgua pwataki

¹⁴ Njineŋga Petero imandi kunzi pâri-tamâta saŋao kanaŋo taitu, ku isarâwa kawa njalae kâki iporo panzi ŋu njalae njinde tu, “Ayo, miki nawalâŋgu Juda tamâta wa miki tamâta rârâni njine kamo Jerusalem lawea, miki katambira taŋami, ma naporo pami ŋana mâsi njine ne duvi kâ. ¹⁵ Miki ilomi pateja tu maka kadauda. Andeta tia, njine nde mboyo, kari tai lima kanaŋo njapa, aku kâŋa-nuŋa ne zo nde ipâŋga tia yoo. ¹⁶ Taitu nanayoni ŋgua-tulâja tamâta Yole ŋgere ŋgua ŋana mâsi njine kâ lâ pepa tini mine tu,

¹⁷ ‘Maro Kindeni iporo tu, “Lâ zo muli naja ma apaliŋi Koranâŋu indue imâ panzi tamâta rârâni. Njineŋga miki natumi taine wa tamâne wa ma situla ŋgua itogo ŋgua-tulâja tamâta uru situla mine. Mao nâ, naŋa ma atula mâsi kie-kie panzi natumi tamâne limoa, aŋga nemi tamâta kokonja nde ma simbipole kie-kie rârâ. ¹⁸ Aku pa zo njinde naŋa ma apaliŋi Koranâŋu indue imâ panzi nanenju wurâta tamâta, kinzi taine wa tamâne wa, ŋana situla naŋa kawâŋgu ŋgua. ¹⁹ Naŋa ma aveta mâsi kie-kie ipâŋga nia maa pa âta wa tâno kulu wa. Mao nâ, see wa yââ tava mundo njalae ma ipâŋga. ²⁰ Naŋa ma aveta kari ipâŋga mata njaja, aŋga nzimona mata ma ipâŋga see. Njineŋga Maro Njalee ne zo ma ipâŋga, aku i ma imâ tava ne walo kaika wa sinâla njalae. ²¹ Aku tamâta ea kinzi sisarâwa pa Maro Njalee tu ivilanzi, ande i ma ikai kinzi njinde

rârâni taitu-taitu piti lâ kondoma ilo ku ma via mao ilanzi.” ’

Ngua-tulâna tamâta Yole kala ingere ngua njine.”

²² Njineŋa Petero iporo tu, “Miki Isrel ngu, kalongo nga; Maro Kindeni iveta vetâna njalanala wa itula mâsi kie-kie ipânga lâ Yesu Nasarete tamwata mbalau. Miki warakami kasama tu Maro Kindeni iveta mâsi njalanala njinde ipânga ngingimi. Iveta mine njana miki ma kasama tu Yesu ikai Maro Kindeni ndamwa kala imâ. ²³ Nia ndoyo Maro Kindeni isama lâ ku ipatea tu miki kata-vanzi tinikoa tamâta pinde ma kapu Yesu lâ kâi popole tini imâte. ²⁴ Andeta njineŋa Maro Kindeni ipaŋo i lâ mateja nianzi imandi sânda imo via kilo. Mao nâ, Maro Kindeni itikia mateja ne nâna ndoni piti lâ Yesu tini, njana tu mateja ne walo ikura njana iliko Yesu kaika kâ, ande tia ndo. ²⁵ Kinda timbunda Daviti munga ingere ngua njana Yesu kâ lâ pepa tini mine tu,

‘Ikura zo rârâni naŋa apasama tu Maro Kindeni imo tiningu laiti. Mine nde sâ tonje ikura tu iveta ruruŋa pa naŋa, nde tia. ²⁶ Mine kala naŋa ilonju ndeka ndo, aku kawâŋgu ndanje papa i. I uru ikatona naŋa sondo ndo, kala amo ara nâ. ²⁷ Njana tu noko ma kusâu pa mateja tu ikai naŋa kaika kâ, ande ma tia. Naŋa uru apono muli sondo pa noko, aku noko ma kupile karaŋgu isâmbu lâ kuru ilo, ande tia. ²⁸ Noko tamwata kutula nzâla pa naŋa njana akai via mao kâ. Noko kumo kuna, kala ndekâna nde ipipi ndo lâ ilonju.’

Daviti ingere ngua mine.

²⁹ Njingu-nambwe wukale, naŋa asama kala aporo pwataki pami tu timbunda Daviti imâte sikea lâ, aku ne kuru nia ikeno njaina lee imâ ikura lâ zo njine. ³⁰ Daviti nde ngua-tulâna tamâta, aku munga Maro Kindeni ipa ngua kaika kuku i. Daviti isama tu Maro Kindeni ipatu tamwata ŋa ku ipambwâre tu muli ŋga i ma io Daviti ne vâsa tonje ikai i nia ku ipânga Koipu Njalae, itogo Daviti tamwata mine. ³¹ Daviti isama lâ njana vetâna Maro Kindeni ma iveta muli, kala itula ngua njana Kirisi tu i ma imandi sânda imo via kilo. Iporo tu Maro Kindeni ma ipile Kirisi imo mateja nianzi nde tia, aku iporo tu Kirisi karae ma isâmbu tia. ³² Mine nde Maro Kindeni ipaŋo Yesuni imo via kilo. Maka rârâni kamora mâsi njalae njinde, ande kala kaporo njana. ³³ Yesu ikâi samba ilo ku isajona tama Maro Kindeni mbau pa wia kâ. Aku Yesu ikai Koroani Sapâna, ikura Maro Kindeni ne ngua pâna mine, kala ipaliŋi Koroani indue imâ lâ, ikura kala njine miki kamora wa kalongo wa. ³⁴ Njana tu Daviti

ŋandai ikai karae ilâ samba ilo itogo Yesu mine. Andeta i tamwata iporo mine tu,

‘Maro Njalae Kindeni itu ngua pa nanenju Maro Njalae mine tu, “Noko kusanjona njai pa mbaunju wia kâ lee, ³⁵ ikura lâ zo njinde naŋa ma aonzi noko ne kazâna tamâta simo noko kalo.’ ”

³⁶ Mine nde miki Isrel ngu, naŋa ilonju tu miki ma kasama tu ngua njine nde mao kanoŋo; Yesu, ina tamâta njine miki munga kapu lâ kâi popole tini, ande Maro Kindeni io ikai Maro Njalae, aku i tamwata nde Kirisi.” Petero iporo ngua mine.

Kinzi tamâta rârâ sipalele ilonzi kalonzi ku sikai lâ-liliŋa

³⁷ Kinzi tamâta silonjo Petero ne ngua njine, aku ngua njinde isowe ilonzi marumbu lâ. Mine kala sikasoŋa Petero tavanzi pâri-tamâta pinde mine tu, “Nima-nambwe, ŋga ma njine maka ma kaveta mana.” ³⁸ Njineŋa Petero ipainzi tu, “Miki rârâni taitu-taitu ma kapalele ilomi kalomi ku kalili pâri ara ne lââ lâ Yesu Kirisi ŋa, aku Maro Kindeni ma izavaru nemi kiesaka piti lâ tinimi. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma Koroani Sapâna ilami itogo wisi-ara mine. ³⁹ Njana tu munga nenda Maro Njalae Kindeni ipa ngua tu ma Koroani Sapâna ilua miki wa nemi vâsa wa kinzi tamâta simo pa nia mala-malawae wa. Mao nâ, i ma Koroani Sapâna ilanzi tamâta rârâni isarawanzi njinde.”

⁴⁰ Aku Petero itula ngua rârâ katiŋe panzi tona. Ino kaika panzi mine tu, “Kinzi tamâta kala simo lâ zo njine uru siveta mâsi potomule nâ. Mine kala miki kapakatona sondo ŋga! Tia ma kapayaula.”

⁴¹ Kinzi tamâta pinde kalonzi tawana Petero ne ngua njinde, kala sikai lâ-liliŋa. Aku lâ karini ndaina Maro Kindeni isengenzi tamâta kambwanjenzi 3000 silâ taitu kunzi kalo-tawana tamâta ngua.

Kinzi kalo-tawana tamâta wasaseki siveta mâsi ara ndo

⁴² Kinzi tamâta njinde nde tanjanzi mwasa nâ, kala sipalono nâ pa pâri-tamâta nenzi ngua. Aku ikura zo zo kinzi sipasau simâ taitu njana sika kâpwa lâ waiŋa sapâna ku sikai noŋa. ⁴³ Aku Maro Kindeni io mâsi kaika kie-kie rârâ ipânga lâ kinzi pâri-tamâta mbaunzi. Mine kala tamâta rârâni simege njana i kâ. ⁴⁴ Kinzi rârâni sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu, kala simo ilonzi kalonzi taitu nâ. Aku kinzi taitu-taitu ilonzi pateo tu nenzi mbaliŋa rârâni nde ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta rârâni nenzi kelekele tona. ⁴⁵ Mine kala sio nenzi kelekele ilâ panzi tamâta pinde tu siko, njineŋa si-wae mbumbu njinde ilâ panzi kalo-tawana tamâta njinde simo sugorai. ⁴⁶ Ikura kari kari kinzi kalo-tawana tamâta rârâni sio ilonzi

lâ taitu, aku sipasau lâ Maro Kindeni ne luma sapâña ne ngumbi ilo. Kinzi uru sika kâpwa kunzi ninzi-nambwe lâ nenzi luma luma. Ilonzi kalonzi taitu nâ, kala uru sika kâpwa tava ndekâña nâ. ⁴⁷ Ikura zo rârâni kinzi sipanea Maro Kindeni sisuka i ña kâki, aku kinzi tamâta simo niaka ñinde nde ilonzi ara nâ panzi. Aku Maro Ñalae iveta wurâta ikura zo zo ñana ikainzi tamâta pinde piti lâ kondoma ilo, kala isengenzi kambwanjenzi ilâ taitu kunzi kalo-tawana tamâta ñgu.

3

Tamâta tonje kie sakamao ipânga ara

¹ Zo tonje, lâ lala, kari tai ñato, ande Petero ku Yoane rua sikâki silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâña. Kinzi Juda tamâta uru sikai noña lâ kari tai ndainani.

² Aku tamâta tonje uru imo niani ndaina, i kie sakamao. Itina munja ipagugua ipânga mine. Ikura zo rârâni tamâta ñinde ni-nambwe pinde uru sikai silâ ku sio isarjona luma sapâña nzâla tonje kawa tini laiti. Nzâla ñinde ña tu “Ara Pâta.” Aku tamâta kie sakamao ñinde uru isarâwa mbumbu panzi tamâta ñinde soka silâ pa luma sapâña. ³ Tamâta kie sakamao ñinde mata imoranzi Petero ku Yoane rua simâ ñana silâ luma sapâña ilo, kala ikasonjanzi rua tu mbumbu tâ silua. ⁴ Andeta Petero ku Yoane rua matanzi silea papa kaika, ku Petero ipai tu, “Noko mata kumora maka rua sondo.” ⁵ Ñinenga tamâta ñinde nao kâki panzi rua. Ilo pateu tu kinzi rua ma mbumbu tâ silua.

⁶ Andeta Petero ipai tu, “Nanengju mbumbu tonje keno pana tu ma alano kâ, ande tia. Andeta kekeleke tonje ikeno pana, kala ñinde atu alano. Lâ Yesu Kirisi Nasarete tamwata ña, naña apaino tu kumandi sânda ku pwoka!” ⁷ Ñinenga Petero isanja tamâta ñinde mbalau pa wia kâ ku igagati imandi sânda. Aku ndainani nâ tamâta ñinde kie ipânga ara lâ. ⁸ Ñinenga tamâta ñinde imandi isonga ku iyoka kunzi rua silâ pa luma sapâña. Imo ipatiki nâ ku ipanea Maro Kindeni. ⁹ Kinzi tamâta ndoni matanzi silea pa tamâta ñinde iyoka ilâ ipanea Maro Kindeni pâta kanaño. ¹⁰ Ñinenga simora i kilala pwataki tu ñinde nde tamâtani ndaina uru isarjona luma sapâña ne nzâla tonje kawa tini laiti, nzâla ñinde ña tu “Ara Pâta,” aku uru isarâwa ñana mbumbu kâ. Aku matanzi simora tu i kie ara lâ, aku wisinzi motutu wa ilonzi rârâ wa.

Petero itula ñgua lâ luma sapâña ñalae ilo

¹¹ Tamâta munja kie sakamao ñinde nde ilikonzi Petero ku Yoane rua kaika, ande tamâta rârâni wisinzi motutu kala sipalilu simâ panzi lâ pâpâta ñinde sipatu ña tu “Solomon ne Pâpâta.” ¹² Petero imora tu kinzi wisinzi motu, ande kala ipainzi tu,

“Miki Isrel tamâta ñai, ñana sâ kâ nga ilomi rârâ ñana vetâña ñine, a? Ñana sâ kâ nga matami kalea kaika imâ pa maka rua, a? Tiambo ilomi pateu tu maka rua nema walo wa vetâña sondo tâ iveta tamâta ñine iyoka, a? Tia ndo! ¹³ Kinda timbunda Abraham, Isaka nga Yakopu nenzi Maro Kindeni, ina isuka ne wurâta tamâta Yesu ña kâki lâ. Yesu nde tamâtani ndaina miki munja kao ilâ kazâña tamâta mbaunzi ilo ñana ma sipu pâta imâte kâ. Pilata nde itu iyaute Yesu ilâ, anja miki nde kapu mulimi papa Yesu lâ Pilata nao. ¹⁴ Mao nâ, miki kapu mulimi pa Yesu, ina Sapâña Tamwata wa Vetâña Sondo Warika wa, aku kasarâwa pa Pilata tu ma iyaute tamâta tonje imâ pami, ina munja ipu tamâta pâta imâte. ¹⁵ Opopo, Yesu nde Via Warika, taitu miki kapu pâta imâte! Andeta Maro Kindeni ipaño i lâ materja nianzi imandi sânda imo via kilo. Maka rua kamora ñine lâ, ande kala ñine kamo i ne pâri-tamâta. ¹⁶ Ambo tamâta tonje kalo tawana Yesu ña, ande Maro Kindeni uru ipaloño pa tamâta ñinde ne noña. Aku ñana duvi ñinde kâ, ande tamâta ñai ipânga ara. Miki kamora wa kasama tu kala ñine nga iyoka, kala maka kapaimi tu Yesu ña tava kalo-tawana kie mine nde ivila tamâta ñine, kala ipânga ara lâ naomi.

¹⁷ Ayo, ninju-nambwe wukale, naña asama tu miki kazizâla ñana Yesu kilala kâ, kala kapu pâta imâte. Aku nemi poe tamâta kala sizizâla mine nâ. ¹⁸ Andeta nanayoni Maro Kindeni itula ñgua pwataki lâ ñgua-tulâña tamâta kawanzi. Itula ñgua ñana ne pateâña tamâta Kirisi tu i ma ikai nâna. Mine nde mâsi kala munja miki kaveta pa Yesu ñinde nde iveta Maro Kindeni kawa ñgua ñinde ipânga kanaño. ¹⁹⁻²⁰ Mine nde naña ano miki tu kapile nemi ilo-kalo sakamao ku kapalele ilomi kalomi ilâ pa Maro Kindeni, ñana i ma izavuru nemi kiesaka piti lâ tinimi ku ivetami kapânga ilomi mbâra-mbâra. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Ñalae ma pwareâña ara ilami, ku ma io Kirisi imâ pami. Kirisi nde tamâta ñinde nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu ma io imâ pami, aku inani kala Yesu tamwata. ²¹ Kala ñine Yesu imo samba ilo ikura Maro Kindeni ne pateâña mine, kala io tini ñana zo ñinde Maro Kindeni ma ivetanzi Isrel ñgu simo ara kilo, ikura i tamwata ne ñgua pâña munja itula panzi ne ñgua-tulâña tamâta sapâña. ²² Ñana tu timbunda Mose munja ñgere ñgua ñana ñinde kâ lâ pepa tini mine tu,

“Miki nemi Maro Ñalae Kindeni ma muli io warakami nawalami tonje ipânga imo ñgua-tulâña tamâta, itogo naña mine. Miki ma katambira tanjami pa ñgua rârâni i ma iporo pami ñinde. ²³ Ambo tamâta tonje tini pwâka tu

iyoka ngua-tulânja tamâta njinde ne ngua muli, ande
'Maro Kindenî ma ikai tamâta njinde piti lâ ngingimi ku ma ipu pâta imâte.'

²⁴ Mao nâ, nanayoni, lâ Samyuel ne zo, aku imâ lee ipânja lâ zo njine, ande kinzi ngua-tulânja tamâta rârâni situla ngua njana zo kala tamô njine. ²⁵ Aku mikini nde tamâta njana kakai kekelele njinde Maro Kindenî itula lâ ngua-tulânja tamâta kawanzi. Aku mikini nde tamâta njana kamora vetânja njinde i munja ipambwâre kunzi timbumi tu ma iveta tona. Nia ndoyo, Maro Kindenî ipai Abraham tu, 'Nanengu nzâmbe ara ma muli ilâ panzi tamâta ngu ndoni simo tâno kulu lâ noko ne vâsa mbalau.' ²⁶ Aku Maro Kindenî isupwa ne kuleña tamâta Yesu Kirisi imâ pa miki munja lâ. I ilo tu iveta kie ara pami njana ilele miki taitu-taitu ilomi kalomi tu ma kapile nemi vetânja sakamao." Petero iporo ngua njine.

4

Kinzi sio Petero ku Yoane rua lâ luma sakamao ilo

¹ Petero ku Yoane rua siporo ngua panzi tamâta yo, njineŋga kinzi patarawânja tamâta simâ sipânja panzi, sitavanzi luma sapânja ne sambara nenzi koipu wa kinzi Sadyusi ngu tamâta pinde wa.

² Kinzi wisinzi nâna, njana tu Petero ku Yoane rua situ Yesu parina panzi tamâta tu imandi sânda lâ materja nianzi imo via kilo, aku ne mandinja njinde ikai nzâla piti panzi materja tamâta tu ma muli simandi simo vianzi kilo. ³ Njineŋga tamâta njalanjala njinde sikai kinzi rua ku sipanzi kaika sionzi lâ luma sakamao ilo. Kari nja indue lala lâ, aku kinzi situ rua ma simo luma njinde ilo lâ mbo. ⁴ Andeta tamâta rârâ silonjo Petero ne ngua njinde, aku kalonzi tawana. Mine kala kinzi kalo-tawana tamâta kambwanjenzi nde ipânja ikura 5,000 mine.

Petero itula ngua lâ kinzi tamâta njalanjala naonzi

⁵ Mbwale kilo, njineŋga kinzi tamâta njalanjala sitavanzi ngu nenzi katonânja wa kinzi panânja tamâta njana ngua tukunja kâ, kinzi rârâni sipasau lâ Jerusalem lawea. ⁶ Aku patarawânja tamâta nenzi tamâta njalae, i nja tu Anas, ande imo kunzi, tavanzi Kaiafas, anja Yoane nuwaka, anja Arisande, anja patarawânja tamâta njalae ne ngu ndoni. ⁷ Sionzi Petero ku Yoane rua simandi lâ tamâta njalanjala njinde naonzi, njineŋga sikasonjanzi tu, "Ayo, miki kakai walo kaika ndia wa kapanea njoa ndia kala kaveta vetânja njine."

⁸ Njineŋga Koroani Sapânja ipanando Petero, aku Petero iporo taulo panzi tu, "Miki Isrel ngu nenda tamâta mbâna-mbâna wa

nenda katonânja tamâta wa, ⁹ ambo miki katu kakasonja maka rua njana nola kavila tamâta tonje kie sakamao ku kaveta ipânja ara mâsi mana, ande ara. ¹⁰ Miki tamâta njalanjala wa miki Isrel ngu ndoni naji, kalonjo ku kasama. Njana Yesu Kirisi Nasarete tamwata nja kâ, ande tamâta njine kie ara lâ, kala njine imandi naomi. Miki munja kapu Yesu lâ kâi popole tini imâte, andeta njineŋga Maro Kindenî ipanjo imandi lâ materja nianzi imo via kilo. ¹¹ Yesu nde 'Mira njine miki tamâta njana kapa luma kâ katu nde sakamao kala katambira lâ, ande mirani ndaina ipânja mira ara njana isuka luma njanje kaika kâ.'

¹² Tamâta tonje ma ikura tu ikai kinda piti lâ kondoma ilo ku via mao ilua kinda, ande tia. Maro Kindenî ipatea Yesu simbo mai nâ njana ivila kinda mine, kala takai via mao lâ i simbo nâ nja." Petero iporo ngua mine.

¹³ Kinzi tamâta njalanjala simoranzi Petero ku Yoane rua siruru tia ku simandi situla ngua pwataki, aku sisama tu kinzi rua munja njandai sipono pepa nja, kala simo tamâta kaa nâ. Mine kala kinzi tamâta njalanjala ilonzi rârâ. Taitu sisama tu kinzi rua munja simo kuku Yesu. ¹⁴ Aku simora tamâta munja kie sakamao njinde imandi kunzi rua, ku i kie ara kilo. Mine kala sikura tu sileleanzi rua njana nenzi vetânja kâ, ande tia. ¹⁵ Tia ku sikainzi rua ku sionzi lâ nia njanje tonje. Njineŋga tamâta njalanjala sipasau ku siporo ngua lâ warakanzi nginginzi tu, ¹⁶ "Ayo, kinda ma taveta mana panzi tamâta rua njine. Kinzi rua siveta mâsi kaika tonje, aku tamâta rârâni simo Jerusalem nde simora ku sisama lâ. Mine nde kinda ma takura njana taporo tu, 'Siveta mâsi njinde tia', ande ma tia. ¹⁷ Opopo, ambo ngua njana mâsi kaika njinde ma ilâ isala nia pinde, ande njinde ma ara tia. Mine kala kinda ma tatu kaika panzi rua tu ma sipanea Yesu nja ku situla ngua panzi tamâta kilo ndimo."

¹⁸ Njineŋga sisarâwa panzi rua tu simâ, aku situ kaika panzi tu, "Miki ma kapanea Yesu nja ku kapanananzi tamâta kilo ndimo." ¹⁹ Andeta Petero ku Yoane rua situ ngua lâ kawanzi mine tu, "Ayo, miki warakami kalomi ngere sondo nja. Ambo maka ma kapu mulima pa Maro Kindenî ne ngua ku koka miki nemi ngua muli, ande njinde ma soki ndo lâ Maro Kindenî nao. ²⁰ Mine kala maka rua kakura njana kawama buu, ande tia. Maka ma katula ngua pwataki njana vetânja rârâni maka kamora wa kalonjo njinde."

²¹ Siporo mine lâ, njineŋga tamâta njalanjala siporo ngua pasuleña panzi rua lee, ku siyautenzi rua siyâti silâ. Kinzi njandai sisânda nzâla tonje kulu njana nâna silanzi rua kâ, njana tu tamâta rârâni sipanea Maro Kindenî nja njana mâsi kaika njinde. ²² Mao

nâ, mâsi njinde nde mâsi njalae, njana tu tamâta njinde imo tava kie sakamao ikura zo luan-dondo, ipole mbwera tamâta rua (40) lâ.

Kinzi kalo-tawana tamâta sino pa Maro Njalae tu kaika ilanzi njana situla njua kâ

²³ Kinzi tamâta njalanjala siyautenzi Petero ku Yoane rua silâ lâ, njineŋga kinzi rua sitaulo silâ kunzi nenzi njgu. Aku sitapâri panzi njana njua rârâni kinzi patarawâŋa tamâta njalanjala wa katonâŋa siporo panzi njinde. ²⁴ Kinzi kalo-tawana tamâta silonjo njua njine lâ, njineŋga rârâni ilonzi ilâ taitu, aku kawanzi kâki sikai noŋa pa Maro Kindeni mine tu, “Maro Njalae, koipu njalae kaika kala noko, nia ndoyo nokoni kuveta samba wa tâno wa tâi wa lâa wa, tavanzi kekelele rârâni simo nia njinde ndoni. ²⁵ Muŋga Koroani Sapâŋa io njua lâ timbuna Daviti kawa, ina noko ne kuleŋa tamâta, kala Daviti iporo tu,

‘Mana mana njana kinzi tinikoa ngu, a? Njana sâ kâ nga sipa njua njana siveta paraŋa kâ, a? Njana sâ kâ nga siveta njua pâŋa kaa kaa mine, a?’ ²⁶ Kinzi njgu njinde nenzi koipu njalanjala siluku njana paraŋa kâ. Kinzi nenzi tamâta mbâna-mbâna

‘sipasau tu siroto nzâla njana sirigoloa paraŋa kuku Maro Kindeni tava Koipu Njalae njinde i muŋga ipatea.’

²⁷ Mao kanoŋo, Maro Njalae, muŋga koipu njalae Herot kuku Pontius Pilata rua sipasau lâ lawea njine kunzi tinikoa tamâta wa kinzi Isrel tamâta wa, aku sipa njua tu ma sipu noko ne wurâta tamâta sapâŋa Yesu, ina nanayoni noko tamwata kupatea lâ. ²⁸ Aku siveta vetâŋa njinde rârâni, ikura muŋga noko ne kaika wa ne ilo-kalo kupatea tu ma ipâŋga mine. ²⁹ Mine nde Maro Njalae, kala njine noko ne wurâta tamâta maka kano pano tu ma kalo ngere njana njua rârâni kinzi tamâta njalanjala siporo njinde, aku kuvilama njana karuru tia, kamandi kaika ku katula noko kawa njua pwataki. ³⁰ Aku kano pano tu kusunja mbau ilâ panzi pukonja tamâta njana kuveta tininzi mbalaunzi ara kilo, aku kuveta mâsi kaika pinde lâ noko ne wurâta tamâta sapâŋa Yesu ŋa.” Kinzi kalo-tawana tamâta sikai noŋa mine.

³¹ Sikai noŋa marumbu lâ, njineŋga luma kala sipasau simo ilo njinde nde iririŋo. Aku Koroani Sapâŋa ipipi lâ kinzi taitu-taitu ilonzi, kala kinzi rârâni situla Maro Kindeni ne njua pwataki. Aku siruru njananzi tamâta njalanjala, ande tia.

Kinzi kalo-tawana tamâta ndoni ilonzi ilâ taitu

³² Kinzi kalo-tawana tamâta ndoni ilonzi ilâ taitu nâ. Mine nde tamâta tonje imora tamwata ne kekelele tonje ku iporo tu, “Njine nde nanenju kekelele nâ”, ande

siporo mine tia. Kinzi rârâni sipavila ku sipalulua nenzi kekelele rârâni lâ warakanzi njininzi. ³³ Aku walo njalae ikeno panzi pâri-tamâta, kala simo situla Maro Yesu parina pwataki tu imâte lâ, njineŋga imandi sânda imo via kilo. Mao nâ, Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ njalae panzi kalo-tawana tamâta rârâni. ³⁴ Mine kala nawalanzi tamâta tonje imo sugorai nâ, ande tia. Njana tu zo pinde, kalo-tawana tamâta pinde sio nenzi tâno wa luma panzi tamâta tu ma siko kâ, ku sikai mbumbu njana. Njineŋga sikai mbumbu njinde simâ, ³⁵ aku ilanzi pâri-tamâta tu ma siwae panzi kalo-tawana tamâta njinde nenzi kekelele tia.

³⁶ Aku tamâta tonje imo kunzi, i ŋa tu Yosepe. I nde Saiprus sia tamwata, lâ Livai ne vâsa njgu, aku kinzi pâri-tamâta sipatu i ŋa tonje tu “Banabas”. Noa njinde nde duvi mine, “Tamâta njana ipu tini kaika panzi tini pinde.” ³⁷ I nde io ne tâno pinde pa tamâta tonje tu iko, njineŋga ikai mbumbu imâ ilanzi pâri-tamâta njana siwae kâ.

5

Aninia ku Sapila rua parinanzi

¹ Aku tamâta tonje kala imo kunzi tona, i ŋa mine Aninia, aku imo kuku kaiwa taine Sapila. Aku Aninia ne tâno pinde ilua tamâta tonje iko.

² Andeta tâno ne mbumbu pinde nde i tamwata ikai ivea, aku i kaiwa kala isama lâ njana njinde kâ. Njineŋga Aninia ikai mbumbu pinde nâ imâ ku io lâ pâri-tamâta mbaunzi ilo, ku ipainzi tu, “Mbumbu ndoni kala njine”.

³ Njineŋga Petero ipai Aninia tu, “Mana mana nga Sadana ipipi lâ noko ilo, a? Mine kala kulanje Koroani Sapâŋa, kala noko tamwata kusilikana tâno njinde ne mbumbu pinde pa tamwata. ⁴ Muŋga, tâno njinde nde noko tamwata ne tâno, andeta nokoni kupatea tu ma kuo panzi tamâta tu siko. Njineŋga siko lâ, aku mbumbu njinde kala noko tamwata ne kekelele njana pwatona kâ. Mine nde njana sâ kâ nga noko ilo patea tu ma kuveta soki mine, a? Noko kulanje maka tamâta nâ, ande tia. Noko kulanje Maro Kindeni tava.”

⁵ Aninia ilonjo njua njinde lâ, njineŋga pata ndue ku imâte lâ ikeno. Aku njua njana mâsi njinde kâ nde isala nia ilâ, kala tamâta rârâ silonjo ku siruru pâta kanoŋo. ⁶ Njineŋga tamâta limoa pinde simâ ku silita lalava lâ Aninia karae, ku sikale silâ sikea.

⁷ Simo lee, ku kari tai njo ilâ lâ, njineŋga Aninia kaiwa Sapila kala imâ. I nde izizâla njana mâsi njinde ipâŋga pa kaiwa. ⁸ Mine nde Petero itula mbumbu papa taine ku ikasoŋa tu, “Mana mana, a? Miki rua kakai

mbumbu njine nâ njana tâno njinde, tiya?" Aku taine isâu tu, "Mao, maka rua kakai mbumbu njinde nâ." ⁹ Njineŋga Petero ipai taine tu, "Njana sâ kâ nja miki rua kapa ngua njana kakai samâŋga pa Maro Njalae ne Koroani, a? Kuloŋo nja; kinzi tamâta munja sikea noko kaiwa njinde nde simâ lâ kala simandi nzâla kawa, aku tini nâ ma sikale noko kala silâ."

¹⁰ Aku ndainani nâ Sapila pata ndue Petero kie tini laiti, ku imâte lâ. Njineŋga tamâta limoa njinde simâ luma ilo, ku simora Sapila imâte lâ ikeno. Aku sikale silâ sikea lâ kaiwa tamâne ne kuru wanjira. ¹¹ Aku kalotawana tamâta ndoni siloŋo ngua njana mâsi njinde kâ, kala siruru pâta lâ. Aku tamâta pinde simo niaka njinde kala siloŋo ku siruru mine nâ.

Mâsi njalajala kie-kie ipâŋga lâ Jerusalem lawea

¹² Kinzi pâri-tamâta sikai Maro Kindeni ne walo ku siveta mâsi njalajala kie-kie rârâ lâ tamâta naonzi. Aku kinzi kalo-tawana tamâta rârâni ilonzi taitu ku uru silâ sipasau lâ pâpâta tonje, i nja tu "Solomon ne Pâpâta". ¹³ Aku tamâta simo niaka njinde nde siporo ngua ara nâ njanani kalo-tawana tamâta. Ambo taitu kinzi pinde sipasau kunzi tia, njana tu siruru pâta. ¹⁴ Nja tamâta pinde nde kalonzi tawana Maro Njalae, kinzi taine wa tamâne wa, kala simâ simo kunzi i ne ngu. ¹⁵ Mine kala tamâta pinde uru sikalenti pukonja tamâta siyâti simâ pa nia yo ku sionzi lâ nzâla, siŋganzi ndue sikeno nenzi rombe-rombe wa kenonja nia kulu. Ilonzi patewa tu mambo Petero iyoka imâ, mbo ma kari sinala Petero tai ilâ panzi tâ, ande ma tininzi ara kilo. ¹⁶ Aku tamâta ngu njalae sipile lawea pinde keno Jerusalem tini laiti ku simâ panzi pâri-tamâta tona. Kinzi njinde kala sikainzi pukonja tamâta wa tamâta pinde koroani saka sipagagaranzi wa simâ. Aku Maro Kindeni ivetanzi tamâta njinde rârâni sipâŋga ara kilo.

Anjelo ikainzi pâri-tamâta piti lâ luma sakamao ilo

¹⁷ Mine kala Juda nenzi patarawâŋga tamâta njalae tavanzi ne tamâta njinde lâ Sadyusi ngu, ande sipadâda pâta njanani pâri-tamâta. ¹⁸ Mine nde simandi ku sikainzi pâri-tamâta kaika sionzi lâ luma sakamao ilo. ¹⁹ Andeta mbo njini-njini, njineŋga Maro Njalae ne anjelo tonje imâ ku ikai luma njinde ne nzâla piti, ku ikainzi pâri-tamâta siyâti silâ pa nia yo. Aku anjelo ipainzi tu, ²⁰ "Miki kalâ kamandi Maro Kindeni ne luma sapâŋga ne ngumbi ilo, aku katula ngua ndoni njana via wasaseki njine kâ panzi tamâta." ²¹ Aku mbwale pwataki lâ, njineŋga kinzi pâri-tamâta silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋga,

aku simandi sipanananzi tamâta, ikura anjelo ne ngua mine.

Nja patarawâŋga tamâta njalae nde imâ ipâŋga pasauŋa nia tavanzi ne tamâta. Njineŋga sisarawanzi tamâta njalajala sitavanzi Isrel nenzi katonâŋga rârâni tu simâ sipasau. Sipasau lâ, njineŋga sipasupwa ilâ pa luma sakamao nia tu sambara ma sikainzi pâri-tamâta simâ. ²² Aku sambara silâ luma sakamao ilo, andeta pâri-tamâta nde naonzi tia lâ. Tia ku sitaulo simâ kilo ku situla ngua mine tu, ²³ "Maka kamora luma sakamao ne nzâla, ande sisae giri lâ, aku zugu tamâta pinde simandi nzâla rârâni kawanzi. Ambo taitu maka kakai nzâla piti, ande kamora tamâta tonje imo ilo, ande tia." ²⁴ Siporo mine lâ, njineŋga luma sapâŋga ne sambara nenzi koipu wa kinzi patarawâŋga tamâta njalajala nde ilonzi rârâ, ku siporo tu, "Njine ma sâ vetâŋga ipâŋga."

²⁵ Njineŋga tamâta tonje imâ ku ipainzi tu, "Kaloŋo nja! Kinzi tamâta njinde munga miki kaonzi lâ luma sakamao ilo, ande kinzini simandi sipanananzi tamâta lâ luma sapâŋga ne ngumbi ilo!" ²⁶ Mine kala sambara nenzi koipu ikainzi ne tamâta ku silâ tu sikainzi pâri-tamâta kaika. Andeta sikainzi kaika tia, siporo ngua mwasa nâ panzi. Kinzi siruru ku siporo tu, "Ambo ma takainzi kaika, ande tamâta ma sisia kinda lâ mira njana sipu kinda pâta kâ."

Kinzi pâri-tamâta sikaika njana situla ngua panzi tamâta njalajala

²⁷ Kinzi sambara sikainzi pâri-tamâta simâ ku sionzi lâ tamâta njalajala naonzi. Njineŋga patarawâŋga tamâta njalae ipainzi pâri-tamâta mine tu, ²⁸ "Ayo, maka munja kandi kaika tu miki ma katula ngua panzi tamâta njana nja njinde kâ ndimo. Andeta nemi ngua nde ilâ isala nia ndoni lâ Jerusalem lawea ilo. Aku ilomi tu kasowe ngua lâ kuluma tu maka munja kapu tamâta njinde pâta imâte."

²⁹ Andeta Petero ikai pâri-tamâta rârâni kawanzi ku iporo taulo papa mine tu, "Maka ma kaveta ikura Maro Kindeni ne ngua nâ; ma kaveta ikura tamâta nenzi ngua tia. ³⁰ Miki munga kasona Yesu itâra lâ kâi popole tini ku kapu pâta imâte lâ, andeta njineŋga timbunda nenzi Maro Kindeni ipaŋo Yesu imandi imo via kilo. ³¹ Aku Maro Kindeni ikai Yesu ikâki âta ku io isanona pa mbau pa wia kâ, kala Yesu imo Koipu Njalae wa Yautâŋga Tamwata wa. Mine kala Yesu iveta nzâla pa kinda Isrel ngu, njana ma tapalele ilonda kalonda ku talâ pa i njana ma izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. ³² Maka warakama nde kamora vetâŋga njinde lâ, aku Koroani Sapâŋga kala imora mine nâ. Aku Maro Kindeni uru

Koroani Sapâña ndainani nâ ilanzi tamâta ea sipono muli pa i kawa ngua.”

Gamaliel ipainzi tamâta njalanjala tu ma naonzi mwasa nâ panzi pâri-tamâta

³³ Kinzi tamâta njalanjala silonjo Petero ne ngua njinde, ku wisinzi nâna ndo. Ilonzi tu ma sipunzi pâri-tamâta pâta simâte. ³⁴ Andeta Parisai ngu nenzi tamâta tonje imandi, i nja mine Gamaliel. I nde pananâña tamâta njana ngua tukunja kâ, aku kinzi tamâta rârâni simege njana i kâ. Gamaliel imandi ku ipainzi tamâta njalanjala tu ma sionzi pâri-tamâta siyâti silâ pa nia yo. ³⁵ Siyâti silâ simandi nia yo lâ, njineŋga Gamaliel ipainzi tamâta njalanjala mine tu, “Miki Isrel tamâta, kapakatona sondo nja. Ambo ilomi tu kaveta mâsi tonje panzi tamâta njinde, ande ilomi tambira sondo munga lâ nja. ³⁶ Miki kasama tu munga, tamâta tonje, i nja mine Tiudas, ande ipânja ku iporo tu, ‘Nanja nde tamâta njalae’. Mine kala tamâta ngu kambwanjenzi tamâta njalae nja (400) nde silâ sipono muli papa. Andeta Rom nenzi zugu tamâta sipu pâta imâte lâ, njineŋga i ne ngu njinde nde siktâwa pwapwataki silâ, aku marumbu. ³⁷ Aku muli, lâ zo njinde Rom siveta wurâta njana sinjere tamâta njanzi lâ pepa tini kâ, ande Galilaya tamâta tonje imandi, i nja mine Judas. Aku tamâta njinde isowe tamâta pinde ilonzi, kala silâ taitu njana sipara kuku Rom nenzi koipu. Andeta sipu i pâta imâte lâ, njineŋga ne tamâta rârâni siktâwa pwapwataki silâ mine nâ. ³⁸ Kala njine nanja apaimi tu miki ma kamege njananzi pâri-tamâta njinde, aku kapilenzi simo. Ambo siveta tamâta nâ nenzi wurâta, ande wurâta njinde ma imbe. ³⁹ Taitu kaloŋo nja; ambo siveta Maro Kindeni ne wurâta, ande miki kakura njana kapono nzalanzi tia ndo, aku ma kakai kazâña pa Maro Kindeni tamwata.” Gamaliel iporo ngua mine.

Kinzi pâri-tamâta sindeka, njana tu sikai manjeti njana Yesu nja kâ

⁴⁰ Mine kala kinzi sipa ngua tu ma soka Gamaliel ne ngua muli. Njineŋga sipasupwa ilâ panzi sambara tu setainzi pâri-tamâta sitaulo simâ. Sitaulo simâ lâ, njineŋga sambara mbilâo nâ sipalilinsi pâta. Sipalilinsi lâ, njineŋga situ kaika panzi tu ma siporo ngua kilo lâ Yesu nja ndimo, aku siyautenzi pâri-tamâta siyâti silâ. ⁴¹ Kinzi pâri-tamâta nde sipile nia njinde, ku ilonzi ndeka nâ, njana tu Maro Kindeni imoranzi tu sikura njana sikai manjeti njana Yesu nja kâ. ⁴² Aku ikura zo zo, kinzi pâri-tamâta soka silâ pa luma sapâña wa tamâta nenzi luma wa, aku simo sipanananzi ku situla pâri ara njana Yesu tu i tamwata nde Kirisi.

6

Kinzi sipateanzi tamâta lima kanajonzi rua njana sisukanzi pâri-tamâta

¹ Pa zo njinde kinzi kalo-tawana tamâta sipânja kambwanjenzi rârâ njinde. Andeta kinzi kalo-tawana tamâta uru siporo Grik ngua njinde nde wisinzi nâna panzi kalo-tawana tamâta uru siporo Hibru ngua. Kinzi siporo tu, “Ikura zo zo miki uru kâpwa njalae kalanzi nemi taine mwala mwala njana konjilanzi kâ, andeta miki uru kâpwa njalae konja tia kalanzi nema taine mwala mwala.”

² Mine kala kinzi pâri-tamâta sanja kanajonzi rua nde sisarawanzi kalo-tawana tamâta rârâni simâ, aku sipainzi tu, “Ambo maka ma kapile nema wurâta njana katula Maro Kindeni kawa ngua, aku ma kamo kaveta wurâta njana kâpwa waiŋa kâ, ande njinde ma ara tia. ³ Mine nde nima-nambwe wukale, ara njana miki ma kapateanzi nawalami tamâta lima kanajonzi rua. Kapateanzi tamâta pinde Koroani Sapâña ipipi lâ ilonzi, kala simo tava ilo-kalo sondo ndo. Njineŋga ma taonzi tamâta njinde njana sikatona wurâta njinde. ⁴ Anja maka warakama nde ma kakai wurâta njana kano pa Maro Njalae ikura zo zo, aku njana katula Maro Kindeni kawa ngua pwataki.”

⁵ Kinzi kalo-tawana tamâta ndoni nde ilonzi pa ngua njine. Mine kala sipatea Setepana, njana tu i ne kalo-tawana nde kaika njinde, aku Koroani Sapâña ipipi lâ ilo. Aku sipateanzi Pilip, nja Prokorus, nja Nikanor, nja Timon, nja Parmenas, nja Nikolas tona. Nikolas nde Antiok lawea warika, i munga ipile tinikoa ne mâsi ku ipono muli pa Juda nenzi mâsi. ⁶ Kinzi sionzi tamâta njinde simandi pâri-tamâta naonzi, njineŋga kinzi pâri-tamâta sio mbaunzi kâki kulunzi ku sikai noŋa wa situ nzâambe panzi wa.

⁷ Njineŋga Maro Kindeni kawa ngua isala nia ilâ. Aku tamâta rârâ njinde lâ Jerusalem lawea nde sipânja kalo-tawana tamâta. Aku kinzi patarawâña tamâta kambwanjenzi rârâ nde kalonzi tawana Yesu tona.

Kinzi Juda tamâta sio Setepana lâ ngua nia

⁸ Maro Kindeni io ne wisi-wisi tava ne walo kaika ilâ njalae pa Setepana, kala Setepana iveta mâsi njalanjala kie-kie lâ tamâta naonzi. ⁹ Andeta Juda tamâta pinde lâ Libatini ngu nde simandi ku sipawa ngua kuku Setepana. Ngu njinde nde ipânja njalae lâ Sairini lawea, nja Aleksandria lawea, nja Silisia tâno, nja Esia tâno. ¹⁰ Andeta Koroani Sapâña ilo-kalo ara ndo ilua Setepana, kala tamâta njinde sikura tu siporo ngua sondo taulo pa Setepana, ande tia. ¹¹ Tia ku sikai ngua lanjeŋa ku sisowe tamâta pinde ilonzi,

kala tamâta njinde siporo tu, “Maka munja kalonjo Setepana iporo ngua pavaliginya pa Mose wa Maro Kindeni wa.”

¹² Kinzi sipaturu ngua lajeja njinde aku imburu tamâta rârâ ilonzi, sitavanzi kinzi katonâna wa pananâna tamâta njana ngua tukuja kâ wa. Mine kala sikale Setepana kaika ku sikai silâ panzi tamâta njalanjala. ¹³ Njineja sisowe tamâta pinde ilonzi tu ma siporo ngua lajeja njana Setepana kâ. Kinzi tamâta njinde simandi ku siporo mine tu, “Ikura zo zo tamâta njine iporo ngua sakamao njana luma sapâna njine wa Mose ne ngua tukuja wa. ¹⁴ Maka munja kalonjo iporo mine tu, ‘Yesu Nasarete tamwata ina ma muli izavaru luma sapâna njine, ku ma ilele vetâna rârâni Mose munja ilua kinda njinde.’”

¹⁵ Tamâta rârâ nde sisanjona njana siveta ngua njinde sondo, aku kinzi rârâni matanzi silea kaika ilâ pa Setepana, ku simora i nao ipalele ku ipânga itogo anjelo naonzi mine.

7

Setepana iporo ngua panzi tamâta njalanjala

¹ Njineja patarawâna tamâta njalae ikasonja Setepana tu, “Ngua njine nde mao, tiya?, lajeja.”

² Aku Setepana iporo taulo panzi mine tu, “Njingu-nambwe wa mama wukale, kalonjo nga. Nia ndoyo, lâ zo njinde timbunda Abraham ilâ pa Haran tâno tia yo kala imo Mesopotemia tâno yo, ande pa zoni ndaina samba ne Maro Kindeni nde ipatua papa. ³ Aku ipai Abraham tu, ‘Noko kupile tamwata ne tâno wa see wa, aku kulâ pa tâno tonje mwanja nga ma natula pano njinde.’”

⁴ Mine kala Abraham ipile Kaldia tâno, aku ilâ imo Haran lawea. Imo lee, njineja i tama imâte lâ. Njineja Maro Kindeni isupwa imâ pa tâno njana kala tamo njine. ⁵ Andeta Maro Kindeni njandai tâno pinde ilua Abraham lâ nia njine njana ikai ku ikatona kâ, ande tia. Mao nâ, i tâno kiri-mwata tonje ilua tia ndo. Andeta Maro Kindeni ipa ngua tu muli nga Abraham tavanzi ne vâsa ngu ma sikai tâno njine. Andeta lâ zo njinde, Abraham natu tonje imo, nde tia. ⁶ Maro Kindeni ipai Abraham tu, ‘Noko ne vâsa kinzi ma simo sitogo lombo mine lâ ngu pinde nenzi tâno, aku ma simo sakamao lâ ngu njinde kalonzi. Aku ngu njinde ma siveta malia panzi lee, ikura mbwera tamâta njalae njapa (400) lâ. ⁷ Andeta muli, njineja nanja ma apare nia panzi ngu njinde munja noko ne vâsa siveta wurâta koa tia nâ panzi. Njineja noko ne vâsa ma sipile tâno njinde, aku ma simâ siwângi pa nanja lâ nia njine.’ ⁸ Njineja Maro Kindeni itula

karae-veja ne mâsi pa Abraham, itogo njua pâna njinde ne kilala mwasina. Aku simo lee ku muli, njineja Abraham ipulia natu Isaka. Aku Isaka imo kari lima kanajo njato lâ nga, njineja Abraham ive i karae. Aku simo lee ku muli, njineja Isaka ipulia natu Yakopu, nga Yakopu ipulianzi kinda timbunda sanjao kanajonzi rua njinde.

⁹ Andeta timbunda njinde nde sipadâda njana tainzi Yosepe kâ. Mine kala sio i lâ tamâta pinde mbaunzi ilo, aku tamâta njinde siko kala ipânga imo Isip ngu nenzi sugorai wurâta tamâta kaa nâ. Andeta Maro Kindeni imo kuku Yosepe, ¹⁰ kala ikai piti lâ ne kazâna rârâni ilo. Aku Maro Kindeni ilo-kalo ara ndo ilua Yosepe, aku iveta Isip nenzi koipu njalae ilo ara papa i. Mine kala koipu njalae wurâta ilua Yosepe njana ikatona Isip nenzi tâno ndoni, aku Yosepe ikatona koipu ne luma tava ne kekelele tona.

¹¹ Imo lee, ku muli, njineja putole njalae ipânga lâ Isip tâno wa Kenan tâno wa. Malia wa nâna njalae tina ikainzi lâ, kala timbunda siroto njana kâpwa lee tia ndo. ¹² Njineja Yakopu nde ilonjo ngua tu kâpwa pinde keno Isip tâno. Mine kala isupwanzi timbunda silâ Isip. ¹³ Kinzi silâ ku sitaulo kilo, aku simo lee, njineja silâ pa Isip kilo. Aku pa zo njinde Yosepe ipatua panzi tua, aku Isip nenzi koipu njalae nde isama lâ njananzi Yosepe see kâ. ¹⁴ Aku muli, njineja Yosepe ipasupwa ilâ pa tama Yakopu tavanzi i see kinzi rârâni, kambwanjenzi ipânga tamâta njato kanajo sanjao kanajo lima (75). ¹⁵ Mine kala Yakopu ikainzi rârâni sindue silâ pa Isip tâno. Simo lee, ku muli, njineja Yakopu imâte lâ, aku timbunda kala simâte mine nâ. ¹⁶ Simâte lâ, njineja tamâta pinde sikai karaenzi simâ Seken tâno, ku sionzi lâ kuru tonje ilo. Munja Abraham tamwata mbumbu pinde ilanzi Hemo natu njana ikai kuru njinde.

¹⁷ Aku simo lee, ku zo laiti njana Maro Kindeni ma iveta ne ngua pâna kuku Abraham njinde ipânga kanajo kâ. Aku pa zo njinde nenda ngu simo Isip tâno njinde nde kambwanjenzi ipânga njalae njinde. ¹⁸ Andeta tamâta tonje ipânga ikai koipu panzi Isip ngu, aku izzâla njana Yosepe parina. ¹⁹ Koipu njinde nde ilanjenzi nenda ngu, aku malia njalae tina ilanzi timbunda njinde. Opopo, iporo kaika tu ma sitambiranzi nenzi lâlu puro-puro lâ tâno kulu simâte.

²⁰ Andeta lâ zo ndainani nâ, Mose tina ipagugua i. Mose nde lâlu ara ndo lâ Maro Kindeni nao, aku i tina-tama nde sikatona lâ nenzi luma ilo ikura nzimona njato lâ. ²¹ Njineja sikai iyâti pa nia yo, aku Isip nenzi koipu njalae natu taine nde ikai lâlu njinde ku ikatona itogo i natu mine. ²² Mose nde ipono pepa ku ikai Isip nenzi ilo-kalo

ndonni marumbu lâ. Mine kala i ne ngua tava ne vetânga rârâni nde ipângâ kaika lâ.

²³ Imo lee, ku ne mbwera tamâta rua (40) lâ. Njenga zo tonje itu ikalelenzi Isrel ngu, i tamwata ne ngu kinzi. ²⁴ Andeta mata ilâ imora Isip tamâta tonje ipu Isrel tamâta tonje. Mine kala isuka Isrel tamâta njinde ku ipare nia papa Isip tamâta njinde, ku ipu pâta imâte lâ. ²⁵ Mose nde ilo pateo tu ne ngu Isrel ma sisama i kilala tu Maro Kindeni isupwa i tu ivilanzi. Andeta tia. ²⁶ Aku wurita kilo, njenga Mose ipakâtu kunzi Isrel tamâta rua. Kinzi rua nde simo sipara nâ. Mose ilo tu ilulu rua nenzi paranja, kala ipainzi tu, ‘Wa! Miki rua nde nambwe-nambwe ma! Mine nde njana sâ kâ nga katu kapayaula warakami, a?’

²⁷ Andeta tamâta tonje, i munga iveta malia pa ninambwe njinde, ande itingji Mose taulo ku ipai tu, ‘Yoo, noko ea ipateano tu kumo maka nema koipu wa nema ngua-samânga tamâta, a?’ ²⁸ Noko nola kupu Isip tamâta njinde pâta imâte, kala njine noko ilo tu kupu nanja mine nâ, a?’ ²⁹ Mose nde ilonjo ngua njine, kala ikâwa ilâ pa Midian tâno. Aku imo tâno njinde itogo lombo mine, ku ikâe ku ipulianzi natu tamâne rua sipângâ.

³⁰ Imo lee, ku mbwera tamâta rua (40) ilâ lâ. Njenga anelo tonje ipatua pa Mose lâ nia bilimu tonje keno Sinai tuu tini laiti. Kâi mota tonje imandi nia njinde, tini mata mata, aku yââ kana. Andeta Mose imora anelo tonje imo yââ ne mela-mela ilo. ³¹ Mose imora mâsi njine, kala wisi motu lâ. Iyoka ilâ laiti njana isama mâsi njinde ne duvi kâ, ande ilonjo Maro Njalae kawa ngua imâ papa mine tu, ³² ‘Najani nde noko timbu Abraham, Isaka, nga Yakopu nenzi Maro Kindeni.’ Anja Mose tini ruru pâta kala mata ndue ilea pa tâno nâ.

³³ Njenga Maro Njalae ipai tu, ‘Pwai ne kie kâmba piti lâ kie tini, njana tu nia kala kumandi njine nde tâno sapânga. ³⁴ Mao nâ, nanja amora wa asama lâ njana malia njalae njinde ikai nanenju ngu lâ Isip tâno. Nanja alonjo nenzi sarawânga lâ, kala andue amâ njana akainzi piti lâ kazânga ilo. Ayo, kumandi; nanja ma asupwano kutaulo kulâ Isip kilo.’

³⁵ Andeta Mose nde tamâtani ndaina munga sivaligi ku sipai tu, ‘Noko ea ipateano tu kumo koipu wa ngua-samânga tamâta, a?’ Mao nâ, lâ zo njana anelo ipatua pa Mose lâ kâi mota tini, ande Maro Kindeni tamwata isupwa Mose njana ikai koipu panzi timbunda wa imo nenzi yautânga tamâta wa. ³⁶ Njenga Mose ikainzi Isrel ngu sipile Isip siyâti simâ. Iveta mâsi njalajala wa vetânga kie-kie lâ Isip, anja lâ Tâi Njiji, anja lâ nia bilimu, ikura mbwera tamâta rua (40) lâ. ³⁷ Aku Mose ina tamâtani ndaina munga ipainzi Isrel ngu tu, ‘Maro Kindeni ma muli isupwa miki warakami nawalami tonje imâ

pami. I ma imo ngua-tulânga tamâta, itogo nanja mine’. ³⁸ Mose ipasau kunzi timbunda lâ nia bilimu, aku anelo kala munga iporo papa lâ Sinai Tuu kulu njinde nde imo kunzi tona. Aku Maro Kindeni itula ngua via kâ pa Mose njana ma iporo pa i ne vâsa kindâ.

³⁹ Andeta kindâ timbunda nde tininzi pwâka tu soka Mose ne ngua muli. Sipu mulinzi papa, aku ilonzi tu ma sitaulo silâ pa Isip kilo. ⁴⁰ Aku sipai Mose tu isa Aron tu, ‘Kuveta maro pinde njana sikai poe simunga pa kindâ kâ. Anja Mose, ina tamâta njinde munga ikai kindâ tapile Isip tamâ, ande imo ndia. Kindâ tazizâla njana!’ ⁴¹ Lâ zo ndainani nâ kinzi siveta maro lanjeja tonje tai itogo bulmakao natu, kilala mine. Sikai nenzi patarawânga simâ, ku sikina kiniņa njana sipanea kelekele kaa njinde warakanzi mbaunzi siveta. ⁴² Andeta Maro Kindeni ipu muli panzi, aku ipilenzi njana siwângji pa nia maa ne singâra kâ. Aku vetânga njinde iyoke ngua-tulânga tamâta mungânga nenzi ngua, njana tu kinzi sikai Maro Kindeni kawa ku singere ngua lâ pepa tini mine tu,

‘Miki Isrel ngu, miki munga kamo nia bilimu ikura mbwera tamâta rua lâ, aku lâ zo njinde miki uru kakai simbi kamâ kapatarâwa pa nanja tia ndo! ⁴³ Opopo, miki kakale maro lanjeja

‘Molok ne pâla kalâ, aku kakale nemi maro lanjeja Refan ne pitu kalâ tona. Miki kaveta maro lanjeja rua njinde nenzi kelekele njinde njana kapanea kâ. Mine kala nanja ma anjarami kalâ kamo nia tonje, ikeno pa Babilon lawea tini pinde.’

⁴⁴ Lâ zo njinde kindâ timbunda simo nia bilimu, ande nenzi pâla njana siwawa Maro Kindeni kâ ikeno tona, aku pâla njinde itula pwataki tu Maro Kindeni imo nenzi Maro Njalae. Kinzi sipa pâla njinde ikura munga Maro Kindeni itula pa Mose mine. ⁴⁵ Sipa pâla njinde lâ, aku simo lee, njenga Yosua ikai poe panzi timbunda kala simâ sikai tâno njine. Maro Kindeni imunga panzi ku injaranzi ngu njinde munga simo tâno njine. Aku pâla njinde ikeno lee, ku muli, njenga timbunda Daviti ne zo ipângâ lâ. ⁴⁶ Maro Kindeni ilo ara ndo pa Daviti. Mine kala Daviti ino papa tu i tamwata ma ipa luma mao tonje papa Yakopu ne Maro Kindeni. ⁴⁷ Andeta tia. Aku muli, njenga Daviti natu Solomon ipa luma njinde kâki lâ.

⁴⁸ Ambo taitu Maro Kindeni âta Tamwata njandai uru imo luma tonje tamâta munga sipa nga. Njinde iyoke ngua-tulânga tamâta mungânga tonje ne ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

⁴⁹ ‘Maro Njalae iporo tu, ‘Nanja nde Maro. Mine kala samba nde nanenju sajonânga nia, aku tâno nde nia njana ao kenju lâ kulu. Miki ma kapa

luma kie mana pa naŋa, a? Aku naŋa ma asaŋona apwarea lâ nia ndia, a? Tia ndo! ⁵⁰ Nana tu naŋa warakânŋu mbaunŋu aveta kelekele njinde rârâni.” ”

⁵¹ Setepana iporo nŋua njine lâ, njineŋga ipainzi tamâta njaŋajala mine tu, “Miki nde taŋa-kaika tamwatami! Miki ilomi kalomi nde itogo tinikoa ilonzi kalonzi mine! Miki katogonzi timbumi, kala kakai kazâŋa pa Koroani Sapâŋa ikura zo zo. ⁵² Miki timbumi muŋga siveta kenzi sakamao panzi nŋua-tulâŋa tamâta rârâni taitu-taitu. Mao nâ, timbumi sikainzi nŋua-tulâŋa tamâta njinde muŋga siporo tu, ‘Tamâta tonŋe ma muli imâ, ina Vetâŋa Sondo Warika’, aku sipunzi pâta simâte. Aku kala njine miki kao Tamâtani ndaina lâ kazâŋa tamâta mbaunzi ilo, ku sipu pâta imâte lâ. ⁵³ Opopo, Maro Kindeni muŋga itula ne tukurŋa pwataki pami lâ kinzi anŋelo kawanzi, andeta miki koka nŋua tukurŋa njinde muli tia ndo!” Setepana iporo nŋua njine.

Kinzi sisia Setepana lâ mira imâte

⁵⁴ Kinzi tamâta njaŋajala siloŋo Setepana ne nŋua njine, kala wisinzi nâna njalae njinde, ku niŋonzi giri-giri papa. ⁵⁵ Andeta Koroani Sapâŋa nde ipipi lâ Setepana ilo, kala i mata kâki ilea kaika pa samba, ku imora Maro Kindeni ne sinâla njalae. Aku imora Yesu imandi Maro Kindeni mbau pa wia kâ. ⁵⁶ Aku Setepana ipainzi tu, “Kamora nŋa! Naŋa amora samba tu ipwa, aku amora Tamâta Natu imandi Maro Kindeni mbau pa wia kâ!”

⁵⁷ Iporo mine lâ, aku marumbu; kinzi tamâta njaŋajala sipono taŋanzi tu ma siloŋo nŋua njinde tia kâ, aku sitara kaika sipalilu silâ sikale Setepana kaika. ⁵⁸ Aku silae sipile lawea silâ pa nia yo, njineŋga sisia i lâ mira njana ma imâte kâ. Aku tamâta njinde muŋga sisowe nŋua laŋeja lâ Setepana tini njinde, ande sio ngenzi pasawaŋa luandongo ndue lâ tamâta tonŋe kie tini laiti. Tamâta njinde nŋa tu Saulo.

⁵⁹ Kinzi sisia Setepana lâ mira yo, njineŋga ikai noŋa mine tu, “Maro Yesu, pwai koranânŋu imâ pano.” ⁶⁰ Njineŋga ipare tuku ku isuŋa kawa mine tu, “Maro Njalae, noko ma kupare nia panzi njana nenzi kiesaka njine kâ ndimo!” Iporo mine lâ, njineŋga imâte.

8

Saulo iveta wurâta njana izavarunzi kalo-tawana tamâta

Galesia 1:13-14

¹ Aku Saulo ilo ara nâ njana sipu Setepana pâta imâte.

Lâ kari ndainani nâ, kinzi Juda tamâta njaŋajala simandi njana nâna njalae silanzi kalo-tawana tamâta simo Jerusalem lawea.

Mine kala kinzi kalo-tawana tamâta rârâni sikâwa pwapwataki silâ pa nia pinde lâ Judia tâno wa Samaria tâno wa. Anŋa kinzi pâri-tamâta nde simo Jerusalem ni. ² Anŋa tamâta pinde nde sikai Setepana karae ku sikai silâ sikea, ku sita wa sikai kalo-kalo njalae tina njana. Tamâta njinde nenzi kalo-tawana nde ikeno mao pa Maro Kindeni nâ. ³ Anŋa Saulo nde ikai wurâta njana izavarunzi tamâta njinde kalonzi tawana Yesu. Iyoka ilâ nenzi luma ilo ku ikainzi taine wa tamâne wa, aku ilaenzi silâ ionzi lâ luma sakamao ilo.

Kinzi situla pâri ara lâ Samaria tâno

⁴ Anŋa kalo-tawana tamâta njinde kala sikâwa pwapwataki silâ, ande silâ sikura nia nia situla pâri ara panzi tamâta. ⁵ Aku Pilip nde indue ilâ lawea njalae tonŋe ikeno Samaria tâno, ku itula Yesu parina panzi tu i tamwata nde Kiriŋi. ⁶ Tamâta nŋu njalae njinde simora Pilip iveta mâsi kaika pinde, kala taŋanzi mwasa nâ sipaloŋo pa Pilip ne nŋua. ⁷ Aku lâ nŋu njinde, ande koroani saka sipakâe kunzi tamâta rârâ. Andeta Maro Njalae ne walo isokinzi koroani saka njinde piti, kala sisuŋa kawanzi sitara sakamao ndo ku sipilenzi silâ. Anŋa tamâta rârâ tukanzi pâasâa wa kenzi sakamao wa, ande Maro Njalae ne waloni ndaina ivetanzi sipânŋa ara kilo. ⁸ Mine nde tamâta simo lawea njinde nde ilonzi ndeka pâta kanaŋo.

⁹ Aku tamâta tonŋe imo lawea njinde, i nŋa mine Saimon. I tamâta njana iveta nzâmbe sakamao, aku uru iveta Samaria tamâta rârâni ilonzi rârâ. I uru ipandekâna tamwata tu, “Naŋa nde tamâta njalae.” ¹⁰ Aku tamâta rârâni simo lawea njinde, kinzi mbaliŋa warakanzi wa sugorai tamwatanzi wa, kinzi rârâni sindeka njana siloŋo Saimon ne nŋua. Kinzi uru siporo mine tu, “Tamâta njine nde ikai Maro Kindeni ne kaika ku ipânŋa Maro Njalae!” ¹¹ Aku sipono muli papa, njana tu ikura zo luandongo iveta mâsi njaŋajala kie-kie, aku simora njinde itogo mâsi kanaŋo, kala ilonzi rârâ. ¹² Andeta muli, njineŋga Pilip imâ ipânŋa ku itula pâri ara panzi njana Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ, aku itula Yesu Kiriŋi parina pwataki panzi tona. Aku lâ zo ndaina kinzi taine wa tamâne wa kalonzi tawana Pilip ne nŋua, kala silili pâri ara ne lââ. ¹³ Aku Saimon tamwata kala ipânŋa kalo-tawana tamâta mine nâ, ku ilili pâri ara ne lââ. Njineŋga Saimon iyoka Pilip muli ikura nia wa zo wa, aku mata imora mâsi njaŋajala kie-kie ipânŋa, kala i ilo rârâ.

¹⁴ Anŋa kinzi pâri-tamâta simo Jerusalem lawea njinde nde siloŋo nŋua tu Samaria tamâta sipaveta kuku Maro Kindeni ne nŋua lâ. Mine kala sisupwanzi Petero ku Yoane rua silâ panzi. ¹⁵ Kinzi rua sipânŋa Samaria

lâ, njinenḡa sikai noḡa pa Maro Njalae tu ma io Koroani Sapâḡa indue panzi kalo-tawana tamâta lâ lawea njinde, ¹⁶ ḡana tu tamâta njinde muḡḡa sikai lââ-liliḡa lâ Yesu ḡa, ambo taitu Koroani Sapâḡa ḡandai indue imâ panzi ḡa. ¹⁷ Mine kala Petero ku Yoane rua sio mbaunzi kâki lâ kinzi kalo-tawana tamâta njinde kulunzi, aku Koroani Sapâḡa indue panzi lâ.

¹⁸ Saimon nde imoranzi pâri-tamâta rua sio mbaunzi lâ tamâta kulunzi ḡana sikai Koroani Sapâḡa kâ, kala ikai mbumbu imâ panzi rua, aku ipainzi tu, ¹⁹ “Miki rua kaika njinde kalua naḡa tona. Naḡa ilonḡu tu ma ao mbaunḡu kâki lâ tamâta kulunzi ḡana sikai Koroani Sapâḡa kâ.” ²⁰ Andeta Petero imbita ku ipai tu, “Opopo, noko ilo tu kuko Maro Kindeni ne walo ḡine lâ mbumbu, a? Ara ḡana noko ma kulâ kupayaula tava ne mbumbu! ²¹ Noko pwura ḡana kuveta Maro Kindeni ne wurâta kutogo maka mine, ande tia ndo, ḡana tu lâ i nao noko ne ilo-kalo nde soki ndo! ²² Mine nde kupalele ilo kalo aku kupu muli papa ne vetâḡa potomule ḡine. Aku kuno pa Maro Njalae tu ma izavaru noko ne kiesaka piti lâ tini ḡana ilo-kalo mine ikeno pano. Tiambo i ma iveta mine tâ. ²³ ḡana tu nanenḡu morâḡa tu noko ilo makisa ndo, aku kiesaka nde ipaipa kuno kala ikai poe pano.”

²⁴ Njinenḡa Saimon itu lâ kawanzi tu, “Miki rua kano pa Maro Njalae tu ma ivilana! Naḡa tiniḡu pwâka tu vetâḡa kala miki rua kaporo ḡana njinde ma imâ ipâḡḡa pana.”

²⁵ Aku muli, njinenḡa Petero ku Yoane rua situla Maro Njalae kawa ḡua panzi tamâta lâ lawea njinde. Situla lâ, njinenḡa rua sitaulo silâ pa Jerusalem lawea kilo. Aku situla pâri ara panzi tamâta simo lawea rârà ikeno Samaria tâno. Soka mine lee silâ sipâḡḡa Jerusalem.

Pilip itula pâri ara pa Itiopia tamâta tonḡe

²⁶ Njinde ilâ lâ, njinenḡa zo tonḡe Maro Njalae ne anelo tonḡe ipai Pilip tu, “Kumandi ku kundue kulâ pa nzâla njinde ipile Jerusalem lawea indue ilâ pa Gasa lawea.” Nzâla njinde ilâ nia bilimu tonḡe ḡgini. ²⁷ Mine kala Pilip imandi ku iyoka nzâla ilâ. Iyoka ilâ, ande mata ilâ imora Itiopia tamâta tonḡe. I nde tamâta koipu, aku uru ikai wurâta ḡana ikatona mbumbu wa kekelele papa Kandesii, ina Itiopia ḡu nenzi koipu taine ḡalae. Tamâta njinde muḡḡa imo Jerusalem ḡana ipanea Maro Kindeni kâ, ²⁸ aku ḡine itaulo ilâ kilo. Isaḡona ne kareta kulu, ande ipono ḡua njinde muḡḡa ḡua-tulâḡa tamâta Aisaia iḡgere lâ pepa tini. ²⁹ Aku Koroani

Sapâḡa ipai Pilip tu, “Kulâ pa kareta ḡine, aku pwoka kareta tini laiti.”

³⁰ Njinenḡa Pilip ipalilu ilâ laiti, aku ilonḡo tamâta njinde ipono ḡua-tulâḡa tamâta Aisaia ne pepa njinde pwataki lâ kawa. Aku Pilip ikasonḡa tu, “Ayo, anḡa noko kusama ḡua kala kupono njinde ne duvi, tiya?”

³¹ Andeta tamâta njinde itu lâ kawa ku iporo tu, “Ambo tamâta tonḡe ma itula duvi pwataki pa naḡa tia, ande ma akura tu asama duvi mâsi mana, a?” Mine kala ipai Pilip tu, “Pwâki kumâ ku kusanḡona kuku naḡa talâ.”

³² Maro Kindeni ne ḡua ḡgereḡa kala tamâta njinde ipono, ande mine:

“Kinzi sikai i ilâ itogo lama situ sipu pâta imâte. Lâ zo ḡana wurâta tamâta sigiru lama natu pwau, ande lama uru ita tia. Aku tamâta njinde kala kawa buu mine nâ. ³³ Kinzi sitawa i ndue ndo ku siveta manḡeti papa, aku siveta ḡua tonḡe sondo papa lâ ḡua nia, ande tia. Ea ma ikura tu itapâri ḡana tamâta njinde ne vâsa kâ, a? Tia ndo, ḡana tu sitikia ne via piti lâ tâno kulu.”

³⁴ Aku koipu njinde ipai Pilip tu, “Naḡa ano pano tu kuporo ḡua itaulo imâ pana. ḡua-tulâḡa tamâta iporo ḡana ea kâ anḡa iḡgere ḡua ḡine. Iporo ḡana i tamwata kâ, tiya?, iporo ḡana tamâta tonḡe.” ³⁵ Njinenḡa Pilip ikai Maro Kindeni ne ḡua ḡgereḡa katine ndainani nâ, aku itula pâri ara ḡana Yesu kâ pa tamâta njinde.

³⁶ Kinzi rua soka nzâla silâ yo, aku sipâḡḡa lââ tonḡe tini. Njinenḡa koipu njinde iporo tu, “Kumora ḡa, lââ ikeno. Naḡa atu alili pâri ara ne lââ. Anḡa sâ ndia isae nzâla ḡanana.” [³⁷ Aku Pilip itu lâ kawa tu, “Ambo noko kalo tawana mao tava noko ilo ndo, ande ma ikura tu pwai lââ-liliḡa.” Ande koipu iporo tauro tu, “Naḡa kalonḡu tawana tu Yesu Kirisi nde Maro Kindeni Natu.”] *

³⁸ Njinenḡa koipu iporo pa ne wurâta tamâta tu ma itapa kareta ravenḡa simandi. Simandi lâ, njinenḡa Pilip ikai koipu njinde sindue lââ ilo, aku Pilip ilili i. ³⁹ Ilili lâ, njinenḡa rua sipile lââ ku sikâki simâ pa pânḡa pwali, aku walele nâ Maro Njalae ne Koroani ikai Pilip ilâ, kala koipu imora Pilip nao kilo nde tia. Andeta koipu nde ilo ndeka nâ, aku iyoka ne nzâlani ndaina ilâ. ⁴⁰ Anḡa Pilip nde ilâ ipâḡḡa Asdot lawea. Njinenḡa iyoka ilâ ikura lawea ndoni lâ nia njinde, aku itula pâri ara panzi tamâta. Iyoka mine ilâ lee ipâḡḡa Sisaria lawea.

9

* **8:37:** Nia ndoyo, ḡua ḡine kala ikeno ḡumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonḡe ipâḡḡa lâ muli nde isenḡe ḡua ḡine ilâ kuku ḡua ikeno muḡḡa.

Saulo ipalele ilo kalo ku ipângga kalo-tawana tamâta

Pâri Tamâta 22:1-16, 26:9-18

¹ Anḡa Saulo nde iporo nḡua kaika tu ma izavarunzi tamâta nḡinde kalonzi tawana Maro Nḡalae, ku ma ipunzi pâta simâte. Mine kala ilâ pa patarawâna tamâta nḡalae. ² aku ino tu ma inḡere nḡua lâ pepa tini ilâ panzi tamâta uru sikatona Juda nenzi luma nḡana pasauḡa kâ ndoni lâ Damaskus lawea. Aku lâ pepa nḡinde nḡua ikeno mine tu Saulo ikai patarawâna tamâta nḡalae ndamwa, kala ma iroto nḡananzi taine wa tamâne nḡinde uru sipono muli pa Yesu ne Nzâla. Ambo tu isânda kulunzi, ande ma ipanzi kaika ku ma ikainzi silâ pa luma sakamao ikeno Jerusalem lawea ilo. ³ Mine kala Saulo iyoka ilâ ipângga Damaskus lawea tini laiti, andeta walele nâ samba ne sinâla indue imâ ku isinala i kaika nḡinde. ⁴ Mine nde Saulo pata ndue ikeno tâno kulu. Nḡineḡga ilonḡo sarawâna tonḡe imâ mine tu, “Saulo, Saulo, nḡana sâ kâ nḡa noko kuveta wurâta nḡana kuyaula naḡa, a?” ⁵ Aku Saulo ipai tu, “Maro, noko nde ea.” Nḡineḡga Maro Nḡalae ipai tu, “Naḡa nde Yesuni. Naḡa nde tamâtani nḡine noko kuveta wurâta nḡana kuyaulana kâ. ⁶ Ayo, nḡine nâ kumandi, aku kulâ lawea ilo. Mwanḡa nḡa tamâta tonḡe ma iporo pano nḡana vetâna pinde apatea pano tu ma kuveta nḡinde.”

⁷ Kinzi tamâta kala soka kuku Saulo nḡinde nde simandi simo, kawanzi buu nâ, nḡana tu silonḡo nduḡeḡa, andeta simora tamâta tonḡe tia. ⁸ Nḡineḡga Saulo imandi sânda, ku mata pareḡge, andeta i mata nḡana lâ. Mine kala sisaḡa i mbalau aku sikai silâ Damaskus lawea ilo. ⁹ Saulo imo ndaina ikura kari nḡato lâ, andeta mata imora nḡana nâ. Aku pa zo nḡinde ika kâpwa wa inu lââ wa, ande tia.

¹⁰ Aku kalo-tawana tamâta tonḡe nde imo Damaskus lawea, i nḡa mine Aninia. I nde imbipole ku ilonḡo Maro Nḡalae iporo tu, “Aninia!” Aku iporo tauro tu, “Maro Nḡalae, naḡa amo nḡai mbo.” ¹¹ Aku Maro Nḡalae ipai tu, “Kumandi kulâ pa Judas ne luma nḡinde ikeno nzâla tonḡe, i nḡa tu ‘Sondo Ndo.’” Aku lâ luma nḡinde noko ma kusânda Tarsus lawea warika tonḡe kulu, i nḡa mine Saulo. Muḡga nâ ipalele ilo kalo, kala ikai noḡa nâ imo ndaina. ¹² Aku lâ mbupuleḡa Saulo muḡga imora tamâta tonḡe nḡa mine Aninia imâ luma ilo ku io mbau kâki i kulu, nḡana iveta i mata ara tu ma imora kilo.”

¹³ Andeta Aninia iporo itu lâ kawa mine, “Maro Nḡalae, naḡa alonḡonzi tamâta râra situ tamâta nḡinde parina, kala sitapâri nḡana ne vetâna sakamao kie-kie iveta panzi noko ne tamâta lâ Jerusalem lawea. ¹⁴ Kala nḡineḡga tamâta nḡinde ikai patarawâna tamâta nḡalanala ndamwanzi ku imâ lawea

nḡine nḡana ionzi tamâta rârâni uru sipanea noko nḡa nḡinde lâ luma sakamao ilo.”

¹⁵ Andeta Maro Nḡalae ipai tu, “Ayo, kumandi kulâ! Nanenḡu pateâna ikeno pa tamâta nḡinde tu ma itula naḡa parinâḡgu panzi tinikoa nḡu sitavanzi nenzi koipu nḡalanala, aḡga nḡana itula panzi Isrel tamâta tona. ¹⁶ Naḡa warakâḡgu ma atula pwataki papa i tu i ma ikai nâna nḡalae tava malia kie-kie nḡana itula naḡa parinâḡgu kâ.”

¹⁷ Maro Nḡalae iporo mine lâ, nḡineḡga Aninia iyoka ilâ luma nḡinde ilo, ku io mbau kâki Saulo kulu ipai tu, “Ningu-nambwe Saulo, Maro Yesu muḡga ipatua pano lâ nzâla, aku muḡga nâ i tamwata isupwa naḡa kala amâ nḡana avilano tu ma kumora kilo, aku nḡana Koroani Sapâna ma ipipi lâ noko ilo.” ¹⁸ Iporo mine lâ, aku walele nâ kelekele tonḡe itogo semba mine nde pâsââ piti lâ Saulo mata, ku yauru ndue. Aku Saulo mata pareḡge ku imora kilo. Nḡineḡga imandi ku ikai lââ-liliḡa. ¹⁹ Nḡineḡga Saulo ika wa inu wa, kala ikai walo kilo.

Saulo itula pâri ara lâ Damaskus lawea

Aku Saulo imo ndaina ikura kari pinde kunzi kalo-tawana tamâta lâ Damaskus lawea. ²⁰ Kari pinde ilâ lâ, nḡineḡga walele nâ Saulo imandi ku iyoka ikura Juda nenzi luma nḡana pasauḡa kâ rârâni, aku itula nḡua mine tu Yesu nde Maro Kindenî Natu. ²¹ Kinzi tamâta silonḡo Saulo ne nḡua nḡinde, ande kinzi rârâni wisinzi motutu lâ, kala siporo lâ warakanzi nḡininzi tu, “Opopo, ina tamâtani nḡaina muḡga izavarunzi tamâta nḡinde uru sipanea Yesu nḡa. Iveta mine muḡga lâ Jerusalem lawea, kala nḡine imâ nḡine nḡana ma ikalenzi tamâta ikainzi silâ panzi patarawâna tamâta nḡalanala.” ²² Andeta Saulo ne walo nḡana itula Yesu parina kâ nde ipângga nḡalae ndo, aku Juda tamâta simo Damaskus lawea nḡinde nde wisinzi motutu ku ilonzi râra. Nḡana tu Saulo itula nḡua kaika pwataki panzi mine tu Yesu tamwata nde Kirisi.

Kinzi Juda tamâta sikai kazâna pa Saulo kala ikâwa

²³ Zo râra ilâ lâ, nḡineḡga Juda tamâta sipasau ku sipa nḡua tu ma sipu Saulo pâta imâte. ²⁴ Andeta Saulo ilonḡo pâri nḡana nenzi nḡua pâna nḡinde kâ. Aku ikura kari wa mbo wa kinzi Juda tamâta nḡinde sika mâsa sio nḡana Saulo lâ lawea ne nzâla kawa rârâni, nḡana ma sipu pâta imâte. ²⁵ Andeta mbo tonḡe, Saulo ne tamâta pinde nde sikai sikâki silâ pa lawea ne nḡumbi nḡalae kulu. Nḡineḡga Saulo ipazeze lâ nḡâmo nḡalae tonḡe ilo, aku situ indue tava nḡâmo ilâ pa nia yo, nḡineḡga ikâwa ilâ.

Saulo imo Jerusalem lawea

²⁶ Aku muli, njineŋa Saulo ilâ ipâŋga Jerusalem lawea, aku itu imo kunzi kalotawana tamâta simo njinde. Andeta kinzi rârâni nde siruru ŋana, aku ilonzi pateu tu i nde kalo-tawana tamâta lanjeŋa nâ. ²⁷ Andeta Banabas isuka Saulo, aku ikai ku ilâ panzi pâri-tamâta. Banabas itapâri panzi ŋana Saulo muŋga imora Maro Njalae lâ nzâla, aku Maro Njalae iporo ŋgua papa lâ. Aku itapâri panzi ŋana Saulo iruru tia ku imandi itu pâri ara ku ipanea Yesu ŋa lâ Damaskus lawea. ²⁸ Kinzi siloŋo ŋgua njinde, aku ilonzi ara nâ. Mine kala Saulo imo kunzi lâ Jerusalem lawea, aku iyoka ikura lawea ŋalae njinde lâ. Aku iruru tia; uru imandi ikai Yesu kawa ku iporo itula ŋgua pwataki. ²⁹ Aku Saulo iporo ipawa ŋgua kunzi Juda tamâta pinde uru siporo Grik ŋgua. Andeta situ sipu i pâta imâte. ³⁰ Kinzi kalo-tawana tamâta sisama lâ ŋana nenzi wisi-nâna njinde kâ, kala sikai Saulo silâ sindue pa Sisaria lawea, njineŋa sio ilâ pa Tarsus, i tamwata ne lawea tina.

³¹ Mine kala lâ nia ndoni pa Judia tâno wa Galilaya tâno wa Samaria tâno wa, ande kinzi kalo-tawana tamâta simo ara nâ, nenzi kazâŋa tonje tia. Aku pâri ara nde ipâŋga kaika lâ. Kinzi simege ŋana Maro Njalae kâ, ku Koroani Sapâŋa ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi. Aku tamâta rârâ nde sipalele ilonzi kalonzi ku kalonzi tawana Yesu.

Petero iveta Inias ipâŋga ara kilo

³² Anja Petero nde iyoka ilâ ikura nia pinde. Iyoka lee indue pa Lida lawea, ŋana ma imo kunzi kalo-tawana tamâta simo lawea njinde. ³³ Ilâ ipâŋga lâ, njineŋa isânda tamâta tonje kulu, i ŋa mine Inias. Tamâta njinde kie ndoni imâte lâ, aku ikura ŋana iyoka kâ, ande tia. Imo mine ikeno nâ ikura mbwera lima kanaŋo ŋato lâ. ³⁴ Andeta Petero ipai tu, “Inias, kala njine Yesu Kirisi iveta noko kie ara kilo. Kumandi sânda, aku kuveta ne kenonja nia sondo.” Aku walele nâ Inias imandi sânda ku imandi. ³⁵ Kinzi tamâta rârâni lâ Lida lawea wa Saron tâno nde sirora tu tamâta njinde kie ara lâ, ande kala sipalele ilonzi kalonzi ku kalonzi tawana Maro Njalae.

Petero ipaŋo Tapita imo via kilo

³⁶ Aku kalo-tawana taine tonje imo Jopa lawea, i ŋa mine Tapita (lâ Grik ŋgua sipatu i ŋa tu “Dokas”). I uru malawa iveta vetâŋa ara nâ ŋana isukanzi sugorai tamâta. ³⁷ Andeta lâ zo njinde pukonja tonje ikai Dokas, kala imâte lâ. Mine ku i see njinde nde sipua taine karae ku singa ndue lâ luma ilo kisiŋa pwataki tonje ikeno âta. ³⁸ Lida lawea nde ikeno Jopa lawea tini laiti. Mine kala kinzi kalo-tawana tamâta lâ Jopa siloŋo pâri tu Petero ŋga imo Lida lawea. Njineŋa

sisupwanzi tamâta rua simâ papa aku sino tu, “Maka iloma tu noko ma njine nâ kumâ kuma!”

³⁹ Aku Petero iyoka kunzi rua silâ. Silâ sipâŋga lâ, njineŋa sikai Petero silâ pa luma ilo kisiŋa pwataki ikeno âta njinde. Aku taine mwala mwala rârâni nde simâ singe Petero mbwaliu lâ. Kinzi simo sita nâ, aku situla pasawaŋa kie-kie Dokas muŋga isuta panzi, lâ zo njinde imo via yo. ⁴⁰ Andeta Petero isokinzi tamâta rârâni siyâti silâ pa nia yo lâ, njineŋa ipare tuku ku ikai nonja. Ikaik nonja lâ, njineŋa nao ilâ pa taine karae ku iporo tu, “Tapita, kumandi sânda!” Njineŋa taine mata pareŋge imora Petero, ku ipagagati isaŋona. ⁴¹ Aku Petero isaŋa taine mbau ku igagati kâki, ku imandi. Aku Tapita nde imo via kilo. Njineŋa Petero isarawanzi kalo-tawana tamâta sitavanzi taine mwala mwala njinde, aku io Tapita ilâ panzi. ⁴² Ŋgua ŋana mâsi njinde kâ nde isala nia ilâ ikura nia ndoni lâ Jopa lawea. Mine kala tamâta rârâ sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Njalae nâ. ⁴³ Aku Petero imo Jopa lawea ikura zo rârâ. Imo kuku tamâta tonje uru iveta wurâta ŋana ŋgoa karae kâ, i ŋa mine Saimon.

10

Anjele tonje iporo ŋgua pa Konilias

¹ Aku Rom lawea warika tonje imo Sisaria lawea, i ŋa mine Konilias. I uru ikai koipu panzi Rom nenzi zugu tamâta ŋu tonje.

² Tamâta njinde tavanzi ne ŋu simo i ne luma njinde nde simege ŋana Maro Kindeni kâ. I uru iveta pavilâŋa ara panzi Juda tamâta simo sugorai njinde. Aku ikura zo zo, i uru ikai nonja pa Maro Kindeni. ³ Aku zo tonje, lala lâ kari tai ŋato, ande Konilias imora mâsi tonje itogo mbupuleŋa mine. I mata pareŋge imora Maro Kindeni ne anjele tonje imâ luma ilo. Anjele nde imâ papa ku isarâwa tu, “Konilias!”

⁴ Anja Konilias mata ilea papa ku iruru pâta kanaŋo, aku iporo pa anjele tu, “Maro Njalae, mana mana tâ.” Njineŋa anjele iporo taulo tu, “Maro Kindeni ipaloŋo pa noko ne nonja lâ, aku i ilo ara ŋana noko ne pavilâŋa uru kuveta panzi tamâta simo sugorai njinde. Mao nâ, Maro Kindeni imora noko ne vetâŋa njinde itogo patarawâŋa ara ndo mwasina. ⁵ Ayo, njine nâ kusupwanzi tamâta pinde silâ Jopa lawea, aku ma sisânda tamâta tonje kulu, i ŋa mine Saimon, anja i ŋa tonje nde Petero. Kinzi ma sino Saimon tu ma imâ kunzi sitaulo simâ. ⁶ Tamâta njinde nde imo nuwaka Saimon ne luma, ina uru iveta wurâta ŋana ŋgoa karae kâ. I ne luma njinde nde imandi tâi pwali.”

⁷ Anjele iporo mine pa Konilias lâ, aku ilâ. Njineŋa Konilias isarâwa panzi ne wurâta tamâta rua, sitava zugu tamâta tonje. Zugu

tamâta njinde nde uru ipanea Maro Kindeni, aku imo kuku Konilias ikai kuleŋa papa ikura zo. ⁸ Njineŋga Konilias itapâri panzi tamâta ŋato njinde ŋana njua rârâni aŋelo iporo papa njinde. Njineŋga ionzi silâ pa Jopa lawea.

Petero imora mâsi itogo imbipole mine

⁹ Kinzi tamâta ŋato njinde nde soka silâ. Aku mbo, ku sikeno. Aku wurita kilo, njineŋga soka silâ lee kari imâ ngini, njineŋga sipânga Jopa lawea tini laiti. Aku pa zo ndainani nâ Petero ikâki ilâ luma mende kulu papata ŋana ikai nonja kâ. ¹⁰ Petero ikai nonja lee ku putole ipu pâta. Mine kala indaŋenzi tamâta ŋana siveta kâpwa kâ. Andeta mâsi tonje itogo mbupuleŋa mine nde ipânga papa. ¹¹ Petero mata imora samba ipwa, njineŋga kekelele tonje itogo lalava ŋalae mine nde indue imâ papa. Aku kekelele tonje tâ isanja ne nŋanje njapa ku itiu indue imâ pa tâno kulu. ¹² Aŋga kekelele kie-kie simo lalava njinde ilo, simbi kie-kie ŋga mwâta kie-kie ŋga sii kie-kie. ¹³ Njineŋga kawa njua tonje ne sarawâŋa imâ pa Petero mine tu, “Petero, kumandi kupunzi simbi ŋai ku kuka.” ¹⁴ Andeta Petero iporo lâ kawa tu, “Maro ŋalae, nana akura tu aka kekelele njine tia ndo! Nana apono muli sondo pa juda nenzi tukuŋa, aku ŋandai aka kekelele mine kinzi sindi ŋana ŋga.” ¹⁵ Andeta njua njinde imâ pa Petero kilo mine tu, “Kekelele Maro Kindeni muŋga iveta mbâra-mbâra, ande njinde noko ma kuporo tu ‘muso’ ndimo.”

¹⁶ Mâsi njinde ipânga mbwani ŋato lâ, njineŋga walele nâ sitapa lalava njinde ikâki ilâ pa samba kilo.

¹⁷ Njineŋga Petero ilo ikai wurâta rârâ aku itu, “Mâsi njine nana amora lâ, njine nde duvi mana.” I ilo ikai wurâta yo, njineŋga tamâta muŋga Konilias isupwanzi njinde nde simâ sipânga. Kinzi muŋga sikasoŋanzi tamâta pinde ŋana Saimon ne luma tu ikeno ndia, ande kala njine simâ simandi luma ne nzâla tini laiti. ¹⁸ Aku sisarâwa mine tu, “Ayo, Saimon, i ŋa tonje Petero, ande imo ŋai, tiya?” ¹⁹ Aŋga Petero nde ilo ipatea mâsi njinde yo, ande Koroani Sapâŋa ipai mine tu, “Kuloŋo, tamâta ŋato simâ siroto ŋanano. ²⁰ Mine nde kumandi ku kundue kulâ kunzi. Noko ma ilo rârâ ndimo, ŋana tu nana warakâŋgu asupwanzi kala simâ.”

²¹ Njineŋga Petero indue ilâ kunzi tamâta njinde, aku iporo tu, “Nanani kala tamâta njine miki karoto ŋanana. Mana mana tâ ŋga miki kamâ.” ²² Njineŋga sipai Petero tu, “Konilias, i Rom lawea warika tonje uru ikai koipu panzi zugu tamâta, ande isupwama kala kamâ. I nde tamâta sondo, aku uru imege ŋana Maro Kindeni kâ. Kinzi juda ŋu uru situ i parina tu i nde tamâta ara. Aku aŋelo

sapâŋa tonje ipai tu ma ipasupwa ŋanano tu ma kumâ i ne luma kuporo njua pinde papa tu ilonjo kâ.” ²³ Njineŋga Petero ino panzi tu simâ luma ilo. Aku ikatonanzi lâ mboni ndaina. Aku wurita kilo, njineŋga Petero imandi ku iyoka kunzi silâ. Aku kalotawana tamâta pinde lâ Jopa lawea kala soka kunzi silâ tona.

Petero ilâ Konilias ne luma

²⁴ Soka silâ lee ku mbo, njineŋga sikeno. Aku wurita kilo, njineŋga soka silâ sipânga Sisaria lawea. Aŋga Konilias nde io tini ŋananzi imo ne luma. I muŋga isarawanzi ne njua sitavanzi ninambwe tu simâ, ande kala kinzi rârâni sipasau lâ simo ndaina. ²⁵ Petero iyoka ilâ ipânga luma, njineŋga Konilias imâ itundu lâ Petero kie tini laiti ŋana ipanea i kâ. ²⁶ Andeta Petero igagati i imandi, aku ipai tu, “Kupile tâ! Nana nde tamâta nâ, atogo noko mine!”

²⁷ Njineŋga kinzi rua siporo nenzi njua ku soka silâ luma ilo, aku Petero mata kâki imoranzi tamâta rârâ muŋga sipasau kala simo njinde. ²⁸ Aku Petero ipainzi tu, “Miki warakami kasama tu njua tukuŋa kaika ndo keno ŋana maka juda tamâta tu ma kamo kunzi tinikoa ŋu ndimo. Aŋga njua tukuŋa kaika tonje kala ikeno tu ma kalâ nenzi luma ilo ndimo. Ambo taitu Maro Kindeni muŋga itula mâsi pa nana ku iporo tu nana ma amora tamâta tonje tu ‘muso’, mine tia. ²⁹ Aku nana ma avaligi njua njinde tia ndo. Mine nde apono muli pa nemi sarawâŋa kala amâ. Andeta kala njine atu akasoŋami tu mana mana aŋga kapasupwa imâ pana.”

³⁰ Njineŋga Konilias iporo taulo tu, “Mâsi tonje muŋga ipânga pa nana, kala njine kari njapa ilâ lâ. Mâsi njinde nde mine; nana amo nanenju luma, aku akai nonja lâ kari tai ŋato, ikura kari tai mineni togo njine. Nana amo akai nonja nâ, andeta ndainani nâ tamâta tonje imâ ipânga imandi naonju, ne lalava wa ne kekelele nde salaga njinde. ³¹ Aku ipai nana tu, ‘Konilias, Maro Kindeni ipalonjo pa noko ne nonja lâ, aku isama lâ ŋana pavilâŋa noko uru kuveta panzi sugorai tamâta. ³² Ayo, njine nâ kusupwanzi tamâta pinde soka silâ Jopa lawea, aku ma siroto ŋana Saimon, i ŋa tonje Petero. Tamâta njinde nde imo nuwaka Saimon ne luma, ina uru iveta wurâta ŋana ngoa karae kâ, aku imo tâi pwali.’ ³³ Mine kala walele nâ nana asupwanzi tamâta pinde simâ pano. Kala njine noko kuveta mâsi ara kala kumâ. Ayo, njine maka rârâni kamâ kamo njine lâ Maro Kindeni nao ŋana kalonjo njua rârâni Maro ŋalae muŋga itula pano ŋana kuporo pa maka njine.”

Petero itula njua lâ Konilias ne luma

³⁴ Konilias iporo njua mine pa Petero lâ, njineŋga Petero iporo mine tu, “Mao nâ, kala

ñine naña asama tu Maro Kindeni ilo ñalae kora ñana tamâta nenzi ngu wa ñanzi wa, ande tia. ³⁵ Andeta i ilo ara nâ panzi tamâta lâ ngu ndoni, kinzi ñine mbo simege ñana i wa siveta vetâña ara wa. ³⁶ Miki kasama pâri ara ñinde muñga Maro Kindeni io imâ pa maka Isrel ngu. Pâri ara nde mine; Yesu Kirisi nde kinda tamâta rârâni nenda Maro Ñalae, aku i ne matera itoto Maro Kindeni ne wisi-nâna ku ikai nzâla piti pa kinda tu ma tamo ilonda taitu kuku i. ³⁷ Miki warakami kaloño pâri ñana vetâña ñinde ipânga lâ Judia tâno. Muñga, Yoane Lââ-Liliña Tamwata ipânga Galilaya tâno ku itula ñgua pwataki ñana lââ-liliña kâ. ³⁸ Aku pa zo ñinde Maro Kindeni itu nzâmbe pa Yesu Nasarete tamwata, kala Koroani Sapâña tava walo ñalae ilua. Nineñga Yesu iyoka ilâ ikura lawea lawea ku iveta vetâña arara nâ. Maro Kindeni imo kuku; mine kala ivetanzi tamâta rârâni ñinde muñga Sadana ikainzi simo i ne kaika kalo, ande sipânga ara kilo.

³⁹ Maka warakama kamora vetâña rârâni Yesu muñga iveta ikura nia ndoni lâ Judia tâno, anga lâ Jerusalem lawea mine nâ. Mao nâ, kinzi jisona Yesu itâra lâ kâi popole tini imâte lâ, ⁴⁰ andeta kari ñato lâ, ñineñga Maro Kindeni ipaño i lâ matera nianzi imandi imo via kilo, aku itula i ipânga nia yo. ⁴¹ Taitu Maro Kindeni ñandai itula Yesu pwataki panzi Juda tamâta rârâni ñga. Itula pa maka tamâta pinde nâ, maka ñine nanayoni ipateama ñana katula i parina wa ne ñgua wa. Yesu imandi sânda imo via kilo, ñineñga maka kasanona kuku, kaka wa kanu wa. ⁴² Aku iporo itu ñgua kaika pama tu ma katu pâri ara wa katula ñgua pwataki panzi tamâta tu Yesu nde tamâteni ndaina Maro Kindeni muñga ipateu tu ma imo ñgua-samâña tamwata panzi tamâta rârâni, kinzi vianzi wa matera wa. ⁴³ Aku kinzi ñgua-tulâña tamâta rârâni kala uru situla ñgua mine ñana Yesu kâ: tamâta ea kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i, ande ñana Yesu Kirisi ña kâ Maro Kindeni izavaru kinzi ñinde rârâni nenzi kiesaka piti lâ tininzi.” Petero iporo ñgua mine.

Koroani Sapâña indue imâ panzi tinikoa ñgu tamâta

⁴⁴ Petero iporo ñgua ñine marumbu tia yo, ande Koroani Sapâña indue imâ panzi tamâta rârâni kala sitambira tananzi papa Petero ñinde. ⁴⁵ Kinzi Juda kalo-tawana tamâta muñga soka kuku Petero simâ ñinde, ande wisinzi motutu lâ, ñana tu Maro Kindeni ipaliñi ne Koroani Sapâña ilâ panzi tinikoa, itogo muñga iveta panzi Isrel ngu mine. ⁴⁶ Ñana tu Juda tamâta ñinde nde siloñonzi tinikoa tamâta siporo lawea pinde nenzi ñgua, muñga sisama tia ñinde, aku sipanea Maro Kindeni. Mine kala wisinzi

motutu lâ. Nineñga Petero ipainzi nuwala Juda tamâta ñinde mine tu,

⁴⁷ “Ayo, kala ñine tamâta ñai sikai Koroani Sapâña lâ vetâña kie taituni itogo kinda muñga takai mine. Mine nde ambo kinda ma talilini lâ pâri ara ne lââ, ande ea ma ikura ñana ilelea kinda, a? Tia ndo.” ⁴⁸ Mine kala Petero ipainzi Konilias tavanzi ne tamâta tu, “Miki ma kakai lââ-liliña lâ Yesu Kirisi ña”. Sikai lââ-liliña marumbu lâ, ñineñga sipai Petero tu, “Maka iloma tu noko ma kumo ñaina kuma ikura zo pinde.”

11

Petero itula parina panzi lâ Jerusalem lawea

¹ Kinzi pâri-tamâta sitavanzi kalo-tawana tamâta simo Judia tâno ñinde nde siloño pâri tu tinikoa tamâta pinde nde sipaipa kuku Maro Kindeni kawa ñgua.

² Mine kala lâ zo ñinde Petero ikâki itaulo ilâ Jerusalem lawea kilo, ande kalo-tawana tamâta pinde silelea i. Kinzi ñinde muñga sikai karae-venja ne mâsi kilala lâ tininzi, ikura Juda nenzi ñgua tukuña mine. ³ Kinzi sipai Petero tu, “Opopo, noko kulanja kupole nenda tukuña kala kulâ tamâta ñine mbo sive karaenzi tia ñinde nenzi luma ilo, aku kuka kunzi tonal!”

⁴ Andeta Petero itula parina panzi ñana mâsi rârâni muñga ipânga papa ñinde. Iporo tu, ⁵ “Nanja muñga amo Jopa lawea, aku zo tonje amo akai noña nâ. Andeta ñineñga ilongu kalongu ipupulia ipânga togo dadauña mine, aku amora mâsi tonje itogo mbupuleña mine. Amora kelekele tonje itogo lalava ñalae tina mine indue imâ, aku kelekele tonje tâ isanja ne ñganje ñapa aku itiu iyoka pa samba indue imâ pana. ⁶ Nineñga matângu alea pa lalava ñinde ilo, ande amora simbi kie-kie uru simo tâno kulu, kinzi simbi wa mwâta wa sii wa. ⁷ Nineñga aloño kawa ñgua tonje ne sarawâña imâ pana mine tu, ‘Petero, kumandi kupunzi simbi ñai ku kuka.’ ⁸ Andeta naña atu lâ kawa tu, ‘Maro Ñalae, naña akura tu aka kelekele ñine tia ndo! Naña apono muli sondo pa Juda nenzi tukuña, ku kelekele tonje kinzi sindi ñana ñinde ñandai ilâ ñana kawângu ilo ñga.’ ⁹ Andeta kawa ñgua ñinde iyoka pa samba indue imâ pa naña kilo mine tu, ‘Kelekele Maro Kindeni muñga iveta mbâra-mbâra, ande ñinde noko ma kuporo tu “muso” ndimo.’ ¹⁰ Ngu ñinde nde ipânga pa naña mbwani ñato lâ, ñineñga sitapa lalava ñinde ikâki pa samba kilo.

¹¹ Aku ndainani nâ tamâta ñato simâ sipânga luma kala amo ñinde. Sisaria lawea warika tonje muñga isupwanzi kala simâ pana. ¹² Nineñga Koroani Sapâña ipai naña tu, ‘Noko ma ilo rârâ ndimo. Kulâ kunzi.’

Aku kinzi kalo-tawana tamâta lima kanojo taitu ñai nde soka kuna tona, ku koka kalâ tamâta ñinde ne luma ilo. ¹³ Njineŋga tamâta ñinde itapâri pama ñana muŋga imora anjelo imandi ne luma ilo, aku anjelo ipai tu, 'Kusupwanzi tamâta pinde silâ Jopa lawea, aku ma sisânda tamâta tonje kulu, i ña mine Saimon, anja ña tonje nde Petero. ¹⁴ I ma iporo ñgua pinde pano, aku ñgua ñinde ma itula nzâla pa noko kutavanzi tamâta rârâni simo noko ne luma ilo ñinde, ñana Maro Kindeni ma ikaimi piti lâ kondoma ilo ku via mao ilami.'

¹⁵ Ayo, njineŋga amandi aporo ñgua panzi, andeta Koroani Sapâña indue imâ panzi ngu ñinde, itogo muŋga imâ pa kindi mine. ¹⁶ Njineŋga nanja kalonju ñgere ñana Maro Njalae ne ñgua ñinde muŋga iporo mine tu, 'Yoane nde ililinsi tamâta lâ lââ nâ, anja Maro Kindeni ma ililimi lâ Koroani Sapâña'. ¹⁷ Muŋga kindi tao nenda kalo-tawana ilâ pa Maro Yesu Kirisi, ande kala Maro Kindeni ne Koroani Sapâña ilua kindi itogo wisi-ara mine. Anja lâ zo ñine, ande Maro Kindeni wisi-ara ndainani nâ ilanzi tinikoa mine nâ. Opopo, nanja ea ñga ma akura tu apono Maro Kindeni ne nzâla mine, a?" Petero iporo ñgua mine.

¹⁸ Kinzi silonjo Petero ne ñgua ñine, aku wisinzi puu ndue lâ, kala sipanea Maro Kindeni ña siporo tu, "Opopo, mine nde Maro Kindeni isâu panzi tinikoa ngu tona, kala sikura tu sipalele ilonzi kalonzi ñana ma sikai via mao."

Kinzi tamâta simo Antiok lawea nde sipalele ilonzi kalonzi

¹⁹ Muŋga kinzi Juda tamâta ñalanjala sipu Setepana pâta imâte, aku pa zo ñinde siveta malia ñalae tina ipânga panzi kalo-tawana tamâta. Mine nde kalo-tawana tamâta pinde sikâwa potomule sikura nia nia silâ pa Fonisia tâno, ñga pa Saiprus sia, ñga pa Antiok lawea. Andeta kinzi ñandai situla pâri ara panzi tinikoa tamâta ñga. Situla pâri ara panzi Juda tamâta nâ simo nia ñinde. ²⁰ Andeta nawalanzi pinde, kinzi tamâta pa Saiprus sia wa Sairini lawea wa, ande silâ pa Antiok lawea ku situla pâri ara ñana Maro Njalae Yesu kâ panzi tinikoa tamâta tona. ²¹ Aku Maro Njalae ne walo kaika imo kinzi. Mine kala tamâta rârâ ñinde nde sipalele ilonzi kalonzi ku sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Njalae.

²² Kinzi kalo-tawana tamâta simo Jerusalem lawea nde silonjo ñgua ñana ñinde kâ, kala sisupwa Banabas ilâ pa Antiok lawea. ²³ Banabas iyoka ilâ lee ipânga Antiok lawea, aku mata imora tu Maro Njalae ne wisi-wisi ikeno panzi ngu ñinde. Mine kala Banabas ilo ndeka nâ. Aku igagatinzi tamâta ñinde rârâni ilonzi kalonzi

ñana ma sipono muli sondo pa Maro Njalae ikura zo zo. ²⁴ Banabas nde tamâta ara ndo. Koroani Sapâña ipipi lâ ilo, aku i ne kalo-tawana nde kaika ndo. Mine kala tamâta rârâ ñinde nde simâ pa Maro Njalae.

²⁵ Njineŋga Banabas ilâ Tarsus lawea tu ma iroto ñana Saulo kâ. ²⁶ Isânda Saulo kulu lâ, njineŋga ikai itaulo imâ pa Antiok. Aku kinzi rua simo Antiok lawea ikura mbwera taitu, aku uru sipasau kinzi kalo-tawana tamâta ku sipanananzi ngu ñalae ñana Maro Njalae ne ñgua kâ. Kinzi tamâta lâ Antiok lawea nde simuŋga panzi lawea ndoni ñana sisipa ñoa "Kristen" lâ kalo-tawana tamâta tininzi. (Ñoa ñine nde duvi mine tu, "Tamâta sitogo Kirisi".)

²⁷ Pa zo ñinde Maro Kindeni ne ñgua-tulâña tamâta pinde sipile Jerusalem ku sindue simâ pa Antiok. ²⁸ Anja nawalanzi tonje, i ña mine Agabus, ande Koroani Sapâña io ñgua lâ kawa kala itula ñgua pwataki tu putole ñalae tina ma muli ipânga ikura lawea lawea pa tâno ndoni. (Aku mao nâ, putole ñalae ñinde ipânga muli, lâ zo ñinde Klodius ikai koipu). ²⁹ Mine nde kinzi kalo-tawana tamâta lâ Antiok lawea sipa ñgua tu ma sio mbumbu ilâ pa ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta simo Judia tâno, ñana isukanzi kâ. Kinzi rârâni taitu-taitu sio nenzi mbumbu pinde ilâ ñana wurâta ñine kâ, ikura nenzi mbaliña mine. ³⁰ Siveta mine lâ, njineŋga sionzi Banabas ku Saulo rua sikai mbumbu silâ panzi Jerusalem ngu nenzi katonâña.

12

Kinzi sipu Yamesi pâta imâte, aku sio Petero lâ luma sakamao ilo

¹ Pa zo ñinde Koipu Njalae Herot ikainzi kalo-tawana tamâta pinde kaika ñana ma iveta kie sakamao panzi.

² Mine nde isupwanzi ne zugu tamâta silâ sikai Yamesi, i pâri-tamâta Yoane tua, aku pila nâ sipu pâta imâte lâ. ³ Aku imora tu kinzi Juda tamâta ilonzi ara ñana ne vetâña ñinde kâ. Mine kala ionzi ne tamâta silâ sikale Petero kaika tona. Iveta ñine lâ Juda nenzi kumbwa ñana sika poroña ne yisi tia. ⁴ Kinzi wâlo nâ sipa Petero kaika lâ, njineŋga sio lâ luma sakamao ilo. Aku sio ilâ zugu tamâta ngu ñapa mbaunzi ilo ñana silea papa. Aku zugu tamâta ngu ñapa ñinde nde sio nenzi temba tamâta ñapa ñapa lâ ngu taitu-taitu. Herot ilo tu muli mbo kumbwa marumbu lâ ñga, njineŋga ma ikai Petero imâ ipânga lâ tamâta naonzi lâ ñgua nia, njineŋga ma sipu pâta imâte. ⁵ Mine kala Petero imo luma sakamao ilo, aku matanzi silea kaika papa. Andeta ikura kari wa mbo wa, kinzi kalo-tawana tamâta sikai nonja kaika pa Maro Kindeni tu ma ivila Petero.

Anjelo ikai Petero piti lâ luma sakamao ilo

⁶ Kumbwa njinde nde marumbu lâ, aku wurita, njineŋga Herot itu ma wurita kilo i ma ikai Petero io lâ ŋgua nia. Aku mbo nde Petero ikeno zugu tamâta rua nginginzi. Kinzi munŋa sipa Petero lâ wâlo kaika rua. Anŋa zugu tamâta rua nde simandi lâ luma ne nzâla kawa. ⁷ Andeta mbwale pwataki tia yo, njineŋga walele nâ Maro Njalae ne anjelo tonŋe imâ ipânŋa, aku sinâla tonŋe ipânŋa isinala luma sakamao njinde ilo. Aku anjelo mbau ilâ isowe Petero wanŋira ku ipaŋjo imandi sânda. Aku anjelo ipai tu, “Kumandi walele!” Njineŋga wâlo rua ipayaule piti lâ Petero mbau, aku imbe ndue tâno kulu.

⁸ Njineŋga anjelo ipai Petero tu, “Kusawa pasawaŋa lâ kambwane, aku kusawa kâmba lâ kie.” Aku Petero iveta ikura anjelo kawa mine. Njineŋga anjelo ipai Petero tu, “Kusawa ne pasawaŋa luandongo, aku pwoka naŋa muliŋgu tayâti talâ.” ⁹ Njineŋga Petero ipile luma ilo kisiŋa pwataki njinde ku iyoka anjelo muli silâ. Andeta Petero isama vetâŋa anjelo iveta papa njinde kilala sondo tia. Ilo patea tu imbipole nâ. ¹⁰ Kinzi zugu tamâta pinde simandi nzâla tonŋe kawa laiti, andeta anjelo ku Petero rua nde soka tamâta njinde naonzi silâ. Njineŋga sipânŋa nzâla kaika ikeno luma sakamao nŋanje. Aku nzâla kaika njinde tamwata nâ iveta kawa pââsââ piti panzi rua, kala soka siyâti pa nia yo, ku soka silâ. Silâ tini nâ, njineŋga walele nâ anjelo ipile Petero ku ilâ lâ.

¹¹ Njineŋga Petero ne ilo-kalo ipânŋa, aku iporo lâ ilo tu, “Mao nâ, njineŋga naŋa asama tu Maro Njalae io ne anjelo imâ pana, aku ikaina piti lâ Herot mbau ilo. Mine kala vetâŋa ndoni kinzi Juda ŋgu situ ma siveta pana, ande ma siveta tia.” ¹² Petero ilo ikai ŋgua njine lâ, njineŋga ilâ pa Yoane Malaka tina Maria ne luma. Kinzi tamâta rârà nde sikai noŋa simo luma njinde ilo. ¹³ Petero nde imandi nia yo ipitikina luma njinde ne nzâla kawa, aku wurâta taine tonŋe, i ŋa mine Roda, ande imâ njana ikai nzâla piti kâ. ¹⁴ Andeta taine njinde itambira taŋa ilonjo Petero kaŋa kilala. Mine kala ilo ndeka ndo, aku kalo kapa njana ikai nzâla kawa piti kâ. Ipalilu ilâ luma ilo ku ipainzi tu, “Petero imandi nzâla!” ¹⁵ Andeta situ lâ kawa tu, “Yoo, noko nde kapa!” Andeta iporo kaika panzi tu, “Aporo mao nâ pami, njinde nde Petero tamwata!” Njineŋga siporo tu, “Tiambo njine nde Petero ne anjelo tâ!”

¹⁶ Anŋa Petero nde imo ipitikina nzâla. Njineŋga sikai nzâla piti ku matanzi ilâ simora Petero, kala wisinzi motutu lâ. ¹⁷ Aku Petero itambira mbalau itogo panzi tu kawanzi buu nâ. Njineŋga itapâri panzi njana Maro Njalae ikai i iyâti imâ pa nia yo ku ipile luma sakamao. Aku ipainzi tu, “Miki kalâ katapâri pa Yesu tai Yamesi wa ninda-

nambwe kinzi njana mâsi njine kâ.” Njineŋga ipilenzi ku iyoka ilâ pa nia tonŋe.

¹⁸ Aku mwanŋa nŋa, kari kâki lâ, ku zugu tamâta sisama tu Petero nŋa nao tia lâ, kala wisinzi motutu sipakasonŋa tu, “Wa! Tamâta njinde nde ilâ mana.” ¹⁹ Aku Herot ipainzi tu ma siroto njana Petero kâ. Aku siroto lee, andeta sisânda kulu tia. Tia ku Herot ionzi zugu tamâta njinde silâ pa ŋgua nia, aku ipa ŋgua tu ma sipunzi pâta simâte.

Koipu Njalae Herot imâte lâ

Njineŋga Koipu Njalae Herot ipile Judia tâno aku indue ilâ imo Sisaria lawea. ²⁰ Njana tu Herot munŋa wisi nâna njalae tina panzi tamâta simo Tair lawea nŋa Saidon lawea. Mine kala tamâta njinde silâ taitu ku ilonzi tu sisaŋona kuku Herot siporo ŋgua mwasa nâ papa. Kinzi situ siveta Herot wisi puu ndue, njana tu kinzi tamâta pa tâno njinde uru sipako kaniŋa lâ Herot ne tâno. Mine kala siporo ŋgua mona-mona pa Herot ne wurâta tamâta tonŋe, i ŋa tu Blastas, kala Blastas ikai kawanzi ilâ iporo pa Herot.

²¹ Mine kala Herot ipatea zo tonŋe njana iporo ŋgua kunzi, aku lâ kari ndaina isiŋga koipu ne siŋgâra, aku ilâ isaŋona koipu ne saŋonâŋa nia, njineŋga iporo ŋgua panzi tamâta njinde. ²² Iporo ne ŋgua lâ, njineŋga tamâta njinde sitara mine tu, “Njine njandai tamâta tonŋe kawa ŋgua nŋa; njine nde maro tonŋe kawa ŋgua!” ²³ Herot ilonjo nenzi ŋgua njinde, andeta njandai ipanea Maro Kideni nŋa nŋa. Mine kala ndainani nâ Maro Kideni ne anjelo ipu Herot pâta, aku mwâta-mwâta kiri-kiri sika i karae, kala imâte lâ. ²⁴ Anŋa Maro Kideni kawa ŋgua nde ipânŋa kaika ku ilâ isala nia ndoni.

²⁵ Aku Banabas ku Saulo rua siveta nenzi wurâta njana mbumbu silanzi ŋgu lâ Jerusalem marumbu lâ, njineŋga sitaulo silâ pa Antiok lawea kilo. Aku sikai Yoane Malaka iyoka kunzi silâ.

13

Kinzi sionzi Banabas ku Saulo rua tu ma situla pâri ara

¹ Kinzi kalo-tawana tamâta lâ Antiok lawea nenzi ŋgua-tulâŋa tamâta wa pananâŋa wa simo, kinzi njanzi mine: Banabas; anŋa Simeon, i nŋa tonŋe Naisa (njoa njine nde duvi mine tu “Tini Mâmânŋa”); anŋa Lusius, i Sairini tamwata; anŋa Maneyen, i munŋa imo kuku koipu njalae Herot nuwala; anŋa Saulo.

² Aku zo tonŋe, kinzi Antiok ŋgu situ kaika njana kâpwa kâ, kala simo siwânŋi wa sikai noŋa pa Maro Njalae. Njineŋga Koroani Sapâŋa iveta kalo-ŋgere panzi ku ipainzi mine tu, “Naŋa apateanzi Banabas ku Saulo rua tu ma siveta wurâta tonŋe. Miki ma kaonzi yâti njana siveta wurâta

njinde.”³ Mine kala sika tia, ku simo sikai nonja lee marumbu lâ, njinenja sio mbaunzi kâki lâ kinzi rua kulunzi ku situ nzâmbe panzi, aku sionzi rua silâ.

Kinzi rua situla Yesu ne pâri ara lâ Saiprus sia

⁴ Koroani Sapâna isupwanzi rua silâ, aku sindue silâ pa Selusia lawea kâ. Sipânja Selusia lâ, njinenja sikâki wânja tonje kulu aku wânja ikainzi silâ pa Saiprus sia kâ. ⁵ Kinzi silâ lee sitoa Salamis lawea, njinenja situla Maro Kindeni kawa ngua panzi tamâta ikura Juda nenzi luma njana pasauja kâ rârâni ikeno sia njinde. Aku Yoane Malaka nde imo kunzi isukanzi rua njana nenzi wurâta kâ. ⁶ Aku soka mine lee sikura nia ndoni pa Saiprus sia lâ, njinenja silâ sipânja Pafos lawea. Aku lâ lawea njinde sisânda Juda tamâta tonje kulu, i njana mine Ba-Jisas, anja lâ Grik ngua i njana tonje tu Elimas. I tamâta njana iveta nzâmbe sakamao kâ, aku uru itula ngua lanjeja nâ panzi Juda tamâta. ⁷ I uru ikai wurâta pa koipu tonje, i njana mine Sesias Polas. Koipu njinde ne ilo-kalo nde ara nâ; mine kala ipasupwa ilâ panzi Banabas ku Saulo rua tu ma simâ, njana tu i ilo tu ilonjo Maro Kindeni kawa ngua. ⁸ Andeta Elimas, ina tamâta tini kiki njinde, ande ikai wurâta njana itoto rua nenzi ngua. Itu ma ilele koipu ilo kalo, njana ma ipile ne kalo-tawana kâ. ⁹ Andeta Koroani Sapâna nde ipipi lâ Saulo ilo (sipatu i njana wasaseki tu Paulo). Mine kala Paulo mata ilea kaika papa Elimas ku ipai tu, ¹⁰ “Noko Sadana natu! Noko kumo pwai kazâna pa vetâna arara rârâni! Mâsi lanjeja wa mâsi potomule ndoni nde ipipi lâ noko ilo! Noko uru kuyaula Maro Njalae ne nzâla sondo rârâni! Tiambo noko tini pwâka tu kupile mâsi njine, a? ¹¹ Ayo, njinenja kulonjo! Kala njine Maro Njalae ma mbalau nâ ipuno, aku noko mata ma njana lâ. Kala njine noko ma pwura tu kumora kari tia, aku ma kumo mine ikura zo pinde.”

Paulo iporo mine lâ, njinenja ndainani nâ Elimas mata njana lâ. Njinde itogo take-take mâmânja ndo imâ ku ipono mata. Aku izizâla njana nia, kala iyoka potomule itâtânjo njanani tamâta tu ma sikai mbalau situla nzâla papa njana ilâ kâ. ¹² Anja koipu njinde nde imora mâsi kaika njine, kala i kalo tawana Maro Kindeni. I wisi motu njana Maro Njalae ne ngua kinzi situla papa njinde.

Kinzi rua situla pâri ara lâ Antiok lawea ikeno Pisia tano

¹³ Paulo ikainzi ne tamâta ku sipile Pafos lawea soka silâ, njinenja sikai wânja tonje simbwaliu silâ pa Perga lawea kâ, lâ Pamfilia tano. Sita lâ njinde, njinenja Yoane Malaka ipilenzi ku itaulo ilâ pa Jerusalem kilo. ¹⁴ Njinenja sipile Perga, ku soka nzâla silâ sipânja Antioklawea ikeno Pisia

tano. Aku lâ Juda nenzi pwarenja ne zo sapâna, ande soka silâ Juda nenzi luma njana pasauja kâ ilo, ku lambunzi ndue sisanjona.

¹⁵ Njinenja katonâna tamâta njana pasauja ne luma kâ nde sipono Mose ne tukuja tava ngua-tulâna tamâta nenzi ngua panzi ngu. Sipono marumbu lâ, njinenja sipasupwa imâ panzi Paulo tavanzi tamâta uru simo kuku njinde tu simandi. Aku sipainzi tu, “Nima-nambwe, ambo nemi ngua tâ keno njana kapu tini kaika panzi tamâta kâ, ande ara, njine nâ katula pama.”

¹⁶ Njinenja Paulo imandi, mbau kâki, ku iporo tu, “Miki Isrel tamâta anja miki tamâta lâ ngu pinde uru kawânji pa Maro Kindeni, kalojo nga. ¹⁷ Mungani Isrel nenzi Maro Kindeni ipateanzi timbunda pa i tamwata. Aku lâ zo njinde kinzi simo lombo nâ lâ Isip tano, ande ivetanzi sipânja kambwanjenzi walo. Aku simo lee ku muli, njinenja Maro Kindeni imandi tava tamwata ne kaika njalae ku ikainzi sipile Isip ku siyâti silâ. ¹⁸ Kinzi simo nia bilimu ikura mbwera tamâta rua lâ, aku Maro Kindeni ikatonanzi ikura mbwera njinde ndoni. ¹⁹ Njinenja sipânja Kenan tano, ande Maro Kindeni izavarunzi tamâta ngu lima kanaanjo rua, aku ikai nenzi tano sajenzi ku ilanzi Isrel, itogo tamâta uru kekeleke ilanzi natu mine. ²⁰ Vetâna njinde rârâni ande ikura mbwera tamâta njalae njana kanaanjo tamâta rua kanaanjo saŋao (450) mine. Aku muli, njinenja Maro Kindeni ipateanzi tamâta pinde tu ma sikai katonâna panzi Isrel ngu. Aku simo mine lee ikura ngua-tulâna tamâta Samyuel ne zo. ²¹ Njinenja Isrel ngu ilonzi tu tamâta tonje ma ipânja imo koipu njalae panzi. Mine kala Maro Kindeni isâu pa Saulo tu ma ikai poe panzi kâ. Saulo nde Kis natu, lâ Benjamin ne vâsa ngu. Aku Saulo ikai koipu ikura mbwera tamâta rua lâ. ²² Saulo ne zo marumbu lâ, njinenja Maro Kindeni isoki Saulo aku io Daviti ikai koipu panzi. Maro Kindeni iporo ngua njana Daviti kâ mine tu, ‘Nanja asama Jesi natu Daviti kilala tu i ilo ndo keno pa nanja. I ma iveta ikura nanenju pateâna ndoni.’

²³ Aku Maro Kindeni munga ipa ngua tu ma io Isrel nenzi Yautâna Tamwata Yesu imâ ipânja lâ Daviti ne vâsa ngu, kala ipânja ikura ngua pânja mine. ²⁴ Yesu imâ ipânja lâ, andeta ipatua lâ tamâta naonzi tia yo. Ande lâ zo njinde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata itula ngua panzi Isrel ngu tu, ma sipalele ilonzi kalonzi ku sikai lââ-liliŋa. ²⁵ Aku zo imâ ipânja laiti lâ njana Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne wurâta ma marumbu kâ. Mine nde ikasonjanzi Isrel ngu tu, ‘Miki katu nanja nde ea, a? Nanja njandai tamâta miki uru kao tinimi papa njinde nga. Andeta kalojo nga! Tamâtani ndaina iyoka nanja mulinju mwanga imâ. Nanja nde tamâta kaa nâ, aku

nanenju ara ikeno njana ayaute i kie kâmba ne wâlo piti, ande tia.’

²⁶ Njingu-nambwe wukale, miki tamâta lâ Abraham ne vâsa ngu wa miki tamâta pa ngu pinde uru kamege njana Maro Kindeni kâ wa, miki kaloŋo nga. Maro Kindeni itula ngu pwataki pa kindâ lâ njana i ne mâsi njana ikainzi tamâta piti lâ kondoma ilo. ²⁷ Kinzi tamâta simo Jerusalem sitavanzî nenzi katonâŋa njandai sisama Yesu kilala sonde nga, kala sio i lâ ngu nia. Andeta nenzi vetâŋa ndainani iveta ngu-tulâŋa tamâta nenzi ngu ipâŋga kanoŋo, nguani njinde kindâ uru taponi ikura pwareâŋa ne zo sapâŋa ndoni. ²⁸ Kinzi njandai sisânda Yesu ne vetâŋa soki tonje ikura njana sipu pâta imâte nga, andeta sino Pilata tu ma ipu Yesu pâta imâte. ²⁹ Mao nâ, siveta vetâŋa râràni pa Yesu ikura muŋga kinzi ngu-tulâŋa tamâta sinjere ngu tu ma siveta mine. Njineŋga sikai Yesu karae piti lâ kâi popole tini, ku sio lâ kuru tonje ilo. ³⁰ Andeta njineŋga Maro Kindeni ipaŋo i lâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo, ³¹ aku ikura zo rârà ipatua panzi tamâta njinde muŋga sipile Galilaya tâno ku sikâki silâ pa Jerusalem lawea kuku i. Kala njine kinzi tamâtani ndaina kala sikai i parina situla panzi nenda Juda ngu.

³² Njine maka katula pâri ara pami mine; vetâŋa njinde muŋga Maro Kindeni ipa ngu kunzi timbunda tu ma iveta, ³³ ande kala njine iveta vetâŋani ndaina pa nenzi vâsa kindâ lâ. Mao nâ, ipaŋo Yesu imandi imo via kilo, kala ngu pâŋa njinde ipâŋga kanoŋo lâ. Njinde iyoke ngu pinde ikeno wâŋŋiŋa paneâŋa kâ ne kerî rua mine tu, “‘Noko nde nanja natungu. Kala njine nanja amo noko tama.’”

³⁴ Maro Kindeni ipaŋo Yesu lâ mateŋa nianzi imo via kilo, aku i ma ikura tu imâte itaulo kilo pa mateŋa nianzi ku isâmbu, ande tia ndo. Njinde ipâŋga nia yo lâ Maro Kindeni kawa ngu pinde ngu-tulâŋa tamâta muŋgâŋa sinjere lâ pepa tini mine tu,

“‘Nanja muŋga apa ngu kuku Daviti tu ma aveta vetâŋa sapâŋa arara pinde papa, ande kala njine aporo kaika tu nanja ma aveta vetâŋani ndaina pa mikini. Mao nâ, nanja ma aveta ikura nanenju ngu mine.’”

³⁵ Aku mine nâ, Daviti kala injere ngu lâ pepa tini njana Kirisi kâ mine tu, ‘Nanja uru apono muli sonde pa noko, aku noko ma kupile karaenju isâmbu lâ kuru ilo, ande tia.’

³⁶ Kinda tasama tu Daviti nde ipaveta kuku Maro Kindeni ne pateâŋa lâ i tamwata ne zo njinde. Imo mine lee ku muli, njineŋga Daviti imâte lâ kala sikea i karae ilâ kunzi i timbu wukale, aku isâmbu lâ mateŋa nianzi. ³⁷ Anja Yesu, ina tamâta njinde Maro Kindeni

ipaŋo lâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo, ande isâmbu tia.

³⁸ Njingu-nambwe wukale, mine nde nanja ilonju tu miki ma kaloŋo ku kasama njine sonde: Yesu ikura njana ivazaru nemi kiesaka piti lâ tinimi. ³⁹ Mao nâ, tamâta ea kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu, ande i ma ivazaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi ku ivetanzi sipâŋga mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Andeta Mose ne ngu tukuŋa ikura tu iveta mine, ande tia. ⁴⁰ Mine nde kapakatona sonde nga! Tia ma mâsi tonje imâ pami, ikura Maro Kindeni ne ngu kinzi ngu-tulâŋa tamâta muŋga sinjere lâ pepa tini mine tu,

⁴¹ ‘Miki tamâta njana kaporo ngu pavaligiŋa kâ, nanja apaimi tu matami kalea pa mâsi naveta njine, ku ilomi ikai wurâta rârà njana, njineŋga kamâte! Njana tu nanja ma aveta mâsi kaika tonje lâ naomi. Ambo tamâta tonje ma itapâri pami njana mâsi njinde kâ, ande miki ma kalomi tawana i ne ngu tia ndo.’”

⁴² Paulo iporo ngu njine marumbu lâ, njineŋga ikai Banabas ku kinzi rua siyâti silâ pa nia yo. Ande kinzi tamâta sino panzi tu lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa muli, ande ma sitaulo simâ kilo ku ma situla ngu pinde kilo panzi. ⁴³ Njineŋga ngu njinde sipile luma njana pasauŋa kâ aku siyâti, anja Juda tamâta pinde sitavanzî tamâta lâ ngu pinde nde soka Paulo ku Banabas rua mulinzi. Aku kinzi rua sipainzi tu, “‘Maro Kindeni ne wisiwisi nde ikeno pami. Mine nde ara njana miki ma kapaveta kuku i ne vetâŋa sonde râràni ikura zo zo.’”

⁴⁴ Aku sânda taitu ilâ lâ, njineŋga pwareâŋa ne zo sapâŋa ipâŋga kilo. Aku tamâta ngu njalae tina lâ lawea njinde nde simâ sipasau lâ, simo taitu njana siloŋo Maro Njalae ne ngu kâ. ⁴⁵ Andeta kinzi Juda tamâta simoranzî ngu njalae silâ taitu, kala sipadâda njananzî Paulo ku Banabas rua. Mine kala sikai wurâta njana sitawa Paulo ne ngu ndue. Aku siporo ngu pavaligiŋa papa tona. ⁴⁶ Mine nde Paulo ku Banabas rua siporo ngu kaika taulo panzi mine tu, “‘Mao nâ, Maro Kindeni ne pateâŋa ikeno tu maka rua ma katula i kawa ngu pa miki Juda ngu tu kaloŋo muŋga lâ nga. Andeta miki kapu mulimi pa ngu njinde lâ, aku njine itula kilalami pwataki tu miki warakami tinimi pwâka njana kamo viami ku kamo nâ. Mine nde kaloŋo nga; kala njine maka rua ma kapilemi ku ma kalâ panzi tinikoa ngu. ⁴⁷ Njana tu nanayoni Maro Njalae Kindeni iporo ngu pa Kirisi, aku ngu njinde imâ pa maka rua tona. Ngu njinde nde mine;

‘Nanja avetano kupâŋga kutogo sinâla mine panzi tinikoa ngu, njana kuvilanzi tamâta simo lawea ndoni lâ tâno kulu.

Noko ma kutula nzâla panzi njana akainzi piti lâ kondoma ilo ku via mao alanzi.’ ”

⁴⁸ Kinzi tamâta lâ tinikoa ngu nde silonjo Paulo ne ngua njine, aku ilonzi ara ndo. Ilonzi ndeka nâ njana silonjo Maro Njalee ne ngua. Aku tamâta njinde munga Maro Kindeni ipateanzi tu ma sikai via mao njana simo vianzi ku simo nâ, ande kinzi njinde rârâni kalonzi tawana Yesu.

⁴⁹ Aku Maro Njalee kawa ngua ilâ isala nia njinde ndoni. ⁵⁰ Andeta kinzi Juda tamâta siporo sisowe taine mbaliŋa warakanzi pinde ilonzi, kinzi njinde uru simenge njana Maro Kindeni kâ. Aku sisowe lawea njinde ne tamâta njalanjala ilonzi tona. Mine kala tamâta njinde simandi njana siyaulanzi Paulo ku Banabas rua, aku siŋaranzi rua njana nenzi lawea kâ. ⁵¹ Mine kala kinzi rua sipamasi kenzi tâno gawura piti, njana itula tamâta njinde nenzi vetâŋa njinde kilala pwataki tu sakamao. Siveta mâsi njine lâ, njinenŋa soka silâ pa Aikoniam lawea. ⁵² Aku kinzi kalo-tawana tamâta lâ Antiok lawea sindeka pâta kanaŋo, aku Koroani Sapâŋa ipipi lâ ilonzi.

14

Paulo ku Banabas rua situla pâri ara lâ Aikoniam lawea

¹ Paulo ku Banabas rua silâ sipâŋga Aikoniam lawea, njinenŋa silâ Juda nenzi luma njana pasauŋa kâ ilo, aku situla ngua panzi tamâta, itogo uru siveta lâ lawea pinde mine. Situla ngua ara pâta kanaŋo. Mine kala tamâta rârâ kalonzi tawana Yesu, kinzi Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ngu wa.

² Anŋa Juda tamâta pinde tininzi pwâka tu kalonzi tawana, aku kinzi njinde nde siporo sisowe tinikoa tamâta ilonzi kala wizinzi nâna panzi kalo-tawana tamâta. ³ Mine kala kinzi rua simo Aikoniam lawea ikura zo luandongo, aku simandi kaika njana situla Maro Njalee ne ngua. Aku Maro Njalee io walo njalee imâ panzi, kala siveta mâsi njalanjala kie-kie. Maro Njalee iveta mine njana kinzi tamâta ma sisama tu ngua njinde rua situla njana i ne wisi-wisi kâ, ande ngua mao kanaŋo. ⁴ Andeta tamâta simo lawea njinde nde sipwa pwataki mo ngu rua. Pinde nde sio ilonzi ilâ taitu kunzi Juda tamâta, anŋa pinde nde sio ilonzi ilâ taitu kunzi pâri-tamâta. ⁵ Mine kala kinzi tinikoa tamâta pinde wa Juda tamâta pinde nde simandi kunzi nenzi katonâŋa, ku sipa ngua tu ma sizavarunzi Paulo ku Banabas rua. Situ ma sisianzi lâ mira njana sipunzi rua pâta simâte. ⁶ Andeta kinzi rua silonjo ngua njine, kala sikâwa silâ pa lawea rua ikeno pa Likonia tâno, njanzi tu Listra lawea ngu Derbe

lawea. Njinenŋa silâ pa lawea pinde ikeno lawea rua njinde tininzi laiti. ⁷ Aku siveta wurâta njana situla pâri ara panzi tamâta simo nia njinde.

Paulo ku Banabas rua situla pâri ara lâ Listra lawea

⁸ Aku tamâta tonŋe imo Listra lawea, i kie kaika tia, mbariri lâ. Nia ndoyo, lâ zo njinde tina ipagugua, ande i kie sakamao mine. Mine kala isama njana yokâŋa kâ, ande tia. ⁹ Tamâta njinde isaŋona itambira taŋa sondo pa ngua Paulo itula njinde. Njinenŋa Paulo mata ilea kaika papa, aku isama tu tamâta njinde ne kalo-tawana ipâŋga lâ, kala ikura tu ma kie ara. ¹⁰ Mine kala Paulo isarâwa kaika tu, “Njine nâ kupagagati ku kumandi sânda nŋa!” Aku ndainani nâ tamâta njinde ipatiki imandi sânda ku iyoka.

¹¹ Kinzi tamâta rârâ matanzi simora Paulo iveta mâsi njinde, ande kala siporo Likonia lawea nenzi ngua kawanzi njalee mine tu, “Opopo, kinzi maro sipupulia sipâŋga sitogo tamâta mine, kala sindue simâ pa kinda lâ!” ¹² Njinenŋa sipatu Banabas nja tonŋe tu Sus (ina Grik ngu nenzi maro njalee). Anŋa Paulo nde tamâta njana iporo ngua kâ, kala sipatu i nja tu Hermes (ina Grik ngu nenzi maro njana itula ngua kâ). ¹³ Sus ne luma sapâŋa imandi lawea ndainani nŋanje, aku i ne patarawâŋa tamâta tavanzi tamâta pinde situ siveta patarawâŋa panzi Paulo ku Banabas rua. Mine kala sikai simbi tava kâi lau siŋgâra nituŋa pinde, aku simâ pa lawea njinde ne ngumbi nzâla kawa.

¹⁴ Andeta Maro Njalee ne pâri-tamâta Banabas ku Paulo rua nde silonjo ngua njana vetâŋa njine kâ, aku sisaraka warakanzi nenzi pasawaŋa, njana situla lawea njinde nenzi vetâŋa njinde kilala pwataki tu soki ndo. Njinenŋa sipalilu silâ tamâta nŋininzi, ande kawanzi njalee siporo tu, ¹⁵ “Wa, miki tamâta njai, njana sâ kâ nŋa kaveta mine, a? Maka rua nde tamâta nâ, katogo mikini mine. Maka katula pâri ara pami ku kapaïmi tu ma kapile vetâŋa kaa kaa njine, ku kalomi tawana Maro Kindeni Via Tamwata. Ina nia ndoyo ipulia samba wa tâno wa tâi wa kelekele rârâni simo nia ndoni. ¹⁶ Mao nâ, munga Maro Kindeni isâu pa miki tinikoa ngu ndoni tu ma kaveta ikura warakami nâ nemi ilo-kalo mine. ¹⁷ Andeta i njandai ipavea tamwata kilala njanami nŋa. I uru iveta kie ara nâ pami mine; io karâzi imbe indue imâ pami, kala iveta kâpwa kie-kie ipâŋga lâ ne zo sondo. Mao nâ, irombomi ara nâ kala io kâpwa ipâŋga maria pami, kala ilomi ndeka.” ¹⁸ Kinzi rua siporo ngua mine panzi njana isowe ilonzi kalonzi tu ma sipile nenzi patarawâŋa njinde. Andeta kinzi pinde ilonzi njalee tu ma siveta patarawâŋa panzi rua.

Kinzi mira nâ sisia Paulo

¹⁹ Andeta njinennga Juda tamâta pinde pa Antiok lawea wa Aikoniam lawea ande simâ sipânnga Lистра lawea, aku sisowenzi tamâta ilonzi kalonzi pwapwataki. Mine kala ngu njalae sikai mira sisia Paulo pâta tu ma imâte, njinennga silae i karae mateja nâ silâ pa lawea ngarje. Kinzi situ Paulo nde imâte lâ. ²⁰ Andeta tia. Kinzi kalo-tawana tamâta simâ simandi singe Paulo lâ, njinennga imandi sânda kilo ku iyoka itaulo ilâ lawea ilo. Aku wurita kilo, njinennga ikai Banabas, ku rua sipile Lистра ku silâ pa Derbe lawea.

²¹ Kinzi rua situla pâri ara lâ lawea njinde, aku tamâta ngu njalae sipalele ilonzi kalonzi ku sipânnga kalo-tawana tamâta. Aku simo lee, njinennga sitaulo silâ pa Lистра lawea, nga Aikoniam lawea, nga Antiok lawea kilo. ²² Aku lâ lawea njato njinde, kinzi rua sipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta ilonzi kalonzi. Siporo ngu kaika mine tu, “Ara njana nemi kalo-tawana ma ikeno kaika. Kaloŋo nga; ambo ilonda tu talâ Maro Kindeni ne njumbi ilo, ande malia kie-kie rârâ ma ipânnga pa kinda muŋga lâ nga.” ²³ Aku ikura lawea ndoni, kinzi rua sipateanzi tamâta pinde njana sikai katonânga panzi kalo-tawana tamâta ngu ngu. Kinzi uru siveta mâsi mine; situ kaika njana sika kâpwa kâ, njana ma sikai nonja nâ, njinennga sionzi katonânga njinde silâ Maro Njalae mbau ilo, ina kinzi muŋga sio nenzi kalo-tawana ilâ papa.

Paulo ku Banabas rua sitaulo silâ pa Antiok lawea lâ Siria tâno

²⁴ Paulo ku Banabas rua soka silâ pa Pisisidia tâno ngini, njinennga silâ sipânnga Pamfilia tâno. ²⁵ Aku lâ nia njinde kinzi rua situla Maro Njalae kawa ngu panzi tamâta simo Perga lawea. Njinennga sindue silâ pa Atalia lawea. ²⁶ Sipânnga Atalia lawea lâ, njinennga sikâki wânnga tonge kulu, aku wânnga ikainzi silâ pa Antiok lawea. Muŋga simo lawea njinde, aku lâ zo muŋgânga njinde kinzi kalo-tawana tamâta sionzi rua silâ Maro Kindeni mbau ilo njana ma ikatonanzi wa io ne wisi-wisi ilâ panzi njana siveta nenzi wurâta kâ. Kala kinzi rua siveta wurâta njinde marumbu lâ, kala njine sitaulo simâ pa laweani ndaina kilo. ²⁷ Kinzi rua sitoa Antiok lawea lâ, njinennga sigonanzi kalo-tawana tamâta ndoni simâ taitu. Njinennga situla ngu njana vetânga rârâni Maro Kindeni muŋga io lâ mbaunzi tu siveta njinde. Aku sitapâri panzi tu Maro Njalae ikai nzâla piti panzi tinikoa ngu, njana kinzi kala ma sikura tu kalonzi tawana Yesu. ²⁸ Siporo panzi lâ, njinennga kinzi rua simo ndaina kunzi kalo-tawana tamâta ikura zo luandongo.

15*Pasaunja njalae ipânnga Jerusalem lawea*

¹ Andeta tamâta pinde soka Judia tâno simâ pa Antiok, aku siporo situla ngu panzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ngu mine tu, “Nia ndoyo Mose itula tukuŋa pwataki njana karae-venja ne mâsi kâ. Ambo miki ma kapaive karaemi tia, ande Maro Kindeni ma via mao ilami njana kamo viami ku kamo nâ, ande tia.”

² Andeta Paulo ku Banabas rua ilonzi kura tia ndo njana nenzi ngu njinde kâ, kala siporo ngu kaika sipawa kunzi. Mine nde kinzi kalo-tawana tamâta sipateanzi Paulo ku Banabas rua sitavanzi tamâta pinde lâ Antiok lawea tu ma silâ Jerusalem siporo ngu njine pwataki panzi pâri-tamâta wa katonânga wa. ³ Mine kala sionzi silâ. Soka silâ Fonisia tâno wa Samaria tâno ngini, ande siporo wa situla ngu pwataki panzi kalo-tawana tamâta simo nia njinde. Sitapâri panzi tu kinzi tamâta papa tinikoa lawea pinde munga sipalele ilonzi kalonzi ku kalonzi tawana Maro Kindeni. Aku kinzi kalo-tawana tamâta pa nia njinde siloŋo ngu njinde kala ilonzi ndeka njalae tina. ⁴ Silâ lee sipânnga Jerusalem lâ, njinennga kinzi kalo-tawana tamâta sitavanzi pâri-tamâta wa kinzi katonânga nde sindeka ku sikainzi siveta kenzi ara panzi. Njinennga Paulo ku Banabas rua siporo pwataki njana mâsi wa vetânga rârâni Maro Kindeni isukanzi kala siveta njinde.

⁵ Andeta kalo-tawana tamâta pinde lâ Parisai ngu nde simandi ku siporo tu, “Ara njana miki tamâta njalanjala ma kaporo kaika panzi kalo-tawana tamâta pa tinikoa nenzi lawea tu ma sipaive karaenzi ku soka Mose ne tukuŋa rârâni muli.”

⁶ Mine kala kinzi pâri-tamâta sipasau kunzi katonânga tu ma siveta ngu njine sondo. ⁷ Siporo nenzi ngu rârâ marumbu lâ, njinennga pâri-tamâta Petero imandi ku ipainzi mine tu, “Njingu-nambwe wukale, miki kasama tu muŋga Maro Kindeni iwea wurâta pa kinda. Aku ipatea nanja tu ma atula i kawa ngu pwataki panzi tinikoa ngu pinde tu ma siloŋo ku kalonzi tawana i nâ. ⁸ Maro Kindeni, ina isama kinda rârâni ilonda pwataki, ande io Koroani Sapânga ilâ panzi tinikoa ngu, itogo muŋga iveta pa kinda mine. Aku ne vetânga njinde itula i tamwata kilala pwataki tu i ilo ara panzi tinikoa ngu tamâta njinde kalonzi tawana i. ⁹ Maro Kindeni njandai iveta vetânga kie tonge panzi tinikoa ngu anja iveta vetânga kie tonge pa kinda nga. Kinzi kalonzi tawana i, aku njana nenzi kalo-tawana njinde nâ iveta ilonzi ipânnga mbâra-mbâra. ¹⁰ Mine nde njana sâ kâ nga miki pinde katu kaveta samânga pa Maro Kindeni, a? Popo, singani kinda timbunda

sikura tu sipono muli pa Mose ne tukuŋa rârâni tia ndo, aku kinda kala takura tia mine nâ. Mine nde mana mana ŋga miki katu kasia malia ŋine kâki lâ kinzi tinikoa kalanzi, a? ¹¹ Andeta maka kaloma tawana tu nenda Maro Ŋalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi iveta nzâla pa Maro Kindeni ŋana ikai kinda piti lâ kondoma ilo ku via mao ilua kinda. Aku ivilanzi tinikoa tamâta lâ nzâlani ndaina, ikura iveta pa kinda mine.” Petero iporo ŋgua ŋine.

¹² Kinzi tamâta rârâni kala sipasau simo ŋinde nde kawanzi buu nâ. Sitambira taŋanzi sondo pa Banabas ku Paulo rua nenzi ŋgua. Aku kinzi rua sitapâri ŋana mâsi kaika kie-kie rârâni Maro Kindeni muŋga io lâ rua mbaunzi ipânga nia yo lâ tinikoa ŋgu pinde ŋgininzi.

¹³ Kinzi rua siporo marumbu lâ, ŋineŋga Yamesi iporo mine tu, “Niŋgu-nambwe wukale, kaloŋo nanenŋu ŋgua. ¹⁴ Kala ŋine Saimon Petero itapâri pa kinda tu Maro Kindeni ilo panzi tinikoa tamâta, kala ikainzi tamâta pinde lâ nenzi ŋgu tu simo i tamwata ne tamâta. ¹⁵ Aku vetâŋa ŋinde iyoke Maro Kindeni kawa ŋgua kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta muŋga singere lâ pepa tini mine tu,

¹⁶ ‘Muli ŋga naja ma ataulo amâ kilo, aku Daviti ne luma muŋga saputi indue ŋinde, ande ma aveta wasaseki, ku ma anŋunu imandi kilo.

¹⁷⁻¹⁸ Mine nde kinzi Isrel tamâta pinde ma siroto ŋana Maro Ŋalae kâ, sitavanzi tinikoa ŋgu tamâta pinde, kinzi ŋinde nia ndoyo apateanzi tu ma simo naja warakâŋgu nenŋu ŋgu. Naja Maro Ŋalae aveta vetâŋa ŋine, ikura nanayoni ilonŋu pateata tu ma aveta mine.’”

¹⁹ Yamesi iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga iporo kilo tu, “Mine kala nanenŋu pateâŋa ŋananzi tinikoa tamâta ŋinde kala sipalele ilonzi kalonzi ilâ papa Maro Kindeni, ande mine; kinda ma tapono nzalanzi ku ŋgua tukuŋa rârâ talanzi, ande ma tia. ²⁰ Ambo taitu ara ŋana ma taŋgere ŋgua ilâ panzi, aku tatu ŋgua tukuŋa ŋine nâ panzi: kinzi ma sika simbi muŋga tamâta sipatarâwa panzi maro laŋeŋa, mine ndimo; kinzi ma sipile mâsi kie-kie ŋana sipalulua tininzi potomule kâ; kinzi ma sika simbi tamâta sipa ŋandola kala imâte, mine ndimo; aku kinzi ma sinu see ndimo. Kala ŋaina. ²¹ ŋana tu nia ndoyo, aku imâ lee ipânga lâ zo ŋine, ande tamâta pinde uru situla Mose ne ŋgua pwataki ikura lawea ndoni. Aku uru situla ŋguani ndaina lâ pasauŋa ne luma ndoni ilo ikura pwareâŋa ne zo sapânga rârâni.”

Kinzi singere ŋgua lâ pepa tini ilâ panzi tinikoa ŋgu pinde

²² Mine kala kinzi pâri-tamâta sitavanzi katonâŋa wa kinzi kalo-tawana tamâta rârâni nde ilonzi taitu. Aku sipa ŋgua tu ma sipateanzi nenzi tamâta rua ku sionzi silâ pa Antiok lawea kunzi Paulo ku Banabas rua. Aku sipateanzi ŋgu nenzi katonâŋa rua; Judas, i ŋa tonge Basabas, anŋa Sailas. ²³ Aku sio pepa tonge iyoka kunzi tona. Lâ pepa ŋinde tini, ande singere ŋgua mine tu, “Maka pâri-tamâta wa katonâŋa wa kaŋgere ŋgua lâ pepa ŋine tini imâ pa nima-nambwe miki kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ŋgu kamo Antiok lawea wa Siria tâno wa Sisilia tâno wa. Kari ara.

²⁴ Maka kaloŋo pâri tu nema tamâta pinde muŋga simâ pami ku siveta ilomi malia ŋana nenzi ŋgua kâ. Siveta mine tu ma silele ilomi kalomi. Andeta kinzi ŋandai sikai maka ndamwama kala siveta mine ŋga. ²⁵ Mine nde maka iloma kaloma taitu ŋana kaonzi kuleŋa tamâta pinde soka kunzi nima-nambwe Banabas ku Paulo rua simâ pami. ²⁶ Paulo ku Banabas rua uru situla nenda Maro Ŋalae Yesu Kirisi parina pwataki, kala tamâta pinde situ sipunzi pâta simâte. Taitu kinzi rua ŋandai siruru ŋana ŋinde kâ. ²⁷ Mine nde maka kaonzi Judas ku Sailas rua soka kunzi simâ pami, ŋana sisuka ŋgua ŋine kala kaŋgere lâ pepa tini.

²⁸ Maka kakai Koroani Sapâŋa ne ilo-kalo, aku iloma pateata tu ma kao ŋgua tukuŋa rârâ imâ pami, ande tia. Miki ma kapaveta kuku tukuŋa ŋine nâ; ²⁹ Miki ma kaka simbi muŋga sipatarâwa panzi maro laŋeŋa, mine ndimo. Miki ma kanu see ndimo. Simbi ŋinde tamâta sipa ŋandola kaika kala imâte, miki ma kaka ŋinde ndimo. Aku miki ma kapalulua tinimi potomule ndimo. Ambo ma kapakatona sondo ku kapaveta kuku ŋgua ŋine, ande ŋinde ma ara ndo. Kala ŋaina.” Kinzi singere ŋgua mine lâ pepa tini.

³⁰ Niŋenŋa ŋgu ŋalae nde sionzi tamâta ŋapa ŋinde sindue silâ pa Antiok lawea. Sipânga Antiok lâ, niŋenŋa sigonanzi kalo-tawana tamâta rârâni, ku pepa ŋinde silanzi. ³¹ Kinzi kalo-tawana tamâta sipono pepa ŋinde aku sindeka pâta, ŋana tu ŋgua ara ŋinde ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi. ³² Aku Judas ku Sailas rua nde tamâta ŋana situla ŋgua kâ. Mine kala rua siporo ŋgua ara pinde panzi kalo-tawana tamâta ŋana ipu tini kaika panzi wa isuka nenzi kalo-tawana wa. ³³ Kinzi rua simo Antiok lawea ikura zo pinde lâ, niŋenŋa kinzi kalo-tawana tamâta sipainzi tu “Maro ne wisi-pisi imo kumi”, ku sionzi sitaulo kilo panzi tamâta ŋinde muŋga sionzi sindue simâ. [³⁴ Anŋa Sailas

* 15:34: Nia ndoyo, ŋgua ŋine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipânga lâ muli nde isenŋe ŋgua ŋine ilâ kuku ŋgua ikeno muŋga.

nde ilo patewa tu ma imo kunzi lâ Antiok.] *
³⁵ Aku Paulo ku Banabas rua kala simo Antiok lawea ikura zo pinde, ku sipanananzi tamâta wa situla pâri ara nana Maro Njalae kâ panzi wa. Aku tamâta pinde rârâ kala siveta wurâtani ndaina kunzi tona.

Paulo ku Banabas rua sipwa pwataki

³⁶ Zo pinde ilâ lâ, ninennga Paulo ipai Banabas tu, “Ayo, kindâ rua ma tataulo kilo takalelenzi ninda-nambwe lâ lawea rârâni muŋga tamo ku tapanananzi Maro Njalae kawa nŋua nŋinde. Nana atu asama mine; kinzi simo mana.” ³⁷ Banabas isâu pa Paulo ne nŋua lâ, aku itu ikai Yoane Malaka iyoka kunzi silâ. ³⁸ Andeta nana tu muŋga Banabas nana ne nŋua nŋinde kâ, nana tu muŋga Malaka tini pwâka nana iveta wurâta kunzi, kala ipilenzi rua lâ Pamfilia lawea. ³⁹ Mine kala Paulo ku Banabas rua ilonzi nâna sipawa nŋua njalae nŋinde, kala ikura nana rua ma siveta wurâta lâ nia taitu, ande tia. Tia ku Banabas ikai Yoane Malaka iyoka kuku, aku rua sikâki wânga tonje kulu silâ pa Saiprus sia. ⁴⁰ Anŋa Paulo nde ikai Sailas, aku rua silâ. Ande kinzi kalo-tawana tamâta situ nzâmbé panzi rua mine tu, “Maro Njalae ne wisi-wisi imo kumi”. ⁴¹ Kinzi rua soka nzâla silâ Siria tâno wa Sisilia tâno nŋini, ande siveta wurâta nana sipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta nŋu nŋu.

16

Timoti iyoka kunzi Paulo ku Sailas rua

¹ Paulo iyoka ilâ ipânga Derbe lawea, ninennga ilâ ipânga Listra lawea. Aku kalo-tawana tamâta tonje imo Listra, i nŋa mine Timoti. I tina nde Juda nŋu nenzi kalo-tawana taine, anŋa tama nde Grik lawea warika.

² Kinzi kalo-tawana tamâta simo Listra lawea wa Aikoniam lawea nde uru situla Timoti parina mine tu i nde tamâta ara. ³ Mine nde Paulo ilo patewa tu ma ikai Timoti iyoka kunzi. Andeta i kalo loko njananzi Juda tamâta simo nia nŋinde, nana tu kinzi sisama tu Timoti tama nde Juda tamâta tia. Mine kala Paulo ikai Timoti ku ive karae, ikura Juda nenzi nŋua tukuŋa ikeno mine. ⁴ Iveta nŋine lâ, ninennga soka silâ lawea lawea situla nŋua tukuŋa nŋinde muŋga kinzi pâritamâta wa katonâna siporo sipa lâ Jerusalem lawea, nana kinzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa nŋu ma sipaveta kuku. ⁵ Mine kala ikura zo zo tamâta pinde kalonzi tawana Yesu, ande kala kalo-tawana tamâta sipânga kambwanenzi rârâ. Aku nenzi kalo-tawana ipânga kaika lâ.

Paulo imo Troas lawea ku imbipole imora Masedonia tamâta tonje

⁶ Kinzi soka silâ lee sipânga Frigia tâno wa Galesia tâno wa. Nana tu muŋga Koroani

Sapânga indi kaika panzi tu ma siporo situla nŋua lâ Esia tâno ndimo. ⁷ Soka silâ sipânga Misia tâno nŋanŋe, ninennga situ ma soka silâ pa Bitinia tâno kâ. Andeta Yesu ne Koroani ipono nzalanzi. ⁸ Tia ku sinŋenge nana Misia tâno ku soka sindue pa Troas lawea. ⁹ Silâ sipânga lâ, aku mbo, ninennga Paulo imora mâsi tonje itogo mbupuleŋa mine. Imora Masedonia lawea warika tonje imandi isarâwa papa tu, “Maka kano pano tu kumbwâliu kumâ pa Masedonia nana kuvilama.” ¹⁰ Paulo imora mâsi nŋine lâ, ninennga walele nâ maka karoto nzâla nana kalâ pa Masedonia kâ. Nana tu maka kasama tu Maro Kindeni ipateama tu ma katula pâri ara panzi.

Lidia ipânga kalo-tawana taine

¹¹ Maka kakai wânga tonje lâ Troas lawea, aku wânga ikâwa nao sondo ilâ pa Samotres sia kâ. Aku wurita kilo wânga ikâwa nao ilâ pa Neapolis lawea. ¹² Maka katoa Neapolis lâ, ninennga koka nzâla kalâ kapânga lâ Masedonia nenzi lawea njalae tonje, i nŋa tu Pilipai lawea. Muŋga Rom ikai lawea nŋinde kala sikatona. Aku maka kamo lawea nŋinde ikura zo pinde. ¹³ Kamo lee, ku pwareŋa ne zo sapânga ipânga lâ. Mine nde kapile lawea nŋinde ne nŋumbi nzâla, aku kayâti kalâ pa lââ tonje pwali. Maka katu nia nŋinde nde Juda nenzi nia nana silâ taitu sikai nonŋa kâ. Aku kamoranzi taine pinde sipasau sisaŋona lââ pwali, kala kasaŋona kaporo nŋua kunzi.

¹⁴ Aku Taiataira lawea taine tonje, i nŋa mine Lidia, ande imo nŋinde kala ilonŋo nema nŋua. Taine nŋinde uru iveta wurâta nana mbaliŋa kâ lâ lalava nŋiji, aku uru iwâŋgi pa Maro Kindeni. Mine kala Maro Kindeni ilele i ilo kalo, kala Lidia kalo tawana Paulo ne nŋua nŋinde. ¹⁵ Ninennga i taine ilili pâri ara ne lââ, tavanzi tamâta uru simo ne luma nŋinde. Silili lâ, ninennga Lidia iporo tu, “Ambo miki ilomi tu nanenŋu kalo-tawana ilâ mao pa Maro Njalae, ande ara, kamâ kamo nanenŋu luma.” Iveta kaika pama, kala koka pa i ne nŋua nŋinde.

Kinzi sionzi Paulo ku Sailas rua lâ luma sakamao ilo lâ Pilipai lawea

¹⁶ Zo tonje maka koka kalâ pa nia nana nonŋa kâ, andeta taine tonje ipakâtu kuma lâ nzâla. I uru iveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta pinde, aku koroani saka ipakâe kuku. Koroani saka nŋinde uru itula nŋua paveâna nâ papa, aku i kala uru ikasonŋa koroani saka nŋinde nana nŋua kie-kie, kala iporo itula papa. Mine kala taine nŋinde ne tamâta njalanjala uru sikai mbumbu njalae nana nŋinde kâ. ¹⁷ Taine nŋinde iyoka Paulo wa maka mulima ku isarâwa mine tu, “Kinzi tamâta nŋine nde Maro Kindeni âta Tamwata ne wurâta tamâta, kala situla i ne nzâla nana ikai kindi piti lâ kondoma ilo!” ¹⁸ Ikura

zo zo taine njinde iveta mine ku imo nâ. Iveta lee, ku Paulo nde nga tini pwâka lâ. Mine ku zo tonje ipupulia nao lâ, ku ipai koroani saka tu, “Nanja aporo kaika pano lâ Yesu Kirisi nga tu njine nâ kupile taine njine ku pwâwa kulâ!” Aku walele nâ koroani saka nde ipile taine ku ikâwa ilâ.

¹⁹ Taine njinde ne tamâta njalajala nde simora tu Paulo ne mâsi njinde ipono nza-lanzi marumbu lâ, kala ma sikura tu sikai mbumbu pinde kilo njana taine ne wurâta kâ, ande tia. Mine kala sikainzi Paulo ku Sailas rua kaika, ku sionzi silâ pa ao ngini njana simandi koipju naonzi. ²⁰ Sikainzi silâ pa njua nia, ku sipainzi njua-samânga tamâta tu, “Tamâta rua njine nde Juda tamwatanzi, aku rua siveta wisi-motu wa ruruja njalae rua tamâta lâ nenda lawea ilo. ²¹ Njana tu rua uru situla njua njana vetânga pinde, andeta tukunja indi kaika pa kinda Rom tamâta tu ma ilonda pa vetânga mine ku tapaveta kuku ndimo.”

²² Aku tamâta rârâ kala sisowe njua lajeja mine nâ lâ Paulo ku Sailas rua tininzi tona. Mine kala njua-samânga tamâta sikai rua nenzi pasawaja piti lâ tininzi, ku sipainzi sambara tu ma mbilâo nâ sipalilinsi. ²³ Sipalilinsi pâta lâ, njine nga sionzi lâ luma sakamao ilo. Aku siporo njua kaika pa luma sakamao ne katonânga tamâta tu ma mata ilea kaika panzi. ²⁴ Luma sakamao ne katonânga nde ilonjo njua kaika njine, kala ikainzi rua ionzi silâ luma ilo ngini tamwata. Njine nga ipa kenzi kaika lâ kâi tini.

²⁵ Aku lâ mbo ngini-ngini, ande Paulo ku Sailas rua sikai noja wa siwângi wângija paneânga kâ pa Maro Kindenî. Aku kinzi tamâta simo luma sakamao ilo kunzi njinde nde sitambira tanjanzi panzi. ²⁶ Andeta walele nâ ogigi ririño njalae, ku iwawala luma njinde yâti taulo. Aku ndainani nâ luma sakamao njinde ne nzâla rârâni pââsââ, ku kawa maa lâ. Aku wâlo nimbu rârâni nde pââsââ piti lâ tamâta njinde rârâni tininzi tona. ²⁷ Luma sakamao ne katonânga tamâta nde imandi sânda, andeta mata ilâ imora nzâla rârâni kawa maa nâ ikeno. I ilo patea tu tamâta rârâni nde sikâwa silâ lâ, ande kala mbau ilâ ipasu ne pila njalae yâti tu ma ipasowe tamwata kapwa imâte kâ. ²⁸ Andeta Paulo isarâwa kaika tu, “Wa, kupayaula tamwata karae ndimo! Maka rârâni kamo njai mbo!”

²⁹ Tia ku katonânga tamâta isarâwa njana sinâla kâ, njine nga ipalilu ilâ luma ilo. Iruru pâta ku tini ruru, aku ilâ itundu Paulo ku Sailas rua tininzi laiti. ³⁰ Njine nga imandi ku ikainzi rua siyâti silâ pa nia yo, aku ikasonjanzi tu, “Miki tamâta njalae, nanja ma aveta mana njine nga Maro Kindenî ma via mao ilua nanja.” ³¹ Ande kinzi rua sipai tu, “Ambo noko ma kalo tawana Maro

Njalae Yesu, ande Maro Kindenî ma via mao ilano, ma kumo via mine ku kumo nâ. Aku i ma ivilanzi noko natu-kaiwa kala mine nâ.” ³² Njine nga kinzi rua siporo situla Maro Njalae kawa njua pa tamâta njinde tavanzi tamâta rârâni uru simo ne luma. ³³ Aku lâ zo ndainani, lâ mboni nâ, ande ikainzi rua silâ ku ipua nenzi nzimba, aku i tamwata wa natu-kaiwa nde silili pâri ara ne lââ. ³⁴ Njine nga ikainzi Paulo ku Sailas rua sikâki silâ i ne luma ilo, aku kâpwa ilanzi sika. I tamwata wa kaiwa-natu nde sindeka pâta kanaanjo, njana tu kinzi njine nga kalonzi tawana Maro Kindenî.

³⁵ Simo lee mbwale pwataki lâ, njine nga njua-samânga tamâta sionzi sambara simâ ku sipai katonânga tamâta njinde tu, “Kuyautenzi rua piti silâ”. ³⁶ Aku luma sakamao ne katonânga tamâta nde ikai njua njinde imâ pa Paulo, aku ipai tu, “Kinzi njua-samânga tamâta nde sipasupwa imâ tu ma ayautemi piti. Mine nde miki koka tava ilomi kalomi ara nâ kalâ.”

³⁷ Andeta Paulo ipainzi sambara taulo tu, “Opopo, maka rua nde katogo Rom lawea warakama, andeta sipu maka koa tia nâ lâ kinzi ngu naonzi, njine nga sioma lâ luma sakamao ilo. Andeta kinzi munja simora nema vetânga soki tonje njine nga sio njua njanama, ande tia. Kala njine sipavea nâ ku situ sio maka kalâ, a? Tia ndo kanaanjo! Kinzi warakanzi nâ ma simâ njana sikaima kayâti pa nia yo!”

³⁸ Kinzi sambara tamâta sikai njua njinde silâ siporo panzi njua-samânga tamâta. Kinzi silonjo njua tu kinzi rua nde Rom lawea warakanzi, kala wisinzi motutu. ³⁹ Kalonzi sukânga ku silâ siporo njua mwasa nâ panzi rua, njine nga sikainzi siyâti silâ pa nia yo. Njine nga sino panzi tu ma sipile lawea njinde ku silâ pa nia pinde. ⁴⁰ Njine nga Paulo ku Sailas rua sipile luma sakamao ku silâ pa Lidia ne luma. Sipasau kunzi kalo-tawana tamâta pinde ku siporo njua panzi njana ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi kâ. Siporo lee marumbu lâ, njine nga kinzi rua sipilenzi ku silâ.

17

Kinzi tamâta lâ Tesalonaika lawea sikai kazânga panzi Paulo ku Sailas rua

¹ Paulo ku Sailas rua soka silâ sipânnga Ampipoli lawea, aku soka lee sipânnga Apolonia lawea. Njine nga sipile lawea njinde ku soka silâ sipânnga Tesalonaika lawea. Juda ngu nenzi luma njana pasauja kâ tonje ikeno lawea njinde.

² Aku Paulo iveta ikura munja uru iveta mine, ku mbwani njato, lâ Juda nenzi pwareânga ne zo sapânga pinde, ande ilâ luma njana pasauja kâ ilo kunzi ku iporo itula Maro Kindenî kawa njua panzi. ³ Itula Maro

Kindeni kawa ngua duvi pwataki tu ipainzi tu, “Maro Kindeni ipatea Kirisi tu ma ikai nâna ku imâte lâ, njineŋga imandi imo via kilo.” Aku Paulo iporo tu, “Yesu, ina tamâta kala njine atula i parina pami, ande inani tamwata nde Kirisi.”⁴ Kinzi Juda tamâta pinde lâ lawea njinde silonjo ngua njinde ku kalonzi tawana Yesu, njineŋga sipono muli panzi Paulo ku Sailas rua. Aku Grik tamâta pinde uru siwâŋgi sipanea Maro Kindeni, ande kinzi kala kalonzi tawana tona. Kinzi Grik tamâta njinde kambwanjenzi njalae. Aku tamâta njalajala pinde kaiwanzi taine kala kalonzi tawana mine nâ.

⁵ Anja Juda tamâta rârâ nde sipadâda njana njine kâ. Mine kala silâ pa ao njini ku sigonanzi tamâta sakamao pinde sikainzi simâ, njineŋga sisowe ngu njalae ilonzi kala siveta ndunjeŋa njalae, ku simandi njana sizavaru nenzi lawea njinde. Kinzi silâ sinje tamâta tonje ne luma, i njana mine Jeson, ku siroto njanazi Paulo ku Sailas rua. Ilonzi tu ma sionzi rua siyâti simandi nia yo lâ ngu naonzi.⁶ Andeta sisânda rua kulunzi tia. Tia ku silae Jeson tavanzi kalo-tawana tamâta pinde, aku sikainzi silâ panzi lawea njinde nenzi tamâta mbâna-mbâna. Aku sisarâwa panzi tu, “Kinzi tamâta njai nde siveta mâsi sakamao ipânga tâno rârâni, kala njineŋga simâ sipâŋga njine,⁷ kala Jeson ikatonanzi lâ ne luma ilo. Kinzi tamâta njinde rârâni nde sipu mulinzi pa Koipu njalae Kaisara ne tukuŋa, aku siporo tu, ‘Koipu njalae tonje nde imâ munja lâ, i njana mine Yesu.’”⁸ Lawea njinde ne tamâta mbâna-mbâna nde silonjo ngua njinde lâ, njineŋga kinzi sitavanzi ngu njalae njinde nde wisinzi nâna ndo.⁹ Njineŋga siveta pa Jeson tavanzi tamâta pinde tu ma sikonzi njana kazâŋa njinde kâ. Sikonzi lâ, njineŋga kinzi tamâta mbâna-mbâna siyaut-enzi silâ.

Paulo ku Sailas rua situla ngua pwataki lâ Beria lawea

¹⁰ Aku lâ mbo ndainani nâ kinzi kalo-tawana tamâta sionzi Paulo ku Sailas rua silâ pa Beria lawea. Silâ lee sipâŋga Beria lâ, njineŋga silâ Juda nenzi luma njana pasauja kâ ilo.¹¹ Aku tamâta simo Beria lawea njinde nde tamâta ara nâ, sipolenzi Juda tamâta njinde simo Tesalonaika lawea. Njana tu ikura zo zo, kinzi tanjanzu mwasa nâ sipono Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini. Kinzi situ sisama mine; tiambo Paulo iporo ngua mao, tiya?¹² Aku Juda tamâta rârâ nde kalonzi tawana Yesu, aku Grik tamâta njalajala pinde, kinzi taine wa tamâne wa, ande kala kalonzi tawana mine nâ.

¹³ Andeta muli njana, kinzi Juda tamâta lâ Tesalonaika lawea nde silonjo ngua tu Paulo imo Beria lawea itula Maro Kindeni

kawa ngua panzi tamâta simo njinde. Mine kala silâ pa Beria lawea ku sizavaru tamâta njinde ilonzi kalonzi, kala kinzi ilonzi rârâ.¹⁴ Njana njinde kâ kinzi kalo-tawana tamâta sio Paulo indue walele nâ pa sâwa, njineŋga kinzi pinde sikai Paulo sikâki wâŋga tonje kulu. Anja Sailas ku Timoti rua nde simo Beria laweani.¹⁵ Njineŋga kalo-tawana tamâta njinde sikai Paulo silâ lee sipâŋga Atens lawea. Paulo itoa njinde, njineŋga ionzi tamâta njinde sitaulo kilo, aku ipasupwa ilâ panzi Sailas ku Timoti rua tu ma simâ walele nâ njana ma simo kuku i lâ Atens lawea.

Paulo itula ngua pwataki lâ Atens lawea

¹⁶ Paulo imo Atens lawea io tini njanazi Sailas ku Timoti rua, aku mata ilâ imoranzi maro lanjeŋa rârâ tainzi simandi lâ lawea njinde. Aku Paulo ilo malia njana Atens lawea ne mâsi njinde kâ.¹⁷ Mine kala ilâ luma njana pasauja kâ ilo ku iporo ngua kunzi Juda tamâta wa Grik tamâta wa, kinzi njinde uru siwâŋgi sipanea Maro Kindeni. Aku ikura zo zo i uru ilâ pa lawea njinde ao njini njana iporo kunzi tamâta simo nia njinde tona.¹⁸ Andeta pananâŋa tamâta pinde, kinzi njinde papa Epikurian ngu wa Stoik ngu wa, ande siporo sipawa ngua kuku Paulo. Paulo uru itula pâri ara njana Yesu tava ne mandinja lâ mateŋa nianzi. Mine kala pananâŋa tamâta pinde siporo tu, “Tamâta ndai i tamâta njana iporo ngua kaŋa-kaŋa kâ. Kala njine iporo ngua duvi mana.”¹⁹ Lawea pinde nde siporo tu, “Tiambo iporo itula ngua njanazi lawea pinde nenzi maro tâ.”

¹⁹ Tia ku sikai Paulo silâ panzi tamâta njalajala njinde uru sipasau simo Areopagus ngu nenzi pasauja nia. Aku sipai Paulo tu, “Noko uru kutula ngua wasaseki panzi tamâta, aku maka katu kasama ngua njinde kilala.²⁰ Maka tanjama kaloŋo noko kawa ngua, ande kasama tu ngua njinde nde kie piti ndo. Mine kala maka katu kasama ngua njinde kie sono.”²¹ (Kinzi tamâta rârâni lâ Atens lawea, sitavanzi tamâta pinde munja sipile warakanzi nenzi lawea ku simâ simo Atens, kinzi tamâta njinde rârâni nde ilonzi ndo pa ngua nâ. Ikura zo zo uru sisaŋa ku sipalono siveta ngua wasaseki pinde.)

²² Njineŋga Paulo imandi lâ ilo-kalo tamâta njinde naonzi lâ Areopagus ngu nenzi pasauja nia, aku iporo tu, “Miki tamâta lâ Atens, nanenju morâŋa tu miki uru kamandi kaika ndo njana kapaveta kuku paneŋa ne mâsi wa wâŋgiŋa ne mâsi wa.²³ Nanayoni nanja apete alâ wa amâ wa, aku matâŋgu amora nemi maro tainzi. Nanja alea sono pa kekeleke njinde, aku amora nemi paneŋa nia tonje tona. Kinzi munja sinjere ngua lâ paneŋa nia njinde tini mine tu, ‘Njine nde maro tonje ne paneŋa nia,

taitu tasama i kilala tia.’ Ande kala Maro njinde miki kazizâla njana ku kapanea koa tia nâ, kala njine narja ma atula i kilala pwataki pami.

²⁴ Maro Kindeni ipulia tâno tava kelekele rârâni ikeno tâno kulu, aku ikai maro pa samba wa tâno wa. Mine kala i uru imo luma sapâna tonje tamâta mbaunzi sipa, ande tia. ²⁵ I ilo pa kelekele tonje kinda tamâta taveta lâ mbaunda njana isuka i kâ, ande tia ndo. I tamwata nâ uru via wa ko-roani wa kelekele rârâni ilua kinda tamâta. ²⁶ Nia ndoyo ipulia tamâta taitu nâ, njineŋga lâ tamâta njinde ne vâsa ipulianzi tamâta rârâni sipânga, ku ionzi sikura nia nia lâ tâno kulu. I tamwata nâ muŋga ipatea zo wa tâno ne keru wa lawea wa panzi. ²⁷ Maro Kindeni iveta mine njana kinda tamâta rârâni ma taroto njana i kâ. Ambo tu kinda ma tatâtâŋjo lee, ande ma tasânda i kulu. Andeta i uru imo malawae njana kinda taitu-taitu kâ, ande tia. ²⁸ ‘Kinda uru takai via lâ i mbau, aku i uru isuka nenda moŋa. Mao nâ, kinda uru tamo i simbo nâ tini laiti.’ Njinde iyoke njua tonje nemi ilo-kalo tamâta muŋga siporo tu, ‘Kinda kala tamo i ne vâsa’.

²⁹ Mao nâ, kinda tamo Maro Kindeni ne vâsa. Mine kala kinda ma ilonda pateu tu Maro Kindeni kilala nde itogo ‘gol’ wa ‘silva’ wa mira ara pinde wa, mine ndimo. Aku ma ilonda pateu tu tamâta tonje ne ilo-kalo wa mbau wa ikura njana iveta Maro Kindeni kilala ipânga itogo pareŋa-mâsi, mine ndimo. ³⁰ Muŋgani, ande kinzi tamâta nenzi ilo-kalo tia. Mine kala Maro Kindeni njandai wisi nâna njana vetâŋa rârâni siveta njinde nga. Taitu lâ zo njine i itu njua kaika panzi tamâta simo nia ndoni mine tu, ‘Miki ma kapalele ilomi kalomi’. ³¹ Maro Kindeni ne njua njinde nde duvi mine; siŋgani ipatea zo tonje njana ma ipare nia sondo panzi tamâta rârâni njana nenzi vetâŋa kâ. I muŋgani ipatea tamâta tonje njana ikatona zo njalae njinde kâ. Aku tamâta njinde imâte lâ, njineŋga Maro Kindeni via ilua kala imandi lâ materja nianzi imo via kilo. Aku mâsi njinde itula pwataki tu Maro Kindeni ne zo njalae njinde ma muli ipânga mao kanaŋo.” Paulo iporo njua mine.

³² Kinzi tamâta njalâŋala siloŋo Paulo ne njua njana tamâta tonje imandi lâ materja nianzi imo via kilo, njineŋga siporo njua pavaligiŋa papa. Anja pinde nde siporo tu, “Maka iloma tu zo tonje noko ma kuporo kutula njua njinde pama kilo”. ³³ Njineŋga Paulo ipilenzi ku ilâ. ³⁴ Andeta tamâta pinde kalonzi tawana Yesu, aku sipono muli pa Paulo. Areopagus ngu nenzi tamâta njalae tonje, i njana mine Dionisius, ande i kalo tawana Yesu. Aku taine tonje, i njana mine Damaris, i kala kalo tawana mine nâ. Aku tamâta pinde kala kalonzi tawana tona.

18

Paulo itula njua pwataki lâ Korin lawea

¹ Njinde ilâ lâ, njineŋga Paulo ipile Atens lawea aku ilâ pa Korin lawea.

² Aku lâ lawea njinde, Paulo isânda Juda tamâta tonje kulu, i njana mine Akwila. Akwila nde Pontus lawea warika. Munga i kaiwa Prisila rua soka papa Itali tâno kâ simâ, njana tu Rom nenzi koipu njalae Klodius iporo njua tukuŋa tu kinzi Juda tamâta ma sipile Rom lawea ku silâ pa lawea pinde. Aku Paulo nde ilâ imoranzi Akwila kuku kaiwa rua. ³ Paulo ilo pateu tu ma imo kunzi rua, njana tu kinzi uru siveta wurâta taituni itogo Paulo iveta mine. Kinzi uru sisuta meme karae siveta pâla, aku sikai mbaliŋa njana wurâta njinde kâ. Mine nde Paulo imo ndaina ikai wurâta kunzi. ⁴ Aku ikura zo zo, lâ Juda nenzi pwareŋa ne zo sapâna rârâni, ande Paulo ilâ Juda nenzi luma njana pasauŋa kâ ilo ku iporo ipawa njua kunzi tamâta simo njinde. Itu ma ikai kinzi Juda tamâta wa Grik tamâta ilonzi kalonzi lâ taitu, njana ma kalonzi tawana Yesu kâ.

⁵ Pa zo njinde Sailas ku Timoti rua sipile Masedonia tâno ku sindue simâ sipânga Korin lawea lâ. Njineŋga Paulo ipile wurâta njana isuta meme karae kâ, ku iveta wurâta taitu nâ njana itula pâri ara ikura zo rârâni. Iporo kaika itula njua pwataki panzi Juda tamâta tu Yesu tamwata nde Kirisi. ⁶ Andeta kinzi sipaloŋo papa Paulo, ande tia; siporo njua pavaligiŋa nâ papa. Mine kala Paulo iveta mâsi tonje lâ naonzi. I ipu tâno gawura piti lâ ne pasawaŋa tini, aku ipainzi tu, “Ambo miki ma kapayaula, ande njinde warakami nâ nemi soki. Naneŋgu soki tonje njana njine kâ tia. Kala njine ma apilemi ku lâ panzi tinikoa ngu nâ.”

⁷ Njineŋga Paulo ipile luma njana pasauŋa kâ, aku ilâ pa Korin lawea warika tonje ne luma, i njana mine Tisias Jastus. Tamâta njinde uru iwâŋgi pa Maro Kindeni, aku ne luma imandi Juda nenzi luma njana pasauŋa kâ tini laiti. Aku Paulo imo luma njinde. ⁸ Aku tamâta tonje, i njana mine Krispus, ande uru ikatona Juda nenzi luma njana pasauŋa kâ njinde. I tavanzi natu-kaiwa nde kalonzi tawana Maro Njalae. Aku tamâta rârâ lâ Korin lawea kala siloŋo Paulo ne njua ku kalonzi tawana mine nâ, kala silili pâri ara ne lâa.

⁹ Simo lee ku mbo tonje, njineŋga Paulo imora mâsi tonje lâ ne mbupuleŋa. Maro Njalae iporo papa mine tu, “Noko ma kururu ndimo. Kuporo njua pwataki, aku kusae kawa ndimo. ¹⁰ Njana tu narja ma amo kuno, aku tamâta tonje ma ikura njana imandi ikai kazâŋa pano wa nâna ilano, ande tia. Naneŋgu tamâta kambwanjenzi rârâ nde simo lawea njine.” ¹¹ Mine kala

Paulo imo Korin laweani ikura mbwera taitu nga nzimona lima kanaanjo taitu, aku imo ipanananzi Maro Kindeni kawa nguani.

¹² Imo lee ku muli, njineŋga Galio ipânnga ikai koipu ŋalae lâ Grik tâno. Aku lâ zo njinde kinzi Juda tamâta ilonzi taitu simandi ku sikai kazâŋa pa Paulo. Sikai Paulo silâ pa ŋgua nia, aku siporo tu, ¹³ “Tamâta ŋai uru ipanananzi tamâta ŋana sipu mulinzi pa ŋgua tukuŋa, ŋana tu i uru ipanananzi vetâŋa soki-soki ŋana siwâŋgi sipanea Maro Kindeni.”

¹⁴ Paulo nde itu iporo ŋgua taulo panzi, andeta koipu ŋalae Galio ipainzi Juda tamâta njinde tu, “Opopo, miki Juda tamâta! Ambo tu tamâta njine muŋga ilaŋa ipole ŋgua tukuŋa tâku iveta vetâŋa soki tonje tâ, ande ara, nanja ma aloŋo nemi ŋgua. ¹⁵ Taitu miki kamâ kakasonja nanja ŋana ŋgua wa ŋoa pinde ŋana miki warakami nâ nemi ŋgua tukuŋa kâ. Mine nde kalo loko, miki warakami nâ ma kaveta njine sonde. Nanja tiningu pwâka tu aloŋo ŋgua ŋana mâsi mine kâ.” ¹⁶ Galio iporo ŋgua njine lâ, njineŋga injaranzi ŋana ŋgua nia kâ. ¹⁷ Tia ku kinzi Juda tamâta sikai Sostenes, ina uru ikatona Juda nenzi luma ŋana pasauŋa kâ, aku sipu pâta lâ ŋgua nia nao. Anja koipu Galio nde ilo râra ŋana nenzi vetâŋa njinde kâ, ande tia.

Paulo itaulo ilâ pa Antiok lawea kilo

¹⁸ Paulo imo Korin laweani ikura zo pinde lâ, njineŋga ilâ pa Senkria lawea ku igiru i tamwata kulu pwau piti lâ. Iveta mâsi mine ŋana itula panzi tamâta tu i muŋga iveta ŋgua pânja tonje kuku Maro Kindeni. Iveta mâsi njinde lâ, njineŋga ikâki wâŋga tonje kulu kunzi Prisila ku Akwila rua, aku sipilenzi kalo-tawana tamâta ku silâ pa Siria tâno. ¹⁹ Kinzi silâ lee sitoa Efesus lawea, njineŋga Paulo ipilenzi Prisila ku Akwila rua. Aku i simbo nâ ilâ Juda nenzi luma ŋana pasauŋa kâ ilo, aku iporo ŋgua panzi Juda tamâta simo njinde. ²⁰ Kinzi Juda tamâta sino Paulo tu ma imo ndaina kunzi ikura zo pinde. Andeta Paulo ipainzi tu, “Nanja ma amo njine kuku miki tia.” ²¹ Paulo iveta ŋana ma ipilenzi ku ilâ, njineŋga ipainzi tu, “Ambo Maro Kindeni ma ipatea nzâla pana, ande nanja ma ataulo amâ amo kumi kilo”. Iporo ŋgua mine lâ, njineŋga ikai wâŋga kilo ku ipile Efesus lawea ku ilâ. ²² Wâŋga ikâwa ilâ lee itoa Sisaria lawea, njineŋga Paulo ipile wâŋga ku ikâki ilâ pa Jerusalem lawea. I ilo tu ma iporo ŋgua pinde panzi kalo-tawana tamâta simo njinde. Iporo ŋgua marumbu lâ, njineŋga indue ilâ pa Antiok lawea.

Apolos itula ŋgua pwataki lâ Efesus lawea

²³ Paulo imo Antiok lawea ikura zo pinde lâ, njineŋga ipilenzi ku iyoka ilâ pa lawea pinde ikeno Galesia tâno wa Frigia tâno wa.

Ilâ ikura tâno njinde ndoni ku ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta râraŋi simo njinde.

²⁴ Aku pa zo njinde, Juda tamâta tonje, i ŋa mine Apolos, ande ilâ imo Efesus lawea. I tamwata ne lawea tina nde Aleksandria. I nde tamâta ŋana iporo ŋgua ara kâ, aku i muŋga ipanâna sonde ndo ŋana Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini. ²⁵ Kinzi tamâta pinde muŋga sipanana i ŋana Maro Nalae ne nzâla kâ, aku i ilo ndo tu ma ipono muli pa Maro Nalae. I uru iporo itula ŋgua sonde nâ ŋana vetâŋa râraŋi Yesu muŋga iveta njinde. Taitu isama Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata nâ ne lââ-liliŋa. ²⁶ Apolos iruru ŋananzi tamâta, ande tia. Ilâ Juda nenzi luma ŋana pasauŋa kâ ilo ku iporo kaika itula ŋgua pwataki. Anja Prisila ku Akwila rua siloŋo i kawa ŋgua njinde, njineŋga sikai Apolos silâ nenzi luma ilo ku situla Maro Kindeni nzalani sonde ndo papa.

²⁷ Apolos njineŋga ilo pateu tu ma ilâ pa Grik tâno. Mine kala kinzi kalo-tawana tamâta lâ Efesus lawea ilonzi taitu kuku i, aku sipu tini kaika papa tu ma ilâ kâ. Kinzi singere ŋgua lâ pepa tonje tini ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Grik tâno, aku sipainzi tu ma sikai i. Njineŋga Apolos ilâ ipânnga Grik tâno, aku iveta wurâta sonde ŋana ivilanzi tamâta, kinzi njinde Maro Kindeni muŋga ipaŋo ilonzi kalonzi ŋana kalonzi tawana i. ²⁸ I uru imandi kaika iporo ŋgua lâ tamâta naonzi ŋana ilelea Juda tamâta nenzi ŋgua palanjeŋa. I uru ikai Maro Kindeni kawa ŋgua, nguani ndaina munga singere lâ pepa tini ikeno, aku itula pwataki tu Yesu tamwata nde Kirisi.

19

Paulo itula ŋgua pwataki lâ Efesus lawea

¹ Apolos imo Korin lawea yo, aku pa zo njinde Paulo iyoka nzâla ikatona tuu tini pinde ilâ ipânnga Efesus lawea. Ipânnga lâ, njineŋga isânda kalo-tawana tamâta pinde kulunzi lâ lawea njinde.

² Aku ikasonjanzi tu, “Muŋga, lâ zo njinde miki kao nemi kalo-tawana ilâ mao pa Yesu, ande miki kakai Koroani Sapânja lâ zoni ndaina, tiya?” Andeta kinzi nde siporo tu, “Tia, maka ŋandai kalonjo ŋgua tu Koroani Sapânja tonje imo.” ³ Ande Paulo ikasonjanzi tu, “Anja miki kalonjo ea ne ŋgua njineŋga kakai lââ-liliŋa.” Kinzi situ lâ kawa tu, “Maka kalonjo Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne ŋgua lâ, njineŋga kakai lââ-liliŋa.”

⁴ Aku Paulo ipainzi tu, “Muŋga Yoane ilil-inzi Juda tamâta ku itula Yesu parina mine tu, ‘Ambo miki ma kapalele ilomi kalomi mao nâ, ande miki ma kakai lââ-liliŋa. Aku kao nemi kalo-tawana ilâ pa tamâta njinde iyoka nanja muliŋgu mwânja imâ.’” ⁵ Kinzi siloŋo Paulo ne ŋgua njinde, njineŋga silili pâri ara ne lââ lâ Maro Yesu ŋa. ⁶ Paulo nde io

mbalau kâki lâ kulunzi lâ, njinennga Koroani Sapâna indue imâ panzi. Njinennga siporo lawea pinde nenzi ngua wasaseki kaŋa-kaŋa, aku situla ngua itogo ngua-tulâna tamâta uru situla mine. ⁷ Kinzi tamâta njinde kambwanjenzi ipânga saŋao kanaanjonzi rua.

⁸ Njinennga Paulo ilâ Juda nenzi luma njana pasauja kâ ilo, aku iporo kaika itula Maro Kindeni kawa ngua panzi. Iveta mine nâ imo ndaina ikura nzimona njato lâ. Itu igagati ilonzi kalonzi njana ma sisama Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ. ⁹ Anja kinzi pinde nde sipasakana ilonzi kalonzi kaika ku kalonzi tawana tia. Aku lâ ngu njalae naonzi kinzi tamâta njinde siveta kapa-kapa njana Maro Njalae ne nzâla kâ. Mine kala Paulo ipilenzi tamâta njinde ku ikainzi kalo-tawana tamâta nâ simâ simo kuku. Aku ikura zo zo itula ngua panzi tamâta njinde uru sipasau lâ Tiranus ne pepa luma. ¹⁰ Paulo iveta mine nâ imo ndaina ikura mbwera rua lâ. Iveta mine lee, aku tamâta rârâni simo Esia tâno nde siloŋo Maro Njalae kawa ngua, kinzi Juda tamâta wa Grik tamâta wa.

Seva natu tamâne sitogo tu sisokinzi koroani saka piti

¹¹ Maro Kindeni io mâsi kaika kie-kie lâ Paulo mbalau tini. ¹² Mine kala kinzi tamâta lâ Efesus lawea uru sikai kelekele pinde itogo lalava turâna kâ wa lalava naonzi puŋa kâ muŋga ikeno Paulo tini. Kinzi uru sikai kelekele njinde silâ panzi pukonja tamâta, njinennga pukonja tamâta njinde tininzi ara lâ. Aku koroani saka sikâwa piti lâ ilonzi tona.

¹³ Anja Juda tamâta pinde uru silâ wa simâ wa, sikai wurâta njana sisokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi, aku uru sikai mbumbu njana nenzi wurâta njinde kâ. Kinzi pinde sipatogo njana siveta mine lâ Maro Yesu njana, andeta njandai kalonzi tawana Yesu njana. Kinzi uru siporo ngua panzi koroani saka mine tu, “Naŋa aporo kaika pano lâ Maro Yesu njana, ina tamâta njinde Paulo uru iporo itula ngua njana. Noko pwâwa kulâ!”

¹⁴ Aku Juda nenzi patarawâna tamâta njalae tonje imo ndaina, i njana mine Seva. I natu tamâne lima kanaanjonzi rua nde uru siveta mâsini ndaina. ¹⁵ Andeta zo tonje koroani saka itu lâ kawanzi mine tu, “Naŋa asama Yesu kilala lâ, aku aloŋo Paulo parina lâ. Anja miki nde ea kinzi, a?” ¹⁶ Koroani saka iporo mine lâ, aku marumbu. Tamâta njinde koroani saka muŋga ipakâe kuku nde isonja kâki panzi Seva natu ipara kunzi ku ipolenzi lâ. Iyaula karaenzi pwapwataki kala seenzi ipânga, aku isaraka nenzi pasawaŋa tona. Iveta mine lâ, njinennga Seva natu njinde nde sipile luma njinde ku sikâwa wuwulonzi nâ silâ.

¹⁷ Kinzi Juda tamâta wa Grik tamâta simo Efesus lawea njinde nde siloŋo ngua njana mâsi njinde kâ, njinennga rurunja njalae tina ipânga panzi tamâta rârâni. Aku sipanea Maro Yesu sisuka i njana kâki. ¹⁸ Aku pinde rârâ nde kalonzi tawana Yesu, njinennga simâ ku sipatula vetâna soki rârâni muŋga siveta njinde. ¹⁹ Aku tamâta ngu njalae, kinzi njinde muŋga siveta nzâmbe sakamao, ande sigona nenzi pepa njana nzâmbe sakamao kâ ku sirumbia lâ ngu naonzi. Pepa njinde rârâni ne kulu nde ipânga ikura mbumbu 50,000 mine. ²⁰ Njana mâsi njinde kâ Maro Njalae kawa ngua ipânga kaika isala nia ilâ.

Kinzi tamâta lâ Efesus lawea siveta ndunenja njalae tina

²¹ Njinde marumbu lâ, njinennga Paulo ilo patewa tu ma iyoka ilâ pa Masedonia tâno wa Grik tâno wa, njinennga ma ikâki ilâ pa Jerusalem lawea. Aku ilo patewa tu, “Naŋa ma alâ mine, njinennga ma alâ pa Rom lawea tona.” ²² Njinennga ionzi ne kuleŋa tamâta rua, Timoti ku Erastus rua, silâ pa Masedonia tâno. Anja Paulo tamwata nde imo tini lâ Esia tâno.

²³ Pa zo njinde tamâta pinde sikai kazâna pa Maro Njalae ne nzâla, aku siveta ndunenja njalae tina ipânga. ²⁴ Tamâta tonje imo ndaina, i njana mine Demetrius. I uru iveta wurâta njana ikai mira “silva” ku ipa luma laŋeŋa kiri-kiri itogo Artemis ne luma sapâna mine. Artemis nde Efesus lawea nenzi maro taine njalae. Demetrius uru iwae wurâta panzi ne tamâta pinde njana siveta kelekele njinde kâ, aku sikai mbaliŋa njalae njinde. ²⁵ Pa zo njinde Demetrius igonanzi ne wurâta tamâta njinde sitavanzi tamâta pinde uru siveta wurâta taituni njana siveta pareŋa-mâsi kâ. Aku ipainzi tu, “Njingu-nambwe wukale, miki kasama tu mbaliŋa njalae nde uru ipânga lâ nenda wurâta tini. ²⁶ Aku miki kalonjo wa kamora tu tamâta njinde Paulo uru ilaŋenzi tamâta rârâ ku izavaru ilonzi kalonzi. Andeta iveta mine lâ Efesus lawea nâ, ande tia. Iveta mineni lâ Esia tâno pinde tona. I uru iporo mine, ‘Maro ndia taveta lâ mbalaunda, ande njinde nde maro laŋeŋa nâ.’ ²⁷ Paulo ne ngua njinde nde njana iyaula nenda wurâta parina. Aku ngua kaŋa mine ikura njana iveta nenda maro taine njalae Artemis ne luma sapâna ipânga kelekele kaa nâ lâ tamâta ilonzi kalonzi tona. Lâ zo njine tamâta rârâni simo Esia tâno, sitavanzi tamâta rârâni simo tâno ndoni, ande uru siwâŋgi sipanea maro taine njine. Taitu Paulo ne ngua nde njana iyaula maro taine njine njana kâ.” Demetrius iporo ngua mine.

²⁸ Kinzi siloŋo ngua njinde lâ, aku wisinzi nâna njalae tina. Mine nde simandi sisarâwa kawanzi njalae mine tu, “Maka Efesus nema

maro Artemis i nde maro njalae!”²⁹ Kinzi tamâta rârâni kawanzi pakâe-pakâe mine sisarâwa ilâ ikura lawea njinde ndoni. Aku ngu njalae ilonzi taitu silâ ku sikainzi Gaius ku Aristarkus rua silaenzi sipalilu silâ pa luma njana pasauja kâ. Kinzi tamâta rua njinde nde Masedonia tâno lawea warakanzi uru siveta wurâta kuku Paulo.³⁰ Paulo tamwata ilo tu ma ilâ iporo ngua panzi tamâta lâ pasauja nia, andeta kalo-tawana tamâta siruru ku situ kaika njana.³¹ Aku Rom nenzi koipu pinde lâ Efesus lawea kala ilonzi mine nâ, kala sipasupwa imâ pa Paulo siporo kaika tu i ma iyâti ilâ pasauja nia kunzi ngu njalae njinde ndimo. Koipu njinde munja siveta mete kuku Paulo.

³² Aku tamâta ngu njalae njinde ilonzi ipânja kapa lâ. Pinde sisarâwa siporo ngua kie tonje, anja pinde nde siporo ngua kaja tonje. Aku kinzi rârâni sizizâla tu njana sâ kâ nga simâ sipasau lâ pasauja nia.³³ Njine nja kinzi Juda tamâta sizuzuja tamâta tonje, i njana mine Arisande, iyâti ilâ pasauja nao. Kinzi ilonzi tu i ma iporo itula mâsi njinde kie pwataki panzi ngu njalae. Arisande nde mbau kâki itogo panzi tu ma iporo njine pwataki panzi.³⁴ Andeta simora i kilala pwataki tu i nde Juda tamwata. Mine kala kinzi rârâni ilonzi ilâ taitu ku sisarâwa kilo tu, “Maka Efesus nema maro Artemis i nde maro njalae!” Kawanzi kâki rege sisarâwa siporo ngua ndainani nâ ikura kari tai rua.

³⁵ Kari tai rua ilâ lâ, njine nja Efesus nenzi pepa njereja tamâta imandi ku itoto nenzi ngua. Iporo tu, “Miki Efesus ngu, kalojo nja! Kinzi tamâta simo tâno ndoni nde sisama tu Efesus nde lawea njana ikatona Artemis ne luma sapâja tava ne mira sapâja njinde munja imbe iyoka samba ilo indue imâ.³⁶ Tamâta tonje ikura njana iporo tu ngua njine nde mao tia, ande tia. Mine nde miki kaporo ndimo, kawami buu nâ. Miki ma kapasusu njana kaveta vetâja tonje walele ndimo.³⁷ Miki munja kakainzi tamâta rua njai kamâ, ambo taitu kinzi rua njandai sipanawe kekelele tonje lâ luma sapâja nja. Aku njandai siporo ngua pavaligija pa nenda maro taine nja.³⁸ Ambo Demitrius tavanzi ninambwe njene ngua tâ ikeno pa tamâta tonje, ande ara, nenzi zo ikeno njana sipawa ngua kâ. Kinda nenda koipu ma silojo nenzi ngua.³⁹ Ambo nemi ngua pinde ikeno mo njai yo, ande ara njana miki warakami ma kaveta njine sondo lâ pasauja mao tonje.⁴⁰ Taitu kala njine kazâja nde laiti njana ipânja pa kindâ kâ, njana tu kindâ taveta paraña kôa tia nâ. Paraña njine ne duvi tonje tia ndo. Ambo kinzi koipu ma sikasonja kindâ njana pasauja soki njine ne duvi kâ, ande ma takura njana taporo tatula njine kie pwataki panzi, ande ma tia.”⁴¹ Pepa njereja tamâta iporo ngua

mine lâ, njine nja isokinzi sipile pasauja nia siyâti silâ.

20

Paulo ne yokâja lâ Masedonia tâno wa Grik tâno wa

¹ Ngu ne ndujeja njalae njinde marumbu lâ, njine nja Paulo ipasupwa ilâ panzi kalo-tawana tamâta rârâni tu ma simâ taitu kuku i. Simâ lâ, ku iporo ngua pinde njana ipu tini kaika panzi kâ, njine nja iporo wisi-ara ne ngua panzi ku ipilenzi ilâ pa Masedonia tâno.

² Aku iyoka ilâ pa lawea pinde lâ nia njinde, iporo ngua njana ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta simo njinde. Iveta mine lee marumbu lâ, njine nja ilâ ipânja Grik tâno.³ Imo Grik tâno ikura nzimona nja to lâ, njine nja i ilo pateu tu ma ikai wânja ilâ pa Siria tâno kâ. Andeta pa zo njinde kinzi Juda tamâta siporo sipa ngua njana sipu Paulo pâta imâte kâ. Paulo ilonjo ngua njinde lâ, aku ilo pateu tu ma itaulo ilâ pa Masedonia tâno kilo.⁴ Aku tamâta pinde soka kuku Paulo silâ. Kinzi tamâta njinde njanzi nde mine: Pirus natu Sopater, i Beria lawea warika; anja Aristarkus ku Sekundus rua, kinzi Tesalonaika lawea warakanzi; anja Gaius, i Derbe lawea warika; anja Timoti; anja Tikikus ku Trofimius rua, kinzi Esia tâno warakanzi.⁵ Kinzi tamâta njinde soka simunja silâ sindanje maka lâ Troas lawea.

⁶ Juda nenzi zo sapâja njana sika puroja ne “yisi” tia kâ marumbu lâ, njine nja maka kakai wânja tonje ku kapile Pilipai lawea kalâ. Kalâ lee katoa Troas lawea. Maka kamo Troas ikura kari lima lâ, njine nja kapakâtu kunzi tamâta njinde simunja sindanje. Aku maka kamo Troas laweani ikura kari lima kanoja rua kilo.

Paulo ivila tamâta tonje lâ Troas lawea, i njana mine Yutikus

⁷ Maka kamo Troas lawea yo, aku sânda, njine nja kapasau kunzi kalo-tawana tamâta njana kaka waija sapâja kâ. Aku Paulo imandi iporo ngua panzi, njana tu wurita kilo i ma ipilenzi ku ilâ. Mine kala imandi iporo ngua njalae ilâ ilâ lee mbo ngini-ngini.⁸ Sinâla rârâ nde ipane nia lâ luma ilo kisiña pwataki ikeno âta maka kapasau njinde.⁹ Aku tamâta limoa tonje, i njana mine Yutikus, ande isaona nzâmba ne nzâla mota. Paulo nde iporo ngua luandondo, aku Yutikus mata tutu njana ikeno kâ. Njine nja ikeno utu lâ, aku pata iyoka pa âta indue ilâ ipu tâno. Kinzi sipalilu sindue ku sikai kâki, andeta imâte lâ.¹⁰ Aku Paulo nde iyoka indue, njine nja isonja ilâ ikeno tamâta limoa kulu ku iliko kaika. Njine nja Paulo ipainzi tamâta tu, “Miki wisimi motu ndimo! I via nâ imo njai.”¹¹ Paulo ikâki kilo ku ipwataki puroja ika

lâ, njineŋga iporo ŋgua panzi kilo lee mbwale pwataki, aku kari ikâki. Njineŋga ipilenzi ku ilâ. ¹² Arŋga tamâta limoa njinde nde imo via nâ. Kinzi tamâta simora mine ku wisinzi ara nâ sikai silâ.

Paulo ipile Troas lawea ku ilâ Miletus lawea

¹³ Maka kakai wânga kamunŋa kalâ katoa Asos lawea. Maka katu kapakâtu kuku Paulo lâ Asos ku kakai i tona lâ wânga kulu. I tamwata munŋani ipatea nzâla mine lâ, njana tu i ilo tu ma iyoka nzâla nâ ilâ ipânga Asos. ¹⁴ Paulo nde imâ isânda kuluma lâ Asos lawea, njineŋga kakai lâ wânga kulu ku kakâwa kalâ pa Mitilini lawea. ¹⁵ Maka kalâ lee katoa Mitilini lawea lâ, aku wurita kilo kapile lawea njinde ku kalâ lee kapânga Kaios sia tini laiti. Aku wurita kilo, njineŋga kambwaluu kalâ lee kapânga Samos sia. Aku mbwale kilo, njineŋga wânga ikaima kilo ku kalâ pa Miletus lawea. ¹⁶ Paulo munŋa ilo pateo tu ma ipole Efesus lawea ku ilâ. I tini pwâka tu ma imo sonŋo lâ Esia tâno. Ipasusu nâ, njana tu Juda nazi kumbwa Pentikos nde imâ ipânga laiti lâ, aku i ilo tu ma imora zo sapâna njinde lâ Jerusalem lawea tâ.

Paulo iporo wisi-ara ne ŋgua ilâ panzi Efesus ŋgu nenzi katonâna

¹⁷ Maka katoa Miletus lawea lâ, njineŋga Paulo ipasupwa ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Efesus lawea. I ilo tu kinzi katonâna ma sindue simâ kuku. ¹⁸ Kinzi katonâna nde simâ sipânga lâ, njineŋga Paulo ipainzi tu, “Miki warakami kasama lâ njana vetâna rârâni naŋa munŋa aveta, lâ zo munŋâna njinde apânga lâ Esia tâno, aku imâ lee ikura zo rârâni naŋa amo kumi. ¹⁹ Miki kamora wa kasama tu zo pinde kinzi Juda tamâta sipa ŋgua kaika tu ma sizavaru naŋa, aku uru amo tava ilonŋu malia njana nenzi ŋgua pâna njinde kâ. Taitu naŋa atawa warakângu nâŋgu ndue, aku aveta wurâta pa Maro Njalae nâ tava matângu sulu. ²⁰ Miki kasama tu naŋa aruru njana njinde kâ, ande tia. Naŋa uru apananami wa atula ŋgua njana avilami kâ. Naŋa aveta mine lâ tamâta naonzi lâ pasauŋa nia, aku aveta mine nâ lâ warakami nemi luma luma tava. ²¹ Ikura zo zo, naŋa uru aporo kaika atula ŋgua pwataki panzi Juda tamâta wa Grik tamâta wa. Naŋa uru atula Maro Njalae ne nzâla panzi tu ma sipalele ilonzi kalonzi ilâ pa Maro Kindeni, aku ma kalonzi tawana nenda Maro Njalae Yesu.

²² Miki kalonŋo ŋga. Kala njine Koroani Sapâna isowe ilonŋu kalonŋu kaika lâ njana naŋa ma alâ pa Jerusalem lawea kâ. Mâsi mana ma ipânga pana lâ Jerusalem, ande njine azizâla njana. ²³ Kelekele taitu nâ, ande naŋa asama lâ. Ikura lawea rârâni munŋa amo njinde, ande Koroani Sapâna uru itula

ŋgua pwataki pa naŋa tu naŋa ma amo luma sakamao ilo, aku ma asânda malia kie-kie. ²⁴ Ambo taitu naŋa ilonŋu njalae njana warakângu tiniŋgu kala apasilikana warakângu, ande tia. Njine nde kelekele kaa nâ. Naŋa ilonŋu ndo tu apono muli sondo pa nzâla ndia Maro Njalae Yesu ipatea pana, aku ilonŋu ndo tu aveta wurâta i munŋa ilana njinde lee marumbu ndo lâ. Njinde nde wurâta njana atula pâri ara njana Maro Kindeni ne wisi-wisi kâ.

²⁵ Naŋa munŋa amo njinimi, aku uru atula Maro Kindeni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ pwataki pami. Andeta kala njine naŋa asama tu miki rârâni ma kamora naŋa naonŋu kilo, ande tia. ²⁶ Mine kala njine apaimi tu ambo tamâta tonŋe lâ njinimi kalo tawana tia, kala Maro Kindeni ma muli izavaru i, ande nanenŋu soki tia. ²⁷ Nanenŋu ŋgua njine nde duvi mine; munŋa, naŋa aruru njana atula Maro Kindeni ne ilo-kalo rârâni pami, ande tia. ²⁸ Miki kapakatona warakami sondo ndo, aku kakatonanzi lama ŋgu sondo tona, ŋgu njinde Koroani Sapâna munŋa ipatea pami njana kamo nenzi katonâna. Mao nâ, miki kamo Maro Kindeni ne ŋgu nenzi katonâna tamâta, aku i tamwata Natu munŋa ipaliŋi see njana ikainzi piti lâ kondoma ilo. ²⁹ Naŋa asama tu muli, lâ zo njinde apilemi ku alâ, ande mbwâmbwa saka ma simâ sipânga njinimi, aku ma sizavarunzi lama pinde. ³⁰ Aku miki warakami nawalami pinde kala ma simandi siporo ŋgua lanŋa kie-kie tona. Kinzi ma silanzenzi kalo-tawana tamâta, njana ma sipono muli panzi. ³¹ Mine nde kapakatona warakami sondo, aku kalomi ngere njana njine kâ; ikura mbwera njato lâ, ikura kari wa mbo wa, ande naŋa mainŋu njana apaŋo miki taitu-taitu ilomi kalomi kâ, ande tia ndo. Naŋa uru apananami tava matângu sulu.

³² Kala njine naŋa aomi kamo Maro Kindeni mbalau ilo tava pâri ara njinde njana i ne wisi-wisi kâ. I ne wisi-wisi njinde nde njana isuka miki njana kamandi kaika kâ, aku njinde itula pwataki tu i ma muli iveta vetâna ara ndo panzi tamâta njinde munŋa ipateanzi tu simo i ne ŋgu. ³³ Naŋa munŋa ilonŋu yosi njana tamâta tonŋe ne mbaliŋi wa lalava wa, ande tia. ³⁴ Miki warakami kasama tu naŋa warakângu mbaunŋu akai wurâta ku apavila warakângu njana kelekele ndia ikeno pana tia njinde. Aku naŋa uru avilanzi tamâta njinde uru simo kuna tona. ³⁵ Naŋa munŋa aveta wurâta kie-kie, aku wurâta njinde rârâni itula nzâla pami. Mao nâ, kinda ma taveta wurâta kaika mine nâ njana tavilanzi tamâta kâ, kinzi njinde sikura njana sipavila warakanzi tia. Ara njana kinda ma kalonda ngere sondo njana ŋgua njinde Maro Njalae Yesu tamwata munŋa iporo

mine tu, ‘Ambo tamâta pinde kelekele silua kinda, ande kinda uru tandeka njalae koŋa tia. Taitu nenda ndekâŋa ipâŋga njalae tina lâ zo ndia kinda kelekele talanzi tininda pinde.’”

³⁶ Paulo iporo ngua njine marumbu lâ, njineŋga ipare tuku kunzi katonâŋa njana ikai noŋa kâ. ³⁷ Sikai noŋa lâ, njineŋga kinzi rârâni sita pâta ku siliko Paulo kaika sinzumwa. ³⁸ Njana tu Paulo munga ipainzi tu, “Miki ma kamora naŋa naonŋu kilo tia”, aku ngua njinde iveta ilonzi malia ndo. Njineŋga sikai Paulo silâ ku sio lâ wâŋga kulu.

21

Paulo ilâ pa Jerusalem lawea

¹ Maka kaloma sukâŋa njalae njinde, andeta kakâki wâŋga kulu ku kapilenzi kalâ. Wâŋga ikaima kayoke Kos sia kalâ. Aku mbwale pwataki, njineŋga kalâ kapâŋga Rodes sia. Njineŋga kalâ lee katoa Patara lawea.

² Lâ lawea njinde maka kasânda wâŋga tonŋe itu ilâ pa Fonisia tâno kâ, aku kakai wâŋga njinde kalâ. ³ Maka kalâ lee, njineŋga kamora Saiprus sia. Aku kapole sia njinde pa tinima njâsi kâ, njineŋga kalâ lee katoa Tair lawea lâ Siria tâno. Katoa njinde njana kinzi ma sio wâŋga ne kelekele pinde itoa lawea njinde.

⁴ Anŋa maka nde kalâ kasânda kalotawana tamâta pinde kulunzi, aku kamo ndaina ikura kari lima kanaŋo rua. Aku Koroani Sapâŋa itula ilo-kalo panzi kalotawana tamâta njinde, kala situ kaika pa Paulo tu ma ilâ pa Jerusalem ndimo. ⁵ Maka nema zo marumbu lâ lawea njinde, njineŋga kamandi njana kapilenzi kâ. Aku kinzi kalotawana tamâta njinde sitavanzî kaiwanzi natunzi nde sikaima kapile lawea ku kayâti kalâ pa sâwa nŋaŋe. Njineŋga maka rârâni kapare tukuma lâ sâwa ku kakai noŋa. ⁶ Noŋa marumbu lâ, njineŋga maka rârâni kaporo wisi-ara ne ngua, aku kakâki wâŋga kulu. Anŋa kinzi nde sitaulo silâ pa nenzi luma luma.

Ngua-tulâŋa tamâta Agabus itula ngua pa Paulo lâ Sisaria lawea

⁷ Maka kakai wâŋga kapile Tair lawea, njineŋga kalâ lee katoa Tolemes lawea. Maka kaporo wisi-ara ne ngua ilâ panzi kalotawana tamâta simo lawea njinde, aku kamo ndaina kunzi ikura kari taitu. ⁸ Aku mbwale kilo, njineŋga kapile Tolemes lawea ku kalâ lee katoa Sisaria lawea. Aku kalâ pa pâri-tamâta Pilip ne luma, ku kamo ndaina. Pilip nde tonŋe lâ kinzi tamâta lima kananŋonzi rua njinde munga ngu nenzi katonâŋa sipateanzi njana sisukanzi Yesu ne pâri-tamâta. ⁹ Aku Pilip natu taine taipa njapa simo, sikâe tia yo. Kinzi uru siporo situla Maro Kindeni kawa ngua.

¹⁰ Maka kamo Sisaria laweani ikura zo pinde lâ, njineŋga ngua-tulâŋa tamâta tonŋe ipile Judia tâno ku indue imâ Sisaria. Tamâta njinde njamine Agabus. ¹¹ Imâ ipâŋga kuma lâ, njineŋga ikai Paulo ne lalava mota njana ipu lâ kambwanŋe kâ, aku ipa i tamwata kie wa mbalau kaika lâ. Njineŋga iporo mine tu, “Koroani Sapâŋa ne ngua ikeno mine; ‘Kinzi Juda tamâta lâ Jerusalem lawea ma sipa lalava njine warika mine nâ, njineŋga ma sio lâ kinzi tinikoa mbaunzi ilo.’”

¹² Maka kalonŋo ngua njinde lâ, njineŋga maka katavanzî tamâta simo lawea njinde nde kaporo ngua kaika pa Paulo tu ma ilâ pa Jerusalem tia. ¹³ Taitu Paulo iporo taulo tu, “Njana sâ kâ nŋa miki kakai tiŋa kazavaru ilonŋu kalonŋu, a? Naŋa apaveta warakâŋgu ilonŋu kalonŋu sondo lâ njana amo luma sakamao ilo. Aku apaveta sondo lâ njana amâte lâ Jerusalem lawea tona, njana aveta Maro Njalae Yesu nja ipâŋga njalae.” ¹⁴ Maka kakura tu kalele Paulo ne ilo-kalo njinde, ande tia. Mine kala kapile nema ngua njinde. Maka kaporo tu, “Ara, Maro Njalae ma iveta papa ikura i tamwata ne pateâŋa mine.”

Paulo itula i tamwata parina panzi katonâŋa lâ Jerusalem lawea

¹⁵ Zo pinde ilâ lâ, njineŋga maka kaluku lâ njana kapile lawea njinde ku koka nzâla kakâki kalâ pa Jerusalem lawea kâ. ¹⁶ Kinzi kalo-tawana tamâta pinde lâ Sisaria lawea nde soka kuma kalâ, aku sikaima kalâ pa Nason ne luma. Nason nde Saiprus sia tamwata, aku i nanayoni ipâŋga kalotawana tamâta. I ilo tu maka ma kamo ne luma.

¹⁷ Njineŋga kalâ lee kapâŋga Jerusalem, aku kinzi kalo-tawana tamâta lâ lawea njinde ilonzi ara nâ sikaima kalâ kamo kunzi. ¹⁸ Aku wurita kilo, njineŋga Paulo iyoka kuma kalâ njana kamora Yamesi kâ. Kinzi ngu nenzi katonâŋa rârâni nde sipasau lâ simo kuku Yamesi. ¹⁹ Paulo iporo wisi-ara ne ngua pinde panzi lâ, njineŋga itapâri sondo nâ panzi njana vetâŋa rârâni Maro Kindeni munga isuka i njana iveta panzi tinikoa ngu tamâta.

Paulo ipono muli pa kinzi katonâŋa nenzi ngua, kala iveta mâsi tonŋe

²⁰ Kinzi katonâŋa silonŋo Paulo ne ngua marumbu lâ, njineŋga sipanea Maro Kindeni. Andeta siporo tu, “Nima-nambwe Paulo, kulonŋo nŋa. Kinzi Juda tamâta rârâ njinde nde sipâŋga kalo-tawana tamâta marumbu lâ. Aku kinzi rârâni nde ilonzi ndo tu ma sipono muli pa Mose ne ngua tukuŋa. ²¹ Andeta munga, tamâta pinde sisowe ngua laŋeŋa lâ noko tini mine tu, ‘Paulo uru ipanananzi Juda tamâta simo ngu pinde nŋininzi ikura nia nia, aku uru ipainzi tu ma sipu mulinzi pa Mose ne ngua

tukuŋa. I uru ipainzi tu, “Miki ma kavenzi natumi karaenzi ndimo. Miki ma kapaveta kuku mâsi sinŋa ndimo.”²² Kala njine kinzi tamâta njinde ma silonjo ŋgua tu noko kupânŋa lâ kala kumo Jerusalem. Mine nde kinda ma taveta mana.²³ Ara mbo, maka iloma pateva tu noko ma kuveta mine; maka nema tamâta njapa simo njai, aku kinzi muŋga sipa ŋgua kuku Maro Kindeni njana siveta mâsi tonŋe.²⁴ Noko ma kulâ kunzi tamâta njinde, aku kupoŋo muli pa mâsi njinde situ siveta njana tininzi mbâra-mbâra kâ. Aku noko ma kuko nzâla panzi tona, njana patarawâŋa tamâta ma igiru kulumi pwau. Ambo noko ma kuveta mine, ande tamâta rârâni ma sisama tu ŋgua njinde kinzi sisowe lâ noko tini nde laŋeŋa nâ. Kinzi ma sisama tu noko tamwata kala kupoŋo muli mine nâ pa Mose ne ŋgua tukuŋa.²⁵ Anŋa kinzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ŋgu, ande muŋga tanŋere ŋgua pinde lâ pepa tini ilâ panzi lâ. Kinda taporo pwataki panzi lâ njana ŋgua pâŋa muŋga taveta njinde. Kinda tapainzi tu ma sipakatona sondo, aku ma sika kâpwa njinde muŋga tamâta sipatarâwa panzi maro laŋeŋa ndimo. Kinzi ma sinu see ndimo, ku ma sika simbi tamâta sipa ŋandola kaika kala imâte njinde ndimo. Aku ma sipalulua tininzi potomule ndimo.” Kinzi katonâŋa siporo ŋgua njine pa Paulo.

²⁶ Aku wurita kipo, njineŋga Paulo ikainzi tamâta njapa njinde ku ipaveta kuku mâsi njana tini mbâra-mbâra kâ kunzi. Iveta mine lâ, njineŋga ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo aku iporo pwataki njana zo ndia nenzi mâsi njana tini mbâra-mbâra kâ ma marumbu lâ. Iporo tu i ma itaulo lâ zoni ndaina njana iveta ne patarawâŋa njana kinzi tamâta njinde taitu-taitu.

Kinzi Juda tamâta sikai Paulo kaika lâ luma sapâŋa ilo

²⁷ Mâsi njinde ne kari lima kanaŋo rua nde laiti njana marumbu kâ, njineŋga Juda tamâta pinde simora Paulo imo Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo. Kinzi tamâta njinde muŋga soka Esia tâno simâ. Kinzi simora Paulo, njineŋga sisowe tamâta rârâni ilonzi kalonzi ku sikale Paulo kaika.²⁸ Kinzi sisarâwa tu, “Wa, miki Isrel tamâta njai, kasukama ŋga! Tamâta njine uru ilâ ikura nia nia ipanananzi tamâta rârâni njana siveta ‘a’ pa nenda ŋgu wa nenda ŋgua tukuŋa wa luma sapâŋa njine wa. Andeta njinde nâ tia; ikainzi Grik tamâta pinde simâ luma sapâŋa ilo tona, aku mâsi njine iveta muso pa nia sapâŋa!”²⁹ Kinzi nenzi ŋgua njinde nde duvi mine; muŋga simora Trofimius, i Efesus lawea warika, imo kuku Paulo lâ Jerusalem lawea, aku situ Paulo ikai Trofimius ilâ luma sapâŋa ilo.

³⁰ Ŋgua laŋeŋa njinde ilâ ikura Jerusalem lawea ndoni, aku kinzi tamâta sipalilu simâ ku singunu patu. Njineŋga sikale Paulo kaika lâ luma sapâŋa ilo ku silae siyâti silâ pa nia yo. Siyâti silâ lâ, njineŋga walele nâ sisae luma sapâŋa ne nzâla giri lâ.

Zugu tamâta nenzi koipu ikai Paulo kaika

³¹ Ŋgu njalae njinde nde siveta njana sipu Paulo pâta imâte kâ, aku ŋgua ilâ pa Rom zugu tamâta nenzi koipu. Sitapâri papa tu, “Ayo, tamâta rârâni simo Jerusalem nde wisinzi nâna ku simandi njana sikai kazâŋa kâl!”³² Koipu ilonjo ŋgua njinde lâ, njineŋga walele nâ ikainzi zugu tamâta pinde sitavanzani nenzi katonâŋa, aku sipalilu sindue silâ panzi ŋgu njalae. Kinzi ŋgu matanzi kâki simoranzani zugu tamâta nenzi koipu ipalilu imâ kunzi zugu tamâta pinde, kala mbaunzi piti lâ Paulo tini, aku sipu kilo tia.

³³ Zugu tamâta nenzi koipu nde ilâ panzi, njineŋga ionzi zugu tamâta pinde tu ma silâ sipa Paulo lâ wâlo kaika rua. Njineŋga koipu ikasonjanzi ŋgu mine tu, “Tamâta njine nde ea. Iveta mana pami.”³⁴ Tamâta ŋgu njalae tina nde simo ndaina. Kinzi pinde nde sisarâwa siporo ŋgua kie tonŋe, anga pinde nde siporo ŋgua kaŋa tonŋe. Aku koipu ilonjo nenzi ŋgua sondo tia, njana tu nia ndunjeŋa njalae. Mine kala ipainzi ne zugu tamâta tu ma sikai Paulo silâ warakanzi nenzi luma ilo.³⁵ Sikai Paulo silâ sipânŋa luma ne nzâla tini laiti, njineŋga mbalaunzi nâ sisuka i kâki, njana tu tamâta ŋgu njalae nde situ sipu i pâta imâte.³⁶ Aku ŋgu njalae njinde soka kunzi ku sisarâwa siporo kaika tu, “Kapu pâta imâte!”

Paulo iporo itula ne kalo-tawana ne duvi panzi Juda tamâta

³⁷ Kinzi zugu tamâta siveta njana sikai Paulo sio lâ nenzi luma ilo, andeta Paulo iporo Grik ŋgua pa nenzi koipu mine tu, “Nanŋa ilonŋu tu aporo ŋgua pinde pano”. Koipu nde wisi moto iporo taulo tu, “Mana mana ŋga noko kulonjo Grik ŋgua, a?”³⁸ Nanŋa atu noko nde Isip tamwata njinde muŋga kumandi pwai kazâŋa pa Rom. Tiambo noko muŋga pwainzi tamâta 4,000 kakai pila njalaŋala kalâ pa nia bilimu tonŋe, tiya?”³⁹ Andeta Paulo itu lâ kawa tu, “Mine tia ndo. Nanŋa nde Juda tamwatânŋu. Nanŋa nana ipaguguanu lâ Tarsus lawea lâ Silisia tâno, aku nanenŋu lawea tina njinde ŋa nde ipânŋa njalae lâ. Nanŋa ilonŋu tu aporo ŋgua mbuku taitu panzi tamâta ŋgu njine.”

⁴⁰ Koipu nde isâu pa Paulo tu ma iporo panzi, njineŋga Paulo imandi luma ne tete kulu ku mbalau kâki panzi tu ma kawanzi buu sitambira tanjanzi pa i kawa ŋgua. Kinzi rârâni nenzi ŋgua ne ndunjeŋani marumbu lâ, njineŋga Paulo iporo panzi lâ Hibru ŋgua.

22

¹ Paulo iporo mine tu, “Nan̄a taingu-tata wa mama wukale, miki kaloŋo ŋga. Njine ma aporo ŋgua pwataki imâ pami mbo.” ² Ngu njinde nde siloŋo Paulo iporo panzi lâ Hibru ŋgua, njineŋa kawanzi buu nâ ku nduŋeŋa marumbu ndo lâ. Njineŋa Paulo iporo mine tu,

³ “Nan̄a nde Juda tamwatâŋgu. Nana ipaguguana lâ Tarsus lawea lâ Silisia tâno, andeta atumbu ŋalae lâ Jerusalem lawea njine. Aku Gamaliel ipanana nan̄a sondo ndo ŋana kindâ timbunda nenzi ŋgua tukuŋa rârâni. Mine kala nan̄a uru apono muli sondo ndo pa Maro Kindeni, itogo miki rârâni kala kaveta mine. ⁴ Nan̄a muŋga ayaulanzi tamâta njinde sipono muli pa Yesu ne ‘Nzâla’. Akai kazâŋa panzi taine wa tamâne wa, aku apa kenzi mbalaunzi kaika akainzi alâ aonzi lâ luma sakamao ilo, ŋana kinzi sambara ma sipunzi pâta simâte. ⁵ Mao nâ, nenda patarawâŋa tamâta ŋalae tavanzi nenda tamâta mbâna-mbâna rârâni nde sisama nan̄a parinâŋgu lâ. Kinzi rârâni sikura ŋana situla ŋgua njine pwataki. Muŋga, kinzi singere ŋgua pinde lâ pepa tini ilâ panzi ninzi-nambwe simo Damaskus lawea. Singere ŋgua ŋananzi Yesu ne kalo-tawana tamâta njinde muŋga sipile Jerusalem ku sikâwa silâ pa Damaskus. Aku nan̄a akai pepa njinde alâ pa Damaskus ŋana apanzi tamâta njinde kaika akainzi amâ Jerusalem, ŋana ma sikai nâna ŋana nenzi kalo-tawana kâ.”

Paulo itula i parina pwataki ŋana ipâŋga kalo-tawana tamâta

Pâri Tamâta 9:1-8, 26:9-18

⁶ “Nan̄a ayoka alâ lee kari imâ ŋgini, aku apâŋga Damaskus lawea tini laiti. Njineŋa walele nâ sinâla ŋalae iyoka pa samba indue imâ ipane nan̄a kaika lâ. ⁷ Nan̄a patana ndue akeno tâno kulu, njineŋa aloŋo kawa ŋgua tonje ne sarawâŋa tonje imâ pana mine tu, ‘Saulo, Saulo, ŋana sâ kâ ŋga noko kuveta wurâta ŋana kuyaula nan̄a, a?’ ⁸ Njineŋa aporo taulo tu, ‘Maro, noko nde ea.’ Aku Maro Njalae ipai nan̄a tu, ‘Nan̄a nde Yesu Nasarete tamwatâŋgu. Nan̄a nde tamâtani njine noko kuveta wurâta ŋana kuyaulana kâ.’ ⁹ Kinzi tamâta simandi kuku nan̄a njinde nde simora sinâla nâ, aŋga ŋgua iporo pa nan̄a njinde, ande siloŋo sondo ku sisama, ande tia.

¹⁰ Nan̄a akasoŋa mine tu, ‘Maro Njalae, kala njine nan̄a ma aveta mana’. Aku Maro Njalae ipaina tu, ‘Kumandi sânda ku pwoka kulâ Damaskus lawea ilo. Tamâta tonje imo lawea njinde, aku i ma iporo pano ŋana vetâŋa pinde apatea pano tu ma kuveta njinde.’ ¹¹ Nan̄a matâŋgu amora tia, matâŋgu leva-leva nâ, ŋana tu sinâla ŋalae

njinde muŋga ipane nan̄a kaika lâ. Mine kala nanenju tamâta sikai mbalaunju nâ situla nzâla pana, aku maka kalâ Damaskus lawea ilo.

¹² Aku tamâta tonje imo lawea njinde, i ŋa mine Aninia. I uru ipono muli sondo ndo pa Mose ne ŋgua tukuŋa, aku kinzi Juda tamâta rârâni simo Damaskus lawea nenzi morâŋa tu i nde tamâta ara. ¹³ I nde imâ ipâŋga imandi tiningu laiti, njineŋa ipaina tu, ‘Ninggu-nambwe Saulo, noko mata kumora kilo’. Aku lâ zo ndainani nâ nan̄a matâŋgu ara kilo amora i nao. ¹⁴ Njineŋa Aninia iporo tu, ‘Kinda timbunda nenda Maro Kindeni ipatea noko tu ma kusama i ne ilo-kalo. Aku ipatea lâ tu noko ma kumora Yesu, i Vetâŋa Sondo Warika, aku ma kuloŋo i ne ŋgua lâ i tamwata kawa tona. ¹⁵ Noko ma kumo Yesu ne tamâta ŋana kutula i parina pwataki panzi tamâta rârâni. Noko ma kutula ŋgua pwataki panzi ŋana vetâŋa rârâni kumora wa kuloŋo njinde. ¹⁶ Ayo, kala njine sâ tâ ikaino kaika, a? Kumandi sânda, aku kulili pâri ara ne lââ. Ambo noko ma kuno pa Yesu, ande i ma izavaru noko ne kiesaka piti lâ tini.’ ”

Maro Kindeni io Paulo ilâ ŋana itula pâri ara panzi tinikoa ŋgu

¹⁷ “Nan̄a amo lee ku muli, njineŋa ataulo amâ Jerusalem lawea kilo. Aku zo tonje amo Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo akai noŋa. Akai noŋa lee, njineŋa mâsi tonje imâ ipâŋga pana, itogo ambipole mwasina. ¹⁸ Nan̄a amora Maro Njalae, aku ipaina tu, ‘Kupile Jerusalem walele nâ ku pwâwa kulâ. Ambo noko ma kutula nan̄a parinâŋgu lâ lawea njine, ande kinzi ma ilonzi ara ŋana noko ne ŋgua, ande tia.’ ¹⁹ Njineŋa aporo taulo tu, ‘Maro Njalae, kinzi tamâta njinde warakanzi sisama tu muŋga nan̄a alâ pasauŋa ne luma rârâ ilolo ŋana apunzi tamâta njinde kalonzi tawana noko, aku aonzi lâ luma sakamao ilo tona. ²⁰ Muŋga kinzi sipu noko ne tamâta Setepana pâta imâte. Ina tamâta ŋana iporo itula noko parina kâ. Andeta lâ zoni ndaina nan̄a warakâŋgu amo kunzi, aku ilonju ara ndo ŋana nenzi vetâŋa njinde kâ. Aku nan̄a warakâŋgu akatona nenzi pasawanja, lâ zo njinde sipu i pâta imâte.’

²¹ Andeta Maro Njalae ipai nan̄a tu, ‘Noko kulâ. Nan̄a ma ao noko kulâ panzi tinikoa ŋgu simo malawae njinde.’ ”

Rom zugu tamâta nenzi koipu ikatona Paulo

²² Kinzi Juda tamâta siloŋo Paulo ne ŋgua ilâ imotu lâ njinde, njineŋa kawanzi ŋalae sisarâwa mine tu, “Tapu pâta imâte! Ambo tamâta mine imo via, ande njinde nde ara tia ndo!”

²³ Kinzi wisinzi nâna njalae njinde, aku sis-arâwa pwapwataki. Sikai nenzi pasawana luandondo piti ku sipu tâno pa naji, sipu tâno pa naji. Aku sinzoro tâno gawura siliŋi kâki tona. ²⁴ Tia ku zugu tamâta nenzi koipu ipainzi ne tamâta tu ma sikai Paulo silâ nenzi luma ilo. Aku ipainzi tu ma sipalili i lâ mbilâo ku sikasoŋa njana ngu nenzi wisinâna njinde ne duvi kâ. ²⁵ Kinzi zugu tamâta wâlo nâ sipa Paulo kaika njana ma sipalili kâ, andeta ipai zugu tamâta nenzi katonâŋa tonje imandi wanjira laiti mine tu, “Nanja nde Rom lawea warakângu, aku miki njandai kao naja alâ pa njua nia njga. Taitu njine miki katu kapalilina. Tiambo Rom ne njua tukuŋa isâu njana vetâŋa mine, tiya?”

²⁶ Zugu tamâta nenzi katonâŋa nde ilonjo Paulo ne njua njinde lâ, njineŋga ilâ iporo pa ne koipu. Aku ikasoŋa tu, “Kala njine noko kutu kuveta mana, a? Tamâta njine nde Rom lawea warika ma!” ²⁷ Njineŋga koipu ilâ pa Paulo, aku ikasoŋa tu, “Noko kuporo pwataki pa naja njga. Noko nde Rom lawea warika, tiya?” Ande Paulo iporo taulo tu, “Nanja atogo Rom tamwatâŋu mine”. ²⁸ Aku koipu iporo mine tu, “Nanja munja ao mbaliŋa njalae njinde ilâ panzi tamâta njalanjala, njineŋga singere njua lâ pepa tini tu naja lawea warika lâ Rom.” Ande Paulo iporo taulo tu, “Nanja aveta mine, ande tia. Naja mama nde Rom lawea warika sondo, aku njana nzâla njinde kâ naja apâŋga atogo Rom tamwatâŋu mine.”

²⁹ Paulo iporo mine, aku marumbu. Kinzi zugu tamâta walele nâ sio nenzi mbilâo ndue aku sipile Paulo silâ pa nia pinde. Aku nenzi koipu kala wisi motu mine nâ, njana tu Paulo nde itogo Rom lawea warika, andeta i munja ipa Paulo kaika koa tia nâ.

³⁰ Zugu tamâta nenzi koipu njinde nde ilo tu isama mine: njana sâ kâ njga kinzi Juda tamâta sisowe njua lâ Paulo tini. Mine kala wurita kilo, njineŋga ikai wâlo piti lâ Paulo tini, aku ipasupwa ilâ panzi patarawâŋa tamâta njalanjala sitavanzi Juda nenzi tamâta mbâna-mbâna rârâni. Iporo kaika panzi tu ma sipasau kuku i. Simâ sipasau lâ, njineŋga koipu ikai Paulo imâ ku injunu imandi naonzi.

23

Paulo itula njua pwataki panzi Juda tamâta njalanjala

¹ Paulo nde mata ilea sondo panzi tamâta njalanjala, njineŋga iporo mine tu, “Njingu-nambwe wukale, lâ nia ndoyo, aku imâ lee ipâŋga lâ zo njine, ande nanenju vetâŋa rârâni ikeno nia yo lâ Maro Kindeni nao. Naja uru aveta ikura i ne pateâŋa mine, aku ilonju ara njana warakângu nengu vetâŋa rârâni. Naja aveta vetâŋa tonje soki, ande tia.”

² Iporo njua mine lâ, njineŋga patarawâŋa tamâta njalae Aninia ipainzi tamâta simandi Paulo tini laiti njinde tu ma siponza i kawa. ³ Andeta Paulo ipai tu, “Noko kutogo ngumbi siŋga mine, karae nâ nde ara, anja ilo nde sâmbu! Maro Kindeni ma iponza noko mine nâ! Mao nâ, noko kusanjona njua nia njine njana kulea pa nanenju vetâŋa, ikura Mose ne njua tukuŋa itula mine; andeta noko tamwata kulaŋa kupole njua tukuŋa, kala kusupwanzi tu siponza naja!”

⁴ Kinzi tamâta simandi Paulo tini laiti njinde nde sipai tu, “Wa, tiambo noko kutu kuporo soki pa Maro Kindeni ne patarawâŋa tamâta njalae, a?” ⁵ Ande Paulo iporo taulo tu, “Njingu-nambwe wukale, naja azizâla njana tamâta njinde tu i nde patarawâŋa tamâta njalae. Kinda nenda njua tukuŋa ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Noko ma kuporo soki pa noko tamwata njga nenzi koipu ndimo’. Njinde nâ nde naja asama lâ.”

⁶ Paulo isama tu kinzi Juda tamâta pinde simo pasauŋa njinde nde lâ Sadyusi ngu, anja pinde nde lâ Parisai ngu. Mine kala isarâwa panzi tamâta njalanjala mine tu, “Njingu-nambwe wukale, naja nde Parisai ngu tamwatâŋu! Mao nâ, Parisai ngu nenzi vâsa kala nanani! Naja kalonju tawana tu Maro Kindeni ma muli ipanjonzi tamâta rârâni lâ mateŋa nianzi simo vianzi kilo, aku njana duvi njine kâ kinzi sio naja lâ njua nia kala amo naji.” ⁷ Paulo iporo mine lâ, aku walele nâ kazâŋa ipâŋga lâ pasauŋa nia. Kinzi Parisai tamâta njga kinzi Sadyusi tamâta nde sipwa pwapwataki mo rua, aku sipawa njua. ⁸ Njana tu Parisai ngu uru kalonzi tawana tu kinzi mateŋa tamâta ma muli simandi simo vianzi kilo. Aku kalonzi tawana tu kinzi anjelo wa koroani wa simo tona. Anja kinzi Sadyusi ngu kalonzi tawana mine, ande tia.

⁹ Mine kala ndunjeŋa njalae ipâŋga lâ pasauŋa nia. Kinzi Parisai ngu nenzi pananâŋa tamâta njana njua tukuŋa kâ nde simandi ku siporo kaika tu, “Maka iloma pateata tu tamâta naji iveta vetâŋa soki tonje tia. Tiambo koroani tonje tâku anjelo tonje tâ itula njua papa.” ¹⁰ Sipawa njua lee, aku kazâŋa ipâŋga more-more njalae. Aku zugu tamâta nenzi koipu iruru tu kinzi ma sipakawea Paulo ku sitapa utu mo rua ma imâte. Mine kala ipainzi ne zugu tamâta tu ma sindue sikai Paulo sitapa piti lâ ngu njgininzi, njineŋga ma sikai silâ warakanzi nenzi luma ilo.

¹¹ Siveta mine lâ, aku zoni ndaina, lâ mbo, njineŋga Maro Njalae tamwata imâ imandi Paulo tini laiti ku ipai tu, “Kumandi kaika, aku kururu ndimo. Noko munja kutula naja parinâŋgu lâ Jerusalem lawea, aku Maro Kindeni ipatea tu noko ma kuveta mine nâ lâ Rom lawea tona.”

Kinzi Juda tamâta sipa ngua tu ma sipu Paulo pâta imâte

¹² Aku wurita kilo, kari ikâki lâ, njinennga Juda tamâta pinde sipasau ku sipa ngua lâ warakanzi nâ nginginzi. Siporo tu, “Kinda tapa ngua mine lâ Maro Kideni nao; kinda ma taka tia wa tanu tia wa lee, ikura lâ zo ndia ma tapu Paulo pâta imâte.”
¹³ Kinzi tamâta kala siveta ngua pânga njinde kambwanjenzi nde ipole tamâta rua (40).
¹⁴ Njinennga silâ panzi patarawânga tamâta njalanjala ku siporo tu, “Maka munga kaveta ngua pânga kaika lâ Maro Kideni nao tu ma kaka kâpwa tonje tia lee, ikura lâ zo ndia ma kapu Paulo pâta imâte.”
¹⁵ Mine kala maka kano pa miki katavanzî tamâta njalanjala tu miki ma kapasupwa ilâ pa zugu tamâta nenzi koipu tu ma walele nâ ikai Paulo imâ pami. Ara njana miki ma kapai tu, ‘Maka iloma tu kasama Paulo ne ngua duvi sondo’. Anja maka nde ma kao njana i lâ nzâla. I ma imâ ipânga pami tia yo, njinennga ma kapu pâta imâte.”

¹⁶ Andeta Paulo numbaila tamâne tonje ilongo ngua tu tamâta pinde ma simuna lâ nzâla ku ma sipu Paulo pâta imâte. Mine kala ilâ zugu tamâta nenzi luma ilo ku itapâri ngua njinde pa Paulo.
¹⁷ Njinennga Paulo isarâwa pa zugu tamâta nenzi katonânga tonje tu imâ, aku ipai tu, “Pwai tamâta limoa naji kullâ pa nemi koipu tamâta. I ilo ngua tini itu iporo papa.”
¹⁸ Mine kala tamâta njinde ikai lâlû ilâ pa nenzi koipu, aku ipai tu, “Paulo, ina tamâta njinde imo luma sakamao ilo, ande ino nanja tu ma akai lâlû naji amâ pano. I ilo ngua tu iporo pano.”

¹⁹ Koipu nde ikai lâlû mbalau aku rua silâ pa nipa njanje, njinennga ikasonja tu, “Noko ilo tu kuporo mana pa nanja.”
²⁰ Ande lâlû ipai tu, “Kinzi Juda tamâta nde sipa ngua kaika tu ma wurita kilo, njinennga ma sino pano tu kuo Paulo ilâ panzi Juda nenzi tamâta njalanjala. Kinzi ma silânje sipaino tu ilonzi tu sisama i ne ngua duvi sondo.”
²¹ Taitu noko ma kusâu pa nenzi ngua ndimo. Njana tu tamâta pinde, kambwanjenzi ipole tamâta rua (40), ande siveta ngua pânga lâ Maro Kideni nao tu ma sika tia wa sinu tia wa lee, ikura lâ zo ndia ma sipu Paulo pâta imâte. Kala njine simuna simo nzâla njanje sio njana i kâ. Kinzi sio tininzi njanano tu ma kusâu pa nenzi ngua.”
²² Njinennga koipu io lâlû njinde ilâ, aku itu kaika papa tu, “Noko ma kutapâri pa tamâta tonje tu munga kumâ pana njana kutula ngua njine pana, mine ndimo.”

Zugu tamâta nenzi koipu io Paulo ilâ pa koipu njalae Feliks

²³ Njinennga koipu njinde isarâwa panzi ne tamâta rua, aku ipainzi tu, “Miki rua ma kakainzi zugu tamâta kambwanjenzi tamâta njalae rua (200), sitavanzî zugu tamâta

kambwanjenzi tamâta njato kanaanjo sanja (70) uru sisa njona hosi kumbunzi, anja zugu tamâta kambwanjenzi tamâta njalae rua (200) uru sikai ua. Kakainzi zugu tamâta rârâni njinde aku kaluku njana kapile lawea njine lâ njine mbo, kari tai lima kanaanjo njana, aku kalâ pa Sisaria lawea.
²⁴ Aku kapateanzi hosi pinde pa Paulo tona, njana i kala ma isanja kumbu. Kakai Paulo sondo nâ kalâ pa koipu njalae Feliks.”

²⁵ Njinennga zugu tamâta nenzi koipu ingere ngua pinde lâ pepa tini mine tu,
²⁶ “Nanja Klodius Lisias anjere ngua njine imâ pa noko tamâta njalae, koipu Feliks. Kari ara.”
²⁷ Kinzi Juda tamâta munga sikale tamâta njine kaika, njana ma sipu pâta imâte. Andeta nanja alonjo pâri tu i nde itogo Rom lawea warika, kala akainzi nanenju zugu tamâta pinde ku kalâ kakai i piti lâ mbaunzi ilo.
²⁸ Nanja ilonju tu asama mine; mana mana njana kinzi sisowe ngua lâ i tini. Mine kala akai i alâ apasau kunzi Juda nenzi tamâta njalanjala.
²⁹ Akasonjanzi lâ, njinennga asama tu kinzi sisowe ngua lâ i tini njana warakanzi nâ nenzi ngua tukuja. Andeta i munga iveta vetânga soki tonje, ikura njana ma ao ilâ luma sakamao ilo ku apu pâta imâte, ande tia.
³⁰ Andeta alonjo ngua tu tamâta pinde sipavea nâ ku sipa ngua tu ma sipu i pâta imâte. Mine kala ao i imâ walele nâ pano. Aku aporo ngua kaika panzi tamâta njinde munga sisowe ngua lâ i tini tona. Nanja apainzi tu ma silâ siporo nenzi ngua pwataki lâ noko nao, njana noko ma kusama ngua njinde ne duvi. Nanenju ngua kala imâ imotu lâ njine.” Koipu ingere ngua mine lâ pepa tini.

³¹ Kinzi zugu tamâta sipono muli pa nenzi koipu kawa ngua, aku mboni ndaina sikai Paulo silâ lee sipânga Antipatris lawea.
³² Aku wurita mboyo, njinennga zugu tamâta pinde sipilenzi ku sitaulo silâ pa nianzi kilo. Anja zugu tamâta uru sisa njona hosi kumbunzi njinde simbonzi nâ nde sikai Paulo silâ pa Sisaria lawea.
³³ Kinzi silâ lee sipânga Sisaria lâ, njinennga pepa silua koipu njalae, ande sio Paulo lâ i mbau ilo.
³⁴ Koipu njalae nde ipono pepa marumbu lâ, njinennga ikasonja Paulo tu, “Noko ne lawea tina nde ikeno lâ tâno ndia.” Ande Paulo ipai tu, “Nanenju lawea tina ikeno lâ Silisia tâno.”
³⁵ Njinennga koipu iporo tu, “Ara. Mambo kinzi tamâta situ sisowe ngua lâ noko tini njinde nde simâ sipânga njana, njinennga ma alonjo noko ne ngua.” Aku io Paulo lâ luma sakamao ilo, lumani njinde ikeno koipu njalae Herot ne luma ilo.

24

Kinzi Juda tamâta njalanjala sio Paulo ilâ pa ngua nia

¹ Kari lima ilâ lâ, ñinennga patarawâña tamâta ñalae Aninia indue imâ Sisaria lawea, itavanzi Juda nenzi katonâña pinde nga tamâta tonje, i ña mine Tertulus. Tertulus uru iveta wurâta ñana ikai tamâta kawanzi ñgua itula pwataki lâ ñgua nia. Kinzi ñinde rârâni simâ ñana ma simandi koipu nao sisowe ñgua lâ Paulo tini.

² Koipu ñalae nde isarâwa panzi zugu tamâta tu sikai Paulo imâ imandi naonzi, ñinennga Tertulus iporo isowe ñgua lâ Paulo tini. Iporo tu, “Tamâta ñalae Feliks, noko uru kuvila maka Juda tamâta sondo ndo. Mine kala maka kamo ara nâ, aku kazâña tonje isânda kuluma, ande tia. Noko ne ilo-kalo ara ñinde nde isukano ñana kuveta vetâña ara nâ lâ nia ñine. ³ Mine kala maka rârâni iloma ara ndo, aku ikura zo zo kawama ndenge ñalae imâ pa noko Feliks, noko tamâta ara ndo. ⁴ Taitu naña tiningu pwâka tu akaino kaika ikura zo luandongo. Naña ano pano tu kuveta kie ara pama, aku kutambira tarja pa nema ñgua mbuku taitu nâ.

⁵ Maka kamora tamâta ñai tu i tamâta ñana iveta vetâña potomule kâ. I uru iveta wisi-nâna ku ikai kazâña panzi Juda tamâta rârâni simo nia ndoni lâ tâno kulu. I uru ikai poe pa ñgu tonje, ñanzi mine ‘Nasarete ñgu’. Munja ñgu ñinde sitoto maka nema ñgu pwapwataki ku simo ñgu tonje. ⁶ Andeta ñinde nâ tia; tamâta ñai itogo tu iveta potomule lâ Maro Kindeni ne luma sapâña tona. Mine kala maka kakale kaika lâ. [Maka iloma tu kao ilâ pa warakama nema ñgua nia, ikura nema ñgua tukuña itula mine. ⁷ Andeta tia. Zugu tamâta nenzi koipu Lisias imâ ipânga, aku iporo ñgua kaika pama ku itapa tamâta ñine sanema. ⁸ Aku ipaima tu, ‘Ambo tamâta tonje itu isowe ñgua lâ tamâta ñine tini, ande i ma ilâ imandi Feliks nao.’] * Mine kala koipu ñalae, ambo noko tamwata ma pwasonja i, ande ma kusama tu ñgua rârâni kala maka kasowe lâ i tini ñine, ande mao kanojo.” Tertulus iporo ñgua mine pa Feliks.

⁹ Ninennga kinzi Juda tamâta sisuka Tertulus ne ñgua ñinde, aku kinzi kala sisowe ñgua kie taituni lâ Paulo tini. Siporo pwataki tu, “Ñgua ñinde rârâni nde mao nâ”.

Paulo itula ñgua pa Feliks

¹⁰ Ninennga koipu ñalae isowe mbalau pa Paulo tu ma imandi iporo ñgua kâ. Aku Paulo imandi ku iporo tu, “Naña asama tu noko uru kuveta ñgua sondo panzi Juda ñgu ikura mbwera rârâ ilâ lâ. Mine kala ilonju ara nâ ñana aporo nanenngu ñgua pwataki pano. ¹¹ Ambo noko ma pwasonjanzi tamâta

ñai, ande noko tamwata ma kusama tu nanenngu ñgua ñine nde mao; munja, kari sanja kanojo rua wanjai ilâ lâ, ande naña akâki alâ pa Jerusalem ñana awângi apaneã Maro Kindeni kâ. ¹² Kinzi Juda tamâta ñai ñandai simora naña aporo apawa ñgua kunzi tamâta pinde lâ luma sapâña ilo ñgua. Aku ñandai simora naña aveta wisi-nâna panzi tamâta lâ luma ñana pasauña kâ ilo wa lawea ilo ñgua. ¹³ Aku ñgua kala ñine sisowe lâ tiningu lâ noko nao, ande sikura ñana situla pwataki pano tu ñgua ñine nde mao, ande sikura tia. ¹⁴ Taitu naña ma atula ñgua tonje pwataki pano. Mao nâ, naña apono muli pa ‘Nzâla’ ñinde kinzi warakanzi uru siporo tu ‘nzâla lanjeña’. Aku uru awângi apaneã maka timbuna nenzi Maro Kindeni ikura nzâla ñinde ne mâsi. Naña kalongu tawana ñgua wa vetâña ndia rârâni iyoke Mose ne ñgua tukuña, aku kalongu tawana ñgua rârâni kinzi ñgua-tulâña tamâta munjâña singere lâ pepa tini ñinde tona. ¹⁵ Naña kalongu tawana Maro Kindeni, aku uru ao tiningu pa i tu ma ipaonzi tamâta munja simâte ñinde lâ matenja nianzi, kinzi saka wa ara wa. Aku kinzi tamâta ñai kala kalonzi tawana mine nâ. ¹⁶ Mine kala ikura zo zo, naña apakatona warakângu nenju vetâña sondo, ñana ma amo ilongu mbâra-mbâra, nanenngu soki tonje tia lâ Maro Kindeni nao anja lâ tamâta naonzi tona.

¹⁷ Munja, naña apile Jerusalem lawea ku amo nia pinde ikura mbwera pinde. Ninennga ataulo amâ kilo panzi warakângu nenju ñgu, ñana ma awae mbaliña pinde panzi sugorai tamwatanzi, aku ñana ma aveta patarawâña pinde tona. ¹⁸ Naña amâ apânga Jerusalem lawea lâ, ñinennga apaveta kuku Juda nenzi mâsi ñana tini mbâra-mbâra kâ. Marumbu lâ, ñinennga alâ luma sapâña ilo ñana awae mbaliña ñinde ku aveta patarawâña. Mine kala lâ zo ñinde kinzi simora naña amo luma sapâña ilo, ande soki tonje ikeno tiningu, ande tia. Naña ñandai akainzi tamâta rârâ simâ simo kuku naña ñga, aku ñandai aveta ndunenja kanja-kanja ñga. ¹⁹ Andeta Juda tamâta pinde munja soka pa Esia tâno simâ, ande sikai kazâña pa naña. Ambo kinzi simo ñai kuku kindi tâ, ambo situ sisowe ñgua lâ naña tiningu tâ, ande ara ñana ma ñine syâti simâ pa nia yo lâ noko nao. Andeta tia, kinzi ñandai simâ ñga. ²⁰ Mine kala ara ñana kinzi tamâta ñai warakanzi ma situla ñgua pano. Munja, lâ zo ñinde amandi Juda tamâta ñalanala naonzi, ande kinzi simora naña aveta vetâña soki ndia, a? ²¹ Andeta naña asama tu lâ zoni ndaina, ande naña aporo ñgua taitu nâ kala simora tu ñgua

* 24:8: Nia ndoyo, ñgua ñine kala ikeno ñgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipânga lâ muli nde isenje ñgua ñine ilâ kuku ñgua ikeno munja.

soki. Naŋa amandi naonzi ku asarâwa mine tu, ‘Naŋa kalonju tawana tu Maro Kindeni ma muli ipanjonzi tamâta rârâni lâ materja nianzi simo vianzi kilo, aku ŋana duvi ŋine kâ kinzi sio naŋa lâ ŋgua nia kala amo ŋai.’” Paulo iporo ŋgua mine pa Feliks.

²² Feliks nde isama sondo ndo ŋana kalo-tawana tamâta nenzi ilo-kalo wa mâsi wa. Mine kala itoto kinzi Juda tamâta nenzi ŋgua, aku ipainzi tu, “Mwanŋa ŋga. Mambo zugu tamâta nenzi koipu Lisias indue imâ ŋga, ŋinenŋa ma aveta nemi ŋgua sondo.” ²³ Ninenŋa Feliks ipainzi zugu tamâta nenzi katonâŋa tu ma ikai Paulo ilâ io lâ luma sakamao ilo. Taitu i ŋandai itu kaika ŋana Paulo ŋga. Isâu panzi Paulo ninambwe tu ma simâ sivila i ŋana kekeleke pinde kâ.

Feliks ikai Paulo kaika lâ luma sakamao ilo ikura mbwera rua

²⁴ Zo pinde ilâ lâ, ŋinenŋa Feliks ikai kaiwa Drusila, aku kinzi rua silâ pa ŋgua nia kilo. Drusila nde Juda taine. Feliks itu ilonjo Paulo ne ŋgua pinde. Mine kala ipasupwa ilâ pa Paulo tu ma imâ. Paulo imâ lâ, ŋinenŋa itula nzâla pwataki ŋana tamâta ma sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. ²⁵ Paulo iporo itula ŋgua ŋana kinda ma mulinda pa mâsi sakamao ku tapaveta kuku vetâŋa ara nâ. Aku itula ŋgua ŋana Maro Kindeni ne zo ŋana ma ipare nia panzi tamâta rârâni ŋana nenzi vetâŋa kâ tona. Paulo iporo ŋgua mine lâ, aku Feliks iruru pâta kanaanjo. Ninenŋa ipai Paulo tu, “Nine ikura lâ! Kala ŋine noko kulâ. Ambo nanenŋu zo tâ lâ muli, ŋinenŋa ma asarawano kumâ kilo.” ²⁶ Aku Feliks nde io tini ŋana kekeleke pinde tona. Ilo tu Paulo ma mbumbu pinde ilua tona, ŋana i ma iyaute Paulo ilâ. Mine kala zo rârâ ipasupwa pa Paulo tu imâ, aku kinzi rua siporo nenzi ŋgua. ²⁷ Andeta Feliks ilo tu ma ipu kinzi juda tamâta tininzi. Mine kala ipile Paulo imo luma sakamao ilo nâ. Simo lee mbwera rua ilâ lâ, ŋinenŋa Porsius Festus ipânŋa ikai Feliks nia.

25

Paulo ino tu Koipu Njalae Kaisara ma ilonjo i ne ŋgua

¹ Koipu Festus imâ ipânŋa Judia tâno ŋana ma ikai koipu pa nia ŋinde. Imo Sisaria lawea ikura kari ŋato lâ, ŋinenŋa ipile ŋinde ku ikâki ilâ pa Jerusalem lawea.

² Ninenŋa kinzi patarawâŋa tamâta ŋalajala sitavanzi juda nenzi katonâŋa pinde nde silâ pa Festus tu ma sisowe ŋgua lâ Paulo tini. ³ Kinzi sino kaika papa mine tu, “Kusukama tâ, aku kuo tamâta ŋinde ilâ pa Jerusalem”. Kinzi ilonzi tu ma simuna lâ nzâla ŋganje ku ma sipu Paulo pâta imâte. ⁴ Aku Festus itu lâ kawanzi tu, “Ayo, Paulo

imo luma sakamao ilo lâ Sisaria lawea, aku tini nâ ma naŋa warakânju ataulo alâ lawea ŋinde. ⁵ Mine nde ara ŋana nemi tamâta ŋalajala pinde ma soka kuna kandue kalâ. Ambo tamâta ŋinde munŋa iveta vetâŋa soki tonje tâ, ande miki ma kaporo nemi ŋgua pwataki lâ ŋgua nia.”

⁶ Festus imo kunzi ikura sânda taitu wanjai marumbu lâ, ŋinenŋa indue ilâ Sisaria lawea. Aku mbwale kilo, ŋinenŋa ilâ isanjo ŋgua nia ku ipainzi ne zugu tamâta tu ma sikai Paulo simâ. ⁷ Paulo imâ ipânŋa lâ, ŋinenŋa juda tamâta ŋalajala kala munŋa sipile Jerusalem simâ ŋinde, ande simandi sinje Paulo lâ. Aku sisowe ŋgua malia rârâ ŋinde lâ Paulo tini, andeta sikura ŋana situla pwataki tu nenzi ŋgua ŋinde nde mao, ande tia. ⁸ Sisowe ŋgua mine lee marumbu lâ, ŋinenŋa Paulo iporo ŋgua taulo panzi mine tu, “Naŋa ŋandai alana apole juda nenzi ŋgua tukuŋa ŋga. Aku ŋandai aveta vetâŋa soki tonje lâ luma sapânŋa ilo ŋga. Aku ŋandai aveta vetâŋa soki tonje Koipu Njalae Kaisara munŋa indi kaika ŋana ŋga.”

⁹ Festus itu iveta kie ara panzi juda tamâta. Mine kala ikasonja Paulo tu, “Noko ilo tu ma kulâ Jerusalem, tiya? Ambo noko ilo mine, ande ma alonjo ne ŋgua lâ Jerusalem.” ¹⁰ Andeta Paulo ipai Festus tu, “Ayo, noko pwai Koipu Njalae Kaisara ndamwa kumâ kala kumo ŋgua nia ŋine. Aku lumani ŋaina nâ nde nia sondo ŋana atula nanenŋu ŋgua. Noko tamwata kusama tu naŋa ŋandai aveta vetâŋa soki tonje panzi juda tamâta ŋga. ¹¹ Ambo naŋa munŋa aveta vetâŋa soki tonje, ande ara ŋana zugu tamâta ma sipu naŋa pâta amâte, ikura Rom nenzi ŋgua tukuŋa itula mine. Andeta tia. Taitu kulonjo ŋga; ambo kinzi juda tamâta ŋine sisowe ŋgua lanjeŋa nâ lâ tiningu, ande tamâta tonje ikura ŋana io naŋa alâ kinzi mbaunzi ilo, ande tia ndo kanaanjo. Naŋa ano tu Koipu Njalae Kaisara tamwata i simbo nâ ma ilonjo nanenŋu ŋgual!”

¹² Paulo iporo ŋgua mine lâ, ŋinenŋa Festus iporo ŋgua kunzi ne sukânja tamâta. Siporo lâ, ŋinenŋa Festus ipai Paulo tu, “Noko kuno tu Koipu Njalae Kaisara simbo nâ ma ilonjo noko ne ŋgua. Ande ara, noko ma kulâ kumandi Kaisarani ne ŋgua nia lâ Rom lawea. Kala ŋaina.”

Festus iporo kuku Agripa ŋana Paulo kâ

¹³ Zo pinde ilâ lâ, ŋinenŋa Rom ne koipu tonje, i ŋa mine Agripa, ikai kaiwa Bernaisi aku kinzi rua simâ pa Sisaria lawea ŋana ma simora Festus wa siporo wisi-ara ne ŋgua papa wa. ¹⁴ Kinzi rua simo Sisaria ikura zo luandondo. Mine kala Festus itapâri pa Agripa ŋana Paulo kâ. Iporo tu, “Tamâta tonje imo ŋai, munŋani Feliks io imo luma sakamao ilo. ¹⁵ Munŋa, zo

tonge naŋa alâ amo Jerusalem lawea, aku patarawâŋa tamâta ŋalaŋala sitavanzi Juda nenzi katonâŋa nde sisowe ŋgua lâ tamâta ŋinde tini ku sino tu naŋa ma nâna ŋalae ŋinde alua. ¹⁶ Andeta apainzi mine tu, ‘Maka Rom nema mâsi nde mine; maka tinima pwâka tu ma nâna kalua tamâta tonge walele nâ. Tamâta ŋinde ma imandi munŋa lâ ŋgua nia, ŋinenŋa tamâta ea wisinzi nâna papa ma simandi i nao ku sisowe ŋgua lâ tini. ŋinenŋa i ne zo keno ŋana ma ipatula tamwata ne ŋgua pwataki ŋana vetâŋa ndia kinzi sitalea i ŋana ŋinde.’ ¹⁷ Naŋa aporo ŋgua mine lâ, ŋinenŋa kinzi Juda tamâta ŋalaŋala sindue simâ ŋine kuku naŋa. Aku naŋa amo songo, ande tia. Mbwale kilo, ŋinenŋa asaŋona ŋgua nia ku apainzi tu sikai tamâta ŋinde simâ. ¹⁸ ŋinenŋa Juda tamâta ŋinde simandi ŋana sisowe ŋgua lâ i tini. Naŋa atu ma situla ŋgua pwataki ŋana vetâŋa soki tonge munŋa iveta tâ. Andeta tia. ¹⁹ Kinzi sipawa ŋgua kuku i ŋana Juda nenzi mâsi ŋana sipanea nenzi maro kâ. Aku siporo ŋgua ŋana tamâta tonge tona, i ŋa mine Yesu, i munŋa imâte lâ, andeta Paulo iporo tu tamâta ŋinde imandi sânda lâ kala imo via kilo. ²⁰ Naŋa ilonŋu tu asama ŋgua ŋinde ne duvi, andeta nzâla tonge ŋana akai ilo-kalo ŋana vetâŋa mine kâ, ande tia. Mine kala akasonja i tu, ‘Noko ilo tu ma kulâ Jerusalem, tiya? Ambo noko ilo mine, ande ma alonŋo ne ŋgua lâ Jerusalem.’ ²¹ Andeta Paulo iporo taulo tu, ‘Naŋa ilonŋu tu ma amo luma sakamao ŋine nâ ilo lee, ikura lâ zo ndia Koipu ŋalae Kaisara tamwata ma ilonŋo nanenŋu ŋgua sondo.’ Mine kala naŋa apa ŋgua tu i ma imo luma sakamao ilo, aku mwanŋa ŋa naŋa ma ao i lâ pa Kaisara.”

²² Festus iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenŋa Agripa ipai tu, “Naŋa ilonŋu tu ma naŋa warakâŋgu alonŋo tamâta ŋinde ne ŋgua.” Aku Festus iporo taulo tu, “Ara, ma wurita ŋa ma kulonŋo i ne ŋgua.”

²³ Simo lee ku wurita kilo, ŋinenŋa Agripa ku Bernaisi rua sipasawa koipu nenzi pasawana wa singâra arara nâ, aku silâ pa ŋgua nia sitavanzi zugu tamâta nenzi koipu anŋa lawea ŋinde ne tamâta mbâna-mbâna. Sisaŋona ŋgua nia lâ, ŋinenŋa Festus ipainzi ne zugu tamâta tu ma sikai Paulo simâ. ²⁴ ŋinenŋa Festus ipainzi tamâta ŋalaŋala tu, “Koipu Agripa, anŋa miki tamâta rârâni kala kamo ŋine, miki matami kamora tamâta ndai. Munŋa, kinzi Juda tamâta rârâni simo Jerusalem lawea wa Sisaria lawea nde sisowe ŋgua lâ i tini lâ naŋa naonŋu. Aku kawanzi ŋalae sisarâwa kaika pana tu ma apu i pâta imâte. Kinzi tininzi pwâka tu i ma imo via. ²⁵ Ambo taitu naŋa asama tu i munŋa iveta vetâŋa soki tonge, ikura naŋa ma ao lâ zugu tamâta mbaunzi ilo ŋana ma sipu pâta imâte kâ, ande tia. Andeta i

tamwata ino kaika tu Koipu ŋalae Kaisara simbo nâ ma ilonŋo i ne ŋgua. Mine kala ilonŋu pateu tu ma ao ilâ pa Rom lawea. ²⁶ Naŋa aroto ŋana ŋgua kanaŋo pinde ŋana i kâ, ŋana ma angere lâ pepa tini ao ilâ pa nenda Koipu ŋalae Kaisara. Andeta tia. Koipu Agripa, ŋana duvi ŋine kâ kala ŋine akai tamâta ŋinde imâ imandi noko nao, aku imandi miki tamâta rârâni naomi tona. Naŋa ilonŋu tu kinda ma tatambira tanânda sondo pa i ne ŋgua, ŋana ma akai ŋgua kanaŋo pinde angere lâ pepa tini. ²⁷ Ambo naŋa ma akai tamâta tonge munŋa imo luma sakamao ilo, aku ao ilâ pa koipu tonge, ande ŋinde ara. Taitu ara ŋana angere ŋgua pinde lâ pepa tini ŋana atula i ne vetâŋa soki pwataki tona. Ambo naŋa ma aveta mine tia, ande ŋinde ma ara konga tia.” Festus iporo ŋgua mine.

26

Paulo iporo ipatula i tamwata parina pwataki pa Koipu Agripa

¹ ŋinenŋa Koipu Agripa ipai Paulo tu, “Ara mbo, kala ŋine kuporo noko tamwata ne ŋgua”. Mine kala Paulo mbau kâki itogo panzi tamâta ŋalaŋala, aku iporo mine tu,

² “Koipu Agripa, kala ŋine naŋa ma aporo ŋgua pano ŋana ŋgua rârâni kinzi Juda tamâta munŋa sisowe lâ tiningu. Naŋa ilonŋu ara ndo ŋana atula nanenŋu ŋgua ŋine lâ noko nao, ³ ŋana tu noko kusama pâta ŋana maka Juda ŋgu nema mâsi ndoni wa ŋgua rârâni uru kapawa wa. Mine kala ano pano tu ma kulonŋo nanenŋu ŋgua sondo, aku kulelea nanenŋu ŋgua ŋine walele ndimo.

⁴ Munŋani, lâ zo ŋinde naŋa lâlu kiri-mwata yo ku amo warakâŋgu nenŋu tâno, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ŋinde naŋa amo lâ Jerusalem lawea, ande nanenŋu vetâŋa rârâni nde ikeno nia yo lâ Juda tamâta rârâni naonzi.

⁵ Nia ndoyo kinzi sisama naŋa kilalânŋu marumbu lâ. Ambo ilonzi tu siveta mine, ande sikura ŋana situla parinânŋu pwataki sondo ndo. Kinzi sisama tu naŋa mungani apono muli pa Parisai ŋgu nenzi vetâŋa. Kinzi tamâta lâ Parisai ŋgu uru sipaveta sondo ndo kuku Mose ne ŋgua tukuŋa rârâni, aku ŋgu tonge ipolenzi Parisai ŋgu ŋana soka ŋgua tukuŋa muli kâ, ande tia ndo. ⁶ Naŋa kalonŋu tawana Maro Kindeni, aku i munŋa ipa ŋgua kunzi timbuma tu ma isupwa Pavilânŋa Tamâta imâ. Naŋa kalonŋu tawana ŋgua pâŋa ŋinde, aku ŋana duvi ŋinde kâ kala ŋine amo ŋgua nia ŋine. ⁷ Maka Juda tamâta nema ŋgu kambwanŋema saŋao kanaŋoma rua, aku maka rârâni uru kapanea Maro Kindeni ikura kari wa mbo wa. Koipu ŋalae, maka rârâni uru kao tinima ŋana ŋgua pâŋa ŋinde ne kanaŋo, aku ŋana duvi ŋinde kâ kinzi sisowe ŋgua lâ tiningu. ⁸ Miki tamâta

pinde uru kaporo tu, ‘Maro Kindenî ikura njana ipañonzi tamâta lâ matenja nianzi simo vianzi kilo, ande tia.’ Ayo, njana sâ kâ njga ilokalo mine ikeno pami, a?

⁹ Munja, nanja warakângu kala ilonju pateva tu ambo ma amandi kaika njana azavaru Yesu Nasarete Tamwata nj, ande njinde ma ara. ¹⁰ Aku nanja aveta mine nâ lâ Jerusalem lawea. Akai patarawânja tamâta njalanja ndamwanzi, njinenja alâ akainzi tamâta rârâ munja sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu, aku aonzi lâ luma sakamao ilo. Aku asâu tu ma sipunzi pâta simâte njana nenzi kalo-tawana njinde kâ. ¹¹ Ikura zo rârâ nanja alâ luma njana pasaurja kâ ilo ikura lawea lawea, aku aveta malia panzi kalo-tawana tamâta. Zo pinde aveta rururja panzi ku apainzi tu ambo ma siporo njua pavaligijnja pa Maro Njalae Yesu tia, ande ma apunzi. Andeta njinde nâ tia; nanja wisinju nâna njalae njinde panzi, ande kala atangulanzi alâ lee apânja lawea pinde ikeno tâno malamalawae.”

Paulo itapâri njana zo njinde io ne kalo-tawana ilâ pa Yesu

Pâri Tamâta 9:1-18, 22:1-16

¹² “Mine kala zo tonje nanja akai patarawânja tamâta njalanja ndamwanzi, aku siona ayoka alâ pa Damaskus lawea. ¹³ Koipu njalae, nanja ayoka lee ku kari imâ njini, njinenja matângu ilâ amora sinâla tonje iyoka pa samba indue imâ ipane nia pâta lâ. Sinâla njinde nde ipole kari ne sinâla marumbuni lâ. Sinâla imâ ipânja ipane nanja tavanzi tamâta soka kuna njinde. ¹⁴ Maka rârâni patama kandue tâno kulu, njinenja alonjo kawa njua tonje imâ pana lâ Hibru njua mine tu, ‘Saulo, Saulo, njana sâ kâ njga kuveta wurâta njana kuyaula nanja, a? Njinde itogo noko mbau kupu kekelele tonje mata ikeno tini, kala nâna kulua tamwata.’

¹⁵ Njinenja nanja akasonja tu, ‘Maro, noko nde ea.’ Aku Maro Njalae iporo tu, ‘Nanja nde Yesu. Nanja nde tamâtani njine noko kuveta wurâta njana kuyaulana kâ. ¹⁶ Ayo, kumandi sânda. Nanja amâ apatua pano njana duvi njine kâ; nanja apateano tu ma kuveta wurâta pa nanja. Aku noko ma kutula njua pwataki panzi tamâta njana vetânja njinde nanja munja atula pano, aku njana vetânja pinde ma muli atula pano tona. ¹⁷ Mwanja njga kinzi tamâta lâ noko tamwata ne njua wa tinikoa njua wa, ande ma sikai kazânja pano. Andeta nanja ma akaino piti lâ mbaunzi ilo. Nanja asupwano tu ma kulâ panzi, ¹⁸ njana kuveta matanzi parenje. Njinenja kinzi ma sipu mulinzi pa kondoma, aku ma sipalele simâ pa sinâla. Kinzi ma sipile Sadana ne walo kaika, aku ma simâ pa Maro Kindenî. Mine kala nanja ma azavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi, aku kinzi ma simo nanenju tamâta,

sitavanzi tamâta ndia rârâni kalonzi tawana nanja kala sipânja mbâra-mbâra.’ Maro Njalae iporo njua mine pa nanja.”

Paulo itapâri pa Agripa njana wurâta i munja iveta pa Maro Kindenî

¹⁹ “Koipu Agripa, nanja tanjangu kaika njana njua alonjo lâ samba ne mâsi kaika njinde, ande tia ndo. ²⁰ Nanja amandi ku atula njua pwataki munja panzi tamâta simo Damaskus lawea mine tu, ‘Miki ma kapile nemi kiesaka ku kapalele ilomi kalomi lâ pa Maro Kindenî. Aku kapaveta kuku vetânja ara nâ, njana njinde ma itula panzi tamâta tu miki kapalele ilomi kalomi mao nâ.’ Aku muli, njinenja atula njua kana taituni panzi tamâta simo Jerusalem lawea anja lâ lawea ndoni ikeno Judia tâno. Njinenja atula njuanî ndaina panzi tamâta lâ tinikoa njua tona. ²¹ Andeta kinzi Juda tamâta sikai kazânja pa nanja njana nanenju njua njinde kâ. Aku sikaina kaika lâ Maro Kindenî ne luma sapânja ilo, aku ilonzi tu ma sipu nanja pâta amâte. ²² Ambo taitu Maro Kindenî ivilana lee amâ apânja lâ zo njine. Mine kala njine amandi naji atula njua pa miki rârâni, miki tamâta njalanja wa miki tamâta kaa nâ wa. Nanja njandai atula njua kana wasaseki njga. Nanja atula njua njana vetânja njinde kinzi njua-tulânja tamâta kuku Mose munjani siporo tu ma muli ipânja. ²³ Kinzi munja siporo tu, ‘Kirisî ma ikai nâna ku ma imâte. Njinenja i ma imunga panzi tamâta rârâni njana imandi lâ matenja nianzi imo via kilo. I ma itula njua panzi i tamwata ne njua Isrel, sitavanzi tinikoa njua. Aku njua njinde ma isinala ilonzi kalonzi itogo sinâla mine.’”

Paulo ilo tu Koipu Agripa ma kalo tawana Yesu

²⁴ Paulo iporo njua mine lâ, njinenja Festus isarâwa kaika mine tu, “Opopo, Paulo, noko kupânja kapa lâ! Noko kupono pepa rârâ njinde, ande kala noko ne ilo-kalo njinde ivetano kupânja kapa lâ.” ²⁵ Andeta Paulo iporo taolu tu, “Tamâta njalae Festus, nanja nde kapa tia. Nanja ilonju kalonju ara aporo njua mao nâ. ²⁶ Koipu Agripa isama nanenju njua njine ne duvi marumbu lâ. Mine kala akura tu aporo njua pwataki papa i. Vetânja njinde rârâni njandai ikeno paveânja njga. Mine kala nanenju morânja tu i isama njua njine ne duvi lâ.”

²⁷ Paulo iporo njua mine lâ, njinenja ikasonja Koipu Agripa mine tu, “Koipu Njalae, tiambo noko kalo tawana kinzi njua-tulânja tamâta nenzi njua, tiya? Nanja asama tu noko kalo tawana nâ.” ²⁸ Andeta Agripa ipai Paulo tu, “Ayo, tiambo noko kutu kusowe nanja ilonju kalonju ikura zo mbwanambwana nâ, njinenja ma kalonju tawana Yesu, a?”

²⁹ Aku Paulo iporo taulo tu, “Zo mbwana-mbwana nde ara, aku zo luandondo nde ara wa. Naŋa ano pa Maro Kindeni tu noko ma kupânŋa kutogo naŋa mine. Aku ano tu kinzi tamâta rârâni ŋai kala ma sipânŋa sitogo naŋa tona, kinzi ŋine kala siloŋo nanenŋu ŋgua. Taitu naŋa tiningu pwâka tu wâlo kaika ma ikeno miki tinimi, itogo kala ŋine ikeno tiningu mine.”

³⁰ Paulo iporo mine lâ, ŋinenŋa Agripa, ŋga Festus, ŋga Bernaisi, sitavanzi tamâta ŋinde simo kunzi, ande kinzi rârâni simandi. ³¹ Siyâti silâ pa nia yo, ŋinenŋa siporo ŋgua imâ warakanzi nâ ŋninzi mine tu, “Tamâta ŋinde iveta vetâŋa soki tonŋe tia. Mine nde kinda takura ŋana tao imo luma sakamao ilo tâku tao ilâ panzi zugu tamâta ŋana ma sipu pâta imâte, ande tia.” ³² Aku Agripa ipai Festus tu, “Ambo tamâta ŋinde ŋandai ino tu Koipu ŋalae Kaisara simbo nâ ma iloŋo ne ŋgua, ande noko ma pwura ŋana kuyaute i ilâ. Andeta tia.”

27

Kinzi sio Paulo lâ wânŋa kulu ilâ pa Rom lawea

¹ Kinzi koipu sipa ŋgua lâ tu maka ma kakai wânŋa tonŋe kalâ pa Itali tâno kâ. Mine kala sikai Paulo, tavanzi tamâta pinde uru simo luma sakamao ilo, aku sionzi silâ zugu tamâta nenzi koipu tonŋe mbau ilo, i ŋa mine Julius. Julius uru iveta wurâta pa Koipu ŋalae Kaisara tamwata.

² ŋinenŋa maka kakâki Adramitium lawea nenzi wânŋa tonŋe kulu. Wânŋa ŋinde nde iluku lâ ŋana ikâwa ilâ ikura mâta mâta lee ma ipânŋa Esia tâno. ŋinenŋa kapile mâta ŋinde ku kakâwa kalâ. Aku Aristarkus, i Tesalonaika lawea warika lâ Masedonia tâno, ande iyoka kuma kalâ.

³ Maka kalâ lee, aku mbwale kilo, ŋinenŋa kalâ katoa Saidon lawea. Aku Julius iveta kie ara pa Paulo, kala isâu tu Paulo ma ilâ imoranzi ninambwe pinde simo ŋinde, ŋana ma sisuka i ŋana kâpwa wa kelekele pinde wa. ⁴ Kamo lee, ŋinenŋa kapile Saidon ku kakâwa kalâ. Andeta lawea iyoka kaika itinŋi maka. Mine kala wânŋa ikâwa ilâ pa Saiprus sia muli. ⁵ ŋinenŋa kakâwa sondo nâ kalâ pa Silisia tâno wa Pamfilia tâno wa. Aku kalâ lee katoa Maira lawea, lâ Lisia tâno. ⁶ Aku lâ lawea ŋinde, zugu tamâta nenzi koipu imora Aleksandria lawea nenzi wânŋa tonŋe iluku ŋana ilâ pa Itali tâno kâ. Mine kala ikaima kakâki wânŋa ŋinde kulu. ⁷ ŋinenŋa kapile Maira lawea, aku wânŋa ikâwa mwasa mwasa ikura lâ zo rârâ ilâ. Maka kakâwa kakundua lawea lee ku kalâ kapânŋa Nidus lawea tini laiti. Andeta lawea ipono naoma, kala kakura ŋana kakâwa sondo kâ, ande tia. Tia ku kakâwa kalâ pa Krit sia muli, lâ Salmone lawea

tini laiti. ⁸ Wânŋa ŋinde ne wurâta tamâta simakâsa nâ, aku kakâwa kakapi Krit sâwa sâwa kalâ. ŋinenŋa kalâ katoa mâta tonŋe ikeno Lasea lawea tini laiti. Mâta ŋinde ŋa mine tu “Mâta Ara”.

⁹ Maka kamo lee zo luandondo ilâ lâ, aku Juda nenzi kumbwa ŋana sindi kaika ŋana kâpwa kâ nde marumbu lâ. Mine kala kasama tu lawea ŋalae ne zo nde imâ ipânŋa laiti lâ, aku kâla-lawea ŋalae ma iyaula tâi. Mine nde Paulo ipainzi tamâta ŋalajala tu, ¹⁰ “Miki tamâta ŋai, nanenŋu morâŋa mine; ambo kinda ma toka talâ lâ zo ŋine, ande ma tasânda malia kulu, aku wânŋa tava ne kelekele ma sipayaula. Aku kinda kala ma tapayaula warakânda mine nâ.” ¹¹ Andeta zugu tamâta ne koipu ipono muli pa Paulo ne ŋgua, ande tia. Ipono muli pa wânŋa warika kuku wânŋa ne poe tamâta ŋinde rua nenzi ŋgua. ¹² Mâta maka kamo ŋinde nde ara koŋa tia. Ambo tu kâla-lawea ma ipânŋa, ande wânŋa ma ikura tu ipâti lâ mâta ŋinde, ande tia. Mine kala wânŋa ne wurâta tamâta rârâ nde sisâu tu ma kapile mâta ŋinde ku kalâ. Kinzi situ ma kalâ katoa Finiks lawea, ŋinenŋa ma kao tinima ŋana zo ara kâ lâ ŋinde. Finiks nde lawea tonŋe ikeno pa sâwa lâ Krit sia, aku nenzi mâta ara ŋana ma kamuna ŋana kâla-lawea kâ.

Lawea ipânŋa iveta kâla kâki ŋalae

¹³ ŋinenŋa zo tonŋe, mbwera imâ ilanjenzi iyoka sulu nâ. Aku ilonzi pateu tu maka ma kakâwa ara nâ kalâ katoa mâta munŋa siporo ŋana ŋinde. Mine kala sitapa wânŋa ne mira kâki ku kakâwa kakapi Krit sâwa nâ kalâ. ¹⁴ Andeta malawa tia nâ, ŋinenŋa lawea kaika tonŋe ipânŋa, i ŋa tu Wâra, iyoka pa Krit sia indue imâ. ¹⁵ Lawea nde itinŋi wânŋa kaika lâ, ikura ŋana wânŋa ma ikâwa sondo kâ, ande tia. Mine kala maka kasakoko. ¹⁶ Kasakoko kalâ papa sia mota tonŋe muli, i ŋa mine Kauda sia. Aku kaveta wurâta ŋalae ŋana kasine wânŋa ne boti kaika kâ. ¹⁷ Kinzi wurâta tamâta sitapa boti kâki wânŋa kulu, aku ravenŋa nâ sipa kaika lâ wânŋa tini. Siruru tu wânŋa ma ikâwa ilâ iloko lâ Afrika tâno nenzi kumbu. Mine kala sikai loa piti, aku maka kasakoko nâ kalâ. ¹⁸ Kâla-lawea nde itinŋi maka kaika kayâti kataulo. Mine nde wurita kilo, ŋinenŋa sikai kelekele malia pinde ikeno wânŋa kulu ku sitambira indue tâi ilo. ¹⁹ ŋari ŋato ilâ lâ, ŋinenŋa kinzi wurâta tamâta warakanzi mbaunzi sikai wânŋa tini sanŋara ku sitambira indue tâi ilo. ²⁰ Maka kasakoko mine kalâ lee zo luandondo ilâ lâ, aku kamora kari wa pitu wa, ande tia. Lawea iyoka ŋalae itinŋi maka kayâti kataulo nâ. Mine kala iloma pateu tu ma kakura ŋana katoa mâta tonŋe, ande tia; ma kapayaulani nâ.

²¹ Wânga ne wurâta tamâta nde sika kâpwa tonje tia lee ikura zo luandongo. Mine kala Paulo imandi naonzi ku ipainzi tu, “Miki tamâta ñai, ambo muŋga miki kapono muli pa naneŋgu ŋgua, aku kinda tapile Krit tia, ande miki ma kakura ñana kasânda malia mine kulu, ande tia. Aku wânga ne kelekele ma ikeno ara nâ. Andeta tia. ²² Taitu kala ñine naŋa atu apu tini kaika pa ilomi kalomi, kala apaimi tu miki ilomi ndeka nâ! Tamâta tonje lâ ñgininda ma ipayaula ku nao tia lâ, ande tia. Wânga nâ ma ipayaula. ²³ Naŋa nde Maro Kindeni ne tamâta, kala uru apane a i ku aveta wurâta papa. Aku nola mbo, ande i io ne aŋelo tonje imâ imandi tiniŋgu laiti. ²⁴ Aku aŋelo ipai naŋa tu, ‘Paulo, kururu ndimo. Maro Kindeni ipatea tu noko ma kulâ kumandi Koipu Ñalae Kaisara nao. Aku Maro Kindeni ipaloŋo pa noko ne noŋa lâ, kala tamâta rârâni simo wânga ñine kulu kuku noko ma simo ara. Kinzi ma sipayaula tia.’ ²⁵ Mine kala apaimi tu miki ma karuru ndimo. Naŋa kalonju tawana tu Maro Kindeni ma iveta vetâŋa rârâni ikura muŋga itula pana mine. ²⁶ Ambo taitu kinda ma takâwa lee talâ taloko lâ sia tonje.” Paulo iporo ŋgua mine.

²⁷ Sânda rua ilâ lâ ñga, aku maka kasakoko lee kalâ kapânga Mediterenian tâi ñgini. Aku mbo ñgini-ñgini tamwata, ñineŋga wurâta tamâta sisama tu wânga ñga ilâ ipânga sia tonje tini laiti lâ. ²⁸ Kinzi siloe wâlo ndue ñana sisama nia kâ, aku mira ikeno laiti, ikura tamâta taitu (20). Aku katoa mwasa kilo, ñineŋga siloe wâlo ndue kilo, aku ikura saŋao kanoŋo lima. ²⁹ Kinzi siruru pâta tu ambo ma kakâwa kalâ, ande ma kaloko lâ mira kulu. Mine kala sitambira wânga ne mira ñapa indue tâi ilo pa wânga muli. Ñineŋga sikai noŋa tu ma mbwale pwataki walele nâ. ³⁰ Wânga ne wurâta tamâta nde ilonzi tu siroto inzâla ñana sipile wânga sitoa kâ. Mine kala siti boti indue tâi ilo, aku silaŋe maka tu ma sisia wânga ne mira pinde ndue tâi ilo pa wânga nao. ³¹ Andeta Paulo ipainzi zugu tamâta sitava nenzi koipu mine tu, “Ambo tamâta ndai ma sipile wânga silâ, ande miki ma kapayaula ku naomi tia lâ.” ³² Mine kala kinzi zugu tamâta sitoto boti ne wâlo, aku boti imbe indue tâi ilo.

³³ Aku laiti ñana mbwale-mbwale kâ, ñineŋga Paulo iporo ŋgua panzi tamâta rârâni simo wânga kula. Paulo ilo tu ma iveta ilonzi ara ñana sika kâpwa kâ. Mine nde ipainzi tu, “Opopo, kalo-lokoni nde ikaimi kaika lâ ikura zo luandongo, kala miki kaka kâpwa tonje tia. Mao nâ, kapwami loka nâ ikura sânda rua lâ. ³⁴ Mine kala ano kaika pami tu ñine nâ miki ma kaka kâpwa pinde ñana isukami kâ. Kalonju ñga; miki ma kapayaula tia. Miki rârâni

ma kamo naomi rege nâ.” ³⁵ Paulo iporo mine lâ, ñineŋga mbau ilâ ikai puroŋa pinde lâ naonzi. I kawa ndaŋge pa Maro Ñalae lâ, ñineŋga ipwataki puroŋa ku ika. ³⁶ Ñineŋga tamâta rârâni ilonzi ara mwasa, kala kinzi warakanzi sika kâpwa pinde tona. ³⁷ Maka tamâta rârâni kamo wânga ñinde kulu kambwanjema ikura 276. ³⁸ Kinzi sika kuranzi lâ, ñineŋga sitambira kâpwa indue tâi ilo, ñana ma wânga malalâka kâ.

Wânga ipwa pwapwataki

³⁹ Kari nde ikâki lâ, aku wânga ne wurâta tamâta simora nia lâ. Andeta sisama tâno ñinde kilala tia. Matanzi ilâ simora mâta tonje, aku ilonzi pateo tu wânga ikura ñana ilâ itoa sâwa ñinde. ⁴⁰ Mine kala sitoto wânga ne mira ravena ututu, aku sipile ikeno tâi ilo. Ñineŋga sipalalana ravena pinde piti lâ wânga ne poe tini, aku sipa loa sitapa kâki. Kinzi situ ma sikai lawea ñana ma wânga ikâwa ilâ itoa pa tina tini kâ. ⁴¹ Andeta wânga ilâ ikâki kumbu kaika tonje, aku iloko nâ ikeno. Wânga nao nde iloko kaika lâ ikeno kumbuni, aku kâlâ isapu wânga muli lee ipu pwapwataki lâ.

⁴² Ñineŋga zugu tamâta ilonzi pateo tu ma sipunzi tamâta ñinde muŋga simo luma sakamao ilo simâte. Tia ma sireo sitoa tina tini ma sikâwa pwapwataki silâ. ⁴³ Andeta zugu tamâta nenzi koipu ilo tu ma ivila Paulo. Mine kala itu kaika panzi ne zugu tamâta ñinde. Ñineŋga iporo panzi tamâta pinde, kinzi ñinde sikura ñana sireo kâ, aku ipainzi tu, “Miki kasonga karea katoa tina tini muŋga ñga”. ⁴⁴ Aŋga kinzi tamâta pinde sikura ñana sireo tia, ande koipu ipainzi tu, “Miki kakai palanja wa wânga ne pinde-pinde muŋga ipwa pwapwataki ñinde, aku karana katoa tina tini.” Kinzi siveta mine nâ, aku rârâni naonzi rege nâ silâ lee sipânga tina tini marumbu lâ.

28

Paulo imo Malta sia

¹ Maka rârâni naoma rege nâ katoa tina tini lâ, ñineŋga kasânda tamâta pinde kulunzi. Kinzi sipaima tu sia ñinde ña tu Malta.

² Kinzi tamâta simo lawea ñinde nde siveta kenzi ara nâ pama. Karâzi ñga imbe ñalae, aku nia pisi lâ. Mine kala sisunja yâa ku sikaima kalâ kasaŋona yâa tini kamwai yâa. ³ Paulo nde inzoro kâ pinde io lâ yâa ilo.

Andeta mwâta kazâŋa tonje imo kâi ilo, aku yâa imbanja isama nâna. Mine kala i pââsââ iyâti pa nia yo, aku niŋo nâ ikarati Paulo mbalau, aku itâtâra tini. ⁴ Kinzi tamâta lâ lawea ñinde matanzi ilâ simora mwâta ika Paulo mbalau ku itâtâra tini, ñineŋga siporo tu, “Tiambo tamâta ñine muŋga ipu tamâta tonje tâ imâte, aku Maro Ñana Vetâŋa Sondo

kâ tini pwâka tu tamâta njine ma imo via. Andeta i njandai imbwatuke lâ tâi ilo inu tâi nga. Mine kala maro njinde isupwa mwâta ika lâ.”

⁵ Taitu Paulo nde itapala mwâta ku kawa piti imbe indue yââ ilo. Anja Paulo isama nâna tonje tia. ⁶ Kinzi tamâta situ Paulo mbalau ma ipoa kâki tâku i ma walele nâ pata ndue imâte tâ. Mine kala sisanona sio tininzi njana vetâna mine tu ma imâ ipângga kâ. Sio tininzi lee, andeta tia. Mine kala sipalele ilonzi kalonzi ku siporo tu, “I nde maro tonje!”

⁷ Lawea njinde ne koipu imo, i nja mine Publius, aku ne tâno ikeno lawea njinde tini laiti. Aku koipu njinde ikai maka kalâ, aku ioma lâ i ne luma ilo. Ikatonama ara nâ ikura kari njato lâ. ⁸ Anja Publius tama nde munja ikai pukonja kala imo ndaina ikeno nâ. Ikaï pukonja tini nâna wa kapwa sakamao wa. Mine kala Paulo ilâ kuku, aku ino pa Maro Kideni tu ma iveta tamâta njinde tini ara kilo. Njine nja Paulo io mbau kâki tamâta njinde kulu, aku ndainani nâ i tini ipângga ara kilo. ⁹ Paulo iveta mine lâ, njine nja pukonja tamâta rârâni simo lawea njinde nde simâ papa, aku ivetanzi tininzi ara kilo. ¹⁰ Mine kala siveta kenzi ara ndo pama. Kinzi sipa njua lâ warakanzi nginanzi tu mambo maka katu kapilenzi koka kâ, njine nja ma sio kekelele ndia rârâni ikeno pama tia njinde lâ wânga kulu pama.

Paulo ilâ ipângga Rom lawea

¹¹ Maka kamo sia njinde ikura nzimona njato lâ, njine nja kakâki wânga tonje kulu munja kâla-lawea ipono nao kala ipâti ikeno sia njinde ne mâta ilo. Wânga njinde nde Aleksandria lawea nenzi, aku sipatu wânga nja tu, “Sâsâna Rua”. Njine nja maka kapile lawea njinde, aku kakâwa kalâ. ¹² Kakâwa kalâ lee katoa Sirakyus lawea, aku kamo ndaina ikura kari njato lâ. ¹³ Kari njato marumbu lâ, njine nja kapile lawea njinde ku kakâwa lee kalâ katoa Regium lawea. Aku wurita kilo, njine nja lawea iyoka ara. Mine nde maka kakâwa kalâ, aku wurita kilo, njine nja kalâ lee katoa Puteoli lawea. ¹⁴ Aku lâ lawea njinde maka kasânda kalotawana tamâta pinde kulunzi, aku kamo njinde kunzi ikura sânda taitu lâ. Njine nja kapile lawea njinde aku koka nzâla nâ kalâ pa Rom lawea. ¹⁵ Kinzi kalo-tawana tamâta simo Rom nde silonjo njua tu maka nja kamâ kapângga laiti lâ. Mine kala sindue simâ lee sipakâtu kuma lâ Apius nenzi nââ nia. Njine nja koka lee kapângga lawea tonje, tamâta lombo nenzi luma njato ikeno njinde. Aku lâ laweani ndaina kalo-tawana tamâta pinde kilo sipakâtu kuma. Paulo mata imoranzi kalo-tawana tamâta njinde, aku kawa ndanje pa Maro Njalae, njana tu njinde ipu tini kaika pa i ilo kalo. ¹⁶ Maka rârâni

kalâ lee kapângga Rom lawea ilo. Aku zugu tamâta nenzi koipu isâu tu Paulo ma imo luma ara tonje ilo. Andeta io zugu tamâta tonje imâ njana imo kuku Paulo ilea papa.

Paulo itula pâri ara lâ Rom lawea

¹⁷ Kari njato ilâ lâ, njine nja Paulo ipasupwa ilâ panzi Juda nenzi katonâna simo Rom tu ma simâ. Simâ sipângga lâ, njine nja Paulo ipainzi tu, “Njingu-nambwe wukale, naja munja aveta vetâna tonje njana atawa nenda njgu ndue kâ, ande tia. Aku naja munja alelea timbunda nenzi vetâna pinde, ande tia. Ambo taitu sikai naja kaika lâ Jerusalem, njine nja siona alâ Rom nenzi koipu mbaunzi ilo. ¹⁸ Aku Rom nenzi koipu simo nia njinde nde silonjo nanenju njua lâ, aku sisama tu naja munja aveta vetâna soki, ikura njana ma siona alâ panzi zugu tamâta njana ma sipu naja pâta amâte kâ, ande tia. Mine kala ilonzi pateva tu ma siyaute naja piti alâ. ¹⁹ Andeta kinzi Juda tamâta nde ilonzi ilelea njua njinde, kala nanenju nzâla tonje tia. Mine kala aporo nao kaika tu Koipu Njalae Kaisara simbo nâ ma ilonjo nanenju njua. Andeta naja njandai asowe njua lâ warakângu nenju njgu tininzi njana nenzi vetâna tonje nja. ²⁰ Mine kala naja munja nâ apasupwa imâ pami. Naja ilonju tu amorami wa aporo njua pami wa. Kinda Isrel tamâta uru tao tininda njana Maro Kideni tu ma iveta vetâna ara pa kinda, aku njana duvi njinde kâ kinzi sipa naja lâ wâlo kaika.”

²¹ Paulo iporo njua mine lâ, njine nja kinzi Juda tamâta siporo taulo tu, “Maka njandai kamora pepa tonje iyoka pa Judia tâno imâ pama ku itula njua pwataki njana noko kâ. Aku njandai kamora ninda-nambwe Juda tamâta tonje imâ ipângga njine ku itapâri noko parina pama wa iporo njua sakamao pinde njanano nja. ²² Mine kala maka iloma tu noko tamwata ma kuporo kutula ne ilokalo pwataki pama kalojo. Maka kasama tu kinzi tamâta simo lawea ndoni nde uru siporo njua sakamao njana miki njgu njine uru kalomi tawana Yesu.”

²³ Njine nja sipatea zo tonje njana ma silonjo Paulo ne njua kâ. Zo njinde ipângga lâ, njine nja tamâta njgu njalae tina simâ pa luma njinde Paulo imo ilo. Aku mboyo, njine nja Paulo itula njua panzi njana Maro Kideni ne mâsi njana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku itula njua pinde panzi njana Mose ne njua tuku nja anja kinzi njua-tulâna tamâta nenzi njua tona. Ilo tu ne njua ma igagati ilonzi kalonzi, njana ma kalonzi tawana Yesu. Iporo itula njua mine lee, kari indue lala. ²⁴ Tamâta pinde nde silonjo Paulo ne njua ku kalonzi tawana Yesu, anja pinde nde kalonzi tawana tia.

²⁵ Kinzi ilonzi ikeno piti piti, kala sipawa ngua lâ warakanzi ngininzi. Mine kala Paulo iporo ngua tonje kilo, njineŋga simandi ŋana nzarananzi siyâti silâ kê. Ande Paulo iporo ngua mine tu, “Koroani Sapâŋa munŋa iporo pa ngua-tulâŋa tamâta Aisaia, aku ngua njinde iyoke timbunda nenzi mâsi. Ngua njinde nde ikeno mine tu,

²⁶ ‘Noko ma kulâ panzi ngu njinde ku kuroro mine panzi; “Miki ma katambira taŋami, andeta ma kasama ngua duvi kilala tia. Miki ma matami pareŋge, andeta ma kamora kelekele tonje tia.” ²⁷ Nana tu tamâta ngu njine ilonzi nde pasâe lâ, aku taŋanzi ikai pwapwaka nâ ŋana siloŋo ngua kê, aku sipono matanzi marumbu lâ. Ambo siveta mine tia, ande ma matanzi simora kelekele, aku taŋanzi ma siloŋo ngua, aku ilonzi ‘ma sisama ngua duvi, ku ma sipalele ilonzi kalonzi simâ pa naŋa, aku naŋa ma aveta tininzi ara kilo. Andeta tia.’

²⁸ Mine kala naŋa ilonŋu tu miki ma kasama njine sonde; Maro Kindeni nde itula ngua pwataki panzi tinikoa ngu ŋana i ne mâsi ŋana ikainzi tamâta piti lâ kondoma ilo. Kinzi ma sipaveta kuku i ne ngua.” [²⁹ Paulo itula ngua njine lâ, njineŋga kinzi Juda tamâta siyâti silâ. Aku siveta ngua pawaŋa ŋalae tina lâ warakanzi ngininzi.]*

³⁰ Anŋa Paulo nde imo luma ara njinde ilo ikura mbwera rua. I tamwata iko luma njinde. Aku uru iveta kie ara nâ panzi tamâta rârâni soka simâ ŋana sikalele i kê. ³¹ Paulo uru itula ngua ŋana Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kê. Aku uru ipanananzi tamâta ŋana Maro Nalae Yesu Kirisi parina kê tona. I uru iporo kaika ndo, aku tamâta tonje ikura tu itu kaika ŋana i kê, ande tia.

* **28:29:** Nia ndoyo, ngua njine kala ikeno ngumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipâŋga lâ muli nde isenŋe ngua njine ilâ kuku ngua ikeno munŋa.

ROM Pepa Paulo ingere panzi kalo-tawana tamâta simo Rom lawea

Rom nde lawea njalae tongje lâ Itali tâno. Paulo imo Korin lawea itula Yesu ne pâri ara, njineŋga ingere pepa njine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Rom (Pâri Tamâta 20:2). Paulo itu ma ilâ ikalelenzi lâ Rom (1:11-13), kala ingere pepa njine imunŋa papa i. Paulo iporo tu kinda tamâta rârâni nde kiesaka tamwatânda, kala Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno pa kindi; andeta Maro nde wisi-wisi warika, kala isupwa Yesu imâ imâte njana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Aku lâ kalo-tawana ne nzâla taitu nâ, ande kindi tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao (1-3). Paulo itula pwataki tu Yesu ne tini-mwasa nde njalae tina (8).

Paulo iporo njana i ne wurâta njana itula pâri ara kâ

¹Naŋa Paulo, Yesu Kirisi ne wurâta tamâta naŋa. I nanayoni ipatea naŋa tu amo i ne pâri-tamâta, aku isupwana tu alâ atula Maro Kindeni ne pâri ara.

²Munŋani lâ, Maro Kindeni iveta njua pâŋa njana pâri ara njinde kâ, aku itula njua pâŋa njinde pwataki panzi njua-tulâŋa tamâta, njana kinzi ma singere i kawa njua sapâŋa njinde lâ pepa tini. ³Pâri ara njinde nde njana i Natu kâ. I Natu njinde nde ipânŋa tamâta, aku imo lâ Koipu Njalae Daviti see. ⁴Andeta i imo Maro Kindeni Natu kaika warika tona. Koroani Sapâŋa itula njinde pwataki pa kindi lâ zo njinde Maro Kindeni ipaŋo ilâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo. Ina Yesu Kirisi, nenda Maro Njalae. ⁵Yesu Kirisi ikai Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ pa naŋa lâ, aku Maro Kindeni ilo tu naŋa ma atula Yesu Kirisi parina pwataki. Mine kala ipatea naŋa tu amo i ne pâri-tamâta, njana kinzi tamâta lâ ngu ndoni ma sikura tu kalonzi tawana Yesu ku sipono muli pa i kawa njua. ⁶Aku miki kala mine nâ kalonŋo Maro Kindeni ne sarawâŋa lâ, aku kao nemi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi marumbu lâ.

⁷Mine nde naŋa angere njua lâ pepa njine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Rom lawea, miki njinde Maro Kindeni ilo ndo keno pami kala ipateami tu kamo i tamwata ne ngu. Tamânda Maro Kindeni anŋa Maro Njalae Yesu Kirisi nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Paulo ilo tu ikalelenzi kalo-tawana tamâta ngu simo Rom lawea

⁸Nana atu aporo njua njine munŋa lâ njga; ikura tâno ndoni, kinzi tamâta uru situla

miki parinami tu nemi kalo-tawana ikeno kaika njinde. Mine nde lâ Yesu Kirisi njana kawânŋu ndanŋe pa nanenŋu Maro Kindeni njana miki rârâni kâ. ⁹Naŋa uru amandi kaika nâ njana aveta wurâta pa Maro Kindeni, njana atula pâri ara pwataki njana i Natu kâ. Aku Maro Kindeni tamwata nde isama tu naŋa uru kalonŋu ngere njana miki kâ ikura zo zo, ¹⁰lâ nanenŋu noŋa rârâni. Aku naŋa uru ano papa i tu ma isâu pa naŋa, ku ma iveta nzâla pana njana amâ amo kumi.

¹¹Naŋa ilonŋu ndo tu amora miki. Naŋa ilonŋu tu atula Koroani Sapâŋa ne ilo-kalo pinde pami, njana ipu tini kaika pa ilomi kalomi. ¹²Naŋa ilonŋu kalonŋu nde ikeno mine; ambo naŋa ma amâ amo kumi, ande nemi kalo-tawana ma ivila naŋa, aku nanenŋu kalo-tawana kala ma ivila miki mine nâ. Aku njinde ma ipu tini kaika pa kindi rârâni ilonda kalonda. ¹³Ninŋu-nambwe wukale, naŋa ilonŋu tu miki ma kasama njine sono; mungani, ikura zo rârâ, naŋa ilonŋu patewa tu ma amâ amorami. Nanenŋu wurâta uru ivilanzi tamâta lâ tinikoa ngu pinde njana sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. Aku naŋa ilonŋu tu avila miki lâ vetâŋa kie taituni. Andeta naŋa akura tu amâ amorami, ande tia.

¹⁴Maro Kindeni ipatea wurâta pa naŋa tu ma avilanzi tamâta rârâni, kinzi kumbâe wa sâwa wa, kinzi ilo-kalo tamwatanzi wa tamâta nenzi ilo-kalo njalae koŋa tia wa. ¹⁵Mine kala ilonŋu igagatina njana amâ atula pâri ara pa miki tamâta kamo Rom lawea tona.

Maro Kindeni ne walo kaika ikeno pâri ara tini

¹⁶Maro Kindeni ne walo kaika ikeno pâri ara tini. Mine nde naŋa maingŋu njana aporo atula pâri ara kâ, ande tia ndo. Pâri ara njinde nde Maro Kindeni ne kaika njana ikai kindi kalo-tawana tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. I iveta mine pa maka Juda tamâta munŋa lâ, aku muli njga iveta mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ngu. ¹⁷Pâri ara njinde itula Maro Kindeni ne mâsi njana iveta kindi tapâŋa sono lâ i nao. Ambo kindi ma kalonda tawana i, ande ma tapâŋa tamo ilonda mbâra-mbâra lâ i nao, njana tu kalotawana ne nzâla simbo nâ ikura tu iveta kindi tapâŋa mine. Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea kinzi kalonzi tawana i, kinzi njinde rârâni ma simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, aku ma simo vianzi nâ.”

Kinzi tamâta rârâni sipu mulinzi pa Maro Kindeni

¹⁸Maro Kindeni imo samba ilo, aku i ne wisi-nâna njalae nde ikeno panzi tamâta rârâni njinde sipu mulinzi pa i ku sipaveta

kuku kiesaka ne vetâŋa. Kinzi nenzi vetâŋa potomule ñinde uru itawa ñgua mao ndue lâ. ¹⁹ Kinzi tamâta ñinde sikura tu sisama Maro Kindeni kilala, ñana tu i tamwata itula ñinde pwataki panzi lâ. Andeta kinzi sipu mulinzi papa i. Mine kala ikai kazâŋa ñalae tina panzi. ²⁰ Nia ndoyo, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipulianzi kelekele rârâni sipâŋga, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ñine, ande tamâta sikura ñana sisama tu Maro Kindeni ne walo kaika uru ikeno mine ku imo nâ. Aku sikura ñana sisama i kilala pwataki tu i nde Maro Ñalae mao kanaŋo. Kinda tamâta takura tu tamora i kilala tava ne walo kaika ñinde lâ matânda, ande tia. Taitu kinda uru tamora kelekele rârâni ñinde i muŋga ipulianzi sipâŋga lâ, aku kelekele ñinde itula i kilala pwataki lâ. Mine nde tamâta tonje ikura tu iporo ñgua mine tu, “Nanengu soki tonje tia, ñana tu naja ñandai asama Maro Kindeni kilala ñga”, ande ikura tia.

²¹ Kinzi sisama Maro Kindeni kilala marumbu lâ, andeta ilonzi patewa tu i ñandai Maro Ñalae mao nga. Mine kala kinzi ñandai sipanea i ña sisuka kâki ñga, aku ñandai kawanzi ndange papa i ñga. Nenzi ilo-kalo nde ipâŋga kapa lâ. Ñinde itogo kondoma ipipi ndo lâ ilonzi kalonzi kaa kaa ñinde. ²² Kinzi sipalâŋe siporo tu, “Maka nde ilo-kalo tamwatama”, andeta sipâŋga kapa ndo lâ. ²³ Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ina uru imo mine ku imo nâ, aku sipile nenzi mâsi ñana siwâŋgi sipanea i kâ. Kinzi sipare tamâta tainzi wa sii tainzi wa ñgoa ñgoi tainzi wa mwâta tainzi wa lâ kâi tini, ñineŋga sipare tukunzi siwâŋgi pa kelekele kaa kaa ñinde.

Kinzi tamâta uru siveta mâsi potomule kie-kie

²⁴ Kinzi tamâta ñinde sipu mulinzi pa Maro Kindeni marumbu lâ. Mine kala ipilenzi lâ, aku warakanzi nenzi ilo-kalo potomule ñinde igagatinzi ñana siveta mâsi sakamao ñana sipalulua warakanzi tininzi potomule kâ. ²⁵ Kinzi tamâta ñinde sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne ñgua mao, aku sipaloŋo pa ñgua lajeŋa nâ. Kinzi sipile nenzi mâsi ñana siwâŋgi sipanea Maro Kindeni tamwata, inani nia ndoyo ipulianzi kelekele rârâni sipâŋga lâ, aku siwâŋgi sipanea kelekele ndainani nâ Maro Kindeni muŋgani ipulianzi sipâŋga ñinde. Kinzi sipono muli pa kelekele ñinde, andeta Maro Kindeni tamwata nde kelekele rârâni warika. Mao nâ, i nde kelekele rârâni warika, aku kinda nenda paneâŋa ma ilâ pa i simbo nâ ikura zo rârâni. Mao. ²⁶ Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni marumbu lâ. Mine kala ipilenzi tu sipaveta kuku ilo-yosiŋa ne mâsi sakamao. Opopo, kinzi taine ilonzi keno pa pakâeŋa ne vetâŋa

ara, ande tia. Kinzi sipalulua warakanzi tininzi potomule ilâ pa nawalanzi taine nâ. ²⁷ Aku kinzi tamâne kala mine nâ, kinzi sipu mulinzi pa pakâeŋa ne vetâŋa ara kâ, aku ilonzi ñalae tina ñana sipalulua warakanzi tininzi potomule ilâ pa nawalanzi tamâne nâ. Kinzi sipaveta kuku mâsi sakamao ndo ñinde. Mine nde sikai nenzi vetâŋa potomule ñinde ne pareŋa-ña lâ warakanzi karaenzi.

²⁸ Kinzi tininzi pwâka tu kalonzi ñgere ñana Maro Kindeni kâ. Mine kala isâu panzi tu sipaveta kuku warakanzi nenzi ilo-kalo sakamao ñinde nâ. Aku kinzi siveta mâsi potomule kie-kie. ²⁹ Ilo-kalo potomule kie-kie nde pipi lâ keno ilonzi kalonzi. Mine kala kinzi sipaveta kuku kiesaka ne vetâŋa kie-kie. Kinzi ilonzi igagatinzi ñana sigona mbaliŋa rârâ, aku wisinzi tia. Kinzi ilonzi yosi ñana tininzi pinde nenzi mbaliŋa, aku sipawa ñgua wa sipunzi tamâta pâta simâte wa. Kinzi sikai lajeŋa panzi tininzi pinde, aku ilonzi sakamao ñananzi tona. Kinzi siporo ñgua nao-muli, ³⁰ aku siporo ñgua lajeŋa ñana siyaula tamâta pinde ñanzi kâ tona. Kinzi sikai kazâŋa pa Maro Kindeni, aku siporo ñgua pavaligiŋa pa warakanzi tona. Kinzi ilonzi tu kinzi nâ nde tamâta ara, aku sindeka nâ ñana sipasuka warakanzi ñanzi kâki kâ tona. Kinzi ilonzi igagatinzi ñana sipaveta kuku vetâŋa sakamao wasaseki pinde, aku taŋanzi kaika pa tinanzi-tamanzi tona. ³¹ Kinzi nenzi ilo-kalo ara tonje keno panzi tia ndo. Kinzi sitoto warakanzi nenzi ñgua pâŋa ututu, aku ñandai tininzi mwasa panzi tininzi pinde wa kalonzi sukâŋa ñananzi wa. ³² Maro Kindeni ne ñgua tukuŋa sono itula pwataki tu mateŋa uru io tini ñananzi tamâta ea uru siveta mâsi potomule kie-kie ñinde, aku kinzi tamâta ñinde sisama ñgua tukuŋa ñinde marumbu lâ. Andeta taŋanzi kaika ku sipaveta kuku mâsi ndainani nâ. Andeta ñinde nâ tia; kinzi sindekananzi tamâta ñinde uru sipaveta kuku mâsi potomule kie-kie ñinde tona.

2

Maro Kindeni ipare ñia sono ndo panzi tamâta

¹ Mine nde miki tamâta ea uru kataleanzi tinimi pinde ñana nenzi vetâŋa kâ, ande naja atu aporo ñgua pa miki taitu-taitu. Noko pwura ñana kuporo tu noko ne soki tonje tia, ande kura tia. Kuloŋo ñga; lâ zo ndia noko kuporo kutalea tamâta tonje, ande noko kuporo tale pa tamwata tona, ñana tu noko tamwata kala uru kuveta vetâŋa taituni ikura tamâta ñinde iveta mine.

²Kinda tasama tu Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta ea uru siveta mâsi potomule kie-kie njinde, aku i ne pareña-nia njinde nde sondo ndo. ³Kinzi tamâta pinde uru siveta mâsi potomule mine, aku noko uru kuporo tale kusome ngua lâ tininzi. Andeta noko tamwata uru kuveta vetâñani ndaina ikura kinzi siveta mine. Tiambo noko ilo tu Maro Kindeni ne pareña-nia ma injeñge ñanano, tiya? Tia ndo kanaan! ⁴Maro Kindeni uru kalo sukâña ñalae pa noko. I imo io tini ñanano ikura zo luandondo ñalae, aku i ñandai ipare nia walele pa noko nga. Tiambo noko ilo tu Maro Kindeni ne vetâña ara njinde nde kekelele kaa nâ, a? I ilo tu noko ma kupalele ilo kalo, aku ñana duvi njinde kâ i uru iveta kie ara nâ pano. Tiambo noko kuzizâla ñana njinde kâ, a?

⁵Taitu noko nde tarja-kaika tamwata, aku tini pwâka tu kupalele ilo kalo. Mine kala noko kupayaula tamwata, aku muli, lâ zo njinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ma ipâñga nia yo aku i ma ipare nia sondo ndo panzi tamâta, ande i ne wisi-nâna njinde ma imâ ñalae tina pa noko. ⁶Ñana tu “Maro Kindeni ma kulu ilanzi tamâta rârâni taitu-taitu, ipakura kuku vetâña ndia muñga kinzi siveta njinde.” ⁷Tamâta pinde uru sipaveta kuku vetâña ara. Kinzi ilonzi ndo tu Maro Kindeni ma ionzi simo i ne sinâla ilo ku ma isuka ñanzi kâki, aku ilonzi ndo tu i ma via mao ilanzi ñana simo vianzi kuku i ku simo nâ. Maro Kindeni ma via mao ndainani nâ ilua kinzi tamâta njinde, kala ma simo ara mine ku simo nâ. ⁸Anğa tamâta pinde uru ilonzi pa warakanzi nâ. Kinzi sipu mulinzi pa vetâña ara, aku sipaveta kuku vetâña potomule nâ. Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta njinde, aku i ma ipare nia sondo ndo panzi. ⁹Malia wa nâna ñalae tina ma ipâñga panzi tamâta rârâni uru siveta vetâña potomule. Njinde ma ipâñga panzi Juda tamâta, aku ma ipâñga mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ngu tona. ¹⁰Andeta Maro Kindeni ma iveta kie ara panzi tamâta rârâni uru siveta vetâña ara. I ma ivetanzi simo ara ndo lâ i ne sinâla ilo, aku ma isuka ñanzi kâki wa wisi-pisi ilanzi wa. I ma iveta mine panzi Juda tamâta, aku ma iveta mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ngu tona. ¹¹Ñana tu tamâta rârâni simo rege-rege lâ Maro Kindeni nao.

¹²Njinde nde duvi mine; kinzi tamâta lâ tinikoa ngu nde sizizâla ñana Mose ne ngua tukuña kâ. Maro Kindeni ma izavarunzi ñana nenzi kiesaka kâ, andeta i ma ilea pa Mose ne ngua tukuña njineñga ipare nia panzi, ande ma tia. Anğa kinzi Juda tamâta, ande Mose ne ngua tukuña ikeno panzi. Mine kala Maro Kindeni ma ilea pa ngua tukuña ndainani nâ, njineñga ma ipare nia panzi ñana nenzi kiesaka kâ. ¹³Ambo

tamâta tonje ilonjo ngua tukuña lâ tarja nâ, ande njinde ikura tu iveta i ipâñga ilo mbârambâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Anğa tamâta ea kinzi uru siveta ikura ngua tukuña itula panzi mine, ande kinzi njinde nâ ma sipâñga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ¹⁴Kinzi ngu pinde nde sizizâla ñana Mose ne ngua-tukuña kâ. Andeta lâ zo ndia kinzi warakanzi ilonzi igagatinzi ñana siveta vetâña ara pinde, ikura Mose ne ngua tukuña itula mine, ande mâsi njinde itula pwataki tu kinzi sisama vetâña ara wa vetâña potomule kilala pwataki. Mao nâ, Mose ne ngua tukuña ikeno panzi tia, taitu warakanzi nenzi ilo-kalo ipâñga itogo nenzi ngua-tukuña mine. ¹⁵Kinzi nenzi vetâña ara njinde itula pwataki tu Maro Kindeni ingere Mose ne ngua tukuña duvi lâ ilonzi kalonzi marumbu lâ. Kinzi sisama tu vetâña pinde nde vetâña ara, aku njinde kala itula pwataki tu ngua-tukuña duvi ikeno lâ ilonzi kalonzi. Ñana tu zo pinde warakanzi nenzi ilo-kalo italeanzi ñana vetâña tonje muñga siveta, kala sisama tu vetâña njinde nde vetâña potomule. Anğa zo pinde nenzi ilo-kalo njinde itula pwataki panzi mine tu vetâña tonje muñga siveta nde vetâña ara. ¹⁶Muli nga njinde ma ipâñga nia yo, lâ zo ñalae njinde Yesu Kirisi ma ikai Maro Kindeni ndamwa ku ma ipare nia panzi tamâta rârâni ñana nenzi ilo-kalo paveâña ndoni. Naña uru aporo atula pâri ara ndainani nâ pwataki.

Kinzi Juda tamâta kalonzi tawana tu Mose ne ngua tukuña ikura tu ivilanzi; andeta tia

¹⁷Kala njine naña ilonjo ngua tu aporo pa miki Juda tamâta, miki njinde uru kalomi tawana tu Mose ne ngua tukuña nde ikura ñana ivetami kamo sondo lâ Maro Kindeni nao. Miki uru kapasuka warakami tinimi ku kaporo tu, “Makani nde Maro Kindeni ne ngu”. ¹⁸Miki kasama lâ ñana vetâña rârâni Maro Kindeni ipatea pami tu ma kaveta njinde. Aku Mose ne ngua tukuña ipananami lâ, kala miki kakura tu kasama vetâña rârâni kilala tu vetâña pinde nde ara, anğa vetâña pinde nde ara tia. ¹⁹⁻²⁰Miki ilomi tu ngua-tukuña ipananami lâ, aku miki katu ilo-kalo ara rârâni nde ikeno pami marumbu lâ. Aku miki katu ngua rârâni miki kaporo nde ngua mao kanaan. Mine nde miki uru kaporo tu, “Mao nâ, maka kakura tu katula nzâla panzi tamâta matanzi leva-leva. Maka kamo katogo sinâla mine panzi tamâta simo kondoma ilo. Maka kakura tu kapananazi tamâta ea simo tava ilo-kalo soki-soki. Maka kamo kinzi lâlu kiri-kiri nenzi pananâña.” ²¹Mao nâ, miki uru kapananazi tamâta pinde. Andeta ñana sâ kâ nga miki ñandai kapanana warakami nga, a? Miki uru kaporo tu,

“Kinzi tamâta ma sipanâwe ndimo”. Tiambo miki warakami uru kapanawe, tiya? ²² Miki uru kaporo tu, “Kinzi pakâenja tamâta ma sipalulua warakanzi tininzi potomule ndimo”. Tiambo miki warakami uru kaveta vetânani ndaina, tiya? Miki uru kaporo tu, “Kinda Juda tamâta ma tininda piti ndo njananzi maro lanjeja”. Tiambo miki warakami uru kapanawe kelekele njinde vetânani ndaina, tiya? Miki uru kaporo tu, “Kinda Juda tamâta ma tininda piti ndo njananzi maro lanjeja”. Tiambo miki warakami uru kapanawe kelekele njinde vetânani ndaina, tiya? ²³ Miki uru kapasuka warakami tinimi ku kaporo mine tu, “Maro Kindeni ne ngua tukuja nde ikeno pa maka nâ”. Tiambo miki warakami uru kalaña kapole ngua tukuja, aku nemi vetâna njinde igagatinzi tamâta pinde ilonzi kalonzi njana siporo ngua pavaligija pa Maro Kindeni, tiya? ²⁴ Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Njana miki Juda tamâta warakami nemi vetâna soki kâ, ande kinzi tamâta lâ tinikoa ngua uru siporo ngua pavaligija njana izavaru Maro Kindeni nja kâ.”

Kinzi Juda tamâta mao kilalanzi

²⁵ Ambo miki kapono muli sonde pa Mose ne ngua tukuja rârâni, ande Juda nenzi mâsi njana karae-veja kâ nde kelekele ara pami. Andeta kalonjo nja; ambo miki kalaña kapole ngua tukuja, ande miki kapânja katogonzi tamâta njinde njandai sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi. ²⁶ Ambo tamâta tonje njandai ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini, andeta i uru ipono muli pa ngua tukuja ne vetâna arara rârâni, ande lâ Maro Kindeni nao tamâta njinde imo itogo tamâta munga ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini. ²⁷ Mao nâ, miki Juda tamâta kakai Mose ne ngua tukuja njinde ikeno lâ pepa tini marumbu lâ. Aku nanayoni miki kakai karae-veja ne mâsi kilala lâ tinimi tona. Andeta kalonjo nja; ambo miki ma kalaña kapole ngua tukuja, ande muli nja tamâta pinde ma simandi ngua nia ku ma sisowe ngua lâ tinimi. Kinzi tamâta njinde njandai sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi nja, andeta kinzi uru sipono muli mao pa ngua tukuja. Kinzi njinde ma sisowe ngua lâ miki Juda tamâta tinimi.

²⁸ Ambo tamâta tonje ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini nâ, njinenja iponda Juda ngua njoa lâ tamwata tini, ande i njandai Juda tamâta mao nja. ²⁹ Nja tamâta ea Maro Kindeni ne mâsi kilala ikeno lâ i ilo kalo, ande tamâta njinde nâ nde Juda tamâta mao. Ngua tukuja ikura tu iveta i ipânja mine, ande tia. Maro Kindeni ne Koroani Sapâna nâ iveta wurâta mine lâ tamâta ilonda kalonda. Kinzi tamâta ma tininzi pwâka tu sisuka Juda tamâta mao njinde nja kâki, andeta Maro Kindeni tamwata ma isuka tamâta njinde nja kâki.

3

Vetâna potomule ikura tu itawa vetâna ara ndue, ande tia

¹ Mine nde nanenju kasonâna ikeno mine; tiambo Maro Kindeni iveta vetâna arara pinde panzi Juda ngua, aku i ne vetâna arara njinde ipole vetâna arara iveta panzi ngua pinde rârâni, tiya? Kinzi Juda tamâta sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi, aku njinde ivilanzi, tiya?

² Nana apaimi tu mao nâ, Maro Kindeni uru iveta vetâna arara kie-kie panzi Juda tamâta! I ne vetâna njalae tina nde mine; i munjani io i tamwata kawa ngua ilâ panzi Juda ngua tu ma sikatona panzi tamâta rârâni.

³ Mao nâ, Juda tamâta pinde njandai sipono muli pa i kawa ngua njinde nja. Andeta kalomi ngere sonde nja; tiambo nenzi tanjakaika njinde igagati Maro Kindeni njana ma ipu i tamwata ne ngua pânja utu, a? ⁴ Tia ndo kanaanjo! Kinda tamâta rârâni uru taporo ngua lanjeja, nja Maro Kindeni i simbo nâ iporo ngua mao nâ ikura zo rârâni. Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Maro Kindeni, noko ne ngua rârâni kilala ipânja nia yo tu ngua njinde nde mao kanaanjo. Noko pwatu tamâta nenzi vetâna soki panzi, aku njinde nde sonde ndo.”

⁵⁻⁶ Tamâta pinde warakanzi nenzi ilo-kalo ikeno mine tu, “Kinda nenda vetâna potomule uru itula Maro Kindeni ne vetâna arara ipânja nia yo. Mine nde i ne mâsi njana ikai kazâna pa kinda njana nenda kiesaka kâ, ande vetâna soki.” Nana apaimi tu ilo-kalo mine nde soki ndo. Ambo Maro Kindeni ne vetâna pinde nde vetâna soki, ande i ma ikura tu ipare nia sonde pa kinda tamâta rârâni njana nenda kiesaka kâ, ande ma tia. Andeta tia. ⁷ Ilo-kalo mine nde kie taituni itogo ngua soki tamâta pinde uru siporo mine tu, “Nanenju ngua lanjeja uru iveta Maro Kindeni ne ngua mao ipânja nia yo, aku njinde iveta i nja ipânja njalae. Mine nde njana sâ kâ nja i io njoa ‘Kiesaka Tamwata’ lâ nana tiningu ku ipare nia pana, a?” ⁸ Aku ilo-kalo mine nde kie taituni itogo ngua kaa tonje tamâta pinde uru siporo mine tu, “Ayo, talâ taveta vetâna potomule nâ, njana tu njinde ma iveta vetâna ara pinde sipânja!” Tamâta pinde uru siporo ngua pavaligija lâ tiningu ku siporo tu nana warakânju kala uru aporo ngua kie taituni itogo ngua kaa njinde. Maro Kindeni ma ionzi tamâta njinde lâ i ne ngua nia, ku ma ipare nia sonde panzi, ikura nenzi vetâna njinde.

Tamâta tonje uru iveta vetâna ara nâ, ande tia

⁹ Mine nde miki kalomi ngere sonde nja; tiambo kinda Juda tamâta nenda vetâna nde

ara nâ, aku ipole kinzi tamâta lâ tinikoa ŋgua nenzi vetâja, tiya? Tia ndo kanaŋo! Naŋa muŋga nâ atula ŋgua pwataki tu kiesaka ne wâlo nde ikai kinda rârâni kaika lâ, kinda Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ŋgua wa. ¹⁰ Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta tonje imo tava ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo kanaŋo. ¹¹ Tamâta tonje uru imo tava ilo-kalo ara nâ, ande tia. Tamâta tonje ilo tu ma imo kuku Maro Kindeni, ande tia. ¹² Tamâta rârâni nde sipu mulinzi pa Maro Kindeni marumbu lâ. Kinzi rârâni nde simo tamâta sakamao ndo. Tamâta tonje uru iveta vetâja ara nâ, ande tia ndo kanaŋo.”

¹³ “Kinzi kawanzi nde itogo materja tamâta nenzi kuru mwasina, kawa maa nâ ikeno. Kinzi uru siporo ŋgua mona-mona palaŋeja rârâ ŋinde, aku ŋgua ŋana iyaulanzi tamâta kâ nde pipi lâ ikeno kawanzi ilo, itogo mwâta saka ikanzi tamâta kala simâte mine.”

¹⁴ “Ikura zo rârâni kinzi siporo ŋgua sakamao wa wisi-nâna ne ŋgua kie-kie wa.”

¹⁵ “Ikura zo rârâni kinzi ilonzi ara ŋana sipunzi tamâta pinde pâta simâte.

¹⁶ Kinzi uru siveta vetâja ŋana siyaulanzi tamâta pinde wa siveta malia panzi wa. ¹⁷ Kinzi ŋandai sipaveta kuku mâsi ŋana simo ilonzi kalonzi taitu kunzi tininzi pinde ŋga.”

¹⁸ “Kinzi simege ŋana Maro Kindeni tia ndo. Kinzi sipu mulinzi papa i.”

¹⁹ Tamâta ea kinzi sipono muli pa Mose ne ŋgua tukuŋa, ande wurâta ikeno pa kinzi ŋinde rârâni ŋana soka Mose ne ŋgua tukuŋa rârâni muli. Mine kala tamâta tonje ikura tu ipasuka tamwata tini lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. Kinda tamâta rârâni lâ nia ndoni kawânda buu nâ tamandi tava ilonda muso lâ i nao. ²⁰ ŋana tu mâsi ŋana taponu muli pa ŋgua tukuŋa kâ nde ikura tu iveta tamâta tonje ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Ŋgua tukuŋa ne wurâta taitu nâ ikeno, aku wurâta ŋinde nde ŋana itula pwataki tu kinda nde kiesaka tamwatânda.

Tamâta ea kalo tawana Yesu Kirisi, ande i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

²¹ Andeta kala ŋine Maro Kindeni ne mâsi ŋana ivetanzi tamâta sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao, ande ipânga nia yo lâ. Aku mâsi ŋinde nde piti ndo ŋana ŋgua-tukuŋa ne nzâla kâ. Ŋgua ŋana Maro Kindeni ne mâsi ŋinde kâ nde ikeno lâ Mose ne ŋgua tukuŋa wa kinzi ŋgua-tulâja tamâta muŋgâja nenzi ŋgua wa. ²² Maro Kindeni

ne nzâla nde mine; kinda tamâta ea kalonda tawana Yesu Kirisi, ande kinda ŋine rârâni taitu-taitu tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Nzâla taituni ŋinde nde ikeno pa kinda tamâta rârâni lâ ŋgu ndoni. ²³ Kinda tamâta rârâni taitu-taitu taveta kiesaka, kala takura tu tamo ara kuku Maro Kindeni, ande tia. ²⁴ Andeta Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma io ne wisi-wisi imâ pa kinda, aku ŋana i ne wisi-wisi ŋinde kâ, ande Yesu Kirisi iyaute kinda piti lâ kondoma ilo. Mine kala Maro Kindeni tamwata iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kinda warakânda ŋandai taveta vetâja ara tonje kala tapânga ilonda mbâra-mbâra mine ŋga. ²⁵ Nanayoni Maro Kindeni ipatea tu Yesu Kirisi ma imâte ŋana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda, kindani kala uru kalonda tawana i. Maro Kindeni ne mâsi ŋinde nde duvi mine; i ilo tu kinda ma tasama i kilala pwataki tu i ne vetâja rârâni nde sondu ndo. Singani, ande i nao mwasa nâ panzi tamâta, aku ŋandai ipare nia walele panzi ŋana nenzi kiesaka ŋga. ²⁶ Anja lâ zo ŋine, ande Maro Kindeni kalo ŋgere ŋana tamâta nenzi kiesaka kâ ku ipare nia panzi. Mao nâ, i ne vetâja rârâni nde sondu ndo, aku tamâta ea kalonzi tawana Yesu, ande Maro Kindeni iveta kinzi rârâni sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao.

²⁷ Mine kala kinda takura tu tapasuka warakânda tininda, ande tia ndo, ŋana tu nenda mâsi ŋana taponu muli pa ŋgua tukuŋa kâ ikura tu iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao, ande tia. Kalotawana nâ ikura tu iveta kinda tapânga mine. ²⁸ Kala ŋine tasama tu nenda kalotawana simbo nâ iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Mâsi ŋana taponu muli pa Mose ne ŋgua tukuŋa ikura tu iveta kinda tapânga mine, ande tia.

²⁹ Miki kalomi ŋgere sondu ŋga; tiambo Maro Kindeni nde Juda ŋgu nâ nenzi Maro Ŋalae, tiya? Tiambo i ŋandai kinzi ŋgu pinde nenzi Maro Ŋalae tona, tiya? Naŋa apaimi tu Maro Kindeni imo Maro Ŋalae panzi ŋgu ndoni. ³⁰ Maro Kindeni taituni imo, aku i uru iveta vetâja kie taituni nâ panzi tamâta ndoni, kinzi Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ŋgu wa. Mine kala kinda tamâta ea kalonda tawana Yesu Kirisi, ande Maro Kindeni iveta kinda rârâni tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. ³¹ Taitu nenda kalo-tawana ŋinde ŋandai iveta ŋgua-tukuŋa ipânga itogo kekeleke kaa nâ. Kinda nenda kalo-tawana itula pwataki tu ŋgua-tukuŋa nde kekeleke mao kanaŋo.

4

Abraham ne kalo-tawana nâ iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

¹ Miki kalomi ngere njana maka Juda ngu timbuna Abraham parina kâ.

² Ambo Abraham ne vetâja ara pinde siveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande i ma ikura tu ipasuka tamwata tini. Andeta i njandai ipânga ilo mbâra-mbâra lâ nzâla njinde nga. Mine kala ikura tu ipasuka tamwata tini lâ Maro Kindeni nao, ande tia. ³ Njana tu Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Abraham kalo tawana Maro Kindeni, aku ne kalo-tawana njinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.”

⁴ Ambo tamâta tonje uru iveta wurâta ku ikai mbumbu njana, ande kinda njandai taporo tu mbumbu njinde nde wisi-ara ne kekelele nga. Njinde nde tamâta njinde ne kulu njana ne wurâta kâ. ⁵ Anga tamâta ea kalo tawana tu Maro Kindeni uru ivetanzi kiesaka tamwatanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra, kala isama tu i tamwata ne vetâja ara ma ivila i tia, ande tamâta njinde ne kalo-tawana njinde nâ iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra. ⁶ Aku Daviti kala iporo ngua kaja taituni mine. Iporo ngua njana ndekâja njinde uru ipânga panzi tamâta njinde Maro Kindeni ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra, kinzi njinde sisama tu nenzi vetâja ara ikura tu ivilanzi tia. ⁷ Daviti ne ngua ikeno mine tu, “Ambo Maro Kindeni ikai kiesaka piti lâ tamâta tonje tini ku izavaru i ne vetâja potomule rârâni piti, ande tamâta njinde ikura tu indeka njalae. ⁸ Ambo Maro Njalae ipatea tu i ma kalo ngere kilo tia njana tamâta tonje ne kiesaka kâ, ande tamâta njinde ikura tu indeka njalae.”

⁹ Tiambo miki ilomi tu ndekâja njinde ma ipânga panzi tamâta pinde nâ, kinzi njinde munja sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi, a? Mine tia. Ndekâja ndainani nâ ma ipânga panzi tamâta pinde tona, kinzi njinde njandai sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi. Munja nâ naña atula Maro Kindeni kawa ngua pwataki pami mine tu, “Abraham kalo tawana Maro Kindeni, aku ne kalo-tawana njinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.” ¹⁰ Ayo, miki kalomi ngere sondo njana Abraham nga. Tiambo ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini munja lâ, njineja ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, tiya? Naña aporo tu lâ zo njinde i ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini tia yo, ande Maro Kindeni iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra. ¹¹ Lâ zo njinde i kalo tawana Maro Kindeni, aku ne kalo-tawana njinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku imo lee ku muli, njineja ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini, aku

mâsi njinde itula pwataki tu i ne kalo-tawana nâ iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ. Mine kala tamâta ea kinzi njandai sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi, ambo nenzi kalo-tawana ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi tamâta njinde rârâni sipânga sitogo Abraham ne vâsa mao mine. ¹² Aku Juda tamâta pinde kala simo Abraham ne vâsa mao tona. Andeta karae-veja ne mâsi simbo nâ njandai ivetanzi sipânga i ne vâsa mao nga. Kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, ikura Abraham munja iveta mine, lâ zo njinde ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini tia yo. Aku nenzi kalo-tawana njinde tona ivetanzi sipânga Abraham ne vâsa mao.

Maro Kindeni ne ngua pâja ikeno panzi kalo-tawana tamâta rârâni

¹³ Munjani, Maro Kindeni ipa ngua kuku Abraham tavanzi i ne vâsa tu i ma tâno ndoni ilanzi. Tiambo Abraham munja ipono muli pa ngua tukuja pinde, aku njana duvi njinde kâ Maro Kindeni iveta ngua pâja njinde kuku i, tiya? Mine tia. * Abraham kalo tawana Maro Kindeni nâ, aku ne kalo-tawana njinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku njana duvi njinde kâ Maro Kindeni iveta ngua pâja kuku Abraham. ¹⁴ Miki kalomi ngere sondo nga. Kinzi tamâta pinde uru sipono muli pa Mose ne ngua tukuja. Ambo Maro Kindeni ne ngua pâja ikeno panzi tamâta njinde simbonzi nâ, ande kinda nenda kalo-tawana ma ipânga kekelele kaa nâ, aku Maro Kindeni ne ngua pâja ma kanojo tia tona. Andeta tia. ¹⁵ Kinda tasama tu ngua tukuja ikeno. Mine kala Maro Kindeni ne wisi-nâna ilâ panzi tamâta ea sipu ngua tukuja njinde ututu. Ambo ngua tukuja ikeno tia, ande tamâta tonje ma ikura tu ipu ngua tukuja ututu, ande tia.

¹⁶ Maro Kindeni iveta ngua pâja kuku Abraham njana duvi taitu njine kâ; Abraham kalo tawana i. Mine kala Maro Kindeni ne wisi-wisi ikai nzâla piti panzi Abraham ne vâsa rârâni, njana Maro Kindeni ma iveta kie ara panzi, ikura i ne ngua pâja mine. Kalo-tawana tamâta ea kinzi sipono muli pa ngua tukuja, ande kinzi njinde simo Abraham ne vâsa. Andeta kinzi nâ tia; kinda tamâta pinde kalonda tawana Maro Kindeni, itogo Abraham munja kalo tawana mine, aku kinda kala tamo Abraham ne vâsa tona. Abraham imo kinda kalo-tawana tamâta rârâni timbunda, ¹⁷ njana tu Maro Kindeni munja iporo ngua pa Abraham ikeno lâ pepa tini mine tu, “Naña aveta noko kupânga kinzi tamâta ngu rârâ timbunzi.” Lâ Maro Kindeni nao, Abraham

* **4:13:** Njinde nde duvi mine: Abraham imo munjani lâ, aku muli nga, lâ Mose ne zo, njineja Maro Kindeni itu ngua tukuja panzi Isrel ngu.

imo itogo kinda rârâni timbunda. Abraham kalo tawana Maro Kindeni, ina kala via ilanzi matera tamâta wa iporo ngua ku iveta kelekele munga simo tia njinde tu simâ sipanga wa.

¹⁸ Mungani Maro Kindeni iporo ipa ngua kuku Abraham mine tu, “Noko ne vâsa kinzi ma sipanga kambwanjenzi njalae ndo”. Lâ zo njinde, Abraham izizâla ndo tu Maro Kindeni ma iveta ngua panga njinde ipanga kanao mâsi mana. Andeta i kalo tawana nâ, aku imo io tini pa Maro Kindeni tu ma iveta ikura i ne ngua panga njinde. Mine kala Abraham ipanga “kinzi tamâta ngu rârâ timbunzi”. ¹⁹ Lâ zo njinde, Abraham ne mbwera ipanga ikura mbwera tamâta njalae taitu (100) mine, aku i karae nde mbarakuku lâ. Aku isama tu i kaiwa Sara ikura njana ipagugua lâlu kâ, ande tia. Taitu i ne kalo-tawana ikeno kaika ndo. ²⁰ I ne kalo-tawana imbe tia. Aku i ilo rua-rua njana Maro Kindeni ne ngua panga kâ, ande tia ndo. I ne kalo-tawana ipu tini kaika pa i ilo kalo, ande kala imo ipanea Maro Kindeni na isuka kâki. ²¹ I ne kalo-tawana ikeno kaika mine tu, “Mao nâ, Maro Kindeni ikura tu iveta vetâna ndia rârâni munga ipa ngua tu ma iveta.” ²² Mine nde Abraham ne kalo-tawana njinde iveta i “ipanga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.” ²³ Mao nâ, ngua ikeno mine tu, “i ne kalo-tawana iveta i ipanga ilo mbâra-mbâra”. Andeta ngua njinde njandai iyoke Abraham simbo nâ nga. ²⁴ Ngua njinde iyoke kinda tona, kinda tamâta njine kalonda tawana Maro Kindeni, inani munga ipa nenda Maro Njalae lâ matera nianzi imo via kilo. Kinda nenda kalo-tawana njinde iveta kinda tapanga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ²⁵ Kinda taveta kiesaka, aku njana duvi njinde kâ Maro Kindeni isâu panzi kazanga tamâta tu ma sipu Yesu pâta imâte kâ. Andeta Maro Kindeni ilo tu kinda ma tamo ilonda mbâra-mbâra. Mine kala ipa Yesu lâ matera nianzi imo via kilo.

5

Kinda tapanga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

¹ Ayo, njana kinda nenda kalo tawana kâ, ande Maro Kindeni iveta kinda tapanga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao marumbu lâ. Mine kala nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ilele Maro Kindeni ne wisi-nâna kala iveta kinda tamo ilonda kalonda taitu kuku i.

² Kinda nenda kalo-tawana ikeno pa Kirisi. Mine kala ikai nzâla piti pa kinda tu Maro Kindeni ne wisi-wisi ma imâ pa kinda. Kala zo njine ne wisi-wisi njinde uru imo kuku kinda. Aku kinda uru tao tininda pa Maro Kindeni tu ma ikai kinda talâ tamo ara ndo kuku i lâ samba ilo. Aku njinde iveta kinda tandeka nâ. ³ Andeta kinda

tandeka njana njinde nâ, ande tia. Kinda tandeka njana malia kie-kie uru ipanga pa kinda tona, njana tu kinda tasama tu malia njinde ipu tini kaika pa ilonda kalonda njana tamandi kaika kâ. ⁴ Ambo kinda tamandi kaika mine, ande kinda takura tu tatingi samâna kie-kie ipanga pa kinda njinde piti. Ambo kinda tatingi samâna njinde piti mine, ande takura tu tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pa kinda. ⁵ Ambo kinda tao tininda mine pa Maro Kindeni, ande ma taveta mine koa tia nâ, ande tia ndo. Njana tu Maro Kindeni mungani io Koroani Sapanga imâ pa kinda itogo wisi-ara mwasi, aku Koroani Sapanga imalini Maro Kindeni ne tini-mwasa ipipi lâ ilonda kalonda.

⁶ Nia ndoyo, kinda tapu mulinda pa Maro Kindeni. Lâ zo njinde, kinda takura njana tapavila warakânda kâ, ande tia ndo. Andeta Maro Kindeni ipatea zo tonje pa Kirisi tu ma imâte njana ivila kinda kâ. Kinda tamo mine lee zo ipanga lâ, aku Kirisi imâte ikura Maro Kindeni ne pateâna mine. ⁷ Mao kanao, kinda tamâta ma tininda pwâka ndo njana tamâte njana tavila tamâta tonje uru iyoka ngua tuku rârâni muli. Andeta zo pinde nâ, ambo tamâta tonje uru kalo sukâna nâ njanani i tini pinde, ande kinda pinde ma tapu tini kaika pa warakânda ilonda kalonda tâ ku ma tamâte njana tavila tamâta njinde tâ. ⁸ Andeta kalomi njere sondo nga; nia ndoyo, lâ zo njinde kinda tapaveta kuku kiesaka ne vetâna yo, ande pa zoni ndaina Kirisi imâte njana ivila kinda kâ. Aku i ne vetâna njinde itula pwataki tu i ilo ndo ikeno pa kinda.

⁹ Kirisi imâte njana iveta kinda kiesaka tamwatânda tapanga ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao, ande kala zo njine tamo mine. Mine nde kinda tasama sondo tu i ma ikea njana kinda kâ, lâ zo muli njinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ma ilâ panzi tamâta lâ i ne ngua nia. ¹⁰ Munga kinda tamo Maro Kindeni ne kazanga tamâta, andeta i Natu imâte njana iveta kinda tapanga ilonda kalonda taitu kuku Maro Kindeni. Kala njine Maro Kindeni Natu imo via, ma imo mine ku imo nâ, aku kinda tamo ilonda kalonda taitu kuku Maro Kindeni. Mine kala kinda tasama sondo tu Yesu Kirisi Via Tamwata ma ikea njana kinda kâ lâ zo muli njinde. ¹¹ Aku kinda tandekana Maro Kindeni tona, njana tu nenda Maro Njalae Yesu Kirisi iveta kinda tapanga ilonda kalonda taitu kuku i marumbu lâ.

Adam ikai nzâla piti njana matera kâ, anja Yesu nde ikai nzâla piti njana via kâ

¹² Kinda tasama tu nia ndoyo, tamâta taitu nâ iveta kiesaka, aku njana i ne vetâna njinde kâ kiesaka ipanga tâno kulu. Aku kiesaka ikai matera imâ ipanga tava. Mine kala

mateya isala nia ilâ ikainzi tamâta rârâni, nana tu tamâta rârâni uru siveta kiesaka. ¹³ Singani, lâ zo njinde ngua tukuŋa njandai imâ ipânga lâ nga, ande kiesaka ikeno tâno kulu muŋgani lâ. Andeta kaloŋo nga; ambo ngua tukuŋa ikeno tia, ande Maro Kindeni ma kalo ngere nana kindi tamâta nenda kiesaka taitu-taitu kâ, ande ma tia. ¹⁴ Andeta nia ndoyo, lâ Adam ne zo njinde, aku imâ lee ipânga lâ Mose ne zo, ande mateya ikai poe kaika panzi tamâta rârâni. Kinzi tamâta pinde njandai siveta kiesaka itogo Adam muŋga iveta mine, lâ zo njinde ilaŋa ipole Maro Kindeni ne ngua tukuŋa. Andeta mateya ikai poe kaika panzi tamâta njinde tona. Adam nde itula tamâta nana ipânga muli kâ njinde kilala pwataki.

¹⁵ Andeta Adam ne kiesaka nga Maro Kindeni ne wisi-ara nde kie taituni, ande tia ndo. Mao nâ, nana tamâta taitu nâ ne kiesaka kâ, ande tamâta rârâni simâte. Taitu Maro Kindeni ne wisi-wisi njalae njinde ipole kiesaka ne walo ndoni, aku wisi-wisi njinde ipânga njalae tina pa kindi tamâta. Nana Yesu Kirisi simbo nâ ne wisi-wisi kâ, Maro Kindeni iveta kindi tapânga ilonda mbâra-mbâra. Aku vetâŋa njinde itogo wisi-ara ilua kindi mwasina. ¹⁶ Aku mine nâ, Maro Kindeni ne wisi-ara njandai iveta vetâŋa kie taituni pa kindi ikura tamâta taitu njinde ne kiesaka njinde iveta pa kindi nga. Nana tamâta taitu njinde ne kiesaka taitu kâ, ande Maro Kindeni ionzi tamâta rârâni lâ ngua nia ku ipa ngua lâ njana izavarunzi kâ. Andeta Maro Kindeni ne wisi-ara nde njalae tina, nana tu kindi tamâta rârâni uru taveta kiesaka rârâ njinde, andeta Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kindi ku iveta kindi tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kindi nenda ara tonje keno nana i ma iveta mine pa kindi, ande tia ndo. ¹⁷ Mao nâ, tamâta taitu njinde ne kiesaka ikai nzâla piti pa mateya tu ma imâ ipânga, kala mateya imo itogo koipu njalae njana itawanzi tamâta rârâni ndue kâ. Andeta kalomi ngere sondo nga; njana tamâta taitu nâ ne vetâŋa ara kâ, ina Yesu Kirisi, ande tamâta rârâ njinde ma muli simo vianzi nâ. Nana aporo njanzi tamâta njinde Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ njalae panzi, kala ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ. Maro Kindeni ne vetâŋa njinde nde itogo wisi-ara ilua kindi mwasina.

¹⁸ Mine kala kindi tasama tu tamâta taitu muŋga ilaŋa ipole ngua tukuŋa, aku nana i ne kiesaka njinde kâ Maro Kindeni io kindi tamâta rârâni talâ pa ngua nia. Aku mine nâ, tamâta taitu iveta vetâŋa sondo ndo, aku njana vetâŋa njinde kâ Maro Kindeni iveta kindi kalo-tawana tamâta rârâni tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ, kala tamo viânda nâ. ¹⁹ Muŋga tamâta taitu nâ iveta tanja-kaika pa

Maro Kindeni, aku njana i ne vetâŋa njinde kâ kinzi tamâta sipânga kiesaka tamwatanzi. Aku mine nâ, tamâta taitu nâ ipono muli pa Maro Kindeni kawa ngua, aku njana i ne vetâŋa njinde kâ Maro Kindeni ivetanzi tamâta sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao.

²⁰ Maro Kindeni nanayoni io ngua tukuŋa imâ panzi tamâta nana duvi njine kâ; isama tu ngua tukuŋa ma iveta vetâŋa potomule ipânga njalae. Aku mao nâ, lâ zo njinde kiesaka ipânga njalae tina. Andeta Maro Kindeni io ne wisi-wisi njalae ndo imâ pa kindi. ²¹ Mine kala kindi tasama tu kiesaka ne walo kaika ikai mateya imâ pa kindi tamâta rârâni. Aku mine nâ, Maro Kindeni ne wisi-wisi ipânga njalae ndo ku iveta kindi tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ. Nana Maro Kindeni ne wisi-wisi njinde kâ, ande nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ikai nzâla piti pa via mao kâ, kala kindi takura tu tamo viânda, ma tamo mine ku tamo nâ.

6

Kindi tamâte kuku Kirisi lâ

¹ Ayo, kala njine ma taporo ngua mana. Tamâta pinde uru siporo tu, "Ara njana kindi ma taveta kiesaka rârâ, njana tu njinde ma iveta Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ njalae tina pa kindi".

² Andeta kindi ma taporo ngua kaŋa mine tia ndo! Kindi tamo tininda piti ndo njana kiesaka kâ, tatogonzi mateya tamâta mine. Mine nde njana sâ kâ nga kindi ma tapaveta kaika kuku kiesaka ne vetâŋa kilo, a? ³ Nanenju ngua njine nde duvi mine; kindi tapaipa kuku Yesu Kirisi ku takai lâ-liliŋa lâ, kala tapaipa kuku Yesu ne mateya tona. Tiambo miki kazizâla njana njinde kâ, a? ⁴ Muŋgani, lâ zo njinde kindi takai lâ-liliŋa, ande lâ zoni ndaina kindi tapaipa lâ taitu kuku Kirisi ne mateya. Njinde itogo Maro Kindeni ikea kindi lâ mateya nianzi kuku Kirisi. Andeta kindi Tamânda ikai tamwata ne walo kaika ku ipaŋo Kirisi lâ mateya nianzi imandi imo via kilo. Mine nde kindi kala takai via wasaseki mine nâ.

Kindi ma tamo viânda nâ kuku Kirisi

⁵ Mao nâ, kindi tapaipa kuku Kirisi lâ, aku tapaipa kuku i ne mateya njinde tona. Mine kala lâ zo njana Maro Kindeni ma ipaŋo kindi tamandi tamo viânda kilo, itogo muŋga ipaŋo Kirisi imandi imo via kilo mine, ande kindi ma tapaipa kuku Kirisi mine nâ. ⁶ Kindi tasama tu nenda ilo-kalo siŋga nde imâte kuku Kirisi lâ kâi popole tini. Vetâŋa njinde nde duvi mine; kiesaka nde ipipi lâ nenda ilo-kalo siŋga, aku Maro Kindeni ilo tu ma izavaru kiesaka njinde ne walo kaika ndo lâ. Mine nde kiesaka ma ikai poe kaika pa kindi kilo, ande tia. ⁷ Nana

tu ambo tamâta tonje imâte, ande kiesaka ikura tu ikai poe kaika papa i kilo, ande tia.

⁸ Mao nâ, kinda tamâte kuku Kirisi lâ. Mine kala kalonda tawana tu muli nga kinda ma tamo viânda nâ kuku i. ⁹ Kinda tasama tu Maro Kindeni ipaŋo Kirisi lâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo. Mine nde i ma imâte kilo tia. Mateŋa ne walo ikura ŋana itawa i kilo kâ, ande tia ndo. ¹⁰ Imâte mbwani taitu nâ, aku ne mateŋa ŋinde iyaula kiesaka ne walo kaika ndo lâ. Kala ŋine ikai via mao lâ, aku imo via nâ kuku Maro Kindeni.

¹¹ Ara ŋana nemi kalo-tawana ma ikeno mine; miki kamâte kuku Yesu Kirisi lâ. Mine nde kiesaka ne wâlo ikura tu ikaimi kaika kilo, ande tia. Aku miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine nde miki kamo viami nâ kuku Maro Kindeni. ¹² Mine kala miki ma kasâu pa kiesaka tu ikai poe kilo pa ilomi kalomi ndimo. Tia ma kiesaka ilele naomi, aku miki ma kaponu muli pa karaenda ne ilo-kalo sakamao. ¹³ Miki ma kao kemi-mbaumi pinde silâ simo kiesaka kalo ŋana siveta vetâŋa potomule kâ, mine ndimo. Miki kamo katogonzi mateŋa tamâta ŋinde Maro Kindeni ipaŋonzi simandi simo vianzi kilo. Mine nde ara ŋana miki ma kao warakami karaemi ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawâŋa mwasina. Aku ara ŋana miki ma kao kemi-mbaumi ndoni silâ simo i kalo ŋana siveta vetâŋa ara kâ. ¹⁴ Kala zo ŋine miki ŋandai kamo ŋgua tukuŋa kalo nga. Miki kamo Maro Kindeni ne wisi-wisi kalo nâ. Mine nde miki ma kasâu pa kiesaka tu ikai poe pami ndimo.

Kinda tamo vetâŋa ara ne wurâta tamâta

¹⁵ Kinda ŋandai tamo ŋgua tukuŋa kalo nga. Kinda tamo Maro Kindeni ne wisi-wisi kalo. Mine nde kinda ma taveta mana. Tiambo kinda ma taveta kiesaka, a? Tia ndo kanaŋo! ¹⁶ Ambo tamâta tonje ma io i tamwata imo tamâta ŋalae tonje kalo ŋana ipono muli pa i kawa ŋgua kâ, ande i ma imo tamâta ŋalae ŋinde ne wurâta tamâta. Tiambo miki kazizâla ŋana ŋinde kâ, a? Tamâta pinde ilonzi patea tu ma simo kiesaka ne wurâta tamâta, aku nenzi pateâŋa ŋinde ionzi silâ pa yââ ŋalae ne mbââ. Anŋa kinda tamâta pinde ilonda patea tu ma taponu muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua, aku nenda pateâŋa ŋinde iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. ¹⁷ Mao nâ, sinŋani miki kamo kiesaka ne wurâta tamâta. Andeta muli nga miki kapanâna sondu ŋana Maro Kindeni ne ŋgua mao kâ, aku kaponu muli sondu ndo pa ŋgua ŋinde. Mine nde ara ŋana kinda ma kawânda ndanŋe pa Maro Kindeni! ¹⁸ Munŋani kiesaka ipa miki kaika lâ, kala miki kamo sakamao ndo. Andeta

Maro Kindeni ipalalana kiesaka ne wâlo piti lâ tinimi, aku ivetami kapâŋga i ne wurâta tamâta ŋana kaveta vetâŋa ara kâ.

¹⁹ Miki nemi ilo-kalo ŋandai ipâŋga ŋalae nga, andeta miki kasama sondu lâ ŋana wurâta tamâta nenzi mâsi. Mine nde naŋa asia ŋgua ŋine lâ wurâta tamâta tininzi. Munŋa miki kasâu pa vetâŋa sakamao tu ikai poe pa karaemi ndoni. Mine nde miki kamo vetâŋa potomule ne wurâta tamâta, aku kapaveta kuku vetâŋa potomule wa vetâŋa muso wa. Andeta kala ŋine ara ŋana miki ma kasâu pa vetâŋa ara tu ikai poe pa karaemi ndoni. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kamo Maro Kindeni ne wurâta tamâta ŋana kaveta vetâŋa ara kâ, aku ma kapâŋga Maro Kindeni tamwata ne tamâta sapâŋa. ²⁰ Munŋa, lâ zo ŋinde miki kamo kiesaka ne wurâta tamâta, ande miki ilomi pa vetâŋa ara, ande tia. ²¹ Lâ zo ŋinde miki uru kaveta vetâŋa potomule. Tiambo vetâŋa rârâni ŋinde uru ivilami, tiya? Tia ndo. Kala ŋine miki maimi ŋana vetâŋani ndaina, aku kasama tu vetâŋa kie mine ionzi tamâta silâ pa mateŋa nâ. ²² Andeta Maro Kindeni ipalalana kiesaka ne wâlo piti lâ tinimi marumbu lâ, kala ŋine miki kapâŋga i tamwata ne wurâta tamâta. Aku ŋinde ivila miki mao kanaŋo, ŋana tu i ivetami kapâŋga kamo sapâŋa, aku miki kapaveta kuku vetâŋa rârâni i tamwata ilo papa ŋinde. Mine kala miki kakai via mao, ma kamo ara mine ku kamo nâ. ²³ Kiesaka uru kulu ilanzi i ne wurâta tamâta, aku kulu ŋinde nde mateŋa. Anŋa Maro Kindeni uru wisi-ara ilua kinda, ne kulu tia. Wisi-ara ŋinde nde via mao ŋana tamo viânda ku tamo nâ. Kinda tapaipa kuku nenda Maro Nalae Yesu Kirisi lâ. Mine nde kinda takura tu takai via mao ŋinde.

7

Kala ŋine ilo-kalo wasaseki uru ikai poe pa kinda

¹ Niŋgu-nambwe wukale, naporo ŋgua ŋine ilâ pa miki tamâta ŋinde munŋa kapanâna sondu ndo ŋana ŋgua tukuŋa kâ. Miki kasama tu zo ŋana tamâta tonje imo via yo, ande ŋgua tukuŋa uru ikai poe papa i. Anŋa zo ŋana i ma imâte, ande i imo ŋgua tukuŋa kalo kilo, ande tia.

² Naŋa ma asia ŋgua lâ pakâeŋa ne mâsi tini ŋana aveta ŋine ipâŋga nia yo. Ambo taine tonje ikâe lâ, aku i kaiwa tamâne imo via yo, ande ŋgua tukuŋa ipa i lâ taitu kuku kaiwa tamâne. Ambo taine ŋinde kaiwa tamâne ma imâte, ande i imo pakâeŋa ne ŋgua tukuŋa ŋinde kalo, ande tia. ³ Ambo taine ŋinde kaiwa tamâne imo via yo, andeta taine ŋinde ilâ ikeno kuku tamâne tonje, ande kinzi ma siporo tu i nde taine ŋana

itambira tini potomule kâ. Ambo i kaiwa tamâne imâte lâ, ande i imo pakâeña ne ngua tukuña njinde kalo tia. Mine kala, ambo taine njinde itu ikai tamâne wasaseki tonje, ande i ma imo itogo taine njana itambira tini potomule kâ, ande tia.

⁴ Njingu-nambwe wukale, miki kala kamo mine nâ. Muñgani miki kapasipa lâ taitu kuku Kirisi, aku njinde itogo miki kamâte kuku i. Mine nde miki njandai kamo ngua tukuña kalo nga. Kala njine miki kamo tamâta tonje ne tamâta, tamâtani ndaina Maro Kindeni munja ipaño lâ materja nianzi imandi imo via kilo. Maro Kindeni iveta mine njana ivila kindu tu taveta vetâña ara, ikura ipatea pa kindu mine. ⁵ Nanayoni, lâ zo njinde kindu taponu muli yo pa ilo-kalo sinja ne vetâña, ande ngua-tukuña iveta ilo-kalo sakamao njinde ipânga nia yo, kala taveta kiesaka. Aku ilo-kalo sinja njinde io kindu lâ nzâla njinde ilâ pa materja kâ. ⁶ Lâ zo njinde, Mose ne ngua tukuña imo itogo wâlo njana ipa kindu kaika kâ. Andeta muli nga kindu tapasipa kuku Kirisi ne materja. Mine kala zo njine kindu tamo ngua tukuña kalo, ande tia. Muñgani yo, ande kindu uru tapaveta kuku vetâña ndia rârâni kinzi munja singere lâ ngua tukuña ne pepa tini ikeno. Andeta kala njine kindu tapaveta kuku vetâña wasaseki ndia rârâni Koroani Sapâña itula pa kindu. Mine nde kindu taveta wurâta sondu nâ pa Maro Kindeni.

Kiesaka iyaula kindu lâ

⁷ Mao nâ, munja ngua tukuña iveta ilo-kalo sakamao njinde ipânga nia yo, kala kindu taveta kiesaka. Mine nde kindu ma taporo mana. Tiambo kindu ma taporo tu, “Ngua tukuña nde kekelele sakamao ndo, itogo kiesaka mine”, a? Kindu ma taporo ngua kaja mine tia ndo! Miki kalomi ngere sondu nga; ambo ngua tukuña njandai itula vetâña pinde kilala pwataki tu vetâña njinde nde kiesaka, ande nanja ma azizâla tu vetâña ndia nde ara anja vetâña ndia nde sakamao. Ngua tukuña tonje ikeno mine tu, “Noko ma ilo yosi pa noko tini pinde nenzi kekelele ndimo.” Ambo ngua tukuña njinde ikeno tia, ande nanja ma azizâla tu ilo-yosinja ne mâsi nde kiesaka. ⁸ Andeta kiesaka iyoka ngua tukuña ne nzâla imâ ku igagati ilonju kalonju njana ilonju yosi pa kekelele kie-kie. Miki kalonjo nga; ambo ngua tukuña ikeno tia, ande kiesaka ne walo ma ikeno njana iveta sâ tonje tia. ⁹ Muñgani, lâ zo njinde nanja asama Maro Kindeni ne ngua tukuña tia yo yo, ande nanja atu nanja amo viângu. Andeta muli nga apanâna njana Maro Kindeni ne ngua tukuña kâ, aku kiesaka ne walo ipânga njalae tina, ¹⁰ kala nanja apânga lâ nzâla njinde ilâ pa materja ndo. Nia ndoyo Maro

Kindeni ipatea tu ngua tukuña ma via ilanzi tamâta. Andeta nanja njandai akai via lâ ngua tukuña tini nga. Ngua tukuña io nanja lâ nzâla njinde ilâ pa materja kâ, ¹¹ njana tu kiesaka iyoka ngua tukuña ne nzâla imâ ku ilanje nanja. Mine kala kiesaka iveta ngua tukuña ipânga kekelele njana ikai nanja alâ pa materja kâ. ¹² Ayo, kindu ma taporo ngua kaja mana njana ngua tukuña kâ. Maro Kindeni tamwata io ngua tukuña imâ pa kindu. Mine nde kindu tasama tu i ne ngua tukuña rârâni nde sapâña, aku ne ngua tukuña rârâni uru ivila kindu sondu ndo njana itula vetâña ara kilala pwataki pa kindu.

¹³ Mana mana, a? Tiambo kekelele ara njinde io nanja lâ nzâla njinde ilâ pa materja kâ, a? Tia ndo kanaanjo! Kiesaka nâ iveta mine pa nanja. Kiesaka munja ipasipa lâ taitu kuku ngua tukuña ara njinde, kala io nanja lâ nzâla njinde ilâ pa materja kâ. Maro Kindeni isâu pa kiesaka tu ma iveta vetâña kie mine, njana tu i ilo tu kiesaka kilala ma ipânga nia yo. Mine kala Maro Kindeni ne ngua tukuña njinde itula kiesaka kilala pwataki tu njinde nde kekelele sakamao ndo.

Kiesaka itu ikai poe pa nenda via

¹⁴ Kindu tasama tu Maro Kindeni tamwata io ngua tukuña imâ pa kindu. Andeta nanja nde tamâta nâ, kala uru amo tava ilo-kalo sinja. Mine nde nanja amo atogo kiesaka ne wurâta tamâta kaa nâ. ¹⁵ Nanja atu asama mine; njana sâ kâ nga nanja uru aveta vetâña pinde. Andeta njinde duvi nanja asama tia. Vetâña ndia nanja ilonju tu aveta, ande aveta vetâña njinde tia. Anja vetâña ndia tiningu pwâka ndo tu aveta, ande nanja aveta vetâñani ndaina. ¹⁶ Nanja warakângu tiningu pwâka njana aveta vetâña sakamao pinde, andeta zo katije nanja aveta vetâñani ndaina, aku kalonju loko njana. Aku njinde itula pwataki tu nanja amora Maro Kindeni ne ngua tukuña tu kekelele ara nâ. ¹⁷ Mine kala nanja warakângu nâ aveta vetâña sakamao njinde, ande tia. Kiesaka imo ilonju kalonju, aku kiesaka njinde nâ iveta vetâña sakamao njinde. ¹⁸ Nanja nde tamâta nâ, aku asama tu nanenju ilo-kalo sinja ikura tu igagatina njana aveta vetâña ara tonje, ande tia. Mao nâ, nanja ilonju tu aveta vetâña ara, andeta akura tu aveta mine tia. ¹⁹ Vetâña ara ndia nanja ilonju tu aveta, ande njinde aveta tia. Anja vetâña potomule ndia tiningu pwâka tu aveta, ande njinde nanja aveta. ²⁰ Nanja tiningu pwâka tu aveta vetâña sakamao pinde, andeta uru aveta vetâñani ndaina. Aku njinde itula pwataki tu nanja warakângu nâ aveta vetâña sakamao njinde, ande tia. Kiesaka imo ilonju kalonju, aku kiesaka njinde nâ iveta vetâña sakamao njinde.

²¹ Mine kala nana asama tu vetâna kie mine uru ipânnga pana; lâ zo ndia nana atu aveta vetâna ara pinde, ande vetâna saka-mao uru isae nzâla pana, kala akura tu aveta vetâna sakamao nâ. ²² Mao nâ, nana ilongu ndo tu apono muli pa Maro Kindeni ne ngua tukuña. ²³ Andeta nana asama tu ngua tukuña kie tonje ikeno ilongu kalongu, aku ngua tukuña njinde uru ipara kuku Maro Kindeni ne ngua tukuña njinde nana ilongu papa. Njinde nde kiesaka ne ngua tukuña, aku njinde uru ipa nana kaika wa ikai poe pa ilongu kalongu wa. ²⁴ Opopo, malia njine uru iyaula nana ilongu kalongu ndo lâ! Ea ma ivilana ku izavaru kiesaka ne kaika njinde piti lâ karaenju njine imo mateña kalo, a? ²⁵ Nana kawânju ndanje njalae ilâ pa Maro Kindeni! Kinda nenda Maro Njale Yesu Kirisi ma ikai Maro Kindeni ne pavilâna imâ pa nana.

Mine kala nana uru amo mine; nana warakânju nenju ilo-kalo pinde itu imo Maro Kindeni ne ngua tukuña kalo. Anja nanenju ilo-kalo sinja nde imo kiesaka ne ngua tukuña kalo.

8

Kirisi izavaru nenda kiesaka piti lâ, aku io Koroani Sapâna imâ pa kinda

¹ Mine nde kinda tamâta ea tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, ande Maro Kindeni ne pareña-nia ma imâ pa kinda njana nenda kiesaka kâ, ande tia ndo.

² Nana tu Koroani Nana Via kâ ne ngua tukuña iveta kinda tapaipa lâ taitu kuku Yesu Kirisi, aku i ne ngua tukuña njinde ikai kinda piti lâ kiesaka kuku mateña rua nenzi ngua tukuña munğâna njinde ne nimbu ilo.

³ Kinda nenda ilo-kalo sinja ne walo ikeno njana isuka kindu tu taponu muli sondo pa ngua tukuña kâ, ande tia. Mine kala Mose ne ngua tukuña ikura tu izavaru kiesaka piti lâ tininda, ande tia. Ngua tukuña ikura tu izavaru kiesaka ne walo kâ, ande tia. Taitu Maro Kindeni tamwata ikura ndo. Isupwa i tamwata Natu imâ ipânnga tamâta, itogo kinda kiesaka tamwatânda mine. I imâ njana izavaru nenda kiesaka piti kâ, aku lâ kâi popole tini Maro Kindeni ipare nia pa i Natu njana kindu tamâta nenda kiesaka kâ. Aku lâ zoni ndaina Maro Kindeni ipu kiesaka ne walo ndue ndo lâ. ⁴ Maro Kindeni iveta mine njana ivila kindu tu tapaveta sondo kuku vetâna arara rârâni njinde ngua tukuña iporo kaika tu ma taveta. Kinda tapile mâsi njana tapaveta kuku ilo-kalo sinja ne vetâna kâ, aku tapaveta kuku vetâna rârâni Koroani Sapâna itula pa kindu.

⁵ Tamâta ea kinzi uru siveta ikura ilo-kalo sinja itula panzi mine, ande ilo-kalo kaa nâ njinde ikai poe pa tamâta njinde ilonzi kalonzi

ndoni. Anja kindu tamâta ea uru taveta ikura Koroani Sapâna itula mine, ande Koroani Sapâna ikai poe pa kindu njine ilonda kalonda ndoni. ⁶ Tamâta ea ilo-kalo sinja ikai poe papa ne ilo-kalo, ande tamâta njinde ma imâte. Anja tamâta ea Koroani Sapâna ikai poe papa ne ilo-kalo, ande tamâta njinde ma ikai via mao, ku ma imo tava wisi pisi nâ. ⁷ Ambo ilo-kalo sinja ikai poe pa tamâta tonje ne ilo-kalo, ande tamâta njinde imo Maro Kindeni ne kazâna tamâta, njana tu i njandai imo Maro Kindeni ne ngua tukuña kalo nja. Mao nâ, tamâta njinde ikura tu ipono muli pa Maro Kindeni ne ngua tukuña, ande tia ndo. ⁸ Tamâta ea kinzi uru siveta ikura ilo-kalo sinja itula panzi mine, ande kinzi njinde sikura tu siveta vetâna ndia Maro Kindeni ilo papa, ande tia.

⁹ Andeta miki njandai kapaveta kuku ilo-kalo sinja ne vetâna nja. Ambo Maro Kindeni ne Koroani Sapâna imo mao lâ miki ilomi, ande Koroani Sapâna nâ ikai poe pa nemi vetâna. Anja tamâta ea kinzi Kirisi ne Koroani Sapâna imo ilonzi tia, ande kinzi tamâta njinde njandai Kirisi ne tamâta nja. ¹⁰ Kiesaka ipu miki karaemi pâta lâ. Mine nde muli mateña ma imâ pa miki rârâni taitu-taitu. Andeta kalomi njere sondo nja; ambo Kirisi imo ilomi, ande miki kapânnga ilomi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao marumbu lâ, aku Koroani Sapâna via mao ilami lâ. ¹¹ Munğani Maro Kindeni ipânjo Yesu Kirisi lâ mateña nianzi imandi imo via kilo. Ambo Maro Kindeni ne Koroani Sapâna imo miki ilomi, njinenja lâ zo ndia mateña ma imâ ipânnga pami, ande Maro Kindeni ne Koroani Sapâna ndainani nâ ma io via mao lâ miki karaemi tona.

Koroani Sapâna iveta kindu tapânnga Maro Kindeni natu wukale

¹² Mine kala njingu-nambwe wukale, nenda wurâta ikeno njana tapaveta kuku ilo-kalo taitu nâ ne vetâna. Andeta nana njandai aporo tu kindu ma tapaveta kuku ilo-kalo sinja ne vetâna nja. ¹³ Ambo miki ma kapaveta kuku ilo-kalo sinja ne vetâna, ande miki ma kamâte. Taitu kalojo nja; Koroani Sapâna ne walo kaika ikura tu ivilami njana kapu mulimi ndo pa karaenda ne vetâna potomule. Ambo miki ma kakai i ne walo kaika njinde, ande miki ma kamo viami nâ. ¹⁴ Nana tu kindu tamâta ea tasâu pa Maro Kindeni ne Koroani Sapâna tu ikai poe pa ilonda kalonda, ande kindu njine rârâni tamo Maro Kindeni natu wukale. ¹⁵ Maro Kindeni ne Koroani Sapâna njinde ilua miki lâ, aku Koroani njinde njandai iveta ruruña ikai poe kaika pami kilo nja. Tia ndo kanajo. Maro Kindeni ne Koroani Sapâna njinde ivetami kapânnga Maro Kindeni natu wukale. Aku i walo kaika ilua kindu

tona. Mine kala kinda takura tu tasarâwa pa Maro Kindeni mine tu, "Mama! Naja mama!"¹⁶ Koroani Sapânga i tamwata ipasipa lâ taitu kuku koranânda, aku igogo kawa kuku kawânda ku itula pwataki tu kinda tamo Maro Kindeni natu wukale.¹⁷ Mao nâ, kinda tamo Maro Kindeni natu wukale. Mine nde muli nga Tamânda Maro Kindeni ma iveta vetânga arara pa kinda, ikura munnga ipa ngua tu ma iveta panzi ne tamâta. Munngani iveta vetânga arara ndainani nâ pa tuânda Yesu Kirisi. Ambo lâ zo njine kinda ma takai nâna itogo Kirisi munnga ikai mine, ande muli kinda ma tamo ara ndo, itogo i uru imo mine.

Muli nga kinda ma tamo ara ndo lâ samba lawea

¹⁸ Lâ zo njine kinda uru takai nâna. Andeta naja asama tu muli nga kinda ma tandeka njalae njana tamo ara ndo kuku Maro Kindeni, aku ndekânga njinde ma ipole nâna njine ndo lâ.¹⁹ Njana tu kekelele rârâni Maro Kindeni munnga ipulianzi sipânga lâ, ande kekelele njinde rârâni uru sio tininzi pa Maro Kindeni ne zo njana itula kinda kilâlânda pwataki tu kinda tamo i natu wukale. Kekelele rârâni njinde ilonzi ndo tu Maro Kindeni ma iveta mine walele nâ.²⁰ Njana tu lâ zo njine kekelele njinde rârâni uru simo kaa nâ, aku uru sipayaula nâ. Andeta kinzi warakanzi njandai ilonzi tu ma simo mine nga. Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma simo mine. Andeta i tamwata kala io tini njana zo muli njinde kâ.²¹ Muli nga, lâ zo ndia Maro Kindeni munnga ipatea lâ, ande i ma ipalalana zavarunja ne wâlo kaika piti lâ kekelele rârâni tininzi marumbu lâ, aku kekelele rârâni ma sipânga simo ara ndo kuku Maro Kindeni natu wukale kinda.

²² Kinda tasama tu kekelele rârâni Maro Kindeni munnga ipulianzi sipânga lâ, ande kekelele njinde rârâni uru sikai nâna, itogo taine ikai nâna lâ pagugunja ne zo mine. Kekelele njinde rârâni simo sita nâ, kala simo mine lee imâ ipânga lâ zo njine.²³ Andeta kekelele njinde simbonzi nâ uru sita, ande tia. Kinda warakânda kala uru tamo tata mine nâ. Nanayoni Maro Kindeni io ne Koroani Sapânga imâ imo ilonda lâ, itogo i ne vetânga ara njana iveta pa kinda munnga mwasina. Andeta lâ zo njine kinda kala mine nâ uru takai nâna wa tinja wa, aku tamo tao tininda njana zo njinde Maro Kindeni ma itula kilâlânda pwataki tu kinda tamo i natu wukale. Lâ zo njinde Maro Kindeni ma ilele karaenda ndoni ipânga kie tonje.²⁴ Munnga kinda tao nenda kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, aku tamo tao tininda njana vetânga arara rârâni ipatea tu ma iveta pa kinda. Aku njana nenda kalo-tawana njinde kâ, ande Maro Kindeni ikai kinda piti lâ kondoma ilo

marumbu lâ. Ambo kinda tao tininda njana vetânga tonje, ande tasama tu vetânga njinde ipânga pa kinda tia yo. Njana tu ambo tamâta tonje ikai kekelele tonje marumbu lâ, ande i ma imo io tini kilo pa kekelele njinde kâ, ande ma tia.²⁵ Kinda tasama tu vetânga arara njinde sipânga pa kinda tia yo, andeta muli nga vetânga njinde ma sipânga mao nâ pa kinda. Mine kala kinda uru tapu tini kaika pa ilonda kalonda, aku tamo tao tininda nâ.

²⁶ Aku mine nâ, Koroani Sapânga uru iveta vetânga pinde njana ivila kinda kâ. Kinda nenda walo nde njalae korja tia, kala tazizâla tu kinda ma takai nonja pa Maro Kindeni mâsi mana. Andeta Koroani Sapânga isama lâ njana nonja ndia ikeno paveânga lâ ilonda kalonda, aku i tamwata uru ita pa Maro Kindeni tu i ma ivila kinda. Aku ne tinja njinde nde kie tonje ndo, kala kinda tamâta takura tu tasama njinde kilala, ande tia.²⁷ Aku Maro Kindeni, ina uru ilea sondo pa kinda tamâta ilonda kalonda, ande isama Koroani Sapânga ne ilo-kalo njinde marumbu lâ, njana tu Koroani Sapânga uru ino pa Maro Kindeni tu i ma iveta pa kinda ikura i tamwata nâ ne pateânga mine.

²⁸ Kinda tasama tu lâ zo ndia malia kie kie ma ipânga pa kinda, ande Maro Kindeni uru ikai malia njinde ku ilele ipânga kekelele njana ivila kinda kâ. Iveta mine pa kinda tamâta ea ilonda ndo keno pa i, kinda njine i munngani ipatea tu ma taponi muli papa i.²⁹ Njana tu nia ndoyo Maro Kindeni ipatea kinda pinde tu ma tamo i ne tamâta. Aku ipatea tu ma iveta kinda njine tapânga tatogo i Natu mine. I ilo tu i Natu njinde ma imo mbâna-mbâna pa i natu wukale kinda.³⁰ Aku kinda tamâta njine i munnga ipatea lâ, ande isarâwa pa kinda njine rârâni tu tamâ pa i tona. Aku kinda tamâta njine i isarâwa papa, ande iveta kinda njine rârâni tapânga tamo ilonda mbâra-mbâra tona. Aku kinda tamâta njine i iveta tapânga ilonda mbâra-mbâra, ande io i kilala ara njinde imâ pa kinda njine rârâni tona.

Kekelele tonje ikura njana ipono Maro Kindeni ne tini-mwasa nao, ande tia

³¹ Mine nde kinda ma taporo ngua mana. Kinda ma taporo mine; "Ambo Maro Kindeni ivila kinda, ande ea ikura tu ikai kazânga pa kinda, a? Tia ndo!"³² Maro Kindeni njandai isilikana i tamwata Natu nga. Isupwa i tamwata Natu njinde indue imâ ku imâte njana ivila kinda rârâni. Mine kala kinda tasama tu i ma iveta vetânga arara pinde rârâni pa kinda tona.³³ Nanayoni Maro Kindeni ipatea kinda tu ma tamo i tamwata ne tamâta. Mine nde ea ikura tu italea kinda lâ ngua nia, a? Tia ndo! Njana tu Maro Kindeni tamwata iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra.³⁴ Mine nde ea ikura tu

imandi lâ ngua nia ku ipa ngua njana nâna ilua kinda, a? Tia ndo! Njana tu Yesu Kirisi imâte lâ, njinenja Maro Kindeni ipanjo i imandi imo via kilo. Kala njine Yesuni imo pa Maro Kindeni tini pa wia kâ, aku inani uru ino pa Maro Kindeni tu ivila kinda.

³⁵ Kirisi ilo ndo ikeno pa kinda. Mine nde miki kalomi ngere sondo nga; zo pinde vetâna sakamao kie-kie imâ ipânga pa kinda. Zo pinde malia ipânga pa kinda, anja zo pinde nâna ipânga pa kinda, anja zo pinde tamâta siveta kenzi sakamao pa kinda, anja zo pinde putole ipu kinda, anja zo pinde tamo sugorai, anja zo pinde kazâna ipânga pa kinda, anja zo pinde mateja ipânga pa kinda. Tiambo vetâna mine ikura tu ipono nzâla njana Yesu Kirisi ne tini-mwasa ma imâ pa kinda tia kâ, a? Tia ndo kanaanjo! ³⁶ Mao nâ, vetâna kie mine uru ipânga pa kinda, aku njinde iyoke Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Maka nde kamo noko ne tamâta. Mine kala ikura zo rârâni kinzi sipu maka pinde pâta kamâte. Kinzi siveta kenzi taituni pa maka, itogo siveta panzi lama lâ zo njana sipunzi pâta njana sikanzi kâ.”

³⁷ Andeta Kirisi ilo ndo keno pa kinda. Mine kala lâ zo ndia vetâna kie mine ipânga pa kinda, ande i uru ivila kinda, kala tapole malia njinde ndo lâ. ³⁸ Mao nâ, Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda. Aku nanja asama ku kalongu tawana kaika tu sâ tonje ikura tu ipono nzâla njana i ne tini-mwasa njinde ma imâ pa kinda tia kâ, ande tia ndo. Mateja ikura tu ipono nzâla tia, aku via kala ikura tia mine nâ. Kinzi anjelo sikura tu sipono nzâla tia, aku kinzi koroani saka kala sikura tia mine nâ. Vetâna tonje lâ zo njine ikura tu ipono nzâla tia, aku vetâna tonje lâ zo muli kala ikura tia mine nâ. Koroani kaika ndia ikura tu ipono nzâla, ande tia. ³⁹ Kelekele ndia imo âta ikura tu ipono nzâla tia, aku kelekele ndia imo lâmbu kala ikura tia mine nâ. Nanja asama ku kalongu tawana kaika tu kelekele njinde rârâni sikura tu sipono nzâla njana Maro Kindeni ne tini-mwasa ma imâ pa kinda tia kâ, ande tia ndo kanaanjo. Kinda nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ikai tini-mwasa njinde imâ pa kinda marumbu lâ.

9

Paulo kalo sukâna njalae njananzi Isrel ngu

¹ Nanja apaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine kala aporo ngua mao nâ, nalâje tia. Koroani Sapâna ikai poe pa ilongu kalongu, aku itula pwataki pa nanja tu nanenju ngua njine nde mao.

²⁻³ Mao nâ, ikura zo rârâni nanja kalongu sukâna njalae njananzi nanenju ngu, aku uru

kalongu loko wa ilongu rârâ wa. Nanja ilongu njalae tu Maro Kindeni ma ikainzi ninju-nambwe Isrel ngu piti lâ kondoma ilo. Zo pinde nanja ilongu tu Maro Kindeni ne wisinâna ma imâ pa nanja warakângu, ku i ma isoki nanja piti lâ Kirisi ne ngu ku ionzi ninju-nambwe wukale njinde silâ sikai niângu. Andeta tia. ⁴ Nanayoni Maro Kindeni ipateanzi Isrel ngu ku ivetanzi sipânga i natu wukale. I itula tamwata ne sinâla wa walo kaika pwataki panzi lâ, aku iveta mbutukunâna kunzi ku io ne ngua tukuja ilâ panzi tona. I itula paneâna ne vetâna mao panzi, aku ipa ngua lâ tu ma ikainzi piti lâ kazâna ilo tona. ⁵ Kinzi Isrel ngu tamâta mbwananâna mungâna njinde nanzi nde njalae ndo, aku Kirisi tamwata ipânga tamâta lâ warakanzi nenzi ngu. Kirisi ina ikai maro pa kelekele rârâni, aku ikura zo rârâni nenda paneâna ma ilâ pa Maro Kindeni. Mao.

Paulo itula ngua njana vetâna pinde Maro Kindeni iveta panzi Isrel ngu

⁶ Ikura zo rârâni nanja kalongu sukâna njananzi ninju-nambwe Isrel ngu. Taitu nanja njandai aporo tu Maro Kindeni ne ngua pâna ilâ kaa nâ nga. I ne ngua pâna nde ipânga kanaanjo lâ. Nanja asama tu tamâta pinde lâ Isrel ngu simo Maro Kindeni ne pateâna tamâta mao tia. ⁷ Kinda timbunda Abraham ne vâsa rârâ simo, andeta kinzi pinde njandai simo i natu wukale mao nga. Mungani Maro Kindeni ipai Abraham mine tu, “Noko natu Isaka natu-timbu kinzi simbonzi nâ ma simo noko ne vâsa mao.” ⁸ Mine nde kinda tasama tu Abraham ne vâsa pinde sipânga lâ tamâta walonzi nâ, aku kinzi njinde simo Maro Kindeni natu wukale mao nde tia. Andeta Maro Kindeni ipa ngua kuku Abraham njananzi i ne vâsa pinde, aku kinzi njinde nâ simo Abraham ne vâsa mao. ⁹ Njana tu Maro Kindeni ipa ngua kuku Abraham mine tu, “Muli nga nanja ma ataulo amâ kilo, aku lâ zo njinde noko kaiwa Sara natu tamâne tonje ma imo.”

¹⁰ Aku kalomi ngere njana Maro Kindeni ne ngua tonje tona. Rebeka natu rua tamanzi taitu nâ, ina Abraham natu Isaka, aku i nde kinda timbunda. ¹¹⁻¹² Taitu nia ndoyo Maro Kindeni tamwata ipatea Isaka natu taitu nâ. Andeta i njandai kalo ngere njana vetâna pinde kinzi rua ma muli siveta nga. I tamwata ipatea tonje ikura i tamwata nâ ne ilo-kalo. Mine nde lâ zo njinde Rebeka ipaguguanzi sâsâna rua njinde tia yo yo, aku kinzi rua njandai siveta vetâna ara tonje tâku vetâna sakamao tonje tâku, ande Maro Kindeni ipai Rebeka tu, “Lâlu nzâla-kulu ma imo lâlu ipânga muli njinde kalo.” ¹³ Vetâna njinde iyoke Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ

pepa tini mine tu, “Naŋa ilonġu pa Yakopu, andeta ilonġu koŋa pa Iso nde tia.”

¹⁴ Mine nde kinda ma taporo mana. Tiambo kinda ma taporo tu, “Maro Kindeni iveta vetâŋa soki”, a? Tia ndo kananjo! ¹⁵ I nanayoni iporo pa Mose mine tu,

“‘Ambo naŋa apatea tu ma ao nanenġu wisi-wisi ilâ pa tamâta tonġe, ande nanenġu wisi-wisi ma ikeno papa i. Ambo naŋa apatea tu ma ao nanenġu kalo-sukâŋa ilâ pa tamâta tonġe, ande nanenġu kalo-sukâŋa ma ikeno papa i.’”

¹⁶ Mine nde Maro Kindeni ŋandai ipateanzi tamâta ikura kinzi warakanzi nenzi ilo papa wa nenzi vetâŋa wa. Ipateanzi ikura i tamwata ne wisi-wisi nâ.

¹⁷ Nia ndoyo Maro Kindeni iporo pa Isip nenzi koipu ŋalae mine tu, “Naŋa muŋġa apatea noko kupâŋġa pwai koipu mine ŋana duvi ŋine kâ; naŋa ilonġu tu atula nanenġu walo kaika pwataki lâ noko ne vetâŋa tini, aku ilonġu tu kinzi tamâta simo tâno ndoni ma siloŋo naŋa parinâŋu.” ¹⁸ Mine kala kinda tasama tu ambo Maro Kindeni ipatea tu i ne wisi-wisi ma ikeno pa tamâta tonġe, ande i ne wisi-wisi ma ikeno papa i. Ambo ipatea tu ma iveta tamâta tonġe taŋa kaika, ande i ma iveta ikura i tamwata ne pateâŋa mine.

¹⁹ Tiambo tamâta tonġe lâ miki ŋġinimi ma ikasonġa naŋa mine tu, “Ambo Maro Kindeni uru iveta mine panzi tamâta, ande ŋana sâ kâ ŋa ilelea kindâ ŋana vetâŋa soki kindâ taveta, a? Ea ikura tu ikai kazâŋa pa Maro Kindeni ne pateâŋa, a?” ²⁰ Andeta noko kuloŋo ŋġa; noko ea ŋġa kutu kulelea Maro Kindeni ŋana i ne vetâŋa kâ, a? Tiambo kulo tâno ma ilelea tamâta ŋinde muŋġa ipu i ku ma iporo papa tu, “Ŋana sâ kâ ŋa noko kupu naŋa apâŋġa mine”, a? ²¹ Kinda tasama tu kulo-puŋa tamâta ikura tu ikai tâno pinde ku ipu kulo rua ikura i tamwata nâ ne pateâŋa. Ikura tu ipu kulo ara tonġe ŋana wurâta ara kâ, anġa kulo kaa tonġe ŋana wurâta kaa nâ. Tiambo noko kutu i ne vetâŋa ŋinde nde soki, a?

²² Maro Kindeni itu iveta i ne wisi-nâna ipâŋġa nia yo, aku itu kinzi tamâta rârâni ma sisama i ne walo kaika tona. Mine nde i ŋandai ipasusu ŋana izavarunzi kulo ŋinde i muŋġa ipatea tu ma izavarunzi. ²³ Aku Maro Kindeni ilo tu kinzi tamâta ma sisama i kilala pwataki tu i nde ara ku ara ndo. Mine kala iveta kie ara ndo pa kindâ kulo pinde, kindâ ŋine i nia ndoyo ipatea tu ma muli tamo ara ndo kuku i lâ samba lawea. ²⁴ Ipatea kindâ lâ, kala kindâ tatogonzi kulo ŋinde iveta kie ara panzi. Aku kindâ ŋandai tamo lâ Juda ŋu simbo nâ; kindâ pinde tamo lâ tinikoa ŋu pinde tona.

²⁵ Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ ŋgua-tulâŋa tamâta muŋġâŋa Hosea ne pepa tini. Ŋgua ŋinde ikeno mine tu,

“Kinzi tamâta pinde simo lâ nanenġu ŋu tia, andeta muli ŋġa naŋa ma apatu kinzi tamâta ŋinde ŋanzi tu, ‘Nanenġu ŋu’. Muŋġa naŋa ilonġu koŋa panzi ŋu ŋinde tia, andeta muli ŋġa naŋa ma ilonġu ndo keno panzi.’”

²⁶ Aku Hosea iŋgere ŋgua pinde kilo mine tu, “‘Nanayoni kinzi ŋu ŋinde simo nia tonġe, aku naŋa aporo panzi mine tu, ‘Miki ŋandai nanenġu tamâta ŋġa’. Andeta muli, lâ niani ndaina, ande naŋa ma aporo ŋgua ŋananzi ŋu ŋinde mine tu, ‘Kinzi nde Maro Kindeni Via Tamwata natu wukale.’”

²⁷ Muŋġa Aisaia itula ŋgua ŋananzi Isrel ŋu mine tu,

“‘Ambo kinzi Isrel ŋu ma sipâŋġa kamb-waŋenzi, sitogo paulo ikeno sâwa mine, ande Maro Kindeni ma ikainzi Isrel tamâta pinde nâ piti lâ kondoma ilo. ²⁸ Ŋana tu Maro Ŋalae ma ionzi tamâta rârâni lâ ŋgua nia, aku ma walele nâ ipare nia panzi marumbu lâ.’”

²⁹ Ŋgua ŋinde iyoke ŋgua tonġe Aisaia iŋgere mine tu,

“Nia ndoyo Maro Kindeni Walo Tamwata ipatea timbunda nenzi vâsa ŋu kiri-mwata nâ tu ma simo vianzi. Ambo i muŋġa iveta mine tia, ande kindâ rârâni ma naonda tia lâ, itogo nia ndoyo kinzi tamâta lâ Sodom lawea wa Gomora lawea wa naonzi tia mine nâ. Andeta tia.”

Kinzi Isrel ŋu kalonzi tawana tia, kala sipâŋġa ilonzi mbâra-mbâra, ande tia

³⁰ Mine nde kindâ ma taporo mana. Kinda ma taporo mine tu, “Kinzi tinikoa ŋu muŋġa simakâsa ŋalae koŋa tia ŋana sipâŋġa ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Taitu ŋana nenzi kalo-tawana nâ, kinzi sipâŋġa ilonzi mbâra-mbâra marumbu lâ. ³¹ Anġa kinzi Isrel ŋu muŋġa simakâsa ŋalae tina ŋana sipaveta kuku Mose ne ŋgua tukuŋa, ŋana tu kinzi situ ŋgua tukuŋa ŋinde ikura tu ivetanzi sipâŋġa ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta sipâŋġa ilonzi mbâra-mbâra, ande tia.” ³² Ŋinde nde duvi mine; kinzi Isrel ŋandai kalonzi tawana Maro Kindeni mao ŋġa. Kinzi ilonzi tu warakanzi nenzi wurâta kaika nâ ma ivetanzi sipâŋġa ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao. “Mira ŋana isowe tamâta kenzi kâ” nde isowe kenzi marumbu lâ, kala sittitia ku patanzi sindue. ³³ Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Miki kaloŋo ŋġa; naŋa apatea mira tonġe ŋana isowe tamâta kenzi ku ivetanzi

patanzi sindue. Aku naŋa ao mira njinde imo Jerusalem lawea ilo. Tamâta ea kalo tawana i, ande i ma ikai maŋeti ŋana ne kalo-tawana njinde, ande tia ndo.”

10

Kinzi Isrel ŋgu sizizâla ŋana Maro Kindeni ne vetâŋa kâ

¹ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilonŋu ndo tu kinzi Isrel ŋgu ma sipalele ilonzi kalonzi, ŋana Maro Kindeni ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo. Aku ikura zo rârâni naŋa uru akai noŋa kaika papa i ŋana kinzi kâ.

² Naŋa asama kilalanzi lâ, kala ŋine aporo atula pwataki tu kinzi ilonzi ndo tu sipaveta kuku vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde. Taitu nenzi ilo-kalo ikeno soki-soki nâ. ³ Kinzi sizizâla ŋana nzâla njinde Maro Kindeni ipatea pa kinda tamâta ŋana ma tamo ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kinzi situ warakanzi nâ nenzi kaika ikura ŋana ivetanzi sipâŋga mine. Mine kala kinzi ŋandai sipono muli pa Maro Kindeni ne pateâŋa njinde ŋga. ⁴ Kinda tasama tu Kirisi iveta ŋgua tukuŋa ipâŋga kanaŋo. Mine nde kinda tamâta ea kalonda tawana Kirisi, ande kinda ŋine rârâni tamo ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.

⁵ Mose muŋga iŋgere ŋgua pinde ŋananzi tamâta njinde kalonzi tawana tu ŋgua tukuŋa ikura tu ivetanzi sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Iŋgere ŋgua mine tu, “Tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku ŋgua tukuŋa rârâni ikura zo rârâni, ande ŋgua tukuŋa ma ivetanzi tamâta njinde sikai via mao.” ⁶ Andeta kinda nenda kalo-tawana nâ nde nzâla ŋana tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. I kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Miki ma kaporo lâ warakami ilomi tu, ‘Ea ma ikâki ilâ samba ilo’ (ŋana ikai Kirisi indue imâ kâ), ande kaporo mine ndimo. ⁷ Aku miki ma kaporo tu, ‘Ea ma indue ilâ mateŋa nianzi’ (ŋana ikai Kirisi itaulo imâ kilo kâ), ande kaporo mine ndimo.” ⁸ Maro Kindeni iporo ŋgua mine tu, “Ŋgua njinde ŋandai ikeno malawae ŋanami ŋga. Njinde ikeno miki ilomi wa kawami ilo wa.” Njinde nde ŋgua ŋana kalo-tawana ne nzâla, nzâlani ndaina maka uru kaporo katula kilala pwataki mine tu, ⁹ “Ambo miki ma kaporo kapatula nemi kalo-tawana pwataki tu, ‘Yesu nde Maro Njalae’, aku ma kalomi tawana mao tu Maro Kindeni ipaŋo Yesu lâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo, ande Maro Kindeni ma ikaimi piti lâ kondoma ilo.” ¹⁰ Ŋana tu nenda kalo-tawana iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku kinda tapatula nenda kalo-tawana njinde pwataki lâ kawânda, kala Maro Kindeni ikai kinda

piti lâ kondoma ilo. ¹¹ Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea kalo tawana i, ande i ma ikai maŋeti ŋana ne kalo-tawana njinde, ande tia ndo.” ¹² Ŋana tu Maro Kindeni uru iveta kie taituni panzi Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ŋgu wa. Kinda tamâta rârâni nenda Maro Njalae taituni imo, aku i uru iveta kie ara ndo panzi tamâta ea sikai noŋa papa i tu ma ivilanzi. ¹³ Ŋana tu Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea sino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi, ande i ma ikainzi tamâta njinde rârâni piti lâ kondoma ilo.”

¹⁴ Andeta kalonŋo ŋga; ambo tamâta pinde kalonzi tawana Maro Kindeni tia, ande kinzi ma sikura tu sikai noŋa papa i mâsi mana, a? Ambo kinzi silonŋo i parina tia, ande ma sikura tu kalonzi tawana i mâsi mana, a? Ambo tamâta tonge itula ŋgua panzi tia, ande kinzi ma sikura tu silonŋo i parina mâsi mana, a? ¹⁵ Ambo Maro Kindeni ma isupwa tamâta tonge tia, ande tamâta tonge ma ikura tu itula ŋgua panzi mâsi mana, a? Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kinzi tamâta sindeka ndo ŋana simora tamâta tonge imâ ŋana itula pâri ara panzi kâ.”

Kinzi Isrel ŋgu ilonzi pa pâri ara, nde tia

¹⁶ Andeta Isrel tamâta pinde nâ ilonzi pa pâri ara. Aisaia tamwata muŋga iporo ŋgua mine tu, “Maro Njalae, kinzi ŋandai kalonzi tawana ŋgua njinde maka katula panzi lâ ŋga.” ¹⁷ Mine nde tasama tu kinda tamâta ea talonŋo pâri ara, ande kinda ŋine nâ takura tu kalonda tawana. Aku njinde nde pâri ara ŋana Kirisi kâ. ¹⁸ Taitu nanenŋu kasonŋa ikeno mine; tiambo kinzi Isrel ŋgu ŋandai silonŋo pâri ara njinde, tiya? Naŋa apaimi tu kinzi silonŋo lâ. Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Nenzi sarawâŋa ilâ isala nia ndoni lâ tâno kulu, aku tamâta lâ lawea ndoni silonŋo nenzi ŋgua njinde.”

¹⁹ Aku nanenŋu kasonŋa tonge kilo kala ikeno mine; tiambo kinzi Isrel ŋgu sizizâla ŋana ŋgua njinde duvi kâ, tiya? Naŋa apaimi tu kinzi sisama ŋgua duvi lâ. Nanayoni Mose itula Maro Kindeni kawa ŋgua pwataki panzi Isrel ŋgu mine tu,

“Naŋa ma avilanzi tamâta ŋgu kaa kaa pinde, nenzi ilo-kalo ara tia. Aku nanenŋu vetâŋa njinde ma iveta miki kapadâda ku wisimi nâna.”

²⁰ Aku muli ŋga Aisaia kala itula Maro Kindeni kawa ŋgua kie taituni tona. Maro Kindeni iporo kaika mine tu,

“‘Tamâta pinde ŋandai siroto ŋana naŋa kâ, andeta kinzi njinde sisânda kulungu lâ. Mao nâ, tamâta pinde ŋandai sikaŋonzi tininzi pinde ŋana naŋa kâ,

andeta naŋa apatua lâ nia yo panzi tamâtani ndaina.”

²¹ Andeta Aisaia itula Maro Kindeni kawa ŋgua kie tonje pwataki ŋananzi Isrel ŋgu mine tu,

“Ikura zo rârâni naŋa amo ao tiningu ŋananzi ŋgu ŋinde. Naŋa atu aveta kenju ara nâ panzi. Andeta kinzi uru sipu nanenju ŋgua ututu, aku tanjanzi kaika ndo.”

11

Maro Kindeni ŋandai ipu muli ndo panzi Isrel ŋgu

¹ Ayo, naŋa Paulo nenju kasonŋa tonje kilo kala ikeno mine; tiambo Maro Kindeni ipu muli panzi ne tamâta marumbu lâ, tiya? Naŋa apaimi tu i ipu muli panzi tia ku tia ndo. Naŋa warakângu kala amo Isrel ŋgu tamwatângu. Naŋa nde Abraham ne vâsa. Naŋa nde Benjamin see.

² Nia ndoyo Maro Kindeni ipateanzi Isrel ŋgu tu ma simo i tamwata ne ŋgu, aku i ŋandai ipu muli panzi ŋga. Tiambo miki kazizâla ŋana Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini, a? Iliia ino pa Maro Kindeni ku isowe ŋgua lâ Isrel ŋgu tininzi. Ikaï nonja mine tu, ³ “Maro Njalae, kala ŋjine kinzi sipunzi noko ne ŋgua-tulâŋa tamâta rârâni sipamateteu lâ, aku sizavaru noko ne patarawâŋa nia rârâni marumbu lâ. Aku naŋa simbonju nâ apono muli pano, andeta situ sipu naŋa pâta amâte tona.” ⁴ Andeta Maro Kindeni itu ŋgua taulo papa Iliia ku ilelea mine tu, “Nanenju tamâta pinde simo ŋai yo, aku kinzi ŋandai sipare tukunzi ku siwâŋgi pa maro laŋeja Bal ŋga. Kinzi tamâta ŋinde kambwanjenzi ipâŋga lâ 7,000.” ⁵ Aku lâ zo ŋjine kala mine nâ, Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kinda ŋgu kiri-mwata, aku ipatea tu kinda ma tamo i tamwata ne tamâta. ⁶ I ne wisi-wisi imâ pa kinda kala ipatea kinda lâ. Andeta i ŋandai kalo ŋgere ŋana vetâŋa ara pinde munja taveta, ŋjineŋga ipatea kinda ŋga. Ambo Maro Kindeni ma uru ipateanzi tamâta ikura vetâŋa ara pinde kinzi munja siveta, ande i ne wisi-wisi nde mao tia. Andeta tia.

⁷ Mine kala kinda ma taporo mana. Kinzi Isrel ŋgu simakâsa ŋjalae tina ŋana sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, andeta ŋandai sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra ŋga. Maro Kindeni ipateanzi ŋgu kiri mwata nâ, aku kinzi ŋinde nâ sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra. Anja ŋgu ŋjalae nde tanjanzi kaika nâ. ⁸ Vetâŋa ŋinde iyoke Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini. Iporo ŋgua ŋananzi taŋa-kaika tamwatanzi ŋinde mine tu, “Maro Kindeni ivetanzi sipâŋga sitogo kapa mine. Mine kala matanzi ikura ŋana simora tia, aku tanjanzi nde ikura ŋana

silonjo ŋgua tia. Kinzi simo mine lee simâ ipâŋga lâ zo ŋjine.”

⁹ Aku Daviti kala itula ŋgua kie taituni ŋananzi Isrel ŋgu mine tu,

“Lâ zo ndia kinzi siveta wainja ŋjalajala, ande naŋa ilongu tu ndekâŋa ne zo ŋjinde ma ipalele ku iyaula kinzi warakanzi, itogo nimbu ikai ŋgoa mine. Naŋa ilongu tu kinzi ma sikai pareŋania ŋana nenzi vetâŋa potomule kâ. ¹⁰ Naŋa ilongu tu noko ma kuveta matanzi leva-leva, ŋana kinzi ma sikura tu simora kilo tia. Kuyaula kumbunzi totoronzi, ŋana kinzi ma sikura tu simandi kaika kilo tia.”

Maro Kindeni iveta kie ara panzi tinikoa ŋgu

¹¹ Mine nde nanenju kasonŋa tonje kilo kala ikeno mine; munŋani, lâ zo ŋjinde kinzi Isrel ŋgu sipu mulinzi pa Maro Kindeni, tiambo kinzi sipayaula ndo lâ, tiya? Naŋa apaimi tu kinzi sipayaula ndo, ande tia. Kinzi sipu mulinzi papa, aku ŋana duvi ŋinde kâ, Maro Kindeni ilâ panzi tinikoa ŋgu ku iveta nzâla ŋana ikainzi piti lâ kondoma ilo. Iveta vetâŋa ŋjinde tu ma isowe kinzi Isrel ŋgu matanzi. ¹² Kinzi Isrel ŋgu nenzi taŋa-kaika ŋjinde ikai nzâla piti panzi ŋgu ndoni simo tâno kulu, ŋana Maro Kindeni ne vetâŋa ara ndo ma imâ panzi. Kinzi Isrel ŋgu simbe lâ, andeta ŋjinde ivilanzi ŋgu pinde ŋana simo ara kâ. Mine nde kinda tasama tu muli ŋga, lâ zo ŋjinde kinzi Isrel tamâta ma sitaulo silâ pa Maro Kindeni kilo, ande i ne vetâŋa arara ma ipâŋga ŋjalae tina panzi tamâta ŋgu rârâni.

¹³ Ayo, kala ŋjine naŋa atu aporo ŋgua pa miki tamâta lâ tinikoa ŋgu. Maro Kindeni ipatea naŋa ŋana atula pâri ara pwataki pa miki, aku naŋa andeka ŋjalae ŋana nanenju wurâta ŋjine. ¹⁴ Naŋa ilongu tu nanenju wurâta ŋjine ma ipaŋo warakângu nenju ŋgu Isrel ilonzi kalonzi, ŋana kinzi ma sipadâda ŋana vetâŋa ara Maro Kindeni iveta panzi ŋgu pinde, kala ma sipalele ilonzi kalonzi ku sitaulo pa i. ¹⁵ Munja, lâ zo ŋjinde Maro Kindeni ipu muli panzi Isrel ŋgu, ande iveta nzâla panzi tamâta rârâni simo tâno ndoni ŋana ma sikura tu sipâŋga simo ilonzi kalonzi taitu kuku i. Mine nde kinda tasama tu muli ŋga, lâ zo ŋjinde i ma ikainzi Isrel ŋgu sitaulo simâ papa i kilo, ande ŋjinde ma ara ku ara ndo. ŋjinde ma itogo ipaŋonzi mateja tamâta simo vianzi kilo mwasina. ¹⁶ Ambo tamâta tonje itu imomo puroŋa, aku ikai puroŋa katiŋe piti ku iveta patarawâŋa pa Maro Kindeni, ande kinda tasama tu puroŋa ŋjinde ndoni ipâŋga itogo Maro Kindeni ne kelekele. Ambo tamâta tonje ikai kâi mburu-mburu iveta patarawâŋa pa Maro Kindeni, ande kinda

tasama tu kâi njinde ne laka nde i ne kelekele tona.*

¹⁷ Kinzi Isrel ngu nde sitogo kâi “oliv” bâña. Andeta Maro Kindeni itoto kâi njinde ne laka pinde piti lâ. Anğa miki ngu pinde nde katogo kâi oliv ngoi ne laka pinde. Maro Kindeni muŋga ikai miki ku isenğemi lâ kâi oliv bâña njinde tini, njana miki ma kakai kâi laka muŋgâña njinde nianzi. Kala njine miki uru kakai siŋi ara ndo lâ kâi njinde mburu-mburu, aku miki kamo ara nâ. ¹⁸ Taitu miki ma ilomi tu miki nde tamâta ara ndo ku kapolenzi kâi bâña njinde ne laka mao, mine ndimo. Ambo miki ilomi mine, ande kalomi ngere sondo nga. Miki kâi laka njandai uru siŋi ara kalua kâi mburu-mburu nga. Mburu-mburu uru siŋi ara ilua miki. ¹⁹ Tiambo miki ma kaporo tu, “Maro Kindeni ilo pa maka kâi ngoi laka pinde, kala itotonzi kâi bâña laka njinde piti lâ ku ioma kakai nianzi.” ²⁰ Mao nâ, Maro Kindeni iveta mine lâ. Andeta kinzi njandai kalonzi tawana i nğa, aku njana duvi njinde kâ itotonzi piti lâ. Anğa miki nde kalomi tawana i, aku njana duvi njinde kâ miki kamo ara lâ kâi bâña njinde tini. Mine nde miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo. Miki kapakatona sondo nğa. ²¹ Miki kalomi ngere sondo njana njine kâ; Maro Kindeni itotonzi kâi bâña njinde ne laka piti lâ. Aku mine nâ, ambo miki ma kapasuka warakami tinimi, ande i ma io miki yâti tia ndo.

²² Miki kalomi ngere sondo nğa. Maro Kindeni nde kalo-sukâña warika, andeta i nde pareña-nia tamwata tona. Tamâta pinde siveta kiesaka, kala ipare nia panzi. Ambo miki ma kamo i ne kalo-sukâña kalo, ande i ma kalo sukâña nâ pami. Ambo tia, ande i ma itoto miki piti tona. ²³ Ambo kâi bâña ne laka njinde i muŋga itotonzi piti ma sipalele ku ma kalonzi tawana i, ande i ma isenğenzi sitaulo simâ pa kâi tini kilo. Mao nâ, Maro Kindeni ikura tu isenğenzi sitaulo simâ kilo. ²⁴ Miki tamâta lâ ngu pinde, muŋga miki nde kâi oliv ngoi tonje ne laka, andeta Maro Kindeni itoto miki ku isenğemi lâ kâi oliv bâña njinde tini. Andeta kâi bâña njinde nde miki niami sondo, ande tia. Mine nde mao nâ, Maro Kindeni ikura ndo njana ikainzi kâi bâña njinde ne laka mao ku isenğenzi sitaulo simâ pa warakanzi nenzi kâi njinde tini kilo.

Maro Kindeni itu itula ne wisi-wisi kilala pwataki panzi tamâta ndoni

²⁵ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilonğu tu miki ma kasama nğua paveâña njine ne duvi sondo. Naŋa tiniŋgu pwâka tu miki ma ilomi tu nemi ilo-kalo nde njalae ndo. Nğua

paveâña njinde nde duvi mine; kinzi Isrel ngu taŋanzi kaika ndo, andeta kinzi ma simo mine ikura zo rârâni, ande tia. Kinzi ma simo mine lee ikura lâ zo muli njinde kinzi tamâta lâ tinikoa nğu ma simâ papa Maro Kindeni, ikura kambwanjenzi njapia ipatea panzi muŋgani lâ. ²⁶ Aku lâ zo njinde, njinenğa Maro Kindeni ma ikainzi Isrel tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. Maro Kindeni kawa nğua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Isrel nenzi Yautâña Tamwata ma iyoka pa Jerusalem lawea ikeno Saion Tuu kulu njinde imâ. Aku i ma ivetanzi tamâta rârâni lâ Yakopu ne vâsa ngu sipile nenzi mâsi njana sipu mulinzi papa i kâ. ²⁷ Aku lâ zo njinde naŋa ma aveta mbutukunâña kunzi njana azavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi.”

²⁸ Kinzi Isrel ngu sipu mulinzi pa Yesu ne pâri ara marumbu lâ. Mine kala kinzi simo Maro Kindeni ne kazâña tamâta, aku njinde ivila miki tamâta lâ tinikoa nğu. Andeta Maro Kindeni kalo ngere njana kinzi Isrel ngu timbunzi simo muŋgâña njinde, kala ipatea tu i ma tini mwasa pa nenzi vâsa nğu. ²⁹ Njana tu Maro Kindeni ne vetâña kilala ikeno mine; ambo ipateanzi tamâta pinde tu simo i ne ngu, aku iveta kie ara panzi, ande i ma muli ipalele ku ipu muli panzi, ande tia ndo.

³⁰ Muŋga miki tamâta lâ tinikoa nğu taŋami kaika pa Maro Kindeni. Andeta zo njine kinzi Juda nğu uru taŋanzi kaika mine nâ. Njana duvi njinde kâ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa miki marumbu lâ. ³¹ Kala njine kinzi Juda tamâta simora tu Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ pami lâ, ande kala taŋanzi kaika papa i. Andeta muli nğa Maro Kindeni ne wisi-wisi ma ilâ pa kinzi tona. ³² Maro Kindeni isâu pa taŋa-kaika ne mâsi tu ikainzi tamâta rârâni kaika muŋga lâ nğa. Njinde nde duvi mine; i ilo tu i ne kalo-sukâña ma ilâ panzi tamâta rârâni.

Ara njana kinda ma tapanea Maro Kindeni

³³ Opopo! Maro Kindeni ne vetâña rârâni nde ara ku ara ndo! I ne ilo-kalo nde njalae ndo, indue lâ lâmbu itogo tâi geza-geza mine. Kinda tamâta takura tu tasama i ne ilo-kalo njinde duvi tia ndo. Mana mana nğa iveta mâsi kie-kie, a? Njine kinda tazizâla ndo njana. ³⁴ Njinde iyoke Maro Kindeni kawa nğua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Ea ikura tu isama Maro Njalae ne ilo-kalo, a? Anğa ea ikura tu ipanana i njana ilo-kalo pinde, a? ³⁵ Ea kelekele tonje ilua Maro Kindeni, kala Maro Kindeni ma ikatu kelekele njinde taulo papa i, a? Tia ndo kano!”

* **11:16:** Nğua tambirâña njine nde duvi mine; kinda kalo-tawana tamâta pinde njandai Juda tamâta nğa; kinda tamo lâ ngu pinde. Andeta njana nenda kalo-tawana kâ, Maro Kindeni ne nğua pâña tava ne vetâña arara nde ikeno pa kinzi wa kindawa.

³⁶Maro Kindeni tamwata ipulianzi kekelekele rârâni sipânga lâ, aku imo kekelekele rârâni warika. Kekelekele rârâni nde i simbo nâ ne. Kinda ma tapanea i ña tasuka kâki ikura zo rârâni, ma taveta mine ku tamo nâ. Mao.

12

Kinda ma tao warakânda karaenda ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawâña mine

¹Nĩngu-nambwe wukale, Maro Kindeni ne wisi-wisi nde ñalae tina. Mine nde naña ano kaika pami tu miki ma kao warakami karaemi ndoni ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawâña via kâ mwasina. Nĩnde ma itula pwataki tu miki ilomi ndo tu kamo i tamwata ne tamâta, aku ma itula pwataki tu miki ilomi tu kaveta ikura i ne ilo papa mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kakura tu kapanea i mao.

²Miki ma kapaveta kuku tâno ñine ne vetâña kaa kaa kilo ndimo. Ara ñana miki ma kasâu pa Maro Kindeni tu ma iveta ilomi kalomi ipânga wasaseki ndo. Ambo i ma iveta mine pa ilomi kalomi, ande miki ma kakura tu kasama sondo ñana vetâña arara wa, vetâña ndia i ilo papa wa, vetâña rârâni ipakura kuku i ne pateña ñinde wa.

Kinda taitu-taitu ma taveta wurâta ndia Maro Kindeni ipatea pa kindâ

³Maro Kindeni ne wisi-wisi uru imo ku naña. Mine nde i mungani ipateana ñana aveta wurâta papa i kâ. Mine kala naña atu aporo ñgua mine pa miki taitu-taitu; miki ma ilomi tu nemi ilo-kalo wa vetâña ara ipole tamâta pinde nenzi ilo-kalo wa vetâña ara, mine ndimo. Ara ñana miki taitu-taitu ma kalea sondo pa warakami nemi vetâña, ikura kalo-tawana ndia Maro Kindeni munga ipatea pami. ⁴Kinda tasama tu tamâta taitu karae taitu nâ keno, andeta i kie-mbalau wa ñai nde pinde-pinde rârâ, aku nenzi wurâta piti piti. ⁵Aku kindâ kalo-tawana tamâta kala mine nâ, kindâ kambwanenda ñalae, andeta tapasipa lâ taitu kuku Kirisi kala tamo tatogo karaenda taitu mine. Aku kindâ rârâni taitu-taitu tamo nambwe nambwe kala uru tapamarerea. ⁶Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kindâ lâ, kala iwae wisi-ara kie-kie pa kindâ taitu-taitu. Mine nde ara ñana kindâ ma taveta wurâta papa i ikura wisi-ara ndia ipatea pa kindâ mine. Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara ñana itula Maro Kindeni kawa ñgua, ande ara ñana i ma itula ñgua ikura i ne kalo-tawana mine. ⁷Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara ñana ikai kuleña panzi kalo-tawana tamâta, ande ara ñana i ma iveta wurâta ñinde sondo. Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara ñana ikai wurâta pananâña, ande ara ñana i ma iveta wurâta ñinde sondo. ⁸Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara ñana ipu tini kaika panzi i tini

pinde, ande ara ñana i ma iveta wurâta ñinde sondo. Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara ñana isukanzi tini pinde ñana kekelekele ikeno panzi tia, ande ara ñana i ma kekelekele rârâ ilanzi. Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara ñana imo tamâta mbwananâña, ande ara ñana i ma imandi kaika ñana ne wurâta ñinde kâ. Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara ñana kalo sukâña ñananzi tini pinde, ande ara ñana i ma indeka nâ ñana iveta mine.

Kinda ma tao ilonda ndo ilâ panzi tininda pinde

⁹Miki ma kao ilomi ndo ilâ mao nâ panzi tinimi pinde. Miki ma kapu mulimi ndo pa vetâña potomule, aku kapaipa sondo kuku vetâña ara. ¹⁰Miki ma tinimi mwasa ndo panzi kalo-tawana tamâta, ñana tu miki kamo nambwe nambwe mao. Aku miki ma kandeka nâ ñana kasukanzi tinimi pinde ñanzi kâki tona. ¹¹Miki ma kamandi kaika ñana nemi kalo-tawana kâ ikura zo rârâni. Miki ma kakai wulitia ndimo. Ara ñana miki ma ilomi ndo tu kaveta wurâta pa Maro ñalae. ¹²Miki uru kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pami. Mine nde ara ñana miki ma kao tinimi tava ndekâña nâ. Ambo malia pinde ma imâ ipânga pami, ande miki ma kamandi kaika ku kamo nâ. Aku miki ma kakai noña pa Maro Kindeni ikura zo zo. ¹³Ambo nimi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde siroto ñana kekelekele pinde kâ, ande miki ma kakai nemi mbaliña ku kavilanzi. Ambo tamâta pinde soka lombo pa lawea pinde simâ sipânga nemi lawea, ande miki ma kakatonanzi sondo lâ nemi luma ilo. ¹⁴Ambo tamâta pinde ma siveta kenzi sakamao pami, ande miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara nâ panzi. Mao nâ, miki ma kano pa i tu ma iveta kie ara nâ panzi. Miki ma kano pa i tu ma izavarunzi, mine ndimo. ¹⁵Ambo tamâta tonje indeka, ande miki ma kandeka kuku i. Ambo tamâta tonje ita, ande miki ma kata kuku i. ¹⁶Miki ma kaveta vetâña ara kie taituni panzi tamâta ndoni. Miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo. Aku miki ma ilomi ara ñana kaveta mete kunzi sugorai tamwatanzi tona. Miki ma ilomi tu, “Nanejgu ilo-kalo nde ara ndo, ipole tamâta pinde nenzi ilo-kalo”, mine ndimo.

¹⁷Ambo tamâta tonje ma iveta kie sakamao pami, ande miki ma kakatu vetâña sakamao taulo papa i ndimo. Ikura zo rârâni miki ma kapakatona sondo ku kapaveta kuku vetâña ndia kinzi tamâta rârâni uru simora tu vetâña ara. ¹⁸Miki warakami ma ilomi pa pawanja wa kazâña wa, mine ndimo. Ikura zo rârâni miki ma karoto nzâla ñana kamo ilomi kalomi taitu kunzi tamâta rârâni. ¹⁹Nĩngu-nambwe wukale, miki warakami ma kakatu vetâña soki ndia

tamâta pinde siveta pami taulo panzi, mine ndimo, ñana tu Maro Kindeni ne wisi-nâna ma muli ikatu nenzi vetâña ñinde nia panzi. Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Maro Ñalae iporo mine; ‘Pareña-nia nde narja warakâñgu nâ nenju wurâta. Narja warakâñgu ma apare nia panzi tamâta ñana nenzi vetâña soki kâ.’”²⁰ Kinda nenda nzâla tonje keno. Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Ambo putole ipu noko ne kazâña tamâta, ande noko ma kâpwa kulua ika. Ambo irakonja ñana lââ kâ, ande lââ kulua inu. Ambo noko ma kuveta mine, ande i ma mai ñana ne vetâña soki kâ.”

²¹ Miki ma kasâu pa vetâña sakamao tu ipolemi, mine ndimo. Ambo miki ma kapaveta kuku vetâña ara, ande ñinde ma itawa vetâña sakamao ndue lâ.

13

Kinda ma taveta ikura kinzi koipu kawanzi ñgua mine

¹ Maro Kindeni ilo tu kinda tamâta rârâni ma taveta ikura nenda koipu kawanzi ñgua mine. Kinda tasama tu kinzi koipu sipâñga nâ siveta wurâta, ande tia. Maro Kindeni ipateanzi tamâta ñinde taitu-taitu ñana sikai koipu panzi tamâta pinde kâ.

² Mine nde tamâta ea taña kaika pa koipu ne ñgua, ande i taña kaika pa Maro Kindeni tona, ina muñga ipatea koipu ñinde tu ikai wurâtani ndaina. Aku tamâta ea taña kaika pa koipu ne ñgua ma ipayaula tamwata ku ma ikai pareña-nia ñana ne vetâña ñinde kâ. ³ Ñana tu tamâta ea kinzi uru siveta vetâña ara, ande kinzi ñinde ñandai siruru ñana nenzi koipu ñga. Añga tamâta ea kinzi uru siveta vetâña sakamao, kinzi ñinde nâ siruru ñananzi koipu. Mine nde kalongo ñga; ambo noko kutu kumo tava ilo pisi lâ koipu nao, ande noko ma kupaveta kuku vetâña ara nâ. Nineñga koipu ma isuka noko ña kâki. ⁴ Ñana tu koipu nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta ñana ivilano tu kumo ara kâ. Andeta kuloño ñga; ambo noko ma kuveta vetâña potomule, ande ara ñana noko ma kururu. Noko kusama tu koipu isaña ua lâ mbau ilo, aku i ñandai isaña ñinde kaa nâ ñga. Ika Maro Kindeni ndamwa ku ipare nia panzi tamâta ea uru siveta vetâña potomule. ⁵ Kinda tasama tu Maro Kindeni uru ipare nia panzi tamâta ea tañanzi kaika pa nenzi koipu, aku ilonda kalonda kala itula pwataki tu mâsi ñana taveta ikura kawanzi ñgua mine nde mâsi ara. Mine kala kinda ma taponu muli panzi.

⁶ Kinzi koipu uru siveta nenzi wurâta ikura zo zo, aku simo Maro Kindeni ne wurâta tamâta ñana sikai poe pami kâ. Ñana

duvi ñinde kâ miki uru kao mbumbu ilâ panzi koipu. ⁷ Kelekele ndia kinzi koipu sipatea tu miki ma kao ilâ panzi, ande ñinde miki ma kalanzi. Ambo kinzi sipatea tu miki ma mbumbu kalanzi, ande miki ma kaveta ikura nenzi ñgua mine. Ambo kinzi simo mbâna-mbâna pami, ande miki ma kamege ñananzi ku kasuka ñanzi kâki.

Kinda ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde

⁸ Ambo tamâta pinde nenzi mbuku ikeno pami, ande miki ma katu ñana mbuku ñinde rârâni. Miki ma kapile keno ndimo. Andeta mbuku taitu nâ ma ikeno pami ikura zo rârâni, aku ñinde nde mâsi ñana tinimi mwasa panzi tinimi pinde. Ñana tu tamâta ea uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande ipono muli pa ñgua tukuña rârâni marumbu lâ. ⁹ Kinda tasama ñgua tukuña sanjao lâ, kala kasama tu ñgua tukuña pinde ikeno mine: “Noko ma kupalulua noko tini kuku tamâta tonje kaiwa ndimo; noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma ilo yosi pa tamâta tonje ne kelekele ndimo.” Aku tukuña kiekie rârâ pinde kala ikeno tona. Andeta tukuña rârâni nde ipânga kananjo lâ tukuña taitu ñine; “Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.” ¹⁰ Ambo tamâta tonje uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande i ma iveta kie sakamao panzi, ande tia. Mine kala tamâta ea uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande ipono muli pa ñgua tukuña rârâni marumbu lâ.

Kinda ma tapakatona sondo nâ

¹¹ Miki ma kapaveta sondo kuku tinimwasa ne vetâña ara ñinde, ñana tu zo ñga imâ ipânga laiti lâ. Miki ma kakeno ndimo. Matami pareñge kamandi sânda ñga! Miki kasama tu nanayoni, lâ zo ñinde kinda tapalele ilonda kalonda ku tao nenda kalotawana ilâ pa Kirisi, ande Maro Kindeni ne zo ñana ikai kinda piti lâ kazâña ilo nde imo malawae mwasa. Andeta kala ñine zo ñinde imâ ipânga laiti lâ. ¹² Mbo ñga imâ ñana marumbu kâ, aku laiti ñana mbwale pwataki kâ. Mine nde ara ñana kinda ma tapile kondoma ne vetâña rârâni, aku tapaveta kuku sinâla ne vetâña, itogo zugu tamâta isawa paraña ne singâra kaika lâ tini mwasina. ¹³ Kinda ma tapakatona sondo, tatogo tamâta uru iyoka kari ne sinâla ilo. Kinda ma tandeka potomule wa tanu lââ kaika tadauda wa, mine ndimo. Kinda ma tapalulua tininda potomule wa tapaveta kuku vetâña sakamao kie-kie wa, mine ndimo. Aku kinda ma tapawa potomule wa ilonda yosi panzi tininda pinde nenzi kelekele wa, mine ndimo. ¹⁴ Ara ñana kinda ma tasawa Maro Ñalae Yesu Kirisi

lâ tininda itogo paraŋa ne pasawaŋa kaika mwasina. Miki ma kasâu pa ilo-kalo siŋga tu ilanjemi ŋana kapono muli kilo pa vetâŋa potomule kâ, mine ndimo.

14

Kinda ma talea pa tininda pinde nenzi vetâŋa ndimo

¹ Ambo tamâta tonje ne kalo-tawana ikeno kaika tia, ande ara ŋana miki ma ilomi ara papa i ku kakai imâ imo kumi. Taitu miki ma kapawa ŋgua kuku i ŋana ilo-kalo ndia keno papa, mine ndimo.

² Tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika lâ. Mine nde kinzi uru sika kâpwa ndoni. Anja tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika koŋa tia, kala uru sindi kaika pa warakanzi tu ma sika simbi tia kâ. ³ Tamâta ea uru ika kâpwa ndoni, ande i ma ilo sakamao ŋananzi tamâta ŋinde uru sika simbi tia, mine ndimo. Anja tamâta ea uru ika simbi tia, ande i ma ilo tu kinzi tamâta ŋinde uru sika kâpwa ndoni nde siveta kiesaka, ande i ma ilo mine ndimo, ŋana tu Maro Kindeni ikainzi tamâta ŋinde lâ kala simo i ne ŋgu tona. ⁴ Noko nde ea kala kutu kulea pa vetâŋa pinde tamâta ŋalae tonje ne wurâta tamâta uru iveta, a? Wurâta tamâta ŋinde ne tamâta ŋalae simbo nâ ma ipatea tu i iveta ne wurâta ara tâku ara tia tâku. Andeta nanenju morâŋa tu i ne wurâta ma ipâŋga ara nâ, ŋana tu Maro ŋalae tamwata ma ipu tini kaika papa i wa isuka i wa.

⁵ Tamâta pinde kalonzi tawana tu zo pinde nde zo sapâŋa, aku zo sapâŋa ŋinde sipolenzi zo pinde rârâni. Anja tamâta pinde kalonzi tawana tu zo rârâni nde kie taituni. Andeta ara ŋana kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma kalonzi ŋgere sondo munja lâ ŋga, ŋinenja siveta ikura warakanzi ilonzi kalonzi itula panzi mine. ⁶ Tamâta pinde simege ŋana Maro ŋalae kâ, kala kalonzi tawana tu zo pinde nde sapâŋa. Aku tamâta pinde simege ŋana Maro ŋalae kâ, kala kawanzi ndanje pa Maro Kindeni ŋinenja sika simbi. Anja tamâta pinde simege ŋana Maro ŋalae kâ, kala kawanzi ndanje pa Maro Kindeni, ŋinenja sindi kaika pa warakanzi tu ma sika simbi tia kâ. ⁷ Kinda tasama tu ambo kinda tamo viânda, ande nenda via ŋine ŋandai warakânda nâ nenda kelekele ŋga. Aku mine nâ, ambo kinda ma tamâte, ande nenda mateŋa ŋinde ŋandai warakânda nâ nenda kelekele ŋga. ⁸ Ambo kinda tamo viânda, ande Maro ŋalae ikai poe pa nenda via. Ambo tamâte, ande Maro ŋalae ikatona ŋinde tona. Ambo kinda tamo viânda tâku tamâte tâku, ande kinda tamo Maro ŋalae ne tamâte.

⁹ ŋana duvi ŋinde kâ Kirisi imâte ŋinenja imandi imo via kilo. Mine kala i imo Maro ŋalae panzi tamâta munja simâte wa kinzi tamâta simo vianzi wa. ¹⁰ Ayo, anja miki tamâta pinde, ŋana sâ kâ ŋga miki uru kalea pa nimi-nambwe nenzi vetâŋa ku kaporo soki panzi, a? ŋana sâ kâ ŋga miki pinde uru kaporo ŋgua pavaligiŋa panzi nimi-nambwe, a? Miki kasama tu muli ŋga kinda rârâni ma tamandi lâ Maro Kindeni ne ŋgua nia. ¹¹ ŋinde iyoke Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Naŋa Maro ŋalae, naŋani uru amo mine ku amo nâ, naŋa aporo mao kanaŋo tu muli ŋga kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma simâ pa naŋa ku ma sipare tukunzi ŋana sipanea naŋa kâ. Kinzi rârâni ma siporo situla pwataki tu ara warakâŋgu nde Maro Kindeni mao.”

¹² Mine nde kinda tasama tu kinda rârâni taitu-taitu ma tapatula pa Maro Kindeni ŋana vetâŋa rârâni munja taveta ŋinde duvi.

Kinda ma tavetanzi ninda-nambwe simbe ŋana siveta kiesaka kâ, mine ndimo

¹³ Mine nde ara ŋana kinda ma tapile mâsi ŋana tataleanzi ninda-nambwe ŋana nenzi vetâŋa kâ. Ara ŋana miki taitu-taitu ma ilomi pateu tu, “Naŋa ma alajenzi ninju-nambwe ku avetanzi simbe ŋana siveta kiesaka kâ, ande ma tia.” ¹⁴ Naŋa Paulo apaipa kuku Maro ŋalae Yesu Kirisi marumbu lâ. Mine nde naŋa asama sondo tu kelekele tonje tamwata ikura tu iveta tamâta ipâŋga ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Taitu kaloŋo ŋga; ambo tamâta tonje kalo tawana tu kelekele tonje ma iveta i ipâŋga ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande mao nâ, kelekele ŋinde ma iveta i ilo muso. ¹⁵ Ambo noko uru kuka kâpwa tonje, andeta noko ninambwe kalo tawana tu kâpwa ŋinde nde muso lâ Maro Kindeni nao, ande noko ne vetâŋa ŋinde ma iveta ninambwe ŋinde ilo rârâ. Aku noko ne vetâŋa ŋinde ma itula pwataki tu noko kupu muli pa tini-mwasa ne vetâŋa marumbu lâ. Kirisi imâte ŋana iyaute noko ninambwe ŋinde piti lâ kondoma ilo. Ambo noko ne kâŋa-nuŋa ma iyaula i ne kalo-tawana, ande ŋinde ma ara tia ndo. ¹⁶ Ambo noko kutu kelekele tonje nde ara nâ lâ Maro Kindeni nao, ande kupakatona sondo ŋga. Tia ma noko ne vetâŋa iveta tamâta pinde wisinzi nâna ku ma siporo tu, “Wa, kelekele ŋinde ikeno muso lâ Maro Kindeni nao”. ¹⁷ ŋana tu Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ ande piti ndo ŋana kâŋa-nuŋa ne mâsi wa tukuŋa wa. Koroani Sapâŋa ipulia mâsi pinde ipâŋga lâ ilonda kalonda, aku mâsi ŋine nâ nde kelekele ŋalae: mâsi ŋana taveta ikura Maro Kindeni ilo papa mine, anja mâsi ŋana tamo ilonda

kalonda taitu kunzi tininda pinde, anga mâsi ñana ilonda ndeka. ¹⁸ Maro Kindeni ilo ara ndo pa tamâta ea ipono muli pa Kirisi ku ipaveta kuku mâsi mine, aku kinzi tamâta kala ma ilonzi ara mine nâ ñana tamâta ñinde ne vetâña.

¹⁹ Mine nde ara ñana kinda ma tapaveta kuku vetâña ndia rârâni uru iveta kinda tamo ilonda kalonda taitu kunzi tininda pinde. Aku ara ñana kinda ma tapaveta kuku vetâña ndia rârâni uru isuka tininda pinde nenzi kalo-tawana tu ipânga kaika tona. ²⁰ Noko ma kusâu pa kâña-nuña ne mâsi tu iyaula Maro Kindeni ne wurâta, mine ndimo. Mao nâ, lâ Maro Kindeni nao, kâpwa ndoni nde ara ndo ñana taka kâ. Taitu kulorjo ñga; ambo noko kuka kâpwa tonje, aku ñinde iveta tamâta tonje imbe ñana iveta kiesaka kâ, ande noko ne vetâña ñinde nde soki ndo. ²¹ Ambo noko kutu kuka simbi tâku kunu lââ kaika tâku kuveta vetâña ndia tâku, andeta ñinde ma iveta noko ninambwe imbe ñana iveta kiesaka kâ, ande ara ñana noko ma kupile vetâña ñinde.

²² Noko ne ilo-kalo ñana kâña-nuña kâ nde noko tamwata ku Maro Kindeni rua nâ nemi kekelele. Ambo tamâta tonje kalo tawana tu kâpwa ndoni nde ara nâ lâ Maro Kindeni nao, aku ilo rua-rua tia, ande tamâta ñinde ma indeka nâ. ²³ Andeta kalorjo ñga; ambo tamâta tonje ilo rua-rua ñana kâpwa tonje kâ, andeta ikai ika nâ, ande iveta soki lâ Maro Kindeni nao, ñana tu i ne kalo-tawana ñandai igagati i ñana ika kâpwa ñinde ñga. Ambo noko kalo tawana tu vetâña tonje nde soki, andeta kulâ kuveta vetâñani ndaina, ande noko kuveta kiesaka.

15

Kinda ma taponu muli pa Yesu Kirisi

¹ Kinda tamâta pinde nenda kalo-tawana ikeno kaika. Ara ñana kinda ma tavi-lanzi tamâta pinde ñana sikale nenzi malia kâ, kinzi ñinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika tia. Kinda ma ilonda ñana tapavila warakânda nâ ndimo.

² Ara ñana kinda rârâni taitu-taitu ma tavi-lanzi ninda-nambwe wukale tu ma simo ara kâ, ñana tu vetâña mine ma iveta nenzi kalo-tawana ipânga kaika. ³ Kinda tasama tu Kirisi tamwata ñandai ilo tu ma ipavila tamwata nâ. Malia ipânga papa i ikura Maro Kindeni kawa ñgua Daviti ñgere lâ pepa tini mine tu, “Lâ zo ñana kinzi tamâta siporo ñgua pavaligiña pa noko, ande nenzi ñgua soki ñinde imâ ikai naja tona.” ⁴ Nanayoni kinzi ñgua-tulâña tamâta ñngere Maro Kindeni kawa ñgua lâ pepa tini, aku ñgua ñinde rârâni ne wurâta nde ñana ipanana kinda kâ. Ñgua ñinde ne wurâta nde ñana ipu tini kaika pa ilonda

kalonda, ñana kinda ma takura tu tamandi kaika ku tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pa kinda.

⁵ Kinda tasama tu Maro Kindeni simbo nâ uru ipu tini kaika pa ilonda kalonda, aku i simbo nâ uru isuka kinda tu tamandi kaika. Naja ano tu ina ma ivila miki ñana kapono muli pa Yesu Kirisi ku kamo ilomi kalomi taitu nâ. ⁶ Ambo i ma iveta mine, ande miki rârâni ma kakura tu kamâ taitu kapanea nenda Maro Ñalae Yesu Kirisi tama Maro Kindeni tasuka i ña kâki.

Kirisi ivilanzi Juda ñgu sitavanzi ñgu pinde rârâni

⁷ Mine nde ara ñana miki rârâni ma kandeka nâ ñana kakainzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta rârâni simâ simo kumi, ikura Kirisi indeka ñana ikai miki kamo kuku i mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande paneña ma ilâ pa Maro Kindeni. ⁸ Ñana tu Kirisi ipânga wurâta tamâta panzi Juda ñgu ñana itula Maro Kindeni ne ñgua mao pwataki panzi. I ne wurâta ñinde iveta ñgua pâña rârâni Maro Kindeni muñga iveta kunzi Juda ñgu timbunzi ñinde tu ipânga kanaño. ⁹ Kirisi isama tu kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu ma simora i ne wurâta ñinde ku ma sipanea Maro Kindeni ña ñana i ne wisi-wisi kâ. Ñinde iyoke Daviti kawa ñgua ikeno lâ wâñgiña paneña kâ ne pepa tini mine tu, “Ñaja ma kawâñgu ndanje pano lâ kinzi tinikoa ñgu naonzi. Naja ma awâñgi apaneano asuka noko ña kâki.”

¹⁰ Aku ñgua tonje kala ikeno mine tu, “Miki tamâta lâ tinikoa ñgu, miki kandeka katavanzi Maro Kindeni ne pateña tamâta ñgu.”

¹¹ Aku ñgua tonje kala ikeno mine tu, “Miki tamâta lâ tinikoa ñgu ndoni, miki rârâni kapanea Maro Ñalae kasuka i ña kâki. Miki tamâta kamo tâno ndoni, miki kawawa i!”

¹² Aku Aisaia kala iporo ñgua kaña taituni mine tu, “Maro Kindeni ma io koipu wasaseki tonje ipânga lâ Daviti tama Jesi see, aku i ma ikai poe panzi tamâta lâ tinikoa ñgu. Kinzi tamâta ñgu ñinde ndoni ma sio tininzi ñana i ne zo ñana ivetanzi simo ara kâ.”

¹³ Maro Kindeni simbo nâ uru ipu tini kaika pa kinda, kala tao tininda papa i tu ma iveta kie ara pa kinda. Miki nemi kalo-tawana ikeno papa i, aku naja ano tu i ma io ndekâña tava wisi-pisi sipipi ndo lâ ilomi kalomi. Ñineña Koroani Sapâña ne walo kaika ma isukami ñana kamandi kaika ndo ku kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pami.

Paulo indeka ñana wurâta ñinde Maro Kindeni ipatea papa i

¹⁴ Njingu-nambwe wukale, naŋa warakânġu kalonġu tawana tu miki uru kapaveta kuku vetâŋa ara ikura zo rârâni, aku ilo-kalo ara nde ipipi lâ ilomi kalomi. Mine nde miki taitu-taitu kakura tu kapananzani kalo-tawana tamâta pinde. ¹⁵ Taitu kala njine naŋa anġere ŋgua kaika pinde imâ pami. Naŋa atu apano ilomi kalomi, ŋana miki ma kalomi ŋgere sondo kilo ŋana ŋgua njinde kâ. Naŋa ŋandai aruru ŋana anġere ŋgua kaŋa mine ŋga, ŋana tu Maro Kindeni muŋgani io ne wisi-wisi imâ pa naŋa, kala ipatea naŋa ¹⁶ tu amo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta panzi tamâta lâ tinikoa ŋgu. Nanengu wurâta nde ŋana atula Maro Kindeni ne pâri ara panzi. Mine kala naŋa amo atogo patarawâŋa tamâta mine, aku uru akainzi tamâta lâ tinikoa ŋgu aonzi silâ pa Maro Kindeni itogo patarawâŋa i ilo ndo papa mwasina. Aku Koroani Sapâŋa ikainzi tamâta njinde ku ivetanzi sipâŋga Maro Kindeni ne ŋgu mao.

¹⁷ Naŋa apaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine kala naŋa andeka nâ ŋana wurâta njine Maro Kindeni ipatea pana. ¹⁸⁻¹⁹ Naŋa ma amandi kaika atula ŋgua pwataki ŋana keleleke taitu nâ. Naŋa ma atapârî ŋana vetâŋa ara njinde Kirisi iveta panzi tamâta lâ tinikoa ŋgu lâ nanenġu wurâta tini. Igagati ilonzi kalonzi ŋana sipono muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua. Koroani Sapâŋa ne walo kaika uru ivila nanenġu ŋgua wa vetâŋa wa, aku ivilana ŋana aveta mâsi kaika kie-kie pinde tona. Mine nde wurâta njine ipânġa kanarġo lâ. Nia ndoyo naŋa amandi atula pâri ara ŋana Kirisi kâ lâ Jerusalem lawea muŋga lâ, njinenġa aveta mine ayoka alâ akura nia nia lee apânġa lâ Ilirikum tâno. ²⁰ Ikura zo rârâni, naŋa ilonġu ndo tu atula pâri ara panzi tamâta lâ lawea ndia Yesu Kirisi parina ŋandai ipânġa panzi ŋga. Naŋa aporo ŋgua tambirâŋa mine tu naŋa tiningu pwâka tu apa luma kâki lâ sâmbwe njinde tamâta tonġe muŋga inġunu lâ imandi. ²¹ Nanenġu vetâŋa njinde iyoke Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta pinde ŋandai silonġo i parina ŋga, andeta kinzi njinde ma simora i nao. Aku tamâta pinde ŋandai silonġo i kawa ŋgua ŋga, andeta kinzi njinde ma sisama ŋgua njinde kie sondo.”

Paulo itu ikalelenzi lâ Rom lawea, njinenġa ma ilâ pa Spen tâno

²² Nanenġu wurâta njine uru ipono naonġu ikura zo rârâ. Mine kala naŋa ŋandai amâ akalele miki ŋga. ²³ Ikura mbwera mbwera naŋa ilonġu ndo tu amâ amorami. Aku zo njine nanenġu wurâta lâ nia njine ande marumbu lâ. ²⁴ Mine nde muli ŋga, lâ zo njinde naŋa ma alâ pa Spen tâno, ande naŋa ilonġu tu ma amâ akalele miki muŋga lâ ŋga, njinenġa ma alâ pa Spen. Naŋa ma andeka

nâ ŋana amo kumi ikura zo pinde, aku muli ŋga naŋa ilonġu tu miki ma kavila naŋa ŋana alâ pa Spen tâno. ²⁵ Andeta zo njine naŋa atu alâ pa Jerusalem lawea ŋana avilanzi Maro Kindeni ne tamâta simo njinde. ²⁶ Muŋga kinzi kalo-tawana tamâta ŋgu simo Masedonia tâno wa Grik tâno wa, kinzi ŋgu njinde sipa ŋgua tu ma sigona mbumbu pinde ku ma sio ilâ pa Jerusalem ŋana isukanzi Maro Kindeni ne tamâta pinde, kinzi njinde uru simo sugorai. ²⁷ Kinzi warakanzi nâ ilonzi pateu tu ma siveta mine panzi Juda ŋgu sugorai tamwatanzi, aku njinde ara ndo, ŋana tu kinzi kalo-tawana tamâta lâ Juda ŋgu nenzi mbuku keno panzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ŋgu. Nana tu muŋgani Maro Kindeni itula pâri ara panzi Juda tamâta, aku muli ŋga kinzi sikai pâri ara njinde silâ situla panzi tamâta lâ tinikoa ŋgu tona. Mine nde ara ŋana kinzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ŋgu ma sikai tâno njine ne mbaliŋa Maro Kindeni muŋga ilanzi njinde, aku ma siwae mbaliŋa njinde ilâ panzi Juda tamâta tona. ²⁸ Kala njine naŋa atu akai mbumbu njinde kinzi sigona lâ ikeno, aku akai alâ awae panzi kalo-tawana tamâta lâ Jerusalem lawea. Mambo wurâta njinde marumbu lâ ŋga, njinenġa naŋa ma amâ akalele miki. Aku muli ŋga naŋa ma alâ pa Spen tâno. ²⁹ Naŋa asama tu muli, lâ zo njinde naŋa ma amâ apânġa pami, ande Kirisi ma iveta kie ara ndo pami.

³⁰ Njingu-nambwe wukale, nenda kalo-tawana ikeno pa Maro Njalee Yesu Kirisi, aku Koroani Sapâŋa itula tini-mwasa ne vetâŋa pwataki pa kindia lâ. Mine nde naŋa ano pami tu miki ma kamandi kuku naŋa ku kakai noŋa kaika pa Maro Kindeni tu ma ivilana. ³¹ Naŋa ilonġu tu miki ma kano papa i tu ma ikeke ŋanana, ŋana tu tamâta pinde simo Judia tâno nde kalonzi tawana Yesu Kirisi tia, kala situ siveta malia pana. Aku kakai noŋa tava tu i ma ivetanzi ne tamâta simo Jerusalem lawea njinde tu ma ilonzi ara ŋana wurâta njine naŋa aveta ŋana avilanzi kâ. ³² Ambo Maro Kindeni ma isâu pa nanenġu noŋa, ande naŋa ma amâ amora miki tava ndekâŋa njalee. Aku naŋa ma apwarea tini kumi ŋana akai walo kâ. ³³ Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, imo kuku miki rârâni. Mao.

16

Paulo kawa kari ara panzi tamâta pinde

¹ Naŋa ilonġu tu miki ma kaveta kemi ara nâ pa kalo-tawana taine Fibi. I ne wurâta nde ŋana ivilanzi kalo-tawana tamâta simo Senkria lawea.

² Fibi nde imo Maro Njalee ne wurâta taine. Mine nde naŋa ilonġu tu miki ma kakai i imâ imo kumi, itogo kindia Maro Kindeni ne tamâta uru taveta mine. Ambo keleleke

pinde ikeno papa i tia, ande naŋa ilonŋu tu miki ma kavila i, ŋana tu i muŋga ivilanzi tamâta rârâ, aku ivila naŋa warakâŋgu tona. ³ Naŋa ilonŋu tu miki ma kakai kawâŋgu ku kaporo kari ara ilâ panzi Prisila ku Akwila rua. Kinzi rua uru simandi kuku naŋa ŋana kaveta wurâta pa Yesu Kirisi kâ. ⁴ Muŋga kinzi rua sipalilu silâ paraŋa ilo ŋana sivila naŋa kâ. Mine kala kawâŋgu ndaŋge ŋalae pa kinzi rua. Andeta naŋa simbongu nâ tia; kinzi kalo-tawana tamâta rârâni lâ ŋgu pinde ndoni kala kawanzi ndaŋge pa kinzi rua mine nâ. ⁵ Aku naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi kalo-tawana tamâta ŋinde uru sipasau lâ kinzi rua nenzi luma tona. Aku nanenŋu ŋgua mine nâ ilâ pa Epainetus tona, inani niŋgu-nambwe mao. I imuŋga panzi tamâta rârâni simo Esia tâno ŋana io ne kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. ⁶ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa Maria nuwaka tona, ina uru iveta wurâta ŋalae ŋana ivilami.

⁷ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi Andronikus kuku Junias rua tona. Kinzi rua nde nawalâŋgu Juda tamâta, aku muŋga simo kuku naŋa lâ luma sakamao ilo. Kinzi rua uru siveta wurâta ara ndo ŋana situla pâri ara kâ, aku kinzi rua simuŋga pa naŋa ŋana sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. ⁸ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa Ampliatu tona, ina nanayoni ipasipa kuku Maro ŋalae kala imo niŋgu-nambwe sondo. ⁹ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa Urbanus tona, ina uru iveta wurâta pa Yesu Kirisi kuku kinda. Aku nanenŋu ŋgua mine nâ ilâ pa Stakis tona, ina niŋgu-nambwe mao. ¹⁰ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa Apeles tona. Kinza tasama tu i uru ipono muli sondo ndo pa Kirisi. Aku nanenŋu ŋgua mine nâ ilâ pa Aristobulus ne ŋgu tona. ¹¹ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa nawalâŋgu Juda tamâta Herodion tona. Aku nanenŋu ŋgua mine nâ ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo lâ Narsisus ne ŋgu tona.

¹² Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi taine rua Trifina ku Trifosa rua tona. Kinzi rua uru simakâsa ŋalae ŋana siveta wurâta papa Maro ŋalae kâ. Aku nanenŋu ŋgua mine nâ ilâ pa Persis tona, ina niŋgu-nambwe mao. I kala uru imakâsa ŋalae ŋana iveta wurâta pa Maro ŋalae kâ. ¹³ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa Rufus tona, ina uru iveta wurâta ara ndo pa Maro ŋalae. Aku nanenŋu ŋgua mine nâ ilâ pa i tina tona. Muŋga taine ŋinde ikatona naŋa sondo ndo, itogo taine uru ikatona natu mine. ¹⁴ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu

kari ara ilâ panzi Asinkritus ŋga Flegon ŋga Hermes nga Patrobas nga Hermas tona. Aku nanenŋu ŋgua mine nâ ilâ panzi kalo-tawana tamâta uru simo kunzi tona. ¹⁵ Naŋa ilonŋu tu miki ma kaporo naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi Filologus ku Julia rua, aku ilâ panzi Nereus kuku i mwane rua tona. Aku nanenŋu ŋgua mine nâ ilâ pa Olimpasi tavanzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni uru simo kuku i ŋinde tona. ¹⁶ Naŋa ilonŋu tu miki ma kapatâŋo warakami mbaumi ku kaporo kari ara ilâ pa warakami taitutaitu. Kirisi ne kalo-tawana tamâta ŋgu ndoni kawanzi kari ara imâ pami.

Kinzi kalo-tawana tamâta pinde uru siyaulanzi kalo-tawana tamâta ŋgu

¹⁷ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ano kaika pami tu miki ma kapakatona sondo ŋananzi tamâta ŋinde uru sipu nemi ŋgu pwapwataki. Nanayoni miki kapanâna sondo ndo ŋana ŋgua mao kâ, andeta kinzi tamâta ŋinde uru siveta “a” pa ŋgua ŋinde. Kinzi nenzi vetâŋa ŋinde iyaula kalo-tawana tamâta pinde nenzi kalo-tawana. Miki ma tinimi piti ndo ŋananzi tamâta mine. ¹⁸ Tamâta ea kinzi uru siveta vetâŋa potomule mine, ande kinzi ŋinde ŋandai siveta wurâta pa nenda Maro ŋalae Yesu Kirisi ŋga. Kinzi ilonzi ŋalae pa kâŋa-nuŋa ne ŋgua-tukuŋa kaa kaa, aku siveta ŋgua mona-mona wa siveta mâru-mâru panzi tamâta. Kinzi nenzi ŋgua ŋinde ilanzenzi tamâta pinde, kinzi ŋinde sizizâla ŋana tamâta ŋinde nenzi ilo-kalo potomule kâ. ¹⁹ Miki parinami nde isala nia ndoni lâ, kala tamâta rârâni sisama tu miki uru kapono muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua. Aku ŋinde iveta ilonŋu ndeka nâ. Naŋa ilonŋu tu miki ma kapanâna sondo ŋana vetâŋa ara kâ, anŋga vetâŋa sakamao nde miki ma kazizâla ŋana.

²⁰ Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, ma tini nâ izavaru Sadana ne walo ku io i imo miki kalomi. Kinda nenda Maro ŋalae ne wisi-wisi imo kumi.

Tamâta pinde kawanzi kari ara panzi kalo-tawana tamâta simo Rom lawea

²¹ Timoti, ina uru iveta wurâta kuku naŋa, ande i kawa kari ara imâ pami. Aku Lusius nga Jeson nga Sosipater, kinzi nawalâŋgu Juda tamâta, kala sio nenzi kari ara imâ pami mine nâ. ²² Naŋa Tertius akai Paulo kawa ŋgua rârâni ku naŋa warakâŋgu angere ne ŋgua ŋinde lâ peŋa ŋine tini imâ pami. Naŋa amo nimi-nambwe kalo-tawana tamâta, aku naŋa kala kawâŋgu kari ara imâ pami tona. ²³⁻²⁴ Aku Gaius kala kawa kari ara imâ pami tona. I uru ikatona naŋa Paulo sondo lâ i tamwata ne luma ilo. Kinzi kalo-tawana tamâta simo ŋine nde uru sipasau lâ lumani ndaina. Aku Erastus, i tamâta ŋana ikatona mbumbu pa

lawea njine ne koipu, aŋga ninda-nambwe Kwartus, kinzi rua kala kwanzi kari ara imâ pami tona.

Kinda ma tapanea Maro Kindeni tasuka i ŋa kâki

²⁵ Naŋa uru atula pâri ara ŋana Yesu Kirisi kâ pwataki, aku uru aporo tu Maro Kindeni ikura ŋana iveta nemi kalo-tawana ipâŋga kaika. Nia ndoyo, ande pâri ara njinde ikeno paveâŋa nâ ikura mbwera mbwera, ²⁶ andeta muli ŋga Maro Kindeni itula ŋguani ndaina pwataki panzi ŋgua-tulâŋa tamâta, kala kinzi situla ŋgua njinde ipâŋga nia yo lâ. Maro Kindeni, i ŋana imo mine ku imo nâ, ande ipatea tu tamâta ŋgu ndoni ma silonjo pâri ara njinde, ŋana kinzi rârâni ma sikura tu kalonzi tawana i ku sipaveta kuku i kawa ŋgua. ²⁷ Maro Kindeni simbo nâ nde Maro Njalae, aku i simbo nâ nde ilo-kalo rârâni warika. Yesu Kirisi ikai nzâla piti pa kindâ lâ ŋana tapanea Maro Kindeni tasuka i ŋa kâki ikura zo zo. Mao.

1 KORIN Pepa Paulo injgere muŋga panzi kalo-tawana tamâta simo Korin lawea

Korin nde lawea ŋalae tonje lâ Grik tâno. Paulo muŋga imo Korin lawea itula pâri ara panzi (Pâri Tamâta 18:1-18), aku muli, zo tonje imo Efesus lawea (16:5-8), ande injgere ŋgua ŋine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Korin. Kinzi muŋga singere ŋgua pa Paulo sikasoŋa i ŋana pakâeŋa ne mâsi wa kâŋa-nuŋa ne tukuŋa wa (7:1, 8:1-13), kala Paulo itu iporo ŋgua taulo panzi. Aku isama tu malia pinde ipâŋga lâ Korin ŋgu ŋgininzi, kala simo sipawa ŋgua (1:10-12, 5:1-2). Mine nde Paulo ilo kura tia iporo ŋgua kaika pinde panzi ŋana simo ilonzi kalonzi taitu ku tininzi mwasa nde panzi tininzi pinde.

¹ Naŋa Paulo, Yesu Kirisi ne pâri-tamâta naŋa. Muŋgani Maro Kindeni ipatea naŋa ku isarawana tu ma akai wurâta ŋine kâ. Naŋa amo taitu kuku ninda-nambwe Sostenes, ² kala anjgere ŋgua lâ pepa ŋine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne ŋgu kamo Korin lawea. Nanayoni Maro Kindeni ipatea miki pa i tamwata, ku iveta miki kapaipa kuku Yesu Kirisi. Mine nde miki kapâŋga kamo ŋgu sapâŋa. Iveta mine nâ pa miki katavanzî tamâta simo lawea lawea, kinzi ŋinde uru siwâŋgi pa nenda Maro Ŋalae Yesu Kirisi, ina kinzi nenzi Maro Ŋalae wa kinda nenda Maro Ŋalae wa. ³ Tamânda Maro Kindeni ku Maro Ŋalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Paulo kawa ndanje ilâ pa Maro Kindeni

⁴ Nanayoni Yesu Kirisi ikai Maro Kindeni ne wisi-wisi ŋinde imâ pami, kala iveta kie ara ndo pami. Mine nde naŋa kawâŋgu ndanje ilâ pa nanenŋu Maro Kindeni ŋana miki kâ ikura zo zo. ⁵⁻⁶ Naŋa kawâŋgu ndanje mine pa Maro Kindeni ŋana duvi ŋine kâ; maka muŋga katula ŋgua pami ŋana Yesu Kirisi kâ, aku ŋgua ŋinde nde ikeno kaika lâ ilomi kalomi. Miki kapaipa kuku Kirisi lâ. Mine nde Maro Kindeni kelekele arara rârâni ilami lâ, ŋgua arara kie-kie wa ilo-kalo arara kie-kie wa. ⁷ Mao nâ, Koroani Sapâŋa ne wisi-ara kie-kie rârâni nde ikeno pami lâ, kala miki kandolo ŋana sâ tonje tia. Ande kala zo ŋine miki uru kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma itula nenda Maro Ŋalae Yesu Kirisi ipâŋga nia yo. ⁸ Maro Ŋalae Yesu Kirisi ma isukami ŋana kamandi kaika lee, ikura lâ i tamwata ne zo ŋana itaulo imâ kilo kâ. Mine kala lâ zo ŋalae ŋinde, ande miki ma kamo ilomi mbâra-mbâra ndo lâ i nao, nemi soki tonje tia. ⁹ Ŋana tu Maro Kindeni uru iveta ikura ne ŋgua pâŋa rârâni, aku i

tamwata muŋgani isarawami ŋana kapaipa kuku i Natu Yesu Kirisi kâ, ina nenda Maro Ŋalae.

Kinzi Korin ŋgu nde sipwa pwapwataki

¹⁰ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa akai nenda Maro Ŋalae Yesu Kirisi ndamwa ku ano kaika pami tu miki rârâni ma kamo ilomi kalomi taitu nâ. Naŋa tiningu pwâka tu miki ma kapwa pwapwataki ku kamo piti piti. Ara ŋana miki ma kamo lâ ŋgu taitu nâ tava ilomi kalomi taitu nâ. ¹¹ Opopo, niŋgu-nambwe wukale, tamâta pinde lâ Kloe ne ŋgu nde sitapâri pa naŋa siporo tu pam-bitâŋa nde uru ikeno lâ miki ŋginimi. ¹² Naŋa aporo ŋana ŋgua kaŋa-kaŋa ŋinde miki taitu-taitu uru kaporo. Miki pinde uru kaporo tu, “Naŋa apono muli pa Paulo”, anjga pinde nde kaporo tu, “Naŋa apono muli pa Apolos”, anjga pinde nde kaporo tu, “Naŋa apono muli pa Petero”, anjga pinde nde kaporo tu, “Naŋa apono muli pa Kirisi”.

¹³ Mana mana, a? Kinda takura tu tapu Kirisi pwapwataki mine tia ndo! Tiambo naŋa Paulo atâra lâ kâi popole tini ku amâte ŋana avila miki kâ, a? Tia ndo! Tiambo miki muŋga kakai lââ-liliŋa lâ naŋa Paulo ŋâŋgu, a? Tia ndo! ¹⁴ Naŋa kawâŋgu ndanje pa Maro Kindeni, ŋana tu naŋa ŋandai alilinzi tamâta rârâ lâ nemi ŋgu ŋinde ŋga. Naŋa alilinzi Krispus ku Gaius rua simbonzi rua nâ. ¹⁵ Mine nde tamâta tonje ikura tu iporo mine, “Maka kakai lââ-liliŋa lâ Paulo ŋa”, ande tia ndo. ¹⁶ (O, naŋa kalonju kapa. Mao nâ, naŋa kala alilinzi Setepanas tavanzî tamâta pinde simo i ne luma tona. Aku tiambo naŋa alilinzi tamâta pinde tona, tâku tia tâku. ŋinde naŋa asama sondo tia.) ¹⁷ Ŋana tu Kirisi ŋandai isupwa naŋa amâ ŋana alilinzi tamâta kâ. Isupwana amâ ŋana atula pâri ara pwataki kâ. Andeta naŋa ŋandai atula pâri ara pwataki tava ŋgua mona-mona, itogo kinzi ilo-kalo tamâta uru siveta mine. Naŋa tiningu pwâka tu nanenŋu ŋgua mona-mona ma isowe tamâta ilonzi. Ambo naŋa ma aveta mine, ande Kirisi ne mateŋa lâ kâi popole tini ma ipâŋga itogo kelekele kaa nâ.

Kirisi nde Maro Kindeni ne walo kaika

¹⁸ Mao nâ, tamâta pinde kalonzi tawana tia kala soka nzâla ŋinde ilâ pa mateŋa kâ, aku kinzi ŋinde uru ilonzi tu ŋgua ŋana Kirisi ne mateŋa lâ kâi popole tini kâ ande ŋgua kapa-kapa nâ. Anjga kinda tamâta pinde, ande Maro Kindeni ikai kinda piti lâ kondoma ilo, aku kinda ŋine tasama tu ŋgua ŋinde ŋana kâi popole kâ nde itula Maro Kindeni ne walo kaika kilala pwataki. ¹⁹ Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Naŋa ma azavaru kinzi ilo-kalo tamâta nenzi ilo-kalo. Naŋa ma aveta tâno

tamâta nenzi ilo-kalo arara njinde ipângga kelekele kaa nâ.”

²⁰ Ayo, mine nde mana mana njananzi tâno njine ne ilo-kalo tamâta, a? Anjga mana mana njananzi pananânja tamâta njana Mose ne njua tukuja kâ, a? Anjga mana mana njananzi tamâta njinde uru sipawa njua kaika, a? Maro Kindeni itula pwataki lâ tu tâno njine ne ilo-kalo rârâni nde ilo-kalo kapa-kapa nâ. ²¹ Mine nde Maro Kindeni, ina ilo-kalo ara warika, ipatea tu kinda tâno tamâta warakânda nenda ilo-kalo ma ikura tu ivila kinda njana tasama i kilala kâ, ande tia. I tamwata ipatea nzâla tonje njana ikainzi tamâta piti lâ kondoma ilo, aku maka uru kaporo katula njua pwataki njana nzâlani ndaina. Kinzi tâno tamâta situ njua njinde nde kapa-kapa. Anjga tamâta ea kinzi sikai njua njinde kaika ku kalonzi tawana Maro Kindeni, ande i ikainzi njinde piti lâ kondoma ilo. ²² Kinzi Juda tamâta ilonzi njalae tu ma simora mâsi kaika pinde, anjga kinzi tamâta lâ tinikoa ngu nde simakâsa njana sikai ilo-kalo ara kâ; ²³ anjga maka nde katula njua njana Kirisi ne mateja lâ kâi popole tini kâ. Kinzi Juda tamâta tininzi pwâka ndo njana silonjo njua njinde kâ, anjga kinzi tamâta lâ tinikoa ngu nde situ njua njinde nde kapa-kapa nâ. ²⁴ Andeta mungani Maro Kindeni isarawa kinda Juda tamâta pinde wa kinda tamâta pinde lâ tinikoa ngu wa, aku kinda njine tasama mine; Maro Kindeni ne kaika wa ilo-kalo ara wa nde ipângga kanaanjo lâ Kirisi tini. ²⁵ Mao nâ, kinzi tâno tamâta situ Maro Kindeni ne ilo-kalo nde kapa-kapa nâ. Taitu i ne ilo-kalo ndainani nâ nde ipole tamâta nenzi ilo-kalo ndo lâ. Aku kinzi situ Maro Kindeni ne kaika nde njalae kôja tia. Taitu i ne walo kaika ndainani nâ nde njalae tina, ipole tamâta nenzi kaika ndo lâ.

²⁶ Njingu-nambwe wukale, ara njana miki ma kalomi ngere sono njana zo mungâja kâ. Nanja aporo njana zo njinde Maro Kindeni isarawami tu kapângga kalo-tawana tamâta tia yo yo. Lâ zo njinde, ande miki pinde nâ kamo katogonzi ilo-kalo tamâta lâ tâno tamâta naonzi. Miki pinde nâ nde kamo tava nemi kaika, anjga miki pinde nâ nde kamo tamâta njalanjala. Miki njinde kambwanjemi nde kiri-mwata nâ. ²⁷ Andeta Maro Kindeni itu iveta manjeti panzi ilo-kalo tamâta wa kinzi tamâta njalanjala wa. Mine nde ipatea kinda tu taponu muli pa i, kinda njine tamo tatogonzi tamâta kapa-kapa kaa nâ lâ tâno tamâta naonzi. ²⁸ Mao nâ, Maro Kindeni itu izavaru kelekele ndia kinzi tâno tamâta situ nde kelekele njalae. Mine nde ipatea kinda sugorai tamâta, kinda njine njânda tia kala tamo tatogo kina mine lâ tâno tamâta naonzi. ²⁹ Mine nde tamâta tonje ikura tu ipasuka i tamwata tini lâ Maro Kindeni nao, ande tia. ³⁰ Maro Kindeni tamwata ne

pateâja ikeno mine, kala io miki kapasipa lâ taitu kuku Yesu Kirisi. Aku Kirisi itula Maro Kindeni ne ilo-kalo ara njinde kilala pwataki pa kinda lâ. Yesu Kirisi ikai nzâla piti pa kinda tu ma tapângga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, aku ina iveta kinda tapângga Maro Kindeni ne ngu sapânja tona. Aku inani kala ikai kinda piti lâ kondoma ilo tona. ³¹ Mine nde Maro Kindeni ilo tu kinda ma taponu muli pa i kawa njua njine ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea itu isuka tamâta tonje njana kâki, ande i ma isuka Maro Njalae simbo nâ njana kâki.”

2

Maro Kindeni ne pateâja njinde ipângga kanaanjo lâ Paulo ne wurâta tini

¹ Njingu-nambwe wukale, nanja ilonju tu miki ma kalomi ngere njana nanja kâ. Nanayoni, lâ zo njinde nanja warakângu amâ apângga pami njana atula Maro Kindeni ne njua paveâja pwataki pami, ande nanja njandai aporo njua kaika kaja-kaja pami njana apa-suka warakângu tiningu njana.

² Lâ zo nanja amo kumi, ande ilonju pateja tu nanja ma kalonju ngere ku apananami njana ilo-kalo kie-kie kâ, ande tia. Nanja kalonju ngere ku apananami njana Yesu Kirisi simbo nâ, aku apananami njua rârâ njana i ne mateja lâ kâi popole tini kâ. ³ Aku lâ zo njinde nanenju walo ikeno pana tia ndo. Nanja amo tava rurunja nâ, kala aruru njalae tina. ⁴ Nanja apananami ku atula pâri ara pami, andeta nanja njandai aporo njua kaika pami njana alele ilomi kalomi kâ. Nanja atula Koroani Sapânja ne walo kaika njinde nâ pwataki pami. ⁵ Mine kala tamâta nenzi ilo-kalo igagati nemi kalo-tawana, ande tia. Maro Kindeni ne walo kaika njinde nâ igagati njana kalomi tawana i.

Maro Kindeni ne Koroani Sapânja ilo-kalo ara ilua kinda

⁶ Andeta mao nâ, tamâta pinde nenzi kalo-tawana nde ikeno kaika lâ, aku maka uru katula ilo-kalo ara panzi tamâta njinde. Taitu ilo-kalo njinde njandai rege-rege kuku tâno njine ne ilo-kalo njana. Aku ilo-kalo njinde njandai rege-rege kuku tâno njine ne koipu nenzi ilo-kalo njana, njana tu kinzi koipu njinde ma muli simâte. ⁷ Anjga maka uru katula njua njana Maro Kindeni ne ilo-kalo paveâja kâ. Nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni njandai ipulia tâno ipângga njana, ande ipatea nzâla pa kinda njana tamo ara kuku i lâ samba lawea. Taitu njua njana nzâla njinde kâ nde ikeno paveâja nâ, ⁸ kala tâno njine ne koipu rârâni nde sizizâla njana. Ambo kinzi mungga sisama Maro Kindeni ne ilo-kalo njinde kilala pwataki, ande kinzi ma sipu samba ne Maro Njalae ara njinde itâra lâ kâi popole tini, ande tia. Andeta tia. ⁹ Taitu

Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Maro Kindeni munja ipatea tu ma iveta vetâja arara pinde panzi tamâta ea ilonzi ndo keno papa i, aku ne vetâja njinde nde njalae ndo. Mine nde tâno tamâta tonje ikura tu imora vetâja njinde wa ilonjo pâri njana wa kalo ngere njana, ande tia ndo.”

¹⁰ Andeta Maro Kindeni isupwa ne Koroani imâ tu itula vetâja paveâja njinde kilala pwataki pa maka, kala kasama lâ. Njana tu Koroani Sapâja isama tâno njine ne ilo-kalo rârâni, aku isama Maro Kindeni ne ilo-kalo paveâja rârâni tona. ¹¹ Tamâta tonje ikura tu isama ilo-kalo paveâja ndia ikeno ninambwe tonje ilo kalo, ande tia. I ninambwe njinde tamwata nâ isama i ne ilo-kalo. Aku mine nâ, tamâta tonje ikura tu isama Maro Kindeni ne ilo-kalo, ande tia. Maro Kindeni tamwata ne Koroani simbo nâ isama. ¹² Kinda njandai takai tâno njine ne koroani nga. Kinda takai Koroani njinde Maro Kindeni isupwa imâ tu ipanana kinda. Mine nde kinda takura tu tasama wisi-ara rârâni Maro Kindeni ilua kinda njinde kilala.

¹³ Maka uru katula ngua pwataki njana kelekele njinde kâ. Taitu maka njandai kakai ngua njinde lâ tamâta nenzi ilo-kalo nga. Maro Kindeni ne Koroani tamwata ipananama, kala katula nguani ndaina pwataki. Maka uru katula Koroani ne ngua njinde panzi tamâta ea Koroani imo ilonzi.

¹⁴ Anja tamâta ea Koroani imo ilo tia, ande tamâta njinde ikura tu ikai Maro Kindeni ne Koroani ne ilo-kalo, ande tia. Njana tu kinzi tamâta mine ilonzi tu ilo-kalo njinde nde kelekele kaa nâ, aku sikura tu sisama ilo-kalo njinde kilala sondo, nde tia. Mine nde tamâta ea kinzi Koroani imo ilonzi, ande kinzi njinde nâ sikura tu sisama ilo-kalo njinde kilala. ¹⁵ Ambo Koroani imo tamâta tonje ilo, ande tamâta njinde ikura tu kalo ngere sondo njana kelekele rârâni kâ, aku ikura tu isama duvi. Aku tâno tamâta nenzi ilo-kalo ma ikai poe panzi tamâta mine, ande tia. ¹⁶ Njana tu Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Ea isama Maro Njalae ne ilo-kalo kilala pwataki kala ikura tu ipanana Maro Njalae, a?”

Andeta kinda takai Kirisi ne ilo-kalo marumbu lâ.

3

Maro Kindeni ne wurâta tamâta rârâni nde simo rege-rege nâ

¹ Ninju-nambwe wukale, munja, lâ zo njinde nanja amo kumi, ande nanja njandai aporo ngua pami itogo uru aporo panzi tamâta njinde Koroani imo ilonzi. Nanja

aporo ngua pami itogo uru aporo panzi tamâta njinde sipono muli pa ilo-kalo sinja, njana tu lâ zo njinde nemi kalo-tawana nde kiri-mwata nâ, itogo lâlu kiri-kiri nenzi kalo-tawana mine.

² Lâ zo njinde nanja uru suu nâ asuami. Nanja njandai kâpwa kaika pinde alami nga, njana tu miki kakura tu kaka kâpwa kaika, ande tia. Aku lâ zo njine kala mine nâ, ande miki kakura tia, ³ njana tu miki kaponu muli pa ilo-kalo sinja yo. Mao nâ, miki kamo ku kapadâda njananzi tinimi pinde wa kapawa ngua kunzi wa, aku mâsi njinde itula pwataki tu miki kamo katogonzi tâno tamâta nâ, kala kaponu muli pa ilo-kalo sinja nâ. ⁴ Miki tamâta pinde uru kaporo tu, “Nanja nde apono muli pa Paulo”, anja miki pinde kaporo tu, “Nanja nde apono muli pa Apolos”. Miki nemi ngua njinde itula pwataki tu miki kamo katogonzi tâno tamâta mine.

⁵ Miki kalomi ngere sondo nga; Apolos nde ea, a? Anja nanja Paulo nde ea, a? Maka rua nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta ma! Maro Njalae ipatea wurâta tonje pa Apolos, anja ipatea wurâta tonje pa nanja. Aku maka rua nema wurâta njinde ikai nzâla piti pami lâ, njana miki kakura tu kalomi tawana Kirisi. ⁶ Nanja apau kanija vâsa lâ tâno ilo, anja Apolos nde muli nga ipaliñi lâ njana isuka tâno kâ. Taitu Maro Kindeni tamwata simbo nâ iveta kâpwa ipânga ku itumbu njalae. ⁷ Mine nde tamâta ea ipau kanija vâsa lâ tâno ilo, ande i njana keno tia. Anja tamâta ea uru ipaliñi lâ njana isuka tâno kâ, ande i kala njana keno tia mine nâ. Maro Kindeni iveta kâpwa ipânga ku itumbu njalae, aku i simbo nâ njana njalae. ⁸ Tamâta ea ipau kanija vâsa lâ tâno ilo, ande i ne wurâta njinde nde duvi taituni nâ, itogo tamâta ipaliñi lâ njana isuka tâno kâ. Aku kinzi rua taitu-taitu ma muli sikai kulu ikura wurâta munja siveta njinde.

⁹ Miki nde katogo Maro Kindeni ne tâno mwasina, anja maka rua kaveta wurâta kuku i lâ tâno njinde ilo.

Maro Kindeni ne wurâta tamâta nde sitogonzi tamâta njana sipa luma kâ

Miki nde katogo luma tonje Maro Kindeni tamwata ipa kâki lâ imandi mwasina. ¹⁰ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa nanja lâ, kala i ilo-kalo ara ilana njana aveta wurâta papa i kâ. Njinde itogo nanja angunu sâmbwe imandi kaika lâ, anja tamâta tonje ipa luma kâki lâ sâmbwe njinde kulu. Andeta ara njana kinzi wurâta tamâta rârâni taitu-taitu ma sipakatona warakanzi sondo njana nenzi mâsi njana sipa luma kâ. ¹¹ Njana tu nanayoni Maro Kindeni io Yesu Kirisi ipânga itogo luma ne ngunu-ngunu tina mine. Inani nde luma ne ngunu-ngunu tina taituni

nâ, aku tamâta tonje ikura tu injunu sâmbwe tonje kilo njana ikai njinde nia, ande tia ndo.

¹² Aku lâ zo njana tamâta ma sipa luma kâki kâ, ande pinde uru sipa lâ mira “gol”, anja pinde nde sipa lâ mira “silva”, anja pinde nde sipa lâ mira arara, ne kulu njalae tina. Anja pinde nde sipa lâ kâi nâ, anja pinde nde sipa lâ leu nâ, anja pinde nde sipa lâ pupunja nâ. ¹³ Ayo, mambo muli njga, lâ zo njalae njinde Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni simandi lâ i ne njgua nia, ande kinzi rârâni taitu-taitu nenzi wurâta kilala ma ipânja nia yo. Zo njinde ma ipânja itogo yââ mwasina, aku yââ njinde ma ikai samânja pa kinzi tamâta rârâni taitu-taitu nenzi wurâta. Yââ njinde ma itula nenzi wurâta kilala pwataki tu ipânja ara, tiya?, mana. ¹⁴ Ambo tamâta tonje ipa luma kâki, aku yââ njandai ikana i ne luma njga, ande wurâta tamâta njinde ma ikai ne kulu. ¹⁵ Andeta kalonjo njga; ambo yââ ma ikana tamâta tonje ne luma kala nao tia lâ, ande tamâta njinde ma ikai kulu njana ne wurâta kâ, ande tia. Mao nâ, wurâta tamâta njinde tamwata ma imo via, taitu i ma imo itogo tamâta tonje sitapa titi lâ yââ ilo mine.

Kinda tamo tatogo Maro Kindeni tamwata ne luma mwasina

¹⁶ Miki kamo katogo Maro Kindeni ne luma mwasina, aku Maro Kindeni ne Koroani imo ilomi. Tiambo miki kazizâla njana njinde kâ, a? ¹⁷ Ambo tamâta tonje ma izavaru Maro Kindeni ne luma, ande Maro Kindeni kala ma izavaru tamâta njinde mine nâ, njana tu Maro Kindeni ne luma nde sapânja, aku luma njinde nde mikini warakami nâ.

Kinda ma tapaneanzi tamâta tasuka njanzi kâki ndimo

¹⁸ Miki ma kakai lanjeja pa warakami ndimo. Ambo nawalami tamâta tonje ilo patewa tu i imo ilo-kalo tamâta lâ tâno tamâta naonzi, ande ara njana i ma ipu muli pa ilo-kalo soki-soki ku ipânja itogo lâlû mine. Ambo i ma iveta mine, ande muli njga i ma ipânja itogo ilo-kalo tamâta mao. ¹⁹ Njana tu lâ Maro Kindeni nao, tâno njine ne ilo-kalo arara nde kekelele kaa nâ. Maro Kindeni kawa njgua ikeno lâ pepa tini ku iyoke njinde mine tu, “Kinzi ilo-kalo tamâta situ siveta vetânja potomule pinde, andeta Maro Kindeni isamanzi ku isanja kinzi kaika lâ.” ²⁰ Aku Maro Kindeni kawa njgua kala ikeno mine tu, “Maro Njalae isama kinzi ilo-kalo tamâta nenzi ilo-kalo marumbu lâ, aku isama tu nenzi ilo-kalo njinde ma ilâ kaa nâ.” ²¹ Mine nde miki ma kapu mulimi pa mâsi njana kapaneanzi tamâta kasuka njanzi kâki, njana tu kekelele rârâni nde miki nemi. ²² Mao nâ, nanja Paulo, anja Apolos, anja Petero, maka rârâni nde miki nemi wurâta

tamâta. Aku tâno njine kala nde miki nemi tona. Aku via wa mateja wa zo njine wa zo muli wa, ande kekelele njinde rârâni nde miki nemi. ²³ Aku miki nde Kirisi nâ ne tamâta, anja Kirisi nde imo Maro Kindeni kalo nâ.

4

Maro Njalae tamwata ma ilea kaika pa ne wurâta tamâta nenzi vetânja

¹ Mine nde ara njana nemi morânja ma ikeno mine; maka nde Kirisi ne wurâta tamâta, aku nema wurâta nde njana kakatona Maro Kindeni ne njgua paveânja sondo kâ.

² Mao nâ, ambo tamâta njalae tonje ipai ne wurâta tamâta tu ma ilâ iveta wurâta tonje, ande ara njana wurâta tamâta njinde ma ipono muli sondo nâ pa ne koipu njinde kawa njgua. ³ Mine nde kalonjo njga; ambo miki katu kalea kaika pa nanenju vetânja, ande nanja ma ilonju njalae njana njinde kâ, ande tia. Ambo tamâta tonje itu isowe njgua lâ tininju lâ njgua nia, ande nanja ma kalonju loko njana njinde kâ, ande tia. Nanja warakânju njandai alea kaika pa warakânju nengu vetânja njga. ⁴ Mao nâ, nanja apasama tu nanenju vetânja rârâni nde ara nâ. Andeta nanenju ilo-kalo njinde ikura njana isuka nanja lâ njgua nia, ande tia. Maro Njalae simbo nâ ma ilea kaika pa nanenju vetânja. ⁵ Njua nia ne zo sondo nde ipânja tia yo yo. Mine nde miki ma matami kalea kaika pa tinimi pinde nenzi vetânja ndimo. Miki ma kao tinimi nâ njana Maro Njalae ne zo njana itaulo imâ kilo kâ. Inani ma ikai kekelele rârâni ikeno paveânja njinde piti lâ nia kondoma, aku ma io lâ sinâla ilo. Aku kinzi tamâta rârâni nenzi ilo-kalo paveânja, ande njinde i ma itula ipânja nia yo tona. Aku lâ zoni ndaina, Maro Kindeni tamwata ma isuka kindra rârâni taitu-taitu njanda kâki, ikura vetânja ndia munja taveta.

Kinzi tamâta lâ Korin lawea uru sipasuka warakanzi nâ njanzi kâki

⁶ Ninju-nambwe wukale, nanja ilonju tu asuka nemi ilo-kalo. Mine kala nanja aporo njgua njinde njana maka rua Apolos rua. Ara njana miki ma kalomi njgere njana maka rua kâ, njana ma kapanâna sondo njana njgua njine ne duvi: “Noko ma kulanja kupole Maro Kindeni kawa njgua njinde ikeno lâ pepa tini, mine ndimo.” Ambo miki ma kalomi njgere sondo njana njgua njinde kâ, ande miki ma kapu mulimi pa mâsi njana kasuka tamâta pinde njanzi kâki wa katawa pinde njanzi ndue wa. ⁷ Mana mana, a? Noko ea ipaino tu noko nde tamâta njalae, a? Ilo-kalo arara ndia ikeno pano, ande njinde Maro Kindeni simbo nâ ilano itogo wisi-ara mine. Mine nde njana sâ kâ njga noko kupandekâna itogo

noko tamwata ne walo kaika ivilano njana pawai ilo-kalo njinde kâ, a?

⁸ Opopo! Tiambo miki kakai kelekele arara rârâni marumbu lâ, a? Tiambo miki kapângga mbaliŋa warakami kala kamo ara nâ, a? Tiambo miki kapole maka lâ, kala kapângga katogonzi koipu njalajala, a? Mao nâ, naŋa ilonju ndo tu miki ma kapângga kamo koipu njalajala, njana maka kala ma kapângga kamo koipu kuku miki mine nâ. * ⁹ Andeta tia. Nanenju morâŋa tu Maro Kindeni io maka pâri-tamâta kamo tamâta rârâni kalonzi. Maka kamo katogonzi tamâta njinde njua-samâŋa tamâta ipa njua lâ tu ma ipunzi kuku simâte. Njinde itogo tamâta rârâni sitavanzi anjelo rârâni nde simandi ku silea pa maka, kala maima njalae. ¹⁰ Kinzi tamâta situ maka nde kapângga tamâta kapa lâ, njana tu maka kaloma tawana Kirisi. Aku miki kala kapaipa kuku i, andeta kinzi njinde situ miki kamo ilo-kalo tamwatami. Kinzi situ maka nema kaika nde marumbu ndo lâ, anjga situ nemi walo kaika njinde ikeno pami. Kinzi situ maka nde tamâta kaa nâ, anjga situ miki kamo tamâta rârâni kulunzi. ¹¹ Munгани yo, aku imâ lee ipângga lâ zo njine, ande maka kamo ara tia ndo. Putole ipuma wa, njandolama mâsa-mâsa ndo wa, kapasawa pasawaŋa râge-râge wa, mbaunzi nâ siponza naoma wa, koka potomule wa, ¹² kaveta wurâta kaika lâ warakama mbauma wa. Kinzi siporo njua sakamao njana iyaula maka kâ, anjga maka nde kano papa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara nâ panzi. Kinzi uru siveta kenzi sakamao pa maka, anjga maka nde kamandi kaika ku kakale malia njinde. ¹³ Kinzi situ ladinama, anjga maka nde kaporo njua ara nâ tauilo panzi. Maka kamo katogo kina tamâta sitambira lâ nia kawa mwasina. Maka kapângga katogo kelekele sakamao ku muso ndo lâ tamâta rârâni naonzi. Nia ndoyo maka kamo mine, aku kamo mineni lee kala kamâ kapângga lâ zo njine.

Paulo ilo tu kinzi Korin njgu ma sipono muli pa i ne vetâŋa

¹⁴ Naŋa njandai anjgere njua kaŋa mine lâ pepa tini njana aveta manjeti pami njga. Miki nde kamo naŋa natungu wukale, kala ilonju ndo ikeno pami. Mine nde naŋa atu apananami sondo, aku njana duvi njinde kâ nanjgere njua njinde imâ pami. ¹⁵ Ambo tamâta kambwarjenzi 10,000 nenzi wurâta nde njana sikatonami wa sisuka nemi kalotawana wa, ande njinde nde ara nâ. Andeta miki tamami taitu mai nâ imo, aku njinde nde naŋa simbonju nâ, njana tu nia ndoyo naŋa warakâŋgu amâ atula pâri ara

pami. Aku lâ zo njana miki kao nemi kalotawana ilâ papa Yesu Kirisi, ande naŋa apângga miki tamami, ¹⁶ njana miki ma kalea sondo pa nanenju vetâŋa rârâni, aku koka muli. Naŋa ilonju ndo tu miki ma kaveta mine. ¹⁷ Naŋa munja asupwa Timoti imâ pami njana isukami tu kaveta mine. Timoti nde imo itogo natungu mao, aku tiningu mwasa ndo papa i. I uru iveta Maro Njalae ne wurâta sondo ndo. I ma iveta miki kalomi njgere kilo njana vetâŋa rârâni Yesu Kirisi munja itula pa naŋa tu apaveta kuku. Naŋa uru apanananzi kalo-tawana tamâta njgu rârâni simo lawea lawea tu ma sipono muli pa vetâŋani ndaina.

¹⁸ Miki pinde nde situ naŋa ma amâ akalelemi tia tâ, kala kapasuka warakami nâ tinimi. ¹⁹ Andeta tia. Ambo Maro Njalae ma isâu pana, ande naŋa ma amâ walele nâ pami. Aku lâ zo njinde, naŋa ma akai samâŋa panzi taŋa-kaika tamwatanzi njinde nenzi njua nâ, ande tia. Naŋa ma akai samâŋa pa nenzi vetâŋa tona, njana ma asama nenzi walo kilala pwataki. ²⁰ Njana tu tamâta ea Maro Kindeni ikai maro papa, ande njinde ma ipângga nia yo lâ tamâta njinde kawa njua nâ, ande tia. I ne walo kaika ma ipângga nia yo lâ tamâta njinde ne vetâŋa tona. ²¹ Ayo, miki ilomi tu naŋa ma amâ aveta mâsi kie mana pami, a? Miki ilomi tu naŋa ma akai mbilâo amâ ku atu miki sondo, tiya?, ma amâ naonju mwasa nâ pami ku atula tini-mwasa ne vetâŋa pami.

5

Mâsi sakamao ipângga lâ kinzi Korin njgu njgininzi

¹ Opopo! Naŋa aloŋo tapârîŋa mine tu tinipaluluŋa ne mâsi kie tonje nde ipângga lâ miki njginimi lâ. Mao nâ, naŋa aloŋo njua tu tamâta tonje lâ nemi njgu nde ikai i tama kaiwa saŋe. Oyae, kinzi tinikoa uru siveta mâsi sakamao mine tia ndo!

² Andeta miki njandai maimi njana mâsi njinde kâ; miki kapasuka warakami tinimi nâ! Ambo miki katu kaveta vetâŋa sondo, ande nia ndoyo miki ma kasoki tamâta njinde piti lâ nemi njgu. Andeta tia. ³ Kala zo njine naŋa amo malawae ndo njanami, andeta naŋa uru kalonju njgere njanami, aku njinde itogo naŋa warakâŋgu amo kumi yo. Mine nde naŋa njga njua njana pareŋa-nia kâ pa tamâta njinde marumbu lâ, njana i ne mâsi sakamao njinde kâ. ⁴ Aku mwanjga njga, lâ zo ndia miki ma kapasau lâ nenda Maro Njalae Yesu njga, ande naŋa ma amo kumi lâ nanenju ilo-kalo. Aku lâ zo njinde, naŋa ilonju tu miki ma kakai nenda Maro Njalae Yesu ndamwa, ⁵ aku kao tamâta sakamao

* 4:8: Tamâta pinde lâ Korin situ Kirisi itauro imâ kilo lâ, kala nenzi kaika ikeno panzi njana simo koipu njalajala. Paulo itu ileelanzi njana nenzi ilo-kalo njinde kâ.

njinde ilâ Sadana mbau ilo, njana i ma ikai nâna lee ikura lâ zo ndia i ma ipu muli pa ilo-kalo sinja ne vetâja. Ninenja muli, lâ zo njinde Maro Njalae Yesu ma itaulo imâ kilo, ande Maro Kindeni ma ikai tamâta njinde piti lâ kondoma ilo.

Paulo ilo tu kinzi Korin ngu ma sisoki tamâta sakamao njinde

⁶ Miki uru kapasuka warakami tinimi, aku njinde nde mâsi ara tia. Mana mana, a? Tiambo miki kazizâla tu “yisi” mota mwata nâ ikura tu iveta puroja ndoni pondi njalajala, a? ⁷ Mine nde miki ma katambira yisi sinja ilâ pa nia njanje, aku kamo katogo puroja wasaseki, ne yisi tia. Kirisi nde imo kinda nenda lama njana kumbwa Pasova kâ, aku ipatarâwa tamwata marumbu lâ. Mine nde naja asama tu miki kapânga katogo puroja wasaseki njinde marumbu lâ. ⁸ Ambo kinda ma taponi muli pa Pasova ne mâsi rârâni, ande ara njana ma tasoki kiesaka wa vetâja potomule rârâni piti lâ ngininda, itogo tamâta itambira yisi sinja ilâ pa nia njanje mine. Aku ara njana kinda ma tapaveta kuku vetâja arara wa vetâja mao wa, itogo puroja wasaseki njinde, ne yisi tia.

⁹ Naja munja angere ngua pami ku apaimi tu miki ma tinimi piti ndo njanzini tamâta ea sipaveta kuku mâsi njana sipalulua tininzi potomule kâ. ¹⁰ Andeta naja njandai aporo tu miki ma tinimi piti mine njanzini tinikoa nja. Mao nâ, kinzi njinde uru sipaveta kuku mâsi sakamao kie-kie. Kinzi uru sipalulua tininzi potomule wa, ilonzi yosi njana tininzi pinde nenzi kekelele wa, sipanawe wa, siwângi sipaneanzi maro lanjeja wa. Andeta kinzi tamâta mine simo sikura nia ndoni. Mine kala miki kakura njana kamo tinimi piti ndo njanzini tamâta mine, ande tia. ¹¹ Andeta kala njine angere ngua mine pami; ambo tamâta tonje isipa njoa “kalo-tawana tamâta” lâ tamwata tini, njinenja ipalulua tini potomule tâku, ilo yosi njana i tini pinde nenzi kekelele tâku, inu lââ kaika kala idauda tâku, ipanawe tamâta tonje ne kekelele tâku; ande miki ma kamo tinimi piti ndo njana tamâta njinde kâ. Miki pinde ilomi tu kinda takura njana tasanjona ku taka kunzi tamâta mine, andeta naja apaimi tu miki ma kapile mâsi njinde tona.

¹²⁻¹³ Njana tu tamâta rârâ nde simo nika njana Maro Kindeni ne ngu, andeta nanengu wurâta njandai njana alea kaika pa kinzi njinde nenzi vetâja nja. Maro Kindeni tamwata ma ipare nia panzi tamâta njinde. Andeta miki warakami nemi wurâta nde njana katunzi nawalami kalo-tawana tamâta

sondo kâ, njana tu Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Miki ma kasoki tamâta sakamao njinde piti lâ nem

6

Kinda kalo-tawana tamâta ma taonzi ninda-nambwe silâ pa ngua nia, mine ndimo

¹ Ambo tamâta tonje lâ nemi ngu i ne ngua keno pa ninambwe kalo-tawana tamâta tonje, ande i ma ilanja ipolenzi Maro Kindeni ne tamâta ku io ninambwe njinde ilâ pa ngua nia lâ tinikoa naonzi, mine ndimo.

² Njana tu muli nja kinda Maro Kindeni ne tamâta ma tapânga tamo ngua-samâja tamâta panzi tâno tamâta rârâni. Tiambo miki kalomi kapa njana njinde kâ, a? Mao kanajo, kinda ma muli taveta wurâta njinde. Mine nde njana sâ kâ nja miki njandai kakura tu katu ngua kiri-kiri ipânga warakami nginimi njinde sondo, a? ³ Tiambo miki kalomi kapa tu kinda ma muli tapânga tamo ngua-samâja tamâta panzi anelo tona, a? Mao kanajo, kinda ma muli taveta wurâta njinde. Mine nde kinda takura ndo njana tatu tâno njine ne malia kie-kie sondo kâ.

⁴ Mine nde miki kalonjo nja; lâ zo njana ngua nâna ipânga nginimi, njana sâ kâ nja miki uru kapateanzi tamâta simo niaka tu siveta ngua njinde sondo, a? ⁵ Naja aporo ngua kaja mine njana aveta manjezi pami. Mana mana, a? Tiambo miki rârâni nemi ilo-kalo nde mota-mwata nâ, kala nawalami tonje ikura tu itu ninda-nambwe kalo-tawana tamâta rua nenzi ngua sondo tia tâ, a? ⁶ Andeta miki uru kao nimi-nambwe kalo-tawana tamâta silâ simandi ngua nia lâ tinikoa naonzi, aku njinde nde ara tia ndo.

⁷ Mao nâ, miki uru kaonzi nimi-nambwe silâ pa ngua nia, aku nemi mâsi njinde itula pwataki tu miki kambe marumbu lâ. Ambo miki ma kasâu panzi nimi-nambwe tu siveta potomule pami ku sikai nemi kekelele sajenji, ande njinde ma ara. ⁸ Andeta tia. Miki tinimi pwâka tu kaponi muli pa vetâja ara njinde. Miki warakami kaveta potomule panzi nimi-nambwe wa kakai nenzi kekelele sajenzi wa. Andeta kinzini nde miki warakami nimi-nambwe kalo-tawana tamâta ma!

⁹ Kinzi tamâta sakamao ma sikura tu simo kuku ngu njinde Maro Kindeni uru ikai maro papa, ande tia. Tiambo miki kazizâla njana njinde kâ, a? Kapakatona sondo nja! Tia ma miki kapalâje warakami nâ. Njana tu tamâta pinde uru sipalulua tininzi potomule, anja pinde siwângi sipaneanzi maro lanjeja, anja pinde siveta sakamao kuku tamâta tonje kaiwa, anja pinde sipalulua tininzi kunzi

* 5:7: Juda nenzi mâsi njana kumbwa Pasova kâ nde ikeno mine; kinzi uru soka Mose ne ngua tukunja muli ku sitambira yisi rârâni piti lâ nenzi luma ilo. Njinenja simomo puroja kaja tonje, ne yisi tia, njana itula pwataki tu kinzi simo ngu sapâja.

nawalanzi tamâne, ¹⁰ anga pinde sipanâwe, anga pinde ilonzi yosi pa tininzi pinde nenzi kekelekele, anga pinde sinu lââ kaika kala sidauda, anga pinde situ tininzi pinde lag-inanzi, anga pinde silanjenzi tamâta njana sikai nenzi kekelekele sanjenzi. Andeta kinzi tamâta mine ma sikura tu simo kuku ngu njinde Maro Kindeni uru ikai maro papa, ande tia. ¹¹ Munja, miki pinde kala kapaveta kuku mâsi sakamao mine. Andeta Maro Kindeni ililimi kala izavaru kiesaka ne muso piti lâ ilomi kalomi, aku ivetami kapânja i tamwata ne tamâta. Lâ Maro Njalae Yesu Kirisi ja, anga lâ Maro Kindeni ne Koroani, ande miki kapânja kamo ilomi mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao.

Kinda karaenda nde Koroani Sapâja ne luma

¹² Tamâta pinde uru siporo ngua mine; “Nanja akura tu aveta vetâja ndia ilonju tu aveta.” Ngua njinde nde mao nâ, taitu vetâja pinde njandai sivila kinda tu tamo ara nga. Nanja akura tu aveta vetâja ndia ilonju tu aveta, andeta nanja ma asâu pa kekelekele tonje tu ikai poe kaika pana, ande ma tia. ¹³ Mao nâ, kinzi tamâta njinde uru sisia ngua tu, “Kâpwa nde kekelekele njana ilâ kapwânda ilo, aku kapwânda ne wurâta nde njana ikai kâpwa kâ.” Ngua njinde nde mao, taitu Maro Kindeni ma muli izavaru kâpwa kanja-kanja rârâni tava karaenda ndoni. Miki kalonjo nga; karaenda njine ne wurâta njandai njana ipaveta kuku tini-paluluânja ne mâsi nga. Karaenda njine nde Maro Njalae simbo nâ ne kekelekele, aku Maro Njalae simbo nâ ikatona karaenda. ¹⁴ Munja Maro Kindeni ipanjo Maro Njalae lâ materja nianzi imo via kilo, aku muli nga i ma ikai tamwata ne walo kaika ndainani nâ ku ma ipanjo kinda tava. ¹⁵ Miki karaemi ne pinde-pinde ndoni nde Kirisi karae ne pinde-pinde tava. Tiambo miki kazizâla njana njinde kâ, a? Mine nde nanja ma akai Kirisi karae ne pinde-pinde ku ao ilâ taitu kuku nzâla taine tonje karae, ande tia ndo kanaanjo. ¹⁶ Tamâta ea iveta sakamao kuku nzâla taine tonje, ande i ipânja imo karae taitu kuku i. Tiambo miki kazizâla njana njinde kâ, a? Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kinzi rua ma sipânja karaenzi taitu nâ”. ¹⁷ Anja tamâta ea ipasipa kuku Maro Njalae, ande tamâta njinde ipânja ilo-kalo taitu kuku i.

¹⁸ Ikura zo zo, miki ma kakâwa kalâ kamo malawae ndo njana tini-paluluânja kâ ne mâsi potomule rârâni. Kinzi tamâta uru siveta kiesaka kie-kie, andeta njinde rârâni ikeno ngaje nâ njana warakanzi karaenzi kâ. Taitu tamâta ea ipalulua tini potomule, ande i iveta kiesaka pa tamwata karae. ¹⁹ Miki karaemi nde Koroani Sapâja ne luma sapâja. Tiambo miki kazizâla njana

njinde kâ, a? Maro Kindeni io ne Koroani njinde imâ pami lâ, kala Koroani Sapâja imo ilomi. Miki njandai kamo miki warakami nâ nemi nga, ²⁰ njana tu mungani Maro Kindeni ikaimi piti lâ kondoma ilo. Mine nde ara njana miki karaemi ne vetâja rârâni ma isuka Maro Kindeni ja kâki.

7

Paulo itula ngua njana pakâenja ne mâsi kâ

¹ Ayo, kala njine nanja atu aporo ngua taulo pami njana kasonjânja njinde munja miki kangere lâ pepa tini ku kao imâ pana. Ambo tamâta tonje tini pwâka tu ikai kaiwa taine, ande njinde nde ara.

² Taitu tini-paluluânja kâ ne mâsi potomule kie-kie nde ipânja njalae lâ. Mine nde ara njana kinzi tamâne rârâni taitu-taitu ma simo kuku warakanzi kaiwanzi taine. Aku ara njana kinzi taine rârâni taitu-taitu ma simo kuku warakanzi kaiwanzi tamâne.

³ Tamâne karae nde i kaiwa taine nâ ne kekelekele. Mine nde tamâne ma ipasilikana tamwata tini njana kaiwa kâ ndimo. Aku mine nâ, taine karae nde i kaiwa tamâne nâ ne kekelekele. Mine nde taine kala ma ipasilikana i taine tini njana kaiwa kâ ndimo.

⁴ Njana tu taine ne wurâta njandai njana ikai poe pa i taine tini nga; i kaiwa tamâne nâ ma ikai poe papa. Aku mine nâ, tamâne ne wurâta njandai njana ikai poe pa i tamwata tini nga; i kaiwa taine nâ ma ikai poe papa.

⁵ Ambo noko pwâe lâ, ande noko ma kupu muli pa kaiwa ku kupasilikana tini njana ndimo. Mao nâ, ambo miki rua ilomi tu kakai nonja kaika pa Maro Njalae, kala katu tambumi njana tinimi kâ ikura zo mbwanambwana nâ, ande njinde nde ara. Taitu muli nga, nonja ne zo marumbu lâ, njine nga miki rua ma kalâ taitu kilo. Ambo miki ma kalâ taitu kilo, ande Sadana ma ikura tu igagatimi njana katambira tinimi potomule kâ, ande ma tia.

⁶ Nanenju ngua njinde njandai itogo ngua tukuja kaika nga. Nanja asâu nâ pami tu kaveta mine, ikura warakami nemi pateânja mine. ⁷ Nanja ilonju tu miki tamâta rârâni taitu-taitu ma kamo katogo nanja mine, ku ma kapakâe tia wa katogilikana tinimi ndo wa. Andeta Maro Kindeni iwae walo kie-kie njana pakâenja kâ panzi tamâta rârâni taitu-taitu, itogo ne wisi-ara mine, kala miki kakai nemi nemi lâ. Tamâta pinde sikai wisi-ara njana sikâe kâ, anga pinde nde sikai wisi-ara njana sikâe tia kâ.

⁸ Ayo, kala njine nanja ilonju ngua tini ilâ panzi tamâta ea njandai sipakâe lâ nga, aku ilâ panzi taine mwala-mwala tona. Nanja apaimi tu ambo miki ma kamo katogo nanja mine, aku ma kapakâe tia, ande njinde nde ara. ⁹ Andeta miki pinde kakura tu kakai poe sondo pa warakami karaemi, ande tia.

Mine nde ara njana miki njinde ma kapakâe kaiwami kaiwami. Tia ma ilomi gagatimi njalae njana kapalulua tinimi potomule kâ, itogo yââ mela-mela mwasina.

¹⁰ Kala njine nanja atu ngua tukuŋa ilâ panzi tamâta ea sipakâe lâ. Njine njandai nanja warakâŋgu nenju ngua tukuŋa njga; njine nde Maro Njalae kawa njua. Ngua tukuŋa njine nde mine; noko taine ma kupile kaiwa tamâne ndimo. ¹¹ (Ambo taine tonje munja ipile kaiwa tamâne, ande ara njana i ma itaulo papa ku ma imo taitu kuku kaiwa tamâne kilo. Ambo i tini pwâka tu itaulo papa, ande i ma ikai tamâne tonje ndimo.) Aku noko tamâne kala ma kusoki kaiwa taine ndimo.

¹² Aku nanja ilonju ngua ilâ panzi tamâta pinde tona. Ngua njine njandai Maro Njalae kawa njua njga. Nanja aporo mine; ambo kalo-tawana tamâta tonje i kaiwa taine kalo tawana Kirisi tia, ambo taine njinde ilo tu imo kuku, ande tamâta njinde ma isoki kaiwa njinde ndimo. ¹³ Aku mine nâ, ambo kalo-tawana taine tonje i kaiwa tamâne kalo tawana Kirisi tia, ambo tamâta njinde ilo tu imo kuku, ande taine njinde ma ipile kaiwa ndimo. ¹⁴ Nanenju ngua njinde nde duvi mine; ambo tamâta tonje kalo tawana Kirisi tia, andeta ipasipa lâ taitu kuku kaiwa kalo-tawana taine, ande njinde itogo tamâta njinde ipasipa kuku Maro Kindenî ne ngu tona. Aku mine nâ, ambo taine tonje kalo tawana Kirisi tia, andeta ipasipa lâ taitu kuku kaiwa kalo-tawana tamâne, ande njinde itogo taine njinde ipasipa kuku Maro Kindenî ne ngu tona. Mine kala Maro Kindenî ikainzi tamâta njinde natunzi simo kuku i ne ngu. Tia ma natunzi njinde simo sitogonzi tinikoa mine.

¹⁵ Taitu kaloŋo njga; ambo taine tâku tamâne tonje kalo tawana Kirisi tia, aku i ilo tu ipile kaiwa kalo-tawana tamâta, ande ara, ma ipile. Kalo-tawana tamâta njinde ikura tu isâu papa kaiwa tu ilâ. Andeta Maro Kindenî ne pateâŋa ikeno mine tu kinda ma tamo tava wisinda pisi nâ. ¹⁶ Noko taine ndai, noko kalo njgere sono njga; tiambo noko ma muli kusuka kaiwa tamâne tu ipânŋa kalo-tawana tamâta tâ. Anŋa noko tamâne ndai, noko kala kalo njgere sono njga; tiambo noko ma muli kusuka kaiwa taine tu ipânŋa kalo-tawana taine tâ.

Kinda ma tamo lâ saŋonâŋa ndia Maro Kindenî munja ipatea pa kinda

¹⁷ Andeta ara njana kinda taitu-taitu ma tamo lâ saŋonâŋa ndia Maro Njalae ipatea pa kinda, lâ zo njinde Maro Kindenî is-arâwa pa kinda tu tao nenda kalo-tawana ilâ papa i. Nanja uru aporo ngua kanja taituni mine panzi kalo-tawana tamâta ngu rârâni. ¹⁸ Ambo kinzi munja sive tamâta tonje karae, ikura Juda nenzi mâsi mine, aku muli

njga tamâta njinde ilonjo Maro Kindenî ne sarawâŋa kala io ne kalo-tawana ilâ papa i, ande tamâta njinde ma ivea nzimba nia njinde ndimo. Aku mine nâ, ambo tamâta tonje njandai ikai karae-veŋa ne mâsi lâ tini njga, njinenŋa ilonjo Maro Kindenî ne sarawâŋa, ande tamâta njinde ma isâu panzi tu sive i karae ndimo. ¹⁹ Njana tu karae-veŋa ne mâsi nde kelekele kaa nâ. Ambo kinda munja taponu muli pa mâsi njinde tâku tia tâku, ande njinde nde sâ tonje tia. Andeta mâsi taitu nâ nde kelekele njalae, aku njinde nde mâsi njana taponu muli pa Maro Kindenî kawa njua. ²⁰ Ara njana kinda taitu-taitu ma tamo lâ saŋonâŋa ndia kinda tamo munjani lâ, lâ zo njinde taloŋo Maro Kindenî ne sarawâŋa. ²¹ Ambo noko munja kuveta wurâta koa tia nâ pa tamâta njalae tonje, aku lâ zo njinde Maro Kindenî isarawano tu kalo tawana i, ande noko ma ilo malia njana ne wurâta njinde kâ ndimo. Taitu kuloŋo njga; ambo nzâla ikeno pano njana kupile wurâta sugorai njinde ku kumo ara mwasa, ande ara njana kuveta mine. ²² Njana tu tamâta ea uru iveta wurâta koa tia nâ pa tamâta njalae tonje lee, njinenŋa ilonjo Maro Kindenî ne sarawâŋa, ande tamâta njinde imo Maro Njalae ne tamâta, kala imo tini soo nâ. Aku mine nâ, tamâta ea uru iveta wurâta njana mbaliŋa kâ lee, njinenŋa ilonjo Maro Kindenî ne sarawâŋa, ande tamâta njinde iveta wurâta koa tia nâ pa Kirisi. ²³ Kirisi iko miki piti lâ kondoma ilo. Mine nde miki ma kasâu pa tamâta tonje tu ikai poe kaika pa ilomi kalomi, mine ndimo. ²⁴ Ningunambwe wukale, kinda tamo Maro Kindenî kalo. Mine nde ara njana kinda taitu-taitu ma tamo lâ saŋonâŋa ndia Maro Kindenî ipatea pa kinda.

Paulo itu njua kaika panzi tamâta njinde sipakâe tia yo

²⁵ Kala njine nanja ma aporo ngua taulo pami njana nemi kasonâŋa njananzi tamâta njinde sipakâe tia yo. Maro Njalae njandai itula njua tukuŋa tonje pa nanja njana kinzi njinde kâ. Taitu i kalo sukâŋa njanana kala iveta nanja apânŋa tamâta njana aporo ngua sono kâ. Mine nde nanja atu atula warakâŋgu nenju ilo-kalo pami. ²⁶ Lâ zo kala kinda tamo njine, ande malia kie-kie imâ ipânŋa lâ. Mine nde ara njana miki njinde ma kapakâe tia. ²⁷ Ambo noko pwai kaiwa taine lâ, ande noko ma kuroto nzâla njana kusoki kaiwa njinde ndimo. Ambo noko njandai pwâe njga, ande noko ma ilo kâki njana pwai kaiwa taine ndimo. ²⁸ Ambo noko ilo tu pwai kaiwa taine, ande njinde nde kiesaka tia. Ambo taine taipa itu ikai kaiwa tamâne, ande njinde kala nde kiesaka tia. Andeta kalomi njgere sono njga; kinzi pakâenja tamâta uru

sisânda malia rârà kulu, aku naña tiningu pwâka tu malia mine ma ipânga pami.

²⁹ Ningu-nambwe wukale, naña atu aporo ngua mine; zo mbuku taitu nâ ikeno mo ñai yo. Mine nde lâ zo ñine wa zo muli-muli wa, ande ara ñana miki tamâne ea muŋga kakâe lâ, ma kalomi ngere sondu ku kasama tu pakâeña nde kelekele ñana nao tia kâ. ³⁰ Anğa miki tamâta ea uru kapataiña wa kaveta kalo-kalo wa, ande ara ñana miki ma kalomi ngere sondu ku kasama tu nemi tiña ñinde ma muli marumbu lâ. Anğa miki ea uru kandeka, ande ara ñana miki ma kalomi ngere sondu ku kasama tu nemi ndekâña ñinde ma muli marumbu lâ. Anğa miki ea uru kako nemi kelekele, ande ara ñana miki ma kalomi ngere sondu ku kasama tu kelekele ñinde ñandai warakami nemi nga. ³¹ Anğa miki ea uru kandeka ñana kakai tâno ne mbaliña kâ, ande ara ñana miki ma kalomi ngere sondu ku kasama tu mbaliña ñinde nde kelekele kaa nâ. Ñana tu tini nâ tâno ñine tava ne kelekele râràni ma naonzi tia lâ.

³² Naña tiningu pwâka tu tâno ne kalo-lokoni ma izavaru nemi ilo-kalo. Kinzi kalo-tawana tamâne ñinde sikâe kaiwanzi taine tia yo, ande kinzi uru ilonzi ñalae pa Maro Ñalae ne kelekele nâ, kala sipono muli pa vetâña ndia Maro Ñalae ilo papa. ³³ Anğa kinzi kalo-tawana tamâne ñinde sikâe lâ, ande kinzi uru ilonzi ñalae pa tâno ne kelekele nâ, ñana ma sikatonanzi kaiwanzi-natunzi sondu kâ. ³⁴ Mine nde kinzi uru simo tava ilonzi rua-rua. Aku mine nâ, kinzi kalo-tawana taine taipa sitavanzi taine ñinde sikâe kaiwanzi tamâne tia yo, ande kinzi uru ilonzi ñalae pa Maro Ñalae ne kelekele nâ, kala ilonzi tu ma sio warakanzi karaenzi tava ilonzi kalonzi ilâ papa i nâ. Anğa kinzi kalo-tawana taine ñinde sikâe lâ, ande kinzi uru ilonzi ñalae pa tâno ne kelekele nâ, ñana ma sikatonanzi kaiwanzi-natunzi sondu mine nâ. ³⁵ Naña ñandai aporo ngua ñine ñana aliñi kelekele malia lâ miki kulumi nga. Naña aporo ngua ñine ñana ma isukami tu kapaveta kuku vetâña sondu wa kaponu muli sondu pa Maro Ñalae wa.

³⁶ Kala ñine naña atu aporo ngua tini ñana tamâne kuku ne taine rua, muŋga sipa ngua tu ma sipakâe, andeta simo lee ku ñandai sipakâe nga. Ambo tamâne ñinde ilo igagati i ñalae ñana ikeno kuku taine ñinde, kala laiti ñana iveta soki papa, ande ara ñana i ma ikâe. Ñinde nde kiesaka tia. ³⁷ Ambo tamâne ñinde ilo kaika tu ma ikai ne taine ñinde tia, aku sâ tonje tia ñana ipasusua i tu ikâe kâ,

ambo i uru ipakatona tamwata ilo wa tini sondu, ande ñinde nde ara, aku iveta soki tia. ³⁸ Mine nde tamâne ea ipakâe kuku ne taine taipa ñinde, ande i ne vetâña ñinde nde ara mwasa. Anğa tamâne ea ilo kaika tu ma ipakâe kuku ne taine taipa ñinde tia, ande i ne vetâña ñinde nde ara ndo. *

³⁹ Ambo taine tonje kaiwa tamâne imo via yo, ande taine ñinde ma ilâ ikai kaiwa tamâne tonje ndimo. Ambo i kaiwa tamâne ñinde imâte lâ, ande kinzi rua neni pakâeña nde totonja lâ. Mine nde taine ñinde ikura tu ikai kaiwa tamâne wasaseki. Taitu i ma ikai Maro Ñalae ne kalo-tawana tamâne tonje nâ. ⁴⁰ Andeta naña warakângu nenju morâña nde mine; ambo taine ñinde ma ikai kaiwa tamâne wasaseki, ande i ne ndekâña ma ipânga ñalae koña tia. Ambo i ma ipakâe kilo tia, ande i ma imo tava ndekâña ñalae. Naña apasama tu Maro Kindeni ne Koroani uru itula ngua ñine pana, kala atula ngua ñine pa miki kaloño lâ.

8

Paulo iporo ngua ñana simbi muŋga sipatarâwa panzi maro lañeña

¹ Kala ñine naña atu aporo ngua pinde ñana mâsi ñana taka simbi muŋga sipatarâwa panzi maro lañeña. Tamâta pinde uru siporo tu, “Kinda râràni takai ilo-kalo marumbu lâ”, aku ngua ñinde nde mao nâ. Andeta ilo-kalo mine uru igagati kinda ñana tapasuka warakânda tininda. Anğa tini-mwasa ne mâsi uru igagati kinda ñana tavilanzi tininda pinde.

² Ambo tamâta pinde situ kinzi warakanzi sikai ilo-kalo ara marumbu lâ, ande kinda tasama tu nenzi ilo-kalo ñinde nde sondu tia. ³ Anğa tamâta pinde ilonzi ndo keno pa Maro Kindeni, aku i isama tamâta ñinde kilalanzi pwataki lâ.

⁴ Mine nde naña atu aporo ngua taolu pami ñana nemi kasonâña ñana simbi ñinde muŋga sipatarâwa panzi maro lañeña. Kinda tasama tu maro lañeña tainzi ñandai kelekele mao tonje kilala nga. Ñinde nde kelekele kaa nâ kilala. Kinda tasama tu Maro Kindeni simbo nâ nde Maro mao. ⁵ Ambo maro pinde tâ simo nia maa wa tâno kulu wa, ikura tamâta pinde uru siporo mine, ambo kinzi kambwañenzi ñalae tâ, ⁶ ande kalo loko, kinda kalonda tawana tu Maro mao taitu nâ imo, ina kinda Tamânda Maro Kindeni. Ina kelekele râràni warika, aku ipatea kinda tu ma tamo i tamwata ne tamâta. Aku Maro Ñalae taitu nâ imo, ina nenda Maro Ñalae Yesu Kirisi. Nia ndoyo inani ikai Maro Kindeni ndamwa ku ipulia

* **7:38:** Lâ keru 36-38, ilo-kalo tamâta pinde situ Paulo iporo ñana tamâne kuku natu taine rua. Tamâta ñinde tini pwâka tu natu taine ma ikâe, andeta taine ilo pa tamâne tonje. Paulo iporo tu ambo tama isâu pa natu tâku tia tâku, ande ñinde nde ikeno pa i nâ.

kelekele rârâni sipânnga lâ, aku inani nde nenda via njine warika.

⁷ Andeta kalo-tawana tamâta pinde nandai sisama ilo-kalo mao njinde kilala nja. Munja kinzi sipono muli sondo pa maro lajeja nenzi mâsi. Mine nde lâ zo njana sika patarawâja ne simbi njinde, kinzi uru kalonzi tawana tu njinde nde maro tonje ne kelekele mao. Kinzi ilonzi ruarua njana simbi njinde kâ, andeta sikai sika nâ. Mine nde kinzi sipasama tu siveta soki. ⁸ Andeta kâpwa ikura tu iveta kinda tapânnga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Miki kalomi ngere sondo nja; ambo kinda tambunda njana kâpwa pinde, ande vetâja njinde nandai iveta kinda tapânnga tamâta sakamao lâ Maro Kindeni nao nja. Aku mine nâ, ambo kinda taka, ande vetâja njinde nandai iveta kinda tapânnga tamâta arara lâ i nao nja.

⁹ Taitu miki kapakatona sondo nja. Mao nâ, Maro Kindeni isâu pami tu kaka kâpwa ndia rârâni miki ilomi papa. Andeta tamâta pinde nenzi kalo-tawana nandai ipânnga kaika nja. Ambo miki ma kaka simbi njinde, andeta kinzi tamâta njinde simorami kala simbe njana siveta kiesaka kâ, ande njinde nde ara tia ndo. ¹⁰ Nanenju ngua njinde nde duvi mine; noko ea kupasama tu ne ilo-kalo nde ikeno pano lâ, ambo noko ma kulâ maro lajeja tonje ne luma sapâja ilo ku kusanona kuka, tiambo kalo-tawana tamâta tonje ma imorano tâ. Ambo i ne kalo-tawana nandai ipânnga kaika nja, ande noko ne vetâja njinde ma igagati i ilo tâ, kala ma ika simbi njinde munja sipatarâwa panzi maro lajeja tâ. ¹¹ Ambo mine, ande noko ne ilo-kalo njinde ma izavaru tamâta njinde ndo lâ. Mao nâ, i ne kalo-tawana nde kaika tia, andeta imo noko ninambwe, aku Kirisi imâte njana ikai i piti lâ kondoma ilo. ¹² Mine nde miki kalojo nja; niami-nambwe pinde nenzi kalo-tawana nandai ipânnga kaika lâ nja. Ambo miki ma kaveta kiesaka mine panzi kala kayaula ilonzi kalonzi, ande miki kaveta kiesaka pa Kirisi tona. ¹³ Ayo, ambo simbi ma iveta ninju-nambwe kalo-tawana tamâta tonje imbe njana iveta kiesaka kâ, ande nana ma aka simbi kilo tia ku tia ndo. Nana tiningu pwâka ndo tu aveta ninju-nambwe imbe njana iveta kiesaka kâ.

9

Paulo itula i ne mâsi njana iveta pâri ara ne wurâta kâ

¹ Miki kalomi ngere njana nanenju mâsi kâ. Sâ tonje isae nzalângu nde tia; mine nde nana akura tu aveta vetâja ndia nana ilonju tu aveta. Nana amo pâri-tamâta ma, aku munja nana warakânju matânju amora nenda Maro Njalae Yesu. Nana uru

aveta wurâta pa Maro Njalae, aku mikini kamo katogo nanenju wurâta njinde kanaan mwasina.

² Tamâta pinde siporo tu nana nandai Maro Njalae ne pâri-tamâta mao nja. Andeta nana kalonjo loko nana njinde kâ nde tia, nana tu miki kasama kilalângu pwataki tu nana nde pâri-tamâta mao. Miki kapasipa lâ taitu kuku Maro Njalae lâ, aku njinde itula pwataki tu nana nde pâri-tamâta mao.

³ Lâ zo ndia tamâta pinde sisowe ngua lâ nana tiningu, ande nana uru aporo ngua kana mine taulo panzi; ⁴ Maka pâri-tamâta kakura tu kakai kâja-nuja itogo nema wurâta ne kulu. Tiambo njine nde vetâja soki, a? ⁵ Aku lâ zo ndia maka koka kalâ lawea lawea njana katula pâri ara kâ, ande maka kakura tu kakainzi kaiwama kalo-tawana taine soka kuma, ikura pâri-tamâta pinde sitavanzi Maro Njalae tai wukale wa Petero wa uru siveta mine. Tiambo njine nde vetâja soki, a? ⁶ Kinzi pâri-tamâta rârâni uru sikai pavilâja lâ kalo-tawana tamâta ngu mbaunzi. Tiambo miki tinimi pwâka tu kavila maka rua Banabas rua njana kelekele pinde kâ, kala ilomi tu maka rua simboma rua nâ ma kakai wurâta njana kapavila warakama njana mbalija kâ, a?

⁷ Opopo, kinzi zugu tamâta uru sitambira warakanzi nenzi mbumbu njana siko kapwanzi kâ, ande tia ndo. Aku mine nâ, ambo tamâta tonje ipau kâi waini lâ tâno ilo, ande i tamwata ma muli ika kâi njinde ne kanaan pinde. Aku mine nâ, ambo tamâta tonje uru ikatonanzi lama, ande i tamwata ma inu lama malakupi njinde suunzi pinde. ⁸ Andeta nana nandai akai tamâta nâ nenzi ilo-kalo kala aporo ngua kana mine nja. Maro Kindeni ne tukunja kala itula ngua kana taituni pwataki tona. ⁹ Nana tu nanayoni Mose injere ngua tukunja mine tu, “Miki ma kaponu bulmakao kawa lâ zo njana ikai wurâta njana ipopo kanija karae piti kâ, mine ndimo”. Mana mana, a? Tiambo Maro Kindeni kalo ngere njanzi bulmakao nâ kala itu ngua tukunja mine, a? Tia ndo! ¹⁰ I kalo ngere njana kinda kala itu ngua tukunja njinde. Mao nâ, ngua njinde iyoke kinda warakânda, njana tu lâ zo ndia tamâta tonje iso tâno tâku isiki kanija karae piti tâku, ande Maro Kindeni ilo tu tamâta njinde ma isama tu muli nja i ma ikai kâpwa pinde, itogo ne wurâta njinde ne kulu mwasina. ¹¹ Ambo maka munja kapau Koroani Sapâja ne kanija vâsa ara lâ miki nginimi, ande ara njana miki ma kavilama njana kelekele pinde kâ, itogo nema wurâta njinde ne kulu mine. Tiambo vetâja njine nde soki, a? ¹² Ambo pâri-tamâta pinde sikura njana sikai pavilâja ara lâ nemi nju, ande maka kakura ndo njana kakai pavilâja mine nâ. Taitu maka nandai kaporo kaika pami

tu kelekele pinde kalama n̄ga, n̄jana tu maka tinima pw̄aka tu kapono nz̄ala n̄jana Kirisi ne p̄ari ara k̄a. Aku n̄jana duvi n̄jinde k̄a maka uru kakale malia r̄ar̄a.

¹³ Tam̄ata pinde uru siveta wur̄ata l̄a Maro Kindeni ne luma sap̄anja ilo, aku uru sikai k̄ap̄wa l̄a lumani ndaina. Mao n̄a, kinzi siveta wur̄ata l̄a pataraw̄anja nia, kala uru sikai simbi pinde mun̄ga sipatar̄awa l̄a nia n̄jinde. Tiambo miki kaziz̄ala n̄jana n̄jinde k̄a, a? ¹⁴ Aku Maro N̄jalae tamwata kala iporo n̄gua kan̄ja taituni mine tu ambo tam̄ata ton̄ge uru itula p̄ari ara panzi n̄gu pinde, ande n̄gu n̄jinde ma sivila i n̄jana kelekele k̄a.

¹⁵ Andeta mun̄ga nan̄ja warak̄angu n̄jandai aporo kaika pami tu kelekele pinde kalana n̄ga. Aku mine n̄a, nan̄ja n̄jandai angere n̄gua n̄jine n̄jana apaño ilomi kalomi tu kavila nan̄ja n̄ga. Tia ndo kan̄ajo! Nan̄ja ilongu ndeka n̄a n̄jana apavila warak̄angu n̄jana kelekele ikeno pana tia n̄jinde, aku nan̄ja tiningu pw̄aka tu tam̄ata ton̄ge ma ikai ndek̄anja n̄jinde san̄jena.

¹⁶ Mao n̄a, nan̄ja uru atula p̄ari ara. Andeta nan̄ja ma apandek̄ana warak̄angu n̄jana n̄jinde k̄a, ande tia ndo, n̄jana tu Maro N̄jalae tamwata ipatea wur̄ata n̄jinde pana. Opopo, ambo nan̄ja ma apile p̄ari ara ne wur̄ata, ande nan̄ja ma as̄anda malia n̄jalae kulu!

¹⁷ Ambo nan̄ja warak̄angu n̄a ilongu pateo tu ma aveta wur̄ata n̄jana atula p̄ari ara k̄a, ande ara n̄jana nan̄ja ma akai kulu n̄jana wur̄ata n̄jinde k̄a. Andeta tia. Maro N̄jalae tamwata ipateana tu akai wur̄ata n̄jine, kala aveta ikura i kawa n̄gua n̄a. ¹⁸ Mine nde nan̄ja ma akai kulu ndia, a? Nan̄ja akura tu akai kelekele pinde san̄jemi n̄jana nanen̄gu wur̄ata n̄jana atula p̄ari ara k̄a. Andeta nan̄ja ma akai kelekele pinde san̄jemi tia. Nan̄ja atula p̄ari ara panzi tam̄ata itogo wisi-ara alanzi mine, ne kulu tia. Aku nan̄ja andeka n̄jalae n̄jana n̄jinde k̄a, ku nanen̄gu ndek̄anja n̄jinde nde itogo nanen̄gu wur̄ata ne kulu.

Paulo imo itogo tam̄ata r̄ar̄ani nenzi kuleña tam̄ata

¹⁹ Nan̄ja amo tam̄ata ton̄ge ne kuleña tam̄ata, ande tia. Mine nde nan̄ja akura tu aveta wur̄ata ndia ilongu tu aveta n̄jinde. Taitu nan̄ja warak̄angu ilongu pateo tu ma ap̄anga amo atogo tam̄ata r̄ar̄ani nenzi kuleña tam̄ata. Nan̄ja atu vet̄anja n̄jinde ma ipaño tam̄ata r̄ar̄a ilonzi kalonzi n̄jana ma sio nenzi kalo-tawana il̄a pa Kirisi k̄a. ²⁰ Mine nde l̄a zo ndia nan̄ja atula p̄ari ara panzi tam̄ata simo l̄a Juda n̄gu, ande nan̄ja uru apono muli pa Juda nenzi n̄gua tukuña. Nan̄ja atu vet̄anja mine ma ipaño kinzi Juda tam̄ata nenzi kalo-tawana. Mao n̄a, nan̄ja warak̄angu n̄jandai amo Mose ne n̄gua tukuña kalo, itogo kinzi simo mine. Andeta l̄a zo n̄jana nan̄ja amo kunzi, ande nan̄ja amo atogo tam̄ata imo n̄gua tukuña kalo mine. Nan̄ja

atu vet̄anja mine ma ipaño kinzi tam̄ata simo n̄gua tukuña kalo n̄jinde nenzi kalo-tawana.

²¹ An̄ga tam̄ata n̄gu pinde simo niaka n̄jana Mose ne n̄gua tukuña k̄a. Mine nde l̄a zo ndia nan̄ja atula p̄ari ara panzi n̄gu n̄jinde, ande nan̄ja uru amo atogo kinzi mine, kala apile Mose ne n̄gua tukuña. Nan̄ja atu vet̄anja mine ma ipaño kinzi tam̄ata simo niaka n̄jana n̄gua tukuña k̄a n̄jinde nenzi kalo-tawana. Taitu nan̄ja n̄jandai apu mulingu pa Maro Kindeni ne n̄gua tukuña n̄ga. Mao n̄a, nan̄ja amo Kirisi ne n̄gua tukuña kalo. ²² An̄ga tam̄ata pinde nenzi kalo-tawana nde kaika tia, aku l̄a zo ndia nan̄ja atula p̄ari ara pa kinzi n̄jinde, ande nan̄ja amo atogo tam̄ata ton̄ge ne kalo-tawana kaika tia mine n̄a. Nan̄ja atu vet̄anja mine ma ipaño nenzi kalo-tawana tu ip̄anga kaika k̄a. Mine nde nan̄ja uru amo atogonzi tam̄ata r̄ar̄ani mine. Nan̄ja uru aveta vet̄anja kie-kie n̄jana apaño tam̄ata pinde nenzi kalo-tawana k̄a, n̄jana Maro Kindeni ma ikainzi piti l̄a kondoma ilo. ²³ Nan̄ja aveta vet̄anja n̄jine r̄ar̄ani n̄jana asuka p̄ari ara tu il̄a isala nia ndoni. Mine nde muli n̄ga Maro Kindeni ma iveta kie ara ndo pa nan̄ja, ikura mun̄ga ipa n̄gua tu ma iveta panzi tam̄ata r̄ar̄ani kalonzi tawana i.

Ara n̄jana kinda ma tapalilu kaika n̄jana takai kulu k̄a

²⁴ Miki kasama tu l̄a paguin̄ja ne zo, ande tam̄ata r̄ar̄a sipalilu sipopole, andeta tam̄ata taitu n̄a ikai kulu. Mine nde ara n̄jana miki kala ma kapalilu kaika n̄jana kakai kulu k̄a.

²⁵ Ambo tam̄ata ton̄ge itu ipolenzi i tini pinde r̄ar̄ani l̄a palilun̄ja, ande i ma ipakaton̄a tamwata ne vet̄anja r̄ar̄ani sondo, aku ma ipatogo kaika n̄jana ikai kulu k̄a. Andeta kulu n̄jinde ma muli nao tia l̄a. An̄ga kulu kala kinda ilonda tu takai n̄jinde nde ma ikeno mine ku imo n̄a. ²⁶ Mine nde nan̄ja amo atogo tam̄ata ipalilu pa nao ku mata ilea sondo pa keru. Aku nan̄ja amo atogo tam̄ata ton̄ge itu ipara sondo l̄a mbalau. Mun̄ga, tam̄ata n̄jinde itambira mbalau potomule lee ne walo marumbu walele n̄a; andeta n̄jine n̄ga ipile ne m̄asi n̄jinde. ²⁷ Nan̄ja uru akai poe kaika pa warak̄angu karengu tava nanen̄gu vet̄anja ndoni. Ambo nan̄ja ma aveta mine tia, ande nanen̄gu vet̄anja ma ipakura kuku p̄ari ara n̄jinde nan̄ja uru atula panzi tiningu pinde, ande ma tia, kala muli Maro Kindeni ma tini pw̄aka tu kulu ton̄ge ilua nan̄ja.

10

Ara n̄jana kinda ma tamandi kaika l̄a sam̄anja ne zo

¹ Nin̄gu-nambwe wukale, nan̄ja ilongu tu miki ma kalomi n̄gere kilo n̄jana m̄asi arara Maro Kindeni iveta panzi timbunda wukale l̄a Mose ne zo. L̄a zo mun̄ḡanja n̄jinde, Maro

Kindeni io take-take njalae tongje tu ma ikea njananzi wa itula nzâla panzi wa. Mine nde kinzi rârâni soka mâsa-mâsa simbwaliu Tâi Njiri ngini silâ.

² Mao nâ, kinzi soka take-take kalo wa tâi ngini wa, aku lâ zo njinde kinzi sipauwo warakanzi simo Mose kalo. ³ Aku kinzi rârâni sika samba ne kâpwa wa, ⁴ sinu samba ne lââ wa. Mao nâ, Maro Kindeni iveta lââ njinde isâko lâ mira sapâña ilo irere indue panzi kala sinu, aku mirani ndaina nde iyoka kunzi ilâ. Mira njinde nde Kirisi tamwata. ⁵ Taitu Maro Kindeni wisi nâna panzi timbunda njinde rârâ. Mine nde kinzi sipamateteu lâ, aku karaenzi ikeno pwawataki lâ nia bilimu njinde.

⁶ Ayo, ambo kinda ma kalonda ngere sondu nana mâsi rârâni njinde kâ, ande njinde ma igagati kinda nana tapu mulinda pa nenzi mâsi nana ilonzi yosi pa kekelele saka-mao kâ. ⁷ Kinzi pinde siwângi sipaneanzi maro lajeña, andeta kinda ma taveta mine ndimo. Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kinzi sisañona sika wa sinu lâ, njineña simandi ku sikina kiniña sipanea maro lajeña.” ⁸ Anja pinde nde sipalulua tininzi potomule, andeta kinda ma taveta mine ndimo. Miki kalonjo nja; Maro Kindeni wisi nâna njalae nana nenzi mâsi njinde kâ. Mine nde lâ kari taitu nâ ipunzi tamâta 23,000 pâta sipamateteu lâ. ⁹ Anja pinde nde tananzi kaika pa Maro Njalae, andeta kinda ma taveta mine ndimo. Maro Kindeni wisi nâna nana nenzi njinde kâ, kala ionzi mwâta saka simâ panzi ku sikanzi sizavarunzi ndo lâ. ¹⁰ Anja pinde nde simboso kala siporo ilonzi njuru-njuru ilâ pa Maro Kindeni, andeta miki ma kaveta mine ndimo. Maro Kindeni wisi nâna nana nenzi mâsi njinde kâ, kala io Anjelo nana Izavarunzi Tamâta kâ imâ ipânga panzi ku ipunzi pâta sipamateteu lâ.

¹¹ Ambo kinda ma kalonda ngere nana mâsi rârâni njinde muña ipânga pa kinzi, ande njinde ma igagati kinda nana tanjenje nana nenzi vetâña potomule kâ. Nanayoni tamâta pinde singere tapâriña njinde lâ pepa tini nana ipanana kinda tamâta kala tamo lâ zo njine. Mao nâ, tâno njine ne zo nana marumbu kâ nde imâ ipânga pa kinda lâ. ¹² Mine nde noko kalo-tawana tamâta ea ilo pateu tu noko uru kumandi kaika nâ, ande kupakatona sondu nja. Tia ma noko patano kundue. ¹³ Mao nâ, samâña kiekie nde imâ ipânga pami lâ, andeta samâña njinde nandai kekelele wasaseki nja. Njinde nde kie taituni itogo samâña uru ipânga panzi tamâta rârâni. Miki kalonjo nja; Maro Kindeni uru iveta ikura ne ngua pâña rârâni, aku isama miki rârâni taitu-taitu nemi walo kilala pwataki. Mine nde aporo ngua pami mine; ambo noko ne walo nandai ipakura

kuku samâña tongje nja, ande Maro Kindeni ma isâu pa samâña njinde tu imâ ipânga pano, ande tia. Aku lâ zo ndia samâña ipânga pano, ande i ma itula nzâla pano nana kupole samâña njinde. Ambo noko ma pwoka nzâla njinde, ande samâña tongje ma ikura tu ipoleno, ande tia.

Kinda ma taka simbi lâ maro lajeña nenzi luma sapâña ilo ndimo

¹⁴ Mine nde niñgu-nambwe wukale, miki ma kapu mulimi ndo pa mâsi nana kawângi kapaneanzi maro lajeña. ¹⁵ Miki nemi ilokalo nde ikeno pami lâ. Mine nde nana aporo ngua kaja mine pami, nana miki warakami ma kalomi ngere sondu nana njine kâ.

¹⁶ Lâ zo nana kinda taka Maro Njalae ne kâña-nuña kâ, ande kindu uru takai kâmba, kawânda ndanje pa Maro Kindeni, ku tanu. Njineña takai puroña, tapwataki, ku taka. Aku mâsi njinde itula pwataki tu kinda tamo seenda taitu kuku Kirisi, ina muña ipaliji see ku ipatarâwa tamwata nana ivila kindu kâ. ¹⁷ Kinda kambwanjenda njalae, andeta kindu uru tapwataki puroña taitu nâ, njineña rârâni taka pinde pinde. Mine nde kindu rârâni tapasipa lâ taitu ku tapânga togo see ngu taitu mine.

¹⁸ Miki kalomi ngere sondu nana Isrel ngu nenzi mâsi kâ. Lâ zo nana sika simbi njinde muña simomo lâ Maro Kindeni ne patarawâña nia kulu, ande kinzi sipasipa warakanzi lâ taitu kuku i. ¹⁹ Taitu nana nandai aporo tu patarawâña njinde kinzi tinikoa siveta panzi maro lajeña nde kekelele mao nja. Aku nana nandai aporo tu kinzi maro lajeña nde maro mao nja. Tia ndo. ²⁰ Nana aporo mine; kekelele ndia kinzi tinikoa uru sipatarâwa, ande njinde sipatarâwa panzi koroani saka nâ. Kinzi nandai sipatarâwa njinde pa Maro Kindeni nja. Aku nana tiningu pwâka tu miki ma kapasipa lâ taitu kunzi koroani saka. ²¹ Miki ma kanu lââ ikeno Maro Njalae ne kâmba ilo, njineña kalâ kanu lââ ikeno koroani saka nenzi kâmba ilo tona, mine ndimo. Aku miki ma kasañona kaka kâpwa ikeno Maro Njalae ne peke kulu, njineña kalâ kaka kâpwa ikeno koroani saka nenzi peke kulu tona, mine ndimo. ²² Tiambo kindu ilonda tu taveta Maro Njalae ipadâda, a? Tiambo nenda walo nde njalae tina kala ipole i ne walo, a?

Kinda ma takura tu taka simbi rârâni tako lâ nâni nia

Rom 14:1-23

²³ Tamâta pinde uru siporo tu, “Kinda takura tu taveta vetâña ndia rârâni ilonda tu taveta.” Ngua njinde nde mao nâ, ambo taitu vetâña pinde nandai sivila kindu tu tamo ara nja. “Kinda takura tu taveta vetâña ndia rârâni ilonda tu taveta”, ambo taitu vetâña

pinde n̄andai sisuka nenda kalo-tawana n̄ga. ²⁴Kinda ma ilonda tu tapavila warakānda n̄a ndimo. Ara n̄ana kinda ma ilonda tu tavilanzi tininda pinde tona.

²⁵Miki kakura tu kaka simbi r̄ārāni uru sipako lā n̄ā n̄a. Miki ma ilomi r̄ārā ku kakason̄anzi n̄ana simbi n̄inde k̄a ndimo. ²⁶N̄ana tu Maro Kindeni kawa n̄gua ikeno lā pepa tini mine tu, “Tāno ndoni nde Maro N̄alae n̄a ne, aku kelekele r̄ārāni ikeno tāno kulu ande i ne tona.”

²⁷Aku mine n̄a, ambo tamāta ton̄ge kalo tawana Kirisi tia, andeta ino pano tu kulā kuka kuku, ambo noko ilo tu kulā kuku, ande n̄inde nde ara. Noko pwura tu kuka k̄apwa ndia r̄ārāni ilano n̄inde, aku noko ma ilo r̄ārā ku pwason̄a i tu ikai k̄apwa n̄inde lā n̄a ndia, mine ndimo. ²⁸Andeta kulon̄o n̄ga; ambo tamāta ton̄ge ipaino tu, “Simbi n̄ine nde mun̄ga sipatar̄awa pa maro ton̄ge”, ande noko ma kuveta kie ara pa tamāta n̄inde, aku kupile simbi ikeno. Tia ma kuyaula i ne ilo-kalo, kala i ma ilo rua-rua n̄ana noko ne vetāna k̄a. ²⁹N̄ana aporo tu noko ne vetāna n̄inde ma iyaula tamāta n̄inde ne ilo-kalo, kala i ma ilo rua-rua. N̄ana n̄andai aporo tu noko ne vetāna n̄inde ma iyaula noko tamwata ne ilo-kalo n̄ga, n̄ana tu kinda takura tu taka k̄apwa kie-kie r̄ārāni. Ambo tamāta ton̄ge ilo rua-rua n̄ana k̄apwa ton̄ge, kala miki katu kandi kaika pa n̄ana tu ma aka tia k̄a, ande n̄ana ma andeka n̄ana n̄inde k̄a, ande tia. ³⁰N̄ana tu n̄ana uru kawāngu ndan̄ge pa Maro Kindeni mun̄ga lā, n̄ine n̄ga aka. Mine nde n̄ana s̄a k̄a n̄ga miki katu kalelea n̄ana n̄ana aka k̄apwa n̄inde mun̄ga kawāngu ndan̄ge n̄ana, a?

³¹Mine nde kalon̄o n̄ga; ambo miki katu kanu lāa ton̄ge tāku kaka k̄apwa ton̄ge tāku kaveta vetāna ton̄ge tāku, ande miki ma kalomi n̄gere son̄do mun̄ga lā n̄ga, n̄ine n̄ga kaveta vetāna ndia ma igatintini tinimi pinde tu sipanea Maro Kindeni sisuka i n̄a k̄aki. ³²Ambo nemi vetāna ton̄ge ma iyaula Juda tamāta ton̄ge ne kalo-tawana tāku tamāta ton̄ge lā tinikoa n̄gu ne kalo-tawana tāku Maro Kindeni ne tamāta ton̄ge ne kalo-tawana tāku, ande miki ma kapu mulimi pa vetāna mine r̄ārāni. ³³Ara n̄ana miki ma kapon̄o muli pa warakāngu nen̄gu vetāna, n̄ana tu n̄ana atogo tu aveta tamāta r̄ārāni ilonzi ara pa n̄ana. N̄ana duvi n̄inde k̄a n̄ana n̄andai aveta vetāna pinde n̄ana apavila warakāngu n̄ga. Aveta vetāna r̄ārāni n̄ana avilanzi tinin̄gu pinde, n̄ana Maro Kindeni ma ikainzi piti lā kondoma ilo.

11

¹Mine nde miki ma kapon̄o muli son̄do pa

nanen̄gu vetāna n̄a, itogo n̄ana warakāngu kala apon̄o muli son̄do pa Kirisi ne vetāna mine n̄a.

Paulo iporo n̄gua n̄ana m̄asi n̄ana situra kulunzi k̄amba k̄a

²N̄ana asama tu miki uru kalomi n̄gere n̄ana nanen̄gu vetāna ikura zo r̄ārāni, aku miki uru kapaveta kuku n̄gua r̄ārāni mun̄ga apananami n̄inde. Mine nde n̄ana ilongu ndeka kala aporo tu nemi vetāna n̄inde nde ara p̄ata.

³Taitu n̄ana ilongu tu miki ma kasama n̄ine son̄do: kinzi tamāne r̄ārāni nde simo Kirisi kalo, an̄ga kinzi taine nde simo kaiwanzi tamāne kalonzi, an̄ga Kirisi nde imo Maro Kindeni kalo. ⁴Mine nde miki kalon̄o n̄ga; ambo kalo-tawana tamāne ton̄ge itura tamwata kulu k̄amba n̄ine n̄ga ikai non̄a tāku itula Maro Kindeni kawa n̄gua tāku, ande tamāta n̄inde iveta mañeti pa Kirisi, inani imo tamāta n̄inde kulu. ⁵Ambo kalo-tawana taine ton̄ge n̄andai itura kulu k̄amba, andeta ikai non̄a tāku itula Maro Kindeni kawa n̄gua tāku, ande taine n̄inde kala iveta mañeti pa i kaiwa tamāne, inani imo taine n̄inde kulu. Mañeti n̄inde nde kie taituni itogo kinzi sigiru taine n̄inde kulu pwau ndoni piti. ⁶Ambo taine ton̄ge tini pwāka tu itura kulu k̄amba, ande ara n̄ana kinzi ma sigiru i kulu pwau ip̄anga mbwanambwana n̄a. Ambo n̄inde ma iveta mañeti n̄alae papa i, ande ara ndo n̄ana i ma itura kulu k̄amba. ⁷Ambo kalo-tawana tamāne ton̄ge itura kulu k̄amba lā zo n̄ana iwāngi pa Maro N̄alae k̄a, ande n̄inde nde ara tia, n̄ana tu Maro Kindeni ivetanzi tamāne sip̄anga sitogo i mine, aku i ilo tu kinzi ma situla i kilala pwataki tu i n̄a n̄alae ndo. An̄ga kinzi taine nde ma situla kaiwanzi tamāne kilalanzi pwataki tu kinzi n̄anzi n̄alae. ⁸N̄ana tu Maro Kindeni n̄andai ikai taine tuka n̄ine n̄ga iveta tamāne ip̄anga n̄ga. Ika i tamāne n̄a tuka n̄ine n̄ga iveta taine ip̄anga. ⁹Aku mine n̄a, Maro Kindeni n̄andai ilo n̄ana taine kala iveta tamāne n̄ana ivila taine n̄ga. I ilo n̄ana tamāne kala iveta taine n̄ana ivila tamāne. ¹⁰Mine nde ara n̄ana kinzi taine ma situra kulunzi k̄amba, n̄ana tu vetāna n̄inde ma itula pwataki panzi an̄elo tu kinzi taine n̄inde simo kaiwanzi tamāne kalonzi.

¹¹Andeta kinda tapasipa kuku Maro N̄alae lā. Mine nde kinda tasama tu kinzi taine n̄andai sipolenzi tamāne n̄ga, an̄ga kinzi tamāne n̄andai sipolenzi taine n̄ga. ¹²N̄ana tu n̄ia ndoyo Maro Kindeni ikai tamāne tuka ku iveta taine ip̄anga. An̄ga lā zo n̄ine, kinzi taine uru sipaguguanzi tamāne sip̄anga. Taitu Maro Kindeni tamwata nde

* **11:4:** Kinda takura tu tasama Korin n̄gu n̄enzi m̄asi n̄inde duvi son̄do, ande tia. † **11:5:** Lā zo mun̄gana n̄inde, ambo taine iveta vetāna soki, ande kinzi ma sigiru i kulu pwau ndoni piti.

kelekele rârâni warika. ¹³ Ara njana miki warakami ma kalomi ngere sondo njana ngua njinde kâ, aku kapatea sondo. Ambo kalotawana taine tonje nandai itura kulu kâmba nga, andeta ikai nonja pa Maro Kindeni, tiambo njinde nde mâsi ara, tiya? ¹⁴ Kinda tamâta nenda mâsi itula pwataki tu ambo tamâne tonje kulu pwau ipânga luandondo, ande njinde iveta manjeti papa i. ¹⁵ Anja taine, ambo i kulu pwau ipânga luandondo, ande njinde itogo i ne singâra ara mwasina, njana tu nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu taine kulunzi pwau luandondo njinde ma itura kulunzi kâmba. ¹⁶ Ambo miki pinde katu kalelea nanja njana nanenju ngua njine kâ, ande ara. Taitu kalonjo nga; maka uru kaponu muli pa vetânga kie taituni njinde nâ, aku Maro Kindeni ne tamâta ngu simo lawea lawea kala sipono muli pa vetânga ndainani nâ.

Kinzi Korin ngu nenzi mâsi njana sika Maro Njalae ne kânga-nunja kâ ande ara tia

¹⁷ Kala njine nanja atu atula njua pinde pami njana koka muli kâ. Nanja akura tu andekanami njana mâsi pinde miki uru kaveta, ande tia. Lâ nemi pasauja ilo, nemi vetânga njandai isuka nemi kalo-tawana nga. Miki nemi vetânga njinde iyaula warakami. ¹⁸ Nanja atu aporo njua njine munja lâ nga; nanja alonjo parinami tu lâ zo njana miki kapasau njana kawângi pa Maro Njalae kâ, ande miki uru kapwa pwapwataki ku kapambita wa kapawa njua wa. Aku nanja asama tu njua njinde nde mao, ¹⁹ njana tu nawalami pinde tininzi pwâka tu sipono muli pa nemi vetânga potomule, aku nanja asama tu Maro Kindeni ilo ara pa kinzi njinde. ²⁰ Njana duvi njinde kâ, lâ zo njana miki kapasau njana kawângi pa Maro Njalae kâ, ande kânga-nunja miki kaka njinde njandai Maro Njalae ne kânga-nunja mao nga, ²¹ njana tu miki taitu-taitu uru kapasusu ku walele nâ kakai warakami kapwami ku kaka. Miki njandai kasanjona rege njinenja kaka nga. Mine nde miki pinde nde putole ipumi, anja pinde nde kanu waini njalae kala kadauda. ²² Mana mana, a? Tiambo nemi luma tia tâ, kala warakami nemi kânga-nunja nia ikeno tia, a? Tiambo miki katu Maro Kindeni ne ngu nde kelekele kaa nâ, kala kaveta manjeti panzi nimi-nambwe njinde simo sugorai, a? Opopo, nanja ma aporo njua kanja mana pami. Tiambo nanja ma andekanami njana nemi vetânga njinde kâ, a? Nanja ma andekanami tia ndo.

Maro Njalae ne kânga-nunja mao

Matai 26:26-29, Malaka 14:22-25, Luka 22:19-20

²³ Nanja ma andekanami tia, njana tu munja Maro Njalae tamwata ipanana nanja warakângu, aku nanja kala atula njua njinde pwataki pami ku apananami lâ. Njua

njinde nde mine; nanayoni, lâ mbo njinde Judas io Yesu lâ kazânga tamâta mbaunzi ilo, ande lâ mboni ndaina Maro Njalae Yesu ikai puronja, ²⁴ aku kawa ndanje pa Maro Kindeni, njinenja ipwataki ku iporo tu, “Nanja kanaanjonu kala njine. Nanja apatarâwa warakângu njana avila miki kâ. Nanja ilonju tu lâ zo ndia miki kaka puronja njine, ande miki ma kalomi ngere njanana.” ²⁵ Kinzi sika lâ, njinenja Yesu ikai waini ne kâmba kala, aku iveta mâsi kie taituni kilo. Iporo mine tu, “Kâmba njine nde njua pânga wasaseki kilala, njana tu nanja warakângu seenju iveta njua pânga njine ipânga kanaanjo. Muli nga, lâ zo ndia miki ma kanu waini lâ kâmba njine, ande nanja ilonju tu njinde ma iveta miki kalomi ngere njanana.” ²⁶ Yesu kawa njua njinde itula pwataki tu lâ zo ndia miki kaka puronja njinde wa kanu waini lâ kâmba njinde wa, ande nemi vetânga njinde itula Maro Njalae ne materja pwataki. Miki ma kaveta mine lee, ikura lâ i ne zo njana itaulo imâ kilo kâ.

Kinda ma takai samânga pa warakânda ilonda kalonda munja lâ, njinenja taka Maro Njalae ne kânga-nunja

²⁷ Mine nde lâ zo njana miki kaka puronja njinde wa kanu waini lâ Maro Njalae ne kâmba wa, ambo tamâta tonje iveta mâsi njinde soki, ande i imo itogonzi tamâta njinde munja sipu Maro Njalae pâta imâte. ²⁸ Mine nde miki rârâni taitu-taitu ma kakai samânga pa warakami ilomi kalomi munja lâ nga, njinenja kaka puronja njinde wa kanu waini lâ kâmba njinde wa. ²⁹ Njana tu tamâta ea ikai samânga pa tamwata, ande i ma kalo ngere sondo tu kânga-nunja njinde nde itogo Maro Njalae kanaanjo mwasina. Tia ma ikai ika nâ, aku lâ zoni ndaina Maro Kindeni ne parenja-nia ikeno pa tamâta njinde. ³⁰ Njana duvi njinde kâ tamâta rârâ lâ miki nginimi nde sipoko ku walonzi tia lâ, anja pinde nde simâte lâ. ³¹ Ambo kinda ma takai samânga pa warakânda ilonda kalonda munja lâ, njinenja taka Maro Njalae ne kânga-nunja sondo, ande malia mine ma ikai kinda, ande tia. ³² Ambo Maro Njalae imora nenda vetânga pinde tu soki kala iveta mâsi pa kinda tu itu kinda sondo kâ, ande njinde itula pwataki tu i tini pwâka tu izavaru kinda lâ zo muli, itogo ma iveta panzi tâno tamâta mine.

³³ Mine nde ninju-nambwe wukale, lâ zo ndia miki kapasau njana kaka Maro Njalae ne kânga-nunja kâ, ande miki ma kasanjona rege nâ, njinenja kaka. ³⁴ Ambo tamâta tonje putole ipu, ande ara njana i ma ika munja lâ tamwata ne luma. Tia ma Maro Kindeni ne parenja-nia ikeno pami.

Njua pinde ikeno mo naj yo, aku lâ zo ndia nanja ma ataulo amorami kilo, ande nanja ma aveta njua njinde sondo.

12

Paulo itula ngua njana wisi-ara kie-kie Koroani Sapâja uru ilanzi kalo-tawana tamâta Efesus 4:7-16

¹ Njingu-nambwe wukale, kala njine naja atu aporo ngua pami njana Koroani Sapâja ne wisi-ara kâ, njana miki ma kasama njine sono. ² Miki kasama tu nia ndoyo, lâ zo njinde miki kamo tinikoa yo, ambo tamâta pinde ma sikai lajeja kie-kie pami njana kalâ kawângi pa maro lajeja tonje tai kaa nâ, ande miki ma kaponu muli panzi. ³ Mine nde apaimi tu ambo Maro Kindeni ne Koroani imo tamâta tonje ilo ku itula ngua papa, ande tamâta njinde ma ikura tu iporo itu nzambe lâ Yesu tini tu, “Yesu ipayaula!”, ande tia ndo. Aku mine nâ, ambo Koroani Sapâja njandai imo tamâta tonje ilo, ande tamâta njinde ma ikura tu iporo ngua mine tu, “Yesu nde Maro Njalae”, ande tia ndo.

⁴ Koroani Sapâja ne wisi-ara kie-kie ikeno, andeta Koroani Sapâja taitu nâ iwae wisi-ara njinde panzi tamâta. ⁵ Aku kinda takura tu taveta wurâta kie-kie pa Maro Njalae, andeta kinda rârâni taveta wurâta pa Maro Njalae taitu nâ. ⁶ Aku nzâla kie-kie ikeno pa kinda njana tavilanzi tininda pinde kâ, andeta Maro Kindeni taitu nâ walo ilua kinda njana taveta mine.

⁷ Maro Kindeni ne Koroani uru walo kaika ilanzi kalo-tawana tamâta taitu-taitu, njana kinzi rârâni ma sikura tu sivilanzi ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta. ⁸ Maro Kindeni ne Koroani njinde walo kaika ilanzi tamâta pinde njana situla Maro Kindeni ne pateâja panzi tininzi pinde. Aku Koroani Sapâja taituni njinde nâ kala walo kaika ilanzi tamâta pinde njana situla ilo-kalo ara pinde panzi tininzi pinde. ⁹ Aku Koroani taituni njinde kala walo kaika ilanzi tamâta pinde njana isuka nenzi kalo-tawana tu ipânga kaika kâ. Aku inani kala walo kaika ilanzi tamâta pinde njana sivetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo. ¹⁰ Koroani walo kaika ilanzi tamâta pinde njana siveta mâsi kaika kâ. Anja pinde nde walo kaika ilanzi njana situla Maro Kindeni kawa ngua sono kâ. Anja pinde nde walo kaika ilanzi njana sisama koroani kie-kie kilalanzi pwataki kâ. Anja pinde nde walo kaika ilanzi njana siporo ngua kaŋa wasaseki kâ. Anja pinde nde walo kaika ilanzi njana silele ngua njinde. ¹¹ Maro Kindeni ne Koroani taituni njinde simbo nâ uru iveta mine. I uru iwae wisi-ara panzi kalo-tawana tamâta rârâni taitu-taitu, ikura i tamwata nâ ne pateâja mine.

Kinda rârâni tamo tatogo karae taitu ne pinde-pinde

¹² Tamâta karae nde kelekele taitu nâ, andeta ne pinde-pinde rârâ keno. Aku pinde-pinde njinde rârâni sipasenje ku sipânga

itogo karae taitu nâ. Aku Kirisi karae kinda kala tamo mine nâ, ¹³ njana tu Koroani Sapâja taitu nâ ilili kinda rârâni lâ, ku iveta kinda tapânga tamo tatogo karaenda taitu mwasina. Iveta mine pa kinda Juda tamâta wa kinda tamâta tamo lâ ngu pinde wa, aku iveta mine pa kinda njine uru taveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta njalajala wa kinda njine uru takai mbaliŋa lâ nenda wurâta tini wa. Maro Kindeni ipaliŋi Koroani Sapâja taitu njinde nâ indue imo kinda rârâni ilonda, itogo tamâta ipanjando lââ mine.

¹⁴ Kala njine naja ma asia ngua lâ karaenda tini. Kinda tasama tu tamâta karae njandai pinde-pinde taitu nâ nga. I ne pinde-pinde rârâ keno. ¹⁵ Ambo kie ma iporo tu, “Naja nde mbalau tia; mine nde naja amo karae ne pinde-pinde mao tonje tia”, ande i ne ngua njinde ma kanoŋo tia, njana tu kie imo karae ne pinde-pinde mao nâ. ¹⁶ Ambo taŋa ma iporo tu, “Naja nde mata tia; mine nde naja amo karae ne pinde-pinde mao tonje tia”, ande i ne ngua njinde kala ma kanoŋo tia mine nâ, njana tu taŋa imo karae ne pinde-pinde mao nâ. ¹⁷ Ambo karaenda ndoni ma ipalele ku ipânga mata nâ, ande kinda ma takura tu taloŋo ngua mâsi mana, a? Ambo karaenda ndoni ma ipalele ku ipânga taŋa nâ, ande kinda ma takura tu taŋo kelekele kuwae mâsi mana, a? ¹⁸ Andeta karaenda njandai mine nga. Nia ndoyo Maro Kindeni isenje karaenda ne pinde-pinde rârâni ipânga karae taitu, ikura i tamwata ne pateâja mine. ¹⁹ Ambo karaenda ne pinde-pinde taitu nâ ikeno, ande njinde ma karae mao tia. ²⁰ Andeta karaenda njandai mine nga. I ne pinde-pinde rârâ keno, andeta kinzi rârâni sipasenje kala sipânga karae taitu nâ.

²¹ Mine nde mata ma iporo pa mbalau mine tu, “Najani nâ; noko kulâ!”, mine ndimo. Anja kulu kâmba ma iporo pa kie mine tu, “Najani nâ; noko kulâ!”, mine ndimo. ²² Njana tu karaenda ne pinde-pinde ndia kindu uru taporo tu nenzi kaika njalae koŋa tia, ambo njinde ma naonzi tia lâ, ande karaenda ma ikura tu imo via tia. ²³ Anja karaenda ne pinde-pinde ndia kindu uru taporo tu njinde nde pinde-pinde kaa nâ, ande njinde kindu uru tasingarana sono ndo. Anja karaenda ne pinde-pinde ndia kindu uru takai maŋeti njana, ande njinde kindu uru tatura sono ndo. ²⁴ Andeta karaenda ne pinde-pinde ndia kindu mainda njana tia, ande njinde kindu njandai tatura nga. Nanayoni Maro Kindeni isenje karaenda ne pinde-pinde rârâni simo mine. Mine nde karaenda ne pinde-pinde ndia kindu taporo tu njinde nde kaa nâ, ande njinde kindu uru takatona sono ndo. ²⁵ Maro Kindeni iveta mine njana duvi njine kâ; i tini pwâka tu karaenda ma ikai kazâja pa tamwata. I

ilo tu karaenda ne pinde-pinde rârâni taitu-taitu ma sikatona nawalanzi rârâni. ²⁶ Mine nde lâ zo ndia karaenda ne pinde-pinde tonje ikai nâna, ande karaenda ndoni kala isama nâna njinde tona. Aku lâ zo ndia tamâta sindekana karaenda ne pinde-pinde tonje, ande karaenda ne pinde-pinde rârâni ma sindeka tava.

²⁷ Ayo, nanenju ngua siânga njinde ne duvi nde mine; miki rârâni kamo katogo Kirisi karae mwasina, aku miki taitu-taitu kamo katogo i karae ne pinde-pinde mine. ²⁸ Aku mine nâ, nanayoni Maro Kideni ipateanzi tamâta pinde njana siveta wurâta kie-kie panzi kalo-tawana tamâta ngu. Kinzi pâri-tamâta nde simo wurâta tamâta pinde rârâni kulunzi. Anja kinzi ngua-tulânga tamâta nde simo pâri-tamâta kalonzi. Anja kinzi pananânga tamâta nde simo ngua-tulânga tamâta kalonzi. Anja wurâta tamâta njinde nenzi walo keno njana siveta mâsi njalanjala kâ, nde simo pananânga tamâta kalonzi, sitavanzi tamâta njinde nenzi walo keno njana sivetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo wa, kinzi njinde nenzi walo keno njana sivilanzi tininzi pinde wa, kinzi njinde nenzi walo keno njana sikai poe pa wurâta kie-kie wa, kinzi njinde nenzi walo keno njana siporo ngua kaja wasaseki wa. ²⁹ Miki kalomi ngere sondo nga. Tiambo kalo-tawana tamâta rârâni simo pâri-tamâta, tiya? Tiambo kinzi rârâni simo ngua-tulânga tamâta, tiya? Tiambo kinzi rârâni simo pananânga tamâta, tiya? Tiambo kinzi rârâni nenzi walo keno njana siveta mâsi njalanjala, tiya? ³⁰ Tiambo kinzi rârâni nenzi walo keno njana sivetanzi pukonja tamâta tininzi ara kilo, tiya? Tiambo kinzi rârâni nenzi walo keno njana siporo ngua kaja wasaseki, tiya? Tiambo kinzi rârâni nenzi walo keno njana silele ngua njinde, tiya? Tia ndo! Kinzi rârâni taitu-taitu nenzi wurâta ikeno pa warakanzi nâ. ³¹ Andeta ara njana miki ma ilomi njalae tu kakai Koroani Sapânga ne wisi-ara njinde sipolenzi ne wisi-ara pinde.

Kinda ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde rârâni

Kala njine naja ma atula nzâla ara ndo pami. Nzâla njine nde ipolenzi nzâla pinde rârâni.

13

¹ Ambo naja ma akura tu aporo lawea pinde nenzi ngua wa kinzi anjelo nenzi ngua wa, andeta naja njandai tiningu mwasa ndo panzi tiningu pinde, ande kawângu ngua njinde ma ilâ kaa nâ, itogo ngila-ngila kawa pinde mbaranuki wa wângu mbwesa ipwa kala ita ara tia wa. ² Ambo Maro Kideni ma walo kaika ilua naja njana atula i kawa ngua sondo wa, asama ngua paveânga rârâni ne duvi wa, asama ilo-kalo

kie-kie rârâni wa, akai kalo-tawana kaika ndo kala akura tu asupwanzi tuu sikâwa silâ pa nia pinde wa; ambo walo kaika mine ma ikeno pa naja, andeta naja njandai tiningu mwasa ndo panzi tiningu pinde, ande naja ma amo tamâta kaa nâ. ³ Ambo naja ma awae nanenju mbaliŋa rârâni ilâ panzi sugorai tamwatanzi ku asâu panzi kazânga tamâta tu sitambirana alâ yââ ilo njana nanenju kalo-tawana kâ, andeta naja njandai tiningu mwasa ndo panzi tiningu pinde, ande nanenju vetânga njinde ma ivila naja tia.

⁴ Ambo tamâta tonje tini mwasa ndo panzi tini pinde, ande i ma wisi nâna walele panzi tia. I ma iveta kie ara nâ panzi tamâta rârâni. I ma ilo yosi njana tini pinde nenzi kelekele kâ, ande tia. I ma ipasuka tamwata tini wa ipandekâna tamwata wa, ande tia. ⁵ I ma iveta vetânga soki tonje panzi tini pinde, ande tia. I ma ilo njalae konja njana ipavila tamwata kâ, ande tia. I ma ikai kazânga walele panzi tini pinde, ande tia. Aku lâ zo ndia i kalo ngere njana vetânga soki ndia munga siveta papa i, ande i ma imboso tia. ⁶ I ma indeka njana vetânga sakamao tonje tia. I ma indeka njana vetânga mao kie-kie nâ. ⁷ Ambo tamâta tonje tini mwasa ndo panzi tini pinde, ande i ma imandi kaika njana ikale malia kie-kie siveta papa. I ma kalo ngere njana nenzi vetânga ara nâ, ku ma io tini pa Maro Kideni tu ivetanzi sipânga tamâta sondo ndo. Aku lâ zo ndia malia wa samânga itu ipânga papa i, ande i ne tini-mwasa ma imbe tia.

⁸ Tini-mwasa ne mâsi njinde ma ikeno kaika mine ku imo nâ. Anja Koroani ne wisi-ara njana tatula Maro Kideni kawa ngua wa taporo ngua kaja wasaseki wa tasama ilo-kalo kie-kie duvi wa, ande njinde rârâni nde kelekele njana nao tia kâ, kala ma muli marumbu ndo lâ. ⁹ Kala zo njine kinda takai ilo-kalo tini-tini nâ; kinda njandai takai ilo-kalo rârâni nga. Aku mine nâ, kinda uru tatula Maro Kideni kawa ngua tini-tini nâ pwataki; kinda njandai tatula i kawa ngua ndoni pwataki nga. ¹⁰ Andeta muli nga Maro Kideni ne vetânga arara rârâni ma ipânga kanojo lâ, aku lâ zo njinde kelekele tini-tini njinde rârâni ma marumbu ndo lâ. ¹¹ Miki kalomi ngere njananzi lâlu kiri-kiri kâ. Nanayoni, lâ zo njinde naja amo lâlu kiri-mwata yo, ande naja aporo ngua itogo lâlu kiri-kiri uru siporo mine. Naja kalonju ngere njana kelekele njinde lâlu kiri-kiri uru kalonzi ngere njana, aku nanenju ilo-kalo nde rege-rege kuku lâlu kiri-kiri nenzi ilo-kalo nâ. Taitu naja amo atumbu lee kala njine amo tamâta njalae, aku apile lâlu kiri-kiri nenzi mâsi rârâni marumbu lâ. ¹² Aku mine nâ, lâ zo njine Maro Kideni ne vetânga duvi njandai ipânga nia yo pa kinda nga. Njinde

itogo kinda tamora kekeleke ũja nâ lâ lââ ilo mwasina. Andeta muli nga i ne vetâŋa rârâni duvi ma ipâŋga nia yo pa kinda. Aku mine nâ, lâ zo ñine kinda takura tu tasama Maro Kindeni kilala sonde tia. Andeta muli nga kinda ma tasama i kilala sonde ndo, itogo i kala isama kinda kilalânda sonde mine.

¹³ Ayo, mâsi ñato nde mâsi ara ndo ñana kinda ma tapono muli papa. Naŋa aporo ñana kalo-tawana ne mâsi wa mâsi ñana tao tininda pa Maro Kindeni wa tini-mwasa ne mâsi wa. Andeta mâsi taitu nâ nde ñalae ndo kala ipolenzi mâsi arara pinde rârâni, aku ñinde nde mâsi ñana tininda mwasa ndo panzi tininda pinde.

14

Paulo itula ñgua pinde kilo ñana Koroani Sapâŋa ne wisi-ara rua ñinde ñana tatula ñgua kâ

¹ Ara ñana miki ma kakai wurâta kaika ikura zo zo ñana kapono muli sonde pa tini-mwasa ne mâsi kâ. Aku ara ñana miki ma ilomi ndo tu kakai Koroani Sapâŋa ne wisi-ara rârâni tava. Andeta naŋa ilonŋu tu miki ma ilomi ñalae ndo tu kakai i ne wisi-ara ñana tatula Maro Kindeni kawa ñgua pwataki kâ.

² Kinda tasama tu lâ zo ndia tamâta tonŋe iporo ñgua tonŋe kaŋa wasaseki, ande i ñandai iporo panzi tamâta nga. Iporo pa Maro Kindeni simbo nâ, ñana tu tamâta rârâni sizizâla ndo ñana i ne ñgua ñinde kilala. Koroani Sapâŋa ne walo kaika ñinde nâ isuka i ñana iporo ñgua ñana kekeleke paveâŋa kâ. ³ Andeta kalomi ñgere sonde nga; lâ zo ndia tamâta tonŋe iporo itula Maro Kindeni kawa ñgua pwataki, ande iporo ñgua ñinde panzi tamâta, aku ñgua ñinde uru ivila nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika wa, ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi wa, isukanzi lâ zo ndia malia ipâŋga panzi wa. ⁴ Tamâta ea iporo ñgua kaŋa wasaseki, ande i ipavila tamwata simbo nâ ñana ne kalo-tawana kâ. Anŋa tamâta ea itula Maro Kindeni kawa ñgua, ande i ivilanzi kalo-tawana tamâta rârâni nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika kâ. ⁵ Ambo miki rârâni ma kaporo ñgua pinde kaŋa wasaseki, ande ñinde ma ara. Taitu naŋa ilonŋu ndo tu miki rârâni ma katula Maro Kindeni kawa ñgua pwataki lâ warakami nemi ñgua. Ambo tamâta tonŋe ma iporo ñgua kaŋa wasaseki, ande ara ñana tamâta tonŋe ma ilele ñgua ñinde, ñana kinzi kalo-tawana tamâta rârâni ma sisama ñgua ñinde kilala, kala ñgua ñinde ma ikura tu isuka nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika. Ambo tamâta ñana ilele ñgua kâ imo kunzi tia, ande tamâta ñana iporo itula Maro Kindeni kawa ñgua kâ nde ipole tamâta ñana iporo ñgua kaŋa wasaseki kâ.

⁶ Niŋgu-nambwe wukale, miki kalomi ñgere sonde nga. Mwanga ñga naŋa ma ataulo amâ amo kumi kilo. Lâ zo ñinde, ambo naŋa ma aporo ñgua kaŋa wasaseki nâ pami, ande ñinde ma ivilami mâsi mana, a? Andeta naŋa ilonŋu tu avilami. Mine nde naŋa ma amâ pami ku ma atula ilo-kalo paveâŋa pinde Maro Kindeni munŋa itula pa naŋa, aku ma apananami ñana ilo-kalo pinde tona. ⁷ Naŋa ma asia ñgua lâ kaula kuku wâŋgu rua tininzi. Kekeleke ñinde nde simo vianzi tia. Ambo tamâta ma imbana kaula soki wa ira wâŋgu soki wa, kala nenzi nduŋeŋa ipâŋga ara tia, ande kinda takura tu tasama wâŋgiŋa kaŋa sonde, ande tia. ⁸ Aku mine nâ, ambo rumbiawa ma ita sonde tia, ande zugu tamâta ma siluku ñana silâ paraŋa ilo, ande ma tia. ⁹ Anŋa miki kala mine nâ. Ambo noko ma kuporo ñgua kaŋa wasaseki, andeta tamâta tonŋe ilele ñgua ñinde tia, ande kinzi tamâta ma sikura tu sisama ñgua ñinde duvi pwataki tia, kala noko ne ñgua ñinde ma ilâ kaa nâ. ¹⁰ Mao nâ, lawea kie-kie nenzi ñgua kaŋa-kaŋa rârâ ñinde nde ikeno tâno kulu. Aku nenzi ñgua rârâni taitu-taitu nde ikura ndo ñana itula lawea ñinde nenzi ilo-kalo pwataki pa warakanzi. ¹¹ Taitu kalonŋo nga; ambo tamâta tonŋe ma iporo ñgua pa naŋa, andeta asama i kawa ñgua ñinde duvi tia, ande naŋa ma asama tu tamâta ñinde nde lawea tonŋe warika. Aku i kala ma isama tu naŋa nde lawea tonŋe warakâŋgu. ¹² Aku miki kala mine nâ. Naŋa asama tu miki ilomi ndo tu ma kakai Koroani Sapâŋa ne wisi-ara. Mine nde miki ma kakai wurâta kaika ñana kaveta wisi-ara pinde ipâŋga ñalae lâ nŋinimi. Naŋa aporo ñananzi wisi-ara ñinde uru ivila tamâta nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika.

Paulo itula ñgua pinde kilo ñana mâsi ñana siporo ñgua kaŋa wasaseki kâ

¹³ Mine nde tamâta ea iporo ñgua kaŋa wasaseki, ande ara ñana i ma ino pa Maro Kindeni tu ma walo ilua i ñana ilele ñgua ñinde duvi pwataki. ¹⁴ Ñana tu lâ zo ndia naŋa akai noŋa lâ ñgua kaŋa wasaseki, ande naŋa ilonŋu nâ ikai noŋa, kala asama nanenŋu ñgua ñinde duvi, ande tia. ¹⁵ Mine nde naŋa ma aveta mine; naŋa ilonŋu ma akai noŋa, andeta naŋa ma kalonŋu ñgere ñana nanenŋu noŋa ñinde duvi tona. Naŋa ilonŋu ma awâŋgi, andeta naŋa ma kalonŋu ñgere ñana nanenŋu wâŋgiŋa ñinde duvi tona. ¹⁶ Ñinde nde mâsi ara, ñana tu lâ zo ndia miki kapasau ñana kawâŋgi pa Maro ñalae kâ, ambo tamâta tonŋe isarŋona noko tini laiti andeta izzâla ñana ñgua kaŋa wasaseki, ambo noko ilo nâ ma pwai noŋa kuporo ndanŋe pa Maro Kindeni, ande tamâta ñinde ma ikura tu iporo "Mao" lâ noko ne noŋa

tini, ande tia, nana tu isama noko ne ngua duvi tia. ¹⁷ Tiambo noko ne nona njinde nde ara tã kala noko kawa ndanje ilã sondo pa Maro Kindeni tã. Andeta noko ne nona njinde ma ikura tu ivila tamãta njinde ne kalotawana tu ipãnga kaika kã, ande ma tia.

¹⁸ Nana apole miki rãrãni nana aporo ngua kana wasaseki kã, nana tu nana uru aveta mine zo rãrã. Mine nde kawãngu ndanje pa Maro Kindeni. ¹⁹ Taitu lã zo ndia kinzi kalo-tawana tamãta sipasau nana siwãngi pa Maro Nalae kã, ambo nana ma apanananzi aporo ngua mbuku taitu nã panzi lã warakanzi nenzi ngua, ande njinde nde ara ndo, aku nanenju ngua mbuku taitu njinde ma ipole ngua rãrã njinde nana aporo lã ngua kana wasaseki.

²⁰ Ningunambwe wukale, miki ma kapile nemi mãsi nana kalomi ngere itogo lãlu kiri-kiri uru kalonzi ngere mine. Mao nã, kinzi lãlu kiri-kiri nde sizizãla ndo nana mãsi sakamao kã, aku nana ilonju tu miki kala ma kazizãla mine nã. Taitu ara nana miki nemi ilo-kalo ma ipãnga nalae, itogo tamãta nenzi ilo-kalo mine. ²¹ Ngua ikeno lã Mose ne ngua tukuja pepa tini mine tu,

“Maro Nalae iporo mine; ‘Nana ma asupwanzi lawea pinde warakanzi silã pa nanenju ngu, aku ma sikai kawãngu ku ma siporo panzi lã ngua kana wasaseki. Andeta nanenju tamãta ma tininzi pwãka tu silonjo kawãngu ngua njinde tona.’”

²² Mine nde kinza tasama tu Koroani Sapãna ne wisi-ara nana taporo ngua kana wasaseki kã ne duvi nde nana itula Maro Kindeni kilala pwataki panzi tamãta njinde njandai kalonzi tawana i nga. Anja i ne wisi-ara nana tatula Maro Kindeni kawa ngua pwataki kã ne duvi nde nana itula i kilala ndainani nã pwataki panzi kalo-tawana tamãta.

²³ Mine kala lã zo ndia miki kalo-tawana tamãta rãrãni kapasau nana kawãngi pa Maro Nalae kã, aku tinikoa pinde tãku tamãta pinde sizizãla nana ngua kana wasaseki kã ma simã luma ilo ku sisaõna kumi, ambo miki rãrãni ma kaporo ngua kana wasaseki nã, ande kinzi njinde ma siporo tu miki nde kapa lã. ²⁴ Taitu kalonjo nga; ambo miki rãrãni ma katula Maro Kindeni kawa ngua pwataki lã warakami nemi ngua nã, ande kinzi tamãta njinde ma silonjo nemi ngua njinde sondo, aku ngua njinde ma isowe ilonzi kalonzi kala ma sisama tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi. Nemi ngua njinde ma iveta kinzi kalonzi ngere nana nenzi vetãna potomule kie-kie kã, ²⁵ aku ilo-kalo sakamao ndia uru ikeno paveãna nã lã ilonzi kalonzi, ande njinde rãrãni ma ipãnga nia yo. Njinega kinzi ma sipare tukunzi naonzi tundu ku ma siwãngi sipanea Maro

Kindeni. Aku ma siporo tu, “Mao nã, Maro Kindeni tamwata imo nginimi!”

Paulo itula nzãla nana tawãngi sondo pa Maro Kindeni kã

²⁶ Mine nde njingu-nambwe wukale, nana atu aporo ngua mine pami: lã zo ndia miki kapasau nana kawãngi pa Maro Nalae kã, ande wurãta ikeno pa miki rãrãni taitu-taitu. Tonje ma iwãngi wãngiã, anja tonje ma ipanananzi ngu, anja tonje ma itula ngua tonje munga Maro Kindeni itula papa i, anja tonje ma iporo ngua lã ngua kana wasaseki, anja tonje ma ilele ngua njinde. Andeta miki ma kaveta vetãna njinde rãrãni nana kavi-lanzi Maro Kindeni ne tamãta nenzi kalotawana tu ipãnga kaika. ²⁷ Ambo miki pinde ilomi tu kaporo ngua lã ngua kana wasaseki, ande tamãta rua wa njato nã ma siveta mine. Njinde ma ikura lã. Taitu kinzi ma simandi rege sigogo kawanzi ku siporo, mine ndimo. Tonje ma iporo munga lã nga, njinega tonje ma itawa i. Aku tamãta tonje ma imandi ku ilele nenzi ngua njinde. ²⁸ Ambo ngualeleãna tamãta tonje imo kumi tia, ande kinzi tamãta njinde situ siporo ngua lã ngua kana wasaseki nde ma kawanzi buu nã. Ara nana kinzi ma sisaõna ku siporo nenzi ngua pa Maro Kindeni lã warakanzi ilonzi nã.

²⁹ Aku mine nã, kinzi tamãta rua wa njato nã ma situla Maro Kindeni kawa ngua pwataki. Anja ngu rãrãni ma sisaõna sitambira tananzi panzi tamãta njinde, aku ma kalonzi ngere sondo tu, “Tiambo ngua njinde nde Maro Kindeni kawa ngua mao, tiya?” ³⁰ Taitu kalonjo nga; ambo tamãta tonje imandi iporo ngua yo, andeta Maro Kindeni itula ngua tonje pa tamãta tonje isaõna kunzi tu ma itula kã, ande mungãna tamãta njinde ma kawa buu nã isaõna. ³¹ Ambo miki ma kapono muli pa mãsi njinde, ande miki njinde Koroani ne wisi-ara njinde ikeno pami, ande miki rãrãni taitu-taitu ma kakura tu kapatava lã taitu katula ngua ndia Maro Kindeni ilami tu katula kã. Njinega tamãta rãrãni ma sipanãna sondo nana Maro Kindeni kawa ngua kã, aku ngua njinde ma ivilanzi nana simandi kaika kã. ³² Tamãta ea kinzi Koroani ne wisi-ara keno panzi nana situla Maro Kindeni kawa ngua pwataki, ande kinzi njinde ma sipakatona warakanzi sondo ndo, ku ma sikai poe sondo pa wisi-ara njinde kã. ³³ Nana tu Maro Kindeni njandai vetãna kapa-kapa warika nga. I nde wisi-pisi warika, aku i ilo tu kinda rãrãni ma tamo ilonda kalonda taitu nã.

Lã zo ndia Maro Kindeni ne tamãta sipasau nana siwãngi pa i, ³⁴ ande kinzi taine ma kawanzi buu nã, ma siporo tia, itogo kinzi kalo-tawana tamãta ngu rãrãni uru siveta mine. Kinzi taine ma simo kaiwanzi tamãne kalonzi nã, ikura ngua tukuja mine.

³⁵ Ambo kinzi taine ilonzi tu sisama ngua tonje duvi, ande ara njana ma sikasoŋanzi warakanzi kaiwanzi tamâne lâ nenzi luma luma. Ambo taine tonje imandi iporo ngua lâ ngu nenzi pasauŋa ilo, ande iveta marjeti pa i taine.

³⁶ Mana mana, a? Tiambo nia ndoyo Maro Kindeni kawa ngua ipaŋga lâ Korin lawea muŋga lâ, njineŋga iyâti ilâ pa lawea pinde, a? Tiambo itula ne ngua pwataki pa miki simbomi nâ, a? Tia ndo!

³⁷ Ambo tamâta tonje ipamorai tu i nde Maro Kindeni ne ngua-tulâŋa tamâta tâku ikai Koroani Sapâŋa ne wisi-ara tonje tâku, ande ara njana tamâta njinde ma isama ku itula pwataki tu ngua kala naja anjere pami njine nde Maro Njalee ne ngua tukuŋa. ³⁸ Ambo tamâta tonje ipu muli pa ngua tukuŋa njine, ande Maro Kindeni kala ma ipu muli papa i mine nâ.

³⁹ Mine nde niŋgu-nambwe wukale, ara njana miki ma ilomi ndo tu kaporo katula Maro Kindeni kawa ngua pwataki. Andeta miki ma kasae nzâla njananzi tamâta njinde situ siporo ngua lâ ngua kaja wasaseki, mine ndimo. ⁴⁰ Kapakatona warakami sondo nga, aku kapaveta kuku vetâŋa sondo nâ njana kawâŋgi pa Maro Njalee kâ.

15

Kirisi imâte lâ, njineŋga imandi sânda imo via kilo

¹ Niŋgu-nambwe wukale, kala njine naja atu apaŋo ilomi kalomi kilo njana pâri ara njinde muŋga atula pami. Miki kapaipa kuku pâri ara njinde, aku kalomi tawana lâ.

² Pâri ara ndainani nâ itula Maro Kindeni ne nzâla njana ikaimi piti lâ kondoma ilo. Ambo miki ma kalomi tawana pâri ara muŋga atula pami njinde kaika lâ, ande miki ma kakai via mao. Ambo tia, ande nemi kalo-tawana njinde ma ilâ kaa nâ.

³ Nia ndoyo naja warakâŋgu aloŋo pâri ara njinde ku apasipa kuku, aku muli nga atula nguani ndaina pwataki pa miki kala kaloŋo lâ. Ngua njine nde njalee tina, aku ipole ngua pinde rârâni: Kirisi imâte njana izavaru nenda kiesaka rârâni piti lâ tininda, ikura Maro Kindeni kawa ngua muŋga siŋgere lâ pepa tini njinde. ⁴ Imâte lâ, njineŋga sio i karae lâ kuru ilo ikeno lee kari njato lâ nga, njineŋga Maro Kindeni ipaŋo i imandi sânda imo via kilo, ikura i kawa ngua muŋga siŋgere lâ pepa tini njinde. ⁵ Kirisi imandi sânda lâ ku ipatua pa Petero muŋga lâ, njineŋga muli i kala ipatua panzi ne pâri-tamâta pinde tona. ⁶ Ipatua panzi lâ, njineŋga zo tonje i kala ipatua panzi tamâta rârâ muŋga sipono muli papa i. Ngu njinde kambwaŋenzi ipole

tamâta njalee lima (500). Kinzi njinde rârâ nde simo vianzi simo naj yo, anja pinde nâ nde simâte lâ. ⁷ Imo lee ku muli, njineŋga Kirisi kala ipatua pa Yamesi tona, njineŋga ipatua panzi pâri-tamâta ndoni. ⁸ Njineŋga muli ndo, ande Kirisi kala ipatua pa naja warakâŋgu tona. Andeta naja atogo lâlu tonje tina ipagugua sakamao.*

⁹ Njana tu naja amo pâri-tamâta rârâni kalonzi, aku nanenju ara tonje ikeno njana tamâta ma sikura tu sio nja “pâri-tamâta” lâ tiniŋgu, ande tia. Njana tu nia ndoyo naja akai wurâta kaika njana azavarunzi Maro Kindeni ne ngu. ¹⁰ Andeta Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pana kala ilele naja apaŋga pâri-tamâta itogo kala njine amo mine. Aku i ne wisi-wisi njinde njandai ilâ kaa nâ nga. Naja uru aveta wurâta njalee ndo papa i, kala apolenzi nawalâŋgu pâri-tamâta rârâni. Andeta njandai naja warakâŋgu aveta wurâta njinde nga. Maro Kindeni ne wisi-wisi ikeno pana, kala i walo ilana njana aveta wurâta njinde. ¹¹ Mine nde nanenju morâŋa ikeno mine; ambo naja warakâŋgu muŋga atula pâri ara pami tâku pâri-tamâta pinde situla pami tâ, ande njinde nde sâ tonje tia. Maka rârâni uru kaporo katula ngua kie taituni njana Yesu ne materja wa ne mandija wa, aku miki kaloŋo pâri ara njinde ku kalomi tawana lâ.

Muli nga materja tamâta rârâni ma simandi simo vianzi kilo

¹² Maku uru katula ngua pami tu Kirisi imâte lâ, njineŋga imandi sânda imo via kilo. Mine nde njana sâ kâ nga miki pinde uru kaporo tu, “Ambo tamâta tonje imâte, ande i ma ikura tu imandi sânda imo via kilo tia.” ¹³ Ambo nemi ngua njinde nde mao, aku materja tamâta ma simo vianzi kilo tia, njineŋga kindi ma tasama tu Maro Kindeni njandai ipaŋo Kirisi imo via kilo nga. ¹⁴ Ambo Maro Kindeni njandai ipaŋo Kirisi imo via kilo nga, ande ngua maku uru kaporo katula njinde nde ngua kaa nâ, aku nemi kalo-tawana kala ipaŋga kaa nâ tona. ¹⁵ Andeta njinde nâ tia; ambo nemi ngua nde mao, ande maku kawama lanjeŋa nâ njana Maro Kindeni ne vetâŋa kâ, njana tu maku uru kaporo katula pwataki tu i tamwata ipaŋo Kirisi lâ materja nianzi imo via kilo. Ambo Maro Kindeni ipaŋonzi materja tamâta tia, ande i njandai ipaŋo Kirisi imo via kilo nga. ¹⁶ Ambo Maro Kindeni ipaŋonzi materja tamâta tia, ande Kirisi imo via kilo tia. ¹⁷ Ambo Maro Kindeni njandai ipaŋo Kirisi imo via kilo nga, ande nemi kalo-tawana ilâ kaa nâ, aku nemi kiesaka ikeno tinimi yo. ¹⁸ Ambo Maro Kindeni njandai ikai nemi

* 15:8: Kinzi ilo-kalo tamâta pinde situ kinzi Korin tamâta pinde uru siporo ngua pavaligija mine pa Paulo, njana tu ipaŋga pâri-tamâta lâ nzâla tonje. Kumora tapâriŋa lâ Pâri Tamâta 9.

kiesaka piti lâ tinimi, ande kinda ma tasama tu i izavarunzi kalo-tawana tamâta munja simâte njinde marumbu lâ. ¹⁹ Mao nâ, kinda kalonda tawana Kirisi, aku uru tao tininda pa i tu ma iveta kie ara pa kinda. Mine nde kaloŋo nja; ambo kinda tapalâne tâ kala tao tininda pa Kirisi koa tia nâ lee tamâte, ande ara njana tamâta rârâni ma kalonzi sukâja njalae tina njana kinda kâ.

²⁰ Andeta tia ndo! Miki nemi njua njinde nde lajeŋja nâ! Mao kanaŋo, Kirisi imâte lâ, njineŋja Maro Kindeni ipaŋo i imandi sânda imo via kilo. Imuŋja panzi tamâta rârâni munja simâte lâ, aku ne mandija itula pwataki tu kinzi njinde rârâni kala ma simo vianzi kilo mine nâ. ²¹ Njana tu nia ndoyo tamâta taitu nâ iveta kiesaka, aku njana duvi njinde kâ kinda rârâni ma muli tamâte. Mine kala kinda tasama njine tona; tamâta taitu nâ iveta vetâja ara, aku njana duvi njinde kâ kinda rârâni ma tamandi sânda tamo viânda kilo. ²² Nanenju njua njinde nde duvi mine; kinda tamâta rârâni tapânga lâ Adam ne vâsa ngu. Mine nde kinda rârâni taitu-taitu ma tamâte. Andeta Kirisi ipole mateja lâ. Mine nde kinda kalotawana tamâta rârâni taitu-taitu ma muli tamandi sânda tamo viânda kilo. ²³ Andeta Maro Kindeni ipatea zo sondo pa kinda rârâni, aku i ma ipaŋo kinda tamo viânda kilo ikura i ne pateâja mine. Ipatea tu Kirisi ma imuŋja pa kinda rârâni, aku muli, lâ zo njana Kirisi ma itaulo imâ kilo kâ, ande i ne ngu kinda rârâni kala ma tamandi sânda tamo viânda mine nâ. ²⁴ Njineŋja Kirisi ma ipolenzi koipu njalajala rârâni wa koroani kaika rârâni wa kelekele rârâni simo tava nenzi walo wa. I ma ipolenzi lâ, njineŋja ma io kelekele ndoni lâ Tama Maro Kindeni mbau ilo njana ikai maro papa kâ. Aku lâ zoni ndaina, tâno njine ne zo ma marumbu ndo lâ. ²⁵ Njana tu Maro Kindeni ne pateâja ikeno mine; Kirisi ma imo koipu njalae lee ikura lâ zo njinde i ma ipolenzi ne kazâja tamâta rârâni ku ma ionzi simo i kie kalo. ²⁶ I ma ipolenzi ne kazâja tamâta lee mateja simbo nâ imo njai yo. Njineŋja i ma izavaru mateja marumbuni lâ. ²⁷ Njana tu Maro Kindeni kawa njua njana Kirisi kâ ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tonzi kelekele rârâni simo i kalo marumbu lâ.” Andeta njua njinde njandai iporo tu Maro Kindeni imo Kirisi kalo nja. Maro Kindeni tamwata io kelekele pinde rârâni simo Kirisi kalo. ²⁸ Aku muli, lâ zo njinde Maro Kindeni ma io kelekele rârâni simo Kirisi kalo marumbu lâ, njineŋja Maro Kindeni Natu taituni njinde ma ipauwo tamwata ilâ imo Maro Kindeni kalo, inani munja ionzi kelekele rârâni simo Natu kalo. Aku lâ zo njinde Maro Kindeni ma ikai koipu njalae pa kelekele rârâni.

²⁹ Andeta miki pinde uru kaporo tu,

“Ambo tamâta tonje imâte, ande i ma ikura tu imandi sânda imo via kilo tia.” Taitu miki uru kakai lâ-liliŋja njana kavilanzi tamâta pinde simâte munja lâ. Ayo, ambo nemi njua njinde nde mao, ande miki kaveta mâsi njinde njana duvi mana, a? Miki nemi lâ-liliŋja njinde nde ikura tu ivilanzi mateja tamâta mâsi mana, a? ³⁰ Aku kalomi njgere njana maka kâ tava. Ambo mateja tamâta ma sikura tu simo vianzi kilo tia, ande nema mâsi njana kamandi nema kazâja tamâta naonzi ikura zo zo ku katula pâri ara njinde, ande duvi tia! ³¹ Njingu-nambwe wukale, naja aporo njua mao nâ pami mine; ikura zo zo, naja asama tu kinzi kazâja tamâta situ sipu naja pâta amâte. Andeta naja kala asama mine tu miki kapaipa kuku nenda Maro Njale Yesu Kirisi lâ, aku njana duvi njinde kâ naja andeka njalae njanami. Njua njine nde mao kanaŋo. ³² Munja nanenju kazâja tamâta lâ Efesus lawea nde sipara kaika kuku naja, sitogonzi mbwâmbwa saka mine. Ambo naja aveta wurâta njine njana akai tâno njine ne kelekele nâ, ande paraŋja kie mine ma ivila naja tia ndo. Ambo mateja tamâta ma sikura tu simo vianzi kilo tia, ande ara njana “kinda ma tandeka taka wa tanu wa, njana tu mbwale nja ma tamâte.” ³³ Miki ma kasâu panzi tinimi pinde tu sikai lajeŋja pami ndimo. Miki kasama njua njine lâ; “Ambo tamâta ara tonje ipakaka kunzi tamâta sakamao, ande kinzi ma silele i ilo kalo ipânga itogo kinzi mine.” ³⁴ Naja aporo kaika pami tu miki ma kapaveta kuku ilo-kalo sondo kilo, aku kapile nemi vetâja potomule tâ! Miki pinde kasama Maro Kindeni kilala tia ndo! Naja aporo njua mine njana aveta manjei pami.

Lâ zo muli, kinda karaenda ma ipânga kie wasaseki ndo

³⁵ Miki pinde uru kaporo mine tu, “Maro Kindeni ma muli ipaŋonzi mateja tamâta simandi sânda simo vianzi kilo mâsi mana, a? Aku lâ zo njinde, ande karaenzi ma ipânga kie mana, a?” ³⁶ Miki nemi njua njinde nde kapa ndo! Kala njine naja ma asia njua lâ kanija vâsa tini. Miki kasama tu lâ zo njana kinda tapau kanija vâsa lâ tâno ilo, ambo vâsa njinde njandai isâmbu ku mata piri-piri, ande i ma ikura tu io mata ku ikai via wasaseki, ande tia. ³⁷ Aku kanija vâsa ndia rârâni kindu uru tapau, ande njinde nde vâsa nâ, aku kilala nde ireerege kuku kanija ma ipânga muli njinde kilala, ande tia. ³⁸ Andeta Maro Kindeni io laka wa lau kie-kie lâ vâsa kaja-kaja rârâni taitu-taitu tininzi, ikura i tamwata nâ ne pateâja mine. Njinde itogo i karae wasaseki sondo ndo ilanzi vâsa rârâni taitu-taitu mwasina. ³⁹ Aku kelekele simo vianzi njinde rârâni kala mine nâ. Kinzi njinde njandai karaenzi kie taitu nâ nja. Kinda

tamâta karaenda nde kie tonje, anja simbi karaenzi nde kie tonje, anja sii karaenzi nde kie tonje, anja inja karaenzi nde kie tonje. ⁴⁰ Aku mine nâ, kekeleke simo âta njinde karaenzi njandai rege-rege kuku kinda kala tamo tâno kulu njine karaenda nja. Nia maa ne singâra nde kie tonje, anja tâno ne singâra nde kie tonje. ⁴¹ Kari ne singâra nde kie tonje, anja nzimona ne singâra nde kie tonje, anja pitu nenzi singâra nde kie tonje. Mao nâ, pitu taitu-taitu nenzi singâra piti-piti nde ikeno pa warakanzi.

⁴² Aku mine nâ, lâ zo njana mateja tamâta ma simandi sânda simo vianzi kilo, ande njinde ma ipânja kie taituni mine. Karae njine kinda uru takea lâ tâno ilo nde ma nao tia lâ. Anja karae njinde Maro Kindeni ma muli ipaño imo via kilo nde ma ikeno mine ku imo nâ. ⁴³ Karae kinda uru takea njine nde ngau tia ndo, aku ne walo njalae koña tia. Anja karae njinde Maro Kindeni ma muli ipaño imo via kilo nde ma ipânja ara pâta lâ, aku ma ikai walo kaika ndo tava. ⁴⁴ Karae kinda uru takea njine nde tâno ne kekeleke, anja karae Maro Kindeni ma muli ipaño imo via kilo njinde nde samba ne kekeleke.

Kinda tasama tu karaenda kie tonje nde ikeno lâ tâno kulu; mine nde tasama tu karae kie tonje kala ikeno samba ilo tona. ⁴⁵ Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Nia ndoyo Maro Kindeni ipulia munğâna tamâta Adam kala ipânja imo via.” Anja Adam tonje nde ipânja muli ndo, † aku i ipânja nenda via wasaseki warika. ⁴⁶ Andeta kinda njandai takai samba ne karae munğa nja. Kinda takai tâno njine ne karae munğa lâ, njine nja ma takai samba ne karae lâ zo muli. ⁴⁷ Adam munğâna njinde nde tâno tamâta, njana tu Maro Kindeni ikai tâno nâ ku iveta ipânja. Anja Adam muli njinde nde iyoka pa samba imâ. ⁴⁸ Kinda tâno tamâta rârâni nde tarerege kuku tamâta njinde Maro Kindeni ikai tâno ku iveta ipânja. Anja samba ne tamâta rârâni ma sipânja siregere kuku tamâta njinde iyoka pa samba imâ. ⁴⁹ Kala zo njine karaenda nde rege-rege kuku tamâta Maro Kindeni ikai tâno ku iveta ipânja njinde karae. Andeta muli nja karaenda ma rege-rege kuku tamâta iyoka pa samba imâ njinde karae.

⁵⁰ Ningü-nambwe wukale, nanenju njua njine nde duvi mine; kinda tâno tamâta karaenda ma ikura tu imo lawea njinde Maro Kindeni ikai Maro papa, ande ma tia. Njana tu tâno ne kekeleke rârâni ma muli nao tia lâ, aku kekeleke kie mine ikura tu imo nia njinde kekeleke rârâni imo ara mine ku imo nâ, ande ma tia.

⁵¹ Miki kalonjo nja; naja ma atula njua paveâna tonje pwataki pami. Lâ zo njana Kirisi ma itaulo imâ kilo kâ, ande Maro Kindeni ma ilele kinda kalo-tawana tamâta rârâni taitu-taitu karaenda ipânja kie tonje, kinzi vianzi wa mateja wa. ⁵² Mâsi njinde ma ipânja walele nâ. Lâ zo muli njinde, tando ma ita, njine nja Maro Kindeni ma ipaonzi kalotawana tamâta munğa simâte njinde, kala ma simandi sânda simo vianzi kilo, aku ma simo vianzi mine ku simo nâ. Aku mine nâ, kinda ea tamo viânda yo, ande Maro Kindeni ma ilele karaenda ipânja mine nâ. ⁵³ Njana tu karaenda njine nde kekeleke njana nao tia kâ, aku Maro Kindeni ne pateâna ikeno tu i ma ilele njine ipânja kekeleke njana sâmbu tia kâ. Karaenda njine ma imâte, andeta Maro Kindeni ne pateâna ikeno tu i ma ilele njine ipânja kekeleke njana imo via ku imo nâ.

⁵⁴ Mao nâ, karaenda njine nde kekeleke njana nao tia kâ, andeta Maro Kindeni ma ilele njine ipânja kekeleke njana sâmbu tia kâ. Karaenda njine ma imâte, andeta i ma ilele njine ipânja kekeleke njana imo via ku imo nâ. Lâ zo njinde, Maro Kindeni kawa njua munğa singere lâ pepa tini njinde ma ipânja kanarjo. Njua njinde nde mine; “Maro Kindeni nde ipole paraña lâ, aku izavaru mateja marumbuni lâ.” ⁵⁵ Ayo,

“Mateja, anja noko ne walo kaika nde ikeno ndia, a? Mateja, noko ne ua njana kuzavarunzi tamâta kâ nde ikeno ndia, a?”

⁵⁶ Mateja ne ua nde kiesaka nâ, aku kiesaka ikai ne kaika lâ njua tukuña tini. † ⁵⁷ Andeta kawânda ndanje njalae pa Maro Kindeni, njana tu nenda Maro Njalae Yesu Kirisi iveta nzâla pa kinda njana tapole mateja kâ!

⁵⁸ Mine nde ningü-nambwe wukale, miki njinde naja ilongu ndo keno pami, miki ma kamandi kaika nja. Miki ma kasâu pa tamâta tonje tu iyaula nemi kalo-tawana ndimo. Miki kasama tu wurâta ndia rârâni miki kaveta pa Maro Njalae nde ma ilâ kaa nâ tia ndo. Mine nde kamandi kaika, aku kaveta wurâta sondo papa i ikura zo rârâni.

16

Paulo iporo njana mbumbu situ sio ilâ pa Jerusalem lawea

¹ Ayo, kala njine naja ma aporo njua tini njana mbumbu njinde miki katu kagona njana kalanzi Maro Kindeni ne tamâta simo Jerusalem lawea. Naja ilongu tu miki ma kaveta vetâna kie taituni itogo munğa atula

† 15:45: Njine nde njua siâna njana Kirisi kâ. † 15:56: Njine nde duvi mine; munğa kinda taruru njana mateja kâ, njana tu Maro Kindeni ne njua tukuña itula pwataki tu kinda nde kiesaka tamwatânda, kala i ma ipare nia pa kinda. Andeta kala njine kinda taruru tia, njana tu i ma ikeke njanani ne tamâta.

panzi kalo-tawana tamâta ngu simo Galesia tâno.

² Ikura sânda sânda, miki rârâni taitu-taitu ma kamora mbumbu njapia kakai lâ nemi wurâta tini, aku kao mbumbu pinde ndue ikeno, njana mbumbu njinde ma ipânnga rârâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande lâ zo njana naŋa ma ataulo amâ amo kumi kilo, ande wurâta ma ikeno pami njana karoto mbumbu tu kavilanzi, ande ma tia. ³ Naŋa ilongu tu miki warakami ma kapateanzi tamâta pinde njana sikai nemi wisi-ara njinde silâ Jerusalem. Njineŋga lâ zo ndia naŋa ma amâ apânnga pami, ande naŋa ma pepa tonje alanzi tamâta njinde njana itula pwataki tu kinzi njinde nâ sikai miki ndamwami njana siveta wurâta njinde kâ. Njineŋga naŋa ma aonzi silâ.

⁴ Tiambo naŋa warakânŋu kala ma alâ Jerusalem tona tâ. Ambo naŋa ilongu pateva tu njinde nde ara, ande naŋa ma akainzi tamâta njinde kalâ.

Paulo ilo tu ma ilâ ikalelenzi Korin ngu

⁵ Naŋa ma alâ akalelenzi kalo-tawana tamâta simo Masedonia tâno muŋga lâ, njineŋga muli ma amâ apânnga pa miki. ⁶ Naŋa atu ma amo kumi ikura zo pinde. Tiambo naŋa ma amo kumi lee pisi ne zo marumbu tâ. Njineŋga lâ zo ndia naŋa ma apilemi ku alâ pa lawea pinde, ande ara njana miki ma kavila naŋa. ⁷ Naŋa tiningu pwâka tu amâ walele pami, njana tu zo njine naŋa ma akura tu amo zo mbwana-mbwana nâ kumi. Ambo Maro Njalae ma isâu pana, ande naŋa ilongu tu ma amo kumi ikura zo luandondo. ⁸ Andeta naŋa ma amo njaina lâ Efesus lawea lee, kumbwa sapânja Pentikos ne zo ipânnga lâ nja, ⁹ njana tu Maro Kindeni ikai nzâla piti pa naŋa lâ, kala wurâta njalae ikeno pana njana atula pâri ara panzi tamâta rârâ simo njine. Taitu tamâta rârâ nde sikai kazâŋa pa naŋa tava.

¹⁰ Ambo Timoti ma imâ ipânnga pami, ande naŋa tiningu pwâka tu i ma iruru njana imo kumi. Mine nde naŋa ilongu tu miki ma kavila i njana imo kumi tava wisi pisi nâ, njana tu i uru iveta wurâta pa Maro Njalae, itogo naŋa warakânŋu uru aveta mine. ¹¹ Miki ma ilomi tu i nde tamâta kaa nâ kala kapu mulimi papa ndimo. I ma imo kumi lee ikura lâ zo ndia i ilo pateva tu ma ipilemi ku ilâ, njineŋga miki ma kavila i ku kao iyoka tava wisi pisi nâ itaulo imâ pa naŋa kilo. Naŋa amo ao tiningu pa i tu ma iyoka kunzi nuwala kalo-tawana tamâta itaulo imâ.

¹² Aku naŋa aporo ngua mine njana ninda-nambwe Apolos kâ; ikura zo rârâ naŋa ano kaika pa i tu ma iyoka kunzi ninda-nambwe pinde, lâ zo ndia kinzi ma simâ sikalelemi. Andeta i tini pwâka tu iyoka kunzi lâ zo njine.

Mwanŋa nja, ambo isânda nzâla kulu, ande i ma imâ imo kumi.

Paulo iporo ngua pinde kilo

¹³ Miki ma kapakatona warakami sondo nja, aku kamandi kaika kao nemi kalo-tawana ilâ sondo pa Maro Njalae nâ. Miki ma karuru njana sâ tonje ndimo; kamandi kaika ku kamo nâ. ¹⁴ Ara njana tini-mwasa ne mâsi ma ipânnga njalae lâ nemi vetânja rârâni tini.

¹⁵ Njingu-nambwe wukale, miki kasama Setepanas ne ngu kilalanzi marumbu lâ. Kinzi simuŋga panzi tamâta rârâni simo Akaia tâno njinde njana sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Kirisi kâ. Aku kinzi warakanzi ilonzi pateva tu ma sikai kuleŋga panzi Maro Kindeni ne tamâta. Mine nde naŋa ano kaika pami tu ¹⁶ miki ma kamo tamâta mine kalonzi, aku kamo tamâta ea sisukanzi njana siveta wurâta njinde kâ kalonzi tona. ¹⁷ Setepanas anja Portunatus anja Akaikus, kinzi tamâta njato njinde nde simâ sipânnga pa naŋa lâ, aku naŋa andeka pâta njana amoranzi, njana tu kinzi sikai miki niami ku simâ sikalele naŋa. ¹⁸ Kinzi sipu tini kaika pa ilongu kalonŋu, ikura muŋga siveta pa miki mine. Miki ma ilomi ara nâ njananzi tamâta mine.

¹⁹ Kinzi kalo-tawana tamâta ngu rârâni simo Esia tâno njine nde kawanzi kari ara imâ pami. Anja Akwila kuku Prisila rua, sitavani kalo-tawana tamâta njinde uru sipasau lâ kinzi rua nenzi luma ilo, kinzi njinde kawanzi kari ara imâ njalae pami lâ Maro Njalae nja. ²⁰ Anja ninda-nambwe kalo-tawana tamâta rârâni simo nia njine kala kawanzi kari ara imâ pami tona. Naŋa ilongu tu miki rârâni taitu-taitu ma katanjo tinimi pinde mbalaunzi, ikura kinda Maro Kindeni ne tamâta uru taveta mine.

²¹ Naŋa Paulo, naŋa warakânŋu akai ngua-ngerenja ne kekelele lâ mbauŋgu ilo ku anjereŋa njine lâ pepa tini: kari ara nâ.

²² Ambo tamâta tonje njandai ilo ndo keno pa Maro Njalae, ande ara njana Maro Kindeni ma izavaru tamâta njinde. Maka nema Maro Njalae, kumâ nja!

²³ Maro Njalae Yesu ne wisi-wisi imo kumi.

²⁴ Kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine nde naŋa ilongu ndo keno pa miki rârâni.

2 KORIN

Pepa Paulo injere muli panzi kalo-tawana tamâta simo Korin lawea

Paulo injere ngua panzi kalo-tawana tamâta simo Korin lawea (1 Korin), aku nzimona pinde ilâ lâ, njineŋga injere pepa tonje kilo panzi. Paulo ilonjo pâri tu tamâta pinde sipono i ne pepa munğâŋa ku sipalele ilonzi kalonzi sipaveta kuku i kawa ngua. Andeta i ilo malia ndo, ŋana tu tamâta pinde lâ Korin situ sitawa i ndue, kala siporo tu i nde pâri-tamâta mao tia. Mine kala lâ pepa njine tini Paulo ipatula tamwata parina pwataki panzi, ŋana wurâta kaika iveta ŋana itula pâri ara kâ, aku ŋana malia wa nâna kie-kie ikai lâ wurâta njinde tini. Paulo ilo ndo keno panzi Korin ngu, aku i ilo tu kinzi ilonzi ma keno mine nâ papa i.

¹ Naŋa Paulo, naŋa amo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta ikura Maro Kindeni tamwata ne pateŋga mine. Naŋa amo taitu kuku nindambwe Timoti, kala anğere ngua lâ pepa njine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Korin lawea, katavanzu Maro Kindeni ne tamâta rârâni simo Akaia tâno njinde. ²Tamânda Maro Kindeni ku Maro Njalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Paulo kawa ndanje pa Maro Njalae ŋana i ne pavilâŋa kâ

³ Kinda ma kawânda ndanje tapanea nenda Maro Njalae Yesu Kirisi Tama Maro Kindeni tasuka i ŋa kâki! Ina kalo-sukâŋa warika, aku inani uru ipu tini kaika pa kinda rârâni ilonda kalonda. ⁴Lâ zo ndia malia itu ipâŋga pa maka, ande i uru ipu tini kaika pa iloma kaloma. Mine nde maka kala kakura tu kapu tini kaika panzi tinima pinde ilonzi kalonzi, kinzi njinde sisânda malia kie-kie kulu lâ. Maka uru kapu tini kaika panzi lâ vetâŋa kie taituni itogo Maro Kindeni iveta pa maka mine. ⁵Munğa Kirisi ikai nâna njalae, aku lâ zo njine maka kala uru kakai nâna mine nâ. Mine nde Maro Kindeni ne pavilâŋa imâ njalae pa maka, itogo munğa imâ njalae pa Kirisi mine nâ. ⁶Lâ zo ndia malia itu ipu maka ndue, ande njinde nde duvi mine; njinde nde ŋana ipu tini kaika pa miki ilomi kalomi wa isuka nemi kalo-tawana wa. Aku lâ zo ndia Maro Kindeni ipu tini kaika pa maka iloma kaloma, ande iveta mine ŋana ipu tini kaika pa miki ilomi kalomi tona. Mine nde miki kakura tu kamandi kaika ŋana kakai nâna kâ, itogo maka uru kaveta mine. ⁷Aku maka kaloma tawana tu miki uru kamandi kaika mine. Maka kasama tu miki kakai

nâna kuku maka. Mine nde maka kasama tu Maro Kindeni kala ipu tini kaika pa miki ilomi kalomi tona, itogo uru iveta pa maka mine.

⁸ Ninju-nambwe wukale, maka iloma tu miki ma kalomi njere ŋana malia njinde munğa ipâŋga pa maka lâ Esia tâno. Malia njinde nde njalae tina, kala ipu maka ndue ku ipole nema kaika ndo lâ. Mine nde maka katu ma kamâte. ⁹Mao nâ, lâ zo njinde maka iloma pateu tu mateŋa ne zo nde imâ ipâŋga pama lâ. Andeta malia njinde ipâŋga pama ŋana duvi njine kâ; Maro Kindeni itu itula pwataki pama tu maka kakura ŋana kapavila warakama kâ, ande tia ndo. I ilo tu maka ma kao tinima pa i simbo nâ tu ivilama, ŋana tu inani nâ ikura ŋana ipañonzi mateŋa tamâta simandi sânda simo vianzi kilo. ¹⁰Maro Kindeni ikai maka piti lâ kazâŋa sakamao njinde ilo, kala ŋandai kamâte ŋga. Aku muli i ma iveta vetâŋa kie taituni pa maka kilo. Maka kaloma tawana kaika tu lâ zo ndia kazâŋa sakamao itu izavaruma, ande Maro Kindeni ma ikaima piti lâ kazâŋa njinde ilo tava. ¹¹Taitu wurâta ikeno pa miki tona ŋana kasuka maka ku kano pa Maro Kindeni tu ivilama. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma ipalonjo pa miki rârâni nemi nonja, aku ma iveta kie ara pama. Njineŋga tamâta rârâ ma simora i ne pavilâŋa njinde, kala ma kawanzi ndanje pa i ŋana vetâŋa njinde iveta ŋana ivila maka kâ.

Paulo itula i ne vetâŋa pinde duvi pwataki

¹² Ayo, naŋa uru andeka njalae ŋana njine kâ; naŋa apasama lâ warakâŋgu ilonju kalongu tu naŋa uru aveta vetâŋa sondu wa vetâŋa mao nâ panzi tamâta rârâni, ikura Maro Kindeni ne pateŋga mine. Aku lâ zo munğâŋa njinde naŋa amo kumi, ande naŋa apono muli sondu ndo pa vetâŋa mine. Taitu tâno njine ne ilo-kalo ŋandai ivila naŋa ŋana aveta mine ŋga. Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pana lâ, kala i walo kaika ilana ŋana aveta mine. ¹³⁻¹⁴Aku lâ zo ndia rârâni naŋa anğere ngua lâ pepa tini ku ao imâ pami, ande naŋa ŋandai anğere ngua malia ŋga. Naŋa uru anğere ngua malalâka nâ, kala miki kakura tu kaponu ku kasama duvi sondu. Mao nâ, zo pinde miki kazizâla ŋana nanenju ngua pinde duvi kâ. Taitu nanenju morâŋa tu miki ma muli kasama nanenju ngua rârâni duvi sondu. Njineŋga lâ nenda Maro Njalae ne zo ŋana itaulo imâ kilo kâ, ande miki ma kandekana naŋa, aku naŋa kala ma andekana miki mine nâ.

¹⁵⁻¹⁶ Nanayoni naŋa kalonju tawana tu miki ilomi ndeka mine nâ ŋana naŋa kâ. Mine nde ilonju pateu tu ma amâ akalele miki munğa lâ, njineŋga ma alâ pa Masedonia tâno. Aku ilonju pateu tu lâ zo ndia naŋa ma

apile Masedonia tâno, ande naŋa ma ataulo amâ amorami kilo, ŋana miki ma kavilana ŋana alâ pa Judia tâno kâ. Naŋa ilonŋu patea tu ambo ma aveta mine, ande Maro Kindeni ma ikura tu iveta kie ara pa miki kilo. ¹⁷ Mao nâ, nanenŋu pateâŋa ikeno mine munŋani lâ, andeta naŋa amâ akalelemi tia. Andeta mana mana, a? Tiambo miki ilomi patea tu naŋa alanjemi, a? Tiambo miki katu naŋa apaveta kuku tâno tamâta nenzi mâsi, kala uru kawâŋgu tu, “Ara, naŋa ma aveta mine”, andeta aporo lâ ilonŋu tu, “Naŋa ma aveta mine tia”, a?

¹⁸ Mine tia ndo! Maro Kindeni uru ipono muli pa ne ŋgua pâŋa rârâni, aku lâ i nao naŋa apaimi tu naŋa ŋandai tamâta ŋana memelâŋgu rua ŋga. ¹⁹ Maka pâri-tamâta ŋjato, naŋa nga Sailas ŋga Timoti, maka munŋa katula Maro Kindeni Natu Yesu Kirisi parina pami, aku i ŋandai tamâta ŋana ipa ŋgua tonŋe ŋinenŋa ipalele ilo-kalo kâ. I kawa ŋgua rârâni nde mao ku mao kanaŋo. ²⁰ Maro Kindeni ne ŋgua pâŋa rârâ keno, aku Kirisi tamwata ma iveta ŋgua pâŋa ŋinde rârâni taitu-taitu ipâŋga kanaŋo. Mine nde lâ zo ndia kinda kalonda ŋgere ŋana Maro Kindeni ne ŋgua pâŋa kâ, ande kinda kalonda ŋgere ŋana Yesu Kirisi tona, kala taporo “Mao nâ!” ku tapanea Maro Kindeni tasuka i ŋa kâki. ²¹ Miki wa maka wa tapasipa kuku Kirisi lâ, aku Maro Kindeni tamwata ivila kinda ŋana tamandi kaika kâ. Nanayoni ina ipatea kinda pa i tamwata, ²² aku io ne mâsi kilala lâ tininda ŋana itula ne pateâŋa ŋinde pwataki. Mao nâ, isupwa Koroani Sapâŋa imâ imo ilonda, ŋana kinda ma tasama sondo tu i ma muli iveta vetâŋa arara kie-kie pinde pa kinda tona, ikura i munŋa ipa ŋgua tu ma iveta mine.

²³ Maro Kindeni isama nanenŋu ilo-kalo ndoni marumbu lâ. Mine nde naŋa ano pa i tamwata tu ma isuka nanenŋu ŋgua ŋine; naŋa aporo ŋgua mao nâ pami tu naŋa tiningu pwâka tu aveta malia pami, aku ŋana duvi taitu ŋinde nâ naŋa apalele ilonŋu kalonŋu kala ŋandai amâ pa Korin lawea ŋga. ²⁴ Andeta wurâta ikeno pa naŋa ŋana akai poe kaika pa nemi kalo-tawana, ande tia, ŋana tu nemi kalo-tawana uru isukami ŋana kamandi kaika kâ. Andeta wurâta naŋa aveta pami ŋine nde ŋana duvi taitu ŋine nâ; naŋa atu avilami ŋana nemi ndekâŋa ma ipâŋga ŋjalae.

2

¹ Lâ zo ŋinde, naŋa tiningu pwâka tu ma aveta miki ilomi malia kilo, itogo munŋa aveta mine. Mine nde naŋa ilonŋu patea tu

naŋa ma amâ akalelemi walele tia. ² ŋinde nde duvi mine; ambo naŋa ma aveta miki ilomi malia, ande ea ma ikura tu iveta naŋa ilonŋu ndeka, a? Tia ndo, ŋana tu miki warakami nâ uru kaveta naŋa ilonŋu ndeka, andeta miki ma kamo tava ilomi malia nâ. ³ Mao nâ, mikini nde tamâta ŋana kaveta naŋa ilonŋu ndeka kâ. Mine nde naŋa tiningu pwâka tu amâ walele pami ku asânda malia kulu. Nana duvi ŋinde kâ naŋa ilonŋu patea tu ma amâ amorami tia, kala ao pepa ŋinde imâ pami lâ. Naŋa asama tu lâ zo ndia naŋa andeka, ande miki rârâni kala kandeka mine nâ. ⁴ Mao nâ, munŋa, lâ zo ŋinde nanŋere ŋgua ŋinde lâ pepa tini, ande naŋa kalonŋu loko ŋjalae tina ŋnami ku ilonŋu malia ndo, kala amo ata nâ. Taitu naŋa ŋandai anŋere ŋgua ŋinde pami ŋana aveta ilomi malia ŋga. Naŋa anŋere pami ŋana miki ma kasama tu naŋa ilonŋu ndo ikeno pami.

Paulo ilo tu kinzi Korin ŋgu ma sipile nenzi wisi-nâna ŋana ninzi-nambwe tonŋe ne vetâŋa soki kâ

⁵ Mao nâ, tamâta tonŋe munŋa iveta vetâŋa soki, andeta i ne vetâŋa ŋinde ŋandai iveta naŋa ilonŋu malia ŋga. Naŋa tiningu pwâka tu aporo ŋgua kaika ŋana i ne vetâŋa ŋinde kâ. Taitu naŋa ma aporo mine tu i ne vetâŋa ŋinde iveta miki pinde ilomi malia ndo. *

⁶ Andeta miki katu ŋana tamâta ŋinde ne vetâŋa marumbu lâ, aku nanenŋu morâŋa tu ara, ikura lâ. ⁷ Mine nde ara ŋana miki ma kapile nemi wisi-nâna ŋinde, aku kalomi kapa ŋana i ne vetâŋa soki ŋinde kâ. Aku ara ŋana miki ma kapu tini kaika pa i ilo kalo tona. Tia ma i ilo malia ndo, aku kalo-lokoni ŋinde ma itawa i ndue ndo lâ.

⁸ Mine nde naŋa ano pami tu kaveta kemi ara papa i, ŋana ma isama tu miki ilomi ndo ikeno papa i. ⁹ ŋgua ŋinde naŋa munŋa anŋere ku ao imâ pami, ande ŋinde naŋa anŋere ŋana akai samâŋa pami nâ. Naŋa atu asama mine; tiambo miki uru kapono muli pa nanenŋu ŋgua wa vetâŋa ikura zo rârâni, tiya? ¹⁰ Ambo miki ma kazavaru tamâta ŋinde ne vetâŋa soki piti lâ tini, ande naŋa kala ma aveta mine nâ. Iveta vetâŋa soki ŋjalae pa naŋa nde tia, andeta lâ zo ndia tamâta tonŋe iveta vetâŋa soki pa naŋa, ande naŋa uru azavaru i ne soki ŋinde piti lâ tini lâ Kirisi nao. Naŋa ilonŋu tu miki ma kamora nanenŋu vetâŋa ŋinde ku koka muli. ¹¹ Tia ma Sadana ilanŋe kinda wa ipole kinda wa. Kinda ŋandai tazizâla ŋana i ne ilo-kalo wa ne mâsi paveâŋa wa.

Paulo itu imora Titi

* 2:5: Kinzi ilo-kalo tamâta pinde situ Paulo iporo ŋana tamâta ŋinde munŋa iveta vetâŋa sakamao kala Paulo imbita kaika (kumora 1 Korin 5:1-5). Anŋa pinde situ iporo ŋana tamâta tonŋe imo Korin ku ikai kazâŋa ŋjalae pa Paulo lâ ŋgu naonzi.

¹² Munḡa, lâ zo nḡinde naḡa alâ pa Troas lawea ḡana atula pâri ara ḡana Kirisi kâ pwataki panzi, ande naḡa amora tu Maro Nalae ikai nzâla piti pana ḡana aveta wurâta nḡinde kâ. ¹³ Andeta naḡa ilonḡu putuka lâ, ḡana tu nḡingu-nambwe Titi nde nao tia lâ. † Mine kala apilenzi lâ Troas lawea, aku alâ pa Masedonia tâno.

Maro Kindeni ne walo kaika uru ivila kindi ḡana tapole paranja kâ

¹⁴ Taitu kala ḡine naḡa kawâḡḡu ndanḡe ḡalae ilâ pa Maro Kindeni, ḡana tu maka kapasipa kuku Kirisi lâ, aku Kirisi ipole kazâḡa rârâni. Mine nde Maro Kindeni ikaima koka Kirisi muli kala kandeka kalâ. Maro Kindeni wurâta ilua maka ḡana kalâ kakura nia nia katula ḡua pwataki ḡana Kirisi kâ, aku ḡua nḡinde nde itogo kekeleke kuwae ara ndo mwasina, lawea itapala kala ilâ isala nia ndoni. ¹⁵ Mao nâ, maka warakama nde katogo kekeleke kuwae ara ndo Kirisi ikai ku ipatarâwa pa Maro Kindeni. Kuwae nḡinde nde ilâ panzi tamâta nḡinde soka nzâla nḡinde ilâ pa samba lawea, aku ilâ panzi tamâta nḡinde soka nzâla nḡinde ilâ pa yââ ḡalae ne mbââ tona. ¹⁶ Tamâta pinde soka nzâla nḡinde ilâ pa yââ ḡalae ne mbââ, aku kinzi nḡinde sinjo kuwae nḡinde ku situ nḡinde nde matenja ne kuwae sakamao. Aku mao nâ, kuwae nḡinde ikainzi silâ pa matenja nâ. Anḡa tamâta pinde nde soka nzâla nḡinde ilâ pa samba lawea, aku kinzi nḡinde sisama tu nḡinde nde via ne kuwae ara ndo. Aku mao nâ, kuwae nḡinde ikainzi silâ pa via nia. Opopo, ea nde tamâta ara kala ikura tu iveta pâri-tamâta nenzi wurâta ḡine, a? ¹⁷ Tamâta rârâ uru soka silâ wa simâ wa situla Maro Kindeni kawa ḡua, andeta ḡandai ilonzi papa i ḡa; kinzi ilonzi pa mbumbu uru sikai ḡana nenzi wurâta nḡinde. Kinzi silanjenzi tamâta tu Maro Kindeni kawa ḡua nde kekeleke ḡana tapako kâ. Anḡa maka ḡandai katogonzi tamâta nḡinde ḡa. Maro Kindeni tamwata ipatea maka ku isupwama tu katula i kawa ḡua. Mine nde maka kakai Kirisi ndamwa ku kamandi Maro Kindeni nao katula ḡua mao nâ. o katula ḡua mao nâ.

3

Kinzi pâri-tamâta simo ḡua pânja wasaseki ne wurâta tamâta

¹ Mana mana, a? Tiambo miki katu naḡa anḡere ḡua kaḡa mine pami ḡana kapandekâna maka warakama kilo, a? Tia ndo. Kinzi pâri-tamâta lanenja pinde ilonzi tu tamâta ḡalajala ma singere ḡua ḡananzi lâ pepa tini, ḡana itula pwataki pami tu kinzi nde tamâta ara. Anḡa kinzi pinde ilonzi

tu miki ma kanḡere ḡua ḡananzi lâ pepa tini, ḡana itula pwataki tu miki ilomi ara nâ panzi. Taitu maka ḡandai katogonzi tamâta nḡinde ḡa.

² ḡana tu miki warakami nde katogo pepa ḡana itula maka kilalama pwataki tu maka nde pâri-tamâta mao. Naḡa asama sondo lâ ilonḡu tu nḡinde nde ḡua mao, aku kinzi tamâta rârâni sikura tu simora nemi kalotawana kala sisama maka kilalama pwataki lâ. ³ Aku miki kilalami kala ipânḡa nia yo tu miki katogo pepa tonḡe Kirisi tamwata inḡere ku io maka mbauma ilo ḡana kakai kalâ. Andeta Kirisi ḡandai ikai puro wanai ḡinenḡa inḡere ḡua nḡinde lâ mira tonḡe tini ḡa. Ikai Maro Kindeni Via Tamwata ne Koroani ku inḡere ḡua nḡinde lâ ilomi kalomi.

⁴ Maka ḡandai karuru ḡana kaporo ḡua kaḡa mine ḡa, ḡana tu Kirisi itula pwataki pama tu Maro Kindeni tamwata ipateama ḡana kaveta wurâta ḡine kâ. ⁵ Taitu maka ma kapasuka warakama tinima ku kaporo tu, “Maka warakama nâ kakura tu kaveta wurâta ḡine”, ande ma tia. ḡana tu Maro Kindeni simbo nâ ivila maka, kala kaveta wurâta ḡine. ⁶ Inani ivila maka, kala maka kapânḡa ḡua pânja wasaseki ne wurâta tamâta. Andeta nema wurâta ḡandai ḡana katula ḡua tukuḡa pwataki ḡa; nema wurâta nde ḡana katula pâri ara Koroani Sapânja uru itula nḡinde pwataki. ḡana tu ḡua tukuḡa uru ionzi tamâta lâ nzâla nḡinde ilâ pa matenja kâ, anḡa Koroani Sapânja uru via wasaseki ilanzi tamâta.

⁷ Miki kalomi ḡere sondo ḡa; nia ndoyo, lâ zo nḡinde Maro Kindeni inḡere ḡua tukuḡa lâ mira tini ku ilua kindi, ande i tamwata kilala ipânḡa nia yo, itogo sinâla mwasina. Mine nde Mose nao sinala kaika ndo, kala kinzi Isrel ḡu sikura tu silea pa i nao, ande tia. Andeta muli ḡa sinâla nḡinde nde marumbu lâ. Ayo, ḡua tukuḡa uru ionzi tamâta lâ nzâla nḡinde ilâ pa matenja kâ, andeta Maro Kindeni ne sinâla kaika nḡinde nde iyoka tava imâ. ⁸ Anḡa lâ zo ḡana Maro Kindeni io Koroani imâ ilonda ḡana iveta ḡua pânja wasaseki ipânḡa kanaḡo, ande i ne sinâla more-more ḡalae nde iyoka tava imâ, aku nḡinde ipole ḡua tukuḡa ne sinâla ndo lâ. ⁹ Mao nâ, ḡua pânja munḡanḡa ne ḡua tukuḡa nde ikai Maro Kindeni ne parenjanja imâ panzi tamâta, andeta tukuḡa nḡinde ipânḡa tava Maro Kindeni ne sinâla ḡalae. Anḡa ḡua pânja wasaseki nde iveta nzâla panzi tamâta ḡana simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, aku i ne sinâla more-more ḡalae iyoka tava ḡua pânja wasaseki nḡinde imâ. ¹⁰ Munḡa kindi ilonda patewa tu ḡua tukuḡa nde kekeleke ara nâ. Andeta

† 2:13: Titi munḡa imo Korin lawea, aku Paulo itu i ma itaulo imâ itapâri papa ḡana kinzi Korin ḡu nenzi sanḡonânja. Andeta Titi imo Troas tia, kala Paulo irotto lee isânda kulu lâ Masedonia tâno.

kala njine pâri ara ipângga kelekele ara ku ara ndo, ipole ngua tukuŋa ndo lâ. ¹¹ Mao nâ, nia ndoyo ngua pânja muŋgâŋa ne ngua tukuŋa nde ipângga tava Maro Kindeni ne sinâla njalae. Andeta ngua tukuŋa nde kelekele njana ndo tia kâ. Anja ngua pânja wasaseki ne pâri ara njinde nde ma nao tia lâ, ande tia; njinde ma imo mine ku imo nâ. Mine kala Maro Kindeni ne sinâla more-more njalae nde iyoka kuku pâri ara imâ, aku ipole ngua tukuŋa ne sinâla ndo lâ.

¹² Maka nema kalo-tawana nde ikeno kaika mine. Mine nde maka karuru njana katula pâri ara pwataki kâ, ande tia. ¹³ Maka njandai kaveta itogo Mose muŋga iveta nja. Nia ndoyo, lâ zo njinde i nao sinala yo, ande ikai lalava pinde ku ipono nao. I tini pwâka tu kinzi Isrel ngu ma sisama tu sinâla njinde nde laiti njana marumbu kâ. ¹⁴ Andeta Isrel ngu ilonzi kalonzi nde pasâsâe lâ, kala zo njine kinzi simo mine ku simo njai yo. Lâ zo njana kinzi sipono ngua njana ngua pânja muŋgâŋa njinde, ande Mose ne lalava ndainani nâ ipono ilonzi kalonzi yo. Njana tu tamâta ea kinzi sipasipa kuku Kirisi, ande Maro Kindeni itikia lalava njinde piti lâ kinzi njinde nâ ilonzi kalonzi. ¹⁵ Mao nâ, lâ zo ndia kinzi Isrel tamâta sipono Mose ne ngua tukuŋa, ande lalava njinde ipono ilonzi kalonzi ikeno mo njai yo. ¹⁶ Andeta lâ zo njana tamâta tonje ipalele ilo kalo ku io ne kalo-tawana ilâ pa Maro Njalae, ande lâ zoni ndaina nâ Maro Kindeni itikia lalava njinde piti lâ tamâta njinde ilo kalo. ¹⁷ Maro Njalae nde imo taitu kuku Koroani. Ambo Maro Njalae ne Koroani imo tamâta tonje ilo, ande sâ tonje ikura tu ipono tamâta njinde nao, ande tia. ¹⁸ Aku mine nâ, kelekele tonje ikura tu ipono kinda kalo-tawana tamâta naonda, ande tia. Mine kala Maro Njalae ne sinâla njalae imâ pa kinda, aku kinda tapânja tatogo ndunju njana ipane sinâla njinde ilâ isinalanzi tamâta pinde. Sinâla njinde iyoka pa Maro Njalae, ina Koroani, kala imâ pa kinda. Aku sinâla ndainani nâ ma ilele kinda kilalânda lee, tapânja tatogo Ma

4

Kinzi pâri-tamâta nde sitogo kulo mwasina

¹ Maro Kindeni nde kalo-sukâŋa warika, aku njana duvi njinde kâ i wurâta njine ilua maka njana katula pâri ara kâ. Mine nde lâ zo ndia malia ipângga pama, ande nema kalo-tawana ikeno kaika nâ.

² Mao nâ, maka kapu mulima ndo pa vetâŋa sakamao kie-kie rârâni kinzi tamâta uru sipavea ku siveta njinde. Maka kakai lanjeŋa panzi tamâta tia ndo, aku maka kalele Maro Kindeni kawa ngua ipângga kie tonje tia ndo. Maka uru katula ngua mao

nâ ipângga nia yo. Mine nde kinzi tamâta sisama maka kilalama pwataki tu maka kaveta wurâta sondo ndo lâ Maro Kindeni nao.

³ Mao nâ, kelekele tonje ipono tamâta pinde ilonzi kalonzi, kala sisama pâri ara maka uru katula njine duvi pwataki, ande tia. Andeta kinzi njinde nde tamâtani ndaina kala soka nzâla njinde ilâ pa yâa njalae ne mbââ. Kinzi njinde nâ sizizâla njana pâri ara duvi kâ. ⁴ Kinzi kalonzi tawana tia, njana tu Sadana, ina tâno njine ne maro lanjeŋa sakamao, ande ipono ilonzi kalonzi marumbu lâ. Mine nde pâri ara njana Kirisi kâ ne sinâla isinala ilonzi kalonzi, ande tia. Kirisi ina itula Maro Kindeni kilala ara njinde pwataki. ⁵ Miki kalonjo nja; maka njandai uru katula ngua njana warakama nema vetâŋa nja. Ngua maka uru katula pwataki njinde nde mine; Yesu Kirisi i nde Maro Njalae, aku maka kapaipa kuku i lâ kala kamo miki nemi wurâta tamâta. ⁶ Nia ndoyo Maro Kindeni iporo itu kaika pa sinâla tu, “Sinâla ipângga lâ nia kondoma!”, aku sinâla ipângga lâ. Aku inani kala iveta ne sinâla ipane maka iloma kaloma lâ. Mine nde maka kasama Maro Kindeni kilala pwataki lâ, njana tu i kilala njinde ipângga nia yo lâ Yesu Kirisi tini.

⁷ Opopo, pâri ara njinde nde kelekele ara ndo! Andeta Maro Kindeni io pâri ara njinde imâ pa maka tamâta kaa nâ njana katula pwataki kâ. Njinde itogo Maro Kindeni ikai kelekele tonje kulu njalae tina, ku izeze lâ kulo kaa nâ ilo. Mine nde kinzi tamâta sikura tu sisama mine; walo kaika njine kala uru ipângga nia yo lâ maka nema wurâta tini, ande njinde njandai maka nema walo nja. Njine nde Maro Kindeni tamwata ne walo kaika.

⁸ Malia kie-kie uru ipângga pa maka ikura nia ndoni, andeta malia njinde njandai ipu maka ndue ndo nja. Ikura zo rârâ maka iloma kura tia, andeta maka njandai kapile nema kalo-tawana nja. ⁹ Tamâta rârâ siveta kenzi sakamao pa maka, andeta Maro Kindeni njandai ipile maka nja. Zo pinde kinzi sipu maka pâta lâ, andeta kinzi njandai sipolema nja. ¹⁰ Ikura zo rârâni maka kasama tu kinzi kazâŋa tamâta situ sipu maka pâta kamâte, itogo muŋga sipu Yesu pâta imâte mine. Andeta maka kamo viama kamo njai yo, aku njinde itula pwataki tu Yesu kala imo via mine nâ. ¹¹ Maka kapaipa kuku Yesu lâ. Mine nde ikura zo rârâni maka kamo viama yo, kinzi kazâŋa tamâta situ sipu maka pâta kamâte. Andeta tia. Mine nde maka karaema kaa njine itula pwataki tu Yesu kala imo via mine nâ. ¹² Mine nde matenja ikai wurâta njana izavaru maka, anja via nde ikai wurâta njana ivila miki.

¹³ Ngua ikeno lâ wâŋgiŋa paneŋa kâ ne pepa tini mine tu, “Nanja kalongu tawana

Maro Kindeni; mine nde aporo atula ngua pwataki lâ.” Aku kalo-tawana kie taituni mine kala ikeno pa maka tona. Mine nde maka kala mine nâ kaloma tawana ku katula ngua pwataki, ¹⁴ nana tu Maro Kindeni ipaño Maro Njalae Yesu imandi sânda imo via kilo, aku maka kasama tu inani ma ipaño maka mine nâ, ku ma ikai maka wa miki wa talâ kuku Yesu tamandi Maro Kindeni nao. ¹⁵ Nana asama tu malia kie-kie kala ipânga pa maka njinde nde nana ivila miki kâ. Mine nde muli nga Maro Kindeni ne wisiwisi ma ilâ lee ipânga panzi tamâta pinde rârâ tona, kala kinzi njinde rârâni ma kalonzi tawana ku ma kawanzi ndanje njalae pa Maro Kindeni sipanea i.

Kinzi pâri-tamâta nenzi kalo-tawana nde ikeno kaika lâ

¹⁶ Nana duvi njinde kâ maka njandai iloma malia kala kapile nema wurâta nga. Mao nâ, karaema njine nde ilâ nana nao tia kâ, anga iloma nde uru ikai walo wasaseki ikura zo zo. ¹⁷ Nanengu ngua njinde nde duvi mine; malia kie-kie uru ipânga pa maka, andeta njinde nde kekelele kiri-mwata nâ, aku ma ikeno ikura zo mbwana-mbwana nâ. Ambo maka ma kamandi kaika njana kakale malia njinde kâ, ande muli nga maka ma kamo ara kuku Maro Kindeni ku kamo nâ. Maka ma kamo ara ndo, aku njinde ma ipole tâno njine ne malia rârâni ndo lâ. ¹⁸ Mine nde maka njandai kalea ilâ pa tâno ne kekelele njine kinda tamora lâ matânda nga. Maka kalea kaika ilâ pa samba ne kekelele njinde kinda takura tu tamora lâ matânda tia. Njana tu kekelele uru tamora lâ matânda njinde ma ikeno zo mbwana-mbwana nâ, anga kekelele arara takura tu tamora lâ matânda tia njinde, ande ma ikeno mine ku imo nâ.

5

¹ Nana tu maka kasama njine: kinda karaenda njine nde itogo pâla uru tamo ilo mwasina. Ambo luma njine ma sapirânga lâ, ande Maro Kindeni tamwata ma muli luma tonje ilua kinda njana tamo ilo. Andeta njinde njandai luma tonje tamâta siveta lâ mbalaunzi nga; luma njinde ikeno samba ilo, aku ma ikeno mine ku imo nâ. ² Kala zo njine kinda tamo pâla njine ilo, aku tamo tata nâ. Mine nde maka iloma ndo tu Maro Kindeni ma ikai nema luma njinde ikeno samba ilo, aku ma isawa lâ tinima itogo pasawana mine. ³ Nana tu lâ zo luma wasaseki njinde ma itura kinda lâ, ande kinda ma tamo tininda kaa nâ tia. ⁴ Lâ zo njine kinda tamo yo lâ tâno njine ne pâla ilo, aku ilonda malia kala tamo tata nâ. Taitu maka njandai iloma tu ma kapile karaema sinja njine nga. Maka iloma ndo tu Maro Kindeni ma isawa karae wasaseki njinde itura maka

itogo pasawana mwasina. Njine nga via mao njinde ma ipanando karaema kaa njine ndo lâ. ⁵ Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma iveta vetâjani ndaina pa kinda, kala ina iveta maka kaluku lâ njana kakai luma wasaseki njinde. Aku ina io ne Koroani imâ imo kinda ilonda. Mine nde maka kasama tu i ma muli iveta vetâja arara kie-kie pa kinda tona.

⁶ Maka uru kaloma ngere njana i ne vetâja arara njinde kâ, aku njinde ipu tini kaika pa iloma kaloma kala kamandi kaika ikura zo zo. Maka kasama tu lâ zo kinda tamo yo lâ karaenda njine ilo, ande kinda tamo Maro Njalae tini laiti, nde tia. ⁷ Kala zo njine kinda takura tu tamora i nao tia, taitu maka nema kalo-tawana ikeno pa i nâ. ⁸ Maka kaloma tawana i kaika lâ, aku kasama tu ambo maka ma kapile karaema njine ku kalâ kamo Maro Njalae tini laiti, ande njinde ma ara ndo. ⁹ Ambo maka ma kamo karaema njine ilo tâku kamo samba lawea tâku, ande maka iloma ndo pa kekelele taitu njine nâ; maka iloma ndo tu kapaveta kuku vetâja ndia Maro Njalae ilo papa njinde. ¹⁰ Nana tu Maro Kindeni ne pateânga ikeno tu kinda rârâni ma muli tamandi lâ njua-samânga tamwata Kirisi ne ngua nia. Aku i ma kulu ilua kinda taitutaitu, ikura wurâta ndia rârâni munja taveta lâ zo njana kinda tamo karaenda njine ilo yo. Ambo kinda munja taveta wurâta ara, ande i ma itu njana njinde kâ. Ambo kinda taveta wurâta ara tia, ande i ma ipare nia pa kinda njana njinde kâ.

Paulo ne wurâta nde njana igagatinzi njana sipânga ilonzi kalonzi taitu kuku Maro Kindeni kilo

¹¹ Maka uru kamege njana Maro Njalae kâ ku kamo i kalo. Mine nde maka kakai wurâta njana kasowe tamâta ilonzi kalonzi. Maro Kindeni isama nema ilo-kalo wa vetâja rârâni marumbu lâ, aku nana ilongu tu miki kala ma kasama maka kilalama sondo mine nâ. ¹² Nana njandai aporo ngua mine pami njana kapandekâna maka warakama kilo nga. Nana ilongu tu miki ma kasama maka kilalama sondo, njana miki ma kandekana maka. Njine nga lâ zo ndia tamâta pinde sindekananzi tamâta pinde njana nenzi vetâja ikeno pa nia yo nâ, ande miki ma kakura tu kaporo ngua sondo nâ taulo panzi njana maka kâ. ¹³ Ambo tamâta pinde situ maka nde tamâta kapa nâ, ande maka ma kaloma loko njana njinde kâ nde tia, njana tu maka kaloma tawana Maro Kindeni kala kaveta wurâta njine. Ambo kinzi pinde situ maka nema ilo-kalo nde ara nâ, ande njinde nde njana ivila miki kâ. ¹⁴ Maka kaloma tawana tu Kirisi simbo nâ ikai kinda rârâni niânda ku imâte, aku njinde itogo kinda rârâni tamâte kuku i. Mine nde Kirisi ne tinimwasa njinde ikai poe pa nema vetâja rârâni.

¹⁵ Kirisi imâte njana ivila kinda rârâni. I ilo tu kinda kala tamo viânda njine ma tapile mâsi njana taponu muli pa warakânda nâ nenda pateânja, aku ma tapaveta kuku mâsi njana taponu muli pa i ne pateânja nâ, njana tu inani imâte njana ivila kinda kâ, njineŋga Maro Kindeni ipaŋo i imo via kilo.

¹⁶ Mine nde nanayoni, lâ zo njinde nema kalo-tawana ipâŋga mine, ande maka kapile mâsi njana kalea pa tinima pinde nenzi vetâja ikura tâno njine ne ilo-kalo nâ. Mao nâ, muŋga maka kaponu muli pa tâno njine ne ilo-kalo nâ ku kalea pa Kirisi ne vetâja, andeta maka kapile nema mâsi njinde marumbu lâ. ¹⁷ Mine nde miki kalonjo nja; ambo tamâta tonje ipasipa kuku Kirisi, ande Maro Kindeni iveta i ipâŋga tamâta wasaseki ndo. I ne ilo-kalo siŋga wa vetâja siŋga rârâni nde marumbu ndo lâ, aku ipaveta kuku ilo-kalo wa vetâja wasaseki nâ. ¹⁸ Maro Kindeni tamwata iveta mine pa kinda. Muŋga kinda tamo i ne kazâja tamâta, andeta Kirisi ne materja ikai nzâla piti pa Maro Kindeni tu ilele kinda tapâŋga i ninambwe wukale. Kala njine i wurâta ilua maka njana katula pâri ara njinde pwataki panzi tamâta pinde, njana kinzi kala ma sikura tu sipâŋga i ninambwe wukale tona. ¹⁹ Maka uru katula njua mine; Maro Kindeni isupwa Yesu imâ njana iveta nzâla panzi tamâta rârâni njana ma sikura tu sipâŋga i ninambwe wukale. Aku kinzi ea kalonzi tawana i, ande Maro Kindeni ma kalo ngere kilo njana nenzi kiesaka kâ, ande tia. Aku ina wurâta ilua maka pâri-tamâta njana kalâ katula njua ndainani nâ panzi tamâta pinde, njana kinzi kala ma sikura tu sipâŋga i ninambwe wukale tona. ²⁰ Mine nde maka kakai Kirisi ndamwa ku katula i ne njua pwataki. Njinde itogo Maro Kindeni tamwata isarâwa panzi tamâta lâ maka kawama. Maka kakai Kirisi kawa ku kano kaika pami tu miki ma kasâu pa Maro Kindeni tu ilele ilomi kalomi, njana miki ma kapile mâsi njana kamo Maro Kindeni ne kazâja tamâta, ku kapâŋga i ninambwe wukale. ²¹ Kirisi iveta kiesaka tonje tia ndo; andeta Maro Kindeni ilo tu ma ivila kinda, kala io nenda kiesaka rârâni kâki Kirisi kulu. I ne vetâja njinde nde duvi mine; i ilo tu kinda ma tapasipa kuku Kirisi, njana i ma io tamwata ne ara ndoni kâki kulunda ku iveta kinda tapâŋga tamo ilonda mbârambâra ndo lâ i nao.

6

Kinzi pâri-tamâta sikai malia rârâ njana nenzi wurâta kâ

¹ Maka kaveta wurâta kuku Maro Kindeni. Mine nde maka kano kaika pami

tu miki ma kaveta Maro Kindeni ne wisiwisi miki muŋga kakai njinde tu ilâ kaa nâ ndimo.

² Nana tu Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Nanayoni nana warakâŋgu apatea zo njana ma aveta kenju ara pami ku ayautemi piti lâ kazâja ilo. Nana amo lee njineŋga zo njinde ipâŋga lâ, aku lâ zoni ndaina nana apalonjo pa nemi sarawâja kala avilami lâ.”

Ayo, kala njine nana apaimi tu zoni njaina nâ nde Maro Kindeni ne zo njana iveta kie ara pami! Zoni njaina nâ nde i ne zo njana iyautemi piti kâ!

³ Maka tinima pwâka tu tamâta tonje ma ilelea maka pâri-tamâta njana nema wurâta kâ. Mine nde maka uru kangeŋge njana mâsi ndia rârâni uru iveta tamâta nenzi kalotawana tu imbe kâ. ⁴ Andeta maka iloma tu nema vetâja rârâni ma itula pwataki tu maka kamo Maro Kindeni ne wurâta tamâta. Mine nde lâ zo ndia malia njalanjala kie-kie itu ipâŋga pama njana itawa maka ndue kâ, ande maka uru kamandi kaika ku kamo nâ. ⁵ Zo pinde kinzi kazâja tamâta sipu maka pâta, aŋga zo pinde sioma kamo luma sakamao ilo, aŋga zo pinde ngu njalae simandi sinje maka ku siyoroa maka sakamao ndo. Maka uru kamakâsa njalae, kala kakeno mâsa-kulânda tia ndo. Aku putole uru ipuma pâta tona. ⁶ Maka nema ilo-kalo tava nema vetâja rârâni nde mbârambâra ndo, aku kapaveta kuku ilo-kalo ara nâ. Maka uru wisima nâna walele tia, aku uru kaveta kema ara nâ panzi tinima pinde. Koroani Sapâja nde imo kuma, aku iloma ndo ikeno mao nâ panzi tamâta rârâni. ⁷ Maka uru katula njua mao kano nja, aku Maro Kindeni ne walo kaika nde ikeno pama. Maka nema vetâja arara nde itogo nema ua wa maramuŋa mwasina, aku njinde ikeno mbauma pa wia kâ ilo wa mbauma pa njâsi kâ ilo wa. ⁸ Tamâta pinde uru sisuka maka njana kâki, aŋga pinde nde sitawa njana ndue. Tamâta pinde uru sivaligi maka, aŋga pinde nde sipaneama. Kinzi pinde situ maka nde lanjeŋa tamwatama. Andeta tia; maka uru kaporo njua mao nâ. ⁹ Tamâta pinde situ maka nde tamâta kaa nâ, andeta maka kilalama nde ipâŋga nia yo lâ. Maka katogo tamâta i ne zo laiti njana imâte kâ, andeta kamo vيامa kamo njai yo. Maka kakai nâna njalae, andeta njandai kamâte nja. ¹⁰ Zo pinde maka kaloma sukâja njalae tina, andeta maka uru kamo kandeka nâ ikura zo zo. Maka kamo katonzi sugorai tamwatanzi mine, andeta maka uru kekelele ara ndo kalanzi tinima pinde. Maka nema kekelele tonje keno pama tia, andeta mao nâ, kekelele ndoni nde keno pama marumbu lâ.

¹¹ Miki Korin ngu, maka kaporo ngua pwataki ipânga nia yo pami lâ. Maka iloma ndo ikeno pami, aku njinde miki kasama lâ. ¹² Maka nandai kasilikana iloma njana miki nja; maka iloma ndo ikeno pami. Njanga miki warakami nde kasilikana ilomi njana maka kâ. ¹³ Kala njine naja aporo ngua pami itogo tamâta uru iporo pa natu mine; miki ma kaveta vetâja kie taituni itogo maka kaveta pa miki mine, aku ma kao ilomi ndo imâ pa maka.

Kinda tamo Maro Kindeni ne luma sapâja

¹⁴ Tamâta pinde nandai kalonzi tawana Kirisi nja. Miki ma kapasipa lâ taitu kunzi tamâta njinde ndimo. Mana mana, a? Tiambo vetâja ara ikura tu ipasipa kuku vetâja sakamao, a? Tiambo sinâla ikura tu ilâ imo taitu kuku kondoma, a? ¹⁵ Tiambo Kirisi ikura tu ilâ imo taitu kuku Sadana, a? Tiambo kalo-tawana tamâta nenzi ilo-kalo nde irerege kuku tinikoa nenzi ilo-kalo, a? ¹⁶ Tiambo Maro Kindeni ne luma sapâja ikura tu ipasenje kuku kinzi maro lanjeja nenzi luma, a? Tia ndo kanaŋo! Njana tu kinda warakânda tamo Maro Kindeni Via Tamwata ne luma sapâja. Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Naja warakângu ma amo kunzi wa ayoka ngininzi wa. Naja ma amo kinzi nenzi Maro Njalae Kindeni, aku kinzi kala ma simo nanenngu ngu.”

¹⁷ “Mine kala Maro Njalae ipainzi ne tamâta tu, ‘Miki ma kapilenzi tinikoa ngu simo, aku ma tinimi piti ndo njananzi. Ambo miki ma kapu mulimi pa kelekele muso rârâni, ande naja ma ilonju ara nâ akaimi kamâ pa warakângu.’”

¹⁸ “‘Aku naja ma amo miki Tamami, ku miki kala ma kamo naja natunju wukale mine nâ.’ Maro Njalae Walo Tamwata iporo ngua njine.”

7

¹ Ninju-nambwe wukale, nanayoni Maro Kindeni ipa ngua tu ma iveta kie mine pa kinda. Mine nde ara njana kinda ma tasoki kelekele ndia rârâni uru iveta muso pa ilonda wa karaenda wa njinde piti, njana ma tamo ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Aku ara njana kinda ma tamege ndo njana ikâ, ku tapaveta kuku vetâja arara rârâni i ilo papa njinde ikura zo zo.

Paulo indeka njalae, njana tu kinzi Korin ngu sipalele ilonzi kalonzi lâ

² Miki ma kao ilomi ndo imâ pa maka, njana tu maka nandai kaveta vetâja soki pa tamâta tonje nja. Maka nandai kayaula tamâta tonje ne kalo-tawana nja, aku nandai kalanje tamâta tonje ku kakai ne kelekele

sanje nja. ³ Naja njandai aporo ngua kaja mine njana ambitami nja. Naja munga nâ apaimi tu maka iloma ndo keno pami. Mine nde ikura zo rârâni kinda tamo viânda yo, ande sâ tonje ma ikura tu ipono nema tini-mwasa njinde nao, ande ma tia. Aku mine nâ, materja kala ma ikura tu ikai nema tini-mwasa njinde piti njanami, ande tia. ⁴ Naja aruru njana aporo ngua ipânga nia yo pami, ande tia. Mine nde apaimi tu naja andeka njalae tina njanami. Mao nâ, malia kie-kie rârâ nde ipânga pama lâ, andeta naja ilongu ara nâ. Ndekâja nde ipipi lâ ilonju kalonju ikura zo zo.

⁵ Nanenngu ndekâja njinde nde duvi mine; munga, lâ zo njinde maka kalâ kapânga Masedonia tâno, ande malia kie-kie ipânga pama ikura zo rârâni, kala kakeno ara tia ndo. Kinzi tamâta simo njinde nde sipawa ngua njalae kuku maka, aku iloma putuka tava. ⁶ Andeta Maro Kindeni uru ipu tini kaika panzi tamâta ea simo tava ilonzi malia. Mine nde inani io ninda-nambwe Titi imâ ipânga pama, aku njinde ipu tini kaika pa iloma kaloma. ⁷ Andeta i njandai ipu tini kaika pa iloma kaloma lâ nzâla taitu njinde nâ. Titi itapâri pama tu lâ zo njinde i imo kumi, ande miki kapu tini kaika pa i ilo kalo, aku i ne ngua njinde kala ipu tini kaika pa iloma kaloma tona. Itapâri tu miki ilomi ndo tu kamora naja kilo. Ipaima tu miki kalomi sukâja njana naja kâ, ku ilomi tu kapaveta kuku nanenngu ngua. Mine nde naja andeka njalae tina.

⁸ Naja asama tu pepa njinde munga angere ku ao imâ pami, ande pepa njinde iveta ilomi malia. Taitu naja kalonju sukâja njalae kora njana njinde kâ, ande tia. Mao nâ, naja akura tu kalonju sukâja, njana tu pepa njinde iveta ilomi malia ikura zo mbwana-mbwana nâ.

⁹ Kala njine naja amo andeka nâ. Taitu naja njandai andeka njana nemi kalo-lokoni njinde nja. Naja andeka njana tu malia njinde iveta miki kapalele ilomi kalomi. Maro Kindeni tamwata ipatea tu miki ma ilomi malia mine. Mine nde maka kasama tu nema ngua njinde njandai iyaula miki nja. ¹⁰ Ambo Maro Kindeni ipatea tu tamâta tonje ma ilo malia, ande kinda ma kalonda sukâja njana tamâta njinde kâ tia, njana tu malia njinde ma iveta i ipalele ilo kalo, njinenja Maro Kindeni ma ikai i piti lâ kondoma ilo. Anga zo pinde tâno njine ne vetâja nâ iveta tamâta pinde ilonzi malia, aku malia njinde ikura tu ipunzi tamâta njinde ndue ndo kala simâte. Mine nde kinda ma kalonda sukâja njalae njananzi tamâta njinde. ¹¹ Miki kalomi ngere sondo nja; Maro Kindeni ipatea tu miki ma ilomi malia, aku njinde ivilami njalae tina. Njinde igagatimi njana kapalele ilomi kalomi, kala miki kamandi njana kaveta vetâja sondo. Malia njinde igagatimi njana wisimi nâna pa

tamâta njinde muŋga iveta kiesaka, ku igagatimi njana karuru njana Maro Kindeni kâ tona. Malia njinde igagatimi njana kamo taitu kuku naŋa kilo, ku igagatimi njana kapaveta kuku vetâŋa sondu ku katu njana tamâta njinde ne vetâŋa sakamao kâ. Aku nemi vetâŋa njinde râŋrani itula pwataki tu miki katu tamâta njinde sondu lâ, kala nemi soki tonje ikeno pami njana njinde kâ, ande tia. ¹² Mao nâ, muŋga naŋa ao pepa njinde imâ pami, andeta naŋa njandai kalonju ngere njana tamâta njinde ne vetâŋa soki kala angere njua njinde pami njga. Aku naŋa njandai kalonju ngere njana tamâta njinde ikai malia njana vetâŋa soki njinde njga. Naŋa angere njua njinde pami njana duvi njine; naŋa atu miki ma kasama sondu tu lâ Maro Kindeni nao, ande miki ilomi ndo ikeno pa maka. ¹³ Maro Kindeni ipu tini kaika pa maka iloma kaloma njana nemi vetâŋa râŋrani njinde kâ.

Andeta njinde nâ tia; maka kamora tu Titi nde ilo ndeka nâ, aku njinde kala iveta nema ndekâŋa ipâŋga njalae tina. Titi itapâri tu miki kazavaru i ne kalo-lokoni râŋrani piti lâ, kala i wisi puu ndue lâ. ¹⁴ Muŋga naŋa andekanami lâ Titi nao, aku naŋa njandai akai manjeti njana nanenju njua njinde njga. Maka uru katula njua mao nâ pami, aku njua maka muŋga kaporo pa Titi njanami njinde kala ipâŋga mao kanaanjo tona. ¹⁵ Muŋga, lâ zo njinde Titi imâ ipâŋga pami, ande miki karuru ku ilomi râŋrâ. Miki kakai i imo kumi, aku miki râŋrani kandeka njana kaloŋjo i kawa njua. Kala zo njine Titi kalo ngere kilo njana nemi vetâŋa njinde kâ, kala i ilo ndo ikeno pami. ¹⁶ Kala njine naŋa asama tu miki ma kaveta ikura nanenju njua mine. Mine nde naŋa ilonju ndeka nâ.

8

Kinzi Korin njua sigona mbumbu njana sivilanzi ninzi-nambwe simo Judia tâno

¹ Ninju-nambwe wukale, kala njine maka katu katapâri pami njana Maro Kindeni ne wisi-wisi njinde muŋga ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Masedonia tâno.

² I ne wisi-wisi njinde ipâŋga kanaanjo mine; muŋgani, malia njalae tina nde imâ ipâŋga panzi, aku malia njinde ikai samâŋa njalae pa nenzi kalo-tawana. Andeta kinzi simo sindeka nâ ikura zo râŋrani. Mao nâ, kinzi simo sugorai ndo, taitu kinzi ilonzi njana ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde, aku ilonzi gagatinzi njana sigona mbumbu râŋrâ tu ma sivilanzi ninzi-nambwe njinde kâ. ³ Naŋa aporo tu kinzi sigona mbumbu lee nenzi mbumbu râŋrani marumbu lâ. Njineŋga silâ siroto mbumbu pinde kilo njana sisukanzi ninzi-nambwe kâ. Aku tamâta tonje njandai iporo kaika panzi tu ma siveta

mine njga; kinzi warakanzi nâ ilonzi pateva tu ma siveta mine, ⁴ kala sino kaika pa maka tu ma kaveta kema ara panzi ku kasâu panzi njana silâ taitu kunzi njua pinde njana sisukanzi Maro Kindeni ne tamâta simo Judia tâno. ⁵ Maka iloma pateva tu kinzi ma siveta vetâŋa taitu njinde nâ. Andeta tia; nenzi vetâŋa ipâŋga ara ndo, njana tu kinzi sipauwo warakanzi simo Maro Njalae kalo muŋga lâ, njineŋga sipauwo warakanzi simo maka kaloma tona, ikura Maro Kindeni ne pateŋga mine. ⁶ Mine nde maka kalâ pa Titi, ina nia ndoyo ipaŋjo ilomi kalomi njana kagona mbumbu tu kasukanzi kâ, aku maka kano Titi tu ma ivilami njana kaveta wisi-wisi ne wurâta njinde lee marumbu ndo lâ. ⁷ Nanenju morâŋa tu miki uru kamuŋga panzi njua râŋrani njana kaponu muli pa vetâŋa arara kâ. Miki nemi kalo-tawana nde ipâŋga ara ndo, tava nemi njua puroŋa wa, nemi ilo-kalo wa, nemi mâsi njana kamandi kaika kaveta wurâta wa, nemi mâsi njana kao ilomi ndo imâ pa maka wa. Mine nde naŋa ilonju tu miki ma kaveta vetâŋa kie taituni nâ, aku kamuŋga panzi njua râŋrani njana kaveta wisi-wisi ne wurâta njinde njana kagona mbumbu kâ tona.

⁸ Nanenju njua njine njandai njua tukuŋa kaika njga. Taitu naŋa ilonju tu asama mine; tiambo miki ilomi ikeno mao panzi tinimi pinde, tiya? Mine nde naŋa atapâri pami njana Masedonia njua nenzi vetâŋa ara njinde kâ. ⁹ Miki kasama nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi kilala pwataki lâ. Nia ndoyo i imo kuku Maro Kindeni, kala imo itogo mbaliŋa warika mine. Andeta ipalele ipâŋga itogo sugorai tamâta mine, njana ivila miki kâ. Aku i ne vetâŋa njinde ikai nzâla piti pami njana miki kala ma kakura tu kakai samba ne kelekele arara njinde.

¹⁰ Kala njine naŋa atu atula nanenju ilo-kalo pwataki pami njana wurâta njinde njana kagona mbumbu kâ. Naŋa aveta mine njana asukami tu kapaveta kuku vetâŋa sondu ndo. Lâ mbwera mungâŋa, miki kamuŋga panzi njua râŋrani njana kapaŋo wurâta njinde imandi. Andeta njinde nâ tia; nia ndoyo miki kamuŋga panzi njua râŋrani njana ilomi pa wurâta njinde kâ tona. ¹¹ Mine nde kamandi sânda, aku kaveta wurâta njinde marumbu tâ! Nia ndoyo, lâ zo njinde ilomi gagatimi njana kagona mbumbu kâ, ande miki kapasusu nâ njana kapaŋo wurâta njinde imandi. Mine nde ara njana miki ma kapasusua warakami kilo njana kaveta wurâta njinde marumbu kâ, ikura mbumbu njapia ikeno pami mine. ¹² Ambo miki ma ilomi ara njana kasukanzi kalo-tawana tamâta simo Judia tâno, kala kagona mbumbu ku kao ilâ panzi, ande Maro Kindeni kala ma ilo ara njana nemi vetâŋa njinde kâ. Ambo nemi mbumbu

rârâ ikeno pami tia, kala mbumbu tini nâ kalanzi, ande i ma ilo ara nana njinde kâ tona.

¹³ Nana nandai ilongu tu miki ma kapile nemi kelekele rârâni ku kamo sugorai nana kasukanzi tinimi pinde tu simo ara. Andeta nana ilongu tu kinda kalo-tawana tamâta rârâni ma tavilanzi ninda-nambwe, nana kinda rârâni ma tamo rege-rege. ¹⁴ Taitu kala zo njine mbaliŋa rârâ ikeno pami, kala miki kakura tu kelekele pinde kalanzi sugorai tamâta. Mine nde ara nana miki ma kaveta mine. Aku muli, ambo nemi mbaliŋa marumbu kala kamo sugorai tâ, ambo kinzi nemi kelekele ikeno panzi, ande kinzi kala ma sikura tu sisuka miki mine nâ. Mine nde miki wa kinzi wa ma kaveta vetâŋa kie taituni, kala miki rârâni ma kamo ara nâ. ¹⁵ Vetâŋa njinde iyoke Maro Kindeni kawa nŋua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta pinde sigona kapwanzi rârâ, andeta kâpwa njinde nandai ipolenzi nŋa. Anŋa pinde nde sigona kapwanzi tini mwata nâ, andeta njinde ikuranzî.”

Paulo ionzi tamâta nŋato silâ pa Korin lawea

¹⁶ Nana kawâŋgu ndanŋe pa Maro Kindeni, nana tu i igagati Titi ilo, kala Titi ilo nŋalae tu ivila miki. Aku maka kala iloma ikeno mine nâ. ¹⁷ Kala njine maka kano Titi tu ma itaulo imâ pa miki kilo, aku isâu walele nâ. Mao nâ, i ilo ara ndo nana ivilami. Mine nde nanayoni i tamwata ilo pateu tu ma imâ ikalelemi kilo. ¹⁸ Aku maka kao ninda-nambwe tonŋe kala iyoka kuku Titi imâ pami. Kinzi kalo-tawana tamâta nŋu rârâni uru situ ninda-nambwe njinde parina tu i nde tamâta ara nana itula pâri ara kâ. ¹⁹ Andeta njinde nâ tia; kinzi kalo-tawana tamâta nŋu simo Masedonia tâno nde sipatea tamâtani ndaina tu ma iyoka kuma nana kakai mbumbu njinde kalâ pa Judia tâno. Maka iloma tu wurâta njinde ma igagatinzi tamâta tu sipanea Maro Nŋalae tamwata nŋa sisuka kâki. Aku iloma tu wurâta njinde ma itula pwataki tu maka iloma ara nâ nana kavilanzi ninda-nambwe. ²⁰ Maka tinima pwâka tu tamâta tonŋe ma ileleama nana nema mâsi nana kakatona mbumbu rârâ njinde kâ. Mine nde maka kaloma nŋere sondo muŋga lâ nŋa, njinenŋa kapatea nzâla nana kakai mbumbu njinde ku kalâ kalanzi nŋu simo Jerusalem. ²¹ Maka iloma tu nema vetâŋa rârâni ma ipânŋa ara ndo lâ Maro Nŋalae nao wa tamâta naonzi wa.

²² Aku maka kala kao ninda-nambwe tonŋe kilo tu ma iyoka kunzi Titi kuku ninda-nambwe njinde rua simâ pami. Maka kakai samâŋa pa tamâta njinde mbwanima rârâ lâ, aku kasama tu i ilo ara nana iveta wurâta kie-kie. Kala njine isama tu miki

ma kaveta vetâŋa sondo nâ. Mine nde i ilo ara ndo nana iveta wurâta njine kâ. ²³ Miki kasama tu Titi nde nana nawalânŋu, aku maka rua nema wurâta nde nana kavila miki kâ. Anŋa ninda-nambwe rua njinde nde simo kuleŋa tamâta, kala sikai nŋu pinde ndamwanzi simâ pami nana sisuka Kirisi nŋa kâki. ²⁴ Mine nde miki ma kaveta kemi ara nâ papa Titi tavanzi tamâta rua njinde. Ambo miki ma kaveta mine, ande njinde ma itula pwataki panzi Masedonia nŋu tu miki ilomi ndo ikeno mao nâ panzi tinimi pinde. Njinenŋa kinzi ma sisama tu maka nandai kandekana miki koa tia nâ.

9

Ara nana kinda ma tavilanzi Maro Kindeni ne tamâta ea simo sugorai

¹ Miki kasama lâ nana wurâta njine maka kaveta nana kavilanzi Maro Kindeni ne tamâta simo Judia tâno. Mine nde nana ma anŋere nŋua luandondo nana njine kâ, ande tia.

² Nana asama tu miki ilomi ara nâ nana kavilanzi tinimi pinde. Mao nâ, nana uru apanea miki nŋami lâ Masedonia nŋu njine naonzi. Nana apainzi tu, “Lâ mbwera muŋgâŋa, ninda-nambwe simo Akaia tâno nde siluku lâ nana sipanŋo wurâta njine imandi.” Kinzi silonŋo parinami tu miki ilomi ara nana kagona mbumbu kâ, aku njinde igagati kinzi rârâ nana sigona mbumbu panzi Judia nŋu. ³ Mao nâ, nana uru andekanami ku apainzi ninda-nambwe simo Masedonia tâno mine tu, “Kinzi Akaia nŋu nde ma sigona mbumbu ku sio ndue ikeno.” Aku nana tiningu pwâka tu nanenŋu nŋua njinde ma ilâ kaa nâ. Mine nde nana anonzi ninda-nambwe nŋato njinde simâ pami. ⁴ Nana tu mwanŋa nŋa nana warakânŋu ma akainzi ninda-nambwe Masedonia tâno warakanzi pinde kamâ kakalelemi. Ambo kinzi ma simora tu miki nandai kaluku nana mbumbu kalanzi Judia nŋu, ande nana ma akai manjeti nŋalae, nana tu nana uru asuka miki nŋami kâki nana nemi vetâŋa kâ. Andeta njinde nâ tia; miki kala ma kakai manjeti nŋalae tava. ⁵ Mine nde nana ilongu pateu tu ma ano kaika panzi ninda-nambwe njinde tu ma simunŋa pana simâ simo kumi, nana ma sivilami nana kagona mbumbu njinde muŋga miki kapa nŋua tu ma kagona. Njinenŋa tamâta rârâni ma sisama tu maka nandai katapa nemi mbumbu njinde sanjemi nŋa; miki warakami kandeka nâ nana kao mbumbu rârâ njinde ilâ panzi Judia nŋu.

⁶ Miki kalomi nŋere sondo nŋa; ambo tamâta tonŋe ipau kaniŋa vâsa rua nâ lâ tâno ilo, ande i ma muli ikai kâpwa nŋalae tia. Anŋa tamâta ea ipau vâsa rârâ njinde, ande i ma muli ikai kâpwa nŋalae. ⁷ Mine nde

ara njana miki rârâni taitu-taitu ma kalomi ngere sondu muŋga lâ, njinenga mbumbu kalanzi ikura warakami nâ nemi pateânga mine. Ambo tamâta tonge mbumbu ilanzi, andeta i tini pwâka tâku ilo tu kinzi sitapa ne mbumbu saje tâku, ande njinde ma ara tia ndo. Njana tu Maro Kindeni ilo ndo keno panzi tamâta ea ilonzi ndeka nâ njana mbumbu silanzi sugorai tamwatanzi.⁸ Ambo mbaliŋa ikeno pami tia, ande Maro Kindeni ikura ndo njana kelekele arara kie-kie ilami. Mine nde miki nemi kelekele ma ikurami ikura zo zo, aku miki ma kakura tu kasukanzi tinimi pinde tona.⁹ Njana tu Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta njinde uru kelekele rârâ ilanzi sugorai tamwatanzi, aku i ne vetânga arara njinde ma ikeno ikura zo zo.”

¹⁰ Maro Kindeni tamwata uru kaniŋa vâsa ilanzi tamâta tu ma sipau lâ tâno ilo, aku ina uru kâpwa ilanzi tamâta rârâni tu ma sika kâ. Mine nde inani ma kelekele ilami ikurami ndo, kala miki ma kakura tu kavilanzi nimirambwe tona. Aku nemi vetânga ara njinde ma ipula kanaŋo rârâ, itogo tamâta ipau kaniŋa vâsa lâ tâno ilo, aku muli ikai kâpwa maria lâ tâno njinde ilo.¹¹ Maro Kindeni ma kelekele rârâ ilami, njana miki ma kakura tu kelekele rârâ kalanzi tinimi pinde ikura zo zo. Mine kala lâ zo ndia maka ma kakai mbumbu njinde kalâ kalanzi nindambwe simo Judia tâno, ande tamâta rârâ ma kawanzi ndange pa Maro Kindeni.

¹² Mine nde nemi wisi-ara njinde ma ivilanzi Maro Kindeni ne tamâta, kala kinzi ma sikai kelekele ikuranzu ndo lâ. Aku nemi wisi-ara njinde ma igagatinzi njana kawanzi ndange njalae pa Maro Kindeni tona.¹³ Njana tu nemi vetânga njinde ma itula pwataki tu nemi kalo-tawana nde mao nâ. Aku nindambwe kinzi ma sisama tu pâri ara njana Kirisi kâ nde ikeno kaika lâ ilomi kalomi, kala miki uru kapono muli sondu ndo pa i kawa njua. Kinzi Judia tamâta ma sisama tu miki ilomi ara nâ njana kelekele kalanzi kinzi, aku ilomi ara mine nâ njana kavilanzi tinimi pinde tona, kala ma sipanea Maro Kindeni sisuka i nja kâki.¹⁴ Kinzi ma sisama tu Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ more-more njalae pami. Mine kala kinzi ma tininzi mwasa ndo pami, aku ma sikai nonja pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pami.¹⁵ Kawânda ndange ilâ pa Maro Kindeni, njana tu i wisi-ara njalae tina njinde ilua kinda lâ. Mao nâ, wisi-ara njinde nde njalae tina, kala kinda tamâta nenda njua ikura tu itula wisi-ara njinde kilala pwataki, ande tia ndo.

10

Paulo itu njua taulo panzi tamâta pinde

situ sitawa i ne wurâta ndue

¹ Tamâta pinde uru sisowe njua lâ naŋa tiningu mine tu, “Lâ zo njana Paulo imo ku kinda, ande i uru imege njana kinda kâ. Anŋa zo njana imo malawae, ande i uru iporo njua kaika njana itawa kinda ndue kâ.” Andeta naŋa Paulo warakângu ilongu tu miki ma kalomi ngere njana Kirisi kâ. I muŋga ipatawa tamwata tini ku iveta vetânga mwasa nâ panzi tamâta. Mine nde naŋa ano pami tu miki ma kalomi ngere sondu njana nanenŋu njua njine:

² Miki kapakatona sondu njua. Tia ma naŋa apânga pami ku ma aleleami aporo njua kaika pami. Mao nâ, naŋa akura ndo njana aporo njua kaika pa miki tamâta njinde katu maka uru kapono muli pa tâno njine ne vetânga.³ Mao nâ, maka kamo tâno kulu ku kamo paraŋa ilo, andeta maka njandai kapara itogo tâno ne zugu tamâta uru sipara mine njua.⁴ Njana tu maka kasaŋa paraŋa ne kelekele lâ mbauma ilo, andeta njinde njandai tâno ne temba-silâwa njua. Maro Kindeni tamwata ne walo kaika ikeno nema temba-silâwa njinde tini, kala njinde ikura tu izavaru kinzi kazânga tamâta nenzi maramuŋa kaika.⁵ Maku uru kazavaru tâno njine ne ilo-kalo kie-kie, aku kazavaru njua laŋeŋa ndia uru isae nzâla panzi tamâta njana sipanâna sondu njana Maro Kindeni kâ. Aku maka uru kakai tâno njine ne ilo-kalo soki-soki ndoni kaika ndindi nâ, itogo zugu tamâta ikale ne kazânga tamâta kaika mine, aku kao njinde ilâ imo Kirisi kalo.⁶ Aku lâ zo njana miki ma kapono muli sondu ndo pa maka nema njua rârâni, ande maka ma kamandi njana kapare nia pa tamâta ea taja kaika pa nema njua njinde.

⁷ Miki nemi ilo-kalo njandai ikeno sondu njua, kala uru kalomi ngere njana kelekele ndia ikeno nia yo njinde nâ. Ambo tamâta tonge ilo pateu tu i tamwata ikai Kirisi ndamwa, ande ara njana i ma kalo ngere sondu. Njineŋga i ma isama tu maka kala kakai Kirisi ndamwa mine nâ, katogo i tamwata mine.⁸ Njana tu muŋga Maro Nalae i tamwata ndamwa ilua maka njana kaveta wurâta njine kâ. I ilo tu maka ma kavila miki njana kamandi kaika kâ. I njandai ilo tu maka ma kayaulami njua. Mine nde lâ zo ndia naŋa apandekâna warakângu njana nema wurâta njine kâ, ande naŋa ma mainggu tia.⁹ Taitu miki ma ilomi tu naŋa uru anŋere njua pami lâ pepa tini njana aveta ruruŋa pami, mine ndimo.¹⁰ Mao nâ, miki tamâta pinde uru kaporo tu, “Paulo uru inŋere njua kaika kaŋa-kaŋa lâ pepa tini, andeta zo njana i tamwata imo ku kinda, ande kinda tamora tu i ne kaika nde njalae korja tia. Opopo, i njandai ipanâna sondu njana njua poronja ne vetânga njua!”¹¹ Ayo, naŋa ilongu tu miki njinde ma kasama mine; kala zo njine naŋa amo malawae njanami, kala anŋere nanenŋu

ngua lâ pepa tini nâ. Andeta naŋa ma ataulo amâ akalelemi kilo, aku lâ zo njinde nanenŋu vetâŋa ma irerege kuku ngua njine naŋa anŋere lâ pepa tini.

¹² Kinzi tamâta pinde uru sipasuka warakanzi tininzi, andeta maka nŋandai tamâta njinde nawalanzi nŋa. Kinzi uru kalonzi nŋere nŋa warakanzi nâ nenzi vetâŋa, njineŋa sipainzi tamâta tu ma sipaveta kuku nenzi vetâŋa rârâni. Kinzi sipalea pa warakanzi nâ njineŋa sipandekâna warakanzi. Opopo, nenzi ilo-kalo tia ndo! ¹³ Anŋa maka ma kapandekâna warakama tini mwata nâ njina wurâta njine Maro Kindeni ipatea pama tu kaveta lâ lawea pinde. Mao nâ, i tamwata ne pateâŋa ikeno tu maka ma kaveta wurâta njine lâ Korin lawea tona. ¹⁴ Nia ndoyo Maro Kindeni itula nia pinde pa maka, aku isupwama kalâ tu katula pâri ara nŋa Kirisi kâ pwataki panzi tamâta simo njinde. Mine nde maka kamâ lee kapâŋga kumi, aku maka nŋandai kalaŋa kapole i ne pateâŋa njinde ne keru nŋa. Nana duvi njinde kâ, maka nema mâsi nŋa kapandekâna warakama tini mwata kâ nde mâsi ara nâ. ¹⁵ Andeta maka ma kapandekâna warakama nŋa tamâta pinde nenzi wurâta, ande ma tia. Tia ma maka kalaŋa kapole nema wurâta njine ne keru. Maka iloma tu nemi kalotawana ma itumbu lee ipâŋga nŋalae. Njineŋa wurâta njinde maka kaveta lâ nŋinimi kala ma ipâŋga nŋalae mine nâ. ¹⁶ Ambo nema wurâta ma ipâŋga nŋalae mine, ande Maro Kindeni ma ikai nzâla piti pama nŋa kapile Korin lawea ku kalâ katula pâri ara panzi tamâta simo nia pinde. Andeta maka tinima pwâka tu kalâ pa nia tonŋe munga Maro Kindeni ipatea pa tamâta tonŋe tu ma ilâ itula pâri ara pwataki. ¹⁷ Andeta Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta ea itu isuka tamâta tonŋe nŋa kâki, ande i ma isuka Maro Nŋalae simbo nâ nŋa kâki.”

¹⁸ Nŋa tu tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi nâ nŋanzi kâki, ande kinzi njinde nŋandai tamâta sondo nŋa. Anŋa tamâta ea kinzi Maro Nŋalae tamwata isuka nŋanzi kâki, ande kinzi njinde nâ nde tamâta sondo.

11

Paulo ne vetâŋa ipole kinzi pananâŋa tamâta lanŋeja nenzi vetâŋa

¹ Kala njine naŋa atu apandekâna warakâŋgu ku aporo ngua kapa tini mwata. Miki ma kasâu pa naŋa tu aveta mine, tiya? Mao nâ, miki uru kasâu pa naŋa tu aveta mine.

² Maro Kindeni ilo ndo tu miki ma kamo i simbo nâ kalo, aku naŋa ilonŋu ikeno mine nâ nŋana miki kâ. Nia ndoyo naŋa warakâŋgu

apa ngua tu ma ao miki kalâ kapasipa kuku Kirisi simbo nâ, itogo tamâta io natu taine taipa ilâ pa tamâne taitu nâ tu ma rua sipakâe. Aku naŋa ilonŋu ndo tu miki ma kamo mbâra-mbâra lâ i nao, itogo taine taipa ipasakana tini lee pakâe nŋe zo ipâŋga.

³ Andeta naŋa aruru tu vetâŋa kie taituni ma ipâŋga pa miki, itogo nia ndoyo ipâŋga pa Adam kaiwa Eva mine. Mwâta i nde lanŋeja tamwata, kala ilanŋe Eva ku iveta imbe nŋa kiesaka kâ. Aku naŋa aruru tu tamâta tonŋe ma iyaula ilomi kalomi mine nâ, kala ma kapile nemi mâsi nŋa kao ilomi ndo ilâ pa Kirisi kâ. ⁴ Naŋa mao aruru nâ, nŋa tu lâ zo ndia tamâta pinde simâ sipâŋga pami, ande miki uru kakainzi walele nâ simo kumi. Kinzi situla Yesu parina pwataki pami, aku miki kalomi tawana nenzi ngua njinde walele nâ. Taitu nenzi ngua njinde nŋandai rege-rege kuku ngua njinde munga maka katula pami nŋa. Kinzi situla ngua nŋa koroani tonŋe wa pâri ara tonŋe pami, aku miki kalomi tawana walele nâ. Taitu njinde nŋandai Koroani Sapâŋa wa pâri ara mao njinde maka munga katula pami nŋa. ⁵ Miki nemi morâŋa tu kinzi tamâta njinde nde pâri-tamâta nŋalanjala. Andeta nanenŋu morâŋa tu naŋa amo kinzi kalonzi tia ndo. ⁶ Mao nâ, naŋa nŋandai apanâna sondo nŋa ngua poronŋa ne vetâŋa nŋa, andeta nanenŋu ilo-kalo nde ikeno pana. Ikura zo zo, maka nema ngua wa vetâŋa rârâni itula ilo-kalo njinde pwataki pami kamora lâ.

⁷ Miki kasama tu munga, lâ zo njinde naŋa atula Maro Kindeni ne pâri ara pwataki pami, ande naŋa akai kulu nŋa nanenŋu wurâta njinde kâ, ande tia ndo. Lâ zo njinde naŋa apatawa warakâŋgu tiningu, nŋa miki ma kakura tu kapâŋga nŋami nŋalae. Tiambo nanenŋu vetâŋa njinde nde kiesaka, a? ⁸ Lâ zo njinde, kinzi kalo-tawana tamâta nŋu pinde sisuka naŋa lâ mbalinŋa wa kelekele wa, nŋa naŋa ma akura tu aveta wurâta lâ nŋinimi. Njinde itogo naŋa apanawe nenzi kelekele nŋa avila miki kâ. ⁹ Aku lâ zo njinde naŋa amo kumi, ande zo pinde nanenŋu kelekele tia. Andeta naŋa nŋandai aveta malia pa miki nŋa. Ninda-nambwe pinde soka Masedonia tâno simâ sipâŋga Korin lawea, aku kinzi nâ sisuka naŋa nŋana kelekele njinde rârâni. Naŋa ilonŋu patepa tu naŋa ma aveta malia tonŋe pa miki tia ndo. Aku lâ zo njine wa zo muli-muli wa, ande naŋa ma apono muli pa pateâŋa ndainani nâ. ¹⁰ Kirisi ne ngua mao nde ikeno ilonŋu kalonŋu, kala naŋa aporo ngua mao nâ mine: naŋa ma apandekâna warakâŋgu nŋa nanenŋu vetâŋa njinde kâ, aku tamâta tonŋe lâ Akaia tâno ma ikura tu itoto nanenŋu ngua njinde tia ndo. ¹¹ Ayo, mana mana nŋa naŋa nŋandai ano pami tu ma kelekele pinde kalua naŋa, a? Tiambo naŋa ilonŋu ikeno pami tia kala aveta mine,

a? Tia ndo! Maro Kindeni isama tu naŋa ilonŋu ndo ikeno pami. ¹² Andeta kinzi pâri-tamâta pinde siroto nzâla ŋana sipasuku warakanzi tininzi, ŋana ma sikura ŋana siporo ŋgua tu nenzi wurâta nde kie taituni itogo maka nema wurâta mine. Andeta naŋa atu apono nzalanzi, kala naŋa ma apaveta kuku nanenŋu vetâŋa mungâŋa ŋinde, ku ma akai mbaliŋa tonŋe saŋemi ŋana nanenŋu wurâta kâ, ande ma tia.

¹³ Kinzi tamâta ŋinde nde pâri-tamâta laŋeŋa nâ, kala silâŋe ŋana nenzi wurâta kâ. Andeta kinzi ilonzi tu miki ma kalomi tawana tu kinzi nde Kirisi ne pâri-tamâta mao. Mine nde kinzi uru sivea kilalanzi wa nenzi ilo-kalo wa. ¹⁴ Andeta miki ma wisimi motu ŋana nenzi vetâŋa ŋinde kâ ndimo. Ŋana tu kinda tasama ŋine; Sadana kala uru ivea i tamwata kilala wa ne ilo-kalo wa, ŋana tamâta ma kalonzi tawana tu i nde sinâla ne aŋelo tonŋe. ¹⁵ Mine nde lâ zo ndia Sadana ne wurâta tamâta sikai laŋeŋa pami tu kinzi siveta wurâta pa Maro Kindeni Vetâŋa Ara Warika, kala sivea kilalanzi, ande miki ma wisimi motu ndimo. Muli ŋga kinzi ma sikai kulu sakamao ndo, ipakura kuku nenzi vetâŋa ŋinde.

Paulo uru ikale malia râra ŋana iveta pâri ara ne wurâta

¹⁶ Ayo, naŋa muŋga nâ aŋgere ŋgua tu naŋa atu apandekâna warakâŋgu ku aporo ŋgua kapa tini mwata. Taitu miki ma ilomi tu naŋa nde tamâta kapa, mine ndimo. Ambo miki ilomi mine, ande ara, kalo loko. Taitu naŋa ano pami tu ma kasâu pa naŋa tu apandekâna warakâŋgu tini mwata, itogo kinzi tamâta kapa uru siveta mine. ¹⁷ Nanenŋu ŋgua ŋine ŋandai irerege kuku Maro Ŋalae ne pateâŋa ŋga. Naŋa apaimi lâ tu naŋa atogo tamâta kapa kala apandekâna warakâŋgu. ¹⁸ Tamâta râra uru sipono muli pa tâno ŋine ne mâsi ŋana sipandekâna warakanzi kâ. Mine nde naŋa kala ma apono muli pa vetâŋani ndaina ku ma apandekâna warakâŋgu. ¹⁹ Opopo, miki warakami kapamorai tu miki nde ilo-kalo warakami! Mine nde ilomi ara ŋana kasâu panzi tamâta kapa-kapa tu siporo ŋgua kaa nâ pami. ²⁰ Mao nâ, lâ zo ndia kinzi pâri-tamâta laŋeŋa ŋinde siveta miki kapâŋga nenzi wurâta tamâta kaa nâ wa, sitapa nemi kekelele ndoni saŋemi wa, silaŋemi ku sikai poe kaika pami wa, sitawa miki ŋami ndue wa, siponza naomi wa, ande miki uru kasâu panzi tu siveta ikura warakanzi nâ nenzi pateâŋa mine. ²¹ Opopo, miki katu maka nema kaika tia kala karuru ŋana kaveta kema sakamao mine pami. Mine nde maka kaveta soki pami tâ, kala ara ŋana naŋa ma mainŋu tâ.

Taitu miki kalonŋo ŋga; ambo tamâta tonŋe itu ipandekâna ŋana tamwata ne vetâŋa kâ, ande ara, naŋa kala ma aveta mine. Oe ŋga, kala ŋine naŋa aporo ŋgua kaŋa taituni itogo kinzi tamâta kapa uru siporo mine! ²² Kinzi pâri-tamâta ŋinde nde simo Hibru laluna mao, a? Ara, naŋa kala amo Hibru laluna tona. Kinzi simo lâ Maro Kindeni ne ŋgu Isrel, a? Ara, naŋa kala amo lâ Isrel ŋgu tona. Kinzi simo lâ Abraham ne vâsa ŋgu, a? Ara, naŋa kala amo lâ i ne vâsa ŋgu ŋinde tona. ²³ Kinzi nde Kirisi ne wurâta tamâta, a? Opopo, kala ŋine naŋa ma aporo atogo tamâta tonŋe i kapa ndo lâ; naŋa apolenzi tamâta ŋinde ŋana aveta wurâta pa Kirisi kâ. Naŋa apolenzi ndo ŋana amakâsa aveta wurâta ŋalae papa i. Naŋa amo luma sakamao ilo mbwaninŋu râra ŋinde, aku kinzi kazâŋa tamâta sipu naŋa pâta tona. Ikura zo râra naŋa amo kazâŋa ilo kala asama tu mateŋa ne zo nde imâ ipâŋga pana lâ. Opopo, naŋa apolenzi tamâta ŋinde ndo ŋana akale malia kâ! ²⁴ Muŋga kinzi Juda tamâta ŋalaŋala mbilâo nâ sipalili naŋa mbwaninzi tamâta ŋato kanaŋo lima kanaŋo ŋapa (39). Kinzi siveta mine pa naŋa mbwaninzi lima. ²⁵ Lâ zo ŋato Rom nenzi zugu tamâta kâi mbuku nâ sipu naŋa. Aŋga zo tonŋe kinzi tamâta mira nâ sisia naŋa. Aŋga mbwaninŋu ŋato naŋa amo wâŋga kulu ku wâŋga imbwatuke. Aŋga zo tonŋe naŋa asakoko amo tâi ŋgini ikura mbo taitu ŋga kari taitu. ²⁶ Ikura zo râra naŋa ayoka alâ pa nia mala-malawae, aku asânda malia kie-kie kulu. Zo pinde lââ pondi ŋalae ku itu ipatuku naŋa, aŋga zo pinde nanzare tamwatanzi sipakâtu kuku naŋa lâ nzâla ku sikaweana nanenŋu kekelele saŋema. Tamâta pinde lâ warakâŋgu nenŋu ŋgu situ siyaula naŋa, aku tamâta lâ ŋgu pinde kala situ siyaulana mine nâ. Zavaruŋa ne mâsi kie-kie nde ipâŋga pana lâ lawea ilo wa nia bilimu wa tâi kulu wa. Aku kalo-tawana tamâta laŋeŋa pinde kala siveta ŋana sizavaru naŋa ndo. ²⁷ Naŋa uru aveta wurâta kaika kie-kie. Ikura zo râra naŋa akai wurâta lâ mbo, kala akeno tia. Aŋga zo pinde putole ipuna wa arakoŋa ŋana lââ wa. Ikura zo râra nakâŋgu kâpwa tia wa pisi ipuna wa. Aŋga zo râra nanenŋu lalava ikeno pana ŋana atura tininŋu kâ, ande tia. ²⁸ Mao nâ, naŋa akura tu atapâri ŋana malia pinde râra muŋga ipâŋga pana. Andeta ŋinde nâ tia; ikura zo râra ni naŋa kalonŋu loko nâ ŋananzi kalo-tawana tamâta ŋgu râra ni, aku ŋinde iveta ilonŋu malia ndo tava. ²⁹ Ambo kalotawana tamâta tonŋe ne kaika tia, ande naŋa warakâŋgu kalonŋu loko kala apâŋga togo nanenŋu kaika tia mine nâ. Ambo kekelele tonŋe itapa kalo-tawana tamâta tonŋe tu ilâ iveta kiesaka, ande naŋa ilonŋu kura tia ndo.

³⁰ Ambo naŋa ma apandekâna warakâŋgu ŋana vetâŋa tonje kâ, ande ma apandekâna ŋana vetâŋa ndia itula pwataki tu warakâŋgu nenju kaika nde ŋalae tia. ³¹ Kinda nenda paneêŋa ilâ pa Maro ŋalae Yesu Kirisi Tama Maro Kindeni ikura zo zo, aku i tamwata isama tu nanenju ŋgua ŋjine nde mao kanaŋo. ³² Munja, zo tonje naŋa amo Damaskus lawea, andeta Koipu ŋalae Aretas ne dumui itu io naŋa lâ luma sakamao ilo. Mine nde ionzi zugu tamâta tu ma sio ŋanana lâ nzâla kawa rârâni ikeno lawea ŋjine ne ŋgumbi ŋjine. ³³ Andeta niŋgu-nambwe pinde sikai naŋa silâ pa nia maa tonje ikeno ŋgumbi tini, ku sio naŋa lâ ngâmo ŋalae tonje ilo, ŋjineŋa siti naŋa andue pa tâno kulu. Mine nde naŋa akâwa anjenge ŋana dumui ŋjine kâ.

12

Maro Kindeni itula mâsi tonje pa Paulo

¹ Naŋa ma apandekâna warakâŋgu kilo ŋana duvi ŋjine: nzâla tonje ikeno pa naŋa tia.* Mao nâ, ŋgua kaŋa mine ikura tu ivila kinda tia. Andeta kalo loko, naŋa ma atapâri ŋana mbupuleŋa wa ŋgua paveêŋa pinde Maro ŋalae munja itula pa naŋa.

² Naŋa asama tamâta tonje, i kalo tawana Kirisi. Munja, mbwera saŋao kanaŋo ŋapa ilâ lâ, ande lâ zo ŋjinde Maro Kindeni itapa tamâta ŋjinde kâki ilâ ipâŋga samba lawea âta ŋjinde. Tiambo ŋjinde nde mâsi mao tâku imbipole tâku; ŋjinde naŋa asama tia. Maro Kindeni simbo nâ isama. ³⁻⁴ Naŋa asama tu Maro Kindeni itapa tamâta ŋjinde kâki ilâ samba ilo. Tiambo ŋjinde nde mâsi mao tâku imbipole tâku; ŋjinde naŋa asama tia. Maro Kindeni simbo nâ isama. Ilâ ipâŋga samba ilo, ŋjineŋa iloŋo ŋgua ŋana vetâŋa pinde. Kinda tamâta nenda ŋgua ikura ŋana itula vetâŋa ŋjinde kilala pwataki, ande tia. Aku tuŋa kaika ikeno tona mine tu tamâta tonje ma itula ŋjinde pwataki ndimo. ⁵ Naŋa ma andekana tamâta mine, andeta naŋa ma apandekâna warakâŋgu ŋalae koŋa tia. Naŋa ma apandekâna ŋana vetâŋa pinde nâ, aku ŋjinde nde vetâŋa ndia itula pwataki tu naŋa warakâŋgu nenju kaika nde ŋalae tia. ⁶ Mao nâ, ambo naŋa iloŋgu tu apandekâna warakâŋgu ŋana mâsi ŋalajala pinde kâ, ande nanenju ŋgua ŋjinde ma iregege kuku tamâta kapa nenzi ŋgua tia ndo, ŋana tu naŋa ma aporo ŋgua mao nâ. Andeta naŋa tiningu pwâka tu apandekâna warakâŋgu kilo. Ambo tamâta pinde simora nanenju vetâŋa wa siloŋo kawâŋgu ŋgua wa, kala situ sindekana naŋa, ande ŋjinde ma ara. Taitu naŋa tiningu pwâka tu tamâta ma sindekana naŋa ŋana kelekele pinde kâ.

Maro Kindeni isâu pa kelekele tonje tu iveta nâna pa Paulo karae

⁷ Maro Kindeni itula mâsi ŋalajala arara mine pa naŋa lâ. Andeta i tini pwâka tu naŋa ma apasuka warakâŋgu tiningu ŋana mâsi ŋjinde kâ. Mine kala isâu pa kelekele tonje tu imâ iveta nâna ŋalae pa karaenju, itogo wâlo saka ne mata-mata isowe tininda mwasina. Kelekele ŋjinde nde itogo Sadana ne wurâta tamâta tonje ikai wurâta ŋana ipu nanenju walo ndue kâ. ⁸ Naŋa akai noŋa kaika pa Maro ŋalae mbwaninggu ŋato tu ma isoki kelekele ŋjinde piti lâ tiningu. ⁹ Andeta ipai naŋa tu, “Nanengu wisi-wisi nde uru imo kuno, aku ŋjinde ikurano. ŋana tu nanenju walo kaika uru ipâŋga ŋalae ndo panzi tamâta ea nenzi kaika tia.” Maro ŋalae iporo ŋgua ŋjine; mine nde naŋa andeka ŋalae ndo ŋana amo atogonzi tamâta ŋjinde nenzi kaika tia, ŋana tu ŋjinde ikai nzâla piti pa Kirisi ne walo kaika tu imâ itura naŋa ndo. ¹⁰ Mine nde lâ zo ndia naŋa akale malia lâ Kirisi ne wurâta ŋjine tini, ande iloŋgu ara nâ. Ambo pukonja ikaina tâku, tamâta sivaligi naŋa tâku, nâna silua naŋa tâku, siyaula naŋa tâku, siveta malia kiekie pa naŋa tâku; ande naŋa ŋandai kalonju loko ŋga. ŋjinde nde duvi mine; lâ zo ndia nanenju kaika ikeno pana tia, ande lâ zoni ndaina Kirisi ne walo kaika imâ pana.

Paulo itu ipu tini kaika pa Korin ŋgu ilonzi kalonzi

¹¹ Opopo, naŋa apandekâna warakâŋgu itogo tamâta kapa uru iveta mine! Andeta miki warakami kagagatina ŋana aporo ŋgua kaŋa mine. Nanayoni miki warakami kakura tu kandekana naŋa lâ pâri-tamâta laŋeŋa ŋjinde naonzi. Andeta miki ŋandai kaveta mine ŋga, kala naŋa apandekâna warakâŋgu. Mao nâ, naŋa nde tamâta kaa nâ, andeta ŋandai amo nemi pâri-tamâta ŋalajala laŋeŋa ŋjinde kalonzi ŋga. ¹² Munja, lâ zo ŋjinde naŋa amo kumi, ande amo akale malia nâ. Andeta naŋa ŋandai apile nanenju wurâta ŋga; naŋa amandi kaika ku aveta mâsi kaika kie-kie, aku ŋjinde itula naŋa kilalâŋgu pwataki pami tu naŋa nde pâri-tamâta mao. ¹³ Naŋa aveta vetâŋa kie taituni pa miki itogo uru aveta panzi kalo-tawana tamâta ŋgu pinde rârâni. Taitu vetâŋa tonje naŋa uru aveta pa kinzi, ande vetâŋa taitu ŋjinde nâ naveta pa miki tia. Naŋa ŋandai aveta malia pami ŋana mbaliŋa kalua naŋa ŋga. Tiambo naŋa aveta soki ŋana ŋjinde kâ, a? Ambo mine, ande naŋa ano pami tu kasoki nanenju vetâŋa potomule ŋjinde piti lâ tiningu. ¹⁴ Munja naŋa amo kumi mbwaninggu rua lâ, kala ŋjine aluku lâ ŋana amâ amo kumi kilo. Andeta naŋa ma malia

* **12:1:** Paulo isama tu ambo i ma ipatula ne parina pwataki tia, ande kinzi Korin ŋgu ma sipile nenzi kalo-tawana ku ma sipono muli panzi pananâŋa tamâta laŋeŋa.

13

tonje alami tia ndo. Miki kalonjo nga; naŋa ilonju pa mbaliŋa tia. Naŋa ilonju pa miki warakami nâ. Njinde nde duvi mine; kinzi lâlû kiri-kiri ŋandai sikai wurâta ŋana sika-tonanzi tinanzi-tamanzi ŋana kelekele nga. Kinzi tamâta nenzi wurâta nde ŋana sika-tona natunzi ku kelekele silanzi. ¹⁵ Mine nde naŋa ma ao nanenju kelekele ndoni imâ pami ŋana avila nemi kalo-tawana kâ, aku ma andeka nâ ŋana aveta mine. Aku naŋa ma andeka mine nâ ŋana apayaula warakânju tona ŋana avilami. Mao nâ, naŋa ilonju ndo ikeno pami; tiambo miki kakura tu kao ilomi tini mwata nâ imâ pa naŋa, tiya? ¹⁶ Ambo mine tâku tia tâku, ande miki kasama tu naŋa muŋga malia tonje alami tia. Andeta miki pinde kaporo tu, “Mao nâ, Paulo ŋandai ino pa kindâ lâ nia yo ŋana kelekele kalua i. Taitu i nde tamâta ŋana iporo ŋgua kaŋa mona-mona kâ, kala ilaŋe kindâ ku itapa kelekele saŋe kindâ.” ¹⁷ Opopo, naŋa akai laŋeŋa pami lâ nanenju vetâŋa ndia, a? Muŋga naŋa aonzi tamâta pinde simâ pami. Tiambo kinzi njinde sikai naŋa ndamwânju ku silaŋemi wa sipanawe nemi kelekele wa, a? Tia ndo. ¹⁸ Muŋga naŋa ano kaika pa Titi tu imâ pami, njinenja ao i tava ninda-nambwe tonje, kala kinzi rua soka silâ simo kumi. Tiambo Titi ikai laŋeŋa pami tâ ku ipanawe nemi kelekele, a? Tiambo maka rua ŋandai kamo tava ilokalo taitu nâ, a? Tiambo maka rua nema vetâŋa nde piti-piti, a? Tia ndo!

¹⁹ Tiambo miki warakami ilomi patea tu ŋgua rârâni maka kaŋgere njine nde ŋana iveta maka kapânja tamâta ara lâ naomi, a? Tia ndo! Maka kamo Kirisi ne wurâta tamâta, kala lâ Maro Kindeni nao maka kaporo ŋgua mao nâ pami. Niŋgu-nambwe wukale, vetâŋa rârâni maka kaveta nde ŋana duvi taitu njine nâ: maka iloma tu kapu tini kaika pa nemi kalo-tawana. ²⁰ Naŋa kalonju loko tu mambo naŋa amâ apânja pami, ande naŋa ma amora tu miki ŋandai kamo katogo naŋa ilonju tu ma kamo mine. Aku tiambo miki kala ma kamora tu naŋa ŋandai amo atogo miki ilomi tu ma amo mine. Naŋa kalonju loko tu naŋa ma amora vetâŋa potomule kie-kie imo ŋginimi mine; pawaja wa padadâŋa wa wisi-nâna wa taŋa-kaika wa ŋgua pavaligiŋa wa ŋgua nao-muli wa pandekanâŋa wa pazavarunja kie-kie wa. ²¹ Naŋa kalonju loko tu mambo amâ apânja pami, ande nanenju Maro Kindeni ma iveta maŋeti pa naŋa kilo lâ miki naomi. Naŋa kalonju loko tu ma amora miki rârâ muŋga kaveta kiesaka, andeta miki ŋandai kapalele ilomi kalomi ku kapu mulimi pa vetâŋa muso njinde nga. Naŋa aporo ŋana tini-paluluŋa ne mâsi potomule kie-kie miki pinde uru kaveta njinde. Ambo mine, ande naŋa ma kalongu sukâŋa ŋalae tina.

Kinzi ma sipakatona sondo ŋana nenzi kalo-tawana kâ

¹ Muŋga naŋa amo kumi mbwaninju rua lâ, kala njine naŋa ma amâ amo kumi kilo. Njinde iyoke Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“ ‘Ambo tamâta tonje iveta soki, aku tamâta rua wa ŋato ilonzi tu ma simandi lâ ŋgua nia ku sisowe ŋgua lâ i tini, ande ara, ŋgua-samâŋa tamâta ma

ikura tu ilonjo nenzi ŋgua ku iveta sondo. Ambo tamâta taitu nâ itu isowe ŋgua lâ tamâta njinde tini, ande ŋgua-samâŋa tamâta ma ilonjo i ne ŋgua tia.”

² Muŋga, lâ zo njinde naŋa apilemi lâ njinenja ataulo amâ amo kumi kilo, ande naŋa aporo ŋgua kaika panzi tamâta pinde muŋga siveta kiesaka. Kala njine amo malawae, andeta naŋa ma aporo ŋgua kaŋa taituni kilo panzi tamâta njinde sitavanzi tamâta pinde. Nanenju ŋgua njinde nde mine; ambo naŋa ma ataulo amo kumi kilo, ande naŋa ma agera miki tia ndo. ³ Miki katu kasama mine; tiambo naŋa Paulo akai Kirisi tamwata kawa kala atula ŋgua, tiya? Ayo, naŋa ma amâ apânja pami, njinenja miki ma kasama njinde marumbu lâ. Kalonjo nga; lâ Kirisi ne zo ŋana itu miki nemi vetâŋa sondo kâ, ande i ma ivea ne walo tia ndo. I ma itula ne walo kaika njinde pwataki pami. ⁴ Mao nâ, Kirisi ipile ne walo kaika njinde kala kinzi sipu i lâ kâi popole tini imâte lâ. Andeta muli nga Maro Kindeni ne walo kaika ipaŋo i imandi sânda kala imo via kilo. Aku maka pâri-tamâta kala mine nâ; maka kapasipa lâ taitu kuku Kirisi, ande kala nema kaika tia mine nâ. Ande lâ zo ŋana maka ma kamâ kapânja pami, ande Kirisi Via Tamwata ma imo kuma, kala Maro Kindeni ne walo kaika ma ipânja nia yo pami.

⁵ Ara ŋana miki ma kalea sondo pa warakami nemi vetâŋa ku kakai samâŋa pa warakami nemi ilokalo. Njinenja miki ma kakura tu kasama nemi kalo-tawana kilala pwataki. Yesu Kirisi tamwata nde imo ilomi. Tiambo miki kazizâla ŋana njinde kâ, tiya? Taitu miki kalonjo nga; ambo nemi kalo-tawana nde mao tia, ande Kirisi imo ilomi tia. ⁶ Naŋa ilonju tu miki ma kasama njine sondo; maka ŋandai kambe ŋana samâŋa nga. Maka nde Kirisi ne pâri-tamâta mao kanaŋo. ⁷ Ambo miki katu maka nema wurâta ŋana katula pâri ara kâ nde ipânja ara tia, ande naŋa ma kalonju loko ŋana njinde kâ tia. Maka uru kano kaika pa Maro Kindeni tu ma ivilami ŋana kapu mulimi pa vetâŋa potomule kie-kie rârâni, ŋana tu maka iloma ŋalae tu miki ma kapaveta kuku vetâŋa ara nâ. Andeta maka ŋandai iloma tu kinzi tamâta ma

sisuka maka njama kâki kala kakai nonja mine njga. ⁸ Maka kakura tu katawa njgua mao ndue, ande tia ndo. Maka kakura tu kaveta wurâta taitu nâ, aku njinde nde wurâta njana kasuka njgua mao tu ipânja nia yo. ⁹ Mine nde lâ zo ndia nemi walo ikeno pami, andeta maka nema walo ikeno pama tia, ande maka uru kamo kandeka nâ. Ikura zo zo maka kano pa Maro Kindeni tu ma ivetami kapânja kalo-tawana tamâta sondo ndo. ¹⁰ Nanayoni Maro Njalae ipatea nanja tu akai i ndamwa ku aveta wurâta njine njana avilami tu kamandi kaika kâ. I njandai ilo tu nanja ma ayaulami njga. Kala njine nanja amo malawae njanami yo, andeta anjgere njgua kaika njine lâ pepa tini ku ao imâ pami njana duvi njine kâ; lâ zo ndia nanja ma ataulo amo kumi kilo, ande nanja tini ngu pwâka tu ma aleleami aporo njgua kaika mine pami.

Paulo kawa kari ara panzi

¹¹ Ningu-nambwe wukale, nanen ngu njgua kala imâ imotu lâ njine, kala kawânja kari ara imâ pami. Nanja ilongu tu miki ma kamakâsa njana kapânja kalo-tawana tamâta sondo. Aku ilongu tu miki ma kaponu muli pa nanen ngu njgua, ku kamo tava ilo-kalo taitu nâ wa kapaveta kuku wisi-pisi ne mâsi wa. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni, ina tini-mwasa warika wa wisi-pisi warika wa, i tamwata ma imo kumi.

¹² Ara njana miki rârâni taitu-taitu ma katanjo nimi-nambwe mbaunzi, itogo kindi kalo-tawana tamâta uru taveta mine. ¹³ Maro Kindeni ne tamâta rârâni kawanzi kari ara imâ pami.

¹⁴ Maro Njalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imo ku miki rârâni, tava Maro Kindeni ne tini-mwasa wa Koroani Sapânja ne mâsi njana iveta kindi tamo ilonda kalonda taitu nâ.

GALESIA Pepa Paulo ingere panzi kalo-tawana tamâta simo Galesia tâno

Galesia nde tâno tonje Rom ikatona, aku Juda tamâta rârâ simo njinde. Paulo munja imo Galesia tâno itula pâri ara panzi mbwani rua (Pâri Tamâta 13:51, 18:23), kala kalo-tawana tamâta ngu pinde simo njinde. Andeta tamâta pinde simâ sipânga ku silele pâri ara ipânga kie tonje. Kinzi siporo tu mâsi njana taponu muli pa ngua tukunja kâ nde nzâla njana tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta Paulo ingere ngua njine panzi iporo kaika tu njana nenda kalo-tawana nâ, ande Maro Kindeni ikai kindi piti lâ kondoma ilo. Nenda vetâja ara ikura tu iveta kindi tamo sondu lâ Maro Kindeni nao, ande tia.

¹ Naŋa pâri-tamâta Paulo. Kinzi tamâta njalanjala njandai sipatea naŋa kala apânga pâri-tamâta nga, aku tamâta tonje njandai io naŋa njana alâ atula pâri ara nga. Yesu Kirisi anja Tama Maro Kindeni, inani kala munja ipaŋo Yesu lâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo, kinzi rua sipatea naŋa njana aveta wurâta njine. ² Naŋa amo taitu kunzi tamâta pinde uru siveta wurâta kuku naŋa, kala angere ngua lâ pepa njine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Galesia tâno.

³ Kinda Tamânda Maro Kindeni anja Maro Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami. ⁴ Yesu Kirisi iveta ikura Tamânda Maro Kindeni ne pateânga mine, kala ipile tamwata ne via ku imâte njana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Iveta mine njana iyaute kindi piti lâ tâno njine ne vetâja potomule. ⁵ Mine nde ara njana kindi ma tapanea Maro Kindeni tasuka i nja kâki ikura zo zo. Mao.

Pâri ara taitu nâ ikeno

⁶ Opopo, naŋa ilonju kura tia ndo njana miki nemi vetâja kâ! Munyani, Maro Kindeni isarâwa pami tu kakai Yesu Kirisi ne wisi-wisi njinde. Andeta miki walele nâ kapu mulimi papa i, aku kamandi njana kapaipa kuku pâri ara kie tonje. ⁷ Anja pâri ara njinde nde pâri ara mao, ande tia ndo. Taitu tamâta pinde siveta njana sizavaru ilomi kalomi. Kinzi situ silele Yesu Kirisi ne pâri ara njinde ipânga kaŋa tonje. ⁸ Andeta miki kalonjo nga; ambo maka warakama tâku samba ne anjelo tonje tâ ma katula pâri ara pami, andeta pâri ara njinde njandai rege-rege kuku pâri ara njinde maka nanayoni katula pami, ande naŋa ano pa Maro Kindeni tu i ma ikai tamâta iveta mine ku itambira ilâ yâa njalae ne mbâa ilo, ma imo njinde ku imo

nâ. ⁹ Maka munja kaporo ngua ndainani nâ, kala njine naŋa atu aporo ngua kaŋa taituni kilo. Tamâta pinde uru situla pâri ara tonje pa miki, andeta pâri ara njinde njandai rege-rege kuku pâri ara njinde munja miki kakai lâ. Mine kala naŋa ano pa Maro Kindeni tu i ma itambiranzi tamâta njinde silâ yâa njalae ne mbâa ilo, ma simo njinde ku simo nâ.

¹⁰ Naŋa njandai ilonju tu kinzi tamâta ma ilonzi ara pa naŋa nga. Naŋa ilonju tu Maro Kindeni nâ ma ilo ara pa naŋa. Aku naŋa uru aporo ngua mâru-mâru panzi tamâta, ande tia. Mao nâ, nia ndoyo naŋa uru aporo ngua mâru-mâru panzi tamâta. Andeta kalonjo nga; ambo vetâja njinde ma ikeno pa naŋa yo, ande naŋa ma akura tu amo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta mao, ande tia. Andeta apile vetâja njinde marumbu lâ.

Paulo parina njana munja ipânga imo pâri-tamâta

¹¹ Niŋu-nambwe wukale, naŋa ilonju tu miki ma kasama ngua njine sondu ndo; pâri ara njinde munja atula pami, ande tamâta nâ nenzi ngua, ande tia. ¹² Tamâta tonje njandai itula pâri ara njinde pa naŋa nga, aku tamâta tonje njandai ipanana naŋa njana nga. Yesu Kirisi tamwata itula pâri ara pa naŋa kala akai lâ.

¹³ Miki kalonjo naŋa parinânju lâ, njana vetâja rârâ munja aveta njinde. Miki kasama tu naŋa munga apono muli sondu ndo pa Juda nenzi mâsi wa ngua tukunja rârâni. Aku naŋa akai kazânga njalae panzi tamâta njinde kalonzi tawana Yesu, aku atogo njana azavarunzi kâ. ¹⁴ Naŋa munja amandi kaika ndo njana asuka timbuna nenzi vetâja rârâni kâki, aku apolenzi nawalânju Juda tamâta limoa rârâ njana apono muli pa vetâja njinde rârâni. ¹⁵ Taitu nia ndoyo, lâ zo njinde naŋa nana ipagugwana tia yo, ande Maro Kindeni ipatea naŋa lâ, aku njana i ne wisi-wisi kâ, ande isarawa naŋa tu ma apânga i ne pâri-tamâta. ¹⁶ Aku i ilo pateu tu ma itula tamwata natu Yesu Kirisi kilala pwataki pana, njana naŋa ma akura tu atula i natu parina panzi tamâta lâ tinikoa ngu. Aku lâ zo njinde Maro Kindeni itula Yesu Kirisi kilala pwataki pa naŋa, ande naŋa njandai alâ akasonanzi tamâta pinde tu ma sipananana njana pâri ara kâ. ¹⁷ Aku lâ zo njinde, naŋa njandai akâki alâ pa Jerusalem lawea njana aporo panzi tamâta njinde simunja pa naŋa njana simo pâri-tamâta. Lâ zo ndainani nâ, naŋa anjenge njana Jerusalem lawea aku amandi alâ pa nia bilimu tonje ikeno Arebia tâno. Aku muli nga ataulo alâ pa Damaskus lawea kilo.

¹⁸ Mbwera njato ilâ lâ, njinenja akâki alâ pa Jerusalem lawea njana aveta mete kuku Petero. Andeta naŋa amo sonjo tia; amo

ndaina kuku Petero ikura sânda rua nâ.¹⁹ Lâ zo njinde naŋa amo kuku Petero, ande naŋa aporo pa pâri-tamâta tonje, ande tia. Naporo pa Yamesi simbo nâ, ina nenda Maro Njalae Yesu tai.²⁰ Kala njine naŋa apaimi lâ Maro Kindeni nao tu ngua njine kala angere lâ pepa tini, ande njine mao kanaŋo.²¹ Naŋa amo kuku Petero lee marumbu lâ, njineŋga ataulo pa Siria tâno anja Silisia tâno kilo.²² Lâ zo njinde, kinzi kalo-tawana tamâta lâ Yesu Kirisi ne ngu njinde simo Judia tâno, ande kinzi njinde sizizâla njana naŋa naonngu.²³ Taitu siloŋo nawalanzi situ naŋa parinângu mine tu, “Tamâta njinde kala muŋga iveta kie saka-mao pa kinda, ande kala zo njine tamâtani ndaina uru itula pâri ara njine kinda uru kalonda tawana. Taitu muŋgani ikai wurâta njana izavaru pâri ara ndainani nâ.”²⁴ Kinzi siloŋo pâri njana vetâŋa rârâni njinde Maro Kindeni iveta pa naŋa, kala sipanea i njana.

2

Kinzi pâri-tamâta pinde sio ilonzi ilâ taitu kuku Paulo

¹ Naŋa amo lee, mbwera sanjao kanaŋo njana ilâ lâ. Njineŋga maka rua Banabas rua kakâki kalâ Jerusalem lawea kilo. Aku naŋa akai Titi iyoka kuma tona.

² Maro Kindeni tamwata itula pa naŋa mine tu naŋa ma alâ amo Jerusalem. Aku lâ zo naŋa amo Jerusalem, ande naŋa atula pâri ara panzi, pâri ara ndainani naŋa uru atula panzi tamâta simo lâ tinikoa ngu. Andeta naŋa ŋandai aporo ngua njinde lâ tamâta rârâ naonzi nga. Naŋa tiningu pwâka tu naŋeŋgu wurâta njana atula pâri ara kâ ma ipâŋga kaa nâ. Mine kala akainzi kalo-tawana tamâta mbâna-mbâna pinde kalâ pa nia njane, njineŋga aporo ngua panzi. Tamâta pinde uru siporo ngua njananzi kalo-tawana tamâta njinde mine tu, “Kinzi nde poe tamâta”.³ Titi imo kuku naŋa, aku i nde Grik tamwata, i Juda tamâta tia. Aku Yesu Kirisi ne kalo-tawana tamâta lanjeŋa pinde siporo kaika tu maka ma kave Titi karae, itogo Juda nenzi mâsi mine. Andeta maka kaveta mine tia.⁴ Kinzi kalo-tawana tamâta lanjeŋa njinde sipavea nâ ku simâ maka njinima. Kinzi sisama tu maka kaloma tawana Yesu Kirisi, aku kapile mâsi njana kapono muli pa Juda nenzi ngua tukuŋa kâ, kala ilonzi tu silea pa nema vetâŋa. Ngua tukuŋa njinde nde itogo nimbu tonje muŋga Yesu Kirisi ipalalana piti lâ tinima, andeta kinzi ilonzi tu ma sio nimbu njinde ilâ njana isusu maka kilo.⁵ Andeta maka ŋandai kasâu pa nenzi ngua njana kave Titi karae nga. Maka kamandi kaika, aku kapu nenzi ngua rârâni njinde ndue lâ. Maka tinima pwâka tu ngua tukuŋa sinja ma imâ ikai Yesu Kirisi

ne pâri ara nia. I ne pâri ara njinde nde mao kanaŋo, aku njine nde njana isuka miki ikura zo rârâni.

⁶ Lâ zo njinde maka kapasau kunzi tamâta mbâna-mbâna njinde, ande kinzi sisenje ngua tonje lâ nanenngu ngua, ande tia. Tamâta pinde uru siporo ngua njananzi tamâta mbâna-mbâna njinde mine tu, “Kinzi nde poe tamâta”. Andeta lâ naŋa warakângu nâ ilongu, ngua njinde nde kaa nâ, njana tu Maro Kindeni ilo njana tamâta njanzi kâ, ande tia.⁷ Kinzi tamâta mbâna-mbâna njinde ilonzi kalonzi ipânga tu Maro Kindeni wurâta ilua naŋa njana atula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ngu, itogo nanayoni i wurâta ilua Petero njana itula pâri ara panzi Juda tamâta mine. Mine kala nenzi ngua tia.⁸ Mao nâ, Maro Kindeni walo kaika ilua Petero njana ma imo pâri-tamâta panzi Juda tamâta. Aku mine nâ, Maro Kindeni tamwata ne walo kaika ilua naŋa njana amo pâri-tamâta panzi tinikoa ngu.⁹ Tamâta pinde uru siporo ngua njana Yamesi, Petero anja Yoane mine tu, “Kinzi nde poe tamâta”. Andeta lâ zo njana tamâta njato njinde ilonzi kalonzi ipânga tu Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa naŋa lâ, ande kinzi sitaŋo maka rua Banabas rua mbauma, aku sikaima togo ninzi-nambwe wukale mine. Njineŋga kinzi wa maka wa kao iloma kaloma ilâ taitu, aku kapa ngua mine tu maka ma katula pâri ara panzi tinikoa ngu, anja kinzi ma situla pâri ara panzi Juda ngu.¹⁰ Kinzi siporo ngua taitu nâ pa maka rua mine tu, “Maka iloma tu miki rua ma kagona mbumbu njana kalanzi nawalânda kalo-tawana tamâta simo sugorai lâ Jerusalem lawea, itogo miki rua muŋga kaveta mine.” Andeta nia ndoyo naŋa ilongu patea tu naŋa ma aveta vetâŋani ndaina.

Paulo itula Petero ne vetâŋa soki pwataki

¹¹ Andeta muli nga Petero imâ imo Antiok lawea ikura zo pinde, aku pa zo njinde naŋa amandi i tamwata nao aku ambita pâta kanaŋo, njana tu iveta vetâŋa soki ndo.¹² Mao nâ, nia ndoyo iveta vetâŋa ara njana isaŋona ika kâpwa kunzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ngu. Andeta muli nga, tamâta pinde lâ Yamesi ne ngu simâ sipânga lâ, njineŋga Petero itaulo pa Juda nenzi mâsi njana tininzi piti ndo njananzi tamâta lâ tinikoa ngu. I ne vetâŋa njinde nde duvi mine; iruru njananzi kalo-tawana tamâta ngu njinde uru sipaveta kuku Juda nenzi vetâŋa rârâni.¹³ Aku kinzi Juda ngu kalo-tawana tamâta rârâni kala sipono muli pa Petero ne vetâŋa lanjeŋa njinde. Njineŋga sisowe Banabas ilo kalo, ande kala iveta vetâŋa lanjeŋa ndainani nâ kunzi tona.

¹⁴ Naŋa amora tu kinzi ŋandai sipono muli sondo pa pâri ara ne ngua nga. Tia ku naŋa

amandi kinzi rârâni naonzi aku apai Petero tu, “Noko nde Juda tamwata, andeta kupile Juda nenzi vetânga ku kupaveta kuku tinikoa ngu nenzi vetânga. Mine nde njana sâ kâ nga noko kuporo kaika panzi tamâta lâ tinikoa ngu tu ma sipaveta kuku Juda nenzi vetânga, a?”

Ambo tamâta tonje kalo tawana Yesu, ande ipângga tamâta sondo ndo lâ Maro Kindeni nao

¹⁵ Njine nga naja apai Petero tu, “Kinda tinânda sipagugua kinda tapângga Juda laluna. Mine kala kinda njandai tamo tatogonzi ‘kiesaka tamwatanzi’ lâ tinikoa ngu. ¹⁶ Aku kinda tasama tu ambo tamâta tonje ikai wurâta njalae njana ipono muli pa Mose ne ngua tukuja, ande vetânga njinde ikura tu iveta i ipângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Ambo tamâta tonje kalo tawana Yesu Kirisi, ande i ne kalo-tawana njinde nâ ikura tu iveta i ipângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. Aku kinda kala mine nâ tao nenda kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi lâ, njana tu kinda tasama njine; nenda kalo-tawana njinde iveta kinda tapângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. Kinda tapile nzâla njana toka Mose ne ngua tukuja muli, njana tu nzâla njinde ikura tu iveta tamâta tonje ipângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo.

¹⁷ Kinda nenda kalo-tawana ikeno pa Kirisi, aku ilonda tu kalo-tawana njinde iveta kinda tapângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. Aku lâ zo njana kinda tapile nzâla njana toka Mose ne ngua tukuja muli, ande lâ ngua tukuja nao kinda tapângga tatogonzi kiesaka tamwatanzi lâ tinikoa ngu mine. Mine kala ma taporo mana; tiambo ma taporo tu ‘Kirisi tamwata ilo tu iveta kiesaka ipângga njalae’, tiya? Tia ndo kananjo!
¹⁸ Ambo naja ma apile nzâla njana ayoka Mose ne ngua tukuja muli, andeta muli nga naja ma apono muli pa nzâlani ndaina kilo, ande vetânga njinde ma itula pwataki tu naja nde kiesaka tamwatanju. ¹⁹ Njana tu Mose ne ngua tukuja io naja lâ nzâla njinde ilâ pa mateja kâ. Andeta naja ilongu tu aveta ikura Maro Kindeni ne pateanga mine, kala apile nzâla njinde marumbu lâ.

²⁰ Njinde itogo naja amâte lâ kâi popole tini kuku Kirisi. Taitu kala njine akai via wasaseki lâ. Naja munga akai poe pa warakangu nenju via, andeta kala njine Kirisi imo ilongu, aku uru ikai poe pa naja. Kala njine naja kalongu tawana Maro Kindeni Natu, inani tini mwasa ndo pa naja kala ipile tamwata ne via ku imâte njana ikai naja piti lâ kondoma ilo. Aku nanenju kalo-tawana njine uru igagati naja ilongu kalongu njana aveta vetânga ara lâ tâno kulu.

²¹ Naja tiningu pwâka tu aveta Maro Kindeni ne wisi-wisi ipângga itogo kekeleke kaa nâ mine. Kulonjo nga; ambo Mose ne ngua tukuja ikura njana iveta kinda tapângga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande Kirisi imâte koo tia nâ. Andeta tia.” Naja Paulo aporo ngua mine pa Petero.

3

Mâsi njana toka ngua tukuja muli kâ, anga mâsi njana kalonda tawana Yesu Kirisi kâ

¹ Miki Galesia tamâta ilomi kalomi sondo tia ndo! Tamâta ea iyaula nemi ilo-kalo, a? Naja munga atula Yesu parina pwataki pami lâ. Mine kala itogo miki warakami kamora Yesu itâra lâ kâi popole tini imâte.

² Naja atu akasonami kasonanga taitu nâ. Miki munga kaveta vetânga ndia njine nga Koroani Sapanga imâ ilomi, a? Tiambo miki kapaveta kuku ngua tukuja lâ, njine nga kakai Koroani Sapanga, tiya? Tia ndo! Miki kalonjo Yesu ne pâri ara aku kalomi tawana lâ, aku kalo-tawana njinde nâ ikai nzâla piti pa Koroani Sapanga tu imâ pami. ³ Miki nde kapa ndo! Nia ndoyo, lâ zo njinde nemi kalo-tawana ipângga wasaseki, ande Koroani Sapanga ne kaika uru isukami. Anga lâ zo njine miki katu warakami nemi kaika ikura tu isuka nemi via lâ tâno kulu, a? ⁴ Malia pinde nde imâ ipângga pami lâ; tiambo malia njinde isukami tia, a? Taitu nanenju moranga tu malia njinde nde isukami lâ. ⁵ Mao nâ, Maro Kindeni ne Koroani Sapanga ilua miki lâ, aku uru iveta mâsi kaika rârâ ipângga njinimi. Tiambo Maro Kindeni imora tu miki uru kapaveta kuku Mose ne ngua tukuja, aku njana duvi njinde kâ iveta kie ara njinde pami, tiya? Tia ndo! Miki kalonjo pâri ara aku kalomi tawana, aku njana duvi njinde kâ iveta mine pami.

⁶ Miki kalomi ngere sondo njana Abraham kâ. Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Abraham kalo tawana Maro Kindeni, aku njana i ne kalo-tawana njinde kâ, ande ipângga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.”

⁷ Mine nde kalonjo nga; tamâta ea kalonzi tawana Yesu Kirisi, kinzi njinde sipanga sitogo Abraham ne vâsa mao. ⁸ Nia ndoyo Maro Kindeni ilo pateu tu tamâta pinde lâ tinikoa ngu ma kalonzi tawana i, aku nenzi kalo-tawana njinde ma ivetanzi sipanga tamâta sondo lâ i nao. Mine kala nanayoni Maro Kindeni itula pâri ara pa Abraham mine tu,

“Noko kalo tawana naja lâ, aku njana duvi njinde kâ naja ma aveta kenju ara ndo panzi tamâta rârâni simo tâno ndoni.”

⁹ Mine nde Maro Kindeni iveta kie ara nâ panzi tamâta ea kalonzi tawana i, itogo

munğa iveta pa Abraham, ina tamâta njana kalo-tawana mao kâ.

¹⁰ Taitu tamâta ea ilonzi tu nzâla njana soka Mose ne njua tukuņa muli nde nzâla njana sipânga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande Maro Kindeni ma izavarunzi tamâta njinde. Njana tu i kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Mose injgere njua tukuņa lâ pepa tini ikeno lâ. Ambo tamâta tonje njandai ipaveta mao kuku njua tukuņa njinde rârâni taitu-taitu ikura zo rârâni, ande Maro Kindeni ma izavaru tamâta njinde.”

¹¹ Aku Maro Kindeni kawa njua tonje kala ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta ea kalonzi tawana Maro Kindeni, ande kinzi tamâta njinde simo ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao, aku sikai via mao.”

Njua njinde itula pwataki pa kindi tu ambo tamâta tonje itu ipono muli pa Mose ne njua tukuņa, ande i ne vetâņa njinde ikura tu iveta i ipânga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia. ¹² Njana tu mâsi njana tapono muli pa Mose ne njua tukuņa kâ, ande ikeno piti ndo njana kalo-tawana ne mâsi. Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea uru ipono muli mao pa njua tukuņa rârâni ikura zo rârâni, ande tamâta njinde ma ikai via mao.” Andeta tamâta tonje ikura tu iveta mine, ande tia.

¹³ Andeta Kirisi ikai kindi niânda, aku Maro Kindeni izavaru i ndo lâ. Vetâņa njinde ne duvi nde mine; Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Maro Kindeni ma izavaru tamâta ea itâra lâ kâi popole tini”. Aku njana Kirisi ne vetâņa njinde kâ, ande iyaute kindi piti lâ njua tukuņa ne zavaruņa. ¹⁴ Muņgani Maro Kindeni ipa njua kuku Abraham tu i ma iveta vetâņa ara tonje. Aku Yesu Kirisi ne mateņa ikai nzâla piti panzi tamâta lâ tinikoa ngu njana vetâņa ara njinde ma ilâ pa kinzi tona. Mine kala njana nenda kalo-tawana kâ, ande kindi takura tu takai Koroani Sapâņa lâ ilonda, ikura Maro Kindeni ne njua pâņa mine.

Mose ne njua tukuņa njandai isoki njua pâņa Maro Kindeni iveta kuku Abraham njinde piti nga

¹⁵ Niņgu-nambwe wukale, kala njine naja ma aporo njua njana kindi tamâta nenda mâsi tonje. Ambo tamâta rua ma singere njua lâ pepa tini njana vetâņa tonje ilonzi pateo tu ma siveta, ande nenzi njua njinde ipânga itogo njua pâņa kaika mwasina, aku tamâta tonje ikura tu itoto nenzi njua njinde tâku isenġe njua tonje ilâ kuku njua njinde tâ, ande tia. ¹⁶ Nanayoni, Maro Kindeni ipa njua kuku Abraham tava i ne vâsa, njana i ma muli iveta kie ara panzi. Maro Kindeni ne njua pâņa njinde nde ikeno lâ pepa tini

tamora lâ. Maro Kindeni ipai Abraham mine tu, “Naja ma aveta keņgu ara papa noko ne vâsa.” I njandai iporo tu, “Naja ma aveta keņgu ara panzi noko ne vâsa kinzi”, ande tia. Mine kala kindi tasama tu Maro Kindeni njandai iporo njananzi tamâta rârâ njga. Iporo njana tamâta taitu nâ, ina kala Kirisi.

¹⁷ Nanenġu njua njine ne duvi ande mine; nia ndoyo Maro Kindeni ipa njua ndainani nâ kuku Abraham. Simo lee, aku mbw-era 430 ilâ lâ, njinenġa Maro Kindeni itula njua tukuņa pa Mose. Njua tukuņa nde ipânga muli, taitu tukuņa njinde ikura njana itoto Maro Kindeni ne njua pâņa muņġâņa njinde ku iveta ipânga kaa nâ, ande ikura tia. ¹⁸ Ambo mâsi njana tapono muli pa tukuņa kâ ikura tu igagati Maro Kindeni njana iveta kie ara pa kindi, ande i ne njua pâņa muņġâņa njinde nde ipânga itogo kelekele kaa nâ. Andeta tia. Kindi tasama tu Maro Kindeni muņgani ipa njua tu ma iveta kie ara pa Abraham, aku njana i ne njua pâņa njinde nâ, ande iveta vetâņa ndainani papa i.

¹⁹ Ambo mine, ande Maro Kindeni itula njua tukuņa pa Mose njana duvi mana, a? Njinde nde duvi mine; Maro Kindeni ilo tu tamâta rârâni ma sisama sondo tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi. Mine kala iveta ne njua pâņa muņga lâ, njinenġa itula tukuņa pa Mose tona njana i ma itula panzi tamâta. I ipatea tu kinzi Juda tamâta ma sipono muli pa tukuņa njinde lee, ikura lâ zo njinde Abraham ne Vâsa ma imâ ipânga, inani kala tamâta njinde Maro Kindeni ne njua pâņa iporo njana. Taitu kalonġo njga; Maro Kindeni tamwata njandai itula tukuņa njinde panzi tamâta njga. Itula njinde panzi anġelo, njinenġa kinzi kala situla papa kuleņa tamâta Mose. ²⁰ Andeta Maro Kindeni ne njua pâņa nde kelekele njalae tina, ipole ne njua tukuņa, njana tu Maro Kindeni tamwata iveta njua pâņa njinde kuku Abraham. Tamâta tonje ikai njua njinde ku ilâ itula pa Abraham, ande tia.

Njua tukuņa ne wurâta nde njana ikai kindi talâ pa Kirisi

²¹ Mine kala Mose ne njua tukuņa uru ikai kazâņa pa Maro Kindeni ne njua pâņa rârâni, tiya? Tia ndo kanaanjo! Ambo Maro Kindeni muņga itu tukuņa kie tonje panzi tamâta, aku tukuņa njinde ikura tu via mao ilanzi, ande tamâta ea sipono muli pa tukuņa njinde ma sipâņġa ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ²² Andeta tia. Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kiesaka nde itogo wâlo kaika mine ilintanzi tamâta rârâni marumbu lâ.” Mine kala Maro Kindeni iveta kie ara panzi tamâta njinde uru kalonzi tawana Yesu Kirisi, ikura muņga ipa njua tu ma iveta mine.

²³ Munḡani, lâ zo ḡinde nzâla ipânḡa tia yo ḡana kinda takura tu kalonda tawana Yesu Kirisi, ande Mose ne ḡgua tukuḡa ipa wâlo kaika lâ tininda. Kinda tamo mine lee, ikura lâ zo ḡinde kalo-tawana ne nzâla ipânḡa nia yo lâ. ²⁴ Mine kala ḡgua tukuḡa imo itogo nenda koipu munḡânḡa mwasina, aku ne wurâta nde ḡana ikai kinda talâ pa Kirisi. Mine kala ḡana nenda kalo tawana kâ, ande kinda tapânḡa tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao.

²⁵ Anḡa lâ zo ḡine, ande ḡgua tukuḡa imo nenda koipu kilo, ande tia, ḡana tu kalo-tawana ne nzâla nde imâ ipânḡa lâ.

Kinda nenda kalo-tawana iveta kinda tapânḡa Maro Kindeni natu wukale

²⁶ Miki kalomi tawana Yesu Kirisi, aku ḡana kalo-tawana ḡinde kâ Maro Kindeni iveta miki rârâni kapânḡa i natu wukale lâ. ²⁷ Munḡa, lâ zo ḡinde miki kakai lââ-liliḡa, ande miki kapaipa lâ taitu kuku Kirisi. Kala ḡine Kirisi kilala itura miki ndo lâ, itogo nemi pasawaḡa mwasina. ²⁸ Mine kala miki Juda tamâta wa miki tamâta lâ tinikoa ḡgu wa; miki tamâta uru kaveta wurâta koa tia nâ wa miki tamâta kamo ara wa; miki tamâne wa miki taine wa; miki rârâni kaloḡo ḡga. Lâ Maro Kindeni nao, ande miki rârâni kamo rege-rege nâ, ḡana tu miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, kala kamo ḡgu taitu. ²⁹ Miki kamo Yesu Kirisi ne ḡgu. Mine kala miki kamo Abraham ne vâsa tona, aku Maro Kindeni ma iveta kie ara ndainani nâ pa miki, ikura munḡa ipa ḡgua tu ma iveta pa Abraham mine.

4

Yesu Kirisi ipalalana ḡgua tukuḡa ne nimbu piti lâ tininda

¹ Miki kalomi ḡgere ḡnanzi lâlu kiri-kiri. Muli ḡga lâlu ḡinde ma sikai tamanzi nenzi tâno wa kelekele ndoni. Andeta lâ zo ḡana kinzi simo lâlu kiri-kiri yo, ande kinzi simo rege-rege nâ kunzi tamanzi nenzi wurâta tamâta, kinzi ḡinde uru siveta wurâta koa tia nâ. ² Tamâta pinde uru sikai poe panzi lâlu kiri-kiri ḡinde, aku uru sikatona nenzi kelekele tona. Kinzi siveta mine lee, ikura lâ zo ndia tamanzi sipatea tu natunzi ḡinde ma sikai nenzi kelekele rârâni ḡinde. ³ Aku kinda kala tamo mine nâ. Munḡa, lâ zo ḡinde tamo tatogonzi lâlu kiri-kiri mine, ande ḡgua tukuḡa kiri-kiri ḡana tâno ḡine ne vetânḡa kaa kaa nâ uru ikai poe kaika pa kinda.

⁴ Kinda tamo mine lee, ḡineḡga zo ipânḡa lâ, ikura Maro Kindeni ne pateânḡa mine. Aku lâ zoni ndaina, Maro Kindeni isupwa i tamwata Natu indue imâ imo tâno kulu. Ipânḡa tamâta mao, aku uru imo Mose ne ḡgua tukuḡa kalo. ⁵ I imâ ḡana ipalalana ḡgua tukuḡa ne nimbu piti lâ tamâta tininzi, ḡana

kinda rârâni ma tapânḡa tamo Maro Kindeni natu wukale.

⁶ Maro Kindeni isupwa i Natu ne Koroani imâ imo ilonda lâ, aku vetânḡa ḡinde itula pwataki tu miki kamo Maro Kindeni natu wukale. Aku Koroani Sapâḡa ḡinde uru ipanḡo ilonda kalonda kala tata pa Maro Kindeni tu, “Mama, Mama”. ⁷ Mine kala ḡgua tukuḡa ma ikai poe kaika pa miki kilo, ande tia. Miki taitu-taitu kamo Maro Kindeni natu wukale. Mao nâ, miki nde Maro Kindeni natu wukale. Mine kala Maro Kindeni ma iveta kie ara pa miki taitu-taitu, itogo munḡa ipa ḡgua tu ma iveta panzi i natu wukale mine.

Paulo kalo loko ḡalae ḡnanzi Galesia kalo-tawana tamâta

⁸ Munḡa, miki ḡndai kasama Maro Kindeni kilala sondo ḡga. Mine kala lâ zo munḡânḡa ḡinde miki kamo tamâta ḡana kaveta wurâta koa tia nâ panzi maro pinde. Andeta maro ḡinde nde maro lanḡeḡa nâ. ⁹ Taitu kala ḡine miki kapaipa kuku Maro Kindeni marumbu lâ. Andeta nanenḡu ḡgua ḡine nde sondo tia, ḡana tu Maro Kindeni ipaipa kuku miki. Mine nde ḡana sâ kâ ḡga miki ilomi tu kaponu muli kilo papa ḡgua tukuḡa kiri-kiri ḡana tâno ḡine ne vetânḡa kaa kaa, a? ḡana sâ kâ ḡga ilomi tu kelekele sugorai ma ikai poe kaika pami kilo, a? ¹⁰ Opopo, miki uru kapaveta kuku Juda nenzi ḡgua tukuḡa kiri-kiri ḡana zo sapânḡa kie-kie wa kânḡa-nuḡa ne zo kie-kie wa, aku miki katu vetânḡa mine ma ivetami kapânḡa tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. ¹¹ Nanḡa kaloḡu loko ḡalae tina ḡana miki kâ! Tiambo nanenḡu wurâta rârâni munḡa aveta ḡana avilami kâ nde ilâ kaa nâ, a?

¹² Ningunambwe wukale, munḡa, lâ zo ḡinde nanḡa amo kumi, ande miki wa nanḡa wa kalonda tawana tu ḡgua tukuḡa ḡndai ikura tu iveta kinda tapânḡa tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. Nanḡa amo pami tu miki ma kakai ḡgua tukuḡa ne wâlo piti lâ tinimi kilo, ḡana miki ma kamo ara, itogo nanḡa uru amo mine. Munḡa, miki ḡndai kaveta vetânḡa soki tonge papa nanḡa ḡga. ¹³ Kalomi ḡgere sondo ḡga; nia ndoyo, nanḡa amo kuku miki tia yo. ḡineḡga pukoḡa ikai nanḡa, aku pukoḡa ḡinde ikai nzâla piti pana tu ma amâ atula pâri ara pami. ¹⁴ Lâ zo ḡinde, nanenḡu pukoḡa ḡinde iveta malia ḡalae ndo pami. Taitu miki ḡndai kapu mulimi papa nanḡa ḡga, aku miki ḡndai kasoki nanḡa ḡga. Miki kaveta vetânḡa ara ndo pana, itogo vetânḡa ndia miki ma kaveta pa Maro Kindeni ne anḡelo tonge tâku Kirisi tamwata tâku.

¹⁵ Lâ zo ḡinde, ande miki uru ilomi ara ku kamo kandeka nâ. Anḡa lâ zo ḡine, ande nemi ndekânḡa ḡinde ikeno ndia, a? Nanḡa aporo ḡgua mao kanaanḡo; munḡa, lâ zo ḡinde

naŋa amo kumi, ande miki ilomi ŋalae ndo tu kavila naŋa. Mine kala, ambo miki ma kakura tu kapasiki matami piti kalua naŋa ŋana ivilana kâ, ande miki ma kaveta mine nâ. ¹⁶ Mana mana, a? Naŋa uru atula ŋgua mao nâ pami, aku ŋana duvi ŋinde kâ miki katu naŋa nde nemi kazâŋa tamâta, a?

¹⁷ Miki kaloŋo ŋga. Tamâta pinde uru sikai wurâta kaika ŋana siporo ŋgua kaja mona-mona pami ŋana sisowe ilomi kalomi kâ. Taitu kinzi ilonzi tu sivila miki, ande tia ndo. Ilonzi tu miki ma kapu mulimi pa naŋa, aku kaponu muli pa nenzi ŋgua. ¹⁸ Ambo tamâta tonje itu ivila miki sondo, aku ŋana duvi ŋinde kâ ikai wurâta ŋana isowe ilomi kalomi kâ, ande ŋinde ara. Mao nâ, ambo naŋa amo kuku miki tâku amo malawae ŋanami tâ, ande vetâŋa kie mine nde ara ndo.

¹⁹ Naŋa natuŋgu wukale, naŋa ilonju malia ndo ŋanami kilo, itogo taine ilo malia lâ paguŋuŋa ne zo. Naŋa ma amo mine lee, ikura lâ zo ndia nemi kalo-tawana ma ilâ sondo ndo pa Kirisi. ²⁰ Naŋa ilonju ŋalae tu amâ amo kumi. Ambo naŋa ma amo kumi, ande naŋa ma aporo ŋgua mwasa nâ pami. Oyae, naŋa kaloŋgu loko ŋanami!

Hagar kuku Sara rua parinanzi

²¹ Miki tamâta pinde ilomi tu kamo Mose ne ŋgua tukuŋa kalo. Ayo, miki tamâta ŋinde kaloŋo nanenŋu ŋgua ŋine sondo ŋga. Tiambo miki kazizâla tâ ŋana ŋgua tukuŋa ne duvi, a? ²² Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu Abraham ipulianzi natu tamâne rua sipâŋga. I kaiwa tonje, i ŋa mine Hagar, ande imo Abraham ne wurâta taine kaa nâ. Hagar ipagugua natu tamâne tonje ipâŋga, i ŋa mine Ismael. Anŋa Abraham kaiwa mao, i ŋa mine Sara, ande i ŋandai taine ŋana iveta wurâta koa tia nâ. Sara kala ipagugua natu tamâne tonje ipâŋga, i ŋa mine Isaka. ²³ Wurâta taine kaa nâ ŋinde natu nde ipâŋga lâ vetâŋa kie taituni itogo kinda tamâta uru tapulianzi natunda mine. Anŋa Abraham kaiwa mao ŋinde natu nde ipâŋga lâ vetâŋa kie tonje; Maro Kindeni muŋgani ipa ŋgua kuku Abraham tu natu ŋinde ma ipâŋga, kala ŋgua pâŋa ŋinde ipâŋga kanaanjo.

²⁴ Kala ŋine naŋa ma atambira ŋgua lâ taine rua ŋinde tininzi. Kinzi rua nde sitogo ŋgua pâŋa rua. Hagar nde itogo ŋgua pâŋa sinŋa ŋinde Mose ikai lâ Sinai tuu kulu, aku i natu wukale simo Mose ne ŋgua tukuŋa kalo. ²⁵ Hagar nde itogo Sinai Tuu, tuu ŋinde imandi lâ Arebia tâno. Aku mine nâ, lâ zo ŋine, ande Hagar itogo Jerusalem lawea tona, ŋana tu Mose ne tukuŋa uru ikai poe kaika panzi tamâta simo Jerusalem lawea ŋinde tona. ²⁶ Andeta Jerusalem lawea mao nde Maro Kindeni ne lawea ikeno âta ŋinde,

aku kelekele tonje ŋana ikai poe kaika panzi tamâta simo lawea ŋinde, ande tia. Lawea ŋinde nde itogo kinda tinânda mwasa. ²⁷ Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Noko taine niŋga, noko kundeka! Noko taine niŋga ŋai, nokoni ŋandai kusama paguŋuŋa ne nâna, ande noko kusunŋa kawa kâki tava ndekâŋa nâ! ŋana tu muŋga noko kaiwa tamâne ipileno ku ilâ lâ, andeta noko ma kupaguguanzi natu rârâ, aku kambwanjenzi ma ipole taine ŋinde natu kambwanjenzi, ina kala kaiwa tamâne imo kuku yo.”

²⁸ Niŋgu-nambwe wukale, miki kamo katogo Isaka mine, ŋana tu Maro Kindeni muŋga ipa ŋgua tu miki ma kamo i natu wukale. ²⁹ Muŋga, ande Abraham natu Ismael, ina kala ipâŋga itogo natunda uru sipâŋga mine, ande ikai kazâŋa papa Abraham natu Isaka, ina kala Koroani Sapâŋa ne walo iveta ipâŋga lâ. Aku lâ zo ŋine, ande kinda kala tamora vetâŋa mine nâ. ³⁰ Miki kalomi ŋgere sondo ŋana Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini. Muŋga, ŋgua imâ pa Abraham mine tu, “Kusoki wurâta taine kaa nâ ŋinde tava i natu silâ. Wurâta taine natu ikura ŋana ikai tama ne kelekele pinde, itogo i kaiwa mao ŋinde natu ma muli ikai, ande tia.” ³¹ Mine nde niŋgu-nambwe wukale, kinda tasama tu kinda ŋandai tatogonzi wurâta taine kaa nâ ŋinde natu wukale ŋga. Kinda tatogonzi Abraham kaiwa mao ŋinde natu wukale.

5

Kinda ma tamo piti ndo ŋana ŋgua tukuŋa ne nimbu

¹ Kirisi ilo tu kinda ma tamo tininda soo nâ. Mine kala ipalalana ŋgua tukuŋa ne nimbu piti lâ tininda marumbu lâ. Ayo, miki kamandi kaika, aku kapu mulimi panzi tamâta ea ilonzi tu Mose ne ŋgua tukuŋa ma ikai poe kaika pami kilo!

² Miki kaloŋo sondo ŋga. Naŋa Paulo warakâŋgu apaimi tu ambo miki ilomi tu karae-veŋa ne mâsi ma ivetami kapâŋga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, aku ŋana duvi ŋinde kâ miki ma kasâu panzi Juda tamâta tu ma sive karaemi, ande Kirisi ne mateŋa ma ikura ŋana ivilami tia ku tia ndo. ³ Naŋa aporo ŋgua kaika pami kilo mine; tamâta ea isâu panzi Juda tamâta tu ma sive i karae, ande tamâta ŋinde imo ŋgua tukuŋa ndoni kalo. ⁴ Miki tamâta ea uru kapaveta kuku Mose ne tukuŋa, aku ŋana nemi vetâŋa ŋinde kâ miki katu ma kapâŋga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande miki tamâta ŋinde kapatâpa warakami piti ndo lâ ŋana Kirisi kâ, kala kapu mulimi pa Maro Kindeni ne wisi-wisi marumbu lâ.

⁵ Anja maka kaloma tawana Kirisi, aku Koroani Sapâña uru isukama ñana kao tinima ñana zo muli kâ, lâ zo ñinde Maro Kindeni ma iporo tu maka kamo iloma mbâra-mbâra lâ i nao. ⁶ Tamâta ea kinzi sipaiva kuku Yesu Kirisi lâ, kinzi ñinde sisama mine; lâ Maro Kindeni nao, ambo tamâta tonje ikai karae-veña ne mâsi lâ tini tâku tia tâku, ande ñinde nde kelekele kaa nâ. Taitu kalonjo ñga; ambo tamâta tonje kalo tawana Kirisi, aku ne kalo-tawana ñinde igagati i ñana tini mwasa ndo panzi i tini pinde, ande vetâña taituni ñinde nde vetâña mao.

⁷ Muñga miki uru kao nemi kalo-tawana ilâ sono ndo pa Kirisi. Anja tamâta ea ipono nzalami, kala kapu mulimi pa Maro Kindeni ne ñgua mao kâ, a? ⁸ Vetâña mine ñandai iyoka pa Maro Kindeni imâ ñga, ñana tu Maro Kindeni uru isarâwa pami tu kalâ kamo kuku i. ⁹ Miki kalomi ñgere sono ñga. “Yisi tini mwata ikura ñana ipundia puroña ndoni.” * ¹⁰ Andeta Maro Nalae ipu tini kaika pa naña, kala kalonjo tawana tu miki ma koka muliñgu, aku ma kapu mulimi pa karae-veña ne mâsi. Tamâta ea itu iyaula ilomi kalomi ñana kelekele ñinde kâ, ande naña asama tia. Taitu naña asama tu Maro Kindeni ma ipare nia pa tamâta ñinde. ¹¹ Ningu-nambwe wukale, tamâta pinde silâñe ku siporo tu naña uru atu ñgua kaika panzi tamâta ñana ma sikai karae-veña ne mâsi lâ tininzi. Andeta kalonjo ñga; ambo naña ma aporo ñgua kaña mine, ande kinzi juda tamâta ma sikai kazâña pa naña tia. Ambo naña ma asâu ñana karae-veña ne mâsi kâ, ande kinzi juda tamâta ma wisinzi nâna kilo ñana ñgua ñana Yesu ne matenja lâ kâi popole tini kâ, ande ma tia. Andeta naña ñandai asâu ñana mâsi ñinde ñga. ¹² Kinzi tamâta ñinde uru sizavaru ilomi kalomi. Mine nde ikeno pa kinzi warakanzi; ambo situ sipaive warakanzi karaenzi, ande ara ñana ma sipaive karaenzi ndoni!

¹³ Ningu-nambwe wukale, miki kalonjo ñga. Maro Kindeni muñgani ipateami ñana ma kamo piti ndo ñana ñgua tukuña ne nimbu kâ. Taitu miki ma ilomi mine tu, “Ara, mine nde maka ma kapaveta kuku ilo-kalo siñga ne vetâña kilo”, mine ndimo. Ara ñana miki taitu-taitu ma kao ilomi ndo ilâ panzi kalo-tawana tamâta, aku kaveta vetâña ara nâ panzi ñana isukanzi kâ. ¹⁴ Ñgua tukuña taituni nâ inzuku Mose ne ñgua tukuña rârâni. Ñgua tukuña ñinde nde mine; “Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine”. ¹⁵ Miki kapakatonã sono nga! Miki uru kapambita wa kakai kazâña potomule lâ warakami ñginimi, itogo ngoa ngoi uru siveta mine.

Ambo miki ma kapile mâsi ñinde tia, ande ma kapayaula warakami ndo lâ.

Koroani Sapâña ne vetâña, anja ilo-kalo siñga ne vetâña

¹⁶ Naña apaimi tu ambo miki ma kapaveta kuku vetâña ndia Koroani Sapâña itula pami ikura zo zo, ande miki ma kakura ñana kapaveta kuku ilo-kalo siñga ne vetâña potomule, ande tia.

¹⁷ Kinda tasama tu ilo-kalo siñga uru ikai kazâña pa Koroani Sapâña, aku Koroani Sapâña kala uru ikai kazâña pa ilo-kalo siñga mine nâ. Kinzi rua uru sipara ku simo nâ. Mine kala vetâña ndia miki ilomi pateã tu kaveta, ande miki kakura ñana kaveta vetâña ñinde, ande tia. ¹⁸ Andeta kalonjo ñga; ambo Koroani Sapâña uru ikai poe pami, ande ñgua tukuña ne wurâta ikeno ñana ikai poe pami, ande tia. ¹⁹ Miki kasama lâ ñana ilo-kalo siñga ne vetâña kâ. Ilo-kalo ñinde uru igagatinzi tamâta ñana siveta vetâña potomule kie-kie mine; vetâña ñana sipalulua tininzi potomule kâ, anja vetâña sakamao kie-kie, ²⁰ anja vetâña ñana sipaneanzi maro lanjeña kâ, anja vetâña ñana siveta nzâmbẽ sakamao kie-kie kâ, anja vetâña ñana sikai kazâña panzi tininzi pinde kâ, anja vetâña ñana sipawa ñgua kâ, anja vetâña ñana sipadâda kâ, anja vetâña ñana wisinzi nâna kâ, anja vetâña ñana sipasuka warakanzi tininzi kâ, anja vetâña ñana sipwa pwapwataki kâ, ²¹ anja vetâña ñana ilonzi yosi kâ, anja vetâña ñana sinu lâã kaika ku sidauda kâ, anja vetâña ñana sitara kawanzi pakâe-pakâe potomule kâ, anja vetâña kie-kie mine. Muñga naña aporo ñgua pami, kala ñga aporo ñgua kaña ñainani kilo; tamâta ea kinzi uru siveta vetâña kie mine, ande kinzi tamâta ñinde ma sikura tu simo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande tia.

²² Taitu Koroani Sapâña uru iveta ilo-kalo ara tava vetâña ara ipâñga lâ ilonda kalonda. Ñinde itogo Koroani Sapâña ipula kanaño ipâñga lâ kinda nenda via mwasina. Vetâña arara ñinde, ande mine; vetâña ñana tininda mwasa ndo panzi tininda pinde kâ, anja vetâña ñana ndekâña kâ, anja vetâña ñana wisinda nâna walele tia kâ, anja vetâña ñana kalonda sukâña ñananzi tamâta kâ, anja vetâña ñana taveta kenda ara panzi tamâta kâ, anja vetâña ñana taveta ikura nenda ñgua pãña mine kâ, ²³ anja vetâña ñana tamo mwasa nâ kunzi tamâta kâ, anja vetâña ñana tapu mulinda pa vetâña potomule kie-kie kâ. Ñgua tukuña tonje indi kaika ñana vetâña kie mine, ande tia. ²⁴ Tamâta ea kinzi kalonzi tawana Yesu Kirisi, kinzi ñinde rârâni sipile ilo-kalo siñga ñinde marumbu lâ. Ñinde itogo

* 5:9: Ñgua siãña ñine nde duvi mine; tamâta taitu nâ ne vetâña soki ikura ñana iyaula tamâta rârã ilonzi kalonzi.

kinzi sipu ilo-kalo singa njinde lâ kâi popole tini imâte lâ. ²⁵ Koroani Sapâña via mao ilua kindâ lâ. Mine nde ara njana kindâ ma taponu muli pa vetâña ndia Koroani Sapâña ipatea pa kindâ. ²⁶ Kindâ ma tapasuka warakânda tininda ndimo. Aku kindâ ma taveta vetâña pinde panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta njana iveta wisinzi nâna kâ, mine ndimo. Aku kindâ ma tapadâda ndimo.

6

Kinda ma taveta vetâña ara nâ panzi tamâta

¹ Andeta ninju-nambwe wukale, miki kalonjo nga; ambo miki kasama tu nawalami kalo-tawana tamâta tonje iveta kiesaka, ande ara njana miki tamâta ea Koroani Sapâña uru ikai poe pami njinde ma naomi mwasa nâ kavila tamâta njinde njana katu ne vetâña sakamao njinde sondu kâ. Taitu miki warakami taitu-taitu ma kapakatona sondu ndo. Tia ma Sadana ikai samâña pami, aku miki kala ma kaveta kiesaka tona. ² Ara njana miki ma kavilanzî nimi-nambwe kalo-tawana tamâta njana sikale nenzi malia kâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande nemi vetâña njinde ma iyoke Kirisi ne tukuña. ³ Ambo tamâta kaa tonje ipasuka tamwata tini, ande tamâta njinde ipalâñe nâ. ⁴ Ara njana kindâ taitu-taitu ma talea sondu pa warakânda nenda vetâña. Ambo tamâta tonje ne vetâña nde ara, ande i ma ikura tu indeka njana i tamwata nâ ne vetâña. Andeta wurâta ikeno pa kindâ njana talea pa tamâta tonje ne vetâña, ande tia, ⁵ njana tu wurâta ikeno pa kindâ rârânî taitu-taitu njana tapakatona warakânda nenda vetâña.

⁶ Ambo tamâta tonje uru ipanananzî njgu pinde njana Maro Kindeni kawa njua, ande njgu njinde ma sivila nenzi pananâña njinde, aku ma kelekele ara pinde silua.

⁷ Miki ma kapalâñe warakami ndimo. Tamâta tonje ikura njana ikai lanjeña pa Maro Kindeni tia ndo. Kaniña vâsa ndia noko kupau lâ tâno ilo, ande tâno njinde ma ipulia kaniña ndainani nâ. ⁸ Aku mine nâ, tamâta ea kinzi uru tininzi mwasa pa ilo-kalo singa kala soka muli, ande njinde itogo kinzi sipau vetâña kiesaka lâ ilonzi kalonzi, aku muli njga vetâña njinde ma io kanaño sakamao, aku kinzi tamâta njinde ma sipayaula ndo. Anja tamâta ea kinzi uru tininzi mwasa pa vetâña ara ndia Koroani Sapâña ilo papa, ande njinde itogo Koroani Sapâña io kanaño ara ndo lâ ilonzi kalonzi. Kanaño ara njinde nde via mao, njana ma simo vianzi mine ku simo nâ. ⁹ Mine kala kindâ ma takai wulitia njana taveta vetâña ara kâ ndimo. Ambo kindâ ma tamandî kaika njana taveta vetâña ara kâ, ande muli, lâ zo ndia Maro Kindeni ipatea lâ, ande kindâ ma takai vetâña ara

njinde ne kulu, itogo takai kâpwa lâ tâno ilo mine.

¹⁰ Mine kala lâ zo ndia kindâ takura tu taveta vetâña ara pinde panzi tininda pinde, ande ara njana ma taveta mine nâ. Ambo kindâ ma taveta vetâña ara mine panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta, ande njinde ma ara ndo.

Paulo indeka njana Kirisi ne mateña lâ kâi popole tini

¹¹ Kala njine nanja Paulo warakâñgu mbaunju anjgere njua njaina lâ pepa tini imâ pami. Aku miki kamora nanenju njgerenja mâsi njine ipânja njalae.

¹² Miki kalonjo njga. Kalo-tawana tamâta lanjeña pinde ilonzi tu ma simo tamâta ara ndo lâ Juda tamâta njalanala naonzi. Mine kala kinzi uru siporo njua kaika pami tu miki ma kakai karae-veña ne mâsi lâ tinimi. Kinzi nenzi vetâña njinde ne duvi nde mine; ambo kinzi ma situla njua tu, “Yesu ne mateña lâ kâi popole tini iveta kindâ tapânja tamâta sondu lâ Maro Kindeni nao”, ande kinzi Juda tamâta njalanala ma sikai kazâña panzi. Aku tininzi pwâka tu kazâña mine ma ipânja panzi. ¹³ Kinzi kalo-tawana tamâta lanjeña njinde warakanzi njandai sipaveta sondu kuku Juda nenzi njua tukuña nga, andeta ilonzi tu miki ma kakai karae-veña ne mâsi lâ tinimi. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi ma sikura njana sipasuka warakanzi tininzi.

¹⁴ Anja nanja ma apandekâna warakâñgu, ande tia, aku ma apanea tamâta tonje wa vetâña tonje, ande tia ndo. Nanja ma andekana ku apanea nenda Maro Yesu Kirisi simbo nâ njana i ne mateña lâ kâi popole tini. Nanja kalonju tawana i, aku njana duvi njinde kâ apu mulingu pa tâno njine ne ilo-kalo wa vetâña marumbu lâ, aku tâno njine ne kelekele ikura tu ilele ilongu kalonju kilo, ande tia. ¹⁵ Ambo tamâta tonje ma ikai karae-veña ne mâsi lâ tini tâku tia tâku, ande njine nde kelekele kaa nâ. Taitu miki kalonjo njga; ambo Maro Kindeni ma ilele tamâta tonje ilo kalo, kala ipânja itogo tamâta wasaseki ndo, ande vetâña mine nâ nde kelekele mao.

¹⁶ Maro Kindeni ne kalo-sukâña tava ne wisi-pisi imo kunzi tamâta ea sipono muli pa nanenju njua njine. Kinzi tamâta njinde nde simo Maro Kindeni ne njgu mao.

¹⁷ Nanja tininju pwâka ndo tu tamâta tonje ma malia ilua nanja kilo. Tamâta pinde munja sikai kazâña pa nanja, ande kala nzimba nia kie-kie nde ikeno tininju. Aku nzimba nia njinde itula pwataki tu nanja amo Yesu ne wurâta tamâta mao.

¹⁸ Ninju-nambwe wukale, nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imo kuku miki rârânî. Mao.

EFESUS

Pepa Paulo ingere panzi kalo-tawana tamâta simo Efesus lawea

Paulo imo luma sakamao ilo nana ne wurâta nana itula pâri ara kâ, ande ingere ngua njine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Efesus lawea lâ Esia tâno (Pâri Tamâta 24:27). I muŋga imo Efesus lawea mbwani rua (Pâri Tamâta 18:18-21, 19). Ingere ngua njine nana ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta. Ipanananzi tu kindâ rârâni tamo togo Yesu kie-mbalau mine, anŋa Yesu nde imo kulu-kâmba pa kindâ. Aku itula vetâŋa arara pinde panzi tona nana kinzi ma sipaveta kuku. Paulo iporo ngua nana kekelele pinde ikura tu ivila kindâ lâ zo nana Sadana ikai kazâŋa pa kindâ (6:10-18).

¹ Naŋa Paulo, naŋa amo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine. Naŋa angere ngua lâ pepa njine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne tamâta kamo Efesus lawea, miki njinde kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ kala uru kamandi kaika nâ. ² Kindâ Tamânda Maro Kindeni anŋa Maro Njalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Kinda kalonda tawana Kirisi, kala Maro Kindeni samba ne kekelele arara rârâni ilua kindâ lâ

³ Tapanea nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ne Maro Kindeni, ina Yesu Tama. Kindâ tapaipa kuku Kirisi lâ, aku nana duvi njinde kâ Maro Kindeni iveta kie ara pa kindâ ku samba ne kekelele arara rârâni ilua kindâ marumbu lâ. ⁴ I iveta kie ara pa kindâ mine: nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni nandai ipulîa tâno ipâŋga nŋa, ande ipatea kindâ muŋgani lâ nana tapaipa kuku Kirisi kâ. Ipatea tu kindâ ma tamo i tamwata ne tamâta ku ma tamo ilonda mbâra-mbâra ndo lâ i nao, nenda soki tonŋe tia. ⁵ Maro Kindeni ilo ndo keno pa kindâ. Mine kala nia ndoyo ipatea tu Yesu Kirisi ma iveta kindâ tapâŋga tamo i tamwata natu wukale. Maro Kindeni ilo patea tu ma iveta mine, kala iveta lâ. ⁶ Maro Kindeni ne wisi-wisi nde njalae tina ku ara ndo, aku i io njinde imâ pa kindâ itogo wisi-ara mine, ne kulu tia. Maro Kindeni itula ne wisi-wisi njinde pwataki lâ i Natu tini, natuni njinde i tini mwasa ndo papa. Mine nde ara nana kindâ ma tapanea Maro Kindeni tasuka i nŋa kâki. ⁷ Maro Kindeni ne wisi-wisi nde njalae ndo! Mine kala io Yesu Kirisi ilâ imâte nana iko kindâ piti lâ kondoma ilo, aku i see njinde izavaru kiesaka piti lâ tininda. ⁸ Mao nâ, Maro Kindeni ne ilo-kalo nde njalae tina ku

ara ndo. Mine kala io ne wisi-wisi imâ more-more njalae pa kindâ lâ. ⁹ Muŋgani, Maro Kindeni ne pateâŋa ikeno paveâŋa nâ, andeta nia ndoyo i ipatea tu Yesu Kirisi ma itula njinde pwataki pa kindâ. ¹⁰ Maro Kindeni ne pateâŋa njinde nde mine; muli nŋa, lâ zo sondo ndo, ande i ma igona kekelele rârâni muŋga ipulianzi njinde ku ma ionzi simo lâ taitu. Njineŋga i ma io Kirisi ikai maro pa samba wa tâno nenzi kekelele njinde rârâni.

¹¹ Maro Kindeni uru iveta ikura i tamwata ne pateâŋa nâ. Aku nanayoni, lâ nia ndoyo, ande i tamwata ipatea tu maka Juda tamâta pinde ma kapaipa kuku Kirisi ku kamo Maro Kindeni ne nŋu mao. ¹² Ipatea tu maka Juda tamâta ma kamungga panzi tamâta rârâni nana kaloma tawana Kirisi ku kao tinima papa i tu ma iveta kie ara pama. I ilo tu maka ma kapanea i kasuka nŋa kâki. ¹³ Maka kamo lee ku muli, njineŋga miki tamâta lâ tinikoa nŋu kalonŋo pâri ara lâ, aku ngua mao njinde iyautemi piti lâ kondoma ilo. Lâ zo njinde, miki kala kapâŋga Maro Kindeni ne nŋu mao, katogo maka mine. Miki kao nemi kalo-tawana ilâ pa Kirisi lâ, njineŋga Maro Kindeni ipono muli pa i ne ngua pâŋa muŋgâŋa kala io Koroani Sapâŋa imâ imo miki ilomi, itogo kilala tonŋe nana itula pwataki tu miki kamo i ne tamâta sondo. ¹⁴ Muŋgani Maro Kindeni ipa ngua tu ma iveta kie ara nâ panzi ne tamâta, aku Koroani Sapâŋa itula pwataki tu ngua pâŋa njinde ma ipâŋga kanaŋo mao pa kindâ. Mine kala kindâ tasama tu muli, ande i ma ikai ne tamâta kindâ talâ tamo ara ndo kuku i. Tapanea i tasuka nŋa kâki!

Paulo ino pa Maro Kindeni tu i ma itula ilo-kalo ara panzi Efesus nŋu

¹⁵⁻¹⁶ Maro Kindeni iveta ne ngua pâŋa njinde ipâŋga kanaŋo pa miki lâ. Mine kala nana uru kawâŋgu ndanŋe ilâ pa Maro Kindeni nana miki kâ. Muŋga, lâ zo njinde nana alonŋo parinami tu miki kalomi tawana Yesu Kirisi ku kao ilomi ndo ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni, ande nana kawâŋgu ndanŋe mine lee ikura lâ zo njine. Nana uru kalonŋu ngere nŋami lâ zo rârâni nana akai nonŋa papa i. ¹⁷ Nana uru ano pa nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ne Maro Kindeni, ina kindâ Tamânda, aku i ara tamwata. Nana ano tu i ne Koroani Sapâŋa ma ipananami nana i ne vetâŋa kâ, aku nana ano tu Koroani Sapâŋa ma itula Maro Kindeni tamwata kilala pwataki pami tona, nana miki ma kasama i kilala sondo kâ. ¹⁸ Naŋa uru ano papa i tu ma io ne sinâla imâ ipane ilomi kalomi. Ambo i ma iveta mine, njineŋga miki ma kasama kekelele nŋato njine: miki ma kasama tu kindâ ma muli

tamo kuku i, aku i ilo tu miki ma kao tinimi sondo ndo njana zo njinde kâ; anga miki ma kasama tu i ma iveta kie ara ndo panzi ne tamâta, ikura ne njua pânga munğânga mine; ¹⁹ anga miki ma kasama tu i ne walo kaika uru iveta wurâta lâ i ne kalo-tawana tamâta kinda ilonda kalonda, aku walo kaika njinde nde njalae tina. Walo tonje ipakura kuku i ne walo njinde, ande tia ndo. Nanayoni ikai ne walo kaika ndainani nâ, ²⁰ aku ipaŋo Yesu Kirisi imandi lâ materja nianzi imo via kilo, njinenga io i isajona pa i tini pa wia kâ lâ samba lawea. ²¹ Kirisi imo ikai maro mine lâ samba lawea, aku ipolenzi koroani kaika kie-kie rârâni simo lâ nia maa sikai poe pa kelekele kie-kie. I ŋa njalae ndo, ipole ŋoa rârâni lâ nia ndoni, lâ zo njine wa zo muli-muli mine nâ.

²² Maro Kindeni io Kirisi ikai Maro Njalae pa kelekele njinde rârâni, aku ipatea tu kinzi kalo-tawana tamâta ŋu rârâni ma simo i kalo tona. ²³ Kinzi kalo-tawana tamâta ŋu nde simo sitogo Kirisi kie-mbalau mwasina, aku sipipi ndo lâ i ilo, itogo i kala uru ipazeze tamwata lâ kelekele rârâni ilonzi ku ipipi ndo lâ ilonzi mine nâ.

2

Munğa kinda tamo tatogonzi materja tamâta mine, andeta Maro Kindeni via mao ilua kinda lâ

¹ Munğa, ande miki kapaveta kuku vetânga soki wa kiesaka kie-kie wa. Mine kala lâ zo munğânga njinde miki kamo katogonzi materja tamâta mine lâ Maro Kindeni nao. ² Lâ zo munğânga njinde, ande miki kapaveta kuku tâno njine ne mâsi sakamao. Miki kapono muli pa koroani saka nenzi koipu Sadana, ina kala uru ikai poe panzi koroani saka njinde kala simo tava nenzi kaika lâ nia maa. Aku Sadana nde koroani ndainani uru ikai poe pa tamâta pinde ilonzi kalonzi lâ zo njine tona, kinzi njinde tanjanzi kaika pa Maro Kindeni. ³ Mao nâ, munğa kinda rârâni tamo tatogonzi tamâta njinde, aku tapaveta kuku ilo-kalo sinğa nâ. Lâ zo njinde kinda taveta vetânga ndia warakânda ilonda patea tu taveta. Mine kala lâ zo munğânga njinde, ande kinda kala tamo tamâta njana takai Maro Kindeni ne wisi-nâna kâ, itogo nenda vetânga soki-soki njinde ne kulu mine. ⁴⁻⁵ Mao kanaŋo, kinda warakânda nenda kiesaka njinde iveta kinda tapânga tatogonzi materja tamâta mine lâ Maro Kindeni nao. Taitu Maro Kindeni ne kalo-sukânga wa tini-mwasa pa kinda nde njalae tina. Mine kala lâ zo munğânga njinde, ande i via mao ilua kinda lâ, itogo via mao njinde munğa ilua Kirisi mine. Maro Kindeni nde wisi-wisi warika, aku njana duvi njinde kâ iyaute kinda piti lâ kondoma ilo. ⁶ Kinda tapaipa kuku

Kirisi lâ, aku njine itogo Maro Kindeni ipaŋo kinda tamandi tamo viânda kilo kuku Kirisi, aku itogo Maro Kindeni io kinda takai maro kuku Kirisi lâ samba lawea. ⁷ I ne vetânga ara njinde nde duvi mine; i ilo tu tamâta ndoni lâ zo muli-muli ma sisama tu i ne wisi-wisi nde njalae tina. Aku Yesu Kirisi ne tini-mwasa pa kinda itula Maro Kindeni ne wisi-wisi njinde kilala pwataki. ⁸ Miki kao nemi kalo-tawana ilâ pa Kirisi lâ. Mine kala njana Maro Kindeni ne wisi-wisi njinde kâ, ande iyautemi piti lâ kondoma ilo marumbu lâ. Miki kakura njana kapavila warakami mine, ande tia ndo. Njinde Maro Kindeni iveta pami itogo i ne wisi-ara mine. ⁹ Miki nemi vetânga ara pinde ŋandai igagati Maro Kindeni njana iyautemi piti lâ kondoma ilo njga. Mine kala tamâta tonje ikura njana ipasuka tamwata tini njana i tamwata ne vetânga ara pinde kâ, ande tia. ¹⁰ Kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine kala Maro Kindeni iveta kinda tapânga tamâta wasaseki, njana ma taveta vetânga arara ikura zo rârâni. Aku i nanayoni ipatea vetânga arara njinde pa kinda tu taveta kâ.

Kirisi ipupu kazânga imâte lâ, aku ivetanzi ŋu rua simo taitu

¹¹ Miki tinami-tamami simo lâ ŋu pinde. Mine kala miki nde Juda tamâta tia. Aku miki kasama tu kinzi Juda tamâta uru siporo tu, “Maka nde Maro Kindeni ne ŋu sondo, njana tu maka kakai karae-veŋa ne mâsi lâ tinima.” Andeta kinzi uru siporo njua njana miki tamâta lâ tinikoa ŋu mine tu, “Kinzi nde Maro Kindeni ne ŋu tia, njana tu kinzi ŋandai sikai karae-veŋa ne mâsi lâ tininzi ŋga”. Andeta njua kanja mine nde njua kaa nâ njana tamâta nâ nenzi mâsi kâ. Mine kala ara njana miki ma kalomi ngere sondo njana njine kâ; ¹² Munğani, miki kamo lâ tinikoa ŋu, aku miki kasama Kirisi kilala tia. Lâ zo njinde miki kamo lombo nâ, njana tu miki kamo piti ndo njana Maro Kindeni ne pateânga tamâta simo lâ Isrel ŋu. Lâ zo munğânga njinde miki kamo niaka njana Maro Kindeni ne njua pânga kâ. Miki kazizâla njana Maro Kindeni kâ, aku miki kakura tu kao tinimi njana vetânga ara tonje tu ma imâ ipânga pami lâ zo muli kâ, ande tia. ¹³ Munğa miki kamo malawae mine. Taitu lâ zo njine, ande miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, aku Kirisi ipaliŋi i tamwata see tu ikai nzâla piti pami njana kalâ kamo i tini laiti.

¹⁴⁻¹⁵ Kirisi tamwata nde wisi-pisi warika. Mine nde ina iveta maka Juda ŋu kamo iloma taitu kunzi tinikoa ŋu. Munğa Juda ŋu sikai kazânga panzi ŋu pinde rârâni, aku kazânga njinde iveta Mose ne njua tukuŋa ipânga itogo ŋgumbi njana ipunzi pwapwataki simo piti piti. Andeta Yesu Kirisi ne materja ipu ŋgumbi njinde pwataki

lâ, aku izavaru kazânga njinde piti lâ. Aku lâ zoni ndaina, ande Kirisi izavaru walo piti lâ Mose ne ngua tukuŋa tava ngua tukuŋa kiri-kiri pinde rârâni tona. I ne vetânga njinde nde duvi mine; i ilo tu igonanzi ngu rua njinde sipasipa lâ taitu kuku i, ku ivetanzi sipânga ngu wasaseki. Aku i ne vetânga njinde iveta kinda tamo tava wisinda pisi nâ. ¹⁶ Kirisi imâte lâ kâi popole tini ŋana itunzi ngu rua njinde simo lâ see ngu taitu, aku imâte ŋana ikainzi sitaulo simâ pa Maro Kindeni kilo. Aku lâ kâi popole tini, ande ipupu kazânga muŋga ikeno tamâta ngininzi njinde imâte ndo lâ. ¹⁷ Kirisi imâ lâ, aku itula pâri ara ŋana i ne wisi-pisi kâ pwataki pa miki tinikoa ngu, miki njinde muŋga kamo malawae ndo ŋana Maro Kindeni kâ. Aku itula pâri ara ndainani nâ panzi juda ngu tona, kinzi njinde muŋga simo Maro Kindeni tini laiti. ¹⁸ Kirisi igona kinda rârâni tamo see ngu taitu nâ. Mine kala Koroani Sapânga taituni njinde uru ivila kinda rârâni, maka juda tamâta wa miki tamâta lâ tinikoa ngu wa, ŋana kinda takura tu tamandi Tamânda Maro Kindeni nao.

Kinda kalo-tawana tamâta rârâni nde tamo Maro Kindeni natu wukale

¹⁹ Mine kala lâ zo njine, ande miki tamâta lâ tinikoa ngu kamo katogonzi tamâta lombu mine, ande tia. Miki kamo lâ ngu taitu kunzi Maro Kindeni ne kalo-tawana tamâta, kala kamo katogo i natu wukale mine. ²⁰ Miki katogo luma tonje Maro Kindeni ipa kâki mine. I muŋga iŋgunu maka pâri-tamâta tavanzi ngua-tulânga tamâta kamo katogo luma njinde ne ngunu-ŋgunu. Anja Yesu Kirisi tamwata nde imo luma njinde ne ngunu-ŋgunu tina mao. ²¹ Luma njinde ne tuka rârâni nde sipasenge lâ taitu ku sipaipa ndo kuku Kirisi nâ. Aku Maro Kindeni ŋandai iveta luma njinde ndoni marumbu ŋa. I ma imo ipa luma njinde kâki lee, ikura lâ zo ndia luma njinde ma ipânga itogo Maro Ŋalae tamwata ne luma sapânga mao mine. ²² Aku miki kala kapaipa kuku Kirisi mine nâ. Mine kala Maro Kindeni igona miki kamâ kamo taitu kunzi kalo-tawana tamâta rârâni. Miki rârâni kapânga katogo Maro Kindeni ne luma mao, aku i tamwata ne Koroani Sapânga uru imo luma njinde ilo.

3

Paulo ne wurâta nde ŋana itula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ngu

Kolosi 1:24-27

¹ Miki rârâni kapânga katogo Maro Kindeni ne luma mao mine, aku ŋana duvi njinde kâ naŋa Paulo uru akai noŋa papa i tu ma ivilami. Kala zo njine naŋa amo luma sakamao ilo, ŋana tu naŋa aveta wurâta

pa Yesu Kirisi ŋana atula pâri ara pa miki tamâta lâ tinikoa ngu.

² Naŋa atu miki kalonjo naŋa parinânju tâ. Maro Kindeni ipatea naŋa tu ma aveta wurâta njine ŋana avila miki kâ, aku njine itula pwataki tu i ne wisi-wisi ikeno pa naŋa.

³ Maro Kindeni tamwata itula ne vetânga paveânga njinde pwataki pa naŋa marumbu lâ. Naŋa muŋga nâ angere ngua mbuku taitu pami ŋana njine kâ. ⁴ Ambo miki ma kaponi ngua njinde sondu, ande ma kasama tu naŋa asama Kirisi ne vetânga paveânga njinde kilala sondu lâ. ⁵ Lâ zo muŋgânga rârâni, ande Maro Kindeni ŋandai itula vetânga paveânga njinde ipânga nia yo panzi tamâta ŋa. Anja lâ zo njine, ande Maro Kindeni ne Koroani Sapânga itula njine pwataki lâ panzi ne pâri-tamâta wa kinzi ngua-tulânga tamâta wa, kinzi njinde i muŋga ipateanzi papa i tamwata.

⁶ Maro Kindeni ne vetânga paveânga njinde ande mine; pâri ara ikai nzâla piti pa miki tamâta lâ tinikoa ngu, ŋana miki kakura tu kapânga kamo lâ see ngu taitu kuku maka juda tamâta. Mine kala Maro Kindeni ne vetânga ara imâ pa miki tona, aku Yesu Kirisi iveta Maro Kindeni ne ngua pânga muŋgânga njinde ipânga kanaanjo pa kinda rârâni.

⁷ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa naŋa itogo wisi-ara mine, ne kulu tia. Aku ŋana i ne wisi-wisi njinde kâ ande ipatea naŋa apânga i ne wurâta tamâta ŋana atula pâri ara njine kâ. I ne walo kaika nde iveta wisi-wisi njinde imâ pa naŋa. ⁸ Naŋa amo atogo tamâta kaa nâ lâ Maro Kindeni ne tamâta rârâni naonzi. Taitu i ne wisi-wisi imâ pa naŋa lâ, kala i wurâta ara njinde ilua naŋa ŋana atula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ngu. Pâri ara njinde nde ara ndo, aku ipânga kekeleke ŋalae tina kala ipole kinda tamâta nenda ilo-kalo. ⁹ Aku Maro Kindeni wurâta ara tonje kilo kala ilana tona. Njinde nde wurâta ŋana atula pwataki tu i ma iveta vetânga paveânga njinde mâsi mana. Maro Kindeni, inani nia ndoyo ipulianzi kekeleke rârâni sipânga lâ, ande ipatea tu i ne vetânga njinde ma ikeno paveânga nâ ikura zo muŋgânga rârâni. ¹⁰ I wurâta njinde ilua naŋa ŋana duvi njine kâ; i ilo tu lâ zo njine, ande i ne kalo-tawana tamâta ngu ma situla i ne ilo-kalo kie-kie rârâni pwataki panzi koroani kaika simo samba ilo. ¹¹ Nia ndoyo, Maro Kindeni ipatea tu nenda Maro Ŋalae Yesu Kirisi ma ikai nzâla piti panzi i ne ngu ŋana situla ilo-kalo njinde pwataki kâ, ande kala vetângani ndaina nde ipânga lâ, ikura Maro Kindeni ne pateânga mine. ¹² Kinda kalonda tawana Kirisi, aku tapaipa kuku i lâ. Mine kala lâ zo ndia tamandi Maro Kindeni nao, ande kinda taruru tia. Kinda tasama tu i ma ilo ara nâ pa kinda.

¹³ Mine kala njine naŋa ano pami tu miki ma ilomi malia ŋana nâna njine naŋa uru akai

njana avilami kâ, mine ndimo. Ara njana miki ma kandeka nâ, njana tu nanengu nâna njine itula pwataki tu Maro Kindeni iveta kie ara pami lâ.

Paulo ikai nonja pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi Efesus njgu njana simandi kaika kâ

¹⁴ Naja uru kalonju ngere njana vetâja ara njinde kindi Tamânda munja iveta pami, aku njine igagati ilonju kalonju njana apare tukunju ndue akai nonja papa i. ¹⁵ I tamwata njana nde ikeno ne njgu rârâni tininzi, kinzi anjelo njinde simo samba ilo wa kindi tamâta njine tamo tâno kulu wa. I nde kindi rârâni Tamânda. ¹⁶ I imo samba ilo, aku ikura tu iveta vetâja arara kie-kie. Mine kala naja ano papa i tu i ne Koroani Sapâja ma io ne walo kaika lâ ilomi kalomi, njana miki ma kakura tu kamandi kaika nâ. ¹⁷ Njine njana nemi kalo-tawana ma ilâ sondu pa Kirisi, aku i ma imo ilomi. Aku naja ano papa Maro Kindeni tu miki ma tinimi mwasa ndo panzi tamâta rârâni, aku nemi tini-mwasa njinde ma isukami njana kamandi kaika kâ. ¹⁸ Ambo miki ma kamo mine, ande miki katavanzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni ma kakura tu kasama Kirisi ne tini-mwasa njinde kilala sondu. I ne tini-mwasa njinde nde njalae ndo. ¹⁹ Mao nâ, Kirisi ne tini-mwasa njinde nde ipole kindi tamâta nenda ilo-kalo marumbu lâ. Ambo miki ma kasama tini-mwasa njinde kilala sondu, ande Maro Kindeni tamwata kilala ma ipipi ndo lâ ilomi kalomi.

²⁰ Maro Kindeni tamwata ne walo kaika uru ikai wurâta lâ ilonda kalonda, aku walo kaika njinde nde njalae ndo. Mine kala vetâja ndia ilonda pateya tu ma tano papa Maro Kindeni njana iveta kâ, ande i ikura ndo njana iveta vetâja njinde rârâni. Njinde nde wurâta njalae papa i nde tia, njana tu i ne walo ipole kindi nenda ilo-kalo marumbu lâ. ²¹ Mine nde ara njana kindi kalo-tawana tamâta rârâni ma talâ taitu kuku Yesu Kirisi ku tapanea Maro Kindeni tasuka i njana kâki, ma taveta mine ku tamo nâ. Mao.

4

Kindi kalo-tawana tamâta tamo tatogonzi Kirisi kie-mbalau mine

¹ Mine kala miki kalonjo sondu njana. Naja uru aveta wurâta pa Maro Njale, aku njana duvi njine kâ naja amo luma sakama ilo. Mine kala naja atu apaño ilomi kalomi, njana miki ma kapaveta kuku vetâja arara nâ, ikura Maro Kindeni ipatea pami lâ zo njinde isarâwa pami tu kao nemi kalo-tawana ilâ papa i.

² Ikura zo zo miki taitu-taitu ma kapatawa warakami tinimi, aku kamo mwasa nâ kunzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta. Miki ma wisimi nâna walele panzi njana

vetâja soki siveta pami, mine ndimo. Miki ilomi ndo ikeno panzi; mine nde miki ma kazavaru nenzi vetâja soki njinde piti lâ. ³ Koroani Sapâja ikura tu ivetami kamo ilomi kalomi taitu nâ. I ne wisi-pisi nde imo kumi, aku wisi-pisi njinde itogo wâlo njana ipa miki kamo njgu taitu. Mine nde ara njana miki ma kaveta wurâta kaika njana kamo ilomi kalomi taitu mine.

⁴ Kindi kalo-tawana tamâta tamo see njgu taitu nâ, aku Koroani Sapâja taitu nâ imo. Aku mine nâ, Maro Kindeni ilo tu miki ma kamâ taitu ku kao tinimi pa i tu ma iveta kie ara pami, ikura munja itula pwataki mine, lâ zo njinde isarâwa pami tu kalomi tawana i. ⁵ Maro Njale taitu nâ imo, anja kalo-tawana taitu nâ ikeno, anja lââ-liliña taitu nâ ikeno. ⁶ Aku Maro Kindeni taitu nâ imo, ina kindi tamâta rârâni Tamânda. Ikai maro pa kindi rârâni wa, imo isala kindi rârâni wa, imo kindi rârâni ilonda wa.

⁷ Taitu Maro Kindeni io ne wisi-wisi njalae njinde imâ pa kindi taitu-taitu njana taveta wurâta pinde, ikura Kirisi iwae pa kindi mine. ⁸ Njana duvi njinde kâ, Maro Kindeni kawa njgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Ikâki ilâ imo âta ndo, aku lâ zo njinde ikainzi ne kazâja tamâta soka muli silâ, kinzi njinde munja ipolenzi lâ paraña ilo ku wâlo nâ ipanzi kaika lâ. Andeta iwae wisi-ara panzi ne tamâta.”

⁹ (Njgua ikeno mine tu, “Ikâki ilâ imo âta ndo”, aku njine itula pwataki tu Kirisi munja indue ilâ tâno ilo pa lâmbu ndo. ¹⁰ Mine kala kindi tasama tu Kirisi munja indue imâ, aku muli inani kala ikâki ilâ kilo. Ikâki ilâ imo nia maa ikeno âta njinde kulu. Mine kala ikura njana imo nia ndoni.) ¹¹ Aku inani munja ipatea wurâta panzi ne tamâta. Ipateanzi tamâta pinde njana ma simo i ne pâri-tamâta, anja ipateanzi tamâta pinde njana ma simo njgua-tulâja tamâta. Ipateanzi tamâta pinde njana soka silâ lawea lawea situla pâri ara, anja ipateanzi tamâta pinde njana sikai poe panzi i ne kalo-tawana tamâta njgu wa sipanananzi wa. ¹² Kirisi ne vetâja njinde ne duvi nde mine; i ilo tu Maro Kindeni ne tamâta rârâni ma sikura tu siveta wurâta sondu papa i, njana i ne njgu njinde nenzi kalo-tawana ma ikeno kaika nâ. ¹³ Kindi ma taveta wurâta mine lee, ikura lâ zo muli njinde kindi ma naonda rege nâ tao nenda kalo-tawana ilâ mao nâ papa i. Lâ zo njinde, kindi ma tasama Maro Kindeni Natu kilala sondu. Njine njana kindi ma tamo tatogonzi tamâta sondu, aku Kirisi kilala ma ipipi ndo lâ ilonda kalonda.

¹⁴ Lâ zo njinde, kindi ma tamo tatogonzi lâlu puro-puro kilo, ande tia. Mine kala kinzi lañeja tamwatanzi ma sikura tu siveta njgua kanja mona-mona ku silañe kindi kilo,

ande ma tia. Kinzi uru siporo ngua laŋeja ku siyaula tamâta pinde nenzi kalo-tawana. Taitu lâ zo muli nŋinde, ande ngua kaŋa mine ma ikura tu itinji kinda talâ wa tamâ wa, itogo lawea itinji wâŋga isakoko potomule mine, ande ma tia. ¹⁵ Andeta ara ŋana kinda ma taporo ngua mao nâ, ŋana tu nŋine ma itula pwataki tu kinda tininda mwasa nâ panzi tamâta. Ambo kinda ma taveta mine, ande kinda ma tatumbu lee ku muli nŋa ma tapaipa ndo kuku Kirisi, ina kala imo kulu-kâmba panzi kalo-tawana tamâta nŋu. ¹⁶ Kinda tamo Kirisi ne tamâta, aku tamo tatogo i kie-mbalau mwasina. Kinda karaenda ne tini pinde-pinde rârâni nde sipasenge lâ taitu, aku tukânda rârâni nde sisuka karaenda tu imandi kaika. Aku mine nâ, Kirisi imo kulu-kâmba pa i ne nŋu kinda, aku isenge kinda rârâni tamo taitu. Mine kala miki kaloŋo nŋa; ambo kinda rârâni taitu-taitu ma tininda mwasa nâ panzi kalo-tawana tamâta wa kasukanzi wa taveta wurâta ikura Kirisi ipatea pa kinda wa, ande nenda kalo-tawana ma ikeno kaika ndo.

Kinda kalo-tawana tamâta ma taveta vetâŋa wasaseki

¹⁷ Mine kala naŋa atu aporo ngua tonje pami. Naŋa akai Maro Njalae kawa ku aporo kaika mine tu miki ma kapaveta kuku kinzi tinikoa nenzi vetâŋa kilo ndimo. Kinzi nenzi ilo-kalo nde kelekele kaa nâ. ¹⁸ Kinzi ilonzi kalonzi nde pasâsâe ndo lâ, aku nŋine itogo kinzi simo lâ kondoma ilo. Kinzi ilonzi kalonzi tia ndo, aku tininzi pwâka tu sikai ilo-kalo ara kâ. Mine kala kinzi simo piti ndo ŋana via mao nŋinde Maro Kindeni ilo tu ilanzi tamâta rârâni. ¹⁹ Kinzi mainzi ŋana vetâŋa uru siveta nŋinde, ande tia ndo. Kinzi sipatambira warakanzi silâ ŋana siveta vetâŋa sakamao nâ, aku ilonzi nde igagatinzi ndo ŋana sipalulua warakanzi tininzi potomule nâ.

²⁰⁻²¹ Naŋa asama tu miki kaloŋo Kirisi parina marumbu lâ. Miki kapono muli papa i lâ, aku kapanâna sondo ndo ŋana Yesu ne ngua mao kâ. Aku naŋa asama tu kinzi kalo-tawana tamâta nandai sipananami ŋana kapaveta kuku tinikoa nenzi vetâŋa sakamao nŋinde nŋa. ²² Kinzi sipananami ŋana kapu mulimi pa ilo-kalo singa ne vetâŋa. Ilo-kalo nŋinde nde uru ilaŋenzi tamâta, aku iveta ilonzi kâki ŋana siveta vetâŋa sakamao kâ, kala sipayaula. Mine nde kinzi kalo-tawana tamâta sipananami ŋana kapile ilo-kalo singa nŋinde, ²³ aku kasâu pa Maro Kindeni tu iveta ilomi kalomi ipâŋga wasaseki ndo. ²⁴ Aku sipananami ŋana kapono muli pa ilo-kalo wasaseki, ilo-kalo ndainani Maro Kindeni iveta ipâŋga itogo i tamwata kilala mine. Ambo tamâta

tonje ma ipono muli pa ilo-kalo ara nŋinde, ande tamâta rârâni ma simora pwataki tu ikai via mao marumbu lâ, ŋana tu i ma iveta vetâŋa rârâni sondo ku ara ndo lâ Maro Kindeni nao.

²⁵ Mine kala naŋa aporo kaika tu miki ma kapile nemi mâsi ŋana kaporo ngua laŋeja kâ, aku miki rârâni ma kaporo ngua mao nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta, ŋana tu kinda rârâni tamo see nŋu taitu. ²⁶ Ambo noko wisi nâna, ande kupakatona sondo nŋa. Tia ma kuveta kiesaka. Ambo noko wisi nâna lee kari indue mbo, ande nŋinde ara tia ndo. ²⁷ Ambo noko wisi nâna ikura zo luandondo, ande nŋine itogo noko pwai nzâla piti pa Sadana ŋana ma imâ ilaŋeno ŋana kuveta kiesaka kâ. ²⁸ Anŋa miki panaweŋa tamwatami, miki ma kapanawe kilo ndimo. Ara ŋana miki ma kaveta wurâta mao lâ warakami mbaumi. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kagona mbumbu pinde, nŋine nŋa ma kakura ŋana kasukanzi sugorai tamâta.

²⁹ Miki ma kawami kaporo ngua soki kie-kie ndimo. Ngua ara nâ ma ipâŋga lâ kawami, ikura ŋana isukanzi tamâta ea siloŋo nemi ngua nŋinde. Ambo miki ma kaporo ngua ara, ande nŋinde ma ivilanzi tinimi pinde. ³⁰ Ambo miki ma kaporo ngua soki panzi tamâta, ande nŋinde ma iveta Koroani Sapâŋa ilo malia. Aku nŋinde ma ara tia ndo, ŋana tu Maro Kindeni munŋani io Koroani Sapâŋa imâ pami itogo i kilala mine, aku i uru itula pwataki tu miki kamo Maro Kindeni ne tamâta sondo. Mine nde miki kasama tu muli nŋa Maro Kindeni ma ikaimi kataulo kamâ kamo ara ndo kuku i. ³¹ Miki ma kapile vetâŋa sakamao kie-kie mine; mâsi ŋana ilomi makisa kâ, anŋa mâsi ŋana wisimi nâna kâ, anŋa mâsi ŋana kapawa ngua kâ, anŋa mâsi ŋana kaporo ngua pavaligira kâ. Miki ma kapaveta kuku vetâŋa potomule ndimo. ³² Ara ŋana miki ma kalomi sukâŋa mao nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta, aku kaveta kemi ara nâ panzi. Ambo noko ninambwe tonje iveta soki pano, ande noko ma kuzavaru vetâŋa soki nŋinde piti lâ. Miki kalomi nŋere sondo nŋa; miki kalomi tawana Kirisi lâ, aku ŋana nemi kalo-tawana nŋinde kâ Maro Kindeni munŋani izavaru warakami nemi kiesaka piti mine nâ.

5

Kinda ma toka lâ sinâla ne nzâla

¹ Mine nde ara ŋana miki ma kapaveta kuku vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo papa nŋinde, ŋana tu i ilo ndo keno pami, aku miki kamo i natu wukale. ² Miki ma kapaveta sondo ndo kuku tini-mwasa ne vetâŋa, itogo Kirisi tini mwasa ndo pa kinda kala io

tamwata ne via ilâ pa mateŋa ŋana ivila kindâ kâ. I io tamwata ne via ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawâŋa ne kuwae ara ndo mwasina, aku Maro Kindeni ilo ara ndo ŋana patarawâŋa ŋinde kâ.

³ Miki kamo Maro Kindeni ne tamâta sapâŋa. Mine kala miki ma kapalulua tinimi potomule ndimo, aku ma kapaveta kuku vetâŋa muso kie-kie ndimo. Miki ma ilomi yosi pa tinimi pinde nenzi kekeleke ndimo. Miki ma kandeka ku kaporo ŋgua ara tini mwata nâ ŋana vetâŋa sakamao kie mine ndimo. ⁴ Aku miki ma kaporo ŋgua sakamao wa ŋgua kapa-kapa wa ŋgua logi-logi sakamao wa, mine ndimo. Ŋgua kaŋa mine nde ara tia ndo. Ara ŋana kindâ ma kawânda ndanŋe ŋalae ilâ pa Maro Kindeni, aku ŋgua kaŋa ara mine ma ikai ŋgua sakamao kie-kie ŋinde nia. ⁵ Miki kaloŋo sondo ŋga; tamâta ea sipalulua tininzi potomule wa siveta vetâŋa muso wa ilonzi yosi pa tamâta pinde nenzi kekeleke wa, ande kinzi tamâta mine ma sikura tu simo kuku ŋgu ŋinde Maro Kindeni kuku Yesu Kirisi rua uru sikai maro papa, ande tia ndo. Mâsi ŋana ilonda yosi kâ nde iregere kuku mâsi ŋana tawâŋgi tapaneanzi maro lanŋeŋa kâ. ⁶ Miki kapakatona sondo ŋga. Tia ma tamâta pinde silanŋemi ku siporo ŋgua mona-mona pami ŋana vetâŋa potomule ŋinde kâ. Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta ea siveta vetâŋa potomule kie-kie ŋinde, kinzi ŋinde taŋanzi kaika papa i ne ŋgua. ⁷ Mine nde miki ma tinimi piti ndo ŋana lanŋeŋa tamwatanzi ŋinde nenzi vetâŋa kâ.

⁸ Muŋga, ande miki warakami kala kamo kondoma ilo, taitu lâ zo ŋine miki kapaipa kuku Maro Ŋalae kala kamo sinâla ilo. Mine nde ara ŋana miki ma kamo katogonzi sinâla ne tamâta mine. ⁹ Ŋana tu sinâla uru ipula kanoŋo ara nâ lâ tamâta ilonzi kalonzi. Mine kala siveta vetâŋa ara wa vetâŋa ipakura kuku Maro Kindeni ne ŋgua mao wa vetâŋa sondo ndo lâ Maro Kindeni nao wa. ¹⁰ Aku ara ŋana miki ma kapanâna ŋana vetâŋa ndia Maro Ŋalae ilo papa ŋinde tona. ¹¹ Miki ma tinimi piti ndo ŋana kondoma ne vetâŋa kaa kaa tamâta pinde uru siveta ŋinde. Vetâŋa kie mine uru ipula kanoŋo ara lâ tamâta ilonzi kalonzi, ande tia. Ara ŋana miki ma katula vetâŋa kie mine kilala pwataki panzi tamâta. ¹² Andeta naja tiningu pwâka tu atula ŋgua ŋana vetâŋa sakamao uru sipavea ku siveta ŋinde. Naja mainŋu ŋana aporo ŋgua ŋana vetâŋa kie mine. ¹³ Taitu sinâla itula vetâŋa rârâni kilala pwataki. ¹⁴ Aku lâ zo ŋana sinâla isinala nia kondoma kâ, ande kondoma ŋinde ma ipâŋga itogo sinâla mine. Mine kala ŋgua tonŋe ikeno mine tu,

“Noko tamâta ndai, nokoni kala uru pweno mata nâ, ande kumandi sânda tâ!

Ambo noko ma kumandi lâ mateŋa nianzi kumo via kilo, ande Kirisi ne sinâla ma ipaneno.”

¹⁵ Mine nde miki ma kapakatona sondo ŋana nemi vetâŋa kâ. Miki ma kamo katogonzi tamâta ŋinde nenzi ilo-kalo tia, mine ndimo. Ara ŋana miki ma kamo katogonzi tamâta simo tava nenzi ilo-kalo ara, ¹⁶ ŋana tu zo kala kindâ tamo ŋine, ande kiesaka ne zo. Mine nde ara ŋana miki ma kaveta vetâŋa ara nâ ikura zo zo. Tia ma zo ŋine ilâ kaa nâ. ¹⁷ Mine nde miki ma kapakatona sondo, aku kapaveta kuku vetâŋa kapakapa ndimo. Ara ŋana miki ma kapanâna ŋana vetâŋa ndia Maro Ŋalae ipatea pami ŋinde.

¹⁸ Miki ma kanu lââ kaika ŋalae ku kadauda ndimo, ŋana tu vetâŋa kie mine ma iyaula miki ndo. Ara ŋana mâsi ŋine ma ikai dadauŋa ne mâsi ŋinde nia; miki ma kao ilomi kalomi ilâ pa Koroani Sapâŋa, ŋana i ma ipipi ndo lâ ilomi kalomi ku ikai poe sondo pami. ¹⁹ Lâ zo ndia miki kaporo ŋgua kunzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde, ande ara ŋana miki ma kakai ŋgua pinde ikeno lâ wâŋgiŋa paneâŋa kâ tava wâŋgiŋa pinde Koroani Sapâŋa itula lâ ilomi kalomi, aku kaporo ŋgua kaŋa mine panzi. Aku lâ zo ndia miki kawâŋgi wâŋgiŋa paneâŋa kâ pa Maro Ŋalae, ande miki ma kaveta mine tava ndekâŋa wa paneâŋa wa. ²⁰ Aku ikura zo zo, miki ma kaporo kawami ndanŋe ilâ pa Tamânda Maro Kindeni lâ nenda Maro Ŋalae Yesu Kirisi ŋa, ŋana vetâŋa ndia rârâni ipâŋga pami.

Paulo iporo ŋgua panzi tamâta sipakâe lâ

²¹ Miki uru kamege ŋana Kirisi kâ. Mine nde ara ŋana miki taitu-taitu ma kapatawa warakami tinimi ku kamo kalo-tawana tamâta rârâni kalonzi. ²² Miki taine, miki ma kapatawa warakami tinimi ku kaponon muli pa kaiwami tamâne kawanzi ŋgua, itogo uru kaveta pa Maro Ŋalae mine. ²³ Ŋana tu tamâne imo kulu-kâmba papa kaiwa taine, itogo Kirisi imo kulu-kâmba panzi kalo-tawana tamâta ŋgu mine. Aku Kirisi tamwata imo kindâ kalo-tawana tamâta ŋgu nenda Yautâŋa Tamwata, kindâ ŋine kala tamo tatogo i kie-mbalau mine. ²⁴ Kinda kalo-tawana tamâta uru tapatawa warakânda tininda ku tamo Kirisi kalo. Aku ara ŋana miki taine kala ma kapatawa warakami tinimi mine nâ ku kamo kaiwami tamâne kalonzi ikura zo zo.

²⁵ Anŋa miki tamâne, miki ma tinimi mwasa ndo panzi kaiwami taine, itogo Kirisi tini mwasa ndo panzi kalo-tawana tamâta ŋgu mine. Muŋga Kirisi ne tinimwasa ŋinde igagati i ŋana io tamwata ne via ilâ pa mateŋa ŋana ivilanzi kalo-tawana tamâta. ²⁶ Mao nâ, ipile tamwata ne via ŋana

ivetanzi ne kalo-tawana tamâta ngu simo ilonzi mbâra-mbâra. I munga itula Maro Kindeni kawa ngua panzi ngu njinde, aku ililinsi lâ lââ nana izavaru kiesaka ne muso piti lâ ilonzi kâ. ²⁷ I ne vetânga njinde nde duvi mine; i ilo tu ma ikai ngu njinde papa i tamwata. Mine kala ivetanzi simo ara ndo, itogo taine taipa tonge i tini wa ilo ndoni nde zuzuli ndo, aku ne soki tonge tia. ²⁸ Aku miki tamâne kala mine nâ, miki ma tinimi mwasa ndo panzi kaiwami taine, itogo uru tinimi mwasa pa warakami karaemi mine. Ambo tamâta tonge tini mwasa ndo papa i kaiwa taine, ande i uru tini mwasa pa tamwata tona. ²⁹ Kinda tasama tu tamâta uru sikai kazânga pa warakanzi karaenzi, ande tia ndo. Kinzi uru sisua warakanzi karaenzi ku sikatona sondo ndo, itogo Kirisi kala iveta pa kinda kalo-tawana tamâta mine. ³⁰ Nana tu kinda tamo tatogo Kirisi kie-mbalau mwasina. ³¹ Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Mine kala tamâne ma ipilenzi tina-tama ku ipasipa kuku kaiwa taine, aku kinzi rua ma sipânga itogo karaenzi taitu nâ mine.” ³² Ngua njalae tonge ikeno paveânga nâ lâ Maro Kindeni ne ngua njinde ilo. Nana warakângu ilongu pateo tu ngua njine nde ngua siânga njana Kirisi tavanzi ne kalo-tawana tamâta ngu. ³³ Taitu ngua njine nde iyoike miki tona. Miki tamâne taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi kaiwami taine, itogo tinimi mwasa pa warakami mine. Aku miki taine taitu-taitu ma kamege njanazi kaiwami tamâne.

6

Paulo iporo ngua panzi lâlu wa tinanzi tamanzi wa

¹ Miki lâlu, miki ma kalomi ngere njana Maro Njalae kâ, aku kapono muli pa tinamitamami kawanzi ngua. Vetânga mine nde vetânga sondo ndo.

² Nana tu Maro Kindeni kawa ngua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Miki ma kamege njanazi tinami-tamami, aku kaveta ikura nenzi ngua mine”.

Ngua tukuja njinde nde imunga panzi ngua tukuja pinde rârâni njana itula ngua pânga tonge tona. Ngua pânga njinde nde ikeno mine;

³ “Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kamo ara, aku ma kamo zo luan-dondo lâ tâno njine kulu.”

⁴ Anja miki lâlu njinde tamanzi, ande miki ma kavetanzi natumi wisinzi nâna pami, mine ndimo. Miki ma kakatonanzi sondo lâ Maro Njalae nao, aku katula nzâla ara panzi ku kapanananzi, ikura Maro Njalae ipatea pami mine.

Paulo iporo ngua panzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ wa kinzi tamâta njalajala wa

⁵ Anja miki tamâta ea uru kaveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta njalajala, miki ma kapalojo pa nemi koipu njinde nenzi ngua, aku kamege ndo njanazi. Miki ma kamege mao nâ njanazi, aku kakai lanjeja panzi ndimo. Aku miki ma kaveta wurâta ara nâ panzi ikura zo rârâni, itogo uru kaveta pa Kirisi mine. ⁶ Zo pinde miki nemi tamâta njalajala simo kumi ku silea pa nemi wurâta, aku miki uru kapalojo pa nenzi ngua, njana tu miki ilomi tu kinzi ma ilonzi ara pami njana nemi wurâta kâ. Taitu ara njana miki ma kaveta wurâta ara mine nâ lâ zo ndia kinzi simo malawae njamani tona. Miki kamo Kirisi ne wurâta tamâta; mine nde miki ma kamandi kaika aku ilomi ndeka njana kaveta vetânga ndia Maro Kindeni ipatea pami. ⁷ Miki ma ilomi ara nâ njana kaveta wurâta koa tia nâ panzi nemi tamâta njalajala, njana tu miki njandai kaveta wurâta panzi tamâta nâ; miki kaveta wurâta papa Maro Njalae tamwata tona. ⁸ Miki kalomi ngere sondo nga; Maro Njalae ma kulu ara ilanzi tamâta rârâni siveta nenzi wurâta ara. I ma iveta kie taituni mine panzi tamâta ea sikai mbalija lâ nenzi wurâta tini, sitavanzi tamâta ea siveta wurâta koa tia nâ.

⁹ Anja miki tamâta njalajala, miki kala ma kaveta kemi ara nâ panzi tamâta rârâni uru sikai wurâta koa tia nâ pami njinde. Miki ma kapile mâsi njana kaveta rurunja panzi kâ. Kalomi ngere sondo nga; Maro Njalae imo samba ilo, aku inani ikai maro pa miki wa kinzi wa. I uru iveta vetânga kie taituni panzi tamâta rârâni.

Kinda kalo-tawana tamâta tamo tato-gonzi zugu tamâta mine

¹⁰ Ayo, kala njine nana ma aporo ngua mbuku taitu njine, njinenga nanengu ngua rârâni ma marumbu. Miki kapaija kuku Maro Njalae lâ, aku i ne walo kaika uru isukami njana kamandi kaika kâ. Miki ma kasaŋa i ne walo kaika njinde ndindi nâ.

¹¹ Miki ma kasawa paraŋa ne singâra rârâni Maro Kindeni ilua kinda, njana miki ma kakura tu kamandi kaika lâ zo ndia Sadana itu ikai kazânga pami.

¹² Miki kalomi ngere sondo nga. Kinda njandai tapara kunzi tamâta nga; kinda tapara kunzi koroani saka kie-kie, kinzi njinde simo tava nenzi kaika lâ nia maa ku sikai poe panzi tamâta lâ kondoma ne zo sakamao njine. ¹³ Mine nde miki ma kakai paraŋa ne singâra Maro Kindeni ilami njinde, aku walele nâ kasawa njinde rârâni lâ tinimi! Njinenga lâ zo ndia vetânga sakamao ma imâ ipânga pami, ande miki ma kakura tu kamandi kaika ku kapara kuku nenda kazânga tamâta. Aku lâ zo njana paraŋa ma marumbu kâ, ande miki ma kamandi kaika yo kamo njai. ¹⁴ Ambo miki

katu kamandi kaika, ande miki ma kaveta mine; miki ma kakai ngua mao njana Maro Kindeni kâ ikeno kaika lâ ilomi kalomi, itogo zugu tamâta ipa wâlo lâ kambwane mine. Aku miki ma kapaveta kuku vetâja arara rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde, itogo zugu tamâta isawa pasawaja “kapa” ipono kondondoni mine. ¹⁵ Aku miki ma kaluku njana katula pâri ara njana Maro Kindeni ne wisi-pisi kâ, itogo zugu tamâta isawa kie kâmba lâ kie njana imandi kaika lâ paraña ilo. ¹⁶ Aku ikura zo rârâni, miki ma kasaña nemi kalo-tawana kaika ku kalâ paraña ilo, njana tu nemi kalo-tawana njinde nde itogo nemi maramunja mwasina. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kakura tu kapupu silâwa ndia Sadana io yââ lâ tini ku ipane imâ pami njinde. ¹⁷ Aku miki ma kalomi ngere sondo njana njine kâ; Maro Kindeni iyautemi piti lâ kondoma ilo marumbu lâ. Ambo miki ma kalomi ngere njana njinde kâ, ande njinde ma ikea njana nemi ilo-kalo, itogo sambara “kapa” ikea njana zugu tamâta kulu kâmba mine. Aku miki ma kasaña Maro Kindeni kawa ngua kaika ndindi nâ, njana tu ngua njinde nde itogo Koroani Sapâja ne pila njalae njana kazâja kâ.

¹⁸ Lâ zo ndia miki kasawa paraña ne singâra njinde ndoni lâ tinimi, ande miki ma kakai noja pa Maro Kindeni tu ma ivilami. Aku ikura zo zo miki ma kakai noja ikura Koroani Sapâja igagatimi tu kaveta mine. Miki ma kakai wulitia njana kano pa Maro Kindeni kâ ndimo. Ambo miki ma kalomi ngere sondo njana njinde kâ, aku kakai noja pa Maro Kindeni ikura zo rârâni tu ma ivilanzi ne tamâta, ande njinde nde ara ndo.

¹⁹ Aku naja ilongu tu miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma isuka naja tona. Ara njana miki ma kano papa tu i ma io ngua ara nâ lâ kawângu, lâ zo ndia naja amandi njana atula i kawa ngua pwataki. Ambo i ma isuka naja mine, ande naja ma akura tu atula pâri ara ne ngua paveâja njinde pwataki, aku ruruna ne mâsi ma ikeno piti ndo njanana. ²⁰ Yesu Kirisi tamwata isupwa naja alâ njana akai i ndamwa ku atula pâri ara njinde kâ. Taitu kala njine naja amo luma sakamao ilo njana nanenju wurâta ndainani nâ. Mine nde naja ilongu tu miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma ipu tini kaika pa ilongu kalongu. Njineja naja ma amandi kaika atula pâri ara njinde panzi tamâta, ikura i ne pateâja mine.

Paulo ino pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara panzi Efesus ngu

²¹ Tikikus ma imâ itapâri pami njana vetâja rârâni ipânga pa naja lâ. I nde kinda ninda-nambwe, aku maka iloma ara nâ papa i. I uru iveta wurâta pa Maro Njalae, itogo maka uru kaveta mine, aku i ne

wurâta njinde nde ipânga ara ndo. ²² Mine kala naja asupwa i imâ pami, njana miki ma kasama njana maka nema sarjonâja wa moja wa. Naja ilongu tu i ne ngua njinde ma ipu tini kaika pa ilomi kalomi.

²³ Kinda Tamânda Maro Kindeni kuku Maro Njalae Yesu Kirisi rua ma siveta nima-nambwe kalo-tawana tamâta miki kamo tava wisimi pisi nâ. Aku kinzi rua ma sipu tini kaika pa nemi kalo-tawana, ku ma siveta tinimi mwasa ndo panzi tinimi pinde tona. ²⁴ Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kunzi tamâta rârâni njine sio ilonzi ndo ilâ pa nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ikura zo zo.

PILIPAI
Pepa Paulo ingere panzi
kalo-tawana tamâta simo
Pilipai lawea

Paulo imo luma sakamao ilo nana ne wurâta nana itula pâri ara kâ, ande ingere ngua njine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Pilipai lawea lâ Masedonia tâno. I muŋga imo Pilipai itula pâri ara panzi (Pâri Tamâta 16:12-40), kala tamâta pinde kalonzi tawana Yesu. Kinzi nde sugorai tamwatanzi, andeta to tonje sigona mbumbu ku sio imâ pa Paulo itogo wisi-ara mine. Paulo indeka nâ, kala ingere ngua njine panzi iporo ndanje nana nenzi pavilânga kâ. Imo luma sakamao ilo, andeta iporo ngua ara mine tu kinda kalo-tawana tamâta ma tandeka ikura zo rârâni.

¹ Nana Paulo, anga Timoti, Yesu Kirisi ne wurâta tamâta maka, maka rua kamo taitu kala nana angere ngua lâ pepa njine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne tamâta kamo Pilipai lawea, miki njinde kapasipa lâ taitu kuku Yesu Kirisi lâ. Aku pepa njine imâ pa nemi katonânga sitavanzî ngu nenzi kulenja tamâta tona. ² Kinda Tamânda Maro Kindeni kuku Maro Njalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Paulo kawa ndanje pa Maro Kindeni

³ Ikura zo rârâ nana kalonju ngere nana miki kâ, aku lâ zo njinde rârâni taitu-taitu, ande nana kawângu ndanje pa nanenju Maro Kindeni. ⁴ Nana uru ano pa Maro Kindeni tu ma isuka miki rârâni, aku lâ nanenju noŋa njinde rârâni, ande nana akai noŋa tava ndekânga nâ, ⁵ nana tu nia ndoyo, lâ zo njinde nemi kalo-tawana ipânga wasaseki, aku imâ lee ikura lâ zo njine, ande miki uru kavila nana sondo lâ nanenju wurâta nana atula pâri ara panzi tamâta kâ. ⁶ Mine kala nana kalonju tawana mine; Maro Kindeni, inani muŋga igagati miki taitu-taitu ilomi kalomi tu ma kalomi tawana i, ande i ma ikai wurâta lâ ilomi kalomi lee, ikura lâ zo ndia wurâta njinde ma marumbu lâ. Aku wurâta njinde ma marumbu lâ zo njinde Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo.

⁷ Nana ilonju ndo ikeno pa miki rârâni, aku uru kalonju ngere nani tava ndekânga nâ. Aku ara nana nana ilonju ikeno mine, nana tu miki rârâni uru kamandi kaika ku kasuka nana nana aveta wurâta njine kâ. Lâ zo njine nana amo luma sakamao ilo, anga lâ zo muŋgânga njinde nana atula ngua pwataki tu pâri ara nde mao tona, ande Maro Kindeni ne wisi-wisi ikeno pa miki wa nana wa nana taveta wurâta papa i. ⁸ Maro Kindeni tamwata isama tu nanenju ngua

njine nde mao nâ; nana ilonju ndo ikeno pa miki rârâni, itogo Yesu Kirisi tamwata ilo ndo keno pami mine.

⁹ Nana uru akai noŋa kie mine pa Maro Kindeni nana miki kâ; nana ano pa i tu miki ma tinimi mwasa mao nâ panzi tinimi pinde, aku nemi vetânga njinde ma ipânga njalae ndo. Aku nana ano tu miki ma kapânâna sondo ndo nana Maro Kindeni ne ngua mao kâ, aku ma kasama vetânga rârâni nenzi duvi sondo tona. ¹⁰ Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kakura tu kapateanzi vetânga arara nana kapaveta kuku. Njinenja muli, lâ zo njinde Kirisi ma ipare nia panzi tamâta rârâni nana nenzi vetânga kâ, ande miki ma kamo ilomi mbâra-mbâra ndo lâ i nao, nemi soki tonje tia. ¹¹ Aku Yesu Kirisi ma io ilo-kalo ara ndo lâ ilomi kalomi, nana miki ma kaveta vetânga ara rârâ, itogo kâi ipula kanango mwasina. Mine kala tamâta ma simora nemi vetânga njinde, ku ma sipanea Maro Kindeni sisuka i nâ kâki.

Paulo imo luma sakamao ilo, aku njine isuka pâri ara

¹² Niŋgu-nambwe wukale, nana ilonju tu miki ma kasama njine; malia pinde nde imâ ipânga pa nana lâ, andeta malia njinde nde ikai nzâla piti panzi tamâta rârâ tu ma silonjo pâri ara kâ. ¹³ Mine kala kinzi tamâta simo nia njine, sitavanzî zugu tamâta njinde uru sikatona Koipu Njalae ne luma, ande kinzi njinde rârâni sisama tu nana uru aveta wurâta pa Yesu Kirisi, aku nana duvi njinde kâ kinzi kazânga tamâta sipa wâlo kaika lâ tiningu ku siona amo luma sakamao ilo. ¹⁴ Niŋgu-nambwe kalo-tawana tamâta rârâ nde sisama tu wâlo kaika ikeno tiningu, aku njinde ipu tini kaika panzi nana sio nenzi kalo-tawana ilâ sondo pa Maro Njalae kâ. Mine kala sipile nenzi mâsi nana siruru kâ, aku simandi kaika situla Maro Kindeni kawa ngua.

¹⁵⁻¹⁷ Mao nâ, kinzi pinde sisama tu nana njângu ipânga njalae, kala wisinzi nâna pa nana ku sipadâda nana. Nana duvi njinde kâ kinzi simandi situla pâri ara nana Kirisi kâ. Kinzi situ sisuka warakanzi njanzi kâki, aku lâ zo ndia situla pâri ara kâ, ande ilonzi kalonzi soki ndo. Kinzi ilonzi tu sisenje malia pinde kilo imâ pana, lâ zo njine nana amo luma sakamao ilo yo.

Anga tamâta pinde nde ilonzi ara pa nana. Mine kala nenzi tini-mwasa njinde igagatinzi nana situla pâri ara kâ. Kinzi sisama tu Maro Kindeni wurâta ilua nana nana atula ngua pwataki tu pâri ara nde ngua mao nâ. ¹⁸ Taitu nana ilonju rârâ nana tamâta njinde nenzi vetânga kâ, ande tia. Kinzi pinde nenzi ilo-kalo nde ara, anga pinde nenzi ilo-kalo nde ara tia. Ambo taitu kinzi rârâni uru

situla pâri ara njana Kirisi kâ, aku njinde iveta naŋa ilonĝu ndeka njalae ndo.

Paulo ilo tu ma imo via ku ma isukanzi Pilipai nĝu

Aku naŋa ma amo andeka mine nâ, ¹⁹ njana tu naŋa asama mine; miki uru kano pa Maro Kindeni tu i ma ivilana, aku Yesu Kirisi ne Koroani uru ivila naŋa tona. Mine kala naŋa asama tu nanenĝu malia njine ma muli marumbu lâ, aku naŋa ma amo ara kilo. ²⁰ Naŋa ilonĝu ndo tu ma aveta nanenĝu wurâta rârâni sondo nâ. Naŋa ilonĝu tu lâ zo njine wa zo rârâni wa, ande naŋa ma amandi kaika aruru tia. Njinenĝa ambo naŋa amo viânĝu tâku amâte tâku, ande kinzi tamâta ma sipanea Yesu Kirisi sisuka i nja kâki. ²¹ Nanenĝu morâŋa nde mine; ambo naŋa ma amo viânĝu, ande njinde ma ara, njana tu Kirisi tamwata nde nanenĝu via njine warika. Ambo naŋa ma amâte, ande njinde ma ara ndo. ²² Ambo naŋa ma amo viânĝu yo, ande naŋa ma akura tu aveta wurâta ara pinde kilo. Taitu naŋa ma apatea via, tiya?, apatea materja. Njinde naŋa asama tia. ²³ Naŋa ilonĝu rua-rua njana njinde kâ. Naŋa ilonĝu njalae tu ma amâte alâ amo kuku Kirisi. Njinde ma ara ku ara ndo. ²⁴ Andeta ara njana naŋa ma amo viânĝu lâ tâno kulu, njana tu nanenĝu wurâta nde njana asuka miki kâ, aku njine nde kelekele njalae tina. ²⁵ Naŋa asama tu wurâta ikeno mo njai yo njana naŋa ma asuka miki kâ. Mine nde ilonĝu pateva tu naŋa ma amo viânĝu mine nâ, aku ma asuka miki rârâni nemi kalo-tawana tu ma itumbu njalae tava ndekâŋa nâ. ²⁶ Njinenĝa lâ zo njana naŋa ma ataulo amâ amo kumi kilo, ande miki ma kandeka njalae tina njana naŋa kâ, aku nemi kalo-tawana ma ilâ mao nâ papa Yesu Kirisi.

Maro Kindeni ipatea nzâla ara panzi Pilipai nĝu mine; kinzi ma sikai nâna njana nenzi kalo-tawana kâ

²⁷ Andeta kelekele njalae tina nde mine; miki ma kapaveta kuku vetâŋa rârâni Kirisi ne pâri ara itula pami njinde. Njinenĝa ambo naŋa ma akura tu amo kumi, ande naŋa ma amora tu miki kamandi kaika tava ilomi kalomi taitu nâ. Aku naŋa ma amora tu miki kamo taitu kaveta wurâta njalae tina njana kagagatinzi tamâta tu ma kalonzi tawana pâri ara kâ. Ambo naŋa ma akura tu amo kumi tia, ande naŋa ma aloŋo parinami tu miki kamo mine. ²⁸ Aku naŋa ma asama tu miki karuru njananzi nemi kazâŋa tamâta, nde tia. Ambo miki ma kamandi kaika nâ, ande kinzi ma sisama tu Maro Kindeni ma muli izavarunzi. Aku kinzi ma sisama tu inani ma ikeke njana miki kâ lâ zo muli njinde. ²⁹ Njana tu Maro Kindeni iveta kie ara pami kala ipatea tu miki ma kalomi tawana Yesu Kirisi. Andeta njinde nâ tia; i kala ipatea

nzâla ara tonĝe kilo pami mine: miki ma kakai nâna njana nemi kalo-tawana njinde kâ tona. ³⁰ Kala njine miki kamandi kuku naŋa lâ kazâŋa ilo. Munĝa miki kamora tu naŋa amo kazâŋa ndainani nâ ilo, kala zo njine miki kaloŋo tapârinja tu naŋa amo kazâŋa njinde ilo amo njai yo.

2

Kinda ma tamo ilonda taitu nâ taveta vetâŋa ara panzi tininda pinde

¹ Kirisi nde ipasipa kumi lâ, aku njinde ipu tini kaika pa ilomi kalomi. Aku i ne tini-mwasa kala iveta wisimi puu ndue tona. Koroani Sapâŋa nde imo kumi, aku miki kalomi sukâŋa njananzi tinimi pinde ku kaveta kemi ara panzi. ² Mine kala naŋa ano pami tu miki ma kapaveta kuku ilo-kalo taitu nâ. Aku naŋa kala ano pami tu miki ma kamo taitu njana kao nemi tini-mwasa ilâ mao nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta. Naŋa ano pami kilo tu miki ma kamo ilomi kalomi taitu nâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande naŋa ma andeka ndo. ³ Miki ma kapasuka warakami tinimi ku ilomi tu tamâta ma sipanea miki njami, mine ndimo. Ara njana miki ma kapatawa warakami tinimi lâ kalo-tawana tamâta naonzi, aku ara njana miki taitu-taitu ma ilomi mine; "Naŋa nde tamâta kaa nâ, aku tamâta pinde rârâni njanzi ipole naŋa nânĝu". ⁴ Miki ma ilomi njalae koŋa njana warakami nâ njami ndimo. Miki ma ilomi njana tinimi pinde njanzi tona.

Kirisi ipatawa tamwata tini, aku njana duvi njinde kâ Maro Kindeni isuka i kâki

⁵ Ara njana miki ma ilomi njana warakami njami lâ vetâŋa kie taituni, itogo Yesu Kirisi munĝa itula mine. ⁶ Nia ndoyo, aku imâ lee ikura zo rârâni, Maro Kindeni tamwata kilala nde ipipi ndo lâ Yesu Kirisi ilo. I imo rege-rege kuku Maro Kindeni, andeta i njandai isilikana njine kaika nĝa. ⁷ I tamwata ilo pateva tu ma ipile i nia ara njinde, aku ipânĝa itogonzi tamâta kaa njinde uru siveta wurâta koa tia nâ. Ipânĝa itogo kinda tamâta mine, ⁸ aku kinzi tamâta simora i tu i nde tamâta mao. Aku ipatawa tamwata tini ku ipono muli pa Maro Kindeni kawa nĝa. Iveta mine lee materja ne zo imâ ipânĝa papa lâ. Mao nâ, ipono muli pa Maro Kindeni kawa nĝa kala isâu panzi tu sipu i pâta imâte tava manĝeti njalae lâ kâi popole tini, ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine.

⁹ Njana duvi njinde kâ, ande Maro Kindeni isuka Yesu Kirisi kâki ndo lâ. Aku i nĝa ara tonĝe ilua i, ipolenzi nĝa pinde rârâni. ¹⁰ Mine kala muli nĝa, kinzi anĝo rârâni sitavanzi tamâta rârâni wa kelekele rârâni simo vianzi lâ samba ilo wa tâno kulu wa materja nianzi wa, kinzi njinde rârâni ma sipare

tukunzi pa Yesu sipanea i ɲa. ¹¹ Aku kinzi rārāni taitu-taitu ma siporo situla pwataki mine tu, “Yesu Kirisi i nde Maro ɲalae”. Aku ɲana nenzi ɲgua ɲjine kâ, ande Tamānda Maro Kindeni ɲa ma ipānga ɲalae ndo.

Kinda ma tamo togo sināla mine panzi tamāta

¹² Niŋgu-nambwe wukale, muŋga, lâ zo ɲinde naɲa amo kumi, ande miki uru kapaloŋo pa nanenɲu ɲgua ikura zo zo. Mine kala kalonɲo ɲga; ambo miki ma kaveta mine nâ lâ zo ɲjine naɲa amo malawae ɲanami tona, ande ɲinde ma ara ku ara ndo. Maro Kindeni iyaute miki piti lâ kondoma ilo marumbu lâ. Mine nde ara ɲana miki ma kamege ndo ɲana i kâ, aku kamakāsa ɲana kapaveta kuku vetāɲa arara ipatea pami ɲinde. ¹³ ɲana tu Maro Kindeni tamwata uru ikai wurāta lâ miki taitu-taitu ilomi kalomi ikura zo rārāni. Igagati miki ilomi ɲana kapaveta kuku vetāɲa ndia i tamwata ilo papa ɲinde, aku i walo kaika ilami tona ɲana kaveta vetāɲa arara kie-kie ɲinde kâ.

¹⁴ Taitu lâ zo ndia miki ma kaveta vetāɲa ara pinde, ande miki ma ilomi makisa ɲana ku kapawa ɲgua potomule ɲana, mine ndimo. ¹⁵⁻¹⁶ Ambo miki ma kapaveta kuku vetāɲa arara ɲinde, ande miki ma kamo Maro Kindeni natu wukale sondo ndo, aku ma kamo ilomi mbāra-mbāra ndo lâ i nao, nemi soki tonɲe tia. Mao nâ, miki kamo lâ tâno ɲjine kulu kunzi kiesaka tamwatanzi, nenzi vetāɲa potomule kie-kie. Andeta miki kamo katogo sināla mine panzi, aku katula ɲgua ɲana via mao kâ pwataki panzi, itogo pitu isinala nia maa mine. Ambo miki ma kamo mine, ɲjineŋga lâ zo ɲana Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo kâ, ande naɲa ma akura tu andeka nâ, ɲana tu nemi vetāɲa ɲinde ma itula pwataki tu wurāta ɲalae naɲa muŋga amakāsa ɲana aveta ɲinde, ande naɲa ɲandai aveta wurāta ɲinde koa tia nâ.

¹⁷ Naɲa ao nemi kalo-tawana ɲinde ilâ pa Maro Kindeni itogo nanenɲu patarawāɲa mwasina. Ambo kinzi ma sipu naɲa pāta amāte, ande naɲa seengu kala ma ipānga itogo patarawāɲa mine tona, aku ma iveta wurāta ɲinde miki kaveta papa i tu ipānga kanaɲo. Ambo vetāɲa mine ma ipānga pana, ande naɲa ma andeka nâ, aku nanenɲu ndekāɲa ɲinde ma imâ pa miki rārāni. ¹⁸ Mine nde ara ɲana miki kala ma ilomi ara ku kandeka kuku naɲa.

Paulo itu io Timoti ilâ pa Pilipai lawea

¹⁹ Ambo Maro ɲalae Yesu Kirisi ma isāu pa naɲa, ande naɲa ilonɲu tu malawa tia ma ao Timoti imâ pami. ɲjineŋga lâ zo ɲana i ma itaulo imâ kilo kâ, ande i ma itapāri pana ɲana miki kâ, aku i ne ɲgua ɲinde ma ipu tini kaika pa ilonɲu kalonɲu. ²⁰ Timoti simbo nâ imo ilo taitu mao kuku naɲa, aku maka

rua simboma rua nâ iloma ndo ɲana kasuka miki kâ. ²¹ Tamāta pinde rārāni kalonzi loko ɲana warakanzi nenzi kelekele nâ, aku ɲandai ilonzi ɲana sikai kuleɲa pa Yesu Kirisi ɲga. ²² Andeta miki warakami kasama tu Timoti nde tamāta ara ndo. Miki kasama tu i uru isuka naɲa ɲana atula pāri ara kâ, itogo lâlu isuka tama mine. ²³ Mine kala lâ zo ndia naɲa ma asama sondo ɲana vetāɲa mana ma muli ipānga pana, ande naɲa ilonɲu tu lâ zoni ndaina naɲa ma ao i imâ walele nâ pami. ²⁴ Aku naɲa kalonɲu tawana tu Maro ɲalae ma isāu pa naɲa, aku ma ikai nzāla piti pana. Mine nde tini nâ naɲa warakāɲgu kala ma amâ amora miki.

Paulo itu io Epafroditus kala ilâ pa Pilipai lawea tona

²⁵ Andeta naɲa ilonɲu pateu tu ma ao ninda-nambwe Epafroditus itaulo imâ imo kumi kilo. I uru iveta wurāta ɲana itula pāri ara kâ kuku naɲa, aku uru imandi naɲa wangirāɲgu lâ kazāɲa ɲjine ilo. Miki muŋga kao i imâ pa naɲa ɲana ikai kuleɲa pana. ²⁶ I ilo ɲalae tu ma imâ imora miki rārāni. Isama tu miki muŋga kalonɲo pāri tu pukonɲa ikai i kaika lâ. Mine kala i kalo loko ɲanami. ²⁷ Mao nâ, muŋga pukonɲa ikai i kaika lâ, aku laiti ɲana imāte kâ. Andeta Maro Kindeni kalo sukāɲa ɲana i kâ, kala iveta tini ara kilo. Aku Maro Kindeni ne kalo-sukāɲa ɲinde imâ pa naɲa tona, ɲana tu isama mine; ambo Epafroditus ma imāte, ande naɲa ma ilonɲu malia ɲalae tina. Andeta tia. ²⁸ Mine kala naɲa ilonɲu ndo tu ma ao i imâ pami. ɲjineŋga lâ zo ɲana miki ma kamora i kilo, ande miki ma kandeka, aku naɲa wisinɲu ma puu ndue tini mwata. ²⁹ Mine nde ara ɲana miki ma ilomi ndeka nâ ɲana kakai Epafroditus imo kumi, ikura kinda Maro ɲalae ne tamāta uru taveta panzi ninda-nambwe mine. Miki ma kapaneanzi tamāta ea uru siveta wurāta ikura Epafroditus iveta mine. ³⁰ ɲana tu i uru ikai kuleɲa panzi Kirisi ne wurāta tamāta, aku pukonɲa isānda i kulu lâ wurāta ɲinde tini, kala laiti ɲana imāte kâ. Taitu i ɲandai ilo ɲalae kona ɲana tamwata tu ma imo ara ɲga. I ilo ɲana wurāta ɲinde miki muŋga kalua i, ɲana ikai niami ku isuka naɲa kâ. Mine nde miki ma kandeka ɲana kakai i imo kumi.

3

Kinda nenda kalo-tawana nâ iveta kinda tamo ilonda mbāra-mbāra lâ Maro Kindeni nao

¹ Niŋgu-nambwe wukale, naɲa atu aporo ɲgua tonɲe kilo pami, ɲjineŋga nanenɲu ɲgua ɲjine ma marumbu lâ. Miki kapaipa kuku Maro ɲalae lâ. Mine nde ara ɲana miki ma kamo kandeka nâ. Naɲa muŋga aŋgere ɲgua pinde imâ pami, andeta naɲa ɲandai tiniŋgu

pwâka njana angere njugani ndaina imâ pami kilo, njana tu njua njine nde njana ikatona nemi kalo-tawana kâ.

² Miki kapakatona sondu njanzani tamâta njinde uru siveta vetâja sakamao. Kinzi nde tamâta sakamao ndo, sitogonzi mbwâmbwa saka mine. Kinzi uru siporo njua kaika tu miki rârâni ma kakai karae-veja ne mâsi lâ tinimi, itogo nemi kalo-tawana ne kilala mine. ³ Anja kindani nde tamo Maro Kindeni ne tamâta mao. Lâ zo ndia kinda tapanea i, ande i Koroani isuka nenda paneâja njinde. Kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, kala tandekana i nâ. Kinda njandai tandekana karaenda ne kelekele kaa kaa nga. ⁴ Miki kalonjo nga; ambo karaenda ne kelekele ikura tu isuka kinda, ande naja warakângu ma amo tamâta ara ndo. Njana tu naja munja apolenzi tamâta rârâni njana apaveta kuku Juda nenzi mâsi kâ.

⁵ Nanayoni naja nana ipagugwana apânga lâ, aku amo lee sânda taitu ilâ lâ, njine nga sive karaenju ikura Juda nenzi mâsi mine. Naja nana-mama nde Isrel ngu tamwatanzi, aku kinzi rua sipânga lâ Benjamin ne vâsa ngu. Naja timbungu wa nenju sâko rârâni nde simo lâ Isrel ngu nâ. Aku naja munja amo lâ Parisai ngu kala apono muli sondu pa Juda nenzi njua tukuja kiri-kiri rârâni. ⁶ Lâ zo njinde, naja ilonju igagatina njana malia kie-kie alanzi tamâta njinde kalonzi tawana Yesu. Mao nâ, lâ zo njinde naja apaveta sondu ndo kuku Juda nenzi njua tukuja ndoni. Naja aveta vetâja soki tonje lâ njua tukuja nao, ande tia.

⁷ Lâ zo njinde, naja kalonju tawana tu vetâja njinde rârâni nde kelekele njalae tina. Taitu kala njine naja ilonju ndo ikeno pa Yesu Kirisi. Mine nde naja asama tu vetâja njinde rârâni nde kelekele kaa nâ. ⁸ Aku miki kalonjo nga; naja asama tu vetâja taitu nâ nde kelekele njalae tina, aku njinde nde vetâja njana asama nanenju Maro Njalae Yesu Kirisi kilala sondu kâ. Vetâja wa ilo-kalo pinde rârâni nde kelekele sugorai nâ. Naja ilonju tu apono muli pa Kirisi simbo nâ; mine kala apile nanenju ilo-kalo sinja rârâni marumbuni lâ. Ilo-kalo sinja kie-kie njinde nde itogo kina nâ, aku naja atambira lâ, njana tu ilonju tu asanja Kirisi ndindi nâ ⁹ ku apaipa ndo kuku i. Munja naja apaveta kuku njua tukuja rârâni, aku lâ zo njinde naja atu naja warakângu nenju vetâja ma ivetana apânga ilonju mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Taitu kala njine naja apile ilo-kalo soki-soki njinde lâ. Naja kalonju tawana Yesu Kirisi, aku nanenju kalo-tawana njinde nâ iveta naja apânga ilonju mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. I ipatea nzâla tonje njana kinda ma tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i tamwata nao, aku njinde nde nzâla njana tao nenda kalo-tawana ilâ pa Kirisi kâ.

¹⁰ Naja ilonju pa kelekele njine nâ; naja ilonju ndo tu asama Yesu Kirisi kilala sondu. Naja ilonju tu i ne walo kaika ma ikeno pa naja, waloni ndaina ikai lâ zo njinde imandi lâ mateja nianzi imo via kilo. Naja ilonju tu ma akai nâna kie taituni ikura i munja ikai mine. Aku naja ilonju tu ma apu kiesaka ne ilo-kalo tava ne vetâja rârâni pâta imâte, itogo Kirisi munja imâte njana izavaru kiesaka mine nâ. ¹¹ Ambo naja ma aveta mine, ande naja kalonju tawana tu muli nga Maro Kindeni ma ipanjo naja lâ mateja nianzi, aku naja ma amo viângu kuku i.

Paulo uru imakâsa njalae njana ilâ ipânga lâ keru

¹² Naja njandai aporo tu naja aveta vetâja ara rârâni marumbu lâ nga. Aku naja njandai aporo tu naja amo tamâta ara ndo. Taitu ikura zo rârâni naja amakâsa njalae tina njana apaveta kuku vetâja arara Yesu Kirisi munja ipatea pa naja njinde, lâ zo njinde igagati ilonju kalonju njana apono muli pa i kâ. ¹³ Ningunambwe wukale, naja njandai aporo tu naja apaveta sondu ndo kuku vetâja arara njinde nga. Andeta naja uru aveta vetâja taitu njine; naja apu mulingu zo munjâja ne kelekele rârâni, aku amakâsa njalae tina njana aveta vetâja ara nâ lâ zo muli-muli. ¹⁴ Njinde itogo naja apalilu kaika naonju sondu pa keru njana akai kulu kâ. Kulu njinde nde via mao lâ samba lawea, viani ndaina Maro Kindeni ipatea pa naja, njine nga Yesu Kirisi itula pwataki pana lâ.

¹⁵ Kinda tamâta pinde nenda kalo-tawana nde ipânga njalae lâ, kala taponu muli mao nâ pa Yesu Kirisi. Ara njana kinda njine taitu-taitu ma tapalilu sondu pa keru, ikura kala njine natula pami mine. Anja miki tamâta pinde, ambo nemi ilo-kalo nde ikeno piti lâ nanenju ilo-kalo mine, ande ara, Maro Kindeni ma itula njine pwataki pami, njana nemi ilo-kalo ma ipânga sondu kâ. ¹⁶ Taitu ara njana kinda rârâni taitu-taitu ma taponu muli sondu pa njua mao kinda munja takai njinde.

¹⁷ Ningunambwe wukale, ara njana miki ma kapaveta kuku nanenju vetâja rârâni. Miki ma kakai wulitia njana kaveta mine kâ ndimo. Miki ma kalomi ngere sondu njana tamâta pinde nenzi vetâja, kinzi njinde uru sipaveta kuku vetâja arara maka munja katula pami njinde. ¹⁸ Andeta tamâta rârâ sipaveta kuku vetâja potomule nâ, aku njinde itogo kinzi sikai kazâja pa Kirisi ne mateja lâ kai popole tini. Naja munja aporo mbwaningu rârâ pami njana nenzi vetâja njinde kâ, kala njine aporo pami kilo, aku matângu sulu ndue. ¹⁹ Kinzi sindeka njana kelekele ndia warakanzi nâ karaenzi wa ilonzi ipatea panzi njinde, aku nenzi

ilo-kalo soki njinde nde itogo nenzi maro mwasiina. Ikura zo rârâni kinzi ilonzi pa tâno njine ne vetâna wa kelekele nâ. Kinzi sindeka nana siveta vetâna potomule pinde, anga kinda maında nana vetâna kie mine kâ. Mine kala Maro Kindeni ma muli izavarunzi tamâta njinde lâ yââ nhalae ne mbââ ilo.

²⁰ Anga kinda niânda sondo nde samba lawea, aku uru tao tininda pa Maro Nhalae Yesu Kirisi, ina nenda Yautâna Tamwata, nana i ma ipile samba ku indue imâ. ²¹ Njinega Kirisi ma ikai tamwata ne walo kaika, ku ma ilele karaenda kaa njine ku iveta ipânnga karae wasaseki, itogo i tamwata karae ara ndo mine. I ne walo ndaina nâ ivila i nana ikai maro pa kelekele ndoni.

4

Kinda ma tapaveta kuku vetâna wa ilokalo ara nâ

¹ Mine nde njingu-nambwe wukale, miki njinde munnga kapaipa kuku Yesu Kirisi, ara nana miki ma kalomi ngere sondo nana nanenngu ngua njine rârâni, aku kamandi kaika. Njingu-nambwe wukale, nanja ilonngu ndo keno pami, aku ilonngu nhalae tu amâ amo kumi kilo. Miki uru kaveta ilonngu ndeka nhalae, aku miki kamo katogo nanenngu wurâta kanaŋo mine.

² Miki rua Yuodia kuku Sintike rua, miki kalonjo nŋa; miki taine rua nde kaponu muli pa Maro Nhalae lâ, kala kamo nambwe nambwe. Mine nde ano kaika pami tu miki ma kamo tava ilomi kalomi taitu nâ. ³ Anga noko, * nokoni kala uru kuveta wurâta ara ndo kuku nanja, ande nanja ilonngu tu noko ma kusukanzi taine rua njinde tu nenzi nânâo ma marumbu kâ. Kinzi rua munnga siveta wurâta nhalae kuku nanja nana kaveta pâri ara ilâ isala nia ndoni. Aku Klemen tavanzi tamâta pinde, kinzi njinde rârâni kala munnga siveta wurâta kuku nanja nana katula pâri ara kâ tona. Kinzi tamâta njinde rârâni njanzi nde ikeno lâ Maro Kindeni ne pepa nana via kâ tini.

⁴ Miki kapaipa kuku Maro Nhalae lâ. Mine nde ara nana miki ma kamo kandeka nâ ikura zo rârâni. Nanja aporo nŋuani nana kilo mine tu miki ma kamo kandeka nâ. ⁵ Ara nana miki ma kamo mwasa nâ lâ tamâta rârâni naonzi. Miki kalomi ngere sondo nŋa; Maro Nhalae ne zo nana itaulo imâ kilo kâ nde imâ ipânnga laiti lâ. ⁶ Miki ma kalomi loko nana sâ tonje ndimo. Ikura zo rârâni miki ma kakai noŋa pa Maro Kindeni, aku kano pa i tu ma ivilami nana kelekele ndia ikeno pami tia. Aku miki ma kawami ndanŋe papa i tona nana ne pavilânja njinde kâ. ⁷ Ambo

miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ne wisi-pisi ma ikatona nemi ilo-kalo sondo ndo, nana tu miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Maro Kindeni ne wisi-pisi nde nhalae ndo, kala kinda tamâta takura nana tasama njinde kilala sondo, ande tia.

⁸ Ayo, njingu-nambwe wukale, kalonjo nŋa. Ikura zo zo, miki ma kalomi ngere nana vetâna ara nâ, vetâna njinde kinzi tamâta sondo ilonzi ara papa. Nanja aporo nana vetâna kie mine; vetâna mao, anga vetâna ndia tamâta ara simege nana, anga vetâna sondo ndo, anga vetâna zuzuli, anga vetâna nŋau, anga vetâna ndia tamâta sondo sindeka nana. ⁹ Nanja munnga atula nŋua pami nana vetâna ara pinde kâ, aku matami kamora nanja aveta vetâna ndainani. Ara nana miki ma kamo kapaveta kuku vetâna rârâni njinde munnga apananami ku atula pami. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, ande ma imo kumi.

Paulo kawa ndanŋe panzi Pilipai nŋu munnga sio mbumbu imâ papa i itogo nenzi wisi-ara mine

¹⁰ Nanja amo, amo lee, njinega miki kasânda nzâla nana kasuka nanja kilo kâ. Mine kala nanenngu ndekânja wa paneânja ilâ pa Maro Nhalae. Mao nâ, munnga miki ilomi nana nanja kâ, taitu nzalami tonje ikeno nana kasuka nanja kâ, ande tia. ¹¹ Miki ma ilomi tu nanja ilonngu pa kelekele pinde kâ, aku nana duvi njinde kâ aporo nŋua mine pami, mine ndimo. Nanenngu nŋua njinde ne duvi mine tia. Nanja apanâna sondo lâ nana amo tava wisinŋu pisi nâ. Mine kala, ambo vetâna tonje ma imâ ipânnga pana, ande nanja ilonngu ara nâ. ¹² Zo pinde nanja amo sugorai ndo, anga zo pinde nanenngu kelekele rârâ njinde nde ikeno pana. Andeta nanja apanâna sondo lâ. Mine kala, ambo kapwânŋu pupuro tâku putole ipuna tâku, ambo nanenngu kelekele rârâ keno pana tâku tia tâku, ande nanja ilonngu ara nâ ikura zo rârâni wa nia ndoni wa. ¹³ Kirisi uru walo kaika ilua nanja. Mine kala lâ zo nana vetâna ndia imâ ipânnga pana, ande nanja akura tu amandi kaika nâ.

¹⁴ Andeta miki kaveta kemi ara ndo pa nanja lâ. Miki kasama tu malia pinde isânda kulunŋu lâ, aku ilomi tu kasuka nanja nana akale malia njinde kâ. ¹⁵ Andeta njinde nâ tia; miki Pilipai nŋu, miki warakami kasama tu munnga, lâ zo njinde nanja apile Masedonia tâno ku alâ pa nia pinde, ande miki simbomi nâ kasuka nanja. Nanja aporo nana zo njinde pâri ara ipânnga wasaseki pami. Miki warakami nâ kasuka nanja nana mbumbu kâ. Nŋu tonje iveta kie mine pa nanja, ande

* 4:3: Ilo-kalo tamâta pinde situ Paulo iporo nŋua njine pa tamâta tonje, i nŋa tu Sisigus.

tia. ¹⁶ Aku lâ zo njinde naŋa amo Tesalon-aika lawea tona, ande naŋa amo sugorai ŋana kelekele pinde kâ, andeta miki kao mbumbu imâ pana mbwanimi rârâ. ¹⁷ Naŋa ilonŋu ŋalae koŋa ŋana akai mbaliŋa kâ, ande tia. Naŋa ilonŋu tu miki ma kasenge vetâŋa ara pinde ilâ kuku vetâŋa ara muŋga kaveta njinde, ŋana Maro Kindeni ma itu kulu pami kilo ŋana nemi vetâŋa ara njinde. ¹⁸ Kala njine naŋa akai mbumbu njinde lâ, aku ikurana. Mao nâ, mbumbu njinde nde ŋalae tina, kala pinde keno pa naŋa yo. Epafroditus nde ikai wisi-ara ne kelekele kie-kie njinde miki kapatea pana, aku ikai imâ ilua naŋa lâ. Mine kala lâ zo njine naŋa aroto ŋana kelekele pinde, ande tia. Miki nemi wisi-ara njinde nde itogo patarawâŋa miki kao ilâ pa Maro Kindeni mine. Patarawâŋa njinde ne kuwae nde ara ndo, aku Maro Kindeni indeka ŋana patarawâŋa kie mine. ¹⁹ Anŋa nanenŋu Maro Kindeni, ina mbaliŋa warika, ma isukami ŋana kelekele ndia ikeno pami tia njinde rârâni. Miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, aku inani ma kelekele arara njinde ilami.

²⁰ Ara ŋana zo rârâni kinzi tamâta rârâni ma sipanea nenda Maro Ŋalae Kindeni sisuka i ŋa kâki, ina kinda Tamânda. Mao.

Paulo kawa kari ara panzi kalo-tawana tamâta simo Pilipai lawea

²¹ Naŋa kawâŋgu kari ara pa miki Maro Kindeni ne tamâta rârâni taitu-taitu, miki njinde kao nemi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi. Nimi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde simo ŋai kuku naŋa, aku kinzi kala kawanzi kari ara pami. ²² Maro Kindeni ne tamâta pinde simo lawea njine, aku kinzi rârâni kala kawanzi kari ara pami. Kinzi pinde uru sikai wurâta lâ Koipu Ŋalae Kaisara ne luma, aku kinzi njinde ilonzi ŋalae tu naŋa ma aporo nenzi kari ara pami.

²³ Maro Ŋalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imo kuku miki rârâni taitu-taitu.

KOLOSI

Pepa Paulo ingere panzi kalo-tawana tamâta simo Kolosi lawea

Paulo imo luma sakamao ilo njana ne wurâta njana itula pâri ara kâ, ande ingere njua njine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Kolosi lawea lâ Esia tâno. Paulo munja imo Kolosi lawea tia, andeta ilonjo njua tu ilo-kalo soki-soki nde iyaula kinzi kalo-tawana tamâta ilonzi kalonzi. Pananâja tamâta lanjeja pinde sipanananzi tu Kirisi nde Maro Kindeni Natu tia, kala imo rege-rege kunzi anjelo nâ. Aku situla tukuja kaa kaa pinde panzi tona. Andeta lâ pepa njine Paulo ileleanzi iporo kaika tu Yesu nde rege-rege kuku Maro Kindeni tamwata, kala i ne kaika nde njalae njinde. Aku itula vetâja arara pinde panzi tona njana ma sipaveta kuku.

Kinzi tamâta lâ Kolosi lawea kalonzi tawana Yesu mao nâ

¹ Naja Paulo, naja amo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta ikura Maro Kindeni tamwata ne pateâja mine. Naja amo taitu kuku ninda-nambwe Timoti, ² kala angere njua lâ pepa njine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne njua kamo Kolosi lawea, miki njinde kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ kala kalomi tawana i mao nâ. Kinda Tamânda Maro Kindeni ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imo kumi.

³ Lâ zo ndia maka kakai noja pa nenda Maro Yesu Kirisi Tama Maro Kindeni, ande maka uru kaloma ngere njana miki kâ, aku lâ zo njinde rârâni maka kawama ndanje ilâ papa i. ⁴ Nana tu maka kalonjo miki parinami tu nemi kalo-tawana ikeno kaika ndo pa Yesu Kirisi, aku miki uru tinimi mwasa ndo panzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni. ⁵ Munja, lâ zo njinde pâri ara ne njua mao ipânga wasaseki pami, ande miki kalonjo njua njana vetâja arara njinde ma muli imâ ipânga pami. Maro Kindeni uru ikatona vetâja arara njinde pami lâ samba lawea. Kala njine miki uru kao tinimi nâ njana vetâja arara njinde kâ, aku njine igagati ilomi kalomi njana kalomi tawana Yesu Kirisi ku kao ilomi ndo ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta. ⁶ Nanayoni, miki kalonjo pâri ara njana Maro Kindeni ne wisi-wisi kâ, kala kasama wisi-wisi njinde kilala sondo lâ. Lâ zo mungâja njinde, aku imâ lee ipânga lâ zo njine, ande pâri ara njinde uru ipula kanajo ara ndo lâ ilomi kalomi. Aku pâri ara ndainani nâ isala nia ikura tâno pinde kala ipula kanajo ipânga mine nâ lâ tamâta rârâ ilonzi kalonzi tona. ⁷ Epafra munja itula pâri ara njinde pami, kala miki kasama lâ. Epafra nde Kirisi ne wurâta tamâta itogo maka mine, aku maka

tinima mwasa ndo papa i. I uru ikai maka niana njana ivila miki sondo kâ. ⁸ Itapâri pama tu Koroani Sapâja igagatimi njana kao ilomi ndo ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta.

Paulo ikai noja pa Maro Kindeni tu i ma ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta simo Kolosi lawea

⁹ Mine kala munja, lâ zo njinde maka kalonjo miki parinami mine, aku imâ lee ipânga lâ zo njine, ande ikura zo zo maka kakai noja pa Maro Kindeni tu ma isukami ku io Koroani Sapâja imâ pami tu ipananami sondo njana vetâja ndia Maro Kindeni ilo papa njinde, njana miki ma kakai ilo-kalo ku kasama njinde sondo. ¹⁰ Maka nema noja njinde nde duvi mine; maka iloma tu miki ma kamo sondo, ikura Maro Njalae ipatea pami mine. Ambo miki ma kamo mine, ande i ma ilo ara njana nemi vetâja rârâni kâ. Maka iloma tu miki ma kaveta vetâja arara kie-kie, itogo kâ ipula kanajo mine. Aku iloma tu nemi ilo-kalo ma ipânga njalae, njana miki ma kasama Maro Kindeni kilala sondo kâ. ¹¹ Maka kano pa Maro Njalae tu i tamwata ne walo ara njalae tina njinde ma ipu tini kaika pa ilomi kalomi, njana miki ma kamandi kaika ku kakale malia rârâni tava ndekâja nâ. ¹² Maka iloma tu miki ma kawami ndanje pa kindi Tamânda. Ina kala munja ivetami kapânga tamâta ara, kala miki kakura tu kalenge vetâja arara rârâni i munja ipatea tu ma iveta panzi ne tamâta, kinzi njinde i uru ikai maro panzi kala simo lâ i ne sinâla njalae ilo. ¹³ Nana tu munja, kondoma ne walo ikai kindi kaika lâ. Andeta Maro Kindeni itikia kindi piti lâ, aku io kindi tamo kuku njua njinde i Natu uru ikai maro papa. Maro Kindeni ilo ndo keno papa i Natu njinde. ¹⁴ Maro Kindeni Natuni ndaina iko kindi piti lâ kondoma ilo, aku izavaru nenda kiesaka rârâni piti marumbu lâ.

Paulo itula Kirisi kilala pwataki

¹⁵ Kinda takura tu tamora Maro Kindeni nao lâ matânda, ande tia. Taitu i Natu itula Maro Kindeni kilala pwataki pa kindi tamora lâ. I Natu njinde ikai maro pa kekelele rârâni njinde Maro Kindeni munja ipulianzi sipânga. ¹⁶ Nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu i Natu njinde ma ipulianzi kekelele rârâni lâ samba ilo wa tâno kulu wa. Ipulianzi kekelele rârâni kindi tamora lâ matânda wa kekelele rârâni takura tu tamora tia wa. Ipulianzi koroani kaika kie-kie njinde uru simo sikai poe pa kekelele kie-kie. I tamwata munjani ipulianzi kekelele rârâni, aku kekelele rârâni njinde simo njana sipanea i nâ. ¹⁷ Nia ndoyo, lâ zo njinde kekelele rârâni njandai sipânga njga, ande Kirisi imo munjani lâ. Aku kekelele rârâni njinde uru simo nianzi nianzi sondo lâ i kalo nâ. ¹⁸ I

tamwata nde imo kulu-kâmba panzi kalo-tawana tamâta ngu ngu, aku ngu njinde nde simo sitogo i kie-mbalau mwasina. Kinzi kalo-tawana tamâta ngu nenzi via duvi kala i. I tamwata imungu panzi tamâta rârâni njana imandi lâ mateja nianzi imo via kilo. Mine kala i tamwata imo kulu-kâmba pa kelekele rârâni.

¹⁹ Maro Kindeni ipatea tu i tamwata ne via tava ne ilo-kalo wa kilala ndoni ma ipipi lâ Natu njinde ilo. Mine kala Maro Kindeni tamwata imo ndo kuku i. ²⁰ Aku Maro Kindeni ipatea tu ma ikai kelekele rârâni lâ samba ilo wa tâno kulu wa, aku ma ikainzi simâ simo taitu kuku i tamwata kilo. Mine kala io Yesu Kirisi ilâ pa kâi popole imâte ku ipaliŋi see maliŋi ndue. Maro Kindeni ne vetâja njinde iveta kelekele rârâni simo taitu kuku i kilo.

²¹ Munja miki kapu mulimi ndo pa Maro Kindeni. Miki nemi ilo-kalo nde ikai kazâja papa i. Mine kala kiesaka nde ipipi ndo lâ ilomi kalomi, kala kaveta vetâja sakamao kie-kie. ²² Andeta Kirisi nga imâte lâ kâi popole tini lâ, aku njana i ne vetâja ara njinde kâ, ande Maro Kindeni ivetami kamo ilomi kalomi taitu kuku i marumbu lâ. I ne vetâja njinde nde duvi mine; i ilo tu igona miki kamâ papa i tava ilomi mbâra-mbâra ndo, nemi sokî tonje tia. Ambo miki ma kamo mine, ande tamâta tonje ma ikura tu isowe njua lâ tinimi njana nemi vetâja kâ, ande ma tia. ²³ Mine nde ara njana miki ma kasanja nemi kalo-tawana ndindi nâ ku kamandi kaika. Tia ma vetâja tonje imâ itogomi, aku ma kapile nemi mâsi njana kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma iveta vetâja arara pami. Pâri ara nde itula vetâja arara njinde pwataki pa miki kaloŋo lâ. Naŋa Paulo, naŋani amo wurâta tamâta njana pâri ara njinde kâ, aku maka tamâta pinde uru katula pâri ara ndainani nâ panzi tamâta rârâni simo tâno kulu.

Paulo uru ivilanzi Kolosi ngu

²⁴ Kala njine naŋa andeka nâ njana nâna njinde munja akai njana avila miki kâ. Kinda nde tamâta njana takai nâna mine kâ, aku nâna njinde njandai marumbu nga. Kala njine naŋa akai nâna lâ warakângu karaenju tini, itogo Kirisi munja ikai nâna njana ivilanzi kalo-tawana tamâta, kinzi njinde simo sitogo i kie-mbalau mine. Aku nâna ma ikeno mine lee, ikura lâ zo ndia nâna mine ma marumbu ndo lâ. ²⁵ Maro Kindeni tamwata munjani ipatea naŋa tu ma amo i ne ngu nenzi wurâta tamâta njana avila miki kâ. Aku ipatea wurâta pana tu ma aporo atula i kawa njua ndoni. ²⁶ Munjani, lâ nia ndoyo, aku imâ lee ipânga lâ zo njine, ande Maro Kindeni kawa njua njinde ikeno paveâja nâ, kala tamâta rârâni nde sizizâla ndo njana.

Anja lâ zo njine njua njinde ipânga nia yo panzi Maro Kindeni ne tamâta. ²⁷ Maro Kindeni munjani ipatea tu ma itula njua paveâja njinde ipânga nia yo pa i ne tamâta kindi. I kawa njua njinde nde ara ku ara ndo, aku njua njinde nde njana ivilanzi tamâta ngu rârâni simo tâno ndoni. Njua paveâja njinde nde mine; Kirisi imo miki ilomi. Mine kala miki uru kao tinimi njana zo muli njinde miki ma kamo ara ndo kuku i lâ samba lawea.

²⁸ Mine nde maka uru katula Kirisi parina panzi tamâta rârâni taitu-taitu. Maka iloma tu tamâta rârâni ma sipaipa ndo kuku Kirisi, aku iloma tu nenzi ilo-kalo ma ipânga njalae ndo. Mine kala maka uru kaporo njua kaika panzi kapananazi sondo. ²⁹ Naŋa uru amandi kaika ku amakâsa njalae tina njana aveta wurâta njinde kâ. Kirisi walo kaika ilua naŋa njana aveta mine, aku i ne walo njinde uru ipânga nia yo lâ nanengu wurâta tini.

2

Kinda ma kalonda tawana kaika ku tapu mulinda pa kinzi lanjeja tamwatanzi nenzi njua

¹ Naŋa ilongu tu miki ma kasama mine; naŋa uru amakâsa njalae njinde njana avila miki kâ. Aku naŋa uru amakâsa mine nâ njana avilanzi kalo-tawana tamâta simo Laodisia lawea tona, sitavanzi tamâta pinde naŋa njandai atano mbaunzi nga. ² Nanengu wurâta njine nde duvi mine; naŋa ilongu tu apu tini kaika pa miki rârâni ilomi kalomi, aku ilongu tu apaŋomi njana kamo ilomi kalomi taitu ku kao ilomi ndo ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni. Ambo miki ma kamo mine, ande nemi ilo-kalo ma ipânga sondo, aku njinde ma ara ndo. Njine nga miki ma kasama Maro Kindeni ne njua paveâja njinde duvi sondo. Kirisi tamwata nde njua paveâja njinde kanoŋo. ³ Maro Kindeni ne ilo-kalo kie-kie rârâni nde itogo kelekele ara ndo, ne kulu njalae tina. Aku Kirisi simbo nâ ikatona ilo-kalo ndoni njinde ikeno i tamwata ilo.

⁴ Naŋa tiningu pwâka tu tamâta tonje ma imâ iporo njua mona-mona pa miki njana ilanemi kâ. Mine kala aporo njua kaŋa mine pami lâ. ⁵ Lâ zo njine naŋa amo kumi tia, taitu naŋa uru kaloŋu njere njanami ikura zo zo, aku njinde itogo naŋa warakângu amo kumi. Aku naŋa andeka nâ, njana tu miki kamo ilomi kalomi taitu ku kamandi kaika, aku nemi kalo-tawana ikeno sondo ndo pa Kirisi.

Kinda ma tapasipa lâ taitu kuku Kirisi ku takai via mao

⁶ Miki kalomi tawana tu Yesu Kirisi nde Maro Njalae. Mine nde ara njana miki ma kapasipa lâ taitu kuku i nâ, itogo kala njine miki kamo mine. ⁷ Miki ma kapaipa kuku i, itogo

kâi io mburu-mburu indue ilâ tâno ilo. Aku miki ma kasâu pa Yesu Kirisi tu isukami, itogo sâmbwe isuka luma kâki mine. Ara ñana nemi kalo-tawana ma ipânga kaika ndo, itogo muñga sipananami mine. Aku ara ñana miki ma kaporo ndançe ñalae ilâ pa Maro Kindeni nâ ikura zo zo.

⁸ Miki kapakatona sonde ñga. Tia ma tamâta tonçe itula tâno tamâta nenzi ilo-kalo lanjeña kaña-kaña pami, aku ñgua kaa ñinde ma isae ilomi kalomi ne nzâla giri lâ. Ilo-kalo kie mine ñandai iyoka pa Kirisi imâ pa kinda ñga. Kinzi tamâta sikai ilo-kalo kaa mine lâ timbunzi wa tâno ñine ne ñgua kaa kaa wa.

⁹ Miki kasama tu Kirisi nde ipânga tamâta itogo kinda mine, andeta Maro Kindeni ne via wa kilala ndoni nde imo ndo kuku i. ¹⁰ Kirisi nde imo kulu-kâmba panzi koroani kaika rârâni, kinzi ñinde uru sikai poe pa kelekele kie-kie. Miki kapaipa kuku Kirisi lâ. Mine kala Maro Kindeni via mao ilami marumbu lâ, aku via ñinde nde ipipi ndo lâ ilomi. ¹¹ Miki kapaipa kuku i lâ, aku ñinde itogo miki kakai karae-venje ne mâsi tonçe. Taitu mâsi ñinde ñandai iregere kuku tamâta nenzi mâsi ñana siye karaenzi kâ. Kirisi iveta mâsi ñinde ipânga kanaanjo lâ ilomi kalomi. Muñga, lâ zo ñinde miki kapaveta kuku mâsi mao ñinde, ande Kirisi iyautemi piti lâ ilo-kalo singa ne vetâña potomule. ¹² Muñga Maro Kindeni ne walo kaika ipanjo Kirisi lâ mateña nianzi imo via kilo. Aku miki kapaipa kuku Kirisi lâ. Mine kala lâ zo ñinde miki kalili pâri ara ne lââ, ande ñinde itogo Maro Kindeni ikeka miki lâ kuru ilo kuku Kirisi, ñinenjeña ipanomi kamo viami kilo kuku i.

¹³ Muñga miki kaveta kiesaka kie-kie, aku kapono muli pa ilo-kalo singa nâ. Lâ zo ñinde, miki kamo katogonzi mateña tamâta mine, aku miki kamo piti ndo ñana Maro Kindeni ne ñgua pânja kâ. Andeta kala ñine Maro Kindeni via mao ilua kinda lâ, itogo via ñinde muñga ilua Kirisi mine, aku izavaru nenda kiesaka rârâni piti lâ tininda. ¹⁴ Nanayoni Mose ne ñgua tukuña itula nenda vetâña soki rârâni ipânga nia yo, aku tukuña ñinde ikai kazâña pa kinda lâ ñgua nia. Andeta Maro Kindeni ikai ñgua tukuña ñinde ne walo ndoni piti lâ, aku isona itâra lâ Kirisi ne kâi popole tini. ¹⁵ Kirisi ne mateña lâ kâi popole tini izavaru koroani kaika nenzi walo ndo lâ, kinzi koroani ñinde uru sikai poe pa kelekele kie-kie. Kirisi ne mateña ñinde itula pwataki panzi tamâta rârâni tu i ipolenzi koroani ñinde rârâni marumbu lâ, aku ivetanzi sipânja togo kelekele kaa nâ lâ tamâta rârâni naonzi.

Ñgua tukuña ne vetâña kie-kie ikura tu ivila kinda, nde tia

¹⁶ Mine nde miki ma ilomi ñalae koña ñana tamâta nenzi ñgua tukuña kiri-kiri ñana kânja-nunja wa kumbwa kie-kie wa nzimona wasaseki wa pwareña ne zo sapânja wa, mine ndimo. ¹⁷ Ñgua tukuña ne vetâña ñinde rârâni nde itogo uña kaa nâ, anja vetâña mao nde ipânga muli. Kirisi nde vetâña mao warika.

¹⁸ Tamâta pinde uru sitapâri ñalae koña ñana mâsi pinde simora lâ nenzi mbupuleña. Kinzi tamâta mine sipono muli pa tamâta nâ nenzi ilo-kalo kaa nâ, kala sipasuka warakanzi tininzi koa tia nâ. Kinzi sindeka ñana silânje tu kinzi sipatawa warakanzi tininzi, aku sindeka ñana sipaneanzi anjelo tona. Miki ma kapalonjo pa nenzi ñgua lanjeña ñinde ndimo. Tia ma muli Maro Kindeni ma tini pwâka tu kulu ara tonçe ilami. ¹⁹ Tamâta ñinde nde sipatâpa warakanzi piti ndo ñana Kirisi kâ, ina kala imo kulu-kâmba pa kinda kalotawana tamâta ngu. I uru ikai poe pa ne ngu kinda, aku i simbo nâ uru ivila nenda kalotawana ñana itumbu ñalajala, ikura Maro Kindeni ipatea pa kinda mine.

²⁰ Miki kapaipa kuku Kirisi lâ, aku ñinde itogo miki kamate kuku i. Mine kala tâno ñine ne ñgua kaa kaa ikura tu ikai poe pami kilo, ande tia. Mine nde ñana sâ kâ ñga miki kamo katogonzi tâno ñine ne tamâta, a? Ñana sâ kâ ñga miki kapono muli pa tâno tamâta nenzi ñgua tukuña kiri-kiri, a? ²¹ Kinzi nenzi ñgua tukuña ñinde nde kie mine: “Noko ma kusanja ñinde ndimo”; “Noko ma kuka ñinde ndimo”; “Noko ma kutaño ñinde ndimo”. ²² Taitu tukuña kie mine nde ñana kelekele kaa nâ kinda takai, ñinenjeña marumbu walele nâ. Kinzi tamâta nâ situla ñgua tukuña mine ku sipanana kinda tu taponi muli papa. ²³ Mao nâ, tamâta pinde ilonzi pateva tu tukuña mine iregere kuku ilo-kalo ara, ñana tu tukuña ñinde itula vetâña ñana tapaneanzi anjelo wa tapatawa warakânda tininda wa taveta nâna pa warakânda karaenda wa. Andeta vetâña kie mine ikura tu ivila kinda ñana tapu mulinda pa ilo-kalo singa ne vetâña potomule kâ, ande tia.

3

Kinda takai via wasaseki kuku Kirisi

¹ Muñga, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipanjo Kirisi lâ mateña nianzi imo via kilo, ande miki kala kakai via wasaseki tona. Mine nde ara ñana miki ma ilomi pa samba ne kelekele nâ. Lâ samba lawea, ande Kirisi isarjona imo pa Maro Kindeni tini pa wia kâ.

² Ara ñana miki ma kalomi ngere ñana samba ne kelekele nâ ikura zo zo. Miki ma kalomi ngere ñana tâno ne kelekele ndimo. ³ Ñana tu itogo miki nemi ilo-kalo singa nde imâte

lâ, aku miki kapasipa lâ taitu kuku Maro Kindeni lâ. Mine kala Maro Kindeni ikatona nemi via mao pami lâ nia njinde Kirisi imo. ⁴ Kirisi nde nemi via mao njinde warika. Aku lâ zo njana i ma itaulo imâ ipângga nia yo, ande miki ma kamo kuku i, aku tamâta rârâni ma simora i kilala pwataki tu i imo Maro Njalae.

Kinda tapângga tamâta wasaseki lâ

⁵ Mine nde ara njana miki ma kapu mulimi ndo pa tâno njine ne ilo-kalo rârâni. Ilo-kalo njinde uru igagatimi njana kapalulua tinimi potomule wa, kapaveta kuku vetânga muso kie-kie wa, ilomi yosi pa tinimi pinde nenzi kelekele wa. Lâ Maro Kindeni nao, ande mâsi njana ilomi yosi pa tinimi pinde nenzi kelekele kâ ande iregege kuku mâsi saka-mao njana kawângi kapaneanzi maro lanjeja kâ. ⁶ Njana vetânga kie mine kâ, ande Maro Kindeni ne wisi-nâna ma imâ panzi tamâta njinde uru tanjanzi kaika pa i ne njua. ⁷ Aku munja miki warakami kala kaponu muli pa ilo-kalo potomule njinde mine nâ, kala kapaveta kuku vetânga njinde rârâni. ⁸ Anja lâ zo njine, ande miki ma kapile vetânga potomule kie-kie mine; mâsi njana wisi-nâna kâ, anja mâsi njana pawanja kâ, anja mâsi njana ilomi kâki njana kaveta malia panzi tinimi pinde kâ, anja mâsi njana kaporo njua soki njanzini tinimi pinde kâ, anja mâsi njana kaporo njua sakamao-sakamao kâ. ⁹⁻¹⁰ Miki munja kasoki ilo-kalo singa tava ne mâsi rârâni piti lâ, aku kapângga tamâta wasaseki marumbu lâ. Mine kala miki ma kaporo njua lanjeja panzi nini-nambwe kalo-tawana tamâta ndimo. Maro Kindeni ipuliami kapângga tamâta wasaseki lâ, aku i ilo tu miki ma kasama i kilala sondo ndo. Mine kala ikura zo rârâni i uru iveta wurâta lâ ilomi kalomi, njana miki ma kapângga kamo togo i tamwata imo mine. ¹¹ Kinda tapângga tamâta wasaseki lâ. Mine nde kinda rârâni tamo rege-rege nâ. Kinzi tamâta lâ tinikoa ngu nde rege-rege kunzi tamâta lâ Juda ngu. Anja tamâta njinde munja sikai karae-veja ne mâsi lâ tininzi nde rege-rege kunzi tamâta njinde njandai sikai mâsi njinde lâ tininzi. Anja tamâta njinde simo lâ tâno malawae, nenzi njua wa vetânga piti-piti, sitavanzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta pinde wa tamâta uru sikai mbumbu lâ nenzi wurâta tini wa, ande kinzi njinde rârâni nde rege-rege nâ, njana tu Kirisi simbo nâ nde njalae, aku i tamwata imo ne tamâta kinda rârâni taitu-taitu ilonda.

Kinda ma tao ilonda ndo ilâ panzi tininda pinde

¹² Maro Kindeni ipatea miki tu ma kamo i tamwata ne ngu, aku i ilo ndo keno pami. Mine nde ara njana miki ma kapaveta kuku vetânga arara mine: miki ma kalomi sukânga

panzi tinimi pinde; miki ma kaveta kemi ara nâ panzi; miki ma kapatawa warakami tinimi; miki ma kamo mwasa nâ kunzi tinimi pinde; aku miki ma wisimi nâna walele panzi ndimo. ¹³ Ambo noko ninambwe kalo-tawana tamâta tonje ma italea noko njana vetânga tonje munja kuveta, ande noko ma wisi nâna papa i ndimo. Ara njana miki taitu-taitu ma kazavaru nimi-nambwe nenzi vetânga soki rârâni piti lâ. Maro Njalae izavaru miki rârâni nemi kiesaka piti lâ; mine nde miki kala ma kazavaru tinimi pinde nenzi vetânga soki piti lâ tininzi mine nâ. ¹⁴ Aku ara njana miki ma kasenge vetânga taitu njine ilâ kunzi vetânga arara njinde; miki ma ilomi ndo panzi tinimi pinde. Vetânga njine nde ipolenzi vetânga arara rârâni, aku iveta miki kamo ilomi kalomi taitu, ikura Maro Kindeni ne pateânga mine.

¹⁵ Maro Kindeni ipatea tu miki ma kamo see ngu taitu, aku i ilo tu Kirisi ne wisi-pisi ma imo njinimi. Mine kala ara njana miki ma kasâu pa i ne wisi-pisi njinde tu ikai poe pami. Aku ara njana miki ma kawami ndanje papa i tona. ¹⁶ Lâ zo ndia miki ma kakai ilo-kalo ara ku kapananzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta wa katunzi sondo wa, ande lâ zoni ndaina miki ma kapasakana Kirisi ne njua ara rârâni ikeno kaika lâ ilomi kalomi. Aku lâ zo ndia miki kawângi wângi paneânga kâ wa ndekânga ne wângi njina wa wângi njina pinde Koroani Sapânga itula ipângga lâ ilomi kalomi wa, ande ara njana miki ma kapasakana Kirisi ne njua njinde kaika ku kawângi tava kawami ndanje pa Maro Kindeni. ¹⁷ Aku nemi njua poroanja ndia wa vetânga ndia miki kaveta wa, ande miki ma kaveta njinde rârâni lâ Maro Njalae Yesu nja. Aku Yesu ma isukami njana kawami ndanje pa Tamânda Maro Kindeni.

Paulo iporo njua panzi tamâta simo see taitu

¹⁸ Miki taine ma kaveta ikura kaiwami tamâne kawanzi njua mine. Mâsi njinde nde sondo ndo lâ Maro Njalae nao. ¹⁹ Anja miki tamâne ma tinimi mwasa nâ panzi kaiwami taine. Miki ma kambitanzi ku kaleanzi njalae koja ndimo. ²⁰ Anja miki lâlu, miki ma kaponu muli pa tinami-tamami nenzi njua ikura zo rârâni. Maro Njalae ilo ara ndo njana vetânga mine. ²¹ Anja miki lâlu njinde tamanzi, miki ma kaveta natumi njinde wisinzi nâna ndimo. Ambo miki ma kaveta mine panzi, ande kinzi ma simo tava ilonzi malia nâ.

Paulo iporo njua panzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ, sitavanzi tamâta njinde nenzi tamâta njalanja

²² Miki tamâta ea uru kaveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta njalanja, miki ma kaponu muli pa nenzi njua rârâni. Miki

ma kaveta mine lâ zo ndia kinzi simo laiti silea pami, aku lâ zo ndia simo malawae tona. Miki ilomi tu kinzi ma sindeka njana nemi wurâta kâ, aku njinde nde ara. Andeta miki kamege njana Maro Njalee, aku njana duvi njinde kâ miki ma kalomi ngere sondo ku kaveta nemi wurâta rârâni ara nâ. ²³Wurâta ndia miki kaveta, ande miki ma kamandi kaika ku kaveta wurâta njinde sondo ndo. Ara njana miki ma ilomi mine; “Nanja aveta wurâta njine panzi tamâta nâ, ande tia. Nanja aveta wurâta njine papa Maro Njalee tona.” ²⁴Miki kalomi ngere sondo njana njine kâ; Maro Kideni ipatea vetâna arara pinde njana iveta panzi ne tamâta, aku muli i ma iveta vetâjani ndaina pami, itogo nemi wurâta ne kulu mine. Kirisi ina nemi koipu mao, aku wurâta ndia miki kaveta, ande miki kaveta papa i. ²⁵Njana tu tamâta ea kinzi siveta vetâna potomule, ande kinzi ma muli sikai pareña-nia njana nenzi vetâna soki njinde kâ. Maro Kideni iveta vetâna kie taituni panzi tamâta rârâni.

4

¹Anga miki tamâta njanañala, miki njinde kala kamo koipu panzi wurâta tamâta pinde, ande miki ma kaveta kemi ara ku sondo nâ panzi. Miki kalomi ngere sondo njana njine kâ; miki warakami nemi koipu kala imo samba lawea.

Kinda ma tapakatona warakânda nenda vetâna ku takai noña sondo

²Miki ma kakai wulitia njana kano pa Maro Kideni kâ ndimo. Aku lâ zo ndia miki kakai noña, ande miki ma kalomi ngere sondo ku kawami ndanje papa i. ³Aku ara njana miki ma kakai noña pa Maro Kideni tu ma ivila maka tona, ku ma ikai nzâla piti pama njana katula i kawa njua njana Kirisi kâ. Njua njinde munja ikeno paveâna nâ, kala njine ipânga nia yo. Kinzi sipa wâlo kaika lâ tiniñgu ku sio nanja amo luma sakamao ilo njana nanenju wurâta njinde kâ. ⁴Aku ara njana miki ma kano pa Maro Kideni tu ma ivila nanja njana atula njua njinde sondo ipânga nia yo, ikura i ne pateña mine. ⁵Tamâta pinde njandai kalonzi tawana Yesu Kirisi nga. Lâ zo ndia miki kamo kunzi tamâta mine, ande miki ma kapakatona sondo njana nemi vetâna kâ. Ambo miki ma kaluku njana katula pâri ara panzi tamâta njinde ikura zo rârâni, ande njinde ma ara. ⁶Aku lâ zo ndia miki kaporo njua panzi, ande miki ma kaporo njua ara nâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi ma ilonzi ara njana silonjo nemi njua kâ. Ambo tamâta tonje ma ikasonjani njana njua pinde, ande miki ma kaporo njua sondo nâ taulo papa.

Paulo isupwanzi Tikikus ku Onesimus rua silâ pa Kolosi lawea

⁷Tikikus ma imâ itapâri pami njana vetâna rârâni ipânga pa nanja lâ. Tikikus nde ninda-nambwe, aku maka iloma ara nâ papa i. I uru iveta wurâta pa Maro Njalee, itogo maka mine, aku ne wurâta njinde nde ipânga ara ndo. ⁸Mine kala nanja asupwa nawalami Onesimus kala imâ kuku Tikikus. Onesimus nde ninda-nambwe, aku i uru iveta ne wurâta rârâni sondo nâ. Kinzi rua ma sitapâri pami njana vetâna rârâni kala njine ipânga lâ nia njine.

Paulo iporo wisi ara ne njua ilâ panzi Kolosi njua

¹⁰Aristarkus imo kuku nanja lâ luma sakamao ilo, aku i kawa kari ara pami. Anja Malaka, ina Banabas tai, ande i kala mine nâ kawa kari ara pami. Ambo Malaka ma imâ pami, ande ara njana miki ma kandeka nâ ku kakai imâ imo kumi, ikura njua njinde munja sipananami mine. ¹¹Anja Jisas, i njia tonje Jastus, ande i kala kawa kari ara pami. Lâ Juda ngu, ande tamâta njato njinde simbonzi nâ uru siveta wurâta kuku nanja njana kakainzi tamâta simâ Maro Kideni ne njumbi ilo. Aku kinzi uru sivila nanja sondo nâ. ¹²Anja Epafras kala kawa kari ara pami tona. I nde miki nawalami tonje, aku imo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta. Ikura zo rârâni, ande i uru ikai noña kaika pa Maro Kideni tu i ma isukami, njana miki ma kamandi kaika ku kapono muli sondo pa vetâna rârâni Maro Kideni ipatea pami njinde, itogo kalo-tawana tamâta mao uru siveta mine. ¹³Nanja warakângu asama kala aporo pwataki tu Epafras uru imakâsa njalee tina njana ivila miki tavanzi kalo-tawana tamâta simo Laodisia lawea wa Hierapolis lawea wa. ¹⁴Anja Luka, ina tamâta njana ive-tanzi pukonja kâ njinde maka tinima mwasa ndo papa, ande kinzi rua Demas rua kala kawanzani kari ara pami. ¹⁵Nanja ilonju tu miki ma kaporo kawama kari ara panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta simo Laodisia lawea, aku imâ pa Nimfa tavanzi kalo-tawana tamâta uru sipasau lâ i ne luma njinde tona.

¹⁶Nanja ilonju tu miki ma kapono pepa njine marumbu lâ nga, njine nga kao ilâ panzi kalo-tawana tamâta ngu simo Laodisia lawea, njana kinzi kala ma sipono tona. Aku pepa njinde nanja munja ao ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Laodisia lawea, ande nanja ilonju tu kinzi ma sio pepa njinde imâ pami njana miki ma kapono tona.

¹⁷Aku miki ma kaporo njua mine pa Arkipus; “Noko ma kupakatona sondo, aku wurâta njinde munja silano njana kuveta pa

Maro Njalae kâ, ande noko ma kuveta wurâta
ninde sonde lee ikura wurâta ninde ma
marumbu ndo lâ.”

¹⁸ Naŋa Paulo, naŋa warakâŋgu mbaunŋu
aŋgere kari ara ne ŋgua ŋine imâ pami. Naŋa
ilonŋu tu miki ma kalomi ŋgere ŋana naŋa kâ,
ŋana tu naŋa amo luma sakamao ilo amo ŋai
yo. Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kumi.

1 TESALONAIKA

Pepa Paulo iŋgere muŋga panzi kalo-tawana tamâta simo Tesalonaika lawea

Tesalonaika nde lawea ŋalae tonje ikeno Masedonia tâno. Paulo muŋga imo ŋinde itula pâri ara panzi, kala tamâta pinde kalonzi tawana Yesu. Andeta kinzi Juda tamâta sikai kazâŋa pa Paulo, kala ipilenzi ilâ (Pâri Tamâta 17:1-10). Ilâ ipâŋga Korin lawea lâ, aku muli ŋga Timoti imâ itapâri papa ŋana Tesalonaika ŋgu nenzi kalo-tawana, kala Paulo iŋgere ŋgua ŋjine ilâ panzi. Paulo ilo ndo keno panzi, aku lâ pepa ŋjine tini itu ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi. Itula vetâŋa arara pinde ŋana ma sipaveta kuku, ŋjineŋga itula ŋgua panzi ŋana nenda mandinŋa lâ mateŋa nianzi wa Yesu ne zo ŋana itaulo imâ kilo (4:13-18).

¹ Maka ŋato, Sailas ŋga Timoti ŋga naŋa Paulo warakâŋgu, maka kamo taitu, kala naŋa aŋgere ŋgua ŋjine imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Tesalonaika lawea, miki ŋjinde uru kalomi tawana Tamânda Maro Kindeni ŋga Maro Yesu Kiriŋi. Maro Kindeni ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Paulo ilo ara ŋana Tesalonaika tamâta nenzi kalo-tawana

² Ikura zo rârâni maka uru kaloma ŋgere ŋanami, aku maka kaporo ndange ilâ pa Maro Kindeni. Maka uru kano pa i ŋana miki kâ ikura lâ nema noŋa rârâni. ³ Maka kawama ndange pa Tamânda Maro Kindeni, ŋana tu nemi kalo-tawana uru ipaŋo ilomi kalomi ŋana kaveta vetâŋa ara kâ. Aku miki tinimi mwasa panzi tinimi pinde, kala uru kaveta wurâta ara nâ. Aku miki kao tinimi ŋana Maro Yesu Kiriŋi kâ, kala uru kamandi kaika ku kamo nâ.

⁴ Nima-nambwe wukale, maka kasama tu Maro Kindeni ilo ndo keno pami, aku ipateami tu ma kapâŋga i ne ŋgu sondo. ⁵ Maka kasama ŋjine ŋana tu muŋga, lâ zo ŋjinde maka kakai pâri ara kamâ pami, ande pâri ara ŋjinde ŋandai ipâŋga pami itogo tapâriŋa kaa nâ ŋga. ŋjinde ipâŋga tava Koroani Sapâŋa ne walo wa ne mâsi kaika wa, aku miki kamora nema kalo-tawana kaika ŋjinde pwataki lâ. Miki warakami nde kasama ŋana maka nema pavilâŋa lâ zo ŋjinde maka kamo ŋginimi. ⁶ Miki kalonjo Maro Kindeni ne ŋgua lâ, kala miki kapaveta kuku maka nema vetâŋa tava Maro ŋjalae ne vetâŋa. ŋjineŋga malia ŋjalae tina ipâŋga pami lâ, andeta Koroani Sapâŋa iveta ilomi ara kala miki kandeka ku kamo kapaipa kuku

pâri ara ŋjinde. ⁷ Aku nemi vetâŋa ŋjinde itula nzâla ara ndo panzi kalo-tawana tamâta rârâni simo Masedonia tâno wa Akaia tâno wa. ⁸ Miki katula mâsi ara ŋana koka Maro ŋjalae ne ŋgua muli, aku ŋjinde ilâ itogo wâŋgu ne nduŋeŋa mwasiŋa. Andeta nduŋeŋa ŋjinde ilâ ipâŋga lâ Masedonia tâno wa Akaia tâno simbonzi nâ, ande tia. Ikura lawea rârâni, ande tamâta silonjo parinami tu miki kalomi tawana Maro Kindeni. Mine kala maka nema wurâta ŋana katula parinami panzi kâ keno, nde tia. ⁹ Aku kinzi warakanzi kala uru situla ŋgua ŋana vetâŋa arara ŋjinde miki muŋga kaveta, lâ zo ŋjinde maka kamo kumi. Kinzi situ parinami tu miki kapu mulimi panzi maro laŋeŋa lâ, aku kapalele ilomi kalomi ilâ pa Maro Kindeni Via Tamwata, ina Maro Mao Kanaŋo, aku kapono muli pa i simbo nâ. ¹⁰ Aku situ parinami tu miki uru kao tinimi ŋana zo ŋjinde Maro Kindeni Natu ma ipile samba lawea ku itaulo imâ kilo. Inani kala Yesu, muŋga imâte lâ, andeta Maro Kindeni ipaŋo i imo via kilo. Aku i ma ikea ŋana kinda kâ, kala ma tamo ara lâ zo muli ŋjinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ŋana tamâta nenzi kiesaka kâ ma ipâŋga nia yo.

2

Paulo itula ŋgua pwataki ŋana wurâta muŋga iveta lâ Tesalonaika

¹ Nima-nambwe wukale, miki warakami kasama tu maka muŋga kaveta wurâta kaa nâ lâ zo ŋjinde kamo kumi, ande tia. ² Miki kasama tu maka muŋga kamo Pilipai lawea, aku lâ lawea ŋjinde maka kakai nâna ŋjalae. Kinzi siyaula karaema wa siporo ŋgua pavaligina pama wa. Andeta lâ zo ŋana maka kamâ pami, nenda Maro ŋjalae Kindeni ipu tini kaika pa iloma kaloma, kala maka kamege ŋana kazâŋa ŋjinde kâ, ande tia ndo. Maka kakisi kaika nâ, aku katula Maro Kindeni ne pâri ara pami. ³ Aku lâ zo ŋana maka kanomi tu kapalele ilomi kalomi ilâ pa Yesu, ande maka kaporo ŋgua soki ku kaveta vetâŋa potomule wa laŋeŋa wa, ande tia. ⁴ Maro Kindeni isama maka kilalama lâ, aku i tamwata ipatea wurâta pama tu ma katula i ne pâri ara. Mine kala maka ŋandai iloma tu tamâta ma sisuka maka ŋama kâki ŋga. Maro Kindeni simbo nâ imora iloma kaloma pwataki lâ, aku maka iloma tu i nâ ma ilo ara pama ŋana nema wurâta kâ. ⁵ Miki kasama lâ, aku Maro Kindeni kala isama mine nâ tu maka muŋga kaporo ŋgua mâru-mâru pami, ande tia ndo. Aku maka ŋandai iloma yosi ŋana nemi kekelele kala kaporo ŋgua ara pami. ⁶ Lâ zo ŋjinde, maka ŋandai iloma tu miki ma kandekanama ŋga. Aku mine

nâ, maka ñandai iloma tu tamâta pinde ma sindekanama ñga.

⁷ Mao nâ, maka kamo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta. Mine kala kalonjo ñga; ambo maka iloma tu miki ma kasukama ñana kelekele pinde kâ, ande maka kakura ñana kaporo kaika pami tu kaveta mine. Andeta zo ñinde maka kamo kumi, ande maka kamo mwasa nâ, itogo taine uru imagegea natu puro-puro mine. ⁸ Maka iloma ndo keno pami; mine kala maka kandeka nâ ñana kaporo katula Maro Kindeni ne pâri ara pami. Aku maka kala kapaveta sondo ñana kapayaula nema via ñana kavila miki kâ, ñana tu maka iloma ndo ikeno pami. ⁹ Nima-nambwe wukale, miki kasama lâ ñana wurâta ñalae maka munja kaveta, lâ zo ñinde kamo kumi. Maka kamâ ñana katula Maro Kindeni ne pâri ara pami, aku maka tinima pwâka tu miki ma kaveta wurâta ñalae ñana kakatona maka ñana kâña-nuñña kâ. Mine kala maka kaveta wurâta kaika lâ kari wa mbo wa, ñana kakai mbumbu tu kapako kapwama.

¹⁰ Miki kasama lâ, aku Maro Kindeni kala isama mine nâ ñana vetâja rârâni maka kaveta lâ miki kalo-tawana tamâta ñginimi. Maka nema vetâja ñinde nde ara ndo lâ Maro Kindeni nao; maka kaveta vetâja soki tonje tia. ¹¹ Miki kasama tu maka munja kaveta kema ara nâ pa miki taitu-taitu, itogo tamâta uru iveta kie ara panzi natu mine. ¹² Mao nâ, maka kaporo ñgua ñana igagati ilomi kalomi ku ipu tini kaika pami. Aku maka kanomi tu ma kamo sondo, ikura Maro Kindeni tamwata ipatea pami mine. Maro Kindeni ina isarawami tu ma kasama i ne walo ñalae, aku isarawami tu ma kamo kunzi ñgu ñine i uru ikai maro panzi.

Kinzi kalo-tawana tamâta lâ Tesalonaika lawea simandi kaika ñana sikale malia kâ

¹³ Lâ zo ñana miki kalonjo Maro Kindeni kawa ñgua maka katula pami ñinde, ande miki kakai ñgua ñinde itogo tamâta nâ nenzi ñgua, ande tia. Miki kalonjo ku kakai ñgua ñinde itogo Maro Kindeni kawa ñgua mao. Aku mao nâ, ñgua maka katula pami ñinde nde Maro Kindeni kawa ñgua. Aku i tamwata uru ikai wurâta kaika lâ miki kalo-tawana tamâta ilomi kalomi. Ikura zo zo maka kawama ndange ilâ pa Maro Kindeni ñana ñine kâ. ¹⁴ Nima-nambwe wukale, miki kapânga katogonzi Maro Kindeni ne kalo-tawana tamâta simo Judia tâno, kinzi ñinde sipaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Miki kakai malia lâ warakami nemi ñgu mbaunzi, itogo kalo-tawana tamâta simo Judia tâno munja sikai malia lâ Juda ñgu mbaunzi mine. ¹⁵ Munja kinzi Juda ñgu sipu Maro Yesu tavanzi kinzi ñgua-tulâña tamâta pâta simâte, aku sinjara maka tona. Kinzi tanjanzi kaika

ku sikai kazâña pa vetâja ara rârâni Maro Kindeni ilo papa ñinde. Aku kinzi simo sitogo tamâta rârâni nenzi nânâo mwasi. ¹⁶ Kinzi sitogo tu sipono nzalama, ñana maka ma kakura tu katula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ñgu tia. Kinzi tininzi pwâka tu Maro Kindeni ma ivilanzi ñgu ñinde tu simo vianzi ku simo nâ. Mine kala ikura zo zo kinzi siveta kiesaka, kala kiesaka ñinde ipânga ñalae tina. Aku ñana ñine kâ Maro Kindeni ne wisi-nâna nde imâ panzi lâ.

Paulo ilo ndo tu imoranzi kalo-tawana tamâta lâ Tesalonaika lawea kilo

¹⁷ Nima-nambwe wukale, kinzi Juda tamâta sinjara maka lâ, kala kapilemi ikura zo pinde. Maka kamora naomi tia, andeta iloma nde keno pami yo. Maka iloma ñalae tina tu kamorami kilo. Mine kala maka kaveta wurâta kaika karoto nzâla ñana kataulo kamâ pami. ¹⁸ Maka iloma tu kamâ pami, aku nanja Paulo warakângu apatogo tu ataulo amo kumi mbwanjigu pinde. Andeta Sadana isae nzâla ñanama. ¹⁹ Maka iloma tu kamo kumi, ñana tu lâ zo ñana nenda Maro Yesu ma itaulo imâ kilo, ande kelekele ndia ma isuka maka tu kamandi kaika ku kandeka lâ i nao, a? Anja kelekele ndia ma itula pwataki tu maka kaveta nema wurâta ara lâ, a? Maka ma kandeka ñana miki ni. Tamâta tonje ipole miki ñana iveta ndekâja ipipi lâ iloma kaloma, ande tia. ²⁰ Mao nâ, maka ma kandeka ñana miki kâ, aku miki warakami ma kaveta iloma kaloma ikeno ara ndo.

3

Paulo isupwa Timoti ilâ pa Tesalonaika lawea ñana isukanzi kalo-tawana tamâta

¹ Maka kamo tava iloma malia mine lee, ñineña iloma patea tu zo ñga ipânga lâ. Mine kala maka kapa ñgua tu maka rua ma kamo Atens lawea,

² anja Timoti nde ma kao imâ pami. Ninda-nambwe Timoti nde Maro Kindeni ne kuleña tamâta ñana itula pâri ara ñana Yesu Kirisi kâ. Maka rua kao i imâ ñana isukami ku ivilami, ñana nemi kalo-tawana ma ikeno kaika nâ. ³ Ambo Timoti ma imâ pami tia, ande nâna wa malia nemi ñgu siveta pami ñinde ma iveta miki pinde ilomi kalomi rârâ. Miki warakami nde kasama tu Maro Kindeni munjani ipatea kindu tu ma takale malia mine nâ ñana nenda kalo-tawana kâ. ⁴ Munja maka kamo kumi, aku lâ zo ñinde maka kapaimi tu malia kie-kie ma ipânga pa kindu. Aku miki kasama tu zo sakamao mine nde imâ ipânga lâ. ⁵ Mine kala nanja amo nâ, ande tia. Nanja atu asama ñana miki nemi kalo-tawana tu ikeno mana, ande kala ao Timoti imâ pami lâ. Nanja

kalongu loko tu koroani saka nenzi koipu njalae nde iveta samânga pami tâ ku isowe ilomi kalomi, kala maka nema wurâta ilâ kaa nâ. Andeta tia.

Paulo indeka nâ, njana tu Timoti ikai njgua ara itaulo imâ

⁶ Ayo, Timoti imâ imo kumi lee, njinejga ipilemi ku ilâ. Kala munga nâ imâ ipânga pa maka lâ, aku itapâri njgua ara ndo pama. Itula njgua tu miki nemi kalo-tawana ikeno kaika ndo, aku miki uru tinimi mwasa nâ panzi tinimi pinde. Aku itapâri tu ikura zo rârâni miki kalomi ngere njana maka kâ, aku wisimi ara pama tona. Aku miki kala ilomi njalae tu kamâ kamora maka, itogo maka iloma njalae tu kamâ kamora miki mine nâ. ⁷ Nima-nambwe wukale, maka kalonjo parinami tu nemi kalo-tawana ikeno kaika ndo, aku njinde ipu tini kaika pama lâ zo njinde malia wa nâna rârâni ipânga pama lâ. ⁸ Maka kasama tu miki kapaipa ndo kuku Maro Njalae, kala njine maka iloma ara ku wisima puu ndue lâ. ⁹ Maka kaloma ngere njanami ku kandeke pâta lâ nenda Maro Kindeni nao. Maka kawama ndanje ilâ njalae pa Maro Kindeni, andeta nema ndekânga nde njalae ndo, ipole nema njgua njinde. ¹⁰ Maka uru kano kaika pa Maro Kindeni ikura kari wa mbo wa. Maka kano tu i ma iveta nzâla pama njana kamâ kamoram kilo. Njinejga maka ma kakura tu kasukami, aku nemi kalo-tawana ma ipânga njalae.

Paulo ino pa Maro Kindeni tu ma io i ilâ panzi

¹¹ Maka iloma tu Tamânda Maro Kindeni tamwata kuku nenda Maro Njalae Yesu rua ma sikai nzâla piti, njana maka ma kamo kumi. ¹² Aku maka iloma tu Maro Njalae ma isuka miki, njana nemi tini-mwasa panzi kalo-tawana tamâta sitavanzi tamâta rârâni ma ipânga njalae, itogo maka nema tini-mwasa ikeno pa miki mine nâ. ¹³ Maka iloma tu Maro Kindeni ma isuka nemi kalo-tawana. Mine kala lâ zo njana nenda Maro Njalae Yesu tavanzi ne tamâta rârâni ma sitaulo simâ kilo, ande Tamânda Maro Kindeni ma imora miki tu kamo mbâra-mbâra ndo, nemi kiesaka tonje tia.

4

Kinda ma taveta vetânga potomule ndimo

¹ Nima-nambwe wukale, maka munja kapananami njana vetânga arara njana miki ma kapaveta kuku. Ambo miki ma kapaveta kuku vetânga arara njine, ande Maro Kindeni ma ilo ara. Aku maka kasama tu nemi vetânga ikeno mine nâ. Kala njine maka kakai Maro Njalae Yesu ndamwa ku kaporo kapu tini kaika pami tu miki ma kaveta vetânga arara mine ipânga njalae. ² Maka munja

kakai Maro Njalae Yesu ndamwa ku katula njgua tukuja rârâni yâti, aku miki kalonjo lâ.

³ Maro Kindeni ilo tu miki ma kamo ilomi mbâra-mbâra, aku i ilo tu miki ma kanjenje njana vetânga sakamao njana kapalulua tinimi potomule kâ. ⁴ I ilo tu miki ma kapakatona sondo njana vetânga sakamao tava ilo-kalo sakamao uru ipânga nâ lâ ilomi. I ilo tu miki ma kamo sondo, aku ma kapaveta kuku vetânga ara rârâni i tamwata ipatea pami njinde. ⁵ Tia ma miki kambe njana ilo-kalo wa vetânga sakamao njinde, aku miki warakami ma kaveta vetânga sakamao njana kapalulua tinimi potomule kâ, itogo kinzi tinikoa uru siveta mine. Kinzi njinde sizizâla njana Maro Kindeni ne pateânga, kala siveta mine. ⁶ Miki ma kaveta soki tonje mine panzi kalo-tawana tamâta ndimo. Maka munga katula njgua pwataki pami tu muli nga Maro Njalae ma ipare nia panzi tamâta ea siveta vetânga sakamao kie mine rârâni. ⁷ Maro Kindeni ipatea kindâ njana tapaveta kuku vetânga potomule mine, ande tia ndo. Ipatea kindâ njana tamo sondo lâ i nao. ⁸ Mine kala tamâta ea ipu muli pa njgua tukuja njine, ande i ipu muli panzi tamâta tia; ipu muli pa Maro Kindeni, ina kala uru io ne Koroani Sapânga imâ pami.

Kinda ma tapakatona sondo njana nenda vetânga kâ

⁹ Munja Maro Kindeni ipanana miki warakami njana vetânga njana tinimi mwasa panzi kalo-tawana tamâta kâ. Mine kala nanja ma anggere njgua pinde imâ pami njana vetânga njinde kâ, ande tia. ¹⁰ Aku mao nâ, miki uru tinimi mwasa nâ panzi kalo-tawana tamâta simo lawea ndoni lâ Masedonia tâno. Ambo taitu nima-nambwe wukale, maka iloma tu kapu tini kaika pami njana miki ma kaveta vetânga ara mine ipânga njalae ndo.

¹¹ Miki ma kapakatona sondo njana kamo mwasa nâ, aku kaveta warakami nâ nemi kelekele. Kapakatona warakami, aku kaveta wurâta tava warakami nâ mbaumi, ikura maka munja kapananami mine. ¹² Ambo miki ma kaveta mine, ande wurâta ma ikeno panzi tinimi pinde njana sisukami njana kelekele kâ, ande tia. Aku tamâta simo niaka njana pâri ara kâ njinde ma sindeka nâ njana nemi vetânga kâ.

Maro Njalae ma itaulo imâ kilo njana igona kindâ kâ

¹³ Nima-nambwe wukale, maka iloma tu miki ma kasama njgua mao njana vetânga ndia ma ipânga panzi materja tamâta. Tia ma kalo-sukânga njalae ipânga pami, itogo uru ipânga panzi tamâta njinde kalonzi tawana Maro Kindeni tia. Kinzi njinde uru sio tininzi njana nenzi mandinja lâ kuru nia, ande tia. ¹⁴ Anja kindâ nde kalonda tawana

tu Yesu imâte lâ, njinennga imandi imo via kilo. Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni ma ipanjonzi kalo-tawana tamâta njinde munnga simâte, aku ma ionzi simo kuku Yesu.¹⁵ Maka katula Maro Njalae kawa ngua pwataki pami mine; lâ zo njana Maro Njalae ma itaulo imâ kilo kâ, ande kinda tamâta kala tamo viânda lâ tâno kulu njine ma tamunnga panzi tamâta njinde munnga simâte, ande ma tia.¹⁶ Njana tu Maro Kindeni ma isunja kawa, aku anjelo nenzi koipu njalae ma isarâwa, aku Maro Kindeni ne tando ma ita. Aku Maro Njalae tamwata ma ipile samba ku indue imâ. Aku tamâta njinde munnga simâte tava nenzi kalo-tawana, kinzi njinde ma simandi munnga, aku ma simo vianzi kilo.¹⁷ Njinde ma ilâ lâ, njinennga Maro Kindeni ma igona kinda tamâta kala tamo viânda lâ tâno kulu njine, aku ma takâki talâ kunzi pa nia maa njinde ikeno âta. Aku kinda rârâni ma tamo taitu kuku Maro Njalae, ma tamo mine ku tamo nâ.¹⁸ Mine nde ara njana miki kalo-tawana tamâta rârâni ma katula ngua njine pwataki, aku kapaturu warakami ilomi kalomi tu ma ipu tini kaika pami wa iveta wisimi puu ndue wa.

5

Kinda tamo tao tininda nâ njana Maro Njalae ne zo njana ma itaulo imâ kilo

¹ Nima-nambwe wukale, maka nema wurâta ikeno njana kangere ngua njana zo ndia wa kari tai njapia vetânga rârâni njinde ma ipânnga kâ, ande tia.² Miki warakami kasama tu Maro Njalae ne zo njana itaulo imâ kilo kâ nde ma ipânnga nâ, itogo panawe tamwata imâ njane ne panaweja lâ mbo ngini-ngini, aku kinda tazizâla njana.³ Kinzi tamâta ma siporo mine, “Zo njine nde ara pâta, kala tamo ara nâ”. Andeta lâ zoni ndaina, ande vetânga njana izavarunzi kâ ma nao panzi imâ walele nâ, itogo nâna uru ikainzi taine sipaguguanzi natunzi mine. Aku kinzi tamâta ma sikura tu sinjenje njana nâna njinde kâ, ande tia.

⁴ Anja nima-nambwe wukale, miki njandai kamo kondoma ilo nja. Mine kala lâ zo njana miki kamora mâsi njine imâ ipânnga, ande miki ma wisimi motu itogo tamâta wisi motu njana panawe tamwata imâ njana ipanâwe kâ, mine ndimo.⁵ Miki kalo-tawana tamâta rârâni nde njana kamo kari wa sinâla nâ ilo. Kinda njandai tamo mbo tava kondoma nenzi tamâta nja.⁶ Kinzi tamâta simo niaka njana pâri ara kâ njinde uru sikeno nâ, andeta kinda ma taveta mine ndimo. Ara njana kinda ma tao tininda nâ, aku tapakatona ilonda kalonda sondo ndo.⁷ Kinda tasama tu tamâta uru sikeno lâ mbo nâ, aku uru sinu lâa kaika ku sidauda lâ mbo nâ.⁸ Anja kinda nde tamâta njana tamo

sinâla nâ ilo. Mine kala ara njana kinda ma kalonda ngere sondo. Vetânga njana kalonda tawana Maro Kindeni kâ, anja vetânga njana tininda mwasa panzi tininda pinde, vetânga rua njinde nde itogo nenda pasawa nja njana tinji-tinji kâ. Aku vetânga njana tao tininda pa Maro Kindeni tu ma via mao ilua kinda lâ samba lawea, ande vetânga njinde itogo nenda singâra kaika njana tasawa lâ kulonda mine. Aku kinda tamâni kaika lâ njinde tini.⁹ Maro Kindeni njandai ipatea tu i ma nâna ilua kinda njana nenda kiesaka kâ. Ipatea tu nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ma ikai kinda piti lâ kondoma ilo ku via mao ilua kinda.¹⁰ Yesu imâte njana ikai nzâla piti pa kinda tu ma tamo ara kuku i, aku lâ zo njana i ma itaulo imâ kilo, ambo kinda tamo viânda tâku tamâte tâku, ande ma tamo viânda kuku i.¹¹ Mine kala ara njana miki taitu-taitu ma kapu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta, aku kavilanzi njana simandi kaika tona, itogo miki uru kaveta mine.

Maro Kindeni uru ivilanzi kalo-tawana tamâta njana nenzi vetânga ara kâ

¹² Nima-nambwe wukale, Maro Njalae ipateanzi tamâta pinde tu siveta wurâta njalae lâ miki nginimi. Ipateanzi njana sikai poe pami ku siveta nemi ilo-kalo sondo. Maka kanomi tu miki ma kamege njananzi tamâta njinde.¹³ Miki ma kamege ndo njananzi ku kao ilomi ndo ilâ panzi, njana tu nenzi wurâta njinde nde ara ndo. Aku miki rârâni ma kamo ilomi kalomi taitu nâ.¹⁴ Nima-nambwe wukale, maka kanomi tu miki ma kaporo ngua kaika panzi kalo-tawana tamâta njinde simo itogo wulitia tamwatanzi, njana kapa njo ilonzi kâ; aku kapu tini kaika panzi tamâta njinde uru simo kalonzi loko nâ; aku kavilanzi tamâta njinde nenzi walo keno tia. Aku miki rârâni ma kamo mwasa nâ kunzi tamâta rârâni.¹⁵ Ambo tamâta tonje iveta kie sakamao pami, ande miki ma kakatu mbuku kilo papa i ndimo. Ikura zo rârâni, ara njana miki ma kamandi kaika njana kaveta vetânga ara nâ panzi kalo-tawana tamâta sitavanzi tamâta rârâni.

¹⁶ Ikura zo rârâni, ande ara njana miki ma kandeka ku kamo nâ.¹⁷ Aku ara njana miki ma kakai nonja pa Maro Kindeni ikura zo zo.¹⁸ Ambo vetânga tonje ma ipânnga pami ku iveta ilomi malia, ande ara njana miki ma kawami ndanje pa Maro Kindeni. I ilo tu miki tamâta kala kapaipa kuku Yesu Kirisi njinde ma kaveta mine.

¹⁹ Lâ zo njana Koroani Sapânga itu iveta wurâta tonje lâ miki ilomi, ande miki ma kaponi nzâla njana wurâta njinde kâ ndimo.²⁰ Ambo tamâta pinde ma situla Maro Kindeni kawa ngua pwataki pami, ande miki ma tinimi pwâka njana ngua njinde

ndimo. ²¹ Miki ma ilomi patea sondo njana ngua rârâni wa vetâja rârâni wa. Ara njana miki ma kasaŋa ngua ara tava vetâja ara kaika ndindi nâ, ²² aku kanjenje njana vetâja potomule rârâni kâ.

²³ Maka kano pa Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, tu ma ilele miki ilomi kalomindo, njana miki ma kaveta vetâja ara nâ, ikura i ilo papa mine. Aku maka kano papa i tu ma ikatona karaemi wa koranami wa, njana miki ma kamo mbâra-mbâra nâ, nemi soki tonje tia, lâ zo njalae njinde Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo. ²⁴ Maro Kindeni isarawami mungani lâ, aku i ma iveta vetâja njinde ipânga pami, njana tu i uru iveta ikura ne ngua pâja rârâni.

²⁵ Nima-nambwe wukale, ara njana miki ma kalomi ngere njanama, aku kano pa Maro Kindeni tu ma isukama. ²⁶ Aku ara njana miki taitu-taitu ma kapatâjo mbaumi, ikura kinda kalo-tawana tamâta nenda mâsi mine. ²⁷ Naja akai Maro Njalae ndamwa ku aporo ngua mine pami: miki ma kapono ngua rârâni ikeno pepa njine tini pwataki panzi kalo-tawana tamâta rârâni silonjo.

²⁸ Nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imâ pami.

2 TESALONAIKA

Pepa Paulo ingere muli panzi kalo-tawana tamâta simo Tesalonaika lawea

Paulo ingere ngua panzi kalo-tawana tamâta simo Tesalonaika lawea (1Tesalonaika), aku nzimona pinde ilâ lâ, njinejga ingere ngua pinde panzi kilo. Nenzi kazânga tamâta siveta kenzi sakamao ndo panzi njana nenzi kalo-tawana kâ, aku kinzi pinde ilonzi patea tu Maro Njalae nde itaulo imâ lâ, kala sikai nâna koa tia nâ. Mine kala Paulo itunzi sondu ku ingere ngua panzi tu Yesu njandai itaulo imâ njga. Malia kie-kie pinde ma ipângga munnga lâ njga, andeta kinda ma tamandi kaika ku kalonda tawana Yesu sondu ndo. Paulo ipainzi tu ma sikai wulitia ndimo, ma sio tininzi pa Maro Njalae nâ.

¹ Maka njato, Sailas njga Timoti njga nanja Paulo warakânju, maka kamo taitu, kala nanja angere ngua njine imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Tesalonaika lawea, miki njinde uru kalomi tawananzi Tamânda Maro Kindeni kuku Maro Yesu Kirisi rua. ²Tamânda Maro Kindeni kuku nenda Maro Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Kinzi Tesalonaika njgu uru simandi kaika lâ zo njana malia ipângga panzi njana nenzi kalo-tawana kâ

³ Nima-nambwe wukale, maka uru zo zo kaloma njgere njana miki kâ, aku kawama ndanje ilâ pa Maro Kindeni. Njine nde ara pa maka tu kaveta mine, njana tu nemi kalo-tawana nde ipângga kaika lâ, aku miki rârâni taitu-taitu nemi mâsi njana tinimi mwasa nâ panzi tinimi pinde nde itumbu njalae lâ. ⁴ Njana duvi njine kâ, lâ zo njana maka kalâ kakalenzi Maro Kindeni ne tamâta lâ lawea pinde, ande maka uru kasuka miki njami kâki. Maka uru kaporo pwataki panzi njana mâsi potomule tamâta pinde siveta pami, aku katapâri panzi njana malia kie-kie rârâni uru ipângga pami njana nemi kalo-tawana kâ. Aku maka kaporo njgua mine panzi tona: “Kinzi njgu lâ Tesalonaika lawea nenzi kalo-tawana ikeno kaika lâ, kala sikale nenzi malia wa nâna njinde rârâni”.

⁵ Malia mine ipângga pami njana nemi kalo-tawana kâ, andeta Maro Kindeni isukami njana kakale malia njinde. Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni iveta mâsi sondu ndo, njana tu malia njinde uru ikai wurâta lâ ilomi kalomi. Aku muli njga miki ma kapângga tamâta sondu ndo, ikura njana kamo kuku i. ⁶ Maro Kindeni ma iveta mâsi sondu mine pami: i ma ipare nia panzi tamâta

njinde uru siveta kenzi sakamao pami. ⁷ Aku i ma pwareânja ilua miki tamâta njinde uru kakale malia, aku ma pwareânja ilua maka mine nâ. Maro Kindeni ma iveta mine lâ zo njana Maro Njalae Yesu tavanzi ne anjele kaika rârâni ma sipile samba lawea ku sindue simâ sipângga nia yo lâ tamâta naonzi. Kinzi ma simâ sipângga tava yââ ne melamela. ⁸ Njinejga i ma ipare nia panzi tamâta njinde uru tininzi pwâka tu sisama i kilala, kinzi njinde sipu mulinzi pa pâri ara njana nenda Maro Njalae Yesu Kirisi kâ. ⁹ Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta njinde lâ vetânga mine: i ma injaranzi simo niaka ndo njana Maro Njalae tava i ne sinâla wa kaika wa, aku ma simo sakamao mine ku simo nâ. ¹⁰ Lâ zo njalae njinde, ande Maro Njalae ma imâ njana ikai paneânja tava ndekânja lâ i ne tamâta kawanzi, kinzi njinde uru kalonzi tawana i. Aku miki kala ma kandeka kunzi mine nâ, njana tu nemi kalo-tawana nde keno kaika pa Maro Kindeni ne njgua maka munnga katula pami njinde.

Paulo ikai noja pa Maro Kindeni tu ma isukanzi kalo-tawana tamâta simo Tesalonaika lawea

¹¹ Mine kala ikura zo rârâni maka kano pa nenda Maro Kindeni tu ma ivilami. Maka kakai noja tu i ma ivetami kamo kaika ndo lâ vetânga ara ndia munnga ipatepa pami tu kaveta njinde. Aku maka kano tu i ne walo ma isukami, njana miki ma kakura njana kaveta vetânga ara ndia nemi kalo-tawana itula pami njinde. ¹² Aku lâ zo njana i ma iveta mine pami, ande nenda Maro Njalae Yesu njga ma ipângga njalae. Aku i kala ma isuka miki njami kâki mine nâ. Nenda Maro Kindeni kuku Maro Njalae Yesu rua nenzi wisi-wisi ma iveta vetânga njinde ipângga.

2

Kiesaka Tamwata ma imâ ipângga

¹ Nima-nambwe wukale, kala njine maka iloma tu kaporo njgua njana nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ne zo njana itaulo imâ kilo kâ. Lâ zo njinde, Maro Kindeni ma igona kinda rârâni talâ taitu kuku Maro Njalae. Ande maka kanomi tu katambira tanjami sondu njana nema njgua njine kâ. ² Tiambo tamâta pinde siporo njgua pami tâ, aku sipananami tu Maro Njalae ne zo nde ipângga lâ. Tiambo tamâta tonje ipaimi tu Koroani Sapânja itula njguani ndaina papa i tâ. Tiambo tamâta tonje ingere njgua lâ pepa tini pami tâ, ku ilânje itu lâ maka tinima tu makani kangere njguani ndaina. Ambo miki kalonjo njgua kanja mine tâ, ande miki ma wisimi motu walele ku ilomi rârâ ndimo. ³ Miki ma kalomi tawana tamâta tonje ne njgua lajejga ndimo. Kalonjo njga; zo njalae njinde ma imâ ipângga nâ, ande tia. Tamâta rârâ ma sipu mulinzi

pa Maro Kindeni munğa lâ nğa. Aku lâ zo nğinde, Kiesaka Tamwata ma imâ ipânğa nia yo lâ tamâta naonzi. I nde tamâtani ndaina Maro Kindeni ma muli izavaru lâ yââ nğalae ne mbââ ilo. ⁴ I ma ikai kazânga pa maro ndia wa kekelele ndia rârâni tamâta uru siwânği ku sipanea nğinde. Aku i ma ipasuka tamwata nğakâi lâ, ku ma itawa kekelele nğinde rârâni ndue lâ. Andeta nğinde nâ tia; i ma isanğona Maro Kindeni ne luma sapânğa ilo, ku ma iporo tu, “Nanğa warakânğu nde Maro Kindeni.”

⁵ Munğa, lâ zo nğinde nanğa amo kumi, ande nanğa aporo nğua pwataki pami nğana vetânğa nğinde kâ. Tiambo miki kalomi kapa nğana, a? ⁶ Kala lâ zo nğine, kekelele tonđe isae nzâla nğana tamâta nğinde kâ, kala ikura tu ipânğa nia yo lâ tamâta naonzi, ande tia. Kekelele nğinde, ande miki kasama lâ. Tamâta nğinde ma ipatua lâ zo ndia Maro Kindeni munğa ipatea papa tu ma imâ ipânğa. ⁷ Miki kasama tu kala zo nğine kiesaka ne walo uru ikai wurâta paveânğa nâ lâ tâno kulu. Nğinde ma ipavea mine lee, ikura lâ zo ndia Maro Kindeni ma ikai tamâta nğana isae nzâla kaika kâ nğinde, ku ma io i lâ nia nğanđe. ⁸ Ninenğa Kiesaka Tamwata nğinde ma ipatua lâ tamâta naonzi. Andeta muli, lâ Maro Nğalae ne zo nğana itaulo imâ kilo kâ, ande i ne Koroani tava ne sinâla nğinde ma ipu Kiesaka Tamwata nğinde pâta imâte. ⁹ Sadana ne walo ma io Kiesaka Tamwata nğinde imâ ipânğa nia yo lâ tamâta naonzi. Aku Sadana ne mâsi lanđe ma isuka i nğana iveta mâsi kaika kie-kie pinde wa itula vetânğa kie-kie pinde wa. ¹⁰ Aku lanđe ne vetânğa potomule kie-kie nğinde ma ilanzeni tamâta, kinzi nğinde uru soka nzâla nğinde ilâ pa mateña kâ. Maro Kindeni ma izavarunzi tamâta nğinde ndo, nğana tu munğa kinzi silonjo i kawa nğua mao, andeta tininzi pwâka tu sipono muli pa nğua nğinde. Ambo kinzi munğa sipono muli pa nğua nğinde, ande Maro Kindeni ma ikainzi piti lâ kondoma ilo ku ma via mao ilanzi. Andeta tia. ¹¹ Nğana duvi nğinde kâ, ande Maro Kindeni ivea ilo-kalo ara nğananzi. Mine kala kinzi kalonzi tawana ilo-kalo lanđe nâ. ¹² Mao nâ, kinzi tamâta nğinde tininzi pwâka tu kalonzi tawana nğua mao, aku ilonzi ndeka nğana mâsi potomule nâ. Mine kala Maro Kindeni ivea ilo-kalo ara nğananzi, kala kinzi rârâni ma sikai vetânğa soki nğinde ne parenğa-nia.

Maro Kindeni ipatea tu ma ikainzi kalotawana tamâta piti lâ kondoma ilo

¹³ Anğa nima-nambwe wukale, Maro Nğalae ilo ndo keno pami. Ara nğana maka ma kawama ndanđe pa Maro Kindeni nğana miki kâ ikura zo zo, nğana tu nia ndoyo i ilo pateu tu ma iyautemi piti lâ kondoma ilo ku via mao ilami. Mine kala nğana Koroani

Sapânğa ne walo kâ, ande Maro Kindeni ivetami kapânğa mbâra-mbâra ndo lâ i nao, aku isukami tu kalomi tawana i ne nğua mao tona. Mao nâ, Maro Kindeni iyautemi piti lâ kondoma ilo lâ nzâlani ndaina. ¹⁴ Maro Kindeni ipatea tu miki ma kamo kuku nenda Maro Nğalae Yesu Kirisi ku kakai i ne walo wa sinâla kaika nğinde. Mine kala isukami nğana kalonjo ku kalomi tawana i ne pâri ara munğa katula pami nğinde. ¹⁵ Mine nde nima-nambwe wukale, ara nğana miki ma kamandi kaika, aku kapaveta kuku Maro Kindeni kawa nğua rârâni maka katula pami wa kanğere lâ pepa tini ku kao imâ pami nğinde tona.

¹⁶ Tamânda Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda, kala io ne wisi-wisi imâ pa kinda lâ. Aku i ne wisi-wisi nğinde iveta nzâla pa kinda tu ma tamo ara mine ku tamo nâ. Mine kala kinda tandeka ikura zo zo, ku tao tininda nğana zo muli nğinde i ma iveta kie ara ndo pa kinda. Maka kano pa Maro Kindeni kuku nenda Maro Nğalae Yesu Kirisi rua tu ¹⁷ ma sipu tini kaika pa miki ilomi kalomi, ku ma sisukami nğana kapaveta kuku vetânğa ara rârâni ku kaporo nğua ara nâ.

3

Paulo ilo tu kinzi ma sikai noņa pa Maro Kindeni tu isuka i

¹ Nima-nambwe wukale, maka nema nğua tonđe keno mine: ara nğana miki ma kano pa Maro Kindeni tu ivilama, nğana Maro Nğalae kawa nğua ma ipalilu ikura nia nia ilâ ipânğa nğalae. Aku ara nğana miki ma kano papa i tu tamâta rârâni ma sipaveta kuku i kawa nğua nğinde ku sindeka nğana, itogo miki munğa kaveta mine.

² Aku ara nğana miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma ikai maka piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo, kinzi nğinde uru siveta vetânğa potomule. Nğana tu tamâta pinde nğandai kalonzi tawana Maro Nğalae nğana. ³ Andeta Maro Nğalae uru iveta ikura ne nğua pânğa rârâni. Mine kala kinda kalonda tawana tu i ma ipu tini kaika pami wa ikatonami wa, kala Sadana ma ikura tu iveta mâsi tonđe pami, ande tia. ⁴ Maro Nğalae itula pwataki pa maka tu miki uru kaveta vetânğa rârâni maka katula pami nğinde. Aku maka kaloma tawana tu muli nğana miki ma kaveta mine nâ. ⁵ Maka kano pa Maro Nğalae tu i ma ikai poe sondo pa nemi ilo-kalo, nğana miki ma kapaveta kuku Maro Kindeni ne mâsi nğana tini-mwasa kâ, aku ma kapaveta kuku Yesu Kirisi ne mâsi nğana imandi kaika ku ikale malia kâ tona.

Paulo iporo kaika panzi tu ma sikai wulitia ndimo

⁶ Nima-nambwe wukale, maka kakai nenda Maro Nğalae Yesu Kirisi ndamwa ku

kaporo ɲgua kaika pami mine: ambo kalotawana tamâta pinde uru siveta wurâta tia, aku tininzi pwâka tu sipaveta kuku vetâɲa ndia maka muɲga kapananami ɲinde, ande miki ma tinimi piti ɲananzi. ⁷ ɲana tu miki warakami kasama ɲine; ambo miki ma kapaveta kuku maka nema vetâɲa, ande ɲinde nde ara ndo. Muɲga, lâ zo ɲinde maka kamo kumi, ande maka kakai wulitia tia ndo. ⁸ Maka ɲandai kakai kâpwa pinde koa tia nâ lâ miki mbaumi ɲga; maka kako nâ. Maka kaveta wurâta ɲalae tina ikura kari wa mbo wa, kala ɲandai kaveta malia pa nawalami tamâta tonɲe ɲga. ⁹ Lâ zo ɲinde, ambo maka iloma tu kakai kâpwa wa kekelele koa tia nâ lâ miki mbaumi, ande ara, maka ma kakai nâ. Andeta maka kaveta mine tia, ɲana tu maka katu katula mâsi ara nâ pami ɲana kapaveta kuku. ¹⁰ Miki kasama tu muɲga, lâ zo ɲinde maka kamo kumi, ande maka uru katula tukuɲa mine pami: ambo tamâta tonɲe ikai wulitia ku tini pwâka tu iveta wurâta, ande miki ma kâpwa kalua i ndimo.

¹¹ Andeta lâ zo ɲine maka kalonɲo pâri ɲananzi nawalami tamâta pinde tu kinzi siveta wurâta tonɲe tia. Aku kinzi uru siporo ɲgua nao-muli ɲana tamâta pinde nenzi wurâta wa kekelele wa. ¹² Mine kala ɲine maka kakai nenda Maro ɲalae Yesu Kirisi ndamwa, aku kaporo ɲgua kaika mine ilâ panzi tamâta ɲinde tu, “Miki kalomi ɲgere sondo ɲga, aku kaveta wurâta ɲana kapakatonna warakami ɲana kâɲa-nuɲa kâ”. ¹³ Anɲa nima-nambwe wukale, miki ma kakai wulitia ɲana kaveta vetâɲa ara kâ, mine ndimo.

¹⁴ Ambo tamâta tonɲe tini pwâka tu ipaveta kuku ɲgua rârâni maka kanɲere lâ pepa ɲine tini, ande miki ma ilomi patea i kilala sondo, aku tinimi piti ndo ɲana i kâ. ɲineɲga i tamwata ma mai ɲana i ne mâsi ɲinde. ¹⁵ Taitu miki ma kamora tamâta ɲinde itogo nemi kazâɲa tamâta, mine ndimo. Kamora i itogo nimi-nambwe mine, aku kaporo ɲgua ara pinde papa ɲana kaveta i ilo kalo ara kâ.

Paulo iporo wisi-ara ne ɲgua panzi

¹⁶ Maka kano pa Maro ɲalae, ina wisi-pisi warika, tu i ma iveta miki wisimi pisi nâ. ɲineɲga lâ zo ɲana vetâɲa tonɲe ma imâ ipâɲga pami, ande miki ma kamo tava wisimi pisi mine nâ. Maro ɲalae imo ku miki rârâni.

¹⁷ Naɲa Paulo warakâɲgu mbaunɲu anɲere wisi-ara ne ɲgua ɲine imâ pami. Naɲa uru anɲere wisi-ara ne ɲgua mine lâ nanenɲu pepa rârâni tininzi. ɲinde itula nanenɲu pepa kilala ipâɲga nia yo pami.

¹⁸ Nenda Maro ɲalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imâ pa miki rârâni.

1 TIMOTI Pepa Paulo injgere muŋga pa Timoti

Timoti nde tamâta limoa tonje muŋga iyoka kuku Paulo itula pâri ara panzi tamâta lâ lawea pinde (Pâri Tamâta 16:1-5). Njineŋga ilâ imo Efesus lawea ikai poe panzi kalotawana tamâta ŋgu simo njinde, aku itula Maro Kindeni kawa ŋgua panzi. Paulo ku Timoti rua simo nambwe nambwe sonde, kala Paulo injgere ŋgua njine ŋana ipu tini kaika papa wa ipanana i ŋana ikatonanzi ŋgu wa. Ipai Timoti tu ma ipakatonona sonde ŋananzi pananâŋa tamâta lajeŋa, aku itula ŋgua papa ŋana tamâta mana ikura tu imo katonâŋa panzi Maro Kindeni ne ŋgu.

¹ Naŋa Paulo, Yesu Kirisi ne pâri-tamâta naŋa. Nenda Yautâŋa Tamwata Maro Kindeni, aŋga Yesu Kirisi, ina tamâta njinde kindu uru tao tininda papa, kinzi rua muŋga sipatea naŋa, kala apâŋga amo pâri-tamâta. ² Naŋa aŋgere ŋgua lâ pepa njine tini imâ pa noko Timoti. Kinda rua kalonda tawana Yesu, aku ŋana nenda kalo-tawana njine kâ, ande noko kumo kutogo naŋa natuŋgu mao. Tamânda Maro Kindeni ŋga nenda Maro Njalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa kalo-sukâŋa wa wisi-pisi wa imo kuno.

Ara ŋana kindu ma talelea ŋgua lajeŋa rârâni

³ Njine naŋa atu aporo ŋgua kaŋa taituni pa noko kilo, itogo aporo pano muŋga, lâ zo njinde naŋa alâ pa Masedonia tâno. Naŋa ilonju tu noko ma kumo ndainani nâ lâ Efesus lawea, aku kutula ŋgua kaika panzi tamâta pinde ŋana sipile nenzi mâsi ŋana siporo ŋgua lajeŋa kâ, lâ zo ŋana sipanananzi tamâta ŋana Maro Kindeni ne ŋgua kâ. ⁴ Aku kuporo ŋgua kaika panzi tu ma sipile nenzi mâsi ŋana sitapâri timbunzi nenzi usi kaa nâ, aku sipile nenzi mâsi ŋana siveta ŋgua kie-kie rârâ siporo ŋana timbunzi ŋanzi kâ. Ŋgua kaŋa mine uru iveta ŋgua nâna ipâŋga, aku njinde ikura ŋana isuka nenda kalo-tawana ŋana tasama Maro Kindeni ne ilo-kalo ara kâ, ande tia. ⁵ Ambo tamâta njinde ma sipile nenzi mâsi potomule njinde, ande nenzi kalo-tawana ma keno mao pa Yesu Kirisi, aku ma simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, aku ma sipasama tu nenzi soki tonje keno tia. Njineŋga kinzi ma sio nenzi tini-mwasa ilâ panzi kalo-tawana tamâta. ⁶ Tamâta pinde sipile kalo-tawana mao ne vetâŋa ara njinde, kala njine kinzi siporo ŋgua kaa kaa mine. ⁷ Kinzi ilonzi tu sipanananzi tamâta pinde ŋana Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa kâ, aku ilonzi keno tu nenzi ŋgua ndoni nde

mao nâ. Kinzi uru situla ŋgua kaika, andeta warakanzi sizizâla ŋana nenzi ŋgua njinde ne duvi.

⁸ Kinda tasama tu Mose ne ŋgua tukuŋa nde ara ndo. Taitu kindu ma kalonda njere sonde ŋana tukuŋa njinde ne duvi kâ. ⁹ Kinda tasama tu ŋgua tukuŋa ne wurâta ŋandai ŋana itula nzâla panzi tamâta arara ŋga. Ŋgua tukuŋa ne wurâta nde ŋana itula nzâla panzi tamâta njinde uru sipu ŋgua tukuŋa ututu ku siveta taŋa-kaika ne vetâŋa. Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni ku siveta vetâŋa potomule nâ. Kinzi simege ŋana Maro Kindeni ku siveta mâsi ara pinde, ande tia. Kinzi uru siveta mâsi sakamao pinde mine: kinzi sipunzi tinanzi tamanzi pâta simâte, aku sipunzi tamâta pinde pâta simâte tona; ¹⁰ kinzi tamâne sipalulua tininzi ilâ potomule panzi taine pinde, aku sipalulua warakanzi tininzi mine nâ kunzi nawalanzi tamâne tona; kinzi sipanawenzi tamâta pinde ku sivetanzi sikai wurâta kaa nâ; aku siporo ŋgua lajeŋa wa siveta ŋgua pâŋa kaa nâ wa. Mao nâ, ŋgua tukuŋa ne wurâta nde ŋana itula nzâla panzi tamâta ea uru siveta mâsi potomule ndia ŋandai ipakura kuku ilo-kalo ara. ¹¹ Andeta Maro Kindeni ne ilo-kalo ara ikeno pâri ara tini, pâri ara njinde i muŋga itula pa naŋa kala uru aporo atula pwataki. Pâri ara njinde itula Maro Kindeni kilala pwataki tu i nde Ara Tamwata, aku nenda paneâŋa ilâ pa i nâ.

Paulo kawa ndaŋge pa Maro Kindeni, ŋana tu i kalo sukâŋa ŋana i kâ

¹² Muŋga, nenda Maro Yesu Kirisi imora naŋa tu naŋa akura ŋana aveta wurâta papa i kâ. Mine kala i ne walo ilua naŋa lâ ŋana atula i kawa ŋgua kâ. Ipateana ŋana aveta i ne wurâta njine kâ. Mine kala naŋa kawâŋgu ndaŋge papa i. ¹³ Mao nâ, muŋga naŋa aporo ŋgua pavaligiŋa papa i, aku aveta keŋgu sakamao panzi i ne tamâta apunzi tona. Andeta isama tu naŋa azizâla ŋana i kâ, aku ŋandai kalonju tawana i ŋga, kala aveta vetâŋa njinde. Mine kala i kalo sukâŋa ŋanana. ¹⁴ Aku nenda Maro Njalae ne wisi-wisi njalae nde imâ ndo pa naŋa lâ, aku igagati ilonju kalonju ŋana ao nanenju kalo-tawana ilâ papa i nâ. Aku i ne wisi-wisi njinde igagatina ŋana tiniŋgu mwasa panzi kalo-tawana tamâta tona. Kalo-tawana wa tini-mwasa kie mine uru ikeno pa kindu tamâta rârâni njine tapaipa kuku Yesu Kirisi.

¹⁵ Yesu Kirisi indue imâ tâno kulu ŋana iyautenzi kiesaka tamwatanzi piti lâ kondoma ilo. Ŋgua njinde nde mao kanaŋo, aku ara ŋana tamâta rârâni ma siloŋo ku kalonzi tawana. Aku naŋa warakâŋgu muŋga aveta kiesaka njalae ndo, kala amo atogo kiesaka tamwatâŋgu mine, apolenzi tamâta rârâni ŋana aveta kiesaka kâ. ¹⁶ Mao

nâ, naŋa apolenzi tamâta rârâni ŋana aveta kiesaka kâ. Andeta Maro Kindeni kalo sukâŋa ŋanana, ŋana tu itu itula pwataki panzi tamâta ma sipâŋga muli-muli ŋinde tu Yesu Kirisi nao mwasa ndo panzi kiesaka tamwatanzi. Aku tamâta ma sipâŋga muli-muli ŋinde ma simora Yesu ne vetâŋa ŋinde, kala ma kalonzi tawana i, ku ma sikai via ŋana simo ara mine ku simo nâ. ¹⁷ I imo Koipu Ŋalae ikura zo zo ku imo nâ. I ma nao tia, ande tia ndo. Aku kinda tâno tamâta takura tu matânda tamora i kâ, ande tia. Maro Kindeni simbo nâ nde Maro Mao. Mine kala zo rârâni kinda ma tapanea i tasuka ŋa kâki. Mao.

Paulo itu ŋgua pa Timoti tu ma ipara kaika ŋana ipu vetâŋa sakamao ndue

¹⁸ Timoti, naŋa natungu noko, naŋa ao nanenŋu ŋgua ŋine imâ pano. Kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta pinde munga situla ŋgua pwataki ŋana noko kâ, aku nanenŋu ŋgua ŋine nde iyoke nenzi ŋgua ŋinde. Ambo noko ma kalo ŋgere ŋana ŋgua ŋinde kâ, ande ŋinde ma ipu tini kaika pano lâ zo ndia noko kupara kaika ŋana kupu vetâŋa sakamao ndue kâ. ¹⁹ Ara ŋana noko ma kalo tawana Yesu kaika lâ paraŋa ŋinde ilo, aku kupasama sondo lâ tamwata ilo kalo tu noko ne soki tonŋe tia lâ Maro Kindeni nao. Maro Kindeni uru itu ŋgua kaika lâ tamâta ilonzi tu ma sipile nenzi vetâŋa soki, andeta kinzi pinde tininzi pwâka tu sipile nenzi vetâŋa ŋinde. Mine kala nenzi kalo-tawana nde imbe ndo lâ, itogo wâŋga ikâki pitiku kulu ku ipwa pwataki mine. ²⁰ Tamâta rua, Himeneus ku Arisande rua, muŋga siveta mine, kala naŋa aonzi rua silâ pa Sadana mbau ilo, ŋana ma kalonzi ŋgere sondo ku sipile nenzi mâsi ŋana siporo ŋgua pavaligiŋa pa Maro Kindeni kâ.

2

Ara ŋana kinda ma tano pa Maro Kindeni tu iveta kie ara panzi tamâta rârâni

¹ Naŋa ilongu tu noko ma kuveta vetâŋa ŋine muŋga lâ ŋga; kupanananzi kalo-tawana tamâta tu ma kawanzi ndaŋge pa Maro Kindeni ŋana tininzi pinde rârâni, ku sino kaika pa i tu ma iveta kie ara panzi.

² Ara ŋana kinda ma takai noŋa kaika pa i tu ma iveta kie ara panzi koipu ŋalaŋala wa kinzi tamâta mbâna-mbâna wa. Ambo i ma iveta mine, ande kinda rârâni ma tamo ara, aku ma tamo tava wisinda pisi nâ. Ninenŋa kinda ma tapono muli pa vetâŋa ara rârâni Maro Kindeni ilo papa ŋinde, aku ma taveta vetâŋa ara nâ lâ i nao. ³ Noŋa kie mine nde ara ndo lâ nenda Yautâŋa Tamwata Maro Kindeni nao. Mao nâ, i tini mwasa ndo ŋana noŋa kie mine. ⁴ I ilo tu iyautenzi tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo, aku i ilo

tu kinzi ma sisama ŋgua mao duvi tona. ⁵ Kinda tasama tu Maro Kindeni simbo nâ nde Maro mao. Aku tasama tu tamâta taitu nâ imandi kinda tamâta ŋga Maro Kindeni ŋgininda ŋana ilulu Maro Kindeni ne wisi-nâna kâ, aku tamâta ŋinde nde Yesu Kirisi tamwata. ⁶ Maro Kindeni muŋga ipatea zo pa Yesu Kirisi, aku lâ zoni ndaina nâ, ande Yesu ipile tamwata ne via ku imâte ŋana ikonzi tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. Aku vetâŋa ŋinde itula Maro Kindeni kilala pwataki pa kinda. ⁷ Maro Kindeni ipatea naŋa tu amo i ne pâri-tamâta, aku wurâta ilana ŋana atula i kawa ŋgua ŋinde pwataki. Naŋa aporo mao, alâŋe tia. I wurâta ilua naŋa ŋana apanananzi tamâta lâ tinikoa ŋgu, ŋana nenzi kalo-tawana ma ilâ mao pa Yesu Kirisi.

⁸ Mine kala naŋa ilongu tu kinzi tamâne simo nia ndoni ma sisuka mbaunzi kâki ku sikai noŋa. Naŋa ilongu tu kinzi ma sio ilonzi ndo ilâ pa Maro Kindeni, aku ma sipile mâsi ŋana wisinzi nâna wa sipambita wa.

Mâsi ŋana siveta vetâŋa ara kâ ande itogo taine nenzi singâra mao

⁹ Aku naŋa ilongu tu kinzi taine ma sisawa pasawaŋa wa sipita lalava sondo, ŋana itula pwataki tu kinzi sipatawa warakanzi tininzi. Naŋa tininŋu pwâka tu kinzi ma sipalaki kulunzi ku sisinŋa kulunzi pwau ŋga tininzi lâ kelekele kulu ŋalae koŋa, itogo mbote-mbote arara wa mira "gol" wa. ¹⁰ Ambo taine ilonzi tu sipono muli pa Maro Kindeni ku sipanea i, ande ara ŋana kinzi ma siveta vetâŋa ara nâ panzi tamâta. Aku nenzi vetâŋa arara ŋinde ma kenno itogo nenzi singâra ara mwasi.

¹¹ Naŋa ilongu tu kinzi taine ma sipatawa warakanzi tininzi ku sisae kawanzi, aku sipanâna nâ ŋana Maro Kindeni ne ŋgua kâ. ¹² Naŋa uru asâu panzi taine ŋana sikai poe panzi tamâne ku sipanananzi ŋana Maro Kindeni ne ŋgua kâ, ande tia. Ara ŋana kinzi taine ma kawanzi buu ku sipaloroŋo pa ŋgua nâ. ¹³ ŋana tu Maro Kindeni iveta tamâne Adam muŋga lâ, ŋinenŋa iveta taine Eva muli. ¹⁴ Aku Adam ŋandai kalo tawana ŋgua laŋeŋa ŋga. Taine nâ kalo tawana ŋgua laŋeŋa kala iveta kiesaka. ¹⁵ Andeta Maro Kindeni ne pateŋa ikeno mine tu kinzi taine nâ ma sipaguguanzi lâlu. Ambo nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi ikura zo zo, ku siveta vetâŋa soki tonŋe tia lâ Maro Kindeni nao, ku tininzi mwasa nâ panzi tamâta, ande Maro Kindeni ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo.

3

*Ŋgua ilâ panzi tamâta mbâna-mbâna uru sikai poe panzi katonâŋa
Titi 1:5-9*

¹ Ngu njine nde mao kanaanjo: ambo tamâta tonje ilo tu ikai poe panzi ngu nenzi katonânga, ande wurâta itu iveta njinde nde wurâta ara ndo. ² Ambo taitu nanenju nguua pinde ilâ pa tamâta ea itu imo mbwananânga panzi katonânga kâ. Nguua njinde nde mine: i ma iveta vetânga soki tonje tia; i ma ikai kaiwa taine taitu nâ; i ma ipakatona tamwata sondo njana kiesaka kâ; i ma ikai poe sondo pa tamwata ne ilo-kalo; aku i ne vetânga rârâni nde ma ara nâ. I ma ikainzi tamâta lombo ku ikatonanzi simo sondo lâ i ne luma ilo; aku i ma isama pâta njana ipanananzi tamâta njana Maro Kindeni kawa nguua kâ. ³ I ma imo tamâta njana inu lââ kaika ku idauda, ande tia; i ma wisi nâna walele ku ipara kunzi tamâta tia; i ma nao mwasa nâ panzi tamâta; aku i ma ilo njalae koŋa njana igona mbaliŋa kâ, ande tia. ⁴ I ma ikatonanzi i tamwata kaiwanatu sondo, ku ma ipanananzi natu sondo njana silonjo i ne nguua ku simege njana i kâ. ⁵ (Ambo tamâta tonje ikura tu ikatonanzi i kaiwanatu sondo tia, ande i ma ikura njana ikatonanzi Maro Kindeni ne ngu, ande ma tia.) ⁶ Kalo-tawana tamâta wasaseki tonje ikura njana ikai poe panzi katonânga kâ, ande tia. Tia ma i ilo tu i nde tamâta ara ndo, aku ma ipasuka tamwata tini. Aku njana njinde kâ, Maro Kindeni ma io i lâ nguua nia, itogo muŋga io Sadana lâ nguua nia mine. ⁷ Aku katonânga nenzi poe tamâta ma imo tamâta mine: kinzi tamâta simo niaka njana Maro Kindeni ne ngu kâ, ande ma uru siporo nguua ara nâ njana poe tamâta njinde kâ. Njana tu ambo i ma ipakatona tamwata ne vetânga tia, ande kinzi ma siporo nguua sakamao njana i kâ, aku Sadana ne nimbu ma ikai i kaika lâ.

Nguua ilâ panzi ngu nenzi katonânga

⁸ Aku mine nâ, nanenju nguua pinde ilâ panzi ngu nenzi katonânga tona. Nguua njinde nde mine: kinzi ma sipakatona warakanzi sondo njana nenzi vetânga kâ; kinzi ma simo togo memelanzi rua tia; kinzi ma sinu lââ kaika ku sidauda tia; aku kinzi ma ilonzi njana sitapa tamâta pinde nenzi mbaliŋa saŋenzi, ande tia. ⁹ Kinzi ma kalonzi tawana nguua mao rârâni Maro Kindeni muŋga itula pwataki njinde, aku ma sipasama lâ warakanzi ilonzi kalonzi tu nenzi soki tonje tia lâ Maro Kindeni nao. ¹⁰ Miki ma kakai samânga panzi njana nenzi vetânga kâ muŋga lâ nga. Ambo siveta wurâta sondo, ande ma sikura njana sikai katonânga panzi kalo-tawana tamâta.

¹¹ Aku nguua pinde kala ilâ panzi taine nenzi katonânga mine nâ. Kinzi ma sipakatona warakanzi njana nenzi vetânga uru siveta njinde kâ; kinzi ma siporo situ tamâta nguuananzi tia; kinzi ma sipakatona

warakanzi sondo njana kiesaka kâ, ku ma siveta nenzi wurâta rârâni sondo ndo.

¹² Ngu nenzi katonânga nde ma imo tamâta mine: ikai kaiwa taine taitu nâ, aku uru ikatonanzi i tamwata kaiwanatu sondo. ¹³ Ambo ngu nenzi katonânga ma siveta nenzi wurâta ara, ande tamâta ma siporo nguua njananzi mine tu, “Kinzi nde tamâta ara”. Njinenja katonânga njinde ma siruru tia njana situla nenzi kalo-tawana pwataki tu kinzi kalonzi tawana Yesu Kirisi.

Nguua njalae njana Yesu Kirisi kâ

¹⁴ Timoti, nanja ilonju tu amâ walele amorano, andeta ara njana angere nguua pinde pano lâ pepa tini tona. ¹⁵ Mine kala, ambo nanja akura tu amâ walele tia, ande noko ma kusama sondo njana vetânga arara Maro Kindeni ilo tu i ne tamâta ma siveta njinde. Kinda tamo Maro Kindeni Via Tamwata ne tamâta, tatogo i natu wukale mine, aku kinda ngu njine uru takatona i ne nguua mao ku tatula pwataki. ¹⁶ Kinda tasama tu nguua mao Maro Kindeni itula pwataki njinde nde nguua njalae tina. Nguua njinde nde mine: “Kirisi indue imâ ipânga tâno kulu itogo tamâta mine, aku i ne mandija lâ materja nianzi itula pwataki tu i nde Maro Njalae. Kinzi anjelo rârâni nde simora i kilala pwataki, anja ne kalo-tawana tamâta nde silâ situla i parina panzi tamâta ngu ndoni, anja tamâta rârâ pa tâno ndoni nde kalonzi tawana i. Maro Kindeni ikai i kâki lâ samba ilo, aku imo ikai Maro Njalae.”

4

Nguua laŋeŋa kie-kie uru izavaru tamâta ilonzi kalonzi

¹ Koroani Sapânga itula nguua pwataki tu lâ zo muli njana tâno ne zo marumbu kâ, ande tamâta pinde ma sipile nenzi kalo-tawana. Kinzi ma sipalonjo pa nguua njinde koroani laŋeŋa sipanananzi tamâta, ku ma sipono muli pa koroani saka nenzi nguua njinde. ² Laŋeŋa tamwatanzi pinde ma situla nguua laŋeŋa panzi kalo-tawana tamâta. Tamâta njinde sipayaula warakanzi ilonzi kalonzi marumbu lâ, kala sizizâla tu nenzi vetânga nde kiesaka. ³ Laŋeŋa tamwatanzi njinde ma situ kaika panzi tamâta tu ma sipakâe kaiwanzi tia, aku ma situ kaika panzi tu ma sika kâpwa pinde tia tona. Andeta Maro Kindeni iveta kâpwa rârâni njinde pa kindu tu taka. Kinda kalonda tawana i, aku tapanâna lâ njana nguua mao kâ. Mine kala kindu takura njana takai kâpwa njinde, aku taka tava kawânda ndanje papa i. ⁴ Kinda tasama tu kekeleke rârâni Maro Kindeni muŋga iveta njinde nde kekeleke ara nâ. Kinda ma tamora njinde tu kekeleke sakamao ndimo. Kinda takura tu kawânda ndanje pa Maro Kindeni, ku takai taka, ⁵ njana tu Maro Kindeni kawa

ngua tava nenda noŋa iveta kelekele rârâni wa kâpwa rârâni wa ipânga zuzuli lâ i nao.

Paulo itu ngua pa Timoti tu i ma imo itogo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta ara mine

⁶Timoti, ambo noko ma kutula ngua njinde pwataki panzi kalo-tawana tamâta, ande noko ma kumo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta ara. Kupakatona tamwata ne ilo-kalo sondu, aku kupono muli pa Maro Kindeni ne ngua mao tava ne ngua njinde muŋga sipananano kala uru pwoka muli njinde. ⁷Noko ma kupu muli papa usi tapârîŋa kaa nâ tamâta pinde uru sitapârî njinde, aku kupanâna sondu njana kuveta vetâŋa ara nâ lâ Maro Kindeni nao. ⁸Ambo kindi ilonda tu taveta karaenda ipânga kaika, aku tapatogo tininda ikura zo rârâni, ande njinde ma ivila kindi njalae koŋa tia. Andeta kulonjo nga; ambo kindi ma taveta vetâŋa ara lâ Maro Kindeni nao ikura zo rârâni, ande njinde ma ivila kindi njalae tina. Vetâŋa njinde ikura tu ivila kindi njana tamo ara lâ zo njine tamo tâno kulu wa lâ zo muli tona.

⁹Ngua njinde nde mao kanaŋo, aku ara njana tamâta rârâni ma silonjo ku kalonzi tawana. ¹⁰Nanayoni kindi tao nenda kalotawana ilâ sondu ndo pa Maro Kindeni, ina Via Tamwata. I ilo tu iyautenzi tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo, aku ina uru iveta mine nâ pa kindi tamâta njine kalonda tawana i mao. Kindi nenda kalo-tawana keno mine, aku njana njinde kâ kindi uru tao tininda papa i ku tamakâsa njana taveta nenda wurâta njine sondu.

¹¹Noko ma kutula ngua njinde pwataki panzi kalo-tawana tamâta, aku kupanananzi tu ma soka muli. ¹²Kinzi uru simora noko tu tamâta lâlu, andeta naja tiniŋgu pwâka tu kinzi ma ilonzi tu noko nde tamâta kaa nâ. Noko ma kuveta mâsi ara nâ, aku kutula nzâla sondu panzi kalo-tawana tamâta. Kutula nzâla panzi njana siporo ngua ara kâ, aku kutula nzâla panzi njana siveta vetâŋa ara nâ tona. Kutula nzâla panzi njana tininzi mwasa ndo panzi tininzi pinde kâ, aku kutula nzâla panzi njana kalonzi tawana Maro Kindeni kâ tona. Aku kutula nzâla panzi njana sipile vetâŋa potomule ndoni kâ. ¹³Noko ma pwai wurâta sondu njana kupono Maro Kindeni ne ngua njinde ikeno lâ pepa tini panzi tamâta, aku kutula ngua njinde duvi pwataki panzi wa kupanananzi sondu wa. Kuveta mine lee, ikura lâ zo ndia naja ma amâ apâŋga amo kuno. ¹⁴Noko ma kumbariri njana kuveta wurâta njinde kâ ndimo, njana tu Maro Kindeni muŋga walo ilano, itogo wisi-ara njana noko ne wurâta njinde kâ. Iveta mine lâ zo njinde ngua nenzi katonâŋa situla Maro Kindeni kawa ngua pwataki njana noko kâ, ku sio mbaunzi kâki noko kulu situ nzâambe pano.

¹⁵Ikura zo rârâni, noko ma pwatona ne wurâta njinde sondu. Ambo noko ma kuveta wurâta njinde kaika, ande tamâta rârâni ma sisama tu muŋga noko kumo wurâta tamâta ara mwasa, aŋga njine kupâŋga wurâta tamâta ara ndo. ¹⁶Kupakatona sondu njana noko tamwata ne vetâŋa wa ngua ndia kupanananzi tamâta wa. Ambo noko ma kumandi kaika ndo njana kuveta mine, ande noko ma kupavila tamwata, ku ma kuvilanzi tamâta njinde uru silonjo noko ne ngua mine nâ.

5

Paulo itu ngua pa Timoti tu ma iveta vetâŋa kie taituni panzi tamâta itogo uru iveta panzi i see mine

¹Noko ma kumbitanzi tamâne kokonja ndimo. Ambo kinzi ma siveta vetâŋa soki tonje, ande kuvetanzi sondu ku kuporo ngua mwasa nâ panzi, itogo uru kuveta pa noko tama mine. Aku noko ma kuveta vetâŋa kie taituni panzi tamâne limoa, itogo uru kuveta panzi noko tamwata taitua mine. ²Aku noko ma kuveta vetâŋa kie taituni panzi taine kokonja itogo uru kuveta pa noko tina mine. Aku kuveta vetâŋa kie taituni panzi taine taipa, itogo uru kuveta panzi noko mwane mine. Noko ma kuveta vetâŋa potomule panzi taine taipa ndimo.

Ea ma ikatonanzi taine mwala mwala

³Ambo taine mwala tonje simbo nâ imo, ande ara, kupanananzi ngu njana sivila i ku siveta vetâŋa rârâni sondu nâ papa. ⁴Andeta kulonjo nga; ambo taine mwala tonje natutumbu simo, ande ara njana kinzi njinde ma sipanâna sondu njana njine kâ: nenzi wurâta njalae lâ Maro Kindeni nao nde njana sikatona warakanzi seenzi sondu muŋga lâ nga. Lâ nenzi vetâŋa njinde, ande kinzi ma sikatu tinanzi tamanzi wa timbunzi nenzi wurâta kulu panzi, njana tu muŋga kokonja njinde sikatona kinzi mine. Aku nenzi vetâŋa njinde ma itula pwataki tu nenzi kalo-tawana nde mao. Maro Kindeni ilo ara ndo njana vetâŋa mine kâ. ⁵Ambo taine mwala tonje simbo nâ imo, ande ara njana ma sikatona taine njinde sondu, njana tu i kalo tawana Maro Kindeni, aku uru io tini njana Maro Kindeni tu ma ikea njana i kâ. Aku ikura zo rârâni, lâ kari wa mbo wa, i uru ino pa Maro Kindeni njana isuka i kâ. ⁶Andeta kulonjo nga; ambo taine mwala tonje ilo njalae njana tâno njine ne vetâŋa kâ, kala itambira ne mbaliŋa ku indeka potomule, ande njinde itogo i ne kalo-tawana imâte lâ. ⁷Aku noko ma kupanananzi ngu tona njana sipaveta kuku nanenju ngua njine, njana ma simo sondu nâ. Ambo kinzi ma simo sondu mine, ande tamâta tonje ma ikura njana iporo ngua soki njanazi, ande tia. ⁸Noko kalo ngere

sondo n̄ga; ambo tamâta ton̄ge ikatonanzi i tamwata see wa i see katiŋe wa sondo tia, ande ne mâsi n̄inde itula i kilala pwataki tu i ipu muli pa ne kalo-tawana marumbu lâ. Ôpopo, kinzi tinikoa n̄andai uru siveta vetâŋa soki mine pa seenzi n̄ga!

⁹ Noko ma kuŋgere taine mwala mwala rârâni n̄anzi lâ pepa tini n̄ana n̄gu ma sikatonanzi kâ, mine ndimo. Kuŋgere taine mwala n̄ine nâ n̄a lâ pepa tini: ipole mbwera tamâta n̄ato (60) lâ; i muŋga imo kuku kaiwa tamâne simbo nâ; ¹⁰ i muŋga ikatonanzi natu sondo; i uru isuanzi tamâta lombo soka lawea pinde simâ; i uru ikai kuleŋa panzi kalo-tawana tamâta n̄ana ipua kenzi kâ; i uru ivilanzi tini pinde n̄ana nenzi malia kâ; aku i uru ilo ndo n̄ana iveta vetâŋa ara pinde tona. Ambo tamâta uru situla taine koŋa ton̄ge parina tu i nde taine n̄ana iveta vetâŋa ara mine kâ, ande ara, noko ma kuŋgere taine n̄inde n̄a lâ pepa tini n̄ana n̄gu ma sikatona kâ.

¹¹ Andeta noko ma kuŋgere kinzi taine taipa simo mwala n̄inde n̄anzi lâ pepa n̄inde tini ndimo. Nana tu muli kinzi ma ilonzi kâki n̄ana sikâe kilo, aku ma sipu mulinzi pa Yesu Kirisi. ¹² Mine nde muli Maro Kindeni ma ipare nia panzi, n̄ana tu sitoto nenzi n̄gua p̄n̄a utu lâ. * ¹³ Andeta n̄inde nâ tia; kinzi taine taipa simo mwala n̄inde uru sikai wulitia tona, aku soka potomule silâ pa luma pinde. Andeta kinzi uru sikai wulitia nâ tia; kinzi ilonzi koŋa n̄ana situ tamâta n̄guananzi tona, aku sipete silâ wa simâ wa, siporo n̄gua nao-muli wa n̄gua ara tia wa. ¹⁴ Mine kala narja ilon̄gu tu taine taipa simo mwala n̄inde ma sipakâe kilo, aku ma sikainzi nenzi vâsa ku sikatona warakanzi nenzi luma. Ambo siveta mine, ande ara, kazâŋa tamâta ton̄ge ma ikura n̄ana imora nenzi vetâŋa soki ton̄ge ku iporo n̄gua potomule n̄ana kinda kalo-tawana tamâta kâ, ande ma tia. ¹⁵ Noko kusama tu taine taipa pinde kaiwanzi simâte lâ, aku sipile nenzi kalo-tawana ku sipono muli pa Sadana.

¹⁶ Ambo taine mwala ton̄ge tina tâku tai tâku nitâpi tâ nde kalo-tawana taine, aku taine n̄inde uru ilo kuku, ande ara n̄ana kalo-tawana taine n̄inde ma ikatona taine mwala n̄inde. Ambo iveta mine, ande ma kalo-tawana tamâta n̄gu nenzi malia n̄ana sikatona taine mwala n̄inde kâ, ande ma tia. Njinerŋa n̄gu ma ikura tu ikatonanzi taine mwala mwala n̄inde simo simbonzi nâ.

Kinda ma kulu talanzi katonâŋa ea uru siveta wurâta ara

¹⁷ Ara n̄ana kalo-tawana tamâta n̄gu ma kulu ara silanzi katonâŋa ea uru siveta nenzi wurâta ara nâ. Aku ara n̄ana kulu n̄inde ma kâki panzi katonâŋa n̄inde uru situla Maro Kindeni ne n̄gua ku sipanananzi tamâta n̄ana Maro Kindeni ne ilo-kalo. ¹⁸ Nana tu Maro Kindeni kawa n̄gua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Miki ma kapono bulmakao kawa lâ zo n̄ana ikai wurâta n̄ana ipopo kaniŋa karae piti, mine ndimo”. † Aku n̄gua pinde kala keno mine tu, “Wurâta tamâta ma ikai ne kulu”. ¹⁹ Ambo tamâta taitu nâ iporo n̄gua tu, “Katonâŋa n̄inde nde iveta vetâŋa soki”, ande noko ma kalo tawana i ne n̄gua ndimo. Taitu kulon̄o n̄ga; ambo tamâta rua wa n̄ato siporo n̄gua mine, ande ara, kulon̄o nenzi n̄gua sondo. ²⁰ Ambo katonâŋa ton̄ge iveta kiesaka, ande ara n̄ana noko ma kulelea i ku kuveta ne n̄gua sondo lâ kalo-tawana tamâta ndoni naonzi, n̄ana kinzi pinde ma siruru n̄ana siveta kiesaka mine kâ.

Paulo itu n̄gua pa Timoti tu ma ipakatona sondo n̄ana i tamwata ne vetâŋa kâ

²¹ Lâ Maro Kindeni nao, an̄ga lâ Yesu Kirisi nao, an̄ga lâ kinzi an̄elo naonzi, narja aporo n̄gua kaika pano mine tu noko ma kupaveta kuku n̄gua tukun̄a n̄ine. Noko ma kuveta vetâŋa kie taituni panzi tamâta rârâni. Noko ma kuveta vetâŋa ton̄ge panzi tamâta n̄alan̄ala wa ninambwe wa, an̄ga kuveta vetâŋa ton̄ge panzi tamâta pinde, mine ndimo.

²² Aku noko ma walele nâ kuo mbau lâ tamâta kulunzi n̄ana itula pwataki tu Maro Kindeni ipateanzi n̄ana siveta wurâta papa i kâ, mine ndimo. Ambo noko kutzâmbe pa tamâta ton̄ge, andeta muli iveta kiesaka, ande ne kiesaka n̄inde ma imâ iloko lâ noko tini, aku n̄inde ma ara tia ndo. Kupakatona tamwata sondo, n̄ana ma kumo mbârambâra lâ Maro Kindeni nao.

²³ Narja ilon̄gu tu noko ma kupile ne vetâŋa n̄ana kunu lââ kaa nâ. Ara n̄ana noko ma kunu lââ waini nuŋa mwata tona, n̄ana tu n̄inde ma isukano n̄ana pukon̄a kie-kie n̄inde uru ikeno pano ku iyaula noko kapwa.

²⁴ Tamâta pinde nenzi kiesaka nde ikeno nia yo, aku nenzi kiesaka n̄inde nde ilâ pa Maro Kindeni ne n̄gua nia imuŋga panzi. An̄ga tamâta pinde nenzi kiesaka nde ikeno paveâŋa nâ, andeta muli n̄ga nenzi kiesaka n̄inde ma ipân̄ga nia yo. ²⁵ Aku mine nâ, tamâta nenzi vetâŋa ara uru ipân̄ga nia yo. Ambo tamâta pinde nenzi vetâŋa ara ipân̄ga nia yo walele tia, ande vetâŋa ara n̄inde ma

* **5:12:** Nenzi mâsi nde mine; lâ zo ndia taine mwala ton̄ge isâu panzi katonâŋa tu ma siŋgere i n̄a lâ pepa tini n̄ana n̄gu ma sikatona, ande taine n̄inde ipa n̄gua kaika tu ma ikâe kilo tia. † **5:18:** Lâ zo n̄ana bulmakao siveta wurâta n̄inde, ande nenzi katonâŋa tamâta sisâu panzi tu sika kaniŋa pinde. Tia ma putole ipunzi, ku ma siveta wurâta ara tia.

ikura tu ipavea zo rârâni kâ, ande tia. rârâni kâ, ande tia.

6

Paulo injere ngua panzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta njalajala

¹ Kalo-tawana tamâta pinde uru sikai wurâta koa tia nâ panzi tamâta njalajala. Aku naŋa aporo ngua ilâ pa kinzi njinde mine tu ara njana ma simege njana nenzi koipu ku simo kalonzi. Ambo siveta mine, ande nenzi koipu ma sikura tu siporo ngua potomule njana Maro Kindeni wa nenda kalotawana wa, ande ma tia. ² Ambo wurâta tamâta kaa nâ tonje ne tamâta njalae nde kalo-tawana tamâta, ande wurâta tamâta njinde ma ilo mine tu, “Njine nde ninjgubwe nâ; mine nde kalo loko, naŋa ma avaligi i ne ngua”, mine ndimo. Ara njana i ma ilo keno mine, “Tamâta njine kala aveta wurâta papa njana asuka i kâ, i nde ninjgubwe kalo-tawana tamâta; mine kala naŋa ma tiningu mwasa ndo papa i”. Ambo wurâta tamâta ilo keno mine, ande i ma iveta wurâta ara ndo papa. Noko ma kupanananzi ku kuporo ngua kaika panzi mine.

Vetâŋa njana ilonda njalae pa mbaliŋa kâ, ande vetâŋa sakamao rârâni duvi

³ Nenda Maro Njalae Yesu Kiriŋi ne ngua mao nde uru ipanana kinda rârâni sondo njana Maro Kindeni ne ilo-kalo kâ. Ambo tamâta tonje ipile ngua njinde, aku ipanananzi tamâta njana ngua laŋeŋa pinde, ⁴ ande tamâta njinde ipasuka tamwata tini nâ. I taŋa kaika nâ, aku isama sâ tonje tia. I ilo njalae koŋa njana ipawa njua kunzi tamâta kâ. Aku vetâŋa njinde uru iyaulanzi tamâta ilonzi kalonzi, kala sipadâda wa sipara wa situ tamâta njuananzi wa ilonzi sakamao njananzi tamâta pinde wa ⁵ sipawa ngua njalae wa. Kinzi tamâta njinde nde kapa ndo, aku sisama ngua mao tonje tia ndo. Kinzi ilonzi tu nenzi kalo-tawana ma isukanzi tu sipâŋga simo mbaliŋa warakanzi. ⁶ Andeta tia. Mao nâ, ambo kinda tapaveta kuku vetâŋa ndia Maro Kindeni ilo papa njinde, ande kinda ma ilonda yosi njana mbaliŋa kâ, ande tia. Ambo kinda tamo mine, ande njinde itogo kinda tamo mbaliŋa warakânda mine.

⁷ Kinda tasama tu lâ zo njana tinânda sipagugua kinda tapâŋga tâno kulu, ande kinda tapâŋga tava tininda kaa nâ. Aku lâ zo njana tamâte, ande kinda ma takai kelekele tonje iyoka ku kinda, ande tia. ⁸ Mine kala, ambo kâpwa njalalava ikeno pa kinda, ande ara, kinda ma tandeka ku taporo tu, “Njine nde ikurana”. ⁹ Anja tamâta ea ilonzi tu sigona mbaliŋa rârâ, ande samâŋa uru ipâŋga panzi ku ikainzi kaika, itogo nimbu ikai

ngo mine. Aku ilonzi igagatinzi njana siveta vetâŋa soki rârâ. Aku njinde iveta ilonzi kalonzi ipâŋga kapa ndo, kala sipayaula warakanzi ku simo sakamao ndo. ¹⁰ Njana tu vetâŋa njana ilonda njalae pa mbaliŋa kâ, ande njinde nde vetâŋa sakamao rârâni duvi. Munja tamâta pinde ilonzi njalae ndo pa mbaliŋa kâ, aku ilo-kalo njinde izavarunzi ndo lâ. Mine kala sipile nenzi kalo tawana, aku sisânda malia njalae tina kulu.

Ara njana kinda ma tamandi kaika ku takai via mao

¹¹ Anja noko nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta. Mine kala ara njana noko ma kupu muli pa vetâŋa sakamao kie-kie njinde, aku tini piti ndo njana. Kumandi kaika ku kuveta vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo tu ma taveta. Noko ma kuveta vetâŋa arara nâ, ikura kinzi kalo-tawana tamâta mao uru siveta mine. Kuo ne kalo-tawana ilâ sondo ndo pa Yesu Kiriŋi, aku tini mwasa nâ panzi tini pinde. Noko ma pwai wulitia njana ne wurâta kâ ndimo. Noko ma nao mwasa nâ panzi tamâta. ¹² Kinzi tamâta njana sipalilu sipopole kâ nde uru sipalilu kaika nâ. Aku mine nâ, ara njana noko ma kupalilu kaika njana pwai ne via mao njana ma kumo ara mine ku kumo nâ. Mungani, lâ zo njinde noko kumandi ku kutula ne kalo-tawana pwataki lâ tamâta rârâ naonzi, ande lâ zoni ndaina Maro Kindeni isarâwa pano tu pwai via njinde. ¹³ Naŋa aporo ngua kaika pano lâ Maro Kindeni Via Warika nao, anja lâ Yesu Kiriŋi nao, ina munja imandi kaika lâ Pontius Pilata nao ku itula ne kalo-tawana pwataki. Nanjgu ngua nde mine; ¹⁴ Noko ma pwoka tukunja njine muli. Ambo noko ma kumo sondo mine, ne soki tonje tia, ande tamâta tonje ma ikura njana iporo ngua sakamao tonje njanano, ande tia. Noko ma kumo mine lee, ikura lâ zo muli njinde nenda Maro Njalae Yesu Kiriŋi ma itaulo imâ kilo. ¹⁵ Yesu Kiriŋi ma ipâŋga lâ zo tonje nia ndoyo Maro Kindeni ipatea papa keno lâ. Kinda nenda paneŋa wa ndekâŋa wa ilâ pa Maro Kindeni. I simbo nâ ikai Maro panzi tamâta rârâni lâ tâno ndoni. Imo Koipu Njalae panzi koipu njalajala rârâni, aku imo Maro Njalae panzi maro rârâni. ¹⁶ Maro Kindeni simbo nâ ikura njana imâte tia. I imo sinâla njalae ilo, aku tamâta tonje ikura njana ilâ i tini laiti kâ, ande tia. Tamâta tonje munja imora i nao, ande tia, aku tamâta tonje ikura njana imora i nao kâ, ande tia. Ikura zo zo, nenda paneŋa ilâ papa i simbo nâ. I nde Walo Tamwata, uru imo mine ku imo nâ. Mao.

Paulo ipainzi mbaliŋa warakanzi tu ma kalonzi tawana Maro Kindeni ku sivilanzi tininzi pinde

¹⁷ Noko ma kuporo ngua kaika panzi tamâta simo mbaliŋa warakanzi lâ tâno njine kulu tu kinzi ma sipasuka warakanzi ŋanzi kâki ndimo. Aku kupainzi tu ma sio nenzi kalo-tawana ilâ pa kelekele uru nao tia walele nâ, mine ndimo. Kuporo ngua kaika panzi tu ma kalonzi tawana Maro Kindeni mao nâ, ŋana tu i uru kelekele arara kie-kie ilua kinda ŋana takai ku tandeka kâ. ¹⁸ Noko ma kupainzi tu ma siveta vetâŋa arara kie-kie ŋana sivilanzi tininzi pinde kâ. Nenzi vetâŋa ara ŋinde nâ nde itogo nenzi mbaliŋa mao. Ara ŋana kinzi ma sindeka ŋana kelekele rârà silanzi sugorai tamwatanzi. ¹⁹ Ambo kinzi ma siveta vetâŋa mine, ande ŋinde itogo sigona mbaliŋa rârà ŋana isuka warakanzi lâ zo muli. Mine kala kinzi ma sikura tu sisaŋa via mao kaika.

Paulo itu ngua kulu pa Timoti tu ma ika-tona ne wurâta sondo

²⁰ Timoti, Maro Kindeni munŋa ipatea wurâta ŋinde pano. Mine nde ara ŋana noko ma pwatona wurâta ŋinde sondo. Ambo ngua tonŋe iyoke Maro Kindeni kawa ngua tia, ande kupu muli pa ngua laŋeŋa potomule ŋinde. Ambo tamâta kapa pinde ma situla ngua laŋeŋa ku siporo tu, “Njine nde ilo-kalo ara”, ande noko ma kupu muli papa ngua ŋinde tona. ²¹ Munŋa tamâta pinde kalonzi tawana Yesu Kirisi, andeta muli, njineŋa sipile nenzi kalo-tawana ku sipono muli pa ilo-kalo soki ŋinde.

Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kumi.

2 TIMOTI

Pepa Paulo iingere muli pa Timoti

Paulo imo luma sakamao ilo lâ Rom lawea njana ne wurâta njana itula pâri ara kâ, aku isama tu i ne zo njana imâte kâ nde imâ ipânja laiti lâ (4:6-8). Mine kala iingere pepa tonje kilo pa ninambwe Timoti njana ipu tini kaika papa. Ipai Timoti tu kinda ma takai malia wa nâna kie-kie njana nenda kalo-tawana kâ, aku kiesaka ma ipânja njalae lâ tâno kulu; andeta ara njana kinda ma tamandi kaika ku kalonda tawana Maro Njalae. Yesu Kirisi ipole mateja marumbu lâ, aku kinda ma tamo ara kuku i lâ samba lawea. Paulo itula vetâja ara pinde pa Timoti njana ipaveta kuku.

¹ Naña Paulo, naña amo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta ikura Maro Kindeni tamwata ne pateâja mine. Ipatea naña tu atula njua njana via njinde i munja ipambwâre tu ma ilanzi tamâta ea kalonzi tawana Yesu Kirisi. ² Timoti, noko kutogo naña natungu mao mine. Naña angere njua lâ pepa njine tini imâ pano. Tamânda Maro Kindeni nga nenda Maro Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa kalo-sukâja wa wisi-pisi wa imâ pano.

Kinda ma mainda njana pâri ara kâ ndimo

³ Kinda timbunda munja siveta Maro Kindeni ne wurâtani sondo, kala sipasama tu nenzi soki tonje tia lâ i nao. Aku naña kala uru aveta Maro Kindeni ne wurâta lâ vetâja kie taituni. Lâ naña ilonju kalonju, naña apasama tu nanenju soki tonje keno lâ i nao, ande tia. Aku ikura zo rârâni, lâ kari wa mbo wa, lâ zo njana akai noja kâ, ande naña uru kalonju ngere njana noko kâ, aku kawânggu ndanje pa Maro Kindeni. ⁴ Naña kalonju ngere njana noko mata sulu njinde munja indue, aku ilonju njalae tu amorano kilo. Ambo naña ma amorano kilo, ande naña ma andeka ndo. ⁵ Naña asama tu noko kalo tawana Yesu Kirisi mao nâ, lâ vetâja kie taituni itogo munja noko timbu taine Lois anja noko tina Yunis kala kalonzi tawana Yesu mine. Mao nâ, noko ne kalo-tawana kala ikeno mine nâ. ⁶ Naña kalonju ngere njana noko ne kalo-tawana njinde kâ, ande kala atu apaño noko ne ilo-kalo, njana noko ma kuveta walo njinde Maro Kindeni munja ilano tu ma ipânja njalae ndo, itogo tamâta imbana yââ ku iveta mela-mela njalae mine. Maro Kindeni walo njinde ilano lâ zo njinde naña ao mbaungu kâki lâ noko kulu ku atu nzâmbe pano. ⁷ Njana tu Maro Kindeni ne Koroani Sapâja ilua kinda lâ, aku njinde njandai koroani njana iveta kinda taruru nga. Koroani njinde nde njana ipu

tini kaika pa ilonda kalonda. I njana iveta tininda mwasa panzi tininda pinde kâ, aku i njana igagati ilonda kalonda tu ma tapakaton warakânda nenda vetâja sondo.

⁸ Mine kala noko ma mai njana kutula nenda Maro Njalae ne njua pwataki ndimo. Naña amo luma sakamao ilo njana nanenju kalo-tawana kâ, andeta noko ma mai njana naña kâ ndimo. Ara njana noko ma pwai Maro Kindeni ne walo kaika, aku pwale malia njana kutula i ne pâri ara kâ, itogo naña uru akale malia mine. ⁹ Nanayoni, Maro Kindeni iyaute kinda piti lâ kondoma ilo ku ipatea kindu tu tamo i tamwata ne wurâta tamâta. Andeta i njandai kalo ngere njana nenda vetâja ara pinde njinnga ipatea kindu nga. Nia ndoyo, lâ zo njinde ipulia kelekele rârâni ipânja tia yo, ande i ilo pa kindu ikura i tamwata ne pateâja. Aku io ne wisi-wisi lâ Yesu Kirisi mbau ilo imâ pa kindu, ku iveta kindu tamo i ne tamâta mao nâ. ¹⁰ Munga, nenda Yautâja Tamwata Yesu Kirisi imâ ipânja lâ tâno kulu. Aku lâ zo njinde, Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ pa kindu ku ipânja nia yo. Pâri ara ikeno mine: Yesu Kirisi ipu mateja ne walo ndoni indue lâ, aku itula nzâla pa kindu tamâta rârâni njana ma takai via mao njana tamo ara mine ku tamo nâ. ¹¹ Maro Kindeni ilo tu naña ma aveta wurâta papa i. Mine kala ipatea naña tu atula pâri ara njinde, aku ipateana njana apanananzi tamâta njana vetâja rârâni njinde i ilo papa tona. ¹² Aku njana nanenju wurâta njinde kâ, ande naña uru akai malia wa nâna njine. Andeta naña njandai mainju nga. Naña asama Yesu Kirisi kilala, kala ao nanenju kalo-tawana ilâ papa i. Aku naña asama tu i ikura njana ikatona kelekele njinde munja io lâ mbaungu ilo. Aku njinde ma ikeno sondo lee, ikura lâ zo njalae njana Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo kâ.

¹³ Noko ma kalo ngere sondo njana njua wa vetâja mao njinde munja atula pano, aku kuveta vetâja kie taituni njana kutula njua wa kupanananzi tamâta, itogo naña aveta mine. Aku noko ma kupaveta kuku kalo-tawana ne mâsi wa tini-mwasa ne mâsi wa, itogo Yesu Kirisi ne tamâta uru siveta mine. ¹⁴ Maro Kindeni io ne pâri ara lâ noko mbalau ilo tu pwatona kâ. Njinde nde kelekele ara ndo, kala noko ma pwatona sondo nâ. Koroani Sapâja uru imo kindu kalo-tawana tamâta ilonda. Mine nde ara njana noko ma kusâu pa Koroani Sapâja ne walo njinde tu ma ivilano njana pwatona pâri ara njinde kâ.

¹⁵ Noko kusama tu kalo-tawana tamâta rârâni lâ Esia tâno nde tininzi piti njana naña kâ. Aku Figelus ku Hermogenes rua kala tininzi piti njanana mine nâ.

¹⁶ Naña ilonju tu Maro Njalae ma kalo sukâja njana Onesiforus tavanzi tamâta

njinde simo i ne luma. Munḡa, Onesiforus iveta vetāḡa ara ḡana ilulu ilonḡu ikura zo zo. Aku imora tu naḡa amo luma sakamao ilo, aku imora tu kinzi sipa wālo kaika lâ tiningu tona. Andeta i mai ḡana naḡa kâ, ande tia. ¹⁷ I imâ ipāḡga Rom lawea lâ, ḡineḡga walele nâ ikai wurâta ḡalae ndo ḡana iroto ḡana naḡa kâ. Iroto lee, ḡineḡga isânda kulonḡu kilo. ¹⁸ Naḡa ilonḡu tu Maro ḡalae ne kalo-sukâḡa ma ilâ pa Onesiforus, lâ zo muli njinde Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta ḡana nenzi vetāḡa kâ. Noko kusama tu Onesiforus munḡa iveta vetāḡa rârâ kie ḡana ivila naḡa lâ Efesus lawea tona.

2

Paulo itu ḡgua pa Timoti tu i ma imo itogo Yesu Kirisi ne zugu tamâta ara mine

¹ Naḡa natunḡu, Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kunzi tamâta ea kalonzi tawana Yesu Kirisi. Mine kala ara ḡana noko ma kusâu pa wisi-wisi njinde tu isukano ḡana kumandi kaika ikura zo rârâni. ² Aku ḡgua rârâni kala noko munḡa kulonḡo naḡa atula lâ tamâta rârâ naonzi njinde, ande noko ma kutula ḡguani ndaina panzi tamâta arara pinde, kinzi njinde uru sipaveta kuku Maro Kindeni ne ḡgua. ḡineḡga kinzi kala ma sikura ḡana sipanananzi tamâta pinde tona.

³ Noko ma kumo kutogo Yesu Kirisi ne zugu tamâta ara mine, aku pwai malia tava nâna itogo maka uru kakai mine. ⁴ Noko kusama lâ ḡana zugu tamâta nenzi vetāḡa kâ. Lâ zo ḡana siveta nenzi wurâta, ande kinzi uru siveta wurâta kie tonḡe tava, ande tia. Kinzi uru siveta zugu nâ nenzi wurâta sondo, ḡana nenzi koipu ḡana zugu kâ ma ilonzi ara ḡananzi. ⁵ Anḡa tamâta ḡana ipagui paguiḡa kâ, ande i uru ipagui ikura paguiḡa ne tukuḡa nâ. Ambo i ma iveta mine tia, ande i ma ikura tu ikai kulu ḡana ipole paguiḡa kâ, ande tia. ⁶ Anḡa tamâta ea ikai wurâta ḡalae ḡana ipau kâpwa lâ tâno ilo, ande tamâta njinde ma ikai kâpwa kanaanḡo munḡa lâ ḡga. Aku muli, ḡineḡga tamâta pinde ma sikai kanzi tona. ⁷ Noko ma kalo ḡgere sondo ḡana nanenḡu ḡgua ḡine kâ. Ambo noko ma kuveta mine, ande Maro ḡalae ma iveta noko ne ilo-kalo ipāḡga, ḡana ma kusama ḡgua ḡine rârâni ne duvi pwataki.

⁸ Ikura zo rârâni, noko ma kalo ḡgere ḡana timbunda Daviti ne vâsa Yesu Kirisi kâ, ina munḡa imâte, ḡineḡga imandi sânda imo via kilo. Naḡa uru atula pâri ara mine nâ panzi tamâta. ⁹ Tamâta pinde situ naḡa nde tamâta sakamao, ḡana tu naḡa uru atula pâri ara njinde panzi tamâta. Mine kala kinzi uru sio malia wa nâna kie-kie imâ pana. Andeta njinde nâ tia; kinzi sio naḡa lâ luma sakamao ilo, aku sipa kenḡu lâ wālo kaika tona, itogo

siveta panzi nanzare tamwatanzi mine. Andeta sâ tonḡe ikura tu ipono nzâla ḡana Maro Kindeni kawa ḡgua tulâḡa kâ, ande tia ndo. ¹⁰ Mine nde naḡa uru apu tini kaika pa warakâḡgu ilonḡu kalonḡu, aku akale malia ḡine rârâni. Aveta mine ḡana avilanzi tamâta njinde Maro Kindeni munḡa ipateanzi tu simo i tamwata ne ḡgu. Naḡa ilonḡu tu Yesu Kirisi ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo tona, kala ma simo ara ndo kuku Yesu ikura zo rârâni ku simo nâ.

¹¹ ḡgua ḡine nde mao nâ, aku ikura ḡana kinda kalonda tawana: ambo kinda tamâte kuku Yesu, ande muli ma takai via mao ku tamo kuku i; ¹² ambo kinda takai nâna wa malia wa, aku tamandi kaika nâ, ande muli ma tamo koipu ḡgalaḡala kuku i. Ambo kinda tapu mulinda papa i, ande lâ zo muli i kala ma ipu muli pa kinda. ¹³ Ambo kinda tapa ḡgua tu ma taponon muli papa i, andeta tapile nenda kalo-tawana njinde, ande i ma iveta ikura i tamwata ne ḡgua pāḡa nâ, ḡana tu ikura tu itoto i tamwata kawa ḡgua njinde utu, ande tia ndo.

Paulo itu ḡgua pa Timoti tu ma imo Maro Kindeni ne wurâta tamâta mao

¹⁴ Ikura zo rârâni, ara ḡana noko ma kupanananzi tamâta ḡana ḡgua ḡine kâ. Tia ma kalonzi kapa ḡana. Aku kuporo ḡgua kaika panzi lâ Maro Kindeni nao tu ma sipawa ḡana ḡgua kaa kaa ndimo. ḡgua kie mine ikura tu isuka tamâta tonḡe tia ndo. Ambo tamâta tonḡe uru itambira taḡa pa ḡgua kaa mine, ande njinde ma iyaula i ne kalo-tawana. ¹⁵ Noko ma pwai wurâta kaika tu kumo Maro Kindeni ne wurâta tamâta mao ḡana kutula i kawa ḡgua sondo ndo. Ambo noko ma kuveta mine, ande Maro Kindeni ma ilo ara ḡana noko ne wurâta kâ, aku noko ma mai lâ i nao, ande tia. ¹⁶ Noko ma kupu muli pa ḡgua potomule kie-kie, aku kupono muli pa Maro Kindeni ne ilo-kalo nâ. ḡgua kie potomule mine uru ionzi tamâta simo malawae ndo ḡana Maro Kindeni kâ. ¹⁷ Tamâta nenzi ḡgua kie mine nde itogo mbwatakâe sakamao uru ipāḡga ḡalae ndo ku iyaulanzi tamâta. Tamâta rua, Himeneus ku Filetus rua, ande uru siporo ḡgua kie mine. ¹⁸ Kinzi rua nde sipile nzâla ḡana siporo ḡgua mao kâ. Kinzi rua uru siporo mine: “Mandiḡa lâ mateḡa nianzi ne zo ande nanayoni ipāḡga marumbo lâ, kala zo muli tamâta tonḡe ma imandi imo via kilo mine, ande ma tia.” Aku nenzi ḡgua ḡine uru iyaula tamâta pinde nenzi kalo-tawana.

¹⁹ Andeta Maro Kindeni munḡa ḡgunu ḡgunu-ḡgunu tonḡe panzi tamâta rârâni njinde kalonzi tawana i. Aku ḡgunu-ḡgunu njinde nde imandi kaika ndo ku imo nâ. Maro Kindeni munḡa ḡgere ḡgua lâ ḡgunu-ḡgunu njinde tini mine tu, “Maro ḡalae isama ne

tamâta kilalanzi”. Aku ingere ngua tukuŋa tona mine tu, “Ambo noko tamâta tonje uru kupanea Maro Njalae, ande noko ma kupile kiesaka ne mâsi.”

²⁰ Kondo tini kaŋa-kaŋa uru ikeno lâ mbaliŋa warika ne luma ilo. Pinde muŋga siveta lâ mira kulu ŋalae “gol” wa “silva” wa, aŋga pinde siveta lâ kâi wa tâno wa. Pinde nde ŋana wurâta ara kâ, aŋga pinde nde ŋana wurâta kaa nâ. ²¹ Aku mine nâ, ambo tamâta tonje ma ipile vetâŋa wa ngua potomule ŋinde, ande i ma ipâŋga ilo mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Nineŋga i ma imo itogo kondo ŋinde siveta ŋana wurâta ara ndo, aku ma imo Maro Kindeni ne wurâta tamâta mao. Aku i ma ikura tu iveta wurâta ara ndia Maro Njalae ipatea papa.

²² Mine kala ikura tu rârâni noko ma kupu muli pa ilo-kalo potomule rârâni uru ipâŋga lâ tamâta limoa ilonzi kalonzi. Aku kumandi kaika ŋana kuveta vetâŋa sondo nâ lâ Maro Kindeni nao. Noko ma kuo ne kalo-tawana ilâ mao papa i, aku tini mwasa ndo panzi tini pinde wa kumo kunzi tava wisi pisi wa. Aku noko ma kuveta vetâŋa arara ŋinde rârâni, ikura Yesu Kirisi ne kalo-tawana tamâta mao uru siveta mine. ²³ Ara ŋana noko ma kupu muli panzi tamâta uru siporo ngua potomule wa ngua kapa-kapa ŋinde. Noko kusama tu ngua kaŋa mine uru ivetanzi tamâta ilonzi sakamao kala sipawa ngua wa sipambita wa. ²⁴ Aŋga Maro Njalae ne wurâta tamâta mao nde uru ipawa ngua kunzi tini pinde, ande tia ndo. I uru iveta vetâŋa kie ara nâ panzi, aku ikura tu ipanananzi ŋana Maro Kindeni ne ilo-kalo ara kâ tona. Ambo tamâta pinde taŋanzi kaika papa i, ande ipatawa tamwata ne wisi-nâna ndue. ²⁵ Ambo tamâta pinde taŋanzi kaika ku silelea i ne ngua, ande i uru ikai wurâta mwasa-mwasa nâ ŋana ipanananzi sondo kâ. Iveta mine ŋana duvi ŋine; i ilo ŋalae tu Maro Kindeni ma ivilanzi ŋana sipalele ilonzi kalonzi ku sisama sondo ŋana ngua mao kâ. ²⁶ Sadana muŋga ikainzi tamâta mine kaika lâ i ne numbu ilo, aku ivetanzi tu soka i tamwata nâ ne ngua muli. Andeta naŋa asama mine; ambo kinzi ma sipanâna sondo ŋana ngua mao kâ, ande nenzi kalo-ŋgere ma ipâŋga ku ma sipile Sadana ne numbu, kala ma simo ara.

3

Lâ zo laiti ŋana tâno ne zo marumbu kâ, ande kinzi tamâta ma siveta vetâŋa sakamao kie-kie

¹ Andeta noko ma kalo ŋgere ŋana ŋine kâ; lâ zo laiti ŋana tâno ne zo marumbu kâ, ande vetâŋa sakamao ndo ma ipâŋga. ² Kinzi tamâta ma tininzi mwasa pa warakanzi nâ, aku ma ilonzi ndo tu sikai mbaliŋa nâ.

Kinzi ma sipasuka warakanzi ŋanzi kâki, ku ma siporo lâ warakanzi ilonzi tu, “Naŋa nâ”. Kinzi ma sipawa ngua wa siporo ngua potomule panzi tamâta pinde wa. Kinzi ma sivaligi tinanzi tamanzi nenzi ngua, ku ma sipile mâsi ŋana kawanzi ndanje panzi tamâta ŋinde muŋga siveta kenzi ara panzi. Kinzi ma sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne ilo-kalo ara. ³ Kinzi ma kalonzi sukâŋa ŋananzi tamâta kâ, ande tia. Aku lâ zo ŋana wisinzi nâna kâ, ande kinzi ma ilonzi tu silulu wisi-nâna ŋinde, ande tia. Kinzi ma situ tamâta nguananzi, ku ma sipakatonu warakanzi ilonzi kalonzi tia. Kinzi ma sipara wa siyaulanzi tamâta pinde potomule wa. Kinzi ma sikai kazâŋa pa vetâŋa ara rârâni. ⁴ Kinzi ma sipa ngua kunzi tamâta, nineŋga ma sipu ngua pâŋa ŋinde ututu. Kinzi ilonzi kalonzi ma ipâŋga ara tia ndo. Mine kala kinzi ma siveta vetâŋa soki kie-kie walele nâ. Kinzi ma ilonzi ŋana warakanzi tu, “Naŋa nde tamâta ŋalae.” Kinzi ma ilonzi ndo ŋana vetâŋa kie-kie kaa nâ ŋana tâno ŋine ne ndekâŋa kâ, aku ma ilonzi papa Maro Kindeni, ande tia. ⁵ Kinzi ma siporo lâ kawanzi nâ tu kalonzi tawana Yesu Kirisi, aŋga nenzi vetâŋa ma itula kilalanzi pwataki tu kinzi sipu mulinzi pa i ne walo. Noko ma kumo malawae ndo ŋananzi tamâta mine.

⁶ Kinzi tamâta mine uru siroto nzâla ŋana silâ taine pinde nenzi luma ilo, kinzi taine ŋinde ilonzi kalonzi ipâŋga tia. Kinzi ilonzi tu taine ŋinde ma sipono muli pa nenzi ngua. Kinzi taine mine nde uru siveta kiesaka, aku ŋinde iveta malia panzi. Aku ilonzi uru igagatinzi ŋana siveta vetâŋa potomule kie-kie tona. ⁷ Kinzi taine mine uru ilonzi ŋalae tu sipanâna ŋana ngua kâ, andeta sikura tu soka ngua mao muli, ande tia. ⁸ Nia ndoyo, Janes ku Jambres rua sikai kazâŋa pa tumbunda Mose. Aku mine nâ, lâ zo ŋine, kinzi tamâta ŋinde sikai kazâŋa pa ngua mao, kala uru siveta vetâŋa potomule ŋinde. Kinzi ilonzi kalonzi nde kapa ndo, aku nenzi kalotawana nde lajeŋa ndo. ⁹ Andeta nenzi vetâŋa ŋinde ikura tu ipâŋga ŋalae tia, ŋana tu tamâta rârâni ma simora nenzi vetâŋa tu kapa, itogo nia ndoyo kinzi tamâta simora Janes ku Jambres rua nenzi vetâŋa tu kapa mine.

Paulo itu ngua pa Timoti tu ma ipaveta kuku Maro Kindeni ne ngua

¹⁰ Andeta noko muŋga kumo ku naŋa, kala kusama nanenŋgu mâsi ŋana apanananzi tamâta ŋana vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo papa ŋinde. Noko kusama vetâŋa rârâni naŋa uru apaveta kuku, aku kusama nanenŋgu ilo-kalo rârâni marumbu lâ. Noko kusama mine: naŋa kalonŋu tawana Maro Kindeni mao nâ; naŋa uru wisinŋu nâna

walele tia; naŋa tiningu mwasa nâ panzi tamâta; aku naŋa uru amandi kaika ŋana akale malia kâ. ¹¹ Noko kusama vetâŋa sakamao rârâni ŋinde tamâta pinde muŋga siveta pana. Aku kusama nâna rârâni muŋga akai lâ Antiok lawea wa Aikoniam lawea wa Listra lawea wa. Noko kusama vetâŋa sakamao ndo siveta pa naŋa lâ lawea ŋinde. Andeta Maro Nalae ikai naŋa piti lâ kazâŋa ŋinde rârâni ilo, kala amo ara nâ. ¹² Mao nâ, tamâta ea ilonzi tu sipaipa kuku Yesu Kirisi ku siveta vetâŋa ara lâ Maro Kindeni nao, ande tamâta ŋinde ma sikai malia wa nâna ŋana nenzi kalo-tawana kâ. ¹³ Anŋa kinzi tamâta sakamao sitavanzi lajeŋa tamwatanzi ma sikai lajeŋa panzi tamâta, aku ma sikai lajeŋa pa warakanzi tona. Mine kala nenzi vetâŋa sakamao ma ipâŋga ŋalae. ¹⁴ Anŋa noko muŋga kupanâna sondo ŋana ŋgua mao kâ, aku noko kalo tawana ŋgua ŋine kaika lâ. Noko kusama ne pananâŋa tamâta kilalanzi pwataki tu kinzi nde tamâta ara ndo. Mine nde noko ma kumandi kaika ŋana ŋgua mao ŋinde kâ ku kumo nâ. ¹⁵ Aku noko kusama tu lâ zo ŋinde noko kumo lâlu kiri-mwata yo, ande noko uru kupono muli pa Maro Kindeni ne ŋgua ikeno lâ pepa tini. Ŋgua ŋinde ikura tu iveta noko ilo kalo sondo ndo, aku ikura tu igagati noko ne kalo-tawana lâ pa Yesu Kirisi kâ. Aku ŋana noko ne kalo-tawana ŋinde kâ, ande Maro Kindeni iyauteno piti lâ kondoma ilo. ¹⁶ Maro Kindeni kawa ŋgua rârâni ikeno lâ pepa tini, ande ŋinde i tamwata ne Koroani Sapâŋa muŋga itula pwataki. Aku ŋgua ŋinde rârâni nde ara ndo ŋana ipanana kinda ŋana ŋgua mao kâ wa, itula nenda kiesaka pwataki wa, iveta ilonda kalonda sondo kilo wa, ipanana kinda ŋana taveta vetâŋa sondo lâ Maro Kindeni nao wa. ¹⁷ Mine kala Maro Kindeni kawa ŋgua ŋinde uru iveta i ne wurâta tamâta kinda tu tamo sondo ndo, aku takura ŋana taveta vetâŋa arara rârâni.

4

Paulo itu ŋgua pa Timoti tu ma imandi kaika ŋana itula Maro Kindeni ne ŋgua kâ

¹ Lâ zo muli, Yesu Kirisi ma ipare nia panzi tamâta rârâni ŋana nenzi vetâŋa kâ. I ma ipare nia mine panzi tamâta simo vianzi, aku ma ipare nia panzi tamâta muŋga simâte tona. Lâ zo ŋana Yesu Kirisi ma ipatua panzi tamâta rârâni, ande i ma ikai Koipu Nalae ku imo nâ. Kala ŋine lâ Maro Kindeni nao, anŋa lâ Yesu Kirisi nao, naŋa atu ŋgua kulu ŋine pano: ² Noko ma kumandi kaika ŋana kutula i kawa ŋgua kâ. Ambo tamâta ma sindeka ŋana siloŋo noko ne ŋgua tâku sindeka tia tâku, ande

kalo loko. Ikura zo rârâni, noko ma kuveta wurâta mine: kuporo ŋgua ŋana kuveta tamâta ilonzi kalonzi sondo wa, kutula nenzi kiesaka pwataki wa, kupu tini kaika panzi wa. Noko ma nao mwasa nâ panzi, aku kupanananzi sondo ndo ŋana vetâŋa rârâni ŋinde Maro Kindeni ilo papa. ³ Ŋana tu muli ŋga, tamâta ma tininzi pwâka ŋana siloŋo ŋgua sondo kâ. Kinzi ma sindeka ŋana siloŋo ŋgua lajeŋa kie-kie, ku ma siroto ŋananzi pananâŋa tamâta rârâ tu ma sipanananzi ŋana ŋgua ndia ilonzi tu siloŋo ŋinde. ⁴ Mine kala kinzi ma sipu mulinzi pa ŋgua mao, aku ma sipaloŋo pa ŋgua usi kie-kie kaa nâ. ⁵ Anŋa noko ma kuveta mine ndimo. Noko ma kupakatona tamwata ilo kalo sondo ikura zo rârâni. Noko ma pwai malia wa nâna wa, aku pwai wurâta ŋana kutula pâri ara panzi tamâta kâ. Noko nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta; mine nde ara ŋana noko ma kumo kuveta wurâta ŋinde rârâni.

Paulo ne zo laiti ŋana imâte kâ

⁶ Timoti, noko kuloŋo ŋga: ŋine zo laiti ŋana naŋa ma amâte kâ, aku seenŋu ma irere ndue, itogo waini uru sipatarâwa pa Maro Kindeni mine. Nanenŋu zo ŋana apile tâno ŋine kâ nde imâ ipâŋga laiti lâ. ⁷ Naŋa muŋga apalilu apopole kaika ŋana akai via mao kâ, kala ŋine apâŋga lâ keru. Aku naŋa amo apono muli pa Maro Kindeni ne ilo-kalo rârâni. ⁸ Mine kala Maro Kindeni iluku lâ ŋana kulu ilua naŋa kâ, itogo tamâta ŋana sipopole kâ nenzi koa mine. Kulu ŋinde nde mine: Maro Nalae ma imorana tu naŋa amo ilonŋu mbâra-mbâra. Maro Nalae uru ilea sondo pa tamâta nenzi vetâŋa, aku lâ zo ŋalae ŋana i ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande nanenŋu kulu ŋinde ma ilua naŋa. Andeta kulu ŋinde ma ilua naŋa simbonŋu nâ, ande tia. I ma kulu ŋinde ilanzi tamâta rârâni uru ilonzi ndo keno pa i ku sio tininzi sindamwa i ŋana itaulo imâ kilo kâ.

Paulo ilo tu Timoti ma imâ walele nâ

⁹ Noko ma pwisi kaika ŋana kumâ walele nâ pana, ¹⁰ ŋana tu Demas nde ipilena ku ilâ lâ. I ilo ŋalae koŋa ŋana tâno ŋine ne kelekele, kala ilâ pa Tesalonaika lawea. Anŋa Kresens nde ilâ pa Galesia tâno lâ, anŋa Titu nde ilâ pa Dalmesia tâno lâ. ¹¹ Luka simbo mai nâ nde imo kuku naŋa yo. Mine nde ara ŋana noko ma pwai Malaka iyoka kuno, aku miki ruo kamâ kuku naŋa. Malaka nde tamâta ara ŋana ivila naŋa ŋana wurâta kâ. ¹² Naŋa ao Tikikus ilâ pa Efesus lawea lâ. ¹³ Lâ zo ŋana noko ma kumâ, ande ara ŋana noko ma pwai nanenŋu pasawaŋa luandongo ŋinde muŋga apile keno Kapas ne luma lâ Troas lawea. Aku pwai nanenŋu pepa tona. Noko ma kalo ŋgere sondo, aku kalo kapa ŋana pepa ŋinde

ndimo. Naŋa ilonŋu ŋalae pa pepa ŋinde muŋga siveta lâ “lama” karae.

¹⁴ Arisande, ina tamâta ŋana iveta kelekele lâ “aini” kâ, ande muŋga iveta kie soki ndo pa naŋa. Muli ŋga, Maro Ŋalae ma nâna ilua i, ku ma ipare nia papa ŋana vetâŋa sakamao ŋinde muŋga iveta pa naŋa. ¹⁵ Ara ŋana noko kala ma kupakatona sondo ŋana tamâta ŋinde. I muŋga ikai kazâŋa ŋalae pa nanenŋu ŋgua.

¹⁶ Muŋga, lâ zo ŋinde naŋa amandi wasaseki lâ ŋgua nia, ande tamâta tonŋe imo kuna ŋana isuka nanenŋu ŋgua kâ, ande tia. Tamâta rârâni nde sipile naŋa marumbu lâ. Taitu naŋa ilonŋu tu Maro Kindeni ma izavaru nenzi soki ŋinde piti lâ tininzi.

¹⁷ Andeta lâ zo ŋinde, Maro Ŋalae tamwata imo ku naŋa ku isukana lâ. I walo ilua naŋa, ande kala akura ndo ŋana atula pâri ara kâ. Mine kala tamâta rârâni lâ tinikoa ŋgu nde silonŋo lâ. Aku Maro Kindeni iyaute naŋa piti lâ kazâŋa tamâta mbaunzi ilo. ¹⁸ Aku mine nâ, Maro Ŋalae ma iyautena piti lâ vetâŋa sakamao rârâni kinzi ilonzi tu siveta pa naŋa, ku ma io naŋa alâ amo samba lawea, lawea ŋinde i uru ikai maro papa. Nenda paneâŋa ilâ pa i ikura zo zo. Mao.

¹⁹ Ara ŋana noko ma kuporo nanenŋu kari ara ilâ panzi Prisila ku Akwila rua, aku ilâ panzi tamâta ŋinde simo Onesiforus ne luma tona mine nâ. ²⁰ Erastus nde imo Korin lawea yo. Anŋa Trofimus nde ikai pukonŋa, kala apile imo Miletus lawea.

²¹ Noko ma pwisi kaika ku kumâ walele nâ. Ambo noko ma kumo sonŋo, ande pisi ne zo ma imâ ipânŋa. Yubulus, anŋa Pudens, anŋa Linus, anŋa Klodia, sitavanzi kalo-tawana tamâta rârâni, ande nenzi kari ara imâ pano.

²² Maro Ŋalae imo kuno, aku i ne wisi-wisi ma imo kuku miki rârâni mine nâ.

TITI

Pepa Paulo iŋgere pa Titi

Titi nde Paulo ninambwe tonje ikai wurâta ŋana ikatonanzi kalo-tawana tamâta ŋgu rârâni simo Krit sia kulu (1:5). I muŋga imo kuku Paulo, aku ilâ mbwani rua pa Korin lawea ŋana ikai kuleŋa pa Paulo (2 Korin 7:6-7, 8:6,16-21). Paulo itu ipanana Titi ŋana wurâta ŋinde iveta pa Maro Kindeni ne ŋgu, kala iŋgere ŋgua ŋjine ilâ papa. Itula ŋgua rârâ ŋnanzi tamâta ŋjinde situ sipâŋga katonâŋa panzi ŋgu, ŋjineŋga itula nzâla ara pinde pa Titi ŋana ikai poe panzi kalo-tawana tamâta kâ. Ipai tu kinda ma tapakatona sondo ŋnanzi kalo-tawana tamâta laŋeŋa (1:16).

¹ Naŋa Paulo, naŋa amo Maro Kindeni ne wurâta tamâta wa Yesu Kirisi ne pâri-tamâta wa. I ipatea naŋa ku isupwana tu aparŋonzi tamâta muŋga ipateanzi ŋjinde nenzi ilo-kalo, ŋana ma kalonzi tawana i. Aku isupwana ŋana asukanzi tu ma kalonzi ŋgere sondo ŋana ŋgua mao kâ, ŋana ma sipaveta kuku vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo papa ŋjinde. ² Naŋa uru asukanzi tu nenzi kalo-tawana ma ikeno kaika, ŋana kinzi ma sio tininzi ŋana Maro Kindeni tu ma via mao ilanzi, ŋana simo ara mine ku simo nâ. Nia ndoyo, lâ zo ŋjinde Maro Kindeni ipulia kelekele tonje ipâŋga tia yo, ande ipatea tu via ŋjinde ma ilua kinda. Ande i ŋana ilâŋe kâ, ande tia ndo. ³ Aku i tamwata muŋga ipatea zo ŋana itula ne ilo-kalo pwataki pa kinda tamâta tu ma tasama kâ. I itula ŋgua mao nâ, kala ŋgua ŋjinde ipâŋga nia yo marumbu lâ. Nenda Yautâŋa Tamwata Maro Kindeni ipatea naŋa lâ, kala wurâta ilana ŋana atula ne pâri ara panzi tamâta.

⁴ Titi, naŋa aŋgere ŋgua ŋjine lâ pepa tini imâ pano. Noko kutogo naŋa natungu mao, ŋana tu kinda rua nenda kalo-tawana nde taituni. Kinda Tamânda Maro Kindeni kuku nenda Yautâŋa Tamwata Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pano.

Paulo ipai Titi tu ma ipateanzi tamâta ara pinde ŋana sikai katonâŋa panzi kalo-tawana tamâta ŋgu

1 Timoti 3:1-7

⁵ Muŋga naŋa apileno kumo Krit sia kulu, ŋana noko ma kuveta wurâta pinde sondo. Andeta wurâta ŋjinde ipâŋga ara tia yo. Naŋa ilonŋu tu noko ma kupateanzi katonâŋa lâ lawea rârâni ŋana sikatonanzi kalo-tawana tamâta ŋgu, ikura muŋga aporo pano mine. ⁶ Noko ma kupateanzi tamâta ara nâ, nenzi vetâŋa mine: nenzi soki tonje tia lâ tamâta naonzi; kaiwanzi taine taitu-taitu nâ; natunzi rârâni kalonzi tawana Yesu Kirisi nâ; aku natunzi rârâni sipu mulinzi

pa vetâŋa potomule wa mâsi ŋana taŋanzi kaika panzi tinanzi-tamanzi wa. ⁷ Noko kusama tu kinzi katonâŋa nenzi tamâta ŋalaŋala uru siveta wurâta ŋana sikai poe sondo pa Maro ŋalae ne wurâta kâ. Mine kala noko ma kupateanzi tamâta ara mine nâ ŋana simo mbâna-mbâna panzi katonâŋa kâ: nenzi soki tonje tia lâ tamâta naonzi; kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi tia; kinzi uru wisinzi nâna walele tia; kinzi uru sinu lââ kaika ku sidauda tia; kinzi uru sipunzi tamâta potomule tia; aku kinzi ilonzi ŋalae koŋa ŋana sigona mbaliŋa kâ, ande tia. ⁸ Aku ara ŋana kinzi katonâŋa nenzi tamâta ŋalaŋala ma simo tamâta mine tona: kinzi uru sikatonanzi tamâta lombo sondo nâ lâ nenzi luma; kinzi ilonzi ndo tu siveta vetâŋa arara rârâni; kinzi sipakatonona warakanzi nenzi ilo-kalo sondo; kinzi sipaveta kuku vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo papa ŋjinde; aku kinzi sikai poe sondo nâ pa warakanzi. ⁹ Ara ŋana kinzi ilonzi ma ipaipa kuku ŋgua mao ŋjinde muŋga sipanâna ŋana. Ambo kinzi ma simo mine, ande ma sikura ŋana sipanananzi tamâta ku sipu tini kaika panzi ŋana ŋgua mao rârâni ŋjinde kâ. Aku ma sikura ŋana siporo ŋgua kaika panzi tamâta ea taŋanzi kaika ŋana pâri ara kâ, ŋana taŋa-kaika tamwatanzi ŋjinde ma simora warakanzi nenzi vetâŋa soki kilala pwataki.

Tamâta rârâ simo Krit sia kulu uru siyaulanzi tamâta pinde nenzi kalo-tawana

¹⁰ Noko ma kupateanzi katonâŋa ara nâ, ŋana tu taŋa-kaika tamwatanzi rârâ nde simâ sipâŋga lâ, kala simo Krit kalo-tawana tamâta ŋgu rârâni ŋgininzi. Kinzi uru siporo ŋgua rârâ kaa nâ, aku uru sikai laŋeŋa panzi tamâta. Kinzi nawalanzi rârâ nde simo lâ Juda ŋgu, aku Juda tamâta ŋjinde uru sipaveta kuku timbunzi nenzi mâsi kaa kaa. ¹¹ Tamâta ŋjinde uru sipanananzi tamâta ŋana siveta vetâŋa potomule pinde, aku ŋjinde nde ara tia ndo. Kinzi ilonzi tu sitapa mbaliŋa saŋenzi tamâta koa tia nâ. Aku lâ nenzi vetâŋa mine, ande kinzi siyaula tamâta pinde nenzi kalo-tawana, aku siyaulanzi tamâta ŋjinde kaiwanzi-natunzi nenzi kalo-tawana mine nâ. Mine kala noko ma kupono nzalanzi tu ma sikura tu siveta mine kilo tia. ¹² Muŋga, Krit sia nenzi ilo-kalo tamâta tonje nde iporo mine tu, “Kinzi tamâta rârâni kala simo Krit sia kulu nde laŋeŋa tamwatanzi. Kinzi nde tamâta sakamao ndo, sitogonzi ŋgoa ŋgoi mine. Kinzi ilonzi ndo tu sika ŋalae tina, aŋga wulitia nde uru ikeno panzi.” ¹³ Ayo, ŋgua ŋjinde nde mao kanaŋo. Mine kala noko ma kuporo kaika panzi tamâta ŋjinde tu ma sipile nenzi vetâŋa potomule, ku sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni simbo nâ. ¹⁴ Aku kupainzi tu ma sitambira taŋanzi kilo

panzi Juda ngu nenzi usi kaa kaa ndimo. panzi ilonzi tu sipaveta kuku tamâta pinde nenzi ngua tukuŋa, andeta tamâta njinde sipu mulinzi pa ngua mao. Noko ma kupainzi tu ma sipaveta kuku tukuŋa njinde kilo ndimo.¹⁵ Ambo tamâta tonje imo tava ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande kelekele rârâni nde mbâra-mbâra papa i. Taitu kuloŋo nja; ambo tamâta tonje ipaveta kuku vetâŋa soki lâ Maro Kindeni nao, aku i njandai kalotawana Yesu Kirisi nja, ande kelekele tonje ikeno mbâra-mbâra papa i, ande tia. I ilo kalo ndoni nde ipâŋga muso ndo lâ Maro Kindeni nao.¹⁶ Tamâta pinde uru siporo lâ kawanzi mine tu, “Nanja kalonju tawana Maro Kindeni”. Andeta nenzi vetâŋa njinde itula kilalanzi pwataki tu kinzi simo tanjakaika tamwatanzi, aku sikura njana siveta vetâŋa ara tonje tia.

2

Ara njana kinzi tamâta kokoŋa ma sipaveta kuku vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde

¹ Anja Titi, ara njana noko ma kupanananzi tamâta tu ma sipaveta kuku vetâŋa mao rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde. ² Noko ma kupanananzi tamâne kokoŋa tu ma sipakatona warakanzi sondo njana kiesaka kâ. Kupanananzi tu ma kalonzi ngere sondo njana nenzi vetâŋa rârâni ku sipaveta kuku ilo-kalo ara nâ. Ambo kinzi ma kalonzi tawana Maro Kindeni sondo wa tininzi mwasa ndo panzi tininzi pinde wa simandi kaika ku sikale malia, ande njinde ma ara.

³ Aku mine nâ, noko ma kupanananzi taine kokoŋa tu ma sipaveta kuku vetâŋa arara rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde. Noko ma kupanananzi mine: “Miki ma kaporo ngua soki panzi tinimi pinde ndimo. Miki ma ilomi njalae koŋa pa lââ kaika ndimo. Miki ma katula vetâŋa ara nâ panzi tinimi pinde tu ma siveta.” ⁴ Ambo kinzi taine kokoŋa ma soka tukuŋa njinde muli, ande kinzi ma sikura tu sipanananzi taine taipa njana tininzi mwasa ndo panzi kaiwanzi-natunzi. ⁵ Aku ara njana kinzi ma sipanananzi taine taipa njana mâsi njine tona: mâsi njana sipakatona warakanzi sondo njana kiesaka kâ, anja mâsi njana simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao kâ, anja mâsi njana sikatona nenzi luma sondo kâ, anja mâsi njana naonzi mwasa nâ panzi kaiwanzi-natunzi kâ, anja mâsi njana sipaveta kuku kaiwanzi tamâne nenzi ngua kâ. Ambo kinzi ma siveta vetâŋa mine, ande tamâta tonje ma ikura tu iporo ngua soki tonje njana Maro Kindeni kawa ngua kâ, ande tia.

Ara njana Titi ma itula vetâŋa ara panzi tamâta limoa tu sipaveta kuku

⁶ Aku mine nâ, noko ma kupanjo kinzi tamâta limoa ilonzi kalonzi, njana kinzi kala ma sipakatona warakanzi sondo njana kiesaka kâ tona. ⁷ Aku noko ma kutula nzâla panzi njana vetâŋa ara rârâni noko tamwata uru kuveta njinde, njana kinzi kala ma sipaveta kuku vetâŋa mine. Lâ zo ndia noko kupanananzi tamâta, ande noko ma kulanjenzi ku kuporo ngua kapa-kapa panzi ndimo. ⁸ Ikura zo rârâni, ara njana noko ma kalo ngere sondo njana vetâŋa mao nâ, aku kuporo ngua sondo nâ panzi. Njineŋga soki tonje ma ikeno noko tini lâ tamâta naonzi, ande tia. Aku nenda kazâŋa tamâta ma sikura tu sisowe ngua soki tonje lâ kinda tininda, ande tia, ande kala ma mainzi njana nenzi ilo-kalo soki-soki njinde kâ.

Ara njana kinzi wurâta tamâta kaa nâ ma sipono muli pa nenzi tamâta njalanjala kawanzi ngua

⁹ Noko ma kupanananzi tamâta njinde uru siveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta njalanjala mine tu, “Miki ma kapono muli pa nemi tamâta njalanjala kawanzi ngua, aku kaveta wurâta kie-kie ara nâ, ikura nemi tamâta njalanjala ilonzi papa mine. Miki ma kaporo ngua soki tonje itaulo panzi ndimo, ¹⁰ aku kapanawe nenzi kelekele ndimo. Ambo miki ma kapono muli pa nemi tamâta njalanjala kawanzi ngua, ande kinzi ma wisinzi ara nâ pami njana nemi vetâŋa ara njinde kâ.” Ambo kinzi wurâta tamâta kaa nâ ma siveta mine, ande kinzi tamâta ma ilonzi ara njana pâri ara njana nenda Yautâŋa Tamwata Maro Kindeni kâ.

Kinda ma tapaveta kuku Maro Kindeni kawa ngua, ku tao tininda njana Yesu Kirisi kâ

¹¹ Kinda tasama tu Maro Kindeni itula ne wisi-wisi ipâŋga nia yo lâ. I ne wisi-wisi njinde nde njana iyaute kinda tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. ¹² Maro Kindeni ne wisi-wisi njinde uru ipanana kinda njana taveta vetâŋa sondo nâ lâ Maro Kindeni nao, aku ipanana kinda njana tapile tâno ne ilo-kalo potomule rârâni tona. Aku wisi-wisi njinde ipanana kinda tu tapakatona warakânda ilonda kalonda sondo nâ. Mao nâ, kinda tamo lâ tamâta ngininzi lâ tâno njine kulu, andeta Maro Kindeni ne wisi-wisi njinde uru ipanana kinda tu tapaveta kuku vetâŋa rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde. ¹³ Kinda tamo mine ku tao tininda pa ndekâŋa ne zo njalae njinde. Lâ zo njalae njinde, nenda Yautâŋa Tamwata Maro Njalae Yesu Kirisi ma ipatua lâ nia yo tava Maro Kindeni ne walo wa sinâla njalae wa. ¹⁴ Yesu Kirisi ipile tamwata ne via ku imâte njana ipalalana kiesaka rârâni ne wâlo kaika piti lâ tininda,

aku njana iveta kinda tamo ilonda mbâra-mbâra wa tamo i tamwata ne ngu wa. Aku ipile tamwata ne via ku imâte njana igagati ilonda tu ma tandeka njana taveta vetâja ara kâ tona.

¹⁵ Ikura zo rârâni, noko ma kupanananzi tamâta njana njua njine kâ. Aku kupu tini kaika panzi njana sipaveta kuku njua njine tona. Noko ma kundi kaika panzi tanja-kaika tamwatanzi tu ma sipalele njana nenzi ilo-kalo soki kâ. Ambo tamâta pinde ma siveta “a” pa noko ne njua, ande noko ma kumege njana nenzi njua njinde ndimo. Noko ma kumandi kaika ku kumo nâ.

3

Maro Kindenî iveta kie ara pa kinda, njana kinda ma tapaveta kuku vetâja ara kâ

¹ Noko ma kupanananzi kalo-tawana tamâta tu ma simo lâ nenzi koipu njalanjala kalonzi ku sipono muli pa nenzi njua. Ara njana kinzi ma siluku njana siveta vetâja ara kâ ikura zo zo. ² Noko ma kupainzi tu ma siporo njua soki wa wisi-nâna ne njua pa tamâta tonje tia. Ambo kinzi ma sipatawa warakanzi tininzi ku simo mwasa nâ kunzi tamâta rârâni ikura zo zo, ande njinde ma ara.

³ Noko kusama tu munja kinda kala tapaveta mine nâ kuku ilo-kalo potomule, aku taveta tanja-kaika ne vetâja. Lâ zo njinde, Sadana ilanje kinda, kala njandai tapaveta kuku vetâja njinde Maro Kindenî ilo papa njua. Lâ zo njinde, tâno njine ne ndekâja kaa kaa tava ilo-kalo potomule nde ipânja itogo kinda nenda koipu mine. Aku kinda tapaveta kuku wisi-nâna ne vetâja, ku tapadâda njananzi tininda pinde tona. Lâ zo njinde, tamâta pinde sikai nânâo pa kinda, aku kinda taitu-taitu kala takai kazâja panzi tininda pinde mine nâ. ⁴ Andeta nenda Yautâja Tamwata Maro Kindenî itula ne kalo-sukâja wa ne tini-mwasa pwataki pa kinda lâ. Aku lâ zo njinde, ⁵ Maro Kindenî iyaute kinda piti lâ kondoma ilo. Andeta nenda vetâja ara tonje igagati i njana iveta mine kâ, ande tia. Iyaute kinda piti njana i tamwata ne kalo-sukâja nâ. Mao nâ, Koroani Sapâja ilili kinda lâ, kala Maro Kindenî iyaute kinda piti ku tapânja tatogo lâlu wasaseki mine, aku takai via wasaseki tona. ⁶ Maro Kindenî io ne Koroani Sapâja ilâ pa nenda Yautâja Tamwata Yesu Kirisi, aku Yesu kala io Koroani Sapâja ndainani nâ imâ njalae pa kinda mine nâ, ⁷ njana kinda ma takura tu tao tininda pa zo muli njinde njana ma tamo viânda mine ku tamo nâ. Mao nâ, Yesu Kirisi ne wisi-wisi iveta kinda tapânja ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindenî nao, kala ma tamo mine. ⁸ Njua kala munja nâ aporo njine nde mao nâ.

Nanja ilonju tu noko ma kutula njua njine pwataki panzi kalo-tawana tamâta, njana ma sipaveta sondo kuku vetâja ara. Ambo kinzi ma siveta mine, ande nenzi vetâja ara njinde ma ivilanzi tamâta rârâni, aku njinde ma ara ndo. ⁹ Andeta noko ma kutambira tanja pa tamâta nenzi njua kapa-kapa ndimo. Kinzi ilonzi ndo keno njana siporo sipawa njua kaa kaa njana timbunzi njanzi wa Mose ne njua tukuja duvi wa. Andeta kinda tasama tu njua kaa-kaa mine ikura njana ivila kinda, ande tia. ¹⁰ Ambo tamâta tonje ma ilo tu izavarunzi kalo-tawana tamâta ngu pwapwataki, ande noko ma kuporo njua kaika papa, njana i ne ilo-kalo ma ipânja ara kâ. Ambo noko ma kuveta mine mbwani rua, andeta ipono muli pa noko ne njua tia, ande noko ma tini piti ndo njana i kâ. ¹¹ Noko kusama tu tamâta mine nde ilanja ipole nzâla ara marumbu lâ, kala ipânja itogo kiesaka tamwata mine. Aku i ne kiesaka njinde itula pwataki tu i tamwata ne ilo-kalo nde sakamao ndo.

Paulo ilo tu Titi ma imâ ikalele i

¹² Mwanja nga nanja ma asupwa Artemas tâku Tikikus tâ imâ pano. Lâ zo njinde, nanja ilonju tu noko ma kupatogo kaika njana kumâ pa nanja lâ Nikopolis lawea. Nanja ilonju tu ma amo lawea njinde lâ pisi njalae ne zo. ¹³ Noko ma pwatonanzi Apolos ku Senas rua sondo. Senas nde ilo-kalo tamâta njana njua tukuja kâ. Ambo noko ma kusuka kinzi rua sondo, njineja lâ zo njana soka nzâla kâ, ande kinzi ma siroto njana sâ tonje tia. ¹⁴ Ara njana nindanambwe kalo-tawana tamâta ma sipanâna sondo njana siveta vetâja ara kâ. Ambo kinzi ma siveta mine, ande ma sikura tu sisukanzi tininzi pinde njana kekeleke pinde kâ. Ambo kinzi ma tininzi pwâka njana sisukanzi tininzi pinde, ande njinde ma ara tia.

¹⁵ Kalo-tawana tamâta pinde uru simo kuku nanja, aku kinzi njinde rârâni kawanzi kari ara pano. Nanja ilonju tu noko ma pwai maka kawama ku kuporo kari ara mine nâ panzi tamâta njinde kalonzi tawana Yesu Kirisi kala tininzi mwasa pa maka.

Maro Kindenî ne wisi-wisi imo ku miki rârâni.

PILEMON

Pepa Paulo ingere pa Pilemon

Pilemon nde kalo-tawana tamâta tonje imo Kolosi lawea. Munga, tamâta tonje, i nga tu Onesimus, imo Pilemon ne wurâta tamâta kaa nâ, andeta Onesimus ipanawe Pilemon ne mbumbu pinde ku ikâwa ilâ pa Rom lawea. Ninenga ilonjo Paulo itula pâri ara njana Yesu Kirisi kâ, ku ipalele ilo kalo ipângga kalo-tawana tamâta. Kala njine Paulo io Onesimus itaulo pa ne tamâta njalae Pilemon kilo. Paulo ilo tu Pilemon ma ikai Onesimus taulo itogo ninambwe mao mine, kala ingere njua njine papa ipai tu Onesimus ipângga tamâta ara ndo.

¹ Naŋa Paulo, naŋani amo luma sakamao ilo njana nanenju wurâta uru aveta pa Yesu Kirisi kâ. Naŋa amo taitu kuku ninda-nambwe Timoti, kala maka rua kangere njua lâ pepa njine tini imâ pa noko, Pilemon. Maka nima-nambwe ara kala noko, aku nenda wurâta taitu. ² Aku maka rua kangere njua lâ pepa njine tini imâ pa kalo-tawana taine ara Apiâ tona, aku imâ pa Arkipus mine nâ, ina uru imandi kaika njana iveta wurâta pa Maro Kindeni kâ, itogo kinda mine. Aku nema njua njine imâ panzi kalo-tawana tamâta uru sipasau lâ noko ne luma tona.

³ Tamânda Maro Kindeni kuku nenda Maro Njalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Paulo indeka njana Pilemon ne vetâŋa ara kâ

⁴ Naŋa uru akai noŋa pa nanenju Maro Kindeni ikura zo zo, aku lâ nanenju noŋa njinde rârâni naŋa kalonju njere njanano ku kawâŋgu ndanŋe pa Maro Kindeni kâ, ⁵ njana tu kinzi tamâta uru situ noko parina tu noko kalo tawana Maro Njalae Yesu Kirisi sondo, aku uru tini mwasa ndo panzi kalo-tawana tamâta rârâni tava. ⁶ Noko wa maka wa uru tao ilonda lâ taitu ku kalonda tawana Yesu Kirisi nâ. Mao nâ, kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, aku naŋa ano pa Maro Kindeni tu ma iveta nenda ilo-kalo ipângga ara ndo, njana ma tasama sondo njana vetâŋa ara rârâni Maro Kindeni uru iveta pa kinda. ⁷ Ninjua-nambwe, naŋa asama tu noko uru tini mwasa panzi kalo-tawana tamâta ndoni, aku noko ne vetâŋa njinde uru ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi. Mine kala naŋa ilonju ndeka njalae njinde, aku wisinju ara nâ.

Ara njana Pilemon ma ikai Onesimus taulo imâ itogo ninambwe mine

⁸ Kinda rua kalonda tawana Yesu Kirisi, kala naŋa amo noko ninambwe sondo. Mine kala, ambo naŋa ilonju tu aporo

njua kaika pano tu ma kuveta vetâŋa ara tonje, ande naŋa akura tu aporo njua mine. ⁹ Andeta naŋa ilonju tu aporo njua kaika mine pano, ande tia. Kinda rua uru tininda mwasa panzi tininda pinde, kala ilonju tu aporo njua mwasa nâ pano tu kulonjo. Naŋa Paulo, naŋa nga koŋa lâ, andeta kala njine amo luma sakamao ilo njana wurâta njine uru aveta pa Yesu Kirisi kâ. ¹⁰ Naŋani ano pano tu ma kuveta kie ara papa naŋa natungu Onesimus. I munja ikalele naŋa lâ luma sakamao ilo. Aku naŋa avila i njana ne kalo-tawana kâ, kala aporo tu i imo itogo naŋa natungu mao mine. ¹¹ I munja iveta wurâta pa noko, ambo taitu iveta wurâta ara tia. Andeta lâ zo njine, ande ikura tu ikai kuleŋa ara pa noko wa naŋa wa.

¹² Kala njine naŋa ao i itaulo imâ pano. Naŋa ilonju ndo ikeno pa i. ¹³ Naŋa ilonju tu asilikana i imo kuku naŋa nâ, njana i ma ikura tu ikai noko tamwata nia njana ivila naŋa kâ, lâ zo njine amo luma sakamao ilo njana nanenju wurâta njana atula pâri ara kâ. ¹⁴ Andeta naŋa ilonju tu noko ma kusânju papa njua njine munja lâ nga. Mine kala naŋa ma asilikana i, ande tia. Njane tininju pwâka tu aporo pano njana kuveta vetâŋa tonje kâ; naŋa ilonju tu ambo noko kutu kuveta vetâŋa ara njana kuvila naŋa kâ, ande ara njana noko ma kuveta mine lâ noko tamwata nâ ne tini-mwasa. ¹⁵ Mao nâ, Onesimus munja imo malawae njanano ikura lâ zo mbwana-mbwana nâ. Andeta naŋa ilonju pateo tu vetâŋa njine ipângga njana duvi mine; njine ikai nzâla piti papa i njana muli ma imo ku noko kilo, ku ma ikai wurâta pano ikura zo rârâni. ¹⁶ Aku lâ zo muli njinde, ande noko ma kumora i tu imo wurâta tamâta nâ, mine ndimo. Mao nâ, i ma imo noko ne wurâta tamâta njana ikai kuleŋa pano kilo; andeta naŋa ilonju tu noko ma kumora i tu imo noko ninambwe kalo-tawana tamâta tona, aku ilonju tu noko ma tini mwasa ndo papa i. Naŋa warakâŋgu uru amora i togo ninjua-nambwe mine, aku tininju mwasa nâ papa. Andeta naŋa ilonju tu noko tamwata ma tini mwasa ndo papa i, njana tu ikai kuleŋa pano, aku i ne kalo-tawana ikeno pa Maro Njalae, itogo noko ne kalo-tawana mine.

¹⁷ Mine kala, ambo noko kumora naŋa togo noko ne wurâta taitu njana Yesu Kirisi kâ, ande ara, noko ma kuveta vetâŋa kie taituni pa Onesimus, itogo uru kuveta pa naŋa mine. ¹⁸ Ambo i munja iveta kie soki pinde pano tâ, kala noko ne mbuku keno papa i, ande ara, pwai noko ne mbuku piti lâ i tini, aku kuo lâ naŋa warakâŋgu tininju. ¹⁹ Naŋa Paulo angere njua njine lâ warakâŋgu mbaunju, aku naŋa warakâŋgu ma akatu mbuku njine pano. Naŋa akura tu aporo pano tu, “Nanenju mbuku keno pano”, njana tu naŋa munja atula pâri ara pano, kala

noko pwai via mao lâ Yesu Kirisi mbalau. Andeta naŋa ilonŋu tu aporo ŋgua mine pano, ande tia. ²⁰ Niŋgu-nambwe, kulonjo ŋga; naŋa ilonŋu tu noko ma kuveta kie ara mine pa naŋa. Kinda kalonda tawana Yesu Kirisi, aku ŋana ŋine kâ kinda tamo nambwe nambwe. Mine kala, ambo noko ma kuveta vetâŋa ŋine, ande naŋa ma ilonŋu ara ndo. ²¹ Naŋa ao pepa ŋine imâ pano, aku asama tu noko ma kuveta ikura nanenŋu ŋgua ŋine. Aku asama tu vetâŋa ndia noko ma kuveta pa Onesimus ŋinde, ande ma ipole vetâŋa kala ano pano tu kuveta papa ŋine.

²² Aku ŋine naŋa atu aporo nanenŋu ŋgua tonŋe kilo pano. Naŋa ao tiningu ŋana Maro Kindeni tu ma ipalonjo pa nemi nonja ku ma ivilana ŋana ataulo amâ pami kilo. Mine nde ara ŋana noko ma kuveta ne luma ilo kisiŋa pwataki tonŋe sondo papa naŋa tu ma akeno ilo.

Paulo nuwala nenzi wurâta taitu kawanzi kari ara pa Pilemon

²³ Epafraŋas kawa kari ara pano. Inani kala imo luma sakamao ilo kuku naŋa, ŋana wurâta maka kaveta pa Yesu Kirisi kâ. ²⁴ Anŋa Malaka, anŋa Aristarkus, anŋa Demas, anŋa Luka, kinzi kala kawanzi kari ara pano. Kinda nenda wurâta taitu kala kinzini.

²⁵ Maro Njalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imo kumi.

HIBRU Pepa ilâ panzi Hibru (Juda) kalo-tawana tamâta

Tamâta tonje ingere ngua njine ilâ panzi Juda tamâta njinde kalonzi tawana Yesu Kirisi, andeta kinda tasama tamâta njinde na tia. Isama tu kinzi Juda tamâta pinde nenzi kalo-tawana nde kaika tia, kala itu ipu tini kaika panzi. Itu itula panzi tu zo njana sipono muli pa timbunzi nenzi tukunja wa vetânga wa nde marumbu lâ, aku itu kinzi ma sisama tu Yesu Kirisi nde irerege kuku Maro Kindeni tamwata, kala imo Mose wa kinzi anjelo wa kinzi patarawânga tamâta kulunzi. Yesu ne kaika nde njalae njinde, kala kinda ma kalonda tawana i simbo nâ. Ambo kinda takai nâna njana nenda kalo-tawana kâ, ande ara njana ma tamandi kaika nâ.

Maro Kindeni Natu itula ngua pa kinda

¹ Mungani lâ, ikura zo rârâ, ande Maro Kindeni io ngua lâ kinzi ngua-tulânga tamâta kawanzi, kala situla i kawa ngua njinde pwataki tava mâsi kie-kie panzi kinda timbunda wukale. ² Andeta lâ zo njine, tâno ne zo laiti njana marumbu kâ, ande Maro Kindeni itula i kawa ngua pwataki pa kinda lâ i tamwata Natu kawa. Maro Kindeni ipatea tu Natu njinde ma muli ikai maro pa kekeleke ndoni. Aku nia ndoyo Maro Kindeni wurâta ilua Natu njana ipulianzi kekeleke ndoni sipânga lâ. ³ I Natu njinde itula Maro Kindeni kilala pwataki lâ, aku njinde ipane nia ndoni, itogo sinâla mine. Aku Maro Kindeni tamwata kilala nde ikeno lâ Natu njinde tini. I kawa ngua nde kaika ndo, aku ngua njinde uru iveta kekeleke rârâni simo sondo ku simo nâ. I tamwata iveta nzâla panzi tamâta njana Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti ku ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra. Iveta vetânga njinde marumbu lâ, njinenga isajona pa Maro Kindeni Walo Tamwata tini pa wia kâ lâ samba ilo.

Maro Kindeni Natu na ipânga njalae, ipole kinzi anjelo nanzi

⁴ Mine kala Maro Kindeni njoa ilua Natu lâ, aku njoa njinde nde ara pâta kanajo, ipole anjelo rârâni njanzi. Aku mine nâ, i io Natu ipânga mbâna-mbâna panzi anjelo rârâni, kala simo i kalo. ⁵ Mine nde nanayoni Maro Kindeni ipai Natu mine tu, “Noko nde nanja natunju. Kala njine nanja amo noko tama”.

Aku i kala iporo ngua tonje kilo mine tu, “Nanja ma amo i tama, aku i ma imo nanja natunju”.

Andeta Maro Kindeni iporo ngua kana mine papa anjelo tonje, ande tia ndo. ⁶ Aku mine

nâ, lâ zo njana Maro Kindeni io i Natu nzâla-kulu ipânga tamâta lâ tâno kulu, ande ipainzi ne anjelo mine tu,

“Miki rârâni ma kapare tukumi kapanea i nâ”.

⁷ Maro Kindeni iporo ngua kana tonje njananzi anjelo mine tu,

“Maro Kindeni isupwanzi ne anjelo sitogo lawea mine silâ sikai kulenja papa i. Ivetanzi ne wurâta tamâta sipânga sitogo mbamba ne loloa mine.”

⁸ Taitu iporo ngua kana tonje pa i Natu mine tu,

“Maro Njalae, noko ma pwai koipu njalae, ma kumo mine ku kumo nâ. Noko uru pwai poe sondo ndo panzi ne tamâta. ⁹ Noko tini mwasa pa vetânga sondo nâ, anja vetânga sakamao nde noko ilo papa tia ndo. Mine kala noko tamwata ne Maro Kindeni ipateano tu pwai koipu, aku i njoa njalae ilano. Koipu tonje na ipole noko na, ande tia ndo. Kinzi sivala samimi kuwae ara ndo lâ noko tini, kala kundeka pâta lâ.”

¹⁰ Aku Maro Kindeni kala iporo ngua tonje kilo pa i Natu mine tu,

“Maro Njalae, nia ndoyo noko tamwata kupulia tâno njine kala ikeno kaika lâ, aku noko tamwata mbau kupulia samba tava kekeleke rârâni simo âta njinde tona. ¹¹ Samba tava tâno njinde ma muli naonzi tia lâ, itogo lalava sinja ipânga râge-râge kala sitambira mine. Anja noko nde ma kumo mine ku kumo nâ. ¹² Noko ma kuo samba tava tâno pa nia njanje, itogo tamâta iviviki ne moe sinja mine. Noko ma pwai samba ku tâno rua piti, itogo tamâta isawa ne pasawanja
‘sinja piti lâ tini mine. Taitu noko tamwata uru kupalele, ande tia, aku noko ne mbwera ma marumbu, ande tia.”

¹³ Mungani, Maro Kindeni ipai i Natu mine tu,

“Noko kusanona na pa mbanju wia kâ lee, ikura lâ zo njinde nanja ma aonzi noko ne kazânga tamâta simo noko kalo.”

Andeta i iporo ngua kana mine papa anjelo tonje tia. ¹⁴ Anja kinzi anjelo nde simo mana, a? Kinzi anjelo nde koroani nâ, aku uru sikai kulenja pa Maro Kindeni. I uru isupwanzi silâ njana sivilanzi kalo-tawana tamâta kâ, kinzi njinde ipatea lâ tu ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo.

2

Maro Kindeni ne vetânga njana iyaute kinda piti kâ ande vetânga njalae tina

¹ Mine nde ara njana kinda ma taponi muli sondo ndo pa ngua mao munga talonjo njinde. Tia ma kinda tambariri njana toka

ngua njinde muli, itogo wânnga isakoko ku nao tia lâ. ² Munḡani, Maro Kindeni io i ne ngua tukuḡa lâ kinzi aḡelo kawanzi nâ, ḡana ma siporo situla panzi kindi timbunda wukale. Ngua tukuḡa njinde nde ngua mao kanaḡo, aku lâ zo munḡaḡa njinde Maro Kindeni ipare nia pa tamâta ea taḡa kaika kala ipu muli pa tukuḡa njinde. I ne pareḡa-nia njinde nde sondo ndo. ³⁻⁴ Andeta kalonḡo ḡga; Maro Nḡalae Yesu tamwata itula ḡgua pwataki tu i ma iyaute kindi piti lâ kondoma ilo. Aku i kawa ḡgua njinde nde kekeleke ḡjalae tina, ipole ḡgua tukuḡa ndo lâ. I tamwata itula ḡgua njinde panzi tamâta pinde, aku kinzi kala siporo situla pa kindi tu ḡgua njinde nde mao kanaḡo. Andeta njinde nâ tia; Maro Kindeni tamwata kala itula pwataki tu i ḡgua njinde nde mao kanaḡo. Mao nâ, iveta mâsi kaika kie-kie, aku iwae Koroani Sapâḡa ne walo panzi tamâta itogo wisi-ara mine, ikura i tamwata ne pateâḡa. Aku i ne vetâḡa njinde itula pwataki tu pâri ara nde mao kanaḡo. Mine kala miki kalomi ḡgere sondo ḡga. Mao nâ, munḡa Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta ea sipu mulinzi pa i ne ḡgua tukuḡa. Anḡa lâ zo ḡjine, ambo kindi ma tapu mulinda pa i ne ḡgua ḡjana ma iyaute kindi piti lâ kondoma ilo, ande kindi ma takura tu takâwa taḡḡeḡe ḡjana i ne pareḡa-nia kâ mâsi mana, a? Kindi ma takura tia ndo.

Yesu nde kindi nenda Yautâḡa Tamwata

⁵ Kala ḡjine naḡa ma aḡgere ḡgua pinde ḡjana tâno wasaseki njinde Maro Kindeni ma ipulia ipâḡa lâ zo muli kâ. Kindi tasama tu Maro Kindeni ḡndai ipatea tu kinzi aḡelo ma sikai poe pa tâno njinde ḡga. ⁶ Andeta munḡani tamâta tonḡe iporo ḡgua pa Maro Kindeni mine tu,

“Maka tamâta nde sâ kala noko uru ilo ḡjanama. Maka nde kekeleke kaa nâ; mine nde mana mana ḡga noko uru pwatonama, a? ⁷ Andeta noko munḡani kuo maka kamo kekeleke rârâni kulunzi, kala maka kamo noko simbo nâ kalo. Noko kuveta maka kakai koipu, aku kusuka ḡjana kâki lâ. ⁸ Noko kuonzi kekeleke rârâni simo maka tamâta kaloma marumbu lâ.”

Ngua njinde itula pwataki tu kinzi tamâta ma sikai poe pa kekeleke ndoni. Maro Kindeni io kekeleke rârâni simo tamâta kalonzi. Taitu lâ zo ḡjine kindi tasama tu tamâta ḡndai sikai poe mine pa kekeleke rârâni ḡga.

⁹ Taitu ara ḡjana kindi ma kalonda ḡgere ḡjana Yesu kâ, ina imo kinzi aḡelo kalonzi ikura zo mbuku taitu nâ. Maro Kindeni, i wisi-wisi warika, ande ipatea tu Yesu ma ikai kindi tamâta rârâni niânda, ku ma imâte. Mine kala Yesu ikai nâna ḡjalae tina

lee ḡjineḡa imâte lâ. ḡjana njinde kâ Maro Kindeni isuka Yesu kâki, aku io ḡjoa ḡjalae lâ i tini marumbu lâ.

¹⁰ Maro Kindeni nde kekeleke rârâni warika, aku uru ikeka ḡjana kekeleke rârâni kâ. I ilo tu ma ikainzi i natu rârâ silâ simo samba ilo, ḡjana ma simo ara kâ. Aku ilo patepa tu Yesu ma ikai samba ne nzâla piti panzi tamâta, ku ma ikai nâna ḡjalae tina ḡjana iyauteenzi tamâta piti lâ kondoma ilo. Aku Yesu ne nâna njinde isuka i ḡjana iveta Maro Kindeni ne pateâḡa ipâḡa kanaḡo. ¹¹ Yesu uru ivetanzi tamâta sipâḡa ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Maro Kindeni nde Yesu tama, aku imo tamâta njinde tamanzi mine nâ. Mine kala Yesu ḡndai mai ḡjana ipatu tamâta njinde ḡnanzi tu “naḡa taiḡḡu-tuâḡḡu kinzi”.

¹² Yesu ipai Maro Kindeni mine tu,

“Naḡa ma atula ḡgua pwataki panzi niḡḡu-nambwe ḡjana mâsi ḡjalajala noko munḡa kuveta njinde. Lâ zo ḡjana kinzi sipasau tu siwâḡḡi pano, ande naḡa ma alâ amo kunzi apaneanõ mine nâ.”

¹³ Aku iporo kilo mine tu,

“Naḡa ma apauwo warakâḡḡu lâ Maro Kindeni mbau ilo”.

Aku iporo ḡgua tonḡe kilo mine tu,

“Kamora ḡga, naḡa amo ḡjai kunzi tamâta ḡjine Maro Kindeni munḡa ipateanzi pana. Kinzi simo i natu wukale.”

Yesu ipâḡa tamâta ḡjana ma ivila kindi kâ

¹⁴ Yesu iporo ḡgua kie mine ḡjananzi Maro Kindeni natu wukale, aku kinzi nde tamâta nâ. ḡjana duvi njinde kâ Yesu tamwata ipâḡa tamâta mao, itogo kinzi mine. Yesu ipâḡa tamâta mao; mine kala lâ i ne zo ḡjana imâte kâ, ande iyaula Sadana ndo, inani mateḡa warika. ¹⁵ Kinzi tamâta uru siruru ḡjana mateḡa kâ, aku ikura zo rârâni simo vianzi lâ tâno kulu, ande rururḡa njinde ipanzi kaika, itogo nimbu mine. Andeta Yesu imâte ḡjana ipalalana nimbu njinde piti lâ tininzi. ¹⁶ Kindi tasama tu ḡgua ḡjine nde mao kanaḡo: Yesu imâ ḡjana ivilanzi Abraham ne vâsa wukale. I ḡndai imâ ḡjana ivilanzi aḡelo ḡga. ¹⁷ Mine kala Maro Kindeni ipatea tu Yesu ma ipâḡa itogo tamâta mao mine, ḡjana i ma ikura tu iveta patarawâḡa tamâta ḡjalae ne wurâta papa Maro Kindeni kâ. I kalo sukâḡa ndo panzi tamâta, aku iveta patarawâḡa tamâta ḡjalae ne wurâta rârâni ikura Maro Kindeni ne pateâḡa mine. Mao nâ, Yesu ipâḡa tamâta ḡjana i ma ikura tu ikai nzâla piti panzi tamâta, ḡjana Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. ¹⁸ Munḡa, lâ zo ḡjinde Yesu imo tâno kulu, ande samâḡa kie-kie imâ ipâḡa papa, aku i tamwata ikai nâna ḡjana ipole samâḡa

njinde kâ. Mine kala lâ zo ndia samâña kiekie ma imâ ipânnga panzi tamâta, ande i ikura ndo njana ivilanzzi.

3

Yesu nja nde njalae, ipole Mose nja

¹ Njingu-nambwe kalo-tawana tamâta wukale, muŋgani Maro Kindeni ipatea kindi ku isarâwa pa kindi tu talâ papa i. Mine nde ara njana miki ma kalomi njgere sondo njana Yesu kâ. Maro Kindeni isupwa i tu ma itula i kawa njgua pwataki, aku njana ma imo patarawâña tamâta njalae tona. Kindi uru tatula Yesu parina pwataki mine. ² Nanayoni Mose iveta wurâta sondo pa Maro Kindeni ne ngu, kinzi njinde simo sitogo i ne luma mine. Aku Yesu kala ipono muli sondo pa Maro Kindeni mine nâ, inani muŋga ipatea i. ³ Ambo kindi ma tasuka Mose nja kâki, ande njine ara. Taitu ara njana kindi ma tasuka Yesu nja kâki ndo, njana tu Yesu nja ipole Mose nja. Njana tu kindi tasama mine; ambo tamâta tonje ma ipa ne luma kâki, aku luma njinde ipânnga ara, ande tamâta ma sipanea luma njinde njalae konja tia. Taitu kinzi ma sipanea luma njinde warika njalae tina. ⁴ Mao nâ, tamâta rârâ sisama njana sipa luma kâ. Andeta Maro Kindeni simbo nâ iveta kekeleke ndoni muŋgani lâ. ⁵ Muŋga Mose imo wurâta tamâta panzi Maro Kindeni ne tamâta, kinzi njinde simo sitogo i ne luma, aku pa zo njinde i uru iveta wurâta ara ndo panzi, ikura Maro Kindeni ne pateâña mine. Mose ne wurâta njinde nde mine; i uru itula njgua pwataki njana njgua njinde Maro Kindeni ma iporo lâ zo muli-muli. ⁶ Anja Maro Kindeni Natu Kirisi imo iveta wurâta ikura Tama ne pateâña mine, kala ikatonanzi tamâta njinde simo sitogo Maro Kindeni ne luma mine. Ambo kindi ma takisi kaika ku tao tininda tava ndekâña nâ njana Maro Njalae ne zo njana iveta kindi tamo sondo kâ, ande kindi ma tamo Maro Kindeni ne tamâta, tatogo i ne luma mine.

Kinzi taña-kaika tamwatanzi ma sikura tu simo lâ Maro Kindeni ne pwareâña nia, ande ma tia

⁷⁻⁸ Kindi tamo Maro Kindeni ne njgu. Mine nde ara njana ma taponi muli sondo pa Koroani Sapâña ne njgua. Iporo njgua panzi Isrel njgu mine tu,

“Muŋga, miki timbumi wukale sipu mulinzi pa Maro Kindeni kawa njgua, aku simo taña-kaika tamwatanzi. Taitu lâ kari njine, ambo miki kaloŋo Maro Kindeni kawa njgua, ande miki ma kapasakana ilomi kalomi kaika katogonzi timbumi mine ndimo. Lâ zo njinde, kinzi simo nia bilimu, ⁹ aku simora mâsi njalanjala rârâni

naña aveta, ikura mbwera tamâta rua (40) lâ. Andeta kinzi simo sikai kazâña pa naña. ¹⁰ Mine kala naña wisingu nâna njalae tina panzi tamâta njinde, aku aporo njgua njananzi mine tu, ‘Kinzi njandai sipono muli sondo pa naña nja. Ikura zo rârâni, kinzi sipu mulinzi pa nanenju njgua tukuŋa.’ ¹¹ Mine kala naña wisingu nâna, aporo apa njgua kaika mine tu, ‘Mao kanoŋo, kinzi tamâta njine ma sikura tu silâ pa nanenju pwareâña nia tia ku tia ndo!’”

¹² Njingu-nambwe wukale, miki kapakatonona sondo njga. Tia ma nawalami tonje ipaveta kuku kiesaka ne vetâña, ku ma ipile ne kalo-tawana ku ipu muli pa Maro Kindeni Via Tamwata. ¹³ Miki kaloŋo njga; kindi nenda zo marumbu tia yo, ikeno mo nja yo. Mine nde ara njana miki taitutaitu ma kapu tini kaika panzi nawalami kalo-tawana tamâta ikura zo zo. Ambo miki ma kaveta mine, ande kiesaka ne vetâña ma ikura tu ilanje nawalami tonje kala ipu muli pa Maro Kindeni, ande ma tia. ¹⁴ Muŋga, lâ zo njinde nenda kalo-tawana ipânnga wasaseki, ande nenda kalo-tawana njinde ikeno kaika ndo. Ambo kindi ma kalonda tawana Maro Kindeni kaika mine lee, ikura lâ zo ndia kindi ma tamâte, ande vetâña njine ma itula pwataki tu kindi tamo tatogo Kirisi ninambwe mine. ¹⁵ Naña apaimi kilo tu Koroani Sapâña kawa njgua ikeno mine;

“Muŋga, miki timbumi wukale sipu mulinzi pa Maro Kindeni kawa njgua, aku simo taña-kaika tamwatanzi. Taitu lâ kari njine, ambo miki kaloŋo Maro Kindeni kawa njgua, ande miki ma kapasakana ilomi kalomi kaika katogonzi timbumi mine ndimo.”

¹⁶ Kinzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindeni kawa njgua, andeta taŋanzi kaika sikai kazâña papa i. Taitu tamâta njinde ande ea kinzi, a? Kinzi nde tamâtani ndaina Mose muŋga ikainzi piti lâ Isip tâno! ¹⁷ Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta njinde ikura mbwera tamâta rua (40) lâ. Aku kinzi nde ea, a? Kinzi nde tamâtani ndaina uru siveta kiesaka kala simâte lâ nia bilimu.

¹⁸ Kinzi tamâtani ndaina sipu mulinzi papa Maro Kindeni. Mine kala i ipambwâre tu kinzi warakanzi ma sikura tu silâ pa i ne pwareâña nia, ande ma tia. ¹⁹ Mine nde kindi tasama tu tamâta njinde nenzi kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni tia, aku njana duvi njinde kâ sikura njana silâ pa i ne pwareâña nia, ande tia.

4

Maro Kindeni ne tamâta ma silâ simo

pwareâña nia

¹ Maro Kindeni munğa ipa ngua tu ma ikainzi tamâta pinde silâ simo i ne pwareâña nia njinde. Mine nde ara ñana kinda ma tapakatona sono. Tia ma Maro Kindeni imora nawalami tonje tu ikura ñana ilâ imo pwareâña nia njinde tia.

² Nia ndoyo Isrel ngu silonjo pâri ara ñana pwareâña nia njinde kâ. Aku lâ zo njine kinda kala talonjo pâri ara ndainani nâ tona. Taitu kinzi Isrel ngu silonjo nâ, anğa kalonzi tawana Maro Kindeni nde tia. Mine kala pâri ara njinde ivilanzi tia. ³ Andeta nenda kalo-tawana nde ikeno pa Maro Kindeni. Mine nde kinda ma talâ tamo pwareâña nia njinde, ikura Maro Kindeni ne ngua pâña mine. I munğa iporo ipambwäre tu,

“‘Mine kala nanja wisingu nâna, aporo apa ngua kaika mine tu, ‘Mao kanaanjo, kinzi tamâta njine ma sikura tu silâ pa nanenğu pwareâña nia tia ku tia ndo!’”

Andeta nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia tâno ipânğa wasaseki, ande iveta pwareâña nia njinde munğani lâ ikeno.

⁴ Maro Kindeni kawa ngua tonje ñana pwareâña kâ ikeno lâ pepa tini mine tu,

“‘Njineğa zo tonje ipânğa, i ña tu ‘Kari lima kanaanjo rua’. Aku Maro Kindeni iveta wurâta tonje kilo lâ zo njinde, ande tia.”

⁵ Aku kalomi ngere kilo ñana Maro Kindeni kawa ngua ñana pwareâña kâ i munğa iporo mine tu, “Kinzi tamâta njine ma sikura tu silâ pa nanenğu pwareâña nia tia ku tia ndo!”

⁶ Ngua njinde itula pwataki tu Maro Kindeni ne pwareâña nia nde ikeno mo ñai yo, aku ipateanzi tamâta pinde tu ma simo nia njinde. Anğa tamâta pinde sikura ñana simo nia njinde tia, ñana tu kinzi munğa silonjo pâri ara ñana pwareâña nia njinde kâ, andeta sipu mulinzi pa Maro Kindeni. ⁷ Kinzi Isrel ngu tarzanzi kaika mine pa Maro Kindeni, aku simo lee mbwera rârâ ilâ lâ. Njineğa Maro Kindeni itula ngua pwataki lâ timbunda Daviti kawa mine tu,

“Taitu lâ kari njine, ambo miki kalonjo Maro Kindeni kawa ngua, ande miki ma kapasakana ilomi kalomi kaika ndimo.”

Nanja munğa nâ atula nguani ndaina pwataki pami kalonjo lâ. Lâ Daviti ne zo njinde, Maro Kindeni ipatu zo tonje ña tu “Kari njine”. Aku njinde itula pwataki pa kindu tu ipatea zo tonje kilo panzi tamâta, ñana ma silâ simo i ne pwareâña nia. ⁸ Munğa, lâ zo njinde Isrel ngu simo nia bilimu, ande timbunda Yosua ikura ñana ionzi simo pwareâña nia mao, ande tia. Mine kala muli Maro Kindeni iporo ñana zo tonje kilo.

⁹ Mine kala kindu tasama tu Maro Kindeni ne tamâta nenzi pwareâña nia nde

keno mo ñai yo, aku pwareâña njinde itogo zo sapânğa ñana taveta wurâta tonje tia, ¹⁰ ñana tu tamâta ea imo Maro Kindeni ne pwareâña nia, ande i iveta ne wurâta marumbu lâ, kala ma ipwarea nâ, itogo nia ndoyo Maro Kindeni tamwata iveta ne wurâta rârâni lâ, njineğa iveta wurâta tonje kilo tia. ¹¹ Mine nde ara ñana kindu ma takai wurâta kaika ñana talâ tamo pwareâña nia njinde. Tia ma tamâta tonje lâ ngzinda ipu muli pa Maro Kindeni, itogo Isrel ngu munğa siveta mine. Ambo tamâta tonje ma iveta mine, ande i ma pata ndue ku ma ilâ imo pwareâña nia njinde, ande tia.

¹² Ñana tu Maro Kindeni kawa ngua nde imo via, aku ngua njinde ne walo ikeno tava. I kawa ngua njinde nde itogo pila mata ruru ndo, ipole pila kazânğa kâ ne mata. Kawa ngua njinde uru isowe tamâta ilonzi kalonzi pwapwataki, aku ilâ lee ipânğa lâ nia njinde tamâta ilo wa koroani wa sipasenđe lâ simo. Aku kawa ngua njinde ilâ lee ipânğa lâ nia njinde tuka ipasenđe lâ taitu kuku nonjo ikeno tuka ilo njinde. Maro Kindeni kawa ngua uru ikai samânğa pa tamâta nenzi ilo-kalo ndoni, aku itula pwataki ipânğa nia yo. ¹³ Kelekele tonje ikura ñana ikeno paveânğa lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. Kelekele rârâni ipatula pwataki ikeno nia yo lâ i nao. Aku vetânğa ndia kindu taveta, ande kindu ma muli tapatula njinde rârâni pa Maro Kindeni tamwata mine nâ.

Yesu kalo sukânğa ñana kindu kâ

¹⁴ Kinda nenda patarawânğa tamâta ñalae imo. Ina Yesu, Maro Kindeni Natu, aku imo samba ilo kuku Maro Kindeni. Mine nde ara ñana nenda kalo-tawana ma ikeno kaika ndo, itogo uru taporo tatula pwataki mine.

¹⁵ Ñana tu nenda patarawânğa tamâta njinde isama tu kindu warakânda nenda kaika ñana tapole kiesaka kâ ikeno pa kindu tia, ande kala i kalo sukânğa ndo ñana kindu kâ. Aku samânğa kie-kie ipânğa pa i, ikura samânğa rârâni uru ipânğa pa kindu mine. Andeta i tamwata ipole samânğa njinde rârâni, aku iveta kiesaka tonje tia ndo. ¹⁶ Mine nde ara ñana kindu ma tamandzi kaika ku toka talâ Maro Kindeni tini laiti, ina wisi-wisi warika. Ambo kindu ma taveta mine, ande kindu tasama tu i ma kalo sukânğa ñana kindu kâ, aku lâ zo ndia malia pinde ma ipânğa pa kindu, ande i ne wisi-wisi njinde ma ivila kindu lâ zoni ndaina.

5*Yesu ina kindu nenda patarawânğa tamâta ñalae*

¹ Nzâla taitu nâ ikeno ñana tamâta tonje ma imo tamâta ñalae panzi patarawânğa tamâta rârâni. Maro Kindeni ipateanzi tamâta njinde tu ma sikai tamâta ndamwanzi

ku siveta wurâta papa i. Patarawâña tamâta nenzi tamâta ñalae ne wurâta tonje nde ñana io wisi-ara ne kekelele ilâ pa Maro Kindeni; aku wurâta tonje kilo nde ñana iveta patarawâña kie-kie, ñana Maro Kindeni ma izavaru tamâta nenzi kiesaka piti kâ. ² Andeta kinzi patarawâña tamâta nenzi tamâta ñalae nde tamâta nâ, kala i ne kaika ñana iveta vetâña ara kâ nde ñalae koña tia. Ñana ñinde kâ, i ikura tu iporo ñgua mwasa nâ pa tamâta ea izizâla ñana Maro Kindeni nzalani kala iveta vetâña potomule. ³ Mine kala patarawâña tamâta nenzi tamâta ñalae ne wurâta nde ñana iveta patarawâña pa Maro Kindeni, ñana izavaru i tamwata ne kiesaka ñga tamâta nenzi kiesaka piti.

⁴ Tamâta ea ipânga tamâta ñalae panzi patarawâña tamâta, ande tamâta ñinde ña ipânga ñalae. Taitu tamâta tonje ikura tu ipatea tamwata ñana iveta wurâta ara ñinde kâ, ande tia. Maro Kindeni simbo nâ ikura tu ipatea tamâta tonje ñana ikai wurâta ñinde kâ, itogo nia ndoyo ipatea Mose tai Aron mine. ⁵ Mine nde Kirisi kala ñandai ipasuka tamwata tini, ñineñga ikai wurâta ara ñana ikai poe panzi patarawâña tamâta rârâni ñga. Maro Kindeni tamwata ipatea i ñana ikai wurâta ñinde kâ. Maro Kindeni iporo ñgua pa Kirisi mine tu, “Noko nde nana natunju. Kala ñine nana amo noko tama.”

⁶ Aku Maro Kindeni iporo ñgua tonje kilo papa Kirisi mine tu, “Noko ma kumo patarawâña tamâta mine ku kumo nâ. Noko kumo patarawâña tamâta ñalae, kutogo Melikisede mine.”

⁷ Munja, lâ zo ñinde Yesu imo tâno kulu, ande i uru ikai noña kaika pa Maro Kindeni. Isama tu Maro Kindeni ikura ñana ipono nzâla ñananzi tamâta ñinde situ sipu i pâta imâte. Mine kala lâ zo ñana ikai noña pa Maro Kindeni, ande i uru isarâwa kaika, aku i mata sulu indue tona. Yesu ipatawa tamwata tini, aku iyoka Maro Kindeni kawa ñgua muli nâ. Mine kala Maro Kindeni ipaloño papa i ne noña ñinde. ⁸ Mao nâ, Yesu nde Maro Kindeni Natu. Andeta pa zo ñinde i uru ikai nâna, aku nâna ñinde ipanana i sondo ndo ñana ipaveta kuku Maro Kindeni kawa ñgua. ⁹⁻¹⁰ Ñana ñinde kâ, ande Yesu ipânga tamâta sondo ndo ñana imo tamâta ñalae panzi patarawâña tamâta. Mine nde Maro Kindeni ipatea i lâ, aku ipai tu, “Noko ma kumo patarawâña tamâta ñalae, kutogo Melikisede mine.” Aku Yesu ipânga Yautâña Tamwata tona, ñana i ma via mao ilanzi tamâta ea sipaveta kuku i kawa ñgua nâ, ñana ma simo vianzi mine ku simo nâ.

Kinda ma tamo tatogonzi lâlu puro-puro mine ndimo

¹¹ Ñgua rârâ keno mo ñai yo ñana Yesu ne wurâta ñinde kâ, aku maka iloma tu katula ñgua ñinde pwataki pami. Andeta miki ilomi kalomi nde pasâsâe lâ, aku ipwa ñalae koña tia. Mine nde maka ma katula ñgua ñinde duvi pwataki pami mâsi mana, a? ¹² Mao nâ, miki kapânga kalo-tawana tamâta munğani lâ, aku zo rârâ ilâ lâ, ikura ñana miki ma kapanananzi tamâta pinde ñana Maro Kindeni kawa ñgua kâ. Andeta tia. Miki uru wurâta ñalae kalanzi tamâta pinde ñana sipanami kilo ñana Maro Kindeni kawa ñgua kâ, ñgua ñinde kala nia ndoyo ipânga nia yo pami lâ. Miki katogonzi lâlu puro-puro mine. Mine kala miki ñandai kakura ñana kaka kâpwa kaika ñga. Miki uru kanu suu nâ. ¹³ Kinda tasama tu ambo tamâta tonje inu suu nâ, ande i nde lâlu puro-puro nâ, aku izizâla ndo ñana ñgua ñana vetâña ara kâ. Mine kala ikura ñana isama vetâña ara kilala pwataki, ande tia. ¹⁴ Anja kaniña kaika nde tamâta kanzi, aku kinzi ñinde uru sipanâna sondo ndo ñana sisama vetâña ara kilala wa vetâña sakamao kilala wa, kala ilonzi kalonzi nde ipânga sondo ndo.

6

Ara ñana kinda ma tamandi kaika ku tao tininda ñana zo ñinde Maro Kindeni ma iveta nenda kalo-tawana ipânga sondo

¹ Kinda taloño wa tasama pâri ara ñana Kirisi kâ marumbu lâ. Mine nde ara ñana ma tapanâna ñana Maro Kindeni ne ilo-kalo wasaseki pinde. Maka munja kapananami ilo-kalo pinde, aku ilo-kalo ñinde itogo kalo-tawana ne duvi. Maka kapananami lâ ñana kapalele ilomi kalomi ku kalomi tawana Maro Kindeni, aku kapananami ñana kapile vetâña soki-soki tona, vetâña ñinde kala io miki lâ nzâla ñinde ilâ pa materja kâ. ² Maka kapananami ñana lââ-liliña ne mâsi kie-kie kâ, aku kapananami ñana kao mbaumi kâki lâ tamâta kulunzi ku kano pa Maro Kindeni ñananzi tona. Maka kapananami lâ ñananzi materja tamâta ma muli simo vianzi kilo, aku kapananami ñana zo ñinde Maro Kindeni ne pareña-nia ma ilâ panzi tamâta rârâni ikura zo zo tona. ³ Ambo Maro Kindeni ma isâu pa kindu tu ma tapanâna ñana ilo-kalo wasaseki pinde, ande ara ñana ma tapanâna ñana.

⁴⁻⁶ Tamâta pinde munja siloño Maro Kindeni kawa ñgua, aku sisama tu ñgua ñinde nde mao kanaño. Maro Kindeni ne wisi-wisi ilâ panzi lâ. Kinzi sikai Koroani Sapâña lâ, aku ilonzi pateu tu Maro Kindeni kawa ñgua nde ara ndo. Kinzi simora wa sisama Maro Kindeni ne walo ñalae, waloni ñinde ma muli ipânga nia yo. Kinzi simora wa sisama kekelele ñinde rârâni marumbu lâ, andeta sipu mulinzi papa Maro Kindeni.

Mine kala nzâla tonje keno panzi tamâta mine njana ma sipalele ilonzi kalonzi sitaulo silâ pa Yesu kilo, ande tia ndo. Njinde itogo kinzi warakanzi sipu Maro Kindeni Natu lâ kâi popole tini kilo, aku itogo kinzi siveta nzâla panzi tamâta pinde njana siporo ngua pavaligiņa papa i lâ ngu naonzi kilo. Mine kala sipayaula warakanzi ndo lâ.

⁷ Ikura zo rârâ karâzi imbe indue tâno pinde kulu. Karâzi njinde isuka tâno njinde, kala kâpwa ara ipânġa lâ tâno ilo ku isuka tâno njinde warika tavanzi i kaiwa-natu. Kinda tasama tu Maro Kindeni iveta kie ara pa tâno njinde. ⁸ Andeta wâlo mata-mata tava unza sakamao ipânġa lâ tâno pinde, aku kinda tasama tu tâno njinde nde ara tia. Zo laiti njana Maro Kindeni ma itu ngua njana iyaula tâno njinde, aku muli nġa yââ ma kana marumbu lâ.

⁹ Ningū-nambwe wukale, kala njine maka kaporo ngua kaika mine pami. Andeta maka kasama tu zavarunġa mine ma ipânġa pa miki tia. Maro Kindeni iyautemi piti lâ kiesaka ne wâlo kaika, aku ma iveta kie ara pami. ¹⁰ Maro Kindeni uru ipare nia sondo panzi tamâta njana nenzi vetânġa kâ. Miki nemi kalo-tawana nde ipanġo ilomi kalomi marumbu lâ, kala miki kamo kaveta vetânġa kie-kie njana kasukanzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta kâ. Miki nemi vetânġa mine itula pwataki tu miki ilomi ndo ikeno pa Maro Kindeni, aku i ma kalo kapa njana nemi vetânġa njinde kâ, ande tia. ¹¹ Maka iloma ndo tu miki rârâni taitu-taitu ma kamandi kaika njana kaveta vetânġa ara mine lee, ikura lâ zo ndia miki ma kapânġa lâ keru. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma iveta kie ara pami, ikura miki uru kao tinimi njana i tu ma iveta mine. ¹² Maka tinima pwâka tu miki ma kakai wulitia. Maka iloma tu miki ma kapaveta sondo kuku vetânġa ndia kinzi kalo-tawana tamâta mao uru siveta. Kinzi tamâta njinde kalonzi tawana Maro Kindeni ku simo sio tininzi njana i kâ, aku uru sikai kelekele rârâni i munġani iporo tu ma ilanzi i natu wukale.

Maro Kindeni ne ngua pânġa nde mao kanaġo

¹³ Singani Maro Kindeni iveta ngua pânġa kuku Abraham. Lâ zo njinde, iveta mâsi tonje njana itula pwataki tu i ne ngua pânġa njinde nde mao kanaġo. Tamâta tonje ne walo ipole Maro Kindeni ne walo, ande tia ndo. Mine kala i ilo pateu tu ma io i tamwata nġa ipasipa kuku ngua pânġa njinde. ¹⁴ Lâ zo njinde, Maro Kindeni ipatu i tamwata nġa ku ipa ngua kuku Abraham mine tu, “Nanġa aporo mao kanaġo; nanġa ma aveta kenġu ara nâ pa noko, aku ma avetanzi noko ne vâsa sipânġa kambwanġenzi walo.” ¹⁵ Abraham kalo tawana ngua njinde lâ, kala io tini njana

ngua pânġa njinde tu ma ipânġa kanaġo. Io tini lee aku muli, njine nġa vetânġa njinde rârâni ipânġa papa i, ikura Maro Kindeni ne ngua pânġa mine.

¹⁶ Aku kinda tamâta nenda mâsi njana taveta ngua pânġa kâ, ande mine nâ. Ambo tamâta tonje itu iveta ne ngua pânġa ipânġa kaika, ande i ma kalo ngere njana tamâta nġalae tonje, i ne walo ipole tamâta njinde ne walo, njine nġa ma io tamâta nġalae njinde nġa ipasipa kuku i ne ngua pânġa. Aku i ne mâsi mine isae nzâla njana tamâta pinde nenzi ngua kâ, kala kinzi ma sikura tu sitawa i ne ngua pânġa njinde ndue, ande tia. ¹⁷ Maro Kindeni ipa ngua njinde njananzi Abraham ne vâsa kâ, aku i ilo tu kinzi ma sisama i kilala pwataki tu i njana ipalele tamwata ilo kalo njana ne ngua pânġa kâ, ande tia. Mine kala io tamwata nġa ipasipa kuku ngua pânġa njinde, njana iveta ngua pânġa njinde ipânġa kanaġo. ¹⁸ Kinda tasama tu Maro Kindeni ne ngua pânġa ikura tu ipalele kilo tia. Aku mine nâ, i ne mâsi njana iveta ngua njinde ipânġa kanaġo kâ kala ikura njana ipalele tia. Aku Maro Kindeni ikura tu iporo ngua lanġe tonje njana kelekele rua njinde kâ, ande tia ndo. Kinda takâwa talâ papa i tu ma ikeka njana kinda kâ. Ambo kinda ma kalonda ngere njana i ne ngua pânġa tava ne mâsi njana iveta ngua njinde ipânġa kanaġo kâ, ande njinde ma ipu tini kaika pa kinda, aku ma tamo tao tininda njana i tu ma iveta kie ara pa kinda, ikura ne ngua pânġa mine. ¹⁹ Kinda uru tao tininda njana Yesu tu ma iveta kinda tamo ara mine ku tamo nâ, aku nenda kalo-tawana njinde iveta ilonda kalonda ikeno sondo, itogo wânġa ne mira malia iveta wânġa ipâti sondo lâ tâi kulu mine. Njinde itogo nenda kalo-tawana ikai lalava nġalae piti lâ samba ne luma sapânġa nzâla kawa. Mine kala kinda takura tu talâ luma sapânġa ne ilo kisiņa pwataki sapânġa ndo njinde ilo. ²⁰ Nanayoni, Yesuni tamwata imunġa pa kinda ku ilâ luma kisiņa pwataki njinde ilo njana ivila kinda kâ. I ipânġa tamâta nġalae panzi patarawânġa tamâta rârâni marumbu lâ, itogo Melikisede mine, aku ma imo mine ku imo nâ.

7

Melikisede i nġa nġalae ndo

¹ Melikisede ina munġa imo koipu nġalae lâ Salem lawea, ande imo Maro Kindeni âta Tamwata ne patarawânġa tamâta tona. Singani, timbunda Abraham ikainzi ne ngu silâ paraņa ilo, aku sipunzi koipu nġalanġa njana nenzi ngu marumbu lâ. Njine nġa Abraham itaulo ilâ pa ne lawea kilo, andeta Melikisede ipakâtu kuku lâ nzâla, aku ipai Abraham tu “Maro Kindeni itu nzâmbe pano.” ² Munġa Abraham ikai mbaliņa kie-kie lâ paraņa njinde ilo. Mine kala

iwae kekelekele njinde ipângga itogo ngu sanja, njineŋga ngu taitu nde ikai piti ilua Melikisede. Kinda talele njoa njinde “Melikisede” mine tu, “Koipu Njalae ina uru iveta vetâja sondo”. Aku Melikisede nde imo Salem lawea nenzi kojpu njalae tona, aku njoa njinde nde duvi mine; “Koipu Njalae ina uru ive-tanzi tamâta simo tava wisinzi pisi nâ”.³ Ngu tonje ikeno lâ pepa tini njananzi Melikisede tina-tama wa timbu wukale wa, ande tia. Aku mine nâ, ngu tonje ikeno njana ne zo tina ipagugua i wa ne zo njana imâte kâ wa, ande tia. I nde imo itogo Maro Kindeni Natu mine, njana tu i imo patarawâja tamâta ikura zo rârâni ku imo nâ.

⁴ Ambo miki ma kalomi ngere sondo njana Melikisede kâ, ande ma kasama tu i nja njalae ndo. Kinda timbunda Abraham, ande imo tamâta njalae. Andeta Abraham ikai kekelekele arara rârâni munja ikai lâ paranja ilo, aku iwae mbaliŋa njinde lâ ngu sanja, njineŋga ngu taitu ilua Melikisede.⁵ Kinzi Livai ne vâsa ngu uru siveta patarawâja tamâta ne wurâta. Aku Mose ne tukuŋa ikeno mine tu, “Miki Isrel tamâta rârâni ma kawae nemi mbaliŋa pwapwataki lâ ngu sanja, aku ngu taitu ma kalanzi patarawâja tamâta lâ Livai ne vâsa ngu, itogo nemi patarawâja mine.” Mao nâ, kinzi Isrel tamâta nde simo Livai ne vâsa ngu nawalanzi, aku kinzini nde Abraham ne vâsa tona. Andeta kinzi uru mbaliŋa silanzi Livai ne vâsa ngu.⁶ Miki kalomi ngere sondo nja; Melikisede njandai ipângga lâ Livai ne vâsa ngu. Taitu ikai kekelekele pinde piti lâ Abraham ne mbaliŋa njinde, aku ipai Abraham tu, “Maro Kindeni itu nzâmbe pano.” Aku Abraham nde tamâtani ndaina Maro Kindeni munja iveta ne ngu pâja kuku.⁷ Kinda tasama tu ambo tamâta tonje ma iporo ngu kana mine pa tamâta tonje, ande i nde tamâta njalae, aku i nja ipole tamâta njinde nja.⁸ Kinzi patarawâja tamâta lâ Livai ne vâsa ngu uru sikai patarawâja ne mbaliŋa sanjenzi Isrel ngu. Andeta kinzi rârâni nde tamâta nâ, kala ma muli simâte. Anja Melikisede, ina tamâta njinde ikai mbaliŋa sanje Abraham, ande Maro Kindeni kawa ngu tonje ikeno njana i ne materja kâ, ande tia.⁹⁻¹⁰ Lâ zo njinde Abraham ipakâtu kuku Melikisede lâ nzâla, njineŋga mbaliŋa pinde ilua i, ande Abraham timbu Livai njandai ipângga imo via lâ tâno kulu nja. Taitu kinda ma tasia ngu tu lâ zo njinde, Livai imo Abraham ilo. Mine kala njinde itogo Livai tamwata io ne patarawâja lâ Abraham mbau ilo, njana Abraham ma ilua Melikisede. Andeta Livai ne vâsa ngu nde tamâta njana sikai patarawâja ne mbaliŋa sanjenzi Isrel ngu.

Yesu ina patarawâja tamâta wasaseki,

aku i nja ipole kinzi patarawâja tamâta munjâja rârâni njanzi

¹¹ Singani, kinzi Isrel ngu sikai ngu tukuŋa, aku tukuŋa njinde itula pwataki tu kinzi tamâta lâ Livai ne vâsa ngu ma simo Isrel nenzi patarawâja tamâta. Ayo, miki kalonjo nja. Kinzi patarawâja tamâta lâ Livai ne vâsa ngu nenzi wurâta ikura tu ivetanzi tamâta sipângga ilonzi mbârambâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Mine kala Maro Kindeni iporo tu patarawâja tamâta wasaseki tonje ma muli imâ ipângga, aku patarawâja tamâta wasaseki njinde njandai ipângga lâ Livai ne vâsa lâ Aron ne ngu; i imo itogo Melikisede mine.¹² Kinda tasama tu ambo patarawâja tamâta nenzi wurâta ma ipalele mine, ande njinde itula pwataki tu ngu tukuŋa kala ipalele mine nâ.¹³ Maro Kindeni iporo ngu njinde njana patarawâja tamâta wasaseki, ande iporo njana nenda Maro Njalae nâ. Aku Maro Njalae njandai ipângga lâ Livai ne vâsa ngu. Ipângga lâ ngu tonje, aku tamâta tonje lâ ngu njinde munja iveta patarawâja tamâta ne wurâta, ande tia ndo.¹⁴ Kinda tasama tu nenda Maro Njalae ipângga lâ Juda ne vâsa ngu. Andeta Mose njandai iporo tu ngu njinde nenzi tamâta tonje ma imo patarawâja tamâta nja.¹⁵ Ayo, mine kala nema ngu njine duvi ipângga nia yo lâ. Patarawâja tamâta wasaseki njinde ipângga lâ, aku i imo itogo Melikisede mine.¹⁶ Ngu tukuŋa iporo tu kinzi tamâta lâ Livai ne vâsa ngu ma siveta patarawâja tamâta ne wurâta, aku njana ngu tukuŋa njinde kâ kinzi uru siveta wurâta ndaina. Anja Maro Njalae nde ikai wurâta njinde lâ nzâla tonje. I ne via ma marumbu tia ndo, aku ne via kaika njinde iveta i ipângga patarawâja tamâta.¹⁷ Njana tu Maro Kindeni kawa ngu ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Noko ma kumo patarawâja tamâta mine ku kumo nâ. Noko kumo patarawâja tamâta njalae, kutogo Melikisede mine”.

¹⁸ Mine nde kinda tasama tu Maro Kindeni izavaru ngu tukuŋa munjâja njinde piti lâ, njana tu ngu tukuŋa njinde ne kaika ikeno njana ivilanzi tamâta kâ, ande tia.¹⁹ Mose ne tukuŋa njinde ikura tu iveta tamâta tonje ipângga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Mine kala Maro Kindeni itula nzâla ara tonje pa kinda, aku nzâla njinde ipole ngu tukuŋa munjâja njinde ndo lâ. Aku njana nzâla njinde kâ, ande kinda takura tu talâ tamo Maro Kindeni tini laiti.

²⁰ Andeta njinde nâ tia; nanayoni Maro Kindeni ipatea Yesu tu ma ipângga patarawâja tamâta, aku lâ zo njinde io tamwata nja ipasipa kuku ne ngu pâja njinde. Taitu lâ zo njana tamâta pinde sipângga patarawâja tamâta, ande mâsi mine ipângga

tia ndo. ²¹ Mao nâ, Maro Kindeni ipatu i tamwata ŋa, ŋinenŋa iveta Yesu ipânga patarawâŋa tamâta. Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Nanŋa Maro Ŋalae aporo mao kanaanŋo tu noko ma kumo patarawâŋa tamâta mine ku kumo nâ. Aku nanenŋu pateâŋa ŋine ma muli ipalele kilo, ande tia ndo.”

²² Mine nde kinda tasama tu Yesu tamwata nde tamâta ŋana iveta ŋgua pâŋa ŋinde ipânga kanaanŋo kâ, aku ŋgua pâŋa ŋinde nde ara ndo, ipole ŋgua pâŋa muŋgâŋa.

²³ Tamâta kambwanenŋi rârà sipânga simo patarawâŋa tamâta, ŋana tu kinzi râràni taitu-taitu uru siveta wurâta lee simâte, ŋinenŋa tamâta wasaseki pinde sikai nianzi.

²⁴ Anŋa Yesu nde imo via mine ku imo nâ. Mine kala tamâta tonŋe ma ikai i nia ŋana iveta patarawâŋa tamâta ne wurâta kâ, ande ma tia. ²⁵ Mine nde lâ zo ŋine wa zo muli-muli wa, ande i ikura ndo ŋana iyautenzi tamâta piti lâ kondoma ilo, kinzi ŋinde kalonzi tawana i kala simâ pa Maro Kindeni. ŋana tu i uru ikai nonŋa papa Maro Kindeni tu ma ivilanzî tamâta ŋinde. Mao nâ, i uru iveta mine ku imo nâ.

²⁶ Yesu inani patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ŋalae, aku ikura ndo ŋana ivila kinda kâ, ŋana tu Maro Kindeni ilo ara ndo ŋana i kâ, aku i ne soki tonŋe ikeno tia ndo. I imo mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Maro Kindeni isuka i kâki kala imo âta ŋinde pa samba lawea, aku imo piti ndo ŋananzi kiesaka tamwatanzi. ²⁷ I ne wurâta ŋandai irerege kuku patarawâŋa tamâta pinde nenzi tamâta ŋalajala ŋinde nenzi wurâta ŋga. Ikura zo zo kinzi uru siveta patarawâŋa tonŋe muŋga ŋana izavaru warakanzi nenzi kiesaka piti kâ, aku muli, ŋinenŋa siveta patarawâŋa tonŋe kilo ŋana izavaru kinzi tamâta nenzi kiesaka piti. Anŋa Yesu nde iveta mine tia. Iveta patarawâŋa mbwani taitu nâ lâ zo taitu mai nâ, lâ zo ŋinde ipatarâwa tamwata pa Maro Kindeni. ²⁸ Mose ne ŋgua tukunŋa itula nzâla ŋana tamâta tonŋe ma ipânga imo tamâta ŋalae panzi patarawâŋa tamâta râràni, andeta tamâta ŋinde nenzi kaika ŋana siveta wurâta ŋinde kâ, ande tia. Andeta Maro Kindeni ne ŋgua pâŋa ipânga muli, aku ipatu tamwata ŋa ŋinenŋa ipa ŋgua ipatea i tamwata Natu ŋana imo patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ŋalae. Aku i Natu ŋinde nde ikura ndo ŋana iveta wurâta ŋinde sondo, ma iveta mine ku imo nâ.

8

Yesu imo patarawâŋa tamâta ŋalae lâ samba lawea

¹ Maka nema ŋgua ŋine râràni ne duvi kala mine; nenda patarawâŋa tamâta mine

imo samba ilo, isanŋona lâ Koipu Ŋalae Maro Kindeni ne saŋonâŋa nia tini pa wia kâ. ² Aku i uru iveta ne wurâta ŋinde pa Maro Kindeni lâ samba lawea ne luma sapâŋa. Luma sapâŋa ŋinde nde Maro Kindeni ne luma mao. Kinzi tamâta muŋga sipa luma ŋinde lâ mbaunzi, ande tia; Maro Ŋalae tamwata ipa luma ŋinde.

³ Kinzi patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ŋalae ne wurâta nde ŋana io wisi-ara kie-kie ilâ pa Maro Kindeni kâ, aku ne wurâta nde ŋana iveta patarawâŋa kie-kie papa i tona. Mine kala nenda patarawâŋa tamâta ŋalae Yesu ne wurâta nde ikeno mine nâ.

⁴ Kinzi patarawâŋa tamâta rârà uru soka ŋgua tukunŋa muli ku sio patarawâŋa kie-kie ilâ pa Maro Kindeni. Mine kala, ambo Yesu imo tâno kulu yo, ande i ma imo patarawâŋa tamâta tia. ⁵ Kinzi patarawâŋa tamâta ŋinde uru siveta nenzi wurâta lâ tâno ŋine ne luma sapâŋa ilo. Andeta luma sapâŋa ŋinde nde itogo tai wa uŋa nâ, ŋana tu luma sapâŋa mao kanaanŋo nde ikeno samba ilo. ŋana duvi ŋinde kâ, nanayoni, lâ zo ŋinde Mose iluku ŋana ipa pâla sapâŋa, ande Maro Kindeni ipai tu, “Noko ma kupa pâla sapâŋa ŋinde sondo ndo, ikura tai ŋinde muŋga atula pano lâ tuu kulu”. ⁶ Andeta kala ŋine Yesu imo patarawâŋa tamâta ŋalae, aku i ne wurâta nde ara ndo, ipole patarawâŋa tamâta ŋinde râràni nenzi wurâta. Aku Yesu iveta nzâla pa Maro Kindeni tu ma iveta ŋgua pâŋa wasaseki kinzi tamâta. Ŋgua pâŋa wasaseki ŋinde tava nde ara ndo, ipole ŋgua pâŋa muŋgâŋa. Aku lâ ŋgua pâŋa wasaseki ŋinde, ande Maro Kindeni ipa ŋgua tu ma iveta kie ara ku ara ndo panzi ne tamâta.

Ŋgua pâŋa wasaseki ipole ŋgua pâŋa muŋgâŋa

⁷ Miki kalomi ŋgere sondo ŋga. Ambo ŋgua pâŋa muŋgâŋa ŋinde ikura ŋana ivilanzî tamâta, ande Maro Kindeni ma iveta ŋgua pâŋa wasaseki kilo tia. ⁸ Andeta Maro Kindeni ilo tu ne tamâta nenzi vetâŋa sokisoki ma ipânga nia yo. Mine kala nia ndoyo iporo mine tu,

“Nanŋa Maro Ŋalae apatea zo tonŋe lâ, aku lâ zoni ndaina nanŋa ma aveta ŋgua pâŋa wasaseki kinzi Isrel ŋgu wa Juda ŋgu wa. ⁹ Andeta ŋgua pâŋa wasaseki ŋinde ma irerege kuku ŋgua pâŋa muŋgâŋa nanŋa aveta kinzi ŋgu ŋinde timbunzi, ande tia. Munŋani, lâ zo ŋinde nanŋa ayautenzi Isrel ŋgu piti lâ Isip tâno ku akainzi sondo nâ sip-ile tâno ŋinde siyâti simâ, ande nanŋa aveta ŋgua pâŋa kinzi. Andeta kinzi ŋandai sipono muli pa nanenŋu ŋgua pâŋa ŋinde ŋga. Mine kala nanŋa Maro Ŋalae apu muliŋgu panzi. ¹⁰ Taitu muli ŋga, nanŋa ma aveta ŋgua pâŋa

kie mine kunzi Isrel ngu; Naŋa Maro Nalae ma angere nanenŋu ngua tukuŋa rârâni lâ ilonzi kalonzi, ku ma aveta kinzi kalonzi ngere sondu ŋana ngua tukuŋa ŋinde kâ. Naŋa ma amo nenzi Maro Kindeni, aku kinzi kala ma simo nanenŋu tamâta. ¹¹ Aku lâ zo ŋinde, tamâta tonŋe ma ipanananzi ninambwe wukale tavanzi i nuwala kinzi ŋana naŋa Maro Nalae kilalânŋu kâ, ande tia. Ŋana tu tamâta rârâni, kinzi sugorai tamwatanzi wa tamâta ŋalanjala wa, kinzi rârâni ma sisama naŋa

*kilalânŋu. ¹² Ŋana tu naŋa ma azavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi, aku ma kalonŋu ngere kilo ŋana nenzi vetâŋa soki-soki kâ, ande tia ndo.”

¹³ Maro Kindeni iporo tu ŋinde nde ngua pânja wasaseki, aku ngua ŋinde iveta ngua pânja muŋgânja ipânja kelekele singa lâ. Aku kelekele singa uru ikeno zo mbwana-mbwana nâ, ŋinenga ma nao tia lâ.

9

Kinzi patarawâŋa tamâta muŋgânja uru siveta patarawâŋa kie tonŋe

¹ Ngua pânja muŋgânja ŋinde itula tukuŋa pwataki ŋana tamâta nenzi mâsi ŋana siwânŋi sipanea Maro Kindeni kâ. Aku ngua pânja ŋinde ne luma sapânja ikeno lâ tâno ŋine kulu tona.

² Muŋga kinzi singumu pâla sapânja tonŋe imandi. Pâla ŋinde ne ilo kisiŋa pwataki tonŋe ikeno pa nao, aku sipatu nia ŋinde ŋa tu “Nia Sapânja”. Kelekele pinde ikeno nia ŋinde; sinâla ne tukâla wa kâro-kâro wa puroŋa ŋinde kinzi sio ndue lâ Maro Kindeni nao. ³ Kinzi sisuŋa lalava luandondo tonŋe, ne matatola ŋalae, itâra lâ “Nia Sapânja” ŋinde ilo pa muli kâ. Aku luma ilo kisiŋa pwataki tonŋe ikeno lalava matatola ŋinde muli. Kinzi sipatu nia ŋinde ŋa tu, “Nia Sapânja Ndo”. ⁴ Patarawâŋa nia “gol” tonŋe ikeno “Nia Sapânja Ndo” ŋinde ilo. Ŋinde nde nia ŋana simomo mire kuwae ara kâki. Aku ngua pânja muŋgânja ne sopi kala ikeno tona, ŋinde mira “gol” itura ndo lâ. Aku kâpwa “mana” ne kondo “gol” ikeno lâ sopi ŋinde ilo, tava timbunda Aron ne tukâla ŋana yokânja kâ, tukâla ŋinde muŋga mata ipânja irumba lâ tini. Aku ngua pânja ne mira rua kala ikeno lâ sopi ŋinde ilo tona. Ŋinde nde mira ŋalanjala ŋinde Maro Kindeni muŋga ingere ne tukuŋa lâ tini. ⁵ Anŋa lâ sopi ŋinde kulu, ande nia tonŋe ikeno. Ŋinde nde nia ŋana Maro Kindeni ma ikai tamâta nenzi kiesaka piti kâ. Aku anŋelo rua tainzi kala simandi lâ sopi ŋinde kulu tona. Kinzi muŋga sipa tainzi ŋinde lâ mira “gol”, aku kinzi rua simazazara mbaninzi ŋana sipono

sopi ŋinde kawa kâ. Anŋelo rua ŋinde nde ŋana situla pwataki tu Maro Kindeni uru imo niani ndaina. Taitu ŋine maka ma kaporo ngua ŋalae koŋa ŋana kelekele ŋinde kâ, ande tia.

⁶ Kinzi muŋga sio kelekele rârâni ŋinde ikeno mine, aku ikura zo rârâni kinzi patarawâŋa tamâta uru silâ pâla sapânja ilo ŋana siveta nenzi wurâta kâ. Taitu kinzi siveta wurâta lâ “Nia Sapânja” ŋinde nâ; kinzi ŋandai silâ “Nia Sapânja Ndo” ilo ŋa. ⁷ Anŋa kinzi patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ŋalae, i simbo nâ ikura tu ilâ “Nia Sapânja Ndo” ikeno pa muli ŋinde. I uru iveta mine mbwani taitu nâ ikura mbwera mbwera. Andeta i ŋandai iyoka mbau kaa nâ ilâ pa nia ŋinde ŋa. I uru ikai see, ŋinenga ilâ luma kisiŋa pwataki ŋinde ilo. Aku i uru ipatarâwa see ŋinde ŋana izavaru i tamwata ne kiesaka piti lâ tini, aku ŋana izavaru kinzi tamâta nenzi kiesaka piti lâ tininzi tona. Ŋinde nde kiesaka ndia muŋga siveta, andeta sizizâla tu vetâŋa ŋinde nde kiesaka. ⁸ Koroani Sapânja itula mâsi ŋinde ne duvi pwataki mine; tâno ŋine ne luma sapânja nde ikeno mo ŋai yo. Mine kala lâ zo ŋinde, nzâla ŋana tamâta ma silâ samba lawea ne luma sapânja ilo ŋinde, ande ikeno paveânja yo. ⁹ Mâsi ŋinde itula zo kala tamo ŋine kilala pwataki. Ŋinde itula pwataki tu lâ zo ndia tamâta siwânŋi pa Maro Kindeni aku wisi-ara kie-kie tava patarawâŋa kie-kie silua, ande kelekele ŋinde ikura tu ivetanzi sondu, ande tia. Mine kala kinzi sipasama lâ warakanzi ilonzi kalonzi tu nenzi kiesaka ikeno mo ŋai yo. ¹⁰ Wisi-ara wa patarawâŋa ŋinde, ande ngua tukuŋa ne kelekele nâ ŋana tamâta nenzi kânja-nuŋa tava mâsi kie-kie siveta ŋana izavaru muso piti lâ tininzi. Ngua tukuŋa ŋinde nde ŋana karaenda ne kelekele nâ, aku Maro Kindeni muŋgani ipatea tu tamâta ma sipaveta kuku ngua tukuŋa ŋinde lee, ikura lâ zo ŋinde i ma itula nzâla wasaseki.

Kirisi ipatarâwa i tamwata see

¹¹ Andeta Kirisi nde ipânja lâ, kala imo patarawâŋa tamâta ŋalae ŋana zo ŋine ne vetâŋa ara kâ. I uru iveta wurâta lâ samba ne luma sapânja ara ŋinde ilo, ŋana ivila kindi kâ. Luma sapânja ŋinde nde sondu ndo, ipole tâno ŋine ne luma sapânja. Kinzi tamâta muŋga sipa luma sapânja ŋinde lâ mbalaunzi, ande tia, ŋana tu luma ŋinde ŋandai tâno ŋine ne kelekele ŋa. ¹² Kirisi nde ilâ samba ne luma sapânja ŋinde ilo mbwani taitu nâ. Andeta lâ zo ŋinde i ŋandai ikai “meme” seenzi wa bulmakao seenzi ku iveta ne patarawâŋa ŋa. Ipatarâwa i tamwata see nâ ŋana iyaute kindi piti lâ kondoma ilo, ŋana ma tamo ara mine ku tamo nâ. ¹³ Ambo tamâta tonŋe iveta

soki, aku tukuŋa itula pwataki tu vetāŋa njinde iveta muso papa i lâ Maro Kindeni nao, ande patarawāŋa tamāta ma iveta māsi pinde ŋana izavaru muso njinde piti kâ. I ma ikai “meme” seenzi wa bulmakao seenzi wa, ku ma itapila see njinde lâ tamāta njinde tini. Aku i ma imomo bulmakao natu tonŋe lâ yââ kulu, njineŋga ma iliŋi yââ njinde ne kââ lâ tamāta njinde tini tona. ¹⁴ Anŋa Kirisi see nde ivila kindi ŋalae tina, aku njine ipole patarawāŋa tamāta nenzi māsi njinde ndo lâ. Koroani Sapāŋa imo via ku imo nâ, aku ina isuka Kirisi ŋana ipatarāwa tamwata lâ kâi popole tini. Lâ zo ŋana Kirisi ipatarāwa tamwata pa Maro Kindeni, ande kiesaka tonŋe ikeno i tini tia ndo. Munŋa, kindi tamo tava ilonda malia ndo, ŋana tu ŋgua tukuŋa itula pwataki tu Maro Kindeni ma imora nenda vetāŋa soki, aku ma iŋara kindi piti lâ i nao. Andeta Kirisi ne patarawāŋa ara njinde iveta kindi tamo sondo ndo lâ Maro Kindeni Via Tamwata nao. Mine kala kindi takura tu taveta wurāta sondo papa i.

Kirisi see ikai nzâla piti pa ŋgua pāŋa wasaseki tu imâ

¹⁵ Yesu Kirisi see iveta kindi tapāŋga ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Mine kala Kirisi ikai nzâla piti pa ŋgua pāŋa wasaseki kâ. Aku i ne matera njinde ikonzi tamāta piti ku izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi, kiesaka njinde siveta lâ ŋgua pāŋa munŋāŋa ne zo. Mine nde tamāta ea kinzi siloŋo Maro Kindeni ne sarawāŋa ku sipono muli papa i, ande kinzi njinde rârâni sikura tu sikai via mao njinde Maro Kindeni munŋa ipa ŋgua tu ma ilanzi, ma simo ara mine ku simo nâ.

¹⁶ Ambo tamāta tonŋe isama tu i ma muli imâte, aku itu itula ŋgua pwataki ŋana tamāta ea ma ikai ne mbaliŋa kâ, ande i ma iŋgere ŋgua njinde lâ pepa tini, itogo ŋgua pāŋa mine. Ambo i natu itu ikai kelekele njinde tama munŋa ipatea papa, ande i ma itula pwataki panzi tamāta ŋalajala tu i tama nde imâte lâ. Njineŋga kinzi ma sisâu pa natu njinde ŋana ma imâ ikai tama ne mbaliŋa njinde kâ. ¹⁷ Ambo i tama njinde nde imâte tia yo, ande i ne ŋgua pāŋa njinde nde itogo kelekele kaa nâ. Andeta lâ zo ŋana imâte kâ, ande lâ zoni ndaina ne ŋgua pāŋa njinde ma ipāŋga kanaŋo. ¹⁸ Aku kinzi patarawāŋa tamāta kala uru siveta māsi kie taituni. Kinzi uru sipunzi simbi simimate, njineŋga sipaliŋi simbi seenzi ŋana iveta ŋgua pāŋa munŋāŋa njinde ipāŋga kanaŋo kâ. ¹⁹ Nia ndoyo, Mose itula tukuŋa rârâni pwataki panzi tamāta rârâni. Iveta mine lâ, njineŋga ikai bulmakao seenzi wa “meme” seenzi wa, aku igema tava lââ vâra-vâra. Njineŋga ikai kâi “hisop” laka kiri-kiri pinde, munŋa sipa kaika lâ wâlo nji. Kinzi munŋa siveta

wâlo nji njinde lâ lama pwau. Njineŋga Mose ipatukulaka njinde ndue see ilo, aku ikai kâki itapala see tini-tini lâ ŋgua tukuŋa ne pepa tini. Aku itapala see njinde lâ tamāta rârâni tininzi mine nâ. ²⁰ Mose iveta māsi mine, aku iporo mine tu, “Munŋa Maro Kindeni iporo ŋgua kaika tu miki ma kapono muli papa i ne ŋgua pāŋa. Aku see njine nde ŋana iveta ŋgua pāŋa njinde ipāŋga kanaŋo kâ.” ²¹ Aku Mose kala iveta māsi kie taituni nâ, ku itapala see njinde lâ pâla sapāŋa tini. Aku itapala lâ kelekele rârâni ikeno luma njinde ilo tona. ²² Mao nâ, ŋgua tukuŋa itula pwataki tu see nâ ikura ŋana iveta kelekele rârâ njinde sipāŋga mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Ambo see ma imaliŋi tia, ande Maro Kindeni ma izavaru tamāta nenzi kiesaka piti lâ tininzi, ande tia.

Kirisi ipatarāwa i tamwata ŋana izavaru nenda kiesaka piti kâ

²³ Mose itapala see mine ŋana iveta kelekele kaa njinde ipāŋga mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta pâla sapāŋa ne kelekele njinde rârâni nde itogo uŋa nâ, anŋa kelekele mao nde ikeno samba ilo. Aku māsi ŋana iveta samba ne kelekele mao tu ipāŋga mbâra-mbâra kâ, ande māsi tonŋe. Aku māsi njinde ne patarawāŋa nde ara pāta, ipole patarawāŋa kie-kie rârâni siveta lâ simbi tini. ²⁴ Kinzi tamāta sipa tâno njine ne luma sapāŋa njinde lâ mbalaunzi, aku luma sapāŋa njinde nde itogo Maro Kindeni ne luma sapāŋa mao ne uŋa nâ. Andeta Kirisi ŋandai ilâ tâno njine ne luma sapāŋa njinde ilo ŋana iveta ne patarawāŋa ŋga. Ikâki ilâ samba ilo, kala njine imandi Maro Kindeni nao iveta wurāta ŋana ivila kindi kâ. ²⁵ Ikura mbwera mbwera, patarawāŋa tamāta nenzi tamāta ŋalae uru ikai simbi seenzi nâ ilâ pa luma sapāŋa ne “Nia Sapāŋa Ndo”. I uru iveta mine mbwani taitu nâ ikura mbwera mbwera ŋana iveta patarawāŋa kâ. Anŋa Kirisi nde iveta mine tia. I ilâ samba ilo, andeta i ŋandai ipatarāwa tamwata mbwani rârâ ŋga. ²⁶ Nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia tâno ipāŋga lâ, aku imâ lee ipāŋga lâ zo njine, ambo Kirisi ma ipatarāwa tamwata mbwani rârâ, ande njinde ma itogo ikai nâna mbwani rârâ tona. Andeta tia. Kala njine tâno ne zo laiti ŋana marumbu kâ, aku Kirisi ipāŋga mbwani taitu nâ lâ tâno kulu ŋana ipatarāwa tamwata pa Maro Kindeni. I ne patarawāŋa njinde izavaru kiesaka piti lâ tamāta tininzi marumbu lâ, aku i ma iveta mine kilo tia ku tia ndo. ²⁷ Maro Kindeni ipatea tu kindi tamāta rârâni taitu-taitu ma tamâte mbwaninda taitu mai nâ, aku muli, njineŋga kindi rârâni ma tamandi lâ i ne ŋgua nia. ²⁸ Aku Kirisi kala mine nâ ipatarāwa tamwata pa Maro Kindeni mbwani taitu nâ ŋana izavaru

tamâta rârâ nenzi kiesaka piti kâ. Aku muli i ma itaulo imâ ipângga kilo. Taitu lâ zo muli njinde, ande i ma imâ njana izavaru kiesaka piti kilo kâ, ande tia. I ma imâ njana iyautenzi tamâta piti kâ, kinzi njinde uru simo sio tininzi njana i kâ. Aku i ma via mao ilanzi.

10

Patarawânga mungânga ikura tu izavaru kiesaka piti kâ, ande tia

¹ Mose ne ngua tukuña nde itogo uña nâ njana kelekele ara njinde ma muli ipângga. Andeta ngua tukuña njinde nandai itula kelekele mao njinde ipângga nia yo. Kinzi tamâta uru siveta ngua tukuña njinde ne patarawânga lâ mâsi kie taituni ikura mbwera mbwera. Mine nde kinda tasama tu tamâta ea imâ pa Maro Kindeni njana iveta ngua tukuña ne patarawânga kâ, ande patarawânga njinde ikura tu iveta tamâta njinde ipângga sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. ² Ambo ngua tukuña njinde ma ikura tu ivetanzi tamâta njinde sipângga sondo lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi ma ilonzi malia kilo njana nenzi kiesaka kâ, ande tia. Ambo mine, ande kinzi ma siveta patarawânga tonge kilo tia. ³ Andeta tia. Ikura mbwera mbwera, patarawânga njinde uru iveta nenzi kalo-ngere ipângga kilo njana nenzi kiesaka kâ, ande njana tu bulmakao seenzi wa “meme” seenzi wa ikura njana izavaru tamâta nenzi kiesaka piti kâ, ande tia ndo.

⁵ Mine kala lâ zo njinde Kirisi imâ ipângga tâno kulu, ande iporo pa Maro Kindeni mine tu,

“Noko tini pwâka njana simbi wa kâpwa kie-kie njinde kinzi tamâta uru sipatarâwa pano. Andeta noko kupatea tu naja ma apângga tamâta. ⁶ Kinzi tamâta uru simomonzi simbi lâ yââ kulu, aku siveta patarawânga kie-kie njana izavaru nenzi kiesaka piti kâ. Taitu noko kundeka njana vetânga mine kâ, ande tia.”

⁷ Aku Kirisi kala iporo ngua tonge kilo mine tu,

“Maro Kindeni, naja warakângu amo naji mbo. Naja amâ apângga lâ, aku naja ma aveta vetânga ndia noko kupatea pa naja njinde, ikura ngua kinzi ngua-tulânga tamâta singere lâ pepa tini mine.”

⁸ Miki kalomi ngere sondo nga. Lâ zo njinde, tukuña ikeno tu tamâta ma siveta patarawânga kie-kie mine. Andeta Kirisi iporo ngua pa Maro Kindeni mine tu, “Noko tini pwâka njana simbi wa kâpwa kie-kie kinzi tamâta uru sipatarâwa pano, aku noko tini pwâka njana simbi kinzi simomo lâ yââ kulu, wa patarawânga kie-kie njana izavaru kiesaka kâ wa. Noko kundeka njana

kelekele rârâni njinde kâ, ande tia.” ⁹ Njine nga Kirisi iporo mine tu, “Maro Kindeni, naja warakângu amo naji mbo, aku naja ma aveta vetânga ndia noko kupatea pa naja njinde.” Mine kala Maro Kindeni ikai patarawânga mungânga njinde piti lâ, ku iveta Kirisi ne patarawânga ipângga kanga. ¹⁰ Yesu Kirisi iveta ikura Maro Kindeni ne pateanga mine, aku io tamwata karae ilâ itogo patarawânga mine mbwani taitu mai nâ. Aku i ne patarawânga njinde nde izavaru kiesaka ne muso piti ndo lâ kinda rârâni ilonda kalonda.

Kirisi ne patarawânga ikura ndo njana izavaru kiesaka piti kâ

¹¹ Kinzi patarawânga tamâta uru siveta nenzi wurâta ikura zo zo, aku siveta patarawânga lâ mâsi kie taituni mbwaninzi rârâ njinde. Taitu patarawânga mine ikura njana izavaru kiesaka piti kâ, ande tia ndo. ¹² Anja Kirisi, ina patarawânga tamâta mao, ande iveta ne patarawânga mbwani taitu nâ lâ zo taitu, aku patarawânga taitu njinde nde njana izavaru kiesaka piti ikura zo rârâni. Iveta mine lâ, njine nga isanona Maro Kindeni tini pa wia kâ. ¹³ Kala njine imo niani ndaina ku io tini njana Maro Kindeni ne zo njana ionzi ne kazânga tamâta simo i kalo kâ. ¹⁴ Mine kala njana i ne patarawânga taitu njinde kâ, ande ivetanzi tamâta pinde simo sondo ndo, kinzi njinde Maro Kindeni izavaru kiesaka ne muso piti lâ ilonzi kala sipono muli sondo pa i. Aku kinzi ma simo ara mine ku simo nâ.

¹⁵ Aku Koroani Sapânga kala itula ngua pwataki pa kinda lâ ngua-tulânga tamâta Jeremaia kawa mine nâ. Iporo ngua mine tu,

¹⁶ “Maro Njalae kawa ngua ikeno mine; ‘Muli nga, naja ma aveta ngua panga kie mine kunzi: naja Maro Njalae ma angere nanengu ngua tukuña rârâni lâ ilonzi kalonzi, ku ma aveta kinzi kalonzi ngere sondo njana tukuña njinde kâ.’”

¹⁷ Njine nga Koroani Sapânga isenge ngua tonge kilo mine tu,

“Naja ma kalongu ngere kilo njana nenzi kiesaka wa nenzi vetânga soki-soki wa, ande tia ndo.”

¹⁸ Maro Kindeni izavaru kiesaka wa vetânga soki-soki njinde piti lâ tininda marumbu lâ. Mine kala wurâta ikeno panzi tamâta tu ma siveta patarawânga kilo njana izavaru kiesaka piti kâ, ande tia.

Ara njana kinda ma kalonda tawana sondo, aku talâ tamo Maro Kindeni tini laiti

¹⁹ Ningunambwe wukale, Yesu ipalini i tamwata see njana izavaru nenda kiesaka piti kâ. Mine kala lâ zo ndia kinda takai nonja pa Maro Kindeni, ande kinda takura njana talâ tamo “Nia Sapânga Ndo” njinde ikeno

i ne luma ilo, aku sâ tonje ikura tu ipono nzâla pa kinda kâ, ande tia. ²⁰ Yesu imâte lâ, njinennga imandi imo via kilo, aku njinde itogo ikai luma sapânga ne lalava matatola njinde piti lâ. Aku i ne vetânga njinde iveta nzâla wasaseki pa kinda njana talâ tamo Maro Kindeni tini laiti. ²¹ Kinda nenda patarawânga tamâta njalae imo, aku i uru ikatona samba ne luma sapânga. ²² Mine kala lâ zo ndia kinda ilonda tu talâ tamo Maro Kindeni tini laiti, ande ara njana nenda kalo-tawana ma ikeno sondo papa i, aku ara njana ma tapile mâsi njana ilonda rua-rua kâ. Munnga kinda ilonda malia njana nenda kiesaka kâ, andeta i izavaru malia njinde piti lâ ilonda kalonda lâ. Aku ikai lââ ara ndo ku ipua tininda, kala kinda tapânga mbârambâra ndo lâ i nao. ²³ Kinda uru tatula nenda kalo-tawana pwataki panzi tamâta, aku taporo njana vetânga ara njinde kinda tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta pa kinda. Aku kinda tasama tu Maro Kindeni uru iveta vetânga rârâni i munnga ipambwâre tu ma iveta njinde. Mine nde ara njana kinda ma kalonda tawana kaika ku tao tininda mine ku tamo nâ. ²⁴ Aku ara njana kinda rârâni taitu-taitu ma kalonda ngere tona njana vetânga pinde kinda ma taveta njana ipaŋo ninda-nambwe ilonzi kalonzi, njana kinzi ma tininzi mwasa panzi tininzi pinde ku siveta kenzi ara panzi. ²⁵ Tamâta pinde nde sipile mâsi njana simâ taitu sipasau kunzi ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta, aku njinde nde ara tia ndo. Miki kasama tu Maro Njalae ne zo nde imâ ipânga laiti lâ. Mine nde ara njana kinda taitu-taitu ma taveta wurâta kaika njana tapu tini kaika panzi nawalânda pinde.

Kinda ma tapu mulinda pa Maro Kindeni Natu ndimo

²⁶ Miki kaloŋo nga; ambo tamâta tonje ilonjo pâri ara mao njana Yesu Kirisi kâ, aku ipono mule papa, andeta muli nga i tamwata ilo pateu tu ma ipaveta kuku kiesaka ne vetânga kilo, ande patarawânga tonje ikeno njana izavaru tamâta njinde ne kiesaka piti kâ, ande tia. ²⁷ Nzâla taitu nâ ikeno papa tamâta mine. I ma iruru ndo, aku ma indanje Maro Kindeni ne zo njana ipare nia panzi tamâta kâ. Zo njalae njinde nde imâ ipânga laiti lâ, aku lâ zo njinde yââ melamela kaika njinde ma ikananzi Maro Kindeni ne kazânga tamâta. ²⁸ Kinda tasama njine; munnga, ambo tamâta tonje ilaŋa ipole Mose ne tukuŋa, aku tamâta rua wa njato simora i ne vetânga soki njinde ku situla pwataki lâ, ande kinzi tamâta njalanjala ma sigera tamâta njinde tia ndo. Kinzi ma sipu i pâta imâte. ²⁹ Miki kalomi ngere sondo nga. Ambo vetânga kie mine ipânga panzi tamâta njinde silaŋa sipole Mose ne njua tukuŋa, ande

vetânga kie mana ma ipânga pa tamâta ipu muli pa Maro Kindeni Natu, a? Opopo, tamâta njinde ma ikai nâna njalae tina, njana tu Yesu Kirisi ipalini tamwata see njana ikai njua pânga wasaseki ne nzâla piti, aku i see njinde izavaru kiesaka ne muso piti lâ tamâta njinde ilo. Andeta tamâta njinde ne vetânga iveta Yesu see njinde ipânga itogo kelekele sugorai nâ mine. Aku njinde itogo tamâta njinde iporo njua pavaligiŋa pa Koroani Sapânga, ina wisi-wisi warika. ³⁰ Kinda tasama Maro Kindeni kilala, ina munnga iporo mine tu, “Nanja warakâŋgu akatona pareŋa-nia. Nanja warakâŋgu nâ ma akatu tamâta nenzi vetânga soki panzi.” Aku i kala iporo njua tonje kilo mine tu, “Maro Njalae simbo nâ ma imandi lâ njua nia ku ma itunzi ne tamâta sondo njana nenzi vetânga kâ.” ³¹ Ambo Maro Kindeni Via Tamwata ma ikai kazânga pa tamâta tonje, ande tamâta njinde ma iruru pâta kanaŋo.

Kinda ma tamandi kaika njana nenda kalo-tawana kâ

³² Mine nde ara njana miki ma kalomi ngere sondo njana zo munŋaŋa kâ. Lâ zo njinde, miki nemi kalo-tawana ikeno pa Yesu Kirisi, aku Maro Kindeni ne sinâla uru isinalami. Andeta tamâta pinde ilonzi sakamao njana nemi kalo-tawana kâ kala siveta kenzi sakamao pami, aku miki kakai nâna njalae tina. Andeta miki kamandi kaika lâ, aku malia njinde njandai ipolemi nga. ³³ Zo pinde kinzi sio miki warakami kamandi lâ tamâta naonzi, njinennga siporo njua pavaligiŋa pami wa siveta vetânga soki pami wa. Anŋa zo pinde siveta kenzi mine nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde, aku miki kamandi njana kasukanzi nawalami njinde kâ. ³⁴ Anŋa zo pinde kinzi sionzi nawalami pinde simo luma sakamao ilo, aku lâ zo njinde miki kalomi sukânga ku ilomi malia njanazi nawalami njinde. Aku lâ zo pinde tamâta pinde sitapa nemi mbaliŋa rârâni saŋemi. Andeta lâ zo njinde miki ilomi ara ku kandeke nâ, njana tu miki kasama njine; nemi mbaliŋa mao nde keno mo njai yo. Mbaliŋa njinde nde ara ndo ku ipole tâno njine ne kelekele, njana tu mbaliŋa njinde ma nao tia kâ, ande tia. Njinde ma ikeno mine ku imo nâ.

³⁵ Mine nde ara njana miki ma kalomi ngere sondo njana vetânga arara njinde miki munnga kaveta. Miki ma kapile nemi kalo-tawana ndimo. Ambo nemi kalo-tawana ma ikeno kaika, ande muli miki ma kakai kulu njalae tina. ³⁶ Ara njana miki ma kamandi kaika, ikura Maro Kindeni ne pateânga mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma iveta kie ara pami, ikura munnga ipa njua tu ma iveta mine. ³⁷ Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Zo laiti lâ njana i ma imâ kê. I ma imâ ipânnga walele nâ. ³⁸ Aku tamâta ea kinzi uru siveta ikura nanenngu pateânga mine, ande kinzi njinde ma simo nanenngu tamâta. Kinzi ma kalonzi tawana nanja, aku njana duvi njinde kê kinzi ma simo vianzi nâ. Taitu kaloŋo nŋga; ambo tamâta tonje ma ipile ne kalo-tawana, ande nanja ma ilonngu ara papa i, ande tia.”

³⁹ Taitu kindâ njandai tamâta njana tapile nenda kalo-tawana kala tasânda zavarunja kulu nŋga. Kinda nenda kalo-tawana ikeno kaika lâ, kala takai via mao njinde marumbu lâ.

11

Kalo-tawana mao nde kilala mine

¹ Ambo tamâta tonje ne kalo-tawana ikeno mao pa Maro Kindeni, ande i ma isama mine; munngani Maro Kindeni ipa nŋgua tu ma iveta vetânga ara pa kindâ, aku i ma iveta vetângani ndaina rârâni ipânnga. Kinda uru tao tininda njana i tu ma iveta mine. Kinda njandai tamora vetânga njinde kananjo pwataki lâ matânda nŋga, taitu tasama tu sâ tonje ikura tu ipono nzâla njana vetânga njinde kê, ande tia ndo. ² Nia ndoyo, timbunda pinde nenzi kalo-tawana ikeno mine nâ pa Maro Kindeni. Mine kala i ilo ara ndo panzi tamâta njinde. ³ Kinda kalonda tawana Maro Kindeni. Mine nde kindâ tasama tu nia ndoyo i iporo nŋgua, aku i kawa nŋgua njinde ipulianzi samba tava tâno sipânnga lâ. Ikai kelekele pinde kindâ takura tu tamora lâ matânda tia, aku iveta kelekele rârâni njine uru tamora lâ matânda.

Abel, Enoko anŋga Noa, kinzi njato nenzi kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni

⁴ Nia ndoyo, kindâ timbunda Abel i kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala iveta patarawânja papa i, aku Maro Kindeni ilo ara papa Abel ne patarawânja njinde. Anŋga i tua Kein ne patarawânja, ande Maro Kindeni tini pwâka njana. Abel ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni, aku njana duvi njinde kê ipânnga tamâta ara ndo lâ Maro Kindeni nao. Maro Kindeni tamwata ilo ara nâ papa Abel ne patarawânja rârâni. Abel nde imâte lâ, andeta i ne kalo-tawana njinde uru ipanana kindâ ikura zo rârâni.

⁵ Aku kindâ timbunda Enoko, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala Maro Kindeni ikai ilâ samba ilo, lâ zo njinde Enoko imo via yo. Kinzi tamâta siroto njana Enoko lee, andeta simora i nao tia, njana tu Maro Kindeni ikai i piti lâ tâno kulu lâ. Aku Maro Kindeni kawa nŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, lâ zo njinde ikai Enoko ikâki ilâ samba ilo tia yo yo, ande Enoko ne vetânga nde ara

ndo lâ i nao. ⁶ Ambo tamâta tonje ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni tia, ande Maro Kindeni ma ilo ara pa tamâta njinde, ande tia ndo. Tamâta ea itu ma ilâ imo Maro Kindeni tini laiti, ande nzâla ikeno mine; i ma kalo tawana tu Maro Kindeni imo, aku i uru iveta kie ara nâ panzi tamâta ea siroto njalae njana i tamwata kê.

⁷ Aku kindâ timbunda Noa, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala Maro Kindeni itu nŋgua kaika papa njana malia tonje ma muli ipânnga. Mâsi njinde ipânnga pa Noa tia yo, andeta imege njana Maro Kindeni kawa nŋgua kê, kala ipa wânnga njalae tonje. Njineŋga Noa tavanzi i kaiwa-natu rârâni silâ wânnga njinde ilo, aku simo ara nâ, si-payaula tia. Noa ne kalo-tawana njinde itula pwataki tu tâno tamâta rârâni nde kiesaka tamwatanzi. Noa ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni, aku njana kalo-tawana njinde kê ipânnga tamâta ara lâ Maro Kindeni nao, itogonzi tamâta rârâni uru kalonzi tawana Maro Kindeni mine.

Abraham ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni

⁸ Aku kindâ timbunda Abraham, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo njinde Maro Kindeni isarawa i, ande Abraham ipono muli pa nŋgua njinde. Ipile ne lawea, aku iyoka ilâ pa tâno tonje Maro Kindeni ipa nŋgua tu ma muli ilua i itogo i tamwata ne tâno mine. Abraham nde izizâla tu i ma ilâ pa nia ndia, taitu i kalo tawana nâ kala ilâ. ⁹ Abraham ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni. Mine kala ilâ imo tâno njinde Maro Kindeni munga ipatea papa, aku imo tâno njinde itogo tamâta lombo mwasina. I uru imo pâla nâ ilo, aku muli, i natu Isaka tava Isaka natu Yakopu, kinzi rua kala simo pâla nâ ilo mine nâ. Maro Kindeni ne nŋgua pânga itula pwataki tu i ma tâno njinde ilua Abraham ne vâsa kinzi tona. ¹⁰ Abraham imo itogo tamâta lombo mine, andeta i ilo ara nâ, njana tu io tini njana zo njinde i ma ilâ ipânnga lâ lawea kaika njinde Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma iveta, njineŋga ipa kâki lâ ikeno.

¹¹ Aku Abraham kaiwa Sara kala kalo tawana Maro Kindeni. I nde koŋa lâ, aku i niŋnga ndo lâ. Andeta Maro Kindeni mungani ipa nŋgua tu Abraham ma ipulianzi vâsa rârâ, aku Sara isama tu Maro Kindeni ne nŋgua pânga rârâni ma ipânnga kananjo. Sara i kalo tawana Maro Kindeni, aku njana duvi njinde kê Maro Kindeni iveta i tu ikura njana ipulianzi ne vâsa, kala Abraham kuku Sara rua natunzi ipânnga lâ. ¹² Mao nâ, Abraham ne vâsa tonje tia, aku i koŋa lâ, ne zo laiti njana imâte kê. Njineŋga i ne vâsa sipânnga kambwanjenzi. Kinzi kambwanjenzi njalae

tina, itogo pitu simo samba tini wa paulo ikeno sâwa mine.

¹³ Kinda timbunda njinde nenzi kalo-tawana ikeno mine pa Maro Kindeni lee, njineŋga simâte lâ. Lâ zo njinde kinzi simo vuanzi lâ tâno kulu, ande Maro Kindeni ne ŋgua pânja njinde ŋandai ipânŋa kanaanjo panzi ŋga. Njinde itogo matanzi silea ilâ pa ŋgua pânja njinde kanaanjo, andeta kanaanjo njinde ikeno malawae ndo ŋnanzi. Aku kinzi sindeka nâ ŋana simora ŋgua pânja njinde kanaanjo. Kinzi siporo tu, “Maka nde kamo malawae ndo ŋana nema tâno mao njinde kâ. Maka kamo tâno njine katogonzi tamâta lombo mine.” Kinzi siporo ŋgua kanna mine, andeta mainzi tia. ¹⁴ Tamâta ea kinzi siporo ŋgua kanna mine, ande ŋgua njinde itula pwataki tu kinzi uru sio tininzi ŋana zo muli njinde kinzi ma sikai warakanzi nenzi tâno mao. ¹⁵ Ambo kinzi ma ilonzi tu sitaulo silâ pa tâno sinŋa muŋga sipile njinde, ande nzâla ikeno. ¹⁶ Taitu kinzi ilonzi tu sitaulo silâ pa nenzi tâno sinŋa njinde, ande tia. Kinzi ilonzi ndo tu ma sikai tâno njinde ikeno samba ilo, aku tâno njinde nde ara ndo, ipole tâno sinŋa njinde. Kinzi tamâta njinde uru siporo pa Maro Kindeni mine tu, “Noko nde maka nema Maro Kindeni”, aku i mai ŋana nenze ŋgua njinde kâ ande tia, ŋana tu iveta lawae tonŋe panzi lâ, ŋana ma silâ simo njinde.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham i kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo njinde Maro Kindeni ikai samâŋa papa ku ipai tu, “Noko ma kupu noko natu taituni Isaka pâta imâte, itogo patarawânja pa nanna mine”, ande Abraham imandi ŋana ipono muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua njinde kâ. Muŋgani Maro Kindeni ipa ŋgua kuku Abraham ku ipai tu, “Noko ne vâsa njinde rârâni ma sipânŋa lâ Isaka natu-timbu nâ”. Andeta Abraham ne kalo-tawana igagati i ilo, kala imandi ŋana ipu natuni ndaina pâta imâte kâ. ¹⁹ I ilo patea tu ambo Isaka ma imâte, ande Maro Kindeni ikura ŋana ipaŋo i imo via kilo. Mine kala kinda takura ŋana tasia ŋgua mine tu, “Abraham ikai natu taulo imâ kilo lâ mateŋa nianzi.”

Isaka, Yakopu aŋga Yosepe, kinzi ŋato nenzi kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni

²⁰ Aku kinda timbunda Isaka, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala itu nzâmbe panzi i natu Yakopu ku Iso rua, ŋana vetânja ndia ma muli ipânŋa panzi rua kâ.

²¹ Aku Yakopu i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala imo lee zo laiti ŋana imâte kâ, njineŋga itu nzâmbe panzi i natu Yosepe natu tamâne rua. I imarerea ne tukâla ŋana yokânja kâ tini, aku ipanea Maro Kindeni.

²² Aku Yakopu natu Yosepe, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala imo lee ne zo laiti ŋana imâte kâ, njineŋga itula ŋgua pwataki ŋana zo muli njinde Isrel ŋgu ma sipile Isip tâno ku siyâti silâ. Aku iporo ŋgua tukuŋa panzi tu lâ zo ndia kinzi ma sipile Isip tâno, ande kinzi ma sikai i tuka iyoka kunzi silâ, njineŋga ma sikea lâ tâno tonŋe.

Mose ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni

²³ Aku kinda timbunda Mose tina-tama, kinzi rua kala kalonzi tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo njinde Mose tina ipagugua ipânŋa lâ, ande tina-tama rua sivea i ikura nzimona ŋato lâ. Kinzi rua simora i tu lâlu ara ndo, aku ŋandai siruru ŋana sitoto Isip ŋgu nenzi koipu ŋalae ne ŋgua.*

²⁴ Aku Mose, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo njinde itumbu ipânŋa ŋalae lâ, ande i tini pwâka tu kinzi ma sipatu i ŋa tu, “Isip nenzi Koipu ŋalae timbu”. ²⁵ I ilo patea tu ambo i ma ikale malia kunzi Maro Kindeni ne ŋgu, ande njinde ma ara. Isama tu kiesaka ne ndekânja uru ikeno ikura zo mbwana-mbwana nâ, aku i tini pwâka tu ipono muli pa kiesaka ne vetânja kâ. ²⁶ I kalo tawana tu Maro Kindeni ma muli isupwa Kirisi imâ, aku i kalo ŋgere tona ŋana kulu ara njinde Maro Kindeni ma muli ilua i tamwata. Mine kala i ilo patea tu ambo i ma ikai maŋeti ŋana i ne kalo-tawana njinde kâ, ande njinde ma ara ndo, ipole mbaliŋa wa singâra arara rârâni ikeno lâ Isip tâno njinde. ²⁷ Mose i kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo njinde ipile Isip tâno ku ilâ, ande iruru ŋana Isip nenzi koipu ŋalae ne wisi-nâna kâ, ande tia. Njinde itogo Mose mata imora Maro Kindeni, inani uru imo paveânja nâ ŋana kinda tamâta. Mine kala ipono muli sondo pa nzâla njinde Maro Kindeni ipatea papa. ²⁸ Mose i kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala ipaŋo Isrel ŋgu nenzi ilo-kalo ŋana ma sika kânja-nuŋa, njineŋga ma sivala “lama” seenzi lâ nenzi luma taitu-taitu ne nzâla tini. Isama tu ambo ma siveta mine, ande aŋelo ŋana ipunzi lâlu tamâne nzâla-kulu kâ ma iŋgeŋge ŋnanzi Isrel nenzi lâlu tamâne nzâla-kulu.

Kinzi Isrel ŋgu timbunzi rârâ nenzi kalo-tawana kala ikeno kaika mine nâ

²⁹ Pa zo njinde, kinzi Isrel ŋgu tamâta kala kalonzi tawana Maro Kindeni. Mine kala kinzi soka mâsa-mâsa simbwaliu Tâi Njinji silâ. Taitu lâ zo ŋana Isip nenzi zugu tamâta sitogo tu soka Isrel ŋgu mulinzi simâ, ande

* **11:23:** Isip nenzi koipu ŋalae ne tukuŋa kaika ikeno mine; ambo Isrel ŋgu taine tonŋe ma ipagugua natu ipânŋa, ambo tu tamâne, ande ma sipu pâta imâte.

tâi ipatukunzi rârâni simbwatuke kala sipamateteu marumbu lâ.

³⁰ Kinzi Isrel tamâta kalonzi tawana Maro Kindeni. Mine kala zo tonje kinzi soka silâ sinje Jeriko lawea ne ngumbi njalae ikura kari lima kanojo rua lâ. Njineŋga ngumbi njinde nde iyauru bururu ndue.

³¹ Aku Rahap, ina muŋga imo nzâla taine, ande i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala isukanzi Isrel tamâta rua njinde muŋga soka paveâŋa nâ simâ njana simora taine ne lawea njinde kâ. I ne vetâŋa njinde nde ara nâ. Mine nde muli, lâ zo njinde Isrel sipunzi tamâta njinde muŋga sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ande kinzi njandai sipu Rahap njga.

³² Kala njine naŋa ma atula njua njalae njana timbunda nenzi kalo-tawana kâ, ande ma tia. Ambo naŋa ma atapâri tapârîŋa luandondo njananzi Gideon wa Barak wa Samson wa Jepta wa Daviti wa Samyuel wa kinzi njua-tulâŋa tamâta wa, ande njinde ma ipole zo. ³³ Tamâta njinde rârâni nde kalonzi tawana Maro Kindeni. Mine kala kinzi pinde sipara kaika kunzi koipu njalanala nenzi zugu tamâta lee sipolenzi lâ, njineŋga sikai poe sondo panzi ngu njinde. Kinzi siveta ikura Maro Kindeni muŋga ipatea panzi mine. Mine kala iveta kie ara nâ panzi, ikura muŋga ipa njua tu ma iveta mine. Anja timbunda pinde nde sipono mbwâmbwa saka “leve” kawanzi, kala mbwâmbwa njinde sikura tu sikanzi, ande tia. ³⁴ Kinda timbunda pinde nde sipupu yââ mela-mela njalae tina imâte lâ. Anja pinde nde sikâwa pwapwataki silâ, kala zugu tamâta sikura tu sipunzi pâta simâte kâ, ande tia. Kinzi pinde nenzi walo kaika tia, andeta muli njga sikai walo kaika lâ tininzi ku sipânŋa tamâta kaika ndo lâ paraŋa ilo. Kinzi tamâta njinde sinjaranzi lawea pinde nenzi zugu tamâta sikâwa pwapwataki silâ. ³⁵ Kinzi taine pinde natunzi simâte lâ, njineŋga Maro Kindeni ipanjonzi simandi simo vianzi kilo, ku sitaulo silâ panzi tinanzi kilo. Anja timbunda pinde simâte lâ luma sakamao ilo. Kinzi zugu tamâta sizavarunzi tamâta njinde ndo lâ, aku sipainzi tu, “Ambo miki ma kapu mulimi pa Maro Kindeni, ande ma kayautemi piti kayâti kalâ”. Andeta kinzi njandai sipu mulinzi pa Maro Kindeni njga. Kinzi ilonzi pateu tu ambo ma simâte, ande kinzi ma muli simandi simo vianzi kilo, aku ma sikai nenzi via ara ndo lâ samba lawea. ³⁶ Kinda timbunda pinde sikai nâna mine; nenzi kazâŋa tamâta siporo njua pavaligîŋa panzi wa sipalilnzi wa. Anja pinde nde sikai nâna mine; nenzi kazâŋa tamâta sipa wâlo kaika lâ tininzi ku sionzi lâ luma sakamao ilo. ³⁷ Kinzi kazâŋa tamâta sisianzi timbunda pinde lâ mira

simâte, aku sivenzi pinde kambwanjenzi utu mo rua. Aku sikai pila njana kazâŋa kâ ku sisowenzi pinde simâte. Anja kinda timbunda pinde nde sikai nâna mine; nenzi pasawaŋa ara tonje tia, kala sikai lama wa meme karaenzi silelea lâ kambwanjenzi itogo lalava mwasina, njineŋga soka tava maŋeti nâ silâ. Kinzi simo sugorai ndo, aku nenzi kazâŋa tamâta siveta kenzi sakamao ndo panzi njana nenzi kalo-tawana kâ. ³⁸ Kinzi njinde uru soka potomule silâ wa simâ wa, sitogonzi tamâta nenzi tâno tonje tia. Kinzi sipavea warakanzi lâ nia bilimu wa nia tuu wa, aku sikeno lâ ngânza ilo wa wewe ilo wa. Miki kaloŋo njga; kinda timbunda njinde rârâni nenzi kalo-tawana ikeno sondo ndo pa Maro Kindeni. Mine kala kinzi nde tamâta ara ndo, sipolenzi tâno tamâta rârâni.

³⁹ Kinda timbunda njinde rârâni kalonzi tawana Maro Kindeni, aku i ilo ara ndo panzi. Taitu lâ zo njinde kinzi simo vianzi lâ tâno kulu, ande kinzi njandai simora vetâŋa ara njinde Maro Kindeni muŋga ipa njua tu ma iveta panzi. ⁴⁰ Njana tu muŋgani Maro Kindeni ilo pateu tu i ma muli iveta vetâŋa ara ndo tonje pa kinzi wa kinda wa. I ilo tu lâ zo ndia kinzi tamâta muŋgâŋa njinde nenzi via ma ipânŋa ara ndo, ande kinda nenda via kala ma ipânŋa ara lâ zoni ndaina.

12

Ara njana kinda ma talea ndindi nâ ilâ pa Yesu

¹ Kinda timbunda njinde nenzi kalo-tawana nde kaika ndo, aku lâ zo njine kinzini simandi ku sinje kinda mbwalîu lâ, itogo take-take njalae tina mwasina. Njinde itogo kinda tamandi njana tapalilu tapopole, aku kinzi simandi njana simora nenda palilûŋa kâ. Mine nde ara njana kinda ma tatambira kelekele malia ndia rârâni uru itawa kinda ndue, aku tapile kiesaka njinde uru ilita kinda kaika tona. Aku ara njana kinda ma ilonda kaika ku naonda sondo tapalilu talâ pa kerî njinde Maro Kindeni muŋga ipatea pa kinda. ² Kinda ma talea ilâ wa imâ wa pa nzâla njgaŋe-njgaŋe, ande tia. Ara njana kinda ma talea ndindi nâ ilâ pa Yesu simbo nâ, njana tu ina muŋga ikai nzâla piti lâ ilonda kalonda njana ma kalonda tawana i. Aku i uru isuka nenda kalo-tawana njinde tu ipânŋa kaika tona. Muŋga, lâ zo njinde Yesu imo tâno kulu, ande isama mine tu ambo i ma ipono muli sondo nâ pa vetâŋa ndia Maro Kindeni ipatea papa, ande muli i ma imo ara ndo tava ndekâŋa njalae. I ilo pateu mine, aku njana duvi njinde kâ imandi kaika ku ikai nâna lee njineŋga imâte lâ kâi popole tini. Taitu i njandai ilo malia njana ikai materja

kie mine ne manjeti nga. Kala zo njine isanjoa Maro Kindeni tamwata tini pa wia kâ.

Maro Kindeni uru itu kinda sondo

³ Miki kalomi ngere sondo nga. Muŋga kinzi kiesaka tamwatanzi wisinzi nâna ndo pa Yesu ku sikai kazânga njalae tina papa, andeta imandi kaika ndo. Ambo miki ma kalomi ngere njana i ne vetânga njinde kâ, ande njinde ma ipu tini kaika pami, aku miki ma kambariri ku kapile nemi kalo-tawana, ande tia ndo.

⁴ Mao nâ, kinzi kiesaka tamwatanzi uru sikai kazânga njalae tina pami njana nemi kalo-tawana kâ, kala miki kamo paraŋa ilo; andeta miki seemi njandai ipânga lâ nga.

⁵ Tiambo miki kalomi kapa njana ngua njinde muŋga Maro Kindeni iporo pami, njana ipu tini kaika pami, a? Miki nde kamo i natu wukale; mine kala iporo tu,

“Nanâ natuŋgu, ambo Maro Njalae iveta vetânga tonje pano njana itu noko sondo kâ, ande ara njana noko ma kalo ngere sondo njana vetânga njinde ne duvi kâ. Ambo imbitano wa ileleano wa, ande noko ma ilo malia koŋa njana njinde kâ ndimo. ⁶ Njana tu ambo Maro Njalae tini mwasa pa tamâta tonje, ande i ma itu tamâta njinde sondo. Mao nâ, tamâta ea kinzi ipateanzi tu ma simo i natu wukale, ande i nâna ilanzi tamâta njinde rârâni njana itunzi sondo kâ.”

⁷ Ambo Tamânda Maro Kindeni ma iveta kie mine pa miki, aku njinde iveta malia pami, ande miki ma kamandi kaika, njana tu iveta kie taituni pa miki itogo tamâta iveta pa natu mine. Tiambo tamâta tonje tini pwâka njana itu i natu sondo kâ, tiya? Tia ndo. ⁸ Miki kalomi ngere sondo nga. Maro Kindeni uru itunzi i natu wukale rârâni sondo. Ambo i ma iveta mine tia pa tamâta tonje, ande njinde itula pwataki tu tamâta njinde imo itogo nzâla tamâta natunzi mine, aku i njandai Maro Kindeni natu mao nga. ⁹ Miki kalomi ngere sondo njana kinda tamânda kinzi lâ tâno njine kulu, kinzi njinde uru situ kinda sondo. Kinda tamege njanzani tamâta njinde, aku uru tasuka njanzi kâki tona. Mine nde ara njana kinda ma tamege ndo njana Tamânda Maro Kindeni kâ, ina imo samba ilo, ku tapatawa warakânda tininda lâ i nao. Ambo kinda ma taveta mine, ande kinda ma tamo viânda nâ. ¹⁰ Kinda tamânda kinzi lâ tâno njine kulu muŋga situ nenda mâsi wa vetânga sondo ikura zo mbwana-mbwana nâ, ikura warakanzi nâ nenzi ilo-kalo mine. Anja Maro Kindeni uru itu kinda sondo njana ivila kinda mao nâ, njana ma tapânga sondo ndo, itogo i imo mine. ¹¹ Lâ zo ndia tamâta tonje nâna ilua natu njana itu i sondo kâ, ande natu njinde njandai

indeka njana njinde kâ. Nâna njinde iveta i ilo malia nâ. Andeta muli, ambo kinda ma tapanâna sondo njana nâna njinde kinda takai njana nenda vetânga soki kâ, ande kinda ma takai kulu ara ndo. Kulu njinde nde mine; kinda ma tamo tamâta sondo ndo lâ Maro Kindeni nao, aku ma tamo tava wisinda pisi nâ.

Kinda ma tapakatona sondo nâ

¹² Mine kala miki kaloŋo nga; ambo noko mbau tonje mareŋa ku imo itâtâra nâ, ande ara njana noko ma kusuka mbau njinde kâki njana iveta vetânga ara kilo kâ. Ambo noko kie tonje itogo imâte lâ ikeno nâ, ande ara njana noko ma pwisi kaika, ¹³ aku pwoka lâ vetânga ara ne nzâla nâ. Ambo tamâta tonje ne kalo-tawana ikeno kaika tia, ande njinde itogo induke ku iyoka sakamao. Ambo miki ma kamandi kaika tia, ande tamâta njinde ma ipayaula ndo. Andeta kaloŋo nga; ambo miki ma kamandi kaika, ande tamâta njinde ne kalo-tawana ma ipânga sondo kilo.

¹⁴ Miki ma kamakâsa njana kamo tava ilomi kalomi pisi nâ kunzi tamâta rârâni, aku kamakâsa njana kamo tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao tona, njana tu kinzi tamâta sondo simbonzi nâ ma sikura tu simo kuku Maro Njalae. ¹⁵ Miki kapakatona sondo nga. Tia ma nawalami tonje ipu muli pa Maro Kindeni, ina wisi-wisi warika. Ambo nawalami tonje imo njinimi tava ilo makisa, ande njinde ma ara tia ndo, njana tu tamâta njinde ne ilo-kalo soki njinde ma inzarere ilâ ku ma iveta miki rârâ kapânga ilomi muso ndo lâ Maro Kindeni nao.

¹⁶ Ambo miki nawalami tonje ma ipalulua tini potomule, ande njinde ma ara tia ndo. Aku mine nâ, ambo imege njana Maro Kindeni tia, ande njinde ma ara tia ndo. Muŋga, kinda timbunda Isaka natu Iso njandai imege njana Maro Kindeni nga. Iso nde Isaka natu nzâla-kulu kâ, kala tama ne kekeleke rârâni nde i ne tona. Andeta zo tonje putole ipu, kala ipile njinde njana ika kondo taitu nâ. ¹⁷ Miki kasama tu muli, Iso ilo tu i tama Isaka ma itu nzâambe papa i njana ikai kekeleke arara njinde kâ. Andeta Isaka iveta mine tia. Iso ita pâta njana ikai kekeleke njinde kâ, andeta nzâla tonje ikeno njana ikai nzâambe kâ, ande tia.

Kinda tamâ tapânga Jerusalem lawea tini laiti, lawea njinde ikeno samba ilo

¹⁸ Nia ndoyo, kinzi Isrel ngu silâ simo Sinai Tuu tini laiti. Njinde nde tâno ne tuu tonje, ikura njana kinzi simora ku sitaŋo lâ mbalaunzi. Lâ zo njinde, kinzi simora yââ njalae tina ikeno tuu njinde tini tava kondoma njalae ndo. Anja lawea iyoka kaika lâ. ¹⁹ Aku siloŋo tando ita, ku siloŋo kawa ngua tonje ne sarawânga imâ panzi tona. Kinzi siloŋo ngua njinde lâ, aku siruru pâta. Mine

kala sipai Mose tu, “Maka tinima pwâka tu kaloŋo ŋgua kaŋa mine kilo.”²⁰ Kinzi siruru ndo ŋana ŋgua ŋinde Maro Kindeni iporo panzi. I nde iporo mine tu, “Ambo tamâta tonje tâku simbi tonje ma imâ laiti ku itaŋo tuu ŋine tini, ande miki ma mira nâ kasia i pâta imâte.”²¹ Kinzi simora mâsi ŋinde, aku siruru pâta kanajo. Aku Mose kala iruru mine nâ ku iporo tu, “Naŋa tiningu ruru ŋalae tina”.

²² Anja miki ŋandai kamâ kapâŋga tuu mine tini laiti ŋga. Miki nde kamâ kapâŋga Saion Tuu tini laiti, aku kapâŋga Maro Kindeni Via Tamwata ne lawea Jerusalem ikeno samba ilo. Kinzi aŋelo kambwanenzi ŋalae ndo nde sipasau lâ simo lawea ŋinde tava ndekâŋa nâ.²³ Aku miki kamâ kapâŋga pa Maro Kindeni ne tamâta nenzi pasauŋa. Kinzi nde simo sitogo i natu nzâla-kulu kâ mwasina, aku Maro Kindeni ingere tamâta ŋinde ŋanzi lâ pepa ikeno samba lawea ŋinde tini marumbu lâ. Miki kamâ kapâŋga Maro Kindeni tini laiti lâ, inani ma muli ipare nia panzi tamâta rârâni ŋana nenzi vetâŋa kâ. Aku miki kamâ kapâŋga pa kinzi tamâta pinde, kinzi ŋinde muŋga siveta vetâŋa ara lâ tâno kulu, ŋinennga simâte, kala ŋine sipâŋga tamâta ara ndo lâ Maro Kindeni nao.²⁴ Miki kamâ kapâŋga pa Yesu lâ, inani ikai nzâla piti pa Maro Kindeni tu ma iveta ŋgua pâŋa wasaseki kunzi tamâta. Aku muli kamâ kapâŋga pa see ŋinde Yesu muŋga ipalini ŋana ivila kindi kâ, aku i see ŋinde ipole see ŋinde timbunda Abel nanayoni ipalini lâ. *

Kinda ma tapu mulinda pa Maro Njalae kawa ŋgua ndimo

²⁵ Miki kapakatona sonde ŋga; miki ma kapu mulimi pa Maro Njalae kawa ŋgua ndimo. Nia ndoyo, Mose itula Maro Kindeni kawa ŋgua panzi Isrel ŋgu, andeta sipono taŋanzi ŋana ŋgua ŋinde kâ. Mose nde tamâta nâ, andeta muli ŋga kinzi tamâta ŋinde sikura tu sikâwa pa nia ŋgaŋe ku sipavea ŋana nenzi kiesaka ŋinde ne pareŋa-nia kâ, ande tia. Mine kala miki kalomi ŋgere sonde ŋga. Zo ŋine Maro Njalae tamwata itu ŋgua kaika pa kindi, aku i imo samba ilo. Ambo kindi ma tapu mulinda papa i, ande kindi ma takura tu takâwa ŋana nenda kiesaka ŋinde ne pareŋa-nia mâsi mana, a? Kindi ma takura tia ndo.²⁶ Lâ zo muŋgâŋa ŋinde, Maro Kindeni kawa ŋgua iririŋo tâno marumbuni lâ. Taitu kala ŋine i ipa ŋgua mine tu, “Zo tonje kilo naŋa ma aveta tâno ririŋo ŋalae tina. Andeta tâno nâ ma ririŋo tia; naŋa ma aririŋo samba tona.”²⁷ Maro Kindeni iporo ŋana “zo tonje kilo”, aku ŋgua ŋinde itula pwataki tu lâ zo muli ŋinde, ande

i ma izavarunzi kelekele rârâni muŋga ipulianzi ŋinde, aku ma naonzi tia lâ. Anja kelekele ndia ipatea tu ma izavaru tia, ande kelekele ŋinde nâ ma simo.

²⁸ Lâ zo muli, kindi ma takai koipu kuku Kirisi mine ku tamo nâ, aku sâ tonje ma ikura tu iririŋo ŋinde, ande tia. Mine nde ara ŋana ma kawânda ndanje pa Maro Kindeni ku tapanea i sonde, itogo i tamwata ipatea tu ma taveta mine. Ara ŋana kindi ma tasuka i ŋa kâki ku tamege ŋana i kâ.²⁹ ŋana tu ŋgua ŋine nde mao kanajo: “Kindi nenda Maro Kindeni nde itogo yââ kaika ŋalae tina ŋana izavaru kelekele kâ”.

13

Kindi taitu-taitu ma tininda mwasa nâ panzi kalo-tawana tamâta

¹ Ara ŋana miki taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi nawalami kalo-tawana tamâta, ikura miki uru kaveta mine. ² Aku lâ zo ndia tamâta lombo ma simâ pa nemi lawea, ande miki ma kalomi ŋgere sonde ku kakainzi simo nemi luma ilo. Miki kasama tu muŋga, tamâta pinde sikainzi tamâta lombo pinde ku sionzi simo nenzi luma ilo ŋana sikatonanzi kâ. Kinzi situ tamâta lombo ŋinde nde tamâta nâ, andeta kinzi ŋandai tamâta ŋga; kinzi nde aŋelo. ³ Miki ma kalomi sukâŋa ŋananzi nimirambwe kalo-tawana tamâta ŋinde simo luma sakamao ilo. Miki ma kalomi sukâŋa lâ vetâŋa kie taituni itogo miki warakami kamo luma sakamao ŋinde ilo kunzi. Nenda kazâŋa tamâta uru siveta kenzi sakamao panzi nawalânda pinde, ande miki ma kalomi sukâŋa ŋananzi lâ vetâŋa kie taituni itogo kinzi siveta kenzi sakamao pa miki warakami mine.

⁴ Kinda tamâta nenda pakâeŋa nde vetâŋa ara ndo. Mine nde miki tamâta ea kakâe lâ, ande miki ma kakatona nemi pakâeŋa ŋinde sonde ndo, ŋana ŋinde ma ikeno mbârambâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Miki kasama tu Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta ea siveta mâsi sakamao kaŋa-kaŋa ŋana sipalulua tininzi potomule kâ. ⁵ Miki ma ilomi ŋalae koŋa ŋana kagona mbaliŋa kâ ndimo. Ara ŋana miki ma kaporo lâ warakami ilomi tu, “Kelekele ndia kala naŋa akai lâ, ande ŋinde ikurana”. ŋana tu Maro Kindeni muŋga iporo ŋgua mine tu, “Naŋa ma akatonami ikura zo rârâni. Naŋa ma apilemi kamo kaa nâ, ande tia ndo”.

⁶ Mine kala kindi takura tu tamandi kaika ku taporo mine tu,

“Maro Njalae nde nanenŋu Pavilâŋa Tamwata. Mine kala naŋa ma aruru

* **12:24:** Yesu see itula Maro Kindeni ne tini-mwasa kilala pwataki, anja Abel see itula tamâta nenzi wisi-nâna kilala pwataki.

tia ndo, njana tu kinzi tamâta sikura njana siveta vetânga soki pa nana, ande tia.”

Kinda ma mainda njana nenda kalo-tawana kâ ndimo

⁷ Ara njana miki kalo-tawana tamâta ma kalomi ngere njanazi tamâta njinde munja sikai poe pami. Kinzi tamâta njinde munja situla Maro Kindeni kawa njua pami. Ara njana miki ma kalomi ngere sondu njana vetânga rârâni siveta njinde, lâ zo njinde kinzi simo vianzi yo. Aku ara njana miki ma kao nemi kalo-tawana ilâ sondu pa Maro Kindeni, ikura nenzi kalo-tawana mine. ⁸ Yesu Kirisi i njana ipalele kâ, ande tia ndo. Vetânga ndia iveta lâ zo mungânga, ande i uru iveta vetânga kie taituni lâ zo njine wa lâ zo muli-muli wa.

⁹ Mine nde miki ma kapalongo pa njua kaja-kaja ndimo, njana tu njua njinde ma izavaru ilomi kalomi ku iveta miki kalomi kapa njana Maro Kindeni ne nzâla kâ. Ara njana Maro Kindeni ne wisi-wisi simbo nâ ma ipu tini kaika pa ilonda kalonda. Anja njua tukuja kiri-kiri njana kânga-nuja kâ nde ikura tu ipu tini kaika mine pa kinda, ande tia. Ambo tamâta tonge ma ipaveta kuku njua tukuja kie mine, ande njinde ikura tu ivila i, ande tia. ¹⁰ Kinda nenda patarawânga kie tonge imo, aku patarawânga njinde ikura tu ivilanzi patarawânga tamâta njinde uru siveta wurâta lâ Juda nenzi luma sapânga ilo, ande tia.

¹¹ Patarawânga tamâta nenzi tamâta njalae uru iveta patarawânga tonge mbwani taitu nâ ikura mbwera mbwera. I uru ikai lama wa bulmakao seenzi ku ilâ pa luma sapânga ne “Nia Sapânga Ndo”, njinejga iveta patarawânga njana izavaru kiesaka piti kâ. Anja simbi njinde karae nde sikai siyâti simomo lâ yâa kulu lâ lawea nganje kana lâ. ¹² Njana duvi njinde kâ, ande Yesu kala imâte nia yo lâ lawea njalae ne ngumbi nganje, njana i tamwata see ma izavaru kiesaka ne muso piti lâ tamâta ilonzi kalonzi. ¹³ Mine nde ara njana kinda ma tayâti talâ pa Yesu lâ lawea nganje, ku takai maneti itogo i munja ikai mine. ¹⁴ Kinda tasama tu nenda lawea mao njandai ikeno tâno njine kulu njga. Taitu kinda uru tao tininda njana lawea tonge ma ipânga lâ zo muli kâ.

¹⁵ Mine nde ara njana kinda ma tasuka Maro Kindeni njga kâki ikura zo zo. Yesu iveta nzâla pa kinda njana ma tapanea Maro Kindeni, aku paneânga njinde ma ikâki papa i itogo nenda patarawânga mwasina. ¹⁶ Ambo miki nawalami pinde simo kaa nâ, nenzi kekelele tia, ande ara njana miki ma kaveta kemi ara panzi ku kavilanzi lâ nemi kekelele pinde. Miki ma kalomi kapa njana kaveta mine kâ ndimo, njana tu Maro

Kindeni ilo ara ndo njana patarawânga kie mine.

Maro Kindeni i njana iveta kinda tamo ara kâ

¹⁷ Miki nemi poe tamâta kinzi nde uru sikatonami sondu ikura zo rârâni. Kinzi sisama mine tu muli njga, kinzi ma sipatula warakanzi pa Maro Kindeni njana wurâta rârâni munja siveta njinde. Mine nde ara njana miki ma kaponu muli sondu pa kawanzi njua ku kamo kalonzi nâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi ma ilonzi malia tia. Kinzi ma sindeka nâ njana siveta nenzi wurâta njinde. Ambo kinzi ma sikatona miki tava ilonzi malia, ande njinde ma ivilami tia.

¹⁸ Ara njana miki ma kano kaika pa Maro Kindeni tu ma isuka maka. Maka kapasama tu iloma kaloma ikeno mbâra-mbâra ndo lâ i nao, aku maka iloma tu kaveta vetânga ara nâ ikura zo rârâni. ¹⁹ Nana ilongu ndo tu miki ma kano pa Maro Kindeni tu ivila nana ku walele nâ io nana ataulo amâ pami kilo.

²⁰ Kala njine miki kakai Maro Kindeni ne nzâmba mine; nenda Maro Njale Yesu, ina kinda lama njua nenda katonânga ara, ande ipaliji tamwata see ku imâte njana iveta Maro Kindeni ne njua pânga wasaseki ipânga kana, aku njua pânga njinde nde njana marumbu kâ, ande tia ndo. Mine kala Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, ipango i lâ mateja nianzi imo via kilo. ²¹ Maro Kindeni ne pavilânga imâ pami ku ivilami njana kaveta vetânga rârâni ipatea pami njinde. Aku ina io Yesu Kirisi ne walo kaika imâ ilonda kalonda, njana tamo sondu lâ i nao, ikura i ilo papa mine. Kinda nenda paneânga ilâ pa Yesu Kirisi ikura zo zo, ma tasuka i njga kâki mine ku tamo nâ. Mao.

Wisi-ara ne njua pinde

²² Njingu-nambwe wukale, nana ilongu tu miki ma katambira tanjani sondu njana njua rârâni angere lâ pepa njine tini. Nana angere njua njine njana ipu tini kaika pa ilomi kalomi, aku angere njua njalae konga tia.

²³ Nana ilongu tu miki ma kasama njine; ninda-nambwe Timoti, ande sikai piti lâ luma sakamao ilo iyâti ilâ lâ. Ambo i ma imâ ipânga pa nana walele nâ, ande maka rua ma kamâ kamora miki.

²⁴ Maka kano pami tu kaporo kawama kari ara panzi nemi poe tamâta rârâni, aku ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni tona. Aku kinzi kalo-tawana tamâta simo Itali tâno njine kala kawanzi kari ara pami tona.

²⁵ Maro Kindeni ne wisi-wisi imo ku miki rârâni.

YAMESI Pepa Yamesi injgere panzi kalo-tawana tamâta

Yamesi nde Yesu tai (Matai 13:55, Gale-sia 1:19), aku imo poe tamâta panzi kalo-tawana tamâta simo Jerusalem lawea (Pâri Tamâta 12:17, 21:17-18). Injgere ngua njine ilâ panzi Juda tamâta njinde kalonzi tawana Yesu Kirisi njinejga sikai nâna njana, kala sikâwa pwapwataki silâ kala simo piti piti lâ tâno pinde. Yamesi itula ngua arara njana vetâjja pinde kinda kalo-tawana tamâta ma tapaveta kuku. Iporo tu ambo nenda kalo-tawana njandai igagati kinda njana taveta vetâjja ara pinde njga, ande nenda kalo-tawana nde mao tia. Kinda ma tapakatona kawânda njgua sondo ndo, ku ma tapatawa tininda ku takai nojja pa Maro Njalae.

¹ Naŋa Yamesi, naŋa amo Maro Kindeni kuku Yesu Kirisi rua nenzi wurâta tamâta. Naŋa angere ngua lâ pepa njine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta lâ Isrel njgu saŋao kanaŋomi rua, miki njinde kala muŋga kapile nemi lawea tina, aku kalâ kamo pwap-wataki lâ tâno pinde. Naŋa aporo kari ara pa miki rârâni.

Malia kie-kie uru isuka kinda njana tamandi kaika kâ

² Niŋgu-nambwe wukale, ambo malia kie-kie ma ipânga pa miki njana ikai samâjja pami, ande ara njana miki ma kaporo njgua lâ warakami ilomi mine tu, “Naŋa ma andeka pâta.” ³ Miki kasama tu ambo vetâjja tonje ma ipânga njana ikai samâjja pa nemi kalo-tawana kâ, ande vetâjani ndaina isukami njana kamandi kaika ku kakale malia ndia rârâni. ⁴ Aku ara njana miki ma kamandi kaika mine nâ ku kakale nemi malia ikura zo rârâni. Ambo nemi kalo-tawana ma ikeno kaika mine ku imo nâ, ande miki ma kamo kalo-tawana tamâta sondo ndo, ikura Maro Kindeni ne pateâjja mine, aku miki ma kakura ndo njana kaponu muli papa i.

Ambo tamâta tonje iroto njana ilo-kalo ara kâ, ande ara njana i ma ikai nojja pa Maro Kindeni nâ

⁵ Ambo tamâta tonje lâ miki nŋinimi iroto njana ilo-kalo ara kâ, ande ara njana i ma ikai nojja pa Maro Kindeni tu ma ilo-kalo ilua i. Ambo tamâta njinde iveta mine, ande Maro Kindeni ma ipaloŋo pa i ne nojja. Njana tu Maro Kindeni uru kekelele arara kie-kie ilanzi tamâta rârâni, aku i njandai tini pwâka njananzi ku imbitanzi njana nenzi nojja njga. ⁶ Taitu ara njana tamâta njinde ma kalo tawana kaika muŋga lâ njga, njinejga ikai nojja pa Maro Kindeni. Ambo tu i ilo rua-rua kala iporo pa tamwata mine

tu, “Tiambo Maro Kindeni ma ipaloŋo pa nanenju nojja ku ilo-kalo ara ilua naŋa, tiya?”, ande njgua kaŋa mine nde ara tia. Tamâta ea ilo rua-rua mine, ande i itogo tâi ne kâla njinde lawea ikai kâki ku imbwa potomule mine. ⁷ Ambo tamâta mine itu Maro Njalae ma sâ tonje ilua i, ande i ne ilo-kalo njinde nde soki ndo, ⁸ njana tu i nde tamâta njana ilo rua-rua kâ. Mine kala i ne vetâjja rârâni ikeno sondo tia ndo.

Yamesi itula njgua panzi sugorai tamwatanzi wa kinzi mbaliŋa warakanzi wa

⁹ Ambo kalo-tawana tamâta tonje imo sugorai, i ne kekelele rârâ tia, ande ara njana i ma indeka nâ, njana tu Maro Kindeni isuka i kâki. ¹⁰ Ambo kalo-tawana tamâta tonje imo itogo mbaliŋa warika mine, ande ara njana i ma indeka lâ zo ndia i ipânga sugorai tamâta, njana tu tamâta ea kinzi ilonzi njalae koŋa tu sigona tâno ne mbaliŋa rârâ, ande kinzi njinde nenzi via ma muli marumbu lâ, itogo unza ne mâle mine. ¹¹ Kinda tasama tu lâ zo njana kari ikâki kâ, ande kari uru iveta nia nâna ndo, aku ikana unza njgâla-njgâla ndo lâ. Njinejga unza ne mâle siyauru sindue, aku ne siŋgâra ara marumbu ndo. Aku mine nâ, kinzi mbaliŋa warakanzi ma siveta nenzi wurâta lee, njinejga walele nâ nenzi via ma marumbu lâ.

Maro Kindeni ilaŋe kinda njana taveta kiesaka kâ, ande tia ndo

¹² Tamâta ea uru imandi kaika ku ikale malia ikura zo rârâni, ande i ikura tu indeka. Ambo i ma ipole samâjja njinde rârâni, aku ne kalo-tawana imbe tia, ande Maro Kindeni ma via mao ilua i itogo ne kulu mine, aku ma imo ara mine ku imo nâ. Mungani Maro Kindeni ipa njgua tu ma via mao ilanzi tamâta rârâni njinde ilonzi ndo keno pa i.

¹³ Ambo kekelele tonje ma igagati tamâta tonje ilo ku ilaŋe i njana iveta kiesaka kâ, ande i ma iporo mine tu, “Maro Kindeni ilaŋe naŋa kala aveta kiesaka”, mine ndimo. Njana tu kiesaka tonje ikura tu ilaŋe Maro Kindeni tia ndo, aku Maro Kindeni ilaŋenzi tamâta njana siveta kiesaka kâ, ande tia ndo kanaŋo. ¹⁴ Taitu kinda tamâta warakânda taitu-taitu ilonda uru igagati kindu ku ilaŋe kindu njana taveta kiesaka kâ. Ilo-kalo sakamao uru iveta mona-mona pa kindu, aku njinde iveta ilonda kâki njana taveta kiesaka kâ. ¹⁵ Njinejga ilo-kalo sakamao njinde ipulia kiesaka ipânga lâ ilonda kalonda, itogo taine ipagugua natu mine. Aku muli njga kiesaka ma itumbu njalae, ande ma ipagugua materja lâ ilonda kalonda.

¹⁶ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilonju ndo keno pami. Miki ma ilomi kalomi soki-soki ku kapalâje warakami ndimo. ¹⁷ Kekelele ara ndia kindu takai, ande Tamânda imo samba ilo io kekelele njinde ndoni indue imâ

pa kinda. Inani muŋga ipulianzi samba ne sinâla ndoni, aku i ma ilele tamwata ne vetâŋa, ande tia. Kari uru ikâki ipane nia lee indue, njineŋga nia ŋaŋa lâ; andeta Maro Kindeni ipalele mine tia ndo. ¹⁸ Nanayoni i ilo patewa tu ne ŋgua mao ma ipulia via ipâŋga lâ ilonda. I ilo tu kinda ma tamuŋga panzi tamâta ŋgu rârâni wa kelekele ndia rârâni i muŋga ipulianzi sipâŋga njinde, tatogo kâpwa wasaseki ipâŋga muŋgâŋa lâ tâno ilo mwasina.

Ambo kinda tanânda nâ taloŋo Maro Kindeni kawa ŋgua, ande njinde nde ara tia

¹⁹ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilonŋu ndo keno pami. Miki kalomi ŋgere sondo ŋana njine kâ; ara ŋana miki rârâni taitu-taitu ma katambira tanjami walele nâ ŋana kaloŋo Maro Kindeni kawa ŋgua. Taitu miki ma kaporu katula ŋgua walele ndimo, aku ma wisimi nâna walele ndimo. ²⁰ ŋana tu Maro Kindeni ilo tu kinda ma taveta vetâŋa ara lâ i nao, andeta kinda tamâta nenda wisi-nâna ŋandai isuka kinda ŋana taveta mine ŋga. ²¹ Mine nde ara ŋana miki ma kapile vetâŋa ndia uru iveta ilomi muso, aku kapile vetâŋa sakamao rârâni njinde kala ipâŋga ŋalae lâ tâno kulu. Ara ŋana miki ma kapatawa warakami tinimi ku kaponu muli sondo pa Maro Kindeni kawa ŋgua, ŋgua njinde i uru io lâ ilomi kalomi. ŋana tu ŋgua njinde ikura tu iyautemi piti lâ kondoma ilo ku via mao ilami.

²² Miki ma kaloŋo Maro Kindeni kawa ŋgua njinde lâ tanjami nâ ndimo. Ambo miki ma kaloŋo kaa nâ, ande miki ma kapalâŋe warakami. Ara ŋana miki ma kapaveta kuku ŋgua njinde ku koka muli. ²³ Ambo tamâta tonŋe ilonŋo Maro Kindeni kawa ŋgua, andeta ilonŋo kaa nâ kala ipaveta kuku tia, ande tamâta njinde itogo tamâta imora tamwata nao lâ ndungu ilo. ²⁴ I imora tamwata nao lâ, njineŋga iyoka ilâ, aku walele nâ i kalo kapa tu i nao kilala mana. ²⁵ Taitu Yesu Kirisi ne ŋgua tukuŋa sondo njinde imbware kiesaka ne kaika ku iveta kinda tamo soo nâ. Mine kala tamâta ea uru kalo ŋgere sondo ŋana Maro Kindeni kawa ŋgua ku ipaveta kuku, ambo i ma kalo kapa ŋana tia, ande Maro Kindeni ne nzâmbe ma ikeno pa tamâta njinde ne wurâta tava ne vetâŋa rârâni.

²⁶ Ambo tamâta tonŋe ilo mine tu, “Naŋa nde kalo-tawana tamâta ara”, andeta i ŋandai ikatona tamwata kawa ŋgua sondo ŋga, ande tamâta njinde ikai laŋeŋa pa tamwata, aku ne kalo-tawana nde kelekele kaa nâ. ²⁷ Ambo tamâta tonŋe ne kalo-tawana ikeno sondo ndo lâ Maro Kindeni nao, ne soki tonŋe tia, ande tamâta njinde ma uru iveta mine; i ma ilo ŋnanzi lâlû mundoro wa kinzi taine mwala-mwala wa,

ku ma isukanzi ŋana nenzi malia kie-kie kâ. Andeta njinde nâ tia; i ma ipakatona tamwata sondo tona, ŋana tâno njine ne vetâŋa potomule ma ikura tu iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande ma tia.

2

Ara ŋana kinda ma taveta vetâŋa kie taitu nâ panzi tamâta rârâni

¹ Niŋgu-nambwe wukale, Maro Kindeni kilala ipâŋga nia yo lâ nenda Maro Yesu Kirisi tini, aku nemi kalo-tawana ikeno pa i. Mine nde miki ma kaveta kemi ara panzi mbaliŋa warakanzi, aŋga kapu mulimi panzi sugorai tamwatanzi, mine ndimo. ² Ambo tamâta rua ma soka lombo simâ nemi luma ŋana pasauŋa kâ ilo ŋana sipanea Maro Kindeni kâ, aku tamâta tonŋe lâ kinzi rua ipasawa pasawaŋa ara ndo ku io siŋgâra “gol” lâ mbau sili, aŋga tamâta tonŋe nde imo sugorai, ne pasawaŋa ara tia; ³ ambo miki ma kaveta kie ara papa tamâta njinde, i ne pasawaŋa ara, aku kano tu, “Noko kumâ kusaŋona saŋonâŋa nia ara njine”, andeta miki ma kaveta manjei pa sugorai tamâta njinde ku kapai tu, “Noko kulâ kumandi lâ nia ŋgaŋe ndai”, tâku, “Kusaŋona tâno kulu lâ naŋa keŋgu tini laiti”; ⁴ ambo miki ma kaveta vetâŋa kie mine, ande njinde itogo miki kapateanzi tamâta simo piti-piti ikura warakami nâ nemi ilo-kalo soki-soki. Aku njinde itogo miki kapâŋga katogonzi ŋgua-samâŋa tamâta njinde simo tava ilo-kalo sakamao nâ.

⁵ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilonŋu ndo keno pami. Miki kaloŋo ŋga; Maro Kindeni ilo panzi tamâta ea simo sugorai lâ tâno tamâta naonzi, aku nanayoni ipatea tu nenzi kalo-tawana ma ipâŋga ŋalae ndo. Aku ipatea tu ma ikai maro panzi tona, kala ma simo i ne ŋgu. Muŋgani i ipa ŋgua tu ma ikai maro mine nâ panzi tamâta ea ilonzi ndo keno pa i. ⁶ ŋga miki uru kaveta manjei panzi sugorai tamwatanzi. Opopo, kalomi ŋgere sondo ŋga; ea kinzi uru sitawa miki ndue ku sio malia kâki lâ kulumi, a? Aku ea kinzi uru sikaimi kalâ pa ŋgua nia, a? Kinzi mbaliŋa warakanzi nâ siveta kenzi mine pami! ⁷ Yesu Kirisi ŋa ikeno miki tinimi, andeta kinzi mbaliŋa warakanzi nâ uru siporo ŋgua pavaligina pa Yesu ne ŋoa ara njinde.

⁸ Kinda nenda koipu ŋalae Maro Kindeni ne tukuŋa ikeno lâ pepa tini mine tu, “Noko ma tini mwasa panzi tini pinde itogo noko tini mwasa pa tamwata mine”. Ambo miki ma kapaveta kuku ŋgua tukuŋa njinde, ande njinde ma ara ndo. ⁹ Taitu miki kaloŋo ŋga; ambo miki ma kaveta kemi ara panzi mbaliŋa warakanzi, andeta ma kapu mulimi panzi sugorai tamwatanzi, ande

miki kaveta kiesaka, aku ŋgua tukuŋa itula kilalami pwataki tu miki nde tamâta ŋana kapu ŋgua tukuŋa ututu. ¹⁰ Ambo tamâta tonje uru ipono muli pa ŋgua tukuŋa rârâni, andeta ipu ŋgua tukuŋa taitu nâ utu, ande ŋinde itogo ilaŋa ipole ŋgua tukuŋa rârâni. ¹¹ Kinda tasama tu Maro Kindeni itula tukuŋa tonje pwataki mine tu, “Noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonje kaiwa ndimo”. Aku ina kala itula tukuŋa tonje pwataki mine tu, “Noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo”. Mine kala, ambo noko kupono muli pa ŋgua tukuŋa ŋana pakâeŋa kâ, andeta kupu tamâta tonje pâta imâte, ande noko kupâŋga tamâta ŋana kulaŋa kupole ŋgua tukuŋa kâ.

¹² Miki kalomi ŋgere sondo ŋana ŋine kâ; Yesu Kirisi ne ŋgua tukuŋa ŋana tini-mwasa kâ imbware kiesaka ne kaika ku iveta kinda tamo soo nâ, aku Maro Kindeni ma ilea pa tukuŋa ndainani nâ lâ zo ŋinde kinda ma tamandi lâ i ne ŋgua nia. Mine nde ara ŋana miki ma kaporo wa kaveta ikura tukuŋa ŋinde kilala mine. ¹³ Ŋana tu lâ zo ŋana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, tamâta ea muŋga ŋandai kalo sukâŋa ŋananzi i tini pinde, ande Maro Kindeni ma kalo sukâŋa ŋana tamâta ŋinde, ande tia. Mâsi ŋana kalo-sukâŋa kâ nde ŋalae ndo, ipole pareŋa-nia ne mâsi.

Nenda vetâŋa itula nenda kalo-tawana kilala pwataki

¹⁴ Ningu-nambwe wukale, ambo tamâta tonje iporo tu, “Naŋa kalonju tawana Yesu Kirisi”, andeta i ŋandai iveta vetâŋa ara pinde ŋga, ande tamâta ŋinde ne kalo-tawana nde kelekele kaa nâ. Tiambo kalo-tawana kie mine ikura ŋana iyaute tamâta ŋinde piti lâ kondoma ilo ku via mao ilua i, tiya? Tia ndo! ¹⁵ Ambo kalo-tawana tamâta tonje i ne lalava ara tonje tia, aku i kâ kaniŋa kala keno tia, ¹⁶ ambo tamâta tonje lâ miki ŋginimi ipai tu, “Maro imo kuno! Noko kulâ, aku kupita lalava ara lâ tini wa kuka kaniŋa ŋana ma kapwa pupuro kâ”; ambo tamâta ŋinde ma iporo ŋgua kaŋa mine, andeta i tamwata tini pwâka ŋana isuka sugorai tamâta ŋinde ŋana lalava wa kâpwa wa, ande i ne ŋgua ma isuka tamâta ŋinde mâsi mana, a? Tia ndo! ¹⁷ Aku nenda kalo-tawana kilala kala ikeno mine nâ. Ambo tamâta tonje ne kalo-tawana ŋandai igagati i ŋana iveta vetâŋa ara pinde kâ, ande ŋinde itogo i ne kalo-tawana nde imâte lâ.

¹⁸ Tamâta pinde uru siporo pa nawalanzi tu, “Noko kalo tawana Maro Kindeni, aŋga naŋa uru aveta vetâŋa ara pinde”. Taitu naŋa ilonju tu atu ŋgua lâ kawanzi mine tu, “Ambo noko kalo tawana Maro Kindeni, andeta noko ŋandai uru kuveta vetâŋa ara

pinde, ande naŋa ma akura tu asama noko ne kalo-tawana ŋinde kilala pwataki mâsi mana, a? Ambo taitu naŋa warakâŋgu ma aveta vetâŋa ara pinde, aku ŋine ma itula pwataki pa noko tu nanenju kalo tawana nde mao nâ. ¹⁹ Noko uru kutula ne kalo-tawana pwataki mine tu, ‘Maro Kindeni simbo nâ nde Maro mao’, aku ŋgua ŋinde nde ara ndo. Andeta kulonjo ŋga; kinzi koroani saka kala uru kalonzi tawana mine nâ, aku ŋine iveta kinzi siruru pâta kanaŋo!

²⁰ Noko kulu kâmba tia ndo! Ambo noko ne kalo-tawana ŋandai igagatino ŋana kuveta vetâŋa ara pinde kâ, ande noko ne kalo-tawana nde kelekele kaa nâ.” Kala ŋine naŋa ma atula ŋgua ŋine ne duvi pwataki. ²¹ Muŋga, kinda timbunda Abraham io i natu Isaka kâki mira kulu ŋana ipu pâta imâte ku ilua Maro Kindeni itogo patarawâŋa mine. Lâ zo ŋinde, Maro Kindeni ilo ara ndo ŋana Abraham ne kalo-tawana kâ, aku imora Abraham tu i tamâta ŋana ilo mbâra-mbâra kâ. ²² Miki kalomi ŋgere sondo ŋga. Abraham ne kalo-tawana nde ilâ taitu kuku i ne vetâŋa, aku i ne vetâŋa nde iveta ne kalo-tawana ipâŋga mao. ²³ Mine kala Maro Kindeni kawa ŋgua ipâŋga kanaŋo. I ne ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Abraham io ne kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, aku ŋana duvi ŋinde kâ ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.”

Aku muli ŋga Maro Kindeni iporo ŋgua ŋana Abraham mine tu, “Abraham nde imo naŋa ningu-nambwe.” ²⁴ Kala ŋine ŋga miki kasama tu kalo-tawana laŋeŋa ikura ŋana iveta tamâta tonje ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Kalo-tawana mao uru ipulia vetâŋa ara pinde, aku kalo-tawana kie mine nâ ikura ŋana iveta tamâta ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.

²⁵ Muŋga, nzâla taine tonje imo, i ŋa mine Rahap. Kinda timbunda Yosua ionzi zugu tamâta uru soka paveaŋa nâ silâ pa Rahap ne lawea, ŋana sisama kazâŋa tamâta ŋinde nenzi kaika, aku Rahap iveta kie ara panzi. Iveanzi lâ ne luma ilo lee, ŋineŋga ionzi soka ara lâ nzâla tonge sinjenje ŋana kazâŋa kâ ku sitaulo kilo. Maro Kindeni imora Rahap ne vetâŋa ara ŋinde, ande kala iveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ i nao. ²⁶ Kinda tasama tu ambo koroani ipile tamâta tonje karae, ande tamâta ŋinde nde imâte lâ. Aku mine nâ, ambo tamâta tonje ne kalo-tawana ŋandai igagati i ŋana iveta vetâŋa ara pinde, ande ŋinde itogo i ne kalo-tawana nde imâte lâ.

3

Kinda ma tapakatona sondo ŋana

kawânda ngua kâ

¹ Ningü-nambwe wukale, ambo tamâta rârâ lâ miki nginimi situ sikai wurâta ñana sipanananzi tamâta ñana Maro Kindeni kawa ngua kâ, ande ñinde ara koña tia. Nanengu ngua ñinde nde duvi mine; lâ zo ñana kinda tamâta rârâni ma tamandi lâ Maro Kindeni ne ngua nia, ande i ma io mata ilea kaika pa maka pananâña tamâta nema vetâña. ² Kinda rârâni taitu-taitu uru taveta vetâña potomule pinde. Andeta miki kalonjo ñga; ambo kalo-tawana tamâta tonje ma iporo ngua ara nâ, ande tamâta mine ma imo tamâta sono ndo, aku ma ikura ñana ipakatona tamwata tini ndoni sono.

³ Kinda uru tao “aini” mbuku pinde lâ hosi kawanzi ilo, ñana iveta kinzi silâ ikura ilonda papa mine. Ambo takatona kinzi hosi kawanzi mine, ande kinda takura tu takai poe pa tininzi ndoni. ⁴ Aku miki kalomi ñgere ñana wânga ñalajala nenzi vetâña kâ tava. Wânga nde kekeleke ñalae tina, aku lawea uru iyoka more-more ñalae ku izuzuña wânga ikâwa tâi kulu ilâ. Anja wânga ne poe nde kekeleke kiri-mwata nâ. Andeta kalomi ñgere ñana ñine kâ; ambo wânga warika itambulilia poe kiri-mwata ñinde, ande wânga ma nao sori lâ, ku ma ilâ papa nia ndia wânga warika itu ilâ papa. ⁵ Aku mine nâ, kinda kawânda nde karaenda ne pinde-pinde kiri-mwata nâ. Taitu i uru ipasuka tamwata tini kâki ndo. Aku kalomi ñgere ñana yââ tona. Yââ tini-mwata nâ ikura tu igagati yââ ñalae tina ku ikananzi kâi rârâni lâ dugu ilo. ⁶ Aku kinda kawânda kala itogo yââ mwasina. I nde karaenda ne pinde-pinde taitu nâ, ambo taitu i uru ipulia vetâña sakamao kie-kie rârâ. I uru iveta karaenda ndoni ipânga muso, aku iveta nenda vetâña ndoni ipânga soki-soki, itogo yââ ikana kekeleke ndoni mine. Aku yââ ñinde nde iyoka pa yââ ñalae ne mbââ ilo kala imâ kawânda ilo.

⁷ Kinda tamâta takura ñana takai poe panzi simbi ñgoi kie-kie, kinzi sii wa mwâta wa kekeleke rârâni uru simo tâi ilo wa. Mao nâ, kinda taveta kinzi simbi ñgoi rârâni simo kalonda marumbu lâ. ⁸ Taitu tamâta tonje ikura ñana ikai poe sono pa tamwata kawa, ande tia ndo. Ikura zo rârâni, kinda kawânda pakâe ku taporo ngua sakamao. Kinda kawânda nde itogo mwâta saka mwasina, aku ñinde itogo kawânda ikura ñana ipu tamâta pâta imâte.

⁹ Kinda kawânda taporo ngua pinde ñana tapanea nenda Maro ñalae kâ, ina kinda Tamânda. Andeta taporo ngua sakamao pinde ñana tayaulanzi tamâta kâ tona, kinzi ñinde Maro Kindeni munja io tamwata kilala lâ tininzi. ¹⁰ Kinda kawânda nde kekeleke taitu nâ, andeta ngua kaña rua uru ipânga lâ kawânda ilo. Paneâña ne ngua

uru ipagema kuku ngua sakamao. Ningü-nambwe wukale, vetâña mine nde ara tia ndo. ¹¹ Lââ ara ne keve tonje ikura tu ipulia tâi tava, ande tia. ¹² Ningü-nambwe wukale, kâi mbimu ikura ñana ipulia nâto kanaño, ande tia, anja kâi wâwâe ikura ñana ipulia mbimu kanaño, ande tia. Aku mine nâ, tâi ikura ñana ipulia lââ ara kâ, ande tia. Mine nde mana mana ñga kinda kawânda uru iporo ngua kaña rua, a?

Ambo tamâta tonje ne ilo-kalo nde sono, ande i ma iveta vetâña ara

¹³ Ambo tamâta tonje imo miki nginimi tava ilo-kalo sono, ande i ne vetâña rârâni ma itula ne ilo-kalo ñinde pwataki. I ma ipatawa tamwata tini ku ma ipono muli pa vetâña ara, itogo i ne ilo-kalo sono kilala mine. ¹⁴ Anja tamâta ea uru ipadâda ñananzi tamâta pinde, aku imo iroto nzâla ñana ipasuka tamwata tini kâ, ande tamâta mine ma indeka ku iporo tu, “Nanengu ilo-kalo nde ara nâ”, mine ndimo. Ngua kaña mine nde ngua lanjeña nâ. ¹⁵ Ilo-kalo kie mine ñandai iyoka pa samba indue imâ ñga. Ñinde nde tâno nâ ne ilo-kalo, aku simo ñinde nde ilo-kalo potomule lâ Maro Kindeni nao. Sadana nde imo ilo-kalo kie mine warika. ¹⁶ Miki kalonjo ñga; tamâta ea kinzi uru sipadâda ñananzi tamâta pinde, aku simo siroto nzâla ñana sipasuka warakanzi tininzi kâ, ande tamâta ñinde silanja sipole ngua tukuña, aku uru siveta vetâña potomule kie-kie rârâni tona.

¹⁷ Anja ilo-kalo ara iyoka pa samba indue imâ, aku ilo-kalo ñinde nde kie tonje. Tamâta ea kinzi sikai ilo-kalo ñinde, kinzi ñinde ma siveta vetâña sono lâ Maro Kindeni nao. Kinzi ma simo ilonzi kalonzi taitu kunzi tininzi pinde, ku ma naonzi mwasa nâ panzi. Kinzi ma sipatawa warakanzi tininzi, ku ma kalonzi sukâña ndo ñananzi tininzi pinde. Kinzi ma siveta vetâña ara kie-kie, ku ma siveta vetâña kie taituni panzi mbaliña warakanzi wa kinzi sugorai tamwatanzi wa. Kinzi nenzi vetâña ma irerege kuku kawanzi ngua. ¹⁸ Ambo wisi-pisi ne mâsi ma imo ngininda, ande ñinde itogo kinda tapau kaniña vâsa lâ tâno ilo. Aku muli, ñinenja vetâña arara kie-kie ma ipânga lâ ngininda, itogo kâpwa ara ipânga tâno ilo mine.

4*Tamâta ea ipono muli pa tâno ne vetâña, ande i mo Maro Kindeni ne kazâña tamâta*

¹ Pambitâña tava pawanja rârâ uru ipânga lâ miki nginimi. Aku ñinde nde duvi mana, a? Ñinde miki kasama lâ. Miki uru ilomi kâki ñana kagona mbaliña kie-kie, aku ñinde iveta paranja ipânga lâ ilomi kalomi.

² Miki ilomi njalae koŋa tu kagona mbaliŋa kie-kie, andeta miki njandai kakai nja. Mine kala miki uru kapunzi tamâta pâta simâte. Miki ilomi yosi pa mbaliŋa, taitu miki kakai, ande tia. Mine kala miki uru kapawa sakamao ndo wa kaveta paraŋa wa. Miki njandai kano pa Maro Kindeni tu ma mbaliŋa ilami nja, aku njana duvi njinde kâ, ande miki kakai mbaliŋa njinde tia. ³ Aku lâ zo njana miki kakai noŋa pa Maro Kindeni tu i ma mbaliŋa ilami, ande miki kakai tia, njana tu nemi ilo-kalo nde soki-soki. Miki ilomi tu kakai mbaliŋa njana kandeka ku katambira kaa nâ, aku kalomi kapa njana Maro Kindeni kâ.

⁴ Miki nde katogo taine tonje ipile kaiwa tamâne ku ilâ itambira tini potomule! Miki kalonjo nja; ambo tamâta tonje ilo pa tâno njine ne vetâŋa wa kekelele wa, ande ikai kazâŋa pa Maro Kindeni. Tiambo miki kazizâla njana njinde kâ, a? Tamâta ea ilo tu iveta mete kuku tâno njine ne vetâŋa, ande i imo Maro Kindeni ne kazâŋa tamâta. ⁵ Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini, aku njua njinde itula pwataki tu i io Koroani Sapâŋa imâ ilonda lâ, aku Maro Kindeni ilo njalae tu kinda ma tao ilonda ndo ilâ papa i simbo nâ. Tiambo miki katu njua njine nde njua kaa nâ, a? ⁶ Taitu Maro Kindeni ne wisi-wisi nde imâ njalae ndo pa kinda. Mine kala i kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi nâ tininzi, ande Maro Kindeni ikai kazâŋa panzi; anja i ne wisi-wisi ikeno panzi tamâta ea uru sipatawa warakanzi tininzi.”

⁷ Mine nde ara njana miki ma kapatawa warakami tinimi lâ Maro Kindeni nao, aku kapaveta kuku i kawa njua. Ambo miki ma kakai kazâŋa pa Sadana, ande i ma ipilemi ku ikâwa ilâ. ⁸ Ambo miki ma kalâ kamo Maro Kindeni tini laiti, ande i kala ma imâ imo ku miki mine nâ. Miki kiesaka tamwatami, ara njana miki ma kapaveta kuku vetâŋa ara nâ, itogo tamâta ipua mbau njana ipâŋga tini mbâra-mbâra kâ. Aku miki tamâta ea kamo tava ilomi kalomi rua-rua nâ, ande ara njana miki ma kasoki ilo-kalo sakamao ikeno ilomi njinde piti, njana ilomi ma ipâŋga mbâra-mbâra kâ. ⁹ Ara njana miki ma kalomi ngere njana nemi vetâŋa soki kâ, aku kalomi sukâŋa wa ilomi malia wa kata njalae wa. Miki tamâta ea uru kandeka njana nemi vetâŋa soki kâ, ande ara njana miki ma kapalele ku kamo tava ilomi malia ndo. ¹⁰ Ambo miki ma kapatawa warakami tinimi lâ Maro Njalae nao, ande i ma isuka miki kâki.

Kinda ma tasowe njua sakamao ilâ panzi kalo-tawana tamâta ndimo

¹¹ Niŋgu-nambwe wukale, miki ma kaporo njua sakamao ilâ panzi ninda-nambwe

kalo-tawana tamâta ndimo. Tamâta ea isowe njua sakamao ilâ pa ninambwe kalo-tawana tamâta wa italea i wa, ande njinde itogo tamâta njinde italea ku iporo njua sakamao pa Maro Kindeni ne tukuŋa tona. Aku lâ zo ndia noko kutalea tukuŋa njinde, ande noko kupu muli papa marumbu lâ, aku kupamorai tu noko nde njalae kala kupole tukuŋa. ¹² Taitu Maro Kindeni simbo nâ ipulia njua tukuŋa, aku i simbo nâ ma ipare nia panzi tamâta. I simbo nâ ikura njana iyautenzi tamâta ku via mao ilanzi, aku i simbo nâ ikura njana izavarunzi kâ. Mine kala noko nde ea kala kutu kutalea njua ilâ panzi noko tini pinde, a?

Kinda ma tapasuka warakânda tininda ndimo

¹³ Miki tamâta pinde uru kaporo njua mine; “Tiambo njainani tâku mbwale tâku, ande naŋa ma ayoka alâ pa lawea tonje, aku ma akai wurâta njana mbaliŋa kâ ikura mbwera taitu.” Ayo, noko tamâta ea uru kuporo njua kaja mine, ande kulonjo nja; ¹⁴ Noko njandai kusama njana vetâŋa ndia ma ipâŋga lâ mbwale kâ. Noko ne via nde itogo mundo ipâŋga ku imo zo tini nâ, njineŋga walele nâ marumbu ndo, aku nao tia lâ. ¹⁵ Mine nde ara njana noko ma kuporo njua kaja mine; “Ambo Maro Njalae ma isâu pa naŋa, ande naŋa ma amo viâŋgu, ku ma aveta wurâta njinde ilonju tu aveta.” ¹⁶ Andeta miki uru kapasuka warakami tinimi. Miki kapandekâna warakami, andeta kalomi kapa ndo njana Maro Kindeni kâ. Aku vetâŋa rârâni kie mine nde vetâŋa sakamao ndo. ¹⁷ Miki rârâni taitu-taitu kalomi ngere sono nja; ambo Maro Kindeni itula vetâŋa ara tonje pa noko tu kuveta, andeta noko njandai kuveta vetâŋa njinde nja, ande njinde nde kiesaka.

5

Njua kaika ilâ panzi mbaliŋa warakanzi

¹ Kala njine naŋa atu aporo njua pinde pa miki mbaliŋa warakami. Malia njalajala kie-kie nde nao laiti njana ipâŋga pami kâ. Mine nde ara njana miki ma kakai kalo-kalo ku kata njalae.

² Miki nemi mbaliŋa wa kekelele rârâni nde nao tia lâ, aku nzirika sika nemi lalava arara rârâni marumbu lâ. ³ Miki nemi “gol” wa “silva” wa, ande take kana lâ. Aku lâ zo njana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande take kana njinde ma itula nemi kiesaka ipâŋga nia yo, aku ma ikana miki karaemi itogo yââ mine. Zo imâ ipâŋga laiti lâ njana tâno njine ne zo ma marumbu kâ, taitu miki kamo kagona mbaliŋa nâ. ⁴ Miki kalomi ngere sono nja; muŋga, tamâta pinde sikai wurâta pami lâ nemi tâno ilo, andeta miki kakai lanjeŋa

panzi ku katoto nenzi mbumbu pinde. Aku mbumbu ndainani nâ nde isarâwa pa Maro Kindeni tu ma ipare nia pami njana nemi vetâja sakamao njinde kâ. Aku nemi wurâta tamâta njinde nenzi sarawâja kala ipânja pa Maro Njalae, i Walo Tamwata, aku ilonjo lâ. ⁵ Ikura zo rârani miki kamo tâno kulu, ande miki uru kakai mbaliña arara kie-kie, kala kamo kandeka nâ. Miki uru kaka kâpwa njalae, kala katumbu njalanala lâ. Mine nde miki katogo ngoa itumbu njalae, njineŋga tamâta sipu pâta imâte. ⁶ Miki uru kaonzi tamâta arara lâ njgua nia, njineŋga kapunzi pâta simâte. Andeta kinzi njandai miki nemi kazâja tamâta njga.

Ara njana kinda ma tatu ilonda keno mwasa njana takale malia kâ

⁷ Mine nde ninju-nambwe wukale, ara njana miki ma katu ilomi keno mwasa njana kakale malia kâ, aku kao tinimi pa Maro Njalae ne zo njana itaulo imâ kilo kâ. Kalomi ngere njana njine kâ: kinda uru tao tininda njana kâpwa ara tu ipânja lâ tâno ilo, aku tatu ilonda keno mwasa ku tao tininda pa karâzi tu ma isuka tâno. ⁸ Aku ara njana miki kala ma katu ilomi keno mwasa mine nâ njana kakale malia kâ. Aku kamandi kaika nâ, njana tu Maro Njalae ne zo njana itaulo imâ kilo kâ ande imâ ipânja laiti lâ. ⁹ Ninju-nambwe wukale, miki ma wisimi nâna panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta ku kaporo njgua nao-muli panzi, mine ndimo. Tia ma Maro Kindeni io miki lâ i ne njgua nia njana ipare nia pami. Miki kaloŋjo njga; tini nâ njga Njua-Samâja Tamwata njinde ma imâ ipânja.

¹⁰ Ninju-nambwe wukale, ara njana miki ma kalomi ngere njananzi njgua-tulâja tamâta munğâja, kinzi njinde munğa situla Maro Njalae kawaa njgua. Lâ zo njinde, nenzi kazâja tamâta uru siveta kenzi sakamao ndo panzi, andeta kinzi situ ilonzi keno mwasa aku sikale malia njinde. Ara njana miki kala ma kaveta ikura nenzi vetâja mine. ¹¹ Kinda uru taporo njgua mine; “Tamâta ea kinzi situ ilonzi keno mwasa njana sikale malia kâ, ande kinzi njinde sikura njana sindeka kâ”. Aku miki kaloŋjo Jop parina lâ tu i itu ilo keno mwasa ku ikale malia kie-kie ipânja papa i njinde. Aku miki kasama tu muli, ande Maro Njalae iveta kie ara ndo pa Jop. Mao nâ, Maro Njalae kalo sukâña ndo pa kinda, aku i nao mwasa nâ pa kinda.

Kinda ma tasarâwa pa sâ tonje njana isuka kinda nenda njgua pâja, mine ndimo

¹² Ninju-nambwe wukale, nanenju njgua njine nde njalae tina; miki ma kasarâwa pa samba wa tâno wa kelekele tonje njana isuka nemi njgua pâja, mine ndimo. Ambo miki kapambwâre njana kaveta vetâja tonje, ande ara, kaveta ikura warakami kawami

mine. Ambo miki ma kaporo tu, “Nanja ma aveta vetâja njinde tia”, ande ara, kaveta ikura warakami kawami mine. Ambo miki ma kasarâwa pa sâ tonje tu isuka nemi njgua, ande Maro Kindeni ma iomi lâ i ne njgua nia.

Maro Kindeni uru ipaloŋjo pa tamâta ara nenzi noja

¹³ Ambo malia ipânja pa tamâta tonje lâ miki nginimi, ande ara njana tamâta njinde ma ikai noja pa Maro Kindeni njana isuka i kâ. Ambo tamâta tonje ilo ndeka, ande ara njana i ma iwâŋgi wâŋgiña paneña kâ pa Maro Kindeni. ¹⁴ Ambo tamâta tonje lâ miki nginimi ikai pukonja, ande ara njana i ma ipasupwa ilâ panzi kalo-tawana tamâta njgu nenzi katonâja tu ma simâ kuku. Njineŋga kinzi ma sino pa Maro Njalae, ku ma sikai i ndamwa ku siyoli samimi lâ pukonja tamâta njinde tini. ¹⁵ Ambo nenzi kalo-tawana ikeno mao pa Maro Kindeni, kala sikai noja mine papa i, ande Maro Njalae ma izavaru pukonja njinde piti lâ tamâta njinde tini, aku ma tini ara kilo. Ambo tamâta njinde munğa iveta kiesaka, ande Maro Njalae ma izavaru kiesaka njinde piti lâ i tini tona. ¹⁶ Mine nde ara njana miki kalo-tawana tamâta taitu-taitu ma kapatula nemi kiesaka pa nawalami, aku kano pa Maro Kindeni tu ma isukami. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma ivetami tinimi ara kilo. Ambo tamâta tonje imo tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, aku ikai noja papa, ande Maro Kindeni ma ipaloŋjo pa tamâta njinde ne noja. Kinzi tamâta mine nenzi noja ma sikai kanaŋjo.

¹⁷ Njua-tulâja tamâta munğâja Iliia, ande i tamâta nâ, itogo kinda mine. Andeta i ino kaika pa Maro Kindeni tu ma isae nzâla pa karâzi njana indue imâ tia kâ. Njineŋga karâzi imbe indue tâno kulu tia ndo lee, ikura mbwera njato anja nzimona lima kanaŋjo taitu lâ. ¹⁸ Aku muli, njineŋga ikai noja kilo, aku karâzi imbe indue, kala kâpwa ipânja tâno ilo kilo.

Ambo tamâta tonje iveta kiesaka, ande ara njana kinda ma takai i taulo pa nzâla ara kilo

¹⁹ Ninju-nambwe wukale, ambo tamâta tonje lâ miki nginimi ipu muli pa Maro Kindeni ne njgua mao ku ilâ iveta kiesaka, njineŋga i ninambwe tonje ikai i taulo imâ pa nzâla ara kilo, ande ninambwe njinde iveta kie ara ndo papa i. ²⁰ Miki kalomi ngere sondo njana njine kâ; ambo tamâta tonje itu ipono muli pa kiesaka, andeta ninambwe tonje isuka i njana ipile nzâla sakamao njinde, kala itaulo imâ pa Maro Kindeni kilo, ande njinde itogo i ninambwe njinde ikai tamâta njinde piti lâ nzâla njinde ilâ pa matera kâ. Aku Maro Kindeni ma izavaru i ne kiesaka piti lâ i tini tona.

1 PETERO

Pepa Petero ingere munja panzi kalo-tawana tamâta

Petero nde tonje lâ kinzi pâri-tamâta saŋao kanaanonzi rua. Yesu munja wurâta ilua i ŋana ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta (Luka 22:31-32), kala Petero uru iveta mine nâ panzi Juda tamâta ŋinde kalonzi tawana Yesu (Galesia2:9). Petero imo Rom lawea, aku ingere ŋgua ŋine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo pwapwataki lâ Esia tâno (1:1). Lâ zo ŋinde kinzi sikai nâna ŋalae ŋana nenzi kalo-tawana kâ, kala Petero itu kinzi ma simandi kaika, ŋana tu Yesu Kirisi ilo ndo keno panzi ku ma iveta kie ara panzi. Lâ Yesu ne zo ŋana itaulo imâ kilo kâ, ande kinda kalo-tawana tamâta râŋani ma tamo ara nâ.

¹ Naŋa Petero, naŋa nde Yesu Kirisi ne pâri-tamâta. Naŋa angere ŋgua lâ pepa ŋine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne tamâta kamo kakura nia nia katogo lombo mine, lâ Pontus tâno wa Galesia tâno wa Kapadosia tâno wa Esia tâno wa Bitinia tâno wa. ² Nia ndoyo kinda Tamânda Maro Kindeni isama tu i ma muli ipateami tu kapânga i tamwata ne tamâta. Koroani Sapânga ivilami lâ, aku iveta miki kapânga ngu sapânga. Mine kala Maro Kindeni ilo tu miki ma kaponi muli pa Yesu Kirisi nâ, aku i ilo tu Yesu Kirisi see ma izavaru nemi kiesaka piti lâ tinimi ku ivetami kapânga ilomi mbâra-mbâra ndo lâ i nao.

Maro Kindeni ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ ŋalae tina pami.

Kinda ma takai via ara ndo lâ samba lawea

³ Kinda nenda Maro Yesu Kirisi tama Maro Kindeni, i ne kalo sukânga ikeno ŋalae pa kinda. Mine kala ipaŋo Yesu Kirisi lâ mateŋa nianzi imo via kilo, kala via wasaseki ilua kinda lâ. Mine kala kinda tamo tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta vetânga arara pa kinda, ikura i munja iporo tu ma iveta mine. ⁴ I uru ikatona vetânga arara ŋinde indamwa miki lâ samba ilo. Vetânga arara ŋinde nde ŋana ipayaula kâ, ande tia. Ŋinde nde zuzuli ndo, aku ma marumbu tia ndo. ⁵ Miki nemi kalo-tawana ikeno pa Yesu Kirisi. Mine kala Maro Kindeni tamwata ne walo kaika ŋinde ikeka ŋanami. I ne pateânga ikeno mine: lâ zo muli ŋana tâno ne zo marumbu kâ, ande i ma iyautemi piti lâ kazânga ilo ku iveta miki kamo ara ndo. ⁶ Miki uru kalomi ŋgere ŋana ŋinde kâ, aku ŋinde iveta miki kandeka ŋalae. Taitu lâ zo ŋine, ikura zo mbwana-mbwana nâ, ande malia kie-kie ipânga pami

ku iveta ilomi malia. ⁷ Maro Kindeni ipatea tu malia ŋinde ma ikai samânga pami ŋana nemi kalo-tawana kâ. Kinda tasama tu mira “gol” nde kelekele ara, andeta kinzi sikai samânga papa mira ŋinde ku simomo lâ yââ ilo, ŋana yââ ma ikana muso ndia piti lâ mira ilo, aku iveta mira ipânga zuzuli ndo. Anja miki nemi kalo-tawana nde kelekele ara ndo, ipole mira “gol” ŋinde, ŋana tu mira “gol” nde kelekele ŋana nao tia kâ. Mine nde miki kalonjo ŋga; ambo vetânga kie-kie mine ma ipânga ŋana ikai samânga pami, ande ŋinde nde ŋana iveta nemi kalo-tawana ipânga kelekele ara ndo. Ambo miki nemi kalo-tawana ma ikeno kaika, ŋinenja lâ zo ŋana Yesu Kirisi ma ipânga nia yo, ande i ma indekanami ku iporo ŋgua ara ndo ŋanami. ⁸ Miki ŋandai kamora Yesu Kirisi nao ŋga, andeta ilomi ndo keno papa i nâ. Aku lâ zo ŋine kala mine nâ, ande miki kakura tu kamora i nao nde tia, andeta kalomi tawana i ku kamo kandeka nâ. Ndekânga ŋinde nde ŋalae tina, ipole tâno ŋine ne ndekânga râŋani. Aku ŋgua tonje ikeno ŋana itula ndekânga ŋinde kilala pwataki kâ, ande tia ndo. ⁹ Ndekânga ŋinde ne duvi nde mine; miki nemi kalo-tawana ikeno pa Yesu Kirisi, aku ŋana ŋinde kâ Maro Kindeni ikaimi piti lâ kondoma ilo.

¹⁰ Munja, kinzi ŋgua-tulânga tamâta situla ŋgua pwataki ŋana via mao ŋinde Maro Kindeni ipatea pami lâ. Via ŋinde itula Maro Kindeni ne wisi-wisi ipânga nia yo. Kinzi ŋgua-tulânga tamâta ŋinde siroto kaika ŋana sisânda Maro Kindeni kawa ŋgua ŋinde duvi kâ. ¹¹ Kirisi ne Koroani ipaipa kinzi ŋgua-tulânga tamâta ŋinde, aku itula ŋgua pwataki lâ kawanzi ŋana Maro Kindeni ne Pateânga Tamâta. Iporo tu Pateânga Tamâta ŋinde ma ikai nâna munja lâ, ŋinenja ma ikai ŋoa ŋalae. Aku kinzi ŋgua-tulânga tamâta ŋinde siroto ŋalae ŋana sisama vetânga ŋinde ne zo wa mâsi ŋana ipânga kâ. ¹² Maro Kindeni itula duvi pwataki panzi lâ. Itula panzi tu vetânga uru siporo ŋana ŋinde, ande ma ipânga lâ kinzi warakanzi nenzi zo, ande tia. Kinzi nenzi ŋgua ŋinde nde ŋana via ŋinde Maro Kindeni ipatea tu ma ilua miki. Kala ŋine Maro Kindeni isupwa ne Koroani Sapânga iyoka pa samba indue imâ, aku i walo ilanzi tamâta pinde ŋana situla pâri ara ndainani nâ pwataki pami. Kinzi anjelo situ sisama vetânga ŋinde duvi, andeta kinzi kala sikura tia mine nâ.

Maro Kindeni ilo tu kinda ma tininda piti ndo ŋana kiesaka kâ

¹³ Mine kala ikura zo zo, ambo miki ma kapaveta nemi ilo-kalo sondo nâ, ku kapakatona warakami sondo ŋana nemi vetânga wa saŋonânga wa, ande ŋinde ma ara ndo. Aku ara ŋana miki ma kalomi tawana tu Maro Kindeni ma iveta vetânga

arara njinde pami, lâ zo njana Yesu Kirisi ma imâ ipângâ nia yo kâ. ¹⁴ Aku ara njana miki ma kapaveta kuku Maro Kindeni kawa njua rârâni, itogo kinzi lâlu kiri-kiri arara uru siveta mine. Nia ndoyo, miki njandai kasama Maro Kindeni kilala sonde nga, kala miki kaponu muli pa ilo-kalo wa vetânga sakamao nâ. Anja lâ zo njine, ande miki ma kapaveta kuku vetânga mine kilo ndimo. ¹⁵ Maro Kindeni munğani isarawami tu ma kalomi tawana Yesu Kirisi. Maro Kindeni imo sapânga; mine nde ara njana miki warakami taitu-taitu kala ma kamo sapânga mine nâ. ¹⁶ Njana tu Maro Kindeni ne tukuņa ikeno lâ pepa tini mine tu, “Nanja amo sapânga; mine nde miki kala ma kamo sapânga mine nâ”.

Maro Kindeni io kulu njalae tina njana iko kindâ piti lâ vetânga kaa kaa ilo

¹⁷ Lâ zo njana miki kakai nonja pa Maro Kindeni kâ, ande miki uru kapatu i njâ tu “Maka Tamama”. Aku kindâ Tamânda njinde uru ilea pa kindâ rârâni taitu-taitu nenda vetânga munğa lâ, njinejga ipa njua njana parenja-nia kâ pa kindâ. Aku iveta vetânga njine sonde ndo. Mine kala miki ma kamege ndo njana Maro Kindeni kâ, ikura zo rârâni miki kamo lombo nâ lâ tâno njine kulu. ¹⁸ Njana tu munğani miki kaponu muli pa vetânga kaa kaa miki timbumi uru siveta ku situla pami njinde. Andeta Maro Kindeni iko miki piti lâ vetânga kaa kaa njinde ilo marumbu lâ. Aku miki kasama tu i njandai io tâno ne kekeleke pinde, itogo mira “silva” wa “gol” wa, njana iko miki piti kâ. Kekeleke rârâni njinde nde njana naonzi tia kâ. ¹⁹ Andeta i ipalinj Yesu Kirisi see njana iko miki piti lâ vetânga njinde ilo. Kirisi see njinde nde itogo kekeleke kulu njalae tina. Kirisi nde itogo lama ara ndo, i tini nzimba wa mbwatakâe wa tia ndo. ²⁰ Nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia tâno njine ipângâ tia yo yo, ande i ne pateanga njana Kirisi kâ nde ikeno mine nâ. Kala njine, ande zo imâ ipângâ laiti njana tâno ne zo marumbu kâ, aku Maro Kindeni itula Yesu Kirisi ipângâ nia yo njana ivilami kâ. ²¹ Miki kalomi tawana Yesu Kirisi. Mine kala nemi kalotawana ilâ mao pa Maro Kindeni tona, inani munğa ipaņo Kirisi lâ mateņa nianzi, aku isuka i njâ kâki ndo. Mine nde miki kalomi tawana Maro Kindeni, aku uru kao tinimi njana i tu ma iveta vetânga rârâni i munğa ipa njua tu ma iveta njinde.

Kindâ ma tininda mwasa nâ panzi kalotawana tamâta

²² Miki kapaveta kuku Maro Kindeni ne njua mao njinde lâ, aku nemi vetânga njinde izavaru kiesaka ne muso piti lâ tinimi. Mine kala miki uru tinimi mwasa nâ panzi nimirambwe kalo-tawana tamâta. Andeta nanja apaimi tu ara njana miki ma kao ilomi ndo

ilâ mao nâ panzi. ²³ Njana tu kindâ Tamânda Maro Kindeni via wasaseki ilua miki lâ. I njana nao tia kâ, ande tia, aku i kawa njua kala uru imo mine ku imo nâ. I kawa njua njinde via mao ilua miki lâ. ²⁴ Njana tu Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta rârâni uru simo zo luandongo lâ tâno kulu, ande tia. Kinzi ma naonzi tia walele nâ, sitogo unza mine. Aku kinzi njanzi tava parinanzi ma imbe ndue lâ, itogo mâle uru siyauru sindue mine. Tâno njine ne unza uru sipanga njgâla-njgâla,

“aku ne mâle uru siyauru sindue; ²⁵ anja Maro Njalae kawa njua ma ikeno kaika mine ku imo nâ.”

Tamâta pinde munğa situla njua ndainani nâ pa miki kalonjo lâ.

2

Maro Njalae nde itogo mira via kâ

¹ Miki nde kakai via wasaseki marumbu lâ. Mine kala ara njana miki ma kapile vetânga potomule rârâni. Miki ma kapile mâsi njana wisimi nâna kâ, anja mâsi njana kaporo njua lanjeņa kâ, anja mâsi njana kakai lanjeņa kie-kie panzi tamâta kâ, anja mâsi njana ilomi yosi njana tamâta nenzi kekeleke kâ, anja mâsi njana kaporo njua nao-muli kie-kie kâ. ² Miki kasama tu kinzi lâlu puro-puro uru ilonzi ndo tu sinu suu. Aku mine nâ, ara njana miki kala ma ilomi ndo pa kâpwa njinde Maro Kindeni uru ilami. Kâpwa njinde nde ara ndo, aku uru ivila nemi kalotawana njana itumbu lee, ikura lâ zo ndia Maro Kindeni ma ikai miki kataulo kalâ pa i kilo. ³ Miki kapanâna lâ njana Maro Njalae ne vetânga kâ, aku kasama tu i nde vetânga ara warika.

⁴ Maro Njalae nde itogo mira via kâ mwasina, aku ara njana miki ma kalâ kamo i tini laiti. Kinzi tamâta munğa simora i tu kekeleke kaa nâ, aku sitambira lâ. Anja Maro Kindeni nde ilo ndo ikeno papa i kala ipatea i munğani lâ. ⁵ Aku miki warakami kala mine nâ katogonzi mira via kâ. Maro Kindeni nde igona miki lâ taitu ku ivetami kapângâ katogo i tamwata ne luma mine, aku Koroani Sapânga imo luma njinde ilo. Maro Kindeni ipateami tu ma kamo i tamwata ne patarawânga tamâta. Aku Yesu Kirisi ikai nzâla piti pami lâ njana kao nemi paneņa ilâ pa Maro Kindeni, itogo patarawânga ara i ilo papa mine. ⁶ Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Miki kalonjo nga; munğani, nanja apatea mira ara tonje tu ma imunğa panzi mira rârâni njana isuka luma ne nzâmba kaika kâ. Nanja ilonju ndo

ikeno pa mira njinde. Kala njine nanja ao mirani ndaina imo Jerusalem lawea. Ambo tamâta tonje ma kalo tawana i, ande muli tamâta njinde ma 'ikai manjeti njana i ne kalo-tawana njinde kâ, ande tia ndo."

⁷ Miki kalomi tawana Yesu Kirisi, inani mira ndaina. Mine kala miki ilomi ndo ikeno papa i. Anja tamâta pinde kalonzi tawana i tia, aku Maro Kindeni kawa njua ilâ panzi tamâta njinde mine tu,

"Mira njine kinzi tamâta njana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipânja mira ara njana isuka luma njanje kaika kâ."

⁸ Aku Maro Kindeni kawa njua tonje kala ikeno lâ pepa tini mine tu,

"Tamâta rârâ ma sipu kenzi lâ mira njine tini, aku ma patanzi sindue ku sipayaula lâ."

Kinzi tamâta njinde munja tananzi kaika pa Maro Kindeni kawa njua. Mine kala sipu kenzi lâ mira njinde aku patanzi sindue lâ. Munjani Maro Kindeni ipatea tu vetâja mine ma ipânja panzi tamâta njinde.

⁹ Taitu Maro Kindeni ipatea miki tu ma kamo i tamwata ne tamâta. Miki kamo Koipu Njalae Maro Kindeni ne patarawâja tamâta, aku kamo i tamwata ne ngu sapâja. I ipatea lâ tu miki ma katula njua pwataki panzi tamâta ndoni njana vetâja arara rârâni i munja iveta pami njinde. Ina munja is-arawami tu kapile kondoma njinde munja miki kamo ilo, aku kalâ kamo lâ i ne sinâla ara njinde ilo. ¹⁰ Nanayoni, miki njandai kamo Maro Kindeni ne ngu. Andeta kala njine miki kamo i ne ngu. Munja Maro Kindeni ne kalo-sukâja imâ pa miki tia yo, andeta kala njine i ne kalo-sukâja nde imâ pami lâ.

Kinda ma tapakatona sondo njana nenda vetâja kâ

¹¹ Njingu-nambwe wukale, miki kamo tâno njine kulu katogonzi tamâta lombo mine. Mine kala nanja ano pami tu miki ma kapu mulimi pa tamâta nâ nenzi ilo-kalo sakamao. Ilo-kalo njinde uru ikai kazâja pa ilomi kalomi. ¹² Nanja ilonju tu miki ma kapakatonona sondo njana nemi vetâja kâ lâ kinzi tinikoa njininzi. Ambo miki ma kapaveta kuku vetâja ara nâ, ande lâ zo ndia kinzi situ sisowe njua lanjeja lâ tinimi tu miki uru kaveta vetâja sakamao nâ, ande kinzi ma simora nemi vetâja ara. Nijenge muli, lâ zo njinde Maro Kindeni ma itaulo imâ kilo njana ionzi tamâta lâ njua nia, ande kinzi tamâta njinde ma sisuka i nja kâki.

¹³ Miki kalomi tawana Maro Njalae. Mine kala miki ma kapatawa warakami tinimi ku kaponi muli pa kinzi koipu rârâni nenzi njua. Miki nemi koipu njalae lâ tâno njine kulu nde imo tamâta njalae ndo. ¹⁴ Aku

miki ma kaponi muli pa koipu njalae ne dumui kawanzi njua tona, kinzi tamâta njinde simo mbâna-mbâna lâ lawea lawea. Koipu njalae isupwanzi silâ njana sipare nia panzi tamâta ea siveta vetâja sakamao, aku isupwanzi njana siporo njua ara njananzi tamâta ea siveta vetâja ara. ¹⁵ Maro Kindeni ilo tu miki ma kaveta vetâja ara nâ, njana tu miki nemi vetâja ara njinde ma itoto njua soki-soki ndia kinzi tamâta kapa-kapa uru siporo pami njinde. ¹⁶ Yesu Kirisi ipalalana kiesaka ne nimbu piti lâ tinimi lâ, kala miki kamo tinimi soo nâ. Taitu miki ma ilomi tu miki kamo njalanja kala kapolenzi kinzi koipu, mine ndimo. Ara njana miki ma kamo katogonzi Maro Kindeni ne wurâta tamâta mine. ¹⁷ Miki ma kaveta kemi ara nâ panzi tamâta rârâni, aku ma tinimi mwasa ndo panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta. Miki ma kapare tukumi pa Maro Kindeni nâ, aku kamege njananzi koipu njalanja.

Kinda ma takai nâna, itogo Kirisi munja ikai mine

¹⁸ Kala njine nanja aporo njua imâ pa miki tamâta ea uru kaveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta njalanja. Nanja apaimi tu miki ma kamege ndo njananzi nemi tamâta njalanja, aku kaponi muli pa kawanzi njua. Miki ma kaveta mine panzi tamâta njalanja njinde uru siveta vetâja ara pami, aku kaveta mine nâ panzi tamâta njalanja njinde uru nâna silami tona. ¹⁹ Ambo tamâta tonje ilo tu ipono muli pa Maro Kindeni, aku njana duvi njinde kâ kinzi tamâta njalanja nâna silua i koa tia nâ, ambo i ma imandi kaika ku ikai nâna njinde, ande njinde ma ara ndo. ²⁰ Taitu miki kalono nja; ambo tamâta tonje iveta vetâja potomule, aku njana duvi njinde kâ kinzi tamâta njalanja sipu i, ambo i ma imandi kaika ku ikai nâna njinde, ande ea ma ilo ara papa i, a? Tia ndo! Anja tamâta ea iveta vetâja ara, ambo kinzi tamâta njalanja ma nâna silua i njana i ne vetâja njinde kâ, ambo i ma imandi kaika ku ikai nâna njinde, ande Maro Kindeni ma ilo ara nâ papa i.

²¹ Nanayoni, Maro Kindeni ipatea tu miki ma kakai nâna mine njana nemi vetâja ara kâ, njana tu munja Kirisi tamwata kala ikai nâna mine nâ njana ivila miki kâ. Kirisi itula nzâla njinde pami lâ, njana miki kala ma koka i ne vetâja muli.

²² "I iveta kiesaka tonje tia ndo, aku iporo njua lanjeja tonje, ande tia ndo kanojo."

²³ Kinzi siporo njua potomule kie-kie papa i, andeta i njandai itu njana nenzi njua soki-soki njinde kâ. Kinzi nâna silua i, andeta i njandai iporo njua taulo panzi tu i ma muli izavarunzi. Ipaowo tamwata lâ Maro Kindeni mbau ilo, inani uru ilea sondo pa tamâta nenzi vetâja ku ipare nia sondo

panzi. ²⁴ Kirisi itâra lâ kâi popole tini, aku lâ zo njinde ikai nenda kiesaka lâ i tamwata tini. Aku njana i ne vetânja njinde kâ, ande kinda takura tu tapu mulinda pa kiesaka ne vetânja rârâni, ku taponu muli pa vetânja ara ndia Maro Kindeni ilo papa njinde. I ikai nâna njalae tina, aku i ne nâna njinde iveta miki kamo ara nâ. ²⁵ Munja miki rârâni kamo katogonzi lama sisapiri ku simo potomule mine. Taitu kala njine miki kataulo kalâ pa Kirisi marumbu lâ, inani uru ikatonami wa ikeka njanami, itogo lama nenzi katonânja tamâta uru iveta mine.

3

Njua ilâ panzi tamâta njinde sipakâe lâ

¹ Aku miki taine kala ma kalomi njere njana Maro Njalae ku kapono muli sondo nâ pa kaiwami kawanzi njua. Kinzi pinde njandai kalonzi tawana pâri ara njana Yesu Kirisi kâ. Ambo miki ma kapono muli pa nenzi njua, ande kinzi ma simora nemi vetânja ara njinde, ku ma sipalele ilonzi kalonzi tâ. Njineja wurâta tonje ma keno pami njana kaporo njua panzi tu igagati nenzi kalo-tawana kâ, ande ma tia. ² Kinzi ma simora tu miki uru kamege njananzi, aku ma simora tu nemi vetânja rârâni nde ara ndo lâ Maro Kindeni nao. Aku njana duvi njinde kâ, kinzi ma kalonzi tawana Maro Njalae. ³ Miki taine ea ilomi tu kinzi tamâta ma ilonzi ara pami, ande miki ma kaveta wurâta njalae koja njana kasingara tinimi kâ ndimo. Mâsi njana kawutira kulumi wa kasingara tinimi lâ mira "gol" tava lalava ara wa, ande mâsi njinde nde kaa nâ. ⁴ Ara njana miki ma kasingara warakami ilomi kalomi nâ. Mâsi njana kamo mwasa nâ kunzi tamâta rârâni nde itogo singâra ara mwasina, aku singâra mine nde njana marumbu kâ, ande tia. Singâra kie mine nde ara ndo lâ Maro Kindeni nao. ⁵⁻⁶ Kinzi taine munjânja kala siveta vetânja kie taituru njana sisingara ilonzi kalonzi. Kinzi uru sio tininzi pa Maro Kindeni tu ma iveta ikura ne njua pâja mine, aku sipono muli pa kaiwanzi tamâne nenzi njua. Naja aporo njananzi timbunda taine njinde munja simo tava ilonzi kalonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, sitogo Abraham kaiwa taine Sara mine. Sara ipatawa taine tini ku ipono muli pa Abraham ne njua nâ, ande ipatu Abraham nj tu, "Nanengu tamâta njalae". Ambo miki ma kaveta vetânja ara mine, aku karuru tia, ande miki ma kamo katogo Sara natu wukale mine.

⁷ Aku miki tamâne kala mine nâ, miki ma kamo sondo nâ kunzi kaiwami taine. Miki kasama tu kinzi taine nenzi walo nde njalae koja tia. Mine nde miki ma wisimi ara panzi ku kaveta kemi ara nâ panzi. Njana tu

miki kasama njine: Maro Kindeni, ina wisiwisi warika, ma via mao ilua kinzi taine wa miki tamâne wa, njana miki rârâni ma kamo viami mine ku kamo nâ. Ambo miki ma kamo sondo mine kunzi kaiwami taine, ande sâ tonje ma ikura njana ipono miki nemi noja nao, ande tia.

Ikura zo zo kinda ma taveta vetânja ara nâ panzi tininda pinde

⁸ Kala njine naja atu aporo njua tonje kilo, njineja nanenju njua ma marumbu lâ. Naja ilonju tu miki rârâni ma kamo ilomi kalomi taitu, ku ma kalomi sukâja njananzi tamâta rârâni. Miki ma tinimi mwasa ndo panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta, aku kasukanzi njana sikale nenzi malia kâ. Aku miki ma kapatawa warakami tinimi tona. ⁹ Ambo tamâta pinde ma siveta soki pami, ande miki ma katu njana njinde kâ taulo panzi ndimo. Ambo siporo njua soki pami, ande miki ma kaporo njua soki taulo panzi ndimo. Miki ma kakatu nenzi vetânja njinde taulo panzi mine; miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara nâ panzi, ikura i ne pateânja mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande i kala ma iveta kie ara pa miki warakami mine nâ. ¹⁰ Njana tu Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

"Ambo miki ilomi tu ma kamo ara nâ, aku ilomi tu ma kamo viami tava ndekâja nâ ikura zo luandongo, ande nzâla ikeno mine: miki ma kapile mâsi njana kaporo njua sakamao wa njua lajeja wa; ¹¹ miki ma kapu mulimi pa vetânja sakamao, aku kapono muli pa vetânja ara nâ; aku miki ma kakai wurâta kaika njana kamo ilomi kalomi taitu kunzi tamâta rârâni. ¹² Njana tu Maro Njalae ikeka njananzi tamâta ea sipaveta kuku vetâja ara, aku ipalojo pa tamâta mine nenzi noja. Taitu i ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta ea uru siveta vetâja sakamao."

Ambo kinda ma taveta vetânja ara, aku takai nâna njana, ande njinde ma ara

¹³ Ambo miki ilomi tu kapono muli pa vetâja ara nâ, ande ea ma ikura njana nâna ilami, a? ¹⁴ Andeta kalojo njga; ambo miki kaveta vetâja ara, aku miki kakai nâna njana vetâja njinde kâ, ande miki ma kandeka nâ. Miki ma karuru wa ilomi rârâ njana vetâja soki ndia kinzi situ siveta pami njana nemi vetâja ara kâ, mine ndimo. ¹⁵ Ara njana miki ma kao ilomi ndo ilâ pa Kirisi, aku kalomi tawana tu i imo nemi Maro Njalae. Aku ara njana miki ma kapaveta ilomi kalomi sondo ikura zo zo njana katula nemi kalo-tawana njinde ne duvi pwataki pa tamâta ea itu ikasonjami njana. Taitu miki ma katula njua njinde mwasa nâ panzi, aku kaporo

ngua ara nâ. ¹⁶ Ambo miki ma kapakatona warakami sondo njana nemi vetânga rârâni kâ, njineŋga lâ zo ndia kinzi situ miki lagi-nami ku siporo ngua soki njana vetânga ndia nemi kalo-tawana igagatimi njana kaveta kâ, ande kinzi ma mainzi njana nenzi njua njinde kâ. ¹⁷ Ambo Maro Kindeni ne pateânga ikeno tu kinda ma takai nâna njana vetânga ara tonje kinda taveta, ande njinde ma ara. Taitu miki kaloŋo njga; ambo kinda takai nâna njana vetânga potomule tonje kinda taveta, ande njinde ma ivila kinda tia.

Kirisi imâte lâ, njineŋga imandi imo via kilo njana ikai kinda talâ pa Maro Kindeni kâ

¹⁸ Miki kalomi ngere njana Kirisi kâ. I imo tava ilo mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao, ne soki tonje tia. Taitu ikai kinda kiesaka tamwatânda rârâni niânda, aku imâte njana izavaru nenda kiesaka piti kâ. Aku i ne mateŋa njinde ikai kinda talâ pa Maro Kindeni. I imâte mbwani taitu nâ, aku vetânga mine ma ipânga kilo, ande tia ndo. Lâ zo njinde Kirisi imo lâ tâno kulu, ande i imo tamâta, aku kinzi kazânga tamâta sipu i pâta imâte lâ. Andeta Koroani Sapânga ipaŋo i imandi imo via kilo. ¹⁹ Nia ndoyo, Koroani Sapânga isuka Kirisi njana ilâ pa luma sakamao nia tu ma itula njua panzi korananzi pinde. ²⁰ Njinde nde tamâta pinde korananzi, kinzi njinde muŋga siveta tarjakaika lâ timbunda Noa ne zo. Lâ Noa ne zo, ande mâsi sakamao nde ipânga more-more njalae tina, andeta Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta njinde walele tia. I io tini ku imo lee, ikura lâ zo njinde Noa isape ne wânga njalae marumbu lâ. Njineŋga njua motamwata nâ sikâki simo wânga kulu, kala simo ara nâ lee pondi njalae marumbu lâ. Kinzi tamâta njinde kambwanenzi ipânga lâ lima kanaanzi njato. ²¹ Pondi njalae njinde nde itogo lââ-liliŋa mwasina. Kala lâ zo njine, ande lââ-liliŋa nde nzâla njana Maro Kindeni ikai kinda talâ pa i. Maro Kindeni ipaŋo Yesu Kirisi imandi lâ mateŋa nianzi imo via kilo, aku vetânga njinde ikai kinda piti lâ kondoma ilo. Kinda njandai takai lââ-liliŋa njinde njana tapua muso piti lâ tininda njga. Njinde nde njana tatula pwataki tu kinda tamo ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. ²² Kala njine Yesu Kirisi nde imo samba ilo isaŋona pa Maro Kindeni tini pa wia kâ. Aku i ikai Maro Njalae panzi aŋelo rârâni sitavanzi kinzi koroani kaika rârâni simo samba lawea.

4

Kinda ma tapu mulinda pa ilo-kalo siŋga ne vetânga

¹ Mine kala ara njana miki ma kapaveta sondo njana kakai nâna, itogo Kirisi muŋga ikai lâ karae tini mine. Ambo tamâta tonje

ma ikai nâna njana vetânga ara tonje i muŋga iveta, ande kiesaka ma ikura tu isaŋa tamâta njinde kaika kilo, ande tia. ² Mine nde lâ zo njana tamâta njinde imo via lâ tâno kulu, ande i ma ipono muli pa tamâta nenzi ilokalo potomule kilo, ande tia. I ma ipono muli pa Maro Kindeni ne pateânga ara njinde nâ. ³ Muŋga miki kaveta vetânga ndia kinzi tinikoa uru ilonzi papa njinde. Miki kapalulua tinimi potomule wa, ilomi yosi njana kaveta vetânga sakamao kie-kie wa, kanu lââ kaika njana dadauŋa kâ wa, kaveta kiesaka kie-kie lâ kânga-nuŋa njalanjala wa, kaveta mâsi sakamao njana kapare tukumi kawâŋgi panzi maro laŋeŋa wa. Andeta lâ zo njine nemi mâsi siŋga njinde nde marumbu lâ. ⁴ Miki kapile tinikoa nenzi vetânga potomule njinde rârâni marumbu lâ. Mine kala kinzi tinikoa ilonzi rârâ njana njinde kâ, aku simo siporo njua sakamao imâ pami. ⁵ Andeta muli njga kinzi ma simandi lâ Maro Kindeni ne njua nia, aku ma sipatula warakanzi nenzi vetânga soki-soki rârâni pwataki papa i. I nde njua-samânga tamwata, aku ipaveta sondo lâ njana ipare nia panzi tamâta rârâni, kinzi vianzi wa mateŋa wa. ⁶ Njana tu pâri ara ilâ panzi tamâta pinde simo lâ zo muŋgânga rârâni. Lâ zo njana kinzi simo vianzi yo, ande tininzi pinde sivaliginzi njana nenzi kalo-tawana kâ. Andeta kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ mao nâ papa Maro Kindeni lee simâte lâ, kala njine simo vianzi nâ kuku i.

Kinda ma taveta vetânga ndia Maro Kindeni ipatea pa kindu tu taveta

⁷ Zo mbuku taitu nâ keno mo njai yo, njineŋga tâno ne vetânga tava ne kelekele rârâni ma marumbu lâ. Mine nde ara njana miki ma kalomi ngere sondo ndo, aku kapakatona warakami njana nemi vetânga kâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kakura tu kakai noŋa sondo pa Maro Kindeni. ⁸ Andeta vetânga taitu nâ nde kelekele njalae tina, aku ipolenzi vetânga arara pinde rârâni. Vetânga njinde nde mine; miki ma kao ilomi ndo ilâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta. Ambo miki ma kapaveta sondo kuku vetânga njine, ande miki ma wisimi nâna njana vetânga soki ndia siveta pami, ande tia. ⁹ Miki ma kanonzi kalo-tawana tamâta pinde tu ma simâ sika kumi wa simo nemi luma ilo wa. Miki ma wisimi nâna njana kaveta mine kâ ndimo. ¹⁰ Maro Kindeni walo kaika ilua miki rârâni taitu-taitu njana kaveta wurâta ara tonje. Njine nde itogo wisi-ara ilua miki njana kasukanzi tinimi pinde kâ. Mine nde miki ma kapakatona sondo nâ njana kaveta wurâta njinde. ¹¹ Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara njana itula njua kâ, ande ara njana i ma itula Maro Kindeni tamwata kawa njua sondo

nâ. Ambo tamâta tonje ikai wisi-ara ñana ikai kuleña panzi tini pinde, ande ara ñana i ma iveta mine lâ Maro Kindeni ne walo ndainani nâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi tamâta ma simora nemi vetâña arara ñinde, ku ma sipanea Maro Kindeni lâ Yesu Kirisi ña. Inani Walo Tamwata, aku i ña nde ñalae ndo, uru imo mine ku imo nâ. Mao.

Ambo kinda ma takai nâna tatogo Kirisi mine, ande kinda ma tandeka nâ

¹² Niñgu-nambwe wukale, malia ñalae tonje nde imâ ipânga pami lâ, aku ñinde nde ñana ikai samâña pami. Taitu miki ma wisimi motu ñana samâña ñinde ndimo, ñana tu ñinde ñandai kelekele wasaseki ñga. ¹³ Miki kakai nâna ñana samâña ñinde kâ, itogo muñga Kirisi ikai mine. Mine nde miki ma kandeka nâ. Njineña lâ zo ñana Kirisi ma itaulo imâ kilo tava ne walo ñalae, ande ndekâña ñalae ndo ma ipânga lâ ilomi. ¹⁴ Miki nemi kalo-tawana nde ikeno pa Kirisi nâ. Ambo tamâta pinde ma siporo ñgua soki pami ñana nemi kalo-tawana ñinde kâ, ande miki ma kandeka nâ, ñana tu Maro Kindeni ne Koroani ara ñinde imo kumi. ¹⁵ Ambo tamâta pinde ma nâna silami, ande ara ñana miki ma kalomi ngere sondo ñana nenzi vetâña ñinde ne duvi kâ. Ambo miki muñga kapu tamâta tonje pâta imâte tâku, kapanawe tamâta tonje ne kelekele tâku, kalaña kapole ñgua tukuña tâku, kayaula tamâta tonje ne wurâta tâ, aku kakai nâna ñana nemi vetâña mine, ande miki ma maimi ñana nemi nâna ñinde kâ. ¹⁶ Andeta miki kaloño ñga; ambo miki kalomi tawana Kirisi, aku ñana duvi ñinde kâ tamâta pinde nâna silami, ande miki ma maimi ndimo. Ara ñana miki ma kandeka ku kawami ndanje nâ papa Maro Kindeni, ñana tu ñoa ara ikeno lâ tinimi tu, “Yesu Kirisi ne tamâta”. ¹⁷ Maro Kindeni ne zo ñana ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia, ande imâ ipânga laiti lâ, aku i ne tamâta kinda ma tamunga panzi tamâta rârâni ñana tamandi lâ ñgua nia. I ma ilea sondo pa kinda muñga lâ ñga, andeta i ma kulu ara nâ ilua kinda. Mine kala vetâña sakamao ndo ma ipânga panzi tamâta ñinde sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne pâri ara. ¹⁸ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta pinde uru siveta vetâña ara lâ Maro Kindeni nao, taitu kinzi tamâtani ndaina ma sikai nâna kie-kie lee, ikura lâ zo ñinde Maro Kindeni ma ikainzi piti lâ kazâña ilo ku via mao ilanzi. Mine kala i ma igeranzi kinzi kiesaka tamwatanzi ñinde muñga sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ande tia ndo!”

¹⁹ Mine nde miki kaloño ñga; ambo Maro Kindeni ipatea tu tamâta tonje ma ikai nâna, ande ara ñana tamâta ñinde ma ipaveta kuku vetâña ara nâ, ku io ne kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni simbo nâ. Maro Kindeni inani nia ndoyo iveta kinda tapânga, aku i uru iveta ikura ne ñgua pâña rârâni.

5

Kinzi katonâña nenzi wurâta nde ñana sikatonanzi Maro Kindeni ne tamâta

¹ Kala ñine naña ilongu ñgua imâ pa miki kalo-tawana tamâta ñgu nemi katonâña. Naña warakângu kala amo katonâña, atogo miki mine, aku muñgani naña warakângu matângu amora Kirisi ikai nâna. Zo imâ ipânga laiti lâ ñana Kirisi kilala tava ne walo ñalae ma ipânga nia yo. Aku lâ zo ñinde, ande i ma iveta kie ara pa naña tona.

² Naña warakângu nde ñgu nenzi katonâña, atogo miki mine. Mine kala naña ano kaika pa miki katonâña tu miki ma kakatonanzi Maro Kindeni ne tamâta sondo, itogo lama nenzi katonâña tamâta uru ikatonanzi lama mine. Ñana tu Maro Kindeni tamwata io ñgu ñinde lâ mbaumi ilo ñana kakatonanzi kâ. Aku ara ñana miki ma kandeka nâ ñana kaveta wurâta ñinde, ikura Maro Kindeni ilo papa mine. Miki ma tinimi pwâka ñana kakatonanzi ndimo, aku ma ilomi ñalae koña ñana kakai mbumbu lâ nemi wurâta ñinde tini ndimo. Ambo miki ma ilomi ara nâ ñana kaveta wurâta ñinde kâ, ande ñinde ma ara ndo. ³ Miki ma katawanzi tamâta ñinde Maro Kindeni muñga ionzi simo kalomi, itogo kinzi koipu ñalajala uru siveta, mine ndimo. Ara ñana miki ma katula vetâña ara nâ panzi kalo-tawana tamâta ñinde, ñana ma simora ku sipaveta kuku. ⁴ Ambo miki ma kaveta mine, njineña lâ zo ñana Yesu Kirisi ma ipânga nia yo, inani imo mbâna-mbâna panzi katonâña rârâni, ande miki ma kakai kulu ara ndo. Aku kulu ara ñinde nde ñana marumbu kâ, ande tia. Ñinde nde ñana ikeno mine ku imo nâ.

Kinda ma tapatawa warakânda tininda, ku tapakaton sondo

⁵ Anja miki tamâta limoa, miki kala ma kaponu muli mine nâ pa kinzi tamâta mbâna-mbâna nenzi ñgua. Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Maro Kindeni ikai kazâña panzi tamâta ea sipasuka warakanzi nâ tininzi. Anja i ne wisi-wisi ikeno panzi tamâta ea sipatawa warakanzi tininzi.”

Mine kala ara ñana miki rârâni, miki koña wa lâlu wa, ma kapatawa warakami tinimi lâ kinzi kalo-tawana tamâta rârâni naonzi. ⁶ Mao nâ, ambo miki ma kapatawa warakami tinimi lâ Maro Kindeni nao ku

kamo i ne walo kaika nâ kalo, ñineŋga lâ zo ndia i tamwata ipatea lâ, ande i ma isuka miki kâki. ⁷ Maro Kindeni imagegea miki sondo nâ. Mine nde ara ñana miki ma kao nemi malia rârâni lâ i kala, ñana ma ikale pami.

⁸ Miki kalomi ñgere sondo ñga, aku kapatonona sondo! Sadana nde imo nemi kazâña tamâta, aku imo itogo mbwâmbwa saka leve mine. I uru isuŋa kawa kaika nâ, aku iyoka ilâ wa imâ wa, iroroto ñana tamâta tonje tu izavaru kâ. ⁹ Miki kasama tu lâ tâno ndoni, nimi-nambwe kalo-tawana tamâta uru sikai nâna kie taituni nâ ñana nenzi kalo-tawana kâ, itogo miki uru kakai mine, aku kinzi simandi kaika nâ. Mine nde miki ma kalomi tawana Maro Kindeni kaika ndindi nâ, aku kakai kazâña pa Sadana.

¹⁰ Maro Kindeni nde wisi-wisi warika. Miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, aku ñana duvi ñinde kâ, Maro Kindeni isarawami muŋgani lâ tu ma kamo taitu kuku i tamwata, ma kamo ara mine ku kamo nâ. Taitu miki ma kakai nâna ikura zo mbwana-mbwana nâ muŋga lâ ñga, ñineŋga Maro Kindeni tamwata ma iveta miki kamo ara kilo, aku ma walo kaika ilami, ñana miki ma kakura tu kamandi kaika ku kaponi muli sondo pa i. ¹¹ Nenda paneâña ilâ pa i, ñana tu ikai walo kaika rârâni marumbu lâ, ma imo mine ku imo nâ. Mao.

Ñgua kaŋa pinde

¹² Sailas nde ikai kuleña pa naña, kala ñgere nanenju ñgua mbuku taitu ñine lâ pepa tini. I nde ninda-nambwe kalo-tawana tamâta mao kanaŋo. Naña ilonju tu apu tini kaika pa miki ilomi kalomi. Naña asama tu vetâña rârâni ñinde Maro Kindeni iveta pami, ande ñinde nde ñana itula pwataki tu i ilo ndo ikeno pami. Ambo miki ma kalomi ñgere sondo ñana ñinde kâ ku kamandi kaika, ande ñinde ma ara ndo.

¹³ Miki nimi-nambwe kalo-tawana tamâta simo Babilon lawea ñine, * kinzi ñinde kawanzi kari ara pami. Kinzi kala simo Maro Kindeni ne pateâña tamâta, sitogo miki mine. Aku Malaka kala kawa kari ara pami tona. Malaka nde itogo naña natuŋgu mine.

¹⁴ Naña ilonju tu miki rârâni ma kapatâño mbaumi ku kaporo kari ara panzi kalo-tawana tamâta rârâni. Vetâña mine ma itula pwataki tu miki ilomi ndo ikeno panzi. Miki kapaipa kuku Kirisi lâ, kala i ne wisi-pisi imâ pa miki rârâni.

* 5:13: Ñine nde ñgua siâña. Petero iporo ñana Rom lawea.

2 PETERO

Pepa Petero iŋgere muli panzi kalo-tawana tamâta

Yesu ne pâri-tamâta Petero iŋgere ŋgua panzi Juda tamâta nŋnde kalonzi tawana Yesu ku simo pwapwataki (1 Petero), aku zo pinde ilâ lâ, nŋneŋga iŋgere ŋgua pinde panzi kilo. Petero ne zo ŋjana imâte kâ nde imâ ipânŋa laiti lâ (1:14), aku isama tu kinzi pananâŋa tamâta laŋeŋa pinde nde simo kinzi ŋgu ŋgininzi, ku situla ilo-kalo soki-soki siyaula tamâta nenzi kalo-tawana. Kinzi pinde siporo tu Yesu ma itaulo imâ kilo tia, andeta Petero itula ŋgua mao tu Yesu ne zo nde ikeno mo ŋjai yo (3:3-13). Ara ŋjana kinda rârâni ma tapu mulinda pa ŋgua laŋeŋa, ku tapaveta kuku Maro Kindeni kawa ŋgua mao.

¹ Naŋa Saimon Petero, naŋa nde Yesu Kirisi ne wurâta tamâta, aku amo i ne pâri-tamâta tava. Yesu ina kinda nenda Maro Njalae wa nenda Yautâŋa Tamwata wa. Naŋa aŋgere ŋgua lâ pepa ŋŋine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta. Yesu Kirisi ne vetâŋa ara ikai nzâla piti pami lâ ŋjana nemi kalo-tawana ipânŋa kelekele ara ndo, itogo maka nema kalo-tawana mine. ² Kala ŋŋine miki kasama Maro Kindeni ku nenda Maro Njalae Yesu rua kilalanzi marumbu lâ. Mine kala Maro Kindeni ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ njalae pami.

Maro Kindeni ipatea kinda pa i tamwata

³ Kirisi nde ŋa njalae ndo, aku ina vetâŋa ara warika. Aku inani isarâwa pa kinda ku itula i tamwata kilala pwataki pa kinda tasama lâ. Mine kala io tamwata ne walo kaika imâ pa kinda, kala takura tu tamo sondu ku tapaveta kuku vetâŋa arara, aku kinda ma taroto ŋana sâ tonŋe kilo ŋana tapavila warakânda kâ, ande ma tia. ⁴ ŋana i kilala ara ŋŋinde kâ, ande iveta vetâŋa arara kie-kie pa kinda lâ, ikura muŋga ipa ŋgua tu ma iveta mine. Aku vetâŋa ŋŋinde uru isuka kinda, kala takura tu taŋgeŋge ŋana vetâŋa potomule ne pazavaruŋa kâ, vetâŋani ndaina tamâta nenzi ilo-kalo saka-mao iveta ipânŋa tâno kulu. Mine kala kinda takura tu tamo sondu ndo, itogo Maro Kindeni imo mine.

⁵ Kirisi iveta vetâŋa ŋŋinde rârâni pa kinda lâ. Mine nde ara ŋjana miki ma kakai wurâta kaika ndo ŋjana kalomi tawana i mao nâ. Kaveta mine lâ ŋga, nŋneŋga kakai wurâta kaika ŋana kapaveta kuku vetâŋa arara. Kaveta mine lâ ŋga, nŋneŋga kakai wurâta kaika ŋana kapanâna sondu ŋana i ne ilo-kalo kâ. ⁶ Kaveta mine lâ ŋga, nŋneŋga kakai wurâta kaika ŋana kakai poe sondu

pa warakami ilomi kalomi. Kaveta mine lâ ŋga, nŋneŋga kakai wurâta kaika ŋana kamandi kaika lâ zo ndia malia ipânŋa pami. Kaveta mine lâ ŋga, nŋneŋga kakai wurâta kaika ŋana kamo itogo Maro Kindeni ilo papa mine. ⁷ Kaveta mine lâ ŋga, nŋneŋga kakai wurâta kaika ŋana kaveta kemi ara nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta. Kaveta mine lâ ŋga, nŋneŋga kakai wurâta kaika ŋana kao ilomi ndo ilo panzi tamâta rârâni. ⁸ Aporo ŋgua mine ŋana duvi ŋŋine kâ; ambo vetâŋa mine ma ikeno pami lee ipânŋa njalae tina, ande ŋŋinde ma isuka nemi wurâta kaveta pa nenda Maro Njalae Yesu Kirisi kâ. Mine nde nemi wurâta ŋŋinde ma ipânŋa kanaŋo, aku miki ma kasama i kilala sondu tona. ⁹ Ambo kalo-tawana tamâta tonŋe ma ipaveta kuku vetâŋa ŋŋinde tia, ande i imo itogo tamâta mata ŋaŋa mine. I ipânŋa tamâta mata leva-leva nâ, aku i kalo kapa tu Maro Kindeni muŋga izavaru kiesaka ne muso piti lâ i tini.

¹⁰ Niŋgu-nambwe wukale, Maro Kindeni muŋgani isarawami lâ, aku ipateami pa i tamwata nâ. Mine nde ara ŋjana miki ma kakai wurâta kaika ŋana kaponu muli pa i ne pateâŋa ŋŋinde. Ambo miki ma kaveta mine, ande nemi kalo-tawana ma ikura ŋana imbe kâ, ande tia. ¹¹ Nŋneŋga Maro Kindeni ma ilo ndeka pami ku ma ikai nzâla piti pami ŋana kakai via mao lâ samba lawea. Aku miki ma kamo kuku nenda Maro Njalae Yesu Kirisi, ina nenda Yautâŋa Tamwata, ma kamo ara mine ku kamo nâ.

¹² Mao nâ, miki kapanâna lâ ŋana kelekele ŋŋinde kâ, aku miki kapaipa lâ kuku ŋgua mao muŋga kaloŋo ŋŋinde. Andeta naŋa ma aporo ŋguani ndaina pami kilo ikura zo zo, ŋana miki ma kalomi ŋgere kilo ŋana ŋŋinde kâ. ¹³ Naŋa iloŋgu patepa tu ambo naŋa ma akai wurâta mine ŋana apaŋo ilomi kalomi ikura zo rârâni naŋa amo viâŋgu lâ tâno kulu, ande ŋŋinde ma ara. ¹⁴ ŋana tu naŋa asama ŋŋine; zo mbwana-mbwana nâ, nŋneŋga naŋa ma apile kareŋgu ŋŋine ku amâte. Nenda Maro Njalae Yesu Kirisi itula ŋŋine pwataki pa naŋa lâ. ¹⁵ Mine kala ŋŋine naŋa ma aveta wurâta kaika ndo ŋana apaŋo ilomi kalomi kâ. Nŋneŋga lâ zo ŋana amâte kâ, ande miki ma kakura tu kalomi ŋgere kilo ŋana ŋgua ŋŋine kâ ikura zo zo.

Kinzi pâri-tamâta simora Maro Kindeni ne sinâla pwataki lâ Yesu Kirisi tini

¹⁶ Muŋga maka katula ŋgua pami ŋana Maro Njalae Yesu Kirisi ne zo ŋana itaulo imâ kilo tava ne walo kaika. Andeta maka ŋandai katapâri tamâta nenzi usi kaa nâ pinde pami ŋga. Maka warakama matama kamora i ne walo kaika ŋŋinde. ¹⁷ Zo tonŋe, kawa ŋgua ne sarawâŋa iyoka pa Maro Kindeni ne sinâla njalae ilo ku indue imâ pa

Yesu Kirisi mine tu, “Nan̄a natun̄gu ara kala njine. Nan̄a tiningu mwasa papa wa ilon̄gu ndeka papa wa.” Aku lâ zoni ndaina, kinda Tamânda Maro Kindeni isuka Yesu Kirisi ŋa kâki, aku Yesu tini pasinala. ¹⁸ Maka warakama kaloŋo ŋgua njinde ne sarawâŋa iyoka pa samba ilo indue imâ, lâ zo njinde maka kamo kuku Yesu lâ tuu sapâŋa njinde kulu.

¹⁹ Mine nde maka kasama tu ŋgua-tulâŋa tamâta mun̄gâŋa nenzi ŋgua njinde nde mao kanoŋo. Aku ara ŋana miki kala ma kalomi tawana ŋgua njinde mine nâ. Ŋgua njinde nde itogo sinâla ŋana ipane kondoma pwataki kâ. Aku sinâla njinde ma isinala nia mine lee mbwale pwataki, njineŋga pitu mboi ŋalae ma ipâŋga ku ma isinala ilomi kalomi. *
²⁰ Miki ma kapanâna sondo ndo ŋana ŋgua njine kâ, ŋana tu njine nde kekeleke ŋalae tina; siŋgani, lâ zo njinde kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta siporo ku siŋgere nenzi ŋgua lâ pepa tini, ande kinzi warakanzi sikura ŋana situla ŋgua njinde ne duvi pwataki, ande tia.
²¹ Andeta Koroani Sapâŋa ikai poe pa kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta ilonzi kalonzi, kala situla Maro Kindeni kawa ŋgua. Kinzi ŋandai sikai poe pa warakanzi ilonzi kalonzi njineŋga situla ŋgua ŋga. Tia ndo kanoŋo.

2

Kinzi tamâta sakamao pinde siyaulanzi kalo-tawana tamâta ilonzi kalonzi

¹ Mao nâ, mun̄ga ŋgua-tulâŋa tamâta lajeŋa pinde simo lâ Isrel ŋgu njininzi. Aku mine nâ, pananâŋa tamâta lajeŋa pinde ma simâ sipâŋga miki ŋginimi tona, aku ma sikai lajeŋa nâ sipanananzi tamâta ŋana Maro Kindeni ne vetâŋa kâ. Kinzi ma sipavea nâ situla ŋgua lajeŋa kaŋa-kaŋa ŋana sizavaru ilomi kalomi kâ. Maro Ŋalae mun̄ga iyautenzi pananâŋa tamâta njinde piti lâ kondoma ilo, andeta kinzi sipu mulinzi pa Maro Ŋalae kilo. Mine nde Maro Kindeni ma muli izavarunzi walele nâ. ² Andeta kalo-tawana tamâta rârâ ma sipaveta kuku pananâŋa tamâta lajeŋa njinde nenzi vetâŋa potomule kie-kie. Mine kala tamâta pinde ma siporo ŋgua soki-soki ŋana Nzâla Mao kâ. ³ Kinzi pananâŋa tamâta lajeŋa njinde ilonzi yosi ŋana tâno ne kekeleke nâ. Mine kala kinzi ma siveta ŋgua lajeŋa rârâ ŋana sikai nemi mbaliŋa wa kekeleke saŋemi. Andeta siŋgani Maro Kindeni ipatea tu ma izavarunzi tamâta njinde ndo. Aku i ŋandai ikeno mata ŋga. I ma iveta panzi ikura mun̄ga ipa ŋgua tu ma iveta mine.

⁴ Miki kasama tu mun̄ga, kinzi an̄elo pinde siveta kiesaka, aku Maro Kindeni igera kinzi tia ndo. Itambiranzi silâ yââ ŋalae ne mbââ ilo, aku ipanzi lâ wâlo kaika tini.

Kinzi uru simo mine lâ nia ŋaŋa ilo, aku sindaŋe Maro Kindeni ne zo ŋalae ŋana ipare nia sondo panzi kâ. ⁵ Aku miki kasama tu nia ndoyo, tamâta rârâni simo siveta vetâŋa sakamao nâ lâ Maro Kindeni nao. Mine kala ipare nia panzi lâ. Iveta pondi ŋalae ipâŋga panzi ku izavarunzi ndo lâ, kala naonzi tia lâ. An̄ga timbunda Noa, i tamâta ŋana itula ŋgua pwataki ŋana vetâŋa ara kâ, ande Maro Kindeni ikea ŋana i tavanzi tamâta lima kanoŋonzi rua, kala kinzi njinde nâ simo ara. ⁶ Aku miki kasama tu muli, Maro Kindeni ipa ŋgua ŋana izavaru Sodom lawea wa Gomora lawea wa. Isupwa yââ indue imâ ikananzi lawea rua njinde, kala kââ nâ ikeno. I ilo tu kinzi tamâta sipâŋga muli-muli njinde ma kalonzi njere ŋana mâsi ŋalae njinde mun̄ga ipâŋga pa Sodom lawea ŋga Gomora lawea. Ambo kinzi kala ma sipu mulinzi pa i, ande mâsi kie mine ma ipâŋga pa kinzi tona. ⁷ An̄ga Loto, i nde tamâta ara ndo lâ Maro Kindeni nao, ande i mun̄ga imo Sodom lawea. Imora vetâŋa potomule kie-kie kinzi tamâta sakamao njinde siveta, kala ilo malia ndo. Mine kala Maro Kindeni ikea ŋana Loto, kala imo ara nâ. ⁸ Loto nde tamâta ara lâ Maro Kindeni nao, taitu i imo kunzi tamâta simo Sodom lawea, aku ikura zo zo imora nenzi mâsi sakamao wa ilon̄o nenzi ŋgua soki-soki wa. Mine kala i ilo kura tia ndo, aku kalo loko nâ. ⁹ Miki kasama lâ ŋana vetâŋa njinde rârâni. Aku njinde itula pwataki tu lâ zo ndia samâŋa wa malia mine ma ipâŋga panzi tamâta, ande Maro Ŋalae uru ikea ŋananzi tamâta ea kalonzi tawana i. An̄ga kinzi kiesaka tamwatanzi, ande Maro Ŋalae ikainzi kaika ku nâna ilanzi lee, ikura lâ zo ŋalae njinde i ma ipare nia sondo panzi. ¹⁰ Aku lâ zo njinde, tamâta pinde ma sikai pareŋa-nia sakamao ŋalae tina. Nan̄a aporo ŋananzi tamâta njinde sipono muli pa ilo-kalo siŋga ne mâsi sakamao, ku simora tukuŋa rârâni tu kekeleke kaa nâ.

Ayo, pananâŋa tamâta lajeŋa pinde nde simâ sipâŋga lâ, kala simo ŋginimi. Kinzi nde taŋa-kaika tamwatanzi, aku sipaveta kuku warakanzi nenzi pateŋa nâ. Mine kala kinzi ŋandai simege ŋananzi an̄elo arara njinde simo samba ilo ŋga. Kinzi siporo ŋgua pavaligiŋa nâ panzi. ¹¹ Taitu an̄elo njinde nenzi walo kaika nde ŋalae ndo, ipolenzi pananâŋa tamâta lajeŋa njinde nenzi walo. Andeta kinzi an̄elo simege ŋana Maro Ŋalae kâ. Mine kala kinzi ŋandai siporo soki ku sisowe ŋgua lâ tamâta njinde tininzi lâ Maro Ŋalae nao ŋga. ¹² An̄ga pananâŋa tamâta lajeŋa njinde nde sitogonzi ŋgoa ŋgoi, nenzi ilo-kalo tia ndo. Ambo ilonzi igagatinzi tu siveta vetâŋa tonge, ande ma siveta nâ. Vetâŋa ara ndia kinzi sizizâla ŋana, ande

* 1:19: Petero isia ŋgua ŋana Yesu Kirisi kâ lâ Pitu Mboi tini.

kinzi siporo ngua pavaligiŋa lâ nŋinde tini. Muli nga Maro Kindeni ma ikainzi tamâta nŋinde kaika ku ma izavarunzi ndo lâ, itogo uru taveta panzi nŋgoa nŋgoi mine.

¹³ Kinzi uru nâna silanzi tamâta pinde. Mine nde muli Maro Kindeni ma itu nŋana nenzi vetâŋa nŋinde, aku ma nâna ilanzi. Kinzi sindeka nŋana sika wa sinu nŋalae tina lâ tamâta naonzi, aku mainzi tia ndo. Mao nâ, kinzi sindeka nŋana sika potomule mine nâ kuku miki. ¹⁴ Ikura zo zo, ambo kinzi matanzi ilâ simora taine tonŋe, ande ilonzi ndo tu ma sipalulua tininzi kuku i. Kinzi uru ilonzi yosi mine ku simo nâ. Kinzi uru siporo silanŋenzi tamâta pinde, kinzi nŋinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika tia, aku silele tamâta nŋinde naonzi ilâ tu siveta kiesaka. Kinzi ilonzi ndo nŋana sikai tamâta pinde nenzi kelekele saŋenzi kâ. Mine kala Maro Kindeni ma izavarunzi pananâŋa tamâta lanŋeja nŋinde ndo lâ.

¹⁵ Kinzi sipile vetâŋa ara ne nzâla marumbu lâ, kala soka potomule silâ wa simâ wa. Kinzi sipono muli pa Beor natu Balam ne vetâŋa. Munŋa, Balam iveta kiesaka, aku ilo yosi nŋana mbumbu ikai lâ kiesaka nŋinde tini. ¹⁶ Iveta mine lee, nŋineŋga zo tonŋe “donki” tonŋe kawa ipwa, kala iporo ngua itogo tamâta mine. Donki nŋinde imbita Balam nŋana i ne vetâŋa sakamao nŋinde kâ. Kinda tasama tu kinzi donki sikura tu siporo ngua, ande tia. Mine kala ngua-tulâŋa tamâta lanŋeja Balam imora mâsi nŋalae nŋinde, aku ipile ne vetâŋa kapa-kapa nŋinde.

¹⁷ Kinzi pananâŋa tamâta lanŋeja nŋinde nde sitogo lââ bwalika ipânŋa mâsa-mâsa ndo mwasina. Aku sitogo take-take karâzi ikeno ilo, andeta lawea itapala ilâ kala karâzi imbe tia. * Maro Kindeni ipatea nia kondoma nŋana ndo pa kinzi tu ma silâ simo nia nŋinde. ¹⁸ Nŋana tu tamâta nŋinde kawanzi nŋalae sisuka warakanzi nŋanzi kâki, aku sindeka nâ nŋana nenzi ngua kaa kaa nŋinde. Kinzi siporo ngua mâru-mâru silanŋenzi tamâta pinde, kala ilonzi kâki nŋana sipalulua tininzi potomule kâ. Kinzi sitapanzi kalo-tawana tamâta wasaseki pinde, kinzi nŋinde munga nâ sipile tinikoa nenzi mâsi sakamao. Kinzi ilonzi tu kalo-tawana tamâta wasaseki nŋinde nenzi kalo-tawana ma imbe ndo.

¹⁹ Pananâŋa tamâta lanŋeja nŋinde uru siporo mine tu, “Ambo miki ma kapalono pa maka, ande miki ma kamo tinimi soo nâ, aku ma kakura tu kaveta vetâŋa ndia warakami nâ ilomi papa.” Andeta kiesaka ne nimbu nde ikainzi kaika lâ, kala simo sakamao nâ. Nŋinde nde duvi mine; ambo tamâta tonŋe isâu pa kelekele tonŋe tu

ikai poe kaika papa i, ande nŋinde itogo iveta wurâta koa tia nâ pa kelekele nŋinde.

²⁰ Pananâŋa tamâta lanŋeja nŋinde munŋa kalonzi tawana nenda Maro Nŋalae Yesu Kirisi, ina nenda Yautâŋa Tamwata, aku nenzi kalo-tawana nŋinde ivilanzi tu sinŋenge nŋana tâno ne vetâŋa sakamao kâ. Andeta muli nŋa sipaveta kuku vetâŋa sakamao nŋinde kilo, kala vetâŋa sakamao nŋinde ne nimbu nde ikainzi kaika ku ipu nenzi walo ndue lâ. Munŋa, lâ zo nŋinde kinzi sizizâla yo nŋana Kirisi kâ, ande kinzi simo ara tia. Taitu vetâŋa sakamao nŋinde ne nimbu nde ipanzi kaika kilo, kala simo sakamao ndo. ²¹ Ambo pananâŋa tamâta lanŋeja nŋinde sizizâla yo nŋana nzâla ara kâ, ande nŋinde ma ara tia. Taitu kalono nŋa; kinzi silono pâri ara ku sisama nzâla nŋinde kilala pwataki lâ, aku sipono muli pa Maro Kindeni ne tukuŋa. Andeta muli, kinzi sipu mulinzi pa nzâla nŋinde kilo, aku nŋinde nde ara tia ndo.

²² Kinzi nenzi vetâŋa mine nde iyoke ngua pinde tamâta uru siporo. Ngua tonŋe nde keno mine; “Ambo mbwâmbwa ilua, ande i ma itaulo ika ne luânŋa nŋinde kilo.” Anŋa ngua tonŋe kala ikeno mine; “Ambo nŋgoa ilili lâ lââ ilo, ande i ma itaulo kilo ku ipu ndumu lâ nziŋa ilo.” nŋa ilo.”

3

Ngua nŋine nde mao kanoŋo; Maro Nŋalae ma itaulo imâ kilo

¹ Niŋgu-nambwe wukale, nanŋa munŋa anŋere ngua lâ pepa tonŋe tini ku ao imâ pami, kala nŋine anŋere ngua pinde lâ pepa tini kilo imâ pami. Lâ pepa rua nŋine, ande nanŋa anŋere ngua nŋana apaŋo ilomi kalomi kâ, nŋana miki ma kalomi nŋgere kilo nŋana ngua mao wa ilo-kalo ara wa. ² Nanŋa ilonŋu tu miki ma kalomi nŋgere kilo nŋana ngua nŋinde Maro Kindeni ne ngua-tulâŋa tamâta munŋa situla. Aku nanŋa ilonŋu tu miki ma kalomi nŋgere kilo nŋana Maro Nŋalae ne tukuŋa tona, ina nenda Yautâŋa Tamwata. Munŋa kinzi pâri-tamâta simâ pami ku situla ngua tukuŋa ndainani nâ pami kalono lâ.

³ Nanŋa ilonŋu tu miki ma kalono ngua nŋine sono; muli nŋa, ande tamâta pinde ma simâ sipânŋa. Kinzi tamâta nŋinde ma sipaveta kuku vetâŋa sakamao ndia ilonzi papa nŋinde. Kinzi ma siporo ngua pavaligiŋa pami mine tu, ⁴ “Yesu munŋa iporo tu i ma itaulo imâ kilo, a? Ande imo ndia, a? Yoo, i ma itaulo imâ kilo tia! Nia ndoyo, lâ zo nŋinde tâno ipânŋa wasaseki, aku imâ lee ikura lâ zo nŋinde timbunda simâte lâ, aku lâ zo nŋine wa, ande vetâŋa wasaseki tonŋe kie mine ipânŋa tia ndo.” ⁵ Tamâta nŋinde tininzi pwâka tu kalonzi nŋgere sono. Mine

* 2:17: Ngua siânŋa nŋine nde duvi mine; pananâŋa tamâta nŋinde siporo tu ma sivilanzi tamâta, andeta nŋandai sivilanzi nŋa.

kala kinzi kalonzi kapa njana njine kâ; nia ndoyo, Maro Kindeni iporo ngua kala ipulianzi samba tava tâno sipânga lâ. Ikai lââ ku iveta tâno, njineŋga io tâno kâki ipânga lâ lââ njini. ⁶ Aku muli, njineŋga Maro Kindeni ikai lââ ndainani nâ ku iveta pondi njalae ikâki ipanando tâno ku iyaula tâno ndo lâ. ⁷ Kala lâ zo njine, ande Maro Kindeni kawa ngua ndainani nâ uru ikatona samba wa tâno wa. I ma iveta mine lee, ikura lâ zo njalae njana i ma ipare nia panzi tamâta ea sipu mulinzi pa i, aku ma izavarunzi ndo lâ. Aku lâ zoni ndaina i ma isupwa yââ ikananzi samba wa tâno wa, kala naonzi tia lâ.

⁸ Niŋgu-nambwe wukale, lâ Maro Njalae nao, ande kari taitu mai nâ nde zo lundando, itogo mbwera 1,000 mine, anŋa mbwera 1,000 nde zo mbwana-mbwana nâ, itogo kari taitu mai nâ mine. Miki ma kalomi ngere sondo njana njinde kâ, aku kalomi kapa ndimo. ⁹ Njana tu tamâta pinde ilonzi pateu tu Maro Njalae uru iveta ne njua pânja ipânga kanaanjo walele tia, aku situ njinde nde soki. Andeta tia. I tini pwâka tu tamâta taitu ma ipayaula. I ilo tu kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma sipalele ilonzi kalonzi ku kalonzi tawana i. Mine kala i kalo sukânja njananzi ku imo io tini nâ.

Samba wa tâno ma naonzi tia lâ

¹⁰ Taitu Maro Njalae ne zo njana itaulo imâ kilo kâ, ande ma imâ ipânga itogo nzanzare tamâta uru imâ ipânga mine. Lâ zo njinde, ande ndujeŋja njalae tina ma ipânga, aku samba ma nao tia lâ. Aku yââ ma ikananzi pitu rârâni marumbu lâ. Anŋa tâno tava kelekele ndoni ikeno tâno kulu, ande njinde ma marumbu ndo.

¹¹ Miki kalomi ngere sondo njga! Vetânja mine ma izavaru kelekele rârâni njinde, kala ma naonzi tia lâ. Mine kala lâ zo njine, ande miki ma kamo tamâta mana, a? Ara njana miki ma kapasakana ilomi kalomi sondo ku kapaveta kuku vetânja rârâni Maro Kindeni ipatea ku itula pami njinde. ¹² Ara njana miki ma kao tinimi nâ njana Maro Kindeni ne zo njana imâ ipare nia panzi tamâta kâ. Aku ara njana miki ma kapasusua zo njinde tu imâ ipânga walele nâ. Lâ zo njalae njinde, ande yââ ma ikana samba marumbu lâ, aku yââ ne mela-mela kaika ma ikananzi pitu rârâni tona. Mine kala pitu njinde ma sipânga sitogo lââ mine. ¹³ Andeta Maro Kindeni ne njua pânja ikeno mine tu i ma muli ipulia samba wa tâno wasaseki. Aku lâ tâno wasaseki njinde, ande tamâta rârâni ma sipono muli mao nâ papa i. Kinda uru tao tininda nâ njana Maro Kindeni ne njua pânja njinde tu ma ipânga kanaanjo.

Ara njana kindu ma tapakatona sondo ku tao tininda njana Maro Njalae kâ

¹⁴ Niŋgu-nambwe wukale, miki uru kao tinimi nâ njana Maro Kindeni ne zo njalae njinde njana imâ ipânga kâ. Mine nde ara njana miki ma kakai wurâta kaika njana kapakatona warakami nemi ilo-kalo sondo kâ. Ambo miki ma kaveta mine, njineŋga lâ zo njalae njinde, ande miki ma kamandi lâ Maro Kindeni nao tava ilomi mbâra-mbâra nâ. I ma imora soki wa kiesaka tonje ikeno tinimi, ande tia. Mine kala i ne wisi-nâna ma ikeno pami tia ndo. ¹⁵ Miki kalomi ngere njana njine kâ; Maro Njalae uru io tini pa kindu tu tapalele ilonda kalonda, njana tu i ilo tu iyauete kindu rârâni piti lâ kondoma ilo. Muŋga, Maro Kindeni itula ilo-kalo ara pa ninda-nambwe Paulo, kala ingere njua kânja taituni nâ imâ pami lâ. ¹⁶ Lâ i ne pepa rârâni, ande Paulo uru ingere njua kânja taituni mine njana zo njalae njinde kâ. Mao nâ, zo pinde Paulo ne njua katije ne duvi njandai ikeno nia yo njga, kala taroto njana njua njinde ne duvi. Mine kala tamâta pinde uru situla njua njinde ne duvi soki-soki. Kinzi tininzi pwâka tu sisama njua njinde duvi, aku nenzi kalo-tawana nde kaika tia. Kinzi sikai Maro Kindeni kawa njua rârâni ikeno lâ pepa tini, aku silele soki-soki mine nâ. Mine nde lâ Maro Kindeni ne zo njalae njinde, ande i ma izavarunzi tamâta njinde ndo lâ.

¹⁷ Niŋgu-nambwe wukale, miki kasama lâ njana pananânja tamâta lanjeŋja njinde nenzi vetânja. Mine nde kapakatona warakami sondo njga. Tia ma pananânja tamâta sakamao njinde silanjemi ku sisowe ilomi kalomi, kala nemi kalo-tawana ma imbe tâ. ¹⁸ Kinda nenda Maro Njalae Yesu Kirisi, ina nenda Yautânja Tamwata, ande uru io ne wisi-wisi imâ pami, aku miki kasama i kilala marumbu lâ. Ara njana miki ma kakai wurâta kaika njana kapanâna sondo ndo njana njinde kâ. Tapanea Yesu Kirisi tasuka i njga kâki ikura zo zo! Mao.

1 YOANE

Pepa Yoane ingere munnga panzi kalo-tawana tamâta

Yesu Kirisi ne pâri-tamâta Yoane ingere pâri ara marumbu lâ, njinennga muli ingere ngua njine panzi kalo-tawana tamâta ngu pinde. Inde konja lâ, aku i ilo ndo keno panzi kalo-tawana tamâta njinde, kala ipatu njanzi tu i natu wukale. Tamâta pinde silanjenzi ngu siporo tu Yesu ipânga tamâta mao tia, aku siporo tu nenda kiesaka nde kelekele njalae tia. Yoane ileleanzi lajeja tamâta njinde, ku itula ngua pwataki njana tini-mwasa ne vetâja kâ. Iporo tu Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda, kala isupwa Yesu imâ, aku Yesu ilo keno mine nâ kala imâte njana kinda kâ. Mine nde ara njana kinda taitu-taitu ma tininda mwasa panzi tamâta rârani.

Ngua Via ipânga nia yo

¹ Maka uru katula ngua pwataki njana Ngua Via kâ, i nja tonje tu Yesu. Lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno tia yo, ande Ngua njinde imo munгани lâ, kala njine i imo mine nâ. Maka kalonjo i ku matama kamora i lâ. Maka kalea sondo nâ pa i, aku katanjo i tini lâ. ² Via njinde nde ipânga nia yo lâ. Maka kamora i, aku uru katula ngua pwataki njana njinde kâ. Kala njine maka kaporo pwataki pa miki tu Ngua Via njinde imo via mine ku imo nâ. Mungani i imo kuku Tama, njinennga ipânga nia yo, aku maka kamora lâ. ³ Maka kamora wa kalonjo njinde marumbu lâ, ande kala maka uru katula ngua pwataki pami njana njinde kâ. Maka kaveta mine njana duvi njine kâ; maka iloma tu miki ma kamo ilomi taitu kuku maka. Aku kinda tao ilonda ilâ taitu kunzi Tama kuku Natu Yesu Kirisi rua. ⁴ Maka kangere ngua lâ pepa njine tini imâ pami njana ma iveta nenda ndekâja ipipi ndo lâ ilonda kalonda.

Ara njana kinda ma toka sinâla ilo nâ

⁵ Yesu Kirisi itula ngua pwataki pa maka kalonjo lâ, ande kala maka katula nguani ndaina pwataki pa miki. Ngua njinde nde mine: Maro Kindeni i nde sinâla, aku kondoma tonje ikeno pa i, ande tia ndo kanajo. ⁶ Ambo kinda ma taporo tu, “Nanja ao ilonjo ilâ taitu kuku Maro Kindeni”, andeta nenda yokâja ikeno lâ kondoma ilo, ande nenda ngua njinde nde mao tia. Ngua njinde nde lajeja nâ, njana tu kinda njandai taponon muli pa vetâja mao nga. ⁷ Taitu miki kalonjo nga; ambo kinda toka lâ sinâla ilo, itogo Maro Kindeni uru imo sinâla ilo mine, ande kinda tamo ilonda taitu kunzi Maro Kindeni ne tamâta. Aku Maro Kindeni Natu Yesu see izavaru nenda kiesaka rârani piti lâ tininda,

aku iveta kinda tamo tava ilonda mbârambâra nâ.

⁸ Ambo kinda ma taporo tu, “Nanenge kiesaka tonje ikeno tia”, ande kinda taporo lajeja pa warakânda, aku ngua mao ikeno ilonda kalonda tia ndo. ⁹ Andeta miki kalonjo nga; ambo kinda ma tapatula nenda kiesaka pa Maro Kindeni, ande i ma iveta ikura ne ngua pânga mine. I ma iveta kie ara ndo pa kinda mine; i ma izavaru kiesaka piti lâ tininda, aku ma izavarunzi vetâja soki-soki ndia rârani uru taveta njinde piti tona. Aku i ne vetâja njinde ma iveta kinda tamo tava ilonda mbârambâra ndo. ¹⁰ Ambo kinda ma taporo tu, “Nanja munnga aveta kiesaka tonje tia”, ande njinde itogo kinda taporo ngua tu Maro Kindeni nde lajeja tamwata. Ambo mine, ande Maro Kindeni kawa ngua ikeno ilonda kalonda, ande tia.

2

Yesu Kirisi nde kinda nenda Pavilâja Tamwata

¹ Nanja angere ngua njine imâ pa miki, nanja natungu wukale, njana isukami tu kapu mulimi pa kiesaka rârani. Andeta miki kalonjo nga; ambo tamâta tonje iveta kiesaka, ande nenda Pavilâja Tamwata imo kuku Tamânda, aku i uru ino papa i njana kinda kâ. Inani Yesu Kirisi, i zuzuli tamwata. ² I tamwata ipile ne via ku imâte njana izavaru nenda kiesaka piti kâ. Andeta i njandai iveta mine njana ivila kinda simbonda nâ. Iveta mine njana ivilanzi tamâta rârani simo tâno ndoni.

Ambo tamâta tonje isama Maro Kindeni kilala, ande i ma ipaveta kuku Maro Kindeni kawa ngua

³ Ambo kinda ma tapaveta kuku Maro Kindeni ne tukuja, ande vetâja njinde ma itula pwataki pa warakânda tu kinda tasama i kilala sondo ndo. ⁴ Ambo tamâta tonje ma iporo tu, “Nanja asama Maro Kindeni kilala sondo ndo”, andeta i njandai ipaveta kuku Maro Kindeni ne tukuja nga, ande tamâta njinde nde lajeja tamwata, aku ngua mao ikeno i ilo kalo, ande tia. ⁵ Ambo tamâta tonje ipaveta kuku Maro Kindeni kawa ngua, ande i ne vetâja njinde itula pwataki tu i ilo ndo ikeno mao nâ pa Maro Kindeni. Mâsi taituni njinde uru itula pwataki tu kinda tapaipa kuku Maro Kindeni lâ. ⁶ Ambo tamâta tonje ma iporo tu, “Nanja apaipa kuku Maro Kindeni lâ”, ande i ne ngua njinde ma ipânga kanajo mine; i ma iveta vetâja ara, itogo Yesu munnga iveta mine.

⁷ Ninju-nambwe wukale, nanja ma angere ngua tukuja wasaseki tonje imâ pami, ande tia. Njine nde tukuja singa, aku miki kakai munгани lâ. Miki kalonjo ngua njana tukuja njine kâ marumbu lâ. ⁸ Andeta tukuja kala

ñine naña ma angere pami, ande tukuña wasaseki tona. Miki nemi vetâña ara tava Yesu ne vetâña ara, ande ñinde itula tukuña ñinde kilala pwataki tu ñinde nde ñgua mao. Ñjana tu kondoma ñga laiti ñana marumbu kâ, aku sinâla mao ñinde nde imâ ipâña lâ, kala imo isinala nia lâ.

⁹ Ambo tamâta tonje ma iporo tu, “Naña amo lâ sinâla ilo”, andeta i uru wisi nâna pa ninambwe kalo-tawana tamâta tonje, ande i imo lâ kondoma ilo yo. ¹⁰ Tamâta ea uru tini mwasa nâ panzi ninambwe kalo-tawana tamâta, ande i imo lâ sinâla ilo, aku kekelele tonje ñana iveta i pata ndue kâ, ande tia. ¹¹ Anja tamâta ea uru wisi nâna pa ninambwe kalo-tawana tamâta, ande i imo kondoma ilo ku iyoka lâ kondoma ilo. Aku izizâla tu i ilâ pa nia ndia, ñana tu kondoma nde ipono i mata ndo lâ.

¹² Naña natunju wukale, miki kalomi tawana Yesu Kirisi, aku ñana duvi ñinde kâ Maro Kindeni izavaru nemi kiesaka piti lâ. Mine kala naña angere ñgua ñine imâ pami.

¹³ Anja miki tamâta kokoña, miki kasama i kilala sondo ndo, inani imo munjani lâ, kala ñine imo mine nâ. Mine kala naña angere ñgua ñine imâ pami.

Anja miki tamâta limoa, miki kapole Sadana lâ. Mine kala naña angere ñgua ñine imâ pami. Naña natunju wukale, miki kasama Tamânda Maro Kindeni kilala sondo ndo. Mine kala naña angere ñgua ñine imâ pami.

¹⁴ Miki tamâta kokoña, miki kasama i kilala sondo ndo, inani imo munjani lâ, kala ñine imo mine nâ. Mine kala naña angere ñgua ñine imâ pami. Aku miki tamâta limoa, miki tinimi walo, aku Maro Kindeni kawa ñgua ikeno kaika lâ ilomi kalomi. Aku miki kapole Sadana lâ. Mine kala naña angere ñgua ñine imâ pami.

Kinda ma ilonda pa tâno ne kekelele ndimo

¹⁵ Miki ma ilomi pa tâno ne vetâña ndimo, aku ilomi pa kekelele tonje ikeno tâno kulu, mine ndimo. Ambo tamâta tonje ilo keno pa tâno ne vetâña, ande i ilo keno pa kinda Tamânda, ande tia. ¹⁶ Kinda tasama tu tâno ne vetâña rârâni nde vetâña ñana iveta wisinda kâki wa ilonda yosi wa tapasuka tininda wa. Vetâña ñinde rârâni ñandai iyoka pa Tamânda imâ pa kinda ñga. Ñinde nde tâno ne vetâña nâ. ¹⁷ Tâno ñine ma muli marumbu, aku tâno ne vetâña wa kekelele mona-mona ñine rârâni ma marumbu tona. Anja tamâta ea ipaveta kuku Maro Kindeni kawa ñgua, ande i ma imo via ku imo nâ.

Yesu Kirisi ne kazâña tamâta nde imâ ipâña lâ

¹⁸ Naña natunju wukale, zo ñana tâno ne zo marumbu kâ nde imâ ipâña laiti

lâ. Munja, miki kalonjo pâri tu Yesu Kirisi ne kazâña tamâta sakamao ma muli imâ ipâña. Kala ñine Yesu Kirisi ne kazâña tamâta rârâ ñinde nde simâ sipâña lâ. Mine kala kinda tasama tu zo ñana tâno ne zo marumbu kâ nde imâ ipâña laiti lâ. ¹⁹ Nia ndoyo, kazâña tamâta ñinde simo kuku kinda kalo-tawana tamâta, andeta ñinenja sipile kinda ku silâ lâ. Taitu kinzi munja simo ninda-nambwe mao, ande tia. Ambo kinzi simo ninda-nambwe mao, ande kinzi ma simo kuku kinda yo. Andeta sipile kinda, aku silâ lâ. Mine kala kinda tasama tu tamâta ñinde rârâni ñandai simo ninda-nambwe mao ñga.

²⁰ Anja nenda Maro Ñalae, ina Sapâña Tamwata, munjani isupwa Koroani Sapâña imâ pami, ñana itula pwataki tu ipatea miki ñana kakai i ne walo ñalae. Mine kala miki rârâni kasama ñgua mao marumbu lâ. ²¹ Tiambo miki kazizâla ñana ñgua mao kâ, aku ñana duvi ñinde kâ naña angere ñgua ñine imâ pami, a? Mine tia. Miki kasama ñgua mao marumbu lâ, aku kasama tu ñgua mao ikura ñana ipagugua ñgua lajeña tonje tia ndo. Mine kala naña angere ñgua ñine imâ pami. ²² Ayo, lajeña tamwata nde ea. Ambo tamâta tonje ma iporo tu, “Yesu ñandai Maro Kindeni ne Pateâña Tamâta Kirisi ñga”, ande tamâta ñinde nde lajeña tamwata. Tamâta ea iporo ñgua kaña mine, ande i ipu muli panzi Tama ku Natu rua. Mine kala i imo Yesu Kirisi ne kazâña tamâta. ²³ Tamâta ea ipu muli pa Yesu Kirisi, ande ipu muli pa i Tama tona mine nâ. Anja tamâta ea ipatula tu i kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande i kalo tawana Maro Kindeni tona mine nâ.

Koroani Sapâña uru ipanana kinda ñana ñgua mao kâ

²⁴ Ara ñana miki ma kasaña ñgua munja kalonjo ñinde kaika. Ambo miki ma kasaña ñgua ñinde kaika ndindi nâ, ande miki kala ma kapaipa kunzi Tama kuku Natu rua. ²⁵ Munjani Yesu Kirisi ipa ñgua tu ma via mao ilua kinda, ñana ma tamo viânda mine ku tamo nâ.

²⁶ Naña angere ñgua ñine imâ pami, aku atu apananami ñananzi lajeña tamwatanzi, kinzi ñinde situ sikai lajeña pami ñana ma kapile nemi kalo tawana kâ. ²⁷ Andeta Yesu munjani itu nzâmbe pami kala isupwa Koroani Sapâña imâ pami lâ, aku Koroani Sapâña tamwata ipaipa kumi. Mine kala tamâta tonje ne wurâta ikeno ñana ipanana miki kâ, ande tia. Koroani Sapâña tamwata uru ipananami ñana vetâña rârâni kâ, aku i ne ñgua ñinde nde mao kanaanjo. Ñinde nde ñgua lajeña tia ndo. Mine nde ara ñana miki ma kapaipa kuku Yesu Kirisi, ikura Koroani Sapâña munja ipananami mine.

Mine nde kinda tamo Maro Kindeni natu wukale

²⁸ Ayo, naŋa natuŋgu wukale, ara ŋana miki ma kapaipa sondu kuku Yesu Kirisi. Ambo miki ma kaveta mine, ŋineŋga lâ i ne zo ŋana imâ ipânga nia yo, ande kinda ma taruru tia. Kinda ma tamandi i nao, aku ma mainda tia. ²⁹ Miki kasama tu Yesu Kirisi nde Zuzuli Tamwata. Mine kala miki kasama mine nâ tu tamâta ea kinzi uru siveta vetânga ara, ande kinzi ŋinde simo Maro Kindeni natu wukale.

3

¹ Mao nâ, kinda Tamânda tini mwasa ndo pa kinda, aku i ilo ndo keno pa kinda! Mine kala i io ŋoa lâ tininda tu, “Maro Kindeni natu wukale”. Anŋa kinzi tâno tamâta ŋandai sisama Maro Kindeni kilala ŋga. Mine kala kinzi sisama kinda kilalânda tia. ² Ningu-nambwe wukale, kala ŋine kinda tamo Maro Kindeni natu wukale. Anŋa lâ zo muli, ande kinda ma tamo mâsi mana. Ŋinde kilalani ŋandai ipânga nia yo ŋga. Taitu kinda tasama tu lâ Yesu Kirisi ne zo ŋana imâ ipânga lâ nia yo, ande kinda ma tamora i kilala mao kanaŋo, aku i ma ilele kinda tapânga tatogo i tamwata mine. ³ Tamâta ea kinzi uru sio tininzi ŋana i kê, kinzi ŋinde sipaveta warakanzi sondu ndo, ŋana ma simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, itogo Yesu Kirisi imo mine.

⁴ Tamâta ea uru iveta kiesaka, ande tamâta ŋinde ilaŋa ipole Maro Kindeni ne tukuŋa. Mao nâ, kiesaka uru ikai kazânga pa ŋgua tukuŋa. ⁵ Andeta miki kasama tu Yesu Kirisi imâ ipânga ŋana izavaru kiesaka piti kê, aku kiesaka tonŋe ikeno pa i tia ndo kanaŋo. ⁶ Ambo tamâta tonŋe ipaipa kuku Yesu Kirisi, ande i ma ipaveta kuku kiesaka ne vetânga tia ndo. Ambo tamâta tonŋe ipaveta kuku kiesaka ne vetânga, ande kinda tasama tu tamâta ŋinde ŋandai imora Yesu Kirisi ku isama i kilala ŋga.

⁷ Naŋa natuŋgu wukale, miki kapakatona sondu ŋga. Tia ma tamâta tonŋe ilaŋemi. Tamâta ea uru iveta vetânga ara, ande i imo tamâta sondu lâ Maro Kindeni nao, itogo Yesu Kirisi uru imo mine. ⁸ Muŋgani, lâ nia ndoyo, aku imâ lee ipânga lâ zo ŋine, ande Sadana iveta kiesaka ku imo nâ. Mine kala tamâta ea uru iveta kiesaka, ande i imo Sadana natu. Taitu Maro Kindeni Natu muŋgani imâ ipânga nia yo ŋana izavaru Sadana ne wurâta kê. ⁹ Ambo Maro Kindeni iveta tamâta tonŋe ipânga itogo i natu mine, ande tamâta ŋinde ma ipaveta kuku kiesaka ne vetânga tia ndo, ŋana tu Maro Kindeni kilala imo kuku i. Tamâta ŋinde ikura tu ipaveta kuku kiesaka ne vetânga tia ndo kanaŋo, ŋana tu i imo itogo Maro Kindeni natu mine. ¹⁰ Ayo, tamâta ea kinzi simo

Maro Kindeni natu wukale, a? Anŋa tamâta ea kinzi simo Sadana natu wukale, a? Ŋinde kinda takura tu tasama, ŋana tu tamâta ea tininzi pwâka tu sipaveta kuku vetânga ara, ande tamâta ŋinde simo Maro Kindeni natu wukale tia. Aku mine nâ, tamâta ea ŋandai tininzi mwasa panzi kalo-tawana tamâta, ande kinzi kala simo Maro Kindeni natu wukale, ande tia.

Yesu itula tini-mwasa ne mâsi kilala pwataki lâ

¹¹ Muŋgani, aku imâ lee ipânga lâ zo ŋine, ande miki uru kaloŋo ŋgua mine: kinda taitu-taitu ma tininda mwasa panzi tininda pinde. ¹² Miki ma kamo katogo timbunda Adam natu Kein, mine ndimo. Kein nde imo Sadana ne tamâta, aku ipu tai Abel pâta imâte. Aku i ne vetânga ŋinde nde duvi mine; i tamwata uru iveta vetânga sakamao, anŋa tai nde uru iveta vetânga ara.

¹³ Ningu-nambwe wukale, ambo kinzi tâno tamâta ma sikai kazânga pami, ande miki ma wisimi motu ŋana ŋinde kê ndimo. ¹⁴ Kinda uru tao ilonda ndo lâ panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta. Aku vetânga ŋinde itula pwataki tu kinda tapile mateŋa ne vetânga marumbu lâ, aku tapaveta kuku via nâ ne vetânga. Tamâta ea ŋandai ilo ndo keno panzi i tini pinde, ande tamâta ŋinde ipaveta kuku mateŋa ne vetânga yo. ¹⁵ Tamâta ea uru ikai kazânga pa ninambwe, aku wisi nâna ndo papa, ande tamâta ŋinde irerege kuku tamâta ŋana ipunzi tamâta pâta simâte kê. Aku miki kasama tu ambo tamâta tonŋe ipu i tini pinde pâta imâte, ande via mao ikeno pa i, ande tia. Tamâta mine ŋandai tamâta ŋana imo via ku imo nâ.

¹⁶ Yesu Kirisi ipile tamwata ne via ku imâte ŋana ivila kinda kê. Aku i ne vetânga ŋinde itula tini-mwasa ne mâsi kilala pwataki pa kinda. Aku ara ŋana kinda kala mine nâ ma tapile nenda via ŋana tavilanzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta kê. ¹⁷ Ambo tâno ŋine ne mbaliŋa ikeno pa tamâta tonŋe, aku imora ninambwe tonŋe imo sugorai ŋana kelekele pinde kê, andeta i kalo sukânga ŋana ninambwe ŋinde tia, ande ŋinde itula pwataki tu tamâta ŋinde ŋandai ipaveta kuku Maro Kindeni ne mâsi ŋana tini mwasa ndo panzi tamâta kê. ¹⁸ Naŋa natuŋgu wukale, ambo kinda kawânda nâ taporo tu kinda tininda mwasa panzi tininda pinde, ande ŋinde nde ara tia. Ara ŋana kinda ma tao ilonda ilâ mao nâ panzi, aku taveta kenda ara nâ panzi.

Kinzi kalo-tawana tamâta ma siruru lâ Maro Kindeni nao, ande tia

¹⁹⁻²⁰ Ambo kinda tininda mwasa ndo panzi tininda pinde, ande ŋinde itula pwataki tu kinda taponu muli sondu ndo pa ŋgua mao. Mine kala, ambo ilonda

itu ikai kazâña pa warakânda ñana vetâña tonje kinda muñga taveta, ande kinda ma kalonda loko tia. Kinda wisinda ma puu ndue lâ Maro Kindeni nao, ñana tu i isama vetâña rârâni, aku i ne ilo-kalo ipole nenda ilo-kalo ndo lâ.

²¹ Ningü-nambwe wukale, ambo ilonda ikai kazâña pa warakânda tia, ande kinda tasama tu kinda ma taruru ñana tamandi lâ Maro Kindeni nao, ande ma tia. ²² Njineŋga lâ zo ndia kinda tano pa i tu iveta vetâña tonje, ande i ma ipaloŋo pa nenda noña, ñana tu kinda uru tapaveta kuku i ne tukuña, aku tapaveta kuku vetâña rârâni i ilo papa ñinde tona. ²³ Aku i ne tukuña nde ikeno mine: kinda ma kalonda tawana i natu Yesu Kirisi, aku kinda taitu-taitu ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde, ikura tukuña ñinde i muñga itula pa kinda mine. ²⁴ Tamâta ea uru ipono muli pa Maro Kindeni ne tukuña, ande tamâta ñinde ipaipa kuku Maro Kindeni, aku Maro Kindeni kala ipaipa kuku i mine nâ. Maro Kindeni ne Koroani Sapâña ilua kinda lâ, aku Koroani Sapâña ñinde uru itula pwataki pa kinda mine tu Maro Kindeni ipaipa kuku kinda.

4

Ara ñana kinda ma takai samâña panzi koroani

¹ Ningü-nambwe wukale, ñgua-tulâña tamâta lañeña rârâ uru soka tâno kulu silâ wa simâ wa. Mine kala, ambo tamâta tonje imâ pami ku iporo tu, “Maro Kindeni ne Koroani uru itula ñgua pa naña”, ande miki ma kalomi tawana i walele ndimo. Ara ñana miki ma kakai samâña panzi koroani, ñana ma kasama kilalanzi kâ. Njineŋga miki ma kasama tu koroani ñinde uru imo kuku Maro Kindeni tâku tia tâku. ² Aku vetâña ñana itula Maro Kindeni ne Koroani kilala pwataki pami, ande mine: ambo koroani tonje itula ñgua lâ tamâta tonje kawa tu, “Yesu Kirisi muñga imo kuku Maro Kindeni, ñineŋga ipâñga tamâta mao”, ande ñinde nde Maro Kindeni ne Koroani. ³ Ambo koroani tonje ñandai itula ñgua kaña mine ñana Yesu kâ, ande ñinde nde Maro Kindeni ne Koroani, ande tia. Ñinde nde koroani tonje, aku koroani ñinde nde koroani ñana ikai kazâña ñalae tina pa Yesu Kirisi kâ. Muñga miki kaloŋo koroani ñinde parina tu i ma muli imâ, kala ñine imâ ipâñga lâ, kala imo tâno kulu.

⁴ Naña natuñgu wukale, miki nde Maro Kindeni ne tamâta, aku miki kapolenzi ñgua-tulâña tamâta lañeña ñinde marumbu lâ, ñana tu Koroani Sapâña imo ilomi, aku i ne walo ipole Sadana ne walo, ina kala uru imo lâ tâno tamâta ilonzi. ⁵ Kinzi tamâta ñinde nde tâno tamâta nâ. Mine kala nenzi

ñgua nde tâno ne ñgua nâ, aku kinzi tâno tamâta uru sipono muli pa nenzi ñgua ñinde. ⁶ Anja kinda nde Maro Kindeni ne tamâta, aku tamâta ea isama Maro Kindeni kilala sondo, ande i uru ipono muli pa nenda ñgua. Ambo tamâta tonje imo Maro Kindeni ne tamâta tia, ande i ma ipono muli pa nenda ñgua, ande tia. Ñana mâsi mine kâ, ande kinda takura tu tasama koroani mao kilala, aku kinda takura tu tasama koroani lañeña kilala mine nâ.

Tamâta ea tini mwasa pa Maro Kindeni, ande i ma tini mwasa panzi i tini pinde mine nâ

⁷ Ningü-nambwe wukale, ara ñana kinda taitu-taitu ma tininda mwasa nâ panzi tininda pinde, ñana tu Maro Kindeni nde tini-mwasa warika. Ambo tamâta tonje tini mwasa ndo panzi i tini pinde, ande tamâta ñinde imo itogo Maro Kindeni natu mine, aku isama Maro Kindeni kilala marumbu lâ. ⁸ Maro Kindeni nde tini-mwasa warika. Mine kala, ambo tamâta tonje ñandai tini mwasa panzi i tini pinde, ande i isama Maro Kindeni kilala nde tia. ⁹ Maro Kindeni isupwa i Natu taituni indue imâ tâno kulu ñana i ma via mao ilua kinda. Aku Maro Kindeni ne vetâña ñinde itula pwataki tu i ilo ndo keno pa kinda. ¹⁰ Maro Kindeni itula tini-mwasa ne vetâña pwataki mine; muñga, kinda ilonda ikeno pa Maro Kindeni, ande tia. Andeta nia ndoyo i ilo ndo keno pa kinda, kala isupwa Natu indue imâ tâno kulu ku imâte ñana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda.

¹¹ Ningü-nambwe wukale, Maro Kindeni ne vetâña ñinde itula pwataki tu i ilo ndo keno pa kinda. Mine nde ara ñana kinda taitu-taitu ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde mine nâ. ¹² Tamâta tonje muñga imora Maro Kindeni, ande tia. Andeta miki kaloŋo ñga; ambo kinda ilonda ndo keno panzi tininda pinde, ande ñinde itula pwataki tu Maro Kindeni imo kinda ilonda. Aku i ne tini-mwasa ñinde ma ipâñga ñalae ndo lâ nenda vetâña.

¹³ Maro Kindeni i tamwata ne Koroani Sapâña ilua kinda lâ. Mine kala kinda tasama tu kinda tapaipa kuku i lâ, aku i kala ipaipa ku kinda mine nâ. ¹⁴ Kinda Tamânda io Natu indue imâ ñana iyaute kinda tâno tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. Ñinde kinda tamora lâ, aku uru tatula ñgua pwataki ñana vetâña ñinde kâ. ¹⁵ Tamâta ea ipatula ne kalo-tawana pwataki mine tu, “Yesu nde Maro Kindeni Natu”, ande Maro Kindeni ipaipa kuku tamâta ñinde, aku i kala ipaipa kuku Maro Kindeni mine nâ. ¹⁶ Mine nde kinda tasama ku kalonda tawana mine tu Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda.

Maro Kindeni nde tini-mwasa warika, aku tamâta ea uru tini mwasa ndo panzi i tini pinde, ande ipaipa kuku Maro Kindeni, aku Maro Kindeni kala ipaipa kuku i.¹⁷ Ambo kinda ma tamo mine, ande mâsi ñana tini-mwasa kâ ma ipânga ñalae ndo lâ nenda vetâña. Aku kinda ma taruru ñana zo muli ñinde Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande ma tia. Kinda ma taruru tia, ñana tu lâ zo ñana kinda tamo tâno ñine kulu, ande kinda tamo togo Yesu Kirisi tamwata imo mine.¹⁸ Mine nde kinda ma taruru tia. Ambo tamâta tonje tini mwasa panzi i tini pinde, ande i ma iruru tia. Ambo tini-mwasa ne mâsi ma ipânga ñalae ndo lâ tamâta tonje ne vetâña, ande mâsi ñinde ma isoki mâsi ñana ilo-ruruña kâ piti. Mâsi ñana ilo-ruruña kâ ñinde nde duvi mine; ambo tamâta tonje isama tu i ma muli ikai kulu ñana ne vetâña sakamao kâ, ande i ma iruru. Ambo tamâta tonje iruru, ande kinda tasama tu tini-mwasa ne mâsi ñandai ikeno kaika lâ i ne vetâña ñga.

¹⁹ Nanayoni, Maro Kindeni ne tini-mwasa nde ikeno pa kinda lâ. Mine kala kinda uru taponi muli pa mâsi ñana tini-mwasa kâ.²⁰ Ambo tamâta tonje ma iporo tu, “Naña ilongu ndo keno pa Maro Kindeni”, andeta i uru wisi nâna papa ninambwe kalotawana tamâta tonje, ande tamâta ñinde i nde lañeja tamwata. Kinda tamo kunzi ninda-nambwe kalotawana tamâta, aku uru tapamorai. Andeta tamâta tonje muñga imora Maro Kindeni, ande tia. Mine kala ambo tamâta tonje ñandai tini mwasa pa i ninambwe kalotawana tamâta tonje, ande i ma ikura tu tini mwasa pa Maro Kindeni, ande tia.²¹ Muñga Yesu Kirisi itula tukuña ñine pa kinda; ambo tamâta tonje ilo ndo keno pa Maro Kindeni, ande i ma ilo ndo keno panzi ninambwe kalotawana tamâta mine nâ.

5

Kinzi kalotawana tamâta sipole tâno ne walo marumbu lâ

¹ Tamâta ea kalonzi tawana tu Yesu nde Maro Kindeni ne Pateâña Tamâta Kirisi, ande kinzi ñinde rârâni simo Maro Kindeni natu wukale. Ambo tamâta tonje ilo ndo keno pa tamâta tonje, ande i ma ilo ndo keno panzi tamâta ñinde natu wukale tona.² Ambo kinda ma tao ilonda ndo ilâ pa Maro Kindeni ku taponi muli pa i ne tukuña, ande mâsi ñinde ma itula pwataki tu ilonda ndo keno panzi Maro Kindeni natu wukale tona.³ Ambo kinda tao ilonda ndo ilâ pa Maro Kindeni, ande kinda ma taponi muli pa i ne tukuña rârâni. Aku i ne tukuña ñinde uru iveta malia pa kinda, ande tia.⁴ Tamâta ea kinzi simo Maro Kindeni natu wukale, ande kinzi ñinde sikura tu sipole tâno ñine

ne walo. Kinda nenda kalotawana isuka kinda ñana tamandi kaika tapole kazâña ku tatawa tâno ñine ne walo ndue.

Maro Kindeni itula i Natu kilala pwataki

⁵ Ea ikura tu ipole tâno ñine ne walo ku itawa walo ñinde ndue, a? Tamâta ea kalonzi tawana tu Yesu nde Maro Kindeni Natu, kinzi tamâta ñinde simbonzi nâ sikura tu sipole tâno ñine ne walo.⁶ Yesu Kirisi indue imâ lâ, aku vetâña rua situla i kilala pwataki. I ne lââ-lilija itula i kilala pwataki, aku i see ñinde ipalini lâ kai popole tini, ande ñinde kala itula i kilala pwataki tona. Lââ simbo nâ itula i kilala pwataki, ande tia. I see ñinde itula i kilala pwataki tona. Koroani Sapâña nde ñgua mao warika, aku ñana duvi ñinde kâ i uru itula ñgua mine ñana Yesu Kirisi kâ.⁷⁻⁸ Koroani Sapâña, anja lââ, anja see, kinzi ñato ñinde silâ taitu sipasuka ku situla ñgua pwataki ñana Yesu Kirisi kilala kâ. Aku kinzi ñato siporo ñgua kaja taitu nâ.

⁹ Kinda uru kalonda tawana tamâta kawanzi ñgua. Andeta Maro Kindeni itula ñgua ñana i Natu kâ, aku i ne ñgua ñinde nde kekeleke ñalae tina, ipole tamâta nenzi ñgua ndo, ñana tu ñinde nde Maro Kindeni tamwata kawa ñgua.¹⁰ Tamâta ea kalotawana Maro Kindeni Natu, ande ipakâe kuku Maro Kindeni kawa ñgua ñinde marumbu lâ. Ambo tamâta tonje tini pwâka tu kalotawana Maro Kindeni kawa ñgua ñinde, ande ñinde itogo iporo tu Maro Kindeni nde lañeja tamwata, ñana tu i ñandai kalotawana ñgua ñinde Maro Kindeni itula ñana i Natu kâ.¹¹ Maro Kindeni itula ñgua mine; i via mao ilua kinda lâ, ñana ma tamo viânda ku tamo nâ, aku via mao ñinde nde ikeno papa i Natu.¹² Tamâta ea ipaipa ndo kuku Maro Kindeni Natu, ande tamâta ñinde ikai via mao ñinde marumbu lâ. Anja tamâta ea ñandai ipaipa kuku Maro Kindeni Natu, ande tamâta ñinde ikai via mao ñinde, ande tia.

Kinda tasama ñine; kinda ma tamo viânda ku tamo nâ

¹³ Naña angere ñgua ñine imâ pa miki tamâta ñinde uru kalomi tawana Maro Kindeni Natu, ñana miki ma kakura tu kasama sondo tu miki kakai via mao ñinde marumbu lâ, kala ma kamo viami ku kamo nâ.¹⁴ Lâ zo ndia kinda tano pa Maro Kindeni tu ma iveta vetâña tonje, ande kinda ma taruru ñana tamandi i nao, ande tia. Ñinde nde duvi mine; ambo kinda tano pa i tu ma iveta pa kinda ikura i tamwata nâ ne pateâña mine, ande i ma ipaloño pa nenda noña.¹⁵ Kinda tasama tu i ipaloño pa nenda noña. Mine kala tasama tu i iveta pa kinda ikura nenda noña rârâni mine.

¹⁶ Kiesaka tonje ikura tu isae via ne nzâla njananzi tamâta kâ, andeta kiesaka pinde sikura tu siveta mine tia. * Ambo tamâta tonje imora ninambwe kalo-tawana tamâta tonje iveta kiesaka, andeta kiesaka njinde njandai njana isae via ne nzâla nga, ande ara njana tamâta njinde ma ikai nonja pa Maro Kindeni njana ninambwe njinde kâ, njana i ma ikai via mao. Nanja njandai aporo tu miki ma kakai nonja mine njana tamâta tonje iveta kiesaka njinde ikura tu isae via ne nzâla kâ. ¹⁷ Vetânja sakamao kie-kie rârâni nde kiesaka nâ, andeta kiesaka pinde sikura tu sisae via ne nzâla njananzi tamâta kâ, ande tia.

¹⁸ Kinda tasama tu tamâta ea simo Maro Kindeni natu wukale, kinzi njinde sipu mulinzi pa kiesaka ne vetânja. Maro Kindeni Natu, i tamwata uru ikea sondo ndo njananzi kalo-tawana tamâta njinde. Mine kala Sadana ikura tu iveta vetânja sakamao tonje panzi, ande tia. ¹⁹ Kinda tasama tu kinda tamo Maro Kindeni natu wukale. Andeta Sadana uru ikai poe kaika panzi tâno tamâta rârâni. ²⁰ Aku mine nâ, kinda tasama tu Maro Kindeni Natu nde imâ ipânga lâ, aku itula ilo-kalo ara nâ pa kinda marumbu lâ. Mine kala kinda takura tu tasama Maro Kindeni kilala sondo, inani kala vetânja mao warika. Maro Kindeni nde vetânja mao warika, aku kinda tapaipa kuku i nga i Natu Yesu Kirisi rua. I nde Maro mao kanaŋo, aku i nde via mao warika.

²¹ Nanja natunju wukale, miki ma kapakatona sondo, aku tinimi pitî ndo njananzi maro lanenja kâ.

* **5:16:** Ambo tamâta tonje ipu muli pa Yesu Kirisi, ande kiesaka njinde isae via ne nzâla njana i kâ.

2 YOANE

Pepa Yoane injere muli panzi kalo-tawana tamâta

Yesu ne pâri tamâta Yoane injere ngua panzi kalo-tawana tamâta ngu (1Yoane), aku zo pinde ilâ lâ, njinenja injere ngua njine njana ileleanzi pananânja tamâta lajeja pinde simo ngu ngininzi. Tiambo injere ngua njine ilâ pa taine tonje tâku isia ngua nâ ku injere pa ngu tonje tâ (1,4,5); njine kinda tasama tia. Yoane ne ngua njalae nde mine; kinda ma tapakatona sondo njananzi tamâta njinde situla ngua lajeja njana Yesu Kirisi kâ, ku ma tapaveta kuku ngua mao njinde Yesu munja ipanananzi tamâta.

¹ Naña amo kalo-tawana tamâta ngu nenzi katonâja. Naña anjere ngua lâ pepa njine tini imâ pa noko taine njalae tavanzi noko natu wukale. Maro Kindeni munjani ipateami tu ma kamo i ne ngu sondo. Naña aporo ngua mao nâ mine tu naña ilonju ndo keno pami. Andeta naña simbonju nâ ilonju keno mine, ande tia. Kinzi tamâta rârâni kala uru sipaveta kuku ngua mao, kinzi njinde kala ilonzi ndo keno pami. ² Ngu mao njinde uru imo ku kinda, ma imo mine ku imo nâ. Mine nde maka iloma ndo keno pami. ³ Kinda uru tapaveta kuku ngua mao, aku uru tininda mwasa panzi tininda pinde tona. Mine kala Tamânda Maro Kindeni anja Yesu Kirisi, ina Tamânda Natu, kinzi rua nenzi wisi-wisi wa kalo-sukâja wa wisi-pisi wa imo ku kinda.

Ara njana kinda ma taponu muli pa tini-mwasa ne vetâja

⁴ Naña alonjo noko natu pinde parinanzi tu kinzi uru sipono muli pa ngua mao, ikura kinda Tamânda munja iporo pa kinda tu ma taveta mine. Aku naña ilonju ndeka ndo njana njinde kâ. ⁵ Aku taine njalae, kala njine naña ano pano tu ma kupaveta kuku ngua tukuja njine; kinda rârâni taitu-taitu ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde. Naña anjere ngua tukuja wasaseki tonje imâ pano, ande tia. Munjani, lâ nia ndoyo, kinda takai ngua tukuja njinde lâ. ⁶ Ambo tini-mwasa ne vetâja njinde ma ikeno kaika pa kinda, ande kinda ma taponu muli pa Maro Kindeni ne tukuja rârâni. Nia ndoyo, aku imâ lee ipânga lâ zo njine, ande miki kalonjo i ne tukuja ndainani nâ tu kinda ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde.

Kinzi lajeja tamâta nenzi mâsi kilala

⁷ Kinzi lajeja tamwatanzi rârâ nde silâ sikura nia ndoni lâ tâno kulu, aku sitogo tu silanje kinda. Kinzi nenzi kalo-tawana nde ikeno mine; “Yesu Kirisi nde koroani nâ, i njandai tamâta mao nga.” Kinzi tamâta mine nde lajeja tamwatanzi, aku simo

Yesu Kirisi ne kazâja tamâta. ⁸ Mine nde miki kapakatona sondo nga. Tia ma wurâta njinde miki uru kamakâsa njana kaveta kâ, ande ma kanojo tia. Ambo miki ma kamandi kaika, ande muli Maro Kindeni ma kulu njalae ilami, ipakura kuku nemi wurâta njinde. ⁹ Ambo tamâta tonje njandai ipaveta sondo kuku Yesu Kirisi ne ngua, aku isonja ilâ wa imâ wa njana ikai ngua pinde kâ, ande Maro Kindeni ipaipa kuku tamâta njinde, ande tia. Anja tamâta ea kinzi uru sipaveta sondo kuku Yesu Kirisi kawa ngua, ande kinda Tamânda ku Natu rua sipaipa kinzi tamâta njinde. ¹⁰ Ambo tamâta tonje ma imâ pami ku ipananami njana ngua pinde kâ, ande ngua njinde ikeno piti lâ Yesu Kirisi kawa ngua njinde, ande miki ma kawami “kari ara” pa tamâta njinde wa kakai imâ imo kumi lâ nemi luma ilo, mine ndimo. ¹¹ Tamâta ea kawa “kari ara” pa tamâta mine, ande njinde itogo ivila i njana ne wurâta sakamao njinde kâ.

Katonâja ilo ndo tu ma imoranzu

¹² Naña ilonju tu anjere ngua rârâ imâ pami, andeta naña tini ngu pwâka tu ao ngua njinde lâ pepa tini. Naña ilonju tu naña warakâju ma amâ amora miki. Njinenja kinda ma takura tu taporo wa tapalonjo wa, aku nenda ndekâja ma ipânga njalae ndo. ¹³ Maro Kindeni munjani ipateami noko tua taine pa i tamwata. Aku noko tua njinde natu wukale kawanzi kari ara pano.

3 YOANE

Pepa Yoane injgere muli ndo panzi kalo-tawana tamâta

Yesu ne pâri tamâta Yoane injgere ngua pinde panzi kalo-tawana tamâta ngu (1-2 Yoane), aku zo pinde ilâ lâ, njinennga injgere ngua pinde kilo. Ingere ngua njine ku io ilâ pa ninambwe tonje, i nga tu Gaius. Gaius nde tamâta njalae lâ kalo-tawana tamâta ngu tonje, aku Yoane indekana i njana kie ara iveta panzi kalo-tawana tamâta soka lombo simâ sipânnga i ne lawea njinde. Andeta Yoane iporo ngua njalae ilelea tamâta tonje imo kunzi ngu njinde, i nga tu Diotrefes, njana tu i ipu muli panzi tamâta lombo ku ipasuka tamwata tini.

¹ Naŋa amo kalo-tawana tamâta ngu nenzi katonâŋa. Naŋa angere ngua lâ pepa njine tini imâ pa noko, Gaius. Noko nde naŋa njingu-nambwe sono, aku naŋa aporo mao nâ tu naŋa ilonju ndo keno pa noko.

² Njingu-nambwe, naŋa ilonju tu vetâŋa rârâni noko uru kuveta njinde ma ipânnga sono nâ. Aku naŋa ilonju tu pukonja kie-kie rârâni ma injenje njanano tona. Naŋa asama tu noko ne ilo-kalo tava ne kalo-tawana nde ikeno ara nâ. ³ Munja, ninda-nambwe pinde nde simâ njana simora naŋa kâ, aku situla noko parina pa naŋa mine tu noko uru kupono muli pa ngua mao nâ. Kinzi siporo tu noko kupile vetâŋa mao njinde tia ndo. Naŋa alonjo ngua mine, aku wisinjgu ara ndo. ⁴ Lâ zo ndia naŋa alonjo ngua tu naŋa natungu uru sipono muli pa ngua mao nâ, ande njinde iveta ilonju ara ndo, aku ndekâŋa njinde ipole nanengu ndekâŋa pinde rârâni.

Gaius iveta wurâta ara

⁵ Njingu-nambwe, noko uru kupono muli pa vetâŋa ara, aku uru kuveta kie ara ndo njana kuvilanzi kalo-tawana tamâta njinde soka lombo simâ pano. Noko munja kusamanzi tia, andeta kuveta kie ara nâ panzi. ⁶ Tamâta njinde sitapâri panzi maka nema ngu njana noko ne tini-mwasa njinde kâ. Aku lâ zo ndia tamâta lombo mine situ soka nzalanzi kilo silâ kâ, ande ara njana noko ma kuvilanzi kilo njana kekelele pinde njana nenzi yokâŋa kâ. Maro Kindeni ilo pa vetâŋa mine. ⁷ Munja, tamâta lombo njinde ilonzi tu siveta wurâta njana situla Yesu parina kâ, aku sipile warakanzi nenzi lawea ku silâ njana siveta mine kâ. Andeta kinzi sinonzi tinikoa pinde njana kekelele silanzi kâ, ande tia. ⁸ Mine nde ara njana kinda kalo-tawana tamâta ma tavilanzi tamâta njinde uru siveta wurâta pa Yesu. Ambo kinda ma taveta mine, ande kinda ma tapânnga nenda wurâta taitu kunzi,

njana tatula Maro Kindeni kawa ngua mao kâ.

Diotrefes uru iveta vetâŋa sakamao

⁹ Naŋa munja angere ngua pinde lâ pepa tini imâ panzi tamâta lâ noko ne ngu. Andeta Diotrefes itu i ma ipânnga tamâta mbânambâna panzi, aku ipu muli pa maka nema ngua njinde. ¹⁰ Mine kala ambo naŋa ma amâ amo kumi, ande naŋa ma aporo pwataki njana mâsi njinde i uru iveta. I uru iporo ngua nao-muli wa ngua soki-soki rârâ njana maka kâ. Andeta njinde nâ tia; i tini pwâka tu ikainzi kalo-tawana tamâta soka lombo njinde ku ionzi lâ i ne luma ilo. Aku lâ zo ndia tamâta pinde sikainzi lombo njinde njana sionzi lâ warakanzi nenzi luma ilo, ande i uru isilikananzi kaika, aku injaranzi piti lâ ngu njinde.

Demetrius uru iveta vetâŋa ara

¹¹ Njingu-nambwe, noko ma kupaveta kuku mâsi sakamao mine ndimo. Ara njana noko ma kupaveta kuku vetâŋa ara nâ. Tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku vetâŋa ara, ande kinzi simo Maro Kindeni natu wukale. Anja tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku vetâŋa sakamao, kinzi njinde sisama Maro Kindeni kilala, ande tia.

¹² Tamâta rârâni uru situ Demetrius parina tu i nde tamâta ara ndo. Aku i tamwata ne vetâŋa itula pwataki tu ngua njinde nde mao nâ. Aku maka kala katula ngua pwataki njana i ne vetâŋa ara njinde kâ, aku mikiki kasama tu maka uru kaporo ngua mao nâ.

Katonâŋa ilo ndo tu ma imora Gaius

¹³ Naŋa ilonju tu angere ngua rârâ imâ pano, andeta tiningu pwâka tu ao ngua njinde lâ pepa tini. ¹⁴ Naŋa ilonju tu amâ amora noko walele nâ, aku lâ zo njinde kinda rua ma taporo wa tapalonjo wa.

¹⁵ Wisi-pisi imâ pano. Ninda-nambwe lâ maka nema ngu njine nde kwanzi kari ara pano. Aku ara njana noko kala ma kuporo wisi-ara ne ngua mine nâ ilâ panzi ninda-nambwe taitu-taitu simo lâ noko ne ngu njinde.

JUT

Pepa Jut ingere panzi kalo-tawana tamâta

Jut nde Yesu tai tonje (Matai 13:55, Malaka 6:3), aku ingere ngua njine panzi kalo-tawana tamâta ngu pinde. Jut isama tu kinzi pananânja tamâta lajeja pinde nde sikai wurâta kaika njana siyaula kinzi tamâta nenzi kalo-tawana, kala ingere ngua kaika ileleanzi tamâta njinde. Kinzi lajeja tamâta njinde uru siveta mâsi sakamao, ku sipanananzi kalo-tawana tamâta njana soka mulinzi. Jut itula pwataki tu Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta njinde, aku muli nga kinzi ma sikai pareja-nia sakamao.

¹ Nanja Jut, nanja nde Yesu Kirisi ne wurâta tamâta, aku Yamesi tai kala nanjani. Nanja angere ngua lâ pepa njine tini imâ pa miki tamâta njinde Maro Kindeni munjani isarawami lâ. Kinda Tamânda Maro Kindeni ilo ndo keno pami, aku Yesu Kirisi tamwata uru ikatona miki sondo ndo. ² Maro Kindeni ne kalo-sukânja wa wisi-pisi wa tini-mwasa wa ipânja njalae lâ ilomi kalomi.

Pâri ara ne kazânja tamâta nde simâ sipânja lâ kinzi kalo-tawana tamâta ngu ngininzi

³ Ningunambwe wukale, nia ndoyo nanja ilonju pateu tu ma angere ngua lâ pepa tini njana kinda rârâni nenda kalo-tawana kâ. Aku nanja aluku lâ njana angere ngua njinde lâ pepa tini ku ao imâ pami. Andeta kala njine nanja ilonju pateu tu nanja ma angere ngua kanja tonje lâ pepa tini imâ walele nâ pami. Nanja ilonju tu apu tini kaika pami, njana miki ma kamandi kaika njana katingi pâri ara ne kazânja tamâta nenzi njua kâ. Singani, Maro Kindeni kalo-tawana ndainani nâ ilua i ne tamâta kinda. Aku tamâta tonje ikura njana ilele kalo-tawana njinde ipânja kie tonje, ande tia. ⁴ Tamâta pinde nde sipavea nâ ku sipânja simo lâ kalo-tawana tamâta ngu ngininzi. Nia ndoyo, Maro Kindeni ipa ngua tu i ma ipare nia panzi tamâta sakamao njinde. Kinzi uru silele ngua njana Maro Kindeni ne wisi-wisi kâ ipânja kie tonje, njinenja siporo ngua lajeja tu Maro Kindeni isâu panzi njana sipalulua tininzi potomule kâ. Kinzi tamâta njinde sipu mulinzi pa nenda Maro Njalae Yesu Kirisi, ina simbo nâ imo koipu njalae.

⁵ Munjani Maro Njalae iyautenzi Isrel ngu piti lâ Isip tâno, aku ivetanzi simo ara nâ. Andeta muli nga, ande izavarunzi Isrel tamâta njinde kalonzi tawana i tia. Miki kasama njinde lâ, andeta nanja atu aparjo ilomi kalomi tu miki ma kalomi ngere kilo njana mâsi njinde kâ. ⁶ Aku ara njana miki

ma kalomi ngere njanazi anjelo tona, kinzi njinde munja silanja sipole Maro Kindeni ne tukuja ku sipile nianzi. Njana nenzi vetâja njinde kâ, ande Maro Kindeni ipanzi lâ wâlo kaika ku ionzi silâ mbââ ilo. Kinzi ma simo mine lâ nia kondoma njana ndo ku simo nâ. Kinzi nde sindamwa Maro Kindeni ne zo njalae, aku lâ zo njinde i ma ipare nia sondo panzi. ⁷ Aku ara njana miki ma kalomi ngere njanazi tamâta munja simo lâ Sodom lawea wa Gomora lawea wa lawea pinde keno nia njinde tona. Tamâta njinde uru siveta mâsi potomule kie taituni, itogo kinzi anjelo sakamao njinde munja siveta mine. Kinzi sipaveta kuku mâsi sakamao ndo, aku sipalulua warakanzi tininzi potomule ndo. Opopo, kinzi tamâne sipalulua tininzi kinzi tamâne! Mine kala Maro Kindeni isupwa yââ kaika njana izavarunzi kâ, aku mâsi njinde itula pwataki tu kinzi tamâta mine ma muli simo yââ njalae ne mbââ ilo ikura zo rârâni. Maro Kindeni ilo tu kinda ma kalonda ngere njana vetâja njinde rârâni, aku tanjenje njana mâsi potomule njinde.

⁸ Andeta kala njine tamâta pinde simâ sipânja lâ, kala simo lâ kalo-tawana tamâta ngu ngininzi. Kinzi tamâta njinde uru sipaveta kuku vetâja sakamao ndainani nâ. Kinzi nenzi mbupuleja kie-kie uru ipanjo ilonzi kalonzi, kala sitambira karaanzi ilâ tu siveta mâsi sakamao ndo, aku njinde iveta muso njalae panzi. Kinzi tininzi pwâka tu Maro Kindeni ma ikai maro panzi, aku siporo ngua pavaligirja panzi samba ne anjelo. ⁹ Taitu kinzi anjelo uru siporo ngua soki mine ilâ pa nenzi kazânja tamâta, ande tia. Munjani, lâ zo njinde anjelo nenzi koipu Maikel ipawa ngua kuku Sadana njana Mose karae kâ tu ma ea ikai, ande Maikel imege nâ. Mine kala i njandai isowe ngua soki tonje lâ Sadana tini nga. Iporo mine tu, “Maro Njalae ma ipare nia pa noko!”. ¹⁰ Anja tamâta njinde uru siporo ngua soki ilâ pa kekelele ndia rârâni sizizâla njana njinde. Kinzi sipânja sitogonzi njoga ngoi mine, nenzi ilo-kalo tia ndo. Mine kala kinzi uru siveta vetâja ndia warakanzi ilonzi papa njinde. Aku nenzi vetâja njinde ma izavaru warakanzi ndo lâ.

¹¹ Opopo, mâsi sakamao ndo ma ipânja panzi tamâta njinde! Kinzi sipaveta kuku Adam natu Kein ne vetâja. Kinzi ilonzi tu sikai mbaliña nâ. Mine kala sitambira warakanzi silâ njana siveta vetâja potomule njinde ngua-tulâja tamâta lajeja Balam munja iveta. Aku kinzi tanjani kaika pa Maro Kindeni, itogo Kora munja taja kaika mine. Njana nenzi vetâja njinde kâ, ande Maro Kindeni ma izavarunzi ndo lâ.

¹² Lâ zo njana miki kalo-tawana tamâta kapasau kamâ taitu njana kaka kâja-nunja kâ, ande kinzi tamâta sakamao njinde uru sika kumi, aku njinde iyaula nemi kâja-nunja

njinde. Kinzi mainzi tia ndo, kala uru sika wa sinu njalae tina. Kinzi ilonzi keno pa warakanzi nâ. Tamâta njinde sitogo take-take iyoka kaa nâ, karâzi tia, aku lawea itapala ilâ wa imâ wa. Aku kinzi sitogo kâi tonje, i ne zo njana ipula kanajo kâ ipânja lâ, andeta ipula kanajo tonje tia, kala itogo kâi njinde imâte lâ. Kâi mine ma duvi mburuja kâki lâ, kala ma imâte ndo lâ. ¹³Tamâta njinde uru siveta vetâja potomule kie-kie lâ tamâta naonzi. Mine kala kinzi sitogo tâi isuka kâki imbware ku ijele toa, aku nenzi vetâja potomule njinde ipânja nia yo, itogo tâi imbwa ku ne maka ipânja tâi kulu mine. Aku kinzi simo sitogonzi pitu pinde lâ samba tini uru sikai nenzi nzâla sondo tia. Mine kala Maro Kindeni ipatea nia kondoma njaja ndo panzi, njana ma silâ simo nia njinde ku simo nâ.

¹⁴Mungani, ngua-tulâja tamâta Enoko, ina ipânja lâ Adam ne vâsa nje, ande itula ngua pwataki njana vetâja nje ma muli ipânja panzi tamâta sakamao njinde kâ. Iporo mine tu, “Maro Njalae ma iyoka tavanzi ne anjelo kambwanjenzi njalae tina simâ. ¹⁵Maro Njalae ma imâ njana ionzi tamâta rârâni silâ pa i ne njua nia, njana ma ipare nia panzi kâ. I ma ipare nia panzi tamâta rârâni njinde munja sipu mulinzi papa i, njana vetâja soki rârâni siveta njinde. Aku i ma ipare nia mine nâ panzi kiesaka tamwatanzi njana ngua pavaligija rârâni munja siporo papa i.” Enoko itula ngua mine. ¹⁶Tamâta njinde uru wisinzi nâna njana vetâja ndia ipânja panzi, aku siporo ngua soki-soki njananzi tamâta rârâni. Kinzi sipaveta kuku vetâja potomule ndia ilonzi papa njinde. Kinzi kawanzi kâki sipandekâna warakanzi nâ, aku situ njua mâru-mâru panzi tamâta njana sitapa nenzi mbalija sanjenzi.

Ara njana kinda nenda kalo-tawana ma ikeno kaika nâ

¹⁷Njingu-nambwe wukale, ara njana miki ma kalomi njgere kilo njana ngua rârâni nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ne pâri-tamâta munja situla pami njinde. ¹⁸Kinzi sipaimi tu, “Muli nja, lâ zo njana tâno ne zo laiti njana marumbu kâ, ande tamâta pinde ma simâ sipânja, ku ma siporo ngua pavaligija pami. Kinzi ma tanjanzi kaika pa Maro Kindeni, ku ma sipaveta kuku vetâja potomule ndia warakanzi ilonzi papa njinde.” ¹⁹Tamâta njinde uru sipu kinzi kalo-tawana tamâta ngu simo pwapwataki. Kinzi nenzi ilo-kalo potomule nâ ikai poe kaika pa nenzi vetâja, aku Koroani Sapâja njandai imo ilonzi nja.

²⁰Anja miki, njingu-nambwe wukale, ara njana nemi kalo-tawana ma ipânja kaika ndo lâ ilomi kalomi. Miki nemi kalo-tawana njinde nde imo sapâja lâ Maro Kindeni nao. Aku lâ zo ndia miki kakai noja, ande ara

njana Koroani Sapâja ne walo ma ikai poe pa nemi noja njinde. ²¹Maro Kindeni ilo keno pami. Mine kala miki ma kapatâpa warakami piti lâ i ne tini-mwasa njinde ilo ndimo. Aku muli nja nenda Maro Njalae Yesu Kirisi, ina kalo-sukâja warika, ma via mao ilami, ma kamo ara mine ku kamo nâ. Ara njana miki ma kamo kao tinimi nâ njana zo njinde i ma iveta mine pami.

²²Tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika tia. Ara njana miki ma kalomi sukâja njananzi tamâta njinde. ²³Anja tamâta pinde, ande itogo kinzi simo yâa njalae ne melamela tini laiti. Ara njana miki ma walele nâ kakainzi piti kilo ku katula nzâla ara panzi. Anja tamâta pinde nde sipaveta kuku ilo-kalo sakamao ne vetâja muso. Ara njana miki ma kalomi sukâja njananzi tamâta njinde tona. Andeta kapakatona sondo, aku kamo malawae ndo njana nenzi vetâja potomule njinde kâ. Tia ma vetâja njinde iveta muso ipânja lâ miki ilomi kalomi tona.

Kinda ma tapanea Maro Kindeni tasuka i nja kâki

²⁴Maro Kindeni ikura tu ikatona miki sondo nâ, njana nemi kalo-tawana ma imbe tia kâ. Ikura tu ikaimi kalâ tava ilomi mbâra-mbâra ndo kamandi i tamwata nao, aku miki ma kamo tava ndekâja njalae tina. ²⁵Ara njana kinda ma tapanea nenda Maro Kindeni, ina kala nenda Yautâja Tamwata taituni. Njana nenda Maro Njalae Yesu Kirisi ne ara kâ, ande kinda takura tu tapanea Maro Kindeni tasuka i nja kâki, njana tu i nde nenda koipu njalae. Ina Walo Tamwata, aku ikura tu iveta vetâja rârâni. I imo ikai maro pa kelekele rârâni. Nia ndoyo, lâ zo njinde i njandai ipulia tâno ipânja nja, ande i imo mine, kala zo njine uru imo mine nâ, aku i ma imo mine ikura zo muli-muli ku imo nâ. Mao.

ZO MULI

Yesu itula ngua pa Yoane nana zo muli kâ

Rom nenzi koipu njalajala sikai kazânga njalae tina panzi kalo-tawana tamâta, kala sio Yesu ne pâri-tamâta Yoane imo luma sakamao nia lâ Patmos sia kulu. Yoane itu ipu tini kaika panzi Maro Kindeni ne ngu simo Esia tâno, kala ingere ngua njine panzi. Yesu Kirisi itula mâsi wa mbupuleŋa kie-kie pa Yoane nana vetânga pinde ma ipânga lâ zo muli. Mine kala ngua rârâ ikeno lâ pepa njine tini nde ngua tambirânga nâ, aku ne duvi njandai ipânga nia yo nga. Andeta njine ipânga nia yo; Yesu ne kaika nde njalae ndo, kala lâ zo muli i ma ipole Sadana marumbu lâ, kala kinda kalo-tawana tamâta rârâni ma tamo ara ndo kuku nenda Maro Njalae lâ samba ilo ku tamo nâ.

¹ Ngua njine nia ndoyo ikeno paveânga nâ, kala njinenŋa Yesu Kirisi itula pwataki ipânga nia yo. Maro Kindeni io ngua njine lâ Yesu kawa njana i kala ma itula panzi ne wurâta tamâta, njana kinzi ma sisama vetânga rârâni nao laiti njana ipânga kâ. Mine kala Yesu isupwa ne aŋelo tonje imâ itula ngua njine pa i ne wurâta tamâta nana Yoane. ² Nana Yoane amora vetânga njinde lâ, ande kala atula Maro Kindeni kawa ngua, ngua njinde Yesu Kirisi itula pwataki lâ. Aku nana aporo mine: ngua njine nde mao kanaŋo. ³ Ngua njine nde Maro Kindeni kawa ngua. Mine nde tamâta ea ipono ngua njine panzi tamâta pinde, ande i ma ikura tu indeka nâ. Aku tamâta ea kinzi silonjo ngua njine ku sipaveta kuku, ande kinzi njinde tona ma sindeka nâ, njana tu zo njalae njana vetânga rârâni njine ma ipânga kâ, ande imâ ipânga laiti lâ.

*Yoane ingere ngua panzi ngu lima
kanaŋonzi rua*

⁴ Nana Yoane aŋgere ngua njine imâ pa miki tamâta lâ ngu lima kanaŋonzi rua kamo lâ Esia tâno njinde. Maro Kindeni uru imo, kala siŋgani imo mine nâ, aku muli i ma imâ ipânga. I ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami. Aku kinzi koroani ara lima kanaŋonzi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa kala imâ pami mine nâ. Koroani njinde uru simo Maro Kindeni ne saŋonânga nia nao. ⁵ Yesu Kirisi nde tamâta njana itula Maro Kindeni kawa ngua pwataki kâ. Ina imunŋa panzi tamâta rârâni njana imandi lâ matera ni-anzi imo via kilo, aku imo mbâna-mbâna panzi koipu njalajala rârâni lâ tâno kulu. I tamwata ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami mine nâ. I ilo ndo keno pa kinda, aku i tamwata see njinde izavaru nenda kiesaka rârâni piti marumbu lâ. ⁶ Aku

nanayoni i iveta kinda tapânga tamo koipu njalajala lâ i kalo, aku tamo patarawânga tamâta njalajala njana taveta wurâta papa i Tama Maro Kindeni kâ. Ara njana kinda ma tapanea Yesu Kirisi njana tasuka kâki. I ne walo nde njalae tina, uru imo mine ku imo nâ. Mao.

⁷ Miki kalonjo nga; i ne zo laiti njana ma iyoka take-take ilo indue imâ. Tamâta rârâni ma simora njine lâ matanzi, aku kinzi tamâta njinde munga ua nâ sisowe i, ande kinzi njinde kala ma simora i imâ mine nâ. Aku tamâta rârâni simo lâ ngu ndoni lâ tâno kulu ma kalonzi njere njana i kâ, ku ma siveta kalokalo ku sita pâta kanaŋo. Vetânga njine ma ipânga mine nâ. Mao.

⁸ Maro Njalae Kindeni, i Walo Tamwata, ande iporo mine; “Nana warakâŋu amo munŋani lâ, kala ma amo muli ndo.” Inani kala njine imo, aku siŋgani imo mine nâ, aku muli i ma imâ ipânga.

Yoane imora Yesu Kirisi

⁹ Nana Yoane, miki nimi-nambwe kalotawana tamâta nana. Kinda nenda kalotawana nde keno pa Yesu, aku nana amo miki nawalami njana takai malia tava nâna kie-kie njana nenda kalo-tawana njinde kâ. Maro Kindeni ikai koipu njalae pa kinda rârâni, aku kinda rârâni uru tamandi kaika tapasuka njana takale malia kâ. Munŋani, nana atula Maro Kindeni kawa ngua, aku apatula ilonjo kalonjo pwataki tu nana kalonjo tawana Yesu. Nana duvi njinde kâ, ande kinzi siŋgani nana ku siona amo sia tonje kulu, i njana tu Patmos. ¹⁰ Nana amo Patmos sia lee, njinenŋa lâ pwareânga ne zo sapânga tonje, ande Koroani Sapânga ipanando nana kaika lâ. Aku nana alonjo kawa tonje isarâwa kaika pa nana mulingu, itogo tando ita mine. ¹¹ Kawa ngua njinde imâ pa nana mine tu, “Vetânga wa kelekele ndia noko ma kumora, ande kungere ngua njana vetânga wa kelekele njinde lâ pepa tini. Aku kuo pepa njinde ilâ panzi ngu simo lâ lawea lima kanaŋo rua njine: Efesus, nga Smerna, nga Pergamum, nga Taiataira, nga Sardis, nga Filadelfia, nga Laodisia.”

¹² Njinenŋa nana apupulia tu ma amora ea kala iporo ngua njine pa nana. Nana apupulia lâ, aku namora sinâla lima kanaŋo rua, munŋa siveta lâ mira “gol”. ¹³ Aku amora tamâta tonje itogo Tamâta Natu mine imandi lâ sinâla njinde njininzi. Ipasawa pasawana luandondo indue ikeno kie kumbu, aŋga lalava mota tonje nde ilelea lâ kondondoni tona. Kinzi munŋa sisuta lalava mota njinde lâ kaimbo “gol”. ¹⁴ I kulu pwau nde pâne ndo, itogo wâke pwau wa take-take pâne mine. Aŋga i mata nde itogo yââ njalae tina ne mela-mela mine. ¹⁵ Aŋga i kie nde salaga-salaga, itogo “baras” uru

simomo lâ yâê ñalae kulu ku ipânnga zuli-zuli ndo. Anğa i kanja nde nduñeja ñalae, itogo lââ ñalae isowe indue ne nduñejani mine. ¹⁶ I nde isanja pitu lima kanajo rua lâ mbau wia kâ. Anğa pila kazâña kâ, mata âla mwasinâ, ande ikeno i kawa ilo ku iyâti imâ. I tamwata nao nde salaga ndo, itogo kari ne sinâla mine.

¹⁷ Nanja amora i lâ, ñineñga patana ndue lâ i kie tini, atogo tamâta imâte lâ mine. Andeta io mbau wia kâ lâ nanja kulungu, aku iporo mine tu, “Noko kururu ndimo. Nanja warakângu amo munğani lâ, aku ma amo muli ndo. ¹⁸ Nanja nde Via Tamwatângu! Munğa nanja amâte, andeta kumora nğa; kala ñine nanja amo viângu mine ku amo nâ. Aku nanjani nde tamâta ñana akai poe pa mateña wa mateña nianzi wa.

¹⁹ Mine kala noko ma kuñgere ñgua lâ pepa tini ñana vetâña wa kelekele rârâni noko kumora lâ, aku ñana vetâña wa kelekele rârâni kala ñine ipânnga, aku ñana vetâña wa kelekele rârâni noko ma muli kumora tona. ²⁰ Noko munğa kumora pitu lima kanajo rua ikeno pa nanja mbaungu wia kâ, aku kumora sinâla lima kanajo rua tona. Vetâña paveâña ñinde kie ikeno mine: pitu lima kanajo rua ñinde nde itogo kinzi ngu lima kanajonzi rua nenzi aņelo. Anğa sinâla lima kanajo rua ñinde nde itogo ngu lima kanajonzi rua ñinde warakanzi.”

2

Ñgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ñgu simo Efesus lawea

¹ Tamâta ñinde iporo mine tu, “Noko ma kuñgere ñgua pinde lâ pepa tini ilâ pa Efesus ñgu ne aņelo. Ñgua ñine nde mine: ‘Nanja uru asanja pitu lima kanajo rua ñinde pa mbaungu wia kâ, aku uru ayoka sinâla lima kanajo rua ñinde ngininzi. Nanjani ao ñgua ñine imâ pa miki. ² Nanja asama lâ ñana nemi vetâña arara rârâni wa nemi wurâta kaika uru kaveta ñinde. Ñinde itula kilalami pwataki tu miki uru kamandi kaika. Aku nanja asama tu miki tinimi pwapwaka ndo panzi tamâta sakamao. Kinzi munğa siporo ñgua pami mine tu, “Maka nde pâri-tamâta”. Andeta kinzi nde pâri-tamâta lanjeña nâ, aku miki kasamanzi lâ ku kamora nenzi ñgua kilala pwataki. Aku ñinde itula pami tu kinzi nde lanjeña tamwatanzi. ³ Tamâta pinde sisama tu miki uru kaponno muli pa nanja, aku ñana duvi ñinde kâ siveta kenzi sakamao pami. Andeta nanja asama tu miki uru kamandi kaika ku kakale malia ñinde, aku miki uru kalomi loko ñana malia ñinde kâ, ande tia.

⁴ Ñinde nde ara ndo. Taitu nanja ilonğu ñgua pinde pami ñana aleleami kâ. Lâ zo ñana nemi kalo-tawana ipânnga wasaseki yo,

ande miki ilomi ndo keno pa nanja. Anğa lâ zo ñine, ande miki ilomi keno mine, ande tia. ⁵ Munğa, miki kaveta vetâña ara nâ. Anğa lâ zo ñine, ande miki kapile nemi vetâña ara ñinde lâ, aku patami marumbu lâ. Mine kala nanja apaimi tu miki ma kalomi ngere kilo ñana vetâña ara munğa kaveta ñinde, aku kapalele ilomi kalomi ku kaveta vetâña kilo, itogo munğa kaveta mine. Ambo miki ma kaveta mine tia, ande nanja ma amâ apânnga pami, ku ma atikia nemi sinâla piti lâ ne ninia. ⁶ Andeta miki nemi vetâña ara tonje nde keno mine: miki uru kakai nânâo pa Nikolas ne ngu nenzi vetâña. Nanja kala mine nâ uru akai nânâo pa nenzi vetâña ñinde.

⁷ Ambo miki tanjani keno, ande kaloņo ñgua ñine Koroani Sapâña itula panzi kalo-tawana tamâta ngu rârâni. Tamâta ea ipole kazâña ñinde, ande nanja ma asâu papa i tu ma ika via ne kâi ñinde kanajo. Kâi ñinde ikeno samba lawea, lâ Maro Kindeni ne tâno ara ñinde.’”

Ñgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ñgu simo Smerna lawea

⁸ Tamâta ñinde iporo mine tu, “Noko ma kuñgere ñgua pinde lâ pepa tini ilâ pa Smerna ñgu ne aņelo. Ñgua ñine nde mine: ‘Nanja warakângu nde amo munğani lâ, aku ma amo muli ndo. Munğa nanja amâte, kala ñine amo viângu kilo. Nanjani ao ñgua ñine imâ pa miki. ⁹ Nanja asama lâ ñana malia kie-kie uru ipânnga pami, aku asama mine tu miki uru kamo togo sugorai tamwatami mine. Andeta samba ne kelekele rârâ ñinde nde keno pami! Nanja asama tu tamâta pinde uru siporo ñgua pavaliginja pa miki. Kinzi tamâta ñinde uru siporo tu, “Maka nde Juda tamwatama”. Andeta kinzi nde Juda tamwatanzi mao, ande tia. Kinzi nde Sadana ne ngu nâ. ¹⁰ Tini nâ miki ma kakai nâna, andeta miki ma kururu ñana ñinde kâ ndimo. Miki kaloņo nğa; Sadana ma igagatinzi tamâta pinde ilonzi kalonzi, kala ma sio miki pinde lâ luma sakamao ilo. Aku ñana vetâña ñinde kâ, ande i ma ikai samâña pa nemi kalo-tawana. Miki ma kakale malia wa nâna ñinde ikura kari sanja. Noko tamâta ea kalo tawana nanja kaika ndindi nâ lee, ambo sipu noko pâta kumâte ñana ne kalo-tawana ñinde kâ, ande nanja ma via mao alano, itogo noko ne kulu mine.

¹¹ Ambo miki tanjani keno, ande kaloņo ñgua ñine Koroani Sapâña itula panzi kalo-tawana tamâta ngu rârâni. Tamâta ea imandi kaika ku ipole kazâña ñinde, ande lâ zo muli, mateña mao ma ikura ñana izavaru i kâ, ande tia ndo kanajo.’”

Ñgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ñgu simo Pergamum lawea

¹² Tamâta njinde iporo mine tu, “Noko ma kungere ngua pinde lâ pepa tini ilâ pa Pergamum ngu ne aŋelo. Ngua njine nde mine: ‘Naŋa akai pila kazâŋa kâ, mata âla mwasina. Nanani ao ngua njine imâ pa miki. ¹³ Lawea miki uru kamo njinde, ande naŋa asama kilala pwataki lâ. Sadana nde ipânŋa koipu ŋalae lâ lawea njinde. Andeta miki uru kalomi tawana naŋa kaika ndindi ku kamo nâ, aku miki ŋandai kavea nemi kalotawana njinde nga. Munŋa, tamâta tonŋe imo kumi, i ŋa tu Antipas. I ilo ndo keno pa naŋa, aku ipono muli mao nâ pa nanenŋu ngua. Aku ŋana duvi njinde kâ, ande sipu i pâta imâte lâ nemi lawea, laweani ndaina Sadana uru imo njinde. Andeta lâ zo sakamao njinde wa, ande miki kalomi tawana naŋa kaika ndo, aku ŋandai kapile nemi kalo-tawana nga.

¹⁴ Njinde nde ara ndo. Taitu naŋa ilonŋu ngua pinde pa miki ŋana aleleami kâ. Miki nemi tamâta pinde simo Pergamum lawea njinde, ande sikai ngua-tulâŋa tamâta laŋeŋa Balam ne ilo-kalo kaika lâ. Balam ne ilo-kalo nde mine: munŋa, Balam itula nzâla pa koipu tonŋe, i ŋa tu Balak, ŋana i ma ilaŋenzi Juda tamâta tu ma simbe ŋana kiesaka kâ. Njineŋa Balak ilaŋenzi, kala siveta kiesaka mine: sika simbi munŋa tamâta pinde sipatarâwa panzi maro laŋeŋa, aku siveta mâsi sakamao ŋana sipalulua warakanzi tininzi kâ. ¹⁵ Andeta njinde nâ tia; tamâta pinde uru simo kumi, aku kinzi njinde sipono muli pa Nikolas ne ngu nenzi ilo-kalo sakamao. ¹⁶ Mine nde miki kapalele ilomi kalomi nga! Ambo miki ma kapalele tia, ande tini nâ naŋa ma amâ apânŋa pami, aku ma apunzi tamâta njinde lâ pila kazâŋa kâ njine ikeno kawânŋu ilo.

¹⁷ Ambo miki taŋami keno, ande kalonŋo ngua njine Koroani Sapâŋa itula panzi kalotawana tamâta ngu rârâni. Tamâta ea imandi kaika ku ipole kazâŋa njinde, ande naŋa ma samba ne kâpwa paveâŋa alua i. Kâpwa njinde nde ŋa tu “mana”. Aku mira pâne tonŋe ma nalua i tona, aku ma aŋgere ŋoa wasaseki lâ mira njinde tini. Tamâta pinde ma sisama ŋoa njinde, ande tia; tamâta tamwata ikai mira njinde, ande i simbo nâ ma isama.’”

Ngua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ngu simo Taiataira lawea

¹⁸ Tamâta njinde iporo mine tu, “Noko ma kungere ngua pinde lâ pepa tini ilâ pa Taiataira ngu ne aŋelo. Ngua njine nde mine: ‘Naŋa nde Maro Kindeni Natu, aku matânŋu nde itogo yââ mela-mela ŋalae mine. Aŋga kenŋu nde salaga-salaga, itogo “baras” munŋa sikai “brosi” ku sipua wa siyosi wa, kala zuli-zuli ndo. Nanani ao ngua njine imâ pa miki. ¹⁹ Naŋa asama lâ ŋana

vetâŋa rârâni miki uru kaveta njinde. Naŋa asama tu miki ilomi ndo keno panzi tinimi pinde, aku miki uru kalomi tawana naŋa ndindi nâ. Miki uru kaveta wurâta kie-kie ŋana kavilanzi tamâta kâ. Naŋa asama tu miki uru kamandi kaika ŋana akai malia rârâni uru ipânŋa pami njinde. Aku asama tu munŋa miki kaveta vetâŋa ara pinde. Aku lâ zo njine, ande nemi vetâŋa ara nde ipânŋa ŋalae ndo, ipole vetâŋa njinde munŋa kaveta.

²⁰ Njinde nde ara ndo. Taitu naŋa ilonŋu ngua pinde imâ pami ŋana aleleami kâ. Miki munŋa kasâu papa taine sakamao tonŋe, kala imo kumi. Taine njinde nde itogo taine munŋânŋa tonŋe, i ŋa tu Jesebel. I uru iporo tu, “Naŋa nde ngua-tulâŋa taine”. Andeta ilaŋenzi nanenŋu wurâta tamâta, aku ŋana i kawa ngua kâ, ande kinzi uru siveta mâsi sakamao mine: kinzi sipalulua warakanzi tininzi, aku sika simbi munŋa tamâta pinde sipatarâwa panzi maro laŋeŋa tona. ²¹ Naŋa ilonŋu tu taine njinde ma ipalele ilo kalo. Mine kala naŋa ŋandai atoto i ne vetâŋa nga. Andeta i tini pwâka tu ipalele, kala ipile ne mâsi ŋana tini-paluluâŋa kâ njinde, ande tia. ²² Mine nde miki kalonŋo; naŋa ma pukonŋa ŋalae alua taine njinde, aku i ma ikai nâna ŋalae tina. Aŋga tamâta pinde uru sipalulua tininzi kuku i. Ambo tamâta njinde ma sipalele ilonzi kalonzi tia, aku ma sipile i ne vetâŋa njinde tia, ande naŋa ma nâna ŋalae tina wa malia alua kinzi tona. ²³ Aku naŋa ma apunzi taine njinde ne vâsa pâta sipametetue, ŋana kinzi kalo-tawana tamâta ngu rârâni ma sisama tu naŋa asama tamâta rârâni nenzi ilo-kalo marumbu lâ. Aku naŋa ma apare nia pa miki rârâni taitu-taitu, ikura vetâŋa ndia miki kaveta njinde. ²⁴ Kala njine naŋa aporo ngua tonŋe imâ pa miki tamâta pinde kamo lâ Taiataira ngu, miki njinde ŋandai kapaveta kuku taine njinde kawa ngua nga. Miki njinde tinimi pwâka tu kapanâna ŋana ilo-kalo sakamao njinde uru sipatu ŋa tu “Sadana ne Ngua Paveâŋa”, aku njinde nde ara ndo. Naŋa ma ao tukuŋa pinde kilo imâ pa miki ŋana iveta malia pami kâ, ande tia. ²⁵ Naŋa ao tukuŋa taitu njine nâ imâ pami; vetâŋa ara rârâni miki uru kaveta njinde, ande miki ma kaveta vetâŋani ndaina lee, ikura lâ zo njinde naŋa ma amâ apânŋa.

²⁶ Tamâta ea imandi kaika ku ipole kazâŋa njinde, aku ipaveta kuku naŋa kawânŋu ngua lee tâno njine ne zo marumbu lâ, ande naŋa ma walo alua i. Aku i ma ikai naŋa ndamwânŋu ku ma imo koipu panzi ngu njinde uru kalonzi tawana naŋa tia.

²⁷ “I ma ikai poe kaika ndo panzi tamâta rârâni, aku ma ipunzi pwapwataki, itogo tamâta ipu kulo pwapwataki kala punu-punu nâ ikeno.”

Naŋa kala munŋa akai Mama ndamwa ŋana aveta vetâŋa mine nâ. ²⁸ Andeta njinde nâ tia;

tamâta e ipaveta kuku naŋa kawângu ŋgua, ande naŋa ma Pitu Mboi ŋinde alua i tona.
* ²⁹ Ambo miki taŋami keno, ande kaloŋo ŋgua ŋine Koroani Sapâŋa itula panzi kalo-tawana tamâta ŋgu rârâni.’”

3

Ŋgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ŋgu simo Sardis lawea

¹ Tamâta ŋinde iporo mine tu, “Noko ma kungere ŋgua pinde lâ pepa tini ilâ pa Sardis ŋgu ne aŋelo. Ŋgua ŋine nde mine: ‘Naŋa uru akai poe panzi Maro Kindeni ne koroani lima kanaŋonzi rua, aku asaŋa pitu lima kanaŋo rua ŋinde lâ mbaunŋu. Naŋani ao ŋgua ŋine imâ pa miki. Naŋa asama lâ ŋana vetâŋa rârâni miki uru kaveta ŋinde. Kinzi kalo-tawana tamâta ŋgu pinde uru situla parinami tu miki kamo viami nâ. Andeta tia; miki kamâte lâ. ² Miki kakeno ndimo! Kamandi sânda ŋga! Miki nemi vetâŋa ara pinde nde laiti ŋana imâte kâ. Miki ma kapaveta kaika kuku vetâŋa ŋinde, ŋana tu nanenŋu morâŋa mine: miki nemi vetâŋa ŋandai ikeno sondo ndo lâ nanenŋu Maro Kindeni nao. ³ Ara ŋana miki ma kalomi ŋgere kilo ŋana ŋgua ŋinde muŋga kaloŋo ku kapaveta kuku. Kaponu muli sondo pa ŋgua ŋinde, aku kapalele ilomi kalomi! Ambo miki ma kakeno nâ, aku ma kamandi sânda tia, ande naŋa ma walele nâ amâ apâŋga pami, itogo nzanare tamwata imâ ipâŋga mine. Aku miki ma kazzâla ŋana nanenŋu zo ŋana amâ apâŋga pami kâ.

⁴ Andeta tamâta pinde lâ nemi ŋgu lâ Sardis lawea, ande kinzi ŋinde ŋandai siveta nenzi pasawaŋa muso ŋga, aku ŋinde nde ara ndo. Mine kala lâ zo muli, ande kinzi ma sipasawa pasawaŋa pâne, ku ma soka kuku naŋa. ⁵ Tamâta ea imandi kaika ku ipole kazâŋa ŋinde, ande naŋa ma asawa pasawaŋa pâne mine nâ lâ i tini tona. Naŋa ma azavaru i ŋa piti lâ via ne pepa tini, ande tia ndo. Naŋa ma atula ŋgua pwataki lâ naŋa Mama nao, aŋga lâ i ne aŋelo naonzi tona. Naŋa ma aporo mine tu, “Tamâta ŋine nde nanenŋu tamâta”. ⁶ Ambo miki taŋami keno, ande kaloŋo ŋgua ŋine Koroani Sapâŋa itula panzi kalo-tawana tamâta ŋgu rârâni.’”

Ŋgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ŋgu simo Filadelfia lawea

⁷ Tamâta ŋinde iporo mine tu, “Noko ma kungere ŋgua pinde lâ pepa tini ilâ pa Filadelfia ŋgu ne aŋelo. Ŋgua ŋine nde mine: ‘Naŋa nde sapâŋa tamwatâŋgu, aku naŋa nde ŋgua mao tamwatâŋgu. Naŋa asaŋa koipu ŋalae Daviti ne “ki”, aku kelekele ndia naŋa akai nzâla piti ŋana, ande tamâta tonŋe ikura ŋana isae nzâla kâ, ande tia ndo. Aŋga

kelekele ndia naŋa asae nzâla giri ŋana, ande tamâta tonŋe ikura ŋana ikai nzâla piti kâ, ande tia ndo. Naŋani ao ŋgua ŋine imâ pa miki. ⁸ Naŋa asama lâ ŋana vetâŋa rârâni miki uru kaveta ŋinde. Miki kamora ŋga; naŋa akai nzâla tonŋe piti lâ miki naomi, aku tamâta tonŋe ikura ŋana isae kâ, ande tia ndo. Naŋa asama tu nemi walo tini mwata nâ keno, andeta miki uru kapaveta kuku nanenŋu ŋgua. Miki ŋandai kapu mulimi pa naŋa ŋga. ⁹ Tamâta pinde simo kumi, aku uru siporo tu kinzi simo lâ Juda ŋgu. Andeta kinzi nde laŋeŋa tamwatanzi, ŋana tu kinzi simo lâ Sadana ne ŋgu. Miki kaloŋo ŋga; naŋa ma aonzi tamâta ŋinde simâ sipare tukunzi lâ miki kemi tini, aku ma siporo situla pwataki tu naŋa ilonŋu ndo keno pami. ¹⁰ Naŋa muŋga atu ŋgua kulu kaika pami tu miki ma kamandi kaika ku kakale malia kie-kie ŋinde ma muli ipâŋga pami. Aku miki muŋgani kapaveta kuku naŋa kawângu ŋgua ŋinde. Mine kala lâ zo muli, ande naŋa ma akea ŋanami, lâ zo ŋinde samâŋa ŋalae ma imâ ipâŋga panzi tamâta rârâni lâ tâno kulu ŋana itogonzi kâ.

¹¹ Tini nâ naŋa ma amâ apâŋga pami. Mine nde vetâŋa ara rârâni miki uru kaveta ŋinde, ande kâkai ŋinde kaika ndindi nâ. Tia ma tamâta tonŋe imâ, ku ma ikai nemi vetâŋa ara ŋinde ne kulu saŋemi. ¹² Tamâta ea imandi kaika ku ipole kazâŋa ŋinde, ande naŋa ma aŋgunu i itogo ŋgunu-ŋgunu ŋana isuka nanenŋu Maro Kindeni ne luma sapâŋa kâki mine. Aku i ma ipile Maro Kindeni ne luma sapâŋa ku iyâti ilâ pa nia yo kilo, ande tia ndo. Naŋa ma aŋgere nanenŋu Maro Kindeni ŋa lâ i tini, aku ma aŋgere nanenŋu Maro Kindeni ne lawea ŋa lâ i tini tona. Lawea ŋinde nde Jerusalem Lawea Wasaseki, aku muli lawea ndainani ma iyoka pa nanenŋu Maro ŋalae Kindeni lâ samba lawea indue imâ. Aku naŋa ma aŋgere naŋa warakâŋgu ŋâŋgu wasaseki lâ tamâta ŋinde tini tona. ¹³ Ambo miki taŋami keno, ande kaloŋo ŋgua ŋine Koroani Sapâŋa itula panzi kalo-tawana tamâta ŋgu rârâni.’”

Ŋgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ŋgu simo Laodisia lawea

¹⁴ Tamâta ŋinde iporo mine tu, “Noko ma kungere ŋgua pinde lâ pepa tini ilâ pa Laodisia ŋgu ne aŋelo. Ŋgua ŋine nde mine: ‘Maro Kindeni ne ŋgua pâŋa rârâni nde ipâŋga kanaŋo lâ naŋa tiniŋgu. Naŋa uru atula i kawa ŋgua sondo nâ. Naŋa nde kelekele rârâni warika, kelekele rârâni ŋinde Maro Kindeni muŋga ipulia ipâŋga lâ. Naŋani kala ao ŋgua ŋine imâ pa miki. ¹⁵ Naŋa asama lâ ŋana vetâŋa rârâni miki uru kaveta ŋinde. Naŋa asama tu miki nemi

* **2:28:** Yesu isia ŋgua ŋana i tamwata kâ lâ Pitu Mboi tini.

kalo-tawana nde kaika koŋa tia. Naŋa ilonŋu tu nemi kalo-tawana ma ikeno kaika tãku ma imbe ndo tãku. ¹⁶ Andeta tia. Miki nemi kalo-tawana nde keno kaika koŋa tia. Miki nemi kalo-tawana nde soki-soki. Mine kala naŋa ma azavarumi. ¹⁷ Miki uru kaporo mine tu, “Naŋa nde mbaliŋa warika tamwatãŋgu. Nanenŋu kelekele rãrã nŋinde keno pana. Naŋa uru aroto ŋana kelekele tonŋe tia.” Andeta tia ndo. Miki kamo sakamao ndo, ikura ŋana tamãta ma kalonzi sukãŋa ŋalae tina ŋanami. Miki nde sugorai tamwatami, aku matami leva-leva lã. Miki kamo tinimi kaa nã. Mao nã, miki uru kamo mine, andeta miki warakami nde kazizãla ŋana ŋine kã. ¹⁸ Mine kala naŋa ilonŋu tu atula ilo-kalo ŋine pwataki pa miki kalonjo: nanenŋu mira “gol” keno, muŋga yãã kana ku izavaru ne muso rãrãni piti lã tini. Mine nde ara ŋana miki ma kako mira “gol” nŋinde saŋe naŋa, ŋana miki ma kamo mbaliŋa warakami mao. Aku ara ŋana miki ma kako pasawaŋa pãne saŋe naŋa ŋana katura karaemi kã, ŋana kinzi tamãta ma sikura tu simora miki tinimi kaa ku siveta manjeti pami, ande tia. Aku ara ŋana miki ma kako “marasini” saŋe naŋa ŋana kavala lã matami kã, ŋana iveta matami kamora pwataki.

¹⁹ Naŋa uru aleleanzi tamãta rãrãni nŋinde naŋa ilonŋu ndo keno panzi, ŋana nenzi vetãŋa ma ikeno sondo ndo. Mine nde ara ŋana miki ma kamandi kaika ŋana kaveta warakami nemi vetãŋa sondo, aku kapalele ilomi kalomi. ²⁰ Miki kamora ŋga; naŋa amandi lã luma ne nzãla kawa, aku amo apitikina nzãla. Ambo tamãta tonŋe ma ilonjo kawãŋgu ŋgua ku ikai nzãla piti, ande naŋa ma amã luma ilo, aku ma amo kuku i. Aku naŋa ma aka kãpwa kuku i, aku i kala ma ika kãpwa kuku naŋa mine nã.

²¹ Nia ndoyo naŋa apole kazãŋa lã, kala asaŋona kuku Mama lã i ne saŋonãŋa nia ŋana koipu ŋalae kã. Aku mine nã, tamãta ea imandi kaika ku ipole kazãŋa nŋinde, ande i ma ikai naŋa ndamwãŋgu ku ma isaŋona kuku naŋa lã nanenŋu saŋonãŋa nia ŋana koipu ŋalae kã. ²² Ambo miki taŋami keno, ande kalonjo ŋgua ŋine Koroani Sapãŋa itula panzi kalo-tawana tamãta ŋgu rãrãni.’”

4

Kinzi siwãŋgi sipanea Maro Kindeni lã samba lawea

¹ Nŋinŋga naŋa matãŋgu ilã, aku amora nzãla tonŋe lã samba lawea, kawa maa nã keno. Aku sarawãŋa nŋinde muŋga alonjo iporo pana itogo tando ita mine, ande kala sarawãŋa nŋinde imã pa naŋa kilo mine tu, “Noko pwãki kumã ŋai, aku naŋa ma atula vetãŋa pinde pano. Maro Kindeni ipatea

tu vetãŋa nŋinde ma muli ipãŋga”. ² Nŋinŋga walele nã Koroani Sapãŋa ipanãndo naŋa, aku amora koipu ŋalae ne saŋonãŋa nia tonŋe ikeno samba lawea. Aku tonŋe nde isaŋona kulu. ³ I nde tini ipane nia itogo mira arara pinde, tininzi yanãŋo wa ŋinji wa. Aku kelekele tonŋe itogo Noa ŋgumu lakia mine nde iŋge saŋonãŋa nia nŋinde mbwaliiu lã, ku ipane nia itogo mira geza-geza ara tonŋe, i ŋa tu “emeral”.

⁴ Aŋga saŋonãŋa nia pinde, kambwanŋenzi tamãta taitu kanaŋo ŋapa (24), ande sinŋe koipu ŋalae ne saŋonãŋa nia nŋinde mbwaliiu lã, aku aŋelo mbãna-mbãna tonŋe isaŋona nŋinde taitu-taitu kulunzi. Kinzi sipasawa pasawaŋa pãne luandongo, aku loki-loki “gol” tonŋe, itogo koipu ŋalaŋala nenzi loki-loki mine, ande ikeno kinzi taitu-taitu kulunzi. ⁵ Lã koipu ŋalae ne saŋonãŋa nia, ande naŋa amora loloa salaga ilã wa imã wa, aku alonjo ndunŋeŋa ŋalae ipãŋga, ku mbamba ipu. Aku lã koipu ŋalae ne saŋonãŋa nia nŋinde nao, ande sinãla lima kanaŋo rua mela-mela nã keno. Sinãla nŋinde nde Maro Kindeni ne koroani lima kanaŋonzi rua.

⁶ Aku lã koipu ŋalae ne saŋonãŋa nia nŋinde nao, ande kelekele tonŋe itogo tã ŋalae mine nde ikeno tona. Naŋa amora nŋinde itogo ndunŋu mine, aku pãne salaga ndo. Aŋga kelekele ŋapa vianzi kã nde simandi lã ŋgini, lã koipu ŋalae ne saŋonãŋa nia nŋinde tini laiti, aku sinŋe mbwaliiu lã. Kelekele ŋapa vianzi kã nŋinde nde matanzi rãrã inŋenzi mbwaliiu lã pa naonzi wa mulinzi wa. ⁷ Kinzi kelekele ŋapa vianzi kã nŋinde tonŋe nde itogo mbwãmbwa saka “leve” mine, aŋga tonŋe nde itogo bulmakao tamãne ŋalae mine, aŋga tonŋe nde nao itogo tamãta naonda mine, aŋga tonŋe nde itogo sii malabogi ŋalae mine, ititilo nã imo. ⁸ Kinzi kelekele ŋapa vianzi kã nŋinde rãrãni taitu-taitu mbaninzi lima kanaŋo taitu keno, aku matanzi rãrã sinŋe tininzi rãrãni pa naonzi wa mulinzi wa mbaninzi kalo wa. Aku lã kari wa mbo wa, kinzi uru sipwarea tia. Kinzi simo nã siwãŋgi wãŋgiŋa mine tu, “Maro ŋalae Kindeni Walo Tamwata ande i sapãŋa, i sapãŋa, i sapãŋa! I muŋgani imo, kala ŋine imo mine nã, aku muli ŋga i ma imã!”

⁹ Kelekele ŋapa vianzi kã nŋinde nde uru sindeka mine nã ŋana i kala isaŋona koipu ŋalae ne saŋonãŋa nia nŋinde kã, inani ŋana imo via ku imo nã. Aku ikura zo rãrãni, kinzi sipanea i wa sisuka i ŋa kãki wa kawanzi ndaŋge papa i wa. ¹⁰ Aku lã zo ŋana kinzi siveta mine, ande kinzi aŋelo mbãna-mbãna 24 nŋinde uru sipare tukunzi ndue lã i kala isaŋona koipu ŋalae ne saŋonãŋa nia nŋinde nao, inani ŋana imo via ku imo nã, ku siwawa wa sipanea i. Aku sikai nenzi loki-loki “gol” piti lã warakanzi kulunzi, ku

sionzi ndue i nao lâ koipu njalae ne sajonâna nia, aku siwângi wângiña mine:

¹¹ “Maka nema Maro Njalae Kindeni, nokoni kumo âta ndo, njana tamâta rârâni simo noko kalo, aku noko ne walo nde njalae ndo. Mine kala maka ‘kapaneano ku kasuka noko nja kâki. Nokoni muŋga kupulianzi kelekele rârâni sipânga lâ, ikura noko tamwata nâ ne pateña mine. Mao nâ, noko kupulianzi kelekele rârâni sipânga lâ, aku kelekele rârâni njinde kala njine simo vianzi.”

5

Yoane imora pepa tonje muŋga sipa kaika lâ keno

¹ Njineŋga naŋa alea pa i kala isajona koipu njalae ne sajonâna nia njinde, aku amora pepa tonje ikeno i mbau wia kâ ilo. Pepa njinde nde itogo pepa lalau luandondo tonje, muŋga siviviki sinzuku lâ, aku njereña keno pa tini pinde rua-ruani. Aŋga pepa njanje ande muŋga sisipa kaika ndo lâ “kandel” siŋi lima kanaŋo rua, aku sio kilala tonje ikeno lâ “kandel” siŋi rârâni njinde taitu-taitu tininzi. ² Njineŋga naŋa amora ajele tonje, i ne walo njalae tina. Aku isarâwa kawa njalae kâki mine tu, “Ea imo njalae lâ Maro Kindeni nao, ikura njana isiki ‘kandel’ siŋi piti ku imazara pepa njine.” ³ Andeta lâ samba lawea wa tâno kulu wa mateña nianzi wa, ande tamâta tonje imo njalae, ikura njana imazara pepa njinde ku ipono njua ikeno tini, ande tia ndo kanaŋo. ⁴ Naŋa amora mine tu tamâta tonje imo njalae lâ Maro Kindeni nao, kala i ma ikura njana imazara pepa njinde ku ipono njua keno tini, ande tia. Mine kala naŋa kalonju sukâna, kala ata pata.

⁵ Njineŋga ajele mbâna-mbâna njinde tonje nde ipai naŋa tu, “Noko kuta ndimo. Kuloŋo; tamâta tonje imo, i njana mine ‘Juda njua Nenzi Mbwâmbwa “Leve’”, aŋga i njana tonje tu ‘Koipu Njalae Daviti ne Vâsa’. Inani ipole kazâna lâ, ku itawanzi ne kazâna tamâta rârâni marumbu lâ. Mine kala ikura njana isiki ‘kandel’ siŋi lima kanaŋo rua njinde piti, aku ikura njana imazara pepa njinde.”

Yoane imora Lama

⁶ Njineŋga naŋa amora lama tonje imandi koipu njalae ne sajonâna nia njinde njini. Naŋa amora Lama njinde kilala itogo muŋga sipu i pata imâte, njineŋga imo wia kilo. Aku kelekele njana vianzi kâ njinde sitavanzi ajele mbâna-mbâna njinde, ande siŋe i mbwalilu lâ. Lama njinde kulu tando lima kanaŋo rua keno, aŋga i mata lima kanaŋo rua keno tona. Njinde nde Maro Kindeni ne ko-roani lima kanaŋonzi rua, kinzi njinde Maro Kindeni muŋga isupwanzi silâ sikura nia nia lâ tâno ndoni. ⁷ Njineŋga Lama njinde nde

ilâ ikai pepa njinde piti lâ i mbau wia kâ ilo, ina kala isajona koipu njalae ne sajonâna nia njinde.

⁸ Ikai pepa njinde lâ, njineŋga kinzi kelekele njana vianzi kâ sitavanzi ajele mbâna-mbâna 24 njinde nde sipare tukunzi ndue lâ Lama tini laiti. Kinzi ajele mbâna-mbâna taitu-taitu nde sisajana nenzi kelekele njana wângiña kâ tonje, aku kinzi taitu-taitu sisajana nenzi kondo “gol” tonje tona, mundo kuwae ara keno ilo. Mundo njinde nde Maro Kindeni ne tamâta nenzi nonja. ⁹ Njineŋga kinzi siwângi wângiña wasaseki tonje mine tu,

“‘Noko simbo nâ pwura njana pwai pepa njinde ku kusiki ‘kandel’ siŋi rârâni piti, njana tu kinzi muŋga sipu noko pata kumâte, aku kupaliŋi noko tamwata see njana kukonzi tamâta pinde lâ ngu rârâni simo tâno ndoni, nenzi njua piti-piti wa tininzi kie-kie wa, njana ma simo Maro Kindeni

‘ne ngu. ¹⁰ Noko kupateanzi tu ma simo patarawâna tamâta, aku kupateanzi tu ma simo tamâta mbâna-mbâna lâ noko kalo, ku ma siveta wurâta pa nenda Maro Kindeni tona. Aku muli, njineŋga kinzi ma sikai poe panzi tamâta lâ tâno kulu.”

Kinzi sipanea Lama sisuka i njana kâki

¹¹ Njineŋga matângu ilâ, aku alonjonzi ajele rârâ njinde kawanzi. Kinzi ajele njinde kambwanjenzi njalae tina, ikura njana tamâta tonje ma isowe kambwanjenzi kâ, ande tia ndo. Kinzi simandi siŋenzi koipu njalae ne sajonâna nia wa kinzi kelekele njana vianzi kâ wa kinzi ajele mbâna-mbâna wa. ¹² Kinzi ajele njinde simo siwângi kawanzi njalae kâki mine tu,

“‘Ara ndo njana kindi ma tapanea Lama njine muŋga sipu pata imâte, njana tu ikai walo kaika wa ilo-kalo sondo tava kelekele arara rârâni marumbu lâ! Ara ndo njana kindi ma tapanea i njana tasuka kâki, tandeka wa kawânda ndanje papa wa!’”

¹³ Njineŋga naŋa alonjonzi kelekele kie-kie rârâni, muŋga Maro Kindeni ipulianzi kala simo vianzi sikura nia nia lâ samba ilo wa tâno kulu wa mateña nianzi wa tâi ilo wa. Naŋa alonjonzi kelekele rârâni njinde siwângi siporo mine tu,

“‘Tapanea i kala uru isajona koipu njalae ne sajonâna nia njinde ikura zo rârâni, aku tapanea Lama tona mine nâ! Kelekele ndoni nde uru simo kinzi rua kalonzi. Kinzi rua njani keno njalae, aku simo tava walo kaika. Tapanea kinzi rua mine ku tamo nâ!’”

¹⁴ Njineŋga kelekele njana vianzi kâ njinde nde siporo tu, “Mao!” Aku kinzi ajele

mbâna-mbâna nde sipare tukunzi ndue, ku sipaneanzi Maro Kideni kuku Lama rua.

6

Lama isikinzi “kandel” sinji piti lâ pepa tini

¹ Naŋa amora Lama ikai pepa ŋinde muŋga sisipa “kandel” sinji lâ ŋgaŋe, ŋineŋga isiki “kandel” sinji tonŋe piti. Ŋineŋga naŋa aloŋo kelekele ŋapa vianzi kâ ŋinde tonŋe iporo ŋgua. I kaŋa nde itogo mbamba ipu mine. Iporo mine tu, “Noko kumâl!”

² Ŋineŋga naŋa amora kilo, aku amora hosi tonŋe, i tini pâne, aku tamâta tonŋe isaŋona kumbu ikai temba lâ mbalau. Kinzi loki-loki tonŋe ŋana ipole paraŋa kâ silua tamâta ŋinde, aku ilâ itogo tamâta tonŋe uru ipara ipolenzi kazâŋa rârâ.

³ Ŋineŋga Lama isiki “kandel” sinji tonŋe kilo piti, aku aloŋo kelekele ŋapa vianzi kâ ŋinde tonŋe iporo tu, “Noko kumâl!”

⁴ Ŋineŋga hosi tonŋe, i tini ŋiŋi, kala iyâti imâ ipâŋga. Kinzi walo silua tamâta isaŋona hosi ŋinde kumbu. Walo ŋinde nde ŋana iveta kinzi tamâta simo tâno kulu nenzi moŋa ara ŋinde marumbu kâ, aku walo ŋinde nde ŋana ivetanzi sikai kazâŋa pa warakanzi tu sipamateteu kâ. Pila kazâŋa kâ ŋalae tonŋe silua i ŋana ma iveta wurâta ŋinde kâ.

⁵ Ŋineŋga Lama isiki “kandel” sinji tonŋe kilo piti, aku naŋa aloŋo kelekele ŋapa vianzi kâ ŋinde tonŋe iporo tu, “Noko kumâl!” Ŋineŋga naŋa amora kilo, aku amora hosi tonŋe, i tini mâmâŋga. Anŋa tamâta isaŋona hosi ŋinde kumbu nde ikai kelekele tonŋe lâ mbau ilo, ŋana iloe kâpwa ne malia kâ.

⁶ Ŋineŋga naŋa aloŋo ndujeŋa tonŋe ipâŋga lâ kelekele ŋapa vianzi kâ ŋinde ŋgininzi, itogo tamâta iporo itula ŋgua mine. Kawa ŋinde nde iporo mine tu, “Noko kulâ kuveta wurâta, ŋana kinzi tamâta ma sindolo ŋana kâpwa kâ. Mine kala mbumbu ndoni wurâta tamâta uru sikai ŋana nenzi wurâta kâ lâ kari taitu, ande ŋinde ma ikura ŋana siko kâpwa ‘wit’ ikeno lâ kulo mota taitu nâ ilo. Aku mbumbu ŋinde ma ikura ŋana siko kâpwa ‘barli’ ikeno lâ kulo kiri-kiri ŋato nâ ilonzi. Andeta noko ma kulâ kuyaulanzi kâi oliv wa kâi waini wa ndimo.”

⁷ Ŋineŋga Lama isiki “kandel” sinji tonŋe kilo piti, aku naŋa aloŋo kelekele ŋapa vianzi kâ ŋinde tonŋe iporo tu, “Noko kumâl!”

⁸ Naŋa amora kilo, aku amora hosi tonŋe, i tini itogo yaŋâŋo mwasina. Aku tamâta tonŋe isaŋona hosi ŋinde kumbu, i ŋa tu Mateŋa. Anŋa tamâta tonŋe kala isaŋona hosi ŋinde kumbu pa Mateŋa muli, aku tamâta ŋinde ŋa tu Mateŋa Nianzi. Kinzi walo silua kinzi rua ŋana sipateanzi tamâta sionzi ŋgu ŋapa ŋapa, aku walo silanzi ŋana sipu ŋgu tonŋe pâta simâte kâ. Kinzi nenzi

vetâŋa ŋana sipunzi tamâta simâte kâ, ande mine: pila kazâŋa kâ, anŋa putole ŋalae, anŋa pukonja ŋalaŋjala, anŋa ŋgoa ŋgoi silâ sizavarunzi.

⁹ Ŋineŋga Lama isiki “kandel” sinji tonŋe kilo piti, aku amora kinzi tamâta pinde korananzi, kinzi tamâta ŋinde muŋga simâte. Kinzi simo patarawâŋa nia tini laiti. Kinzi tamâta ŋinde muŋga kalonzi tawana Maro Kideni kawa ŋgua, aku uru situla ŋgua ŋinde. Mine kala nenzi kazâŋa tamâta sipunzi pâta simâte lâ. ¹⁰ Kinzi korananzi ŋinde nde sisarâwa kaika mine tu, “Maro ŋalae, noko Walo Tamwata, noko uru kuveta vetâŋa sondu ku kumo nâ. Noko nde sapâŋa, aku noko ne mâsi rârâni nde ara ndo kanoŋo. Taitu noko ŋandai kupare nia panzi tamâta lâ tâno kulu ŋana vetâŋa soki siveta pama ŋga. Maka ma kao tinima pa noko ikura zo ŋapia kilo ŋana kuveta mine panzi tamâta ŋinde muŋga sipu maka pâta kamâte, a?”

¹¹ Ŋineŋga sikai pasawaŋa pâne luandongo pinde ku siwae panzi korananzi ŋinde taitu-taitu. Aku sipainzi tu, “Miki kamo tini ŋga. Kinzi kazâŋa tamâta ma sipunzi nawalami pinde sitavanzi nimi-nambwe pinde simâte muŋga lâ ŋga, itogo muŋga sipu miki warakami pâta kamâte mine. Maro Kideni nde ipateanzi tamâta ŋana simâte kâ ŋinde kambwanjenzi marumbu lâ. Mambo kinzi kazâŋa tamâta sipunzi tamâta ŋinde rârâni simâte lâ ŋga, ŋineŋga Maro Kideni ma ipare nemi mbuku nia panzi.”

¹² Ŋineŋga Lama isiki “kandel” sinji tonŋe kilo piti, aku naŋa amora kilo, aku amora ogigi ŋalae tina ipâŋga lâ tâno kulu. Aku kondoma ŋalae ipâŋga lâ kari mata, itogo pasawaŋa mâmâŋga itura mine. Anŋa nzi-mona mata nde ipâŋga ŋiŋi ndo, itogo see mine. ¹³ Aku samba ne pitu nde simbe sindue pa tâno kulu, itogo lawea ikai kâi mbimu yâti taulo, aku kapula garo-garo nde siyauru sindue. ¹⁴ Aku nia maa kala ikâwa ilâ mine nâ, itogo moe siviviki lâ ku sipa kaika mine. Aku tuu wa sia rârâni nde sipile nianzi nianzi ku sikâwa pwapwataki silâ.

¹⁵ Ŋineŋga tâno ne koipu ŋalaŋjala rârâni, anŋa tamâta mbâna-mbâna rârâni, anŋa zugu tamâta nenzi koipu rârâni, anŋa mbaliŋa warakanzi rârâni, anŋa tamâta kaika rârâni, anŋa tamâta rârâni uru sikai wurâta koa tia nâ, anŋa tamâta rârâni uru sikai mbumbu lâ nenzi wurâta tini; kinzi tamâta ŋinde rârâni nde sikâwa silâ ku simuna lâ ŋgânza ilo wa lâ mira ŋalaŋjala keno tuu kulu ŋinde tininzi wa.

¹⁶ Aku sisarâwa panzi tuu wa mira ŋalaŋjala ŋinde mine tu, “Miki kanzuku maka, aku kavea maka ŋana i kala isaŋona koipu ŋalae ne saŋonâŋa nia ŋinde! Aku kavea maka ŋana Lama ne wisi-nâna ŋalae tina ŋinde tona! ¹⁷ Ŋana tu zo sakamao ŋana kinzi rua

nenzi wisi-nâna njalae kâ nde imâ ipângga lâ. Mine kala kinzi ma sipare nia panzi tamâta rârâni. Tamâta ea ikura njana itinggi kinzi rua nenzi kaika njinde ku imo ara kâ, a? Tia ndo!”

7

Kinzi Isrel tamâta 144,000 sikai Maro Kindeni ne mâsi kilala lâ tininzi

¹ Naŋa amora vetâŋa njinde marumbu lâ, njineŋga amoranzi ajele njapa simandi simo lâ tâno ne ngaje njapa. Kinzi sisaŋa tâno ne mbwera-lawea njapa lâ mbaunzi ilo. Mine kala mbwera-lawea ikura njana imbana nia lâ tâno kulu wa tâi kulu wa kâi tininzi wa, ande tia. ² Njineŋga amora ajele tonje kilo iyoka pa mbwera kâ ikâki imâ. I ikai kelekele tonje njana io Maro Kindeni Via Tamwata ne mâsi kilala lâ tamâta tininzi kâ. Aku isarâwa kawa njalae panzi ajele njapa, kinzi njinde Maro Kindeni muŋga kaika ilanzi njana siyaulanzi tâno wa tâi wa. ³ Aku ipainzi tu, “Miki ma kapasusu nâ njana kayaulanzi tâno wa tâi wa kâi wa, mine ndimo. Maka ma kao mâsi kilala tonje lâ nenda Maro Kindeni ne wurâta tamâta ndamwanzi muŋga lâ nga, njineŋga miki ma kalâ kayaula nia.”

⁴ Njineŋga naŋa alonjo tamâta njinde kambwanjenzi, kinzi njinde sikai Maro Kindeni ne mâsi kilala lâ ndamwanzi. Kinzi ajele sisowe mâsi kilala njinde lâ Isrel ngu tamâta 144,000 tininzi. Tamâta njinde nde lâ Isrel ngu saŋao kanaŋonzi rua rârâni taitu-taitu; ⁵ tamâta 12,000 nde lâ Juda ne ngu, aŋga 12,000 lâ Ruben ne ngu, aŋga 12,000 lâ Gad ne ngu, ⁶ aŋga 12,000 lâ Aser ne ngu, aŋga 12,000 lâ Naptali ne ngu, aŋga 12,000 lâ Manase ne ngu, ⁷ aŋga 12,000 lâ Simeon ne ngu, aŋga 12,000 lâ Livai ne ngu, aŋga 12,000 lâ Isakar ne ngu, ⁸ aŋga 12,000 lâ Sebulun ne ngu, aŋga 12,000 lâ Yosepe ne ngu, aŋga 12,000 lâ Benjamin ne ngu. Kinzi tamâta njinde rârâni nde sikai Maro Kindeni ne mâsi kilala lâ ndamwanzi.

Tamâta ngu njalae tina nde sipanea Maro Kindeni

⁹ Naŋa amora njinde marumbu lâ, njineŋga matângu ilâ, aku amoranzi tamâta ngu njalae tina. Tamâta tonje ikura njana isowe kinzi kambwanjenzi kâ, ande tia ndo kanaŋo. Kinzi tamâta njinde simo lâ ngu rârâni lâ tâno ndoni, nenzi njua piti-piti wa tininzi kiekie wa. Kinzi njinde nde simandi lâ koipu njalae ne saŋonâŋa nia nao, aku simandi lâ Lama nao tona. Kinzi sipasawa pasawaŋa pâne luandongo lâ, aku sikai tumba lau lâ mbaunzi ilo. ¹⁰ Aku kinzi simo sisarâwa kawanzi njalae mine tu,

“Kinda nenda Maro Kindeni isaŋona koipu njalae ne saŋonâŋa nia, aku i kuku

Lama rua nde sikai kindi piti lâ kondone ilo, kala siveta kindi tamo ara nâ!”

¹¹ Kinzi ajele rârâni nde simandi sinje koipu njalae ne saŋonâŋa nia, aku sinjenzi ajele mbâna-mbâna sitavanzi kinzi kelekele njapa vianzi kâ njinde tona. Aku kinzi njinde rârâni nde sipare tukunzi ndue lâ koipu njalae ne saŋonâŋa nia nao, ku sipanea Maro Kindeni. ¹² Kinzi sipanea i siporo mine tu, “Mao nâ! Kinda nenda paneâŋa ilâ pa nenda Maro Kindeni, aku tasuka i njakâki! I ne ilo-kalo nde njalae ndo. Kinda kawânda ndanje papa i, aku tapare tukunda papa. Inani nde walo warika. Kinda ma tapanea nenda Maro Kindeni, taveta mine ku tamo nâ! Mao.”

Kinzi ngu njinde nenzi nâna marumbu lâ

¹³ Njineŋga ajele mbâna-mbâna njinde tonje nde ikasonja naŋa mine tu, “Kinzi tamâta kala sipasawa pasawaŋa pâne luandongo njinde, ande ea kinzi. Kinzi soka pa sinia simâ.” ¹⁴ Andeta naŋa atu lâ i kawa tu, “Tamâta njalae, naŋa asama njine tia. Noko tamwata kusama lâ.” Aku ipai naŋa mine tu, “Kinzi tamâta ngu njine muŋga sikai nâna wa malia njalae tina. Kinzi sipua nenzi pasawaŋa lâ Lama see marumbu lâ, kala siveta pasawaŋa njinde sipângga pâne ndo. ¹⁵ Mine kala kinzi uru simandi Maro Kindeni nao lâ koipu njalae ne saŋonâŋa nia. Aku lâ kari wa mbo wa, ande kinzi uru siveta patarawâŋa tamâta nenzi wurâta papa i lâ i ne luma sapâŋa ilo. Inani kala uru isaŋona lâ koipu njalae ne saŋonâŋa nia njinde, ande i ma imo kunzi wa ikeke njananzi wa. ¹⁶ Putole ma ipunzi kilo tia ndo, aku ma sirakonja kilo njana lââ kâ tia ndo. Aku kari ne nâna njalae ma ikananzi kilo tia ndo. ¹⁷ Njana tu Lama uru imandi lâ koipu njalae ne saŋonâŋa nia ngini, aku i ma imo nenzi katonâŋa. I ma ikainzi silâ pa lââ bwalika njinde via ne lââ uru isâko ikeno. Aku Maro Kindeni tamwata ma ipu matanzi sulu piti. Mao nâ, kinzi ma sita kilo, ande ma tia.”

8

Lama isikinzi “kandel” sinji rârâni piti marumbu lâ

¹ Njineŋga Lama isiki “kandel” sinji tonje kilo piti, aku ndunjeŋa kiri-mwata tonje ipângga tia ndo lâ sambu ilo lee, ikura kari tai taitu pinde marumbu lâ.

² Njinde ilâ lâ, njineŋga naŋa amoranzi ajele lima kanaŋonzi rua njinde uru simandi Maro Kindeni nao. Aku sikai tando lima kanaŋo rua ku siwae panzi ajele njinde taitu-taitu.

³ Njineŋga ajele tonje kilo nde imâ ku imandi patarawâŋa nia nao. Ajele njinde nde ikai kondo “gol” tonje, mundo kuwae

ara uru ikeno ilo. Njineŋga mire kuwae ara rârâ njinde silua i njana i ma igema tava Maro Kindeni ne kalo-tawana tamâta rârâni nenzi noŋa. Njineŋga iveta patarawâŋa mine nâ pa Maro Kindeni, lâ patarawâŋa nia “gol” ikeno koipu njalae ne saŋonâŋa nia njinde nao. ⁴ Aku mire kuwae ara njinde ne mundo nde iyoka pa aŋelo njinde mbau ikâki pa Maro Kindeni, tava i ne kalo-tawana tamâta nenzi noŋa. ⁵ Njineŋga aŋelo njinde mbau ilâ ikai yââ lâ patarawâŋa nia, aku izeze lâ kondo “gol” njinde ilo. Njineŋga itambira kondo ndue lâ tâno kulu. Itambira kondo ndue lâ, njineŋga mbamba ipu, aku nduŋeŋa njalae ipâŋga. Loloa salaga ilâ wa imâ wa, aku ogigi iririŋo tâno.

Kinzi aŋelo njana simbana tando

⁶ Njineŋga kinzi aŋelo lima kanaanŋonzi rua njinde nde sipaveta sondo njana simbana tando lima kanaanŋo rua njinde kâ. ⁷ Kinzi sipaveta sondo lâ, njineŋga aŋelo tonŋe imbana ne tando. Aku walele nâ mira “ais” wa yââ ipâŋga ku imaliŋi indue tava see pa tâno kulu. Njinde itogo siwaenzi tâno rârâni tava kâi rârâni sipâŋga njgu njato njato, aku yââ kana tâno ne “njgu” tonŋe wa kâi ne “njgu” tonŋe wa. Aku yââ kana unza kenza-kenza rârâni marumbu lâ tona.

⁸ Njineŋga aŋelo tonŋe kilo kala imbana ne tando, aku kelekele tonŋe itogo tuu njalae tina mine, yââ ikeno tini, ande imbe indue tâi ilo. Njinde itogo siwaenzi tâi sipâŋga njgu njato njato, aku tâi ne “njgu” tonŋe ipalele ku ipâŋga see. ⁹ Aku itogo siwaenzi iŋa rârâni simo tâi ilo njinde sipâŋga njgu njato njato, aku iŋa “njgu” tonŋe nde sipamateteu lâ. Aku wâŋga njalanjala rârâni kala mine nâ, itogo siwaenzi sipâŋga njgu njato njato, aku wâŋga “njgu” tonŋe nde sipayaula lâ.

¹⁰ Njineŋga aŋelo tonŋe kilo kala imbana ne tando, aku walele nâ, pitu njalae tonŋe, yââ mela-mela keno tini itogo tâmba mine, ande imbe piti lâ samba tini ku indue lâ lââ kulu. Njinde itogo siwaenzi lââ rârâni tava lââ bwalika rârâni sipâŋga njgu njato njato, aku pitu njinde imbe ndue lâ lââ “njgu” tonŋe kulu. ¹¹ Pitu njinde ŋa mine tu “Makisa Ndo”. Pituni ndaina nde imbe indue lâ lââ “njgu” tonŋe kulu, aku iveta lââ njinde kaja ipâŋga makisa ndo. Tamâta rârâ sinu lââ njinde kaja ipalele ipâŋga makisa, aku sipamateteu lâ.

¹² Njineŋga aŋelo tonŋe kilo kala imbana ne tando, aku walele nâ kari wa nzimona wa pitu wa nde sipayaula. Njinde itogo siwaenzi mbo wa kari wa sipâŋga njgu njato njato mine. Aku kari ipâŋga njana ikura kari tai njapa lâ zo zo, aŋga nzimona wa pitu kala sipâŋga njana ikura kari tai njapa lâ mbo mbo mine nâ.

¹³ Njineŋga naja amora sii malabogi njalae tonŋe ilou lâ nia maa. Aku aloŋo sii njinde isarâwa kawa njalae mine tu, “Kinzi aŋelo

njato kilo kala sipaveta sondo lâ njana simbana nenzi tando, aku malia njalae tina njato nde laiti njana ipâŋga kâ! Kalo sukâŋa, kalo sukâŋa, kalo sukâŋa njalae tina ma ipâŋga panzi tamâta simo tâno kulu!”

9

Aŋelo tonŋe kilo kala imbana ne tando

¹ Njineŋga aŋelo tonŋe kilo kala imbana ne tando, aku naja amora pitu tonŋe muŋga imbe piti lâ samba tini aku indue tâno kulu ikeno lâ. Kinzi muŋga “ki” tonŋe silua pitu njinde, aku “ki” njinde nde njana mbââ njalae tonŋe ne nzâla. Mbââ njinde ne maa nde indue ilâ nâ, aku ne lambu tia.

² Pitu njinde nde ilâ ikai mbââ njinde ne nzâla kawa piti. Njineŋga mundo njalae ikâki, itogo yââ njalae tina ne mundo mine. Mundo njinde nde iyoka pa mbââ njinde ilo ikâki imâ, aku ipono kari wa nia maa wa. Mine kala nia ndoni ipâŋga njana lâ. ³ Njineŋga kelekele pinde itogo ndemu-ndemu mine, kambwanenzi rârâ njinde, ande soka pa mundo ilo ku sindue simâ pa tâno kulu. Kinzi muŋga sikai walo itogo niŋo-niŋo nenzi walo mine. ⁴ Maro Kindeni muŋga indi kaika panzi ndemu-ndemu njinde tu ma siyaulanzi unza wa kâi kie-kie rârâni ndimo. Andeta isâu panzi njana siyaulanzi tamâta pinde, kinzi njinde njandai sikai Maro Kindeni ne mâsi kilala lâ ndamwanzi njana. ⁵ Kinzi ndemu-ndemu njinde nenzi walo ikura njana sipunzi tamâta pâta simâte kâ, ande tia. Kinzi nenzi walo ikura njana nâna njalae silanzi tamâta ikura nzimona lima nâ. Aku nâna njinde nde itogo nâna njana niŋo-niŋo ika tamâta mine. ⁶ Pa zo njinde, ande tamâta ma siroto njana nzâla njinde ilâ pa materja kâ, andeta ma sisânda kulu tia. Kinzi ma ilonzi ndo tu simâte, andeta materja ma iŋenŋeana njananzi.

⁷ Naja amoranzi ndemu-ndemu njinde kilalanzi itogo hosi siluku lâ njana silâ paraŋa ilo mine. Kelekele pinde itogo koipu njalanjala nenzi loki-loki “gol” mine nde ikeno lâ kinzi taitu-taitu kulunzi, aku naonzi nde itogo tamâta naonda mine. ⁸ Kinzi kulunzi pwau nde luandongo, itogo taine kulunzi pwau mine. Aŋga niŋonzi nde itogo mbwâmbwa saka “leve” niŋonzi mine. ⁹ Ndemu-ndemu njinde nde sipasawa pasawaŋa “aini” lâ kondondonanzi. Aŋga mbaninzi nde iveta nduŋeŋa njalae tina, itogo nduŋeŋa njinde hosi njgu njalae siveta lâ zo njana sitapanzi nenzi kareta ku sipalilu silâ paraŋa ilo. ¹⁰ Kinzi iunzi mata-mata nâ, itogo niŋo-niŋo iunzi mine, aku walo ikeno lâ iunzi njana nâna njalae silanzi tamâta ikura nzimona lima. ¹¹ Mbââ njalae njinde ne aŋelo nde imo koipu njalae panzi ndemu-ndemu njinde. Lâ Hibru njua, ande kinzi

sipatu ajele njinde njia tu, “Abadon”, anja lâ Grik ngua, ande sipatu i njia tu “Apollion”. Njona njine ne duvi mine tu, “Zavarunja Tamwata”.

¹² Malia njalae tina njana ipanga munja kâ njinde, ande kala marumbu lâ. Andeta miki kalonjo njga; malia njalae tina rua nde keno mo njai yo.

Ajele tonje kilo kala imbana ne tando

¹³ Njineja ajele tonje kilo kala imbana ne tando, aku nanja alonjo sarawânja tonje iyoka pa patarawânja nia “gol” imandi Maro Kindeni nao njinde ne njanje-njanje imâ.

¹⁴ Ngua njinde nde imâ pa ajele njinde, inani kala munja imbana ne tando, aku iporo mine tu, “Noko ma kuyautenzi ajele njana njinde silâ, kinzi njinde Maro Kindeni munja ipanzi kaika lâ simo nâna nia lâ Yufretis Lââ tini laiti.” ¹⁵ Njineja ajele njinde ilâ ku iyautenzi ajele njana njinde, aku silâ njana siveta nenzi wurâta kâ. Munjani, kinzi simo sio tininzi njana kari tai ndainani nâ lâ zo njinde, lâ nzimona njinde, lâ mbwera njinde, ikura Maro Kindeni ne pateânja mine. Aku nenzi wurâta nde mine: itogo kinzi siwaenzi tamâta rârâni sipanga njgu njato njato, aku ajele nenzi wurâta nde njana sipunzi tamâta njgu tonje pâta simâte. ¹⁶ Nanja alonjonzi siporo sisowe zugu tamâta kambwanjenzi, kinzi njinde uru sisanjona hosi kumbunzi. Aku zugu tamâta njinde kambwanjenzi ipanga lâ “200 milion”.

¹⁷ Lâ nanenju mbupulenja njine, ande nanja amora kinzi hosi sitavanzi kinzi tamâta sisanjona hosi kumbunzi njinde kilalanzi. Kinzi kilalanzi mine: kinzi tamâta nde sipasawa pasawanja “aini” lâ kondondonanzi, aku pasawanja njinde tininzi nde njiji wa geza-geza wa yanâho wa. Anja kinzi hosi kulunzi nde itogo mbwâmbwa saka “leve” kulunzi mine. Aku yâa wa mundo wa mira ndimoro wa nde ipanga lâ kawanzi ilo ku iyâti imâ. ¹⁸ Njinde itogo kinzi siwaenzi tamâta rârâni sipanga njgu njato njato, aku kelekele kazânja kâ njato nde sipunzi njgu tonje pâta sipamateteu. Kelekele kazânja kâ njato njinde nde yâa, anja mundo, anja mira ndimoro. Njinde iyoka pa hosi kawanzi ilo ku iyâti imâ. ¹⁹ Kinzi hosi njinde nenzi walo nde keno lâ kawanzi ilo wa iunzi tini wa, njana tu iunzi nde itogo mwâta mine, aku mwâta njinde kulunzi nde njana iyaulanzi tamâta kâ.

²⁰ Andeta kelekele kazânja kâ njato njinde nde injengeana njanani tamâta njgu rua, kala tamâta njinde simo vianzi nâ. Taitu kinzi njandai sipalele ilonzi kalonzi njga, aku njandai sipu mulinzi panzi maro lanjeja nenzi parenja-mâsi njga. Kinzi warakanzi munja siveta parenja-mâsi njinde sipanga. Kinzi tamâta njinde njandai sipile nenzi mâsi njana siwângi sipaneanzi koroani saka tava

parenja-mâsi siveta lâ “gol” wa “silva” wa “aini” wa mira kie-kie wa kâi wa. Andeta parenja-mâsi kaa kaa njinde sikura njana siporo ngua wa simora nia wa soka wa, ande tia ndo. ²¹ Munja tamâta njinde sipaveta kuku mâsi njana sipunzi tamâta pâta simâte kâ, anja mâsi njana siveta nzâambe sakamao kie-kie kâ, anja mâsi njana sipalulua tininzi potomule kâ, anja mâsi njana sipanawe tamâta nenzi kelekele kâ. Aku kinzi njandai sipalele ilonzi kalonzi njga, aku njandai sipu mulinzi pa vetânja sakamao njinde njga.

10

Ajele pepa tonje ilua Yoane njana ika kâ

¹ Njineja nanja amora ajele tonje iyoka pa samba ilo indue imâ. I ne walo nde njalae ndo. Ipatura tini lâ take-take, aku Noa njgunu lakia nde ikeno i kulu inge mbwalu lâ. I nao nde isinala nia itogo kari mine, anja i kie rua nde mela-mela nâ, itogo yâa mine. ² Ajele njinde nde ikai pepa mota tonje lâ mbau ilo. Pepa njinde kinzi munja simazara lâ keno. Aku ajele ilâ injunu kie pa wia kâ imandi tâi kulu, anja kie pa njâsi kâ nde injunu imandi tâno kulu. ³ Njineja ajele njinde isarâwa kawa njalae tina, itogo mbwâmbwa saka “leve” uru ita mine. Isarâwa lâ, njineja mbamba lima kananjoni rua nde sipu ku siporo nenzi njgua taulo. ⁴ Kinzi mbamba lima kananjoni rua njinde sipu lâ, njineja nanja ilonju pateu tu ma nangere njgua siporo njinde lâ pepa tini. Andeta nanja alonjo sarawânja tonje iyoka pa samba ilo imâ mine tu, “Noko ma kungere mbamba lima kananjoni rua nenzi njgua lâ pepa tini ndimo! Njinde ma keno paveânja nâ lâ noko ilo.”

⁵ Njineja ajele njinde nanja munja amora imandi tâi kulu wa tâno kulu wa, ande io mbau wia kâ kâki pa samba, ⁶ aku iporo njgua kaika lâ Maro Kindeni nao, ina kala imo mine ku imo nâ, aku ina kala mungani ipulianzi samba wa tâno wa tâi wa kelekele rârâni simo vianzi lâ nia ndoni wa. Ajele njinde iporo mine tu, “Zo njga imâ ipanga lâ. Maro Kindeni ma isenge zo kilo, ande tia ndo kanojo! ⁷ Andeta lâ zo njana ajele tonje kilo ma imbana ne tando, njineja vetânja paveânja ndia rârâni Maro Kindeni munja ipateu tu ma iveta, ande i ma iveta njinde ipanga mao kanojo. Njinde ma ipanga ikura munja Maro Kindeni iporo wa itula panzi i ne njgua-tulânja tamâta, i ne wurâta tamâta kinzi.”

⁸ Njineja sarawânja njinde nanja munja alonjo iyoka pa samba ilo imâ pa nanja, ande iporo njgua pa nanja kilo. Iporo tu, “Noko kulâ pwai pepa njinde ikeno ajele njinde mbau ilo, inani kala imandi tâi kulu wa tâno kulu wa.”

⁹ Mine kala naja alâ pa anjelo njinde, aku apai tu, “Noko pepa mota njinde kulana”. Aku anjelo nde iporo taulo tu, “Noko pwai, aku kuka. Njine ma kaja mona-mona arando lâ noko kawa ilo, itogo sipa sinji kaja mine. Anja lâ noko kapwa ilo, ande ma kaja makisa ndo.” ¹⁰ I iporo ngua njine lâ, njine nja akai pepa mota njinde sanje, ku aka. Njinde kaja mona-mona arando, itogo sipa sinji kaja mine, lâ kawângu ilo. Andeta apanjando indue lâ kapwângu ilo, njine nja imakisia kapwângu ilo. ¹¹ Njine nja ngua imâ pa naja kilo mine tu, “Noko kulâ, aku kutula Maro Kindeni kawa ngua pwataki kilo. Kutula ngua njana vetânga rârani ma muli ipânga panzi tamâta ngu râra pinde simo tâno kulu, nenzi ngua piti-piti wa tininzi kie-kie wa, sitavanzi nenzi koipu njalajala.”

11

Tamâta rua situla Maro Kindeni kawa ngua pwataki

¹ Njine nja taumbwa tuka tonje silua naja njana aloe kelekele ne luandongo kâ. Aku ngua imâ pa naja kilo mine tu, “Noko kulâ, aku kuloe Maro Kindeni ne luma sapânga tava luma njinde ne patarawânga nia. Aku kusowe tamâta kambwanjenzi tona, kinzi njinde uru simo lumani ndaina ilo siwângi sipanea Maro Kindeni. ² Taitu noko ma kuloe pasaurja nia ikeno nzâmba nganje njinde ndimo. Kupile imo, njana tu Maro Kindeni nia njinde ilanzi tamâta lâ tinikoa ngu. Aku kinzi ngu njinde ma kenzi nâ sipale Maro Kindeni ne lawea sapânga Jerusalem sinukia tona nia. Kinzi ma siveta mine lee, ikura nzimona tamâta rua kanojo rua (42) ilâ lâ nga.

³ Aku kinzi tamâta rua ma sikai naja ndamwângu, aku ma asupwanzi silâ njana siporo situla ngua lee, ikura lâ nzimona tamâta rua kanojo rua njinde. Kinzi rua ma sipasawa pasawana njana kalo-kalo kâ lâ tininzi.” ⁴ Tamâta rua njinde nde sitogo kâi “oliv” rua nga sinâla rua njinde uru simandi Maro Njale nao, inani kala imo koipu njalae panzi tamâta ngu ndoni lâ tâno kulu. ⁵ Ambo tamâta tonje ma iveta tu ikai kazânga panzi rua, ande yâa ma ipânga lâ rua kawanzi ilo, ku ma iyâti ilâ ikananzi kazânga tamâta njinde marumbu lâ. Njana tu Maro Kindeni ne pateânga ikeno mine: tamâta ea ipatogo njana nâna ilua kinzi rua kâ, ande i ma imâte mine nâ. ⁶ Kinzi tamâta rua njinde nenzi walo ikura njana sipono nia maa tu karâzi ma imbe tia kâ. Nenzi walo ma ikeno mine lee ikura zo rârani kinzi rua simo situla ngua. Aku mine nâ, kinzi rua nenzi walo ikura njana siveta lââ ipalele ipânga see, aku ikura njana siveta kazânga kie-kie ipânga njana izavarunzi tamâta lâ tâno kulu. Kinzi rua

nenzi walo njana siveta vetânga mine kâ nde keno panzi. Lâ zo ndia ilonzi tu siveta mine, ande ma siveta.

⁷ Kinzi rua ma situla Maro Kindeni kawa ngua lee marumbu lâ, njine nja ngoa ngoi njalae njinde, ina uru imo mbââ njalae ilo, ande ma ipile mbââ njinde ku ikâki imâ njana ipara kunzi. Mbââ njinde indue ilâ, aku ne lambu tia. Ngoya ngoi njinde ma ipara kunzi rua, aku ma ipunzi pâta simâte. ⁸ Kinzi rua karaenzi ma ikeno Jerusalem lawea ne nzâla-kawa. Kinda uru taporo ngua tambirânga njana lawea njalae njinde kâ, aku tapatu i ja tu “Sodom” wa “Isip” wa. Mu nja kinzi ngua-tulânga tamâta rua njinde nenzi Maro Njale kala itâra lâ kâi popole tini ku imâte lâ laweani ndaina. ⁹ Aku tamâta pinde lâ ngu rârani simo tâno ndoni, nenzi ngua piti-piti wa tininzi kie-kie wa, kinzi njinde ma matanzi silea pa kinzi rua karaenzi ikura lâ kari njato nga pinde. Andeta kinzi ma tininzi pwâka tu sikeanzi kâ. ¹⁰ Tamâta rârani simo tâno kulu ma sindeka nâ njana kinzi rua nenzi matenga kâ, aku ma sika wainja ku sipalulua nenzi wisi-ara ilâ pa tininzi pinde, njana tu mu nja kinzi ngua-tulânga tamâta rua njinde nâna silanzi tamâta simo tâno kulu.

¹¹ Kari njato nga pinde njinde marumbu lâ, njine nja Maro Kindeni imbana koroani ilâ kinzi rua ilonzi, aku kinzi rua simo vianzi kilo, kala simandi sânda. Kinzi tamâta nde simoranzi rua, aku siruru pâta kanojo. ¹² Njine nja ngua-tulânga tamâta rua njinde nde silonjo kawa njalae tonje ne sarawânga iyoka pa samba ilo imâ panzi mine tu, “Miki rua kakâki kamâ nja!” Njine nja take-take tonje imâ ituranzi rua lâ, aku kinzi rua sikâki silâ samba ilo lâ nenzi kazânga tamâta naonzi.

¹³ Aku lâ zo ndainani nâ, ande ogigi iririno njalae. Njinde itogo siwaenzi lawea njinde ne luma rârani sipânga ngu sanja sanja, aku luma “ngu” tonje nde sapute ndue. Mine kala tamâta 7,000 nde sipamateu lâ. Anja kinzi tamâta simo vianzi yo njinde nde siruru pâta lâ, aku sipanea Maro Kindeni, ina kala imo samba ilo.

¹⁴ Malia njalae tina rua njinde nga marumbu lâ. Andeta miki kalonjo nga; zo mbwana-mbwana nâ njana malia njalae tina tonje kilo kala ma imâ ipânga kâ.

Anjelo tonje kilo kala imbana ne tando

¹⁵ Njine nja anjelo tonje kilo kala imbana ne tando. Aku naja alonjo ngu njalae simo samba ilo sisarâwa kawanzi njalae mine tu, “Kala njine nenda Maro Njale tava ne Pateânga Tamâta Kirisi rua nde sikai koipu njalajala panzi tamâta simo tâno ndoni marumbu lâ! Aku i ma imo koipu njalae mine ku imo nâ!”

¹⁶ Njine nja kinzi anjelo mbâna-mbâna 24, kinzi njinde uru sisanjona nenzi sanjonânga nia lâ

Maro Kindeni nao, ande sipare tukunzi ku naonzi tundu sipanea Maro Kindeni.

¹⁷ Kinzi siporo tu,

“Maro Njalae Kindeni, noko Walo Tamwata, noko kumo mine, aku munyani kumo mine nâ. Maka kawama ndanje pano, njana tu noko pwai ne walo njalae lâ tini marumbu lâ, aku kumandi njana pwai maro panzi tamâta kâ. ¹⁸ Kinzi tamâta

¹ lâ tinikoa ngu nde wisinzi nâna njalae pa noko. Kala njine noko ne zo njana wisinâna kâ nde imâ ipânja lâ. Mine kala zo njana noko ma kupare nia panzi tamâta munja simâte njinde, ande imâ ipânja lâ. Aku zo ipânja lâ njana noko ma kulu ara kulanzi noko ne wurâta tamâta kinzi ngua-tulâja tamâta, sitavanzi tamâta rârâni uru sipaneano ku simege njanano, kinzi tamâta njalanjala wa tamâta kaa kaa wa. Aku zo njana noko ma kuyaulanzi tamâta njinde munja siyaula tâno, ande imâ ipânja lâ.”

¹⁹ Kinzi anjelo mbâna-mbâna siporo ngua njine lâ, njineja anjelo tonje ikai Maro Kindeni ne luma sapâna ne nzâla piti, lumani ndaina ikeno samba ilo. Aku lâ luma sapâna ilo, ande nanja amora Juda nenzi sopi sapâna, kekeleke njana Maro Kindeni ne ngua pânja munjâna ikeno ilo njinde. Aku mâsi njalanjala pinde ipânja; loloa salaga ilâ wa imâ wa, anja mbamba ipu, anja nia ndunenja njalae ipânja, anja ogigi ririño njalae, anja karâzi ipagema tava “ais” aku imbe ndue.

12

Yoane imoranzi taine ku mwâta rua

¹ Njineja mâsi njalae kie tonje nde ipânja lâ nia maa. Mâsi njinde nde kilala mine: taine tonje imo, * aku isawa kari itogo ne pasawanja mine. Nzimona nde ikeno i kie kalo, anja pitu sanjao kananjao rua nde keno i kulu, itogo ne loki-loki mine. ² Taine njinde nde kapwa, aku i kumbu nâna njana ipagugua lâlu kâ. Zo njana ipagugu kâ nde ipânja lâ. Mine kala isama nâna njalae tina, aku isunja kawa njalae.

³ Njineja mâsi njalae kie tonje kala ipânja lâ nia maa tona. Mâsi njinde nde kilala mine: mwâta njalae tonje imo, i tini njeni. I kulu lima kananjao rua, anja tando sanjao nde keno i kulu. Aku loki-loki tonje, itogo koipu njalanjala nenzi loki-loki mine, ande ikeno lâ i kulu njinde taitu-taitu. ⁴ Mwâta njinde iu nde ilâ ku itakanzi pitu pinde piti lâ samba tini ku itambiranzî simbe sindue pa tâno kulu. Njinde itogo siwaenzi pitu rârâni sipânja ngu

njato njato, aku pitu “ngu” tonje nde simbe sindue mine. Aku mwâta ilâ imandi taine njinde nao, ina kala imo laiti njana ipagugua lâlu kâ. Mwâta io tini pa taine njinde tu mambo ipagugu lâ, ande i ma ika lâlu njinde.

⁵ Njineja taine ipagugua natu tamâne ipânja, ina tamâtani ndaina Maro Kindeni ipatea tu ma isanja tukâla “aini” njana ikai poe kaika panzi tamâta ngu rârâni kâ. Taine ipagugua natu ipânja lâ, njineja walele nâ sikai natu kâki ilâ pa Maro Kindeni lâ i ne sanjonâna nia njinde. ⁶ Anja taine nde ikâwa ilâ pa nia bilimu tonje Maro Kindeni munja ipatea tu ma iveta sondo papa. Pateâna keno lâ tu taine njinde ma imo niani ndaina ikura kari 1,260, aku kinzi ma sikatona i wa kâpwa silua wa.

⁷ Aku marumbu. Paranja njalae tina nde imandi lâ samba lawea. Maikel, ina kinzi anjelo nenzi kulu-kâmba, tavanzi i ne anjelo, ande sipara kuku mwâta njalae njinde. Aku mwâta tavanzi i ne anjelo kala simandi sipara kuku kinzi mine nâ. ⁸ Andeta mwâta ne kaika tonje njana ipolenzi kâ, ande tia. Tia ku i tavanzi ne anjelo njinde nde sikura tu simo samba lawea kilo, ande tia. ⁹ Njineja Maro Kindeni ne anjelo kinzi nde sitambira mwâta njalae njinde imbe ndue lâ tâno kulu. Mwâta njinde nde singani imo, aku i njana tu Sadana. Anja i njana tonje nde mine; “I njana italeanzi tamâta kâ”. I uru ikai lanjâna panzi tamâta ndoni lâ tâno kulu. Kinzi sitambira imbe indue lâ tâno kulu, aku sitambiranzî i ne anjelo simbe sindue tona.

¹⁰ Njineja nanja alonjo sarawâna kaika tonje iyoka pa samba ilo imâ mine tu, “Nainani nâ Maro Kindeni ma iyautenzi ne tamâta piti lâ kazâna ilo! I ne walo njalae nde ipânja nia yo lâ, kala imo koipu njalae! Aku i ne Pateâna Tamâta Kirisi nde ikai Maro Njalae lâ. Njana tu kinzi anjelo nde sitambira Sadana imbe indue lâ, ina kala uru italeanzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta lâ Maro Kindeni nao ikura kari wa mbo wa. ¹¹ Kinzi kalo-tawana tamâta njinde munja ilonzi konja njana warakanzi nenzi via kâ, ande tia. Kinzi siruru njana simâte kâ, ande tia. Kinzi sikai walo lâ Lama see, aku sikaika njana situla i ne ngua mao njinde pwataki kâ. Aku njana nenzi vetâna njinde kâ, ande kinzi sipole nenzi kazâna tamâta njinde marumbu lâ. ¹² Mine kala miki ngu ndoni kamo samba ilo, ande miki ma kandeka nâ. Anja miki ngu njine kamo tâno kulu wa tâi ilo wa, ande miki ma kalomi sukâna ndo. Malia njalae tina nde imâ ipânja pami, njana tu Sadana nde indue imâ pami lâ. Isama tu i ne zo tini-mwata nâ keno mo njai yo. Mine kala i wisi nâna njalae ndo.”

* **12:1:** Kinzi ilo-kalo tamâta situ taine njinde nde itogonzi Maro Kindeni ne kalo-tawana tamâta ngu rârâni, anja lâlu nde itogo Kirisi tamwata.

¹³ Mwâta njinde nde isama tu kinzi sitambira i ndue ndo lâ tâno kulu. Mine kala ilâ itanjgula taine njinde munja ipagugua natu tamâne. ¹⁴ Andeta sikai malabogi njalae tonje mbani rua ku sio lâ taine njinde tini, njana i ma ikura tu ilou ilâ nia bilimu tonje munja siveta nia papa ikeno njinde. Maro Kindeni ne pateanja ikeno mine: taine njinde ma imo malawae ndo njana mwâta njinde kâ ikura mbwera njato nga nzimona lima kanaanjo taitu, aku kinzi ma sikatona i wa kâpwa silua wa. ¹⁵ Njineja mwâta njinde ilata lââ lâ kawa ilo. Lââ njinde ipanja itogo lââ njalae mine, aku irere itanjgula taine ilâ. Mwâta itu lââ njinde ma ilâ ipatuku taine ku ma iyaula i ndo. ¹⁶ Andeta tia. Tâno nde ivila taine njinde. Tâno kawa nzanja, aku inzema lââ njinde mwâta ilata lâ kawa ilo. ¹⁷ Tia ku mwâta wisi nâna njalae ndo njana taine njinde kâ, aku ilâ tu iveta paranja kunzi taine njinde ne vâsa, kinzi njinde uru sipaveta kuku Maro Kindeni kawa njua ngua i situla Yesu parina. ¹⁸ Aku mwâta ilâ imandi sâwaneka, lâ tâi pwali. tâi pwali.

13

Njoneja njana amora njoneja tonje pusu kâki tâi ilo ku iyâti imâ.

¹ Njineja njana amora njoneja tonje pusu kâki tâi ilo ku iyâti imâ. I kulu lima kanaanjo rua, anja tando sanja nde imandi kulu. Aku ikundu loki-loki tonje, itogo koipu njalanjala nenzi loki-loki mine, lâ i ne tando taitu-taitu kulunzi. Anja njoneja pinde keno lâ i kulu taitu-taitu, aku njoneja nde ne duvi nde njana ivaligi Maro Kindeni kâ. ² Njoneja njana amora njinde nde itogo mbwâmbwa njoneja njalae tonje, i njana tu "lepat". Anja i kie nde itogo njoneja ngoi "bea" kie mine, anja i kawa nde itogo mbwâmbwa saka "leve" kawa mine. Aku mwâta njalae njinde walo kaika ilua njoneja ngoi njinde, itogo i tamwata ne walo kaika mine. Iveta njoneja ngoi njinde tu imo koipu njalae itogo i tamwata mine, aku i ne kaika ilua njana ikai poe panzi tamâta kâ. ³ Njana amora mine tu itogo kinzi munja sisowe njoneja ngoi njinde kulu tonje, aku nzimba tonje silua njana imâte kâ. Andeta nzimba sakamao njinde nde mâo lâ, aku ara kilo. Aku tamâta rârâni nde wisinzi motu ndo njana simora njoneja ngoi njinde, kala sipono muli papa i. ⁴ Kinzi sisama tu mwâta njalae njinde tamwata ne walo kaika ilua njoneja ngoi njinde lâ. Mine kala siwângi sipanea mwâta njalae, aku sipanea njoneja ngoi tona. Kinzi siporo tu, "Tamâta tonje ipakura kuku njoneja ngoi njine, ande tia, anja tamâta tonje ikura njana ipara kuku i, ande tia ndo."

⁵ Njineja Maro Kindeni isâu pa njoneja ngoi njinde tu i kawa pakâe-pakâe potomule iporo njua pavaligija pa Maro Kindeni kâ. I ne

kaika njana imo koipu kâ keno ikura nzimona tamâta rua kanaanjo rua (42). ⁶ Mine kala njoneja ngoi imandi njana iporo njua pavaligija pa Maro Kindeni kâ. Iporo njua sakamao njana iyaula Maro Kindeni njana wa ne lawea wa, aku iporo njua sakamao njana iyaulanzi njoneja rârâni simo samba ilo njinde tona. ⁷ Aku Maro Kindeni isâu papa i tu ma ipara kunzi i ne tamâta ku ipolenzi. Mine kala ipara kunzi ipolenzi lâ, aku ipunzi ndue. Aku ikai walo kaika njana imo koipu panzi tamâta njoneja rârâni lâ tâno ndoni, nenzi njua piti-piti wa tininzi kie-kie wa. ⁸ Mine kala tamâta rârâ njinde lâ tâno kulu ma sipanea njoneja ngoi njinde. Anja tamâta pinde ma sipanea i tia. Singani, lâ zo njinde Maro Kindeni njandai ipulia tâno ipanja njana, ande tamâta njinde njoneja lâ via ne pepa tini. Pepa njinde nde Lama ne pepa, Lama njinde munja sipu pata imâte.

⁹ Ambo miki tanjani keno, ande kalonjo njua njine sondo. ¹⁰ Ambo Maro Kindeni ipatea tamâta tonje tu ma ilâ luma sakamao ilo, ande i ma ilâ luma sakamao ilo mine nâ. Ambo ipatea tamâta tonje tu ma pila nâ sipu pata imâte, ande ma pila nâ sipu pata imâte mine nâ. Mine kala lâ zo njana vetanja njinde ipanja kâ, ande ara njana Maro Kindeni ne tamâta ma simandi kaika ku kalonzi tawana i kaika ku simo nâ.

¹¹ Njineja njana amora njoneja ngoi tonje kala ipu tâno pwataki ku iyâti imâ pa nia yo. Tando rua nde simandi lâ i kulu, itogo lama ne tando mine. Aku iporo njoneja ngoi mwâta njalae uru iporo mine. ¹² Njoneja ngoi njinde nde ikai njoneja ngoi ipanja munjâ njinde ndamwa. Aku lâ i nao, ande ikai wurâta njana ivetanzi tamâta rârâni simo tâno kulu tu sipanea njoneja ngoi munjâ njinde, ina kala munja ikai nzimba sakamao njana imâte kâ, njineja nzimba njinde mâo lâ. ¹³ Njoneja ngoi kala ipanja muli njinde nde iveta mâsi kaika kie-kie. Mâsi njalae kie tonje nde mine: iveta yââ ipile samba ku indue imâ tâno kulu lâ tamâta naonzi. ¹⁴ Maro Kindeni isâu papa i tu ma iveta mâsi kaika kie-kie lâ njoneja ngoi munjâ njinde nao. Aku njana i ne mâsi njinde kâ, ande njoneja ngoi ilanjeni tamâta rârâni simo tâno kulu. I itu kaika panzi tamâta tu ma sipare njoneja ngoi munjâ njinde tai lâ kâi tini, njana ma sipare tukunzi situndu papa. Ina kala njoneja ngoi njinde munja pila nâ sipu, ande imâte tia, imo via nâ. ¹⁵ Aku Maro Kindeni isâu papa njoneja ngoi ipanja muli njinde tu koroani via ma ilua njoneja ngoi munjâ njina ne pareja-mâsi njinde. Mine kala pareja-mâsi njinde nde iporo njoneja. Ambo tamâta tonje tini pwâka tu ipanea pareja-mâsi njinde, ande pareja-mâsi tamwata ne kaika keno njana io tamâta njinde ilâ njana sipu pata imâte kâ. ¹⁶ Njineja njoneja ngoi ipanja muli njinde nde

itu kaika tu kinzi ma sisowe mâsi tonje lâ tamâta rârâni taitu-taitu tininzi. Tamâta pinde sikai mâsi njinde lâ mbaunzi wia kâ, anja pinde nde sikai lâ ndamwanzi. Kinzi sisowe mâsi njinde lâ tamâta rârâni tininzi, kinzi tamâta kaa nâ wa kinzi tamâta njalanjala wa, kinzi mbaliŋa warakanzi wa kinzi sugorai tamwatanzi wa, kinzi tamâta uru siveta wurâta njana mbaliŋa kâ wa kinzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ wa. ¹⁷ Ambo mâsi njinde ikeno tamâta tonje tini tia, ande tamâta njinde ikura tu ipalulua mbumbu kunzi tamâta pinde njana sipako kelekele kâ, ande tia. Mâsi njinde nde ngoa ngoi njinde ŋa, aku i nde ŋoa njinde ne kambwanje tona.

¹⁸ Tamâta ea nenzi ilo-kalo ara, ande kinzi njinde nâ ma sikura tu sisama vetâŋa njine kilala sono. Ambo tamâta tonje imo tava ilo-kalo ara, ande ara njana i ma isowe ngoa ngoi njinde ne kambwanje sono, njana tu kambwanje njinde nde itogo tamâta tonje ŋa. Kambwanje njinde nde mine: 666. *

14

Lama ne tamâta siwâŋgi wâŋgiŋa wasaseki

¹ Njineŋa naŋa amora kilo, aku matâŋgu amora Lama imandi Saion Tuu kulu, tuu njinde Jerusalem lawea imandi kulu. Aku tamâta 144,000 nde simandi simo kuku Lama. * Maro Kindeni muŋga iŋgere Lama ŋa anja Lama Tama ŋa lâ kinzi taitu-taitu ndamwanzi. ² Aku naŋa aloŋo ndujeŋa tonje ipâŋga lâ samba lawea. Njinde nde itogo lââ njalae ne ndujeŋa mine, anja itogo mbamba ipu ne ndujeŋa tona. Naŋa aloŋo ndujeŋa njinde, ande itogo tamâta sipu wâŋgiŋa ne kelekele tonje mine. ³ Kinzi tamâta 144,000 njinde nde simandi Maro Kindeni ne saŋonâŋa nia nao, aku siwâŋgi wâŋgiŋa wasaseki tonje lâ kelekele njapa vianzi kâ njinde naonzi, anja lâ kinzi anjelo mbâna-mbâna naonzi tona. Maro Kindeni muŋga ikonzi tamâta 144,000 njinde piti lâ tamâta rârâni njininzi, aku kinzi simbonzi nâ sikura njana siwâŋgi wâŋgiŋa njinde sono. Tamâta tonje ikura tu iwâŋgi wâŋgiŋa njinde sono, ande tia. ⁴ Kinzi tamâta njinde muŋga njandai sitambira tininzi potomule kunzi taine njana. Kinzi simo ilonzi mbâra-mbâra ndo. Aku nia ndia Lama itu ilâ papa, ande tamâta njinde uru soka i muli silâ. Maro Kindeni muŋga ikonzi ŋgu njinde piti lâ tamâta rârâni njininzi, aku simo Maro Kindeni kuku Lama rua nenzi ŋgu. Kinzi sitogo tâno wasaseki ne kâpwa ara ipâŋga muŋgâŋa mine, kâpwa njinde tamâta uru

sipatarâwa pa Maro Kindeni. ⁵ Kinzi siporo ŋgua laŋeŋa tonje tia ndo. Kinzi nenzi vetâŋa soki tonje keno tininzi, ande tia.

Kinzi anjelo njato situla ŋgua

⁶ Njineŋa naŋa amora anjelo tonje ilou lâ nia maa. I ne wurâta nde njana itula pâri ara panzi tamâta ŋgu rârâni lâ tâno ndoni, nenzi ŋgua piti-piti wa tininzi kie-kie wa. Pâri ara njinde ma marumbu tia, ma ikeno mine ku imo nâ. ⁷ Anjelo njinde isuŋa kawa kâki njalae mine tu, “Maro Kindeni ne zo njana ipare nia panzi tamâta kâ, ande imâ ipâŋga lâ! Mine kala miki ma kamege njana i kâ, aku kasuka i ŋa kâki! Miki kapanea Maro Kindeni, inani kala muŋga ipulia samba wa tâno wa tâi wa lââ duvi wa!”

⁸ Njineŋa anjelo tonje kala iyoka anjelo muŋgâŋa njinde muli imâ. Anjelo njinde nde iporo tu, “Lawea njalae Babilon nde zavarunja marumbu lâ! † Mao nâ, lawea njinde zavarunja ndo lâ. Lawea njinde muŋga ivetanzi tamâta ŋgu ndoni sipaveta kuku vetâŋa sakamao njana sipalulua tininzi potomule kâ. Vetâŋa njinde itogo lawea njinde waini kaika ilanzi tu sinu kâ, kala sidaude.”

⁹ Njineŋa anjelo tonje kala iyoka anjelo rua njinde mulinzi imâ, aku itara kaika mine tu, “Tamâta ea ipare tuku pa ngoa ngoi tava ne pareŋa-mâsi, aku ikai ngoa ngoi ne mâsi kilala lâ ndamwa tâku mbau tâku, ¹⁰ ande tamâta njinde kala ma inu waini kaŋa tonje. Waini njinde nde Maro Kindeni ne wisi-nâna, aku i ma igema lââ tava waini njinde njana ikai waini ne makisa pinde piti kâ, ande tia. I ma ipaliŋi ne wisi-nâna njinde lâ pareŋa-nia ne kâmba ilo, aku tamâta ea muŋga ipare tuku pa ngoa ngoi, ande i ma inu. Aku lâ Lama tavanzi Maro Kindeni ne anjelo naonzi, ande tamâta njinde ma ikai nâna njalae tina lâ mira ndimoro ne yââ. ¹¹ I ma ikai nâna lâ yââ njinde, aku yââ ne mundo ma ikâki mine ku imo nâ. Mao nâ, tamâta ea muŋga sipare tukunzi pa ngoa ngoi tava ne pareŋa-mâsi, aku sikai i ŋa ne mâsi kilala lâ tininzi, kinzi njinde ma sisama nâna ikura kari wa mbo wa, ma sikai nâna mine ku simo nâ.” ¹² Andeta Maro Kindeni ne tamâta uru sipaveta kuku i kawa ŋgua, aku sio nenzi kalo-tawana ikeno kaika pa Yesu. Mine kala lâ zo njana vetâŋa kie mine ma ipâŋga panzi ngoa ngoi ne tamâta, ande kindi Maro Kindeni ne tamâta ma tambariri ndimo, ma tamandi kaika nâ.

¹³ Njineŋa naŋa aloŋo sarawâŋa tonje iyoka pa samba imâ pa naŋa mine tu, “Noko ma kungere ŋgua lâ pepa tini mine tu, †Lâ zo njine anja lâ zo muli-muli wa,

* **13:18:** Kinzi ilo-kalo tamâta situ njine nde ŋgua tambirâŋa njana koipu njalae tonje ikai kazâŋa njalae tina panzi kalo-tawana tamâta. * **14:1:** Kinzi ilo-kalo tamâta situ njine nde ŋgua tambirâŋa njana kindi kalo-tawana tamâta rârâni.

† **14:8:** Yoane isia ŋgua njananzi Maro Kindeni ne kazâŋa tamâta lâ Babilon lawea tini.

ambo tamâta tonje kalo tawana Maro Njalae, njineŋga imâte, ande tamâta njinde ma indeka'." Aku Koroani Sapâŋa kala iporo mine tu, "Mao nâ, kinzi tamâta mine sikura tu sindeka njalae, njana tu kinzi ma sipile malia wa nâna kie-kie uru ipânga panzi lâ tâno kulu, aku ma sipwarea. Kinzi ma sikai pwareâŋa ara, njana tu vetâŋa ara ndia muŋga siveta njinde ma ipânga nia yo."

Zo njana sigona kaniŋa lâ tâno kulu kâ nde imâ ipânga lâ

¹⁴ Njineŋga nanja amora kilo, aku amora take-take pâne tonje. Anja tamâta tonje, i nde itogo kinda tâno tamâta mine, ande isajona imo take-take njinde kulu. I ikundu loki-loki "gol" tonje lâ kulu, aku isanja pila tonje, mata ruru ndo, lâ mbau ilo. ¹⁵ Njineŋga aŋelo tonje iyoka pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo iyâti imâ. Aku isarâwa kaika ndo pa tamâta njinde isajona take-take kulu mine tu, "Noko pwai ne pila, aku kulâ kugona kaniŋa. Kaniŋa ndoni ikeno tâno ilo njinde nde ilâ nia lâ. Mine kala zo njine nde kaniŋa gonâŋa ne zo." ¹⁶ Njineŋga tamâta isajona take-take kulu njinde nde ikai ne pila, aku ilâ igona kaniŋa rârâni ikeno tâno ilo.

¹⁷ Njineŋga aŋelo tonje kala iyoka pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo aku iyâti imâ pa nia yo. I kala isanja pila tonje mata ruru ndo. ¹⁸ Njineŋga aŋelo tonje kala iyoka pa luma sapâŋa ne patarawâŋa nia iyâti imâ. I ne wurâta nde njana ikatona yââ lâ patarawâŋa nia. Isarâwa kaika pa aŋelo njinde isanja pila mata ruru ndo, aku ipai tu, "Kâi waini kanaŋo rârâni ikeno lâ tâno ilo ande wula-wula lâ. Mine kala noko pwai ne pila njinde mata ruru ndo, aku kulâ kutoto waini kanaŋo piti lâ kâi tininzi, aku kugona kanaŋo njinde lâ nia tonje." ¹⁹ Njineŋga aŋelo njinde ikai ne pila, aku ilâ tâno ilo ku itoto waini kanaŋo piti lâ kâi tininzi. Itoto lâ, njineŋga igona kanaŋo njinde lâ nia tonje, aku itambira ilâ kondo mira njalae tonje ilo, njana kinzi ma sipale lâ kenzi kâ. Kondo njinde nde itogo Maro Kindeni ne wisi-nâna mine. ²⁰ Aku kenzi nâ sipale waini kanaŋo njinde ikeno kondo mira njalae ilo. Kondo njinde uru ikeno niaka njana Jerusalem lawea ne ŋgumbi njanje kâ. Kinzi sipale, aku see ipânga kondo ilo, aku imaliŋi iyâti imâ pa nia yo. Aku see njinde irere ilâ isala tâno ndoni, ilâ ikura nia mbuku 300 mine. Aku see njinde ipondi kâki ikura ipanando tamâta mine.

15

Kinzi aŋelo lima kanaŋonzi rua sisaŋa kelekele sakamao lima kanaŋo rua

¹ Njineŋga nanja amora mâsi kilala kie tonje ipânga lâ samba tini, aku wisingu motutu. Nanja amoranzi aŋelo lima kanaŋonzi rua simo, sisaŋa kelekele sakamao lima kanaŋo

rua njana sizavarunzi tamâta kâ. Aku lâ zo njana vetâŋa sakamao njinde ma marumbu lâ, njineŋga Maro Kindeni ne wisi-nâna ma marumbu ndo lâ. ² Njineŋga nanja amora kelekele tonje itogo tâi njalae mine, muŋga siveta lâ nduŋgu tava yââ. Aku tamâta pinde nde simandi tâi njinde pwali, kinzi njinde muŋga sipole kazâŋa kala sipolenzi ŋgoa ŋgoi njinde tava i ne pareŋa-mâsi wa i njana ne kambwanje wa. Kinzi tamâta njinde taitu-taitu sisaŋa kelekele tonje njana wâŋgiŋa kâ, njinde muŋga Maro Kindeni ilanzi. ³ Kinzi simo siwâŋgi wâŋgiŋa tonje. Wâŋgiŋa njinde nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta Mose kuku Lama rua nenzi wâŋgiŋa. Wâŋgiŋa njinde nde mine;

"Maro Njalae Kindeni, noko Walo Tamwata. Vetâŋa njalanala rârâni noko kuveta njinde ande ara ndo. Noko kumo pwai koipu njalae panzi tamâta rârâni, aku noko ne vetâŋa rârâni nde sondu ku mao kanaŋo. ⁴ Maro Njalae, noko simbo nâ kumo sapâŋa. Mine kala tamâta ŋgu ndoni ma simege njanano ku sisuka noko njana kâki. Tamâta ŋgu ndoni ma simâ sipare tukunzi 'pano, njana tu noko ne vetâŋa sondu nde ipânga nia yo lâ."

⁵ Kinzi siwâŋgi wâŋgiŋa njinde marumbu lâ, njineŋga nanja amora kilo, aku amora Maro Kindeni ne luma sapâŋa i kawa maa ikeno. Luma sapâŋa njinde nde njana itula Maro Kindeni kawa ŋgua mao pwataki kâ. ⁶ Anja aŋelo lima kanaŋonzi rua njinde nde sipile luma sapâŋa ku siyâti simâ pa nia yo. Kinzi aŋelo njinde sisaŋa kelekele sakamao lima kanaŋo rua njana sizavarunzi tamâta kâ. Kinzi sipita lalava pâne ara ndo, aku lalava njinde salaga ndo. Aku silelea lalava mota muŋga sisuta lâ kaimbo "gol" ipono kondondonanzi tona. ⁷ Njineŋga kelekele njana vianzi kâ njinde tonje nde ikai kondo "gol" lima kanaŋo rua, aku kondo tonje ilanzi aŋelo lima kanaŋonzi rua njinde taitu-taitu. Aku Maro Kindeni, Inani njana imo via ku imo nâ, ande i ne wisi-nâna nde ipipi ndo ikeno lâ kondo lima kanaŋo rua njinde ilonzi. ⁸ Njineŋga Maro Kindeni ne sinâla tava ne walo njalae nde iveta mundo ipânga ku ipipi ndo lâ i ne luma sapâŋa ilo. Mine kala tamâta tonje ikura njana ilâ luma sapâŋa ilo tia ndo lee, ikura lâ zo njana kinzi aŋelo lima kanaŋonzi rua njinde ma siveta nenzi wurâta njana sizavarunzi tamâta kâ marumbu lâ.

16

Kinzi aŋelo sipaliŋi Maro Kindeni ne wisi-nâna ndue lâ tâno kulu

¹ Njineŋga nanja aloŋo sarawâŋa njalae tonje iyoka pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa imâ panzi aŋelo lima kanaŋonzi rua njinde. Aku

ngua imâ panzi mine tu, “Miki kakai kondo lima kanojo rua njinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ipipi ikeno ilo, aku kalâ kapalinji ndue lâ tâno kulu.”

² Njineŋga ajele tonje ilâ ipalinji ne kondo ndue lâ tâno kulu, aku mbwatakâe kaika kie-kie sakamao ndo ipâŋga lâ tamâta pinde tininzi, kinzi njinde muŋga sikai ngoa ngoi ne mâsi kilala lâ tininzi ku uru sipare tukunzi pa i ne pareŋa-mâsi.

³ Njineŋga ajele tonje kala ilâ ipalinji ne kondo ndue lâ tâi ilo, aku tâi nde ipalele ipâŋga itogo mateŋa tamâta seenzi mine. Njineŋga iŋa râranî sitavanzi kekelele ndoni simo vianzi lâ tâi ilo, ande sipamateteu lâ.

⁴ Njineŋga ajele tonje kala ilâ ipalinji ne kondo ndue lâ lâa njalanja wa lâa sâko keve ilonzi, aku lâa râranî njinde nde ipalele ipâŋga see. ⁵ Njineŋga naja aloŋo ajele tonje, inani uru ikai katonâna panzi lâa râranî, ande iporo mine tu, “Maro Kindeni, noko siŋgani kumo, kala njine noko kumo mine nâ. Noko Sapâŋa Tamwata, aku noko kupare nia panzi tamâta simo tâno kulu marumbu lâ. Vetâŋa râranî noko kupateu tu kuveta panzi, ande vetâŋa njinde nde sondo ndo.

⁶ Kinzi tamâta njinde muŋga sipunzi noko ne tamâta sitavanzi noko ne njua-tulâna tamâta, sipunzi pâta simâte lâ. Kala njine noko pwatu see njinde itaulo panzi tamâta sakamao njinde tu sinu kâ, aku noko ne vetâŋa sondo njine nde iyoke nenzi vetâŋa soki muŋga siveta njinde.” ⁷ Njineŋga naja aloŋo sarawâŋa tonje iyoka pa patarawâŋa nia imâ mine tu, “Mao nâ! Maro Njale Kindeni, noko Walo Tamwata, noko uru kupare nia panzi tamâta njana nenzi vetâŋa kâ, aku noko ne pareŋa-nia njinde nde mao ku sondo ndo!”

⁸ Njineŋga ajele tonje kala ilâ ipalinji ne kondo ndue lâ kari kulu, aku Maro Kindeni isâu pa kari ne yââ njiji kaika ndo tu ilâ kananzi tamâta. ⁹ Kari mata ipâŋga nâna njalae ndo, aku kananzi tamâta pâta kanojo. Mine kala siporo njua pavaligiŋa pa Maro Kindeni, njana tu i ikai poe pa kekelele sakamao njinde kâ. Andeta tamâta njinde tininzi pwâka tu sipalele ilonzi kalonzi ku sipanea i ŋa.

¹⁰ Njineŋga ajele tonje kala ilâ ipalinji ne kondo ndue lâ ngoa ngoi njinde ne sajonâna nia kulu, aku kondoma ipâŋga ku ituranzi ngoa ngoi ne tamâta njua râranî. Nâna njalae tina nde ilâ ipâŋga panzi lâ. Mine kala simo siŋjiri memelanzi. ¹¹ Tamâta njinde kalonzi njere njana nenzi nâna wa mbwatakâe njinde muŋga ipâŋga lâ tininzi, njineŋga siporo njua pavaligiŋa pa Maro Kindeni, inani imo samba ilo. Andeta tininzi pwâka tu sipalele ilonzi kalonzi njana sipile vetâŋa soki uru siveta njinde.

¹² Njineŋga ajele tonje kala ilâ ipalinji ne kondo ndue lâ Yufretis Lâa njalae kulu, aku lâa mâsa-mâsa lâ, njana iveta nzâla panzi koipu njalanja râra ma soka pa mbwera kâ simâ.

¹³ Njineŋga naja amoranzi koroani saka njato simâ sipâŋga. Kinzi sitogonzi piri-piri mine. Tonje nde iyoka pa mwâta njalae kawa ilo iyâti imâ, aŋga tonje nde iyoka pa ngoa ngoi kawa ilo iyâti imâ, aŋga tonje nde iyoka pa njua-tulâna tamâta laŋeŋa kawa ilo iyâti imâ. ¹⁴ Kinzi koroani saka njinde uru siveta mâsi kaika njalanja. Kinzi silâ panzi koipu njalanja pa nia ndoni lâ tâno kulu. Kinzi nenzi wurâta nde njana sisowe koipu njalanja njinde ilonzi kalonzi, njana kinzi ma sikainzi zugu tamâta simâ sipasau lâ taitu. Njineŋga zugu tamâta njinde ma silâ siveta paraŋa pa Maro Kindeni, i Walo Tamwata, lâ i ne zo njana ipare nia panzi tamâta kâ.

¹⁵ Maro Njale iporo mine tu, “Miki kalonjo njana naja ma amâ walele nâ, itogo panawe tamwata uru imâ mine. Tamâta ea ika mâsa ku io ne pasawaŋa ndue ikeno i tini laiti, njana i ma ikura tu isawa walele nâ, ande tamâta njinde ma indeka, njana tu i ma iyoka wulo-wulo nâ lâ tamâta naonzi, ande tia. Aku kinzi ma sikura tu simora i ne manjeti, ande tia.”

¹⁶ Njineŋga koroani saka njinde nde sigonanzi koipu njalanja simâ sipasau lâ nia tonje, sipatu ŋa lâ Hibru njua mine tu, “Ar-magedon”.

¹⁷ Njineŋga ajele tonje kala ilâ ipalinji ne kondo ndue lâ nia maa, aku sarawâŋa kaika tonje nde iyoka pa sajonâna nia ikeno Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo njinde imâ. Aku njua imâ mine tu, “Kala marumbu lâ!” ¹⁸ Njineŋga loloe salaga ilâ wa imâ wa, aku ndujeŋa njalae tina ipâŋga. Mbamba ipu, aku ogigi ririŋo njalae. Ogigi njinde nde njalae ndo, aku ogigi kie mine muŋga ipâŋga panzi tamâta simo tâno kulu, ande tia. ¹⁹ Njineŋga Babilon lawea njalae nde ipwa pwataki mo njato, aku tamâta njua ndoni nenzi lawea njalanja nde zavarunja ndo. Maro Kindeni kalo njere njana tamâta simo Babilon lawea njinde nenzi vetâŋa soki kâ, aku ipalinji ne wisi-nâna njalae tina ilâ pa lawea njinde, itogo ipalinji waini lâ kâmba ilo mine. ²⁰ Njineŋga sia râranî sipile nianzi ku sikâwa silâ marumbu lâ. Aku tuu râranî kala naonzi tia mine nâ. ²¹ Aku mira “ais” njalanja râra nde soka pa nia maa simbe sindue itogo karâzi mine panzi tamâta lâ tâno kulu. Mira “ais” njinde râranî taitu-taitu ne malia nde ikura malia tamâta rua kanojo saŋao (50) mine. Mira “ais” njinde nde iyaulanzi tamâta ndo. Mine kala kinzi siporo njua pavaligiŋa pa Maro Kindeni, njana tu isupwa mira “ais” sakamao njinde imâ panzi.

17

Maro Kindeni ipare nia pa Babilon lawea, lawea njinde itogo taine itambira tini potomule

¹ Njineŋga aŋelo tonje imâ pa naŋa. I nde tonje lâ kinzi aŋelo lima kanaŋonzi rua njinde sisana kondo lima kanaŋo rua. Imâ ku ipai naŋa tu, “Noko kumâ. Naŋa ma atula Maro Kindeni ne vetâŋa tonje pano. I ma ipare nia pa nzâla taine ŋalae, inani kala uru isaŋona lââ ŋalaŋala tininzi laiti. * ² Kinzi koipu ŋalaŋala lâ tâno kulu munŋa sipalulua tininzi potomule kuku taine njinde. Aku mine nâ, kinzi tamâta lâ tâno kulu kala siveta vetâŋa sakamao ndainani kuku i, aku vetâŋa njinde ivetanzi sipâŋga kapa, itogo tamâta idauda mine.”

³ Njineŋga Koroani Sapâŋa ipaŋando naŋa ndo lâ, aku aŋelo njinde ikai naŋa alâ pa nia bilimu tonje. Aku lâ nia njinde, naŋa amora taine tonje isaŋona ŋgoa ŋgoi tonje kumbu. Ŋgoa ŋgoi njinde tini nde njiŋi, aku ŋoa sakamao rârâ ikeno lâ i karae tini. Ŋoa njinde nde ŋana iveta ŋgua pavaligîŋa kie-kie papa Maro Kindeni kâ. Ŋgoa ŋgoi njinde i kulu lima kanaŋo rua keno, aŋga kulu tando saŋao nde simandi i kulu. ⁴ Taine njinde isawa pasawaŋa njiŋi pinde, aku isinga siŋgâra arara rârâ lâ tini, mira “gol” wa mira arara mâsi ŋgere-ŋgere wa mbote-mbote wa. Siŋgâra rârâni njinde nde kulu ŋalae tina. Aku isaŋa kâmba “gol” tonje lâ mbalau, aŋga vetâŋa sâmbu sakamao kie-kie nde pipi pâŋga ndo lâ kâmba njinde ilo. Njinde nde itogo i ne mâsi ŋana itambira tini potomule kâ ne muso. ⁵ Aŋga kinzi munŋa siŋgere ŋoa tonje lâ taine njinde ndamwa, itogo ŋgua paveâŋa tonje. Ŋoa njinde nde mine, “Babilon lawea ŋalae, i nde nzâla taine rârâni tinanzi mao, aku i munŋa ipulianzi tâno njine ne vetâŋa sakamao ndoni sipâŋga.” ⁶ Taine njinde munŋa ipunzi Maro Kindeni ne tamâta pâta simâte, kinzi njinde uru kalonzi tawana Yesu ku situla i parina. Aku taine njinde munŋa inu tamâta njinde seenzi, aku njinde iveta i ipâŋga kapa, itogo tamâta inu lââ kaika ku idauda mine. Naŋa matâŋu amora njinde, aku wiŋŋu motutu lâ.

⁷ Njineŋga aŋelo njinde ikasona naŋa mine tu, “Mana mana ŋga noko wisi motu mine, a? Taine njinde, aŋga ŋgoa ŋgoi njinde isaŋona kumbu, i kulu lima kanaŋo rua wa kulu tando saŋao wa, ande kelekele njinde nde itogo mâsi paveâŋa. Kala njine naŋa ma atula mâsi njine ne duvi pwataki pano. ⁸ Ŋgoa ŋgoi noko kumora njinde, ande i munŋa imo via, aŋga zo njine imo via tia. Andeta muli, njineŋga i ma ipile mbââ ŋalae njinde, ne lambu tia, ku ma ikâki imâ âta. Njineŋga

kinzi ma sizavaru i ndo lâ. Tamâta rârâ lâ tâno kulu ma simora ŋgoa ŋgoi njinde. Kinzi tamâta njinde ŋanzi ŋandai ikeno lâ via ne pepa tini lâ zo munŋaŋa Maro Kindeni ipulia tâno ipâŋga tia yo. Kinzi ma simora i, aku ma wiŋŋi motutu, ŋana tu munŋa i imo via, kala njine imo via tia, aŋga muli nde i ma imâ ipâŋga.

⁹ Tamâta ea nenzi ilo-kalo ara, ande kinzi njinde nâ sikura tu sisama mâsi njine kilala sondo. Kulu lima kanaŋo rua njinde nde sitogonzi tuu lima kanaŋo rua, tuu njinde taine uru isaŋona kulu. ¹⁰ Aku mine nâ, kulu lima kanaŋo rua njinde nde sitogonzi koipu ŋalaŋala lima kanaŋonzi rua. Kinzi lima nde simâte lâ, aŋga tonje nde imo via yo, aŋga tonje nde ŋandai imâ ipâŋga ŋga. Lâ zo ŋana koipu ŋalae njinde ma imâ ipâŋga tâno kulu, ande Maro Kindeni ipatea tu koipu njinde ma ikai poe ikura zo mbuku taitu nâ. ¹¹ Aŋga ŋgoa ŋgoi njinde, ina munŋa imo via, kala njine imo via tia, ande i itogo koipu ŋalae tonje. I nde koipu ŋalaŋala lima kanaŋonzi rua njinde nawalanzi, aku i ma ilâ pa zavaruŋa nia.

¹² Aŋga kulu tando saŋao njinde munŋa kumora simandi ŋgoa ŋgoi njinde kulu, ande sitogonzi koipu ŋalaŋala saŋao. Kinzi njinde sipâŋga koipu tia yo, andeta muli ma sikai walo ŋalae kuku ŋgoa ŋgoi njinde, ku ma simo koipu ŋalaŋala ikura zo mbwana-mbwana nâ. ¹³ Kinzi koipu ŋalaŋala njinde ma sio ilonzi kalonzi ilâ taitu, ku ma sio warakanzi nenzi kaika wa walo ndoni ilâ pa ŋgoa ŋgoi. ¹⁴ Kinzi ma siveta paraŋa kuku Lama, andeta Lama ma ipolenzi ndo, ŋana tu i imo Maro ŋalae panzi maro rârâni, aku imo Koipu ŋalae panzi koipu ŋalaŋala rârâni. Aku tamâta pinde ma simo kuku Lama, kinzi njinde i tamwata munŋa ipateanzi ku isarawanzi lâ. Kinzi njinde uru sipono muli sondo papa i.”

¹⁵ Njineŋga aŋelo njinde iporo pa naŋa kilo mine tu, “Noko munŋa kumora lââ ŋalaŋala pinde, nzâla taine ŋalae uru isaŋona tininzi laiti njinde. Lââ njinde nde sitogonzi tamâta ŋu rârâni simo tâno ndoni, nenzi ŋgua piti-piti wa tininzi kie-kie wa. ¹⁶ Aku ŋgoa ŋgoi munŋa kumora njinde ma ilâ taitu kinzi kulu tando saŋao, ku ma sikai kazâŋa pa nzâla taine njinde, aku ma siyaula i ndo lâ. Kinzi ma sikai i ne pasawaŋa ndoni piti lâ i tini, kala i ma imo tini kaa nâ, njineŋga kinzi ma sika i mbatu ku ma simomo i karae lâ yââ kulu kana lâ. ¹⁷ Maro Kindeni tamwata ma ilo-kalo ilanzi koipu ŋalaŋala ŋana siveta vetâŋa njinde, ikura i munŋa ipatea mine. Mine kala kinzi ma sio ilonzi kalonzi ilâ taitu, aku ma sio warakanzi nenzi kaika wa walo ndoni ilâ pa ŋgoa ŋgoi njinde. Kinzi ma siveta mine lee, ikura lâ zo ŋana Maro

* 17:1: Njine nde ŋgua tambirâŋa ŋananzi Maro Kindeni ne kazâŋa tamâta.

Kindeni kawa njana wa ipânja kanaanjo lâ.
 18 Anga taine noko munja kumora njinde
 nde itogo lawea njalae njinde uru imo mbâna-
 mbâna panzi tâno njine ne koipu njalanja
 rârâni.” ârâni.”

18

Babilon lawea nde zavarunja lâ

¹ Njine ilâ lâ, njinenja nanja amora anjelo
 tonje ipile samba ku indue imâ. I ne walo
 njalae njinde, aku i tini nde salaga isinala tâno
 ndoni.

² Aku isarâwa kawa kâki njalae ndo mine
 tu, “Babilon lawea njalae nde zavarunja lâ!
 Mao nâ, i zavarunja ndo lâ! Kala njine
 Babilon ipânja koroani saka nenzi lawea,
 aku ipânja kinzi barâwe nianzi. Aku sii
 sakamao kie-kie simo ndaina tona, kinzi
 sii rârâni njinde uru sika tamâta mbatunzi.
³ Zavarunja njine nde duvi mine; tamâta ngu
 ndoni munga sipalulua tininzi potomule
 kuku lawea njinde, aku nenzi vetâja njinde
 ivetanzi sipânja kapa, itogo tamâta inu lââ
 kaika ku idauda mine. Aku kinzi koipu
 njalanja lâ tâno kulu kala sipalulua tininzi
 potomule kuku i mine nâ. Kinzi tamâta
 rârâni uru ilonzi njalae konja pa kelekele
 arara nâ. Mine kala tamâta njinde uru sikai
 nenzi kelekele silâ njana sipako kâ, ande
 kinzi sikai mbaliña rârâ njana lawea njinde ne
 ilo-kalo potomule kâ.”

⁴ Njinenja nanja alojo sarawâna tonje
 iyoka pa samba imâ mine tu, “Miki nanenju
 tamâta, kapile lawea njinde ku kayâti kamâ
 nia yo. Tia ma miki kaveta kiesaka itogo
 i uru iveta mine, aku Maro Kindeni ne
 pareña-nia ma imâ pa miki tona. ⁵ I ne
 kiesaka nde sipasenje nâ sikâki silâ lee
 sikatu samba tini puu, aku Maro Kindeni
 kalo njere njana lawea njinde ne vetâja
 potomule kâ.” ⁶ Njinenja sarawâna njinde
 imâ kilo mine tu, “Miki kalomi njere njana
 vetâja potomule rârâni i munja iveta njinde,
 aku kakatu vetâja kie mine papa. Ambo i
 munja iveta vetâja potomule taitu pami,
 ande miki ma kaveta vetâja rua kilo itaulo
 papa i. Ambo i munja iveta miki kanu lââ
 pinde ne makisa kaika mwasa, ande ara,
 miki kala ma kaveta i inu lââ pinde ne
 makisa kaika ndo. ⁷ I munja ipasuka taine
 tini ku itambira mbaliña njana iveta vetâja
 ndia i ilo papa njinde. Aku mine nâ, miki ma
 kakatu nâna wa malia itaulo papa i, ipakura
 kuku i ne vetâja mungâja njinde, aku kaveta
 i ita pâta kanaanjo. I uru iporo lâ i taine ilo
 mine tu, ‘Nanja nde koipu taine njalae, aku
 uru asanjona koipu njalae ne sanjônja nia.
 Nanja njandai atogo taine mwala kala amo
 kaa nâ, ande tia. Aku nanja ma kalonju
 sukâja itogo taine kalonzi sukâja njalae
 njanani kaiwanzi simâte lâ, ande tia ndo.’
⁸ Mine kala vetâja kie-kie sakamao ndo ma

ipânja papa i walele nâ. Pukonja kie-kie wa
 kalo-sukâja njalae wa putole njalae ma imâ
 ipânja papa i. Njinenja Babilon lawea njinde
 ma yââ kana ndo lâ, njana tu Maro Njalae
 Kindeni, i Walo Tamwata, ande ipa njana
 lâ njana i ne pareña-nia kâ.

⁹ Tâno njine ne koipu njalanja ma simora
 yââ ne mundo ikâki lâ Babilon lawea, kinzi
 koipu njinde munja sipalulua tininzi potomule
 kuku i ku siveta vetâja kiesaka pinde
 kuku i. Kinzi ma simora yââ ne mundo
 njinde, aku ma kalonzi sukâja njalae tina, ma
 sipatainja wa ilonzi malia njana wa. ¹⁰ Kinzi
 ma matanzi simora i ikai nâna njalae tina
 mine, aku ma siruru pâta kanaanjo. Kinzi ma
 simandi malawae ku ma sisarâwa mine tu,
 ‘Opopo, Babilon, noko lawea njalae, noko ne
 kaika njalae tina! Andeta Maro Kindeni ne
 pareña-nia njana noko ne kiesaka kâ nde imâ
 ipânja walele nâ pano!’

¹¹ Aku kinzi tamâta njinde lâ tâno ndoni
 uru sikai nenzi kelekele silâ njana sipako
 kâ, kinzi njinde ma sita wa sikai kalo-sukâja
 njalae njana Babilon lawea kâ, njana tu tamâta
 tonje njana iko nenzi kelekele kilo kâ, ande
 tia. ¹² Munja, kinzi tamâta lâ Babilon lawea
 uru sipako nenzi kelekele arara kie-kie:
 mira ‘gol’ wa, mira ‘silva’ wa, mira tini
 njere-njere kie-kie ne kulu njalae wa, mbote-
 mbote kulu njalae wa, lalava pâne anja njiji
 kanja-kanja wa, kâi kie-kie ne kuwae ara ndo
 wa, kelekele kie-kie munja siveta lâ ngoa
 njalae ‘elefan’ ne sanjiri wa, kâi arara kie-
 kie ne kulu njalae wa, ‘baras’ nga ‘aini’ wa,
 mira ne tini mâsi wa, ¹³ kâi lau kiri-kiri kie-
 kie njana iveta kâpwa mona-mona kâ wa, kâi
 lau kiri-kiri kie-kie ne kuwae ara ndo wa,
 ‘waini’ wa, kâi ‘olivi’ kanaanjo siji ara wa,
 puronja nga kâpwa ‘wit’ wa, bulmakao wa,
 lama wa, hosi tava nenzi kareta wa, kinzi
 tamâta pinde wa. Kelekele rârâni njinde,
 ande tamâta tonje lâ Babilon lawea njana iko
 kilo kâ, ande tia.

¹⁴ Kinzi tamâta uru sikai nenzi kelekele
 silâ njana sipako kâ njinde ma siporo pa Ba-
 bilon lawea mine tu, ‘Opopo, kelekele arara
 rârâni munja noko ilo yosi tu pwai njinde,
 ande kelekele njinde nde nao tia lâ. Noko ne
 mbaliña wa singâra arara rârâni kala naonzi
 tia lâ, aku noko ma kumora kelekele njinde
 kilo, ande tia ndo.’ ¹⁵ Kinzi tamâta njinde
 ma simora lawea njinde ikai nâna sakamao
 ndo, aku ma siruru pâta kanaanjo. Kinzi ma
 simandi malawae, ku ma sita wa sikai kalo-
 kalo njana, ku ma kalonzi loko. ¹⁶ Kinzi
 ma sisarâwa mine tu, ‘Opopo, noko lawea
 njalae! Noko munja kupita lalava arara nâ,
 lalava pâne wa njiji kanja-kanja wa. Aku noko
 munja kusingara mira arara nâ lâ tini, mira
 “gol” wa, mira tini njere-njere kie-kie ne
 kulu njalae wa, mbote-mbote wa. ¹⁷ Andeta

walele nâ noko ne mbaliŋa njinde ndoni nde naonzi tia lâ.’

Aku wânga ŋalaŋala nenzi poe tamâta, sitavanzi nenzi wurâta tamâta wa, kinzi tamâta rârâni uru sipânza lâ tâi kulu wa, kinzi tamâta rârâni uru sikai wurâta ŋana mbaliŋa kâ lâ tâi kulu wa, kinzi tamâta njinde kala ma simandi malawae. ¹⁸ Kinzi ma simora yââ ne mundo ikâki lâ Babilon lawea, njineŋga ma siporo mine tu, ‘Muŋgani, aku imâ lee ipânnga lâ njine, ande lawea ŋalae tonje ipakura kuku Babilon lawea, ande tia ndo!’ ¹⁹ Tamâta njinde ma siliŋi tâno ne gawura kâki kulunzi ŋana itula nenzi kalosukânja pwataki kâ. Kinzi ma sipataiŋa, matanzi sulu ndue, aku ma sisarâwa mine tu, ‘Opopo, noko lawea ŋalae! Muŋga, kinzi tamâta pinde uru sikai wurâta ŋana mbaliŋa kâ lâ tâi kulu, ande kinzi njinde rârâni nde sipânnga mbaliŋa warakanzi ŋana noko ne mbumbu kâ! Andeta walele nâ, ande noko nao tia ndo lâ!’

²⁰ Miki tamâta rârâni kamo samba ilo, ande miki kandeka ŋana lawea njinde ne zavaruŋa kâ! Miki tamâta rârâni uru kapono muli sondo pa Maro Kindeni, aŋga miki pâri-tamâta, aŋga miki ŋgua-tulâŋa tamâta, miki rârâni kandeka nâ! ŋana tu Maro Kindeni kalo ngere ŋana vetâŋa rârâni lawea njinde muŋga iveta pa miki, ande kala ipare nia papa lâ, ikura lawea njinde ne vetâŋa potomule mine.”

²¹ ŋgua njinde rârâni marumbu lâ, njineŋga aŋelo tonje, i ne walo kaika, ande ikai mira ŋalae tonje kâki ku itambira ilâ indue tâi ilo. Mira njinde ne malia nde ŋalae tina. Njineŋga aŋelo njinde iporo mine tu, “Maro Kindeni ma iveta vetâŋa kaika mine nâ papa noko Babilon lawea. I ma izavaruno, kala noko ma nao tia lâ! ²² Mine kala tando kiekie nenzi ndujeŋa ma ipânnga kilo lâ noko ne ngumbi ilo, ande tia ndo. Aku wâŋgiŋa tonje kala ma ipânnga kilo tia mine nâ. Aku wurâta tamâta tonje ma iveta wurâta ŋana mbaliŋa kâ kilo lâ noko ne ngumbi ilo, ande tia ndo. Aku mira ma iveta ndujeŋa kilo ŋana ipopo kâpwa ‘wit’ vâsa kâ, ande tia ndo. ²³ ‘Lamu’ ne sinâla ma ipane nia kilo lâ noko ne ngumbi ilo, ande tia ndo. Aku taine kuku tamâne rua nenzi pakâeŋa ma ipânnga kilo tia mine nâ. Muŋga, tamâta pinde uru sikai nenzi kelekele silâ ŋana sipako lâ noko ne ngumbi ilo, aku tamâta njinde njanzi ŋalae ndo, sipolenzi tamâta ŋalaŋala rârâni lâ tâno kulu. Aku noko muŋga kuveta nzâmbe sakamao kie-kie ŋana kulanjenzi tamâta lâ nia ndoni.” ²⁴ Lawea njinde muŋga ipunzi ŋgua-tulâŋa tamâta pâta simâte, aku ipunzi tamâta njinde uru sipono muli pa Maro Kindeni simâte mine nâ, kinzi njinde muŋga simo lâ nia ndoni lâ tâno kulu. Maro Kindeni ipare nia

papa lawea njinde ŋana tamâta sondo njinde rârâni nenzi m

19

Kinzi tamâta sindeka ŋana Babilon lawea zavaruŋa kâ

¹ Njinde ilâ lâ, njineŋga naŋa alonjo ndujeŋa ŋalae tina ipânnga lâ samba ilo, itogo tamâta ŋgu ŋalae kawanzi pakâe-pakâe mine. Aku sisarâwa mine tu,

“Tapanea Maro Kindeni ŋa! I nde kinda nenda Yautâŋa Tamwata! I ŋa ŋalae ndo, aku ne walo kaika nde ŋalae tina! ² Maro Kindeni ne vetâŋa ŋana ipare nia panzi tamâta kâ, ande mao ku sondo ndo. I ipa ŋgua ŋana ipare nia pa nzâla taine ŋalae, inani kala muŋga iyaulanzi tamâta ndoni lâ tâno kulu ŋana i ne vetâŋa potomule kiekie kâ. Taine njinde ne soki ŋalae ŋana ipunzi Maro Kindeni ne wurâta tamâta pâta simâte. Mine kala Maro Kindeni ipare nia papa i marumbu lâ.”

³ Njineŋga kinzi sisarâwa kilo mine tu,

“Tapanea Maro Kindeni ŋa! Yââ kana lawea ŋalae njinde kala ne mundo kâki, ma ikâki mine ku imo nâ!”

⁴ Aku kinzi aŋelo mbâna-mbâna ²⁴, sitavanzi kelekele ŋapa vianzi kâ njinde, ande kinzi rârâni sipare tukunzi ku sipanea Maro Kindeni, ina isaŋona koipu ŋalae ne saŋonâŋa nia. Kinzi sisarâwa mine tu, “Mao nâ! Tapanea Maro Kindeni ŋa!”

⁵ Njineŋga sarawâŋa tonje nde iyoka pa Maro Kindeni ne saŋonâŋa nia imâ mine tu, “Miki Maro Kindeni ne wurâta tamâta rârâni, miki tamâta ŋalaŋala wa tamâta kaa kaa wa, miki njinde uru kamege ŋana i kâ, ande miki rârâni ma kapanea nenda Maro Kindeni!”

Lama ne waiŋa pakâeŋa kâ ne kâŋa-nuŋa ŋalae ipânnga

⁶ Njineŋga naŋa alonjo ndujeŋa tonje, itogo tamâta ŋgu ŋalae tina sisuŋa kawanzi mine. Ndujeŋa njinde itogo lââ ŋalae isonja ndue ne ndujeŋani, aku itogo mbamba ipu kaika mine. Kinzi sisarâwa kaika siporo mine tu, “Tapanea Maro Kindeni ŋa! Kinda nenda Maro ŋalae Kindeni, i Walo Tamwata, ande imo Maro ŋalae! ⁷ Kala njine kinda ilonda ara ku tandeka ŋalae tina, aku tapanea i ŋa. ŋana tu Lama ne zo ŋana ikâe kâ nde imâ ipânnga lâ, aku i kaiwa iluku lâ kala imo io tini ŋana. ⁸ Maro Kindeni pasawana kanajeti tonje ilua pakâeŋa taine njinde ŋana isawa lâ tini kâ. Pasawana njinde nde pâne ndo, aku muso tonje keno tini tia ndo.”

(Pasawaŋa kanaaneti njinde nde itogo vetâŋa ara Maro Kindeni ne tamâta uru siveta.)

⁹ Njineŋga aŋelo njinde ipai naŋa tu, “Noko kungere ŋgua mine lâ pepa tini: “Tamâta njinde Maro Kindeni muŋga isarawanzi tu ma sika kâŋa-nuŋa ŋalae ŋana Lama ne wainja pakâeŋa kâ, kinzi tamâta njinde ma sindeka.” Aku ipai naŋa kilo mine tu, “Ŋgua njine nde Maro Kindeni kawa ŋgua mao.”

¹⁰ Aŋelo iporo mine lâ, njineŋga naŋa atundu ndue i kie tini laiti ŋana apaneana i kâ. Andeta ipai naŋa mine tu, “Noko kuveta mine ndimo! Naŋa kala nde noko nuwala wurâta tamâta, tavanzi noko ninambwe njinde kalonzi tawana Yesu kawa ŋgua. Noko ma kupanea Maro Kindeni simbo nâ! Ŋgua rârâni Yesu muŋga iporo itula njinde, ande ŋana igagati tamâta ilonzi kalonzi ŋana situla i parina.”

Yoane imora tamâta tonje isaŋona hosi pâne tonje kumbu

¹¹ Njineŋga naŋa amora samba ipwa, aku amora hosi pâne tonje imandi naonju. Aŋga tamâta tonje nde isaŋona hosi njinde kumbu, i ŋa mine tu, “Naŋa uru aveta ikura nanenju ŋgua pâŋa mine”, aŋga i ŋa tonje ikeno mine tu, “Naŋa uru aveta vetâŋa mao nâ”. I uru iveta vetâŋa sondo nâ, lâ zo ŋana ipa ŋua ŋana ipare nia panzi tamâta kâ, aŋga lâ zo ŋana iveta paraŋa kâ tona. ¹² I mata nde itogo yââ mela-mela mine, aku ikundu koipu ŋalajaŋa nenzi loki-loki arara rârâ njinde lâ kulu. Aku ŋgua ŋgereŋa tonje ikeno lâ i tini. Ŋgua njinde nde ŋoa tonje, aku i tamwata simbo nâ isama ŋoa njinde kilala. Kinzi tamâta sikura tu sisama ŋoa njinde kilala, ande tia. ¹³ I isawa pasawaŋa luandondo ara tonje lâ tini, aku tamâta seenzi ikeno pasawaŋa njinde tini. Kinzi sipatu i ŋa mine tu, “Maro Kindeni Kawa Ŋgua”. ¹⁴ Aku naŋa amoranzi samba ne zugu tamâta soka i muli simâ. Kinzi zugu tamâta njinde taitu-taitu nde isaŋona nenzi hosi pâne kumbunzi. Kinzi sisawa pasawaŋa pâne ara ndo lâ tininzi, kala salaga-salaga ndo. ¹⁵ Pila kazâŋa kâ tonje, mata âla mwasina, ande ikeno tamâta iyoka imuŋga panzi njinde kawa ilo. Pila njinde nde ŋana ipunzi tamâta ŋgu lâ tâno kulu kâ. “I ma ikai poe kaika ndo panzi tâno tamâta rârâni.” Maro Kindeni Walo Tamwata ne wisi-nâna ŋalae tina nde ikeno panzi ne kazâŋa tamâta njinde. Mine kala i ma ipalenzi pâta, itogo tamâta sipale waini kanaanjo lâ kondo ŋalae ilo mine. ¹⁶ Aku ŋgua ŋgereŋa njinde nde ikeno lâ tamâta njinde ne pasawaŋa luandondo njinde tini, aku ikeno i kie tini mine nâ. Ŋgua njinde nde ŋoa tonje, aku ikeno mine tu, “Naŋa amo Koipu Ŋalae panzi koipu ŋalajaŋa rârâni, aku amo Maro Ŋalae panzi maro rârâni”.

¹⁷ Njineŋga naŋa amora aŋelo tonje imandi kari tini laiti. I isarâwa kaika panzi sii rârâni uru silou lâ nia maa, aku ipainzi mine tu, “Miki rârâni kamâ taitu ŋana kaka Maro Kindeni ne kâŋa-nuŋa ŋalae kâ! ¹⁸ Miki ma kaka tamâta rârâ mbatunzi, kinzi koipu ŋalajaŋa wa, kinzi zugu tamâta nenzi koipu wa, kinzi tamâta kaika wa, kinzi zugu tamâta uru isaŋona hosi kumbunzi wa. Aku miki ma kaka zugu tamâta njinde nenzi hosi mbatunzi tona. Miki ma kaka tamâta rârâni mbatunzi, kinzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ wa kinzi tamâta uru sikai mbumbu lâ nenzi wurâta tini wa, kinzi sugorai tamwatanzi wa kinzi mbaliŋa warakanzi wa.”

¹⁹ Njineŋga naŋa amora ŋgoa ŋgoi njinde. I imo kunzi tâno ne koipu ŋalajaŋa sitavanzi nenzi zugu tamâta. Kinzi simâ taitu sipasau lâ ŋana sipara kuku tamâta njinde isaŋona hosi kumbu tavanzi i ne zugu tamâta. ²⁰ Aku marumbu. Tamâta njinde ilâ ikale ŋgoa ŋgoi kaika lâ, aku ikale ŋgua-tulâŋa tamâta laŋeŋa njinde kaika tona, inani kala muŋga ikai ŋgoa ŋgoi ndamwa ku iveta mâsi kaika ŋalajaŋa pinde. Ŋana ŋgua-tulâŋa tamâta laŋeŋa njinde ne vetâŋa njinde kâ, ande i muŋga ilaŋenzi tamâta pinde, kala sikai ŋgoa ŋgoi ne mâsi kilala lâ tininzi ku sipare tukunzi pa i ne pareŋa-mâsi tona. Andeta tamâta njinde ikainzi ŋgoa ŋgoi kuku i ne ŋgua-tulâŋa tamâta laŋeŋa njinde kâki, aku itambiranzi sindue silâ yââ ŋalae ne mbââ ilo, nia njinde mira ndimoro ipipi lâ ikeno ilo ku imo kana nâ.

²¹ Njineŋga tamâta isaŋona hosi kumbu njinde nde ikai pila njinde muŋga ikeno i kawa ilo, aku ipunzi ŋgoa ŋgoi ne zugu tamâta ndoni sipamateteu marumbu lâ. Aku kinzi sii rârâni sika tamâta njinde rârâni mbatunzi lee kapwanzi pupuro ndo.

20

Kinzi wâlo kaika nâ sipa Sadana kaika ikura mbwera tamâta tamâta (1,000)

¹ Aku naŋa amora aŋelo tonje ipile samba ku indue imâ. Aŋelo njinde ikai “ki” tonje lâ mbalau ilo. “Ki” njinde nde ŋana mbââ ŋalae, ne lambu tia njinde. Aku isaŋa wâlo kaika ŋalae tonje tona.

² Aŋelo njinde ilâ ku ikale mwâta ŋalae njinde kaika. Ina mwâta siŋga ndainani uru imo koroani saka nenzi koipu ŋalae, i ŋa tu Sadana. Njineŋga aŋelo njinde ipa mwâta kaika lâ wâlo njinde. Mwâta ma imo mine lee ikura lâ mbwera tamâta tamâta (1,000).

³ Njineŋga aŋelo itambira mwâta indue ilâ mbââ ŋalae ne lambu tia njinde ilo. Njineŋga aŋelo isae mbââ ne nzâla, ku ipa giri lâ. Mine kala Sadana ma ikura tu ilaŋenzi tamâta kilo tia lee, mbwera tamâta tamâta (1,000) njinde

marumbu lâ n̄ga. N̄ineŋga kinzi ma siyaute i piti, ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine, aku Sadana ma iyoka ilâ wa imâ wa ikura zo mbwana-mbwana nâ.

⁴ Aku naŋa amora saŋonâŋa nia pinde sitogo koipu n̄alaŋala nenzi saŋonâŋa nia mine, ande n̄gua-samâŋa tamâta pinde sisajona kulu. Aku naŋa amora tamâta rârâ korananzi tona, kinzi kalo-tawana tamâta n̄inde muŋga simandi kaika n̄ana situla Yesu parina wa Maro Kindeni kawa n̄gua wa. Nana nenzi vetâŋa n̄inde kâ, ande nenzi kazâŋa tamâta sipunzi pâta simâte lâ. Kinzi tamâta n̄inde n̄andai sipare tukunzi pa n̄goa n̄goi tava i ne pareŋa-mâsi n̄ga, aku n̄andai sikai i ne mâsi kilala lâ mbaunzi wa ndamwanzi n̄ga. Kinzi tamâta n̄inde simâte lâ, n̄ineŋga simandi sânda simo vianzi kilo, aku Maro Kindeni i ndamwa ilanzi n̄ana simo koipu n̄alaŋala kâ. Kinzi simo koipu n̄alaŋala mine nâ lâ Kirisi kalo, ikura mbwera tamâta tamâta (1,000). ⁵ Pa zo n̄inde, kinzi tamâta n̄inde simbonzi nâ ma simandi sânda simo vianzi kilo. Mine kala kinzi ma simuŋga panzi tamâta ndoni n̄ana simo vianzi kilo kâ. Aku muli, mbwera tamâta tamâta (1,000) n̄inde marumbu lâ, n̄ineŋga kinzi mateŋa tamâta rârâni ma simandi simo vianzi kilo tona. ⁶ Kinzi tamâta n̄inde kala simuŋga n̄ana simo vianzi kilo kâ, kinzi n̄inde ma sindeka n̄alae, n̄ana tu Maro Kindeni ipateanzi tu ma simo i ne n̄gu. Aku muli, lâ zo n̄ana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta ku ma ipunzi pâta, ande mateŋa n̄inde ma ikura n̄ana izavarunzi i ne tamâta n̄inde kâ, ande tia ndo. Kinzi ma simo Maro Kindeni kuku Yesu Kirisi rua nenzi patarawâŋa tamâta, ku ma simo sikai koipu n̄alae lâ Kirisi kalo ikura mbwera tamâta tamâta (1,000).

Maro Kindeni izavaru Sadana ndo lâ

⁷ Mbwera tamâta tamâta (1,000) n̄inde ma marumbu lâ, n̄ineŋga kinzi aŋelo ma sikai nzâla n̄ana mbââ n̄alae ne lambu tia n̄inde piti, aku Sadana ma iyâti imâ pa nia yo. ⁸ N̄ineŋga Sadana ma ilâ n̄ana ilanjenzi tamâta n̄gu ndoni lâ tâno kulu. Kinzi n̄gu n̄inde n̄anzi paveâŋa rua ikeno mine tu, “Gok” aŋga “Magok”. Sadana ma ilanjenzi, ku ma igonanzi n̄ana siŋgoloa paraŋa kâ. Kinzi zugu tamâta n̄gu n̄inde kambwanjenzi nde n̄alae ndo, itogo paulo ikeno sâwaneka ndoni mine. ⁹ Kinzi ma soka pa nia ndoni lâ tâno kulu simâ, aku ma siŋge lawea n̄inde Maro Kindeni ilo ndo keno papa. Aku kinzi ma siŋgenzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni simo lawea n̄inde ilo tona. Andeta yââ ma iyoka pa samba indue imâ, ku ma kananzi zugu tamâta n̄inde rârâni sipamateteu lâ.

¹⁰ Aku kinzi aŋelo ma sikai Sadana, ina muŋga ikai laŋeja panzi tamâta, aku ma

sitambira indue ilâ yââ n̄alae ne mbââ ilo, nia n̄inde mira ndimoro ipipi lâ ikeno ilo ku imo kana nâ. Kinzi aŋelo muŋga sitambiranzu n̄goa n̄goi kuku ne n̄gua-tulâŋa tamâta laŋeja rua sindue silâ pa niani ndaina. Aku kinzi n̄ato, Sadana aŋga n̄goa n̄goi aŋga n̄gua-tulâŋa tamâta laŋeja, kinzi n̄inde ma sikai nâna n̄alae tina ikura kari wa mbo wa, ma simo mine ku simo nâ.

Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta rârâni

¹¹ N̄ineŋga naŋa amora Maro Kindeni isajona koipu n̄alae ne saŋonâŋa nia. Saŋonâŋa nia n̄inde nde n̄alae tina, aku pâne ndo. Aku tâno tava nia maa nde sipile nianzi lâ i nao ku sikâwa silâ, kala naonzi tia lâ. ¹² N̄ineŋga naŋa amoranzi tamâta rârâni muŋga simo vianzi, kinzi mbaliŋa warakanzi wa sugorai tamwatanzi wa, kinzi rârâni simandi simo koipu n̄alae ne saŋonâŋa nia nao. N̄ineŋga kinzi aŋelo simazara pepa pinde, n̄gua n̄ana tamâta rârâni nenzi vetâŋa muŋga siveta n̄inde nde ikeno lâ tini. Aku simazara pepa tonje tona, aku n̄inde nde via ne pepa. Aku i n̄inde uru isajona koipu n̄alae ne saŋonâŋa nia, ande i mata ilea pa n̄gua ikeno lâ pepa rârâni n̄inde tininzi. N̄ineŋga ipa n̄gua n̄ana ipare nia panzi tamâta rârâni taitu-taitu, ikura vetâŋa ndia muŋga siveta n̄inde. ¹³ Tamâta ea kinzi muŋga simâte lâ tâi ilo, ande tâi isâu n̄ana kinzi rârâni tu ma silâ pa Maro Kindeni ne n̄gua nia n̄inde. Aku Mateŋa n̄ga Mateŋa Nianzi, kinzi rua kala mine nâ sisâu panzi tamâta rârâni simo n̄inde tu ma silâ pa Maro Kindeni ne n̄gua nia n̄inde tona. Aku i n̄inde uru isajona koipu n̄alae ne saŋonâŋa nia, ande ipa n̄gua n̄ana ipare nia panzi tamâta rârâni taitu-taitu, ikura vetâŋa ndia muŋga siveta n̄inde. ¹⁴ Aku muli, n̄ineŋga itambiranzu Mateŋa kuku Mateŋa Nianzi rua sindue silâ pa yââ n̄alae ne mbââ ilo, nia n̄inde mira ndimoro ipipi lâ ikeno ilo ku imo kana nâ. Yââ n̄inde nde mateŋa n̄ana ipâŋga muli kâ. ¹⁵ Aku tamâta ea kinzi n̄anzi n̄andai ikeno lâ via ne pepa tini, ande kinzi aŋelo sitambiranzu tamâta n̄inde rârâni sindue silâ pa yââ n̄alae ne mbââ ilo.

21

Maro Kindeni iveta samba wa tâno wasaseki sipâŋga

¹ N̄ineŋga naŋa amora samba wa tâno wasaseki sipâŋga. Samba wa tâno muŋgâŋa n̄inde nde sikâwa silâ marumbu lâ, kala naonzi tia lâ. Aku tâi kala nao tia lâ mine nâ.

² N̄ineŋga naŋa amora Maro Kindeni ne lawea sapâŋa, i n̄a tu Jerusalem lawea, andeta ipâŋga wasaseki. Lawea n̄inde nde imo kuku Maro Kindeni, aku ipile samba indue

imâ. I ne singâra ara ndo, itogo pakâenja taine isinga singâra arara ku iluku nana ikai kaiwa tamâne kâ. ³ Njineŋga nana alonjo sarawâna kaika tonje iyoka pa koipu nlae ne sanonâna nia imâ mine tu, “Kala njine Maro Kindeni imo kunzi tamâti. I ma imo ngininzi, aku kinzi ma simo i ne ngu. Mao nâ, Maro Kindeni tamwata ma imo kunzi, aku ma imo nenzi Maro Nalae. ⁴ I ma itare matanzi sulu piti lâ tamâta rârâni taitu-taitu matanzi. Kinzi ma simâte kilo tia, aku ma siveta kalo-kalo wa sita kilo, ande tia. Aku kinzi ma sikai nâna tonje kilo tia, njana tu zo muŋgâna ne vetâja rârâni njinde nde marumbu ndo lâ.”

⁵ Aku i njinde uru isanona koipu nlae ne sanonâna nia, ande iporo mine tu, “Noko kulonjo nga; nana apulia kelekele ndoni sipânga wasaseki ndo!” Njineŋga iporo kilo mine tu, “Noko ma kungere ngua njine lâ pepa tini, njana tu ngua njine nde mao kanaŋo. Ara njana tamâta rârâni ma kalonzi tawana ngua njine.”

⁶ Aku ipai nana kilo mine tu, “Kala vetâja rârâni nde ipânga marumbu lâ. Nanani warakângu amo mungani lâ, kala ma amo muli ndo. Tamâta ea irakonja njana lââ kâ, ande nana ma asâu papa i tu ma inu via ne lââ, lââ njinde uru isâko lâ lââ bwalika ilo. Aku lââ njinde ne kulu njana tamâta ma iko kâ, ande tia. ⁷ Tamâta ea kinzi sipole kazâja, ande kelekele arara rârâni njinde ma nana alanzi. Nana ma amo tamâta njinde nenzi Maro Nalae, aku kinzi ma simo nana natunju wukale. ⁸ Andeta tamâta rârâ ma sikai kelekele arara njinde, ande tia. Kinzi tamâta ea uru siruru kala sivea nenzi kalotawana, anja tamâta ea kalonzi tawana tia, anja tamâta ea uru siveta vetâja sakamao lâ Maro Kindeni nao, anja tamâta ea uru sipunzi tamâta pâta simâte, anja tamâta ea uru sipalulua tininzi potomule, anja tamâta ea uru siveta nzâmbe sakamao, anja tamâta ea uru sipare tukunzi njana sipaneanzi maro lanjeja kâ, anja tamâta ea uru siporo ngua lanjeja; kinzi tamâta njinde rârâni ma silâ pa yââ nlae ne mbââ ilo, nia njinde mira ndimoro ipipi lâ ikeno ilo ku imo kana nâ. Niani ndaina ande kinzi tamâta njinde nianzi. Njinde nde materja njana ipânga muli kâ.”

Yoane imora Jerusalem lawea wasaseki

⁹ Njineŋga anjelo tonje imâ pa nana. Anjelo njinde nde kinzi anjelo lima kanaŋonzi rua njinde nenzi tonje, kinzi njinde muŋga sisanja kondo lima kanaŋo rua kelekele sakamao njana izavarunzi tamâta kâ ikeno ilo. Aku anjelo njinde ipai nana mine tu, “Noko kumâ, aku nana ma atula pakâenja taine pano, inani kala ma imo Lama kaiwa.” ¹⁰ Njineŋga Koroani Sapâna ipanando nana ndo lâ, aku anjelo ikai nana alâ tuu nlae tonje kulu. Tuu

njinde nde ikâki ilâ âta njinde. Njineŋga anjelo njinde itula Maro Kindeni ne lawea sapâna pa nana, i nja tu Jerusalem lawea. Lawea njinde nde imo kuku Maro Kindeni, aku ipile samba indue imâ. ¹¹ Maro Kindeni ne walo kaika nde isinala lawea nlae njinde ndo lâ. Lawea njinde ne sinâla nde salaga kie tonje ndo, itogo mira kanaŋeti tonje nja mine “jaspa”, ne kulu nlae. Opopo, lawea njinde nde isalaga itogo ndunju mine! ¹² Lawea njinde ne ngumbi nde inje ikâki lâ âta njinde. Aku nzâla kawa sanja kanaŋo rua nde ikeno ngumbi njinde tini. Anjelo tonje nde imandi io lâ nzâla kawa sanja kanaŋo rua njinde taitu-taitu. Isrel ngu kambwanenzi sanja kanaŋo rua simo, aku ngu tonje nja ikeno lâ nzâla kawa njinde taitu-taitu tininzi. ¹³ Lawea njinde ne njanje njapa, aku nzâla kawa njato nde ikeno lâ ngumbi tini lâ njanje njapa njinde taitu-taitu. Nzâla kawa njato nde keno lâ ngumbi tini pa mbwera kâ, anja nzâla kawa njato nde keno lâ ngumbi tini pa wâra kâ, anja nzâla kawa njato nde keno lâ ngumbi tini pa lâmbu kâ, anja nzâla kawa njato nde keno lâ ngumbi tini pa âta kâ. ¹⁴ Lawea njinde ne ngumbi nde imandi lâ mira njalanala sanja kanaŋo rua kulunzi. Aku Lama ne pâritamâta tonje nja ikeno lâ mira sanja kanaŋo rua njinde taitu-taitu tininzi.

¹⁵ Aku anjelo njinde, inani kala iporo ngua pa nana, ande isanja tukâla “gol” njana iloe lawea njinde tava ne ngumbi wa ne nzâla kawa wa. ¹⁶ Lawea njinde ne njanje njapa nenzi luandongo nde rege-rege nâ. Anjelo njinde ikai ne tukâla ku iloe lawea njinde, aku lawea ne njanje njapa taitu-taitu nenzi luandongo nde ipânga ikura nia mbuku 2,400 mine. Aku mine nâ, lawea njinde kala ikâki âta ikura nia mbuku 2,400 mine. ¹⁷ Anjelo ne tukâla njinde nde irerege kuku kindâ tamâta nenda tukâla njana taloe kelekele kâ. Aku anjelo iloe lawea ne ngumbi tona, aku ngumbi njinde ikâki âta ikura “mita” tamâta njato kanaŋo lima (65) mine. ¹⁸ Maro Kindeni iveta lawea njinde ne ngumbi lâ mira ara tonje, i nja tu “jaspa”. Anja lawea njinde ilo ndoni, ande iveta lâ mira “gol” nâ. Mira “gol” njinde nde zuzuli ndo, kala lawea njinde nde isalaga itogo ndunju mine. ¹⁹ Aku singâra arara nâ nde ikeno lawea njinde ne ngumbi duvi tini. Singâra njinde nde mira arara kie-kie, nenzi kulu nlae tina. Mira kanaŋeti tonje, i nja mine “jaspa”, ande ikeno lâ ngumbi duvi tini. Anja mira tonje nde nja mine “sapaia”, i tini geza-geza; anja tonje nde nja mine “aget”; anja tonje nde nja mine “emeral”, i tini kenza; ²⁰ anja mira tonje nde nja mine “sadonikis”, i tini ngere-ngere wa pâne ipu tutu; anja tonje nde nja mine “konilian”, i tini ngere-ngere; anja tonje nde nja mine “krisolait”, i tini yanâno; anja mira tonje nde nja mine “beril”, i tini

geza-geza; anġa tonġe nde ġa mine “topas”, i tini yanġo; anġa tonġe nde ġa mine “krisopres”; anġa mira tonġe nde ġa mine “haisin”; anġa tonġe nde ġa mine “amētis”, i tini ngere-ngere. ²¹ Maro Kindeni iveta ngumbi njinde ne nzâla kawa lâ mbote-mbote tonġe, i ġa mine “pel”, i ne kulu ġalae tina. Iveta nzâla kawa taitu-taitu lâ mbote-mbote “pel” taitu-taitu. Anġa nzâla ġalae ikeno lawea njinde ilo, ande iveta lâ mira “gol” nâ. Mira “gol” njinde nde zuzuli ndo, kala isalaga itogo ndunġu mine.

²² Naġa amora luma sapâġa tonġe imandi lawea njinde ilo, ande tia, ġana tu Maro ġalae Kindeni, i Walo Tamwata, kuku Lama rua, kinzi rua simo lawea ilo ikura zo zo. Mine kala tamâta sikura tu siwânġi sipanea kinzi rua lâ nia ndoni. ²³ Aku kari ġġa nzimona nenzi wurâta ġana sisinala lawea njinde kâ, ande tia, ġana tu Maro Kindeni tamwata ne walo kaika uru isinala lawea njinde. Aku Lama kala imo itogo lawea njinde ne sinâla tona. ²⁴ Tamâta ġġu ndoni ma soka lawea njinde ne sinâla ġalae ilo. Anġa koipu ġalaġala lâ lawea ndoni lâ tâno kulu ma sikai nenzi mbaliġa silâ lawea njinde ilo. ²⁵ Aku nzâla rârâni ikeno lawea njinde ne ngumbi tini nde ma ikeno kawa maa nâ. Kinzi ma sisae nzâla kawa njinde, ande tia, ġana tu kondoma tonġe ma ikura ġana ipânġa lâ lawea njinde, ande ma tia. ²⁶ Tamâta ġġu ndoni ma sikai nenzi mbaliġa wa singâra arara ndoni silâ lawea njinde ilo. ²⁷ Andeta kekeleke ndia ikeno muso lâ Maro Kindeni nao, ande kekeleke mine ma ikura ġana ilâ lawea njinde ilo, ande tia ndo. Aku mine nâ, tamâta ea kinzi uru siveta vetâġa potomule wa siporo ġġua laġeġa wa, ande kinzi tamâta mine kala ma sikura ġana silâ lawea njinde ilo, ande tia ndo. Tamâta ea ġnanzi ikeno lâ Lama ne pepa ġana via kâ tini, ande kinzi njinde nâ ma sikura ġana silâ lawea njinde ilo.

22

Yoane imora via ne lââ tava via ne kâi

¹ Nġenġa aġelo njinde itula lââ ġalae tonġe pa naġa. Lââ njinde nde via ne lââ, aku isalaga ndo, itogo ndunġu mine. Lââ njinde nde isâko lâ Maro Kindeni kuku Lama rua nenzi saġonâġa nia kalo, ² aku irere indue ilâ lâ lawea ne nzâla ġalae ngini. Anġa via ne kâi nde imandi lâ lââ njinde ne pânġa pwali rua-ruani. Kâi njinde nde uru ipula kanaġo mbwani saġao kanaġo rua ikura mbwera taitu-taitu. I uru ipula kanaġo ikura nzimona rârâni. Aku kâi njinde ne lau nde ġana ivetanzi tamâta lâ ġġu ndoni tininzi ara kâ. ³ Anġa kekeleke ndia ikeno ara tia lâ Maro Kindeni nao, ande kekeleke mine ma ikeno lawea njinde ilo, ande tia ndo. Maro Kindeni kuku Lama rua nenzi saġonâġa

nia ma ikeno lâ lawea njinde ilo, aku Maro Kindeni ne tamâta rârâni ma simo sipanea i. ⁴ Kinzi matanzi ma simora Maro Kindeni nao, aku i ma iġgere i ġa lâ kinzi tamâta njinde taitu-taitu ndamwanzi. ⁵ Kondoma ma ipânġa kilo tia, ġana tu Maro ġalae Kindeni tamwata ma imo tamâta nenzi sinâla. Mine kala wurâta ma ikeno kilo panzi kari wa “lamu” ġana sipane nia kâ, ande tia. Maro ġalae Kindeni kuku Lama rua ma sikai koipu ġalaġala ikura zo zo, ma simo mine ku simo nâ.

Yesu ne zo ġana itaulo imâ kilo kâ, nde imâ ipânġa laiti lâ

⁶ Aġelo njinde nde ipai naġa mine tu, “Nġua ġine nde mao kanaġo. Ara ġana tamâta rârâni ma kalonzi tawana ġġua ġine. Maro ġalae Kindeni, ina uru Koroani Sapâġa ilanzi ne ġġua-tulâġa tamâta, ande io ne aġelo imâ ġana itula ġġua panzi i ne tamâta, ġana vetâġa rârâni ipatea tu ma tini nâ ma imâ ipânġa.”

⁷ Aku Yesu iporo tu, “Zo mbwana-mbwana nâ, nġenġa naġa ma amâ apânġa.” Tamâta ea kalonzi tawana ġġua ġana zo muli kâ ikeno lâ pepa ġine tini, ande kinzi njinde ma sindeka.

⁸ Naġa Yoane warakâġu alonġo ġġua njinde lâ, aku amora vetâġa njinde tava. Naġa alonġo wa amora marumbu lâ, nġenġa apare tukunġu lâ aġelo njinde kie tini laiti, ina kala munġa itula vetâġa njinde pa naġa. Naġa atu ma apanea i. ⁹ Andeta aġelo ipai naġa mine tu, “Noko ma kuveta mine ndimo! Naġa kala amo noko nuwala wurâta tamâta, tavanzi noko ninambwe ġġua-tulâġa tamâta. Aku tamâta ea kalonzi tawana ġġua rârâni ikeno lâ pepa ġine tini, ande naġa kala amo kinzi tamâta njinde nawalanzi tona. Noko ma kupanea Maro Kindeni simbo nâ!”

¹⁰ Nġenġa aġelo iporo pa naġa kilo mine tu, “Noko ma kusilikana ġġua ġana zo muli kâ ikeno lâ pepa ġine tini ndimo, ġana tu zo imâ ipânġa laiti lâ ġana vetâġa rârâni njinde ma ipânġa kâ. ¹¹ Mine kala tamâta ea kinzi uru siveta vetâġa potomule, ande kinzi ma simo siveta vetâġa potomule ndainani nâ. Anġa tamâta ea uru siveta vetâġa pinde muso lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi ma simo siveta vetâġa muso ndainani nâ. Anġa tamâta ea uru siveta vetâġa ara lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi ma simo siveta vetâġa arara ndainani nâ. Anġa tamâta ea Maro Kindeni ipateanzi tu simo sapâġa, ande kinzi ma simo sapâġa mine nâ.”

¹² Yesu iporo ġġua mine tu, “Miki kalonġo ġġa; zo mbwana-mbwana nâ, nġenġa naġa ma amâ apânġa. Aku naġa ma koa alanzi tamâta ndoni. Naġa ma akatu kulu panzi tamâta rârâni taitu-taitu, ikura vetâġa ndia munġa siveta njinde. ¹³ Naġani warakâġu

amo muṅgani lâ, kala ma amo muli ndo. Naṅa amo ikura zo rârâni, uru amo mine ku amo nâ. ¹⁴ Tamâta ea kinzi muṅga sipua nenzi pasawaṅa luandongo kala sipâṅga pâne ndo, ande kinzi ṅinde ma sindeka, ṅana tu kinzi ma sikura ṅana sika kanaṅo ṅinde ikeno via ne kâi tini. Aku kinzi ma sikura ṅana soka pa nzâla kawa ikeno lawea ṅinde ne ṅgumbi tini, aku ma silâ lawea ilo. ¹⁵ Anṅa tamâta ea kinzi uru siveta vetâṅa kaa-kaa sakamao wa, siveta nzâmbe sakamao kie-kie wa, sipalulua tininzi potomule wa, sipunzi tamâta pâta simâte wa, sipare tukunzi ṅana sipaneanzi maro laṅeṅa wa, tininzi mwasa pa vetâṅa laṅeṅa ku soka muli, ande kinzi tamâta ṅinde rârâni ma simo niaka ndo ṅana Maro Kindeni ne lawea ṅinde kâ.

¹⁶ Naṅa Yesu ao nanenṅu aṅelo imâ pa miki kalo-tawana tamâta lâ ṅgu lima kanaṅomi rua lâ, ṅana i ma itula ṅgua ṅine rârâni pami. Naṅani warakâṅgu nde Koipu ṅalae Daviti ne Vâsa, aku naṅa nde Pitu Mboi ṅalae ṅinde uru ipane nia ndo lâ mbwale-mbwale kâ.”

¹⁷ Koroani Sapâṅa kuku Lama kaiwa rua siporo mine tu, “Noko kumâ!” Aku tamâta ea iloṅo kinzi rua nenzi ṅgua ṅine, ande ara ṅana i kala ma iporo ṅguani ndaina nâ tu, “Noko kumâ!” Aku tamâta ea irakoṅa ṅana lââ kâ, ande ara ṅana i ma imâ. Tamâta ea itu inu via ne lââ, ande ara, i ma inu lââ ṅinde, aku ma iko tia.

Yoane itu ṅgua kaika panzi tamâta ea siloṅo ṅgua ikeno lâ pepa ṅine tini

¹⁸ Naṅa atu ṅgua kaika pa noko ea kulonṅo ṅgua ṅana zo muli kâ ikeno lâ pepa ṅine tini. Ambo tamâta tonṅe ma isenṅe ṅgua wasaseki tonṅe lâ ṅgua ṅine, ande Maro Kindeni ma isenṅe vetâṅa sakamao ndo ipâṅga pa tamâta ṅinde. ṅgua ṅana vetâṅa sakamao ṅinde nde ikeno lâ pepa ṅine tini. ¹⁹ Ambo tamâta tonṅe ma imora ṅgua ṅana zo muli kâ ikeno lâ pepa ṅine tini, aku ma ikai ṅgua tonṅe piti, ande Maro Kindeni ma ikai kelekele ara saṅe i, kala i ma ikura ṅana ika kanaṅo ṅinde ikeno via ne kâi tini, ande tia. Aku i ma ikura ṅana imo Maro Kindeni ne lawea ṅinde ilo, ande tia. ṅgua ṅana vetâṅa ara ṅine kâ nde ikeno lâ pepa ṅine tini.

²⁰ Yesu itula ṅgua pwataki ṅana vetâṅa ṅine rârâni kâ. Aku i tamwata iporo mine tu, “Mao nâ, zo mbwana-mbwana nâ, ṅineṅga naṅa ma amâ apâṅga.” ṅgua ṅine nde mao nâ. Maro Yesu, kumâ ṅga!

²¹ Maro Yesu ne wisi-wisi imo kunzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni. Mao.

Ngua Kanaŋo

1. Abel (Matai 23:35; Luka 11:51; Hibru 11:4, 12:24) — Abel nde Adam natu, aku i nde Kein tai. Kein ipu Abel pâta imâte (Stat 4:1-8). Kumora KEIN.

2. Abraham — Abraham nde kinzi Isrel ngu timbunzi. Nia ndoyo Maro Kindeni ipa ngua kuku Abraham tu i ma tâno wasaseki ilua i. Maro Kindeni ipai tu ma ipile ne tâno ku ilâ pa tâno wasaseki njinde. Mine kala iyoka lee ipânga tâno njinde. Njineŋga Maro Kindeni ipa ngua kuku Abraham kilo tu i ne vâsa ngu ma sipânga kambwanjenzi njalae njinde ku ma simo Maro Kindeni ne ngu. Ambo kinzi ma kalonzi tawana Maro Kindeni, ande i ma ikatonanzi (Stat 15; Rom4; Hibru 6:13-15; Wâŋŋiŋa Paneâŋa kâ 105).

Abraham ikai taine tonje, i ŋa tu Sara. I nde taine ninga, aku simo lee sipânga koŋa lâ, ku natunzi tia. Njineŋga Maro Kindeni ivila Sara kala ipagugua natu tamâne ipânga, i ŋa tu Isaka (Stat 16; Hibru 11:17-19).

Isaka ipânga njalae ku ikai taine tonje, i ŋa tu Rebeka, aku natunzi rua Iso ku Yakopu rua sipânga. Yakopu ŋa tonje nde Isrel, kala kinzi Juda ngu njanzi tonje nde Isrel ngu (Stat 28:13-15; Stat32:22-32; Rom 9:10; Hibru 11:21). Muli ngua Iso ne vâsa ngu simo sikai kazâŋa pa Yakopu ne vâsa ngu.

Yakopu ikainzi taine rua, Lea ku tai Rasele rua. Njineŋga ikainzi kinzi rua nenzi kuleŋa taine rua. Aku ipulianzi natu tamâne saŋao kanaŋonzi rua. Kinzi njinde nenzi vâsa ngu sipânga Isrel ngu saŋao kanaŋonzi rua (Zo Muli 7:4-8). Sipulianzi vâsa rârâ njinde, aku vâsa rârâni njinde nde Isrel ngu.

3. Adam (Luka 3:38; Rom 5:12-21; 1 Korin 15:22,45; 1 Timoti 2:13-14; Jut14) — Nia ndoyo Maro Kindeni ikai tâno ku iveta Adam ipânga. Adam ŋa njinde nde duvi mine tu, “Ipânga munga”. Adam kuku kaiwa Eva rua sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne ngua tukunja kala siveta kiesaka. Mine kala kiesaka ipânga panzi tâno tamâta rârâni.

Lâ 1 Korin 15:45, Paulo iporo tu Yesu Kirisi nde Adam ŋana ipânga muli kâ. Ngua njinde nde duvi mine; ŋana Adam ne kiesaka kâ, ande kiesaka tava mateŋa imâ pa kindâ rârâni. Andeta ŋana Yesu Kirisi ne mateŋa kâ, ande via mao ipânga pa kindâ kalo-tawana tamâta rârâni.

4. Aisaia (Matai 3:3, Pâri Tamâta 8:30, Rom 9:27-29) — Aisaia nde Maro Kindeni ne ngua-tulâŋa tamâta njalae tonje. Nia ndoyo, lâ zo njinde Yesu Kirisi imâ ipânga tâno kulu tia

yo yo, ande Aisaia itula ngua rârâ njinde ŋana vetâŋa pinde ma muli ipânga pa Kirisi.

5. Aleluya — Njine nde Hibru ngua. Lâ zo ŋana kinzi situ sipanea Maro Kindeni, kinzi ma sisarâwa tu, “Aleluya!” Ngua njine nde duvi mine tu, “Tapanea Yova!”

6. Aŋelo (“Ensel”) — Kinzi aŋelo nde koroani simo samba ilo kuku Maro Kindeni. Kinda uru tamoranzi tia, andeta kinzi sikura tu sipatua panzi tamâta. Maro Kindeni uru isupwanzi ne aŋelo tu sikai kuleŋa papa i. Nenzi wurâta njalae nde ŋana sikatonanzi Maro Kindeni ne ngu (Pâri Tamâta 12:6-11, 27:23; Hibru 1:14). Zo pinde Maro Kindeni isupwanzi tu situla ngua panzi tamâta (Matai 2:13; Luka 1:26, 2:9). Kinzi aŋelo nenzi kulu-kâmba nde Maikel (Jude 9), aku aŋelo njalae tonje nde Gabriel (Luka 1:19,26).

7. Aron (Luka 1:5; Pâri Tamâta 7:40; Hibru 5:4, 7:11, 9:4) — Aron ipânga lâ Livai ne vâsa ngu, anga Livai nde Yakopu natu tonje. Aron imunja panzi Isrel tamâta rârâni ŋana iveta patarawâŋa tamâta ne wurâta. Maro Kindeni iporo tu Aron ne vâsa ngu nâ ma sipânga patarawâŋa tamâta panzi Isrel ngu (Kisim Bek 28). Aron nde Mose tu, ku kinzi rua sikai poe panzi Isrel ngu lâ zo njinde Maro Kindeni ikainzi piti lâ Isip tâno.

8. Babilon Lawea — Njine nde lawea njalae tonje. Nia ndoyo kinzi Babilon ngu sipara kunzi Isrel ngu ku sipolenzu. Njineŋga sikainzi Isrel tamâta rârâ kaika silâ simo Babilon lawea ŋana siveta wurâta kora tia nâ panzi. Kinzi Isrel simo nenzi sugorai kuleŋa tamâta ikura mbwera tamâta njato kanaŋo saŋao (70). Yoane isia ngua ŋananzi Maro Kindeni ne kazâŋa tamâta kâ lâ Babilon lawea tini (ZoMuli17-18).

9. Bal (Rom 11:4) — Bal nde maro laŋeŋa tonje. Kinzi tinikoa ngu simo Isrel tâno nde uru siwâŋgi pa Bal, aku silaŋenzi Isrel ngu kala sipile nenzi mâsi ŋana siwâŋgi pa Maro Kindeni, ku siwâŋgi pa Bal tona. ŋana nenzi kiesaka njinde kâ, ande Maro Kindeni wisi nâna njalae panzi Isrel ngu.

10. Balam (2 Petero 2:15; Jut 11; Zo Muli 2:14) — Balam nde ngua-tulâŋa tamâta tonje. Zo tonje kinzi Moap ngu sikai kazâŋa panzi Isrel. Nenzi koipu njalae, i ŋa tu Balak, ino Balam tu ma itu nzâmba sakamao panzi Isrel, ŋana i ma ipolenzu. Mine kala Balam ilâ ŋana itu nzâmba sakamao panzi. Andeta aŋelo tonje ipono nzâla. Balam ne donki imora aŋelo njinde ku imandi nâ, iyoka tia. Mine kala Balam ipu donki pâta tu ma iyoka. Njineŋga donki kawa ipwa ku imbita Balam (Namba22-24).

Balam ikura ŋana itu nzâmba sakamao panzi Isrel ngu nde tia, ŋana tu Maro Kindeni itu nzâmba ara panzi. Balam

ilo yosi ŋana mbaliŋa kâ, ande ŋana duvi nŋinde kâ isâu pa Balak.

11. Barak (Hibru 11:32) — Barak nde Isrel nenzi koipu ŋalae tonŋe. Ipolenzi nenzi kazâŋa tamâta lâ paraŋa ilo (Hetman 4-5).

12. Bea (Zo Muli 13:2) — Bea nde ŋgoa ŋalae tonŋe imo dugu ilo lâ nia pinde. Mbaunzi sili nde luandondo ŋalae, ku mata mata. Bea simo Papua Niugini ande tia.

13. Belsebul (Matai 12:24) — Nŋine nde kinzi koroani saka nenzi koipu ŋalae, i ŋa tonŋe tu Sadana. Kumora Sadana.

14. Benjamin (Pâri Tamâta 13:21; Rom 11:1; Pilipai 3:5; Zo Muli 7:8) — Benjamin nde Yakopu natu tonŋe, aku i nde Isrel ŋgu tonŋe timbunzi. Kumora Abraham.

15. Daviti (“Devit”) (Matai 1:1-17; Luka 3:31) — Daviti nde Isrel ŋgu nenzi koipu ara ndo, ipolenzi koipu rârâni. I nde Jesi natu pwete-pwete, aku muŋga iveta wurâta ŋana ikatonanzi lama kâ (1Samyuel 16:11). Zo tonŋe itave kazâŋa tamâta ŋalae tonŋe lâ tawâŋa imâte, i ŋa tu Goliata (1Samyuel 17). Daviti ilo ndo keno pa Maro Kindeni. Aku isia wâŋgiŋa paneâŋa kâ rârâ nŋinde (kumora lâ Wâŋgiŋa Paneâŋa kâ). Maro Kindeni ipa ŋgua tu Kirisi ma ipâŋga tamâta lâ Daviti ne vâsa ŋgu, aku ŋgua nŋinde ipâŋga kanaŋo (Rom 1:3; Zo Muli 6:6).

16. Elisa (“Ilaisa”) (Luka4:17) — Elisa nde Maro Kindeni ne ŋgua-tulâŋa tamâta muŋgâŋa tonŋe. Ikai Iliia nia. I parina ikeno lâ miti siŋga (2King 2-8).

17. Eva (“Iv”) (2 Korin 11:3; 1 Timoti 2:13) — Eva nde Adam kaiwa. Lâ zo nŋinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno wa, ande iveta tamâne Adam muŋga. Nŋineŋga ikai Adam rageni tuka ku iveta taine Eva ipâŋga. Eva kalo tawana mwâta ne ŋgua, i ŋa Sadana, kala ika kâi kanaŋo nŋinde Maro Kindeni muŋga itu kaika panzi tu ma sika tia. Nŋineŋga ikai kanaŋo pinde ilua kaiwa ku ika tona. Mine nde kinzi rua simuŋga ŋana sipu mulinzi pa Maro Kindeni kawa ŋgua. Adam kuku Eva rua sipulianzi natunzi Kein, anŋa Abel, anŋa Set, anŋa natunzi pinde.

18. Gideon (Hibru 11:32) — Gideon nde Isrel nenzi koipu ŋalae tonŋe. I ne kalotawana nde ŋalae nŋinde, kala ikai noŋa pa Maro Kindeni tu ma ikai poe papa i. Gideon ikai poe panzi Isrel nenzi zugu tamâta, kala sipolenzi nenzi kazâŋa tamâta. Lâ zo nŋinde Isrel nenzi zugu tamâta kambwanŋenzi nde mota-mwata, anŋa nenzi kazâŋa tamâta kambwanŋenzi nde ŋalae nŋinde. Taitu Maro Kindeni ivila Gideon, kala sipolenzi lâ paraŋa ilo (Hetman 6-8).

19. Gomora Lawea (Kumora Sodom Lawea)

20. Grik — Kinzi Grik tamâta nde ŋgu ŋalae tonŋe simo tâno tonŋe. Nenzi lawea

ŋalae nde Atens lawea, anŋa Korin lawea ikeno tâno nŋinde tona. Kinzi Grik nde ilokalo tamwatanzi, kala ŋgu pinde simege ŋananzi. Tamâta rârâ nŋinde siporo Grik ŋgua. Lâ zo nŋinde Yesu Kirisi imo tâno kulu, ande ilo-kalo tamâta rârâni siporo Grik ŋgua. Kinzi nia ndoyo siŋgere Yesu Kirisi ne pâri ara lâ Grik ŋgua muŋga lâ.

21. Hagar (Galesia 4:24-25) — Hagar nde Abraham kaiwa Sara ne kuleŋa taine. Lâ zo nŋinde Sara nde taine niŋga, ande ipai Hagar tu ma ilâ ikeno kuku kaiwa Abraham, ŋana ma sipulia vâsa. Sara itu Hagar ma natu nŋinde ilua i. Mine kala Hagar ipagugua Abraham natu tamâne ipâŋga, i ŋa tu Ismael. Taitu Maro Kindeni ne ŋgua pâŋa ikeno pa lâlu nŋinde, ande tia. I ne ŋgua pâŋa ikeno pa Abraham kuku Sara rua natunzi. Aku muli ŋga Sara ipagugua Abraham natu tamâne ipâŋga, i ŋa tu Isaka.

Sara ipagugua Isaka ipâŋga lâ, nŋineŋga i wisi nâna kala iŋaranzi Hagar kuku Ismael rua sikâwa silâ pa Sinai Tuu. Aku muli ŋga, lâ tuu ndainani kulu, ande Maro Kindeni ipatua pa Mose ku itula ne ŋgua tukuŋa papa. Njana duvi nŋinde kâ Paulo isia ŋgua lâ Hagar tini ŋananzi tamâta simo ŋgua tukuŋa kalo. Kumora Isaka.

22. Herot — Lâ pepa nŋine tini, ande sipatu tamâta ŋapa ŋanzi tu Herot: âSUB-GLOSS Koipu Herot ande ikai poe panzi tamâta simo Judia tâno lâ zo nŋinde Yesu ipâŋga. Kinzi ilo-kalo tamâta soka pa mbwera warika kâ silâ pa Koipu Herot, ku sikasoŋa i ŋana Yesu kâ (Matai 2:1-22; Luka 1:5). âSUB-GLOSS Herot Antipas ikai poe panzi tamâta simo Galilaya tâno lâ zo nŋinde Yesu itula Maro Kindeni kawa ŋgua ku iveta mâsi ŋalajala pinde. Ina itoto Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ŋandola utu lâ, ŋana tu i kaiwa Herodias tini pwâka ŋana Yoane kâ (Malaka 6:14-29). Lâ zo ŋana kinzi sikai Yesu silâ pa ŋgua nia, ande imandi Herot Antipas nao (Luka23:6-12). âSUB-GLOSS Koipu Herot Agripa 1 ikai kazâŋa panzi tamâta nŋinde kalonzi tawana Yesu Kirisi. Ipu pâri-tamâta Yamesi pâta imâte, ina pâri-tamâta Yoane tua (Pâri Tamâta 12:1-23). âSUB-GLOSS Koipu Herot Agripa 2 nde ŋgua-samâŋa tamâta tonŋe. Iloŋo Paulo ne ŋgua, lâ zo nŋinde kinzi sio Paulo ilâ pa Rom lawea ŋana imandi Kaisara nao (Pâri Tamâta 25:13-26, 26:19, 27-32).

23. Hibru — Hibru nde Juda ŋgu nenzi ŋoa tonŋe. Kinzi Juda tamâta rârâni timbunzi nde Abraham, anŋa timbunzi tonŋe nde Ibur. Mine kala zo pinde sipatu warakanzi ŋanzi tu “Hibru ŋgu”. Aku nenzi ŋgua nde sipatu ŋa tu “Hibru ŋgua”.

24. Iliia (“Ilaija”) (Matai 11:14; Malaka 9:4; Rom 11:2; Yamesi 5:17-18) — Iliia nde Maro Kindeni ne ŋgua-tulâŋa tamâta

muŋgâŋa tonje. Iveta mâsi ŋalaŋala kie-kie, ŋana tu Maro Kindeni ne kaika ikeno i tini (1 King 17-19; 2 King 2:11-12). Yesu isia ŋgua ŋana Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata kâ lâ Ilia tini (Matai 17:9-13, Malaka 9:9-13, Luka 1:17).

25. Isaka (Pâri Tamâta 7:8; Rom 9:7; Hibru 11:9) — Isaka nde Abraham kuku Sara rua natunzi, aku i nde Yakopu tama. Lâ Hibru ŋgua, ŋoa “Isaka” nde duvi mine tu, “Iŋele”. Kumora Abraham.

26. Isip (Pâri Tamâta 7:34-48; Hibru 11:27; Wâŋgiŋa Paneâŋa Kâ 105) — Isip nde tâno tonje ikeno Isrel tâno tini laiti. Muŋgani kinzi Isrel ŋgu simo nâna nia lâ Isip tâno ikura mbwera râra ŋinde. Njineŋa Maro Kindeni iyautenzi piti, ku Mose ikainzi silâ pa warakanzi nenzi tâno, kala simo ara nâ.

27. Iso (Rom 9:13; Hibru 11:20, 12:16-17) — Isaka ipulianzi natu tamâne rua sâsâŋa rua sipâŋga, ŋanzi tu Iso ku Yakopu rua. Iso ipâŋga muŋga, kala i ma ikai tama nia tava ne kelekele râraŋi. Taitu zo tonje putole ipu pâta, aku i tai Yakopu imbwea kâpwa ku itu ika. Andeta Yakopu ipai Iso tu ambo nzâmbe ara ŋana natu nzâla-kulu kâ ma ilua i, ande kâpwa ma ilua Iso. Aku Iso isâu papa kala ipile ne nzâmbe ara (Stat 25:29-34; 27). Mine kala muli ŋga Iso ne vâsa ŋgu simo sikai kazâŋa pa Yakopu ne vâsa ŋgu.

28. Isrel — Njine nde ŋoa tonje Maro Kindeni ilua Juda timbunzi Yakopu (Stat 32:22-28). Lâ Hibru ŋgua, ŋoa “Isrel” nde duvi mine tu, “Ipara kuku Maro Kindeni”. Yakopu ipulianzi natu tamâne saŋao kanaŋonzi rua sipâŋga, aku nenzi vâsa ŋgu râraŋi sipatu warakanzi ŋanzi tu, “Isrel ŋgu” (aŋga ŋoa tonje nde “Juda ŋgu”). Lâ zo ŋana sipile Isip ku silâ sikai tâno njine Maro Kindeni muŋga ipa ŋgua tu ma ilanzi Abraham ne vâsa ŋgu, ande sipile ŋoa siŋga Kenan tâno, ku sipatu tâno njinde ŋa tu “Isrel tâno”.

29. Jeremaia — Jeremaia nde Maro Kindeni ne ŋgua-tulâŋa tamâta ŋalae tonje. Nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ne Pateâŋa Tamâta Yesu Kirisi imâ ipâŋga tia yo yo, ande Jeremaia itula ŋgua râra ŋana vetâŋa pinde ma muli ipâŋga lâ Yesu ne zo.

30. Juda — Abraham ne vâsa râraŋi nde sipatu ŋanzi tu “Juda ŋgu”. Juda nde Yakopu natu tonje, aku i ne vâsa ŋgu nde tonje lâ kinzi ŋgu saŋao kanaŋonzi rua. Yesu Kirisi ipâŋga tamâta lâ Juda ne vâsa ŋgu. Kinzi sikai tâno tonje sipatu ŋa tu “Juda tâno”, ande Jerusalem lawea ikeno lâ tâno njinde. Andeta muli ŋga, kinzi sio ŋoa “Juda ŋgu” ikai kinzi ŋgu saŋao kanaŋonzi rua njinde râraŋi. Njinde nde Maro Kindeni ne ŋgu, aku ŋanzi tonje nde “Isrel ŋgu”.

31. Juda Nenzi Kumbwa Sapâŋa — Kinzi Juda ŋgu sipateza zo pinde tu kumbwa sapâŋa. Lâ zo njinde kinzi uru sipanea

Maro Kindeni ku kalonzi ŋgere ŋana vetâŋa arara i munga iveta panzi. Juda nenzi kumbwa sapâŋa pinde nde mine: âSUB-GLOSS Kumbwa ŋana zo njinde sikai luma sapâŋa ŋalae ne nzâla piti kâ: (Yoane 10:22) — Lâ kumbwa njine kinzi Juda tamâta kalonzi ŋgere ŋana zo muŋgâŋa njinde tamâta tonje, i ŋa tu Judas Makabea, iveta Maro Kindeni ne luma sapâŋa sondo. Muŋga Juda nenzi kazâŋa tamâta siyaula nenzi luma sapâŋa, aku tamâta njinde ikai muso piti, ŋana kinzi Juda tamâta ma sikura tu silâ siwâŋgi ilo kilo. Kumbwa njine ŋa tonje nde “Kumbwa ŋana Sinâla kâ”. Zo tonje, lâ kumbwa njine, ande Yesu isia ŋgua lâ tamwata tini ku iporo tu, “Nana nde tâno njine ne sinâla” (Yoane9:5). âSUB-GLOSS Kumbwa Pasova: (Matai 26:2,5,17-19) — Kumbwa njine nde Juda nenzi kumbwa ŋalae. Njia “Pasova” nde duvi mine; “iŋgeŋge ŋana”. Lâ kumbwa njine kinzi Juda tamâta kalonzi ŋgere ŋana zo njinde kinzi sikâwa ŋana nenzi kazâŋa tamâta lâ Isip tâno. Lâ zo njinde Maro Kindeni isupwa ne aŋelo tu ipunzi Isip natunzi tamâne nzâla-kulu râraŋi. Taitu ipainzi Juda tamâta tu ma sipunzi lama simâte, ku sikai seenzi simbu lâ nenzi luma nzâla kawa tini, ŋana aŋelo ma imora. Ambo aŋelo imora lama see ikeno nzâla kawa tini, ande i ma “iŋgeŋge ŋana” luma njinde kâ, ku ma ipu natunzi nzâla-kulu tia (Kisim Bek 12). Nana duvi njine kâ, ande lâ Kumbwa Pasova kinzi Juda tamâta uru sipu lama imâte ku sika. Aku kinda kalo-tawana tamâta taporo tu Yesu Kirisi nde Pasova ne Lama, ŋana tu tamâta ea kalo tawana i, ande Maro Kindeni ne wisi-nâna ma ilâ pa tamâta njinde, ande tia. âSUB-GLOSS Kumbwa ŋana sika puroŋa ne yisi tia: (Matai 26:17; Luka 22:1) — Nia ndoyo, lâ zo njinde kinzi Isrel ŋgu sikâwa ŋananzi nenzi kazâŋa tamâta lâ Isip tâno, ande zo keno ŋana ma sio tininzi pa puroŋa tu ma pondi kâki kâ, ande tia. Nana duvi njine kâ kinzi Juda tamâta uru sika puroŋa ne yisi tia lâ kumbwa njine. Kumbwa njine ipâŋga lâ Kumbwa Pasova ne zo (KisimBek12:14-20). âSUB-GLOSS Kumbwa ŋana simo pâla ilo ikura sânda taitu: (Yoane 7:2-52) — Lâ kumbwa njine kinzi Juda tamâta sindeka nâ, ŋana tu sigona kâpwa marumbu lâ. Kinzi siveta pâla ku simo ilo ikura sânda taitu, aku kalonzi ŋgere ŋana zo njinde timbunzi simo pâla ilo lâ nia bilimu ikura mbwera tamâta rua (Wok Pris 23:33-36; Lo16:13-15). âSUB-GLOSS Kumbwa Pentikos: (Pâri Tamâta 2:1, 20:16; 1 Korin 16:8) — Kumbwa njine nde Juda nenzi kumbwa ŋalae tonje. Njia “Pentikos” nde duvi mine: “kambwanjenzi tamâta rua kanaŋo saŋao”. Kumbwa Pasova marumbu lâ, aku kari tamâta rua kanaŋo saŋao ilâ lâ, njineŋa Kumbwa Pentikos ipâŋga. Lâ kumbwa njine kinzi Juda tamâta

sindeka nâ, ŋana tu sigona kâpwa “wit” marumbu lâ. Aku kinzi kalonzi ŋgere ŋana zo muŋgâŋa ŋinde Maro Kindeni itula ne ŋgua tukuŋa panzi lâ Sinai Tuu. Aŋga lâ zo kala kinda tamo ŋine, ande kinda kalo-tawana tamâta uru kalonda ŋgere ŋana zo ŋinde Koroani Sapâŋa indue imâ panzi kalo-tawana tamâta (Pâri Tamâta2:1-4).

32. Kâi Fik (“Diwai Fik”) — Kâi fik ipula kanaŋo mona-mona ndo, aku kanaŋo ŋinde nde ara ŋana taka kâ. Kâi fik tai keno lâ pepa lalau81.

33. Kâi Mastet (Matai 13:31-32, 17:20; Malaka 4:31-32; Luka 13:19, 17:6) — Mastet nde kâi tonje, ne kapula kiri-mwata nâ. Lâ nia pinde kinzi uru sipau kapula ŋine lâ tâno ilo, ande ipâŋga ŋalae itogo kâi mine. Kinzi uru sikai kapula siŋi ku sio lâ kâpwa tini, ŋana iveta kâpwa mona-mona kâ. Yesu isia ŋgua pinde lâ kâi mastet tini ŋana Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ. Kâi mastet tai keno lâ pepa lalau 137.

34. Kâi Oliv (Rom 11:17,24; Yamesi 3:12; Zo Muli 11:4) — Oliv nde kâi tonje ikeno nia pinde. Kâi ŋinde uru ipula kanaŋo, aku sikai siŋi siveta kekelele tonje itogo samimi mine. Samimi ŋinde ne wurâta kie-kie keno, kala kinzi Juda tamâta ilonzi papa. Tuu tonje imandi Jerusalem lawea tini laiti, kâi oliv rârà simandi tini, kala sipatu tuu ŋinde ŋa tu Oliv Tuu. Kâi oliv tai ikeno lâ pepa lalau 55.

35. Kâi Popole (“Diwai Kros”) (Yoane 19:17; Pâri Tamâta 2:23) — Rom nenzi mâsi nde mine: ambo tamâta tonje iveta vetâŋa sakamao ndo, ande kinzi ma sipu lâ kâi popole tini imâte. Kinzi sitâra ku sikai nâna ŋalae lee simâte, aku matera kie mine iveta maŋeti ŋalae panzi tamâta ŋinde. Matera mine ne nâna kilala ipâŋga nia yo lâ Wâŋgiŋa Paneâŋa kâ 22.

36. Kâi Waini (“Diwai Wain”) (Yoane 15; Matai 21:33-43) — Kâi waini ipula kanaŋo mona-mona ndo, ande ara ŋana taka kâ. Kinzi uru sikai kanaŋo ku kenzi nâ sipale lâ kondo ŋalae ilo ku siveta waini. Kinzi Juda tamâta uru sipatea tâno tonje ŋana ma sipau kâi waini. Kâi waini tai ikeno lâ pepa lalau 385.

37. Kaisara (“Sisa”) (Matai 22:21) — Kaisara nde ŋoa tonje kinzi Rom tamâta uru silua tamâta ŋinde imo nenzi koipu ŋalae. Lâ Yesu ne zo, kinzi Rom ngu sipolenzi ŋgu rârà ŋinde lâ paraŋa ilo, kala sikai nenzi tâno ku sikai poe panzi.

38. Kalo-Tawana Tamâta (“Bilipman; Disaipel”) — Kinzi kalo-tawana tamâta nde tamâta ŋinde kalonzi tawana Yesu Kirisi ku sipono muli sondo pa i kawa ŋgua.

39. Kamel (Matai 3:4; 19:24; Malaka 10:25; Luka 18:25) — Kamel nde ŋgoa ŋalae

tonje uru simo nia bilimu lâ tâno pinde. Kinzi tamâta uru sisanona kumbunzi soka silâ, aŋga zo pinde sio kekelele malia lâ kumbunzi tava. Zo pinde kinzi sikai kamel karae ku siveta pasawaŋa kaika. Kamel tai ikeno lâ pepa lalau 75.

40. Karae-veŋa Ne Mâsi (“Katim Skin”) (Rom 2:25, 2:29; Galesia 5:2; 1Korin 7:19) — Kinzi Juda tamâta uru sivenzi natunzi tamâne karaenzi. Natunzi tamâne sipâŋga lâ ku simo sânda taitu, ŋineŋga ma sivenzi karaenzi, ŋana situla tu kinzi nde Juda nenzi vâsa. Maro Kindeni ipai Abraham tu ma iveta mâsi ŋinde (Stat 17:9-14).

Lâ zo ŋinde kinzi pâri-tamâta situla Yesu ne pâri ara panzi tamâta, ande Juda tamâta pinde ilonzi tu kinzi tamâta lâ tinikoa ŋgu ma sikai karae-veŋa ne mâsi lâ tininzi muŋga lâ, ŋineŋga ma sikura tu sipâŋga kalo-tawana tamâta mao. Andeta Paulo ileleanzi ŋana nenzi ilo-kalo ŋinde kâ. Ipainzi tu ambo tamâta tonje ilo tu Maro Kindeni ma ikai i piti lâ kondoma ilo, ande nzâla taitu nâ ikeno: i ma kalo tawana Yesu Kirisi nâ. Karae-veŋa ne mâsi ikura tu ivilanzi tamâta, ande tia.

41. Kein (Hibru 11:4; 1 Yoane 3:12; Jut 11) — Kein nde Adam kuku Eva rua natunzi nzâla-kulu. I tai Abel nde ipatarâwa lama pa Maro Kindeni, aŋga Kein nde ipatarâwa kâpwa nâ papa. Maro Kindeni ilo ara ŋana Abel ne patarawâŋa kâ, andeta tini pwâka ŋana Kein ne patarawâŋa kâ. Mine kala Kein wisi nâna pa tai ku ipu pâta imâte. ŋana i ne vetâŋa sakamao ŋinde kâ, ande Maro Kindeni io mâsi lâ Kein tini ŋana tamâta râràni ma simora ku sipu mulinzi papa i (Stat4:1-16).

42. Kenan (Wâŋgiŋa Paneâŋa Kâ 105:11; Pâri Tamâta 13:19) — Maro Kindeni ipa ŋgua tu ma tâno tonje ilanzi Isrel ŋgu, i ŋa tu Kenan tâno. Kinzi sikai lâ, ŋineŋga sipatea ŋoa wasaseki mine tu “Isrel tâno”.

43. Kiesaka (“Sin; Pasin Nogut”) — Ambo kinda talaŋa tapole Maro Kindeni ne tukuŋa, ande kinda taveta kiesaka. Aku mine nâ, ambo kinda kalonda ŋgere ŋana vetâŋa ara tonje, andeta taveta tia, ande ŋinde nde kiesaka tona (Yamesi 4:17). Kinda râràni taitu-taitu taveta kiesaka rârà ikura zo zo, kala takura tu tamandi Maro Kindeni nao, ande tia. Taitu Yesu ne matera izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Mine nde tamâta ea kalo tawana Yesu mao, ande i ne kiesaka râràni nde piti lâ tini marumbu lâ, kala muli i ma imo kuku Maro Kindeni lâ samba ilo ku imo nâ (Pâri Tamâta 2:38; Kolosi 2:13-14; 1 Yoane 1:9-10).

44. Kirisi (“Krais”) (Matai 1:16; 16:16; Yoane 1:41; Pâri Tamâta 5:42; 9:22) — Kirisi ŋa tonje nde Mesia, andeta ŋoa rua ŋinde nde duvi taituni. Kirisi nde Grik ŋgua,

aŋga Mesia nde Hibru ŋgua. Ŋoa rua ŋjine duvi nde mine: “Tamâta ŋjinde kinzi sipaliŋi samimi lâ kulu.” Isrel nenzi mâsi nde mine: lâ zo ŋana Maro Kindeni ipatea tamâta tonje tu ipâŋga koipu panzi Isrel ŋgu, ande ŋguatulâŋa tamâta ma ipaliŋi samimi lâ tamâta ŋjinde kulu, ŋana itula Maro Kindeni ne pateâŋa pwataki panzi ŋgu. Maro Kindeni ipa ŋgua tu ma isupwa Yautâŋa Tamwata imâ ŋana ikai maro panzi i ne tamâta. Kinzi sipatu tamâta ŋjinde ŋa tu Kirisi, ŋana tu i nde Maro Kindeni ne Pateâŋa Tamâta. Kinzi Juda tamâta rârâni sio tininzi ŋana Kirisi tu ma imâ ipâŋga panzi. Andeta lâ zo ŋjinde Yesu imâ ipâŋga lâ, ande kinzi pinde nâ kalonzi tawana tu i nde Kirisi.

45. Koipu Njalae ne Saŋonâŋa Nia (“Sia King”) — Kinzi ŋgu pinde nenzi koipu ŋjalajala uru sisaŋona lâ saŋonâŋa nia (“sia”) ara ndo. Singâra arara kie-kie ikeno lâ saŋonâŋa nia ŋjinde tininzi. Kinzi ma sisaŋona lâ saŋonâŋa nia ŋjinde lâ zo ŋana siloŋo tamâta nenzi ŋgua lâ ŋgua nia, aŋga lâ zo ŋana sipasau kunzi tamâta ŋjalajala, aŋga lâ zo ŋana siporo nenzi ŋgua tukuŋa pwataki. Mine kala koipu ŋjinde nenzi ŋgu uru simege ŋana koipu nenzi saŋonâŋa nia, ŋana tu nia ŋjinde itula pwataki tu koipu simo tava nenzi kaika (Zo Muli 4:1-11).

46. Kora (Jut 11) — Kora nde tamâta tonje imo lâ Mose ne zo. Lâ zo ŋjinde kinzi Isrel simo nia bilimu, ande Kora ikai kazâŋa panzi Mose ku Aron rua, kala Maro Kindeni iveta tâno ipaŋando i tavanzi ne ŋgu ndoni (Namba 16).

47. Koroani (“Spirit”) — Kelekele ŋato iveta kinda tapâŋga tamâta; karaenda, aŋga ilonda, aŋga koranânda. Lâ zo ŋana kinda tamo tâno kulu, ande koranânda imo ilonda. Aŋga zo ŋana kinda kalo-tawana tamâta tamâte, ande koranânda ipile ilonda ku ilâ imo kuku Maro Kindeni lâ samba ilo (Luka 23:46; Pâri Tamâta 7:59; Wâŋgiŋa Paneâŋa kâ 31:5).

48. Koroani Saka (“Spirit Nogut”) (Matai 17:14; Malaka 5:1-20; Luka4:33-36; 1 Timoti 4:1) — Kinzi koroani saka nde Sadana ne ŋgu. Kinzi sikai kazâŋa panzi tamâta simo tâno kulu, aku sisowe ilonzi kalonzi tu ma sipu mulinzi pa Maro Kindeni ku sipono muli pa Sadana. Zo pinde koroani saka ma ipakâe kuku tamâta tonje, kala tamâta ŋjinde ma iveta vetâŋa sakamao. Aŋga zo pinde koroani saka ma ipagagara tamâta tonje ndo lâ, kala tamâta ŋjinde imo ara tia ndo. Kinda kalonda tawana tu Maro Kindeni ne walo ipole kinzi koroani saka nenzi walo ndo lâ (1Yoane 4:4).

49. Koroani Sapâŋa (“Holi Spirit”) — Ŋjine nde Maro Kindeni tamwata Koroani, kala sipatu i ŋa tu “Koroani Sapâŋa”. I imo kinda kalo-tawana tamâta rârâni taitu-taitu

ilonza, aku ne wurâta nde ŋana isuka kinda ŋana kalonda tawana ŋgua mao (Yoane 16:13); ŋana ikai noŋa pa Maro Kindeni ŋana kinda kâ (Rom 8:26); ŋana itula Maro Kindeni ne pateâŋa pa kinda (Pâri Tamâta 13:2, 16:6,7); aku ŋana walo kaika ilua ninda ŋana tatula Maro Kindeni kawa ŋgua wa tavilanzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta wa (1Korin2:4,5; 12; 14). Koroani Sapâŋa uru igagati ilonda kalonda ŋana taveta vetâŋa ara kâ (Galesia 5:22,23).

50. Lââ-Liliŋa (“Baptais”) — Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ililinzi tamâta rârâ lâ Jordan Lââ. Ipaenzi tu ma sipalele ilonzi kalonzi ku sipile nenzi kiesaka muŋga lâ, ŋjineŋga ma sikai lââ-liliŋa lâ tamâta naonzi, ŋana itula pwataki tu sipalele ilonzi kalonzi lâ.

51. Lama — Lama nde ŋgoa tonje kinzi Juda tamâta pinde uru sikatona. Kinzi lama uru simo lawea ilo tia; nenzi katonâŋa tamâta ma sikainzi silâ nia ndamwa, ku ma sika leu simo ŋjinde. Kinzi nenzi kaika tia, kala nenzi katonâŋa tamâta nenzi wurâta nde ŋana sikea ŋananzi. Tia ma mbwâmbwa saka simâ sikanzi. Kinzi lama uru sipaloŋo pa nenzi katonâŋa tamâta kawanzi ŋgua. Ambo tu isarâwa panzi, ande kinzi ma walele nâ soka muli silâ. Kinzi Juda tamâta uru sipunzi lama ku siveta patarawâŋa pa Maro Kindeni ŋana nenzi kiesaka kâ, andeta lama see ikura ŋana izavaru kiesaka piti kâ, ande tia (Hibru 10:3,4). Mine kala Yesu Kirisi ipatarâwa tamwata ŋana izavaru nenda kiesaka piti ikura zo rârâni (Hibru 9:28), aku ŋana duvi ŋjinde kâ Yoane ipatu Yesu ŋa tu “Maro Kindeni ne Lama” (Yoane 1:29,36). Lama tai ikeno lâ pepa lalau 272 ŋga 996.

52. Lepat (Zo Muli 13:2) — Lepat nde mbwâmbwa saka tonje itogo leve mine. Kinzi lepat simo Papua Niugini tia.

53. Leve (“Laion”) (Zo Muli 4:7, 5:5) — Leve nde mbwâmbwa saka tonje imo Afrika tâno. I niŋo nde mata-mata, aku uru io ŋananzi simbi ŋana ma ikanzi kâ. Aŋga zo pinde i ma ikanzi tamâta. Leve ne kaika nde njalae ŋjinde, kala ipolenzi mbwâmbwa saka wa simbi ŋgoi kie-kie rârâni. Mine kala Yoane ipatu Yesu Kirisi ŋa tonje tu “Juda ŋgu Nenzi Mbwâmbwa Leve”. Aku Petero isia ŋgua ŋana Sadana kâ lâ leve tini tona, ŋana tu Sadana uru iroto ŋananzi tamâta tu izavarunzi kâ (1 Petero 5:8).

54. Livai (Hibru 7:5,9,10; Zo Muli 7:7) — Livai nde Isrel ŋgu timbunzi Yakopu natu tonje, aku i ne vâsa ŋgu nde tonje lâ kinzi Isrel ŋgu saŋao kanaŋonzi rua. Maro Kindeni ipateanzi Livai ne vâsa ŋgu ŋana siveta wurâta papa i lâ i ne luma sapâŋa ilo. Mine nde kinzi patarawâŋa tamâta rârâni nde simo lâ Livai ŋgu. Aku Yesu ne pâri-tamâta tonje kala ŋa tu Livai, aŋga sipatu i ŋa

tonge tu Matai (Matai 9:9-13; Malaka 2:14; Luka 5:27-29).

55. Loto (“Lot”) (Luka 17:28-32; 2 Petero 2:7) — Loto nde Isrel ngu timbunzi Abraham tai. Iyoka kuku Abraham lâ zo njinde Abraham ipile ne tâno ku ilâ pa tâno njinde Maro Kindeni ipa ngua tu ma ilua i. Andeta Loto ilo pateo tu ma imo lawea sakamao tonge, i ŋa tu Sodom lawea. Maro Kindeni ipai Loto tu ma ipile Sodom ku ikâwa ilâ, ŋana tu i ma isupwa yââ indue ikana lawea njinde, aku indi kaika papa tu ma ilea pa mâsi njinde ndimo. Mine kala Loto ikai kaiwa, aku rua sikâwa. Andeta i kaiwa itale ku mata ilâ imora lawea ne zavarunja, kala ipalele ipâŋga itogo mira mine (Stat 18-19).

56. Mâsi Kaika/Mâsi Njalae (“Mirakel”) — Yesu tavanzi ne pâri-tamâta siveta mâsi kaika kie-kie lâ zo njinde kinzi simo tâno kulu. Ambo Maro Kindeni walo ilua tamâta tonge kala iveta mâsi tonge kinda tamâta takura tu taveta tia, ande kinda ma taporo tu njinde nde mâsi njalae.

57. Mana (Yoane 6:31,49; Hibru 9:4; Zo Muli 2:17) — Lâ zo njinde kinzi Isrel ngu soka potomule lâ nia bilimu ikura mbwera tamâta rua, ande sisânda kâpwa tonge tia. Andeta Maro Kindeni io kâpwa tonge imbe indue tâno kulu panzi ikura zo zo, kala sikai sika. Kinzi sipatu kâpwa njinde ŋa tu “mana”. Lâ Hibru ngua, ŋoa “mana” nde duvi mine tu, “Njine nde sâ” (Kisim Bek 16).

58. Maro Kindeni ne Luma Sapâŋa Njalae (“Tempel”) — Kinzi Isrel tamâta sipa luma njalae tonge kâki lâ Jerusalem lawea ilo, aku njinde nde Maro Kindeni ne luma sapâŋa. Kinzi uru siwâŋgi pa Maro Kindeni lâ luma njinde ilo, aku ma silâ pa luma njinde ikura nenzi kumbwa rârâni. Kinzi patarawâŋa tamâta siveta nenzi wurâta lâ luma njinde ilo. Aku lâ luma ilo ŋgini, ande luma kisiŋa pwataki tonge ikeno, i ŋa tu Nia Sapâŋa Ndo. Ikura mbwera mbwera, kinzi patarawâŋa tamâta nenzi tamâta njalae simbo nâ ma ilâ nia njinde mbwani taitu nâ, ŋana iveta patarawâŋa ŋana Isrel nenzi kiesaka rârâni kâ. Lalava matatola njalae ipono nia njinde nzâla kawa, aku lâ zo ŋana Yesu imâte, ande Maro Kindeni isaraka lalava njinde lâ âta indue pa lâmbu mo rua (Matai 27:51; Malaka 15:38; Luka 23:45). Mâsi njinde itula pwataki tu Yesu ikai nzâla piti pa kinda kalo-tawana tamâta rârâni tu ma talâ tamandî Maro Kindeni nao. Aku lâ zo njine kinda kalo-tawana tamâta tamo tatogo Maro Kindeni ne luma sapâŋa mine, ŋana tu Koroani Sapâŋa imo ilonda (1Korin3:16-17). Luma Sapâŋa tai ikeno lâ pepa lalau 97.

59. Melikisede (“Melkisidek”) (Hibru 5-7) — Zo tonge Abraham ilâ ipara kunzi kazâŋa tamâta ku ipolenzi. Itaulo pa ne

lawea, ande ipakâtu kuku patarawâŋa tamâta tonge, i ŋa tu Melikisede. Abraham ikai mbaliŋa muŋga ikai lâ paraŋa ilo, aku pinde ilua Melikisede (Stat 14:17-20).

60. Mesia (“Mesaia”) Kumora Kirisi

61. Mose (“Moses”) — Nia ndoyo, lâ zo njinde kinzi Isrel ngu sikai nâna njalae simo Isip tâno, ande Maro Kindeni ipatea tamâta tonge tu ma ikainzi silâ pa tâno njinde muŋga ipa ngua tu ma ilanzi Abraham ne vâsa nggu. Tamâta njinde nde ŋa tu Mose. Maro Kindeni ipatua pa Mose lâ kâi mota tonge yââ ikeno tini kana andeta kâi imandi yo, aku isupwa i itaulo ilâ pa Isip ku ikainzi Isrel ngu piti. Maro Kindeni iveta mâsi kaika kie-kie ipâŋga lâ Mose mbau, kala Isip nenzi koipu isâu panzi Isrel tu ma silâ. Mose ikainzi soka mâsa-mâsa nâ lâ Tâi Njini ilo simbwaliu silâ, aku imo nenzi poe tamâta ikura mbwera rârâni njinde simo nia bilimu. Maro Kindeni itula ne ngua tukuŋa pwataki pa Mose. Aku Mose ingere ngua rârâi ikeno lâ Miti Siŋga ne pepa tini (Stat, Kisim Bek, Wok Pris, Namba, ŋa Lo).

62. Ngua Pâŋa (“Tok Promis; Kontrak”) — Tamâta rua ma siveta ngua pâŋa ŋana ma muli siveta vetâŋa tonge. Aku Maro Kindeni ne ngua pâŋa nde mine: ambo tamâta ma sipono muli sondo pa i, ande kinzi ma sipâŋa i ne ngu.

Maro Kindeni iveta ngua pâŋa rârâ, aku i ne ngua pâŋa rua nde njalae tina. Iveta ngua pâŋa muŋgâŋa (“olpela kontrak”) kuku Mose. Itula ngua tukuŋa pa Mose, ku ipai tu ambo kinzi Isrel ngu ma soka ikura ne ngua tukuŋa rârâni, ande kinzi ma simo i ne ngu. Andeta tamâta tonge ikura ŋana iyoka ngua-tukuŋa rârâni muli ikura zo rârâni, ande tia. Mine kala tamâta tonge ikura tu ipâŋga ilo mbârambâra lâ Maro Kindeni nao lâ nzâla njinde, ande tia (KisimBek 19:4-6; Luka 1:72; Pâri Tamâta 3:25, 7:8; Galesia 3:17; Hibru9:1).

Mine kala muli ŋga, Maro Kindeni iveta ngua pâŋa wasaseki tonge (“nupela kontrak, nupela testamen”). Ipa ngua tu tamâta ea kalonzi tawana Yesu Kirisi, ande kinzi njinde ma sipâŋga ilonzi mbârambâra lâ i nao (Matai 26:28; Malaka 14:24; Luka 22:20; Rom11:27; 1 Korin 11:25; 2 Korin 3:6; Hibru 7:22, 8:6-13, 9:15; 10:16,29; 12:24, 13:20).

63. Ngua Pâŋa Ne Sopi (“Bokis Kontrak”) (Hibru 9:4; Zo Muli 11:19; Wâŋgiŋa Paneŋa kâ 78:61, 132:6-8) — Nia ndoyo kinzi Isrel ngu sikai kâi ku sisape sopi ara tonge, njineŋga sio mira ‘gol’ lâ tini itura lâ. Kelekele sapâŋa ndo ŋana Maro Kindeni ne ngua pâŋa kâ ikeno ilo: mira rua njinde Maro Kindeni muŋga ingere ne ngua tukuŋa lâ tini, anŋa Aron ne tukâla, anŋa belo tonge samba ne kâpwa ‘mana’ ikeno ilo. Kinzi Isrel ngu uru

sikale sopi njinde ilâ kunzi ikura nia nia. Sopi njinde tai ikeno lâ pepa lalau 818 nga 1082.

64. Ngua-Samâŋa Tamâta (“Jas”) — Tamâta pinde nenzi wurâta nde ŋana sisanona lâ ngua nia ku siloŋo tamâta nenzi ngua, aku tasarawanzi tamâta njinde tu “ngua-samâŋa tamâta”. Kinzi siloŋo ku sisama ngua marumbu lâ, njineŋga sipatea tu tamâta ea iveta soki, anga tamâta ea iporo ngua laŋeŋa. Aku ma sipa ngua ŋana parenjania kâ panzi tamâta njinde siveta soki.

65. Ngua Tukuŋa (“Lo”) — Maro Kindeni ne ngua tukuŋa ikeno lâ Miti Singa, lâ Stat aku ilâ imotu lâ Lo. Itula ngua tukuŋa njine pa Mose, ŋana i ne ngu ma sipono muli papa. Kinzi Isrel ngu situ ambo ma sipono muli sondo pa ngua tukuŋa rârâni, ande ma sipânŋa mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta tamâta tonŋe ikura tu iveta mine, ande tia. Kala zo njine kinda kalo-tawana tamâta tamô ngua tukuŋa kalo tia; kinda tamô Yesu Kirisi ne wisi-wisi kalo, aku i ne ngua tukuŋa rua njine sinzukunzi ngua tukuŋa rârâni; kinda ma tao ilonda ndo ilâ pa Maro Kindeni, ku ma tininda mwasa panzi tininda pinde (Matai 5:17; Yoane 1:17, 15:1-17; Pâri Tamâta 13:39, 15:24,28; Rom 5:18, 10:4; Galesia 2-6; Efesus 2:15; Kolosi 2:14; Hibru7).

66. Ngua-Tulâŋa Tamâta (“Profet; Poropete”) — Muŋga Maro Kindeni ipateanzi tamâta pinde ŋana sikai i tamwata kawa ngua ku silâ situla panzi tamâta. Kinzi sipatu tamâta njinde ŋanzi tu ngua-tulâŋa tamâta. Maro Kindeni itula ngua panzi ŋana vetâŋa pinde ma muli ipânŋa, aku ionzi tu silele i ne tamâta naonzi sitaulo papa i. Kinzi ngua-tulâŋa tamâta pinde nde ŋanzi mine; Samyuel, Aisaia, Jeremaia, anŋa Esekiel. Kinzi ngua-tulâŋa tamâta nenzi ngua rârâ ikeno lâ Miti Singa ne pepa tini.

67. Neman (Luka 4:27) — Neman nde tamâta tonŋe, i parina ikeno lâ Miti Singa (2 King 5:1-15). I nde Isrel tamâta tia; imo lâ kinzi Siria ngua, aku i nde zugu tamâta nenzi tamâta ŋalae. Ikaï pukonŋa tini saga-saga, andeta Maro Kindeni ne ngua-tulâŋa tamâta Elisa ilâ papa, aku Maro Kindeni iveta i tini ara kilo.

68. Ninive (Matai 12:41; Luka 11:32) — Ninive nde lawea ŋalae tonŋe Maro Kindeni isupwa ne ngua-tulâŋa tamâta Yona ilâ ŋana itula i kawa ngua panzi. Maro Kindeni iporo tu i ma izavaru nenzi lawea, ŋana tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi. Andeta sipalele ilonzi kalonzi, kala Maro Kindeni ŋandai izavarunzi ŋga (Yona 1-4). Kumora Yona.

69. Noa (Matai 24:37-38; Luka 3:36, 17:26-27; Hibru 11:7; 1 Petero 3:20; 2 Petero 2:5) — Noa nde tamâta tonŋe imo lâ nia ndoyo. Lâ zo njinde kinzi tamâta rârâni siveta kiesaka nâ, kala Maro Kindeni ipatea tu ma iveta lââ

pondi kâki ku izavarunzi tamâta ndoni. Andeta Noa nde tamâta ara, kala Maro Kindeni ikea ŋana i tavanzi kaiwa-natu. Ipaï Noa tu ma isape wânŋa ŋalae tina, njineŋga ionzi simbi wa mwâta wa sii kie-kie rârâni lâ wânŋa ilo. Marumbu, njineŋga isupwa karâzi ŋalae, anŋa lââ isâko lâ tâno ilo iyâti imâ tona. Mine nde kinzi tamâta rârâni sipamateteu, anŋa Noa see kinzi simo ara (Stat 6-9).

70. Pâri Ara (“Gutnius”) — Yesu ionzi ne pâri-tamâta tu ma silâ situla pâri ara panzi tamâta rârâni (Malaka 16:15). Pâri ara nde mine; Maro Kindeni isupwa Natu Yesu Kirisi indue imâ tâno kulu ku imâte ŋana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Mine nde tamâta ea ipalele ilo kalo ku kalo tawana Yesu, ande i ikai via mao, kala ma imo via mine ku imo nâ (Yoane 3:16).

71. Pâri Tamâta (“Aposel, Aposolo”) — Yesu ipateanzi tamâta sanŋo kanaŋonzi rua tu sipânŋa i ne pâri-tamâta (Matai 10:1-4; Malaka3:13-19; Luka 6:12-16). Kinzi simo kuku Yesu ku ipanananzi. Aku lâ zo ŋana Yesu imâte njineŋga imandi sânda imo via kilo, ande kinzi pâri-tamâta matanzi simora Yesu imo via. Njineŋga Yesu isupwanzi tu silâ situla pâri ara panzi tamâta rârâni (Matai28:18-20). Kinzi pâri-tamâta njinde sipânŋa katonâŋa panzi kalo-tawana tamâta ngu.

Aku Paulo ku Banabas rua, sitavanzi tamâta pinde, kala sipânŋa pâri-tamâta tona. Yesu Kirisi ipateanzi tamâta njinde tu situla pâri ara tona (Pâri Tamâta 9:1-19; Galesia 1).

72. Pananâŋa Tamâta ŋana Ngua Tukuŋa kâ (“Saveman Bilong Lo”) — Kinzi Juda tamâta pinde sikai wurâta ŋana sipanananzi tamâta ŋana ngua tukuŋa njinde Maro Kindeni ilua Mose ŋana itula panzi Isrel ngu. Kinzi nawalanzi rârâ simandi kunzi Parisai ngu ku sikai kazâŋa pa Yesu Kirisi.

73. Parisai Ngu (“Parisi”) — Lâ Juda ngu, kinzi tamâta pinde ilonzi ndo keno pa Mose ne ngua tukuŋa. Kinzi tamâta njinde sipânŋa ngu tonŋe, sipatu ŋanzi tu Parisai ngu. Kinzi uru sipono muli sondo pa ngua tukuŋa, ku sipanananzi tamâta ŋana siveta mine nâ. Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, aku sipamorai tu kinzi nde tamâta ara lâ Maro Kindeni nao, sipolenzi tamâta pinde rârâni. Andeta kinzi nde laŋeŋa tamwatanzi, ŋana tu nenzi vetâŋa ŋandai rege-rege kuku kawanzi ngua ŋga. Kinzi Parisai sikai kazâŋa ŋalae pa Yesu. Yesu ne pâri-tamâta Paulo tamwata muŋga imo lâ kinzi Parisai ngu (Pâri Tamâta 23:6, Pilipai 3:5-6).

74. Pasova (Kumora Juda Nenzi Kumbwa Sapâŋa)

75. Patarawâŋa Nia (“Alta; Aridara”) (Matai 5:23) — Muŋga kinzi Juda tamâta uru

sikainzi bulmakao wa lama wa meme wa sii wa, aku sipatarâwa pa Maro Kindeni, ikura i ne ŋgua tukuŋa mine. Kinzi sio mira kâki siveta patarawâŋa nia, ŋinenŋa sipu simbi simâte lâ ŋinde kulu. Patarawâŋa nia nde ikeno lâ luma sapâŋa ilo.

76. Patarawâŋa Tamâta (“Pris”) — Kinzi Juda tamâta pinde sikai wurâta lâ luma sapâŋa ilo, aku sipatu tamâta ŋinde ŋanzi tu patarawâŋa tamâta. Kinzi rârâni simo lâ Livai ne vâsa ŋgu, aku nenzi wurâta ŋalae nde ŋana siveta patarawâŋa kie-kie pa Maro Kindeni kâ. Ikura mbwera mbwera sipatea tamâta taitu nâ tu imo patarawâŋa tamâta rârâni nenzi tamâta ŋalae (“hetpris”), aku i simbo nâ ilâ pa Nia Sapâŋa Ndo mbwani taitu nâ ŋana iveta patarawâŋa ŋana Isrel nenzi kiesaka rârâni kâ. Andeta Yesu Kirisi ipatarâwa i tamwata mbwani taitu mai nâ, aku i see ŋinde izavaru kiesaka piti lâ kinda kalo-tawana tamâta tininda ikura zo rârâni (Hibru 5-10). Patarawâŋa tamâta tai ikeno lâ pepa lalau 806.

77. Pentikos (Kumora Juda Nenzi Kumbwa Sapâŋa)

78. Pwareâŋa ne Zo Sapâŋa (“Sabat”) — Nia ndoyo, lâ zo ŋinde Maro Kindeni ipulia tâno ipâŋga lâ, ande ŋgua ikeno lâ Miti Singa tu iveta wurâta lee kari lima kanaŋo taitu ilâ lâ, ŋinenŋa lâ kari lima kanaŋo rua iveta wurâta tonŋe tia (Stat 2:1-3). Aku muli ŋga itu ŋgua tukuŋa panzi Isrel ŋgu tu ma siveta nenzi wurâta mine nâ, ku ma sipwarea lâ zo taitu ikura sânda rârâni. Andeta kinzi Juda tamâta mbâna-mbâna sisenge ŋgua tukuŋa kiri-kiri rârâ ŋinde lâ Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa ŋine, kala siveta malia panzi Juda tamâta tu soka muli. Zo pinde Yesu iveta mâsi kaika lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa, aku kinzi Parisai ŋgu situ ilaŋa ipole nenzi tukuŋa. Andeta tia (Luka 6:1-11, 13:10-17, 14:1-5).

79. Rahap (Hibru 11:31; Yamesi 2:25) — Nanayoni, lâ zo ŋinde kinzi Isrel ŋgu simo nia bilimu lee mbwera tamâta rua ilâ lâ, kala siluku ŋana sikai tâno ŋinde Maro Kindeni ipa ŋgua tu ma ilanzi Abraham ne vâsa ŋgu, ande Isrel tamâta rua simuŋga panzi ŋana simora nenzi kazâŋa tamâta nenzi lawea wa kekeleke wa. Rahap nde nzâla taine tonŋe imo tâno ŋinde, andeta iveta kie ara panzi Isrel tamâta rua ŋinde, kala iveanzi lâ ne luma ilo. Isama tu Maro Kindeni ilo ara panzi Isrel ŋgu. Mine nde lâ zo ŋana Isrel sipara kunzi ŋgu ŋinde, ande kinzi ŋandai sipu Rahap pâta imâte ŋga (Yosua 2:1-21). Kinzi tamâta pinde situ Rahap nde taine ŋinde i ŋa ikeno lâ Matai 1:5 (Yesu timbu wukale ŋanzi).

80. Rasele (“Resel”) (Matai 2:18) — Rasele nde Isrel ŋgu timbunzi Yakopu kaiwa taine tonŋe, aku i nde Yosepe ku Benjamin

rua tinanzi. Yakopu ilo ndo keno pa taine ŋine (Stat 29-35).

81. Rebeka (Rom 9:10-13) — Rebeka nde Isrel ŋgu timbunzi Isaka kaiwa taine tonŋe, aku i nde Yakopu ku Iso rua tinanzi. Iparina ikeno lâ Stat 25-27.

82. Rom Lawea — Rom nde lawea ŋalae tina ikeno Itali tâno. Lâ Yesu Kirisi ne zo, kinzi Rom ŋgu nde sipolenzi ŋgu rârâ ŋinde kala sikatona tâno ŋalae tina. Kinzi simo sikai poe kaika panzi Juda ŋgu, kala kinzi Juda tamâta wisinzi nâna panzi ku situ siŋaranzi lâ nenzi tâno. Rom nenzi koipu ŋalae ande sipatu ŋa tu Kaisara.

83. Sadana (“Seten”) — Sadana nde kinzi koroani saka nenzi koipu ŋalae. Nia ndoyo i imo Maro Kindeni ne anelo tonŋe, andeta ikai kazâŋa pa Maro Kindeni, kala Maro Kindeni isoki i ikâwa imâ tâno kulu (Luka 10:18; Zo Muli 12:7-9). I uru ilaŋenzi tamâta ku isowe ilonzi kalonzi ŋana siveta kiesaka kâ. Aku i uru italeanzi kalo-tawana tamâta ŋana kiesaka kie-kie muŋga siveta ŋinde, ŋana kinzi ma sipile nenzi kalo-tawana. Yesu ipole Sadana marumbu lâ, aku lâ zo muli i ma izavaru i ndo lâ (Zo Muli 20).

84. Sadyusi Ngu — Kinzi Juda tamâta pinde ilonzi pateo tu ma sipono muli sondo pa Mose ne ŋgua tukuŋa rârâni, aku sipâŋga ŋgu tonŋe sipatu ŋa tu Sadyusi ŋgu. Kinzi nenzi ilo-kalo nde rege-rege kunzi Parisai ŋgu, ambo taitu sipwa pwataki ŋananzi mateŋa tamâta. Kinzi Sadyusi ŋgu kalonzi tawana tu ambo tamâta imâte, ande i ma muli imandi imo via kilo tia (Matai 22:23; Pâri Tamâta 23:6-8). Andeta ŋine nde ilo-kalo laŋeŋa nâ (1 Korin 15:20,21; 1 Tesalon-aika 4:13-14).

85. Saion Tuu (Matai 21:5; Yoane 12:15; Rom 9:23, 11:26; 1Petero2:6; Wâŋgiŋa Paneâŋa kâ) — Saion nde tuu tonŋe Jerusalem lawea imandi kulu. Maro Kindeni ne luma sapâŋa imandi lâ tuu ŋine kulu, kala zo pinde sipatu Jerusalem lawea ŋa tu “Saion lawea”. Aku zo pinde sisia ŋgua ŋana samba lawea kâ lâ Saion Tuu tini (Hibru12:22; Zo Muli 14:1).

86. Samaria — Samaria nde tâno tonŋe ikeno Juda tâno tini laiti. Nia ndoyo kinzi Samaria tamâta timbunzi nde Juda tamâta, andeta sipakâe kunzi tinikoa kala sipâŋga sitogo ŋgu tonŋe. Kinzi Juda tamâta tininzi pwâka ndo ŋananzi Samaria tamâta (Luka 10:25-37; Yoane 4:4-42).

87. Samba (“Heven”) — Samba lawea nde nia ara ŋinde Maro Kindeni uru imo (Matai 5:16; Malaka 11:25; Luka 11:13). Yesu Kirisi ipile nia ara ŋinde ku indue imâ tâno kulu ipâŋga tamâta (Yoane 3:13, Pilipai 2:5-7). Aku lâ zo ŋana kinda kalo-tawana tamâta nenda via lâ tâno kulu ma marumbu, ande kinda ma talâ tamo ara ndo lâ samba

lawea kuku nenda Maro Njalae (Matai 5:12; Yoane 14:1-3; 2 Korin 5:1; Pilipai 3:20). Yoane imora māsi pinde ipāŋga samba ilo, kala iŋgere ŋgua rârâ ŋana māsi ŋinde kâ lâ pepa tini (Zo Muli).

88. Samson (Hibru 11:32) — Nanayoni Samson ikai poe panzi Isrel ŋgu. Maro Kindeni iveta Samson ipāŋga tamâta kaika ndo. I parina ikeno lâ Mitî Singa (Hetman 14-16).

89. Samyuel (Pâri Tamâta 3:24, 13:20; Hibru 11:32) — Samyuel nde Maro Kindeni ne ŋgua-tulâŋa tamâta ŋjalae tonje. Ina itula Maro Kindeni ne pateâŋa pwataki tu Daviti ma ipāŋga Isrel nenzi koipu ŋjalae. I parina ikeno lâ Mitî Singa (1-2Samyuel).

90. Sara (Rom 4:19, 9:9) — Sara nde Isrel ŋgu timbunzi Abraham kaiwa taine. I nde nŋŋa, aku imo lee ipāŋga koŋa lâ, andeta Maro Kindeni iveta ikura ne ŋgua pāŋa mine, kala Sara ku Abraham rua sipulia natunzi Isaka ipāŋga (Stat 15-23). Kumora Abraham.

91. Sinai Tuu (“Sainai”) (Galesia 4:21-31) — Sinai Tuu nde tuu tonje imandi nia bilimu. Nia ndoyo, Maro Kindeni itula ne ŋgua tukuŋa pwataki pa Mose lâ tuu ŋjine kulu (Kisim Bek 19-20). Kumora tai ikeno lâ pepa lalau 1079.

92. Sodom Lawea (Matai 10:15, 11:23-24; Luka 17:29; Zo Muli 11:8) — Nia ndoyo, Abraham tai Loto imo Sodom lawea. Kinzi tamâta simo Sodom lawea ŋga Gomora lawea ŋjinde nde siveta kiesaka ŋjalae tina, kala Maro Kindeni isupwa yââ indue imâ ikananzi lâ (Stat13:13, 18:20-19:24).

93. Solomon (Matai 1:6-7; 6:29, 12:42; Luka 11:31, 12:27; PâriTamâta7:47) — Solomon nde Isrel ŋgu nenzi koipu ŋjalae Daviti natu. Ikai tama nia ku imo koipu ŋjalae panzi Isrel ŋgu. Maro Kindeni ipa ŋgua tu ambo Solomon ilo pa kekeleke tonje, ande ŋjinde i ma ilua. Solomon ino tu ma ikai ilo-kalo sondo, aku Maro Kindeni isâu papa, ŋjineŋga mbaliŋa rârâ ŋjinde tava ilo-kalo ara wa ŋoa ŋjalae nde ilua tona. Solomon ipa Maro Kindeni ne luma sapâŋa ŋjalae kâki. I parina ikeno lâ Mitî Singa (1 King).

94. Tâi Njji (“Reti”) — Tâi ŋjine ikeno lâ Isip tâno ŋga Isrel tâno ŋjininzi. Nia ndoyo, lâ zo ŋjinde Isrel ŋgu sipile Isip tâno ku siyâti silâ, ande Mose ikainzi soka mâsa-mâsa nâ lâ tâi ŋjine ilo simbwaliu silâ. Simbwaliu lâ, ŋjineŋga tâi ipatukunzi Isip zugu tamâta rârâni sipamateteu (Kisim Bek 14).

95. Tamâta Natu (“Pikinini Bilong Man”) — Nia ndoyo, Maro Kindeni ne ŋgua-tulâŋa tamâta Taneli itula ŋgua ŋjana tamâta tonje Maro Kindeni ma muli isupwa tu iyautenzi Isrel ŋgu piti lâ kazâŋa ilo, ku ivetanzi simo ara. Kinzi uru sipatu tamâta ŋjinde ŋja tu Kirisi, andeta Taneli ipatu i ŋja tu “Tamâta

Natu” (Daniel 7:13-14). Aku Yesu kala ipatu i tamwata ŋja tu “Tamâta Natu” mbwani rârâ ŋjinde, aku ŋjinde itula pwataki tu ina nde Kirisi. Ipāŋga tamâta, andeta imo Maro Kindeni Natu tava. Kumora Kirisi.

96. Tapalele Ilonda Kalonda (“Tanim Bel”) — Njine nde nzâla taituni ŋjana kindi ma tapāŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Ambo tamâta tonje ne ilo-kalo ipāŋga tu i nde kiesaka tamwata, kala ilo tu ipile ne māsi singa ku iyoka Maro Kindeni kawa ŋgua muli, ambo i ma kalo tawana tu Maro Njalae Yesu Kirisi imâte ŋjana izavaru ne kiesaka piti lâ tini, aku ino pa Maro Kindeni tu ma via wasaseki ilua i, ande tamâta ŋjinde ipalele ilo kalo mao kanaŋo (Pâri Tamâta 3:19, 20:21, 26:20).

97. Tinikoa Ngu (“Ol Haiden”) — Kinzi tamâta ea ŋandai Juda nenzi vâsa ŋga, ande kinzi Juda tamâta uru sipatu tamâta ŋjinde ŋnazi tu “tinikoa”. Mine nde kinzi Juda ma simora kindi rârâni tu tinikoa nâ. Kinzi sipasuka warakanzi tininzi, ŋjana tu muŋgani Maro Kindeni ipateanzi tu ma sipāŋga i tamwata ne ŋgu. Mine kala kinzi tininzi pwâka ŋnanzi ŋgu pinde rârâni. Taitu Yesu Kirisi imâ ŋjana ikai nânâo ŋjinde piti, ŋjana kinzi Juda ŋgu aŋga kindi ŋgu pinde rârâni ma takura tu tamo Maro Kindeni ne ŋgu taitu (Luka 2:32; Rom 1:5; 3:29; Efesus 3:6).

98. Via Wasaseki (“Laip i Stap Gut Oltaim Oltaim”) — Yesu ne ŋgua pāŋa ikeno mine; tamâta ea kalo tawana i, ande i ikai via wasaseki, kala zo muli i ma imo ara kuku Maro Njalae ku imo nâ (Matai25:46; Luka 10:25-28; Yoane 3:14-16,36; 5:24,39-40; 6:40,47; 11:25-26). Andeta via wasaseki nde ŋjana takai lâ zo muli nâ, ande tia; kindi takai via ŋjinde lâ zo ŋjine tamo tâno kulu yo (Yoane10:10,28; 17:1-3; 20:31), kala takura tu tapu mulinda pa ilo-kalo singa ne vetâŋa rârâni, ku taponu muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua (2 Korin 5:17; Efesus 4:22-24).

99. Wisi-Wisi (“Marimari”) — Kinda tamâta rârâni taveta kiesaka rârâ ŋjinde, kala nenda ara keno ŋjana Maro Kindeni ma iveta kie ara pa kindi, ande tia ndo. Andeta i ilo ndo keno pa kindi, kala iveta kie ara ndo ŋjana ikai kindi piti lâ kondoma ilo (Titî 3:4,5). Aku ikura zo zo i uru iveta vetâŋa arara kie-kie pa kindi kiesaka tamwâtânda. Kinda uru taporo ŋjana Maro Kindeni ne vetâŋa arara ŋjinde tu, “Njinde nde Maro Kindeni ne wisi-wisi”.

100. Wit (Matai 12:1, Malaka 2:23, Luka 6:1, 22:31) — Wit nde kâpwa tonje kinzi tamâta lâ tâno rârâ ŋjinde uru sika. Ipāŋga itogo paulo mine, kala zo pinde kinzi sisiki karae piti ku sika kanaŋo. Aŋga zo pinde sigema wit tava yisi, ku simomo kanzi

puroŋa. Wit tai ikeno lâ pepa lalau 219 ŋga 306.

101. Wurâta Tamâta Kaa nâ (“Slev”) — Munŋa, lâ tâno pinde, kinzi mbaliŋa warakanzi sitavanzi tamâta ŋalajala ma sikainzi tamâta pinde kaika, ku tamâta ŋinde ma sipâŋga wurâta tamâta panzi. Andeta kinzi siveta wurâta koa tia nâ, ku sikai kulu tonge tia ndo. Kinzi sikura tu sipile nenzi koipu ku silâ sikai wurâta tonge, ande tia. Ambo tu taŋanzi kaika pa nenzi tamâta ŋalajala, ande nenzi koipu ŋinde ma sipunzi pâta simâte. Nia ndoyo, kinzi Isrel ŋgu simo Isip tâno, ande siveta wurâta mine nâ panzi Isip ŋgu, kala sikai nâna ŋalae (Kisim Bek 1-2). Aku lâ Yesu ne zo, ande mâsi ŋinde ikeno mo ŋai yo, kala Paulo iŋgere ŋgua pinde panzi wurâta tamâta kaa kaa ŋinde (1 Korin 7:20-24; Efesus 6:5-9; Kolosi 3:22-25).

102. Yââ Ŋalae ne Mbââ (“Hel, Yââ Nia”) — Kinzi tamâta pinde kalonzi tawana Yesu Kirisi tia, kala nenzi kiesaka ikeno tininzi yo. Mine nde lâ zo ŋana simâte, ande kinzi ma sikai nenzi kiesaka ŋinde ne parenjania lâ nia sakamao tonge. Nia ŋinde nde mbââ ŋalae, aku yââ mela-mela ku imo nâ (Malaka 9:47-48; Zo Muli 19:20, 20:11-15). Kinzi tamâta simo nia ŋinde nde sikai nâna sakamao ndo, andeta nenzi pavilâŋa tamâta imo ŋana ivilanzi, ande tia (Luka16:19-31).

103. Yakopu (“Jekop”) — Yakopu nde Isrel ŋgu timbunzi Isaka natu tonge, aku i ŋa tonge nde Isrel. Kumora Abraham.

104. Yautâŋa Tamwata (“Man Bilong Kisim Bek Yumi”) — Yesu Kirisi ŋa tonge nde Yautâŋa Tamwata, aku ŋoa ŋine nde duvi mine; ina iyaute kinda kalo-tawana tamâta piti lâ kondoma ilo ku ikai nzâla piti pa kinda tu ma tamo ara kuku Maro Kindeni. Maro Kindeni ne wisi-nâna ŋalae tina ikeno pa kinda ŋana nenda kiesaka kâ, andeta lâ zo ŋinde Yesu ikai niânda ku imâte lâ kâipopole tini, ande Maro Kindeni ipare nia papa i ŋana nenda kiesaka rârâni kâ. Mine kala tamâta ea kalo tawana Yesu, ande Maro Kindeni imora i tu imo ilonda mbâra-mbâra.

105. Yesu (“Jisas”) — Yesu nde Maro Kindeni Natu ŋa. Lâ Hibru ŋgua, ŋoa ŋine nde duvi mine tu, “Yautâŋa Tamwata” (Matai 1:21). I ŋa pinde nde mine; Yesu Kirisi, Tamâta Natu, Maro Kindeni Natu (Luka 1:35), Daviti ne Vâsa, Emanyuel (Matai 1:23), Tâno ne Sinâla (Yoane 9:5), Lama Nenzi Katonâŋa Ara (Yoane 10:14), Via Mao Warika (Yoane 11:25), Maro Kindeni Kawa Ngua (Yoane 1:1, ZoMuli 19:13), Maro Kindeni ne Lama (Yoane 1:29), Juda Ngu Nenzi Mbwâmbwa Leve (Zo Muli 5:5), Koipu Ŋalae panzi Koipu Rârâni, aŋga Maro Ŋalae panzi Maro Rârâni (Zo Muli 19:16).

106. Yisi (“Yis”) (Matai 13:33, 16:6,12; 1 Korin 5:6-8; Galesia 5:9) — Ambo kinda natu tamomo puroŋa, ande kinda uru tagema yisi tava puroŋa ŋana iveta puroŋa pondi kâki. Yisi kiri-mwata nâ ikura tu iveta puroŋa ŋalae ipondi kâki. Aku mine nâ, tamâta taitu ne kiesaka ikura tu iyaula kinzi tamâta rârâ nenzi kalo-tawana.

107. Yona (“Jonah”) (Matai 12:39-41, 16:4; Luka 11:29-32) — Yona nde Maro Kindeni ne ŋgua-tulâŋa tamâta tonge. I parina ikeno lâ Miti Siŋga (Yona 1-4). Maro Kindeni isupwa Yona tu ilâ pa Ninive lawea ŋana itula i kawa ŋgua panzi, andeta i tini pwâka kala ikâki wâŋga tonge kulu ikâwa pa nia tonge. Andeta Maro Kindeni iveta kâla kâki ŋalae. Kinzi tamâta simo wâŋga kulu nde sisama tu Maro Kindeni wisi nâna pa Yona, kala sikai sitambira lâ tâi ilo, aku kumbu-kusa tonge imâ ipaŋando. Yona imo iŋa kapwa ilo ikura kari ŋato lâ, ŋinenŋa iŋa ilata itoa tina tini. Ŋinenŋa Yona ipono muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua, ku ilâ itula ŋgua panzi lâ Ninive lawea.

108. Yosepe (“Josep”) — Lâ pepa ŋine, ande sipatu tamâta lima kanaŋonzi rua ŋanzi tu Yosepe; âSUB-GLOSS Kinzi Isrel ŋgu timbunzi Yakopu natu tamâne sanjao kanaŋonzi rua simo, aku nenzi vâsa ŋgu rârâni nde sipâŋga Maro Kindeni ne ŋgu. Yakopu natu tonge nde Yosepe, aku i parina ipâŋga nia yo lâ Stat 37-48 (Yoane 4:5; Pâri Tamâta 7:9-14; Hibru 11:21-22; ZoMuli 7:8, Wâŋŋiŋa Paneêŋa kâ 105:16-22). âSUB-GLOSS Kinzi sipatu Yesu tina Maria kaiwa tamâne ŋa tu Yosepe (Matai1:18-25; Luka 2). âSUB-GLOSS Kinzi sipatu Yesu tai tonge ŋa tu Yosepe (Matai 13:55; Malaka6:3). âSUB-GLOSS Kinzi sipatu pâri-tamâta Yamesi tai tonge ŋa tu Yosepe (Matai27:56; Malaka 15:40,47). âSUB-GLOSS Yosepe i Arimatea lawea warika nde Juda nenzi tamâta mbâna-mbâna tonge. I nde tamâta ara, aku ipono muli pa Yesu Kirisi. Ina ikai Yesu karae piti lâ kâi popole tini ku io lâ tamwata ne kuru ilo (Matai 27:57-60; Malaka 15:42-46; Luka23:50-53; Yoane 19:38-42). âSUB-GLOSS Yosepe Basabas nde tamâta tonge ipono muli pa Yesu Kirisi. Lâ zo ŋinde kinzi kalo-tawana tamâta situ sipatea tamâta tonge tu ikai pâri-tamâta Judas Iskariot nia, ande sipateanzi Yosepe kuku Mataias rua. Andeta Maro Kindeni ne pateêŋa ikeno pa Mataias (Pâri Tamâta 1:23). âSUB-GLOSS Kalo-tawana tamâta tonge io ne tâno pinde panzi tamâta tu siko, ŋinenŋa ikai mbumbu imâ ilanzi pâri-tamâta. I ŋa nde Yosepe, aŋga kinzi pâri-tamâta sipatu i ŋa tu Banabas (PâriTamâta4:36-37).

109. Yosua (“Josua”) (Pâri Tamâta 7:45; Hibru 4:8) — Yosua nde tamâta ŋinde ikai

Mose nia ku ikainzi Isrel ngu sipile nia bilimu ku sikai tâno ñinde Maro Kindeni ipa ngua tu ma ilanzi Abraham ne vâsa ngu. Ikai poe panzi lee, sipunzi kazâŋa tamâta rârâni marumbu lâ, ñineŋga ikisi tâno ne keripanzi ngu saŋao kanaŋo taitu (Livai ne vâsa ngu sikai tâno tonje tia). Yosua nde tamâta ara ndo, aku ipono muli sondo pa Maro Kindeni. I parina ikeno lâ Miti Singa (Josua

110. Yova (“Jehova”) — Nia ndoyo, lâ

zo ñinde Maro Kindeni ipatua pa Mose, ande ipatu i tamwata ña tu “Yova”. Lâ Hibru ngua, ñoa ñinde nde duvi mine tu “Nanani Warakâŋgu Kala Ñine”. Kinzi Juda tamâta simege ndo ñana Maro Kindeni, kala simora i ña tu sapâŋa (Kisim Bek 3:13-15, 20:7). Zo pinde Yesu ipatu i tamwata ña tu “Nanani Warakâŋgu Kala Ñine”, aku ñinde itula pwataki tu i imo rege-rege kuku Maro Kindeni (Luka 22:70, Yoane 8:58, 18:5).